BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
28 F
4

M P. 3. L. 9. 13.

Digitized by Google

Digitized by Google

16

~~11-23.e.19~~

8
L

12 28 F 4

Digitized by Google

D. BONAVENTVRAE S.R.E. EPISCOPI CARD. ALBANENSIS. DOCTORISQ. SERAPHICI.

12
28
F
4

In Tertium Librum Sententiarum elaborata Dilucidatio.

Collectis vniuersis prioribvs editionibvs; quidquid aut elegantiæ, aut eruditionis in illis anteà ſparſim legebatur; huic uni appoſitum eſt totum; & longè copioſius, ac emendacius: ita ut uix amplius ſit, quod in tanto opere deſiderari queat.

Recognoſcente R. P. M. Ioanne Balainio Andrio, Franciſcano Conuentuali.

CVM QVINCVPLICI INDICE.

VITTORIO EMANVELE BIBLIOTECA IN ROMA
Bibliothe. ex Aragonicæ

Venetiis, ad Signum Seminantis.

M. D. LXXIII.

12 28 F 4

D. BONAVENTVRAE
S.R.E. EPISCOPI CARD.
ALBANENSIS. DOCTO-
RIS Q. SERAPHICI.

In Tertium Librum Sententiarum elaborata Dilucidatio.

Collectis vniversis prioribus editionibus quidquid aut elegantiæ, aut eruditionis in illis antea ſparſim legebatur; huic uni appoſitum eſt totum; & longe copioſius, ac emendatius: ita ut uix amplius ſit, quod in tanto opere deſiderari queat.

Recognoſcente R. P. M. Ioanne Balaimo Andrio, Franciſcano Conuentuali.

CVM QVINCVPLICI INDICE.

Venetiis, ad Signum Seminantis.

M. D. LXXIII.

ELENCHVS QVAESTIONVM IN HOC TERTIO LIBRO DISPVTATVRVM.

DISTINCTIO I.

ARTICVLVS I.

AN POSSIbile fuerit naturã diuinã uniri humanæ? q.1.

An una perſona uniri poſſit humanæ naturæ abſque altera? q.2.

An una perſona uniri poſſit cũ altera, & eandem naturã numero aſſumere? q.3.

An quælibet trium perſonarum incarnari potuerit? quæſtio.4

ARTICVLVS II.

An congruum fuerit Deum incarnari? q.1.

An cauſa filio Dei ueniendi in mundum fuerit humani generis reparatio? q.2.

An ex tribus diuinis perſonis congruum fuerit filium incarnari? q.3.

An filius Dei congruo tempore incarnatus ſit? q.4.

DISTINCTIO II.

ARTICVLVS I.

An congruentius fuerit, uerbum naturam tantum humanã aſſumere, potiuſquàm naturã totius uniuerſi? q.1.

An congruentius pariter fuerit, naturam humanam, potiuſquàm angelicam a uerbo aſſumi? q.2.

An etiam congruentius fuerit, uerbum totam naturam in ſpecie aſſumere, quàm in uno indiuiduorum? q.3.

ARTICVLVS II.

An Chriſtus ueram carnem aſſumpſerit? q.1.

An Chriſtus aſſumpſerit animã rationalem? q.2.

An Chriſtus eiuſdem ſpeciei fuerit cũ reliquis hoibus? q.3

ARTICVLVS III.

An Chriſti corpus unitum fuerit Verbo mediante ſpiritu humano, uel anima? q.1.

An anima Chriſti aſſumpta fuerit à uerbo mediante aliquo habitu gratuito? q.2.

An uerbum unitum ſit humanę naturæ mediante ſpiritu ſancto? q.3.

DISTINCTIO III.

PARS PRIMA.

ARTICVLVS I.

An caro B. Virginis ſanctificata fuerit ante animationem? quæſt.1.

Digitized by Google

An anima eiuſdem B. Virginis ſanctificata fuerit ante peccati originalis cōtractionem. quæſt. 2

An eadem B. Virgo ſanctificata fuerit ante natiuitatem? q. 3.

ARTICVLVS II.

An B. Virgo ex eo quod ſanctificata fuit, immunis extitit ab omni peccato actuali? q. 1

An in prima ſanctificatione totaliter extinctus fuerit B. Virgini fomes? q. 2.

An B. Virgo poſt Chriſtum conceptum peccare potuerit? q. 3

DISTINCTIO III.

PARS SECVNDA

ARTICVLVS I.

An quis decimari habeat in parentibus? q. 1.

An Chriſtus decimatus fuerit in Abraham? q. 2.

ARTICVLVS II.

An caro Chriſti in Abraham, & reliquis parentibus diſtincta fuerit qualitate à carne cęterorum filiorum? q. 1.

An caro Chriſti ſecundū propagationis legē aliter fuerit in parentibus, quā caro aliorum hominum? q. 2.

ARTICVLVS III.

An Chriſti corpus ſubitò, uel ſucceſſiuè productum ſit ad perfectam quantitatis molem? q. 1.

An Chriſti corpus in inſtāti formatum, & organizatum fuerit q. 2.

DISTINCT. IIII.

ARTICVLVS I.

An conceptio filii Dei ſpiritui ſancto attribui debeat? q. 1.

An Chriſtus dici poſſit filius ſpiritus ſancti? q. 1.

An item dici poſſit filius Trinitatis? q. 2.

ARTICVLVS II.

An incarnatio Chriſti ex mera gratia fuerit, uel eam præceſſere aliqua merita ſanctorū Patrum? q 1.

An B. Virgo Maria Chriſtū concipere meruerit: uel cęlitus ei datū eſt, ut illū cōciperet? q. 2.

An gratia unionis in Chriſto naturalis, uel gratuita fuerit? quæſt. 3.

ARTICVLVS IIII.

An B. Virgo quidquā cooperata ſit Spiritui ſancto in concipiendo filium Dei? q. 1.

An iſt hæc cooperatio, qua B. uirgo cooperata eſt Spiritui ſancto ad concipiendum filiū Dei; naturalis, uel miraculoſa fuerit? q. 2.

An B. Virgo appellanda ſit genitrix Dei? q. 3.

DISTINCTIO V.

ARTICVLVS I.

An aſſumere, actus ſit cōueniēs diuinæ naturæ? q. 1.

An aſſumere conueniat diuinæ perſonæ? q. 2.

An aſſumere cōueniat perſonæ ratione naturę; uel naturæ ratione perſonæ? q. 3.

An aſſumere conuenire poſſit diuinæ naturæ, abſtractæ ab omni perſona? q. 4.

An hæc propoſitio uera ſit, Diuina natura caro facta eſt? q. 5

ARTICVLVS II.

An uerū ſit, qđ Deus naturā humanam aſſumpſerit? q. 1.

An Deus aſſumpſerit humanā per-

Digitized by Google

personam? q. 2.
An anima ſeparata, perſona dici poſſit q. 3.
An concedendũ ſit, quòd Deus hominem aſſumpſerit? q. 4.
An hæc admittenda ſit. Filius Dei aſſumpſit humanitatem? q. 5.

DISTINCTIO VI.

ARTICVLVS I.

An Chriſtus unus ſit, uel duo? quæſt. 1.
An Chriſti perſona ſimplex, uel compoſita ſit? q. 2.
An Chriſtus ſecundum quod homo, ſubſtantia ſit? q. 3.

ARTICVLVS II.

An unio in Chriſto ad perſonã terminata ſit? q. 1.
An modus unionis naturarum in Chriſto, unicus & ſingularis fuerit, ſimilem non habens? q. 2.
An unitas naturarum in Chriſto, humanę, ſcilicet & diuinę quantum ad gradum unitates cæteras creatas excellat? quæſt. 3.

DISTINCT. VII.

ARTICVLVS I.

An uera ſit iſthæc propoſitio, Deus eſt homo? q. 1.
An item hæc admittenda ſit, Deus factus eſt homo? q. 2.
An ſimiliter hæc, homo factus eſt Deus? q. 3.

ARTICVLVS II.

An propoſitio hæc admittenda ſit, Filius Dei eſt prædeſtinatus? q. 1.
An & iſta, filius Dei prædeſtinatus eſt eſſe homo? q. 2.
An ſimiliter hæc, Homo prædeſtinatus eſt eſſe filius Dei? q. 3

DISTINCT. VIII.

ARTICVLVS I.

An hæc propoſitio concedenda ſit. Diuina natura nata eſt de Virgine? q. 1.
An naſci de Virgine uerè dicatur de natura humana? q. 2.
An homo uerè dicatur de diuina natura? q. 3.

ARTICVLVS II.

An concedendum ſit Chriſtum bis natum eſſe? q. 1.
An in Chriſto ſint duæ filiationes? q. 2.
An Chriſtus ratione utriuſque natiuitatis, tum æternæ, tum temporalis naturalis filius ſit? queſt. 3.

DISTINCTIO IX.

ARTICVLVS I.

An Chriſti humanitas, uel caro adoratione latriæ adoranda ſit? q. 1.
An eadẽ adoratione adoranda ſit & eius imago? q. 2.
An B. Virgo, eius mater ſimili latriæ cultu colenda ſit? quæſtio. 3.
An crux Chriſti pari cultu colenda ſit? q. 4.
An pariter huiuſmodi latriæ honos membris Chriſti exhiberi debeat? q. 5.
An qui diabolum adoraret, putans illum Chriſtum, peccaret? q. 6.

ARTICVLVS II.

An latria in genere uirtutis ſit? quæſtio. 1.
An uirtus generalis, uel ſpecialis ſit? q. 2.
An uirtus Cardinalis, uel Theologica ſit? q. 3.

Digitized by Google

An ſit uirtus, diſtincta à Dulia? quæſt.4.

DISTINCTIO X.

ARTICVLVS I.
An hæc concedenda ſit, Chriſtus ſecundũ quòd homo, eſt Deus? q.1.
An & hæc, Chriſtus ſecundum quòd homo eſt perſona? quæſt.2.
An ſimiliter hæc, Chriſtus ſecũdum ꝙ homo eſt indiuiduũ, uel ſuppoſitum? q.3.
ARTICVLVS II.
An Chriſtus ſit filius Dei adoptiuus? q.1
An per Chriſtum in filios Dei adoptemur? q. 2.
An poſſimus dici filii adoptiui Chriſti? q.3.

DISTINCTIO XI.

ARTICVLVS I.
An Chriſtus prædeſtinatus fuerit æquè, ac nos prædeſtinamur? q.1.
An Chriſti prædeſtinatio exemplar ſit noſtræ prædeſtinationis? q.2.
An eadem Chriſti prædeſtinatio cauſa ſit prædeſtinationis noſtræ? q.3.
ARTICVLVS II.
An cócedenda ſit iſthęc propoſitio, Xp̄s eſt creatura? q.1.
An ſimiliter uerè de Chriſto enunciare poſſimus, Ille homo incępit eſſe? q.2.
An item & hæc admittenda ſit, Homo incępit eſſe Deus? q.3

DISTINCTIO XII.

ARTICVLVS I.
An decuerit, filium Dei aſſumere naturam humana de maſſa perditionis Adæ? q.1.
An congruum fuerit, ipſummet Adam à Chriſto aſſumi? q.2.
ARTICVLVS II.
An Chriſtus peccare potuerit? quæſt.1.
An potentiam peccandi ex ſe Chriſtus habuerit? an aliunde aſſumpſerit? q.2.
ARTICVLVS III.
An decuerit, Chriſtum muliebrem ſexum aſſumere? quæſtio.1.
An de uiro ſimul & de muliere carnem Chriſtus aſſumere debuerit? q.2.

DISTINCT. XIII.

ARTICVLVS I.
An gratia ſingularis perſonæ in Chriſto, creata, uel increata gratia fuerit? q.1.
An gratia in Chriſto finita, uel infinita fuerit? q.2.
An eadem gratia in eodẽ Chriſto completa & perfecta fuerit? quæſt.3.
ARTICVLVS II.
An gratia capitis in Chriſto, quid creatum, uel increatum ſit? q.1.
An iſthæc eadem gratia in Chriſto diia ſit à gratia ſingularis perſonæ, & à gratia unionis? quæſt.2.
An per gratiam chriſti redundet gratia in omnes alias creaturas, tum ſcilicet angelicas, tum humanas? q.3.

DISTINCT. XIIII.

ARTICVLVS I.
An anima chriſti cognoſcat uerbum alia cognitione quàm illa,

illa, quæ eſt ipſum uerbum? quæſt. 1.
An anima Chriſti cognoſcendo Verbum, ipſum comprehendat? q. 2.
An eadem anima hoc ipſum uerbum uideat in fonte ipſo luminis: qđ eſt an aperte, atque immediate uideat? q. 3.

ARTICVLVS II.

An anima Chriſti eodem habitu cognoſcat uerbum, & ea, quæ in ipſo uerbo ſunt? quæſtio. 1.
An anima Chriſti, quæ habitu cognoſcit, & actu eadem omnia cognoſcat? q. 2.
An ſimiliter cognoſcat in Verbo omnia, quæ Verbum ipſum cognoſcit? q. 3.

ARTICVLVS III.

An Chriſtus aliam cognitionẽ habuerit ultra eam, quàm in uerbo habuit? q. 1.
An Chriſtus profecerit in cognitione rerum in proprio genere? q. 2.
An anima Chriſti communicata ſit omnipotentia à Deo? quæſt. 3.

DISTINCTIO. XV.

ARTICVLVS I.

An congruum fuerit, Chriſtum defectus & paſſiones noſtras aſſumere? q. 1.
An Chriſtus defectus noſtros omnes aſſumpſerit prçter peccatum? q. 2.
An natura, uel uoluntate pertulerit Chriſtus defectus humanos? q. 3.

ARTICVLVS II.

An Chriſtus ignorantiam in rationali potentia habuerit? quæſtio. 1.
An in Chriſto triſtitia fuerit? quæſt. 2.
An item in ipſo ira fuerit? quæſtio. 3.

DISTINCT. XVI.

ARTICVLVS I.

An in Chriſto fuerit uera paſſio doloris? q. 1.
An Chriſti dolor acerbiſſimus dolorum fuerit? q. 1.
An in Chriſto fuerit neceſſitas patiendi, q. 2.

ARTICVLVS II.

An ſecundum ſenſualitatẽ tantum paſſus ſit Chriſtus, uel etiam ſecundum rationem? quæſt. 1.
An anima Chriſti paſſa ſit ſecundum ſuperiorem portionem rationis? q 2.
An in parte rationali, uel in ſenſibili intenſius doluerit Chriſtus? q. 3.

DISTINCT. XVII.

ARTICVLVS I.

An in Chriſto plures uoluntates fuere? q. 1.
Quæ, & quot fuere huiuſmodi uoluntates in Chriſto? quæſtio. 2.
An repugnantes, uel conformes fuere adinuicem hæ Chriſti uoluntates? q. 3.

ARTICVLVS II.

An decens fuerit Chriſtum orare? quæſt. 1.
An Chriſtus in omnibus ſuis orationibus ſemper exauditus fuerit? q. 2.
An Chriſti oratio in horto à ratione, uel à ſenſualitate fuerit? q. 3.

DISTINCT. XVIII.

ARTICVLVS I.

An Chriſtus ab inſtanti ſuę conceptionis meruerit? q. 1.

An etiam poſt cõceptionem meruerit quidquam? q. 2.

An item in paſſione aliquid meruerit? q. 3.

ARTICVLVS II.

An Chriſtus meruerit ſibi fruitionem dei? q. 1.

An item meruerit ſui corporis glorificationem? q. 2.

An pariter meruerit & nobis regni cœleſtis apertionem? quæſt. 3.

DISTINCT. XIX.

ARTICVLVS I.

An per Chriſti paſſioné peccatorum remiſſio fiat? q. 1.

An per eandem eius paſſionem chirographa deleta ſint? q. 2.

An per eiuſdem mortem à diaboli poteſtate liberati ſumus? quæſt. 3.

An ſimiliter per ipſius paſſioné à pœna peccati abſoluamur? quæſt. 4.

ARTICVLVS II.

An ſolus filius redemptor ſit, uel etiã pater, & ſpiritus ſanctus? quæſt. 1.

An ſecundum humanam, uel ſecundum diuinam naturã Chriſtus mediator ſit? q. 2.

DISTINCTIO. XX.

ARTICVLVS I.

An congruum fuerit humanam naturam reparari à Deo? quæſt. 1.

An per ſatiſfactionẽ magis quã per aliam uiam cõgruum fuerit humanum genus reparari? queſt. 2.

An aliqua pura creatura pro eodem humano genere ſatisfacere potuerit? q. 3.

An quis diuina gratia adiutus pro ſeipſo ſatisfacere potuiſſet? quæſt. 4.

An deus pater acceptare debuerit modum ſatisfaciendi filii per paſsionem? q. 5.

An aliter quàm per mortem filii potuerit Deus humanum genus ſaluare? q. 6.

DISTINCTIO XX.

ARTICVLVS I.

An in Chriſti morte anima à deitate ſeparata ſit? q. 1.

An item diuinitas à carne ſeparata ſit? q. 2.

An unio uerbi ad carnem, & ad animam, una, uel duę uniones ſint? q. 3.

ARTICVLVS II.

An anima Chriſti ilico poſt inſtans ſeparationis impaſſibilis effecta eſt? q. 1.

An caro Chriſti ex ſeparatione illa uerè mortua remanſerit? quæſt. 2.

An ſit rectè dictũ, Filius Dei pro nobis mortuus eſt? q. 3.

DISTINCT. XXII.

ARTICVLVS I.

An Chriſtus in triduo mortis homo fuerit? q. 1.

An Chrs ſm qđ hõ ubiq; fuerit, uel alicubi determinate? q. 2.

An Chriſti corpus triduo in ſepulchro iacuerit? q. 3.

An Chriſti anima ad inferos deſcenderit? q. 4.

An Chriſtus omnes animas de inferis

inferis liberauit? q.5.
An ilico Christus animas de manu tartari liberatas ad cœlum introduxerit?q.6.

DISTINCT. XXIII.

ARTICVLVS I.

An fides uirtus ſit?q.1.
An fides in parte affectiua,uel cognitiua ſit?q.2.
An fides uirtus una ſit?q.3.
An fides certior ſit, quàm ſcientia?q.4.
An definitio fidei, ab Apoſtolo aſſignata,recta ſit?q.5.

ARTICVLVS III.

An fides informis in genere uirtutis ſit?q.1.
An item infuſa ſit,uel acquiſita? quæſt.2.
An pariter in dæmonibus reperiatur?q.3.
An ſimiliter per aduentum gratię omnino expellatur?q.4.
An informis exiſtens,per aduentum eiuſdem gratiæ formata fiat?q.5.

DISTINCT. XXIIII.

ARTICVLVS I.

An fidei poſſit ſubeſſe falſum? quæſt.1.
An fides ſit circa uerum creatū, & increatum tanquam circa obiectum propriū,uel circa increatum tantùm?q.2.
An ſit circa complexum,uel circa incomplexum?q.3.

ARTICVLVS II.

An fides ſit de his,de quibus habetur uiſio ſenſibilis?q.1.
An etiam ſit de his, de qbus habet opinio probabilis?q.2.
An fides ſit de his,de quibus etiā ſcientia eſt?q.3.

ARTICVLVS III.

An rectè definierit Richardus Articulum fidei?q.1.
An & Iſidorus eundem Articulum rectè definiuerit?q.2.

DISTINCT. XXV.

ARTICVLVS I.

An in ſymbolo Apoſtolorū contineatur quæcunque ad ſalutem neceſſaria creditu ſunt? queſt.1.
An antiquis Patribus ſuffecerit ad ſalutem ea tantum credere, quę ad diuinitatem ſpectant.q.2.
An omnes nunc explicite credere teneantur omnes articulos fidei?q.3.

ARTICVLVS II.

An fides creuerit quò ad multiplicitatem credendorum?q.1.
An fides profecerit quò ad luminis plenitudinem?q.2.
An ſimiliter creuerit quò ad plenitudinem aſſenſus?q.3.

DISTINCT. XXVI.

ARTICVLVS I.

An ſpes ſit uirtus gratuita? q.1.
An ſit genus uirtutis,uel ſpecies ſpecialiſſima?q.2.
An ſit uirtus cardinalis,uel theologica?q.3.
An pariter uirtus ſit ſemper formata.q.4.
An i actu ſuo certitudinalis,uel dubia ſit?q.5.

ARTICVLVS II.

An timor & ſpes unus & idem habitus ſint?q.1.
An ſpes ex bonis meritis ortum habeat?q.2.
An ſpes charitatem,uel charitas ſpē naturaliter præcedat? q.3.

An ſpes ſit ad bonum ſub ratione boni? q.4.
An in parte animæ affectiua, uel in cognitiua ſpes ſit, uti in ſubiecto? q. 5.

DISTINCT. XXVII.

ARTICVLVS I.

An charitas habitus ſit, ab aliis diſtinctus? q. 1.
An item habitus unus, uel multiplex ſit? q.2
An & habitus merè gratuitus ſit? q.3.
An aliquando is charitatis habitus informis eſſe poſſit? q.4.

ARTICVLVS II.

An motus charitatis per prius meritorius ſit, quam actus cuiuſcunque alterius uirtutis? quæſt.1.
An pariter motus hic charitatis mercennarius eſſe poſſit? quæſt.2.
An iſdem dilectionis motus & in deum, & in proximum eſſe poſſit? q.3.
An motus charitatis prius in Deum, quàm in proximum feratur? q. 4.
An actus dilectionis in Deum, modum habeat? q.5.
An teneamur diligere deum ex toto corde, ex tota anima, & ex omni mente ad plenum? quæſt.6.

DISTINCT. XXVIII.

ARTICVLVS I.

An creaturæ irrationales ex charitate diligendæ ſint? q.1.
An item dæmones ex charitate diligendi ſint? q. 2.
An ſimiliter mali homines ex charitate diligendi ſint? q.3.
An adhuc corpora noſtra ex charitate diligere debeamus? quæſt.4.
An et dona gratuita ex charitate diligenda ſint? q.5.
Quæ tandem, & quot ex charitate diligenda ſint? q.6.

DISTINCT. XXIX.

ARTICVLVS I.

An in charitate reſpectu diligibilium ordo ſit? q.1.
An charitas in diligendo, Deũ nobis proponat? q.2.
An ex charitatis ordine bonum proprium bono proximi præponendum ſit? q.3.
An magis diligendi ſint parentes, quàm filii? q.4.
An domeſticus præponendus ſit extraneo in dilectione? queſt.5.
An charitatis ordo penes affectum tantum, uel penes affectum & effectum ſimul attendatur? q.6.

DISTINCT. XXX.

ARTICVLVS I.

An cum quantulacunque charitate poſſit quis quantęcunque tentationi reſiſtere? quæſt.1.
An quis in quantulacunque charitate conſtitutus, mortem pro Chriſto ſubire teneatur? queſt.2.
An perfectam charitatem habentes, quę perfectionis ſunt, habere teneantur? q. 3.
An omnes teneatur inimicos diligere quantum ad effectum, quæſt.4.
An pariter eoſdem diligere teneantur quantum ad affectum?

ctum? quæſt.5.

An maioris perfectionis & meriti ſit amicum, quàm inimicũ diligere? q.6.

DISTINCTIO XXXI.

ARTICVLVS I.

An charitas ſemel habita, amitti poſſit? q.1.

An cadens a charitate iam, in æquali charitate reſurgere poſſit? q.2.

An ſimiliter in minori charitate reſurgere poſſit? q.3.

ARTICVLVS II.

An fides euacuabitur in patria? quæſt.1.

An ſpes per aduentum gloriæ euacuabitur? q.2.

An habitus ſciẽtiæ euacuabitur in patria? q.3.

ARTICVLVS III.

An habitus charitatis in patria euacuabitur? q.1.

An charitas ibidem in patria dilatabitur? q.2.

An iſdem erit ordo charitatis in patria, qui nunc eſt in uia? quæſt.3.

DISTINCT. XXXII.

ARTICVLVS I.

An Deus ab æterno creaturas dilexerit? q.1.

An Deus generaliter uniuerſos diligat? q.2.

An æquè omnes pariter diligat? quæſt.3.

An item hominem magis quàm angelum, uel angelum magis quàm hominem diligat? quæſt.4.

An ſimiliter magis humanum genus, quàm Chriſtum dilexerit? q.5.

An Chriſtus Ioannem magis quàm Petrum dilexerit? quæſt.6.

DISTINCTIO XXXIII.

ARTICVLVS I.

An præter Theologicas uirtutes Cardinales etiam uirtutes ponendæ ſint? q.1.

An uirtutes Cardinales una, uel plures uirtutes ſint? q.2.

An in parte ſenſitiua, uel intellectiua uti in ſubiecto uirtutes Cardinales ſint? q.3.

An quatuor tantum ſint huiuſmodi uirtutes? q.4.

An eædem uirtutes ex Dei dono, uel ex aſſuetudine ſint? quæſt.5.

An itẽ in patria euacuabuntur? quæſt.6.

DISTINCT. XXXIIII.

PARS PRIMA

ARTICVLVS I.

An dona & uirtutes abinuicem differant? q.1.

An dona uirtutibus, uel uirtutes donis priores ſint? q.2.

An ſimiliter uirtutes donis, uel dona uirtutibus præferantur? quæſt.3.

ARTICVLVS II.

An ſeptem tantum præciſè ſint dona ſpiritus ſancti? q.1.

An ordinata, & combinata adinuicem ſint? q.2.

An tandem in patria euacuabũtur? q.3.

DISTINCT. XXXIIII.

PARS SECVNDA

ARTICVLVS I.

An timor ſeruilis ſit donum ſpiritus ſancti? q.1.

An

An huiuſce timoris uſus bonus ſit?q.2.
An adueniente gratia,timor hic cedat?q.3.

ARTICVLVS II.

An timor initialis & filialis differant adinuicem ſpecie? quæſt.1.
An creſcente charitate, decreſcat timor gratuitus?q.2.
An timor gratuitus in patria remanebit?q.3.

DISTINCTIO XXXV.

ARTICVLVS I.

An actus doni ſapientiæ attendatur penes cognitionem ueri: uel penes affectionem boni? quæſt.1.
An præcipuus actus doni ſcientiæ in actione, uel in conſideratione conſiſtat?q.2.
An donũ intellectus conſiſtat in contemplatione creatoris, & creaturæ ſimul?q.3.
An proprius actus doni Conſilii ſit conſiliari? q.4.
Actus proprius doni fortitudinis quis?q.5.
An principalis actus doni pietatis conſiſtat in religione reſpectu Dei: uel in compaſſione reſpectu proximi?q.6.

DISTINCT. XXXVI.

ARTICVLVS I.

An uirtutes gratuitæ connexæ ſint adinuicem?q.1.
An & dona adinuicem connexa ſint? quæſtio.2.
An item uirtutes politicæ connexæ ſint?q.3.
An ſimiliter uitia & peccata connexa ſint?q.4.
An uirtutum habitus æquales ſint?q.5.
An charitas forma uirtutum ſit? quæſtio.6.

DISTINCT. XXXVII.

ARTICVLVS I.

An Deus meritò impoſuerit homini mandata obligatoria? quæſt.1.
An præcepta decalogi obligent ad opera formata?q.2.
An obligatio præceptorum decalogi ſecundum legem naturalem,uel ſecundum legẽ ſcriptam attendatur?q.3.

ARTICVLVS II.

An præcepta Decalogi decem tantum numero ſint?q.1.
An etiã ordinatè præcepta ſint? quæſt.2.
Quo pariter ordine in tabulis lapideis ſcripta ſint?q.3.

DISTINCT. XXXVIII.

ARTICVLVS I.

An eſſentiale ſit omni mendacio falſum eſſe?q.1.
An æquè eſſentiale eidẽ ſit peccatum eſſe?q. 2.
An mendacium ex ſuo genere peccatum mortale ſit?q.3.
An uiris perfectis ſemper mendacium mortale peccatum ſit? q.4.
An recte,& ſufficienter diuidatur mendaciũ in officioſum, iocoſum, & pernicioſum? quæſt. 5.
Quod deinde horum grauius? quæſt.6.

DISTINCT. XXXIX.

ARTICVLVS I.

An omne periurium mendaciũ includat?q.1.

An

An omne periurium peccatum ſit? q.2.
An etiam quodlibet tale peccatum mortale ſit? q.3.

ARTICVLVS II.

An liceat per Deum iurare? quæſtio.1.
An etiam liceat per creaturas iurare? q 2.
An liceat ab idololatris iuramẽtum recipere? q.3.

ARTICVLVS III.

An iuramentum doloſum obliget? q.1.
An iuramentum coactum obliget? q.2.
An iuramentum incautum obliget? q.3.

DISTINCT. XL.

ARTICVLVS I.

In quo Lex noua à lege ueteri penes radicem diſtat? quæſtio.1.
In quo pariter quò ad effectus diſtant ad inuicem? q.2.
Quæ itẽ earum grauior, uetus, an noua? q.3.

FINIS.

Digitized by Google

12-28-F-4

D. BONAVENTVRAE IN TERTIVM LIBRVM SENTENTIARVM PROLOGVS.

DEvs, qui di-
ues eſt in mi
ſericordia,
propter ni-
miam chari-
tatem ſuam,
quia dilexit
nos, cum eſſemus mortui pecca-
tis, conuiuificauit nos Chriſto;
cuius gratia ſaluati eſtis. Verbũ
Cap. 2. illud ſcribit̃ ad Epheſ. in quo inſi
nuat̃ nobis noſtræ redemptionis
myſteriũ: ac ꝑ hæc uerba maniſe
ſtat̃ nobis ſubiectũ Libri Senten
tiarũ: & ſpecialiter quantùm ad
tertiã partẽ ipſius, in qua impli-
cat̃ noſtræ redẽptionis ſacramen
tum, factæ per Chriſtũ. Poſſunt
autem in hoc uerbo quatuor no-
tari pertinẽtia ad reparationem
generis humani. Quorum primũ
eſt actio reparationis. Secundum
eſt lapſus reparabilis. Tertium
perſona reparatoris. Quartum
autem, & vltimum ſalus homi-
nis reparari. Auctor autem re-
parationis notatur, cum dicitur,
Deus, qui diues, &c. Ipſa enim
in ſua largiflua miſericordia, non
aliunde motus, diſpoſuit repara
re genus humanum, ſicut ſcribi-
Cap. 3. tur in Iohan. Sic Deus dilexit
mundum, ut filium ſuum unige-
nitum daret; ut omnis, qui cre-
dit in ipſum; non pereat. Lapſus
uerò reparabilis, cum dicitur,
Cum eſſemus mortui peccatis.
Peccatum enim primi parentis
erat cauſa noſtræ mortis, ꝑ quem
à ſtatu innocentiæ prolapſus fuit
genus humanum. Quod ſcribi-
tur Roman. Sicut per unum ho- Cap. 5.
minem peccatum in mũdum in-
trauit, & per peccatum mors; ita
& in omnes mors pertranſiit, in
quo omnes peccauerunt: & quia
in alio & per alium peccauerũt;
ideo reparabiliter ceciderunt.
Perſona uerò reparatoris notat̃,
cum dicitur. Conuiuificauit nos
Chriſto. Nam Chriſtus fuit, in
quo facta fuit hæc recõciliatio,
ſicut ſcribitur ad Coloſſ. In ip- Cap. 1.
ſo complacuit omnem plenitudi
nem inhabitare; & per eum re-
conciliare omnia: in ipſum paci-
ficans per ſanguinẽ crucis eius, ſi
ue quę in cęlis, ſiue quæ in ter-
ris ſunt. Salus uerò hominis re-
parati tãgitur in hoc, qđ dicitur,
Cuius gratia ſaluati eſtis, &c. Cũ
enim merito paſſionis Chriſti
collata eſt efficacia ſacramentis,
ut per ea infirmis detur gratia ſa
natiua, iuxta illud ad Timoth. Cap. 3.
Secundum miſericordiam ſuam
ſaluos nos fecit per lauacrum re
generationis, & renouationis ſpi
ritus ſancti; quem effudit in no-
bis abundè per Ieſum Chriſtum.
De his quatuor ſimul habetur ad
Rom. ubi ſic ait. Commendat [illegible]
deus charitatem ſuam in [illegible]:
Ecce auctor reparationis. Cum
adhuc peccatores eſſemus: Ecce
lapſus reparabilis. Chriſtus pro
nobis mortuus eſt: In quo per-
ſona notatur reparatoris. Multo

magis iuſtificati nunc per ſangui nem ipſius, ſaluati erimus ab ira per ipſum: Ecce ſalus hoīs reparati. Et ſecundùm hæc quatuor, quæ in pdicta auctoritate deſcribuntur; quatuor ſunt Libri Sententiarū. Nā in primo Libro agitur de reparationis auctore, utpote de beata Trinitate. In Secundo uerò agit̃ de perſona reparabili, utpote de hoīe cadente à ſtatu condicionis, & innocentiæ. In Tertio agitur de pſona reparatoris, utpote de Chriſto deo, & homine. In Quarto uerò agitur de minis reparati ſalute; quæ quidē cōſiſtit in expiatione culpæ, & amotione omnis miſeriæ. Et ſic patet, quō ille totalis Liber uerſatur circa noſtræ reparationis myſteriū explicandum: ſpecialiori tñ modo hoc ſpectat ad Tertiū Librum, in quo manifeſtat, qualiter conuiuificati ſumus p Chriſtum. Et hoc notat Apoſtolus in uerbo prædicto, cum dixit. Conuiuificauit nos Chriſto. Quia deus uiuificauit nos in Chriſto, cū Chriſto, p Chriſtum, & ſecundùm Chriſtū. Primò ergo deus conuiuificauit nos in Chriſto: quia in perſona eius mortalitatem noſtrā uitæ ſociauit, ſecūdum illud

Cap. 5. Iohan. Sicut pater habet uitam in ſemetipſo; ita & filio dedit habere uitam in ſemetipſo. Si ergo uitam habet filius in ſemetipſo; dum ſibi mortalitatem noſtrā aſſumpſit; nos immortali uitæ ſociauit: ac p hoc in ſemetipſo cōuiuificauit. Conuiuificauit nos etiā cum Chriſto; dū ipſe Chriſtus, qui uita erat; inter mortales homines uixit ſecundùm illud

1. Ioan. 1. Iohan. Quod fuit ab initio; quod audiuimus; quod uidimus oculis noſtris; quod perſpeximus; & manus noſtræ contrectauerūt de uerbo uitæ: & uita manifeſtata eſt; & uidimus, & teſtamur, & annunciamus uobis uitam æternam. Et ſic dum in terris eſt uiſus, & cum hominibus conuerſatus eſt, deus nos conuiuificauit cū

Baruc. 3. Chriſto; dum uiuere nos fecit cū ipſo. Conuiuificauit etiam nos p Chriſtum; dum nos à morte eripuit per mortem ipſius, ſecūdùm

1. Petr. 3. illud Pet. Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis; ut nos offerret deo. Dū ergo Chriſtus uitā ſuam pro nobis poſuit; deus per ipſum genus humanum mortuū uiuificauit. Poſtremò ſecundùm Chriſtū nos uiuificauit, dū ad eius exemplum nos p uiā uitæ direxit, iuxta illud Pſal. Notas mihi feciſti

Pſalm. 15. uias uitæ. Notas nobis fecit uias uitæ; dū nobis fidem, & ſpem, & charitatē, & dona gratiarū diſtribuit, & mādata adiūxit; in qbus ipſe Chriſtus ambulauit; & in quibus cōſiſtit uia uitæ, p quā Chriſtus nos docuit ambulare. Deus ergo nos uiuificauit ſcd̃m Xp̃m: quia ad uiā dirigit imitatores ipſius. De his quatuor ſimul habet̃

Cap. 2. Phil. Exinaniuit ſemetipſum formā ſerui accipiens: ecce primū. ſ. ꝙ mortalitatem noſtrā uitæ ſuæ uniuit. In ſimilitudinē hominum factus, & habitu inuentus ut hō: ecce ſcd̃m, uidelicet ꝙ cum hominibus ut homo uixit. Humiliauit ſemetipsū uſq; ad mortē: ecce tertiū, uidelicet, ꝙ per mortē ſuam nos à morte liberauit. Propter quod & deus exaltauit illū: ecce quartū, ꝙ uidelicet poſt mortem multos habuit ſequaces, & imitatores, credentes in eum.

TEXTVS MAGISTRI.

PROOEMIVM.

CVm uenit igitur (ut ait Apoſt.) plenitudo tẽporis miſit deus filiũ ſuũ, factũ de muliere, factum ſub lege; ut eos, qui ſub lege erat; redimeret, et in adoptionẽ filiorum dei reciperemur. Tẽpus aũt plenitudinis dicitur tẽpus gratiæ, quod ab aduentu ſaluatoris exordium ſumpſit. Hoc eſt tempus miſerendi, & annus benignitatis; in quo gratia et ueritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Gratia, quia per charitatem impletur, quod in lege præcipiebatur. Veritas, quia per Chriſti aduentum exhibetur, atque perficitur humanæ redemptionis ſponſio, facta ab antiquo. Filij ergo miſſio eſt ipſa incarnatio. Eò.n. miſſus eſt, quòd in forma hominis mundo uiſibilis apparuit; de quo ſupra ſufficienter dictum eſt.

Gal. 4. Eſa. 61. Ioã. 1. Phil. 2.

TRACTATVS.

DISTINCTIO PRIMA.

De Vnione naturarum in Chriſto ex parte perſonæ aſſumentis. Et primò, quare Filius, non Pater, uel Spiritusſanctus carnem aſſumpſit.

DIligenter uerò annotandum eſt, quare Filius, non Pater, uel Spiritusſanctus eſt incarnatus. Solus namque filius hominem aſſumpſit. Quod utique congruo ordine atque alta dei ſapientia fecit conſilio; ut deus, qui in ſapientia ſua mundum condiderat (ſecundùm illud, Omnia in ſapientia feciſti domine) quæ in cælis ſunt, & quæ in terris, reſtauraret in eadem. Hæc eſt mulier euangelica; quæ accendit lucernam, & drachmam decimam, quæ perdita fuerat, repetit ſapientia, ſcilicet patris; quæ teſtam humanæ infirmitatis lumine ſuæ diuinitatis accendit, perditumq́ue hominem reparauit, nomine regis & imagine inſi-

Pſal. 103. Eph. 1. Luc. 15

gnitum. Ideo etiam filius miſſus eſt, & non Pater; quia congruētius mitti debebat, qui eſt ab alio; quàm qui à nullo eſt: filius autem a patre eſt: pater verò a nullo eſt. Vt enim ait
Lib. 4. *Aug. in Lib. de Tri. Non enim habet, de quo ſit. Sicut ergo*
Cap. 20 *pater genuit, filius genitus eſt; ita congruè pater miſit; filius miſſus eſt. Ab illo enim conuenienter mittitur Dei verbum, cuius eſt verbum. Ab illo enim dē quo natum eſt, mittitur quod genitū eſt. Pater uerò, qui miſit, à nullo eſt: ideoque pater miſſus non eſt; ne ſi mitteretur, ab alio eſſe putaretur. Miſſus eſt ergo primò filius, qui a ſolo patre eſt: deinde ēt ſpiritus ſanctus, qui eſt a patre & filio. Sed filius ſolus in carne miſſus eſt, nō ſpiritus ſanctus, ſicut nec pater: quod ideo factum eſt; vt qui erat in diuinitate Dei filius, in humanitate fieret hominis filius. Non pater, uel ſpiritus ſanctus carnem induit, ne alius in diuinitate eſſet filius, alius in humanitate. Et ne idem eſſet pater, & filius; ſi Deus pater de ho-*
Cap. 2. *mine naſceretur. Vnde Aug. in Eccleſiaſticis dogmatibus, Non pater carnem aſſumpſit, neq; ſpiritus ſanctus, ſed filius tantùm; ut qui erat in diuinitate Dei filius, ipſe fieret in homine hominis filius: ne filij nomen ad alterum tranſiret, qui non eſſet æterna natiuitate filius. Dei ergo filius hominis factus eſt filius; natus ſecundùm ueritatem naturæ ex Deo Dei filius; & ſecūdùm veritatē naturæ ex hoīe hoīs filius; vt veritas geniti non adoptione, nō appellatione, ſed in vtraque natiuitate filij nomen naſcendo haberet; vt eſset verus Deus, & verus homo vnus filius. Non ergo duos Chriſtos, neq; duos filios, ſed Deum & hominem vnum filium: quem propterea & vnigenitum dicimus manentem in duabus ſubſtantijs; ſicut ei naturæ veritas contulit, non confuſis naturis, neque immixtis, ſicut Timotheani volunt, ſed ſocietate vnitis. En habes, quare filius, non pater, uel ſpiritus ſanctus carnem aſſumpſerit.*

Vtrum Pater, uel, Spiritus ſanctus potuerit iam uel poſſit modò incarnari?

Si verò quæritur, Vtrum Pater, vel Spiritus ſanctus incarnari potuerit, uel etiam modò poſſit? ſane reſponderi poſſet; & potuiſſe olim, & poſſe nunc carnem ſumere,

& ho-

& hominem fieri tam patrem, quàm ſpiritum ſanctum. Sicut enim filius homo factus eſt: ita pater, uel ſpiritus ſanctus potuit quidem, & poteſt.

An filius, qui tantùm carnem accepit; aliquid fecerit, quod non Pater vel Spiritus ſanctus?

Sed fortè aliqui dicent, Cum indiuiſa ſint opera Trinitatis; ſi filius carnem aſſumpſit; tunc pater, & ſpiritus ſanctus: quia ſi filius carnẽ aſſumpſit; nec hoc fecit pater, vel ſpiritus ſanctus: non omne, quod facit filius; facit & pater, & ſpiritus ſanctus: at omnia ſimul pater, & filius, & amborum ſpiritus pariter concorditer operãtur. Ad quod dicimus, quia nihil operatur filius ſine patre & ſpiritu ſancto: ſed vna eſt horum trium operatio indiuiſa & indiſſimilis; & tamen filius, non pater, vel ſpiritus ſanctus carnem aſſumpſit. Ipſam tamẽ carnis aſſumptionem Trinitas operata eſt, ſicut Auguſtinus dicit in Lib. de fide ad Petrum. Reconciliati ſumus per ſolum filium ſecundùm carnem; ſed non ſoli filio ſecundùm deitatem. Trinitas enim nos ſibi reconciliauit, per hoc quòd ſolum Verbum carnẽ ipſa Trinitas fecit. Trinitas ergo carnis aſſumptionem fecit; ſed verbo, non patri vel ſpiritui ſancto. Si enim pater ſibi, & filius ſibi, vel pater filio, & filius patri carnis aſſumptionem operatus eſſet; iam non eadem eſſet operatio vtriuſq;, ſed diuiſa. Sed ſicut inſeparabilis, & indiuiſa eſt vnitas ſubſtãtiæ trium (vt ait Auguſtinus in Lib. de Trini.) ita & operatio: non tamen eandem trinitatem natam de virgine, crucifixam, & ſepultam catholici tractatores docuerunt; ſed tantummodo filium. Nec eandem trinitatem in ſpecie columbæ deſcendiſſe ſuper Ieſum, ſed tantùm ſpiritum ſanctum. Nec eandem dixiſſe de cælo, Tu es filius meus, ſed tantùm patris vocem fuiſſe ad filium factam; quamuis pater, & filius, & ſpiritus ſanctus ſicut inſeparabiles ſunt, ita & inſeparabiliter operentur. Hæc & mea fides eſt; quoniam quidem hæc eſt catholica fides. Licèt ergo ſolus filius carnem aſſumpſerit, ipſam tamen incarnationem cum patre & ſpiritu ſancto operatus eſt.

Augu. de Tri. li. 13. Cap 11. & lib. 1. c. 6.

Cap. 2 in fine.

Lib. 1. cap. 4.

Matt. 3 & 17. Mar. 1

CVM intendat determinare Magiſter, qualiter nos Deus Chriſto cõuiuificauit, Liber iſte diuidi habet in quatuor partes ſecundùm quatuor, quæ prædicta ſunt. In quarum prima Magiſter determinat de unione naturarum in Chriſto, per quam dicimur cõuiuificari in Xp̃o. In ſecunda uerò determinat, qualiter ſe noſtris infirmitatibus conformauit; ex quo dicimur conuiuificari. Chriſto. Et incipit hęc ſecunda pars infra Diſt. 12. *Solet etiam quæri. &c.*] In tertia uerò determinat, qualiter ꝑ mortem ſuam nos a morte liberauit: ex quo nos dicimur uiuificari ꝑ Chriſtum infra Diſtinctione 19. *Nunc ergo quæramus, &c.*] In quarta uerò, & ultima determinat, qualiter habitus uirtutum in Chriſto fuerunt; & qualiter eſſe debeant in eius imitatoribus, ex quo dicitur, ꝙ Deus ſecundùm Xp̃m nos uiuificauit ifra Diſt. 23. *Cum uerò ſupra habitum ſit, &c.*] Vel aliter. Quoniam in hoc libro agit̃, qualiter Deus nos conuiuificauit Chriſto; & Chriſtus nos uiuificauit aſſumendo uitã noſtræ naturæ; & participando nobis uitam gratiæ: ideo Liber iſte habet duas partes. In prima agitur de uita, quã pro nobis Chriſtus aſſumpſit. In ſecunda uerò de uita, quã nobis contulit, infra Diſtin. 23. *Cum uerò ſupra habitum ſit, &c.*] Vbi agitur de uirtutibus, donis, & pręceptis. Prima pars hẽt duas. In quarum prima determinat Magiſter de incarnatione uerbi, ſiue de uitæ noſtræ aſſumptione, facta a uerbo in ſe, ſiue abſolutè. In ſecũda uerò prout ordinatur ad noſtrã redemptioné, infra Diſt. 12.

Solet etiam quæri, &c.] Prima pars, ubi Magiſter determinat de unione naturarum in Chriſto; diuiditur in tres partes. In prima oſtendit Magiſter, ꝙ in Xp̃o fuit unio naturarũ diuerſarum. In ſecunda uerò oſtẽdit uniendi, & aſſumendi modum, infra Diſtin. 5. *Præterea inquiri oportet &c.*] In tertia uerò qualiter per illã unionem fiat communicatio idiomatum, & proprietatũ, infra Diſt. 8. *Poſt prædicta inquiri debet, &c.*] Prima pars diuiditur in duas. In prima agitur de unione naturarũ. In ſecunda de Chriſti conceptione, infra Diſtinctione 3. *Quæritur etiam de carne uerbi &c.*] Prima pars diuiditur in duas partes. In prima determinat de unione naturarũ in Chriſto ex parte perſonæ aſſumentis. In ſecũda ex parte naturæ aſſumptæ, infra Diſtin. 2. *Et quia in homine &c.*] Prima pars, q̃ tenet præſenté diſtinctionem; diuiditur in tres partes. In prima oſtendit Magiſter incarnationem factam eſſe in perſona filij. auctoritate Apoſtoli. In ſecunda inquirit eius rationem. ibi. *Diligenter uerò annotandum eſt, &c.*] In tertia uerò mouet dubitationem. ibi. *Si uerò quæritur, utrum pater, & filius &c.*] Subdiuiſiones autem partium manifeſtę ſunt in litera.

C*Vm uenit igitur, &c.*] Quærit̃ de uerbo Apoſtoli, qđ dicit. At ubi uenit plenitudo t̃pis, &c. Contra. Videtur, ꝙ nõ fuerit plenitudo temporis in aduẽtu Dei. 1. Corint. Ex parte cognoſcimus & ex parte proph. ſed plenitudo euacuat, quod ex parte eſt: ergo uidetur, ꝙ plenitudo temporis *Dub. 1.* *Cap. 3.*

ris nondum ſuperuenerit. Item. Matth. De ſagena, quã cũ imple. Cap. 13 Gloſ. ordinaria Gloſ. In fine mundi: ergo non uidetur, ꝙ ante finem mundi ſit tẽporis plenitudo. Reſpon. Dicendum, ꝙ tempus incarnationis dicitur tempus plenitudinis multiplici cauſa. Prima, quia Deus impleuit, quod præfinierat. Vnde ſuper illud Gal. At ubi uenit plenitudo temporis, Cap. 4. Gloſ. ordin. Gloſ. Cõpletum eſt tempus, quod præfinierat pater, quãdo mitteret filium ſuum. Alia ratio eſt propter impletionem ꝓmiſſionis: quia ille nobis datus eſt, qui fuerat repromiſſus. Vnde ſuper Ioan. Plenum gratię, & ueritatis, Cap. 1. Gloſ. ordin. Gloſ. quò ad impletionem promiſſorum. Tertia rõ eſt quantùm ad cõpletionem figurarum: quia in Chriſti aduentu figuræ illæ, quę erant in ueteri teſtamento, impletæ ſunt ueritate. Matt. Nõ ueni legem ſoluere, ſed adimplere. Cap. 5. Quarta ratio eſt propter plenitudinem gratiæ, q̃ fuit in Chriſto, quæ fuit principium omniũ plenitudinẽ. Vnde. Col. In Chriſto habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Cap. 2. Quinta rõ propter plenitudinem generationis: quia cũ ſit quadruplex modus generationis: Prima quidem nec de uiro, nec de muliere, ſed terra. Secunda mulieris de ſolo uiro. Tertia uerò prolis de uiro, & muliere. Quarta uerò uiri de ſola muliere: iſta quarta eſt cõſummata in Chriſti icarnatione. Sexta uerò ratio eſt; quia tempus incarnationis eſt tẽpus ſextę ętatis, in qua quidem eſt plenitudo, & perfectio: ut ſicut mundus in ſexto die eſt conſummatus, ſic in ſexta ætate ſit reparatus. Ita ꝙ prima ætas fuit ab Adam uſq; ad Noe. Secunda a Noe uſque ad Abraam. Tertia ab Abraam uſq; ad Moyſen. Quarta a Moyſe uſq; ad Dauid. Quinta a Dauid uſque ad Chriſtum. Sexta a Chriſto uſque ad finem. His ergo ſex rationibus dicitur tempus incarnationis tẽpus plenitudinis. *Diuerſi diuerſimodè has ætates coordinant.* Ad illud ergo in contrarium, ꝙ non eſt plenitudo uſq; ad gloriã. Dicendum, ꝙ eſt plenitudo gratiæ: & plenitudo gloriæ. Et illæ duæ rationes procedunt de plenitudine gloriæ, auctoritas autem Apoſtoli intelligitur de plenitudine gratiæ. Propter quod notãda eſt quędam diſtinctio de plenitudine: ꝙ quædam eſt plenitudo naturæ, quædam gratiæ, quædam gloriæ. Plenitudo naturæ in duplici eſt differentia. Prima quantum ad rẽ in conditione, de qua Geneſ. Cõpleuit Deus die ſexto opus ſuũ. Cap. 2. Secunda quantùm ad rerum multiplicationem. De qua Pſal. Domini eſt terra, & plenitudo eius. Pſal. 23. Similiter & plenitudo gratiæ duplex eſt. Quædam in capite: & de hac Ioan. Plenum gratię, & ueritatis. Cap. 1. Quædam in membris: & de hac Act. Repleti ſunt oẽs ſpiritu ſancto. Cap. 1. Et Epheſ. Propoſuit. &c. Cap. 1. Similiter plenitudo gloriæ duplex eſt, uel quantùm ad numerũ electorum: de qua Apocal. Suſtinete modicum tempus, donec imple. &c. Cap. 6. Aut quantum ad perceptionem æternorum bonorum. Eccleſ. In plenitudine ſanctorum detentio mea. Cap. 24

Factum de muliere. &c.] Cõtra Dub. 2. in ſymbolo legitur. Genitum, nõ factum, &c. Item. Si de muliere factus eſt, non uidetur, ꝙ mulier ſit eius mater, ſed ſolùm materia: ꝓpter quid ergo magis dicit factũ

quàm genitum? Reſpon. Dicendum, ꝙ Chriſtus ſecundùm naturam diuinam ita eſt genitus, ꝙ non factus, quia non eſt creatura. Secundum humanā uerò ita genitus, quòd factus, quia conceptus
Infra fuit a uirgine, faciente diuina uir-
diſt. 4. tute. Qualis aūt uirginis fuerit
art. 2. uirtus; hoc meliùs manifeſtabit
q. 1. 2. loco ſuo. Per hoc autem quod di-
3. 4. ctū eſt, patet reſpōſio ad obiecta.

Dub. 3. *Factum ſub lege. &c.*] Contra; quia dicitur. 1. Tim. Iuſto non eſt lex poſita: ſi ergo Chriſtus iuſtiſ-
Cap. 1. ſimus erat, uidetur, &c. item Chriſtus non tenebatur implere mandata legis: ergo non uidetur, ꝙ ſub lege eſſet factus. Reſp. Dicendū, ꝙ eſſe ſub lege dr̄ tribus modis, uel quantum ad cām; uel quātū ad obſeruationē, uel quantū ad motiuum. Quātum ad cām ſunt illi, qui nati ſunt ſub peccato. Quantum ad obſeruationem ſunt iſti, qui legem obſeruant.

Quantùm ad motiuum ſunt illi, qui timore ſeruiunt. Chriſtus ergo non fuit ſub lege quantùm ad cauſam, uel quantùm ad motiuū, ſed ſolùm quantùm ad obſeruationem. Aliter tamen, quàm alij homines: quia eſſe ſub lege quantùm ad obſeruationem poteſt eſſe dupliciter, Vel quantū ad obedientiam obligatoriam; uel quātum ad obediētiam ſpontaneam. Et primo modo ſunt homines, ſecundo modo fuit Chriſtus; qui ſe mera liberalitate legali obſeruātiæ, ut exemplum daret ueri obedientis; ſe ſubdidit. Et ſic patet reſponſio ad obiecta.

Dub. 4. *In ſpecie columbæ &c.*] Sed contra. Tota columba illa, & quicqd in ea erat; ſimul a patre & filio: ergo uidetur, ꝙ tota trinitas in illa columba deſcenderet, ſicut deſcēdebat ſpiritus ſanctus. item. Nunquam deſcendit ſpiritus ſanctus in hominē, quin deſcendat ſimul pater, & filius: ergo uidet̄, ꝙ nec in columba. Reſp. Dicendum, ꝙ in columba illa nō erat aliter ſpiritus ſanctus, q̄ pater, & filius; nec aliter operabatur: ſed tamen ſolus in ea ſignificabatur, quia ſignificatio relationem dicit, ſicut incarnatio: ideo ſolus poterat in ea ſignificari, quamuis non ſolus in ea poſſit operari. Et ſic patet ꝙ exemplum Magiſtri eſt rectū,
& idoneum: ſed hoc magis decla- Diſt. 16
ratum eſt in Primo Libro de miſſione Spiritus, ſancti.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An poſſibile fuerit naturam diuinam uniri humanæ?

AD intelligētiam uerò huius partis incidit hic qō circa incarnationem quantùm ad duos articulos. Primò quæritur de incarnatione quātum ad unionis poſſibilitatem. Secundò quęritur de incarnatione quantùm ad unionis congruitatem. Circa primum quæruntur quatuor. Primò quęritur, utrum diuina natura potuit uniri cum humana natura. Secūdo quęritur, utrum una pſona potuerit uniri ſine alia. Tertiò quærit̄, utrū una perſona potuit uniri ſimul cum alia. Quarto quęritur, utrum quælibet trium perſonarū potuit incarnari ꝑ ſeipsā.

VTRVM diuina natura potuerit uniri cum humana natura. Et quòd non, uidetur. Vniri eſt pati: ſicut unire eſt agere; & quod impoſſibile eſt pati, impoſſibile

ſibile

ſibile eſt uniri: ſed diuinam natu ram impoſſibile eſt pati: ergo im poſſibile eſt cum alia natura uni ri. ITEM. Quæcunq; uniuntur ad inuicem, aliquo modo componũ tur: ergo quod impoſſibile eſt alteri componi, impoſſibile eſt alteri uniri: ſed diuinam naturam impoſſibile eſt alteri componi, cum ſit ſimpliciſſima, & perfectiſſima: ergo &c. ITEM. Omne unibile, & non unitum eſt poſſibile ad actum, & complemẽtum unionis: omne autem poſſibile ad actum, & complementum eſt mutabile, & imperfectum; ſed in Deo nulla poteſt eſſe mutatio, nulla imperfectio: ergo nulla temporalis unio. ITEM. Quæcunque ſunt unibilia, ſunt adinuicem proportionabilia: quoniã inter illa nulla eſt unio, inter quæ nulla cadit proportio: ſed Dei, qui infinitus eſt; ad creaturam, quæ finita eſt, nulla cadit proportio: ergo nulla poteſt eſſe illarum naturarum cõiunctio. ITEM. Plus diſtat creator a creatura; quàm diſtant duo oppoſita: pro eo quòd omnia oppoſita communicant in aliquo genere proximo, uel remoto: Deus autem, & creatura in nullum genus commune participant: ergo facilius eſt unire aliqua oppoſita, quàm ſit unire diuinam naturam cum humana: & Deus non põt facere, ꝙ idem ſit humana, & aſinus, uel ꝙ idem ſit album, & nigrũ, aut certè ꝙ idem ſit, & non ſit: ergo non poteſt facere, quòd idem ſit homo, & Deus.

5. Phy. 8.

SED CONTRA. Plus põt Deus facere, quam põt hõ dicere, iuxta illud Luc. Non erit impoſſibile apud deũ oẽ uerbũ: ſi ergo homo põt illud credere, & dicere, quòd Deus ſit humanitati noſtræ unitus, uidetur ꝙ hoc non ſit impoſſibile apud Deum. ITEM. Plus põt Deus facere, quàm nos petere, iuxta illud Eph. Deus, qui poteſt facere ſuperabundãter, quàm petimus, aut intelligimus: ſed homo potuit petere filium Dei incarnari: ergo uerbũ Dei fieri carnem uel incarnari, non fuit Deo impoſſibile. ITEM. Quando duo ſic ſe habent, ꝙ unum eſt materiale reſpectu alterius, & illi conforme; poſſibile eſt uniri unum alteri: ſed anima plus habet de poſſibilitate reſpectu Dei, quã habeat corpus reſpectu animæ: plus etiã habet de rõne conformitatis; cũ aĩa ſit ſubſtantia ſpiritualis, & imago Dei: ergo ſi Deus animam potuit unire corpori; uidetur ꝙ ſimiliter poſſit ſubſtantiam humanã unire ſibi. ITEM. Omne, quod eſt alteri maxime intimum & amabile; eſt ei unibile unione maxima: ſed Deus eſt animæ intimus, & amabiliſſimus: ergo uidetur, quod ſubſtantiæ rationali perfectè uniri poſſit ſpiritus increatus. ITEM. Si diuina natura non põt ſibi unire humanã, aut hoc eſt propter impedimentum ex parte naturę ſuæ, aut ex parte creaturæ. Si pp impedimentum ex parte naturæ ſuæ, ergo cum illud ſit opus perfectiſſimum & nobiliſſimũ, vr ꝙ diuina natura nõ ſit cõſona omnimodæ pfectioni, & nobilitati. Si pp impedimentum ex parte creaturæ: ergo uidetur ꝙ creatura non ſit in perfecta obediẽtia reſpectu creatoris: hoc autẽ derogat diuinæ oĩpotentiæ: ergo impoſſibile ẽ ꝙ reſpectu talis unionis interueniat impedimentũ ex parte aliqua; & ſi hoc,

Cap. 1.

Cap. 1.

reſtat

reſtat ꝙ Deus potuit creaturam rationalem ſibi unire.

RESOLVTIO.

Naturã diuinam uniri humanæ, cũ nullam nec imperfectionem, nec contradictionem includat: factu non fuit impoſſibile apud Deum.

RESPONDEO Dicẽdum, ꝙ abſq; dubio poſſibile fuit naturam humanam uniri diuinæ in perſona filij. Ratio autem huius eſt illa: quia omnia illa attribuenda ſunt diuinæ potentiæ, quæ ſibi non derogant: & talia ſunt, quæ poſſibile eſt poſſe. Diuinam autem naturam humanæ uniri in unitatẽ perſonæ non eſt aliud, quàm diuinã perſonam, quæ ab æterno fuit hypoſtaſis reſpectu diuinæ naturæ, eſſe hypoſtaſim reſpectu humanę naturæ in tempore: hoc autẽ non dicit aliquam imperfectionẽ, ſed potiùs dignitatem, & nobilitatẽ. Sicut enim cum Deus ab æterno ſit bonus, in nullo fit derogatio bonitati ſuæ, dum eſt cauſa bonitatis creatæ in tẽpore; quàmuis bonitas creata longè ſit inferior bonitate increata: ſic cum perſona filij Dei ſit hypoſtaſis intellectualis, & ſpiritualis, & increata ab æterno; in nullo derogat ei, ſi ſit hypoſtaſis rationalis naturæ creatæ in tẽpore. Et quemadmodum Deus de nõ creãte fit creãs in actu abſq; ſui aliqua mutatione, uel innouatione; ſed ſolũ facta immutatione ex parte naturę creatę; ſic perſona filij Dei, quæ non erat hypoſtaſis humanæ naturę in actu, habet eius eſſe hypoſtaſis abſq; aliqua ſui mutatione, uel innouatione, ſola facta mutatione ex parte naturæ aſſumptæ. Et quemadmodum Deus, qui eſt in creatura per eſſentiam, pręſentiam, & potentiam, in nullo depẽdet ab ipſa, ſed potiùs dependet ab ipſa creatura, tanquàm a cauſa conſeruante, & ſuſtentante: ſic Deus cum eſt in creatura rationali per unionem, non dependet ex ipſa, ſed potiùs econuerſo rationalis creatura dependet ex hypoſtaſi diuina, & habet ſuſtentificari in illa, ſicut natura ſuſtentatur in perſona. Et ſic patet, ꝙ unio diuinæ naturæ cum humana in nullo derogat nobilitati diuinæ: & iõ cum oĩa attribuenda ſint in Deo, quæ non derogant omnipotentię eius; indubitanter ponendum eſt eius incarnationis myſterium eſſe Deo poſſibile. Propter qđ dixit Angelus ad Mariã in eius primordio, aperiens incarnationis myſterium, Non erit impoſſibile apud Deum omne uerbum. *Luc. 1.* Vnde & cõcedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

AD ILLVD ergo, quod obiicit in cõtrarium; ꝙ uniri eſt pati. Dicẽdum, ꝙ (ſicut dicit Priſcianus) *Libr. 8 Cap. 3.* quædam ſunt uerba, quæ in uoce actiua ſignificant paſſionem: & quædam ſunt uerba, quæ in uoce paſſiua ſignificant actionem: & hoc modo intelligendum eſt, cũ dicitur, diuinam naturam humanæ uniri; nõ ꝙ diuina natura aliquid patiatur; ſed ꝙ ipſa diuina natura humanam naturam unit ſibi in propriam perſonã, ſiue hypoſtaſim. Poſſet etiam aliter dici; ꝙ ſicut generare, & generari non ſignant in diuinis actionem, uel paſſionem, ſed relationem: ſic ẽt uniri dictũ de diuina natura, uel humana perſona non dicit actionem aliquam, ſed relationem potiùs;

tiúſ; quę quidem relatio dicit dependẽtiam ſolùm in natura creata: ſicut haberi poteſt ex his, quę in Primo Libro determinata sũt, *Diſt.30* cum agebatur de diuinis nominibus, quæ dicunt reſpectũ ad creaturam. AD ILLVD, quod obiicit, quæ non uniuntur, componútur. Dicẽdum, ꝙ etſi propriè accipiatur uerbum componendi, ẽt plus eſt unio, quàm compoſitio. Vnio enim dicit compoſitionem duorũ in tertio, ſiue uniantur ad conſtitutionem tertij, ſiue nõ. Compoſitio uerò dicit coniunctionẽ aliquorum; ita ꝙ ueniunt ad conſtitutionem tertij: & omne tale aliquo mõ eſt materiale reſpectu alterius. Et ideo compoſitio ſemꝑ importat imperfectionem in cõponentibus; unio uerò non: & ꝓpterea non ſequitur, ꝙ ſi diuina natura nõ poteſt alteri componi, ꝙ nõ poteſt alteri uniri. SED AD ILLVD, quod obiicitur; ꝙ omne unibile non unitum eſt ad cõplementum unionis poſſibile. Dicendum, ꝙ illud uerũ eſt de illo unibili, quod habet perduci ad actũ unionis per aliquod acquiſitum in ipſo: de illo aũt, quod eſt unibile ſolum per aliud acquiſitum in altero non habet ueritatem: quomodo eſt unibilis diuina natura humanæ naturæ ꝑ mutationem factam in creatura; & iõ ex hoc nõ ſequitur, ꝙ ſit aliqua poſſibilitas imperfectionis, uel mutationis in hac unione ex parte diuinæ naturæ, ſed ſolum ex parte naturæ creatæ. Et rõ illius eſt, quia unio dicit relationẽ; relatio uerò introduci habet in eſſe per mutationem factã in uno extremo, altero oĩno immobili permanẽte: ſicut patet; ſi ego ſim albus, & generetur alius, qui ſit albus; ſtatim ĩcipit mihi eſſe ſimile: nulla in me facta mutatione, ſed ſolum in ipſo. Simile exẽplũ ponit Boethius de dextro & ſiniſtro: *In Lib. An Trinit. ſit unus deus, uel tres dij. circa finem.* ſic intelligendum eſt in propoſito. Et põt etiam huius ſimile inueniri ĩ unione radij, & chryſtalli: ſi enim cryſtallus ſuperinducatur radio iam domum illuminanti, cryſtallus illuminari dicitur, & a radio pertranſiri, & ei copulari abſq; mutatione facta ex parte radij, ſed ſolum ex parte cryſtalli: ſic ſuo modo, ſed lõgè ſpiritualiùs intelligendum eſt in natura aſſumpta, & perſona uerbi. AD ILLVD ergo, quod opponitur, ꝙ omne unibile eſt proportionabile. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ſi intelligatĩ de proportione, q̃ attenditur in conuenientia ordinis. Si aũt intelligatur de proportione, quę eſt in cõmenſuratione quantitatis; ueritatem non habet; pro eo ꝙ ſi aqua maris infinita eſſet, adhuc poſſit ſpongia immergi, ſicut nunc immergeretur; & uniri: & ideo ſufficit ad unionem proportio, quæ ſurgit ex conuenientia ordinis. Et talis eſt conueniẽtia, quę eſt inter creaturam rõnalem, & Deum; pro eo ꝙ natura rõnalis, eo ipſo ꝙ eſt imago Dei, nata eſt ordinari ad ipſum immediatè; ſicut in Primo, & Secundo *Libr. 1. diſt. 1. & 3. et libr. 2. diſt. 16* Libro fuit oſtenſum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ maior eſt cõueniẽtia oppoſitorum, q̃ ſit Dei ad creaturã, & ita ꝙ magis ſunt unibilia. Dicendum, ꝙ & ſi maior ſit conuenientia ꝑꝑ alicuius cõem participationem: nunquam tamẽ ita eſt conuenientia ſecundùm poſſibilitatem, & ordinem unius ad alterum; ꝙ unum oppoſitum

non

non habet ordinari ad ſuum oppoſitum ſicut ad cauſam, & complementum; ſicut creatura rōnalis habet ordinari ad Deum. Cōuenientia autem in participatione alicuius cōis non facit aliqua eſſe unibilia; niſi ſit aliqua cōuenientia ſecundum rōnem inclinationis, & ordinis, ſicut patet: magis enim eſt anima unibilis corpori, quàm ſit una anima unibilis alteri. Et ſicut non tenet illud argumentum, Anima non poteſt alteri animę uniri, ergo nec poteſt corpori uniri: ſic nec illud argumentum concludit. Oppoſitum non poteſt uniri oppoſito: ergo creatura nō poteſt uniri Deo.

QVAESTIO II.

An una perſona uniri poſsit humanæ naturæ ſine altera.

VTRVM una pſona poſſit uniri ſine altera? Et ꝙ non uidet. Primò per Damaſ qui dicit, ꝙ in diuinis omnia ſunt unum præter ingenerationem, generationem, & proceſſionem: ſed incarnatio non eſt aliquid horum, ergo ſi incarnari conuenit uni perſonę, neceſſe eſt ꝙ cōueniat alteri. ITEM. Opera trinitatis ſunt indiuiſa: ergo opus, quod conuenit uni perſonæ; neceſſe eſt, ꝙ conueniat alteri: ergo ſi incarnatio eſt opus Dei, impoſſibile eſt ꝙ conueniat uni perſonæ ſine altera. ITEM. Incarnatio eſt opus recreationis: ſicut hominis formatio fuit opus creationis: ſed impoſſibile eſt hominem formari ab una perſona, ꝙ non ab alia: ergo una perſona non poteſt incarnari ſine alia. ITEM. Perfectiori modo eſt Deus in aliquo, quando eſt per unionem, quàm cum eſt per gratiam

Lib. 3. de Orthod. fide ca. 6.

inhabitantem: ſed impoſſibile eſt unam perſonam inhabitare in aliquo ſine alia: ergo impoſſibile eſt unam perſonam uniri carni, ꝙ non uniatur & alia. ITEM. Impoſſibile eſt filium uenire in mentem, quin ſimul ueniat cum eo & pater, & ſpiritus ſanctus, ſicut dicitur Ioan. Ad eum ueniemus, & manſionem &c. ergo impoſſibile eſt filium uenire in carnem, quin ſimul ueniat pater, & ſpiritus ſanctus. Si ergo mitti in carnem eſt incarnari, uidetur &c. ITEM. Impoſſibile eſt aliquid abſolutum conuenire uni, ꝙ non alteri conueniat; pro eo ꝙ tres perſonæ ſolùm relationibus diſtinguuntur: ergo ſi eſſe incarnatum, uel eſſe hominem eſt prædicatum abſolutum: ergo impoſſibile eſt, ꝙ conueniat uni: ita quòd non conueniat alteri: ergo una non poteſt ſine altera incarnari. *Cap. 14*

SED CONTRA Ioan. Verbum caro factum eſt: ſed uerbum (ſicut in Primo Libro habitum eſt,) nominat proprietatem perſonæ: ergo ſi attribuitur ipſi uerbo incarnatio, uidetur ꝙ alicui perſonæ poterit cōuenire per ſe. ITEM. Incarnari non eſt aliud, niſi in carnem mitti: ſed mitti poteſt conuenire uni perſonæ ſine alia: quia filius mittitur, & nunquam pater legitur eſſe miſſus: ergo nec incarnari. ITEM. Incarnatio eſt vnio in perſona: ergo ſi alia eſt perſona patris, alia filij, uidetur quòd ſi unio ſit in perſona una; non ſit neceſſe fieri in alia: & ſi unio poteſt fieri, ſimiliter & incarnatio. ITEM. Quamuis una ſit ueritas patris, & filij, & ſpiritus ſancti: tamen perſona patris ſignari poteſt per aliud ſignum, quàm perſona *Cap. 1. Diſt.*

ſona filii, uel ſpiritus ſancti, ſiue loquamur de ſigno uocali, ſiue reali: ſed qua ratione ſignum poteſt copulari uni pſonæ ſine alijs ſecundùm ſignificationem; eodē modo poteſt aliquod creatum copulari increato ſecundùm unionem perſonalem: ergo ſi una poteſt ſine altera ſignari, ſimiliter pōt una ſine altera incarnari.

RESOLVTIO.

Tametſi tota Trinitàs effecerit naturam humanā: quia unica eſt uis opatiua in tribus. At verò quia in incarnatione pſona diuina fit ſuppoſitū naturæ humanæ; et ſuppoſita ibi diuerſa sūt: iure altera ſine altera incarnari potuit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſine dubio una perſona incarnari poteſt: ita quòd non alia incarnetur: ſicut operis euidentia manifeſtat. Et ratio huius eſt iſta: quia cum contingat dupliciter comparari creaturam ad creatorem, uidelicet ſecundùm ſuſceptionem alicuius completionis, & ſecundùm relationis habitudinem: una cōparatio neceſſariò reſpicit tres pſonas indiſtinctè, & indiuiſim; pro eo ꝙ in eis eſt una perfectio eſſentialis. Comparatio uerò ſecundum habitudinem relationis poteſt eſſe reſpectu alicuius perſonæ determinatè, & diſtinctè, ꝓ eo quod iſtę perſonæ relationibus diſtinguūtur. Similiter Deus dupliciter habet comparari ad creaturam, uidelicet in ratione principij cauſantis, & in ratione ſuppoſiti ſubſtantificantis. In prima comparatione neceſſariò ſibi communicant tres perſonæ; pro eo quòd in Deo unica eſt natura, & unica eſt uirtus operatiua; per quam Deus creaturarum eſt cauſa. Secunda uerò comparatio poteſt reſpicere aliquam perſonam diſtinctè; pro eo, quòd & ſi una perſona conueniat cum altera in natura, & eius uirtute: diſtinguitur tamen ab alia in ſuppoſito, & perſonali proprietate. Quoniam ergo in unione naturarum, ſiue in incarnatione pſona diuina fit ſuppoſitum, ſiue hypoſtaſis humanæ naturæ; ita quòd unio, ſiue incarnatio non tantum dicit habitudinem Dei ad creaturam per modum cauſæ, immo etiam per modum ſuppoſiti: ſimiliter ex parte creaturæ non dicit comparationem ſolùm quātùm ad ſuſceptionem completionis; ſed etiam quantùm ad habitudinem relationis hinc eſt, quòd incarnatio poteſt conuenire uni perſonæ, ita quòd non conueniat alteri: unde rationes, hoc oſtendentes, concedendæ ſunt.

AD ILLVD uerò, quod primò opponitur: quòd in diuinis omnia ſunt unum præter generationem &c. dicendum, quòd uerum eſt. Sed cum dicitur: quòd incarnatio non eſt aliquid horum, Dicendum, quòd ſi non ſit aliquid horum, tamen aliquid horum includit. Includit enim intellectum perſonalis diſtinctionis: incarnatio enim eſt unio carnis ad naturam diuinam in perſonam diſtinctam. AD ILLVD, quod opponit̄, quòd indiuiſa ſunt trinitatis opera: dicendum, quod uerum eſt. Sed cum dicitur, quòd incarnatio eſt opus trinitatis, Dicendum; ꝙ incarnatio ſecundùm ꝙ dicit operationem, eſt communis

tri-

tribus perſonis: ſed & præter hęc importát relationé: ideo uni ꝑſonæ ſine alia põt attribui. Et eſt exéplũ. Si tres puellæ ueſtiãt unã ueſté, ueſtis induitio eſt a tribus, nõ tñ tres induunt, ſed una ſola. Similiter tres perſonas operatæ ſunt incarnationé: & tñ una ſola dicitur incarnari. AD ILLVD, qđ opponitur de opere creationis. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: qa hominis formatio dicit actioné, & operationem tantùm, non relationem ad perſonam: & ideo communis eſt tribus: non ſic eſt de incarnatione. AD ILLVD, quod opponitur; ꝙ filius non poteſt eſſe in aliquo per inhabitãtem grãm, ꝙ non ſit & tota trinitas. Dicẽdũ, ꝙ nõ eſt ſimile: qa Deum habitare in aliquo dicit effectũ in creatura, quã neceſſe eſt eſſe a tota trinitate: ſed uniri dicit reſpectũ ad ꝑſonam: & hoc põt eſſe ad unam perſonã ſine alia, ſicut priùs oſté ſum eſt. AD ILLVD, quod opponitur de miſſione in carnem, & mentem. Dicendũ, qđ non eſt ſimile: quia miſſio filij in mentem ſolùm eſt ſecundùm operationé eſſentialé, non ſecundùm unioné perſonalé: non ſic eſt de miſſione filij in carnem. AD ILLVD, quod opponitur, qđ eſſe incarnatũ eſt prædicatum abſolutum. Dicendum, ꝙ quamuis non ſit ꝓdicatũ relatum exteriùs: eſt tamen relatum interiùs; & ratione relationis implicité poteſt alicui perſonę conuenire diſtinctè. Hoc patet: quia nihil aliud eſt filium incarnari, quàm filium ſibi carnem unire. Nihil aliud eſt Deum eſſe hoiem, quàm unam, & eandem perſonam eſſe hypoſtaſim diuinæ, & humanæ naturæ.

QVAESTIO III.

An una perſona uniri poßit cum alia, & eandem naturam numero aſſumere?

VTRVM perſona una poſſit ſimul uniri cum alia aſſumendo unam, & eandem naturam numero? Quod non uidetur Anſel. Plures perſonæ nequeunt unũ, & eundem hominem aſſumere: quare tãtum in una perſona fieri neceſſe eſt. ITEM, Si perſonæ plures unirentur uni, & eidem naturæ: aut ergo in unitate eſſentiæ, aut in unitate ſuppoſiti. In unitate eſſentiæ non: quia impoſſibile eſt creatorem, & creaturam conuenire in una eſſentia. In unitate perſonæ non: quia tres peſonę in perſona non conueniunt, ſed diſtinguuntur perſonaliter: ergo uidetur, ꝙ nullo modo plures ꝑſonæ poſſint unum hominem accipere. ITEM, Vnio diuinę naturę ad humanã facit ſibi mutuò communicare propria idiomata: ergo ſi tres perſonę aſſumerent unum hominem, ille homo eſſet pater, & filius, & ſpiritus ſanctus: & ex hoc ſequeretur propter communicationem idiomatum, ꝙ pater eſſet filius, & ſpiritus ſanctus, & econuerſo: & ſi hoc, tunc periret perſonalis diſtinctio. ITEM, Si tres perſonæ aſſumerent unum, & eundé hominem: aut ergo unica unione, aut pluribus. Si unica: ergo cum pater, & filius, & ſpiritus ſanctus non communicent niſi in eſſentia; unio illa eſſet in aliquo eſſentiali, quod eſt impoſſibile. Si pluribus: ergo plures eſſent incarnationes reſpectu unius carnis: ſed impoſſibile eſt eſſe plures incarnationes reſpectu unius carnis; quia incarnatio non habet inceptio-

Libr. 2. cur Deus hõ. cap. 9.

inceptionem niſi ratione carnis: ergo pari ratione nec numerari habet niſi ratione carnis: ergo nec pluribus incarnationibus, nec unica plures perſonæ poſſunt aſſumere unam & eandem naturā.

SED CONTRA humana natura idoneitatem habet ad hoc, ut aſſumatur a perſona, inquātum eſt imago: ſed una, & eadem anima eſt imago trium perſonarum ſimul, & ſemel ergo uidetur, ꝙ a tribus perſonis poſſit ſimul, & ſemel aſſumi. ITEM, Vna perſona pōt aſſumere plures naturas; & nihil impedit, ꝙ Dei filius non poſſit aſſumere unum alium hominem: cum reatus non ſit ad illā ſingularē naturam, quā aſſumpſit: ergo uidetur pari ratione, ꝙ plures perſonæ poſſint aſſumere unam, & eandem naturam, cū ita poſſint plures perſonæ aſſumere unam naturam, ſicut perſona una plures naturas. ITEM, Gratia hēt conformari naturæ: ſed plures pſonæ diuinæ cōmunicant per naturam in una ſubſtantia, & eſſentia ſimpliciter una: ergo pari rōne communicari poſſunt in una natura per unionem gratuitā: ergo plures perſonæ poſſunt unā, & eandē naturā aſſumere. ITEM, Aut una natura, quæ aſſumitur ab una perſona, poteſt aſſumi ab alia, aut non. Si ſic: habeo propoſitum. Si nō uero, quid impedit, cum non ibi niſi natura creata, & pſona diuina. Aut ergo erit impedimentum ex parte naturæ creatæ, aut ex parte perſonæ diuinæ. Sed ex parte naturę creatę nō pōt: cū illa ſubiaceat omnino potentiæ diuinæ perſonæ. Ex parte diuinæ perſonæ nō: quia inter diuinas pſōas nulla eſt reſiſtētia, nulla eſt repugnantia, cū una aliā circum incedat: & una ſit cū alia: ergo ſi nullum eſt impedimentū, vr̄, ſimpliciter, ꝙ plures pſonæ poſſint hoīem unū aſſumere.

RESOLVTIO.

Plures perſonas eandem naturam numero aſſumere, utcumque implicat.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Anſelm. plures perſonę non poſſunt unum & eundem hominē aſſumere, non propter defectum potentiæ, ſed propter repugnantiā contradictionis implicitæ. Si enim plures perſonæ aſſumerēt unum hominem ad unitatem talem, quæ faceret communicationem idiomatum: ergo aut aſſumerent in unitatē, quæ eſſet unitas, quæ quidem ſe teneret ex parte aſſumentis, aut aſſumpti. Si in unitatem, quæ quidem ſe teneret ex parte aſſumētis: cum ex parte aſſumentis non ſit reperire, niſi unitatem perſonalē, & unitatē eſſentialem, tunc plures perſonæ aſſumerent unam naturam in unitatē eſſentiæ, uel unitatē perſonæ; ſed utrunq; horū eſt impoſſibile ſimpliciter. Nam plures perſonę diuinæ nō poſſunt cōuenire in una perſona, nec natura creata, & increata poſſunt tranſire in unā naturā. Si autē aſſumerent in unitate, quæ quidem ſe tenet ex parte aſſumpti; cum illa ſit unitas indiuidualis, aſſumerēt ergo in unitatem indiuidui: ſed illud adhuc eſt impoſſibile, quia aſſumens nō trahitur ad unitatem aſſumpti, ſed potius trahit aſſumptū ad unitatem propriā. Nam aſſumere eſt ad ſe ſumere. Et ſic patet, ꝙ ſi dicatur, tres pſonas aſſumere unū, & eūdem hominē, omnibus modis

Vbi ſupra.

Diſſentit D. Tho. 3. par. q. 3 art. 6. et concordat Scotus in 3 diſt. 1. q. 1.

dis implicatur contradictio; ſiue intelligatur, q̧ aſſumptio fiat in unitatem naturæ, ſiue in unitatẽ perſonæ. Nam ſi ſit talis aſſumptio in unitatem naturæ: ergo ex diuina natura, & humana conſtituitur una natura: ergo non eſt diſtinctio aſſumentis ad aſſumptum; ergo nec aſſumptio uera. Si autem ſit aſſumptio in unitatẽ perſonæ: ergo plures perſonæ cõmunicant in unam perſonam: ergo plures perſonæ non ſunt plures perſonæ. Si autem fit aſſumptio in unitatem indiuidui, cum illa unitas non ſe teneat ex parte aſſumentis, ſed aſſumpti; aſſumẽs non aſſumit naturam aliam ad ꝓpriam unitatem: ergo non aſſumit ad ſe, ſed ad aliud: & ſi non aſſumit ad ſe, non aſſumit: aſſumptio ergo in unitatem indiuidui non eſt aſſumere uerè, & propriè, ſicut nũc loquimur de aſſumptione. Propter igitur contradictionẽ implicitam, plures perſonas aſſumere unam, & eandem naturam, nec eſt poſſibile, nec eſt intelligibile. Rationes hoc oſtendentes ſunt concedendæ.

Ad primum, quòd opponitur in contrariũ, quòd una anima eſt imago trium. Dicendum, quòd imago de ratione ſui dicit expreſſam repræſentationem nõ ſecundùm totum id, uel illius, in quo imago eſt, ſed ſecundùm aliquid ſui. Vnio autem, quæ eſt in perſonali incarnatione, totam humanã naturam in atomo, & ſecundùm totum facit uniri diuinę perſonæ, ita quòd tota ſubſtantificatur in una, tanquam in una ꝓpria hypoſtaſi. Non eſt aũt inconueniens, q̧ aliquid repræſentet plures perſonas ſecundùm differentes proprietates, & potẽtias: inconueniens autem eſt, q̧ unum & idem uniatur pluribus perſonis in perſonæ unitatem: & ideo non ſequitur, q̧ ſi una anima poteſt eſſe imago trium, quòd ſimul & ſemel poſſit uniri tribus perſonis. Ad illud, qđ opponitur, quòd una perſona poteſt aſſumere plures naturas: ergo ſimiliter plures perſonæ unam naturã. Dicendum quòd non eſt ſimile: quia cum unio illa incarnationis fiat in unitatem perſonæ, non in unitatem naturæ, pluralitas naturarum non ſic repugnat unioni incarnationis, ſicut pluralitas perſonarum. Ad illud, quod opponitur, quòd plures perſonæ poſſunt communicare in eadem eſſentia per naturam &c. Dicendum, qđ non eſt ſimile: quoniam unitas ꝑſonarum in una ſubſtantia dicit conuenientiam in natura: conuenientia autem in natura non repugnat diſtinctioni in perſona; ſicut nec econuersò diuerſitas in natura repugnat unitati in perſona. Sed unio gratuita non dicit conuenientiam in natura, ſed in perſona: & ideo pluralitas perſonarum repugnat unitati unionis: & propterea prædicta ratio non tenet, quia nõ eſt ſimile hincinde. Ad illud, quod quæritur, quid impediat. Dicendum, q̧ nec perſona impedit per ſe, nec natura humana per ſe, ſed modus unionis. Quia enim diuina natura unitur humanæ in unionem perſonę incompoſſibile eſt, quod in illa unione ſit unitas ex parte extremorum, & pluralitas ex parte medij, in quo attenditur illa unio. Vnde ſicut eſt incompoſſibile, q̧ plures perſonę ſin una perſona

non propter repugnantiam perſonarum, ſed propter implicationē duorum oppoſitorum: ſic in ꝓpoſito eſt intelligendum. Hæc autē dicta ſunt de incarnatione ipſa ſecundū eū modum, ſecundùm quē facit idiomatum cōicationem; ꝑ quē modum filius Dei factus eſt homo. Et iſto modo impoſſibile eſt intelligere, plures perſonas aſſumere unum, & eundem hoīem, ſicut oſtendit Anſel. & oſtendūt rationes præmiſſę. In hoc tamen non excluditur omnis alius modus aſſumptionis: quia cum multa poſſit Deus facere, quæ intellectus noſter nō vr̄ poſſe capere; quis audebit aſſerere, quod tres perſonæ nō poſſint unum, & eundem hominem aſſumere? Nihil enim uidet impedire, quin tres perſonæ poſſint ꝑ gratiam illud efficere, ut ſint perſonę unius ſingularis naturæ in tempore; cum illa natura ſit poſſibilis, & omnino obediens reſpectu cuiuſlibet perſonæ in trinitate. Et pro tanto uoluerunt aliqui dicere non irrationabiliter, quòd poterant tres perſonæ aſſumere unum hominē in unitate indiuidui: quòd ſi rationabiliter intelligatur, ſatis rōnabiliter poteſt ſuſtineri: nec repugnat uerbum Anſel. nec ea, quæ prædeterminata ſunt. Non enim uolunt dicere, ꝙ illa aſſumptio terminaretur ad unitatē indiuidualem ex parte aſſumentis; ſed ꝙ tres perſonę, ſi unum hominem aſſumerent; eſſent unus hō: ita ꝙ in illis tribus perſonis eſſet communis unitas ſingularis naturæ aſſumptæ, non unitas perſonę. Quicquid autem ſit de hoc, illud pro indubitato habēdū eſt: ꝙ mō aſſumendi prædeterminato, impoſſibile eſt unum, & eundē hominem aſſumere propter multiplicationem implicitæ contradictionis: quia ſequeretur, quòd filius eſſet pater.

Inſignis & Seraphico doctore digna modeſtia.

QVAESTIO IIII.

An quilibet trium perſonarum incarnari potuerit?

VTRVM quęlibet trium perſonarum poſſit incarnari per ſe ipſam? Et ꝙ ſic, uidetur. Tantundē diſtat creatura a perſona filij, quantùm a perſona patris, & ſpiritu ſancti: ergo qua rōne perſona filij incarnari poteſt, diſtantia non impediente; eadem rōne uidetur, ꝙ etiam perſona patris, & ſpiritus ſancti. ITEM. Poſſe incarnari ſpectat ad dignitatem, alioquin nō conueniret filio: ſed quicquid poteſt filius ad dignitatem ſpectans, poteſt & pater; cum totum poſſe habeat filius a patre: ergo ſi perſona filij poteſt incarnari, & carnem ſibi aſſumere; uidetur ꝙ hoc poſſit & pater conſimili ratione. ITEM. Ad incarnationem faciendam non plura exigūtur, quàm extrema unibilia, & unitas in perſona, & immenſitas in potentia; quæ extrema illa cōiungat: ſed natura patris ita eſt unibilis, ſicut natura filij: cum ſit una, & eadem: perſona patris ita eſt una, ſicut perſona filij, & potentia immenſa: ergo & cæt. ITEM. Si perſona filij poteſt incarnari, aut eo ipſo, quo eſt filius; aut eo ipſo quo eſt perſona. Non eo ipſo, quo eſt filius; quia filius ſolùm dicit reſpectum ad patrem, non ad creaturam; ergo ſi poteſt incarnari, eo ipſo quo eſt perſona diuina: igitur cum pater, & ſpiritus ſanctus ſit perſona diuina; ſequitur neceſſa

rio, quòd perſona patris, & ſpiritus ſancti ita poſſit incarnari, ſicut perſona filij.

Sed contra. Si perſona patris, uel ſpiritus ſancti incarnaret; tunc duo eſſent filij in trinitate; ſed hoc eſt inconueniens: quodlibet autem inconueniens (ſicut dicit Anſelmus) apud Deum eſt impoſſibile: &c. ergo uidetur ſimiliter eſſe impoſſibile, perſonam patris incarnari, uel ſpiritus ſancti. Item. Incarnari non eſt aliud, quàm in carnem mitti, ſicut uult Auguſt. ſed impoſſibile eſt patrem mitti, cum non habeat alium, a quo ſit: ergo impoſſibile eſt, patrem incarnari. Item. Quod eſt proprium unius perſonæ, impoſſibile eſt alteri conuenire: ſed incarnari eſt proprium filij, & ſibi ſoli conuenit: ergo impoſſibile eſt quòd alteri perſonæ conueniat. Item. Maiorem conuenientiam habet natura aſſumpta a uerbo cum alijs perſonis, quàm alia natura, quæ non eſt aſſumpta: ergo ſi aliæ perſonæ non poſſunt illam naturã aſſumere; quæ aſſumpta eſt a uerbo; uidetur quòd nec aliquam aliam: ſed illam nõ poſſunt aſſumere, ſicut in præcedentibus monſtratum eſt: ergo uidetur, ꝙ nullam aliam aſſumere valeant: ſed altera perſona alterã naturam aſſumpſit. ſ. perſona ſpiritus ſancti naturam columbæ: ergo & ſpũs ſanctus potuit humanã naturam, quã filius aſſumpſit; aſſumere: a deſtructione cõſequẽtis ad deſtructionẽ antecedentis.

Libr. 1. cur Deus hõ. c. 9.

Lib. 4. de Trin. c. 19. et 20.

Supiùs q. 3.

RESOLVTIO.

Poſſibile fuit, ſed non decuit, aliam diuinarũ perſonarũ incarnari.

Respondeo Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ aliqui dicere uolunt; ꝙ nulla perſona incarnari poteſt, niſi perſona uerbi. Et rõnem huius aſſignãt: quia ſi perſona alia incarnaretur, naſceretur quædam trinitatis cõfuſio, dum plures in trinitate filij dicerentur. Naſceretur ẽt quędam ęqualitatis diminutio; dum duo filij eſſent in trinitate, quorũ unus haberet excellentiorem nobilitatem, quàm alter. Naſceret̃ etiam quædam oppoſitorum indiſtinctio: quia tunc unus, & idem filius genitus, & ingenitus diceretur, ſi pater incarnaretur: & hæc omnia ſunt incõuenientia. Et qa nihil inconueniens poteſt poni in Deum, & circa Deum: ideo dixerunt, ꝙ nulla alia perſona a perſona filij potuerit incarnari, non propter defectum potentiæ; ſed propter dignitatem perſonæ, quę non admittit aliquod indecẽs circa ſuum opus. Sed licèt uideant̃ in hac poſitione ſequi B. Anſem. ipſum tamen ueraciter nõ ſequũtur; pro eo ꝙ nec Anſel. uult hoc dicere, eſſe impoſſibile apud deũ aliam perſonam a filio incarnari: ſed uult hoc oſtendere; ꝙ non eſt ita decens de alia perſona, ſicut de perſona filij: & hoc uerum eſt ſicut meliùs uidebitur infra. Quod aũt pater, aut ſpũs ſanctus incarnari poſſit abſq; aliqua repugnantia, planũ eſt: poſſet enim formare ſibi corpus, quòd ſibi uniret de genere humano, non per uiam generationis, ſicut formauit corpus Euæ, quæ non dicitur eſſe filia Adæ. Præterea. Eſto, ꝙ alia perſona aſſumpſiſſet carnem de uirgine, ſicut aſſumpſit uerbum; adhuc non eſſet ibi confuſio, neque ęqualitatis diminutio ſecundùm rem: quia ex hoc nulla fieret

ret traſmutatio circa perſonas diuinas. Nulla enim eſt confuſio, quando nos credimus; quòd unus & idem eſt temporalis, & ęternus, immortalis, & mortuus, immenſus, & circunſcriptus. Nullũ etiam eſt inconueniens; cum filiũ dicimus eſſe æqualem patri, & minorem patre ſecundùm naturarum qualitatem. Et ideo concedendum eſt (ſicut Magiſter dicit in litera) ꝙ quælibet trium perſonarum pôt, & potuit incarnari.

Ad illud ergo, qđ primò, opponitur in contrarium; ꝙ ſi pater incarnaretur, quòd duo tũc eſſent filij. Dicendum, ꝙ iſta ratio procedit; ſuppoſito, ꝙ Deus non poſſit aliter aſſumere carnem, quin aſſumeret de muliere tãquam ex matre; hoc autem eſt falſum: quia aliter poſſet Deus ſibi carnem aſſumere, ſi ſibi placeret. Præterea. Eſto quòd alia perſona aſſumpſiſſet carnem de uirgine, & eſſet filius uirginis; hoc in nullo derogaret Deo: quia nihil perderet ibi diuina perſona: & ideo ſi eſt inconueniens, hoc eſt ſolùm propter noſtram reputationem, & ratiocinationem. Cum autem dicit Anſel. quòd quantumcunq; paruum inconueniens in Deo eſt impoſſibile. Dicendum, ꝙ hoc intelligitur de eo, ꝙ eſt inconueniens in Deo ſecundum ſe: & tale eſt incõueniens, quòd nullo modo poteſt eſſe conueniens: & ideo eſt impoſſibile. De eo autem non habet ueritatem, quòd eſt inconueniens ſecundùm noſtram æſtimationem: quia deus poſſet illud facere conueniens. Vnde ſicut concedimus de aliquo malo, ꝙ poteſt Deus facere illud, pro eo ꝙ illud poteſt benè fieri; ſicut eſt malum pœnę: de aliquo uerò nõ, quòd eſt ſecundùm ſe malum: qđ nullo modo poteſt benè fieri: ſic etiam in propoſito eſt intelligendum, cum dicitur, Quodlibet inconueniens in Deo eſt impoſſibile. Ad illud, quod opponitur; ꝙ incarnatio non eſt aliud, quàm in carnem mitti. Dicendum, ꝙ uerum eſt, prout incarnatio dicitur de filio. Sed incarnari ſecundùm ſuum intellectum generalem nõ dicit plus, q̃ uniri carni in unitate perſonæ. Et quamuis perſona patris non poſſit mitti, poteſt tamẽ uniri: & ideo ratio illa nõ tenet: pro eo quòd procedit ab inferiori ad ſuperius deſtruendo. Ad illud, ꝙ opponitur, quòd incarnari eſt proprium filij. Dicendum, ꝙ ſicut ſi Petrus ſit unicus filius Pauli, eſſe filium Pauli eſt proprium Petri; nõ quia non poſſit conuenire alteri; ſed quia nunc non conuenit alij. Sic etiam in ꝓpoſito intelligendum eſt, ꝙ incarnari dicitur eſſe proprium perſonę filij, non quia alia perſona nõ poſſit carni uniri; ſed quia nulla alia perſona actualiter unitur carni a perſona filij. Ad illud, qđ opponitur; ꝙ natura aſſumpta a uerbo plus conuenit cum alijs ꝑſonis, quàm non aſſumpta. Dicendum, ꝙ (ſicut in pręcedentibus dictum eſt) & ſi plus conueniat natura talis cum alijs perſonis ratione eminentiæ, & dignitatis, tamẽ non plus conuenit conuenientia ordinis: quia cum ſit actualiter a perſona uerbi aſſumpta, non habet poſſibilitatem ad ulteriorem aſſumptionem: non ſic autem eſt de natura quæ aſſumpta non eſt: & propterea illa ratio non concludit.

Supiùs q. 3.

ARTICVLVS II.
QVAESTIO I.

An congruum fuerit Deum incarnari?

CONSEQVENTER quęritur de ſecundo principali, uidelicet de incarnatione uerbi quantum ad congruitatem. Et circa hoc quæruntur quatuor. Primò quæritur, utrum in opere incarnationis ſeruetur debita congruentia. Secundò, quæ ſit incarnationis ratio præcipua. Tertiò, quæ perſonarum trium ſit ad incarnationem magis idonea. Quartò quæritur, quæ hora temporis magis fuerit congrua.

VTRVM in opere incarnationis ſeruetur debita congruentia ex parte Dei? Et ꝙ ſic uidetur. Infinita potentia, ſapientia, & bonitas debet ſe perfectè manifeſtare: ſed non poteſt ſe perfectè manifeſtare, niſi per effectum aliquo modo infinitum; nihil autem eſt infinitum actu, niſi ſolus Deus: ergo ad hoc ꝙ diuinæ potentiæ, ſapientiæ, & bonitatis infinitas manifeſtaretur; congruum fuit aliquem effectum fieri, cui attribueretur eſſe Deum; ꝙ eſt eſſe bonū infinitum: ſed hoc fuit, cum deus unitus eſt carni: ergo &c. Item ꝑfectiſſimum agēs debet producere actionem ſuā ad ſtatū; & cōplementum: ſed ſtatus, & cōplementū rerum eſt coniunctio primi cū ultimo: primum autem, ꝑ quod facta ſunt omnia, eſt Verbū, ſiue Deus: ultimum autem in operibus eſt homo: ergo ad hoc ꝙ perfecta eſſet operatio procedens a perfecta potentia: congruebat ꝙ diuina natura uniretur cum humana. ITEM. Contingit pluralitatem naturarū reperiri in una perſona: ſed ꝙ una natura reperiatur in pluribus perſonis nullo modo multiplicata, hoc ſpectat ad dignitatem diuinæ naturæ: ergo pari ratione ꝙ una perſona in duabus naturis, uel ſubſtantiis ſubſiſtat nullo mō compoſita; hoc ſpectat ad dignitatem perſonæ: ſed oīs ꝓprietas dignitatis pręcipuè congruit diuinæ perſonæ: ergo ualde congruum eſt, ꝙ perſona diuina in ſe habeat duas naturas: hoc autem fit per ſacramentum incarnationis: ergo uidetur, ꝙ in incarnatione ſeruetur debita congruentia. ITEM. Decet largiſſimum remuneratorem diligentes ſe remunerare perfectè: ſed homo, qui eſt amator Dei non beatificatur perfectè, niſi in ipſo Deo; qui eſt tota merces: nec beatificatur perfectè, niſi totaliter beatificetur & ex parte corporis, & ex parte animæ, & ex parte ſenſus exterioris, & ex parte ſenſus interioris: ſenſus autem exterior nō poteſt beatificari niſi in re corporali: ergo cum deceret Deum perfectè hominem beatificare; & Deus beatificat hominem in ſeipſo, dando ſe in præmium: decebat eum habere naturam non ſolùm ſpiritualem, ſed etiam corporalem: & hoc eſt ex incarnatione: ergo &c.

Gen. 14. Aug. lib. de Doctr. Chriſt. cap. 6. & 1. de Trin. cap. ul.

CONTRA, Nullo mō decet ſapiētiſſimū cōditorē facere aliquā rē excedere terminos, quos ſibi ſtatuerat ꝑ naturā: ergo cū oīs creatura, quantū eſt de natura creationis; ſemꝑ ſit infra deū, & intra terminos creaturæ; uidetur ꝙ nullo modo cōgruit, quòd Deus faciat creaturā Deū eſſe: ergo nō uidetur opus īcarnationis ſibi cōgruere,

re, per quod dicitur hoĩem Deũ eſſe. ITEM. Nomen, quod eſt ſupra omne nomen; debet uni ſoli naturæ conuenire; ergo non uidetur, ꝙ conueniat Deo tale nomẽ creaturæ communicare: ergo uĩ, quòd non cõgruat ſibi hominem in unitatem perſonæ aſſumere. *Eph. 1. Phil. 2.*

ITEM. Quicunq; adorat Deum in ſculpta imagine, facit Deo iniuriam: ergo pari ratione, qui credit Deum habere humanam effigiem, iniuriatur diuinę naturæ: uidetur ergo, quòd non congruat diuinæ naturæ incarnari, ſiue humanari. Per hunc modum ſolet argui ab infidelibus.

RESOLVTIO.

Congruit utcunque Deum incarnari.

RESPON. Dicendum, quòd abſq; dubio congruum fuit, & Deũ decuit incarnari. Et hoc propter ſuę potentiæ, & ſapientiæ, & bonitatis eminentem manifeſtationem; quæ quidem facta eſt in humani generis aſſumptione. Congruum etiam fuit propter diuinorũ operum excellentem conſummationem; quæ quidem facta eſt in humani generis aſſumptione: cũ ultimum coniunctum eſt primo: ibi enim eſt perfectionis conſummatio: ſicut patet in circulo; qui eſt perfectiſſima figurarum, qui etiã ad idem punctum terminatur, a quo incipit. Decebat etiam ꝓꝑ ſuperabundantem precii ſolutionẽ ad liberationẽ hominis captiui: quia ſola perſona diuina erat, ꝙ præponderabat toti humano generi. Poſtremò decebat propter ſupereffluentem hominis glorificationem: ut non tantummodo inueniret homo in Deo paſcua interiùs; imo etiam paſcua exteriùs. Et ſic patet, quòd opus incarnationis multùm quidem per omnem modum deo cõgruebat, & quantùm ad eius infinitatem, & quantùm ad eius perfectionẽ, & quantùm ad pietatem, & quantùm ad liberalitatem. Ad infinitatem in ſeipſo, ad perfectionem in operando, ad pietatem in liberando, & quantùm ad liberalitatem in remunerando. Concedendæ ſunt ergo omnes rationes, oſtendentes ſacramentum incarnationis Deo congruere.

AD ILLVD, quod opponitur in contrarium, quod non decet diuinam maieſtatem humiliari. Dicendum, quod Deum humiliari; põt intelligi dupliciter: aut in ſe, aut rõne ſibi uniti. In ſe quidẽ, cũ ſit oĩno inuariabilis; nec põt humiliari; nec põt exaltari. Rõne aũt ſibi uniti poteſt humiliari ad maiorem manifeſtationem ſuę altitudinis; ſicut põt infirmari ad maiorem manifeſtationem ſuæ fortitudinis. In hoc enim ꝙ Deus carnẽ humilem, & infirmam aſſumpſit; ſuperbiſſimum diabolũ deiecit; & hominem humilem exaltauit: fortiſſimum aduerſarium confregit, hominem infirmum ſtabiliuit. Et in hoc eminenter facta eſt manifeſtatio potentiæ, & ſapientiæ. Si enim quod infirmum eſt dei, potentiùs eſt omnibus hominibus: & quod ſtultum eſt dei, ſapientius eſt omnibus hominibus, & etiam dæmonibus; planum eſt, quòd eius potentia, & excellentia, & ſapientia ſuperexcellunt omnia in infinitum. Et ideo ſi incarnationis opus in ſe non uideatur facere ad diuinæ manifeſtationis honorem: ſi tamen conſideratur ad illud, ad qđ *1. Corinth. 1.*

eſt; facit elegãtiſſimè: & ideò hæreticis, & infidelibus cæcis uelatum eſt ſacramentum incarnationis, dicentibus; q̃ opus incarnationis faceret ad diuinæ maieſtatis ignominiam, cum ex oppoſito faciat ad excellentiſſimã gloriam. AD ILLVD, quod opponit, q̃ nimia fuit ibi humiliatio. Reſponderi poteſt (ut dictum eſt) q̃ diuina natura non fuit humiliata aliqua deiectione: ſed cum creatura appetiit ſe eſſe Deum, inflata fuit aliqua elatione: & ideo ex parte iſta nimietas non ſonat in uitium, ſicut ex parte illa. Præterea in illa ratione deficit ſimilitudo; quia exinanitio, quæ facta fuit in aſſumptione humanæ naturæ fuit ex exceſſu charitatis, & amoris: ſed eleuatio, qua uoluit homo Deo aſſimilari, fuit ex exceſſu præſumptionis. Et quia nimietas præſumptionis, & elationis uituperabilis eſt; & nimietas dilectionis in ſummo Deo laudabilis eſt: hinc eſt, q̃ exinanitio Christi non fuit uituperabilis, ſed laudabilis; ſicut uituperabilis fuit elatio primi parentis: procedebat enim ex nimia charitate, de qua ſupra habitum eſt in auctoritate, Deus propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, &c. AD ILLVD, quod opponitur; q̃ non debet creaturam ſuam trahere extra terminos ſuos. Dicendũ, q̃ creatura in Chriſto remanet intra terminos creaturę: ratione tñ perſonæ, in qua ſubſtantificatur; habet communicationẽ idiomatum, & participat nomẽ diuinũ; pro eo, q̃ illa unio facit communicationem idiomatum, ſaluis ꝓprietatibus aſſumẽtis, & aſſumpti. ET PER hoc patet reſpõſio ad ſequens, quod opponitur de cõmunicatione nominis excellentiſſimi: quia Deus nec nomẽ, nec gloriam ſuam cõmunicat alij. Vnus eſt, & idem; qui Christus eſt homo, & Deus: unde cum nomen diuinitatis attribuitur homini, hoc eſt ratione diuinæ hypoſtaſis. Similiter intelligendum eſt de honore latriæ: ſicut inferiùs apparebit. AD ILLVD, quod opponitur: q̃ Deo facit iniuriam, qui credit ipſum habere humanã effigiem. Dicẽdum, q̃ uerum eſt, qñ credit ipſum habere effigiem in propria natura: qa talis credit ipſum eſſe quid corporeum; cũ ipſe ſit ſpiritus nobiliſſimus: incarnatio autem non facit eum habere effigiem in ſe, ſed uniri ei, qui habet effigiem: ſalua nihilominus Dei ſpiritualitate, & nobilitate: qui ergo ſic ponit Deum incarnari, cũ nihil detrahatur eius nobilitati, & ꝑfectioni, & multũ addatur exaltationis, & dignitatis generi humano, nõ tantũ Deo non derogat, ſed etiam Dei bonitatem multùm cõmendat: & ecõtra Dei bonitatẽ quantum in ſe eſt, diminuit; qui hoc negat.

Paulò ſuprius

Eph. 2.

Diſ. 9.

QVAESTIO II.

An cauſa filio Dei ueniendi in mundum fuerit humani generis reparatio?

QVAE fuerit incarnationis ratio præcipua. Et q̃ generis humani redemptio, oſtenditur. Ad Gal. cum dicitur. Cum uenit ergo plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege; ut eos, qui ſub lege erant, redimeret: Si ergo Apoſtolus principalem aſſignat rationẽ miſſionis filij Dei in carnem; uidetur q̃ noſtra redemptio

Cap. 4.

dempti

demptio ſit eius ratio præcipua. Si tu dicas, ꝙ hoc non dicat Apoſtolus tanquam cauſam principalem. Opponitur cõtra hoc illud, quod idẽ Apoſtolus dicit Hebr. *Cap. 2.* ubi loquens de Chriſto. Ipſe ſimiliter participauit eiſdem; ut ꝑ mortem deſtrueret eum, &c. Et poſt. Nuſquam angelos apprehẽdit Gloſ. Participauit, ut homines ſanctificaret, & liberaret: & recte hæc cauſa ponitur: quia ſi non eſſet eos liberaturus, nõ eis participaret: quod in angelis apparet: quia nuſquam angelos apprehendit: Si ergo illud, quo poſito, ponitur aliud; & quo remoto, remouetur & cauſa; & redemptio aſſignatur tanquam cã principalis, & p̃cipua incarnationis; uidetur ꝙ principaliter incarnatio facta fuit propter reparationem generis humani. ITEM, in *Pſal. 68.* Pſal. Infixus ſum in limo profundi Gloſ. Aug. Vtinã maneret homo in eo, quod Deus fecit: ſi.n. maneret in eo, quod Deus fecit; non in limo infixus eſſet, quem Deus genuit: igitur ſi homo ſtetiſſet, incarnatio facta nõ fuiſſet: ergo incarnationis ratio p̃cipua uidetur eſt hominis reparatio.

ITEM, Aug. ſuper Ioan. tractans illud Ioan. 11. Ecce quem amas infirmatur. *Trac. 49.* Si peccatores dominus non amaret, ad terrã de cęlo non deſcenderet: ergo vr̃, quòd præcipua ratio incarnationis fuerit liberatio peccatoris: ITEM, Si Deus aſſumpſit humanã naturã, aut hoc fuit ꝑꝑ humanã dignitatem, aut neceſſitatem. Si ꝑꝑ humanam dignitatẽ, cũ dignior ſit angelica, q̃ humana; magis debuit aſſumpſiſſe angelicã. Si ꝑꝑ neceſſitatem, & neceſſitas indigẽtiæ nõ ſit niſi ꝑꝑ peccatum; uidetur ꝙ præcipua ratio fuit, ꝙ hominem aſſumpſerit, redemptio generis humani. ITEM, Opus incarnationis fuit maximæ gratiæ; de qua homo maximè tenetur ad gratiarum actionem: ſed magis tenetur homo eſſe gratus Deo; & maior ſit ei gratia, qñ aliquod beneficiũ præſtatur ſibi, quo indignus eſt; in ſtatu in quo indignus eſt, & pro eius liberatione, q̃ ſi aliàs eſſet p̃ſtandum: ergo ſi homo lapſus pro beneficio incarnationis eſt maximè deo obnoxius, uidetur ꝙ ſi ipſe nõ eſſet lapſus, ipſe non eſſet incarnatus; nec huiuſmodi beneficium eſſet ſibi præſtitum. Præcipua ergo ratio incarnationis uidetur eſſe redemptio generis humani.

SED CONTRA. Aug. Totum hominẽ aſſumpſit, ut totum beatificaret: ſed homo debebat totus beatificari; & ita plenè beatificari ſi non eſſet lapſus, ſicut ſi eſſet lapſus: ergo ſi homo nõ eſſet lapſus, Deus eſſet incarnatus: ergo non uidetur, ꝙ p̃cipua ratio incarnationis ſit liberatio generis humani. *Lib. 10 de ciu. Dei ca. 27.* ITEM, Super illud Hebr. *Cap. 2.* Nuſq̃ angelos apprehendit. Glo. Nõ angelicæ naturæ data eſt hæc dignitas, ut ei ꝑſona diuina uniretur. Si ergo hæc dignitas data fuit humanæ naturæ, & humanę naturæ nihil datũ eſt fruſtra: ergo ſi non peccaſſet, talis dignitas nõ remaneret uacua: ergo adhuc uniretur cum diuina natura: ergo liberatio generis humani nõ eſt rõ p̃cipua. ITEM, Ita decebat Deũ manifeſtare ſuã infinitatẽ, & ꝑfectionem, & liberalitatem, ſi homo ſtetiſſet; ſicut ſi lapſus eſſet: ergo ſi oĩa iſta facit in opere incar-

carnationis; vr̃ ꝙ incarnatio fuiſſet, etiã ſi hõ lapſus nõ fuiſſet, & ita idẽ qđ prius. ITEM. Tantæ diſſicultatis, & nobilitatis eſt uindicare, ſiue acquirere ſibi infinitũ bonum, ſicut ſatisfacere pro offẽſa, q̃ eſt contra bonum infinitum: ſi ergo homo non poterat ſatisfacere ꝑ ſe de offenſa, qua offendit Deum; ſic nec per ſe poterat mereri hr̃e Deum: ergo ſicut oportunũ fuit filiũ Dei incarnari, homine cadente, ut pro hoĩe ſatisfaceret; vr̃ ꝙ ſic oportunum fuit ſilium Dei incarnari, hoĩe ſtante, ut homo ꝑ eũ mereri poſſet.

ITEM. Quæ ſolummodo ꝑꝑ occaſionem peccati introducta ſunt, exierunt a Deo; non principaliter, ſed occaſionaliter: ergo ſi incarnatio facta eſt principaliter ꝑꝑ peccati expiationẽ, aĩa Chriſti facta eſt non principali intentione, ſed quadam occaſione: ſi ergo inconueniens eſt, nobiliſſimã creaturã occaſionaliter eſſe introductam, cũ agẽs principaliter intendat opera nobiliſſima; uidetur, ꝙ inconueniens ſit dicere incarnationẽ factã eſſe ꝑꝑ hoĩs reparationẽ. ITEM. In incarnatione filij Dei humana natura plurimũ eſt exaltata: ſi ergo Deus incarnatur ex hoc, ꝙ humana natura peccauit: vr̃ ꝙ homo reportet cõmodum de malitia: ergo ſi hoc non decet diuinũ retributorem, patet &c. ITEM. Chriſtus eſt caput eccleſiæ non ſolũ ſecundũ diuinã naturã; ſed ẽt humanã: ſicut oſtẽdit Aug. ſup Io. ſed ſi homo non peccaſſet, adhuc eſſet corpus eccleſiæ: ergo uel Dei filius incarnaret; aut corpus eccleſię remaneret acephalum: ergo ſi illud eſt impoſſibile, reſtat ꝙ Deus incarnaret, ſi hõ nõ peccaſſet: ergo idẽ, qđ prius. ITEM. Si hõ lapſus non fuiſſet: tñ fuiſſet ſacr̃m matrimonij: ſi ergo ſacr̃m matrimonij cõiunctionẽ ſexuũ dicit, ſiue ſignat cõiunctionẽ Chriſti, & eccleſiæ q̃tũ ad naturarũ unionẽ ꝑꝑ inſeparabilitatẽ, ut dr̃ Eph. Hoc ſacramentũ magnũ eſt: ego aũt dico in Chriſto, & in eccleſia: ergo ſi hõ ſtetiſſet; aut ſacr̃m mr̃imonij falſum eſſet ſignũ; aut Dei filius incarnaret̃: ſed primũ eſt impoſſibile: ergo reſtat &c. ITEM. Quadruplex eſt modus educendi hoĩem in eſſe. Conuenit n. hoĩem educi de uiro, & muliere: cõuenit educi ſine uiro, & muliere: cõuenit educi de uiro ſine muliere, & de muliere ſine uiro: ſed tres illorũ modorũ fuiſſent, ſi homo ſtetiſſet, ſicut planũ eſt: ergo vr̃, ꝙ & quartus fuiſſet, quo eductus eſt de ſola muliere: ſed hic quartus eſt in incarnatione: ergo ſi homo ſtetiſſet, incarnatio fuiſſet: aut ſi non, tũc unus modus productionis hominũ deficeret, & ſic uniuerſum pfectũ non eſſet: & hoc eſt maximũ inconueniẽs. Dicit. n. Aug. ꝙ uniuerſum hẽt tantã pfectionẽ, ꝙ nemo põt in eo imperfectũ rationabiliter aliqd inuenire, nec rationabiliter aliquid addere. ſicut & ipſe dicit in lib. de lib. arb. ꝙ nihil põt intellectus noſter intelligere, quod ſubterfugeret illam ſupernam artem.

Cap. 5. (margin, beside "ut dr̃ Eph.")

Lib. de Catech. rudib. c. 3. & 19. & multibi ſæpe. (margin, beside "Chriſtus eſt caput eccleſiæ")

Li. 3. c. 9 et 20 & alibi ſæpe. (margin, beside "Dicit. n. Aug.")

RESOLVTIO.

Et ſi quàm plures aſsignari poſsint incarnationis filij Dei cauſæ, præcipua tamen eſt humani generis redemptio.

RESPONDEO. Ad prædictorũ intelligentiam eſt notandum, ꝙ circa

ea hoc duplex eſt magiſtrorũ opinio. Quidam.n. dicere uolunt, ꝙ de incarnatione eſt loqui dupliciter. Eſt.n. incarnatio carnis aſſumptio. De carne autẽ aſſumpta eſt loqui dupliciter, aut q̃tũ ad ſubſtantiam, aut quãtum ad defectũ paſſibilitatis, & mortalitatis. Si fiat ſermo de ipſa quantùm ad defectum paſſibilitatis, & mortalitatis, dicunt ꝙ incarnationis ꝑcipua ratio fuit humani generis redẽptio. Niſi.n. homo peccaſſet, & lapſus fuiſſet, & redimendus eſſet, Chriſtus carnem mortalẽ nõ aſſumpſiſſet. Si autem loquimur de incarnatione, ſecundũ ꝙ dicit aſſumptionẽ humanæ naturæ, loquendo ſimpliciter, ſic dixerunt, ꝙ ꝑcipua rõ incarnationis nõ eſt liberatio generis humani: q̃a etiã ſi homo non peccaſſet, Chriſtus incarnatus eſſet. Sed huius rõ eſt ꝑfectio multiplex, ſurgens ex dignitate illius operis. Incarnatio .n. facit ad ꝑfectionem hominis: & per conſequens ad perfectionẽ totius uniuerſi, in hoc quòd complet, & cõpletionem dat humano generi ſecundũ illud, quòd reſpicit naturam: & ſcd̃m illud qđ reſpicit gratiã, & ſcd̃m illud quod reſpicit gloriam. Secundum illud quod reſpicit naturam: quia in incarnatione eſt conſummatio modorum ducendi hominem in eſſe. Eſt etiam conſummatio in cõparatione ad perfectionem agentis, in hoc quòd in incarnatione homo, qui eſt ultimus, coniungitur cũ ſuo principio unione, qua ſub Deo nulla eſt maior. Facit etiam ad perfectionem hoĩs quantùm ad illud, qđ reſpicit gratiam: quia in incarnatione aſſumit Chriſtus humanam naturã, ratione cuius plene habet eſſe caput totius eccleſiæ; cuius corporis membra uniri habent ratione charitatis, & gratiæ: & ſimul cũ hoc facit ad perfectionem meriti: quia omnia merita pendent, & meliorantur merito Chriſti. Facit etiam ad ꝑfectionem gloriæ, in eo quòd hõ in Deo ſuo inuenit paſcua quantum ad partem corporalẽ, & quãtum ad partem ſpiritualem, ſiue ingrediatur, ſiue egrediatur, qđ non faceret, ſi Deus non eſſet incarnatus. Completus etiam eſt totus humanæ naturæ appetitus, dum per opus incarnationis nobiliſſima idoneitas, quæ erat in humana natura, ſecundum quã unibilis erat diuinæ, ad actum perfectum reducitur: & ratione huius multiplicis ꝑfectionis, quę ſurgit ex opere incarnationis congruũ fuit Deum incarnari. Et quia hęc multiplex perfectio non reſpicit tantùm ſtatum naturæ lapſæ, immo reſpicit etiam ſtatum naturę inſtitutæ, ideo ſi homo lapſus nõ fuiſſet, nihilominus incarnatus eſſet: quia ita competebat hominem perfectum eſſe, & ſecundum naturam, & ſcd̃m gratiam, & ſcd̃m gloriã: ſicut ſi eſſet in ſtatu lapſo, & quodãmodo amplius. Et hæc ſcd̃m iſtã opinionẽ: & qui hanc opinionẽ ſequuntur, concedunt rõnes, q̃ ad hanc partem adducuntur. Rõnes uerò ad oppoſitum, & auctoritates per hoc effugiũt: q̃a dicũt eas intelligi ſcd̃m, quòd incarnatio dr̃ carnis mortalis, & paſſibilis aſſumptio. Loq̃t .n. ſcriptura, & lr̃a de incarnatione ſcd̃m eum modum, q fuit poſt lapſum: non per eũ modum, qui fuiſſet, hoĩe perſiſtente in ſtatu innocentiæ. Aliorũ uerò poſitio fuit,

Sco. di. 7. huius q 3. hac defẽdit opinionem.

ſuit, ꝙ præcipua ratio incarnationis fuit reparatio generis humani: q̄uis multæ ſint rationes congruentiæ huic annexæ. Iſta.n. eſt præcipua reſpectu omnium: quia niſi genus humanū fuiſſet lapsū, uerbum Dei non fuiſſet incarnatum. Et ratio huius eſt: quia incarnatio Dei eſt ſuperexcedentis dignationis, & ideo cum ſit ibi q dam exceſſus, non fuiſſet introductum incarnationis myſterium, niſi pręceſſiſſet exceſſus oppoſitus per ipſum corrigendus, & reſtaurādus. Vnde niſi Deus ouem ſuam perdidiſſet, non de cœlo ad terram deſcendiſſet. Quis autem horum modorum melior ſit: nouit ille, qui pro nobis incarnatus eſt. Quis etiam horum alteri præponendus ſit, difficile eſt uidere: pro eo quòd uterq; modus catholicus eſt, & a uiris catholicis ſuſtinetur. Vterq; etiam modus excitat animam ad deuotionem ſecundum diuerſas conſiderationes. Videtur auté primus modus magis cōſonare iudicio rōnis: ſecundus tñ (ſicut apparet) plus cōſonat pietati fidei. Primò: quia auctoritatibus ſanctorum, & ſacræ ſcripturę magis concordat: nam tam nouū, quam uetus teſtamentum ubi de filij Dei deſcenſu loquuntur, generis humani liberationem rationem reddunt; qđ patet ſingula diſcurrédo. Sancti etiam hoc dicūt, ſicut patet in auctoritatibus ſuprapoſitis. Et ideo ſi diuina eloquia nobiliſſimam, & pręcipuam incarnationis rōnem aſſignant, & nihil etiam a nobis, dicēdum eſt pręter ea, quę nobis ex ſacris eloquijs clarent: ideo magis uidetur pietati fidei conſonum, ꝙ præcipua incarnationis rō ſit liberatio generis humani, q̄ aliter ſentire. Et hoc apertè dicit Aug. tractans illud Luc. 19. Venit.n. filius hoīs ſaluum facere, qđ perierat. Si hō nō periiſſet, filius hoīs non ueniſſet. Et expreſſius tractās illud. 1. Timoth. Venit in hunc mundū peccatores ſaluos facere. Nulla cauſa ueniendi fuit Chriſto, niſi peccatores ſaluos facere. Et plura dicit ad hoc pertinentia. Et in illa oratione, quæ incipit. A cella aromatica, quæ dicit̄ eſſe Aug. hoc ipſum habetur expresſius. Ad hoc etiam concordant uerba Bern. & Gloſſ. ſuper dictum locū epiſtolæ ad Timoth. Secundò uerò prædictus modus magis cōcordat pietati fidei: quia Deum magis honorificat, quàm præcedēs. Nam præcedens dicit, ꝙ Deum cōgruebat incarnari ad perfectionem uniuerſitatis: & ideo quodā modo Deum intra perfectionem uniuerſi concludit, & quandā neceſſitatem incarnationis ponit ei, cum dicit, Opera eius aliter ad ꝑfectionem non perduci. Hic aūt modus dicendi, cum dicit, ꝙ incarnationis myſterium eſt ſuꝑ oēm perfectionem, ponit Chriſtum eſſe ſupra omnem perfectionē uniuerſitatis, ſiue quantùm ad naturam, ſiue quantùm ad gratiam, ſiue quantum ad gloriam. Et hoc rectè facit: qa (ſicut di. Philoſophus.) Deus ſupra omnē uniuerſi ordinem ponendus eſt: ſicut non dicitur eſſe dux de exercitu, ſed ſupra exercitum. Tertio modus iſte dicendi incarnationis myſterium magis commendat, dum dr̄ hoc myſterium tantum eſſe, quod non debuit fieri niſi ex maxima cauſa; vtpote ꝑꝑ placandam diuinam iram, & reſtaurandi oīa, ſiue quæ

Huic opinioni ſubſcribit D. Tho. 3. p. q. 1. arti. 3.

Mat. 15 Luc. 15

Diony. in Lib. de Diuin. nomin. in primis fere uerbis.

In Lib. ď verbis Apoſt. ſer. 70.

Cap. 1.

12. Metah. T. cō. 44. & in fine eiuſdem lib.

quę in cœlis ſunt, ſiue quæ in terra. Et ideo dicunt ꝙ tantum myſterium non fuiſſet introductum, niſi præceſſiſſet lapſus nobiliſſimæ creaturæ, & oſtenſio maieſtatis diuinæ. Quartò etiam fidelem affectum magis inflammat. Plus enim excitat deuotionem animæ fidelis, ꝙ Deus ſit incarnatus ad delenda ſcelera noſtra, q̃ propter conſummanda inchoata opa ſua. Quoniam ergo hic modus dicendi, & ſi non uideatur eſſe ita ſubtilis, ſicut præcedens plus tamen conſonat pietati fidei, in hoc ꝙ auctoritatibus ſanctorum magis concordat, & Deum magis honorificat; etiam incarnationis myſterium magis commendat, & affectum noſtrum ardentius inflammat: ideo concedendū eſt, ut prædictæ auctoritates, & rōnes oſtendunt, ꝙ præcipua rō incarnationis fuit redemptio generis humani, quamuis multæ aliæ rationes congruentes huic rationi ſint annexæ.

AD ILLVD, quod primò opponitur in contrarium, ꝙ hoīem totum aſſumpſit, ut totum beatificaret. Dicēdum, ꝙ iſta non eſt ratio præcipua, ſed annexa principali, pro eo ꝙ ſi Deus nunquam incarnatus eſſet, homo glorificatione corporis ſui, & uiſione dei perfectè, & totaliter eſſet beatus. Viſio. n. Chriſti corporalis ſpectat non ad eſſentialē cōpletionē beatitudinis, ſed ad quoddā accidentale gaudium: & hoc patet, ꝙ alii ſenſus beatificantur, ut uiſus: & tamen obiecta ſibi correſpondentia nō habebunt, ut tactus; & guſtus. Præterea aſpectus Chriſti non erit minus beatus conuerſus ad alia corpora uidēda, q̃ aſpectus aliorum conuerſi ad uidendum corpus ipſius. Gloria. n. ſenſuum exteriorum erit per redundantiam dilectionis uenientis a parte ſuperiori ex uiſione Dei, cuius uiſio adeo reficit, cū pfectè apparet; ut nihil ultra ſit neceſſarium animæ ad eius beatitudinē: qm̄ omne aliud bonū, & pulchrū ad illud comparatum, quaſi nihil eſt; nec intendere poteſt eſſentiale gaudium. Vnde multùm derogare uidetur ſummo bono, qui dicit ipſum non ſufficere abſq; bono creato ſibi adiuncto ad hominem perfectè beatificandum. Niſi hoc dicat uenire pp imperfectionem ſenſus, qui ad ipſum nō pōt pertingere: ſed tunc plura obuiabūt, ſiue rōne ſenſuum aliorum, qui non habent obiecta ſua, ſicut uiſus, & tamen perfectè beatificati ſunt ſiue rōne aſpectus chriſti, qui ad alios ſanctos aſpicit: ſiue rōne perfectionis beatitudinis, q̃ non facit hominem aliquod extrinſecus mendicare: ſiue etiam quia oppoſitum non poſſet intelligi, ꝙ glorioſus homo poſſet a Chriſti pręſentia abſentari abſq; gloriæ ſuæ detrimento. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ in humana natura data eſt congruitas, uel idoneitas ad incarnationem. Dicendū, ꝙ illa idoneitas attendit̄ ex parte reparabilitatis hominis principaliter: quamuis ratione dignitatis, & aliarum conditionum aliquo modo attenditur: & ideo ſicut homo non fuiſſet reparatus, ſi non cecidiſſet, quamuis eſſet reparabilis; ſic diuinitati non eſſet unitus, quāuis eſſet unibilis. Nō tn̄ fruſtra illa potentia fuiſſet: qa multę ſunt potentiæ, & idoneitates, quæ ad actum non perdu-

tur, nec tamen fruſtra ſunt: q̃a nobilitati, & dignitati naturæ atteſtãtur. Nec dr̃ potentia fruſtra, ſi non reducitur ad actum: ſed tunc fruſtra eſt, dum ad actũ non reducitur, & tñ ad actum exigat eam reduci tempus, & locus. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ decet Dei ſapientiã, prudentiam, & potentiam in ſtatu innocentiæ manifeſtari. Dicẽdum, ꝙ ſatis ſe manifeſtabat ſufficienter per opus creationis, & diſtinctionis, & ornatus: & ideo ſi illa perſtitiſſent, cum ualde bona eſſent, non oportuiſſet nouum modum agendi ſuperaddere ad manifeſtationem: quẽadmodum opera miraculoſa facta ſunt poſt hominis lapſum, q̃ non oportuit fieri ante: quia Dei potentia, ſapientia, & bonitas nota eſſet: & ſatis in ſuis affectibus reluceret. Nunc autem congruũ & decens, Deum multa opera facere miraculoſè ad manifeſtationem ſuæ potentiæ pro confirmatione fidei noſtræ: ſic etiam in ꝓpoſito intelligendum eſt, ſicut dicunt ſancti. Quia ꝙ hõ per pctm̃ interiùs lumen obfuſcatum habebat, & conuerſus fuerat ad ſenſibilia, & illa amabat, ideo Deus inuiſibilis factus eſt uiſibilis in carne, ut per uiſibilia reduceret ad inuiſibilia cognoſcenda, & amanda. Et hoc eſt, quod dicit Grego. in quadam prẹfatione, Vt dum uiſibiliter Deum cognoſcimus, per hunc in inuiſibilium amorem rapiamur. AD ILLVD, ꝙ opponit̃, ꝙ ita difficile eſt promereri uitã ẹternã, ſicut ſatisfacere pro offenſa. Dicendũ ꝙ falſum eſt: quia ad meritũ uitæ æternæ ſufficit complacentia ex parte merentis: ad hãc autem complacentiam ſufficit gratia diuina. Et quia diuinã gratiam poterat homo habere ꝑ miſſionem ſpiritus ſancti, & filij in mentem abſque filij miſſione in carnẽ: hinc eſt ꝙ ad perfectionem meriti uitæ æternẹ nõ oportuit incarnationem interuenire. Ad ſatisfaciendum autem non ſolùm requiritur, ꝙ ſatisfaciẽs placeat; ſed quod damnum recompẽſare ualeat, & honorẽ Deo ſublatum reſtituat, ſicut melius uidebitur infra; & ideo non fuit tanta neceſſitas incarnationis propter neceſſitatem merendi, ſicut propter neceſſitatem ſatisfaciendi. Et ꝙ illud ſit uerum, planum eſt in angelis; quorum natura nõ eſt unita uerbo: & tamen meruerunt uitam æternam. Propterea, eſto quòd tantẹ difficultatis ſit, nõ tñ oportet, quòd ꝑꝑ hoc neceſſaria ſit incarnatio, ꝓ eo quòd ſpiritus ſanctus ipſe, qui per charitatem mouet aĩam, dignã eã facit gloria ſẽpiterna: unde neutrũ fit ſine miſſione alicuius perſonæ: ſed ad ſatisfaciendũ neceſſaria eſt miſſio in carnem, quia ſicut infra patebit, cõgruẽtiſſimus modus fuit ſatisfaciendi per mortem, & paſſionem, ſicut congruentiſſimus modus eſt ad merendum per charitatem, & dilectionem. AD ILLVD, quod opponitur, quòd anima Chriſti educi debuit principali intentione. Dicendum, quòd Deus, quia ab æterno præſciuit lapſum humani generis: ideo fecit, quia ſe recuperaturum cognouit: & ideo principalius in intentione fuit reparatio lapſi, quàm conditio eius ad lapſum poſſibilis. Et propter hoc non ſequitur, quòd Deus non prædeſtinauerit Chriſtum principaliter, ſicut & alios,

In præfatione Natiuitatis dñi.

Diſt. 20. ꝑ totũ.

Diſ. 20 q. 2. & 4.

alios, immo multũ principaliùs. Hoc enim teneret, ſi Deus in cõditione generis humani non præcognouiſſet eorum lapſum; tunc enim quaſi præter intentionem ſubſecutum fuiſſet. AD ILLVD, quòd opponitur, quòd humana natura eſt exaltata pp incarnationem. Dicendum, quòd abſque dubio uerũ eſt: ſed ex hoc non ſequitur, quòd reportauerit ex malicia commodum: quia hoc non fuit ex ſua malitia, ſed ex ſumma benignitate diuina, & ſapientia. Quia enim ſapientia Dei uincit malitiam: hinc eſt, quòd non patitur eſſe malum aliquod, de quo non eliciat bonum, & etiam maius bonum: alioquin nõ perfectè maliciam uinceret. Et propterea contra præuaricationem Adæ, q totum genus humanum infecit, ſtatuit rectitudinem ſecũdi Adę, qui pro toto genere humano poſſit ſatisfacere; & cuius obediẽtia multò plus ſibi placeret, q̃ inobedientia primi Adę potuit diſplicere.

2. Cor. 15.

Similiter hoc fuit ex bonitate diuina, ex qua Deus plenus eſt dilectione, & miſericordia. Et iõ diligentibus ſe (quos ſanctos uocauit ſecundùm propoſitũ ſuum) omnia fecit eis cooperari in bonum: unde filium Dei incarnari non fecit noſtra malitia, ſed Dei charitas nimia & miſericordia; ſecũdum quòd dictum eſt in auctoritate priùs poſita. Deus autem, qui diues eſt in miſericordia propter nimiam &c.

Eph. 2.

AD ILLVD, qđ opponitur, quòd Chriſtus eſt caput eccleſiæ, ſecũdùm humanam naturam. Dicẽdum, quòd duplex eſt capitis proprietas. Vna, quę attenditur ſecundùm conformitatem ad membra. Alia, quæ attenditur ſecundùm donorum gratuitorum influentiam. Ratione primæ proprietatis Chriſtus caput eſt inquantum homo: rõne ſecundæ Chriſtus caput eſt inquantùm Deus: & ratione huius principaliter tenet rationẽ capitis: & ideo eſto, quòd incarnatus non eſſet, adhuc eccleſia capite nõ careret. Quia caput uiri eſſet Deus; & ita eccleſia hominem caput haberet Deum, ſicut habet eccleſia Angelorum: & ideo nõ ſequitur, quòd corpus eccleſiæ eſſet acephalum quamuis non haberet caput ſecũdum omnem ꝓprietatem, quam habet modò: haberet enim tũc caput Deum, ſicut nũc habet eccleſia angelorum.

Ideſt abſq; capite græca nomenclatura.

AD ILLVD, quòd opponitur, quòd matrimonium ſignat coniunctionẽ naturarũ. Dicendum, quòd matrimonium duplicẽ habet ſignificationẽ: ſignat enim coniunctionẽ Dei ad eccleſiam ſecundùm charitatem: & ſignat ẽt cõiunctionem ſecundùm unionem in perſonæ unitatę: & utramq; harum ſignificationum habet ſecundùm ſtatum lapſus: alteram autem habuiſſet, ſi ſtetiſſet: & ideo nõ eſſet falſum ſignũ. Sicut enim matrimoniũ nunc eſt in officium, & remedium, tunc autem ſolùm in officiũ: ſic matrimonium duplex mõ hẽt ſignatũ, tũc autem unum. AD ILLVD, ꝙ opponit̃: quòd quadruplex eſt modus productionis hoĩum. Dicendum, ꝙ ille quartus modus ꝓducendi hoĩem nõ eſt de perfectione uniuerſi, ſed ſupra perfectionem uniuerſi. Et iõ Hiere. uocat illud nouũ cũ ait. Nouũ faciet dominus ſuper terrã: hoc autem nouum dñs non feciſſet: niſi aliqua ueteratio prçceſſiſſet. Et ideo nõ ſequitur

Cap. 31

ſequitur, ꝙ ſi homo ſtetiſſet, ꝙ talis modus producendi hominem eſſet: nec ex hoc ſequitur, ꝙ uniuerſum ſua perfectione careret: ſicut etiam non poteſt argui imperfectio uniuerſi quantum ad ſuſcitationem mortui, quam Deus non feciſſet, ſi homo perſtitiſſet. Poſſet etiam dici, ꝙ de illo modo productionis nõ poteſt argui ueritas incarnationis: quia Deus poſſet producere hominẽ de muliere abſq; uiro, qui tamen nõ eſſet Deus: hæc autem omnia abſque præiudicio dicta ſunt: non enim uolo bonitatem Dei coarctare, ſed nimietatem charitatis ſuæ erga hominem lapſum commendare, ut affectus noſtri excitẽtur ad amãdum ipſum, dum attẽdimus nimiæ dilectionis eius exceſſum &c.

QVAESTIO III.

An ex tribus diuinis perſonis congruum fuerit filium incarnari?

QVAE trium perſonarum fuerit magis idonea ad incarnationem. Et oſtenditur, primo ꝙ perſona patris. Illius enim eſt recreare, cuius eſt creare: ſed creatio maximè attribuitur, & conuenit potẽtiæ patris; ergo & recreatio: ergo pari ratione uidetur, ꝙ & incarnatio. ITEM. Illius eſt filios adoptare, cuius eſt generare: ſed incarnatio ordinatur ad adoptionem, ſicut dicitur Galat. ergo
Cap. 4. uidetur, ꝙ maximè conuenit ei, cui conuenit generare: ergo maximè conuenit patri incarnari. ITEM. Filius totum, quod habet, habet a patre: ergo magis decet habere patrem aliquid, quod nõ habeat filius; quàm filium habere, quod non habeat pater; ſi ergo incarnatio facit humanam naturã haberi a perſona, quæ incarnatur, uidetur, ꝙ hoc magis competat perſonæ patris, quam perſonæ filii. QVOD autem magis competat perſonæ ſpiritus ſancti, oſtenditur: quia quod maxime habet rõnem gratiæ, maximè competit miſſioni ſpiritus ſancti: ſed quòd Deus factus eſt homo, hæc eſt ſumma gratiæ, ſicut dicit Aug. ergo uidetur, ꝙ hæc magis debuit eſſe in perſona ſpiritus ſancti, quàm in perſona filii. Lib. 13 de Trinit. ca. 19. ITEM. Spiritus amoris facit nos filios Dei adoptiuos, ſecundùm illud Rom. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed ſpiritum, &c. ergo ſi incarnatio eſt ut fiamus filii dei adoptiui, uidetur ꝙ incarnatio maxime debuerit eſſe in perſona ſpiritus ſancti. Cap. 8. ITEM. Mitti dicit ſub auctoritatẽ in miſſo: ergo ei magis conuenit mitti, in quo magis reperitur ratio ſubauctoritatis: ſed ratio ſubauctoritatis magis reperitur in perſona ſpiritus ſancti, quàm filii: ergo ſi incarnatio eſt in carnem miſſio, uidetur quòd magis cõueniat ſpirituiſan. quàm filio.

QVOD AVTEM magis competat filio, uidetur. Magis decet perſonã mediam tenere rationem mediatoris: quàm aliam: ſed incarnatio eſt ordinata ad effectum mediatoris: perſona autem media in trinitate ẽ ꝑſona uerbi: ergo &c. ITEM. Magis decet filium Dei eſſe filium hominis, uel uirginis, q̃ aliam perſonam: ſed per incarnationẽ ille, qui incarnatur, efficitur filius uirginis: ergo uidetur, quòd perſonam filii incarnari ſit magis decens & cõgruum. ITEM. Conuenientius eſt filium ſupplicare patri, quàm aliam perſonã: ſed

Digitized by Google

ſed incarnatio ad hoc ordinatur, ut ſit aliquis mediator, qui pro hominibus intercedat ad Deum: ergo &c.

RESOLVTIO.

Potuit quidem alia ex tribus diuinis perſonis incarnari; ſed nō ita cōgruit, ſicut verbū.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ perſona uerbi ad incarnationem inter cæteras perſonas fuit magis idonea, ſiue loquamur de ipſa incarnatione in ſe, ſiue prout ordinata eſt ad humani generis redemptioné. Si enim loquamur de ipſa incarnatione in ſe, magis congruum fuit perſonam filij incarnari, & inquantùm eſt imago, & inquantùm eſt filius. Inquantùm eſt imago, quia homo aſſumptibilis erat ratione dignitatis imaginis: & qa filius eſt imago patris; ideo magis conueniens erat filii perſonam aſſumere carnem. Rurſus: quia filius Dei uerbum eſt patris, ſic procedit ab ipſo, ut pater ſe manifeſtet per ipſum: & ideo ſicut ad intentionis manifeſtationem uerbum intellectuale copulatur uoci ſenſibili, ſic ad diuinitatis reuelationem uerbum patris congruum fuit uniri carni. Poſtremò quia filius eſt ſemel genitus ab æterno, & ſic congruebat eum carnem aſſumere, ut eſſet de genere hominum, & ita hominis filiũ: & ideo decebat ipſum magis incarnari, quã patrem, & ſpiritum ſanctum. Et hoc eſt, qđ dicit Aug. & Magiſter in litera, ꝙ Dei filius non quæſiuit niſi matrem in terris, quia iam habebat patrem in cœlis. Magis ergo decens fuit filium incarnari, q̃ aliam perſonã, ſi loquamur de ipſa incarnatione ſecundùm ſe. Fuit etiam magis cõgruum, ſi loquamur de ipſa incarnatione ſecundùm comparationẽ ad generis humani redemptioné: & hoc apparet ſi cõſideremus hominis lapſum, & reparãdi modũ, & reparationis fructum. Si conſideremus hominis lapſum, uidebimus, ꝙ lapſus fuit appetendo falſam Dei ſimilitudinem, & æqualitatem: & quia filio primò attribuitur æqualitas: hinc eſt, ꝙ quaſi ex ipſo ſumpſit homo lapſus occaſionem: & ideo inde ſumere debuit reparationem. Et hoc dicit Bern. explanans illud Ionæ. Propter me orta eſt hæc tempeſtas: tollite me, & mittite in mare. Aut certè in hoc ꝙ homo præſumpſerat Dei ſimilitudinem, directè cõtra filium peccauit: & ideo filio magis competebat uindicta, & indulgentia. Et hoc eſt, quod dicit Anſel. Homo, pro quo erat moriturus, & diabolus, quem erat expugnaturus, ambo falſam Dei ſimilitudinem præſumpſerant. Unde ſpecialiùs aduerſus filium peccauerunt. Illi itaq; cui ſpecialiter ſit iniuria, conuenientiùs attribuitur culpæ uindicta, & indulgẽtia. Rurſus ſi conſideremus modũ reparationis magis cõpetit filio. Reparati enim ſumus per mediatoris obedientiam, & ſupplicationem: & quia magis competit filiũ ſupplicare patri, & obedire: hinc eſt, quod magis competit perſonæ filii incarnari, quàm alii. Unde Anſel. Conuenientiùs ſonat ſilium ſupplicare patri, quã aliam perſonam. Poſtremo ſi conſideremus reparationis fructum, uel effectum, magis competebat filio incarnari: quia incarnatio ad hoc ordinatur, ut ſimus filii Dei: ſi ergo poſterius per illud habet reduci,

cap. 1.

Libr. 2. cur deus hõ cap. 9. et lib. 1. c. 7.

Vbi ſupra & Lib. de icarnatiõe verbi c. 4.

ci, quod eſt prius in eodem genere; congruum fuit, ut filii Dei efficeremur p eum, qui eſt filius naturalis. Unde Aug. Ut hō ex Deo naſceretur, primò ex ipſis natus eſt Deus. Oportuit enim, ut per eum efficeremur filii adoptiui, q eſt filius naturalis. Et ſic patet p omnem modum, ꝙ congruentius fuit filium incarnari, quàm aliū. Unde concedendæ ſunt rationes, quę ad hoc inducebantur.

Lib. 3. de Trin. c. 3. et ſer mo. 9. de Natiu. Domin.

AD ILLUD, quod opponitur, ꝙ patri magis conuenit opus recreationis. Dicendum, quòd pater ſic eſt auctor recreationis, ſicut & creationis: & ſicut per uerbum omnia fecit, ſic etiam p uerbum omnia refecit. Sed ex hoc non ſequitur, ꝙ pater magis debuerit incarnari; quia incarnatio non reſpicit perſonam auctoris, ſed mediatoris. Et quia ratio mediatoris non conuenit patri, ſed potius filio hinc eſt, ꝙ non ſequitur, ꝙ incarnatio magis conueniat pri, q̄ filio: immò potius ecō uerso. AD ILLUD, ꝙ opponitur de adoptione. Dicendum, ꝙ uerū eſt, ꝙ adoptio conuenit patri tanquam principali auctori: ſed hoc non oportet facere niſi per filiū, cuius tota eſt hæreditas, & p quē alii ad hæreditatem debent admitti. AD ILLUD, ꝙ opponitur, ꝙ filius habet a patre, quidqd habet. Dicēdum, ꝙ filius dicitur aliquid habere per naturalem originem, aliquid per gratuitam unionē. Si primo modo intelligatur, quicquid habet, habet a patre; ita ꝙ idem, quod eſt in filio a patre; eſt in patre ſeipſo, in eſſentialibus loquēdo. Si autem loquamur de eo, quod habet per gratuitam unionem, ſic habet a patre, tanquam a principio effectiuo, non tanquam a generante: quia ſecundùm illud filius eſt minor patre; & quia magis decet filium ſecundùm humanam naturam eſſe minorem patre. hinc eſt, ꝙ iſto modo magis competit filium habere aliquid, quod non habeat pater, quàm econuersò. AD ILLUD, quod opponitur, ꝙ magis conuenit ſpiritui ſancto, qa hic eſt ſumma gratia Dicendum, ꝙ per illā rationem non concluditur, quòd incarnatio debeat fieri in perſona ſpiritus ſancti: ſed ꝙ opus incarnationis debeat attribui ſpiritui ſancto· & hoc melius uidebit infra. Et ſimiliter reſpondendum eſt ad hoc, quod ſequitur de adoptione. AD ILLUD, quod opponitur de miſſione. Dicendum, ꝙ miſſio in carnem fuit ad redimendum a ſeruitute: & quia oportet prius hominem liberari a ſeruitute, quàm adoptari in filium: hinc eſt, ꝙ miſſio in carnem ei perſonæ competebat mitti: & quia perſona filii habet mitti ſolum a patre, perſona ſpiritus ſancti habet mitti ab utroque: hinc eſt, ꝙ primò decebat filium mitti in carnē, ut redemptione facta, idem ipſe cum patre mitteret ſpiritum ſanctum in mētem. Et hoc eſt, quod dicit Apoſtolus ad Gal. Cum uenit plenitudo tēporis, miſit DEUS filium ſuum &c. Et poſt, Ut adoptionē filiorum Dei &c. Et poſt, Quoniam autē eſtis filii Dei, miſit Deus filium ſuum in corda ueſtra. Præterea non ſequitur, quòd ſi maior ratio ſubauctoritatis eſt in ſpiritu ſancto quàm in filio, ꝙ ppterea debuerit in carnem mitti: immo poteſt inferri cōtrariū. Pater enim, quia a nullo eſt, non deben

Ioan. 1. Rom. 8. Heb. 1.

Diſt. 4. art. 1. q. 1.

Cap. 4.

Li. 2. de Trin. c. 3. & Lib. 3. cap. 2. &c.

debuit mitti. Et hoc eſt quod dicit Aug. Conueniens non erat, ut pater ab alio mitteretur, q̃a ab alio non erat. Conueniens autem fuit: ut primo filius mitteretur: quia a ſolo patre eſt, deinde ſpiritus ſanctus, qui eſt a patre, & filio. Primo filius uenit, ut homines liberarentur: deinde ſpiritus ſanctus, ut homines beatificarentur.

QVAESTIO IIII.

An congruo tempore incarnatus ſit filius Dei?

QVo tempore fuerit magis cõgruum filiũ Dei incarnari? Et uidetur ꝙ in primordio temporum. Primo per illud, quod dicit Gen. [Cap. 2.] Conſummauit Deus ſexto die opus ſuum: ſed conſummatio operum, maximè competit in opere incarnationis, ſicut ſuperiùs tactum eſt: [Artic. 1 q. 6] ergo uidetur, ꝙ incarnari debuit in aliquo illorũ ſex dierũ. ITEM. Magnitudo amoris nõ tantùm facit dona multiplicari, ſed accelerari: ſed Deus ꝓpter nimiam charitatem ſuam miſit filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati ergo uidetur, quòd congruum fuerit filium dei incarnari ſtatim cum homo indiguit, ſed homo ſtatim indiguit cũ lapſus fuit: ergo &c. ITEM. Si Xp̃s ab initio temporis ueniſſet, multi ad uiam ueritatis ueniſſent, ſicut dicitur Mat. [Cap. 11] Olim ſi in Tyro, & Sidone &c. ſed ad diuinæ dignitatis magnitudinem ſpectat, ꝙ uelit oẽs ſaluos fieri: ergo multo magis uidetur, ꝙ congruum fuerit filiũ Dei incarnari in primordio temporum. ITEM. Aegro in periculo mortis ſuccurri debet ſine mora: ſed homo cũ peccauit, periculoſiſſimè ægrotauit: ſi ergo homini ægrotanti ſuccurritur per filij incarnationem, uidetur ꝙ ſtatim debuit incarnari.

SED CONTRA. Eccleſiaſtes. [Cap. 3.] Omnia tempus habent: & hoc ipſum dicitur Eccl. [Ca. 39.] Omnia tempore ſuo operabuntur: ergo ſi nullũ tempus eſt adeo congruum beneficio pleniſſimo, ſicut tempus plenitudinis, vr̃ ꝙ filius Dei debuerit tunc incarnari, quando uenit plenitudo temporis: ergo non in primordio temporis. ITEM. Deus in omnibus opibus ſuis maximè ſeruat ordinem: & ſicut eſt ordo & gradus in ꝓuectu ætatis, ſic eſt ordo, & gradus in prouectu mundi: ergo ſicut magis hõ diſpoſitus eſt ad ſapientiam in ætate prouecta, quàm in ætate iuuenili; quia in antiquis eſt ſapiẽtia, & in multo tempore prudentia; [Sapie. 4.] uidetur ꝙ maior ſit congruitas, ꝙ diuina ſapientia incarnaretur, & de cœlis mitteretur miſſione perfecta in plenitudine temporum, quàm in principio. ITEM. Opus incarnationis, & redemptionis magis ſe tenet cum opere glorificationis, q̃ cum opere primę cõditionis: ſed opus glorificationis habet eſſe in fine temporis, opus conditionis habet eſſe in principio: ergo uidetur, quòd opus incarnationis magis debuerit perfici in approximatione ad finem tẽporum, quã in initio. ITEM. Beneficium incarnationis nulli eſt utile niſi ei, qui illud recognoſcit, & pro illo eſt gratus: ſed dilatio beneficij facit ad eius cognitionem, & acceptionem; ergo uidet̃, ꝙ Dei filius nõ debuerit ſtatim a primordio temporum incarnari, ſed per longa tempora, in quibus poſſet expectari, & deſiderari.

RESOLVTIO.

Diſtulit Deus tamdiu incarnari: vt aliquales ſua culpæ pœnarium paſſus homo, ardentiùs optaret, & gratius demū remedium acceptaret.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ ſicut rationes oſtendunt, & ipſa diuina operatio comprobat: magis congruum fuit filium Dei incarnari quaſi in fine ſæculorum, quàm in principio. Pōt autem huius quadruplex ratio aſſignari, quare tādiu incarnari diſtulerit. Prima eſt propter peccatum hominis puniendum. In hoc enim manifeſtatur diuinæ ultionis ſeueritas, quæ tātos clamores, & luctus hominum tanto tempore ſuſtinuit, antequā uellet deſcendere; & ipſe Adam cum poſteritate ſua tanto tempore expectauit in limbo, exulans a paradiſo: & hoc propter manifeſtationem diuinę iuſtitiæ: quæ nihil inultum dimittit. Secunda ratio fuit propter morbum meliùs curandum: morbus enim ſpiritualis non curatur debite, niſi infirmus priùs eum cognoſcat, & pro curatione eius gratus exiſtat. Plus enim homo ægrotat per ingratitudinē pro curatione, q̃ per culpæ commiſſionem. Et ideo debuit Deus beneficium incarnationis differre: ut homo conuinceretur de impotentia, & ignorantia, antequam incarnaretur, & in lege indita, & in lege ſcripta: ut ſic conuictus confugeret ad diuinam gratiam, & confugiens curaretur efficaciter. Tertia ratio eſt propter ordinem uniuerſi ſeruandū: quia enim hoc erat plenum, & maximum beneficium; differri debuit uſq; ad plenitudinem dierū. Et propter hoc dicit Apoſtolus ad Gal. At ubi uenit plenitudo temporis, miſit Deus fi. &c. Quarta ratio fuit propter incarnationis beneficium ampliùs commendandum: quod enim ampliùs differt, & diutiùs deſideratur, prætioſius reputatur: & ideo beneficium incarnationis, quod eſt inter Dei beneficia præcioſiſſimū, priùs debuit eſſe deſideratum, & ex peccatum, quàm exhibitū. Et propterea magis congruum fuit filium Dei incarnari in fine temporum. Et concedendę ſunt rationes, quæ hoc probant. cap. 4.

AD ILLVD, quod opponitur primò in contrarium de conſummatione diuinorum operum. Dicendum, q̃ in opere incarnationis non attenditur cōſummatio, quæ quidem ſit de opere primo uniuerſi: ſed conſummatio, omnem conſummationem ſuperexcedens: & ideo nō ſpectat ad opus ſex dierum, in quibus uniuerſum conditum eſt, & fabricatum quantùm ad ea, quæ ſpectant ad complementum primarium. AD ILLVD, quod opponitur, q̃ magnitudo amoris facit beneficia accelerari. Dicēdum, q̃ uerum eſt: qn̄ acceleratio doni ꝓdeſt ei, quem amat: ſed quando dilatio magis prodeſt, quàm acceleratio; tunc amor potiùs facit differre, quàm accelerare. Præterea. Amor diuinus nō operatur ſecundùm impetum, ſed ſecundùm diſpoſitionē, & regulam ſapientiæ: & ideo dona non accelerat, niſi ſeruato debito, & congruo ordine. Et ꝓpter hoc, quia ordinis congruitas exigebat dilectionem, ideo amoris immenſitas faciebat accelerationem. AD ILLVD, q̃ obijcitur, q̃

multi eſſent ſaluari, ſi deus uenifſet citius. Dicendum, q Deus bonum cõmune præponit bono priuato: & bonum totius uniuerſitatis præponit bono perſonæ ſingularis: & ideo cum ordinis exigentia hoc requireret, ut Deus in fine temporum incarnaretur, uſq; ad ſextam ætatem fuit dilatum. Neq; propter utilitatem aliquarum perſonarum exiſtentium in prioribus ætatibus accelerari debuit diuinum beneficium. Placuit enim uniuerſitatis conditori in alijs ſeruare ſeueritatem iuſtitiæ, in alijs manifeſtare benignitatem miſericordiæ. Ad illud, q opponitur de ægro, q ſtatim debet ei ſucurri Dicẽdum, quòd nunquam defuit diuinus ſuccurſus. Nam ipſa expectatio, & fides futuri aduentus erat eis in remedium ſalutare, & ſuſtẽtationem: quouſque ueniret ille, qui conſummaret: unde omni tempore fuerunt aliqua ſacramenta, quæ attulerunt ęgris remedium ſalutare: licet alia, & alia in diuerſis fuerint temporibus inſtituta, ſicut etiam Quarto Lib expreſſiùs habetur manifeſtatum. Diſt. 2. q. 2.

DISTINCTIO SECVNDA.

De Incarnatione perſonæ: ſiue de unione naturarum in Chriſto ex parte naturæ aſſumptæ.

ET quia in homine tota humana natura uitio corrupta erat, totam aſſumpſit, in animam & carnem: vt totam curaret, & ſanctificaret. Quod autem humanæ naturæ ſiue humanitatis vocabulo anima & caro intelligi debeant, apertè docet Hieronymus in expoſitione catholicæ fidei dicens. Sic confitemur in Chriſto unam filij eſſe perſonam, vt dicamus duas perfectas & integras eſſe ſubſtantias, id eſt deitatis & humanitatis, quæ ex anima continetur & corpore. Ecce apertè oſtẽdit, humanitatis nomine animam & corpus intelligi: quæ duo aſſumpſiſſe Dei filius intelligitur, vbi hominem ſiue humanitatem, vel humanam naturam accepiſſe legitur. Errant ergo, qui nomine humanitatis non ſubſtantiam, ſed proprietatem quandam, a qua homo nominatur, ſignificari contendunt, vbicunque humanitas Chriſti memoratur. Ait. n. Ioannes Damaſ. Sciendum quidem eſt, quòd deitatis & humanitatis nomen ſubſtantiarum, ideſt naturarum eſt repræſentatiuum. Natura enim non ſic accipitur in Chriſto, vt cum dicitur vna natura eſſe omnium hominum: quod euidenter idem Ioannes oſtendit differentiam, rationem dicti

Ad Damaſ. Papam in explanatione ſymboli

Lib. 3. d Orth. fid. c. 4

Ibidem cap. 3. i medio

que natum de fœmina, ſed falſam carnem, & imaginem corporis ſimulatam oſtendiſſe videntibus. In quem errorem prorumpunt: quia timent, quòd fieri nõ poſſit, ſcilicet, ne humana carne ueritas & ſubſtãtia Dei inquinetur: & tamẽ prædicant iſtum viſibilem ſolem radios ſuos per omnes fæces & ſordes corporum ſpargere, & mundos & ſynceros ſeruare. Si ergo viſibilia munda viſibilibus immundis contingi poſſunt, & non coinquinari: quanto magis incommutabilis, & inuiſibilis veritas per ſpiritum animam, & per aĩam corpus ſuſcipiens, totum hominem ſine ſui commutatione aſſumpſit, & ab omnibus infirmitatibus liberauit? Ecce hic dicit Dei ſapientiam per ſpiritum aſſumpſiße animam, & per animam corpus. Spiritus enim, ſcilicet pars animæ ſuperior, & maiori ſimimilitudine deo propinquat, quàm anima. ſ. ipſa eadem ſecundùm inferiorem partem, & anima magis quàm corpus: & ideo non incongruè anima dicitur aſſumpta per ſpiritum, & corpus per animam.

Hæc materia diffusè tractatur ab Aug. li. de ſpũ & aĩa c. 9. & 10.

Quòd uerbum ſimul aſſumpſit carnem, & animam: neque caro priùs eſt concepta, quàm aſſumpta.

Si autem quæritur, Vtrum verbum carnem ſimul, & animam aſſumpſerit, an priùs animam quàm carnem, vel carnẽ quã aĩam: & vtrum caro illa priùs fuerit in vtero virginis concepta, & poſtea aſſumpta? Veriſſimè, & abſque vlla ambiguitate dicitur, quia ex quo Deus hominem aſſumpſit, totum aſſumpſit: ſimulq́ue ſibi uniuit animam, & carnem: nec caro priùs fuit cõcepta, & poſtmodum aſſumpta, ſed in conceptione aſſumpta, & in aſſumptione concepta. Vnde Augu. Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites nõ carnẽ Chriſti ſine diuinitate cõceptam in vtero Virginis, priuſquàm ſuſciperetur à verbo, ſed ipſum Deum ſuæ carnis acceptatione cõceptum: ipſamq; carnẽ verbi incarnatione cõceptã. Idem in Lib. de Trin. Non eſſet Dei hoĩumq; mediator, niſi eſſet idẽ Deus, idẽ hõ, in vtroq; vnus & verus: quã ſeruilẽ formam à ſolo filio ſuſceptã tota trinitas (cuius vna eſt voluntas, & operatio) fecit. Non aũt in vtero virginis priùs caro ſuſcepta eſt, et poſtmodũ diuinitas venit ĩ carnẽ,

Lib. de fide ad Petrũ.

ſed mox vt verbum venit in vterum, ſeruata veritate propria naturę factum eſt caro, & perfectus homo, id eſt in veritate carnis & animę natus eſt. De hoc etiam Gre. ait. Angelo nunciante & ſpiritu adueniente, mox verbum in vtero, mox intra vterum verbum caro.

SVPRA egit Magiſter de incarnatione ex parte perſonæ aſſumentis: in hac parte agit de eadem ex parte naturæ aſſumptæ. Diuiditur autē pars iſta in tres partes. In quarum prima determinat ueritatem. In ſecūda confutat errores, ibi. *Non ſunt ergo audiendi &c.*] In tertia remouet quandam dubitationem ibi. *Si autē quæritur, vtrum verbu &c.*] Prima pars diuiditur in duas partes. In prima parte determinat Magiſter de natura aſſumpta quātùm ad partium ſuarum integritatem. In ſecunda quantùm ad ordinem, ibi. *Aſſumpſit ergo Dei filius &c.*] Subdiuiſiones autē partium manifeſtæ ſunt in litera.

Dub. 1. O*Mnia, quæ in natura &c.*] cōtra. Deus plantauit in primo homine immortalitatem; ergo aſſumpſit immortalitatem: qđ falſum eſt, quia mortalis fuit. Item. In natura noſtra plantauit utrunque ſexum. ſ. fœmininum, & maſculinum: ergo utrūq; aſſumpſit; ꝙ ſimiliter falſum eſt. Reſp. dicēdum eſt, ꝙ quædā plantauit deus in natura noſtra, quæ reſpiciunt ipſius cōſtitutionem: quædam, q̄ reſpiciunt ſtatum, & accidentalē diſpoſitionē. Cum ergo dicitur. quod omnia aſſumpſit, quæ plantauit. Omnia dicit ibi, q̄ ſunt de ipſius conſtitutione: cum ergo ipſe arguit contra hoc de immortalitate, & ſexus diſiunctione; non inſtat ſecundùm ueritatem, ſed ꝓpter prædicti cōmunionem paralogizat, uel ſophiſticè inſtat: & ꝑ hoc patent illa duo obiecta.

Si ergo viſibilia &c.] Contra. Dub. 2. illa, quam aſſignat contra hæreticos, nō uidetur ualere. Quamuis enim radij ſolis non inquinentur ex fœditate illuminabilis: anima tamen, quæ ſpiritualiter eſt, inficitur ex coniunctione carnis. Præterea filius dei eſt paſſibilis propter aſſumptionem carnis: ergo ſimiliter factus eſt carnalis: ſed ſpiritus fœdatur, & inficitur, quādo carnalis efficitur: ergo uidetur ꝙ hæreticus uerum dixit in hoc, ꝙ dicebat deitatem ex ſui ſocietate cum carne maculari. Reſpon. Dicendum, ꝙ exemplum illud bonum eſt contra hæreticos: & ratio eſt bona, & efficax. Radius. n. a rebus fœdis non inquinatur ꝓpter hoc, quia non communicat in materia tranſumptibili: nec ēt ab ea dependet. Si ergo ueritas multò magis a rebus fędis diſtat, & eſt independens, neceſſariò ſequitur, ꝙ multominus eſt contaminabilis. Nec ualet illud de anima propter hoc, quia anima & ſi ſit ſpiritualis: habet tamen a corpore dependentiam, & inclinationem. Ad illud uerò, quod opponitur, ꝙ filius Dei paſſibilis factus eſt. Dicendum, ꝙ illud uerū eſt ꝑꝑ communicationem idiomatum: non ꝙ patiatur ſecundū diuinam naturam, ſed ſecundùm natu-

naturam aſſumptam. Et ſimiliter poteſt concedi, ꝙ ſit carnalis, ſecundùm ꝙ nominat naturam, ſed non ſecundùm ꝙ nominat uitiũ: quod ſuſcipit carnis paſſibilitatem, non uitioſitatem. Cum ergo obijcitur, ꝙ ſpiritus inficitur, cũ carnalis efficitur. Dicendum ꝙ non ualet: quia obijcit de carnali prout ſonat in uitium.

Dub. 3. *Nec caro fuit &c.*] Contra. Videtur hoc falſum: quia ꝙ nó eſt, non poteſt aſſumi: ſed caro, quæ nondum concepta eſt, nondũ eſt; ergo non eſt aſſumptibilis: ergo neceſſe eſt, ꝙ caro prius concipiatur, quàm aſſumatur. Item. Non eſt aſſumptio niſi carnis iam organizatæ, ſed ante organizationẽ præcedit formatio, formationem ꝓcedit conſolidatio, conſolidatiõné cõceptio: ergo a primo ad ult. ante aſſumptionem eſt cõceptio. Reſp. Dicendum, quod eſt loqui de conceptione quantùm ad ordinem temporis, & quantùm ad ordinem naturæ. Si loquamur quantùm ad ordinem naturæ, ſic prior eſt conceptio, quam aſſumptio; ſicut illæ rationes oſtendunt. Si autem quantùm ad ordinem temporis; ſic non decet, nec oportet ipſam eſſe, antequam oportet: quia utrunq; fuit per uirtutem infinitam, quæ ſubito potuit facere, ut decuit: quia mulier nõ carnis fructum, ſed uirum debuit circundare in angelica annunciatione. Illud autem meliùs patebit ſequenti diſt. vbi Magiſter inquirit iſtã Quæſtionem.

Dub. 4. *Angelo annunciante &c.*] Contra. Incarnatio excellentiùs opus eſt, quàm gratiæ infuſio: ſed gratiæ infuſio non fit per angelicam annunciationem: ergo nec incarnatio. Item. Deus uicinior erat beatę virginis cordi ſecũdùm gratiam, quàm angelicæ menti. Vnde Bern. Virgo creditur exaltata ſuper omnes ordines Angelorũ: ergo potiùs debuit tranſire illuminatio per beatam Virginẽ ad Angelum, quàm econuerſò. Eſt ergo quæſtio, quare conceptionẽ filij Dei præceſſit angelica annũciatio? Quæritur etiam, de quo ordine angelus ille fuerit? Non enĩ uidetur fuiſſe de ſuperioribus angelis, quia dicit Diony. ꝙ qui præeminent, uſum exterioris officij non habent. Nec de inferioribus: quoniam illi myſterium incarnationis ignorant, & per eccleſiam didicerunt. Vnde quęrit Iſa. Quis eſt iſte, qui uenit de Edom? ſicut exponit Greg. Reſpon. Dicẽdum, ꝙ incarnationem debuit præcedere angelica annunciatio: ſicut hominis præuaricationem pręceſſit diabolica tentatio: ut ſic ordo reparationis correſpondeat ordini præuaricationis. Vnde ſicut diabolus tentauit mulierem, ut eam pertraheret ad dubitationem, & per dubitationem pertraheret ad cõſenſum, & ad lapſum: ſic Angelus nunciauit uirgini, ut nunciando excitaret ad fidem, & per fidem ad conſenſum, & per conſenſum ad concipiendum dei filium ꝑ ſpiritum ſanctum. Alia etiam ratio ordinis fuit ibi: quia beata Virgo erat ĩ ſtatu uiatricis: ſed Angelus in ſtatu comprehenſoris: & ideo uoluntatem domini clarius pro illo tempore agnoſcebat, & Deum uidebat Angelus facie ad faciem: Beata Virgo ꝑ ſpeculũ, & ęnigma. Rurſus Angelus erat dei ſeruus, & miniſter: & beata uirgo electa, & prælecta fuerat. Cap. 63

tas in rationali natura uidet̃. Primò quia deus aſſumpſit ſolùm rõnalem naturam: ſi ergo Deus ſemper facit, quod melius eſt, & magis congruum; uidetur ꝙ maior ſit congruitas in rõnali natura, q̃ in tota machina mundana. Item. Natura creata aſſumpta eſt in unitatẽ perſonæ: & quod magis idoneum eſt ad unitatem perſonalẽ, magis idoneum eſt de aſſumptionem. Si ergo dignitas perſonalis non eſt niſi in creatura rationali, uĩ ꝙ illam ſolam maximè congruũ ſit uniri. Item, Gratia unionis eſt maior, quã ſit gratia fruitionis, uel beatificationis: ſed ſola natura rationalis eſt diſpoſita ad fruitionem: ergo ſola uidetur ꝙ habeat congruentiam ad unionem. Item. Totum uniuerſum factum eſt propter creaturam rationalem: ergo rationalis creatura excellentior eſt oĩbus aliis creaturis, quæ ſunt de conſtitutione uniuerſi: ergo ad deũ magis accedit: & qđ magis ad deum accedit, magis eſt congruum Deo uniri, ergo &c. Item. Vniuerſum totũ nõ dr̃ factum ad Dei imaginem, & ſimilitudinem, ſed ſola rationalis creatura: ſed imago dicit ſimilitudinẽ expreſſam: ergo inter omnes creaturas ſola rõnalis creatura expreſſiùs aſſimilatur Deo. Sed iſtud ſolùm eſt congruum ad unionem cum Deo, qđ habet expreſſam ſimilitudinem cum eo: ergo idem quod priùs.

Sed contra. Aug. ad Voluſianum. (Epiſ. 3. circa mediũ.) In rebus mirabilibus tota ratio facti eſt potentia facientis: ergo cũ incarnatio ſit aſſumptio creaturæ, & ſit opus mirabile; uĩ ꝙ tota ratio aſſumptionis ſit ex parte facientis: ergo non eſt maior congruitas in rationali creatura, q̃ in alia natura creata. Item. Infinite diſtantium non magis approximat unũ, q̃ alterum: ſed omnis creatura diſtat a natura diuina in infinitum: ergo non eſt conſtruitas in rationali creatura magis, quã in aliis. Item. Incarnatio facit aliquo mõ ad cõplementum totius uniuerſi: ſed magis pfi- ceretur uniuerſum, ſi Deus uniretur ipſi toti, q̃ ipſi parti: ergo uĩ, ꝙ magis ſit habilis ad unionẽ uniuerſitas tota, q̃ rõnalis creatura. Item. Effectus uniuerſalis magis aſſimilatur cauſæ uniuerſali, q̃ effectus particularis: ſed uniuerſum claudit in ſe uniuerſaliter oẽm effectũ Dei: ergo magis aſſimilatur Deo, q̃ rõnalis creatura: ſed qđ magis aſſimilatur Deo, maiorem habet cõgruentiam ad unionem: ergo &c. Item. Illud ẽ magis unibile, in cuius aſſumptione magis manifeſtatur diuina potentia, ſapiẽtia, & bonitas: ſed uniuerſum eſt huiuſmodi. Probatio minoris: magis.n. manifeſtantur diuina potentia, ſapientia, & bonitas in cõditione totius uniuerſitatis, q̃ alicuius eius partis: quia cum quælibet pars eius ſit bona, eius uniuerſum nõ eſt ſolùm bonum, ſed etiam ualde bonũ: ergo ſi magis manifeſtetur in uniuerſitatis cõditione, multò magis uidetur, quòd manifeſtetur in uniuerſitatis aſſumptione.

Resolutio.

Cùm natura humana ſit finis, atq; perfectio omnium eorum, quæ ſunt, non ab re ſola ex reliquis omnibus à Verbo diuino aſſumpta eſt?

Respond. Dicendum, quòd non eſt tanta nobilitas, uel congrui-

tas

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

taſ ad unionem in totius uniuerſitatis aſſumptione, ſicut eſt in eius aliqua, utpote in rationale natura. Et rõ huius eſt defectus unitatis,& perſonalis dignitatis, & ſimilitudinis,ſiue conformitatis,quæ quidem non reperitur in tota uniuerſitate: & propterea non eſt idonea ad unionem cum perſona diuina, ſicut rõnalis creatura. Vniuerſum enim habet partium multitudinem differentium numero genere,& ſpecie; & ideo non competit ad unionem cum Deo in hypoſtaſis unitate. Habet etiam partes carentes uita, & ratione,& ſenſu: & ideo deficiẽtes ab eccellentia proprietatis perſonalis; & propter hoc non habet idoneitatem ad unionem in unitate perſonę. Habet etiã partes, in quibus reperitur ſolùm ratio ueſtigii: & ideo deficientes conformitate expreſſę ſimilitudinis: & propterea ineptas ad tantam excellentiam unionis. In rõnali autẽ creatura reperiri poteſt unitas,& perſonalis dignitas, & expreſſa conformitas:& ideo maior eſt in ea ad aſſumptionem idoneitas,ſiue congruitas. Et propterea rationes,quæ hoc oſtendunt,concedendæ ſunt.

videtur conuenire cum D.Tho. 3.pa.q. 4.ar.1.

Ad illvd, qđ opponitur de uerbo Aug. Quod tota rõ facti eſt potentia facientis. Dicendum, ꝙ eſt ratio cauſalitatis, & ratio congruitatis. Cauſalitatis in efficiendo, cõgruitatis in ſuſcipiẽdo. Cũ ergo dicit Aug. ꝙ ratio facti tota eſt potentia facientis, intelligit de ratione cauſalitatis, non de ratione cõgruitatis. Ad illvd, qđ opponitur de infinitate diſtãtiũ. Dicendum, ꝙ ſicut habitum eſt in Primo, & Secũdo libris, cum dicitur ꝙ omnis creatura diſtat a deo in infinitum, intelligitur de diſtãtia per receſſum ab æqualitate,& participatione ęternæ naturæ: qa nihil uniuocum eſt creaturæ ad creatorem, in nullo etiam creatura creatori poteſt æquari: ſed non habet ueritatem de diſtãtia; quæ attenditur per oppoſitionem ad conuenientiam ſecundùm rõnem ordinis,& imitationis: nam rationalis creatura immediatè in Deũ ordinatur, & expreſſiſſimè inter creaturas Deum imitatur: & rõne huius aſſimilationis, & conuenientię habet rationem imaginis, & congruitatem reſpectu diuinæ unionis. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ incarnatio facit ad completionem uniuerſi. Dicendũ ꝙ hoc accidit: tñ congruentiùs facit ad complementũ uniuerſi in aſſumptione nobiliſſimæ creaturæ, quã omnium; qm̃ multitudo habet reduci ad aliquod unũ, ſicut ad cõplementum: quia ſtatus eſt in unitate magis, quàm in multitudine. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ magis aſſimilatur uniuerſum totũ, q̃ rationalis creatura. Dicẽdum, ꝙ aſſimilari dicitur dupliciter: intenſiuè, uel extenſiuè. Et extenſiuè uerùm eſt, ꝙ magis aſſimilatᷣ mundo archetypo, ſiue Deo maior mundus, q̃ minor, ſiue uniuerſitas tota, q̃ rationalis creatura. Qualitatiue, ſiue intẽſiuè eſt ecõuers, òpropter magnam diſtantiã aliquarum partium eius, in qbus relucet diuina bonitas de longinquo, ſicut in ueſtigio. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ magis manifeſtatur diuina bonitas, ſapientia, & potentia; ſi aſſumeret uniuerſum. Dicendum, ꝙ falſum eſt: qa facere per unionem, ꝙ aſinus fieret

ret Deus, uel aliquod aliud brutum, potius dedeceret diuinā potentiam, & ſapientiam, q̄ cōmendaret. Facere autem ꝙ homo ſit Deus in nullo præiudicat, nec potentiæ, nec ſapientiæ cum homo natus ſit effici deiformis. Nec ualet illud, quod obijcit̃, ꝙ magis manifeſtantur diuina potentia, & ſapientia in conditione uniuerſitatis, quàm in conditione alicuius ſuæ partis, pro eo ꝙ decet diuinam ſapientiam, & potentiam non ſolùm producere ad eſſe creaturas magis nobiles, ſed ét minus nobiles: & ideo tam in his, q̄ in illis cōmendatur, & magis manifeſtatur in omnibus ſimul, quā in aliqua earum per ſe: nō ſic autem eſt de aſſumptione, ſicut uiſum eſt.

QVAESTIO II.

An congruentius fuerit, naturam angelicam potiusq; humanam aſſumi à verbo.

VTRVM maior ſit congruitas ad unionem in humana natura, quàm in angelo? an ecōuerſò. Et quod maior ſit in angelo, uidetur. Deus ſpiritus eſt, ſicut dicit̃ Ioan. ergo creatura, quæ plus habet de rōne ſpiritualitatis, plus conuenit cum Deo: & quæ plus conuenit cum Deo, plus eſt unibilis in unitatem perſonæ: cum ergo natura angelica ſit ſpiritualior, quàm humana, uidetur &c. ITEM, Natura aſſumpta eoipſo quo aſſumpta eſt, exaltata ex ſup cæteras creaturas: ſed quāto creatura eſt excellẽtior, tanto eſt idoneior exaltari: ergo cum natura angelica iure cæteris anteponat̃, iuxta quod dicit Rich. de ſancto Victo. Ipſa eſt totius uniuerſitatis caput: uidetur ꝙ magis decens fuerit ipſam uniri, q̄ humanā naturā. ITEM, Natura angelica paſſa eſt ruinā, & in malū culpę, & ĩ malum pęnæ: ergo ſi diuina mia condeſcendit miſeriæ, & maiorē abundantiam miſeriæ contingit reperiri in angelica natura, quam in humana; uĩ ꝙ maior ſit in ea congruitas ad unionem, quàm in humana. ITEM, Natura aſſumpta eſt principium noſtrę reparationis: ſi ergo conueniens eſt, ꝙ reparatio fiat per ea, per quæ fuit deſtructio; cum angelus fuerit totius præuaricationis principium, uidetur ꝙ angelus debuerit aſſumi ad complendum miniſterium redemptionis: & ita maior fuit cōgruitas in natura angelica, quàm humana.

Cap. 4.

SED CONTRA. Aſſumptio eſt actus perſonæ habentis diſtinctionem ſecundùm originem, cuiuſmodi diſtinctio eſt in diuinis perſonis: ergo illa natura, in qua hét eſſe diſtinctio perſonalis ſecundū originem, maiorem habet cōgruitatem ad unitatem perſonalē, q̄ illa quę caret hmōi diſtinctione: ſed in hoĩbus eſt hmōi diſtinctio in angelis uerò non; ergo &c. ITEM, Aſſūptio creaturæ ad creatorem in unitate perſonæ fuit ad humilitatis commendationem: ſed maior humilitatis dignatio apparet in aſſumptione hominis mortalis, quàm ſpiritus immortalis: ergo uidetur, ꝙ magis congruum fuit ad unionē humana natura, quàm angelica. ITEM, Aſſumptio eſt principaliter pp generis aſſumpti reparationem: ſed angeli, qui lapſi ſūt, peccauerunt peccato irremediabili, ſicut ſuperiùs ĩ Secūdo fuit oſtenſum: homi-

homines uerò peccato remediabili: ergo magis congruum fuit aſſumere humanã naturã, quã angelicam. ITEM, deus quicquid facit, congruentiſſimè facit: ſed Deus nuſquam angelos apprehendit. Heb. 2. ergo maior fuit congruentia in humana natura ad unioné, quàm in angelica.

RESOLVTIO.

Quia hominum emolumento Chriſtus incarnatus eſt: decuit vt non alterã naturã quã humanam aſſumeret.

RESPON. Dicendum, quòd abſq; dubio fuit congruentia ad unionem in creatura humana, quã in angelica. Et hoc quidem ſatis manifeſtat ipſa operatio diuina; Deus enim nuſquam angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit. Ratio autem maioris cõgruentiæ dupliciter accipitur, uidelicet ſecundùm humanæ naturæ inſtitutionem, & ſecundùm eiuſdem reparationem. Secundũ nanq; humanæ naturæ inſtitutionem maior eſt congruitas in humana natura, quàm angelica. Et hoc triplici de cauſa. Prima eſt ꝓpter perſonalem diſtinctioné, q̃ quidem in humana reperitur ſecundùm originem, & non in angelica: & ideo magis congruebat, ꝙ perſona filij, quæ diſtinguitur a perſona patris ſecũdùm originé, eam naturam acciperet, in qua ꝓprietatem filiationis retineret; & hoc quidem factum eſt in humanæ naturæ aſſumptione. Nam idé ipſe, qui ab æterno erat patris filius, ex tempore factus eſt filius uirginis matris. Secunda eſt propter maiorem diuini exemplaris repræſentationem, ratione cuius homo dicitur minor mũdus. Anima enim rationalis non tantùm repræſentat Deum, prout cõſideratur in ſe: ſed inquantùm unitur corpori, quod regit, & in quo toto inhabitat, ſicut Deus in maiori mundo. Et hoc pluries di. Aug. ꝙ ratione maioris huius conformitatis maior erat ratio unibilitatis. Tertia ratio eſt propter multiplicem hominis cõpoſitionem. Quia. n. homo compoſitus eſt ex natura corporali, & ſpũali: & quodammodo cõicat cum omni creatura, ſicut dicit Greg. hinc eſt, ꝙ cum humana natura aſſumitur, & deificatur, quodammodo omnis natura in ea exaltatur; dũ in ſuo ſimili deitati unitur. Et hinc eſt, ꝙ aſſumptio humanę naturę plus facit ad totius uniuerſi perfectionem, quàm angelicę: & ideo maior eſt in ea congruitas ad unionem ẽt ſecundum ſuã inſtitutionem. Similiter & ſecundùm reparationé maior congruitas in ea reperitur ad unionem triplici de rã. ſ. quia homo magis indigebat, & minùs indignus erat, & ampliùs ei proderat, ut filius Dei aſſumeret naturam ſuam. Magis indigebat: quia totus lapſus fuerat. Minus indignus erat: quia per aliũ corruerat. Plus ei proderat: quia adhuc in malo obſtinatus nõ erat. Qm̃ ergo diuina mĩa iſta tria pẽſat in beneficijs, quæ impendit: hinc eſt, ꝙ Deus, qui eſt diues in miſericordia: ꝑ nimiã charitaté, qua dilexit nos, magis aſſumpſit humanã naturã, q̃ angelicã: quia maior reperiebatur in ea cõgruẽtia ad ſuſcipiendũ tm̃ beneficium diuinæ miſericordiæ, & ut per illud releuaretur a miſeria. Hęc autem rõ, quę ſumpta eſt ad huma-

Iuxta illud Prædicate euang. oĩ creaturæ.

Eph. 2.

maior

ni generis reparationẽ efficacior, & principalior eſt, quã præcedẽs. Quia ſicut ſupra oſtenſum fuit, præcipua ratio incarnationis fuit humani generis reparatio.

Ad illvd ergo, qđ primo opponitur, ꝙ angelus rõne ſpiritualitatis plus conuenit cũ Deo, quã homo. Dicendum, ꝙ & ſi plus cõueniat intenſiuè, non tñ plus extenſiuè. Homo enim conuenit in ſpiritualitate rõne animę, & corpus ſuperadditum facit ad conformitatis maioritatem: & ſic utroq; uidelicet ſpiritu, & corpore, maior fit repræſentatio exemplaritatis diuinæ. Præterea, ꝑcipua rõ congruentiæ reſpectu unionis nõ attendiẗ reſpectu maioris cõgruentiæ in ſpũalitate, ſed potius maioris idoneitatis ad ſuſcipiendũ beneficium diuinę mĩę. Ad illvd, qđ opponitur de exaltatione naturæ aſſumptæ. Dicẽdũ, ꝙ & ſi angelus altior ſit natura, q̃ hõ: ꝑ gratiã tñ unionis magis decuit hominem, q̃ angelũ exaltari, & ad cõfutandum ſuperbiã Luciferi, q Deo uoluit æquari, & ad cõmẽdandam gratiã Dei; ut appareat ꝙ ſublimatio in gloria non ſit ex natura, ſed potius ex gr̃a diuina. Et hæc eſt ẽt rõ, quare dñs noſter Ieſus Chriſtus magis elegit pauperes, & ignobiles, q̃ potentes, ut confunderet alta, & fortia, & nõ gloriareẗ in cõſpectu eius omnis creatura: quia regi ſæculorũ immortali, & inuiſibili ſoli Deo dẽt eſſe honor & gloria. Ad illvd, qđ opponitur, ꝙ angelus magis indigebat, q̃ hõ. Dicendum, ꝙ falſũ ẽ. Hõ.n. totaliter idigebat, qa totaliter lapſus fuerat: Angelus uerò nõ. Et ſi obijcis, & angelus lapſus magis indigebat, q̃ hõ lapſus. Dicendũ, ꝙ etſi magis indigebat: minus tñ dignus erat: qm̃ ex maiori ſuperbia peccauerat. Vñ Bern. in Cãticis. Quis tã indiget mĩa, ſicut miſer? & qs tã indignus eſt mĩa, ſicut miſer ſuperbus? Præterea, ipſa aſſumptio angelicę naturæ angelo lapſo nõ ꝓdeſſet, qa cũ obſtinati ſint uniuerſaliter in malitia, nõ inflãmarentur ad humilitatẽ, nec ad charitatẽ ꝑ exhibitionẽ tanti beneficij, & exẽpli. Et illud uidemus hodie in multis peccatoribus, qbus ꝑꝑ ſuã ꝑuerſitatẽ ualde parũ ꝓdeſt incarnatio Chriſti. Ad illvd, qđ oppoinẗ, ꝙ præuaricatio ſumpſit exordiũ ab angelo: ergo & reparatio ſimiliter dẽt ab illo inchoare. Dicendũ, ꝙ præuaricatio gñis humani ſumpſit exordiũ a dęmone, & ab hoĩe: ſed ab hoĩe tanquã a principali auctore, a dęmone, ſicut a ſuggeſtore: & qm̃ chriſtus auctor eſt noſtræ redemptionis: ideo magis debet reparatio inchoari ab homine, q̃ ab angelo, ut ſic reparatio directè reſpondeat lapſui. Et quemadmodũ diabolus in lapſu decepit Euam: ſic in reparatione Gabriel inſtruxit Mariam. Et quemadmodum in primo Adam facta eſt noſtræ præuaricationis conſummatio: ſic per ſecundum Adam facta eſt noſtræ redemptionis perfectio: & ſic patet reſponſio ad ea quæ obiiciuntur.

1. Cor. 1 · *1. Tim. 1.* · *Gene. 3* · *Luc. 1.*

Qvaestio III.

An uerbum debuerit aſſumere totam naturam in ſpecie, potiusquã in uno in diuiduorũ?

Vtrvm maior ſit congruitas ad unionem in tota ſpẽ humana, quàm in uno indiuiduo. Et ꝙ maior

maior ſit ĩ tota humana ſpetie videtur: quia tota indigebat curatione. ET DAMASC. dicit, quod erat in aſſumptibile, erat incurabile: ergo ſi propter curationem generis humani Deus naturã aſſumpſit, uidetur quod magis congruum fuit totam ſpeciem aſſumere, quàm unam naturã ſingularem. ITEM, Maioris poteſtatis debuit eſſe reparator, q̃ primus præuaricator: ſed in primo præuaricatore Deus poſuit totã humanam ſpeciẽ: ita ꝙ nihil erat extra ipſum Adam, ſed omnes in ipſo erant: ergo uidetur, ꝙ magis congruerit Dei filium totam maſſam, quam Adã corruperat, aſſumere, quàm aliquam eius partẽ. ITEM, Bonum eſt diffuſiuum ſui: ergo magis bonum, magis diffuſiuum: ergo in maximo effectu bonitatis diuinæ maximè ſe debet Deus diffundere: ſed maximus effectus bonitatis diuinæ fuit redẽptio generis humani: ergo cõgruebat, ꝙ maximè ſe diffunderet: ergo magis congruum fuit, ut aſſumeret ſpeciem, q̃ aliquam naturã particularem. ITEM, Filius miſſus eſt in mentem, & miſſus eſt in carnem; ſed miſſio filij Dei in mentem non tantum reſpicit unã animam ſingularem, ſed omnem animam filiorum Dei per adoptionem: ergo pari ratione miſſio in carnem non debet eſſe in unũ corpus ſingulare, ſed in omnia corpora humana, uel ſaltem in aliqua, quæ cõiuncta ſunt animabus, ad quas mittitur diuina ſapientia.

Lib. 3. de orthod. fide cap. 11.

CONTRA. Natura non facit p plura, quæ poteſt facere per pauciora: & hoc facit ad eius cõmendationem: ſimiliter ergo Deus, q eſt inſtitutor naturæ: ſed genus humanum potuit ſufficienter reparari per unum hominem: ergo magis congruebat, ꝙ unum aſſumeret, q̃ plures. ITEM, Decet humanam naturam aſſumptam haberi in præcipuo honore: ſed ſi omnes aſſumpſiſſet, non eſſet magis honorabilis unus, quã alter: hoc quidẽ derogat honori, & dignitati mediatoris, & nihil tale congruit fieri; ergo, &c. ITEM, Si omnes aſſumpſiſſet, ergo aſſumpſiſſet peccatores: ſed ſi nullo modo conuenit mediatorem eſſe peccatorem: ergo non conuenit filiũ Dei aſſumere omnem hominem. ITEM. Si oẽs homines, aut multos aſſumpſiſſet: aut eſſet ĩter eos aliqua germanitatis affinitas, aut nulla. Si nulla: non uidetur, quòd hoc conueniret: cum inter perſonas diuinas ſumma attẽdatur germanitas, ut dicit Rich. Si autem eſſet affinitas, ita ꝙ unus pater, alter filius, iam eſſet proprietatũ confuſio: & quia hoc non decet, nec congruit, uidelicet proprietates confundi in trinitate: uidetur igitur, ꝙ multitudo hominũ non haberet congruitatem ad unionẽ, quemadmodũ natura ſingularis.

RESOLVTIO.

Et ratione unionis in ſe, & gratia noſtræ reparationis, et cã exaltationis naturæ aſſumptæ; congruit filium Dei magis in ſigulari, quàm in uniuerſali naturam humanam aſſumere.

RESPON. Dicendum, ꝙ abſq; dubio non congruit ita totam ſpeciem, ſiue indiuiduorum multitudinem aſſumi a filio Dei: ſicut cõpetit ipſum aſſumere naturam in ſingulari: & hoc tum ratione ipſius unionis in ſe, tum ratione reparationis noſtræ, tum rõne exal

tationis naturæ aſſumptæ. Rõne unionis in ſe magis cõgruebat, q̃ aſſumeret unam naturam, quàm plures: ſicut decens erat unũ unitari uni, & unigenitum patris fieri unigenitum matris: ut ſic p unionem naturę, nec fieret receſſus ab unitate, nec fieret confuſio in perſonali proprietate. Ratione uerò reparationis noſtrę magis cõgruebat: quia unio fiebat propter mediatorem: mediator autem unus eſt, ut reducat ad unitatem, & concordiam Deum, & hominem. Si ergo plures eſſent, aut unus ſufficeret, aut non. Si ſufficeret, tunc alij ſuperfluerent. Si non ſufficeret: iam imperfectus mediator eſſet. Vnde ſicut Chriſtus ſemel p peccatis mortuus eſt; q̃a una oblatione conſummauit in æternum ſanctificatos: ita ſemel, & in unica natura debuit incarnari. Ratione uerò exaltationis naturę aſſũptæ magis congruebat: quia decebat illũ hominem, qui Deus erat; ſic exaltari, ut daretur ei nomẽ, quod eſt ſuper omne nomen. Et quoniam illud, qđ per ſuperabundantiam dicitur, uni ſoli conuenit: ſicut Deus eſt unus, qui non habet aliam naturam æqualem, ſed ſummus eſt inter oĩa: ſic natura aſſumpta unica ẽ, cui nõ ęquatur aliqua creatura: ſed ipſe excellit inter omnia creata, tãquam cui data eſt omnis poteſtas in cœlo, & in terra. Cõcedendæ ſunt ergo rõnes oſtendentes, q̃ magis decens fuerit aſſumere unã naturã ſingularem, quã totam ſpeciem.

Ad illvd uerò, quod opponitur in contrarium, q̃ tota indigebat curatione. Dicendum, q̃ tota indigebat curatione; & tota curari poterat per unum hominem: ſicut totum corpus curari poteſt p cauterium, qđ fit circa unum mẽbrum: ideo non oportuit aſſumi totum genus humanum. Nec ualet illud, quod obijcitur de Damaſce. quod erat inaſſumptibile, erat incurabile; loquitur enim de aſſumptibili in ſe, uel in ſuo ſimili: ſic tota humana natura aſſumpta fuit in Chriſto, ſicut patebit infra. Et nihil in homine indigebat curatione, quod non ſit aſſumptum à Deo in unitate perſonæ.

Ad illvd, quod opponitur, q̃ tota ſpecies humana fuit in præuaricatione. Dicendum, quòd nõ eſt ſimile, quia præuaricator corrupit, & corruptionem transfudit mediante generatione carnali: Chriſtus autem ſanat per gratiam, & mediante regeneratione ſpirituali; & ideo non oportet, quòd illi, qui curandi ſunt, ſint in carne Chriſti, ſicut fuerunt in natura hominis primi. Sufficit enim renaſci in eccleſia per eius ſacramenta, in qua Chriſtus regenerat filios in uirginitate integra.

Ad illvd, qđ opponitur, quòd bonum eſt diffuſiuum ſui præcipuo effectu bonitatis. Dicẽdum, quòd magnitudo diffuſionis põt intelligi intenſiuè, uel extenſiuè: ſed in effectu bonitatis præcipuo non oportet eſſe diffuſionem bonitatis per extenſionem, ſed per intenſionem. Vnde quantò maiora ſunt dona, tantò paucioribus communicantur. Et quia gratia unionis eſt maxima in termino, ita quòd non poteſt eſſe maior, nec cogitari: hinc eſt, quòd uni ſingulari naturæ debuit communicari. Ad illvd, q̃ opponitur, quòd miſſio in mẽtem non reſpicit unam perſonam tantùm. Dicẽ

dum,

dum, quòd non eſt ſimile: quia miſſio in mentẽ attẽditur ſecundùm effectum gratiæ inhabitantem, qui communis eſt omnibus iuſtis. Sed miſſio filij in carnem eſt ſecundum gratiam unionis, quę facit hominem eſſe Deum. Quãuis autem congruum ſit, quòd multis communicet iuſtitiæ bonitatem; non tamen conuenit, quòd multis communicet diuinitatis nomen, & dignitatem. Decet enim Deum habere multos ſeruos, & filios adoptiuos: ſed non decet multos homines eſſe naturales Dei filios, ſiue deos, uel (ut proprijs loquar) eſſe Deum, uel dei filium unigenitum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An Christus aſſumpſerit veram carnem?

CONSEQVENTER quęritur de natura aſſumpta quantũ ad ſuarũ partiũ integritatẽ. Et quãtũ ad hoc quęrunt tria. Primo quęrit, utrum Chriſtus aſſumpſerit ueram carnem. Secundò quæritur, utrum Chriſtus habuerit ueram animam rationalem. Tertiò quæritur, utrum Chriſtus aſſumendo carnem, humanam ſpeciem acceperit, ſeu habuerit communem.

VTRVM Chriſtus aſſumpſerit ueram carnem. Et quòd ſic, uidetur per illud Luc. Palpate & uidete: quia ſpiritus carnem, & oſſa nõ habet. Si ergo Chriſtus poſt reſurrectionem ueram carnem habuit; neceſſariò ſequitur, quòd ante. *Cap. ul.*

ITEM. Damaſcenus. Quod erat inaſſumptibile, erat incurabile: ergo quod fuit curabile, erat aſſumptibile: & quod fuit curatũ, fuit aſſum ptum: ſed non tantùm aĩa, ſed etiam caro receperũt per Chriſtum curationem: ergo &c. *Lib. 3. Cap. II.*

ITEM. Non naſcitur homo ex homine niſi ex carne: ſed Chriſtus natus, & conceptus fuit ex Maria uirgine: ergo ueram ex ea traxit carnẽ.

ITEM. Caro uera eſt neceſſariò de uera conſtitutione hominis: ergo ſi Chriſtus caruit uera carne, caruit uera humanitate; & ſi uera humanitate caruit, caruit uero sãguine, & uero præcio redemptio nis; ergo tota noſtra fides eſt inanis: quòd ſi hoc dicere, eſt hæreticæ prauitatis; hæreticum eſt, & ueræ fidei aduerſarium ponere Chriſtum non habuiſſe ueram carnem humanam.

SED CONTRA. Gal. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: ſed in Chriſto non fuit aliqua concupiſcẽtia, uel ordinatio: ergo nec uera caro. *Cap. 5.*

ITEM, Ioan. Qui de terra eſt, de terra loquitur: qui autem de cœlo uenit, ſuper omnes eſt. In hoc autem aſſignatur differentia Chriſti ad alios homines: ſed alij homines de terra ſunt; quia corpus eorum de terra eſt: ergo corpus Chriſti non fuit de terra, nec de alijs elementis, ſicut alia corpora: ergo uidetur, quòd non habuit ueram carnem humanam. *Cap. 3.*

ITEM. Vnio præſupponit in unibili rationem imaginis: unde creatura irrationalis non habet in ſe congruitatem ad unionem iſtam perſonalem: ſed humana caro nõ habet in ſe imaginem Dei, quia illa eſt in ſuperiori portione rõnis: ergo non uidetur, quòd a uerbo Dei habeat aſſumi. ITEM. Excellẽtior eſt gratia unionis, quàm fruitionis: ſed fruitio non conuenit Chriſti carni, ergo multòminus

necunio ad deitatem: ergo nec Chriſtus aſſumpſit ueram carnē. Item. Vnio facit communicationem idiomatum: ſed caro Chriſti non recipit cōmunicationem idiomatum quantùm ad proprietates diuinas; caro enim non eſt Deus: ergo uidetur, ꝙ nō eſt unita, uel aſſumpta à uerbo Dei.

Resolvtio.

Obſtrepant vtcunq; Manichæ: reclament propoſſe Valentiniani: Chriſtus verã carnem habuit, quã de Virgine ſumpſit.

Respon. Dicendum, ꝙ circa hoc fuit triplex modus dicēdi: & duo ſunt hæretici, tertius eſt catholicus. Quidam dicere uolunt, quod Chriſti caro non fuit caro uera, ſed caro phantaſtica: & hoc quidam dicebant; quia indecens eis uidebatur Deū uniri naturę corporeæ. Sed hi dum uoluerūt uitare apparens inconueniens: inciderunt in uerum inconueniens: & dum uolunt Deo reddere laudē apparenter; in blaſphemiā inciderunt ueraciter. Ponere enim, ꝙ Chriſtus carnem habuit phantaſticam, eſt perfecto attribuere imperfectionē, & ueritati deceptionem. Si enim uerum corpus non habuit, perfectus homo non fuit. Item, Si enim uerum corpus non habuit, uerè paſſus non fuit; ergo cunctos credētes in eum decepit. Si ergo hoc dicere, eſt Deum impie blaſphemare; patet ꝙ manifeſtus error eſt ponere, ꝙ uerum corpus non aſſumpſerit. Et ideo alij dixerunt, quod Chriſtus uerum corpus habuit, & ueram carnem; ſed caro illa non fuit terreſtris, ſed cęleſtis. De cœlo enim carnem illam attuliſſe Chriſtum dixerunt, quia nō decebat ipſum habere carnem peccatricem; tum quia cōcupiſcit aduerſus ſpiritū, tum quia etiam auctorem habet diabolum. Et hunc ſuum errorē munire uolunt per illud 1. Corinth. Primus homo de terra terrenus: ſecundus homo de cęlo cęleſtis. Et per illud, quod dr̄ Iohan. Qui de cœlo uenit, ſuper omnes eſt. Sed hic error peſſimus repugnat ueritati incarnationis, & reparationis. Veritati incarnationis; quia Chriſtus (ſecundùm ꝙ ſacra eloquia teſtantur) fuit ex ſemine Dauid ſecundùm carnem; qui natus fuit de Maria Virgine; quæ fuit de ſtirpe Dauid. Repugnat autem ueritati reparationis: quia ſi non habuit carnem terreſtrem, ſed cæleſtem, non habuit paſſibilem. Si etiam non habuit carnem terreſtrem, non habuit carnem de noſtro genere: & ſi hæc uera ſunt, nec uere patiebatur, nec homo per ipſum uerè redimebatur. Si ergo hæc duo impietatis ſunt, & blaſphemiæ; planum eſt, ꝙ iſte modus dicendi falſus eſt, & hæreticus. Ideo eſt tertius modus dicendi uerus, & catholicus, quòd Chriſtus ueram carnem humanam habuit; ita ꝙ caro illa, & uerum corpus fuit, & uere carni noſtrę in natura conſimilis. Non enim decebat in ipſa ueritate inueniri deceptionem, & oculorum ludificationem; qa ueritas non nouit fallere. Nec decebat in perfectiſſimo Dei filio inuenire imperfectionem: quia perfectiſſimus non nouit deficere: & ideo ſicut apparebat, ſic uerū corpus, & perfectum de noſtro genere, & de utero B. Virginis aſ-

Opinio Manicheorū

Vide Augu. in Catalogo Hereſon. Tomo. I.

Cap. 15.

Cap. 3.

Rom. 1

ſumpſit ueriſſimè. Et concedendę ſunt rationes, hoc oſtendentes. AD ILLVD ergo, quod primò opponitur in contrarium. Dicendũ, ꝙ uerùm eſt de carne, in qua uiget fomes concupiſcentię, & talis caro eſt peccatrix: talis autem caro fuit in Adam poſt peccatum, & in poſteris concupiſcentialiter genitis. Sed talis caro non fuit in Adam ante peccatũ, nec in Xp̃o, qui non fuit conceptus in libidine, ſed ſpiritus ſancti uirtute: & pro tanto dicitur eius caro cæleſtis, & uenire deſurſum, quia aſſimilatur altitudini humanæ naturæ, quæ fuit in Adam quantùm ad præuaricationem omnis immundiciæ. ET PER hoc patet reſponſio ad ſequens obiectum. Nõ enim Chriſtus dicitur uenire de cœlo, quia eius caro deſcendit de cælo; ſed quia miſſus eſt a patre: caro enim formata eſt ſecundùm diuinam operationem carens omni originali peccato, & omni rebellione. Et in hoc errauerũt impij Manichæi, ſicut ſuperiùs oſtẽ-
Diſ. 31 ſum eſt in Secundo Libro: quia
art. 2. crediderunt, ꝙ caro terreſtris de
q. 1. ſui natura repugnaret ſpiritui, tanquàm haberet ortum à Deo malo: & in hunc errorem inciderũt, quia neſcierunt diſtinguere inter uitium, & naturam. AD ILLVD, quod opponitur ꝙ unio præſupponit rationem imaginis in ſuo unibili. Dicendum, ꝙ hoc uerùm eſt in ſe, uel in ratione annexi: ꝙ quamuis caro humana nõ habeat in ſe rationem imaginis, tamen unita eſt animæ factæ ad imaginẽ Dei. AD ILLVD, quod opponit, ꝙ excellentior eſt gratia unionis, quàm fruitionis. Dicendum, ꝙ uerùm eſt per cõparationem ad idem: utpote ad animã, quæ Deo unitur, quia excellentior eſt gratia unionis, ꝙ fruitionis, & eam præſupponit: tamen reſpectu corporis ſecus eſt: q̃a gratia fruitionis nõ eſt nata eſſe in corpore, ſi ue circa corpus: cum ponat ſolũ habitum creatum, qui habet habilitare potentiam cognoſcitiuam. Sed gratia unionis in corpore nõ ponit alicuius habitus collationem, ſed ſolùm ſuſtentificationẽ ipſius corporis aſſumpti in natura diuina, ſicut in hypoſtaſi: quæ quidem eſt ex mera, & gratuita bonitate Dei: & propterea nõ ſic repugnat, nec ſic eſt extranea, ſicut gratia fruitionis. AD ILLVD, quod opponitur de communicatione idiomatum. Dicendum, ꝙ (ſicut infra patebit) idiomata nõ communicãtur ipſi naturæ aſſumptæ. i. in abſtracto captæ, uel partibus eius, ſed communicantur ipſi rei naturæ, id eſt naturæ in concreto acceptæ. Nam hæc eſt falſa Filius Dei eſt caro, uel anima rationalis: quàmuis illa ſit uera, Filius Dei eſt homo.

QVAESTIO II.

An Chriſtus aſſumpſerit animam rationalem.

VTRVM Chriſtus aſſumpſit animam rationalem. Et ꝙ ſic uidet. Matth. Triſtis eſt aĩa mea uſque ad mortem: ſed ſi non haberet animam rationalem, non triſtaretur ergo &c. ITEM. In ſymbolo Athanaſij, Perfectus Deus, perfectus homo ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens: ergo &c. ITEM, Chriſtus mortuus fuit: ſed mors illa non fuit per ſeparationem deitatis a carne, ergo fuit per ſeparationem animæ à carne: ergo habuit animã. ITEM, Ca. 26

Chriſtus

Chriſtus deſcendit ad inferos, & tertia die reſurrexit à mortuis: aut ergo ratione animę, aut ratione corporis, aut ratione diuinitatis. Rõne carnis non; quia illa remanſit in ſepulchro. Rõne diuini tatis non: quia non poteſt mutare locum: ergo rõne aiæ: ergo &c.

Cap. 1. SED CONTRA. Ioh. Verbum caro factum eſt: ibi Iohannes ſufficienter exprimit myſterium incarnationis, ergo nihil addendũ eſt: ergo uidetur, ꝙ ſolam carnẽ aſſumpſit. ITEM, Vnio diuinæ naturæ ad humanam dicitur incarnatio: ſed denominatio ſemp debet fieri à digniori: & cum anima dignior ſit carne, & incarnatio nõ dicatur animatio, ſed potiùs incarnatio: ergo uidetur, quòd anima non ſit aſſumpta à uerbo.

ITEM, Vnio reſpicit peccati originem, uel peccatum originale: ſed originale habet ortum à carne: ergo uidetur, ꝙ filio dei ſufficit carnem aſſumere ad humani generis reparationem. ITEM, Natura non facit p plura, ꝙ põt facere per pauciora: ſed in Chriſto diuina potentia potens erat in actum intelligendi, & amandi, & uiuificandi: cum ipſe filius dei non careat uoluntate, nec intelligentia, nec uita: ergo nõ uidetur, ꝙ Chriſtus habuerit rationalem animam.

RESOLVTIO.

Quidquid obloquuntur Hæretici, Chriſtus perfectus homo non fuiſſet, ſi animam rationalem non habuiſſet.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circa hoc fuit triplex modus dicendi, & duplex fuit hęreticus, & tertius catholicus. Quidam nanque dixerunt ſicut Eunomius, quod filius dei aſſumpſit carnem ſine anima: quia diuinitas erat ei in loco animæ, & cum uerbum Dei uiuificaret ipſam carnem, non indigebat alio ſpiritu uiuificante. Sed cum diuina natura nullo mõ poſſit eſſe forma pfectiua corporis, quia Deus nullius eſt forma perfectiua, ſiue conſtitutiua; nullo ẽt modo poſſit habere paſſiones triſtitiæ, & doloris: impoſſibile eſt hoc dicere, ꝙ Chriſtus uixerit uita creata; & dolores, & mortẽ ſenſerit, & non habuerit animam. Et ideo fuit alius modus dicendi, ꝙ Chriſtus animam habuit nõ quãcunque, ſed ſolum animam uiuificantem, & ſenſificãtem: cuiuſmodi eſt anima ſenſibilis: anima aũt rationali nõ indiguit, quia ad cęteros actus partis intellectiuę ſufficiebat uirtus perſonæ increatæ. Sed iſte error adhuc peſſimus eſt: quia ſi Chriſtus animam rationalem non habuit, animam rationalem a peccato non redemit. Et iterum. Si animam rationalem non habuit; uerus homo nõ fuit, quia non habuit hominis complementum. Et hoc dicere abſque dubio eſt erroneum. Et ideo eſt tertius modus dicendi uerus & catholicus, ꝙ Chriſtus aſſumpſit ueram carnem, uerum corpus, & ueram animam cum ſuis potentijs, uegetabili, ſenſibili, & rõnali. Et ratio huius eſt: quia Chriſtus aſſumpſit humanam naturam, ut eſſet mediator Dei & hominum. Et quia perfectus mediator: ideo perfectus Deus, & perfectus homo. Et quia perfectus homo non eſt; niſi habeat corpus cum omnibus mẽbris, & animam cum omnibus po-

Idẽ Arius & Appollinaris, ſicut teſtatur Augu. Tom. 6 Lib. de Hereſ. ca. 49. & 55.

tetiis: ideo omnia hæc aſſumpſit. Rurſus: quia perfectus mediator fuit: ideo perfectus comprehéſor fuit, & pfectus uiator, pfectus in contéplatione, & pfectus in actione, & perfectus in operatione, & perfectus in paſſione. Et ad oĩa hæc ſequitur, ꝙ habuit uerã ſubſtantiã animæ. Vnde concedendæ ſunt rationes hoc oſtendentes.

Ad illvd, qđ primo opponitur de uerbo Ioh. Dicendum, ꝙ illud dictum uerũ eſt per ſynecdochen, & caro accipitur ibi ꝓ tota natura humana. Et ſi tu q̃ras, quare ipſe uſus eſt illo ſynechdochico ſermone. Dicendũ, ꝙ hoc ideo fecit: qa ipſa natura aſſumpta nobis eſt notior ex parte ſubſtantiæ corporalis, q̃ ſpiritualis. Et ideo, qa cognitio noſtra incipit ab his, quæ ſunt nobis magis nota, myſterium unionis humanæ naturæ cũ diuina magis deſcripſit ex parte carnis. Alia etiã ratio poteſt reddi qa in aſſumptione carnis clauditur aſſumptio animę rationalis. Si enim aſſumpſit, ꝙ minus ad aſſumptionem erat idoneum & magis ab aſſumente diſtabat, multo magis aſſumpſit illud, quod erat magis idoneum, & magis conueniebat. Et per hoc patet rñſio ad ſequens, quare incarnatio potius dicitur, quàm animatio: ſic. n. fit denominatio a parte notiori, & ab ea parte, in qua magis implicatur ratio totius. Et quod dicitur, ꝙ denominatio debet fieri a digniori. Dicẽdum, ꝙ hoc uerũ eſt, niſi alia ratio interueniat. Ad illvd, ꝙ opponitur, ꝙ unio ordinatur contra peccati originem. Dicẽdum, ꝙ ſi origo peccati ſit a carne tanquam a deferente, & ſua infectione animam inficiente: nunquam tamen eſt in carne niſi ab aĩa: nec traductio carnis & ex carne eſt, niſi per uirtutẽ animæ: & ideo creatio non tantùm debebat reſpicere carnem, ſed & animam, immo principalius aĩam, quã carnem. Et propterea non ſuffecit aſſumere ſolam carnẽ. Ad illvd, quod opponitur. ꝙ perſona uerbi ſufficit ad uiuificãdum, & regenerandum carnem per intellectum, & uoluntatem. Dicendum ꝙ & ſi perſonæ uerbi conueniat uiuificare per modum efficientis, non tamen conuenit uiuificare per modum formę perficientis, & hoc ratione ſummę pfectionis, quæ eſt in Deo, propter quam non poteſt pars eſſe alicuius conſtitutiua: & ideo ſecundùm humanam naturã Chriſtus formam creatam habuit cõpletiuam. Et ſic certiſſime credendum eſt Chriſtum aſſumpſiſſe & ueram carnẽ, & ueram animam rationalem.

Qvaestio III.

An Chriſtus fuerit eiuſdem ſpeciei cum cæteris hominibus

Vtrvm Chriſtus habuit cum alijs hominibus communem ſpeciem. Et ꝙ ſic uidetur Phil. In ſimilitudinem hominum factus. Cap. 2. Si ergo communitas ſpeciei attenditur ſecundùm aſſimilationem in forma humanitatis, uidetur ꝙ Chriſtus in forma ſpecifica conueniat cũ alijs hominibus. Item. Genitus eſt eiuſdem ſpeciei cum generãte in generatione vniuoca: ſed Chriſtus genitus fuit ex Beata Virgine, ergo fuit eiuſdẽ ſpeciei cum ea. Item. Anima rationalis unita carni conſtituit hominem eiuſdem ſpeci communis: ſed in Chriſto fuit anima rationalis unita carni; ergo Chriſtus habuit ſpeciem

ſpeciẽ cõem cum alijs. ITEM, In Chriſti incarnatioue natura humana exaltata eſt, & reparata: ſed hoc non eſſet niſi Chriſtus cum alijs hominibus haberet ſpeciem communem: ergo &c.

SED CONTRA. Ioan. Damaſ. & habet̃ in litera. In dño Ieſu Chriſto non eſt ſpeciem cõem accipere. ITEM, Magiſter in litera. Natura non ſit accipitur in Chriſto, ſicut cum dr̃, Vna eſt natura oĩum hominum: ſed cum dr̃ una eſt natura omnium hominum, dr̃ eſſe una unitate ſpeciei: ergo uidet̃ ꝙ in Chriſto non ſit accipere unam naturã, cum qua cum alijs cõmunicet tãquàm in ſpecie ſpecifica. ITEM. ſpecies (ut ait Boetius) dicit totũ eſſe indiuiduorũ: ſed humanitas nõ dicit totum eſſe Chriſti: ergo Chriſtus non continetur ſub homine tanquàm indiuiduũ ſub propria ſpecie. ITEM, Forma ſpecifica accipitur ab eo quod nobiliſſimum, & perfectiſſimum eſt in re; ſed nobiliſſimum & perfectiſſimum in Chriſto non eſt creatura creata, ſed increata: ſed penes naturam increatam non eſt accipere ſpeciem cõem cũ alijs hominibus: ergo nullo modo &c.

RESOLVTIO.

Inquantùm homo fuit Chriſtus eiuſdem ſpeciei cum nobis: at uerò inquantùm Deus & homo ſimul, haud quidem.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ſpecies dicit formam, & nõ quamcunque, ſed formã totius, hoc eſt formã cõplectẽtem totũ eſſe. Iuxta quod dicit Boethius, ꝙ ſpecies eſt totũ eſſe indiuiduorũ. Et Auicenna, & alij philoſophi in hoc cõcordant. Forma ergo ſpecifica cõis dupliciter poteſt intelligi: aut ſecundùm ꝓdicationem, aut ſecundùm conſtitutionem. Secundùm prædicationẽ hõ dicit formã cõem Petro & Paulo: ſecundùm conſtitutionem hõ dicit formam, quæ ſimul reſpicit animam, & corpus; & quæ reſultat ex coniunctione animæ cũ corpore. Anima enim, & corpus concurrunt ad unam eſſentiã conſtituendam & hinc eſt, ꝙ conſtitutus ex anima, & corpore hẽt humanam formam ſpecificam communem ſibi, & alijs ſic cõſtitutis per prædicationem cõmunem; nihilominus partibus conſtituentibus per quãdam informationem, & cõplectionem. Cum ergo quæritur, utrum in domino Ieſu chriſto ſit communem ſpeciem accipere? hoc dupliciter poteſt intelligi. Aut ratione naturæ aſſumptę; aut ratione utriuſque, humanæ ſcilicet & diuinæ. Si ratione humanæ naturæ, ſic eſt communem ſpeciem accipere Chriſti ad alios hoĩes. Quia ſicut in alijs hominibus ex coniunctione animæ ad carnem ꝑ modum perficientis, & informantis reſultat forma humanitatis: ſic & in Chriſto. Et ideo iſto modo eſt accipere in eo communem ſpeciẽ, tam ꝑ prædicationẽ, q̃ ẽt per conſtitutionẽ. Si autẽ loquamur de Chriſto rõne diuinæ naturæ, & humanæ; ſic in dñõ Ieſu Chriſto non eſt accipere cõmunẽ ſpeciẽ; quia diuina natura non unit̃ humanæ ad unius eſſentiæ conſtitutionẽ; ideo ex cõiunctione diuinitatis ad humanitatẽ nulla in xp̃o reſultat forma cõis, & uniuerſalis; in qua poſſit alijs aſſimilari. Et iõ Dam. dicit, ſubiũgens in eadem auctoritate, ꝙ in Xp̃o non eſt cõem ſpeciẽ accipere:

re:qa nec factus ē, nec aliqn̄ fiet alius, ſubaudiēdū eſt, q̄ cōicet cū eo in forma una, & ex hoc q̄d dr̄ Xp̄s: aliter enim ſua rō non ualeret. Quia etiam dato quòd eſſet unus ſolus hō, ſicut eſt unus ſolus ſol: adhuc eſſet in eo cōmunem ſpeciem accipere. Vno ergo modo eſt in Chriſto ſpeciē cōem accipere, & alio mō nō: qa cū ſit in eo triplex ſubſtātia, ex cōiūnctione duorū, uidelicet aīę, & carnis reſultat una ſormaſpecifica, in qua cū alijs hoībus cōicat.

Et sic procedunt rōnes, quæ inducuntur ad primam partem. Ex coniunctione uerò diuinitatis ad naturam creatam nulla omnino forma reſultat: & quantùm ad hoc intelligitur uerbum Damaſ. & Magiſtri, qui dicunt: quod non eſt una natura Chriſti ſicut omniū hominum. Ad illvd uerò, quod opponitur, q̄ ſpecies dicit totum eſſe indiuiduorum. Dicendū, quòd uerùm eſt catenus, qua eſt indiuiduum contentum ſub illa ſpecie: Chriſtus autem eſt indiuiduum contentum ſub ſpecie humana ratione naturæ creatæ, non rōne naturę icreatę. Ad illvd, q̄ ultimo opponitur, q̄ ſpecies ſpecialiſſima accipitur penes illud, quod nobiliſſimum eſt, & perfectiſſimum in re. Dicendum, q̄d uerùm eſt loquendo de illis, ſecūdùm quæ res habet eſſe in genere: Chriſtus autem ſecundum diuinam naturam non ponitur in aliquo genere, ſed ſolùm rōne naturæ creatæ. Sic ergo concedendum eſt, quòd chriſtus aſſumpſit ueram carnē, & ueram animam: & hæc unita, prout concurrunt in unius ſpeciei ſpecialiſſimæ ueritatem, & unitatem.

ARTICVLVS. III.

QVAESTIO I.

An Chriſti corpus unitū fuerit uerbo mediante ſpiritu ſancto.

Consequenter quęritur de natura aſſumpta quantùm ad medij neceſſitatem. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, utrum caro aſſumpta fuerit à uerbo mediante ſpiritu humano. Secundò quæritur, utrū aſſumpta fuerit à uerbo mediante habitu gratuito. Tertiò quæritur, utrum tota humana natura aſſumpta fuerit mediante ſpū ſctō.

Vtrum Chriſti corpus unitū fuerit uerbo mediāte ſpiritu humano, ſiue aīa. Et q̄ ſic, uidetur. Primò auctoritate Damaſc. quàm Magiſter adducit in litera. Vnitum eſt carni uerbum dei per mediū intellectum. Item. Greg. Carnem deitas mediante anima ſuſcipit. Item. Auguſt. hocipſum ad Voluſianum. Animā rationalem per ipſam corpus humanum aptauit ſibi. Item. Hocipſum uidetur rōne. Extrema multum diſtantia non uniuntur, niſi per medium aliquod: ſed corporeū, creatum, & corruptibile, & increatū incorporeum, & incorruptibile ſunt maxime diſtantia: ergo uniūtur per aliquod medium, quod quidem ſit creatum, & incorporeū: ſed talis eſt ſpiritus rationalis: ergo &c. Item, Maioris dignitatis eſt eſſe unitum diuinitati, quàm eſſe glorificatum: ſed corpus non eſt habile ad glorificationem niſi mediāte anima: ergo nec ad unionē. Item, Circumſcripta anima, corpus humanum eſt minus nobile, q̄ ſit brutalis ſpūs: qa ſubſtātia ſpi-

Li. 3. 1 Ortho. fide c. 6. ante mediū.

Epiſt. 3. To. 2.

ſpiritualis dignior eſt corporali: ſed animal brutum non habet cõgruentiam ad unionem: ergo nec corpus humanum per ſeipſum: ſi ergo cõgruentiam habet, hoc eſt mediante ſpiritu, & intellectu.

SED CONTRA, Deus eſt intimus omni creaturæ tam corporali, quam ſpirituali: ergo nihil cadit medium inter ipſum, & creaturam, ſi ergo unit ſibi corpus humanum, uidetur quod non uniat ſibi mediante ſpiritu. ITEM, Magis unitur medium cuilibet extremorum, quàm extrema adinuicẽ: ergo ſi diuinitas unitur carni mediante anima, ergo magis unitur diuinitas animæ, quàm carni, & caro magis unitur animę, quàm Deo. Sed hoc eſt falſum; quia anima uniebatur carni ſeparabiliter, diuinitas inſeparabiliter. Et ita illa caro erat dei, ſicut anima Dei: ergo relinquitur illud, quod prius. ITEM, Soluto medio, ſoluũtur extrema: ergo ſi Deus unitur carni mediante anima, facta ſeparatione a carne, fit ſeparatio à diuinitate. Sed hoc eſt hoc falſum, quia in morte anima à carne receſſit: Deus autem carnẽ, quàm aſſumpſit, nũquàm dimiſit: ergo uidetur, quòd mediante anima carnem nõ aſſumpſerit. ITEM. Deus non organizauit, nec formauit carnem illam mediante anima; ergo ſi eadem uirtute aſſumpſit, qua formauit; & ita immediatè aſſumpſit, ſicut immediatè fecit, non uidetur quod aſsũpſit mediante ſpû rõnali.

RESOLVTIO.

Vnitum eſt corpus Chriſti uerbo mediante ſpiritu creato non tanquã uinculo, ſed ſicut medio cõgruẽte.

RESPON. Dicendum, quòd cum quæritur, utrũ caro aſſumpta fuerit à uerbo mediante ſpiritu humano, hoc dupliciter poteſt intelligi: ſecundùm quod ad coniunctionem aliquorum poteſt concurrere medium ſecundùm duplicem rationem. Eſt enim medium colligantiæ, & eſt medium congruẽtiæ. Medium colligantiæ eſt, per quod extrema ligantur adinuicẽ: ſicut duo corpora adinuicem iunguntur interueniente glutino. Medium congruentiæ dicitur, rõne cuius cõgruum eſt aliqua duo extrema pduci ad aliquam unionem: ſicut mulier nobilis mediante nobilitate congruentiam hẽt, ut ſit ſponſa Regis: cum tñ Rex ſibi unitur, magis unitur ſicut cõiugi, quàm ſicut nobili. Si ergo intelligitur de medio colligãtiæ; tunc quæritur, utrum uerbũ unitur carni mediante ſpiritu creato. Reſpondendum eſt, quòd pro eo quòd immediatè, & inſeparabiliter uerbum unitur tam carni, quàm animæ: ideo non cadit ibi anima medium quaſi glutinũ, uel uinculum inter corpus, & Deum. Si autẽ intelligitur de medio congruentiæ: ſic abſq; dubio concedendum eſt, quod caro unitur Chriſti uerbo mediãte ſpiritu creato; non enim erat congruum, quod Dei uerbũ, qui eſt uita, acciperet corpus niſi uiuificatum: Nec cõgruebat eum, qui eſt ſpiritus immortalis: uniri corpori, niſi uiuificato ſpiritu immortali: unde illud corpus eſſet idoneũ ad incorruptionem Et hoc eſt, quod dicitur in litera, quod incommutabilis, & inuiſibilis ueritas per ſpiritum aĩam, & per animam corpus totum hominem ſine ſui contagione ſuſceperat. Et accipitur ſpiritus pro ſuperiori portione animæ (ſicut dicit

cit Magiſter) q maioré conueniétiam hét cũ Deo Aiam uerò pro inferiore parte aiæ, ſecundùm q̃ uiuificat corpus. Et per hæc duo nihil aliud daẽ intelligi, q̃ illud corpus congruum eſſe ad unioné: qđ qdem hét p aiam uiuificari, & per ſpũm ad perpetuitaté, & in corruptionem ordinari. Et qa rõnes, quæ ad primã parté inducuntur, procedunt ſecundũ mediũ cógruẽtiæ: ideo ſunt concedendæ.

Ad illud ergo, qđ primo obiicitur in cõtrariũ, ꝙ Deus eſt intimus creaturæ corporali: ergo nó unit ſpũ mediãte. Dicendũ, ꝙ rõ illa procedit de medio diſtantiæ, uel colligantię, qđ qdem non eſt ibi reperiri; nó aũt obuiat medio congruentiæ. Quãuis n. ſit intimus p medium eſſendi potentialiter, eſſentialiter, præſentialiter in oĩ creatura: non tñ congruum eſt, ut aſſumat q̃libet in unitaté pſonæ (ſicut ſupra uiſum eſt) ſed eam ſolam, quæ eſt ad eius imaginem, uel quę cum ſua imagine habet cõpoſitioné. Ad illud, qđ obiicit, ꝙ non magis unitur deus aię, q̃ carni, immo ęque immediatè utriq; unit, Dicẽdum, ꝙ uerũ eſt de immediatione, ſecũdùm q̃ priuat medium faciẽs diſtare: ſed non eſt uerum de immediatione, q̃ priuat medium faciens cógrue re: qa plus cógruit unioni ſubſtantia rõnalis, q̃ é ad eius imaginé, q̃ ſubſtãtia corporalis. Ad illud, qđ opponit, ꝙ ſoluto medio, ſoluuntur extrema. Dicendum ꝙ illud non habet ueritaté de medio congruentiæ; ſicut patet cum aliquis accipit in uxorem aliquam rõne pulchritudinis, non tñ ab ea ſeparatur, pulchritudine recedente: ſic & in propoſito intelligendum eſt. Præterea, Anima non recedebat à corpore ſimpliciter, ſed ſolùm ad tempus; & corpus illud ex prima coniunctione ſui ad aiam diſpoſitionem ad incorruptionem habebat; & ideo propter ſeparationem ipſius aiæ congruitatem ad unionem non amittebat; & ió quãuis aia ſepararet à carne, non tamen oportebat diuinitaté à carne ſeparari. Ad illud, quod opponit, ꝙ Deus non formauit carnem illam mediante anima. Dicendũ, ꝙ & ſi teneat hoc de medio per modum cauſæ: non tenet tamen de medio p modum congruentiæ. Quamuis eñi anima non fuerit cauſa corporis effectiua, tamé ex cõicatione corporis cum anima potuit eſſe aliqua congruentia ad unionem cũ diuina natura.

Diſt. 2. art. 2. q. 1.

QVAESTIO II.

An anima Chriſti aſſumpta fuerit à Verbo mediante aliquo habitu gratuito?

Vtrvm anima Chriſti fuerit à aſſumpta a uerbo mediãte aliquo habitu gratuito. Quod ſic ui detur. Augu. In rebus per tempus ortis ſumma gratia eſt, ꝙ Deus in unitate perſonæ nullis præcedentibus meritis homini copulatur: ergo uidetur ꝙ dei filius uniatur animæ mediante aliqua gratia, ſiue dono gratuito. Item. Auguſt. Quicquid cõuenit filio Dei p naturam, conuenit filio hoĩs p gratiam: ergo vĩ ꝙ unio uerbi & aiæ fiat mediãte aliquo dono gratiæ. Item. Perfectius eſt cum Deus eſt cum aliquo per unionem, quàm per inhabitationem: ſed ſi Deus in nullo habitat niſi mediãte aliquo dono gratuito: ergo non uidetur ꝙ anima aſſumat, niſi mediante

Lib. 13. de Trin. cap. 19.

diante aliquo habitu, uel gratia diſponente. ITEM. Plus eſt aīam uniri uerbo, quàm frui Deo: ſed aīa Chriſti non fruitur Deo, niſi mediante aliquo habitu glorię, p quā ſit deiformis: ergo uī ꝙ nec uniatur ipſi uerbo mediante aliquo habitu gratiæ, cuius deiformitas ſuperexcellit deiformitatem gloriæ. ITEM, Vnio eſt relatio: ſed nulla relatio introducit̃ in eſſe, niſi per introductionem, uel mediationem, alicuius abſolu-
5. Phy. 10. et 7 Phy. 21. ti, quia ad aliquid non eſt motus p ſe: ſi ergo Deus aſſumit aliquā animam, quàm prius non aſſumpſit, cum hoc non ſit ſecundum unionē ſui, q̄a eſt inunibilis: nec ſecundùm mutationē aiæ de non eſſe in eſſe, quia hæc mutatio eſt creatio: reſtat ergo ꝙ hoc erit mediante infuſione alicuius gratiæ nobiliſſimæ. ITEM. Vniri diuinæ naturæ in unitatem perſonæ hoc excedit omnem naturam creatam: ſed cum creatura aliqua ordinat̃ ad aliquod, quod eſt ſupra naturam ſuam: indiget habitu adiuuante, & eleuante: ergo uī ꝙ anima uniatur diuinæ naturę aliquo habitu gratiæ mediante.

SED CONTRA. Omnis grā quātùm eſt de ſe, ęqualiter reſpicit tres perſonas, cum ſit totius trinitatis effectus: ergo ſi habitus gratuitus faceret uniri perſonæ filij Dei, eadē rōne & pſonæ pr̄is, & ſpūs ſancti: ſed cōſtat ꝙ perſona patris, & ſpūs ſancti non ſunt unitæ illi animæ in unitatem perſonæ; ergo illa unio non fuit alicuius gratiæ. ITEM, Omnis habitus gratuitus dicit quid creatum: ſed omne creatum eſt in infinitū deo inferius: ergo p nihil creatū efficitur hō Deus, ſed p unionē factū eſt, ut hō eſſet Deus: ergo non uī ꝙ illa unio fieret aliquo habitu gratuito. ITEM. Si illa unio fieret ab aliquo habitu gratuito, cū corpus non ſit illius gratiæ ſuſceptibile, ergo corpus non eſſet unibile; ſed corpus eſt unibile, & unitū: ergo non uidetur ꝙ unio fiat animæ ad Deum p habitum mediū. ITEM. Intelligamus ꝙ Deus aſſumeret unam animam glorioſam, & ipſam deponeret, planum eſt ꝙ anima illa & ante unionē, & in unione, & poſt unionem nō haberet niſi habitum glorię ſi ergo habitus ille cōmunis eſt creaturæ unitæ, & non unitæ, uī ergo quòd unio deitatis ad animā non fiat aliquo habitu gloriæ mediante: nec alium habitum ſupra hūc eſt dare; ergo non uidetur quòd anima uniatur uerbo mediante aliquo habitu gratuito.

RESOLVTIO.

Habitus gratuitus congruè ad fuit, ſed non cooperatus eſt ad aſſumptionem animæ Chriſti.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ cum quærit̃, utrum aīa uniat̃ ipſi uerbo mediante aliquo habitu gratuito: hoc dupliciter pōt itelligi. Aut ꝙ ille habitus in illa unione teneat rōnem cōgruentiæ, uel rōnē cauſæ. Si ita ꝙ teneat rōnem congruentiæ, ſic concedi poteſt; ꝙ aīa unitur ipſi uerbo mediante habitu gratuito: quia non decet ipſam uerbo uniri, niſi aſſimilet̃ habitu perfectæ deiformitatis. Vnde anima Chriſti nō tantum fuit grata in inſtanti unionis, ſed etiā glorificata ſuper omnes animas beatas: quia non decet aīam Dei carere deiformitate. Si autē unio illa intelligatur fieri mediāte habitu

autem iſtius naturæ, quàm filius Dei aſſumpſit de Virgine, ſimul fuit formatio,& unio;& ideo nunquam fuit in illo homine quantũ ad humanam naturam perſonalis diſcretio;hoc enim faciebat unio ipſius cum uerbo. Et ꝓpterea nõ ſequitur ex hoc, ꝙ unio in unitatem perſonæ fieri habeat mediante aliquo habitu gratuito. Aſſumptio enim ꝓprie reſpicit ipſam naturam, quamuis congruè non habeat fieri abſq; gratia. AD ILLVD, ꝙ ultimò opponitur, ꝙ uniri diuinę naturæ ſuperexcellit gradum creaturæ. Dicendum, ꝙ uerum eſt:& ideo concedendũ eſt, ꝙ talis unio ex gratia ſit:ſed tamen non ſequitur ex hoc,quòd fiat per donum gratiæ creatæ: quia omne donum creatũ eſt hac unione inferius. Vnde ſi quærat̃, utrum gratia unionis dicat quid creatum, aut increatum. Dicendum, ꝙ gratia unionis tripliciter poteſt accipi. Poteſt enim gratia unionis dici illud,per ꝙ efficitur anima gratis congrua ad unionẽ: & ſic dicit donum gratiæ creatum, per quod anima habuit excellenter deiformitatem. Alio modo dicitur gratia unionis, gratia effectiua unionis:& ſic dicit donũ gratiæ increatæ. Tertiò modo poteſt dici gratia unionis ipſa unio gratuita, ſide gratis facta: & ſic ex parte diuinæ naturæ dicit qd increatum, ex parte humanę naturę dicit quid creatum non abſolutũ, ſed relatũ: & ſic patet totum &c.

QVAESTIO III.

An uerbum unitum eſt humanæ naturæ mediante ſpiritu ſancto.

VTRVM uerbum ſit unitum humanæ naturæ mediante ſpiritu ſancto. Et ꝙ ſic, uidetur. Quia unio uerbi incarnati ad carnẽ eſt ſimilis modi unioni uerbi intellectualis ad uocem; ſed uerbum intellectuale non unitur uoci niſi mediante ſpiritu, uel flatꝰ ſpirato, qui eſt uehiculum uerbi, ſicut dicit Damaſc. ergo nec uerbum unitur carni, niſi mediante ſpiritu ſancto. ITEM, Omnis unio uoluntaria eſt mediante amore, ſicut dicit Diony. quia amor nihil aliud eſt quam uis unitiua:ſed unio uerbi ad humanam naturam eſt uoluntaria:ergo eſt mediante amore. Aut ergo mediãte amore creato, ut increato. Non mediante amore creato, quia amor creatus non potuit facere illam unionem: ergo mediãte amore increato: ſed amor iſte eſt ſpiritus ſanctus:ergo unio in humana natura facta eſt mediante ſpiritu ſancto. *Lib. de Diuin. nom. c. 4. p. 2.* ITEM, Maior eſt unio diuinarum perſonarum adinuicem, quàm naturę aſſumentis,& aſſumptæ: ſed perſonæ patris, & filij nectuntur ſpiritu ſancto;ergo multò fortiùs natura humana unitur diuinę mediante ſpiritu ſancto. ITEM, Remotiora iungunt̃ per ꝓpinquiora:ſed inter perſonas tres propinquior eſt nobis perſona ſpũs ſancti,ſicut uult Hila. & Aug. Nam omne donum,& omnis uſus doni eſt ex munere: ergo uidetur ꝙ ꝑſona filij non uniatur humanæ naturæ niſi mediante perſona ſpiritus ſancti.

SED CONTRA. Si perſona uerbi unita eſt humanæ naturæ mediante-

diante ſpiritu ſancto: ergó ſpiritus ſanctus eſt unitus humanę naturæ: ergo ſicut filius eſt incarnatus, ita & ſpiritus ſanctus. ITEM, Magis unitur medium extremo, q̄ extremũ extremo: ergo ſi unio uerbi ad humanam naturã eſt mediante ſpiritu ſancto, magis eſt facta unio in perſona ſpũ ſancti, q̄ in perſona uerbi: ſed hoc eſt falſum: ergo &c. ITEM. In unione diuinæ naturæ cum humana nõ põt eſſe unitas eſſentiæ, ſed pſonæ; ergo neceſſe eſt, q̄ unio illa fiat mediante una ſola pſona: ſed filius, & ſpũs non conuenit in perſona: ergo impoſſibile eſt filium uniri humanæ naturę mediante ſpũ ſancto in unitate pſonę. ITEM. Infinita eſt diſtantia in pſona ſpiritusſancti, ſicut in perſona filij; ſed qñcunque aliqua ſunt in æquali diſtantia reſpectu eiuſdem, unum non eſt medium uniẽdi alterum: pro eo q̄ medium plus appropinquat extremis, q̄ extrema ſibi inuicem: ergo vr̃, q̄ perſona uerbi non habeat uniri mediante perſona ſpiritusſancti.

RESOLVTIO.

Licèt ſpiritus ſanctus effectiuè concurrerit ad vnionem animæ humanæ cum uerbo: non tamen hoc illi unitum eſt per eum ueluti per vinculum talis unionis.

RESPON. Dicendum, q̄ cum quæritur, utrum pſona uerbi habeat uniri humanæ naturæ mediante ſpũ ſancto, hoc dupliciter poteſt intelligi. Aut ita q̄ illa unio fiat mediãte ſpũ ſctõ, ſicut uinculo interueniente. Aut ita q̄ fiat ſicut principio efficiẽte. Si primo mõ intelligat̃, ſic nõ hẽt ueritatẽ, pro eo q̄ pſona uerbi p ſe unit̃ humanæ naturę, ñ pſona aliqua mediãte. Nequaquã.n. pſona ſpũſancti intercidit media inter pſonã uerbi, & naturã aſſũptã. Si aũt unio illa intelligat̃ fieri mediante ſpũ ſancto, ſicut principio efficiente p modũ cuiuſdã ſubauctoritatis; & appropriationis, ſic ueritatem hẽt; icarnatio.n. uerbi fuit à pr̃e, & à filio mediãte ſpũ ſancto: ſed hoc mõ nõ eſt hic qõ: ſed illa erit ſuo loco cum q̃ritur, vtrum incarnationis opus appropriari debeat ſpiritui ſancto: nunc autẽ eſt qõ; utrũ unio uerbi fiat mediãte ſpũ ſctõ, ſicut uinculo interueniẽte. Ad hanc qõnem rñdendum eſt q̄ hoc falsũ eſt, & nõ intelligibile: ſicut oñdũt rõnes ad hoc inductę. AD ILLVD, uerò quod opponitur in contrarium, q̄ uerbum intelligibile unitur uoci mediante ſpũ. Dicendum, q̄ ſimilitudo eſt inter creaturam, & creatorem, ita tamẽ q̄ maior reperitur diſſimilitudo; unde quodammodo eſt ſimile, & quodammodo nón. In hoc quidẽ eſt ſimile, q̄ ſicut mẽs format uocem exteriorem mediante ſpiritu, id eſt flatu ſpirato à creatura: ſic Deus pater formauit carnem aſſumptam mediãte ſpiritu ſctõ. In hoc eſt diſſimile: qa ſpũs ſpiratus à creatura eſt uehiculum uerbi: non ſic ſpũs ſanctus perſonæ filij. Nuſquã.n. eſt pſona ſpũs ſancti, ubi nõ ſit pſona uerbi: & ideo quãtũ ad hoc ſimilitudo nõ põt, nec dẽt attẽdi. AD ILLVD, quod opponit̃, q̄ uoluntaria eſt mediãte amore. Dicendũ, q̄ unio uolũtaria dr̃ dupliciter: aut quia eſt à uoluntate, aut qa eſt ſecundũ uoluntatem. Illa unio, q̃ eſt uolũtaria à uoluntate, eſt mediãte amore ſicut efficiente. Illa uerò, quę eſt uoluntaria ſecundùm uoluntatem

tem, illa habet fieri mediãte amore, ſicut glutino coniungente. Dico ergo, ꝙ unio uerbi ad humanã naturã eſt uoluntaria, quia eſt à uoluntate: ſed nõ eſt uoluntaria quia ſit ſecundùm conformitatẽ uoluntatum, ſed potius ſecundũ coniunctionẽ naturarum in una perſona. Et ideo non ſequitur, ꝙ talis unio fiat mediante ſpũ ſancto ſicut uinculo interueniente, ſed potius ſicut principio efficiẽte. AD ILLVD, qđ opponit, ꝙ diuinæ perſonæ nectuntur median te ſpũ ſancto. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile. Quia nexus duarum ꝑſonarum attenditur ſecundùm ꝓductionem perſonæ unius per uoluntatis fœcunditatem; ita ꝙ inter illas perſonas, & earum nexus eſt diſtinctio perſonarum. Nõ ſic autem eſt in propoſito, quia duæ naturæ concurrunt in unitatem ꝑſonæ. AD ILLVD, qđ opponitur, ꝙ propinquior eſt nobis perſona ſpũs ſancti. Dicendum, ꝙ hoc dictum eſt per appropriationẽ, non quia perſona ſpiritus ſancti magis accedat ad naturam creatam q̃ perſona uerbi, ſed quia tãtum procedit, ita ꝙ non producit aliã perſonã; & procedit per modum fœcunditatis uoluntatis. Et quoniam omnes creaturæ productæ ſunt uoluntariæ, & ex diuina liberalitate: hinc eſt quòd perſona ſpiritus ſancti dicitur nobis magis appropinquare. Et ideo ſecundùm quandam appropriationem concedi poteſt, ꝙ unio illa fiat mediante ſpiritu ſancto, cum ſit gratuita: à ſpiritu ſancto inquàm efficiente ſecundùm appropriationem, non interueniente tamen ſecundùm perſonalem diſtinctionem, uel diſcretionem.

DISTINCTIO TERTIA.

PARS PRIMA.

De Chriſti conceptione.

QVæritur etiam de carne verbi, an priuſquam conciperetur, obligata fuerit peccato, an & talis aſſũpta fuerit à verbo. Sanè dici poteſt & credi oportet, iuxtà ſanctorum atteſtationes, conuenientiã ipſam priùs peccato fuiſſe obnoxiam ſicut reliqua virginis caro, ſed ſpiritus ſancti operatione, ita mundatam, vt ab omni peccati contagione immunis vniretur verbo, pœna tantũ non neceſſitate, ſed voluntate aſſumentis remanente. Mariã quoq; totam ſpiritus ſanctus in eam præueniens à pctõ prorſus purgauit, & à fomite peccati etiam liberauit, vel fomitẽ ipſum penitus euacuãdo (vt quibuſdã placet) vel ſic debilitando, & extenuando, vt ei poſtmodũ peccandi occaſio nullatenus extiterit. Potentiam quoq; generandi abſq; viri ſemine Virgini præparauit. Ita enim verba euangelij docent, vbi angelus virginem alloquens ait. Spiritus ſanctus ſuper-

Non ſola caro ſed etiã tota Virgo oĩ pctõ à ſpũ ſancto ſuit mũdata.

Si dixerimus, quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus? Illa autem virgo ſingulari gratia præuenta eſt, atque repleta; vt ipſum haberet ventris ſui fructum, quem ex initio habuit vniuerſitas dominum: vt illud, quod naſcebatur ex propagine primi hominis, tantummodo generis, non criminis originem duceret. 1. Io. 1

SVPRA egit Magiſter de incarnatione: hic uerò agit de conceptione. Et quia ante conceptionem filij Dei præceſſit ſanctificatio uirginis: ideo illa pars habet duas partes. In prima determinat, qualiter virgo Maria fuerit per ſpiritum ſanctum ſanctificata, & ab omni labe purgata. Secundò uerò determinat, qualiter caro Chriſti fuerit per ſpiritum ſanctum concepta, infra Diſt. 4. *Cum vero incarnatio verbi, &c.*] Prima pars diuiditur in duas partes; in quarum prima determinat de ſanctificatione, quæ præceſſit Chriſti conceptionem. In ſecunda uerò inquirit, utrũ caro Chriſti ita potuerit in Abraam decimari, ſicut in uirgine potuit ſanctificari. Ideo primò agit de ſanctificatione: ſecundò de decimatione. ibi. *Cum autẽ illa caro, &c.*] Prima pars diuiditur in tres partes. In prima parte determinat, quæ fuerit ſanctificationis exigentia. In ſecunda, quæ fuit ſanctificationis cauſa. ibi. *Mariã quoque totam ſpiritus ſanctus, &c*] In tertia uero, quæ fuit ſanctificationis efficacia. ibi. *Quod autem ſacra virgo ex tunc &c.*]

Dub. 1. M*Ariam quoque totam &c.*] Innuit Magiſter, quod ſpiritus ſanctus Mariã à fomite peccati purgauit. Contra. Si fomes relinquitur in nobis ad exercitium, & meritũ; & B. Virgo fuit maximi meriti; non uidetur, quod debuit à fomite liberari. Item. Stimulus carnis datus fuit Apoſtolo ad gratiæ diuinæ conſeruationem: ergo uidetur quod non debuerit auferri B. Virgini. Reſpon. Dicendum, quod aliquid eſt promotiuum ad bonum dupliciter. ſ. ſecundùm omnem ſtatum; aliquid uerò ſecundùm ſtatũ naturæ lapſæ, & ægræ. Sicut aliquid eſt promotiuum ad ſanitatem dupliciter, uidelicet communiter; ſicut cibus bonæ compoſitionis: aliud uerò ſecundùm ſtatum ægritudinis, ſicut medicinalia. Dicendum eſt ergo, quod fomes eſt ad promotionem non ſimpliciter, ſed ſecundùm ſtatum naturæ lapſæ, in quo homo facilis eſt ad deſidiã, & ſuperbiam: ideo eſt ei vtilis talis ſtimulus propter exercitationem ad expellendam pigrigritiam, & propter humiliationẽ ad expellendam ſuperbiam. Quoniam ergo Beata virgo erat repleta charitate, & humilitate, & confirmata in utroque: ideo fomitis ſtimulo non egebat: ideo non eſt ſimile de alijs, & de ipſa. 2. Corinth. 12.

Dub. 2. *Et virtus altiſſimi &c.*] Quæritur pro quanto dicit eam altiſſimum: cum potiùs ſit nuncius diuinæ humilitatis, quàm altitudinis. Item, quæritur de hoc, quod ſubiungit. Obumbrabit tibi: quia cum Deus filius ſit candor lucis æternę, ei non congruit obumbra

ret; ſed potius illuminare. Dicendum, quod per nomen altiſſimi intelligitur pater per appropriationem: patri enim appropriatur potẽtia, & in perſona patris principaliter eſt auctoritas. Per uirtutem autem intelligimus filium: quia Chriſtum dicimus Dei uirtutem, & Dei ſapientiam. Quoniam ergo ſermo præceſſerat de ſpiritu ſancto, ſubiungitur etiam de patre, & filio: ut ſicut illi tres mundum fabricauerant; ſic etiam intelligantur mundum reparaſſe opere indiuiſibili, & hoc ꝑ fabricam uteri uirginalis. Ratio autẽ quare magis patrem uocauit altiſſimum, quàm patrem appellaret, eſt: ut oſtendatur in opere incarnationis mira fuiſſe dignatio, in hoc quod noſtram humilitatẽ ſuæ celſitudini copulare uoluit. Virtus uerò altiſſimi Virginem potiùs dicitur obumbrare, q̃ illuminare. Obumbratio enĩ uiſum adiuuat; & calorem refrigerat; & in aduentu filij Dei Virgo Maria refrigerata fuit fomitis extinctione: fuit etiam ad Dei contuitum adiuta per carnis coniũctionem cum uerbo; ut quæ non poterat Deum ſentire in ſe propter ſuæ lucis immenſitatem, ſentiret, & cogitaret intra ſe per aſſumptam carnis humanitatem.

Copulauit ſibiypſi &c.] Contra Dub. 3. hæc uerba Damaſ. obijcitur. Ex hoc uidetur, quòd conceptus fuit Chriſtus ex ſanguine Virginis. Sed contra hoc eſt illud, Aug. q̃d ſequitur, ꝙ aſſumpſit ſibi carnem de carne Virginis. Item, Proximior eſt caro carni, q̃ ſanguis: ergo prius debuit aſſumere carnem de carne, quàm ſanguinem. Reſp. Dicendum, ꝙ per puriſſimos ſanguines intelligit humores, qui ꝓpinqui ſunt ad corporis formationem; ex quibus caro Chriſti formata fuit. Ille autem humor aliquando uocatur caro, aliquando ſanguis, aliquando ſemen: & hoc ſecundum diuerſam comparationem. Sanguis enĩ dr̃ in comparatione ad illud, unde proceſſit. Caro in comparatione ad illud, quod ex ipſa fit. Semen uero quãtùm ad formam, quàm habet. Ad illud, quod opponit̃, ꝙ caro eſt carni propinquior. Dicendum, ꝙ uerum eſt in uia ſpeciei; ſed non in uia generationis: quia caro, nũquam conuertitur in carnem, niſi prius conuertatur in humorem.

Noſtræ antiquæ conſper. &c.] Videtur primum eſſe falſum: qa Dub. 4. prima conſperſio ſonat in uitio, ſicut dicit Apoſtolus. Expurgate 1. Cor. 5 uetus fermentum: ſed caro Chriſti nũquam fuit uitiata, ergo &c. Item. Obumbrabitur de illo, q̃d ſubiungitur; ſed per ſpiritum ſanctum creans, quia falſum uidetur dicere. Creare enĩ eſt de nihilo aliquid facere: ſed caro Chriſti non fuit de nihilo, ſed de carne Virginis aſſumpta. Reſpon. Dicẽdum, quòd antiqua conſperſio dr̃ hic propter pœnarum uetuſtatẽ, & rugoſitatem. Apoſtolus autem fermentum uocat malæ conſuetudinis corruptionem: quæ attenditur in uitioſa pronitate: Chriſtus autem aſſumpſit carnem pœnalem, ſed non peccatricem: & hoc uult dicere Dama. Ad illud quod opponitur de hoc uerbo, creare. Dicendum, quòd creare dr̃ hic pro actu, propriè conuenit Deo, non quia fit omnino ex nihilo: unde accipitur: hic creatio pro conditione, & creator tãtum

ualet, quantùm conditor: & hoc ipſum uult dicere Damaſ. quòd caro illa creata eſt non ſeminaliter, ſed conditiuè.

Si omnes ſancti, & ſanctæ, &c.] Innuit Magiſter per uerbũ Ioannis. Si dixerimus, q peccatum nõ habemus, &c. quòd omnes homines peccato ſunt obnoxij, excepta Beata Virgine. Contra. Hoc uidetur falſum de infantibus, recenter baptizatis; qui nullum habent peccatum neq; actuale, neq; originale. Item. Opponitur de adultis ſtatim abſoluti ab oĩbus peccatis, uidetur quòd poſſint dici peccatum non habere. Reſpon. Dicendum, quòd circa uerbum illud tripliciter poteſt fieri uis; ut ſanus ex eo capiatur intellectus. Primò ex hoc, quòd dicit; quòd non poſſumus dicere; quia nemo certus eſt, vtrum omni peccato careat, ut dicit Apoſtolus. Nihil mihi conſcius ſum: hoc autem dicere potuit Virgo ex ſpeciali dono gratiæ. Aliter poteſt intelligi, q fiat uis in hoc, quod dicitur peccatum. Peccatum enim dicitur actus peccati, & macula, & cauſa peccati. Et B. Ioan. non tantùm accipit peccatum pro macula; ſed etiam pro cauſa, ſiue ſequæla: nullus autem alius à Chriſto præter Virginem dicere potuit, q cauſam id eſt fomitem non haberet: in ipſa enim ſola extincta fuit cõcupiſcẽtia. Tertiò poteſt fieri uis in hoc, quod dicit, Habemus: qa poteſt dicere præſens, ut nũc, uel præſens ſimpliciter. Si dicat præſens ut nunc, non uidetur eſſe impoſſibile, quin poſſint eſſe immunes in aliqua hora ab omni actuali. Si autem dicat præſens ſimpliciter, ſic ſoli competit Virgini,

1. Corinth. 4.

quæ per totum tempus uitæ ſuæ nullum actuale peccatum commiſit: hoc autem de nullo aliorum ſanctorum poteſt dici ueraciter, qui in hac uita aliquandiu permanſerunt.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An caro B. Virg. ſanctificata fuerit ante animationem?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio circa ſanctificationẽ Virginis quãtùm ad duo. Primò quæritur de ſanctificatione Virginis quantùm ad congruentiam temporis. Scdò uerò quantùm ad efficaciam uirtutis. Circa primũ quæruntur tria. Primò quæritur, utrum caro Virginis ſanctificata fuerit ante aĩationem. Secundò, quæritur, utrũ anima eius ſanctificata fuerit ante peccati originalis contractionem. Tertiò quærit, utrum ſanctificata fuerit ante natiuitatis originem.

VTRVM caro Virginis ſanctificata fuerit ante aĩationẽm. Et probatur primò, q ſic Hiere. Antequã formarẽ te in utero, noui te: conſtat quòd Beata Virgo excellentior fuit, quàm Hierem. ergo priùs fuit approbata, & purificata eius caro, quàm eſſet formata: ſed ante fuit formata, quã animata: ergo ante fuit carnis ſanctificatio, quàm animatio. ITEM. Super illud. Luc. Exultauit in gaudio infans, in utero meo, Gloſ. Nondum erat in eo ſpiritus uitæ, & iam erat ſpiritus gratiæ: ergo multò fortius hoc fuit in dñi matre, quę dignior fuit q̃ Ioãnes: ergo ſanctificata fuit ante ſpm̃

Cap. 1.

Glo. eſt Ambr. Li. 1. ſu. Luc. 1.

ſpm̃ uit.r, & ita ante animationẽ. Item. Non eſt minùs potens uirtus ſanctificans, q̃ ſit uirtus inficiens, & fœdans: ſed caro infici poteſt, & fœdari ante animationem: ergo pari ratione ante animæ infuſionem: immo à fortiori poteſt ſanctificari, cũ oppoſita nata ſint fieri circa idem: ſi ergo B. Virgini hoc conceſſum eſt, quantumcunque congruum eſt concedi puræ creaturæ; uidetur ꝙ caro eius ante animationem fuerit ſanctificata. Item. Conceptio glorioſę Virginis fuit ex legitimo matrimonio, & de parẽtibus ſanctis, & de matre ſterili: ſecundùm ꝙ narrat quædam Hiſtoria: uidetur ergo quòd ipſa concepta fuerit uirtute ſpũs ſancti: ſi ergo illa cõceptio, quæ eſt ſecundùm legitimum matrimonium, & ſecundùm ſpũs ſancti adiutorium eſt ſancta, & immaculata; uidetur quòd caro Virginis Mariæ in ipſa ſua conceptione fuerit ſanctificata: ſed ante fuit conceptio, quàm animatio: ergo fuit ante ſanctificata, q̃ animata.

Ex poſt prædic. c. de oppoſitis.

Sed contra. Ber. in epiſt. ad Lugdun̄. Ante conceptionem ſanctificari minimè poterat, quia nõ erat; ſed nec in ipſo cõceptu, propter peccatum, quod inerat: ſed conſtat, ꝙ illud non eſt dictum propter peccatum, quod eſſet in parentibus; quia potuiſſent eam concipere ſine peccato: ergo dicit propter cauſam peccati, quæ erat in carne: ergo uidetur, quòd ſanctificatio non fuerit ante infuſionem animæ. Item, Sanctificatio eſt per aliquod munus gratię ſpũs ſancti: ſed gratia non habet eſſe in carne, ſed in anima: ergo non uidetur, quòd ante fuerit carni gratia infuſa, quàm aĩę. Item. Eſſe gratiæ præſupponit eſſe naturæ, & pfectio gratiæ perfectionem naturæ: ſi ergo ſanctificatio dicit effectum gratiæ uiuificãtis; impoſſibile uidet̃, quòd caro ſanctificetur, antequam aĩa uiuificetur. Item, Nihil pertinet ad ſanctificationem, quod non pertinet ad glorificationem: ſed caro ante animationem nõ pertinet ad glorificationẽ, nec reſurrectionem: unde fœtus abortiui ante animationem non reſurgunt, ut dicit. Aug. in Lib. de baptiſmo paruulorum: ergo caro ante animationem non erat idonea ad ſanctificationem: ergo non fuit caro uirginis ante ſanctificata, q̃ animata.

Epiſt. 174.

Lib. 22 de Ciui. Dei ca. 13. & contra Adimã tũ manichæi diſcipulu c. 12 circa mediũ.

Resolvtio.

Potuit quidem Deus B. Virginis carnem ſanctificare, antequam animaret, ſed non ſanctificauit, quia non cõgruit.

Repond. Dicendum, quòd caro Beatę Virginis ante aĩationẽ nõ fuit ſanctificata: non quia Deus non potuerit carnem Virginis purificare antequam animaret, ſed quia ſanctificatio habet eſſe per aliquod donum gratuitũ ſuperadditum, quod quidem nõ habet eſſe in carne, ſed in aĩa: ideo ſi caro B. Virginis dr̃ ſanctificari, aut hoc intelligitur mediante gratia exiſtente in eius anima, uel mediante gratia exiſtente in animabus parentum: conſtat, quòd non mediante gratia exiſtente in eius aĩa: quia tunc eſſet oppoſitio in adiecto, uidelicet quòd caro ſanctificetur ante animæ creationẽ; & tamen ſanctificetur per uirtutem gratiæ illius animæ: ſequitur enim quòd idem ſit prius, & poſterius

ſterius in uno, & eodē. Si autem intelligatur hoc fieri per gratiā, quæ collata fuit animabus parentibus; hoc nō poteſt eſſe triplici rōne. Prima, quia ratio ſanctificationis non habet trāsfundi a parēte in prolem; pro eo quòd proles non eſt in parente ſecundùm animam: ideo nec in parente hēt ſanctificationis gratiam. Et hoc eſt, quod dicit Bern. ad Lugdū. Ante conceptionem minime ſanctificari potuit, quia non erat: exponendum eſt ſecundùm aīam; erat enim in eis ſecūdùm carnem cauſaliter, ſed illud eſſe non ſufficiebat ad ſanctificationis gratiā, quę reſpicit animam. Secunda ratio eſt; quia & ſi hoc eſſet poſſibile, ꝙ ſanctificatio deriuaretur a parente in prolem, ſicut originalis iuſtitia: nunquàm tamen deriuaт mediante coitu libidinoſo; quia tunc duo oppoſita eſſent ſimul, & ſemel in eodem. Et ideo dicit Bernar. Forte inter amplexus maritales ſanctitas ipſi conceptioni ſe immiſcuit; ut ſimul ſanctificata fuerit, & concepta: ſed hoc ratio non admittit; quomodo namque ſanctitas abſq; ſpū ſanctificante, aut ſpūs ſancti ſocietas cum peccato fuit? aut quomodo peccatum non fuit, ubi libido non defuit? Tertia ratio eſt; quia eſto ꝙ ſanctificatio adeſſet, & libido defuerit uirtute diuina: non tamen decuit ut deeſſet: propter hoc, quòd hæc eſt ſolius B. Virginis prærogatiua: ſola em̄ ipſa (ut Sancti dicunt) ſine dolore peperit; & ideo hoc parentibus concedi non potuit B. Virginis, ſed ſoli uirgini reſeruari. Et ideo Bern. dicit. Dico uirginem glorioſam de ſpū ſancto concepiſſe; non autem conceptam fuiſſe; dico peperiſſe uirginem; non tamen partam à uirgine: alioquin ubi erit prærogatiua matris, de qua ſingulariter creditur exultare & munere prolis, & carnis integritate? ſi eam dederis matri, non eſt hoc uirginem honorare, ſed eius honori detrahere. Et ideo ſimpliciter concedendum, ꝙ caro eius ante aīationem non fuit ſanctificata. Et cōcedendæ ſunt rationes, q̄ hoc probant.

Ad illvd ergo, quòd opponitur in contrarium de Hieremia de notitia approbationis, ꝙ ante cognouit, q̄ formauit. Dicendum, quòd notitia illa non pónit aliquid circa ipſum, ſed circa propoſitum Dei prædeſtinantis, ſicut electio, & dilectio; & prędeſtinatio æterna non ponit aliquid circa prædeſtinatum: & ideo non ſequitur ex hoc, quòd caro Hieremiæ, uel Virginis ante fuerit ſanctificata, quàm formata. Et ad illvd, qđ opponitur de Ioanne, quòd non erat in ipſo ſpiritus uitæ. Dicendum, quòd in ſcriptura aliquid dr̄ fieri, quando innoteſcit; & non eſſe, quando non apparet. Et ideo dr̄ ſpūs uitæ non fuiſſe in Ioanne, quia non apparebat: adhuc enim erat in utero: ſpiritus autem gratiæ in eo dr̄ fuiſſe quando in occurſum dn̄i exultauit in uētre. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ caro poteſt infici ante animationem: ergo & ſanctificari. Dicendum, quòd non eſt ſimile: quia generatio carnis ex carne eſt carnalis & nō ſpūalis: ideo magis habet transfundi caro uitioſa ex carne uitioſa, quàm ſancta ex parentibus ſanctificatis per gratiam. Ad illvd, quod opponit, quòd conceptio uirginis fuit ex

ep. 174

Ad Lx. ... S. Ber. ep. 174

imo ... ante ... sanctificavit ... formatum.

legitimo matrimonio: ergo &c. Dicendum, q totum illud eſt ꝓbabile, uidelicet q concepta fuerit ex ſterili, & ex coitu coniugali: abſq; tamen culpa actuali: non tamen ſequit̃, q concepta fuerit abſq; cã peccati, quia ita trãsfunditur originale ex illis, qui generant ex coitu legitimo, ſicut qui generans ex coitu adulterino, ſicut oſtenſum fuit in Secũdo Lib. *Diſt. 19.* Et ſi objiciatur, q non debuit ibi eſſe cauſa originalis, qa facta eſt mediante uirtute ſpiritus ſãcti fœcundante, & propter fœcundationem ſterilitatis materne, quæ non fuit ab homine, ſed a Deo. Dicendum, quòd illud nõ ualet: quia hoc ſimiliter poſſet objici de Ioanne, & Iſaac, qui de ſterilibus ſunt concepti. *Luc. 1. Gen. 18* Propter quod nota, q ſpiritus ſanctus aliquando operatur, ut ſpiritus, aliquando ut ſpiritus ſanctus. Tunc quidem operatur ut ſpiritus, quãdo opus facit ſupra naturam. Tunc ut ſpiritus ſanctus operatur, cum non facit ſolum opus ſupra naturam, ſed etiam ſanctificat illud, ſupra quod operatur. Dico ergo, quòd in conceptione ſolius filii Dei, q eſt ſanctus ſanctorum, nõ ſolum operatus eſt ut ſpiritus, ſed ut ſpiritus ſanctus. In conceptione uerò, qua Ioan. eſt conceptus, ſiue Bea. Virgo, operatus eſt ut ſpiritus tantùm: ideo ſola Virgo Maria dr̃ concepiſſe de ſancto ſpiritu. Præterea. Nullius conceptionis ſolemnitatem celebrat eccleſia niſi ſolius filii Dei in annũciatione Beatæ Virg. Mariæ. Sunt tamen aliqui, qui ex ſpeciali deuotione celebrant conceptione Beatæ Virginis, quos nec omnino laudare, nec ſimpliciter audeo reprehendere. Non omnino approbare audeo, pro eo q ſancti Patres, qui alias ſolennitates Virginis ſpiritu ſancto docente ſtatuerunt, qui etiam magni amatores, & uenenatores Bea. Virg. fuerunt, conceptionem Virginis ſolemnizare non docuerunt. *rit Cõc. Tridẽ. Seſſio. 5. decr. de peccato origin.* B. ẽt Bern. precipuus Virginis amator, & honoris eius zelator, illos reprehendit, q conceptionem Virginis celebrant. *Epiſto. 174. ad Canon. Lugdu.* Statuta etiam uniuerſalis eccleſiæ de ſanctorum celebritatibus omnia fundata ſunt ſuper ſanctitatem, ut nullo die ꝓ aliquo ſancto ſolennizet, in quo, uel pro quo perſona ſancta non fuerit, cui honor ille defertur. *Aliter Sco. 3. d. 3. q. 1. & re ſolutiùs ĩ 18. d. eiuſdẽ Libr. in fine reſol. corporis qõ.* Si ergo ſanctitas non fuit in Virgine ante animæ infuſionem, nõ uidetur uſquequaque ſecurum conceptionis illius etiam ſolemnitatem celebrare. Non etiam audeo omnino reprehẽdere: (qa ut quidam dicunt) hæc ſolemnitas celebrari non cepit humana inuentione: ſed diuina reuelatione: quod ſi uerum eſt, ſine dubio bonũ eſt ſolemnizare in eius cõceptione: ſed quia hoc autenticum nõ eſt, non compellimur credere: quia etiam contra fidem rectam non eſt, non compellimur negare. Poteſt ẽt eſſe, q illa ſolennitas potius refertur ad diem ſanctificationis, quàm conceptionis. Et quoniam dies conceptionis fuit certa, & dies ſanctificationis incerta, ut patebit infra: ideo non irrationabiliter ſolẽnitas diei ſanctificationis ſtatui potuit in diem conceptionis, nec immerito: quia quamuis conceptionis diem non oporteat celebrari, pro eo q non fuit ſanctitas in concepto: poſsũt tñ irreprehenſibiliter gaudere

ſanctæ aĩæ pro eo quod tunc inchoatum eſt. Quis eñ audiẽs virginem, de qua ſolus totius mundi ꝓceſſit, conceptam, gratias Deo exolere negligat, & ommittat exultari in Deo ſalutari ſuo, niſi q erga glorioſam Virginem minùs deuotè afficitur, & magis conſiderat præſentia, q̃ futura, magis ẽt conſiderat boni defectum q̃ fundamentum? Etenim ſi filius regis claudus naſcatur, qui ſit à claudicatione proceſſu temporis liberãdus, non eſt de claudicatione dolendum, ſed potius de natiuitate gaudendum. Per hunc modum ſi quis in die conceptionis eius ſolemnizat, attendens magis ſanctificationem futuram, q̃ conceptionem præſentem, non uidetur dignus redargui; & ideo dixi ꝙ tales nec uituperare audeo nec laudare; credo tamen, & confido de Virgine glorioſa, ꝙ ſi quis hãc ſolemnitatem celebrat non ex amore unitatis, ſed potius ex deuotione uirginis; non credens etiam cõtra illud, quod elici poteſt ex ſacra ſcriptura, ꝙ benedicta Virgo deuotionem eius acceptat: & ſi aliquid eſt repræhẽſibile, ſpero ꝙ apud iuſtum iudicem dignabitur excuſare. Non huic obuiãt dicta Bern. Potius enim intendit excludere errorem, ne quis credat Virginẽ ſanctificatã in conceptione, q̃ erga Virginem deuotionem noſtram minuere, cui nullus poteſt nimis eſſe deuotus: ita tñ ꝙ nihil credat de ea, qđ ſit contra ueritatẽ & ſacræ ſcripturæ, & fidei Xpianæ, quæ omnem deuotionem noſtram tam erga Deum q̃ erga matrem eius dẽt præcedere. Quòd ſi aliqs obijciat, aliorũ ſanctorum cõceptiones nõ eſſe celebres ꝑꝑ ſequẽtes ſanctificationes; poterit ei dici, ꝙ alij ſcti ꝓ mali malo nõ habebunt, ſi aliqs honor ſpecialis matri dñi tribuatur, qm̃ ſanctificationis ipſius magnitudo, & acceleratio cæteras antecellit. Et iõ mirandum non eſt, ſi ſpũs ſanctus inhabitans in cordibus fidelium, magis deuotionẽ ipſorũ erga Virginem inflãmat, q̃ erga alios ſanctos, & ſanctas. Hac ẽt de cauſa quotidie de Virgine glorioſa facimus officium ſpeciale iuxta ordinem Romanæ eccleſiæ; licèt ꝓ B. Petro Apoſtolorũ principe ſolummodo ter in anno facimus officium. Quacunq; ergo hora, quacunq; die aliquis fideliũ cum totis præcordijs, & uiſceribus honorat Virginem, increpandus nõ eſt ꝑtinaciter ne ipſius Virginis animaduerſio incurrat, quæ auxiliatrix, & amatrix eſt oium fideliũ ſuorum laudatorum; ſicut illi, q tales ſunt, experimento multiplici cognouerunt.

QVAESTIO II.

An B. Virg. anima ſanctificata fuerit ante peccati originalis contractionem?

VTRVM aĩa Beatæ Virginis ſanctificata fuerit ante originalis peccati cõtractionem. Et ꝙ ſic uidetur. Anſel. Decebat ut illius conceptus fieret de matre puriſſima ea puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi: ſed maior ẽ puritas ubi nec actualis, nec originalis culpa inuenitur, q̃ ubi eſt aliqua earũ: ſi ergo Beata Virgo fuit puriſſima, non uidetur ꝙ contraxit originalem culpam: ergo uideť ꝙ ſanctificata fuerit ante originalẽ culpam. ITEM. Aug. De

Li. 1 de conceptu virgin. ca. 18. paulò post initiũ. Lib. de Natur. & gratia. ca. 36. ante med. Tom. 7

De matre domini, cum de peccatis agitur, nullã uolo prorſus habere qõnem: ergo non uidetur in ea fuiſſe peccatum nec actum nec contractum. ITEM, Ratione uidetur. Honor matris refert ad filiũ, ut dicit Damaſ. ſed omnis honor matris debetur filio glorioſæ virginis, maximè quantùm ad immunitatem peccati: ſi ergo ad honorem filij ſpectat habere matrem puram, & ſanctam, uidetur ꝙ mater Chriſti immunis fuerit ab omni culpa, tã originali, quàm actuali. ITEM. Si eſt ponere extrema, conuenit ponere medium: ſed conuenit ponere habentes originale peccatum in anima, & in carne, ſicut filij Adam habent communiter: conuenit inuenire carentem in aïa, & carne, ſicut in Chriſto: ergo cõuenit reperire mediũ ſcilicet habentem in carne, & in anima: uel in anima, & non in carne: ſed habere in aïa, & nõ in carne eſt impoſſibile, quia originale ortum habet à carne: anima enim non traducitur, ſed caro: reſtat ergo, quòd aliqua perſona fuit, quę haberet originale ſolum ĩ carne, & non in aïa: hæc autem fuit illa: quæ maximè accedit ad Chriſtũ, puritate: & hæc eſt Virgo Maria: ergo &c. ITEM, Sanctificatio B. Virginis ſuperexcellit ſanctificationem aliorum ſanctorum; ergo cum B. Ioannes ſanctificatus fuerit quãtùm ad natiuitatem ex utero, quam eccleſia celebrat; uidetꝰ ꝙ Virgo Maria non tantum ſanctificata ſic fuerit, ſed ẽt inquãtùm ad natiuitatem in utero: ſed natiuitas in utero eſt in aïæ ĩfuſione; ergo B. Virgo in inſtanti infuſionis aïæ ſanctitatem habuit diuinæ gratiæ; ergo nũnquàm habuit infectionem originalis culpæ. ITEM, Poſſibile fuit gratiam dari aïæ Beatæ Virginis in primo inſtanti ſuæ creationis; ſed congruũ eſt ponere, quòd aïæ illi id Deus dederit, quod cõgruebat ei ſuſcipere: ergo uidetur quòd ĩ primo inſtanti ſuæ conceptionis dederit ei grãm: ergo cum gr̃a non poſſit ſimul ſtare cum culpa, aut gratiã perdidit, aut originalem culpam non contraxit: ſed non eſt dicere, quòd gratiam perdidit; ergo uidetur eſſe dicendum, quod non habuit culpam originalem.

SED CONTRA. Rom. Omnes in Adam peccauerunt: hoc autẽ nõ eſt, niſi quia fuimus in Adam ſecundùm ſeminalem rõnem: ergo ſi virgo fuit ſecundùm ſeminalẽ rõnem, uidetur ꝙ cõtraxit originale, ſicut & alij. ITEM. Auguſ. Nemo liberatur a maſſa peccati niſi in fide redemptoris: ergo omnes quotquot eripiuntur, ꝑ Chriſtum eripiuntur; ſed non liberatur quis à peccato, quòd nõ hẽt; ergo uidetur, quòd omnes alij à Chriſto contraxerint originale peccatum. Item. Leo Papa. Dominus noſter peccati, mortiſque deſtructor ſicut nullum à reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus uenit: ergo nec B. Virginem inuenit liberam: ergo originale peccatum contraxit. ITEM. Hoc ipſum uidetur rõne: quia ſi B. Virgo caruit originali pc̃tõ, caruit merito mortis; ergo uel iniuſtitia facta eſt ei, cum mortua fuit, uel diſpenſatiue pro ſalute generis humani mortua eſt. Primum facit ad contumeliam Dei; quia ſi illud uerum eſt, Deus non eſt iuſtus retributor. Secundum ad contumeliam Chriſti; quia ſi illud

Cap. 5.

In ſermo. Natiuitatis domini.

lud uerum eſt, Chriſtus non eſt ſufficiens redemptor, ergo utrumque falſum eſt, & impoſſibile: reſtat ergo, quòd habuit peccatum originale. ITEM, Nullus pertinet ad redemptionem Chriſti, niſi q habet culpam: ſi ergo B. Virgo caruit originali, uidetur quòd ad redemptionem Chriſti nõ ptineat: ſed magna eſt gloria Chriſto de ſanctis, quos redemit: ergo ſi non redemit B. Virginem, nobiliſſima gloria priuatur: ſi ergo hoc profanum, & impium eſt dicere, uř &c. ITEM, Si B. Virgo peccatum originale non habuit: & nulli eſt clauſa ianua, niſi merito originalis peccati; uidetur ergo, ꝙ ſi mortua fuiſſet ante Chriſtum, ſtatim euolaſſet ad cœlum; ergo non uidetur, ꝙ ianua omnibus aperta fuerit per Chriſtum: & ita falſum dicit Apoſtolus, cum dicit. Placuit ei per ipſum reconciliari omnia, quę in cœlis, ſiue quæ in terris ſunt. *Coloſ. 1*

RESOLVTIO.

Licèt partem negatiuam aperte comprobet: affirmatiuã tamen nequaquam reijcere prorſus audet.

Opinio Sco. di. præſ. q. 1. RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ quidã dicere uolunt in aïa glorioſæ Virginis gratiam ſanctificationis pręueniſſe maculam peccati originalis. Rationem autem huius aſſignant; quia decebat aïam glorioſæ Virginis ſanctificari excellentiſſime ſuper aïas aliorum ſanctorum, non ſolum quantum ad abũdantiam ſanctitatis, ſed etiã quantũm ad accelerationem tẽporis; ideo i inſtanti ſuæ creationis fuit ſibi gr̃a infuſa, & in eodem inſtanti aïa infuſa eſt carni; & quia omnium mobilium mobilior eſt ſapientia, & neſcit tarda molimina ſpũs ſanctus gratia; & multò potentior eſt gr̃a, quàm natura; hinc eſt quòd effectus gratiæ ſanctitatis magis præualuit in carnem, q̃ effectus fœditatis in aïam: & ideo culpam non contraxit. Hæc autẽ poſitio uidetur poſſe fulciri multiplici congruentia, tum propter Xp̃i præcipuum honorem, quem decebat de matre puriſſima fieri; tum propter uirginis prærogatiuam ſingularem, quę debuit in dignitate ſanctificationis cæteros ſanctos, & ſanctas præire; tum ẽt propter ordinis decorẽ: ſicut fuit perſona immunis ab originali & in carne, & in aïa, ſiue in cauſa & in effectu, & perſona utroque modo habens originale; ſic eſſet perſona media, quæ quodammodo haberet, & quodammodo non haberet: & iſta eſt beata Virgo, quæ mediatrix eſt inter nos, & Chriſtum, ſicut Chriſtus inter nos, & Deum. Et hoc dicunt ſonare uerbum Anſel. cum dicit, ꝙ B. Virgo puriſſima fuit ea puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi. *Lib. de Cõcep. Virg. Cap. 18* In hoc enim notat gradũ ſuæ puritatis inferiorem eſſe reſpectu filij, & ſuperiorem reſpectu aliorũ ſanctorum. Et ideo quaſi rõnem mediam huius multiplicis congruentiæ uoluerunt quidẽm apponere: addentes inſuper illud, quod non repugnat ueritati ſacræ ſcripturæ, & fidei chriſtianæ. Veritati (inquam) non repugnat, immo potius cõſonet, ſi quis myſteria eius attendat. B. enim Virgo Maria ſignata fuit per archã: aïa uerò B. Virginis ſignata fuit per urnam, in qua poſitum fuit manna. *Exod. 26. & 36. He 9.* Cum ergo urna illa prius fuerit impleta mãna, q̃ poſita in

arca:priùs ſaltem per naturã ſanctificata fuit anima B.Virg.quàm carni unita. Fidei etiam Chriſtianç (ut dicit poſitio prædicta)non repugnat,pro eo quòd dicunt ipſam Virginem ab originali peccato liberatam per gratiam;quæ quidem pendebat, & ortum habebat à fide,& capite Chriſto,ſicut aliç gratiæ ſanctorum. Et iterum: licet illa gratia prçueniret animæ infectionem:non tamen prçuenit carnis fœditatem.Et ideo ratione illius fœditatis iuſtè remanſerũt in Virgine pœnalitates: gratia.n. ſanctificationis non obuiat pçnç, ſed culpæ.Et hinc eſt,ꝙ B.Virgo pœnalitatibus fuit obnoxia, & ꝑ Chriſtum liberata ab originali peccato:ſed aliter,quàm alij. Nã alij poſt caſum erecti ſunt, Virgo Maria quaſi in ipſo caſu ſuſtentata eſt,ne rueret; ſicut exemplum ponitur de duobus cadentibus in luto: & per iſtam uiam effugiunt auctoritates,& rationes,quæ contra eos adducuntur,dicentes non cõcludere, quòd Beata Virgo habuit infectionem originalis peccati quãtùm ad effectũ,ſed quantùm ad cauſã ſolum. Aliorum poſitio eſt, ꝙ ſanctificatio Virginis ſubſecuta eſt originalis peccati cõtractionem: & hoc quia nullus immunis fuit à culpa originalis peccati, niſi ſolũ filius Virginis. Sicut eñ dicit Apoſtolus Ro. 3. Oẽs peccauerunt,& egent gloria Dei.ibi Gloſ. Omnes peccatores inueniunt grãm Chriſti, q ſolus ſine peccato uenit, & omnes egẽt gloria Dei.i.ut ipſe liberet, q poteſt;non tu, qui liberatione indiges.Et hoc ipſum dicit Aug.ſuper Ioannem tractans illud uerbũ.Ecce agnus Dei; ubi dicit, ꝙ ſolus pctã mundi potuit auferre, q ſolus ſine pctõ uenit: quia oĩ peccato caret.Hic autem modus dicendi & communior eſt, & rationabilior,& ſecurior.Communior (inquam)q̃a omnes ferè illud tenent,ꝙ B.Virgo habuit originale,cum illud appareat ex multiplici ipſius pœnalitate,quàm non eſt dicere ipſam paſſam eſſe propter aliorum redẽptionem, quàm etiam non eſt dicere per aſſumptionem habuiſſe, ſed per contractionem. Rõnabilior ẽt eſt;quia eſſe naturæ præcedit eſſe grẽ uel tempore, uel natura:& propterea dicit Auguſt.ꝙ prius eſt naſci,quàm renaſci:ſicut prius eſt eſſe, q̃ bene eſſe: prius eſt ergo animam uniri carni,quã grãm Dei ſibi infundi. Si ergo caro illa infecta fuit, ex ſua infectione nata erat aĩam culpa originali inficere:neceſſarium ergo eſt ponere, ꝙ ante fuerit originalis culpæ infectio,ꝙ ſanctificatio.Securior etiam eſt: quia magis conſonat fidei pietati, & ſanctorũ auctoritati. Magis concordat ſanctorum auctoritati,pro eo ꝙ cõiter ſancti cum de materia illa loquuntur, ſolum Chriſtum excipiunt ab illa generalitate qua dicit.Oẽs peccauerunt in Adã;nullus aũt inuenitur dixiſſe de his, quos audiuimus auribus noſtris, Virginem Mariã a pctõ originali fuiſſe immunẽ.Pietati ẽt fidei magis concordat,ꝑ eo ꝙ & ſi mr̃ habẽda ſit in reuerẽtia,& magna erga ipſam habẽda ſit deuotio,multo maior tñ eſt habẽda erga filiũ, ex quo eſt eĩ oĩs honor,& gloria. Et iõ q̃a hoc ſpectat ad excellentẽ dignitatẽ Xpi,ꝙ ipſe eſt oium redẽptor & ſaluator;& ꝙ ipſe oĩbus aperuit ianuã;& ꝙ ipſe unus

Opinio D.Tho. 1.2. qõ. 81. & 3. p.q. 27.art. 2.et qd lib.7.q 8.

Epiſtò. 57. ad Dardanum. Tom. 2

pro

ꝓ oībus mortuus eſt, nullatenus ab hac gñalitate B. Virgo Maria excludenda eſt; ne dum matris excellentia ampliatˉ, filij gloria minuatur: & ſic in illo mr̄ prouocetur; quæ magis vult filium extollit, & honorari, q̄ ſeipſam, utpote creatoré creatura. Huic ergo poſitioni adhęrentes ꝑꝑ honorem Ieſu Chriſti, (qui in nullo præiudicat honori mr̄is; dum filius matrem incomparabiliter excellit) teneamus (ſecundùm ꝙ cōis opinio tenet) Virginis ſanctificationem fuiſſe poſt originalis peccati contradictioné. Vnde rōnes hoc probantes concedendæ ſunt.

Ad illvd, qđ opponitur in cōtrariū, ꝙ Virgo puriſſima fuit. Dicendum, ꝙ tria attédenda ſunt in illa auctoritate. Primò, quia dicit, ſub Deo: & in hoc innuit, ꝙ defuit à puritate Chriſti: & iō aliquā maculam habuit uel originalé, uel actualem: non actualé, ut patebit: ergo originalem: iō uult dicere, ꝙ caruit oī macula actuali, non originali. Aliud attendendum eſt, qđ dr̄. Quòd maior nequit intelligi. ſ. rōnabiliter; illud eñ dr̄ intelligi rōnabiliter, quod rōnabiliter cogitatur: uel cognoſcitur: & illud non rationabiliter cogitatˉ; ꝙ nata de uoluptate uiri careat pctō originali. Poſtremò attendédum eſt, ꝙ dicit, ꝙ de matre puriſſima facta eſt illa conceptio; in quo innuit, ꝙ hęc ſumma puritas eſt ponenda in ea ꝓ tempore, in quo concepit filium dei: & tunc omnino purificata, & mūdiſſima fuit, ſicut patebit infra: ideo non ſequitur ipſam caruiſſe originali culpa. Ad illvd, quod opponitur; ꝙ nulla habenda eſt qō, cum agitur de peccatis ſecundùm Verbum Aug. Dicendum, ꝙ Augu. intelligit de peccato actuali non originali, ſicut patet ex ſerie literæ. Ad illvd, quod obijcitur, quòd honor matris fertur ad filium. Dicendum, quòd uerum; non tamen ſequitur, ꝙ oīs honor, qui attribuitur filio: attribuendus ſit matri: quia ſic non eſſet filium honorare, ſed potiùs filio contumeliam facere: dum honoré ſibi ſoli debitum quis alij attribueret: & quia hic honor. ſ. immunem eſſe ab omni peccato tam originali, q̄ actuali ſolius filij Dei eſt, quia ſolus conceptus eſt de ſpiritu ſancto, & natus de uirgine; ideo Virgini attribuendū non eſt. Sufficiunt enim Virgini aliæ dignitates, quas ſibi filius cōmunicauit, & dedit; in quibus ſuperexcellit omnes humanas laudes, & deuotiones: & ideo non oportet nouos honores confingere ad honorem Virginis, quę nō indiget noſtro mendacio, quæ tātū plena eſt ueritate. Ad illvd, qđ opponitur, ꝙ ſi eſt ponere extrema, & medium. Dicendum, ꝙ uerum eſt; ſi mediū illud natum ſit confici ex extremis ſecundùm debitū ordiné, & congruentiam; non ſic autem eſt in propoſito: nā ponere cauſam ſine effectu, uel effectum ſine cauſa, nō conuenit, neque decens eſt. Ad illvd, qđ opponitur, ꝙ ſanctificatio Beatæ Virginis excellit ſanctificationé aliorum ſanctorum quantū ad natiuitatem ex utero, & celeritaté. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ueruntamen non ſequitur ex hoc, ꝙ ſanctificata fuerit in primo inſtanti creationis aīæ; quia non excellit niſi quantū decet. Ad illvd, ꝙ opponitˉ, poſſibile fuit ī primo inſtanti

Art. ſequenti q. 3.

ſtanti gratiam infundi. Dicendũ, quòd abſq; dubio nõ erat impoſſibile apud deum omne verbum: nec illud ſcilicet ꝙ poſſet facere uirginem ab omni peccato immunem: non tamen hoc decuit alicui cõcedere niſi ei ſoli, per quẽ omnium facta eſt ſalus, uidelicet domino Ieſu Chriſto, ut non glorietur in conſpectu eius omnis caro: ſed ipſi ſoli ſit honor, & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

QVAESTIO III.

An B. Virgo ſanctificata fuerit ante Natiuitatem?

VTRVM B. Virgo ſanctificata fuerit ante natiuitatem. Et ꝙ ſic uidetur. Bern. ad Lugdun. Fuit proculdubio mater Dei ante ſancta, quàm nata. ITEM. Bern Quod paucis mortalium in ortu cõgruit eſſe collatum, fas certè nõ eſt credere tãtæ uirgini fuiſſe negatum: ſed Ioannes, & Hieremias ſanctificati fuerunt in utero, ſecundùm ꝙ habetur Hiere. Antequam exires &c. Et Luc. Et ſpũ ſancto replebitur adhuc ex utero matris ſuæ. Sic ergo uidetur multo fortiùs, quod Virgo Maria fuerit in utero ſanctificata. ITEM. Eccleſia celebrat, & ſolẽnizat uirginis natiuitatem; ſed ſtatui in peccato ſolennitas non debet: ergo uidetur ꝙ in hora natiuitatis fuerit ſanctificata. ITEM. Si aliqua perſona de plenitudine gratiæ filij Beatę Virginis debuit participare, mater eius maximè particeps debuit fieri; ergo ſicut tũc maximè erat idonea, ut cum ipſa, & in ipſa gratia augmẽtaretur, cum eum geſtabat inter uiſcera; uidetur ꝙ in ipſo utero gratia ſpiritus ſancti fuiſſet repleta.

Epiſto. 174. Cap. 1. Cap. 1.

SED CONTRA. Rom. ut ſit ipſe primogenitus. Glo. quia primus ſine peccato natus, & primo impaſſibilis reſurgens: ergo uidetur ꝙ B. Virgo non fuerit nata ſine peccato, cum nata fuerit antequã Chriſtus: ergo non fuit ſanctificata antequam nata. ITEM. Aug. ad Dardan. Illa gratia, qua efficimur templum Dei ſingulare, non niſi renatorum eſt: quia non niſi nati homines eſſe poſſunt: ergo cum ꝑ ſanctificationẽ B. Virgo ſit facta templum Dei, non fuit ante ſanctificata, quàm nata. ITEM. Nulla proprietas perimitur, quãdiu habet continuitatem cum ſua cauſa: ſed anima contrahit originale à parentibus: ergo quandiu proles iuncta eſt matri, non uidetur ꝙ ab originali peccato poſſit mundari: ergo nec ſanctificari. ITEM. Eſſe ordinatum ſupponit eſſe diſtinctum: ſed gratia ſanctificationis præſupponit eſſe diſtinctum: ergo nulli poteſt conferri niſi habenti eſſe diſtinctum; ergo quandiu proles coniuncta eſt matri, non uidetur poſſe ſanctificari. ITEM. Sanctificari in utero eſt effectus cognitus ſoli Deo: ergo de nullo ſancto aſſerendum eſt eſſe ſanctificatum ĩ utero, niſi de eo, de quo expreſſe legitur in ſcriptura tradita à ſancto ſpiritu; ſed hoc non legitur de Virgine: ergo. &c. IVXTA HOC quęritur, Quare potiùs in ſcriptura ſanctificatio Ioan. Baptiſtæ & Hiere. exprimitur, q̃ alterius ſancti. Et ſi tu dicas, ꝙ illi fuerũt ſoli ſanctificati, Tunc eſt quæſtio, unde hoc ſit, cum multi fuerunt ſancti tam in nouo, quàm ĩ ueteri Teſtamẽto, & ſanctitatis ualde eminentis?

Cap. 8. Epiſto. 57. à medio. Tom. 2. Q̃ᵒ collater.

Reſo-

RESOLVTIO.

Quamquam ſanctificationis dies & hora ignoretur: piè tamen arbitrandum eſt, in utero ante ortum, mox poſt animæ infuſionem B. Virgi. ſanctificatam fuiſſe.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ pro indubitato habet hoc eccleſia, uidelicet ꝙ B. Virgo fuerit in utero ſãctificata: & illud ex hoc patet, ꝙ eius natiuitatem tota eccleſia celebrat, quod nõ faceret niſi ſanctificata eſſet. Si autem quæratur, qua die, uel hora ſanctificata fuerit, hoc ignoratur; tamen probabiliter creditur, quòd cito poſt infuſionem animæ fuerit facta infuſio gratiæ. Quicquid tamen de hora ſit; pro certo habendum eſt, ꝙ ante natiuitaté ſanctificata fuerit: licet enim hoc expreſsè nõ habeatur in ſcriptura, haberi tamen poteſt ex his, quę in ſcriptura leguntur. In ſcriptura namq; non legitur; quia cum euangelia inchoentur à Ioan. qui fuit conſummatio prophetarum, & initium legis nouæ, & B. Virgo nata, & concepta fuit ante Ioannem: ideo nihil legitur de eius natiuitate, uel ſanctificatione in euangelijs. Habetur tamen in nouo, ſiue in ueteri Teſtamento, unde ſanctificatio eius poteſt elici. In nouo habetur de ſanctificatione Ioan. In ueteri de ſanctificatione Hier. quorũ uterque legitur in utero ſanctificatus fuiſſe. Et ex hoc quaſi à minori colligitur hoc B. Virgini fuiſſe cõceſſum. Quia ſicut dicit Ber. Qđ alijs legitur fuiſſe collatum, non eſt credendum uirgini fuiſſe negatum; maximè cum ſanctitas uirginis excedat Hier. & Ioan. puritatem, & uirginitatem: in alijs fuit uirginitas; in hac cum uirginitate fœcunditas. Et ſi illi ſanctificati fuerunt in utero; quia ad ſanctũ ſanctorum ſecundùm expreſſionem prophetiæ acceſſerunt: quantò magis in utero illa ſanctificari debuit, quæ Deum in utero portauit? Ioannes namq; inter cæteros expreſſiùs de dño ꝓphetauit: quia in matris utero de aduentu domini exultauit, & poſtmodum ſuo digito oſtendit. Hiere. etiam priùs Ioanne expreſſiùs prophetauit cum dixit, Nouum faciet dominus ſuper terram, mulier &c. *Ierem. 31.* In hoc namq;, quòd dicit, Nouũ faciet dominus ſuper terram datᷓ intelligi, ꝙ non ex uirili ſemine; & ꝙ ille, quem circundabit, non erat purus homo: quia neutrum eſſet nouum. Et in hoc totũ comprehendit, quod dicit Iſaias, Ecce uirgo concipiet &c. *Cap. 7.* In hoc autem, quod ſubiungit. Et circundabit uirum: dat intelligere Chriſtum ab inſtanti conceptionis fuiſſe perfectum gratia, & ſapientia. Prophetauit nihilominus facto: quaſi enim omnia geſta ſua, ſigna fuerunt dominicæ paſſionis. Et ꝓpterea de his duobus legitur ſpecialiter, ꝙ fuerunt ſanctificati. Et per hos duos datur manifeſtè intelligi ſanctificatio B. Virginis. Si quis autē ᵭelit dicere, ꝙ alijs ſanctis conuenit ſanctificatio ex utero, ut Iob: qui dicit, Ab infantia creuit mecum miſeratio, & ex utero egreſſa eſt mecum. *Iob. 31.* Et ſicut uolunt quidam dicere de Iacob. *Geneſ. 25.* Dicendum quòd hoc nec certitudinem habet, nec auctoritaté apꝓtam; niſi quis uelit facere ſcripturæ uiolentiam. Et ideo eadem facilitate contemnitur, qua probatur: & nec alijs uidetur fuiſſe niſi uirginibus hæc gratia ſanctificatio-

catio.

cationis conceſſa. Concedendum eſt ergo Reginam Virginũ ex vtero fuiſſe ſanctificatam. Et rõnes, hoc oſtendentes, cõcedẽdę ſunt. AD ILLVD, qđ opponitur in contrarium de Glo. & Augu. Dicendum, ꝙ eſt duplex natiuitas: natiuitas in vtero, & natiuitas ex utero. Natiuitas in utero eſt ex cõiunctione animæ cum carne. Natiuitas ex utero eſt egreſſus prolis de uẽtre. Verbũ ergo de Glo. & auctoritate Augu. intelligitur de natiuitate in utero; non de natiuitate ex utero. In illa enim natiuitate in utero fit originalis contractio, & poſt illam poteſt eſſe ſanctificatio. Poſſet tamen dici, ꝙ

Reſpõ. D.Tho. 3. par. q̃. 27. art. 1.

illud verbum Augu. intelligitur de gratia regenerante ſecundùm legem cõmunem. Et hoc melius patet in Lib. Quarto Diſt. 5. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ nõ perimitur proprietas, quandiu coniuncta eſt cum ſua origine. Dicendum, quòd uerum eſt de illa proprietate, quæ habet conſeruari cum continua influentia cum ſua cauſa: talis autem non poteſt eſſe in propoſito: & ideo non habet hic locum. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ eſſe ordinatum præſupponit eſſe diſtinctum. Dicendum, quòd uerum eſt: ſed ex hoc non ſequitur, gratiam ſanctificantem ſequi natiuitatem carnalem, pro eo ꝙ ante natiuitatem carnalem proles diſtinguitur & quantùm ad animam, & quantùm ad corpus: licet illa diſtinctio ante natiuitatem ex utero oculis corporis non propaletur. AD ILLA duo ultima, quæ obijciuntur iam patet reſponſio, per ea quæ dicta ſunt &c.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An B. Virg. ex eo quòd ſanctificata fuit, immunis extiterit ab omni peccato actuali?

CONSEQVENTER quæritur, quantùm ad ſecundùm de uirtutis efficacia. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, ſi per ſanctificationis gratiam immunis fuerit ab oĩ culpa actuali. Secundò quæritur, utrum per primam ſanctificationẽ extincta fuerit fomitis concupiſcentia. Tertiò quæritur, utrum per ſecundam ſanctificationẽ ablata fuerit peccandi potentia.

VTRVM per ſanctificationis gratiam munda fuerit ab omni actuali peccato. Et ꝙ ſic probatur. Primò per Aug. de Natura, & gratia, De ſancta Maria Virgine nullã prorſus, cũ de peccatis agit̃ haberi uolo q̃õnem. Inde eñ ſcimus, ꝙ ei plus gratiæ ſit collatũ ad uincendum ex oĩ parte pctm̃, ꝙ promeruit parere eũ, quem cõſtat nullũ habuiſſe pctm̃: ſi ergo uicit ex omni parte pctm̃, uꝛ ꝙ immunis fuerit ab oĩ culpa.

Ca. 36 ãte medium. Tom. 7

ITEM Bern. ad Lugdun̄. Puto ꝙ copioſius munus gratiæ in eam deſcenderit, q̃ eius non ſolum ſanctificaret ortum, ſed eam deinceps ab omni peccato cuſtodiret immunem: ergo uidetur, quòd nunquã peccauit actualiter.

Epiſto. 174.

ITEM, Sanctificatio uirginis merito eminentior fuit, quàm ſanctificatio ſancti Ioannis Baptiſtæ: ſed de beato Ioan. Bapt. legitur, Ne leui ſaltẽ maculare uitam famine poſſes: ſi ergo beatus Ioan. uitauit uenialia, uidetur ꝙ beata Virgo Maria

In hymn. eccleſia.

ria omnia uitauerit peccata per gratiam ſibi datam. ITEM. De nul
Cant.4 la alia poteſt dici. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te, congruentius, quàm de beata Virgine Maria: ubi autem eſt macula, uel culpa actualis, uel uenialis, uel mortalis, de eo non poteſt recte dici: ergo uidetur, quòd in Virgine nulla fuerit culpa per gratiam ſibi datam.

SED CONTRA. Sup illud Luc. Spiritus ſanctus ſuperueniet in
Cap.1. te. Gloſ. Superueniẽs ſpiritus ſanctus in Virginem, eã ab omni ſorde uitiorum caſtificauit; ſed hoc fuit in conceptione filij: ergo non erat immunis ab omni culpa.
Tom.7 ITEM, Auguſt. in Libr. de perfectione iuſtitiæ. Hominem eſſe ſine peccato in hac uita de ſolo unigenito dictum eſt: ergo uidetur, quòd hoc non conueniat beatæ Virgini. ITEM. Magiſter in litera,
Ex Damaſ li. 4. de Ortho fid. cap.15 Mariam totam ſpiritus ſanctus præueniẽs, à peccato prorſus purgauit: & hoc intelligitur pro tempore conceptionis filij Dei: ſed nullus purgatur à peccato niſi q habet peccatum: ergo &c. ITEM, Beata Virgo bona conſcientia dicere poterat, Dimitte nobis debita noſtra &c. cum ſit communis forma orãdi omnibus ſanctis collata: ergo non fuit culpa: ergo &c.

RESOLVTIO.

Decuit prorſus B. Virg. ab omni peccato actuali immunem eſſe.

RESPON. Dicendum, quòd Beata Virgo Maria per ſanctificationis gratiam copioſam immunis fuit ab omni culpa actuali, tam mortali, quàm ueniali, ſicut apertè dicit auctoritas Auguſt. Et hoc congruebat aduocatam generis humani, ut nullum haberet peccatum, quòd ſuam conſcientiam remorderet. Vnde audiui narrari, quòd ipſa cuidam perſonæ reuelauit, quòd non reprehendebat eam cor ſuum in omni uita ſua. Congruum etiam erat, ut Beata Virgo Maria, per quàm aufertur nobis opprobrium, uinceret diabolum, ut nec ei ſuccumberet ad modicum. Vnde de ipſa exponit tam Bernar. quàm Auguſt. illud Cap.3.
Gene. Ipſa conteret caput tuum: ſi ergo ſuggeſtio eſt caput diaboli, nulla ſuggeſtio ingreſſum, uel locum habuit in mentem uirginis: & ita tam a mortali immunis fuit, quàm ueniali. Congruum etiam fuit, ut illa, quæ placuit altiſſimo; adeo ut fieret eius ſpõſa, & mr̃ filij Dei unigeniti: ſic eſſet immaculata mẽte ſicut intemerata carne. Qm̃ ergo B. Virg. Maria aduocata eſt peccatorũ, gloria, & corona iuſtorum, ſponſa Dei, & totius trinitatis tricliniũ, & ſpecialiſſimum filij reclinatorium: hinc eſt, quòd ſpeciali gratia dei nullum in ea peccatum habuit locum. Vnde concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

AD ILLVD ergo, quod primò opponitur in contrarium, quòd uirgo Maria fuit caſtificata ab omni ſorde uitiorum. Dicendum, quòd differt dicere peccatum, & uitium: nam peccatum dicit culpam, uitium dicit culpæ ſequelam. Gloſ. ergo illa non uult dicere, quòd in ſecunda ſanctificatione indiguerit gratia ad culpam delendam, ſed ad culpæ ſequelã ex originali relictã. AD ILLVD, quod opponitur de Aug ꝙ eſſe ſine pctõ in hac uita pertinet ad ſolum unigenitum. Dicendum, ꝙ dupli-

dupliciter eſt loqui de hac uita: aut ſecundum omne tempus, & ſtatū, aut poſt uſum lib. arb. Si ſecundum tempus omne; hoc conuenit ſoli filio Dei; quia iſte ſolus caruit originali pctō. Si poſt uſum li. ar. ſic cōuenit B. Virgini gratia ſpeciali, per quàm immunis fuit non ſolum à mortali, uerumetiam ab actuali. AD ILLVD, quod opponitur de auctoritate Magiſtri, quod ſpiritus ſanctus uirginem purgauit. Dicendum, quod peccatum dicitur dupliciter. Aliqñ dicitur culpa: ſicut communiter conſueuit accipi. Aliquando pœ-
Cap. 8. na peccati, ſicut Rom. Peccato dānauit peccatum. Aliquando dicit̃
Cap. 7. cauſa peccati: ſicut Rom. Sed qđ nolo malum facio; non ego operor illud; ſed quod habitat in me peccatum. Dico ergo, quod Virgo Maria poſt ſecundam ſanctificationē nō fuit à peccato munda ratione alicuius maculæ, ſed ſolùm ratione alicuius pœnæ, ſicut meliùs infra
Qō. 3. huiuſmet. Artic. manifeſtabitur. AD ILLVD, quòd opponit̃ de petitione illa. Dimitte nobis &c. Dicendum, quod in petitione iſta Virgo Maria poterat petere remiſſionem debiti, quod debebat non ratione ſui, ſed rōne aliorum membrorum Chriſti; quibus poterat petere, ut debita dimitterentur; & bona conſcientia illam formare orationem: non pro ſe: quia ſicut dicit Augu. illa non continetur ſub illa generalitate,
1. Io. 1 qua dr̃. Si dixerimus, quia peccatū nō habemus, noſipſos ſeducimus; & ueritas in nobis non eſt; Vnde Aug. uult quod ad alios ſanctos pertineat illa oratio pro ſe, ad beatam Virginem non pro ſe, & ideo non comprehenditur ſub generalitate prædicta.

QVAESTIO II.

An B. Virg. in prima ſanctificatione, fomes totaliter fuerit extinctus?

VTRVM in prima ſanctificatione in Virgine fuerit fomitis concupiſcentia extincta. Et quod ſic uidetur. Luc. dicitur ab angelo ei. Aue gratia plena: ergo ante aduentum filii Dei fuit repleta gratia, & plenà amore diuino: ſed ubi eſt aliquo modo concupiſcentia, ibi non poteſt eſſe gratia Dei plena: uidetur ergo quod in prima Virginis ſanctificatione fomitis concupiſcentia omnino fuerit extincta. ITEM, Vbicunque eſt fomes, eſt neceſſitas ad aliquod peccatū ueniale: ergo cum in ea nulla fuerit peccādi neceſſitas, quia in ea nulla culpa: ergo uidetur, quod fomitis concupiſcentia in ea fuerit omnino extincta. ITEM. Fomes reddit illum difficilem ad bonum, in quo eſt; ſed in beata Virgine nulla fuit difficultas ad bonum: ergo uidetur, quod poſt primam ſanctificationem non remāſerit in ea concupiſcentiæ uitiū. ITEM, ſi tanta gratia fomitem minuit, & maior gr̃a magis minuit, & perfecta totaliter extinguit: ſed glorioſæ Virgini in ipſa ſui ſanctificatione prima collata fuit gratia perfecta: ergo omnino fuit extincta in ea concupiſcentia. Cap. 1.

SED CONTRA. Damaſ. dicit, & habetur in litera. Poſt cōſenſum virginis præuenit ſpiritus ſanctus in ipſam ſecundùm uerbum, qđ dixit angelus ad eam. purgās eā: ſed nō purgauit à culpa: ergo purgauit ab originali ſequela; hæc autem eſt fomitis concupiſcentia: ergo &c. ITEM, Magiſter in litera. Mariam quoque totam ſpiritus

tus ſanctus præueniens purgauit, & à fomite peccati liberauit, uel fomitem ipſum pęnitus extinguẽdo, uel exterminando; hoc dicit de ſanctificatione ſecunda, ergo ante ipſam non fuit fomes extinctus. ITEM. Bern. In propoſito uirginis erat omnium hominum frequentiam fugere, ne perturbaret orantis ſilentium, aut uirginalis caſtitas tentaretur: ergo uidetur, ꝙ occaſione accepta ab extrinſeco, excitari poterat in ea fomitis concupiſcentia praua: ergo omnino nõ fuit extinctus. ITEM. Si omnino fuiſſet in ea extinctus fomes concupiſcentiæ: ergo ſecunda ſanctificatio non fuiſſet opportuna: ſi ergo opportuna fuit, uidetur ꝙ aliquid remanſerit in ea formitis concupiſcentiæ.

Homil. 3. ſuper Miſſus eſt.

RESOLVTIO.

Quidquid ſomniẽt alij, B. Virg. in prima ſanctificatione fomes conſopitus tantum fuit; at in ſecunda pænitus extinctus.

RESPOND. Dicendum, quòd circa hanc quæſtionem eſt triplex modus dicendi. Quidam dicere uolunt, quòd nec in prima, nec in ſecunda ſanctificatione extinctus erat in ea fomes concupiſcentiæ, ſed ſolùm conſopitus ſecundum plus & minus; quia fomes habet cauſam in carne; unde non directam habet oppoſitionem ad gratiam ſecundùm eſſentiam, ſed ſecundùm inclinationẽ: ideo ſi gratia magna eſt, fomes inclinat: quãuis per gratiam nõ deleatur eius eſſentia. Quoniam ergo in Virgine magna fuit gratia in prima ſanctificatione, & ualde magna in ſecunda: hinc eſt, ꝙ in prima fuit conſopitus, & in ſecunda magis conſopitus: quamuis non omnino fuerit extinctus, uel euacuatus. Sed quoniam caro Chriſti ſumpta eſt de carne Virginis, in Chriſto etiam nulla fuit concupiſcentia fomitis, cum caro Chriſti debeat carni Virginis aſſimilari poſt virginis ſanctificationem, ſicut caro aliorum aſſimilatur carni aliorum parentum; uidetur ꝙ ſpiritus ſanctus ſecundò ſuper eã aduenięns, prorſus extinxerit fomitem. Et ita prædicta opinio nõ uidetur habere probabilitatem. Secundus modus dicendi eſt, ꝙ tã in prima, quàm in ſecunda ſanctificatione fuerit in ea extinctus fomes, ſed aliter, & aliter. In prima namq; extinctus fuit inquantum reſpicit perſonam, in ſecunda inquãtùm reſpicit naturam. In prima ergo ſanctificatione mundata fuit, ut nunquam peccaret. In ſecunda uerò ſanctificata fuit, ut germen pię prolis emitteret ſine peccato, nõ ſolùm actuali, ſed etiam ueniali. In prima etiam ſanctificatione extinctus fuit fomes inquantùm reddit pronum ad malum. In ſecunda in quantũ difficilem ad bonum. Sed illud difficile eſt intelligere: quia hoc ipſo ꝙ proni ſumus ad malum, difficiles ſumus ad bonum: quomodo extingui poteſt, quantùm ad pronitatem ad malum, ipſo remanente quãtùm ad difficultatem ad bonum? Rurſus qualiter poteſt intelligi, ꝙ fomes poſſit extingui ĩquantũ reſpicit perſonam, & non ſit extinctus inquantum reſpicit naturam: cum ibi ſit unus fomes, ſic diuerſimodè cõparatus, & extinctio dicat ipſius fomitis eradicationem, non uidetur uſquequaque intelligibile, quomodo fomes extinguatur in prima ſanctificatione,

ficatione, & tamen nihilominus remaneat reſpectu prolis propagandæ. Si enim extinguitur: non ergo remanet aliquo modo: niſi quis forte accipiat extinctionem largo modo pro ablatione inclinationis ad malum reſpectu perſonæ, in qua eſt: & ita fortaſſis intelligitur prædicta poſitio, quam ſatis probabilem, & rationabilem credo. Tertius autem eſt modus dicendi, uidelicet ꝙ in prima ſanctificatione fuit fomes in Virgine conſopitus: in ſecunda extinctus, & eradicatus. Fomes eñi eradicatur in carne, & aſcendit uſq; ad mentem. In prima ſanctificatione Virgini collata eſt tãta gratia perfectionis, ꝙ redundaret in eius ſenſualitate in tanta redundantia, ut fomitem adeo reprimeret, quòd nullum effectum ad incitandum aliquando haberet. In ſecunda autem ſanctificatione, in qua ſpũs ſanctus non tantum deſcendit in mẽtẽ, ſed etiam in carnem: & de carne operatus eſt, de ea mirabiliter carnem ſine macula fabricando, reliquit ipſius carnem immaculatam, extirpãdo ex ea & fomitem; & omnem concupiſcentiam. Et hoc ſonant uerba Bern. & Magiſ. & Damaſ. ſicut patet in auctoritatibus in opponendo habitis. Vnde rõnes probãtes, ꝙ in prima ſanctificatione non fuit fomes omnino extinctus, concedendæ ſunt.

Ad illvd, quod opponitur, quòd Virgo Maria fuit gratia plena in prima ſanctificatione. Dicẽdum, ꝙ aliter fuit plena ĩ prima, ſed & aliter in ſecunda. In prima fuit plena, ſecundùm quòd expediebat ad meritum. In ſecunda, ſecundùm quòd expediebat ad cõcipiendum filiũ Dei. Et ideo prima ſanctificatio reſpiciebat Virginem ſecundùm animam. Secunda autem reſpiciebat Virginem totam ſecundùm quòd dicit Magiſter. Mariam quoq; totam ſpũ ſancto præueniens, &c. Ad illvd, quod opponitur. Fomes impellit ad neceſſitatem ad peccandum uenialiter, & ad difficultatẽ ad bonum. Dicendum, quòd illud eſt uerũ, ubi eſt fomes in uigore ſuo, ubi. ſ. non reprimitur à gratia mouente ad contrarium: & ideo non habuit locum in Virgine, ubi fuit gratia perfecta tranquillans eius animam, & potentias. Et ſic patet reſponſio ad illa duo. Ad illvd, quod objicitur de perfectione gratiæ. Dicendum, ꝙ grã, quæ directè reſpicit aĩam, minuit fomitem quantùm ad inclinationem, ſed non oportet ut minuat quantùm ad radicem; & ideo nõ ſequitur ꝙ per perfectionem illius gratiæ fomitis concupiſcentia euellatur, ſed ſolum ut eius inclinatio conſopiatur: & hoc quidem concedendum eſt tanquam uerum.

Qvaestio III.

An B. Virgo poſt Chriſti conceptione peccare potuerit?

Vtrvm in ſecũda ſanctificatione ablata fuerit ab ea peccandi potentia. Et uidetur, ꝙ ſic. Primò per Ambro. in Libr. de uirginitate Bea. Virginis. Impoſſibile fuit uterum uirginis, quem filius Dei inhabitando cõſecrauit; alienæ copulæ coitu incæſtari: ſed ſimilis ratio fuit de alienis generibus peccatorum: ergo uidetur, ꝙ nullo alio peccati genere potuit maculari poſt conceptionem filij Dei. Item, Vituperiũ eſſet Xpo,

ſi haberet matrem peccatricẽ; ſi ergo Chriſto ĩ nullo põt fieri cõtumelia; vr̃ ꝙ poſt ipſius conceptionem in B. Virgine non potuerit eſſe culpa. ITEM. Si. Beata Virgo potuit peccare, potuit in pctõ perſeuerare: ergo potuit dãnari: ſi ergo matrẽ Dei, & regina cælorũ in inferno dãnari oĩno eſt impoſſibile: ergo & illud ex quo ſequit.ſ.hoc qđ ponit, ipſam poſſe peccare: ergo &c. ITEM, Dignior fuit mr̃ Xp̃i ex hoc, ꝙ mr̃ Dei effecta eſt: quàm ſit aliquis angelus in cęlo: ſi ergo angeli boni in gr̃a ſunt confirmati; multò magis & mr̃ Dei, ergo &c.

SED CONTRA. Luc. Tuã ipſius aĩam pertrãſibit gladius. Hoc verbũ tractans Dama. dicit Dolores, quos Virgo effugit pariens, hos in Chriſti paſſione ſuſtinuit; ita ꝙ gladius aĩam eius pertranſiuit: ergo ipſius aĩa fuit in Chriſti paſſione turbata; & ita perturbata: ſi ergo potuit perturbari, vr̃ ꝙ potuit ad ueniale pertrahi. ITEM. Aug. tractans illud. Tuam ipſius aĩam pertran. gla. Animam (ait) ſic hic utique ſignauit; ꝙ Maria, per quam geſtum eſt myſterium incarnationis, dubitaret; non tñ in dubitatione permaneret. Si ergo poſtquàm genuit filium Dei potuit dubitare ĩ fide, potuit peccare. ITEM, Potentia moriendi cõſequitur potentiam peccandi: ſed B. Virgo Maria poſt conceptionẽ mori potuit: ergo uidetur, ꝙ peccare potuit: ITEM. Impotẽtia peccandi ſpectat ad ſtatum comprehenſoris: ſed B. Virgo ex hoc ꝙ filium Dei genuit, non eſt poſita extra ſtatum uiatoris: ergo uidetur, quòd non ſit ei ablata peccandi potentia.

Cap. 1.

In q̃o. nouus et Veteris Teſta. q̃o. 73. circ. medium To. 4.

RESOLVTIO.

Poſt conceptum Chriſtum B. Virgo peccare nequiuit; quia & in bono confirmata fuit, et omni defectu caruit.

RESPOND. Dicendum, ꝙ in ſecunda ſanctificatione nõ tantùm fuit data Virgini gr̃a ſanctificans, ſed etiam gratia in bono confirmans: & hoc quia filio ſuo adeo fuit cõiuncta, ut nullo modo permitteret eam à ſeipſo ſequeſtrari. Propter quod notandi ſunt gradus diuinorum beneficiorum. Chriſtus enim, qui fuit ſanctus ſanctorum: facultatem habuit uitandi omne peccatum, & impoſſibilitatem cõmittendi aliquod peccatum. Alij uerò filij hoĩum difficultatem habent ad uitandum pctm̃, & neceſſitatem ad cõmittendum: & hoc quidẽ cõpetit oĩbus generatis de maſſa peccati. Ab hac ergo maſſa liberata fuit Virgo Maria ĩ prima ſanctificatione, liberata ẽt fuit in ſecunda: ſed in prima fuit conformis alijs ſanctificatis: in ſecunda verò facta eſt cõformis filio, quẽ genuit. In prima namq; ſanctificatione data eſt ei poteſtas, & facultas uitandi omne peccatum mortale: data eſt ẽt facultas uitandi frequentiã uenialiũ, data eſt etiã nihilominus facultas uitandi omne peccatũ, nõ tm̃ particulariter ſed ẽt uniuerſaliter. Et in his tribus gradibus patent tres gradus ſanctificationũ, uidelicet, Ioann. Bapt. Hiere. & Mariæ. Nã prima cõditio fuit Hiere. Scđa uerò Io. ſed illa triplex Virg. Mariæ, quæ plus ad filij acceſſit puritatẽ p̱ uitæ meritũ. Sed cũ ſanctũ ſanctorũ geſtauit in utero ſuo tũc ſc̃tificata fuit conformiter filio ſuo, non tantùm quantùm ad impotentiã

ad peccatum, ſed etiam quantùm ad impoſſibilitatem labendi in aliquod peccatum. Vnde ſicut impoſſibile fuit propter honorem filij ſui, ut alium haberet filium: ſic impoſſibile fuit, ut unquam ulterius haberet peccatum. Sicut ēt impoſſibile fuit, ut carni uirginitas uiolaretur, in qua filius Dei habitauerat: ſic impoſſibile fuit, ut mentis ſanctitas aliqua culpa macularetur. Ad cuius teſtimonium ualet, qđ quidā Iudei aſſerunt: hoc mirum fuiſſe in Virgine Maria, ꝙ cum eſſet pulcherrima, tamen à nullo unquam uiro fuerit concupita. Nec uilipendēdum eſt illud infideliū teſtimonium: oportet enim teſtimonium habere ab his, qui foris ſunt. Concedēdæ ſunt ergo rōnes, oſtendentes, ꝙ B. Virgo Maria poſt filij Dei conceptionem peccare nō potuit, non ꝑꝑ alicuius potentię amiſſionem, ſed ꝑꝑ potentię confirmationem, & defectus ablationem.

1. Time ch. 3.

Ad illvd ergo, quod primò opponitur, ꝙ B. Virgo fuit perturbata. Dicendum, quòd immenſitas illa doloris non refertur ad partē animæ rationalem, ſed ſenſibilem. Vnde anima ſtat ibi pro illa parte, ſecundùm quam cōuertitur ad corpus: unde nō fuit perturbata ſecundùm quòd perturbatio dicit deordinationem in parte rōnali. Ad illvd, quod opponitur de auctoritate Quæſtionū noui, & ueteris teſtamenti, quòd B. Virgo dubitauit. Dicendum, quòd non cōſtat librum illum eſſe Aug. propter hoc quòd ibi multa ſunt, quę non uidentur eſſe uerba Aug. Veruntamē nē fugam petere uideamur, dici poteſt: ꝙ eſt dubitatio proueniens ex fidei debilitate, & eſt quædam dubitatio proueniens ex admirationis immenſitate; qua dicitur homo dubitare, cū ſtupeſcit, & quaſi ſit totus extra ſe, ex intuitu rei admirabilis; & hoc modo intelligendum eſt Virginem dubitaſſe nō ꝑꝑ defectum fidei. Indubitanter enim credēdum eſt, quòd Virgo Maria ſemper in fide ſtetit: unde in ea fides ſibi inuenit ſolidū fundamentum. Vnde diſcipulis non credentibus, & dubitantibus ipſa fuit, in qua fides eccleſiæ remanſerat ſolida, & inconcuſſa: & ideo diem Sabbati ſolemnizat in honorem eius omnis eccleſia. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ potuit mori. Dicendum, quòd non eſt ſimile, pro eo, ꝙ non fuit decens filium Dei habere mrēm immortalē, cū ipſe eſſet mortalis, ſed ualde indecēs eſſet habere mrēm peccatricē, q̄uis Hiero. dicat, ꝙ ſolū peccatrices numerant̄ in genealogia ſaluatoris: hoc.n. nō eſt ꝑꝑ pc̄tm̄, ſed ꝑꝑ aliqđ ſpeciale factum, ꝑꝑ qđ illę mulieres exprimuntur in ſcriptura. Et cōpletur i eis illa ꝓphetia Eſa. Emitte agnū dn̄e dn̄atorem, &c. quod de Ruth exponit Hier. Vnde ꝑ petrā deſerti intelligit̄ Ruth, ut di. Hierony. Quicquid tn̄ ſit de parētibus remotis; nulli tn̄ dubiū eſt de mr̄e Dei, quātalis debuerit eſſe, q̄ nō potuerit redargui de pc̄tō, qa fuiſſet ad improperiū Xp̄i. Ad illvd, qđ opponit̄ de impoſſibilitate peccādi. Dicendū, ꝙ uerū eſt quātū eſt de lege cōi: ſed nihil impedit qn de gr̄a ſpāli poſſit alicui concedi in via, quod alijs communiter datur in patria, & illi ꝑſonę præcipuè, quæ in terris degens regina erat eorum, qui exultant in cœlis.

In commen. ſuꝑ 1. ca. Matt.

Cap. 16

DISTIN-

PARS SECVNDA.

Vtrum caro Chriſti fuerit decimata in Abraham.

CVM autem illa caro, cuius excellentia ſingularis verbis explicari nõ valet; antequam eſſet verbo vnita, obnoxia fuerit peccato ĩ Maria & in alijs, à quibus propagatione traducta eſt: non immeritò videri poteſt in Abraham peccato ſubiacuiſſe; cuius vniuerſa caro peccato ſubiacebat. Vnde quæri ſolet, quare Leui decimatus dicatur in Abraham & non Chriſtus, cum in lumbis Abrahæ vterq; fuerit ſecundùm materialẽ rationem, quando Abraham decimatus eſt, & decimas dedit Melchiſedech? Tunc.n. Apoſtolus Leui decimatũ dicit in Abraham tanquam in materiali cauſa. Quia ea decimatione ſicut Abraham minor Melchiſedech oſtenditur, cui perſonaliter decimas ſoluit; ita & Leuiticus ordo, qui in Abraham ſecundùm rõnem ſeminalem erat; & ex eo per concupiſcentiam carnis deſcendit. Chriſtus autẽ non eſt decimatus: quia licèt ibi fuerit ſecundùm carnem; non tamen inde deſcendit ſecundùm legem communem, ſ. per carnis libidinem: ſicut ẽt in Adam omnes peccauerunt, ſed non Chriſtus. Vnde Aug. ſuper Geneſ. Sicut Adam peccante, qui in lumbis eius erant, peccauerunt, ſic Abraham dãte decimas, qui in lumbis eius erant, decimati ſunt. Sed hoc non ſequitur in Chriſto, licèt in lumbis Adæ & Abrahę fuerit, quia non ſecundùm concupiſcentiam carnis inde deſcendit. Cum ergo Leui & Chriſtus ſecũdùm carnem eſſent in lumbis Abrahæ, quando decimatus eſt: ideo pariter decimati non ſunt; quia ſecundùm aliquem modum non erat ibi Chriſtus, quo erat ibi Leui. Secundum rationem quippe illam ſeminalem ibi fuit Leui, qua ratione per concubitum venturus erat in matrem: ſecundùm quam rationem non erat ibi Chriſti caro; quamuis ſecundũ ipſam ibi fuerit Mariæ caro. Ille ergo decimatus eſt in Abraham, qui ſic fuit in lumbis Abrahę, ſicut ille fuit in lumbis patris ſui, id eſt, qui ſic eſt natus de patre Abraham, ſicut ille patre ſuo natus eſt, ſcilicet per legem carnis, & inuiſibilem concupiſcentiam.

Geneſ. 14.

Leui quõ dicatur decimatus in Abraham.

Rom. 5. Lib. 10 c. 10. et 19.

Qua ratione caro Chriſti dicta eſt in ſcriptura non fuiſſe peccatrix, ſed peccatrici ſimilis.

Ex Damaſ. li. 3. de Orthod. fid. c. 2.
Rom. 8
Mat. 4
Ioã. 19

Quo circa primitias noſtræ maſſæ rectè aſſumpſiſſe dicitur Chriſtus, quia non carnem peccati, ſed ſimilidinem carnis peccati accepit. Miſit .n. Deus filium ſuum (vt ait Apoſtolus) in ſimilitudinem carnis peccati. Aſſumpſit enim verbum carnem peccatrici ſimilem in pęna, nõ in culpa, & ideo non peccatricem: cętera verò hominum omnis caro peccati eſt. Sola illius non eſt caro peccati, quia nõ eum mater concupiſcentia, ſed gratia concepit. Habet tamen ſimilitudinẽ carnis peccati per paßibilitatem & mortalitatẽ, quia eſuriјt, ſitiјt, & huiuſmodi. Licèt ergo eadem caro ſit eius, quæ & noſtra, non tamen ita facta eſt in vtero ſicut noſtra. Eſt enim ſanctificata in vtero, & nata ſine peccato, & nec ipſe in illam vnquam peccauit. In pœna ergo ſimilis eſt noſtræ, non in qualitate peccati: quia pollutionem, quæ ex concupiſcentiæ motu concepta eſt, omnino non habuit, nec ex carnali delectatione nata eſt. Venit ergo ad corpus immaculatum, quod pręter libidinis concupiſcentiam fuit conceptum: nec illud in ſe habuit vitium, quod in alijs eſt cauſa peccati, nec in eo peccauit. Ideoque verè dicitur verbi caro non fuiſſe in Chriſto obligata peccato.

Confutatio quorundam malè opinantium circa prędicta.

Ioã. 12
Tra. 10 et li. 83 q. 56.

Illi autem ſententiæ, qua ſupra diximus; carnem verbi non ante fuiſſe conceptam, quàm aſſumptam; videtur obuiare quod Auguſtinus ait ſuper Ioan. vbi legitur. Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Iudæi, Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt hoc tẽplum, & tu tribus diebus excitabis illud? Hic (inquit) numerus perfectioni dominici corporis conuenit, quia (vt dicunt Phyſici) tot diebus forma humani corporis perficitur. Horum occaſione verborum quidã dicere præſumſerunt: Dominici corporis formam tot diebus ad modum aliorum corporum perfectam, & membrorum lineamentis diſtinctam, & mox verbum dicitur ſibi uniјſſe carnem & animam: & hoc modo dicunt illum numerum perfectioni dominici corporis conuenire. Sed alia ratio illius dicti extitit, ex qua ſana oritur

intelligentia verbi. Non enim ideo illud dixit Augu. quia mox vt caro illa opere ſpiritus ſancti ſanctificata, & à reliqua ſeparata fuit, verbo Dei cum anima vniretur, vt perfectus & verus Deus eſſet perfectus & verus hõ: ſed quia mẽbrorum illius dominici corporis diſtinctio in ipſo momento conceptionis & vnionis Dei, & hominis adeo tenuis erat & parua, vt humano viſui vix poſſet ſubijci: diebus autem illis, quos Augu. memorat; perfecta eſt, & mutabilis facta. Incarnatum eſt ergo verbum, vt ait Ioannes Damaſc. & à propria incorporalitate non exceſſit, & totum incarnatum eſt, & totum eſt inſcriptum. Minoratur corporaliter, & cõtrahitur, & diuinè eſt incircunſcriptum, non coextenſa carne eius cum incircunſcripta diuinitate. In omnibus igitur qui ſuper omnia erat, & in vtero ſanctæ genitricis exiſtebat, ſed in ipſo actu incarnationis. Li. 3. de Ortho. fid. c. 7. i fi. Ibi dẽ i initio.

SVPRA oſtẽdit Magiſter, qualiter B. Virgo fuit ſanctificata, ex qua caro Chriſti ẽ aſſumpta. In hac uerò parte ad maiorem intellectũ inquirit. Vtrũ caro Chriſti in Abraham fuerit decimata. Diuiditur autem iſta pars in tres partes. In quarum prima inquirit Magiſter. Vtrum caro Chriſti potuerit, uel debuerit decimari in Abraham. In ſecunda poſt huius determinationem elicit quandam concluſionẽ, quòd caro Xpi non fuit caro peccati. ibi. *Quocirca primitiuam noſtræ maſſæ &c.*] In tertia uerò & ultima diſſoluit quandam dubitationem de formatione corporis dominici, ibi. *Illa autem ſententia &c.*] Subdiuiſiones autem partiũ manifeſtę ſunt in literæ.

Dub. 1. *Illa caro, &c.*] Contra. Videtur hoc falſum; quia non eſt peccatum niſi in anima, uel rõne aïæ: ſed caro illa non fuit ante nata, & verbo unita; ergo non fuit pctõ obnoxia. Item. B. Virgo ante cõceptionẽ filii Dei fuit ſanctificata; ergo caro eius nõ fuit pctõ obnoxia Reſp. Dicendũ, q (ſicut tactũ fuit in pcedẽtibus) aliqñ peccatũ dr ipſa pœna, uel ſequela: dico ergo q caro nõ dr obnoxia peccato rõne culpæ, ſed rõne fœditatis, q̃ eſt culpæ cã, & rõne paſſibilitatis, q̃ eſt culpę pęna; & utroq; mõ fuit pctõ obnoxia Maria ante ſanctificationẽ: ſecundo modo poſtea. Et ſic patent illa duo. Art. 2. q. 1. in reſolu. argum.

Dub. 2. *Primitiuam noſtræ maſſæ, &c.*] Cõtra. Vr hoc eſſe falſum: qa cũ incarnatus ſit in fine ſæculorum, potius ur aſſumpſiſſe reliqas noſtræ maſſæ, q̃ primitiua. Reſp. Dicendũ, q primitiuã noſtræ maſſæ dr Xps aſſumpſiſſe triplici rõne. Nam primitiuus dr ab eo, qđ eſt primũ: primũ aũt dr aliqd ſecundũ ordinẽ dignitatis: & ſic nõ eſt dubiũ, quin Xps aſſumpſerit nr̃ę carnis primitiua, p eo q eius caro excedit oẽm dignitatẽ carnis humanæ. Scdm aũt q primitiuus dici-

dr̃ à prioritate ſecundùm tp̃s, dr̃ Chriſtus aſſumpſiſſe primitiuum noſtræ maſſæ non per prioritaté, ſed per conformitatem,& ſimilitudinem. Duplex eſt autem rõ cõformitatis ibi. Vna quantum ad qualitaté, alia quantũ ad uirtuté. Quantùm ad qualitaté: quia ſicut caro, quę in principio fuit creata, caruit oĩs uitij corruptione: ſic & caro à uerbo aſſumpta. Quãtũ uerò ad uirtutem eſt ſimilitudo: quia in his, quę à principio naſcuntur, intenſior eſt naturæ uigor ut ad maturitatem pertingãt: & talia dicuntur primitiua id eſt primi fructus, qui debebant offerri domino: talis autem fuit caro Chriſti. Et ſic, patet pro quãto dicatur primitiua, tum pp̃ dignitatem, tum propter mundiciæ qualitatem, tum propter uirtutis uigorem, propter quam cęteras prę cellit, prius pertingens ad maturitatem perfectionis, & dulcedinis gloriam: & pro tanto dicitur aſſumpſiſſe primitiua noſtrę maſſæ. Et per hoc patet determinatio rõnis: procedit eñ (ſecundum ꝙ dicitur) à prioritate originis,

Dub. 3. *Sola illius non eſt caro, &c.*] Cõtra. Si concupiſcentia eſt uitium, & defectus; non ergo eſt generationis principium. Nihil ergo eſt dictu, non cum mater concupiſcẽtia concepit. Reſpon. Dicendũ, ꝙ litera illa poteſt intelligi uno modo, ꝙ concupiſcentia ſit nominatiui caſus, & ſit conſtructio appoſitiua: & tunc negat Magiſter, quòd Chriſtum non concepit cõcupiſcentia, ſed gratia tanquam mater: pro eo ꝙ concupiſcentia locum tenet matris in generatione filiorum peccati ſecundùm il-

Cap. 16 lud Ezech. Pater tuus Amorrhęus, & matertua Cethæa: ut ꝙ Amorrhæum intelligamus diabolum, & per Cethæam concupiſcẽtiam. Si ergo ecõtra gratia eſt mater in generatione ſpũali: & quia Chriſtus nõ habuit peccatum in generatione; ſed gratiam: ideo potius de matre gratia, quàm concupiſcentia. Sed licèt illo modo poſſet intelligi: tamen eſt alius modus magis conſonus ueritati, ut hoc, quod eſt concupiſcentia, & gr̃a ſit ablatiui caſus, & conſtruatur cum hoc uerbo concepit, non ſecundùm habitudiné cauſæ, ſed ſecundùm habitudinem concomitãtię. Et hoc, quod dicitur mater, ſupponat pro Virgine Maria: & eſt ſenſus. Mater id eſt Virgo Maria non concepit concupiſcentia concomitante, ſed concomitãte, gratia: & tunc non notatur ꝙ concupiſcentia ſit alicuius conceptionis principium, ſed uitium concomitans. Et ſic patet reſponſio ad obiecta ipſa.

Totum incarnatum, &c.] Contra. Si enim totum eſt, quod hẽt partem, & partem; & uerbum ſimpliciſſimum eſt: male dicit, quòd totum incarnatum eſt. Reſpond. Dicendum, quòd totum poteſt accipi priuatiuè, uel poſitiuè. Si priuatiuè: tunc dr̃ uerbum incarnatum, quia nõ hẽt partes, ſecundũ quod incarnari habeat. Alio modo dicitur poſitiuè. Et tunc dr̃ dupliciter: quia totũ uno modo eſt idem, quod ex ſuis partibus conſtitutum. Alio modo eſt idem, quod perfectum. Et ſecundùm ꝙ totum dicit integritatem, & totalitatem perfectionis, & ſecundùm quòd dicit priuationem partis, & partis. Et ſic patet quòd illa obiectio non procedit rectè propter diuer-

Q. 1. et 2. diuerſam acceptionem huius uocabuli, quod eſt totum. Sed hoc melius in Primo Lib. Diſtin. 19. in uenitur determinatum.

ARTICVLVS. I.

QVAESTIO I.

An quis decimari habeat in parentibus?

AD intelligentiam huius partis iuxta tria, quæ Magiſter determinat, incidit hic q̃ſtio. Primò quæritur de Chriſti decimatione. Secundò quæritur de carnis Chriſti traductione. Tertiò de dominici corporis formatione. Circa primum quæruntur duo. Primò quæritur, utrum aliquis poſſit decimari in parentibus. Secundò quæritur, utrũ chriſtus in Abrahã fuerit decimatus.

VTRVM aliquis decimari habeat in parentibus. Et probatur, quòd ſic, per illud Apoſtoli. Per Abraam, & Leui, qui decimas accepit, decimatus eſt. *Heb. 7.* ITEM. Hocipſum uidetur per Augu. 10. ſuper Geneſ. ad literam & habetur in Gloſ. *Cap. 19 & 20. Tom. 3* Sicut Adam peccante peccauerunt, qui erant in lumbis eius: ſic Abraham dante decimas, q̃ in lumbis eius erant, decimati ſunt; ſed conſtat, quòd proles potuit peccare in Adam: ergo & decimari in Abraham. ITEM. Hocipſum uidetur ratione: quia proles in parentibus poteſt liberari, & in ſeruitutem redigi, quia ſeruus natus, eſt ſeruilis conditionis: ergo pari ratione uidetur, q̃ in parentibus dantibus decimas filij habeant decimari. ITEM, Decimatio actus eſt figuralis: ſed figura non tantum eſt reſpectu pręſentis, ſed præteriti, & futuri: ergo uidetur, quòd non tantùm poſſit decimari in propria perſona filius: ſed etiam in parente tanquã in cauſa, & materia.

SED CONTRA. Auguſt. In lumbis Abrahæ illud decimabatur, quod curabatur: ſed filij Abraam non ſunt curati ab originali, immo nati ſunt cum peccato originali: ergo non uidetur, q̃ in Abraã fuerint decimati. ITEM, Cum decima datur de frumento, non propter hoc dat̃ decima de illo frumento, quod debet naſci de grano; ergo pari ratione cum datur decima pro homine; nõ uidetur, quòd ille, q̃ naſciturus eſt ex eo, decimetur in eo: ſicut enim homo eſt in homine ſeminaliter, ſic granum in grano: ergo ratio iſta bona uidetur. ITEM. Sicut circunciſio remedium eſt contra originale in lege figuræ, & baptiſmus in lege gratiæ; ſic decimatio in lege naturæ: unde dicit Hugo de ſancto Victore. *Lib. 1. p. 11. c. 3. & de incept. et Lib. 2. p. 12 cap. 5.* Si nullus in uentre matris poterit baptizari, nec circuncidi: ergo nec decimari. ITEM, Aut decimari eſt per decimam curari: aut decimari eſt ad decimam obligari: aut decimari eſt de aliquo partem decimam dare: aut decimari eſt per decimam præfigurari: ſed nullo iſtorum modorum fuit in Abraham Leui decimatus; quia non per decimam curatus, nec ad dandum decimas obligatus, cum potiùs reciperet: nec decimam dedit, nec per decimam figuratus fuit: ergo nullo modo uidetur decimatus fuiſſe in Abraam: & ſi ille non fuit decimatus, pari ratione nec alii qui alii.

RESOLVTIO.

Poteſt quodammodo proles decimari in parente ſecundum ſignificationem tantu, non autem ſecundum quòd aliquid in actu ponit circa decimatum.

RESPOND. Ad prædictorum intelligentiā eſt notandum, ꝙ decimatio fuit actus moralis, ſacramētalis, & figuralis. Secundùm ꝙ fuit actus moralis, ſic decimatio dicit̄ alicuius certę partis donatio ad ſuſtentationem eorū, qui ſeruiūt dn̄o, & deputati ſunt cultui diuino: & hoc modo decimatio perſeuerat uſque modò. Secundum ꝙ decimatio eſt actus ſacramentalis; ſic decimatio eſt alicuius partis donatio ad curationem morbi originalis. Secundùm autē quòd decimatio eſt actus figuralis; ſic decimatio eſt decimæ partis donatio ad prę figurationem curationis uniuerſalis, quæ futura erat per oblationem Chriſti. Duobus primis modis accepta decimatio, reſpicit tantum tp̄s pn̄s: quia non datur niſi de hoc, qđ habetur; & non curat̄ niſi quod iam hēt morbum. Tertiò autē mō decimatio accepta non tm̄ eſt pn̄tis, ſed ēt futuri, ꝓ eo ꝙ figuratio ē ſignatio, & ſignatio non tm̄ extendit ſe ad pn̄tia, ſed ēt ad futura: & hoc mō dicunt̄ filij Abrae decimati ī Abrahā: qa ꝑ illā decimationē ꝑ̄figurati sūt oēs filij Abraā, curādi eſſe ꝑ eum, qui figurabatur ꝑ Melchiſedech. i. ꝑ uerum ſacerdotem chriſtum. Et hoc eſt, quod di. Aug. 10. ſuper Gene. ad literam. Cum ipſa decimatio ad præfigurandam medicinam pertinuerit, ille in Abraham decimabatur, qui curabatur; non quando præfigurabatur, ſed quando illius figuræ ueritas implebatur. Concedendæ ſunt ergo rōnes oſtendentes, quòd aliquo mō poteſt decimari proles in parente ſecundùm eū modum, quo decimatio nihil ponit in actu circa decimatos; ſed ſolū ſecundùm ſignificationem, q̄ non tm̄ eſt prę ſentium, ſed etiam futurorum.

AD ILLVD, qđ opponitur de auctoritate Aug. Dicendum, ꝙ ſicut patet ex uerbo præcedenti: decimabatur quod curabatur; nō dicit cōcomitantiam ſecundùm idē tēpus ad hoc, quod eſt decimari; immo potius ſe extēdit ad omne tempus, & pro illo tempore reddit locutionem ueram, in quo implebatur ueritas figuræ. AD ILLVD, quod opponitur, quòd non datur decima de grano, quod nō eſt in re: ſed ſolùm in ratione ſeminali. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia decimatio prout eſt actus figuralis, nō ſe extendit ad ſignificandū aliquid circa granum ſed ad ſignificandum aliquid circa genus humanum. Vnde granū, reſpicit ut materiam, circa quam habet exerceri; non circa illud, quod per ipſum habet ſignificari: & quia exercitium requirit materiā præſentem, & ſignatio ſe extēdit ad futura, ideo non eſt ſimile. AD ILLVD, quod opponitur de baptiſmo, & circuncisione. Dicendum, quòd non eſt ſimile, niſi in quantū decimatio eſt actus ſacramētalis legis naturæ ad remediū originalis peccati; hoc modo non eſt niſi circa ꝑ̄ſens, ſicut circunciſio, & baptiſmus. Secundū aūt ꝙ eſt actus figuralis, ſic nō ē ſimile. SI AVTEM q̄ratur, quare circunciſio, & baptiſmus non poteſt eſſe actus figuralis, ſicut & decimatio. Dicendū, ꝙ rō huius eſt: qa circū ciſio, *Q° collater.*

ciſio,& baptiſmus eſt actus in perſona: decimatio aũt cum ſit decimæ partis oblatio,eſt actus ꝑ pſona. Et quia oblatio põt fieri ꝑ eo qđ eſt,& quod futurum eſt:& circuncidi, & baptizari nõ niſi in eo,quod iam eſt: hinc eſt,ꝙ actus decimãdi potuit ſe extendi ad futuros,&non actus circuncidendi, uel baptizandi. AD ILLVD,quod quæritur,qũo proles dr̃ decimari in parente. Dicẽdum, quòd decimatio idem eſt ꝙ præfiguratio curationis. Vnde nullo iſtorum mórum accipitur, qui in opponẽdo aſſignant; & ideo inſufficienter procedebat illa obiectio.

QVAESTIO II.

An chriſtus decimatus fuerit in Abraham?

VTRVM Chriſtus in Abraham fuerit decimatus. Et quòd ſic uidetur auctoritate Apoſtoli. Per
Heb.7. Abraam & Leui decimatus eſt: adhuc ĩ lumbis patris erat, qñ obuiauit ei Melchiſedech: ſed Xp̃s fuit in lumbis Abrahæ, qñ decimas illas dedit:ergo fuit decimatus, ſicut & Leui. ITEM. Sicut di-
Li.2.p.1.c.5. cit Hugo.de ſancto Victore,ꝑ decimas ſignatur ipſe Chriſtus; ergo uidetur,ꝙ ipſa decimatio inquantum eſt actus figuralis,principaliùs reſpiciat Chriſtum, quã alios filios Abrahę:ergo magis uidetur, quòd debeat dici decimatus,q̃ alij. ITEM, Nihil plus requiritur ad decimationẽ,niſi ꝙ illud realiter impleat in prole,quod ſignatũ fuit in decimatione Abraę: ſed hoc fuit maximè impletum in Chriſto,qui ſeipſum obtulit hoſtiam Deo, & patri ꝑ oblationẽ corporis, & ſanguinis ſui. ITEM. Tota caro chriſti fuit in carne B. Virginis:ſed caro virginis habuit decimari in Abraham: ergo & caro Chriſti &c.

SED CONTRA. Aug. Ille nõ eſt decimatus,cuius caro non feruorẽ libidinis,ſeu uulneris, ſed naturam medicaminis traxit: Xp̃s aũt fuit hmõi:ergo &c. ITEM. Sicut ſe hẽt Adam peccans ad poſteros,ita Abrahã in dãdo decimas; ſed quãuis Xp̃s eſſet ĩ Adam peccante,non dr̃ chriſtus peccaſſe in Adam: ergo pari rõne in Abrahã dante decimas, nõ arguiť decimatus. ITEM. Decimatio uel erat curatio,uel curationis prefiguratio: ſed Chriſtus nec ibi curabať, nec curari præfigurabatur:ergo uř,ꝙ ibi decimatus non fuerit.ſ.in lumbis Abrahæ, ſicut & Leui. ITEM. Si chriſtus decimatus fuit in lumbis Abraæ,ſicut & Leui:ergo nulla eſt argumentatio Apoſtoli,qua probat maius eſſe Sacerdotium Melchiſedech ſacerdotio Leuitico,per hoc quòd Leui decimatus fuit in Abraam:quòd ſi rõcinatio Apoſtoli recta eſt: reſtat ergo, ꝙ Chriſtus non decimatus fuit in Abraam. Eſt ergo qõ iuxta hoc, unde tenet illa conſequentia,qua ꝓbat Apoſtolus; maius eſſe ſacerdotium Melchiſedech ſacerdotio Leuitico,pro eo quòd Leui obtulit decimas Melchiſedech: uideť quòd nõ cogat: quia ſecundũ illã rõnẽ poſſet argui, ꝙ maior eſt dignitas unius ſacerdotis pauperis, q̃ Papę: eſto ꝙ pater Papæ dederit decimas ſimplici ſacerdoti.

Lib. 10 ſup Gene.ad literã.c.20.poſt mediũ. Tom.7.

RESOLVTIO.

Quia Chriſtus non ſicut curandus, ſed ſicut curaturus fuit in lumbis Abrahæ;iõ in illo decimari nõ indiguit.

RESPON. Dicẽdum, quòd ſicut dicit Magiſter in litera,immo Aug. ſuper

ſuper Gen. ad lit. 10. Chriſtus in lumbis Abrahę, non fuit decimatus. Et ratio huius eſt: quia decimatio præfigurabat futuram curationem. Quia ergo Chriſtus in lumbis Abrahæ non erat ſicut curatione indigens, ſed potiùs ſicut medicina. hinc eſt, quòd decimatio ad ipſum non pertinebat. Sicut etiam in Adam illi ſoli peccauerunt, qui ſecundùm carnalem generationem, & concupiſcentiã ſeminalem ab ipſo procedunt, uel proceſſerunt: ita illi ſoli in Abraham decimati ſunt, q ab ipſo ſecũdùm rõnem ſeminalem ꝓdierũt. Et ideo ab illa generalitate excluditur Chriſtus, qua dr̃. Omnes in Adam peccauerunt: quia non ꝓceſſit ab ipſo ſecundùm libidinis ardorem, ſed ſecundum ſpũs ſancti operationem: ſic eſt in propoſito intelligẽdũ de decimatione.

Rom. 3

Et per hoc patet reſpõſio ad illud, quod primò opponitur in contrarium; qm̃ Chriſtus in lumbis Abrahæ fuit, & Leui: ſed non eodem mõ. Et propterea non ſequitur, ꝙ ſicut uni competit decimari, ita cõueniat alteri. Decimatio. n. nõ tãtum reſpicit eſſe in lũbis, ſed etiam modum eſſendi ſecundùm traductionem originalis peccati. Ad illud, quod opponitur, ꝙ Chriſtus figuratur per decimam oblatam. Reſpon. Dicendum, decima oblata non decimabatur: ſed decimatio potius reſpicit illud, quod remanet in alio (ſicut dicit Hugo) quia remanet imperfectio, ablata unitate, quæ eſt perfectio denarii, ſignatur futura curatio. Vnde ſicut alii figurantur in illa decimatione curari, ſic Chriſtus figuratur ratio eſſe medicamenti. Ad illud, quod opponitur, ꝙ in illa decimatione ſignatur oblatio Chriſti. Dicendũ, ꝙ uerum eſt, ſed nõ ſignatur chriſti oblatio tanquam pro quo fieret oblatio, ſed tanquam quæ offertur pro aliis. Et quoniam decimari dr̃ ille, ꝓ quo offert̃ oblatio decimæ; hinc eſt, ꝙ actus decimationis nõ debet Chriſto attribui: aliter enim ibi præfigurabat̃ chriſtus, aliter alii. Ad illud, quod opponitur, ꝙ caro Chriſti fuit in Beata Virgine, & caro virginis in Abraham. Dicendum, ꝙ ibi eſt ſophiſma ſecundum accidens, quia uariatur modus eſſendi in, hinc, & inde. Alio enim mõ fuit caro B. Virginis in Abraham, aliter carò Chriſti in matre ſua: quia Beata Virgo proceſſit ſecundum legem concupiſcentiæ: Chriſtus uero minimè. Ad illud, ꝙ quærebatur de auctoritate Apoſtoli, & ratione. Dici põt, ꝙ ratio Apoſtoli bona eſt ad illos, cõtra quos arguit. ſ. Iudæos qui ſupponebant Abrahã digniorẽ eſſe in ſuo genere: ſi ergo Abraham benedictus fuit à Melchiſedech, & ei decimas obtulit tanquam ſuperiori, ſequitur ex hoc ꝙ non tantũ maior fuit Melchiſedech Abraham, ſed ẽt maior omnibus, qui proceſſerunt ſecũdùm legẽ carnis ab eo: & iõ dignior fuit, Leui, & Aaron. Sed qm̃ illud non vr̃ eſſe uerum, qđ excellentior fuit Melchiſedech, quam Moyſes, & Dauid, & B. Virgo, qui ꝓceſſerunt ex Abrahã; & Apoſtolus nõ procedit ex falſis ſuppoſitionibus: iõ oportet aliter dicere. Videlicet ꝙ Apoſtolus arguit ex ueritate, & ex ſignificatione, & illius figuræ neceſſaria argumentatione. ꝙ decimatio pro illo tẽpore ſignabat curationem.

nem. Cum ergo Abrahã obtulit decimas Melchiſedech, & ab eo benedictus eſt; ſignificauit ſe indigere curatione, & benedictione pillum ſacerdotem, qui figurabatur per Melchiſedech; ſed ille, q curat, & benedicit, maior eſt abſq; ulla contradictione: cum ergo ſacerdotiũ Christi fuerit illud, qđ præfigurabatur p illud Melchiſedech, ſicut in Pſal. legitur, Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech: reſtat igitur, ꝙ maius fuit ſacerdotium Xp̄i, q̃ Leui. Et hæc eſt rõ Apſi, q̃ impoſſibile ẽ diſſolui. Nec eſt ſimile de Sacerdote ſimplici, & de pr̃e Papę; qa ibi nulla eſt rõ figuræ. Hæc aũt tota rõ fundatur ſup decimatione, ſecundũ ꝙ eſt actus figuralis. Nã ſecũdũ ꝙ ẽ actus moralis nihil facit ad ꝓpoſitũ, quia nec Abrahã, nec eius poſteri obligati fuerunt ad dandas decimas Melchiſedech: maximè illi, q fuerũt de ſtirpe Leui ad nullas decimas dãdas fuerũt aſtricti. *Pſal. 119.*

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An caro Chriſti in Abraham & reliquis Patribus diſtincta fuerit qualitate à carne aliorum filiorum?

CONSEQVENTER quæritur de incarnationis Chriſti traductione. Et circa hoc quæruntur duo. Primò quæritur, utrum Chriſti caro fuerit in primis parẽtibus ſecundũ qualitatẽ impuritatis, uel inquinationis. Scđò q̃ritur; utrum aliter fuerit q̃ ſecundum legem propagationis.

VTRVM caro Chriſti in Abraã, & alijs parentibus diſtincta fuerit ſecundũ qualitatẽ à carne aliorum filiorum. Et ꝙ ſic vr̃ ſecundũ illud Sap. Nihil inquinatũ in illã incurrit: ergo ſi caro Chriſti unita eſt filio Dei, qui eſt Dei uirtus, & Dei ſapentia, uidetur ꝙ nunquã fuerit inquinata: ſed caro aliorum in parentibus inquinata fuit; ergo ur̃, ꝙ aliter fuerit caro Chriſti ĩ Abrahã, q̃ aliorũ. ITEM, In Chriſto debuit eſſe maxima puritas: ſed magis purũ eſt, qđ nũquã fuit inquinatũ, quã illud qđ aliqñ inquinatum fuit: ergo ur̃, ꝙ caro Chriſti nec in ſe, nec in parẽtibus ſubiacuerit fœditati corruptiõis, uel carnis: ergo à carne aliorum hominum diſtincta fuit qualitatiuè. ITEM, Alterius qualitatis eſt medicina, & illud, quod curatur per medicinã: ſed caro Xp̄i fuit in lumbis patrũ ſicut medicina, (ſicut di. Aug.) caro uerò aliorum hominum ſicut indigens medicina: ergo vr̃, ꝙ habuerit qualitatem aliam, & aliã. ITEM. Quod totaliter corruptũ eſt, nõ eſt poſſibile ad curationẽ; ſi ergo Adã fuit poſſibilis ad curationem, aliqua particula remãſit in eo incorrupta: ſed de illa particula quę remãſit ſine corruptione, maximè decebat generari carnẽ, q̃ eſſet ſine originali macula; ergo &c. *Cap. 7.* *Lib. 10 ſup Geneſ. ad literam c. 19. et 26. To. 3.*

SED CONTRA. Aug. Eadem caro nõ Abrahæ tm̃, ſed ipſius primi, terreniq́ue hoĩs ſimul habuit uulnus ꝑuaricationis, & medicamentũ uulneris: ergo ſi medicamentũ uulneris ſpectat ad Chriſtũ, uulnus ꝑuaricationis ſpectat ad alios: eadẽ ergo fuit caro Xp̄i in primis parẽtibus cũ carne aliorũ: ergo nõ fuit diſtincta ab aliis. ITEM, Magiſter in principio huius Diſtinctionis loquens de carne *Vbi ſupra ca. 20. poſt med.*

ne Chriſti, Credi (inquit) oportet iuxta ſanctorũ doctorum conuenientiã, ipſam prius fuiſſe pctõ obnoxiã, ſicut fuit reliqua Virginis caro: reſtat ergo idẽ qđ prius, ꝙ nõ fuit diſtincta ab alijs. ITEM. Quicquid lege corruptionis traducitur, corruptũ eſt: ſed tota caro Iſaac, q̃ fuit traducta ab Abraã fuit corrupta: ergo ſimiliter caro Xp̄i non fuit traducta ab Abraam in Iſaac: aut ſi traducta fuit, ab alijs hoĩbus diſtĩcta nõ fuit. ITEM, Aut caro Chriſti fuit ſimilis carni Abrahę reliquę, aut nõ. Si ſimilis, habeo ꝓpoſitũ, ſi diſſimilis, ergo nõ uĩ, ꝙ talis caro competeret ad redẽptionem humani generis; ſi ergo hoc eſt falſum, & incõuenićs, reſtat ꝙ caro Chriſti à carne aliorum hoĩum nõ fuit diſtincta. ITEM. Diſtinctio ſecundũ oppoſitas qualitates pręſupponit diſtinctioné ſecundùm ſubſtãtiam; qa oppoſitæ qualitates nõ poſsũt eſſe in eodẽ, & ſecundùm idẽ: ſed caro aliorum filiorũ in primis parentibus nõ potuit hr̃e diſtinctionẽ ſecundùm ſubſtantiã, qa nõ eſſet tot atomos inuenire in corpore Adæ, quot inde filij procreati ſunt: ergo ſi caro Chriſti ĩ primis parentibus non potuit diſtingui à carne aliorũ ſcđum ſubſtãtiã, uidet̃ &c. ITEM. Si trãsfundebat̃ caro mũda: aut corruptibilis, aut incorruptibilis. Si incorruptibilis: ergo corpus Xp̄i debuit eſſe impaſſibile; qđ falſum eſt. Si corruptibilis: ergo uĩ, ꝙ poterat tranſmutari ĩ carnẽ reliquã, & aſſumi, uel augeri ab alia: ergo aut caro illa fuit conſũpta, anteq̃ ꝑueniret ad Xp̄m, aut fuit adeo multiplicata, ut poſſent inde mille corpora formari: ſed hoc ẽ falsũ: ergo &c.

RESOLVTIO.

Caro Chriſti in parentibus eadẽ fuit qualitatiuè cum carne cæterorum: ſed in aſſumptione à Verbo, purgata & mũdata.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiã eſt notandum: ꝙ circa hãc quæſtionem fuit quædam poſitio erronea quorundam, dicentium, ꝙ caro Chriſti non tm̃ diſtinctionem habuit à carne aliorum hominum, cum fuit unita aĩæ Chriſti; ſed etiam fuit in lumbis primi hoĩs. ſ. Adę. Dicebãt. n. ꝙ qa Adã reparabiliter peccauit in pctõ, nõ ꝑmiſit Deus totum corrumpi: & iõ remãſit in eius ſemine aliqua portio incorrupta, ut ꝑ illã fieret medicamẽtũ carni reliquæ: & ex illa portiuncula dñt carnẽ xp̄i formatã, q̃ dñt generis humani medicinã. Hãc aũt portiunculã trãſmiſit Adã ad Noe, & Noe Abraã, & Abraã ad Dauid, & Dauid uſq; ad Virginẽ de qua natus eſt Xp̄s. Hæc autẽ poſitio, & ſi uideat̃ hr̃e probabilitatem in ſuperficie: intrinſecus tñ falſum, & errorẽ continet: ꝑ eo ꝙ nõ ſolum eſt contra Sanctorum dicta, ſed ẽt contra ueræ fidei documenta. Sanctorum auctoritatibus repugnat: qa Damaſ. doctor Græcus, & Aug. pręcipuus doctor Latinus in hoc conſentiunt, ꝙ caro Xp̄i añ unionem cum uerbo indiſtincta erat à reliqua Virginis carne. Damaſ. dicit ꝙ de puriſſimis Virginis ſanguinibus fuerit formata. Aug. dicit, ꝙ aſſumpſerit primitiua nr̃ę maſſæ. Et hoc qdem neceſſarium eſt ponere; qa aliàs non fuiſſet neceſſaria uirginis ſc̃tificatio ad hec ꝙ formaretur caro Xp̄i ſine omni

Dama. Li 3. de Ortho. fid. c. 2. in med. & c. 6. et 7. nõ procul. à prin.

ni peccato. Non eſſet ĕt Chriſtus uerè de ſemine Dauid, & Abrahæ, ſed ſolùm Adæ: quoniã ſi ꝑdicto modo ab illa particula deſcendiſſet, ad nullũ aliorũ pertineret niſi ſicut ad deferens; quẽadmodum aqua cõparatur ad canale. Non eſſet etiam in tali carne uerè paſſibilitatis aſſũptio, nec noſtrę infirmitatis uera reparatio : quia non de natura lapſa fabricaſſet ſibi carnem, ſed potius de inſtituta: quæ omnino inconuenientia ſunt, & ſidei ſanæ aduerſantia. Et ideo prædicta poſitio tãquam erronea eſt reſpuẽda, ſicut Magiſter bene notauit in litera, & Magiſter Hugo in lib. de ſacramentis. *Lib. 2. par. 1. cap. 5.* Planum eſt ergo ſecundùm doctrinã catholicã, carnẽ Chriſti in lumbis parentum, in q̃bus fuit materialiter, a carne aliorum hoĩum nõ fuiſſe diſtinctam qualitatiuè, uel formaliter: quamuis poſtquã unita eſt verbo, diſtinctionem hẽat: ꝓ eo ꝙ nõ eſt caro peccati, ſed ſimilis peccatrici: & ꝓ tãtò dicit Augu. *Lib. 1. de fide ad Petrum cap. 2. circa mediũ.* ꝙ caro Chriſti uenerit de altitudine humanæ naturæ, nõ ꝙ in primis parẽtibus ſine pollutione fuerit, ſed ꝙ ſic purificata fuerit, & mũdata ĩ ſua aſſumptione: ꝙ ſimilis fuerit carni ĩlatu innocẽtiæ. Propterea dr̃ a Boet. de oĩ ſtatu aliq̃d accepiſſe, *In libr. de duabus naturis, & una pſona Chriſti. cap. 7.* ſicut infra meliùs manifeſtabitur. Vnde rõnes, q̃ ad hãc partẽ inducuntur ſunt concedendæ.

Ad illvd, ꝙ opponitur primò in contrarium de Sap. ꝙ nihil inquinatum in illã incidit. Dicendum, quod uerũ eſt: hoc enim intelligitur de ſapientia diuina ſecundùm diuinã naturam, q̃ nullo modo fędatur ex aliqua creatura: uerũtamen ſi etiam intelligatur ſecundùm humanam naturam, adhuc hoc nõ habet inſtãtiam: q̃a caro Chriſti, ex quo unita fuit uerbo dei, ſancta fuit, & immaculata: ſed ex hoc non ſequitur, ꝙ immaculata fuiſſet in primis parentibus, pro eo ꝙ quamuis in lumbis parentum eſſet unibilis, erat tamen in diſpoſitione remota. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ maxima puritas dẽt eſſe in carne Chriſti. Dicendum, ꝙ uerum eſt ſecundùm ꝙ competit ad reparationẽ humani generis: ſic aũt intelligẽdo, non poteſt maior puritas cogitari, quàm cum de maſſa peccatrice formatur caro omnino immunis à peccato : & ſic factum eſt in carne unita verbo, operante ſpiritu ſancto: ꝙ ſi intelligatur caro illa nunquam in ſe, uel in parentibus fuiſſe obnoxia, non ſic cogitatur, qualis noſtræ redẽptioni fuerit apta: & ideo nõ cogitatur qualiter, & ſicut debet; ſed potius aſſignatur qualiter non debet. Ad illvd, quòd opponitur, ꝙ caro Chriſti eſt medicina. Dicendum, ꝙ uerum eſt pro tẽpore, quo medicina eſt : medicina autẽ eſt pro eo tempore, quo à uerbo aſſumpta eſt : & ſic alterius qualitatis eſt, q̃ aliorum hominum. Pro eo autem tempore, quo fuit ante aſſumptionem; non erat medicina, niſi materialiter loquendo. Et ſecundùm illud tempus nõ oportet formaliter diſtingui ab alia carne, eo ꝙ ex eodem principio materiali poteſt formari ſanum, & ægrum. Cibus. n. eiuſdem generis conuertitur in ſano in carnem ſanam, in leproſo in carnem corruptã. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ ſi totus eſſet corruptus, iam nõ eſſet medicabilis eius morbus. Dicendum, ꝙ illud argumentum dupliciter

pliciter deficit. Primo: quia ſi homo totus corruptus eſſet, non ſequitur ꝙ incurabilis eſſet: niſi illa corruptio ei inſeparabiliter adhęreret. Præterea & ſi totus homo corruptus eſſet quãtùm ad ea, quæ erant in ſe: non tamen corruptum eſſet genus humanum totũ, ꝙ fabricatum eſt ex illa hominis carne: ſed illud ſolùm, quod proceſſit ſecundùm legẽ cõcupiſcentiæ. Et quoniã caro Chriſti in Virgine fabricata eſt præter legẽ concupiſcentiæ a ſpiritu S. hinc eſt, ꝙ caruit corruptione, & rationẽ tenuit medicinæ a ſua primaria formatione.

QVAESTIO II.

An caro Chriſti ſecũdùm legem propagationis aliter fuerit in parentibus, quàm caro aliorum hominum?

VTRVM caro Chriſti fuerit in parentibus aliter, q̃ caro aliorum hominum ſecundùm legem propagationis. Et quod aliter: uidetur auctoritate Augu. x. ſuper Gen. ad literam, tractantis illud Apoſtoli ad Heb. Adhuc erat in lumbis patris. Secundùm aliquẽ modum erat ibi Chriſtus, quo nõ erat ibi Leui: ſecundùm rationem quippe ſeminalem fuit ibi Leui, qua ratione nõ fuit ibi caro Chriſti. ITEM. Hocipſum oſtẽditur rõne. Mediatum principium reducitur ad immediatum: ſed Chriſtus ſecundùm aliũ modũ propagandi exiuit de utero Virginis, q̃ alii filii de uẽtre matrum ſuarum; pro eo ꝙ non de uirili ſemine: ſi ergo mediãte, B. Virgine dicitur fuiſſe in parentibus præcedentibus, uidet ꝙ alio modo fuerit caro eius in parentibus ſecundùm legẽ propagationis, quàm aliorum hominum. ITEM. Si eodẽ modo fuiſſet caro Chriſti in parentibus ſicut alii homines, uel caro aliorum hominum: ita peccaſſet, Adam peccãte, ſicut alij homines: ſed hoc eſt falſum: ergo &c. ITEM. Eodem modo habet res educi in eſſe, per quẽ modũ habet in ſuo principio exiſtere: ſed Chriſtus non fuit genitus, uel cõceptus ſecũdùm legem naturę, ſed potius mirabiliter: alij autem homines educuntur naturaliter. Aliter ergo fuit caro eius quãtùm ad legem propagationis in lumbis parentum, quam aliorum hominum.

Cap. 7.

SED CONTRA. Dicit Magiſter in litera. Caro illa, antequam uerbo fuit unita, peccato fuit obnoxia ĩ Maria, ſicut reliqua Virginis caro: ſed caro, quæ conſimilis eſt ſecũdùm traductionẽ originalis, conſimilis eſt ſecundùm legem ꝓpagationis: ergo ſi caro Chriſti in lumbis parentum fuit obnoxia peccato: ergo & eadem lege cum alijs a primis parẽtibus eſt traducta. ITEM. Omne, quod deſcendit ab Adam in Seth, deſcendit ſecundùm corpulentam ſubſtantiam, & ſecundum ſeminalem rationem: ergo ſi caro Chriſti deſcendit ab Adam in Seth, & Seth in alios parentes, uidetur ꝙ ſecũdùm legem propagationis fuit in lumbis parentum eodem modo, ſicut caro aliorum hominum. ITEM. Semen unde formatum eſt corpus Seth, in totis parentibus habebat rationem ſeminalem: ergo nihil inde futurum erat, ꝙ non eſſet ibi etiã ſecundùm corpulentam ſubſtantiam, & rationem ſeminalem: ſed ſi caro Chriſti exinde facta eſt, uidetur ꝙ ibi fuerit ad modum alterius carnis humanæ. ITEM. Tota

caro

caro Vrginis fuit in lumbis parentum, ſecundùm legem ꝓpagationis, ſicut caro aliorum hominum: ſed caro Chriſti fuit ex aliqua parte carnis Virginis: ergo ſecundùm legem propagationis ſic fuit in lũbis parentum, ſicut caro totius humani generis.

RESOLVTIO.

Caro Chriſti ſecundùm corpulentam ſubſtantiam fuit in parentibus; aliorum autem hominum ſecundùm rationem ſeminalem: & ideo aliter et aliter.

RESPON. Dicendum, quòd dupliciter eſt loqui de carne Chriſti: aut quantùm ad materiam, unde ſumpta eſt; aut quantùm ad formã, ſecundùm quam animæ Chriſti coniuncta eſt, & a uerbo in unitatem perſonę aſſumpta. Si loquamur de carne Chriſti ſecundùm materiã, hoc eſt de eo unde facta eſt caro Chriſti: ſic conceditur ꝙ peccato fuerit obnoxia: quia ante conceptionem Chriſti tota maſſa humani generis corrupta erat, ſicut in ꝓcedenti Problemate monſtratum eſt. Si autẽ loquamur de carne Chriſti ſecundùm formam, ſic dicendum eſt ipſam carnẽ nunquam peccato fuiſſe obnoxiã: qa nunquam habuit illam formã, qn eſſet munda, & immaculata. Secũdùm autem ꝙ caro dicitur dupliciter, ſic & de propagatione dupliciter contingit loqui. Aut ratione materialis, aut ratione formalis. Si ratione materialis, ſic ꝓpagata fuit ab Adam uſque ad Virginem in tota illa genealogia, & tota illa propagatio fuit ſecundùm legem naturæ, & concupiſcentię. Si quantùm ad eſſe actuale, & formale: ſic concepta fuit a Virgine præter omnem legem naturæ: & concupiſcẽtię. Et ſic patet; ꝙ uno modo dicendi concedi poteſt, ꝙ caro Chriſti (materialiter loquendo) ſic fuit in lumbis parentum ſecundùm propagationẽ, ſicut caro aliorum hominum. Sed quoniam caro quantùm eſt de ratione ſui nominis, non nominat materiam ipſam tantùm, ſed materiã ſub tali forma: & hoc totum ꝙ dicitur propagatio, & lex propagationis, additum eſt, ꝙ eſt caro Chriſti reſpicit eius eductionem ſecundùm eſſe actuale: hinc eſt, ꝙ hæc eſt impropria. Caro Chriſti fuit peccato obnoxia: & hæc, Caro Chriſti fuit ex parentibus ſeminaliter traducta: & hæc, Caro Chriſti in parentibus fuit decimata: pro eo ꝙ in omnibus quantùm eſt de ui ſermonis, prędicatũ non attribuitur ſubiecto ratione materiæ tãtùm, ſed ratione materiæ ſub tali forma. Caro enim eſt terminus ſubſtantialis: & ideo quamuis ſupponat uerbo de præterito, oportet tamẽ ad idem tempus referri formã ꝑdicati cum ſubiecto: & ideo omnes prædictæ locutiones tanquam falſæ, & impropriæ ſunt negãdæ: niſi proferantur cum determinatione .ſ. ratione materialis principij. Si autem alicubi abſolute proferantur, ſunt exponẽdæ. Nota tamen ꝙ hæc eſt impropria, Caro Chriſti fuit peccato obnoxia; ſed hæc magis impropria. Caro Chriſti fuit ſeminaliter traducta: hæc autem magis impropria adhuc, & falſa, Caro Chriſti fuit decimata; ſecundùm ꝙ magis & magis in prędictis locutionibus caro accipitur ratione formæ. Cõcedẽdum eſt ergo ꝙ aliter fuit caro Chriſti ſecundùm propagatio

nis legem in parentibus, q̃ aliorũ hominum. Nam caro aliorum hominum ortum habuit à parentibus ſecundùm ſeminalem rõnem & ſecundùm legem concupiſcentiæ: illud autem dicitur procedere ſecundùm rationem ſeminalẽ, & quod quidem exit in eſſe ſecũdum uirtutem, & operationẽ naturæ; ſicut ſunt illa, in quorum ꝓductione natura non ſolum ſe habet per modum obedientis, & ſuſcipientis, immo etiam per modum naturæ agentis, & dãtis ſpeciem ſiue complectionem: & hoc importat hoc, quod dico ſeminalis rõ, propriè loquendo, ſicut

*Diſt.*8. oſtenſum fuit in Secundo Lib. q̃uis contingat extẽſiori modo uti prædicto uocabulo. Illud autem intelligitur traduci ſecundùm legem concupiſcentiæ, in cuius procreatione concurrit fęditas delectationis carnis ex parte uiri generantis, & mulieris concipientis: neutrum autem horum in generatione Chriſti fuit: nam conceptio eius mirabilis fuit; & ſupra uirtutem naturæ. Non fuit.n. ex uirili ſemine, pro eo ꝙ caro eius concepta fuit ex ſola matre; neq; ſecundùm legem cõcupiſcentię; quia non interuenit delectatio ex commixtione ſexus; conceptus .n. eſt ex caſtiſſimis Virginis uiſceribus. Ideo concedendæ ſunt rationes, quæ ad hanc partem inducuntur.

Ad illvd, quòd opponit̃, de auctoritate Magiſtri. Dicendum, ꝙ locutio iſta eſt impropria, uidelicet quòd peccato fuit obnoxia: & hoc intelligendum eſt materialiter: & hoc Magiſter inſinuat, cum dicit, Quia peccato fuerit obnoxia, non ſimpliciter, ſed in materia, in qua materialiter erat. Vnde non eſt ſimpliciter cõcedenda, ſed exponenda tãquam impropria: & ex improprijs ſecũdùm earum improprietatem acceptis non licet arguere, ſicut manifeſtum eſt: & ideo ratio nõ ualet.

Ad illvd, quòd opponit̃. Quicquid deſcendit ab Adam in Seth, deſcendit ſecundùm ſeminalem rationem. Dicendum, quòd ſeminalis ratio non dicit quid abſolutum, ſed quid reſpectiuum. Dicit enim reſpectum eius, quod ꝓpagatur, ad illud, de quo ꝓducitur; cum ergo dicit, quòd quicquid deſcendit ab Adam in Seth, deſcendit ſecundùm ſeminalem rationem. Dicendum, quòd uerum eſt per comparationem ad Seth, & ad hos, qui producendi erant ſecundùm propagationem naturæ, reſpectu quorum omnium ſemen deciſum à lumbis Adæ habuit uirtutem ſufficientem ad rõnem ſeminalem: reſpectu autem Chriſti nõ habet ueritatem; pro eo quòd totum illud, quod ſecundùm legem naturæ ex illo ſemine producendum erat, reſpectu carnis Chriſti ſe habebat in ratione paſſibilis, & materialis: quod non poterat reduci ad actum niſi per uirtutẽ ſpiritus ſancti. Cum ergo dicit, quòd quicquid fuit in Seth, fuit ſecundùm ſeminalem rationem, uerum eſt ſi comparet̃ ad Adam: ſed ſi comparetur ad Chriſtum, non habet ueritatem.

Ad illvd, quod opponitur, ꝙ totum ſemen deciſum ab Adam habuit ſeminalem rationem. Dicendum, quòd uerum eſt reſpectu eorum, qui producendi erant ſecundùm legem naturę: reſpectu Chriſti non habet ueritatem. Quamuis

nis enim in aliquo ſemine ſit ratio ſeminalis ſecundùm quamlibet eius partem ſaltē formalem, ut ex eo aliquid poſſet fieri: tamē ſi Deus aliud faciat ex illo ſemine, ad quod non habebat ordinationem ſecundùm naturam, dicit fuiſſe in illo ſemine ſecūdùm corpulentam ſubſtantiam, non ſecundùm rationē ſeminalem; quia ſemen illud reſpectu illius, quod Deus educit, non habet uim ſufficienter actiuam, ſed paſſiuam, ſecundùm q̄ ſubminiſtrat corporalem ſubſtantiam. Et etiam ꝙ illa ſeminalis ratio comparetur ad adminiſtrationem materię illius rei faciendæ: ut ſi plantaretur unum ſemen paruum, ita quòd de illo produceretur arbor magna, cuius magnitudo materia eſſet ad productionem magni corporis alterius ſpeciei: ſic & in propoſito intelligendum eſt cum dicitur, chriſtum fuiſſe in lumbis parētum ſecundùm corpulentam ſubſtantiā, non ſecundùm ſeminalem rationem: non quòd ſubſtantia corporis Chriſti ibi tota fuit, ſed quia erat aliquanta materia, quæ per uim ſeminalem poterat augeri, & creſcere appoſito ſibi alimēto aliquo, ita ut corpora omnium hominum inde poſſent fabricari: & per illam uim ſunt corpora oīum hominum fabricata, excepto ſolo corpore Xp̄i, qđ fabricatum fuit ꝑ uirtutē ſupernam, ſicut meliùs manifeſtabit̄ infra. Et ſic patet ꝓ quāto Chriſtus dr̄ fuiſſe in Adā ſecundū corpulentā ſubſtātiam: & ꝙ nō ſequitur, ſi fuit in ſemine Adæ, ꝙ fuerit in illo ſecūdùm ſeminalē rōnem. Ad hoc aūt intelligendū ualent illa, quę determinata ſunt Scđo Lib. 30. Diſtin. Qō. ſeq.

Ad illvd, ergo qđ opponitur, ꝙ caro tota B. Virg. fuit ibi ſcđm ſeminalem rōnem, ſicut caro aliorū hoīum. Dicendum, ꝙ in illo argumento eſt ſophiſma ſecundū accidens, ſicut dictum fuit de decimatione ſupra.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An Chriſti corpus ſubitò, aut ſucceſſiuè perductum eſt an perfectam molem?

Onseqventer quæritur de perfectione corporis dominici. Et circa hoc quærun tur duo. Primò quæritur de perfectione corporis dominici quan tum ad molem. Secundò quærit̄ de eius perfectione quantum ad membrorum diſtinctionem.

Vtrvm corpus Chriſti productum fuerit ad perfectam molem ſubitò, aut ſucceſſiuè. Et ꝙ ſucceſſiuè oſtēditur, Primò Luc. Puer iſte creſcebat ætate; ſed ad crementum ætatis ſequitur crementum molis: ergo &c. Item, Sicut patet ex hiſtoria euangelica, Xp̄s habuit neceſſitates infantiles, unde & lactatus fuit à matre: hoc autem non eſſet niſi paruulus fuiſſet in quantitate: ergo uidetur, quòd prius tempore fuerit in quantitate modica, quàm perfecta. Item. Augmentum ſequitur nutrimentum; ſed corpus Chriſti alebatur, ſicut corpus alterius hominis ſucceſſiuè; ergo ſimiliter uidetur, ꝙ augebatur paulatiuè, & ſucceſſiuè. Item. Chriſtus aſſumpſit naturam paſſibilē, & mortalē: ſed talis eſt natura mortalis, ꝙ aut decreſcit, aut creſcit, aut ꝑficit, aut deficit: uis Cap. 1.

enim, aut nunquam in eodē ſtatu permanet, ut dr̄ in Iob: ergo ſi nō
Cap. 13 competebat Chriſto deſcendere, uidetur quòd talem naturam aſſumpſit, quòd ſemper in hac uita quantum ad corpus profecerit: ergo per ſucceſſionem temporum ad perfectam quātitatem ꝑuenit.

SED CONTRA. Hier. Mulier cir
Cap. 21. cundabit uirum: hoc intelligitur de Chriſto, & de B. Virgine; ſed uirum circundari in utero, eſt in utero contineri: ad uirum autem ſpectat corpus perfectæ quantitatis habere: ergo uidetur, ꝙ corpus Chriſti in utero Virginis fuerit ſecundum perfectam quantitatem molis; non ergo ad perfectionem uenit per ſucceſſionem temporis. ITEM, Hoc ipſum uidetur per hoc, quod ſequitur in eadē auctoritate. Nouum faciet dominus ſuper terram: ſed nouum eſt illud, cuius ſimile non præceſſit: ſed quòd mulier in utero habeat puerum paruæ quantitatis, hoc nō eſt nouum; ergo uidetur, quòd Chriſtus ſtatim fuit ad perfectionem quātitatis perductus, ex quo de Virgine eſt conceptus. ITEM. Diuina uirtus ſumma eſt, & perfecta. Quia ſumma, nata eſt operari ſubitò, & in inſtanti: quia perfecta, nata eſt educere operationem perfectam. Si ergo formatio corporis Chriſti fuit à uirtute increata; uidetur quòd in inſtanti conceptionis corpus illud eductū fuerit in quantitate ꝑfecta. ITEM, Sicut anima coniūcta eſt uerbo in unitate perſonæ immediatè, ita & corpus: ſed anima ſtatim quando unita fuit uerbo Dei perfecta fuit in uirtute, & ſcientia: ergo & pari rōne corpus in quātitate, & figura: non ergo uidetur, quòd ꝑ ſucceſſionem temporis quantitas corporis Chriſti quantum ad quātitatem molis ad perfectionem ſit deducta.

RESOLVTIO.

Potuit quidem Deus abſolutè, ſed incongruum adiudicauit, Chriſti corpus ad ꝑfectam quantitatis molem inſtantaneè deduci.

RESPON. Dicendum, quòd corpus Chriſti quantum ad quantitatum molis ad perfectionem deductum eſt per ſucceſſionem temporis: & rō huius eſt, quia perfectio quantitatis illius corporis fuit operatione naturæ, cuius eſt operari ſecundùm ſucceſſionem tēporis. Si autē quæratur, unde eſt, ꝙ Deus corpus illud ad perfectionem uoluit deduci mediante naturæ operatione. Dicendum, quòd hoc fecit Deus ualde congruè. Hoc eñ quāuis aliō modo facere poſſet: ſic tamen fecit ad confirmandam fidei ueritatem; & ad commēdandam humilitatis uirtutem, & ad conſeruandam uniuerſitatis legē. In hoc enim fidei ueritas confirmatur, dum manifeſtè oſtenditur per conuerſationem diutinam, & ſimilem modum proficiendi in ætate, quòd Chriſtus non phantaſticam, ſed ueram carnem aſſumpſit; & hoc quidē ualde fuit oportunum, quia ſine fidei ueritate nullus eſt incarnationis fructus. Humilitatis etiam uirtus in hoc commendatur, dum Dei filius, q̄ eſt rex regum & dominus dominantium factus eſt paruulus: & q̄ prius nullo indigebat; lacte materno, ſicut alij paruuli, paſcebatur, pannis inuoluebatur, & alia plura geſſit, quibus humilitatis

utili-

utilitas commendatur:& hoc ualde oportunum fuit: quia propter hoc potiſſimè Deus deſcendit de cœlo, ut ſuperbiam extirparet. Vniuerſitatis etiam lex, & ordo conſeruatur: quia Deus unicuiq; naturæ conceſſit propriam operationem:nec utitur miraculis; ubi natura per ſe ſufficienter poteſt operari. Et quia natura in Chriſto ſatis ſufficienter poterat Xp̄i corpus ad ꝑfectam quātitatē deducere,ita quòd in nullo derogabatꝰ eius dignitati; ideo noluit Deus tempus anticipare, ut tam q̄ uniuerſitatis iuſtus adminiſtrator,unumquodq; iuxta uirtutem ſibi competentē operari fineret. Et hoc quidem conueniebat: qa naturam nolebat perimere, ſed reparare; & in hoc inſinuatꝰ, quòd maior poteſtas uſum inferioris poteſtatis non debet abſq; cauſa priuare. Et ſic patet, ꝙ ualdè rōnabiliter Deus corpus Xp̄i ad perfectam quantitatem molis deduxerit per temporis ſucceſſionem. Vnde & rationes hoc probātes concedendæ ſunt.

Ad illvd ergo, quod primò obijcitur in contrarium de auctoritate Hierem. Dicendum, quòd uir dr̄ ibi Chriſtus ſ. à uigore animi,quia plenus fuit uirtutibus,& ſcientia ab inſtanti conceptionis. Ad illvd,quod opponitꝰ, quod nouum fuit. Dicendum, ꝙ nouitas attenditur in hoc, ꝙ ipſe erat Deus,& hō:cuius ſimile nunquā præceſſerat.Et in hoc ēt: quia ab inſtanti conceptionis uir fuerat adeo perfectus,quòd ꝑficere nunquam potuit: & huius ſimile nunquam fuit. Et ſic patet,ꝙ nō oportuit,ꝙ eſſet quantitatis perfectę, ad hoc ꝙ nouū q̄d eſſet. Vnde rō illa peccat ſecundùm couſequens. Ad illvd,quod obijcitur,ꝙ uirtus infinita operatur in inſtanti. Dicēdum,ꝙ uerum eſt, qn̄ uirtus infinita operatꝰ ſecundùm totalitatē ſuæ potentię,& operatꝰ per ſe: in perfectione aūt dominici corporis non tm̄ operatur uirtus diuina, ſed etiam creata: cuius eſt operari ſucceſſiuè,ſicut oſtenſum eſt ſupra:& illius eſt operari ſucceſſiuè, cum ſit uirtus finita. Ad illvd,quod obijcitꝰ, ꝙ ab inſtanti conceptionis fuit perfectus uirtute,& ſcientia. Dicendū, ꝙ non eſt ſimile: quia quamuis deceret Deum aſſumere aliquas pœnalitates ad redemptionem noſtram: non tamen decebat aſſumere culpam,uel ignorantiam: ideo magis habuit horum oppoſita in conceptione,ſ.uirtutem, & ſcientiam, quàm in inſtanti produci ad corporis quantitatem perfectam.

Qvaestio II.

An Chriſti corpus in inſtanti formatum & organizatum fuerit?

Vtrvm membrorum formatio,& diſtinctio facta ſit ſubitò, an ſucceſſiuè i corpore Dominico. Quòd non ſubitò, uidetur Aug. tractās illud uerbum Ioan. Soluite templum hoc. Dixerunt Iudæi Quadraginta & ſex annis &c. ibi Aug. Hic numerus perfectioni dominici corporis congruit: quia ut dicunt phyſici, tot diebus forma humani corporis ꝑficitur; ergo non uidetur,ꝙ corpus Chriſti ab inſtanti conceptionis organizatum fuerit & formatum. Si tu dicas (ſicut dicit Magiſter in litera) ꝙ hoc dictum fuit propter incrementum molis; tūc non uidetur ꝙ Quadraginta ſex diebus perfectū ſit; quia ad perfectio-

Li. 4. de Trin. c. 5. i pri. Tom. 3. et in li. 83. q. 4 et 56. i fi. Tom. 4.

fectionem hanc nō peruenit uſq; ad annos 20. ITEM. Hebr. Per oia debuit fratribus aſſimilari; ergo uidetur, ꝙ in modo formationis corporis ſequitur aliorum hominum corpora; ſed corpora aliorū hoīum ſucceſſiuè formātur: ergo uidetur, ꝙ ſimiliter corpus Chriſti. ITEM. Corpus christi nutritū, & augmentatum fuit ſucceſſiuè ſicut corpora aliorum hoīum: ergo uidetur pari rōne, ꝙ fuerit ſucceſſiuè formatum. ITEM. Formationem ueri corporis antecedit conſolidatio, & conſolidationem antecedit conuerſio, & conuerſionē ſeminis deciſio: ſi ergo quælibet illarum operationum non poteſt fieri in minori quàm in inſtanti, & una eſt ordinata ad aliam: ergo uidetur, ꝙ formatio corporis nō poterit eſſe inſtantanea.

Cap. 2.

SED CONTRA. Aug. in Lib. de fi. ad Pet. Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites; non carnē Chriſti ſine diuinitate in utero Virginis conceptam, priuſquàm ſuſciperetur à uerbo fuiſſe: ſed uerbū non ſuſcepit, niſi carnem formatam & cōceptam pfectè, & in inſtanti ſuſcepit eam: ergo uidetur, ꝙ in inſtanti corpus Chriſti fuerit ad perfectionis organizationem deductum. ITEM. Aug. in Lib. de Trin. Nō ex utero Virginis prius caro concepta eſt, & poſtea diuinitas uenit in carnem: ſed mox ut Dei uerbum in uterum uenit, factum eſt caro, ſeruata proprietate naturæ: & perfectus hō in ueritate carnis, & aīæ. ITEM. Virgo B. dicitur concepiſſe filium Dei rōne carnis aſſumptæ ex ipſa: ſed non eſt ibi cōicatio idiomatum, niſi propter unionem: non eſt autem unio niſi ad naturam perfectam;

Cap. 18 i prin. Tom. 3.

cum ergo in inſtanti conceptionis uerum ſit dicere, filium Dei conceptum ex Virgine, neceſſe fuit etiam corpus ad perfectam organizationem eſſe deductum. ITEM. Conceptio Chriſti fuit uirtute mirabili, & mirabiliter operante: ſed uirtus mirabiliter operans eſt infinita: & operans infinitè: ergo uidetur, ꝙ eius operatio debebat eſſe inſtātanea: & ſi hoc, corpus Dominicum in inſtāti in perfecta organizatione fuit conſtitutum.

RESOLVTIO.

Et ex parte verbi aſſumentis, & ex parte S. S. efficientis: & ex parte Virg. concipientis cōgruit Chriſti corpus in inſtanti cōceptionis ſuæ perfectè organizari.

RESPON. Dicendum, ꝙ abſq; dubio (ſicut di. Aug.) corpus Chriſti ab inſtanti cōceptionis habuit perfectionem organizationis. Et ratio huius ſumi pōt ex parte uerbi aſſumentis, & ex parte uirtutis efficiētis, & ex parte Virginis cōcipientis. Ex parte uerbi aſſumentis: quia nō decebat uerbum aſſumere partem humanæ naturæ, & eſſe hoīem ſecundùm qd, ſed totam humanam naturam; & ita carnem, & animam: maximè cum aīa dat carni congruentiam, ut uniatur cum diuina natura, ſicut oſtenſum eſt ſupra. Et quoniam anima non eſt nata uniri, niſi carni formatę, & organizatæ: ideo in primo inſtanti conceptionis neceſſe fuit corpus Chriſti ad perfectionis organizationem perduci. Rō etiam ex parte uirtutis operātis: quia ibi uirtus diuina operabatur mirabiliter. Hoc enim eſt miraculum miraculorum, quòd fœmina concipiat Deū. Et ideo ad ſuæ mira-

Diſt. 2. ar. 2. q. 2.

mirabilis potentiæ oſtenſionem ſubitò formauit illud corpus: qđ natura non poteſt formare, niſi ſucceſſiuè. Ratio uerò nihilominus eſt ex parte Virginis cõcipiẽtis; quæ ſtatim ut conſenſit, repleta fuit ſpũ S. & mater dei effecta: iuxta illud, quod angelus annunciabat. Et quoniã mater Dei non eſſet, niſi Deus unitus eſſet carni, quam cõceperat; & caro nec deo, nec animæ congrueret; niſi haberet membrorum diſtinctionem cõuenientem: hinc eſt, ꝙ ab inſtanti conceptionis corpus Chriſti debuit in membrorum diſtinctione perfectum eſſe. Vnde concedendę ſunt rationes ad iſtam partem inductæ.

Ad illvd, quod opponitur, ꝙ numerus Quadraginta ſex dierum conuenit perfectioni corporis Dominici. Dicendum, quod in ſcriptura frequenter res tunc dicitur fieri, cum innoteſcit; & ꝑ hunc quidem modum uerbũ Auguſt. eſt intelligendum: quia & ſi corpus Dominicum ab inſtanti conceptionis fuit formatum, non tamen apparuit, nec percipi potuit præ paruitate quãtitatis molis: ſed poſt Quadraginta ſex dies ad tantam quantitatem perfectionis deductũ eſt, quòd aſpectibus hominũ patere potuit. Vnde corpus Chriſti in crem ẽto cum alijs corporibus ſimilitudinẽ habuit: quamuis non haberet ſimilitudinem in formatione primaria: non enim naturaliter, ſed mirabiliter formatum fuit. Et ſic intelligenda ſunt uerba Auguſt. in Quarto Lib. de Trin. Et in Libr. 83. quæſtionum, quæ ad pręſens omittuntur ad uitandam prolixitatem.

Ad illvd autem, quod opponitur de uerbo Apoſtoli, Quia per oĩa debuit fratribus aſſimilari. Dicẽdum, ꝙ uerum eſt quantum ad ea, quæ faciebant ad reparationẽ generis humani: ſicut hoc qđ eſt tentari, conuerſari cum hominibus, & pati. Sed in modo conceptionis, quia in nobis annexam habet traductionẽ originalis peccati, non debuit aſſimilari: quia non cõpetebat hoc hominum mediatori, & reparatori. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ ſimiliter fuit nutritum, & augmẽtatum. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia noſtra augmentatio, & nutritio culpam nõ habet annexam, ſicut noſtra generatio: & ita non ſic debuit aſſimilari in generationis primordio, ſicut in augmento, & nutrimẽto. Ad illvd, quod obijcitur, quòd formationẽ ueri corporis pręcedit conſolidatio, & cõſolidationem conuerſio, &c. Dicendum, ꝙ duplex eſt ordo, uidelicet ſecundùm tempus, & naturam, uel ſecundùm naturam tantum. Iſti autem tres actus ordinẽ habẽt in noſtra generatione utroque modo: quia noſtra generatio eſt à uirtute finita, quæ operatur in tempore. In generatione autẽ Chriſti non habent ordinem niſi ſecundũ naturam: & qm̃ habentia ordinẽ ſecundũ naturã ſimul eſſe pñt tpe abſq; aliqua incõpoſſibilitate; hinc eſt, ꝙ nihil impedit illos actus eſſe in generatione dñica: q̃uis non ſint ſimul in nr̃a gñatione. Vnde rõ illa non cogit, qa aut procedit ab ordine ſecundùm naturã ad ordinẽ ſecũdũ tps: aut procedit ab operatione naturę ad operationem uirtutis diuinæ. Et nullo iſtorum modorum eſt ibi neceſſitas conſequentiæ.

DISTINCTIO QVARTA.

Qualiter caro Chriſti fuerit per Spiritum S. concepta.

CVM verò incarnatio verbi, (ſicut in ſuperioribus tractatum eſt) operatio verè ſit patris & filij & ſpiritus ſancti, inueſtigatione dignum nobis videtur, quare in ſcriptura ſpiritui ſancto hoc opus ſæpius tribuatur, & de ipſo Chriſtus conceptus & natus memoretur. Non enim ideo operatio incarnationis Spiritui ſancto ſæpius tribuitur, quòd eam ipſe ſolus ſine patre ac filio fecerit: ſed quia, Spiritus ſanctus eſt charitas & donum patris & filij, & ineffabili Dei charitate verbum caro factum eſt, & ineffabili Dei dono filius Dei ſibi vniuit formam ſerui. Non ergo frequens denominatio Spiritus ſancti ab illo opere patrem vel filium ſecludit, ſed potius vno nominato, tres intelliguntur: ſicut fit ſæpè in alijs operibus. Vnde Aug. ſuper hoc mouens quæſtionem, in hunc modum eandem determinat in Enchi. ita inquiēs. Cum illam creaturā; quam Virgo concepit & peperit, quamuis ad ſolam perſonam filij pertinentem tota trinitas fecerit (neque enim ſeparabilia ſunt opera trinitatis) cur in ea facienda Spiritus ſanctus ſolus nominatus eſt? An etiam quando vnus trium in aliquo opere nominatur, vniuerſa operari trinitas intelligitur? ita verè eſt, & exemplis doceri poteſt. Audiſtis propoſitam quæſtionem, & eiuſdem ſolutionem vel expoſitionem.

Ioan. 1 Ad phi. 2. Salutio

In Enchi. ca. 38. Tō. 3.

Quo ſenſu dicatur Chriſtus conceptus & natus de Spiritu ſancto.

Sed non eſt in hoc diutiùs immorandum, Illud enim mouet quomodo dictus eſt Chriſtus natus de Spiritu ſancto, cum filius nullo modo ſit Spiritus ſancti? Nunquid dicturi ſumus patrem hominis Chriſti eſſe Spiritum ſanctum, vt deus pater verbum genuerit, Spiritus ſanctus hominem, ex qua vtraq; ſubſtantia Chriſtus vnus eſſet, & Dei patris filius ſecundùm verbum & Spiritus ſancti filius ſecūdùm hominem quòd eum Spiritus ſanctus tāquam pater eius, de matre Virgine genuiſſet? Quis hoc dicere audebit, cum hoc ita ſit abſurdum, vt nullæ fidelium aures id valeant ſuſtinere? Proinde cum fateamur Chriſtum natum de Spiritu ſancto ex Ma-

Mat. 1

Ibidem

ria virgine, quomodo nõ ſit filius Spiritus ſancti, & ſit filius Virginis, cum & de illo & de illa ſit natus, explicare difficile eſt. Proculdubio non ſic de illo, vt de patre: ſic aũt de illa, vt de matre natus eſt. Non eſt autem concedendum quicquid de aliqua re naſcitur, continuò eiuſdem rei filium nuncupandum. Vt enim omittam, aliter de homine naſci filium, aliter capillum, aliter pediculum, & lubricum; quorum nihil eſt filius. Vt ergo hæc omittam, quoniam tantæ rei deformiter cõparantur, certè qui naſcuntur ex aqua & Spiritu ſancto, non aquæ filios eos rectè quiſpiam dixerit, ſed dicuntur filij Dei patris, & matris eccleſię. Sic ergo de Spiritu ſancto natus eſt Chriſtus, nec tamen filius eſt Spiritus ſancti. Sicut econuerſò non oẽs, qui dicuntur alicuius filij, conſequens eſt, vt de illo etiam nati eſſe dicantur, vt illi qui adoptantur. Dicuntur etiam filij gehennæ, non ex illa nati, ſed in illam præparati. Cum itaq; de aliquo naſcatur aliquid, & non ita vt ſit filius, nec rurſus omnis qui dicitur filius, de illo ſit natus, cuius dicitur filius; profecto modus iſte quo natus eſt Chriſtus de Maria ſicut filius, & de Spiritu ſancto non ſicut filius, inſinuat nobis gratiã Dei, qua homo nullis meritis precedentibus in ipſo exordio naturæ ſuæ, quo cæpit, verbo Dei copularetur in tantæ perſonæ vnitatem, vt idem eſſet filius Dei, qui filius hominis, & filius hominis, qui filius Dei: & ſic in naturæ humanæ ſuſceptione fieret quodãmodo ipſa gratia illi homini naturalis, qua nullũ poſſit admittere peccatum. Quæ gratia ideo per Spiritum ſanctum eſt ſignificata, quia ipſe propriè ſic eſt Deus, vt ſit etiã Dei donum. Per hoc ergo quòd de Spiritu sãcto eſſe natiuitas Chriſti dicitur, quid aliud quàm ipſa gratia Dei demonſtratur; qua mirabili, & ineffabili modo verbo Dei eſt adiunctus atque connexus, & diuina gratia corporaliter repletus?

Ibid. c. 29. Ioan. 3 Mat. 1 Ibid. c. 40. Ibid. c. 37. ca. 41.

Alia ratio, qua dicitur natus de Spiritu ſancto.

Poteſt etiam dici Chriſtus ſecundùm hominem, ideo natus de Spiritu ſancto, quia eum fecit. Inquãtum enim homo eſt, & ipſe factus eſt, vt ait Apoſt. Conceptus ergo & natus de Spiritu ſancto eſſe dicitur, non quòd Spiritus ſanctus fuerit Virgini pro ſemine: non enim de ſubſtantia Spiritus ſancti

Verba sũt Augu. cap. 38. Enchir. Gala. 4

Hiero. ad Damaſum Papum ĩ explanatione ſymboli cap. 5. Tom. 3.

ſemen partus accepit, ſed quia per gratiam Dei & operationem Spiritus ſancti de carne Virginis eſt aſſumptum, quòd verbo eſt vnitũ. Et in Euang. ſecundùm hanc intelligentiam legitur de Maria, quòd inuenta eſt in vtero habẽs de ſpiritu ſancto. Cuius dicti rationem Ambr. inſinuans in 2. Lib. de ſpiritu ſãcto, ait, Quod ex aliquo eſt, aut ex ſubſtãtia, aut ex poteſtate eius eſt. Ex ſubſtantia, ſicut filius qui à patre vel ex patre, & ſpiritus ſanctus, qui à patre & filio procedit. Ex poteſtate autem ſicut ex Deo omnia. Quomodo ergo in vtero habuit Maria ex ſpiritu ſancto? Si quaſi ex ſubſtantia, ergo ſpiritus in carnẽ, & oſſa conuerſus eſt. Non vtiq;. Si verò quaſi ex operatione & ptãte eius Virgo concepit, quis neget ſpiritum ſanctum dominicæ incarnationis auctorem?

Quare Apoſtolus dicat Chriſtum factum: cum nos eum fateamur natum.

Gloſ. ſup c. 6. Rom. 1 Gala. 4

Sed queri poteſt, cum nos ſaluatorẽ natum profiteamur, cur Apoſtolus eum factum dicat ex ſemine Dauid, alio loco factum ex muliere; cum aliud ſit fieri, aliud naſci. Aliquid ergo ſignificauit hoc dicto. Quia enim non humano ſemine concreata eſt caro Domini in vtero Virginis, & corpus effecta, ſed effectu & virtute ſpiritus ſancti; ideo Apoſt. dicit factum, non natum. Aliud eſt enim ſemine admixto & ſangnine coagulato generare: aliud eſt non permixtione, ſed virtute procreare: poſſunt enim homines generare filios, ſed non facere. Ecce quare dicit Apoſtolus factum, & non natum, ne eius ſcilicet natiuitas, quæ fuit ſine virili ſemine, noſtrę ſimilis putaretur, quæ conficitur ſeminum cõmixtione. Ideo autem cum factum diceret Apoſt. addidit ex ſemine Dauid, quia etſi non interceſſit ſemen hominis in conceptione Virginis, tamen quia ex ea carne Chriſtus formatus eſt, quæ conſtat ex ſemine, rectè dicitur, quia factus eſt.

SUPRA determinauit Mr̃ de ſctificatione Virg. q̃ fuit pambula ad conceptionem Xpi. In hac parte determinat de ipa cõceptione dñi. Et qm̃ conceptio xpi hẽt cõparationẽ ad ſpũm S fœcundantẽ, & ad virginẽ cõcipiẽtẽ: iõ pars illa diuidit̃ in duas partes. In quarũ pr͞ia determinat de cõceptiõe xpi in cõparõne ad ſpũm S. In ſecũda determinat de ea in cõparõne ad Virginẽ. ibi. *Sed queri põt, cũ nos ſaluatorẽ.*] Pr͞ia pars in partes tres diuidit̃. In quarũ prima ponit, ul̃ exponit, ueritatẽ aſſignãs, quare

quare incarnationis myſteriũ ſit S.S.attribuẽdũ. In ſcd̃a uerò mo uet dub.ex his,q̃ dicta sũt,hñẽté ortũ.ibi.*Sed nõ eſt diutiùs &c.*]In tertia uerò ſubiungit maiorẽ explanationẽ pdictorũ.ibi.*Profectò modus iſte,&c.*]Prima pars habet duas.In pria exprimit ueritatẽ.In ſcd̃a cõfirmat eã p autho. ibi.*Vnde Aug. ſuper hoc, &c.*] Silr ſcd̃a pars,in qua mouet dub. diuidit ĩ duas. In j. parte ponit qõnem.In ij.ſolutionẽ.ibi.*Non eſt autẽ cõcedendũ &c.*]Tertia pars,ubi ponit explanationẽ,diuidit in duas. In quarũ pria ponit unũ explanãdi modũ ſcd̃m Aug. In ſecunda aliũ. ibi. *Poteſt etiam dici &c.*]

Dub.1. SEd *potius vno &c.*]Obijcit.Nominata eſsẽtia, nõ de neceſſitate intelligit perſona:ergo noĩata una pſona,multò minus ĩtelligit alia.Itẽ.Si noĩata una pſona intelligit alia : ergo dicto q pr gñet, ur q & filius generet. Dicẽdũ, q pr põt noiari reſpũ actus ſubalis, uel pſonalis. Si reſpũ eſſentialis actus;qa una eſsẽtia ẽ ĩ tribus;& qcq̃d eſſentiale cõuenit uni, conuenit & alteri:una pſona noĩata, noĩatur & altera p neceſſitatẽ cõſequẽtię:maximè cũ actus ille eſt reſpũ effectus creati;in quo relucẽt appropriata tribus pſonis. Et ſic patet rñſio ad utrãq; obiectionẽ;utraq;.n.currit ſcd̃m pdicationem aliquã, q ita contingit uni, q alio modo eſt extranea alteri.

Dub.2. *Qui naſcuntur &c.*]Contra. Si non dr mater niſi ſecundũ aliquã tranſlationẽ;& ſimilitudo tranſlatiua põt reperiri in aqua, ſicut & in eccleſia; ur q poſsint dici filij aquę,ſicut filii eccleſię.Iuxta hoc quæritur, cũ lumbricus naturaliter naſcatur ex hoĩe,quare nõ dicitur filius eius. Reſpond.Dicendum,q filius, & pater non ſolùm dicuntur ab originis habitudine, ſed dẽnt habere expreſſam ſimilitudinem. Qm̃ ergo aqua non hẽt expreſſam ſimilitudinẽ ad eum, qui renaſcitur; ſed potius ad gratiam,p quam renaſcitur,etiam q̃ expreſſam habet ſimilitudinẽ ad eum,qui naſcitur,qui nihil aliud eſt q̃ congregatio fidelium : ideo renati ex aqua dicuntur filii eccleſię,non filii aquæ.Per hãc eãdem rationem lumbricus non debet dici filius hominis, quamuis ex ipſo naſcatur; per hoc, q non habet ad eum ſimilitudinem. Et ideo rectè Aug. infringit illud argumẽtum per illa exempla. Hoc naſcitur ex illo: ergo eſt filius eius: quia filiatio plus dicit, quã natiuitas. Nam filiatio dicit originem cum aſsimilatione.

Dicuntur etiam filij,&c.] Contra.Ex hoc q aliquid præparatur ad aliquid poſt ſuum eſſe, uidet potiùs rõnem patris, q̃ filii in ſe habere:ergo ur,q potius deberẽt uocari patres gehennæ,q̃ filii.Dicendum, q duplicem habet proprietatem filius reſpectu patris. Vna attenditur quantùm ad emanationem,& altera quantũ ad poſſeſsionis hæreditatem : & prima antecedit,& ſecũda ſubſequitur. Et filii gehennæ dicuntur non rõne primæ proprietatis, ſed rõne ſecundæ,ad quam preparant per aliquã aſsimilationẽ in peruerſis actibus, in quibus imitantur diabolũ, cuius habitudo eſt gehẽna. Dub.3.

Diuina gratia &c.] Contra. Si enĩ gratia nõ fuit in corpore, ſed ſpũ; non uidet q fuerit repletus corporaliter,ſed ſpũaliter.Dicendũ; q hoc uerbum quo Chriſtus Dub.4.

dici-

dicitur repletus corporaliter gratia, tripliciter exponitur. Vno mõ dicitur repletio corporalis ꝑ oppoſitionem ad umbrã figuræ: ueritas.n. ſe habet ad figuram ſicut corpus ad vmbram. Vnde repletus corporaliter dicitur, id eſt uere, non tantùm figuratiuè. Alio modo poteſt exponi, ut dicatur corporaliter repleri: quia ipſum corpus fuit in unitatem perſonæ aſſumptum. Vnde per corporalem repletionem intelligimus perfectam corporis & gratuitã animæ unionem. Tertio modo poteſt exponi, ut dicatur corporaliter repletus per ſimilitudinem ad triplicem dimẽſionem. Quia deitas fuit in Chriſto ꝑ eſſentiam, ſicut in omnibus creaturis, & ita per modum longitudinis. Et per gratiam ſicut in omnibus ſanctis: & ſic per modum latitudinis. Et per unionem, & ad modum profunditatis. Et iſtud tactum fuit plenius in Primo libr. Diſt. 37. *Par. 1. art. 1. & 2. ꝑ totum.*

Dub.5. *Natus de ſpiritu ſancto, &c.*] Cõtra. Hoc.n. non habetur in Symbolo: ſed conceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria Virgine. Quæritur ergo, quare magis attribuitur conceptio ſpiritui ſancto, quàm natiuitas. Reſpon. Dicendum, ꝙ utrumque poteſt attribui utriq;: in ſymbolo tamẽ magis at attrbuitur ipſa conceptio ſpiritui ſancto, quàm natiuitas propter ſanctificationem, quæ fuit in ipſa conceptione. Et quia nomen natiuitatis plus appropinquat ad actum generationis, & ipſa conceptio ad fabricationẽ corporis: unde magis propriè dicitur conceptus de ſpititu ſancto. Hæc.n. præpoſitio De, tenetur ibi nõ materialiter, nec ſubſtantialiter, ſed poteſtatiue. Et ipſa conceptio potiſſime Sancto Spiritui habet attribui, &c.

Conceptus ergo &c.] Innuit Magiſter, ꝙ Chriſtus conceptus eſt de Spiritu Sancto: quia per gratiã Dei, & operationem, &c. Si enim hęc eſt ratio, uidetur pari ratione ꝙ ſpiritus Sanctus eum genuit: & hoc ꝓbatur per Glo. Matt. 3. Potens eſt Deus de lapidibus, &c. In huius rei teſtimonium Deus genuit de Sara filium: ergo uidetur, ꝙ multofortiùs poſſit dici, quòd generauit filium de Virgine Maria, ſi concipit de ſpiritu Sancto. Reſpon. Dicendum eſt ad hoc, ꝙ ſicut in ſequenti c. habetur. Differt generare, & facere. Quia facere dicit operationem uirtutis effectiuæ, ſiue cauſæ efficientis, maxime per uoluntatem. Generare uerò dici productionem alicuius ꝑ modum naturę, maximè cum attẽditur quantùm ad deductionẽ rei in eſſe: & ideo non conceditur aliquo modo, ꝙ ipſum genuit: quia ipſum formauit ex Virgine per uoluntatem, & gratiam, non per naturam. Qđ uerò obiicit de Glo. debet exponi cauſaliter, Deus genuit filium de Sara, idest fecit ut Sara filium gigneret: locutiones autem impropriæ non ſunt extendendæ. *Dub.6.* *Cap.3.*

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An conceptio filij Dei attribui debeat Spiritui Sancto?

AD intelligentiam autem huius partis incidit hic quæſtio de cõceptione Chriſti q̃tum ad tria. Primò enim quæritur de ipſa conceptione in comparatione

ratione ad ſpiritum ſanctum efficientem. Secundò de ipſa quantum ad gratiam interuenientem. Tertiò de ipſa quantum ad Virginem concipientem. Hæc enim tria tangit Magiſter in litera Circa primum quæruntur tria. Primò quæritur, utrum filij Dei incarnatio, uel cõceptio appropriari debeat ꝑſonæ Spiritus ſancti? Secundò quæritur, utrum Spiritus ſancti filius debeat Xp̃s appellari. Tertiò quęritur, utrum Chriſtus poſſit dici filius trinitatis.

VTRVM filij Dei incarnatio debeat appropriari Patri, an Spiritui Sancto? Et ꝙ Patri, uidetur. Xp̃i incarnatio, uel conceptio nõ eſt aliud, q̃ filij miſſio; ſed filii miſſio magis cõpetit patri, q̃ ſpiritui ſancto: ergo pari ratione & incarnatio, & conceptio. ITEM, Filii incarnatio nõ eſt aliud, quàm eius donatio: unde in eius natiuitate cantamus, Filius datus eſt nobis; ſed donatio maximè competit patri, iuxta illud Io. Sic deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret; ergo uidetur ꝙ conceptio debet appropriari patri, non Spirituiſancto. ITEM, Annunciatio conceptionis filii Dei facta eſt ꝑ angelum Gabrielem, qui eſt fortitudo Dei: ſed fortitudo, ſiue potentia appropriat̃ patri, non ſpirituiſancto: ergo pari ratione & incarnatio ITEM. Potentia diuina maximè manifeſtatur in operatione illa, cuius extrema diſtant diſtantia maxima, ſiue infinita: ſed filii Dei, & creaturæ eſt infinitè diſtantium unio: ergo in operatione illa eſt potentiſſimę diuinæ potẽtiæ manifeſtatio: ſed hmódi opus apꝓpriat̃ patri, non Spũi ſc̃tó; ergo nó cõceptio.

Iſa. 9. *Cap. 3.*

SED CONTRA. Quod debeat appropriari filio, uidetur. Opus cõceptionis pertinet ad opus reparationis; ſed opus reparationis ꝑtinet ad uerbum; ergo & ipſa conceptio. ITEM. Ei propriè formatio carnis attribuitur, cui attribuitur aſſumptio; ſed carnis aſſumptio attribuit̃ ſoli uerbo; ergo uidetur, quòd ſoli ei debeat appropriari ipſa cõceptio. ITEM. Ei perſonæ potiſſimè debet appropriari carnis conceptio ex tempore, cui potiſſimè conuenit conceptio ex æternitate; ſed hęc eſt perſona filii, ſecundùm quòd dr̃. Prou. Nondum erãt abyſſi, & ego iam cõcepta eram. ITEM. Opus, quod eſt maximè diuinæ ſapientiæ manifeſtatiuum, perſonæ filii dei eſt appropriãdum; ſed tale eſt incarnationis myſterium; quia ſicut dr̃ in Iob. Prudentia eius percuſſit ſuperbum; uidetur ergo quòd cõceptionis ſacramentum filio Dei ſit appropriandum. *Cap. 8.* *Ca. 26.*

SED CONTRA. hoc eſt auctoritas in ſymbolo. Conceptus eſt de Spũ ſancto; non dr̃ de patre, uel filio ITEM Luc. Spũs ſanctus ſuperueniet in te. Item. Matth. Quod enim in ea natum eſt, de ſpũ ſancto eſt. ITEM. ratione; eo ꝙ opus incarnationis manifeſtatiuum eſt diuinæ bonitatis, & charitatis; ſed hoc appropriatur ſpiritui ſancto; ergo &c. *Cap. 1.* *Cap. 1.*

RESOLVTIO.

Tametſi oẽs tres ſanctiſſimæ Trinitatis ꝑſonæ operatæ ſint filij Dei incarnationẽ. Nihilominus Spiritui ſancto appropriatur, ut tum munda, tũ charitatiua credatur.

RESPOND. Dicendum, quòd opus incarnationis manifeſtatiuum eſt diuinæ potentiæ, ſapię, & bonita-

tis, ſecundum diuerſas conditiones in ipſo repertas. Cõtingit.n. loqui de ipſo quantũ ad ipſa unibilia, & quantum ad unionis modũ, & quãtum ad unionis fructũ. In cõparatione ad unibilia, inter quę eſt infinita diſtantia, manifeſtatur diuina potentia. In cõparatione uerò ad unionis modũ congruentiſſimum, prout cõpetebat ad humanũ remedium manifeſtatur Dei ſapientia: in cõparatione uerò ad fructum, ſiue effectũ conſequentem, quo ſe obtulit Deo, & patri in odorẽ ſuauitatis, manifeſtatur diuina bonitas, miſericordia, & charitas. Et hoc eſt quod dicit Dam. Monſtratur ſimul in incarnatione bonitas, iuſtitia, & ſapientia Dei. Bonitas quidem: quia nõ deſpexit proprij plaſmatis infirmitatem; ſed uiſcera ei cõmota ſunt, ipſo cadente; & manũ porrexit. Iuſtitia, quoniam homine uicto, p illum, & non alium fecit uincere tyrannum? Sapientia quoniam inuenit aporiam, i. uulneris difficilis curã, uel ſolutionem decentiſſimã. Quoniã ergo in incarnationis opere ſecũdũ cõſiderationes diuerſas cõuenit inuenire appropriata tribus perſonis ualde excellẽter, & pręcipuè: hinc eſt ꝙ cõceptio cum ſit opus triũ perſonarũ, appropriari põt tribus pſonis ſecundùm diuerſas cõſiderationes: ſicut oſtẽdunt rõnes, q̃ prius inductæ ſunt Scriptura tñ magis appropriat ſpũi S. q̃ alicui triũ perſonarũ. Et hoc duplici rõne, uidelicet pp erroris excluſionẽ, & propter ueritatis manifeſtationem. Propter erroris excluſionem: quia in conceptione humana conſueuit ſe immiſcere fęditatis concupiſcentia, ac p hoc originalis culpa: ne illud ergo dicatur fuiſſe in conceptione Chriſti, dr̃ non ſolùm conceptus fuiſſe de ſpiritu, ſed de ſpiritu S. Alia uerò rõ, ppter ueritatis manifeſtationẽ. Illud.n. qđ maximè præparauit Virginem ad filij Dei conceptionẽ, fuit amor diuinus. Vnde quẽadmodũ mulier concipit per uiri dilectionem, uel delectationem, & ipſius adhæſionẽ: q̃ eſt cum deſiderio, & amore uirtutis generatiuę: ſic & B. Virgo pp amoris ſingularitatem, ſingulariter concepit ex Deo: & ideo concepiſſe dicitur de ſpiritu S. Et hãc rationem aſſignat Hug. de ſancto Victo. in quodam ſuo lib. ubi ſic dicit. Concepit Virgo Maria de ſpũ S. non ꝙ de ſpiritus S. ſubſtãtia ſemẽ partus acceperit; ſed qa per amorem, & operationẽ ſpũs S. ex carne Virginis diuino partui ſubſtantiam miniſtrauit. Nam qa Dei amor ſingulariter in corde Virginis ardebat; iõ in carne eius mirabilia faciebat: cuius dilectio quia in corde non ſuſcepit ſociũ, operatio in carne illius non habebat exemplum. Et ſic patet quòd propter erroris excluſionem, & ueritatis manifeſtationem incarnatio filij Dei potiſſimè appropriari debet ſpũi S. Et propter has rõnes duas frequẽter in ſcriptura fit appropriatio, ſicut oſtenſum fuit in Lib. 1. *Diſtin. 10. per totum.*

Ex his aũt manifeſta eſt reſpõſio ad obiecta, qa uerum concludunt ſecundum diuerſas uias, ꝙ incarnatiõis myſteriũ diuerſis de cauſis põt appropriari cuilibet triũ pſonarũ. Si qs aũt ex his uelit arguere, ꝙ incarnationis opus magis debet appropriari patri, uel filio, quàm ſpũi S. ad oĩa eſt una

Lib. 3. cap. 1. (margin)

una rñſio: quia procedunt ex inſufficienti,& peccant ſecundũ cõſequens: quia una ſola rõ non ſufficit appropriari uni ſoli ꝑſonæ, ubi reſpectu alterius ꝑſonæ reperitur rõ maioris congruentiæ; & ſic eſt in propoſito. ILLAE tamen duæ rationes, quæ fundantur ſuꝑ hoc, ꝙ filij Dei incarnatio non eſt aliud q̃ miſſio, & cõceptio nõ eſt aliud quàm carnis aſſumptio, non ualét: quia tam miſſio, q̃ aſſumptio important relationem, quæ proprie poteſt reſpicere perſonam patris, & filij: ſed conceptio dicit affectum, & operationem; quę communis eſt tribus ꝑſonis: ꝙ appropriatur ſpiritui ſancto ex cauſis prædictis, quãuis & aliæ rationes cõgruentiæ poſſint aſſignari: ſiue quia nominato ſpiritu ſancto intelliguntur aliæ perſonæ, qui eſt amborum unitas, & cõio; ſicut Aug. explanat in litera. ſiue quia in incarnatione fuit copioſiſſima diuinæ bonitatis effuſio: & ſic ſpũiſancto appropriat̃ conceptio Chriſti, tum ratione ꝓprij, quia eſt amborum unitas: tũ ratione appropriati, quia eſt amborum bonitas. Ex his autẽ ſatis patere põt reſponſio ad obiecta.

QVAESTIO II.

An Chriſtus dici poſſit filius Spiritus ſancti?

VTRVM Chriſtus poſſit dici filius ſpũs ſancti? Et ꝙ ſic, uidetur; quia Damaſ di. Deſcendit in Virginem uerbum, id eſt tanquã ſcopon. i. ſemen: ſed quod operatur ad alicuius generationem mediante ſemine, habet rationem patris: ſi ergo hoc modo oꝑatus eſt ſpiritus ſanctus (ut di. Dama.) ergo eſt pater eius. ITEM. Pater eſt, uel dr̃, qui deducit rem ad eſſe: ergo ſi magis deducit rem ad eſſe, magis debet dici pater: ergo ſi ſpiritus ſanctus magis operatus eſt ad hoc, ꝙ caro Chriſti producere tur in eſſe, quàm aliquis pater reſpectu prolis ꝓcreandæ, uidetur quòd Chriſtus ſit filius ſpiritus ſancti, loquendo propriè.

Spiritus ſanctus cum Virgine operatus eſt filij Chriſti conceptionem, nec minus operatus eſt ſpiritus ſanctus, quã Virgo, ſed multo amplius: ſi ergo Chriſtus dicitur filius Virginis, & Virgo dicitur eius mater, uidetur quòd multò fortiùs debeat ſpiritus ſanctus dici eius pater. ITEM. Omne, quod eſt de aliquo per actum conceptionis habens ſimilitudinem ſubſtantiæ cum illo, dicitur eius pater: ſed Chriſtus conceptus eſt de ſpiritu ſancto, & ſimilis eſt in ſubſtantia cum illo: ergo Chriſtus eſt filius ſpiritus ſãcti. ITEM. Quicunque habet gratiam ſpiritus ſancti, hoc ipſo eſt filius eius; ſed Chriſtus ab inſtanti cõceptionis habuit gratiam excellentiſſimam ſpiritus ſancti: ergo uidetur quòd filiatio conueniat Chriſto reſpectu ſpiritus ſancti.

SED CONTRA. Chriſtus nullius eſt filius niſi natura, ſed ſolius patris, uel matris eſt filius per naturam: nõ ergo ſpiritus ſãcti. ITEM. filiatio reſpicit hypoſtaſim, ſed hypoſtaſis filij dei nullo mõ hẽt cõparari ad ſpm̃ ſctm̃ in habitudine filiationis, immo potiùs in habitudine principij: ergo ſimiliter falſum eſt dicere, ꝙ Chriſtus ſit filius ſpũs ſancti. ITEM. Si Xp̃s eſt filius ſpũs S. ergo ſpũs ſanctus eſt pr̃ Xp̃i, & deus pr̃ eſt pr̃ Xp̃i; ergo duo pr̃es in trinitate. ITEM. Si Xp̃s eſt filius ſpũs ſc̃ti, q̃a operatus eſt

eius

eius conceptionem, ergo pari ratione Chriſtus eſt filius ſuus: ſed hoc nec ratio, nec fides admittit, quòd eadem res ſeipſam gignat; quòd idem ſit pater, & filius ſibi: ergo ſi chriſtus nõ eſt filius ſuus, pari ratione nec ſpũs ſanctus pr̃ eius. ITEM. Ad hoc eſt auctoritas Aug. quàm ponit Magiſter in litera. Quis dicere audebit Chriſtũ eſſe filium ſpũs ſancti, cum hoc ita ſit abſurdum, ut nullæ fideliũ aures hoc ualeant ſuſtinere? Videtur ergo tanquam hęreticum dicere, ſpiritum ſanctum eſſe patrẽ Chriſti.

Vide in Enchi. c.38.et 39.To. 3.

RESOLVTIO.

Etſi Chriſtus de Spiritu S. conceceptus dicatur: quia tamẽ alia pſona non eſt, quàm quæ à patre genita eſt, illius filius dici nõ põt.

RESPON. Dicendum, quòd abſq; dubio iſta locutio non admittit̃, nec eſt admittenda, tum pp uitandum errorem circa generationẽ temporalem, tum circa generationem æternam. Ad uitandum errorem circa generationem temporalem, quia cũ ſecũdùm illã dicat̃ Chriſtus conceptus de Virgine, & ſpũ ſancto; ſi diceretur ſpũs ſanctus eius pater, ſicut Virgo eius mater, iam uideret̃ ex hoc Chriſtus natus eſſe de maria, & ſpũ ſancto; ſicut naſcitur ples de muliere, & uiro: quòd ſi hoc falſum eſt, quia proles partem accipit à patre, & partem à matre accipit: in qua aſſimilatur patri, & matri in eadem forma, & natura; & hoc nõ eſt reperire in Chriſto quantùm ad eius conceptionem: immo ſoli matri aſſimilatur in natura aſſumpta: ideo non debet admitti Chriſtum eſſe filium ſpũs ſancti, ſed ſolius Virginis matris ad manifeſtãdam, & ſeruandam ueritatem, & proprietatem temporalem generationis. Sumitur etiam rõ ex parte generationis ęternæ: quare catholici talem ſermonem non admittant, ne ſcilicet confuſio fiat æternarum relationum, & proprietatum. Vnde cum proprium ſit perſonæ patris generare reſpectu perſonæ filij, nullatenus admittit̃ Chriſtum eſſe filium ſpũs ſancti, in quo Chriſto non eſt alia perſona, uel hypoſtaſis, quàm illa, quàm pater ab æterno genuit: ideo pp uitandos errores tam circa generationem temporalem, q̃ circa æternam, nõ recipiunt theologi prædictam locutionem. Vnde concedendæ ſunt rationes ad prædictam partem.

AD ILLVD, quod obijcitur primò de Dam quòd uerbum dei deſcendit in Virginem ad modum ſeminis Dicendum, quòd ſemen in ſe habet duplicem proprietatem. Vnam in hoc quòd habet in ſe uim actiuam: alteram in hoc quòd agit producendo ſimilem in forma, & natura: Damaſ. ergo aſſumit ſimilitudinẽ ſeminis ad operationem Spũs S. ratione primæ proprietatis, non ſecundæ. Cum uerò aſſumitur in rõne, quòd operatio ad modum ſeminis facit productiuum principium habere habitudinem uel ſimilitudinem patris; hoc intelligitur ratione ſecũdæ pprietatis. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd pater eſt, qui producit rem ad eſſe. Dicendum, q̃ iſta non eſt tota ratio patris: quia neceſſe eſt quòd conueniat in natura, & forma; ſed Spũs S. non cõuenit cum Chriſto in natura, &

forma

forma, ſecundùm quam producit ipſum ad eſſe. AD DVO obiecta ſequentia patet reſponſio per iam dicta. Quod enim opponitur, q Virgo dicitur mater, ergo & Spũs S. pater. Dicendum, quod non eſt ſimile; quia Virgo conformatur Chriſto in natura, ſecundùm quam conceptus eſt ex tempore: ſpũs autem ſanctus quamuis Xp̃o ſit ſimilis in natura, non tñ eius eſt principium ſecundùm illã: & ideo nõ cogit rõ tertia, nec quarta. AD ILLVD, aũt qđ opponit̃, de gratia. Dicendum, q quàmuis de alijs hominibus cõcedi poſſit, quòd ſint filii ſpũs ſancti propter gratiam, quam ipſi ſuſcipiunt immediatè, qua i filiorum Dei adoptionem aſſumuntur: tamen circa Chriſtum non habet locum propter unionem, quæ nõ tantum facit illum hominem eſſe filiũ Dei per gratiam, ſed filium Dei per naturam. Et ideo non ſic concedi tur de ipſo, quòd ſit ſpũs ſancti filius, ſicut conceditur de aliis omnibus hominibus.

QVAESTIO III.

An chriſtus dici poſſit filius Trinitatis?

VTRVM Chriſtus poſſit dici filius Trinitatis. Et quòd ſic, uidetur per hoc q in 2. Cant. Moyſi habetur: ubi dicitur: Nunquid non ipſe eſt pater tuus, qui po[ſſedit] & fe. &c. ſed hoc totum poteſt dici de Chriſto ratione naturæ aſſumptæ: & ſecundùm illa tria dicitur eſſe filius totius trinitatis, cuius eſt poſſidere, facere, & creare: ergo uidetur, quòd hoc Chriſto ſatis catholicè poſſit attribui. Item: Rom. Vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus: Gloſ. ſecundùm illud quòd Deus eſt, non habet fratres: ſecundùm illud quòd primogenitus eſt, fratres dignatus eſt uocare omnes; ſi ergo fratres ſunt eiuſdem patris, & ſunt filii totius trinitatis, uidetur quòd & hoc Chriſto conuenienter poſſit attribui. ITEM. Quando aliqua ſe habent per indifferentiam ad aliquam operationẽ, ſecundùm illam operationem communem, & uniformem recipiunt denominationem: ſed tota trinitas operata eſt incarnationis myſterium: ergo ſi perſona patris dicit̃ eſſe pater Chriſti nõ ſolum quãtum ad deitatem, uel diuinitatem, ſed ẽt quantùm ad humanitatem; uidet̃ ſimiliter quòd tota trinitas poſſit dici pater. ITEM. Quãuis in trinitate unus ſolus ſit pater ꝓpter æternam generationem: tamẽ ex tempore propter effectus temporales tota trinitas dicitur eſſe pater; & perſona patris dicitur non ſolum pater filii, ſed etiam aliarum rerum; ita quòd in nullo præiudicatur proprietati filii: ergo cũ filius ex tempore naturam aſſumpſerit, & æqualem, & uniformem habet comparationem ad totam trinitatem; uidetur igitur q ſicut quantum ad diuinam naturã dicitur eſſe filius patris, ita ſecũdùm humanitatem ſit filius totius trinitatis. ITEM. In Chriſto triplex eſt ſubſtãtia, ſcilicet ſuprema, media, & infima. Suprema ſcilicet diuina, media ſcilicet anima, & infima ſcilicet corpus; ſed Chriſtus ratione naturę ſupremæ eſt filius alicuius. ſ. patris Dei: ratione naturæ infimæ filius alicuius eſt ſcilicet matris, ex qua traxit carnẽ: ergo & ratione medię filius alicuius erit; ſed media, ſcilicet anima eſt à tota trinitate æqualiter, ergo

Deute. 33.

cap. 8.

go uidetur, ꝙ filius totius trinitatis dici poſſit. ITEM. Non eſt maior confuſio in proprietatibus ex comparatione alicuius proprietatis ad plura, quàm ſi de eodem dicantur duo oppoſita, immo multò minor: ſed de Chriſto uerè, & catholice dicuntur duo oppoſita rõne duplicis naturæ mortalis, & immortalis, paſſibilis, & impaſſibilis: ergo multò fortius ratione naturæ aſſumentis poteſt dici filius patris, & ratione naturæ aſſumptæ filius totius trinitatis.

SED CONTRA. Aug. Ieſus neq; ſeruus, neq; trinitatis filius dici poteſt: ergo non poteſt dici filius Trinitatis. ITEM. Filiatio eſt proprietas perſonalis, unde reſpicit hypoſtaſim; ſed in Chriſto eſt una ſola perſona, & hypoſtaſis, q̃ non poteſt diſtingui à tota trinitate ſecundùm illius relationis habitudinem: ergo non uidet̃, ꝙ dici poſſit filius trinitatis. ITEM. Chriſtus non tãtum eſt filius, ſed filius unigenitus, ſecundùm quòd dr̃ Ioan. Vidimus gloriã eius quaſi unigeniti à patre: ſed trinitas non habet aliquem filium unigenitum, cum æqualiter comparet̃ ad omnes: ergo nõ uidetur, quòd Chriſtus poſſit dici trinitatis filius. ITEM. Filiatio præſupponit generationem: generatio autẽ dicit conuenientiam in natura, & diſtinctionem in ſuppoſito: ſed hoc impoſſibile eſt reperire in Chriſto, nec ſecundùm diuinam naturam, nec ſecundùm humanam reſpectu totius trinitatis: ergo nullatenus eſt cõcedenda locutio prædicta.

Li. 5. de Trin. c. 11.

Cap. 1.

RESOLVTIO.

Chriſtum totius Trinitatis filium affirmare, utcunq; abſonum ducimus. Exinde enim aut Arriyzare, aut Neſteriyzare & Sabelliyzare cogeremur.

RESPOND. Dicendum, quòd apud theologos ſecũdùm communem uſum non admittitur iſta locutio: Chriſtus eſt trinitatis filius: ſed huius rationem aſſignant diuerſi diuerſimodè. Quidam enim dicere uoluerunt, quòd hoc eſt ꝑpter proprietatem filiationis, quæ reſpicit perſonam, & hypoſtaſim; & quoniam hypoſtaſis filij dei, ſiue perſona æterna eſt, nec habet originem à tota trinitate, ſed ſolum a perſona patris: hinc eſt, ꝙ quamuis in chriſto ſit reperire humanam naturã à tota trinitate creatam: non eſt tamen concedendum Chriſtum eſſe filium totius trinitatis propter repugnantiam, quæ reperta eſt in hypoſtaſi, hoc eſt in perſona, quæ eſt æterna. Sed ſi rõ iſta interius conſideretur, non uidetur magnæ efficaciæ: quia q̃uis hypoſtaſis Chriſti ſit æterna: nihil tamen impedit ipſum dici filium uirginis rõne naturæ aſſumptæ. Si ergo illi hypoſtaſi in naſci poteſt filiationis habitudo in cõparatione ad matrẽ, ex qua natura illa facta, uel tracta eſt, quare non poteſt in naſci reſpectu totius trinitatis, à qua facta eſt? & ideo ex parte proprietatis filiationis, & æternitatis hypoſtáſis, non uidetur efficax rõ poſſe ſumi ad repudiationem prædictæ locutionis. Et ideo eſt alius modus dicendi, ꝙ prędictus ſermo non recipitur: quia appropinquat errori. Nã Chriſtus cum ſit filius unigenitus Dei patris; non recipitur quòd

ꝙ ſit filius trinitatis ſimpliciter; propter hoc, ꝙ talis locutio ap,ppinquat errori Sabellij, qui poſuit proprietatem patris cuilibet trium perſonarum conuenienter poſſe attribui. Non recipitur etiã ꝙ ſit filius totius trinitatis ꝑ creationem: quia talis locutio appropinquat errori Arrij, qui poſuit Chriſtũ eſſe puram creaturã. Nõ recipitur etiam ꝙ ſit filius totius trinitatis per gratiam: quia talis locutio appropinquat errori Neſtorij, qui poſuit in Chriſto duas naturas, & duas perſonas, diuinã ſ. & humanã. Et quantũ ad humanã perſonam dixit chriſtũ filium Dei per grãm: ergo ſermo prędictus omnino errori impietatis appropinquat: & ideo reſpuitur ab his, q periti ſunt in ſacra ſcriptura. Vnde rationes ad hanc partem concedendæ ſunt; quamuis non multum cogant.

Ad illvd, quod opponitur, ꝙ tota trinitas poſſedit, & fecit, & creauit ſcd̃m humanam naturam. Dicendum, ꝙ aliquos homines ſimpliciter fecit trinitas ſecundũ communem ſui naturam: Chriſtum autẽ non ſimpliciter ſecundùm omnem naturam fecit, quia ſcd̃m diuinã naturã eum ſolus pater genuit: & iõ non eſt ſimile de Chriſto, & alijs hoĩbus. Quãuis enim hoĩes poſſint dici creaturæ Dei: hoc tamen de Chriſto nõ recipitur, ſicut infra meliùs uidebitur, Ad illvd, quod opponitur, ꝙ nos ſumus fratres Chriſti. Dicendum, ꝙ ex hoc non ſequitur, ꝙ Chriſtus ſit filius totius trinitatis; ſed ꝙ nos dicamur filij patris per eum, quamuis nos ꝑ gratiã. ipſe uerò per naturam; ſicut dicit Grego. ſuper illud, Aſcendo ad patrem meum, & patrem ueſtrũ.

Ad illvd, quod opponitur, ꝙ tres perſonæ ſe habent ad naturã aſſumptam per indifferentiã. Dicendum, ꝙ uerum eſt; ſed non ſic ſe habent per indifferentiam reſpectu perſonę aſſumentis, quia aliam habitudinem habet ad perſonam patris, aliam ad perſonam ſpiritus ſancti. Cum autem dicit, Chriſtus eſt filius dei, patris, hoc magis dicitur reſpectu naturæ aſſumentis, q̃ aſſumptæ; quod patet quia dicitur filius patris unigenitus, & naturalis: & ideo ratio illa non cogit, quia ab inſufficienti ꝓcedit. Ad illvd, quod opponit, ꝙ pater non dicitur pater tãtum reſpectu filij, ſed etiam reſpectu aliorum, quorũ eſt cauſa, & principium ex tempore. Dicendum, quòd ſicut pater ex hoc quòd tẽporaliter aliquos adoptat; dicitur eorum pater ex tempore; ſic etiã Chriſtus per generationem temporalem põt dici filius Virginis: nõ tamen põt concludi, quòd ſit filius totius trinitatis; non enim eſt ſimile. Nulla enim confuſio proprietatum incurritur, nec aliquod ueritati ſit præiudicium, aut errori in aliquo appropinquatur; ſi dicatur pater eſſe pater filij ſolùm per generationem, & aliorum per creationem; non ſic autem Chriſtus dicitur filius eſſe totius trinitatis. Nam ſi intelligatur per genertaionem, incurrimus in errorem Sabellij. Si per creationem, appropinquamus errori Arrij. Si ſolùm ꝑ adoptiõis gratificationẽ, errori Neſtorij. Ad illvd, qđ opponiť de natura ſuprema, media, & infima, iam patet reſpõſio ꝑ prædicta: qa cũ illa ſit creata, non recipiť circa Chri-

ſtum filiatio aliqua rõne illa. Poteſt tamen dici, ꝙ nõ eſt ſimile de ſubſtantiis extremis, & in media: quia tum rõne diuinæ ſubſtantiæ tum rõne carnis genitus eſt, & aſſimilatur ſuo principio producenti. ſ. patri, & matri: patri in diuinitate, & matri in humanitate: non ſic autem eſt de ratione animę: & ideo nõ eſt ſimile. AD ILLVD, qđ ultimò obiicitur de proprietatibus abſolutis, ꝙ non faciunt confuſionem. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia illæ ꝓprietates principaliter reſpiciunt naturam, utpote eſſe paſſibilem, & immortalem: ſed filiatio reſpicit ipſam hypoſtaſim, circa quàm multi fuerunt errores, quibus prædicta locutio uidetur appropinquare; & iõ quamuis illæ recipiantur à uiris theologicis tanquam catholicę: hęc tamen reſpuitur tanquam aduerſaria fidei Chriſtianæ.

ARTICVLVS. II.

QVAESTIO I.

An incarnatio Chriſti fuerit ex mera liberalitate: uel eam praceſſere aliqua merita ſanctorum Patrum?

CONSEQVENTER quærit̃ de cõceptione chriſti in cõparatione ad gratiam interuenientem; & circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur de gratia illa in cõparatione ad merita eccleſiæ. Secundò in comparatione ad meritum Virginis Mariæ. Tertiò in comparatione ad dignitatem naturæ aſſumptæ.

VTRVM Chriſti cõceptio uel icarnatio fuerit ex mera gratia, an hoc impetrauerunt plura Patrum ſanctorum merita. Et ꝙ fuerit ex mera gratia, uidet̃: Apoſtolus ad Titum. Apparuit benignitas, & humanitas ſaluatoris noſtri non ex operibus iuſtitiæ: ſed apparitio illa benignitatis, & humanitatis eſt filii Dei humanatio, ſicut in Gloſ. dr̃, Cum benignus, & humanatus Deus noſter apparuerit: ergo uidetur ꝙ filii Dei humanatio non fuerit mediãtibus noſtris meritis. ITEM. Super illud Pſal. Reſpice in teſtamentũ tuũ Gloſ. Meminerunt ꝓmiſſionis, quia merita defecerunt: & loquitur de ꝓmiſſione incarnationis: ergo &c. ITEM. Pro eo ꝙ per merita acquiritur, non tm̃ tenemur ad gratiarum actiones, ſicut ꝑ eo qđ gratis datur: ſed de Chriſti donatione tenemur ad oĩmodas gratiarum actiones; ergo uĩ, ꝙ illam non impetrauerunt merita eccleſiæ. ITEM. Quod eſt fundamentum totius meriti eccleſiæ, meritis eius non põt reddi; ſed Xp̃i incarnatio eſt fundamentum totius eccleſiæ, qa ꝑ ipſum quotquot ſunt, recõciliati ſunt deo, & patri: nec aliqs ſaluatur niſi per eum: ergo non uidetur ꝙ incarnatio Xp̃i per merita patrum, ſiue ipſius eccleſiæ potuerit ipetrari.

Cap. 3.

Pſal. 73.

SED CONTRA. Super illud Pſa. Propter miſeriam inopum & gemitum pauperum. Glo. ibi. Exurgam. i. mittam filium meum ꝑꝑ gemitum pauperum, qui pro malis gemunt, & peccatis conteruntur; nam aliter non eſſent digni auxilio: ergo ſi propter gemitum facti ſunt digni miſſione filii dei, conceptio eorum meritis impetrata fuerit. ITEM. Quæ meretur principale, meret̃ & acceſſorium: ſed incarnatio filii Dei fuit ordinata ad noſtram glorificationem;

Pſal. 11.

ſed

ſed noſtram glorificationem potuerunt ſancti mereri, ergo & conceptionem Chriſti. ITEM. Qui meretur quod maius eſt, mereri poteſt etiam quod minus eſt: ſed maius eſt noſtra beatificatio, quã ſit filij Dei incarnatio; quia illud eſt finis illius: ergo cum meruerũt ſancti patres ſuam beatitudinem, meruerunt ergo & filij Dei conceptioné. ITEM. Qui petit aliqd in oratione ex charitate perſeueranter, piè & ad ſalutem; meretur illud quod petit: maximè cum talis rei petitio Deo placet: ſed antiq. patres maximo deſiderio petebant filij Dei incarnationem, & hoc perſeueranter, piè, & ad ſalutem, deo placebat ꝙ tale, quid peterent: ergo uidetur, ꝙ meruerũt filii Dei incarnationem.

RESOLVTIO.

Meruerunt quidem Patres, vt tempus incarnationis acceleraretur. At verò incarnationem ipſam in ſe merita aliqua nec praceſſere, nec præcedere potuere.

RESPON. Dicédum, quòd de beneficio incarnationis, ſicut de aliis beneficiis diuinis loqui eſt tripliciter: uidelicet quantum ad ſubſtantiam, uel eſſentiam, & quantum ad efficaciam, & quãtum ad circunſtãtiam temporis. Si loquamur de ipſo quantum ad eſſentiã. ſic Dicédum, ꝙ illud beneficium erat ſupra ſanctorum patrum merita: propterea, quia non eſt iuſtę retributiõis, ſed dignationis eminentiſſimæ: & non ſequitur merita hoĩs lapſi, ſed potiùs eſt fundamentum omnis meriti: quia nullus Deo placere potuit poſt lapſum abſq; fide iſtius beneficii, uł in gñali, uel in ſpeciali: & ſecundùm hanc uiam procedunt rõnes, & auctoritates ad primam parté adductæ. Si uerò loquamur de beneficio incarnationis quãtùm ad efficaciam: ſic cum eius efficacia eſſet duplex, uidelicet ꝙ ordinabatur ad liberationem à ſeruitute culpæ, & à reatu carentię uiſionis Dei, quodammodo cadit ſub merito, quodammodo non. Nam quantùm ad liberationem à reatu carentię diuinę uiſionis, & captiuationis diaboli hoc meruerunt ſancti patres, & cadit ſub meritò: quantùm uerò ad ereptioné de ſtatu culpæ non cadit ſub merito, niſi quis largè ſumat meritũ ad meritum congrui, & condigni. Si uerò loquamur de beneficio incarnationis quantùm ad temporis circunſtantiam: poteſt concedi abſq; calumnia, ꝙ cadit ſub merito præcedentis eccleſiæ; ſancti.n. patres flagrantiſſimis deſideriis meruerunt incarnationis accelerationem. In quorum perſona dicit Eſa. Vtinam dirumperes cœlos, & deſcenderes &c. Et ſic patet, ꝙ incarnationis beneficium quantum ad eſſentiam non cadit ſub merito. Quantùm uerò ad téporis circunſtãtiam cadit ſub merito ſanctorum patrum. Quãtùm uerò ad efficaciam mediam quodammodo cadit ſub meritò, quodammodo nõ. Et qm̃ rationes inductæ ad primam parté currunt quantùm ad illud, qđ eſt, ſiue quãtùm ad excellentiam ſui, in ſe oſtendunt ipſum non cadere ſub merito præcedẽtis eccleſiæ, ideo ſunt concedendæ. cap. 36

AD ILLVD, ꝙ primò obiicitur, in contrarium de Gloſ. Pſal. Propter miſeriam inopũ, & gemitum pauperũ. Dicendum, ꝙ illa intelligitur de beneficio incarnationis

quantùm ad efficaciam noſtræ liberationis à pœna, ſicut patet ex ipſa Glo. uel quantũ ad accelerationẽ tpis, ſicut colligitur ex ipſa litera. Si tu obijcias, q Deus non citius incarnatus eſt, q̃ diſpoſuerat ab æterno pp merita patrum. Dicendum, q pp merita patrum Deus preuiderat ſe acceleraturũ: & ſic fecit, ſicut præuiderat. Ad illvd, quod opponitur, q q̃ meretur principale, meretur & acceſſorium. Dicendum, q illud habet inſtantiam, quando illud acceſſorĩũ non ſolummodo præparat ad pręmium, ſed etiam præparat ad meritum. Et quoniam ipſius incarnatio præbebat ſanctis patribus uiam merendi per fidem ipſius: hinc eſt, q illa propoſitio nõ habet uirtutem in propoſito. Põt etiam alio modo prædictæ locutioni inſtari. Non enim hẽt ueritatem, qñ illud acceſſorium non neceſſariè adhæret principali, & tale eſt incarnatio filij Dei. Potuit.n. Deus alio modo genus humanum glorificare, & ſaluare q̃ p filii incarnationem: propter hoc nõ ſequitur, q ſi ſancti patres meruerũt ſui glorificationem, q meruerint Chriſti incarnationẽ. Poſſet tamen concedi, q quantùm ad efficaciam liberationis potuerũt ſancti patres mereri bñficium incarnationis: non tamen ſimpliciter, ſicut prius oſtenſum eſt. Ad illvd, q obijcitur, q qui meretur quod maius, meretur & quod minus. Dicendum, quòd prędicta ꝓpoſitio inſtantiã hẽt in gloria, & grã; quia gloria cadit ſub merito, gratia uerò non: ſic & inſtantiam põt hr̃e in propoſito: Poſſet ẽt reſponderi p interemptionẽ aſſumptionis: cum.n. aſſumit, q maior eſt glorificatio, q̃ incarnatio. Dicendum, q falſum eſt, niſi glorificatio intelligat̃ cũ ꝑſuppoſitione incarnationis, uel niſi intelligat̃ reſpectu alicuius perſonæ ſpecialis, utpote reſpectu Petri uel Pauli: melius.n. eſt Petro uidere Deũ in gloria, q̃ hamanã naturã à uerbo eſſe aſſumptã: ſimpl'r tñ loquendo, melius eſt filium Dei incarnari, q̃ Petrũ glorificari; qa filii Dei incarnatio ualet toti generi humano, Petri glorificatio aũt ſibi ſoli; & ideo non ſequitur q ſi aliquis põt ſibi mereri ſuam glorificationẽ q mereat̃ Xp̃i conceptionẽ. Ad illvd, quod opponit̃; q q petit perſeueranter, piè, & ad ſalutẽ, q meretur. Dicendũ, q uerum eſt ſi petat ꝓ ſe: ſed nullus petiit, q filius Dei aſſumeret ſe: & ideò nullus hoc meruit: petendo tñ aliis merebantur uitam ęternã ſibi: & iõ non infructuosè orabãt. Poſſet ẽt dici, q adhuc habet illud inſtantiam, qñ quis quęreret à Deo excellentiam gloriæ Petri; qui eſſet paruæ charitatis, non hoc mereret̃; quia hoc q petit, merita ſua excedit; per hunc modum in propoſito poteſt inſtantia inferri.

Qvaestio II.

An B. Virgo Maria Chriſtum concipere meruit, uel celitus datum eſt ei, vt illum cõciperet?

Vtrvm meruit B. Virgo Maria Chriſtum cõcipere, an fuerit conceptio illa ſolum ex munere gratiæ diuinæ. Et quòd B. Virgo meruerit Chriſtum concipere oſtendit̃ per illud, quod dr̃ Luc. *Cap. 1.* B. quæ credidiſti: qm̃ perficient̃ in te, quæ dicta ſunt tibi à dño: ſed annunciata erat cõceptio à dño: ergo iõ concepit, qa credidit: ſed con-

conſtat quòd fides, ſiue credulitas nõ fuit cã efficiens conceptionis: ergo fuit cã meritoria. ITEM. In collecta, quæ dr̃ cõmuniter ab eccleſia. Omnipotẽs ſempiterne Deus, q glorioſæ Virg. Mariç corpus, & aiam, ut dignum filii tui habitaculũ effici mereret, ſpũ ſancto cooperante &c. Ex hoc colligitur, quòd B. Maria meruit, & ꝙ digna fuit: ergo meruit merito cõdigno concipere. ITEM. Bern. de conſideratione ad Euge. tangens
Cap. 13 illud Mat. Simile eſt regnum cœlorum &c. dicit quòd mulier fuit ſapientia, quæ frumento fidei B. Virg. in incarnatione tria ſata miſcuit, nouum, antiquum, æternũ. Nouum in animç creatione de nihilo: antiquũ in aſſumptione corporis de natura Adæ: æternum in unione diuinitatis; ergo fides B. Virgi. aliquo modo cooperata eſt in iſta commixtione, ſed non quantum ad principium ſolũ effectiuum: ergo ꝑ modum meriti. ITEM. B. Virgo aut habuit gratiã ſufficiẽtem præparantẽ ipſam ad conceptionẽ filii Dei, aut non. Si ſic: ſed gratia ſufficienter præparans facit mereri illud, ad quòd præparat merito condigni: ergo uĩ, quòd B. Virgo ex illa gratia meruit conceptionẽ filii Dei, cũ ea bene uſa fuerit. Si non: aut ergo caruit illa gratia ſufficienter ꝑparante, quia ẽt non potuit recipere: aut qa eã noluit Deus, uel nõ potuit dare: ſed nõ, quia non potuit Deus, uel noluit dare, cũ ſit oĩpotẽs, & uellet ſine dubio ſibi idoneũ habitaculũ ꝑparare. Si aũt qa Virgo nõ potuit recipere: ergo multominus potuit filiũ dei cõcipere, ad cuius cõceptionẽ gr̃a illa præparabat: ꝙ ſi oĩa iſta ſunt inconuenientia, relinquiť primũ uidelicet quòd B. Virg. meruit cõceptionem ꝑ gratiam ſibi datam.

SED CONTRA. Aug. in Enchi. & habetur in litera. Modus, quo natus eſt Chriſtus de Maria ſicut filius, & de ſpũ S. nõ ſicut filius, inſinuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis præcedentibus meritis in ipſo exordio naturæ ſuæ, quo cœpit eẽ, uerbo Dei copularetur: ergo uidetur quòd nulla merita præceſſerunt conceptionem chriſti, uel incarnationem. ITEM. Maius eſt meritum totius eccleſiæ, quam ſingularis perſonæ: ergo ſi incarnatio non cadit ſub merito totius eccleſiæ: ergo nec ſub merito Virginis Mariç. ITEM. Quod cadit ſub merito, nõ tenet plenè rationem gratuiti: nã ſi gratia eſt ex meritis, iam non eſt gratia: ſicut dicit Apoſtolus: ſed filii Dei incarnatio ad maximã pertinuit Ro. 11.
gratiã, ſecundùm quòd dic. Aug. ergo uĩ, quòd eius conceptionem non meruerit Bea. Virgo Maria. ITEM. Hoc eſt inæſtimabilis dignationis, ꝙ filius Dei çterni efficitur filius unius pauperis mulieris: ergo non fuit ex ç̃quitate, uel iuſtitia retributionis; ergo nec ex merito Virginis.

RESOLVTIO.

Merito congrui meruit quidem B. Virgo Chriſtum concipere: ſed merito condigni haud quaquam.

RESPON. Dicendum, quòd eſt loqui de merito ſecundùm triplicẽ gradum, & differentiam. Et enim meritum congrui, in quo peccator dicitur gratiam ſibi mereri, cum ad gratiam ſe diſponit. Et eſt meritum digni, quo. ſ. uir iuſtus orat ꝑ alio, & meretur exaudiri. Et eſt meritũ condigni, quo qs ex

tanta

tanta charitate meretur tantã gloriam. Dico ergo, ꝙ B. Virgo Maria concipere filium Dei ante incarnationem meruit merito congrui: q̃m præ nimia ſua puritate, humilitate, & benignitate idonea erat, ut efficeretur Dei mr̃. Poſt annunciationem uerò poſtquàm conſenſit, & ſpũs S. in copioſitate gratiæ in eam deſcendit, non ſolum habuit congruitatem, ſed & dignitatem: & ex tunc meruit non ſolùm merito congruitatis, ſed dignitatis obumbrari, & impregnari uirtute altiſſimi. Sed merito condigni non potuit mereri concipere filium Dei, pro eo ꝙ hoc excedit omne meritum, & etiam quia erat ipſius meriti glorioſæ Virginis fundamentum. Siue.n. dicamus Deum fieri hominem, ſiue dicamus mulierem fieri matrem Dei, utrumque eſt ſupra ſtatum, qui debetur creaturę: & ideo tam hoc, quàm illud fuit benignitatis, & gratiæ. Et propterea ſicut dixi, ꝙ gr̃am primam poteſt mereri iuſtus peccatori merito dignitatis, non tantùm merito congrui, licèt iuſtus non poſſit ipſam primam gr̃am mereri peccatori merito cõdigni, ne gratia ꝑdat rõnem gr̃æ: ſic poteſt concedi ꝙ B. Virgo non tantum merito congrui, ſed merito dignitatis meruit conceptionẽ filii dei: quia ꝑ copioſam gratiam ſpũs ſancti ad conceptionem illam non ſolum congrua, ſed & digna fuit. Quamuis eandem conceptionem uerbi diuini nunquam meruerit merito condigni, ne tantùm beneficiũ incarnationis filii Dei perderet rõnem gr̃æ benignitatis & mi. Ex his patet ꝓ pñt rõnes, & auctoritates, q̃ ad utranq; partẽ adducuntur, Nã rõnes, quæ ad primam partem adducunt̃, currunt de merito ſecundùm primã, uel ſcdam acceptionem. Rõnes q̃ ad ſecundã partem adducuntur, currũt de merito tertio mõ accepto. — AD ILLVD tamen uerbum, qđ adducitur in litera. Dicendũ, ꝙ non priuant̃ ſimpl̃r merita. ſ. ꝓcedentia merita: & hoc nõ in quocunq;, ſed in natura aſſumpta, quæ non habuit merita ad unionem ꝓcedentia; quia ſimul concepta, & aſſumpta fuit, & formata, ſicut oſtenſum fuit ſupra. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ maius eſt meritũ totius eccleſiæ, q̃ Virg. Marię. Dici põt, ꝙ rõ illa non cogit: quia maius eſt meritum patrum, quã Virginis extenſiue, nec tñ oportet ꝙ intenſiue: quia Bea. Virgo poſtquam annunciatione audita ab Angelo ſanctificata fuit a ſpũ ſancto tanto munere gr̃æ eſt impleta, ut aliquid dignè poſſet mereri, quod non poſſent omnes alii ſancti, ſi eſſent congregati ſimul. AD ALIA, non oportet rñdere: q̃m procedunt ſecundùm tertiam uiam, ſicut apparet. Nam dignitas nihil anfert liberalitatis gratiæ, nec benignitatis miſericordię: immo ſimul cum illis manet, ſicut intuenti apparet.

QVAESTIO III.

An gratia unionis in Chriſto fuerit naturalis, vel gratuita?

TERTIO quęritur de gr̃a illa, quæ fuit in conceptione in cõparatione ad dignitatem naturę aſſumptæ, & eſt quęſtio. Vtrum illa gratia teneat rõnem proprietatis naturalis, uel gratuitæ. Et ꝙ teneat rõnem proprietatis natulis, uĩ. Primò per auctoritatem Aug. quæ ponit̃ in litera. In natu

ræ humanæ ſuſceptione fiebat quodãmõ in hoie gratia naturalis, ut nullũ poſſet admittere peccatũ. ITEM. Rõne uidetur. Quod ineſt rei à ſua prima origine, ineſt ei naturaliter, ſed aĩa Chriſti ab inſtanti conceptionis habuit gratiam; nec põt, nec potuit ab ea ſeparari gratia illa: ergo uidetur ꝙ illa gratia naturaliter fuerit innata. ITEM. Quod ineſt rei principio intrinſeco, ineſt ei naturaliter: ſed gratia Chriſti ortum habebat à perſona uerbi, q̃ non eſt alia a pſona Chriſti: ergo inerat ei à ſuo principio intrinſeco: & ſi hoc, tunc inerat per modum proprietatis naturalis magis, q̃ gratuitę. ITEM. Proprietas, p quàm res ordinatur ad actum naturalẽ eſt naturalis: ſed per grãm ille hõ erat filius Dei naturalis, & eſt: ergo uĩ, ꝙ grã ſibi collata fuerit ei ad modũ proprietatis naturalis.

SED CONTRA. Grã, & natura diuidunt̃ ex oppoſito: ſed qñcunq; duo aliqua opponunt̃, unum non denominat alterum: ergo ſi naturale dr̃ à natura uidet̃ ꝙ nulla gratia ſit naturalis: aut ſi eſt naturalis, non eſt gratia. ITEM. Plus diſtat naturale à gratuito inquantũ hmõi, q̃ meritorium: ſed perfecta gratia Chriſti non potuit eſſe ex meritis: ergo multòfortiùs uĩ, ꝙ non fuerit naturalis. ITEM. Naturalibus nec laudamur, nec uituperamur: ſed Chr̃s laudabilis erat p gratiam, q̃ habebat: ergo nõ uĩ ꝙ gratia illa fuerit ei naturalis. ITEM. Excellẽtior eſt unio humanę naturæ ad diuinam in unitatẽ perſonæ, q̃ per conformitatẽ gloriæ. Sed natura non eleuatur ad gloriam quantũcunq; excedit terminũ naturæ, & quãto magis excedit, tanto magis tenet rõnẽ gratiæ; ſi ergo quod collatũ eſt Chriſto, multò magis excedit terminos naturæ, q̃ quod collatum ẽ alij hominibus: uĩ ꝙ gratia eius, plus habuit de ratione gratuiti, & minus de ratione naturalis, quàm gratia collata eius membris.

RESOLVTIO.

Et naturalis, & gratuita, naturalis ex parte diuinitatis, gratuita ex parte humanitatis.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ gratia unionis (ſicut in præcedẽtibus fuit tactum) tripliciter poteſt dici. Vno modo dr̃ gratia unionis diſponẽs de congruo ad unionem. Alio mõ dr̃ de gratia unionis ipſa ùnio gratis facta. Tertio mõ dicitur gratia vnionis ipſa gratia faciẽs unionẽ. Et quocũq; horum modorum dicat̃ grã unionis, uerum eſt ꝙ tenet rõnem gratuiti: uerũ eſt ẽt: ꝙ aliquo modo hẽt proprietatẽ rei naturalis. Et hoc inſinuat ipſa litera Aug. cum dicit. Quod quodã modo fieret illi hoĩ gratia naturalis: nõ dicit ſimpliciter, fieret, ſed quodãmõ. Si. n. dicat̃ gratia unionis. i. gratia diſponens ad unionẽ, quodammodo non. Nam proprietas naturalis cõparatur ad aliquid ſicut ad ſubiectum, & ſicut ad cauſam. Secundum cõparationem q̃ habet ad ſubiectũ naturaliter dr̃ ineſſe, quod ineſt à primordio ipſius rei, & inſeparabiliter, & ab ea non recedit. Secundum cõparationẽ, quã habet ad cauſam, dicitur naturaliter ineſſe proprietas, quæ cauſat̃ à principijs ſubiecti, & per quam ipſum ſubiectũ efficit operationem naturalem. Primo mõ dr̃ gratia Xp̃i fuiſſe naturalis, per quàm ad unionem diſpone

Diſt. 1. art. 3. q. 2.

ponebatur, quia gratiam habuit à
cap. 2. primordio ſuæ natiuitatis: & gratiam perdere nõ potuit. Scdo uerò modo non fuit naturalis, ſed potius ordinabaт ad operationẽ ſupra naturam: non habebat etiã ortum à principijs naturæ, ſed potius a diuina uoluntate. Et propterea ſecundùm iſtum modum accipiẽdi uerum dr, ꝙ gratia quodãmodo fuit Chriſto naturalis, quodammodo non. Et iſta pñt accipi ex his, quæ dicuntur in textu Similiter ſi gratia unionis dicaт ipſa unio gratis facta, quodammodo fuit naturalis, quodammõ nõ. Naturalis (inquã) fuit propter inſeparabilitatẽ, quia natura humana ſic fuit unita diuinę à ſua prima formatione, ꝙ ab ipſa ſeparari non potuit. Quodammodo nõ fuit naturalis, ſed gratuita, in hoc ſ. ꝙ terminos naturæ excedit, & ex mera Dei uoluntate proceſſit. Similiter ſi tertio modo dicatur gratia ipſa uirtus gratis faciens unionem, ſicut ipſe ſpũs ſanctus: ſic quodammodo fuit illi homini naturalis, quodammõ non. Naturalis fuit per cõicationem idiomatum ratione pſonę uerbi, cui ſpiritus ſanctus connaturalis eſt.

Non enim habuit filius ſpm̃ ſanctum per influentiam, ſed potius quia habet in ſe à patre uim ſpiratiuam. Et propterea dr in Ioan. ꝙ non eſt ei datus ſpiritus ad mẽſurã. Per cõparationẽ autem ad naturam aſſumptã gratia illa non erat illi homini connaturalis: qa ſpiritus ſanctus non erat in eo p principia naturæ creatæ, ſed p gratiam inhabitantem. Et ſic patet ꝙ omni modo intelligendi gr̃a illa quodammõ fuit illi homini connaturalis, quodammodo non.

Et ſecundùm hoc currunt rões ad utramque partem, quæ ſecundùm diuerſas uias uerum concludunt. Verum eſt enim, ꝙ gratia illa (ſicut dicit Aug.) quodam modo naturalis fuit illi homini; non tamen ſimpliciter: ſicut rationes oſtendunt. Illa tamẽ rõ, qua oſtenditur, ꝙ gratia illa eſt naturalis, quia ordinat ad actum naturalem, non ualet: quia aſſumptio eſt falſa: quoniam & ſi per gratiã illam diſponatur, ut ſit filius naturalis, non tamen propter hoc ordinatur ad operationẽ naturalẽ: hoc enim non dr propter hoc, qđ illi naturæ aſſumptæ conueniat a patre per gratiam illam æternaliter, & naturaliter generari: ſed hoc eſt, quia per gratiam illam diſponitur ad unionem, q̃ facit idiomatum communicationẽ, & unio illa ſupra naturam eſt. Et iõ non eſt mirum, ſi gratia, quæ ad illam unionem reddit naturam cõgruã, eſt ſupra naturam. Similiter alia ratio, quę dicit: quòd gratia illa à principio intrinſeco eſt, non cogit: quoniam aliter accipitur intrinſecum in propoſito, & aliter cum dicitur, ꝙ naturale eſt, quod eſt à principio intrinſeco. Nã intrinſecum (pput cadit in notificationẽ proprietatis naturalis) dr eſſe illud, quod eſt de conſtitutione naturæ: non ſic autem perſona uerbi eſt illi intrinſeca. Aliae uerò duæ rationes ſunt concedendæ: quia non probant, quòd gratia illa ſimpliciter fuerit naturalis, ſed quòd quodammodo conformitatem habuit ad proprietatem naturalem. Et hoc qdem ueritatem habet, ſicut iam oſtenſum eſt.

ARTI-

ARTICVLVS. III.

QVAESTIO I.

An B. Virgo aliquo modo cooperata ſit Spiritui ſancto in concipiendo filium Dei?

CONSEQVENTER quærit de cõceptione chriſti in cõparatione ad Virginé concipientem: & circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur utrum in illa conceptione aliquid Virgo Maria fuerit ſpirituiſancto in aliquo cooperata. Secundò quæritur, utrũ illa operatio uel cooperatio fuerit naturalis, uel miraculoſa. Tertiò quæritur, utrum ex illa cooperatione ſit Virgo Maria Dei genitrix appellanda. Circa primum ſic quæritur.

VTRVM in illa conceptione aliquid Virgo Maria fuerit ſpiritui ſancto cooperata in aliquo mediante aliqua potentia. Et ꝙ ſic, uidetur: Primò auctoritate Damaſ. quàm ponit Magiſter in litera. Præuenit ſpũs ſnactus in ipsã ſecundùm uerbum, quod dixerat angelus ei, purgans eam, & potentiam deitatis verbi receptiuam ꝑparans ſimul & generatiuam; ergo ſi non ſolum habuit potentiã receptiuam, ſed etiã generatiuã, non ſolùm ſe habuit Virgo Maria per modum recipientis, ſed & per modum agentis, & cooperantis. ITEM. Vera mater cooperatur in filii generatione, ſed Beata Maria uere fuit mater Chriſti: ergo uerè fuit cooperata in eius conceptione uirtuti ſpiritus ſancti. ITEM. Hoc conceditur, & cantatur ab eccleſia tanquam uerus, & catholicus ſermo, Genuit puerpera regem: ſed generare agere eſt, & actio uirtutis generatiuæ: ergo uidetur, quòd in illa conceptione generatiua uis Virginis cooperata fuit diuinæ uirtuti. ITEM. Aut Virgo Maria cooperata fuit, aut non. Si ſic: habeo propoſitum. Si non: ergo habuit ſe ſolummõ ſicut materia; ergo ſicut nulla eſt affinitas hominis ad limum, unde formatus ē: ſic nec Maria ad Chriſtum: ſed hoc eſt falſum: ergo &c. ITEM. Vir præbuit mulieri materiale principium, quando de eius coſta formata eſt Eua: ſed ꝓpter hoc ipſius mulieris non dicitur eſſe pater, aut mater, quia cooperatus nõ fuit in eius formatione: ſed B. Virgo habitudinem matris habet ad Chriſtum: ergo non ſolum præparauit materiã, ſed cooperata fuit ad inducendum formam. ITEM. Veritas debet reſpondere figuræ: ſed Virgo Maria figurata eſt per uirgam Aaron: & uirga Aaron fronduit, & floruit, & fructum fecit: de flore autem peruenitur ad fructum mediante uirtute actiua reperta in planta, quę floruit: fuit etiam in Virga uirtus actiua ad fructificandum: ergo uidetur multòfortiùs, quòd in Virgine Maria. *Num* 17.

SED CONTRA. Ad Gala. Miſit Deus filium ſuum factum ex mu. *cap.* 4. & ad Rom. Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid; ſuper quem locum *cap.* 1. dicit Gloſ. Apoſtolus dicit factũ, ſed non natum. Aliud eſt enim ex ſemine admixto ſanguinis coagulo generare; aliud non commixtione, ſed uirtute procreare. Poſſunt enim homines filios generare, ſed non facere: ergo uidetur, quod Virgo Maria ſolũ ſe habuit ut materiale principium, ex quo corpus chriſti dicitur factũ.

Item,

Item. Dam. Copulauit ſibi de puriſſimis & ſanctiſſimis Virginis ſanguinibus, non ſeminans, ſed ꝑ ſpiritum ſanctum creans: ſi ergo creatio eſt actio ſolius Dei, in qua non cooperatur creatura, uidetur quod in nullo fuerit Virgo cooperatrix. Item. Chriſtus eodẽ mõ fuit in parentibus, quo fuit in Virgine: ſed in parentibus fuit ſecundum corpulentam ſubſtantiam tãtùm: ergo nec in Virgine fuit niſi ſecundùm corpulentam ſubſtantiam. Si ergo generatio dicit uim actiuam, & cooperatiuam ad formam producendam, uidetur: qđ Virgo Maria in nullo fuerit ſpiritui ſancto cooperata. Item. Agẽs potentiæ finitæ non poteſt continuari, nec cooperari in agẽdo cũ agẽte potentiæ infinitæ in ea operatione, in qua operatur uirtus illa per modum infiniti; ſed conceptio Chriſti fuit in inſtanti, ſicut oſtenſum fuit ſupra. Producere autem rem in inſtanti, quæ nata eſt produci ſucceſſiuè, hoc eſt potentiæ, in infinitum excedẽtis potentiam naturæ: ergo ſi Virgo Maria nullam habuit potentiam, niſi finitam: uidetur, quòd ſpiritui ſancto non potuit cooperari in cõceptione illa.

RESOLVTIO.

Diuinitus B. Virgini data eſt uirtus per quam Chriſtum conciperet, & ad eius productionem effectiuè ſeſe haberet.

Respon. Dicendum, quòd abſque dubio cum Virgo Maria ſit mater Chriſti, & uere ipſum concepiſſe dicatur; uerè cooperata fuit ſpiritui ſancto in filii ſui conceptione. Et hoc communiter, & generaliter tenent doctores Theologiæ. De modo autẽ cooperandi diuerſi ſentiũt diuerſa. Quidam enim dicere uoluerunt, ꝙ Virgo Maria ſolum cooperata fuit miniſtrãdo principium materiale. Alii uerò ꝙ cooperata fuit in ultimæ formæ inductione, & in materiæ pręparatione, quamuis non in tota operatione. Alii uerò tenent medium, inter utrumque. Primi, qui dicunt, quòd cooperata fuit ſolũ in materialis principii miniſtratione: mouentur hac ratione: quia ſicut dicit Philoſophus, mater in generatione prolis ſe habet ſicut principium materiale, & ſemen uiri ſicut effectiuũ, & operatiuũ. Vnde cooperatur ſemẽ uiri ad ſemen mulieris, ſicut artifex ad materiam: mulier uerò non facit niſi materiã miniſtrare, & ulterius fouere: & hoc totum fecit Virgo Maria. Et ideo uerè mater eſt appellanda: quia nihil ei defuit, qđ ſpectat ad ueram matrem in generatione prolis: ſpiritus autem ſanctus, qđ defuit ex parte uiri, ſuppleuit. Sed hæc poſitio nimis parum dicit: primum quia mater in generatiõne non ſolùm habet potentiam paſſiuam, ſed & actiuam. Vnde quandoque proles aſſimilatur magis matri, quàm patri. Vnde ꝙ dicunt Philoſophi, intelligẽdum eſt per appropriationem. Et iterum dicit Dam. qđ ſpiritus S. non ſolum dedit Virgini potentiam receptiuam, ſed etiam generatiuam: & (ſicut prius oſtenſum eſt) propter materiam ſolùm nõ eſt appellanda mater, ſicut patet in formatione mulieris de coſta uiri. Et quoniam iſta poſitio nimis parum dicit: ideo ſunt alii, q ſuperaddunt, & dicunt, ꝙ non ſolũ cooperata fuit ſpiritui ſancto miniſtrando principiũ materiale, ſed

D. Tho. 3. par. q. 51. art. 3. 3. ſent. q. 2. ar. 1.

Lib. 1. de Gen. anima. c. 19. ſecundũ ſectio. nonam

ſed & in ultimæ formæ inductione. Nã in tota operatione cooperari non potuit, qm̃ formatio corporis inſtãtanea: prout formatio comprehendit totam tranſmutationé fieri non poteſt, niſi a uirtute infinita. In ultimæ autem formę inductione cooperari potuit, pro eo, ꝙ ultima forma in inſtanti pôt induci a natura, uel a uirtute creata: & iõ in hoc in quo cooperata fuit ſpiritui ſancto potentia Virginis generatiua, pro tãto dicitur mater, qa operata fuit cõceptionem & quantũ ad initium, & quantum ad cõſummationem. Sed hæc poſitio nimis dicit. Primum, quia eiuſdem eſt factum eſſe, cuius eſt fieri: ꝙ ſi conceptioné efficere nõ eſt uirtutis creatę, ſed increatæ, ſimiliter nec ipſum conceptum eſſe. Rurſus. Inducens ultimã formã nobilius eſt, q̃ præparans: nõ ergo uidetur dicens ꝙ ſpiritus S. præparet per ſe, & ultimam formam inducit cũ Virgine. Difficile eſt nihilominus aſſignare, quæ ſit illa forma ultima, in cuius inductione cooperatur Virginis potentia generatiua. Illa.n. non poteſt anima: qm̃ a ſola creatione habet originem. Nõ organizatio corporea, ut uidetur: qa illa non inducitur ſubitò, ſed per ſucceſſioné a natura. Inducitur.n. per motum nõ ꝑ mutationé. Motus.n.eſt tranſmutatio ſucceſſiua, non mutatio inſtantanea, ut dicit Philoſ. Et qm̃ prima opinio parũ dicit, & ſecũda multum excedit, ſuis obliquitatibus dirigunt nos in ueritatis uiã. Et propterea melius ſentire uidentur, qui dicunt medium, uidelicet ꝙ beata Virgo habuit uirtutem ſibi diuinitus datam per quã adminiſtraret materiam illi cõceptui, materia (inquam) quæ non ſolum habuit rõnem materiæ, ſiue potentiæ paſſiuæ, ſed etiã ſufficientiam, & uirtuté ad prolis productionem. Illa tamen uirtus per ſe non poterat prodire ad perfectum actum, niſi per ſucceſſioné in tempore: ſed quoniam non decebat carné, Xp̃i formari ſucceſſiuè, ſicut in ꝓcedétibus oſtenſum eſt: iõ ſpiritus ſanctus ſua infinita uirtute perduxit illam materiam ad actũ cõpletũ: & per hoc in nullo Virgini derogatur, ſi Deus ſua uirtute accelerauit, ꝙ in aliis mulieribus ſucceſſiuè producit ad eſſe. Non.n.fuit minor potentia in Virgine, q̃ in alia muliere, immo multò maior, quia potentiã naturalé, & ſupernaturalé habuit, qua ſubminiſtrare poterat materiam, & ipſa ſola ad eo ſicut mulier uiro cõmixta: unde tota ſubſtantia Xp̃i fuit de matre ſua. Et iõ ſi uelimus ſentire rectè, & loqui: ueriori mõ fuit Virgo mater Chriſti, q̃ ſit aliqua mater filii ſui: unde & ꝑ illã uirtuté ipſum in uentre per nouem menſes confouit. Et ſic patet, ꝙ Virgo Maria aliquo mõ fuit in cõceptione filii cooperata, uidelicet ſubminiſtrãdo ſufficienté materiã uirtuti actiuę, quæ tñ ſupra ſuũ poſſe accelerata fuit, & ad cõplementũ perducta per uirtutem infinitam. Et in hoc conſonat ſacra ſcripturã, q̃ modò dicit Xp̃m natum de Virgine; mõ dicit factũ. Conſonat ét uerbum Damaſ. qui dicit, ꝙ uirtutem habuit uerbi ſuſceptiuam, & generatiuam. Generatiuã, quia potuit ſeminariũ corpori Chriſti miniſtrare ꝑ uirtutem ſibi collatam diuino munere. Suſceptiuã uerò, qa ſolũ Dei uer-

Exe. 3. Phy. cõ 4. & 5 Phy. cõ 48.

Refragatur his Sco. 4. d. 4. q. unic. ar. 1. in medio.

uerbum potuit carnē aſſumptam in inſtanti formare, quod quidē uerbum ſuceptum eſt a Virgine. Rationes ergo oſtēdentes in filii Dei conceptione Virginem aliquo modo cooperatā fuiſſe, ſunt concedendæ.

Ad illvd uerò, quod obiicitur de Glo. ſuper Galat. &c. iam patet reſponſio. Hæc.n.non excludit ueram potentiam generatiuam a Virgine, ſed ponit ibi aliquā uim eſſe ſupra naturam, ſeu ſupra uim naturæ. Vnde remouet uiri ſeminis cōmixtionem: & iō ſic dicitur factus, ꝙ nihilominus dicit̄ natus. Et eſt ſimile, ſi Deus uni uirgæ aridæ daret uim germinandi: quam habet una uiridis, & præter hoc faceret ipſam in inſtanti fructificare: uirga illi diceretur fructum feciſſe, & attuliſſe: & nihilominus fructus ille diceretur eſſe factus ex illa uirga: ita ꝙ ſimul diceretur factus, & ortus. ſic & in propoſito eſt intelligendum: talis enim præceſſit figura huius conceptionis in uirga Aaron. Ad illvd, quod opponit̄ de Damaſ. ꝙ carnem illam fecit creans, nō ſeminans. Dicendum, ꝙ ſicut per actum creationis non intendit dicere, ꝙ caro illa facta fuerit ex nihilo, ſed ꝙ ad perfectionem deducta eſt ꝑ uirtutem infinitam: ſic etiam per hoc qđ dicit, non ſeminans, nō priuat potentiam actiuam a Virgine, ſed remouet conſuetum modum operādi naturæ, qui eſt per ſeminis cōmixtionem maris, & fœminæ. Vtrum autem Virgo excitata a ſpiritu ſancto ſeminauerit, hoc eſt ad locum matricis ſemē emiſerit; quamuis aliqui dixerint: non eſt tamen uerbum illud frequenter in ore uerſandū: tum qa turpitudinē habet annexā, & hō habere debet mūda labia in tali materia: tum ēt quia certitudinē nō habet ex ſe; nec uerbis ſanctorū vr̄ multum conſonare. Vñ ſtultum eſt in talibus uelle ita curioſe ſingula ꝑtractare. Hoc tñ ſufficiat dixiſſe, uidelicet ꝙ Virgo miniſtrauit materiā aptā generationi filii Dei ſecundū carnem. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ non fuit in ea ſecūdum rōnem ſeminalē. Dicēdum, ꝙ uerum eſt, ſi rō ſeminalis dicatur illa, ſecundum quā natura cōſueuit operari; ſic.n. accipit Aug. ibi. ex hoc tamen non excluditur quin aliqua potentia ꝑter morē ſolitum diuinitus Virgini ſit collata. Preterea rōne adhuc potentiæ iſtius actiuę nō debet dici fuiſſe ibi ſecundum rōnem ſeminalē pro eo, ꝙ ad actum perfectum ꝑducta fuit per uirtutem ſupra naturam: & reſpectu talis modi operandi fuit ibi ſolum potentia obedientiæ. Et eſt ſimile ſi Deus per commixtionē maris, & fœminæ in inſtanti perduceret fœtum ad cōplementum organizationis ꝑfectæ: talis formatio non diceretur eſſe facta ſecundùm rationem ſeminalem, quamuis eſſet ibi uis actiua reſpectu talis organizationis educendę ineſſe per temporis ſucceſſionē: ſic & in propoſito intelligendum eſt. Ad vltimam rōnē. Dicendum, ꝙ ratio illa nō cōgit, quòd Virgo Maria non fuerit cooperata ſpiritui S. in filii ſui cōceptione aliquo modo, ſed ſolum quòd non fuerit cooperata in ꝑducendo illam materiam ad eſſe completum. Et hoc eſt quod primum fuit conceſſum. Et ex hoc patet reſponſio ad obiecta.

Cap. 4.

Num. 17.

QVAESTIO II.

An cooperatio Virginis, quæ cooperata eſt ſpiritui ſancto ad conceptionem filij Dei; naturalis, uel miraculoſa fuerit?

VTRVM illa cooperatio beatæ Virginis fuerit naturalis, uel miraculoſa. Et ꝙ naturalis, uidetur. Omnis illa operatio, uel generatio eſt naturalis, ratione cuius genitus dicitur eſſe filius naturalis; ſed Chriſtus eſt filius naturalis Virginis beatæ: ergo uidetur, ꝙ beata Virgo in eius conceptu fuerit naturaliter cooperata. ITEM. Quando uir excitat, & adiuuat potentiã mulieris, non priuatur actu ſuo naturali: ergo ſi uirtus ſpiritus S. multò perfectiùs fœcundauit, q̃ uirtus ſeminis uirilis fœcundaſſet: ergo ipſius uirtus generatiuæ actum nõ abſtulit, ſed perfecit. Et ſi hoc uerum eſt: tũc Virgo naturaliter fuit cooperata. ITEM. Si aliquis operatur ſecũdũ potẽtiã diuinitus ſibi collatã, operatio illa naturalis dicitur nõ miraculoſa; pro eo, qđ licet uirtutes naturales omnes collatæ ſint ei diuinitus: tamen operatio egrediẽs a potẽtia intrinſeca innaturalis eſt, & exercetur naturaliter, niſi egrediatur uoluntariè, ſed potentia generatiua collata fuit ei, nec cooperabatur ipſi uirtuti agenti uoluntariè: ergo uidetur, ꝙ cooperaret̃ potẽtiæ naturali, & naturaliter agẽti. ITEM. Maior eſt inhabilitas in mortuo ad opera, q̃ ſunt hominis uiuẽtis; q̃ in Virgine reſpectu mulieris ꝑgnantis: ſed ſi Deus de mortuo faciat uiuum; operationes ſubſequentes ſunt ſibi naturales; ſicut in Lazaro, qui naturaliter comedebat, & alia faciebat: ergo pari ratione, multò fortiùs uidetur, quòd illa operatio Virginis naturalis fuerit, poſtquam collata fuit ei potentia generandi.

SED CONTRA. Nulla operatio naturalis eſt mirabilis: qm̃ ex oppoſito diuidunt̃: ſed cõceptio filii Dei a Virgine fuit mirabilis: ergo non vr̃, quòd fuerit naturalis. ITEM Nihil ꝙ naturaliter fit; eſt nouum, pro eo quòd omne tale præceſſit in ſuo ſimili: ſed conceptio Chriſti a Virgine nouum quid fuit, ut dicitur Hieremiæ. Ca. 31. Nouũ facit dñs ſup terrã. ITEM. Naturale eſt illud, quòd idem eſt apud oẽs; ſed modus concipiendi B. Virginis nõ ſolũ non fuit apud oẽs: ſed nuſquam reperitur niſi in ea ſola: ergo uidetur quòd operatio illa non fuerit naturalis, ſed miraculoſa. ITEM Si aliqua uirtus operatur illo manente, quod eſt ei incompoſſibile per naturam; illius operatio non eſt naturalis, ſed miraculoſa: ſed Virginitas incompoſſibilis eſt generationi ꝓlis per naturam: ergo ſi Virgo Maria concepit permanens Virgo, vr̃ ꝙ illa operatio nõ ſit attribuẽda naturæ, ſed magis miraculo.

RESOLVTIO.

Nec hoc, nec illud ſimpliciter; ſed ex utroque commixta fuit.

RESPON. Dicendum, quòd generatiua potentia in Virgine fuit excitata a ſpiritu ſancto; & fuit ſupra poſſe ſuum eleuata. Excitata fuit, ut poſſet pręparare materiam conceptui, ſecũdùm quòd cõpetit ſexui muliebri: ſed ſupra naturam fuit eleuata, dũ data eſt ei potẽtia præparandi materiam, ſecundùm quòd tam nobili, & tã perfectæ conceptioni cõpetebat. Et ideo Maria Virgo potentiam

habuit

habuit ſupra naturam, & potentiam ſecundùm naturam. Et potentia ſupra naturam fuit ei in ſanctificatione collata, & utraque erat in illa conceptionis tempore, in cõplemento ſuæ operationis conſtituta. Et ideo operatio, ſiue cooperatio partim quodãmodo fuit naturalis, & quodammodo ſupra naturam. Et eſt ſimile; ſi Deus daret mihi potentiam unum intelligere, & multa ſimul intelligerẽ: partim eſſet naturale in hoc, ꝙ unum intelligerem: partim ſupra naturam in hoc, ꝙ duarum illarũ rerum intellectus non poſſunt ſimul per naturam ſtare: ſic & in ꝓpoſito intelligẽdum eſt, quia hoc erat naturæ conſonum, ut Virgo miniſtraret humorẽ ſufficientem ad conceptũ, quãtùm miniſtrat ſexus muliebris: ſed ꝙ ꝑ ſe ſola miniſtraret, quantum miniſtret mulier coniuncta uiro, hoc erat ſupra naturam: & ideo admirabile, & inſolitum. Cõcedendum eſt ergo ꝙ illa operatio non fuerit naturalis oĩno, immo aliqđ habuit ſupra naturã; quia hoc inter omnia mirabilia, fuit mirabile præcipuum, Virginalem. ſ. uterũ eſſe ſimul integrum, & fęcundum. Vnde concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

Ad illvd ergo, quod opponit̃ primò, ꝙ Chriſtus fuit filius naturalis. Dicendum, ꝙ operatio ſupra naturam, operationem naturalem non excludit. Vnde quãuis ipſum mirabiliter cõceperit, põt tñ ꝑꝑ naturalẽ operationem concurrentem dici filius naturalis ad oſtendendam ueritatem generationis. Ad illvd, qđ obijcitur; ꝙ qñ uir excitat potentiam in fœmina, non aufert ei potentiam naturalem. Dicendum, ꝙ eſt uerum: nec Spũs ſanctus abſtulit operationem naturalem à Virgine, ſecundùm ꝙ decebat eam habere in conceptione tam nobili. In hoc tñ non eſt ſimile: quia uir non dat nouam potentiam mulieri concipiendi, nec eleuat ſupra naturã: ſed excitat, & adiuuat ad exeundum in operationẽ ſibi debitam: non ſic eſt in propoſito, qa ipſi Virgini collata fuit uirtus ſupra naturã. Vnde aliquid potuit Virgo B. quod nunquam potuit aliqua fœmina. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ quando operatur ꝑ aliquam potentiam ſibi datam, naturaliter operatur. Dicendum, ꝙ aliquando datur potentia ad actum naturę conſonantem, aliqñ datur potentia ad actum excedentem terminos naturę. Quando datur potentia ad actum naturæ cõſonãtem, tunc & ſi collatio illius potentiæ ſit mirabilis, operatio tamen eſt naturalis: ſicut ſi detur potentia uidendi cęco. Quando autem datur potentia ad actũ excedentem terminos naturæ: tunc non ſolum potentiæ collatio eſt mirabilis, ſed etiam exitus illius potentiæ in actum eſt mirabilis: ut ſi aſino detur potentia loquendi, & lapidi potentia uidendi. Et qm̃ Virginem manentem Virginem concipere, hoc eſt ſupra terminos naturę; hinc eſt ꝙ quantũcunq; cõferatur ſibi potentia, adhuc tamẽ eſt operatio mirabilis. Vnde duplex fuit hoc miraculũ, uidelicet in potentiæ collatione, & in ipſa operatione. In fœcundatione autẽ mulierum ſterilium, ſicut Sarę, & Heliſabeth ſolùm fuit miraculum in reſtitutione potentiæ, in hoc ꝙ eſt ibi ſterilis fęcundata

data: ſed non fuit ibi miraculum in executione, quia non ſimul manſit ſterilitas, & fœcunditas; immo fœcunditas abſtulit ſterilitatem: hoc autē fuit ſingulariter admirabile, ꝙ fœcunditas Virginis Mariæ non abſtulit uirginitatem: ſed nec uirginitas excludit fœcunditatem. AD ILLVD, quod opponitur ultimò, iam patet reſponſio de mortuo uiuificato. Licet eñ mortuum uiuificari ſit ſupra naturam: tamen ex quo uiuificatus eſt, operationē naturæ exercere nō eſt admirabile: q̄a hoc in nullo repugnat naturæ: nō ſic autem eſt in Virgine concipiente.

QVAESTIO III.

An B. Virgo appellanda ſit genitrix Dei?

VTRVM Virgo Maria ſit genitrix Dei appellanda, & ꝙ ſic uidetur. Damaſ. Theotocon. i. dei genitricem principaliter, & uerè ſanctam Mariam prædicamus Virginem. ITEM. Iuſtè, & uerè Theotocon. i. Dei genitricem nominamus: hoc. n. nomē uniuerſum myſterium incarnationis oſtendit. *Li. 3. de Ortho. fi. c. 12*

ITEM. ipſum uidetur ratione: q̄a quicquid dr̄ de illo hoīe, dr̄ de filio Dei propter communicationem idiomatum: ſed Ieſus fuit filius B. Mariæ: ergo Deus fuit filius B. Mariæ: ergo à relatiuis B. Maria eſt mater Dei. ITEM. ſic ſe habet filius Dei ad Virginem matrem, ſicut ſe habet filius hoīs ad Deum patrem: ſed Ieſus eſt filius Dei patris: ergo Deus eſt Mariæ filius; ergo Virgo Maria eſt rectè Dei genitrix appellanda.

SED CONTRA. Dama. Chriſtotocon: id eſt Chriſti genitricē nō dicimus Virginem: ergo ſi Chriſtus Deus eſt, uī ꝙ non debemus eā dicere Dei genitricem. ITEM. Secundùm hoc Virgo Maria eſt mater, ſecundùm quòd eſt cōſubſtantialis pli: ſed non eſt conſubſtantialis proli ſecundùm diuinā naturam, ſed ſecundum humanā: ergo cum Deus nominet Chriſtū ſecundùm diuinam naturam, non uidetur ꝙ ſit genitrix appellāda, ſed Xp̄i genitrix. ITEM. Propter aſſumptionem humanæ naturæ à filio Deus pater non dr̄ eſſe hoīs genitor: ergo nec econuerſò, Dei genitrix dicēda eſt Virgo Maria. *Vbi ſupra.*

ITEM. Iuxta hoc quæritur, quare magis Damaſ. vult ꝙ dicatur dei genitrix, q̄ Chriſti genitrix. Si. n. in Chriſto intelligitur diuinitas, & humanitas, immo intelligitur tota trinitas ſecundùm Ambroſ. in noīe Chriſti, non uidetur ꝙ ulla fiat ueritatis, aut uirginalis dignitatis immutatio. *Q̄ō collater.* *Li. I. de Spūs. c. 3.*

RESOLVTIO.

Abeat impius Neſtorius in interitum, quem fecit: acclamemus nos B. Virgini, O Mater Dei, ò Dei, & Chriſti genitrix.

RESPOND. Dicendum, ꝙ uerba fidem chriſtianam exprimentia debent eſſe ab errore longinqua, & deuotioni approximātia: maximè illa, in quibus eſt ſermo de Virgine Maria: ipſa enim cunctas hæreſes interimit in uniuerſo mūdo; ueritatem ex ſeipſa cōcipiendo, & pariendo. Ipſa etiam reconciliationem toti generi humano ꝓmeruit; & ideo erga eam dēt oīs ardere Chriſtianorum deuotio: & propterea quia B. Virgo illum cō cepit, qui non tantùm dicendus eſt Chriſtus propter unionē, ſed etiam Deus uerus propter æternam generationem, Dei genitrix debet dici: ut ex ipſo uocabulo hono-

honoretur,& impietatis error extinguatur, qui dixit Mariam concepiſſe purum hominem. Ad cuius erroris fomentum Neſtorius (ut narrat Damaſ. uerus doctor) uoluit eam Chriſti genitricem, & non Dei genitricem appellare, quaſi purum hominem genuiſſet. Et ideo Damaſc. uerus doctor & uirginis amator, docet nos uocabulum hoc effugere: non quia falſum, ſed quia hæreticus ſub illo uolebat occultare uenenum. Vnde Damaſce. Chriſtotocon: id eſt Chriſti genitricem non dicimus Virginem: quoniam in deſtructionem theotocos id eſt dei genitricis uocis, nequam & inquinatus Neſtorius cum patre eius diabolo inuenit. Cõcedendæ ſũt ergo rationes hoc oſtendentes, ꝙ B. Virgo eſt Dei genitrix appellãda iuſte, & ueraciter, & deuote.

Vbi ſupra.

AD ILLVD, quod opponitur de Damaſ. iam patet reſponſio: non enim negat eam eſſe Chriſti genitricem, eo ꝙ ſit falſum; ſed quia hæreticus ſub illo uerbo abſcondebat uenenum. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ non eſt ei conſubſtantialis. Dicendum, ꝙ mater Dei dicitur non propter hoc ꝙ ipſa genuerit eum ſecundùm diuinam naturam, ſed propter idiomatum communicationem, & myſterij incarnationis expreſſionẽ, & ipſius Virginis honorificationem. Vnde ratio illa non ualet, Non eſt mater Dei ſecundùm diuinam naturam; ergo non eſt mater Dei: ibi eſt enim fallacia, ſicut ſi ita argueretur, Hoc nõ prædicatur de illo per ſe: ergo nõ prędicatur de illo aliquo genere prędicandi. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ Deus non dicitur genitor hominis. Dicendum, quòd poteſt dici: non tamen cõſueuimus ita uti illo uocabulo: quia illa appellatio non ſic facit ad expreſſionem piæ fidei, ſicut illa, qua appellamus Virginem matrem Dei. AD ILLVD, quod opponitur, quare non dicitur Chriſtotocon. Dicendum, quòd nomen Chriſti magis communicatur creaturis, quàm nomen Dei. Vnde & Dauid dicitur Chriſtus domini, & alij Reges Iſrael: & ideo uerbum illud magis erat propinquum errori. Nũc autem quia ille error extirpatus eſt, communiter eam uocamus & matrem Chriſti, & matrem Dei, cum imploramus oculos miſericordiæ ſuæ ad nos conuerti.

DISTINCTIO QVINTA.

De modo uniendi diuinam, & humanam naturam in Chriſto ſecundùm fidei aſſertionem.

PRæterea inquiri oportet, cum ex præmiſſis conſtet verbum Dei carnem, & animam ſimul aſſumpſiſſe in vnitatem perſonæ, quid horum potius concedendum ſit, ſcilicet quòd perſona perſonam, vel natura naturam, vel perſona naturam, vel perſonam aſſumpſerit. Et an ita conueniat dici diuinam naturam eſſe incarna-

natura

incarnatam, ſicut Deus incarnatus, & verbum incarnatũ ſanè dicitur. Hæc inquiſitio, ſiue quærendi ratio iuxta ſacrarum auctoritatum teſtimonia partim implicita atque perplexa, partim verò explicita eſt, & aperta. Certũ eſt enim & ſine ambiguitate uerum, quòd non natura perſonam, nec perſona perſonam, ſed perſona naturã aſſumpſit: quod Sanctorum ſubditis cõprobatur teſtimonijs, & aſtruitur documentis. Ait.n. Aug. in Lib. de fid. ad Petrum, Deus vnigenitus dum cõciperetur, veritatem carnis accepit ex Virgine: & cum naſceretur, integritatem virginitatis ſeruauit in matre. Et paulo poſt, Sic Deus humanam naturã in vnitatẽ perſonæ ſuſcepit, quòd ſe humilians per m̄iam incorruptæ Virginis vterum, ex ea naſciturus impleuit. Formam ergo ſerui. i. naturam ſerui in ſuã accepit ille Deus perſonã. Itẽ. Deus verbũ nõ accepit perſonam hominis, ſed naturã. Item. Dei filius vnigenitus, vt carnem hoĩs animamque mundaret, ſuſceptione carnis animæq; rationalis incarnatus eſt. His, alijſque pluribus auctoritatibus euidenter oſtenditur, non naturam perſonam, nec perſonam perſonam, ſed perſonam naturam recipiſſe. De quarto verò quæſtionis articulo, vtrum ſcilicet natura naturam aſſumpſerit, ſcrupuloſa etiã inter Doctos quæſtio eſt. Quia & in hoc plurimum diſſentire videntur, qui auctoritate præclari, alijſque doctores in ſacra pagina extiterunt: nec tantum alij ab illis, verum etiam ijdem à ſeipſis diſſonare videntur, ſicut ſubiecta capitula docent. Legitur enim in Concilio Toletano ſexto traditum ſic. Solum verbum caro factum eſt, et habitauit in nobis, Et cum tota trinitas operata ſit formationem ſuſcepti hominis, quoniam inſeparabilia ſunt opera trinitatis: ſolus tamen filius accepit hominem in ſingularitatem perſone, nõ in vnitatem diuinæ naturæ, id eſt, quod eſt proprium filij, non quod commune eſt trinitati. Idem in concilio 11. Toletano. Vnius ſubſtantiæ credimus Deum patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, non tamen dicimus vt huius trinitatis vnitatem Maria Virgo genuerit, ſed tantum filium, qui ſolus naturã noſtram in vnitatẽ perſonę ſuæ aſſumpſit. Incarnationem quoq; huius filij Dei tota trinitas operata eſſe

Cap. 2. poſt me. Ibi. paulo poſt Philip. 2. Ibid. ca. 17. eod. lib. c. 2.

De parte q. perplexa.

Cap. 1. Ioan. 1

De Toletano cõcilio hic ponit ea, quibus innui videtur naturã non accepiſſe naturã.

quantùm ad efficaciam noſtræ liberationis à pœna, ſicut patet ex ipſa Glo. uel quantũ ad accelerationẽ tpis, ſicut colligitur ex ipſa litera. Si tu obijcias, ꝙ Deus non citius incarnatus eſt, q̃ diſpoſuerat ab æterno pp merita patrum. Dicendum, ꝙ pp merita patrum Deus preuiderat ſe acceleraturũ: & ſic fecit, ſicut præuiderat. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ q̃ meretur principale, meretur & acceſſorium. Dicendum, ꝙ illud habet inſtantiam, quando illud acceſſoriũ non ſolummodo præparat ad premium, ſed etiam præparat ad meritum. Et quoniam ipſius incarnatio præbebat ſanctis patribus viam merendi per fidem ipſius: hinc eſt, ꝙ illa propoſitio nõ habet uirtutem in propoſito. Põt etiam alio modo prædictæ locutioni inſtari. Non enim hẽt uiritatem, qñ illud acceſſorium non neceſſariè adhæret principali, & tale eſt incarnatio filij Dei. Potuit.n. Deus alio modo genus humanum glorificare, & ſaluare q̃ p filii incarnationem: propter hoc nõ ſequitur, ꝙ ſi ſancti patres meruerũt ſui glorificationem, ꝙ meruerint Chriſti incarnationẽ. Poſſet tamen concedi, ꝙ quantùm ad efficaciam liberationis potuerũt ſancti patres mereri bñficium incarnationis: non tamen ſimpliciter, ſicut prius oſtenſum eſt. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ qui mereť quod maius, meretur & quod minus. Dicendum, quòd predicta ꝓpoſitio inſtantiã hẽt in gloria, & grã; quia gloria cadit ſub merito, gratia uerò non: ſic & inſtantiam põt hře in propoſito: Poſſet ẽt reſponderi p interemptionẽ aſſumptionis: cum.n. aſſumit, ꝙ maior eſt glorificatio, q̃ incarnatio. Dicendum, ꝙ falſum eſt, niſi glorificatio intelligať cũ ꝓſuppoſitione incarnationis, uel niſi intelligať reſpectu alicuius perſonæ ſpecialis, utpote reſpectu Petri uel Pauli: melius.n. eſt Petro uidere Deũ in gloria, q̃ hamanã naturã à uerbo eſſe aſſumptã: ſimplr tñ loquendo, melius eſt filium Dei incarnari, q̃ Petrũ glorificari; qa filii Dei incarnatio ualet toti generi humano, Petri glorificatio aũt ſibi ſoli; & ideo non ſequitur ꝙ ſi aliquis põt ſibi mereri ſuam glorificationẽ ꝙ mereať Xpi conceptionẽ. AD ILLVD, quod opponiť; ꝙ q petit perſeueranter, pie, & ad ſalutẽ, ꝙ meretur. Dicendũ, ꝙ uerum eſt ſi petat ꝓ ſe: ſed nullus petiit, ꝙ filius Dei aſſumeret ſe: & ideò nullus hoc meruit: petendo tñ aliis merebantur uitam ęternã ſibi: & iõ non infructuosè orabãt. Poſſet ẽt dici, ꝙ adhuc habet illud inſtantiam, qñ quis quęreret a Deo excellentiam gloriæ Petri; qui eſſet paruæ charitatis, non hoc mereret; quia hoc ꝙ petit, merita ſua excedit; per hunc modum in propoſito poteſt inſtantia inferri.

QVAESTIO II.

An B. Virgo Maria Chriſtum concipere meruit, uel celitus datum eſt ei, vt illum cõciperet?

VTRVM meruit B. Virgo Maria Chriſtum cõcipere, an fuerit conceptio illa ſolum ex munere gratiæ diuinæ. Et quòd B. Virgo meruerit Chriſtum concipere oſtendiť per illud, quod dř Luc. B. quæ credidiſti: qm̃ perficienť in te, quæ dicta ſunt tibi à dño: ſed annunciata erat cõceptio à dño: ergo iõ concepit, qa credidit: ſed Cap. 1.

con-

conſtat quòd fides, ſiue credulitas nõ fuit cã efficiens conceptionis: ergo fuit cã meritoria. ITEM. In collecta, quæ dr̃ cõmuniter ab eccleſia. Omnipotẽs ſempiterne Deus, q glorioſæ Virg. Mariç corpus, & aiam, ut dignum filii tui habitaculũ effici mereret, ſpũ ſancto cooperante &c. Ex hoc colligitur, quòd B. Maria meruit, & q digna fuit: ergo meruit merito cõdigno concipere. ITEM. Bern. de conſideratione ad Euge. tangens
Cap.13 illud Mat. Simile eſt regnum cœlorum &c. dicit quòd mulier fuit ſapientia, quæ frumento fidei B. Virg. in incarnatione tria ſata miſcuit, nouum, antiquum, æternũ. Nouum in animç creatione de nihilo: antiquũ in aſſumptione corporis de natura Adæ: æternum in unione diuinitatis; ergo fides B. Virgi. aliquo modo cooperata eſt in iſta commixtione, ſed non quantum ad principium ſolũ effectiuum: ergo p modum meriti. ITEM. B. Virgo aut habuit gratiã ſufficiẽtem præparantẽ ipſam ad conceptionẽ filii Dei, aut non. Si ſic: ſed gratia ſufficienter præparans facit mereri illud, ad quòd præparat merito condigni: ergo uř, quòd B. Virgo ex illa gratia meruit conceptionẽ filii Dei, cũ ea bene uſa fuerit. Si non: aut ergo caruit illa gratia ſufficienter p̃parante, quia ẽt non potuit recipere: aut qa eã noluit Deus, uel nõ potuit dare: ſed nõ, quia non potuit Deus, uel noluit dare, cũ ſit oĩpotẽs, & uellet ſine dubio ſibi idoneũ habitaculũ pparare. Si aũt qa Virgo nõ potuit recipere: ergo multòminus potuit filiũ dei cõcipere, ad cuius cõceptionẽ gr̃a illa præparabat: q ſi oia iſta ſunt inconuenientia, relinquit̃ primũ uidelicet quòd B. Virg. meruit cõceptionem p gratiam ſibi datam.

SED CONTRA. Aug. in Enchi. & habetur in litera. Modus, quo natus eſt Chriſtus de Maria ſicut filius, & de ſpũ S. nõ ſicut filius, inſinuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis præcedentibus meritis in ipſo exordio naturæ ſuæ, quo cœpit eẽ, uerbo Dei copularetur: ergo uidetur quòd nulla merita præceſſerunt conceptionem chriſti, uel incarnationem. ITEM. Maius eſt meritum totius eccleſiæ, quam ſingularis perſonæ: ergo ſi incarnatio non cadit ſub merito totius eccleſiæ: ergo nec ſub merito Virginis Mariç. ITEM. Quod cadit ſub merito, nõ tenet plenè rationem gratuiti: nã ſi gratia eſt ex meritis, iam non eſt gratia: ſicut dicit Apoſtolus: ſed filii Dei incarnatio ad maximã pertinuit Ro.11. gratiã, ſecundùm quòd dic. Aug. ergo uř, quòd eius conceptionem non meruerit Bea. Virgo Maria ITEM. Hoc eſt inæſtimabilis dignationis, q filius Dei çterni efficitur filius unius pauperis mulieris: ergo non fuit ex ęquitate, uel iuſtitia retributionis; ergo nec ex merito Virginis.

RESOLVTIO.

Merito congrui meruit quidem B. Virgo Chriſtum concipere: ſed merito condigni haud quaquam.

RESPON. Dicendum, quòd eſt loqui de merito ſecundùm triplicẽ gradum, & differentiam. Et enim meritum congrui, in quo peccator dicitur gratiam ſibi mereri, cum ad gratiam ſe diſponit. Et eſt meritum digni, quo. ſ. uir iuſtus orat p alio, & meretur exaudiri, Et eſt meritũ condigni, quo qs ex

 tanta

tanta charitate meretur tantã gloriam. Dico ergo, ꝙ B. Virgo Maria concipere filium Dei ante incarnationem meruit merito congrui: quõ præ nimia ſua puritate, humilitate, & benignitate idonea erat, ut efficeretur Dei mr̃. Poſt annunciationem uerò poſtquàm conſenſit, & ſpũs S. in copioſitate gratiæ in eam deſcendit, non ſolùm habuit congruitatem, ſed & dignitatem: & ex tunc meruit non ſolùm merito congruitatis, ſed dignitatis obumbrari, & impregnari uirtute altiſſimi. Sed merito condigni non potuit mereri concipere filium Dei, pro eo ꝙ hoc excedit omne meritum, & etiam qu i erat ipſius meriti glorioſæ Virginis fundamentum. Siue.n. dicamus Deum fieri hominem, ſiue dicamus mulierem fieri matrem Dei, utrumque eſt ſupra ſtatum, qui debetur creaturę: & ideo tam hoc, quàm illud fuit benignitatis, & gratiæ. Et propterea ſicut dixi, ꝙ grãm primam poteſt mereri iuſtus peccatori merito dignitatis, non tantùm merito congrui, licèt iuſtus non poſſit ipſam primam grãm mereri peccatori merito cõdigni, ne gratia ꝑdat rõnem græ: ſic poteſt concedi ꝙ B. Virgo non tantum merito congrui, ſed merito dignitatis meruit conceptionẽ filii dei: quia ꝑ copioſam gratiam ſpũs ſancti ad conceptionem illam non ſolum congrua, ſed & digna fuit. Quamuis eandem conceptionem uerbi diuini nunquam meruerit merito condigni, ne tantùm beneficiũ incarnationis filii Dei perderet rõnem grǣ benignitatis & miæ.

Ex his patere pñt rõnes, & auctoritates, q̃ ad utranq; partẽ adducuntur, Nã rõnes, quæ ad primam partem adducunt, currunt de merito ſecundùm primã, uel ſcdam acceptionem. Rõnes q̃ ad ſecundã partem adducuntur, currũt de merito tertio mõ accepto. Ad illud tamen uerbum, qđ adducitur in litera. Dicendũ, ꝙ non priuant ſimplr merita.ſ. ꝓcedentia merita: & hoc nõ in quocunq;, ſed in natura aſſumpta, qa non habuit merita ad unionem ꝓcedentia; quia ſimul concepta, & aſſumpta fuit, & formata, ſicut oſtenſum fuit ſupra. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ maius eſt meritũ totius eccleſiæ, q̃ Virg. Marię. Dici põt, ꝙ rõ illa non cogit: quia maius eſt meritum patrum, quã Virginis extenſiue, nec tñ oportet ꝙ intenſiue: quia Bea. Virgo poſtquam annunciatione audita ab Angelo ſanctificata fuit a ſpũ ſancto tanto munere grǣ eſt impleta, ut aliquid dignè poſſet mereri, quod non poſſent omnes alii ſancti, ſi eſſent congregati ſimul. Ad alia, non oportet rñdere: quõ procedunt ſecundùm tertiam uiam, ſicut apparet. Nam dignitas nihil anfert liberalitatis gratiæ, nec benignitatis miſericordię: immo ſimul cum illis manet, ſicut intuenti apparet.

QVAESTIO III.

An gratia vnionis in Chriſto fuerit naturalis, vel gratuita?

Tertio quęritur de grã illa, quæ fuit in conceptione in cõparatione ad dignitatem naturę aſſumptæ, & eſt quęſtio. Vtrum illa gratia teneat rõnem proprietatis naturalis, uel gratuitæ. Et ꝙ teneat rõnem proprietatis natulis, uř. Primò per auctoritatem Aug. quæ ponit in litera. In natu

ræ humanæ ſuſceptione fiebat quodãmõ in hoie gratia naturalis, ut nullũ poſſet admittere peccatũ. ITEM. Rõne uidetur. Quod ineſt rei à ſua prima origine, ineſt ei naturaliter, ſed aïa Chriſti ab inſtanti conceptionis habuit gratiam; nec põt, nec potuit ab ea ſeparari gratia illa: ergo uidetur ꝙ illa gratia naturaliter fuerit innata. ITEM. Quod ineſt rei principio intrinſeco, ineſt ei naturaliter: ſed gratia Chriſti ortum habebat à perſona uerbi, q̃ non eſt alia a pſona Chriſti: ergo inerat ei à ſuo principio intrinſeco: & ſi hoc, tunc inerat per modum proprietatis naturalis magis, q̃ gratuitę. ITEM. Proprietas, p quàm res ordinatur ad actum naturalẽ eſt naturalis: ſed per grãm ille hõ erat filius Dei naturalis, & eſt: ergo uꝛ̃, ꝙ grã ſibi collata fuerit ei ad modũ proprietatis naturalis.

SED CONTRA. Grã, & natura diuidunẽ ex oppoſito: ſed qñcunq; duo aliqua opponunẽ, unum non denominat alterum: ergo ſi naturale dr̃ à natura uideẽ ꝙ nulla gratia ſit naturalis: aut ſi eſt naturalis, non eſt gratia. ITEM. Plus diſtat naturale à gratuito inquantũ hmõi, q̃ meritorium: ſed perfecta gratia Chriſti non potuit eſſe ex meritis: ergo multòfortiùs uꝛ̃, ꝙ non fuerit naturalis. ITEM. Naturalibus nec laudamur, nec uitupe ramur: ſed Chr̃s laudabilis erat p gratiam, q̃ habebat: ergo nõ uꝛ̃ ꝙ gratia illa fuerit ei naturalis. ITEM. Excellẽtior eſt unio humanę naturæ ad diuinam in unitatẽ perſonæ, q̃ per conformitatẽ gloriæ. Sed natura non eleuatur ad gloriam quantũcunq; excedit terminũ naturæ, & quãto magis excedit, tanto magis tenet rõnẽ gratiæ; ſi ergo quod collatũ eſt Chriſto, multo magis excedit terminos naturæ, q̃ quod collatum ſt alij hominibus: uꝛ̃ ꝙ gratia eius, plus habuit de ratione gratuiti, & minus de ratione naturalis, quàm gratia collata eius membris.

RESOLVTIO.

Et naturalis, & gratuita, naturalis ex parte diuinitatis, gratuita ex parte humanitatis.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ gratia unionis (ſicut in præcedẽtibus fuit tractum) tripliciter poteſt dici. Vno modo dr̃ gratia unionis diſponẽs de congruo ad unionem. Alio mõ dr̃ de gratia unionis ipſa unio gratis facta. Tertio mõ dicitur gratia vnionis ipſa gratia faciẽs unionẽ. Et quocũq; horum modorum dicaẽ grã unionis, uerum eſt ꝙ tenet rõnem gratuiti: uerũ eſt ẽt; ꝙ aliquo modo hẽt proprietatẽ rei naturalis. Et hoc inſinuat ipſa litera Aug. cum dicit. Quod quodã modo fieret illi hoĩ gratia naturalis: nõ dicit ſimpliciter, fieret, ſed quodãmõ. Si. n. dicaẽ gratia unionis. i. gratia diſponens ad unionẽ, quodammodo non. Nam proprietas naturalis cõparatur ad aliquid ſicut ad ſubiectum, & ſicut ad cauſam. Secundum cõparationem q̃ habet ad ſubiectũ naturaliter dr̃ ineſſe, quod ineſt à primordio ipſius rei, & inſeparabiliter, & ab ea non recedit. Secundum cõparationẽ, quã habet ad cauſam, dicitur naturaliter ineſſe proprietas, quæ cauſaẽ à principijs ſubiecti, & per quam ipſum ſubiectũ efficit operationem naturalem. Primo mõ dr̃ gratia Xpi fuiſſe naturalis, per quàm ad unionem diſpone

Diſt. 2. art. 3. q. 2.

ponebatur, quia gratiam habuit à primordio ſuæ natiuitatis: & gratiam perdere nõ potuit. Scđo uerò modo non fuit naturalis, ſed potius ordinabatᷣ ad operationẽ ſupra naturam: non habebat etiã ortum à principijs naturæ, ſed potius a diuina uoluntate. Et propterea ſecundùm iſtum modum accipiẽdi uerum dr̄, ꝙ gratia quodãmodo fuit Chriſto naturalis, quodammodo non. Et iſta pn̄t accipi ex his, quæ dicuntur in textu Similiter ſi gratia unionis dicatᷣ ipſa unio gratis facta, quodammodo fuit naturalis, quodammõ nõ. Naturalis (inquã) fuit propter in ſeparabilitatẽ, quia natura humana ſic fuit unita diuinę à ſua prima formatione, ꝙ ab ipſa ſeparari non potuit. Quodammodo nõ fuit naturalis, ſed gratuita, in hoc ſ. ꝙ terminos naturæ excedit, & ex mera Dei uoluntate proceſſit. Similiter ſi tertio modo dicatur gratia ipſa uirtus gratis faciens unionem, ſicut ipſe ſpũs ſanctus: ſic quodammodo fuit illi homini naturalis, quodammõ non. Naturalis fuit per cõicationem idiomatum ratione pſonę uerbi, cui ſpiritus ſanctus connaturalis eſt.

Cap. 2.

Non enim habuit filius ſpm̃ ſanctum per influentiam, ſed potius quia habet in ſe à patre uim ſpiritatiuam. Et propterea dr̄ in Ioan. ꝙ non eſt ei datus ſpiritus ad mẽſurã. Per cõparationẽ autem ad naturam aſſumptã gratia illa non erat illi homini connaturalis: qa ſpiritus ſanctus non erat in eo p principia naturæ creatæ, ſed p gratiam inhabitantem. Et ſic patet ꝙ omni modo intelligendi gr̃a illa quodammõ fuit illi homini connaturalis, quodammodo non.

Et ſecundùm hoc currunt rõnes ad utramque partem, quæ ſecundùm diuerſas uias uerum concludunt. Verum eſt enim, ꝙ gratia illa (ſicut dicit Aug.) quodam modo naturalis fuit illi homini; non tamen ſimpliciter: ſicut rationes oſtendunt. Illa tamẽ rõ, qua oſtenditur, ꝙ gratia illa eſt naturalis, quia ordinat ad actum naturalem, non ualet: quia aſſumptio eſt falſa: quoniam & ſi per gratiã illam diſponatur, ut ſit filius naturalis, non tamen propter hoc ordinatur ad operationẽ naturalẽ: hoc enim non dr̄ propter hoc, qđ illi naturæ aſſumptæ conueniat à patre per gratiam illam æternaliter, & naturaliter generari: ſed hoc eſt, quia per gratiam illam diſponitur ad unionem, q̃ facit idiomatum communicationẽ, & unio illa ſupra naturam eſt. Et iõ non eſt mirum, ſi gratia, quæ ad illam unionem reddit naturam cõgruã, eſt ſupra naturam. Similiter alia ratio, quę dicit: quòd gratia illa à principio intrinſeco eſt, non cogit: quoniam aliter accipitur intrinſecum in propoſito, & aliter cum dicitur, ꝙ naturale eſt, quod eſt à principio intrinſeco. Nã intrinſecum (ꝓut cadit in notificationẽ proprietatis naturalis) dr̄ eſſe illud, quod eſt de conſtitutione naturæ: non ſic autem perſona uerbi eſt illi intrinſeca. Aliae uerò duæ rationes ſunt concedendæ: quia non probant, quòd gratia illa ſimpliciter fuerit naturalis, ſed quòd quodammodo conformitatem habuit ad proprietatem naturalem. Et hoc qdem ueritatem habet, ſicut iam oſtenſum eſt.

ARTI-

ARTICVLVS. III.

QVAESTIO I.

An B. Virgo aliquo modo cooperata ſit Spiritui ſancto in concipiendo filium Dei?

CONSEQVENTER quæriť de cóceptione chriſti in cõparatione ad Virginé concipientem: & circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur utrum in illa conceptione aliquid Virgo Maria fuerit ſpiritui ſancto in aliquo cooperata. Secundò quæritur, utrũ illa operatio uel cooperatio fuerit naturalis, uel miraculoſa. Tertiò quæritur, utrum ex illa cooperatione ſit Virgo Maria Dei genitrix appellanda. Circa primum ſic quæritur.

VTRVM in illa conceptione aliquid Virgo Maria fuerit ſpiritui ſancto cooperata in aliquo mediante aliqua potentia. Et q ſic, uidetur: Primò auctoritate Damaſ. quàm ponit Magiſter in litera. Præuenit ſpũs ſnactus in ipsã ſecundùm uerbum, quod dixerat angelus ei, purgans eam, & poté tiam deitatis verbi receptiuam p parans ſimul & generatiuam: ergo ſi non ſolùm habuit potentiã receptiuam, ſed etiã generatiuã, non ſolùm ſe habuit Virgo Maria per modum recipientis, ſed & per modum agentis, & cooperantis. ITEM. Vera mater cooperatur in filii generatione, ſed Beata Maria uere fuit mater Chriſti: ergo uerè fuit cooperata in eius conceptione uirtuti ſpiritus ſancti. ITEM. Hoc conceditur, & cantatur ab eccleſia tanquam uerus, & catholicus ſermo, Genuit puerpera regem: ſed generare agere eſt, & actio uirtutis generatiuæ: ergo uidetur, quòd in illa conceptione generatiua uis Virginis cooperata fuit diuinæ uirtuti. ITEM. Aut Virgo Maria cooperata fuit, aut non. Si ſic: habeo propoſitum. Si non: ergo habuit ſe ſolummõ ſicut materia; ergo ſicut nulla eſt affinitas hominis ad limum, unde formatus é: ſic nec Maria ad Chriſtum: ſed hoc eſt falſum ergo &c. ITEM. Vir præbuit mulieri materiale principium, quando de eius coſta formata eſt Eua: ſed ꝓpter hoc ipſius mulieris non dicitur eſſe pater, aut mater, quia cooperatus nõ fuit in eius formatione: ſed B. Virgo habitudinem matris habet ad Chriſtum: ergo non ſolum præparauit materiã, ſed cooperata fuit ad inducendum formam. ITEM. Veritas debet reſpondere figuræ: ſed Virgo Maria figurata eſt per uirgam Aaron: & uirga Aaron fronduit, & floruit, & fructum fecit: de flore autem peruenitur ad fructum mediante uirtute actiua reperta in planta, quę floruit: fuit etiam in Virga uirtus actiua ad fructificandum: ergo uidetur multò fortiùs, quòd in Virgine Maria. Num 17.

SED CONTRA. Ad Gala. Miſiţ Deus filium ſuum factum ex mu. Cap. 4. & ad Rom. Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid; ſuper quem locum Cap. 1. dicit Gloſ. Apoſtolus dicit factũ, ſed non natum. Aliud eſt enim ex ſemine admixto ſanguinis coagulo generare; aliud non commixtione, ſed uirtute procreare. Poſſunt enim homines filios generare, ſed non facere: ergo uidetur, quod Virgo Maria ſolũ ſe habuit ut materiale principium, ex quo corpus chriſti dicitur factũ,

Item

ITEM. Dam. Copulauit ſibi de puriſſimis & ſanctiſſimis Virginis ſanguinibus, non ſeminans, ſed ꝑ ſpiritum ſanctum creans: ſi ergo creatio eſt actio ſolius DEI, in qua non cooperatur creatura, uidetur quod in nullo fuerit Virgo cooperatrix. ITEM. Chriſtus eodẽ mõ fuit in parentibus, quo fuit in Virgine: ſed in parentibus fuit ſecundum corpulentam ſubſtantiam tãtùm: ergo nec in Virgine fuit niſi ſecundùm corpulentam ſubſtantiam. Si ergo generatio dicit uim actiuam, & cooperatiuam ad formam producendam, uidetur: q̃d Virgo Maria in nullo fuerit ſpiritui ſancto cooperata. ITEM. Agẽs potentiæ finitæ non poteſt continuari, nec cooperari in agẽdo cũ agẽte potentiæ infinitæ in ea operatione, in qua operatur uirtus illa per modum infiniti; ſed conceptio Chriſti fuit in inſtanti, ſicut oſtenſum fuit ſupra. Producere autem rem in inſtanti, quæ nata eſt produci ſucceſſiuè, hoc eſt potentiæ, in infinitum excedẽtis potentiam naturæ: ergo ſi Virgo Maria nullam habuit potentiam, niſi finitam: uidetur, quòd ſpiritui ſancto non potuit cooperari in cõceptione illa.

RESOLVTIO.

Diuinitus B. Virgini data eſt uirtus per quam Chriſtum conciperet, & ad eius productionem effectiuè ſeſe haberet.

RESPON. Dicendum, quòd abſque dubio cum Virgo Maria ſit mater Chriſti, & uere ipſum concepiſſe dicatur; uerè cooperata fuit ſpiritui ſancto in filii ſui conceptione. Et hoc communiter, & generaliter tenent doctores Theologiæ. De modo autẽ cooperandi diuerſi ſentiũt diuerſa. Quidam enim dicere uoluerunt, ꝙ Virgo Maria ſolùm cooperata fuit miniſtrãdo principium materiale. Alii uerò ꝙ cooperata fuit in ultimæ formæ inductione, & in materiæ præparatione, quamuis non in tota operatione. Alii uerò tenent medium, inter utrumque. Primi, qui dicunt, quòd cooperata fuit ſolũ in materialis principii miniſtratione: mouentur hac ratione: quia ſicut dicit Philoſophus, mater in generatione prolis ſe habet ſicut principium materiale, & ſemen uiri ſicut effectiuũ, & operatiuũ. Vnde cooperatur ſemẽ uiri ad ſemen mulieris, ſicut artifex ad materiam: mulier uerò non facit niſi materiã miniſtrare, & ulterius fouere: & hoc totum fecit Virgo Maria. Et ideo uerè mater eſt appellanda: quia nihil ei defuit, q̃d ſpectat ad ueram matrem in generatione prolis: ſpiritus autem ſanctus, q̃d defuit ex parte uiri, ſuppleuit. Sed hæc poſitio nimis parum dicit: primum quia mater in generatiõne non ſolùm habet potentiam paſſiuam, ſed & actiuam. Vnde quandoque proles aſſimilatur magis matri, quàm patri. Vnde ꝙ dicunt Philoſophi, intelligẽdum eſt per appropriationem. Et iterum dicit Dam. q̃d ſpiritus S. non ſolum dedit Virgini potentiam receptiuam, ſed etiam generatiuam: & (ſicut prius oſtenſum eſt) propter materiam ſolùm nõ eſt appellanda mater, ſicut patet in formatione mulieris de coſta uiri. Et quoniam iſta poſitio nimis parum dicit: ideo ſunt alii, q ſuperaddunt, & dicunt, ꝙ non ſolũ cooperata fuit ſpiritui ſancto miniſtrando principiũ materiale, ſed

D. Tho. 3. par. q. 51. art. 3. 3. ſent. q. 2. ar. 1.

Lib. 1. de Gen. anima. c. 19. ſecundũ ſectio nonam

ſed & in ultimæ formæ inductione. Nā in tota operatione cooperari non potuit, qm̄ formatio corporis inſtātanea: prout formatio comprehendit totam tranſmutationē fieri non poteſt, niſi a uirtute infinita. In ultimæ autem formę inductione cooperari potuit, pro eo, ꝙ ultima forma in inſtanti pōt induci a natura, uel a uirtute creata: & iō in hoc in quo cooperata fuit ſpiritui ſancto potentia Virginis generatiua, pro tāto dicitur mater, qa operata fuit cōceptionem & quantū ad initium, & quantum ad cōſummationem. Sed hæc poſitio nimis dicit. Primum, quia eiuſdem eſt factum eſſe, cuius eſt fieri: ꝙ ſi conceptionē efficere nō eſt uirtutis creatę, ſed increatæ, ſimiliter nec ipſum conceptum eſſe. Rurſus. Inducens ultimā formā nobilius eſt, q̄ præparans: nō ergo uidetur dicens ꝙ ſpiritus S. præparet per ſe, & ultimam formam inducit cū Virgine. Difficile eſt nihilominus aſſignare, quæ ſit illa forma ultima, in cuius inductione cooperatur Virginis potentia generatiua. Illa.n. non poteſt anima: qm̄ a ſola creatione habet originem. Nō organizatio corporea, ut uidetur: qa illa non inducitur ſubitò, ſed per ſucceſſionē a natura. Inducitur.n. per motum nō ꝑ mutationē. Motus.n. eſt tranſmutatio ſucceſſiua, non mutatio inſtantanea, ut dicit Philoſ. Et qm̄ prima opinio parū dicit, & ſecūda multum excedit, ſuis obliquitatibus dirigunt nos in ueritatis uiā. Et propterea melius ſentire uidentur, qui dicunt medium, uidelicet ꝙ beata Virgo habuit uirtutem ſibi diuinitus datam per quā adminiſtraret materiam illi cōceptui, materia (inquam) quæ non ſolum habuit rōnem materiæ, ſiue potentiæ paſſiuæ, ſed etiā ſufficientiam, & uirtutē ad prolis productionem. Illa tamen uirtus per ſe non poterat prodire ad perfectum actum, niſi per ſucceſſionē in tempore: ſed quoniam non decebat carnē, Xp̄i formari ſucceſſiuè, ſicut in ꝑcedētibus oſtenſum eſt: iō ſpiritus ſanctus ſua infinita uirtute perduxit illam materiam ad actū cōpletū: & per hoc in nullo Virgini derogatur, ſi Deus ſua uirtute accelerauit, ꝙ in aliis mulieribus ſucceſſiuè producit ad eſſe. Non.n. fuit minor potentia in Virgine, q̄ in alia muliere, immo multò maior, quia potentiā naturalē, & ſupernaturalē habuit, qua ſubminiſtrare poterat materiam, & ipſa ſola ad eo ſicut mulier uiro cōmixta: unde tota ſubſtantia Xp̄i fuit de matre ſua. Et iō ſi uelimus ſentire rectè, & loqui: ueriori mō fuit Virgo mater Chriſti, q̄ ſit aliqua mater filii ſui: unde & ꝑ illā uirtutē ipſum in uentre per nouem menſes confouit. Et ſic patet, ꝙ Virgo Maria aliquo mō fuit in cōceptione filii cooperata, uidelicet ſubminiſtrādo ſufficientē materiā uirtuti actiuę, quæ tū ſupra ſuū poſſe accelerata fuit, & ad cōplementū perducta per uirtutem infinitam. Et in hoc conſonat ſacra ſcripturà, q̄ modò dicit Xp̄m natum de Virgine; mō dicit factū. Conſonat ēt uerbum Damaſ. qui dicit, ꝙ uirtutem habuit uerbi ſuſceptiuam, & generatiuam. Generatiuā, quia potuit ſeminariū corpori Chriſti miniſtrare ꝑ uirtutem ſibi collatam diuino munere. Suſceptiuā uerò, qa ſolū Dei uer-

Exo. 3. Phy. cō 4. & 5 Phy. cō 48.

Refragatur huSco. 4. d. 4. q. unic. ar. 1. in medio.

uerbum potuit carnē aſſumptam in inſtanti formare, quod quidē uerbum ſuceptum eſt a Virgine. Rationes ergo oſtēdentes in filii Dei conceptione Virginem aliquo modo cooperatā fuiſſe, ſunt concedendæ.

Ad illvd uerò, quod obiicitur de Glo. ſuper Galat. &c. iam patet reſponſio. Cap.4. Hæc.n.non excludit ueram potentiam generatiuam a Virgine, ſed ponit ibi aliquā uim eſſe ſupra naturam, ſeu ſupra uim naturæ. Vnde remouet uiri ſeminis cōmixtionem: & iō ſic dicitur factus, ꝙ nihilominus dicit̄ natus. Et eſt ſimile, ſi Deus uni uirgæ aridæ daret uim germinandi: quam habet una uiridis, & præter hoc faceret ipſam in inſtanti fructificare: uirga illi diceretur fructum feciſſe, & attuliſſe: & nihilominus fructus ille diceretur eſſe factus ex illa uirga: ita ꝙ ſimul diceretur factus, & ortus. ſic & in propoſito eſt intelligendum: talis enim præceſſit figura huius conceptionis in uirga Aaron. Num. 17. Ad illvd, quod opponit̄ de Damaſ. ꝙ carnem illam fecit creans, nō ſeminans. Dicendum, ꝙ ſicut per actum creationis non intendit dicere, ꝙ caro illa facta fuerit ex nihilo, ſed ꝙ ad perfectionem deducta eſt ꝑ uirtutem infinitam: ſic etiam per hoc qđ dicit, non ſeminans, nō priuat potentiam actiuam a Virgine, ſed remouet conſuetum modum operādi naturæ, qui eſt per ſeminis cōmixtionem maris, & fœminæ. Vtrum autem Virgo excitata a ſpiritu ſancto ſeminauerit, hoc eſt ad locum matricis ſemē emiſerit; quamuis aliqui dixerint: non eſt tamen uerbum illud frequenter in ore uerſandū: tum qa turpitudinē habet annexā, & hō habere debet múda labia in tali materia: tum ēt quia certitudinē nō habet ex ſe; nec uerbis ſanctorū vr̄ multum conſonare. Vn̄ ſtultum eſt in talibus uelle ita curioſè ſingula ꝑtractare. hoc tn̄ ſufficiat dixiſſe, uidelicet ꝙ Virgo miniſtrauit materiā aptā generationi filii Dei ſecundū carnem. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ non fuit in ea ſecūdum rōnem ſeminalē. Dicēdum, ꝙ uerum eſt, ſi rō ſeminalis dicatur illa, ſecundum quā natura cōſueuit operari; ſic.n accipit Aug. ibi. ex hoc tamen non excluditur quin aliqua potentia ꝑter morē ſolitum diuinitus Virgini ſit collata. Pręterea rōne adhuc potentiæ illius actiuę nō debet dici fuiſſe ibi ſecundum rōnem ſeminalē pro eo, ꝙ ad actum perfectum ꝑducta fuit per uirtutem ſupra naturam: & reſpectu talis modi operandi fuit ibi ſolum potentia obedientiæ. Et eſt ſimile ſi Deus per commixtionē maris, & fœminæ in inſtanti perduceret fœtum ad cōplementum organizationis ꝑfectæ: talis formatio non diceretur eſſe facta ſecundùm rationem ſeminalem, quamuis eſſet ibi uis actiua reſpectu talis organizationis educendę ineſſe per temporis ſucceſſionē: ſic & in propoſito intelligendum eſt. Ad vltimam rōnē. Dicendum, ꝙ ratio illa nō cōgit, quòd Virgo Maria non fuerit cooperata ſpiritui S. in filii ſui cōceptione aliquo modo, ſed ſolum quòd non fuerit cooperata in ꝑducendo illam materiam ad eſſe completum. Et hoc eſt quod primum fuit conceſſum. Et ex hoc patet reſponſio ad obiecta.

QVAESTIO II.

An cooperatio Virginis, qua cooperata eſt ſpiritui ſancto ad conceptionem filij Dei; naturalis, uel miraculoſa fuerit?

VTRVM illa cooperatio beatæ Virginis fuerit naturalis, uel miraculoſa. Et q; naturalis, uidetur. Omnis illa operatio, uel generatio eſt naturalis, ratione cuius genitus dicitur eſſe filius naturalis; ſed Chriſtus eſt filius naturalis Virginis beatæ: ergo uidetur, q; beata Virgo in eius conceptu fuerit naturaliter cooperata. ITEM. Quando uir excitat, & adiuuat potentiã mulieris, non priuatur actu ſuo naturali: ergo ſi uirtus ſpiritus S. multò perfectiùs fœcundauit, q̃ uirtus ſeminis uirilis fœcundaſſet: ergo ipſius uirtus generatiuæ actum nõ abſtulit, ſed perfecit. Et ſi hoc uerum eſt: tũc Virgo naturaliter fuit cooperata. ITEM. Si aliquis operatur ſecũdũ potẽtiã diuinitus ſibi collatã, operatio illa naturalis dicitur nõ miraculoſa; pro eo, qđ licet uirtutes naturales omnes collatæ ſint ei diuinitus: tamen operatio egrediẽs a potẽtia intrinſeca innaturalis eſt, & exercetur naturaliter, niſi egrediatur uoluntariè, ſed potentia generatiua collata fuit ei, nec cooperabatur ipſi uirtuti agenti uoluntariè: ergo uidetur, q; cooperaret potẽtiæ naturali, & naturaliter agẽti. ITEM. Maior eſt inhabilitas in mortuo ad opera, q̃ ſunt hominis uiuẽtis; q̃ in Virgine reſpectu mulieris p̃gnantis: ſed ſi Deus de mortuo faciat uiuum; operationes ſubſequentes ſunt ſibi naturales; ſicut in Lazaro, qui naturaliter comedebat, & alia faciebat: ergo pari ratione, multò fortiùs uidetur, quòd illa operatio Virginis naturalis fuerit, poſtquam collata fuit ei potentia generandi.

SED CONTRA. Nulla operatio naturalis eſt mirabilis: q̃m ex oppoſito diuidunt: ſed cõceptio filij Dei a Virgine fuit mirabilis: ergo non vr̃, quòd fuerit naturalis. ITEM Nihil q; naturaliter fit; eſt nouum, pro eo quòd omne tale præceſſit in ſuo ſimili: ſed conceptio Chriſti a Virgine nouum quid fuit, ut dicitur Hieremiæ. Ca. 31.
Nouũ facit dñs ſup terrã. ITEM. Naturale eſt illud, quòd idem eſt apud oẽs; ſed modus concipiendi B. Virginis nõ ſolũ non fuit apud oẽs: ſed nuſquam reperitur niſi in ea ſola: ergo uidetur quòd operatio illa non fuerit naturalis, ſed miraculoſa. ITEM Si aliqua uirtus operatur illo manente, quod eſt ei incompoſſibile per naturam; illius operatio non eſt naturalis, ſed miraculoſa: ſed Virginitas incompoſſibilis eſt generationi ꝓlis per naturam: ergo ſi Virgo Maria concepit permanens Virgo, vr̃ q; illa operatio nõ ſit attribuẽda naturæ, ſed magis miraculo.

RESOLVTIO.

Nec hoc, nec illud ſimpliciter; ſed ex utroque commixta fuit.

RESPON. Dicendum, quòd generatiua potentia in Virgine fuit excitata a ſpiritu ſancto; & fuit ſupra poſſe ſuum eleuata. Excitata fuit, ut poſſet pręparare materiam conceptui, ſecũdùm quòd cõpetit ſexui muliebri: ſed ſupra naturam fuit eleuata, dũ data eſt ei potẽtia præparandi materiam, ſecundùm quòd tam nobili, & tã perfectæ conceptioni cõpetebat. Et ideo Maria Virgo potentiam

habuit

habuit ſupra naturam, & potentiam ſecundùm naturam. Et potentia ſupra naturam fuit ei in ſanctificatione collata, & utraque erat in illa conceptionis tempore, in cõplemento ſuæ operationis conſtituta. Et ideo operatio, ſiue cooperatio partim quodãmodo fuit naturalis, & quodammodo ſupra naturam. Et eſt ſimile; ſi Deus daret mihi potentiam unum intelligere, & multa ſimul intelligerẽ: partim eſſet naturale in hoc, ꝙ unum intelligerem: partim ſupra naturam in hoc, ꝙ duarum illarũ rerum intellectus non poſſunt ſimul per naturam ſtare: ſic & in ꝓpoſito intelligẽdum eſt, quia hoc erat naturæ conſonum, ut Virgo miniſtraret humorẽ ſufficientem ad conceptũ, quãtùm miniſtrat ſexus muliebris: ſed ꝙ ꝑ ſe ſola miniſtraret, quantum miniſtret mulier coniuncta uiro, hoc erat ſupra naturam: & ideo admirabile, & inſolitum. Cõcedendum eſt ergo ꝙ illa operatio non fuerit naturalis oĩno, immo aliqͩ habuit ſupra naturã; quia hoc inter omnia mirabilia, fuit mirabile præcipuum, Virginalem.ſ.uterũ eſſe ſimul integrum, & fęcundum. Vnde concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

Ad illvd ergo, quod opponiĩ primò, ꝙ Chriſtus fuit filius naturalis. Dicendum, ꝙ operatio ſupra naturam, operationem naturalem non excludit. Vnde quãuis ipſum mirabiliter cõceperit, põt tñ ꝑꝑ naturalẽ operationem concurrentem dici filius naturalis ad oſtendendam ueritatem generationis. Ad illvd, qđ objicitur; ꝙ qñ uir excitat potentiam in fœmina, non aufert ei potentiam naturalem. Dicendum, ꝙ eſt uerum: nec Spũs ſanctus abſtulit operationem naturalem à Virgine, ſecundùm ꝙ decebat eam habere in conceptione tam nobili. In hoc tñ non eſt ſimile: quia uir non dat nouam potentiam mulieri concipiendi, nec eleuat ſupra naturã: ſed excitat, & adiuuat ad exeundum in operationẽ ſibi debitam: non ſic eſt in propoſito, qa ipſi Virgini collata fuit uirtus ſupra naturã. Vnde aliquid potuit Virgo B. quod nunquam potuit aliqua fœmina. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ quando operatur ꝑ aliquam potentiam ſibi datam, naturaliter operatur. Dicendum, ꝙ aliquando datur potentia ad actum naturę conſonantem, aliqñ datur potentia ad actum excedentem terminos naturę. Quando datur potentia ad actum naturæ cõſonãtem, tunc & ſi collatio illius potentiæ ſit mirabilis, operatio tamen eſt naturalis: ſicut ſi detur potentia uidendi cęco. Quando autem datur potentia ad actũ excedentem terminos naturæ: tunc non ſolum potentiæ collatio eſt mirabilis, ſed etiam exitus illius potentiæ in actum eſt mirabilis: ut ſi aſino detur potentia loquendi, & lapidi potentia uidendi. Et qm̃ Virginem manentem Virginem concipere, hoc eſt ſupra terminos naturę; hinc eſt ꝙ quantũcunq; cõferatur ſibi potentia, adhuc tamẽ eſt operatio mirabilis. Vnde duplex fuit hoc miraculũ, uidelicet in potentiæ collatione, & in ipſa operatione. In fœcundatione autẽ mulierum ſterilium, ſicut Sarę, & Heliſabeth ſolùm fuit miraculum in reſtitutione potentiæ, in hoc ꝙ eſt ibi ſterilis fęcundata

data:ſed non fuit ibi miraculum in executione, quia non ſimul manſit ſterilitas, & fœcunditas; immo fœcunditas abſtulit ſterilitatem: hoc autẽ fuit ſingulariter admirabile, ꝙ fœcunditas Virginis Mariæ non abſtulit uirginitatem: ſed nec uirginitas excludit fœcunditatem. AD ILLVD, quod opponitur ultimò, iam patet reſponſio de mortuo uiuificato. Licet eñ mortuum uiuificari ſit ſupra naturam: tamen ex quo uiuificatus eſt, operationẽ naturæ exercere nõ eſt admirabile: q̃a hoc in nullo repugnat naturæ: nõ ſic autem eſt in Virgine concipiente.

QVAESTIO III.

An B. Virgo appellanda ſit genitrix Dei?

VTRVM Virgo Maria ſit genitrix Dei appellanda, & ꝙ ſic uidetur. Damaſ. Theotocon.i.dei genitricem principaliter, & uerè ſanctam Mariam prædicamus Virginem. ITEM. Iuſtè, & uerè Theotocon.i. Dei genitricem nominamus: hoc.n. nomẽ uniuerſum myſterium incarnationis oſtendit. *Li. 3. de Orthoſi. c. 12*

ITEM. ipſum uidetur ratione: q̃a quicquid dr̃ de illo hoie, dr̃ de filio Dei propter communicationem idiomatum: ſed Ieſus fuit filius B. Mariæ: ergo Deus fuit filius B. Mariæ: ergo à relatiuis B. Maria eſt mater Dei. ITEM. ſic ſe habet filius Dei ad Virginem matrem, ſicut ſe habet filius hoïs ad Deum patrem: ſed Ieſus eſt filius Dei patris: ergo Deus eſt Mariæ filius; ergo Virgo Maria eſt rectè Dei genitrix appellanda.

SED CONTRA. Dama. Chriſtotocon: id eſt Chriſti genitricẽ nõ dicimus Virginem: ergo ſi Chriſtus Deus eſt, ur̃ ꝙ non debemus eã dicere Dei genitricem. ITEM. Secundùm hoc Virgo Maria eſt mater, ſecundùm quòd eſt cõſubſtantialis, pli: ſed non eſt conſubſtantialis proli ſecundùm diuinã naturam, ſed ſecundum humanã: ergo cum Deus nominet Chriſtũ ſecundùm diuinam naturam, non uidetur ꝙ ſit genitrix appellãda, ſed Xp̃i genitrix. ITEM. Propter aſſumptionem humanæ naturæ à filio Deus pater non dr̃ eſſe hoïs genitor: ergo nec econuerſò, Dei genitrix dicẽda eſt Virgo Maria. *Vbi ſupra.*

ITEM. Iuxta hoc quæritur, quare magis Damaſ. vult ꝙ dicatur dei genitrix, q̃ Chriſti genitrix. Si.n. in Chriſto intelligitur diuinitas, & humanitas, immo intelligitur tota trinitas ſecundùm Ambroſ. in noïe Chriſti, non uidetur ꝙ ulla fiat ueritatis, aut uirginalis dignitatis immutatio. *Q\~o collater.* *Li. 1. de Spũs. c. 3.*

RESOLVTIO.

Abeat impius Neſtorius in interitum, quem fecit: acclamemus nos B. Virgini. Ò Mater Dei, ò Dei, & Chriſti genitrix.

RESPOND. Dicendum, ꝙ uerba fidem chriſtianam exprimentia debent eſſe ab errore longinqua, & deuotioni approximãtia: maximè illa, in quibus eſt ſermo de Virgine Maria: ipſa enim cunctas hæreſes interimit in uniuerſo mũdo; ueritatem ex ſeipſa cõcipiendo, & pariendo. Ipſa etiam reconciliationem toti generi humano ꝓ meruit; & ideo erga eam dẽt oïs ardere Chriſtianorum deuotio: & propterea quia B. Virgo illum cõcepit, qui non tantùm dicendus eſt Chriſtus propter unionẽ, ſed etiam Deus uerus propter æternam generationem, Dei genitrix debet dici: ut ex ipſo uocabulo hono-

honoretur, & impietatis error extinguatur, qui dixit Mariam concepiſſe purum hominem. Ad cuius erroris fomentum Neſtorius (ut narrat Damaſ. uerus doctor) uoluit eam Chriſti genitricem, & non Dei genitricem appellare, quaſi purum hominem genuiſſet. Et ideo Damaſc. uerus doctor & uirginis amator, docet nos uocabulum hoc effugere: non quia falſum, ſed quia hæreticus ſub illo uolebat occultare uenenum. Vnde Damaſce. Chriſtotocon: id eſt Chriſti genitricem non dicimus Virginem: quoniam in deſtructionem theotocos id eſt dei genitricis uocis, nequam & inquinatus Neſtorius cum patre eius diabolo inuenit. Cōcedendæ ſūt ergo rationes hoc oſtendentes, ꝙ B. Virgo eſt Dei genitrix appellāda iuſtè, & ueraciter, & deuotè.

Vbi ſupra.

AD ILLVD, quod opponitur de Damaſ. iam patet reſponſio: non enim negat eam eſſe Chriſti genitricem, eo ꝙ ſit falſum; ſed quia hæreticus ſub illo uerbo abſcondebat uenenum. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ non eſt ei conſubſtantialis. Dicendum, ꝙ mater Dei dicitur non propter hoc ꝙ ipſa genuerit eum ſecundum diuinam naturam, ſed propter idiomatum communicationem, & myſterij incarnationis expreſſionē, & ipſius Virginis honorificationem. Vnde ratio illa non ualet, Non eſt mater Dei ſecundùm diuinam naturam; ergo non eſt mater Dei: ibi eſt enim fallacia, ſicut ſi ita argueretur, Hoc nō prædicatur de illo per ſe: ergo nō prędicatur de illo aliquo genere prędicandi. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ Deus non dicitur genitor hominis. Dicendum, quòd poteſt dici: non tamen cōſueuimus ita uti illo uocabulo: quia illa appellatio non ſic facit ad expreſſionem piæ fidei, ſicut illa, qua appellamus Virginem matrem Dei. AD ILLVD, quod opponitur, quare non dicitur Chriſtotocon. Dicendum, quòd nomen Chriſti magis communicatur creaturis, quàm nomen Dei. Vnde & Dauid dicitur Chriſtus domini, & alij Reges Iſrael: & ideo uerbum illud magis erat propinquum errori. Nūc autem quia ille error extirpatus eſt, communiter eam uocamus & matrem Chriſti, & matrem Dei, cum imploramus oculos miſericordiæ ſuæ ad nos conuerti.

DISTINCTIO QVINTA.

De modo uniendi diuinam, & humanam naturam in Chriſto ſecundùm fidei aſſertionem.

PRæterea inquiri oportet, cum ex præmiſſis conſtet verbum Dei carnem, & animam ſimul aſſumpſiſſe in vnitatem perſonæ, quid horum potius concedendum ſit, ſcilicet quòd perſona perſonam, vel natura naturam, vel perſona naturam, vel perſonam aſſumpſerit. Et an ita conueniat dici diuinam naturam eſſe

natura

incarna-

incarnatam, ſicut Deus incarnatus, & verbum incarnatũ ſanè dicitur. Hæc inquiſitio, ſiue quærendi ratio iuxta ſacrarum auctoritatum teſtimonia partim implicita atque perplexa, partim verò explicita eſt, & aperta. Certũ eſt enim & ſine ambiguitate uerum, quòd non natura perſonam, nec perſona perſonam, ſed perſona naturã aſſumpſit: quod Sanctorum ſubditis cõprobatur teſtimonijs, & aſtruitur documentis, Ait.n. Aug. in Lib. de fid. ad Petrum, Deus vnigenitus dum cõciperetur, veritatem carnis accepit ex Virgine: & cum naſceretur, integritatem virginitatis ſeruauit in matre. Et paulo poſt, Sic Deus humanam naturã in vnitatẽ perſonæ ſuſcepit, quòd ſe humilians per mĩam incorruptæ Virginis vterum, ex ea naſciturus impleuit. Formam ergo ſerui. i. naturam ſerui in ſuã accepit ille Deus perſonã. Itẽ. Deus verbũ nõ accepit perſonam hominis, ſed naturã. Item. Dei filius vnigenitus, vt carnem hoĩs animamque mundaret, ſuſceptione carnis animæq; rationalis incarnatus eſt. His, alijſque pluribus auctoritatibus euidenter oſtenditur, non naturam perſonam, nec perſonam perſonam, ſed perſonam naturam recipiſſe. De quarto verò quæſtionis articulo, vtrum ſcilicet natura naturam aſſumpſerit, ſcrupuloſa etiã inter Doctos quæſtio eſt. Quia & in hoc plurimum diſſentire videntur, qui auctoritate præclari, alijſque doctores in ſacra pagina extiterunt: nec tantum alij ab illis, verum etiam ijdem à ſeipſis diſſonare videntur, ſicut ſubiecta capitula docent. Legitur enim in Concilio Toletano ſexto traditum ſic. Solum verbum caro factum eſt, et habitauit in nobis, Et cum tota trinitas operata ſit formationem ſuſcepti hominis, quoniam inſeparabilia ſunt opera trinitatis: ſolus tamen filius accepit hominem in ſingularitatem perſonę, nõ in vnitatem diuinæ naturæ, id eſt, quod eſt proprium filij, non quod commune eſt trinitati. Idem in concilio 11. Toletano. Vnius ſubſtantiæ credimus Deum patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, non tamen dicimus vt huius trinitatis vnitatem Maria Virgo genuerit, ſed tantum filium, qui ſolus naturã noſtram in vnitatẽ perſonę ſuæ aſſumpſit. Incarnationem quoq; huius filij Dei tota trinitas operata eſſe

Cap. 2. poſt me. Ibi. paulo poſt Philip. 2. Ibid. ca. 17. eod. lib. c. 2.

De parte q. perplexa.

Cap. 1. Ioan. 1

De Toletano cõcilio hic ponit ea, quibus innuit nõ naturã non accepiſſe naturã.

credenda eſt: ſolus tamen filius formam ſerui accepit in ſingularitatem perſonæ. His inſinuari videtur quod perſona tantùm naturam, non natura naturam aſſumpſerit. Si enim quod commune eſt trinitati, non accepit hominem, ergo non natura diuina, quæ communis eſt tribus perſonis. Cui videtur obuiare quod Aug. ait li. de fide ac Petrum, Nec diuinitas, inquit Chriſti aliena eſt à natura patris, ſecundũ illud, In principio erat verbum: nec humanitas eius aliena eſt à natura matris ſecundũ id quod Verbum caro factũ eſt. Illa .n. natura, quæ ſemper genita manet ex patre, naturam noſtrã ſine pctõ ſuſcepit, vt naſceretur ex Virgine. Hac auctoritate videtur tradi, quod diuina natura humanã ſuſcepit. Vbi vehementer moueri poſſumus, quòd eã genitã æternaliter ex patre dicit, niſi fortè natura pro perſona hic accipiatur: alioquin ſi dixerimus naturã tribus perſonis cõem genitã eſſe, occurrunt nobis ex aduerſo quæ in tractatu de trinitate diſſeruimus vbi diximus non naturã naturã, ſed perſonã genuiſſe. Quia ſi natura genuiſſet naturã, cũ vna eadẽq; ſit natura trinitatis, eadẽ res ſeipſam genuiſſet. Quod Aug. fieri poſſe negat. Sed alibi certũ reperimus documentũ, quo natura naturam aſſumpſiſſe monſtratur. Ait enim Aug. in Primo Lib. de Tri. Etiam ſeipſo Chriſtus factus eſt minor, formam ſerui accipiens. Neq; enim ſic accepit formã ſerui, vt amitteret formam Dei, in qua erat æqualis patri: vt in forma ſerui, & in forma Dei idem ipſe ſit vnigenitus filius patris, quia forma dei accepit formam ſerui. Si autem forma dei formam ſerui accepit, ſine dubio natura naturam accepit. Formæ enim nomine natura ſignificatur, vt Augu. euidenter docet in Lib. de fide ad Petrum, Cum, inquit, de Chriſto audis, quia in forma Dei erat, oportet agnoſcere firmiſſimeq; tenere in illo formæ nomine naturalem plenitudinem debere intelligi. In forma Dei ergo erat, quia in natura Dei patris ſemper erat, de qua natus erat. Hilarius quoq; in 12. Lib. de Trin. ita ait, Eſſe in forma Dei non alia intelligentia eſt, quã in Dei manere natura. Didiciſti nõie formæ intelligentiã fieri naturę, at audiſti quòd forma Dei formã ſerui ſuſcepit. Vnde conſequens eſt, quòd natura diuina naturam

Ad Philip. 2. c. 2. ante med. c. Ioan. 1 Ideſt li. 1. Sñiarũ diſt. 5.

Li. 1. de trin. c. 1 an. me. c. 7. & 11.

Quid formæ nomine intelligatur. ca. poſt medium c.

Non lõge à principio.

turam

turam humanam ſuſcepit. Quod etiam Hiero. in explanatione fidei euidenter inſinuat, inquiens, Paſſus eſt filius Dei non putatiuè, ſed verè, ſecundùm illud, Paſſus eſt quod pati poterat, id eſt non ſecundùm illam ſubſtantiam quā aſſumpſit, ſed ſecundùm illam quæ aſſumpta eſt. Ex quo apparet diuinam ſubſtantiam aſſumpſiſſe humanam. Ex verbis aūt Auguſtini ſuperiùs poſitis abhibita diligentia innui videtur, ſolùm verbum carnem factum, & naturam ſolum ſuſcepiſſe humanam, & diuinam naturam eandem accepiſſe. Ait enim, Trinitas nos ſibi reconciliauit per hoc quòd ſolū verbum carnem ipſa trinitas fecit. In quo ſic veritas incommutabilis manet diuinæ humanæq; naturæ, vt ſicut vera ſemper eſt eius diuinitas, quàm de patre habet, ita verè ſemper, & incommutabilis eius ſit humanitas, quàm ſibi vnitam ſumma diuinitas gerit. Ecce, & ſolum verbum dixit carnem factum, & humanitatem diuinitati vnitam, Idem quoq; ſuperiùs dixit ſeruilem formam à ſolo filio ſuſceptā, quàm tota trinitas fecit. Iam facile eſt agnoſcere, quàm diuerſa, & multiplicia ſuper quæſtione propoſita Auctores tradiderunt. Ideoque poſteriores ea legentes, varias atque contrarias, ex prædictis occaſionem ſumentes, promunt ſententias.

Tom. 4. I explanatione ſymboli ad Damaſum Diſt. 1.

Aug. de fi. ad petrū. c. 2 in fin.

Diſt. 2. lib.

Quid de hoc tenendum ſit.

Nos autem omnis mendacij, & contradictionis notam à ſacris paginis ſecludere cupientes, orthodoxis patribus atque catholicis doctoribus nulla paruæ intelligentiæ ſuſpicione notatis cōſentimus: dicentes, & perſonam filij aſſumpſiſſe naturam humanam, & naturam diuinam humanæ in filio vnitam, eamque ſibi vniſſe vel aſſumpſiſſe: vnde & verè incarnata dicitur. Quòd verò dicitur, ſolus filius formā ſerui accepiſſe, per hoc non excluditur diuina natura ab acceptione ſeruilis formę, ſed aliæ duæ perſonæ, pater ſcilicet. & ſpiritus ſanctus. Item & illud aliud, ſcilicet, Quod eſt proprium filij, non quòd commune eſt trinitati, hominem accepit, ſic oportet intelligi, id eſt, propriè in hypoſtaſi filij, nō in tribus communiter perſonis, diuina natura humanam naturam ſibi vniuit. Qui ſenſus ex verbis Ioann. Damaſc.

Determinatio auctoris tatum.

confirmatur, qui totam diuinam naturam in vnam hypoſta
Li. 3 or *ſim incarnatam eſſe euidenter aſſerit, dicens. In humanatio*
thod. fi. *ne Dei verbi aimus omnem, & perfectam naturam deitatis*
3.c.6. *in vnam hypoſtaſeon incarnatam eſſe, id eſt, vnitam huma-*
næ naturæ, & non partem parti. Omni enim humanæ natu
ræ aimus eſſe vnitam omnem deitatis naturam vel ſubſtan
tiam. Item, Eadem eſt natura in ſingula hypoſtaſeon, id eſt
Li et c. *perſonarum: & quando dicimus naturam verbi incarnatã*
eiſdem *eſſe ſecundùm beatos, ſcilicet ſecundùm Athanaſium, & Cy*
paulo ĩ *eſſe* ſtrius: *rillum, deitatem dicimus eſſe vnitam carni: & vnam natu-*
& rur- *ram Dei verbi incarnatam confitemur. Verbum autem, &*
ſus.c.7 *quod commune eſt ſubſtantiæ poſſidet, & quod proprietatis*
eſt habẽs hypoſtaſeos, id eſt, perſonæ. Et ex his manifeſtè oſtẽ
ditur, quòd natura diuina incarnata eſt. Vnde & eadem ue-
rè dicitur ſuſcepiſſe humanam naturam.

An diuina natura debeat dici caro facta.

Sed quæritur, vtrum eadem diuina natura debeat dici ca
Ioan.1 *ro facta, ſicut verbum dicitur caro factum. Si enim idem eſt*
incarnari, quod eſt carnẽ fieri, uideri poteſt ita debere dici,
quòd ſit caro facta, ſicut dicitur incarnata. Ad quod dici-
Reſpon *mus, quia ſi illud dictum in ſacra ſcriptura reperiretur, ex*
ſio. *eadem intelligentia acciperetur, qua cum dicitur incarna-*
ta. Sed quia illud auctoritas ſubticuit, atque locutionis mo-
dus nimiam videtur facere expreſſionem, ſi natura diuina
diceretur caro facta, melius ſilere hoc puto vel negare, quã
temerè aſſerere: ne ſi illud dicatur, conuertibilitas naturæ
in naturam ſignificari putetur. Ex præmiſſis indubitabiliter
conſtat, quòd perſona verbi ſiue natura, hominis naturam
ſcilicet carnem, & animam aſſumpſit, ſed non perſonam ho
minis. Si autem natura diuina naturã hominis accepit, qua
re non dicitur facta homo, vel eſſe homo, ſicut verbum Dei?
Ad quod dici poteſt, quod Dei filius dicitur factus hõ, vel eſ
ſe homo, non ſolum quia hominem aſſumpſit, ſed quia ipſum
in vnitatem & ſingularitatem ſui & perſonæ accepit. Na-
tura autem diuina hominem quidem accepit, id eſt, hominis
formã ſibi vniuit, ſed non in ſingularitatem & vnitatẽ ſui.
Seruata enim proprietate ac diuerſitate duarum naturarũ

perſonæ

perſonæ ſingularitas extitit. Ideoque non ſic dicitur diuina natura eſſe homo vel facta homo, ſicut Dei filius. Quidam tamen indifferenter vtrunque concedunt.

Quare non accepit perſonam hominis, cum hominem acceperit.

Ideo verò non perſonam hominis aſſumpſit, quia caro illa & anima illa non erat vnita in vnitam perſonam, quàm aſſumpſerit, quia non ex illa conſtabat perſona, quando illis vnitum verbum eſt. Nam ſibi inuicem vnita ſunt ſimul cũ verbo. Altera tamen vnione inuicem vnita ſunt illa duo. ſ. anima & caro, alia vnione verbo vnita ſunt. Quia alia eſt vnio animæ illius ad carnem, & alia eſt vnio verbi ad animã illam & ad carnem. Non ergo accepit verbum Dei perſonam hominis, ſed naturam: quia non erat ex carne illa & anima illa vna compoſita perſona, quam verbum accepit: ſed accipiendo vniuit, & vniendo accepit.

Quæ aliqui circa hæc opponunt.

Hic à quibuſdam opponitur, quòd perſona aſſumpſit perſonam. Perſona enim eſt ſubſtantia rationalis indiuiduæ naturæ, hoc autem eſt anima. Ergo ſi animã aſſumpſit, & perſonam: quod ideo non ſequitur, quia anima non eſt perſona, quando alij rei vnita eſt perſonaliter, ſed quàndo per ſe eſt: abſoluta.n. à corpore perſona eſt, ſicuti angelus. Illa autem anima nunquam fuit, quin eſſet alij rei coniuncta. Ideoq; nõ ea aſſumpta, perſona eſt aſſumpta. Aliter quoque nituntur probare verbum Dei aßumpſiſſe perſonam, quia aſſumpſit aliquem hominẽ. Aſſumpſit enim hominem Ieſum Chriſtum, ergo aliquẽ hominem. Quod aũt hominem Ieſum Chriſtum aſſumpſerit, Aug. in expoſitione ſymboli ſub anathemate tradit, dicens, Si quis dixerit, atq; crediderit hoĩem Ieſum Chriſtũ à filio Dei aſſumptum non fuiße, anathema ſit. Qui etiam in pluribus ſcripturæ locis huiuſmodi vtitur locutionibus, Ille homo à verbo eſt aſſumptus. Ille homo factus eſt Chriſtus. Et propheta de hoĩe Chriſto loquens Deo ait, Beatus, quem elegiſti & aſſumpſiſti, &c. Ex quibus cõſequi, videtur quòd aliquis homo aſſumptus ſit à verbo, et ita perſona à perſona ſit aſſumpta. Sed quia hoc nefas eſt dicere

Ex Boetio li. cõtra Eutychẽ et Neſtorium de duabus naturis ĩ una perſona chriſti.

De præd. ſãctorum lib. 1. c. 15.

Pſa. 64

re aut ſentire, præmiſſæ locutiones eiſque ſimiles ſecundùm hanc intelligentiam ſanè accipi debent, vt homo Chriſtus, ſiue homo ille, ſiue quidam homo dicatur aſſumptus à verbo ſiue vnitus verbo, non quia hominis perſona ſit aſſumpta vel vnita verbo, ſed quia illa anima & caro ita aſſumpta ſunt vnita verbo, in quibus ſubſiſtit perſona Dei & hominis, vt ad hominis naturam non ad perſonam reſpicias, cum aſſumptum vel vnitum, vel quendam aliquem in huiuſmodi locutionibus ſcriptura commemorat. Quocirca cum quæritur ſine propoſita auctoritate, an aliqui, vel quidam ſit aſſumptus à verbo, vel vnitus verbo ſine diſtinctione intelligentiæ, non eſt hic reddenda reſponſio. quoniam multiplex præmiſſa eſt quæſtio, ſed inſtantiam quærentis ita determino. Si de hominis perſona quæris, reſpondeo, non: ſi de hominis natura, dico: eſt.

SVpra egit Magiſter de myſterio incarnationis quãtùm ad ueram unionem naturarum. In hac parte intendit inquirere uniendi modum. Et quoniam dupliciter contingit procedere inquirendo, aut ſecundùm fidei ſtabilitatem, aut ſecundùm opinionis probabilitatẽ: ideo pars iſta habet duas partes. In prima enim determinat de modo unionis illarum duarum naturarum ſecundùm fidei aſſertionem: oſtendẽs quòd illa unio eſt in perſona. In ſecunda uerò determinat ſecundum diuerſorum Doctorum opinionem ſequenti Diſt. *Ex præmiſſis autem emergit quæſtio &c.*] Prima pars, quæ continet præſentẽ Diſt. diuiditur in duas partes. In prima mouet Magiſter multiplicem quæſtionem circa unionem duarum naturarum in perſona, ſiue circa aſſumptionem humanæ naturæ à diuina. In ſecunda uerò eam determinat, ibi: *Hæc inquiſitio, ſiue inquirendi rõ &c.*] Prima pars remanet indiuiſa. Sed ſecunda diuidit̃ in tres partes. In quarum prima Magiſter determinat quæſtionem principalẽ. In ſecunda uerò quæſtionem incidentem determinat. ibi. *Sed quæritur, vtrum diuina natura &c.*] In tertia uerò regredit̃ ad principalis quæſtionis explanationẽ ibi. *Ideo verò non perſonam hominis &c*] Prima pars diuiditur ĩ partes duas. In quarũ prima reſpondet ad quęſtionem propoſitam per triplicẽ eius articulum; & perplexitatem oſtendit eſſe circa quartum articulum propter apparentem contrarietatem auctoritatum. In ſecunda uerò auctoritates, quæ uidentur eſſe contrarię reducit ad intellectum, concordiam, & ueritatem, ibi. *Non autem omnis mendacij &c.*] Secunda uerò pars principalis, ubi determinat quęſtionẽ incidentem, duas habet partes. In prima determinat dubitationem. In ſecunda ſoluit quandam ſophi

ſticam

ſticam rationem, ibi. *Ex præmiſſis conſtat &c.*] Similiter & tertia pars principalis, in qua ſolutionem principalē explanat, habet duas partes. In quarum prima p̄habitam ſolutionem confirmat p rationem. In ſecunda uerò diſſoluit oppoſitiones, quæ ipſam uidētur impugnare, ibi. *Hic à quibuſdā opponitur &c*] Subdiuiſiones partium in litera manifeſtæ ſunt. Intellectus autem generalis uerſatur circa aſſumptionem humanæ naturæ à diuina in unitatem perſonæ tam ex parte aſſumentis, q̄ ex parte naturę aſſumptæ &c.

Dub. 1. NEc *diuinitas &c*] Innuit Magiſter, quòd nec diuinitas aliena erat a natura patris, nec humanitas a natura matris. Obijcitur. In patre, & filio eſt una diuinitas: ergo in matre, & filio eſt una humanitas; ergo ſicut pater, & filius ſunt unus Deus, ita mater, & filius ſunt unus homo. Reſpon. Dicendum, quòd non eſt omnimoda ſimilitudo notanda in uerbo præmiſſo. Nam unitas creatæ naturæ in creatura reſpectu creaturæ, & perſona reſpectu perſonæ, & ſi habeat aliquam conformitatem, propter hoc qđ aliqua creatura eſt ſimilis creaturæ in natura, & perſona eſt ſimilis perſonæ: magna tamen eſt differentia: quia natura diuina non multiplicatur in perſonis, ſed natura humana & habet multiplicari in diuerſis p̄ſonis. Vnde duo homines duas habēt humanitates: & ſic non cogit illa ratio: quia in uerbo propoſito non attenditur omnimoda ſimilitudo.

Dub. 2. *In forma Dei &c*] Cōtra. Quia forma dicit reſpectum ad informatum, informatum autem dicit materiam, Deus autē nullam habet materiam: ergo nec habet formam. Reſpon. Dicendum, q̃ forma dupliciter dr̄. Vno modo per priuationem materiæ; & ſic deus eſt forma. Alio modo per comparationē ad materiam, quam perficit: & hoc modo Deus non ponitur eſſe forma. Primo modo intelligitur uerbum propoſitum, ſecundo modo ſit obiectio. Vel aliter. Eſt enim loqui de forma ſecundùm quòd dicit relationem ad informatum ſecundùm rem, uel ſecundùm quòd dicit habitudinem ſecundum modum intelligendi. Et primo modo obijcitur, & ſecundo modo accipitur in diuinis: quia ipſa dietas ſe habet in ratione formæ reſpectu Dei: nulla tamen eſt differentia Dei ad ſuam diuinitatem.

Dub. 3 *In humanatione Dei &c.*] Contra. Hoc ſignum Omnem, diſtribuit pro ſuppoſitis; ergo ſi tres p̄ſonæ ſunt hypoſtaſes illius naturæ, uidetur quòd omnes ſint incarnatæ. Si tu dicas, quod hoc ſignum (Omnem) non tenetur ſyncategorematice, uel ut ſignū, ſed potius ut adiectiuum, & tantum ualet (omnem) quantum & perfectam: uidetur eſſe nugatio, omne & perfectum. Reſpo. Dicendum, quòd (Omnem) non tenetur ibi diſtributiuè ſicut dictum eſt, ſed tantum ualet dicere (omnem naturam diuinitatis) quantum perfectam. Nec eſt ibi nugatio: quia, & non tenetur ibi copulatiuè, ſed expoſitiuè, accipitur, & pro id eſt. Aliter poteſt dici quod (omnem) priuat, uel remouet diuiſionem partis à parte, & perfectam ponit complectionem: ita quòd ſit ſenſus, Diuina natura eſt incar

 nata

nata in ſua perfectione, ita q̀ nõ ſecundùm partem, & partem: & q̀ hic intellectus ſit uerus, poteſt haberi per literam ſequentem.

Non ſic dicitur &c.] Contra. Hoc uidetur eſſe falſum, quia homo prædicatur de oĩ eo, de quo prędicatur filius dei: & hęc eſt uera. Diuina natura eſt filius dei: ergo hęc eſt uerą. Diuina natura eſt homo. Reſpon. Dicendum, q̀ eſt prædicatio ſecundùm identitatẽ, & per denominationem. Et prædicatio per denominationẽ illa magis ſeruat proprietatem prædicationis, quàm illa, quæ eſt p̃ identitatem: unde hæc eſt magis propria, Filius Dei generat, quã illa, Diuinitas eſt generatio, ſicut oſtẽſum fuit in primo Lib. Et qm̃ filius Dei eſt ſuppoſitum humanæ naturæ, nõ ſic diuina natura: hinc eſt q̀ iſta eſt magis propria, Filius Dei eſt homo, q̃ iſta, Diuina natura eſt homo; ideo magiſter nõ ſimpliciter eam negat, ſed dicit non eſt ita p̃pria, nec eſt ita paſſim in uſũ adducẽda pro eo q̀ ad nimiã expreſſionem appropinquat &c.

Diſt. 5. art. 1. q. 1.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An aſſumere ſit actus conueniens diuinæ naturæ?

AD intelligentiam aũt huius partis incidit hic quæſtio circa aſſumptionem humanæ naturæ à diuina. Et uerſatur hæc qõ circa duo principaliter. Primò quærit̃ de ipſa aſſumptione ex parte aſſumentis. Secundò uero quæritur ex parte aſſumpti. Circa primũ quęrunt̃ quinq; Primò quęritur, utrum aſſumere ſit actus conueniens diuinæ naturæ Secundò quęritur, utrum ſit actus conueniens diuinę perſonæ. Tertiò quæritur, utrum conueniat p̃ſonæ per ſe, an ratione naturæ. Quartò quæritur; utrum conueniat naturę, abſtracta omni perſona. Quinto quæritur, utrum hæc ſit concedenda, Diuina natura eſt caro facta. Circa primum ſic procedicur, & quæritur.

VTRVM aſſumere ſit actus conueniens diuinæ naturæ. Et q̀ ſic uidetur auctoritate Aug. ad Petrum. Illa natura, quæ ſemper genita manet apud patrem: naturã ſine peccato ſuſcepit; ſed ſuſcipere, & aſſumer eidem eſt: ergo natura dei naturam ſuſcepit. ITEM. expreſſius. Forma Dei accepit formam ſerui: ſed forma dei non eſt aliud, quàm natura Dei; ergo ſi forma formam accepit, natura naturam aſſumpſit. ITEM. Ratione uidetur: hæc eſt uera, & propria. Natura diuina unita eſt humanæ: aut ergo in illa unione ſe habet natura diuina ut agens, aut ut patiens. Cõſtat, q̀ non ut patiens: ergo ſe habet ut agens: ſed in ipſa unione agere nihil aliud eſt, quàm ipſa naturam aſſumere: ergo uidetur quòd aſſumere conueniat diuinæ naturæ. ITEM. Natura diuina, & humana uniuntur in unitate perſonæ: ſed ex illa unione uerè, & propriè dicitur humana natura eſſe aſſumpta: ergo pari ratione diuina natura. Vel debet dici ex illa unione aſſumens, uel aſſumpta, ſed nõ aſſumit̃: ergo illius eſt aſſumere.

Li. de fid. ad petrum c. 2. circa me. To. 3.

Li. 1. de Trin. c. 6.

SED CONTRA. eſt auctoritas cõcilij Toletani, quàm Magiſter ponit in litera. Cum tota trinitas operata ſit formationem ſuſcepti hominis: ſolus tamen filius ſuſcepit

pit hominem in unitate perſonæ, non in unitate naturę: ergo ſi hoc ſoli filio conuenit, non uidetur quod conueniat diuinæ naturæ. ITEM. Anſelm. Pater, & filius, & ſpiritus ſanctus nullo modo differunt in natura: ergo quod conuenit diuinæ naturæ conuenit patri, & filio, & ſpiritui ſancto: ſed aſſumptio humanæ naturæ nullo modo conuenit patri, uel ſpiritui ſancto; ergo nullò modo uidetur diuinæ naturæ competere. ITEM. Diuina natura eſt quoddam ſimpliciſſimum: ſed ſimpliciſſimum cum unitur, totaliter unitur: ergo ſi diuina natura unitur humanæ, & eam aſſumit; uidetur quòd hoc cōueniat cuilibet perſonæ. ITEM. Si aliquod unum, in quo plura uniuntur, unitur alicui, neceſſe eſt per conſequens & illa uniri, ſicut patet. Nam ſi punctus, cui uniuntur multæ lineæ, alicui coniungitur; neceſſe eſt & illas lineas illi uniri. Si etiam anima, cui uniuntur potentiæ, unitur alicui; neceſſe eſt, & eidem potentias uniri: ergo ſi diuinæ perſonæ magis uniuntur in natura, quàm lineæ in puncto, uel potentia in anima; ſi aſſumere conuenit diuinę naturæ, neceſſe eſt quod conueniat cuilibet perſonæ: ſed conſtat quod non cōuenit cuilibet perſonæ: ergo nec naturæ. ITEM. Hæc ſimpliciter eſt falſa, & nullo modo conceditur: Diuina eſſentia generat, uel natura; quoniam ille actus proprius conuenit uni ſoli perſonæ: ergo ſi aſſumere eſt actus conueniens uni ſoli perſonæ, utpote perſonæ filij, uidetur quod hęc ſit neganda tanquam falſa, Diuina natura aſſumit humanam. ITEM. Regula eſt, & habita fuit in Primo

Diſt. 9. q. 2. in reſpon. argum.

Libro, quòd eſſentia non ſupponit perſonam, nec econuerſò: ergo diuina eſſentia, uel natura non pōt pro perſona locutionem reddere ueram, nec pro alio, cui hoc conueniat: quia ſoli filio conuenit aſſumere: ergo uidetur ſimpliciter eſſe neganda prædicta locutio.

RESOLVTIO.

Si aſſumere dicat unionem ad naturam, diuinæ naturæ actus non eſt; ſed ſi unionem dicat ad perſonā, utiq;.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd tam per uerbum uniendi, quàm per uerbum aſſumendi importatur unio diuinæ naturę ad humanā. Differunt tamen quantùm ad modum ſignificandi: quia uerbum uniendi dicitur ab unione, quæ magis importat relationē quàm actionem. Verbum autem aſſumēdi dicitur ab aſſumptione, quæ principalius importat actionem. Vnde quamuis concedatur quòd diuina natura uniat ſibi humanā, & eidem etiam uniatur: nullo tamen modo conceditur, quòd diuina natura aſſumatur. Alia etiam eſt differentia: quia unire quantùm eſt de ſe, non dicit terminum relationis uel actionis determinatæ. Poteſt enim aliquis aliquid unire ſibi, & alij. Aſſumere autē importat terminum intrinſecum tam actionis quàm relationis. Cum ergo uocabulum aſſumendi importet ſimul relationem, & actionem; ille terminus interius ītellectus poteſt referri ad utrunque, uel ad alterum tantùm, uidelicet ad relationem. Si ad utrūque referatur, cum actio illa terminetur ad unitatem aliquā, tunc aſſumere dictum de aliquo, ſignat

non

non ſolum unionem, ſed etiam illam unionem terminari ad unitatem aſſumentis. Et quoniam illa unio non terminatur ad unitatẽ naturæ, ſed potius ad unitatem perſonæ: ideo ſecundùm iſtum intellectum aſſumere non conuenit diuinæ naturæ. Diuina enim natura non aſſumpſit humanam in unitate naturæ; & iſto modo non conceditur, ꝙ eam aſſumpſerit diuina natura, hoc eſt ad ſe, ſiue ad propriam unitatem ſumpſerit. Si autem terminus ille habeat reſpectum ad relationem unionis tantùm, tunc cõceditur, ꝙ diuina natura humanam aſſumpſerit, hoc eſt ſibi unierit: uniuit eñ ſibi humanam naturam quamuis non in ſeipſa, ſed in una perſona. Et iſto modo procedunt rationes, & auctoritates, quæ ad hoc inducuntur; & ideo ſunt concedendæ.

Ad illvd uerò, quod obijcitur, ꝙ ſolus filius ſuſcepit humanam naturam Dicendum, quòd Jy ſolum, non excludit ibi naturam, quæ eſt in perſona, & prædicat̃ de perſona: ſed excludit alias duas perſonas. ſ. patrem, & ſpm̃ ſanctum. Præterea auctoritas illa non dicit ſimpliciter, ꝙ ſolus filius ſuſceperit, ſed ꝙ ſolus filius ſuſcepit in unitatem propriã: & tunc non eſt inſtantia de natura: quia (ut dictum eſt) natura diuina non ſuſcepit humanam in unitatem naturæ, ſed in unitatem ꝑſonæ. Ad illvd, quod opponit̃, qđ pater, & filius, & ſpũs ſanctus nullo modo differunt in natura. Dicendum, ꝙ illa eſt duplex: uno enim modo poteſt intelligi ſic, Pater, & filius, & ſpũs ſanctus nullo modo in natura differũt: id eſt pater, & filius, & ſpũs ſanctus habẽtes unam naturam nullo modo differunt: & hoc eſt falſum, quia pater, & filius perſonaliter differunt, & habẽt proprietates diſtinctas. Alio mõ poteſt intelligi, ut ſit ſenſus, Pater, & filius non differunt in natura. i. non differunt diuerſitate naturæ. Nihilominus tamen differunt ad ſe inuicem re: & ab ipſa eſſentia, uel natura differunt ratione, uel attributione. Aliquid enim attribuitur perſonæ, quod non naturæ, & econuerſò. Et ideo ſicut non ſequitur, Diuina natura eſt i tribus perſonis, ergo perſona patris eſt in tribus perſonis una; ſic non ſequitur, Diuina natura unit ſibi, uel aſſumit humanam naturam: ergo perſona pr̃is aſſumit: immo eſt ibi ſophiſma accidentis, uel locus ſophiſticus accidentis. Ad illvd, quod obijcitur de diuina natura, quod eſt quid ſimpliciſſimum. Dicendum, ꝙ quamuis ſit quid ſimpliciſſimum in forma, habet diſtinctionem tamen in hypoſtaſibus, ſiue in perſonis. Cum ergo intelligimus aliqd uniri alicui, hoc poſſumus intelligere aut quantùm ad unionem ſecundùm formam, aut quantùm ad unionem ſecundùm ſuppoſitum. Dico ergo, ꝙ ſi diuina natura uniretur alicui ſecũdùm formam, quod neceſſariò tota uniretur, hoc eſt in qualibet pſona cum ſimpliciſſima ſit. Sed quia unio iſta, uel aſſumptio non eſt quantùm ad unionẽ in forma, ſed quantùm ad unionem in perſona, & ſuppoſito: ideo nõ ſequitur, quod quamuis ſit ſimpliciſſima, quod tota ſit unita, ſecundùm ꝙ totum diſtribuit pro perſonis: unde non ualet proceſſus ille, qa proceditur à ſimplicitate naturæ ad

ad perſonarũ pluritatem. Ad illvd, quod obiicitur, quòd natura eſt illud, in quo perſonæ uniunt̃: ergo ipſa unita, tres pſonæ uniuntur, & ipſa aſſumente aſſumunt. Dicendum, quòd non ſequitur. Quando enim dr̃, ꝙ ad unionem eius, in quo plura uniuntur; ſequitur unio illorum: hoc uerum eſt, quando uniunt̃ ſecundùm illud & in eo: ſicut eſt in puncto, in quo lineæ uniuntur tanquam in termino, & ipſe punctus ut terminus poteſt alii uniri: ſimiliter & in anima & in ſuis potentiis. Non ſic autem eſt in propoſito: quia illæ perſonæ uniuntur in natura quãtùm ad unitatem naturalem, ſiue eſſentialem: ſed diuina natura non unitur humanę in unam eſſentiam, ſed unitur in unitatem hypoſtaſis, in qua quidē hypoſtaſis unitate aliæ perſonæ magis diſtinguuntur, q̃ conueniant. Et huius exemplum haberi poteſt in æternis rationibus ſecundũ quas Deus producit, quæ quidem oẽs unum ſunt in eſſentia Dei, & ſubſtantia: non tamen ſequitur, ꝙ ſi Deus facit aliquid ſecundùm rõnem unam, ꝙ ſecundùm illam, & eandem facit oĩa alia. Vnde idem ſunt idea hominis, idea aſini in diuina ſubſtantia: cum tamen diuina ſubſtantia facit aſinum, non facit illum ſecundùm ideam hominis, ſed ſecundùm ideam aſini. Aliud etiã exemplum ponit Anſel. in fonte, riuo, & lacu, q ſunt unius naturæ, & unus fluit ab alio. Vnde Nilus dr̃ fons, & dicit̃ riuus, & dr̃ lacus: & unus eſt Nilus, & una eſt aqua, & unius naturæ; quamuis non ſit unus fons, & unus riuus, & unus lacus. Et contingit Nilum etiam inſillulari ut riuus eſt, non ut fons, neq; ut lacus: & hoc eſt, quia quamuis eadē aqua primò ſit in fonte, poſtea in riuo, poſtea in lacu: diuerſum tamen habet modũ eſſendi. In ideis autem eſt multitudo reſpectu cõnotatorum: & hæc duo in diuinis perſonis ponuntur, uidelicet pluralitas reſpectuum, & diſtinctio modorum eſſendi ab alio, & non ab alio. Et ſic patet, ꝙ nó ſequitur, Diuina natura aſſumpſit; ergo quælibet perſona aſſumpſit, propter relationem intrinſecam. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ hæc nullo modo conceditur, Eſſentia generat: quia illud eſt proprium perſonæ. Dicendum, quòd non eſt ſimile: quia generare importat diſtinctionem, quæ nullatenus conuenit naturæ: aſſumere uerò dicit actionem, & relationē, quæ conuenit diuinæ naturæ ſecundum unum intellectum, ut priùs uiſum eſt. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ natura non ſupponit pro perſona. Dicendum, ꝙ uerum eſt: & ꝙ dicitur, natura diuina aſſumpſit humanam, iſte terminus natura, non reddit locutionē ueram ꝓ perſona, ſed magis ſtat in natura pro ſeipſa: ipſi enim naturæ conuenit aſſumptionem facere, & conuenit uniri humanæ naturę: & hæc duo importat uerbum aſſumendi ſecundùm unam ſui acceptionem.

Li. de incar. verbi. c. 7.

Qvaestio II.

An aſſumere conueniat diuinæ perſonæ?

Vtrvm aſſumere conueniat diuinæ perſonæ. Et quòd ſic uidetur. Aug. de fide ad Petrum. Deus unigenitus dum conciperetur, ueritatem carnis accepit de Virgine; ſed Deus unigenitus nó eſt

Cap. 2. circ. mediũ To. 3.

eſt niſi perſona: ergo &c. ITEM. Ratione videtur: quia aſſumptio nihil plus dicit niſi actioné reſpectu creaturæ, & relationé: & verũque natum eſt conuenire diuinæ perſonæ: ergo &c. ITEM. Aſſumptio eſt ad aliquã unionem: ſed unio illa non terminatur ad naturã, ſed ad perſonam: quia diuinitas, & humanitas eiuſdem naturæ eſſe non poſſunt: ergo vr, ꝙ ipſa aſſumptio uere, & ꝓprie conueniat ipſi perſonæ. ITEM. Aſſumptio eſt ad redemptioné, & ſatisfactioné pro humano genere: ſed eandem perſonã cópetit eſſe unitam, quæ debet ſatisfacere, & debitũ ſoluere, & quæ poteſt: ergo vr ꝙ aſſumptio uere cõpetat ipſi perſonæ. ITEM. Cui cõpetit miſsio, & incarnatio, eidé cõpetit aſſumptio: ſed miſſio, uel incarnatio cópetit perſonæ filij: ergo & aſſumptio.

SED CONTRA. Vbicũq; eſt aſſumptio, ibi eſt unio ad alterũ, & cõicatio: ſed perſona dicit quid diſtinctum, & incõicabile, ergo intellectus perſonæ repugnat unioni, & aſſumptioni: ergo non poteſt ei uere attribui. ITEM. Perſona eſt indiuidua ſubſtantia rõnalis naturæ: ſed indiuiduum dr nõ ſolũ, quod eſt indiuiſum a ſe, ſed quod eſt diuiſum ab alijs: ergo ſi aſſumptio dicit unioné, & coniunctioné, vr ꝙ nullo modo perſonę conueniat. ITEM. Oĩs unio naturalis ordinatur ad illud, quod eſt ita unũ in ſe, ꝙ non eſt alteri unibile, alioquin non eſſet ſtatus: illud auté unum eſt indiuiduũ rõnalis naturæ, quod quidé eſt perſona, & habet ſummã completioné in genere creaturæ: ſi ergo ad dignitaté perſonæ ſpectat, ꝙ nulli alij uniat̃, & perſona diuina habet quicquid dignitatis eſt, vr ꝙ nihil poſſit ſibi copulari: & ita nullã naturã aſſumere. ITEM. Nihil tpale põt fieri eternũ: ſed unitas creaturæ debita eſt tpalis, unitas diuinæ pſonæ eſt æterna: ergo diuina pſona non põt creaturam aliquam ad unitaté perſonæ ſuæ accipere: ſed hoc eſt aſſumere: ergo aſſumptio diuinæ perſonæ nõ poteſt conuenire.

RESOLVTIO.

Cum diuina perſona reſpectu naturæ humanæ ſe habeat in ratione principij, medij, & termini: utcũque illi hanc aſſumere conuenit.

RESPON. Dicendũ, ꝙ (ſicut dictũ eſt) aſſumptio dicit actioné, & relationem, & terminũ utriuſq;: & rõne horũ oĩum põt diuinæ pſonæ cõuenire. Nã diuinæ perſonæ cõpetit eſſe principium actiuum, & rõnalis naturæ ſuppoſitum: & utrũq; ſpectat ad eius dignitaté, & nobilitaté: & ideo diuina perſona põt humanã naturã fabricare tanꝗ principiũ effectiuũ, & ſtabilire tanꝗ proprium ſuppoſitũ: ita ꝙ eiuſdé naturæ erit cauſale principiũ, & ſuppoſitũ pſonale: & ita ꝑ hoc ſe habet in rõne principij, & in rõne medij, & in rõne termini. Ratione principij cõpetit ei actio. Ratione medij relatio. Rõne utriuſq; cõpetit terminatio. Diuina enim perſona fecit ut plures naturæ unirentur in ſe: & ideo concedendum eſt, ꝙ ipſa aſſumptio competit diuinæ perſonæ. Vnde concedendæ ſunt rationes ad [illegible] inductæ. *Qõ immediatè præcediti.*

AD ILLVD ergo, quod primò opponitur in contrarium, ꝙ ubi eſt aſſumptio, ibi eſt cõicatio, & unio.

unio. Dicendum, ꝙ cōicabile pōt dici tripliciter: aut per unius cōſtitutionē, aut per prædicationē, aut p proprietatum, & idiomatū cōicationem. Ergo cū dicitur, ubi eſt aſſumptio, ibi eſt cōicatio. Dicendum, ꝙ uerum eſt tertio modo, ſed non primo, uel ſecundo. Cum uero dicitur, ꝙ perſona dicit quid incōicabile, & diſtinctū. Dicendum, ꝙ hoc dicitur per oppoſitionē ad primum, uel ſecundum modum: quia nec uenit ad tertii conſtitutionem, nec habet uniuerſalitatis prædicationem. Et ſic patet, ꝙ illa perſona cū aſſumptione non habet oppoſitionē. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ perſona eſt indiuidua ſubſtantia. Idem reſpondendum eſt, ꝙ illud dicitur per priuationem compoſitionis, & prædicationis cōis, non per priuationem unius: niſi forte dicat unio reſpectu dignioris, ſicut inferius melius apparebit: nullū autem horum eſt in ꝓpoſito reperire. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ omnis unio ordinatur ad unū, quod careat unibilitate. Dicendū, ꝙ uerum eſt loquendo de unione in eodem genere, uidelicet de unione, quæ eſt per cōpoſitionem; ſic autem non eſt in propoſito; & ideo in nullo cogunt rōnes illæ. AD ILLVD, qđ opponitur ꝙ tpale non pōt fieri æternale. Dicendum, ꝙ uerum eſt per identitatem eſſentiæ; nihil tñ impedit hoc eſſe uirtute unionis gratuitæ. Sicut enim tpale poteſt a principio æterno cauſari tpaliter, ſic etiā inniti poteſt ſuppoſito æterno: ut ſicut Deus eſt principium cuiuslibet creaturæ, ſic Dei filius ſit ſuppoſitum rōnalis naturæ; & pro tanto dicitur illa unitas a l unitatē perſonæ terminari; nō quia perſonæ filij Dei adueniat noua unitas, ſed quia ex aſſumptione humanæ fit, ut duarum naturarum ſit una hypoſtaſis, atque perſona.

QVAESTIO III.

An aſſumere, diuinæ perſonæ conueniat ratione naturæ; uel naturæ ratione perſonæ?

VTRVM aſſumere perſonæ conueniat ratione naturæ, an econuerſo. Et ꝙ conueniat rōne naturæ, vř ratione. Ei perſonæ competit opus recreationis, cui competit opus creationis; ſed opus creationis competit perſonæ rōne naturę; ergo & opus recreationis: ſed aſſumptio eſt opus recreationis; ergo &c. ITEM. Aſſumptio eſt opatio uirtuoſa; ſed oīs operatio uirtuoſa cōpetit ſuppoſito ratione naturæ, ſiue naturalis potentię; ergo &c. ITEM. Quod ſic cōpetit uni pſonę: ꝙ cōpetit alteri pſonæ, hoc cōpetit rōne naturæ nō rōne pſonæ; ergo cū aſſumptio ſic cōpetat pſonæ filij, quòd poſſit competere alij perſonæ, ſicut ſupra dictum fuit: uidetur quòd ſi conueniat filio, conueniat ratione naturæ. ITEM. Aſſumptio in extremis ponit diuerſitatem; ſed in aſſumptione carnis a Deo eſt diuerſitas naturarum non perſonarum: ergo uideť, ꝙ aſſumptio primò, cōueniat naturæ, & per naturā perſonæ. Diſt. 1. art. 1. q. 4.

SED CONTRA. Aſſumptio dicit relationem; ſed relatio non competit perſonæ ratione naturæ, ſed magis ratione ſui; ergo & aſſumere. ITEM. Aſſumptio dicit ordinationem ad unitatem aliquam: ſed conſtat quòd non

ad unitatem naturæ, ſed perſonę: ergo &c. ITEM. Si conuenit perſonæ ratione naturæ, & omne tale dr̄ de tribus: ergo & aſſumere cõueniret tribus pſonis: ſed hoc falſum: ergo & primum. ITEM. Si aſſumere conuenit perſonæ ratione naturæ: ergo conuenit naturæ per ſe: & quod conuenit per ſe, cõuenit uniuerſaliter: ergo pro quolibet ſuo ſuppoſito: ſequeretur ergo idem quod prius; ſ. ꝙ cuilibet perſonæ conueniret aſſumptio.

RESOLVTIO.

Si aſſumere dicat acceptionem, perſonæ competit ratione naturæ: ſi uero dicat unionem, naturæ competit ratione pſonæ.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ad hanc quæſtionem ſatis patet reſponſio per ea, quę dicta ſunt, Cum enim tria ſint de intellectu illius uocabuli, quod ẽ aſſumere, uidelicet actio, & relatio, & terminatio: primum competit pſonæ ratione naturæ, ultimum cõpetit naturæ ratione perſonæ, medium uerò communiter conuenit utriq; In ipſa nanq; aſſumptione actio perſonæ conuenit ratio naturæ; quia perſona agit uirtute naturæ. Vnde illa uirtus, & operatio competunt cuilibet perſonę; terminus uero aſſumptionis reſpicit ipſam perſonam propriè, & per ſe. Vnde ad unitatem perſonalem, & unius ſolius pſonæ terminatur ipſa aſſumptionis actio, & unionis relatio. Sed medium, uidelicet relatio, communiter conuenit utrique: Nam diuina natura, & diuina perſona unitur humanæ, & humana natura unita eſt diuinæ naturæ, & diuinæ perſonæ quia ad utranq; habet ordinem, & diſtinctionem formalẽ, & gratuitã coniunctionem, quæ implicant in illa relatione.

D. Tho. 3 p. q. 3 arti. 2. uř conſẽtit S. Bonau. Sco. aũt di. 5. 3. ſen. q. 2 ibi ad primã qõnem, oppoſitũ uř tenere.

ET SECVNDVM hoc patet reſponſio ad utranque partem. Rationes enim uerum cõcludunt ſecundùm diuerſas uias, nec habent in ſe aliquam repugnantiam. Et hoc melius patet pertractanti ſingulas.

QVAESTIO IIII.

An aſſumere, conuenire poſſit naturæ diuinæ, ab omni perſona abſtractæ.

VTRVM aſſumere poſſit conuenire diuinæ naturæ abſtractę ab omni perſona. Et ꝙ ſic uidet. Abſtractis omnibus perſonis eſt intelligere omnipotentem: ſed omnipotenti nullum uerbum eſt impoſſibile: ergo uidetur, ꝙ omni perſonalitate abſtracta, poſſibile ſit deum carnẽ aſſumere. ITEM. Omnĩ perſonalitate abſtracta, adhuc eſt intelligere Deum ſumme bonum: ſed quia ſuumè bonũ eſt, diligit creaturam: & propter nimiam charitatem ſuam aſſumpſit naturam humanam: ergo omni ꝑſonalitate abſtracta, adhuc eſt intelligere Deum carnem humanã poſſe aſſumere. ITEM. Omni perſonalitate abſtracta adhuc eſt intelligere Deum potentem creare, & potentem genus humanum reparare aſſumendo carnem: ergo uidetur redire idem, quod prius. ITEM. Omni perſonalitate abſtracta, adhuc intelligitur Deus ut ſapiens: ergo ſciens, & potens tyrannum ſuperare, & uincere: ſed aſſumptionis myſterium eſt ad tyrannum uincere, & ſuperare: ergo intelligitur ut potens carnem aſſumere.

SED CONTRA. Aſſumere eſt ſibi unire: ergo aut i ſuppoſito, aut

in forma: ſed diuina natura nō poteſt ſibi humanam unire i forma: ergo ſi unit aliquo modo, neceſſe eſt unire i ſuppoſito, & perſona: ergo abſtractis ſuppoſitis, & pſonis impoſſibile eſt amplius aſſumptionē intelligere. ITEM. Aſſumptio dicit aliquam actionem; ſed nulla actio eſſe intelligitur alicuius, niſi ut entis in actu: nihil enī eſt in actu ens niſi ꝓut eſt in ſuppoſito: ergo ſuppoſito abſtracto non eſt intelligere aſſumptionem aliquam. ITEM. Impoſſibile eſt intelligere ut natura humana aſſumatur, niſi aſſumatur in atomo, uel in ſingulari: qa ſicut uult Damaſ. Natura preter ſingularia ſolum eſt in nuda cōſideratione: ergo pari ratione impoſſibile eſt intelligere, quòd aſſumptio fiat in natura abſtracta ab omni pſona.

ITEM. Impoſſibile eſt aſſumptionem alicuius competere alicui niſi poſt completum ſuum eſſe: nemo enim aſſumit ſibi aliquid, niſi poſtquam eſt completum: ſed perfecta complectio naturæ rationalis nō eſt niſi in perſona; ergo omni perſonalitate circunſcripta impoſſibile eſt ꝙ natura humana aſſumatur à diuina.

RESOLVTIO.

Circunſcripta omni perſonalitate ſimpliciter à natura diuina, uix contingit ab ea naturam humanam aſſumi. Sed circunſcripta pſonalitate a fide determinata, contingit quidem aſſumi; ſed non ita congrue.

RESPON. Dicendum, ꝙ dupliciter contingit in diuinis circumſcribere perſonalitatem per intellectū. Aut ſimpliciter, aut ꝓut fides determinat. Simpliciter enim circūſcribitur intellectus perſonalitatis, qñ conſideratur diuina natura ut in ſe, non in aliquo ſuppoſito determinate; ſed in quantùm communicabile eſt in multis, nō inquantùm eſt in hoc uel in illo. Et hoc modo diuina natura conſideratur per modum cuiuſdam ordinabilis ad aliam: & hoc modo non intelligitur ſecundum rationem agēdi, nec patiendi; qa actio non attribuitur formæ niſi in ſuppoſito; & ſic aſſumptio non pōt ei conuenire, tum quia natura talis non intelligitur ut agens, qa actio formæ in ſuppoſito; tū etiā quia natura talis ſic conſiderata non habet, in quo poſſit uniri cū humana natura; non enim poteſt uniri in forma. Et illa duo cadunt in intellectu huius uocabuli, qđ eſt aſſumere; & ideo rōne utriuſque impedimentum eſt, ut nequaquam naturæ conſideratæ in abſtractione ab omni perſonalitate poſſit aſſumptio intelligi conuenire. Alio modo poteſt circunſcribi in diuinis perſonalitas nō ſimpliciter, ſed per eum modum, per quem fides determinat. ſ. patris, & filii, & ſpū ſancti: ita tamen ꝙ ibi intelligatur ſuppoſitum rationalis naturę, ſicut intelligunt Iudæi, & Pagani. Et hoc modo pōt intelligi aſſumptio cōuenire deo: licet non ita congrue, ſicut intelligitur præſuppoſita perſonali diſtinctione. Intellecto enim ꝙ ſola illa perſona, quæ eſt innaſcibilis, eſſet in diuinis, poſſet utique humanitatem aſſumere; & intelligi poſſet quòd Deus fieret homo, ſed tamen non ita congruè, ſicut nunc: quia tunc non eſſet ibi ratio mediationis, nec ſatisfactionis, nec miſſionis; ſicut nunc eſt, cum filius à patre mittitur: & patri

pro

pro homine ſatisfacit: & mediator eſt inter Deum patrem, & genus humanum. Vnde nullus intellexit unquam incarnationem niſi præintellexerit perſonarum diſtinctionem. Concedendum eſt ergo ꝙ circunſcripta perſonalitate à fide determinata, & ſi poſſit intelligi aſſumptio, non tamē ita congrue. Omni uerò perſonalitate circunſcripta, non contingit a diuina natura aſſumi humanam. Vnde concedendæ ſunt rationes ad iſtam partem, quæ precedunt ſecundùm iſtam uiam.

Ad illvd uerò, quod opponitur in contrarium, quod diuina natura abſtractis perſonis intelligitur ut ſummè potens, ut ſumme ſapiens, & ut ſumme bona, & ut creaturarum cauſa effectiua: ad omnes illas rationes reſponderi poteſt interimendo, ſi intelligatur quòd fiat abſtractio ab omni ſuppoſito. Neceſſariò enim qui cogitat deum, cogitat ut aliquem habentem deitatem, ſiue naturam intellectualem; alioquin non cogitat eum ut perfectè in ſe entē, & nec ut perfectè potentem, nec ut ſumme ſapientem. Aliter etiā eſt ibi intellectus, quia ad aſſumptionem non tantùm requiritur cauſa efficiens, ſed etiam illud, in quo fiat unio. Et ideo eſto quòd omni perſonalitate circunſcripta conſideraretur diuina natura in ratione pfectè potentis, & ſapientis; non tamen cogitari poſſet in ratione aſſumentis: quia non poſſet ibi eſſe itellectus unibilitatis.

Qvaestio V.

An hec uera ſit, Diuina natura caro facta eſt?

Vtrvm hæc ſit concedenda, diuina natura eſt caro facta. Et ꝙ ſic uidetur. Ioan. Damaſ. & habetur in litera. Aimus omnem, & perfectam naturam deitatis in unam hypoſtaſim incarnatam eſſe: ſed incarnari non eſt aliud niſi carnem fieri: ergo ſi hæc eſt uera, Diuina natura eſt icarnata, & hęc ſcilicet, Diuina natura eſt caro facta. Item. Nihil aliud eſt dicere, uerbū eſt caro factum, quàm humana natura aſſumpta ē à uerbo: ſed humana natura eſt aſſumpta non ſolum a uerbo, ſed etiam à diuina natura, ſicut oſtenſum fuit ſupra; ergo uidetur, ꝙ diuina natura ſit caro facta. Item. Nihil aliud eſt uerbum carnem fieri, quā Dei filium eſſe factum hominem: ſed Dei filius eſt diuina natura, uel eſſentia, & propter unionem eſt communicatio idiomatum: ergo uidetur ꝙ ſicut iſta conceditͬ, Verbum caro factum eſt: ita iſta concedi debet, Diuina natura eſt facta caro. Qō. I. huius art.

Sed contra. Magiſter in litera dicit: Melius hoc puto negare, quàm temere aſſerere: ergo ſecundùm ſententiam Magiſtri uidetur prædicta locutio eſſe neganda. Item. Quia filius Dei eſt caro factus, conceditͬ ꝙ filius Dei fuit paſſus & mortuus; ſed non conceditur, Diuina natura eſt paſſa, uel mortua; ergo nec iſta debet concedi, Diuina natura eſt caro facta. Item. Quandocunq; aliqua duo ſic ſe habent, quòd formaliter ſūt diſtincta, ſi dicatur unum fieri alterum, ſignificatur unum conuerti in alterum, utpote ſi dicatͬ aqua facta uinum: ſed ſic ſe habet caro & diuina natura; cum ergo diuina natura non ſit in carnem conuerſa, uidetur ꝙ hæc non ſit cōcedenda, Diuina natura eſt caro facta.

Eſt ergo qõ quare magis iſta conceditur, Diuina natura eſt incarnata, quã iſta, Diuina natura eſt caro facta.

RESOLVTIO.

Nequaquam admittenda eſt huiuſmodi locutio: etſi piè ad bonũ ſenſum reduci poſſit.

RESPON. Dicendum ꝙ iſta dẽt, & põt concedi, Diuina natura eſt incarnata, quia ſcripta legiẽ: nec eſt ſimpliciter impropria. Duplicẽ .n. facit intellectum, quorũ unus eſt uerus, & catholicus, licet alius ſit ambiguus. Vnus cum dr̃, Diuina natura eſt incarnata .i. carni unita, & hoc abſq; dubio uerũ eſt; cũ enim unio dicat relationem, ſimul cum hoc notat naturę diſtinctionem, & excludit confuſionẽ: & ideo rõne illius intellectus poteſt cõcedi, Diuina natura eſt incarnata. Põt etiam alius eſſe ſenſus, Diuina natura eſt incarnata .i. caro facta. Et rõne iſtius nõ admittitur cõmuniter à Doctorib. Hæc .n. non recipitur, Diuina natura eſt caro facta: habet .n. duplicem intellectum, & in uno intellectu eſt falſa, & ĩ alio intellectu eſt adeo expreſſiua, ꝙ põt deducere in errorẽ: & iõ nullo mõ recipitur. Duplicẽ aũt hẽt intellectũ prædicta locutio, ex eo ꝙ hoc, ꝙ eſt Facta, põt cadere inter ſubiectũ, & prędicatũ: põt ẽt referri ad totum. Si cadat inter ſubiectũ, & prædicatum, tunc notat factionẽ circa diuinã naturã reſpectu formę carnis. Et iõ ſenſus eſt, Diuina natura eſt caro facta, id eſt conuerſa in carnem: & hæc ſimpliciter eſt falſa. Si autem reſpiciat totũ, ſic ſenſus eſt, Diuina natura eſt caro facta, id eſt factum eſt, ut diuina natura ſit caro: hæc quidẽ propriè loquendo eſt falſa; quia caro non prædicatur de diuina natura. Si aũt intelligatur ſynecdochice, ut ſit ſenſus, diuina natura eſt caro .i. homo, & ſic illud aliquomõ poſſet concedi pp conuenientiã in hypoſtaſi, quę facit idiomatum communicationem, propter hoc ꝙ hæc eſt uera, Homo eſt diuina natura .i. ille, ꝙ eſt hõ: pp nimiã tamen expreſſionem tacenda eſt, ne uideatur natura prædicari de natura, uel naturarum fieri identitatem, aut cõfuſionem, quæ omnia releganda ſunt ab illa excellẽtiſſima unione, & aſſumptione. Concedendæ ſunt ergo rõnes oſtendentes locutionem prædictã non eſſe admittendã, licet non multum cogant.

AD ILLVD, quod obĩ, ꝙ diuina natura eſt incarnata, &c. Dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile, ſicut iam uiſum eſt. AD ILLVD, qđ obijcitur; ꝙ pp humanæ naturę aſſumptionem iſta cõceditur, Verbũ eſt factum caro. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia uerbum dicit ipſam hypoſtaſim, cui innititur ipſa humana natura, & q̃ habet denominare. Et iõ nõ ſignatur ex hoc aliqua naturarum mutatio, uel confuſio: ſed ſolum uerbi ad humanã naturã denominatio, ut dicaẽ uerbum eſſe hõ: Non ſic aũt eſt cum dr̃, Diuina natura eſt facta caro: quia cum iſtæ naturæ ſint diſtinctæ, nec una habeat ab altera denoĩari, q̃uis habeat alteri uniri, magis à ꝓprietate, & ueritate pdicta locutio recedit. AD ILLVD, qđ obĩ, ꝙ uerbũ fieri carnẽ non eſt aliud, q̃ uerbũ fieri hoĩem. Dicendum, ꝙ uerum eſt. Et qm̃ iſta eſt uera, & propria, Verbum eſt factum homo: figuratiua locutio,

quæ in eam immediatè reſoluit, non eſt uia ducendi in errorem, immo concedi poteſt ſatis catholicè: hæc autem, Diuina eſſentia facta eſt homo, quãuis non ſit omnino falſa, quia hypoſtaſis prędicatur de diuina natura per identitatem: non tamen eſt adeo ꝓpria, ſicut iſta, Filius Dei factus eſt homo: immo nimiũ eſt expreſſiua: & propterea locutio figuratiua, in qua ſumitur per ſynecdochen caro pro toto homine, ſimpliciter reſpuitur, pro eo ꝙ magis recedit à ſermonis proprietate, & ab expſſione ueritatis: & approximat intellectui erroris: qua de cã multę negantur locutiones à Doctoribus theologiæ, ne paralogizent, & decipiantur ſimplices, qui neſciunt uocabulorum uirtutes.

ARTICVLVS II.
QVAESTIO I.
An uerum ſit, quod Deus aſſumpſerit naturam humanam?

CONSEQVENTER quæritur de ſecundo principali, uidelicet de aſſumptione ex parte aſſumpti. Et circa hoc quæruntur quinque. Primò, utrum perſona Dei aſſumpſit humanam naturã. Secundò, utrum aſſumpſerit humanam perſonam. Tertiò, utrum ſit ponere perfectam intentionẽ perſonalitatis circa animam ſeparatam. Quartò, utrum concedendum ſit quòd Deus aſſumpſerit hominem. Quintò, & ultimo, utrum concedendum ſit, ꝙ aſſumpſerit humanitatem.

Cap. 2. VTRVM cõcedẽdum ſit, quòd humana natura ſit aſſumpta à deo. Et quòd ſic, uidetur. Phili. Semetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens: ſed ueritas naturæ attenditur quantùm ad propriam formam: ergo ſi aſſumpſit formam hominis, aſſumpſit hominis naturam. ITEM. Augu. de fide ad Petrum. Deus humanam naturam in unitatem perſonę accepit. Cap. 2. Tom. 3. ITEM. Nullus eſt uerus homo, niſi uerè habeat humanã naturam; ſed Dei filius uerus homo eſt: ergo habet humanam naturã in ſe: ſed non habet eam per æternam generationem: ergo habet per aſſumptionem: ergo aſſumpſit humanam naturam. ITEM. Quicunque eſt alicuius filius naturalis, communicat cũ eo in natura: ſed Dei filius eſt Virginis naturalis filius: ergo cõicat cũ ea in natura. Aut ergo illam naturã habuit ab æterno, uel ex tempore: conſtat ꝙ non ab ęterno, ſed ex tempore. Si ex tempore, aut ex propria uirtute, aut ex aliena; conſtat ꝙ ex uirtute propria; ſed quod accipit quis uirtute propria dr̃ aſſumere, reſtat ergo ꝙ humana natura ſit à deo aſſumpta.

SED CONTRA. Omne, quod aſſumitur, eſt ante, quàm ſit aſſumptum: ſed humana natura Chriſti non fuit ante unionem ipſius cũ uerbo: ergo non uidetur, ꝙ fuerit aſſumpta a uerbo. ITEM. Omne, quod aſſumitur ab aliquo; fit aliquo modo unum cum eo, à quo aſſumitur: quia aſſumptio ordinatur ad unionem: ergo ſi humana natura aſſumitur à Deo, fit unum cum deo; ſed quæ ſunt eadem, unum poteſt prædicari de altero; ergo humana natura eſt; Deus, & econuerſò; ſed hoc eſt falſum; ergo & illud, ex quo ſequitur, ſ. ꝙ humana natura ſit à Deo aſſumpta. ITEM. Omne, quod aſſumit, ab

ab aliquo ad unioné, acquirit ꝓprietatem aliquam eius, a quo aſſumitur, & cui unitur: ſed humana natura non acquirit aliquam proprietatem ipſius uerbi: nulla enim proprietas uerbi dr̃ de humana natura: ergo nõ uidetur, ꝙ ipſa a uerbo Dei fuerit aſſumpta.

In lib. de duabus naturis et una perſona Chriſti.

ITEM. Boetius ponit quatuor diſfinitiones naturæ, quarum nulla uidetur competere aſſumptioni diuinæ: ergo ſi rectè, & ſufficienter diffinit naturam, non uidetur eſſe concedendum, ꝙ humana natura ſit aſſumpta à Deo: quod patet diſcurrendo per ſingulas notificationes. Quarum prima eſt. Natura eſt earum rerum, quæ cũ ſint, quoquo modo intellectu capi poſſunt. Hoc modo non poteſt accipi, cum dicitur humana natura eſſe aſſumpta; quia ſi unam ꝓprietatem, uel partem hominis aſſumpſiſſet, uidetur aſſumpſiſſe humanam naturam. Secunda diffinitio naturæ eſt. Natura eſt uel qđ agere, uel quod pati poteſt. Et adhuc iſta notificatio nõ competit ſibi, quia ſecundùm illũ modum ſibi ſufficeret aſſumpſiſſe ſolam animam, ad hoc ꝙ diceretur aſſumpſiſſe humanam naturam.

2. Phy. 3. et 12

Tertia notificatio eſt. Natura eſt principium motus, & quietis per ſe, & non ſecundùm accidens. Adhuc nec iſta competit: quia ſufficeret, ſi ſolũ corpus aſſumpſiſſet. Quarta notificatio hęc eſt. Natura eſt unamquamque rem informãs ſpecifica differentia. Sed nec etiam iſto modo uidetur aſſumptum competere, quia ſicut dicit Damaſ. Verbum incarnatum non eam, quæ nuda contemplatione conſideratur; aſſumpſit naturam: non enim incarnatio hæc eſſet, ſed fictio, & deceptio incarnationis; neque eam ſpecie, quæ conſideratur, ſed eam quę eſt i atomo: ergo nullo modo uidetur eſſe cõcedendum, ꝙ Deus humanam naturam aſſumpſit.

Libr. 3. cap. 7.

RESOLVTIO.

Naturam humanam aſſumptam, & totam à Deo aſſumptam, ſi cõcedamus: nullum ſequitur inconueniens.

RESPON. Dicendum, ꝙ uerè & ꝓpriè loquendo concedi poteſt, & debet humanam naturam à Deo aſſumptam eſſe, ꝓ eo quod ſicut dicit Philoſophus, Natura accipitur & pro uera materia, & pro uera forma: & de his dicitur ſecundùm analogiam quãdam. Qm̃ ergo Deus aſſumpſit carnem, & animam humanam, & caro eſt principium hominis materiale, aĩa uerò formale; hinc eſt quòd non uerè ſolum humanam naturam, ſed etiam totam humanam naturam dicitur aſſumpſiſſe. Et ideo concedendæ ſunt rõnes ad hoc iductæ.

2. Phy. 11. 21. & 81.

AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ nihil aſſumitur niſi ens. Dicendũ, ꝙ hoc dupliciter poteſt intelligi. Vno modo ſic. Nihil aſſumitur niſi ens in ipſa aſſumptione; & hoc quidem uerum eſt, nec habet inſtantiam in propoſito; quia humana natura ſimul habuit eſſe, & eſſe aſſumptum. Alio modo poteſt intelligi, ut nihil aſſumatur, niſi prius ſit quàm aſſumat̃; & ſi hoc intelligatur de eſſe in potẽtia, ueritatem habet; qa aſſumpta natura prius eſt i materiæ potẽtia, uel efficientis, quàm uniatur ipſi aſſumenti. Si autem intelligatur quãtum ad eſſe in actu, ſic non habet ueritatem in ea potẽtia maximè, quæ ſimul poteſt rem fabricare,

& ſibi unire. Vnde ſi quis poſſet ueſtimētum in dorſo ſuo facere, ſimul eſſet ueſtiméti compoſitio, & ueſtimenti aſſumptio. Per hūc modum intelligendum eſt in propoſito. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ aſſumptio unum facit, &c. Dicendum, ꝙ uerum eſt: non tamen omnimodè facit unum, ſed ſecundùm ꝙ competit comparationi aſſumentis ad aſſumptum. Si aūt in aliqua aſſumptione reperitur unio, potiſſimè reperitur in aſſumptione humanæ naturę à uerbo: quia non tantum eſt ibi unitas per adiacentiam, ſed etiam eſt ibi unitas, quæ eſt ipſius naturæ ad hypoſtaſim ſuám: hæc aūt unitas aliquo modo admittit differétiam in omni creata natura: unde de nulla hypoſtaſi, cuius ſit natura creata, conceditur, ꝙ ſit ſua eſſentia, uel natura ĩ abſtractione, ſed ſolum per modum concretionis: unde non dr̃ ꝙ Petrus ſit humanitatis, ſed ꝙ Petrus ſit homo: per hunc modum intelligendum eſt in propoſito; quia q̃uis Deus non ſit humana natura: eſt tamen homo. Et propterea non cogit illa ratio, Vnum non prędicatur de altero in abſtractione: ergo non habent identitatem, ſiue unitaté, aſſumptioni cōpetentem. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ omne qđ aſſumitur ab aliquo, acquirit aliq̃ proprietaté. Dicendū, ꝙ uerum eſt, ꝙ aliquam proprietaté acquirit: ſed hoc poteſt eſſe ĩ recto, uel ĩ obliquo, uel rōne ſuppoſiti, uel rōne formæ: & quāuis non uideatur humanæ naturæ acquiri proprietas ex rōne formæ, acquirit tñ rōne ſuppoſiti: quamuis. n. nō conueniat ei proprietas in recto, conuenit tñ in obliquo ſecūdùm ꝙ natura abſtractiue ſumit. AD ILLVD, quod obiicitur, ſecundùm q̃ illarum notificationū accipitur illa natura. Dico ꝙ ſecundùm oēm poteſt accipi: maximè tamen ſecundùm ultimā: quia cōpletiuam & ſpecificam habuit hominis differentiam. Nec ualent illæ inſtantiæ: quia Chriſtus non ſolum dr̃ aſſumpſiſſe humanam naturā, ſed totam humanam naturam: nec dr̃ aſſumpſiſſe ſpecificam differétiā, ſecundum ꝙ ſpecifica differentia ſumitur per abſtractionem à ſingularibus, ſed ſumpſit ſpecificam differentiam in particulari ueraciter exiſtentem. Et hoc modo datur intelligi noīe naturę. In hoc enim differt eſſentia à natura: qa eſſentia nominat rei formam in quadam abſtractione, natura eam nominat entem in motu, & materia ut naturali operationum principium: & ideo Doctores catholici magis iſto uerbo uti uoluerūt, Deus aſſumpſit humanam naturam, q̃ hoc; Deus aſſumpſit humanam eſſentiam: quàmuis utraque ſit uera: iſta tñ eſt magis ꝓpria.

QVAESTIO II.

An Deus aſſumpſerit humanam perſonam?

VTRVM Deus aſſumpſerit humanam perſonam. Et ꝙ ſic, vr̃ *Vbi ſupra.* Boetius diffiniens perſonam dicit, ꝙ eſt indiuidua ſubſtantia rōnalis naturæ: ſed Chriſtus aſſumpſit indiuiduam ſubſtantiam rationalis naturæ, ut dicit Damaſc. aſſumpſit enim naturam in atomo; ergo aſſumpſit pſonā. ITEM. *Li. 3. de Orthod. fi. c. 11.* Ad dignitaté ſingularis ſpectat, ꝙ illud ſingulare ſit perſona: perſona enim nomen eſt dignitatis; ſed natura aſſumpta in Chriſto ęque, uel magis nobilis eſt, quàm ſit

ſit in aliquo alio homine; ſi ergo in aliis non amittit rationem perſonæ, ur̃ quod in Chriſto habeat potiſſimè; ergo &c. ITEM. Anima rationalis unita carni facit perſonam: ſed cum Deus humanam carnem aſſumpſit, animam rationalem carni cõiunxit: ergo ſi aſſumpſit animam carni coniunctam, uidetur ꝙ aſſumpſerit perſonam.

ITEM. Perſona non gignit niſi perſonam: ſed dei filius aſſumpſit qđ Virgo genuit: ergo ſi Virgo perſona fuit, uidetur ꝙ Deus ex ea perſonam aſſumpſerit.

Cap. 2. Tom. 3. SED CONTRA. Augu. de fide ad Petrum. Deus naturam hominis aſſumpſit, non perſonam. ITEM. Hoc ipſum oſtendit Boetius tali ratione. In Chriſto nõ eſt niſi una perſona: ergo ſi Dei filius aſſumpſit perſonam, idem aſſumpſiſſet ſeipſum, & hoc eſt falſum, & non intelligibile: ergo & illud ex quo ſequitur. ſ. ꝙ perſona fuit à verbo aſſumpta. *In li. de duabus naturis & una perſona Chriſti.* Probat autem primam propoſitionem, ſcilicet ꝙ Chriſtus ſit unus in perſona: Omne, quod eſt; ideo eſt, quia unum numero eſt; ſi ergo Chriſtus eſt, neceſſe eſt unum eſſe: ſed non eſt unum in natura: ergo neceſſe eſt unum eſſe in perſona. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur per nois rõnẽ; perſona.n. dicit qđ cõpletum, & diſtinctum ultima cõplectione; ſed ꝙ aſſumitur eo ipſo qđ aſſumitur ad completius ordinatur; ergo ur̃, ꝙ ĩ ſe non habeat rõnem pſonæ. ITEM. Si aſſumpſit, aut conſumpſit, aut conſeruauit. Conſtat quòd non conſumpſit: quia diuina natura humanæ naturæ nihil nobilitatis abſtulit. Si cõſeruauit: ergo cum aſſumens non ſit aſſumptum, reſtat quod ĩ Chriſto duę naturæ, & duę perſonæ. ſ. humana & diuina: ergo nec Deus eſt hõ: nec homo eſt Deus; ergo non eſt ibi aliqua unio, ac per hoc nec aſſumptio: ſi ergo eſt ibi aſſumptio uera, manifeſtum eſt quòd perſona non eſt aſſumpta.

RESOLVTIO.

Negetur prorſus diuinam perſonã humanam perſonã aſſumpſiſſe: multa .n. incommoda inde cõſequeritur.

RESPON. Dicendum, quòd oĩno falſum eſt, quòd perſona perſonã aſſumpſit. Hoc. n. tripliciter põt intelligi. Aut quod ipſum aſſumptum fuerit perſona ante aſſumptionem; aut ꝙ fuerit perſona in aſſumptione; aut quòd fuerit perſona poſt aſſumptionem. Quolibet iſtorum modorũ ſumpta ſententia prædicti ſermonis eſt falſa. Nam primus repugnat ueritati conceptionis, ſecundus ueritati aſſumptionis & tertius ueritati unionis. Primus namq;, q hoc ponit, quòd ante aſſumptionẽ fuerit perſona; ueritati conceptionis repugnat: ſi.n. fuit ante perſona q̃ eſſet Deus, Virgo Maria non concepit Deum, ſed hoĩem purum; quod eſt contra euangeliũ, & conceptionis articulum. Secundus uerò modus, qui ponit hoĩem illum tempore aſſumptionis fuiſſe perſonã: ueritati aſſumptionis repugnat. Si enim in aſſumptione fuit perſona, & poſt aſſumptionem deſiit eſſe perſona: potius in aſſumptione ipſa pſona conſumebatur, q̃ aſſumebatur; non ergo fuit illa uera aſſumptio, ſed magis cõſumptio, Tertius uerò modus intelligendi, ꝙ fuerit perſona poſt aſſũptionẽ, illud quod aſſumptũ eſt; ueritati unionis repugnat. Si .n.

aſſumens differt ab aſſumpto; & illud quod aſſumptum eſt, eſt perſona, & qui aſſumpſit ſimiliter eſt perſona: ergo in Chriſto ſunt duę perſonæ, & duæ ſunt in eodem naturæ: hoc conſtat, ac ꝑ hoc nulla eſt ibi unio: & ſi hoc, nulla eſt ibi incarnatio, nec humani generis reparatio, quod adeo eſt abſurdum, ut totius fidei Chriſtianæ ꝑimat fundamentum. In hunc autem errorem peſſimum incidit Eutyces, (ut dicit Boe.) pro eo ꝙ neſciuit diſtinguere inter perſonam, & naturam. Pro eo.n. ꝙ uidit in Chriſto duplicem eſſe naturam, intellexit duplicem eſſe pſonam, Neſtorius uerò ex eadem cã errauit, ſed non eodem modo: quia enim neſciuit diſcernere inter perſonã & naturam, & uidit ꝙ in Chriſto nõ poterat eſſe niſi una perſona, ex hoc cõpulſus eſt ponere, ꝙ in Chriſto non eſt niſi una natura.

Et ideo ſicut duo fuerunt errores in diuinis. ſ. Arrij, & Sabellij, pro eo ꝙ neſciuerunt diſtinguere inter naturam, & perſonam: ſic duo fuerunt errores circa incarnationem Chriſti, uidelicet Eutycis, & Neſtorij. Catholica uerò eccleſia per medium illorum errorum ꝑtranſit dicens, in deitate plures eſſe perſonas & unam naturam: & in Chriſto plures naturas, & unam perſonam. Et ideo ſimpliciter concedi perſonam aſſumpſiſſe naturã, & negat perſonam aſſumpſiſſe perſonam, ſicut Magiſter dicit in litera. Vnde rõnes ſunt cõcedendæ inductę ꝑ iſta parte.

AD ILLVD, quod opponitur, in contrariũ, ꝙ pſona eſt rõnalis naturæ, indiuidua ſubſtãtia. Dicendũ, ꝙ indiuiduũ in notificatione pſonæ triplicem importat diſtinctionem, uidelicet ſingularitatis, incõicabilitatis, & ſupereminentis dignitatis. Indiuiduũ enim dr̃ quod eſt in ſe indiuiſum, & ab alijs diſtinctum. Diſtinctionem ſingularitatis uoco, ꝙ aliquid nõ ſit cõmune ad plura, ſed dicat̃ de uno ſolo: propter quod Sortes dr̃ indiuiduum, homo uerò non dr̃ indiuiduum. Diſtinctionem incõmutabilitatis dico quãdo aliquid nõ eſt alicuius pars, ſiue ueniens in compoſitionem tertij, unde pes uel manus hominis proprie loquendo non dicitur indiuiduum. Diſtinctionem ſupereminẽtis dignitatis intelligo illam, quæ accipitur a digniori proprietate. Hoc enim nomẽ perſona ſumptum eſt à dignioribus: unde nõ reperitur niſi ĩ indiuiduo nobiliſſimæ creaturę: utpote rationalis, & ratione ſuę nobiliſſimæ proprietatis.

Quoniam ergo natura humana aſſumpta à Chriſto ordinata eſt ad nobiliorem proprietatem eiuſdẽ perſonæ ſecundùm alteram naturam; hinc eſt ꝙ non tenet ibi proprietatem perſonalitatis: cadit.n. ab una proprietate, quæ quidem eſt ſupereminentis dignitatis, à qua quidem nõ cadit perſona uerbi ſecundùm diuinam naturam.

Et ſic patet ꝙ diſtinctio perſonę, & rõ illa non ualet, quia notificatio perſonę recte intellecta non conuenit humanitati aſſumptæ.

AD ILLVD, quod opponitur ſecũdo, iam patet rñſio ex hoc quod iam dictũ eſt, qa natura aſſumpta in Chriſto eo ipſo eſt nobilior, ꝙ in nobiliori perſona ſtabilit̃, quia non in perſona creata, ſed in pſona increata; unde ordinatio ad dignius quãuis auferat rõnem ſuppoſitionis, tñ non aufert dignitatis

tis ꝓprietatem. Melius.n.eſt ſub eſſe ſuperiori, q̃ præeſſe alicui inferiori. Sicut perfectior eſt aia cũ poſſidetur à Deo, q̃ cum poſſidet res creatas: & melius nubit Virgo nobilis, cum contrahit matrimonium cum rege, cui ſubſit, q̃ cum contrahit cum ruſtico, cui pręſit. Vnde eſto ꝙ deus aliquẽ aſſumeret, qui iam eſt perſona, uel ens actu, ille cum deſiniret eſſe perſona; nihil tñ dignitatis amitteret: eſſet enim perſona ſecundùm naturam aſſumentem, q̃uis nõ ſecundùm naturam aſſumptam. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ aĩa rationalis coniũcta, uel unita carni facit perſonam. Dicendum, ꝙ uerum eſt, qñ anima, & caro non coiunguntur digniori: tunc enim nõ ſolum ex anima, & carne cõſtituitur ipſa natura, ſed ex ipſa natura hypoſtaſis, & perſona. Non ſic autem eſt in propoſito, quia aĩa, & caro fuerunt ſibiinuicem unita ipſi uerbo: nec in aliquo inſtanti fuit aĩa illa, quin eſſet unita uerbo; & ipſa hypoſtaſis æterna erat, in qua coęquabantur corpus, & anima; & ideo non conſtituebant perſonam, ſed ſolum naturam. Et iõ non ſequitᷣ, ꝙ ſi Dei filius aſſumpſit animam carni unitam, ꝙ aſſumpſit perſonã; quia nõ prius tempore fuit ipſi carni unita, q̃ eſſet aſſumpta, quicquid ſit de ordine ſecũdũ naturã. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ B. Virgo genuit perſonã. Dicendũ, ꝙ uerum eſt, quia genuit filium Dei: ſed qm̃ pſona generatur rõne naturæ, & duplex eſt natura in illa pſona. ſ. creata, & increata: iõ rõne duplicis naturæ duplex conuenit ei generatio. ſ. tẽporalis, & ęterna. Tẽporalis, in qua aſſimilatur matri: æterna ſecundũ naturã, in qua aſſimilatᷣ patri. Et iõ non cogit rõ illa: quãuis.n. generatio conueniat perſonæ, conuenit tñ ei rõne naturæ; hoc maximè uerũ eſt in generatione creata, in qua eſt non tantùm perſonalis diſtinctio, ſed naturalis multiplicatio.

QVAESTIO III.

An anima ſeparata dici poſſit perſona?

VTRVM ſit ponere intentionẽ perſonalitatis in anima ſeparata, oĩ unione circumſcripta. Et ꝙ ſic uidetur, Primò ꝑ Magiſtrũ in litera. Anima abſoluta a corpore perſona eſt, ſicut angelus; ſed angelus uerè, & propriè ꝑſona eſt ergo & anima ſeparata. ITEM. Sicut conſueuit communiter diſtingui, Perſona eſt res diſtincta proprietãte ad dignitatem pertinente; ſed anima ſeparata eſt diſtincta res: quod patet; anima etiam circumſcripta aſſumptione, & unione complete habet illam rationẽ in ſe, quam Boetius ponit, Perſona eſt indiuiduũa ſubſtantia rationalis naturę; ergo uidetur ꝙ ratio perſonalitatis cõueniat animę ſeparatæ, & propriè, & uerè: ergo eſt perſona. ITEM. Ratio quare humana natura in Chriſto nõ eſt perſona, eſt propter unionẽ ad dignius; ſed cũ anima unitur corpori, non unitur digniori rei; ergo unibilitas, uel unio ad corpus non aufert ipſi animæ proprietatem perſonæ. ITEM. Cõtingit animam ſeparatam comparari ad angelum, & conuenit comparari ad alteram animam: & quæ eſt cõparatio unius angeli ad alterum, eadem eſt cõparatio unius aĩę ad alterã; ſed aĩa ſeparata differt ſecũdũ ſpeciẽ ab angelo, ſicut & angelus *Lib. de duabus naturis & una pſona. christi*

 lus

lus ab aĩa; ergo à ſimili ſicut inter unum angelũ, & alterũ eſt diſcretio perſonalis, ſic inter unã aĩam & alterã: ſed quę hẽnt diſcretionem pſonalem, hẽnt intentionẽ perſonalitatis; ergo plenam ratio hẽ perſonalitatis contingit reperiri in aĩa ſeparata. ITEM. Cuicũque competit loq de ſe ut de ſe, eſt perſona; ſed aĩæ ſeparatæ competit loqui de ſe, ut de ſe; conuenit. n. ad ipſam dirigere ſermonẽ, ſicut ad aĩam Petri, & Pauli dirigimus: & conſtat quòd uerſa uice poſſunt nobis uoluntatẽ ſuam exprimere, ſicut aliquibus expreſſerũt: ergo uĩ quòd aĩa ſeparata uerè, & propriè ſit perſona. ITEM. Anima glorioſa p ſeparationem ſui a corpore non habet conditionem deteriorẽ, ſed ſtatum digniorem: ſed quandiu ſpiritus rationalis erat in corpore, & corpori unitus nõ carebat rõne perſonali: ergo nec qñ eſt à corpore ſeparatus

SED CONTRA. Perſona eſt p ſe una: ſed q̃ uenit aliqñ ad conſtitutionem tertii non eſt p ſe unũ, & diſtinctum; ergo quòd eſt natũ uniri ad conſtitutionem tertii nõ eſt perſona, ſed anima rationalis ẽ hujuſmodi: ergo &c. ITEM. Perſona dicit quid completiſſimum in genere ſubſtantiæ, ita quòd nõ eſt ordinatum ad ulteriorem perfectionem in eodem genere, ſed anima rationalis eſt ordinata ad conſtituendum hominẽ: ergo nõ habet intentionẽ perſonæ. ITEM. Anima rationalis cum eſt unita carni, ut dicit Magiſter, non eſt pſona: ergo ſi quando eſt ſeparata habet rationem perſonæ, ergo digniorem modum habet exiſtendi extra corpus: ſi ergo natura ſemper deſiderat quod melius eſt. uĩ quòd aĩa nunquã deſideret uniri corpori: uĩ etiam ex hoc quòd cũ anima unitur corpori, fit ei pręiudiciũ; & cum ſeparatur, quod nõ ſit ei pœna, ſed premiũ, quæ oĩa falſa ſunt & abſurda: ergo & illud ex quo ſequitur, uidelicet quòd aĩa ſeparata ſit perſona. ITEM. Si aĩa ſeparata eſt perſona, cũ aſſumere ſit actus perſonæ cõueniẽs, ſicut diuina perſona dr̃ corpus aſſumere cũ corpus ei unitur, & ſimiliter angelus; per conſimilem modum aĩa diceret̃ aſſumere corpus proprium, cum eidem rurſus coniungitur; q̃ ſi hoc non recipitur, uĩ quòd nec pręmiſſa eſſet cõcedenda ſ. quòd anima ſeparata ſit perſona, ſicut angelus.

RESOLVTIO.

Quidquid dicat Magiſter hic; anima ſeparata perſona non eſt.

RESPON. Dicendum, q̃ ſicut apparet ex Tex. opinio Magiſtri fuit, q̃ aĩa ſeparata ſi perſona. Et hæc opinio fuit Magiſtri Hug. de San. Vict. Rõ autẽ, quæ mouit eos ad hoc ponẽdum, fuit actualis diſtinctio, & completio reperta in aĩa ſeparata; qñ actus nobiles liberius exercet, & perfectius quàm exerceat in corpore. Hæc tamen opinio non ſuſtinetur communiter à Doctoribus. Ratio huius eſt; qñ ad completam rationem perſonæ requiritur (ut dictũ fuit ſupra) diſtinctio ſingularitatis, & incommunicabilitatis, & ſupereminentis dignitatis. Quamuis autẽ in anima ſeparata ſit reperire ſingularitatem, & dignitatem; nõ eſt tamen reperire incommunicabilitatem, quia appetitum, & aptitudinem habet ut uniatur corpori ad conſtitutionem tertii: & ideo neceſſe eſt ipſam carere diſtinctio *Qõ immediatè præced. in reſp. argum.*

næ perſonalitatis: qm̃ ſi complertior eſt anima dũ appetitus eius terminatur, quem habet reſpectu corporis reſumẽdi (ſicut uult Augu). & tunc non habet in ſe intentionem perſonæ: neceſſariò ſequitur, quòd perſonalitate careat, cũ eſt ſeparata à corpore: alioquin ſequerentur prędicta inconueniẽtia, uidelicet quòd unio eſſet præternaturalis, & ſeparatio non eſſet pœnalis. Iterum quòd unio eſſet in animæ præiudicium, & ſeparatio in præmium, quorum qđ libet falſum eſt; & ideo non immerito in hac opinione communiter non ſuſtinent Magiſtrum; quamuis aliqui uelint dicere, ꝙ magiſter intellexit de anima ſeparata circunſcripta unibilitate ad corpus: & hoc ẽ potius uerbi palliatio, quàm expoſitio, ſicut aſpiciendo ad uerba ipſius patet.

12. ſu p Gen. ad literam

Præterea unibilitas, ſiue aptitudo uniendi cum corpore non eſt animæ accidentalis, ſed eſt ipſi animæ eſſentialis: & ideo nõ poteſt ab ea ſeparari, uel circunſcribi ſalua ipſius natura, ſicut ſuperius in Secundo Libr. oſtenſum fuit. Poſſet tamen dici ob reuerẽtiam ipſius, quòd non uoluit dicere quòd tota ratio perſonalitatis cõpeteret animæ ſeparatæ, ſed quòd hoc ſuppoſito quòd anima ſeparata eſſet pſona, adhuc nõ eſſet perſona in Chriſto, quia eſſet coniuncta cum diuina perſona. Quicquid autẽ ſit de intentione Magiſtri; hic concedendum eſt, ꝙ ratio perſonalitatis nõ eſt plenè circa aĩam ſeparatã. Vñ cõcedendæ ſunt rationes ad hoc inductæ.

Ad illvd uerò qđ obiicif de auctoritate Magiſtri, patet rñſio p iã dicta. Ad illvd uerò, quod obiicitur; quòd aĩa ſeparata eſt res diſtincta proprietate ad dignitatẽ pertinente, & quod circũſcripta aſſumptione, & unione complete hẽt rationẽ perſonæ, quàm ponit Boeth. Dicendum, ꝙ non eſt ibi ratio diſtinctionis ſecundũ quòd conuenit pſonæ intentioni ſecundùm illam triplicem conditionẽ, quæ ſuperius aſſignata eſt. Ad illvd uerò, quod obiicitur, quòd cum aĩa unitur corpori, nõ unitur digniori rei, & ita unibilitas ad corpus non aufert animæ perſonæ proprietatem. Dicendũ, quòd hoc uerũ eſſet, ſi anima eſſet perſona per ſe: tunc enim rõne pſonæ non priuaretur ex hoc quòd corpori coniungeretur: ſi ergo caret ratione perſonę, cum corpori coniungitur, patet quòd nõ eſt perſona, cum eſt à corpore ſeparata: hoc autem nõ eſt propter defectum dignitatis, ſed propter defectum incõmunicabilitatis. Quamuis non incongruè poſſet dici, quòd ad ipſam unibilitatem per modum cõpoſitionis ſequif quædam indigentia, & defectus à cõplectione digniſſima. Ad illvd, qđ obiicif, quòd anima differt ſpecie ab angelo ſecũdum ꝙ ei comparatur. Dicendum, quòd rõ pſonalitatis plus dicit cõplectionem q̃ intentionẽ ſpeciei. Nã Chriſtus ſecundùm humanam naturam continetur ſub ſpecie hominis, q̃uis ſcđm illã naturã non habeat intentionem pſonalitatis. Et ideo non ſequitur, ꝙ ſi animę ſeparatæ cõueniat ſpecifica differentia reſpectu angeli, quòd pp hoc conueniat ei diſcretio perſonalis reſpectu alicuius aĩæ. Nec ſequitur, Differt numero ab alia aĩa: ergo differt pſonaliter; qa di-

ſtin-

ſtinctio ſecūdùm numerū iu plus eſt, quā diſtinctio perſonalis. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ cui cōpetit loqui de ſe, ut de ſe &c. Dicendúm, ꝙ uerum eſt accipiendo large perſonam, ſecundum ꝙ perſona dicit̄ eſſe in nomine uel pronomine, ſecūdùm ꝙ reddit ſuppoſitum uerbo: hoc autem modo nō loquimur hic de perſona: qa hæc eſt conſideratio Grammatici, non Theologi: ſic enim magis reſpicit modū ſignificandi, quam proprietatē rei. AD ILLVD, quod ultimò objicitur; quod anima glorioſa propter ſeparationem a corpore non habet conditionem deteriorem. Dicendum; ꝙ illa ratio deficit dupliciter. Primò quidē, quia quamuis nō habeat conditionem deteriorem quantum ad bene eſſe, utpotè quantum ad Dei fruitionem: minus tamen bonam habet conditionem quantum ad eſſe natnræ. Perſonalitas enim non attenditur quantum ad bene eſſe, uel eſſe gratiæ: ſed quantum ad eſſe naturæ, ſiue ad eſſe primum. Alius etiam defectus eſt, quoniā intentio perſonalitatis conſequitur animā unitam corpori: ita tamen quòd nec anima, nec corpus eſt perſona, ſed totum coniunctū: & ideo non ſequitur, quòd talis dignitas remaneat in anima ſeparata, uel proprietas: ſicut nec riſibilitas, quæ eſt proprietas reſpectu coninncti poſt ſeparationem, nec remanet in anima, nec circa corpus &c.

QVAESTIO IIII.

An concedendum ſit, quòd Deus aſſumpſerit hominem.

VTRVM concedendum ſit, ꝙ Deus aſſumpſerit hominem. Et quòd ſic, uidetur per illud Pſal. Beatus, quem elegiſti, & aſſumpſiſti: ſed beatus ſtat ibi pro aliquo: non eſt autem dare aliquem niſi hominem: ergo &c. *Pſa. 64* ITEM. Auguſt. Si quis dixerit hominem a Chriſto aſſumptum depoſitum eſſe, anathema ſit. *In expoſitione ſymbol.* ITEM. Anſelm. dicit, quòd nō aſſumpſit hominem in communi, ſed hunc hoīem: ſed ad hunc hoīem ſequitur homo: ergo ſi hunc hominem aſſumpſit, benè ſequitur, quòd aſſumpſerit hominē. *In lib. de incarnatione.* ITEM. Proprietas unius partis denominat totū: unde Petrus dicitur albus, ſi ſolū corpus ſit album: ergo multofortius proprietas utriuſque: ſed uerū eſt dicere, Chriſtum aſſumpſiſſe carnem, & animam: ergo uerū eſt dicere, quòd aſſumpſerit hominem. ITEM. Filius Dei aſſumpſit animā, & corpus: & hęc aſſumpſit unita; ergo ſi corpus, & anima unita faciunt hoīem: ergo uidetur ꝙ aſſumpſerit hominē. Si tu dicas, ꝙ non fuerunt prius unita q̄ aſſūpta: per hoc nō diſſoluitur, ſed effugitur ratio: quia ſi anima, & corpus nō fuerunt ante unita, quàm aſſumpta prioritate temporis, ſaltem ſimul fuerunt inuicem tempore unita, & aſſumpta: ergo uidetur ꝙ in ſua aſſumptione hominē faciebant, & ſi hoc uerum eſt; ergo &c. ITEM. Filius eſt homo, aut homo quem aſſumpſit, aut homo quem non aſſumpſit: ſi homo quem aſſumpſit: ergo aſſumpſit hominem. Si eſt homo, quem non aſſumpſit; ergo aut Petrus, uel Paulus, uel de cæteris. Si ergo nullum talium eſt dare: uidetur ergo ſimpliciter eſſe uerum ꝙ aſſumpſerit hominem.

SED CONTRA. In lib. de Regulis fidei dicitur; ꝙ aſſumens non eſt

eſt aſſumptum; ergo ſi filius Dei eſt homo, falſum eſt filium Dei aſſumpſiſſe hominem. ITEM. Si aſſumpſit hominẽ, & nũquam depoſuit quem aſſumpſit; ergo ſemper fuit homo; ergo quando erat mortuus, erat homo; quod nõ uidetur uerum, cum ſit oppoſitio in adiecto. ITEM. Si aſſumpſit hominem, aut hoĩem in cõi, aut hũc hominem. Non hominẽ in cõmuni aſſumpſit, ergo hũc hominem; ſed hic homo nominat perſonã, uel ſaltem hypoſtaſim; ergo in Chriſto ſunt duæ pſonæ, uel duę hypoſtaſes; ſed hoc eſt falſum, & fidei contrarium; ergo &c. ITEM. Aſſumptio dicit uſum aliquẽ rei aſſumptæ: ſed uſus rei tempore, uel natura conſequitur ipſam rẽ; ergo prius eſt aſſumptum natura licet quàm ſit ipſum aſſum; ſi ergo non dicit humanam naturam in cõparatione ad hypoſtaſim ſiue perſonam; neceſſe eſt quòd in Chriſto ſit alia pſona, quàm perſona aſſumens; ad quam comparetur humanitas ante aſſumptionem; ꝙ ſi hoc ſimpliciter eſt falſum, reſtat ꝙ & illud eſt falſum, Filius Dei aſſumpſit hominem.

RESOLVTIO.

Cum homo ſignet formam in concreto ad ſuppoſitum, impropria locutione dicemus, filius Dei aſſumpſit hominem.

RESPON. Dicendũ, ꝙ aliqui uoluerunt ſuſtinere locutionẽ iſtã, ſicut illi, qui fuerũt de prima opinione, dicẽtes quòd Chriſtus eſt duo. ſ. duæ res naturæ, homo uidelicet, & Deus; ſed quia illud non põt rationabiliter ſuſtineri, ſicut infra uidebitur, ideo alij diſtinguere uoluerunt, ꝙ eſt loqui de aſſumptione uel quantum ad fieri, uel quantum ad factum eſſe. Si loquamur de aſſumptione quantũ ad fieri, ſic falſum eſt ꝙ aſſumpſerit hominem, imo animam, & carnem. Si autem loquamur de aſſumptione quantùm ad terminũ, uel aſſumptum eſſe, cõcedere uoluerunt perſonam Dei aſſumpſiſſe hominem; tunc enim non uidetur, ꝙ homo ille non fuerit ante aſſumptionem, ſed ꝙ ex ipſa aſſũptione aliquis factus eſt homo. Sed adhuc illud non uidetur multum rationabiliter dictum; nam ſi ex aſſumptione ueſtimenti uere poſſit aliqs dici ueſtitus eſſe, hæc rõnabiliter conceditur, Hic aſſumit ueſtimentum; & hæc non admittitur, Ille aſſumit ſe ueſtitũ, uel calciatum. Per hunc modũ nec iſta uidetur eſſe admittenda, Filius Dei aſſumpſit hoĩem; quãuis ex ipſa aſſumptione factus ſit hõ. Et propterea eſt tertius modus dicẽdi cõior, & uerior, ꝙ hæc eſt impropria, Filius Dei aſſumpſit hominem. Et ratio huius eſt; quia homo ſignat humanam formam, ſiue naturam in concretione ad ſuppoſitũ, de quo uere prædicatur ſecundũ quandã identitatem. Et ideo de ipſo ſuppoſito uere prędicatur, ut dicatur, Iſte eſt homo. Verbum aũt aſſumendi de ſua ratione plus importat, uidelicet diſtinctionẽ aſſumentis ad aſſumptum, in hoc quòd importat relationem: & ordinem etiã quẽdam importat reſpectu eius, quod naturaliter antecedit ipſã aſſumptionem, & reſpectu eius quod ſequitur: nam res aſſumpta naturaliter ipſam aſſumptionem antecedit; quãuis poſſit dici tpe ſimul. Concretio uero, & unio aſſumentis

Diſt. 6. arti. 1. q. 1.

ſumentis ad aſſumptum cõſequitur ipſam aſſumptionem. Et ideo dupliciter ẽ hæc falſa, Filius Dei aſſumpſit hominẽ: tũ propter defectum diſtinctionis: quia homo prædicatur de filio Dei: tum propter defectum ordinis, quia comparacio humanitatis ad perſonã, uel hypoſtaſim conſequitur ipsã aſſumptionẽ, & nõ antecedit: res aũt aſſumpta antecedit. Et ideo prædictus ſermo falſus eſt ex duplici cauſa, & rationes concedendæ ſunt ex iſta parte.

Ad illas uerò auctoritates in contrariũ adductas. Dicendũ, ꝙ aliquid habẽt improprietatis, & ſunt exponendæ: ſancti.n. loquuntur aliqñ multum expreſſe. Vnde hoc nomen (homo) in p̃dictis auctoritatibus magis accipitur abſtractiuè, quã concretiuè, magis pro humana natura, q̃ pro re naturæ: & per hunc modum ad conſimiles auctoritates poteſt reſponderi unica reſponſione: quia hominis noĩe humana natura habet intelligi: q̃uis ſecundũ cõem uſum, & ſecundum uirtutem uocabuli hoc nomen hõ non ita cõſuetũ ſit accipi. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ proprietas partis denominat totum, Dicendum ꝙ illud habet inſtantiã in proprietatibus reſpectiuis: q̃uis ueritatẽ habeat in proprietatibus abſolutis. Quamuis.n. uerum ſit, ꝙ manus Petri ſit minor Petro; uel quælibet eius pars quodãmodo, hæc tñ eſt falſa, Petrus eſt minor Petro, uel differt a Petro. Per hunc etiã modum intelligendum eſt in propoſito, quia aſſumens (ſicut dictũ eſt) uel aſſumi dicit aliquẽ ordinẽ, uel diſtinctionem, quæ reperiri poteſt inter perſonã Chriſti, & partes corporis hominis, quæ ſũt corpus, & anima: q̃uis ille reſpectus, uel ordo inter perſonã Chriſti, & ipſum Chriſtum hoĩem reperiri non ualeat. Ad illvd, qđ obijcit, ꝙ aſſumpſit aĩam, & corpus unita. Dicendum, ꝙ eſt unio corporis, & animæ, reſpectu ſuppoſiti, in quo ſunt, & reſpectu humanæ naturæ, quam conſtituunt: & utraque unio animæ ad corpus fuit in ipſa aſſumptione, & una q̃dem antecedebat ſecundum ordinẽ naturæ. ſ. animæ ad corpus ad conſtitutionẽ unius naturæ. Altera uerò. ſ. aĩæ ad corpus in unam perſonã, uel hypoſtaſim cõſequẽbatur ipſam aſſumptionẽ: q̃a perſona, & hypoſtaſis uerbi aſſumendo carnem, carnem & aĩam ſimul uniebat. Cũ ergo dicitur, ꝙ aĩa, & corpus unita faciũt hoĩem. Dicendum, ꝙ uerum eſt ſecundum ꝙ uniuntur iſto duplici modo. Et qm̃ alter iſtorum modorũ conſequitur ad aſſumptionẽ: ideo non conceditur iſta, ꝙ aſſumpſerit hominẽ, q̃uis concedat̃, ꝙ aſſumpſerit aĩam, & corpus coniuncta. Poſſet etiã dici, ꝙ non tenet illa conſequentia, Aſſumpſit aĩam, & corpus coniuncta: ergo aſſumpſit hominẽ: q̃a homo ſupponit aliquẽ hoĩem: & iõ ſupponit aliquẽ; anima uero, & corpus dicunt quid. Apud ueros ergo Theologos reputatur fieri permutatio prædicamenti, cum proceditur ab eo qđ dr̃ quis, ad illud qđ prædicat̃ in quid, uel econuerſo, ſicut in primo Libro habitũ fuit. Ad illvd, quod obijcitur, quod Chriſtus homo eſt, aut quem aſſumpſit, aut quem non aſſumpſit, Dico ꝙ non rectè diuidit, & ſufficienter: quia contradictio non accipitur

per

per negationem, quę fertur ad im plicationem, ſed p negationem, quæ fertur ad principale prædicatum; & ideo non ſic eſt diuidendum, Aut eſt homo aſſumptus, aut nõ aſſumptus; immo ſic, Aut eſt homo aſſumptus, aut non eſt homo aſſumptus ſecundum legẽ cõtradictionis. Sed ſi obijciatur, quod homo ſufficiẽter diuiditur per aſſumptum, & non aſſumptũ tanquam per immediata: tunc reſpondendũ eſt ad illam inductionem, ergo uel eſt Petrus, uel eſt Paulus &c. quia nec eſt Petrus, nec eſt Paulus, nec Virgilius, &c. ſed Ieſus: & Ieſus non eſt homo aſſumptus a filio Dei, quamuis natura eius ſit aſſumpta. Ieſus enim non eſt nomen impoſitum naturæ, ſed nomen impoſitum perſonæ.

QVAESTIO V.

An admittenda ſit huiuſmodi propoſitio. Filius Dei aſſumpſit humanitatem?

Lib. 3. de orthod. fi. c. 6. circa medium.

VTRVM hæc cõcedenda ſit: Filius Dei aſſumpſit humanitatem. Et quòd ſic, uidetur. Dama. Omnia, quę in noſtra natura plantauit, aſſumpſit Dei uerbum: ſed unicuique noſtrũ dedit humanitatem: ergo uidetur, ꝙ aſſumpſerit humanitatem. ITEM. Humanitas non eſt aliud, quã hominis natura, ſecundùm quòd dicit Damaſce. Diuinitatis, & humanitatis nomina naturã ſunt repræſentatiua; ſed hæc ſimpliciter eſt concedenda, Filius Dei aſſumpſit humanam naturam; ergo & hęc, Filius Dei aſſumpſit humanitatem. ITEM. Humanitas eſt forma hominis; ſed hæc ſimpliciter cõceditur, Filius Dei aſſumpſit formã hominis, ſicut dicitur Philip. Humiliauit ſemetipſum formam ſerui accipiens: ergo & iſta, Filius Dei aſſumpſit humanitatem. ITEM. Hæc eſt ſimpliciter uera; Filius Dei habet humanitatem, & eam non habuit ab æterno, ſed temporaliter: ergo uidetur, quòd eam aſſumpſit. *Cap. 2.*

SED CONTRA. Humanitas conſequitur unionem animæ cum corpore; ſed anima, & corpus non fuerunt prius unita, quã aſſumpta: ergo ſi aſſumptum ſecundùm ordinem naturalem præcedit ipſam aſſumptionem, uidetur quòd hæc ſit falſa, Filius Dei aſſumpſit humanitatem. ITEM. Magis ſignificat in abſtractione hoc nomen humanitas, quã hoc nomen homo; ſed Deus non aſſumpſit humanam naturã in uniuerſali, ſed in atomo; ergo hæc eſt magis impropria, Aſſumpſit humanitatem, quàm, aſſumpſit hominem; ergo eſt falſa. ITEM. Si aſſumpſit humanitatem, & nũquam depoſuit quod aſſumpſit, ſemper habuit humanitatem: ſed quod habet humanitatem ſemper, ſemper eſt homo: ergo in triduo fuit homo. *Dama. lib. 3. ca. 11.*

IVXTA hoc (vt meliùs appareat) quæritur, quid nomine humanitatis intelligitur, cum dicitur; Dei filium aſſumpſiſſe humanitatem. *Qõ collater.*

RESOLVTIO.

Cum filius Dei carnem, animam, formamq; humanam aſſumpſerit; dictu inconueniens non eſt, quod humanitatem aſſũpſerit.

RESPON. Dicendum, ꝙ nomen humanitatis, cõſueuit tripliciter accipi. Vno modo p humanitatẽ poſ-

poſſunt intelligi principia conſtituentia hominem. Alio modo per humanitatem poteſt intelligi forma conſequens totum compoſitum. Tertiò modo nomine humanitatis poteſt intelligi proprietas conſequens ipſum hominem inquantùm eſt homo: & iſte triplex intellectus habetur ex uerbis Magiſtri diſtinctio 2. ubi confirmat Magiſter, & oſtendit auctoritate, ſe nomine humanitatis corpus, & animam intelligere. Omnibus autem his modis concedendum eſt filium Dei aſſumpſiſſe humanitatem. Si enim nomine humanitatis intelligantur ipſa principia cõſtituẽtia hominem, uidelicet anima, & caro, abſq; dubio uerũ eſt, quod filius Dei aſſumpſit humanitatem, id eſt animam & carnem. Itẽ Si nomine humanitatis intelligitur forma totius, adhuc habet ueritatem, Filius Dei aſſumpſit humanitatem, id eſt formam humanam: iuxta illud quod dicitur Philip. 2. Humiliauit ſemetipſum formã ſerui accipiens. Poſtremò ſi nomine humanitatis ipſa proprietas conſequens intelligitur, adhuc ueritatem habet, Filius Dei aſſumpſit humanam naturam: quia non ſolùm noſtram naturam humanam aſſumpſit, ſed proprietates conſequentes, ſicut dicit Damaſ. Si quis autem hoc ultimo modo ſolum intelligat, quod aſſumpſerit humanitatem id eſt hominis proprietatẽ, errat circa incarnationis ueritatem. Oportet enim ponere, quòd hoc triplici modo dicendi filius Dei aſſumpſerit ueram humanitatem. Et concedendę ſunt rationes ad hanc partem inductæ.

Ad illvd, quod obijcitur, quod humanitas cõſequitur unionem. Dicendum, quod conſequitur unionem animæ ad corpus, ſecundùm quod uniuntur in conſtitutionẽ naturæ, non ſecundùm quod uniuntur in unitatem perſonæ. Poſſet etiã dici, quod quædam ſunt prius aſſumpta, & quædam coaſſumpta: & quamuis anima, & corpus primo aſſumpta ſint à uerbo: tamen omnia quæ ad ea conſequuntur, dici poſſunt coaſſumpta. Vnde quia anima & corpus habebant proprietatẽ paſſibilitatis, filius Dei aſſumpſit paſſibilitatem. Et per hunc modum concedendum eſt quod aſſumpſerit humanitatem, quemadmodũ conceditur, quod aſſumpſerit paſſibilitatem, quamuis non concedatur, quod aſſumpſerit ſe paſſibilẽ, ſed quod aſſumendo paſſibilitatem fecerit ſe paſſibilem, ſic conceditur, quòd aſſumpſit humanitatem: licet non concedatur, quòd aſſumpſerit ſe hominem. Ad illvd, quod opponitur de abſtractione. Dicendum, quod potius facit ad oppoſitũ, quam ad propoſitum. Quia enim ſignat abſtractiuè, ideo ſignat in quadam diuerſitate à ſuppoſito: & ideo ſaluari poteſt iſta conditio aſſumptionis: quæ quidem eſt diſtinctio aſſumẽtis ad aſſumptũ: non ſic autem eſt in hoc quod dicit homo. Ad illvd, quod obijcitur, quod nunquam depoſuit quod aſſumpſit. Dicendum, quod hoc intelligitur quantùm ad principia naturæ, quæ prius fuerunt aſſumpta ſcilicet anima, & caro: quantum uerò ad coaſſumpta ueritatẽ non habet: depoſuit enim paſſibilitatem Sed ſi hoc modo accipitũ humanitas ratione principiorum cõſtituentium hominem, ſic nunquam depoſuit humanitatẽ: ſed ex hoc nõ ſequitur, In triduo habuit humani

manitatem, ergo fuit homo: quia principia hominis non faciunt hominem, niſi inquantum coniungũtur adinuicem, & uniuntur in unitatem perſonæ, & alter iſtorũ modorum deficiebat in triduo. Qđ ſi nomine humanitatis intelligat̃ ipſa forma conſequens ſuppoſitũ uel ipſa proprietas, non oportet, ꝙ in triduo chriſtus habuerit humanitatem: quia ſicut dictum eſt, talia non fuerunt primo ſumpta, ſed magis coaſſumpta. AD ILLVD quod ultimo quærebatur: patet reſponſio ex his, quæ iam dicta ſunt.

DISTINCTIO SEXTA.

De modo uniendi diuinam, & humanam naturam ſecundùm uarias Doctorum opiniones.

EX præmiſſis autem emergit quæſtio plurimum continens vtilitatis, ſed nimium difficultatis atque perplexitatis. Cum enim conſtet ex prædictis & alijs pluribus teſtimonijs, omnesq; catholici vnanimiter fateantur Deum factum eſſe hominem, & Chriſtum verum Deum eſſe, & verum hominem: quæritur an his locutionibus, Deus factus eſt homo, filius Dei factus eſt filius hominis, Deus eſt homo, & homo eſt Deus, dicatur Deus factus eſſe aliquid, vel eſſe aliquid, vel aliquid dicatur eſſe Deus, & an ita conueniat dici, Homo factus eſt Deus, & filius hominis eſt filius Dei: ſicut econuersò dicitur: & ſi ex his locutionibus non dicitur Deus factus eſſe aliquid, vel eſſe aliquid, quæ ſit intelligentia harum locutionum & ſimilium. In huius profunditatis reſeratione, & ſcrupoloſæ quęſtionis expoſitione plurimũ differre inueniuntur ſapientes.

Quorundam ſententia.

Alij enim dicunt in ipſa verbi incarnatione hominem quendam ex anima rationali & humana carne conſtitutũ (ex quibus duobus omnis verus homo cõſtituitur) et ille homo cępit eſſe Deus, non quidem natura Dei, ſed perſona verbi, & Deus cępit eſſe homo ille. Concedunt etiam hominem illum aſſumptum à verbo & vnitum verbo, & tamen eſſe verbum: & ea ratione tradunt dictum eſſe Deum factum hominem, vel eſſe hominem: quia Deus factus eſt, id eſt cępit eſſe quædam ſubſtantia ex anima rationali, & humana carne

carne ſubſiſtens, & illa ſubſtantia facta eſt, id eſt cępit eſſe Deus, non tamen demigratione naturę in naturã, ſed vtriuſque naturæ ſeruata proprietate factum eſt, vt Deus eſſet illa ſubſtãtia, & illa ſubſtantia eſſet deus. Vnde verè dicitur, Deus factus eſt homo, & Homo factus eſt Deus: & Deus eſt homo, & homo Deus: & filius Dei filius hominis, & econuersò. Cumque dicant illum hominem ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtere, non tamen fatentur ex duabus naturis eſſe compoſitũ, diuina. ſ. & humana, nec illius partes eſſe duas naturas, ſed animam tantum & carnem.

Auctoritates quibus hi ſuam ſententiam muniunt.

Et ne de ſuo ſenſu tantum loqui putentur, hanc ſententiam, pluribus muniunt teſtimonijs. Ait enim Aug. in Lib. de Trin. Cum legitur, verbum caro factum eſt, in verbo intelligo verum Dei filium, in carne agnoſco verum hominis filium, & vtrunque ſimul vnam perſonam, & Deum hominem ineffabilis gratię largitate coniunctum. Idem in Ench. Chriſtus Ieſus Deus de Deo eſt, homo autem natus eſt de ſpiritus ſancto ex Maria Virgine. Vtraque ſubſtantia diuina, & humana, filius eſt vnicus Dei patris omnipotentis, de quo procedit de ſpiritus ſanctus vtrumque vnus, ſed aliud propter verbum, & aliud propter hominem, non duo filij Deus & homo, ſed vnus Dei filius, Deus ſine initio, homo certo initio. Idem in eodem. Quid natura humana in Chriſto homine meruit, vt in vnitatem perſonæ vnici filij Dei ſingulariter aſſumpta eſſet? Quæ bona voluntas, quæ bona opera præceſſerunt, quibus mereretur iſte homo vna fieri perſona cum Deo? Nunquid antea fuit homo, & hoc ei ſingulare beneficium præſtitum eſt, vt ſingulariter promereretur Deum? Nempè ex quo homo eſſe cępit, non aliud cœpit eſſe homo quàm Dei filius, & hic vnicus: & propterea Dei verbum, quia eſt ab illo ſuſcepta caro, facta eſt vtique Deus, vt quẽadmodum vna eſt perſona quilibet homo, anima ſcilicet rationalis & caro, ita ſit Chriſtus vna perſona verbum & homo. Idem ſuper Ioan. Agnoſcamus geminam ſubſtantiam Chriſti, diuinam, ſcilicet, qua æqualis eſt patri: & humanã, qua minor eſt patre: vtrunq; autem ſimul non duo, ſed vnus

Libro 13. Ca. 19.

Ca. 38.

Ibidẽ. Ca. 35.

Ibidẽ. Ca. 36.

Tom. 6 tracta- tu. 78.

eſt

eſt Chriſtus, ne ſit quaternitas, non trinitas Deus. At per hoc Chriſtus eſt Deus, anima rationalis & caro. Idem quoq; in libro de prædeſtinatione ſanctorum. Ille homo, vt à verbo patri coæterno in vnitatē perſonæ aſſumptus, filius Dei vnigenitus eſſet, vnde hoc meruit? quod bonum eius præceſſit, vt ad hanc ineffabilem excellentiam perueniret? Faciente ac ſuſcipiente Deo verbo, ipſe homo ex quo eſſe cœpit, filius Dei vnicus eſſe cępit. Item. Homo quicunque ita gratia ſit Chriſtianus, ſicut gratia homo ille ab initio factus eſt Chriſtus. Idem in Lib. 13. de Trin. Gratia Dei nobis in hoīe Chriſto commendatur. Quia nec ipſe vt tanta vnitate Deo verò coniunctus vna cum illo perſona filius Dei fieret vllis ex præcedentibus meritis aſſecutus, ſed ex quo homo eſſe cępit, ex illo eſt & Deus. Vnde dictum eſt, Verbum caro factū ex. Hilarius quoque in 10. Lib. de Trin. ait, Chriſtum non ambigimus eſſe Deum verbum, neque rurſus filium hominis ex anima & corpore conſtitiſſe ignoramus. His alijſque auctoritatibus vtuntur, qui hominem quendam ex anima rationali & carne compoſitum dicunt Deum factum, ſed gratia & non natura. Sola .n. gratia habuit ille hō, nō meritis, vel natura, vt eſſet Deus, ſiue Dei filius vt haberet oēm ſcientiā & potentiā, quā hēt verbum, cum quo eſt vna perſona. Nec tamen in ſuperioribus legitur, quòd hō ille ſit vna perſona cū verbo, et ſit ipſum verbum, ſed ēt quod anima rationalis & caro eadem perſona ſit, & Chriſtus ſit & Deus.

circa illud. Ioã. 15 Pater maior me eſt. Ca. 15. Tom. 7

Li. & c. eiſdem. Ca. 17.

Ioan.

Quorundam aliorum ſententia.

Sunt autem alij, qui iſtis in parte conſentiunt, ſed dicunt hominem illum non ex anima rationali & carne tantum, ſed ex humana & diuina natura, id eſt, ex tribus ſubſtantijs, diuinitate, carne & anima conſtare, & hunc Ieſum Chriſtum fatentur, & vnam perſonam tantum eſſe, ante incarnationem verò ſolummodo ſimplicem, ſed incarnatione factam compoſitam ex diuinitate & humanitate. Nec eſt ideo alia perſona quàm prius, ſed cum prius eßet Dei tantum perſona, in incarnatione facta eſt etiā hominis perſona: non vt duæ eſſent perſonæ, ſed vna & eadem eſſet perſona Dei, & hominis. Perſona ergo, quæ prius erat ſimplex,

& in vna tantum natura exiſtens, in duabus & ex duabus ſubſiſtit naturis: & perſona quæ tantum Deus erat, factus eſt etiam verus homo ſubſiſtens non tantum ex anima et carne, ſed etiam ex diuinitate: nec tamen perſona illa debet dici facta perſona, quamuis dicatur facta perſona hominis. Facta eſt igitur illa perſona (vt quibuſdam placet) quiddam ſubſiſtẽs ex anima, & carne, ſed non eſt facta perſona, vel ſubſtantia, vel natura, & inquantum eſt illa ſubſiſtens compoſita eſt, inquantum autem verbum eſt, ſimplex eſt.

Auctoritates eandem ſententiam probantes.

Allegatur à cõſec. d. 2. c. hoc ẽ. qđ. dicimus.

De hoc Aug. in Lib. ſententiarum Proſperi ait, Modis omnibus approbare contendimus, ſacrificium eccleſiæ duobus conſtare, & duobus confici, viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili domini noſtri Ieſu Chriſti carne & ſanguine, ſacramento, & re ſacramenti, id eſt, corpore Chriſti, ſicut Chriſti perſona conſtat & conficitur ex Deo, & homine, cũ ipſe Chriſtus verus ſit Deus et verus hõ. Quia oĩs res illarũ rerum naturam & veritatem in ſe continet, ex quibus conficitur. De hoc eodem Ioan. Damaſ. In domino noſtro Ieſu Chriſto duas quidem nuturas cognoſcimus, vnam autem hypoſtaſim ex vtriſque compoſitam. Incarnatus eſt ergo Chriſtus ex Virgine aſſumens primitias noſtrę maſſæ, vt ipſa extiterit in carne hypoſtaſis, quæ Dei verbi hypoſtaſis compoſita et facta fuerit, quæ prius ſimplex erat verbi hypoſtaſis. Compoſita verò ex duabus perfectis naturis, deitate & humanitate, & fecerat ipſa diuinæ verbi Dei filiationis characteriſticum & determinatiuum idioma ſecundùm quòd diuiſa à patre: et ſpiritus S. & carnis characteriſtica & determinata idiomata, ſecundũ quæ differat à matre, & reliquis hominibus. Item, Vnam hypoſtaſim filij Dei confitemur in duabus naturis perfectè ſe habentis, eãdem hypoſtaſim deitatis & humanitatis dicentes incarnatam eſſe, & has duas naturas cuſtodiri & manere in ipſo poſt vnionem non ſeorſum & ſecundùm partes ponentes ſingularem, ſed vnitas inuicem in vnam compoſitam hypoſtaſim. ſubſtantialem enim inquirimus vnionem ſcilicet veram, & non ſecundum phantaſiam: ſubſtantialem autem non duabus naturis perficien

Li. 3. de Orthod. fi. ca. 5. Ibi. c. 7.

Li. eodẽ ca. 3. in medio capitis.

tibus

tibus alteram ſcilicet vnam compoſitam naturam, ſed vnitas inuicem in vnam hypoſtaſim compoſitam filij Dei, et manere eãdem ſubſtantialem differentiã determinamus. Quod creabile manſit creabile, & quod increabile increabile, & mortale mortale, et immortale immortale, et circũſcriptibile circũſcriptibile, & incircũſcriptibile incircũſcriptibile, et hoc quidẽ refulget miraculis. De hoc ẽt Aug. in Lib. 1. de Tri. ait, Quemadmodum ſecundum deitatem vna eſt patris, filijq; natura, ita etiam iuxta humanitatem eadẽ eſt matris & filij vna natura. Ex vtraque ergo ſubſtantia & diuinitatis & humanitatis vnus atque idem eſt Deus, Dei & hominis filius Ieſus Chriſtus, vt verus Deus, ita etiam homo verus. Idem etiam in Lib. 13. de Trin. ſic Deo coniungi potuit humana natura, ut ex duab. ſubſtantijs fieret vna perſona. Ac per hoc iam ex tribus, deo, anima, & carne. His alijsque pluribus auctoritatibus ſe muniunt, qui dicunt perſonam Chriſti compoſitam eſſe, uel factam, ſiue conſtantem ex duabus naturis, ſiue ex tribus ſubſtantijs.

Cap. 7. quo ad ſniam, ſed i forma ſer. 194. de tpe qui eſt c. de Trin. c. 17.

Tertia aliorum ſententia.

Sunt etiam alij, qui in incarnatione verbi non ſolum perſonam ex naturis compoſitam negant, verumetiam hominẽ aliquem ſiue etiam aliquam ſubſtãtiam ibi ex anima et carne compoſitam vel factam diffitentur. Sed ſic illa duo, ſcili licet animam & carnẽ verbi perſonæ vel naturę vnita eſſe aiunt, nõ ut illis duobus vel ex his tribus aliqua natura vel perſona fieret ſiue componeretur: ſed illis duobus velut indumento verbum Dei veſtiretur, vt mortalium oculis congruenter appareret. Qui ideo dicitur verus factus hõ, quia veritatem carnis & animę accepit. Quæ duo etiam in ſingularitatem vel vnitatem ſuæ perſonæ accepiſſe legitur: nõ quia illa duo, vel aliqua res ex illis compoſita ſit vna perſona cum verbo, vel ſit verbum: ſed quia illis duobus accidentibus verbo, non eſt perſonarum numerus auctus, vt fieret quaternitas in Trinitate, & quia ipſa perſona verbi, quæ prius erat ſine indumento, aſſumptione indumenti non eſt diuiſa vel mutata, ſed vna eademq; immutata permanſit. Qui ſecundum habitũ Deũ hominem factum dicunt, Acci-

Greg.ſu p Ezec. Hom. 8 poſt me. piendo enim hominem dictus eſt Deus factus eſſe homo: & propter acceptum hominem dicitur Deus verè eſſe homo, et propter aſſumentem Deum dicitur homo eſſe Deus. Nam ſi eſſentialiter, inquiunt illi, Deus eſſet homo, vel hō eſſe deus intelligeretur, tūc ſi Deus aſſumpſiſſet hominem in ſexu muliebri, & mulier eſſentialiter Deus eſſet, et ecōuerſò. At potuit deus aſſumpſiſſe hominem in ſexu muliebri: potuit ergo mulier eſſe Deus, & econuerſò.

Auctoritates ad roborationem dictorum.

Ne autem & iſti de ſuo ſenſu influere videantur, teſtimonijs in medium productis, quod dicūt, confirmant. Ait enim Aug. in Lib. de Gratia noui teſtamēti: ſicut non augetur numerus perſonarum, cum caro accedit animæ vt ſit vnus homo: ſic, non augetur numerus perſonarum, cum homo accedit verbo ut ſit unus homo Chriſtus. Legitur itaq; deus homo, ut intelligamus huius perſonæ ſingularitatem, non vt ſuſpicemur in carnem mutatam diuinitatem. Idem quoque tractans illud uerbum Apoſtoli, habitu inuentus eſt ut homo, manifeſte oſtendit deum dici factum eſſe hominem, uel eſſe hominem ſecundum habitum in libro 83. quæſtionum, ita inquiens, Multis modis habitum dicimus: uel habitum animi ſicut diſciplinæ perceptionem vſu firmatam: vel habitum corporis: ſicut dicimus alium alio ualidiorem: uel habitum eorum, quæ membris accōmodantur extrinſecus, vt cum dicimus aliquem ueſtitum uel calceatum, & huiuſmodi. In quibus omnibus generibus manifeſtum eſt in ea re dici habitum, quæ accidit uel accedit alicui, ita ut eam poſſit etiam non habere. Hoc autem nomen ductum eſt ab illo uerbo, quod eſt habere. Habitus ergo in ea re dicitur, quæ nobis ut habeatur uel accidit uel accedit. Verūtamen hoc intereſt, quia quædam eorum, quæ accidunt uel accedunt, ut habitum faciant, non mutantur, ſed ipſa nos mutant, in ſe integra & in concuſſa manētia: ſicut ſapientia accedens homini, nō ipſa mutatur, ſed hominē mutat, quem de ſtulto ſapientem facit. Quædam uerò ſic accedunt uel accidunt, ut mutent & mutentur: ut cibus, qui amittens ſpeciem ſuā in

Epiſto. ad Honoratū nō lōgè à principio epiſtolæ, quæ eſt 120. c. 4. To. 2

Phil. 2.

Qō. 73. Tom. 4.

Ibidem Prima ſpecies habitus

Scda.

in corpus uertitur, & nos cibo refecti ab exilitate atque lã gore in robur atque ualentiam mutamur. Tertium genus eſt, cùm ea quæ accidunt uel accedunt, nec mutãt ea quibus accidunt, nec ab eis ipſa mutantur: ſicut annulus poſitus in digito, quod genus rariſſimè reperitur. Quartum genus eſt cum ea quæ accidunt vel accedunt, mutantur non à ſua natura, ſed aliam ſpeciem & formam accipiunt, ut eſt ueſtis, quæ deiecta atq; depoſita non habet eam formã quàm ſumit induta. Induta.n.membris accipit formam, quam nõ habebat exuta, quod genus cõgruit huic cõparationi. Deus enim filius ſemetipſum exinaniuit, non formam ſuã mutãs, ſed formam ſerui accipiens, neq; conuerſus, aut tranſmutatus in hoiem amiſſa incommutabili ſtabilitate, ſed in ſimilitudine hoium factus eſt ipſe ſuſceptor: verum hominem ſuſcipiendo habitu inuentus eſt, ut homo, ideſt habendo hominem inuentus eſt ut homo, non ſibi, ſed eis quibus in hoie apparuit, Quod autem dicit ut homo, ueritatem exprimit. Nomine ergo habitus ſatis ſignificauit Apoſtolus, qualiter dixerit in ſimilitudinem hominum factus, quia non transfiguratione in hominẽ, ſed habitu factus eſt, cum indutus eſt hominem, quem ſibi uniens quodammodo atque conformãs immortalitati æternitatique ſociaret. Non ergo oportet intelligi mutatum eſſe uerbum ſuſceptione hominis, ſicut nec membra ueſte induta mutantur: quamuis illa ſuſceptio ineffabiliter ſuſceptum ſuſcipienti copularet. His uerbis apertè innuere uidetur Aug. Deum dici factum hominẽ ſecũdum habitũ. Qui etiã ipſius incarnationis modum uolẽs exprimere, quęrentibus in 4. lib. de Trinit. ait, Si quæritur incarnatio quomodo facta ſit, ipſum uerbum Dei dico carnẽ factum, ideſt, hominem factum, non tamen in hoc quod factum eſt, conuerſum atque mutatum: ſed carne, ut carnalibus congruenter appareret, indutum. Ita ſanè factum, ut ibi ſit non tantum uerbum Dei & hominis caro, ſed etiam rationalis hominis anima. Atque hoc totum & deus dicatur propter deum, & homo propter hominem. Quod ſi difficile intelligitur, mens fide purgetur à peccatis abſtinendo, & bona operando: difficilia enim ſunt hæc. Idem

Tertia.

Quarta ſpecies cõgruit huic cõparatio ni.

Phili. 2 Ibi. ſed inferius

De mõ Icarnationis.

Ca. 21. ſiue ult.

Cap. 2. *in lib. de fide ad Pe. Dei filius cum ſit Deus æternus & ve-*
non lon *rus, pro nobis factus eſt homo verus & plenus. In eo uerus,*
ge a prī *qui ueram habet Deus ille humanam naturam: in eo vere*
cipio. *plenus, quia & carnem humanam ſuſcepit & animam ra-*
ad pe- *tionalem. Item, non aliud fuit illa dei ſummi ſuſceptio uel*
nè ad fi *exinanitio, niſi formæ ſeruilis, ideſt, naturæ humanæ ſuſce-*
nem. *ptio: utraque ergo eſt in Chriſto forma, quia utraque uera & plena eſt in Chriſto ſubſtantia, diuina ſcilicet & huma-*
Cap. 2 *na natura. Idem in lib. 2. contra Maximinum, Cū eſſet per ſeipſum inuiſibilis, uiſibilis in homine apparuit, quem de fœ-*
Ca. 19 *mina ſuſcipere dignatus eſt. Item in eodem. Nos Chriſtum*
quoad *dominum uerum hominem ſuſcepiſſe credimus, & in ipſo*
ſenten- *uiſibiliter inuiſibilem hominibus apparuiſſe: in ipſo inter*
tiā: ſed *homines conuerſatum fuiſſe, in ipſo ab hominibus humana*
ī forma *pertuliſſe, in ipſo homines docuiſſe. Hilarius quoque in de-*
ī fi. lib. *cimo lib. de Trin. ait, Quomodo dei filius natus eſt ex Ma-*
de. fide *ria, niſi quod uerbum caro factum eſt, ſcilicet quod filius*
contra *dei cum in forma dei eſſet, formam ſerui accepit? Vnum*
Mani- *tamen eundemq; non deī defectione, ſed hominis aſſumptio-*
chaos. *ne profitemur: & in forma dei propter naturam diuinā,*
Cap. 22 *& in forma ſerui ex conceptione ſpiritus ſancti ſecundum*
Cap. 26 *hominis habitum repertum fuiſſe. Non fuit habitus ille tā-*
Ante *tum hominis, ſed ut hominis: neque caro illa caro peccati,*
mediū *ſed in ſimilitudine carnis peccati. Audiſtis tres ſecundū di-*
Lib. 10. *uerſos poſitas ſentētias, et pro ſingulis inducta teſtimonia.*
Ibidem paulo inferius ad Ro. 8

SVPRA determinauit Magiſter de modo illius excellētiſſimę unionis ſecundum fidei aſſertionē: in hac parte determinat ſecundū variam Doctorum opinionē. Et quoniā ſecundum uarietatē opinionum uariatur intellectus locutionum circa illius unionis myſterium: ideo pars iſta habet duas partes. In quarū prima circa unionis myſterium plures explicat opiniones. In ſecunda verò oſtendit, qualiter ſecundum illas opiniones determinari habeant ambiguæ locutiones. Diſt. 7. *Secundum primam uerò dicitur Deus factus, &c.*] Prima pars diuiditur in duas partes. In quarum prima Magiſter ꝓponit ambiguas locutiones. In ſcđa uerò circa modum diuinæ unionis explicat diuerſas opiniones. ibi. *In huius profunditatis reſeratione, &c.*] Prima pars remanet in diuiſa. Sed ſcđa ſubdiuiditur in tres partes ſecundū tres opiniones. In prima ponit primā opinionē. In ſcđa ſecūdā. ibi *Sunt autem & alii, qui iſtis &c.*] In tertia uero tertiā. ibi. *Sunt autem &*

filij

alij, qui incarnationem, verbi, &c.] Prima diuiditur in duas. In prima opinione narrat. In ſecunda cõfir mat. ibi. *Et ne de ſuo ſenſu tãtum lo qui putẽtur. &c.*] Similiter ſecũda duas partes habet. In prima ponit aliã opinionem. In ſcđa cõfirmat. ibi. *De hoc Aug. in lib ſent. Proſpe- ri*] Similiter & tertia pars habet duas. In prima ponit intellectum tertiæ qõnis. In ſcđa cõfirmat San ctorum teſtimonijs. ibi. *Ne autem & iſti de, &c.*] Notãdũ eſt ãt hoc in principio, ꝙ explicatio primæ opinionis in quatuor cõſiſtit arti culis, ſecũdũ ꝙ collig i põt ex uer bis ipſius Magiſtri. Primò. n. pone bant, ꝙ in ipſa incarnatione cõſti tutus fuit unus hõ ex aĩa, & car- ne: ita tñ ꝙ nihil conſtituebatur tertium ex homine, & deo. Secun dò uerò dicebãt hominẽ illum aſ ſumptum à uerbo. Tertiò uerò, quia deus eſt homo. & ecõuerſo, dicebant aſſumentẽ prædicari de aſſumpto: & ex hoc conſequebaẽ quarta poſitio, ꝙ Chrs eſt duo. Cum n. alius ſit aſſumens, & alius ſit aſſumptus, & Chriſtus ſit deus aſſumens, & homo aſſumptus, ſup poſitis pręmiſſis neceſſario habẽt ponere, quòd Chriſtus ſit duo. Et hoc eſt ultimum, à quo confirma tur, & denominatur iſta poſitio: Similiter explicatio ſecundæ opi nionis, conſiſtit in quatuor articu lis. Primò. n. dicebant, ꝙ in incar- natione non tantum eſt ex anima, & corpore conſtituta una natura, ſed etiam diuinitas, & humanitas ad unam concurrerunt conſtituen dã perſonam: ita ꝙ perſona uerbi ante incarnationẽ verbi ẽrat ſim- plex, in incarnatione uero facta eſt cõpoſita. Secundò uerò ſimul cum hoc dicebãt, ꝙ ſcilicet in in- carnatione uerbi aliquo modo ꝑ- ſona facta eſt cõpoſita: non tñ fa- cta eſt alia, ſed eadẽ manens, quæ prius erat. Tertio uerò ſubiunge- bant, quod & ſi perſona uerbi in incarnatione uerbi poſſit dici cõ- poſita, non tñ põt dici facta: nec eſt concedendum, ꝙ ſit facta per- ſona, quamuis cõcedi poſſit, ꝙ ſit facta perſona hominis. Et ideo quarto loco dicebant, ꝙ Chriſtus erat unum non plura, quia perſo- na Verbi nõ aſſumpſerat hominis ſuppoſitum, ſed naturam. Tertia ſimiliter poſitio in quatuor conſi ſtebat articulis. Nam primò nega bat, quod dicit poſitio prima. Aie bat enim, ꝙ ĩ incarnatione ex car ne, & anima non eſt cõſtituta ter tia natura. Secũdò uerò negabat, quod dicit opinio ſecũda: pro eo, ꝙ non concedebat, ꝙ ex illis dua bus naturis perſona eſſet compo- ſita. Tertiò uerò ſubiungebat, ꝙ perſona uerbi carnem ueram, & ueram animã per modum indu- menti aſſumpſerat, ut hominũ o- culis uiſibilis appareret. Quarto modo ſubiungebat, ꝙ Chriſtus non eſt aliquid ſecundũ quod ho mo: homo. n. de Chriſto non præ- dicatur per modũ ſubſtantiæ, ſed per modum habitus, per quẽ mo dum ille, qui habet habitũ dr̃ eſſe ueſtitus. Oĩa aũt, q̃ dicta ſũt, tra hi pñt ex his q̃ in litera dicũtur. Poſsẽt ãt & his multa adiſigi, q. a uno poſito, ſequunẽ multa. Verũ tñ iſta, q̃ dicta ſũt, principales po ſitiones ſunt ꝓdictarũ opinionũ, & ex uerbis, Magiſtri accipiunẽ.

SAcrificium eccleſiæ &c.] Con- tra. In hoc enim uerbo pri- mò uidetur eſſe inſufficientia. ꝛ quia ad conſtitutionem ſacra- menti altaris non ſolum concur- *Dub. 1.*

rūt duo, immo tria, uidelicet, elementum exterius, corpus Chriſti uerum, & corpus Chriſti myſticū. Item. Videtur in uerbo ſecundo eſſe repugnátia, cum dicit inuiſibili carne, & ſanguine: caro.n.& ſanguis uere ſunt corpora; ergo & uere viſibilia: ſi ergo caro Chriſti uera fuit, reſtat ēt ꝙ fuit uiſibilis. Item. Tertiò uidetur, ꝙ illa ſimilitudo ſit inepta: qm̄ ſacramentū, & res ſacramenti in unitatem perſonæ non concurrunt ſecundū ꝙ deus, & hō: ergo nō ur̄ ibi fieri recta aſſimilatio. Reſpon. Dicendum, quòd in ſacramento altaris duplex eſt res, videlicet ſignata & cōtēta, & ſignata tantū. Et Aug. in parte iſta non loquitur de re ſignata, cuiuſmodi eſt corpus Chriſti myſticum: ſed de re ſignata, & cōtēta, cuiuſmodi eſt corpus Chriſti uerū: hæc.n. ſola eſt, quæ facit ad propoſitum, uidelicet ad intelligendum unionis, & incarnationis myſterium, & hoc propter ſimilitudinem utrobique ibi repertam. Reperitur aūt ſimilitudo triplex. uidelicet quantum ad extremorum unitaté, quãtum ad diſtinctionem ſiue diuerſitatem, & quãtum ad finem ſiue utilitatem. Sicut.n. in ſacraméto altaris eſt ſpecies viſibilis, & caro Chriſti inuiſibilis, prout eſt ſub illo ſacramēto: ſic in Chriſto eſt humana natura uera ſenſibilis, & diuina, quæ ſolum eſt intelligibilis. Similitudo etiam eſt quãtum ad diſtinctionem: qm̄ exterior ſpecies uiſibilis, & res interior non concurrunt ad conſtituendum unum per naturam, ſed concurrunt ad unū ſacramentum, quod eſt unum ꝑ ordinem, & reſpectū ſigni ad ſignatum: ſic & in Chriſto diuina natura. & humana non conſtituunt aliquid tertium, ſed uniuntur in unã hypoſtaſim, quæ utriuſq; eſt naturę ſuppoſitum, & in una utraq; natura ſuo modo ſubſtantificatur. Et quãtum ad hoc non eſt oīmoda ſimilitudo, ſed partim ſimilitudo, & partim diſſimilitudo. Tertia ſimilitudo eſt: quia ſicut res ſacramenti unit̄ exteriori ſigno, ut mediante illo cognoſcatur, & ad utilitatem ueram conuertatur: ſic diuina natura unitur humanæ, ut in ea cognoſceretur: & inde eſt etiã, ꝙ talis unitas ſimilis eſt illi unioni, qua copulatur uerbum ipſi uoci, ut ab alijs poſſit cognoſci. Et ꝑ hoc patet reſponſio ad obiecta. Non.n. ualet, quod opponit̄ de inſufficientia: qm̄ ad propoſitū ſufficiunt illa duo membra. Nec ualet quod obijcit de repugnantia: quia non dicit hæc duo, uidelicet carnem, & ſanguinem inuiſibilia ſimpliciter, ſed prout ſunt ſub ſacramento contenta. Nec illud de illarum unionū diſcōuenientia: quia non uult dicere, qđ illa ſint omnino ſimilia, ſed ꝙ ſimilitudinem habent quãtum ad tria prædicta.

Sunt etiam alij &c.] Notãdum ꝙ tria inſinuantur in litera illius opinionis, quæ ualde ſunt improbabilia. Primum cū dicit ex anima, & carne aliquam ſubſtantiam compoſitam diffitentur) & illud communiter eſt improbabile: qm̄ ex forma, & materia reſultat unū compoſitum. Si ergo anima habet naturalem inclinationem ad corpus ſicut ad propriã materiã; quã perficit: neceſſariū erat ex anima, & carne in Chriſto aliquod tertiū conſtitui. Illud autem aut eſt ſubſtantia, aut accidens. Accidens nō: conſtat, quia ſubſtantia non eſt Dub. 2.

pars

pars accidentis : neceſſe eſt ergo
ꝙ fiat inde ſubſtantia . Aliud im-
probabile eſt in hoc,ꝙ dicit [ꝙ il
lis duobus uelut indumento ver-
bum dei ueſtiretur,ut mortalium
oculis congruenter appareret] ſi
enim hoc uerũ eſſet , cum anima
non appareat oculis,nõ aſſumpſiſ
ſet aĩam. Et iterum,ſi Chriſtus ap
parebat eſſe hõ, & non erat uerus
homo,alius apparebat,q̃ eſſet:er-
go aliqua falſitas, & aliqua dece-
ptio fuit in Chriſto, quod omni-
no abſurdiſſimũ eſt, Veritas.n.nõ
falli pt,nec fallere. Item. Tertiũ
improbabile eſt ĩ hoc,ꝙ dicit[il
la duo in ſingularitatẽ pſonæ uer
bũ dei aſſumpſiſſe:quia illis duo-
bus accedentibus uerbo,nõ eſt p
ſonarũ numerus auctus] Si enim
hoc uerum eſſet , cum columba,
in qua ſpũs ſanctus apparuit,non
auxerit numerũ pſonarũ in diui-
nis,aſſumpta eſſet in unitatẽ pſo-
næ,qđ nefariũ eſt dicere.Iterum,
cum aliquæ aĩa unitur deo p uo-
luntatis cõformitatẽ,& nullo mo
do ex hoc creſcit in trinitate nu-
merus pſonarũ,quælibet aĩa ſan-
cta aſſumeret à uerbo ĩ unitatem
pſonæ:ergo quilibet ſanctus eſſet
deus,qđ quidẽ dicere eſt peruer-
ſum oĩno.Et ,ppterea iſte modus
dicẽdi (ſicut ex litera colligitur)
repudiatus eſt tanq̃ erroneus: nec
credendũ eſt Magiſtrum fuiſſe de
opinione iſta,nec dicere hoc aſſe
rẽdo,uel approbãdo,ſed aliorum
opinionẽ recitando. Hãc ãt opi-
nionem,ſicut & alias , nec omni-
no reprobat . nec omnino appro-
bat: nondum enim claruerat eius
falſitas,maxime cum uideatur ſu
per verba ſanctorum eſſe fundata.
Dub.3. *Multis modis &c.*] Obijcitur:
Primò enim diſtinguit habitum ĩ
tria membra, ſecũdo modo diſtin
guit alia diſtinctione p quatuor
membra:ergo uel una eſt ſuper-
flua,uel altera diminuta. Item. Vi
dentur aliqua membra ſecũdæ di
uiſionis eſſe impoſſibilia:dicit. n.
[quædã accedunt quæ mutãt, ſed
non mutantur, ſicut ſapiẽtia] ho:
uidetur eſſe impoſſibile , qa ſi ex
aliquo accidente adueniente mu-
tatur ſubiectum,uidetur ꝙ ipſum
multomagis debeat dici mutatũ ,
quia de ente in potẽtia fit ens in
actu. Item. Aliud mẽbrum ſimili-
ter,qđ dicit[ꝙ quædã accidunt,q̃
nec mutãt,nec mutãtur,] uidetur
impoſſibile.Nihil.n.nouum acq-
ri põt ſine aliqua mutatione acq-
rentis,uel acquiſiti: ergo impoſſi
bile eſt,ꝙ aliqua differentia habi
tus ĩtroducat̃ ĩ eſſe, ꝙ nõ fiat mu
tatio in habitu,uel habente.Reſp.
Dicẽdum,ꝙ Aug. diſtinguit habi
tum dupliciter. Vno mõ in ſe per
differentias ,pprias , q̃ reſpiciunt
habitum quãtum ad eſſe . Et iſtæ
ſunt tres:omne.n.qđ habetur,aut
habetur interius,aut exterius,aut
partim interius,partim exterius .
Si oĩno interius:ſic dicimus habi
tum aĩæ,ut ſciam,& diſciplinam.
Si oĩno exterius: ſic dicimus habi
tum eorum.q̃ exterius corpori ac
cõmodãtur,ſicut eſſe ueſtitum,&
calciatũ.Si quodãmodo interius,
& quodãmodo exterius ; ſic dici-
mus aliũ alio ualidiorẽ, & fortio
rẽ.Et hoc quaſi tenet medium in-
ter drias duas prius poſitas.Et ad
iſtas tres differẽtias reduci poſſũt
ſeptẽ illi modi habendi,quos aſſi
gnat Philoſophus in Poſt prædi-
camẽtis. Sed quia iſte modus di-
ſtinguendi parum ualet ad ,ppoſi
tum,ideo ſumit Aug.alium modũ
diſtinguendi per quatuor mẽbra,
quà

qui reſpicit ipſum habitũ quantũ ad fieri. Et hęc diuiſio eſt quadrimembris ſecundum quatuor cõbinationes ſufficientes, & immediatas. Hoc.n. quod accedit alicui, aut mutat tantum, & nõ mutatur ſicut ſapiẽtia: aut mutat, & mutatur, vt cibus: aut nec mutat, nec mutatur, vt anulus. aut mutatur, ſed non mutat, vt ueſtimentũ. Et illud quartum mẽbrum valet ad ꝓpoſitum: & ꝑ hoc patet reſponſio ad primum obiectum. Iſtæ.n. quatuor differentię reducũtur ad illas tres: ideo nec iſtę ſunt ſuperfluæ, nec illæ diminutæ. Ad illud quod opponitur, ꝙ ſapientia mutat, ſed non mutatur. Dicendũ, ꝙ ad hoc ꝙ quis fiat ſapiens, cõcurrit ſapientia creata, & increata: ſicut ad hoc ꝙ fiat gratus, cõcurrit charitas creata, & increata. Cum aũt Aug. dicit, ꝙ ſapiẽtia nõ mutatur, non intelligit de ſapientia creata, quæ eſt accidẽs animę, ſed de ſapientia increata. Et hoc frequenter aduertendũ eſt in uerbis Augu. cum loquitur de ſapiẽtia, & gratia: quia modo loquitur de increata, modo de creata. Põt ẽt hoc uerbum intelligi de ſapiẽtia creata: ſed tunc non loquitur Augu, de quocunq; genere mutationis, ſed de illa mutatione, quę eſt de una diſpoſitione ad alterã, vtpote de mutatione, ꝗ eſt ſecundũ formã: & tunc nõ habet inſtantiã in ſapiẽtia: qa ſapientia accidens nõ alteratur, ꝗuis ſapiẽs ſecũdũ illã alteret. Et ꝑ hoc patet tertiũ obiectũ: non.n. excludit oẽm motũ Aug. ſed illũ motum alterationis, q; eſt ſcđm qualitatẽ abſolutã. Hę c ãt nõ eſt cõiunctione annuli ad digitũ, ſed ſolũ ꝗ eſt mutatio ſecundum locum, uel ſitum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An Chriſtus ſit vnũs vel duo?

AD intelligentiam eorum, ꝗ circa partẽ iſtã dñr, icidit hic quæſtio pricipaliter circa duo. Primo quæritur de varietate harum opinionum, in qua videlicet ſit maior probabilitas. Secundo de qualitate, & nobilitate illius unionis, ex qua oriť harũ opinionum diuerſitas. Circa primũ quęrũtur tria. Primo quęriť, an Chriſtus ſit unum, aut duo, ſicut dicit prima opinio. Secũdò quæriť, vtrum ꝑſona Chriſti ſit ſimplex, an compoſita, ſicut dicit ſecunda opinio. Tertiò quæriť, utrũ Chriſtus ſecundum, ꝙ homo ſit aliqua ſubſtãtia, an ſolum dicatur homo de Chriſto ſecundum habitum, ſicut dicit tertia opinio.

VTRVM Chriſtus ſit duo. Et ꝙ ſic vť. Aug ad Fortunacianũ. Aliud eſt filius Dei, aliud filius hoĩs: ſed qđ eſt aliud, & aliud eſt duo: ergo &c. ITEM. Hyla. Chriſtus homo Ieſus ꝗuis ſit aliud de patre, aliud de matre: nõ tñ alius: ſed qđ eſt aliud & aliud, eſt duo: ergo &c. ITEM. Chriſtus ſecũdum ꝙ Deus, eſt unum increata unitate: ſcđm ꝙ hõ, eſt unum vnitate creata: ſi ergo vnitas creata, & increata eſt alia, & alia: ergo Chriſtus eſt duo. ITEM. Differentia eſſentialis dat eſſe; ergo diuerſæ differentiæ eſſentiales dãt diuerſa eſſe: ſed in Chro eſt dĩa eſſentialis naturæ humanæ. f rõnale, ꝗ eſſentialiter differt à natura diuina; ergo neceſſe eſt Chriſtum habere diuerſa eſſe: ſed quæ habent diuerſa eſſe, ſunt duo: ergo uide-

Lib. 9. de Trinit.

detur, ꝙ Chriſtus ſit duo. Item. Vna natura in pluribus perſonis facit illas perſonas eſſe unũ: ſicut pater, & filius, & ſpiritus ſanctus in trinitate unum ſunt; ergo pari ratione plures naturæ in una perſona faciunt illam perſonam eſſe duo: ſed Chriſtus eſt una perſona in duabus naturis: ergo Chriſtus eſt duo. Item. Propter unioné eſt cõicato idiomatum; ſed non eſt cõmunicatio eiuſdem ad ſe; ergo neceſſe eſt inter ea, quibus idiomata cõicantur, eſſe d[illegible]; ſed non eſt cõicatio id[illegible]rum quantum ad naturas, ſed [illegible] ad ſ[illegible]poſi-ta naturarũ, [illegible] Chriſto, & [illegible] unum dicitur de altero. Si ergo illud, de quo prædicantur duo diuerſa, eſt duo: uidet ꝙ Chriſtus ſit duo, cum in eo ſit idiomatum cõicatio. Item. Chriſtus ſecundum ꝙ Deus, eſt aliquid quod eſt pater; ſecũdum ꝙ homo, eſt aliquid quod non eſt pater; ergo eſt aliquid, & aliquid, & ꝑ conſequens eſt aliud; ergo uī ꝙ neceſſe ſit ponere Chr̄um eſſe duo.

Lib. 3. cap. 3. 4. 5. Vbi ſupra.

Sed contra. Dam. Diuina natura humanam ſibi uniuit in unã ſuarum hypoſtaſum: ergo ſi hypoſtaſis nominat ipſum ſuppoſitum, unum eſt ſuppoſitum in Chriſto; ſed illud in quo eſt ſuppoſitum, unum eſt in Chriſto, non duo; ergo &c. Item. Hyla. Cum non ſit alius filius Dei, alius filius hominis, requiro quis ſit clarificatus; ſed Chriſtus nõ ē aliud, & aliud; nec alius, & alius; & hoc conſtat: ergo nõ eſt duo, ſed unum. Item. Omne; quod eſt (ut dicit Boet.) ideo eſt, qa unũ eſt; ſed Chriſtus eſt; ergo neceſſe eſt Chriſtum eſſe unum, & unum ſimpliciter, & in actu; ergo eſt indiuiſum, &

Lib. de Hebdo. ſiue de unitate et uno, uel an omne, quod ē, bonum ſit.

quod eſt indiuiſum non eſt duo; ergo Chriſtus non eſt duo. Item. Sicut diuiſio dicit ordiné ad multitudinem, ſic unio dicit ordinem ad unitatem; ſi ergo in incarnatione non fuit diuiſio, ſed magis unio, uidetur quòd eſſe multa, ſiue duo, nullatenus conueniat Chriſto. Item. Si Chriſtus eſt duo, quæro quæ duo, aut duæ naturæ, aut duæ perſonæ; neutrum horum eſt dare. Naturæ duæ non; quia natura humana non ꝑdicatur de Chriſto. Duæ perſonæ non; quia (ſicut ſupra oſtenſum fuit, & inferius oſtẽdetur) in Chriſto nõ eſt niſi una perſona; ergo &c. Item. Si aliqua duo differunt eſſentialiter in ſuppoſitis, impoſſibile eſt unum prædicari de altero; ſed Deus, & homo eſſentialiter differunt: ergo ſi in Chriſto habent differentiam ſuppoſitorum; ergo non prędicantur de ſe mutuo; ergo nec Deus eſt homo, nec homo Deus, ꝙ eſt cõiter cõtra omnes Sanctos. Item Indiuiduum conſtat ex proprietatibus, quarum collectioné impoſſibile eſt in altero reperiri; ſed qcquid dicitur de filio Dei, dī de filio hoīs, & econuerſo; ergo filius dei, & filius hoīs ĩ Chriſto nõ differunt numero, ſicut indiuidua duo; ergo Chriſtus nõ ꝑt dici duo indiuidua, ſiue ſuppoſita; nec põt dici duæ naturæ: ergo nullatenus uidetur, ꝙ debeat dici duo.

Supra. d. 1. p. 1 art. 1. q. 3. & infra. q. duabus ſequentibus.

Resolvtio.

Cum in Chriſto unũ ſuppoſitum ſit, ſubſtantificeturq; natura humana in diuina perſona nõ duo ſed unus dicendus eſt.

Resp. Dicendum, ꝙ cum quęritur. Vtrum Chriſtus ſit duo; hoc tripliciter põt intelligi. Vno mō, ut dicatur Chriſtus eſſe duæ naturæ; &

ræ; & hoc mõ nullus poſuit, nec intellexit Xp̃m eſſe duo: ꝑ eo ꝙ humana natura nõ prędicatur de Xp̃o. Alio modo põt intelligi, ꝙ Xp̃s ſit duo, uidelicet duæ perſonę; & hoc mõ fuit hæreticũ, & cõtra ſymbolum. Dicit.n. Athanaſ. Non duo tamẽ, ſed unus eſt Chriſtus, Tertiò modo poteſt intelligi, ꝙ Chriſtus ſit duo medio mõ: uel non quia Xp̃s ſit duę pſonę, duę naturæ, ſed quia ſit duo ſuppoſita, uel duę res naturæ; quæ tenent quaſi medium inter qualitatem naturæ, & dualitatem perſonæ. Et iſte modus dicendi pertinuit ad primam opinionem: nec eſt hæreticus, ſed multam habuit probabilitatem. Cum enim diuerſis naturis diuerſæ reſpondeant res naturæ, & diuerſis ſubſtantiis diuerſa reſpondeant ſuppoſita: ideo dicere uoluerũt, Chriſtum, qui eſt Deus ratione diuinæ naturę, & homo ratione humanę, eſſe duas res naturæ, quarum tamẽ una prædicatur de altera propter unitatem perſonæ. Sed licet hæc poſitio habeat aliquid probabilitatis: aliquid tamen dicit adeo impoſſibile, quòd paucos, aut nullos habet defenſores. Planum eñ eſt: quòd illa, quorum unũ de altero prędicat̃, inuicem non numerantur, quamuis formaliter diſtinguantur, utpotè ſi dicat̃, Petrus eſt muſicus: muſicus & Petrus nõ ſunt duo, quamuis inter Petrum, & muſicam ſuam ſit diſtinctio. Si ergo hęc opinio dicit, ꝙ Deus eſt homo, & homo eſt Deus, non poteſt ſuſtineri, ꝙ ſint duo in Chriſto: ſecundùm ꝙ dicuntur cõcretiuè ad ſuppoſitum: & ideo concedendum eſt opinionẽ eſſe falſam, & huius opinionis auctores deceptos fuiſſe. Ratio autem huius deceptionis uenit ex hoc quòd non diſtinxerunt inter ſuppoſitum ſecũdùm quòd ſuppoſitum dicitur, quod ſubiicitur generi; & ſuppoſitum quod dicitur illud, in quo ſubſtantificatur totum eſſe rei; cũ tamen magna ſit differentia. Si.n. dicatur ſuppoſitum, quod ſubiicitur generi; corpus, & color diuerſa habent ſuppoſita, quia diuerſas habent differentias. Si autem dicatur ſuppoſitum, ſecundùm ꝙ in eo ſubſtẽtificatur totum eſſe rei: ſic corpus, & color unum poſſunt habere ſuppoſitum: quia una eſt ſubſtantia, & unum indiuiduum, in quo ſaluatur natura perſonalitatis, ſiue ſuppoſiti, & corporalitatis, & natura coloris: res autem non numeratur ſecundùm ſuppoſita in ſubiiciendo, & prædicãdo, ſed ſecundùm numerum ſuppoſitorum in eſſendo, & ſubſtentificãdo. Quoniam ergo natura humana in Chriſto ſubſtentificatur in diuina perſona; hinc eſt, ꝙ unum eſt ibi ſuppoſitum; ſecundùm ꝙ attenditur numeratio rei quantũ ad eẽ in actu: & ideo Chriſtus nõ dẽt dici duo, ſed unũ. Et concedẽdæ ſunt rõnes, quæ hoc oſtdunt.

Ad illas ergo duas auctoritates, quę in contrarium obiiciuntur, quòd Chriſtus eſt aliud, & aliud. Dicendum, quòd illæ prædicationes ſunt impropriæ: & debẽt ſic exponi. Chriſtus eſt aliud & aliud; id eſt alterius, & alterius naturę: & ex hoc non ſequitur, ꝙ Chriſtus ſit duo, ſed ſolum quòd in Chriſto ſint plura. Locutio.n. impropria nõ eſt exponenda. Ad illvd, qđ obiicit̃, ꝙ chriſtus eſt unum ſecundùm ꝙ Deus unitate increata; & unum ſcđm ꝙ homo

unitate creata. Dicendum, ꝙ magis propriè dicitur unus, q̃ dicatur eſſe unũ. In Chriſto enim eſt una ſola perſona: quamuis nõ ſit una ſola natura. Nihilominus tamen poteſt dici unum ſecundùm quòd Deus, & vnum ſecundùm ꝙ homo. Illud tamẽ unum, & illud ſecundùm quòd dicũtur de Xp̃o, non ponunt in numerum: quia Chriſtus nõ dicitur unum, ſecundùm ꝙ dicitur homo abſtractiue, ſed concretiuè. Quamuis autem unitas creata, & increata poſſint dici duo: quia tamen ſecundùm ꝙ in Chriſto dicitur concretiue, dicitur unitas creata, ad ſuppotum increatum comparatur, & de eodem prædicatur: ideo non ponit in numerum, ut Chriſtus poſſit dici duo: ſicut nec Petrus, & hoc album eodem demonſtrato. Ad illud, quod opponitur, ꝙ diuerſæ differentiæ eſſentiales dant diuerſa eſſe. Dicendum, quòd illud eſt, quando ſuppoſitum illud, ad quod comparantur illæ differentiæ, non præcedit naturaliter quãtum ad eſſe actuale aliquam illarum differentiarum; ſicut Petrus non eſt ante illam differentiam rationale, & Brunellus ante illã differentiam, quæ eſt irrationale: nõ ſic autem eſt in propoſito. Nã filius Dei, qui eſt hypoſtaſis, eſt ſuppoſitum humanæ naturæ per unionem, & naturaliter præcedit quantũ ad eſſe actuale eſſentialẽ differentiam hominis. Et ideo illa dr̃ia non dat ei eſſe ſimpliciter, ſed tale eſſe aduenit hypoſtaſi iam cõpletæ in eſſe: & ideo non poteſt in eã plurificari. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ una natura in pluribus p̃ſonis facit eſſe unũ &c. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia natura diuina ſic eſt in pluribus perſonis, ꝙ de qualibet prædicatur, non ſolum in concretione, ſed & in abſtractione. Et ideo cũ ipſa ſit una, neceſſe eſt illas tres hypoſtaſes eſſe unum quid. Duæ aũt naturæ ita cõcurrunt in unã perſonam Chriſti, ut tamẽ humana natura prædicari non ualeat in abſtractione, ſed magis in concretione ad idem ſuppoſitum: & q̃a hoc modo non numerantur, ſed uniuntur, ideo non poteſt una p̃ſona dici plura, ſicut plures perſonæ in diuinis dicuntur una natura. Ad illud, quod opponitur, ꝙ pp̃ unionem eſt cõmunicatio idiomatum. Dicendum, ꝙ uerum eſt. Si autem quæratur, quid ibi cõmunicet idiomata. Reſpondendum, quòd non natura naturę, ſecundum quòd conſiderantur in abſtractione, ſed hypoſtaſis diuinæ naturæ cõicat ſibi idiomata ſua ſcd̃m ꝙ eſt hypoſtaſis in humana natura: non quia ipſa ſit diuerſa in ſe, ſed q̃a diuerſis naturis eſt ſuppoſita. Vel certè ipſę naturæ ſecundũ ꝙ dicuntur in concretione, poſſunt ſibijpſis idiomata communicare, vt dicatur Deus eſt homo, & hõ eſt Deus: & quando intelliguntur ſic accipi, dicuntur ut res naturæ: quia mediũ tenẽt inter naturam abſtractiuè cõſideratã; & ipſam hypoſtaſim. Et hoc modo eſt ibi rectè cõmunicatio idiomatũ: quia eſt ibi diuerſitas inter res naturæ habito reſpectu ad ipſas naturas Et eſt ibi unitas habito reſpectu ad ipſam p̃ſonam. Si tu obijcias, ꝙ Chriſtus tunc nõ debet dici nec unum, nec duo, ſed mediũ tenere inter dualitatem, & unitatem. Dicendum, ꝙ quãuis res naturę habeant rõnem

mediũ

medij: plus tamen quantùm ad unitatem ſe tenent cum ipſa hypoſtaſi. Et ratio huius eſt duplex Prima, quia res naturæ prędicatur de ipſa hypoſtaſi: ſed non prædicatur de ipſa natura abſtractiuè conſiderata, nec econuerſò. Alia ratio, quia denominatio fit à termino, unio autem ordinatur ad ipſam hypoſtaſim, uel perſonam tãquam ad terminũ; & quia in Xp̃o naturę in una hypoſtaſi uniuntur ideo res naturæ in Chriſto nõ ponunt in numerum, ut propter ipſas Chriſtus dicatur eſſe duo. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ Chriſtus eſt aliquid, quod eſt pater. Dicendum, quòd cum dr̃ Chriſtus eſt aliquid ſecundùm quòd homo: aliquid, nõ dicit ipſam naturam abſtractam, ſed naturæ ſuppoſitum: unde cum dr̃ Chriſtus eſſe homo, relatio implicatur intrinſecus. Sicut ergo non ualet, Chriſtus eſt eſſentia, quæ eſt pater: & eſt perſona, quæ non eſt pater, ergo eſt duo: quia eſſentia nõ ponit numerum in perſona, nec dictum ſubſtantialiter cum eo, ꝙ dicitur ſecundũ relationẽ: ſic non habet uigorem illatio rationis p̃dictæ. Vnde peccatum illius illationis reduci poteſt ad locũ ſophiſticum, qui eſt figura dictionis.

QVAESTIO II.

An perſona Chriſti ſimplex ſit, uel compoſita?

VTRVM perſona Chriſti ſit unitate ſimplici, aut compoſita, ſicut dicebat ſecunda opinio. Et ꝙ habeat i ſe unitatem cõpoſitam, ur̃. Primò per illud, ꝙ dr̃ Athanaſij in ſymbolo. Nam ſicut anima rationalis, & caro unus eſt homo: ita Deus, & homo unus eſt Chriſtus: ſed homo eſt compoſitus ex anima, & carne; ergo Chriſti perſona eſt compoſita ex diuinitate, & humanitate. ITEM. Damaſc. In domino Ieſu Chriſto duas naturas cognoſcimus, unam hypoſtaſin ex utriſque compoſitam; ſi ergo ſecundùm ipſum idem eſt hypoſtaſis, & p̃ſona; ergo &c. ITEM Intellectus perſonę præſupponit intellectum naturæ: ſed ſi eſt cõpoſitio in eo quod præſupponit, neceſſaria eſt compoſitio in eo, quod ſupponit: cum ergo natura humana in Chriſto ſit compoſita; neceſſariò ſequi uidetur, quòd perſona compoſita dici debeat. *Lib. 3. Cap. 3. 4. et 5.*

ITEM. Si Chriſtus eſſet ſolum ex anima rationali, & carne; haberet hypoſtaſim compoſitam: ergo cũ habeat in ſe animam, & carnem, & diuinitatem (per locum à minori) multò magis uidetur habere hypoſtaſim cõpoſitam. ITEM. Chriſtus eſt homo aut ſimplex, aut compoſitus. Conſtat quòd nõ ſimplex: qa hæc eſt cõtra naturã humanitatis: eſt ergo homo compoſitus: ſed homo non prædicatur de Chriſto niſi ratione ſuppoſiti, & hypoſtaſis; ergo uidet̃, qđ perſona in Chriſto debeat dici compoſita.

SED CONTRA. Omne compoſitum compoſitione temporali eſt tẽporale; ſi ergo perſona Xp̃i eſt compoſita, & & non niſi compoſitione tẽporali: ergo perſona Xp̃i eſt temporalis; non ergo æterna, ſed hoc eſt falſum: ergo &c. ITEM Vbicunq; eſt compoſitio de nouo, ibi eſt mutatio: ſi ergo in incarnatione perſona Chriſti fuit compoſita, neceſſariò ſequitur ꝙ fuerit mutata; ſed perſonam uerbi mutari ẽ impoſſibile; ergo &c. ITEM. Vbicunque eſt compoſitio, ibi

ibi eſt imperfectio in utroque extremorum; quoniam ex duobus entibus in actu non fit unum, & componibilia poſſibilia ſunt reſpectu compoſiti; ſed nec in natura uerbi, nec in perſona poteſt eſſe aliqua imperfectio; ergo nec compoſitio. Item. Vbi eſt compoſitio, compoſitum nõ prædicatur de aliquo extremorum, ſicut patet; quia homo nec eſt aĩa, nec eſt caro; ergo ſi perſona Chriſti compoſita eſt ex diuinitate, & humanitate, ergo Chriſtus nec ẽ deus, nec hõ, nec creator, nec creatura: quod ſi hoc eſt falſum, reſtat ꝙ perſona Chriſti non eſt compoſita. Item. Vbi eſt compoſitio, unũ extremorum non prædicatur de altero; unde cum homo componatur ex anima, & carne; nec anima eſt caro, nec econuerſo; ergo ſi ꝑſona Chriſti eſſet compoſita, nec homo eſſet Deus, nec Deus hõ; ꝙ ſi hoc eſt falſum, reſtat &c.

Resolutio.

Accipiendo compoſitionem propriè, perſona Chriſti nullatenus compoſita dicenda eſt: quidquid ſit de compoſitione impropriè.

Respon. Dicendum, quòd compoſitio dupliciter põt dici. Vno modo propriè dicit̃ compoſitio unio aliquorum duorum habentium mutuam inclinationem ad conſtitutionem tertij. Et hoc modo (ſicut rationes oſtendunt) perſona chriſti non poteſt dici compoſita, multa enim ſequerentur inconuenientia; uidelicet quod perſona illa eſſet mutata, & quod eſſet imperfecta, & quòd eſſet tẽporaliter in eſſe ꝑducta; & quòd etiam nõ communicarentur idiomata. Et ideo hoc modo dicere ꝑſonam Chriſti eſſe compoſitam non tantum eſſet falſum, uerumetiam, eſſet hęreticum. Alio modo dicitur compoſitio largè ſimul cum alio poſitio; & ſic perſonalis unio poteſt dici compoſitio. Et ꝑ hunc modum dicebat ſecunda opinio perſonam Chriſti eſſe compoſitam: non quòd ipſa ſit ex pluribus naturis cõſtituta, ſed quòd perſona illa ante incarnationem ſuppoſitũ erat in una natura ſimplici. Poſt incarnationem uerò ꝑſona ſuppoſitum fuit diuinæ naturæ, & humanæ: & hoc abſque ulla mutatione facta in ipſa, ſed ſolum ex parte humanę naturę: ſicut oſtſum fuit in prima Diſtinctione huius libri. Et ideo opinio iſta, quæ dicebat; perſonam Chriſti fuiſſe compoſitam uera fuit, & ſanum habuit intellectum. Quia tamen uerbum calumniabile eſt: pro eo quòd compoſitionis uocabulum conſueuit accipi primo modo: iõ Doctores præſentis temporis ſenſum huius opinionis retinent, declinantes compoſitionis uocabulum. In perſona enim Chriſti nõ eſt cõpoſitio propriè dicta. Vnde concedendę ſunt rationes, quę inductæ ſunt ad iſtam partem.

Par. I. art. I. q. I. in reſpon. ad arg.

Ad illud uerò, quod obijcitur in contrarium, de auctoritate ſymboli Dicendum, quòd nõ eſt omnimoda ſimilitudo inter animam, & carnem, & diuinitatem, & humanitatem. Non enim eſt ſimilitudo quantum ad extremorũ compoſitionem, ſed quantum ad hoc quod anima, & caro concurrunt ad unitatem perſonæ: ſic ẽt diuinitas, & humanitas in Chriſto concurrunt in unitatem perſonæ: quamuis hoc fiat alio, & alio modo. Ad illud, quod opponitur de auctoritate Damaſ. Dicendum,

dum quòd Damaſ. non accipit ibi propriè compoſitionem, ſed largè. Vnde & uerbũ ſuum oportet exponere: quia forte non ita impropriè ſonat in lingua græca, ſicut in latina. Vnde dicitur hypoſtaſis compoſita ex duabus naturis; non quòd ex illis duabus ſit conſtituta, ſed quòd in ſacramento incarnationis factum eſt, ut hypoſtaſis, quæ erat ſub una tãtum natura, in duabus fieret: unde magis propriè dicitur hypoſtaſis eſſe duabus naturis, quàm ex duabus naturis. AD ILLVD, qđ obijcitur, quòd intellectus perſonæ præſupponit intellectum naturæ. Dicendum, quod uerum eſt de natura, quæ dat primum eſſe perſonæ, & talis eſt diuina natura reſpectu perſonę Chriſti: & ꝓpterea quamuis natura humana ſit compoſita, non ſequitur, quòd ꝑ hoc perſona Chriſti compoſitionem habeat. AD ILLVD, quod opponitur, quòd ſi Chriſtus eſſet ſolum ex anima & carne, haberet hypoſtaſim compoſitam. Dicendùm, quòd uerum eſt; quia tunc haberet primum eſſe hypoſtaſis eius ex humana natura, quæ quidem compoſita eſt: nunc autẽ nõ eſt ſimile: quia perſona Chriſti ſuum eſſe primum habet ex diuina natura, quę quidem eſt omnino ſimpliciſſima. Et ideo humana natura ſuperueniens ſicut nõ dat perſonæ eſſe perſonale, ſic non facit eam eſſe compoſitam. AD ILLVD, qđ obijcitur, quòd chriſtus eſt homo compoſitus. Dicẽdum, quòd uerum eſt: ſed quod ſubiungit, quòd homo prędicatur rõne hypoſtaſis. Dicendum, quòd ſi ita intelligatur ꝙ homo in prædicato rõne hypoſtaſis prædicetur, ueritatem non habet; quia ſecũdùm regulam Philoſophi quamuis terminus ſubijciatur rõne ſuppoſiti, prædicatur tamen rõne formę: & ideo hoc adiectiuum (compoſitus) circa illum terminũ (homo) non nominat compoſitionẽ quantùm ad ſuppoſitum, ſed quantùm ad formam: & propterea non poteſt ex hoc inferri, quod perſona Chriſti ſit compoſita.

QVAESTIO III.

An chriſtus ſecundùm quòd homo ſubſtantia ſit?

VTRVM Chriſtus ſecundùm ꝙ homo ſit ſubſtantia; an homo prædicetur per modum habitus, & accidẽtis, ſicut dicebat opinio tertia? Et quòd Chriſtus dicatur homo per modum habitus, oſtenditur. ad Phili. Habitu inuentus ut homo. Super quod uerbum dicit Hilarius de Trin. Non fuit ille habitus hominis tantum, ſed ut hominis: ergo uidetur tum ex hoc uerbo, quod dicit, (habitu) tũ ex hoc quod dicit, (ut homo) quod importat ſimilitudinem, ꝙ Chriſtus alio modo dicatur homo quàm alij homines: & ita uidetur, quòd dicatur per modum ſubſtantiæ. ITEM. Aug. & habetur in litera. Quod quartum genus habitus competit huic comparationi. Et illud quartum genus ſpectat ad hoc, quòd dicitur prædicari per modum habitus, ut eſſe ueſtitum, & calceatum, quòd eſt in quadã adiacentia: ergo &c. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione. Qđ aduenit alicui iam in eſſe completo, eſt illi accidens; & prædicatur per modum accidẽtis de illo; ſed humana natura aduenit perſonæ Chriſti iam in eſſe completè: ergo uidetur, quòd ei, adueniat ut acci- Cap. 2.

accidens, & prædicetur per modum accidẽtis: non ergo per modum ſubſtantiæ. Item. Quòd ꝑdicatur denoīatiuè, eſt accidens; & prædicatur per modum accidentis: ſed humana natura ꝑdicatur de Chriſto denominatiuè. (Vñ ſi ſilius dei dicitur humanatus, ꝙ q. dem nõ põt dici de alio homine) ergo videtur quod nõ dicatur de ipſo per modum ſubſtantiæ, ſed per modum accidẽtis. Item. impoſſibile eſt diuerſa genera ꝑdicari de eodem eſſentialiter: ergo multominus erit poſſibile diuinã naturam, & humanã conuenire eidẽ eſſentialiter: ergo ſi Chriſtus (eſſentialiter loquendo) eſt deus, uidetur qđ homo dicatur ſolummodò per modum accidẽtis, ſiue ꝑ modum habitus. Item. Quæ habẽt diuerſas diffinitiones, non poſſunt ꝑdicari de uno, & eodẽ eſſentialiter: ſed deus & homo diuerſas habent diffinitiones: ergo cum deus dicat̃ de Chriſto eſſentialiter, homo non dicet̃ de eo ſubſtãtialiter, ſed ſolum accidentaliter.

Sed contra. In decretali, Alexãder Papa. Cum Chriſtus ꝑfectus ſit deus, & ꝑfectus hõ; qua temeritate audent aliqui dicere, ꝙ Chriſtus nõ eſt aliquid ſcđm ꝙ homo? ergo ſecundum ſententiã Alexan. Papę homo ꝑdicatur de Chriſto ꝑ modum ſubſtãtiæ. Item. Subſtãtia nulli eſt accidẽs, vt vult Philoſophus: ſed humana natura in Chr̃o eſt ſubſtãtia: ergo nõ accidit Chr̃o; aut accidit ergo nõ accidit ꝑſonę uerbi. Item. Si humana natura accidit Xp̃o aut accidit Chr̃o deo, aut Chr̃o hoĩ. Chriſto hoĩ non: qa nulli homini eſt accidẽtale eſſe hoĩem. Xp̃o ſecundum ꝙ deus ſimiliter accidere nõ põt: quia nullum accidẽs põt Chriſto ineſſe ratione diuinæ naturę: ergo nullo modo uidetur, qđ poſſit prędicari ꝑ modũ accidẽtis. Item. Nihil eſt uniuocum ſubſtantiæ, & accidẽti: ergo ſi de Chriſto dicit̃ ſecundum accidens, & de alijs hominibus ſecundum ſubſtantiã: ergo non dicitur uniuocè, ſed ęquiuocè; ſed ſi hoc uerum eſt, non uidetur ꝙ ſit de noſtro genere, nec mors eius noſtræ redẽptioni proficere. Item. Subſtantia nobilior eſt accidẽte; ergo ſi homo de aliis dicitur, per modum ſubſtãtię, & de Chriſto per modum habitus: ergo eſſe hominẽ minus nobiliter condecuit Chriſto, quam alijs; ꝙ ſi hoc eſt impium dicere, reſtat ergo idem quod prius, qđ homo nõ dicatur de Chriſto per modum habitus, ſed per modum ſubſtãtiæ. Item. Quod prędicatur ꝑ modum habitus, & accidẽtis, non prædicatur per modũ ſubſtantiæ. Vnde quãuis homo dicatur ueſtitus, nunquam tamen dicitur ueſtimentum; ergo ſi filius dei diceretur humanatus per modum habitus, nunquam diceretur homo; quòd ſi hoc falſum eſt, reſtat idem quod prius.

1 Phy. uide. 8 Metaph. cõ. 5.

Resolutio.

Tametſi homo accidentaliter uideatur dici de Chriſto: re tamen ſubſtãtialiter dicitur.

Respon. Dicendum, quòd cũ dr̃, ꝙ homo dicitur de Chriſto per modum habitus, & accidẽtis, dupliciter poteſt intelligi. Aut ita ꝙ prædicatio illa ſit pure accidentalis, ita quòd non ſubſtantialis; aut ita quod aliquo modo habeat rationem prædicationis accidenta-

cidentalis,& tamen ſecundùm ueritatem ſit ſubſtãtialis. Si ultimo modo intelligatur, ueritatem habet, pro eo q; humanitas in Chriſto quodammodo proprietatem habet accidentis, in hoc uidelicet quòd ſubſtantificatur in ſuppoſito alterius naturę: ita q; non dat illi ſuppoſito primum eſſe, ſed aduenit iam cõpleto. Vnde ſicut albedo non ſubſtantificatur in albedine, quę ſit in genere qualitatis, ſed magis in ſubſtãtia: nec illi dat eſſe, ſed iam cõpleto aduenit: ſic per quandam conformitatem eſt reperire circa Chriſti humanitatem, quæ ſubſtantificatur in diuina perſona habente perfectum eſſe ex alia natura, q̃ ex ipſa humanitate, uidelicet ex diuina. Et propterea noſtri Doctores dixerunt, quòd humana natura in Chriſto uergit in accidens ſecundùm quãdam conformitatem. Et hoc ſi intelligatur ſane, dictum ſubtiliter & catholicè; maximè autem iter omnem modum accidentis modum habitus hẽt: pro eo q; habitus nominat adiacentiam unius ſubſtantiæ reſpectu alterius, quæ quidem poteſt eſſe utriuſq;, ſeruata proprietate: & ideo Apoſtolus prudentiſſimus fidei prædicator. & Aug ſubtiliſſimus fidei defenſor inſinuat aliquo mõ Chriſtum dici hominem ſecũdum habitum; non excludentes per hoc, quin homo dicatur de Chriſto ſecundùm ſubſtantiam. Alio modo eſt intelligere, q; Chriſtus dicat̃ homo ſecundùm accidens, ita q; modus ille prædicãdi ſit oĩno accidentalis, & non ſecundũ ſubſtãtiã. Et hic modus dicẽdi licet aliquando uiſus fuerit habere opinionis ꝓbabilitatẽ: manifeſtè tamen patet hr̃e in ſe erroris temeritatẽ. Vnde & in illa tertia opinio, q̃ poſuit hoc, ab Alexãdro reprobata eſt, nec immeritò: qa ueritati illius unionis repugnat. Hoc. n. dicit fides recta, q; diuina natura, & humana unitæ ſunt in unã perſonã: ergo Deus dicit̃ de Chriſto tanquã de proprio ſuppoſito, & hõ ſimiliter. Sed hõ cum prædicat̃ de aliquo ſicut de proprio ſuppoſito, ſubſtantialiter ꝑdicat̃, & ſignat ipſum de quo dr̃, eſſe aliquam ſubſtantiam: & ideo ex fidei fundamento neceſſario ſequitur, q; ſit aliquid ſcd̃m q; hõ. Vnde rationes concedendæ ſunt, quæ ad hoc inducuntur.

Ad illud, q; obiicitur in cõtrarium de auctoritate Apoſtoli, & Aug. iam patet reſpõſio ex his, quæ iam dicta ſunt. Nam etſi homo habeat aliquo modo modum habitus, non tamen habet omnino. Licet enim humanitas adueniat iam completo, nihilominus ſubſtantificatur in illo tanquam in ꝓprio ſuo ſuppoſito: quia dei filius, qui eſt ſuppoſitum diuinæ naturæ, per naturam, fecit ſe ſuppoſitum humanæ naturæ per gratiam. Ad illud, quod obiicitur, quòd accidens eſt, quod aduenit iam completo. Dicendum, q; etſi aſſimiletur in hoc, quod aduenit iam completo, non tamen omnino: quia accidens omnino adiacet etiam extrinſecus, & dicit modũ adhærẽdi; ſed humana natura ſic aduenit illi perſonæ, q; non adiacet extrinſecus: nec dicit modum inhærendi, ſed ipſius hypoſtaſis ſubſtantiam, & naturam. Ad illud, quod opponit̃, q; prædicat̃ denominatiuè. Dicendũ, q; prædicatio denominatiua poteſt eſſe

quatuor modis. Per modū inhærentiæ, ut cum dr̄ iſte eſt albus. Per modū tranſmutationis, ut cū dr̄, Petrus eſt dealbatus. Per modum poſſeſſionis, ut cum dr̄, aſinus Socratis. Et ꝑ modū unionis, ut cum dr̄ ferrum ignitum .i. igni unitum, & corpus aïatum .i. aïæ unitum. Cum ergo dr̄ prædicatio denominatiua accidentis. Dicendum, ꝙ uerum eſt qñ eſt ꝑ modū inhærentis: non autē eſt uerum, ſi ſemper intelligatur de ꝑdicatione denominatiua ſcd̄m alios modos. Cum autem dr̄, Chriſtus eſt humanatus: nō eſt ibi prędicatio ꝑ modum inhærentis, ſed per modū unionis, & relationis: & iō nō ſequit̄, ꝙ humana natura ſit accidens: nec ſequit̄ ex hoc, ꝙ perſona diuina ſit mutata: quia quãuis mutatio abſoluta in accidente abſoluto ponat mutationē in ſubiecto: introductio tñ ipſius relationis in eſſe pōt eſſe ex mutatione facta in altero extremo. AD ILLVD, qd̄ obiicitur, ꝙ impoſſibile eſt diuerſa genera ꝑdicari de eodem ſubſtantialiter. Dicēdum, ꝙ uerum eſt de illis generibus, quę hēnt oppoſitionē, & diſtinctionē, ſicut ſunt genera creatarum rerū: non ſic autem eſt de diuina natura, & humana: quia cum humana ſit oīno paſſibilis, & in omnimoda obedientia, nihil impedit ꝙ humana natura, & diuina ſicut cōcurrunt in unā perſonā, ita ꝙ de eadem perſona prædicet̄ deus eſſentialiter, & ꝑ naturam, & de illa eadem prædicetur homo eſſentialiter propter unionem gratuitam, ꝑ q̄ Deus ſicut potuit, & uoluit, ſe fecit ſuppoſitū naturę humanæ: ꝙ quidem ſic fuit ſibi facile, ſicut facile eſt homini ſibi indumentum ſumere, immo multò facilius, ſi cōſideret̄ eius ſumma potentia, & creaturę obedientia. AD ILLVD, quod obiicit̄, ꝙ deus, & hō habent diuerſas diffinitiones. Dicendum, ꝙ non ſunt diuerſæ, ita ꝙ non poſſint concurrere in ſuppoſitum unum, ſi Deus facere uelit illud: pro eo ꝙ multòmagis pēdet, & indiget humana natura reſpectu diuinæ perſonæ, quã aliquid accidens reſpectu ſubſtantię. Non eſt ergo Deo impoſſibile, immo ualde credibile, & poſſibile, immo uerum qd̄ Dei filius fecit ſe in natura humana in incarnatione perſonã, & hypoſtaſim, & ſuppoſitum; & qui hoc intelligit, manifeſtè uidet, q̃ iſtarū triū opinionum magis accedit ad explicandum incarnationis ſacramentum. Nam tertia opinio, quę negat chriſtum aliquid eſſe ſecundum ꝙ homo, negat ēt perſonam filii hypoſtaſim eſſe humanæ naturæ, ſimpliciter recedit à ueritate. Prima uerò opinio, quæ dicit in Chriſto duo eſſe ſuppoſita, à ueritate deuiauit. Media verò opinio, quę dicit unam perſonam, ſiue hypoſtaſim duabus naturis eſſe ſuppoſitã, ueritatem dicit. Vnde omnes Doctores communiter tenent hodie opinionem mediã, ut loco eius qd̄ dicebat illa opinio, unã ꝑſonam ex duabus naturis eſſe cōpoſitam, nunc dicat̄ una ꝑſona duabus naturis eſſe ſuppoſita, nō mutando ſenſum, ſed uerba, quæ multum ſunt in tali materia obſeruanda. Ex his ergo quæ dicta ſunt, colligi poteſt: quæ ſit prædictarum opinionum diuerſitas, & in qua earm opinionum diuerſitas, & in qua earum ſit maior probabilitas ueritatis &c.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO. I.

An unio in Chriſto terminata ſit ad perſonam?

CONSEQVENTER quærit de qualitate, & nobilitate illius unionis, ex qua conſurgit diuerſitas iſtarum trium opinionũ, circa quam quæruntur tria. Primò quęritur de illa beatiſſima unione quantùm ad terminũ. Secundò uerò quærit de ipſa quantũ ad modum Tertiò uerò quæritur de eadẽ quantum ad gradum.

DE illa unione quãtùm ad terminum. Et quęritur, utrũ terminata ſit ad unitatem perſonæ, an non. Et quòd ſic uĩ. Ioan. Ego principium, qui & loquor uobis: ſed (ego) eſt pronomen demonſtratiuum; ergo certam demonſtrat perſonã: & (qui) eſt nomen relatiuum; ergo & eandem refert perſonã: ergo una erat perſona, quæ erat principium, & quæ loquebatur: ſed principium erat ſecundùm diuinam, & loquebatur ſecundum humanam naturam: ergo unio illa ad unitatem perſonalẽ uidetĩ eſſe terminata. ITEM. Filius Dei eſt unitus humanæ naturæ: ſed filius Dei non diſtinguitur à patre niſi in perſona: ergo neceſſe eſt illam unionem habere pro termino unitatem perſonalem. ITEM. Vnio eſt uia ad aliquã unitatem: ergo ſi non ſit illa unio fruſtra, ad aliquam unitatem peruenit: ſed non perduxit ad unitatem naturæ, quia nec diuina natura poteſt fieri humana, nec ecõuerſo: nec ex his poteſt fieri tertia: ergo neceſſe eſt quòd unio illa terminetur ad unitatem perſonæ. ITEM. Quando aliqua duo uniuntur, quorum unum prædominatur alteri, prędominans trahit ad ſe illud, cui prędominatur: ſed Dei filius unitus eſt humanę naturæ, cui per omnia prædominatur: ergo traxit eam ad propriã unitatem: ſed non traxit eam ad unitatem naturalem, ſicut prius oſtenſum eſt: ergo traxit ad unitatem perſonalem.

Cap. 8.

SED CONTRA. Aeternum non poteſt eſſe terminus rei temporalis: ſed unitas perſonalis filii dei eſt æterna; unio uerò fuit temporalis: ergo illa unio non poterat terminari ad unitatem perſonalem. ITEM. Nihil unum, & idem eſt medium, & extremum, & terminus in eadem actione: ſed perſonæ unitas in illa unione habet rationem extremi: ergo nõ uidetur, quòd habeat rationem termini. ITEM. Aequalis ſimplicitatis, & dignitatis eſt perſona diuina, ſicut & natura: ſed propter dignitatem, & ſimplicitatem illius naturæ unionem illam impoſſibile eſt terminari ad unitatem naturæ: ergo impoſſibile eſt terminari ad unitatem perſonæ. ITEM. Sicut diuinæ naturæ reſpondet perſona increata, ſic humanæ naturæ reſpondet perſona creata: ergo cum terminus unionis æqualiter ſe habeat ad extrema, & unio illa non poſſit terminari ad unitatem perſonę creatæ, pari rationæ uidetur, quòd non ualeat terminari ad unitatem perſonæ increatę: ergo ſimpliciter eſt uerum, quòd unio illa non terminatur ad unitatẽ perſonę.

Reſpõ-

RESOLVTIO.

Quia natura diuina humanam naturam abſque tranſmutatione et conuerſione ad ſui unitatem trahere non poterat; ad perſonæ unitatem trahere ſtuduit.

RESPON. Dicendum, ꝙ quædam eſt unio, in qua eſt unius unibilis in naturam alterius conuerſio. Et hoc eſt: quia unius eſt alterum repugnantia, & prædominantia: ſicut ſi gutta aquę uniatur amphorę uini. Quędam uerò eſt unio, in qua eſt utriuſque unibilis alteratio, & tertiæ naturæ productio: & hoc quia eſt ibi repugnantia, & non excellens prædominatio: ſicut uniuntur elementa ad conſtituenda corpora miſta. Quędã uerò eſt unio, in qua non eſt unitorum tranſmutatio, ſed tertiæ naturæ cõſtitutio: & hoc eſt quia unibilia non habent repugnatiam, ſed hẽnt mutuam dependentiam: ſicut uniuntur corpus, & anima ad conſtitutionem hominis. Quædam uerò eſt unio, in qua nec eſt tranſmutatio, nec tertiæ naturæ conſtitutio, ſed unum unibilium fundatur tãtum in altero. Et hoc eſt, quia nec eſt ibi repugnantia, nec eſſentialis dependentia: mutua eſt tamen excellens prędominatio: ſicut quando arbor una inſeritur ſtipiti alterius arboris: tũc utraque arbor ſeruat naturam propriam: & tamẽ vna arbor ſubſtantificatur in ſtipite alterius arboris; ita ꝙ unus eſt ſtipes utriuſque. Hoc tantum quarto unionis genere habet uniri natura diuina humanæ. Quia enim nulla eſt repugnantia inter naturam diuinã, & humanã, ideo nulla eſt ibi tranſmutatio, nec conuerſio: quia uerò non eſt mutua depẽdentia; nõ eſt tertię naturæ conſtitutio: ſed quia eſt ibi alterius. ſ. diuinę naturæ prædenominatio, neceſſe eſt ꝙ diuina natura humanam naturam trahat ad unitatem. Sed ad unitatem naturæ non poteſt trahere ſine tranſmutatione, & conuerſione, neceſſe eſt ergo ꝙ eam trahat ad unitatem perſonę: & una & eadem hypoſtaſis ſit diuinę naturę, & humanæ, ut quaſi humana natura fundetur, & ſubſtantificetur in diuino ſtipite: & ideo multum aſſimilatur illa unio ei unioni, ꝗ eſt per inſertionem. Propter ꝙ ẽt fortaſſis dicit Bea. Iacobus. 1. In maſuetudine ſuſcipite inſitũ uerbum. Concedendum eſt ergo, ꝙ illa unio terminatur ad unitatem perſonæ.

AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ unitas illius perſonæ eſt æterna. Dicendum, quòd ſicut perſona nominat ipſum ſuppoſitum in cõparatione ad naturam, cui ſubijcitur: ſic & dignitas perſonæ attendenda eſt reſpectu naturę. Poteſt ergo perſona illa comparari ad illam naturam diuinam: & ſic eius dignitas, & unitas eſt æterna. Poteſt etiam comparari ad naturam diuinam pariter, & humanam; & ſic connotat aliquid temporale: & ratione illius connotati dicitur eſſe terminus unionis. Illa. n. unio nõ fecit, ut illa perſona eſſet, uel una eſſet: ſed fecit ꝙ perſona, quæ erat una in natura ſimplici, eſſet una in natura duplici. AD ILLVD, quod opponiť, ꝙ unitas perſonalis eſt extremorum. ergo non eſt terminus. Dicẽdum, ꝙ ſecundum unam comparationẽ, ꝗ habet, uidelicet ad diuinam naturam eſt extremũ. Secundum autem cõparationem, quam

habet ad humanam naturam, eſt unionis terminus: quia per illam unionem factum eſt, ut pſona uerbi eſſet hõ. Secundùm autẽ cõparationem, q̃ habet ad utranque naturam, tenet rõnem medii: nihil autem impedit unum, & idem diuerſo reſpectu habere comparationẽ medii, & extremi, & termini; & p hunc quidẽ modum in ꝓpoſito intelligendum eſt. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ pp ſummam ſimplicitatem diuinæ naturæ ipſa non poteſt uniri humanæ naturę in unitatem naturæ. Dicẽdum, ꝙ non eſt ſimile: quia plures naturas in unam naturam cedere, repugnat ſimplicitati naturę: ſed plures naturas uniri in unitatem perſonæ, non repugnat ſimplicitati perſonæ duplici ex cauſa: Vna quidem eſt: quia ſicut plures perſonæ poſſunt eſſe ĩ una natura, ita quòd non impediunt naturę ſimplicitatem; ſic plures naturę in una perſona. Alia uerò ratio eſt: quia perſona diuina poteſt fieri ſuppoſitum humanę naturæ ſola relatione humanę naturę ad ipſam: quæ quidem relatio nihil ponit nouum circa perſonam uerbi, ſed ſolum in natura aſſumpta: & ideo unio naturarum unitati perſonæ non repugnat: non ſic autem eſt qñ unio terminaẽ ad unitatem naturæ, ubi non ſolum notatur eſſe reſpectus, ſed ẽt notaẽ cõuenientia fieri in forma: & hoc non poteſt fieri ſine cõpoſitione, ſiue traſmutatione aliqua. AD ILLVD, qđ opponiẽ, ꝙ unio illa non poteſt terminari ad unitatem perſonæ creatæ. Dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile; quia diuina natura nõ poteſt ſubſtãtificari in perſona creata. Quod enim ſubſtantificatur in aliquo, minus hẽt de ſtabilitate, quam illud in quo ſubſtantificaẽ: & ideo q̃a ueriori modo eſt ens, & per ſe ſtans natura diuina, quã humana: ideo humana natura poteſt uniri diuinæ perſonæ, quãuis diuina natura non poſſit uniri naturæ creatæ: & ideo poteſt fieri unio in unitatem perſonæ increatæ, quamuis non poſſit fieri unio in unitatem perſonę increatę. Eſt & alia ratio; quia perſona ſemper habet denominari à digniori proprietate: & ideo diuina natura, & humana in unam concurrunt hypoſtaſim. Et cum ſemper neceſſe ſit diuinam naturam excellere dignitate, non poteſt fieri unio in unitatẽ perſonæ creatæ: licet poſſit fieri unio in unitatem perſonę increatæ. Et ideo patet quòd non eſt ſimile, quod aſſumit pro ſimili, ſed ualdè diſſimile.

QVAESTIO II.

An unio naturarum in Chriſto ſingularis, uel unica fuerit?

DE illa unione quãtum ad modum. Et quæritur utrum modus illius uniõis ſit ſingularis, an reperiatur aliqs unionis modus ei conſimilis. Et quod ſit ſingularis, uẽ auctorit. ipſius Algazelis in ſua Metaph. ubi ponit modos unionis. Ibi enim diuidit unum in unum ſimpliciter, & unũ ſcđm quid. Vnum ſimpliciter diuidit in tres differẽtias. Primò in unũ, in quo nõ eſt multitudo nec actu nec potentia, ut punctus, & unitas. Secundò in unum, in quo nõ eſt multitudo actu: quãuis ſit potentia, ſicut in linea. Tertiò in unum, in quo ẽ multitudo actu, & potẽtia, ut lectus, & membrum, in quibus ſunt actu multa. Vnum autem ſecundùm quid in quinq; diffe-

differentias habet diuidi uidelicet, In unũ genere, ut eſt homo, & bos. In unum ſpecie, ut Sortes, & Plato. In unum accidẽte, ut eſt nix, & ceruſa. In unum proportione, ut auriga, & nauta. In unum ſubiecto, ſicut dulce, & album, in aliqua ſubſtantia una. Sed nullo iſtorum modorũ (ut patet diſcurrenti per ſingula) eſt illa unio, q̃ eſt in Chriſto: ergo uidetur ꝙ modus illius vnionis excedat omnes unionis modos. ITEM. Hocipſum uidetur auctoritate Ariſt. qui diuidit unum ĩ prima Philoſophia in unum per ſe, & in unum ꝑ accidens. Vnum per accidens dicitur ſicut accidens in ſuo ſubiecto, uel ſicut duo accidentia in uno ſubiecto. Vnum autẽ per ſe dicitur nouem modis. ſ. continuatione quorum terminus unus. Vnum ſpecie uel forma, ut Sortes, & Plato in homine. Vnum genere, ut homo, & bos in animali. Vnum diffinitione, ut illa, quę habent eandem diffinitionem, uel quorum unum eſt diffinitio alterius. Vnum indiuiſibilitate, ut punctus. Vnum numero, ut ſingulare. Vnum ſimplicitate, ut eſſentia, uel uniuerſale. Vnum totalitate, uel ꝑfectione, ut circulus. Vnum ꝓportione, ut auriga, & nauta. Vnum materia, ut oĩa corporalia. Sed nullo iſtorum modorum eſt unio in perſona in Chriſto: ergo uidetur, quòd ſit unio modo ſingulari, & ꝓprio. ITEM. Hocipſum uidetur auctoritate Bern. ad Eugenium Libr. 5. ubi diſtinguit unũ nouem modis, ubi ait ſic. Eſt unitas collectiua, ut uidelicet multi lapides faciũt unum aceruum. Eſt unitas conſtitutiua, ut cũ multæ partes unum totum conſtituunt. Eſt unitas cõiugatiua, quo fit, ut duo iam non duo, ſed una caro ſunt. Eſt unitas natiua, quia anima, & carne unus homo naſcitur. Eſt unitas poteſtatiua, qua homo uirtutis non inſtabilis, non diſſimilis, ſed unus ſibimet nititur inueniri. Eſt unitas cõſentanea, ut cum per charitatem multorum hominum eſt cor unũ & anima una. Eſt unitas uotiua, cum anima omnibus uotis Deo adhærẽs unus ſpiritus eſt cum eo. Eſt unitas dignatiua, qua limus noſter à Deo uerbo in unã aſſumptus eſt perſonam. Eſt & poſtremo unitas trinitatis, de qua ipſe Bern ſubdit: uerum, & quid ſum ad illud unum? ergo ſi unitas iſta, qua uerbum Dei unitum eſt carni, ſpeciali differentia dicitur unitas dignatiua: uidetur ergo, quòd unio prædicta ſingularẽ modum habeat. ITEM. Hocipſum uidetur auctoritate ꝓphetici uerbi; dr̃. n. Hiere. Nouum faciet dominus ſuper terram, mulier circundabit uirum; hoc (inquam) dicitur de illa unione creata; ſed non eſſet nouum, ſi ſimile haberet: uidetur ergo quòd inter omnes uniones ſit unio una ſingularis.

5. Metaph. t. cõ. 7. & deĩceps & 10. Metaph. 1.

cap. 31

SED CONTRA. Eph. Erunt duo in carne una: ſacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto, & in eccleſia. Glo. Quia Chriſtus, qui Deus erat apud patrem, per quem, & facti ſumus, factus eſt per carnem particeps noſter, ut illius capitis corpus eſſemus: ergo uidetur quòd unitas illa, quæ eſt uerbi ad carnem, ſit cõſimilis illi, quæ eſt uiri ad uxorem; non ergo eſt unitas ſingularis. ITEM. Illa unitas, qua uerbum eſt unitum carni, eſt unitas perſonalis, ſicut ſupra oſtenſum eſt: ſed

cap. 5

Q̄ immediatè præced.

ſed unitas illa, qua anima unitur carni, quę eſt unitas natiua, eſt unitas perſonalis: ergo uidetur ꝙ illa unitas communicet cum alijs creaturis. ITEM. Vnitas illa, qua Deus unitur carni, eſt ex ſumma poteſtate dei, Vnde in quadã Sequentia, Poteſtate, non natura fit creator creatura: ergo uidetur ꝙ illa ſit unitas poteſtatiua: ſed ille modus competit, & reperitur in creatura: ergo &c. ITEM. Aut illa unio, qua diuinitas unitur humanitati, eſt naturalis, aut gratuita. Si naturalis: ergo continetur ſub naturalibus unitatibus illis, quæ à Philoſopho aſſignantur. Si gratuita: ergo cum unitas gratuita ſit unitas uotiua (ſicut di. Bern.) uidetꝰ ꝙ ille modus unitatis diuinæ non faciat ſpecialem unitatis differentiam.

RESOLVTIO.

Si rectè perpendantur vnionis huius conditiones: profectò nec ſimilem uiſa eſt, nec habere ſequentem.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut nulla creatura perfectè Deo aſſimilatur, ſed quodammodo eſt ſimilis, quodammõ diſſimilis; & ubi una creatura habet ſimilitudinem, frequenter alia habet diſſimilitudinem. Et per hunc modum intelligendum eſt circa hanc ſacratiſſimã unionẽ. Si.n. loquamur de ipſa quantum ad eius ſpeciales conditiões ſigillatim acceptas; ſic poteſt hr̃e conuenientiam cum modis unitatum in creaturis repertis. Si aũt luquamur quantùm ad collectionem ſuarum ꝓprietatũ; ſic dicit modum unitatis ſingularis: & hoc patet ſic. In hac.n. unione eſt conſiderare diſtantiam unibiliũ, unionis principiũ, unionis terminũ, & unitorũ uinculũ. Quãtum ad diſtãtiam unibilium, qua unitur creator creaturæ, cõuenit cum unitate uotiua: Quantùm ad unionis principium conuenit cũ unitate ptãtiua: quia talis unitas eſt ex diuina uirtute, & mera gr̃a. Quantùm autem ad unionis terminum conuenit cum unitate uotiua, quæ quidem terminatur ad unitatem perſonæ. Quantùm aũt ad unionis uinculum conuenit cũ unitate cõiugatiua, in qua eſt uinculum perpetuum, & indiuidua copula. Quantùm autẽ ad omnes conditionrs ſimul collectas nullum modũ habet unitatis ſibi conſimilem: quia ſuperexcedit oẽm naturã, & oẽm aliam gr̃am cõem, uidelicet ꝙ diuina natura & humana uniuntur in unã perſonam indiſſolubiliter per dei potentiã. Et ideo concedendum eſt, ꝙ talis unio ſuperexcellit omnem conſiderationem philoſophicam: nec mirum, quia ad ipſam ꝟix pertingit ratio ꝑ fidem eleuata. Et ideo Bern. ſecundùm iſtã unionem aſſignauit ſpecialem unitatis differẽtiam, uocans eã unitatis dignatiuam. Concedendæ ſunt ergo rõnes, quæ ſunt ad iſtam partem.

AD ILLVD ergo, qđ opponitur in contrarium, ꝙ ſimilis eſt unioni coniugatiuæ; iam patet reſponſio: quia & ſi ſit ſimlitudo: quantũ ad uinculum, non tñ eſt ſimilitudo quantũ ad terminũ, uel diſtantiam unibilium. AD ILLVD, quod opponĩ ꝙ ſimilis eſt unitati uotiuæ, pro eo ꝙ eſt unio in perſona. Dicendum, quòd ſi ſit ſimilitudo quantùm ad terminum, non tamen quantùm ad uinculum, uel diſtãtiam unibilium. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ eſt ſimilis unitati

tati poteſtatiuæ. Dicendum, ꝙ ſi ſit ſimilitudo quantum ad principium, quia utraq; eſt ex uirtute diuina; diſſimilitudo eſt tñ quantùm ad terminum, & quantùm ad uinculum. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ eſt ſimilis unitati uotiuę, cum ſit per gratiam. Dicendum, ꝙ eſt alia gratiæ differentia, qua anima unitur Deo per charitaté perfectam, & qua natura humana unitur verbo in vnitatem perſonæ: nec tantum quantùm ad hoc eſt differencia, ſed etiam quãtùm ad vinculum, & quantùm ad terminum: & ideo illa vnio facit ſingularem modum. Si autem quæratur ſufficientia vnitatum modorum aſſignatorum. Dicendum, ꝙ iſta quæſtio alibi habet ſuum locum, & ſingula ſuis locis tractanda ſunt. Illorum tamé nouem modorum vnitatum, quos Bern. aſſignat, poteſt ſic ſumi ſufficientia. Eſt enim vnitas naturalis, & gratuita, & vnitas ſuper vtranq; conſtituta. Vnitas auté naturalis eſt in quadruplici differentia. Quædam enim eſt per aggregationem rerum differentium diſtinctarũ, ſicut vnitas collectiua. Quædam eſt per colligationem rerũ formaliter differentium, ſiue partium etherogenearum: & ſic eſt vnitas conſtitutiua. Quædam per cõiunctionem differentium ſexu, operatione conuenientium: & ſic eſt vnitas coniugatiua. Quædam per vnionem differentiũ naturarum in vnioné concurrentiũ: & ſic eſt vnitas votiua. Vnitas aũt gratuita ſimiliter quatuor habet differentias. Aut enim eſt vnitas eiuſdem animæ ad ſe ſecundùm ſtatuũ diuerſitatem; & ſic eſt poteſtatiua. Aut multorũ hoĩum adinuicem ſcđm charitaté: & ſic eſt vnitas conſentanea. Aut aĩę ad Deũ per uoluntatis conformitatem: & ſic eſt vnitas votiua. Aut humanę naturæ ad diuinam ſcđm perſonæ vnitaté: & ſic eſt vnitas dignatiua. Vnitas autem ſuper vtranq; conſtituta, uidelicet ſuper naturalem, & gratuitã eſt vna ſola, uidelicet vnitas Trinitatis, ꝗ quidem vnam eſſe decet ſolam, vt in ea ſit ſtatus omnium vnitatum.

QVAESTIO III.

An vnitas naturarum in Chriſto (humanæ ſcilicet, & diuinæ) quantùm ad gradum excellat omnes vnitates creatas?

VTRVM illa vnitas quantũ ad gradum excellat omnes unitates creatas. Et quòd ſic, uidetur auctoritate Bern. ad Eugenium. Inter omnia, quæ uerè dicuntur vnum, arcem tenet vnitas trinitatis: ſecũdò illa pręcellit, qua tres ſubſtantiæ in Chriſto ſunt una perſona: ergo vnitas, qua Chriſtus eſt vnus, omnes vnitates creatas excellit. ITEM. Tantò magis aliqua vniuntur, quantò inſeparabiliùs ſunt vnita: ſed naturæ illæ in Chriſto vniuntur tanta inſeparabilitate, qua maior eſſe non poteſt: ergo uidetur quòd vnitas illa, ad quam terminatur vnio illa, maxima ſit inter omnes vnitates creatas. ITEM. Tantò magis aliqua vniuntur, quantò magis communicant ſibi ſuas proprietates, & idiomata: ſed in Chriſto eſt ꝑfecta idiomatum communicatio: ergo videtur ꝙ ad ſummam vnionem terminetur illa vnio. ITEM. Vnio illa terminatᷣ ad vnitaté in perſona: ꝑſona aũt illa eſt ꝑſona uerbi; ſed perſona uerbi in ſimplicitate,

citate, & nobilitate in infinitum excellit oẽm unitatem creatam: ergo uĩ ſimiliter ꝙ illa unitas, ad quam terminatur unio dignatiua.

SED CONTRA. Quæ maxime diſtant, ſunt minime unibilia; & q́ minimè ſunt unibilia, minime faciunt unum: ſed talia ſunt diuinitas, & humanitas; ergo uĩ ꝙ unio, quæ eſt in chriſto, terminetur ad gradum unitatis infimum. ITEM. Quantò aliquid ex paucioribus conſtat, tantò magis eſt unũ, ſed in Chriſto reperitur maior naturarum pluralitas, q̃ ſit ſub cœlo: ergo uidetur ꝙ unitas illa infimum teneat unitatis locũ. ITEM. Magis eſt unum, quod eſt unũ in natura, & perſona, q̃ quod in perſona tantùm: ſed quilibet homo unitatem hẽt in ꝑſona, & natura; Chriſtus aũt unitatem hẽt in perſona tñ, non in natura: ergo maior unitatis ꝑfectio reperitur in quolibet homine, q̃ i Xp̃o. ITEM. Magis unum eſt, quod nõ eſt multiplicabile, nec multiplicatum, q̃ quod eſt multiplicabile, & multiplicatum. Sed unitas, & punctus habent unitatem, quę nec eſt multiplicabilis, nec multiplicata: in Chriſto autem reperitur naturarum multitudo, & differentia: ergo uidetur quòd in Chriſto ſit unitas minima.

RESOLVTIO.

Et ſi quò ad unitatem per conuenientiam in natura; unio in chriſto tum magna, tum parua, immo & nulla dici poſſit. Attamẽ quo ad unionem per conuenientiam in ꝑſona, unio in chriſto ſimpliciter ſumma dicenda eſt.

RESPON. Dicendum, ꝙ eſt loqui de unitate, qua aliqua dñr unum per conuenientiam in natura: & eſt loq de unitate, qua aliqua dicuntur unũ ꝑ conuenientiã in perſona. Si. n. loquamur de unitate, qua aliqua dñr unum per conuenientiam in natura, ſic eſt dicere ꝙ in Chriſto talis unitas quodammodo eſt nulla, quodammodo eſt magna, quodammodo eſt parua, quodammõ eſt ſumma. Si enim comparemus diuinam naturã ad humanã, ſic in Chriſto nulla eſt unitas naturæ, ꝓ eo ꝙ iſtæ duæ naturę non poſſunt ſimul in unam concurrere naturã. Si autẽ loquamur de natura Chriſti ex parte corporis, ſic parua eſt unitas ꝑꝑ partium multiplicitatẽ. Si autem loquamur de unitate quãtum ad aĩam, ſic eſt in eo unitas magna ꝑꝑ animę ſimplicitatem. Si autem loquamur de eo quantum ad diuinam naturam, ſic ſumma eſt in eo unitas ꝑꝑ illius naturæ ſimplicitatem excellẽtiſſimã. Quantum ergo ad unitatem naturę ſcd̃m diuerſas conſiderationes eſt in Chriſto unitas ſumma, unitas nulla, unitas parua, unitas magna: ſic. n. decet reperiri in eo, qui eſt ſuper omnia exaltatus, & infra oẽs humiliatus. Si uerò fiat ſermo de unitate, qua aliqua dicũtur unum per conuenientiam in ꝑſona, ſic (ſimpliciter loquendo) unitas illa, quę eſt in Chriſto, unitas eſt ſuper omnes unitates ſuprema. Et hoc quadruplici ex cã, uidelicet ꝑꝑ illius perſonę ſimplicitatẽ, & unibiliũ dignitatem, ꝑꝑ unitorum inſeparabilitatem, & ꝑꝑ unionis ſimgularitatẽ. Propter ꝑſonæ ſimplicitatẽ; qa unio eſt in ꝑſona uerbi, q́ quidem eſt ſimpliciſſima. Propter unibilium dignitatẽ, quia tã natura aſſumẽs, q̃ aſſumpta inter cęterã, q́ sũt: habet

bet excellentiam. Propter inſeparabilitatem: quia tanto uinculo fortificata eſt illarum naturarum unio, ut nũquam fiat, nec poſſit fieri ſeparatio. Natura.n.illa inter cęteras naturas adhæſit æterno uerbo, quo portatur, & ſuſtentatur oẽ, quod eſt ſub Deo. Propter ſingularitatem: qa nunq̃ ulla unio fuit huic unioni ſimilis. Hæc enim fuit excellentiſſimæ dignationis: & ideo nomen dignitatis, & dignationis ſibi appropriat, ut dicatur unitas dignatiua. Et qm̃ cum de unitate Chriſti loquimur, ad quam unio terminatur, eſt ſermo de unitate ꝑſonæ, nõ de unitate naturæ: ideo ſimpliciter concedendum eſt, unitatem, quæ eſt in Chriſto, omnẽ unitatem creatam ſuperexcedere. Vnde etiam concedendæ ſunt rõnes ad hanc partem inductæ.

AD ILLVD uerò, quod obiicĩt, quòd quæ maximè diſtant, minimè ſunt unibilia. Dicẽdum, quòd Deus ab omni creatura maximã habet differentiã in natura: quantum tamen ad influentiã, & creaturæ ſuſtentationem maximã habet approximationem: & ideo maxima poteſt eſſe unitas inter creatorem, & creaturam; quãuis naturalis unitas nulla intercidat.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd magis eſt unum illud, qđ ex paucioribus cõſtituitur. Dicendum, quòd uerum eſt de illa unione, cuius unitas reſultat ex partium conſtitutione. Vnitas autem, quæ eſt in Chriſto, ex partium conſtitutione non reſultat; & quamuis ſit in eo naturarum pluralitas: nõ tamen ſequiĩ, quòd ſit in eo unitas diminuta. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ magis eſt unum, ꝙ eſt unum in perſona, & natura. Dicẽdum, ꝙ uerum eſt, qñ unitas perſonæ ſequitur unitatem naturæ; tunc.n.cõpoſitio in natura facit cõpoſitionem in perſona: non ſic autem eſt in propoſito: quia unitas perſonæ in Chriſto antecedit unitatem naturæ aſſumptæ: ita ꝙ nullam inducit cõpoſitionem natura aſſumpta, ſicut oſtẽſum fuit ſupra. AD ILLVD, quod obiicĩt, ꝙ magis eſt unum, quod non eſt multiplicabile, &c. Dicendum, ꝙ uerum eſt illa unitate, & multiplicatione, quæ habent aliquam oppoſitionẽ. Minuitur enim oppoſitũ, cum ſuo oppoſito permiſcetur: non ſic autem eſt in propoſito, quia (ut ſæpe dictũ eſt,) multiplicitas in natura non repugnat unitati in perſona. Et ſic patet reſponſio ad omnia quæſita.

Diſt. 1. art. 1. q. 1. et d. 5 art. 2. q. 1.

Præcipuè d. 6 ar. 1. q. 1

DISTINCTIO SEPTIMA.

Oſtendit qualiter ſecundum varias opiniones recitatas Diſtin. præced. de modo vniendi diuinam, & humanam naturam determinari habeant aliquæ locutiones.

SEcundùm primam verò dicitur Deus factus homo, & homo factus Deus: quia Deus cœpit eſſe quædam ſubſtantia rationalis, quę ante non fuerat: et illa ſubſtantia cœpit eſſe Deus, & hoc gratia, non natura

natura vel meritis habuit. Vnde rectè dicitur Chriſtus, inquantũ homo, prædeſtinatus eſſe filius Dei. Huic aũt ſententiæ opponitur. Si illa ſubſtantia cœpit eſſe Deus, & Deus illa: quędã ergo ſubſtantia eſt Deus, quę nõ ſemper fuit Deus, & quædã ſubſtantia eſt Deus, quæ non eſt diuina ſubſtãtia: & Deus eſt aliquid, quod non ſemper fuit. Quod & illi concedunt, Origenis teſtimonio innitentes, qui ait, Factus eſt ſine dubio id, quod prius non erat: ſed addidit, ſecundùm carnem: ſecundùm Deum verò erat prius, & non erat quando non erat. Alijs quoque pluribus modis illi ſententiæ poteſt opponi: quibus ſuperſedemus, exercitationis ſtudium lectori relinquentes, & ad alia properantes.

Origenes ſup epiſ. ad Roma. cõmẽtario ad 1. cap. 10. 3.

Explanat, quæ dixerat.

In ſecunda verò ſententia huius diſtinctionis talis videtur ratio, vt cũ dicitur, Deus factus eſt homo, intelligatur cœpiſſe eſſe ſubſiſtens ex duabus naturis, vel tribus ſubſtantijs: & econuerſo, hõ factus eſt Deus: quia ſubſiſtens in duabus naturis cœpit eſſe Deus, vel potius hõ factus eſt deus, & econuerſo dicitur: quia deus aſſumpſit hominem, & homo aſſumptus eſt à Deo. Vnde Aug. dicit in lib. de Trin. Talis fuit illa ſuſceptio, quæ hominem faceret Deum, & deum hominem. Variatur autem intelligẽtia cum dicitur, deus eſt homo, & homo eſt deus. Dicitur enim deus eſſe perſona ſubſiſtens in duabus, & ex duabus naturis: & perſona ſubſiſtens in duabus, et ex duabus naturis dicitur eſſe deus, id eſt verbum vel natura diuina. Poteſt enim prædicari perſona ſimplex, uel natura de perſona cõpoſita. Non eſt aũt, vt ait Ioan. Damaſce. idem dicere naturam vel perſonam.

Lib. 1. c. 13. in princi. Qđ non ẽ idẽ dicere naturam, vel perſonam Li. 3. de orth. fide cap. 3. circa mediũ.

Ex quo ſenſu dicunt Chriſtum prædeſtinatum.

Iſti dicunt Chriſtũ prędeſtinatum inquantum eſt homo. i. inquantum eſt ſubſiſtens ex duabus ſubſtantijs. ſ. anima & carne. Nam inquantum ad naturam diuinitatis nõ eſt ipſe prædeſtinatus: non inquantũ ergo in ea, uel ea ſubſiſtit prædeſtinatus eſt: ſed inquãtum ſubſiſtit in alijs duabus ſubſtãtijs. i. in anima & carne, hoc eſt, inquantum eſt homo.

Expoſitio authoritatum primarũ, ſnĩæ huic obuiantiũ.

Determinant etiam auctoritates, quæ primę conueniũt ſenten-

ſententiæ, & huic videntur contradicere: vt cũ legitur, Hõ ille aſſumptus eſt a verbo in ſingularitate perſonæ, vel factus vna perſona cum verbo: de natura humana intelligatur, quę verbo vnita eſt in ſingularitate perſonę. i. ita quòd eadem perſona, quæ prius erat, & ſimplex erat, ſine incremento numeri perſonarum etiam immutata permanſit, licèt compoſita. Compoſitionis verò huius aliam dicunt eſſe rationem, quam ſit in alijs hominibus: quia huius ex tribus, aliorum ex duabus ſubſtantijs eſt compoſitio. Negant quoque naturam humanam eſſe perſonam, vel dei filium: & ſicut vnum eundemq; dicunt eſſe hominem & deum, & filium hominis, & filium dei: ita vnum & idem, non aliud & aliud, ſicut, nec alium, & alium.

Quæ præmiſsis aduerſari videantur.

Sed his videntur aduerſari, quæ ſubditis continentur capitulis. Ait. n. Aug. ſuper Io. Aliud eſt verbũ dei, aliud hõ: ſed verbum caro factum eſt. i. homo: non itaque alia verbi, alia eſt hominis perſona, quoniam vtrumque Chriſtus, & vna perſona. Idem contra Felicianum, Aliud dei filius, aliud hominis filius: ſed non alius. Item. Dei filius aliud de patre, aliud de matre. Idem in lib. de Trinitate, Cum filius ſit et deus, & homo: alia ſubſtantia deus, & alia homo.

Tract. 69. To. 9. Lib. cõtra Felicianũ ca. 11. & 12. Tom. 6. Ca. 10. ante mediam.

Qualiter his reſpondeant.

Hæc autem in hunc modum determinant: quia cum dicitur aliud verbũ dei, aliud homo, ſiue alia ſubſtantia deus, alia homo: alterius naturæ ſignificatur Chriſtus eſſe, inquãtum eſt homo: & alterius, inquantum eſt deus: & aliud natura, qua eſt homo: aliud natura, qua eſt deus. Vt enim ait Iohan. Damaſce. Inconuerſè & in alterabiliter vnitæ ſunt adinuicem naturæ, neque diuina diſtante a propria ſimplicitate, neque humana, aut conuerſa in deitatis naturam, aut in non exiſtentiam mutata, neque ex duabus vna facta cõpoſita natura: Compoſita. n. natura neutri earum, ex quibus cõponitur naturis, homouſia. i. conſubſtantialis eſſe põt ex alteris perficiens alterã, vt corpus ex quatuor elemẽtis cõpoſitũ, nec ignis noĩatur, nec aer, nec terra, nec aqua, nec horum alicui homouſion dicitur. Si ergo ſecundũ hęreticos.

Lib. de ortho fide. 3. c. 3. in initio capitis.

Chriſtus

Nestorium & Euthy. Chriſtus vnius compoſitæ naturæ poſt vnionem extitit, ex ſimplici natura conuerſus eſt in compoſitam, et neq; patri ſimplicis naturę exiſtenti, neq; matri eſt homouſios: & neque Deus, neque homo denominabatur, ſed Chriſtus ſolum: & erit hoc nomen, ſcilicet Chriſtus, non perſonæ ipſius natura, ſed vnius ſecundum ipſos compoſitæ naturæ. Nos autem Chriſtū nō vnius compoſitę naturæ dogmatizamus, & hoc nomen, ſcilicet Chriſtus, perſonæ dicimus non monotropos, id eſt, vno modo dictum: ſed duarum naturarum eſſe ſignifitiuum, ſcilicet deitatis, & humanitatis. Ex deitate autem & humanitate Deum perfectum, & hominem perfectum eūdem & eſſe & dici ex duabus & in duabus naturis confitemur. Sic ergo dicitur aliud eſſe filius Dei, aliud filius hominis: quia alterius eſt ſubſtantiæ, vel naturæ inquantum eſt filius Dei, & alterius inquantum eſt filius hominis: nō quod ipſe filius Dei, & hominis ſit duo diuerſa, ideſt, duæ diuerſæ naturæ.

Auctoritate confirmat determinationem.

Io me. dio 9. libri. Apertè enim Hilarius in nono Lib. de Trin. ait, cum non aliud ſit filius hominis, neque aliud filius Dei, verbum enim caro factum eſt: & cū ille qui filius Dei eſt, ipſe & hoīs ſit filius, requiro quis in hoc filio hominis glorificatus ſit. Euidenter dicit non aliud eſſe filium Dei, & aliud filium hoīs. Ex quo pręmiſſa roboratur, & approbatur determinatio.

Alia uerba auctoritatum annotat, ut determinet.

Quod etiam dictum eſt, utrunq; Chriſtus eſt et vna perſona, mouere poteſt lectorem: ſicut & illud, quod Auguſt. dicit in 1. Lib. de Trin. Quia forma dei formam ſerui accepit, Cap. 7. vtrunque Deus, vtrunque homo. Sed vtrunque Deus propter accipientem Deum, & vtrunque homo propter acceptum hominem. Et illud quod idem ait in Lib. de bono perſe Ca. 24. ſiue vl. tim. 7. uerantiæ. Qui fidelis eſt, in eo veram naturā humanā credit (ſuſcipiēte Deo verbo) ita ſublimatam, vt qui ſuſcepit, & quod ſuſcepit vna eſſet in trinitate perſona, aſſumptione illa ineffabiliter faciente perſonæ vnius in Deo & in homine veritatem. Si autem qui ſuſcepit, & quod ſuſcepit vna eſt perſona: ergo natura humana cum verbo eſt vna perſona

ſona. Sed hæc oīa ex tali ſenſu dicta fore tradunt, vt utrunque dicatur eſſe Chriſtus & vna perſona: quia in vtroque vnus Chriſtus & vna perſona ſubſiſtit. Ita etiam ſuſceptū cum ſuſcipiente dicitur vna perſona, quia ſuſceptum ſuſcipienti eſt ſociatum in vnitate perſonæ, id eſt ita quòd vnitas perſonæ permāſit, non ita vt caro & anima ſint vnus deus: quia, vt ait Hieron. verbum eſt Deus, non caro aſſumpta. Et Ambro. in Lib. 3. de Spiritu ſancto ait, Aliud eſt quod aſſumpſit, & aliud quod aſſumptum eſt. Ser. de aſſumptione Mariæ poſtme. c. 6. ī fi. Rom. 1

Auctoritas ſummopere aduerſans ſententiæ huic.

Eſt autem & aliud, quod huic ſententiæ plurimum videtur obuiare. Ait enim Auguſt. in Lib. 1. contra Maximum, Chriſtus vna perſona eſt, geminæ ſubſtantiæ: quia & Deus eſt & homo eſt: nec tamen Deus vel homo pars huius perſonæ dici poteſt: alioquin filius Dei Deus, antequam ſuſciperet formam ſerui, non erat totus, & creuit cum homo diuinitati eius acceſſit. Ecce Deum dicit non eſſe partem illius perſonæ: vnde videtur illa perſona non conſtare Deo, & homine. Ad quod etiam illi dicunt, illam perſonam non ita conſtare ex Deo & homine, quaſi totum ex partibus. Ita enim partes alicuius totius conueniunt, vt ex illis quod non erat, conſtituatur. Non autem ſic humana & diuina natura in Chriſto vniuntur. Inexplicabilis enim eſt iſtius vnionis, quæ non eſt partium, ratio. Quidam tamen nomine Dei ibi perſonam ſignificari putant, quia de tribus agebat perſonis, quarum nullam trinitatis partem eſſe dicebat, ſicut pars iſtius perſonæ non eſt Deus. Quod ſi de perſona intelligatur, manifeſtum eſt: quia de perſona non eſt pars perſonæ. Poſita eſt diligenter ſententia ſecunda, & eius explanatio: cui in nullo, vel in modico obuiant auctoritates in tertia ſententia inductæ, quæ iam conſideranda eſt. Ca. 10. Reſpō. eorū cū determinatione

Tertia ſententia: quæ ſit præmiſſarum propoſitionum intelligentia.

In hac ergo ſententia ſic dicitur, Deus factus eſt homo, quia hominem accepit: ſic dicitur eſſe homo, quia hominem habet, vel quia eſt habens hominem: & homo factus Deus, quia aſſumptus eſt à Deo: & homo eſſe deus, quia habens homi-

hominem eſt Deus. Cum ergo dicitur, Deus eſt homo, vel habitus prædicatur, vel perſona, ſed humanata. Et quod perſona humanata prædicetur, Caſſiodorus oſtendere videtur, dicens, Factus eſt (vt ita dixerim) humanatus Deus, qui etiã in aſſumptione carnis Deus eſſe non deſtitit. Quod tamen variè accipi poteſt, vt dicatur Deus factus humanatus, vel Chriſtus factus Deus humanatus, vtrumque enim ſanè dici poteſt. Cum ergo dicitur factus eſt Deus homo, multiplex ſecundùm iſtos fit intelligentia: vt naturam humanam accepiſſe, vel humanatum verbum eſſe incępiſſe intelligatur. Nec tamen ſi incępit eſſe humanatum verbum, ideo ſequitur quòd incœperit eſſe verbum: nec ſi Deus factus eſt humanatum verbum, ſequitur quòd factus ſit verbum: ſicut de aliquo dicitur, Hodie iſte cępit eſſe bonus homo, vel factus eſt bonus hõ: nec tamen hodie cępit eſſe hõ, vel factus eſt hõ.

In libr. q̃ alias dicitur de prædeſtinatione sãctorum. Cap. 15

Cap. 7. tom. 3.

Quo ſenſu ſecundũ iſtos dicatur prædeſtinatus Chriſtus.

Secundùm iſtos dicitur Chriſtus, ſecundùm quòd homo, prædeſtinatus eſſe filius Dei, quia eſt prædeſtinatum à Deo ab æterno, & in tempore collatum eſt ei per gratiam, vt ipſe ens homo ſit filius Dei: hoc enim non ſemper habuit, ſed in tempore per gratiam accepit. Quod videtur Augu. notaſſe in Lib. ad Proſperum & Hilar. dicens, Prædeſtinatus eſt Ieſus, vt qui futurus erat ſecũdùm carnem filius Dauid, eſſet in virtute filius Dei. Hi etiam, cum dicitur, Chriſtus minor patre ſecundùm quòd homo, ſecundùm habitum hoc intelligunt dictum 1. Libr. de Trin. Deus filius Deo patri natura eſt æqualis, habitu minor. In forma enim ſerui minor eſt patre, in forma Dei æqualis eſt patri: & quia ſecundùm habitum accipienda eſt incarnationis ratio, ideo Deum humanatum, non hominem deificatum dici tradunt. Vnde Ioan. Damaſ. non hoĩem deificatum dicimus, ſed Deũ hoĩem factum.

Lib orth. fid. 3. ca. 2. circa fi.

Quòd non debet dici homo dominicus.

Et licet dicatur homo Deus, non tamen congruè dicitur homo dominicus. Vnde Auguſt. in Lib. retract. Non video vtrum rectè dicatur homo dominicus, qui eſt mediator Dei & hominem Chriſtus Ieſus, cum ſit vtiq; dominus: & hoc quidem vt dicerem, apud quoſdam legi catholicos tractatores.

1. c. 19. circa fi. 1. Tim. 2.

res. Sed vbicunque hoc dixi, dixiſſe me nollem. Poſtea quippe vidi non eſſe dicendum, quamuis nonnulla à me poſſet idem ratione defendi. Secundùm iſtos etiam dicitur perſona filij in duabus & ex duabus exiſtere naturis ſecundùm adhærentiam vel inhærentiam. Altera enim inhæret ei, altera autem ineſt.

Quòd prædicta non ſufficiunt ad cognoſcendam hanc quæſtionem.

Satis diligenter iuxta diuerſorum ſententiam ſ ppoſitã abſque aſſertione, & præiudicio tractauimus quæſtionem. Veruntamen nolo in tanta re tãquam ad cognoſcendum diſficili putare lectorem iſtam ſibi noſtram debere ſufficere diſputationem: ſed legat & alia forte melius conſiderata atque tractata, & ea quæ hic mouere poſſunt, vigilantiore atque intelligentiore, ſi poteſt, mente diſcutiat: hoc firmiter tenens, quòd Deus hominem aſſumpſit, homo in Deum tranſiuit, non naturæ viſibilitate, ſed Dei dignatio ne: vt nec Deus mutaretur in humanam ſubſtantiam aſſumendo hominem, nec homo in diuinam glorificatus in Deum: quia mutatio vel verſibilitas naturæ diminutionem & abolitionem ſubſtantię quidem facit.

SVPRA narrauit Magiſter multorum opiniones. In hac parte applicat ad principale propoſitum uidelicet ad explicãdas ambiguas locutiones. Diuiditur autem pars illa in partes tres ſecundum illas tres opiniones iam recitatas. In quarum prima explicat locutiones ambiguas ſecundum opinionem primam. In ſecunda uerò explicat eaſdem locutiones ſecundum opinionem ſecundam ibi. *In ſecunda uerò ſententia huius traditionis &c.*] In tertia uerò ſecundum tertiam. ibi. *In hac ergo ſententia ſic dicitur Deus factus homo &c.*] Prima pars diuiditur in duas. In quarum prima iuxta primam ſententiam ambiguas locutiones exponit. In ſecunda uerò ea, quæ prædictæ opinioni uidentur contraria, diſſoluit. ibi. *Huic autem ſententiæ opponitur &c.*] Secunda uerò pars principalis diuiditur in partes tres. In quarum prima locutiones præmiſſas explanat. In ſecunda uerò auctoritates priùs poſitas explanat. ibi. *Determinant èt auctoritates, quæ primæ &c.*] In tertia verò alias auctoritates, quę his videntur aduerſari, reducit ad concordiã. ibi. *Sed hic videntur aduerſari &c.*] Et illa pars in multas poſſet diui

di partes, ſicut in litera patet. Similiter tertia pars principalis diuiditur in partes tres. In quarũ prima explicat locutiones præmiſſas ſecundum tertiam ſententiam. In ſecunda uerò elicit ex p̃miſſis quandam aliam locutionẽ non eſſe recipiendam. ibi. *Et licet dicatur homo Deus &c.*] In tertia uerò, & ultima oſtendit ſe in prę cedentibus opinionibus ſuſpenſam tenuiſſe ſententiam; ita ꝙ ad nullam prædictarum opinionum declinauerit magis, quàm ad alterã ibi. *Satis diligenter iuxta diuerſorum ſenten &c.*] Et ex hoc patet quòd non eſt imponendum Magiſtro, quòd fuit ex opinione tertia. Nota ergo, quòd in tota parte iſta has duas locutiones explanant. Homo factus eſt Deus, Et, Chriſtus prędeſtinatus eſt eſſe filius Dei. Prima enim opinio concedit, ꝙ Deus factus eſt homo, & econuerſò; quia homo in Chriſto eſt quædam ſubſtantia per naturam, quæ cœpit eſſe Deus per gratiam. Secunda verò opinio cõcedit, ꝙ Deus factus eſt homo, & econuerſò: quia Deus cœpit eſſe ſubſiſtẽs in duabus naturis; & ex hoc factũ eſt, ut ſubſiſtens in duabus naturis ſit Deus. Secundùm tertiam opinionem dicitur, Deus factus eſt homo, & econuerſò; q̃a Deus accepit hominem, & ex hoc factum eſt, ꝙ ſecundùm hunc hominem eſt Deus. Similiter prima opinio concedit, ꝙ Chriſtus prædeſtinatus eſt eſſe filius Dei; quia ille homo eſt filius non per naturam, ſed per gratiam; & hoc quidem ab æterno fuit pręuiſum. Secunda verò opinio dicit, ꝙ Chriſtus eſt prædeſtinatus eſſe filius Dei; quia perſona illa inquantũ homo, id eſt inquantùm ſubſiſtẽs in duabus naturis. ſ. anima & carne, prædeſtinatus eſt: & ita ratione humanitatis non diuinitatis. Tertia verò opinio dicit, ꝙ Chriſtus ſecundùm ꝙ homo eſt prædeſtinatus: non quod ille ſit prædeſtinatus, nec quòd pſona illa ſubſiſtens in duabus naturis ſit prædeſtinata; ſed quia quod prædeſtinatum eſt ei ab æterno, collatum eſt ei in tempore per gratiam: nõ enim hnmanitatem hominis ab æterno, ſed per gratiam accepit ex tempore, ſecundùm quòd deus præuiderat æternaliter.

INexplicabile enim eſt &c.] Contra. Videt̃.n. in nulla unione eſſe partem: quia ſuper Leui. Decimam partem &c. Glo. Eſicij, Decima pars Ephi ẽ humanitas xp̃i. Ephi autem menſura trium modiorum ſignificat trinitatem. Et ſicut ſe habet ſignum ad ſignum, ita ſignatum ad ſignatum: ſed ſignum eſt pars ſigni: ergo & ſignatum eſt pars ſignati: ergo humanitas eſt pars Chriſti. Item. In ſymbolo dicitur. Sicut aĩa rationalis, & caro unus eſt homo, ita Deus, & homo unus eſt Chriſtus; ſed anima, & cara ſunt partes hominis: ergo humanitas, & diuinitas ſunt partes Chriſti; cuius contrarium traditur ibidem. Reſpon. Dicendum, ꝙ pars multis modis dicit̃. Vno modo pars dicitur communiter omne, quod uenit in compoſitionem alicuis, ſiue ſecundùm realem compoſitionem, ſiue ſecundùm rationalem. Et hoc modo illa, quæ cadunt in diffinitione, dicuntur eſſe partes rei notificatæ. Alio modo dicitur pars illud, q̃d uenit in conſtitutionem alicuius ſecundum rem, & naturam, ſiue habeat

Dub. 1.
Cap. 5.
In ſymbolo B. Athan.

habeat quantitatem, ſiue non: & hoc modo anima pars eſt rei animatæ. Tertio modo dicitur pars magis proprie, illud, quod uenit in conſtitutionem alicuius ſecundum rem, & naturam, & ſecundũ quantitatem cõtinuam, uel diſcretam: ſicut manus, & pes eſt pars corporis, & binarius eſt pars quaternarij. Quartò modo dicĩ pars magis propriè, quod uenit in conſtitutionem alicuius realem, uel quantitatiuam ſecũdum certam, & determinatam menſuram, ita ꝙ aliquotiens ſumpta reddit ſuũ totum. Et iſta pars dr̃ aliquanta, cui proprijſſime conuenit intentio partis. Cum ergo quæritur, utrum humana natura ſit pars Xp̃i. Dicẽndum, ꝙ ſi pars accipiatur communiter primo mõ, põt concedi quòd ſit pars. Si enim quis uellet notificare, qd ſit Chriſtus, diceret ipſum unam hypoſtaſim in duabus naturis, diuinam. ſ. & humanam. Si autem pars propriè accipiatur, ſic humana natura nõ dr̃ pars Chriſti; & hoc modo intelligitur uerbum Magiſtri in litera. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta: in talibus enim nõ eſt ſimilitudo omnimoda.

F

Dub. 2. *Non hominem deificatum &c.*] Videtur falſum dicere. Sicut. n. diuina natura humanæ unita eſt, ita & humana diuinæ; ergo ſicut dicimus Deum humanatum, ita hominem deificatum. Item. In unione diuinæ naturæ ad humanam, diuina natura non eſt minuta, ſed humana eſt exaltata: ergo humana natura magis tracta eſt ad conformitatem diuinę, quam diuina ad conformitatem humanę: ergo potius debet dici in Chriſto humana natura deificata, quam diuina humanata. Si tu dicas, ꝙ denominatio debet fieri à notiori: hoc nõ ſoluit: quia denominatio non ſolum debet fieri à notiori, ſed etiã à digniori. Si etiam dicas, ꝙ eſſe humanatum prædicat habitum, ſicut dicit tertia opinio: hoc non ſoluit: quia non tantum dr̃ humanatus, ſed dr̃ factus homo ergo ſi debemus dicere quod homo eſt Deus, & Deus eſt homo, uidet̃ ꝙ nullum inconueniens ſit dicere hominẽ eſſe deificatum. Reſpon. Dicendum, ꝙ hoc adiectiuum (humanatum) non ſolum prędicat habitum, ſed etiam unionem. Vnde nihil aliud eſt dicere Deum eſſe humanatum, quam carni unitum. Hoc autem ꝙ eſt (deificatum) & ſi poſſit importare unionem: importat tamen ſimul ordinem, & anteceſſionem. Deificatum enim componitur à deitate, & factum: unde deificatum, hoc eſt factum Deum. Et quoniam humanitas diuinitatem non antecedit, ideo Damaſ. hanc non concedit, Hominẽ eſſe deificatum. Vel dicendum, ꝙ Damaſ. non negat ſimpliciter, ſed quòd nõ eſt ita propria, Homo eſt deificatus, ſicut hæc, Deus eſt factus homo. Nam ipſe dicit in Tertio Libro. Oportet ſcire, ꝙ non ſecundum æſtimationem naturę, uel cõfuſionem caro deificata eſt. Tantum enim ualet dicere carnẽ eſſe deificatam, quantum deitati eſſe coniunctam: ideo non negat prædictam locutionem tanquam falſum ſimpliciter ſed non eſt ita propria, ſicut & eius conuerſa. Poſſet etiam uis fieri in hoc, qđ dico hominem; quia ex parte ſubiecti ſtat pro hypoſtaſi, & ex parte uerò appoſiti pro forma: non ſic autem hypoſtaſis huius homi-

nis eſt deificata, cum ſemper fue rit Deus, ſic eſt humanata, cum non ſemper fuerit homo:& ſic patet utraque obiectio.

Non tamen congrue &c.]Con-
Dub.3. tra. Videtur, quòd ſit concedenda per illud, quòd habetur in Libro 83. Quęſtionum. Monendum
Q͞o 36. circ.medium. eſt, ut illa æterna bona expectentur, quę fuerunt in homine dominico: hoc eſt intelligitur de Chri
Tom. 4 ſto. Si tu dicas hoc retractatum eſſe: obiicitur contra hoc; quia
Cap. 1. ſuper. 1. Lib. Regum. dicit glo. Bedæ. Quis eſt iſte homo niſi homo dominicus? ergo ſi hoc pōt dici de aliis hominibus, multòmagis de Chriſto. Reſpon. Dicendum, quòd hoc nomen (Dominicus) ſecundùm communem uſum dicitur dupliciter, ſcilicet poſſeſſoriè, & ſimilitudinariè. Vnde dicitur homo dominicus, qui poſſidetur à domino, uel qui eſt ſimilis domino. Et quia ſecundum utranque comparationem, diuiſionem dicit, & diſparationem eius, de quo dicitur, ad dominũ, reſpectu cuius dicitur: cum Chriſtus ſit dominus, non eſt concedendum eſſe Chriſtum hominem dominicum: eſt enim ipſe uerè dominus. Et ideo hoc retractat Aug. oſtendens, ꝙ poteſt malum generare intellectum. Poſſet tamen ſanè intelligi ratione humanæ naturę, quæ à domino poſſidetur, & domino aſſimilat̃, & à domino cauſatur: & ideo ſic retractat Aug. & hoc modo poteſt habere ſanum intellectum. AD ILLVD uerò, quod obiicitur de aliis hominibus. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: non enim eſt tanta diſparatio illius hominis ad Deum, quã ta eſt aliorum hominum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An propoſitio hæc, Deus eſt homo, uera ſit?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio circa duo ſecundum duo genera locutionum; quæ in litera exponuntur. Primò quæritur de locutionibus exprimentibus ipſam unionem. Secundò quæritur de locutionibus exprimẽtibus unionis prædeſtinationem. Circa primum quæruntur tria. Primo quæritur de hac locutione, Deus eſt homo, & homo eſt Deus. Secundò uerò queritur de hac, Deus factus eſt homo. Tertiò quęritur de hac, Homo factus eſt Deus.

VTRVM illa propoſitio ſit uera, Deus eſt homo: & ꝙ ſit uera, uidetur per illud, quod dicit̃ in ſymbolo. Deus, & homo unus *In ſymbol. Athana.*
eſt Chriſtus. Chriſtus ergo eſt Deus, & etiam eſt homo, & eſt unus: ſed quęcunque dicuntur de *Alexá. Epiſco.*
uno, & eodem ſecundum numerum, dicuntur de ſeinuicem; ergo deus eſt homo, & homo eſt deus. *Lib. 5.*
ITEM. Bern. Tantam, & tam expreſſam uim unionis in ſe pręfert *ad Eug.*
ea perſona, qua deus, & homo vnus eſt Chriſtus, ut ſi duo de ſe prædices, non erres. ITEM. Sicut ſuperiùs oſtenſum fuit, illa unio *Diſt.6.*
terminatur ad unitatem perſona *art. 2.*
lem, aut hypoſtaſim: ſed quotieſ *q.1.*
cunque aliqua duo uniuntur in ſuppoſito, de ſeinuicem in concretione prædicantur: ergo ſicut Deus nominat diuinam naturam in concretione, & homo ſimiliter, uidetur quod ibi ſit mutua prædicatio, ut dicatur Homo

Deus

Deus,& Deus homo. Item. Medium ꝙ optimè iungit extrema, ad utrunque extremorum comparatur ſecundùm habitudinem ſubiiciendi,& prędicandi: ſi ergo Chriſtus perfectus mediator eſt inter Deum, & hominem, ergo Deus,& homo talem habent habitudinem reſpectu eiuſdem: ſed quę talem habent habitudinem reſpectu eiuſdem dicuntur neceſſario de ſeinucem: ergo homo ꝓdicatur de Deo,& Deus de hoie.

Sed contra. Maior eſt unitas perſonarum diuinarum in diuina natura, quam ſit naturarum in Chriſto in una perſona: quia (ſicut dicit Bernar.) Illa unitas arcem tenet ſuper omnes unitates: ſed ratione unitatis naturę non conuenit dicere quòd una perſona ſit altera: ergo ratione unitatis perſonæ non conuenit dicere quòd Deus ſit homo,& quòd homo ſit Deus. Item. Magis conueniunt ea, quæ ſunt eiuſdem generis, & uniuntur in natura, & perſona, quàm quæ ſunt diuerſorum generum, & uniuntur in perſona tantum: ſed anima,& corpus ſunt in genere ſubſtantiæ, & uniuntur in uno homine, qui eſt eiuſdem naturę,& unius perſonę: diuinitas autem & humanitas non ſunt eiuſdem generis, nec uniuntur in unitatem naturę, ſed ſolum in unitatem perſonę: ergo cum hęc ſit falſa, Anima eſt corpus, & econuerſo: ergo & hæc Hõ eſt Deus, & Deus eſt homo. Item. Cum dicitur Deus eſt homo, aut homo prædicatur de Deo, & de Petro uniuocè, aut æquiuocè. Si uniuocè: ergo aliquid eſt uniuocum creatori,& creaturæ, quod eſt impoſſibile. Si æquiuocè; ergo non

Lib. 5. ad Eugen.

uidetur Chriſtus homo ad genus hominum pertinere, ex quo homo de ipſo, & aliis non dicitur uniformiter. Item. Cum dicitur Deus eſt homo, aut homo prædicatur per ſe, aut per accidens. Si per ſe:& quod prędicatur per ſe, dicitur de quolibet ſuppoſito: ergo quęlibet perſona diuina eſt homo. Si per accidens: ergo uidetur quòd aliquid accidat Deo, quod omnino falſum eſt, ſicut ꝓbatum eſt in Primo Lib. Item. Cũ dr̃ Deus eſt hõ, aut hõ prędicatur de Deo abſolutè, aut relatiuè. Si abſolutè; ergo dicit̃ de tribus, quia nomina abſoluta dicuntur de tribus (ſicut uult Augu.) & hęc dicuntur ſubſtantiam. Si ſecũdum relationem; ſed omne relatiuum dicitur reſpectu alicuius; ergo homo dicitur reſpectu alicuius: ſed hoc eſt planè falſum ergo non uidetur, quòd homo aliquo modo prædicetur de Deo.

Diſ. 26 dub. 5. literali.

Item. Si homo prædicatur de Deo, aut eſt in plus, aut ĩ minus, aut in ęque. Si ĩ minus: ergo quilibet hõ eſt Deus,& non conuertitur. Si in plus: ergo quilibet qui Deus eſt, hõ eſt. Si in ęque: ergo redit incõueniens. Item. Hoc nomen (Deus) aut ſupponit ꝓ perſona filii, aut nõ. Si ꝓ ꝑſona filii ſupponit, eadẽ rõne & ꝓ perſona patris; ergo ſi hæc eſt uera ꝓ pſona filii, Deus eſt hõ,& hæc pro ꝑſona patris, Deus non eſt hõ. Si uerò non ſupponit pro perſona filii; ergo cũ ĩ illa perſona facta ſit unio, prædicta locutio erit ſimpliciter falſa. Item. Plus diſtant Deus,& hõ; quam hõ,& non homo; ſed Deus nunquã facit, ꝙ hõ ſit non homo: ergo nõ uidetur, ꝙ poſſit facere nec ꝑ naturã, nec ꝑ

miraculum, quod hæc ſit uera, Deus eſt hõ. ITEM. Triplex eſt prædicã di modus. Quod enim prędicatur de altero, aut prædicatur per eſſentiam, aut per inhęrentiam, aut per cauſam. Cum ergo dr̃, Deus eſt homo, aut prædicatur per eſſentiã; & ſic Deus, & homo erit eiuſdem eſſentiæ, quod eſt impoſſibile. Aut per inhærentiam; & tunc accidit Deo eſſe hominem. Aut per cauſam: & tunc pari ratione poterit dici, quod Deus eſt lapis; quia ita eſt cauſa lapidis, ſicut & hominis: nullo ergo modo uidetur poſſe concedi, hominem de Deo poſſe prædicari.

RESOLVTIO.

Sicut unio Dei & hominis ſingularis eſt: ita prædicatio hominis de Deo ſingularis eſt: & catholicè in ſcola orthodoxorum fidelium libere ſubſtinenda.

RESP. Dicendum, quòd ſecundũ catholicam ueritatem, abſq; dubio neceſſe eſt concedere hominem eſſe Deum; & Deum hominem; pro eo quod duæ naturę ibi unitę ſunt in unã perſonam: quæ aũt in uno ſuppoſito uniuntur, neceſſariò de ſe inuicem prædicãtur, ſi accipiantur concretè, propter illam maximam, qua dr̃, Quæcunque uni, & eidem ſunt eadem, inter ſe ſunt eadem: per quam etiã fundari debet uirtus ſyllogiſmi expoſitorij, quod probat Philoſophus in Libro Priorum, ea. ſ. quæ dicuntur de uno, & eodem prædicari de ſeinuicẽ. Si ergo unus eſt Christus, qui eſt Deus, & homo, neceſſariò oportet cõcedere, deũ eſſe hominem, & hominem eſſe Deum. Et hoc quidem atteſtanẽ Sanctorum auctoritates, & communiter fatentur doctores Theologici. De modo uerò prædicadĩ diuerſimodè ſentiunt. Quidam. n. dicere uoluerunt, quòd hæc prædicatio non ſit in recto, ſed in obliquo, ut ſit ſenſus. Deus eſt homo, id eſt, Deus habet hominem. Et hic modus dicendi relabitur ad tertiam opinionẽ, quæ dixit, hominem prædicari de Deo ſecundùm habitum, quæ etiam ſuperius improbata eſt. Manifeſtũ etiam eſt, quod illud non eſt ſufficienter dictum; quia ſi diceretur deus eſſe homo, id eſt habens hominẽ, eadem ratione diceretur caro; quia habet carnem: & pes, quia habet pedem. Ideo alii dicere uoluerũt quod talis prędicatio eſt in recto; uerumtamen nec eſt prædicatio formalis, nec cauſalis, nec accidentalis, ſed per identitatem: & ſenſus eſt. Deus eſt hõ. i. Deus eſt ille, qui eſt homo: ille autem qui eſt homo: id eſt filius Dei, de Deo prædicatur per prædicationem identitatis. Sed nec adhuc illud plenè ſoluit; quia quælibet implicatio claudit in ſe prædicationem aliquam; & ideo cum dicitur Deus eſt ille, qui eſt homo, adhuc contingit quærere de illa implicatione, quæ eſt ex parte prædicati, ad quam prædicationem habet reduci: & tunc uel oportet ire in infinitum implicando, uel oportebit recurrere ad alium modum prędicandi. Et propterea eſt tertius modus dicendi, ut cum dicitur, Deus eſt homo, hic eſt ſingularis modus prædicandi. Non enim eſt talis prædicatio per eſſentiam, nec per cauſam, nec per inhęrẽtiam: ſicut oſtendebat ratio ultima, ſed eſt prædicatio per unionem. Ideo enim homo prædicatur de Deo: quia unitur ei in unitatem perſo-

Lib. 1. Prior. trat. 3. cap. 1.

Contra hãc inſurgit Sco. di: praſẽ. q. 1. ibi Tertio uidẽdũ

ne; & qm̃ hæc unio eſt ſingularis, nó eſt mirũ ſi ſingularẽ modũ exigit prædicandi; & per hoc patet illud quod ultimo quærebatur: q̃ talis prædicatio non reducitur ad alios modos p̃dicandi conſuetos, habet tamen in ſe ueritatem: ſicut oſtendunt rationes ad hanc partem inductæ.

Ad illvd, quod, uerò opponitur, q̃ propter unionem in natura una perſona non prædicatur de alia, quamuis illa unio ſit excellentior; ergo ſic & in propoſito. Dicendum, q̃ non ſequitur. Vnitas enim trinitatis maior eſt quantum ad rationem ſimilitudinis, & conformitatis, non autem quantum ad rationem mutuę prędicationis: pro eo q̃ illla quæ cõueniunt in una natura, non prædicantur de ſe ita mutuo; ſicut illa q̃ cõcurrunt in unam perſonã: p̃ eo quòd natura dicit quid cõmune, hypoſtaſis dicit ſuppoſitum p̃prium: conſequentia autem affirmatiua tenet ab inferiori ad ſuperius, non econuerſò. Vnde cuicunque ſubijcitur iſte terminus Homo, poteſt ſubijci & ille terminus Animal: ſed econuerſo nõ ſequitur, de quocunq; prædicatur animal, prædicatur & homo; ibi eſt enim conſequens. Ideo quando una hypoſtaſis ſubiicitur duobus, neceſſe eſt illa ſibiinuicem ſubiici, & ſic per conſequens prædicari. Quando autem una natura dr̃ de pluribus, non eſt neceſſe illa de ſeinuicem prædicari. Ad illvd, quod obiicitur, q̃ aĩa, & caro concurrunt in unam perſonã & naturam, non tamen prædicantur de ſeinuicem mutua prædicatione. Dicendum, quòd non eſt ſimile duplici ex cauſa. Primò q̃ dem: quia concurrunt in unitatẽ naturæ, atque perſonæ tanquam partes conſtitutiuæ, quarum non eſt prædicari de toto, nec per conſequens de ſeinuicem: non ſic diuina natura, & humana, ſicut in p̃cedentibus uiſum eſt. Alia eſt ẽt ratio: quia anima, & caro ſignificant partes cõſtitutiuas in abſtractione: Deus autem, & homo non in abſtractione, ſed i cõcretione ſignificãt: & hac de cã poſſunt de ſeinuicem dici: quamuis in abſtractione de ſeinuicem non prædicetur. Hęc enim eſt falſa: Deitas eſt humanitas, ſicut hęc, Caro eſt anima, quãuis iſta ſit uera, Caro eſt animata. Intelligatur tamen ſanè quod dictũ eſt, homo ſignificari in concretione; concretio enim p̃priè dicta reperitur in terminis accidentalibus. Ad illvd, quod opponitur, q̃ ſi homo prędicatur de Deo, aut prædicatur de deo uniuocè, aut æquiuocè. Dicendum, quòd propriè nec uniuocè nec æquiuocè. Non æquiuocè; quia non eſt diuerſa hominis ſignificatio ſecundùm quòd dicitur de Deo, & de Martino. Vniuocè non: quia & ſi homo retineat eandem ſignificationem, cum dicitur de deo, & de Petro: alio tamẽ modo comparatur ad Petrum, & Paulum, alio modo ad deum. Ad Petrum comparatur prædicatione formali, & eſſentiali; ad Deũ uerò in unione perſonali; ideo ad neutrum prædictorum modorum poſſunt illæ duæ prædicationes plenariè reduci: licet aliquid poſſit ibi reperiri de uno prędictorum modorũ, aliquid de alio. Ad illvd, quod obiicitur, quòd cum dicitur, Deus eſt homo, aut prædicatur per ſe, aut p̃ accidens.

Dicendum, q; neutro modo acci piendo proprie per accidens. Per ſe (inquã) non prdicatur, cũ non ſit eſſentialis habitudo unius ad alterum. Per accidens non prędicatur, quia unum non eſt accidẽs alterius. Nec illud eſt inconueniens; quia talis modus prædicandi ſub prædicta diuiſione non habet comprehendi. Poſſet tamen dici q; uniri humanę naturæ ex parte Dei non dicit accidens, ſed ex parte naturæ aſſumptæ. Vnde quodãmodo talis prædicatio poſſet dici per ſe, quodammodo per accidens. Per ſe, comparando diuinam naturam ad perſonam, in qua eſt unio, de qua per ſe prædicatur. Per accidens poſſet dici, humanam naturam comparando ad perſonã, cui habet uniri ꝑ grãm.

Ad hæc alludit Sco. di. præſen. q. 1. ibi. Quarto uidẽdũ & ibi. Quinto

AD ILLVD, q; quęritur, utrum homo prædicetur abſolute, uel relatiuè. Dicendũ, quòd dici relatiuè eſt dupliciter, uel relatione implicita, uel explicita. Cum ergo dicitur Deus eſt homo, homo prędicatur de Deo quodammodo abſolutè, quodammodo relatiuè. Abſolutè quantum ad priuationem relationis intrinſecæ: relatiue quantum ad poſitionem relationis extrinſecæ. Eſt enim ſenſus, Deus eſt homo id eſt Deus eſt humanæ naturæ unitus unitate perſonæ, ratione cuius homo de deo, & deus habet dici de homine. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd ſi prædicatur homo de deo, aut prædicatur in plus, aut in minus, aut in æque. Dicẽdum, quòd quoddam eſt genus prædicationis, in quo prędicatum, & ſubiectum ſe habent ut excedentia, & exceſſa. Vt cum dicitur homo eſt albus; & ſic eſt in propoſito. Nã & ſi homo dicatur de aliquo ſuppoſito dei; non tamen dicitur de quolibet, nec econuerſo: ſicut non omnis homo eſt albus, nec omne album eſt homo. AD ILLVD, quod opponitur, quòd ſicut hęc eſt uera ꝓ perſona filii, Deus eſt homo, ita hæc pro perſona patris eſt uera, Deus nõ eſt homo. Dicendum, quòd non eſt ſimile; quia ſicut in Primo Libro dictum fuit, iſte terminus (deus) partim habet naturã termini cõmunis propter ſuppoſitorũ pluralitatem, partim naturam termini diſcreti propter formam immultiplicabilem, ſcilicet diuinitatẽ. Et ideo quia naturam habet termini communis, locutionem poteſt reddere ueram pro uno ſuppoſito; quia uerò naturam habet termini diſcreti; ideo non refert ſi pręponatur, uel poſtponatur ei negatio: unde in negatiua negãt pro omnibus ſuppoſitis, quamuis in affirmatiua poſſit reddere locutionem ueram pro uno ſolo: & ideo hęc eſt falſa, Deus non eſt homo: quia prędicatum remouetur non tantum pro patre, ſed etiam pro filio; ex hoc neceſſario ſequitur, quod affirmatiua ſibi oppoſita ſit uera, hæc ſcilicet, Deus eſt homo. Vnde ſi quęratur quanta eſt iſta propoſitio, Deus eſt homo. Reſpondendum eſt, quod partem habet naturę indefinitę, partem naturę ſingularis; & hoc propter naturam termini ſubiecti. Si uero quęratur, in qua materia ſit, utrum in naturali, remota, uel in contingenti. Dicendum, quod in materia contingenti; quia prędicatum, & ſubiectum ſe hẽnt, ut excedentia, & exceſſa, & ſic eſt in propoſito. Et licet prę dicta

Diſt. 4. q. 4.

Qõ collater.

dicta propoſitio reduci habeat ad materiam illam: ſapit tñ aliquid de materia naturali propter hoc; quia quamuis illæ naturæ quantum eſt de ſe, ſint ad inuicem diſparatę: per gratiam tamen unionis ſunt coniunctæ, & quaſi naturales factæ.

QVAESTIO II.

An hæc propoſitio admittenda ſit. Deus factus eſt homo?

VTRVM hæc ſit admittenda. Deus factus eſt homo. Et ꝙ ſic, uidetur Ioan. Verbum caro factum eſt: ſed caro (ut dicit Aug.) *Cap. I.* non ſtat ibi pro parte, ſed pro toto homine: ergo ſi hæc eſt uera, Verbum Dei factũ eſt caro; multò magis hæc erit uera, Deus factus eſt homo. ITEM. In ſymbolo Incarnatus, & homo factus eſt. ITEM. Aug. Tanta fuit illa unio, *Li. I. de Trin. c. 13.* quod faceret hominem Deum, & Deum hominem: ergo ſi unio illa fecit Deum eſſe hominem, cũ omnis actiua inferat ſuam paſſiuam, ergo Deus factus eſt homo. ITEM. Poſt incarnationem Deus eſt homo, & ante incarnationem non erat homo, ſed quicunque modo eſt homo, & prius non erat homo, eſt factus homo: ergo ſi Deus eſt homo, Deus eſt factus homo. ITEM. Idem eſt humanari quòd hominem fieri: & hæc ſimpliciter conceditur, Deus eſt humanatus; ergo ſimpliciter concedum eſt, deus eſt homo factus.

Colligitur ab Ariſto. & Auer. 6. phy. 52 & 8. phy. 69

SED CONTRA. Mutatum eſſe eſt ſuperius ad factum eſſe; ſed hæc ſimpliciter eſt falſa, Deus eſt mutatus: ergo & illa, Deus factus eſt homo. ITEM. Factum eſſe pręſupponit fieri: & fieri ponit imꝑfectionem; ergo de quocunque eſt dicere factum eſſe, eſt dicere imperfectionem: ſed hoc dicere de Deo eſt falſum; ergo & iſta eſt falſa, Deus factus eſt homo. ITEM. Quandocunque dicitur, hoc fit illud: terminus factionis habet rationem complementi reſpectu eius, circa quod fit: ut cũ dicitur, homo fit albus, notatur albedo eſſe complementum hominis; ergo cum dicitur, Deus fit homo, notatur fieri complementum Dei: ſed falſum eſt quòd homo aliquod complemẽtum Deo tribuat: ergo prædicta locutio ſimpliciter erit falſa. ITEM. Adiectiuum ponit rem ſuã circa ſuum ſubſtantiuum: ſed hoc adiectiuum, (factus) cum cadit circa ſubiectum, & prædicatum, potius adiacet ſubiecto, quã prædicato: quod patet; quia dicitur, uerbum eſt factum caro: ergo iſtę termiuus (factus) ponit circa diuinum ſuppoſitum rem ſuam; ergo prædicta locutio nominat aliquam factionem circa Deum; ſed hoc eſt falſum, cum nulla circa deum poſſit eſſe factio, uel innouatio: ergo falſa erit prædicta locutio. ITEM. Quandocunque prædicatur aliquid de aliquo cum determinatione nõ diminuente, poteſt prædicari ſimpliciter: ſed iſte terminus homo non diminuit de ratione eius, quòd eſt factus; ergo ſi hæc eſt uera, deus eſt factus homo; hæc erit uera, deus eſt factus, ſed hoc eſt contra ſymbolũ, qđ dicit: ꝙ nec ſit factus, nec creatus, ſed genus.

Reſo-

RESOLVTIO.

Iuxta varium intellectum tum recipi, tum reijci poteſt iſthæc propoſitio.

RESPON. Dicendum, ꝙ cũ quæritur de hac locutione, Deus factus eſt homo (iuxta illud, qđ conſuetum eſt) prędicta locutio multipliciter eſt diſtinguenda: ex hoc quòd hoc participium põt ponere rem ſuper totũ, uel circa alterum extremum abſolutè, uel circa unum extremum in comparatione ad alterum. Si ponat rẽ ſuã, ſcilicet ipſam factionem ſuper totũ, uera eſt locutio: & eſt ſenſus. Deus factus eſt homo. i. factũ eſt, ut Deus eſſet homo: & hoc quidẽ factũ fuit in opere incarnationis. Si aũt ponat rem ſuam circa alterum extremorum abſolute, ut ponte circa prædicatum tunc eſt ſenſus. Deus factus eſt homo. i. Deus eſt homo, qui quidem factus eſt, ſiue productus: & hoc quidem uerum eſt. Si aũt ponat rem ſuã circa unum extremũ in comparatione ad alterum, ſic eſt ſenſus. Deus factus eſt homo. i. Deus fecit ſemetipſum hominẽ per humanitatis aſſumptionem, ſicut homo facit ſemetipſum doctũ per doctrinæ acquiſitionem. Et primus quidem ſenſus eſt uerus, & conſuetus ſecundum ſenſum communẽ: non tamen eſt ſecundum locutionum uirtutẽ: quia hoc participiũ, quod eſt (factus) cum ſit maſculini generis, & adiectiuum adiectiue tantum, nõ poteſt ponere rem ſuam circa copulatum: ſed neceſſario ponit, quantum eſt de uirtute ſermonis, circa ſubiectum, uel circa prædicatum. Secundus autem ſenſus eſt quidem uerus, & haberi põt per ſermonis uirtutem, & proprietatem: eſt tñ præter uſum communem. Cum enim dicimus, quod Deus factus eſt homo, non uolumus dicere ꝙ deus ſit homo, qui ꝓductus ſit, ſed uolumus exprimere ipſam incarnationem, ſiue unionem diuinæ naturæ ad humanam. Tertius uero ſenſus habetur & ſecundum uſum communẽ, & ſecundum locutionis proprietatem: habet tamen in ſe aliquid ꝓprietatis, & aliquid improprietatis. Et hoc patet: qa cũ dicitur, ille factus eſt bonus, uel huiuſmodi, hoc participium (factus) tria importat, uidelicet añceſſionem ex parte ſubiecti, & inceptionem ex parte prædicati, & transmutationem ex parte utriuſque. Quãtum ex ui ſermonis, pro eo ꝙ factum eſſe implicat fieri: in propoſito autem eſt reperire anteceſſionem ex parte ſubiecti, & inceptionem ex parte prædicati, ſed non eſt reperire transmutationem in ſuppoſito Dei: & ideo (factus) hic cadit à propria ſignificatiõe q̃tũ ad tertiam conditionem; nec importat transmutationẽ, ſed unionẽ: nec ſignificat, ꝙ filius Dei ſit ſuppoſitum transmutationis, cum dicitur Deus factus eſt homo, ſed ꝙ eſt ſuppoſitum naturæ factæ, & ſibi unitæ. Licet ergo prædictus ſermo quocunque modo accipiatur, aliquam hẽat improprietatẽ: quia tamen ueritatem habet, nihilominus recipitur: qa in expreſſione fidei noſtrę magis conſideratur ſermonis ueritas, q̃ ſermonis congruitas: ea. n. quę ſunt fidei noſtræ (ut dicit Aug.) melius intelligimus, q̃ proferamus. Vñ Greg. dicit, quòd excelſa Dei balbutiendo reſonamus. Concedendus eſt ergo ſermo prædictus, & rationes

quæ

Refragatur his Sco. in 4. di. 7. q. 2. & eius ſententia ſtat in hoc, qđ talis propoſitio, pro ut eſt una propoſitio d tertio adiacentes abſolutè vera eſt: pro ut aũt eſt de 2. adiacente, pœnitus falſa eſt.

Redarguitur à Scot. ubi ſupra. Ibi. Et qđ aliqui dicunt.

quæ hoc oſtendunt: quia ueritatem aſtruunt.

AD ILLVD, quod obiicitur primò in cõtrarium, quòd mutatum eſſe eſt ſuperius ad factum eſſe. Dicẽdum, quòd uerum eſt ſecundum quòd factum eſſe, & fieri accipitur propriè: hoc autem eſt, cũ dicit tranſmutationẽ circa ipſum ſuppoſitum: non ſic autem eſt in propoſito, pro eo ꝙ in incarnationis opere factum eſt, ut Deus ſit homo, non ſecundum aliquam trãſmntationem factam in Deo, ſed ſecundùm tranſmutationem factam in altero extremo. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ factum eſſe præſupponit fieri, & fieri dicit imperfectionem. Dicendum, quòd fieri dicit imperfectionem circa illud, qđ dicit mutationẽ, i præſenti aũt non dicit circa Deũ mutationem, nec imperfectionẽ, ſed ſolùm circa hominem: nec circa illum ponit imperfectionem præcedentem tempore, ſed natura: quia ibi ſimul eſt fieri, & factum eſſe. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ terminus factionis eſt cõplementum. Dicendum, ꝙ illud uerum eſt, quãdo illud, quod notatur fieri circa principium, uel ſuppoſitum, facit aliquam innouationem ſecundum aliquã proprietatem abſolutam: non ſic autem eſt in propoſito: quia (ſicut iam dictum eſt) ex parte Dei non dicit niſi habitudinem unionis. AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ factus, cum ſit participium, ponit rem ſuam circa ſubiectum, ut cũ dicitur, Verbum eſt factum caro. Dicendum, ꝙ & ſi trahat nomen a ſuppoſito: tamen quia non reſpicit ipſum abſolutè, ſed in relatione ad prædicatum: ideo non eſt neceſſe ꝙ ponat circa ipſum aliquod abſolutum. Ideo ad ueritatem ſufficit, quòd circa ſubiectum ponatur anteceſſio, & unio reſpectu prædicati. Et hoc quidẽ reperitur in propoſito. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ille terminus homo, non diminuit de ratione huius, quod eſt factus. Dicendum, quòd uerum eſt: nõ tamen licèt inferre. Eſt factus homo: ergo eſt factus: non propter diminutionem, ſed propter denominationis mutationem. Non enim ſequitur, Ille eſt albus monachus, ergo eſt albus: nõ quia diminuat de ratione eius, quòd eſt albus; ſed quia aliter denominat albũ, cum dicitur cum adiuncto, aliter cum dicitur abſolutè; ſic etiam in propoſito intelligendum eſt, ut patet hoc inſpicienti.

QVAESTIO III.

An hæc concedenda ſit. Homo factus eſt Deus.

VTRVM hæc ſit concedenda. Homo factus eſt Deus. Et ꝙ ſic uidetur. Primò auctoritate Auguſt. *Lib. 1 de Tri. cap. 13. circa initium.* Talis fuit illa unio, ut faceret Deũ hominem, & hominem Deũ: ergo ſi fecit hominẽ Deũ: hõ ergo factus eſt Deus. ITEM. Homo eſt Deus, & ante incarnationem non fuit Deus, & incarnatio eſt Dei operatio: ergo per incarnationem hõ factus eſt Deus. ITEM. Sicut eſt uera. Deus factus eſt homo; ita eius conuerſa, Homo factus eſt Deus: ergo pari ratione ſicut hæc eſt uera, Deus factus eſt homo: hæc erit uera, Homo factus eſt Deus. ITEM. Hominem eẽ Deum, eſt uerum, aut eſt uerum ueritate æterna, aut ueritate temporali. Si ueritate æterna; ergo ab æterno uerum fuit dicere

cere hominem eſſe Deũ: ſed hoc eſt falſum:ergo &c. Si ueritate tẽporali:ergo hominem eſſe Deum eſt temporale: & omne tale eſt factum: ergo factum eſt Deum hominem eſſe: ergo homo factus eſt Deus.

SED CONTRA. Subiectum fieri ſe habet per modum ſubſtantificantis etiã præcedentis ipſum terminum: ſed homo reſpectu Dei neutro modo ſe habet: ergo hæc eſt falſa ſimpliciter, Homo eſt factus Deus. ITEM. Cum dicitur. Homo factus eſt Deus, aut homo tenetur ratione ſuppoſiti, uel ratione formæ. Ratione formæ nõ: quia non prædicatur Deus de homine rõne formæ: ſi ergo eſt uerum, intelligitur ratione ſuppoſiti, uel hypoſtaſis: ſed hypoſtaſis illa eſt hypoſtaſis filii Dei, & illa eſt æterna: ergo de illa eſt falſum ſimpliciter dicere, ꝙ homo ratione illius ſit factus Deus. ITEM. Quia Deus factus ẽ homo, Deus eſt homo nouus; ergo a ſimili ſi homo factus eſt Deus, homo eſt Deus nouus, ſiue recens; ſed hoc eſt impoſſibile:ergo &c. ITEM. Communicatio eſt idiomatum: ergo ſi homo factus eſt Deus, Deus eſt factus Deus: ſed hæc eſt falſa: ergo & prima.

RESOLVTIO.

Si intelligatur, Hõ factus eſt Deus, id eſt, qui priùs erat homo, factus eſt Deus poſterius. admitti poteſt: Sed ſi intelligatur, quòd homo ſit Deus, qui factus eſt? nequaquam.

RESPON. Dicendum, quòd prædicta locutio, qua dicitur, Homo factus eſt Deus, diſtingui habet per hunc modũ, quo diſtincta eſt prædicta, Deus eſt factus homo: ex eo quòd res huius participij (factus) poni poteſt circa totum, uel circa prædicatum, uel circa utrũque extremum. In primo ſenſu locutio eſt uera, & eſt ſenſus, Homo factus eſt Deus, ideſt factum eſt, ut homo eſſet Deus: & hoc quidem uerum eſt. Si autem determinat prædicatum, ſenſus eſt. Homo eſt Deus, qui factus eſt: & hoc quidem falſum eſt. Si autem cadat circa utrunque extremum, & dicat ordinem ſubiecti ad prædicatum; tunc eſt ſenſus. Homo factus eſt Deus, ideſt, qui priùs erat homo, factus eſt Deus poſterius: & hoc quidem adhuc falſum eſt; quia eſſe hominem nunquàm anteceſſit in illo ſuppoſito eſſe Deum, nec diuinum eſſe aliquatenus inchoatur. Et ſic patet, quòd ſi iſta locutio aliquomodo poſſet concedi in primo ſenſu: in duobus tamen aliis concedi non poteſt, nec debet, Homo factus eſt Deus. Vnde hæc magis eſt impropria, Homo factus eſt Deus, quã hæc, Deus factus eſt homo: & rariùs inuenitur ſcripta. Si tamen alicubi legatur, uel inueniatur; tunc ſecundũ primum ſenſum eſt ſemper accipienda.

ET PER HOC patent obiecta ad utranque partem inducta. Vnde rationes, quæ ad primam partem inducuntur, procedunt ſecundum primã uiam: aliter enim non concluderent, ſicut patet. RATIONES VERO ad aliam partem inductæ ſecundum alias duas uias procedunt; uidelicet prout participium cadit inter extrema, uel prout determinat prædicatum; ſicut patet aſpicienti.

A

AD ILLVD tamen, quod ultimò obiicitur de communicatione idiomatum. Dicendum, quòd cum dicitur, quòd unio illa facit communicari idiomata; dicendum: quòd ab hac generalitate excipiuntur illa nomina, quæ important unionem. Vnde non ſequitur, Diuina natura aſſumpſit humanam naturam: ergo homo aſſumpſit humanam naturam; ſic nec & in propoſito ſequitur. Cũ enim dico hominem eſſe factum Deum, dico hominem eſſe Deo unitum: & tale idioma Deo non communicatur per unionem; pro eo quod ipſa unio inter unibilia importat diuerſitatem, & diſtinctionem, & eam pręſupponi oportet ad idiomatum communicationem: & ideo talia idiomata unionem importantia, non ſunt communicabilia. ET PER HOC reſponderi poteſt ad ultimum obiectum, & ad conſimilia.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An hæc propoſitio admittenda ſit, Filius Dei eſt prædeſtinatus?

CONSEQVENTER quãtùm ad ſecundum articulum eſt agẽdum de locutionibus exprimentibus unionis prędeſtinationem. Et circa quærunt tria. Primo, utrum hæc ſit concedenda, Filius Dei eſt prædeſtinatus. Secundò quæritur de hac, Filius Dei eſt prædeſtinatus eſſe homo. Tertiò uerò, quæritur de hac, Homo prædeſtinatus eſt eſſe filius Dei. &c.

VTRVM filius Dei ſit prædeſtinatus. Et quòd ſic uidetur. Hæc conceditur. Filius Dei eſt homo; ſed omnis homo aut eſt præſcitus, aut prædeſtinatus; ſed filius Dei non eſt homo præſcitus, ergo prædeſtinatus. ITEM. Exceptis uocabulis importantibus unionem, neceſſe eſt eſſe idiomatum communicationem: ſed uocabulum prędeſtinationis unionem non importat, quantum eſt de ſe: ergo cum ille homo ſit filius Dei; neceſſariò ſequitur, ꝙ filius Dei ſit prædeſtinatus ITEM. Magis repugnat temporale æterno, quàm æternum æterno: ſed eſſe prædeſtinatum dicit quid æternum, eſſe conceptum & natum quid temporale: ſed hæc conceditur, Filius Dei eſt natus de uirgine: ergo & hæc filius Dei eſt prædeſtinatus. ITEM. Mitti nõ conuenit alicui niſi ex tempore, pro eo, quòd effectum dicit temporalem: ſed iſta ſimpliciter conceditur, Filius Dei eſt in carnem miſſus: ergo multò magis iſta cõcedi debet. Filius Dei eſt prædeſtinatus. ITEM: Prædeſtinatio non eſt aliud, quàm præparatio gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro: ſed filio Dei Chriſto collata fuit gratia, & gloria in tempore, & præuiſa ſibi conferri ab æterno: ſed cui cunque conuenit diffinitio, conuenit, & diffinitum: ergo neceſſe eſt filium Dei concedere eſſe prædeſtinatum. ITEM. Hæc eſt uera, Filius Dei eſt prædeſtinatus ſecundum quòd homo: ſed iſta determinatio (homo) non diminuit aliquid circa ſubiectum: ergo ipſa ſubtracta, licet inferrre filiũ Dei ſimpliciter eſt prædeſtinatũ: cum ergo

ad uerum non ſequatur niſi uerũ, uidetur quòd locutio prædicta. ſ. Filius Dei eſt prędeſtinatus, tan quam uera ſit concedenda.

Ex 2. Prio. c. 2. et ex 1. Poſt. 28.

Sed contra. Origenes, Prædeſtinatur, qui nondum eſt: hæc uerba dicuntur propter illos, qui in unigenitum Dei impietatem loquuntur. Putant enim eum inter illos connumerandum eſſe, q antequã fierent, prędeſtinati sũt, ut eſſent: ergo impium eſt dicere filium Dei eſſe prædeſtinatum.

Origenes ſup 1. c. ad Ro. c. 3

Item. Super illud. Rom. Et quos pdeſtinauit, hos & uocauit, Glo. Prædeſtinauit non exiſtentes; uocauit autẽ auerſos: ſi ergo prædeſtinatio eſt nõ exiſtentis, & filius Dei ſemper exiſtit, nunquam uidetur prædeſtinatus eſſe. Item. Prædeſtinatio de ratione nominis dicit anteceſſionem prędeſtinantis ad prædeſtinatum: ſed filium Dei nihil antecedit, cum ſit æternus; ergo nullo modo conuenit ei inter prędeſtinatos connumerari. Item. Nullus ſemetipſum prædeſtinauit. Sicut enim alius eſt, qui creatur; alius eſt, q creat: ſic & qui prædeſtinat, & qui prædeſtinatur. Sed omnes quotquot prædeſtinantur, a filio Dei prædeſtinantur: ergo iſta nullatenus quidem eſt concedenda, Filius Dei eſt prædeſtinatus.

RESOLVTIO.

Tametſi hæc concedatur, Chriſtus abſolutè, uel Chriſtus inquantum homo eſt prædeſtinatus: non tamen hæc admittitur. Filius Dei eſt prædeſtinatus, propter triplicem repugnantiam, quã includit.

Respon. Dicendum, quòd quamuis hæc ſit concedenda, Chriſtus eſt prædeſtinatus, pro eo q Chriſtus nominat hypoſtaſim in duabus naturis: & hæc, Chriſtus eſt pdeſtinatus inquantum homo ratione determinationis adiunctæ; hæc tamen non recipitur communiter, Filius dei eſt prędeſtinatus. Et ratio huius eſt propter repugnantiam intellectuum, quæ quidem inuenitur inter ſubiectum, & prædicatum. Reperitur autem ibi triplex repugnantia. Nam uocabulum (prædeſtinatus) circa pdeſtinatum tria importat, uidelicet habitudinem effectuum reſpectu cauſæ, acceptationem per donum gratiæ, & inchoationem quãtum ad eſſe naturæ. Et primum intellectum habet, quia deſcendit à uerbo paſſiuo. Secundum uerò intellectum habet, quia deſcendit ab actu, dicente ordinationem ad finem. Tertium intellectum habet, quia componitur a præpoſitione dicente anteceſſionem; ſicut ab hac præpoſitione Præ. Ecõtra filius dei dicit illam perſonã, ut cauſam, non ut effectum: Dicit etiam illam perſonam, prout competit illi filiatio per naturam, nõ per gratiæ donum. Dicit etiam illam perſonam, ut æternam, non ut habẽtem initium: & ſic expreſsè eſt repugnantia intellectuũ inter ſubiectum, & prædicatum. Et poteſt iſta repugnantia reduci ad triplex genus oppoſitionis, uidelicet contradictionis, contrarietatis, & relationis. Et propter hanc triplicem repugnantiam non admittunt Magiſtri prædictam locutionem. Vnde cõcedendæ ſunt rationes, quæ fiunt ad partẽ iſtam.

Ad illvd, qđ obiicitur in cõtrarium. Primò quòd hęc conceditur, Filius Dei eſt homo. Dicendum, q non eſt ibi repugnatia intellectuũ; immo potius conſonã

tias

tia: homo enim nominat naturam habilē ad unionē: nō ſic aūt hoc ꝑdicatū, Prædeſtinatum. Et ideo nō ſequitur ex hoc, quòd ſi filius Dei eſt homo; quòd propter hoc ſit præſcitus, uel prædeſtinatus; niſi addatur ei, ſecundum quòd homo. AD ILLVD, quod obijcitur: quòd communicatio idiomatum eſt in oībus, exceptis nominibus unionē importantibus. Dicendum, quòd non ſolū ſunt illa excipienda nomina ſed etiam uocabula illa, ex quibus cōſurgit intelleᶜtuum repugnātia: & tale eſt uocabulum Prædeſtinationis, & conſimilia, ſicut meliùs manifeſtabitur infra Diſtin. 11. ubi quæritur, utrum hæc ſit concedenda: Filius Dei ē creatura. AD ILLVD, uerò, quod obiicitur; quòd magis repugnat temporale æterno, quam æternum æterno. Dicendum, ꝙ uerum eſt de eo, ꝙ eſt pure æternum. De eo autem, quod eſt ſic æternum, quòd de ſuo primario intellectu dicit, & notat aliquid temporale, non habet ueritatem; maximè quando ſic importat illud temporale, quod directè habet oppoſitionem ad eternum, ſicut eſt hoc participiū Prædeſtinatus. AD ILLVD, quod obijcitur de miſſione, quòd quāuis ſit temporale: tamen cōceditur filius Dei eſſe miſſus. Dicendū, ꝙ non eſt ſimile; quia & ſi (mitti) dicat quid temporale: tamen illud temporale non dicitur poni circa diuinam perſonam, ſed circa aliquid creatum. Circa uerò diuinā perſonam ponit ſolam emanationem: ſed prędeſtinatio circa ipsū prædeſtinatū triplicem ponit intellectum; qui repugnat perſonę æternæ: & ideo quāuis ſanè poſſet concedi, Filius Dei eſt miſſus: non tamen ſanè poteſt cōcedi, Filius Dei eſt prædeſtinatus. AD ILLVD, quod opponitur, quòd filio Dei præparata fuit gratia in præſenti, & gloria in futuro. Dicendum, quòd & ſi Chriſto præparata fuit gratia ratione humanæ naturæ, non tamen ratione diuinæ. Et ideo ſicut prima locutio, negatur cū dicitur, Filius Dei eſt prædeſtinatus, niſi addatur determinatio; ſecundum quam, & ratione cuius attendatur ipſa prædeſtinatio: ſic neganda eſt alia locutio, in qua ponitur prædeſtinationis diffinitio, niſi addatur hæc determinatio, ſecundum quòd homo. AD ILLVD uerò, quod obiicitur, quòd hæc determinatio (ſecundum quod homo) non diminuit. Dicendum, quòd quamuis non diminuat de ratione prædeſtinationis: facit tamen quòd prædeſtinatio ponit rem ſuam circa hypoſtaſim Chriſti ratione humanæ naturæ, nō ratione diuinæ: & ſic tollit repugnātiā intellectuū. Cum autē ſimpliciter infertur, & dicitur, Filius Dei eſt prædeſtinatus; cum filius Dei denominet ꝑſonam Chriſti ſecūdum diuinam naturam tantùm, eſt ibi repugnātia intellectuum. Et ideo non tenet ille proceſſus: nō quia ibi eſt paralogiſmus ſecundum quid, & ſimpliciter; ſed quia ibi eſt paralogiſmus ſecūdū accidens. Quod enim conuenit Chriſto ratione humanę naturæ, eſt extraneum ei ratione diuinæ.

QVAESTIO II.

An hæc vera ſit. Filius Dei prædeſtinatus eſt eſſe homo?

VTRVM illa ſit uera, Filius Dei prędeſtinatus ē eſſe hō?

Et quòd ſit uera, uidetur. Primò per Magiſtrum in litera, qui dicit eam ſecundum quamlibet trium opinionum eſſe concedendam. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione; Tantum repugnat, uel amplius filio Dei hominé fieri, quã tum prædeſtinari: ſed hæc conceditur, Filius Dei eſt factus homo: ergo & hæc, Filius Dei eſt prædeſtinatus eſſe homo. ITEM. Prophetia illa, qua dicitur. Ecce uirgo concipiet; dicitur eſſe prophetia prædeſtinationis: ergo quòd uerbum caro fieret, ſicut ex tempore fuit prophetatum, & impletum; ita & ab æterno prædeſtinatum: ergo ſicut ex tempore factus eſt homo; ita & ab æterno prædeſtinatus eſt eſſe homo. ITEM. Filius Dei eſt homo aut per gratiã, aut per naturam. Non per naturam: ergo per gratiam: ſed omnis gratia, quæ datur alicui ex tempore; præordinata fuit, & præparata ab æterno: ſed hoc non eſt aliud, q̃ prædeſtinari: ergo uidetur, quòd hæc, Filius Dei eſt prædeſtinatus eſſe homo, ſit concedenda.

Iſa. 7.

SED CONTRA. Prædeſtinatio eſt reſpectu gratiæ, & gloriæ, non reſpectu naturæ: ſed eſſe hominé dicit, prædicatum naturale, non donum gratuitum: ergo reſpectu illius nullus debet dici prædeſtinatus. ITEM. Neceſſariò ſequitur, Iſte prædeſtinatus eſt habere gratiam, & gloriam: ergo eſt prædeſtinatus: ergo ſimiliter ſequitur, Filius Dei eſt prædeſtinatus eſſe homo: ergo eſt prædeſtinatus: ſed hæc eſt negãda, Filius Dei eſt prędeſtinatus, † ſicut oſtenſum eſt ſupra: ergo, &c. ITEM. Prædeſtinatio dicit anteceſſionem non ſolũ reſpectu termini, ſed etiã reſpectu prædeſtinati: ſed quamuis diuina præuiſio præceſſerit humanam naturam: non tamen præceſſit diuinam perſonam: ergo ſiue dicatur abſolutè, ſiue reſpectu humanæ naturæ; negandum eſt filiũ Dei eſſe prædeſtinatum: ergo falſa eſt prædicta locucio, ſcilicet, Filius Dei prædeſtinatus eſt eſſe homo: quare neganda, & reijcienda eſt. ITEM. Quicumque prædeſtinatur, ad aliquod donum gratuitũ præparatur: ſed filius Dei cum factus eſt homo, nulla fuit facta gratia illi perſonæ filij Dei, ſed ſolummodo generi humano: ergo uidetur, quòd nullo modo filio Dei competat iſta prædeſtinatio.

† Qõ. immediatè præcedéti.

RESOLVTIO.

Iſthæc propoſitio, ſi importet anteceſsionem, vel reſpectu prædicati vel totius coniuncti, vera eſt: ſi autem importet anteceſsionem reſpectu ſubiecti, falſa eſt.

RESPON. Dicendum, quòd cum hoc participium (prædeſtinatus) dicat anteceſſionem, tripliciter poteſt eam importare; uel reſpectu ſubiecti, uel reſpectu prædicati, uel reſpectu totius copulati. Si enim importat anteceſsionem reſpectu ſubiecti, tunc eſt ſenſus, Filius Dei eſt prædeſtinatus eſſe homo, ideſt filius Dei ante præuiſus eſt eſſe homo, quàm eſſet filius Dei: & hoc modo falſa eſt prædicta locutio. Si autem importat anteceſſionem reſpectu prædicati, tunc eſt ſenſus, Filius Dei præuiſus eſt eſſe homo, ideſt cognitus, uel præuiſus fuit eſſe homo, non antequam filius Dei eſſet, ſed antequam eſſet homo. Si autem importat anteceſſioné reſpectu totius dicti, tũc eſt ſenſus.

Filius

Filius Dei eſt prædeſtinatus eſſe hō, ideſt prædeſtinatum eſt, ut ſi ſiius Dei ſit homo. Sic ergo poteſt eſſe triplex ſenſus prædictæ locutionis: & unus quidem falſus eſt: duo autem ſequentes ſunt ueri: & quantum ad iſtos duos ſenſus ſubſeqnētes recipitur prædicta locutio ab omnibus opinionibus, ut Magiſter dicit in lit. Et ideo ſecū dum hunc ſenſum concedendum eſt ipſam eſſe ueram.

Ad illvd uerò, quod primò obijcitur in contrarium, ꝙ prędeſtinatio eſt reſpectu gloriæ, & gratiæ, non reſpectu naturæ. Dicendum, ꝙ cum uocabulum prædeſtinationis per ſe profertur, claudit in ſe intellectū gratiæ, & gloriæ: utpute cū dicitur aliquis eſſe ſimpliciter prædeſtinatus: cum autē addit ei determinatio exterior, ſolum retinet intellectum principalis ſignificati, uidelicet prępordinationis, ſiue præuiſionis. Vnde cū dicitur, iſte eſt prædeſtinatus habere gratiam, & gloriam: prædeſtinatus. tantum ualet ibi, ſicut præuiſus. Et eſt ſimile cū dicitur, Cede per ſe tantum ualet quantum, locum da: ſed cum dicitur, Cede locum, cede habet ſolum intellectum alterius: & ideo cū dicitur, Filius dei prædeſtinatus eſt eſſe homo, Prędeſtinatus ſolū importat præuiſionem, uel ordinationem; & ideo importat ſolū generalem ſignificationem. Poſſet tamen dici, quòd etſi eſſe hominem de filio dei prædicet eſſe naturale? concernit tamen gratiam unionis: & ideo tale prædicatum non exit extra rationē prędeſtinationis. Ad illvd, quod, opponitur. Si eſt prædeſtinatus eſſe homo, ꝙ eſt prædeſtinatus. Dicendum, ꝙ non ſequitur; quia cum Prædeſtinatus ponitur inter ſubiectum, & prædicatum, poteſt dicere anteceſſionem tam reſpectu unius, quàm reſpectu alterius ſed cum per ſe prædicatur, dicit anteceſſionem reſpectu ſubiecti. Et ideo non ſequitur, Filius dei eſt prædeſtinatus eſſe homo: ergo eſt prędeſtinatus. Sicut non ſequitur, Filius dei eſt prædeſtinatus ſecundum ꝙ homo: ergo eſt prædeſtinatus. Nec eſt ſimile de alijs, qui prædeſtinantur ad gratiam, & gloriam; quia in eis prædeſtinatio non tantummodo dicit anteceſſionē reſpectu eius, ad quod prædeſtinatur; ſed etiā reſpectu eorum, qui prędeſtinantur; non ſic aūt eſt in propoſito.

Ad illvd, quod tertiò obiicitur; quòd prædeſtinatio dicit anteceſſionem reſpectu prædeſtinati. Dicendum, ꝙ uerum eſt quando ſimpliciter, & per ſe de aliquo dicitur. Sed quando in comparatione dicitur ad prædicatum aliquod; tunc poteſt dicere anteceſſionem reſpectu illiùs prædicati: & hoc modo dicit in propoſito: & ideo non cogit illa obiectio.

Ad illvd, quod obiicitur ultimo, ꝙ quicunque prædeſtinatus eſt, fit aliqua gratia ei. Dicēdum, ꝙ prędeſtinatio reſpectu eius importat gratiæ collationem, reſpectu cuius importat anteceſsionē: cum autē dicitur, Filius dei prędeſtinatus eſt eſſe homo, non conceditur ſecundum quòd prędeſtinatio importat anteceſſionem reſpectu ſubiecti, ſed ſolùm ſecundùm ꝙ importat anteceſsionē reſpectu prædicati. Et ideo non notatur, ꝙ aliqua gratia fiat ipſi filio dei, ſed filio hominis: & hoc

quidem uerum eſt;& ideo illa obiectio,& cœteræ præcedentes nõ currunt niſi ſecundùm illum ſenſum, ſecundùm quem prædicta locutio non recipitur.

QVAESTIO III.

An hæc concedenda ſit, Homo prædeſtinatus eſt eſſe filius Dei.

HOMO prædeſtinatus eſt eſſe filius dei, utrum ſit concedenda. Et ꝙ ſic uidetur. Roman. Cap. 1 Qui prædeſtinatus ẽ filius dei in uirtute. Sed hoc dicitur, aut de filio hominis, aut de filio dei; ſed non de filio dei; ergo de filio hominis. ITEM. in Gloſ. Prædeſtinatus eſt Ieſus, ut qui futurus erat in carne filius Dauid, eſſet in uirtute filius dei; ſed Ieſus nominat illum hominem; ergo homo ille eſt prędeſtinatus eſſe filius dei. ITEM. Quantò maior eſt gratia; tanto maior ſecundùm illam debet attẽdi prędeſtinatio; ſed gratia unionis. per quam homo ille factus eſt dei filius, maxima fuit, quę ſimul in ſe continuit gratiam,& gloriam; ſi ergo homo pręuiſus eſt filius dei eſſe per gratiam illam, uidetur ꝙ prædeſtinatus eſt eſſe filius dei. ITEM. Prædeſtinatio non attribuiť filio dei propter anteceſsionem, quæ quidem non conuenit filio dei ſecundùm ꝙ deus; ſed talis anteceſsio bene competit homini ſecũdum, ꝙ homo: ergo rectè uidetur, ꝙ cõpetat ſibi prædeſtinatio; ergo ſi non tantùm datur illi homini gratia, per quam ſit beatus, ſed etiam per quam ſit filius dei, uidetur ꝙ hæc ſit cõcedenda. Homo eſt prædeſtinatus, ut ſit filius dei.

¶SED CONTRA. Si homo eſt prædeſtinatus eſſe filius dei; ergo filius dei eſt prædeſtinatus eſſe filius dei; ſed hęc eſt falſa: ergo & illa, ex qua ſequitur; ſequiť autẽ ex hac. Homo eſt prædeſtinatus eſſe filius dei; ergo &c. ITEM. Prædeſtinatio non eſt niſi perſonæ: ergo ſi homo eſt prædeſtinatus eſſe filius dei, aliqua ꝑſona eſt prædeſtinata eſſe filius dei. Aut ergo perſona creata, aut increata. Sed non perſona creata; quia talẽ nõ eſt reperire in Chriſto: ergo increata: ſed perſonæ increatæ non conuenit prędeſtinari; ergo uidetur ꝙ nõ debeat recipi prædictus ſermo, iſte ſcilicet, Homo eſt prædeſtinatus eſſe filius dei. ITEM. Quicumque eſt prędeſtinatus, antecedit illud, ad quod prædeſtinatur; tempore, aut natura: ſed homo, nec tempore, nec natura antecedit filium dei: ergo uidetur, ꝙ ſermo prędictus non debeat cõcedi. ITEM. Cum dicitur homo eſt prædeſtinatus eſſe filius dei; aut hoc intelligitur ſecundùm ꝙ homo, aut ſecundum ꝙ Deus; nõ ſecundum ꝙ deus, hoc conſtat; ergo intelligitur ſecundũ ꝙ homo. Sed quicunque eſt nunc prædeſtinatus, ab æterno fuit prędeſtinatus; ergo ſecundum ꝙ homo fuit ab æterno prædeſtinatus eſſe filiusdei; ſed iſte terminus (homo) ſupponit uerbo de ꝑterito; ergo ſupponit pro ꝑterito; ergo ſi aliquis ab ęterno fuit prędeſtinatus eſſe filius dei, ab æterno aliquis fuit homo; ſed hoc eſt falſum; ergo & primum.

RESOLVTIO.

Si exponatur propoſita enunciatio. Homo antequam eſſet, præuiſus eſt eſſe filius Dei, vel prædeſtinatum eſt, hominem eſſe filium Dei: vera eſt. Sin ſecus, minimè.

RESPON. Dicendum, ꝙ iſta locu

tio diſtingui habet per eum modum; per quē diſtincta fuit prius poſita; ex eo uidelicet ꝙ hoc participium (prædeſtinatus) pōt dicere anteceſſionem reſpectu ſubiecti, uel reſpectu prędicati, uel reſpectu totius copulati. Si dicat anteceſſionem reſpū ſubiecti, uera eſt locutio; & eſt ſenſus: Homo anteq̃ eſſet hō, præuiſus eſt eſſe filius Dei. Si autem notet anteceſſionem reſpū prædicati, falſa eſt locutio. Eſt n ſenſus: Homo præuiſus eſt eſſe filius Dei, antequā filius Dei eſſet. Si autem notet anteſſionem reſpectu totius copulati, eſt uera. Eſt enim ſenſus. Homo prædeſtinatus eſt eſſe filius Dei .i. prædeſtatum eſt ut homo ſit filius Dei. Et iſte ſenſus eſt ab oībus opinionibus receptus: & iō ſecundum cōmunem locutionem concedi poteſt prædictus ſermo. Et concedendæ ſunt rationes, quę hoc oſtendunt.

Qō. immediatè præceden.

AD ILLVD uerò qđ primò obiicitur in cōtrarium; ꝙ ſi homo eſt prædeſtinatus eſſe filius Dei, ꝙ tunc filius Dei eſt prædeſtinatus eſſe filius Dei. Dicendum, ꝙ non ſequit̃; quia (ſicut prædictum eſt) quantum ad uocabulum ꝑdeſtinādi nō eſt cōmunicatio idiomatū: immo eſt ſophiſma ſcđm accidēs in ꝑdicto proceſſu: non.n ſequit̃, Diuina præuiſio præcedit Chriſtum ſcđm ꝙ eſt filius Virginis: ergo etiam ſcđm ꝙ eſt filius Dei. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ prędeſtinatio eſt reſpectu perſonæ. Dicendum, ꝙ & ſi ſit ratione perſonæ, non tamen eſt ratione perſonalitatis, ſed alicuius naturę. Et iō nō oportet ad hoc ꝙ ſermo habeat ueritatē, prædeſtinationē antecedere perſonā ſimpliciter: ſed ſufficit ſi antecedat eā rōne alicuius naturæ. Et ideo cū dr̃, Hō eſt prædeſtinatus eſſe filius dei; non intelligitur, ꝙ illa perſona ſit prædeſtinata, niſi rōne humanæ naturæ. Cum uerò dr̃, ꝙ perſona ęterna non eſt prædeſtinata. Dicēdum, ꝙ uerū eſt ſcđm ꝙ eſt ęterna: poteſt tñ ei conuenire rōne naturæ temporaliter aſſumptæ. AD ILLVD autem, quod obijcitur, ꝙ prædeſtinatus antecedit illud, ad quod prædeſtinat̃. Dicendum, ꝙ uerum eſt; & illud non habet inſtantiam, quando ꝑdeſtinatio accipit̃ proprie reſpectu gr̃æ, & gloriæ. In propoſito autem nomen ꝑdeſtinationis, extenditur ad ſtandum ꝓ præuiſione rōne determinationis adiunctiuæ, ſcđm ꝙ in ꝑcedenti ꝓblemate uiſum eſt. Poſſet tñ dici, ꝙ prædictum uerbum intelligendum eſt, qñ uocabulum prædeſtinationis dicit anteceſſionem nō ſolum reſpectu ſubiecti, ſed etiā reſpectu prædicati: ſic autem non eſt in propoſito. Oportet etiam intelligere de re, ad q̃ quis prædeſtinatur: ſed in cōparatione ad ipſum, quod prędeſtinatur. Non.n.oportet ꝙ ille, qui ꝑdeſtinatur, ſit ante gr̃am, uel gloriam ſimpliciter, ſed ſolum ſcđm ꝙ eſt in eo: & ſic non habet inſtantiam in ꝓpoſito. Nam & ſi filius Dei præcedat hoīem: tamen non priùs ineſt homini q̃ homo ſit: immo per naturam prius eſt humanitas, q̃ uniretur perſonæ uerbi. AD ILLVD, quod obijcitur, utrū homo ſit prædeſtinatus eſſe filius Dei, aut ſecundum ꝙ eſt Deus, aut ſecundùm quòd eſt homo. Dico, quòd ſecundùm ꝙ homo: & ſic fuit ab æterno. Nec ualet: ergo ſupponit pro præterito. Hoc

enim intelligitur de uerbo præteriti temporis, quod non hẽt uim ampliandi ad futurum. In his eñ quæ habent uim ampliandi ad futura; pro eo quod claudunt in ſe actum de futuro, prædicta regula non habet locum. Et ſic eſt in ꝓpoſito, quia prædeſtinatio connotat præſcientiam alicuius futuri; & ideo non oportet iſtum terminum (homo) reſpectu talis prædicati ſupponere pro præteritis. Alia eſt etiam ratio, quare ampliat ad omne tempus: quia prædeſtinatio, non ponit rem ſuam in prædeſtinato, ſed in prædeſtinante; ſicut laus non in laudato, ſed in laudante: & ideo ſicut laus non eſt tantum de pręſenti, ſed etiam de præterito, & futuro: ita & prædeſtinatio preterita poteſt eſſe de eo, quod eſt futurum; & iſta clareſcunt meliùs per ea, q̃ in Primo Lib. dicta ſunt. Diſt. 40. &c.

DISTINCTIO OCTAVA.

Qualiter per unionem diuerſarum naturarum in Chriſto ſit communicatio idiomatum & proprietatum reſpicientium naturam, & primò an Diuina natura debeat dici nata de Virg.

Poſt prædicta inquiri debet vtrum de natura diuina concedendum ſit, quòd de Virgine ſit nata: ſicut dicitur in virgine incarnata, Et videtur vtique non debere dici nata de Virgine, cum non ſit nata de patre. Quæ.n.res nõ eſt de patre genita, non videtur de matre nata: ne res aliqua filiationis nomẽ habeat ĩ humanitate, quæ illud nõ teneat in diuinitate. Videtur tamen poſſe probari, quòd ſit nata de virgine: quia ſi hoc eſt naſci deũ de Virgine, ſcilicet hominẽ aſſumere in vtero Virginis, cum natura diuina ſuperius dicta ſit hominem aſſumpſiſſe, videdetur debere dici nata. De hoc Aug. in Lib. de fide ad Petrũ ſic ait: Natura æterna atq; Diuina non poſſet temporaliter concipi & naſci ex natura humana: niſi ſecundũ ſuſceptionẽ veritatis humanę verã temporaliter cõceptionẽ et natiuitatem ineffabilis in ſe diuinitas accepiſſet. Sic eſt Deus æternus veraciter ſecundũ tẽpus & conceptus, & natus ex Virgine. Iſta auctoritate videtur inſinuari, quòd natura diuina ſit nata, & cõcepta de Virgine, Sed ſi diligenter notentur verba, potiùs de perſona agi intelligitur: quæ ſine dubitatione & de patre & de matre nata eſſet, dici debet.

Cap. 2. anteme dium.

De

De gemina Chriſti natiuitate, qua bis natus eſt.

Quæri autem ſolet, vtrum debeat dici Chriſtus bis genitus, vt dicitur Dei & hominis filius. Ad quod dici poteſt, Chriſtum bis natum eſſe: duaſque natiuitates habuiſſe. Vnde Aug. in Lib. de Fide ae Petrum, Pater Deus de ſua natura genuit filium Deum ſibi coæqualem & coæternum. Idem quoque vnigenitus Deus ſecundò natus eſt, ex patre ſemel, ex matre ſemel. Natus eſt enim de patre Dei verbum: natus eſt de matre verbum caro factum. Vnus ergo atq; idem Dei filius natus eſt ante ſecula, & natus in ſeculo: & vtraque natiuitas vnius eſt filij Dei, diuina ſcilicet & humana. De hoc etiam Ioan. Damaſ. ait: Duas ergo Chriſti natiuitates veneramur vnã ex patre ante ſecula, quæ eſt ſuper cauſam, & rationem, & tempus, & naturam: & vnam, quę in vltimis temporibus propter nos, & ſecundùm nos, & ſuper nos: Propter nos, quia propter noſtram ſalutem: ſecundùm nos, quia natus eſt homo ex muliere, & tempore conceptionis ſcilicet nouem menſium: ſuper nos, quia non ex ſemine ſed ex Spiritu ſancto & ſancta Virgine ſupra legem conceptionis. Ex his manifeſtè apparet Chriſti duas eſſe natiuitates, eundemque bis natum forè.

Cap. 2. non longè ab initio.

Li. 3. c. 7. in medio capitis.

SVPRA egit Magr̃ de icarnatione uerbi quãtùm ad unionẽ naturarũ, & quantũ ad unionis modũ. In hac parte intẽdit agere quãtùm ad cõicationem idiomatum, & proprietatum. Et diuiditur hęc pars in duas partes, in quarũ prima agit de cõicatione idiomatũ reſpicientiũ naturã. In ſecũda de cõicatione ꝓprietatũ, & idiomatũ reſpicientiũ perſonam. infra Diſt. 10. *Solet etiam à quibuſdam inquiri &c.*] Pars prima diuidit̃ in duas partes, in quarũ prima inquirit, Vtrũ diuinæ naturæ cõpetat naſci de Virgine; quod quidẽ eſt ꝓprietas humanę naturæ. Secundò uerò inquirit, Vtrum caro Chriſti debeat adorari adoratione latriæ, quod quidem eſt ꝓprietas diuinæ naturę. infra Diſt. 9. *Præterea inueſtigari oportet &c.*] Prima pars, quæ continet pręſentem Diſ. diuiditur in partes duas in quarum prima cõparat natiuitatem Chriſti de Virgine ad dinam naturam. In ſecunda uerò natiuitatem tẽplẽ ad æternã cõparat. ibi *Quæri etiam ſolet, utrũ chriſtus debeat dici bis genitus &c.*) Prima pars diuidit̃ in partes duas, In quarũ prima inquirit qõnẽ, & determinat. In ſcd̃a uerò adducit auctoritates cõtra determinationem ſuã. ibi, *Videtur tamen poſſe probari etc.*) Scd̃a aũt pars ſilr̃ duas hẽt In prima mouet qõnem. In ſcd̃a determinat. ibi. *Ad quod dici poteſt &c.*) Subdiuiſiones autẽ partium

tium manifeſtæ ſunt in litera.

Dub. 1. QVæ enim res &c.] Cõtra. Humana natura nõ eſt ex patre genita: ergo non eſt de matre nata. Item. Chriſtus ſecundũ humanam naturã conceptus eſt de ſpirituſancto, natus ex Maria virgine, ita ꝙ ſpiritusſanctus non eſt eius pater, licet virgo ſit eius mater: ergo nõ videtur ꝓcedens ſermo veritaté habere. Reſpon. Dicendum, ꝙ Magiſter loquitur de illa natiuitate, qua res aliqua dicitur naſci, ita ꝙ vẽdicat ſibi proprietatem, ſiue denominationem filiationis: hoc auté non habet humana natura in Chr̃o: & ideo nõ eſt recta inſtantia cõtra illud, qđ dicit Magiſter in litera.

Dub. 2. *Duas ergo chriſti &c.*] Innuit Magiſter, ꝙ vnã natiuitaté ex patre veneramur, quę eſt ſupra cauſam, rõnem, tempus, & naturam. Sed cõtra. Generatio filij dei ex patre eſt naturalis generatio: ſed generatio naturalis eſt ſecũdum naturam, non ſupra naturã: ergo falſum dicit, ꝙ ſit ſupra naturã. Iuxta hoc quæritur, penes quid diſtinguuntur illa quatuor, quæ in auctoritate ponuntur. Videtur enim ꝙ non ſit niſi verborum inculcatio. Reſpon. Dicendum, ꝙ natura non accipitur ita cõiter, ſed pro natura creata. Vnde non vult dicere, ꝙ generatio filij ſit ſupra naturã æternã, quæ eſt natura naturans, ſed ſuper naturam creatam, quæ conſueuit dici natura naturata. Et nota ꝙ illa quatuor diſtinguuntur ſic, vt cauſa referatur ad naturã angelicam, ratio ad naturam humanã, tempus ad virtutem cęleſté, & natura ad virtuté inferioris creaturæ: vt ſit ſenſus. Generatio illa eſt ſupra cauſam, ideſt virtuté angelicam, & rationem .i. virtutem humanã, & tempus .i. operationẽ cæleſté, & naturam, ideſt virtuté inferiorem. Vel aliter, vt cauſa referatur ad virtuté agenté, & ratio ad potentiam agnoſcété, & tempus ad menſuram limitantem, natura ad modi operandi conſuetudinem.

Natus eſt homo &c.] Contra. Dub. 3. Videtur falſum dicere: qa conceptio illa nõ fuit in tempore, ſed in inſtanti. Item. Si cõceptio ſua fuit ſimilis noſtræ quantum ad tépus: ergo non videtur verum, qđ ſubiungit; ꝙ ſupra legem noſtræ conceptionis. Reſpon. Dicẽdum, ꝙ cõceptio dupliciter accipitur. Vno modo dicitur conceptio ipſa opatio naturæ in formatione corporis vſq; ad ſuſceptionem animæ. Alio modo dicitur cõceptio largè in nutritione, & perfectione corporis vſq; ad partũ, & egreſſum ipſius de ventre. Si ergo primo modo dicatur conceptio, ſic Chriſti conceptio non fuit ſecundùm nos; ſed ſupra nos; nec fuit in tempore, ſed in inſtanti. Si autem ſecundo modo dicatur conceptio largè; ſic fuit ſecundùm nos: quia nouem menſibus nutritus fuit, & creuit i vtero matris, vt alii homines, antequam naſceretur. Et hoc ſufficientius habitũ eſt iam ſupra. *Diſt. 2. art. 3. q. 1. & 2.*

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An hæc concedenda ſit, Diuina natura nata eſt de virgine.

AD intelligentiam autem huius partis incidit hic quæſtio circa duo. Primò q̃ritur de natiuitate tꝑali in cõparatione

ne ad diuinam naturam Secundò quæritur de eadem in comparatione ad natiuitatem æternam. Circa primum quæruntur tria. Primò quæritur, utrum concedédum ſit diuinam naturam eſſe de Virgine natam. Secundò quæritur, utrum naſci de Virgine propriè dicatur de natura aſſumpta[1]. Tertiò uerò quęritur, utrum eſſe hominem conuenienter prædicetur de diuina natura.

VTRUM hæc ſit concedenda, Diuina natura eſt de Virgine nata. Et ꝙ ſic uidetur. Primò authoritate Hilarii. Nihil niſi natū habet filius; ſed habet diuinam naturam: ergo eſt nata: ſed quicquid æternaliter eſt in Xp̄o ex patre; natum eſt, tēporaliter de matre: ſi ergo diuina natura eſt huiuſmodi, patet &c. ITEM. Expreſſius Damaſ. Theotocon. i. Dei genitricē uere, & principaliter ſanctā Mariam Virginem prædicamus. Sed Deus eſt nomen naturę; ergo Maria Virgo erit genitrix diuinæ naturę; ergo diuina natura eſt nata de Virgine. ITEM. Expreſſiſſimè Aug. de fide ad Petrum. Natura æterna, atque diuina non poſſet temporaliter concipi, & naſci; niſi ſecundùm ſuſceptionem ueritatis humanæ: ergo uidetur ꝙ uerè & propriè debeat dici concepta & nata de Virgine. ITEM Incarnatio ordinatur ad natiuitatem; unde & perſona uerbi nata eſt, ideo quia incarnata: ſed conceditur ꝙ diuina natura ſit incarnata, ut habitum, eſt ſupra: ergo & concedi debet, quòd ſit de Virgine nata. ITEM. Aſſumere carnem nihil aliud eſt, quam naſci in utero: ſed hęc conceditur, quod Diuina natura aſſumpſit carnem; ergo concedi debet, quòd nata fuerit in utero Virginis: ſed ad natiuitatem in utero ſequitur natiuitas ex utero; ergo ſi diuina natura nata fuit in Virginis utero, ſequitur ꝙ fuerit nata ex Virginis utero. ITEM. Magis cōuenit diuinę naturæ naſci de Virgine, q̄ pati cōueniat uirtuti; & infirmari cōueniat fortitudini: ſed Bern. dicit, quòd in illa unione fuit fortitudo diuina infirmata: ergo multofortius concedi debet diuinam naturam eſſe natam de Virgine.

Li. 9. de Trin, c. 13.

Li. 3. de Ortho. fi. c. 2.

Diſt. 5. art. 1. q. 5.

SED CONTRA. Damaſc. Libr. 3. Cognoſcimus quòd naſci non eſt naturę, ſed hypoſtaſis; ergo naſci de Virgine, naturę nōcompetit, ſed ſolum pſonæ. ITEM. Melior, & prior eſt natiuitas æterna, quā temporalis; ſed diuina natura nō dr̄ eſſe nata propter filii natiuitatem æternam, ut in Primo Libro oſtenſum eſt: ergo multòminus non debet dici nata propter temporalem natiuitatem. ITEM. Cuicunque competit naſci, competit eſſe ab alio: ſed diuinæ naturæ non cōpetit eſſe ab alio; ergo diuina natura nec ęternaliter, nec tēporaliter dēt dici nata. ITEM. Cuicunq; cōpetit naſci, cōpetit rō filiationis: ergo ſi diuina natura dicitur eſſe nata de Virgine, diuina natura dicit̄ filia Virginis. ITEM. Sicut ſe habent proprietates diuinę naturæ ad humanam; ſic proprietates humanæ ad diuinā: ſed hęc eſt ſimpliciter falſa[a], Humanitas in Chriſto eſt ęterna: ergo & iſta, diuina natura in Chriſto eſt de Virgine nata. ITEM. Quod naſcitur ex aliquo; eſt naturæ conformis cum eo, ex quo naſcitur: ſi ergo diuina natura nata ē de Virgine, uidetur, ꝙ diuina natura, &

Vide d. 9. q. 2. & q. 4 et alibi

Virgo Maria ſint eiuſdem naturę: ꝙ eſt falſum, & impoſſibile.

RESOLVTIO.

Ne in proprietatibus naturalibus, & perſonalibus confuſio aliqua oriatur: admittenda non eſt præſcriptæ propoſitio.

RESP. Dicendum, ꝙ (ſicut dicit Magiſter in litera) hæc nõ recipitur, tanquam impropria, Diuina natura eſt de Virgine nata. Et hoc ꝑꝑ duo, ſcilicet propter uitandam confuſionẽ proprietatum perſonalium, & proprietatũ naturalium, ſiue eſſentialium; q̃ duo præcipuę ſunt obſeruanda circa ſermonem catholicũ, & ueritatis fidei expreſſiuum. Nõ ergo recipitur, ꝙ diuina natura ſit nata de Virgine; propter quod ẽt non conceditur, quod ſit nata de patre. Et hoc eſt, quod dicit Magiſter in litera; ꝙ res, quæ nõ eſt de patre genita; non uidetur de matre nata: nec res aliqua filiationis nomẽ habet in humanitate, quæ illud non teneat in diuinitate. Propter vitandam etiam confuſionem proprietatum naturalium non recipitur. Sicut enim in beatiſſima Trinitate diſtinctæ ſunt perſonæ adinuicem, & earũ proprietates: ſic in Chriſto naturæ ſunt diſtinctæ adinuicẽ, & earum proprietates; quamuis cõueniant in ſuppoſito: & ideo ꝓprietas unius naturæ nõ debet ꝑdicari de altera natura, in abſtractione conſiderata, nè ex hoc intelligatur, ꝙ diuina natura, & humana ſint una eſſentia. Quod enim ꝑdicatur de altero in abſtractione, non intelligitur conuenire ei ſolùm rõne ſuppoſiti; uerũ etiã rõne formæ: & ideo ꝑdicta locutio recipi nõ debet. Et cõcedẽdæ ſunt rationes hoc oſtendentes.

AD ILLVD Hilarij. Dicendũ, ꝙ aliqd habet improprietatis; & dẽt ſic exponi. Nihil habet filius niſi natum. i. nihil habet, qđ non naſcendo accepit: ſed hoc melius in Primo lib. explanatum fuit. AD ILLVD, quod obiicit de auctoritate Dama, ꝙ virgo Maria eſt dei genitrix. Dicendũ, ꝙ concedẽdũ eſt, ꝙ Deus natus eſt de Virgine: ex hoc tamen non ſeqtur, ꝙ diuina natura ſit de Virgine nata: pro eo quòd hoc nomen Deus, quia ſignificat in cõcretione, ſupponit perſonam: non ſic diuina natura, quæ ſignificat in abſtractione. Vnde & hæc conceditur, Deus generat: quamuis hæc non concedatur, Diuina natura, uel eſſentia generat. Vnde in omnibus talibus proceſſibus eſt ſophiſma ſecundum accidens. Aliter enim, & aliter ſignificatur diuina natura per hoc nomen Deus, & aliter ꝑ hoc nomen natura: & ideo in nullo cogit auctoritas illa. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ diuina natura dicitur concipi, & naſci. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Magiſter in litera, Aug. ibi extendit nomẽ naturæ, ut ſtet loco perſonæ. Et hoc quidem multotiens facit: ſed cõmunis uſus talem modum loquẽdi non admittit: ideo ex tali auctoritate non debet argui: immo potius debet exponi. AD ILLVD qđ obiicitur, ꝙ incarnatio eſt uia ad natiuitatẽ. Dicendũ, ꝙ uerum eſt ad natiuitatem perſonæ, quæ eſt ſuppoſitũ naturæ aſſumptæ: ſed non oportet, ꝙ ſit uia ad natiuitatem naturæ. Incarnatio enim nõ facit cõmunicationem idiomatum rõne conuenientiæ in natura, ſed potius ratione conuenientiæ in per-

Diſt. 9. q. 2. in reſpon. ad primum.

Vide in 1. d. 4. q. 4. & d. 5. ar. 1. q. 1.

perſona. AD ILLVD, quod obiicitur, q́ aſſumere carnē eſt naſci in vtero. Dicendum, q́ verū eſt, ſecundùm q́ aſſumere idem eſt, quod in vnitatē ſui accipere; & hoc modo proprium eſt perſonę. Secundum autem q́ aſſumere dicitur de diuina natura, accipitur largiùs; & hoc modo aſſumere nō eſt idem, quod in vtero naſci, ſed potiùs carni vniri. AD ILLVD, quod obiicitur; q́ fortitudo eſt infirmata, & ſic de aliis. Dicēdū, q́ illa verba non ſunt trahēda ad conſequentiam. Aliter enim conceditur aliquid dicere ei, q vult excitare deuotionem, & eleuare in admirationem: quod tamē reprehenderetur in eo, q ſermonis catholici proprietatē, & veritatē inquirit. Poſſet etiam & aliter reſponderi, q́ non eſt ſimile. Quāuis enim hoc nomen Eſſentia, vel Natura nō ſupponit pro pſona; nomina tamē appropriata vt Virtus, & Sapientia, pro perſona ſupponunt, & locutionem verā reddunt. Vnde ſenſus eſt, Fortitudo eſt infirmata i. pſona, cui appropriatur fortitudo, Chriſtus videlicet, qui eſt *Dei virtus*, & *Dei ſapientia*, verbum. ſ. patris, cui competit eſſe Dei virtutē, & Dei ſapientiam; & ideo quamuis talia prædicata cōueniant, & attribuātur nominibus appropriatis; non tamen ſeqtur, quòd attribui poſſint eſſentiæ vel naturæ propriè, & verè quare &c.

QVAESTIO II.

An naſci de Virgine verè dicatur de natura humana?

VTRVM naſci de Virgine verè dicatur de natura aſſumpta. Et q́ ſic, videtur. Eius eſt generari, cuius eſt generare; licet non eiuſdē numero; ſed generare eſt actus ipſius naturæ, ergo & generari; ſed cuius ē generari, eius eſt naſci: ergo ſi generari cōpetit naturæ aſſumptæ, videtur q́ cōpetit ei naſci đ Virgine. ITEM. Benè ſequitur, Iſte generat hunc hominem; ergo hominē; ſed hunc hominem dicere, eſt dicere pſonā, hominē verò naturā; ergo bene ſequitur; ſi perſona eſt nata, q́ natura eſt nata. ITEM. Oē, qđ incipit eſſe, aliquo genere mutatiōis incipit eſſe; ſed humana natura ī Chriſto incipit eſſe; nec eſt dare aliud genus mutationis, q̄ gn̄ationis; ergo fuit concepta, & nata. ITEM. Chriſtus natus eſt de Virgine, aut rōne ſuppoſiti, aut rōne naturæ. Sed nō rōne ſuppoſiti, qa illud eſt æternū; ergo rōne naturæ; ergo natura humana propriè dicitur nata de Virgine.

SED CONTRA. Sicut ſe hēt diuina natura ad natiuitatē æternam; ſic natura humana ad natiuitatē temporalē: ſed diuina natura nō eſt nata natiuitate æterna; ergo nec humana natura in Chr̄o natiuitate tēporali. ITEM. Natiuitas ad nihil terminatur niſi ad ens cōpletum; ſed ens completum dicit perſonā; ergo generatio non terminatur ad naturā, ſed ad perſonam. ITEM. Actus, & operatio nō terminatur niſi ad hoc aliquid; ergo ſi hoc aliquid nō dicit naturam, ſed potius hypoſtaſim; videtur q́ humana natura in Chriſto non debeat dici nata, nec concepta. ITEM. Humana natura dicit ſimul carnē, & animam; ſed ſicut caro eſt per propagationem; ita & anima per creationem; ergo ſicut hæc non recipitur, quòd humana natura in Chriſto exeat, in

eſſe per creationem: ita non debet cōcedi, ꝙ exeat per generationẽ: ergo non uidetur hæc admittenda, Humana natura eſt nata.

RESOLVTIO.

Et ratione partium conſtituẽtium, ſcilicet carnis, & animæ: & ratione formæ communis cōſequentis totum compoſitum ſcilicet humanitatis admittendum eſt propoſitum theorema.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ humana natura dupliciter poteſt accipi. Vno modo rōne partium conſtituentium, alio mō rōne formæ communis conſequentis totum compoſitum: & utroq; modo eſt uerum dicere, ꝙ humana natura eſt aſſumpta à uerbo. Verum eſt enim quòd aſſumpſit carnem, & animam: uerũ etiam ꝙ aſſumpſit formam conſequentem compoſitionem, uidelicet humanitatem. Vtroq etiam prędictorum modo rum contingit dicere humanam naturam natam de Virgine. Nam ſi humana natura dicatur compoſitum, hoc mō pōt concedi, ꝙ ſit nata de Virgine, non ratione totius, ſed partis. ſ. carnis, quæ in vtero Virginis concepta fuit, & ex vtero Virginis producta. Si uerò natura humana dicatur forma cōmunis conſequens totum compoſitum, ſic concedi poteſt ꝙ adhuc fuit nata in Chriſto, non ratione ſui, ſed ratione ſuppoſiti, in quo habet exiſtere, & etiam in quo habet multiplicari. Propter quod tēdit Philoſophus, ꝙ natura in ꝓductione talis formę occulte hēt operari; generādo. n. hunc hoīem generat hoīem. Sic ergo cōcedendum eſt humanã naturã in Chriſto natam eſſe de Virgine utrolibet prædictorum modorum. Sed uno modo dr̃ eſſe nata rōne partis conſtitutiuæ per ſynedochen. Alio modo rōne partis ſubiectiuę; & ſic quodammodo per accidens. Concedendæ ſunt ergo rationes ad hanc partem inductę; licet aliquę earum procedant ſophiſtice.

Pōt colligi ex 7. Metaph. 26. 27 31. 33. et ex 8 Metaph. 8. et ex 12. Metaph. 18. Subiectum ꝑ ſe generatur forma non niſi per accidens.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ diuina natura in Chriſto non eſt nata: ergo nec humana. Dicendũ, non eſt ſimile; quia diuina natura non multiplicatur in ſuppoſitis ſed eſt una in generante, & genito: & ideo non recepit uocabulũ diſtinctiuum. Natura uerò humana multiplicari habet, & plurificari in parente, & prole: hinc eſt ꝙ generatio in diuinis terminatur ad perſonam: in creaturis nō ſolùm ad perſonam, uerum etiã ad naturam. AD ILLVD uerò, qđ obiicitur, ꝙ generatio terminaᷓ ad ens completum: dicendum ꝙ uerum eſt per ſe, & primùm: ex hoc tñ non ſequitur quòd ad naturam nō poſſit terminari, ſed ꝙ non terminatur circunſcripta hypoſtaſi: & hoc quidem uerum eſt: ET PER hoc patet reſponſio ad ſequens. AD ILLVD, quod ultimò obiicitur, quòd anima exit in eſſe per creationem. Dicēdum, quòd ſi ſola pars hominis traducatur, uidelicet caro: nihilominus tamẽ totus homo dr̃ naſci, & generari, pro eo quòd intentio naturę non terminatur ad alteram partem ꝑ ſe; ſed prout habet coniungi, & ꝑfici ex altera. Et ideo totus homo dr̃ natus; quamuis tm̃ ex altera parte traducatur: non. n. intendit homo generare carnem, ſed hominem. Si uerò quęritur, quare non dicitur exire in eſſe per creationem

tionẽ, ſicut per generationem. Dicendum, quòd generatio non excludit creationem præambulam: creatio uerò cũ ſit ex nihilo, aliã excludit productionem: ſecũdùm ꝙ dicit proximam, & immediatam eductionem creaturæ.

QVAESTIO III.

An hæc uera ſit, Diuina natura, eſt homo?

VTRVM homo uerè dicatur de diuina natura. Et quòd ſic uidetur. Hęc eſt uera, Diuina natura eſt perſona filij Dei; propter ſummam ſimplicitatem, & identitatem, quę eſt in Deo: ſed de quocunque prædicatur filius dei, prędicatur homo: ergo hęc eſt uera Diuina natura eſt homo. ITEM. Homo eſt diuina natura: hæc eſt uera: quia aliquis homo utpotè chriſtus eſt diuina eſsẽtia, uel natura: ergo à ſimplici conuerſa, Diuina natura ẽ homo. ITEM. Deus & diuina natura conuertuntur: ergo de quocunq; prædicatur unũ, prædicatur & alterum: ſed hęc eſt uera, Deus eſt homo; ergo hęc eſt uera, Diuina natura eſt hõ. ITEM. Aut diuina natura eſt hõ, aut eſt nõ hõ. Si eſt hõ: habeo propoſitũ. Si eſt non hõ: ſed filius dei eſt diuina natura: ergo filius Dei eſt non homo: quòd ſi hoc eſt impoſſibile, reſtat quòd hęc eſt uera, diuina natura eſt homo.

SED CONTRA. Sicut ſe habet humana natura ad eſſe Deum, ſic ſe habet diuina natura ad eſſe hominem: ſed hęc eſt ſimpliciter falſa, Humana natura eſt deus: ergo & hæc eſt ſimpliciter falſa, Diuina natura eſt homo. ITEM. De quocunq; prędicatur eſſe hominem, prędicatur eſſe mortale: ergo ſi diuina natura eſt homo, diuina natura ẽ mortalis. ITEM. De quocunq; prędicatur homo, ineſt ei humanitas: ſed cuicunq; ineſt humanitas, informatur humanitate: ergo de illo ſolo prædicatur homo, reſpectu cuius humanitas eſt forma: ſed humanitas non eſt forma diuinę naturę: ergo hęc eſt ſimpliciter falſa, diuina natura eſt homo. ITEM. Si diuina natura eſt homo, aut rõne eſſentię, aut ratione perſonę. Non ratione eſſentię; quia humanitatis, & diuinitatis eſſentię ſimpliciter ſũt diſtinctæ. Non ratione perſonę: quia natura nõ ſupponit pro perſona, ſicut ſupra in Primo Lib. dictum eſt: ergo hęc eſt ſimpliciter falſa Diuina natura eſt homo. *Diſt. 5. art. 1. q. 1.*

RESOLVTIO.

Si Homo, intelligatur prædicari ratione ſuppoſiti, ueritatem ſapit propoſitio illa. Sin ratione formæ, & denominationis cuiuſdã, minimè.

RESPON. Dicendum, ꝙ (ſicut in Primo Libro fuit habitum) in diuinis eſt reperire prædicationem per identitatem, & per denominationem: licèt non uſquequaq; propriè omnino. Differt aũt prædicatio per denominationẽ, à prędicatione per identitatem: quia cum aliquid prædicatur per modum denominatiuum, prædicatur ſub ratione formæ; ut cum dicitur, Pater generat; Cum autem prędicatio eſt per identitatem, poteſt prædicari ratione ſuppoſiti, ut cũ dr̃, Diuina eſſentia eſt pater: Senſus eſt; diuina eſſentia eſt ille, qui eſt pater. Et hoc modo non prædicatur ratione ſuppoſiti, niſi illud nomen, quod claudit intra ſe ſuum ſuppoſitum; ſicut eſt nomen ſubſtantiuum, uel ſubſtantiuatũ. *Diſt. 1. p. 1. ar. 2. q. 1. ĩ reſpõ. ad ult.*

Hunc

Hunc ergo duplicem modum ꝑdicandi reperimus in diuinis ſecundùm catholicum modum loquendi: ut aliquid prædicetur rõne formę, aliquid rõne ſuppoſiti. Cum ergo quæritur, utrum diuina natura ſit homo, diſtinguendũ eſt: quia iſte terminus (homo) dupliciter poteſt intelligi prædicari. Quia ſi intelligatur prædicari rõne ſuppoſiti, tũc eſt uera: & eſt ſenſus, Diuina eſſentia eſt hõ, id eſt diuina eſſentia eſt ille, qui eſt homo: & reducitur illa prædicatio ad ꝑdicationem quæ eſt per identitatem quantum ad principalem compoſitionem: quantum uerò ad implicationem clauditur ibi prædicatio ꝑ unionem. Diuina.n. eſſentia eſt filius Dei ꝑ idẽtitatem, ſed filius Dei eſt hõ per unionem. Si autem ſit prædicatio ratione formę, ſiue ꝑ modũ cuiuſdam denominationis, falſa eſt: & eſt ſenſus, Diuina natura eſt homo, id eſt diuina natura eſt humanitate informata, & hoc modo locutio eſt falſa: licet ſecundùm ſenſum priorem habeat ueritatem, ſicut oſtendunt rationes ad primã partem inductæ.

Ad illvd ergo, quod primò obijcitur; ꝙ ſicut ſe habet humana natura ad eſſe Deum &c. Dicẽdum, ꝙ falſum eſt, ꝓ eo ꝙ humana natura non ꝑdicatur de ſua hypoſtaſi ꝑ identitatẽ; ſicut diuina ꝑdicatur, ꝓꝑ ſummam ſimplicitatem. Vnde hæc eſt falſa, Chriſtus eſt humana natura: quamuis hæc ſit uera, Chriſtus eſt diuina natura. Et ideo non ſequitur, ſi hæc eſt falſa, Humana natura eſt Deus; ꝙ hæc ſit falſa, Diuina natura eſt homo. Ad illvd, qđ obiicitur; qđ de quocunq; ꝑdicatur eſſe hominem prædicatꝰ eſſe mortale. Dicẽdum, ꝙ hoc eſt uerum, quantùm ad ꝑdicationem, qua hõ prædicatꝰ per modum denominandi. Quantum uerò ad ꝑdicationẽ, qua prædicatur rõne ſuppoſiti, non habet ueritatẽ: hõ.n. cum ſit nomen ſubſtantiuum, ratione ſuppoſiti põt ꝑdicari: mortale uerò cum ſit nomen adiectiuum adiectiuè tentũ, ponit rem ſuã circa illud, de quo prædicatur. Et ſicut non ſequitur Diuina eſſentia eſt pater; ergo diuina eſſentia generat: ſic non ſequitur, Diuina eſſentia eſt hõ, ergo moritur, uel naſcitur. Ad illvd uerò, quod obiicitur, ꝙ de quocunq; prędicatur hõ, in eſt ei humanitas. Dicendum, ꝙ uerum eſt de illo mõ prædicationis, quo mõ ꝑdicatur rõne formæ: ſed nõ de illo, quo ꝑdicatur rõne ſuppoſiti; tunc.n. non ſignificatur ꝙ humanitas inſit ei, de quo ꝑdicatur, ſed ꝙ ineſt alicui qđ hẽt identitatem cum eo, de quo ꝑdicatur. Ad illvd, quod obr̃; ꝙ hæc non eſt uera rõne ſubſtantiæ, uel rõne ꝑſonę, Diuina natura eſt hõ. Dicẽdũ, ꝙ & ſi diuina natura nõ ſupponatꝰ ꝓ perſona, hõ tñ ꝓ perſona põt ſupponere: diuina uerò natura ſubiicitꝰ rõne ſui; ita ꝙ ueritatem habet ratione utriuſq;: ratione unius ex parte ſubiecti, ratione uerò alterius ex parte prædicati .ſ. ratione perſonæ.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An concedendum ſit, Chriſtum bis natum eſſe?

Consequenter quæritur de natiuitate tẽporali in comparatione ad æternam. Et circa

hoc quæruntur tria. Primò quęritur. Suppoſito ꝙ in Chriſto duplex ſit natiuitas, utrum concedendum ſit, Chriſtum bis natum eſſe. Scđò quæritur, utrū in Chriſto ſint filiationes duæ. Tertiò q̄ritur, utrum ſit naturalis filius ratione utriuſque natiuitatis, ſcilicet temporalis, & æternæ.

Vtrum cōcedendum ſit, Chriſtum bis natum eſſe. Et ꝙ ſic, uidetur. Aug. de fide ad Petrum. *Cap. 2.* Vnigenitus Dei primò, & ſecūdò natus eſt: ſemel ex patre, ſemel ex matre: ſed primò, & ſecundò naſci non eſt niſi bis naſci: ergo uidet̃, ꝙ filius Dei bis natus eſt. Item. Damaſ. *Li. 3. de Orthodo. fi. c 7. i medio.* In Chriſto duas natiuitates ueneramur; ſed ubicunque eſt duplex natiuitas, ibi eſt duplex naſci; & ubicunque eſt duplex naſci, ibi eſt bis naſci, ergo &c. Item. Chriſtus ſemel genitus eſt ex patre ſecundum illud Pſal. Semel locutus eſt Deus &c. Glo. i. filium genuit, & ſemel natus eſt ex matre: & conſtat illud ſemel, & illud non eſſe unum: ſicut nec temporale, & æternū: ergo ponūt in numerum: ſi ergo ſemel, & ſemel faciūt bis, Chriſtus eſt bis natus. Item. Actio geminata geminat paſſionem: ergo ſi alia eſt generatio, qua pr̃; & alia, qua mr̃ genuit: ergo alia, & alia uice genitus eſt Chriſtus à patre, & à matre: ergo eſt plúries natus, ſed nō ter, uel quater, & ſic de aliis: ergo bis natus eſt Chriſtus.

Sed contra. Bis dicit cōſimilis actus geminationē (unde non dr̃ aliquis aliquid feciſſe bis, eo ꝙ legit, & diſputauit:) ſed gñatio æterna, & temporalis nō eſt idem actus, nec conſimilis: ergo rōne illius duplicis natiuitatis non pōt dici bis natus. Item. Semel, & bis dicunt uiciſſitudinem; idem eñ eſt aliquid bis fieri, quòd & duabus uicibus fieri; ſed apud filium non cadit tranſmutatio, nec uiciſſitudinis obumbratio: ergo nō debet dici bis natus. Item. Bis dicit actus interruptionem (unde conuenienter dicit̃ aliquis bis fuiſſe Pariſiis: ſed non conuenienter dicitur bis fuiſſe homo) ſed generatio æterna, quę eſt ex patre, nullatenus fuit interrupta; ergo uidetur ſimpliciter eſſe falſum, Chriſtus bis natus eſt. Item. Hoc aduerbiū Bis importat actus terminationem: quia de actu, qui non terminatur, non eſt dicere ipſum bis exercer: ſed generatio æterna nō habet terminum, quia filius ſemper generatur a patre: ergo &c. Item. Hoc aduerbium (bis) importat ſucceſſionis ordinem; ſed circa Chriſti generationem ęternam reſpectu temporalis nulla cadit ſucceſſio, ergo ſicut aliquis nō dicitur bis natus, qui ſimul generatur à patre, & à matre; ita nō uidetur, quòd Chriſtus bis natus dicatur, cum ſimul ſit uerum ipſum dicere generari à patre, & à matre: pater enim nunc generat filium, & in tempore natiuitatis ſuæ ſic Virgo Maria genuit. Item. Nunc temporis, & nunc æternitatis non ponunt in numerum; cum unum claudatur in altero: ergo cum filius genitus ſit a patre in nunc æternitatis, & à matre in nunc temporis; non uidetur ꝙ debeat dici bis natus, uel genitus.

Reſo-

RESOLVTIO.

Quia Chriſti natiuitas in diuinis æternitate menſuratur: quia pariter in humanis ortus tẽpore circunſcribitur: catholicè illum bis natum uerè affirmabimus.

RESPON. Dicendum, quòd (ſicut uult Philoſophus) Actus tripliciter habet numerari, uidelicet ſubiecto, & tempore, & ſpecie, ſiue termino. Vnde actus multiplicari dicitur aut quia eſt in alio, & alio ſubiecto, aut quia in alio, & alio termino: aut quia in alio & alio tempore, ſiue menſura; cum ergo aduerbium numerandi dicat numerum actus aliquorum iſtorum trium modorũ, neceſſe eſt ut importet ipſum numerari. Aduerbium enim cum ſit adiectiuũ uerbi; ſub ratione uerbi importat illum numerum, q eſt ipſius actus; ſecundum ꝗ actus hic eſt ex parte tẽporis, ſiue durationis: & ille eſt numerus, qui eſt ex parte menſuræ. Et ꝗ hoc aduerbium Bis importet numerum actus ex parte menſuræ, patet per ipſum modũ loquendi. Non enim dicor bis comediſſe, ꝓpter duas res, quas comedi, uel propter plurificationẽ ex parte ſubiecti; ſed ꝓpter multiplicationẽ ex parte temporis, ſiue menſuræ: quia comedi in alio & alio tempore. Quoniam ergo generatio, ſiue Chriſti natiuitas æterna, menſuratur ipſa ęternitate, & natiuitas temporalis ipſo tẽpore; ita quòd illa completionẽ hẽt in nũc ęternitatis; iſta in nũc temporis: hinc eſt quòd concedi poteſt, & debet, Chriſtum bis eſſe natũ. Et concedendæ ſunt rõnes, & auctoritates ad hoc ĩductę.

AD ILLVD ergo, quod obiicit primò in contrarium, ꝗ (bis) dicit eiuſdem actus geminationem. Dicendum, ꝗ non oportet, quod dicat geminationem eiuſdẽ actus ſecundum unitatem uniuocationis, ſed ſufficit quòd dicat ſecundùm conuenientiam analogiæ. Vnde ſicut poteſt concedi, ꝗ deus & homo ſunt duo entia, uel res: non quòd dicantur duæ res, uel duo entia æquiuocè, ſed analogicè; ita concedi poteſt, ꝗ generatio Chriſti, & æterna, & temporalis ſit duplex generatio. Et ſic poteſt concedi, quòd ſit bis generatus; quia tantùm ſe extendit numerus aduerbiorum numeraliũ reſpectu uerbi, quantum numerus numeralium noĩum reſpectu noĩum. AD ILLVD, quod obiicit, quòd ſemel, & bis dicunt uiciſſitudinem. Dicendum, quòd illud non eſt uerum de ſignificatione generali, ſed ſemel, dicit actus cõpletionem. Quòd autem dicit uiciſſitudinem: hoc ſolum eſt, quia adiacet actui temporali: & ideo quia generatio Chriſti ęterna nõ ſubiacet actui temporali: non eſt neceſſe quòd etiam quantum ad illam dicat uiciſſitudinẽ. AD ILLVD, quod obiicitur, quod (bis) dicit interruptionem. Dicendum, quòd illud uerum eſt in illis actibus, quæ non numerãtur ſine interruptione, ſicut legere, uel morari Pariſijs, uel aliquid tale. In his autem actibus, qui ſine interruptione, numerari poſſunt, non habet ueritatem, ſicut cęlũ dicitur bis eſſe reuolutum; & tamen motus eius non dicitur eſſe diſcontinuatus uel interruptus. Numeratio enim reuolutionum non uenit ex motus diſcontinuatione, ſed ſecundùm circulationis

nis completionem; & ſecundùm illam complectionem circulatio nis eſt numeratio dierum, & temporum: & talis numeratio importatur per aduerbium. Et quoniã generatio Chriſti ex patre, & matre modum habet unum numerãdi, ut prædictum eſt; ideo ſanè poteſt concedi Chriſtum bis natum eſſe. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd bis importat terminationem actus. Dicendum, quòd terminatio actus dupliciter dicitur, Vno modo ex completione: alio modo ex deſitione: ergo cum dicitur, quòd (bis) importat terminationem, ſi intelligatur terminatio communiter ad utrunque modum. Dicẽdum, quòd uerum eſt. Si autem dicat terminationem ꝑ deſitionem tantùm, non habet ueritatem: hoc enim accidit numerationi alicuius actus, quòd non poſſit eſſe ſine actus deſitione, ſicut tactum eſt. AD ILLVD, quòd obijcitur, qđ (bis) dicit ſucceſſionis ordinem. Dicendum, ſimiliter, quòd hoc non eſt de neceſſitate: ſed quãdo importat actus geminationem, & ſucceſſionem, & reſpectu eiuſdem principii: ſic autem non eſt reperiri hic: & ſic patet illud. AD ILLVD uerò, qđ ultimo obiicitur, quòd nũc temporis, & nunc æternitatis non ponũt in numerum. Dicendum, quòd ſi loquamur de numero propriè acceptio, ueritatem habet: ſi autem largè, falſitatem habet. Aeternitas enim, & tempus ſunt diuerſæ menſuræ per eſſentiam; & productio, quæ menſuratur tẽpore, eſt alia à productione, quæ menſuratur æternitate, & poſterior illa: & ideo illæ duæ ꝓductiones poſſunt dici etiam duę menſuræ; nec ualet, ꝙ una clauditur in alia hoc .n: non eſt per continentiam, q̃ tollat numerum, ſicut continet pars intra totum, ſed per quandã ꝑaſſumptionem, quæ quidem relinquit ordinem, ſiue diſtinctionẽ.

QVAESTIO II.

An in Chriſto ſint duæ filiationes?

VTRVM in Chriſto ſint duæ filiationes duæ. Et quòd ſic uidet. Generatio eſt ratio, ſiue cauſa filiationis, ſicut actio cauſa relationis; ſed ĩ Chriſto eſt duplex generatio: ergo ẽ duplex filiatio. multiplicata enim cauſa, multiplicari uidet & effectus. ITEM. Multiplicato uno relatiuorum, neceſſario multiplicatur & reliquum: eo quod eſſe relatiuorum eſt ad aliud ſe habere: & quotiens dicitur unum oppoſitorum, totiens dicitur reliquum, ſicut dicit Philoſophus; ſed Chriſtus ſecundùm generationem æternam eſt filius patris, ſecundùm generationem temporalem eſt filius matris: ergo &c. ITEM. Diuerſarum productionum diuerſi ſunt termini: ſed generatio temporalis, & ęterna ſunt diuerſæ productiones: ergo ſi utraque terminatur ad Chriſtũ ſecundùm quod eſt filius, neceſſe eſt Chriſtum eſſe filium alium, & aliũ: ergo ĩ eo ſunt filiationes plures. ITEM. Idẽ eſt eſſe natũ, & eſſe filiũ: ſed ſi aliqua ſunt eadem, numerato uno, numeratẽ & reliquũ; ergo ſi Chriſtus eſt bis natus, hẽt duplicem filiationem. ITEM. Abſtracta filiatione æterna, eſt intelligere filiationem temporalem, & econuerſo: ergo ſi illa ſunt diuerſa, quorum unum eſt intelligere, abſtracto alio; ergo filiatio æterna, & temporalis eſt alia, & alia in Chriſto.

5. Metaph. 20.

Sed

SED CONTRA. Filiatio eſt proprietas perſonalis: ſed in Chriſto non eſt niſi una perſona; ergo nõ eſt niſi una ſola filiatio. ITEM. Sicut Xp̃s habet patrem, & matrẽ, ita quilibet alius eſt natus ex patre, & ex matre: ſed nullus dr̃ habere duas filiationes, quia genitus eſt ex patre, & ex matre: ergo pari ratione in Chriſto non erũt duæ filiationes, quia natus eſt Chriſtus ex patre, & ex Virgine matre. ITEM. Ex hoc quòd aliquis Magiſter habet plures diſcipulos hodie unum, & cras alium, nõ habet diuerſos Magiſtratus: ergo & pari ratione nec Chriſtus debet dici habere plures filiationes, ex hoc, ꝙ genitus eſt à patre prius, & à matre poſterius. ITEM. Si alia perſona nata eſſet de Virgine, eſſet confuſio in proprietatibus perſonalibus propter pluralitatem filiationum, ſicut dicit Anſel. Si ergo in incarnatione uerbi nulla facta eſt confuſio proprietatum, uidetur ꝙ nulla facta ſit filiationum plurificatio. ITEM. Numerata proprietate, numeratur ſubiectum; ut ſi ſunt duæ albedines, ſunt duo alba: ergo ſi ſunt duæ filiationes, ſunt duo filii. Ergo ſi in Chriſto ſunt duæ filiationes, in Chriſto ſunt duo filii, & ſi Chriſtus eſt duo filii, Chriſtus eſt duo: ſed hęc eſt falſa, ſicut improbata eſt ſupra, & habetur in ſymbolo; non duo tamen, ſed unus eſt chriſtus; ergo falſum eſt duas filiationes eſſe in Chriſto.

Lib. de incar. Verb. Cap. 4.

Diſt. 6. art. 1. q. 1.

RESOLVTIO.

Filiatio cum propriè perſonam reſpiciat & non naturam: in Chriſto una eſt perſona: una pariter filiatio erit, nec duæ & ſi bis natus dicatur.

RESPON. Dicendum, quòd quãuis concedatur duas natiuitates eſſe in Chriſto: non tamen concedi debet duas eſſe filiationes. Et ratio huius eſt; quia cum filiatio ſit relatio, comparationem habet ad tria. Ad ſubiectum in quo eſt; & ad terminum, ad quem eſt, & ad principium à quo eſt. Numerus autem relationis ſecundùm differentiam formalem, ſiue ſpecificam, cãtur à principio, à quo eſt; ſicut paternitas, & dominium, ſunt duæ relationes in aliquo homine, quę numerantur non ratione eius, ĩ quo ſunt principaliter, ſed ratione eius à quo ſunt; quia poſſunt eſſe duæ relationes ĩ homine reſpectu eiuſdem. Plurificatio autem relationis ſecundũ numerum non uenit principaliter ratione eius à quo eſt, nec ratione ad quẽ; ſed ratione ſubiecti eiuſ in quo Et quoniam proprietas ſubiecti numerari hẽt ratione ſuppoſiti, & ſubiectum filiationis eſt ipſa perſona, non natura niſi ratione perſonæ: hinc eſt quòd cũ in Chriſto non ſint plures perſonæ, non poſſunt eſſe plures filiationes. Ideo concedendæ ſunt rationes ad hoc inductæ.

Simpliciter his aduerſatur Sco. d. hac ibi: contra iſtã poſitionẽ. ſed D. Tho. in concluſione conſentiẽs differt ĩ modo dicẽdi: 3. par. q. 35. art. 6.

AD ILLVD ergo, quod primò obiicitur, ꝙ generatio eſt cauſa filiationis: iam patet reſponſio: quia relatio non multiplicatur ex parte cauſæ, ſed ex parte ſubiecti. Si autẽ quæratur, quare multiplicatur generatio in Chriſto, & non filiatio, cum utraque reſpiciat

ciat perſonã. Dicendũ, ꝙ gñatio ſignificat per modũ actiõis; actio autẽ, & paſſio non ſolùm recipit numerationem ex parte ſubiecti, ſed etiam ex parte mẽſuræ, & ex parte principii. Et qm̃ aliud eſt principiũ, & alia eſt mẽſura tpalis, & æterna; ideo alia põt dici, & alia gñatio; quãuis nõ filiatio. Alia etiã eſt ratio: quia & ſi gñatio reſpiciat perſonã; tamen p cõſequens reſpicere põt & naturã. Vnde humana natura in Chriſto põt dici nata, non tñ poteſt dici filia, quia filiatio propriè reſpicit perſonam. Et quia in Chriſto eſt pluralitas naturarũ, & unitas perſonæ; ideo põt dici plures generationes, q̃uis non poſſunt dici plures filiationes. AD ILLVD, quod obĩ, ꝙ multiplicato uno relatiuorum, multiplicatur & reliquũ. Dicendum, ꝙ illud uerũ eſt de multiplicatione formali, & de eo correlatiuo, a quo dependet correlatiuũ dependentia eſſentiali; ſed ſi unũ correlatiuũ multiplicat̃ multiplicatione materiali, non habet ueritatem. Sicut eſt, qñ unus hõ generat plvres filios; & unus magiſter docet plures diſcipulos: tũc eñ relatio, q̃ eſt in ipſo, nõ depẽdet ab unoquoq; eorũ, niſi dependentia accidentali; & deſinente uno, ſaluatur relatio in altero. Vñ qñ quis generat poſt primum filium alium, nõ naſcit̃ in eo noua paternitas, ſed primæ paternitati innaſcitur nouus reſpectus; quia pater eſt plurium, q̃ prius erat; ſic eſt intelligendũ in propoſito. Vñ Chriſtus gñatione tpali non acquirit nouam filiationem, ſed incipit eſſe filius alterius. ſ. hoĩs Virginis. AD ILLVD, qđ obĩ, ꝙ diuerſarũ ꝓductionum diuerſi ſunt termini. Dicendum, ꝙ uera eſt, qñ illæ ꝓductiones ſunt diſparatæ; ita ꝙ una non ſupponit aliam: ſic autẽ non eſt in ꝓpoſito: quia natiuitas tpalis præſupponit æternam natiuitatẽ: & ideo non oportet filium eſſe aliũ, & aliũ; q̃uis alia & alia gñatione generet̃: ſufficit enim (ut dictum fuit) ad pluralitatem gñationum pluralitas naturarũ: non ſic autem ad pluralitatem filiationum. AD ILLVD, qđ obĩ, ꝙ idem eſt natum, & eſſe filium. Dicẽdum, ꝙ & ſi de eodem dicatur, tamen filiatio propriè dicit relationem, & natiuitas, ſiue generatio ipſam productionem: relatio autem, & actio ex alia & alia cauſa habent numerari. Et ideo nõ ſequitur, ꝙ ſi plurificetur ꝓductio, ꝙ plurificetur filiatio. AD ILLVD quod obijcitur ultimò, ꝙ eſt intelligere filiationem temporalẽ, abſtracta filiatione æterna. Dicendum, ꝙ hoc non eſt propter diuerſitatem relationis in ſe, ſed propter diuerſitatem reſpectuum; ſicut ſi aliquis ſit pater duorum, poteſt intelligi pater eſſe unius, ita quòd non alterius. Et ſi aliquis uideatur à duobus, poteſt intelligi uideri ab uno, ita quòd nõ ab alio. Ex hoc tamen non poteſt concludi, quòd ſit diuerſitas ſecũdum rem, ſed ſecundùm rationẽ. DIuerſitatem autem ſecundum rationem uoco illam, quæ ſolũ eſt ſecundùm reſpectum, & comparationem.

QVAESTIO III.

An Chriſtus reſpectu utriuſque natiuitatis, tũ æternæ, tum temporalis ſit filius naturalis?

VTRVM Chriſtus filius ſit naturalis rõne utriuſque natiuitatis, uidelicet temporalis, & æternæ.

næ. Et q; ſic, uř. De generatione eṁ æterna non eſt dubium: de generatione uerò temporali oſtenditur ſic. Qui conformis eſt in natura ei, à quo generatur, eſt eius filius naturalis; ſed filius Dei eſt eſt conformis Mariæ, ex qua eſt natus: ergo eſt naturalis filius ipſius. ITEM. Qui trahit naturam ab eo, á quo generatur, eſt filius eius naturalis; ſed Chriſtus à Virgine naturã traxit humanam: ergo eſt filius naturalis ipſius Virginis. ITEM. Natura eſt principium rei genite, & filiationis eiuſdẽ ex parte mulieris; ex hoc q; cõcipit, nutrit; & parit: & hoc totum Virgini competit reſpectu Chriſti: ergo Chriſtus eſt eius filius naturalis. ITEM. Si Chriſtus eſt filius Virginis, aut ergo naturalis, aut adoptiuus. Non adoptiuus: quia tunc non eſſet uera mater, nec ad Virginem ſpectat filium adoptare: nec Deus adoptari poteſt à creatura in filium, ſed magis econuersò: ergo uř q; ſit naturalis eius filius.

SED CONTRA. Nullus, qui eſt filius p grãm, eſt filius p naturã; qa natura, & grã ex oppoſito diuiduntur: ſed q; Chriſtus fecit ſe filium Virginis, hoc fuit dignationis, & gratię; ergo nõ eſt filius naturalis. ITEM. Nullus, qui uoluntariè generatur, eſt filius naturalis; quia natura, & uoluntatis sũt principia diſparata; ſed Chriſtus uoluntariè natus eſt de Virgine: ergo non eſt eius filius naturalis. ITEM. Nullus eſt filius naturalis, cuius generatio ſit ſupra naturã: ſed generatio filij Dei ex matre fuit p miraculũ ſupra naturã, & natiuitas ſimiliter: ergo non eſt filius naturalis. ITEM. Nullus filius naturalis eſt prior ſuo principio generante; qm̃ ſi prior eſt; accidit ei, q; producatur ab illo: ergo nõ eſt naturalis filius ipſius: ſed Chriſtus prior fuit quàm Virgo: quæ ipſum concepit; ergo ex parte tẽporalis natiuitatis Chriſtus non poteſt eſſe filius naturalis.

RESOLVTIO.

Vtraq; natiuitate cũ producatur, & naſcatur Chriſtus uelut ſimilis ex ſimile, ſimilitudine (inquã) & conuenientia in natura; non immerito ſecundum utramq; filius naturalis dicendus eſt.

RESPON. Dicendum, q; penes utranq; natiuitatem Chriſtus eſt filius naturalis; & rõ huius eſt; qa utraq; natiuitas conſiſtit in productione ſimilis ex ſimili ſcdm ſimilitudinem & conuenientiã in natura. Vnde ſecundum natiuitatem æternã generatur ſimilis patri; ſecundum natiuitatẽ tẽporalẽ generaĩ ſimilis matri: ideo utraque natiuitas eſt naturalis; & rõne utriuſq; natiuitatis Xp̃s naturalis filius debet dici. SI AVTEM tu quæras, q̃ habitudinẽ dicit ille terminus Naturalis. Dicendum, q; magis dicit habitudinem principii q̃ habitudinem formę. Dicĩ enim filius naturalis, qui eſt à natura, & qui trahit naturam ab aliquo: non q; ipſa filiatio ſit ꝓprietas conſequens ipſam naturã, ſed magis pſonam; eſt enim proprietas perſonæ. Vnde hęc eſt magis propria, Chriſtus eſt filius naturalis, uel natura; q̃ Chriſtus eſt filius eſſentialis, uel filius eſſentia. Natura enim plus dicit in habitudinem principij, uel cauſæ, q̃ dicat in habitudinem formę. Fatẽdum eſt ergo Chriſtum filium naturalem Virginis eſſe ratione tẽporalis natiuitatis, ſicut rationes *Qõ. colliser.*

ad

ad primam partem oſtendunt, & ideo concedendæ ſunt.

Ad illvd ergo, quod primo obiicitur in contrariũ, ꝙ nullus, qͤ ſi lius ꝑ grãm, ẽ filius ꝑ naturã. Dicẽdũ, ꝙ ſi illud intelligat̃ de grã adoptionis, uerum eſt; ſi uero intelligat̃ de gratia unionis, non eſt uerum; quia (ſicut habitum eſt ſupra,) illa gratia fuit quodãmodo illi homini naturalis. Aliter etiã poteſt dici, ꝙ uerum eſt ſecundũ eandem naturam: Chriſtus autem nominat hypoſtaſim in duabus naturis: & ſecundùm illã duplicem naturam naturalis eſt filius patris & naturalis eſt filius matris, ita ꝙ ſecundum diuinam naturam comparetur ad patrem, & ſecundum humanam comparetur ad matrẽ. Si autem mutua fiat comparatio, ut hypoſtaſis illa ſecundũ diuinã naturã comparetur ad matrem, & ſecundum humanam comparetur ad patrem, ſic non dr̃ propriè filius naturalis: poteſt tñ dici naturalis filius per gratiam unionis, q̃ facit naturales proprietates inuicem cõicare. Ad illvd, qđ obiicitur; ꝙ generatio Chriſti eſt ſupra naturam. Dicendum, ꝙ ita eſt ſupra naturam, ꝙ eſt etiam ſecundum naturam (ut dictum eſt ſupra) quia ibi diuina potentia in nullo præiudicabat naturæ; & ið modus ille operandi non excludit naturæ operationem; nec aufert proli naturalem filiationem. Ad illvd, quod obiicit̃; ꝙ nihil generatur naturaliter, quod generatur uoluntariè. Dicendum, ꝙ falſum eſt: ſecundum ꝙ naturam uoluntas cõcomitatur; unde eſto ꝙ natura eſſet omnino obediens ipſi uolũtati, ſicut & in Adã erat, idem generaretur patre uolente & natura operante. Et quoniam uoluntas filij non tollit uim generatiuam matri: ideo non ſequitur, ꝙ ſi uoluntariè ex ea naſcit̃, ꝙ nõ naturaliter naſcatur. Ad illvd, quod obijcitur; ꝙ nullus filius eſt prior ſuo principio generante. Dicendum, ꝙ uerum eſt ſecundum eam naturã, ſcđm quam eſt filius eius: & ſic non hẽt inſtantiam in propoſito; quia Chriſtus ſcđm humanam naturam poſterior eſt Virgine, quę ipſum concipit. Si autem ſimpliciter intelligatur, habet inſtantiam in propoſito; quia Chriſtus habet in ſe duas naturas, ſecundùm quarum unam præcedit tam naturam creatam, quàm maternale principiũ: ubi aũt inſtantia eſt in propoſito, ita ꝙ non eſt in alio; ferenda eſt ſcđm † philoſophicũ documẽtũ.

Diſt. 4. art. 2. q. 3.

Diſt. 3. p. 2. ar. 3.

† 2. Ethi. cap. 9. vna hyrundo nõ facit ver.

DISTINCTIO NONA.

Vtrum caro Chriſti ſit adoranda adoratione latriæ, quod eſt proprietas diuinæ naturæ.

Præterea inueſtigari oportet, vtrũ caro Chriſti & aĩa vna eademq; cum verbo adoratione debeat adorari, illa ſcilicet quæ latria dicitur. Si. n. animæ, vel carni exhibetur latria, quæ intelligatur ſeruitus ſiue cultus, ſoli creatori debitus: cum anima

Chriſti vel caro creatura tantum ſit; creaturę exhibetur, quod ſoli creatori debetur: quod facienti in idololatriam deputatur. Ideo quibuſdam videtur non illa adoratione, quæ latria eſt; carnem Chriſti, vel animam eſſe adorandam, ſed illa quæ eſt dulia: cuius duas ſpecies vel modos eſſe dicunt. Eſt enim cuiuſdam modi dulia, quæ creaturę cuilibet exhiberi poteſt: & eſt quædam ſoli humanitati Chriſti exhibenda, non aliĳ creaturæ: quia Chriſti humanitas ſuper omnem creaturam eſt veneranda, & diligenda. Non tamen adeo vt cultus diuinitati debitus ei exhibeatur, qui cultus in dilectione & ſacrificĳ exhibitione, atque reuerentia conſiſtit: qui latinè dicitur pietas, græcè autem Theoſebia, id eſt Dei cultus, vel Euſebia, ideſt bonus cultus.

Diuerſæ opinantium ſententiæ de ſpeciebus duliæ.

Aliĳs autem placet Chriſti humanitatem vna adoratione cum verbo eſſe adorandam non propter ſe, ſed propter illum cuius ſcabellum eſt, cui eſt vnita. Neque ipſa humanitas ſola vel nuda, ſed cum verbo, cui eſt vnita: nec propter ſe, ſed propter illum, cui eſt vnita eſt adoranda, Nec qui hoc facit idololatriæ reus iudicari poteſt: quia nec ſoli creaturæ, nec propter ipſam: ſed creatori cum humanitate & in Lib. de Orthod. fid. 3. c. 8. *humanitate ſua ſeruit. Deo hoc Io. Dama. ita ait, Duæ ſunt naturæ Chriſti ratione & modo differentes, vnitæ verò ſecundùm hypoſtaſim. Vnus ergo Chriſtus eſt Deus perfectus & homo perfectus: quem adoramus cũ patre & ſpiritu vna adoratione cum incontaminata carne eius. Non inadorabilem carnem dicentes: adoratur enim in vna verbi hypoſtaſi: quæ hypoſtaſis generata eſt: non creaturæ venerationem prębentes. Non ergo vt nudam carnem adoramus, ſed vt vnitam deitati in vnam hypoſtaſim Dei verbi duabus reductis naturis. Timeo carbonem tangere propter ligno copulatum ignem. Adoro Chriſti Dei mei ſimul vtranq; naturam propter carni vnitam deitatem. Non enim quartam appono perſonam in trinitate: ſed vnam perſonam confiteor verbi & carni eius. His verbis inſinuari videtur Chriſti humanitatem vna adoratione cum verbo eſſe adorandam. De hoc etiam Aug. ait in ſerm. domini, vbi dicit, Non turbetur cor* Ser. 83 de uer. domini in fine.

veſtrum

veſtrum, ita dicit, Dicunt hæretici filiū nō natura eſſe deū, ſed creatum. Quibus reſpondendum eſt, quia ſi filius non eſt Deus natura, ſed creatura, nec colendus eſt omnino, nec vt Deus adorandus dicente Apoſtolo, Coluerunt & ſeruierunt Rom. 1 *potius creaturæ quam creatori. Sed illi ad hoc replicabunt, & dicent, Quid eſt quod carnem eius, quàm creaturam eſſe non negas, ſimul cum diuinitate adoras: & ei nō minus quā diuinitati deſeruis? Ego dominicam carnem immo perfectā in Chriſto humanitatem ideo adoro, quod à diuinitate ſuſcepta & deitati vnita eſt: vt non alium & alium, ſed vnum eundemque Deum & hominem filium Dei eſſe confitear. Denique ſi hominem ſeparaueris à deo, illi nunquam credo nec ſeruio, velut ſi quis purpuram vel diadema regale iacens inueniat, nunquid ea conabitur adorare? Cū verò eis rex fuerit indutus, periculum mortis incurrit, ſi ea cum rege adorare quis contempſerit. Ita & in Chriſto domino humanitatem non ſolam vel nudam, ſed diuinitati vnitam. ſ. vnum filium Deum verum & hominem verum ſi quis adorare contempſerit, æternaliter morietur. Idem ſuper Pſal. 98. vbi dicitur. Adorate ſcabellū pedū eius, quoniā ſanctū eſt. Sciendū quia in Chriſto terra eſt. i. caro, quæ ſine impietate adoratur. Suſcepit. n. de terra terrā: quia caro de terra eſt et de carne Mariæ carnē accepit: hæc ſine impietate, à verbo Dei aſſumpta adoratur à nobis: quia nemo carnē eius māducat, niſi prius adoret: ſed quia adorat, nō terram intuetur: ſed illū potius, cuius ſcabellum eſt, propter quem adorat. His auctoritatibus præmiſſę inueſtigationis abſolutio explicatur.*

In tom. 8. ī me. enarrationis.

SVPRA Aegit Magiſter de comparatione diuinæ naturæ ad proprietatē humanæ naturæ: hic uero agit de comparatione humanæ naturę ad proprietatem diuinæ: inquirens, utrum natura humana ī Chriſto ſit adoranda adoratione latriæ. Diuidit autem pars iſta in partes duas. In quarum prima proſequitur qōnē ſecundùm opinionē cōem. In ſecunda verò pſeqtur eā ſc'dm opinionē aliorū, & ſctōrū auctoritates. ibi. *Aliis autē placet chriſti humanitatē, &c.* Prima pars diuidit̄ ī duas ptes. In quarū prima pte opponit. In ſcda determinat. Ibi. *Ideo quibuſdā vr̄, &c.* Scda pars ī duas diuidit̄. In quarū prima ſubiūgit aliorū opinionē. In ſcda, verò inducit illius opinionis confirmationē p multiplicē ſctōrū atteſtationem. ibi. *De hoc Iohā. Dama.*

Ita ait. &c) Illa ſecũda pars poſſet adhuc ſub diuidi in duas. In prima confirmat auctoritate Græci. ſ. Dam. In ſecunda auctoritate Latini, uidelicet Auguſ. ibi. *De hoc etiam Aug. ait.*

Dub. 1. CVltus conſiſtit &c.] Hic quæritur, qualiter diſtinguuntur illa tria. Et uidetur, ꝙ inſufficienter dicat: quia magis uidetur conſiſtere in adoratione. Ait. n. Rab. Sic caro Chriſti adoranda eſt latria, ſicut uerbum; ſed non omni ſpecie latriæ, quoniam non adoramus eum proſtrati in terra: ſic ut credamus ꝙ nos creauit ex nihilo: ergo uidetur ꝙ potius proſtratio in terram pertineat ad cultum Dei, q̃ prædicta. Item. Videtur diminutio, quia non tantum colitur Deus dilectione, ſed etiã fide. Quæritur ergo qualiter diſtinguũtur illa tria prædicta. Reſ. Dicendum, ꝙ (ſicut habitum eſt ſupra,) Deus colitur cultu interiori, & exteriori, ut autem Magiſter exprimeret utrumq; cultũ, dicit ꝙ cõſiſtit in dilectione quãtum. ſ. ad cultum interiorem, ita quòd in dilectione intelligimus tres theologicas uirtutes. ſ. charitatem, & alias duas præambulas: quantum ad cultum exteriorem dicit, quòd colitur ſacrificio, ita quòd ſub ſacrificio comprehẽdat omnem reuerentiam, quæ exterius exhibetur ſoli deo. Per hoc autem; quod ſubdit reuerentiam, comprehendit utrumque. Et ſic patet differentia horum trium; quia dilectio refertur ad cultum interiorem, ſacrificium ad exteriorem, reuerentia ad utrumque. Vel aliter. Dilectio refertur ad principium motiuum. Sacrificiũ refertur ad actum: Reuerentia ad formam, & modum. Ad illud, qđ obiicitur de adoratione, & ꝓſtratione. Dicẽdum, ꝙ illa poteſt cõprehendi nomine ſacrificij: Dici etiam poteſt, quòd illã nõ nominat, quia non eſt cultus ſoli Deo debitus: non tantum. n. proſternimur coram Deo, ſed etiam corã homine. Vnde non eſt intelligendum, quòd Rabanus uelit dicere, quòd non deberemus nos coram humanitate ꝓſternere, ſed quòd proſternendo nos coram humanitate, non debemus profiteri nos eſſe creatos rõne humanitatis, ſed deitatis. Dici etiam poſſet, quòd adoratio comprehenditur ſub hoc, quod dicitur reuerentia, ſicut & fides intelligitur per dilectionem: & ſic patet reſponſio ad ſequens.

Quem adoramus &c.) Contra hoc uerbũ Damaſ. obiicitur. Pater & ſpiritus ſanctus ſunt perſonæ diſtinctæ, & cuilibet earum debetur una adoratio per ſe: ergo ſi ad multiplicationem obiecti ſequitur multiplicatio actus, uidetur quòd illæ perſonæ ſunt multiplici non unica adoratione adorandæ. Item. Adoratio ſub ſequitur directionem fidei: ſed fides diſtinguit inter ꝑſonas, ergo & adorans ſecundùm quòd huiuſmodi diſtinguit iter perſonas: & ſi hoc, redit idem quod prius. Reſp. Dicendum, quòd tres perſonæ unica, & ſimplici adoratione ſunt adorandæ. Et ratio huius eſt; qa illud, ſecundùm quod competit ádorari ſumma maieſtas, eſt unicum nullo modo multiplicatum; & ita ſicut unica dilectione diligũtur, quia in eis eſt una ſumma bonitas: ſic unica adoratione adorantur. Ad illud, quod obiicitur, Dub. 2.

quòd

ꝙ illæ perſonę diſtinguuntur. Dicendum, ꝙ & ſi diſtinguuntur ratione emanationis, & originis, non tñ rõne adorationis; ideo nõ ſequitur, ꝙ reſpectu harum habeant diuerſas adorationes, ſed ꝙ habeant diuerſas relationes: & hoc quidem dictat fides ſana, quã conſequitur adoratio. Et per hoc patet ſequẽs obiectio, ꝙ .ſ. adoratio ſequitur fidẽ, nõ inquantum diſtinguit tres pſonas per relationum pluralitatem, ſed inquãtum unit per maieſtatis unitatem.

Dub. 3. *Ergo dominicam carnem*, &c.) Contra. Si in Chriſto adoratur diuinitas, & humanitas, & in alijs perſonis diuinitas, videtur quòd magis ſit adorandus Chriſtus, quã aliæ perſonæ. Item. Plus tenemur gratias Chriſto agere poſt incarnationem q̃ ante: ergo magis debemus ipſũ honorare, adorare, & uenerari: ergo ſi hoc, magis tenemur adorare filium incarnatum, q̃ non incarnatum: & ſi hoc, magis filium, q̃ patrem, uel ſpiritum ſanctum. Si tu dicas, ꝙ magis debemus adorare uerbum non intenſiue, ſed extenſiue, Cõtra. Plura bona paucioribus bonis magis ſunt appetenda: ergo plura honorabilia magis ſunt ueneranda, & honoranda. Reſp. Dicendum, ꝙ non magis adorãdus eſt Chriſtus, q̃ pater, uel ſpiritus ſanctus, nec uerbum incarnatum plus debet adorari poſt incarnationẽ, q̃ ante. Et huius ratio eſt; quia adoratio reſpicit maieſtatẽ, & dignitatem: & qm̃ uerbo nulla accreuit dignitas ex humanæ naturæ aſſumptione: ideo nõ debet adorari maiori adoratione. Nec ualet, quod obiicit; ꝙ plura bona paucioribus ſunt p̃eligẽda: hoc. n. habet multiplicẽ inſtantiã. Vna eſt, qñ vnum eſt ꝑꝑ alterum: ibi autem eſt unum tm̃. Vñ ſicut tenere equum, & frænum non eſt plus tenere, quàm equum: ſic adorare Deum, & carnem non eſt plus, q̃ adorare Deum. Alia inſtantia, qñ unum illorum bonorum eſt improportionabile ad aliud; tũc. n. nõ addit, ut faciat ipſum maius; ſicut nec punctus addit ad lineã, ut faciat eam maiorẽ: & hoc modo creatura habet ſe ad creatorẽ. Ad illud, quod opponitur, ꝙ tenemur ad maiorẽ gratiarũ actionem. Dicendum, quòd nõ eſt ſimile, qa gratiarum actio non tm̃ reſpicit excellentiam dantis, ſed etiam excellentiam muneris: nõ ſic autem eſt de adoratione.

Nemo carnem, &c.) Cõtra. Iohan. 6. Spiritus eſt, qui uiuificat; caro non prodeſt quicquam: ergo ſi non prodeſt, non eſt manducanda, nec adoranda. Itẽ. Caro Chriſti uere eſt ſub ſacramento: ergo uere manducatur, cum ſub ſacramento ſuſcipitur: ſed abſque adoratione præambula poteſt eſſe ſacramenti ſuſceptio: ergo & uera manducatio. Reſp. Dicendum, ꝙ uerbum illud intelligitur de mãducatione ſpirituali, quæ dr̃ manducatio uera: qa ueram habet efficaciam. Vnde manducare ueraciter, hoc eſt mãducare efficaciter: & hoc modo nemo bene manducat, niſi qui adorat: quia non mãducat efficaciter, niſi manducet reuerẽter; & per hoc patet reſpõſio ad ultimum: obiicit. n de manducatione ſacramentali, & illud intelligitur de manducatione ſpirituali. Ad illud, quod obiicitur; ꝙ caro nõ prodeſt quicquam. Dicendum, ꝙ caro dicitur ibi carna- Dub. 4.

lis intelligentia, ſicut dicit Aug. Caro non prodeſt quicquam, ſi a ſpiritu ſeparetur; ſed prodeſt, inquantum eſt unita uerbo, & deificata: & hoc mō eſt adorāda adoratione latriæ, nō duliæ. De hoc autē plenius habetur in li.4.di.x.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An humanitas, ſiue caro Chriſti adoranda ſit adoratione latriæ.

AD intelligētiam huius partis incidit hic qō de adoratione chriſti, circa quā q̄runtur principaliter duo. Primo q̄ritur de ipſa adoratione per cōparationem ad eū, cui eſt exhibenda. Secundò uerò q̄ritur in cōparatione ad uirtutē, ꝑ quā exhibetur. Circa primū quæruntur ſex. Primò quæritur, utrū cultus, qui eſt latria debitus deitati, ſit exhibendus Chriſti humanitati. Scdò q̄ritur, utrū ſit exhibēdus eius imagini. Tertiò quæritur, utrum ſit exhibendus eius matri. Quartè, utrum ſit exhibendus eius cruci, Quintò, utrum ſit exhibendus eius membris. Sextò & ultimò, utrum ſine peccato exhiberi poſſit eius aduerſario.

VTRVM cultus latriæ ſit exhibēdus humanitati, ſiue carni Chriſti. Et quòd ſic, uidet̄ primò auctoritate Damaſc. Chriſtus
Lib. 4. c. 3. eſt perfectus Deus, & perfectus homo, quē adoramus una adoratione cum patre, & S.S. & incontaminata carne eius: ergo ſi pſona Chriſti adoranda eſt latria, uidet̄, ꝙ ſimiliter caro eius. ITEM.
Pſ.98. Super illud Pſal. Adorate ſcabellum pedum eius, qm̄ ſctūm eſt. gloſ. Aug. In Chriſto terra, ideſt caro ſine impietate adoratur a nobis: quia nemo carnē eius ſpūaliter manducat, niſi prius adoret. ITEM. Eodem timore timet̄ ignis & ferrū ignitum igne: ergo ſi magis unita eſt diuinitas carni, quā ignis ferro, uidetur quòd eadem reuerentia ſit exhibenda eius humanitati, q̄ exhibetur diuinitati. ITEM. Eadem adoratione adorat̄ caro animæ unita, qua adoratur ipſa anima: ergo ſi non minus intimè unitur uerbum ipſi carni, q̄ anima, eadem rōne qua adoratur uerbū, adoratur caro aſſumpta: ſed uerbū adorat̄ latria: ergo &c.

SED CONTRA. Lucæ. Dominū *Cap. 4.*
Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſer. Glo. exponit d̄ ſeruitute cultus latriæ: ergo ſoli Deo eſt exhibenda: non ergo carni Chriſti. ITEM. Aug. ix. lib. de ciuita. Dei, loquens de Chriſto, Cum in forma Dei ſacrificium cū patre ſumat: cum quo & unus eſt Deus: tn̄ i forma ſerui maluit ſacrificiū eſſe, q̄ ſumere. Et ibidē. Quis ſacrificādum cenſuit, niſi ei, quem Deum aut ſciuit, aut putauit, aut finxit? ergo humanitati illi nō eſt ſacrificandum, ſiue carni Chriſti: ergo nec ille cultus eſt ei offerendus, q offert̄ Deo. ITEM. Glo. ſup
illud Pſal. Adorate ſcabellum pedum eius. *Pſ.98.*
Caro Chri non eſt adoranda illa adoratione latriæ, q̄ ſoli Deo debetur; ſed illa dulia, q̄ dignior eſt: ergo &c. ITEM. Humana natura in Chr̄o quantūcumq; ſit ſublimata: non exit terminos creaturę, ergo nec reuerētia exhibēda ei d̄bet exire terminos creaturæ: ſi ergo latria eſt cultus, qui excedit oēs fines creaturæ, vr̄ ꝙ q exhibet latriā carni Chr̄i, committat

mittat idololatriā. ITEM. Minori minor reuerentia eſt exhibenda, & maiori maior ſecundùm rectū ordinem:ſed chriſtus ſcd̄m ꝙ homo minor eſt patre, & humanitas minor deitate quantumcunq; unita ſit: ergo minor reuerentia eſt ei exhibenda:ſi ergo latria eſt reuerentia ſumma vr̄ ꝙ humanitati Chriſti non ſit exhibenda. ITEM. Nullius eſt adorari adoratione latriæ,cuius eſt adorare:ſed humanitatis eſt adorare ipſam ſūmam trinitatem: ergo non debet adorari adoratione latriæ. Maior probatur per hoc; ꝙ nulli debetur latria, cuius eſt ſeruire alteri. Minor probatur ꝑ hoc:quia eius eſt adorare, cuius eſt orare:Chriſtus autem orauit:ſicut legitur in diuerſis euangeliis; ergo &c.

RESOLVTIO.

Humanitati Chriſti in ſe cōſiderata Dulia tantum debetur:at verò vt vnitæ diuinitati etiam Latria competit.

RESPON. Dicendum,ꝙ caro Chriſti multipliciter cōſideratur. Vno modo caro Chriſti dr̄ totus ille homo:iuxta illud ꝙ dicitur Ioh.
Cap. 1. Verbum caro factū eſt;& hoc modo quia ille homo Deus eſt rōne perſonæ unius, adorādus eſt adoratione latriæ. Alio modo caro Chriſti cōſideratur prout nominat ipſam partem humanitatis ꝑ ſe,nō vt vnitam: & hoc modo carni conſideratæ non debetur adoratio latriæ,ſed duliæ. Tertio modo cōſideratur caro Chriſti quaſi medio modo, prout nominat ipſam naturam creatam diuinitati vnitam;& hoc modo dixerſit quidam,ꝙ eſt adoranda dulia dignio ri,quę quidem eſt hyperdulia.Et ratio huius eſt: quia ſolius dei eſt adorari latria;& natura non communicat alteri naturæ ſua idiomata. Vnde ſicut non eſt dicendum humanam naturam eſſe in Chriſto æternam, quia eſt vnita æternæ:ſic hoc modo dixerunt, quòd natura humana non eſt adoranda latria, quamuis ſit vnita maieſtati ſummæ. Alii verò dixerunt aliter,quòd ſi conſideretur caro, & anima prout unita illi perſonæ, adoranda eſt adoratione latriæ, pro eo quòd ſecus eſt de exhibitione honoris, & proprietatibus aliis. Honor enim non reſpicit hanc partem,uel illam, ſed reſpicit ipſam perſonam. Vnde quamuis purpura, & ueſtimentum non participet proprietates Regis abſolutè: communicat tamen in honore,& reuerentia,ſicut dicit Auguſt. & Magiſter recitat in litera. Et ideo quia eſt una perſona in Chriſto, cui debetur reuerentia ſumma,una adoratione adoranda eſt.ſ. latria quantum ad utranque naturam ſcilicet deitatem, & humanitatē, ſicut eadē adoratione adorat̄ in uno hoīe caput, & pes. Concedendum eſt ergo ꝙ non ſolum Chriſtus homo adorādus eſt latria,ſed etiā humanitas eius,in quantum eſt uerbo unita: quāuis per ſe conſiderata nunquā ei debeatur niſi dulia. Et qm̄ caro xp̄i nunquam eſt ſeparata à verbo:iō ſemper conſideranda eſt ut coniuncta,& ſemper adoranda eſt latria:licet humanitati ut per ſe cōſideratæ,non debeatur niſi dulia. Et ideo ſecūda opinio melior ē, quā prima;& auctoritatibus ſanctorum magis eſt cōſona. Et ideo concedendæ ſunt rationes, quæ ſunt ad partem illam.

In concluſiōe Sco. D. Tho. & Bon. cō cordāt ſed altercant Scot. et San. Tho. 3. p. q. 25 art. 2. & rōne adorationis.

AD ILLVD ergo, quod primò obii-

obiicitur in contrarium, quòd latria eſt cultus ſoli Deo debitus. Dicendum, quòd propter hoc nõ excluditur humanitas Chriſti. Sicut enim dicitur, ſolus Petrus eſt hic intus, non excluditur manus, uel pes eius: ſic cum dicitur, ſolus Deus eſt adorandus latria, nõ excluditur humanitas: quia humana natura, & diuina in unam concurrunt perſonã: unde & hęc adoratio nõ ponit in numerũ cũ illa. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd carni Chriſti nõ eſt ſacrificandũ. Dicẽdum, quòd uerum eſt per ſe, non autẽ eſt uerum, prout eſt diuinitati cõiuncta: quia toti Chriſto ſacrificandum eſt. Et quod dicit Aug. quia maluit Chriſtus ſacrificium eſſe, q̃ ſumere. Dicendum, quòd hoc non dicit, ꝙ non deberet in carne adorari, & ei ſacrificari: ſed qa uoluit uitare occaſionem erroris, ne alicui creaturæ exhiberetur per ſe honor diuini numinis. AD ILLVD, quod obiicitur, de Glo. quòd caro non eſt adoranda latria. Dicendum, quòd uerbũ illud intelligitur de carne uerbi, prout in ſe nuda conſideratione conſideratur. Et hoc eſt, quod dicit Aug. Si hominem ſeparaueris a Deo, illi nunquam credo, nec ſeruio: hoc autem non obſtat, quin ſecundùm quòd unita eſt, adoranda ſit latria. Vnde *Lib. 4. Cap. 3.* Damaſc. Non nudam carnem adoramus, ſed ut unitã deitati in unã hypoſtaſim Dei uerbi. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd creatura non exit terminos creaturæ. Dicendum, quòd uerum eſt ratione ſui: & iõ honor rõne ſui terminos creaturæ non exit: ſed quia unitur in una hypoſtaſi Dei uerbo, cui debetur unicus honor in quacunque ſit natura: hinc eſt ꝙ debetur ei latria. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd minori minor debetur reuerentia. Dicendum, ꝙ uerum eſt, quando minor & maior ſic ſe habent, quòd ſunt diuerſorum bonorũ ſuſceptibiles: hoc autẽ eſt quando ſunt diuerſæ perſonæ, gradu dignitatis diſtantes: hoc autem in propoſito nõ eſt reperire: quia cum una in Chriſto ſit perſonalitas, & illa attẽdatur ſecundum naturam ſupremã, unica, & ſumma debetur ei reuerentia, qualiſcunque ſit natura: ſicut honor unus debetur regi in quocunque ſit indumento. Honor.n. naturam reſpicit digniorem, & ꝑ conſequens illud, quod eſt annexum ei: ſic caro uiri ſancti honorari debet ſecundum dignitatem aĩę, non ſecundùm ignobilitatem propriæ naturæ. AD ILLVD, uerò, quod obiicitur, quòd Chriſti eſt adorare. Dicendum, quòd ſecundùm quòd oratio eſt aſcenſus mentis in Deum, ſic propriè nõ pertinet ad Chriſtum, pro eo ꝙ omnia quæcunq; uoluit, fecit: & uerbum ſemper pręſens habet, per oĩa faciens, quæcunque uult anima eius: exemplũ tamen orandi, & adorandi dedit ſecundũ inferiorem naturam in ſua oratione: & ideo nõ ſequitur, quòd nõ debeat adorari. Sicut enim ipſe baptizat interius, & tamen baptizatus fuit, ut alios informaret: ſic orauit, & adorauit, ut alios erudiret. Quia (ſicut uult Damaſc.) in Chriſto humana natura non tenet naturã ancillæ: ait enim ſic. Serua eſt caro, ſi nõ eſt unita Dei uerbo: ſemel tamen unita ſecundũ hypoſtaſim qualiter erit ancilla? unum enim ens Chriſtus, nõ

poteſt

poteſt eſſe ſeruus ſuiipſius, & dominus, cuius ergo erit ſeruus? Patris non: quia quæcunque habet pater, ſunt filij: & ita qui dicunt ipſum ſeruũ eſſe diſtare faciunt unum Chriſtum in duo per modum Neſtorij: & ita ad Chriſtũ non pertinet adorare, ſed adorari: quia magis competit ei ratio dominij, quàm ſeruitutis. Aliter etiam poſſet dici, quòd quamuis eſſet ipſius adorare: non tamen ſequitur, quòd non deberet adhuc adorari adoratione latriæ: quia nos qui debemus adorare, non debemus aſpicere ad eius humanitatem, ſed ad perſonæ dignitatẽ: Et in hoc ultimo conſiſtit ſumma quæſtionis prædictæ.

QVAESTIO II.

An imago Christi adoranda ſit adoratione latriæ?

VTRVM cultus latriæ exhiberi debeat imagini Chriſti. Et ꝙ ſic uidetur. Primò, per Damaſce. Honor imaginis refertur ad prototypum: ergo idem eſt adorare imaginem, & eum cuius eſt imago: ergo ſi Chriſtus colendus eſt cultu latriæ, uidetur ꝙ eius imago ſimiliter. ITEM. Abraam adorauit tres uiros; & in his adorauit ſanctam trinitatem; ſecundũ ꝙ Gloſ. exponit: ſi ergo illi tres uiri non erant trinitas ſumma, ſed eam ſignificabant: ergo latrię cultus non ſolum debetur rei ſignificatæ: ſed etiam ſigno: cum ergo imago Chriſti ſit eius ſignum, uidetur ꝙ latriæ cultus ſit ei exhibendus. ITEM. Homo loquitur ad imaginem in ſuis petitionibus: ergo loquitur ad imaginẽ, ſicut ad perſonam rationalis creaturæ: ergo ſic loquitur ad imaginẽ Chriſti, ſicut ad Chriſtum: & ſicut loquitur, ſic colit, & adorat: ergo debet adorare imaginẽ Chriſti, ſicut Chriſtum. ITEM. Eandem reuerentiam exhibemus, & exhibere debemus imagini beatæ Virginis, quã ipſi Virgini, & ſic de alijs ſanctis; ergo & eadem reuerentia exhibẽda eſt imagini Chriſti, ſicut ipſi Chriſto: ſed Chriſto exhibetur cultus, ſiue honor latriæ: ergo debet exhiberi imagini ſuæ.

Lib. 4. cap. 17 prope initiũ.

Geneſ. 18. 19.

SED CONTRA. In primo mandato. Non facies tibi imaginem, neque ſculptam ſimilitudinẽ: ſi ergo prohibitum eſt imaginẽ fieri, multomagis & adorari. ITEM. Damaſ. lib. 4. cap. de imaginibus. Magnæ impietatis, & inſipientiæ eſt figurari, quod diuinitatis eſt: ergo maioris impietatis eſt iã figuratum adorare. ITEM. Melior eſt creatura uiuens, q̃ nõ uiuens: quia ſimilior eſt ſummæ uitę: ſi ergo huiuſmodi imagines nõ ſũt uiuentes, minus ſunt dignæ honore, quàm talpæ, & ueſpertiliones; ſi ergo impium eſt adorare ueſptiliones, & talpas, multomagis huiuſmodi imagines. ITEM. Nobilior, & melior eſt imago diuinitus impreſſa, q̃ ab hominibus ſculpta; ſed ſi quis adoraret diabolum, uel hominem peccatorem, in quo eſt imago domini impreſſa, peccaret; ergo multomagis, qui adorat huiuſmodi imagines. ITEM. Fortiùs fugiendus eſt ritus idololatriæ, quã legalis ceremoniæ; ſed eccleſia fugit ritum cerimoniæ legalis, ne uideatur iudaizare; pari ergo ratione debet fugere ritum idololatriæ, ne uideatur idololatrare; ergo ſi cultus idololatriæ conſiſtit in ueneratione imaginum, & picturarũ;

Exod. 20. Leu. 19 Deute. 25.

uidetur

uidetur quòd talia non ſint adorāda. ITEM. Cum huiuſmodi imagines, nec per nouum, nec per uetus Teſtamentū approbētur; uidetur ꝙ earū introductio fuerit nouitatis præſumptio: ſi ergo talia ſunt eſtirpāda, uidetur quod talia non ſunt colenda, nec aliquo adorationis genere adoranda.

RESOLVTIO.

Quia ſolis, nudisq; imaginibus honor aliquis non exhibetur niſi in reſpectu ad prototypa: ſicut Chriſtus ex unione ad diuinitatem latriæ cultu honoratur: ita & imago, ipſum repræſentans latriæ cultu ueneranda eſt.

RESPON. Dicendum, quòd imaginum introductio in eccleſia nō fuit abſque rationabili cauſa. Introductæ enim fuerunt propter triplicem cauſam, uidelicet propter ſimplicium ruditatem, propter affectuum tarditatem, & propter memoriæ labilitatem. Propter ſimplicium ruditatem inuentæ ſunt; ut ſimplices, qui non poſſunt legere, in huiuſmodi ſculturis, & picturis tanquam in ſcripturis apertius poſſint ſacramenmenta noſtræ fidei legere. Propter affectus tarditatem ſimiliter introductæ ſunt; uidelicet ut homines, qui non excitantur ad deuotionem in his, quæ pro nobis Chriſtus geſſit; dum illa aure percipiunt; ſaltem excitentur dum eadem in ſcripturis, & picturis tanquam præſentia oculis corporeis cernunt. Plus enim excitatur affectus noſter per ea, quæ uidet; quàm per ea; quæ audit. Vnde Horatius in arte poetica. *Segnius irritant animos demiſſa per aures, &c.*) Propter memoriæ labilitatem: quia ea, quæ audiuntur ſolùm, faciliùs traduntur obliuioni; quam ea, quæ uidentur, Frequenter enim uerificatur in multis illud, quod cōſueuit dici, Verbum intrat per unam aurem, & exit per aliā. Præterea nō ſemper eſt præſtò, qui beneficia nobis præſtita ad memoriam reducat per uerba: ideo diſpenſatione Dei factum eſt, ut imagines fierēt (præcipuè in eccleſijs) ut uidentes eas recordemur de beneficiis nobis impenſis, & ſanctorū operibus uirtuoſis. Quoniam ergo imago Chriſti introducta eſt ad repręſentandum eum, qui pro nobis crucifixus eſt, nec offert ſe nobis pro ſe, ſed pro illo: ideo omnis reuerentia, quę ei offertur, exhibetur Chriſto: & ꝓpterea imagini Chriſti debet cultus latriæ exhiberi. Et hoc eſt qđ dicit Aug. in Lib. De Doctrina Chriſtiana. *Libr. 3. Cap. 7.* Qui ueneratur tale ſignum diuinitus inſtitutum, eius uim ſignificationemq; ue intelligit: non hoc ueneratur, quod uidetur, & tranſit; ſed illud potiùs, ad quod talia cuncta ſunt referenda. Concedendæ ergo ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

AD ILLVD ergo, quod opponitur in contrarium, quod eſt prohibitum, ne quis faciat ſibi imaginem. Dicendum, quòd pro eo tempore prohibitum eſt, in quo Deus humanam naturam nondum aſſumpſerat: tunc enim cum Deus omnino ſpiritus eſſet, infigurabilis erat: & ideo ipſum figurare erat error, & impietas: & pro illo tempore loquitur Damaſce. *Lib. 4. Ca. 15. ante medium.* cum dicit, quòd inſipientiæ, & impietatis eſt figurare, quod diuinitatis eſt: uerum eſt ſecundum

cundum quòd diuinus eſt : quia eſt incircunſcriptibilis, & infigurabilis; ſed non eſt ſic quantum ad humanam naturam. Vnde ſubiungit, quòd Deus propter uiſcera miſericordiæ ſuæ factus eſt homo, & cum hominibus conuerſatus eſt, miracula fecit, paſſus eſt, crucifixus eſt; hæc ad memoriam hominum ſcripta ſunt, & ad doctrinam noſtram. Quia uero non omnes noſcunt literas, neque lectioni uacant, Patres decreuerunt uelut quoſdam triumphos imaginibus deſcribere ad uelocem memoriã. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd creatura uiuens nobilior eſt non uiuente. Dicendum, quòd uerum eſt de nobilitate reali; ſed non oportet quod hoc ſit uerum de nobilitate ſignificationis; quia res parui ualoris rem nobilem ſignificare poteſt; cum ergo adoratur imago, non adoratur ratione nobilitatis, quam habet in ſe; ſed ratione nobilitatis ſignificatæ per ſe. Et ſi obiiciatur quod lapides, & ligna ducunt in Deum. Dicendum, quòd non ducunt ſic, nec ſunt principaliter inſtituta ad hoc ſicut & imagines, & picturæ. AD ILLVD, quod obiicitur de imagine diuinitus impreſſa, jam patet reſponſio: quia cum talis homo ſit creatura nobilis, offert ſe magis per modum rei, quàm per modum ſigni: & ideo honor qui ei defertur, non omnino refertur ad primum exemplar, ſicut honor qui defertur imagini pictæ, uel ſculptæ. Si autem aliquis coleret ipſam figuram tam quam rem, magis erraret, quàm qui coleret creaturam rationalē. Vnde Auguſt. De doc. chriſtiana. Fateor altius eſſe demerſos, qui opera hominum pro Deo colũt, quam qui opera Dei, ut ſtatuam, quam ſtellam. AD ILLVD, quod obiicitur, quod illud uidetur eſſe idololatrare. Dicendum, quod uerum eſt, ſi adorantur ratione ſui, ita quod crederetur in eis aliquid diuinum eſſe: nunc autem nõ eſt ſic, immo omnino aliter mentes fidelium uenerantur: & ideo non ſeruant idololatriæ ritum. Si autem tu obiicias, quòd ſunt occaſio erroris. Dicendum, quod ſi literæ ſacræ fuerunt, & ſunt uſque in hodiernum diem, & etiam aliæ creaturæ quandoque occaſio erroris: non tamen propter hoc ſunt literæ delendę, & creaturæ deſtruendæ: quia hoc diuini iudicii eſt, ut bonis ſint in bonum: malis autem in mala cõuertantur; ſic & in imaginibus eſt intelligendum. AD ILLVD uero, quod opponitur; *2. Teſſ. 2.* quod illud non habet auctoritatem in ſcripturis. Dicendum, quod multa apoſtoli tradiderunt, quæ tamen nõ ſunt ſcripta. Vnde Apoſtolus laudabat eos, qui tenebant ſuas traditiones, & eccleſia ſeruauit fideliter, quæ ab apoſtolis accepit. *Euſebius li. 4. Hiſto. eccleſi.* Narrat tamen Auguſt. duo, quæ ſunt ad imaginis confirmationem. Vnum eſt, qđ quædam hiſtoria refert, quod dominus Abarago regi, qui pictorem miſerat imaginem Domini picturare, & figurare nequeunte pictore propter coruſcantes a facie claritates, ipſo ueſtimentum propriæ faciei diuinę ſuperimponente, in ueſtimento illo ſuiipſius imaginem aſcripſiſſe, & ita cupienti Abarago miſiſſe.† *† Has fama eſt Romæ aſſeruari in Lateran.* Et iterum accepimus Lucam

euãgeliſtam depinxiſſe dominũ, & matrẽ dñi. Et ſic patet, ꝙ non ſunt nouæ adinuentiones in huiuſmodi imaginibus; ſed diuinæ traditiones, & apoſtolicę ſanctiones &c.

QVAESTIO III.

An Virgo Maria cultu latria colenda eſt?

VTRVM cultus latriæ mr̄i eius debeat exhiberi. Et quòd ſic, uidetur per illud Dama. Honor, *Li.4. c. 25. poſt med.* qui eſt ad ipſam, ad eum, qui ex ipſa eſt incarnatus; reducitur: ergo ſi honor latrię exhibendus eſt imagini chriſti, quia refertur ad prototypum; pari ratione Beatę Virgini honor latrię exhibendus eſt, cum honor ſibi exhibitus ad ſiliũ referat. ITEM. Ex hoc ꝙ Virgo Maria effecta eſt Dei mr̄, eſt effecta mr̄ omnium creaturarum: ergo filius cõicat matri dominiũ maieſtatis: ergo cum latria ſit cultus maieſtati debitus, pari ratione communicat ei latriæ cultum. ITEM. Caro Chriſti cõſimilis fuit naturæ, & conſubſtantialis carni Virginis; ſed Chriſtus ſecundùm humanam naturam adorãdus eſt adoratione latriæ: ergo pari ratione humana natura in Virgine eius matre. ITEM. Filius Dei exhibuit reuerentiam, & honorem ipſi Virgini, ſicut ſuæ matri; ergo ſi ſubiecit ſe, uult per conſequẽs quòd unuſquiſque eidem ſubiiciatur; & ꝙ honor, qui ſibi impenditur; ei impẽdatur: ſi ergo huiuſmodi eſt latria, uidetur &c.

SED CONTRA. Virgo Beata adorat filium ſuum adoratione latrię; ſed unius, & eiuſdem ſecundùm eandem naturam non eſt adorare, & adorari; ſi ergo in Bea. Virgine eſt una tantum natura, uidetur ꝙ ipſa non ſit latria adorãda. ITEM. Bea. Virgo eſt pura creatura; ergo non debetur ei honor; niſi qui eſt inter terminos creaturæ; ſed iſte eſt honor dulię non latriæ; ergo &c. ITEM. Honor latrię redditur Deo ratione ſummę maieſtatis; ſed hanc non eſt reperiri in Virgine; ergo non uidetur, ꝙ ſit cultu latriæ adoranda. ITEM. Qui adorat aliquem cultu latrię, confitetur ipſum eſſe Deum; ergo qui adorat Virginem cultu latriæ, confitetur ipſam eſſe deam; ergo ſi hoc, eſt impietatis maximę, uidetur quod etiam &c.

RESOLVTIO.

Dei genitrici non Latriæ, cum pura creatura extiterit: ſed hyperduliæ cultus exhibeatur; cum excellentiſſima ſit, ac fuerit creaturarum omnium.

RESPON. Dicendum, ꝙ Beatiſſima Virgo Maria pura creatura ẽ: & ideo ad honorem & cultum latriæ nõ aſcendit: ſed quoniam excellentiſſimum nomen habet, ita ꝙ excellentius puræ creaturæ cõuenire nõ poteſt; ideo non tantũ debetur ei honor duliæ, ſed hyperduliæ. Hoc autem nomen eſt ꝙ Virgo exiſtens, Dei mater eſt, ꝙ quidem tantę dignitatis eſt, ꝙ non ſolum uiatores, ſed etiam comprehenſores, non ſolum homines, uerum etiam angeli eam reuereantur quadam prærogatiua ſpeciali. Ex hoc enim ꝙ mater Dei eſt, prælata eſt, cæteris creaturis, & eam præ cæteris decens eſt honorari & uenerari; hic autem honor conſueuit à Magiſtris Hyperdulia uocari. Et accipitur uerbũ illud de Glo. ſuper 1. Reg. 7. ubi dicitur. Dulia maior, & dulia minor. Concedendæ sũt ergo

ergo rationes, ꝙ Virgini Mariæ non ſit exhibendus cultus latriæ.

Ad illud uerò, quòd primo obiicitur in contrarium, ꝙ honor matris refertur ad filium. Dicendum, quòd honorẽ referri ad aliquem eſt dupliciter. Aut ſicut ad ſubiectum, aut ſicut ad finem. Honor autem, qui exibetur matri, refertur ad filium, ſicut ad finem. Honor uerò, quo adoramus imaginem Chriſti, refertur ad ipſum ſicut ad ſubiectum; unde qui adorat Chriſti imaginem, Chriſtum adorat; non imaginem. Qui autẽ adorat Chriſti matrem, etiã adorat Chriſtum, & matrem ſuam. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ cõmunicat matri dominium maieſtatis. Dicendum, quod eſt dominium præſidentiæ, & eſt dominiũ maieſtatis, & omnipotentiæ. Cũ ergo dr̃, quòd filius communicat matri dominium, intelligitur de dominio præſidentiæ: cum uerò ſubiungitur quòd dominio redditur cultus latriæ, intelligitur de dominio maieſtatis, & omnipotẽtiæ. Et hoc quidem Deus nulli cõmunicat puræ creaturæ. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ eiuſdem naturæ & conſimilis eſt caro Virginis cum carne uerbi. Dicendũ, ꝙ caro uerbi non adorat̃ adoratione latriæ inquantum eſt caro humana: ſed inquantum eſt caro aſſumpta. Licet autem caro Virginis conformis ſit carni Verbi quãtùm ad conformitatem naturæ, non tamen conformis eſt quantùm ad gratiam unionis; & ideo in proceſſu illo eſt paralogiſmus accidentis, quia ſecundùm aliam & aliam comparationem communicat cum Virgine, & ſecundùm aliã debetur ſibi adoratio latriæ.

Ad illud, qđ obijcitur, quod Chriſtus honorauit matrẽ ſuam. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ſed Xp̃s non adorauit eam adoratione latriæ; ſed hyperduliæ: non enim adorauit eam ut deam, ſed ut filius matrem ſuam: ideo bene ſequitur, ꝙ Chriſtus uerè matrem ſuam debet adorare & uenerari, ſicut decet matrem Dei: ſed ex hoc non ſequitur quòd uelit illũ honorem matri exhiberi quem uult exhiberi ſibi pro eo, quòd ita eſt mater quòd ancilla; & pſona matris in infinitum inferior eſt perſona filii: ideo & ſi multum dẽat adorari, & amari, in infinitum tamen minus debet adorari, & amari, ſecundùm legem iuſtitiæ, & rectum ordinem quàm filius eius, qui eſt Rex regum & dominus dominantium.

Quaestio IIII.

An crux Chriſti adoranda ſit adoratione latriæ?

Vtrum cultus latrię ſit exhibẽdus cruci Chriſti; & quòd ſic ur̃. Sic exoramus crucem, ſicut adoramus Deum: ſed crucem exoramus illa exoratione, quæ faciẽda eſt illi ſoli, qui adorandus eſt cultu latriæ: ergo adoranda eſt latriæ adoratione. Maior manifeſta eſt: minor probatur per illud, qđ cantat eccleſia. O' crux aue ſpes unica, hoc paſſionis temporis, auge piis iuſtitiam, reiſque dona ueniam; ſed augere iuſtitiã, & dare ueniam eſt ſolius Dei: ergo &c. Item. Sic adoramus, ſic alloquimur crucem quaſi intelligẽtiam; ſed hoc non eſt ratione ſui, cũ ſit lignum purum; ergo hoc eſt ratione crucifixi in ea: ſed crucifixum adoramus adoratione latrię: ergo & ipſam crucem. Item. Sic adora

mus

mus crucē ſicut reliquias xp̃i:ſed reliquiæ eodem honore honorādæ ſunt, quo honoratur ille cuius ſunt reliquiæ; ſi ergo Chriſtus eſt adorandus adoratione latriæ, uidetur ſimiliter quòd crux chriſti latria dēat adorari. ITEM. Efficacius ducit nos ipſa uera crux, quā aliqua eius imago: ſed imago Chriſti eo quòd ducit in Chriſtum adoratur adoratione eadē cum ipſo, uidelicet latria: ergo eadem ratione & nobiliſſima eius crux.

SED CONTRA. Crux Chriſti eſt pura creatura non unita verbo: ergo ſi latria non debetur niſi ſoli Deo per ſe, & naturę aſſumptę ratione perſonæ, uidetur quòd exhibere cultum latrię ipſi cruci ſit idololatrare. ITEM. Mater xp̃i plus approximat chriſto, q̃ crux eius, & melior & nobilior ē creatura: ſed Virgo mater nō eſt adoranda latria, ergo nec ipſa crux. ITEM. Si crux Chriſti adoranda eſt latria, quia fuit lectulus eius; ergo cum cælum ſit eius ſedes, & terra ſcabellum pedum eius, ut dicit propheta; ergo ſunt adoranda latria; & hoc eſt nefarium & impium, ergo uidetur quòd cruci eius cultus latrię non ſit exhibendus. ITEM. Crux Chriſti nihil meruit uel demeruit; & non magis ſentit laudem, quàm uituperium, cum ſit res inſenſibilis; ergo ſi honor debet exhiberi tantummodo rei laude dignæ, & reuerentia rei etiam quæ diſcernit inter honorem & contumeliam, uidetur quòd ei nulla reuerētia ſit exhibenda. ITEM. Quæritur qualiter ſit ueneranda, & qualiter adoranda.

Pſalm. 98.

RESOLVTIO.

Crux Chriſti;ea (inquam) in qua Chriſtus ſalus mundi pependit, ut res eſt creat à Deo: ſimplici ueneratione uenerāda eſt: ut uerò contactu domini corporis ſanctificata: etiam latria adoranda eſt.

RESPON. Dicendum, q̊ ad prædictorum intelligentiā hic eſt multiplex modus dicendi. Quidam enim dicere uoluerunt, quod ipſi cruci debetur honor, qui dicit̄ hyperdulia. Et ratio huius eſt, qa ipſa crux fuit inſtrumentum totius redemptionis humanæ: in ipſa enim ſalus & redemptio totius humani generis eſt facta: & ideo omnes homines debent eſſe ei ſubiecti ſubiectione notabili & ſpeciali; & propterea dicunt eā adorari excellentiori adoratione, q̃ ſit dulia, quæ debetur rationali creaturæ. Quia cum crux Chriſti nec ſit Deus, nec ipſi diuinitati aliquid unitum, ideo non eſt ei cultus latriæ exhibendus, ꝓpter hoc quod tenet medium inter latriam & duliam, adoratio crucis dicitur hyperdulia. Sed quoniā adoratio ſicut allocutio uidetur eſſe ſolummodo inter rationis capaces (adoratio enim quædā oratio eſt ad aliquid ordinatum: unde adorare eſt aliud orare) crux autē chriſti omnino caret ratione; ideo alii dixerunt eam non eſſe adorandam, niſi inquantùm in ea adoratur Chriſtus; neque aliqua eſt ei honoris & reuerentia exhibenda niſi ratione crucifixi: ſicut nec imagini, niſi rōne imaginati. Et ideo dixerunt quòd cruci eſt cultus latriæ exhibendus & nullus alius, nec dulię nec hyperdulię: rē enim inſenſibilem ſtultum eſt honorare, cum pri in dif-

ferenti

ferenti habeat honorem, & uituperium. Et hoc nituntur cōfirmare per Damaſ.c. 3. de ſanctis imaginibus: vbi dicit, ꝙ non crucem adoramus, ſed typum, id eſt figurationem. Et ſic non uidetur, ꝙ crux adoretur inquantum eſt res aliqua, ſed inquātum eſt ſignum. Verumtamen ſi cōſideremus uerba Damaſ. in c. de cruce, uidetur ꝙ non ſolummodo cruci Chriſti prout eſt ſignum, ſiue inquantùm typus eſt; ſed in ratione materiæ ẽt exhibenda ſit reuerentia; quia non ſolum eſt ueneranda figura: ſed etiam uerum lignū crucis, in quo dominus pependit. In alijs uerò crucibus ueneranda eſt ſolū figura, non materia. Ait enim ſic, ipſum quidem precioſum lignū crucis uenerabile, in quo ſeipſum pro nobis Xp̄s obtulit, ut ſanctificatū tactu corporis, & ſanguinis decenter eſt adorandum. Et poſt. Si autē ex alia materia facta eſt, ideo materiā adoramus? abſit; ſed typum. Vnde & ſi aurum & precioſi lapides fuerint: poſt typi diſſolutionem non ſunt adoranda. Ex quo colligitur, ꝙ aliqua ipſi cruci ſit reuerentia exhibenda, excepta adoratione latriç. Et huius ſignū eſt, quia eccleſia ſolemnizat in crucis inuentione & exaltatione ſicut in feſtis ſanctorū: & iō neuter ꝑdictorum modorum uŕ omnino ſufficiens. Prçterea intelligendum eſt ꝙ duplici mō exhibetur alicui honor. Aliquando in obſequium reuerentiæ; & iſte eſt honor uenerationis. Aliquādo in teſtimonium uirtutis, & famulatum complacentiæ, & iſte eſt honor adorationis. Vterq; autē honor iſtorum oſtenſ̄ ipſi cruci. Nā crucē adoramus, & crucem ueneramur; ſed in hoc eſt differentia, quia honor uenerationis exhibetur ipſi cruci tanquam inſtrumento noſtræ ſalutis. Vnde ſicut exhibemus reuerentiam ſacramentis, q̄a eſt in eis aliquo mō noſtræ ſalutis cauſalitas: ſic cruci Chriſti & clauis eius aliqua reuerentia eſt exhibenda: & reſpectu iſtius honoris habet crux in ſe aliquid ꝓp quod habet honorari. Honor autem adorationis offertur ipſi cruci chriſti ratione crucifixi. Nemo enim intendit ei placere, uel aliquid impetrare ab ea: ſed ei q in ea affixus fuit: & ſic non debetur ei adoratio latriæ. Sic enim cruci duplex honor debetur, & unus q dem eſt latria: alius uerò non debet dici nec latria nec dulia, quia nō eſt ſpecies adorationis: ſed uocari pōt honor uenerationis. Cōcedendum eſt ergo quòd chriſti crux eſt adoranda latria.

Ad illvd ergo, quod obiicitur, ꝙ Chriſti crux eſt pura creatura. Dicendum, ꝙ crux non adoratur ut res, ſed ut ſignum rememoratiuum ducēs in crucifixum: ſicut & imago ducens ad imaginatum. Ad illvd, quod obiicitur, quòd mater Chriſti plus appropinquat &c. Dicendum, quod matri Chriſti debeẗ adoratio ꝓpria cum ipſa ſit rationis capax: unde Virginem alloquimur cum adoramus, & eius beneuolentiam captamus & deſideramus: non ſic eſt de cruce. Cum enim adoramus, placere intendimus crucifixo, non eius ſigno. Ad illvd, quod obiicitur, cœlum eſt ſedes Dei, & terra ſcabelum. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia cœlum & terra ducunt in Deum ſecundū generalē modū, quo creatura ducit in

creatorem, non ſic autem eſt de cruce, immo eſt quoddam ſpecialiſſimũ memoriale crucifixi. AD ILLVD, quod obiicitur ultimo, ꝙ crux nihil meruit, & nihil ſentit. Dicendum, quod ſicut duplex eſt laus, ſic duplex eſt honor. Aliquid enim laudatur pp excellentiam ſuæ naturę, ſicut res pulchra & bona per propriam naturã laudatur. Aliquid laudatur propter uirtutis ſtrenuitatem: & hæc quidem laus reſpicit merita, prima uero nõ. Sic & duplex eſt honor. quidã exhibetur in teſtimonium uirtutis: & ideo ille non eſt exhibendus cruci niſi ratione crucifixi, cuius quidem uirtus & intelligentia & excellentia eſt ſuper omnia. Alius eſt honor, qui exhibetur in ſignum alicuius nobilitatis & excellentiæ: & hoc modo honor non exigit merita, nec requirit uirtutem in honorato uel cognitionem, ſed aliquam rationem dignitatis, ob quam debeat ſibi reuerẽtia exhiberi: & hoc modo quadam nobilitatione Deus lignum crucis nobilitauit; dum in ea pependit. & genus humanum liberauit: & ideo crucem laudamus & ueneramur ex iſta nobilitate, & multiplices eius laudes decantat eccleſia: & per præſentiam iſtius ſacratiſſimi ligni multa ĩpenſa ſunt fidelibus beneficia & miracula: & ſic patent obiecta.

QVAESTIO V.

An latria exhiberi debeat membris chriſti.

VTRVM latria exhibenda ſit membris Chriſti. Et quòd ſic uidetur primo au&ctoritate uel exemplo ipſius Abrahæ, qui tres uiros uidit, & unum adorauit: & Auguſt. exponit, ꝙ uiri illi angeli fuerunt: ſed tñ in illis adorauit Deum, & obtulit eis adorationẽ latrię: ergo ſi Deus habitat in mẽbris Chriſti, uĩ ꝙ eis cultus latrię debeat exhiberi. ITEM. In apoc. dr̃: ꝙ Iohannes cecidit in faciem ſuam ut adoraret angelum: & ibi dicitur ꝙ angelus non permiſit. Aut ergo Iohannes adorare uoluit adoratione latriæ, aut duliæ. Si latriæ: ergo cum Iohannes recte fecerit, non reprehendit̃ tanquam idololatra, & ſic adoratio latriæ poteſt exhiberi rationali creaturæ: ergo ſi paris dignitatis ſunt angeli, & membra Chriſti; nõ uidetur ꝙ mẽbris Chriſti exhibendus ſit cultus latriæ. Si dicas, ꝙ Iohan. uoluit adorare adoratione duliæ. Contra. Dulia debetur angelis bonis: ergo male faciebat angelus, ꝙ eũ prohibebat ab adoratiõe, quã debebat: quòd ſi angeli nunquam male faciunt, reſtat ꝙ præcedens membrum eſt uerum. ITEM. Deus adorãdus eſt adoratione latriæ in templo ſancto ſuo, ſecundum ꝙ dicit Pſal. Introibo in domum tuam, & adorabo &c. ſed quodlibet membrũ Chriſti eſt tẽplum ſpiritusſancti, ſecundum quod dicitur. j. Corin. ergo quodlibet membrum Chriſti adorandum eſt adoratione latriæ. ITEM Corpus Chriſti uerũ refertur ad corpus Chriſti myſticum, tanquam ſignũ ad ſignatum: ergo ſi ſignatum ſit nobilius ſigno, corpus Chriſti myſticum eſt magis uel æque nobile, q̃ corpus Chriſti uerũ: ſed uerum Chriſti corpus adorat̃ latria: ergo & corpus Chriſti myſticum. ITEM. Eadem adoratione adoratur caput Regis & alia mẽbra: ſed Chriſtus eſt caput eccleſię, & adoratur adoratione

Geneſ. 28.

Cap. 19

Cap. 6.

ratione quę eſt latria: ergo & alia eius membra. ITEM. Quodlibet membrũ Chriſti eſt imago Chriſti, nec imago tm̃, ſed ẽt imago aſſimilata ꝑ grãm: ſed honor imaginis (ſicut uult Dama.) refertur ad ꝓtotypum .i. ad principale ſignificatum: ergo ſi ꝓtotypum adoratur adoratione latriæ; uĩ ꝙ & mẽbra Chriſti, in quibus eſt reperiri imaginem naturæ, & ſimilitudinem gratiæ.

Li. 4. c. 17. non à longe à prin.

SED CONTRA. Non ſumus mẽbra Chriſti niſi quãtũ ad humanitatẽ: ergo ſi latria eſt cultus Deo debitus, uideť ꝙ latria membris Chriſti non cõmunicetur. ITEM. Membra Chriſti adinuicẽ habent ſocietatẽ: ſed adoratio latrię ponit habitudinẽ, & gradũ dñi, & ſeruitutis inter adorãtẽ, & adoratum: ergo uidetur ꝙ unum membrum nõ debeat alteri cultum latriæ. ITEM. Non eſt eadem adoratione, & honore uenerandus dominus, & ſeruus: ſed membra Xp̃i ſunt ſubiecta ſeruituti Xp̃i, & deis ergo adoratione latrię non debẽt adorari. ITEM. Maior eſt auctoritas, & poteſtas in malo prælato; q̃ in bono ſubdito: ergo maior debetur reuerentia ei; ſed cõſtat, ꝙ malo prælato non debetur latriæ adoratio: ergo multòminus ſubdito, qui eſt membrum Chriſti.

RESOLVTIO.

Cum latria exhibeatur Deo ratione ſummæ excellentiæ, & maieſtatis; haud membris conuenire poteſt; cum hæc illiuſmodi nequaquam ſint.

RESPON. Dicendum, ꝙ abſq; dubio cultus latriæ membris chriſti non eſt exhibendus, pro eo, quòd membra Chriſti ſumus ſecundũ humanam naturam: & ſic ſumus, membra, ut tamen ratio membri non tollat rationem ſeruitutis, nec ponat ęqualitatem dignitatis Et quoniam latria debetur creatori ratione ſuæ maieſtatis, & excellentiæ: hinc eſt ꝙ mẽbris Chriſti non competit cultus latriæ. Multa enim diſtantia diſtat caput à corpore ratione diuinitatis unitæ. Vnde concedende ſunt rationes ad hanc partem inductæ.

AD ILLVD ergo, qđ obijcitur, quòd Abraam adorauit tres angelos. Dicendũ, ꝙ iſti angeli creaturæ rationales erãt: & tamen ad reprę ſentationem trinitatis ipſi Abrahę apparuerunt, & utrunque horum ipſi Abrahæ notũ erat. Et inquãtum creaturæ rõnales erãt, exhibuit eis Abraam non adorationem latriæ, ſed reuerentiã duliæ, & myſterium honorificẽtiæ. Inquantum autem ſignum trinitatis erant, exhibuit Abraam cultũ latriæ, non (inquam) ſigno, ſed ipſi ſignato: ad hoc enim ſpecialiter apparebant. Non ſic autem eſt de membris Chriſti: qnoniam & ſi ab eis poſſit cognoſci trinitas: tamen non ſic reprę ſentant ex ſpeciali inſtitutione, uel miſſione diuina: & ideo non eſt eis exhibenda latria, nec quantũ ad illud, qđ ſunt, nec quantum ad illud, quod ꝑ eos intelligitur. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ Ioannes uoluit adorare angelum. Dicendum, ꝙ noluit adorare eum adoratione latriæ; ſed duliæ. Et quòd obiicitur, quòd non debuit eum angelus prohibere. Dicendum, quòd immo triplici ratione. Prima quidem eſt propter dignitatẽ ipſius Ioannis, qui excellentior erat multis angelis. Sc̃da uerò ꝑꝑ uitationẽ erroris, ne aliquis ex hoc

crederet, ꝙ angeli adoratione latriæ deberent adorari. Tertia uerò ratio eſt propter manifeſtationem exaltationis dignitatis generis humani. Genus enim humanũ exaltatum fuit per chriſtum ſupra naturã angelicam: unde q̃uis angeli in ueteri teſtamento paterentur ſe dulia adorari ab hominibus: in nouo tamen poſt glorificationem humanæ naturæ in Chriſto non patiuntur ſibi illam naturam ſubiici, quàm uident cõſedere ad dexteram patris: & hæc eſt rõ ſpecialis beati Gregorii. AD ILLVD, quòd opponitur, ꝙ Deus adorandus eſt in templo. Dicendum, ꝙ ſecus eſt de templo ab homine fabricato; & de tẽplo à ſpiritu ſancto ſanctificato. Quia templum illud ſolum eſt inductiuum in aliud, & inſtitutum pp aliud, ita ꝙ in ſe nõ habeat aliquam rationẽ, quare debeat adorari, ſed ratione ſolum eius quod in eo colitur; non ſic autem eſt de templo animæ fidelis. Habet enim aliqd in ſe, ratione cuius poteſt eſſe capax, & particeps honoris. AD ILLVD; quod obiicitur de corpore myſtico, quod nobilius eſt &c. Dicendum, ꝙ ſi loquamur de corpore Chriſti uero prout deitati unitũ eſt. Dicẽdum, ꝙ ſermo ille nõ habet ueritatem, imo multo nobilius eſt corpore myſtico: nam corpus myſticum non eſt deitati unitum in unitatem perſonæ; ſicut corpus Chriſti uerum: & ideo non tanta eſt ei exhibenda honoris reuerẽtia & excellentia. Et ſi obiicias, ꝙ ſignatum eſt nobilius ſigno. Dicendum, ꝙ illud uerum eſt, quãdo ſignatũ eſt cauſa ſigni. Non ſic autem eſt in propoſito Præterea corpus Chriſti non dicitur eſſe ſignum, niſi inquantum latet ſub ſacramento, & ratione ipſarum ſpecierum continentium, & ſenſibus apparentium. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd eadem adoratione adorat̃ caput regis, & alia membra. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile; qa caput regis cũ membris aliis ſimpliciter eſt eiuſdem naturæ; Chriſtus autem qui eſt caput noſtrum, præter naturã humanam, in qua communicat nobiſcum, naturã habet diuinã, in qua ſuper excellit omnem creaturam; & ideo rõne illius talis honor ei cõpetit, qualem nulli creaturæ eſt decens exhiberi. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ in membro chriſti eſt aſſimilatio per gratiam. Dicendum, ꝙ uerum eſt: ex hoc tamen non ſequitur, ꝙ dẽat adorari adoratione latriæ, ſicut in imagine ſculpta: & hoc qa imago illa nõ ſe offert tantum, ut ductiuam in aliud: ſed ut rem rationalem, & excellentem, & dignam honore: & ideo honor ſibi exhibitus non totaliter refertur ad prototypon. i. ad principale figuratũ, ſicut in imagine ſculpta. Vñ pp duplex periculũ iunctũ & à pte adorãtis & à pte adorati, non dẽt deus in imagine, quę eſt hõ, latria adorari, uidelicet ne adoratus ſuperbiat & extollatur per inanem gloriã; quaſi honor ille ſibi impẽdat̃, & fiat: & ne adorans cadat in idololatriam aſpiciendo tantum ad formam umunam.

QVAESTIO. VI.

An qui adoraret diabolum, putans illum chriſtum, peccaret?

VTRVM cultus latriæ poſſit exhiberi Chriſti aduerſario ſine pc̃õ. Et ꝙ ſic, uĩ. Eſto ꝙ angelus ſa-

ſathanæ transfiguraret ſe in angelū lucis, ut dr̃. 2. Cor. 11. quantācunq; adhibeat diligentiã, pōt uideri, ꝙ ſit Chriſtus: ſe ignorantia facti adhibita diligētia excuſat: ergo uĩ ꝙ talis excuſetur à peccato ſi eum adoret. ITEM. Qui emit cuprum intendens emere aurũ, non damnificatur: ergo qui adorat angelum tenebrarum credens adorare Chriſtũ, non incurrit pc̃tm̃: maior propoſitio manifeſtat̃ ſecũdùm regulam iuris ciuilis. ITEM. Mulier, quæ cõſentit in Petrum, credens cõſentire in Paulũ, habetur pro non conſentiente: error .n. perſonæ impedit matrimoniũ ſecũdum ꝙ iura dicũt, & in Quarto Lib. habetur: ergo pari ratione adorans luciferum putans Chriſtum adoraſſe, habet̃ quaſi nõ adoraſſet. ITEM. Opus ſequitur intentionem, & credulitatem: ergo ſi aliquis credés luciferũ eſſe Chriſtum, adorat luciferum, cum intẽtio eius ad Chriſtum feratur, ſi adorando Chriſtum meretur, nullum uidetur ei eſſe peccatum.

Diſ. 30

SED CONTRA. Idololatra cum adorat idolum, credit idolũ eſſe Deũ: & tñ ex hoc nõ dr̃ Deũ adorare: ſed magis idolum, uñ cõmittit idololatriæ pc̃tm̃: ergo pari ratione cum quis adorat luciferum, credés illum eſſe Chriſtum, propter credulitatem nõ euadit ſcelus idololatriæ. ITEM. Diabolus ideo transfigurat ſe in angelũ lucis, ut adoretur ab homine; ſed hoc nõ faceret niſi uideret hominem in illa adoratione peccare: ergo non uidetur, ꝙ ſit poſſibile abſq; peccato idololatriæ diabolum adorare. ITEM. Latria eſt de his, q̃ ſunt neceſſaria ad ſalutem: ſed error, uel ignorantia in his q̃ ſunt neceſſaria ad ſalutẽ, nõ excuſat ex toto: ergo vĩ ꝙ ille, q adorat diabolum cultu latriç, non excuſetur à peccato. ITEM. In quadã Decre. dicitur, ꝙ plus peccat malus ſacerdos, qui non conficit, & ſimulat ſe conficere; q̃ ille, qui conficit, pro eo ꝙ facit populum idololatrare; ergo ille, qui adorat hoſtiam non conſecratam, eſt idololatra, nec excuſatur ꝓpter ignorantiam: ergo pari ratione nec ille excuſatur, q adorat luciferum credés eſſe Chriſtum. IVXTA hòc quçritur, quomodo illud ultimũ habeat ueritatem, ꝙ ſacerdos poſſit facere populum idololatrare. Tunc enim eſſet in poteſtate ſacerdotis facere pupulũ peccare, ſiue uellet, ſiue nollet, quod abſurdum omnino eſt dicere. Qō collater.

RESOLVTIO.

Qui diabolũ ſimpliciter adorat, prorſus culpa non caret: at ſi transformatione aliqua deluditur, excuſabilis eſt aliquando.

RESPON. Dicendum, quòd honor latriæ poteſt exhiberi aduerſario Chriſti dupliciter. Aut ſimpliciter, aut ſub conditione. Si ſimpliciter: dico quòd non poteſt eſſe ſine peccato. Offertur enim cultus latriæ alteri, quàm Deo: & iõ eſt ibi peccatum idololatriæ; nec excuſatur ratione ignorantiæ. Habet enim triplex adiutorium, per quod poteſt errorem euitare. Primum eſt remedium præmonitionis ſacræ ſcripturæ, quæ multotiens dicit, quòd multi in nomine Chriſti uenturi ſunt mendaces. Secundum eſt remedium orationis internæ, qua ad Deum dêt homo recurrere, ut cor eius illuminetur. Tertium eſt ſuſpenſio Mat. 24. Mar. 13.

ſio credulitatis ſuæ: non enim debet homo omni ſpiritui credere, ſed probare, qui ex deo ſunt. Qui enim cito credit in talibus, leuis eſt corde: & fortaſſis etiam inflatus corde, dum ad tales uiſiones, & reuelationes idoneum ſe eſſe exiſtimat: unde tales uiſiones, uel apparitiones potius ſunt formidandæ, q̃ deſiderandæ. Narratur enim de quodam sãcto patre, ꝗ cũ ei diabolus in ſpecie xp̃i appareret: ille clauſis oculis dixit, ſe in hac uita nolle Xp̃m uidere: at diabolus humilitate eius confuſus, ſtatim euanuit. Econtra de pluribus narratur, q ſe ad uiſiones idoneos reputauerunt, & deſiderauerũt, ꝗ ad multas inſanias & errores præcipitati ſunt. Et iõ ſi ſimpliciter adorat quis Chriſti aduerſarium, non excuſatur à peccato, ẽt ſi credat ipſum eſſe Chriſtum. Si autem adoret ſub conditione: hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut quia eſt illa conditio habitudinaliter, aut actualiter conſiderata, ſiue appoſita. Si actualiter: ſic non adorat ipſum Luciferum, ſed magis Chriſtum: quia non ſtat adoratio niſi ſtante conditione: & ad eum refertur adoratio: ad quẽ refertur adorationis implicatio. Si autem illa conditio ſit ſub conſideratione habitudinali: hoc mõ non ſufficit ad uitãdum pct̃m idololatriæ reſpectu huius apparitionis, ſiue transfigurationis: ſufficit tñ reſpectu ſacramenti altaris: nã talis transfiguratio eſt inſolita; & ideo non debet ad eum præcipitanter ſequi adoratio, ſed cũ maturitate, & præuia oratione. Sed conſecratio hoſtiæ eſt conſueta; ideo ſufficit, ꝗ adorans in habitu hanc habeat conditionem, uidelicet ſi conſecratio debito modo facta eſt: unde pauci, uel nulli fideles in hac adoratione peccant: omnes eñ accedunt cum conditione iſta. Quod autem obijcitur, ꝗ ſacerdos facit eos idololatrare, hoc intelligitur quãtum in ſe eſt, quia per ipſum non remanet: ſcienter enim exhibet adorandum, quod ſcit adorandũ non eſſe: patet ergo ꝗ cultus latriæ non põt exhiberi Chriſti aduerſario abſq; peccato idololatriæ. Et concedendæ ſunt rationes ad hoc inductę.

Ad illud ergo, quod obiicitur, quòd ignorantia facti excuſat adhibita diligentia. Dicendũ, ꝗ cum lucifer adoratur, nunquã debita diligentia adhibetur. Nam (ſicut dictũ eſt) triplex remediũ poteſt contra hoc inueniri. Ad illud, quod obiicitur, quòd emens cuprum intendens emere aurum, non damnificatur. Dicendum, quòd intentio emendi aurũ aut poteſt eſſe ſolum in mente, aut in ſermone. Si ſolum in mẽte, ut nulla præcedat mentio in ſermone, non habet ius repetendi. Si autem in ſermone fiat mentio de auro, fit circumuentio de alio: & quia cõtractus quãtum ad uerba, & intentionem uerſatur circa aliam materiam, ideo non damnificatur ſecundum iura: ex hoc autem non ſequitur, quòd peccatum idololatriæ non perpetretur adorando diabolum ſimpliciter, ſed quòd non perpetretur cum cõditionis adiectione tacita, uel expreſſa. Ad sequens, quod obiicitur de matrimonii conſenſu in errore perſonæ, poteſt reſponderi ſimiliter. Poteſt etiam dici; ꝗ nõ eſt ſimile: quia ſic non poteſt euitari error ille, ſicut iſte: habet eñ

homo

homo ad uitandum hunc errorẽ adiutorium iuxta ſe. AD ILLVD, quod obiicitur; q̃ opus ſequitur credulitatem, & intentionem. Dicendum, q̃ uerum eſt in his, quę non ſunt mala ſecundum ſe. In aliis autem (ſicut oſtenſum eſt in Secundo Libro) non habet ueritatẽ. Preterea. Illa credulitas, qua credit homo hunc eſſe Chriſtum; temeraria eſt: & ideo ad opus temerarium deducit, ut hunc quem uideat adoret: quia eñ in credulitate, & in intentione non ſolum cadit Chriſtus, ſed etiã hic quem uidet: ideo honoris exhibitio aliquo modo determinatur ad hũc: ideo nec recta fuit intentio, uel credulitas, nec recta eſt adoratio.

Diſ. 40 art. 1. q. 2.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO. I.

An latria ſit in genere uirtutis.

CONSEQVENTER quæritur de ſecundo principali, uidelicet de ipſa latria ſecũdum illud, qđ eſt. Et circa hoc 4. quærũtur, utrum latriã ſit in genere uirtutis. Secundò, utrum ſit uirtus generalis, uel ſpecialis. Tertiò, utrum latria ſit uirtus cardinalis, uel theologica. Quartò, utrum ſit uirtus diuerſa à dulia.

VTRVM latria ſit in genere uirtutis. Et quòd ſic uidetur. Reddere homini quod ſuum eſt: eſt actus uirtutis: ergo ſi maioris, uel æqualis dignitatis eſt Deo reddere, quod ſuum eſt; erit ergo actus uirtutis: ſed per latriam reddimus Deo quod ſuum eſt, ſcilicet reuerentiam, & honorem: ergo latria uirtus eſt. ITEM. Circa opera laudabilia, & difficilia maximè conſiſtit uirtus; ſed colere Deum eſt actus huiuſmodi, & hoc eſt ipſius latrię: ergo latria eſt uirtus. ITEM. Virtus maximè neceſſaria eſt circa opera meritoria uitę æternæ: ſed Deum colere, & adorare eſt meritorium uitę ęternæ, & hoc eſt ipſius latrię: ergo &c. ITEM. Circa opera præcepti maximè habet eſſe uirtus: ſed Deum colere, & adorare, eſt in præcepto: ergo circa hoc maximè habet eſſe uirtus: & hoc eſt ipſius latriæ: ergo &c.

SED CONTRA. Auguſt. Latria ſemper, aut frequenter dicitur ſeruitus, quæ pertinet ad colendum Deum: ſed omnis uirtus (vt uirtus eſt) conſiſtit in libera uoluntate: ergo nulla uirtus eſt ſeruitus; ſed latria eſt ſeruitus: ergo latria non eſt uirtus. ITEM. Latria communiter diffinitur. Latria eſt cultus ſoli Deo debitus, & exhibitus, ut accipitur ex uerbis Auguſt. ibidem; ſed cultus non eſt habitus, ſed uſus; ſi ergo latria eſt cultus, non eſt uirtus, ſiue habitus, ſed motus. ITEM. Latria eſt idem, quod pietas, ut dicit Auguſt. Pietas propriè dici ſolet cultus Dei, quã Gręci Theoſebiam uocãt; ſed pietas continetur inter habitus donorum: ergo uidetur quòd latria potius ſit donum, quàm uirtutis habitus. ITEM. Latriæ eſt Deum reuereri; ſed donum timoris facit nos reuereri Deum; eſt enim timor reuerentiæ; ergo uidetur quòd latria ſuperfluat, aut eſt idẽ quod timor; ergo latria non eſt uirtus.

Li. 5. de ciuit. Dei ca. 15. & Li. 6. c. 1. et li. 10. c. 1.

RESOLVTIO.

Quia latria (pro habitu tamen, non pro actu) circa bonum difficile, meritorium, & ad ſalutem neceſſarium verſatur; in genere virtutis uere locanda eſt.

RESPON. Dicendum, ꝙ latria (ut vult Aug.) nominat illud, quo colitur Deus: quo aũt colitur deus, hoc poteſt intelligi dupliciter, aut ſicut actu, aut ſicut habitu. Iõ nomen latriæ æquiuocè dr̃: & aliquando ſtat pro habitu, aliquãdo pro actu. Secundùm autem ꝙ ſtat pro habitu ipſius animæ, habilitã te ipſam ad cultum Dei, ſic eſt habitus uirtutis; inquantùm eſt circa bonum, & difficile, & meritorium, & ad ſalutem neceſſarium: & circa huiuſmodi opera pręcipuè conſiſtit uirtutis habitus. Et ideo ſunt concedendæ rõnes, quę hoc oſtendunt.

AD ILLVD, quod opponitur, ꝙ latria eſt ſeruitus. Dicendum, ꝙ eſt ſeruitus, qua ſeruitur homini; & eſt ſeruitus, qua ſeruitur Deo. Et iterum eſt ſeruitus neceſſitatis, & eſt ſeruitus, quæ eſt ex mera uoluntate. Dicendum ergo, ꝙ ſeruitus illa, quę fit homini ex neceſſitate aliquo modo derogat hominis libertati: & ideo non habet in ſe excellentiam uirtutis. Seruitus, q̃ ex mera uoluntate fit Deo, ponit hominem in ſtatu altiori; & tãto magis facit hoiem liberũ, quanto magis elongat hominem à peccato: & talis eſt ſeruitus latriæ. Et ideo nihil impedit talis ſeruitus latriam habere rationem uirtutis completæ. AD ILLVD, qđ obijcitur; ꝙ latria eſt cultus ſoli deo debitus. Dicendum, quòd habitus ſępe diffiniuntur per actus, & notificantur: ſed hoc nõ eſt prædicatione eſſentiali, ſed cauſali; & ideo non ſequitur, ꝙ latria ſi ſit cultus, ꝙ non ſit habitus. Poſſet tamen dici ut prius, ꝙ latria aliquando accipitur pro actu, aliqñ pro habitu; ſicut hoc frequenter reperitur in habitibus, & actibus animæ, quæ habent unum nomen commune. Vnde Philoſophus aliquãdo accipit nomen intellectus pro habitu, aliquando pro potentia: ſimiliter Anſelmus Voluntatem: eodem modo Auguſt. & alii Doctores utuntur nomine latrię. AD ILLVD, quod obiicitur; ꝙ latria idem eſt, ꝙ pietas. Dicendũ, quòd (ſicut dicit Aug.) Pietas dicĩ tripliciter. Vno modo pietas idem eſt ꝙ theoſebia: & ſic idem eſt ꝙ cultus Dei. Alio modo dicitur pietas officium parentibus exhibitum. Tertio modo dr̃ pietas miſericordia, quæ proximis in operibus exhibetur. De his autem dicitur ſecundùm prius, & poſterius, & ſecundùm quandam rationem analogiæ, ſecundùm ꝙ dicĩ ibidem; quia omnibus eſt cultus Dei: principaliter tamẽ dr̃ de cultu diuino, ideſt de illa uirtute, qua colitur Deus: & ſic patet ꝙ pietas ſecundùm diuerſas acceptiones poteſt eſſe idem quod latria, & differre à latria. Cum autem dicitur quòd pietas eſt donũ, æquiuocatur pietatis nomen. Ibi enim non accipitur pietas pro uirtute illa, qua colitur Deus. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd reuereri Deum eſt ipſius timoris. Dicendum, quòd reuerentia reperitur tam in honore, quàm in timore: quia in timore eſt reſilitio in propriętatem: in honore uerò teſtificatio; uel exhibitio alicu-

alicuius teſtificantis, & profitentis ipſam maieſtatem. Reuerentia autem, quæ eſt latriæ, potius eſt honoris, quam timoris. Et ſic patet quomodo differt à timore, & quare etiam latria non eſt donū, ſicut timor: magis enim habet rationem uirtutis, cum latria conſiſtat in exhibitione, timor in reſilitione: & ſic latria plus conſiſtit in actione; timor in paſſione. Et hæc eſt una differentia donorum
Di ſ 34 ad uirtutes, ut inferius patefiet.

QVAESTIO II.

An latria ſit virtus generalis, vel ſpecialis?

VTRVM latria ſit uirtus generalis, uel ſpecialis. Et quòd ſit ſpecialis, uidetur. Virtus, quæ habet obiectum ſpeciale, eſt ſpecialis: ſed latria eſt huiuſmodi: ergo eſt uirtus ſpecialis. ITEM. Circa actum ſpecialem conſiſtit uirtus ſpecialis; ſed adoratio eſt actus ſpecialis: ergo circa ipſum conſiſtit uirtus ſpecialis: hæc autem eſt latria: ergo &c. ITEM. Sicut difficile eſt credere in ſummam ueritatem, ſic & honorare ſummam maieſtatem: ſi ergo habemus uirtutem ſpecialem, qua credimus in primam ueritaté ſcilicet fidé: ſic & qua honoramus ſummam maieſtatem; hęc autem non eſt niſi latria; ergo latria eſt uirtus ſpecialis. ITEM. Latria, & idololatria ſunt oppoſita: ſed idololatria eſt uitium ſpeciale: ergo ab oppoſitis latria eſt uirtus ſpecialis.

SED CONTRA. Aug. in Enchi. Si quæritur, quo colitur Deus. Reſpondeo; fide, ſpe, & charitate. ſed uirtus, qua colitur Deus, eſt ipſa latria: ergo latria comprehendit in ſe fidem, ſpem, & charitaté; ergo latria non eſt uirtus ſpecialis; ſed generalis. ITEM. Aug. 10. de ciuit. dei c. 6. Verum ſacrificiū eſt omne opus, quod agit, ut ſancta ſocietate iungamur Deo: ſed ſacrificium eſt cultus ſoli Deo debitus, ſicut ibidem dicit Aug. hoc autem eſt ipſius latriæ offerre: ergo uidetur ꝙ omne opus bonum ſit latriæ: ergo latria eſt uirtus generalis. ITEM. Quicunque obedit Deo, ſeruit Deo; ſed ſeruitus ſoli Deo debita, eſt latria: ergo omnis actus, quo Deo obedimus, eſt actus latriæ: ergo latria ſe extendit ad actum omnis uirtutis, & præcepti: ergo non eſt uirtus ſpecialis, ſed generalis. ITEM. Quæcunque facit quis ad gloriam Dei, facit ad cultum Dei, ſed omnia quę cunque bene facimus, facimus ad gloriam Dei, ut dicit Apoſtolus. 1. Cor. 10. Omnia in gloriā Dei facite; ergo omne opus laudabile eſt opus latriæ: ergo latria uidetur eſſe generalis quidem habitus ad omnes alias uirtutes.

RESOLVTIO.

Eo latria uirtus ſpecialis eſt; quo Deum reſpicit, ne dum ſub ratione finis, & obiecti; ſed & ſub ratione honorabilis.

RESPON. Dicendum, quòd latria nominat habitum, nominat etiā cultum Dei, ad quem ille habitus ordinatur. Cultus aūt Dei poteſt accipi tripliciter; generaliter, ꝓprie, & magis proprie. Vno mō dr̄ cultus actus directus in Deū ſub ratione finis: & ſic eſt omnis uirtutis. Alio modo dicitur cultus Dei actus, in Deum directus non ſolum ratione finis, ſed etiam obiecti: & ſic eſt uirtutum theologicarum. Tertio modo cultus dei dr̄ magis proprie actus directus

in

in Deum, non ſolùm ſub ratione finis,& obiecti, ſed etiam ſub ratione honorabilis: & talis actus eſt actus adorationis, & ſic eſt uirtutis ſpãlis:& hoc mõ eſt ipſius latriæ. Sicut enim idololatria non dicitur quodcunque peccatũ, ſed illud, quo creatura adoratur: ſic latria non dicitur quicunque habitus,ſed ille ſecundùm qué cultus adorationis Deo exhibetur. Et ideo concedendum eſt, quòd latria eſt ſpecialis uirtus,propter hoc,quòd ad ipſam ſpectat cultus Dei,ſecundùm,quòd dicitur magis propriè, uidelicet pro ipſa adoratione. Et concedendæ ſunt rationes ad hoc inductæ.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ Deus colitur fide,ſpe, & charitate. Dicendum, quod cultus Dei non accipitur ibi ab Augu.ita ſtrictè,ſic ut in diffinitione latriæ, ut prætactum eſt:& ideo non ſequitur, ꝙ latria ſit generalis uirtus ad tres uirtutes theologicas. AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium, ꝙ ſacrificium offertur Deo in quolibet bono opere. Dicendum,quòd ſicut cultus Dei multipliciter dicitur, ſic & ſacrificium. Eſt enim ſacrificium bonæ operationis,& ſacrificium deuotæ orationis, & ſacrificium immolationis. Primum eſt uirtutum oĩum. Secundum eſt uirtutum theologicarum. Tertium ſpectat ad ipſam latriam. Ipſius enim latriæ eſt ſacrificium offerre Deo: & hoc ſacrificium ſoli Deo debetur; ſicut dicit Augu. & latria dicit cultum ſoli Deo debitum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd omnis qui obedit Deo,ſeruit Deo. Dicendum, quòd uerum eſt: ex hoc tamen non ſequitur, quòd omnis obedientia ſit latria: quia obediẽtia non ſolum dicit ſeruitutẽ ipſi Deo,debitã, ſed ẽt ſeruitutẽ his, qui ſunt loco Dei,ut prælatis. Latria antem dicit ſeruitutem ſoli Deo debitam: & ideo ratio illa non ualet, ſed peccat ſecundũ cõſequens. AD ILLVD,quod obijcitur,ꝙ quæcunque fiunt ad gloriã Dei, fiunt ad cultum Dei, patet reſponſio per iam dicta: quoniã cultus accipitur ibi generaliter pro actu ordinato in Deum tanquam in finem:in diffinitione autem latriæ accipitur magis propriè,ſecundum ꝙ dictum eſt.

QVAESTIO III.

An latria ſit virtus cardinalis, vel Theologica?

VTRVM latria ſit uirtus cardinalis,an Thelogica. Et ꝙ Theologica uidetur. Auguſti. 10. de Ciuit. Dei. Sacrificamus Deo hoſtiam humilitatis, & laudis, in ara cordis, igne feruidæ charitatis. Et poſt. Hic eſt Dei cultus, hęc uera religio,hęc recta pietas, & tantũ Deo debita ſeruitus: ergo uidetur, ꝙ ſi hæc omnia circũloquuntur latriã, nihil aliud eſt latria, q̃ ipſa charitas:ergo latria ẽ uirtus Theologica. ITEM. Aug. 14.de Trini. Sapientia uera eſt uerus,ac præcipuus Dei cultus,quę uno noĩe græco Theoſebia appellatur; quod nomen noſtri pietatẽ dixerunt, cum pietas apud græcos uſitatius Theoſebia nũcupet. Sed latria(ut dicit Aug. 10.de Ci. Dei) non eſt aliud,q̃ Theoſebia: Theoſebia autẽ nõ eſt aliud, q̃ ſapiẽtia: ſapientia autẽ ſe tenet ex parte uirtutũ Theologicarũ, non cardinalium: ergo & ipſa latria. ITEM. Latria eſt uirtus,per quam Deus colitur eo cultu, qui eſt adora-

Cap.4.

Cap. 1. in primis verbus.

Cap.10

doratio; ſed uirtus dictans nobis Deum adorandum, eſt ipſa fides, uel etiam charitas (quia ſicut dicit Rabanus ſuper Geneſim: Adorare eſt Deum, qui adorãdus eſt, tota mentis intentione quærere) ergo uidetur, ꝙ latria ſit uirtus Theologica, ſicut fides, uel charitas. ITEM. In latria eſt impletio primi præcepti: ſed præcepta primæ tabulæ implentur uirtutibus Theologicis, ſicut patet de primo; quod impletur per fidẽ, & de tertio quod impletur ꝑ charitatẽ: ergo uidetur ꝙ ſi primum impletur per latriã, ꝙ ſit uirtus Theologica. ITEM. Hæc eſt differentia inter uirtutes cardinales, & Theologicas; ꝙ cardinales conſiſtunt in medio circa ſuperfluum, & diminutum, in Theologicis autem non eſt reperire ſuperfluum: ſed circa latriam, quæ eſt Deum colere, non eſt ſuperfluum inuenire: ergo uidetur, ꝙ latria non ſit in genere ~~uirtutis~~ uirtutum cardinalium, ſed Theologicarum. ITEM. Virtus Theologica dicitur; quia habet Deum pro obiecto: ſicut. n. fides credit primam ueritatem, & charitas diligit ſummam bonitatem; ſic latria reueretur, & colit ſummam maieſtatem; uidetur ergo ꝙ latria ſit uirtus Theologica.

cap. 1. 4. & 6. Tom. 5. Cicero in 2. De inuẽtione verſus fi.

SED CONTRA. Religio eſt uirtus, qua colitur ille, qui eſt ſuperioris naturæ, ſicut uult Augu. in Decimo Libro de Ciuitate Dei, & Tullius in primo Rhetori. ſed religio eſt ſpecies iuſtitiæ, ut dicit Tullius ibidem, & iuſtitia eſt uirtus cardinalis; ſi ergo latria cõtinetur ſub ſpecie religionis, latria eſt de genere uirtutis cardinalis. ITEM. Sicut obedientia reſpicit debitum mandatum, ſic latria reſpicit debitum honoris diuini. Eſt enim latria cultus Deo debitus, ſed obedienria, quia reſpicit debitum pręcepti, eſt uirtus cardinalis contenta ſub debita iuſtitia, non Theologica, ergo pari ratione & ipſa latria. ITEM. Nullius uirtutis Theologicæ actus cadit ſub coactione: credere enim non poteſt quis non uolens: ſed actus latriæ cadit ſub coactione, ut adorare, & thura ponere: ergo latria non continetur ſub genere uirtutis Theologicæ. ITEM. Omnis uirtus Theologica, uel eſt fides, uel ſpes, uel charitas: ſed latria non eſt fides, pro eo, quòd non conſiderat ſummam ueritatem ſecundum ſe: nec charitas; quia non conſiderat ſummam bonitatem, ſed magis ſummam maieſtatem: nec ſpes, hoc conſtat, ergo, non eſt &c.

RESOLVTIO.

Latria, quia interiorem, & exteriorem Dei cultum præfert; virtus cardinalis eſt, ad iuſtitiæ genus ſpectans.

RESPONDEO. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandũ, quòd licet latria nòtificetur per cultum, ſiue per ſeruitutem, ut dicatur latria eſſe ſeruitus, ſiue cultus Deo debitus, & iſta duo quaſi pro eodem accipiuntur: differunt tamen ſecundum propriam acceptionem. Cultus enim Dei reſpicit actum interiorem, & exteriorem, & magis interiorem, quàm exteriorem: ſeruitus autem propriè reſpicit actum exteriorem. Et ideo cum latria de ratione ſui uocabuli idem ſit quòd ſeruitus, ſecundùm quòd exponit Auguſtinus in libro de Trinitate,

tate,

tate, latria propriè reſpicit actũ exteriorem, theoſebia uerò, uel euſebia idem eſt, ꝙ cultus: & iõ propriè reſpicit actũ interiorẽ. Et quoniam uirtus, quæ reſpicit actum exteriorem, uerſatur quodammodo circa actionem, & eſt ĩ genere uirtutis cardinalis: hinc eſt, ꝙ latria eſt uirtus cardinalis. Et quia conſiderat actũ exteriorem ſub ratione debiti, & in comparatione ad alterum, & hoc eſt ipſius iuſtitiæ, ideo latria continetur ſub uirtute cardinali, quæ quidem eſt iuſtitia. Rurſus, quia ſpecies iuſtitiæ, ſecundum ꝙ ordinatur ad uenerãdam naturã ſuperiorem, eſt ipſa religio, ſicut dicit Tullius: hinc eſt quòd latria non ſolùm eſt in genere uirtutis tãquàm in genere remoto, ſed in genere uirtutis cardinalis tanquam in genere ſubalterno: in genere uerò iuſtitiæ, ſicut in genere propinquo: in genere uero religionis, ſicut in genere proximo. Et hoc eſt quod dicit Augustinus ubi dicit, quòd idem eſt apud græcos latria, quod apud nos religio, excepto quòd nomẽ religionis eſt in plus. Vnde ibidem dicit, quòd cultus Deo debitus quatuor nominibus nuncupatur, duobus apud græcos, & duobus apud nos. Apud græcos nanque dicitur latria, & theoſebia, ſiue euſebia. Apud nos uerò dicitur pietas, & religio: ita ꝙ iſta duo nomina reſpondent illis duobus, licet quodammodo ſint in plus quantùm ad modum conſuetũ. Differũt aũt latria, & theoſebia ſecundum propriã acceptionem (licèt aliquando accipiantur pro eodem) quia theoſebia dicit cultum interiorem, qui propriè ſpectat ad uirtutes theologicas: ſed latria ſeruitutem exteriorem, quæ ſpectat ad iuſtitiam, ſcilicet uirtutem cardinalem. Concedendum eſt ergo latriam eſſe uirtutem cardinalem. Concedenda etiam ſunt argumẽta hoc probantia. AD duas autem auctoritates Auguſtini patet reſponſio per iam dicta. Cum enim dicit Auguſtinus, quòd cultus Deo debitus eſt ipſa dilectio, uel ſapientia, loquitur de cultu interiori: cum autem dicimus latriam eſſe cultum, intelligimus de cultu exteriori, nec uocabulo abutimur. Et hoc patet per oppoſitum, quia non dicitur idololatra, quia credit idolum eſſe Deum, uel amat ipſum ſicut Deum, ſed infidelis. tunc autem dicitur idolatrare cum exterius colit: & ſic per oppoſitum intelligimus in propoſito. AD ILLVD, quod obiitur, quòd uirtus per quam adoratur Deus, eſt fides, & charitas. Dicendum, quòd ſicut eſt cultus exterior, & interior, ſic eſt adoratio exterior, & interior. Adorare interius, eſt tota mente in Deum tẽdere, ſicut dicit Rabanus. Adorare exterius eſt aliquam reuerentiam corporaliter exhibere. Cum ergo dicitur, quòd per fidem, & charitatẽ adoratur Deus Dicendum, quòd uerum eſt de adoratione interiori, quæ incipit in fide, & terminatur in charitate: ſed non habet ueritatem de adoratiõe exteriori, quæ ortum habet a uirtute cardinali. Et ſi tu obiicias, quod tam fides, quam charitas dicãt tam interius, quàm exterius adorandum. Dicendum breuiter, quòd aliquis actus poteſt eſſe alicuius uirtutis multipli-

10. De Ciu. Dei c. 1.

pliciter, aut ſicut imperantis, aut ſicut eliicientis; licèt autem exterior adoratio ſit ipſius fidei, & charitatis, ſicut imperantis, & maximè fidei, quę dictat Deum adorandum, alterius tamen eſt ut eliicientis, ſcilicet latriæ, quæ quoniam elicit actum ſub ratione debiti, ideo continetur ſub iuſtitia, quæ eſt uirtus cardinalis. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd impletio primi præcepti ſpectat ad uirtutem theologicam, ſicut impletio ſecundi. Dicendum, quòd impletio ſecundi, uidelicet. Non aſſumas tibi nomen Dei tui inuanum, quantum ad actum exteriorem, eſt uirtus cardinalis, quantum ad actum interiorem impletur uirtute theologica, quæ quidem eſt fides. Per hunc modum intelligendum eſt in ipſo præcepto: & quia latria impletur per actum exteriorem, ideo non eſt neceſſe eam eſſe uirtutem theologicam. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd circa actum latriæ non conſiſtit ſuperfluum, uel diminutum. Reſponderi poteſt, ꝙ falſum eſt, quia licèt quantùm ad actum interiorem non contingat excedere in colendo Deum: tamen quantùm ad actum exteriorem, & modum contingit reperire exceſſum, ut potè ſicut ſi aliquis ſacerdos uellet decem miſſas in uno die cantare ad laudem Dei, non ſeruaret modum.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ latria habet obiectum Deum. Dicendum, quòd & ſi latria habeat obiectum Deum, aliquo modo tamen cũ hoc reſpicit aliquod creatum. Vnde ſicut obedientia, qua quis obedit Deo, reſpicit ipſum Deum, ut cui obediendum eſt, ipſum autem mandatum, & eius obligationem reſpicit, ſicut illud, quod implẽdum eſt: ſic & ipſa latria reſpicit Deum, ut cui honor exhibendus eſt: reſpicit etiam cultum exteriorem exhibendum: reſpicit etiam rationem exhibendi, uidelicet rationem debiti. Et hęc eſt quaſi ratio formalis ipſius, & eſt quid creatum: hinc eſt ꝙ cum uirtus ponatur in ſpecie, uel genere formali ex parte obiecti, ꝙ habet rationem formalis, & motiui, & ꝙ latria eſt in genere uirtutis cardinalis, ſicut obediẽtia. QVOD ERGO obijcitur, ꝙ uirtus theologica eſt illa, quæ reſpicit obiectum increatum. Dicendũ, ꝙ obiectũ principale uirtutis theologicæ non eſt aliquid creatum; ſed eſt bonum increatum ſub conditionibus increatis, quę quidem ſunt ſumma bonitas, & ſumma ueritas. Hæc aũt non eſt reperire in propoſito: & ideo non tenet rõ illa. Hęc igitur dicta ſunt de latria, ſecundũ ꝙ propriè accipitur pro habitu dirigente ad cultum exteriorem; qui propriè dicitur ſeruitus Dei, & adoratio. Et hoc modo non eſt idem latria, & theoſebia: ut a principio dictum eſt. Si autẽ latria dicatur cultus interior, cũ ille conſiſtat in credendo, & diligendo, & ſperando Deum, ſicut dicit Aug in Enchi. ſic non poniẽ eſſe uirtus Cardinalis, ſed theologica: non inquã ab aliis diſtincta, ſed cõſequens ad oẽs illas: Et hoc mõ non accipitur ita propriè ſicut mõ prædicto, cũ latria ꝓpriè loquendo ſit ſpecies religionis, ſicut dulia: & nomẽ eius impoſitũ fuit a ſeruitute, ſicut dictũ fuit a principio. Vtroque tamen modo conuenit reperiri eam dici, & ſecundum

cundum hoc Doctorum poſitiones diuerſificari, ut quidā ponant eam ſpecié uirtutis cardinalis. ſ. iuſtitiæ, quidam uerò inter tres theologicas circumplecti: & utrũque uere poteſt dici ſine contrarietate propter diuerſum modũ accipiendi &c.

QVAESTIO IIII.
An latria virtus ſit diſtincta à Dulia?

VTRVM latria ſit uirtus diſtincta à dulia. Et quòd non, uidetur per illud, Pſal. Domine deus meus in te ſperaui. Gloſ. Domine omnium per potentiam, cui debetur dulia; Deus omnium per creationem, cui debetur latria; ergo ſi domino deo non debetur niſi una ſpecies adorationis, uidelicet latria; ergo latria, & dulia nõ sũt diuerſę ſpecies uirtutis ITEM. Eadem eſt ſpecies uirtutis, qua creditur omne credendum. ſ. ipſa fides: ergo eadem eſt ſpecies uirtutis, qua colitur omne colendũ; ſed huiuſmodi ſunt latria, & dulia; ergo &c. ITEM. eadem eſt ſpecies uirtutis, qua amatur omne amādum, uidelicet ipſa charitas: ergo eadé ratione eadem eſt ſpecies uirtutis, qua adoratur omne adorandum: ſed huiuſmodi eſt latria, & dulia: ergo &c. Si tu dicas, ꝙ non eſt ſimile: quia ſic non eſt una ratio adorabilium: ſicut amabilium. Obiicitur contra; quia ſicut proximus non eſt amandus niſi inquantum imago Dei: ſic etiā non eſt adorandus, niſi inquantũ eſt Dei imago: ergo ſicut eſt unus amor ſui, & ſuæ imaginis ſecundũ ſpeciem; ſic & unus honor. ITEM. Magis, & minus non diuerſificāt ſpeciem; ſed latria, & dulia differunt ſicut maior honor, & minor honor; ergo uidetur, ꝙ non ſint diuerſæ ſpecies uirtutis.

SED CONTRA. Sup illud Pſ. 98. Adorate ſcabellũ pedũ eius &c. Latria eſt adoratio, quæ ſoli deo debetur. Dulia eſt adoratio, quæ ét creaturæ exhibetur: quæ duas habet ſpecies: unam, quę exhibetur omnibus indifferéter; aliam, quæ exhibetur ſoli humanitati Chriſti. Si ergo dulia habet duas ſpecies adorationis, quæ creaturæ debentur; multò fortius latria, & dulia, quæ creatori, & creaturæ debentur, ſunt ſpecies uirtutis diuerſæ ITEM. Habitus diuerſificantur per actus, & actus per obiecta; ergo ſi latria eſt cultus, qui debetur Deo, & dulia cultus, qui debetur creaturæ, ut creatura eſt; uidetur ꝙ latria ſit ſpecies uirtutis diſtincta à dulia. ITEM. Sapientia, & ſcientia ſunt diuerſa dona, ſecundùm quæ dirigimur ad temporalia, & æterna; ſi ergo latria eſt cultus debitus æternæ maieſtati, & dulia honor, & reuerentia debita creaturę temporali, uidetur ꝙ ſint diuerſi habitus in genere uirtutis. ITEM. Si per eum modũ fiat honor creaturæ, quo fit creatori, iam non erit actus uirtutis, ſed potius uitii. Si quis enim ſacrificaret homini, crimen idololatriæ committeret, & uituperaretur potius de idololatria, quàm commendaretur de actu latriæ, uel duliæ: ergo ſi diuerſitas modorum in actibus uirtutum introducit diuerſitatem in habitus, uidetur, ꝙ latria, & dulia differant propria, & ſpecifica differentia.

RESOLVTIO.
Latria creatori conuenit, Dulia creaturæ; non ergo idem.

RESPON. Dicendum, ad prædicto rum

rum intelligentiam, q & ſi nomẽ latriæ ſecundùm Augu. importat cultum debitum maieſtati diuinæ; nomen tamen duliæ tripliciter dr̄. Vno modo dicitur dulia ſecundum quandã analogiam: alio modo ſcd̄m antonomaſiam, & tertio modo ſecundum ſignificationem propriam. Cum autem dicit̃ ſecundùm analogiam, tunc importat cultum debitum naturæ ſuperiori, ſiue creaturæ; ſiue creatori ſecundùm aliquam rationem: ſecundum quàm creator communicat creaturæ, utpote ſecundùm rationem dominij: & hoc modo accipitur in Gloſ. ſuper illud Pſal. In eccleſijs benedicite Deo domino. Glo. Deo cui debetur latria, domino cui debetur dulia. Cum autem accipitur ſecundùm antonomaſiam, ſic dicit debitam reuerentiã creaturæ unitæ, uel aſſumptæ, per quem modum accipitur ſuper illud Pſal. Adorate ſcabellum pedum eius. Vbi dr̄, q dulia maior debetur ſoli humanitati Chriſti. Cum autem accipitur dulia ſecundùm ſignificationem propriam, ſic dr̄ dulia honor, uel reuerentia debita rationali creaturę, & exhibita: & illo modo conſueuit dulia accipi ſecundum cõmuné uſum. Et hoc modo eſt queſtio, utrum latria, uel dulia ſint diuerſæ ſpecies uirtutis; & ad hoc conſequenter reſpondetur q ſic. Et ratio huius eſt; quia latria, & dulia conſiderant exteriores cultus, qui formalem habẽt differentiam ſecundũ q creaturæ, & creatori exhibentur. Alius enim eſt modus adorandi creatorem, & alius adorãdi creaturam, & alia ratio motiua: & ĩdeo alia uirtus directiua in hac, & in illa. Et iõ concedendum eſt, q latria, & dulia ſunt diuerſę uirtutes. Cõcedendę ſunt ẽt rationes ad hoc inductæ.

Lib. 10 de ciui. dei c. 1.

Pſalm. 67.

Ad illud uerò, quod obijcit̃ in contrarium de Glo. Dicẽdum, q dulia accipitur ibi ſecũdùm generalem ſignificationem, & analogiam; ſecundùm quam communis eſt ad latriam, & ad duliam propriè dictam. Et ſi tu quæras, quare magis dicit latriam deberi deo & duliam domino: cum tamẽ idẽ ſit Deus, & dominus. Dicendum, q dominus communicatur creaturæ: & de creatore, & de creatura dr̄ analogicè: Deus autem non ita communicatur; ſed ſi dicatur de creatura, & creatore dr̄ æquiuocè: & propterea dicit latriã deberi Deo, & duliam domino, ut non ſignificetur q alia ſpecie adorationis adorandus ſit inquantũ Deus, alia inquantum dominus: ſed ut innoteſcat differentia horum uocabulorum, & ſimul cum differentia innuit conuenientiã. Ad illud, quod obijcitur, quòd una eſt uirtus, qua creduntur omnia credenda. Dicendum, q uerũ eſt de credendis, quę habent unã rationem mouentem ad credendum ſe, utpotè ueritaté ſummã: cuiuſmodi ſunt articuli fidei. Sed ſi credenda haberent rões diuerſas, utpotè cum credo homini, quia uerax eſt: & ideo quia uerax eſt hæc fides, & illa non ſunt neceſſariò eiuſdem rationis, nec ſpeciei. Vna enim eſt fides, q̃ eſt uirtus theologica: alia q̃ magis ſpectat ad genus uirtutis cardinalis, quę quidem magis propriè appellanda eſt fidelitas, quam fides. Et quia latria, & dulia diuerſas conſiderant rationes honorandi in creatore, & creatura; hinc eſt q po-

potius, ſi bene attendatur, ſunt diuerſæ uirtutes, quàm una. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd eadem charitate diliguntur omnia diligibilia. Dicendum, q; hoc eſt qa charitas habet unum obiectũ principale, uidelicet ſummum bonũ qđ quidẽ amat, ſiue diligẽdo deũ in ſe, ſiue optando bonum illud proximo, qui eſt Dei imago. Latria autem, & dulia alium, & aliũ reſpiciunt cultum, & modum: & ideo non eſt ſimile de dilectione & adoratione, nec de ratione imaginis hinc, & inde, & illud melius manifeſtabitur infra, cum agetur
Diſ. 27 de charitate. AD ILLVD, quod obiicitur, q; magis, & minus non diuerſificant ſpeciem. Dicendum, q; illud habet inſtantiam, & non habet ueritatem, quantum ad ſpeciẽ in genere moris. Pręterea non habet ueritatem niſi quando nõ eſt alia differentia quam per magis, & minus: ſic autem non eſt in propoſito: quia latria, & dulia nõ differunt ſolum quantum ad intenſionem, & remiſſionem, ſed etiã quantum ad alium, & alium colẽdi modum. De quo (inquam) modo plura poſſent adhuc quæri, ſed iſta ſufficiant ne, nimis elongemus nos ab intentione Magiſtri: in omnibus enim prædictis ſatis poteſt ſumi ratio diſcutiendi ex his, quæ dicuntur in litera.

DISTINCTIO DECIMA.

De perſonali conditione, & filiali adoptione: & primò An Chriſtus ſecundùm quòd homo ſit perſona, uel aliquid.

SOlet etiam a quibuſdam inquiri, Vtrum Chriſtus ſecũdum quòd homo, ſit perſona uel etiam ſit aliquid. Ex utraq; parte huius quæſtionis argumenta concurrunt. Quàd enim perſona ſit, his ediſſerunt rationibus. Si ſecundum quòd homo aliquid eſt, uel perſona, uel ſubſtantia, uel aliud eſt. Sed aliud aliquid non, ergo perſona uel ſubſtantia: ſi ſubſtantia eſt, uel rationalis, uel irrationalis: ſed non eſt irrationalis ſubſtantia: ergo rationalis. Si uero ſecundum quòd homo eſt rationalis ſubſtantia, ergo perſona: quia hæc eſt definitio perſonæ, ſubſtantia rationalis indiuiduæ naturæ. Si ergo ſecũdũ quòd homo eſt aliquid, & ſecundum quòd homo perosna eſt. Sed econuerſò, Si ſecundum quòd homo perſona eſt, uel tertia in trinitate, uel alia: ſed alia non, ergo tertia in trinitate perſona. At ſi ſecũdum quòd homo perſona eſt tertia in trinitate, ergo deus. Propter hæc inconuenientia & alia quidam dicunt, Chriſtum ſecundùm hominem non eſſe perſonam, nec aliquid, niſi forte

tè (ſecundum) expreſſiuum vnitatis perſonæ. Secundum enim habet multiplicem rationem. Aliquando enim exprimit conditionem vel proprietatem diuinæ naturæ vel humanæ: aliquando vnitatem perſonæ: aliquando notat habitum, aliquando cauſam. Cuius diſtinctionis rationem diligenter lector animaduertat, atque in ſinu memoriæ recondat, ne eius confundantur ſenſus, cum de Chriſto ſermo occurrerit, & loqui contigerit.

Præoccupatio.

Illud tamen non ſequitur quod in argumentatione ſuperiori inductum eſt, quòd ſi Chriſtus ſecundum quòd homo eſt ſubſtantia rationalis, ergo perſona. Nam & modo anima Chriſti eſt ſubſtantia rationalis, non tamen perſona: quia non eſt per ſe ſonans, immo alij rei coniuncta. Illa tamen perſonæ deſcriptio non eſt data pro illis tribus perſonis.

Ad idem probatio altera.

Sed adhuc aliter nituntur probare Chriſtum ſecundum hominem eſſe perſonam: quia Chriſtus ſecundum quòd ho- AdR. 1.
mo, prædeſtinatus eſt vt ſit Dei filius: ſed illud eſt quod vt ſit, prædeſtinatus eſt: ergo ſi prædeſtinatus eſt ſecundum quòd homo vt ſit filius Dei, & ſecundum quòd homo eſt filius Dei. Ad quod dici poteſt, Chriſtum eſſe id, quod vt ſit prædeſtinatus eſt. Eſt enim prædeſtinatus vt ſit filius Dei, & ipſe verè eſt filius Dei, ſed ſecundum hominem prædeſtinatus eſt, vt ſit filius Dei, quia per gratiam habet hoc ſecundum hominem: nec tamen ſecundum hominem eſt filius Dei, niſi fortè ſecundum, vnitatis perſonæ ſit expreſſiuum: vt ſit ſenſus, Ipſe qui eſt homo, eſt Dei filius: vt autem ipſe ens homo, ſit Dei filius, per gratiam habet: ſed ſi cauſa notetur, falſum eſt. Non enim quia homo eſt, eo Dei filius eſt.

Quomodo Chriſtus ſit filius adoptiuus.

Si verò quæritur, an Chriſtus ſit adoptiuus filius ſecūdū quòd hō, ſiue alio mō, reſpōdemus Chriſtū nō eſſe adoptiuum filiū aliquo mō, ſed tantū naturalem: quia natura filius Dei

eſt non adoptionis gratia. Non autem ſic dicitur filius natura, vt dicitur Deus natura. Non enim eo filius eſt, quo Deus eſt, quia proprietate natiuitatis filius, & natura diuinitatis Deus eſt: & tamen dicitur natura vel naturę filius: quia naturaliter eſt filius: eandem ſcilicet habens naturam, quam ille qui genuit. Adoptiuus autem filius non eſt, quia prius non fuit, & poſtmodum adoptatus eſt in filium, ſicut nos dicimur adoptiui filij: quia cum nati fuerimus irę filij, per gratiam facti ſumus filij Dei. Chriſtus verò nunquam fuit non filius Dei: & ideo non eſt adoptiuus filius.

Oppoſitio circa dicta.

Sed ad hoc opponitur ſic. Chriſtus filius hominis eſt, id eſt Virginis aut gratia, aut natura, vel vtroq; modo. Si verò natura, aut diuina aut humana: ſed diuina non: ergo aut humana natura, aut non natura eſt filius hominis. Si non natura, ergo gratia tantum: & ſi etiam natura humana, non iō minus per gratiam. Si ergo gratia filius hominis eſt adoptiuus filius eſſe videtur: vt idem ſit naturalis filius patris, & adoptiuus filius virginis. Ad quod dici poteſt Chriſtum filium Virginis eſſe & natura vel naturaliter & gratia: nec tamen adoptiuus filius virginis eſt: quia non per adoptionem, ſed per vnionem filius Virginis dicitur. Filius enim Virginis dicitur, eo quòd in Virgine hominem accepit in vnitatem perſonæ, & hoc fuit gratiæ & non naturæ. Vnde Auguſtinus. ſuper Ioannem ait, Quòd vnigenitus eſt ęqualis patri, non eſt gratiæ ſed naturæ. Quòd autem in vnitate perſonæ vnigeniti aſſumptus eſt homo, gratiæ eſt nō naturæ. Chriſtus ergo nec Dei nec hominis eſt adoptiuus filius: ſed Dei naturaliter, & hominis naturaliter & gratia eſt filius. Quod verò naturaliter ſit hominis filius, Auguſt. oſtendit in Lib. de fid. ad Petrum. Ille (ſcilicet Deus) factus eſt naturaliter filius vnigenitus Dei patris. Quod autē non ſit adoptiuus filius, & tamen gratia ſit filius, ex ſubditis probatur teſtimonijs. Hieron. ſuper epiſtolam ad Epheſios ait, De Chriſto Ieſu ſcriptum eſt, quia ſemper cum patre fuit, & nunquam eum vt eſſet voluntas paterna præceſſit

Tra. 74 circa fi.

Cap. 2. non longe a medio c.

ceſſit: & ille quidem natura filius eſt, nos verò adoptione. Ille nunquam non fuit filius: nos antequam eſſemus prędeſtinati ſumus, & tunc ſpiritum adoptionis accepimus, quando credidimus in filium Dei. Hilarius quoque in Libr. 3. de Trinitate ait, Dominus dicens, Clarifica filium tuum, non ſolo nomine conteſtatus eſt ſe eſſe filium Dei, ſed etiam proprietate. Nos ſumus filij Dei, ſed non talis hic filius. Hic enim verus & proprius eſt filius origine, non adoptione: veritate, non nuncupatione: natiuitate, non creatione. Auguſt. etiam ſuper Ioannem ait, Nos ſumus filij gratia, non natura: vnigenitus autem natura, non gratia: an hoc etiam in ipſo filio ad hominem referendum eſt? Ita ſanè Ambroſius quoque ~~in Lib. de trinitate primo ait. Ambroſius quoque in~~ primo Lib. de fide ait, Chriſtus filius eſt non per adoptionem, ſed per naturam: per adoptionem nos filij dicimur, ille per veritatem naturæ eſt. Ex his euidenter oſtenditur, quod Chriſtus non ſit filius gratia adoptionis. Illa enim gratia intelligitur, cum Auguſtinus eum non eſſe gratia filium aſſerit: gratia enim, ſed non adoptionis, immo vnionis filius Dei eſt filius hominis, & econuerſò.

Cōmen. li. 1. ad 1. c. epiſ. ad Eph. ſuper eo loco, in charitate prędſtinās &c. to. 9. longe poſt principiū. 3 Io. 17. Homil. 82 c. 9. & ulti

SVPRA egit Magiſter de communicatione idiomatum per comparationem naturæ ad naturam; hic agit de communicatione idiomatum in cõparatione ad perſonam. Et quoniam talium proprietatum idiomata quędam ſunt quæ ſonant in nobilitatem; & dignitatem: quædam uerò in quandam defectibilitatem, ideo pars iſta diuiditur in duas. In quarum prima determinat de primis. In ſecunda uerò de ſecundis, ibi. *Denique ſi quæritur, vtrum &c.*) Prima pars habet duas. In prima inquirit Magiſter, utrum conditio perſonalitatis cõueniat Chriſto ſecundum quod homo, ſiue ſecũdum humanam naturam. In ſecũda uerò, utrum filiatio adoptionis ſecundùm humanam naturam conueniat eidem ibi. *Si uerò, quæritur, an Chriſtus &c.*] Vtrunque autem horum dignitatem, & nobilitatem importare uidetur, ſcilicet tam perſonalis conditio quã adoptionis filiatio. Prima pars habet partes duas. In prima mouet quæſtionem, & determinat. In ſecunda uerò diſſoluit rationem ſophiſticam, quæ ueritatem determinatam impugnat, ibi. *Sed adhuc aliter nituntur probare &c.*) Similiter ſecunda pars principalis habet duas. In prima determinat quæſtionem, qua quæritur, utrũ Xpſ ſit filius adoptiuus ſecundùm humanam naturam. In ſecunda contra hoc opponit, & determinat,

ibi. *Sed adhuc opponitur ſic &c.*] Subdiuiſiones autem partium manifeſtę ſunt i litera. Generalis autem intellectus Diſtin. circa duo uerſatur.ſ. in oſtendendo, ꝙ nec perſonalitatis conditio, nec adoptionis filiatio conuenit Chriſto ſecundum ꝙ homo.

Dub. 1. *SEcundum enim habet &c.*] Contra. Videtur illa diſtinctio eſſe inartificialis, & ſuperflua, & diminuta. Inartificialis: quia membra iſta nullam uidentur habere conuenientiam. Superflua uidetur, quia eadem ui, qua importat proprietatem naturæ, importat unitatem, & proprietatem perſonæ. Diminuta etiam uidetur: quia ſicut poteſt importare habitum, ita ēt poteſt importare nouem genera accidentium: ergo uidetur ꝙ his membris octo membra debuerūt adiungi. Item. Quæritur ubi ſic diuerſimode accipiatur, cum nō uideatur habere tot intellectus. Reſpon: Dicēdum, ꝙ hęc diſtinctio, & ſi uideat̄ eſſe rudis, tñ eſt multum rōnalis. Et hoc ſi attendatur ſuper quid fundatur. Nam prima diuiſione hæc præpoſitio (ſecundum) poteſt importare concomitantiā, uel cauſam. Si cauſam importet, tūc eſt quartum membrū. Si concomitantiam, ſic tripliciter poteſt importare aut ſecūdum inhærentiam, aut ſecundum unionem, aut ſecundum adiacētiam, ſiue aſſiſtentiā. Si ſcd̄m inhærentiam, ſic importat proprietatem naturæ: nā proprietas inhæret ei, cuius eſt proprietas. Si ſcd̄m unionem, ſic importat proprietatē perſonæ. Si ſcd̄m aſſiſtētiam, ſiue adiacentiam, ſic dicit habitū. Quartū aūt mēbrū, ꝙ eſt ſecundū principalis diuiſionis, Magiſter non ſubdiuidit. Poteſt tamen diuidi ſecundùm quatuor genera cauſarū (omnibus enim modis hæc dictio, ſcd̄m conſueuit accipi) ſicut poteſt per exempla monſtrari. Si enim dicat̄ Chriſtus ſecundum ꝙ homo fuit paſſibilis, ſic importat conditionem naturæ. Si dicatur, Chriſtus ſecūdum qd̄ hō creauit ſtellas, ſic importat unitatem perſonæ. Si dicatur, Chriſtus ſecundum ꝙ homo fuit ueſtitus, & calciatus, & ut homo inuctus, ſic importat habitum. Si dicatur, Chriſtus ſecundum ꝙ Deus creauit mundum, & ſecundum ꝙ homo prędicauit diuinum uerbum, ſic importat cauſam efficientem. Si dicatur, Chriſtus ſecundū ꝙ deus eſt ſuppoſitum diuinæ naturæ, & ſecundum ꝙ homo eſt animal rationale, ſic importat cauſam formalem. Si dicatur: Chriſtus ſecūdum quòd Deus, & homo eſt præmium noſtrum, ſic importat cauſam finalem. Poſſunt autem multa huiuſmodi exēpla congruentia inueniri. De cā autem materiali ſecundùm diuinam naturam non contingit: ut ſi dicatur, Chriſtus ſecūdùm ꝙ † hō cōceptus fuit de puriſſimis ſanguinibus Virginis. †Deus.

Dub. 2. *Nos dicimur adoptiui &c.*] Contra. Si hoc uerum eſt, tunc angeli beati, & homo in ſtatu innocentię non fuiſſent filii adoptiui; ergo nec ius habuiſſent in hæreditate regni, quod abſurdum eſt. Reſpon. Dicendum, quòd Magiſter loquitur de adoptione ſecundùm plenam rationem, & ſic ponit extraneitatem, quæ ſecundum actū eſt; quæ quidem extraneitas eſt elongatio, & abalienatio à Deo per culpam: & hæc quodammodo non conueniret angelis ratio

ne

ne filiationis. Largius tamen accipiendo extraneitatem ſiue quantum ad culpam, q̃ ineſt, ſiue quæ potuit ineſſe, ſe extendit ad oẽs filios adoptionis. Et hoc quidẽ modo angeli poſſunt dici filii.

Dub. 3. *Chriſtum filium &c.*) Contra. Videtur quòd iſta duo non ſint incompoſſibilia. Si enim hoc eſt naturale, iam non eſt gratuitum, & econuersò. Reſpon. Dicendũ, ꝙ gratia unionis non repugnat, nec incompoſſibilis eſt cum proprietate naturali, immo facit eam cõmunicari. Et Magiſter loquitˀ hic de gratia unionis. Vel poteſt dici, ꝙ gratia, & natura bene poſſunt de eadem re dici per comparationem ad diuerſa; & ſic eſt in propoſito. Nam Chriſtus inquantũ homo eſt naturalis filius Virginis. Inquantum autem Deus eſt filius Virginis non per naturam, nec per adoptionem, ſed per gratiam unionis.

Dub. 4. *Eſt filius origine &c.*) Contra. iſta uerba Hilarij obiicitur. Videtur enim quòd ſit ibi uerborum inculcatio: idem enim eſt eſſe filium origine, & natiuitate. Item. Videtur quòd ſit ſuperfluitas. Nã oĩs filiatio aut eſt naturalis, aut gratuita: ergo per originem, uel adoptionẽ: ergo ſuperfluunt alia membra. Item. Quid eſt, quòd dr̃ aliquis filius nuncupatione? Aut enim uera eſt nuncupatio, aut falſa. Si uera: ergo uel per adoptionem, uel per generationem. Si falſa; ergo non debet inter membra prædicta poni. Item. Si ob creationem dicuntur filii: cum ergo aſini ſint à Deo creati, erunt etiã filii Dei, quod abſurdum eſt. Reſpond. Dicendum, quòd in præcicto uerbo Hilarius innuit nobis quatuor filiationis differentias, quarum ſufficientia haberi poteſt ſic. Ille enim dicitur filius alicuius, qui ab ipſo eſt, & ei conformatur: hoc autem poteſt eſſe dupliciter, aut emanatione naturali, & in unitatẽ eſſentię, & ſic eſt filius unigenitus patris, quem dicit Hilarius, eſſe filium origine contra Fotinum. Veritate contra Sabellium. Natiuitate, contra Arrium: & hoc in Primo Libro fuit expoſitũ. Aut poteſt eſſe ab alio in diuerſitate ſubſtantiæ; & hoc poteſt eſſe tripliciter, ſecundùm triplicem modum conformitatis. Dist. 6. Aut enim conformatur quantum ad rationem imaginis naturalis: & ſic eſt filius creatione. Aut quã tum ad rationem imaginis, & ſimilitudinis, quæ attenditur in gratia, & donis gratuitis, & ſic eſt filius per adoptionem. Aut conformatur in natura imaginis, ſed diſcordat per deordinationem uoluntatis, ſicut homo peccator: & ſic eſt filius nuncupatione. Ex his patent differentiæ filiationis: patent nihilominus uerba prædictæ diſtinctionis, quòd non inculcantur, ſed ualde rationabiliter dicũtur. Patet etiam reſponſio ad obiecta. Non enim ſine cauſa dicuntur illa tria uocabula. Et quamuis pro eodem accipi poſſit origo, & natiuitas: non tamen fruſtra ponitur unum cum altero, hoc enim eſt propter hæreſes elidendas.

Ad illud, ꝙ obijcitur, ꝙ omnis filius aut eſt filius per naturam, aut per gratiam. Dicendum, ꝙ falſum eſt niſi extendatur nomen naturę & gratiæ ad illud, quod eſt ex mera Dei beniuolentia, & ad illud qđ habet quis ab originę. Et hoc quidem modo filiatio per crea-

tioné poteſt dici quodam modo eſſe per naturam, quodam modo per gratiam; ſed non ſequitur ꝓpter hoc, ꝙ talis ſit filius adoptiuus uel naturalis. Ad illud, quod quæritur de filiatione per nuncupationem. Dicendum, ꝙ ille ſic dicitur filius, qui habet per conformitatem naturam imaginis, ſed difformitatem per culpam: & hoc (inquã) modo nũcupatio iſta quodam modo habet ueritatem, quodam modo non: quia quodam modo eſt filius, quodam modo eſt aduerſarius. Et ideo ſola nuncupatione dicitur filius, ſicut Abraam dixit ad diuitem damnatum. Recordare fili, &c. Ad illud, quod ultimo obiicitur, ꝙ ſi pater eſt ꝑ creationem, debet dici pater beſtiarum. Dicendum, ꝙ non ſequitur: quia non quæcunque creatio facit aliquem dici filium, ſed creatio illa, in qua confertur inſigne diuinæ imaginis, per quam configuratur homo Deo, & idoneus efficitur ad hoc ꝙ ſit filius adoptiuus.

Dub. 5. *Per adoptionem &c.*] Contra. Cum factum per ueritatem, & dictum per ſimilitudinem non uniuocentur, ſed æquiuocentur, ſicut homo pictus, & homo uerus in homine, tunc filiatio nobis, & Chriſto competit æquiuocè. Et hoc ipſum uidetur confirmari ꝑ illud, quod dicitur Ioan. 20. Aſcendam ad patrem meum, & patrem ueſtrum. Greg. ibi, Aliter meum, & aliter ueſtrum. Sed contra hoc eſt, ꝙ Chriſtus dicitur frater noſter; ſed non diceretur ex hoc frater, ſi ęquiuocè eſſemus filii: ergo &c. Item. Cum dicitur, Deus eſt pater Chriſti, uel pater noſter, aut eadem paternitate, aut alia. Si eadem: ergo ſi paternitas dicitur uniformiter, pari ratione & filiatio. Si alia: ergo in perſona patris ſunt duæ paternitates, qđ ſimpliciter abſurdum eſt. Reſpo, Dicẽdum, Nos, & Chriſtus dicimur filii Dei, nec omnino ęquiuocè, nec omnino uniuocè. Non uniuocè: quia una eſt filiatio temporalis, & gratuita; alia naturalis, & æterna. Non æquiuocè: quia mediante illa filiatione per conformationem ad illam filii efficimur adoptiui. Sicut enim à patre omnis paternitas in cœlo, & in terra nominatur, ſic à filio omnis filiatio. Similiter ſi quęratur, utrum vniformiter dicat̃ Deus pr̃ noſter, & filii. Dicẽdum, ꝙ nec oĩno uniformiter nec oĩno diſformiter: qa pr̃ dicit̃ filii paternitate æternali, & perſonali: pater uerò noſter ex tempore, & eſſentialiter. Et ſicut eſſẽtia non ponit in numerum cum perſona, ut ſint res duæ: ſic nec una paternitas cũ alia, ut ſint duæ paternitates: & ſic patent rationes, & obiectiones ad utranq; partem. Non enim ualet illa obiectio de homine picto, & uero; nam homo pictus nihil habet de ueritate hominis: filius autẽ adoptiuus aliquid habet de ueritate filii: quamuis non ſit filius naturalis &c.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An hæc propoſitio admittenda ſit. Chriſtus ſecundùm quòd homo eſt Deus?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio circa duo. Primò quæritur de comparatione Chriſti hominis ad conditionem perſonalitatis. Secũdus

dus uerò de comparatione eiuſdē ad filiationem adoptionis. Circa primum breuiter quærenda ſunt tria. Primò, utrum hæc ſit concedenda, Chriſtus ſecundùm quod homo eſt Deus. Secundò de hac, Chriſtus ſecundùm ꝙ homo eſt perſona. Tertiò quæritur utrum hæc ſit concedenda, Chriſtus ſecūdùm ꝙ homo eſt indiuiduum.

VTRVM hæc ſit admittenda, Chriſtus ſecundùm ꝙ homo, eſt Deus. Et ꝙ ſic, uidetur Philippen. 2. ſuper illud. Dedit illi nomen &c. Glo. Inquantùm homo aſſumpſit nomen Dei non uſurpatiuè; ſed uerè: ſed ꝙ uerè aſſumpſit, uerè habet: ergo ſecundùm ꝙ homo aſſumpſit nomen Dei, ſecundum ꝙ homo eſt uerè Deus. ITEM. Chriſtus fuit prædeſtinatus eſſe filius Dei in uirtute, ſicut dicitur ad Rom. 1. Sed Chriſtus eſt illud ſecundùm ꝙ homo, ad quod prædeſtinatus fuit ſecundū ꝙ hō. Si ergo prędeſtinatus fuit eſſe filius Dei ſecūdùm ꝙ homo, Chriſtus eſt Deus, & Dei filius ſecundùm ꝙ homo. ITEM. Chriſtus ſecundùm gratiam unionis eſt Deus, & homo: ſed gratia unionis & quælibet gratia competit ipſi Chriſto ſecundùm humanam naturam: ergo ſi ſecundùm gratiam unionis eſt Deus, & ſecundùm ꝙ habet gratiam unionis eſt homo: ergo ſecundùm ꝙ homo eſt deus. ITEM. Chriſtus ſecundùm ꝙ peccata dimittebat, eſt deus: ſed ſecūdū ꝙ homo peccata dimittebat: ergo ſecundùm ꝙ homo eſt deus. Maior manifeſta eſt. Minor probatur per illud, quod dr̄ Matth. 9. Vt autem ſciatis; quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata &c.

SED CONTRA. Omne illud, ꝙ conuenit alicui ſecundùm ꝙ ipſum, aut eſt per ſe accidēs, aut diffinitio, ſiue pars diffinitionis: ſed Deus non ſe habet hoc modo ad hominem, ſiue ad humanam naturam: ergo &c. Prima eſt manifeſta per doctrinam demonſtratiuam. Secunda uerò manifeſta eſt per ſe ipſam. ITEM. Quæ ſunt diſparata, non prędicantur de eodem, & ſecundùm idem; ſed eſſe aīal, & eſſe Deum ſunt prædicata diſparata. Si ergo eſſe animal conuenit ipſi Chriſto ſecundùm ꝙ homo: ergo eſſe Deum non conuenit eidē ſecundùm humanitatem. ITEM. Chriſtus ſecundùm ꝙ Deus caret principio: ſi ergo eſt Deus ſecundùm ꝙ homo, ſequitur ꝙ deus ſecūdùm ꝙ homo, caret principio: ſed ſecundùm quod homo, habet principium; ergo ſecundùm quòd habet principiū, caret principio: ergo oppoſitum eſt ratio ſui oppoſiti, quòd eſt abſurdum. ITEM. Si aliquod prædicatum conuenit alicui ſubiecto ſecūdùm aliquid, illo remoto, non conuenit ei: ergo ſi Chriſtus eſt Deus ſecūdum quòd homo, ſi xp̄s nō eſſet homo nō eſſet Deus: ſed non fuit hō niſi ex tempore: ergo Chriſtus eſt Deus ſolum ex tempore: ſed conſtat ꝙ eſt falſum; ergo falſum eſt quòd Chriſtus ſecundùm ꝙ homo, eſt deus.

RESOLVTIO.

Si reduplicatio illa ſecundum quòd homo, dicat formalem rationem; ne utiquam admittenda eſt eiuſmodi propoſitio; tametſi ſecundùm indiuiſionem comitanter poſſit admitti.

RESPON. Dicendum, ꝙ quemadmodum dicit Magiſter in litera

hęc dictio (ſcd̄m) multiplicē facit intelligentiā. Poteſt.n. importare habitudinem cauſæ, ſiue indiuiſionē, uel unitatē concomitantiæ. Si dicat habitudinē cauſæ, ſic abſq; dubio falſa eſt locutio, pro eo ꝙ conditio appoſita nullo mō eſt cauſa prædicati, nec rō ſcd̄m quam, nec per q̄ tale prædicatum inſit illi ſubiecto. Si aūt dicat indiuiſionem concomitantiæ, ſic poteſt habere ueritatem. Tunc.n. dicere ꝙ Chriſtus ſit Deus ſcd̄m ꝙ homo, non eſt aliud q̄ dicere, ꝙ eſſe Deum cōpetit perſonę Chriſti exiſtēti in humana natura, ita ꝙ diuinitas, & humanitas concomitantur ſe inſeparabiliter circa eandē pſonam. Iſte aūt modus accipiendi hanc dictionē (ſcd̄m) nō eſt ita communis, & proprius ſicut præcedens, licet inueniatur quandoq; Et ſic patet ꝙ ſermo ꝓdictus. ſ. Chriſtus ſecundum ꝙ homo eſt Deus, ſecundum diuerſam intelligentiam huius præpoſitionis (ſecundum) quodam mō pōt cōcedi, quodam modo negari. Negari enim debet, ſecundum ꝙ dicit cauſam ſiue rationem formalem: & ſecundum iſtam uiam procedunt rationes ad ſecundam partem: & quia uerum concludunt ſecundum illam uiam, ideo concedendæ ſunt.

AD ILLVD, quòd obijcitur primo in cōtrarium, ꝙ aſſumpſit nomen Dei ſcd̄m quòd hō. Reſponderi pōt ꝙ (ſcd̄m) dicit ibi concomitantiā per indiuiſionē unionis: quia n. unio illa fecit hoīem Deum, ideo dr̄ aſſumpſiſſe nomē ſupremū ſcd̄m quòd homo. Aliter pōt dici, quòd cū dico aſſumere nomē Dei, duo dicę. ſ. nois ipſius celſitudinē, & ipſius nois acquiſitionē: cum ergo dicit qđ aſſumpſit nomē Dei, ſcd̄m ꝙ hō, illa reduplicatio non dicit rōnē nominis, ſed acquiſitionis. Nā Xp̄s ſcd̄m diuinam naturā hēt nomē, qđ eſt ſup oē nomē ꝑ gn̄ationem, nō ꝑ acquiſitionē, uel aſſumptionē: & iō ex hoc non licet inferre, ergo eſt Deus ſcd̄m quòd hō, accipiendo ly. ſcd̄m ꝙ ſcd̄m eandem acceptionem: immo eſt accidens in proceſſu illo. AD ILLVD, quod obr̄, ꝙ ꝓdeſtinatus fuit eſſe filius Dei ſcd̄m quòd hō, iā patet rn̄ſio per illud, qđ nunc dictum eſt, qa hæc dictio (ſcd̄m) potius dicit cōcomitantiam ſcd̄m expreſſionem conditionis naturæ, q̄ dicat habitudinem cauſæ. Vel poteſt dici, ꝙ ille ſermo dicit rōnē anteceſſionis quæ importatur in uocabulo prædeſtinationis, quæ (inquā) nō eſt reſpectu Chriſti ſecundum diuinam naturā, ſed ſolum ſcd̄m humanam. Non ſic autem eſt de eo quod eſt eſſe Deum: & ideo conſimilis defectus eſt in hac ratione, ſicut in præcedēti. AD ILLVD, qđ obijcitur de gratia unionis. Dicēdum, ꝙ Chriſtus ſignat perſonam in duabus naturis: & illa perſona Deus eſt ꝑ naturā, non ꝑ gratiam unionis: dr̄ attamen ſimul ꝙ ſit Deus & homo per gratiam unionis. Eſto tamen ꝙ iſta ſit cōcedēda, iſte homo eſt Deus ſecundum gratiam unionis: ex hoc tamē nō habetur, quòd ſit Deus ſecundū quod homo; quia, gratia unionis non conuenit illi homini ſecundum quòd homo ſimpliciter, ſed ſecundum quòd hō unitus, ſiue ſecundū aſſumptionē ipſius à uerbo. AD ILLVD, qđ ultimo obr̄, ꝙ dimittebat pctā ſcd̄m ꝙ hō. Si ꝓpriè loquamur de dimiſſione peccati,

cati, falſum eſt: niſi accipiatur hæc dictio (ſecundum) prout importat concomitantiam. Nec poteſt ex illa auctoritate inferri, Filius hominis habet ptātem dimittendi peccata: hanc.n. ptātē & ſi in ſe haberet in forma hoīs, nō tñ habebat ſcdm hoīs formā, & inquantum hō, ſed inquantum habebat formā Dei. Si uerò dimiſſio peccatorum attribueretur alicui quantum ad meritū, tunc poſſet cōcedi, ꝙ conuenit et Chriſto ſecundū ꝙ hō: ſed ex hoc nō ſeqꝛ ꝙ ſit Deus inquātum homo, quia hoc non eſt Dei proprium.

QVAESTIO II.

An hæc vera ſit, Chriſtus ſecundum quòd homo eſt perſona?

VTRVM illa ſit uera, Chriſtus ſecundum ꝙ hō eſt pſona, & ſic accipiatur illa determinatio ſecundū ꝙ hō propriè: nam in alijs acceptionibus nō eſt dubium, qn habeat ueritatē, ſecūdum ꝙ dicit Magiſter ī litera. Et ꝙ ſit uera vr. Chriſtus non eſt hō, niſi quia eſt iſte hō; ſed Chriſtus ſecundum ꝙ eſt iſte hō, eſt pſona: quia propriū eſt pronominis pro proprio noīe poni, & certam deſignare pſonā: ergo hæc eſt uera, & concedenda, Chriſtus ſecundū ꝙ hō eſt pſona. ITEM. Chriſtus ſecundū ꝙ hō eſt res cōpleta oī cōpletione, ꝗ pōt reperiri in rōnali creatura. Sed pſonalitas eſt dignitas, & proprietas nobilitatis reperta in creatura rōnali cōpleta: ergo reperitur in Chriſto ſecūdū ꝙ Chriſtus eſt hō. ITEM. Nobilior, & perfectior eſt unio, ſecundum quā uerbū unitur naturæ aſſumptæ, ꝗ unio ſecundum quā tota Trinitas p gratiā unitur cuilibet aīæ iuſtæ. Sed unio p gratiam inhabitantē nulli tollit perſonæ dignitatem, immo quilibet hō iuſtus ſecundum ꝙ hō eſt perſona: ergo multò fortiùs Chriſtus. ITEM. unio diuinæ naturæ ad humanam nihil tollit diuinitati, quæ tñ dr̄ humiliata; & multò fortiùs nihil tollit humanitati, cum humanitas dicatur p illam unionē exaltata. Sed hæc eſt uera, Chriſtus ſecundum ꝙ Deus eſt pſona: ergo multo fortiùs hæc erit uera, Chriſtus ſecundum ꝙ hō eſt pſona; cum hō nihil pdat dignitatis, ſed acquirat per unionem illam. ITEM. Eſto p impoſſibile, ꝙ uerbum dimitteret naturam humanam, tunc ille hō, qui dr̄ Ieſus, ſecundum ꝙ hō eſſet pſona: ſed conſtat ꝙ nihil accreſceret pp illam ſeparationem: ergo uerum eſt nunc, ꝙ Ieſus ſecundum ꝙ homo eſt perſona.

SED CONTRA. Nihil conuenit Chriſto ſecundum ꝙ hō, qđ non ſit aſſumptum, uel coaſſumptum: ſed filium Dei aſſumpſiſſe perſonam eſt falſum, & hæreticum, ſicut ſupra Diſt. v. dicit Magiſter, & Aug. & multipliciter fuit probatum: ergo falſum eſt Chriſtum eſſe perſonā ſecundum ꝙ hō. ITEM. Si Chriſtus ſecūdum ꝙ homo eſt pſona, & humanitas cępit ī Chriſto; ergo & pſonalitas: ergo Chriſtus incepit eſſe perſona: ergo nō eſt perſona æterna: ergo non eſt unigenitus filius patris, cū filius ſit coæternus patri: ſed hoc eſt impium: ergo reſtat quòd illud, ex quo ſequitur, eſt falſum. ITEM. Impoſſibile eſt idem prædicatum in eſſe eidem ſecundum naturas differentes: cū ergo Chriſtus ſit perſona ſecundum quòd Deus, aut conueniret ei eſſe perſonam ſecūdum ꝙ homo, aut alia perſo-

perſona erit ſecundùm quòd homo: & ſi alia perſona eſt ſecundũ quòd homo,& alia ſecundũ quòd Deus:ergo Chriſtus eſt duæ perſonæ: ergo non eſt unus, & ita nõ eſt:ſed hoc eſt falſum: reſtat ergo quòd aliud membrum eſt uerũ ſ. quòd Chriſto non conuenit eſſe perſonam ſecundũ quòd homo.

ITEM. Perſonalitas cuilibet rei ineſt ratione eius,quod eſt in ipſa digniſſimum, pertinet enim nomen perſonæ ad notabilem dignitatem. Sed conſtat quòd digniſſimum in Chriſto non eſt humana natura, ſed diuina: ergo falſum eſt Chriſtum ſecundũ hominem, ſiue ſecundũ humanam naturam eſſe perſonam. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur per nominis ethymologiam: ſic enim arguit Magiſter in litera. Perſona dicitur quaſi ꝑ ſe ſonans,uel per ſe unum: nihil autem tale eſt alii coniunctũ,ſaltem digniori: ergo ſi humana natura inChriſto unita eſt digniori, ſcilicet diuinæ,uidetur &c.

RESOLVTIO.

Cum perſona attendatur ſecundùm naturam aſſumentem, & increatam: profectò concedendum non eſt, Chriſtum ſecundùm quòd homo, perſonam eſſe.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ abſque dubio ſi hæc dictio (ſecundùm) accipiatur prout importat rationem formæ,uel cauſæ; negãda eſt ſimpliciter, pro eo,quòd ꝑſonalitas Chriſto ſecundùm humanam naturã conuenire non poteſt.Ipſa enim cõiuncta eſt rei digniori: & ideo non poteſt habere rationem perſonæ, quæ attenditur ſecundũ excellentiam dignitatis in eo, de quo dicitur: nec tamen cõiuncta eſt rei digniori,quacunque coniunctione,ſed coniunctione, ſiue unione perſonali: & ideo neceſſe eſt eſſe in Chriſto reſpectu duarum naturarum unam perſonam. Sed illa non poteſt attendi penes naturam creatam, & penes naturam aſſumptam: neceſſe eſt ergo ipſam attendi ſecundũ naturam aſſumentem, & increatam:& propterea hęc admittitur, Chriſtus ſecundũ quòd Deus eſt perſona: hæc reſpuitur, Chriſtus ſecundùm quòd homo eſt perſona,ſicut probant rationes ad ſecũdam partem inductæ:& ideo ſunt concedendæ.

AD ILLVD, quod obiicitur de hac, Chriſtus ſecundùm quòd iſte homo,eſt perſona: ergo &c. Dicendum, quòd hæc eſt diſtinguenda,quia (iſte)poteſt demonſtrare naturam humanam in athomo. ſ.compoſitum ex illa anima, & illo corpore, & hoc modo falſum eſt Chriſtum ſecũdum quòd eſt iſte homo eſſe perſonam. Nec ualet quod obiicitur, quòd pronomen demonſtret certam perſonam.Perſona enim ibi tantum ualet,quantũ ſuppoſitum;unde conuenienter dicitur iſta albedo. Si aũt hoc,quod eſt iſte,demonſtrat perſonã;tũc eſt uera:& eſt ſenſus, Chriſtus ſecundũ quòd eſt iſte, q eſt homo,eſt perſona:ſed tunc nõ ſequitur, ergo ſecundũ ꝙ homo, immo eſt ſophiſma ſecundùm accidens. Generaliter autem poſſet reſiſti illo modo arguẽdi. Non.n. ſequitur: Petrus eſt indiuiduum ſecundùm quòd hic homo: ergo eſt indiuiduum ſecundũ quòd homo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ Chriſtus ſecundum quod homo eſt res completa oĩ cõpletione. Dicendum,ꝙ uerum eſt de cõple-

pletione abſoluta. De cõpletione autẽ reſpectiua, quæ eſt dignitas ſuperexcellentiæ, ueritatem non habet: nã humana natura in Chriſto non eſt nobiliſſimum eius ſicut ĩ aliis hominibus. Nec ex hoc ſequitur ꝙ minor ſit dignitas in Chriſto ſecundum ꝙ homo, q̃ in aliis hoĩbus, propter hoc, quia illa dignitas recompenſatur per dignitaté improportionabiliter nobiliorẽ. Multo enim nobilius eſt eſſe perſonam perſonalitate æterna, quàm perſonalitate creata. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd unio per gratiã non tollit dignitatem perſonæ. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia quãuis anima per gratiam uniatur rei digniori, ſcilicet Deo: non tamen unitur unione naturali, ſed magis uoluntaria: nec in unitaté hypoſtaſis unitur, ſed in conformitatem uoluntatis: & ideo nõ eſt neceſſe ipſum Deum eſſe unius pſonæ, cum aĩa quã inhabitat, ſed conformis uoluntatis: non ſic autẽ eſt in Chriſto, in quo perſonalis unio eſt. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ q̃uis natura diuina ſit unita humanæ, tñ Chriſtus eſt pſona ſecundum ꝙ Deus. Dicẽdum, quod non eſt ſimile duplici ex cauſa: pſona quidẽ duo dicit. ſ. hypoſtaſim, in qua eſt ſubſtantia totius eſſe rei, & ꝓprietatem ſupereminentis dignitatis: & in illa uera unione utrumque horum reperitur in Chriſto ſecundum ꝙ Deus. Nam hypoſtaſis diuina eſt illa, in qua ſubſtantificatꝰ totum eſſe Chriſti, non humana: proprietas etiam dignitatis ineſt illi ſecundum illam naturam, quæ non poteſt uniri digniori: utrumq; autẽ horum deficit humanæ naturæ: qm̃ ipſa ſubſtantificatur in hypoſtaſi alterius naturæ: propter quod quodammodo dicitur uergere in accidens. Vnitur etiam digniori naturæ: & ideo ex ipſa ſui unione, & nobilitate caret, & proprietate perſonæ per ſe: quãuis non careat, imo habeat in aſſumente. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſi uerbum dimitteret humanã naturã, ꝙ Ieſus ſecundũ ꝙ homo eſſet perſona. Dicendũ, ꝙ uerum eſt: quia tunc illa natura haberet alium modum exiſtendi: nõ enim eſſet unita alii digniori, nec haberet ſuppoſitũ alterius naturæ; nunc autẽ eſt econtrario: & ideo in illo proceſſu nulla eſt neceſſitas inferendi, quia nõ ſeruatur cõuenientia ſimilitudinis. Et ſi tu obiicias, quòd nulla dignitas accreſcat, Dicendum, quòd ille homo ſit perſona ſecundùm ꝙ homo, hoc non eſt propter dignitatis crementum, ſed propter minorationem ex illa ſeparatione; quia tunc natura illa prius haberet pro ſuppoſito perſonam æternam; nunc autem poſt ſeparationem haberet perſonam temporalem. Multò autem dignius eſt habere perſonam æternam alterius naturæ, quàm perſonam temporalem, ſiue omnino connaturalem. Nam primo modo perſona faciebat ipſum uerè dici, & eſſe Deum: ſecundo modo hominem purum.

QVAESTIO III.

An uera ſit iſthæc propoſitio, Chriſtus ſecundùm quòd homo indiuiduum, uel ſuppoſitum eſt.

VTRVM iſta ſit uera. Chriſtus ſecundùm quòd homo eſt indiuiduum. Et quòd uera ſit, uidetur. Chriſtus eſt aliquid ſecun-

cūdum ꝙ hō, ſicut habitum eſt in præcedētibus. Aut ergo quid uniuerſale, aut q̄d ſingulare. Sed non uniuerſale, quia Damaſc. dicit ꝙ filius Dei aſſūpſit humanā naturam in athomo, hoc eſt in ſingulari: & hoc eſt indiuiduū: ergo &c. ITEM. Chriſtus ſecundum ꝙ homo hēt proprietates, quarū collectionē impoſſibile eſt in alio reperiri: hoc aūt eſt eſſe indiuiduum, ſicut patet in notificatione indiuidui, quā dat Porphyrius: Indiuiduū eſt, quod conſtat ex proprietatib. quarum collectionē impoſſibile eſt in alio reperire, ſed hoc conuenit Chriſto ſcd̄m ꝙ hō: ergo &c. ITEM. Chriſtus ſecundum quòd hō prædicatur de uno ſolo: ſed ſingulare, & indiuiduum eſt illud, quod de uno ſolo prædicat̄: ergo Chriſtus ſecundū quòd hō eſt indiuiduum. ITEM. Hæc eſt uera, Chriſtus eſt hō. Aut ergo ibi p̄dicatur accidentale p̄dicatū, aut ſubſtantiale. Non accidētale, hoc conſtat, cum homo uere dicat̄ de Chriſto, ſicut & de aliis hominibus. Si eſſentiale: ergo uel eſt genus, uel ſpecies, uel differentia. Non genus uel differentia: ergo ſpecies: ſed ſpecies ſpecialiſſima prædicatur de indiuiduis ſolum ſub ipſa contentis: ergo Chriſtus eſt indiuiduum hominis. ITEM. Hęc eſt uera, Chriſtus ſecundum quòd homo eſt ſubſtātia: ſed ſubſtantia diuiditur ſufficienti diuiſione a Philoſopho per primam, & ſecundam. Aut ergo Chriſtus eſt ſubſtantia prima, aut ſecunda. Non ſecunda, cum non ſit genus, uel ſpecies, ergo prima: ſed prima ſubſtantia idem eſt quod indiuiduum: ergo &c. ITEM. Hæc eſt uera, Chriſtus ſecundùm quòd hō eſt albus, & albedo ineſt Chriſto ſecundū quòd homo; ſed accidentia primo, & per ſe ſunt in indiuiduis; ergo albedo ineſt Chriſto ſecundum quòd eſt hominis indiuiduum.

Lib. 3. de orth. fid. ca. 11.

In iſagogis c. de ſpecie.

In prædicamē. cap. de Subſtātiis.

SED CONTRA. Idem eſt eſſe indiuiduum ſubſtantiæ, & hypoſtaſim. Sed in Chriſto una ſola eſt hypoſtaſis; quoniam in hypoſtaſi fit unio, ut dicit Damaſcenus, & iſta hypoſtaſis eſt diuina, non humana niſi per unionē; ergo ſi hæc eſt falſa, Chriſtus ſecūdùm quòd homo ē hypoſtaſis; hæc ſimiliter eſt falſa, Chriſtus ſecūdùm quòd homo eſt indiuiduum. ITEM. Si Chriſtus ſecundùm quòd homo eſt indiuiduum, ſecundùm quòd deus eſt ſubſtātia indiuidua, hoc conſtat, & ſecundum rationem indiuiduationis eſt numeratio; ergo Chriſtus eſt duo; ſed hoc eſt falſum, ſicut oſtenſum eſt ſupra; ergo &c. ITEM. Omne indiuiduū eſt p ſe unum, & unum numero; ſed nihil tale eſt unicum ſubſtantiæ alii antecedēti ſecundum eē: ergo cū humana natura in Chriſto ſit unita uerbo æterno, uidet̄ quòd rōnem indiuiduationis non teneat in ipſo. ITEM. Quicquid uerè de filio hominis, dr̄ de filio Dei; ergo cum indiuiduum dicat collectionem proprietatum, quā impoſſibile eſt in alio reperiri, & de alio indiuiduo dici; impoſſibile eſt, ꝙ Chr̄s ſit aliud, & aliud indiuiduum ſecundum quòd hō, & ſecundum quòd Deus; ergo ſicut in Chriſto eſt unitas pſonalitatis, ita eſt unitas indiuiduationis; ergo ſicut hæc eſt falſa, Chriſtus eſt perſona ſecūdum ꝙ homo; ita (ut uidetur) hæc erit falſa, Chriſtus eſt indiuiduum ſecun-

Lib. 3. de orth. fide ca. 3.4. & 5.

Diſ. 6. art. 1. q. 1.

cundū q̃ homo. QVAERITVR ergo de hac, & conſimilibus, uidelicet utrum ſint cōcedendæ, Chriſtus eſt indiuiduum ſecundum q̃ hō, Chriſtus eſt ſuppoſitum ſecū dum q̃ hō, Chriſtus eſt hypoſtaſis ſecundum quòd homo: & de alijs conſimilibus, quid ueritatis habeant, & quid proprietatis.

RESOLVTIO.

Si indiuiduum intelligatur indiuiſum in ſe: ſi pariter ſuppoſitum dicatur, de quo alterum prædicatur; admittendæ ſunt propoſitiones illæ; ſin ſecus haudquaquam.

RESPON. Dicendum, quòd accipiendo proprie hanc dictionem (ſecundum) prout dicit habitudinem cauſæ; quædā ex huiuſmodi locutionibus ſimpliciter ſunt falſæ, & improprię: quædam ſunt diſtinguendæ, pro eo q̃ habent aliquid proprietatis, & aliquid improprietatis. Hæc enim eſt falſa, & impropria, Chriſtus ſecundum quòd homo eſt perſona: & hæc ſimiliter, Chriſtus ſecūdum quòd homo eſt hypoſtaſis. Sed prima eſt falſa ex duplici cauſa: tum quia perſona importat proprietatem dignitatis, tum etiam quia importat fundamentum totius exiſtentiæ naturalis. Neutrū autem horum ineſt Chriſto ratione naturæ aſſumptæ, ſed aſſumentis. Secunda uerò eſt falſa altera illarum cauſarum; quoniam & ſi hypoſtaſis nō dicat proprietatem excellentiæ; dicit tamen fundamentum exiſtentiæ: hoc autem in Chriſto non eſt anima, nec caro, nec ex utroque compoſitum, ſed uerbum increatum; & ideo prædictæ duæ locutiones improprię ſunt, & falſæ: & ſi legantur alicubi, ſunt exponendę, & ſecundum aliam acceptionem illius determinationis ſecūdum quòd eſt homo, ſunt intelligendæ.

HAEC autem, de qua nunc eſt ſermo, ſcilicet, Chriſtus eſt indiuiduum ſecūdum quòd homo, & hæc, Chriſtus eſt ſuppoſitum ſecūdum quod homo, poſſunt habere proprietatem, & improprietatem ſecundum diuerſam acceptionem illorum uocabulorum. Dicitur enim aliquid indiuiduū dupliciter. Vno modo quod dicitur de uno ſolo: & hoc modo albedo Petri eſt indiuiduum: & hoc modo indiuiduū dicitur q̄d eſt indiuiſum in ſe: & ſic abſque dubio Chriſtus ſecundum quòd homo eſt indiuiduum. Alio modo dicitur indiuiduum, quod eſt ab alijs diuiſum, & ſubſiſtit in ſe, & per ſe: & hoc modo accipiendo indiuiduum, humana natura in Chriſto non eſt indiuiduum; eſt enim unita uerbo increato, ſicut ſuo ſuppoſito.

PER HVNC etiam modum diſtinguendum eſt, cum dicitur, Chriſtus ſecundum quòd homo eſt ſuppoſitum. Eſt enim ſuppoſitum in quo, & ſuppoſitū de quo. Si dicatur ſuppoſitum illud, de quo alterum prædicatur, & quod ſubiicitur ſuperiori, Chriſtus ſecundum quòd homo eſt ſuppoſitum. Si uerò dicatur illud ſuppoſitum, in quo totum eſſe rei ſtabilitur, & fundatur: ſic non eſt concedendum Chriſtum eſſe ſup ſuppoſitum ſecundum quòd homo, niſi arctetur ratio ſuppoſiti, ut dicatur ſuppoſitum accidentium, & propterea tum accidentalium. Vnde quia in unica ſui acceptione tam nomen indiuidui, quàm

quam nomen ſuppoſiti æquipollet hypoſtaſi; falſæ ſunt prædictæ locutiones ex eadé cauſa, ex qua & locutio prędicta, ſcilicet; Chriſtus eſt hypoſtaſis ſecũdùm ꝙ homo: ſequeretur enim ꝙ in Chriſto eſſent duo ſuppoſita, & duæ hypoſtaſes; & ita non eſſet unum, nec eſſet in eo uera unio. Secundum autem aliam acceptioné poſſunt concedi.

Et per hoc poſſunt diſſolui rationes, quæ inducuntur ad utranque partem. Rationes enim quæ inducuntur ad primam partem ꝓcedunt de indiuiduo, ſecundùm quòd indiuiduum dicitur, qđ de uno ſolo dicitur. Rationes uerò ad partem ſequentem procedunt de indiuiduo, ſecundùm quòd nó ſolum diuiditur ab alio, ſed etiam inquantum diuiditur ab alio ſuppoſito, uel ſuppoſitaliter; & hoc quidem non habet in Chriſto: & hoc totum patet pertractanti ſingulas rationes. Ex his patet, qđ ultimò quærebatur; quæ.ſ. locutiones in hac materia ſint admittendæ, & quæ non. Illæ enim concedendæ ſunt, quæ ſic ueritatem, & proprietatem naturarum important quòd illi ſummæ unioni non præiudicant, in qua quidem facta eſt unio in pſona uerbi, non ſolum inquantum dicit dignitaté proprietatis, ſed etiam inquantũ dicit ſuppoſitum incommunicabile, ſcilicet ipſam hypoſtaſim, rõne cuius eſt mutua ꝓdicatio, & idiomatum communicatio. Et hoc tãquam pro ductiuo, uel directiuo principio eſt habendum: quia in illa unione beata perſona uerbi fecit ſe ſuppoſitum humanæ naturę, ſicut pluries in præcedentibus dictum eſt. Et pro tanto humana natura in Chriſto dicitur uergere in accidens; & ideo aliquod prædicatum, quod dicit modum exiſtendi, uere attribuitur nobis ſecundùm humanam naturam: qđ tamen non uere attribuitur Chriſto ſecundùm humanam, ſed ſecũdum diuinam.ſ. eſſe perſonam, & eſſe ſuppoſita, & eſſe hypoſtaſim, & eſſe indiuiduum, ſecundum ꝙ uocabulo hypoſtaſi æquipollent: licet ſecundum largiorem modũ accipiendi duo ultima poſſunt attribui, ut prædictum eſt. Sed contra prædicta uidetur poſſe obijci: quoniã uř ꝙ Chriſtus ſecundùm ꝙ homo, uerè & propriè ſit indiuiduum. Sicut enim in ſecundo libro oſtẽſum fuit, indiuiduatio eſt ex communicatione materiæ cum forma, & innoteſcere habet ꝑ accidẽtium collectionem: Chriſtus autem ſecundum ꝙ homo ex anima, & carne componitur, ſicut & alij homines: ergo ita uerè, & propriè habet indiuiduationem, ſicut & alii homines: non uidetur ergo quod prædictum eſt, ſufficere. Propter hoc eſt quæſtio quantum ſit de proprietate indiuiduationis in Chriſto ſecundum ꝙ homo. Si enim non eſt amplior niſi qnia dř de uno ſolo, tunc non habet magis de ratione indiuiduationis, quàm accidentia, quod abſurdum eſt penitus, cum Chriſtus ſecundùm quòd homo ſit una uera ſubſtantia. Et dicendum, quòd circumſcriptis accidentibus, & ꝓprietatibus, quæ indiuiduationé non faciunt, ſed oſtendunt: indiuiduatio eſt à principijs intrinſecis, ſecundum ꝙ unum conſtituũt ſuppoſitum, in quo totũ eſſe rei ſtabilitur. Et quia ex concurſu illorum principiorum conſtituitur indi- *Qõ collater.*

indi-

indiuiduum,& reſultat forma totius quę eſt forma ſpecifica: hinc (eſt quemadmodũ dicit Boetius) quòd ſpecies eſt totum eſſe indiuidui: in Chriſto autem anima,& caro,ſiue materia,& forma uniuntur, non ſolum in eo quod conſtituunt,ſed etiam in hypoſtaſi uerbi æterni : & ideo forma ſpecifica non dicit totum eſſe Chriſti,ac ꝑ hoc Chriſtus ſecundum ꝙ homo non habet omnino plenam rationem iudiuidui:unde quaſi mediũ tenet inter indiuiduum propriè dictum,& indiuiduum ſecundùm quòd accidens dr̃ aliquid indiuiduum. Nam in indiuiduo propriè dicto eſt principiorum ſubſtantialium unio, & primi ſuppoſiti conſtitutio in ſeipſo; non in altero. Vtrunque tamen horum deeſt in accidentibus, quæ nec in ſe , nec per ſe ſubſiſtunt. Medio modo eſt in chriſto , ubi principia conueniunt ſecundum humanam naturam:tamen primũ ſuppoſitum eſt alterius naturæ non ab eis conſtitutum. Et ſic patet, ꝙ ueritatem habent , quæ prædicta ſunt. Ad hæc autem ualent prædetermina ta in libro ſecundo, Diſt.3.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An chriſtus ſit filius dei adoptiuus?

CONSEQVENTER quęritur de ſecundo principali ſcilicet de filiatione adoptionis . Et circa hoc incidunt tria inquirenda. Primum,utrum filiatio adoptionis ſit in chriſto.Secundum,utrũ ſit in aliis per Chriſtum. Tertiũ, utrum ſit in nobis per comparationem ad Chriſtum.

VTRVM filiatio adoptionis ſit in Chriſto; quod eſt quęrere, utrum Chriſtus ſit filius Dei adoptiuus. Et quòd ſic uidetur. Hila. de Trin. Poteſtatis dignitas non admouetur, dum carnis humanitas adoptatur . Si ergo hoc dicit quantum ad aſſumptionem humanę naturę à uerbo , uidetur ꝙ in Chriſto humana natura ſit adoptata. ITEM. Spiritus charitatis é ille,qui facit filios adoptionis,ſicut patet Rom.8. Non accepiſtis iterum ſpiritum ſeruitutis in timore, ſed ſpiritum adoptionis filiorum: ſed Chriſtus habuit ſpiritum dilectionis ſecundum ꝙ alii, quem & accepit per donum gratię inquantum homo, ergo eſt filios adoptiuus. ITEM. Aut chriſtus eſt filius Dei ſecũdùm ꝙ homo,aut non. Si non;& alii homines ſunt filii Dei;ergo maioris dignitatis ſunt alii homines, quàm ille,qui eſt Deus , quod abſurdũ eſt dicere. Si ergo eſt filius dei ſecundum quòd homo,aut naturalis,aut adoptiuus. Sed non naturalis, quia tunc eſſet eiuſdem naturæ,ſecũdum ꝙ homo ; reſtat ergo qđ ſit filius adoptiuus. ITEM. Omnes ſumus filii Dei per creationem:ſed hoc nõ impedit,quin poſſimus eſſe filii per adoptioné mediante dono gratiæ ; ergo pari ratione quamuis Chriſtus ſit filius Dei per æternam generationem, nihil impedit quin ſit filius Dei adoptiuus per ſuſceptionem gratię diuinæ in tempore.Si tu dicas quòd hoc eſt propter culpã , per quam facti ſumus filii irę , ꝗ non fuit in Chriſto . Sed contra. Angeli ſunt filii per adoptionem gratię,ſicut ſcribit Iob 31. c. Cũ me laudarent aſtra matutina, & iubilarent oés filii Dei;ergo &c. Sed

Li. 2. à medio.

Sed contra. Philip. 2. Dominus noſter Ieſus Chriſtus in gloria, &c. ibi. Glo. inquantum homo aſſumpſit nomen Dei non p gratiam adoptionis, ſed per gratiam unionis. Si tu dicas, q non negat Xpm eſſe filium adoptionis, ſed negat Chriſtũ eſſe Deum adoptiuum, cum ſit uerus Deus: ſed contra. Sicut Chriſtus eſt uerus deus, ita eſt filius Dei uerus; ergo ſicut ueritas deitatis nõ patitur ipſum dici deum per adoptionem, ſic ueritas filiationis non admittit gratiã adoptionis. Item. Ambroſius tractans illud uerbum Ro. 1. Prædeſtinatus eſt, &c. Legi, & relegi ſcripturas: Ieſum filium Dei nunquam adoptione inueni. Sed non debemus Chriſto attribuere, qđ non poſſumus per ſcripturas autenticas, aut rationes neceſſarias confirmare, ergo omnino eſt reijciendum, Chriſtum eſſe filiũ Dei adoptiuum. Item. Augu. De eccl. dogmat. Natus eſt ſecundùm ueritatem naturæ ex Deo Dei filius, ſecundum ueritaté naturę ex homine hominis filius, ut non adoptione, nõ appellatione, ſed utraque natiuitate filij nomen naſcendo haberet. Si ergo eſt tam filius Dei, quàm Virginis non adoptione, nõ nuncupatione, ſed natura: ergo neutrius ẽ filius adoptiuus. Item Quicunque adoptatur, de non filio fit filius: ſi enim eſſet filius, iam nõ adoptaretur in filiũ; ſed Chriſtus ab æterno fuit filius ſecundùm diuinam naturã ſtatim cum fuit homo filius fuit ſecundum humanam: ergo &c. Et quia multę ad hoc inducuntur auctoritates in litera, iſta ſufficiant.

Resolutio.

Quia extranei tantum propriè adoptari dicuntur, Chriſtus autem extraneus à Deo nunquam fuit: ſimpliciter ob id negandum videtur propoſitum problema.

Respon. Dicendum. q abſque dubio hæc non admittitur. ſ. Chriſtum eſſe filium Dei per adoptionem: ſiue proferatur ſimpliciter, ſiue cum determinatione: utpote ſi addatur, inquantum homo. Ratio autem huius eſt: quia filiatio reſpicit perſonam, ſicut dictum eſt ſupra: ſed adoptio i adoptato prę ſupponit extraneitatem, & ponit gratificationem, & ordinat ad poſſidendum hęreditatem, & iſta ſunt tria ſubſtantialia ipſi adoptioni. Ad hoc ergo quod aliquis ſit filius per adoptionem, neceſſario requiritur q perſona illa habeat ante adoptioné aliquo modo extraneitatem: quia non adoptantur filii proprii, ſed alieni: neceſſe eſt etiã quòd recipiat donum gratiæ, per quod ordinatur ad poſſidendam hæreditatem. *Aſſentitur D. Tho. 3. p. q. 23. art. 4.*

Quamuis autem in Chriſto competant duo ultima. ſ. gratiæ ſusceptio, & hæreditatio ſecundum naturam aſſumptam: extraneitas tamen non competit. Ille namque extraneus eſt à filiatione, qui eſt non filius. Non filius autem dupliciter poteſt dici, uel negatiuè, uel contrariè. Non filius negatiuè dicitur, qui non habet filiationé Dei, ſiue oppoſitam habeat filiationem ſiue non. Non filius contrariè, ſiue priuatiuè dicitur ille, qui eſt filius iræ. Ad hoc ergo q aliqua perſona ſit adoptabilis, neceſſe eſt quòd ſecũdum ſuam primam originem, uel ſit indeficiens ad filiationem gratiæ & iræ, uel

habeat

habeat filiationem irę. Et quia ꝑſona Chriſti nullo iſtorum modo rum etiam ſcđm naturam aſſumptam habuit extraneitatem, quia nec pctm̃ habuit, nec habere potuit, omnes autem aliæ perſonæ habentes gratiam, habuerunt aliquam extraneitaté; hinc eſt ꝙ de omnibus habentibus gratiam poteſt dici ꝙ ſunt filii adoptiui, excepta ſola perſona Chriſti ratione iam dicta. Concedendæ ſunt ergo rationes ad partem iſtam.

Ad illud ergo, quod obiicitur de Hila. ꝙ in Chriſto humanitas adoptatur. Dicendum, ꝙ humanitas dicitur adoptari non rõne illius ſingularis naturæ, quæ aſſumpta fuit à uerbo in unitaté perſonæ, ſed ratione cõſimilium: quia per illam unionem adoptati ſunt alii homines. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ ſpiritus charitatis facit illos adoptiuos. Dicendum, ꝙ uerum eſt in his, qui habét extraneitatem aliquã: & quia hanc nõ eſt reperire in Chriſto, ideo non tenet ratio illa, quia procedit ab inſufficienti. Ad illud, quod obiicitur, utrũ Chriſtus ſit filius Dei ſecũdum ꝙ homo? poteſt cõcedi ꝙ ſic. Et ſi quæratur, utrum ſit filius per gratiam, uel per naturam. Dicendum, ꝙ ſecundùm ꝙ homo eſt filius per gratiam: ſed tunc, non ſequitur: ergo eſt filius adoptiuus: quia hoc non eſt per gratiam adoptionis, ſed per gratiam unionis, quę multo eſt excellentior, nec habet repugnantiam ad filiationem naturalem, immo facit illam cõicari: nec importat aliquam imperfectioné, nec amittitur, nec conſumitur ſicut gratia adoptionis, prout explicatũ fuit. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ ſi lij per creationem ſunt filii per adoptionem. Dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile: quia filii per creationem quamuis non ſint omnino extranei à Deo, tamen poſſunt eſſe extranei, ſi per culpam ſũt filii diaboli: nec per creationem ſunt perfecti filii: quia non ſunt ſimilitudine gratię inſigniti: non ſic auté eſt de eo, qui per generationem eſt filius: ille enim non eſt extraneus, nec poteſt fieri, nec poteſt magis conſignari: & ideo non poteſt per adoptionem filius Dei de nouo fieri: & ideo ratio illa non ualet, quoniam non eſt ſimile hinc, & inde.

Qvaestio II.

An per Chriſtum à Deo in filios adoptemur?

Vtrvm filiatio adoptionis conueniat nobis per Chriſtũ &c. Et ꝙ ſic uedetur. Ioan. 1. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius: conſtat ꝙ Euangeliſta loquitur de uerbo incarnato: ergo uidetur ꝙ per ipſum nos ſimus filii Dei: ſed nõ alii, quam adoptiui: ergo &c. Item. Ad Gal 3. Miſit Deus filiũ ſuum factum ex muliere, ut adoptioné filiorum reciperemus: ergo ſi filius ad hoc miſſus eſt in carnem, uidetur quòd per chriſtum ſimus filii adoptiui. Item. Omne per accidens reducitur ad per ſe: ſed filii per adoptionem ſunt filii per accidens reſpectu filii naturalis, qui ꝑ ſe, & propriè eſt filius: ergo ſi ſolus chriſtus eſt filius naturalis, uidetur ꝙ nullus adoptetur in filium niſi per ipſum. Item Per ipſum ſumus filii dei effecti, per quem ſumus filio Dei reconciliati: ſed deo recõciliat ſumus ꝑ

Chriſtum, ſicut dicitur. 2. Cor. 5. deus nos ſibi recõciliauit ꝑ Chriſtum: ergo uidetur quòd adoptati ſumus per ipſum.

Sed contra. Rom. 8. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterũ in timore, ſed ſpiritum adoptionis filiorũ: ergo uidetur quòd noſtræ filiationis adoptio propriè attribuenda ſit ſpirituiſancto, non Chriſto. Item. Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpirituſancto &c. Et iterum, Sic eſt omnis, qui natus eſt ſpiritu: ſed cui attribuitur natiuitas, eidem attribuenda eſt filiatio: ſi ergo per ſpiritum ſanctum renaſcimur ſpiritualiter, uidetur quòd per ſpiritũ propriè, non per Chriſtum adoptemur in filios. Quòd ſi tu dicas hoc competere utriq;: arguit͂ ſaltem quòd per appropriationem non competat Chriſto, ſed ſpirituiſancto: prædictæ autem rationes uidebantur oſtendere oppoſitum. Item. Ante Chriſti incarnationem Deus habuit homines filios, ſicut ipſe dicit de Salomone Ero illi in patrem. Sed conſtat, ꝙ nondum filius Dei in carnem aduenerat: ergo ſi Chriſtus filiũ dei nominat incarnatum, uı͂ quòd nõ ſimus filij dei per Chriſtũ. Item. Quantumcunque ſit filius Dei incarnatus: nullus tamen eſt Dei filius adoptiuus; niſi qui ſuſcepit donum gratiæ gratum facientis, qua ſuſcepta etiam ante incarnationem eſt filius: ergo poſita uel remota incarnatione filij Dei, ſalua manet ratio adoptionis; uı͂ ergo quòd noſtræ filiationis adoptio non fuerit facta per Chriſtũ.

Q͂o colla-tor. Ivxta hoc quęritur, per quod donum gratiæ efficiamur filij adoptiui: uı͂ enim quòd per charitatẽ ſicut dicit Aug. Sola charitas eſt, quæ diſcernit inter filios regni, & perditionis. Videtur etiam ꝙ per fidem, ſicut Ioan. 1. dr͂. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his q̃ credunt in nomine eius. Videtur nihilominus quòd per timorem. Super illud Rom. 8. Non accepiſtis iterum ſpiritũ ſeruitutis &c. Glo. Timor caſtus, qui eſt bonus, & perficiens generat nos filios. Vı͂ etiã quod per gratiam baptiſmalem, per auctoritatem domini Ioan. 3. Niſi quis renatus &c. ſed hoc eſt per baptiſmum. Quæritur ergo, cui illarum gratiarum, ſiue donorum attribuatur propriè filiatio adoptionis. Et ſi oĩbus quodã mõ, quęritur cui magis ꝓpriè.

Resolvtio.

Et chriſto, & Spiritu Sancto adoptamur: per illum meritoriè, diſpoſitiuè, & effectiuè ſimul: per hunc effectiue tãtum. Per illum appropriatè, ſed inchoatiuè: per hunc appropriatè et cõſumatiuè.

Respon. Dicendum, quòd cũ quęritur, utrum ſimus filij adoptionis per Chriſtum, hoc poteſt intelligi dupliciter: quia propoſitio illa (per) poteſt importare cauſam effectiuam uel meritoriam, ſiue diſpoſitiuam. Et ſi importat cauſam meritoriam, uel diſpoſitiuã, abſq; dubio uerum eſt, quòd ſimus filii adoptionis per Chriſtũ. Ipſe enim nobis meruit gratiam, per quam ſumus filii adoptiui, inquãtum eſt caput eccleſiæ. Et hoc non ſolum reſpicit diuinam naturam, ſed ẽt naturam aſſumptam. Si uerò importat cauſam effectiuam, ſic adhuc uerum eſt: pater. n. nos adoptauit per filium, & ſpiritum ſanctum, Et ſi per appropriationem loquamur, per filium nos ado-

adoptauit quo ad inchoationem, per ſpiritum ſanctum quo ad con ſummationem. Ad noſtram enim adoptionem duo concurrunt ſcilicet redemptio, quæ facta eſt per filii miſſioné, & gratificatio quæ facta eſt per miſſionem ſpūs ſancti. Et hoc eſt quod dicitur in Libro de anima, & ſpiritu. A' patre per filium, & ſpūm ſanctū ad nos diuina deſcendunt. Pater ſiquidé tradidit filiū, quo redimeret nos: miſit ſpūm ſanctum qui ſeruos adoptaret. filium dedit in pretium redemptionis: ſpūm ſanctum in priuilegium adoptionis. Et ſic patet quòd per omnem modum, ſiue (per) dicat rationem diſpoſitiuam, ſiue affectiuam: & hoc ſiue per proprietatem, ſiue per appropriationem; uerum eſt quod ſumus filii adoptiui per Chriſtum. Et concedendę ſunt rationes, quę hoc oſtendunt.

Aug. c. 6. Tom. 3.

Ad illv ergo, qđ primò obijcitur, in cõtrarium de ſpū ſancto. Dicendum, quòd filiatio adoptionis conuenit ſpirituiſancto, & appropriari poteſt ſibi ratione gratificationis: ſed per hoc non excluditur quin conueniat filio. Si enim per proprietaté loquamur, indiuiſa ſunt opa trinitatis: ſi uerò per appropriationem, nihil impedit quin aliqd diuerſis de cauſis poſſit pluribus perſonis appropriari, & per hoc patet ſequés obiectum. Ad illvd, quod obiicit, quòd filii adoptiui fuerunt ante aduentum Chriſti. Dicendum, ꝙ & ſi fuerunt ante aduentū Chriſti ſecundum rem, non tamen ante fidem uenturi fuerunt fili adoptiui: quia (ſicut dicit Augu.) nullus ſaluari potuit ſine fide mediatoris. Præterea ante Chriſti aduétum non fuit plena ratio filiationis, quia nullus hęreditatem poterat aſſequi, quantumcunque iuſtus eſſet. Et ſi tu obiicias de angelis, quòd ſunt filii, & non per merita Chriſti hominis. Dicendum, quòd & ſi non ſint filii mediantibus meritis Chriſti hominis, ſunt tamen per effectum, & conformitetem filii Dei. Oportet enim (ſicut dicit Aug.) nos in filios adoptari per eum, qui eſt filius ꝑ naturam. Ad illvd, quod obijcit, ꝙ incarnatione poſita, nõ ponitur filiatio, nec remota, remouetur. Dicendum, quòd hoc non arguit noſtræ adoptionis Chriſtum non eſſe cauſam, ſed oſtendit incarnationem non eſſe totam cauſam, quia completur filiatio in miſſione ſpiritus ſancti. Ad illvd uerò, quod ultimò quæritur, per qđ donum gratiæ fiamus filii adoptiui. Dicendum, quòd filii Dei ſumus inquãtum ſumus conformes imagini filii Dei naturalis, ſecundum illud Rom. 8. Quos prædeſtinauit conformes fieri imagini filii eius. Hoc autem eſt dupliciter. Aut per remotionem à malo & hoc eſt ꝑ gratiam baptiſmalé; quæ inquãtum eſt ſacramentalis, medela eſt contra malum. Aut ꝑ ordinem ad bonum. Et hoc põt eſſe dupliciter: aut ex parte intellectus: & ſic eſt fides: aut ex parte affectus: & ſic eſt charitas. Si autẽ dicatur, timor, uel humilitas facere filios, hoc eſt diſpenſatiuè, id eſt diſpoſitiuè, & præparatiuè.

Libr. de Verbis domini ſer. 51. To. 10. & de Triu. et vnitate Dei ca. 10. & 11. To. 4. et alibi pluries.

Qvaestio. III.

An dici poſſimus filij adoptiui Chriſti?

Vtrvm filiatio adoptionis ſit in nobis per comparationem ad Chriſtum. Et hoc eſt quærere,

ut-um ſimus filii adoptiui ipſius Chriſti. Et ꝙ ſic, uī. Frequenter eñ in euangelio uocat dominus diſcipulos ſuos, filios; & illos quos curabat. cōfide fili; fides tua te ſaluum fecit. Si ergo uerè dicebat, illi uerè erāt filii Chriſti: ſed nō naturales, ergo adoptiui. Item Super illud Ephe. 4. Vnus Deus & pr̄ oium, Gloſ. Deus eſt pater oium creatione, ſed fideliū regeneratione. ſed Chriſtus creauit, & recreauit: ergo Chriſtus eſt pater omnium & fidelium: ſed fideliū eſt ꝑ adoptionem pater. ergo &c. Item. Filii adoptiui efficimur ꝑ gratiam inhabitantem: ſed cū habitat in nobis unā perſona, neceſſe eſt ꝙ inhabitet & reliqua: ergo ſi ſumus filii unius perſonæ, neceſſe eſt ꝙ totius trinitatis; ergo xp̄i. Item. Vnus ē amor, quo amamus patrem, filium, & ſpūm ſanctum. Sed amor eſt ille, qui facit nos clamare, abba pr̄: ergo pr̄ & filius, & ſpūs ſanctus ſunt unus pr̄ noſter.

Sed contra. Illius ſolius eſt adoptare, qui potēs eſt gn̄are: ſed in diuinis ſolus pr̄ generat, non Chriſtus, nec ſpūs ſanctus: ergo ſumus filii adoptiui ſolius patris, non ergo Xp̄i. Item. Illius ſumus filii adoptiui, cuius Chriſtus eſt filius ꝑ naturā, eo ꝙ ſumus eius fratres, & cohæredes: ſed idē Xp̄s eſt filius ſolius patris: ergo nos ſumus filii adoptiui reſpū unius ſolius pſonæ. ſ. patris: non ergo xp̄i. Item. Solus filius eſt incarnatus; ne ſi alius incarnaret̄, eſſet confuſio ꝓprietatum, ſi nomen filiationis tranſiret in aliā perſonā. Si ergo filiatio nō dēt in diuinis cōpetere alii perſonæ, q̄ perſonę filii: pari ratione nec paternitas. Item. Reſpectu illius ſolius dicimur filii, qui refertur ad nos uiceuerſa: ſed filius Dei non dr̄ ad nos, nec dr̄ filius noſter, ſicut habitū eſt in Primo Libro: ergo nec nos debemus dici filii ipſius filii. Si tu dicas, ꝙ & ſi non refert̄ ſub noīe filii, refertur tñ ſub noīe patris. Obiicitur contra hoc: quia eſſe patrem, & fratrem ſunt relationes incōpoſſibiles reſpectu eiuſdē: ſed Chriſtus eſt frater noſter; ergo non eſt pater: ergo non ſumus filii Chriſti.

Resolvtio.

Quia per Chriſtum creati & recreati ſumus: inconueniens nullū erit, ſi eius adoptiui filij dicemur.

Respon. Dicendum, ꝙ abſq; dubio filiatio per adoptionem competit nobis reſpectu totius trinitatis, à qua ſumus creati, & recreati: & ſic competit nobis reſpectu Chriſti. Vnde Chriſtus poteſt dici pater noſter. Sicut enim in diuinis nomen principii accipitur eſſentialiter, ut pote cum dicitur reſpectu creaturæ; accipitur etiam notionaliter, cū dicitur reſpectu perſonæ. Sic nomen patris ſi dicatur reſpectu pſonæ dr̄ perſonaliter: ſi uerò dicatur reſpectu rationalis creaturæ, eſſentialiter dicit̄. Vnde ſicut pater, & filius, & ſpiritus ſanctus ſunt unum principiū creaturæ ratione productionis naturæ: ſic ſunt unus pater ratione collationis gratiæ. Concedendæ ſunt ergo rōnes ad hoc inductæ.

Ad illvd, quod primo obiicitur, ꝙ illius eſt adoptare &c. Dicendum, ꝙ illud habet locum in eis, qui nati ſunt habere filios per uiam generationis, & non ꝑ creationem. Deus autem non ſolum habet filium per ꝓductionem generationis, uerum etiam multos ſibi

ſibi format filios per productionem creationis. Et ſicut tota trinitas illos creat dando uitam; ſic recreat dando gratiam: & ſic adoptio ad totam trinitatem ſpectat AD ILLVD, quod obr̃, ꝙ eiuſdem ſumus filii nos & Christus: Dicẽdum, ꝙ uerum eſt ꝙ eiuſdem ſumus filii. ſ. patris æterni, ex quo omnis paternitas ĩ cęlo, & in terra nominatr̃: non tamen illius ſolius, quia aliter ſumus nos filii, aliter Chriſtus. Xp̃s eñ eſt filius per gñationem, quę eſt actio perſonalis: nos autem per creationẽ & gratificationem, quæ eſt actio eſſentialis. Et quoniam pater cõicat toti trinitati: ideo non ſequitur, ꝙ ſi eiuſdem ſumus fili, cuius eſt Chriſtus, ꝙ nullius alterius. Verum eſt tamen quod paternitas ipſi perſonæ patris appropriatur, ſecundum, ꝙ dicitr̃ reſpectu noſtri. AD ILLVD, quod obr̃, ꝙ nomen proprietatis cõicatũ aliis perſonis inducit confuſionẽ. Dicendum, ꝙ illud ueritatẽ hẽt qñ nomẽ proprietatis ſic cõicatur, ꝙ numeratur, utpote ſi duo filii eſſent in trinitate: hoc aũt cõtingeret ſi alia pſona incarnata fuiſſet. Si. n. ſpũs ſc̃tũs eſſet natus de Virgine, filius eſſet, & alius filius, q̃ ſit Xp̃s: nunc aũt nõ eſt ſic. Nã & ſi Xp̃s, & ſpũs ſanctus dicantr̃ eſſe pater noſter ꝑ adoptionem, nõ tñ ſunt alius, & alius pater, immo tota trinitas eſt unus pr̃ noſter, q̃uis una ſola pſona ſit pater Xp̃i. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ nõ dicitur filius noſter, uel ſpũs ſanctus noſter. Dicendum, ꝙ ad hoc ꝙ aliq̃s ſit pater noſter, nõ oportet ꝙ ad nos referatur ſub ꝓprio nomine, ſed ſub hoc nõie quod ẽ pater: hoc autem nõ dicere eſt, ꝙ filius Dei ſit pater noſter: quãuis non ſit filius noſter. Nec ualet ꝙ obiicitur de cõfuſione relationũ, ꝙ idem ſit pr̃, & frater. Dicendũ, eñ ꝙ nihil impedit diuerſas, & omnino diſparatas relationes in eſſe eidẽ ſcd̃m diuerſas naturas: & ſic eſt in propoſito Nam Chriſtus eſt pater noſter ſcd̃m diuinã naturã, & eſt frater noſter ſecundum humanam naturam: hoc aũt non facit confuſionem proprietatum, nec relationum; quia nec paternitas illa, nec fraternitas ꝓprietates perſonales important.

DISTINCTIO VNDECIMA.

De communicatione idiomatum, reſpicientium perſonam; prout ſonat in defectibilitatem, ut prædeſtinatio, creatio, inceptio &c.

DEinde ſi quæritur, vtrum prædeſtinatio illa, quam commemorat Apoſtolus, ſit de perſona an de natura. Sanè dici poteſt & perſonam filij, quæ ſemper fuit, eſſe prædeſtinatam ſecundum hominem aſſumptum: vt ipſa, ſcilicet ens homo eſſet Dei filius: & naturam humanam eſſe prædeſtinatam, vt verbo patris perſonaliter iam uniretur.

Vtrum Chriſtus ſit creatura, uel creatus, uel factus.

Solet etiam quæri, vtrum debeat ſimpliciter dici atque concedi Chriſtum eſſe factum vel creatum vel creaturam. Ad quod dici poteſt, hoc ſimpliciter & abſq; determinatione minus congruenter dici. Et ſi quandoq; breuitatis cauſa ſimpliciter denuncietur: nunquam tamen ſimpliciter debet intelligi. Quia, (vt Aug. in 1. Lib. de Trin. ait,) Cum de Chriſto loquimur, quid, ſecundum quid, & propter quid dicatur, prudens & diligens ac pius lector intelligere debet. Qui Chriſtum vel Dei filium non eſſe factum vel creaturā, in 1. Lib. de Trin. oſtendit, ita inquiens. In principio erat verbum: & verbum caro factum eſt: & omnia per ipſum facta ſunt. Neque dicit omnia, niſi ea, quæ facta ſunt, id eſt omnē creaturam. Vnde liquide apparet ipſum factum nō eſſe, per quem omnia facta ſunt: & ſi factus non eſt, creatura nō eſt. Si autem creatura non eſt, eiuſdem cum patre ſuaſtantiæ eſt. Omnis enim ſubſtantia quæ Deus non eſt, creatura eſt: & quæ creatura non eſt, Deus eſt. Sed ſi filius non eſt eiuſdem ſubſtantiæ cuius pater, ergo facta ſubſtantia eſt: & ſi facta ſubſtantia eſt, non omnia per ipſum facta ſunt. At omnia per ipſum facta ſunt: facta ergo ſubſtantia non eſt, ſed vna cum patre infecta ſubſtantia eſt. Item in eodem. Si vel filiū fecit pater, quem non fecit ipſe filius, non omnia per filium facta ſunt. At omnia per filium facta ſunt: ipſe ergo factus non eſt, vt cum patre faceret omnia, quæ facta ſunt. Idem in Lib. 83. q. Dicitur creatura quicquid fecit Deus pater per filium: qui non poteſt appellari creatura, quoniam per ipſum facta ſunt omnia. Ambro. in 1. Lib. de fide. Probemus, inquit, creaturam non eſſe Dei filium. Audiuimus enim in euangelio dominum mandaſſe diſcipulis, Prædicate euangelium vniuerſæ creaturæ. Qui vniuerſam creaturam dicit, nullam excipit, & vbi ſunt qui creaturam Chriſtum appellāt? Nam ſi creatura eſſet, ſibi mandaret euangelium prædicari: & ſubiectus eſſet vanitati: quia teſtante Apoſto. Omnis creatura vanitati ſubiecta eſt. Non ergo Chriſtus creatura eſt, ſed creator: qui docendæ creaturæ diſcipulis mandat officium.

Tom. 3 — Circa finem. — Qō. 7. Tom. 4 — Cap. 16. in principio in tom. 2. — Mar. ult. — Rom. 6

De

De perfidia, & pœna Arrij.

Arrij hęc fuiſſe perfidia legitur, vt Chriſtum creaturam faceret. Ideo effuſa ſunt Arrij viſcera, atq; crepuit medius poſtratus in faciem, ea quibus Chriſtū negauerat, fęda ora pollutus. His alijsq; pluribus teſtimonijs inſtruimur, non debere fateri ſimpliciter Chriſtum eſſe factum vel creaturam ſed addita determinatione rectè dici poteſt, vt ſi dicatur factus ſecundum carnem vel ſecundum hominem, vt factura humanitati, non Deo attribuatur. Vt enim ait Ambr. in 1. Lib. de fide, Non Deus factus eſt, ſed Deus Dei filius natus eſt: poſtea verò ſecundum carnem homo factus ex Maria eſt. Miſit enim Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, filium (inquit) ſuum, ſcilicet non vnum de multis. Cum dicit ſuum, generationis æternæ proprietatem ſignauit. Poſtea factum ex muliere aſſeruit, vt factura non diuinitati, ſed aſſumptioni corporis aſcriberetur. Factum ergo ex muliere dicit propter carnis ſuſceptionem: ſub lege, propter obſeruantiam legis. Generatio generationi non præiudicat, nec caro diuinitati. Deus enim æternus incarnationis ſacramentum ſuſcepit, non diuiduus ſed vnus, & in vtroq; vnus, ſcilicet diuinitate & corpore, Non enim alter ex patre, alter ex Virgine: ſed idem aliter ex patre, aliter ex virgine: qui factus eſt ſecundum noſtrę ſuſceptionem naturæ, non ſecundum æternæ ſubſtantiam vitæ: quem legimus primogenitum. Primogenitum, quia nemo ante ipſum: Vnigenitum, quia nemo poſt ipſum. Ex his euidēter traditur, qua intelligentia accipiendum ſit, cum dicitur, Chriſtus factus, vel ſimpliciter, vel cum additamento: vt factura, ſcilicet vel creatura non ad aſſumentem Deum, ſed ad aſſumptum hominē referatur. In Deo enim creatura eſſe non poteſt, vt Ambr. ait 2. Lib. de fide. Nunquid dicto factus eſt Chriſtus Nunquid mandato creatus eſt Chriſtus? Quomodo autem creatura eſſe in Deo poteſt? Etenim Deus naturæ ſimplicis eſt, non coniunctę atque compoſitæ: cui nihil accidat, ſed ſolum quod diuinum eſt in natura habeat ſua. Et ſi ergo Chriſtus ſecundum hominem dicitur creatura, non tamen ſimpliciter prædicandus eſt creatura. Nec ex eo quòd Chriſtus ſe-

Ambr. li. de fi. 1 c. 1. ſi ne ult. ī princ.

Ca 6. in fine. Gal. 4.

Idē de ī carnatiōe verbi. c. 5. paulo poſt prī cipium.

Ex. li. 2 fi. 2. c. 6

cundum hominem dicitur eſſe creatura, poteſt quis progredi ſic argumentando: Si ſecundum quod homo Chriſtus eſt creatura: vel rationalis, vel non: vel quæ eſt Deus, vel non: nitens per hoc probare Chriſtum eſſe aliquid non diuinum: quia quod ipſe eſt ſecundum hominem, ipſe eſt. Et ideo ſi ſecundum hominem eſt aliqua ſubſtantia non diuina, eſt vtiq; aliquid non diuinum. Sed ex tropicis locutionibus non eſt recta argumẽtationis proceſſio, illa autem locutio tropica eſt, qua Chriſtus dicitur creatura, vel ſimpliciter, vel cum adiunctione aliqua.

An homo ille ſemper fuerit, an cœperit eſſe.

Poſt prædicta quæritur, vtrum homo ille cęperit eſſe vel ſemper fuerit: ſicut ſimpliciter enunciamus Chriſtum, vel Dei filium ſemper fuiſſe, nec cępiſſe. De hoc Aug. ita inquit ſuper Ioan. Habuit aliquando Dei filius, quod nondum habuit idem ipſe homo Dei filius: quia non dum erat hõ. Item idem in eodem, Priuſquam mundus eſſet, nec nos eramus, nec ipſe mediator Dei & hominum hõ Chriſtus Ieſus. Idem ſuper Pſal. Chriſtus noſter & ſi fortè homo recens eſt, tamẽ eſt eternus Deus. Alibi verò legitur, quod puer ille creauit ſtellas. Et Chriſtus dicit ſe eſſe princpiũ, & eſſe ante Abraham. His ergo aliiſque auctoritatibus in nullo reſultantes, dicimus hominem illum inquantum homo eſt, incœpiſſe: inquantum verbum eſt, ſemper fuiſſe. Hic enim abſque diſtinctione non eſt ferẽda reſponſio. Nam & ipſe Aug. huiuſmodi vtitur diſtinctione in pluribus locis, dicens per Chriſtũ omnia eſſe facta inquantum verbum eſt. Secundum illud verò quod homo eſt, ipſum eſſe factum & glorificatum. Si ergo ad perſonam reſpicias, confidenter dic hoĩem illum ſemper fuiſſe: ſi vero ad naturam hominis, concede eum cępiſſe.

[Margin: Tract. 105. circa finem. 2. Tim 280. i medio enarrõnis ad eũdem hom. 8 Mat. 2 Ioan. 8]

SVPRA oſtendit Magiſter, qualiter Chriſto conueniunt iſta idiomata, quæ ſonare uidẽtur in complementum, & dignitatem. In hac uerò parte inquirit de his, quæ dicunt aliquã defectibilitatem: talia autẽ ſunt, quæ notant inceptionem, & ſignificant habere eſſe poſt non eſſe. Talia autem ſunt in triplici differentia. Quia quædam important inchoationem in eſſe implicite, & ratione connotati, ut uocabulum prædeſtinandi. Quædam implicite, ſed ratione principalis ſignif-

gnificati, ut uerbum creandi. Quę dam explicite, & ratione ſui primi ſignificati, ſicut uerbum incipiendi. Ideo pars iſta habet partes tres. In quarum prima inquirit, utrum prædeſtinatio dicatur de natura, aut de perſona chriſti. In ſecunda uerò inquirit, utrum Chriſtus ſit creatura. In principio. 11. Diſtin. ibi. *Solet etiam quæri, utrũ debeat ſimpliciter dici &c.*) In tertia uerò quærit, utrum ille homo aliquando incœperit, an ſemper fuerit ibi. *Poſt prædicta quæritur &c.*) Prima autem & ultima parte manente indiuiſa, media pars diuiditur in tres. In quarum prima proponit quæſtionē; & determinat. In ſecunda uerò per auctoritates ſanctorum confirmat. ibi. *Qui Chriſtum, uel Dei filium &c.*) Tertio uerò diſſoluit argumentationem ſophiſticam, quæ quidem uidetur eſſe contraria ueritati: & hoc ibi. *Et ſi ergo chriſtus &c.*)

Dub. 1. L*iquido apparet &c.*) Contra. Videtur iſta auctoritas eſſe falſa in ſe, & ad propoſitum non ualere. Quoniam dicimus, ꝙ ex ipſo; & ꝑ ipſum, & in ipſo, ſunt omnia: ergo ſi omnia ſunt ꝑ ipſum, ipſe nihil eſt; conſtat ꝙ hoc nō ſequitur; ergo pari ratione non ſequitur. Omnia facta ſunt per ipſum; ergo ipſe non eſt factus. Itē. Videtur ꝙ non ualeat ad propoſitum: quia Augu. non loquitur de filio dei ſecundum diuinam naturam. Cum autem quęritur, utrum Chriſtus ſit creatura, hoc eſt ſecūdum naturam aſſumptam, uidet̄ ꝙ auctoritas illa, & aliæ ſequentes ſint inductæ ualdè impropriè Reſp. Dicendum, ꝙ auctoritas & uera eſt in ſe, & ad propoſitum ualet. In ſe quidem uera eſt: qa cauſa prędicati clauditur in ſubiecto Si enim ipſe eſt principium oīum creatorum, impoſſibile eſt ipſum eſſe aliquid creatorum tum ratione potentiæ creandi, quæ non poteſt competere creaturæ, tum ratione generalitatis principiandi, quæ nō poteſt competere rei creatæ. Nec ualet iſta inſtantia: Ex ipſo ſunt omnia &c. omnia ſcilicet facta: quia omnia, pro uniuerſitate rerum diſtribuit: & Deus non eſt de uniuerſo, ſed ſupra uniuerſum. Et ideo non ſequitur, ꝙ ſit nihil. Ad illud quod obiicitur, ꝙ non ualet ad propoſitum. Dicendum, quòd chriſtus nominat perſonam uerbi ut in duabus naturis & quia nomen impoſitum eſt perſonę filii Dei, quia filio Dei, repugnat etiam Chriſto: & ideo auctoritas inducta, & aliæ ſequentes ad ꝓpoſitum quidem faciūt: ſed hoc eſt per accidens. Alio ēt modo faciunt ad propoſitum, quia auctoritates inductę ſunt in litera, quæ ſunt contra errorem Arrianorum: & quoniam prædictus ſermo ſimpliciter, & ſine determinatione prolatus ſermoni Arrii eſt propinquus, ideo quaſi ex conſequenti auctoritates inductę obuiant prædicto ſermoni: & propterea ualēt tam in ſe, quàm ad propoſitum.

Et ſi ergo Chriſtus ſecundum hominē dicitur creatura &c.] Cōtra. Dub. 2. Quod uerè de altero prædicatur cum determinatione non diminuente, uerè prędicat̄ de ipſo ſimpliciter; ſed hō non diminuit derōne Chriſti: ergo ſi aliquid dicit̄ de Chriſto ſecundum hominem, uidetur ꝙ ſimpliciter dicatur de ipſo. Item. Quādo aliquid natum eſt

eſt ineſſe ſolum ſecũdum corpus, uere dicitur de toto ſimplici, ſi quantum ad corpus dicatur: ergo pari ratione ſi aliquid natum eſt ineſſe Chriſto ſecundum humanã naturam, uidetur q; neceſſaria ſit conſequentia, q; ei ſimpliciter, & abſolutè conueniat. Reſpon. Dicendum, quòd cum aliquid de aliquo dicitur ſimpliciter & ſine determinatione, hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut ita quòd ſimpliciter dictum non ponat latius rem ſuam, quàm cũ ponitur cum determinatione: & tunc licet inferre. Aut ita quòd latius ponat rem ſuam, quãtum eſt de ſenſu, quem uerba prætendunt: & tunc conſequentia poteſt negari. Sicut non ſequitur ſi inferatur, Ille eſt albus ſecundum pedem: ergo ille eſt albus: per hunc modum non ſequitur quòd eſſe creatura, ſecũdum hominem attribuitur Chriſto ratione naturę aſſumptę. Prolatum autem ſimpliciter uidetur ei conuenire omnino: conſuetum enim eſt nomine creaturæ ea intelligi, quæ omnino inducta ſunt de non eſſe in eſſe. Et ſic patet reſponſio ad utranque rationem.

Q^o. 1. art. 2. Vel dicatur (ſicut ſupra dictum fuit Diſt. vij. de prædeſtinatione Chriſti) quòd non ſequitur, Eſt prædeſtinatus ſecundum hominem, ergo eſt prædeſtinatus ſimpliciter: nõ quia homo diminuit, ſed quia uariatur attributio prædicati: ut quod attribuitur prius humanæ naturæ, poſtmodum attribuitur diuinæ perſonæ: & ideo talis modus prædicandi inducit accidens in aliquibus prædicatis, quæ per ſuam extraneitatem concomitantur, nec inferri poſſunt.

Dub. 3. *Nuens per hoc probare, &c.*] Videtur, q; Magiſter habeat illud pro inconuenienti: ſed hoc nullum uidetur inconueniens: quia cum Chriſtus ſit dominus, hæc non recipitur, Chriſtus eſt homo dominicus: ergo pari ratione cum Chriſtus ſit Deus, hæc non uidetur admittenda, Chriſtus eſt aliquid diuinum: ergo eius oppoſita eſt uera, ſcilicet Chriſtus eſt aliquid nõ diuinum. Item. Videtur, quòd argumentatio illa ſit neceſſaria, Si Chriſtus eſt aliqua ſubſtantia non diuina, q; Chriſtus ſit aliquid non diuinũ. Ad eſſe enim ſubſtãtiã neceſſario ſequitur eſſe aliquid. Sicut ergo ſequitur, Eſt homo albus, ergo animal albũ: ita neceſſario ſequi uidetur, Eſt ſubſtantia non diuina, ergo aliquid non diuinum. Reſp. Dicendum, quòd hęc eſt uera, Chriſtus eſt aliquid diuinum: & hæc eſt falſa, Chriſtus eſt aliquid non diuinum. Nec eſt ſimile de hoc nomine Diuinus, & de hoc nomine Dominicus. Nam & ſi utrunque ſit poſſeſſorium: tamen dominicus importat circa illud, de quo dicitur, poſſeſſionem per modum paſsionis: dicitur enim dominicus à domino habitus, uel poſſeſſus. Sed diuinum non ſolum per modum paſſionis, ſed & per modum actionis: quia diuinum dicitur quod habet diuinitatem, per quem modum cõſueuit dici perſona diuina. Et propter hoc conceditur iſta tanquam uera, Chriſtus eſt aliquid diuinum, quia eſt perſona diuina. Et ideo Magiſter hanc negat, Chriſtus eſt aliquid non diuinum. Et dicit quòd hæc conſequentia non tenet, Chriſtus ſecundum quòd creatura eſt aliquid nõ diuinum: ergo eſt aliquid

quid nõ dominicum:quia in prima remouet negatio diuinitatem a creata natura, ſed in concluſione remouet a perſona æterna. Si autem quæritur, utrum hæc ſit cõcedenda, Chriſtus eſt homo diuinus. Dicendum, ꝙ non. Nam cum ſic dicitur, diuinus non poteſt dicere diuinitatem per modum informantis, nec poſſeſſionem per modum actionis, ſed ſolum ꝑ modum paſſionis; per quem modum dicitur diuiniſſimus Paulus, uel diuiniſsimus Ioannes. Vnde impropriè ſunt tales locutiones de Chriſto. Propterea Magiſter concedit earum oppoſitas, cum dicit, Chriſtus ſecundum hominem eſt aliqua ſubſtantia nõ diuina. i. nõ informata diuinitate: quia eſt ſubſtantia creata: ideo ſanè concedit præmiſſas, & negat concluſionem, dicens peccatum eſſe in tali locutione.

Ex tropicis locutionibus, &c.]

Dub. 4. Videtur, quòd uerbum illud nihil faciat ad propoſitum; quia nulla iſtarum locutionum eſt tropica: nulla enim ibi eſt tranſumptio, immo ſecundũ proprietatem ſermonis dicuntur. Item. Videtur eſſe falſum, ꝙ ex tropicis locutionibus non eſt recta argumentationis proceſſio; quia aut ſunt ueræ, aut falſæ. Si ueræ: ex ueris conuenit inferre uerum: ergo recta poteſt ex talibus locutionibus argumentatio fieri. Si falſæ: ſed ex falſis poteſt rectè inferri falſum, poteſt etiã & uerum: ergo uidetur, ꝙ nihil ſit dictum hoc, quod Magiſter dicit. Hic etiam modus ſoluendi uidetur inauditus: quia nõ eſt per interremptionem, nec per diffinitionem. Nullus enim locus ſophiſticus eſt, nec in dictione, nec extra, cuius diſſolutio currat ſecundum hanc uiam. Reſpond. Dicendum, quòd tropicus ſermo dupliciter poteſt dici. Vno namque modo tropicus dicitur ſermo, in quo eſt aliquod uitium aliquo tropo excuſatum. Eſt enim tropus figura: & figura eſt uitiũ ratione excuſatum. Alio modo dicitur ſermo tropicus quilibet ſermo, qui habet aliquam improprietatem: ſed tamen excuſatur per aliquam determinationem. Cum ergo dicit Magiſter, quòd iſte ſermo, Chriſtus eſt creatura, ſecũdum hominem, eſt tropicus: hoc dicit quia aliquam habet improprietatem conſurgentem ex repugnãtia intellectuum, quæ remouetur per determinationẽ adiunctam. Et pro tanto uocat Magiſter prædictas locutiones tropicas. Poſſet etiam dici quòd uocat eas tropicas accipiendo tropum pro figura. Poſſunt enim dici tales locutiones ſynecdochicæ; qa quod eſt partis attribuitur toti, & accipitur largo modo pars, & totum, ut dicatur humana natura quodãmodo pars reſpectu Chriſti, licet nõ propriè. Et ſic poteſt dici quòd tales locutiones tropicæ ſunt, & quòd figuratiuæ ſunt per ſynecdochen ſecũdum quòd ſynecdoche eſt figura locutionis. Sicut enim dicũt periti in Grammatica, Synecdoche aliquando eſt figura locutionis, aliquando conſtructionis. Verum ergo dicit Magiſter in dicendo prædictas locutiones eẽ tropicas: uerum etiã quòd ex tropicis non eſt recta argumentationis proceſſio. Et ratio huius eſt, quia aliquando negatur aliqua locutio propter improprietatem; & cum aliquis ſermo

mo excuſatur ſub una forma, ſi fiat proceſſio ad ſermoné ſub alia forma, in qua nōn inuenit excuſationé, proceditur à locutione, quę excuſatur, ad eam, quæ nō habet excuſationem; & ſic talis proceſſus impeditur, ſicut ſi procederet à uero ad falſum. Vnde illud argumentum nō ualet, Iſte eſt albus ſecundum pedem: ergo eſt coloratus pede: quamuis enim ad eſſe album ſequitur coloratum, tamen proceſſus pdictus nō ualet: quia color non eſt natus ineſſe corpori ſecundum partem, ſicut albedo: & hoc eſt, quod uult dicere Magiſter in propoſito. Et hoc eſt quòd aliàs conſueuit dici, quòd locutiones impropriæ non ſunt concedendæ, nec ad conſequentiā trahendæ, ſed magis ſunt ſuſtinendæ, & exponendæ, & arctandæ, ne de minori improprietate ueniatur ad maiorem, & de minori inconuenienti in maius.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An Chriſtus prædeſtinatus fuerit æquè, ac nos prædeſtinamur?

AD intelligentiam autē autē huius partis incidit hic quæſtio circa duo. Primò quantùm ad Chriſti prædeſtinationé. Secūdò uerò quęritur de his, quę uidentur circa Chriſtum ponere inceptioné. Circa primum quęruntur tria per comparationem ad prædeſtinationé noſtram. Primò quæritur, utrum prædeſtinatio Chriſti ſit noſtræ prædeſtinationi conformis. Secundò uerò, utrum ſit noſtræ prædeſtinationis forma exemplaris. Tertiò, utrum reſpectu noſtræ prædeſtinationis ſit in ea ratio cauſalitatis.

VTRVM prædeſtinatio Chriſti ſit noſtræ prædeſtinationi conformis: ita quòd noſtra, & ſua prędeſtinatio dicatur ſecundum rationem uniuocam. Et quòd ſic uidetur. Primò per diffinitionem prædeſtinationis. Prædeſtinatio eſt præparatio gratiæ, & gloriæ: ſed hæc conuenit Chriſto, & nobis: ergo &c. ITEM. Quod conuenit Chriſto ſecundum humanam naturam, conuenit nobis uniformiter, cum ſit eiuſdem naturæ, & ſpeciei nobiſcum: ſed prædeſtinatio cōuenit Chriſto ſecundum naturam humanam: ergo nobis & ſibi competit ſecundum rationé uniuocam. ITEM. Conformamur Chriſto in merito, & ſi conformamur in merito, neceſſe eſt conformari in præmio: ergo pari ratione & in diuino propoſito: ſed hoc eſt prædeſtinatio: ergo &c. ITEM. Aug. De Vocatione Sanctorum. Quicunque homo gratia fit Chriſtianus, ſicut ille homo ab initio factus eſt Chriſtus: ergo ſi eo modo Deus alios homines Chriſtianos fecit, per quēm modum & illum hominem Chriſtum fecit, & omnino eodem modo prædeſtinauit, quomodo fecit ergo per eundé modum prędeſtinauit nos, & Chriſtum.

SED CONTRA. Aug de prędeſtinatione ſanctorum. Prædeſtinatio eſt propoſitum miſerandi: ſed reſpectu eius non eſt miſerendi propoſitum, in quo nullum contigit reperiri peccatum. Si ergo talis eſt Chriſtus, uidetur quòd non ſecundum eandem

rationem

rationem dicatur prædeſtinatio de nobis, & de Chriſto. ITEM. Prædeſtinatio ſic notificatur declaratur, & definitur communiter à peritis. Prædeſtinatio eſt præparatio gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro: ſed in Chriſto ſimul fuerunt gratia, & gloria: ergo prędeſtinatio non cõuenit nobis, & Chriſto ſecundum unam rationem. ITEM. Prædeſtinatio eſt in nobis non tantum ratione naturæ, uerumetiam ratione perſonæ, ſed in Chriſto eſt prædeſtinatio rõne naturæ aſſumptæ tñ, non ratione perſonæ, cum illa ſit æterna: ergo &c. ITEM. Ille homo Chriſtus prædeſtinatus fuit eſſe Deus, ſiue Dei filius ſecundum quòd dicitur Roman. j. Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in uirtute &c. Vnde & datus eſt ei ſpiritus non ad menſuram. Nos autẽ prædeſtinati ſumus ad gratiam creatam, & finitam: ergo ſi creatum, & finitum non uniuocatur in aliquo cum increato, & infinito, neceſſario ſequitur; quòd prædeſtinatio ſecùndum aliam, & aliam rationem & non uniuocè dicatur de nobis & Chriſto.

RESOLVTIO.

Ex parte quidẽ prædeſtinantis eiuſdem rationis eſt prædiſtinatio Chriſti & noſtra. At uerò ex parte ſtatus differunt.

RESPON. Dicendum, quòd prædeſtinatio Chriſti quodammodo habet conformitatem ad noſtram prædeſtinationem; quodammodo difformitatem: quod inde facile patere poterit; ſi attendantur ea, quæ circa prædeſtinationem ſunt conſideranda. Conſideratur enim prædeſtinatio in comparatione ad prædeſtinantem, & ad prædeſtinatum, & ad terminum, & ad initialem ſtatum. Si ergo conſideretur prædeſtinatio ſecundum comparationem ad prædeſtinantem, unius rationis, & conformis modi eſt prædeſtinatio Chriſti noſtrę prędeſtinationi: eodem enim modo, quo ipſe Deus prædeſtinauit Chriſtum, prædeſtinauit & nos. Si loquamur in comparatione ad ſtatum à quo, ſimpliciter eſt differentia. Nam nos per gratiam prædeſtinationis eripuit de ſtatu peccati, & de maſſa perditionis, ſicut dicit gloſ. Rom. 8. Quos prædeſtinauit hos & uocauit: & ipſe textus indicat: hunc autem ſtatum non eſt reperire in Chriſto aliquo modo. Et ſic quantum ad primum eſt ſimpliciter conuenientia, quantum ad ultimum, ſcilicet ad ſtatum eſt ſimpliciter differentia, quantum uero ad duo intermedia partim eſt conuenientia, partim differentia. In nobis eſt prædeſtinatio reſpectu naturæ, & etiam reſpectu perſonæ, & magis proprie reſpectu perſonæ, quàm reſpectu naturæ. In Chriſto autem eſt prædeſtinatio ratione naturæ aſſumptæ, quæ ſequitur diuinam diſpoſitionem, non ratione perſonæ: & ita eſt quodammodo conuenientia, & quodammodo differentia reſpectu prædeſtinati. Reſpectu etiam termini conſimiliter eſt quodammodo differentia. Nam nos ſumus prædeſtinati ad gratiam, & gloriam: ſimiliter & Chriſtus: ſed nos ſumus prædeſtinati ad participandam gloriam, & gratiam ſucceſſiue,

Concordat S. Th. ſen. d. 10. q. 3. art. 2

ue, Chriſtus autem ſimul. ITEM. Nos ſumus prędeſtinati ad gratiã perſonæ ſingularis; Chriſtus autẽ ad gratiam unionis, & ſingularis perſonæ: & ita tantum habet quãtum nos, & abundat à nobis, ac p hoc quodammodo conuenit, quodammodo excedit. Verum eſt ergo ꝙ prædeſtinatio Chriſti quodammodo eſt conformis, & quodammodo difformis. Et ſi notifice tur ſecundùm illud, in quo cõformatur, eſt uniuocatio: ſecundum autem, quòd diſconuenit, non.

ET PER hoc patent rationes ad utranque partẽ. Nam primæ, quæ oſtendunt quòd ſit noſtræ prædeſtinationi conformis, procedunt à parte prædeſtinantis, uel prædeſtinati quantum ad naturam, uel à parte termini quantum ad gratiã, & gloriam: & ſic uerũ cõcludunt.

RATIONES uerò ad oppoſitum procedunt de ipſa prædeſtinatione à parte ſtatus initialis, uel à parte prædeſtinati ratione perſonæ, uel à parte termini ratione unionis diuinæ: & ſuis uiis concecedendæ ſunt ſingulæ.

QVAESTIO II.

An chriſti prędeſtinatio ſit exemplar noſtra prædeſtinationis?

VTRVM prædeſtinatio Chriſti reſpectu noſtrę prædeſtinationis ſit forma exemplaris. Et quòd ſic; uidetur. Rom. 8. Quos prædeſtinauit conformes fieri imagini filii ſui. Sed illud, cui debet res cõformari, & configurari, eſt exemplar eius: ergo ſi prędeſtinati ſumus ut conformemur Chriſto, uidetur ꝙ eius prædeſtinatio ſit noſtrę prædeſtinationis exemplaris ratio. ITEM. Augu. de Prædeſtinatione ſanctorum. Pręclariſſimum lumẽ noſtræ prædeſtinationis eſt Ieſus Chriſtus: ſed lumen hẽt rationem diſtinguendi, & notificandi; ſi ergo hoc cõpetit formæ exẽplari, uidetur quòd prædeſtinatio chriſti ſit noſtræ prędeſtinationis exemplar, & ratio agnoſcẽdi. ITEM. Vita Chriſti, & modus uiuendi fuit norma, & exemplar ſanctè uiuẽdi ipſis membris Chriſti. Sed ſicut ſe habet conuerſatio ad conuerſationem, ita ſe habet prædeſtinatio ad prædeſtinationem: ergo ſi uita ſua fuit regula, & exemplar noſtræ uitę, pari ratione prædeſtinatio ſua prædeſtinationis noſtræ. ITEM. Chriſti generatio fuit ratio exemplaris omnis emanationis: quia in uerbo quod Deus genuit, omnia diſpoſuit: ergo pari ratione eius ꝓdeſtinatio fuit ratio exemplaris omnis prædeſtinationis.

SED CONTRA. Super illud Iob. 38. Nunquid noſti ordinem cęli? Glo. Noſſe ordinem cœli eſt ſupernarum diſpoſitionem. i. prędeſtinationum occultas diſpoſitiones uidere: ergo in prædeſtinationibus, & diſpoſitionibus ẽ ordo, & diſtinctio: ergo unuſquiſq; prædeſtinatus habet ſuam propriam prædeſtinationẽ diſtinctam à prędeſtinatione Chriſti, & ſi alia ratione prædeſtinatus eſt Chriſtus, & alia alii: ergo nõ eſt exemplar ſuæ prædeſtinationis, & aliorum. ITEM. Ipſa prædeſtinatio nihil aliud eſt, quam præuiſio ſiue diſpoſitio, pertinens ad exemplar: ſi ergo exemplaris non eſt exemplar: ergo prædeſtinationis nihil eſt exemplar: ergo prædeſtinationis noſtræ non eſt exemplar prædeſtinatio chriſti. .Quæ sũt ſimul, unum non eſt ratio exemplan-

plādi reliquum, ſed oēs prædeſti nationes ſimul, & ab æterno fuerunt in mente diuina: ergo prædeſtinatio Chriſti nullatenus potuit eſſe exemplaris forma prædeſtinationum aliarum. Si ꝑdeſtinatio Chriſti eſt exēplar noſtræ prædeſtinationis; aut ergo ratione principalis ſignificati, aut ratione cōnotati. Si ratione principalis ſignificati, & cum illud ſit Deus, ſiue diuina eſſentia, diuina eſſentia erit exemplata: & ſic idē erit exemplatum, & exemplar ſui ipſius. Si ratione connotati. Contra: Exemplar præcedit exemplatum, & nō ſequitur illud: ſed multi habuerūt gratiam finalem, quæ eſt effectus prædeſtinationis, antequam Chriſtus ſuſciperet gratiam: ergo nō uř ꝙ prædeſtinatio chriſti cuiuslibet alterius ꝑdeſtinationis fuerit exēplaris forma.

RESOLVTIO.

Non forma exemplaris interior, ſed tantum exterior noſtræ iuſtificationis eſt chriſti prædeſtinatio; pro eo quod inſtruit nos, quæ credere, quæ operari, & quæ expectare debeamus.

RESPON. Dicendum, quòd eſt loqui de prędeſtinatione chriſti, & noſtra dupliciter; Aut quantum ad principale ſignificatū: aut quātū ad cōnotatū. Si loquamur quātum ad principale ſignificatum, quod quidem eſt diuina eſſentia ſic nulla prædeſtinatio exemplar habet ab alia, cum omnes unum ſint, ſcilicet diuina eſſentia. Si autem loquamur quantum ad connotatum, quod quidem eſt gratia & gloria: tunc diſtinguendum eſt quòd duplex eſt exemplar. Quoddam interius in mente artificis, ſicut ratio ſecundùm quam artifex producit ſua opera. Quoddam exterius, ad quod aſpiciens ille, qui ignorat artem, aliquo modo regulatur. Sicut illi artifices mechanici aliquas formas exterius habent, ſecundum quas dirigunt opera ſua, ſicut patet in his, qui faciunt calceamenta. Si ergo primo modo loquamur de prædeſtinatione Chriſti ratione connotati, adhuc prædeſtinatio Chriſti non eſt noſtræ prędeſtinationis exemplar, Deus enim non prædeſtinauit nos aſpiciēs ad aliquod aliud à ſe, ſed unumquodque præuidit in ſe, & diſpoſuit ſecundum rationem propriā. Si uerò loquamur de exemplari ſecundo modo, ſic prædeſtinatio Chriſti eſt exemplar noſtræ prædeſtinationis, exēplar (inquam) directiuum nó reſpectu ſummi artificis, ſed reſpectu noſtri tam in credēdis, quam in expectandis, quàm etiā in operandis. Tunc enim eſt in nobis rectè gratia Dei, quando chriſto efficimur conformes: & talia etiam per gratiam futura ſunt corpora noſtra, quale Chriſtus ſua reſurrectione monſtrauit, ſecundum ꝙ dicunt Sancti: & noſipſi ſi uolumus ad ultimum prædeſtinationis terminum peruenire, neceſſe habemus in auctorem fidei, & cō- Heb. 12 ſummatorem, qui eſt Chriſtus, aſpicere, qui exemplum dedit nobis, ut quemadmodum ipſe fecit, & nos faciamus. Quemadmodum 1. Pe. 2 etiam Petrus dicit. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, uobis relinquēs exēplum. Et pro tanto dicit Aug. quod ipſe eſt præclariſſimum lumen noſtræ prędeſtinationis, qua ſi Deus ad unumquemq; noſtrū dicat, Aſpice, & fac ſecundū exē- Exod. plar, quod tibi in monte monſtra 25.

tum

tum eſt, hoc eſt in Chriſto; cuius oĩa illa ueteris teſtamenti apparamenta fuerunt ſigna: Et in hoc ſenſu concedi põt, ꝙ prædeſtinatio Chriſti exemplaris forma ſit noſtræ prædeſtinationis.

Ad illvd, ergo, quod objicitur in contrariũ: ꝙ ſint diſtinctæ, & ordinatæ. Dicendum, ꝙ ex illo uerbo habetur, ꝙ inter prædeſtinatioues à parte connotatorum eſt diſtinctio: ſic tñ ꝙ nõ deeſt ordo. Et ideo quãuis noſtræ prædeſtinationis effectus ab effectu prędeſtinationis Chriſti ſit diſtinctus: poteſt tamẽ habere ordinem ad ipſum, ſecũdm quẽ eſt directio, & regulatio, & per hoc quædã ratio exemplandi. Ad illvd, quod objicitur, ꝙ prędeſtinatio ipſa eſt exemplar. Dicendum, ꝙ uerũ eſt de ratione principalis ſignificati. Et quantùm ad hoc benè concedẽdum eſt, ꝙ una prædeſtinatio nõ eſt exemplar alterius: ſed rõne cõnotati eſt exẽplatum, & nihil prohibet aliquod eſſe quodammodo exẽplatũ, & quodãmodo exẽplar. Sicut liber prim factus ab artifice eſt exemplar reſpectu librorũ inde fiendorũ, ſed exẽplatus fuit ab arte exiſtente in mente artificis; ſic & in effectu prædeſtiuationis intelligẽdum eſt. Ad illvd, quod objicitur, ꝙ prædeſtinationes ſunt ſimul, iam patet reſponſio: hoc enim uerũ eſt quãtum ad principale ſignificatum, ſed quantum ad connotatum ueritatẽ non habet: & ideo nihil impedit, quin ex illa parte contingat reperire exemplaritatẽ. Ad illvd, quod objicitur, ꝙ exẽplar pręcedit exẽplatum. Dicendum, ꝙ & ſi Chriſtus (proprie loquẽdo) ſua uita nõ dedit formam, & exemplum niſi his, qui ſecuti ſunt eum: tamẽ ſub quibuſdam uelaminibus figurarũ dedit præcedentibus, quod nobis dat aperte: & cum exercebant ſpiritualiter, & fideliter à uiris ſanctis, & ſpiritualibus per hoc Chriſto conformabantur in uita, quẽ & ſi nondum uiderent in carne, uidebant tñ fide. Iuxta illud Ioã. 7. Exultauit, ut uideret diẽ meum, uidit & gauiſus eſt: & ita quamuis non præceſſerit re, uel tempore, præceſſit tamen præfiguratione, & credulitate: & illud ſufficit ad rationem exẽplaritatis qualẽcunque. Præterea & ſi quantùm ad gratiam non præceſſit: tamen præfiguratione, & credulitate: & alıud ſufficit ad rationem exemplaritatis qualẽcũque. Præterea & ſi quantùm ad gratiam non pręceſſit: tamẽ quantum ad gloriam præceſſit: & ratione iſtius rationẽ exemplaritatis habet Chriſti prædeſtinatio reſpectu omnium: ipſe enim eſt primogenitus in multis fratribus, primatum tenens in omnibus.

Qvaestio III.

An prædeſtinatio Chriſti ſit cauſa ſit noſtræ prædeſtinationis?

Vtrvm in prædeſtinatione chriſti reſpectu noſtrę ſit uera ratio cauſalitatis. Et ꝙ ſic uidetur. Eph. j. Prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum; ſed non niſi per Chriſtũ prædeſtinatũ: ergo &c. Item. Greg. dicit, ꝙ prædeſtinatio iuuatur orationibus ſanctorum: ergo ſi improportionabiliter plus efficaciæ hñt circa nos merita Chriſti, q̃ aliorum ſanctorum; reſtat ꝙ non ſolum per Chriſti prædeſtinationẽ noſtra prædeſtinatio iuuatur

natur, uerum etiam cauſatur: nam ipſum iuuare quodamodo cauſare eſt. ITEM. Sicut ſe habet Chriſti reſurrectio ad noſtram reſurrectionem, ſic ſe habet prędeſtinatio ad noſtram prædeſtinationẽ. Sed reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtræ, ſicut dicit in Glo. 1. Cor. 15. ergo & prædeſtinatio Chriſti cauſa eſt prędeſtinationis noſtræ. ITEM. Per eum ſumus prædeſtinati, per quem ſumus ſaluati: ſed ſaluati ſumus per Chriſtum: ad Titum, 3. Secundum ſuam miſericordiã ſaluos nos fecit ꝑ lauacrũ regenerationis, & renouatiõis ſpũs ſancti, quem effudit in nos per Ieſum Chriſtum. Et Epheſ. 4. dr̃ ꝙ aſcendit, ut adimpleret omnia; reſtat ergo, quòd per Xp̃m ſumus ꝓdeſtinati: ſed Chriſtus non eſſet, niſi eius prædeſtinatio præceſſiſſet: ergo prædeſtinatio chriſti eſt cauſa noſtræ.

CONTRA. Nullum æternum habet cauſam: prædeſtinatio cuiuſlibet hominis eſt ęterna; ergo à nullo eſt cauſata: ergo prædeſtinatio Chriſti non eſt cauſa noſtræ prædeſtinationis. Si tu dicas, quòd hoc eſt ratione connotati temporalis. Sed contra. Nihil poſterius eſt cauſa prioris, ſed effectus prædeſtinationis Chriſti eſt poſterior effectu ꝑdeſtinationis patrũ: ergo &c. ITEM, xp̃o nõ cõuenit ꝓdeſtinari niſi ſcd̃m humanã naturã, ſed ſecundum humanã naturã non hẽt ſuꝑ nos cauſalitatẽ: ergo prædeſtinatio Chriſti nõ põt eſſe cã noſtræ prędeſtinationis. ITEM. Si prædeſtinatio Chriſti eſt cã noſtræ, aut rõne principalis ſignificati, aut rõne cõnotati. Rõne principalis ſignificati nõ: hoc conſtat: ergo rõne cõnotati. Sed contra. Gratia, & gloria à ſolo Deo eſt tã quã cã: nõ ergo à ꝑdeſtinatione Chriſti. ITEM. Contingens nõ eſt cã neceſſarii. Sed ante aduentum Chriſti neceſſariũ fuit aliquos ꝓdeſtinatos fuiſſe, illos uidelicet q mortui fuerunt cum gratia: Xp̃m autem poſſibile fuit non incarnari, uel naſci, & ita nec eſſe prædeſtinatum: ergo prædeſtinatio eius non potuit eſſe cã aliarum. Pſ. 83.

RESOLVTIO.

Haud ſimpliciter Chriſti prædeſtinatio cauſa efficiens eſt noſtræ prædeſtinationis. Sed diſpoſitiuè ſolũ per meritũ, & excitatiuè per exemplum.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ſi loquamur de prædeſtinatione xp̃i, & noſtra rõne principalis ſignificati, neutra neutrius eſt cã: cum utraq; ſit ęterna, omnesq; ſint unũ in ſubſtãtiã. Si autẽ loquamur rõne connotati, tunc diſtinguendum eſt: qa eſt cauſa in genere efficiẽtis, quæ ꝓpriè dicitur cauſa, de qua nunc loquimur. Et hæc eſt ĩ triplici differentia. ſ. effectiua, diſpoſitiua, & excitatiua: omne enim quod efficit, uel diſponit, uel excitat diſponentem, uel efficientẽ, aliquo modo poteſt dici efficere, uel cauſare. Si ergo loquamur de cã effectiua propriè, ſic prædeſtinatio xp̃i rõne connotati nõ poteſt eſſe cauſe noſtræ, quoniã effectus noſtræ prædeſtinationis à ſolo Deo eſt, tanq̃ à principio effectiuo: gratiã enim, & gloriã dabit dñs. Si uerò loquamur ſecundum alios duos modos. ſ. de cauſa diſpoſitiua per rõnem meriti, & excitatiua ſcd̃m efficaciam exempli, prędeſtinatio Chriſti quantum ad connotatum eſt cauſa nr̃æ. Chriſtus. n. per ſuã gratiã meruit nobis gratiã, & glo-

riam Chriſtus etiam per ſuæ gratiæ, & gloriæ eminentiam manifeſtam excitauit nos ad currendũ ad patriam ſupernam, ad quã ꝑ. ordinati ſumus ſecũdum electionem æternam. Et hac uia procedunt rõnes, quæ oſtendunt Chriſti prædeſtinationem noſtræ prędeſtinationis eſſe cauſam:& ideo concedendæ ſunt.

Ad illvd, quod primò obĩ, in contrarium, ꝙ prædeſtinatio noſtra eſt æterna;ergo &c. Dicendum, ꝙ uerũ eſt ratione principalis ſignificati, non tamen rõne connotati. Et ſi obiiciatur ꝙ effectus prędeſtinationis aliquorum pręcedat prędeſtinationem Chriſti:reſpondendum eſt, ſicut in præcedenti problemate, ꝙ & ſi pręcedat quantum ad effectum gratiæ: non tñ quantum ad effectum gloriæ. Rurſus quamuis pręcedat re: non tñ merito, & credulitate. Meritum.n. Chriſti non tantum ad præſentes, uel futuros, ſed rõne fidei etiam ſe extendit ad præteritos:quod melius infra manifeſtabitur ſuo loco. Ad illvd, quod obĩ,ꝙ chriſtus ſecundum humanam naturã non eſt cauſa gratiæ,uel gloriæ. Dicendum, ꝙ & ſi non eſt cauſa effectiua, eſt tamen diſpoſitiua, & excitatiua: & hoc modo dictũ eſtꝙ prædeſtinatio Chriſti nr̃æ prædeſtinationis eſt cauſa. Et ꝑ hoc patet ſequens, quod obiicit ꝙ gratia, & gloria à deo eſt tanquam à cauſa. Verum eſt ſi dicat de effectiua alijs autem modis non habet ueritaté. Ad illvd, quod obĩ,ꝙ contingens non eſt cã neceſſarij. Dicendum, ꝙ uerũ eſt ſi intelligatur de cauſa efficiẽte,&conſeruante:non tñ oportet

Diſ, 18

eſſe uerum de cauſa excitãte. Poteſt tamen & aliter dici, ꝙ eſt neceſſarium dupliciter. Vnò modo ꝙ eſt neceſſarium per ſe, & ſimpliciter. Alio modo ꝙ eſt neceſſarium propter hoc,ꝙ trãſit in prǫteritũ,ſicut me ſcripſiſſe hodie:& illud de ſui natura eſt contingẽs: & propter hoc nihil impedit ipſum habere cauſam contingenté. Põt ẽt diſtingui de contingente, ꝙ quoddã eſt contingẽs,quod pẽdet à uertibilitate uolũtatis humanæ,& cauſæ creatæ: quoddam propter libertatem,& indifferentiam diuinæ uoluntatis, quæ poteſt facere,& non facere. Et quãuis primum contingens non poſſet eſſe cauſa neceſſarij: nihil tamen impedit de ſecũdo. Medius autem modus dicendi uidetur rationabilior. Et ſi tu obiicias, ꝙ illud non ſoluit, quia poſito ꝙ Chriſtus non eſſet incarnatus,adhuc alius modus erat Deo poſſibilis,per quem genus humanum eſſet liberatum:ergo remota prædeſtinatione chriſti,adhuc ſalua eſſet prędeſtinatio noſtra; ergo non eſt cauſa. Dicendum, ꝙ hoc non cogit, ꝙ nõ ſit cauſa, ſed ꝙ non ſit cauſa tota,& per omnem modum cauſandi:eſt tamen ꝑ aliquem modum:ſicut Deus facit ꝑ aliquem hominem aliquod bonum,& ſi ille homo non eſſet, nihilominus faceret. Et tamen non ſequitur propter hoc, quòd ille non ſit cauſa;non enim ualet hic modus arguendi in uoluntarijs. Et hæc ſufficiant de prædeſtinatione Chriſti à parte rei. Supra enim Diſt.7.quęſitum fuit de ea à parte ſermonis.

AR-

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An concedenda ſit iſthæc propoſitio Chriſtus eſt creatura?

CIrca 11. Diſt. conſequenter quæritur de his uocabulis, quę videntur importare inceptionem. Et circa hoc tria ſunt dubitabilia perquirenda. Primò quæritur, utrũ ſimpliciter concedẽdũ ſit, ꝙ Xp̃s ſit creatura. Scd'ò Vtrũ cõcedẽdũ ſit ꝙ ille hõ cœperit eſſe. Tertiò quæritur, utrum homo cœperit eſſe Deus.

VTRVM hæc ſit concedenda, Chriſtus ẽ creatura. Et ꝙ ſic oſtẽditur multiplici auctoritate Aug. ad Dard. Quod ad uerbum attinet, creator eſt Chriſtus, qđ ad hominem attinet, creatus eſt Xp̃s. ITEM. Leo Papa. Noua, & inaudita conuentio: Deus qui eſt, & qui erat, fit creatura. Damaſ. ẽt expreſſè. Non ſcãdalizetur ad nomen creaturæ; qui ſe ſeruum, aut uermen, aut granũ natum de terra nominauit. IDEM etiam ipſe. Quid mirabilius, q̃ creatorẽ creari, & plaſmatorem plaſmari. Et Rich. de San. Vict. in quadam ſequentia. Poteſtate non natura fit creator creatura. Ex his omnibus auctoritatibus, tanq̃ una efficaci rõne concluditur, ꝙ Xp̃s ſit creatura. ITEM. Auctoritate efficaciori ad Gal. 4. Miſit Deus filiũ ſuũ factũ ex muliere. SIMILITER ad Rom. Qui factus eſt ex ſemine Dauit ſecundum carnem: ſed oẽ factũ, eſt creatura; filius autẽ Dei eſt factus: ergo &c. ITEM. Põe. In Chriſto eſt ueritas naturæ creatæ & naturæ increatę: & Xp̃s nominat hypoſtaſim utriuſq; naturæ. Sed hæc ẽ uera rõne diuinę naturæ, xp̃s ẽ creator, & ille hõ ẽ creator; ergo pari rõne & hæc, Chriſtus eſt creatura. ITEM. De quocunque prædicatur inferius, & ſuperius, eſt neceſſaria conſequentia; ſed creatura eſt ſuperius reſpectu hoïs, & aïalis; ſed hæc eſt uera ſimpliciter, Chriſtus eſt hõ: & hæc, Xp̃s eſt aïal: ergo & hæc neceſſario eſt uera, Xp̃s eſt creatura. ITEM. Si Xp̃s eſt hõ, aut creatus, aut increatus. Nõ increatus, hoc cõſtat; quia oppoſitio eſt in adiecto; ergo ẽ hõ creatus; ſed hõ creatus ẽ creatura; ergo &c. ITEM Sicut caro Xp̃i fuit concepta, ſic aïa Xp̃i fuit creata; ergo ſicut rõne carnis hæc fuit uera, xp̃s ẽ proles uirginis, & cõceptus de uirgine; ita hęc erit uera, Xp̃s ẽ creatura dei uel creatus a deo. Si dicis ꝙ nõ eſt ſimile ꝓp repugnãtiã ĩtellectuũ, q̃ eſt in hac, Xp̃s eſt creatura. Cõtra. Maior eſt repugnãtia cũ oppoſitũ ꝑdicat̃ de oppoſito, q̃ qñ ꝑdicat̃ creatura de Xp̃o; ſed hęc eſt vera, Xp̃s eſt impaſſibilis, eſt ĩmortalis, ẽ mortuus: ergo &c.

Epiſto. 57. To. 2.

SED CONTRA. Ro. 8. Vanitati ſubiecta eſt oïs creatura; ſed Xp̃s cũ ſit deus, nõ eſt vanitati ſubiectus: ergo, &c. ITEM. Intellectus huius noïs creatura, eſt ẽe de nihilo; ſed hoc repugnat Xp̃o, cum fuerit ab æterno; ergo nõ eſt concedẽdum Xp̃m eſſe creatum. ITEM. Oẽ creatũ incipit eſſe: ſed Xp̃s fuit ab æterno; qm̃ ipſe eduxit filios Iſrael de Aegypto; ergo &c. ITEM. Chriſtus ſi eſt creatura, aut hoc eſt rõne naturæ, aut rõne pſonæ. Rõne naturę nõ, qa natura nõ ꝑdicat̃ de Chriſto. Ratione perſonæ non; qa pſona Chriſti nõ eſt crea-

ta,ſed patri coęterna; ergo nullo modo uerum eſt, quod Chriſtus ſit creatura.

RESOLVTIO.

Quia non parum ſcandali parit, peperítq; quonda hic ſermo: à Theologis orthodoxi non niſi ſub conditione (inquantum.ſ.homo) admittendus eſt.

REPON. Dicendum, ꝙ prædictus ſermo à doctoribus theologiæ cõmaniter non recipit, Chriſtus, ſiue filius Dei eſt creatura. Adhærent.n. uerbis Magiſtri in litera. Rõ autẽ quare non recipitur eſt: quia talis ſermo eſt ꝓpinquus errori. Errori aũt appropinquat, & quia malè aliqñ intellectus eſt ab hæreticis Arrianis, & ẽt quia de ſe malè eſt intelligibilis. Arrius nanq; dixit filium Dei eſſe creaturam, & qm̃ Chriſtus nominat perſonam filij dei, qui dicit Chriſtũ eſſe creaturam, nõ determinans, ſecundum quam naturam intelligat; uidet̃ idem dicere quod Arrius impie ſenſit. Eſt ẽt male intelligibilis de ſe ꝓp repugnantiam intellectuum. Creatura.n. quãtũ eſt de ratione ſui noĩs, dicit reſpectum ad creatorẽ: dicit ẽt aliqd, qđ habet eſſe poſt non eſſe: dicit etiam quod hẽt eſſe aliunde ꝑ uoluntatem procedens: ergo in tali locutione intellectus prædicati repugnare uidet̃ ĩtellectui ipſius ſubiecti ſecũdum triplicem diſſonantiam. Et propterea prædictus ſermo eſt male ĩtelligibilis: & fuit male intellectus: & ꝑ hoc eſt errori propinquus. Et qm̃ ſermo theologicus debet eſſe catholicus, & uſitatus, ab intellectu nõ diſſonus, & rei de qua loquimur, cõſonus: propterea prædictus ſermo non recipitur, niſi determinetur: unde rationes concedendę ſunt, q̃ oſtendunt prædictũ ſermonem non eſſe admittendum.

AD ILLVD ergo, qđ primò obĩ ĩ cõtrarium de ſanctorũ auctoritatibus. Dicendum, ꝙ ſancti aliqñ multum expreſsè loquuntur amplius, quàm admittat cõis vſus ob aliquid exprimendũ; & tales ſermones non oportet extendi, ſed potius magis ſunt exponendi: Et ſic eſt in prædicto ſermone, cũ dicunt Xp̃m eſſe creaturam: hoc aũt dicunt ſecundum humanam naturam, & uere loquuntur; non tñ oportet ſermonem iſtum trahi ad cõem uſum. AD ILLVD, qđ obiitur de uerbis Apoſtoli, quo dicitur, Factum de mulere. Dicendũ, ꝙ ipſa determinatio de muliere, & alia determinatio, qua dicit ad Rom. 1. Qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem, trahũt hoc uocabulum (factus) ad ſtandum, ſiue ponendum rem ſuã circa naturam aſſumptã: & ideo non ſequit̃ ꝓp hoc ꝙ tales locutiones ſint ſine determinatione concedẽdæ. AD ILLVD, quod obĩ, ꝙ hæc conceditur ſine determinatione, Chriſtus eſt creator. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: qm̃ Chriſtus nominat perſonam uerbi, quæ eſt increata, & increatæ naturæ per eſſentiam, & naturã propriã. Ideo nõ ita cõueniẽter attribuit̃ ei uocabulũ creaturę, ſicut creatoris: qa nõ eſt talis intellectuũ diſſonãtia. Præterea: ille ſermo non ita approximat ueneno erroris, ſicut ſermo propoſitus: & ita patet qđ nõ eſt reſpuẽdus. AD ILLVD, qđ opponitur, ꝙ de quocunq; prædicatur inferius, & ſuperius. Dicendum, ꝙ uerum eſt, quãtum eſt de uirtute illationis. Vnde ſi hęc eſt ue-

uera, Petrus eſt homo, abſque dubio uerum eſt, Petrus eſt animal. Sic etiam concedi poteſt, ꝙ ſi uere eſt homo, ꝙ uere eſt creatura: non tñ oportet ꝙ ſi aliqua locutione utendũ eſt cum inferiori, ꝙ utendum ſit ea cum ſuperiori propter diuerſos modos ſignificandi, in quorum uno intellectus inuenit conſonãtiam, in alio repugnãtiam. Et quoniã prædictam locutioné magis reſpuunt Doctores, propter hoc ꝙ põt eſſe uia in falſitaté, uel erroré propter malum modũ intelligendi, quã ꝙ ipſa de ſe ſit falſa, uel erronea: ideo patet ratio. Et per hoc patet reſponſio ad ſequentem obiectioné. Quãuis. n. iſta admittatur, & concedatur, Chriſtus eſt homo creatus; nõ tñ ſimpliciter cõcedendum eſt ꝙ ſit creatus, ne intelligatur ei tale prædicatum ſimpliciter attribui, & totaliter, hoc eſt rõne utriuſq; naturę. Ad illud, quod obr̃, ꝙ eſt cõceptus ratione carnis, & ita ſimiliter creatus rõne animæ. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia & ſi cóceptꝰ dicat exitum rei ĩ eſſe: non tamen ita repugnat perſonæ Chriſti intellectus illius uocabuli, ſicut intellectus uerbi creandi. Et ratio huius eſt: quia conceptio aliquid præſupponit, & naturæ determinationé concernit: nec dr̃ reſpectu Dei, ſed reſpectu mulieris, ſiue matris: dicit. n. exitum naturalé: ſed nõ ſic creatio, uel creatura. Nam creatio dicit actũ, qui poteſt in totã rei ſubſtantiã: unde quod creatur, ſimpliciter incipit eſſe. Nullã ét determinatam naturã concernit. Dicit etiã reſpectu ipſius creantis, & exitum uoluntarium importat: hinc eſt ꝙ multomagis repugnat perſonæ Chriſti uocabulum creandi, quàm concipiendi. Quod ſi obijcias, ꝙ nõ magis repugnat, quàm ſi dicatur, immortalis eſt mortalis. Dicẽdum, ꝙ & ſi non magis repugnet quantum ad exteriorem rationem: tamen magis repugnat repugnantia ducente in errorem. Cum eñ dicitur immortalis, & mortalis; quia mortalis præſupponit creaturam uiuentem, & ratione illius prædicatur, ideo ita nõ repugnat. Et præterea iſte ſermo prolatus, oſtendit ſe non debere intelligi niſi per unionem. Sed cum dicit, Chriſtus eſt creatura, nec præſupponit: nec ſermo uidetur intelligi per unionem: immo uidet̃ prædicatum dicere totum eſſe ſubiecti: & ꝓpter naturam talis actus, qui conſueuit eſſe in totum. Et ſic patet ꝙ non eſt ſimile, & ꝙ ualdè rationabiliter Magiſter dicit prædictum ſermonem non eſſe trahẽdum ad uſum: quamuis non poſſit cõuinci faciliter ipſum ſimpliciter, & abſolutè eſſe falſum. Difficiliores enim, & efficaciores sũt rationes ad oppoſitum.

Quaestio II.

An enunciare poſſimus de Chriſto; Iſte homo incepit eſſe?

Vtrum hæc ſit concedenda, Iſte homo incepit eſſe, Chriſto demonſtrato. Et quòd ſic uidetur. Auguſt. ſuper Ioan. Antequã mundus fieret, nec nos eramus, nec mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. Si ergo non erat ante mundi conſtitutionem: ergo incepit eſſe. Item. Naſci, & generari eſt mutari ſecundum ſubſtantiam, & produci de non eſſe in eſſe: ſed idem eſt omnino produci in eſſe poſt non eſſe,

& incipere eſſe. Cum ergo hæc ſit vera, Iſte homo naſcitur: & hęc, Iſte homo in eſſe producitur: hæc etiam erit uera, Iſte homo incepit eſſe. ITEM. Ante mundi conſtitutionem hæc eſt uera, Nullus homo eſt: & hæc eſt falſa, Aliquis homo eſt: ergo & hæc falſa, Iſte homo eſt, demonſtrato Chriſto: & hæc modo eſt uera: ergo prędicatum modo conuenit ſubiecto, & prius non conueniebat: ergo incipit conuenire: ergo hæc eſt uera, Iſte homo incepit eſſe. ITEM. Bene ſequitur, Iſte homo eſt; ergo iſte eſt homo, pro eo quòd in propoſitione, in qua clauditur implicatio, licet ipſam implicationem inferre. Sequitur enim, Homo albus currit: ergo homo eſt albus: ergo ſequitur, Iſte homo eſt, uel fuit ab ęterno: ergo iſte fuit ab ęterno homo: ſed hęc eſt falſa, Iſte (demonſtrato Chriſto) ab æterno fuit homo: ergo, & hæc, Iſte homo eſt, uel fuit ab æterno: & modo eſt uera: reſtat ergo ꝙ icepit eſſe uera: ergo hæc eſt uera, Iſte hō incepit eſſe.

SED CONTRA. Ioan. 8. Antequam Abraam fieret ego ſum, pari ratione & antequam cœlum fieret: ergo ſi idem demonſtratur ꝑ hoc pronomen ego, & per hoc ꝓnomen iſte, uidetur ꝙ hæc ſit uera, Iſte homo fuit ante mundi conſtitutionem: ergo hæc eſt falſa, Ille homo incepit eſſe. ITEM. Magiſter concedit hanc. Iſte puer creauit ſtellas: ſed cui uere attribuitur creare ſtellas, uere attribuit ſemper eſſe: ergo iſte puer ſemꝑ fuit: ergo eſt falſa, Iſte puer incepit eſſe. Conſimiliter hæc negatur à Magiſtro, Iſte hō ſiue Chriſtus eſt creatura: ſed hoc non eſt ob aliud, niſi quia per nomē creaturæ importatur exitus de non eſſe in eſſe; ergo pari ratione uel multo fortiori hæc eſt falſa, Iſte homo incepit eſſe. ITEM. Propriũ eſt pronominis pro proprio nomine poni, & certā deſignare perſonam; ergo cum dicitur. Iſte homo, hoc pronomē iſte demōſtrat perſonam. Sed perſona Chriſti ſemper fuit, & nunquam incepit eſſe; ergo hæc eſt falſa, Ille homo incepit eſſe. Si tu dicas quòd perſona ibi large accipitur. Adhuc obijcitur, quòd quicquid demonſtrat, demonſtrat ſiue ſuppoſitũ, ſiue perſonam proprie, ergo uidetur, ꝙ adhuc falſa eſt locutio; quia expoſitio huius uerbi, incipit, eſt hæc. Hoc incipit eſſe: ergo hoc modo eſt; ſed prius non fuit. Si ergo eſt uera, Iſte homo incepit eſſe; hæc eſt uera, Iſte homo modo eſt, prius non fuit. Sed quocunque modo accipiatur, falſa eſt hæc locutio, Iſte homo prius non fuit. Si enim pro perſona eius oppoſita eſt uera, Iſte homo priùs fuit: ſimiliter ſi pro ſuppoſito uera eſt, Iſte homo prius fuit, ꝓpter communicationem idiomatũ; ſed non licet negare de aliquo, quod uere affirmatur ſiue per proprietatem naturæ, ſiue per unionem. Hæc enim ſimpliciter eſt falſa, Homo non eſt deus; quia eius oppoſita eſt uera per unionem. Cū ergo omni modo iſta ſit uera, Iſte homo ſemper fuit; hæc omni modo, eſt falſa, Iſte homo incepit eſſe. ITEM. Sicut ſupra habitũ fuit ille terminus Homo, dictus de Chriſto, quo iam modo habet naturam termini accidentalis; quia in termino accidentali ſuppoſitũ præexiſtere poteſt formæ; & ſic *Diſt. 6. art. 1.*

in

in propoſito eſt reperire; ſed regula datur, quòd terminus accidẽ talis ſupponens uerbo de præterito, poteſt ſupponere pro pręſentibus, uel pro præteritis, ita q; indifferenter poteſt reddere locutionem ueram pro his, uel illis. Nec propter hoc dicitur locutio multiplex: quia non comparatur ad illa tanquam ad ſignificata, ſed tanquam ad ſuppoſita; ſed talis locutio dicitur habere plures cauſas ueritatis tantummodo. Cum ergo dicitur, Iſte homo fuit, ſenſus eſt. Iſte, q eſt homo, fuit; uel iſte qui fuit, homo fuit; ſed hæc ſimpliciter eſt uera, Iſte qui eſt homo, ab ęterno fuit; ergo & hęc, Iſte homo ab æterno fuit; ergo hæc eſt falſa ſimpliciter, Iſte homo incepit eſſe, & nullatenus diſtinguenda.

RESOLVTIO.

Pronomen, Iſte; ſi dicat, & oſtendat ſingulare hominis, vera eſt propoſita enunciatio. Si autem aut verbum, aut perſonam præſeferat, falſa.

RESPON. Ad intelligentiam huius locutionis cõſideranda eſt reſponſio Magiſtri, Magiſter enim reſpondet dicens: quòd ad hanc locutionem non eſt ferenda reſponſio ſine diſtinctione; ipſe tamen non diſtinguit, ſed determinat quòd incepit eſſe quãtum ad naturam, licet non quantum ad perſonam. Incepit eſſe ſecundum naturam humanam: ſed non incepit eſſe inquantum uerbum Sed certe iſte modus diſtinguendi nõ ſufficit opponenti importuno; quæret enim rationem multiplicitatis, & quẽ ſenſum faciat prædicta locutio quantum eſt de ui uerborum; & hoc non poteſt haberi ex uerbis Magiſtri ad liquidum. Et propterea tentandũ eſt diſtinguere, ſi quo modo poſſumus aptare pręd1ctę locutioni cõuenientem diſtinguẽdi modum. Videtur autem prædicta locutio poſſe diſtingui, ex eo quod uerbum incipiendi poteſt notare inceptionem reſpectu ueritatis totius dicti; uel poteſt importare inceptionem rei prædicatę reſpectu ſubiecti. Si primo modo tunc eſt ſenſus. Iſte homo incępit eſſe, hoc é, locutio iſta ſcilicet, iſte homo eſt, icepit eſſe uera; & hoc abſq; dubio uerum eſt. Si autem dicat inceptionem eſſe reſpectu eius, quòd demonſtrat̃ per hoc pronomen iſte, cum illud habeat eſſe ęternum, uel per propriã naturam, uel idiomatum communicationem, uidetur tunc locutio falſa. Sed hic modus diſtinguendi calumniabilis eſt: tum quia nõ uidetur quod uerbum incipiendi habeat ferri ſuper totum, cum nihil ſit quod reddat ſibi ſuppoſitũ: tũ etiam quia non eſt qõ, utrũ oratio illa incipiat eſſe uera; ſed eſt quæſtio, utrum res importata per hoc quod dicitur, Ille homo incepit eſſe; & ſic modus iſte diſtinguendi non uidetur in ſe ualere, nec ẽt quæſtionẽ terminare. Et ꝓpterea põt eſſe alius modus dicẽdi, & hoc ſemper ſuppoſito, quod (incipit) dicat inceptionem rei attributæ, ſiue actus in prædicato reſpectu ſubiecti. Sed hoc poteſt eſſe dupliciter, uel qa poteſt notare inceptionem reſpectu rei importatæ per ꝓnomen ſecundũ ſe: uel ſub rõne implicationis. Implicatur enim forma humanitatis cum dicitur, iſte hõ. i. iſte qui eſt hõ. Et ſi dicat inceptionem re-

ſpectu ſubiecti, ſiue perſonæ importatæ ꝑ pronomē falſus eſt ſermo: quia perſona illa non hēt eſſe poſt non eſſe. Si uerò reſpectu implicationis, uera eſt locutio: eſt enim ſenſus, ꝙ iſte incepit eſſe, nō q͂a iſte, ſed quia hō, ſiue ſcd̄m naturā humanā. Et pōt poni exēplum. Si ſcutū prius fuerit, & poſt modū dealbetur, hæc eſt duplex Scutum album incepit eſſe iuxta prædictum modum diſtinguendi. Sed adhuc iſte modus diſtinguendi non minus eſt calumniabilis, q̃ pręcedens: ꝓ eo ꝙ hæc locutio, ſcutum albū incepit eſſe, hēt exponi ꝑ has duas, Scutum albū eſt, & hæc nō eſt duplex: & aliā quæ eſt, ſcutum album prius nō fuit: & hæc eſt falſa: quia eius oppoſita eſt uera, Scutum album fuit. Albū. n. cum ſit terminus accidentalis pōt ſupponere ꝓ præſentibus & præteritis per indifferentiam, non ꝑ multiplicitatē. Præterea ſi dicatur, hō albus incipit currere, incipit, non ponit quātū eſt de ui uocabuli inceptionē circa albedinē, ſed circa curſum. Et iō adhuc iſte modus diſtinguēdi eſt calumniabilis non modicum. Eſt adhuc tertius modus diſtinguēdi, ꝙ hoc ꝓnomen (ille) pōt demonſtrare ꝑſonam uerbi, uel ſingulare hōis. Et ſi demonſtret ſingulare hōis, ſic oportet cōcedere hāc, iſte homo incepit eſſe; & hanc, Iſte homo eſt ab æterno, ſicut conceditᷣ, ꝙ iſte homo eſt mortuus, & immortalis: ſed unum dicitᷣ ꝑ cōicationem idiomatum, alterum vero per ꝓprietatem naturæ. Si enim cum Chriſtus naſcitur, aliquis homo mutatur de non eſſe i eſſe; neceſſe eſt ꝙ aliquis homo incipiat eſſe: ſed non eſt uerum pro alio homine, quàm ꝓ iſto homine: ille ergo homo incipit eſſe per proprietatem naturæ; ſed tñ ab æterno dicitur eſſe: quia eſt Deus, ꝙ eſt ab æterno. Si ergo iſte homo demōſtret ſingulare hominis, abſque dubio uera eſt prædicta locutio. Si autem demonſtret perſonam uerbi, falſa eſt: falſa inquam quantum ad proprietatē naturæ: quia perſona uerbi de ſui natura eſt æterna. Quantum ēt ad cōicationem idiomatum non admittitur: quia tale idioma non cōicatur, propter hoc ꝙ claudit repugnātiam intellectuum. Et hic modus diſtinguendi rationabilis eſt, & minus calumniabilis q̃ p̄dicti; & plus facit ad propoſitum, & magis conſonat uerbis Magiſtri, qui dat ſenſum prædictæ diſtinctionis: quamuis uerba non ponat, ne deſereret modum theologicum. Moderniores uerò oportet magis explicare propter importunitatē quærentium. Determinat. n. Magiſter ꝙ iſte homo incepit eſſe ſecundum ꝙ homo; non autem ſecundum ꝙ uerbum. Quid aūt eſt aliud dicere, niſi ꝙ per illud pronomē poteſt demonſtrari ſingulare hominis, uel perſona filij Dei? Secundum hanc ergo diſtinctionem non omnino concedenda eſt p̄dicta locutio, nec omnino negāda. Concedi enim poteſt ſecundum unum ſenſum, & negari ſecundum alium. Et iō rōnes, quæ probant prædictam locutionē in aliquo ſenſu eſſe ueram, & aliæ quæ probāt in aliquo ſenſu eſſe falſam, ꝑtranſiri poſſunt, q͂a per iſtam diſtinctionem ſoluuntᷣ; ſecundum enim diuerſa media utraq; uerum concludunt: ſicut ſunt duæ primæ rationes ad primam

Hoc infringit Sco. diſ. hac. q. 1 ibi. Contra non plus cōſētit S. Th. 3. p. q. 16. arti. 8. & 9.

mã partẽ, & primæ duæ ad partẽ ſecundam. Ad illas uerò quæ oſtẽdunt locutionem eſſe ueram ſimpliciter, uel falſam ſimpliciter; reſpondendum eſt.

AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ ante mundi conſtitutionem hæc eſt uera, Nullus homo eſt. Dicẽdum, ꝙ uera eſt: ſed tamen non oportet, ꝙ illa non ſit uera. Nullus homo fuit: Et ratio huius eſt ꝓpter uariationem ſuppoſitionis termini. Nam (ſicut tactum eſt) iſte terminus, (homo) in Chriſto hẽt modum ſupponendi termini accidentalis: ſed illud argumentũ non ualet: hæc fuit falſa, Album diſgregat: ergo hæc ẽ falſa, Albũ diſgregauit: uariatur enim modus ſupponendi ipſius termini. In prima enim habebat unicam ſuppoſitionem, in ſecunda duplicẽ. Vnde q̃uis iſta ſit falſa, Iſte homo eſt ante mundi conſtitutionem; hæc tamen eſt uera, Iſte homo fuit ante mundi conſtitutionem: quia ſenſus poteſt eſſe talis. Iſte qui nunc eſt homo, ante mundi conſtitutionem fuit: ideo non ualet rõ illa.

AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ implicatio ſequitur ad propoſitionẽ, in qua implicatur. Dicẽdum, ꝙ uerum eſt ſecundum eam differentiam temporis, ſcd̃m quam implicatur. Vnde bene ſequitur, Si hõ albus currit, homo eſt albus. Sed hęc, cum implicatio eſt reſpectu uerbi de præterito, tunc habet duplicem ſuppoſitionẽ: quia ſupponit pro præſentibus & pro præteritis. Et ideo non ſequitur, Iſte homo ab æterno fuit: ergo ab ęterno fuit homo: ſicut non ſequitur, Hoc album fuit: ergo hoc fuit album: quia regula eſt ꝙ terminus apponens uerbo reſtringitur ſecũdum conſignificatum uerbi, cuiuſcunq; temporis uerbo apponat: non aũt ſic eſt de termino ex parte ſubiecti. Et prętera rõ illa peccat ex mutatione ſuppoſitionis.

AD DVAS autẽ rõnes in oppoſitũ non oportet reſpondere: quia ꝓcedũt ſecundum alium ſenſum. ſ. prout (ille) demõſtrat perſonam. Præterea non concludunt ꝙ prædicta locutio ſit falſa: quia poſsũt hæc ſimul ſtare, ꝙ ſemper fuerit, & ꝙ inceperit eſſe, ſecundum diuerſas naturas. AD ILLVD, quod obijcitur tertio, quod pronomen demonſtrat pſonam. Dicendum, ꝙ perſona accipitur largè ꝓ omni quod reddit determinatũ ſuppoſitum uerbo; poteſt enim dici, Hæc albedo; & ſic poteſt bene demonſtrare ſingulare ſuppoſitum hominis, id eſt athomum naturæ humanæ, quod aſſumptũ eſt à uerbo, uel ipſam hypoſtaſim; facta demõſtratione non ad ſenſum, ſed ad intellectũ. Et ſi obijciatᷣ qđ in utroq; ſenſu eſt falſa, qa hæc in utroq; ſenſu eſt uera, Ille hõ ſemper fuit. Dicendum, ꝙ in talibus plus tollit negatio, q̃ ponat affirmatio oppoſita. Hæc. n. ſimul ſtãt . ſ. Chriſtum eſſe mortalem, & immortalem. Sed illæ duę locutiones nõ ſimul ſtãt, chriſtus eſt mortalis, Chriſtus nõ eſt mortalis: qa negatio magis negat, & remouet ſignificationem eius qđ eſt mortale, q̃ immortale ſibi ꝯppoſitũ. Per hunc ẽt modum intelligendum, ꝙ amplius negatur in hac, Iſte homo non fuit, q̃ in hac, Iſte homo incepit eſſe, quæ ẽ affirmatiua, licet claudat negationem. Hæc enĩ ſimul poſſunt eſſe ueræ, Iſte homo eſt æternus, & iſte homo incepit eſſe; ſed iſtæ duæ nunquam, iſtę

iſte homo eſt æternus, iſte homo non eſt æternus, ea ratione qua dictum eſt: & ideo non poteſt cõcludi q̄ locutio prædicta ſit falſa ſimpliciter. AD ILLVD, quod obijcitur q̄ homo in Chriſto habet modũ ſupponẽdi termini accidẽtalis. Dicendum, q̄ hoc põt concedi in comparatione ad perſonã Chriſti, quæ eſt ſuppoſitum humanitatis in infinitum præcedẽs formam humanitatis. Sed in comparatione ad ſingulare hominis, ueritatẽ non habet. Vnde quãdo iſte homo demonſtrat ſingulare hominis, neceſſario ad idẽ tẽpus refertur ſuppoſitum importatum per pronomen, & forma importata per nomẽ. Et ideo hæc eſt falſa, Ille homo fuit ab æterno, niſi intelligatur per idiomatũ cõmunicationẽ. Nam per proprietatem naturæ uerũ eſt dicere, q̄ ille homo exiuit de non eſſe in eſſe per generationem. Et ſic patet reſpõſio ad totum. Huius ergo reſponſionis tota ſumma in tribus conſiſtit: ut intelligatur qualiter pronomen demonſtrare poteſt dupliciter, ſcilicet vel perſonã uerbi, uel ſingulare hominis. Intelligatur nihilominus quomodo differentem ſupponendi modum habet terminus accidentalis, & ſubſtantialis reſpectu uerbi de præterito quãuis ex parte prædicati nõ ſit differẽtia. Intelligatur etiã q̄ poſsibile eſt duo oppoſita affirmari de eodẽ in Chriſto, ita quòd unũ dicitur per unionẽ, alterum per proprietatem naturæ, ſiue de Deo, ſiue de homine: neutrum tamen iſtorum uere poteſt negari: plus enim tollit negatio, quam ponat affirmatio, ſicut dicitur alibi, & faciliter poſſet oſtendi.

QVAESTIO III.

An hæc concedenda ſit, Homo incepit eſſe Deus.

VTRVM hæc ſit concedenda. Homo incepit eſſe Deus. Et q̄ ſic, uidetur. Iſta eſt uera. Petrus incepit eſſe homo: ergo à ſimplici conuerſa, Homo incepit eſſe Deus. ITEM. Hæc eſt uera. Deus incepit eſſe hõ propter unionẽ, ſed unio eſt, & reciproca & mutua: quia ſicut hõ unitur Deo, & Deus homini: ergo ſi unio reciprocatur, & inceptio, quæ ſuper unionẽ fundatur: ergo ſicut hæc eſt uera, Deus incepit eſſe homo, ita & hæc, Hõ incepit eſſe Deus. ITEM. Simus in inſtanti, in quo filius Dei incarnatus eſt, hęc eſt uera: Homo eſt deus, & ante hoc hõ nõ fuit Deus: ergo hõ incepit eſſe Deus: præmiſſæ ſunt uerę: ergo concluſio, quoniam præmiſſæ exponunt concluſionem. ITEM. Antequã homo eſſet, nec homo erat homo, nec aliud: ſed homo incepit eſſe homo, & homo non potuit ante eſſe Deus quàm eſſet homo: ergo ſi homo incepit eſſe homo, homo incepit eſſe Deus.

SED CONTRA. Hæc eſt uera, Iſte homo fuit ab æterno Deus, & ad iſtum hominem ſequitur homo: ergo homo fuit Deus ab æterno: ergo hæc eſt falſa, Homo incepit eſſe Deus. ITEM. Si homo incepit eſſe Deus: aut ergo iſte, aut ille: & ſic de alijs: ſed non eſt dare niſi de iſto, & iſte hõ ſemper fuit deus: ergo nõ cepit eſſe deus: ergo hæc eſt falſa, Homo incepit eſſe Deus. ITEM. Cõicatio eſt in idiomatibus: ergo ſi hõ incepit eẽ Deus. vr̄ q̄ hæc ſit cõcedẽda, Dei filius incepit eſſe Deus: ſed hæc ẽ falſa ſimpliciter: ergo & prima.

ITEM.

Item. Eſto ꝙ filius Dei deponeret hoīem, quē aſſumpſit per impoſſibile, tunc quæro de hac, Iſte homo deſinit eſſe Deus: hæc eſt falſa: ergo pari rōne & hæc eſt falſa, Homo incepit eſſe Deus, cum aſſumpſit. Probatio minoris: nūc eſt unio: ergo cōmunicatio eſt in idiomatibus; ergo ſi filius Dei ſēper erit filius Dei, & hō ſemper erit Deus, ſequitur neceſſario ꝙ hæc ſit uera, Iſte homo erit ſemper Deus; & hæc ſimiliter, Filius Dei ſemper erit hō; ergo & hæc eſt falſa, Homo deſinit eſſe Deus; & hæc, Deus deſinit eſſe homo; pari ratione & hæ ſunt falſæ, Iſte homo incepit eſſe Deus, & Deus incepit eſſe homo.

Resolutio.

Rectè exponatur; & admittatur.

Respon. Dicendum, ꝙ abſq; dubio hæc conceditur. Deus incepit eſſe homo: ſed de hac, Homo incepit eſſe Deus, dubiū eſt utrū ſimpliciter ſit concedenda. Quidā .n. noluerunt eam diſtinguere, ex eo ꝙ hoc uerbum, incepit, pōt attribui huic termino, homo, ratione ſuppoſiti, uel ratione formæ. Si attribuatur ratione formæ, tunc iſte terminus (homo) habet ſuppoſitionē ſimplicē, & tunc eſt ſenſus, ꝙ Deus incepit prædicari de homine: quia modò prædicaẗ, & prius nō prædicabatur, & ſic locutio habet ueritatē. Si uero reſpiciat ipſam rōne ſuppoſiti, ſic dixerunt ꝙ hæc eſt falſa locutio, quia ſuppoſito ſemper conuenit eſſe Deū. Huius aūt ſimile aſſignant, ſicut ſi dicatur, Albū incepit eſſe ſcutū, eo ꝙ ſcutū primum fuit, & poſt dealbetur. Si enim inceptio attribuatur huic termino album, ratione formæ, uera eſt locutio. ſi rōne ſuppoſiti, falſa eſt. Quia quod eſt albū, prius fuit ſcutū. Si aūt quæratur ratio huius multiplicitatis, dicūt eā ex hoc prouenire: quia uerbū incipiēdi claudit in ſe negationē, & illa pōt intelligi præcedere terminū: & ſic facit ipſum habere ſimplicem ſuppoſitionē, uel ſequi: & ſic reſpicit ipſum gratia ſuppoſiti. Vnde quāuis reſpectu aliquorū actuū, uel uerborū terminus ſubiectus determinare habeat ſuppoſitionē ſimplicē, aut perſonalē: tn̄ reſpectu huius uerbi (incepit) utroq; modo pōt ſupponere: & hoc non ponit multiplicitatē in ſupponente, ſed in tota locutione ex uaria negationis cōparatione. Hæc aūt diſtinctio ſatis eſt rationabilis, ſi ſane intelligaẗ ſimplex ſuppoſitio, ut dicaẗ terminus habere ſimplicē ſuppoſitionē, ſub quo nō licet deſcēdere, ſicut cū dicitur, Solus homo currit: uel ſimplicē ſuppoſitionē habere, qn̄ prædicatum, uel aliquid in prædicato reſpicit ipſum gratia formæ. Licet aūt non ſit prędicta diſtinctio reprobāda: tamen non diſſoluit plene ambiguitatē locutionis ꝓpoſitæ; quoniā ſi reſpicit ipſum ratione ſuppoſiti, adhuc habet locutio ueritatē. Si enim hæc eſt uera, Iſte homo incepit eſſe, in aliquo ſenſu, ut prius probatū eſt, abſq; dubio uerū eſt, ꝙ incepit eſſe Deus. Et ꝑꝑ hoc intelligēdū, ꝙ adhuc prędicta locutio habet ueritatē, ſecūdum ꝙ uerbum incipiendi reſpicit tantum ſubiectum gratia ſuppoſiti. Vnde attendendum, ꝙ ille terminus (homo) reſpectu Chriſti partim habet naturam termini accidentalis, partim naturam termini ſubſtātialis. Naturā (inquā) termini

termini accidentalis reſpectu pſonę, quæ præexiſtit. Naturã termini ſubſtãtialis reſpectu ſingularis hoĩs, q̃ ſimul cũ ipſo incepit, per quod ille terminus (hõ) hẽt ſupponere pro ſingulari hominis per ſe, pro pſona uerbi nõ: non niſi igitur gratia unionis. Et qm̃ pro ſuppoſito ſingularis hominis, qđ quidem eſt Ieſus, hẽt ueritatem locutio, quamuis non habeat pro ſuppoſito qđ eſt perſona Chriſti: & hinc eſt q̃ prædicta locutio recipi poteſt tãquam ſimpliciter uera. Et concedendæ ſunt rationes ad hoc.

Ad illvd, quod obiicitur, q̃ hæc eſt uera, Ille hõ ab æterno fuit Deus. Dicendum, q̃ ſi (iſte) demonſtret pſonam, uera eſt: & in illo ſenſu falſa eſt, Iſte hõ incepit eſſe Deus. Si uero ſuppoſitum hoĩs reſpiciat, adhuc poteſt eſſe uera per unionem, ſiue idiomatum cõicationem: ſed tamẽ ex hoc non ſequitur q̃ illa ſit falſa, Iſte homo incepit eſſe Deus per proprietatẽ ſuæ naturę. Cõuenit enim (ſicut prius dictũ fuit) hunc hoĩem dicere mortalem, & immortalẽ ſine cõtradictione. Et p hoc patet ſequẽs obiectũ: q̃a ſi hõ incepit eſſe deus, aut iſte, aut ille. Dici põt, q̃ iſte: ſed (iſte) ibi non demonſtrat pſonam, ſed ſingulare hoĩs, ſicut prius dictum fuit. Vnde non eſt ſimile ſi dicatur. Albũ incipit eſſe ſcutũ: q̃a albũ non hẽt niſi naturam termini accidentalis: nec hẽt ſuppoſitũ, pro quo poſſet reddere locutionem uerã niſi ipſum ſcutũ: non ſic aũt eſt in hoĩe reſpectu Chriſti. Ad illvd, qđ obiicitur de cõicatione idiomatum. Dicendum, q̃ in idiomatum cõicatione hęc regula eſt attendenda: quia oĩa cõicantur, his dumtaxat exceptis, q̃ exprimunt ipſam unionem, uel quæ claudũt intellectuum repugnantiam, ratione cuius errori appropinquãt. Ratio autem huius eſt: quia communicatio idiomatum fundatur ſuper ipſam unionem, & ordinatur ad fidei catholicæ expreſſionem: & ideo non communicantur illa, quæ important unionem. Vnde quamuis hæc ſit uera, Filius Dei eſt incarnatus: hæc tamen eſt falſa, Homo eſt incarnatus. Similiter intelligendum eſt de his, quæ repugnantiam intellectuum important, ſicut ſunt eſſe creaturam, & eſſe prædeſtinatum, & ſimilia. Et quoniam cum dicitur, Homo incepit eſſe Deus, importatur unio: ideo talis idiomatis non eſt communicatio.

Q° 2. huius art.

Ad illvd. quod quæritur, ſi per impoſſibile dimitteretur homo a Deo, utrum hæc eſſet uera, Homo deſinit eſſe Deus. Dicendum, q̃ ſic: nec ualet, Homo ſemper erit Deus: ergo non deſinit eſſe Deus. Sicut enim prius tactum fuit, iſtę duæ ſimul ſunt uerę, Homo deſinit eſſe Deus, & homo ſemper erit Deus: quia per idiomatum communicationẽ hæc eſt uera, Homo ſemper erit Deus: & tandiu erit uera, quandiu durabit unio. Si verò cras ſoluatur unio: tunc nec per idiomatum communicationem, nec alio modo eſt uerum dicere, q̃ homo ſit Deus. Et ſi tu obiicias, quòd deſinere implicat non eſſe: & iſte non poſſunt concedi ſimul de Chriſto, erit, & non erit. Dicendum, quòd (ſicut dictum fuit) plus negat negatio explicita, q̃ implicita: pp hoc illa cõceditur tamq̃ uera, Iſte homo

eſt

eſt immortalis, demõſtrato Chriſto in ſtatu paſſibilitatis: quãuis non concedatur, Iſte homo non eſt mortalis. Et ſic patent ea, quæ in hac parte quæruntur, & qualiter idiomata communicantur.

DISTINCTIO DVODECIMA.

Si Deus alium hominem, vel aliunde aſſumere potuit quàm de genere Adæ.

SOlet etiam quæri, vtrũ alium hominem, vel aliunde quàm de genere illius Adã Deus aſſumere potuerit. Ad quod ſanè dici poteſt, ipſum & aliam animã, & aliã carnẽ potuiſſe aſſumere: quia gratia tantum aſſumpta eſt anima illa & caro a verbo Dei. Vt enim ait Aug. In rebus per tempus ortis illa ſumma gratia eſt, quod homo in vnitate perſonæ coniunctus eſt Deo: potuit ergo Deus aliam animam, & aliam carnem aſſumere: & carnem vtique aliunde quàm de genere Adam. Vnde Aug. in lib. 13. de Trin. Potuit itaque Deus hominem aliunde ſuſcipere, in quo eſſet mediator Dei, & hominum, non de genere illius Adam, qui peccato ſuo obligauit genus humanum, ſicut ipſum quem primo creauit, nõ de genere alicuius creauit. Poterat ergo, vel ſic, vel alio quo vellet modo creare vnum alium, de quo vinceretur victor prioris. Sed melius iudicauit & de ipſo, quod victum fuerat, genere aſſumere hominem, per quem hominis vinceret inimicum. Et tamen ex virgine, cuius conceptum ſpiritus non caro, fides non libido præuenit, nec interfuit carnis concupiſcentia, qua cęteri concipiuntur, qui originale trahunt peccatum: ſed credendo, non concumbendo facta eſt fœcundata virginitas. Ex his apertè oſtenditur, & alium & aliunde hominem Deum aſſumere potuiſſe.

Libr. 3. de Tri. 13. cap. 10. in medio. Cap. 18 in prin. Mat. 1. Luc. 1.

Si homo ille potuit peccare, vel non eſſe Deus.

Ideo non immeritò quæritur, Vtrum homo ille potuerit peccare, vel non eſſe Deus. Si enim potuit peccare, & potuit damnari. Si potuit damnari, potuit non eſſe Deus, ergo ſi potuit peccare, potuit non eſſe Deus: quia eſſe Deum, &

poſſe velle iniquitatem, ſimul eſſe nequeũt. Hic diſtinctionẽ
Pſal. 5 *opus eſt, vtrũ de perſona, an de natura agatur. Si.n. de perſona agitur: manifeſtũ eſt quia peccare non potuit, nec Deus non eſſe potuit. Si verò de natura, diſcutiendum eſt, vtrum agatur de ea vt verbo vnita, an de ea tanquã non vnita verbo & tamẽ enti.i.an de ea ſecũdũ quod fuit vnita verbo, an de ea ſecundum quod eſſe potuit, & non vnita verbo. Nõ eſt .n. ambiguum animam illã exiſtentem vnitã verbo peccare non poſſe: & eſt ſine ambiguitate verum, eandem, ſi eſſet, non vnita verbo, poſſe peccare.*

Quorundam oppoſitio.

Quidam tamen probare conantur etiam eam vnitã verbo poſſe peccare: quia liberum arbitrium hẽt, & ita põt flecti in vtranq; partem, quod friuolum eſt, cum & angeli liberum arbitrium habeant, & tamẽ gratia à Deo ſunt confir-
De hoc 11. diſ. 2. *mati, vt peccare nequeant. Quanto magis ergo ille hõ, cui ſpũs eſt datus ſine menſura? Inducunt quoq; auctoritatẽ ad*
Ioan. 3. *probandum idem. Scriptum eſt.n. in Lib. Sapien. Qui potuit*
Eccl. 31 *tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus: facere malum, & non fecit. Sed hoc accipiendum eſt ſecundum membra, vel partim de capite, partim de membris. De capite, non eſt trãſgreſſus, & non fecit malum. De membris, potuit tranſgredi, & facere malum.*

Si potuerit aſſumere hominem in ſexu muliebri.

Solet etiam quæri, quãuis curioſè à nõnullis, Si Deus humanam naturã potuit aſſumere ſecundum muliebrem ſexũ. Quidam arbitrantur eum potuiſſe aſſumere hominẽ in fœmineo ſexu, vt aſſumpſit in virili. Sed oportunius atq; conuenientius factum eſt, vt de femina naſceretur, & virum aſſumeret: vt ita vtriuſq; ſexus liberatio oſtenderetur. Vnde
Qõ. 11. *Aug. in Lib. 83. quæſt. Hominis liberatio in vtroq; ſexu de-*
Tom. 4. *buit apparere, ergo quia virum oportebat ſuſcipere, qui ſexus honorabilior eſt, conſequens erat & fœminei ſexus liberatio. Hinc apparet, quod ille vir de fęmina natus eſt. Sapientia ergo Dei, qua dicitur vnigenitus filius, homine ſuſcepto in vtero & de vtero Virginis, liberationem hominis indicauit.*

In

IN præcedentibus determinauit Magiſter de incarnatione uerbi in ſe. In hac parte determinat de ipſa incarnatione, prout ordinatur ad noſtrã redemptionem; & durat hæc pars à principio huius Diſt. 12. uſq; ad 23. Diſt. & continet. 11. Diſt. ſicut & pars præcedens. Diuiditur autẽ hæc pars in duas. In quarum prima agit de his, ſecundũ quę Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtrã redemptionẽ. In ſecunda uerò agit de ipſa redemptione, q̃ facta eſt per paſſionem infra Diſt. 19. *Nunc quæramus qualiter per mortẽ ipſius &c.*] Et qm̃ ordinatio incarnationis ad noſtrã redemptionẽ in quatuor conſiſtit. ſ. in conformitate naturę: in plenitudine gratiæ, & ſapientiæ: in defectu paſſibilitatis, & in uſu uirtutis; ideo pars illa habet quatuor partes. In quarum prima determinat Magiſter de genere naturę aſſumptæ, utrum fuerit de genere Adæ. In ſecunda uerò agit de plenitudine gratiæ, & ſapientiæ infra Diſ. 14. *Præterea ſciendum eſt chriſtum ſecundum hominem &c.*] In tertia uerò agit de defectu paſſionis. infra Diſt. 15. *Illud quoq; prætermittendum non eſt &c.*] In quarta uerò agit de uſu uirtutis. infra Diſ. 17. *Poſt prædicta conſiderari oportet, utrum chriſtus &c.*) Prima pars continet pręſentem diſtinctionẽ, & diuiditur in tres partes. In quarum prima Magiſter determinat de conditione naturæ aſſumptæ quãtũ ad genus. In ſecunda de cõditione naturæ aſſumptæ quantũ ad lib. arb. ibi. *Ideo non immeritò quæritur, utrum homo ille &c.*) In tertia uerò agit de cõditiõe naturæ aſſumptæ quantũ ad ſexũ ibi. *Solet ẽt quæri, quãuis curiosè &c.*) Prima habet duas. In prima mouet qõnem, & determinat. In ſecũda uerò auctoritate confirmat. ibi *Vt enim ait Auguſt. &c.*) Similiter ſecunda pars hẽt duas. In prima determinat ueritatem. In ſecũda diſſõluit ſophiſticas rõnes. ibi. *Quidã tamen probare conãtur &c.* Similiter tertia pars habet duas. In prima quærit qõnem, & determinat. In ſecũda cõfirmat, & hoc ibi. *Vnde Aug. in Lib. &c.*)

HIc *diſtinctione opus eſt &c.*) Videtur, ꝙ diſtinctio illa nulla ſit: quia ex quo natura illa fuit unita, peccare nõ potuit: ergo nõ uidetur ꝙ aliquo mõ peccare potuerit. Item. Anima illa beata eſt, & nõ põt non eſſe beata: ergo ſi beata anima ſimpliciter, & abſolutè non poteſt peccare, uidet̃ ſimiliter ꝙ nec anima Chriſti: ergo nulla uidetur eſſe opus diſtinctione Reſpon. Dicendum, ꝙ ſecundum intellectũ qõnis, quẽ attendit qõnem proponens, nullam oportet facere diſtinctionem, ꝑꝑ hoc ꝙ quæſtio eſt de anima Chriſti unita, utrum habuerit uertibilitatem arbitrij: uerum tñ Magiſter ex abundanti diſtinguit ad remouendum importunitatem ſophiſticè opponentium, & ſatis rõnabiliter quęritur, utrum ille homo peccare potuerit; quia cũ uerbum poſſendi ſit præteriti temporis, indeterminatè poteſt extendere ſe ad omne præteritum: ergo ad tempus ante unionem, uel ad tempus poſt unionem. Si ad tempus ante unionem, cum ante unionem poſſibile fuerit illum hominem creari, & tamen uerbo non uniri, poſſibile fuit ꝙ habuit lib. arb. Dub. 1.

arb. uertibilitatem; & ita ꝙ peccare potuerit. Si autem pro tempore poſt unionem, peccare non potuit: q͞a nō potuit nō eſſe beatus, aut non eſſe Deus, quorum neutrum patiť in Chriſto aliquod eſſe peccatum. Et ſic patet totum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An decuerit filium Dei aſſumere naturam humanam de maſſa perditionis Adæ?

AD intelligentiam huius partis ſecundum tria, q̄ Magiſter determinat incidit hic q̄ō circa tria. Primò quæritur de cōgruitate naturę aſſumptæ quantū ad genus. Secundò quæritur quātum ad liberi arbit. uſum. Tertiò verò q̄ritur de ipſa natura aſſumpta quantum ad congruentiam ſexus. Circa primū quæruntur duo. Primò quæritur, utrum debuerit aſſumere hominē, q eſſet de genere Adam. Sc̄dò uero, utrum congruū fuiſſet aſſumere ipſum Adā.

VTRVM decuerit filium Dei aſſumere humanā naturam de maſſa perditionis, ſiue de genere Adam. Et ꝙ non, uidetur. Alterius qualitatis, & naturę debet eſſe morbus, & medicina: ergo ſi Chriſtus ratione naturæ aſſumptæ fuit humani generis medicina, uidetur ergo ꝙ eius caro non debuerit formari de maſſa corrupta. ITEM. Nobiliori formæ nobilis debet aptari materia: ergo ſi aīa chriſti fuit puriſſima, & immunis ab omni pc̄tō, uideť ꝙ caro Chriſti debuerit eſſe ab omni corruptione aliena. Non ergo de maſſa corrupta ac per hoc nec de genere Adam. ITEM. Improperiū parentum redundat in prolem, ſecundum ꝙ dicit Sapiēs. Eccl. 3. Sed Chriſtus debuit eſſe omnino immunis ab omni peccati improperio, ergo non debuit eſſe de genere hominis primi. ITEM. Debitum parētum imputatur proli: ſed mediator debuit eſſe abſque oī debito, ut eius ſolutio oīno acceptaretur à Deo, ſicut dic. Anſ. Libr. 2. cur deus homo cap. 8. ergo non debuit eſſe de genere Adæ.

SED CONTRA. Heb. 2. Qui ſanctificat, & q ſāctificať, ex uno oēs; ſed xp̄s eſt q ſc̄tificat; q verò ſc̄tificatur ſunt filii Adam; uř ergo ꝙ ſicut alii ſunt de genere Adę; ita ēt Chriſtus fuerit, & debuerit eſſe. ITEM. Pro culpa hoīs nō decet niſi hoīem ſatisfacere: ergo ꝑ culpa oīum filiorum Adę, & ipſius Adæ nullus debet ſatisfacere, niſi q ſit filius Adam: ſed Chriſtus ſatisfecit ꝑ culpa noſtra: ergo debuit eſſe de noſtro genere, & de noſtra maſſa. ITEM. Si hō ſtetiſſet, nulli alii generi creaturæ eſſet obnoxius, tanq̄ ꝑ ipſm haberet ſtare: ergo ſi hō ꝑ Chriſtum reuocať in priſtinam dignitatem, vř ꝙ nulli alii generi creaturę debuit eſſe obnoxius tanq̄ ꝑ illud ſurgeret; ſed ſurrexit ꝑ xp̄m: ergo vř ꝙ xp̄s ſc̄dm carnem debuit eſſe de genere carnis uitiatę. ITEM. Tantò cōgruentior eſt mediator, quantò ꝓximior utriuſque generi: ſi ergo congruentiſſimus mediator fuit Chriſtus inter homines peccatores & Deum, ergo debuit eſſe genere hominum peccatorum.

RESOLVTIO.

Et ſi potuiſſet, non ita tamen decuiſſet aliunde, quàm de genere Adæ chriſtum carnem aſſumere.

RESPON. Dicendum, ꝙ abſq; dubio Dei filius potuiſſet carnem

aſſumere aliunde, quam de maſſa corrupta, ſiue aliunde q̃ ex his, q processerũt de genere Adam; magis tamen congruebat quòd de genere Adæ carnem aſſumeret; & licet multæ ſint congruentiæ, quæ nos latent iuxta multiformitatẽ ſapientiæ Dei, tamen ſecundum uerba, & dicta ſanctorum quatuor poſſunt rationes congruentiæ aſſignari. Prima eſt propter conſeruandam rectitudinem iuſtitiæ, ut uidelicet eiuſdem generis eſſet ſatisfactor, & præuaricator. Nam ſi alterius generis eſſet, nõ attribueretur eidem generi ſatisfactio, cui & offenſio, ac per hoc non rectè ſeruaretur iuſtitiæ rectitudo, quæ ab illo genere requirit emẽdam, in quo reperit præcedẽtem offenſam. Secunda eſt propter manifeſtandam dulcedinem miſericordiæ, ut uidelicet ipſe dominus, qui ab homine contemptus fuerat tanquam ab aduerſario, & inimico, ipſe idem generi humano uniretur in Chriſto in unitatem perſonæ; in quo manifeſtatur miſericordiæ Dei condeſcenſio, in hoc ꝙ ipſe genus humanum ſibi inimicũ coniungere uoluit in indiſſolubile uinculum: iuxta illud quod dicitur Rom. 5. Commẽdat autem charitatem ſuam, &c. Tertia autem ratio eſt ad declarandam ordinationem diuinæ ſapientię, quæ quidem ordinatio nullo poteſt infringi uitio. Decreuerat enim Deus, & ordinauerat ut genus humanum totum multiplicaretur, & diſſeminaretur ex uno ꝓpter repræſentationem illius uniuerſalis principij, quod deus eſt, nec per hoc peccatum infringi debuit, & ideo Chriſtus mediator Dei, & hominum homo uerus, non aliunde, ſed de maſſa totius generis humani debuit formari. Quarta uero ratio eſt ad conſeruandam dignitatem, & altitudinem humanę naturę, quam Deus in tanta dignitate condiderat, uel nulli alij generi creaturæ, ſed ſoli Deo eſſet obnoxia. Si ergo non modicum eſt obnoxia redemptori, decens eſt, ut redemptor aut ſolum eſſet Deus, aut ſi haberet in ſe genus naturæ creatæ, hoc eſſet de genere illius maſſæ, quæ ortũ habet à lumbis Adę. Propter has ergo rõnes congruẽtię, quæ apparent manifeſtè, & à uerbis ſanctorum habent firmitatem, concedendum eſt ꝙ non ſolum fuit congruum ꝙ Chriſtus aſſumeret carnem de noſtro genere ad reperationem humanę naturæ: uerum etiam hoc magis fuit congruum, quam quòd alio modo faceret; licet alio modo facere re poſſet. Vnde rationes hoc probantes ſunt concedendę.

Ad illud ergo, qđ primò obijcitur, ꝙ alterius naturæ debet eſſe morbus, q̃ medicina Dicendũ, ꝙ uerum eſt pro eo tempore, in quo res poteſt dici medicina alterius generis, nõ quãtũ ad naturã, ſed quantũ ad uim curatiuã: & ſic fuit in Xp̄o: quia ipſe nõ erat infectus corruptione cõcupiſcẽtiæ, ſed habebat ĩ ſe plenitudinẽ gratiæ. Vnde & Apoſt. dic. ꝙ primus hõ fuit de terra terrenus, ſecundus de cœlo cęleſtis, nõ ꝑ diuerſitatẽ naturæ, uel materiæ, ſed ꝓpter dñiam quãtũ ad qualitatem uirtutis, & uitij, grę, & culpę. Qđ ſi aliis inſtare: ꝙ morbus, & medicina ſũt diuerſarũ naturarũ ſimpliciter. Dicẽdũ, ꝙ hoc hẽt locũ ĩ medicina, cuius opatio ẽ ꝑ uim 1. Cor. 15.

naturæ, non per actum uoluntatis deliberatiuæ. Ad illud, qđ obī, ꝙ nobilis materia debet reſpondere nobili formę. Dicendum, ꝙ uerum eſt de materia diſpoſita diſpoſitione ultima, quæ eſt neceſſitas: ſed de materia remota non non oportet: qm̄ omnis nobilitas conſurgit ex forma ipſi naturę ſuperaddita: & qm̄ maſſa humani generis non eſt proxima materia reſpectu animæ Chriſti, ideo non ſequitur ꝙ corpus Chriſti nō fuerit de illa maſſa: ſed caro organizata, & perfecta cōpletione aptata fuit illius materia: & de hac bene licet inferre, quod ualdè nobilis fuit, cum ad nobiliſſimā animam aptata eſſet: unde optimè fuit cōplexionata ab omni corruptione, & feditate concupiſcentię aliena. Ex hoc tn̄ non licet inferre, quòd non fuerit ſumpta de illa corruptionis maſſa: ita enim pura fuit illa caro ꝑ uirtutem ſpūs agentē, ſicut ſi de cœleſti ſubſtantia ſumpta fuiſſet. Ad illud, quod obī, ꝙ improperium parentū redundat in filium. Dicendum, ꝙ uerū eſt cū filius imitator ē ſcelerū patris: cum autem ei contrarius, & oppoſitus eſt quantum ad mores, non debet in eum iuſtè quantum ad pœnā redūdare, niſi ipſe filius mera ſua benignitate improperium patris portare uelit, & ſuſtinere: & ſic in propoſito intelligendum eſt fuiſſe. Vnde Chriſtus nō ex merito, uel neceſſitate ſuſtinuit improperiū Adæ, ſed ex mera ſua benignitate, ut dum ipſe ſuſtineret pro alio quod ex ſe nō meruit, alius liberaret̄ ab improperio, quod ex ſua culpa promeruit. Ad illud, quod obī, ꝙ debitum parentum imputat̄ proli. Dicendum, ꝙ hoc uerum eſt, cum proles ſuccedit parētibus in hereditate; & qm̄ Chriſtus à parentibus cōcupiſcentiā non hæreditauit; ꝑ q̄ homo obligatus eſt: pęnę hinc eſt ꝙ nullius pœnę fuit debitor, ſed liberalis, & uolūtarius perſolutor.

Qvaestio II.

An congruum fuiſſet, Adam ipſum à Chriſto aſſumi?

Vtrum cōgruum fuiſſet ipſum Adam aſſumi. Quòd ſic uidetur: quia Chriſtus debuit eſſe de genere Adę, ut ſatisfaceret ꝑ peccato totius generis, quod proceſſit de lumbis Adæ; ergo pari rōne debuit Dei filius ipſum Adā aſſumere, ut pro pctō ipſius Adæ congruentiſſimè ſatisfaceret. Item. Nullum magis decet ſuſtinere pœnā pro culpa, q̄ eum q culpā commiſit. Si ergo hō aſſumptus puniri debuit pro pctō Adæ, ſicut & factum eſt; vr̄ ꝙ nullum aliū hoīem a deo decuit aſſumi, ſicut primum hominem. Item. Efficacius curat morbum, q curat ipſum in ſua radice, quàm qui curat in ramo: ſed morbus corruptionis humani generis ortū hēt in Adā, & curatus fuit in xp̄o: ergo perfectius curatus fuiſſet, ſi filius Dei aſſūpſiſſet primum hoīem, q̄ aſſumendo aliquem de eius genere; ſed decet ſummū medicum facere oē, quod atteſtat̄ perfectioni medicinæ: ergo &c. Item. ad hoc quod aīa curetur per aduentū ſpūs ſancti, neceſſe eſt ꝙ ſpūs ſanctus in eādem aīam deſcendat, in qua prius habitauit culpa: ergo pari rōne ſi per aduentum filij Dei debuit peccatum primi parentis curari, uidet̄ ꝙ ipſum debuerit aſſumere magis q̄ alium. Quòd ſi dicas ꝙ non decuit

cuit propter culpam præambulã. Sed contra. S. S. ſicut purificat animam, ꝙ nulla eſt indecentia, ut habitet in aia, in qua prius fuit culpa: ſic ẽt purificauit carnẽ uerbi, ut in nullo derogaret xp̃o, qui fuit de noſtra maſſa: ergo uidetur ꝙ ſic aia Adæ potuit purificari, & caro; ꝙ i ipſius aſſumptione in nullo derogaretur excellentiæ ipſius filij Dei.

Sed contra. Non decuit deũ facere, ut aliqs de malitia ſua reportaret cõmodum; ſed ſi Adam pp reparationem faciendã de culpa cõmiſſa aſſumeretur à uerbo, reportaret ineffabile cõmodum: ergo hoc eſſet contra diuinã iuſtitiam, ſed hoc non decet Deum; ergo &c. Item. Talis debuit ſatisfacere; qui nullius eſſet debitor pœnæ; ſicut dic. Anſ. quia ſatisfactio eſt, cum ſit opus aliàs indebitum, ſicut dr̃ in Libr. De regulis fidei: ſed Adam fuit pœnæ debitor pp culpam, q̃ commiſit: ergo nullatenus decuit ipſum ad ſatisfaciendũ aſſumi. Item. Quicquid ſit de aliis, tñ eſſe, uel dici peccatorem uerè nullo mõ decet Deum: ſed illa unio facit idiomatum cõmunicationem, ergo ſi Adã aſſumptus fuiſſet à Dei filio, filius dei eſſet, & diceretur uerè peccator. Si ergo hoc nullo mõ decet; uidetͬ, &c. Item. Si deus adam aſſumpſiſſet, cum deus decreuiſſet genus humanũ ex Adã propagare iuncta ſibi Eua; ergo aut decretũ ſuum, ſiue diſpõ non manſiſſet, aut xp̃s ex cõmixtione cum fœmina generaſſet; ſed utrumque eſt omnino indecens: ergo omnino indecens fuit Dei filium aſſumere hominem primum.

Resolutio.

Nec decuit creatori; nec expedivit humano generi, nec congruit ipſimet Adæ à Chriſto aſſumi.

Respon. Dicendum, ꝙ abſq; dubio non ſic decuit Dei filium aſſumere ip̃m Adã, ſicut aliq̃ aliam ſubſtantiã eiuſdẽ generis; ſicut patet ex ipſo opere diuino. Et ratio huius eſt; quia non conueniebat oĩum creatori, nec conueniebat primo hoĩ, nec expediebat humano generi, Creatori. n. non competebat ut ꝑſona Dei hoĩem aſſumeret peccatorẽ: cum ipſe in forma aſſumpta deberet peccatores ceteros iudicare: & tñ nullatenus de peccato argui poſſe, ſiue ſecundum naturã aſſumentem, ſiue ſecundum naturã aſſumptam: ſecundum quarum utranque competebat ei poteſtas iudiciaria. Primo hoĩ non conueniebat, ut ille qui tantum ſe deiecerat per culpam, tantum exaltaretur ut deus eſſet. Sufficiebat namq; ſibi & excedebat, ut ſaltem ei Deus reconciliaretur, non ꝙ ille Deus efficeret. Etiam generi humano non expediebat: quia cum ille homo eſſet pœnæ debitor, utpote ille, q reus erat oĩum aĩarum noſtrarum, non eſſet eius paſſio adeo Deo grata, ſicut ſi oĩno eſſet innocens: & uix ẽt ſufficeret ad ſatisfaciendum ꝓ ſe, nec tũc poſſet aliis ſatisfactionẽ ſuã cõicare. Concedẽdæ ergo ſunt rõnes ꝓbantes, ꝙ non decuit filium aſſumere primum hoĩem.

Ad illud ergo, qđ primo obͬ. in contrariũ, qđ de genere humano debuit ſatisfacere. Dicẽdum, ꝙ non eſt ſimile; quia potuit aliqs eſſe de gñe hoĩum, q cõicaret cum hoibus in natura, & non cõicaret in culpa; non ſic autem de

Adam: quia ex quo peccauit, neceſſariũ fuit ipſum peccaſſe. & ſi filius Dei ipſum aſſumpſiſſet, eũ qui pœnę debitor erat aſſumpſiſſet: ideonõ eſt ſimile. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ nullũ magis decet puniri, quã eum qui peccauit. Dicendũ, ꝙ uerum eſt de pœna diuinæ ultionis: ſed nõ eſt uerũ de pœna diuinæ placationis. Magis.n. Deus placari potuit per pœnam innocentis, ꝗ̃ ꝑ pœnã rei, & iniuſti, & taliter punitus eſt Chriſtus pro peccatis noſtris. Nullius.n. alterius pœna poterat eſſe ſufficiẽs meritum ſatisfactionis, quãuis eſſet æquũ inſtrumẽtũ diuinæ ultionis. AD ILLVD, qđ obijcitur de curatione morbi in radice. Dicendũ, qđ uerum eſt quod perfectior eſt curatio, ubi radix ita põt purificari, ſicut ramus. Sic aũt non eſt in propoſito. Nã etſi Adam adeo purificari poſſet, ut nullã culpam haberet actu: nunquam tñ ſic purificari potuit, ut nullam culpam habuiſſet. Et hoc quidẽ decebat habere Dei, & hominũ mediatorem, ut ſua oblatione ſufficienter placaret ſeueritatẽ diuinæ iuſtitiæ. Aliæ ẽt rõnes ſunt, quare morbus in ſua origine curari non debuit, ſed illę aſſignatæ ſunt in Secundo Lib. in tractatu de peccato originali, & aliquæ in Quarto de ſacramento baptiſmi. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ anima non purificatur per ſpiritũ ſanctum, niſi animæ uniatur per amorẽ, Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia aliter purificatur ꝑ Chriſtum, aliter per ſpiritum ſanctũ. Per ſpiritum nanque ſanctum purificat ſicut per cauſam effectiuã, ſed per Chriſtum tanquã per cauſam meritoriã. Et quia aliquis poteſt mereri alii diuerſo à ſe: hinc eſt ꝙ non oportet mediatorẽ Dei & hominũ ſic cuilibet uniri, ſicut ſpiritus ſanctus. Eſt etiã differentia in unione: qa ſpiritus ſanctus illabitur nobis: ita tñ qđ nõ unitur nobis unione perſonali, quæ facit idiomata cõicari: unde non eſt peccator, quãuis illabatur peccatori. Sed filius unit unione pſonali, in qua eſt idiomatũ cõicatio: & iõ nõ ſic decuit ipſũ uniri aię peccatrici, ſicut decet ſpiritũ ſanctũ mitti in eã animã, q́ prius fuit peccatrix: & ſic patet totum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An Chriſtus potuerit peccare?

CONSEQVENTER quęritur de cõditione naturæ aſſumptæ quantum ad liberũ arbitrium. Et circa hoc incidunt duo dubitabilia. Primo quęrit̃, utrum ille homo peccare potuerit. Secundo quæritur utrum potentiã peccandi habuerit.

VTRVM Chriſtus potuit peccare. Et ꝙ ſic. Eccl. 31. dicitur in laudẽ uiri iuſti. Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus. Sed oĩs laus cõpetit Chriſto, quę cõpetit alicui mẽbro: ergo uř, quòd illud potuit dici inlaudẽ Chriſti, ergo &c. ITEM. Aug. Meliores iudicauit Deus hoĩes liberaliter, & uocat liberaliter deſeruire; ſed cum poſſent eum offendere, nollent. ergo ſi Chriſtum optimum fecit, & optimum iudicauit, uř ꝙ Chriſtus peccare potuit. ITEM. Bern. Tantum deſcendit Deus quãtum deſcẽdere potuit: ſed inferioris gradus eſt, qui poteſt peccare, quã qui non potuit: ergo uř quòd

Vide in Tractatu de arbore ſcientiæ boni et mali. Tom. 2 in fin.

quòd Chriſtus in illo ſtatu fuerit. Si dicas, ꝙ hoc intelligit ex parte carnis. Contra. Diſpoſitio carnis correſpondet diſpoſitioni liberi arbitrij, ſicut patet in Adā, & in nobis: ergo ſicut Chriſtus aſſumpſit carnis paſſibilitatē, ita uidet ꝙ liberi arbitrij uertibilitatem. Item. Chriſtus erat in ſtatu uiatoris: ergo cum ad ſtatum uiatoris pertineat poſſe peccare, ſicut ad ſtatum cōprehenſoris peccare nō poſſe, uidetur ꝙ Chriſtus peccare potuerit. Item. Nullus laudatur in his, q̃ facit de neceſſitate, ſed Chriſtus erat laudabilis in operibus ſuis: ergo non faciebat ea neceſſario: ergo poterat à bonis, & debitis operibus neceſſario ceſſare: & hoc eſt omittere: ergo potuit peccare. Item. Chriſtus potuit dicere aliquā orationem negatiuam, & uerā: ſed qui pōt dicere locutionē negatiuā, poteſt dicere affirmatiuā ſibi oppoſitā: ſed illa eſt falſa: ergo Chriſtus potuit dicere locutionē falſam: ſed hoc eſt mētiri in eo, qui nouit locutionē eſſe falſam: ergo uidetur ꝙ Chriſtus potuerit mentiri: ergo potuit peccare, cum mētiri nullo modo potuit bene fieri.

Contra. Hebr. 2. Eum, qui paulo minoratus eſt, &c. Glo. Natura humanæ mentis, quā Deus aſſumpſit, & quæ nullo peccato deprauari potuit, ſolus Deus maior eſt: ergo nullo modo anima Chriſti potuit infici aliqua macula peccati. Item. Chriſtus ab inſtanti conceptionis fuit cōprehēſor, & beatus: ſed de eſſentia beatitudinis eſt, ꝙ ſit bonum, & inamiſſibile: ergo Chriſtus nunquā illā beatitudinē potuit perdere: 2. ergo nec aīa ipſius peccare. Item. Chriſtus ab inſtāti cōceptionis tā tā gratiā ſuſcepit, ꝙ maiorē illa habere nō potuit: ergo ab inſtāti cōceptionis habuit gratiam cōfirmationis: ſed nullus pōt peccare, qui illā gratiam habet: ergo &c. Item. Si Chriſtus potuit peccare, ponatur in eſſe: qa poſſibili poſito nullum accidit impoſſibile: ſed poſito ꝙ Chriſtus, ſiue homo ille peccauerit, ponitur ex hoc ꝙ dignus fuit æterna dānatione: ergo uel Deus damnaret, uel hō a uerbo ſepararet: ſed utrunq; oīno ē impoſſibile: ergo impoſſibile fuit illum hominem peccare.

RESOLVTIO.

Tametſi Chriſtus habuerit liberum arb. quo peccata patrantur: nihilominus quia Deus fuit, uiator ſimul & comprehenſor; ueritatisque ac gratiæ plenus; peccare nequiuit.

Respon. Dicendū, ꝙ abſq; dubio aīa Chriſti non potuit deprauari aliqua culpa. Et ratio huius eſt triplex, ſcilicet plenitudo gratiæ, conſummatio gloriæ, & unio diuinæ naturę, & humanę. Plenitudo gratiæ facit ꝙ ipſe Chriſtus ſcd̄m humanā naturā habuit gratiā confirmationis; ſed illa gratia adeo liberū arbitriū cōfirmat, ut nullo mō poſſit īfirmari ꝑ culpā. Hoc ipſum facit cōſummatio gloriæ, q̃ quidē fuit in Chriſto à ſuę cōceptionis primordio. Statim.n. fuit beatus, & cōprehēſor, & ſicut beatus nō pōt damnari, ſic ēt non pōt præuaricari, ac ꝑ hoc in Chriſto nulla potuit eſſe ſcd̄m animā macula peccati. Poſtremo hoc efficaciſſime facit unio diuinę naturę, & humanę in unitatē pſonæ, quæ unio facit ut idiomata cōicentur, & ipſa non poteſt frangi.

Si ergo Deus non poteſt eſſe peccator, & non poteſt non eſſe hō, planū eſt ꝙ illa unio nullatenus ſuſtinet Chriſtum ſecundum humanam naturam peccare potuiſſe. Vnde rationes hoc oſtendentes ſunt concedendæ.

Ad illvd ergo, qđ primò obīſ de laude viri iuſti. Dicendum, ꝙ laus illa, ex una parte dicit perfectionem, in hoc. ſ. ꝙ non eſt trāſgreſſus; ex alia parte quandam defectibilitatē. Cum ergo dr̄ ꝙ oīs laus attribuenda eſt Chriſto. Dicendum, ꝙ & ſi illud aliquo mō habeat ueritatem de laude perfecta, ſiue ratione eius conditionis, penes q̃ attenditer perfectio; non tñ oportet ꝙ rōne eius conditionis, ſecundum quam eſt imperfectio. Poſſet etiam aliter dici, quia (ſicut dicit Magiſter) ita eſt capitis in membris, ita ꝙ perfectio cōpetit ipſi capiti in ſe; ſed quod eſt ibi defectibilitatis competit ratione mēbrorum. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ meliores iudicauit Deus homines, &c. Dicendum, ꝙ hoc uerum eſt de genere humano ſecundum aliquam meliorationem, quæ attēdit̄ in ordine uniuerſitatis. Sic.n. decebat hoīem in uniuerſitate conſtitui, ut in prima ſui conſtitutione haberet uertibilitatem arbitrii ſecundum legem cōem. Sed Chriſtus habuit aliquid ſupra hominem: ideo decuit, ꝙ ſibi fieret aliquod ſpeciale priuilegium, ut eſſet in eo liberalitas obſequii ſine uertibilitate arbitrii: ſicut & in diuina uolūtate uidemus, ꝙ liberaliter nobis bona impendit, & facit: nullam tamen in ea eſt ponere uertibilitatem: & propter hoc uerbū illud Aug. ſecundum ꝙ liberaliter notat uertibilitatem ad contrarium, non ſe extendit ad melioritatem quæ attenditur ſecundum priuilegium ſpeciale, ſed ſecundum legem cōmunem. Si quis autem uelit dicere, quòd ibi intelligitur liberaliter, id eſt uolūtariè: obuiat ei litera ſequens, & ratio proponendi uerbum: quia Auguſtinus hoc uerbum dicit, ut reddat rationem, quare Deus talem facit hominem, ut poſſet malè facere. Ad illvd, quod obiicitur de Ber. ꝙ deſcendit quātum deſcendere potuit. Dicendum, ꝙ intelligitur de potentia ordinata, quæ ſupponit condecentiam. Decuit enim Deū deſcendere ad miſeriam, ſed nullo modo decuit deſcēdere ad culpam. Nam & ſi miſeria filio Dei non competat in ſe; tamē competit ut eſt ordinata ad finem noſtræ redemptionis. Culpa autem, uel ordinatio ad culpam in actu, uel habitu nullo iſtorum modorum competit ſibi; ideo decenter non potuit ſe humiliare; adeo ut ad ſtatum peccati ſecundum actum, uel habitum ſe Deus inclinaret. Nec ualet quod obiicitur de paſſibilitate, ꝙ reſpondet uertibilitati animæ. Dicendum eſt enim ꝙ hoc uerum eſt ſecundum iuſtitiā communem; ſed Chriſtus paſſibilitates carnis aſſumpſit diſpenſatiuè, ſicut inferius apparebit. Ad illvd, quod obī, ꝙ Chriſtus erat in ſtatu uiatoris. Dicendum, ꝙ & ſi erat in ſtatu uiatoris, non tamē omnino: habuit. n. aliquid de ſtatu comprehenſoris. Vnde Boet. dic. ꝙ Chriſtus de omni ſtatu aliquid aſſumpſit; de ſtatu autem ante peccatum aſſumpſit innocentiam, de ſtatu poſt pc̄m̄ aſſumpſit pœnam, de ſtatu comprehenſoris im-

Diſ 15 art. 1.

In lib. contra Neſtorium.

impoſſibilitatem peccandi. Quia ergo Chriſtus purus uiator non erat: ideo nõ ſequitur ꝙ peccare potuerit, ſicut poſſunt & alij uiatores. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ nullus laudatur in his, quæ neceſſario facit. Dicendum, ꝙ eſt neceſſitas, quæ repugnat uoluntati, ſicut neceſſitas coactionis, quę uenit ab intrinſeco. Et eſt neceſſitas quæ ſubeſt uolũtati: & iſta eſt neceſſitas, quæ uenit ex uoluntatis immutabilitate. Cum ergo dicit ꝙ laus non eſt in operibus neceſſitatis: dicendum, quòd uerũ eſt de neceſſitate primo modo dicta, ſed non de ſecundo. AD ILLVD, quòd obijcitur, quòd potuit ſciẽter dicere locutionem falſam. Dicendum, quòd dicere eſt duplex. Vno modo idẽ eſt quod ore proferre: & hoc modo abſque dubio potuit proferre locutionem falſam: quia talis prolatio eſt perfectionis. Alio modo dicere idem eſt qđ aſſerere, ſiue affirmare: & hoc modo nõ potuit quia ueritas ad falſitatẽ declinare nõ potuit: & hoc quidẽ nõ fuit impotentiæ, immo magis potentiæ.

QVAESTIO II.

An potentiam peccandi ex ſe Chriſtus habuerit, uel aſſumpſerit.

VTRVM Chriſtus potentiam peccandi habuit, uel aſſumpſit. Et ꝙ ſic videtur. Damaſce. Omnia, quæ in natura noſtra plãtauit Deus, aſſumpſit Dei uerbũ. Si ergo potentiã, qua peccamus, & bene facimus, Deus ab initio in nobis plantauit, uidetur ꝙ eã ex tẽpore Dei uerbum aſſumpſit. ITEM. Damaſ. Totum me aſſumpſit, ut me totum redimeret: ergo omnem noſtram ſubſtantiam, & omnis noſtræ ſubſtantiæ potentiam. Sed potentia peccandi eſt potentia rationalis animæ, quæ non põt reperiri niſi in creatura ualde notabili: ergo uidetᷣ quòd Chriſtus eam habuerit. ITEM. Potentia peccandi eſt potentia rationalis, & illa eſt ad oppoſita: ergo eadem eſt potentia benefaciendi. Si ergo nõ eſt aliud quàm liberũ arbitrium, & Chriſtus libe. arbit. aſſumpſit: ergo & potentiam peccandi. ITEM. Solum illud curatũ eſt in nobis, qđ punitum, & afflictum fuit in Chriſto. Sed in nobis curari maxime indigebat potentia peccãdi: qm̃ illa eſt, quæ ęgrotat ꝑ culpã: ergo uᷣ ꝙ in Chriſto paſſa fuerit & afflicta: & ſi hoc: ergo à Xp̃o fuit habita, & aſſumpta.

SED CONTRA. Chriſtus ſcd̃m humanam naturã habuit plenam libertatem, ſicut & plenã gratiã: ſed potentia peccandi addita libertati eam diminuit, ſicut dicit Anſel. in lib. de lib. arb. ergo potẽtia peccandi non fuit in Chriſto. ITEM. Si omnipotẽtia aliquis eſt potẽs: ergo ſi in aliquo eſt potentia peccandi, ille põt peccare: ſed Chriſtus non potuit peccare, ſicut prius oſtenſum eſt; ergo nec peccandi potentiam habere &c. ITEM. Potentia peccandi eſt principium culpę: ſed in quocunque cõtingit reperiri principiũ, poſſibile eſt inueniri illud, quod ex illo principio cauſatᷣ: ergo ſi Chriſtus habuit potentiã peccandi, habere potuit peccatũ: ergo potuit eſſe damnatus, & Dei inimicus: & ſi hoc eſt impoſſibile, reſtat qđ & primũ. ITEM. Chriſtus ſecundũ animam fuit Deo ſimillimus inter creaturas cęteras: quoniã maxime fuit eius anima deiformis. Sed Deus non habuit potentiam

peccandi; ergo uidetur ꝙ eam nõ habuerit, nec aſſumpſit Chriſtus.

RESOLVTIO.

Potentiam, qua peccatur aſſumpſit Chriſtus, ſed non eam, quæ ad actum ordinatur.

RESPON. Dicendum, ꝙ potentia peccãdi dicĩ dupliciter. Vno mõ dicitur potentia peccandi .i. potentia, qua peccatur: & ſic potentia peccandi noĩat ipſum liber. arb. creatum, quod quidem põt in bonum adiutum gratia; & quia per ſui naturam eſt defectiuum bene faciendi, hinc eſt quòd illa potentia ſiue facultas dici poteſt potentia bñ faciendi, & potentia peccãdi: nullus.n.peccat niſi per illam. Alio modo dicitur potentia peccandi potentia ordinata ad peccãdum, ut potentia nominet aliqd medium inter ſubſtantiam, & peccati actum, per quòd ſubſtantia illa potuit exire in peccati perpetrationem. Si ergo primo modo dicatur potentia peccandi, ſic abſque dubio fuit in Chriſto. Et ſic procedunt rõnes ad primam partem, quę oſtendunt Chriſtum habuiſſe potentiam peccandi: quia aſſumpſit integre naturam noſtrã & eius quamlibet potentiam. Et ideo rationes illæ cõcedi poſſũt: quia recta uia procedunt, & uerum concludunt. Si uerò potentia peccandi dicatur potentia ordinata ad peccatum perpetrandũ; ſic non eſt concedendum, ꝙ Chriſtus habuit potentiã peccandi, ꝓ eoꝙ peccare non potuit: & talis ordinatio, immo deordinatio diminuit de plenitudine libertatis.

ET PER hoc patet reſponſio ad primũ obiectum in contrarium.

AD ILLVD, qđ obiicit, ꝙ omni potentia eſt aliquis potẽs. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ſi potentia dicat ordinationẽ ad actũ. Sed ſi dicat ſolũ naturalẽ aptitudinem, non hẽt ueritatẽ: quia põt impediri ꝑ oppoſitum eius, ſicut greſſibilis hẽt naturalem aptitudinẽ ad gradiendũ, & cęcus ad uidẽdũ: nec tñ greſſibilis truncatus poteſt gradi. Et ſic dãnati hẽnt potentiã merendi: ſed tñ mereri non poſſunt, quia impeditur in eis ordinatio illius potentiæ, ſiue exitus in talẽ actũ. Sic & in ꝓpoſito intelligendũ eſt: quia aĩam Chriſti exire in actũ peccati eſt impoſſibile, q̃uis illã eandem potentiam habeat, q̃ hẽt peccator; & hoc ꝑꝑ perfectionem gratiæ nõ ſuſtinentis talẽ egreſſum, ſiue defectum.

AD ILLVD, qđ obiicit, ꝙ potẽtia peccandi eſt principiũ culpæ. Dicendum, ꝙ uerũ eſt: ſed hoc eſt in quantũ deficiens, ſiue inquãtum ſibi relinquitur. In Xp̃o autẽ non põt ſibi relinqui ꝑꝑ inſeparabilẽ unionẽ cum diuinitate: & iõ non põt culpam perpetrare: qñ nõ eſt in Chriſto ſub ea rõne, qua habet principiare: & iõ non ſequitur, ꝙ culpa aliqua poſſit eſſe in Chriſto. AD ILLVD, qđ obiicit, quòd Chriſtus ſecundum aĩam fuit deo ſimillimus. Dicendum, ꝙ & ſi ſimilior fuit aĩa Chriſti Deo cæteris creaturis: tñ improportionabiliter diſtat à Deo; qm̃ Deus cum ſit ſumè potẽs ĩ ſe, ꝑ ſe & ex ſe, nõ poteſt deficere, nec habere potentiam deficiendi, nec quantum ad ordinationem, nec quantum ad radicem. Sed anima Chriſti eſt creata ſicut animæ aliæ, & ex hoc ipſo per naturam ſuam eſt uertibilis, & defectibilis, & potentiam hẽt deficiendi: ſed quòd non deficiat, hoc habet beneficio eius, qui lon

gè diſtabat ab omni defectu. Et iõ non ſequitur, quòd anima Chriſti caruerit oĩpotentia peccãdi, ſed quòd caruerit ordinatione ad talem actum, ſiue defectum per illud donum, quod faciebat Chriſtum eſſe Deo ſimillimum.

ARTICVLVS. III.

QVAESTIO I.

An decuerit Christum muliebrem ſexum aſſumere?

CONSEQVENTER quæritur de cõditione naturæ aſſumptæ quantum ad ſexum. Et circa hoc duo quæruntur. Primò q̃ritur, utrum Deum decuerit aſſumere ſexum muliebrem. Secũdò, utrum decuerit carnem aſſumere de ſola muliere.

VTRVM decuerit Deum aſſumere muliebrẽ ſexum ad reparandum genus humanum. Et ꝙ ſic uidetur: quia ordo reparationis per oppoſitum debet reſpondere lapſui; ſed noſtra ruina fuit ꝑ mulierẽ; ergo & releuatio &c. ITEM. Ideo aſſumpſit Deus naturam fragilem, ut dum ſua fragilitate uinceret fortẽ, mirabilis in hoc Dei potentia reluceret. Si ergo fragilior eſt ſexus muliebris, uidẽ quòd eius fuiſſet potentia magis manifeſtata, ſi in ſexu muliebri diabolum ſuperaſſet: ergo magis congruũ fuit mulierem, q̃ uirum aſſumi à uerbo Dei. ITEM. Spiritus rationalis [illegible]unibilis eſt indifferenter ſexui muliebri, ut uirili: ergo pari ratione & ſpiritus incarnatus: ergo indifferenter ſe habet ſexus uterq; ad unionem quãtum eſt ex parte naturæ. Si ergo ſexus muliebris magis depreſſus erat in miſeriam, quàm uirilis, cum Dei filius incarnatus fuerit ad noſtrã miſeriam re[illegible]dã, uidetur quod magis debuerit aſſumere ſexum fœmineum, quàm uirilem. ITEM. Proles aſſimilari debet ſuo principio: ſed Chriſtus natus fuit ex ſola Virgine matre: ergo ſi ex fœmina traxit carnem, magis debuit aſſimilari matri, q̃ alii: ergo ſi non degenerauit, potius debuit ex ea trahere ſexum, quem habebat Virgo, quàm aliũ.

SED CONTRA. Philoſophus in Lib. de animalibus dicit quòd fœmina eſt uir occaſionatus hoc eſt imperfectus; ergo ſi homo aſſumptus debuit eſſe perfectiſſimus: non ergo debuit mulier eſſe, ſed tãtum maſculus. ITEM. Quod magis eſt, Apoſtolus. 1. Cor. 11. dicit ꝙ caput mulieris eſt uir, nõ econuerſo, ſed hõ aſſumptus eſt caput totius eccleſiæ: ergo non debuit eſſe ſexus fœminei: alioquin fieret peruerſio ordinis, ꝙ quidem nõ debuit Deus in ſua incarnatione facere: quin potius deſtructum ordinẽ debuit reparare. ITEM. prĩcipiũ totius generationis eſt ſexus uirilis. nam ex uno uiro oẽs: ſed hõ aſſumptus debuit eſſe principium totius regenerationis ſpiritualis: non ergo ſexus muliebris ſed uirilis. ITEM. Si aſſumpſiſſet ſexum muliebrem: ergo cum ſiat cõmunicatio idiomatum, deberet dici dea, & deberet dici filia. Si ergo non decet eſſe niſi Deum, & ſiium in illa ſumma trinitate, non Deum, & filiam, nullo modo decuit Deum aſſumere fœminam.

Vide in 1. Phy. cõ. 81.

RESOLVTIO.

Non uilem, non fragilem ſexum, ſed nobilem & præ potentem aſſumi debuit.

RESPON. Dicendum, quòd abſque du-

dubio non ita decuit Deũ aſſumere ſexum fœmineum, ſicut uirilẽ in unitate perſonæ. Et ratio huius eſt: quia muliebris ſexus non eſt tantæ dignitatis, ſicut uirilis. Excellit enim ſexus uirilis muliebrem & quantum ad dignitatẽ in principiãdo, & quãtũ ad uirtutẽ in agendo, & quantum ad auctoritatem in præſidendo. Quãtum ad dignitatẽ in principiando: quia omnes tã uiri quàm mulieres ex uno uiro fuerunt, in quo eſt expſſa repræſentatio egreſſus rerũ ab illo unico principio primo, & ſũmo. Quantũ ad uirtutẽ in agendo ſimiliter ꝓcellit: qm̃ uiri eſt agere, & mulieris eſt pati. Vñ plus hẽt ſexus uirilis de uirtute actiua pp qđ & robuſtior eſt & re, & noĩatione. Quantum ad auctoritatẽ in pſidendo ẽt ꝓexcellit. Nã ſecundum rectum ordinem non mulier uiro, ſed uir pficitur mulieri, tanq̃ caput corpori, ſicut dicit Apoſtolus. Qm̃ ergo in uerbo aſſumente naturam humanam eſt pcipua dignitas in principiando, & uirtus in agendo, & dñium in pſidendo: hinc eſt ꝙ magis decuit ſexum uirilem, quam muliebrẽ aſſumi a uerbo increato: quia illi naturæ aſſumptæ debuerunt hæc tria communicari excellenter. Et ideo concedendæ ſunt rationes ad hanc partem.

AD ILLVD, quod primò obĩ in contrarium, ꝙ ruina fuit p mulierem. Dicendum, ꝙ quãuis in ſexu muliebri ruina nr̃a fuit inchoata: in ſexu tñ uirili eſt conſũmata. Et qm̃ nr̃a reparatio in natura aſſumpta habuit conſummari: hinc eſt ꝙ ſecundum rectã correſpondentiam magis decuit uirum, quàm mulierem aſſumi. AD ILLVD, quod obiicitur de fragilitate. Dicendũ, ꝙ ſic congruũ fuit Chriſtum uincere per fragilitatem in patiẽdo, ut poſtmodum uinceret per uirtutem in reſurgẽdo: & ideo ſexum talem debuit aſſumere pp paſſibilitatis qualitatem, & nihilominus ad uirtutẽ ordinabilis ſecũdum qualitatem naturæ: & talis fuit uirilis ſexus magis, quam muliebris. AD ILLVD, quod obiicitur de unione ſpiritus rõnalis ad utrumque ſexum. Dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile. Primùm, quia ſpiritus unitur corpori, ita ꝙ ex his fit unum: & non eſt cõicatio idiomatum: non ſic autem de uerbo ęterno, quod manet in ſua proprietate, cõicãs homini aſſumpto ſuas proprietates, ad quas cõicandas magis ſexus uirilis, quàm muliebris competens erat. Præterea non eſt ſimile: qa ſpiritus increatus ẽ nobiliſſimus, & unio qua unit ſibi nr̃am naturam in pſona, eſt nobiliſſima: & ideo nobiliorem ſexum debuit aſſumere. Non ſic autem eſt de ſpiritu rõnali. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd proles debet aſſimilari ſuo principio. Dicendũ, quòd illud eſt uerum, quãdo producit prolem omnino ſecundum propriam uirtutem naturæ ſuæ. Non ſic autem eſt in propoſito. Nam uirgo concepit mota, & adiuta ſpiritu Sancto: & ideo magis proles habuit ſexum, quẽ ſpiritus Sanctus elegit, quam ſexum quem in matre inuenit. Nec in tali generatione ẽ degeneratio, ſed magis nobilitatio: quia non eſt cõtra naturam mulieris cõcipere ſexum uirilem, immo magis cupit naturaliter mulier habere maſculum, quàm fœminam.

QVAE-

QVAESTIO II.

An de virò ſimul, & de muliere carnem Chriſtus aſſumere debuerit?

VTRVM magis debuerit carnem aſſumere de uiro ſimul, & muliere, q̃ de muliere tantum. Et q̧ ſic, vr̃. Heb. 2. Debuit ꝑ oĩa fratribus aſſimiliari: ſed ſimilitudo ſuperna per maximè conſiſtit in generatione: ergo vr̃ quòd ſicut alii generãtur ex patre, & matre, quòd & ſimiliter Chriſtus. ITEM. Chriſtus humanam aſſumpſit naturam, ut nos curaret a morbo originalis peccati. Si ergo originale peccatum traducitur per uiam generationis de maſculo, & fœmina; uidetur q̧ ſic debuit naſci, ut ſicut ſua morte nos a morte damnationis liberauit, ſic ſua origine noſtræ originis uitioſitatem ſanaret. ITEM. Chriſtus æqualiter uenit ad ſanandum utrunque ſexum, ergo ur̃ quòd debuit utrũq; ſexum aſſumere, uel ex utroque naſci. Sed nõ utrumque; quia uel in una perſona: & tunc eſſet hermaphroditus, qđ eſt abominabile. Vel in duabus: & tunc eſt ſuꝑfluitas: ergo debuit humanam naturam ex utroque ſexu ſuſcipere. ITEM. Nobilius principium generationis eſt uir, q̃ mulier: ſi ergo alii generantur ex uiro, & muliere, & Chriſtus ex ſola muliere, nobiliori mõ ſunt alii hoĩes generati, quàm Chriſtus. Si ergo non decet, ut aliquis ipſum in nobilitate generationis excedat, ur̃ &c.

CONTRA. Geniti ſecundum naturalem propagationem ex uiro, & muliere contrahunt morbũ originalem: ſed Chriſtus ab illo morbo debuit eſſe oĩno imunis: ergo non decuit ipſum aſſumere carnẽ ex utroq; ſexu. ITEM. Dignitas præcipua eſt in Virgine Maria, ut ſit mater, & uirgo: ſi ergo Chriſtus non debuit dignitatem matri adimere, ſed augere, ur̃ q̧ non debuit ex ipſa naſci per cõmiſtionẽ. ITEM. Chriſtus uenit nos regenerare noua regeneratione, & ſpirituali; ergo nouo mõ & ſpirituali naſci debuit. Sed modus naſcendi de uiro, & muliere eſt carnalis, & cõſuetus; ergo &c. ITEM. Si Chriſtus ſic eẽt genitus: ergo haberet patrem in terris, & patrem in cœlis. Si ergo non decet unum filium habere duos patres, reſtat quòd non decuit Chriſtum hoc modo aſſumere carnem.

RESOLVTIO.

Vt patris, matriſq; dignitas aſſeruaretur: utq; generationum ſeries compleretur; de muliere tantum concipi debuit Chriſtus in humanis.

RESPON. Dicendum, q̧ Chriſtus abſq; dubio potuit carnem aſſumere, ſi uoluiſſet, de uiro, & muliere ſimul, uel ẽt de uiro tantũ, ſicut aſſumpſit de muliere tm̃. Sicut.n. purificauit operatione ſpiritus ſancti uterum uirginalẽ, ſic & purificare, & sãctificare potuiſſet, ſi uoluiſſet, uim generatiuam in uiro pariter, & muliere, ut ex eis ſanctus, & immaculatus naſceretur abſq; aliqua fœditate. Potuit itaq; ſine incongruentia, ſi uoluiſſet, carnẽ aſſumere ſecundum legem naturæ inſtitutæ de uiro, & muliere; ſed tñ non fuiſſet congruum, ſicut nunc. Et hoc multiplici rõne congruentiæ, ob quam magis decebat, ut carnem aſſumeret de ſola muliere. Prima eſt ad ſeruandam dignitatem matris, q̃ ob conceptionẽ filii Dei non amiſit priuilegium uirginitatis. Secũda

poſſe velle iniquitatem,ſimul eſſe nequeūt. Hic diſtinctionē
Pſal. 5 *opus eſt,vtrū de perſona,an de natura agatur.Si.n. de perſona agitur:manifeſtū eſt quia peccare non potuit,nec Deus non eſſe potuit.Si verò de natura, diſcutiendum eſt, vtrum agatur de ea vt verbo vnita,an de ea tanquā non vnita verbo & tamē enti.i.an de ea ſecūdū quod fuit vnita verbo, an de ea ſecundum quod eſſe potuit,& non vnita verbo.Nō eſt .n.ambiguum animam illā exiſtentem vnitā verbo peccare non poſſe:& eſt ſine ambiguitate verum,eandem,ſi eſſet, non vnita verbo,poſſe peccare.*

Quorundam oppoſitio.

Quidam tamen probare conantur etiam eam vnitā verbo poſſe peccare:quia liberum arbitrium hēt, & ita pōt flecti in vtranq; partem,quod friuolum eſt,cum & angeli liberum arbitrium habeant,& tamē gratia à Deo ſunt confir-
De hoc 11.diſ. 2. *mati,vt peccare nequeant. Quanto magis ergo ille hō, cui ſpūs eſt datus ſine menſura? Inducunt quoq; auctoritatē ad*
Ioan.3. *probandum idem.Scriptum eſt.n.in Lib.Sapien. Qui potuit*
Eccl.31 *tranſgredi,& non eſt tranſgreſſus:facere malum, & non fecit.Sed hoc accipiendum eſt ſecundum membra, vel partim de capite,partim de membris.De capite,non eſt trāſgreſſus, & non fecit malum.De membris,potuit tranſgredi,& facere malum.*

Si potuerit aſſumere hominem in ſexu muliebri.

Solet etiam quæri,quāuis curioſè à nōnullis, Si Deus humanam naturā potuit aſſumere ſecundum muliebrem ſexū. Quidam arbitrantur eum potuiſſe aſſumere hominē in fœmineo ſexu,vt aſſumpſit in virili.Sed oportunius atq; conuenientius factum eſt,vt de femina naſceretur,& virum aſſumeret:vt ita vtriuſq; ſexus liberatio oſtenderetur. Vnde
Qō.11. *Aug.in Lib.83.quæſt. Hominis liberatio in vtroq; ſexu de-*
Tom.4. *buit apparere, ergo quia virum oportebat ſuſcipere, qui ſexus honorabilior eſt, conſequens erat & fœminei ſexus liberatio. Hinc apparet,quod ille vir de fęmina natus eſt. Sapientia ergo Dei, qua dicitur vnigenitus filius, homine ſuſcepto in vtero & de vtero Virginis, liberationem hominis indicauit.*

IN præcedentibus determinauit Magiſter ſter de incarnatione uerbi in ſe. In hac parte determinat de ipſa incarnatione, prout ordinatur ad noſtrã redemptionem; & durat hæc pars à principio huius Diſt. 12. uſq; ad 23. Diſt. & continet. 11. Diſt. ſicut & pars præcedens. Diuiditur autẽ hæc pars in duas. In quarum prima agit de his, ſecundũ quę Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtrã redemptionẽ. In ſecunda uerò agit de ipſa redemptione, q̃ facta eſt per paſſionem infra Diſt. 19. *Nunc quæramus qualiter per mortẽ ipſius &c.*] Et qm̃ ordinatio incarnationis ad noſtrã redemptionẽ in quatuor conſiſtit. ſ. in conformitate naturę: in plenitudine gratiæ, & ſapientiæ: in defectu paſſibilitatis, & in uſu uirtutis; ideo pars iſta habet quatuor partes. In quarum prima determinat Magiſter de genere naturę aſſumptæ, utrum fuerit de genere Adæ. In ſecunda uerò agit de plenitudine gratiæ, & ſapientiæ infra Diſ. 24. *Præterea ſciendum eſt christum ſecundum hominem &c.*] In tertia uerò agit de defectu paſſionis. infra Diſt. 15. *Illud quoq; prætermittendum non eſt &c.*] In quarta uerò agit de uſu uirtutis. infra Diſ. 17. *Poſt prædicta conſiderari oportet, utrum chriſtus &c.*) Prima pars continet pręſentem diſtinctionẽ, & diuiditur in tres partes. In quarum prima Magiſtert determinat de conditione naturæ aſſumptæ quãtũ ad genus. In ſecunda de cõditione naturæ aſſumptæ quantũ ad lib. arb. ibi. *Ideo non immeritò quæritur, utrum homo ille &c.*) In tertia uerò agit de cõditiõe naturæ aſſumptæ quantũ ad ſexũ ibi. *Solet ẽt quæri, quãuis curioſè &c.*) Prima habet duas. In prima mouet qõnem, & determinat. In ſecũda uerò auctoritate confirmat. ibi *Vt enim ait Auguſt. &c.*) Similiter ſecunda pars hẽt duas. In prima determinat ueritatem. In ſecũda diſſoluit ſophiſticas rõnes. ibi. *Quidã tamen probare conãtur &c.* Similiter tertia pars habet duas. In prima quærit qõnem, & determinat. In ſecũda cõfirmat, & hoc ibi. *Vnde Aug. in Lib. &c.*)

HIc diſtinctione opus eſt &c.) Videtur, ꝙ diſtinctio illa nulla ſit: quia ex quo natura illa fuit unita, peccare nõ potuit: ergo nõ uidetur ꝙ aliquo mõ peccare potuerit. Item. Anima illa beata eſt, & nõ põt non eſſe beata: ergo ſi beata anima ſimpliciter, & abſolutè non poteſt peccare, uidẽt ſimiliter ꝙ nec anima Chriſti: ergo nulla uidetur eſſe opus diſtinctione Reſpon. Dicendum, ꝙ ſecundum intellectũ qõnis, quẽ attendit qõnem proponens, nullam oportet facere diſtinctionem, ꝑp hoc ꝙ quæſtio eſt de anima Chriſti unita, utrum habuerit uertibilitatem arbitrij: uerum tñ Magiſter ex abundanti diſtinguit ad remouendum importunitatem ſophiſticè opponentium, & ſatis rõnabiliter quęritur, utrum ille homo peccare potuerit; quia cũ uerbum poſſendi ſit præteriti temporis, indeterminatè poteſt extendere ſe ad omne præteritum: ergo ad tempus ante unionem, uel ad tempus poſt unionem. Si ad tempus ante unionem, cum ante unionem poſſibile fuerit illum hominem creari, & tamen uerbo non uniri, poſſibile fuit ꝙ habuit lib. arb. Dub. 1.

arb. uertibilitatem; & ita ꝙ peccare potuerit. Si autem pro tempore poſt unionem, peccare non potuit: q̃a nõ potuit nõ eſſe beatus, aut non eſſe Deus, quorum neutrum patiť in Chriſto aliquod eſſe peccatum. Et ſic patet totum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An decuerit filium Dei aſſumere naturam humanam de maſſa perditionis Adæ?

AD intelligentiam huius partis ſecundum tria, q̃ Magiſter determinat incidit hic qõ circa tria. Primò quæritur de cõgruitate naturę aſſumptæ quantũ ad genus. Secundò quæritur quãtum ad liberi arbit. uſum. Tertiò vero q̃ritur de ipſa natura aſſumpta quantum ad congruentiam ſexus. Circa primũ quæruntur duo. Primò quæritur, utrum debuerit aſſumere hominẽ, q eſſet de genere Adam. Sc̃dò uero, utrum congruũ fuiſſet aſſumere ipſum Adã.

VTRVM decuerit filium Dei aſſumere humanã naturam de maſſa perditionis, ſiue de genere Adam. Et ꝙ non, uidetur. Alterius qualitatis, & naturę debet eſſe morbus, & medicina: ergo ſi Chriſtus ratione naturæ aſſumptæ fuit humani generis medicina, uidetur ergo ꝙ eius caro non debuerit formari de maſſa corrupta. ITEM. Nobiliori formæ nobilis debet aptari materia: ergo ſi aĩa chriſti fuit puriſſima, & immunis ab omni pc̃õ, uideť ꝙ caro Chriſti debuerit eſſe ab omni corruptione aliena. Non ergo de maſſa corrupta: ac per hoc nec de genere Adam. ITEM. Improperiũ parentum redundat in prolem, ſecundum ꝙ dicit Sapiẽs. Eccl. 3. Sed Chriſtus debuit eſſe omnino immunis ab omni peccati improperio, ergo non debuit eſſe de genere hominis primi. ITEM. Debitum parẽtum imputatur proli: ſed mediator debuit eſſe abſque oĩ debito, ut eius ſolutio oĩno acceptaretur à Deo, ſicut dic. Anſ. Libr. 2. cur deus homo cap. 8. ergo non debuit eſſe de genere Adæ.

SED CONTRA. Heb. 2. Qui ſanctificat, & q ſãctificať, ex uno oẽs; ſed xp̃s eſt q ſc̃tificat; q verò ſc̃tificatur ſunt filii Adam; uř ergo ꝙ ſicut alii ſunt de genere Adę; ita ẽt Chriſtus fuerit, & debuerit eſſe. ITEM. Pro culpa hoĩs nõ decet niſi hoĩem ſatisfacere: ergo ꝓ culpa oĩum filiorum Adę, & ipſius Adæ nullus debet ſatisfacere, niſi q ſit filius Adam: ſed Chriſtus ſatisfecit ꝓ culpa noſtra: ergo debuit eſſe de noſtro genere, & de noſtra maſſa. ITEM. Si hõ ſtetiſſet, nulli alii generi creaturæ eſſet obnoxius, tanq̃ ꝑ ip̃m haberet ſtare: ergo ſi hõ ꝑ Chriſtum reuocať in priſtinam dignitatem, uř ꝙ nulli alii generi creaturę debuit eſſe obnoxius tanq̃ ꝑ illud ſurgeret; ſed ſurrexit ꝑ xp̃m: ergo uř ꝙ xp̃s ſc̃dm carnem debuit eſſe de genere carnis uitiatę. ITEM. Tantò cõgruentior eſt mediator, quantò ꝓximior utriuſque generi: ſi ergo congruentiſſimus mediator fuit Chriſtus inter homines peccatores & Deum, ergo debuit eſſe genere hominum peccatorum.

RESOLVTIO.

Et ſi potuiſſet, non ita tamen decuiſſet aliunde, quàm de genere Adæ chriſtum carnem aſſumere.

RESPON. Dicendum, ꝙ abſq; dubio Dei filius potuiſſet carnem

car-

aſſumere aliunde, quam de maſſa corrupta, ſiue aliunde q̃ ex his, q processerũt de genere Adam; magis tamen congruebat quòd de genere Adæ carnem aſſumeret; & licet multæ ſint congruentiæ, quæ nos latent iuxta multiformitatẽ ſapientiæ Dei, tamen ſecundum uerba, & dicta ſanctorum quatuor poſſunt rationes congruentiæ aſſignari. Prima eſt propter conſeruandam rectitudinem iuſtitiæ, ut uidelicet eiuſdem generis eſſet ſatisfactor, & præuaricator. Nam ſi alterius generis eſſet, nõ attribueretur eidem generi ſatisfactio, cui & offenſio, ac per hoc non rectè ſeruaretur iuſtitiæ rectitudo, quæ ab illo genere requirit emẽdam, in quo reperit præcedẽtem offenſam. Secunda eſt propter manifeſtandam dulcedinem miſericordiæ, ut uidelicet ipſe dominus, qui ab homine contemptus fuerat tanquam ab aduerſario, & inimico, ipſe idem generi humano uniretur in Chriſto in unitatem perſonæ; in quo manifeſtatur miſericordiæ Dei condeſcenſio, in hoc q ipſe genus humanum ſibi inimicũ coniungere uoluit in indiſſolubile uinculum: iuxta illud quod dicitur Rom. 5. Commẽdat autem charitatem ſuam, &c. Tertia autem ratio eſt ad declarandam ordinationem diuinæ ſapientię, quæ quidem ordinatio nullo poteſt infringi uitio. Decreuerat enim Deus, & ordinauerat ut genus humanum totum multiplicaretur, & diſſeminaretur ex uno propter repræſentationem illius uniuerſalis principij, quod deus eſt, nec per hoc peccatum infringi debuit, & ideo Chriſtus mediator Dei, & hominum homo uerus, non aliunde, ſed de maſſa totius generis humani debuit formari. Quarta uero ratio eſt ad conſeruandam dignitatem, & altitudinem humanę naturę, quam Deus in tanta dignitate condiderat, uel nulli alij generi creaturæ, ſed ſoli Deo eſſet obnoxia. Si ergo non modicum eſt obnoxia redemptori, decens eſt, ut redemptor aut ſolum eſſet Deus, aut ſi haberet in ſe genus naturæ creatæ, hoc eſſet de genere illius maſſæ, quæ ortũ habet à lumbis Adę. Propter has ergo rõnes congruẽtię, quæ apparent manifeſtè, & à uerbis ſanctorum habent firmitatem, concedendum eſt q non ſolum fuit congruum q Chriſtus aſſumeret carnem de noſtro genere ad reperationem humanę naturæ: uerum etiam hoc magis fuit congruum, quam quòd alio modo faceret; licet alio modo facere re poſſet. Vnde rationes hoc probantes ſunt concedendę.

Ad illud ergo, qđ primò obijcitur, q alterius naturæ debet eſſe morbus, q̃ medicina Dicendũ, q uerum eſt pro eo tempore, in quo res poteſt dici medicina alterius generis, nõ quãtũ ad naturã, ſed quantũ ad uim curatiuã: & ſic fuit in Xpo: quia ipſe nõ erat infectus corruptione cõcupiſcẽtiæ, ſed habebat i ſe plenitudinẽ gratiæ. Vnde & Apoſt. dic. q primus hõ fuit de terra terrenus, ſecundus de cœlo cęleſtis, nõ pp diuerſitatẽ naturæ, uel materiæ, ſed propter dñam quãtũ ad qualitatem uirtutis, & uitij, grę, & culpę. Qđ ſi aliis inſtare: q morbus, & medicina ſũt diuerſarũ naturarũ ſimpliciter. Dicẽdũ, q hoc hẽt locũ ĩ medicina, cuius operatio ẽ p uim 1. Cor. 15.

naturæ, non per actum uoluntatis deliberatiuæ. Ad illud, quod obr, quod nobilis materia debet reſpondere nobili formę. Dicendum, quod uerum eſt de materia diſpoſita diſpoſitione ultima, quæ eſt neceſſitas: ſed de materia remota non non oportet: quoniam omnis nobilitas conſurgit ex forma ipſi naturę ſuperaddita: & quoniam maſſa humani generis non eſt proxima materia reſpectu animæ Chriſti, ideo non ſequitur quod corpus Chriſti nō fuerit de illa maſſa: ſed caro organizata, & perfecta cōpletione aptata fuit illius materia: & de hac bene licet inferre, quod ualdè nobilis fuit, cum ad nobiliſſimā animam aptata eſſet: unde optimè fuit cōplexionata ab omni corruptione, & feditate concupiſcentię aliena. Ex hoc tn̄ non licet inferre, quòd non fuerit ſumpta de illa corruptionis maſſa: ita enim pura fuit illa caro p uirtutem ſpūs agentē, ſicut ſi de cœleſti ſubſtantia ſumpta fuiſſet. Ad illud, quod obr, quod improperium parentū redundat in filium. Dicendum, quod uerū eſt cū filius imitator ē ſcelerū patris: cum autem ei contrarius, & oppoſitus eſt quantum ad mores, non debet in eum iuſtè quantum ad pœnā redūdare, niſi ipſe filius mera ſua benignitate improperium patris portare uelit, & ſuſtinere: & ſic in propoſito intelligendum eſt fuiſſe. Vnde Chriſtus nō ex merito, uel neceſſitate ſuſtinuit improperiū Adæ, ſed ex mera ſua benignitate, ut dum ipſe ſuſtineret pro alio quod ex ſe nō meruit, alius liberaret ab improperio, quod ex ſua culpa promeruit. Ad illud, quod obr, quod debitum parentum imputat̄ proli. Dicendum, quod hoc uerum eſt, cum proles ſuccedit parētibus in hęreditate; & quoniam Chriſtus à parentibus cōcupiſcentiā non hæreditauit; p quem homo obligatus eſt; pęnę hinc eſt quod nullius pœnę fuit debitor, ſed liberalis, & uolūtarius perſolutor.

Qvaestio II.

An congruum fuiſſet, Adam ipſum à Christo aſſumi?

Vtrvm cōgruum fuiſſet ipſum Adam aſſumi. Quòd ſic videtur: quia Chriſtus debuit eſſe de genere Adę, ut ſatisfaceret p peccato totius generis, quod proceſſit de lumbis Adæ; ergo pari rōne debuit Dei filius ipſum Adā aſſumere, ut pro pc̄tō ipſius Adæ congruentiſſimè ſatisfaceret. Item. Nullum magis decet ſuſtinere pœnā pro culpa, q̄ eum q culpā commiſit. Si ergo hō aſſumptus puniri debuit pro pc̄tō Adæ, ſicut & factum eſt; vr̄ quod nullum aliū hoīem a deo decuit aſſumi, ſicut primum hominem. Item. Efficacius curat morbum, q curat ipſum in ſua radice, quàm qui curat in ramo: ſed morbus corruptionis humani generis ortū hēt in Adā, & curatus fuit in xp̄o: ergo perfectius curatus fuiſſet, ſi filius Dei aſſūpſiſſet primum hoīem, q̄ aſſumendo aliquem de eius genere; ſed decet ſummū medicum facere oē, quod atteſtat̄ perfectioni medicinæ: ergo &c. Item. ad hoc quod aīa curetur per aduentū ſpūs ſancti, neceſſe eſt quod ſpūs ſanctus in eādem aīam deſcendat, in qua prius habitauit culpa: ergo pari rōne ſi per aduentum filij Dei debuit peccatum primi parentis curari, uidet̄ quod ipſum debuerit aſſumere magis q̄ alium. Quòd ſi dicas quod non de-

cuit

cuit propter culpam præambulã. Sed contra. S. S. ſicut puriſicat animam, ꝙ nulla eſt indecentia, ut habitet in aĩa, in qua prius fuit culpa: ſic ẽt puriſicauit carnẽ uerbi, ut in nullo derogarẽt xp̃o, qui fuit de noſtra maſſa: ergo uidetur ꝙ ſic aĩa Adæ potuit purificari, & caro; ꝙ i ipſius aſſumptione in nullo derogaretur excellentiæ ipſius filij Dei.

Sed contra. Non decuit deũ facere, ut aliqs de malitia ſua reportaret cõmodum; ſed ſi Adam pp reparationem faciendã de culpa cõmiſſa aſſumeretur à uerbo, reportaret ineffabile cõmodum: ergo hoc eſſet contra diuinã iuſtitiam, ſed hoc non decet Deum; ergo &c. Item. Talis debuit ſatisfacere; qui nullius eſſet debitor pœnæ; ſicut dic. Anſ. quia ſatisfactio eſt, cum ſit opus aliàs indebitum, ſicut dr̃ in Libr. De regulis fidei: ſed Adam fuit pœnæ debitor pp culpam, q̃ commiſit: ergo nullatenus decuit ipſum ad ſatisfaciendũ aſſumi. Item. Quicquid ſit de aliis, tñ eſſe, uel dici peccatorem uerè nullo mõ decet Deum: ſed illa unio facit idiomatum cõmunicationem, ergo ſi Adã aſſumptus fuiſſet à Dei filio, filius dei eſſet, & diceretur uerè peccator. Si ergo hoc nullo mõ decet; uidet̃, &c. Item. Si deus Adam aſſumpſiſſet, cum deus decreuiſſet genus humanũ ex Adã propagare iuncta ſibi Eua; ergo aut decretũ ſuum, ſiue diſpõ non manſiſſet, aut xp̃s ex cõmixtione cum fœmina generaſſet; ſed utrumque eſt omnino indecens: ergo omnino indecens fuit Dei filium aſſumere hominem primum.

Resolutio.

Nec decuit creatori; nec expediuit humano generi, nec congruit ipſimet Adæ à Chriſto aſſumi.

Respon. Dicendum, ꝙ abſq; dubio non ſic decuit Dei filium aſſumere ipm Adã, ſicut aliq̃ aliam ſubſtantiã eiuſdẽ generis; ſicut patet ex ipſo opere diuino. Et ratio huius eſt; quia non conueniebat oĩum creatori, nec conueniebat primo hoĩ, nec expediebat humano generi, Creatori. n. non competebat ut ꝑſona Dei hoĩem aſſumeret peccatorẽ: cum ipſe in forma aſſumpta deberet peccatores ceteros iudicare: & tñ nullatenus de peccato argui poſſe, ſiue ſecundum naturã aſſumentem, ſiue ſecundum naturã aſſumptam: ſecundum quarum utranque competebat ei poteſtas iudiciaria. Primo hoĩ non conueniebat, ut ille qui tantum ſe deiecerat per culpam, tantum exaltaretur ut deus eſſet. Sufficiebat namq; ſibi & excedebat, ut ſaltem ei Deus reconciliaretur, non ꝙ ille Deus efficeret. Etiam generi humano non expediebat: quia cum ille homo eſſet pœnæ debitor, utpote ille, q reus erat oĩum aĩarum noſtrarum, non eſſet eius paſſio adeo Deo grata, ſicut ſi oĩno eſſet innocens: & uix ẽt ſufficeret ad ſatisfaciendum ꝓ ſe, nec tũc poſsẽt aliis ſatisfactionẽ ſuã cõicare. Concedẽdæ ergo ſunt rões ꝓbantes, ꝙ non decuit filium aſſumere primum hoĩem.

Ad illud ergo, qđ primo obr̃. in contrariũ, qđ de genere humano debuit ſatisfacere. Dicẽdum, ꝙ non eſt ſimile; quia potuit aliqs eſſe de gñe hoĩum, q cõicaret cum hoĩbus in natura, & non cõicaret in culpa; non ſic autem de

Adam: quia ex quo peccauit, neceſſariũ fuit ipſum peccaſſe. & ſi filius Dei ipſum aſſumpſiſſet, eũ qui pœnę debitor erat aſſumpſiſſet: ideonõ eſt ſimile. AD ILLVD, qđ objicitur, ꝙ nullũ magis decet puniri, quã eum qui peccauit. Dicendũ, ꝙ uerum eſt de pœna diuinæ ultionis: ſed nõ eſt uerũ de pœna diuinæ placationis. Magis.n. Deus placari potuit per pœnam innocentis, q̃ ꝑ pœnã rei, & iniuſti, & taliter punitus eſt Chriſtus pro peccatis noſtris. Nullius.n. alterius pœna poterat eſſe ſufficiés meritum ſatisfactionis, quãuis eſſet æquũ inſtrumẽtũ diuinæ ultionis. AD ILLVD, qđ objicitur de curatione morbi in radice. Dicendũ, qđ uerum eſt quod perfectior eſt curatio, ubi radix ita põt purificari, ſicut ramus. Sic aũt non eſt in propoſito. Nã etſi Adam adeo purificari poſſet, ut nullã culpam haberet actu: nunquam tñ ſic purificari potuit, ut nullam culpam habuiſſet. Et hoc quidé decebat habere Dei, & hominũ mediatorem, ut ſua oblatione ſufficienter placaret ſeueritaté diuinæ iuſtitiæ. Aliæ ét rõnes ſunt, quare morbus in ſua origine curari non debuit, ſed illę aſſignatæ ſunt in Secundo Lib. in tractatu de peccato originali, & aliquæ in Quarto de ſacramento baptiſmi. AD ILLVD, quod objicitur, ꝙ anima non purificatur per ſpiritũ ſanctum, niſi animæ uniatur per amoré, Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia aliter purificatur ꝑ Chriſtum, aliter per ſpiritum ſanctũ. Per ſpiritum nanque ſanctum purificaẽ ſicut per cauſam effectiuã, ſed per Chriſtum tanquã per cauſam meritoriã. Et quia aliquis poteſt mereri alii diuerſo à ſe: hinc eſt ꝙ non oportet mediatoré Dei & hominũ ſic cuilibet uniri, ſicut ſpiritus ſanctus. Eſt etiã differentia in unione: qa ſpiritus ſanctus illabitur nobis: ita tñ qđ nõ unitur nobis unione perſonali, quæ facit idiomata cõicari: unde non eſt peccator, quãuis illabatur peccatori. Sed filius uniẽ unione ꝑſonali, in qua eſt idiomatũ cõicatio: & iõ nõ ſic decuit ipſũ uniri aĩę peccatrici, ſicut decet ſpiritũ ſanctũ mitti in eã animã, q̃ prius fuit peccatrix: & ſic patet totum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An Chriſtus potuerit peccare?

CONSEQVENTER quęritur de cõditione naturæ aſſumptæ quantum ad liberũ arbitrium. Et circa hoc incidunt duo dubitabilia. Primo quęriẽ, utrum ille homo peccare potuerit. Secundo quæritur utrum potentiã peccandi habuerit.

VTRVM Chriſtus potuit peccare. Et ꝙ ſic. Eccl. 31. dicitur in laudé uiri iuſti. Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus. Sed oĩs laus cõpetit Chriſto, quę cõpetit alicui mẽbro: ergo uŕ, quòd illud potuit dici in laudé Chriſti, ergo &c. ITEM. Aug. Meliores iudicauit Deus hoĩes liberaliter, & uocat liberaliter deſeruire; ſed cum poſſent eum offendere, nollent. ergo ſi Chriſtum optimum fecit, & optimum iudicauit, uŕ ꝙ Chriſtus peccare potuit. ITEM. Bern. Tantum deſcendit Deus quãtum deſcẽdere potuit: ſed inferioris gradus eſt, qui poteſt peccare, quã qui non potuit: ergo uŕ quòd

Vide in Tractatu de arbore ſcientiæ boni et mali. Tom. 9. in fin.

quòd Chriſtus in illo ſtatu fuerit. Si dicas, ꝙ hoc intelligit ex parte carnis. Contra. Diſpoſitio carnis correſpondet diſpoſitioni liberi arbitrij, ſicut patet in Adã, & in nobis: ergo ſicut Chriſtus aſſum pſit carnis paſſibilitaté, ita uidet ꝙ liberi arbitrij uertibilitatem. ITEM. Chriſtus erat in ſtatu uiatoris: ergo cum ad ſtatum uiatoris pertineat poſſe peccare, ſicut ad ſtatum cõprehenſoris peccare nõ poſſe, uidetur ꝙ Chriſtus peccare potuerit. ITEM. Nullus laudatur in his, q̃ facit de neceſſitate, ſed Chriſtus erat laudabilis in operibus ſuis: ergo non faciebat ea neceſſario: ergo poterat à bonis, & debitis operibus neceſſario ceſſare: & hoc eſt omittere: ergo potuit peccare. ITEM. Chriſtus potuit dicere aliquã orationem negatiuam, & uerã: ſed qui põt dicere locutioné negatiuã, poteſt dicere affirmatiuã ſibi oppoſitã: ſed illa eſt falſa: ergo Chriſtus potuit dicere locutioné falſam: ſed hoc eſt métiri in eo, qui nouit locutioné eſſe falſam: ergo uidetur ꝙ Chriſtus potuerit mentiri: ergo potuit peccare, cum métiri nullo modo potuit bene fieri.

CONTRA. Hebr. 2. Eum, qui paulo minoratus eſt, &c. Glo. Natura humanæ mentis, quã Deus aſſumpſit, & quæ nullo peccato deprauari potuit, ſolus Deus maior eſt: ergo nullo modo anima Chriſti potuit infici aliqua macula peccati. ITEM, Chriſtus ab inſtanti conceptionis fuit cõprehéſor, & beatus: ſed de eſſentia beatitudinis eſt, ꝙ ſit bonum, & inamiſſibile: ergo Chriſtus nunquã illã beatitudiné potuit perdere: ergo nec aĩa ipſius peccare. ITEM. Chriſtus ab inſtãti cõceptionis tã tã gratiã ſuſcepit, ꝙ maioré illa habere nõ potuit: ergo ab inſtãti cõceptionis habuit gratiam cõfirmationis: ſed nullus põt peccare, qui illã gratiam habet: ergo &c. ITEM. Si Chriſtus potuit peccare, ponatur in eſſe: qa poſſibili poſito nullum accidit impoſſibile: ſed poſito ꝙ Chriſtus, ſiue homo ille peccauerit, ponitur ex hoc ꝙ dignus fuit ęterna dãnatione: ergo uel Deus damnaret, uel hõ a uerbo ſepararet: ſed utrunq; oĩno é impoſſibile: ergo impoſſibile fuit illum hominem peccare.

RESOLVTIO.

Tametſi Chriſtus habuerit liberum arb. quo peccata patrantur: nihilominus quia Deus fuit, uiator ſimul & comprehenſor; ueritatiſque ac gratia plenus; peccare nequiuit.

RESPON. Dicendũ, ꝙ abſq; dubio aĩa Chriſti non potuit deprauari aliqua culpa. Et ratio huius eſt triplex, ſcilicet plenitudo gratiæ, conſummatio gloriæ, & unio diuinæ naturę, & humanę. Plenitudo gratiæ facit ꝙ ipſe Chriſtus ſcd̃m humanã naturã habuit gratiã confirmationis; ſed illa gratia adeo liberũ arbitriũ cõfirmat, ut nullo mõ poſſit iſirmari ꝑ culpã. Hoc ipſum facit cõſummatio gloriæ, q̃ quidé fuit in Chriſto à ſuę cõceptionis primordio. Statim.n. fuit beatus, & cõprehẽſor, & ſicut beatus nõ põt damnari, ſic ét non põt præuaricari, ac ꝑ hoc in Chriſto nulla potuit eſſe ſcd̃m animã macula peccati. Poſtremo hoc efficaciſſime facit unio diuinę naturę, & humanę in unitaté ꝑſonæ, quæ unio facit ut idiomata cõmcentur, & ipſa non poteſt frangi.

Si ergo Deus non poteſt eſſe peccator, & non poteſt non eſſe hō, planū eſt q illa unio nullatenus ſuſtinet Chriſtum ſecundum humanam naturam peccare potuiſſe. Vnde rationes hoc oſtendentes ſunt concedendæ.

Ad illvd ergo, qđ primò obī de laude viri iuſti. Dicendum, q laus illa, ex una parte dicit perfectionem, in hoc. ſ. q non eſt trāſgreſſus; ex alia parte quandam defectibilitatē. Cum ergo dī q oīs laus attribuenda eſt Chriſto. Dicendum, q & ſi illud aliquo mō habeat ueritatem de laude perfecta, ſiue ratione eius conditionis, penes q̄ attenditer perfectio; non tñ oportet q rōne eius conditionis, ſecundum quam eſt imperfectio. Poſſet etiam aliter dici, quia (ſicut dicit Magiſter) iſta eſt capitis in membris, ita q perfectio cōpetit ipſi capiti in ſe; ſed quod eſt ibi defectibilitatis competit ratione mēbrorum. Ad illvd, quod obijcitur, q meliores iudicauit Deus homines, &c. Dicendum, q hoc uerum eſt de genere humano ſecundum aliquam meliorationem, quæ attēdit̄ in ordine uniuerſitatis. Sic. n. decebat hoīem in uniuerſitate conſtitui, ut in prima ſui conſtitutione haberet uertibilitatem arbitrii ſecundum legem cōem. Sed Chriſtus habuit aliquid ſupra hominem: ideo decuit, q ſibi fieret aliquod ſpeciale priuilegium, ut eſſet in eo liberalitas obſequii ſine uertibilitate arbitrii: ſicut & in diuina uolūtate uidemus, q liberaliter nobis bona impendit, & facit: nullam tamen in ea eſt ponere uertibilitatem: & propter hoc uerbum illud Aug. ſecundum q liberaliter notat uertibilitatem ad contrarium, non ſe extendit ad melioritatem quæ attenditur ſecundum priuilegium ſpeciale, ſed ſecundum legem cōmunem. Si quis autem uelit dicere, quòd ibi intelligitur liberaliter, id eſt uolūtariè: obuiat ei litera ſequens, & ratio proponendi uerbum: quia Auguſtinus hoc uerbum dicit, ut reddat rationem, quare Deus talem facit hominem, ut poſſet malè facere. Ad illvd, quod obiicitur de Ber. q deſcendit quātum deſcendere potuit. Dicendum, q intelligitur de potentia ordinata, quæ ſupponit condecentiam. Decuit enim Deū deſcendere ad miſeriam, ſed nullo modo decuit deſcēdere ad culpam. Nam & ſi miſeria filio Dei non competat in ſe; tamē competit ut eſt ordinata ad finem noſtræ redemptionis. Culpa autem, uel ordinatio ad culpam in actu, uel habitu nullo iſtorum modorum competit ſibi; ideo decenter non potuit ſe humiliare; adeo ut ad ſtatum peccati ſecundum actum, uel habitum ſe Deus inclinaret. Nec ualet quod obiicitur de paſſibilitate, q reſpondet uertibilitati animæ. Dicendum eſt enim q hoc uerum eſt ſecundum iuſtitiā communem; ſed Chriſtus paſſibilitates carnis aſſumpſit diſpenſatiuè, ſicut inferius apparebit. Ad illvd, quod obī, q chriſtus erat in ſtatu uiatoris. Dicendum, q & ſi erat in ſtatu uiatoris, non tamē omnino: habuit. n. aliquid de ſtatu comprehenſoris. Vnde Boet. dic. q Chriſtus de omni ſtatu aliquid aſſumpſit; de ſtatu autem ante peccatum aſſumpſit innocentiam, de ſtatu poſt pc̄m̄ aſſumpſit pœnam, de ſtatu comprehenſoris im-

Diſ 15 art. 1.

In lib. contra Neſtorium.

impoſſibilitatem peccandi. Quia ergo Chriſtus purus uiator non erat: ideo nõ ſequitur ꝙ peccare potuerit, ſicut poſſunt & alij uiatores. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ nullus laudatur in his, quæ neceſſario facit. Dicendum, ꝙ eſt neceſſitas, quæ repugnat uoluntati, ſicut neceſſitas coactionis, quę uenit ab intrinſeco. Et eſt neceſſitas quæ ſubeſt uolũtati: & iſta eſt neceſſitas, quæ uenit ex uoluntatis immutabilitate. Cum ergo dicit ꝙ laus non eſt in operibus neceſſitatis: dicendum, quòd uerũ eſt de neceſſitate primo modo dicta, ſed non de ſecundo. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd potuit ſciẽter dicere locutionem falſam. Dicendum, quòd dicere eſt duplex. Vno modo idẽ eſt quod ore proferre: & hoc modo abſque dubio potuit proferre locutionem falſam: quia talis prolatio eſt perfectionis. Alio modo dicere idem eſt qđ aſſerere, ſiue affirmare: & hoc modo nõ potuit quia ueritas ad falſitatẽ declinare nõ potuit: & hoc quidẽ nõ fuit impotentiæ, immo magis potentiæ.

QVAESTIO II.

An potentiam peccandi ex ſe Chriſtus habuerit, uel aſſumpſerit.

VTRVM Chriſtus potentiam peccandi habuit, uel aſſumpſit. Et ꝙ ſic videtur. Damaſce. Omnia, quæ in natura noſtra plãtauit Deus, aſſumpſit Dei uerbũ. Si ergo potentiã, qua peccamus, & bene facimus, Deus ab initio in nobis plantauit, uidetur ꝙ eã ex tẽpore Dei uerbum aſſumpſit. ITEM. Damaſ. Totum me aſſumpſit, ut me totum redimeret: ergo omnem noſtram ſubſtantiam, & omnis noſtræ ſubſtantiæ potentiam. Sed potentia peccandi eſt potentia rationalis animæ, quæ non põt reperiri niſi in creatura ualde notabili: ergo uidet quòd Chriſtus eam habuerit. ITEM. Potentia peccandi eſt potentia rationalis, & illa eſt ad oppoſita: ergo eadem eſt potentia benefaciendi. Si ergo nõ eſt aliud quàm liberũ arbitrium, & Chriſtus libe. arbit. aſſumpſit: ergo & potentiam peccandi. ITEM. Solum illud curatũ eſt in nobis, qđ punitum, & afflictum fuit in Chriſto. Sed in nobis curari maxime indigebat potentia peccãdi: qm̃ illa eſt, quæ ęgrotat ꝑ culpã: ergo ur̃ ꝙ in Chriſto paſſa fuerit & afflicta: & ſi hoc: ergo à Xp̃o fuit habita, & aſſumpta.

SED CONTRA. Chriſtus ſcđm humanam naturã habuit plenam libertatem, ſicut & plenã gratiã: ſed potentia peccandi addita libertati eam diminuit, ſicut dicit Anſel. in lib. de lib. arb. ergo potẽtia peccandi non fuit in Chriſto. ITEM. Si omnipotẽtia aliquis eſt potẽs: ergo ſi in aliquo eſt potentia peccandi, ille põt peccare: ſed Chriſtus non potuit peccare, ſicut prius oſtenſum eſt; ergo nec peccandi potentiam habere &c. ITEM. Potentia peccandi eſt principium culpę: ſed in quocunque cõtingit reperiri principiũ, poſſibile eſt inueniri illud, quod ex illo principio cauſat: ergo ſi Chriſtus habuit potentiã peccandi, habere potuit peccatũ: ergo potuit eſſe damnatus, & Dei inimicus: & ſi hoc eſt impoſſibile, reſtat qđ & primũ. ITEM. Chriſtus ſecundũ animam fuit Deo ſimillimus inter creaturas cęteras: quoniã maxime fuit eius anima deiformis. Sed Deus non habuit potentiam

peccandi; ergo uidetur ꝙ eam nõ habuerit, nec aſſumpſit Chriſtus.

RESOLVTIO.

Potentiam, qua peccatur aſſumpſit Chriſtus, ſed non eam, quæ ad actum ordinatur.

RESPON. Dicendum, ꝙ potentia peccãdi dicĩt dupliciter. Vno mõ dicitur potentia peccandi .i. potentia, qua peccatur: & ſic potentia peccandi noĩat ipſum liber. arb. creatum, quod quidem põt in bonum adiutum gratia; & quia per ſui naturam eſt defectiuum bene faciendi, hinc eſt quòd illa potentia ſiue facultas dici poteſt potentia bñ faciendi, & potentia peccãdi: nullus.n. peccat niſi per illãm. Alio modo dicitur potentia peccandi potentia ordinata ad peccãdum, ut potentia nominet aliqd medium inter ſubſtantiam, & peccati actum, per quòd ſubſtantia illa potuit exire in peccati perpetrationem. Si ergo primo modo dicatur potentia peccandi, ſic abſque dubio fuit in Chriſto. Et ſic procedunt rõnes ad primam partem, quę oſtendunt Chriſtum habuiſſe potentiam peccandi: quia aſſumpſit integre naturam noſtrã & eius quamlibet potentiam. Et ideo rationes illæ cõcedi poſſũt: quia recta uia procedunt, & uerum concludunt. Si uerò potentia peccandi dicatur potentia ordinata ad peccatum perpetrandũ; ſic non eſt concedendum, ꝙ Chriſtus habuit potentiã peccandi, ꝑ eoꝙ peccare non potuit: & talis ordinatio, immo deordinatio diminuit de plenitudine libertatis.

ET PER hoc patet reſponſio ad primũ obiectum in contrarium.

AD ILLVD, qđ obijcit, ꝙ omni potentia eſt aliquis potẽs. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ſi potentia dicat ordinationẽ ad actũ. Sed ſi dicat ſolũ naturalẽ aptitudinem, non hẽt ueritatẽ: quia põt impediri ꝑ oppoſitum eius, ſicut greſſibilis hẽt naturalem aptitudinẽ ad gradiendũ, & cęcus ad uidẽdũ: nec tñ greſſibilis truncatus poteſt gradi. Et ſic dãnati hẽnt potentiã merendi: ſed tñ mereri non poſſunt, quia impeditur in eis ordinatio illius potentiæ, ſiue exitus in talẽ actũ. Sic & in ꝓpoſito intelligendũ eſt: quia aĩam Chriſti exire in actũ peccati eſt impoſſibile, ꝗuis illã eandem potentiam habeat, ꝗ̃ hẽt peccator; & hoc ꝑꝑ perfectionem gratiæ nõ ſuſtinentis talẽ egreſſum, ſiue defectum. AD ILLVD, qđ obiicit, ꝙ potẽtia peccandi eſt principiũ culpæ. Dicendum, ꝙ uerũ eſt: ſed hoc eſt in quantũ deficiens, ſiue inquãtum ſibi relinquitur. In Xp̃o autẽ non põt ſibi relinqui ꝑꝑ inſeparabilẽ unionẽ cum diuinitate: & iõ non põt culpam perpetrare: qm̃ nõ eſt in Chriſto ſub ea rõne, qua habet principiare: & iõ non ſequitur, ꝙ culpa aliqua poſſit eſſe in Chriſto. AD ILLVD, qđ obiicit, quòd Chriſtus ſecundum aĩam fuit deo ſimillimus. Dicendum, ꝙ & ſi ſimilior fuit aĩa Chriſti Deo cæteris creaturis: tñ improportionabiliter diſtat à Deo; qm̃ Deus cum ſit ſũmè potẽs ĩ ſe, ꝑ ſe & ex ſe, nõ poteſt deficere, nec habere potentiam deficiendi, nec quantum ad ordinationem, nec quantum ad radicem. Sed anima Chriſti eſt creata ſicut animæ aliæ, & ex hoc ipſo per naturam ſuam eſt uertibilis, & defectibilis, & potentiam hẽt deficiendi: ſed quòd non deficiat, hoc habet beneficio eius, qui lon

gè diſtabat ab omni defectu. Et iõ non ſequitur, quòd anima Chriſti caruerit oĩpotentia peccãdi, ſed quòd caruerit ordinatione ad talem actum, ſiue defectum per illud donum, quod faciebat Chriſtum eſſe Deo ſimillimum.

ARTICVLVS. III.

QVAESTIO I.

An decuerit Chriſtum muliebrem ſexum aſſumere?

CONSEQVENTER quæritur de cõditione naturæ aſſumptæ quantum ad ſexum. Et circa hoc duo quæruntur. Primò quęritur, utrum Deum decuerit aſſumere ſexum muliebrem. Secũdò, utrum decuerit carnem aſſumere de ſola muliere.

VTRVM decuerit Deum aſſumere muliebrẽ ſexum ad reparandum genus humanum. Et quòd ſic uidetur: quia ordo reparationis per oppoſitum debet reſpondere lapſui; ſed noſtra ruina fuit ꝑ mulierẽ; ergo & releuatio &c. ITEM. Ideo aſſumpſit Deus naturam fragilem, ut dum ſua fragilitate uinceret fortẽ, mirabilis in hoc Dei potentia reluceret. Si ergo fragilior eſt ſexus muliebris, uidet̃ quòd eius fuiſſet potentia magis manifeſtata, ſi in ſexu muliebri diabolum ſuperaſſet: ergo magis congruũ fuit mulierem, quã uirum aſſumi à uerbo Dei. ITEM. Spiritus rationalis [illegible]unibilis eſt indifferenter ſexui muliebri, ut uirili: ergo pari ratione & ſpiritus incarnatus: ergo indifferenter ſe habet ſexus uterq; ad unionem quãtum eſt ex parte naturæ. Si ergo ſexus muliebris magis depreſſus erat in miſeriam, quàm uirilis, cum Dei filius incarnatus fuerit ad noſtrã miſeriam re[illegible]dã, uidetur quod magis debuerit aſſumere ſexum fœmineum, quàm uirilem. ITEM. Proles aſſimilari debet ſuo principio: ſed Chriſtus natus fuit ex ſola Virgine matre: ergo ſi ex fœmina traxit carnem, magis debuit aſſimilari matri, quã alii: ergo ſi non degenerauit, potius debuit ex ea trahere ſexum, quem habebat Virgo, quàm aliũ.

SED CONTRA. Philoſophus in Lib. de animalibus dicit quòd fœmina eſt uir occaſionatus hoc eſt imperfectus; ergo ſi homo aſſumptus debuit eſſe perfectiſſimus: non ergo debuit mulier eſſe, ſed tãtum maſculus. *Vide et 1. Phy. cõ. 81.* ITEM. Quod magis eſt, Apoſtolus. 1. Cor. 11. dicit quòd caput mulieris eſt uir, nõ econuerſò, ſed hõ aſſumptus eſt caput totius eccleſiæ: ergo non debuit eſſe ſexus fœminei: alioquin fieret peruerſio ordinis, quòd quidem nõ debuit Deus in ſua incarnatione facere: quin potius deſtructum ordinẽ debuit reparare. ITEM. Principiũ totius generationis eſt ſexus uirilis. nam ex uno uiro oẽs: ſed hõ aſſumptus debuit eſſe principium totius regenerationis ſpiritualis: non ergo ſexus muliebris ſed uirilis. ITEM Si aſſumpſiſſet ſexum muliebrem: ergo cum fiat cõmunicatio idiomatum, deberet dici dea, & deberet dici filia. Si ergo non decet eſſe niſi Deum, & filium in illa ſumma trinitate, non Deum, & filiam, nullo modo decuit Deum aſſumere fœminam.

RESOLVTIO.

Non uilem, non fragilem ſexum, ſed nobilem & præ potentem aſſumi debuit.

RESPON. Dicendum, quòd abſque du-

dubio non ita decuit Deũ aſſumere ſexum fœmineum, ſicut uirilẽ in unitate perſonæ. Et ratio huius eſt: quia muliebris ſexus non eſt tantæ dignitatis, ſicut uirilis. Excellit enim ſexus uirilis muliebrem & quantum ad dignitatẽ in principiãdo, & quãtũ ad uirtutẽ in agendo, & quantum ad auctoritatem in præſidendo. Quãtum ad dignitatẽ in principiando: quia omnes tã uiri quàm mulieres ex uno uiro fuerunt, in quo eſt expꝛſſa repræſentatio egreſſus rerũ ab illo unico principio primo, & ſũmo. Quantũ ad uirtutẽ in agendo ſimiliter pcellit: qm̃ uiri eſt agere, & mulieris eſt pati. Vñ plus hẽt ſexus uirilis de uirtute actiua pp qđ & robuſtior eſt & re, & noĩatione. Quantum ad auctoritatẽ in pſidendo ẽt pexcellit. Nã ſecundum rectum ordinem non mulier uiro, ſed uir pficitur mulieri, tanq̃ caput corpori, ſicut dicit Apoſtolus. Qm̃ ergo in uerbo aſſumente naturam humanam eſt pcipua dignitas in principiando, & uirtus in agendo, & dñium in pſidendo: hinc eſt ꝙ magis decuit ſexum uirilem, quam muliebrẽ aſſumi a uerbo increato: quia illi naturæ aſſumptæ debuerunt hæc tria communicari excellenter. Et ideo concedendæ ſunt rationes ad hanc partem.

AD ILLVD, quod primò obĩ in contrarium, ꝙ ruina fuit p mulierem. Dicendum, ꝙ quãuis in ſexu muliebri ruina nr̃a fuit inchoata: in ſexu tñ uirili eſt conſũmata. Et qm̃ nr̃a reparatio in natura aſſumpta habuit conſummari: hinc eſt ꝙ ſecundum rectã correſpondentiam magis decuit uirum, quàm mulierem aſſumi.

AD ILLVD, quod obiicitur de fragilitate. Dicendũ, ꝙ ſic congruũ fuit Chriſtum uincere per fragilitatem in patiẽdo, ut poſtmodum uinceret per uirtutem in reſurgẽdo: & ideo ſexum talem debuit aſſumere pp paſſibilitatis qualitatem, & nihilominus ad uirtutẽ ordinabilis ſecũdum qualitatem naturæ: & talis fuit uirilis ſexus magis, quam muliebris. AD ILLVD, quod obiicitur de unione ſpiritus rõnalis ad utrumque ſexum. Dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile. Primùm, quia ſpiritus unitur corpori, ita ꝙ ex his fit unum: & non eſt cõicatio idiomatum: non ſic autem de uerbo ęterno, quod manet in ſua proprietate, cõicãs homini aſſumpto ſuas proprietates, ad quas cõicandas magis ſexus uirilis, quàm muliebris competens erat. Præterea non eſt ſimile: qa ſpiritus increatus ẽ nobiliſſimus, & unio qua unit ſibi nr̃am naturam in pſona, eſt nobiliſſima: & ideo nobiliorem ſexum debuit aſſumere. Non ſic autem eſt de ſpiritu rõnali. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd proles debet aſſimilari ſuo principio. Dicendũ, quòd illud eſt uerum, quãdo producit prolem omnino ſecundum propriam uirtutem naturæ ſuæ. Non ſic autem eſt in propoſito. Nam virgo concepit mota, & adiuta ſpiritu Sancto: & ideo magis proles habuit ſexum, quẽ ſpiritus Sanctꝰ elegit, quam ſexum quem in matre inuenit. Nec in tali generatione ẽ degeneratio, ſed magis nobilitatio: quia non eſt cõtra naturam mulieris cõcipere ſexum uirilem, immo magis cupit naturaliter mulier habere maſculum, quàm fœminam.

QVAE-

QVAESTIO II.

An de uirò ſimul, & de muliere carnem Christus aſſumere debuerit?

VTRVM magis debuerit carnem aſſumere de uiro ſimul, & muliere, q̃ de muliere tantum. Et φ ſic, vr̃. Heb. 2. Debuit ꝑ oia fratribus aſſimiliari: ſed ſimilitudo ſuperna per maximè conſiſtit in generatione: ergo vr̃ quòd ſicut alii generãtur ex patre, & matre, quòd & ſimiliter Chriſtus. ITEM. Chriſtus humanam aſſumpſit naturam, ut nos curaret a morbo originalis peccati. Si ergo originale peccatum traducitur per uiam generationis de maſculo, & fœmina; uidetur φ ſic debuit naſci, ut ſicut ſua morte nos a morte damnationis liberauit, ſic ſua origine noſtræ originis uitioſitatem ſanaret. ITEM. Chriſtus æqualiter uenit ad ſanandum utrunque ſexum, ergo ur̃ quòd debuit utrũq; ſexum aſſumere, uel ex utroque naſci. Sed nõ utrumque; quia uel in una perſona: & tunc eſſet hermaphroditus, qđ eſt abominabile. Vel in duabus: & tunc eſt ſuꝑfluitas: ergo debuit humanam naturam ex utroque ſexu ſuſcipere. ITEM. Nobilius principium generationis eſt uir, q̃ mulier: ſi ergo alii generantur ex uiro, & muliere, & Chriſtus ex ſola muliere, nobiliori mõ ſunt alii hoĩes generati, quàm Chriſtus. Si ergo non decet, ut aliquis ipſum in nobilitate generationis excedat, ur̃ &c.

CONTRA. Geniti ſecundum naturalem propagationem ex uiro, & muliere contrahunt morbũ originalem: ſed Chriſtus ab illo morbo debuit eſſe oĩno imunis: ergo non decuit ipſum aſſumere carnẽ ex utroq; ſexu. ITEM. Dignitas præcipua eſt in Virgine Maria, ut ſit mater, & uirgo: ſi ergo Chriſtus non debuit dignitatem matri adimere, ſed augere, ur̃ φ non debuit ex ipſa naſci per cõmiſtionẽ. ITEM. Chriſtus uenit nos regenerare noua regeneratione, & ſpirituali; ergo nouo mõ & ſpirituali naſci debuit. Sed modus naſcendi de uiro, & muliere eſt carnalis, & cõſuetus; ergo &c. ITEM. Si Chriſtus ſic eẽt genitus: ergo haberet patrem in terris, & patrem in cœlis. Si ergo non decet unum filium habere duos patres, reſtat quòd non decuit Chriſtum hoc modo aſſumere carnem.

RESOLVTIO.

Vt patris, matriſq; dignitas aſſeruaretur: atq; generationum ſeries compleretur; de muliere tantum concipi debuit Chriſtus in humanis.

RESPON. Dicendum, φ Chriſtus abſq; dubio potuit carnem aſſumere, ſi uoluiſſet, de uiro, & muliere ſimul, uel ẽt de uiro tantũ, ſicut aſſumpſit de muliere tm̃. Sicut.n. purificauit operatione ſpiritus ſancti uterum uirginalẽ, ſic & purificare, & ſãctificare potuiſſet, ſi uoluiſſet, uim generatiuam in uiro pariter, & muliere, ut ex eis ſanctus, & immaculatus naſceretur abſq; aliqua fœditate. Potuit itaq; ſine incongruentia, ſi uoluiſſet, carnẽ aſſumere ſecundum legem naturæ inſtitutæ de uiro, & muliere; ſed tñ non fuiſſet congruum, ſicut nunc. Et hoc multiplici rõne congruentiæ, ob quam magis decebat, ut carnem aſſumeret de ſola muliere. Prima eſt ad ſeruandam dignitatem matris, q̃ ob conceptionẽ filii Dei non amiſit priuilegium uirginitatis. Secũda

da eſt propter ſeruandã honorificentiam patris: Chriſtus.n.ſecũdũ generationẽ habebat patrem: & cũ iſte plene ſibi ſufficeret in cœlis, non uenit in terris patrẽ quęrere, ſed ſolum matrem, ne duobus patribus filius exiſtens, neutrius eſſet filius plene, & ſic iniuria primo patri quodammodo fieret. Tertia eſt propter complendam perfectionem uniuerſitatis in modis educendi hominẽ in eſſe. Quia cũ eſſet quadruplex modus educendi hominẽ in eſſe.ſ.de uiro & muliere, nec de uiro nec de muliere, de uiro ſine muliere: de muliere ſine uiro, tres primi modi præceſſerant: & ideo nõ reſtabat, niſi ut Deus quartum modum adderet, quod nõ feciſſet, ſi alio modo conceptus eſſet. Quarta ratio propter correſpondẽtiã congruitatis lapſus, & reparationis: ut ſicut lapſus eſt factus in utroque ſexu, ſed primo in muliere eſt inchoatus, & in uiro cõſummatus: ſic eſſet in reparatione, ut mulier credẽdo, & concipiendo inciperet diabolũ ſuperare in abſcondito, & poſtea filius in manifeſto eũ uinceret i duello. ſ. in crucis patibulo. Et concedendę ſunt rõnes, q̃ adducũtur ad partẽ illã.

Ad illvd ergo, quod primò obijcitur in contrariũ, ꝙ decuit ipſũm per oĩa fratribus aſſimilari: Dicẽdũ, ꝙ uerum eſt de his, quæ ad noſtram ſalutem, & eruditionẽ ſunt ordinata: ſed talis modus naſcẽdi nec noſtræ ſaluti, nec noſtræ eruditioni adeo competit ſicut ille, quem Chriſtus elegit: & ideo quantum ad naſcendi modũ non debuit ſimilari. Præterea alia ratio eſt: quia nos per talem modũ naſcẽdi contrahimus morbũ, ſed Chriſtus bonus medicus immunis morbo debuit eſſe: hinc eſt ꝙ in tali modo naſcendi non debuit nobis aſſimilari, nec nobiſcum conuenire. Ad illvd, qđ obijcit, quòd debuit ſic naſci, ut nos curaret. Dicendum, ꝙ Deus uenit ſic curare, & ſic diſpoſuit ut curaret perſonã nõ ut curaret ipſam naturã. Vnde medicina Chriſti non habet in nobis efficaciam in actu generationis, ſed in actu regenerationis. Quæ (inquã) regeneratio non eſt ex carne, & ſanguine, ſed ex aqua, & ſpiritu ſancto: & ideo non oportuit, nec decuit eum ſic naſci, ſicut nos naſcimur: cum illum modũ naſcendĩ nõ diſpoſuerit immutare per ſuũ aduentum, ut fides haberet meritum: alioquin deprehẽderet̃ fides per humanum experimentũ, ſicut aliàs & in Quarto, & in Secundo fuit oſtenſum. Ad illvd, quod obijcit, ꝙ æqualiter ueniebat ſaluare utrunque ſexum. Dicendũ, ꝙ uerum eſt; attamen uirilẽ ſexũ tanquam digniorem quodãmodo magis debuit penſare; & ſexũ uirilem aſſumpſit, quia magis competens fuit: ſed quia mulier ab eius redemptionis ſufficiẽtia nequaquam erat excludenda: ideo aſſumpſit carnẽ de muliere. Ideo dicendum, ꝙ illa diuiſio non eſt ſufficiẽs, quæ dicit: aut debuit aſſumere utrunque ſexum, aut de utroque ſexu. Eſt enim medium. Aut unum de altero ſicut uirilẽ de muliebri: & tunc tantum ualet quantũ ſi de utroque, & amplius concordant rationi rectæ. Ad illvd, quod obijcitur, quòd pater eſt nobilius principium. Dicendum, ꝙ Chriſtus dominus nõ eſt abſque patre, imo patrem habet

bet Deũ æternum, cuius excellẽtia & dignitas inæſtimabiliter excedit omnẽ patrẽ creatũ: & ideo ꝙ alij habent patrẽ creatũ, Chriſtus uero minime, hoc nõ eſt ꝑ maiorem dignitatẽ aliorũ reſpectu Chriſti. Habet enim Chriſtus aliquẽ loco patris creati, q adeo eſt nobilis, ut ex ipſo noietur oĩs paternitas in cœlis, & in terris.

DISTINCTIO XIII.

Quomodo Chriſti incarnatio ad noſtram redemptionem ordinetur quantum ad plenitudinem gratiæ, & ſapientiæ ſimul.

PRæterea ſciendum eſt, Chriſtum ſecundum hominem ab ipſa cõceptione gratiæ plenitudinem recepiſſe: cui ſpiritus datus eſt non ad menſurã, & in quo plenitudo diuinitatis corporaliter habitat. Ita vero habitat, ut ait Auguſtinus ad Dardanũ, quod omni gratia plenus eſt. Non ita habitat in ſanctis. Vt in noſtro corpore ineſt ſenſus ſingulis membris, ſed non quantũ in capite (ibi enim & uiſus eſt, & auditus, & olfactus, et guſtus, & tactus: in cæteris autem ſolus eſt tactus.) Ita in Chriſto habitat omnis plenitudo diuinitatis: quia ille eſt caput, in quo ſunt omnes ſenſus. In ſanctis vero quaſi ſolus eſt tactus: quibus datus eſt ſpiritus ad menſuram, cũ de illius plenitudine acceperunt. Acceperunt autem de illius plenitudine non ſecundũ eſſentiam, ſed ſecundum ſimilitudinem: quia nunquam illam eandem eſſentialiter, ſed ſimilem acceperunt gratiam. Puer ergo ille plenus ſapientia & gratia fuit ab ipſa conceptione. Vnde Hier. recte dicit, Nouum faciet dominus ſuper terram: mulier circundabit uirum: quia in utero uirginis perfectus uir extitit non ſolum propter animam & carnem, sed etiam propter ſapientiam & gratiam, qua plenus erat. Ad Colo. 2. In epi. ad Darda. in fine. 57 Tomo 2 Ioan. 1 Hier. 31

Auctoritas, quæ videtur obuiare.

Luc. 2. Determinatio auctoritatis.

Huic autem ſentẽtiæ uidetur obuiare quod in Lucæ euãgelio legitur, Ieſus proficiebat ſapiẽtia et ætate & gratia apud Deũ & hoĩes. Si.n. proficiebat ſapiẽtia & gratia: non uidetur à cõceptione habuiſſe plenitudinẽ gratiæ ſine menſura.

ſura. Ad quod ſanè dici poteſt, ipſum ſecundum hominem tantam à conceptione accepiſſe ſapientiæ & gratiæ plenitudinem, vt Deus ei plenius conferre non potuerit: & tamen verè dicitur profeciſſe ſapientia & gratia: non quidem in ſe ſed in alijs, qui de eius ſapientia & gratia proficiebant, dum eis ſapientiæ & gratiæ munera ſecundum proceſſum ętatis magis ac magis patefaciebat. Vnde Greg. in quodam homil.
In glo. citantur Gre ſed è Beda. Hom. 11 ſup Lu. circa il lud. *ait, Iuxta hominis naturam proficiebat ſapientia: non quod ipſe ſapientior eſſet ex tempore, qui à prima conceptionis hora ſpiritu ſapientiæ plenus permanebat: ſed eandem, qua plenus erat: ſapientiam cæteris ex tempore paulatim demō ſtrabat. Iuxta hominis naturam proficiebat ætate ab infantia ad iuuentutem. Iuxta hominis naturam proficiebat gratia, non ipſum quod non habebat per acceſſum temporis accipiendo, ſed pandendo donum gratiæ quod habebat. Apud Deum & homines proficiebat: quia quantum proficientę ætate patefaciebat hominibus dona gratiæ, quæ ſibi inerāt, & ſapientiæ, tantum eos ad laudem Dei excitabat: & ſic Deo patri ad laudem Dei, & hominibus ad ſalutem proficiebat. In alijs ergo non in ſe proficiebat ſapientia & gratia.*
Luc. 2. *Vnde in eodem euangelio puer ille ſapientia plenus & gra-*
Ioan. 1 *tia perhibetur. Sic ergo dicitur profeciſſe ſapientia & gratia, vt aliquis rector eccleſiaſticus dicitur proficere in cura ſibi tradita, cum per eius induſtriam alij proficiunt.*

Auctoritas Ambroſii prædictis aduerſans.

Alibi tamen ſcriptum reperitur, quod ſecundum ſenſum
Cap. 7. *hominis profecerit, ſicut ætate hominis profecit. Ait enim*
medio *Ambroſius in Lib. de incarnationis Dominicę ſacramento:*
c. To. 2. colos. 2 *ſic Deus perfectionem naturæ ſuſcepit humanæ. Suſcepit*
Io. 12. *ſenſum hominis: ſed non ſenſu carnis fuit inflatus. Senſu ho-*
& 13. *minis animam dixit conturbatam: ſenſu hoīs eſuriuit &*
Luc. 2. *rogauit: ſenſu hominis profecit, ſicut ſcriptum eſt, Ieſus proficiebat ætate, & ſapientia & gratia. Quomodo proficiebat ſapientia Dei? Profectus ætatis & profectus ſapientiæ non diuinæ, ſed humanæ noſtræ eſt. Ideo ætatem commemorauit, vt ſecundum hominem crederes dictum. Aetas.n. nō diuinitatis, ſed corporis eſt. Ergo ſi proficiebat ętate hominis, pro*

ficiebat ſapientia hominis. Senſus autem hominis profecit: & quia ſenſus, ideo ſapientia. Quis ſenſus proficiebat? Si humanus, ergo ipſe per incremētum ſuſceptus eſt. Si diuinus, ergo mutabilis per profectum. Quod enim proficit, mutatur in melius: ſed quod diuinum eſt non mutatur. Quod ergo mutatur, non eſt diuinum. Senſus ergo proficiebat humanus. Senſum ergo ſuſcepit humanum. Nec poterat conſortari virtus Dei, nec creſcere Deus, nec altitudo ſapientiæ Dei impleri. Quæ ergo implebatur, erat non Dei, ſed noſtra ſapientia. Nam quo modo implebatur, qui vt omnia impleret deſcendit? Per quem autem ſenſum dixit Eſaias, quod patrem neſciebat puer aut matrem? Scriptum eſt enim, Priuſ Eſa. 8.
quam ſciat puer vocare patrem aut matrem, accipiet ſpolia Samariæ. Sapientiam enim Dei futura & occulta nō fallunt. Expers autem agnitionis infantia per humanam vtique imprudentiam, quod adhuc non didicit ignorat. Sed verendum eſt, (inquam) ne ſi duos principales ſenſus, aut geminam ſapiētiam Chriſto tribuamus, Chriſtum diuidamus. Nunquid cum & diuinitatem eius & carnem adoramus, Chriſtum diuidimus? Nunquid cum in eo imaginem Dei crucemq; veneramur, diuidimus eum? Apoſtolus certè, qui de 2. cor.
eo dixit, quoniam etſi crucifixus eſt ex infirmitate noſtra, 13.
viuit tamen ex virtute Dei: ipſe dixit, quia non diuiſus eſt Chriſtus. Nunquid etiam cum dicimus quia animam rationalem & intellectus noſtri ſuſceperit capacem, diuidimus eum? Non enim ipſe Deus verbum pro anima rationali & 1. Co. 1.
intellectus capaci in carne ſua fuit: ſed animam rationalem & intellectus noſtri capacem, & ipſam humanam & eiuſdem ſubſtantię, cuius noſtræ ſunt animæ: & carnem noſtræ ſimilem eiuſdemque, cuius caro eſt noſtra, ſubſtantiæ ſuſcipiens, perfectus etiam homo fuit.

Intelligentia premiſſorum uerborum.

Hæc verba Ambroſii pia diligentia inſpicienda ſunt: quę ex parte hominis ignorantiam inſtruunt & illuminant, ex parte errandi fomitem malè intellecta miniſtrant. His etenim euidenter traditur, duos in Chriſto eſſe principales ſenſus, ſiue geminam ſapientiam. Neque ideo vnitas & ſingula

ritas perſonæ diuiditur: ſed iuxta duas naturas duas hēt ſapientias: vnam non creatā, ſed genitā, quæ ipſe eſt: alteram non genitā, ſed creatā, & per gratiā ei collatā. Nā Eſaias de eo proteſtatur, Requieſcit ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus. Spiritus ergo ſapientiæ & intellectus. i. ſapientia & intelligentia per ſpiritum ſanctum gratis data, Chriſtus erat ſapiens ſecundum aīam. Secundum Deum vero ſapiens erat ſapientia æterna, quæ Deus eſt. Et ſicut inquantum eſt Deus, bonus eſt bonitate naturali, quæ ipſe eſt, & iuſtus iuſtitia naturali, quæ ipſe eſt: ita ſapiens ſapientia naturali, quę ipſe eſt. Anima verò eius ſicut bona eſt & iuſta bonitate vel iuſtitia gratis data, quæ ipſe vel ipſa non eſt: ita eſt ſapiens ſapientia gratis data, quæ ipſa non eſt. Et licet gemina in Chriſto ſit ſapientia, vna tamen eademq; perſona eſt: quæ inquantum Deus eſt, & inquantum natura diuina eſt, ſapiens eſt ſapientia ingenita. ſ. ſapientia æterna, quæ eſt pater: & ſapientia, quæ non eſt ingenita, quę communis eſt tribus perſonis, nō tamē gemina ſapiētia: quia nō eſt alia & alia ſapiētia ſapientia ingenita, quæ tantum pater eſt: et ſapientia, quæ communiter pater eſt & filius & ſpiritus ſanctus. Inquantum vero eadem perſona eſt homo, id eſt, ſecundum hominem acceptum, uel inquantum eſt ſubſiſtens ex anima & carne, ſapiens eſt ſapientia gratuita. Sapiens ergo eſt humano ſenſu & diuino.

Quomodo intelligatur id, Senſus proficiebat humanus.

Sed ex qua cauſa illius dicti intelligentia. ſ. Senſus proficiebat humanus, aſſumenda eſt? Apertè enim videtur Ambroſi. innuere, quòd ſecundum humanū ſenſum Chriſtus profecerit, & quod infantia eius expers cognitionis fuerit, & patrem & matrem ignorauerit: quod nec eccleſia recipit, nec præmiſſæ auctoritates patiuntur ſic intelligi. Sed ita ſanè poteſt accipi, vt quantum ad uiſum hominum, & ſui ſenſus oſtenſionem Chriſtus profeciſſe dicatur. Proficiebat ergo humanus ſenſus in eo ſecundum oſtenſionem, & aliorum hominum opinionem. Ita etiam patrem & matrem dicitur ignoraſſe in infantia: quia ita ſe habebat & gerebat, ac ſi agnitionis expers eſſet.

SVPRA egit Magiſter de humana natura aſſumpta à Xp̄o quantum ad conditionem naturæ. In hac uerò parte agit de eadem quantum ad plenitudinē gratiæ, & ſapientiæ. Diuiditur autem pars illa in duas. In quarum prima agit de plenitudine gratiæ & ſapientiæ ſimul. In ſecunda uerò ſpiritualiter de plenitudine ſciētiæ. 1. Diſt. 14. *Hic quæri opus eſt, cum anima Chriſti &c.*) Prima pars in duas diuiditur. In quarum prima determinat ueritatē. In ſecūda remouet dubitationē, ſiue diſſoluit obiectionem, quæ uidetur ueritati determinatę contraria, ibi. *Huic autem ſcientiæ uidetur obuiare &c.*) Prima pars indiuiſa poteſt remanere ob breuitatem. Sed ſecunda pars poteſt diuidi in tres partes. In quarum prima Magiſter diſſoluit, & explanat auctoritatem euangelij, quæ contraria uidetur prædeterminatæ ueritati. In ſecunda uerò opponit contra ſuam ſolutionem, & expoſitionem per auctoritatem Ambroſ. ibi. *Alibi tamen ſcriptum reperitur &c.*) In tertia uerò, & ultima determinat qualiter prædicta Ambroſ. uerba ſanè, & piè poſſunt intelligi, ibi. *Hæc autem uerba Ambroſ. &c.*) Subdiuiſiones autem partium ſatis poſſunt trahi ex litera &c.

Dub. I ILle *eſt caput in quo ſunt omnes ſenſus in &c.*] Contra Origen. ſuper Leuiticum diſtinguit quinque ſenſus ſpirituales correſpondentes quinque corporalibus. Et ibidem dicit, quod omnes illi ſenſus ſunt ī uiris ſanctis, & ſpiritualibus: ergo male dicit, ꝙ in ſanctis eſt ſolus tactus. Item In ſpiritualibus tactus eſt ſenſus nobilior, & ꝑfectior, ꝓ eo ꝙ magis iungit de proximo ei, in quo eſt ſumma nobilitas, utpotè Deo; ergo uidetur ꝙ multo magis q̄ tactus deberēt alii ſenſus in uiris ſanctis reperiri; eſt ergo quæſtio quid Aug. hic uocet quinq; ſenſus ſpirituales. Et iuxta hoc, quid ſint ſenſus ſpirituales; & qualiter diſtinguantur. Reſp. Dicendum, ꝙ ſenſus nominat uſum alicuius potentiæ exiſtentis in re uiuēte, & à re uiuente ſecundum naturā. Per hunc etiam modum in ſpiritualibus ſenſus dicit uſum donorum gratuitorum, quæ quidē dona ſunt ī eo uitalia, quo ſunt gratuita. Poteſt ergo ſēſus accipi large ꝓ quocunq; uſu grāæ perfecto, & euidenti. Et ſic accipit Aug. in litera cū dicit, ꝙ in Chriſto fuerunt oēs ſenſus, ī aliis uerò ſolus tactus. Quia Chriſtus habuit dona gratiarum quantum ad habitus & eorū uſus in omnimoda plenitudine numeroſitatis, & ꝑfectionis: alii uerò habent quantum ſufficit ad uſum uitæ ſpiritualis. Et quia tactus eſt ſenſus maximè neceſſarius uitę; ideo dicit, ꝙ in aliis ſanctis eſt ſolus tactus. Vnde ſicut animal perfectum excedit animalia imperfecta in nobilitate uitæ, & integritate ſenſuū, ſic Xp̄s in gratiæ plenitudine excellentiā hēt reſpectu oīum ſanctorū. Alio mō ſenſus p̄t dici ſtricte: & ſic ſenſus ſpiritualis dicit uſus grātię interior reſpectu ipſius dei ſecundum proportionem ad quinque ſenſus. Et ſic accipit Orige. & Bern. qui diſtinguunt quinque ſenſus interiores, quorū numerū facile eſt aſſignare. Quilibet eñ illorum ſenſuū (ſicut vult Bern.)

radicem habet in intellectu, & affectu, pro eo q; cognitionem experimentalem dicunt. Sed quidã ſe magis tenent ex parte intellectus, ut uiſus, & auditus: quidam ex parte affectus, ut odoratus, guſtus, & tactus. Et ſufficientia patet ſic. Quia ex parte intellectus contingit dupliciter circa cognitioné alicuius exerceri. Aut proprio intuitu: & ſic eſt uiſus. Aut aliena excitatione, ſiue inſtructione: & ſic eſt auditus. Circa affectionem uero triplicem cõtingit reperire ſtatum. Aut in remotione: & ſic odoratus. Aut in approximatione: & ſic guſtus. Aut in unione: & ſic tactus, qui eſt perfectior inter omnes ſenſus, & ſpiritualior propter hoc, quod maximè unitur ei, qui eſt ſummus ſpiritus: propter quòd dicitur. i. Cor. vj qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt Ex his patet litera, & reſponſio ad quæſita. Aliter enim Auguſt. accipit ſenſus, quàm Orige. & Bernar. Patet etiam illud, quòd ultimò quærebatur.

Quibus datus eſt, &c.) Innuit
Dub.2. Magiſter, quòd ſanctis dat Deus ſpiritum ad menſuram. Contra. Iacob. i. Qui dat omnibus affluenter &c. Glo. Omnia dat omnibus non in menſura: ergo &c. Item. Eadem largitate, & liberalitate dat gratiam membris, qua dat gratiam capiti: ſed primum fecit largitate immenſa: ergo & ſecundum. Reſpond. Dicendum, quòd cum dicitur Deus dare ſpiritum non ad menſuram, ſiue non in mẽſura, hoc dupliciter poteſt intelligi: uel quia ſit priuatio menſuræ reſpectu doni dati: & ſic accipit Aug. cum dicit, quòd ſanctis non conuenit illud, quod dicitur de Chriſto, quod datus ſit ei ſpiritus non ad menſuram. Alio modo poteſt intelligi priuatio menſuræ reſpectu largitatis ipſius impartientis: & ſic intelligit illa Glo prædicta quoniam intendit dicere, quòd gratia collata unicuique ſit ſine menſura, cum dicit Apoſtolus. Vnicuique ſicut menſus eſt Deus ſecundum menſuram fidei: ſed hic uult dicere, q; illa gratia confertur ex liberalitate immenſa: cuius ſignum eſt, q; omnibus dat affluenter, & nõ improperat. Et ſic patet reſponſio ad obiecta: Poſſet etiam dici, q; Augu. intelligit reſpectu ſingularis perſonæ: ſed prædicta Gloſ. reſpectu totius Eccleſiæ: & ideo non eſt controuerſia, quoniam in Eccleſia eſt plenitudo numeroſitatis, q̃ excedit mẽſurã cuiuſlibet ſancti, ſicut dictum eſt ſupra.

Acceperunt autem, &c.) Contra. Videtur falſum dicere: quoniam ſecundum hoc poſſet dici, quòd accipimus de plenitudine gratiæ Petri ſecundum ſimilitudinem: habuimus enim gratiam ſimilem ei. Item. Huic expoſitioni uidetur litera ſequens contradicere, cum additur: Lex per Moyſen data eſt: gratia, & ueritas per Ieſum Chriſtũ facta eſt: ſed Moyſes illam eandem legem communicauit aliis, quam ſuſcepit ergo Chriſtus eandem gratiam Item, Nos participamus carni, & ſanguini eius per ueritatem, & ſubſtantiam: ergo pari ratione, & gratię. Aut ſi non, quæritur, quare non. Reſpon. Dicendum, quòd cum dicitur aliquis accipere de aliquo (de) poteſt importare habitudinem partis ad totum, ſicut cũ aliquis dicitur accipere de uino, qđ eſt Dub.3.

eſt in dolio. Vel poteſt importare habitũ principiati ad principiũ: ſicut ſi aliquis accendat candelã ad ignem alterius candelæ, dicitur accepiſſe de lumine alterius candelæ. In utraque autem harũ comparationum, hæc præpoſitio (de) importat aliquam unitatem, & conuenientiam: ſed in prima notat conuenientiam in ſubſtantia, & natura. In ſecunda uerò notat conuenientiam in conformitate quadam, quæ attenditur ſecundùm aliquid commune. Quoniã ergo gratia Chriſti non fuit tranſfuſa in nos per deciſionem patris a patre, ſed efficaciam habuit, ut Deus nobis conſimilem gratiam daret meritò gratiæ Chriſti: hinc eſt, quòd Magiſter dicit nos accepiſſe de Chriſti gratia, non quantùm ad eſſentiam, ſed quantùm ad ſimilitudinis conuenientiam: nolens per hoc excludere redundantiam, & influentiam gratiæ capitis: ſed uolens auferre diuiſionem, & tranſmutationem gratiæ ab uno ſubiecto in aliud: ne falsè intelligatur illud uerbum euangelicum. Nec eſt ſimile de lege, & corpore Chriſti, reſpectu gratiæ: quia tam lex, quàm Chriſti corpus poteſt transferri de manu in manũ; non ſic gratia de ſubiecto ĩ ſubiectũ. Ex hoc patet totũ.

Dub. 4. *Sanè dici poteſt, &c.*) Obiicitur: quia ſuper illud Luc. 4. Hodie impleta é ſcriptura, dicit Gl. Præ omnibus sãctis unctus eſt unctione ſpirituali, quando deſcendit ſuper eum ſpiritus ſanctus in ſpecie columbæ: ſed hoc fuit quũ iam erat triginta annis: ergo non ab ipſa conceptione. Item. Si ab ipſa conceptione habuit plenitudinem: fruſtra ergo deſcendit ſuper eum ſpiritus ſanctus dum baptizatur a Iohanne, ſicut dicitur Luc. 3. & Matth. 3. Reſpond. Dicendum, quòd eſt loqui de plenitudine ſecundùm excellentiam, & ſecundùm apparentiam, & ſecũdùm redundantiam. Dico ergo, ꝙ in Chriſto ab inſtanti cõceptionis fuit plenitudo ſecundùm excellentiam: quia omnem habuit gratiæ perfectionem. Secundùm autem apparentiã fuit in deſcenſu columbæ, ubi teſtimonium habuit de ſupernis, quòd ipſe eſſet unigenitus filius Dei: & tunc apparuit, quòd omni gratia plenus fuit, cum ſpiritus ſanctus in colũbæ ſpecie ſuper eum requieuit. Vnde in temporibus retroactis ꝑ opera exteriora apparebat proficere: ſed tunc apparuit omni bono repletus eſſe. Secundùm redũdantiam fuit ex tunc, & deinceps: quia ex tunc aliquos ſanctificauit, & uerba uitę diſſeminauit, & noſtræ poſtmodum reparationis miniſterium conſummauit: & ſic patet quòd non eſt controuerſia, quoniam illa Gloſa intelligitur quantùm ad redundantiam, uel apparentiam, non ſic litera pſens. Dub. 5.

Proficiebat ergo humanus, &c.) Contra. Videtur inſufficienter dicere, quòd ita poſſit dici de ſenſu Dei, quòd proficiebat ſecundùm oſtenſionem. Item. Non uidetur iſta expoſitio ſufficere ad intellectum Ambro. quia uult probare duas naturas, & duos ſenſus in Chriſto, per hoc quòd Chriſtus proficiebat. Si ergo ueritas naturæ non probatur, niſi per ueritatem perfectionis, omnino uidetur uelle intelligere Amb. quòd Chriſtus profecerit ueraci profectu. Reſpond. Dicendum, quòd

abſq; dubio Magiſter ueritatem dicit, ſed aliquid plus uoluit dicere Ambr. non tñ tm̃ uoluit dicere quãtũ uerba ſonare uident. Videtur.n. his uerbis ſenſiſſe, ꝙ Chriſtus ſcd̃m humanã naturam habuit ignorantiam, quæ expulſa fuit ꝑ ſciam acqſitã: Propter qđ ſciendũ, ꝙ non uult illud dicere: ſed hoc uult dicere, ꝙ ſenſus exterior profecerit ueraciter quantũ ad cognitionẽ experientiæ: unde ſi dicat illum puerum ignoraſſe, non eſt aliud dicere, q̃ non expertum eſſe, & per hoc ſatis probat ueritas humanæ naturæ, quia talis experientia competit ei ſecundum naturã aſſumptam. Sed hęc melius erunt manifeſtanda, cum agetur de Chriſti ſcientia, quod fiet in Diſt. proxima.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An gratia ſingularis perſonæ in Chriſto ſit gratia creata, uel increata?

AD intelligẽtiam huius partis incidit hic q̃ſt. de grã Chriſti: qm̃ infra q̃retur de ſcia: & cu in præcedẽtibus habitũ ſit de grã unionis, reſtant hic duo quærenda. Primum eſt de gratia Chriſti, ut ſingularis pſonæ. Scd̃m eſt de gratia, ſcd̃m quã eſt caput eccleſiæ. Circa primum tria principaliter ſunt quærenda. Primum eſt, utrum gratia ſingularis perſonæ in Chriſto ſit creata. Secundo, dato, ꝙ ſit creata, utrum ſit finita, & menſurata. Tertiò, dato, ꝙ ſit finita, quæritur, utrum ſit grã plena.

VTRVM in Chriſto gratia ſingularis perſonæ ſit gratia creata, uel increata. Et ꝙ ſit creata uř. In nullo incipit habitare ſpiritus ſanctus niſi per aliquẽ effectũ gratiæ, q̃ de nouo datur animæ: ſed in aĩa Chriſti habitauit ſpiritus ſanctus, & hoc nõ ſemper, ſed ex tempore: ergo aĩa Chriſti habuit in ſe effectum gratiæ: per quẽ; ſiue ſcd̃m quẽ dicitur ſpiritus ſanctus inhabitare; ſed illud donum dr̃ gratia ſingularis perſonę, & eſt donum creatum; ergo &c. ITEM. Nulla aĩa placet Deo, niſi Deo cõformetur, & aſſimiletur ꝑ gratiã informantẽ ipſam & efficientem deiformẽ: ſed gratia animã informans, & Deo cõformãs nõ poteſt eſſe niſi gratia creata; ergo nulla anima Deo placet, niſi gratiã creatã in ſe habeat. Sed anima Chriſti Deo placuit per gratiã illam, quã dicimus gratiã ſingularis ꝑſonæ; ergo &c. ITEM. Meritum dicit ordinationẽ ad aliquod maius per aliquod, qđ reddit Deo acceptum; ſed qđ reddit acceptum, nõ põt eſſe ſine gratia: qđ uero oi dinatur ad maius nõ poteſt eſſe niſi creatum; ergo meritum nõ eſt niſi per donum gratię creatæ. Sed meritũ fuit in Chriſto: ergo habuit gratiã creatã, per quã meruit, & illa eſt gratia ſingularis perſonæ; ergo &c. ITEM. Chriſtus habuit duas uoluntates (ſicut inferius patebit) ſ. creatam, & increatam; & conſtat ꝙ utraque fuit perfecta. Diſt. 17 Sed perfectio uoluntatis creatæ eſt per gratiam creatam, quę (in quã) dicitur gratia ſingularis perſonæ; ergo in Chriſto non tantũ gratiam increatam, ſed etiã creatam, neceſſe eſt ponere.

SED CONTRA. Gratia creata non eſt niſi in ſubſtantia creata; ergo cum gratia ſingularis perſo-

næ ſit creata, non eſt, uel poteſt eſſe niſi in perſona creata: ſed ꝑſona Chriſti nõ eſt creata, ſed increata: ergo in Chriſto non eſt reperire gratiã creatã, quæ (inquã) ſit gratia ſingularis pſonæ. ITEM. Quia Chriſtus eſt filius naturalis, non põt eſſe filius ꝑ gratiam adoptionis ex parte naturæ aſſumptę: ergo cum Chriſtus ſit à patre dilectus, ut perſona coæterna, uidetur ꝙ nulla ſit ponenda in eo gratia creata, per quam fiat acceptus ut ſingularis perſona. ITEM. Ad hoc datur nobis gratia ſingularis perſonæ, ut per illam efficiamur Deo ſimiles: ſed ille non tantũ eſt Deo ſimilis, imo ẽt Deus: ergo uidetur, ꝙ non egeat dono creatæ gratiæ. ITEM. Verbum increatum unitum animæ Chriſti, & eius potentijs, poteſt eas efficaciſſime regere, & ad bona perficienda eleuare; ſed non oportet fieri per plura, quod ſufficienter & perfecte poteſt fieri per pauciora; uidetur ergo ꝙ in Chriſto nõ ſit ponenda gratia creata,

RESOLVTIO.

Donum gratiæ ſingularis perſonæ in chriſto ideo creatum dicimus, ut & eius animam informare & eiuſdẽ potẽtias habilitare poſſet,

RESPON. Dicendum, ꝙ abſque dubio in Chriſto eſt ponere donum gratiæ; quæ quidem gratia dicitur gratia ſingularis perſonæ; & hæc quidem donum eſt creatum. Et ratio huius eſt; quia tale donum gratiæ animam Deo aſſimilat, & ad bonas operationes, & meritorias exercendas habilitat. Quoniã ergo anima Chriſti fuit deiformis, & ad bene operandum habilis (alioquin non fuiſſet idonea ad unioné, nec ad meriti perfectioné) ideo neceſſe fuit ĩ Chriſti anima reperiri donũ talis gratiæ; ex eadem cauſa neceſſe fuit ipſum eſſe creatum, ut animam poſſet informare, tanquam perfectiſſimum ſuum perfectibile, quod informare habet: & ut potentias poſſet habilitare, ſicut qualitas ſuum ſubiectum habet qualificare. Et ideo ſunt concedendæ rationes hoc oſtendentes.

Concordat Sã. Th. 3. p. q. 7. ar. 1.

AD ILLVD autem, quod primò obiicitur, ꝙ gratia ſingularis perſonæ creata eſt in perſona creata. Dicẽdum, quòd gratia ſingularis perſonæ non dicitur, quòd ſit in una perſona ſecundum rationem perſonalitatis inquantum perſona, ſed quia ineſt ei ratione alicuius partis; ita tamen quòd gratia ſic dicta reſpicit illius perſonæ merita propria. Quamuis autem in Chriſto ſit perſonalitas increata: tamen illa perſona habet naturam creatam, animam uidelicet, & carnem; & nihil impedit, quin gratia creata poſſit eſſe in Chriſto ſecundum eius animam, quæ creata eſt, & ꝗ eſt eius pars ratione humanę naturæ. Ipſe autem obiicit, ac ſi talis gratia eſſet in perſona non ratione alicuius partis, ſed ratione perſonalitatis. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ filiatio adoptionis non poteſt ſtare cum filiatione per naturã &c. Dicendum, quòd non eſt ſimile; quia filiatio eſt proprietas, quæ reſpicit ipſam perſonam: & iterum adoptio importat aliquam extraneitatem, & imperfectionem; & ſic non eſt de gratia ſingularis perſonę, quæ reſpicit ipſam animam; & non imperfectionem, & extraneitatem, ſed magis completioné, & deiformitatem

importat;& ꝓpterea nullã omnino habet oppoſitionem ad illam æternã acceptationem, ſicut adoptio reſpectu filiationis naturalis;& ideo non eſt ſimile. AD ILLVD, quod obĩ, quòd cum Xp̃s ſit Deus, non indiget Deo aſſimilari. Dicẽdum, quòd ille non eſſet Deus, niſi corpus eius, & aĩa aſſumeretur à uerbo: nec aĩa eſſet idonea, ut aſſumeretur à uerbo, niſi eſſet deiformis, & Deo aſſimilata perfectè per gratiam: & iõ hoc quòd ille hõ eſt Deus, deiformitatem gratiæ, & gloriæ non excludit, quin potius præſupponit. Et ſi tu obiicias de carne, ad quã non requiritur gratuita diſpoſitio ad hoc ꝙ uniatur uerbo: ad hoc fuit
Diſt.2. ſupra rñſum: qm̃ caro habuit congruentiam ad unionẽ ex ordine ſui ad aĩam. Ideo non oportet, ꝙ diſpoſitionis congruentia reperiatur primo in carne, ſed ſufficit ꝙ ſit ex parte aĩæ. AD ILLVD, quod obiicĩ, de uerbo unito, quòd põt regere. Dicẽdum, quòd uerum eſt quantũ eſt ex parte ipſius uerbi uniti, ſed defectus eſt ex parte liberiarbitrij, qđ indiget debita diſpoſitione, ad hoc, quòd regimini ipſius uerbi ſe ualeat cõformare: indiget ẽt diſpoſitione debita, ut poſſit ipſi uerbo uniri in una perſona. Vñ abſq; dubio deiformior eſt illa anima per abundantiã gratiæ ſibi datam, q̃ ſit alia creatura, ad hoc quòd ad unionem ſit idonea. Ad hæc autem intelligenda ualent illa, quæ determinata sũt
Diſ.17. in Primo Lib. de charitate, & in
Diſ.26 Secundo, de gratia: ubi oſtenſum eſt, quæ neceſſitas, uel utilitas eſt ponere gratiam creatam.

QVAESTIO II.

An gratia in Chriſto finita, vel infinita fuerit?

VTRVM in Chriſto ſit gratia finita, uel immenſa. Et quòd in Chriſto fuerit gratia ſine menſura, uidetur ſic. Ioan. 3. Non ad mẽſuram dat Deus ſpiritum. Et Auguſt. dic. quòd illi homini datus eſt ſpiritus non ad menſuram: ſed quod caret menſura eſt immenſum, & infinitum: ergo &c. ITEM. Magiſter in litera. Sanè dici põt ipſum tantam gratię accepiſſe plenitudinem, ut ei conferre Deus plenius non potuerit, ſed cum finito poteſt Deus aliquid maius facere: ergo vr̃, quòd ille accepe rit gratiam infinitam. ITEM. Tanta eſt gratia, quantum eſt meritũ procedens ex ipſa: ſed meritum chriſti fuit infinitum, quia nullatenus poteſt exhauriri, & ſuffeciſſet infinitis millibus hominum, ſicut dicit Anſ. ergo gratia, per q̃ meruit, ur̃ habere immenſitatem. *Lib. 2. cur deus homo. Cap. 14* ITEM. Finitum non excedit aliud finitum in infinitum in eodẽ genere. Si ergo gratia chriſti eſt finita: ergo proportionaliter excedit gratias aliorum hominum; ergo ſi alii homines poſſent continue proficere, ur̃ quòd Chriſto poſſent adæquari per gratiam, & ipſum excedere. Quod ſi nullus unquam ad eius perfectionẽ põt attingere quantumcunque proficiat, ur̃ quòd eius gratia ſit ĩmenſa. ITEM. Tanta eſt gratia diſponens, quantum eſt illud ad qđ diſponit ſecundum rectã habitudinem, & proportionẽ: ſed gratia illius hoĩs diſpoſuit ipſum ad hoc quod eſſet Deus, gratiæ aliorum hominnm diſponũt ad hoc quòd fruantur Deo. Si ergo eſſe Deum eſt

eſt bonum infinitum, & maius in infinitum eſſe Deum, q̃ hr̃e deũ, uidetur quòd gratia illius hominis ſit infinita in ſe, & quòd oẽs gratias in infinitũ excedat. ITEM. Anima Chriſti aut põt ampliorẽ gratiã deſiderare, aut non. Si põt deſiderare ampliorem gratiã: ergo uř quòd non ſit perfecta, cum ei poſſit fieri additio. Si non põt; cum ergo oĩ finito põt aliq̃d maius deſiderari, uidetur quòd eius gratia ſit immenſa.

SED CONTRA Omne creatum hẽt certum pondus, numerum, & menſuram, ſecundum illud, quod dř Sap. 11. ſed gratia illius hominis. ſ. Chriſti eſt creata: ergo &c. ITEM. Quamuis gratia non ſemp reſpondeat naturalibus per æqualitatem, reſpondet tñ ſecundum debitam proportionem, ubi non eſt defectus à parte ſuſcipientis, ſed naturalia Chriſti non ſunt infinita, nec excedunt in infinitum naturalia cuiuſlibet hominis, ergo nec gratuita. ITEM. Infinitas in creatura tollit bonum, & perfectionem: quia qđ eſt infinitum, caret fine & termino; ergo bonitate, & cõplemento. Sed gratia Xp̃i hæc duo præcipuè habuit: ergo uř quòd conditio finitatis præcipuè competat. ITEM. In infinito nihil maius; ergo ſi gratia chriſti ſecundum quòd hõ eſſet infinita: ergo gr̃a increata nõ eſſet maior illa: ergo creator, & creatura æquarent̃ i nobilitate, & excellentia: ꝙ ſi hoc eſt ĩpoſſibile, reſtat.

RESOLVTIO.

In ſe quidem & abſolutè finita fuit Chriſti gratia: in comparatione tamen ad aliorum gratiã ex unione ad uerbũ propè modũ infinita

RESPON. Dicendum, ꝙ aliq̃d mẽſura carere, ſiue immenſum eſſe, dupliciter eſt: uel abſolutè in ſe, uel in comparatione. Si ergo loquamur de gratia Chriſto collata, ſecundum quòd eſt ſingularis pſona in ſe, ſic cum dicat donum creatum, neceſſario finitum eſt, & menſuratum. Finitas n. & menſuratio circa creaturam potius dicunt complementum, q̃ imperfectionem. Si autem loquamur de comparatione ad gratias aliorum hominum, ſic improportionabiliter ꝓcedit rõne unionis ad perſonam uerbi, ad quam unionem gratia illa diſpoſuit animã Chriſti. Gratia. n. illa propter coniunctionem ſummam cum uerbo æterno hẽt excedere in infinitum, & incommenſurabiliter gratias aliorum hominum tripliciter, ſcilicet quantum ad uirtutem habitus, & quantum ad uſus, & quantum ad effectus. Quantum ad habitus: nunquam enim aliqua creatura poteſt tantum ꝑficere quòd tam nobilis, & ꝑfecti habitus ſit capax, ſicut anima coniuncta deo in unitate perſonæ. Quantum ad uſus uirtutum, quia omnes uirtutes in Chr̃o habuerũt uſus ſuos, qui ſpectant ad perfectionem: & propterea dicunt̃ fuiſſe in eo oẽs ſenſus: quia uſus habuit complementum omnium donorum excellentiori modo, q̃ unquam adhuc pertingi poſſit ab aliquo. Quantum ad effectum ſimiliter improportionabiliter excedit gratia chriſti: quia propter hoc quòd ille homo erat dei filius, meritum illius penſatur ſecundum dignitatem illius perſonæ, à qua exit opus; & propterea meritum paſſionis ſuæ in infinitum excedit merita paſſionum noſtrarum: & ob hoc ꝙ

Hæc cõfirmat S. Tho. 3. p. q. 7. ar. 2. et q. de ueu. q. 29. ar. 3.

Deus erat, mors eius penſata fuit à Deo, quãtum erat ille, qui moriebatur. Et iõ quantum ad ſufficientiam ſi infinita milia hominũ eſſent reatu originalis aſtricta, ꝑ illius paſſionis effectum potuiſſent eſſe liberata. Concedendum eſt ergo, ꝙ gratia Chriſti ſecundum ꝙ homo eſt finita, & menſurata: quia creata eſt in numero, pondere, & menſura. Et concedẽdæ ſunt rationeſ ad partem iſtã.

Ad illvd autem, qđ obiicit̃, primo, ꝙ datus eſt Chriſto ſpiritus nõ ad menſuram. Dicendum, ꝙ ſi intelligatur de datione æterna, uel de datione per idiomatum cõmunicationem, tunc priuatur ibi menſura ſimpliciter. Si autem per ſpiritum datum intelligamus ipſam donationem donorum ſpiritus ſancti: ſic non priuatur ibi menſura ſimpliciter, ſed commenſuratio reſpectu noſtri, quibus datur ſpiritus ſãctus ad uſus aliquorum donorum determinatè ſecundum ſpiritus diſtributionẽ, quemadmodum dicitur 1. Corint. 12. Alij ſermo ſcientiæ, &c. ſed Chriſto data ſunt omnia illa dona ſine arctatione aliqua. Et pro tanto dicitur ei datus ſpũs ſine menſura. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ deus nõ poſſet dare plenius. Dicendũ, ꝙ Deum non poſſe aliquid plenius, uel maius dare, uel facere, hoc poteſt itelligi triplici ex cauſa. Quoniam aut eſt ratio ex parte Dei operantis, aut ex parte ꝓducti: aut certe propter limitationem ſuſcipientis. Cum ergo dr̃, ꝙ non potuit plenius conferre, hoc non eſt intelligendum propter immenſitatem rei collatæ, uel finitatem diuinæ potentiæ, ſed propter limitationem potentiæ ſuſceptiuę, quia cum ſit creata, eſt capacitatis finitæ, & non poteſt niſi finitum ſuſcipere. Et ſi tu obiicias ꝙ potuit dare capacitatem maiorem. Dicendum, ꝙ neceſſe eſt, ꝙ creatura eoipſo ꝙ creatura eſt, habeat capacitatem finitam: & rurſus, quia creatura eſt in tali ſpecie, uł genere, limitatione habet ultra quam genus illud, uel ſpecies ſe non poteſt extẽdere: & ſic in propoſito intelligendum eſt.

Ad illvd, quod obiicitur, quòd meritũ Chriſti eſt infinitum. Dicendum, ꝙ infinitas meriti conſurgit ex unione illius animæ ad perſonam diuinã, ob quam unionem non tantum homo, ſed etiã Deus mereri dicitur, propter qđ meritum illud eſt infinitum non ratione gratiæ creatæ in ſe, ſed ratione infinitę dignitatis ꝑſonæ. Vnde & hoc vult Anſelmus dicere, cum dicit, quòd oportuerit illum, qui ſatisfacere poſſet eſſe Deum, & hominem. Ad illvd, quod obiicitur, quòd finitũ non excedit aliud finitum niſi finitè. Dicẽdum, quòd illud habet ueritatem, quando omnino ſunt eiuſdem generis proximi: nam ſi non ſunt eiuſdem generis proximi, falſitatẽ habet: ſicut patet ꝙ linea in infinitum excedit punctum, & ſuperficies lineam. Gratia autem Chriſti non tantum diſponit ad fruitionem ſecundum quòd aliæ gratiæ, uerumetiam ad unionem. Et hinc eſt, quòd cum uniri cum deitate ſit nouus, & ſingularis modus diuinę exiſtentię, & habitationis in creatura, quantum ad hoc poteſt attendi exceſſus, ſiuẽ menſura. Ad illvd, qđ obiicitur, quòd tanta eſt gratia, quantum eſt illud, ad quod diſponit.

nit. Dicendum, quòd illud habere poteſt ueritatem, ſi diſponat ꝑ modum neceſſitatis, ſiue condignationis, ſicut meritum ad præmium; ſed gratia ſingularis perſonæ diſponit ad unionem diſpoſitione cógruitatis. Illa enim unio non tantum gratuita fuit, ſed inter omnes gratias (ut dic. Augu.) potiſſimè tenu t ratione gratię: ſicut habitũ eſt ſupra Diſtinctione quarta, quia nulla merita ſufficientia potuerunt eum præuenire: propter hoc non oportet, ꝙ ſi eſſe Deum ſit bonum infinitum ſimpliciter, ꝙ gratia ad hoc præparans ſit infinita. Poſſet etiam & aliter dici, ꝙ eſſe Deum dupliciter dicitur de aliquo, aut prædicatione per eſſentiam, aut per unionem. Si prædicatione ꝑ eſſentiã, tunc infinitum prædicat bonum in rectitudine. Si per unionem, tunc prædicat infinitum bonũ nó circa illud, de quo ꝓdicatur, ſed circa illud, quod prędicatur. Vnde cum dicitur, Iſte homo Deus: uel, Iſte homo eſt bonum infinitum, idem eſt ac ſi diceretur, iſte homo eſt unitus Deo immenſo in unitatem perſonæ, & tamen hó remanet in ſua finitate, & deus in ſua immenſitate: quamuis enim humana natura exaltetur, non tamen deſinit eſſe creatura. AD ILLVD, quod quæritur, utrũ anima Chriſti poſſit ampliorem gratiã appetere. Dicendum, quòd non, quia adeo Deo per illam gratiã unitus eſt, ut omnis eius appetitus ſit in ipſo bono immenſo qetatus, & terminatus quietatione ꝑfecta. Quod ergo obiicit, quòd omni finito poteſt aliquid maius appeti. Dicendum, quòd uerum eſt de finito in ſe; ſed de illo finito, quod ordinat, & unit bono infinito iunctura, & ordinatione ꝑfecta, non habet ueritatem: quia quietare poteſt, & ſtabilire ratione eius a quo, & ad quod. Vnde gratia quamuis ſit uanitas inquãtum creatura, habet tamen aĩam ſtabilire ratione eius boni, a quo procedit, & a quo non ſeparatur, nec recedit; ſic etiam quietare poteſt ratione eius, cui immediatè, & inſeparabiliter coniungit.

QVAESTIO III.

An gratia ſingularis pſonæ in Chriſto fuerit completa, & pfecta?

VTRVM gratia ſingularis perſonæ in Chriſto, fuerit gratia plena, atque perfecta. Et quòd ſic uidetur. Eſa. 11. repleuit eum ſpiritu timoris domini, & dicitur de chriſto: conſtat quòd ſecundum humanam naturã, ſed cætera dona gratię ſunt æqualia: ergo pari ratione repleuit ipſum ſpũ amoris, gratiæ; & ſic de alis. Sed dona talia ſpectant ad gratiã ſingularis perſonæ: ergo &c. ITEM. Ioan. 1. Vidimus gloriam eius, gloriã quaſi unigeniti à patre plenum gratiæ, & ueritatis. Sed Chriſtus ſecundum diuinam naturam non eſt ſuſceptibilis gratię, imo eius principium effectiuum: ergo hoc dicitur ſecundum humanam naturam, quòd habuerit in ſe gratiam plenam. ITEM. Capacitas carens plenitudine, caret & perfectione; ergo ubi eſt ponere perfectioné, eſt ponere plenitudinem; ſed in Chriſto ſecundum ꝙ eſt ſingularis perſona, eſt ponere oĩmodam perfectionem uirtutis, & gratiæ: ergo & gratiæ plenitudiné. ITEM. Nullus poteſt alijs gratiam perfectè communicare, & influere ſine defectu, & diminutione,

ne, niſi prius ĩ ſe perfectã habeat gratiæ plenitudinẽ: ſed de Chriſti plenitudine oẽs accepimus, & oẽs (ſi plures eſsent) poſſent accipere, nec aliquis defectus interueniret, ergo uidetur ꝙ Chriſtus in ſe plenitudinem gratiæ habuerit.

Sed contra. Plenitudo gratiæ cõſiſtit in oĩbus habitibus uirtutum, ſed Chriſtus non habuit fidem, & ſpem: ergo Chriſtus non habuit oĩs gratiæ plenitudinem. Item. Status uiatoris eſt ordinatus ad proficiendum: ſed Chriſtus fuit in ſtatu uiatoris: ergo potuit ꝓficere: ſed qui poteſt proficere in gratia, nondum eſt gratia plenus: ergo uidetur, ꝙ Chriſtus in hac uita nõ habuit plenitudinem gratiæ. Item. Filius Dei ideo naturam humanam aſſumpſit, ut daret nobis exemplum ꝑueniẽdi ad patriã; ſed uia perueniendi ad gloriam eſt ꝑ aſcenſum de uirtute in uirtutẽ: ſed qui de uirtute in uirtutem aſcendit, proficit paulatiue, & non habet gratiæ plenitudinem: ergo &c. Si dicas ꝙ chriſtus uidebatur proficere exterius, ſicut dicit Glo. & Magiſter; & ideo exemplũ dabat. Contra. Aut ergo ſcd̃m ueritatem proficiebat interius, aut non. Si ſic: ergo nõ erat plenus gratia. Si non: ergo aliter oſtendebat, q̃ res ſe habebat; ergo mendax erat: ſed eſt inconueniẽs circa ipſam ueritatem mendaciũ ponere: ergo &c. Item. Chriſtus multa bona opera faciebat, aut ergo ueraciter creſcebat ĩ eo donũ gratiæ, aut nõ. Si nõ: ergo cum bonitas operũ ordinetur ad profectũ ſpũs, fruſtra operabatur. Si proficiebat: ergo à plenitudine deficiebat. Item. Sicut anima Chriſti unita fuit diuinitati, ita & corpus. Et ſicut ad perfectionem unionis requirit̃ perfectio gratiæ, ita ad ꝑfectionẽ naturæ perfectio ætatis: ſed Chriſtus ſecũdum corpus creſcebat ueraciter, & implebat̃ quotidie, nec habuit à principio plenitudinem naturæ, ſiue ætatis: ergo nec plenitudinẽ gratię. Item. De nulla re poteſt capacitas aliqua impleri, ex cuius aduentu capacitas nõ minuitur, ſed augetur: ſed gratia aduenĩens non minuit, ſed auget capacitatem animæ: ergo uidetur, ꝙ nunquam poſſet ipſum implere: ergo nec ĩ Chriſto, nec in alio eſt reperire gratiæ plenitudinem.

Resolutio.

Admodum profectò indecens fuiſſet, ſi tanta anima tanto verbo et in tanta unione unita, uniuerſas creaturas in plenitudine gratiæ non excelluiſſet?

Respon. Dicendum, ꝙ abſq; dubio in chriſto ſecundum humanã naturam ab ipſius conceptionis primordio fuit gratia perfecta, & ordinata, & conſummata plenitudo. Non enim decebat uerbum increatum uniri animæ perfectiſſima unione, qualis eſt unio ĩ unitatem perſonæ, quin aĩa eſſet deiformis, ſecundum quod erat poſſibile: & ideo non tantum deiformitatem habuit gratiæ, & gloriæ: ſed etiam ſuper oẽm grãm, & gloriam. Nec tñ fuit in eo plenitudo ſufficientiæ, ſicut ĩ ſanctis, de qua plenitudine dicitur Actuũ. 6. Stephanus plenus gratia, & fortitudine. Nec tñ plenitudo prærogatiuæ; ſicut in virgine Maria, de qua plenitudine dr̃ Luc. 1. Aue gratia plena. Nec tñ plenitudo numeroſitatis, & copiæ, ſicut ĩ tota eccleſia. De qua plenitudine

Eph.

Eph. 4. Aſcédit ſuper cęlos, ut ad impleret omnia &c. Sed etiã ple nitudo ſuperabundantiæ, de qua Ioan. 1. Vidimus gloriã eius &c. Plenum (inquam) plenitudine ſu perabundantiæ, ꝑꝑ quod ſubdit ad hoc probandum, Et de plenitu dine eius nos omnes accepimus. Concedédæ ſunt ergo rõnes oſté dentes Chriſtum ab inſtanti conceptionis fuiſſe gratia plenũ, & ha buiſſe in ſe plenitudinem gratię.

Ad illvd ergo, quod obijcitur, ꝙ non habuit fidem, & ſpem. Dicendum, ꝙ fides, & ſpes habét ſecum iunctam imperfectionem: habent & nihilominus aliquid ꝑ fectionis: & ratione eius ꝙ habét de ĩperfectione, plenitudini plus obuiant, quam ad plenitudinem faciant, unde euacuantur in gloria: ſed ratione eius quod perfectionis eſt in eis (ſi quid eſt reperiri) habét eſſe in Chriſto. Et ideo illarum uirtutum abſentia plus atteſtatur plenitudini, quã diminutioni. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ Chriſtus fuit in ſtatu uiatoris. Dicendum, ꝙ Chriſtus fuit ſimul in ſtatu uiatoris, & cõprehenſoris in ſtatu cõpræhenſoris ſecũdum parté ſuperioré. In ſtatu uiatoris ſcđm parté inferioré, & ſecundũ carné. Et qm̃ gratia ſecũdũ ſuam eſſentiam, & complementum reſpicit partem ſuperiorem, & mentem; hinc eſt ꝙ Chriſtus magis habuit gratiam perfectam, quàm diminutam: quia gratia magis reſpiciebat ſtatum perfectum. Ad illvd, quod obiicitur de exemplo Chriſti. Dicendum, ꝙ Chriſtus dedit nobis exemplum in operibus exterioribus, & in operibus uirtutis perfectæ; ſed illa opera in Chriſto erant perfectionem indicantia, in nobis uerò ſunt ad perfectionem perducentia. Et quamuis opera exteriora prætenderent eius profectũ; non tamen erat mendax, quia nullam perfectionem indicabant, quæ nõ eſſet in eo. Si uerò per opera non indicabat perfectioné ſuam ſummam, hoc non erat falſitatem prę tendere: ſed ueritatem occultare: quòd quidem licet, & expedit ꝑ pter noſtram utilitatem. Ad illvd, quod obijcitur, quòd multa bona opera faciebat. Dicendum, quòd propter illa in gratia non creſcebat: nec tamen operabatur fruſtra; quia non propter ſuum incrementum, ſed propter noſtrum illa faciebat. Vnde & nos maximum commodum reportamus.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ corpus ſuum habuit defectũ plenitudinis in ætate. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia defectus ætatis in corpore faciebat ad humiliationem, & uerę naturæ oſtenſionem, & ſic ad fidei confirmatioẽ; ſed defectus gratiæ in anima in nullo nobis prodeſſet, nec Deum deceret: & ideo nõ eſt ſimile. Præterea alia ratio eſt; quia diſpoſitio ad unionem ſe tenet ex parte animæ, non ex parte carnis, ſicut prius oſtenſum eſt ideo magis ꝑfectam oportuit eſſe animam, quã carnem. *Diſt. 2.* Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ gratia ampliat capacitaté. Dicédum, ꝙ capacitatem ampliari contingit dupliciter. Aut ratione paſſibilitatis maioris in ſuſcipiédo, aut ratione uirtutis in cooperando. Eadem enim eſt potentia, quæ gratiam ſuſcipit, & quæ gratię ſuſceptæ cooperatur. Si loquamur de ampliatione capacitatis quantum ad uirtutem cooperandi,

randi, ſic uerum eſt ꝙ gratia adueniens auget lib. arb. ſiue uoluntatis bonam habilitatem & capacitatem. Si uerò loquamur de poſſibilitate in ſuſcipiendo, ſic habet falſitatem: quoniam gratia eſt ſicut actus, & complementum: & quanto plus datur alicui de actualitate, tanto plus recedit a paſſibilitate: unde & nos dicimus, ꝙ quæ multum habēt de ſpecie, cui competit agere: parum habent de materia, cui competit pati, & ſuſcipere. Et quoniam in Chriſto ipſo habilitas ad bonum eſt per gratiam perfectam ad complementū producta, hinc eſt ꝙ eius capacitas eſt impleta; ſicut dicimus, de forma cęli, ꝙ complet appetitum materiæ: quia materia eius nō appetit eē ſub ulteriori forma: adeo formam ipſam ſtatuit in actualitate completa. Sic in gratia Chriſti ſuo modo intelligēdum eſt: unde hic ſeducit mala imaginatio: quia non impletur anima dono gratiæ ſicut locus uacuus impletur corpore, ſed potius ſicut paſſibilitas materię cōplet̄ actualitate formę

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An gratia capitis ī Chriſto, ſit quid creatum, uel increatum?

CONSEQVENTER quæritur de gratia capitis, de qua quæruntur tria. Primò quæritur de ipſa quātum ad eſſentiam, quid ſit. Secundò quantùm ad differentiā, utrum differat ab alia gratia. Tertiò quantùm ad influentiam, utrū redundet in totam eccleſiam.

QVID ſit gratia capitis ſecundum eſſentiā, utrum uidelicet ſit quid creatum uel increatum. Et ꝙ ſit quid creatum uidetur. Omnis gratia, quæ cepit eſſe in Chriſto, eſt quid creatum: ſed gratia capitis cepit eſſe in Chriſto: quia Chriſtus cepit eſſe caput ſecundum ꝙ dicitur Ephe. 1. Ipſum dedit caput ſuper omnem eccleſiam: ergo &c. ITEM, Omnis gratia, quæ eſt in Chriſto ſecundum ꝙ homo, eſt gratia creata; ſed gratia capitis ē huiuſmodi, ergo &c. Maior patet; minor probatur per hoc ꝙ gratia capitis ineſt Chr̄o ſecundum ꝙ caput: ſed unius naturæ ſunt caput, & mēbra: & Chriſtus eſt caput ſecundum humanā naturā: ergo &c. ITEM. Illa eſt gratia capitis, de cuius plenitudine oēs accepimus: ſed de gr̄a Chriſti creata accepimus gratiā ꝑ gratia: ipſe. n. oībus meruit, & ꝑ omnibus ſatisfecit; ergo &c. ITEM. Illa eſt gratia capitis, ſecūdm q̄ attenditur uniuerſitas ſenſuum; in xp̄o eñ ſicut in capite oēs ſenſus reperiſitur. Sed gratia, ſecūdm quam attenditur diuerſitas ſenſuum, & ſecundum quā colliguntur in Chriſto, eſt gratia creata: ergo &c.

CONTRA. Nihil creatū influit motum, & ſenſum gratiæ in menbra. Sed gratia capitis eſt, ſecundum quam eſt influentia motus, & ſenſus in membra chriſti: ergo gratia capitis nō poteſt eſſe quid creatum. ITEM. Nihil unum creatum uno numero eſt oīno incircū ſcriptum; ſed Chriſtus inquantū eſt caput, eſt à quolibet membrorū ſuorū indiuiſus: ergo non pōt eſſe caput ſecūdm aliquid creatum. Si ergo caput eſt, ſecundum aliq̄ gratiam, ut quod illa gratia ſit increata. ITEM Caput eſt membrorum principiū, & origo; ſed Chriſtus non poteſt eſſe aīarum principium

cipium niſi ſecundum diuinā naturam: ergo eſt caput ſecundum illam: ergo ſi caput dicit qnid increatum, uidetur ſimiliter, ꝙ gratia capitis quid increatum ſit ſecundū ſuā eſſentiam. ITEM. caput eſt ſimul cum membris, uel antecedit membra ergo gratia capitis gratiam membrorum uel præcedit, uel concomitatur: ſed gratia Chriſti creata nō anteceſſit grām mēbrorum: natura n. humana in Xp̄o non prius fuit, q̄ eſſet in multis ſanctis, ſed lōgè poſt: ergo gr̄a capitis non pōt eſſe gratia creata.

RESOLVTIO.

Si reſpiciamus influxum meriti, gratia capitis dicit quid creatū; ſi influxum efficientis, quid increatū.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ caput in ſpiritualibus tranſumptiuè dicitur à capite ī corporalibus: oēs autem transferentes ſecundū aliquam ſimilitudinem transferūt; & ideo caput in ſpiritualibus dr̄ ſecundum concomitantiam ad aliquam proprietatem capitis materialis. In capite autem materiali hæc tria reperiuntur. ſ. ꝙ eſt membris conforme, eſt membrorum principium, eſt etiam influxiuum ſenſus, & motus: & propterea in Chriſto reperiūtur omnes ſenſus perfectiori modo, quā in alijs membris. Omnes autem has proprietates eſt in Chriſto reperire reſpectu bonorū: & ideo ualdè rationabiliter ſancta ſcriptura dicit, Chriſtum eſſe caput eccleſiæ. Sed prima proprietas, ſcilicet conformitas competit ei ratione humanæ naturæ. Vnde Auguſt. ſuper Ioan. Vnius naturę sūt uitis, & palmes; propter quod cū Deus eſſet, cuius naturæ non ſumus, factus eſt hō, ut in illo eſſet uitis humana natura, cuius & nos hoīes eſſe palmites poſſemus: oino. n. idem eſt de capite, qđ de uite intelligendū. Scđa autem proprietas. ſ. principiandi competit rōne diuinæ naturæ, ſcđm ꝙ eſt oium principium. Vnde Coloſ. 1. Ipſe caput corporis eccleſiæ, qui eſt principium &c. Glo. Qui eſt principium ſecūdum diuinitatē, id eſt fundator eccleſiæ: quia oēs iuſti, qui ab Abel uſq; ad ultimū iuſtum generantur, ut ture diuinitatis illuminantur. Tertia uero ꝓprietas. ſ. influendi motum, & ſenſum competit ei ratione diuinitatis, & humanitatis. Dupliciter. n. conuenit ſenſum, & motum gr̄æ influere, aut ꝑ modum præparantis, aut per modum impartientis. Si ꝑ modum præparantis: ſic eſt ipſius Chriſti ratione humanæ naturæ, in qua paſſus eſt, ꝓpter nos, & patiendo ſatisfecit, & remouit inimicitias, & diſpoſuit ad ſuſcipiendam gratiam perfectam. Si ꝑ modum impartientis, & conferētis, ſic eſt ipſius Chriſti rōne diuinę naturæ, qa ſolus Deus eſt, q illuminat pias mentes, ſolus eſt qui baptizat interius, pro eo ꝙ mens noſtra immediatè ab ipſa ueritate formatur, ſicut ſæpe dicit Auguſt. & ita influere per modum præparantis eſt Chriſti hominis, per modum impartientis eſt Chriſti Dei. Vel ꝑ alia uerba, & in idem redit: influere ꝑ modū merentis, Chriſti hominis, ꝑ modum efficientis Chriſti Dei. Vel influere quantum ad remiſſionē pœnæ Chriſti hominis, quantum ad remiſſionem culpæ, Chriſti Dei: & ſic influentia uno modo reſpicit Chriſtum ſecundum humanam

manam naturã creatam: alio modo ſecundum naturam diuinam increatam. Si ergo gratia capitis dr̃ illa gratia, ſecundum q̃ Chriſtus habet influere motum, & ſenſum in membra: reſtat hoc eſſe ponendum, ꝙ gratia capitis uno modo nominat gratiam increatã: alio etiam modo nominat non tantũ increatam ſed ẽt creatã, ſicut oſtẽdũt rationes ad primam partem; & ideo ſunt concedendæ.

Ad illvd uerò, quod obr̃, ꝙ non poteſt eſſe gratia creata, quia non poſſet influere; iam patet reſponſio: quia quamuis non poſſet influere effectiuè, & cauſatiuè; poteſt tamen influere meritoriè, & diſpoſitiuè ſecundum naturam humanam. Ad illvd, quod opponitur, quod Chriſtus ſecundum ꝙ caput eſt indiuiſus. Dicendum, ꝙ eſt unio per unitatem naturæ, & eſt unio per fidem, & dilectionem. Dicendum eſt ergo, quod unio Chriſti ad corpus eccleſiæ eſt per fidem, & dilectionem. Cum ergo dr̃ ꝙ caput eſt indiuiſum à membris. Dicẽdum, ꝙ indiuiſio non priuat diſtantiã localem, ſiue ſeparationem corporum, ſed ſeparationem, & diſconuenientiam mentium, & affectionum. Et ideo ex hoc non ponitur, ꝙ Chriſtus ſecundum ꝙ caput ſit incircunſcriptus: quia idem põt eſſe in uno loco tantum, & tamen per cognitionẽ & amorem in cordibus diuerſorum. Vnde Epheſ. 4. Habitat Chriſtus per fidẽ in cordibus noſtris. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ caput eſt membrorũ principium. Dicendum, ꝙ caput eſſe principium quantum ad eſſe naturæ, hoc eſt de ueritate capitis, & expreſſa ꝓprietate: nec eſt hãc reperire in Chriſto ſecundum humanam naturam, ſed ſecundũ diuinam, ut prædictum eſt ſupra. Poſſet tamen dici alio mõ, Chriſtũ eſſe caput membrorum ſuorũ quantum ad eſſe gratię etiam ſecundum humanam naturam: quia nunquam aliquis fuit gratiam aſſecutus, niſi haberet Chriſtum in corde, ut fundamẽtum; quod collocatur per fidem. Fundamentum enim aliud nemo poteſt in membris Chriſti ponere præter illud, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus: & ſine hoc fundamento nemo poteſt habere gratiam, quia nunquam fuit alicui ſalus ſine fide mediatoris. Et hoc eſt, qđ dr̃. Coloſſ. 1. Qui eſt principium, Glo. Secundum humanitatem dici poteſt principium eccleſiæ, qa ſuper fidem humanitatis eius eccleſia fundata eſt. Ad illvd, qđ obiicitur, quod gratia capitis (uel concomitatur, uel præcedit. Dicẽdum, ꝙ ſicut dictum eſt de unione, ꝙ caput ſpirituale non oportet uniri materialiter, & naturaliter, ſed ſpiritualiter per cognitionem, & amorem: ſic etiam intelligendum eſt de anteceſſione. Vnde ad hoc quòd Chriſtus ſit caput illorum præcedentium, non oportuit ꝙ comitaretur re, ſed fide: & ſic utique fuit: quia fides Chriſti præceſſit in cordibus ſaluandorum. Et ſic patet quòd capitis, gratia, & ratio ſimiliter quantum ad perfectam ſimilitudinem reſpicit in Chriſto aliquid increatum. Reſpicit etiam aliquid creatum, ita quòd ad perfectam rationem capitis intelligendam neceſſe eſt utranque concurrere.

quæ-

QVAESTIO II.

An gratia capitis in Chriſto alia ſit à gratia ſingularis perſonæ & à gratia unionis?

DE gratia capitis quantum ad differentiam, utrum uidelicet ſit alia quam gratia ſingularis perſonæ, & gratia unionis. Et q̀ ſit alia, uĩ communiter ſecundum doctores. In Chriſto cõſueuit differentia gratiæ poni. ſ gratia ſingularis pſonæ, & gratia unionis, & gratia capitis. Si ergo diuiſio eſſe debet per oppoſita uel ſaltem diſparata, uĩ q̀ iſta differẽtia gratiæ ab alijs ſit diuerſa. ITEM. Gratia capitis alijs communicat̃, gratiam uerò ſingularis perſonæ, uel unionis Chriſtus alijs non communicat: q.a reſpicit ipſum ſolũ: ergo ſunt differentes gr̃æ. ITEM. Quod ſit alia, quàm gratia ſingularis perſonæ, uidetur: quia eſto q̀ humanitas ſeparetur à diuinitate: adhuc tamen remanet gratia ſingularis perſonæ: ſed non remanet gratia capitis, nec gatia unionis: ergo gr̃a capitis differt à gr̃a ſingularis perſonæ. ITEM. Quod ſit alia q̃ gr̃a unionis uĩ: qa gratia unionis non habuit eſſe nec efficaciam niſi in plenitudine temporũ: gr̃a capitis à primordio habuit effectum in ſanctis: ergo neceſſe eſt eas ab inuicem differre.

SED CONTRA. In unica anima una eſt gratia gratum faciẽs, ſicut una eſt uita: ergo ſi anima Chriſti eſt una, aut gratia capitis non eſt gratumfaciens, aut non differt à gratia unionis, & ſingularis perſonæ; ſed eſt gratumfaciens, ergo &c. ITEM. Idem eſt habitus ſcientiæ, quo quis nouit in ſe, & quo potẽs eſt docere alios ut magiſter; ergo pari ratione idem eſt habitus gratiæ, quo in ſe perficitur, & Deo unitur; & quo influit in mẽbra, & eis unitur: ſed primus habitus gratiæ dicĩ gratia ſingularis perſonę, & unionis: ſecundus uerò dicitur gratia capitis: ergo gratia capitis, & unionis ſunt una gratia cũ gratia ſingularis perſonæ. ITEM. Eoipſo eſt ille homo caput eccleſiæ, quo aſſumptus eſt à uerbo in unitatem perſonæ: ſed hoc eſt p̲ gratiam unionis: ergo gratia unionis, & capitis ſunt una gratia. Minor manifeſta eſt. Maior probat̃ per illud, q̀ dicitur Eph. 1. ipſum dedit caput &c. Glo. Nullum maius donum præſtare poſſet Deus hominibus, quàm ut uerbũ ſuũ, per quod condidit omnia, faceret illis caput eſſe filius Dei, & filius hominis, unus Deus cum patre, unus homo cum hoĩbus. Ex hoc expreſſe habetur, quod eo eſt ille homo caput, quo à uerbo Dei aſſumptus in unitatem perſonæ. ITEM. Quod per ſuper abundantiam dicitur, uni ſoli cõuenit: ſed gratia unionis eſt ſumma gratia, ut dicit Aug. 13. de Trin. & habetur ĩ principio pręcedẽtis Diſtinctionis. In rebus per tempus ortis &c. Gratia capitis eſt ſumma, ſicut habetur ab auctoritate præmiſſa; ergo gratia capitis non differt a gratia unionis. ITEM. Quod hęc ſit à gratia ſingularis perſonę uidetur, qm̃ Chriſtus eſt caput ſecundum illam gratiam, ſecũdum quam eſt in ipſo ſenſuum integritas, & perfectio; & hoc eſt ſecundum gratiam ſingularis perſonæ; ergo &c. ITEM. Secundum illam gratiam Chriſtus eſt caput, ſecundum quam prọ nobis ſatis fecit, nobiſque pro meruit gratiã quantum ad motum, & ſenſum ad nos deri-

deriuari. Sed hoc fuit ſecundum gratiam perſonæ ſingularis: quia quantum ad illam attenditur meritum: ergo idem quod prius.

RESOLVTIO.

Vna & eadem gratia eſt; ſed incomparatione ad diuerſa, diuerſa ſortitur nomina.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd gratia ſingularis perſonæ propriè nominat habitum, ſecundũ quem anima eſt Deo ſimilis, & accepta. Sed gratia unionis dicitur tripliciter, ſicut prædictũ fuit ſupra. Vno namq; modo dicitur gratia unionis gratia faciẽs unionem, & ſic nominat diuinam eſſentiam quæ ſola eſt illius unionis cauſa. Alio modo gratia unionis dr̃ gratia diſponens ad unionem de congruo: & ſic nominat qualitatem creatam ſcilicet habitum animæ. Tertio modo dicitur gratia unionis.i.ipſa unio gratis facta: & ſic nominat ipſam relationem. Secundum hoc etiam intelligendum, quòd gratia capitis põt his tribus modis accipi. Vno modo poteſt nominare principiũ effectiuum ſenſus, & motus ſpiritualis in membris Chriſti: & ſic nominat ipſum Deum, & per appropriationem ſpiritum ſanctũ. Alio modo nominat ipſum, quod diſponit & præparat ad influentiam motus, & ſenſus reſpectu cuiuslibet membri: & ſic nominat habitum animæ Chriſti, per quem Chriſtus nobis meruit. Tertio modo ∬ gratia capitis poteſt dici ipſa gratuita præſidentia, quam Deus gratis fecit, dum uerbum ſuum nobis præpoſuit, ſicut caput membris. Omnibus his modis in diuerſis ſanctorum auctoritatibus, & gloſis inuenitur gratia capitis accipi. Si ergo gratia capitis, & unionis nominat principium effectiuum illius conjunctionis, & noſtræ ſanctificationis ſpiritualis, ſic & idem nominat, idem ſunt quantum ad principale ſignificatum, ſcilicet ipſe Deus, & ſpiritus ſanctus; & eſt differentia ſolum quantum ad connotatum; quia gratia unionis connotat effectum circa Chriſtum, gratia capitis effectum circa mẽbra Chriſti: & differunt a gratia ſingularis perſonæ, ſicut increatum a creato, ſicut diuina eſſentia ab habitu gratiæ, quem infundit. Si uero dicatur gratia unionis, & capitis ipſa unio gratuita, & præſidentia: ſic ſunt diuerſæ relationes, & comparationes, quæ tamẽ non ſunt fundatæ ſuper aliud, & aliud, ſed ſuper idẽ. Homo enim ille eoipſo eſt caput aliorum hominum, quo eſt uerbo Dei unitus. Et hoc mõ differt gratia unionis, & capitis a gratia ſingularis perſonæ, ſicut illud, ad quod ordinatur diſpoſitio, differt ab ipſo diſponente. Gratia enim ſingularis perſonæ ſua perfectione reddit illam naturam idoneam, ut Deo uniatur, ac per hoc cæteris ſanctis præficiatur, ſicut caput membris. Si uero gratia unionis, & capitis dicatur habitus diſponens ad unionem, & aliorum ſanctificationem: ſic gratia ſingularis perſonę dicitur habitus faciens animæ, & Dei aſſimilationẽ: hoc modo iſta triplex gratia non eſt triplex ratione diuerſitatis habituum, ſed ratione diuerſæ comparationis eiuſdem habitus. Nam ille habitus dicitur gratia ſingularis perſonæ, inquantũ diſponit ad

dei

Dei aſſimilationẽ, & inquantum facit animã deiformẽ: & per hoc conſequenter diſponit ad unionẽ perſonalem & dicitur gratia unionis: & conſequenter per hoc ipſum diſponit ad redũdantiã, ſiue influentiam motus, & ſenſus in cętera membra Chriſti; & ſic dicitur gratia capitis. Et ſic patet q͞d gratia capitis inquantũ habitus non differt à gratia ſingularis perſonę, uel unionis ſecundum habituum diuerſitatẽ, ſed ſecundum comparationem multiplicẽ. Vnde concedendæ ſunt rationes ad hanc partem.

Ad illvd ergo, quod primò obijcitur in contrarium, quòd in Chriſto ponitur gratia ſecundum triplicẽ differentiã. Dicendũ, ꝙ illa diuiſio non eſt data penes differentiã gratiæ quantũ ad diuerſitatẽ habituum, ſed quantum ad diuerſitatẽ comparationum, atq; reſpectuum, ſiue effectuum conſequenter ſe habentium, qui nõ diuerſificant eſſentialiter habitus. Ad illvd, quod obijcitur, quòd gratia capitis cõmunicatur. Dicẽdum, ꝙ gratia capitis non ſic communicatur alijs, ut eis ſit gratia capitis, ſed ſic ut efficaciã habeat circa alios: & hoc quidem abſque dubio competit gratiæ ſingularis perſonæ, & unionis: quia ratione eius nobis meruit, & pro nobis ſatisfecit. Quãuis autẽ gratia Chriſti quocunq; modo dicta habeat efficaciã in nos: non tamen quocunq; nomine datur intelligi eius efficacia in nos, ſed ſolum per hoc nomen, quod eſt gratia capitis. Sic enim nominatur propter uirtutem, & efficaciam influẽdi. Ad illvd, quod obijcitur, quòd remaneret gratia ſingularis perſonæ, ſi deponeretur natura aſſumpta, ſed non gratia capitis. Dicendum, quòd uerum eſt; ſed ex hoc non ſequitur, quòd gratia capitis ab illa differat per eſſentiã: ſed uerum eſt quòd aliquam comparationem, & efficaciam dicit, quam non eſſet reperire poſt ſeparationem. Gratia enim capitis, quæ attenditur in influentia, & præſidentia Chriſti reſpectu aliorum, naturali ordine præſupponit unionem, ratione cuius ille homo cęteros ineffabiliter antecellit. Ad illvd, quòd obijcitur, ꝙ gratia unionis habuit efficaciam ſolum in fine temporũ. Dicendum, quòd ſi efficacia gratiæ unionis attendatur in hoc, ꝙ animam Chriſti reddat idoneam ad ũnionem, uerum eſt quòd ſolum in plenitudine tẽporum efficaciam habuit. Si autem efficacia gratiæ unionis attẽdatur quã tum ab alijs creditur, qui mediante illa fide iuſtificantur: ſic efficaciam habuit à principio: & hoc ipſo gratia capitis poteſt appellari. Et ſic patet quòd gratia capitis ſecundum unam ſuam acceptionem, quæ communior eſt ſecundum ſuam eſſentiam, habitu non differt ab alijs, ſed ſolum per comparationem, ut uiſum eſt.

Qvaestio III.

An gratia Chriſti redundet in omnes creaturas.

Vtrvm mediante illa gratia Deus influat ſenſum in omnem aliam creaturam habentem gratiam, ſiue angelicam, ſiue humanã. Et ꝙ ſic uidetur. Eph. I. Propoſuit omnia inſtaurare in Chriſto, q̃ in cœlis, & quæ in terris ſunt. Glo. Quę in cœlis ſunt, i.

 nume-

numerum angelorum diminutũ implere. Et quæ in terris, ideſt homines qui per peccatũ deprauati erãt, renouare. Sed illi mediãte Chriſto ſenſum, & motum ſuſcipiunt, qui per ipſum inſtaurãtur in eſſe perfecto: ergo ſi hæc ſunt cœleſtia, & terreſtria, homines, & angeli mediante ipſo ſuſcipiunt gratiã, & gratia capitis in hos, & illos redundat. ITEM. Paulopoſt ibidem. Ipſum dedit caput ſuper oẽm eccleſiã: ſed caput influit in omnia mẽbra: ergo Chriſtus homo per ſuã gratiam in totam eccleſiã habet influentiã: ſed eccleſia cõicat ſuas influẽtias angelis, ſicut dicitur Eph. 3. Vt innoteſcat principatibus, & poteſtatibus ꝑ eccleſiam multiformis ſapientia Dei: ergo uidetur, ꝙ influentia gratiæ Chriſti ad hoies electos habeat extendi. ITEM. Malitia principis tenebrarum nõ tantum ſe extendit ad dęmones, imo magnã efficaciam habet ad homines: unde illorum per ſuperbiam efficitur princeps. Si ergo bonitas gratię Chriſti eſt multo excellẽtior, & efficacior, & cõmunior, uidetur qđ ad oẽs electos ſe extẽdat per efficaciam, ſiue ſint homines, ſiue angeli, ſiue uiatores, ſiue beati. ITEM. Iſte eſt ordo diuinæ ſapientię, & legis, ut dictat ratio, & uult Dionyſius, ſcilicet infima reduci per media, & media per ſuprema; unde & angeli ordinũ inferiorũ ſuſcipiunt purgationes, & perfectiones ab angelis ſuperiorum ordinum. Sed Chriſtus eſt ſuper omnes tam angelos quam archangelos: ſedet enim à dextris Dei tanto melior angelis factus, quanto præ illis differentius nomen hęreditauit. Si ergo Chriſtus omnibus electis præminet excellentia perfecta, uidetur ꝙ in omnes gratia eius habeat efficaciam, & influentiam.

Lib. de Eccleſ. Hier. c. 7. p. 3.

SED CONTRA. Caput nõ influit in cor, ſed magis ecõuerſo. Si ergo ſecundum rectam trãſſumptionem gratia illa, quæ in alios redundat, dicitur gratia capitis, nõ uidetur ꝙ influat in totum corpus eccleſiæ: aut ſi in totũ influit, potius deberet gratia cordis, quàm capitis appellari. ITEM. Gratia capitis non influit niſi in eos, qui iã ſunt mẽbra; & nulli ſunt mẽbra, niſi coniungantur ei per fidem, & charitatem: ergo in nullos influit niſi in habentes fidem, & charitatem: ſed habentes fidem, & charitatem habẽt motũ, & ſenſum: ergo uidetur ꝙ gratia capitis in nullos influat nec motũ, nec ſenſum, nec eſt aliud dare quod influat: ergo &c. ITEM. Gratia capitis in eos ſolos influit, reſpectu quorũ habens gratiã eſt caput. Sed Chriſtus ſecundum humanam naturã non eſt caput angelorũ: qa unius naturæ ſunt caput, & membra: ergo nullam habet in angelos influentiam. ITEM. Eſto ꝙ filius Dei nõ eſſet incarnatus, angeli eſſent beati. nec propter Chriſti incarnationem ſunt aliqui ex eis redẽpti, & liberati: ergo uidetur ꝙ nihil eis conferat gratia Chriſti. ITEM. Nihil agit niſi dum eſt: ſed Chriſti gratia non fuit ante aduẽtum Chriſti: ergo uidetur ꝙ in illos qui aduẽtum Chriſti pręceſſerunt, gratia illa nullum habuit effectum. ITEM. Si ita influebat ante aduẽtum Chriſti in ſanctos, qui pręceſſerunt, ſicut nũc in nos; ſi habuit effectũ in illis, ſicut nũc in nobis habet effectum: ergo ſicut

cut illud dicitur tẽpus gratiæ propter redundantiam à plenitudine Chriſti, ita uidetur quòd tempus illud deberet tempus gratiæ dici: ꝗ ſi non dicitur, uidetur ꝗ influentia gratiæ Chriſti non ſe extendat ad illos, qui prçceſſerunt.

RESOLVTIO.

Et in Angelos, & in homines, ne dum præſentes, ſed præteritos, atq; futuros (his quidẽ per ſe, his uerò de benè eſſe) redũdat, atque influit gratia Chriſti.

RESPOND. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum: ꝗ ſenſus in ſpiritualibus attendit̃ quãtum ad cognitionem, motus uerò quantum ad affectionem, & dilectionem, quæ eſt pondus inclinãs unumquemque ſpiritum, & trahens ad locũ ſibi debitum. Influere ergo motum, & ſenſum eſt cauſare in nobis fidem, & dilectioné, ſiue fidem operãtem per dilectionem, ſiue cognitioné, & amorem. Attẽdendum autem ꝗ cognitio, & dilectio eſt in triplici differentia. Quædam, quæ reſpicit ſtatum meriti: & hæc dicitur gratuita. Quædam uerò, in qua cõſiſtit ſubſtantia præmij, & hæc dicitur glórioſa. Quædam, quę eſt utriq; annexa, quæ nec eſt de eſſentia meriti, nec præmij, ſed de bene eſſe. Secundum hanc, triplicem differentiam cognitionis, & dilectionis eſt dicere, ꝗ gratia capitis influat in mẽbra gratia increata effectiue, ſed gratia creata meritorie, & diſpoſitiue. Nam propter meritũ paſſionis Chriſti promiſſum patribus ꝑcedentibus dedit Deus gratiam reconciliationis: & propter exhibitum dat nobis gratiã reconciliationis abundantius, in qua quidem gratia eſt ſenſus cognitionis, & motus affectionis: & rurſus propter illã paſſioné aperta eſt ianua, ut oĩbus mẽbris Chriſti detur dilectio, & cognitio glorioſa, in quibus cõſiſtit perfectio motus, & ſenſus. Ex hoc eodẽ angelis myſteria multa reuelantur, & gaudia multa referuntur de reſtauratione ſua, quæ inuenitur facta per Chriſtum. Et ideo etiam ipſi accipiunt motum, & ſenſum: non inquã illum, qui eſt de eſſentia gratiæ, & gloriæ, ſed qui eſt eſt de bene eſſe, & perfectione. Concedendum eſt ergo, ꝗ gratia capitis redundat in omnes ciues ſupernæ Hieruſalem, licet ſcd̃m plus, & minus: nam magis in homines, qui redimuntur, quam in angelos qui reintegrãtur: magiſque in eos, qui ſequuntur eius aduentum, quam in eos qui prçceſſerunt: quia clarius uident, & credunt, & chariſmatum donis amplius perfunduntur. Propter hoc ſi paſſio promiſſa tantum illis ualuit, ut illos per uiã ſalutis perduceret: amplius paſſio exhibita, & ſoluta hoc debuit facere Propter hoc concedendæ ſunt rationes ad primam partem inductæ.

AD ILLVD uerò, quod obijcit̃, ꝗ generalior eſt influẽtia cordis, quam capitis. Dicendum, ꝗ generalior eſt ſecundum ueritaté: ſed tamen influentia capitis generalior eſt ſcd̃m manifeſtationé, pro eo ꝗ in capite omnes ſenſus apparent, & eminentioré ſitum habẽt, & in eo ſunt cellulæ aptæ ad cognoſcẽdum, & nerui apti ad ſentiẽdũ, & mouẽdũ; ita ꝗ nerui apti ad ſentiẽdũ a parte anteriori uidẽtur egredi, & nerui apti ad mouẽdũ à parte poſteriori. Et quoniã trãſſumptio ad manifeſtãdas pro-

prietates ſpirituales latentes ſumi debent à re manifeſtata: hinc eſt quòd propter generalem influentiam magis dicitur Chriſtus caput, quàm dicatur cor: propter quã ẽt euidentiam medici diſcordant à naturalibus. Dicunt enim phyſici, ꝙ principium motus, & ſenſus eſt in capite: licet naturales, qui cõſiderant principia rerũ intimius, dicãt ꝙ horum principium eſt cor: & ſic patet illud. AD ILLVD, quod objjcitur, ꝙ caput non influit niſi in unita membra. Dicendum, ꝙ ſolũ habet ueritatem in eo capite, quod habet determinatã potentiam, & nõ poteſt ſibi membra unire, & de non membro membrum facere. Et iõ hoc nõ habet locũ in capite Chriſto, qui poteſt ſecundum diuinam naturam de non membro mẽbrũ facere: & ſecundum humanam naturã poteſt hæc mereri, & impetrare, & ita primo ſenſum, & motum influere, & cõtinere. AD ILLVD, quod objjcitur, quod angeli non ſunt mẽbra, quia non ſunt conformes in natura. Dicendum, ꝙ & ſi angeli non debeãt dici mẽbra: tñ nihilominus influentia poteſt eſſe à Chriſto in angelos non ſolum ſcḋm diuinam naturam, ſecũdum quam eſt caput omnium, ſed etiam ſecundum naturam humanã per accidens tamẽ: quia influendo, & redimẽdo membra ſua reparat Chriſtus ruinam angelicam. Quando ergo dr̃, ꝙ gratia capitis non influit niſi in membra: ſi intelligantur membra proprie, ſic non habet ueritatem niſi arctetur influẽtia ad influentiã pro prie dictam, cuiuſmodi eſt influẽtia gratiæ, & gloriæ. AD ILLVD, quod objjcitur, ꝙ angeli eſſent beati, etiam ſi Chriſtus non eſſet incarnatus. Dicendum, ꝙ hoc nõ cogit, ꝙ Chriſtus nullo modo influat, ſed ꝙ non influat primũ motum, & ſenſum, qui ſunt eſſentiales gratiæ, & gloriæ. Aliquo tamen modo poteſt influere; quod facit ad bene eſſe, ſicut prius oſtẽſum eſt. AD ILLVD, quod objjcitur, ꝙ illud non poteſt influere in illud, quod non habet eſſe. Dicendum, quod uerum eſt de influentia per modum principij effectiui. De influentia autem per modũ meriti non habet ueritatẽ: ſufficit enim ꝙ ſit in fide, & dilectione credentis: ac per hoc dum creditur, & amatur, ab ipſo credens, & amans uiuificetur: & dum etiã promittitur, ex ipſa promiſſione diuina ſeueritatis rigor aliquatenus placetur, ut beniuolentiam ſuam reddat. AD ILLVD, quod obiicitur, quod tempus præcedẽs deberet dici tempus gratiæ. Dicẽdum, quòd in tempore præcedenti gratia Chriſti non defuit: attamen non debet dici tempus gratiæ, ſed umbra diei: quia nõ erat tanta redundantia gratiæ, quæ uelamen figuratum effugaret, & onus legis alleuiaret. Nunc autem cum manifeſta eſt ueritas, & per amorem alleuiata ſunt mandata, uere dicendum eſt tempus gratiæ aduenisſe. Vnde Chriſtus efficaciam habuit in his, qui præibant, & ſequebãtur: ut botrus in palmite, uel palo portabatur ab antecedentibus, & ſequentibus: ſed præeuntes ferebant, & non uidebant, ſequentes uero & ferebant, & aperte uidebant: ſic ſimilitudinarie in propoſito intelligendum eſt.

Vide 2. de Gener. animal. c. 4. et 13 de partib. animal. c. 4. et 7. phy. cõ. 4. et 2. collig. c. 9. et Alex. in parap. de Anim. c. ult.

DISTINCTIO XIIII.

Quomodo Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtram redemptionem quantum ad plenitudinem ſcientiæ ſpiritualiter. tum in primis ſi anima Chriſti parem ſapientiam, & ſcientiam cum Deo habuerit.

Hic quæri opus eſt, Cum anima Chriſti eſſet ſapiens ſapientia gratuita, vtrum habuerit ſapientiam æqualem Deo, ſiue omnium rerum ſcientiam habuerit vel habeat, ideſt, vtrum omnia ſciat, quæ Deus ſcit. Quibuſdam placet, quòd nec parem, cum Deus habeat ſcientiam: nec omnia ſciat, quæ Deus: quia in nullo æquatur creatori: ergo, nec in ſapientia. Non ergo habet æqualem cum Deo ſapientiam, nec ſcit omnia quæ Deus. Item. Si anima illa æqualem habet cum Deo ſapientiã, non ergo Deus in omni bono maiorem habet ſufficientiam, quam eius creatura. Inducunt etiam authoritates ad idem probandum. Ait enim Propheta ex perſona hominis aſſumpti, Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, & non potero ad eã. Quod exponens Caßiodo. ait, Veritas humanæ conditionis oſtenditur: quia aſſumptus homo diuinæ ſubſtantiæ non poteſt æquari, vel in ſcientia, vel in alio. Apoſtolus etiam ait, Nemo nouit quę ſunt Dei, niſi ſpiritus Dei, qui ſolus ſcrutatur omnia, etiam profunda Dei. His aliẏſq; pluribus rationibus & authoritatibus nituntur qui animam Chriſti aſſerunt, nec parem cum Deo habere ſcientiam, nec omnia ſcire quæ Deus ſcit. Quia ſi omnia ſcit quæ Deus, ſcit ergo creare mundum: ſcit etiam creare ſeipſam.

Pſ. 138 Cõmen. ſuper illum verſiculum Pſalm. 1. Cor. 2.

Reſponſio definitiua ad quæſtionem.

Quibus reſpondentes, dicimus animam Chriſti per ſapientiam ſibi gratis datam io verbo Dei, cui vnita eſt, vnde etiam perfectè intelligit, omnia ſcire quæ Deus ſcit, ſed non omnia poſſe, quæ poteſt Deus, nec ita clare & perſpicuè omnia capit vt Deus: & ideo non æquatur creatori ſuo in ſcientia, etſi omnia ſciat quę & ipſe: nec eſt eius ſapientia æqualis ſapientiæ Dei, quia illa multo eſt dignior, digniusq;

& perfectius omnia capit, quam illius animæ ſapientia, ergo & in ſcientia maiorem habet ſufficientiam Deus, quam illa anima, quæ dignior eſt omni creatura. Illud vero Apoſtoli quod inducunt, Nemo nouit quæ Dei ſunt, niſi ſpiritus Dei, qui ſolus ſcrutatur omnia, pro nobis facit. Mox enim addit Apoſtolus, Nos autem ſpiritum Dei habemus: vt per ſpiritum quem habebat, Dei profunda ſe ſcire oſtenderet. Sed anima illa præ omnibus ſpiritum Dei habuit, cui ſpiritus non eſt datus ad menſuram, vt ait Ioannes Euangeliſta. Dona ergo ſpiritus ſancti ſine menſura habuit, ergo & ſapientiam. Omnia ergo ſciuit anima illa. Si enim quædam ſciuit, quædam non: tunc non ſine menſura ſciẽtiam habuit. Sed ſine menſura ſcientiam habuit, ſcit ergo omnia. Fulgentius etiam in ſermone quodam multa inducit, quibus aſſerit animam illam rerum omnium ſcientiam habere: vtens auctoritate Apoſtoli dicentis, In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſcõditi. Quod etiam ratione poteſt probari ſic. Nihil ſcit aliquis, q̃d eius anima ignorat. Sed Chriſtus ſecundum omnium conceſſionem omnia ſcit: ergo anima eius omnia ſcit. Ad id vero quod dicunt, Si omnia ſcit: ergo ſcit creare mundum vel ſeipſam: reſpondemus, quod ſcientiam habet mundum creandi, ſed non potentiã, & creãdi animam: & ſcit quomodo Deus ſeipſum creauerit: habet ergo ſcientiam ſui creatæ, ſed non ſui creandæ: quia non eſt creanda, ſed creata.

Ioã. 3.

Coloſſ.

Quare Deus non dedit ei potentiam omnium, vt ſcientiã.

Si vero quæritur, quare Deus non dederit ei potentiam faciendi omnia, vt ſcientiam. Reſponderi poteſt, quia naturaliter capax eſt ſcientiæ: & ideo id congrue ei datum eſt ſine menſura, cuius ipſa naturaliter capax eſt. Non eſt autem ei datum poſſe omnia facere, quæ Deus facit, ne omnipotẽs, & per hoc Deus putaretur. Verumtamen forte nec potentiam faciendi omnia ei Deus præſtare potuit, & ſi potentiam faciendi aliqua, quæ non facere poteſt. Scit ergo anima Chriſti omnia quæ Deus ſcit, in verbo Dei: quod liquidius et præſentius omni creatura contemplatur vt ei vnita, in quo etiã angeli, & quæ Dei ſunt, & quæ futura ſunt, cognoſcũt.

Intelligentia quorundam verbornm Ambroſij.

Alias Bed. circa illud Luc. 1. Hic erit magnus et eſt homil 23. ſup Lucam, in gloſſa tamẽ citatur ſub noĩe Ambr. & Bed.

Sed ſi illa anima non habet tantam potentiam, quantam & Deus:nec homo aſſumptus tantam potentiam, quantam & Deus:quomodo ergo intelligitur illud Ambroſii ſuper Lucam,vbi angelus de naſcituro filio virginis ait : Hic erit magnus,& filius altiſſimi vocabitur? Non ideo,inquit,erit magnus,quod ante partum virginis magnus non fuerit: ſed quia potentiam , quam Dei filius naturaliter habet , homo erat ex tempore accepturus , vt vna ſit perſona homo & Deus.Ecce aperte dicit, quod homo erat accepturus ex tẽpore potentiam , quam Dei filius habuit naturaliter. Sed ſi homo accepturus erat illam potentiam : ergo uel perſona , vel natura hominis.Sed perſona non,quia ſemper habuit,et habet : ergo natura. Si natura:ergo anima. Nam de carne conſtat quod accipere non poſſet.Ad quod dicimus,illud eſſe accipiendum de perſona,ſed non inquantum eſt Dei , immo inquantum eſt perſona hominis. Vna eſt enim perſona Dei & hominis filii Dei & filii hominis. quæ inquãtum Dei perſona eſt, ſemper & naturaliter omnipotentiam habuit, ſed inquantum eſt hominis,non ſemper fuit.Illa ergo perſona,quæ ſemper fuerat Dei,futura erat hominis perſona:& ſecundum hoc quòd futura erat hominis,acceptura erat ex tempore potentiam, quam naturaliter & ſemper habuerat inquantum Dei perſona. Secundum hanc diſtinctionem illud & ſimilia ſane poſſunt accipi.Quę diſtinctio in pluribus quæſtionum articulis eſt neceſſaria aduerſus quorundam perplexam verboſitatem.Sed cum de rebus conſtat, in verbis fruſtra habetur controuerſia.

SVpra egit Magiſter de plenitu dine gratiæ, & ſcientiæ communiter:in hac uero parte agit de plenitudine ſcientiæ ſpecialiter. Diuiditur autẽ pars iſta in partes duas. In quarum prima oſtendit in Chriſto fuiſſe omnem ſcientiam ſecundum humanã naturam In ſecunda uerò inquirit, utrum anima Chriſti habuit omnipotentiam ſicut omnium ſcientiam. ibi. *Si uerò quæritur , quare Deus,&c.* Pars prima habet tres. In quarum prima proponit quæſtionem de omniſcientia animæ Chriſti.In ſecunda uerò ponit determinationem ſecundum aliorum æſtimationem. ibi. *Quibuſdã placet ,quòd nec parem cum Deo.* In tertia uerò determinat ſecundum ſuam opinionem, oſtendens

animam Chriſti habuiſſe omniſcientiam.ibi. *Quibus reſpondentes dicimus,&c.* Similiter ſecũda pars principalis habet tres particulas. In quarum prima determinat Magiſter,quare anima Chriſti nõ habet omnipotentiam, ſicut omniſcientiam. In ſecunda uero opponit contra ſuam determinationẽ. ibi. *Sed ſi illa anima nõ habet. &c.* In tertia uero diſſoluit oppoſitionem, & determinationem ſuam multis rationibus adaptat.ibi. *Ad quod dicimus illud eſſe accipiendum &c.*

Dub.1. QVia in nullo &c.] Contra. Videtur falſum in duratione a parte poſt: ſicut enim Deus durat in infinitum, ita & creatura: infinitum autem infinito non eſt maius. Item. Infertur inſtantia in numero perſonarum: quoniam ternarius æquatur ternario,& in multis creaturis cõtingit ternarium inueniri: uidetur ergo,quod in aliquo conueniat creaturam creatori, æquari. Reſp.Dicendum, ꝙ penſatis conditionibus in nullo poteſt creatura creatori coæquari perfecte,nec eſt in aliquo inferre inſtantiam. Et quod obiicitur de perpetuitate creaturæ,non ualet: quia perpetuitas etiam creaturæ pendet ex perpetuitate creatoris,& perpetuitas etiam creaturæ non eſt tota ſimul, ſicut perpetuitas creatoris, ut dicit Anſel. tractans illud uerbũ, quod habetur in Cãt.
Cap.15 Exod. Dominus regnabit in æternum,& ultra. Similiter,qđ obiicitur de numero perſonarum, non ualet: quia in diuinis perſonis eſt uera diſtinctio cum perfectiſſima unitate, & huic nihil in creatura reperiri poteſt perfecte ſimile, uel æquale: licet aliquid reperiatur ibi de ſimilitudine, &c.

Nemo nouit quæ ſunt Dei, &c. Dub.2.
Contra. Hoc uidetur eſſe falſum: quia filius ſcrutatur oĩa, ꝗ ſunt patris: non ergo ſolus ſpiritus. Item. Perſcrutatio eſt actus pertinens ad cognitiuam: ergo ſi ſapientia appropriatur filio, potius deberet dici ſolus filius perſcrutator,ꝗ̃ ſpũs ſanctus. Reſp. Dicendum, ꝙ uerbum illud intelligitur cauſaliter. Dicitur.n. ſolus ſpiritus ſcrutari profunda quia facit nos ipſa ſcrutari, & quia pater, & filius operãtur ĩ nobis per ſpiritũ ſanctũ,qué ad nos mittere dicuntur: hinc eſt ꝙ quãuis dicatur de ſolo ſpũ ſancto, intelligit̃ tñ de patre,& filio: & ideo cũ dr̃ ſolus ſpiritus ſanctus, nõ excluditur filius. Ad illud,quod ꝗritur, quare magis appropriatur ſpũi ſctõ. Dicendũ, ꝙ hoc eſt pp dona gratiarum, quæ ſpiritui ſctõ attribuũtur,in quorũ collectione ſpiritus ſanctus dicit̃ ad nos mitti.

Nec ita clare, &c.] Contra. Dub.3.
Hoc uidetur eſſe falſum, quia aĩa Chriſti,eſt ſpeculũ clariſſimũ, & mundiſſimũ: ergo oẽ illud, qđ in ea reſultat,adeo clare uidet,ut Deus. Item. Si non ita limpide uidet, hoc non prouenit niſi pp cõmiſtionẽ obſcurationis: ſed obſcurationis cã eſt peccatũ: ergo ur̃, ꝙ anima Chriſti habuit obſcurationẽ peccati: ꝙ ſi hoc eſt falſum: ergo &c. Reſp. Dicendum, ꝙ reſpectu ſummæ lucis oĩs creatura tenebra eſt, ſicut dicit Aug. eo ipſo ꝙ ex nihilo eſt. Vnde ſicut non põt peruenire ad ſummam ſtabilitatem, ita non poteſt uenire ad ſummam luminoſitatem. Ad illud ergo quod obiicitur, ꝙ eſt ſpe-

ſpeculum clariſſimum, Dicendũ, ꝗ non dicitur ſpeculum clariſſimũ ſimpliciter, ſed reſpectu aliarum creaturarum, inter quas retinet principatum. AD illud, quod obiicitur, ꝗ cũ minoris claritatis eſt obſcuratio, quæ quidé eſt per peccatum. Dicendum, ꝗ minor claritas dupliciter dicitur in creatura, uel reſpectu Dei, uel reſpectu illius claritatis, quam creatura nata eſt habere. Si reſpectu illius, quam nata eſt habere: ſic talis obſcuratio eſt ex peccato: & hæc quidé non fuit in Chriſto. Si reſpectu Dei: ſic talis obſcuratio uenit ex defectu creaturæ, eo ꝗ creatura nũquam poteſt creatori coæquari. Præterea, ratio illa non ualet: Non uidet ita límpide: ergo habet aliquam obſcuritatem: quia luminare unum dicitur eſſe minus altero propter minorem acceſſum ad ſummum ſui generis: quia oppoſitum eius non eſt aliqua natura, ſed priuatio: cum autem dicitur, ꝗ maius eſt, & minus eſt per impermiſtionem contrarii, hoc intelligitur in oppoſitis, quorum utrumque per ſe eſt aliqua natura.

Dub. 4. *Non eſt autem ei &c.*] Hoc uidetur eſſe falſum. Quia dicitur Matth. ultim. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra. Item. Marc. 9. Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti: ergo ſi poſſibilia ſunt credenti: multo magis poſſibilia ſunt animæ Chriſti, comprehendenti. Reſp. Dicendum, quòd eſt potentia impetrandi, & eſt potentia præſidendi, & potentia faciendi. Cum ergo dicit Magiſter, quòd non eſt datum ei, &c. intelligitur de potentia faciendi. Cum autem dicitur. Matth. vltim. Data eſt mihi, &c. intelligitur de potentia præſidédi; omnibus enim, quæ ſub Deo ſunt, præeſt etiam Chriſtus ſecundum humanam naturam, quę eſt ſuper angelos exaltata. Cum autem dicitur Matth. 6. Omnia poſſibilia ſunt credenti, intelligitur de potentia impetrandi: fides enim ſumma impetrare pôt omnia miracula, iuxta illud. 1. Corin. 13. Si habuero fidem, &c. Et per hoc patet, quòd in prædictis nulla eſt contrarietas & repugnantia, &c.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An cognitio, qua anima Chriſti cognoſcit uerbum ſibi unitum, ſit ipſum met Verbum, an aliud quid creatum.

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio circa tria. Primò enim quæritur de ſcientia, quam anima Chriſti habuit de uerbo. Secundò uero de ſcientia, quam anima Chriſti habuit in uerbo. Tertiò de ſcientia, quam anima Chriſti habuit a uerbo. Circa primum quæruntur tria. Primum eſt, utrum anima Chriſti aliam cognitionem habeat de uerbo, quàm ſit ipſum uerbum. Secundum eſt, utrũ anima Chriſti in cognoſcendo comprehẽdat uerbum ſibi unitũ. Tertium eſt, utrum anima Chriſti defigat aſpectum in ipſum lumen æternum.

VTRVM anima Chriſti cognoſcat uerbum cognitione alia, quàm illa, quæ eſt ipſum uerbum. Et quòd cognoſcat

ſcatur uerbum ab illa anima ſine alia ſapientia media, uidetur: qa uerbum increatum non tantum eſt ſapientia, ſed etiam fons ſapientiæ, ſicut dicitur Eccl. j. Sed ſapientia, unita animę non cognoſcitur mediante alia, quia ſic eſſet abire in infinitum. Cum ergo uerbum, quod eſt ſapientia, ſit animę Chriſti unitũ; uidetur ꝙ ſeipſo cognoſcat, & non per aliquem habitum medium. Item. Ad cognitionem naturę nihil plus requiritur niſi cognoſcens, & cognoſcibile, & unio unius ad alterum: ſed uerbum increatum unitur ipſi animę Chriſti omnino immediate: ergo uidetur ꝙ ſicut ſeipſo unitur, ita ſeipſo abſque medio ab aïa Chriſti cognoſcatur. Item. Aeque intimum, uel magis eſt uerbum unitum ipſi animæ, ſicut anima ſibi, uel ſicut aliquis habitus, qui ſit in anima: ſed anima Chriſti cognoſcit ſeipſam per ſui eſſentiã, cognoſcit etiam habitus, qui ſunt in ipſa ſeipſis non per mediũ: ergo pari ratione & uerbũ ſibi unitum. Item. Natura humana in Chriſto unita eſt uerbo in unitatem perſonæ, & hypoſtaſis: ergo cum talis unio faciat communicationem idiomatum, eodem modo cognoſcit Chriſtus homo ipſum uerbum increatum, quo uerbum cognoſcit ſeipſum; ſed uerbum cognoſcit ſeipſum non per aliquem habitnm medium: ergo & Chriſtus homo: ſed nihil ſcit Chriſtus niſi quantum ad animã ſecundum humanam naturã: ergo anima Chriſti cognoſcit ipſũ uerbum per ſapientiam, quæ eſt uerbum.

Sed contra. Sapientia, ſiue cognitio eſt perfectio intellectus, & illud quo intellectus cognoſcit formaliter: ſed uerbum increatum non poteſt uniri animæ, ſicut perfectio perfectibili: ergo neceſſe eſt quòd præter ſapientiam, quæ eſt ipſum uerbum, aïa Chriſti habeat habitum creatum, ſiue ad cognoſcendum uerbum, ſiue aliud. Item. Deus eſt intimus omni animæ, & præſentiſſimus, non tamen ab omnibus uidetur, ſed ſolum à beatis: hoc autem non eſt propter diuerſitatem à parte cogniti: ergo propter diuerſitatem à parte cognoſcentis: ergo ſi hoc eſt per aliquid eis datum, uidetur ergo quòd ad hoc quòd anima cognoſcat Deũ, neceſſe ſit aliquod lumen creatum ei infundi, quod ſit in una, & non in alia: ergo uidetur quòd anima Chriſti uerbũ ſibi unitum cognoſcat per alicuius creati luminis adminiculũ. Item. Quamuis uerbum increatum ſit unitum oculo Chriſti, & omnibus partibus corporis Chriſti, nõ tamen cognoſcitur ab oculo: & hoc quia non eſt in eo diſpoſitio ad cognoſcendum rem ſpiritualem: ergo pari ratione quantumcumque uerbum increatum uniatur animæ Chriſti, niſi anima ſit diſpoſita ad uidẽdum Deũm per lumẽ, quod ipſam faciat deiformem, nunq̃. ipſum intuebitur: ergo uidetur quòd uerbum increatum cognoſcat ꝑ habitũ medium. Item. Quanto Deus clarius uidetur, tanto neceſſe eſt oculum eſſe magis diſpoſitũ. Sed anima Chriſti clariſſime ſuper oẽs creaturas uidet uerbum ſibi unitum: ergo neceſſe eſt intellectum eius eſſe maxime diſpoſitũ ad hoc: ſed nõ poteſt ad hoc diſponi niſi per aliquem habitum medium: ergo &c.

Re-

RESOLVTIO.

Non ipſum uerbũ formaliter; ſed creatũ quid & effectus gratiæ eſt cognitio, qua anima Chriſti uerbum cognoſcit.

RESPOND. Ad prædictorũ intelligentiã, eſt notandũ; ꝙ cum quęritur, utrũ cognitio, qua aĩa Chriſti cognoſcit uerbũ ſibi unitũ, ſit ipſum uerbum, an aliquid creatũ. Si intelligatᷓ de cognitione actu, abſq; dubio certum eſt, quòd eſt alia, q̃a hoc cœpit eſſe, & eſt actus aĩæ, & ab aĩa. Verbũ autẽ eſt æternum, & non eſt ab aĩa, ſed à Deo. Si autẽ cognitio dicatur, quo mediante cognoſcimus, ſic fuit diuerſitas opinantium. Quidam.n. uoluerunt dicere, ꝙ nõ ſolũ in Chriſto, uerum ẽt in oĩbus alijs beatis, ſapiẽtia, qua cognoſcũt Deũ, eſt ſapientia æterna: & illi etiam ponunt ꝙ dilectio illa, qua Deũ diligunt ſancti, & beati, ſit ipſe ſpiritus ſanctus, Pro incõueniẽti enim habent, ꝙ illa ſapientia, uel dilectio ſit accidens, & non ſubſtãtia, cum ſit nobilior anima. Item. Pro inconuenienti habent, ꝙ illa ſapientia, & dilectio faciat animã cognoſcere, & amare: & ipſa non cognoſcat, & amet, cum nobilior ſit res cognoſcens non cognoſcente. Pro incõuenienti etiã habent, quòd beatitudo noſtra, quæ eſt bonum ſupremum, conſiſtat in accidentibus. Sed ad hæc omnia ſupra reſponſum eſt lib. j. Diſt. 17 & 2. diſt. 26. hæc etiã poſitio improbata eſt. Vnde & communis opinio tenet contrarium. Ponimus.n. ſapientiam creatam, quę eſt habitus, & dilectionẽ creatã, & grãm creatã, & ẽt ceteras uirtutes. Valde.n. abſurdum eſſet dicere, ꝙ fides eſſet Deus, & ſpes: & ſic de alijs uirtutibus, niſi hoc cauſaliter diceretur: ideo hæc poſitio inter poſitiones extraneas numeranda eſt, pro eo ꝙ nimium recedit à uia communi. Et ideo alii qui uoluerunt dicere, ꝙ quãuis alii homines cognoſcant uerbum increatum mediãte habitu cognitionis creatę, & Chriſtus quãtum ad ſcientiam cõprehenſionis communicat cum aliis hominibus: tñ quantum ad ſciẽtiã unionis cum habeat ipſum uerbum ſibi intimè unitum, cognoſcit abſque omni alio habitu medio. Cum enim habeat ſapientiam increatã ſibi unitam, non per medium, ſed per ſeipſam cognoſcere põt ſeipſam: & hoc eſt ſolius illius animæ proprium, quæ à uerbo eſt aſſumpta. Sola.n. hunc modum cognitionis habet, ſicut in ea ſola reperitᷓ excellentia talis unionis. Sed licet illud uideatur magis probabile, quàm prędictum: tamen hoc à ueritatè deuiat, ſi quis intueatᷓ. Verbum enim nõ unitur animę Chriſti in illa beata unione, ſicut cognoſcibile cognoſcenti, uel ſicut habitus potentiæ, uel perfectio perfectibili: ſed eſt unio unitate perſonæ, quæ poteſt eſſe abſque cognitione: ſicut patet in carne Chriſti, quæ unita eſt uerbo, & tamen ipſum nõ cognoſcit. Alium ergo modum unionis neceſſe eſt eſſe ad hoc, quòd anima cognoſcat uerbum ſibi unitum in unitate perſonæ, hoc autem eſt per aſſimilationem cognoſcentis ad cognitum, & ita per aliquam influẽtiam, quæ ipſam animam cognoſcentem faciat Deo ſimilem, ac deiformem: & ita per aliquem habitum ipſam animam informantem, qui quidem habitus non poteſt

Hanc opi. ſequitur S. Tho. hic. diſt. 14 q. 1. ad cælum.

poteſt eſſe niſi aliquid creatum. Nam quid increatum non poteſt eſſe, ut forma ipſius animæ. Et propterea dicere oportet tertio modo, quòd anima Chriſti, ſicut & animæ aliorum ſanctorum uerbum increatũ, cognoſcit per ſapientiam creatam, quæ diſponit ipſarum animarum potentias cognitiuas, & conformes reddit, ut illud lumen æternum cognoſcant: nec aliter poteſt intelligi. Quomodo enim poteſt anima lumen æternum cognoſcere, & claritatem ſummam intueri; quin ipſa efficiatur clara, & lumi noſa? Anima autem Chriſti quia eſt à uerbo aſſumpta, maiorem habet deformitatem, ac per hoc perfectiorem, & eminentiorem cognitionem, quàm aliqua anima beata per gloriam. Vnde non eſt intelligendum, quòd ſciẽtia unionis diſtinguatur à ſcientia comprehenſionis, quaſi non ſit per aliquem habitum medium, ſed quia excellentior & amplior deiformitas, & claritas collata eſt animæ Chriſti ex hoc; quòd uerbo unita eſt, quàm ex hoc quòd ſimpliciter eſt beata. Ergo concedẽdæ ſunt rationes probãtes, quòd anima Chriſti cognoſcat uerbum cognitione aliqua formaliter: quæ (inquam) non eſt ipſum uerbum, ſed gratia effectus uerbi, quam uerbum facit anima Chriſti beatiſſima.

Concordat Sco. S. Th. 3. part q. 9. ar. 2.

AD ILLVD, ergo, quod primò obijcitur in cõtrarium, quòd ipſum uerbum eſt ſapientia, & ſapientia cognoſcitur ſeipſa. Dicendum quòd ipſum uerbum eſt ſapientia, qua cætera cognoſcuntur, tam ipſum uerbum, quàm ea quæ ſunt ab ipſo. Sed attendendum eſt, quòd ille ablatiuus poteſt conſtrui formaliter, uel cauſaliter. Si formaliter: ſic ſapientia æterna eſt ſibijpſi ratio cognoſcendi. Si cauſaliter: ſic omnia cognoſcuntur ipſa: quia facit cætera cognoſci. Formaliter autem non poteſt intelligi: quia nõ poteſt eſſe forma cognoſcentis creati, niſi dicatur forma exemplaris. Et quoniam omnis actus cognoſcendi perfectus eſt à ſapientia, non tantum effectiue, ſed ſicut à forma perficiente ipſam ſubſtantiam cognoſcentem: hinc eſt, quod ad cognoſcendum fontem ſapientiæ requiritur ſapientia, quæ de illo fonte deriuatur. Nec eſt procedere in infinitum: quia ibi eſt ſtatus, ſcilicet ſapientia, uel ſcientia, quæ eſt forma, & habitus animæ. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd ibi eſt cognoſcens, & cognoſcibile, & unio. Dicendum, quòd non quæcunque unio cognoſcentis ad cognoſcibile ſufficit ad cognitionem, imo requiritur, quòd uniãtur per modum cognoſcentis. Sicut enim in opponendo monſtratum eſt, Deus eſt in omnibus eſſentialiter, & intimus omnibus: & tamen à paucis cognoſcitur: & ideo quamuis uerbum increatum ſit animæ unitum, non tamen cognoſcitur per hoc quòd unitur in unitatem perſonæ, ſed per hoc quòd intellectus animæ ſibi unitæ efficitur ei conformis per influentiam luminis. Neceſſe eſt enim intellectum aliquo modo formari ab ipſo, ad hoc quòd ipſum cognoſcat. AD ILLVD, quod obijcitur de anima, & ſcientia, quæ ſeipſis cognoſcuntur, & illa quæ eſſentialiter ſunt in anima. Dicendum,

cendum, quòd anima non dicitur cognoſci ſeipſa, quia ipſa ſit ſcientia, qua cognoſcit ſe; ſed ſeipſa cognoſcitur: quoniam ipſa eſt unita potentiæ cognoſcenti inquantum eſt cognoſcens. De ſapientia autem increata ſecus eſt: tū quia ipſa eſt ſupra animam cognoſcentem, & ideo oportet eleuari per gratiam: tum etiā, quia talis unio non ſufficit, niſi alius modus unionis concurrat. AD ILLVD, quod obijcitur de cōmunicatione idiomatum. Dicendum, quòd uerum eſt ꝙ ille homo cognoſcit uerbum ſapientia increata: ſed quãuis idiomata communicentur illi homini, non tamen communicantur animę Chriſti. Nos autem nō quærimus de cognitione, quę datur illi homini per idiomatum communicationem, ſed quæ competit ſecundum naturam animæ à uerbo aſſumptæ.

QVAESTIO. II.

An anima Chriſti in cognoſcendo uerbum, ipſum comprehēdat?

VTRVM anima Chriſti in cognoſcendo compræhēdat ipſum uerbum ſibi unitum. Et ꝙ ſic uidetur. Primò per auctoritatem Apoſtoli. Coloſ. 2. In quo plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitat: loquitur de Chriſto: ſed ita cognoſcit anima Chriſti uerbum ſibi unitum, ſicut habitat in ea: cognoſcit ergo omnem plenitudinem eius: & hoc nō eſt aliud, quàm cōprehendere: ergo. ITEM Hoc ipſum dicit Damaſc. de incarnatione uerbi Dei. Animus omnem naturā diuinitatis in una ſuarum hypoſtaſeon incarnatam eſſe: ergo totum Dei uerbum unitum eſt humanæ naturæ in Chriſto: ſed eo modo natum eſt ab anima Chriſti cognoſci, per quē modum potuit uniri: ergo ſi totū potuit uniri, uidetur quòd etiam in totum habeat cognoſci: ſed hoc eſt comprehendi: ergo &c. ITEM Iſido. de trin. Trinitas ſibi ſoli nota eſt, & homini aſſumpto: aut ergo loquitur de notitia qualiſcunque uiſionis, aut perfectæ cōprehenſionis. Si primo modo loquatur, falſum eſt: quia multis angelis, & hominibus eſt nota: loquitur ergo de cognitione comprehenſionis: ergo &c. ITEM. Simplex cū attingitur, totum attingitur, pro eo ꝙ non habet partem, & partē. Si ergo uerbū increatum eſt ſimpliciſſimum, uidetur ꝙ totū, & tot aliter ab aīa Chriſti attingatͬ, ſi aliquo modo attingitͬ: ſed attingitur aliquo modo: ergo cōprehenditͬ. SI TV dicas, ꝙ non ualet: qa infinitū eſt, & ideo incōprehenſibile. Contra. Sicut uere eſt infinitum, ita uere eſt ſimplex illud uerbū æternū: ergo ſicut ponitͬ incōprehenſibile rōne immēſitatis, ita deberet cōprehendi ratione ſimplicitatis. ITEM. Anima Chriſti cognoſcit ipſum uerbum: aut ergo aliquid eſt de claritate, & ueritate, & pulchritudine, qđ nō cognoſcat, aut nihil. Si aliqd: ergo in Deo eſt aliquid à Chriſto cognitum, & aliquid incognitū: ergo aliquid: & ita pars, & pars: quod non eſt intelligibile. Si nihil eſt oīno quod non cognoſcat: quia totū eſt idem ibi, uidetur ꝙ totaliter intra ſuā cognitionem Deū claudat: & hoc eſt Deū comprehēdere: ergo &c. ITEM. Si aīa Chriſti non cognoſcit ipſum uerbum in tota ſua plenitudine, adhuc deficit à cognoſcendo de uerbo aliquid cognoſcibile; ergo po-

Lib. 3. cap. 6.

Lib. 3. de ſummo bono c. 3.

tens eſt in cognitione illa proficere: ergo cum deſideret Deum perfecte noſcere, uidetur quòd deſiderium animæ Chriſti nõ ſit impletum, & quòd ipſa non peruenerit ad beatudinis ſtatum perfectum. ITEM. Ille ſolus eſt beatus, qui comprehendit quod nos credimus & ſperamus: ſed nos credimus ipſam uerbi immenſitatem: ſi ergo Chriſtus eſt, & fuit beatus, uidetur, quòd ipſam immenſitaté uerbi comprehendat.

Lib. 1. cap. 4. SED CONTRA. Damaſcenus. Hoc ſolum intelligitur de Deo quòd incomprehenſibilis eſt. Sed ſi anima Chriſti ipſum comprehenderet, intelligeret ipſum non incomprehenſibilem, ſed comprehenſibilem. Si ergo hoc a nemine poteſt intelligi, non poteſt uerbũ increatum ab anima Chriſti comprehendi. ITEM. Augu. de uidendo Deo. Illud comprehenditur, cuius fines circunſcribi poſſunt: ſed fines diuinæ immenſitatis a nullo circunſcribi poſſunt: ergo Deus a nulla anima poteſt comprehendi. *Epiſt. 112. ad Paulinã. ca. 9. To. 2* ITEM. Omne quod cõprehenditur, eſt finitum comprehendenti; ergo quod comprehenditur a finito, eſt ei finitum: & nihil eſt finitum finito, niſi quod eſt finitum ſimpliciter: ſed Deus eſt infinitũ ſimpliciter: aïa Chriſti cum ſit creatura eſt finita; ergo non poteſt comprehendere immẽſitatem uerbi ſibi uniti. ITEM. Quod comprehendit alterum, eſt maius illo, uel ſaltem ei æquatur: alioquin ipſum claudere intra ſe non poſſet; ſed impoſſibile eſt creaturam nec per unionẽ, nec per alium modum æquari creatori; ergo impoſſibile eſt quòd cõprehendat creatorem; ergo anima Chriſti uerbum ſibi unitum non comprehendit. His eiſdem rationibus oſtendi poteſt ꝙ nulla anima. ITEM. Verbum increatum ſic eſt unitum animæ Chriſti, ꝙ poſſet uniri alteri: ſic habitat in ipſa, quòd in multis aliis: ergo ſic eſt in anima ſibi unita, quòd etiã eſt extra, cũ ſit ubique; ergo ſemper excedit ipſam animam aſſumptam: ergo ſi tantum, uel plus eſt extra, quam intra, uidetur quòd anima Chriſti nõ ĩcludat ipſum, ac per hoc nõ cõprehẽdat. ITEM. Si anima Chriſti poſſet uerbum increatum comprehendere, poſſet per conſequens aliquid maius cogitare, omnis enim, cuius terminos cognoſcimus, poſſumus intelligere aliquid addi: ſed Deus eſt, quo maius cogitari non poteſt, ut dicit Anſel. Ergo uerbum unitum animæ Chriſti ſi comprehenderetur ab ipſa, non eſſet Deus, ſed eſt Deus: ergo non comprehenditur. *Proſolog. capi. 15.*

RESOLVTIO.

Et ſi totum, non tamen totaliter.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notãdum, quòd aliqui dicere uoluerunt, quòd uerbum increatum, & ipſe Deus, nõ ſolum ab anima Chriſti, ſed etiã ab aliis animabus beatis habet cõprehendi, & aliquo modo eſt cõprehenſibilis. Cõprehendi enim habet quantum ad eſſentiam (ut dixerunt) quæ eſt finita; & ideo finita, quia in ſeipſa ſimplex, & perfecta. Dicitur autem, & eſt incomprehenſibile quantum ad potentiam, quæ reſpicit infinita. Nunquam enim poteſt in tot, quin in plura. Et per hoc diſſoluere uoluerunt auctoritates ſanctorum, & ſcripturæ, quæ uidentur repugnare

gnare inuicem. Aliquando enim dicitur quòd Deus eſt incomprehenſibilis. Aliquando dicitur, q̀ beati habent cognitionem cõprehenſionis, & reſpectu cõprehenſionis. Sed iſte modus dicendi in Primo Libro improbatus fuit: q̃a impoſſibile eſt, quòd potentia excedat eſſentiam. *Diſt.3.* Vnde impoſſibile eſt potentiam, eſſe ſimpliciter infinitam, ſubſtantia, & eſſentia exiſtente finita. Et ibidem Magiſter oſtendit, quòd diuinum eſſe non ſolum in relatione ad beatos, ſed etiam in ſeipſo habet immenſitatem: & ideo iſte modus dicendi ſtare non poteſt: & qui hoc primo dixit, poſtmodum retractauit. ALII uerò dicere uoluerũt, quòd anima Chriſti & ſi ſit finita, tamen ob gratiam unionis ſublimatur ad aliquid infinitum: habet enim aliquid, quod eſt ſupra omnem creaturæ gradum, & quo nihil poteſt cogitari excellẽtius & ex illa parte poteſt comprehendere uerbum ſibi unitum. Et hoc eſt etiam ipſius ſolius proprium, & pro tanto dicunt dixiſſe Iſidorum, quòd trinitas nota eſt ſibi ſoli, & homini aſſumpto. Sed nec illud ſtare poteſt quia quamuis gratia unionis dicat aliquid infinitũ ratione alterius extremi: tamen ratione animæ unitæ ſemper dicit quid finitum, & rem uirtutis finitæ: quoniam anima Chriſti manet intra terminos creaturæ. Et ſi eſt uirtutis finitæ, quomodo poteſt immenſitatem comprehẽdere rei omnino infinitæ, & excedentis eam in infinitum? ET propterea eſt tertius modus communior, probabilior, & certior, quòd nec anima Chriſti, nec aliqua creatura comprehendere poteſt immenſitatem uerbi increati, ſiue ipſius Dei: & tamen ipſum totum cognoſcit. Et poſſunt iſta duo ſimul ſtare, immo neceſſe eſt ponere: quamuis difficile ſit intellectui noſtro capere. Si enim uere ponimus Deum ſimplicem, imo quia neceſſarium eſt ſic credere, & ponere: ſi cognoſcitur, iã non ſecundum partem, & partẽ, ſed totus cognoſcitur. Rurſus: ſi Deum ponimus immenſum, quia hoc credimus, & fatemur, neceſſe eſt ponere, quòd numquam ab intellectu finito comprehenditur totaliter: & ſic Deus a quacumq; creatura ipſum cognoſcente totus cognoſcit̃ ſed tñ nõ totaliter. Si aũt quæratur q̃uo illud poſſet intelligi. Dicẽdum, quòd difficillimum eſt intelligere: quia plus reperitur ĩ creaturis de diſſimilitudine, quàm de ſimilitudine. Intelligamus tamẽ gratia exempli? aliquem oculum, cuius aſpectus non ſit omnino clarus: & intelligamus aliquod paruum album, tamen intenſum in luminoſitate, & claritate coloris: oculus ille uidebit illud album totum: tamẽ eminentiam illius albedinis non comprehendit: ſic ſuo modo in propoſito intelligendum eſt. Sed non modica eſt hic diſſimilitudo: quia in illo albo qualitas differt a claritate: in Deo autem eſt omnino idem. Et ideo aliud exẽplum conſueuit poni in puncto, qui ratione ſuæ ſimplicitatis totus attingitur ab una linea: non tamen comprehenditur, quia poteſt infinitas lineas terminare. Sed nec adhuc eſt illud ſimile: q̃a in puncto aliud eſt uirtus, aliud eſſentia: nõ ſic in Deo, in quo eſt omnino idem. Et ideo tertiũ exẽplum

tionem, quam habet illa anima inter creaturas, dicit Iſido. quod ei ſoli nota eſt trinitas, magis per auctoritatem loquens, quam per præciſionem. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd ſimplex totum attingitur. Dicendum, quòd uerum eſt totum, id eſt non ſecundum partem, & partem; in ſimplici enim non eſt dicere totum niſi per priuationem compoſitionis partium. Sed ex hoc non ſequitur, quòd comprehendatur: quia ſicut dictum eſt, ſimul cum ſimplicitate ſtat infinitas, quæ non patitur aliquid Dei omnino uideri perfecte a creatura. Nec ualet quod obijcitur, quòd ita deberet dici cõprehenſibile propter ſimplicitatem, ſicut incomprehenſibile propter immenſitatem: nam ad immenſitatem de neceſſitate ſequitur incomprehẽſibilitas de ipſa nominis ratione primaria, ad ſimplicitatem non. Tãta enim poteſt eſſe ſimplicitas, quod nedum ipſa faciat comprehẽdi, imo propter ſuam excellentiam reddat incomprehenſibilem. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ aliquid latet de Deo &c. Dicendum, quòd non eſt intelligendum in Deo, ſicut intelligitur in aliqua re cõpoſita cuius una pars nõ apparet, & alia manifeſtatur; quoniam in diuina eſſentia non eſt aliquid, & aliquid, ſed eſt aliquod unum, quod æquiualet infinitis. Vnde quicquid illud ſit, quod anima de Deo uidet, ſic illud uidet, quod tamen comprehendere non poteſt: unde idem ipſum latet, & patet; patet quidem ad intuendum, ſed latet ad comprehendendum. Sicut ſi quæratur, cum Deus eſt in lapide, eſt ne aliquid Dei extra lapidẽ, & aliquid intra? Dicendũ, ꝙ non eſt ſecundum aliquid ſui extra, & ſecundum aliquid ſui intra, ſed totus intra, & totus extra: ſic & in propoſito intelligere oportet. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ ſi nõ cõprehendat, adhuc põt proficere in cognitione Dei. Dicendũ, ꝙ illud non ſequitur, pro eo ꝙ ſtatus eſt in profectu cognitionis. Aliquando ex parte rei comprehenſæ, quæ non poteſt melius cognoſci: aliquando ex parte cõprehendentis, qui non eſt natus melius cognoſcere; & ſic eſt ſtatus in Chriſto, & in alijs beatis. Sed aliter in Chriſto, quàm in alijs, qa Chriſtus ita perfecte cognoſcit, ſicut umquam capere potuit: ſed alij ſancti ita perfecte ſicut diſpoſiti fuerunt per merita gratiæ: nec poſſunt ultra proficere, quia non ſunt in ſtatu merendi: nec ultra deſiderare, aut amplius habere q̃ habeãt pp illius ſummi boni ſufficiẽtiam, & affectionem ordinatã ſecundum ſummæ iuſtitię regulam, & libram: ſed quieſcũt quiete ꝑfecta, quia tenent eum, quem deſiderabant. AD ILLVD, quod obijcitur ultimo de comprehenſione. Dicendũ, ꝙ cõprehendere dicitur tripliciter. Vno modo idẽ ꝙ charitate adhærere. Et ſic accipit Bernar. ad Euge. Si ſanctus es, cõprehendiſti. Alio modo eſt idem quod clare uidere, & perfecte amare, ſicut ad Philip. 3. Si quo modo cõprehendam, in quo cõprehenſus ſum. Tertio modo comprehẽdere eſt idẽ ꝙ terminos rei claudere; ſic Deus eſt incõprehẽſibilis. Cũ ergo dicitur, quòd ſancti ſunt cõprehenſores in patria, & quòd Chriſtus fuit comprehenſor. Dicendum, quòd medio modo accipitur

Lib. 2. de ſummo bono, c. 3.

pitur:& ſic habet ueritatem:nam Chriſtus uidet Dei immenſitatẽ nec tenet hoc fide, ſed certiſſima cognitione: hic enim nouit Deũ immenſum. Et ſi tu quæras, utrũ poſitiue, uel priuatiue. Dicendũ, ꝙ quodammodo poſitiue, quodammodo priuatiue. Poſitiue, quantum ſe extendit capacitas ſuæ intelligentiæ. Priuatiue dein ceps. Admiratur enim illam ſummam profunditatem immenſitatis diuinæ, ſicut dicit Propheta.
Pſ.138 Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt, & non potero ad eam: & ſic patet totum.

QVAESTIO III.

An anima Chriſti. uideat uerbum in fonte ipſo luminis.

VTRVM anima Chriſti in cognoſcendo Deum defigat aſpectum in ipſum lumen æternum, an in aliquid citra ipſum. Et quòd non uideat ipſum fontẽ luminis, uidetur. 1. Thim. 6. Lucem habitat inacceſſibilem, quã nullus hominum uidit, ſed nec uidere poteſt; ergo Chriſtus ſecundum ꝙ homo numquam Deum in ſua luce uidit, nec uidere potuit. ITEM. 1. Ioan. 4. Deum nemo uidit umquam. ſuper illum locum dicit Chryſo. Solus filius eũ uidit, & ſpiritus ſanctus: qui autem creabilis eſt naturæ, qualiter uidere poteſt increabilem? Si ergo anima Chriſti nec eſt filius, nec ſpiritus ſanctus, ſed magis creatura, non uidetur quod illam lucẽ uideat in ſeipſa. ITEM. Quantum diſtat finitum ab infinito, tãtum diſtat creatura a creatore: ſed propter infinitam diſtantiam nulla uirtus finita poteſt cognoſcere Deum ut immenſum: ergo pari ratione propter infinitam diſtantiam nulla uirtus creata poterit cognoſcere, & uidere lumen increatum per ſeipſum. ITEM. Sicut ad cognitionem comprehenſionis requiritur cõmenſuratio quædam, ita ad cognitionem a parte uiſionis requiritur aſſimilatio cõgrua: ſed quæ in nullo cõueniũt, non poſſunt aſſimilari: ergo creator non poteſt a creatura in ſeipſo uideri, cum nihil habeant commune. ITEM. Multo plus excedit claritas diuinæ lucis oculum animæ Chriſti, quam ſol excedat claritatem oculi materialis; ſed oculus noſter materialis non poteſt intueri lumen corporale in fonte propter excellentiam: ergo nec intellectus Chriſti. ITEM. Fons æterni luminis in ſe ipſo eſt infinitus, & immenſus: ſed finitũ non poteſt ſuper infinitum: ergo cum uirtus animę Chriſti ſit finita, nõ poterit actus eius ſe protendere uſque ad ipſum: ergo non poterit ipſum cognoſcere in ſeipſo; ergo uidetur quod nec anima Chriſti, nec alia anima cognoſcat deũ in claritate ſua.

SED contra. Super illud 2. Corinth. 3. Nos reuelata facie. Gloſ. Chriſtus eſt imago patris eadem cum illo, in quem tendimus, ſcilicet ut eum in eſſentia uideamus. Si ergo Chriſti anima habet, ad quod nitimur puenire: ergo Deũ uidet ĩ ſubſtãtia, & natura. ITEM. Plus eſt uniri alicui in unitatem perſonæ, quàm in unionem faciẽtem cognitionẽ: ſed anima Chriſti uerbo æterno immediate unita eſt in unitatem perſonæ: ergo multo fortius ipſi ueritati, & luci uerbi unitur per cognitionem ipſius in ſe; ergo ſine aliquo medio Deum uidet, ITEM. in cognitione con-

concluſionum non eſt quies, ſed ſolum in cognitione principiorum: & ratio huius eſt, quia anima cognoſcit concluſiones per mediũ, principia uera cognoſcit ſine medio. Si ergo anima Chriſti cognoſcit Deum mediante aliquo: ergo non quieſcit in cognitione Dei; & ſi non quieſcit in Deo, cum Deus ſit finis ultimus, non eſt beata. Si ergo beata eſt, neceſſario ſequitur, quòd cognoſcat diuinam lucem in ſeipſa: pari ratione & omnis anima beata. ITEM. Intellectus comprehenſoris tantum eleuatur, quantum affectus, quamuis cæcus ſit in uia propter cæcitatem ignorantiæ. Sed Chriſtus fuit perfectiſſimus comprehenſor: cum ergo ipſe diligeret ſummam Dei bonitatem in ſeipſa, omni affectu circunſcripto: pari ratione lucem, & ueritatem in ſeipſa uidebat abſque medio. ITEM. Aut immediate uidet, aut per medium. Si immediate; habeo propoſitum. Si per mediũ; aut per medium proportionabile, aut improportionabile. Si per medium improportionabile, ergo potius impeditur, quàm iuuetur. Si per medium proportionabile: Contra. Aut eſt creatum, aut increatum. Increatum non: quia illud eſt unum ſolum. Si creatũ: ergo creatura poteſt eſſe proportionabilis creatori & ſi hoc, cum nihil aliud impediat, quin creatura poſſit uidere Deum in ſua ſubſtantia, reſtat quòd anima Chriſti ſic eum uidere poterat, & uidebat. ITEM. Si per medium: aut illud eſt ſuperius anima Chriſti beata: aut inferius. Si inferius, ergo immediatior eſt anima Chriſti Deo, quam ſit illud, quod tu dicis medium: ergo illo circumſcripto melius uidebit Deum. Si ſuperius: ergo aliquid eſt excellentius natura humanę mentis in Chriſto: ſed hoc eſt impoſſibile; quia oĩa ſunt ſubiecta pedibus eius. Reſtat ergo q aĩa eius immediate, & ĩ ipſo fonte uidebat, & uidet, lumen æternum. His ẽt rationibus idem oſtẽdi poteſt de qualibet anima beata.

RESOLVTIO.

Si quibuſque beatis animabus aperta atque clara, & facialis Dei uiſio promittitur: cur non incomparabiliter beatiſsima anima Chriſti?

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd aliqui uoluerunt dicere, quod Deus nulla creatura uidebitur, nec uidetur in ſua eſſentia, uèl natura: ſed uidebitur in claritate ſua, cũ tantus ſit fulgor ipſius immenſitatis luminis, quòd ad cõtuitum illius ſubſtantiæ nullus oculus creaturæ poſſit pertingere. Hunc errorem euacuat Greg. in Moralibus tractans illud Iob. 18. Non adæquabitur ei aurum, uel uitrum: ubi ait ſic. Fuerunt qui dicerent in illa regeneratione beatitudinis in claritate ſua Deum conſpici, & in natura non uideri: ſed non eſt aliud claritas, aliud natura: ſed ipſa natura eſt claritas, & ipſa claritas eſt natura. Et ideo iſte error nõ multum eſt rationabilis, quia male intelligit lumen æternum, in quo non differt eſſẽtia luminis, & ipſe actus lucendi. Et ideo fuerunt alii moderniores, qui dixerunt a nulla creatura poſſe aſpici lumen æternum in fonte ſuæ claritatis, ſed in quibuſdam cõdeſcenſionibus,

nientia commenſurationis, ſiue ad ęquationis,& conueniētia participationis alicuius communis, & conuenientia ordinis. Dico ergo, quòd ſi diſtantia dicatur per priuationem conuenientiæ adæquationis,& participationis, infinita eſt diſtātia creati ad increatum, ſicut infiniti ad finitum. Si uero dicatur diſtantia per priuationem conuenientiæ ordinis, dicendū, quod falſum eſt: quia creaturæ immediate ordinantur ad Deum ſicut ad principium,& ſicut ad finem, maxime creatura rationalis: ad ſimplicem autem contuitum ſufficit, quòd ſit conuenientia ordinis: ſed ad cognitionem comprehenſionis requiritur conuenientia ſecundum quandā æqualitatem, ſiue adæquationē. Et ideo non ſequitur, quòd ſi anima creata non poſſit comprehendere infinitatem, quòd non poſſit intueri luminis fontē. Et per hoc patet ſequens. Quod enim dicit, quòd ad cognitionem requiritur aſſimilatio. Dicendum, quòd non oportet quòd ſit aſſimilatio in natura tertia, ſed ſufficit quòd unum ſit ſimilitudo alterius, ſicut Primo Libro fuit determinatum. Ad illud, quod obiicitur, quòd excedit oculum lumen illud. Dicendum, quòd eſt excellentia conſeruās & eſt excellentia corrūpens. Excellentia conſeruans eſt in ſpiritualibus, ſed corrūpens in obiectis corporalibus: & ratio huius ī Primo Libro eſt reddita & a parte obiecti, & a parte modi cōprehendi: & ideo non eſt ſimile. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ finitū non poteſt ſupra infinitum. Dicēdum, ꝙ aīa in cognoſcendo Deū

Diſ. 1. 3. & 35.

plus eſt in ſuſcipiēdo, quā in agēdo: imo oīs potētia animæ reſpectu Dei ſe habet in rōne paſſiui: nec dr̄ potentia cognitiua actiue, quæ de ſua ratione dicit quodam modo paſſionē, ſicut dicit Philoſophus, & Priſcianus. Ideo cū intelligit Deum, non agit anima in Deū, ſed Deus influit in animā, in qua influentia Deus condeſcēdit per gratiam, & anima eleuatur, & efficitur deiformis. Et ipſa deiformitas eſt diſpoſitio reddēs oculum animæ aptum ad uidendum Deum, nō quia facit proportionabilem quātitatem, quia ſemper illud lumen excedit in infinitum: ſed quia facit proportionabilē qualitatē: quia datur ipſi aīæ aliquid utpote ſimilitudo, quod cum ipſam aīam, & intellectum animę cū Deo facit ſimilē, reddit & intelligentē. Et ſi tu obijcias, ꝙ licet uiſio, & cognitio incipiat a paſſione, cōpletur tn̄ in actione, cum ad uiſionē duo concurrāt receptio, & iudicium: in illum autē fontem luminis nulla pōt creatura agere, quoniam ipſe a nullo poteſt pati: ſimiliter de illo fonte luminis, & ueritate ſumma nullus poteſt iudicare ſicut dicit Augu. de uera religione: & ipſa ratio dictat, cum iudicans aliquo modo præſideat iudicato: nullo modo uidetur ſuſtineri poſſe, quòd anima Christi, uel alia anima beata intueatur ipſum superni luminis fontem. Ad hoc reſpondendum eſt, quòd & ſi ad perfectionem cognitionis, aliquo modo concurrat non ſolum paſſio, ſed etiam actio: non tamen concurrit actio, quæ quidem fit per aliquam influentiam, uel impreſſionem ipſius co

3. de Anima. 12. & 28. intelligere eſt quodā pati.

 cogno-

ergo eadem cognitione, qua anima cognoſcit uerbum, cognoſcit res alias à uerbo. ITEM. Melius cognoſcitur res in diuino exemplari, quàm cognoſcat̄ in ſe; melius etiam cognoſcitur per diuinū exẽplar, quã cognoſcatur ꝑ propriã ſimilitudinem; ſed eadem cognitione, qua quis cognoſcit ſimilitudinẽ rei, cognoſcit ipſam rem, ergo &c. ITEM. Si ſimilitudo rei in ſpeculo nullo modo differret ab ipſo ſpeculo, eadem cognitione, qua cognoſceretur ipſum ſpeculum, cognoſceretur ipſa ſimilitudo rei, & ipſa res; ergo cum in uerbo æterno non differat ſimilitudo rei & ab ipſo, nam ipſum eſt exẽplar, & ratio cognoſcendi, uī ꝙ eadem cognitione, qua quis nouit uerbũ, cognoſcat & res in uerbo; ergo anima Chriſti per eundem habitum cognitionis cognoſcit uerbũ, & alia in ipſo. ITEM. Si anima Chriſti cognoſceret rẽ in uerbo per alium habitũ, & aliã ſimilitudinem, quã cognoſcat ipſum uerbum, aut illa ſimilitudo eſſet una, aut multæ. Vna nõ põt eſſe: quia unaquæque res creata habet ſimilitudinem ſibi propriã in genere creaturæ. Si multæ, ergo cum non ſit ſtatus in multis, ſed in uno, cognitio aliarũ rerum à uerbo in ipſo uerbo non ſpectaret ad cognitioné gloriæ, in qua eſt ſtatus, & quies; ergo ſi hoc eſt inconueniens, reſtat ꝙ eodem habitu cognitionis, quo cognoſcitur ipſum uerbum, cognoſcuntur & alia in uerbo tam ab aĩa Chriſti, quam ab alia anima beata.

SED CONTRA. Sicut materia ſe habet ad formã, ita intellectus poſſibilis ſe habet ad res, quas cognoſcit; ſed impoſſibile eſt, quòd ſummum ens det eſſe ipſi materiæ niſi imprimendo aliquam formam creatam ipſi materiæ diuerſam à ſe: ergo impoſſibile eſt ꝙ ſummum lumen faciat intellectũ poſſibilem aliquid actu intelligere, niſi imprimat ei ſpeciem, & ſimilitudinem ipſius rei cognitæ; ergo cognitio aliarum rerũ à uerbo in ipſo uerbo aliquid plus exigit, quam cognitionem ipſius uerbi, & eſt per aliam rationẽ cognoſcendi, quam ſit cognitio ipſius. ITEM. Ad hoc ꝙ intellectus aliquid intelligat, neceſſe eſt ipſum aſſimilari rei cognitæ; ergo cũ cognoſcit alia à uerbo, neceſſe eſt ipſum aſſimilari non ſolum ipſi uerbo, ſed etiã alijs à uerbo. Sed alijs à uerbo nõ põt aſſimilari niſi per ſuſceptionem ſimilitudinũ aliarum; ergo ad hoc ꝙ intellectus aliquis creatus ſiue Chriſti, ſiue alius cognoſcat alias res in uerbo, nõ ſufficit cognoſcere ipſum uerbum. ITEM. Si aſpicerem ad aliquam rẽ, aggeneraretur in me ſimilitudo illius rei. Similiter ſi aſpicerem ad ſpeculum, nõ ſolum aggeneraretur in me ſimilitudo ſpeculi, ſed etiam ſimilitudo rei; ergo ſi uerbum æternum continet in ſe ideas rerũ omniũ. ita generabũtur ſimilitudines rerum in anima aſpiciente ipſum, ſicut ſi anima contueretur ipſas res; ergo uidetur quod res in uerbo nõ tantum cognoſcitur ab intellectu creato per ipſum uerbũ, ſed ẽt per ſimilitudines impreſſas, ergo per cognitionem aliam, & aliam. ITEM. Contingit cognoſcere ipſum uerbum ut lucem, & cõtingit cognoſcere ipſum ut exẽplar. Tunc autem cognoſcitur uerbum ut lux, quando cognoſcitur

 in ſe,

cunque creatū. Et ſi tu obijcias, quòd neceſſe eſt intellectum poſſibilem aliquo modo formari, ad hoc quòd aliquid intelligat in actu. Dicendum, quòd ſic eſt in propoſito. Formatur enim ab aliquo: ſed hoc non eſt aliud, quàm ipſa influentia luminis æterni, ꝑ quam efficitur deiformis, & conformis ipſi uerbo, quod eſt rō cognoſcendi alia; & ideo per conſequens efficitur in actu reſpectu aliorum cognoſcibilium a uerbo, & per ſimilitudinem uerbi, quod quidem uerbum, quia eſt ſimilitudo omniū, efficitur quodam modo ſimilis oībus; ideo nō oportet ei dari nouum habitum ad cognoſcendum. Et per hoc patet reſpōſio ad ſequens, quod obijcit, ꝙ neceſſe eſt cognoſcens aſſimilari cognoſcibili: quoniam aſſimilatio, quæ ſufficit ad cognitionem, non tantum eſt per ſpeciem acceptam a re, uel etiam per ſpeciē appropriatam ipſi rei, uerumetiā per aſſimilationem ad illud, qđ eſt ratio cognoſcendi cetera. Ad illud, quod obijcitur, quòd ſi aſpicerem ad rem, aggeneraretur in me ſimilitudo rei: & ſimiliter ſi ad ſpeculū, aggñaret̄ i me ſimilitudo ſpeculi, & ipſius rei. Dicēdū, ꝙ ſi i ſpeculo nō differret ſimilitudo rei ab ipſa forma ſpeculi, nō oporteret ꝙ ī me aggeneraret̄ alia ſimilitudo cognoſcēdi reſpectu ipſius ſpeculi, & reſpectu ipſius rei relucentis in ſpeculo: & ſic intelligendum eſt in propoſito. quoniam idea in Deo nihil aliud eſt, quàm ipſa ueritas æterna, ſicut oſtenſum fuit in Primo

Diſ. 35 Libro. Ad illud, quod obijcitur, quòd impoſſibile eſt me cognoſcere lucem æternam, quia ſiam ei conformis per influentiā luminis. Dicendum, ꝙ hoc uerū eſt: ſed quia Deus per idē ipſum quod eſt lux in ſe, eſt exemplar aliarum rerum: ideo non oportet quòd per aliud, & aliud ſiam conformis ipſi, ut eſt lux, & ut eſt exēplar, ſed per idem alio modo ſe habens. Idem enim lumen gloriæ habilitat ipſam animam ad cognoſcendum ipſum uerbum æternum, inquantum lumen comparatur ad ipſum uerbum ſub ratione lucis: idem etiam habilitat ipſam animam ad cognoſcendum alia a uerbo in ipſo uerbo, inquantum comparatur ad ipſum uerbum, ut eſt exemplar aliorum: & quia uerbum eſt exemplar uoluntarie repræſentans: ideo lumen illud non comparatur niſi ad illa, quæ ipſum diuinum exemplar repræſentant uoluntariè: hinc eſt quòd per illud lumen & ſi cognoſcat uerbum, non oportet quòd cognoſcat omnia alia a uerbo, quorum ipſum uerbum eſt exemplar. Et ſi tu obijcias, quòd quamuis in Deo idem ſit ſapientia, & bonitas: tamen aliud, & aliud eſt lumē, per quod ego conformor diuinæ ſapientiæ, & bonitati: ergo pari ratione aliud erit, per quod conformatur intellectus ipſi uerbo ſecundum quòd lux, & ſecundum quòd exemplar: Dicendum, quòd non eſt ſimile: quoniam ratio ueritatis, & exemplaritatis in eodem eſt differens ſola comparatione. Ipſum enim exemplar non eſt aliud, quàm ueritas æterna, ut eſt raratio cognoſcendi alia.

Ad illud, quod ultimo obijcitur de memoria, quæ remanet.

Dicen

Dicendum, quòd ſi aliquis intellectus uidet aliqua in uerbo cognitione gloriæ, & deſinat uidere, uerbum non memoratur de cognitione illarum rerum, niſi eatenus, quatenus memoratur de cognitione uerbi, niſi aliàs habuit cognitionem illarum rerum impreſſam, uel niſi Deus ei diſpenſatiue imprimeret, tunc hoc non eſſet opportunum. Sed (ſicut dictum eſt) ad hoc, quòd aliquis intellectus creatus cognoſcat res ĩ uerbo, ſiue Chriſtus, ſiue alius, ſufficit quòd habeat deiformitatem gloriæ, per quam ſit ſimilis ipſi uerbo: nec oportet ei dari rerũ ſimilitudines, aut habitus particulares: quia magis ſibi ſufficit ipſa ſumma ueritas ad cognoſcendum omnia, quàm omnes rerum ſimilitudines ſpeciales. Vnde limpidius cognoſcit angelus, & etiã anima Chriſti res in uerbo, quã cognoſcat in ſe, uel in proprio genere.

QVAESTIO II.

An anima Chriſti uniuerſa, quæ habitu cognoſcit, actu etiam cognoſcat.

VTRVM anima Chriſti cognoſcat ĩ uerbo actu omnia, quæ cognoſcit in habitu. Et quòd ſic uidetur: quia ſecundum quòd uult
Cap.16 Aug. in xv. de Trin. In beatis non erũt uolibiles cogitationes. Si ergo anima Chriſti inter cæteras animas beatas beatiſſima eſt: non ergo habet cogitationes uolubiles: ergo ſi aliquid ſemel in actu cogitat, uel cognoſcit, ſemper illud cogitat, uel cognoſcit: ergo quicquid cogitat in habitu, cognoſcit in actu. ITEM. Gloria eſt habitus in actu: impoſſibile enim eſt hominem eſſe beatum, & aliquando ceſſare ab actu uiſionis diuinę. Si ergo cognitio, qua cognoſcit anima Chriſti res in uerbo, eſt cognitio glorioſa, uidetur ꝙ cognitio illa ſemper habeat habitum coniunctum actui: ergo quicquid cognoſcit in habitu, cognoſcit in actu. ITEM. Perfectior eſt habitus coniunctus actui, quàm ſeparatus, pro eo quòd actus eſt cõplemẽtum habitus. Sed anima Chriſti cognoſcit res in uerbo cognitione perfectiſſima: ergo quicquid cognoſcit ibi in habitu, cognoſcit in actu. ITEM. Vna, & eadem cognitione, qua cognoſcit anima Chriſti ipſum uerbum, cognoſcit alia a uerbo: ſed nihil de ipſo uerbo cognoſcit in habitu, quod non cognoſcat in actu: ergo nihil de aliis rebus cognoſcit in habitu, quod non cognoſcit in actu.

SED CONTRA. Sicut Philoſophus uult, Scimus plura, ſed intelligimus unum ſolum. Hoc autem ob aliud non eſt, niſi quia ſcire nominat cognitionem in habitu, ſed intelligere in actu: ergo ad plura ſe extendit habitus, quam actus per naturam: ſed non eſt neceſſe quod ĩ Chriſto habitus perficiatur ab actu; ergo non eſt neceſſe, quod quicquid anima Chriſti habitu cognoſcit in uerbo, cognoſcat in actu. ITEM. Sicut perfecta eſt cognitio animæ Chriſti, ita perfectum eſt eius gaudium: ſed anima Chriſti non gaudet de omni eo in actu, de quo gaudet in habitu; gaudet enim ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, licet non actualiter in eo lætaretur, quando peccabat: ergo pari ratione non eſt opportunũ, quod omne quod cognoſcit in habitu,

cogno

cognoſcat in actu. ITEM. Actualis conſideratio rerum cognitarum in uerbo in Chriſto ſubiacet uoluntati: ergo poteſt modo conſiderare aliquid creatum, quod nõ ſit de eſſentia gloriæ: modo etiã non conſiderare: ergo ſi habet illius rei habitum, non neceſſe eſt quòd habitus ſemper ſit coniunctus actui reſpectu cuiuſcunque cognoſcibilis. ITEM. Aut anima Chriſti actu conſiderat omne, qđ uerbum æternum natũ eſt ei repræſentare, aut non. Si actu conſiderat omne, quod uerbum æternum natum eſt ei repræſentare, cum illa ſint infinita, uidetur qđ anima Chriſti in conſiderando actu pertranſit infinita, quod eſt impoſſibile uirtuti finitæ. Si non actu conſiderat omne, quod uerbum ſibi unitum natum eſt ei repræſentare: ergo aliquam habet aptitudinem anima Chriſti ad aliquid, reſpectu cuius non ſemper eſt in actu: ſed omnis eius aptitudo eſt completa per habitum glorioſum: ergo aliquid cognoſcit in habitu qđ non cognoſcit in actu. ITEM. Quando aliquid ſe extendit ad infinita, impoſſibile eſt ꝙ ipſum totaliter ſit in actu, ſi differat in eo actus a potẽtia: ſed habitus cognitionis in Chriſto ſe extendit ad infinita: ergo impoſſibile eſt, ut omne quod cognoſcit in habitu, cognoſcat in actu. Maior manifeſta eſt, quia cum continuum ſit diuiſibile in infinitum, impoſſibile eſt ipſum totaliter diuiſum eſt in actu. Minor probatur per hoc, ꝙ Chriſtus in uerbo æterno ſcit omnes ſpecies numeri paris diuiſibiles eſſe in duo æqualia: & hoc nouit ĩ habitu de qualibet eius ſpecie. Si ergo ſpecies numeri ſunt infinitæ: ergo nouit habitu infinita. ITEM. Nihil nouit anima Chriſti in actu, ſuper quod non conuertat ſe actualiter: ſed intellectus eius, & aſpectus ſimplex eſt, & finitus: ſed ſimplex, & finitum ad quod ſe conuertit: totaliter ſe cõuertit: ergo ſi actu conuertit ſe ad unum, impoſſibile eſt quòd ſimul, & ſemel actu ſe conuertat ad illud, quod ſit ab illo diſparatum: ergo anima Chriſti non cognoſcit omnia in actu, quæ cognoſcit in habitu.

RESOLVTIO.

Si omnia, quæ habitu cognoſcit, de gloria ſubſtantia eſſent, profectò & actu illa conſideraret.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd anima Chriſti beata habet cognitionem aliquorum, quæ ſunt eſſentialia gloriæ: & aliquorũ, quæ non ſunt de eſſentia gloriæ. Si ergo loquamur de cognitione eorum, quæ ſunt eſſentialia gloriæ, dico quòd anima Chriſti omnia, quæ cognoſcit in habitu, cognoſcit in actu: quia gloria eſt habitus in actu. Vnde ſicut non poteſt anima eius non eſſe glorioſa; ſic impoſſibile eſt actualem conſiderationem eorum, quæ ſunt de eſſentia gloriæ, in ipſo interrumpi. Si autem loquamur de cognitione eorum, quæ non ſunt eſſentialia gloriæ, ſic non eſt neceſſe, quòd omnia, quæ cognoſcit in habitu, cognoſcat in actu. Et huius ſignum eſt, quòd Deus beatis exiſtentibus in gloria, hoc eſt ſanctis angelis, aliquid de nouo reuelat, & oſtendit in ſe, quod prius tamen non oſtendebat: & ideo ſtatui gloriæ non repugnat conſiderare aliquid nunc, quod prius nõ conſi-

eſt opportunum de cognitione quātum ad actum. Actualis enim cognitio, & conſideratio uerbi æterni eſt ipſi gloriæ eſſentialis: nō ſic autē actualis cognitio aliorum à uerbo: & ideo non ſic oportet, q; de alia conſideret actualiter, ſecundum q; actualiter conſiderat ipſum uerbum, ſed ſolū habitualiter. habitus enim ille eſſentialiorem habet cōparationē reſpectu uerbi, quod eſt cognitum principale, q̃ reſpectu aliorum cognitorū in uerbo, q̃ ſunt cognita quaſi ex conſequēti, & ſecūdario.

QVAESTIO. III.

An anima Chriſti cognoſcat in uerbo omnia, quæ Verbum ipſum cognoſcit?

VTRVM aīa Chriſti cognoſcat oīa in uerbo, q̃ cognoſcit uerbū. Qd ſic, uidet. Anima Chriſti beata habuit ſpiritū nō ad mēſurā, ſcd̃m q; dicit̄ Ioā. 3. Sed ſpiritus eſt ad cognoſcendū, & diligēdū: ergo habuit ſpiritū ad cognoſcendum ſine menſura. Et ſi hoc: ergo Deus animæ illi nihil celat: cognoſcit ergo omnia illa anima in uerbo, q̃ cognoſcit ipſe Deus. ITEM. Illi animæ cognoſcenti res in uerbo ipſum uerbum eſt ratio cognoſcendi: ſed uerbum eſt ratio cognoſcēdi uoluntarie ſe offerens pro hac re, uel pro illa, uel pro quacunque alia. Si ergo uerbum æternum animæ unitæ ſibi offert ſe plena oblatione, cum ipſum ſit ratio cognoſcendi omnia, uidetur quòd anima Chriſti omnia cognoſcebat in uerbo ſibi unito: ITEM. Verbum æternum perfectiſſime unitum erat ipſi animæ Chriſti ſecundum quòd uerbum: ergo pari ratione perfectiſſimum erat ei unitum ſecundum quòd exemplar: ſed ſecundum q; exemplar faciebat animam Chriſti cognoſcere alia à ſe; ergo ſi perfectiſſima unione uniebatur ſibi, qua nulla poteſt eſſe perfectior, uidetur quòd ei communicabat cognitionem omnium, quam habebat. ITEM. Anima Chriſti cognoſcebat aliqua in uerbo, & cognoſcit; aut ergo poteſt cognoſcere plura, aut non. Si poteſt cognoſcere plura; ergo poſſibilitas eius non eſt omnino completa, quia poteſt addiſcere de die in diem. Si non poteſt cognoſcere plura, quam cognoſcit; ſed omnis ſciens res in numero determinato poteſt ſcire plura, quia ſcibilia ſe non coanguſtant in anima cognoſcente: unde ſi ſcit aliqua, poteſt adhuc ſcire aliqua. Si ergo anima Chriſti non poteſt ſcire plura, uidetur quòd cognoſcat infinita, & omnia, quæ cognoſcit ipſa ſumma Dei ſapientia. ITEM. Anima Chriſti multo familiarior eſt ipſi uerbo æterno, & maiori amicitia iuncta, q̃ eſſent apoſtoli ipſi Chriſto; imo adeo familiaris eſt, quòd non poteſt eſſe familiarior; ergo omniū rerum dat ei notitiam, quam ipſa poteſt accipere. Sed anima nunquam ſcit tot, quin adhuc poſſit ſcire plura; ergo uidetur quòd uerbum increatum animam ſibi unitā faceret noſce īfinita. ITEM. Aut anima Chriſti nouit illa ſolum, quæ ſunt, fuerunt, & erunt, aut plura his. Si ſolum illa nouit; ergo ſi Deus aliquid faceret præter ea, quæ facere diſpoſuit, anima Chriſti illud ignoraret. Si nouit plura his; ſed qua ratione nouit aliqua ex his, quæ Deus facturus non eſt, eadem ratione no

uit

uit omnia: ergo uidetur, ꝙ oĩa cognoſcat, quæ cognoſcit æterna ſapientia. ITEM. Multò potentior eſt anima Chriſti ad cognoſcendum res per ipſum uerbũ ſibi unitum; quàm ſit aliqua anima ad cognoſcendũ res per habitũ creatum; ſed anima habens habitum creatum cognoſcit omnia, ad quę ſe extendit ille habitus: ergo anima Chriſti habẽs uerbum increatum ſibi unitũ cognoſcit omnia, quæ cognoſcit ipſum uerbum.

Idem in Lib. 83. q. q. 14. Tom. 4

SED CONTRA. Augu. in 11. de Ciui. Dei. Quicquid ſcitur, ſcientis comprehenſione finitur: ſed anima Chriſti cum ſit finita, non põt cõprehendere infinita: ita ꝙ illa infinita ſint ſibi finita: qa ipoſſibile eſt infinitũ eſſe finitum finito: ſed uerbum æternum cognoſcit infinita: ergo impoſſibile, eſt, ꝙ anima Chriſti oĩa cognoſcat in uerbo, quæ cognoſcit ipſum uerbum. ITEM. Cognitio debet adæquari rei cognitæ ſecundum ꝙ cognita eſt, ſiue ſit cognitio in habitu, ſiue ſit cognitio in actu. Similiter neceſſe eſt ꝙ adæquetur potentiæ, & potentiam neceſſe eſt adæquari ſubſtantiæ, ita ꝙ eã nõ excedat improportionabiliter: infinitum autem improportionabiliter excedit finitum: ſi ergo ſubſtãcia animæ Chriſti finita eſt, neceſſe eſt & potentiam cognoſcendi in ipſa eſſe finitam, & cognitionem ſimiliter: ergo neceſſe eſt cognoſcibilia eẽ finita. Si ergo ęterna Dei ſapientia cognoſcit infinita, uidetur &c. ITEM. Cognitio animę Chriſti, quam habet in uerbo, eſt creata. Si ergo ſubſtantia animæ Chriſti eſt creata, pari ratione & cognitio: ſed omnia creata ſunt ĩ certo pondere, numero, & menſura: & omnia talia ſunt finita: ergo neceſſe eſt cognitionem, quam habet anima Chriſti, eſſe finitã. Sed cognitio finita nõ eſt niſi finitorum: ergo aĩa Chriſti non cognoſcit niſi finita, & uerbum cognoſcit infinita: ergo &c. ITEM: Nihil creatum excedit infinitum aliud creatum eiuſdem generis: ſed anima Chriſti, & eius ſcientia eſt creata, & eiuſdem generis cũ qualibet alia anima beata, & eius ſcientia, ergo aĩa Chriſti non excedit in infinitum ſcientiã cuiuslibet alterius aĩę creatę: ſed ſcientia uerbi in infinitum excedit ſcientiam cuiuslibet animę beatæ: ergo uideť ꝙ anima Chriſti nunquàm tot cognoſcat, quot cognoſcit ipſum uerbum. ITEM. Sicut cognitio uerbi eſt immenſa intenſiue, ita eſt etiam extenſiue: quia ſicut habet limpiditatem infinitam, ita etiam cognoſcit infinita: ſed impoſſibile eſt ꝙ anima Chriſti comprehendat infinitatẽ ipſius uerbi intẽſiue, & ꝙ ita limpide cognoſcat, ſicut ipſum uerbum: ergo impoſſibile eſt pari ratione, ꝙ cognoſcat omnia, quæ cognoſcit ipſum uerbũ, cum uerbum cognoſcat infinita. ITEM. Sicut intellectus animæ Chriſti ex unione ſui ad lucem æternam habet cognoſcere multa, ſic & ipſa ſubſtãtia animæ ex unione ipſius ad uerbum eſt nata eſſe in multis locis. Sed impoſſibile eſt, ꝙ anima Chriſti unquam ſit, ubicumq; eſt uerbum, quamuis ei uniatur: ergo impoſſibile eſt quòd intellectus eius cognoſcat omnia, quæ cognoſcit uerbum, quãuis ei uniatur. ITEM. Quanto ſubſtantia eſt ſimplicior, tanto eſt plurium cognoſcitiua: ſed ſubſtantia uerbi increata

creata in infinitum excedit quantum ad ſimplicitatem aīam Chriſti: ergo impoſſibile eſt quòd anima Chriſti unquam tantum ſublimetur, ꝙ cognoſcat tot, quot cognoſcit ipſum uerbū. ITEM. Si anima Chriſti cognoſcit omnia, quę uerbum cognoſcit, aut hoc eſt per ipſum uerbum immediatè; aut ꝑ aliquid aliud creatū ſibi ſuperadditum. Per ipſum uerbum immediatè non poteſt, ſicut in præcedētibus fuit oſtenſum: quia neceſſe eſt ipſum intellectum informari a ratione cognoſcendi. Si per aliquid creatum ſibi ſuperadditum, aut hoc eſt lumē procedens a uerbo, aut ſpecies aliqua rei cognitæ. Si eſt lumen procedens a uerbo, cum illud non excedat in infinitum lumen, qđ confertur alijs animabus, ſi aliæ animæ non cognoſcunt niſi finita, neceſſe eſt ꝙ anima Chriſti non cognoſcat niſi finita: ergo non cognoſcit omnia, quæ uerbum cognoſcit. Si per ſpecies ſibi datas: ergo tot ſpecies habebit, quot ſunt cognoſcibilia: & ſi hoc, cum cognoſcibilia ſint infinita, erunt in anima Chriſti infinitæ ſpecies in actu: ergo ſi impoſſibile eſt infinita eē in actu in creatura, impoſſibile eſt ꝙ anima Chriſti cognoſcat infinita, ſiue omnia, quæ uerbum cognoſcit.

ITEM. Ad cognitionē rei duo requiruntur, ſcilicet receptio, & iudicium: ergo ad hoc ꝙ aliquis cognoſcat aliqua, neceſſe eſt ꝙ habeat poſſe iudicādi ſuper illa: ſed iudicium animæ Chriſti eſt finitum: ergo nec per ſe, nec per coniunctionem ſuam cum uerbo iudicat de infinitis; quia nulla uirtus finita exit in operationem infinitam, nec per ſe, nec cum alia: non enim poteſt in aliqua infinita operatione ei continuari: ergo impoſſibile eſt animā Chriſti iudicare de tot, de quot iudicat uerbum æternum: & ſi hoc, non poteſt omnia cognoſcere, quæ uerbum cognoſcit.

RESOLVTIO.

Non cognitione actuali, ſed habituali anima Chriſti cognoſcit, quæ verbum cognoſcit.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ ad iſtam quæſtionem propter ſui difficultatē a diuerſis diuerſimodè reſpondetur: & quidam reſpondent ſimpliciter concedendo, quidam autem diſtinguendo. Primi uariantur ſecundum triplicē modū dicēdi. Quidam enim dicunt, quòd aīa Chriſti cognoſcit oīa, quæ uerbum cognoſcit, pro eo ꝙ uerbum æternum non cognoſcit, niſi finita; nō enim eſt exemplar, niſi eorum, quę ſunt, uel fuerunt, uel erunt, & hæc oīa finita ſunt. Sed ille modus dicendi ſtare non poteſt quia (ſicut ipſe Aug. dicit & in Primo Libro oſtenſum eſt) Diſ. 38 ęterna Dei ſapientia cognoſcit infinita, ſicut planum eſt: quia cognoſcit omnes numeri ſpecies, cognoſcit etiam omnia, quæ poteſt facere. Alius modus dicendi eſt, ꝙ anima Chriſti cognoſcat oīa, quæ cognoſcit uerbum, & cognoſcit infinita, quia uno & eodem cognoſcit omnia, ideſt uerbo. Et hinc eſt, ꝙ nō ſolum anima Chriſti actu cognoſcit infinita, ſed ēt quælibet anima beata, quæ intuetur in ipſam lucem æternam, ſecundum ꝙ aſſerunt. Sed illud nec rationi conſonat, nec auctoritatibus ſanctorum; quia omni ſcientia

uel cóprehenſionis. Præterea qcquid ſit gratia unionis ſiue creata, ſiue increata anima Chriſti ſemper eſt inter terminos creaturæ: ergo eius uirtus cognoſcitiua ſemper finita eſt: ergo nunquã cognoſcit infinita; & ſic redit q̃ſtio prius propoſita. Alius uero modus dicendi eſt, ꝙ in Deo ponitur duplex modus cognoſcendi, non ꝑꝑ diuerſitatem à parte uirtutis cognoſcentis, ſed à parte connotati. Dicitur.n. in eo eſſe ſcientia uiſionis, & ſcientia intelligentiæ. Scientia uiſionis eſt reſpectu omnium eorũ, quæ facere diſpoſuit. Scientia intelligentiæ reſpectu omniũ eorum, quæ facere põt, & utraq; dicitur omniſcientia: quãuis ſcientia uiſionis ſit finitorum, ſcientia intelligentiæ infinitorũ. Diſpoſuit.n. facere finita, ſed põt facere infinita. Qñ ergo quæriť, utrum Chriſtus ſciat omnia, quæ nouit uerbum: ſi intelligatur de ſcientia uiſionis, cõcedunt utiq;, ꝙ anima Chriſti omnium illorũ capax fuit, & eidẽ cõicauit Deus ſcientiã omnium illorum, q̃ facere diſpoſuit ꝑꝑ magnam ſui liberalitatem, & ipſius animæ capacitatem. Si autem intelligatur de ſcientia intelligentiæ, ſic dicunt, ꝙ omnia cognoſcit, quæ cognoſcit ipſum uerbum: q̃a illa ſe extendit ad infinita, & anima Chriſti in cognoſcendo non põt niſi ſuper finita: Deus autem non cõmunicauit illi animæ niſi quantum potuit capere. Et ſecundum iſtam uiam diſſolui poſſunt rationes ad utranque partem. Et hic quidem modus ſatis facilis eſt, & rationabilis. Veruntamen adhuc non quieſcit mens dubitantis: quoniam eſto quòd Deus modo aliquod nouum faceret, quod tamen facere non diſpoſuit, ſicut nouum mundũ, iam lateret Chriſtum. Sequeretur etiam ꝙ Chriſtus aliquid de nouo poſſet addiſcere, & ita non haberet plenitudinem ſcientiæ. Et iterum: cum ſcibilia non ſe coanguſtant adhuc in anima ſciente, nunquam uidetur quòd tot ſciat anima, quin poſſit adhuc plura ſcire: quomodo ergo erit ſtatus ex parte capacitatis creaturæ? Et propterea eſt tertius modus diſtinguendi quòd contingit aliquid cognoſci cognitione habituali, & cognitione actuali, ſiue cognitione, quæ eſt ſicut ſciẽtia, & cognitione quę eſt ſicut conſideratio. Si ergo loquamur de cognitione quantum ad actum conſiderationis, ſic dicendum eſt, quòd anima Chriſti nunquam tot cognoſcit, quot cognoſcit ipſum uerbum, per nullam enim gloriam poteſt adeo ſubleuari creatura, ut ſimul, & in actu iudicet de infinitis, cum hoc ſit infinitæ uirtutis. Si uero loquamur de cognitione habituali, ſic concedi poteſt, quòd ſcit omnia, quæ cognoſcit ipſum uerbum ſibi unitum: & hoc patet ſic: quia cum anima Chriſti cognoſcat ipſum uerbum habitu glorioſo ita perfecte, quòd non poteſt ipſum perfectius cognoſcere: & ipſum uerbum æternum promptam habet uoluntatem ad aperiendum ipſi animæ omnia, quæ in ipſo relucent, nec aliquid in ipſo reluceat, quod non ſit natum cognoſci ab anima Chriſti, anima Chriſti habet aliquid, quo facilis eſt ad cognoſcendum omnia, quæ uerbum cognoſcit. Et huius ſignum eſt: quia ad hoc

ꝙ cognoſcat aliquid, quod uerbũ cognoſcit, quicquid illud ſit, non oportet ꝙ detur ei nouus habitus cognoſcendi, ſed omne qđ vult, ĩ eo poteſt legere. Si ergo tu quæras de illo habitu, utrũ ſit habitus finitus, uel infinitus. Reſpõdendum eſt, ꝙ eſt finitus: habet tamẽ reſpectũ ad infinita, nec eſt hoc impoſſibile ponere in creatura. Infinitas enim reſpectuum nõ ponit infinitatẽ actualẽ, ſicut non ponit †comparationem realem. Si iterum quæras, vñ ueniat illa infinitas reſpectuũ circa habitum cognitionis animæ Chriſti. Dico, ꝙ uenit ex uolũtate ſpeculi ſibi uniti, quod uoluntatẽ promptam habet omnia propalãdi ipſi animæ Chriſti, quę relucent in ſe: hoc autẽ non facit alicui alij animæ: & ideo de ſola anima Chriſti concedi poteſt, & debet, quod ſit omniſciens quantum ad cognitionem habitualem. Et concedendę ſunt rationes, quę ſunt ad iſtam partem.

†*Alias compoſitionẽ.*

Ad illvd, quod obijcitur in contrarium, ꝙ quicquid ſcitur, ſcientis cõprehenſione finitur. Dicendum, ꝙ illud intelligitur de notitia actuali, quæ quidem conſiſtit in actuali comprehenſione, quod innuitur in ipſa auctoritate. De habituali autem non oportet, ꝙ habeat ueritatem: nec oportet adhuc, ꝙ habeat ueritatem de omni actuali, ſed de ea, quæ eſt per comprehenſionem: quamuis enim Deus cognoſcatur ab anima, non tamen oportet ꝙ ſit finitus ipſi animæ cognoſcenti, imo ſimpliciter eſt infinitus. Ad illvd, quod obijtur, quod cognitio debet adæquari cognoſcibili: patet reſponſio per illud, quod dictum eſt: ꝙ hoc uerum eſt de cognitione comprehenſionis, & de ea cognitione, q̃ actu iudicat de toto cognoſcibili: tali autem modo cognoſcendi nõ cognoſcit anima Chriſti omnia, quæ uerbũ cognoſcit. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ cognitio, quam habet anima Chriſti eſt finita: ergo non poteſt eſſe infinitorum. Dicendum, quod in cognitione animæ Chriſti eſt tria conſiderare, uidelicet ipſam rationem cognoſcẽdi, quæ eſt ipſum uerbum, & ipſum habitum ſecundum ipſam ſubſtantiã habitus, & reſpectum illius habitus ad cognoſcibile. Dico ergo quod quamuis habitus ille ſit finitus, tamen rõ cognoſcendi in ſe infinita eſt, & per illam habet ille habitus reſpectum ad infinita nõ in actu, ſed in aptitudine. Et hoc modo nihil prohibet cognitionẽ finitam eſſe reſpectu infinitorũ. Ex hoc enim non ponitur aliqua infinitas eſſe in creatura in actu: ſed ponitur actualis infinitas ſolum in ratione cognoſcendi. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ creatũ nõ excedit aliud creatum eiuſdẽ generis in infinitum. Dicendũ, ꝙ illud uerum eſt de illo exceſſu, qui eſt in ipſo creato ſecundum ſe, & abſolute: de illo uero exceſſu, qui eſt ratione creatricis eſſentiæ, non habet ueritatem. Et iſto modo dicitur ſcientia Chriſti in infinitum excedere ſcientias aliarũ animarũ: nõ quia lumen Chriſti in infinitum ſit maius in actu, quã lumen aliarum animarũ, ſed quia ipſum uerbum æternum in infinitum prõptius ſe exhibet ad manifeſtãdũ ea, quæ in ſe habet ipſi aĩæ Chriſti, q̃ alicui aliæ aię. Ad illvd, qđ obijcitur, ꝙ anima

ma Chriſti non poteſt cognoſcere immenſitatem limpitudinis cognitionis diuinæ: ergo nec immẽſitatem reſpectu cognoſcibilium. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile duplici ex cauſa. Vna quidem quia anima Chriſti quicquid cognoſcit in habitu de ipſo uerbo æterno, cognoſcit in actu, cum cognitio ipſius uerbi in ſe ſit de eſſentia gloriæ: non ſic autem eſt de cognitione aliarum rerum, quæ relucent in uerbo. Præterea ipſum uerbum eſt infinitũ, & quicquid intelligitur de uerbo, totum eſt infinitum, Non ſic autem eſt de cognoſcibilibus ĩfinitis: q̃a quodlibet ipſorum in ſe finitum eſt, & cognoſci poteſt a ſubſtãtia, & uirtute finita, & mediante habitu finito. Vnde quamuis anima Chriſti cognoſcat omnia, quæ uerbum cognoſcit: numquam tamen æquatur ei in cognitione, quia numquam omnia illa comprehendit actualiter, ſecundum quòd ipſum uerbum æternum pro uno aſpectu de omnibus iudicat, & omnia intuetur. Ad illvd, quod obiicitur, quòd anima Chriſti quamuis ſit unita uerbo, non tamen eſt, ubicunque eſt uerbum: ergo nec cognoſcit omnia, quę cognoſcit uerbum. Dicendum, quòd non eſt ſimile: quoniam eſſe hic, uel ibi dicit actum exiſtendi: & ideo ſi anima Chriſti eſſet, ubicunq; eſt uerbum, iam eſſet immenſa, & exiſtẽtia eius adæquaretur exiſtentiæ uerbi. Non ſic autem eſt de cognitione: quoniam multa cognoſcit anima Chriſti in habitu, quæ numquam conſiderabit in actu. Ideo nec per hoc ponitur adæquatio, nec ponitur immenſitas circa potentiam eius cognoſcitiuã. Ad illud quod obiicitur, quòd ſimplicitas animæ numquam eleuatur ad ſimplicitatem uerbi. Dicendũ quod illud uerbum intelligitur non tantum de cognitione habituali, uerum etiam de conſideratione actuali. Et quantum ad hoc uerum eſt, quòd numquam anima aſcendit ad tot conſideranda, ad quot ipſum uerbum conſiderat: Et ſi obiicias, quòd nec habitu, nec actu uidetur poſſe pertingere ad omnia, quæ uerbum cognoſcit, cum in omnibus creator excedat creaturam. Dicendum, ꝙ (ſicut dictum fuit) habitualis cognitio infinitorum non ponit infinitatem in habitu cognoſcẽdi, & ideo nõ ponit adæquationem ipſius cognitionis animę Chriſti reſpectu cognitionis ipſius uerbi. Ad illvd, quod quæritur, per quid aĩa Chriſti cognoſcat omnia, quæ cognoſcit uerbum. Dicẽdum, ꝙ per lumẽ aliquod ſibi datum: hoc autem non eſt, quia lumẽ illud ſit infinitũ, ſed quia eſt ad infinita ſcibilia comparatum propter promptitudinẽ exemplaris ſibi uniti. Ad illvd uerò, qđ ultimo obiicitur, ꝙ in cognitione eſt receptio: & iudicium. Dicendum, ꝙ illud itelligitur de actuali conſideratione, de habituali autem non eſt uerum, ꝙ quis iudicet in actu de omnibus, quæ nouit in habitu: ſed ꝙ poteſt, & habet facultatem iudicandi per aliquas rõnes, quæ ſibi inſitæ ſunt, ad hoc ꝙ poſſit iudicare de illis cognitionibus. Vt ergo ſumma ꝑdictorũ, quæ prolixius dicta ſunt breuius perſtringatur, concedendũ eſt, ꝙ aĩa Chriſti habitualẽ cognitionẽ habet infinitorũ, & omniũ eorũ, q̃ cognoſcit ipſum uerbum

bum ſibi unitũ, licet non habeat actualē: & illa quidem habitualis cognitio nō ponit infinitatē actualem in ipſo habitu, uel in potentia cognoſcente, ſed ſolũ in rōne cognoſcendi, uel in comparatione habitus cognoſcēdi ad ipſa cognoſcibilia. Hunc autem ſextum modum dicendi magis ſum conatus tenere, quam quintum, licet quintus ſit facilior ad ſuſtinendũ, tum propter auctoritates ſanctorum, quibus eſt in arduis quæſtionibus præcipue innitendum, tum etiam pro reuerentia Ieſu Chriſti, cuius animæ quantumcunque ſapientiæ, & gloriæ poſſumus, debemus attribuere, & ſupra etiam quam intelligimus ad ipſius reuerentiam, & honorem.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An chriſtus aliam cognitionem habuerit, ultra eam quam in uerbo habuit.

CONSEQVENTER quęritur de ſciētia, quam aīa Chriſti habuit à uerbo: & circa hoc q̄runtur tria. Primò, quęritur, utrũ aliquam ſcientiam habuerit anima Chriſti a uerbo præter illam quam habuit in uerbo. Secundò, quæritur, utrum ſecundum illam profecerit, an ab initio habuerit eam perfectam. Tertiò, quęritur, utrum Deus debuerit cōicare animæ Chriſti omnipotentiā ſicut communicauit omniſcientiam.

VTRVM Chriſtus habuerit aliā ſciētiā à uerbo præter illam, quā habuit in uerbo. Et q̄ nō fuerit aliqua neceſſitas habendi aliā uidet. Primo p illud quod dicit Damaſ. Queadmodũ caro hois ſecundũ propriā naturā nō eſt uiuificatiua: dñi aũt caro unita ſcd̄m hypoſtaſim ipſi Deo uerbo uiuificatiua facta eſt pp eā, quæ eſt ſecundum hypoſtaſis unionē: ita & humana natura quidē ſubſtātialiter nō poſſidet futurorum cognitionē: dñi autē aīa pp eam, quæ eſt ad diuini uerbi unionē, ditata eſt futurorum cognitione: ergo ſicut caro Chriſti nō poſſet uiuificare niſi pp unionē ſui ad uerbũ, ita aīa eius nō cognoſceret aliqd niſi in ipſo uerbo. ITEM. Vnius ſecundum unā naturā eſt una perfectio: ſed intellectus aīæ Chriſti perfectus fuit ſciētia cognoſcēdo oīa in ipſo uerbo: ergo cum ſcientia ſit perfectio ipſius intellectus non habuit aliā ſcientiam preter illam. ITEM. Superfluum eſt facere per plura, quod pōt ſufficiēter fieri per pauciora: ſed aīa Chriſti ſufficientiſſime cognoſcit omne cognoſcibile cognitione, quæ eſt in ipſo uerbo: ergo uidetur q̄ ſuperfluum ſit ei attribuere aliā cognitionē. ITEM. Maioris luminis eſt abſorbere minus. Si ergo cognitio, quam Chriſti aīa habet in ipſo uerbo fuit perfectæ luminoſitatis, quia fuit in ipſo fonte luminis, uidetur q̄ nõ potuerit ſimul cum ea ſtare aliud genus cognitionis i anima Chriſti. ITEM. Qñ aduenieт quod perfectũ eſt, euacuatur qd̄ ex parte eſt: ſed cognitio ipſius aīę Chriſti in uerbo eſt cognitio perfectiſſima, cognitio uero rerum in proprio genere eſt cognitio minus perfecta: ergo ſi Chriſtus ab initio habuit cognitionem perfectiſſimam, quæ eſt in uerbo, uidetur quòd alia non habuit locum in ipſo.

SED CONTRA, Sicut dicit Auguſt.

guſt. ſuper Gene. ad literam tractãs illa tria uerba. Gene. 1. Fiat, fecit, & factũ eſt. Angelus tripliciter cognouit res, in ipſo uerbo, in ſe, & in ꝓprio genere: ſed intellectus aĩæ Chriſti nõ fuit minus pfectus, q̃ intellectus angelicus: ergo non tm̃ habuit cognitioné rerum in uerbo, uerumetiã in ſeipſo. Item. Chriſtus aſſumpſit qđ dignitatis erat de omni ſtatu, ſcilicet de ſtatu gloriæ, & de ſtatu innocentiæ, & de ſtatu naturæ lapſæ: ergo non tantũ habuit cognitioné conuenienté ſtatui gloriæ, uerumetiã cõuenienté ſtatui innocentiæ. Si ergo Adã habuit cognitioné omnium rerũ creatarum diuinitus ſibi datam in ſeipſo, uidetur ꝙ præter cognitionem glorioſam Chriſtus habuit illã ſcientiã. Item. Anima Chriſti in omni dono gratiarum debuit excedere oés alias animas: & non tm̃ in dono gratiæ gratumfacientis, uerumetiã in dono gratiæ gratiſdatæ. Si ergo habere notitiam ipſarum rerum in ſeipſo hoc eſt donũ gratiæ gratiſdatæ, uidetur quod Chriſtus habuit hanc cognitioné præter eam cognitionem, quę eſt in uerbo. Item. Sicut ratio ſuperior debet habere ſuam perfectionem, ita ét ratio inferior in Chriſto: ſed rõ ſuperior nata eſt noſſe res in ipſo uerbo æterno, inferior uero nata eſt eas conſiderare in proprio genere: ergo ſicut habuit cognitionem ſuperioris, ita etiã inferioris: & ſic &c. Item. Chriſtus erat ſimul perfectus uiator, & cõprehenſor: ſed utrique ſtatui neceſſaria eſt cognitio: ergo ſicut habuit ſcientiã debitã ſtatui comprehenſoris cognoſcendo res in ipſo uerbo, ita uidetur ꝙ habuit ſcientiã conuenienté ſtatui uiatoris cognoſcendo res in ſeipſis.

RESOLVTIO.

Vt ſecundum utranque portionem, & ſuperiorem & inferiorem anima Chriſti perfecta eſſet; decuit ut præter cognitionem quam à uerbo habuit; etiã res in proprio genere cognoſceret.

Respon. Abſq; dubio concedendum eſt, ꝙ præter cognitionem q̃ habuit aĩa Chriſti in ipſo uerbo, quæ eſt cognitio glorioſa, habuit cognitioné à uerbo, quę eſt cognitio grę gratiſdatę, qua ét cognitione cognoſcit Xp̃s res in ſeipſis ꝑ ſpecies ei inditas ab ipſo conditionis primordio, ſicut fuit i intellectu Adæ, uel ét in intellectu angelico. Rõ aũt huius eſt perfectio ipſius aię Chriſti, q̃ nõ tm̃ debuit eſſę pfecta ſcđm ſuperioré portionẽ; uerũ etiã ſcđm inferioré, & ſecundũ parté ſenſibilé, non tm̃ q̃tum ad ſtatum patriæ, uerumetiã quantũ ad ſtatum uię, qui duplex eſt, uidelicet innocentiæ, & naturæ lapſæ. Et ſcđm hoc Chriſtus habuit triplicem cognitioné iſti triplici ſtatui conuenienté, uidelicet cognitioné gloriæ, cognitionem naturæ integræ, & cognitioné pœnalis experiétię, ut de quolibet ſtatu aliquid in ſe haberet. Rurſus: qa pfecta fuit aĩa Chriſti quantũ ad cognitioné nõ ſolũ reſpectu cognõſcibilium, ſed ét reſpectu modorũ cognoſcẽdi: ideo cũ res tripliciter ſint cognoſcibiles, ſcđm ꝙ tripliciter habét eſſe habent. n. eſſe iu uerbo: habét eſſe in intellectu creato; habent nihilominus eſſe in proprio genere: ideo ad hoc ꝙ intellectus animæ Chriſti plenã de rebus cognitionem haberet, res cognouit iſta tripliciter

Conſentit S. Tho. 3. par. q. 9 arti. 2. Contra quet inſurgit Sco. hic q. 3. ibi cõtra cõcluſioné arguitur.

plici cognitione. Et ſic patet, ꝙ anima Chriſti nõ tantum habuit cognitionem rerum in uerbo, ſed etiam rerum à uerbo. Cognitionẽ, inquam, non tantum ſimplicis notitiæ, uerumetiã experientiæ. Patet etiã harum triũ cognitionũ ſufficiẽtia, neceſſitas, & diſtinctio: quę põt ſumi uel ex parte uirium, ſcilicet ſuperioris rationis, inferioris, & ſenſualitatis: uel ex parte ſtatuum, uidelicet gloriæ, innocentiæ, & naturæ lapſæ: uel ex parte modorum cognoſcendi, ſcilicet in uerbo in ſe, & in genere proprio. Et ſic patet, ꝙ anima Chriſti præter cognitionem quã habuit in uerbo, habuit cognitionem rerum in ſe, & in genere proprio. Et ſic ulterius patet, ꝙ anima Chriſti præter cognitionem, quam habuit in uerbo, habuit aliã cognitionem à uerbo. Et concedẽdæ ſunt rationes ad hoc.

AD ILLVD, quod primo opponitur de auctoritate Damaſ. Dicendum, ꝙ Damaſcenus non uult aſſignare ſimilitudinem quantũ ad oĩa, ſed quantũ ad hoc, ꝙ ſicut caro Chriſti non eſſet uiuificatiua, niſi fuiſſet ipſi uerbo unita: ſic anima Chriſti ignorans eſſet, & imperfecta, niſi fuiſſet unita cum ſapientia perfecta: ſed propter illã unionẽ habet omnis cognitionis perfectionẽ. AD ILLVD, qđ obijcitur ſecundo, ꝙ unius rei una eſt perfectio. Dicendum, ꝙ uerũ eſt ſecũdum unũ modum, & ſtatũ, & potentiã: ſed quia in anima Chriſti eſt conſiderare diuerſitatẽ potentiarum, & ſtatuũ, & modorum cognoſcendi: ideo nihil impedit, quin ſecđm diuerſitatẽ horum diuerſas habeat cognitiones perficientes. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ ſuperfluum eſt facere per plura quod poteſt &c. Dicendũ, ꝙ uerum eſt, ſi fiat æque bene, & æque ſufficienter: ſic autẽ non eſſet in propoſito: quia non ita haberet aĩa Chriſti completionem ſciẽtiæ ſecundum omnem modũ, & omnem ſtatum, ſed ſolum alterã iſtarum cognitionum haberet. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ maioris luminis eſt &c. Dicendum, ꝙ illud alicubi habet ueritatem, hoc eſt de luminibus, quæ ſunt eiuſdem rationis, & eodem modo irradiant, & ſecundum eandẽ partem. Non ſic autem eſt in propoſito reperire, ſicut in diſtinctione harum cognitionũ oſtenſum eſt. Præterea quod dicitur, ꝙ maius lumen abſorbet minus, hoc nõ dicitur quantum ad exiſtentiã, ſed quãtum ad apparentiam; & licet hoc ſit uerum in lumine corporali, nõ tñ eſt uerum in lumine ſpirituali, propter maiorem impermiſtionem, quę reperitur in lumine ſpirituali, quàm in corporali. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ cognitio ex parte non manet cũ cognitione perfecta. Dicendum, ꝙ uerum eſt, quãdo cognitio ex parte habet imperfectionẽ annexã: ſicut eſt cognitio ænigmatica, & de hac uerum eſt quòd nõ fuit in anima Chriſti. Si autem dicatur cognitio ex parte, quia minus perfecta eſt, quàm cognitio gloriæ, non oportet eam euacuari in eo potiſſimum, in quo eſt ſimul ſtatus uiæ cum ſtatu patriæ.

QVAESTIO II.

An Chriſtus profecerit in cognitione rerum in proprio genere.

VTRVM Chriſtus profecerit ſecundum illud genus cognitionis. Et qđ ſic uidetur. Hebr. j. Dicit

dicit ex his, quę paſſus eſt obediẽtiam: ſed diſcere eſt proficere in ſcientia: ergo &c. ITEM. Super illud Lucę. 2. Proficiebat Ieſus ętate, & ſapientia. Glo. Sicut carnis eſt ætate proficere, ſic animæ gratia, & ſapientia: ergo ſicut Chriſtus profecit ſecundũ carnẽ creſcẽdo in ætate, ita uidetur ꝙ ſcđm animam profecerit creſcendo in cognitione. ITEM. Chriſtus aſſumpſit q̃ plantauit in noſtra natura: ſed Chriſtus plãtauit in noſtra natura ut ex multis ſenſibilibus fiat una memoria, ex multis memorijs una experientia, ex multis experimentis unum uniuerſale, quod eſt principium artis, & ſciẽtiæ: ergo ſi iſte modus procedendi facit aĩam proficere in cognitione, uidet̃ quòd anima Chriſti in cognitione profecerit. ITEM. Aut intellectus agens in Chriſto potuit abſtrahere formas uniuerſales à conditionibus materialibus, aut non. Si non potuit: ergo fuit impotẽs. Si potuit, cum talis modus abſtrahẽdi ſit uia in cognitionẽ, uidetur quòd Chriſtus in cognitione profecerit. ITEM. Qui aliquid apprehẽdit, & retinet, qđ prius non apprehenderat, aliquid addiſcit, & in cognitione proficit: ſed ſenſus cõis in Chriſto aliqd apprehendit, & aliqua ſenſibilia retinebat, quæ prius non apprehẽderat, nec compoſuerat; & imaginatiua potentia in Chriſto totum illud retinebat: ergo uidetur quòd anima Chriſti proficiebat, & addiſcebat.

SED CONTRA. Beda ſuper illud Lucę. Proficiebat Ieſus &c. Proficiebat nõ ꝙ ipſe ſapientior fieret ex tempore, ſed eandẽ qua plenus erat, ſapiẽtiam cæteris ex tẽpore paulatim demonſtrabat. ITEM. Damaſc. Qui dicunt eũ ꝓficere ſapiẽtia, non eã quæ eſt ſecundum hypoſtaſim unionẽ uenerantur: ergo ſi q̃s dicat Chriſtum ꝓfeciſſe in ſcientia, uidet̃ facere iniuriã ſapiẽtiæ increatæ ſibi unitæ. ITEM: Chriſtus habuit plenitudinem, non ſolũ gratię gratum facientis, ſed ẽt gratię gratiſdatę. Si ergo cognitio, quã habuit à uerbo in ſeipſo, fuit cognitio gratiæ gratiſdatæ: ergo plena fuit ĩ Chriſto à ſuæ conditionis primordio: ergo non creſcebat in eo. ITEM. Anima Chriſti habuit ſpecies rerũ cognoſcibilium: ſed qua rõne habuit ſpecies unius cognoſcibilis, eadem rõne & omniũ: ſed impoſſibile eſt duas formas eiuſdem ſpeciei eſſe & in eodẽ, & ſecundũ idem: ergo impoſſibile fuit ꝙ anima Chriſti nouas formas, ſiue nouas ſpecies reciperet: ergo nõ potuit in cognitione ꝓficere. ITEM. Materia non eſt poſsibilis ad formam, quam habet in actu, pro eo ꝙ omne recipiens debet eſſe denudatum à forma recepti: ergo ſi anima Christi à principio habuit in ſe oĩum rerũ creatarum ſpeciẽ & notitiã, uidet̃ ꝙ amplius non potuerit cognitionẽ nouã recipere: ergo nec ĩ cognitione ꝓficere. *Lib. 3. ca. 21.*

RESOLVTIO.

In cognitione ſimplicis notitiæ non utique proficere potuit: ſed bene in experimentali.

RESPON. Ad prædictorum intelligẽtiam eſt notandum, ꝙ pręter ſciẽtiam, quam anima Chriſti habuit in uerbo, duplicẽ habuit cognoſcendi modum, ſicut prędictũ fuit: Habuit enim cognitionẽ ſimplicis notitiæ in intellectu, & cognitionem experientiæ in ſenſu.

Cognitio ſimplicis notitiæ conſiſtebat in habitibus, & ſpeciebus ipſi aïę Chriſti inditis à primordio ſuæ conditionis ex beneficio conditoris. Cognitio uero experientiæ conſiſtebat in uſibus ſenſuum exteriorum. Qm̃ ergo habitus, & ſpecies impreſſę fuerũt ipſi animæ Chriſti in omnimoda plenitudine, hinc eſt ꝙ Chriſtus ꝓficere nõ potuit cognitione ſimplicis notitiæ. Quia uero ſenſus exterior ad aliquid conuertebatur de nouo, ad quod prius cõuerſus non fuerat, hinc eſt ꝙ cognitione experientiæ proficiebat. Iuxta qđ dicit Amb. ꝙ in eo ſenſus proficiebat humanus. Et Apoſtolus dicit, ꝙ didicit ex his, q̃ paſſus eſt obedientiam. Et glo. ſuper illud pſal. Qui tribuit mihi intellectũ, uſq; ad mortem erudiuit me. Inferior pars mea, ſcilicet carnis aſſumptio, vt experirer tenebras mortalitatis. Et ſic anima Chriſti quãuis non profecerit ſecundum cognitionem ſimplicis notitiæ, proficiebat tamen ſcđm cognitionem experimentalem. Ille autem profectus ſcientię experimẽtalis in Chriſto in duobus differebat à ꝓfectu cognitionis noſtrę. In uno uidelicet ꝙ Chriſtus nõ proficiebat ueniendo in notitiã rei prius incognitæ: ſed ꝙ prius cognoſcebat uno modo, ſcilicet per ſimplicem notitia, cognoſcebat alio modo, ſcilicet ꝑ experientiã. In alio etiã differebat: qa profectus noſter eſt ſcđm exiſtentiam, profectus uero Chriſti erat ſolum ſecundũ apparentiã. Et ſcđm hoc Patet reſpõſiꝓ ad q̃õnem ꝓpoſitã patet ẽt rñſio ad rõnes ad utrãq; partem pro magna parte. Nã rõnes, q̃ oſtendunt, ꝙ Chriſtus non proficiebat in cognitione, ſiue ſcientia, procedunt de profectu non ſolum ſcđm apparentiã, ſed etiã ſcđm exiſtentiã: non ſolum ſcđm cognitionem experientiæ, uerumetiam ſcđm cognitionem ſimplicis notitiæ. Et ideo rationes illæ ſunt concedendæ, quia uerum concludunt.

Ad illud, uerò, quod primo obijcitur in contrarium de auctoritate Apoſtoli, & de auctoritate Bedæ. in gloſ. Dicẽdum ꝙ utraq; auctoritas intelligitur de cognitione experiẽtiæ. Ad illud, qđ obijcitur, ꝙ hoc eſt naturale. uidelicet ꝙ ex multis ſenſibilibus fiat una memoria. Dicendum, ꝙ duplex eſt modus cognoſcendi ꝑ experientiam. Vnus qui eſt uia in acquiſitionẽ ſcientię. Alius uerò, qui eſt uia in exercitium ſcientię, ut quod prius ſciebatur theorice, poſtmodũ ſciatur practice. Et primus modus experientiæ, reperitur in ſcientiæ inuentione. Secundus uero conſiſtit in uſu ſcientię iam adeptæ. Et in primo eſt motus ab incognito ad cognitum. In ſecundo uero eſt uia, ſiue proceſſus à cognito uno modo, ut cognoſcatur alio modo. Et primus modus reſpicit imperfectionem naturæ lapſæ propter ignorãtiam annexam. Secundus uero reſpicit ſtatum innocentiæ, in quo habitus ſcientiæ pręceſſiſſet uſum, & cognitio ſimplicis notitię preceſſiſſet cognitionem experientiæ: & iſte modus fuit in Chriſto, & nõ alius: quia ſicut infra patebit, de ſtatu naturæ lapſæ Chriſtus non debuit aſſumere defectum ignorãtiæ. Philoſophus autem in prædicto progreſſu cognitionis procedit ſecundum ſtatum naturæ lapſæ, Diſ. 35

pſæ,

pſę, quod in Chriſto non oportet reperiri. AD ILLVD, qđ obijcitur ꝙ intellectus agẽs in Chriſto potuit abſtrahere. Dicendum, quod abſtractio ſpeciei à cõditionibus materialibus quædam ordinatur ad generandum habitum, quędã uero conſiſtit in iudicio eius, qđ apprehenſum eſt per ſenſum, iudicio (inquã) facto ab intellectu: & prima non fuit in Chriſto, cum intellectus eius haberet habitus, & ſpecies rerum: illa autem abſtractio ordinaretur ad acquiſitionem habitus, & ſcientiæ nondum adeptæ: & ita haberet annexum defectum ignorantiæ. Secunda uero in Chriſto fuit: ſed ex hoc non ſequitur, ꝙ aliquid didicerit de nouo, uel quòd in ſcientia profecerit, ſed ſolum quòd aliquid cõſiderauit intellectu excitato à potentia inferiori. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd ſenſus eius poterat componere, & tenere. Dicendum ꝙ illud non facit profectum in cognitione ſpeculationis, ſed in cognitione experimentali: qm̃ illa quæ ſenſus componebat, aut diuidebat apud intellectum, erãt magis cognita non ſolum quantũ ad eſſentias: ſed etiam quantum ad compoſitiones, ſecundũ quas compoſitiones, & diuiſiones poſſunt formaliter uariari. Vñ ſecus eſt de cognitione rerũ in Chriſto, & in quocunque angelo. Angeli enim potuerunt proficere in cognitione rerũ, cõponendo, diuidẽdo, & cõferendo, etiã cognitione ſimplicis notitiæ: quãuis non reciperent nouas ſpecies, Chriſtus uero minime propter cognitionis plenitudinem, & perfectionẽ, quam decuit animam eius habere à principio ſuæ conditionis.

QVAESTIO III.

An anima Chriſti communicata ſit omnipotentia à Deo?

VTRVM Deus cõicauerit aïæ Chriſti omnipotentiam, ſicut cõmunicauit ei omniſcientiã. Et ꝙ ſic uidetur. Ad Philippen. ij. Dedit illi nomẽ, qđ eſt ſuper omne nomen: ergo ſi non dedit ei nomen ſine re, dedit ergo illi uirtutem ſuper oẽm uirtutem, & potẽtiã ſup̱ oẽm potentiã: ergo dedit ei oïpotentiã. ITEM. Cũ tria ſint in aïa, potentia, ſcientia, & uolũtas, ut uult Richar. uoluntas præſupponit ſcientiã, & ſcientia præſupponit potentiã: ergo natura, q̃ eſt capax ſcientiæ, eſt capax potẽtiæ: ergo q̃ eſt capax omniſcientiæ, eſt capax omnipotentiæ: ſed aïa Chriſti fuit capax oïſcientię, ſicut ſupra oſtenſũ fuit: ergo fuit capax omnipotentiæ. ITEM. Amplioris extenſionis eſt ſcientia: q̃ potentia. Omne enim qđ Deus põt, ſcit: ſed non conuertitur: ſed quod capax eſt rei maioris, eſt capax rei minoris: ergo ſi aïa Chriſti fuit capax omniſcientiæ, fuit etiam capax omnipotentiæ: ergo debuit Deus ei cõicare omnipotentiam. ITEM. Poſſe ſcire unum ſcibile eſt potentię: ergo poſſe ſcire duo ſcibilia eſt maioris potentiæ; & ſic procedendo: ergo poſſe ſcire infinita ſcibilia eſt ſummæ, & infinitæ potentiæ, ſed aïa Chriſti potuit ſcire infinita ſcibilia: ergo Deus communicauit ei omnipotentiam. ITEM. Artifex materialis non ſolum communicat filio ſuo ſcientiam ſimplicis notitiæ, ſed etiã ſcientiã practicã: ergo multofortius hanc Deus communicauit animę Chriſti. Sed ſciẽtia practica habet operationem con-

coniunctã, & operatio habet potentiã præuiam: ergo ſi Deus cõicauit animæ Chriſti ſciẽtiam practicam omnium rerum, cõicauit ergo ei omnipotentiã. ITEM. Sicut intellectus animæ Chriſti cõiunctus eſt diuinæ ſapientiæ: ita & & uirtus illius animæ iũcta eſt diuinæ potentiæ. Dicimus enim Chriſtũ Dei uirtutem, & Dei ſapientiam: ergo ſicut intellectus animæ Chriſti pp coniunctionẽ eius ad ſummam ſapientiam eſt factus omniſciẽs, ita & uirtus propter coniunctionem cum ſumma potentia debuit fieri omnipotẽs.

SED CONTRA. Oĩpotẽtia creaturæ ſequitur ipſam ſubſtantiam creaturæ: ſed oĩpotentia pręcedit ſubſtantiã oĩs creaturæ, quia põt producere omne ens: ergo nulli creaturæ cõicari potuit omnipotẽtia. ITEM. Nihil habens oĩpotentiã põt ab aliquo excedi, uel ſuperari, qa nihil eſt maius oĩpotẽtia; ſed neceſſe eſt omnẽ creaturam à Deo excedi, & ſuperari: ergo impoſſibile eſt alicui creaturæ oĩpotẽtiã cõicari. ITEM. Nullius ſubſtantiæ finitæ põt eſſe uirtus infinita, ſicut dicit Philoſophus, & ratio manifeſtat. Sed oĩpotẽtia eſt uirtus infinita: ergo nulli ſubſtantiæ finitæ põt cõicari omnipotentia: ſed oĩs creatura eſt ſubſtantiæ finitæ, cum ſit creata in numero, põdere, & mẽſura: ergo &c. ITEM. Nulla uirtus entis creati trãſcẽdit ens: ſed oĩpotentia tranſcẽdit ens, quia põt de non ente facere ens: ergo impoſſibile eſt alicui uirtuti creatæ dari omnipotentiam.

RESOLVTIO.

Non profectò: quia eius capax non fuit, uti creatura.

RESPON. Dicendũ, ꝙ nec animę Chriſti, nec alicui creaturæ põt omnipotẽtia cõicari, niſi eatenus qua cõicatur et nomẽ, & excellentia diuinitatis, hoc eſt per cõicationẽ idiomatũ, quæ ortum habet ex pſonali unione. Sicut. n. poſſumus dicere ꝙ homo eſt Deus, ita poſſumus dicere, ꝙ hõ eſt oĩpotens. Et ſicut excellentia diuinitatis nulli cõicari põt ſicut forma, & ꝓprietas eidẽ inhęrens ſubſtãtialiter, uel accidẽtaliter: ſic etiã nec oĩpotentia. Ratio autẽ quare oĩpotentia cõicari non põt alicui creaturæ, eſt: quia oĩs creatura eo ipſo ꝙ ex nihilo eſt, deficit à ſumma ſtabilitate: unde non exiſtit p ſeipſam. Deficit à ſumma ſimplicitate: unde non agit per ſe totã. Deficit à ſumma immẽſitate: unde diſtare põt in ipſa uirtus à ſubſtantia: & qm̃ in ſe non ſubſiſtit, nec à ſe, niſi ſuſtentetur à diuina potentia: ideo impoſſibile eſt ipſam eſſe oĩpotentem: non. n. põt ſeipſam ſuſtinere. Rurſus: qm̃ ex ſe tota non agit, non põt in totã rei ſubſtantiã: & ideo nõ põt eſſe omnipotẽs, cũ nõ poſſit totũ producere. Poſtremo: qa uirtus eius diſtat à ſubſtãtia, tm̃ poteſt elongari, ꝙ oĩno deficiet: unde nõ põt in omnia. Sicut ergo ſoli Deo cõuenit sũma ſtabilitas, ſumma ſimplicitas, ſumma etiam immenſitas: ſic etiam omnipotentia, quæ neceſſario reqrit iſta tria. Et ideo omnipotentia cõicari non poteſt alicui creaturæ, nec animæ Chriſti, nec alij Et rationes, quæ hoc oſtendunt, ſunt concedendæ.

AD ILLVD uerò, qđ obijcit̃, ꝙ dedit illi nomen, qđ eſt ſuper oẽ nomẽ. Dicendũ, ꝙ datio illius nominis fuit p cõicatiõnẽ idiomatũ, ut homo ille dicereť eſſe Deus, &

Dei filius. De hac aũt cõicatione non intelligitur ad pñs: iõ auctoritas illa nihil facit ad propoſitũ. AD ILLVD uerò, qđ obiicitur, ꝙ potentia antecedit ſciam. Dicendum, ꝙ potentia dr̃ dupliciter, reſpectu actus interioris, & reſpectu actus exterioris. Dicimus aliquẽ poſſe ſcire, & uelle: dicimus ẽt poſſe operari. Cum ergo dicimus, ꝙ in creatura potentia antecedit ſciam, hoc uerum eſt reſpectu actus interioris, ſed non exterioris: quia potẽtia operatiua cõſequitur ſcientiam. Cum autẽ dicitur omnipotẽtia eſſe in aliquo, hoc nõ ĩtelligitur reſpectu actus interioris tantum, ſed ẽt reſpectu exterioris: ideo non ſequitur, ꝙ ſi in aliquo ſit omniſciẽtia, quòd in eo ſit omnipotentia. AD ILLVD, quod obiicitur, amplioris extenſionis eſt ſcientia, quam potentia. Dicendum, quod eſſe maioris extenſionis eſt dupliciter: uel reſpectu obiecti, uel reſpectu ſubiecti. Si loquamur de extenſione reſpectu obiecti maioris extẽſionis eſt omni ſciẽtia, quam omnipotentia: quia reſpectu pluriũ eſt. Si autem loquamur de extenſione reſpectu ſubiecti: maioris amplitudinis eſt omnipotentia, quam omniſcientia quantum eſt de propria rõne utriuſque. Nam omnipotentia ponit ſubiectũ ſuũ oĩno ĩmenſum, & infinitũ: omniſcintia uero non, ſicut in præcedentibus fuit oſtenſum. Et ideo non ſequitur, quod ſi alicui ſubiecto naturæ creatæ poſſit communicari omniſcientia, quòd propter hoc poſſit ei communicari omnipotentia. Cõicatio. n. omnipotentiæ plus reſpicit amplitudinem ſubiecti, quã obiecti. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ poſſe ſcire oẽ ſcibile, eſt poſſe &c. Dicẽdũ ꝙ cum aĩa cognoſcat in uerbo, cognoſcere ipſius aĩæ plus eſt in recipiẽdo ab ipſo uerbo, quã in agẽdo in ipſum uerbum: & ideo poſſe ſcire aliquid ſcibile in ipſo uerbo, eſt potẽtię utiq; actiuæ, & paſſiuæ: ſed actiuæ ex parte uerbi illuminantis, paſſiuæ uero ex parte aĩæ ſuſcipiẽtis. Cũ ergo infertur ꝙ poſſe ſcire infinita ſit potentiæ infinitæ. Dicendum ꝙ ex hoc nõ ſequitur ꝙ in creatura ſit infinitas potẽtiæ actiuæ, ſed in ipſa eſt infinitas potentiæ paſſiuę: & hoc quidem non repugnat creaturę, licet ei repugnaret infinitas potentiæ actiuæ. Qm̃ ergo poſſe facere infinita dicit infinitatẽ potẽtiæ actiuæ, poſſe uero ſcire omnia, dicit infinitatem potẽtiæ paſſiuę: hinc eſt ꝙ quãuis alicui creaturæ cõueniat, ut poſſit oĩa ſcire; non tñ conuenit, ut poſſit oĩa facere. Et ſi tu obiicias, ꝙ ſcire nõ tm̃ eſt pati, uerumetiã agere. Dicẽdũ, ꝙ hoc eſt uerũ de ſcia actuali, q̃ quidẽ conſiſtit in actu iudicandi: & illa quidẽ propriũ eſt ſolius Dei, nec potuit alicui creaturæ cõicari. Sed non eſt uerum de cognitione habituali, ſicut in ꝓcedẽtibus fuit oſtenſum. AD ILLVD qđ obiicit̃, ꝙ Deus cõicare debuit Chriſto nõ tm̃ ſciam ſpeculatiuã, uerumetiã practicã. Dicendum, ꝙ ſcia practica dicitur duobus modis. Vno modo dicitur ſcientia practica, quæ eſt de operibus: ſicut moralis philoſophia dicitur de opere, quæ eſt de operibus procedentibus a libera uoluntate. Alio modo dicitur ſcientia practica, quæ eſt de opere, & in opere: ſicut faber qñ fabricat,

dicitur

dicitur habere cognitionē practicam fabricandi. Primo, modo cōicauit Deus ſcientiam practicam animæ Chriſti, quia Chriſtus cognitionem habuit omnium operum diuinorum. Secū do modo nō cōmunicauit ei, pro eo q̀ anima Chriſti in cunctis ſuis operibus non potuit ei cooperari: ideo nō eſt ſimile de artifice, & eius filio; quia filius artificis poteſt æquari in ſcientia, & uirtute: non ſic autē anima Chriſti uerbo: ſimile autē erit ſi loquamur de Chriſto ſecūdum diuinā naturam. Pater enim omnia demōſtrat filio: & quæcunque pater facit, hæc omnia, & filius facit, ſicut dicitur Ioan. 5.

Ad illvd, quod ultimò obiicitur, quòd ita unitur uirtus uirtuti, ſicut intellectus ſapientiæ: Dicendum, quod nō eſt ſimile, ſicut iam prædictum eſt, eo quòd operatio intellectus eſt in ſuſcipiendo, operatio uero potentiæ actiuæ magis conſiſtit in agendo. Et huius ſignum eſt: quia multo excellentioris uirtutis eſt aliqd poſſe facere, quàm poſſe noſſe: multo enim difficilius eſt facere unā formicam, quàm cognoſcere cœlum, & terram. Cognoſcens enim eo ipſo quòd cognoſcens non influit in ipſum cognitum; potens uerò in eo ipſo quòd potens eſt comparatur ad ipſum poſſibile, ſicut ad effectum. Et hinc eſt quòd uirtus operatiua in Chriſto non eſt facta omnipotens, ſicut intellectus eius factus eſt omniſciens.

DISTINCTIO XV.

Quomodo verbi ſeu Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtram redemptionem quantum ad defectum paſsibilitatis in generali.

Illud quoque prætermittendum non eſt, quòd Dei filius naturam hominis accepit paſſibilem, animā paſſibilem, & carnem paßibilem, & mortalem. Vt enim probaretur verum corpus habere ſuſcepit defectus corporis, famem, ſitim, & huiuſmodi. Et vt veram animam probaretur habere, ſuſcepit defectus animæ, ſcilicet triſtitiam, timorem, dolorem, & huiuſmodi. Omnis autem ſenſus animæ eſt. Non enim caro ſentit, ſed anima utens corpore uelut inſtrumento. Vnde Auguſt. ſuper Geneſ. in lib. 12. Non corpus ſentit, ſed anima per corpus, quo uelut nuntio utitur ad confirmandum in ſeipſa, quod extrinſecus nunciatur. Sicut ergo anima quod foris eſt, per corpus tamquam per inſtrumentum uidet, uel audit, ita etiam per corpus quædam ſentit mala, quæ ſine corpore, non ſentiret, ut famem, & ſitim, & huiuſmodi. Vnde

non immerito defectus corporis dicuntur. Quædam autem non per corpus, immo etiam ſine corpore ſentit, ut eſt timor, & huiuſmodi. Sentit ergo anima dolores, ſed quoſdam per inſtrumentum corporis, quoſdam verò nõ. Suſcepit autem Chriſtus ſicut ueram naturam hominis, ita & ueros defectus hominis: ſed non omnes. Aſſumpſit enim defectus pœnæ, ſed non culpæ, nec tamen omnes defectus pœnæ, ſed eos omnes, quos homini eum aſſumere expediebat, & ſuæ dignitati non derogabat. Sicut enim propter hominem homo factus eſt, ita propter eum hominis defectus ſuſcepit. Suſcepit enim de noſtro, vt de ſuo nobis tribueret, vt noſtrum tolleret defectum. Suſcepit enim noſtram vetuſtatem, ut ſuam nobis infunderet nouitatem. Simplam ille accepit vetuſtatem, id eſt, pœnæ, ut noſtram duplam conſumeret, id eſt, pœnæ & culpæ.

Qualiter accipiendum ſit illud, quod ait Leo Papa.

Tradit auctoritas, quòd dominus noſter in ſe ſuſcepit omnia infirmitatis noſtræ præter peccatum, quod niſi accipiatur de illis tantũ, quæ eũ ſumere pro nobis oportuit, nec dedecuit, falsũ eſſe probatur. Nõ.n. aſſũpſit ignorantiã aliquã, cũ ſit ignorãtia inuincibilis, nã uincibilis peccatũ eſt, ſi tamẽ de his eſt, quæ nobis expedit ſcire: ſũt n. quædã quorũ ſcientia non affert, vel ignorantia non impedit ſalutem, & fortè talium rerum ignorantia defectus non eſt. Conſtat autem in nobis eſſe ignorantiam atque difficultatem volendi, vel faciendi bonum, quæ ad miſeriam noſtram pertinent. Vnde Auguſt. in lib. 3. de lib. arb. Approbare, inquit, falſa pro veris, vt erret inuitus, & reſiſtente atque torquente dolore carnalis vinculi non poſſe a libidinoſis operibus temperare, non eſt natura inſtituti hominis, ſed pœna damnati. Ex qua miſeria peccantibus iuſtiſſimè inflicta liberat Dei gratia, quia ſponte homo libero arbitrio cadere potuit, non etiã ſurgere, ad quam miſeriam pertinet ignorantia, & difficultas quam patitur omnis homo ab exordio natiuitatis ſuæ: nec ab iſto malo quiſquam, niſi gratia Dei liberatur. Ecce euidenter dicit hic Auguſt. ignorantiam, qua quis inuitus fal-

Heb. 2. & 4. Leo Papa in epiſt. ad Flauiã. epiſcopu, quæ ẽ nu. 10 et in ſermone 1 natiuitate domini, qui incipit, xultemus, I domino & Damaſ. lib. 4. orthq. ſi. c. 14. & ad verbum Glo. inter

ſa

ter li- ſa pro veris approbat, & difficultatē, qua non poteſt ſe temperare a malo, ad miſeriam noſtram pertinere, & pœnam eſſe hominis. Hæc autem Chriſtus non habuit. Non ergo accepit omnes defectus noſtræ infirmitatis præter peccatum.

nearis circa 'il lud Ioã. 4 Ieſus aũt fatigatus, &c.

Quod ignorantia talis, & difficultas non ſit peccatum.

Sed fortè aliquis dicet, illa eſſe peccatum. Cui obuiat illud quod Auguſt. tradere videtur, hôc ſcilicet Deum inculpabiliter ante peccatum in exordio conditionis homini potuiſſe induere, vt eſsēt ei naturalia, ita in Li. Retra. inquiēs, ignorantia, & difficultas etiam, etſi eſſent hominis primordia naturalia, nec ſic eſſet culpandus Deus, ſed laudandus. Sed ſi hæc homo in primordio naturaliter habuiſſet, nũquid eſſent in eo defectus, & pœnæ? Si defectus, vel pœna ei indita fuiſſet ante peccatum, iniuſtè cum eo agi videretur, ſi ante culpam ſentiret pœnam. Ob hoc ſanè dicimus illa non fuiſſe defectus, vel pœna, ſi naturaliter homini infuiſſent: ſicut non fuit homini ante peccatum nondum gratiam adepto defectus ſiue pœna, non poſſe proficere. Sed poſtquam gratiam recepit, per quam proficere potuit, & ad tempus profecit, eamque culpa ſua poſt amiſit, ſimulque proficiendi facultatem perdidit, defectus fuit ei, & pœna non poſſe proficere, ſcilicet malum declinare, & bonum facere. Omnes ergo defectus noſtros ſuſcepit Chriſtus præter peccatum, quos ei conueniebat ſuſcipere, & nobis expediebat, ſunt enim plura ægritudinum genera, & corporis vitia, a quibus omnino immunis extitit. Quos enim defectus habuit, vel ad oſtenſionē verè humanitatis, vt timorem, & triſtitiam: vel ad impletionem operis, ad quod venerat, vt paſſibilitatem & mortalitatem, vel ab immortalitatis deſperatione ſpem noſtram erigendam, vt mortem, ſuſcepit. Hos autem defectus non conditionis ſuæ neceſſitate, ſed miſerationis voluntate ſuſcepit. Veros quidem habuit defectus, ſicut & nos, ſed non ex eadem cauſa. Nos enim ex peccato originali hos defectus contrahimus, ſicut Apoſtolus inſinuat dicens. Corpus quidem propter peccatum mortuum eſt, ideſt neceſſitatē moriendi habet in ſe. Chriſtus autem non ex peccato huiuſmodi habuit defectus, quia ſine peccato eſt conceptus & natus, & in-

Ca. 18. & libr. retract. 1. ca. 9. in fi. to. 1. & li. de bono perſeuerãtia c. 11. to. 7 et de natura & gratia contra Pela. c. 67 Primo c. 9. in fi. & li. de li. arbi 3. c. 20 et 21. & li. de bono pſeuerãtia c. 11. 12. To. 7.

Rom. 8

terris conuerſatus. Sed ex ſola miſerationis voluntate de noſtro in ſe tranſtulit veram infirmitatem, ſicut accepit veram carnem, quam ſine omni infirmitate aſſumere potuit, ſicut abſque culpa eandem ſuſcepit.

Quòd Chriſtus verè dolores ſenſerit.

Sed quia nonnulli de ſenſu in paſſione humanitatis Chriſti malè ſenſiſſe inueniuntur, aſſerentes ſimilitudinem atque imaginem paſſionis, & doloris Chriſtum hominẽ pertuliſſe, ſed nullum omnino dolorem, uel paſſionem ſenſiſſe, auctoritatum teſtimonijs eos conuincentes, indubitabile faciamus, quod ſupra diximus. Propheta Eſaias dicit, Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Et ueritas ipſa in Euangelio ait, Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem: ubi etiam legitur, Cępit Ieſus pauere & tædere. Propheta etiã ex perſona Chriſti ait, Repleta eſt malis anima mea. Quod exponens Augu. inquit: Non uitijs & peccatis, ſed humanis malis, id eſt, doloribus repleta fuit anima Chriſti, quibus ipſa compatitur carni. Non enim dolor corporis poteſt eſſe ſine anima. Dolere autem anima, etiam non dolente corpore, poteſt. Hos autem humanæ infirmitatis affectus, ſicut ipſam carnem ac mortem, non humanæ conditionis neceſſitate, ſed miſerationis uoluntate ſuſcepit. Ambro. etiam in lib. 2. de fide ait, Scriptum eſt, pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte. Timet ergo Chriſtus, & dum Petrus non timet, Chriſtus timet. Petrus dixit, Animam meam pono pro te, Chriſtus dicit, Anima mea turbatur. Vtrunque uerum eſt & rationis plenum, quod & ille qui eſt inferior non timet: & ille qui ſuperior eſt, gerit timentis affectum. Idem in eodem. Vt homo turbatur, ut homo flet, ut homo crucifigitur, per naturam hominis, & tædiauit, & reſurrexit. Non turbatur eius uirtus, non turbatur eius diuinitas, ſed turbatur anima ſecundum humanæ fragilitatis aſſumptionem. Nam qui ſuſcepit animam, ſuſcepit etiam animæ paſſionem. Non enim eo quod Deus erat, aut turbari, aut mori poſſet. Idem in eodem. Suſcepit triſtitiam meam: & confidenter triſtitiam nomino, qui crucem prædico. Vt homo habuit triſtitiam, quã meo ſuſcepit

Cerdoniani & quibus Aug. li. de hære. p. 21 & Manich. de quibus ibi. Para. 46.
Eſa. 53
Matth. 26.
Marc. 14.
Pſ. 87.
Tom. 8. enarratiõe ad eũdem
Matth. 26.
Ioã. 13
Ioã. 12
Cap. 3. in fine.
Cap. 3. paulo ſupius, & ſup

illud Lu.22. pater ſi poſſibile eſt. Ad Damaſc.in medio, tomo4.

affectu, mihi compatitur, mihi triſtis eſt, mihi dolet. Ergo pro me, & in me doluit, qui pro ſe nihil habuit quod doleret. Doles igitur domine Ieſu vulnera mea, non tua, quia tu non pro te, ſed pro me doles. Hierony. quoque in explanatione fidei ait, Nos ita dicimus hominem paſſibilem a Dei filio ſuſceptum, vt deitas impaſſibilis permaneret. Paſſus eſt enim filius Dei non putatiuè, ſed verè omnia, quæ de illo ſcriptura teſtatur, ſed ſecundum illud quod pati poterat, ſcilicet ſecundum ſubſtantiam aſſumptam. Licèt ergo perſona filij ſuſceperit paſſibilem hominem, ita tamen eius habitatione ſecundum ſubſtantiam ſuam nil paſſa eſt, vt tota trinitas, quam impaſſibilem neceſſe eſt confiteri. His alijsque authoritatibus perſpicuum fit Chriſtũ verè paſſibilem aſſumpſiſſe hominem, atque in eo defectus, & affectus noſtræ infirmitatis ſuſcepiſſe, ſed voluntate, non neceſſitatis conditione.

Ponit, quæ prædictis aduerſari videntur.

Expoſitione2. ad Pſ. 22. to. 8. 1.Pe 2 Eſa.35 Matt. 26.

Quædam tamen reperiuntur in ſanctorum tractatibus, quæ præmiſſis aduerſari videntur. Nam ſuper illum locum Pſal. Clamabo, & non exaudies: Auguſtinus tradere uidetur Chriſtum, nec verè timuiſſe, nec verè triſtatum eſſe dicens ſic, Quomodo hoc dicit, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius? ſed nobis de corpore ſuo hoc dicit corporis enim ſui.i. Eccleſiæ gerebat perſonam; ſicut & alibi cum dicit, Tranſeat a me calix iſte: pro nobis loquitur: niſi fortè putetur timuiſſe mori: ſed non verè timebat dominus pati, tertio die reſurrecturus, cum arderet Paulus diſſolui, & eſſe cum Chriſto, Non enim fortior eſt miles, quam Imperator. Miles enim coronandus gaudet mori, & dominus coronatus timet mortem? Sed infirmitatem noſtram repræſentans, pro ſuis infirmis, qui timent mori, hæc dixit. Vox illorum erat, non capitis. Hierony. etiam ait; Erubeſcant, qui putant Saluatorem timuiſſe mortem, & paſſionis pauore dixiſſe, Tranſeat a me calix iſte.

Phil.1. Super Euãge. Matt. in ſino commentarij 26. Tom.8.

Determinatio authoritatum.

Matth. 26.

Ne autem in ſanctis literis aliqua aduerſa diuerſitas eſſe putetur, harum authoritatum verba in hunc modum ac

cipienda dicimus, ut non ueritatem timoris & triſtitiæ, uel pro paſſionem, ſed timoris & triſtitiæ neceſſitatem, & paſſionem à Chriſto remouiſſe intelligantur. Habuit enim Chriſtus uerum timorem & triſtitiam in natura hominis, ſed non ſicut nos, qui ſumus membra eius. Nos enim cauſa peccati noſtri his defectibus neceſſario ſubiacemus, & in nobis ſunt iſti defectus ſecundum propaſſionem & paſſionem: ſed in Chriſto non niſi ſecundum propaſſionem: ſicut enim in peccatis gradus quidam notantur propaſſio et paſſio, ita & in pœnalibus effectibus. Afficitur enim quis interdum timore uel triſtitia, ita ut mentis intellectus non inde moueatur à rectitudine uel Dei contemplatione, & tũc propaſſio eſt. Aliquando uero mouetur, et turbatur: & tũc paſſio eſt. Chriſtus uerò non fuit ita turbatus in anima timore uel triſtitia, ut a rectitudine uel à Dei contemplatione aliquatenus declinaret: ſecundum quem modũ intelligitur, cum dicitur, uel timuiſſe, uel triſtis fuiſſe. Vnde Hier. ſuper Matth. vbi legitur, Cœpit contriſtari & mæſtus eſſe. Vt ueritatem, inquit, probaret aſſumpti hominis, uere contriſtatus eſt, ſed non paſſio eius dominatur animo, verum propaſſio eſt. Vnde ait. Cœpit contriſtari. Aliud eſt enim contriſtari, aliud incipere contriſtari: quod eſt, aliter cõtriſtatur quis per propaſſionẽ, aliter per paſſionem. Ideoq; ſecundũ hãc diſtinctionem aliquãdo dicitur Chriſtus non uere timuiſſe, aliquando uere timuiſſe, quia verum timorem habuit & triſtitiam, ſed non ſecundum paſſionem, neque ex neceſſitate conditionis, unde Auguſtinus; ex his cauſis uolens aſſumi dictorum intelligentiam, dicit: Chriſtum non uere timuiſſe, uel triſtatum eſſe, & incontinenti ueram triſtitiam habuiſſe. His uerbis infirmus in ſe præſignans dominus ait: Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte. Non enim vere timebat dominus pati, tertia die reſurrecturus, cum arderet Paulus diſſolui & eſſe cum Chriſto. Iſte gaudet coronãdus, et triſtis eſt dominus coronaturus? Ecce hic uidetur, triſtitiam & timorem à Chriſto remouere. Continuo autem ſubiunxit. Sed triſtitiam ſic aſſumpſit, quomodo carnem. Fuit enim triſtis, ſicut euangelium dicit. Si enim triſtis non

De paſſione et pro paſſione timoris. & triſtitiæ.

Sup. lib. 2. Diſt. 33.

Matth. 26.

Cõm. ad 20. c. pene in medio cõmentarij.

Enarratione in Pſa. 93 poſt mediũ to. 8

Matth. 26.

Phil. 1.

Mar. 14

fuit, cum euangeliſta dicat, Triſtis eſt anima mea, &c. ergo & quando dicit, Dormiuit Ieſus, non dormiuit: uel quãdo dicit manducaſſe, non manducauit: & ita nihil ſanum relinquitur, ut dicatur etiam quòd corpus non erat uerum. Quicquid ergo de illo ſcriptum eſt, uerum eſt, et factum eſt. Ergo triſtis fuit, ſed uoluntate triſtitiam ſuſcepit ueram, quomodo uoluntate carnem ueram. Aperte noſcis eundem ſibi in his uerbis contradicere, niſi uarias dictorum diſcerneret cauſas, ex quibus intelligentia uerborum aſſumenda eſt. Si enim diſcernatur intelligentiæ cauſa prædictorum uerborum, nihil occurrit contradictionis.

SVPRA egit Magiſter de plenitudine gratiæ, & cognitionis in Chriſto ex parte humanitatis. In hac uerò parte intendit agere de defectu paſſibilitatis. Diuiditur autem pars iſta in duas. In quarũ prima agit de defectibus à Chriſto aſſumptis in generali. In ſecunda uero agit de paſſione doloris in ſpeciali. infra Diſt. 16. *Veruntamen magis mouent, &c.* Prima pars habet duas. In quarum prima ueritatem explanat. In ſecunda uerò ueritatẽ explanatam multiplici auctoritate cõfirmat. ibi. *Sed quia nonnulli.* Prima pars habet tres partes. In quarum prima agit de defectibus repertis in Chriſto quantum ad congruitatem: oſtendens, ꝙ congruum fuit Chriſtum tales defectus in ſe habere. In ſecunda uerò agit quantum ad generalitatem, inquirens, Vtrum oẽs defectus noſtros contingat in Chriſto reperiri. ibi. *Tradit autem auctoritas.* In tertia uero determinat quantũ ad cauſalitatem, oſtendens tales defectus in Chriſto non fuiſſe à natura, ſed à uoluntate. ibi. *Hos autem defectus non conditionis ſuæ, &c.* Similiter ſecũda pars, in qua confirmat prædeterminata, habet tres partes. In quarum prima adducit auctoritates, quę faciunt ad ueritatem. In ſecunda uerò adiungit auctoritates, quæ uidentur eſſe contra ueritatem. ibi. *Quædam tamen reperiuntur, &c.* In tertia uerò explanando, oſtendit in prædictis non eſſe contrarietatẽ. ibi. *Ne autem in ſacris literis, &c.* Subdiuiſiones autem partium manifeſtæ ſunt in litera.

S*Implam ille accepit, &c.* Videt hoc inconuenienter eſſe dictũ: *Dub. 1.* quia ſimile non conſumitur per ſuum ſimile, imo augetur: ergo uetuſtas noſtra non conſumitur per uetuſtatem Chriſti aſſumptam. Præterea. Quod conſumit aliud, eſt illo potentius: ergo ſi uetuſtas Chriſti conſumpſit noſtram, potius debuit eſſe dupla reſpectu noſtræ, quàm noſtra dupla reſpectu ſuæ. Præterea. Vetuſtas Chriſti non conſumpſit noſtram niſi ꝑ modum meriti: ſed meritum debet conformari præmio: ergo nec ſimpla, nec dupla debuit eſſe reſpectu noſtrę, ſed æqualis. Reſpõ. Dicendum, ꝙ tam pœna, ꝙ̃ culpa ad ueterem hominem pertinet: quia

quia in primaria conditione homo fuit creatus abſque culpa, & pœna: & ſcđm hæc duo in nobis eſt duplex uetuſtas. In Chriſto autem fuit pœna ſine culpa, & ideo uetuſtas ſimpla. Fuit enim pœna cum gratia. Et propterea per pœnam Chriſti cum gratia nos merebamur liberari à culpa, & pœna: ita ꝙ uetuſtas pœnæ iuncta nouitati gratiæ, conſumit duplicem uetuſtatem ſalua oppoſitione, ſaluata nihilominus debita proportione: ideo uerbum Aug. in litera uerum eſt, & rationabile. Ad illud quod obijcitur, ꝙ uetuſtas nō opponitur uetuſtati. Dicendum, ꝙ uerum eſt ratione ſui: opponitur tñ ratione nouitatis gratię cōiunctæ. Et per hoc patet ſequens: quia rōne gratiæ coniunctæ illa uetuſtas ſimplex excedit noſtram duplicem. Propter hoc enim ꝙ Chriſtus habuit gratia nō ad menſuram, perfectè nobis meruit liberationem à pœna, & culpa.

Quos enim defectus habuit &c. Dub. 2. Contra. Si illi defectus non ſunt de ueritate humanæ naturæ, non faciunt ad ueræ humanitatis oſtēſionem. Quòd aũt non ſint de ueritate humanæ naturæ oſtendit Anſel. tali rōne. Humana natura uno modo eſt uera ſcđm ſtatum corruptionis, & incorruptionis: ſed iſti defectus non cōpetunt ei ſecūdum ſtatum incorruptionis: ergo non ſunt de ueritate humanæ naturæ. Item Chriſtus poſt reſurrectionem ueram humanitatē oſtendit: & tñ ipſis apoſtolis defectus, & pœnalitates non oſtendit: ergo non uideť ꝙ huiuſmodi defectus facerent ad ueritatis humanæ naturæ oſtenſionem. Reſpon. Dicendum eſt, ꝙ eſt oſtēdere ueritatem humanæ naturæ, uel ſimpliciter, uel ſcđm ſtatū: dico ergo ꝙ huiuſmodi defectus aſſumpti fuerunt ad oſtenſionem ueræ humanitatis ſcđm ſtatū corruptionis, & ſic Chriſtus uolebat oſtendere: uoluit enim ſe nobis conformare: in ſimilitudinem.n. hominū factus eſt (ut dicit Apoſtolus) & habitu inuentus eſt, ut homo. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ nō facit ad oſtenſionem ueræ humanitatis, qđ non eſt de ueritate humanæ naturæ. Dicendum, qđ falſum eſt. Aliquod.n. annexum alicui ſtatui humanæ naturæ poteſt eſſe oſtenſiuum ueritatis. Accidētia enim magnam partem conferunt ad cognoſcendū quod quid eſt, quamuis non ſint de eſſentia rei. Ad ultimum patet reſponſio per ea, quę dicta ſunt.

Quædam tamen reperiuntur.] Videtur, ꝙ illæ authoritates uerum dicant, quæ dicunt Chriſtum nō timuiſſe. Dub. 3. Scribitur enim. 1. Ioã. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem: ſed Chriſtus perfectiſſimam habuit charitatem: ergo nullus in eo uideť timor fuiſſe. Itē. Aug. lib. 83. quæſtionum. Signum perfectionis eſt nullus timor: ſed in Chriſto fuit ſumma perfectio: ergo nullus omnino fuit in eo timor. Item. Nullus timet, quod poteſt effugere: ſed Chriſtus certus erat omnem pœnam ſe poſſe effugere: ergo uidetur ꝙ nihil timebat. Reſp. Dicendum, ꝙ timor eſt in triplici differentia. Quidam.n. eſt gratuitus, quidã libidinoſus, quidã naturalis, & inter utrunq; medius. Timor aũt gratuitus eſt in triplici differentia. Quidã eſt timor pœnæ, quidã eſt timor offenſæ, quidã reuerentiæ. Prima, &

& ſecunda differentia non fuit in Chriſto, pro eo ꝙ perfecta charitas foras mittit timorem utrunque: ſed ſecundum tertiam differentiam fuit in Chriſto: quia ſic à perfecta charitate nõ expellitur: ſed potius conſummatur, ſecundum illud Iſa. 11. Replebit eum ſpiritus timoris domini. Et ſecundum illud Pſa. 18. Timor dñi ſanctus permanet in ſæculum ſęculi. Et per hoc patet reſponſio ad primum obiectum. Eſt etiam alius timor libidinoſus, & ille ſimiliter in multiplici differentia eſt. Quia eſt timor mundanus, & eſt timor humanus: & nullus illorum fuit in Chriſto, nec etiam in uiro perfecto: & ſic intelligitur uerbũ Auguſtini, ꝙ ſignum perfectionis eſt nullus timor. Et per hoc patet reſponſio ad ſecundum. Eſt iterum timor in tertia differentia. Timor ſcilicet naturalis: & iſte eſt in triplici differentia. Quidam eſt ſenſualitatis præuenientis rationem. Quidam ſenſualitatis ſubiacẽtis rationi. Quidam uero ipſius partis rationalis. Primus timor eſt naturæ corruptæ, & quodammodo inordinatę: ſimiliter & tertius. Secundus uero eſt naturæ corruptæ; ſed tamen ordinatæ. Quoniã ergo in Chriſto, quamuis eſſet defectus paſſibilitatis, nõ tamẽ fuit defectus inordinationis, & uitioſitatis. Et hinc eſt ꝙ fuit in eo timor medio modo, non primo, uel tertio. Et per hoc patet tertio obiectũ. Patent ẽt auctoritates, quę in litera dicuntur. Nam omnes illæ auctoritates, quæ dicunt Chriſtũ non timuiſſe, hoc dicunt, nõ quia uelint a Chriſto omnem timorem remouere, cũ auctoritas Iſa. dicat contrarium: ſed quia non fuit in eo timor, qui rationem eius perturbaret: ſecuriſſima enim fuit, & bene nouerat quòd nihil poterat ſibi euenire, uel inferri, quod ipſa prius non deſideraret, & uellet.

Verè contriſtatus eſt, &c.) Videtur, quòd ex hoc uelit dicere ꝙ in Chriſto fuerit propaſſio. Sed contra. Super Matth. 26. dicit Glo., quod propaſſio eſt ſubitus motus, cui ex ratione non conſentitur: ſed talis motus eſt ueniale peccatum; ſecũdum quod ibi innuitur, & ille non fuit in Chriſto: ergo propaſſio non fuit in eo. Item. Subitum eſt illud, quod pręuenit iudicium rationis, & quod eſt ex ſurreptione: ſed Chriſtus nihil per ſurreptionem egit: ergo non habuit in ſe motum ſubitum: ergo nec propaſſionem. Itẽ, Chriſtus timuit mortem, non ob aliud, niſi quia præuidit eam: ſed non præuidit eam niſi ſecundum rationem: ergo timuit eo timore, qui eſt ſecundum rationem: & ille timor eſt paſſio, nõ propaſsio; ergo nulla eſt reſponſio Magiſtri. Reſpon. Dicendum, quod propaſsio ſecundum generalem nominis ſui acceptionem dicitur eſſe paſsio diminuta; hęc autem eſt illa, quæ ſumitur infra rationem ut ratio eſt; & ita propaſsio dicit paſsionem partis ſenſualis, uel uirtutis naturalis; & hoc modo uult dicere Magiſter, & Hieronymus, huiuſmodi paſsiones fuiſſe in Chriſto. Erant enim ex horrore ſenſualitatis, non ratione partis rationalis. Ad illud vero, qđ obijcitur, quod diffinitur propaſſio, quod eſt motus ſubitus. Dicendum; quòd ibi diffinitur propaſsio, ſecundum quòd eſt in nobis,

Dub. 4.

bis, in quibus ſenſualitas mouetur præter iudicium rationis; in Chriſto autem non fuit hoc. Et ideo patet reſponſio ad illa duo, q̃ primo obijciuntur. Ad illud uero quod obijcitur, ꝙ timor mortis non potuit eſſe niſi in ratione. Dicendum, quod ratio prȩuidens mortem inſtantem fecit imaginationem mortis in ipſa parte ſenſuali; qua quidem facta, ſenſualitas mota fuit, & horrore mortis concuſſa. Et ſi tu dicas, quod hic non eſt ordo cognitionis, ut deueniatur a ratione ad ſenſualitatem: Dicendum, quod hoc uerum eſt in nobis, in quibus eſt ſcientia per acquiſitionem ab inferiori. In Chriſto autem aliter eſſe potuit, qui fuit plenus ſcientia, & in quo fuit obedientia perfecta uirium inferiorum reſpectu ſuperiorum. Præterea nos ipſi imaginari poſſumus, quod uolumus, quamuis non poſſumus quod uolumus, ſentire exterius. Et ita timor in Chriſto de morte futura potuit eſſe in parte ſenſuali, ut merito ſecundum Hieronymum, & Magiſtrum poſsit, & debeat dici propaſsio.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An congruum fuerit, Chriſtum defectus, & paſsiones noſtras aſſumere?

AD intelligentiam huius partis incidit qõ circa duo. Primò q̃ritur de hmõi defectibus aſſumptis à Chriſto in generali. Secundò q̃ritur de aliquibus defectibus in ſpeciali. Circa primũ quęrunt̃ tria. Primò quęritur de defectibus aſſumptis à Chriſto quãtũ ad cõdecẽtiã, & cõgruitatẽ. Secũdò quantũ ad generalitatẽ. Tertiò quęritur de huiuſmodi defectibus quãtũ ad cauſalitatẽ.

VTRVM congruũ fuerit tales defectus in Chriſto reperiri. Et q̃d ſic, uĩ. Heb. 2. Debuit per omnia fratribus aſsimilari, ut miſericors fieret, & fidelis pontifex ad Deũ. Si ergo decebat Chriſtũ in ſe habere illa, quæ faciũt ad fidelitatem, & miſericordiã, & hęc ſunt illa, in quibus nobis aſsimilatur ſecũdum ſtatum miſerię: cuiuſmodi ſunt defectus, & pœnalitates, ergo in Chriſto huiuſmodi reperiri debent. ITEM. Heb. 4. Nõ habemus pontificẽ, q nõ poſsit cõpati infirmitatibus noſtris, tentatũ ꝑ oĩa pro ſimilitudine abſque peccato. Ex iſto uerbo arguit̃ ita. Bonus põtifex debet cõpati his, qui ignorant, & errant: ſed Chriſtus aſſumpſit humanã naturam, ut fieret noſter pontifex: ergo debuit ea in ſe aſſumere, q̃ faciũt ad cõpaſsionem; huiuſmodi aũt ſunt defectus, & pœnalitates noſtrę naturæ; ergo &c. ITEM. Chriſtus ad hoc ſumpſit naturam humanam, ut nobis in illa mereretur uitam æternã, q̃ primus parens nobis abſtulerat; ſed meritũ præcipuũ conſiſtit in tolerantia paſsionũ, & defectuũ humanorũ. Si ergo decuit Chriſtum præcipuo merito mereri, decuit per conſequens huiuſmodi defectus, & paſsiones in ipſo reperiri. ITEM. Ad hoc aſſumpſit Chriſtus humanam naturã, ut eã curaret ſatisfaciendo, & curãdo ſatisfaceret: ſed pretiũ quod facit ad culpæ curationem, & ſatisfactionẽ, eſt pœnalis humiliatio; ergo uidetur ꝙ decuit huiuſmodi reperiri in Chriſto.

Sed contra. Sicut ſummæ iuſtitiæ repugnat defectus; culpæ: ſic ſummæ potentiæ repugnat defectus fragilitatis & impotentiæ: ſed Deum ſumme iuſtum non decuit habere defectum culpæ nec in ſe, nec in natura aſſumpta: ergo pari ratione nec defectum pœnalitatis, & impotentiæ. Item. Sicut culpa ſine pœna ſubſequente eſt inordinata, ſic pœna ſine culpa præcedente: ſed non decet Deum aliquid facere inordinatum circa ſe, nec circa naturam ſibi unitam: ergo ſi nullam habuit culpam nec in ſe, nec in natura ſibi unita, uidetur quòd nullos debuit defectus aſſumere, neque paſſibilitates ad culpam conſequentes ſecundum rectum ordinem. Item. Chriſtus aſſumpſit humanam naturam ad curandum eam non ſolum à culpa, ſed etiam à defectibus, & paſſionibus, culpam conſequentibus: ſed contraria contrarijs curãtur tam in corporalibus, quàm in ſpiritualibus; ergo magis debuit aſſumere fortitudinem, & impaſſibilitatem ad curandã noſtram debilitatem, & infirmitatem, quàm defectus noſtros naturales. Et hoc eſt, quod uidetur propheta petere Eſa. 51. Conſurge, conſurge; induere fortitudinem brachiũ domini. Item. Chriſtus uenit ad pugnandum, & deuincẽdum aduerſarium; ſed defectus huiuſmodi plus ſunt ordinati ad deficiẽdũ, quàm ad uincendum, maxime cum pugnatur cõtra fortem aduerſariũ; ergo uidetur q potius tales defectus debuit Chriſtus reijcere, quàm in ſe aſſumere.

Resolutio.

Vt pretium ſalutis noſtræ ritè perſolueretur: ut etiam uirtutis exẽplar ob oculos nobis proponeretur: utque demũ fragilitas noſtra fulciretur; decuit Chriſtum humanis pœnalitatibus ſubiacuiſſe.

Respon. Dicendum, q abſque dubio congruum fuit Chriſtum aſſumere naturam noſtram cũ defectibus, & paſſibilitatibus. Et hoc triplici ex cauſa principaliter, uidelicet propter pretiũ noſtræ ſalutis, pp exemplum uirtutis, & propter fulcimentum noſtræ fragilitatis. Propter pretium noſtrę ſalutis; quia propoſuerat nos redimere non corruptibilibus, auro, & argento. ſed pretioſiſſimo ſanguine ſuo, & animam ſuã ponere pro animabus noſtris. Ad hoc aũt nõ eſſet idoneus; niſi naturã deficientem, & paſſibilẽ aſſumpſiſſet; & propterea defectus noſtros, & pœnalitates debuit in ſeipſo habere. Alia etiam ex cauſa congruum fuit hoc ipſum, uidelicet propter exemplũ uirtutis: ſpecialiter autem humilitatis, patientiæ, & pietatis; quibus mediantibus peruenitur ad cœlum, & in quibus Chriſtus uoluit nos imitari ipſum, ſecundũ illud Matth. 11. Diſcite à me, qa mitis ſum, & humilis corde &c. Tertia ratio eſt pp fulcimentum noſtræ fragilitatis, ob quã natura rationalis habet in ſe difficultatẽ ad credendum uera, & iraſcibilis ad ſperandum ardua, & concupiſcibilis ad amandum bona. Et iõ uoluit Chriſtus non tantum nobis ſimilari in natura, ſed etiã in defectibus, & pœnalitatibus, ut manifeſtando in ſe ueritatem humanæ

manæ naturæ, præberet fulcimentum noſtræ rationali ad credendum. Oſtendendo nihilominus immenſitatem ſuæ miſericordiæ per ſuſceptionem noſtræ miſeriæ, præberet iraſcibili fulcimentum ad ſperandum. Oſtendendo magnitudinem ſuæ beneuolentiæ, præberet concupiſcibili incitamentũ ad ſe amandũ: Et ideo licet in congruũ uideatur huiuſmodi defectus reperiri in Chriſto ſi per ſe conſiderentur: tamen ſi ad finem referantur, magna reperitur congruitatis condecentia. Et ideo concedendæ ſunt rationes, quæ ſunt ad partem iſtam.

Ad illvd ergo, quod primo objicitur in contrarium, ꝙ ſicut ſummã iuſtitiã dedecet iniquitatem, ſic ſummam potentiam dedecet infirmitaté. Dicendum, quòd huiuſmodi ſimilitudo tenet, ſi cõparetur infirmitas, & culpa ad naturam diuinam. In natura enim diuina ſicut nulla poteſt eſſe iniuſtitia, ſic nulla põt eſſe impotentia. Si autem comparentur ad naturam aſſumptam, ſic non habet ueritatem: pro eo quod ipſa infirmitas poteſt eſſe materia exercendæ uirtutis. Virtus enim fortitudinis exercetur potiſſime in perpeſſione terribilium, eorum maxime, quæ mortem inducunt. Culpa uero, & iniquitas omnino aduerſatur iuſtitiæ, & uituperabile reddit ſubiectum, in quo eſt: infirmitas uero reddit magis laudabile, quando coniuncta eſt inferiori uirtuti animi ſecundum ſtatũ meriti: & ideo non eſt ſimile hinc, & inde. Ad illvd, quod objicitur, ꝙ pœna ſine culpa eſt inordinata. Dicendum, quòd eſt pœna neceſſitate inflicta, & eſt pœna uoluntate aſſumpta. Prima ergo pœna inordinata eſt, niſi culpa præceſſerit in eo, qui punitur. Secunda uero ordinem habet, ſiue culpa præceſſerit in eo, qui punitur, ſiue in eo, pro quo ipſe uelit puniri: & ſic eſt in propoſito. Nam Chriſtus uoluit huiuſmodi defectus, & pœnalitates in ſe habere pro reparanda humana natura. Ad illvd, quod objicit, ꝙ Chriſtus ſumpſit humanam naturam, ut eã curaret. Dicendũ, qđ uerũ eſt. Qđ objicit, ꝙ contraria cõtrarijs curantur. Dicendum ꝙ illud ueritatem habet, ſi fiat comparatio medici ad cauſam, & principiũ ægritudinis: & ſic non habet inſtantiã in propoſito, quia principium corruptionis totius humanæ naturæ fuit delectatio inordinata in eſu ligni uetiti. Et ideo defectus, & pœnalitates noſtræ ægritudini contrariantur, & aduerſantur, penſata eius cauſa, & origine. Aliter poteſt dici: ꝙ cum dicitur, Contraria contrarijs curantur, hoc intelligitur quantum ad præuia curantia, ſicut eſt gratia quæ curat culpam. Quantum uero ad proxima, ueritatem non habet: quia dolor eſt medicina doloris: ſic & in propoſito eſt intelligendum. Ad illvd, quod objicit, ꝙ defectus plus ualent ad deficiẽdum, quàm ad uincendum. Dicendum, ꝙ eſt uirtus naturalis, & eſt uirtus moralis: & ſecundum hoc duplex eſt pugna, & duplex eſt uictoria. Vna, quæ uirtutem naturalem reſpicit. Altera, quæ uirtutem moralem. Pugna ergo, & uictoria cõtra peccatum ſpectat ad uirtutem moralem. Chriſtus aũt cum uenit ad uincendum aduerſarium, uenit ad expugnandum, &

& deuincédum peccatum & ideo competebat ei uirtus moralis, ut poſſet ſuperare. Virtus autem naturalis in nullo cōferebat ad hāc uictoriam, quin potius eius oppoſitum: magis enim uincitur & diabolus, & peccatum in humilitate, & patientia. Propter quod dicitur. 2. Corint. 12. Virtus in infirmitate perficitur. Cum ergo dicitur, quòd defectus plus ualét ad ſuccumbendum, quã ad uincé dum. Dicendum, quòd illud non habet ueritatem, niſi intelligatur de pugna, & uictoria in eodem genere, in quo ſunt illi defectus: & ideo non habet locum in propoſito, ubi eſt uictoria per fortitudinem iuſtitiæ, non per fortitudinem potentiæ. Et de hac fortitu- Iſa. 51 dine dicit propheta. Induere fortitudinem brachiũ domini. Poſſet tamen intelligi de fortitudine potentię. Ad fortitudinẽ enim iuſtitiæ in præſenti in merito ſub ſequitur fortitudo potentiæ in præmio, ſicut patet in Chriſto: quia & ſi paſſus ſit ex infirmitate, ſurrexit tamen ex uirtute.

QVAESTIO II.

An chriſtus omnes noſtros defectus aſſumpſerit, præter peccatũ?

VTRVM Chriſtus aſſumpſerit omnes defectus noſtros præter peccatum. Et quòd ſic, uidetur per Damaſc. qui in lib. 3. ſic Cap. 6. & 18. aic. Totus totum aſſumpſit me, ut totum me curaret, aut toti mihi ſalutem gratificaret: ergo ſi omnes defectus noſtros uenit curare, uidetur quod debuit aſſumere. ITEM. Quod fuit inaſſumptibile, fuit incurabile; ergo ſi aliqui defectus noſtri fuerũt à Chriſto inaſſumptibiles, fuerunt incurabiles. Si ergo omnes fuerunt curabiles, omnes fuerunt aſſumptibiles: ergò uidetur quòd aſſumpſerit omnes. ITEM. In aſſumptione noſtrorum defectuum manifeſtatur diuina miſericordia: ergo in aſſumptione plurium defectuum, oſtenditur maior miſericordia. & in aſſumptione omnium oſtenditur maxima. Sed maxima miſericordia Dei oſtenſa fuit in aſſumptione noſtrarũ infirmitatum, & defectuum; ergo uidetur quòd Chriſtus omnes defectus noſtros debuit aſſumere. ITEM. In noſtrorum defectuum aſſumptione fuit humiliatio; ſed tantum ſe humiliauit, quantum potuit, ſecũdum quòd dicit Bern. Deſcendit quantum deſcendere potuit. Si ergo maior eſt humiliatio in aſſumptione plurium defectuum, quam paucorum; & in aſſumptione omnium, quam quorundam, uidetur quòd Chriſtus aſſumere debuerit uniuerſitatem defectuum noſtrorum.

SED CONTRA. In nobis uidemus defectus mẽbrorũ, & aliquorum ſenſuum exteriorum, ſicut uiſus, & auditus: ſed tales Chriſtus non aſſumpſit, nec decuit eũ aſſumere: ergo non decuit ipſum aſſumere omnes defectus noſtros pœnales. ITEM. In nobis reperiuntur ægritudines contrariæ, ſicut patet in febribus, & in alijs infirmitatibus: reperiuntur etiam ægritudines incurabiles: ergo ſi contraria non poſſunt ſimul eſſe in eodem, uidetur quòd omnes defectus noſtros pœnales nec potuerit, nec debuerit ſimul aſſumere. ITEM. Fomes, & pronitas ad malum non eſt culpa; qa poteſt eſſe in nobis omni culpa deleta: ſed Chriſtus talem de-

fectum

fectum nec habuit, nec habere potuit, quia non potuit peccare: ergo nec ad peccatum pronitatem habere: & ideo redit idem, quod prius. ITEM. Objicitur de difficultate ad bonum, quæ eſt defectus in nobis pœnalis: in Chriſto autem talis defectus non fuit, nec eſſe potuit: quæritur ergo in generali, quales defectus aſſumpſit, ſi non aſſumpſit omnes.

RESOLVTIO.

Non qui ex culpa, & ad culpam. ſed qui ex prima tranſgreſſione ſecuti ſunt, defectus Chriſtus aſſumpſit.

RESPON. Dicendum, quòd abſq; dubio Chriſtus non omnes defectus noſtros aſſumpſit, ſicut dicit Magiſter in litera: ſed illos tantũ, quos ipſum aſſumere decuit, & nobis expediens fuit. Sed qui ſint iſti defectus, adhuc quæſtione indiget, ſicut & primum: & innuit Magiſter illos defectus decuiſſe, & expediuiſſe illũ aſſumere, qui faciunt uel ad ueritatis naturæ aſſumptæ oſtẽſionem, uel ad operis, propter quod uenerat, cõſummationem. Sed adhuc q́ ſunt iſti defectus, difficile eſt diſcernere. Voluerunt autẽ aliqui dicere, qđ iſti ſunt defectus, quos Deus plantauit in noſtra natura. Quidã enim defectus ſunt, qui ortum habẽt ex abſentia gratiæ, ſicut ignorantia, & rebellio carnis ad ſpiritum, & ſimilia: Quidã autem ſunt qui non ſolum ex hoc ortum habent, ſed ẽt ex compoſitione partium cõſtituentium, ſicut fames, ſitis, mors, dolor, & conſimilia: quæ ortum habent non tm̃ ex culpa, ſed ex hoc ꝙ humana natura eſt ex contrarijs conſtituta: & tales defectus ſunt, qui faciũt ad ueritatis naturæ aſſumptæ manifeſtationẽ, & ad operis ſuſcepti conſummationem: alij uero minime. Sed illud habet adhuc calumniã, propter hoc ꝙ ægritudines multæ ortum habent ex complexione hominis, quas conſtat Chriſtum non aſſumpſiſſe. Præterea. Omnes defectus noſtri pœnales magis uidentur ſecuti eſſe ex noſtra tranſgreſſione, & diuina punitione, quàm ex primaria plantatione. Et ꝓpterea poteſt alio modo dici, ꝙ quidam ſunt defectus, qui ſunt ex culpa: quidam uero qui ſunt ex culpa, & ad culpam: ſicut pronitas ad malum, & difficultas ad bonum. Illos autem defectus, qui non tantum ſunt ex culpa, ſed etiam uia ad culpam, non decuit Chriſtum aſſumere: quia Chriſtus fuit miniſter iuſtitiæ omnino ſegregatus à peccato. Alios autem defectus decuit ipſum aſſumere, ſed non omnes: quia quidã ſunt defectus naturales, quidam perſonales. Defectus autem naturales uoco illos, qui reſpiciunt totam naturã humanam uniuerſaliter: ſicut fames, & ſitis, & defectus conſimiles. Perſonales autem defectus ſunt, qui reſpiciũt aliquas perſonas ſpecialiter, ſicut diuerſę ægritudinum ſpecies. Quoniam ergo Chriſtus uenerat naturã humanam redimere communiter ſine perſonarum diſtinctione: hinc eſt ꝙ defectus naturales, nõ pſonales; defectus pœnales tm̃ nõ uitioſos debuit in ſe hẽre: ſicut oſtẽdunt rõnes ad hãc partẽ inductæ.

AD ILLVD ergo, quod obijcitur in contrarium de Damaſc. qđ totũ aſſumpſit, ut totum curaret. Dicẽdum, quod hoc intelligitur de his, quæ ſunt de conſtitutione

naturæ,

naturæ,non de his quæ pertinent ad defectum naturæ:& hoc ipſum uerbum inſinuat:nam proprie qđ curatur, dicitur natura : morbus uero eſt illud à quo curatur: quia morbus expellitur,ſed natura ſeruatur. Et per hoc patet reſponſio ad ſequens,quo dicitur, inaſſumptibile eſt incurabile : hoc enim intelligitur de natura,& eius partibus, quæ proprie dicuntur curari: non de defectibus, qui potius dicuntur coaſſumi,quàm aſſumi, magis etiam dicuntur expelli q̃ ſanari. Ad illud, quod obijcitur de oſtenſione miſericordiæ. Dicendum, quòd miſericordia ſemper ſe oſtendit ſalua rectitudine iuſtitiæ,& ordine ſapientiæ: ideo nullos defectus debuit aſſumere,qui non eſſent ordinati ad noſtrum profectum,& expeditionem noſtræ ſalutis: multi autem ſunt qui potius impediuiſſent, quàm iuuiſſent:ſicut defectus mẽbrorum, uel ſenſuum, & aliorum conſimilium : & ideo non ſequitur illud. Ad illud uero, quod poſtremo obijcitur de humiliatione. Dicendum ſimiliter,quòd omnis humiliatio uirtuoſa,& laudabilis ortum habet ex diſcretione rationis ; non enim procedere debet ex impetu. ſed ex cauſa rationabili:& quia de aliquibus defectibus rationabile non erat, ut Chriſtus ſe per illorum aſſumptioné humiliaret,quia ſe potius ex illa humiliatione inutilem, q̃ utilem reddidiſſet, ſicut ſi fuiſſet cæcus,gibboſus,& huiuſmodi: iõ tales nullo modo debuit aſſumere:ſed illos ſolũ,de qbus ſupra dictũ eſt:uidelicet illos,q reſpiciũt ipſam naturã,& prębent uiam ad iuſtitiam,non ad culpam.

Quæstio. III.

Natura, an uoluntate defectus humanos pertulerit Christus?

De defectibus aſſũptis à Chriſto quantum ad cauſalitatem ſcilicet. Vtrum in Chriſto fuerint a natura,an à uoluntate. Et ꝙ nõ à uoluntate,ſed à natura uidetur. Sap. 1. Deus mortem non fecit: ſi non fecit mortem:ergo pari rõne nec defectum ordinatum ad mortem:ergo ſi in Chriſto fuit talis defectus,uidetur ꝙ non fuerit ex uoluntate aſſumentis, ſed ex defectu naturæ aſſumptæ. Item. Defectus non habet cauſam efficientem.ſed deficienté : ſed uoluntas aſſumentis non ponitur cauſa deficientis alicuius:ergo tales defectus nõ potuerunt eſſe à uoluntate aſſumentis: & tamen fuerũt ex uoluntate aſſumentis, uel ex conditione naturę aſſumptę:ergo &c. Item. Quod ineſt alicui à ſua naturali origine,ineſt ei per naturã: ſed hmõi defectus inſunt Chriſto à ſua prima origine : ergo uidetur quòd inſint ei à natura. Item Illud,in quo proles aſſimilatur parenti, eſt naturale proli: pro eo quòd natura eſt uis inſita rebus ex ſimilibus ſimilia procreãs:ſed Chriſtus ex defectu paſſibilitatis aſſimilatur matri ſuæ, à qua traxit originé:ergo uidetur ꝙ huiuſmodi defectus,& pœnalitates ſint ei naturales. Item. Per naturã prius fuit illud corpus formatum,q̃ eſſet unitũ: ſed corpus illud ſtatim ut fuit formatũ , fuit paſſibile,uel impaſſibile : & conſtat ꝙ non impaſſibile: ergo paſſibilitaté prius per naturã habuit, q̃ uniretur animæ Chriſti,uel ipſi diuinitati. Videtur ergo ꝙ talis paſſibilitas non fuit , à uoluntate aſſu-

aſſumentis. Si tu dicas, quod fuit à uoluntate ſpiritus ſancti, qui fuit fabricator, & ſanctificator illius corporis: obijcitur, quod gratia ſpiritus ſancti ſimul ſtat cum paſſibilitate, & pęna. Si ergo ſpiritus ſanctus ſuperueniens compatiebatur ſe cum paſſibilitate, uidetur quod potius defectum paſſibilitatis ſuſtinuerit, quàm curauerit: ergo defectus huiuſmodi in Chriſto non ex uolũtate, ſed ex natura fuerũt.

Sed contra. Magiſter in litera. Ex ſola uoluntate miſerationis in ſe tranſtulit ueram infirmitatem, ſicut accepit ueram carnẽ: ergo &c. Item. Omnes defectus, & pœnalitates, qui in Chriſto fuerunt, per aſſumptionem fuiſſe dicuntur: ſed aſſumere eſt actus uoluntatis, non naturæ: ergo pœnalitates illæ in Chriſto fuerunt nõ naturaliter, ſed uoluntariè. Item. Qualitas corporis principaliter attribuenda eſt principio effectiuo: ſed ſpiritus ſanctus fuit principale principium effectiuũ corporis Chriſti: ergo qualitas paſſibilitatis magis debet attribui ſpiritui ſancto, quàm naturæ: ſed ſpiritus ſanctus eſt operans per uoluntatem: ergo tales defectus fuerunt in Chriſto à uolũtate. Item. Pœnalitas non ſequitur ſecundũ legem cõem, niſi naturam uitiatã, & corruptã per culpã: ſed caro Chriſti immunis fuit ab omni fœditate culpæ, ergo fuit ĩmunis ab omni defectu paſſibilitatis; ergo ſi defectus paſſibilitatis habuit; hoc non fuit à natura, ſed à uolũtate. Item. Quod eſt in nobis à natura generantium, dicitur eſſe contractum: ergo ſi huiuſmodi defectus eſſent in Chriſto à natura generantis, eſſent quoque in ipſo contracti. Si ergo hoc non conceditur, ſ. Chriſtum defectus tales à natura contraxiſſe, uidetur quòd illos non habuit à natura, ſed à uoluntate.

Resolutio.

Spontè Christus pœnalitates omnes humanas aſſumpſit: cum nulli unquam culpæ ſubiacuerit.

Respon. Dicendum, quòd ſicut dicit Magiſter in litera, ex alia, & alia cauſa ſunt iſti defectus in nobis, & in Chriſto. In nobis enim ſunt ex neceſſitate contracti: ſed in Chriſto ſunt ex uoluntate aſſumpti. Et hoc patet ſic; nos enim iſtos defectus trahimus à parentibus propter legem propagationis, & legem concupiſcentiæ, quę militat in illis membris; nã paſſibilis generat paſſibilem, & habẽs legem concupiſcentiæ in membris generat filium ſubiectum cõcupiſcentiæ; ex cuius concupiſcẽtiæ reatu inſunt proli omnes pœnalitates. Et propterea dicuntur iſtæ pœnalitates in nobis contractæ, quaſi ex concurſu duorũ tractæ, uidelicet propagationis naturæ, & corruptionis concupiſcentiæ. In Chriſto autem ſecus eſt; ipſe enim neutro modo fuit propagatus, nec ſecundum propagationẽ legis naturalis, nec ſecundũ corruptionem libidinis. Sed ſpiritus ſanctus adueniẽs in ipſam uirginem, & ipſam fœcundans, carnẽ eius ab omni fœditate corruptionis purificauit: paſſibilitatem tamen reliquit. Ex illa autem carne ſapientia patris, ſcilicet ipſe filius Dei ædificauit ſibi corpus immaculatũ, & illud corpus uniuit ſibi cum anima rationali, quę quidem immunitatem habuit à culpa, & in ſe, & in carne coniuncta.

Ee

Et ſicut immunitaté habuit à rea tu culpæ, ſic ſecundum ordiné diuinæ iuſtitiæ immunitatem habere debuiſſet à paſſibilitate miſeriæ. Qđ ergo in carne illa remanſit pœnalitas, hoc fuit ex diſpenſatione ipſius aſſumentis concurrente ſimul acceptione illius animæ rationalis, quæ in primo inſtanti ſuæ creationis habuit uſum cognitionis, & placuit ſibi tali corpori uniri propter ſalutem generis humani. Et ſic patet, ꝙ tales defectus fuerunt in Chriſto non neceſſitate generationis, ſed uoluntate diſpéſationis, uoluntate (inquam) diuina præueniente, ſed uoluntate creata concomitante. Dico autem ipſos fuiſſe à uoluntate diuina non tanquam affligente de nouo, ſed tãquam a relinquente, & acceptante: cum in eius poteſtate, & arbitrio eſſet defectus illos excludere. Vnde cócedendę ſunt rationes quæ ſunt ad parté illam.

Ad illvd, uero, quod primo obijcitur in contrarium, ꝙ Deus mortem non fecit: patet reſponſio: quia Deus illum defectũ mortalitatis carni Chriſti non inflixit de nouo. ſ. non abſtulit, cum caro haberet illũ à ſuo originali principio: ideo talis defectus non dicitur eſſe à uoluntate aſſumentis, ſicut ab efficiente, ſed ſicut à ſuſcipiente, cum poſſet excludere. Ad illvd, quod ſecundo obijcitur, ꝙ defectus non habet cauſam efficientem, ſed deficientem, ſimiliter patet reſponſio: quia tales defectus non habent ortum ab actione Dei agentis, ſed potius ex defectu naturæ ipſius uirginis concipientis. Magis tamé attribuitur uoluntati, quam attribuitur naturæ, propter hoc ꝙ in illius corporis conſtitutione plus fuit per uirtutem ſupernaturalem, quam per naturalem. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ illud eſt à natura, qđ eſt à naturali origine. Dicendum, ꝙ illud nõ habet ueritatem, niſi intelligatur aliquid eſſe à naturali origine: ita ꝙ præpoſitio non ſolum dicat concomitantiam, ſed ét cauſam. Huiuſmodi autem defectus fuerant in Chriſto in principio ſuæ originis, nõ tamen fuerũt ſecundum propagationem naturalem: ſecundum enim talem propagationem tales defectus ortũ habent à natura uitiata, inquantũ natura illa agit quodam modo naturaliter, & quodam modo uitioſe: hoc autem non habet ueritaté in generatione Chriſti, quæ fuit præter uitium, & ſupra naturam. Ad illvd, quod obijcitur, quòd Chriſtus in paſſibilitate aſſimilatur matri. Dicendum, ꝙ & ſi aliquo modo aſſimiletur matri, nihilominus tñ in modo, & cauſa reperitur differentia. Nã uirgo paſſibilitatem habet pro reatu peccati originalis ex neceſſitate contracto, Chriſtus uero paſſibilitatem habuit abſque aliquo reatu in ipſo reperto, ſed ex ſola diſpenſatione diuina. Et ideo non dicuntur omnino fuiſſe in Chriſto à natura: nec tamen omnino fuerũt præter naturam: de natura enim matris erat talé filium generare. Ad illvd, qđ obijcitur, ꝙ illud corpus prius fuit formatum, q̃ unitũ. Dicendum ꝙ & ſi prius fuerit ſecundum naturam, uel ſecundũ ordinem intelligendi: tempore tamen ſimul fuit formatio, & unio: utrumque autem ſecundum formationem, & unionem præceſſit uolũtas verbi, tale corpus formātis

tûs & aſſumentis, & uoluntas animæ utrũque comitata eſt; & ideo ex hoc non poteſt concludi, ꝙ defectus paſſibilitatis in carne præceſſerit actum, ſiue imperium uoluntatis. Operatio.n. ipſius ſpiritus ſancti in Virgine, quæ quidem fuit ſecundum uolũtatem uerbi, fecit ipſam carnis cóceptionem, & purgationem ab omni fœditate immuné prius naturaliter, quã uniretur animę: & cum tali purgatione nõ debet ſtare pœnalitas ſecundum legem communem, ſecũdum quã immunis à culpa debet eſſe immunis à pœna. Vnde quod ipſe ſubiungit, ꝙ purgatio ſimul ſtat cum paſſibilitate. Dicendum, ꝙ & ſi aliqua purgatio ſimul poſſit ſtare cũ paſſibilitate, ſicut purgatio, quæ eſt à peccatis prius ꝑpetratis: illa tamen puritas, quæ fuit in Chriſto, ſtare nõ potuiſſet cum pœnalitate, niſi interueniſſet Dei diſpẽſatio, & uoluntatis Chriſti acceptio. Et ſic patet reſponſio ad quæſita.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An Chriſtus ignorantiã habuerit?

CONSEQVENTER quæritur de defectibus à Chriſto aſſumptis in ſpeciali. Et circa hoc tria quæruntur. Primò quæritur, utrum habuit ignorãtiam in rationali. Secundò, utrum habuit triſtitiam in concupiſcibili. Tertiò, utrum habuit iram in potentia iraſcibili.

VTRVM Chriſtus habuit ignorantiam in rationali. Et quò ſic uidetur. Primo auctoritate Damaſc. Oportet ſcire quòd ſeruilem, & ignorantem naturam aſſumpſit: loquitur de uerbo incarnato: ergo natura aſſumpta in Chriſto fuit ignorans: habuit ergo defectum ignorantiæ. ITEM. Ambroſ. in 1. lib. de ſpiritu ſancto. Per humanam imprudentiam, quod adhuc non didicit, ignorat: ergo habuit ignorãtiam. ITEM. Leo Papa in Homil. de Epiphania. Adorauerunt infantem, in nullo ab aliorum generalitate diſcretum: ſed generaliter alij infantes ſunt ignorantes: ergo & Chriſtus in ſua infantia habuit ignorantiam. ITEM. Scientia inflat: ſed Chriſtus ſumme ſe humiliauit, & defectus illos aſſumpſit, qui faciunt ad humilitatem: ergo habuit in ſe defectum & inopiam ſcientiæ: ſed iſte defectus eſt ignorantia: ergo &c. ITEM. Chriſtus in ſua infantia habuit defectum eloquentię, quamuis eſſet uerbum patris, ut ueritatem humanæ naturæ in ſe oſtenderet: ergo pari ratione quamuis eſſet ſapientia patris, ſecundum humanam naturam, tamé debuit habere defectum ſapientiæ: ſed hic eſt ignorantia: ergo &c. ITEM. Quamuis Chriſtus eſſet uirtus patris, iuxta illud, quod dicit Apoſtolus. 1. Corin. 1. Dicimus Chriſtum Dei uirtutem, & Dei ſapientiam: habuit tamen defectum uirium iuxta exigentiam humanæ naturæ: ergo uidetur pari ratione, ꝙ habuerit defectum ſapientiæ.

Lib. 3. de orth. fide ca. 21. in princ.

SED CONTRA. Aſſumptio carnis fuit opus diuinæ ſapientiæ: ſed ſapientia ſecundum quòd huiuſmodi non eſt principium ignorantiæ: ergo Chriſtus non aſſumpſit defectũ illũ, qui eſt ignorantia. ITEM. Chriſtus venerat nos docere:

cere: ſed ignorantis non eſt docere: ergo non debuit ignorantiam aſſumere. ITEM. Nulli niſi ſcienti credendum eſt: ſed Chriſtus ad hoc uenit in carnem, ut crederemus in eum: ergo uidetur ꝗ cum ſapientia debuerit uenire, non cũ ignorantia. ITEM. Illa anima non potuit uniri uerbo, quin eſſet deiformis: ſed deiformitas tollit obſcuritatem ignorantiæ: ergo uidetur quòd impoſſibile fuerit Chriſtum ſecundum humanam naturã defectũ ignorãtiæ in ſe aſſumere.

RESOLVTIO.

Quomodo optimus noſtri magiſter Chriſtus extitiſſet, ſi ignorans fuiſſet?

RESPON. Dicendum, quod ſicut dicit Magiſter in litera, Chriſtus non habuit defectum ignorantię. Et ratio huius eſt: quia nec ipſum decebat, nec nos expediebat. Ipſum nõ decebat: quia anima eius debuit eſſe deiformis, ac per hoc repleta luce ſapientiæ, & rectitudine iuſtitiæ: ignorantia auté priuatio eſt ſciẽtiæ, & poteſt eſſe uia in errorem, & obliquationem a rectitudine iuſtitiæ, ac per hoc Chriſto non competebat: nobis etiam non expediebat, quos uenerat redimere, & dirigere: ſi enim defectum ignorantiæ habuiſſet, nos redimere neſciuiſſet. Dirigere etiam neſciuiſſet: quia ſi cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt: & ideo nec ipſum decebat, nec nobis expediebat, ꝗ talem defectum aſſumeret. Concedendum eſt ergo Chriſtum defectum ignorãtiæ nequaquam in ſe habuiſſe. Et rationes ad hoc inductæ ſunt concedendæ.

AD ILLVD uerò, quod obiicitur de Dama. quòd aſſumpſit naturam ſeruilem, & ignorantem. Dicendum, quòd ignorãtia, & ſeruilitas non attribuitur naturæ aſſumptæ ratione illius ſingularis naturæ, quæ fuit uerbo copulata in unitatem perſonæ, ſed quantũ ad alias naturas conſimiles in ſpecie, quaſi dicat: Aſſumpſit naturã noſtram, quæ eſt ignorans, non in Chriſto, ſed in nobis. AD ILLVD, Ambro. quòd dicitur Chriſtum ignoraſſe quod non didicit. Dicẽdum, quòd quædam eſt ſcientia ſimplicis notitiæ, quædam experientię. Ambro. autem non loquitur ibi de ignorantia, prout dicit priuationem cuiuſcunque ſcientiæ, ſed prout dicit priuationem experientiæ, ſecundum quòd in præcedentibus declaratum eſt. AD ILLVD, quod obiicit de Leone Papa, quòd infans ille in nullo erat ab aliorum generalitate diſcretus. Dicendum, ꝗ Leo Papa loquitur quantum ad ea, quæ exterius apparebant, non quantum ad ea, quæ intrinſecus latebant, per quæ in multis ab aliis differebat. AD ILLVD, qđ obiicit, quod ſcĩa ĩflat. Dicendũ, ꝗ eſt loqui de ſcientia prout eſt abſque charitate, & à charitate diuiſa, uel prout eſt charitati coniuncta. Prout eſt a charitate diuiſa, ſic dicit Apoſtolus, quòd inflat. Prout eſt charitati coniuncta, ſic non eſt uia ad inflationem, ſed potius ad rectitudinem, & ædificationem, & humilitatem. Ex cognitione enim ſui, & Dei conſurgit perfectio humilitatis: & hoc ſecundo modo fuit in Chriſto. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝗ in Chriſto fuit defectus eloquentiæ: ergo ſimiliter, & ſapientię. Dicendum, quòd non eſt ſimile: quia in defectu eloquentiæ

tiæ ſicut in aliis neceſſitatibus in ſantibus manifeſtabatur ueritas naturæ aſſumptæ: defectus autem ſapiẽtiæ interius latet: ideo ad nihil ualuiſſet, ſi in Chriſto fuiſſet: & ideo nõ eſt ſimile. AD ILLVD, qđ obijcitur, quòd Chriſtus Dei uirtus habuit defectum uirium. Dicendum, quòd non eſt ſimile, tum quia defectus uirium apparebat exterius, & in carne erat: defectus uero ſapientiæ interius erat in anima, quæ ad unionem ſui cum uerbo a primordio debuit eſſe perfecte diſpoſita. Tum etiam quia defectus uiriũ eſt materia exercendæ uirtutis: non ſic autem defectus cognitionis, quin potius impedit: ideo non eſt ſimile hinc, & inde.

QVAESTIO II.

An in Chriſto fuerit triſtitia?

VTRVM in Chriſto fuerit paſſio triſtitiæ. Et quòd ſic uidetur. Matt. 26. Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem. Si ergo ueritas falſitatem dicere non poterat, uidetur quòd ueraciter triſtis erat. ITEM. Chriſtus fleuit ſuper Hieruſalem, ſecundum quòd dicit Luc. 19. ſed fletus eſt ſignum interioris mœroris: ergo ſi Chriſtus nihil fecit per duplicitatem, ueraciter habuit in ſe affectũ triſtitiæ. ITEM. Chriſtus amabat, & deſiderabat noſtram ſalutem: ſed qui amat aliquid, triſtatur de eius amiſſione: ergo cum Chriſtus uideret multos ſalutem ſuam negligere, uidetur quòd pro eis uerum ſenſerit in ſe affectum triſtitiæ. ITEM. Quanto ſunt in aliquo maiora uiſcera pietatis, tanto magis compatitur afflictis: & quanto magis compatitur interius, tanto magis mœrore afficitur: ſed Chriſtus habuit in ſe abundantiſſima uiſcera pietatis: ergo uidetur ꝙ in aliorum neceſſitatibus, & infirmitatibus ueraciter, & intenſe habuit paſſionem triſtitiæ.

SED CONTRA. Iſa. 42. Nõ erit triſtis, neque turbulentus, dicitur de Chriſto: ergo Chriſtus neque turbationem, neque triſtitiam habuit in ſe. ITEM. Prouerb. 7. Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit: ſed Chriſtus fuit iuſtiſſimus: ergo uidetur quòd Chriſtus de nullo ſibi accidẽte fuerit contriſtatus. ITEM. Seneca ꝓbat multiplici ratione, quòd triſtitia non cadit in ſapientem: & fundamentum ſuæ rationis eſt; quia uirtutem nihil poteſt lædere, ſicut nihil poteſt eã auferre: ergo ſi Chriſtus uere ſapiens fuit, & uirtutẽ inconcuſſam habuit, uidetur ꝙ paſſionem triſtitiæ in ſe non habuit. ITEM. Nullus triſtatur niſi de eo, quod ſit contra uolũtatem ſuam: ſed contra uoluntatẽ Chriſti nihil fieri potuit, quia in omnibus impleta fuit: ergo non uidetur quòd in ſe ueraciter triſtitiam habuerit.

RESOLVTIO.

Non triſtitiam peruertentem iudicium, ſed iudicium aſſequentem Chriſtus habuit.

RESPON. Dicendum, quòd abſq; dubio (ſicut dicit magiſter in litera, & textus etiam euangelicus confirmat) in Chriſto fuit uera triſtitia: non tamen omni modo, quo in nobis eſt. Eſt enim quædã triſtitia, quæ eſt præter rationis imperium: & eſt triſtitia quæ eſt contra rationis iudicium rectum: & eſt triſtitia, quæ eſt ſubiecta rationis imperio, & iudicio. Et iſta triſtitia pręter rationis imperiũ, eſt

eſt quæ conſurgit ex quadam neceſſitate, & ſurreptione, ſicut motus primi: & hæc quidem communis eſt ſapientibus, & inſipientibus, & bonis, & malis. Illa uero triſtitia eſt contra rationis iudicium rectum, in qua ratio ſubiicitur ſenſualitati, nec tantum turbatur, ſed etiam perturbatur. Illa autem eſt ſecundum rationis imperium, & iudicium, quãdo quis triſtatur ratione dictante, & ſuadente, ipſum tantum, & taliter ſuper aliquo debere triſtari. Dico ergo, quòd in Chriſto fuit triſtitia tantum illo tertio modo: quia de nullo triſtatus fuit, niſi ſecundũ quòd dictabat ei ratio: & hoc idem innuitur Ioan. 11. ubi dicitur: Ieſus autem infremuit ſpiritu, & turbauit ſemetipſum: i quo oſtenditur quòd turbatio, & triſtitia rationi non præſidebat, ſed ſubiacebat. Primis autem duobus modis non fuit in Chriſto triſtitia.

Et per hoc patet reſpõſio ad rationes, ad utramque partem adductas. Nam rationes ad primam partem procedunt de triſtitia ſecundum tertium modum: rationes uero ad oppoſitum procedũt ſecundum primum modum, & ſecundum: & hoc patet diſcurrenti per ſingulas. Quod enim dicitur Eſa. Non erit triſtis &c. hoc non excludit quancunque triſtitiam, ſed triſtitiam perturbantem. Similiter illud, quod dicitur in Prouerb. Non contriſtabit iuſtum &c. intelligitur de illa triſtitia, quæ ſtatum mentis euertit: non de illa triſtitia, qua quis contriſtatur compatiendo aliis, uel etiam refugiendo aliquod malũ illatum ſibi. Similiter illud, quod dicit Seneca intelligendũ eſt. Seneca enim non uult probare quòd triſtitia turbans non ſit in ſapiente, ſed quòd non eſt in ſapiente triſtitia perturbans. Perturbatio autem dicit deflexionẽ rationis ab æquitate: & hoc modo ſapiens nec triſtatur, nec perturbatur. Non uult autem oſtendere Sen. quòd ſapiens nullo modo turbetur, hoc enim eſt quaſi impoſſibile in aliquo reperiri: & præterea nec turbari, uel non triſtari de quibus honro debet, id nõ eſt ſapientiæ, ſed potius duritiæ, cum dicat Apoſtolus ad Ro. 12. Gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Ad illud, uero, quod obiicitur quòd nihil cõtra uoluntatem Chriſti euenit: Dicendum, quòd hoc uerum eſt de uoluntate rationis abſoluta: non autem uerum eſt de uoluntate ſenſualitatis, uel de uoluntate conditionata. Triſtitia autem nõ tantum inſurgit ex uoluntate rationis abſoluta, ſed etiam ſecundum alias differentias, ſicut melius manifeſtabitur infra, cũ agetur de uoluntate Chriſti.

Scot. & S. Thom. hic alter cãtur de cauſis doloris, quæ ſint: loquendo de dolore ſenſibili. vide S. Tho. 3. part. q. 15. art. 5. q̃d etiã diſputat S. Bo. diſ. ſequen. q. 1. 29

Diſt. 17

Qvaestio III.

An in Chriſto fuerit ira?

Vtrvm in Chriſto fuerit paſſio, uel affectio iræ. Et quòd ſic, uidetur. In quocunque eſt ponere zelum uindictæ: eſt ponere motum iræ: ſed in Chriſto fuit zelus uindictæ, ſicut patet quando eiecit ementes, & uendentes de templo, ergo uidetur quòd habuit in ſe affectionem iræ. Item. Deteſtari malum non eſt aliud, quàm iraſci malo: Sed in Chriſto fuit mali deteſtatio perfecta: ergo in Chriſto fuit paſſio, quæ eſt ira. Item. Sicut rationalis ord na tur

Mat. 21 Luc. 19

tur ad diſentiendum, ſic iraſcibilis ordinatur ad iraſcendum: ergo ſicut in Chriſto ex parte rationalis fuit uſus prudentiæ, ſic ex parte iraſcibilis fuit affectio iræ. Item. Plus cõpetit ira ſtatui uiæ, quã ſtatui patrię: ſed dñs in die iudicij iraſcet̃ malis, ut ſæpe in ſcriptura dicit̃: ergo multo fortius affectũ iræ habuit in ſtatu uiatoris.

Sed contra. Super illud Iob. v. Virum ſtultum interficit iracundia, Gregorius. Ira per uitium oculum mentis excæcat, ira per zelum turbat: ſed oculus mentis in Chriſto nec excæcari potuit, nec turbari, cum in ipſo eſſet in continuo uſu contemplationis: ergo non uidetur, quod in eo aliqua affectio iræ fuerit. Item. Damaſcenus diffiniens iram dicit, quod ira eſt uindex læſæ concupiſcentiæ. Et iterum, quòd ira eſt deſiderium repunitionis. Sed in Chriſto nec fuit læſio concupiſcentiæ, nec amor uindictæ: ergo nec in eo fuit paſsio iræ. Item. Chriſtus fuit ita perfectè mitis, ſicut & humilis: ſed in Chriſto fuit ita perfecta humilitas, quòd nulla fuit ſuperbia: ergo ita perfecta fuit manſuetudo, quod nulla ira. Item. Ira ſecundum naturã eſt accẽſio ſanguinis circa cor: ſecundũ q̃ uult Philoſophus, & Damaſc. ex euaporatione fellis: ergo ſi hoc dicit paſsionem fędã, quæ habet ſecum inquietationẽ, & perturbationem coniunctam, uidetur quòd talis paſsio in Chriſto non ſit ponenda.

Ariſt. 2 Rhetoric. c. 2. et 7. Ethic. c. 6 Damaſ. libr. 2. cap. 16.

RESOLVTIO.

Eiuſmodi ira fuit in Chriſto, quæ nullatenus mentem, ſed ſenſualem tantum partem inquietaret.

Respon. Dicẽdum, quòd ira uno modo dicit pure affectionem: & ſic dicitur ira affectus deteſtationis alicuius mali, uel apparentis mali. Alio modo ira dicit̃ affectũ cum pœna, & ſic ira habet perturbationem: & inquietationem annexam. Hoc autem poteſt eſſe in triplici differentia: quia aut perturbatio illa ſolum tangit potentias inferiores, & nullo modo tãgit oculum mentis. Aut tãgit oculum mentis ad tempus turbãdo, ſed non excedendo. Aut oculum mentis attingit ipſum perturbando, & obnubilando. Et ſecundum hoc motus iræ in quadruplici differentia reperitur, ſcdm q̃ colligitur ex dictis ſanctorũ. Vno modo pure dicit affectum deteſtationis, & hoc modo potuiſſet eſſe in Adam in ſtatu innocentiæ. Alio modo dicit motum deteſtationis cum inquietatione, & perturbatione partis ſenſualis ſine aliqua perturbatione mentis: & hoc modo fuit in Chriſto affectio iræ. Sicut enim dicit euangelium. Infremendo conturbauit ſeipſum. Tertio modo dicit affectum deteſtationis cum cõmotione, & perturbatione non ſolum partis ſenſualis, ſed etiam rationis, ad tempus: & hoc modo reperitur ira in uiris iuſtis, q̃ iraſcuntur ira ꝑ zelũ, de q̃bus dicit Grego. quòd inde mens perturbata proficit, ut clareſcat: ſicut oculus ꝑ collyriũ immiſſum ad tẽpus turbatur, ut poſtmodum clarior efficiatur. Quarto mõ ira dicit affectũ deteſtationis cũ cõmotione ſenſualitatis, & etiam mentis: ita q̃ commotio illa habet ſecum perturbationem mentis annexam, uel ad illam eſt ordinata: & ſic eſt ira per uitium, & reperitur in peccatoribus, &

Ioan.

Lib. 5. Moral. cap. 33

prohibetur a domino. Et per hãc diſtinctionem patet reſponſio ad quæſtioné, & ad rationes ad utrãque partem. Quodam enim modo fuit in Chriſto paſſio iræ, ſiue affectio iræ, uidelicet prout dicit affectum deteſtationis, & commotionem partis ſenſualis, quæ tamen ſubiecta eſt rationi. Et ſic procedunt rationes ad primã partem inductæ, probantes affectionem iræ in Chriſto fuiſſe, ut aſpicienti patet: & ideo ſunt concedédæ. Quodam etiã modo nõ fuit, uidelicet prout dicit perturbationem oculi mentalis, & prout dicit affectum repunitionis, inquãtum ille affectus eſt ex libidine uindictæ, non ex zelo iuſtitiæ: ſic enim eſt paſſio perturbãs: & hoc modo procedunt primæ duæ rationes ad ſecundam parté; & propterea ſecundum illam uiam uerũ cõcluditur, & cõcedi poſſunt.

Ad illvd uerò, quod obiicitur, quòd in Chriſto nulla fuit ſuperbia, ergo nulla debuit eſſe ira, quia fuit perfectus in manſuetudine ſicut in humilitate. Dicendum, quod non eſt ſimile; quia ſuperbia nominat directe uicium, & ideo ſemper oppoſitum habet cum humilitate, & propterea nõ poteſt ſtare cum perfecta humilitate. Ira autem non ſemper nominat uicium, imo etiam nominat uirtutem, ideo non ſic oppoſitionem habet cum manſuetudine. Et propter hoc non ſequitur, ꝙ ſi fuit perfectę manſuetudinis. ꝙ propter hoc non habuit affectionem irę. Ad illvd, quod obiicitur, quod ira eſt ex accẽſione ſanguinis circa cor. Dicendum, quòd uerum eſt in nobis, in quibus caro repugnat ſpiritui, & ſenſualitas rationi, qui non tantum habemus corruptionem pœnalitatis, immo etiam fœditatis. Hoc auté non oportet eſſe in Chriſto. Si quis tamé diceret in Chriſto fuiſſe accenſionem ſanguinis, ſed moderatè, non uidetur eſſe inconueniens.

DISTINCTIO XVI.

Quomodo Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtram redemptionem, quantum ad paſsionem doloris in ſpeciali.

VEruntamen magis mouent ac difficiliorẽ afferunt quæſtionem verba Hilarij, quibus videtur tradere; ictus, & vulnera huiuſmodi ſic in Chriſtum incidiſſe, vt paſſionis dolorem non incuerent: ſicut telum tractum per aquam, vel ignem, vel aera, ea facit quæ, & cum trahitur per corpora animata: quia perforat, & compungit, non tamen dolorem ingerit, quia non ſunt illæ res doloris capaces. Ita & corpus Chriſti ſine ſenſu pœnæ, vim pœnæ excepiſſe dicit, quia ſicut corpus noſtrum non

habet talem naturam, vt valeat calcare undas, ita corpus Chriſti dicit non habuiſſe, naturam noſtri doloris, quia non habuit naturam ad dolendum. Ait enim ſic in 10. lib. de Trin. Vnigenitus Deus hominem uerum ſecũdum ſimilitudinem noſtri hominis, non deficiens à ſe Deo aſſumpſit. In quo quãuis aut ictus incideret, aut uulnus deſcenderet, aut nodi cõcurrerent, aut ſuſpenſio eleuaret, afferrent quidem hæc impetum paſſionis, non tamen paſſionis dolorem inferrent: vt telum aliquod aqua perforans, uel ignem compungens, uel aera uulnerans, ões quidem has paſſiones naturæ ſuæ infert, ut perforet, ut compungat, ut uulneret, ſed naturam ſuam in hoc paſſio illata non retinet, dum in natura non eſt vel aquam forari, vel pungi ignẽ, vel aera vulnerari, quãuis natura teli ſit, & vulnerare, & compungere, & forare. Paſſus quidem Chriſtus eſt dum cæditur, dum ſuſpenditur, dum moritur, ſed in corpus irruens paſſio, necnon fuit paſſio, non tamen naturam paſſionis exercuit, dum & pœnali miniſterio pœna deſæuit, & uirtus corporis ſine ſenſu pœnę vim pœnæ in ſe deſæuientis excepit, Habuit ſane illud dominicum corpus doloris noſtri naturam, ſi corpus noſtrum id naturæ habet, ut calcet undas, & fluctus deſuper eat, nec clauſæ domus obſtaculis arceatur. At uero ſi dominici corporis ſolum iſta natura ſit, ut feratur in humidis, & ſiſtat in liquidis, & ſtructa tranſcurrat, quid per naturam humani corporis carnem ex ſpiritu ſancto cõceptam iudicamus? Caro illa de cœlis eſt, & homo ille de Deo eſt, habens ad patiendum corpus, & paſſus eſt, ſed naturam non habens ad dolendum. Idem in eodem, Videamus an ille paſſionis ordo infirmitatem in domino doloris permittat intelligi. Dilatis. n. cauſis, ex quibus metum domino hæreſis aſcribit, res ipſas, ut geſtæ ſunt cõferamus. Nec enim fieri poteſt, ut timor eius ſignificetur in uerbis, cuius fiducia continuatur in factis. Timuiſſe, ergo hæretico paßionem uidetur. Sed ob ignorantiæ huius errorem Petrus & Satanas et ſcandalum eſt. An ne timuit mori, qui armatis obuius prodijt? & in corpore eius infirmitas fuit, ad cuius occurſum conſternata perſequentium agmina ſupinatis corporibus conciderunt? Quã

Longè ſatis ab initio lib. ſed ante medium. Hilarius.

Ibidem Paulo inferius.

ergo infirmitatem dominatam huius corporis credis, cuius tantam habuit natura uirtutem? Sed ſorte dolorem uulnerum timuit. Quem, rogo, o tu dominicæ infirmitatis aſſertor, penetrantis carnē claui habuit terrorem, qui exciſam aurem ſolo reſtituit attactu? Procedens hæc autem manus clauum dolet, & ſentit uulnus, qui alteri dolorem uulneris non reliquit? pungendæ carnis metu triſtis eſt, cuius in attactu caro poſt cædem ſanatur? Idē: Collatis ergo dictorū geſtorumq; uirtutibus demonſtrari non eſt ambiguum, in natura corporis eius infirmitatē corporeæ naturæ non fuiſſe, & paſſionem illam licet corpori illata ſit, non tamen naturam dolendi corpori intuliſſe: quia licet forma corporis noſtri eſſet in domino, non tamē uitioſæ infirmitatis noſtræ forma erat in corpore, quod ex conceptu ſpiritus ſancti uirgo progenuit. Audiſti lector uerba Hilarij, quibus dolorē excludere uidetur. Sed ſi excuſſa ſenſus & impietatis hebetudine, præmiſſis diligēter intendas, atque ipſius ſcripturæ circunſtantiam inſpicias, dictorum rationem, atque uirtutem percipere utcunque poteris, & intelligentiam arguere non attētabis. Intelligitur enim ea ratione dixiſſe dolorem paſſionis in Chriſtum non incidiſſe, & uirtutem corporis Chriſti ſibi excepiſſe uim pœnæ ſine ſenſu pœnæ, quia doloris cauſam & meritum in ſe non habuit. Quod uidetur notaſſe ubi ait, Non habens naturam ad dolendum. Et ideo non iudicanda eſt caro illius ſecundum naturā noſtri corporis, nec in eo etiā dominiū habuit paſſio: ita ēt non habuit naturam ad timendum, uel triſtandum, quia non habuit talem naturam, in qua eſſet cauſa timoris, uel triſtitiæ. Itaque neceſſitas timēdi nō fuit in eo, ſicut eſt in nobis. Nec natura doloris fuit in eo, ſicut eſt in nobis. Triſtitiam tamen in eo fuiſſe cōſequēter aſſerit, ſed cauſam eius extitiſſe, nō ſuam mortē, ſed defectum Petri & aliorum Apoſtolorum. Dicit.n. Chriſtū nō propter mortem, ſed uſque ad mortem triſtem fuiſſe, his uerbis, Interrogo, quid ſit Chriſtum triſtē eſſe uſq; ad mortē, & triſtem eſſe propter mortem? non enim eiuſdem ſignificationis eſt, triſtem eſſe propter mortem: et uſque ad mortem: Quia vbi propter mortem triſtitia eſt, illic mors cau[...] triſtitia

Matth. 26. Ioā. 18.

Eodē li. 10 paulo inferius.

De triſtitia Chriſti & eius cauſa ſecūdum eūde. li. 10. paulo inferius ad præcedētia.

ſtitiæ eſt: ubi uero triſtitia uſque ad mortem eſt, mors non triſtitiæ eſt cauſa, ſed finis. A deo autem non propter mortem ſuſcepta eſt triſtitia. vt ſit deſtituta per mortem. Non ergo ſibi triſtis eſt, ſed illis qui in ſcandalo per infirmitatem carnis erant futuri quos monet orare, ne inducantur in tentationem, qui ante polliciti erant ſe non ſcandalizari. Ibid. paulo inferius.

An in Chriſto fuerit neceſsitas patiendi & moriendi, quæ eſt defectus generalis.

Hic oritur quæſtio ex prædictis ducẽs originem. Dictum eſt enim ſupra, quòd Chriſtus in ſe noſtros defectus ſuſcepit præter peccatum. Eſt autem hominis quidam generalis defectus, qui peccatũ non eſt, ſcilicet neceſſitas patiendi, uel moriendi. Vnde corpus noſtrum non tantum mortale, ſed etiam mortuum dicitur, quia non tantum aptitudinem moriendi, ſed etiam neceſſitatem habet. Ideo quæritur, vtrum neceſſitas talis in Chriſti carne fuerit. De aptitudine enim moriendi, quòd in eo fuerit, ambiguum non eſt, quæ etiã ante peccatum in homine fuit, quando aliquis in eo non fuit defectus, nec ergo mortalitas illa tunc in eo fuit defectus, quia natura ei erat. Vnde etiam quidam talem mortalitatem in nobis non eſſe defectum non improbe tradunt, ſed neceſſitatẽ moriendi, vel patiendi: quæ etiam mortalitas dicitur, uel paſſibilitas. Dicitur enim homo nũc paſſibilis, vel mortalis, nõ modo propter aptitudinẽ, ſed etiam propter neceſſitatẽ. Sed nunquid hic defectus fuit in Chriſti carne? Anima quoque eius cum paſsibilis extiterit ante mortem, nunquid neceſſitatem patiendi habuit? Si enim neceſſitas patiendi, vel moriendi fuit in Chriſto, non uidetur ſola voluntate miſerationis defectus noſtros accepiſſe. Ad quod dici põt, Chriſtum volũtate non neceſſitate ſuæ naturę hos defectus ſicut alios ſuſcepiſſe. ſ. neceſſitatem patiendi in anima, ſimul autem patiendi, & moriendi in carne. Verum hanc neceſſitatem non habuit ex neceſſitate ſuæ conditionis, quia à peccato immunis, ſed ex ſola voluntate accepit, de noſtra infirmitate ponens tabernaculum ſuum in ſole, ſcilicet ſub temporali mutabilitate & labore. Vnde ſuper epiſtolam ad Hebræos authoritas dicit, quòd ſicut hominibus alijs & iure & lege

Quõ uerbi, ſeu Xp̃i incarnatio ordinatur ad noſtrã redẽptionẽ quãtum ad paſſionẽ doloris ĩ ſpeciali.

Ro. 8.

Q̃d mortalitas ante peccatũ nõ fuit in hoĩe defectus.

An aĩa Chriſti habuit neceſsitatẽ patiendi.

Pſal. 18

Glo.ſuper illud idē cap. 9. ad Heb. *naturæ ſtatutū eſt ſemel mori, ita & Chriſtus eadē neceßitate & iure naturæ ſemel oblatus eſt, & nō ſæpe. Nec ideo dici iure naturæ, quod ex natura ſuæ conditionis hunc defectum traxerit, qui etiam non prouenit nobis ex natura ſecundum quòd prius eſt inſtituta, ſed ex ea peccato uitiata. & ideo dicitur hic defectus naturalis, quia quaſi pro natura inoleuit in omnibus diffuſus.*

De triſtitiæ Chriſti cauſa ſecundum eundem.

Notula *Hilarius in lib. de ſynodis. Cum hoc paßionum genera infirmitate carnis afficiant. Deus tamen uerbū caro factum non potuit ad ſe demutabilis eſſe patiēdo. verbum enim quia caro factum eſt. licet ſe paſſioni ſubdiderit: non tamen demutatum eſt poſſibilitate patiendi. Pati potuit & paßibilis eſſe non potuit: quia paſſibilitas naturæ infirmæ ſignificatio eſt: paßio autem eorum eſt, quæ ſunt illata, perpeſſio.*

Status hominis, & quid de ſingulis Chriſtus accepit.

Et eſt hic notandum, Chriſtum de omni ſtatu hoīs aliquid accepiſſe, qui oēs venit ſaluare. Sunt. n. quatuor ſtatus hominis, Primus ante peccatū, Secundus poſt peccatum, & ante gratiam, Tertius ſub gratia, Quartus in gloria. De primo ſtatu accepit immunitatē peccati. Vnde Aug. illud Ioannis euāgeliſtæ exponens, Qui de ſurſum uenit ſuper oēs eſt, dicit cap. 3. *Chriſtū veniſſe deſurſum, ideſt, de altitudine humanæ naturæ antepeccatū, quia de illa altitudine ſumpſit uerbum Deī humanā naturā, dum non aſſumpſit ipſam culpā, cuius aſſumpſit pœnā. Sed pœnā aſſumpſit de ſtatu ſecundo, & alios defectus. De tertio verò gratiæ plenitudinē. De quarto non poſſe peccare, & Dei perfectā cōtēplationē. Habuit. n. ſimul bona viæ quædam, & bona patriæ, ſicut et quædā mala vię.*

SVPRA egit Magiſter de paſſibilibus ī Chriſto repertis in quadā generalitate. In hac autem parte ſpecialiter redit ad determinandum de doloris paſſione, & paſſibilitate. Diuiditur autem pars iſta in duas. In quarū prima inquirit, utrum paſſio doloris fuerit in Chriſto ſcd̄m uirtutem. In ſecunda uero, utrū fuerit in eo ſecundum patiendi neceſſitatem ibi. *Hic oritur quæſtio ex prædictis &c.* Prima pars diuiditur in tres partes. In quarum prima ponit Magiſter dubitationem circa paſſionem doloris in Chriſto, quę ex uerbis Hilarij habet ortū. In ſecunda uerò ſubiungit uerba Hilarij, quæ uidentur

eſſe

eſſe dubia. ibi. *Ait enim ſic in 10. lib. de trinita.* In tertia uero illa uerba explanat. ibi. *Audiſti lector uerba Hilarij.* Similiter ſecunda pars, in qua agit de patiendi neceſſitate, tres habet particulas. In prima mouet qõnem. In ſecunda uerò ponit determinationẽ illius qõnis. ibi. *Ad quod dici poteſt, etc.*] In tertia uerò ſubiungit quoddã dictum notabile ad maiorem præcedentium explanationem ibi. *Et eſt hic notandum, &c.*

Dub. 1. IN parte iſta ſunt qõnes circa literam, & incidit quæſtio circa uerba Hilarij, quæ uidẽtur eſſe falſa, & dubia, & erronea: quæ ſi dicamus eſſe retractata, iuxta qđ prius tactum fuit, ſemota erit omnis calumnia: qa tñ ſcriptura huius retractationis non eſt propalata: ideo ſunt uerba Hilarij ſecũdum ꝙ poſſumus uerificanda. Primo enim eſt dubiũ de illo uerbo quod dicit. *Paſſus quidem chriſtus eſt, &c.* Videtur. n. dicere duo contraria, ꝙ in corpore Chriſti fuerit uera paſſio, & tñ non fuerit uerus dolor: quia non uř eſſe intelligibile, ꝙ corpus aĩatũ uere patiatur, & tñ uere nõ doleat. Et ſi tu uelis dicere, ꝙ hoc ĩtelligat quãtũ ad pſonã uerbi, hoc nihil eſt: quia ſicut dolor eſt alienus à perſona uerbi, ita & paſſio: & Hilarius dicit, ꝙ paſſus fuerit, licet nõ doluerit. Similiter ſi tu dicere uelis, ꝙ non doluit. i. nõ habuit cauſam, & meritum doloris, ſimiliter potes dicere ꝙ non habuit meritum paſſionis. Reſpon. Dicendũ, ꝙ iſta uerba Hilarij, & ſi uideantur eſſe contra fidem, tñ pro fide ſunt: & hoc patet ſi attẽdatur cauſa dicendi. Contra. n. illos loquiť Hilarius, q dicebant Chriſtũ omnino ſuccubuiſſe paſſioni, & à paſſione eſſe ſuperatum. Cõtra quos dicit Hila. Qđ & ſi Xp̃s uere paſſus fuerit: non tñ doluit, hoc eſt paſſionibus nõ ſuccubuit. Non. n. uult negare ſenſum, & experimẽtum paſſionis, ſed uim, & dñium paſſionis. Et ꝙ iſte ſit intellectus patet ex modo loquendi, & ex ſerie uerborum, & ex proprietate uerborum. Quia dolor dicit comparationẽ ad uolũtatem, ſcđm ꝙ dicit Auguſtinus 14. De Ci. dei, ꝙ dolor eſt diſſenſus ab his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt. Qm̃ ergo nec uolũtas Chriſti diuina, nec uolũtas creata paſſionibus ſuccubuit: ideo non concedit Hilarius Chriſtum doluiſſe hoc eſt ipſum nolentẽ paſſionibus ſubiacuiſſe. Vnde cum dicit, uirtus corporis ſine ſenſu pœnæ uim pœnæ in ſe deſæuientis excepit, &c. uirtus corporis dicitur uoluntas rationalis regitiua illius corporis: hæc excepit uim pœnæ ſine ſenſu pœnæ, hoc eſt ſine diſſenſu à pœna, quia uoluit pati. Et hoc oſtẽdit ſeries literæ ſequẽtis. Probat. n. ꝙ corpus illud non potuit dolere, quia potuit undis ſuperferri. Cõſtat. n ꝙ corpus Chriſti non ſuperferebatur undis per naturã ipſius corporis, quod ponderoſum erat, ſed per imperiũ uolũtatis. Hoc ipſum patet per aliã rõnem, quã ſubdit: qa caro Chriſti cõcepta fuit de ſpiritu ſancto: ideo ille homo fuit habens corpus ad patiendum, ſed naturã nõ habens ad dolendum. Ex cuius rationis, & literæ intellectu manifeſtatur eſſe uerum, quod prius dictum eſt: quia enim caro illa concepta fuit de ſpiritu ſancto: ideo paſſibilitatem habuit, non contra Cap. 9.

uoluntatem, ſed ex uoluntate: Et hoc eſt quod dicit: habens corpus ad patiendum, paſſus eſt, ſcilicet ex uolũtate: ſed naturã nõ habẽs ad dolendum, ideſt ad patiendum contra diſſenſum uoluntatis.

Dub. 2. *Nec enim fieri poteſt &c.*) Videtur contradicere ei, quod dicitur Marc. 14. Cœpit Ieſus pauere & tædere. Videtur & contradicere aliis ſanctis, qui dicunt eum uere timuiſſe. Videtur etiam contradicere ſibi ipſi: quia dicit quòd Chriſtus pro apoſtolis triſtatus fuit uſque ad mortem. Si triſtis fuit, quare non ſimiliter timuit? Reſpon. Dicendum, quòd Hila. non intendit remouere timorem à Chriſto, ſecundum quòd timorem ei attribuit ſcriptura, & ſancti: ſed ſecundum quòd attribuebant hæretici, qui dicebant eum timuiſſe ex defectu ſecuritatis: & talis eſt timor puſillanimitatis, de quo indubitanter uerum eſt, quòd non fuit in Chriſto. Vnde ualde attendendum eſt, quòd Hila. à Chriſto non remouet triſtitiam, remouet tamen timorem: quia timor conſueuit conſurgere ex defectu uirtutis, & puſillanimitate: triſtitia uero ſurgit frequẽter ex uirtute, & pietate. Et quòd iſte ſit intellectus, patet ex probatione ſequenti. Probat. n. quòd in Chriſto non fuit infirmitas, nec fuit puſillanimitas. Puſillanimitas non fuit: quia armatis obuius prodijt. Infirmitas non fuit: quia ad eius occurſum conſternata perſequẽtium agmina ſupinatis corporibus conciderunt. Vnde non excludit à Chriſto omnẽ timorẽ, ſed timorem obuiantem uoluntati: ſic ẽt dolorẽ, ſicut patet aſpicienti ſeriem literæ.

Pati potuit, & paſſibilis eſſe.) Illa uerba in notula, & de synodis tracta, uidentur implicare cõtradictionem in ſemetipſo: quia cuius eſt potẽtia, eius eſt & actus: ergo ſi fuit paſſibilis, potuit pati: & ſi potuit pati, fuit paſſibilis. Dub. 3. Præterea. Paſſibile nihil aliud eſt, quàm potens pati: ergo uidetur quòd in prædicta locutione idem remouetur à ſeipſo. Reſpõ. Dicendum, quòd prædicta litera exponi poteſt triplici modo ſecũdum triplicem modum exponentium præcedentiũ. Vno modo ut illud referatur ad uerbum increatum, de quo concedit Hilarius, ꝙ potuit pati, ſed non eſſe paſſibile: quia licet paſſionibus ſe ſubdiderit, non tamẽ eſt demutatũ patiendo. Alio mõ põt exponi ſicut expon t Magiſter, ut per hoc ꝙ eſt [paſſibile] noteẽ diſpoſitio cõſurgens ex culpæ merito, quã remouet Hilarius à Chriſto, quãuis in eo uere fuerit paſſio. Tertio modo põt exponi, ut per hoc qđ eſt paſſibile, notetur plena ſubiectio paſſibilitatis reſpectu paſſionis, & huiuſmodi in Chriſto nõ fuit, cuius mens, ratio, & uoluntas paſſionibus ſuperferebatur. Et ꝙ iſte ſit intellectus, patet per literã ſequentẽ. Ait. n. ſic. Pati potuit, paſſibilis eſſe non potuit: quia paſſibilitas naturæ infimæ eſt ſignificatio paſſio aũt eorum, quæ ſunt illata perpeſſio: & ſic uult Chriſto attribuere paſſionis ſufferentiam, & remouere ſubiacientiam.

Chriſtum de omni ſtatu &c.) Dub. Contra. Quia ſecũdm hoc uideẽ, ꝙ Chriſtus fuit in quadruplici ſtatu. Nos aũt non ponimus Chriſtũ fuiſſe niſi in ſtatu uiatoris, & comprehẽſoris. Item. Falſum uidetur dicere

dicere cum dicit, ꝙ Chriſtus de tertio ſtatu aſſumpſit plenitudinē gratiæ: quia gratia nō perficit niſi per gloriam, iuxta illud, qđ dicit Apoſtolus. 1. Cor. 13. Cū uenerit qđ perfectum eſt, euacuabit quod ex parte eſt; ergo plenitudo gratiæ nō fuit aſſumpta ſcđm ſtatū uię, ſed ſcđm ſtatū patrię. Rñ. Dicēdū, ꝙ ille quadruplex ſtatus reducibēt ad duplicē. Sub ſtatu. n. uiæ cōprehēdunt tres ſtatus. ſ. innocentiæ, naturæ lapſæ, & ſtatus ſub lege gratię. Illos aūt quatuor ſtatus enumerat Magiſter ad maiorē declarationē conditionū ipſius naturæ aſſumptæ. Ad illud, quod obijcit, ꝙ plenitudo gratiæ non habet niſi ſcđm ſtatū gloriæ. Dicendū, ꝙ eſt plenitudo gratiæ, uel ſimpliciter, uel reſpectu operis meritorij: plenitudo gratiæ ſimpliciter ſpectat ad ſtatum gloriæ, ſicut obijcit. Plenitudo uero reſpectu opis meritorū ſpectat ad ſtatū uię. Et de hac ītelligit Magiſter ī litera, ſicut patet aperte, &c.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in Chriſto fuerit uera paſſio doloris.

AD intelligentiā huius partis incidit hic qō de paſſione doloris ī Chriſto circa quam principaliter quæruntur duo. Primò enim inquirendum eſt de paſſione doloris, prout reſpicit animam, & carnē cōmuniter. Secundò uero, prout reſpicit animam ſpāliter. Circa primū quæruntur tria. Primò quæritur doloris ueritate. Secundò de doloris acerbitate. Tertiò de dolendi, ſiue patiendi neceſſitate.

VTRVM in Chriſto fuerit uera paſſio doloris. Et ꝙ ſic uidetur. Iſa. 53. Vidimus eum nouiſſimum uirorum, uirum dolorum, & ſciētem infirmitatē. Sed cōſtat, ꝙ non intelligit Propheta de ſciētia ſimplicis notitiæ: ergo intelligit de ſcientia experientiæ: ergo uere expertus eſt paſsiones doloris. ITEM. In perſona eius dicit in Pſal. 68. Ego ſum pauper, & dolens: ſed Chriſtus uere fuit pauper, & mēdicus tēporaliter: ergo uero dolore fuit afflictus. ITEM. Anima coniuncta corpori paſsibili uere dolet corpore patiēte: ſed anima Chriſti iuncta fuit carni, quę non tm̄ fuit paſsibilis, imo ēt paſſa: ergo uerum dolorem fuit perpeſſa. ITEM. Satisfactio facta eſt per pœnam doloris: ſed Chriſtus ueraciter ſatisfecit, quia uere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit: ergo ueraciter doluit. ITEM. Non eſt magnū quid habere patientiā in illa paſsione, quæ nullū infert dolorē: ſed patientia Chriſti multum commendatur in tolerantia paſsionum: ergo uidetur ꝙ Chriſtus uerū dolorē in ſemetipſo perſenſerit. ITEM. Aut uere patiebatur, & dolebat, aut nō. Si uere: ſic habeo propoſitum. Si nō uere patiebatur, & uidebatur pati: ergo ſeducebat oculos ſpectātiū in ſua paſsione, pari. rōne & in qualibet alia ſua operatione: & ſi hoc, totū euangelium eſt mendaciū, & eius miracula falſa, & fides Chriſtiana inanis per oīa: ſi ergo hmōi ſunt falſa, & erronea, reſtat &c.

SED CONTRA. Hilarius 10. de tri. Virtus corporis ſine ſēſu pęnę uim pęnę ī ſe deſeuiētis excepit: ſed uerus dolor non eſt ſine ſenſu pœnę:

pœnæ: ergo in Christo nō fuit uerus dolor. Item. Diony. de Ioāne euangelista. Abſit ut ego ita inſaniam, ut credam ſanctos Dei aliquid pati ſcd̃m corporis paſſiones: ſed ſolum iudicare ipſos ſentire credo: Si ergo hoc uerum eſt, ſancti non ſentiunt paſſiones niſi ſecundum iudicium, non ergo ſecundū experientiā: ergo patiēdo non habent doloré uerum: ergo multo minus nec ſanctus ſanctorum. ſ. Christus. Item. Moyſes ieiunauit. xl. diebus, & xl. noctibus ſine aliqua corporis læſione propter continuam contemplationē: ſi ergo perfectio contemplationis aufert paſſionem, & ſenſum famis, pari ratione uidetur quòd aufert ſenſum doloris in carne paſſibili, & in Christo fuit continua contemplatio, & perfectiſſima: ergo uidetur ꝙ nulla fuerit in eo doloris experientia. Item. Ratione uidetur: qa natura agēs præſtantior eſt patiente, & natura aſſumpta præſtantior eſt omni alia: ergo nō uidetur ꝙ ab aliqua alia natura poſſit affligi, uel lędi. Item. Res, quę eſt ablatiua læſionis, & doloris, paſſioni doloris nō eſt ſubiecta: ſed manus Christi curauit alienos dolores ſolo tactu: ergo uidetur ꝙ nullum dolorem potuerit perpeti. Item. Si anima Petri poneretur in infernum, ab ignibus non cruciaretur: quia non habet in ſe cām, per quam debeat dolere: ergo ſi anima Christi nullam cām paſſionis in ſe habebat, uidetur ꝙ nullum doloré ſentiebat in carne quantumcunque paſſibili: ſi ergo dolor eſt paſſio ipſius animę potius quàm carnis, ſicut dicit Aug. uidetur ꝙ in Christo non fuerit dolor uerus.

In epiſ. ad Ioā. Euang. quæ incipit Saluto te anima &c. circa med.

ROSOLVTIO.

Cum in Christo fuerint omnia ad doloris ſenſum concurrentia; euangelicè & catholicè credēdum eſt, uerè doluiſſe.

RESPON. Dicendum, ꝙ abſque dubio ſicut euangelium dicit, & fides catholica ſentit, uera doloris paſſio fuit in Christo. In ipſo. n. fuit caro paſsibilis, & perforabilis, ſicut etiam uirtus ſentiendi, ſecundū quam aīa cōpatitur corpori læſo: qm̃ ergo hæc duo uerū dolorem faciunt. ſ. uera læſio, & uerus læſionis ſenſus, & hæc duo uere fuerunt in Christo, indubitanter tenendū eſt, ꝙ in Christo fuit uera doloris paſsio. Nā ſi aliquis aliter dicat, ſcd̃m ꝙ quidam hæretici dicūt, & eſt error antiquus Saracenorum, ꝙ Christus & ſi uidebatᷣ pati, & dolere, non tñ ueraciter habuit dolorem, & paſsionis ſenſum: is non ſolum euacuat fidé Chriſti, & Chriſti euangeliū, ſed etiam euacuat redemptioné noſtrā, & dicit Christum non eſſe Christum. Dum. n. dicit ipſum nō fuiſſe ueraciter paſſum, dicit ipſum non ſatisfeciſſe, ac per hoc genus humanum non eſſe redēptū. Dum uero dicit ipſum ſimulaſſe ſe pati, dicit ipſum eſſe mendacé, & ita nec uere fuiſſe Dei filium, nec Dei nuncium, & ita nec mediatoré, ſed potius deceptoré. Et propterea qui dicunt Christū nō ueraciter doluiſſe, uel paſſum fuiſſe, & ſi uideantur ipſum exterius honorare: ſcd̃m ueritaté tñ blaſphemāt ipſum impijſsime. Rationes ergo probantes ipſum ueraciter doluiſſe ſunt concedendæ.

Hæc impugnat Scot. diſtin. 15 q. unica ibi contraſta. S. Tho. hoc idē ſētit. 3. par. q. 15. ar. 5

AD ILLVD ergo, qđ primo obī̃de auctoritate Hilarij tripliciter rñdendum eſt. Quidam. n. dicunt

Hila

Hilarium uerba illa retractaſſe. Vnde audiui Pariſienſem epiſcopũ Guielmũ referre, ſe librum illius retractationis uidiſſe, & perlegiſſe. Aliter poteſt dici, ꝙ Hilarius in uerbo ꝑdicto, & in aliis ibidẽ poſitis nõ excludit ſenſum doloris à Xp̃o ſcd̃m humanã naturã, ſed ſcd̃m diuinã: unde uerba illa referenda ſunt ad Chriſti pſonã. Et hoc quidẽ cõfirmatur: quia ſicut dicit idem Hilar. Intelligẽtia dictorũ ex cauſis eſt aſſumenda dicẽdi. Hilar.n.in uerbis pręmiſsis excludere uoluit errorẽ Arij, qui dicebat Chriſtũ ſcd̃m ſe totũ paſſum fuiſſe. Tertio modo rñdetur, ꝙ Hila. non uult oſtendere Xp̃m non habuiſſe uerum dolorem, ſed nõ habuiſſe cãm doloris: & hunc quidem modum ſoluendi innuit Magiſter in litera, & ſatis eſt rõnabilis, ſicut in expoſitione literæ melius apparebit. Ad illvd uero, qđ obiicit̃ de auctoritate Dionyſii. Dicendum, ꝙ Dionyſius nõ uoluit dicere, nec ſenſit ꝙ beatus Ioannes, & alii ſancti non experirentur dolorem in tormentis, ſed uult commendare conſtantiã mẽtis, qua non magis cõmouebatur ex experientia ſenſus, quã cõmoueretur ex ſola conſideratione, & iudicio rationis. Ad illvd, qđ obiicitur de Moyſe. Dicendum, ꝙ & ſi dulcedo contemplationis quodammodo ipſum reficeret, & à ſenſibus exterioribus abſtraheret, adeo ut naturales uirtutes quodãmodo conſopiret, ut nõ ita conſumerent, & cibum requirerent; tamen quòd tanto tempore ieiunauit ſine aliqua ſui læſione hoc fuit per ſpeciale beneficium, & diuinum miraculum: & ideo hoc non habet locum in propoſito: quia Chriſtus in paſsione ſua non exercuit miracula potentiæ: ſed potius eſt uſus armis patiẽtię. Ad illvd, quod obiicitur, quòd natura agens præſtantior eſt patiente. Dicendum, ꝙ illud non oportet intelligi, quòd ſit uerum ſimpliciter, ſed ſolum ſecundum aliquam conditionem. Quia enim lapis lædit pedem, non oportet ꝙ lapis ſit nobilior pede, ſed ſufficit quòd excedat in aliqua conditione, utpote in duritia & ſoliditate: & ſic eſt in propoſito. Quamuis enim clauus non eſſet nobilior carne Chriſti: erat tamen durior, & ſolidior. Et ſi tu obiicias mihi de anima, quòd non poſsit pati. Dicendum, quòd anima patiebatur per accidẽs, ſcilicet compatiendo carni. Vel ſecundũ Auguſt. in vj. muſicæ. Anima ſumit occaſionem patiendi ex carne: uerum tamen patitur ex ſe occaſione accepta aliunde. Poteſt etiam dici, quòd illud uerbum habet intelligi ſecundum iuſtitutionẽ naturæ, non ſecundum diſpenſationem miſericordiæ, & punitionẽ iuſtitiæ, quorum primum reſpicit animam Chriſti, ſecundum animam peccatricem, ſicut in 44. diſtin. lib. 4. habetur expreſſe. Ad illvd, quod obiicitur, quòd manus Chriſti fuit curatiua dolorũ. Dicendum, ꝙ hoc fuit uirtute latentis diuinitatis: & ſecũdum illam uirtutem cõcedo bene quòd pati non poterat, nec dolere: ex hoc tamen nõ ſequitur, quòd fuerit doloris expers. Erat enim ibi alia uirtus creata, ſecundũ quam dolere poterat, ſcilicet potentia animæ ſenſitiua. Ad illvd, qđ obiicitur; quòd anima Petri non pateretur in inferno. Dicendum,

Cap. 11 Tom. 1.

quòd non eſt ſimile: quia anima Petri poſt purificationem perfe-ctam non eſt paſsibilis ex cauſa propria, nec ex diſpenſatione diuina propter ſalutem alienã: non autem ſic eſt de anima Chriſti, quæ diſpenſatiue, & uoluntarie paſsibilitatem habuit, cum carni paſsibili coniuncta fuit, ſicut ex locutione præcedenti habitum eſt.

QVAESTIO. II.

An Chriſti dolor acerbiſsimus fuerit?

VTRVM in Chriſto fuerit dolor acerbiſsimus. Et quòd, ſic uidetur. Treñ. 1. O uos omnes q̃ tranſitis per uiã attendite, & uidete ſi eſt dolor, ſicut dolor meus: hoc dicitur in perſona Chriſti: ergo uidet̃ ꝙ nullus alius dolor habeat ei æquari. ITEM. In Pſal. 87. Omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me: dicitur in perſona Chriſti: ſed non omnes induxit quantum ad uarietatem, ſeu multitudinem: ergo omnes induxit quantũ ad æquiualentiam, & acerbitaté. ITEM. Ratione uidetur. Quanto complexio nobilior eſt, tanto paſſio doloris in ea eſt acerbior: ſed Chriſtus nobiliſsimam habuit cõplexionem: nobilitas enim cõplexionis reſpondet nobilitati animæ: ergo cum Chriſtus nobiliſsimam animam habuit, habuit ergo in patiẽdo maximam doloris afflictionem. ITEM. Quanto ſenſus tactus eſt uiuacior, tanto dolor, qui eſt ſecundum ſenſum, eſt acutior. Vnde in illis membris, in quibus uiget ſenſus tactus, eſt dolor acutiſsimus: ſed in Chriſto fuit ſenſus tactus uiuaciſsimus: temperatiſsimum enim animalium eſt homo, ut dicit Philoſophus, & inter omnes homines temperatiſsimus fuit Chriſtus, cum fuerit optime diſpoſitus: ergo dolor quem ſenſit, ſuper omnes dolores fuit acutiſsimus. ITEM. Quanto maius eſt bonum, quod amittitur, tanto maiorem infert dolorem ei, qui cognoſcit, & habet uſum rationis: ſed uita Chriſti erat nobiliſsima: & paſsio illa uitam perimebat: ergo dolorem illi animæ acutiſsimum inferebat. ITEM. Tanto pœna eſt acerbior, quanto uelocius uirtutem naturæ deijcit, maxime ubi aliquod membrorum principalium non corrumpit: ſed Chriſtus in cruce ſuſpenſus adeo cito fuit mortuus, ut etiam miraretur Pilatus: ergo dicitur ꝙ dolor eius grauiſsimus fuiſſet.

Lib. 5. de generatio. Animal. c. 5

SED CONTRA. hoc primò obijcitur à parte generis pœnæ, quia pœna ignis acutius affligit, quàm pœna ferri: ſed Laurentius, & Vicentius exuſti fuerunt in igne: ergo uidetur quod maiorem dolorem ſenſerunt, quàm Chriſtus. ITEM. Hoc ipſum oſtẽditur à parte uoluntatis patiendi: quia quanto aliquis magis deſiderat pati, tanto minus dolet in patiẽdo: ſed Chriſtus uehemẽter deſiderabat pati pro genere humano ſicut dicitur Luc. 12. Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coartor uſq; dum perficiatur &c. ergo uidetur quòd dolor eius ualde parum de acerbitate habuit. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur à parte adiutorij: quia quanto homo maiorem habet charitatem, tanto facilius ſuſtinet cruciatum pœnæ: ſed Chriſtus maximę charitatis fuit: ergo faciliime tormẽta portauit; ergo ualde parum doluit. ITEM. Hoc ipſum uidet̃ à parte boni amiſſi; quia

ſi: quia quanto maius eſt bonum, quod perditur, tanto maior dolor eſt ei, qui amittit: ſed peccator perdidit Deum, qui eſt maius bonum, quàm ſit uita iſta corporalis: ergo uidetur quòd acerbior dolor ſit in uiro contrito, & pœnitente, quàm fuerit in Chriſto patiente. Item. Hoc ipſum oſtenditur a parte recompēſationis, quia quāto alicui fit maior, & melior recompenſatio de bono amiſſo, tanto mitior eſt dolor: ſed Chriſto pro dolore paſsionis & expoſitione uitę ſuę reſtituebatur ſtola gloriæ in ſe, & in cæteris membris ſuis: ergo &c. Item. Hocipſum oſtēditur ex parte ſpei: quia quāto aliquis certius expectat liberationem, tanto minus affligitur in paſsione. ſed Chriſtus certiſsimus erat de liberatione proxima: ergo uidetur quòd afflictio erat ualde modica.

Resolutio.

Et ex cōditione patientis, et ex modo, ac cauſa patiendi liquet Chriſti dolorem exceſsiuum fuiſſe.

Respon. Dicendum, ꝙ dolor paſſionis Chriſti inter cæteros dolores, & paſsiones fuit acerbiſsimus & acutiſsimus: & hoc patet ſi illa conſiderentur, quæ doloris paſſionem acerbiorem reddunt: hæc aūt ſunt tria, uidelicet cā paſsionis, & modus patiendi, & conditio patientis. Si conſideretur cā, ob quam Chriſtus paſſus eſt, fuit in eo doloris afflictio magna: non enim patiebat̄ pro culpa propria, īmo pro aliena: nō pro amicis tātum, ſed ēt pro inimicis: & etiam pro his, quos uidebat ingratos. Si autem conſideretur modus patiēdi, fuit in eo paſsio doloris acerbior, tum ꝑꝑ generalitatem, quia in omnibus membris affligebatur: tum etiam propter continuitatem, quia ſuſpendium eius continuabatur, & claui adeo affligebant pendentem: ſicut afflixerūt quando manus eius, & pedes conforabātur, in quibus maxima erat afflictio propter neruos, & muſculos ibidem concurrentes, in quibus præcipue uiget ſenſus. Si autem conſideretur qualitas, ſiue conditio patientis, maxima erat afflictio propter maximam complexionis æqualitatem, & propter ſenſus uiuacitatē: unde quia nullus potuit ei æquari, nec ęqualitate complexionis, nec uiuacitate ſenſus, dolor illius omniū dolorū fuit acutiſsimus. Et ideo rōnes, quæ hoc oſtendunt, concedāmus: & ei gratias quantas poſſumus, & ſupra q̄ poſſumus referamus, ſi quo modo donet̄ nobis, ut tā grauiter patienti cōpatiamur.

Rationes uero quæ obiiciuntur ad contrariū, quę oſtendūt mitigationem doloris Chriſti; nō obuiant ueritati; ſi recte intelligant̄. Conuenit. n. eſſe acerbitatē in dolore quantum ad duo, uidelicet quantum ad experientiam ſenſus, quantum ad repugnationem rōnis. Licet autem in Chriſto fuerit maxima doloris afflictio quantum ad experientiam ſenſus, rō tamen Chriſti modicos reputabat oēs illos cruciatus: nec tn̄ auferebat acerbitatem, ſed rōnis ſubuerſionem. Et per hoc patet reſponſio ad illas quattuor rōnes, quę ſumuntur ex parte uoluntatis deſiderantis, & ex parte charitatis adiuuantis, & ex parte recompenſationis, & ex parte expectationis.

Ad illud, quod obiicitur, ꝙ ex

ex

ex parte generis pœnæ. Dicendũ, quod illa ratio procedit ex inſufficienti. Acerbitas enim pœnæ nõ tantum penſatur ex parte agentis quantum ex parte patiẽtis. Actus enim actiuorum eſt in patiente diſpoſito; & quia qualitas in Chriſto reddebat ipſum ad maiorem dolorem diſpoſitum: ideo bene concedo quòd clauus feriens multo plus afflixit Chriſtum, quàm ignis Laurentium. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd dolor in cõtrito excedit dolorem in Chriſto propter quantitatem boni amiſſi. Dicendum, quòd damnificatio per ſe nõ infert dolorem, ſed ſenſus damnificationis: quamuis autem peccator maius bonũ amittat quia tamen non magis ſentit, ſed minus, non ſequitur quòd magis doleat, ut plurimum. Valde enim parum affligitur, quamuis magnam dolendi habeat rationem, & cauſam.

QVAESTIO III.

An in Chriſto fuerit neceſſitas patiendi?

VTRVM Chriſtus neceſſitatem aſſumpſerit patiẽdi. Et quòd ſic uidetur. Ad Heb. 9. Quemadmodum ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium, ſic & Chriſtus ſemel oblatus eſt. Gloſ. Eadem neceſſitate, & iure naturæ: ergo ſecũdum hoc mortuus eſt Chriſtus ſecundum ſtatum naturæ: ſed qui ſic moritur, moriẽdi habet neceſſitatem: ergo &c. ITEM. Auguſt. ad Iulianum. Si talem carnem, qualem habuit Adam in primo ſtatu aſſumpſit Chriſtus, nõ ſolum caro Chriſti non eſſet caro peccati, ſed nec ſimilis carni peccati; ſi ergo Chriſtus fuit ſimilis carni peccati, conſtat q non aſſumpſit carnem ſecũdum ſtatum naturę inſtitutæ, ſed ſecundum ſtatum naturæ lapſæ: ſed hæc caro habet neceſſitatem moriendi: ergo &c. ITEM. Boetius in lib. de duabus naturis, & una perſona Chriſti dicit, quòd Chriſtus de ſtatu innocentiæ aſſumpſit peccati immunitatem: de ſtatu uero naturæ lapſæ aſſumpſit paſſibilitatẽ: ſed paſſibilitas, quæ eſt ſecundum ſtatum naturæ lapſæ, eſt patiendi neceſſitas: ergo & Chriſtus &c. ITEM. Spiritus ſanctus, cuius uirtute illud corpus fabricatum fuit de utero uirginis, & ſi purificauerit a fœditate corruptionis, non tamen purificauit a defectu paſſibilitatis: ergo paſſibilitatem habuit per eum modũ, per quem uirgo, quę eum genuit, excepto reatu peccati: ſed uirgo habuit neceſſitatem moriendi, & patiendi: ergo & caro Chriſti: ergo &c. ITEM. Chriſti corpus ita fuit paſſibile, ſicut fuit animale, & terreſtre: ſed Chriſti corpus ꝑpter animalitatem, & terreſtreitatem neceſſitatem habuit naturalem ſumendi cibum, & tendendi deorſum: aliter enim ſtare nõ potuiſſet niſi per miraculum: ergo pari ratione propter paſſibilitatem habuit neceſſitatem ad patiendum, & moriendum. ITEM. Chriſtus aſſumpſit omnes defectus naturales, & generales, exceptis his, qui ordinant ad peccatũ: ſed neceſſitas patiendi eſt defectus in nobis naturalis, & generalis: nec tamen ordinat ad peccatum: ergo Chriſtus eã aſſumpſit.

SED CONTRA. Ioh. x. Poteſtatem habeo ponendi animã meã, & iterum ſumendi eam. Et paulo ante: Nemo tollet eam a me, ſed

ego

ego pono eam a me ipſo: ergo pati,& mori erat in libertate uoluntatis Chriſti: ergo non uidetur ꝙ Chriſtus aliquam ad hoc neceſſitatem habuerit. ITEM. Aug. ſuper illud Ioh. 3. Qui deſurſum uenit ſuper omnes eſt. Deſurſum uenit, quia de altitudine humanæ naturæ ante peccatum accepit uerbũ Dei humanam naturã: ſed in ſtatu illo non habebat humana natura neceſſitatem ad moriendũ: ergo nec prout fuit aſſumpta a Chriſto. ITEM. Anſel. in lib. Cur deus homo. Quoniam uoluntas Dei nulla neceſſitate facit aliq̃d, ſed ſola poteſtate,& uolũtas Chriſti fuit uoluntas Dei: nulla ergo neceſſitate mortuus eſt, ſed ſola poteſtate. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur alia ratione tali. Omnis neceſſitas aut eſt coactio, aut prohibitio: quæ duæ neceſſitates conuertuntur adinuicem contrarie, ſicut neceſſe & impoſſibile: ſed in Chriſto nõ fuit coactio ad mori, uel prohibitio ad non mori: ergo in Chriſto nulla fuit neceſſitas ad moriendum,& ita nec ad patiendum. ITEM. Quandocunq; aliqua proprietas neceſſario ineſt alicui ſubiecto, cõparatur ad illud ſicut ad cauſam,& ſubiectũ: ſed paſſio non habuit cauſam in Chriſto: ergo non fuit neceſſariũ Chriſtum pati: ergo Chriſtus non aſſumpſit neceſſitatem patiendi. ITEM. Quod neceſſario ineſt alicui, ineſt ei, uelit, nolit: ergo ſi in Chriſto fuit neceſsitas ad patiendum, paſſus fuiſſet, uellet, nollet: ſed nihil tale eſt plene uoluntarium,& meritorium: ergo Chriſtus in patiendo nõ habuiſſet plenum meritum: quòd ſi hoc eſt falſum, reſtat quòd & primum, uidelicet, quòd Chriſtus habuit neceſſitatem ad patiendum.

RESOLVTIO.

Fuit quidem in Chriſto patiendi neceſsitas, ſed non contracta, uerum aſſumpta.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd ad hoc uoluerunt aliqui reſpondere diſtinguendo neceſsitatem ſecundum quatuor genera cauſarum. Eſt enim neceſsitas ſecũdum cauſam formalem, ſecundum quam dicitur, neceſſarium eſt calidũ calere. Eſt etiam neceſsitas ſecundum cauſam materialem, ſecũdũ quam dicitur, quòd neceſſe eſt calidum in ſummo cõuerti in ignẽ. Eſt etiam neceſſitas ſecundũ cauſam efficientem, quæ dicitur neceſsitas ſecundum uiolentiam,& coactionem:& ſecundum hanc dicimus, quòd lapidem fortiter impulſum neceſſe eſt moueri. Eſt ẽt neceſsitas ſecundum cauſam finalem, ſecundum quam dicimus, ꝙ ſerram neceſſe eſt eſſe dentatam: quia eſt ad diuidendum ſolida,& dura. Secundum hoc cum quadrupliciter dicatur neceſsitas, ſolo quarto modo neceſsitas patiendi fuit in Chriſto, uidelicet propter noſtram redemptionẽ. Quantum enim in ſe fuit, neceſsitatem non habuit ad patiendum: quia nec fuit in eo humanæ conditionis corruptio, nec potuit eſſe coactio:& ideo non poteſt ei conuenire neceſsitas ſecũdum alia tria genera cauſarum. Hic autem modus diſtinguendi ſatis rationabilis eſt in ſe,& ad quæſtionem propoſitam rationabiliter applicatur. Si autem quæratur de neceſsitate patiẽdi in Chriſto, prout neceſsitas patiendi in Chriſto non

tantum

tantum includit tempus poſt aſſumptionem, ſed etiam ante aſſumptionem: hoc eſt, ſi quęratur, utrum neceſſarium fuit Chriſtũ noſtras pœnalitates aſſumere: tũc enim uerum eſt dicere, quòd non fuit neceſſarium niſi neceſſitate finis. Et hoc modo iſtam quæſtionem tractat beatus Anſel. ſed Magiſter aliter tractat iſtam quæſtionem in litera. Quærit enim, utrũ ille defectus, qui eſt neceſſitas patiendi, cum ſit in nobis per contractionem, fuerit in Chriſto per uolũtariam aſſumptionẽ: & ideo ad hanc quæſtionem reſponderi non poteſt per prædictam diſtinctionem. Et ideo aliter oportet dicere, non quia prædictus modus dicendi ſit malus, ſed quia nõ ualet ad noſtrum propoſitum. Sequentes igitur ſententiam Magiſtri in litera dicere poſſumus, ꝙ Chriſtus aſſumpſit illum defectũ, qui eſt neceſſitas patiendi. Quantũ enim erat de lege naturæ, corpus illud erat reſolubile, & mortale: & niſi fuiſſet cõſeruatum miraculoſe, aliquando ſenio defeciſſet. Attendendum eſt tamen, ꝙ non omnimodo fuit neceſſitas patiendi in Chriſto, per quem modum eſt in nobis, ſed quodammodo ſic, quodammodo aliter. Habet enim neceſſitas patiendi comparari ad tria, uidelicet ad cauſam, ad ſubiectum, ad uirtutẽ corporis regitiuam. Si conſideretur per comparationẽ ad cauſam, ſic eſt in nobis ex duplici cauſa, uidelicet propter fœditatem corruptionis culpabilis, & propter qualitatem naturalis compoſitionis. Ideo enim habemus neceſſitatẽ ad patiendum, quia reatum originalis peccati cõtrahimus, & quia

Lib. 2. cur deus homo. cap. 17.

ex contrariis agentibus, & patientibus conſtituti ſumus, ita quòd continua in corpore noſtro ſit reſolutio. Chriſtus autem neceſsitatem habuit ſolum ex altera cauſa; paſsibilis enim fuit non propter reatum peccati originalis, ſed propter modum talis compoſitionis. Similiter per comparationem ad ſubiectum, alio modo eſt neceſsitas patiendi in Chriſto, & in nobis. In nobis enim eſt neceſsitas patiendi ſiue per comparationem ad naturam, ſiue per comperationem ad perſonam. In Chriſto autem neceſsitas erat ad patiendum non per comparationem ad perſonam, quia nulla poterat aſtringi neceſsitate, qa omnia erant ei ſubiecta. ſed per comparationem ad naturam aſſumptã. Similiter per comparationẽ ad uirtutem regitiuam aliter eſt in nobis neceſsitas patiendi, quã in Chriſto. Eſt enim in nobis uirtus regitiua & a parte naturæ, & a parte uoluntatis regitiuæ: & reſpectu utriuſque eſt neceſsitas patiendi in nobis. Et enim nec natura, nec uoluntas poteſt in nobis paſsionem prohibere. Patimur enim nolimus, uelimus. In Chriſto autem neceſsitas fuit reſpectu uirtutis naturalis, ſed non reſpectu uoluntatis: nihil enim inuitus ſuſtinuit, nec ſuſtinere potuit, qa non meruit. Et ſic patet, quòd neceſsitas patiendi aſſumpta fuit a Chriſto, & in Chriſto fuit per aſſumptionem: tamen non eo modo quo in nobis eſt per contractionem: ideo Chriſtus quaſi medium tenet inter nos & ſtatum naturæ inſtitutæ. Nam in nobis natura, & uoluntas paſsioni ſubeſt. In Adam uero tam natura, quàm uoluntas

Scot. hec impugnat diſ. 16. q. 1. & Rões, iſta nõ concludunt.

uoluntas paſſioni prçſtat;in Chriſto uero paſſioni ſuberat natura, ſed præerat voluntas. Et hoc eſt quod dicit Dam. quòd in Chriſto & ſi paſſiones fiebant ſecundum legem naturæ, non tamen coacte, ſed voluntarie. Concedendum eſt ergo quòd in Chriſto fuit neceſſitas patiendi,& moriendi non contracta, ſed aſſumpta. Concedendæ ergo ſunt rationes, & auctoritates,quæ ſunt ad partem iſtam.

AD ILLVD vero, quod obijcitur in contrarium de Ioã. 10. Ego pono animã meam &c. Dicendũ, quòd illud eſt verbũ perſonæ filij Dei, cuius non fuit neceſſitas patiendi, uel moriendi: nullus enim ipſum poterat lædere, niſi ipſe voluntarie permiſiſſet: vnde verbum nõ intelligitur effectiue, ſed permiſſiue: nec excludit neceſſitaté reſpectu naturæ, ſed reſpectu pſonæ. AD ILLVD Augu. quod dicitur, quòd aſſumpſit carnem de altitudine humanæ naturæ. Dicendum, quòd hoc intelligit Aug. ſicut exponit Boe. quantum ad peccandi immunitatem, non quantũ ad paſſibilitatem. Dicit.n. idem Boe. quòd de omni ſtatu aliquid aſſumpſit. De ſtatu innocentiæ peccandi immunitaté, de ſtatu gloriæ peccandi impoſſibilitatem, de ſtatu naturæ lapſæ paſſibilitatem: vnde ſecundum paſſibilitaté plus aſſimilatur naturæ lapſæ, quàm naturæ inſtitutæ. AD ILLVD, Anſel. de voluntate Chriſti, ita patet reſponſio: nõ enim excludit neceſſitatem ſimpliciter, ſed neceſſitaté reſpectu voluntatis diuinæ. ET per hoc pater reſpõſio ad ſequens, qđ obijcitur, quòd omnis neceſſitas aut

In lib. de duabus naturis, & una perſona Chriſti.

eſt prohibitionis, aut coactionis. Dicendum enim quòd hoc intelligitur de neceſſitate, quæ repugnat voluntati, ſicut dicit idem Anſel. De ea autem neceſſitate, quæ, voluntati ſubeſt, non habet veritatem: ideo ratio illa non probat, quòd nulla fuit in Chriſto neceſſitas patiendi, ſed quòd non fuit aliqua, eius voluntati cõtraria. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd proprietas neceſſario inhærens alicui, comparatur ad illud ſicut ad ſubiectum, & cauſam. Reſponderi poteſt, quòd verum eſt. Quod autem aſſumit, quòd paſſio non habet cauſam in Chriſto. Dicendum, quòd cauſa paſſionis dupliciter poteſt determinari, vel in genere moris, vel in genere naturæ. In genere moris cauſa paſſionis eſt meritum peccati in nobis: & ſic verum eſt, quòd non fuit in Chriſto. Cauſa verò in genere naturæ eſt compoſitio ex contrarijs ſecũdùm ſtatum pugnæ, & actionis mutuæ, & huiuſmodi in Chriſto fuit mera voluntate. Et pro hac cauſa dicimus, in Chriſto fuiſſe patiendi neceſſitatem. Et hinc eſt, quòd patiendi neceſſitas in Chriſto voluntatem non excludit, ſed potius includit. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd illud neceſſario ineſt alicui, quod ineſt ei, velit, nolit. Dicendum, quòd illud non habet veritaté niſi de ea neceſſitate, quç eſt contra volũtaté; nõ de ea, quç eſt ex voluntate, & ſubeſt volũtati: & talis neceſsitas non diminuit de rõne meriti, ſicut ponit Anſel. exẽplũ de eo, q volũtarie ſe obligauit ad opa ſup erogationis. Et ſi obijciatur, ꝙ iſta duo nõ pñt ſimul ſtare,

Lib. 2. cur Deus homo ca. 17.

ꝙ aliquid ſit neceſſarium, & uoluntariũ, cum uolũtarium poſsit ſic, & aliter ſe habere; neceſſariũ uerò minime. Dicẽdum, ꝙ illud uerum eſt de uoluntate, quæ habet ſecum annexã uertibilitaté: ſed de uoluntate inuertibili non eſt uerum; Chriſtus enim uolũtarie bene fecit; & tamen neceſſarium fuit ipſum benefacere; ſic & uoluntarie paſsibilitatem noſtrã aſſumpſit, ita ꝙ impoſsibile fuit eum pœnitere de hoc, ꝙ aſſumpſerat defectum talem.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An etiam ſecundum rationem paſſus ſit Chriſtus.

CONSEQVENTER quæritur de paſsibilitate, & dolore ipſius animæ Chriſti ſpecialiter. Et circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur, utrũ Chriſtus paſſus fuerit ſecundum rationem, an ſolum ſecundum ſenſualitatem. Secundo, dato quòd paſſus fuerit ſecundum rõnem, quærit̃, utrum paſſus fuerit ſecũdum partem inferiorem, & ſuperioré. Tertio, dato ꝙ ſecundum utramque, quæritur, utrum pœnalius paſſus fuit ſecundum rationem, quàm ſecundum ſenſualitatem.

VTRVM Chriſtus paſſus fuerit ſecũdum rationem, an tantũ ſecundum ſenſualitatem. Et quòd ſecundum rationem paſſus fuerit uidetur. Anima paſſa eſt, patiente corpore: quia unitur corpori, ſicut pfectio: ſed anima rõnalis eſt perfectio corporis, non tm̃ ſecundum ſenſualitatem, ſed etiam ſecundum rationem; ergo utroque modo paſſa fuit, corpore patiẽte: ITEM. Maior eſt coniunctio uiriu animæ adinuicem, quàm ſit animæ ad corpus; ſed patiente corpore, patitur anima; ergo patiente una potẽtia patitur alia: ergo dolore exiſtente in ſenſualitate, neceſſe eſt eſſe in ratione. ITEM. Maior eſt unio potentiarum animæ in ipſa anima, quam ſit membrorum corporis in ipſo corpore; ſed patiente uno membro, compatiũtur cetera; ergo ſi patitur potentia ſenſualis, neceſſe eſt quòd cõpatiatur & rationalis. ITEM. Qđ ineſt animæ ſecundum ſubſtantiã ſuam, & eſſentiam, per conſequẽs redundat in omnes potentias; ſed anima Chriſti patiebatur patiente corpore propter eſſentialem unionem ipſius ad corpus; ergo neceſſe fuit eam pati ſecundum ſe totam: ergo ſecundum parté ſenſualem, & rationalé. ITEM. Chriſtus ſua paſsione nõ tantum nos liberauit à paſsione, qua patitur coniunctum, ſed etiam à paſsione, qua patitur anima ſeparata; ſed anima ſeparata nõ tantum patitur ſecũdum ſenſualitatem, ſed etiam patitur ſecundum ſe totã, præcipue ſecũdum partem intellectualem, cuius habet uſum & operationem. Si ergo Chriſtus pro noſtra liberatione in ſe ſuſcepit huiuſmodi paſsiones, uidetur quòd non tm̃ paſſus fuerit ſecundum ſenſualitatem, uerum etiam ſecundum rationem.

SED CONTRA. Qđ nullius partis corporis eſt actus, non patitur corpore patiente; anima ſecundũ parté rõnis nullius partis corporis eſt actus, ut dicit Philoſophus *3. de Anima tex. 6. & 12.* ergo nunquã patitur corpore patiẽte; ergo aĩa in Chriſto ſi paſſa fuit non fuit paſſa niſi ſolum ſecũ dum

dum ſenſualitatem. ITEM. Quod non corrumpitur ad corruptioné alterius, non patitur ad paſsioné alterius, qa paſsio eſt uia ad corruptionem: ſed anima Chriſti ſecundum rationem nõ potuit corrumpi ad corruptioné corporis: ergo nec pati corpore patiente. ITEM. Quod nullo modo habet contrarium aliquid, nec habet aliquid ſuperius, non poteſt pati ab aliquo agente, uel lædi: ſed anima Chriſti ſecundum rationem nec habet aliquid contrariũ, nec habet aliquid creatum ſeipſa ſuperius: ergo nullo modo ſecundũ rationem pati potuit, uel affligi. ITEM. Nihil idem, & ſecundũ idé de eodé gaudet, & triſtatur de eodem: ſed anima Chriſti ſecundum rationé gaudebat de doloribus, & paſſionibus, quos corpus perferebat, alioquin nõ mereretur: ergo patiente corpore non patiebatur, nec affligebatur. ITEM. Cũ paſſio attingat uſque ad rationé, non tantum eſt propaſſio, imo ét completa, & perfecta paſſio, quæ non poteſt cadere in ſapientem, ſecũdum quòd probat Seneca, & Hieron. dicit. Aut ergo Chriſtus ſapiens non fuit, aut ſi fuit, anima eius ſecundum rationem carni cõpaſſa non fuit.

ROSOLVTIO.

Et ſecundum etiam rationem paſſus eſt chriſtus, ſub ea tamen ratione, qua natura eſt.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ ſicut dicit Aug. de ciui. Dei lib. 14. c. 15. duplex eſt dolor in aĩa. Vnus qui ineſt animę ſcdm ſe, alius q ineſt aĩæ ex carne: utrumque dolorem cõſtans eſt in anima Chriſti fuiſſe. Et de illo quidé dolore, q ineſt animæ ſecundum ſe, nõ eſt dubiũ, quin Chriſtus fuerit paſſus ſecundum rõnem: cõpaſſus. n. fuit, & doluit pro peccatis noſtris: & iſte dolor in uolũtate rationali erat, ꝓcedens ex conſideratione rõnis, uidelicet ex recognitione peccatorum noſtrorum. De alio autem dolore, qui ineſt animæ ex carne non eſt uſquequaque euidens. Diſtinguunt. n. Magiſtri noſtri communiter, ꝙ ratio dupliciter habet conſiderari, uidelicet ut rõ, & ut natura. Si cõſideretur ut ratio, ſic paſſiones, quæ ei attribuũtur, ſunt conſequentes ipſam deliberationem: & hoc modo aĩa Chriſti corpori patienti non compatiebatur, imo multum gaudebat, & gratulabatur: uehementer enim placebat ei pati pro ſalute generis humani. Si autem conſideretur ratio ut natura, ſic cum habeat naturalem appetitum, & inclinationé ad corpus, utpote perfectio ad perfectibile, patiebatur corpore patiente. Anima enim rationalis non tantum eſt perfectio corporis humani ſecundum potẽtias ſenſibiles (cũ corpus humanũ ſit ordinatum ad nobiliorem perfectioné, quã ſit corpus brutale) ſed ſcđm ſe totũ, hoc eſt ſcđm cõplemẽtũ ſuæ eſſentiæ, & ſuarũ potentiarũ uniuerſitaté eſt corporis ꝑfectio, & hét ad ipſum naturalem appetitũ, & inclinationé, & cõiũctioné, ac per hoc delectationé, & compaſſionem. Concedendũ eſt ergo ꝙ anima Chriſti cõpaſſa fuerit ſecundum rõné, ſecundũ ꝙ cõſideratur ratio ut natura, cũ paſſio corporis fuerit acerbiſſima, ſicut oſtenſum eſt ſupra. Vnde concedendæ ſunt rationes, quæ ſunt ad partem iſtam.

Ad illvd uero, quod obijcit primo in contrarium, ꝙ anima ſecundum rationem nullius partis corporis eſt actus. Dicendum, ꝙ Philoſophus in illo uerbo non uult negare cõiunctionem ipſius intellectus ad corpus, ſed hoc uult dicere ꝙ intellectus non determinat ſibi organum, inquantũ egreditur in actum proprium: & ex hoc non poteſt inferri, ꝙ corpori non compatiatur: compaſſio enim illa non habet ortum ex determinatione organi, ſed potius ex coniunctione, uel unione naturali. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ nihil compatitur alij patienti, quod non corrumpatur cum illo. Dicendum, ꝙ Augu. negat illud 19. de ciui. Dei tanquam falſum. Inſtantiam enim habet in ſpiritu rationali; unde illud uerbum non habet ueritatẽ niſi de illa paſſione, quæ magis facta abijcit à ſubſtantia patiente, uel compatiẽte. Ad illvd, quod obijcitur, quod anima Chriſti ſecundum rationẽ non habet contrarium, nec habet ſuperius. Dicendum, ꝙ habere cõtrarium, uel ſuperius, eſt dupliciter, uidelicet per ſe, uel per accidens. Quamuis autem nihil aduerſetur, & contrarietur animæ Chriſti ſecundum ſe, aduerſatur tamẽ, & contrariatur ratione uniti corporis: quod enim lædit perfectibile, lædit & per cõſequens ipſam perfectionem. Ad illvd, quod obiicitur, quòd anima Chriſti ſecundum rationẽ gaudebat de paſſionibus corporis. Dicendum, ꝙ nihil impedit, ꝙ ratio de aliquo gaudeat ut ratio, & contriſtetur ut natura, ꝑ eo ꝙ aliquid poteſt repugnare uoluntati ſecundũ appetitum naturalem, & conſonare uoluntati ſecundum appetitũ deliberatiuum. Frequenter.n. uoluntate lib. ar. refugimus, quę natura appetit; & appetimus, quæ natura refugit: ſic & in propoſito habet intelligi. Ad illvd, quõ obijcitur, quòd cum paſſio attingit rationem, nõ cadit in ſapientem. Dicendum, quòd rationem attingi per modum rationis repugnat ꝑfectioni ſapientiæ: non autẽ attingi per modum naturæ: hoc.n. eſt quod facit hominem cadere à ſtatu, & perfectione ſapientiæ, uidelicet ꝙ eius ratio cedat, & ſuccũbat paſſionibus, non autem ꝙ ſentiat paſſiones; & ita pati per modum naturæ non aufert rationem propaſſionis. Aliud.n. eſt paſſionẽ experiri, aliud à paſſionibus perturbari. Perturbari.n. eſt ſubijci. Experiri autem poteſt aliquis paſſiones, & eis ſuperferri: & ſic fuit in anima Chriſti, quæ ſecundum rationem non tantum paſſiones corporis experiebatur dolore acutiſſimo, ſed ſecundum rationẽ deliberatiuam paſſionibus corporis ſuperferebat gaudio uirtuoſo.

Qvaestio II.

An anima Chriſti paſſa ſit ſecundum ſuperiorem rationis portionem.

Vtrvm anima Chriſti paſſa fuerit ſecundum ſuperiorem portionem rationis. Et quod ſic, uidetur. Chriſtus aſſumpſit totũ hominem, ut totum curaret: ſed totos nos curauit & quantum ad ſuperiorem portionem rationis, & quantum ad inferiorem: & hoc quidem per paſſionem: ergo paſſus eſt quantum ad omnem partẽ rationis. Item. Vbi eſt culpa, ibi debet eſſe pœna. ſed culpa Adæ fuit in ſuperiori parte rõnis propter

pter completam auerſionem. Si ergo Chriſtus pœnam ſuſtinuit pro culpa Adæ: ergo pœnam ſen ſit in ſuperiori parte rationis. Item. Plus iungitur ratio ſuperior inferiori, quàm iungatur inferior ſenſualitati: ſed ratio inferior patitur patiente ſenſualitate: ergo ratio ſuperior patitur patiente inferiori. Item. Ratio ſuperior unionem habet ad deitatem, & unionem habet ad carnẽ: ſed propter unionem ſui ad deitatem, in qua eſt promptuarium delectationis, neceſſe eſt eam delectari: ergo pari ratione propter unionem ſui ad carnem patientẽ neceſſe fuit eam pati.

Sed contra. Paulus in raptu propter plenam cõuerſionem rationis ad Deum abſtractus fuit omnino à paſſionibus, & delectationibus carnis, ſicut ipſe dicit. Neſcio utrum in corpore, an extra corpus: ſed ſuperior portio rationis in Chriſto omnino fuit ad Deum conuerſa: ergo uidetur ꝙ nihil de afflictione carnis ſentiebat. Item. Contraria nõ poſſunt ſimul eſſe in eodem, & ſecundum idem: ſed gaudium, & dolor ſunt affectiones cõtrariæ: ergo ſi Chriſtus ſecundum portionem rationis ſuperiorem continue gaudebat: ergo uidetur quòd ſecundum illam dolorem nõ experiebatur, nec ſentiebat. Item. Albius eſt quod eſt nigro impermiſtius: ergo ubi eſt ſummum gaudium, ibi nullus eſt dolor: ſed in ſuperiori parte rationis Chriſti ſummum gaudium erat, quia perfectiſsime Deum comprehendebat: ergo uidetur quod nihil de dolore ſecũdum illã partem ſentiebat. Item. Sicut culpa opponitur gratię, ita beatitudo opponitur miſerię, ſed culpa nõ põt ſtare in eodẽ, & ſecundum idẽ ſimul cũ gratia: ergo nec beatitudo, & miſeria ſecũdũ candem aïæ portionẽ: ſed beatitudo erat in Chriſto ſcd'm portionẽ animæ ſuperiorem; ergo impoſsibile fuit ſcd'm illã partẽ inẽſſe Chriſto aliquẽ dolorẽ. Item. Potẽtia illa ſimplex erat; ergo ad quod ſe conuertebat ſcd'm eandẽ partẽ, totaliter ferebatur. Si ergo quantũ ad ſuperiorẽ partẽ rõnis ſemper erat cõuerſus ad Deum, à quo hauriebat gaudiũ, uidetur ꝙ ſecundũ illam portionẽ nullũ ſentiebat cruciatum. Item. Superior portio rationis diſtinguitur ab inferiori, in hoc ꝙ ipſa aſpicit ad ſuperiora, hęc ad inferiora. Si ergo Xp̃s nullã materiã doloris habuit a ſuperiori, ſed ſolũ ab inſimo, uꝛ̃ ꝙ ſuperior portio rationis nullo modo pateretur ĩ ipſo.

Resolvtio.

Adhuc ſecundum illum & eodem modo paſſus eſt; in quantũ ſcilicet portio illa ut natura conſideratur.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſcd'm cõem ſententiam magiſtrorum paſsio Chriſti non ſolũ ſtet ĩ ſenſualitate: nec tñ peruenit ad rõnem inferiorẽ, ſed extendit ſe uſq; ad ſuperiorẽ portionem. Sicut.n. aïa noſtra ex cõiunctione ſui ad corpus infectũ tota corrumpitur, & tota inficitur ſcd'm oẽm ſui uim, & ſcd'm omnẽ partẽ. ſ. tam ſuperiorẽ, quã inferiorẽ; ſic aïa Chriſti ex coniunctione ſui ad corpus patiens, & afflictũ tota patiebatur, & affligebatur, ut per illam paſſionem, & dolorem illũ tota peccatrix anima curaretur; & ſic dolor, & paſſio fuit in Xp̃o ſecun

dum ſupremam rationis partem, quamuis in ea fuerit gaudiũ fruitionis. Licèt autem hoc teneatur tanquam uerum, & difficile, tamen eſt [illegible] intelligendum, qualiter in anima Chriſti ſecundũ eandem potentiam, & ſecundum eundem ſtatum potentiæ fuerit dolor, & gaudium; nec dolor ſuperueniens diſcontinuauerit gaudiũ, immo fuerit ſimul. Nec iterum (quod maius eſt) dolor intenſus ualde, fecerat gaudiũ eſſe minus perfectum. Ad hæc autem intelligẽda tria oportet ſupponere, quæ ſunt uera, & probabilia, uidelicet ꝙ gaudium fruitionis, & dolor paſſionis non ſunt affectiones cõtrariæ, quia nõ ſunt reſpectu eiuſdem, nec omnino eodem modo inſunt eidem: ſed unum ineſt per ſe, alterum per accidẽs, quia gaudium ineſt propter coniunctionẽ gratuitã ipſius cũ deitate, ſed dolor propter naturalem cõiunctionem ipſius cum carne, & quia nõ ſunt affectiones cõtrariæ, poſſunt in anima eſſe ſecundum eandem partem. Secunda ſuppoſitio eſt, ꝙ non tantum huiuſmodi dolor, & gaudium non ſunt contraria, ſed unum eſt materiale reſpectu alterius: & ideo ſimul eidem ineſſe potuerunt: ſicut in uero pœnitente uidemus, quòd ſimul dolet, & de dolore gaudet: ſic & aĩa Chriſti ſecundum naturam corpori patienti compatiebatur: tamen de illa paſſione, & compaſſione lætabatur. Tertia ſuppoſitio eſt, ꝙ Chriſtus ſimul erat uiator & comprehẽſor, ita ꝙ uiatoris cognitio non impediebat comprehenſoris cognitionem, nec affectio affectionem: & illud fuit in Chriſto ſingulare propter officium mediatoris, quo debebat experiri, & diuina, & humana. Vnde ſicut ſimul, & ſemel poterat perfectè conuerti ad Deum, & conuerti ad nos: ita ꝙ una illarum conuerſionum alteram non impediebat, nec retardabat: ſic potuit ſecundum eandem partẽ animæ ſimul, & ſemel gaudere in Deo, & compati corpori ſuo: ita ꝙ nec dolor a gaudio, nec gaudium a dolore pateretur aliquam diminutionem, ſiue remiſſionem. Concedendum eſt ergo Chriſtum ſecundum ſuperiorem portionẽ rationis doluiſſe in paſſione: inquantum tamen ratio illa conſideratur per modum naturæ. Et concedendæ ſunt rationes ad hanc partem inductæ. Ad rationes uerò ad oppoſitum facile eſt per ea, quæ dicta ſunt, reſpõdere.

† *Cõſentit S. Tho. cõſiderando portionẽ ſuperiorẽ ut natura. 3. par. q. 46. ar. 7. Scot. tamẽ diſ. 15. q. unica ibi. Cõtra iſtã diſt. inſurgit.*

Ad illvd, quod primò obiicitur, de raptu Pauli. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia Paulus non potuit ſic habere uſum uiatoris, & comprehenſoris ſecundũ quòd Chriſtus, qui erat homo, & Deus. Ad illvd, quod obiicitur, quod contraria non poſſunt ineſſe eidẽ. Dicendum, ꝙ (ſicut dictum eſt,) dolor, & gaudium in Chriſto non habebant contrarietatem, immo unum erat materiale reſpectu alterius: quia ex hoc ipſo Chriſtus gaudebat in domino, quo ſentiebat ſe pati, & dolere pro domino. Ad illvd, quod obiicitur, quòd gaudium dolori impermiſtum eſt magis intẽſum. Dicendum, quòd uerũ eſt de dolore oppoſito gaudio: ſed de dolore, qui dat occaſionem gaudendi, non oportet illud habere ueritatem: & ideo in propoſito non concludit illa ratio. Ad illvd, quod obiicitur, quòd beatitudo opponitur miſeriæ ſecun-

cundum, quòd gratia culpæ. Dicẽdum, quod uerum eſt, ꝙ beatitudo miſeriæ opponitur ſecundum legem communem, & non reperitur in aliquo ſimul gloria cũ miſeria. Et ratio huius eſt, quia unuſquiſque eſt in uno ſtatu, nõ in duplici: ſed quoniam Chriſtus in duplici ſtatu erat, uel quaſi rationẽ tenebat duplicis perſonæ: ſicut in Chriſto ſtatus eſt cõpoſſibilis ſtatui ſine repugnantia, ſic beatitudo cum miſeria. Nec eſt ſimile oĩno de gratia, & culpa: quia non reſpiciunt diuerſos ſtatus, ſed directè habent oppoſitionem, & incõpoſſibilitatem: niſi fortè, quis intelligat de culpa ueniali, quæ in eodem poteſt ſimul reperiri cum gratia, quę non habet oppoſitionem directam. Expelleretur autẽ omnino uenialis culpa, cum perficitur gratia: ſic & a Chriſto ablata fuit paſſionis miſeria, cum conſummata fuit eius gloria. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd potentia illa ſimplex eſt. Dicendum, ꝙ quãuis per naturam potentia ſimplex nõ poſſit ad diuerſa conuerti: tamen per deiformitatem gloriæ poſſibile eſt adeo ampliari, ut ſimul poſſit ad diuerſa conuerti, & circa diuerſa affici. & ſic in patria erit aliquando, & intelligendum etiã eſt fuiſſe in Chriſto. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ratio ſuperior non dicitur, niſi in quantum conuertitur ad ſuperiora. Dicendum, ꝙ hoc non eſt uerum, pro eo quòd ad ſuperiorem portionem rationis ſpectat regere inferiorem, & penes ipſam reſidet regimen, & imperium reſpectu omnium potẽtiarum animæ, quę ſunt aliquo modo rationi obaudibiles: & ita per modum naturæ colligatur potẽtijs alijs, & ipſi corpori humano tamquam perfectibili: & ideo pati habet corpore patiente. Quod autem dicitur, ꝙ ratio ſuperior attenditur ſecundũ aſpectum ad ſuperiora, hoc dicitur quãtum ad eius principalem actum, non quòd excludatur conuerſio, & colligantia ipſius ad inferiora.

QVAESTIO III.

An in parte rationali, vel ſenſibili intenſius doluerit Chriſtus.

IN qua parte animæ Chriſti fuerit dolor intenſior, utrum in parte rationali, aut in parte ſenſibili. Et quòd in parte ſenſibili, uidetur. Illud magis patitur ad potentiam affligentis, quod magis eſt paſſibile: ſed ſenſualitas ĩ Chriſto erat magis paſſibilis, ꝗ ipſa ratio: ergo erat fragilior: ergo uidetur ꝙ magis affligebatᷣ aĩa Chriſti ſecundũ ſenſualitatẽ, ꝗ affligeretur ſecũdum rõnem. ITEM. Oẽ illud, qđ magis in patiendo a conſolatione elongatᷣ, magis patitur, & affligitᷣ: ſed ſenſualitas plus recedebat a gaudio ĩ paſſione, ꝗ ipſa rõ, ſicut manifeſtũ eſt: ergo &c. ITEM. Vbi magis uiget paſſio timoris, ibidẽ magis intẽditᷣ paſſio doloris: ſed Chriſtus magis timebat ſecundũ ſenſualitatẽ, ꝗ ſecundũ rõnem (Secũdum n. rõnem ſecurus erat, licet ſenſualitas formidaret) ergo pari rõne plus dolebat ex parte ſẽſualitatis, ꝗ rõnis. ITEM. Sicut gaudiũ eſt in coniunctione cõuenietis cũ cõuenienti, ita dolor eſt in ſeparatione: ergo ibi eſt maior dolor, ubi eſt ſeparatio magis cõuenietis: ſed aĩa plus cõuenit cũ carne ſecundũ ſenſualitatẽ, ꝗ ſecundũ rõnem, ſicut dicit Augu. in lib. de ſpiritu, & aĩa:

ergo &c. Item. Quod magis alligatur alicui, & plus indiget illo, magis patitur & affligitur ex illius corruptione, & amiſsione: ſed ſenſualitas magis alligatur carni, & plus indiget carne ad ſuam operationem exercendam, quàm ratio: ergo carne patiente plus affligitur anima in ſenſualitate, quàm in ratione.

Sed contra. Sicut dicit Aug. de ciui. dei. Dolor eſt teſtimonium bonæ naturæ: ergo in meliori natura intenſior eſt dolor: ſed melior eſt natura animæ ſecundum rationem, quàm ſecundum ſenſualitatem: ergo intēſior eſt dolor ex parte rationis, quàm ex parte sēſualitatis. Item. Quod ex pluribus cauſis dolet, intēſius dolet, quàm quod ex vna tantum: ſed dolor eſt in ſenſualitate tm̄ ex carne, ratio uero non tm̄ cō dolebat carni, ſed ēt ſenſualitati, & nobis: ergo uidetur ꝙ intēſior erat dolor in rōne, q̄ in ſenſualitate. Item. Vbi eſt intēſior amor, ibi eſt intenſior dolor: ſed Chriſtus magis diligebat in nobis uitā gratiæ, quàm in ſe diligeret uitā naturæ: ergo magis dolebat de hoc ꝙ nos amiſeramus uitam gratiæ, quàm de hoc quòd ipſe amittebat uitā naturæ: ſed primus dolor erat in ratione, ſecūdus in ſenſualitate: ergo magis doluit ſecundum rōnem, quàm ſecundum ſenſualitatem. Item. In ea parte intenſior eſt dolor, quæ habet maiorem rationem dolendi: ſed ſenſualitas nō habebat rōnem dolendi niſi propter afflictionē carnis ſuę ratio uero habebat rationē dolendi propter dehonorationem maieſtatis diuinæ: ſed magis dolēdum eſt de Dei inhonoratione, quàm de carnis afflictione, & Chriſtus dolebat ſecundum ꝙ debebat: ergo intenſior dolor erat in Chriſto quantū ad partē rationalē, quàm quantū ad partē ſenſualē. Item. Chriſtus diligebat alios ſicut ſeipſum, quia perfectam habebat charitatem: ergo tantum dolebat de ſeparatione aliorum à Deo, quantū ſi ipſe ſepararetur ab ipſo: ſed cōſtans eſt, ꝙ omnis aïa recta plus doleret de ſeparatione à Deo, q̄ de ſeparatione à corpore proprio: ergo aïa Chriſti plus cōpatiebatur aliis, quàm proprię carni: ſi ergo compaſsio reſpectu aliorum erat in rōne, compaſsio reſpectu carnis erat in ſenſualitate: ergo intenſior dolor erat ſecūdum partem rationalē, quàm ſeſecundum ſenſualem.

Resolutio.

Dolore paſſionis magis doluit in ſenſitiua, quā rationali: At dolore compaſsionis, econtra.

Respon. Ad pdictorū intelligentiā eſt notandū, ꝙ in Xp̄o duplex dolor fuit: ſcd̄m ꝙ dicūt ſancti, uidelicet dolor paſsionis, & dolor cōpaſsionis, & uterq; dolor intenſus fuit, & acerbus. Multū.n. in ſe doluit, & multū nobis cōdoluit: & uterq; iſtorū dolorū in sēſualitate fuit, & in rōne, ſed ordine pmutato. Nā dolor paſsionis, & carnis primo attingebat aïam ſcd̄m ſenſualitatē, & deinde ſcd̄m alias uires. Dolor uero cōpaſsionis primo erat in rōne, & ex rōne redūdabat in ſenſualitatē. Sicut.n. rōne noſtra dolēte pro peccatis noſtris gemit ſenſualitas, & lacrymatur: ſic & Xp̄s qa multum pro peccatis nr̄is doluit, de peccatis noſtris fleuit. Cum ergo cōparamus dolorē ſenſualitatis ad dolorem ratio-

rationis, hoc põt eſſe in duplici genere. Et ſi quidem intelligatur de dolore paſſionis, cũ ille primo ſenſualitatẽ attingeret, concedendũ eſt animã Chriſti ſcd̃m partẽ ſenſualẽ magis doluiſſe, ſicut oſtẽdunt rõnes ad primam partẽ adductę. Si uero intelligatur de dolore cõpaſſionis, quo interius affligebatur pp peccata noſtra, cum ille ortum, & originẽ haberet in rõne, cõcedendum eſt ipſum magis ſcd̃m rationem doluiſſe, ſicut oſtendunt rõnes ad partẽ ſequentem inductæ. Et ſic patet rñſio ad qõnem propoſitam: patet etiã reſponſio ad obiecta. Membra enim huius Qõnis habent ſe ſicut excedentia, & exceſſa; & obiecta uerũ concludunt ſcd̃m diuerſas uias.

Si quis ãt ulterius quærat, cũ ratio, & ſenſualitas ſcd̃m duo genera doloris mutuo ſe excedãt, qs eorũ fuerit intenſior in Chriſto, utrum uidelicet dolor paſſionis, uel cõpaſſionis: rñderi põt, ꝙ dolor cõpaſſionis fuit intenſior. Et rõ huius eſt: quia quãuis magna cauſa eſſet dolendi in ſenſualitate pp ſeparationem ipſius à carne, magna etiam eſſet diſpoſitio ad dolendum propter optimã cõplexionẽ: in dolore tñ cõpaſſionis amplior erat ratio dolẽdi propter inhonorationem Dei, & ſeparationẽ noſtram à Deo, maior etiã erat diſpoſitio ad dolendum propter dilectionis nimietatem. Secũdum enim quod dilectio maior eſt, ſecundum hoc ſunt plagæ compaſſionis maiores. Vnde multo plus compaſsio Chriſti exceſſit aliorum cõpaſsiones, q̃ paſsiones: ſicut fuit in eo maior excellentia dilectionis, quam paſsionis reſpectu aliorũ: licet in utroque multum excederet. Et quod iſte dolor intẽſior fuerit, colligitur ex duplici ſigno. Vnum eſt q̃d maluit aĩam ſuam à corpore ſeparari, quam ꝙ nos eſſemus à Deo ſeparati. Aliud uero ſignum eſt, quod fleuit pro peccatis noſtris, ſed nõ fleuit pro pœnis corporis ſui, ſicut Bernardus dicit. Planctus autẽ ſignum eſt amaritudinis, & doloris. Et hoc eleganter exprimit Cãcellarius Philippus in quadã proſula ualde notabili, & deuota. Ait.n. ſic. Homo, uide q̃d pro te patior: ad te clamo, qui ꝓ te morior. Vide pœnas, quibus afficior: uide clauos, q̃bus confodior. Cũ ſit tãtus dolor exterior; interior tñ planctus eſt grauior, tam ingratum dum te experior.

DISTINCTIO XVII.

Quomodo Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtram redemptionem quantum ad vſum virtutis, præſertim de voluntate, & oratione.

POſt prædicta conſiderari oportet, utrum Chriſtus aliquid uoluerit, uel orauerit, quod factum non ſit. Hoc enim exiſtimari poteſt per hoc quod ipſe ait: Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: Veruntamen non quod ego uolo, ſed quod

tu uis. Hic nanque uoluntatem ſuam à patris uoluntate diſcernere uidetur.

De voluntatibus Chriſti ſecundum duas naturas.

Matt. 26. *Quod circa ambigēdum non eſt diuerſas in Chriſto fuiſſe uolūtates iuxta duas naturas, diuinā. ſ. uoluntatem et humanam. Humana uoluntas eſt affectus rationis, uel affectus ſenſualitatis, & alius eſt affectus animæ ſecundum rationē, alius ſecundum ſenſualitatem, vterque tamen dicitur humana voluntas. Affectu autem rationis id uolebat, quod voluntate diuina, ſcilicet pati & mori, ſed affectu ſenſualitatis non uolebat, imo refugiebat, nec tamen in eo caro contra ſpiritum, uel Deum concupiſcebat, quia (vt ait Auguſtinus) nonnullū eſt uitiū, cū caro concupiſcit aduerſus ſpiritū.*

Lib. 19. de ciui. Dei c. 4. lib. de Ge. ad lib. 10. ca. 12. ad Gala. 5. *Caro aūt dicta eſt concupiſcere, quia hoc ſecūdū ipſam agit animā, ſicut anima per aurem audit, & per oculum uidet. Caro. n. nihil niſi per animam concupiſcit. Sed concupiſcere dicitur, cum anima carnali concupiſcentia ſpiritui reluctatur, habens carnalem delectationem de carne et à carne aduerſus delectationem, quam ſpiritus habet. Ipſius autē carnalis concupiſcentiæ cauſa non eſt in anima ſola, nec in carne ſola, ex utroque enim fit, quia ſine utroque delectatio talis non ſentitur. Talis ergo rixa, talisque concertatio in anima Chriſti nullatenus eſſe potuit, quia carnalis concupiſcentia ibi eſſe nequiuit. Dei etiam voluntas erat, & rationi placebat, vt illud ſecundum carnem vellet, quatenus veritas humanitatis in eo probaretur. Nam qui hominis naturā ſuſcepit, quæ ipſius ſunt ſubire debuit. Ideoque ſicut in nobis duplex eſt affectus, mentis ſcilicet & ſenſualitatis, ita & in eo debuit eſſe geminus affectus, vt mentis affectu vellet mori, & ſenſualitatis affectu nollet, ſicut in viris ſanctis fit. Petro. n. ipſa ueritas dicit, Cum ſenueris, extendes manus tuas, & alius præcinget te, & ducet te quò non uis, ſcilicet ad mortem. Quod exponens Aug. dicit, quòd Petrus ad illā*

Ioā. ul. Tom. 9. tracta. 123. in fine. *moleſtiā nolens eſt ductus, nolens ad eam uenit, ſed volens eam uicit, & reliquit affectum infirmitatis, quo nemo vult mori, qui adeo eſt naturalis, ut eum Petro nec ſenectus abſtulerit. Vnde etiam dominus ait, Tranſeat a me calix iſte,*

ſed

ſed uicit eum uis amoris. Ergo et in Chriſto ſecundũ humanitatem, & in mẽbris eius geminus eſt affectus, vnus rationis charitate informatus, quo propter Deũ quis mori vult, alter ſenſualitatis, carnis infirmitati propinquus & ei coniunctus, quo mori refugitur. Vt enim Auguſt. ait, Paulus mentis ratione cupit diſſolui & eſſe cum Chriſto: ſenſu autem carnis refugit & recuſat. Hoc habet humanus affectus: quoniam qui diligit uitam, odit mortem. Secundum iſtum affectum Chriſtus mori noluit, nec obtinuit quod ſecundum iſtum affectum petijt.

Matth. 26. Aug. epiſtol. 120. q eſt de gratia no. teſt. ad Honoratũ c. 6. ad Phil. 1.

Auctoritatibus probat.

Ex affectu ergo humano, quẽ de virgine traxit, uolebat nõ mori, et calicẽ trãſire orabat. Vnde Beda. Orat trãſire calicem, quia homo erat, dicẽs, Pater, trãſeat à me calix iſte. Ecce habet uolũtatẽ humanã expreſſam. Vide iã rectũ cor, Sed nõ q̃ ego uolo, ſed quod tu vis. Vnde alibi, Nõ veni facere uolũtatẽ meã, quã. ſ. temporaliter ſumpſi ex virgine, ſed uoluntatẽ eius, qui miſit me, quã. ſ. æternus habui cũ patre. Hic aperte dicit duas i Chriſto fuiſſe volũtates, ſecũdũ quas diuerſa voluit. Hieronymus quoq; ſuper illũ locũ, Spiritus prõptus eſt, caro aũt infirma, dans intelligi hic duas volũtates exprimi, ita ait. Hoc cõtra Eutycianos, qui dicũt in Chriſto vnã tãtũ volũtatẽ. Hic aũt oſtẽdit humanã, quę propter infirmitatẽ carnis recuſat paſſionẽ: et diuinã, quæ prompta eſt perficere diſpẽſationẽ. Aug. ẽt duas in Chriſto aſſerit volũtates dicẽs, Quãtũ diſtat Deus ab hoĩe, tantũ uolũtas Dei à volũtate hoĩs. Vnde hoĩem Chriſtus gerẽs, oſtẽdit priuatã uolũtatẽ quãdã hoĩs, in qua & ſuã & noſtrã figurauit, qui caput noſtrũ eſt, & ad eũ ſicut membra pertinemus. Pater, inquit, ſi fieri põt, tranſeat a me calix iſte. Hæc humana uoluntas erat, proprium aliquid, & tanquam priuatũ volẽs. Sed quia rectum vult eſſe hominem, et ad Deum dirigi, ſubdit, Non quod ego uolo, ſed quod tu vis. Ac ſi diceret, Vide te in me, quia potes aliquid proprium velle, ut Deus aliud uelit. Conceditur hoc humanæ fragilitati. Idem alibi, Chriſtus in paſſione duas expreſſit uoluntates in ſe ſecundũ duas naturas. Ait enim, pater ſi fieri poteſt, tranſeat a me ca-

Matth. 26. Ioan. 6. Glo. allegat ſub nomine. Hier. ſu p Mar. 14. ſed re uera ſunt Bedæ com mẽ. ſuorũ. li. 4. circa hunc locũ Mar. 14. Concione prima enarrationis in Pſ. 32. ſuper eo loco. Rectos decet collaudatio. 10. 8 Matth. 26.

lix

Super. Pſal. 93. poſt mediũ enarrationis circa illud quouſque iuſt. cõue. in iudic. Ca. 3. cõfuſe p totum. c. 10. a. Mar. 14 Ioã. 16. & 17.

lia iſte. Ecce habes hominis uoluntatem, quam ad diuinam continuo dirigens ait, Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Ambro. etiam in lib. 12. de fide, Scriptum eſt, Pater ſi fieri poteſt, transfer a me calicem hunc. Verba Chriſti ſunt, ſed quomodo & in qua forma dicãtur, aduerte. Hominis ſubſtantiã gerit, hominis aſſumpſit affectũ. Nõ ergo quaſi Deus, ſed quaſi homo loquitur. Suſcepit quidem voluntatẽ meam. Mea eſt voluntas, quam ſuam dixit, cũ ait, Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu uis. Cum autem dixit, Omnia quæ habet Pater, mea ſunt, quia nihil excipitur, ſine dubio quam pater habet, eandem & filius habet uoluntatem. Eadem eſt Chriſti uoluntas, quæ paterna. Vna ergo uolũtas eſt patris & filij. Sed alia eſt uoluntas hominis, alia Dei, ut ſcias uitã in uoluntate eſſe hominis, paßionem autẽ Chriſti in uoluntate diuina, ut pateretur pro nobis. His teſtimonijs euidenter docetur in Chriſto duas fuiſſe uoluntates, quod quia negauit Macharius archiepiſcopus, in Conſtantinopolitana ſynodo condemnatus eſt. Et ex affectu humano ſenſualitatis quidẽ, non rõnis, illud uoluit, & petijt, quod non impetrauit. Nec ideo petijt ut impetraret, quia ſciebat Deũ nõ eſſe facturũ illud, nec illud fieri uolebat affectu rationis, uel uolũtate diuinitatis. Ad quid ergo petijt? Vt mẽbris formã præberet imminẽte turbatione clamandi ad dominũ, & ſubijciendi uoluntatẽ ſuam diuinæ uolũtati, ut ſi pulſante moleſtia triſtẽtur, pro eiuſdẽ amotione orent. Sed ſi nequeũt uitare, dicãt quod ipſe Chriſtus. Non ergo ad inſipientiã fuit, quod Chriſtus clamans non exauditur ad ſalutẽ corporalem. Bonum quidem petijt, ſcilicet ut non moreretur, ſed melius erat ut moreretur, quod & factum eſt.

Sententiæ cuiuſdam Ambroſij explicatio.

cap. 3. Mar. 14

Cæterum non parum nos mouent uerba Ambroſij, quibus ſignificare uidetur Chriſtum ſecundum humanum affectum de patris potentia dubitaſſe, ſic dicens in libro ſecũdo de fide, De quo dubitat, de ſe, an de patre? De eo utique cui dicit, Transfer, dubitat hominis affectu. Nã Deus non de patre dubitat, nec de morte formidat. Propheta etiam non dubitat, qui nihil Deo eſſe impoßibile aſſerit.

Pſal. 134.

Omnia quæcumque voluit, fecit. Num infra homines conſtitues Deum? Propheta non dubitat, & filium dubitare tu credis? Vt homo ergo dubitat, vt homo locutus eſt. His verbis innui videtur, quòd Chriſtus, non inquantum Deus eſt, vel Dei filius, ſed inquantum homo, dubitauerit affectu humano. Quod ea ratione dictum accipi poteſt, non quia ipſe dubitauerit, ſed quia modum geſſit dubitantis, & hominibus dubitare videbatur.

Verba Hilarij longè aliter ſonantia.

Illud etiam ignorandum non eſt, quod Hilarius aſſerere videtur, Chriſtum non ſibi, ſed ſuis oraſſe, cum dixit, Transfer a me calicem hunc, ſicut nec ſibi, ſed ſuis timuit. Nec eũ voluiſſe, vt ſibi non eſſet paſſio, ſed vt a ſuis tranſiret calix paſſionis, ita inquiens, Si paſſio honorificatura eum erat, ſicut Iuda exeunte ait, Nunc honorificatus eſt filius hominis, quomodo triſtem eum metus paſſionis effecerat, niſi fortè tam irrationabilis fuerit, vt pati mortem timuerit, quæ patientem ſe glorificatura eſſet? Sed fortè timuiſſe vſque eo exiſtimabitur, vt transferri a ſe calicem deprecatus ſit, dicens, Pater, trãsfer calicem hunc a me. Quomodo enim per patiendi metum transferri deprecaretur a ſe, quod per diſpenſationis ſtudium feſtinaret implere? Non enim conuenit vt pati nolit, qui pati venit: & cum pati eum velle cognoſceres religioſius fuerat hoc confiteri, quàm ad id impiæ ſtultitię prorumpere, vt eum aſſereres, ne pateretur oraſſe, quẽ pati velle cognoſceres. Non ergo ſibi triſtis fuit, neque ſibi orat tranſire calicem, ſed diſcipulis, ne in eis calix paſſionis incumbat, quem a ſe tranſire orat, ne à his ſ. maneat. Non n. rogat ne ſecum ſit, ſed vt a ſe tranſeat. Deinde ait, Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. Humanæ in ſe ſolicitudinis ſignificans conſortium, ſed non diſcernens ſententiam ſibi cõis cum patre voluntatis. Pro hominibus ergo uult tranſire calicem, per quem omnes diſcipuli erant tentãdi, & ideo pro Petro rogat, ne deficiat fides eius. Sciens, ergo hæc oĩa poſt mortem ſuam deſitura, uſque ad mortem triſtis eſt, & ſcit hunc calicem non poſſe tranſire, niſi biberit: ideo ait, Pater mi, ſi non poteſt tranſire calix iſte, niſi bibam illum,

Lib. 10. de Tri. longè ſatis ab initio libri, ſed ante medium.
Ioã. 13
Marc. 14.
Ibidem, multis iterpoſitis. paulo inferius.
Luc. 22
Matth. 26.

ſiat uoluntas tua, ſciens in ſe, conſummata paſſione metum calicis tranſiturum, qui niſi eum bibiſſet, tranſire non poſſet, nec finis terroris niſi conſummata paſſione, terrori ſuccederet, quia poſt mortem eius per uirtutum gloriam apoſtolicæ infirmitatis ſcandalum pelleretur. Intende lector his verbis pia diligentia, ne ſint tibi uaſa mortis.

Supra egit Magiſter de natura aſſumpta quantum ad conditiones naturæ, & quãtum ad plenitudinem gratiæ, & quantum ad defectum paſſibilitatis. Hic incipit quarta pars, in qua agit quantum ad uſum uirtutis. Et quoniã uſus uirtutis comparationem habet ad uoluntatem, a qua egreditur, & ad præmium quod meretur: ideo pars iſta habet duas partes. In prima determinat de uoluntate Chriſti. In ſecunda determinat de merito. infra: Diſti. 18. *De merito etiam chriſti, &c.*) Et quoniam affectus uoluntatis dignoſcitur per petitionem orationis: ideo Magiſter determinat de uoluntate Chriſti, & de oratione Chriſti. Diuiditur autẽ pars iſta in partes tres. In quarum prima mouet dubitationem. In ſecunda eam determinat iuxta uiam ſanctorum communem. ib. *Quo circa ambigẽdum, &c.*) In tertia uero adhuc diligentius dubitationẽ motam explanat iuxta expoſitionem Hilarii ſpecialem. ibi. *Illud etiam ignorandum non eſt &c*) Prima & ultima partibus remanentibus indiuiſis, media diuiditur in partes tres, In quarum prima dubitationem præpoſitam determinat In ſecunda uerò determinationem ſuam auctoritatibus ſanctorum confirmat ibi. *Ex affectu ergo humano, &c*) In tertia uero quandam auctoritatem dubiam Amb. manifeſtat. ibi. *Caeterum non parum nos mouent &c.*) Subdiuiſiones autem partiũ manifeſtæ ſunt in litera.

R*Eliquit effectũ infirmitatis etc.*] Contra. Hoc uidetur falſum: quia multi occidunt ſemetipſos, ſicut patet in deſperatis, & cupiunt mori: non ergo uerum eſt quod dicit. Item. Augu. notat de quodam. 3. lib De ciu. Dei, quòd lecto Platonis libro, ubi de immortalitate animæ diſputauit, ſe præcipitem dedit de muro, ut de hac uita migraret ad eam, quam credidit meliorem: ex hoc ipſo uidetur quòd aliqui ſunt, qui mori deſiderant. Reſpon. Dicendum, q; eſt affectus naturalis, & affectus deliberatiuus. Affectu naturali nemo uult mori, immo omnis homo refugit mortem. Affectu deliberatiuo poteſt q̃s appetere mortem, & effugere uitam: non quia illa ſit mors, & illa ſit uita, ſed ratione alicuius, quod eſt annexum uel exiſtimatur eſſe annexum, ſicut deſperati, & uehementer confuſi in uita propter confuſionem annexam refugiunt uitam: ſic etiã eſt de aliis incommodis. Per hũc modum etiam alii appetunt mortem, qui poſt mortem credunt quieſcere, & gaudere, ſicut eſt in illis, de quibus oppoſitum eſt, in quibus non fertur inſtantia contra uerbum Auguſtini. Auguſtinus

Dub. 1.

Hic Cleõbrotus dictus eſt.

nus enim loquitur per ſe, loquitur etiam de appetitu naturali, non deliberatiuo.

Dub. 2. *Pius mentis affectus &c.*] Contrarium uidetur. 2. Cor. 5. Nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri. Si tu dicas quòd ex uoluntate naturali, ſeu ſenſualitatis nolebat expoliari, ſed uoluntate rationis ſiue deliberatiua cupiebat diſſolui: Obiicitur contra hoc, quod dicitur Philip. 1. Permanere autem in carne neceſſarium eſt propter uos: ſed Apoſtolus uoluntate deliberatiua id magis appetebat, & uolebat, quod erat fratribus magis neceſſarium, ergo illa uoluntate uidetur quod non appeteret diſſolui, aut ſimul appetebat duo contraria. Reſpon. Dicendum, quod in carne noſtra eſt duo reperire, uidelicet ipſam naturam, & infirmitatem aggrauantem animam, ſecundum quòd dicit Auguſtinus decimotertio De ciuitate dei, quòd corpus aggrauat animam, non quia corpus, ſed quia corruptibile. Cum ergo dicitur, nolumus expoliari, &c. hoc dicitur quantum ad ipſam carnis naturam, de qua dicit ad Eph. 5. Nemo umquam carnem ſuam odio habuit. Quantum ad infirmitaté aggrauantem dicitur, cupio diſſolui &c. & ſic nulla eſt ibi contrarietas. Ad illud uerò, quod quæritur, quomodo petebat ſimul diſſolui, & permanere in carne. Dicendum, quod eſt uolũtas abſoluta, & uoluntas conditionalis: & nihil impedit duo oppoſita uelle, ita quòd unum uelit uoluntate conditionali, alterum uoluntate abſoluta. Volebat ergo Apoſtolus in carne permanere propter utilitatem fratrum uoluntate abſoluta, uolebat nihilominus diſſolui, & eſſe cum Chriſto, ſed hoc non abſolute, ſed quantum in ſe, & ſic nulla erat repugnantia: erat tamen quædam métis anguſtia ex hoc duplici deſiderio. Propter quod dicit, Coarctor ex duobus. Deſiderium habeo diſſolui, & eſſe cum Chriſto.

Dub. 3. *Videtur Chriſtum &c.*] Contra. Hoc uidetur eſſe falſum: quia Chriſtus habuit ſcientiam omnium futurorum, & ſub certitudine: ergo uidetur, quòd Chriſtus de nullo potuerit dubitare. Item. In quem cunque cadit dubitatio, cadere poteſt ignorãtia, & err[or, ſed] nullum iſtorum potuit in Chriſto cadere: ergo uidetur quòd non potuerit dubitare. Reſpon. Dicendum, quòd dubitatio propriè dicit indifferentiam iudicii rationis reſpectu utriuſque partis contradictionis, ita quòd neutrum præeligat alteri. Et hoc modo accipiendo dubitationem in Chriſto, fuit dubitatio. Alio modo dicitur dubitatio indifferentia quædam partis ſenſibilis ad ſequendum affectum naturæ inclinantem, uel rationem imperantem: & talis dubitatio potuit eſſe in Chriſto, & de hac intelligit Ambr. de alia uero currit obiectio.

Dub. 4. *Non ergo ſibi triſtis fuit &c.*] Videtur hoc eſſe falſum per ipſam orationis ſeriem. Ait enim, tranſeat a me calix iſte: ſi petit calicé tranſire a ſe: ergo uidetur quòd pro ſe orauit. Item. Sic petebat ſicut uolebat: ſed Chriſtus ſentiebat ſe aliquid uelle, quòd nõ uellet pater, ſicut ipſe dicebat. Non ſicut ego uolo, ſed ſicut tu. Si ergo aliqua uoluntate ſua calicem paſſionis fugiebat, uidetur quòd cum

cum petijt calicem tranſire a ſe, pro ſe orauerit. Reſpon. Dicendum, quòd orare pro aliquo contingit dupliciter. Aut ſecundum formam orationis, aut ſecundum intentionem orantis. Secundum formam orationis Chriſtus orabat pro ſe; ideſt pro uolũtate ſua ſenſuali. Secundum autem intentionem orantis nulla petitione Chriſtus pro ſe orauit: ſed magis pro nobis, non enim credidit ſe in petitione illa aliquid obtenturum pro ſe, nec ratio noluiſſet obtinere ſibi liberationem a paſſione, ſed potius orauit ob triplicem [redacted] utilitaté, ſicut in præcedentibus tactum eſt. Hilarius ergo loquitur iſto modo, unde ſermones ſui; qui ponuntur in litera; referendi ſunt ad principalé intentionem Chriſti: omnes autem obiectiones currunt ſecundum uiam priorem.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in Chriſto plures fuere uoluntates?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio circa duo. Primo quæritur de uoluntate Chriſti. Secundò quæritur de oratione Chriſti. Circa primum quæruntur tria. Primò quæritur, utrum in Chriſto fuerunt plures uoluntates. Secundò uero quæritur de earum numero, & ſufficientia. Tertiò quæritur de illarum uoluntatum concordia, & controuerſia.

VTRVM in Chriſto fuerit uoluntatum pluralitas. Et ꝙ ſic ur. Io. 6. Non ueni facere uolũtaté mea, ſed uolũtaté eius ꝗ miſit me: ergo alia eſt uoluntas ipſius Chri, alia uolũtas mittẽtis: ſed uoluntas Chriſti ſecundum diuinitatem eadem eſt cum uoluntate mittẽtis; ergo neceſſe eſt, ꝙ Chriſtus habuit uoluntatem ſecundùm humanitatem, & ſecundum diuinitatem; ergo habuit plures uoluntates. ITEM. Damaſ. 3. lib. Habere eum dicimus in duobus naturis duplicia, quæ ſunt duarum naturarum naturalia, duas uoluntates naturales, & diuinã, & humanam. ITEM. Cuilibet naturæ intellectuali reſpondet uoluntas; ſed in Chriſto fuerunt plures naturæ intellectuales, ſicut in præcedentibus monſtratum eſt; ergo plures uoluntates. ITEM. Chriſtus meruit; ſed meritum non eſt, niſi ſecundum uoluntaté creatam: Chriſtus etiam omnia creauit: ſed creatio nõ eſt, niſi a uoluntate increata; ergo Chriſtus habuit uoluntatem increatam, & creatam; ergo habuit plures uoluntates.

CONTRA. Damaſce. in libro 3. Quorum ſubſtantia eſt eadem, horum & uolũtas eſt eadem, & quorum diuerſa uoluntas, horum diuerſa ſubſtantia; ſed diuina natura, & humana uniuntur in Chriſto in unitate hypoſtaſis, quæ eſt ſubſtãtia indiuidua, ita ꝙ in Chriſto non ſunt plures hypoſtaſes: ſed una: ergo ſi in Chriſto non eſt reperire plutes hypoſtaſes, nec plures uoluntates. ITEM. Voluntas facit uolentem; ergo plures uoluntates faciunt plures, uolentes; ſed Chriſtus eſt unicus uolẽs: ergo unicam tantum habuit uolũtatem, ITEM. Voluntas eſt illud in homine, penes quod reſidet regimen, & dominium omnium eorum, quæ aguntur in ipſo, & per ipſum

ipſum: hoc autem in Chriſto non pōt eſſe niſi unum ſolum, quia nō poſſunt eſſe plura dominantia in uno, & eodem abſque controuerſia: ergo neceſſe eſt in Chriſto eſſe uoluntatē unam ſolam. ITEM. in Chriſto eſt tantum una perſonalitas, quia pſonalitas dicit nobiliſſimam conditionem, quæ reperitur in ſubſtantia rationali. Sed uoluntas eſt nobiliſſimū: & ſupremum ſubſtantiæ rationalis: ergo ſicut in Chriſto eſt una tantum perſonalitas, ita uidetur ꝙ ſit una tantum uoluntas.

RESOLVTIO.

Si plures in Chriſto fuere naturæ intellectuales; plures debuere eſſe & uoluntates.

RESPON. Dicēdum, ꝙ cū in Chriſto ſint plures naturæ intellectuales, uidelicet diuina, & humana, neceſſe eſt in Chriſto plures eſſe uoluntates. Sicut. n. in una natura corporali nobili iſta duo ſe cōcomitant, uidelicet lux, & calor: ſic & in natura ſpirituali perfecta neceſſe eſt duo reperiri his duobus correſpondentia, uidelicet cognitioné, & affectionem: ſed cognitio eſt actus rōnis, & affectio actus uoluntatis. Cū ergo in Chriſto ſint plures naturæ ſpirituales, neceſſariū eſt in Chriſto ponere plures intellectus, & plures uoluntates: & hoc manifeſtat Magiſter in litera per multimodas ſanctorum auctoritates. Vnde & cōcedendę ſunt rōnes ad hanc partē inductę.

AD ILLVD uero, quod obiicitur, ꝙ quorū ſubſtantia eſt eadē, & uoluntas eſt eadē. Dicendū, ꝙ ſubſtantia dicitur multipliciter. Vno modo dicitur ſubſtantia idē ꝙ eſſentia, uel natura. Alio modo dicitur ſubſtantia idē, qđ ſuppoſitum. Damaſc. aūt in prædicta auctoritate accipit ſubſtantiā pro eſſentia, uel natura: Argumentū uero in contrarium adductū procedit de ſubſtantia ſuppoſito, ſiue ſubſtantia, quæ eſt indiuidua natura: & hoc patet per ipſum Dam. Ipſe enim dicit ſic, Naturales, & non hypoſtaticas, ideſt perſonales aimus uoluntates: & hoc probat ipſe, quia in tribus perſonis una eſt uoluntas, nō propter unitatem in perſonis, ſed propter ueritatem in natura. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd uoluntas facit uolentem. Dicendum, quòd hęc per ſe loquendo intelligitur de natura: per conſequens autem intelligitur de perſona: & quoniā plures naturę poſſunt eſſe in unā perſona, hinc eſt quòd ad pluralitatem uoluntatum & ſi conſequatur pluralitas naturarum, nō tamen cōſequitur perſonarum pluralitas: ideo non conſequitur, ſunt plures uoluntates, ergo plures qui uolunt: ſed bene ſequitur, ſunt plures naturæ ſecundū quas inſunt. Et hoc eſt, quod dicit Damaſce. quia duas naturas Chriſti duas eius naturales uoluntates, & naturales actus aimus. Quoniam autem una duarum naturarum eſt hypoſtaſis, unū aimus & & uolentē, & agētem naturaliter ſecundū ambas. AD ILLVD, qđ obiicitur ꝙ uoluntas dicit illud, penes quod reſidet regnum, & imperium eorum, quæ ſunt in ipſo uolente. Dicendum, quòd eſt imperans, & dominans per priuationem coactionis, & eſt imperans, & dominans per priuationē ſubiectionis. Primo modo accipiendo imperans, conuenit ipſi uoluntati generaliter: & hoc modo poſ-

ſibile eſt plura imperantia reperiri in eodem, in quo reperiuntur plura à coactione libera, ſicut in Chriſto eſt reperire liberũ arbit. ſecundum diuinam naturam, & humanam. Si autẽ dicatur imperans, & dominans per priuationem omnis ſubiectionis: ſic bene cõcedendum eſt, ꝙ neceſſe eſt eſſe unum ſolum: ſed tale imperiũ non competit omni uoluntati: nõ enim competit uoluntati humanæ, quæ debet eſſe ſubiecta diuinæ; ſed illi uoluntati competit, quæ nihil habet ſuperius ſe: ideo ex hoc non põt argui, ꝙ in Chriſto nõ ſint plures uoluntates, ſed ꝙ non ſint plures uoluntates diuinæ. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd uoluntas eſt proprietas ſpectans ad dignitatem, ſicut & perſonalitas, Dicẽdum, quòd aliter, & aliter dicitur hæc proprietas, & illa ad dignitatem ſpectare, ſecundum quòd aliquid per ſuperabundantiam dicitur dupliciter. Vel abſolute, ſicut dicitur albiſſimus, ideſt ualde albus. Vel in comparatione, ſicut dicitur albiſſimus omnium. Et quod dicitur per ſuperabundantiam abſolute, poteſt pluribus conuenire. Quod autem dicitur per ſuperabundantiam in comparatione, conuenit uni ſoli. Dico ergo quod perſonalitas accipitur penes dignitatem excellentiæ reſpectu omniũ, quæ ſunt in ipſa perſona: & ideo in uno non poteſt eſſe niſi una perſonalitas. Voluntas autem nõ ſic, quia d cit potentiam ſubſtantiæ rationalis nobilem, & perfectam: & ideo ſicut plures naturæ nobiles poſſunt ſe cõpari in una perſona in Chriſto, ſic & plures uoluntates.

QVAESTIO. II.

Si plures in chriſto fuere uoluntates, quæ, & quot illæ fuere?

De uolũtatum numero, & ſufficientia. Diuidit enim Magiſter uolũtates in tria mẽbra, quorum unum eſt uoluntas diuinitatis, aliud uoluntas rationis, & tertium uoluntas carnis, ſeu ſenſualitatis. Sed quòd illa diuiſio ſit ſuperflua, uidetur Primo auctoritate Damaſc. in 3. lib. Duas (inquit) naturas Chriſti, duas eius uoluntates naturales, & naturales actus aſſimus: ergo ſi diuiſio Damaſc. eſt completa, quæ eſt per duo membra, uidetur ꝙ prædicta diuiſio ſit ſuperflua. ITEM. Philoſophus dicit in lib. de Anima, & ẽt in Topicis, ꝙ uoluntas eſt in ſola rõnali: ergo nulla uolũtas uidetur eſſe ſenſualitatis: & ſi hoc, tertiũ mẽbrum prædictæ diuiſionis ſuperfluit. ITEM. penes uoluntatem attenditur liberum arbitrium: ſed in Chriſto non ſunt niſi duo libera arbitria: ergo non niſi duæ uoluntates: ergo &c. ITEM. uoluntas conſequitur naturam: ſed in Chriſto ſunt tantum duæ naturę: ergo tantum duæ uoluntates. *3. de Anima tex. cõ. 42.*

SED CONTRA. Quod ſint non tantum duæ: ſed etiam plures, q̃ tres, uidetur autoritate Hugo in libello, quem fecit de uoluntatibus Chriſti, ubi ait ſic. Fuit in Xp̃o uoluntas deitatis, & uoluntas rationis, & uoluntas pietatis, & uoluntas carnis; ergo quatuor differentiæ uoluntatis. ITEM. Sicut Chriſtus habuit ſenſualitatẽ, ita habuit ſynteresim: & ſicut ſenſualitatis eſt appetere bonum carnis, ita ſynteresis eſt appetere bonum honeſtatis: ergo ſicut ponitur aliqua uoluntas in Chriſto ſecundum

cũdum ſenſualitatem: ita uidetur ꝙ deberet poni ſecundum ſynteresim: & ita quatuor uoluntatis
Lib. 2. differentiæ. ITEM. Voluntas ſecũ
c. 12. et dum Damaſ. diuiditur prima diui
lib. 3. c. ſione in thelisim & buleſim, hoc
12. & eſt in naturalem, & deliberatiuã.
38. Iſtæ duæ differentiæ cõſtat, quòd fuerunt in Chriſto, ſicut & prędictæ: ergo uidetur quòd Chriſtus habuit uoluntates plures, quàm tres. ITEM. Voluntas ſequitur cognitioné: ſed in Chriſto eſt reperire quatuor genera uirtutum cognitiuarum, quia in ipſo cognoſcebat ſenſus exterior, cognoſcebat ſenſus interior, cognoſcebat intellectus humanus, cognoſcebat intellectus diuinus: ſi ergo cuilibet cognitioni reſpondet affectio, & cuilibet affectioni uolũtas, uĩ ꝙ i Xp̃o fuerit quadruplex uolũtatis differẽtia. Eſt ergo qõ de ꝑdictę diuiſionis ſufficientia.

RESOLVTIO.

Si naturas in Chriſto reſpicias; duplex in eo fuit uoluntas: ſi potentias triplex: ſi modum uolendi quadruplex.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ uoluntas Chriſti tripliciter habet conſiderari. Aut ſecundum naturalem uoluntatem, aut ſecundum potentiam, per quam quis uult, aut ſecundum modum uolendi: & ſecũdum illam triplicem conſiderationem tripliciter habet diuidi uoluntas in Chriſto. Secundum.n. comparationem ad naturã diuidi habet diuiſione bimembri. Duplex enim in Chriſto eſt uoluntas, diuina uidelicet, & humana ſecundum duas naturas: & ſic conſiderat Damaſ. uoluntaté Chriſti, cum eã diuidit in duo mébra. Si auté conſideretur uoluntas ſecundum potentias, ꝑ quas quis uult, ſic diuidi habet diuiſione trimembri. Nam in Chriſto fuit potentia diuina, & potentia rõnalis creata, & potentia ſenſitiua, per quarum quãlibet in actu uolendi exibat: & ſic diuidit Magiſter in litera per tria membra: ita ꝙ illa tria habent reduci ad diuiſiones duas bimembres, quę ſunt per differentias immediatas: quia uoluntas in Chriſto fuit aut diuina, aut humana. Et ſi humana, aut ſequens cognitionem ſenſitiuã, aut ſequens cognitionem intellectiuam: & ſic patet ſufficiẽtia prædictæ diuiſionis in tria membra. Per comparationem autem uoluntatis ad modum uolendi habet multiplicari uolũtas in Chriſto diuiſione quadrimembri: & ſic conſiderauit Magiſter Hugo uoluntatem Chriſti, cum cauſam per quatuor mẽbra diuiſit. Ait enim ſic. In Chriſto fuit uoluntas diuinitatis, & uolũtas rationis, & uoluntas pietatis, & uoluntas carnis. Voluntas diuinitatis per iuſtitiam ſententiam dictabat. Voluntas rationalis per obedientiam ueritatem approbabat. Volũtas pietatis per cõpaſsionem in malo alieno ſuſpirabat. Voluntas carnis per paſsionem in malo proprio murmurabat. Et ſic patet per diuerſos modos diuidendi uoluntatem Chriſti numerus, & ſufficientia: quia ſecundum diuerſas cõſiderationes multiplicari habet mõ diuiſiõe bimébri, modo diuiſione trimembri, modo diuiſione quadrimembri ſine aliqua repugnantia:

ET PER hęc manifeſta eſt reſpõſio ad obiecta præcipue ad auctoritatem Hugo. & Damaſcen.

Ad illvd, quod obiicitur de uerbo Philoſophi, ꝙ uolũtas eſt in ſola rationali. Dicẽdum, quòd Philoſophus accipit uoluntatem ſtrictè, uidelicet pro appetitu ratiocinatiuo: Magiſter autem, & ſancti accipiunt uoluntatem largè ad omnem humanum affectũ, ſiue procedat ex ratione, ſiue procedat ex ſenſu. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ penes uoluntatẽ attẽditur lib. arb. conſimili modo reſpondendum eſt, ꝙ hoc intelligit de uoluntate propriè dicta: & ſic uerum eſt, ꝙ in Chriſto nõ habet niſi duas differentias: Magiſter autem accipit nomẽ uoluntatis pro appetitu. Ad illvd, quod obiicitur, quòd uoluntas conſequitur naturam. Dicendum, ꝙ uoluntas conſequitur naturam, ſicut potentia conſequitur ſubſtãtiam: & quia in una ſubſtantia poſſunt eſſe plures potẽtię, nihil impedit in Chriſto reperiri pluresuolũtates, duas ex parte unius naturæ, ſcilicet naturæ humanæ, & unam ex parte diuinæ naturæ: & ita in uniuerſo tres. Ad illvd, quod obiicitur, quòd multo plures deberent eſſe per auctoritatem Hugo. & propter ſynterеſim, & theliſim, & buliſim. Dicendum, quòd ex illis auctoritatibus non poteſt argui, ꝙ in Chriſto ſint plures uoluntates, quàm tres: niſi accipiatũ diuiſio uoluntatis ſecundum modos uolendi, per quem modũ rationalis uoluntas multiplicari habet in uoluntatem rationis, & pietatis, hoc eſt ſecundum conditionalem, & abſolutam. Diuidi etiã habet in naturalem, & deliberatiuam: ſed per hoc nõ poteſt argui, quod prędicta diuiſio ſit ſufficiẽs quia accepta eſt ſecundum potentias: uni. n. potẽtiæ poſſunt reſpõdere plures modi uolẽdi. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ quadruplex eſt in Chriſto cognitio, & ita quadruplex debet eſſe affectio. Dicẽdum, quòd cognitio ſenſitiua exterior nõ habet perfectionẽ abſq; interiori. Sicut enim uult Aug. nõ eſt perfecta uiſio ex concurſu organi, & obiecti, niſi adſit interior attentio, ſeu intentio copulans unum cum altero, ſicut dicitur in lib. de Trin. xi. Illam autẽ attentionem uocat Aug. ſenſualitatem: dicens quòd ſenſualitas eſt illa, per quã attenditur in corporis ſenſus: & penes hanc attenditur, ſiue intendiť appetitus carnis: & ideo Magiſter ex parte cognitionis ſenſitiuæ unam tantum ponit uoluntatem, ſcilicet uoluntatem ſenſualitatis: ſi enim acciperet ſecundum ſenſus exteriores, iam non una, ſed quinque eſſent uolũtates ſecũ m quinque differentias ſenſuum exteriorum.

Qvaestio III.

An Chriſti uolunta'es conformes fuere, uel repugnantes?

De illarum uoluntatum conformitate, & concordia. Et quæritur, utrum iſtæ uoluntates fuerint in Chriſto cõformes, uel repugnantes. Et quòd ſint repugnantes, uidetur ex ipſa dominica oratione, qua dicebat: Non ſicut ego uolo, ſed ſicut tu uis: ergo aliud uolebat Chriſtus ſecundum quòd homo, & oppoſitum ſecundum quòd Deus; ergo uolũtas humana nõ erat conformis diuinæ. Item. Auguſt. ſuper Pſal. 35. Quantum diſtat Deus ab homine, tantum diſtat uoluntas Dei à uoluntate hominis. Vnde gerẽs hominẽ homo Chriſtus oſtendit pri-

priuatam quãdam hominis uolũtaté: ergo ſi priuata uoluntas eſt uoluntas repugnans uoluntati diuinæ:ergo &c. ITEM. Chriſtus flebat de deſtructione Hieruſalem: ergo uolebat Hieruſalem nõ deſtrui,& ſecundum diuinam iuſtitiam uolebat ipſam deſtrui; ergo uolũtas humana aduerſabatur diuinæ. ITEM. Videtur ꝙ uoluntas rationis,& ſenſualitatis aduerſentur ſibiinuicem; quia ſecundũ ꝙ dicit Aug. de Trin. uolũtates ſunt contrariæ, quæ ſunt contrariorũ uolitorum: ſed uoluntas rationis uolebat mori, uoluntas ſenſualitatis uolebat uiuere; ergo ſenſualitatis,& rationis erant uoluntates contrariæ. ITEM. Pauor,& ſecuritas ſunt affectiones cõtrariæ; ſed in uoluntate rationis erat ſecuritas, in uoluntate ſenſualitatis erat timiditas: ergo contrario modo afficiebatur uoluntas rationalis,& uoluntas ſenſualis; ſed tales ſunt uoluntates ſibiinuicé aduerſantes: ergo &c. ITEM. Aut ratio aſſentiebat ſenſualitati refutanti mortem, aut repugnabat; Si aſſentiebat; ergo aſſentiebat in cõtrariũ uoluntati diuinæ: ergo peccabat mortaliter. Si repugnabat; ergo uoluntas rõnis,& ſenſualitatis fuerũt in Chriſto repugnãtes.

SED CONTRA. Voluntas humana ſcd̃m rectum ordinem debet eſſe ſubiecta diuinæ: ergo ſi i Xpo repugnabat, uidetur ꝙ in Chriſto erat inordinatio, & culpa. ITEM. Omnis motus, qui aduerſatur uoluntati diuinæ eſt motus ad illicitũ; & omnis talis motus eſt peccatum; ergo ſi Chriſtus ſecũdum humanam uolũtatem aliquid uolebat aduerſum uolũtati diuinæ; ergo in Chriſto erat peccatũ: ſed hoc eſt falſum: ergo &c. ITEM. Aut uoluntas ſenſualitatis i Chriſto ſubiacebat omnino rationi, aut aduerſabatur. Si omnino ſubiacebat; ergo nulla erat ibi repugnantia. Si aduerſabatur in aliquo; ergo caro in Chriſto concupiſcebat aduerſus ſpiritum; ſed non nullum uitium eſt, cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritũ; ergo in Chriſto fuiſſet uitium, & peccatum. ITEM. Aeque ordinatus, uel ordinatior fuit Chriſtus in ſe ipſo, ſicut Adam in ſtatu innocentiæ; ſed in ſtatu innocentiæ nulla fuit in Adam repugnantia uoluntatũ; ergo nec in Chriſto fuit aliqua repugnantia uoluntatis ſenſualitatis ad rationalem, nec rationalis ad diuinam; ergo nulla.

RESOLVTIO.

In uolito potuere Chriſti uoluntates repugnantes eſſe: at in ratione uolendi, minimè.

RESPON. Ad prædictorum intelligẽtiam eſt notandum, quòd conformitas uoluntatis ad uoluntatem in duobus conſiſtit, uidelicet in uolito,& ratione uolẽdi. Conformitatem in uolito dico, quando diuerſæ uoluntates unum, & idem uolunt. Conformitatem in ratione uolendi dico, quando idem eodem modo uolunt, uel altera earum uelit illud eodem modo, quo ſuperior uult eam uelle. Cum ergo ad perfectam conformitatem illa duo concurrant, alterum eorum eſt de neceſſitate conformitatis, uidelicet; conformitas in modo: alterum uero aliquando de neceſſitate, aliquando de congruitate, aliquando præter neceſſitatem, & congruitatem, uidelicet cõformitas i uolito. Poſſibile eſt

enim quòd uoluntates ſint conformes, ita quòd una ſubſit alteri: & tamen non uolunt idẽ, quia uoluntas ſuperior non uult inferiorem uelle, quod ipſa uult, ſed magis uelle contrarium. Quoniã ergo conformitas in ratione uolendi fuit in omnibus uoluntatibus Chriſti, quia ſic uolebat ſenſualitas, ſicut uolebat ratio eam uelle, ſic uolebat etiam rõ Chriſti, ſicut diuina uoluntas uolebat ipſam uelle. Ideo concedendum, quòd in Chriſto fuit uoluntatum concordia, & conſonantia, quamuis ex parte uoliti non eſſet identitas, quia unaquæque uoluntas quod ſuum erat, uolebat. Et hoc eſt, quod dicit Magiſter Hug. Secundum diuinam uoluntatem, qđ iuſtum erat uoluit: ſecundum uoluntatem rationis iuſtitiæ, conſenſit, & iuſtitiam approbauit: ſecundum autem uoluntatem pietatis, ſine odio intime condoluit miſeriæ: quemadmodum ſecundum uoluntatem carnis iuſtitiam non accuſabat, ſed pœnam recuſabat. Vnaquæque uoluntas quod ſuũ erat, operabatur: & quod ad ſe pertinebat, ſequebatur: uoluntas diuina iuſtitiam, uoluntas humanitatis miſericordiam, uoluntas carnis naturam: neque altera alteri contraria erat. Sicut enim deitatis intererat iuſtitiam nõ deſerere, ſic carnis intererat naturã ſeruare, & pietatis alienam miſeriam non amare. Iuſtum itaque carni erat quòd paſſionem ſuam noluit, quia hoc erat ſecundũ naturam: & iuſtum Deo erat quòd paſſionem illius uoluit, quia hoc erat ſecundum iuſtitiam. Et ſic patet quòd licet diuerſa eſſent uolita, uoluntates tamen in Chriſto habuerunt conſonantiam. Cõcedendæ ſunt ergo rationes oſtẽdentes, quòd uoluntates in Chriſto non fuerunt repugnantes, nec humana uoluntas diuinæ, nec ſenſualis rationali: alioquin ſequeretur in Chriſto fuiſſe peccatum tranſgreſſionis, & uitium corruptionis, ſicut obiectum fuit: quorum utrumque eſt alienũ a Chriſto, in quo fuerunt omnes motus rationales recti, & omnes motus ſenſualitatis pacati, iuxta illud quod dicit Auguſt. ſignatum fuiſſe per animalia, quæ fuerunt in archa Noe quieta, & pacata.

AD ILLVD uerò, quod oppónitur primo in cõtrarium de oratione domini, Non ſicut ego uolo, ſed ſicut tu uis. Reſpondẽt aliqui, quòd ex hoc non concluditur contrarietatem uoluntatum fuiſſe in Chriſto, pro eo ꝙ alius, & alius modus uolendi non inducunt contrarietatem, niſi prout conſiderantur ſecundum idem. Vnde quia alius, & alius modus conſideratur circa aliam, & aliã uoluntatem, non inducunt contrarietatem nec repugnantiam. Sed iſte modus reſpondendi non ſufficit: quoniam ſi aliqui duo homines, qui habent diuerſas uolũtates, contrario modo ſe habent circa aliquod uolitum, dicuntur habere uoluntates contrarijs. Et propterea poteſt aliter dici, ꝙ cõformitas uoluntatis ad uoluntatem dupliciter attenditur, aut ſecundum aſſimilationem, aut ſecũdum ſubiectionem: dominus autem a ſenſualitatis uoluntate nõ requirebat conformitatem aſsimilationis, ut idem uellet, quod ipſe uellet: ſed conformitatem ſubiectionis, ut id uellet, quod

Deus ordinauit eam uelle: & dominus in prædicta locutione tollit conformitatem aſsimilationis cum dicit. Non ſicut ego uolo: & ponit conformitatē ſubiectionis in hoc, quòd oſtendit ſe uelle diuinæ uoluntati ſubeſſe. Vnde in prædicto uerbo īſinuatur duplex uoluntas in Christo. Vna uidelicet rationis, quæ erat ſimilis, & ſubiecta diuinæ uoluntati. Altera uero ſenſualitatis, quam ratio ſubiiciebat uoluntati diuinæ, licet ipſa ſenſualitas contrariū appeteret: & ita quâuis non erat ſimilis, erat tamen ſubiecta, ac per hoc non erat contraria. AD ILLVD, Aug. quod dicitur, quod uoluntas humana in Christo diſtabat a uoluntate diuina. Dicēdum quòd Auguſti. intendit ibi ponere diſtantiam quantum ad diuerſitatem uoluntatum, & quantum ad inſtantiam uolitorum, nō autem quantum ad ſubiectionis ordinem in uolendo, & ideo illa diſtantia non ponit controuerſiam AD ILLVD autem, quod obiicitur, quòd Chriſtus nolebat Hieruſalem deſtrui uoluntate humana Dicendum, ꝙ (ſicut Hug. dicit) quòd illa erat uoluntas pietatis, quæ ideo flebat, quòd miſericordiam diligebat: & quia deus ſic uolebat eam uelle, ideo diuinæ uoluntati nō repugnabat: erat enim ibi conformitas in ratione uolendi, quamuis non eſſet in uolito. Quod enim ſic uellet, hoc habebat a Deo, & Deus uolebat eū ſic uelle. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd uoluntas ſenſualitatis repugnat rationi, qa uolebat contrarium. Dicendum, quòd contrarietas ex parte uoliti non dicit contrarietatem in uoluntate, niſi ſint tales uoluntates, quæ non tā tum ſunt natæ conformari per ſubiectionem, ſed etiam per identitatem ex parte uoliti. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd contrariis affectionibus diſponebantur, utpote ſecuritate, timore, gaudio, & triſtitia, Dicendum, quòd una illarum affectionū ſubiecta erat alteri, & quodammodo materialis fuit ad alteram, ſicut dictū fuit ſupra, quòd gaudium in Chriſto non contrariebatur dolori, quia gaudebat de ipſo dolore: ſic & in propoſito intelligendum eſt. AD ILLVD, quod obiicit, quòd ratio conſentiebat ſenſualitati, aut diſſentiebat. Dicendum, ꝙ quodā modo conſentiebat, quodam modo diſſentiebat, ſecundum quòd aliquis poteſt alicui dupliciter conſentire, aut uolendo idem, qđ ipſe uult, aut uolendo ipſum ſic uelle. Ratio autē ſenſualitati conſentiebat uolendo eam moueri, & hoc idem erat licitum ſenſualitati: unde non uolebat niſi licitū: non autem conſentiebat uolito, id eſt, in ipſum, in quod ſenſualitas. hoc enim eſſet illicitum uolūtati rationis: & hoc non ponebat carnem cōcupiſcere aduerſus ſpiritum, ſiue rebellionem ſenſualitatis ad rationem: illa enim rebellio ponit utrumque diſſenſum. Vnde notandum, quòd diſſenſus poteſt eſſe ſenſualitatis ad rationem & quantum ad uolitum, & quantum ad actum uolēdi: & hoc idem pertinet ad naturā lapſam per pœnam, & culpam. Et eſt ponere conſenſum quātum ad utrūque, ita quòd ſenſualitas ſubiaceat rationi: & hoc pertinet ad naturam inſtitutam. Et eſt ponere remedium, ita ꝙ conſentiat ratio

ſenſualitati reſpectu actus uolendi, ſed non reſpectu uoliti: & hoc pertinet ad naturam habentē pœnam abſque culpa, qualis fuit natura à Chriſto aſſumpta, quæ aliquid habuit de natura inſtituta, aliquid de natura lapſa.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An decens fuerit Chriſtum orare?

CONSEQVENTER quærit de oratione Chriſti. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, utrum decuerit Chriſtū orare. Secundò quæritur, utrum in omni oratione ſua fuerit exauditus. Tertiò quæritur, utrum illa oratio, qua orauit in paſſione, fuerit ſenſualitatis, aut rationis.

VTRVM decuerit Chriſtū orare. Et quod ſic uidetur. Luc. 6. Exiuit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei: ſed Chriſtus nihil fecit, niſi quod ipſum decuit: ergo conueniens fuit ipſum orare. ITEM. Cui competit ſacrificium offerre, eidem competit orare: ſed Chriſto maxime competebat oblatio ſacrificii pro ſalute generis humani: ergo ei maxime cōpetebat orare. ITEM. Nulli magis competit orare, quā ei, qui eſt pontifex, & ſacerdos: ſed Chriſtus fuit pontifex, & ſacerdos ſecundum quòd dicitur ad Heb. 5. ergo ei maxime competebat oratio. ITEM. Oratio maxime ſpectat ad perfectionem uitæ contemplatiuæ: ſed decuit Chriſtum habere perfectionem in utraque uita: ergo &c. ITEM. Nullum decet magis orare quàm eum, qui eſt dignus exaudiri, & facilius poteſt impetrare: ſed nullus eſt dignior exauditione, quàm Chriſtus: ergo uidetur quod ſibi maximè conuenit orationis uſus.

SED CONTRA. Aug. de correptione, & gratia. Nemo petit ab alio, quod per ſe poteſt implere: ſed Chriſtus omnia poterat per ſe: ergo nihil debebat ab alio petere: ergo nec orare. ITEM. Oratio eſt actus perſonæ inferioris reſpectu eius, quem orat. Sed perſona Chriſti eſt æqualis patri: ergo non decuit Chriſtum orationem fundere ad Deū. ITEM. Oratio eſt aſcēſus intellectus in Deū: ſed intellectus Chriſti ſemꝑ erat ſurſum ſicut Deo unitus, & in cōtinuo fruitionis actu: ergo non uidetur quòd competeret ei uſus orationis. ITEM. Indiuiſa ſunt opera Trinitatis, ergo impletio petitionum ſpectat ad totam trinitatē: ergo qui petit aliquid ab una perſona, petit & ab omnibus: ſed non decet Chriſtum petere aliquid à ſe: nullus enim ſeipſum orat, uel petit aliquid à ſeipſo: ergo non uidetur quod decuerit aliquid Chriſtum à patre per orationem impetrare. ITEM. Voluntas Chriſti hominis erat per omnia conformis uoluntati patris: ergo nihil petebat, niſi quod ſciebat patrem uelle: ergo etiā ſi non peteret, nihilominus quod petebat impleretur: ergo fruſtra petebat aliquid: ſed nihil decuit Chriſtum fruſtra facere: ergo non decuit Chriſtum orare. *Ex Damaſ. lib. 3. c. 24.*

RESOLVTIO.

Et propter meritum, & propter exēplum, & ueritatis argumentum ac officiū decuit Chriſtum oraſſe.

RESPON. Dicendum, ꝙ abſque dubio decens fuit Chriſtum orare maxime in diebus carnis ſuæ. Ratio

tio autem huius condecentiæ poteſt aſſignari quadruplex, uidelicet propter meritum, propter uirtutis exemplum, propter ueritatis argumentum, & propter officium explendum. Propter meritum: quia ſua petitione, & poſtulatione merebat nobis, qui minus idonei eramus ad ſuſceptionē beneficiorum Dei. Propter exemplum, ut ſcilicet diſcipulos ſuos, & per conſequens alios inuitaret ad orationis ſtudiū, in cuius exercitio maxime ſuperatur aduerſarius: propter ꝙ dominus dicebat diſcipulis Mat. 26. Vigilate & orate, ut non intretis in tentationē. Propter ueritatis argumentū, ut oſtenderet ſe uerum hominem, & uere à Deo miſſum: ꝓpter quod dicitur Ioan. 11. Gratias ago tibi domine, quoniam audiſti me: ego autem ſciebam: quoniam me ſemper audis: ſed propter populum iſtum, qui circunſtat, dixi ut credant, quia tu me miſiſti. Propter officium: quia Chriſtus habebat dignitatem ſacerdotis, & pontificis: unde ſicut ad ipſius officium pertinebat ſacrificium offerre ꝓ peccatis, ita & pro peccatoribus exorare. Vnde ad Heb. 5. Omnis pōtifex ab hominibus aſſumptus, pro hoībus cōſtruitur in his, quę ſunt ad Deum. Et Heb. 7. Talis decebat, ut eſſet nobis pontifex ſanctus, & innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus & excelſior cœlis factus: His ergo de cauſis cōgruum fuit, & decens uſum orationis in Chriſto reperiri: unde & rationes ad hoc inductę ſunt concedendæ.

Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ nemo petit ab alio, ſi poſſit ad implere quod petit. Dicendum, qđ illud uerū eſt ſecundum qđ petitio, & impletio attribuuntur eidē ratione eiuſdem naturæ. Sic autē non eſt in propoſito: nam petere, & orare cōpetit Chriſto ſecundū naturam aſſumptā. Sed poſſe implere debetur ei ſecundum naturam aſſumētem. Vel aliter poteſt dici: ꝙ ſicut motus aliquando eſt propter ſupplendam indigētiam propriam, aliquādo propter ſupplēdam indigentiam alienam: ſic & petitio, & oratio. Cum.n. aliquis orat propter propriam indigentiam ſupplendam, uerum eſt qđ dicit Auguſt. Nemo petit ab alio, quod ipſe poteſt per ſe implere. Cum autem petit propter ſupplendam indigentiam alienā, non requiritur defectus poteſtatis in petente: ſed defectus poteſtatis, aut idoneitatis in eo, pro quo petitur, qui quidē defectus ſuppletur ex merito ipſius orationis. Cū.n. aliquis dignus orat pro indigno, quodāmodo acquirit idoneitatē ex ſuæ orationis merito. Ad illvd, quod obijcitur, quòd oratio eſt actus perſonæ inferioris. Dicendum quòd hoc uerū eſt, attribuendo inferioritatē perſonæ ſecundū naturā eam, ſcđm q̄ competit ei oratio. Oratio .n. eſt actus conueniēs pſonæ ratione naturę: & ſic non habet inſtātiā in propoſito: quia quamuis perſona Chriſti rōne diuinitatis ſit æqualis patri: ſecundum tamen humanitatē minor eſt patre. Iuxta illud Ioan. 14. Pater maior me eſt. Ad illvd, quod opponitur, ꝙ oratio eſt aſcenſus intellectus in Deum ſecundum Dam. Dicendū, ꝙ aſcēſus poteſt dici large, uel ſtricte. Secundum quòd large dicitur, ſic poteſt dici intellectus aſcēdere in

Deum

per se

Deum, quãdo fertur in eum, qui ſupra ſe eſt, aut implorando miſericordiam, quæ eſt ſupra ſe, aut reuelando miſeriam, quæ eſt infra ſe: & hoc modo accipiendo nõ tantum competit nobis, verum etiam Chriſto: & ſic cadit in diffinitione orationis. Alio modo aſcenſus in Deum dicit nouam Dei conſiderationem. prout dicit eleuationem intellectus noſtri ad deum, procedentem gradatim à conſideratione creaturæ ad conſiderationem creatoris. Et hoc modo non cadit in notificationẽ orationis: niſi ſecundum ſtatum uiatoris. Primo modo accipiendo aſcenſum, fuit in Chriſto: ſecundo uero modo accipiendo, quodammodo fuit, & quodammodo non fuit. Fuit quidem quantum ad hoc, quòd Chriſtus in actu orationis ſe reuocabat ab occupatione uitæ actiuæ, ut totus eſſet intentus operationi uitæ contemplatiuæ. Quantum autem ad hoc, quòd Chriſtus erat continue comprehenſor, ſiue uacaret actioni, ſiue ceſſaret ab actione, ſic non dicitur fuiſſe in eo innouatio aſcẽſionis per eum modum, per quem eſt in nobis. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd poſtulatio orationis reſpicit totam trinitatem. Dicendum, quòd uerum eſt ex cõſequenti, licet quædam orationes dirigantur ad patrem, quędam ad filium. Quod autem ſubiungitur, quòd nemo petit aliquid à ſe. Dicendum, quòd uerum eſt in eo qui eſt unius tantum naturæ: ſed qui eſt diuerſarum naturarum, bene poteſt petere aliquid à ſe, ita quòd ſecundum unam naturam ſit petens, & ſecundum aliam ſit exaudiens: & ſic eſt in Chriſto, qui erat pontifex petens ſecundum humanam naturam, & erat rex, & princeps exaudiens ſecundum diuinam. AD ILLVD, quod obijcitur, quod Chriſtus nihil petebat, niſi quod ſciebat deũ uelle. Dicendum, quòd uerum eſt, ſed Chriſtus bene ſciebat quòd deus quædã uolebat, quæ ſciebat Chriſtum nobis impetraturum per ſuam orationem: & ideo orando & petendo quod deus uolebat, nõ fruſtra orabat: quia hoc ipſum quod deus diſpoſuerat, nobis ſua oratione impetrabat. Cum enim deus diſponit, uel uult aliquid facere, non diſponit in omnem euẽtum, ſed præſuppoſitis congruentibus antecedentibus: ſicut diſponit nos ſaluare, ſi tamen uelimus per bona merita ſalutem acquirere: ſic & in propoſito intelligendum eſt.

QVAESTIO III.

An chriſtus in omnibus ſuis orationibus fuerit ſemper exauditus?

VTRVM Chriſtus in omni oratione ſua fuerit exauditus. Et quòd ſic, uidetur per illud, quod dicitur Ioan. 11. Ego autem ſciebam, quoniam ſemper audis me: ſed illud audire non eſt aliud, quàm exaudire: ergo &c. ITEM. Super illud Pſal 20. Deſiderium aĩę eius tribuiſti ei, & uoluntate labiorum eius non fraudaſti eum. Glo. Voluntate labiorum eius, ideſt uerborum eius; hoc eſt per uerba prolata non fraudaſti eum: quicquid enim dixit, factũ eſt &c. ITEM. Chriſtus magis dignus eſt exaudiri, quàm membra eius petentia in nomine eius. Sed dicitur Ioã. 14. Quicquid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis: ergo multofortius quicquid ipſe

petiit, obtinuit. ITEM. Voluntas Chriſti fuit diuinæ uoluntati cõformis: ergo nihil petiit, & deſiderauit, niſi quod Deus uoluit; ſed omne qđ Deus uoluit, fecit, & facit: ergo omne quod Chriſtus petijt, impetrauit. ITEM. Quod Chriſtus petiit pie, perſeuerãter, & ad ſalutẽ petiit, nec habuit ĩ aliquo remorsũ cõſciẽtiæ: ſed quicũque ſic petit, ĩpetrat qđ petit: ergo omne qđ Xp̃s petiit, obtinuit.

SED CONTRA. In Pſal. 21. dicĩt de Chriſto. Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: ergo non exaudiuit ipſum in eo, quod clamauit: non ergo exaudiuit ipſum in omni eo, qđ petijt. ITEM. In litera dicĩt. Chriſtus clamans non exauditur ad ſalutem corporalem: bonum quidem petiit, ſcilicet ut non moreretur; ſed melius erat ut moreretur: ergo Chriſtus non fuit in omni eo quod petiit, exauditus. ITEM. Chriſtus petiit, & orauit ut calix tranſiret ab eo: ſed calix non tranſiuit ab eo: ergo non in omni eo quod petiit, fuit exauditus. ITEM. Chriſtus orauit pro ſuis crucifixoribus, nec tamẽ omnes ſaluati fuerunt: ergo non fuit exauditus in omnibus. ITEM. Chriſtus orauit pro diſcipulis, ut ſeruarentur à malo, ſecundum qđ dicitur Ioan. 17. Non tantum pro eis rogo, ſed pro eis, qui credituri ſunt &c. ſed non omnes fuerũt ſeruati à malo: ergo non in omnibus, quæ petiit, exauditus fuit.

RESOLVTIO.

In orationibus à uoluntate rationis procedentibus, ſemper Chriſtus exauditus eſt: Non ſic uerò in orationibus à uoluntate pietatis, uel carnis progredientibus.

RESPON. Dicendum, ꝙ cum oratio ſit petitio procedens ex uolũtate, & deſiderio, ſecundum ꝙ uoluntas humana fuit in Chriſto ſecundum triplicem differentiã, ſic & oratio. Nã quædam oratio fuit exprimens ſiue procedens à uoluntate rationis, quædam à uolũtate pietatis, quædam à uoluntate carnis. Oratio procedens à uoluntate rõnis procedebat à uoluntate, quæ quidẽ requirebat exaudiri: & talis oratio ĩ omnibus eſt exaudita, tum propter hoc quòd iſta uoluntas erat per omnia cõformis uolũtati diuinæ: tum etiã, qa adeo petebat digne & ſanctè, quòd in omnibus erat exaudita pro ſua reuerentia, & dignitate. Oratio autem procedens à uoluntate pietatis, & uoluntate carnis non fuit in Chriſto exaudita per omnia, tum quia hac uolũtatẽ nõ conformabatur Deo in omni uolito, ſicut habitum eſt prius: tum etiam quia illa petitio plus ordinatur ad noſtram inſtructionem, quàm ad diuinã exauditionẽ. Magis enim petebat hac uoluntate, ut nos erudiret, quàm ut Deum ad ſuam petitionẽ inclinaret. Ex his patet reſponſio ad quæſtionẽ propoſitã, & ad rationes ad utrãque partem. Concedendum eſt. n. ꝙ Chriſtus exauditus fuit in omni petitione qua petijt, ut exaudiretur: hoc eſt in omni eo, quòd petiit uoluntate rõnis, ſiue uoluntate abſoluta. Vnde rationes, quę ad primam partem inducũtur, uerum concludunt. Concedendum eſt nihilominus ꝙ nõ in omni eo quod petiit uoluntate carnis uel pietatis, fuit exauditus: ſicut rationes ad ſecundam partem inductæ oſtendunt. Non enim petebat ut exaudiretur, ſed ut nos erudiret.

mur: ſicut petijt calicem à ſe trāſferri, & ſuis crucifixoribus condonari, unum ex uolūtate carnis ad oſtenſionē naturæ aſſumptę, alterū ex uolūtate pietatis ad oſtēſionē benignitatis, & miſericordię. AD ILLVD tamen, quod obijcit, de auctoritate Pſal. Dicendum, ꝙ hoc dicitur de capite rōne mēbrorum, ſicut Glo. ibidē exponit, & multa conſimilia reperiri conſueuerunt in ſcriptura. AD tres rationes ſequentes patet reſponſio per iam dicta: quia non ferunt inſtantiam pro quacunque oratione Chriſti, ſed ꝑ ea ſolū, quę procedebat ex uoluntate carnis uel pietatis: ſicut patet aſpicienti.

QVAESTIO III.

An Chriſti oratio in horto à ratione, an à ſenſualitate fuerit.

VTRVM illa oratio, qua orauit in paſſione, ut calix trāsferretur à ſe, fuit a ratione, quā ſenſualitate, uidetur auctoritate Magiſtri in litera. Secundum affectum ſenſualitatis Chriſtus mori noluit, nec obtinuit quod ſecūdum illum affectum petijt: ergo uidetꝫ ꝙ petitio illa ex uoluntate ſenſualitatis proceſſerit. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur ex ordine uerborum, cum dicit. Non ſicut ego uolo, ſed ſicut tu uis: aut hoc dicit rōne uoluntatis ſenſualitatis, aut rōnis. Quantum ad uoluntatē rationis non dicit, quia illa erat ꝑ omnia diuinæ uoluntati conformis: ergo hoc dicit quantū ad uolūtatem ſenſualitatis. Ex illa ergo uoluntate procedebat poſtulatio orationis propoſitæ. ITEM. Nullus ſapiens orat, uel petit cōtrarium eius, quod uult: ſed ratio nolebat mori: ergo petitio de euaſione mortis non erat petitio rationis, & erat ſenſualitatis, uel rationis: ergo ſenſualitatis. ITEM. Peccatum eſt alicui appetere, qđ eſt peccatum appetere: ſed appetere non mori peccatum eſſet ipſi uoluntati rationali: ergo ſi illud petiuiſſet, peccaſſet: ſed non peccauit: ergo non petijt: ergo petitio illa fuit à uolūtate ſēſuali.

SED CONTRA. Oratio ſic diffinitur. Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum: ſed ſenſualitatis nō eſt aſcendere in Deū; ergo ſenſualitatis non eſt orare: ergo prædicta oratio non potuit eſſe ſenſualitatis. ITEM. Alio modo diffinitur oratio. Oratio eſt pius mentis affectus in Deum directus; ſed ſenſualitas non habet ferri in Deū; ergo quantum ad actum ſenſualitatis non conſiſtit uſus orationis. ITEM. Solius rationis eſt conferre: ſed prædicta oratio fuit cum collatione quadam, ſicut patet cū dicitur, Non ſicut ego uolo, ſed ſicut tu: ergo nō proceſſit à ſenſualitate, ſed à ratione. ITEM. Solius rationis eſt futura ꝑcognoſcere; ſed orō illa, qua petebatur calix futurus trāsferri, erat ex futurorum præcognitione; ergo nó erat ſenſualitatis, ſed rationis.

RESOLVTIO.

Quantum ad materiam à ſenſualitate fuit; ſed quantum ad formā & diſcretionem à uoluntate rationali.

RESPON. Dicēdū, ꝙ de ꝑdicta orōne eſt loqui dupliciter, aut quātū ad materiā, aut quātū ad formā. Si loquamur de ipſa quātū ad materiam, cum materia orationis reſpiciat deſideriū pe entis, talis petitio fuit petitio ſenſualitatis tm̄, cuius deſider. ū erat ad non moriēdū. Si aūt loquamur de prædicta ora-

oratione quantum ad formã, ſic cũ forma petitionis reſpiciat diſcretionẽ proponẽtis, & talis modus proponendi ſit a diſcretione rõnis, concedendũ eſt, ꝙ talis oratio fuerit uolũtatis rõnalis. Et ꝑ hoc patet reſponſio ad quęſtionẽ propoſitã, & etiã ad obiecta. Ad quæſtionẽ propoſitam, quia non eſt ſimpliciter concedendum, ꝙ talis oratio fuerit ſimpliciter rõnis, uel ſimpliciter ſenſualitatis, ſed quodãmodo huius, quodãmodo illius. Senſualitatis, quantũ ad materiã, ſed rõnis quantũ ad formã. Item. Senſualitatis ut mouẽtis, ſed rõnis ut proponẽtis. Item. Senſualitatis, ut pro quo, ſed rõnis, ut a quo. Vnde bene, & rectè conſueuit dici, ꝙ rõ fuerit aduocatrix ſenſualitatis: & per hoc diſſolui poſſunt rõnes ad utrãq; partẽ, qm̃ procedũt his duabus uiis, ſicut patet aſpicienti. Sed tunc reſtat quæſtio, cum ratio ſciret ſenſualitatem in hac petitione nec exaudiendam, nec dignam exaudiri, utpotè quia petebat contrarium diuini propoſiti, qũo hanc petitionẽ propoſuit, & pro ea allegauit. Et dicendum eſt ad hoc, ꝙ huius fuit ratio triplex. Prima ad manifeſtationẽ ueritatis naturæ aſſumptæ, quæ naturaliter refutabat paſſionem, & in hoc erudiuit noſtrã fidem. Secunda uerò ad confirmandã noſtram imbecillitatem, ut non diffidamus, ſi paſſionum pericula exhorremus: & in hoc erexit noſtram ſpem. Tertiò, ut oſtenderet uoluntatem noſtrã diuinæ uoluntati eſſe per omnia ſubiiciendã, quod oſtendit in conditione appoſita, nõ ſicut ego uolo, ſed ſicut tu: & in hoc ordinauit charitatem in nobis, quæ affectum noſtrum diuinæ uoluntati per omnia conatur ſubiicere: unde magis orauit in illa oratione pro nobis, q̃ oraret pro ſe. Et attendendum eſt, ꝙ oratio illa in petitione illa ſeruauit formã prudentis, & fidelis aduocati, qui deſiderium ſenſualitatis proponit, ſeruata tamen forma iuris; dictat enim ius diuinũ, ꝙ omnis appetitus debet eſſe Deo ſubiectus; Et per hoc patet determinatio obiectorum: patet etiam prædictę orationis finis, & utilitas.

DISTINCTIO XVIII.

Quomodo Chriſti incarnatio ordinatur ad noſtram redemptionem quantùm ad vſum voluntatis, prout reſpicit exercitium merendi.

De merito etiam Chriſti prætermittendum non eſt, de quo quidã dicere ſolent, quod non ſibi, ſed membris tantum meruerit. Meruit quidẽ membris redemptionem a diabolo, a peccato, a pęna, & regni reſerationem, vt mota ignea romphea, libere pateret introitus: ſed & ſibi meruit impaſſibilitatis, & immortalitatis gloriam, ſicut ait Apoſtolus, Chriſtus factus eſt pro

nobis,

nobis obediens uſque ad mortem,mortem autem crucis,propter quod & Deus exaltauit illum,& dedit illi nomẽ quod eſt ſuper omne nomen. Aperte dicit Apoſtolus Chriſtũ propterea exaltatum per impaſſibilitatis gloriam,quia eſt humiliatus per paſſionis obedientiam. Humilitas ergo paſſionis,meritum fuit exaltationis, & exaltatio præmium humilitatis,Vnde Aug.exponens præmiſſum cap.ait,Vt Chriſtus reſurrectione glorificaretur,prius humiliatus eſt paſſione.Humilitas claritatis eſt meritum, claritas humilitatis eſt præmium.Sed hoc totum factum eſt in forma ſerui.In forma enim Dei ſemper fuit,et erit claritas.Item Amb.idẽ cap.tractans ait, Qu[illegible] & quantum humilitas mereatur hic oſtenditur.His teſtimonijs euidens fit,quòd Chriſtus per humilitatem & obedientiam paſſionis meruit clarificationem corporis,nec id ſolum ſed etiam impaſſibilitatẽ animæ. Anima enim ipſius ante mortẽ erat paſſibilis,ſicut caro mortalis,ſed poſt mortem merito humilitatis & anima impaſſibilis facta eſt,& caro immortalis.Vtrum autem anima ſit facta impaſſibilis,quãdo caro facta eſt immortalis,ſcilicet ipſo reſurrectionis momẽto,de auctoritate nobis certũ nõ eſt. Sed vel mox poſt carnis ſeparationem anima impaſſibilitate donata eſt,aut in reſurrectione,quando caro refloruit.

Ad Phil.2. Tra.14 circa illud. Ioã.17 clarifica filiũ tuum. Expoſitione ad illud.2. ad Phi. propter quod Deus illũ ſuper exaltauit,Tome 4.

Quòd à conceptu meruit ſibi Chriſtus,quod per paſsionẽ.

Nec ſolum hoc meruit Chriſtus,quãdo patri obediẽs crucem ſubijt,ſed etiam ab ipſa conceptione ex quo homo factus eſt,per charitatem,& iuſtitiam,& alias virtutes, in quarum plenitudine fuit ſecundum hominem conditus,ſibi tantum meruit,quantum poſt per martyrij tolerantiã.Tanta enim plenitudo ſpiritualium chariſmatũ in eo fuit, quòd in eis proficere non potuit:& ideo melior ipſius anima fieri non potuit,quàm ab initio ſuæ conditionis extitit,quia proficere in meritis nõ ualuit.Vnde Gregorius ait, Nõ habuit omnino Chriſtus iuxta animæ meritum,quo potuiſſet proficere: in membris autẽ quæ nos ſumus,quotidie proficit.Nõ ergo plus meruit ſibi per crucis patibulum,quam à conceptione meruit per gratiam uirtutum. Nõ ergo profec t ſecundum animæ meritum,quãtum ad virtutem meriti:pro-

Super Eze.li. 1.ho.6. Paulo-poſt prĩcipium ubi exponit myſtice illud. Exo.25. factus, & candelabrũ ſtiles.

fecit tamen quantū ad numerū meritorum. Plura.n. habuit merita in paſſione, quàm in conceptione: ſed maioris virtutis non extiterunt in merendo plura, quàm ante fuerāt pauciora. Meruit ergo a conceptione non modo gloriam impaſſibilitatis, & immortalitatis corporis, ſed etiam impaſſibilitatem animæ. Per quid? Per obedientiam et uoluntatē perfectam, quam non tūc primo habuit, nec maiorem cum pati cœpit & mori. Obediens enim, perfectus & bonus extitit ſecundum hominem, ex quo fuit homo. Habuit ergo anima illa aliquod bonum in ſe poſt mortem, quòd non habuit ante. Num ergo beatior uel melior fuit quàm ante? Abſit quod melior fuerit: quia nec ſanctior, nec gratia cumulatior. Nec etiam beatior fuit in Dei contemplatione, in quo præcipue beatitudo conſiſtit. Poteſt tamen dici in hoc beatior fuiſſe, quia ab omni miſeria immunis. Ex quo nequit inferri ſimpliciter, quòd beatior fuerit.

De eo, quod ſcriptū eſt, Donauit illi nomen, quod eſt &c.

Nec tantum gloriam impaſſibilitatis, & immortalitatis meruit, ſed etiam meruit donari ſibi nomen, quod eſt ſuper omne nomē; ſcilicet honorificentiā, quod uocatur Deus: hoc tamen nomen ante mortem habuit. Habuit enim hoc nomen Dei filius, inquantum Deus eſt, ab æterno per naturā: inquātum vero homo factus eſt, habuit ex tempore per gratiam. Veruntamen Auguſtinus dicit homini donatum eſſe illud nomen, non Deo, quia illud nomen habuit, cum in forma Dei tantum erat. Sed cum dicitur, Propter quod illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ſatis apparet propter quid exaltauerit, ideſt, propter obedientiā, & in qua forma exaltatus ſit. In qua enim forma crucifixus eſt, in ea exaltatus eſt, et in ea donatū eſt ei nomen, vt cū ipſa forma ſerui nominetur vnigenitus filius Dei, hoc illi donatum eſt vt homini, quod iam habebat idem ipſe Deus. hoc ergo per gratiam accepit, vt ipſe ens homo vel ſubſiſtens in forma ſerui, ideſt, in anima & carne, nominetur & ſit Deus. Sed nunquid hoc tunc meruit? ſupra enim dictum eſt, quia hoc tantum bonum homo ille non meruit. Quomodo ergo hic dicitur, Propter obedientiam donatum eſt ei hoc nomen?

Ad Phil. 2. In li. 2. contra Maxi. c. 5. & lib. 3. cap. 2. Vide in gl. ordinaria ad illud ad Phil. 2. et donauit illi nomen.

nomen? Secundum tropum illũ in ſcriptura creberrimum hoc capiendũ eſt, quod dicitur res fieri quando innoteſcit. Poſt reſurrectionem verò, quod ante erat ineuidens, poſitũ eſt, vt ſcirent homines, & dæmones. Manifeſtationem, ergo illius nominis donauit ei Deus poſt reſurrectionẽ, ſed illam meruit per obedientiã paſſionis, qui eo quod obediuit patiendo, exaltatus eſt reſurgendo, & per hoc manifeſtatum eſt nomen. Hoc eodem tropo vſus eſt etiam Dominus poſt reſurrectionem dicens, Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in
Matth. 28. *terra, non quòd tunc primò acceperit, ſed quam ante habebat, tunc manifeſtata eſt poteſtas. Cæterum Ambroſius di-*
Ambr. qđ datũ fuit Deo et nõ homi. In cõmẽtario ad ca. 2. ad Phil. in medio cõmẽ. in tomo 4. & citatur in Glo. ordinaria ad eundẽ locũ Pauli. *cit nomen illud donatum eſſe Deo, non homini, & videtur ſecundum verborum ſuperficiem, oppoſitus Augu. ſed intelligentia non obuiat, licèt diuerſum ſapiat. Nam Ambroſius, de naturali donatione id dictum intelligit, qua æternaliter pater generando dedit filio nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ſcilicet eſſe Deum per naturam, quia genuit ab æterno filium plenum, & ſibi æqualem Deum. Quod tamen nomen Apoſtolus propter paſſionis obedientiam Chriſto donatum dicit. Sed præmiſſo locutionis modo accipiendum eſt.*

Si Chriſtus ſine omni meritò illam habere potuit.

Si verò quæritur, Vtrum Chriſtus illam immortalitatis, & impaſſibilitatis gloriam, & nominis Dei manifeſtationẽ, ſine omni meritò habere potuit: ſanè dici poteſt, quia humanam naturam, ita glorioſam ſuſcipere potuit, ſicut in reſurrectione extitit. Nomenque ſuum etiã aliter hominibus manifeſtare potuit: ſed homo paſſibilis eſſe non potuit ſicut fuit, & ad illã gloriã, ſine merito peruenire. Potuit quidẽ peruenire ad illã ſine merito paſſionis, quia potuit conſumpta mortalitate immortalitatis gloria veſtiri, ſed non ſine merito iuſtitiæ, & charitatis, aliarũque virtutũ. Non .n. Chriſtus homo eſſe potuit, in quo plenitudo virtutũ, & gratiæ non fuerit. Nec virutes ei ineſſe potuerunt cilicio mortalitatis induto, quin per eas mereretur. Habens ergo has virtutes ſecundũ hoĩem paßibilẽ, ac mortalẽ, non potuit non mereri gloriam immortalitatis. Non ergo potuit factus mortalis ſine merito gloriam impaßibilitatis, & im

mortalitatis, ac manifeſtationem Dei nõis conſequi. Potuit tamen hoc aſſequi ſine merito paſſionis, quia per paſſionem nil ſibi meruit, quod non ante per uirtutes meruerit.

De cauſa mortis & paſsionis Chriſti.

Ad quid ergo uoluit pati & mori, ſi ei uirtutes ad merẽdum illa ſufficiebant? Pro te, nõ pro ſe. Q̃uo pro me? Vt ipſius paſſio & mors tibi eſſet forma & cauſa. Forma uirtutis & humilitatis: cauſa gloriæ & libertatis. Forma Deo uſque ad mortẽ obediendi, & cauſa tuę liberationis ac beatitudinis. Meruit enim nobis per mortis, ac paſſionis tolerãtiam, quod per præcedentia non meruerat, ſcilicet aditũ paradiſi & redemptionem à peccato, a pœna, a diabolo, & per mortem eius hæc nos adepti ſumus, ſcilicet redemptionem, & filiorum gloriæ adoptionem. Ipſe enim moriendo factus eſt hoſtia noſtræ liberationis. Sed quomodo per mortem nos à diabolo, & a peccato redemit, & aditum gloriæ aperuit? Decreuerat Deus in myſterio, vt ait Ambroſius, propter primum peccatum non intromitti hominẽ in paradiſum, id eſt, ad Dei contemplationem non admitti, niſi in uno homine tanta exiſteret humilitas, quæ omnibus ſuis proficere poſſet, ſicut in primo homine tanta fuit ſuperbia, quæ omnibus ſuis nocuit. Non eſt autem inuentus inter homines aliquis qui id poſſet implere, niſi leo de tribu Iuda, qui aperuit librũ, & ſoluit ſignacula eius, implẽdo in ſe oẽm iuſtitiã. i. con ſummatiſſimam humilitatẽ, qua maior eſſe non poteſt. Nam omnes alij homines debitores erant, & vix unicuique ſua virtus ſufficiebat, & humilitas. Nullus ergo eorũ hoſtiã poterat offerre ſufficientẽ reconciliationi noſtrę. Sed Chriſtus homo ſufficiẽs, et perfecta fuit hoſtia, qui multo amplius eſt humiliatus, amaritudinem mortis guſtando, quàm ille Adã ſuperbijt per eſum ligni vetiti, noxia delectatione perfruendo. Si ergo illius ſuperbia omniũ extitit ruina, ipſum de paradiſo mittens foras, alijsque occludens ianuam: multo magis Chriſti humilitas, qua mortem guſtauit, ingreſſum regni cæleſtis omnibus ſuis impleto Dei decreto aperire valuit, atque decreti delere chirographũ. Vt enim ait Amb. Tantũ fuit peccatum noſtrum, vt ſaluari non poſſemus, niſi unige-

Matth. 12. Ioan. 3. Phil. 2. ad He. 5.

In com. ſuper 5. cap. ad Ro. circa illud, qui eſt forma futuri. Apoſt. 5. Rom. 5. Matth. 3. Gene. 3.

ad Col. 2.

In gloſſa ordinaria ſup 9. c. epiſt. ad He. circa illud. Io noui teſtamenti. Nu 35 & Ioſ. 20.

nitus Dei filius pro nobis moreretur debitoribus mortis, ſed ſic dignos nos fecit teſtamenti & promiſſæ hæreditatis. Quod non ita eſt intelligendum, quaſi non alio modo ſaluare nos potuerit, quam per mortem ſuam, ſed quia per aliam hoſtiam non potuit nobis aperiri regni aditus, & fieri ſalus niſi per mortem unigeniti, cuius tanta fuit (ut dictum eſt) humilitas & patientia, ut eius merito pateret credentibus in eum aditus regni. Magna ergo in morte unigeniti præſtita ſunt nobis, ut liceat nobis redire in patriam, ſicut olim in 3
morte ſummi pontificis, his qui ad ciuitatem refugij confugerant, ſecure ad propria remeare. Ecce aliquatenus oſtenſum eſt, qualiter per Chriſti mortem aditus regni ſit nobis paratus.

SVpra egit Magiſter de uoluntate Chriſti. In hac parte agit de uſu uoluntatis, qui conſiſtit in exercitio merendi. Diuiditur autem pars iſta ĩ duas partes. In quarum prima agit de merito Chrĩ in ſe. In ſecũda uero agit de ipſo ad noſtrã utilitatẽ ordinato. ibi. *Ad quid ergo noluit pati, & mori, &c.*] Prima pars diuiditur in quatuor partes ſecundũ. quatuor quæſtiones, quas determinat. In prima determinat Magiſter, cui meruit principaliter, oſtendens ꝙ aliqd meruit ſibi. In ſecũda determinat qñ mereri incepit, oſtẽdẽs ꝙ ab inſtanti cõceptionis. ibi. *Nec hoc ſolum meruit, &c.*] In tertia uero determinat quid meruit oſtendens, quod non tantum gloriam impaſſibilitatis, ſed etiam exaltationem nominis. ibi. *Nec tantum gloriã impaſſibilitatis, &c.*) In quarta uero determinat, qua neceſſitate iſta meruit. ibi. *Si uero quæritur, utrum, &c.*) Secunda uero pars principalis diuiditur in duas partes. In quarũ prima proponit efficaciã meriti Chrĩ reſpectu noſtri. In ſecunda uero multiplici auctoritate confirmat. ibi. *Sed quomodo per mortem nos a diabolo redemit, &c.*) Subdiuiſiones partium manifeſtæ ſunt in litera.

Meruit ergo a conceptione, &c.) Dub. 1.
Contra. Quia ubi unum pp alterum, ibi unũ tm̃: ſed imortalitas nõ eſt in corpore niſi per animã, ſicut nec uita. Paſſibilitas etiam non eſt in aĩa niſi per corpus, cũ aĩa ſit ſubſtantia incorporabilis: reſtat ꝙ idem eſt oĩno mereri impaſſibilitatem corporis, & impaſſibilitatem aĩæ. Præterea corpore exiſtente impaſſibili, neceſſe eſt animam eſſe impaſſibilem: ergo non ur̃ ꝙ impaſſibilitas corporis debeat connumerari impaſſibilitati aĩæ. Iuxta hoc quæritur, cui prius ineſt impaſſibilitas: & ꝙ carni, uidet̃: qa impaſſibilitas eſt dos corporis. Quod autẽ aĩæ, uidet̃, quia gloria eſt per influentiã aĩæ in carnem. Reſpon. Dicendum, ꝙ in aĩa paſſibili dupleẽ ẽ genus paſſionum. Vnũ, qđ patitur in ſe per affectiones. Aliud, quo cõpatit̃ corpori pp corporis læſiones. Ad hoc aũt ꝙ aĩa efficiat̃ pfecte

impaſſi-

impaſſibilis, neceſſariũ eſt quòd ab utraque paſſione efficiatur perfecte immunis: & ita duplex impaſſibilitas reperitur in aĩa. Vna, quæ eſt propriè ipſius animæ. Altera, quam cõtrat cum corpore: & iſtas duas intendit Magiſter in litera connumerare. Et ſic patet reſpõſio ad primo quæſitum. Ad illud uero quod quæritur ſecundò, cui per prius inſit paſſibilitas. Dicendum, quòd per prius ineſt animæ, ſicut & paſſibilitas quantum ad cauſam primam, utpote in homine primo, in quo per corruptionem animæ facta eſt corruptio corporis, quamuis in anima efficiatur paſſibilis propter coniunctionem ſui cum carne corrupta. Econtrario uerò eſt gloria impaſſibilitatis, quæ quidem eſt a ſuperiori, & magis ineſt corpori rõne animæ, quam econuerſo. Quod ergo obiicitur, ꝙ impaſſibilitas eſt dos corporis. Dicẽdũ, ꝙ dos corporis eſt, ſed nõ ſic præciſè eſt corporis, quòd non ſit animæ: dicitur tamen magis dos corporis, quia anima habet dotes ſecundum ſe multò excellentiores.

Dub. 2. *Meruit ſibi donari nomen, &c.)* Hoc uidetur eſſe falſum: quia nomen illud, quod eſt ſuper oẽ nomẽ, habuit ab æterno. Si tu dicas, ꝙ meruit iſtius nominis manifeſtationem in humana natura: hoc uidetur eſſe falſum, quia dæmones in euangelio frequenter dicebant ipſum eſſe filium Dei, ſicut colligitur ex multis locis: ergo iã nomen eius ante paſſionem erat manifeſtatum. Item. In lege promiſſus erat filius Dei, ſicut dicit Eſa. 9. Vocabitur admirabilis, cõſiliarius, deus fortis. Itẽ. 1. Cor. 2. Si cognouiſſent: dicit Glo. ꝙ maiores Iudæi ſciuerunt, ꝙ eſſet Chriſtus: ergo uidetur ꝙ nomen eius ante paſſionem fuerit manifeſtatum. Sed contra hoc eſt, quod dicitur. 1. Cor. 3. Si cognouiſſent, nũquam filium Dei crucifixiſſent. Et Anſel. in Libr. Cur Deus homo, dicit, quòd tantum ſcelus ſicut eſt filii Dei occiſio, numquã per pœnitentiam expiaſſent, niſi ignorantia excuſaſſet. Reſpon. Dicendum, ꝙ abſque dubio Chriſtus per paſſionem ſuam meruit ſui nominis clarificationem. Clarificatio autem nominis ipſius Chriſti in hoc conſiſtit ꝙ cõiter homines nouerint illum, qui in humana natura apparebat eſſe filium Dei, & redemptorem mundi. Ad illud uero, quod obiicitur, ꝙ illud iam notum erat. Dicendum, ꝙ eſt notitia certa, & eſt notitia per quandam coniecturam: & Chriſtus ante paſſionem cognitus fuit habere nomen, ꝙ eſt ſup omne nomen notitia coniecturali: ſed notitia certitudinali non eſt cognitus, niſi poſt paſſionem: & per hoc diſſolui poſſunt rationes, & auctoritates ad utramque partẽ. Vel aliter. Eſt notitia uniuerſalis, & ẽ notitia particularis: quamuis aũt Chriſtus eſſet notus aliquibus, ꝙ eſſet uerè Chriſtus: tñ nõ fuit uniuerſaliter cognitus uſque poſt paſſionem. Vel aliter. Eſt notitia nominis duplex, quantum ad uocem, & quantum ad imponendi rationẽ. Quantum ad uocẽ cum cognoſcitur, ꝙ aliquis ſic uocetur: & ſic multi cognouerunt Chriſtum uocari Ieſum ante paſſionem: ſed ratione quare ſic uocaretur, uidelicet quia uenerat ſaluare populum a peccatis eorum, non cognouerunt uſque poſt paſ-

Lib. 2. cap. 15.

ſionem. Et ſic clarificatio nominis Chriſti eſt manifeſtatio cognitionis habitæ de Chriſto, qua cognoſcitur eſſe Dei filius, & Chriſtus & Ieſus, & quodlibet iſtorũ eſt nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Nam filius Dei nominat perſonã in una natura; Chriſtus autem, & Ieſus nominat perſonã duabus naturis: ſed Chriſtus nominat perſonã in humana natura relatam ad diuinam, quia Chriſtus dicitur unctus. Ieſus autẽ nominat perſonam in diuina natura relatam ad humanam, quia Ieſus dicitur ſaluator eſſe: & ideo in nomine Ieſu Chriſti debet omne genu curuari, ſicut in nomine filij Dei. Et per hoc patet reſpõſio ad quæſtionem propoſitam: quia nomen filii Dei tripliciter dicitur clarificari ſecũdũ eius triplex nomen, ſiue quantũ ad certificationẽ, ſiue quantũ ad diffuſionẽ, ſiue quantũ ad rationis nominãdi expreſſionẽ: ita ꝙ certificatio reſpicit notitiã nominis filii Dei, diffuſio notitiã nominis Xpi, expreſſio rationis nominandi notitiam nominis Ieſu. Patet etiã reſponſio ad obiecta, quia Chriſtus ſecundũ hæc tria nomina fuit cognitus quodammodo, fuit etiã quodammodo ignoratus. Secundum eum modum, ſecundum quem ignoratus fuit, meruit nomen ſuum per paſſionem clarificandum eſſe.

In qua enim forma crucifixus eſt &c.] Contra, quia exaltatio
Dub. 3. Chriſti eſt ad æqualitatem patris ſicut dr in Pſal. 109. Dixit dominus dño meo ſed à dextris meis: ſed non eſt æqualis patri ſecundũ formam ſerui, ſed ſecundum formam diuinitatis: ergo ſecundum eã exaltatus fuit. Item. Ei competit exaltatio, cui omne genuflectitur, cœleſtiũ, terreſtrium, & infernorum: ſed hoc eſt diuina natura: ergo &c. Sed contra. Eius eſt exaltari, cuius eſt humiliari: ſed diuina natura nõ poteſt humiliari, ſicut dicit Anſel. in lib. de incarnatione uerbi: ergo nec exaltari. Præterea. Quod eſt altiſſimũ quo modo poteſt exaltari? ſi ergo diuina natura eſt huiuſmodi, uidetur &c. Reſp. Dicendum, quòd ſicut nominatio debetur perſonæ ratione alicuius naturæ, ſic & exaltatio. Sed attendendum eſt, ꝙ exaltatio dupliciter habet intelligi circa Chriſtum: aut ſecundum rẽ, aut ſcd̃m noſtram cognitionem. Exaltatio Chriſti ſcd̃m rem eſt ſublimatio Chriſti de ſtatu pñtis uitæ ad dexteram patris, & hoc quidem fuit in aſcenſione: & hęc quidem exaltatio conuenit ei ſecundum humanam naturam, quæ fuit eleuata in cœlum, & ſic exaltari ad dexteram patris, eſt ſublimari ad potiora bona patris. Alio modo eſt exaltatio ſecundum noſtram cognitionem: & ſic dr Chriſtus exaltari in cordibus noſtris, quando credimus eum æqualem patri: & ſic exaltari ad dexterã patris: eſt exaltari ad æqualitatẽ patris; & hoc modo exaltatio conuenit Chriſto ſecũdum eam naturã, ſecũdum quam habet æquari ipſi patri. Et ſecundum hãc diſtinctionem patet determinatio controuerſiæ apparẽtis inter Auguſt. & Ambr. Patet etiam reſponſio ad obiecta. Auguſt. enim loquitur de exaltatione reali: & ſic currunt rationes ad ſecundã partem: Ambr. de exaltatione ſecundum cognitionem noſtram: & ſic currunt rationes ad primam partem.

Nam

Dub. 4. *Nam alij homines &c.*) Obiicitur contra hoc per hoc quod dicit Anſel. in lib. Cur Deus homo. Nullatenus poteſt homo magis honorem dare Deo, quàm cum ſe tradit morti ad illius honorẽ. Si ergo ſeruitia quanto magis debita, tãto ſunt minus grata, uidetur quod homines non ſunt debitores mortis. Item. Quilibet eſt debitor omnis eius, quod eſt, & quod poteſt: quia totum à Deo accepit: ergo uidetur quod nullus poſſit aliquid apud Deum mereri nec moriendo, nec aliquid faciendo. Itẽ. Xp̄s debebat obedire patri: ſed pater præcipiebat, quod debebat mori pro ſalute humani generis: ergo uidetur quod Chriſtus eſſet debitor mortis. Reſpon. Dicẽdum, quod eſt debitum ex charitate, & eſt debitum ex neceſſitate. Debitum ex charitate non tollit perfectionem meriti: debitum uero ex neceſſitate quodammodo diminuit. Quoniã ergo omnes alii debitores erant mortis debito neceſſitatis, quę quidem prouenit ex reatu, & obligatione culpæ: ideo dicit Magiſter, quod nullus poterat Deum placare, quamuis uoluntarie perferendo mortẽ poſſet Deo placere. Chriſtus autem quia ſine debito mortis pertulit mortẽ, & placere potuit, & placare: placere, quia ex bona uoluntate: placare uero, quia præter neceſsitatem. Ad illud uero quod primo obiicitur de An ſel. Dicendum, quòd ſicut patet ex ipſa ſerie textus, Anſel. loquitur ibi de Chriſto. Attamen eſto quòd illud de aliis intelligatur, non ſequitur propter hoc, quòd homo non ſit debitor mortis: quia poteſt homo facere per bonam uoluntatem de neceſsitate uirtutem. Præterea aliquis eſt moriendi modus, ad quem non ſumus neceſſario obligati. Et per hoc patet ſequens, quia debitum non tollit meritum ſimpliciter, ſed meritum illius perfectę placationis, quà Deus reconciliatus eſt toti humano generi. Ad illud, quod obiicitur de obedientia, iam patet reſponſio per ea, quæ dicta ſunt.

Saluari non poſſemus &c.] Contra. Nullus debitor mortis eſt dignus uita: ergo ſi Abrahã fuit debitor mortis, nõ ergo fuit dignus uita. Item. Quæritur de qua morte intelligitur, aut de morte corporali, aut de morte ſpirituali. Si de morte ſpirituali, falſum eſt: quia uiri iuſti non ſunt digni morte ſpirituali. Si de morte corporali, aut naturali, aut uiolenta. De uiolenta non eſt uerum: quia nõ omnes debitores ſumus talis mortis. Si de naturali, tunc uidetur, quod nihil facit ad propoſitum, quia mors illa naturalis non impedit meritum, nec aliquis ab illa liberatur per Chriſtum: omnes enim moriuntur. Reſpon. Dicendum, quòd mors dicitur multipliciter. Eſt enim mors ſeparatio animę a corpore, & eſt mors ſeparatio à Deo per peccatum, & eſt mors ſeparatio animæ à uiſione Dei in perpetuum: & eſt mors ſeparatio animæ à uiſione Dei ad tempus. Cum ergo dicit Amb. quòd Chriſtus mortuus eſt pro debitoribus mortis, accipitur mors primo modo, & quarto modo. Omnes enim ſumus debitores mortis primo modo: & omnes debitores erant mortis quarto modo: & nos ipſi debitores eſſemus, niſi pretium ſolutum eſſet. Et per hoc patet reſponſio ad ea, quæ obiiciũtur: quia Dub. 5.

debitum talis mortis non opponitur dignitati uitæ æternæ. Patet etiam cuius mortis ſumus debitores. Et ſi obijcitur, ꝙ mors naturalis non tollit perfectioně meriti. Dicendum ſicut prius dictũ fuit, quòd non tollit perfectioně cuiuſcũque meriti, ſed meriti perfectæ ſatisfactionis pro ſalute generis humani.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An Chriſtus ab inſtanti conceptionis meruerit.

AD intelligentiã huius partis, in qua agitur de merito Chriſti, icidit hic quæſtio circa duo. Primò quęritur de ipſius merito quantũ ad uſum, ſiue exercitium. Secundò uero quantũ ad præmium, ſiue fructum. Circa primum quęruntur tria. Primò, utrũ Chriſtus meruerit ab inſtanti conceptionis. Secundò quęritur, utrũ aliquid meruerit poſt conceptionem. Tertiò quæritur, utrum aliquid meruerit in paſſione.

VTRVM Chriſtus meruerit ab inſtanti conceptionis. Et ꝙ ſic, uidetur Hier. 31. Nouum faciet dominus ſuper terrã, mulier circundabit uirum; uidetur ergo ꝙ Chriſtus fuerit uir ab inſtanti conceptionis. Sed conſtat ꝙ non fuit uir quantum ad ætatem; ergo fuit uir quantum ad animi uigorem; habuit ergo quantum ad animam uirtutem, & operationě uiri perfecti; ſed hæc conſiſtit in merẽdo; ergo Chriſtus meruit a ſuæ Conceptionis primordio. ITEM. Hoc ipſum uidẽt auctoritate Grego. & Magiſtri in litera. Non ſolũ meruit Chriſtus, quãdo patri obediens crucem ſubijt, ſed ab ipſa conceptione, ex quo homo factus eſt. Et hoc ipſum poteſt elici ab auctoritate Grego. conſequente ITEM. Chriſtus ab inſtanti conceptionis ſuæ fuit beatus; ſed beatitudo eſt habitus i actu; ergo à primo inſtanti conceptionis ſuę habuit actum glorioſum; ſed qua ratione per gloriam habuit actum glorioſum, eadem ratione ꝑ gratiam habuit actum uirtuoſum; ergo uidetur ꝙ à primordio ſuę cõceptionis Chriſtus meruit.

Lux propter ſuam nobilitatě, & actualitatem, ſiue actiuitatě in eodem inſtanti incipit eſſe, & lucere; ergo ſi anima Chriſti multo nobilior, & potentior, & deiformior eſt, uidẽ ꝙ in inſtanti eodẽ in quo cœpit eſſe, cœpit habere operationem ſibi debitam; ſed talis eſt operatio meritoria; ergo &c ITEM. Sicut animæ noſtræ ſe habent ad demeritum, ita anima Chriſti ſe habet ad meritum; ſed animæ noſtræ in ipſo inſtanti infuſionis habent reatum culpę originalis; ergo anima Chriſti à primo inſtanti conceptionis, & infuſionis habuit meritum uirtutis.

SED CONTRA. Prius eſt eſſe, q̃ agere; ſi ergo mereri eſt agere, anima Chriſti prius habuit eſſe completũ, quàm habuit meriti uſum, ergo non meruit à primordio cõceptionis. Itẽ. Omne, quod exit ab otio in actum, prius quieſcit, quàm agat, & omne tale prius eſt, quàm operetur: ſed anima Chriſti incepit mereri; ergo de nõ operante facta eſt operãs; ergo in merẽdo exiuit ab otio in actum; ergo prius quieuit; ergo nõ meruit ab inſtanti conceptionis. Item. Meritum eſt à uoluntate deliberatiua

ratiua inquãtum deliberatiua eſt; ſed ubi eſt deliberatio ibi eſt collatio: ubi autem hæc eſt, ibi eſt téporis ſucceſſio: ergo non uidetur ꝙ meritũ Chriſti potuerit eſſe à ſuæ cõceptionis principio. ITEM. Angelus nõ peccauit à primo inſtanti ſuæ creationis, & tamẽ ita cito uſum lib. arbit. habuit, ſicut aliqua anima rationalis, cũ creatus eſſet in cognitionis perfectione: ergo pari ratione uidetur, ꝙ nec anima Chriſti ab inſtanti conceptionis mereri potuerit. ITEM. Omne illud, quod anima Chriſti habuit à primordio conceptionis ſuæ, habuit ab alio: ſed meritum ortum habuit à lib. arb. gratia informato: ergo non uidetur quòd uſum meriti habuit ab ipſo conceptionis primordio.

RESOLVTIO.

Et quidem, nam plenus gratia ab initio fuit, in qua omni bono, & præmio dignus fuit.

RESPON. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ ad perfectionem meriti duo concurrũt, uidelicet ipſe habitus gratuitus, & ipſius habitus actus, uel uſus. Si ergo loquamur de merito quâtum ad habitum, qui reddit habẽtem dignum præmio, ſic abſq; dubio concedendum eſt, ꝙ à principio ſuæ cõceptionis Chriſtus meruit: quia omni bono, & præmio dignus fuit propter plenitudinẽ gratiæ, quàm Deus animæ ſuę cõtulit, & infudit: & ab hoc non diſcordat aliqs doctor catholicus. Si aũt fiat ſermo de merito quâtum ad uirtutis actum, ſiue uſum; in quo proprie attẽditur completa ratio merẽdi, ſic eſt duplex modus dicendi. Vnus, quod Chriſtus meruit ſtatim poſt principiũ conceptionis, non autem in ipſo primo inſtanti: Et ratio huius eſt, qa operatio debet ſequi eſſe ſubſtantiæ: ideo neceſſe fuit animã Chriſti prius eſſe, quàm agere, præcipue eo actionis genere, quod ſpectat ad uſum uoluntatis deliberatiuç; talis autem eſt actus meritorius: & ideo ſi dicaẽ alicubi Chriſtum à primordio ſuæ conceptionis meruiſſe; dicũt uerum eſſe, ſecundum quod dicit ordinem ad principium extra ſumptum, non intra. Eſt & alius modus dicendi, ꝙ Chriſtus quantum ad uirtutis uſum, & actum meruit in ipſo conceptionis primordio: hoc. n. datũ eſt ei per gratiam perfectiſſimã, ut in primo inſtanti, in quo incepit eſſe, non tantum haberet habitũ uirtutum, ſed ẽt actum: unde ſimul cępit eſſe, & uſum comprehẽſionis habere: & anima Chriſti in eodẽ inſtanti habuit creari, & infundi, & gratia informari, & exire in actum meriti, quę quidẽ conſiſtit in motu bonæ uoluntatis. Vterque tamen iſtorum modorũ ſatis eſt rationabilis: ſed primus facilior eſt, & communior: Et ſecũdum iſtã uiã plana eſt ad obiecta reſponſio. Nam ꝙ dicit̃ Chriſtus ab inſtanti conceptionis ſuæ fuiſſe uir, & ꝙ dicitur ab inſtanti ſuæ conceptionis meruiſſe; hoc dicitur quâtum ad habitum: & hoc innuit ipſum uerbum Greg. cum dicit. Non ſibi Chriſtus plus meruit per crucis patibulum, quã ab ipſa conceptione per gratiam uirtutum. Notabile eſt, ꝙ dicit ꝑ uirtutum gratiam, non per uirtutum uſum Habuit enim gratiã à principio, ita quòd in ipſo principio: uſum uero habuit à principio: ita ꝙ poſt principium. Et ſi tu obij-

cias de beatitudine, & de luce. Qui hoc tenent, generaliter reſpondent, ꝙ in omni creatura eſſe præcedit operari tam in corporali, quã in ſpirituali, tã in actu naturę, quã in actu gratiæ: tã etiã in actu gratiæ, quàm in actu gloriæ. Nec obſtat illud, quod obijcitur de merito animę. Anima enim habet originale peccatũ in ſua infuſione per modum habitus: non autem quantum ad actũ. Et ſic ſecundum iſtam uiam patet reſponſio ad omnia obiecta. Si quis autẽ aliam uiam teneret, uidelicet ꝙ Chriſtus in primo inſtanti ſuę cõceptionis habuit uſum liberi arbitrij propter excellentiſſimum gratiæ donum, & quãtum ad actũ uiatoris, & quantum ad actũ comprehẽſoris, ſatis faciliter poterit ad obiecta in cõtrariũ reſpõdere.

Ad illvd ergo, quod primò obijcit, quod prius eſt eſſe, quàm agere. Dicendum, quòd illud habet ueritatem ſi intelligatur de prioritate quantum ad ordinem naturæ. Si autem intelligatur de prioritate quantum ad durationem, non habet ueritatem, ſecundum ꝙ expreſſe dicit Augu. v. ſuper Geneſ. ad literam, ubi dicit, ꝙ in luce corporali eſſe non præcedit agere. Et i angelis, de quibus, dicit, quòd in primo inſtãti creationis ſuæ eas res cognouerunt, quæ ſimul tamen cum eis in eſſe prodierunt. Et in 6. de Tri. ait, ꝙ ſi ignis eſſet æternus, ſplendor ab igne egrediens eſſet æternus. Et ideo ſatis rõnabiliter põt dici, ꝙ illud non habet ueritatem de ordine durationis, ſed de ordine naturæ. Ad illvd uero, quod obijcitur, quòd ſubſtantia, quę incipit agere, exit ab otio in actum. Dicendum, ꝙ illud generaliter non habet ueritatem niſi intelligatur de operatione, ſine qua ſubſtantia operans poteſt eſſe: de alia autem non habet ueritatem, pro eo quòd creatura ſimul incepit eſſe, & operari: nec incipit operari, qa exit ab otio in actum, ſed qa exit à nõ eſſe in eſſe: hoc modo poteſt intelligi in Chriſto quantum ad actum gratiæ, & uirtutis. Ad illvd, quod obijcitur, quòd meritum eſt à uoluntate deliberatiua. Dicendum, quòd quamuis ſecundum proceſſum naturæ deliberatio indigeat ſucceſſione, & tempore: tamen ſecundũ plenitudinẽ diuinæ gratiæ, & gloriæ, poſſibile eſt ipſi animę in inſtanti diſcernere, quod aliàs non poſſit facere ſine cõtinuo & tempore. Et ſic per deiformitatem gloriæ intellectus poteſt ſimul plura intelligere: quamuis per naturam non intelligat niſi unum ſolum ſimul, & ſemel. Et quia anima Chriſti erat in plenitudine gratiæ, & gloriæ: hinc eſt quòd non indigebat mora temporis ad diſcernẽdum, quid eligendum, quid uitandum, quid amandum, quid odiendum. Ad illvd, qđ obiicitur de angelo. Dicendum, quod non eſt ſimile. Nõ enim ſic poterat ſimul, & ſemel cognoſcere plura, ſecundum quòd anima Chriſti cum plenitudine gratiæ. Præterea. Peccatum dicit motum deordinatum, & contrariũ naturali rectitudini: ſed meritum dicit naturalis rectitudinis complementum: & licet non decuerit aliquam ſubſtantiã creari cum actu contrario rectitudini naturali, decuit tamen creari in actu, & cum actu cõſonãti ipſi naturæ, & eam complente, maxime

me illam, in qua Deus à primordio ſuæ cōditionis pleniſſime habitauit, ſicut fuit anima Chriſti. Ad illud, quod obijcitur, quòd illud q; ineſt à primordio conditionis, ineſt aliunde. Dicendū, q; ſi intelligatur illud præciſe, ita q; anima Chriſti ſe habeat ſolūmodo per modum ſuſcipiētis, & nullo modo cooperantis, non habet ueritatem. Potuit enim ipſi animæ dari, ut cooperaretur Deo ſtatim, cum fuit, & ita q; aliquid haberet in ſe, quod non tantum eſſet aliunde, uerum etiam à ſe: & ſic potuit eſſe in actu uirtutis, & exercitio meriti. Si quis ergo uelit ſuſtinere hunc modum dicendi, non uidetur multum deuiare à probabilitate rationis, nec etiam à pietate fidei, quæ quanto plus poteſt, ipſi Chriſto gratiæ, & honoris attribuit.

QVAESTIO II.

An quidquam Chriſtus poſt conceptionem meruerit?

VTRVM Chriſtus aliquid meruit poſt conceptionem Et q; ſic, uidetur. Philip. 2. Humiliauit ſemetipſum uſque ad mortē. Et poſt: Propter quod & Deus exaltauit illum &c. Sed humilitas non eſt cauſa exaltationis niſi per modū meriti: ſi ergo hæc fuit poſt cōceptionem: ergo Chriſtus poſt conceptionem aliquid meruit. Item. Auguſt. tractans illud uerbum præmiſſum. Humilitas claritatis eſt meritum, claritas humilitatis eſt pręmium. Si ergo humiliatio i Chriſto ſubſecuta fuit ipſam conceptionem; neceſſariò etiam ſequitur, quòd meruerit poſtquam cōceptus fuerit. Item. In Li. De regulis fidei mereri ita diffinitur. Mereri apud Deum dicitur, qui nulla neceſſitate compulſus hoc facit, quod facere debet: ſed hoc fecit Chriſtus poſt ſuam conceptionem: ergo apud Deū meruit. Item. Opera Chriſti fuerūt multo nobiliora, quàm ſunt merita aliorum ſanctorum: ſi ergo opera aliorum ſanctorum ſunt digna retributione, uidetur quòd multofortius opera Chriſti: ergo uidetur quòd Chriſtus apud Deum meruerit. Item. Si non meruit apud Deum, poſtquā cōceptus fuit: ergo uidetur quòd fruſtra Deo ſeruiuit, & quòd fruſtra fecit quicquid fecit, poſt conceptionem. Si ergo hoc eſt impiū dicere, neceſſe eſt Deum poſt conceptionem aliquid meruiſſe.

Sed contra. Mereri eſt facere opus de genere laudabilium; ſed potentia determinata ad unū tātum non habet laudem in actu illius, ſicut patet in omnibus potentiis naturalibus: ſed lib. arb. Chriſti ab ipſa conceptione determinatum fuit ad opus bonum: ergo non potuit exire in opus de genere laudabilium: ergo nec in opus meritorinm. Item. Mereri eſt opus remuneratione dignum: ſed libe. arb. iam exiſtens in ſtatu remunerationis, iam non facit opus ulteriori remuneratione dignum, ſicut patet in beatis: ſed tale fuit libe. arbit. Chriſti, cum eſſet in ſtatu comprehenſoris: ergo uidetur quòd poſt conceptionem ſuam nihil omnino mereri potuerit. Item. Quicquid meretur, proficit in bonis animæ, ſcilicet in gratia, & gloria: ſed Chriſtus non potuit proficere ſupra illud, quod accepit in conceptione: ergo non uidetur quòd poſt conceptionem mereri potuerit.

Item.

Item. Quicunque meretur aliquid, de non ſuo facit ſuum per opus,& obſequium: & de eo quod eſt ſibi indebitum,facit debitum: ſed Chriſtus nihil potuit facere de indebito debitum,& nō de ſuo ſuum: omnia.n.ſua erant per gratiam conceptionis,ſicut ipſe teſtatur. Omnia tua mea ſunt: ergo nō uidetur quod poſt conceptionem aliquid meruerit. Item. Quod eodē modo ſe habet nunc,& prius, natū eſt conſimiles operationes efficere: ſed lib.arb. in Chriſto eodē modo ſe habet poſt conceptionē, & poſt reſurrectionem, & gratia ſimiliter: & hæc duo ſunt principia merendi. Si ergo poſt reſurrectionem nō meruit: ergo nec poſt conceptionem. Si tu dicas quod aliter,& aliter ſe habet quantum eſt ex parte carnis, hoc nō ſoluit: quia meritum non reſpicit ſtatum carnis, ſed ſtatum charitatis: ergo ſi Chriſtus poſt conceptionem habuit charitatem patriæ æque nobilē,& perfectā, ſicut modo habet, nec eſt eius charitas uariata,ſi modo non habet uſum merendi, uidetur quòd nec tunc habuerit.

Luc.15.

RESOLVTIO.

Et gratiæ infuſionem; ac promotionem; & bonorum operum multiplicationem poſt conceptum meruit nobis Chriſtus ex condigno.

Respon. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod mereri dicitur tripliciter. Vno modo ſimpliciter abuſiue. Alio modo partim proprie, & partim improprie. Tertio modo ſimpliciter proprie. Simpliciter abuſiue dicitur mereri,qui facit aliquod opus de genere bonorum: tamen facit illud malo modo, ideſt mala intentione,ſicut ille,qui dat eleemoſynam cū murmure: talia enim opera aliquando remunerantur à Deo ex immenſa largitate,ſicut innuitur de Nabuchodonoſor. Ille uero meretur partim proprie,partim abuſiue, qui facit opus de genere bonorum,& bona intentione, ueruntamen nō ex charitate: ſicut aliquis peccator facit opera de genere bonorū, & propter Deum, in quibus de cōgruo ſe diſponit ad gratiam. Ille uero meretur ſimpliciter proprie, qui facit bonum opus,& bona intentione, & ex charitate. Et primum quidem meritum dicitur meritum interpretatiuum. Secundū dicitur meritum congrui. Tertiū dicitur meritum condigni. Cum ergo quæritur, an Chriſtus meruit,non quæritur de primo,& ſecundo modo, ſed quæritur de tertio. Ad illud ergo reſpondendū, quod mereri ex condigno tribus modis contingit. Vno modo mereri eſt ex indebito facere debitum,ſicut meretur quis in gratiæ infuſione, & motu lib.arb. Alio modo mereri eſt de debito facere magis debitum,ſicut cōtingit de profectu in profectum, de uirtute in uirtutem Tertio modo mereri eſt de debito uno modo facere debitum alio modo,& de debito per habitum facere debitum per uſum, & de debito per unum actum facere debitum per alium æque bonum. Omnibus his modis Chriſtus meruit nobis. Meruit enim nobis gratiæ infuſionem, meruit & gratiæ promotionem, meruit & bonorum operum multiplicationem: Sibi autem nō meruit niſi tertio modo tantum poſt conceptionem. Ipſe enim non potuit facere ſibi de indebito debitum, cū omni bono eſſet dignus. Non potuit

tuit facere de debito magis debitum, cum omni gratia ab ipſa cóceptione eſſet plenus. Sed quod erat debitum uno modo, fecit debitum pluribus modis: & ita meruit ſecundum tertium modũ dicendi meritum ſolum, non ꝑpter imperfectionem à parte meriti, ſed propter perfectionem a parte merentis. Et hoc eſt quod dicitur in litera. Non profecit Chriſtus ſecundum meritum quantum ad uirtutem meriti, profecit tamen quantum ad numerum meritorũ. Plura enim habuit merita in paſſione, quàm in conceptione. Cócedendę ſunt ergo rõnes, oſtendẽtes Chriſtum poſt conceptionem usũ, & exercitiũ meriti habuiſſe.

Ad illvd, quod opponitur, ꝙ potentia determinata ad unum non facit opus de genere laudabilium. Dicendum, ꝙ determinatio potentiæ ad unum põt eſſe dupliciter, uidelicet per neceſſitaté naturæ, & per confirmationé gratiæ. Si ſit per neceſſitaté naturæ, tunc tollit arbitrij libertaté, ac ꝑ hoc tollit dignitaté meriti Si aũt ſit determinatio meriti per cõfirmationem gratiæ, cum talis cõfirmatio ſimul ſtet cum libera uolũtate, ſic non tollit ab ipſo opere bonitatem moris, cum ſit uoluntarium, ac per hoc nec qualitaté meriti. In Chriſto autem fuit liberum arb. determinatum ad unũ non per neceſſitatem naturæ, ſed per confirmationem gratiæ. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ habens munus gloriæ non facit opus remunerabile. Dicendum, ꝙ illud uerum eſt, quando aliquis eſt ſimpliciter in ſtatu patriæ: cum autẽ non tãtum eſt in ſtatu comprehẽſoris, uerum ẽt in ſtatu uiatoris, tũc opus eius eſſe poteſt remunerabile propter ſtatũ uiæ: & ſic eſt reperire in Chriſto ſecundum diuinam diſpenſationem. Nã ſicut anima Chriſti propter cõiunctionem ſui cum diuinitate habet ſtatum patriæ, ſic propter cõiunctionem ſui cum carne habet ſtatum uiæ, & miſeriæ pro illo tempore. Et ideo ſicut potuit eſſe in ſtatu uiatoris ſimul, & cõprehenſoris: ſic habuit gloriam ad comprehendendum, & gratiam ad merendũ. Et eſt ſimile de angelis, in quibus ponimus uim adminiſtratiuã, & contemplatiuam: ſecundum quarum unam merentur, & ſecundũ alteram fruuntur, & præmiantur. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ quicunque meretur, merendo proficit. Dicẽdum, ꝙ proficere eſt duobus modis, uel in merito habitus, uel in multitudine actuum. Vel ꝑ alia uerba: eſt proficere quantum ad uirtutem merẽdi, & quantum ad numerum meritorum. Primo modo accipiendo profectum, non competit tertio modo dicẽdi meritum, ſecundum quem tertiũ modum tantummodo dicitur meruiſſe Chriſtus. Alio modo accipiendo profectum competit ſibi, ſicut patet per ſupra habitã diſtinctionem. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ mereri eſt facere de indebito debitum. Dicendum, ꝙ illud eſt uerum quantum ad aliquem modum merendi, ſed non quantum ad omnes, ſicut prius dictum eſt: & ideo non habet locum in propoſito. Ad illvd, quod obijcit, ꝙ lib. arb. eodem modo ſe habet nunc, & prius. Dicẽdum, quòd uerum eſt per comparationem ad ſuperius, ſcilicet ad Deum: non tamen eſt uerum per comparationem

ne ad inferius, ſcilicet ad carnem paſsibilem, ex cuius coniunctione tam lib. arb. quàm gratia ipſū perficiens habet pertinere ad ſtatum uiæ. Vnde nō ualet illud, qđ obiicit de carne, quod nō eſt principium merēdi: hoc enim uerum eſt per ſe loquendo: facit tamen ad meritū, dum facit ad ſtatū meriti, ſicut patet in coniunctione animæ ad carnem, & eius ſeparatione. Anima.n. noſtra ſtatim dū à carne ſeparat̄, amplius non habet merēdi, uel de merendi ſtatū.

QVAESTIO III.

An Christus quicquam meruit in paſsione?

VTRVM Chriſtus aliquid meruit i paſſione. Et ꝙ ſic, uidetur. Primo per textum Apoſtoli. Humiliauit ſemetipſum uſq; ad mortē, ꝓpter quod & Deus exaltauit illum &c. quod uerbum tractans Magiſter dicit aperte. Dicit Apoſtolus, ꝓpterea ipſum exaltatum per impaſſibilitatis gloriā, quia eſt humiliatus per paſſionis obedientiam: ergo meruit in paſſione. ITEM. Augu. exponēs uerbum prædictum: Vt Chriſtus clarificetur in reſurrectione, prius humiliatus eſt in paſſione: uidetur ergo, quod per meritum paſſionis peruenerit ad gloriam reſurrectionis. ITEM. Nihil eſt magis meritorium, quàm opus patiētiæ, propter quod dicitur Iaco. 1. Patientia opus perfectum habet. Sed patientia conſiſtit in tolerantia paſsionum: ergo uidetur quod Chriſtus in paſsione multum meruerit. ITEM. Nihil eſt ſatisfactoriū, niſi quod eſt meritorium: ſed paſsio Chriſti fuit ſatisfactoria, ſicut dicunt Sācti: ergo fuit meritoria: ergo Chriſtus meruit patiendo. ITEM. Omnis, qui patitur, aut paſsionem promeruit, aut per paſſionem meretur: alioquin pateretur ſine iuſtitia, pateretur ēt fruſtra. Sed Chriſtus non meruit paſſionem, quia immunis fuit à culpa omni: meruit ergo per paſsionem: alioquin paſſus eſſet iniuſte, & fruſtra, quod eſſet magnæ impietatis, & inſaniæ.

Phil. 2

SED CONTRA. Paſsionibus (ſicut dicit Philoſophus) nec laudamur, nec uituperamur: ſed ꝑ omne per qđ meremur, laudamur: ergo paſsionibus non meremur: ergo Chriſtus patiendo nō meruit. *2. Ethi. c. 4. etc.* ITEM Paſsio eſt effectus, & illatio actionis: ſed qualis eſt cauſa, talis eſt effectus: ſi ergo actio paſſionem inferens non fuit meritoria, uidetur ꝙ nec ipſa paſsio fuerit meritoria: ergo Chriſtus i paſſione non meruit. ITEM. Nihil eſt meritorium, niſi quod eſt uolūtariū; nihil aūt eſt uoluntarium niſi qđ à principio intrinſeco eſt, ſicut patet ꝑ diffinitionem uoluntarij, quam ponit Philoſophus in Ethicis. Voluntarium eſt, cuius principium eſt in ipſo Sed paſsio Chriſti fuit ab extra, ſicut patet: ergo non fuit meritoria. *Lib. 3. ca. 2. 3. & 4.* ITEM. Nihil eſt meritoriū, niſi quod eſt ſecundū naturā: ſed paſsio eſt motus contra naturā, ſicut dicit Damaſce. ergo ipoſsibile eſt paſsione mereri: ergo &c. ITEM. Omne meritum ortum habet ab aliqua uirtute: omnis autem uirtus conſiſtit in rōne, ut ratio eſt: ergo omne meritum conſiſtit circa rōnem ut ratio eſt: ſed paſsio Chriſti ſolummodo fuit circa ſenſualitatē, & circa ratio ē per modum naturæ: ergo non uidetur ꝙ Chriſtus in paſsione aliquid meruiſſet.

Ne-

RESOLVTIO.

Ne dum in actione, ſed & in paſsione Chriſtus meruit, immo inter omnia merita paſsio primatum tenuit.

RESPON. Dicendum, ꝙ Chriſtus non tãtum meruit in actione, ſed etiam in paſſione: non n. paſſus fuit fruſtra, ſed ex rationabili cauſa: nec paſſus fuit propter demeritum culpæ, ſed propter amorẽ ueritatis, & iuſtitię. Et propterea notandum, quod in paſſione eſt duo conſiderare, uidelicet paſſionis cauſam, & paſſionis ſuſtinentiam. Paſſionis cauſa eſt a uiolentia agentis, ſed paſſionis ſuſtinentia eſt a uoluntate patientis. Quantum ad primum, paſſio nõ eſt meritoria, nec demeritoria, quia eſt ab extra. Quantum ad ſecundum poteſt eſſe meritoria, & demeritoria. Meritoria autem, ſi quis eam perferat ex uoluntate bona. Demeritoria autem, ſi quis eam ſuſtineat impatienter, & ex uoluntate iniqua. Quoniam ergo Chriſtus paſſionem pertulit non tantum ex uoluntate bona, immo etiam ex uoluntate optima; hinc eſt ꝙ paſſio eius fuit meritoria, non ſolum ſicut paſſiones ſãctorum, ſed inter omnia merita, tenuit principatum. Et concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

AD ILLVD uero, quod obiicitur, ꝙ paſſionibus, nec laudamur, nec uituperamur. Dicendum, ꝙ uerũ eſt ſecundum quod ſunt puræ paſſiones: prout autem coniuncta eſt eis uoluntas bona, uel mala, ſic habet ſortiri rationem meriti, & demeriti, laudis, uel uituperii. Et ſic fuit in paſſione Chriſti, qui oblatus eſt, quoniã ipſe uoluit: & libenter, & patienter paſsionem ſuſtinuit, quoniã pro tranſgreſſoribus orauit. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ paſsio eſt effectus actionis. Dicendum, ꝙ uerum eſt quãtum ad efficaciam in genere naturæ: poteſt tamen nihilominus eẽ effectus uoluntatis in genere moris quantum ad uoluntatis complacentiam, & per hoc poteſt poni in genere moris. Et quoniã uoluntas paſsionem acceptans fuit bona, quamuis uoluntas paſſionẽ inferens fuerit mala: hinc eſt ꝙ quã uis actio diſpliceret, paſſio tamen grata fuit: ideo nõ ſequitur, ꝙ ſi actio fuit demeritoria, quod propter hoc paſsio. Actio n. non erat cauſa paſsionis in genere moris. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ paſsio fuit inuoluntaria. Dicendum, ꝙ quamuis hoc ſit uerum quantum ad uiolentiam, quæ eſt ab extra: non tamen eſt uerũ quãtum ad ſuſtinentiã, quæ eſt ab intra; & ideo ratio illa non concludit, ꝙ nullo modo paſsio Chriſti eſſet meritoria; non n. tantũ erat ab extra, ſed etiam quodãmodo erat ab intra per complacentiã, & ſuſtinentiam. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ paſsio eſt contra naturã. Dicendum, ꝙ eſſe contra naturam eſt dupliciter: aut quia eſt contra naturale dictamen rationis: aut quia eſt contra naturalẽ appetitum ſalutis. Primo modo accipiendo naturale, ſic illud qđ eſt contra naturã, eſt uitium: niſi fortè ſit ſupra naturam, ſicut eſt in aſſenſu fidei. Secundo modo accipiendo naturale, ſic illud quod eſt contra naturã, poteſt eſſe meritorium, quãuis ſit penale: & hoc modo accepit Damaſce. cum dicit, quod paſsio eſt contra naturã. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ

omne

omne meritum cõſiſtit circa actũ rationis. Dicẽdum, ꝙ uerum eſt. Sed aliquid eſſe circa actum rationis contingit tripliciter. Vel ꝑ modum elicientis, uel per modũ imperantis, uel per modum acceptãtis. Quãuis autem paſſio Chriſti non eſſet in ratione per modũ elicientis, uel per modum imperantis, erat tamen per modũ acceptantis: & hoc dabat ipſi paſſioni meriti rationem, dat ẽt paſſionibus noſtris ratione cõſimile: & ꝑ hæc quæ dicta ſunt, poteſt ſolui illa quæſtio, qua quæritur, utrum paſſionibus contingat mereri, uel demereri.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO. I.

An Chriſtus meruerit ſibi Dei fruitionem.

CONSEQVENTER q̃ritur de merito Chriſti quantum ad fructum, ſiue quantum ad præmium. Et circa hoc quærũtur tria. Primo quærit̃ utrũ Chriſtus meruerit ſibi Dei fruitioné. Secundo quæritur, utrum meruerit ſui corporis glorificationem. Tertio, utrum meruerit nobis ianuæ apertionem.

VTRVM Chriſtus ſibi meruerit Dei fruitionem, ſiue præmium ſubſtantiale. Et ꝙ ſic, uidetur. Quia ſicut ſe habet gratia ad gloriam, ſic ſe habet meritum ad ꝓmium: ſed Chriſtus habuit gratiam ordinatam ad gloriam: ergo habuit meritum ordinatũ ad præmium. Sed gloria conſiſtit in Dei fruitióne, quæ eſt præmium ſubſtantiale; ergo &c. ITEM. Qui meretur ex charitate, tãtò maius meretur, quanto maiorem habet charitatem; ſed charitas Chriſti fuit maxima: ergo ei debebatur maximum ꝓmium: ſed maximum præmium non eſt niſi præmium ſubſtãtiale, quod Deus eſt: ergo &c. ITEM. Glorioſius eſt habere præmium per merita, quã ſine meritis. Sed Chriſtus in gloria excellit omnes ſanctos: ergo ſi alij ſancti habuerunt præmium ſubſtantiale per merita, multofortius uidetur de Chriſto. ITEM. Angeli ſancti habuerunt præmium ſubſtantiale per merita ſcd̃m cómunem opinionem omnium: ſed angeli ſimul habuerunt gratiam, & gloriã, ſicut in Secũdo Libro oſtẽſum fuit; ergo ſi non fuit minoris efficaciæ gratia in Chriſto, quàm in angelis, uidetur quòd Chriſtus ſubſtantiale premium meruerit, quamuis meritum ſecundum tempus præmium non præceſſerit. *Diſt. 4. art. 1.* ITEM. Cum Deus inducit aliquã formam ſubito, quam creatura acquirit per ſucceſſioné, nihil omittit Deus de illis diſpoſitionibus, quas natura introduceret ſucceſſiue, qđ patet: ſi Deus ſubito de aqua faceret ignem, introduceret in materiam aquæ raritatem, & ſiccitatem, & caliditatem: ergo ſi creatura nata eſt ꝑuenire ad præmium gloriæ per merita gratiæ, uidetur ꝙ merita fuerũt in Chriſto, quãuis gloria ſibi collata fuerit à ſuæ cõceptionis primordio.

SED CONTRA. Aug. 13 lib. de Tri. In rebus per tempus ortis illa ſumma gratia eſt, qua homo in unitate ꝑſonæ cõiunctus eſt Deo. Et in Ench. dicit, ꝙ nullis præcedentibus meritis ille homo copulatus eſt Deo: ſed illa copulatio non potuit eſſe ſine Dei fruitione, quæ eſt præmium ſubſtantiale *Cap. 19 Tom. 3.*

ſe: ergo non uidetur quòd præmium ſubſtantiale habuit Chriſtus per aliquod meritum. ITEM. Auguſt. in Ench. Facta eſt quodã modo gratia ipſa illi homini naturalis, qua nullum poſſet admittere peccatum: ſed talis eſt gratia conſummata, quæ non eſt aliud q̃ gloria, ſiue præmium ſubſtantiale: ergo præmium ſubſtãtiale fuit Chriſto quodammodo naturale: ſed nihil tale acquiritur per merita: ergo &c. ITEM. Meritum naturaliter antecedit præmiũ: uſus, uel actus uirtutis naturaliter ſequitur habitum: cũ ergo habitus gratiæ, & gloriæ ſimul fuerit in Chriſto, uidetur ꝙ merita ſubſecuta ſint ſubſtantiale præmiũ: ergo non ordinantur in Chriſto ad ſubſtantiale præmium promerendum. ITEM. Diſpoſitio naturalis antecedit illud, ad quod diſponit. Sed deiformitas gloriæ diſponebat animam Chriſti ad unionẽ diuinitatis, diſpoſitione (in quã) cõgruitatis: ergo deiformitas glorię in Chriſto naturaliter præcedebat unionẽ perſonalem, quamuis ſimul eſſet tempore: ſed unio perſonalis naturaliter in Chriſto antecedebat meritũ, & lib. arb. uſũ: ergo in Chriſto merita ſequebantur ſubſtantiale præmium ſecũdũ ordinem naturæ: redit ergo idem quod prius. ITEM. Meritum præmij ſubſtantialis potiſſime conſiſtit in actu, & affectu charitatis, ſecundum quę anima habet in Deũ moueri: ſed ſecundum illum affectum Chriſtus non erat in ſtatu uiatoris, ſed in ſtatu comprehenſoris. Si ergo non merebatur inquantum comprehenſor, ſed inquantum uiator, non merebatur ſecundum illum affectum charitatis, in quo conſiſtit meritum præmij ſubſtantialis: ergo uidetur ꝙ ſubſtãtiale ꝓmiũ non meruerit.

Cap. 40
Tom. 3.

RESOLVTIO.

Quia anima Chriſti ad unionem idonea non extitiſſet, niſi beatiſſima fuiſſet; propterea illum Dei fruitionem ſibi meruiſſe, dicendũ nõ eſt.

RESPON. Dicendum, ꝙ cõiter nõ conceditur, ꝙ Chriſtus ſibi meruerit ſubſtantiale pręmiũ: & hoc innuit Magiſter in litera ſatis expreſſe. Ratio autem huius eſt. Nã meritum dicit ordinationẽ ad pręmium, ſicut diſpoſitio ad complementum, ſicut uia ad terminũ: & ideo neceſſe eſt meritum præcedere præmium uel tempore, uel ſcđm ordinem naturæ. Neutro autẽ modo debuit in Chriſto præcedere, nec præceſſit, ꝑpter hoc ꝙ anima Chriſti non eſſet ad unionem idonea, niſi eſſet beatiſſima, & Dei formiſſima, quod quidem fit per gloriæ influentiam. Si ergo neceſſe fuit unionem illã antecedere omnia merita ſcđm ordĩnem naturę, neceſſe etiã fuit deiformitatem glorię in Chriſto pręcedere omnem uſum gratię: ideo gloria in Chriſto pręceſſit omnia merita ꝑꝑ ſummam dignitatem, quæ fuit in anima Chriſti à ſua creatione, uidelicet propter unionem ipſius ad uerbum. Et ideo cõcedendum eſt, quòd Chriſtus proprie loquendo non meruit ſibi ſubſtantiale præmium. Et concedendæ ſunt rationes, quæ ad hoc inductæ ſunt.

AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ ſicut gratia ordinatur ad gloriam: ita meritum ad præmium. Dicendum, ꝙ quo ad quid eſt ſimile, quo ad quid non. Simile enim eſt quo ad conditionem diſponendi,

ſed

Sed nõ eſt ſimile quantum ad originem, pro eo ꝙ tam gratia, quã gloria eſt habitus infuſus diuinitus, non a nobis: ſed meritum eſt uſus procedens a libero arbi. gratia informato: ideo in Chriſto potuit eſſe ordo gratiæ ad gloriam, ſaluo ordine utriuſque ad unionem: ſic autem non eſt de ordine meriti ad præmium, ſicut oſtenſum eſt prius. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ maxima charitas meretur maximum præmium. Dicendum, ꝙ illud eſt uerum, ſi charitas teneat rationem merendi ſecundum quòd maxima: ſed charitas Chriſti ſecundum motũ ipſius in Deum, qui erat maximus, & intenſiſſimus; plus tenebat rationem præmii quàm meriti, immo erat ipſum præmium: ideo cum eſſet ipſum præmium, non merebatur ſubſtantiale præmium. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ glorioſius eſt habere præmium per merita. Dicendum, ꝙ illud ueritatem habet in eis, qui ſolum habent uniri Deo per conformitatem affectionis: in iſtis.n. eſt gratia, & gloria quaſi accidentalis per modum acquiſitionis: & a natura ſua nati ſunt indifferenter eſſe boni, & mali. Secus autẽ eſt de homine aſſumpto a uerbo, qui non tantum unitus eſt Deo ꝑ conformitatẽ affectionis, ſed etiã unione perſonali, ut non dicatur diuinus, ſed Deus: & pro tanto iſti homini gratia eſt quodammodo naturalis: & multò glorioſius eſt ei habere gloriam a ſua prima creatione, quàm habere per acquiſitionem: ſicut multò glorioſius eſt eſſe Deum, quàm Dei ſeruum: & ideo auctoritas illa nõ habet locum circa Chriſtum.

Ad illud, quod obiicitur, ꝙ angeli habuerunt ſimul gratiam, & gloriam, meritum, & præmium. Dicendum, quòd non eſt ſimile: quia in angelis uſus libe. arb. præceſſit infuſionem gratiæ, & ideo in ipſa infuſione gratiæ motus libe. arb gratia informatus (in quo conſiſtit meritum) potuit præcedere ipſum præmium ordine naturæ, quamuis eſſet ſimul tempore. Secus autẽ eſt in Chriſto, qui prius ordine naturæ habuit deiformitatem glorię, q̃ uſum uoluntatis deliberatiuę, ſicut prius oſtẽſum eſt. Ad illud, quod obiicitur quòd Deus ſubito faciendo nihil omittit de his, quę ſucceſſiuè sõcurrunt in operatione creaturæ. Dicendum, ꝙ cum creatura inducit aliquã perfectionem, uel formam: duo eſt ibi conſiderare, uidelicet & qualitates, & diſpoſitiones a parte ſuſcipientis, & operationes a parte agentis, & præparantis. Cum ergo dicitur ꝙ Deus nihil omittit operando ſubito de his, quæ natura introducit: hoc eſt uerum de æqualitatibus, & diſpoſitionibus informãtibus ſuſceptibile, ſed non eſt uerum de operibus præambulis ad illas diſpoſitiones: & ideo ex rõne hac non poteſt concludi, ꝙ merita in Chriſto p̄ceſſerunt p̄miũ, cũ meritum cõſiſtat in opere procedente a uoluntate; ſed ex hoc põt cõcludi, ꝙ in Chriſto fuit ꝑfectio uirtutum, & habituum, quæ animam habilitant ad gloriam, ſiue ad ſubſtantiale præmium.

QVAESTIO II.

An Chriſtus meruit, ſui corporis glorificationem?

VTRVM Chriſtus meruit ſui corporis glorificationem. Et

quòd ſic uidetur auctoritate Magiſtri in litera. Merito humilitatis & aïa impaſsibilis facta eſt, & caro immortalis: ergo Chriſtus meruit immortalitatẽ carnis; ergo glorificationẽ corporis. ITEM. Sicut per humilitatem peruenitur ad exaltationẽ, ſic paſsio uia eſt perueniendi ad impaſsibilitatẽ: ſed Chriſtus hoc modo peruenit ad impaſsibilitatem corporis; ergo illã prius promeruit. ITEM. Efficacius meretur quis ſibi, quã alij: hoc non habet inſtantiam de his, quę ſunt nata cadere ſub merito: ſed Xp̃s meruit alijs reſurrectionẽ, & corporis glorificationẽ; ergo multofortius meruit ſui corporis glorificationẽ. ITEM. Nihil plus requirit ad rõnẽ meriti, niſi merẽdi principiũ, & ſtatus, & ordo meriti ad præmiũ. Sed hęc oĩa reperiuntur in Chriſto ex parte glorificationis corporis; habebat enim charitatem, quæ erat principium boni operis: habebat etiã ſtatum merendi ex parte inferiori: expectabat etiam glorificationem ſui corporis de futuro. Si ergo omnia illa cõcurrunt in Chriſto, quæ requirũtur ad meritum, uidetur ꝙ Chriſtus glorificationẽ corporis ſui merebatur.

SED CONTRA. Præmium eſt excellentius merito, quia Deus remunerat ſupra condignũ: ſed charitas Chriſti ſuperexcedebat glorificationem corporis; ergo opus ex charitate illa procedens dignũ erat maiori remuneratione: non ergo ordinabatur ad glorificationem corporis, ſicut ad præmium. ITEM. Anima Chriſti beatificata fuit abſq; meritis propter unionem ipſius ad deitatem: ergo pari ratione uidetur, quòd corpus Chriſti abſque meritis debuerit effici glorioſum. ITEM. Chriſtus nunquam habuit debitum mortalitatis; ergo uidetur, quòd ipſi corpori Chriſti de ſe deberetur gloria immortalitatis: non ergo uidetur quòd eam per merita acquiſierit. ITEM. Aut glorioſius erat Chriſto habere gloriam corporis ſine meritis, aut per merita. Si ſine meritis, & quod glorioſius eſt, Chriſto eſt attribuendũ: ergo Chriſtus gloriam illam ſibi non meruit. Si per merita: pari ratione erit & de gloria animæ: Si ergo illam non meruit, uidetur ꝙ nec iſtam. ITEM. Aut neceſſarium erat Chriſtum mereri gloriã corporis, aut non. Si non erat neceſſarium, cum Chriſtus nulla fecerit præter neceſſaria, non uidetur ꝙ Chriſtus gloriam illam acquiſierit per merita. Si neceſſarium erat: ergo Chriſtus meritis indigebat ad ſui glorificationem. Sed contra. Deus paruulos glorificat per ſolam gratiam abſque meritis ſuis: ergo ſi multo maior gratia fuerat in Chriſto, non uidetur ꝙ ad ſui glorificationem meritis indiguerit. ITEM. Si Chriſtus meruit ſibi gloriam corporis, ſiue ſtolam ſecũdam: ergo patiebatur ad utilitatem ſuam: non ergo ſolum patiebatur propter indigentiam noſtram: & ſi hoc uerũ eſt, tunc non tenemur ei ad tãtas gratias agẽdas, ad quantas tenemur ei ſi nihil ſibi meruiſſet, ſed ſolũ pro nobis crucifixus fuiſſet.

RESOLVTIO.

Et in agendo, et in patiendo, utcũque meruit (quia decuit) illã.

RESPON. Dicendum, ꝙ abſque dubio Xp̃s ſibi meruit glorificationem corporis nõ ſolũ in agendo,

ſionem. Et ſic clarificatio nominis Chriſti eſt manifeſtatio cognitionis habitæ de Chriſto, quâ cognoſcitur eſſe Dei filius, & Chriſtus & Ieſus, & quodlibet iſtorũ eſt nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Nam filius Dei nominat perſonã in unã natura; Chriſtus autem, & Ieſus nominat perſonã duabus naturis: ſed Chriſtus nominat perſonã in humana natura relatam ad diuinam, quia Chriſtus dicitur unctus. Ieſus autẽ nominat perſonam in diuina natura relatam ad humanam, quia Ieſus dicitur ſaluator eſſe: & ideo in nomine Ieſu Chriſti debet omne genu curuari, ſicut in nomine filij Dei. Et per hoc patet reſpõſio ad quæſtionem propoſitam: quia nomen filii Dei tripliciter dicitur clarificari ſecũdũ eius triplex nomen, ſiue quantũ ad certificationẽ, ſiue quantũ ad diffuſionẽ, ſiue quantũ ad rationis nominãdi expreſſionẽ: ita q certificatio reſpicit notitiã nominis filii Dei, diffuſio notitiã nominis Xpi, expreſſio rationis nominandi notitiam nominis Ieſu. Patet et reſponſio ad obiecta, quia Chriſtus ſecundũ hæc tria nomina fuit cognitus quodammodo, fuit etiã quodammodo ignoratus. Secundum eum modum, ſecundum quem ignoratus fuit, meruit nomen ſuum per paſſionem clarificandum eſſe.

In qua enim forma crucifixus eſt &c.] Contra, quia exaltatio Dub. 3. Chriſti eſt ad æqualitatem patris ſicut dr in Pſal. 109. Dixit dominus dño meo ſed a dextris meis: ſed non eſt æqualis patri ſecundũ formam ſerui, ſed ſecundum formam diuinitatis: ergo ſecundum eã exaltatus fuit. Item. Ei competit exaltatio, cui omne genuflectitur, cœleſtiũ, terreſtrium, & infernorum: ſed hoc eſt diuina natura: ergo &c. Sed contra. Eius eſt exaltari, cuius eſt humiliari: ſed diuina natura nõ poteſt humiliari, ſicut dicit Anſel. in lib. de incarnatione uerbi: ergo nec exaltari. Preterea. Quod eſt altiſſimũ quomodo poteſt exaltari? ſi ergo diuina natura eſt huiuſmodi, uidetur &c. Reſp. Dicendum, quòd ſicut nominatio debetur perſonæ ratione alicuius naturæ, ſic & exaltatio. Sed attendendum eſt, q exaltatio dupliciter habet intelligi circa Chriſtum: aut ſecundum rẽ, aut ſcdm noſtram cognitionem. Exaltatio Chriſti ſcdm rem eſt ſublimatio Chriſti de ſtatu pñtis uitæ ad dexteram patris, & hoc quidem fuit in aſcenſione: & hęc quidem exaltatio conuenit ei ſecundum humanam naturam, quæ fuit eleuata in cœlum, & ſic exaltari ad dexteram patris, eſt ſublimari ad potiora bona patris. Alio modo eſt exaltatio ſecundum noſtram cognitionem: & ſic dr Chriſtus exaltari in cordibus noſtris, quando credimus eum æqualem patri: & ſic exaltari ad dexterã patris: eſt exaltari ad æqualitatẽ patris; & hoc modo exaltatio conuenit Chriſto ſecũdum eam naturã, ſecũdum quam habet æquari ipſi patri. Et ſecundum hãc diſtinctionem patet determinatio controuerſiæ apparẽtis inter Auguſt. & Ambr. Patet etiam reſponſio ad obiecta. Auguſt. enim loquitur de exaltatione reali: & ſic currunt rationes ad ſecundã partem: Ambr. de exaltatione ſecundum cognitionem noſtram: & ſic currunt rationes ad primam partem.

Nam

Dub. 4. *Nam alij homines &c.*) Obijcit contra hoc per hoc quod dicit Anſel. in lib. Cur Deus homo. Nullatenus poteſt homo magis honorem dare Deo, quàm cum ſe tradit morti ad illius honoré. Si ergo ſeruitia quanto magis debita, tãto ſunt minus grata, uidetur quòd homines non ſunt debitores mortis. Item. Quilibet eſt debitor omnis eius, quod eſt, & quod poteſt: quia totum à Deo accepit: ergo uidetur quòd nullus poſſit aliquid apud Deum mereri nec moriendo, nec aliquid faciendo. Ité. Xp̄s debebat obedire patri: ſed pater præcipiebat, quòd debebat mori pro ſalute humani generis: ergo uidetur quòd Chriſtus eſſet debitor mortis. Reſpon. Dicẽdum, quòd eſt debitum ex charitate, & eſt debitum ex neceſſitate. Debitum ex charitate non tollit perfectionem meriti: debitum uero ex neceſſitate quodammodo diminuit. Quoniã ergo omnes alii debitores erant mortis debito neceſſitatis, quę quidem prouenit ex reatu, & obligatione culpæ: ideo dicit Magiſter, quòd nullus poterat Deum placare, quamuis uoluntarie perferendo morté poſſet Deo placere. Chriſtus autem quia ſine debito mortis pertulit morté, & placere potuit, & placare: placere, quia ex bona uoluntate: placare uero, quia præter neceſsitatem. Ad illud uero quod primo obiicitur de Anſel. Dicendum, quòd ſicut patet ex ipſa ſerie textus, Anſel. loquitur ibi de Chriſto. Attamen eſto quòd illud de aliis intelligatur, non ſequitur propter hoc, quòd homo non ſit debitor mortis: quia poteſt homo facere per bonam uoluntatem de neceſsitate uirtutem. Præterea aliquis eſt moriendi modus, ad quem non ſumus neceſſario obligati. Et per hoc patet ſequens, quia debitum non tollit meritum ſimpliciter, ſed meritum illius perfectę placationis, quâ Deus reconciliatus eſt toti humano generi. Ad illud, quod obiicitur de obedientia, iam patet reſponſio per ea, quæ dicta ſunt.

Saluari non poſſemus &c.] Contra. Nullus debitor mortis eſt dignus uita: ergo ſi Abrahã fuit debitor mortis, nõ ergo fuit dignus uita. Item. Quæritur de qua morte intelligitur, aut de morte corporali, aut de morte ſpirituali. Si de morte ſpirituali, falſum eſt: quia uiri iuſti non ſunt digni morte ſpirituali. Si de morte corporali, aut naturali, aut uiolenta. De uiolenta non eſt uerum: quia nõ omnes debitores ſumus talis mortis. Si de naturali, tunc uidetur, quòd nihil facit ad propoſitum, quia mors illa naturalis non impedit meritum, nec aliquis ab illa liberatur per Chriſtum: omnes enim moriuntur. Reſpon. Dicendum, quòd mors dicitur multipliciter. Eſt enim mors ſeparatio animę a corpore, & eſt mors ſeparatio à Deo per peccatum, & eſt mors ſeparatio animæ à uiſione Dei in perpetuum: & eſt mors ſeparatio animæ à uiſione Dei ad tempus. Cum ergo dicit Amb. quòd Chriſtus mortuus eſt pro debitoribus mortis, accipitur mors primo modo, & quarto modo. Omnes enim ſumus debitores mortis primo modo: & omnes debitores erant mortis quarto modo: & nos ipſi debitores eſſemus, niſi pretium ſolutum eſſet. Et per hoc patet reſponſio ad ea, quæ obijciũtur: quia Dub. 5.

debitum talis mortis non opponitur dignitati uitæ æternæ. Patet etiam cuius mortis ſumus debitores. Et ſi obijcitur, ꝙ mors naturalis non tollit perfectioné meriti. Dicendum ſicut prius dictũ fuit, quòd non tollit perfectioné cuiuſcũque meriti, ſed meriti perfectæ ſatisfactionis pro ſalute generis humani.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An Christus ab instanti conceptionis meruerit.

AD intelligentiã huius partis, in qua agitur de merito Chriſti, incidit hic quæſtio circa duo. Primò quęritur de ipſius merito quantũ ad uſum, ſiue exercitium. Secundò uero quantũ ad præmium, ſiue fructum. Circa primum quęruntur tria. Primò, utrũ Chriſtus meruerit ab inſtanti conceptionis Secundò quęritur, utrũ aliquid meruerit poſt conceptionem. Tertiò quæritur, utrum aliquid meruerit in paſſione.

VTRVM Chriſtus meruerit ab inſtanti conceptionis. Et ꝙ ſic, uidetur Hier. 31. Nouum faciet dominus ſuper terrã, mulier circundabit uirum; uidetur ergo ꝙ Chriſtus fuerit uir ab inſtanti conceptionis. Sed conſtat ꝙ non fuit uir quantum ad ætatem; ergo fuit uir quantum ad animi uigorem; habuit ergo quantum ad animam uirtutem, & operationé uiri perfecti; ſed hæc conſiſtit in merẽdo; ergo Chriſtus meruit a ſuæ Conceptionis primordio. ITEM. Hocipſum uidet̃ auctoritate Grego. & Magiſtri in litera. Non ſolũ meruit Chriſtus, quãdo patri obediens crucem ſubijt, ſed ab ipſa conceptione, ex quo homo factus eſt. Et hoc ipſum poteſt elici ab auctoritate Grego. conſequente ITEM. Chriſtus ab inſtanti conceptionis ſuæ fuit beatus; ſed beatitudo eſt habitus ĩ actu; ergo à primo inſtanti conceptionis ſuę habuit actum glorioſum; ſed qua ratione per gloriam habuit actum glorioſum, eadem ratione ꝑ gratiam habuit actum uirtuoſum; ergo uidetur ꝙ à primordio ſuę cõceptionis Chriſtus meruit.

LVX propter ſuam nobilitaté, & actualitatem, ſiue actiuitaté in eodem inſtanti incipit eſſe, & lucere; ergo ſi anima Chriſti multo nobilior, & potentior, & deiformior eſt, uidet̃ ꝙ in inſtanti eodẽ in quo cœpit eſſe, cœpit habere operationem ſibi debitam; ſed talis eſt operatio meritoria; ergo &c ITEM. Sicut animæ noſtræ ſe habent ad demeritum, ita anima Chriſti ſe habet ad meritum; ſed animæ noſtræ in ipſo inſtanti infuſionis habent reatum culpę originalis; ergo anima Chriſti à primo inſtanti conceptionis, & infuſionis habuit meritum uirtutis.

SED CONTRA. Prius eſt eſſe, q̃ agere; ſi ergo mereri eſt agere, anima Chriſti prius habuit eſſe completũ, quàm habuit meriti uſum, ergo non meruit à primordio cõceptionis. Itẽ. Omne, quod exit ab otio in actum, prius quieſcit, quàm agat, & omne tale prius eſt, quàm operetur: ſed anima Chriſti incepit mereri; ergo de nõ operante facta eſt operãs; ergo in merẽdo exiuit ab otio in actum; ergo prius quieuit; ergo nõ meruit ab inſtanti conceptionis. Item. Meritum eſt à uoluntate delibe-

ratiua

ratiua inquãtum deliberatiua eſt; ſed ubi eſt deliberatio ibi eſt collatio: ubi autem hæc eſt, ibi eſt tẽporis ſucceſſio: ergo non uidetur ꝙ meritũ Chriſti potuerit eſſe à ſuæ cõceptionis principio. ITEM. Angelus nõ peccauit à primo inſtanti ſuæ creationis, & tamẽ ita cito uſum lib. arbit. habuit, ſicut aliqua anima rationalis, cũ creatus eſſet in cognitionis perfectione: ergo pari ratione uidetur, ꝙ nec anima Chriſti ab inſtanti conceptionis mereri potuerit. ITEM. Omne illud, quod anima Chriſti habuit à primordio conceptionis ſuæ, habuit ab alio: ſed meritum ortum habuit à lib. arb. gratia informato: ergo non uidetur quòd uſum meriti habuit ab ipſo conceptionis primordio.

RESOLVTIO.

Et quidem, nam plenus gratia ab initio fuit, in qua omni bono, & premio dignus fuit.

RESPON. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ ad perfectionem meriti duo concurrũt, uidelicet ipſe habitus gratuitus, & ipſius habitus actus, uel uſus. Si ergo loquamur de merito quãtum ad habitum, qui reddit habẽtem dignum præmio, ſic abſq; dubio concedendum eſt, ꝙ à principio ſuæ cõceptionis Chriſtus meruit: quia omni bono, & præmio dignus fuit propter plenitudinẽ gratiæ, quàm Deus animæ ſuę cõtulit, & infudit: & ab hoc non diſcordat aliqs doctor catholicus. Si aũt fiat ſermo de merito quãtum ad uirtutis actum, ſiue uſum; in quo proprie attẽditur completa ratio merẽdi, ſic eſt duplex modus dicendi. Vnus, quod Chriſtus meruit ſtatim poſt principiũ conceptionis, non autem in ipſo primo inſtanti: Et ratio huius eſt, qa operatio debet ſequi eſſe ſubſtantiæ: ideo neceſſe fuit animã Chriſti prius eſſe, quàm agere, præcipue eo actionis genere, quod ſpectat ad uſum uoluntatis deliberatiuę; talis autem eſt actus meritorius: & ideo ſi dicatꝰ alicubi Chriſtum à primordio ſuæ conceptionis meruiſſe; dicũt uerum eſſe, ſecundum quod dicit ordinem ad principium extra ſumptum, non intra. Eſt & alius modus dicendi, ꝙ Chriſtus quantum ad uirtutis uſum, & actum meruit in ipſo conceptionis primordio: hoc. n. datũ eſt ei per gratiam perfectiſſimã, ut in primo inſtanti, in quo incepit eſſe, non tantum haberet habitũ uirtutum, ſed ẽt actum: unde ſimul cępit eſſe, & uſum comprehẽſionis habere: & anima Chriſti in eodẽ inſtanti habuit creari, & infundi, & gratia informari, & exire in actum meriti, quę quidẽ conſiſtit in motu bonæ uoluntatis. Vterque tamen iſtorum modorũ ſatis eſt rationabilis: ſed primus facilior eſt, & communior: Et ſecũdum iſtã uiã plana eſt ad obiecta reſponſio. Nam ꝙ dicitꝰ Chriſtus ab inſtanti conceptionis ſuæ fuiſſe uir, & ꝙ dicitur ab inſtanti ſuæ conceptionis meruiſſe; hoc dicitur quãtum ad habitum: & hoc innuit ipſum uerbum Greg. cum dicit. Non ſibi Chriſtus plus meruit per crucis patibulum, quã ab ipſa conceptione per gratiam uirtutum. Notabile eſt, ꝙ dicit ꝑ uirtutum gratiam, non per uirtutum uſum. Habuit enim gratiã à principio, ita quòd in ipſo principio: uſum uero habuit à principio: ita ꝙ poſt principium. Et ſi tu obijcias

cias de beatitudine, & de luce. Qui hoc tenent, generaliter reſpondent, q̃ in omni creatura eſſe præcedit operari tam in corporali, quã in ſpirituali, tã in actu naturę, quã in actu gratiæ: tã etiã in actu gratiæ, quàm in actu gloriæ. Nec obſtat illud, quod obijcitur de merito animę. Anima enim habet originale peccatũ in ſua infuſione per modum habitus: non autem quantum ad actũ. Et ſic ſecundum iſtam uiam patet reſponſio ad omnia obiecta. Si quis autẽ aliam uiam teneret, uidelicet q̃ Chriſtus in primo inſtanti ſuę cõceptionis habuit uſum liberi arbitrij propter excellentiſſimum gratiæ donum, & quãtum ad actũ uiatoris, & quantum ad actũ comprehẽſoris, ſatis faciliter poterit ad obiecta in cõtrariũ reſpõdere.

Ad illud ergo, quod primò obijcit, quòd prius eſt eſſe, quàm agere. Dicendum, quòd illud habet ueritatem ſi intelligatur de prioritate quantum ad ordinem naturæ. Si autem intelligatur de prioritate quantum ad durationem, non habet ueritatem, ſecundum q̃ expreſſe dicit Augu. v. ſuper Geneſ. ad literam, ubi dicit, q̃ in luce corporali eſſe non præcedit agere. Et i angelis, de quibus, dicit, quòd in primo inſtãti creationis ſuæ eas res cognouerunt, quæ ſimul tamen cum eis in eſſe prodierunt. Et in 6. de Tri. ait, q̃ ſi ignis eſſet æternus, ſplendor ab igne egrediens eſſet æternus. Et ideo ſatis rõnabiliter põt dici, q̃ illud non habet ueritatem de ordine durationis, ſed de ordine naturæ. Ad illvd uero, quod obijcitur, quòd ſubſtantia, quę incipit agere, exit ab otio in actum. Dicendum, q̃ illud generaliter non habet ueritatem niſi intelligatur de operatione, ſine qua ſubſtantia operans poteſt eſſe: de alia autem non habet ueritatem, pro eo quòd creatura ſimul incepit eſſe, & operari: nec incipit operari, q̃a exit ab otio in actum, ſed q̃a exit à nõ eſſe in eſſe: hoc modo poteſt intelligi in Chriſto quantum ad actum gratiæ, & uirtutis. Ad illvd, quod obijcitur, quòd meritum eſt à uoluntate deliberatiua. Dicendum, quòd quamuis ſecundum proceſſum naturæ deliberatio indigeat ſucceſſione, & tempore: tamen ſecundũ plenitudinẽ diuinæ gratiæ, & gloriæ, poſſibile eſt ipſi animę in inſtanti diſcernere, quod aliàs non poſſit facere ſine cõtinuo & tempore. Et ſic per deiformitatem gloriæ intellectus poteſt ſimul plura intelligere: quamuis per naturam non intelligat niſi unum ſolum ſimul, & ſemel. Et quia anima Chriſti erat in plenitudine gratiæ, & gloriæ: hinc eſt quòd non indigebat mora temporis ad diſcernẽdum, quid eligendum, quid uitandum, quid amandum, quid odiendum. Ad illvd, q̃d obiicitur de angelo. Dicendum, quod non eſt ſimile. Nõ enim ſic poterat ſimul, & ſemel cognoſcere plura, ſecundum quòd anima Chriſti cum plenitudine gratiæ. Præterea. Peccatum dicit motum deordinatum, & contrariũ naturali rectitudini: ſed meritum dicit naturalis rectitudinis complementum: & licet non decuerit aliquam ſubſtantiã creari cum actu contrario rectitudini naturali, decuit tamen creari in actu, & cum actu cõſonãti ipſi naturæ, & eam complente, maxime

me illam, in qua Deus à primordio ſuæ cõditionis pleniſſime habitauit, ſicut fuit anima Chriſti.

AD ILLVD, quod obijcitur, quòd illud ꝙ ineſt à primordio conditionis, ineſt aliunde. Dicendũ, ꝙ ſi intelligatur illud præciſe, ita ꝙ anima Chriſti ſe habeat ſolũmodo per modum ſuſcipiẽtis, & nullo modo cooperantis, non habet ueritatem. Potuit enim ipſi animæ dari, ut cooperaretur Deo ſtatim, cum fuit, & ita ꝙ aliquid haberet in ſe, quod non tantum eſſet aliunde, uerum etiam à ſe: & ſic potuit eſſe in actu uirtutis, & exercitio meriti. Si quis ergo uellit ſuſtinere hunc modum dicendi, non uidetur multum deuiare à probabilitate rationis, nec etiam à pietate fidei, quæ quanto plus poteſt, ipſi Chriſto gratiæ, & honoris attribuit.

QVAESTIO II.

An quidquam Chriſtus poſt conceptionem meruerit?

VTRVM Chriſtus aliquid meruit poſt conceptionem Et ꝙ ſic, uidetur. Philip. 2. Humiliauit ſemetipſum uſque ad mortẽ. Et poſt: Propter quod & Deus exaltauit illum &c. Sed humilitas non eſt cauſa exaltationis niſi per modũ meriti: ſi ergo hæc fuit poſt cõceptionem: ergo Chriſtus poſt conceptionem aliquid meruit. ITEM. Auguſt. tractans illud uerbum præmiſſum. Humilitas claritatis eſt meritum, claritas humilitatis eſt præmium. Si ergo humiliatio i Chriſto ſubſecuta fuit ipſam conceptionem; neceſſariò etiam ſequitur, quòd meruerit poſtquam cõceptus fuerit. ITEM. In Li. De regulis fidei mereri ita diffinitur. Mereri apud Deum dicitur, qui nulla neceſſitate compulſus hoc facit, quod facere debet: ſed hoc fecit Chriſtus poſt ſuam conceptionem: ergo apud Deũ meruit. ITEM. Opera Chriſti fuerũt multo nobiliora, quàm ſunt merita aliorum ſanctorum: ſi ergo opera aliorum ſanctorum ſunt digna retributione, uidetur quòd multofortius opera Chriſti: ergo uidetur quòd Chriſtus apud Deum meruerit. ITEM. Si non meruit apud Deum, poſtquã cõceptus fuit: ergo uidetur quòd fruſtra Deo ſeruiuit, & quòd fruſtra fecit quicquid fecit, poſt conceptionem. Si ergo hoc eſt impiũ dicere, neceſſe eſt Deum poſt conceptionem aliquid meruiſſe.

SED CONTRA. Mereri eſt facere opus de genere laudabilium; ſed potentia determinata ad unũ tãtum non habet laudem in actu illius, ſicut patet in omnibus potentiis naturalibus: ſed lib. arb. Chriſti ab ipſa conceptione determinatum fuit ad opus bonum: ergo non potuit exire in opus de genere laudabilium: ergo nec in opus meritorium. ITEM. Mereri eſt opus remuneratione dignum: ſed libe. arb. iam exiſtens in ſtatu remunerationis, iam non facit opus ulteriori remuneratione dignum, ſicut patet in beatis: ſed tale fuit libe. arbit. Chriſti, cum eſſet in ſtatu comprehenſoris: ergo uidetur quòd poſt conceptionem ſuam nihil omnino mereri potuerit. ITEM. Quicquid meretur, proficit in bonis animæ, ſcilicet in gratia, & gloria: ſed Chriſtus non potuit proficere ſupra illud, quod accepit in conceptione: ergo non uidetur quòd poſt conceptionem mereri potuerit.

ITEM.

Item. Quicunque meretur aliquid, de non ſuo facit ſuum per opus, & obſequium: & de eo qđ eſt ſibi indebitum, facit debitum: ſed Chriſtus nihil potuit facere de indebito debitum, & nõ de ſuo ſuum: omnia.n. ſua erant per gratiam conceptionis, ſicut ipſe teſta-
Luc.15. tur. Omnia tua mea ſunt: ergo nõ uidetur ꝙ poſt conceptionem aliquid meruerit. Item. Quod eodẽ modo ſe habet nunc, & prius, natũ eſt conſimiles operationes efficere: ſed lib.arb. in Chriſto eodẽ modo ſe habet poſt conceptionẽ, & poſt reſurrectionem, & gratia ſimiliter: & hæc duo ſunt principia merendi. Si ergo poſt reſurrectionem nõ meruit: ergo nec poſt conceptionem. Si tu dicas ꝙ aliter, & aliter ſe habet quantum eſt ex parte carnis, hoc nõ ſoluit: q2 meritum non reſpicit ſtatum carnis, ſed ſtatum charitatis: ergo ſi Chriſtus poſt conceptionem habuit charitatem patriæ æque nobilẽ, & ꝑfectã, ſicut modo habet, nec eſt eius charitas uariata, ſi modo non habet uſum merendi, uidetur quòd nec tunc habuerit.

RESOLVTIO.

Et gratiæ infuſionem; ac promotionem; & bonorum operum multiplicationem poſt conceptum meruit nobis Chriſtus ex condigno.

Respon. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ mereri dicitur tripliciter. Vno modo ſimpliciter abuſiue. Alio modo partim ꝓprie, & partim improprie. Tertio modo ſimpliciter ꝓprie. Simpliciter abuſiue dicitur mereri, qui facit aliquod opus de genere bonorum: tamen facit illud malo modo, ideſt mala intentione, ſicut ille, qui dat eleemoſynam cũ murmure: talia enim opera aliqñ remunerantur à Deo ex immenſa largitate, ſicut innuitur de Nabuchodonoſor. Ille uero meretur partim proprie, partim abuſiue, qui facit opus de genere bonorum, & bona intentione, ueruntamen nõ ex charitate: ſicut aliquis peccator facit opera de genere bonorũ, & propter Deum, in quibus de cõgruo ſe diſponit ad gratiam. Ille uero meretur ſimpliciter ꝓprie, qui facit bonum opus, & bona intentione, & ex charitate. Et primum quidem meritum dicitur meritum interpretatiuum. Secundũ dicitur meritum congrui. Tertiũ dicitur meritum condigni. Cum ergo quæritur, an Chriſtus meruit, non quæritur de primo, & ſecundo modo, ſed quæritur de tertio. Ad illud ergo reſpondendũ, ꝙ mereri ex condigno tribus modis contingit. Vno modo mereri eſt ex indebito facere debitum, ſicut meretur quis in gratiæ infuſione, & motu lib.arb. Alio modo mereri eſt de debito facere magis debitum, ſicut cõtingit de profectu in profectum, de uirtute in uirtutem. Tertio modo mereri eſt de debito uno modo facere debitum alio modo, & de debito ꝑ habitum facere debitum per uſum, & de debito per unum actum facere debitum per alium æque bonum. Omnibus his modis Chriſtus meruit nobis. Meruit enim nobis gratiæ infuſionem, meruit & gratiæ promotionem, meruit & bonorum operum multiplicationem: Sibi autem nõ meruit niſi tertio modo tantum poſt conceptionem. Ipſe enim non potuit facere ſibi de indebito debitum, cũ omni bono eſſet dignus. Non potuit

tuit facere de debito magis debitum, cum omni gratia ab ipſa cõceptione eſſet plenus. Sed quod erat debitum uno modo, fecit dębitum pluribus modis: & ita meruit ſecundum tertium modũ dicendi meritum ſolum, non ꝑpter imperfectionem à parte meriti, ſed propter perfectionem à parte merentis. Et hoc eſt quod dicitur in litera. Non profecit Chriſtus ſecundum meritum quantum ad uirtutem meriti, profecit tamen quantum ad numerum meritorũ. Plura enim habuit merita in paſſione, quàm in conceptione. Cõcedendę ſunt ergo rõnes, oſtendẽtes Chriſtum poſt conceptionem uſũ, & exercitiũ meriti habuiſſe.

AD ILLVD, quod opponitur, ꝗ potentia determinata ad unum non facit opus de genere laudabilium. Dicendum, ꝗ determinatio potentiæ ad unum põt eſſe dupliciter, uidelicet per neceſſitatẽ naturæ, & per confirmationẽ gratiæ. Si ſit per neceſſitatẽ naturæ, tunc tollit arbitrij libertatẽ, ac ꝑ hoc tollit dignitatẽ meriti Si aũt ſit determinatio meriti per cõfirmationem gratiæ, cum talis cõfirmatio ſimul ſtet cum libera uolũtate, ſic non tollit ab ipſo opere bonitatem moris, cum ſit uoluntarium, ac per hoc nec qualitatẽ meriti. In Chriſto autem fuit liberum arb. determinatum ad unũ non per neceſſitatem naturæ, ſed per confirmationem gratiæ. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝗ habens munus gloriæ non facit opus remunerabile. Dicendum, ꝗ illud uerum eſt, quando aliquis eſt ſimpliciter in ſtatu patriæ: cum autẽ non tãtum eſt in ſtatu comprehẽſoris, uerum ẽt in ſtatu uiatoris, tũc opus eius eſſe poteſt remunerabile propter ſtatũ uiæ: & ſic eſt reperire in Chriſto ſecundum diuinam diſpenſationem. Nã ſicut anima Chriſti propter cõiunctionem ſui cum diuinitate habet ſtatum patriæ, ſic propter cõiunctionem ſui cum carne habet ſtatum uiæ, & miſeriæ pro illo tempore. Et ideo ſicut potuit eſſe in ſtatu uiatoris ſimul, & cõprehenſoris: ſic habuit gloriam ad comprehendendum, & gratiam ad merendũ. Et eſt ſimile de angelis, in quibus ponimus uim adminiſtratiuã, & contemplatiuam: ſecundum quarum unam merentur, & ſecundũ alteram fruuntur, & præmiantur. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝗ quicunque meretur, merendo proficit. Dicẽdum, ꝗ proficere eſt duobus modis, uel in merito habitus, uel in multitudine actuum. Vel ꝑ alia uerba: eſt proficere quantum ad uirtutem merẽdi, & quantum ad numerum meritorum. Primo modo accipiendo profectum, non competit tertio modo dicẽdi meritum, ſecundum quem tertiũ modum tantummodo dicitur meruiſſe Chriſtus. Alio modo accipiendo profectum competit ſibi, ſicut patet per ſupra habitã diſtinctionem. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝗ mereri eſt facere de indebito debitum. Dicendum, ꝗ illud eſt uerum quantum ad aliquem modum merendi, ſed non quantum ad omnes, ſicut prius dictum eſt: & ideo non habet locum in propoſito. AD ILLVD, quod obijcit, ꝗ lib. arb. eodem modo ſe habet nunc, & prius. Dicẽdum, quod uerum eſt per comparationem ad ſuperius, ſcilicet ad Deum: non tamen eſt uerum per comparatio-

ne ad inferius, ſcilicet ad carnem paſsibilem, ex cuius coniunctione tam lib. arb. quàm gratia ipsũ perficiens habet pertinere ad ſtatum uitæ. Vnde nõ ualet illud, qđ obiicit de carne, quod nõ eſt principium merẽdi: hoc enim uerum eſt per ſe loquendo: facit tamen ad meritũ, dum facit ad ſtatũ meriti, ſicut patet in coniunctione animæ ad carnem, & eius ſeparatione. Anima.n. noſtra ſtatim dũ à carne ſeparat̃, amplius non habet merẽdi, uel de merendi ſtatũ.

QVAESTIO III.

An Chriſtus quicquam meruit in paſsione?

VTRVM Chriſtus aliquid meruit ĩ paſſione. Et q̃ ſic, uidetur. Primo per textum Apoſtoli. Humiliauit ſemetipſum uſq; ad mortẽ, ꝓpter quod & Deus exaltauit illum &c. quod uerbum tractans Magiſter dicit aperte. Dicit Apoſtolus, ꝓpterea ipſum exaltatum per impaſſibilitatis gloriã, quia eſt humiliatus per paſſionis obedientiam: ergo meruit in paſſione. ITEM. Augu. exponẽs uerbum prædictum: Vt Chriſtus clarificetur in reſurrectione, prius humiliatus eſt in paſsione: uidetur ergo, quod per meritum paſſionis peruenerit ad gloriam reſurrectionis. ITEM. Nihil eſt magis meritorium, quàm opus patiẽtiæ, propter quod dicitur Iaco. 1. Patientia opus perfectum habet. Sed patientia conſiſtit in tolerantia paſsionum: ergo uidetur quód Chriſtus in paſsione multum meruerit. ITEM. Nihil eſt ſatisfactoriũ, niſi quod eſt meritorium: ſed paſsio Chriſti fuit ſatisfactoria, ſicut dicunt Sãcti: ergo fuit meritoria: ergo Chriſtus meruit patiendo. ITEM. Omnis, qui patitur, aut paſsionem promeruit, aut per paſſionem meretur: alioquin pateretur ſine iuſtitia, pateretur ẽt fruſtra. Sed Chriſtus non meruit paſſionem, quia immunis fuit à culpa omni: meruit ergo per paſsionem: alioquin paſſus eſſet iniuſte, & fruſtra, quod eſſet magnæ impietatis, & inſaniæ.

Phil 2

SED CONTRA. Paſsionibus (ſicut dicit Philoſophus) nec laudamur, nec uituperamur: ſed ꝑ omne per qđ meremur, laudamur: ergo paſsionibus non meremur: ergo Chriſtus patiendo nõ meruit. ITEM Paſsio eſt effectus, & illatio actionis: ſed qualis eſt cauſa, talis eſt effectus: ſi ergo actio paſſionem inferens non fuit meritoria, uidetur q̃ nec ipſa paſsio fuerit meritoria: ergo Chriſtus ĩ paſſione non meruit. ITEM. Nihil eſt meritorium, niſi quod eſt uolũtariũ; nihil aũt eſt uoluntarium niſi qđ à principio intrinſeco eſt, ſicut patet ꝑ diffinitionem uoluntarij, quam ponit Philoſophus in Ethicis. Voluntarium eſt, cuius principium eſt in ipſo Sed paſsio Chriſti fuit ab extra, ſicut patet: ergo non fuit meritoria. ITEM. Nihil eſt meritoriũ, niſi quod eſt ſecundũ naturã: ſed paſsio eſt motus contra naturã, ſicut dicit Damaſce. ergo impoſsibile eſt paſsione mereri: ergo &c. ITEM. Omne meritum ortum habet ab aliqua uirtute: omnis autem uirtus conſiſtit in rõne, ut ratio eſt: ergo omne meritum conſiſtit circa rõnem ut ratio eſt: ſed paſsio Chriſti ſolummodo fuit circa ſenſualitatẽ, & circa ratio ẽ per modum naturæ: ergo non uidetur q̃ Chriſtus in paſsione aliquid meruiſſet.

2. Ethi. c. 4. etc.

Lib. 3. ca. 2. 3. & 4.

Ne-

Resolvtio.

Ne dum in actione, ſed & in paſſione Chriſtus meruit, immo inter omnia merita paſſio primatum tenuit.

Respon. Dicendum, ꝙ Chriſtus non tãtum meruit in actione, ſed etiam in paſſione: non.n.paſſus fuit fruſtra, ſed ex rationabili cauſa: nec paſſus fuit propter demeritum culpæ, ſed propter amorẽ ueritatis, & iuſtitię. Et propterea notandum, quod in paſſione eſt duo conſiderare, uidelicet paſſionis cauſam, & paſſionis ſuſtinentiam. Paſſionis cauſa eſt a uiolentia agentis, ſed paſſionis ſuſtinentia eſt a uoluntate patientis. Quantum ad primum, paſſio nõ eſt meritoria, nec demeritoria, quia eſt ab extra. Quantum ad ſecundum poteſt eſſe meritoria, & demeritoria. Meritoria autem, ſi quis eam perferat ex uoluntate bona. Demeritoria autem, ſi quis eam ſuſtineat impatienter, & ex uoluntate iniqua. Quoniam ergo Chriſtus paſſionem pertulit non tantum ex uoluntate bona, immo etiam ex uoluntate optima; hinc eſt ꝙ paſſio eius fuit meritoria, non ſolum ſicut paſſiones ſãctorum, ſed inter omnia merita, tenuit principatum. Et concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

Ad illvd uero, quod obiicitur, ꝙ paſſionibus, nec laudamur, nec uituperamur. Dicendum, ꝙ uerũ eſt ſecundum quod ſunt puræ paſſiones: prout autem coniuncta eſt eis uoluntas bona, uel mala, ſic habẽt ſortiri rationem meriti, & demeriti, laudis, uel uituperii. Et ſic fuit in paſſione Chriſti, qui oblatus eſt, quoniã ipſe uoluit: & libenter, & patienter paſſionem ſuſtinuit, quoniã pro tranſgreſſoribus orauit. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ paſſio eſt effectus actionis. Dicendum, ꝙ uerum eſt quãtum ad efficaciam in genere naturæ: poteſt tamen nihilominus eẽ effectus uoluntatis in genere moris quantum ad uoluntatis complacentiam, & per hoc poteſt poni in genere moris. Et quoniã uoluntas paſſionem acceptans fuit bona, quamuis uoluntas paſſionẽ inferens fuerit mala: hinc eſt ꝙ quãuis actio diſpliceret, paſſio tamen grata fuit: ideo nõ ſequitur, ꝙ ſi actio fuit demeritoria, quod propter hoc paſſio. Actio.n.non erat cauſa paſſionis in genere moris. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ paſſio fuit inuoluntaria. Dicendum, ꝙ quamuis hoc ſit uerum quantum ad uiolentiam, quæ eſt ab extra: non tamen eſt uerũ quãtum ad ſuſtinentiã, quæ eſt ab intra; & ideo ratio illa non concludit, ꝙ nullo modo paſſio Chriſti eſſet meritoria: non n.tantũ erat ab extra, ſed etiam quodãmodo erat ab intra per complacentiã, & ſufferentiam. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ paſſio eſt contra naturã. Dicendum, ꝙ eſſe contra naturam eſt dupliciter: aut quia eſt contra naturale dictamen rationis: aut quia eſt contra naturalẽ appetitum ſalutis. Primo modo accipiendo naturale, ſic illud qđ eſt contra naturã, eſt uitium: niſi fortè ſit ſupra naturam, ſicut eſt in aſſenſu fidei. Secundo modo accipiendo naturale, ſic illud quod eſt contra naturã, poteſt eſſe meritorium, quãuis ſit pœnale: & hoc modo accepit Damaſce. cum dicit, quòd paſſio eſt contra naturã. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ omne

omne

omne meritum cōſiſtit circa actū rationis. Dicēdum, ꝗ uerum eſt. Sed aliquid eſſe circa actum rationis contingit tripliciter. Vel ꝑ modum elicientis, uel per modū imperantis, uel per modum acceptātis. Quāuis autem paſſio Chriſti non eſſet in ratione per modū elicientis, uel per modum imperantis, erat tamen per modū acceptantis: & hoc dabat ipſi paſſioni meriti rationem, dat ēt paſſionibus noſtris ratione cōſimile: & ꝑ hæc quæ dicta ſunt, poteſt ſolui illa quæſtio, qua quæritur, utrum paſſionibus contingat mereri, uel demereri.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO. I.

An Chriſtus meruerit ſibi Dei fruitionem.

CONSEQVENTER q̄ritur de merito Chriſti quantum ad fructum, ſiue quantum ad præmium. Et circa hoc quærūtur tria. Primo quærit̄ utrū Chriſtus meruerit ſibi Dei fruitionē. Secundo quæritur, utrum meruerit ſui corporis glorificationem. Tertio, utrum meruerit nobis ianuæ apertionem.

VTRVM Chriſtus ſibi meruerit Dei fruitionem, ſiue præmium ſubſtantiale. Et ꝙ ſic, uidetur. Quia ſicut ſe habet gratia ad gloriam, ſic ſe habet meritum ad ꝑmium: ſed Chriſtus habuit gratiam ordinatam ad gloriam: ergo habuit meritum ordinatū ad præmium. Sed gloria conſiſtit in Dei fruitione, quæ eſt præmium ſubſtantiale; ergo &c. ITEM. Qui meretur ex charitate, tātò maius meretur, quanto maiorem habet charitatem; ſed charitas Chriſti fuit maxima: ergo ei debebatur maximum ꝑmium: ſed maximum præmium non eſt niſi præmium ſubſtātiale, quod Deus eſt: ergo &c. ITEM. Glorioſius eſt habere præmium per merita, quā ſine meritis. Sed Chriſtus in gloria excellit omnes ſanctos: ergo ſi alij ſancti habuerunt præmium ſubſtantiale per merita, multofortius uidetur de Chriſto. ITEM. Angeli ſancti habuerunt præmium ſubſtantiale per merita ſcd̄m cōmunem opinionem omnium: ſed angeli ſimul habuerunt gratiam, & gloriā, ſicut in Secūdo Libro oſtē ſum fuit; ergo ſi non fuit minoris efficaciæ gratia in Chriſto, quàm in angelis, uidetur quòd Chriſtus ſubſtantiale pręmium meruerit, quamuis meritum ſecundum tempus præmium non præceſſerit. *Diſt. 4. art. 1.* ITEM. Cum Deus inducit aliquā formam ſubito, quam creatura acquirit per ſucceſſionē, nihil omittit Deus de illis diſpoſitionibus, quas natura introduceret ſucceſſiue, qđ patet: ſi Deus ſubito de aqua faceret ignem, introduceret in materiam aquæ raritatem, & ſiccitatem, & caliditatem: ergo ſi creatura nata eſt ꝑuenire ad præmium gloriæ per merita gratiæ, uidetur ꝙ merita fuerūt in Chriſto, quāuis gloria ſibi collata fuerit à ſuæ cōceptionis primordio.

SED CONTRA. Aug. 13 lib. de Tri. In rebus per tempus ortis illa ſumma gratia eſt, qua homo in unitate ꝑſonæ cōiunctus eſt Deo. *Cap. 19 Tom. 3.* Et in Ench. dicit, ꝙ nullis præcedentibus meritis ille homo copulatus eſt Deo: ſed illa copulatio non potuit eſſe ſine Dei fruitione, quæ eſt præmium ſubſtantiale:

le: ergo non uidetur quòd præmium ſubſtantiale habuit Chriſtus per aliquod meritum. Item. Auguſt. in Ench. Facta eſt quodã modo gratia ipſa illi homini naturalis, qua nullum poſſet admittere peccatum: ſed talis eſt gratia conſummata, quæ non eſt aliud q̃ gloria, ſiue præmium ſubſtantiale: ergo præmium ſubſtãtiale fuit Chriſto quodammodo naturale: ſed nihil tale acquiritur per merita: ergo &c. Item. Meritum naturaliter antecedit præmiũ: uſus, uel actus uirtutis naturaliter ſequitur habitum: cũ ergo habitus gratiæ, & gloriæ ſimul fuerit in Chriſto, uidetur ꝙ merita ſubſecuta ſint ſubſtantiale præmiũ: ergo non ordinantur in Chriſto ad ſubſtantiale præmium promerendum. Item. Diſpoſitio naturalis antecedit illud, ad quod diſponit. Sed deiformitas gloriæ diſponebat animam Chriſti ad unionẽ diuinitatis, diſpoſitione (inquã) congruitatis: ergo deiformitas gloriæ in Chriſto naturaliter præcedebat unionẽ perſonalem, quamuis ſimul eſſet tempore: ſed unio perſonalis naturaliter in Chriſto antecedebat meritũ, & lib. arb. uſũ: ergo in Chriſto merita ſequebantur ſubſtantiale præmium ſecũdũ ordinem naturæ: redit ergo idem quod prius. Item. Meritum præmij ſubſtantialis potiſſime conſiſtit in actu, & affectu charitatis, ſecundum quẽ anima habet in Deũ moueri: ſed ſecundum illum affectum Chriſtus non erat in ſtatu uiatoris, ſed in ſtatu comprehenſoris. Si ergo non merebatur inquantum comprehenſor, ſed inquantum uiator, non merebatur ſecundum illum affectum charitatis, in quo conſiſtit meritum præmij ſubſtantialis: ergo uidetur ꝙ ſubſtãtiale ꝓmiũ non meruerit.

Cap. 40 Tom. 3.

RESOLVTIO.

Quia anima Chriſti ad unionem idonea non extitiſſet, niſi beatiſſima fuiſſet; propter illum Dei fruitionem ſibi meruiſſe, dicendũ nõ eſt.

Respon. Dicendum, ꝙ cõiter nõ conceditur, ꝙ Chriſtus ſibi meruerit ſubſtantiale prēmiũ: & hoc innuit Magiſter in litera ſatis expreſſe. Ratio autem huius eſt. Nã meritum dicit ordinationẽ ad prēmium, ſicut diſpoſitio ad complementum, ſicut uia ad terminũ: & ideo neceſſe eſt meritum præcedere præmium uel tempore, uel ſcd̃m ordinem naturæ. Neutro autẽ modo debuit in Chriſto præcedere, nec præceſſit, ꝓpter hoc ꝙ anima Chriſti non eſſet ad unionem idonea, niſi eſſet beatiſſima, & Dei formiſſima, quod quidem ſit per gloriæ influentiam. Si ergo neceſſe fuit unionem illã antecedere omnia merita ſcd̃m ordinem naturę, neceſſe etiã fuit deiformitatem glorię in Chriſto prēcedere omnem uſum gratię: ideo gloria in Chriſto prēceſſit omnia merita ꝑ ſummam dignitatem, quæ fuit in anima Chriſti à ſua creatione, uidelicet propter unionem ipſius ad uerbum. Et ideo cõcedendum eſt, quòd Chriſtus proprie loquendo non meruit ſibi ſubſtantiale præmium. Et concedendæ ſunt rationes, quæ ad hoc inductæ ſunt.

Ad illvd, qđ obijcitur, ꝙ ſicut gratia ordinatur ad gloriam: ita meritum ad præmium. Dicendum, ꝙ quo ad quid eſt ſimile, quo ad quid non. Simile enim eſt quo ad conditionem diſponendi,

ſed

Sed nõ eſt ſimile quantum ad originem, pro eo ꝙ tam gratia, quã gloria eſt habitus infuſus diuinitus, non a nobis: ſed meritum eſt uſus procedens a libero arbi. gratia informato: ideo in Chriſto potuit eſſe ordo gratiæ ad gloriam, ſaluo ordine utriuſque ad unionem: ſic autem non eſt de ordine meriti ad præmium, ſicut oſtenſum eſt prius. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ maxima charitas meretur maximum prẽmium. Dicendum, ꝙ illud eſt uerum, ſi charitas teneat rationem merendi ſecundum quòd maxima: ſed charitas Chriſti ſecundum motũ ipſius in Deum, qui erat maximus, & intenſiſſimus; plus tenebat rationem præmii quàm meriti, immo erat ipſum præmium: ideo cum eſſet ipſum præmium, non merebatur ſubſtantiale præmium. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ glorioſius eſt habere præmium per merita. Dicendum, ꝙ illud ueritatem habet in eis, qui ſolum habent uniri Deo per conformitatem affectionis: in iſtis n. eſt gratia, & gloria quaſi accidentalis per modum acquiſitionis: & a natura ſua nati ſunt indifferenter eſſe boni, & mali. Secus autẽ eſt de homine aſſumpto a uerbo, qui non tantum unitus eſt Deo ꝑ conformitatẽ affectionis, ſed etiã unione perſonali, ut non dicatur diuinus, ſed Deus: & pro tanto iſti homini gratia eſt quodammodo naturalis: & multò glorioſius eſt ei habere gloriam a ſua prima creatione, quàm habere per acquiſitionem: ſicut multò glorioſius eſt eſſe Deum, quàm Dei ſeruum: & ideo auctoritas illa nõ habet locum circa Chriſtum.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ angeli habuerunt ſimul gratiam, & gloriam, meritum, & præmium. Dicendum, quòd non eſt ſimile: quia in angelis uſus libe. arb. præceſſit infuſionem gratiæ, & ideo in ipſa infuſione gratiæ motus libe. arb gratia informatus (in quo conſiſtit meritum) potuit præcedere ipſum præmium ordine naturæ, quamuis eſſet ſimul tempore. Secus autẽ eſt in Chriſto, qui prius ordine naturæ habuit deiformitatem glorię, q̃ uſum uoluntatis deliberatiuę, ſicut prius oſtẽſum eſt. AD ILLVD, quod obiicitur quòd Deus ſubito faciendo nihil omittit de his, quę ſucceſſiuè cõcurrunt in operatione creaturæ. Dicendum, ꝙ cum creatura inducit aliquã perfectionem, uel formam: duo eſt ibi conſiderare, uidelicet & qualitates, & diſpoſitiones a parte ſuſcipientis, & operationes a parte agentis, & præparantis. Cum ergo dicitur ꝙ Deus nihil omittit operando ſubito de his, quæ natura introducit: hoc eſt uerum de æqualitatibus, & diſpoſitionibus informãtibus ſuſceptibile, ſed non eſt uerum de operibus præambulis ad illas diſpoſitiones: & ideo ex rõne hac non poteſt concludi, ꝙ merita in Chriſto ꝓceſſerunt ꝓmiũ, cũ meritum cõſiſtat in opere procedente a uoluntate: ſed ex hoc põt cõcludi, ꝙ in Chriſto fuit ꝑfectio uirtutum, & habituum, quæ animam habilitant ad gloriam, ſiue ad ſubſtantiale præmium.

QVAESTIO II.

An Chriſtus meruit, ſui corporis glorificationem?

VTRVM Chriſtus meruit ſui corporis glorificationem: Et

ꝙ

quòd ſic uidetur auctoritate Magiſtri in litera. Merito humilitatis & aĩa impaſsibilis facta eſt, & caro immortalis: ergo Chriſtus meruit immortalitatẽ carnis; ergo glorificationẽ corporis. ITEM. Sicut per humilitatem peruenitur ad exaltationẽ, ſic paſsio uia eſt perueniendi ad impaſsibilitatẽ: ſed Chriſtus hoc modo peruenit ad impaſsibilitatem corporis; ergo illã prius promeruit. ITEM. Efficacius meretur quis ſibi, quã alij: hoc non habet inſtantiam de his, quę ſunt nata cadere ſub merito: ſed Xp̃s meruit alijs reſurrectionẽ, & corporis glorificationẽ; ergo multofortius meruit ſui corporis glorificationẽ. ITEM. Nihil plus requirit̃ ad rõnẽ meriti, niſi merẽdi principiũ, & ſtatus, & ordo meriti ad præmiũ. Sed hęc oĩa reperiuntur in Chriſto ex parte glorificationis corporis; habebat enim charitatem, quæ erat principium boni operis: habebat etiã ſtatum merendi ex parte inferiori: expectabat etiam glorificationem ſui corporis de futuro. Si ergo omnia illa cócurrunt in Chriſto, quæ requirũtur ad meritum, uidetur ꝙ Chriſtus glorificationẽ corporis ſui merebatur.

SED CONTRA. Præmium eſt excellentius merito, quia Deus remunerat ſupra condignũ: ſed charitas Chriſti ſuperexcedebat glorificationem corporis; ergo opus ex charitate illa procedens dignũ erat maiori remuneratione: non ergo ordinabatur ad glorificationem corporis, ſicut ad præmium. ITEM. Anima Chriſti beatificata fuit abſq; meritis propter unionem ipſius ad deitatem: ergo pari ratione uidetur, quòd corpus Chriſti abſque meritis debuerit effici glorioſum. ITEM. Chriſtus nunquam habuit debitum mortalitatis; ergo uidetur, quòd ipſi corpori Chriſti de ſe deberetur gloria immortalitatis: non ergo uidetur quòd eam per merita acquiſierit. ITEM. Aut glorioſius erat Chriſto habere gloriam corporis ſine meritis, aut per merita. Si ſine meritis, & quod glorioſius eſt, Chriſto eſt attribuendũ: ergo Chriſtus gloriam illam ſibi non meruit. Si per merita: pari ratione erit & de gloria animæ: Si ergo illam non meruit, uidetur ꝙ nec iſtam. ITEM. Aut neceſſarium erat Chriſtum mereri gloriã corporis, aut non. Si non erat neceſſarium, cum Chriſtus nulla fecerit præter neceſſaria, non uidetur ꝙ Chriſtus gloriam illam acquiſierit per merita. Si neceſſarium erat: ergo Chriſtus meritis indigebat ad ſui glorificationem. Sed contra. Deus paruulos glorificat per ſolam gratiam abſque meritis ſuis: ergo ſi multo maior gratia fuerat in Chriſto, non uidetur ꝙ ad ſui glorificationem meritis indiguerit. ITEM. Si Chriſtus meruit ſibi gloriam corporis, ſiue ſtolam ſecũdam: ergo patiebatur ad utilitatem ſuam: non ergo ſolum patiebatur propter indigentiam noſtram: & ſi hoc uerũ eſt, tunc non tenemur ei ad tãtas gratias agẽdas, ad quantas tenemur ei ſi nihil ſibi meruiſſet, ſed ſolũ pro nobis crucifixus fuiſſet.

RESOLVTIO.

Et in agendo, et in patiendo, utcũque meruit (quia decuit) illã.

RESPON. Dicendum, ꝙ abſque dubio Xp̃s ſibi meruit glorificationem corporis nõ ſolũ in agendo,

uerumetiam in patiẽdo, ſicut Magiſter expreſſe dicit in litera. Ratio autem huius eſt: quia Chriſtus Dei, & hominum mediator ſimul debuit eſſe comprehenſor, & uiator. Comprehenſor propter ſuã dignitatem: & uiator propter noſtram neceſsitaté. Et ideo partim debuit eſſe in ſtatu gloriç, partim in ſtatu miſeriæ. In ſtatu auté miſeriæ non debuit eſſe ſecundũ ſuperiorem partem, ſed ſecundum inferiorem, ideſt ſecũdum carné; & ideo ſcd̃m diuinam diſpoſitionem neceſſarium fuit differri corpus Chriſti glorificationem, ut Chriſtus eſſet in ſtatu, in quo pro nobis poſſet mereri, & ſatisfacere. Dum auté Chriſtus nobis merebatur, & pro nobis ſatiſfaciebat faciebat opus Deo placétiſsimũ, & ita remunerabile ſecundum aliquam partem gloriæ. Cum ergo remunerari non poſſet quantum ad ſtolam primam, ſed quantũ ad ſtolam ſecundam, merebatur utique tũc Chriſtus ꝓprij corporis gloriã. Vnde concedendæ ſunt rationes, quæ ſunt ad iſtã partem.

Ad illvd uero, quòd obiicit, ꝙ præmium eſt excellẽtius merito. Dicendum, ꝙ illud nõ habet ſemper ueritatem: & ſi hoc uerum ſit de præmio ſubſtãtiali, quo Deus remunerat hominem ſupra condignum; non tamen oportet ꝙ ubique habeat locum. Maiori enim bono poteſt mereri homo minus bonum: & ideo non ualet iſta ratio in merito, quod reſpicit ſecũdam ſtolam. Poſſet tamen aliter dici, quòd præmium eſt excellentius merito ſecundum ꝙ fit cõparatio ad ſtatũ, & ad opus, per qđ quis meretur: & ſic non habet inſtãtiam in propoſito. Nam ſtatus corporis fuit nobilior poſt glorificationem, quàm ante: gloria ẽt corporis excedebat in bono labores corporis, quos Chriſtus ſuſtinuit. Poſſet etiam tertio modo dici, quòd illud habet ueritatem de merito, quod ordinatur ad ꝑmiũ finaliter, & cũ præciſione; ſic autem non eſt in propoſito. Nam Chriſtus principaliter non merebatur propter corporis ſui glorificationem, ſed propter humani generis reparationem. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ anima ſine meritis habuit ſtolam primam. Dicẽdum ꝙ non eſt ſimile: qa unio diuinæ naturæ ad humanam potius patitur imperfectioné ex parte carnis, quàm ex parte animæ, ꝑꝑ hoc ꝙ eſt ibi carentia minoris boni, ut melius poteſt haberi ex his, quæ habita fuerunt in prçcedentibus: Ideo quamuis gloria animæ præceſſerit omnia merita, gloria tamen corporis potuit ſequi, ac per hoc mediantibus meritis acquiri. Ad illvd, qđ obiicitur, quòd corpus illud non habebat debitum mortalitatis. Dicédum, ꝙ ex hoc non poteſt concludi, ꝙ Chriſtus gloriam corporis non meruerit: niſi eo modo dicendi meritum, quo quis dicitur de indebito facere debitum; hoc autem modo Chriſtus ſibi non meruit, ſicut prius dictum fuit: ſed alio modo dicendi, uidelicet quo qs de debito uno modo, facit debitum alio modo. Ideo licet immortalitas deberetur Chriſto, nihilominus immortalitas potuit cadere ſub eius merito iſto modo accepto. Ad illvd, quod quæritur, ſi erat magis glorioſum habere per merita, quàm ſine meritis glorificationem corporis, &c.

Dicen-

Dicendum, ꝙ hoc erat maxime glorioſum: quia cõueniebat Chriſto inquantum redemptor, & mediator, quod quidem eſt officium magnæ gloriæ, & excellentiæ, videlicet vt per humilitatem paſſionis perueniret ipſe cum membris ſuis ad ſublimitatem reſurrectionis; & ideo non eſt ſimile ex parte animæ: quia non ſic decet mediatorem dei, & hominũ habuiſſe ſtatum viatorum ſecundum partẽ ſuperiorem animæ, ſicut ex parte carnis. Ad illvd, quod objicitur, ſi erat neceſſariũ mereri gloriam corporis, &c. Dicendum, ꝙ neceſſariũ præſens dici poteſt dupliciter, videlicet ex indigentia, & ex ſufficientia. Ex indigentia: ſicut dicitur neceſſarium eſt alicui comedere, ad hoc vt poſſit viuere: & iſto modo non fuerunt neceſſaria merita Chriſto, quaſi eis indigeret, ſed ſunt neceſſaria nobis. Alio modo dicitur neceſſariũ ex ſufficientia, ſicut neceſſariũ eſt lucem copioſam diffundi per partes diuerſas: & hoc modo neceſſarium fuit Chriſtum mereri: quia cum eſſet confirmatus in bono, & eſſet in ſtatu, in quo poterat mereri, neceſſarium erat Chriſtum tunc facere, quæ eſſent deo placita, & remuneratione digna: ideo patet ꝙ non eſt ſimile de paruulis, qui propter imperfectionem, & impotentiam aſſequuntur gloriam per merita aliena, vt per merita Chriſti, ſicut contrahunt culpam propter peccatum primi parẽtis. Ad illvd, qđ objicitur, ꝙ ſi meruit ſui corporis glorificationẽ, ꝙ paſſus eſt pro ſe. Dicendũ, ꝙ pati pro ſe põt aliquis dupliciter, aut ita ꝙ vtilitas propria dicat finẽ principaliter mouẽtẽ: & hoc modo ſi Chriſtus paſſus fuiſſet pro ſe, minus liberaliter paſſus eſſet, minuſq; eſſemus ei obligati ad gratiarum actiones. Alio modo pati pro ſe poteſt dicere vtilitatem propriam, non principaliter mouentem, ſed quodãmodo concomitantem, & conſequentem, & hoc modo non diminuit liberalitate beneficii: & ſic Chriſtus paſſus fuit pro ſe: quia patiendo aliquid meruit ſibi, licet nõ pateretur propter cõmodũ ſuũ, ſed propter meritum noſtrũ: ſine paſſione enim Chriſtus nihilominus fuiſſet glorioſus, non ſolũ in anima, ſed etiam in corpore: nos vero ſine paſſione defectũ habuiſſemus nõ ſolum ex parte animæ, verumetiam ex parte corporis, niſi deus alio modo ſubueniſſet.

Qvaestio III.

An Chriſtus meruerit nobis regnĩ cœleſtis apertionem?

Vtrvm Chriſtus meruerit nobis ianuæ paradiſi apertionẽ. Et ꝙ ſic, videtur auctoritate Auguſt. ſuper epiſtolam ad Heb. Per aliam hoſtiam non potuit nobis aperiri aditus, & fieri ſalus niſi per mortem vnigeniti: cui tanta fuit humilitas, & patiẽtia, vt eius merito pateret credentibus in eũ aditus regni. Item. Hoc videtur auctoritate Magiſtri in littera: Chriſti humilitas, qua mortẽ guſtauit, ingreſſum regni cœleſtis omnibus ſuis impleto dei decreto aperire voluit: ꝙ ſi verum eſt, redit idẽ quod prius. Item. Nullus introibat cœlũ, antequã Chriſtus pateretur, & moreretur, ſed deſcendebat ad limbũ: ſicut patet per vetus teſtamẽtum: ſed modo aſcendunt: ergo videtur ꝙ modo aperta ſit ianua per Chriſti meritum

Diſt. 20. lius infra manifeſtabitur: hinc eſt ꝙ per meritū Chriſti patuit nobis ingreſſus in cœlum. Vnde concedendæ ſunt rationes, & auctoritates, quæ hoc oſtendunt.

Ad illvd uero, quod opponitur de paradiſo cœleſti, & terreſtri. Dicendū, ꝙ per meritū Chriſti patuit nobis aditus in paradiſum cœleſtem: cuius ianuæ clauſio facta fuit nobis per diuinam ſententiam, ſicut prędictum eſt, & Magiſter recitat in litera; propter hoc ratio inducta procedit ꝑ ſuppoſitionem falſi. Ad illvd, qđ quæritur, utrum meruerit nobis apertionem ianuæ, actione, uel paſsione. Dicendū ꝙ per paſſionem: per paſsioné. n. ſatisfecit, & preciū perſoluit: nec ſequitur ꝙ ꝑꝑ hoc in merito profecerit: quia nō ſibi, ſed nobis meruit: & ideo non poteſt concludi ex hoc, ꝙ ipſe profecerit, ſed ꝙ nos profecerimus. Ad illvd, qđ opponitur, ꝙ meritū conſiſtit totū in radice charitatis. Dicendū, ꝙ eſt meritū adeptionis uitæ æternæ, & eſt meritū dimiſsionis pœnę. Meritum uitæ æternæ cōſiſtit in radice charitatis, meritū aūt remiſsionis pœnæ non tantum conſiſtit in charitate, ſed etiā in paſsionis acerbitate. Apertio autem ianuæ principaliter cōſiſtebat quantū ad meritū dimiſsionis pœnæ: pro eo ꝙ illa apertio fieri habebat per opus ſatisfactionis; ſatisfactio autē fit maxime ꝑ opera pœnalia. Ad illvd, quod opponitur, quòd aut erat iuſtum, aut iniuſtum nobis ianuam aperiri. Dicendum, quòd ante ſatisfactionem reatu manente, iuſtum erat ianuam nobis claudi: ſed ſatisfactione iam facta, iuſtum erat nobis ianuam aperiri. Vñ Xp̄s ſatisfaciendo fecit nobis de indebito debitū, ac per hoc uere, & proprie nobis meruit aperiri cœlū. Vnde cū dicit, ꝙ Xp̄s nihil meruit niſi iuſtū. Dicendū, ꝙ illud hēt ueritaté, ſi intelligat̄, ꝙ illud retineat rōnē iniuſtitię poſt meritorū interuentioné: ſic autē nō eſt hic, ſicut uiſum eſt. Ad illud, qđ obijcit̄, ꝙ charitas meret̄ gloriā ęternā ex cōdigno. Dicendum, ꝙ poſt lapſum hoīs charitas nō meret̄ niſi præambulo motu fidei: fides autē abſoluta non ſufficit, niſi ſit fides creatoris, & mediatoris, ſine qua nemo pōt iuſtificari: ideo efficacia oīs meriti fundata eſt ſuper merita Xp̄i. Et propterea nō ſequitur, ꝙ charitas mereatur gloriā circūſcriptis meritis Xp̄i, uel introducat in ipſam, pro eo ꝙ meritum charitatis nr̄æ non excludit Chriſti meritum, ſed potius includit. Ad illvd, quod obijcitur, quòd fides Chriſti ante paſsionem introducebat in gratiam, ergo pari ratione & in gloriam. Dicendum, quòd nō eſt ſimile, quia ſtatus gratiæ bene compatitur ſecum obligationé ad pœnā: non ſic aūt ſtatus gloriæ qui excludit omné imperfectioné pœnæ, & culpæ. Ideo quāuis dn̄s daret gratiam ꝑꝑ ſatisfactionem nobis promiſſam, non tñ debuit dare gloriā niſi ſatisfactione ſoluta: & ideo non patebat ingreſſus in regnum, niſi prius interueniret paſsio Chriſti, per quā ſolueretur pretium ſatisfactoriū, & nos non tantum liberaremur à culpa, ſed etiam abſoluеremur à reatu. Hæc autem infra melius manifeſtabuntur. Diſ. 20

De redemptione noſtra facta per paſsionem Chriſti quantum ad efficaciam,& vtilitatem.

NVnc ergo quæramus,quomodo per mortem ipſius à diabolo,& à peccato, & à pœna redempti ſumus. A diabolo ergo & à peccato per Chriſti mortem liberati ſumus:quia vt ait Apoſtolus, In ſanguine ipſius iuſtificati ſumus,& in eo quòd ſumus iuſtificati,id eſt,à peccatis ſoluti, a diabolo ſumus liberati, qui nos uinculis peccatorum tenebat. Sed quomodo a pec-
Rom.3. *catis per eius mortem ſoluti ſumus? Quia per eius mortẽ,*
& Ro. *(ut ait Apoſtolos) cõmendatur nobis charitas Dei, id eſt,*
5. ad Ro *apparet eximia & commendabilis charitas Dei erga nos in*
man. 8.
Act. 15 *hoc,quod filium ſuum tradidit in mortem pro nobis pecca-*
Rom. 3 *toribus.Exhibita autem tantæ erga nos dilectionis arrha*
Ibidem. *& nos mouemur, accendimurque ad diligendum Deum,qui*
Num. 2 *pro nobis tanta fecit; & per hoc iuſtificamur ideſt ſoluti à*
peccatis,iuſti efficimur. Mors ergo Chriſti nos iuſtificat, dũ per eam charitas excitatur in cordibus noſtris.Dicitur quoque & aliter per mortem Chriſti iuſtificari, quia per fidẽ mortis eius à peccatis mundamur, Vnde Apoſtolus, Iuſtitia Dei eſt per fidem Ieſu Chriſti. Et iterum, Quem Deus propoſuit propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius,ideſt
per fidem paſſionis,ut olim aſpicientes in ſerpentem æneum
Aug. li. *in ligno erectum,à morſibus ſerpentum ſanabantur.Si ergo*
4. de Tri *rectę fidei intuitu in illum reſpicimus,qui pro nobis pepen-*
nit.
Luc. 11 *dit in ligno,à vinculis diaboli ſoluimur ideſt à peccatis, &*
Pſal. 68 *ita à diabolo liberamur,vt nec poſt hanc uitam in nobis in-*
in lib. *ueniat quod puniat.Morte quippe ſua vno veriſsimo ſacri*
de Agni *ficio,quicquid culparum erat, vnde nos diabolus ad luenda*
tione
chriſtia *ſupplicia detinebat,Chriſtus extinxit, vt in hac uita ten-*
no c. 2. *tando nobis non præualeat. Licet enim nos tentet poſt Chri*
in tom *ſti mortem, quibus modis ante tentabat,non tamen uincere*
6. Aug.
li. de ba *poteſt, ſicut ante vincebat. Nam Petrus, qui ante Chriſti*
ptiſmo *mortem voce ancillę territus negauit, poſt mortẽ ante re-*
paruu- *ges & præſides ductus non ceſſit. Quare? quia fortior ideſt*

Chriſtus veniens in domum fortis, ideſt in corda noſtra, vbi diabolus habitabat, alligauit fortem, id eſt à ſeductione compeſcuit fidelium: ut tentationem, quæ ei adhuc permittitur, non ſequatur ſeductio. Itaque in Chriſti ſanguine, qui ſoluit quæ nō rapuit, redempti ſumus à peccato, & per hoc à diabolo. Nam *vt ait August. in ipſo uincuntur inimicæ nobis inuiſibiles poteſtates, vbi vincuntur inuiſibiles cupiditates. Fuſo enim ſanguine ſine culpa omnium culparum chirographa deleta ſunt, quibus debitores qui in eum credunt, à diabolo ante tenebantur. Vnde, Qui pro multis effundetur. Per illum ergo redempti ſumus, in quo princeps mundi nihil inuenit. Vnde Auguſt. cauſam & modum noſtræ redemptionis inſinuans, ait,* Nihil *inuenit diabolus in Chriſto vt moreretur, ſed pro voluntate patris mori Chriſtus voluit, non habens mortis cauſam de peccato, ſed de obedientia & iuſtitia mortem guſtauit, per quam nos redemit à ſeruitute diaboli. Incideramus enim in principem huius ſeculi, qui ſeduxit Adam, & ſeruum fecit, cæpitque nos quaſi vernaculos poſſidere, ſed venit redemptor, & victus eſt deceptor. Et quid fecit redemptor captiuatori noſtro? Tetendit ei muſcipulā crucem ſuam, poſuit ibi, quaſi eſcā, ſanguinem ſuum. Ille autem ſanguinem ſuum fudit, non debitoris, per quod receſſit à debitoribus. Ille quippe ad hoc ſanguinem ſuum fudit, vt peccata noſtra deleret. Vnde ergo nos diabolus tenebat, deletum eſt ſanguine redemptoris. Non enim tenebat nos niſi vinculis peccatorum noſtrorū: iſtæ erant catenæ captiuorum. Venit ille, alligauit fortem uinculis paſſionis ſuæ, intrauit in domum eius, ideſt in corda eorum vbi ipſe habitabat, & uaſa eius, ſcilicet nos, eripuit, quæ ille impleuerat amaritudine ſua. Deus autem noſter uaſa eius eripiens & ſua faciens, fudit amaritudinem, & impleuit dulcedine per mortem ſuam à peccatis redimens, & adoptionem gloriæ filiorum largiens.*

lorū. 2. q. alias dicitur de peccatorū meritis, & remiſſione c. 30 tom. 7.

Ibi. ca. 31. & lib. 13. de Trin. cap. 15.

Beda quoque ſuper illud ad Heb. 2. ut per mortem deſtrueres & glo. ibi.

Matth. 12. Mar. 3

Ad Ro. 8. et ad Ephe. 1.

Cur Deus homo, & mortuus.

Factus eſt ergo homo mortalis, ut moriendo diabolum uinceret. Niſi enim homo eſſet, qui diabolū uinceret, non iuſtè ſed uiolenter homo ei tolli uideretur, qui ſe illi ſponte ſu-

ipſam iuſtificationem eſt operatus potentia deitatis cum patre & ſpiritu ſancto, Eſt ergo redemptor, inquantum eſt Deus poteſtatis uſu, inquantum homo humilitatis effectu. Et ſæpius dicitur redemptor ſecundum humanitatem, quia ſecundum eam & in ea ſuſcepit & impleuit illa ſacramenta, quæ ſunt cauſa noſtræ redemptionis. Proprie ergo filius dicitur hominum redemptor.

De mediatore.

Qui ſolus dicitur mediator, non pater, vel ſpiritus ſanctus. De quo Apoſt. Vnus mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. i. per hominem quaſi in medio arbiter eſt ad componendam pacem, ideſt ad reconciliandum homines Deo. Hic eſt arbiter, quē Iob deſiderat, vtinam eſſet nobis arbiter. Reconciliati enim ſumus Deo (ut ait Apoſtol.) per mortem Chriſti. Quod non ſic intelligendum eſt, quaſi nos ei ſic reconciliauerit Chriſtus, ut inciperet amare quos oderat: ſicut reconciliatur inimicus inimico, vt deinde ſint amici, qui ante ſe oderant, ſed iam nos diligenti Deo reconciliati ſumus. Non enim ex quo ei reconciliati ſumus per ſanguinē filij, nos cœpit diligere, ſed ante mundū, priuſquā nos aliquid eſſemus. Q̄uo ergo nos diligēti Deo ſūmus reconciati? Propter peccatū cū eo habeamus inimicitias, qui habebat erga nos charitatē, ēt cum inimicitias exercebamus aduerſus eum, operādo iniquitatem. Ita ergo inimici eramus Deo, ſicut iuſtitiæ ſunt inimica peccata: & ideo dimiſſis peccatis tales inimicitiæ finiuntur, & reconciliantur iuſto, quos ipſe iuſtificat. Chriſtus ergo dicitur mediator, eo quod medius inter Deum & homines ipſos reconciliat Deo. Reconciliat aūt, dum offendicula hominū tollit ab oculis Dei, ideſt, dum peccata delet, quibus Deus offendebatur, & nos inimici eius eramus. Sed cū peccata deleat nō ſolus filius, ſed & pater & ſpiritus ſanctus, quorum deletio eſt noſtra ad Deū recōciliatio, quare ſolus filius dicitur mediator? Nam de patre legitur, quòd recōciliauerit ſibi mundum. Ait enim Apoſt. Deus erat in Chriſto, mundum ſibi reconcilians. Cum ergo reconciliet, quare nō dicitur mediator? Quia nec medius eſt inter Deum & homines, nec in ſe

Augu. ſuper Pſal. 103. cōcione, 4. circa illud draco iſte. 1. Ti. 2 Iob. 31 Rom. 5 Augu. trac. 110. circa illud Io. 17. & dilexiſti eos. Sap. 11. Aug. li. de Tri. c. 13. et 16. Queſt. 2. Co. 5 Reſpō.

habuit

Reſpon *habuit illa ſacramẽta, quorũ fide et imitatione iuſtificamur id eſt, reconciliamur deo. Recõciliauit ergo nos tota Trinitas virtutis vſu. ſ. dum peccata delet. ſed filius ſolus impletione obedientiæ, in quo patrata ſunt ſecundum humanam naturã ea, per quæ credentes & imitantes iuſtificantur.*

Secundum quam naturam ſit mediator.

Vnde & mediator dicitur ſecundum humanitatem, non ſecũdum diuinitatẽ: non enim eſt mediator inter deum & Deum: quia tantum vnus eſt deus, ſed inter deum et hominẽ quaſi inter duo extrema, quia medius eſſe nõ poteſt niſi inter aliqua. Mediator eſt ergo, inquãtum homo: nam inquãtum deus, non mediator, ſed æqualis patri eſt, hoc idem quod pater, cum patre vnus deus. Mediat ego inter homines & deum trinitatem, ſecundum hominis naturam: in qua ſuſcepit illa, per quæ reconciliamur deo trinitati: & ſecundum eãdẽ habet aliquid ſimile Deo, & aliquid ſimile hominibus, quod mediatori cõgruebat, ne per omnia ſimilis hominibus longe eſſet a Deo, aut per omnia Deo ſimilis longe eſſet ab hominibus, & ita mediator non eſſet. Verus ergo mediator Chriſtus inter mortales peccatores et immortalem iuſtum, apparuit mortalis cum hominibus, iuſtus cũ Deo, per infirmitatẽ propinquans nobis, per iuſtitiam deo. Recte ergo mediator dictus eſt, quia inter deum immortalem & hominẽ mortalem eſt deus & homo reconcilians hominem Deo. In tantum mediator, inquantum eſt homo: inquantum autem verbum non eſt medius, quia vnus cum patre Deus. Si ergo Chriſtus ſecundum vos, o hæretici, vnam tantũ habet naturam, vnde medius erit? niſi ita ſit medius, vt Deus ſit propter diuinitatis naturam, et homo propter humanitatis naturã, quomodo humana in eo reconciliantur diuinis? Nam ipſe veniẽs prius in ſe humana ſociauit diuinis per vtriuſque naturæ coniunctionẽ in vna perſona. Deinde omnes fideles per mortẽ reconciliauit deo, dum ſanati ſunt ab impietate, quicumque humilitatem Chriſti credendo dilexerũt; & diligendo imitati ſunt. Ecce hic aliquatenus inſinuatur quare Chriſtus ſolus mediator dei dicitur & hominum, & ſecundum quam naturam mediet, ſcilicet humanam, et cui

Auguſ. in expoſitione 3. c. ad Gala. poſt medium et in gloſſa circa illud 1. titu 2. mediator dei & homi. Auguſt. in lib. confeſſionũ. 10. ca. 24. tom. 1. Ibi. ca. 43. & lib. 1. de conſenſu euang. Ca. 35.

mediet ſcilicet deo Trinitati. Trinitati enim nos reconciliauit per mortẽ, per quam etiam nos redemit à ſeruitute diaboli. Nã (vt Petrus ait) non corruptibilibus auro & argẽto redempti ſumus, ſed pretioſo ſanguine agni immaculati.

SVPRA egit Magiſter de Chriſti incarnatione, & de his, ſecundum quæ incarnatio habebat ordinari ad noſtram reparationẽ. In hac vero parte agit de redemptione noſtra, quæ facta eſt per paſſionem. Diuiditur autẽ iſta pars in duas partes. In quarũ prima agit de Chriſti paſſione. In ſecunda de morte, quæ conſecuta eſt paſſionem, infra diſt. 21. *Poſt prædicta conſiderandum eſt, vtrum in morte &c.*) Prima pars diuiditur in duas partes. In quarum prima agitur de efficacia eius & vtilitate. In ſecunda verò agitur de congruentia, & neceſſitate, infra diſtinc. 20. *Si vero quæritur, vtrum alio modo poſſit &c.*) Prima pars quæ continet præſentem diſtinctionẽ; diuiditur in duas partes. In quarum prima agitur de efficacia paſſionis. In ſecunda vero agitur de perſona redemptoris ibi. *Vnde ipſe vere dicitur mundi redemptor &c.*) Prima pars diuiditur in quatuor partes. In prima oſtendit efficaciã paſſionis in remiſsione peccatorũ. In ſecũda vero in deletione chirographorũ, ibi. *Itaq; in Chriſti ſanguine, &c.*) In tertia vero in liberatione à poteſtate diaboli, ibi *Factus eſt ergo homo mortalis &c.*) In quarta in ſolutione pretij, ibi. *A qua pœna temporali, & æterna &c.*) Similiter ſecunda pars principalis quatuor habet partes. In quarum prima determinat Magiſter quare Chriſtus dicitur redemptor. In ſecunda vero, quare dicitur mediator, ibi. *Qui ſolus dicitur mediator &c.*) In tertia, quare ſolus Chriſtus dicitur mediator, ibi. *Sed cum peccata deleat &c.*) In quarta ſecundum quam naturam dicitur mediator, ibi. *Vnde & mediator dicitur. &c.*) Sub diuiſiones in littera ſatis apparent.

A peccatis per eius mortem &c.) Videtur iſta ratio nulla eſſe, quia Dub. 1. cum per beneficia dei commendetur nobis charitas dei, ſicut per paſſionem Chriſti; uidetur ꝙ per beneficia dei iuſtificemur a peccatis, ſicut per paſſionem Chriſti. Item. Martyres patiendo excitãt nos ad credendum, & amandum: ergo ſi paſſio Chriſti dicitur nos iuſtificare, quia nos accendit ad charitatem, pari ratione & paſſio aliorum martyrum. Item. Si hoc uerum eſt, tunc videtur ꝙ iuſtificatio non cõueniat paſſioni Chriſti niſi ſolummodo per accidens, videlicet ratione charitatis noſtrę. Reſp. Dicendum, ꝙ Magiſter ſecundum prædictam rationẽ nõ tangit cauſam iuſtificationis totã, ſed partẽ cauſæ. Præſupponit enim in ipſa paſſione rationẽ meriti, per quod paſſio Chriſti eſt fons noſtræ ſalutis. Per illã.n. plenitudo gratiæ Chriſti in nos redũdat. Et illa ſuppoſita adiũgit aliã rationẽ videlicet rationẽ exẽpli prouocantis, & excitantis: & hæc quidẽ bona ratio eſt & ſufficiens priori præſuppoſita, per ſe autem non ſufficit. Et ideo omnes illæ rationes procedunt ex inſufficienti.

put fraudis, & malitiæ. Nec fraus & dolus ei patrocinabatur, quia ad malum ſuum eum detinebat. ſicut fures & latrones ad tps ea poſſident, quæ furātur. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ hō nō potuit ſe facere ſeruum, cum eēt in alterius iuriſdictione conſtitutus. Dicendū, ꝙ Deus reliquerat hoīem in manu conſilii ſui, & ſic ei permittebat, ut poſſet ſe inducere in ſeruitutem diaboli.

Dub. 4. *Vnde ipſe verè dicitur, &c.*) Videtur hoc eſſe falſum: nemo. n. emit, quod ſuum eſt. Si ergo Deus dñium ſuper hoīes non amiſerat, uidetur, ꝙ ad eum redemptio hominis non ſpectabat. Item Quæro a quo, & per quem redemit. Si tu dicas, quod redemit a diabolo. Sed cōtra. Ei ſoluit ꝑtium, a quo redemit: ſed redemit nos ꝑtio sāguinis ſui; ergo uidetur, ꝙ ꝑtium ſui ſanguinis ſoluerit diabolo. Si tu dicas, ꝙ redemit a Deo. Contra. Nullus redemit, uel emit aliquid a ſeipſo. Reſpon. Dicendū, ꝙ homo uenundatus erat, ut faceret malum in conſpectu domini, & fecerat ſeipſum ſeruum peccati, & ſupplicij. In his aūt omnibus detinebatur auctoritate diuinæ ſententiæ, & iuſtitiæ. Et ideo ꝑtium redēptionis ei oportebat offerri, qui damnum, & iniuriam paſſus erat, & qm̄ hoc eſt Deus, ideo Chriſtus in offerendo ſanguinem ſuum Deo, redemit nos a ſeruitute peccati diaboli, & ſupplicii: ita ꝙ manus miſericordiæ redemit hominem de manu ſeueritatis, & iuſtitię. Tranſierat. n. homo per culpam ſuam de una manu ad aliam. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Dub. 5. *Redemptor verò aliquando, &c.*) Obiicitur. Si. n. Deus ab æterno habuit poteſtatē, uīr ꝙ ab æterno fuit redemptor. Itē. Aug. dicit, ꝙ in noſtra redēptione nō erat utendū poteſtate, ſed potius iuſtitia; ergo non uīr ratio illa rectè aſſignata. Reſp. Dicendū, ꝙ in redemptione fuit uſus poteſtatis, & uſus humilitatis: ſed uſus humilitatis apparuit in primordio, uſus poteſtatis apparuit i fine: uicit. n. mortē, & auctorē mortis patiendo, & reſurgendo: licet paſſio infirmitatis attribuatur ſolum Chriſto, tñ operatio uirtutis toti trinitati. Et iō dicit Magr̄, ꝙ tota trinitas eſt redēptor uſu poteſtatis. Ad illud qđ obiicit̄, ꝙ poteſtas fuit in Deo ab ęterno. Dicendum, ꝙ Magr̄ nō dicit ꝙ fuerit redēptor ex ptāte, ſed ex uſu ptātis: & hunc quidē nō habuit ab æterno, ſed ex tpe.

Dub. 6. *Dicitur Redemptor ſecundum humanitatem, &c.*] Sed contra. Pœnitentia, & Cōfirmatio, et Extrema unctio faciunt ad noſtrā redēptionē: & tñ Chriſtus ea in ſe nō recepit. Reſp. Dicendum, ꝙ ſacra non uocant̄ illa, q̄ ſunt ſigna, & uaſa, in quibus confertur gratia: ſicut ſunt ſeptem ſacra Eccleſiæ; ſed ſacra hic, dicuntur ſacra myſteria, ſiue facta ſecreta, quæ ordinata ſunt ad noſtram redemptionem, ſicut Chriſti incarnatio, natiuitas, paſſio, & reſurrectio, &c.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An per paſſionem Chriſti fiat remiſſio peccatorum.

AD intelligentiā aūt huius partis incidit hic q̄ſtio circa duo. Primò. n. q̄ritur de efficacia paſſionis. Secundò uerò, quęritur de

de peſona redemptoris & mediatoris. Circa primum; quæruntur quatuor iuxta ea, quæ prius tacta ſunt. Primo ergo quæritur, vtrũ per paſſioné Chriſti fiat peccatorum remiſſio. Secundo quæritur, vtrum fiat chirographorum deletio. Tertio quæritur, vtrum per ipſam fiat liberatio a poteſtate diaboli. Quarto quæritur, vtrum per ſeipſum fiat abſolutio à pœna peccati.

VTRVM per paſſionem Chriſti fiat remiſſio peccatorum. Et ꝙ ſic, videtur. Apoc. 1. Lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo: ſed peccata abluere non eſt aliud, quàm peccata remittere, ſiue iuſtificare: ergo à paſſione eſt peccatorum remiſſio, & iuſtificatio. ITEM. Ad Hebr. 9. Omnia pene mundantur in ſanguine, & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio peccatorum. Et ibidé. Sanguis Chriſti, qui per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum deo; emundabit conſciencias noſtras ab operibus mortuis. Sed opera mortua ſunt peccata: ergo per paſſionem Chriſti fit emundatio à peccatis. ITEM. In canone miſſæ dicitur, & trahitur de euangelio: Hic eſt calix noui, & ęterni teſtamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſioné peccatorũ. ITEM. Sacraméta iuſtificant. Sed omnia ſacraméta iuſtificationé habét à paſſione Xpi, ergo multofortius Chriſti paſſio eſt efficax ĩ iuſtificãdo.

SED CONTRA. Roma. 4. Traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram: ergo videtur ꝙ iuſtificatio ſit a reſurrectione, non a paſſione. ITEM. Eſa. 43. Ego ſum, qui deleo iniquitates tuas propter me: ergo deletio peccatorum noſtrorum eſt à ſolo deo: nõ ergo à paſſione Chriſti. ITEM. Iuſtificatio a culpa eſt per gratiæ infuſionem. Sed ſolus deus eſt, qui poteſt gratiam infundere, ſicut in Primo Libro, & in Quarto oſtéditur: ergo ſolus deus poteſt culpã delere, & hominem iuſtificare: ergo culpę deletio & iuſtificatio nõ eſt a paſſione. ITEM. Nihil corporale influit iuſtitiam in rem ſpiritualé: ſed paſsio Chriſti fuit corporalis: ergo non potuit animam iuſtificare, ſiue a peccato mundare. ITEM. Neceſſe eſt iuſtificans eſſe coniunctum iuſtificato: ſed paſſio Chriſti eſt extra animam: ergo non poteſt iuſtificare animam. ITEM. Si paſsio Chriſti eſt cauſa iuſtificationis animæ, aut ergo per modum cauſę materialis, aut per modum formalis, aut efficiẽtis, aut finalis. Non materialis, hoc conſtat, quia paſsio non eſt materia iuſtificationis. Non formalis, quia illud eſt gratia. Non efficiétis: quia illud eſt deus. Nõ finalis: quia illud eſt gloria æterna: ergo &c. Si tu dicas, ꝙ paſsio dicitur iuſtificare, ideſt Chriſtus patiens: eadem ratione & ambulatio, & prędicatio diceretur nos iuſtificare, & peccata noſtra delere: quia Chriſtus ambulans, & prædicans nos iuſtificauit, & peccata noſtra deleuit; quod tamen non conceditur. Eſt ergo quæſtio qualiter Chriſti paſsio eſt cauſa noſtræ iuſtificationis. Et ſi tu dicas ꝙ per modum meriti: tunc eſt quæſtio, qualiter reſurrectio poteſt eſſe cauſa noſtræ iuſtificationis, cum Chriſtus non meruerit reſurgendo. Et ſi vtraque eſt cauſa, ſci-

ſa, ſcilicet tam paſſio, quàm reſurrectio, quæritur, cui per prius cõueniat, & principalius.

RESOLVTIO.

Et paſſioni Chriſti, & eius reſurrectioni iuſtificatio noſtra attribuitur: ſed illi per modum meriti, ſigni, & cauſæ exemplaris: huic autem, per modum quietantis.

RESPON. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ noſtra iuſtificatio attribuitur tam paſſioni, quàm reſurrectioni: ſicut habetur in textu, & Gl. in pluribus locis. Vnde ad Rom. 4. dicitur ſuper illud. Mortuus eſt propter noſtra delicta &c. Vtraque, ſcilicet mors, & reſurrectio Chriſti delicta noſtra tollunt, & utraque iuſtificant. Attamen neutri, ideſt nec reſurrectioni, nec paſſioni attribui poteſt proprie cauſalitas iuſtificationis, ſiue deletio culpæ: quia non inuenitur ibi proprie aliquod genus cauſæ, ſicut in opponendo oſtenſum eſt. Habent tamen nihilominus aliquã cauſalitatem in hoc, ꝙ habent aliquã cauſæ proprietatem. Attribuitur enim his iuſtificatio noſtra per modum meriti interuenientis, quod quidem habet diſpoſitionis rationem, & reduci habet ad cauſam materialem. Per modum exẽpli prouocantis, & excitantis, qđ quidem habet reduci ad cauſam mouentem, & efficiẽtem. Per modum exemplaris regulantis, qđ quidem habet reduci ad cauſam formalem. Per modum termini quietantis, quod quidem habet reduci ad cauſam finalem. Et ita his duobus attribuitur iuſtificatio ſecundum proprietatem cuiuslibet generis cauſæ. Attamen ratio merendi iuſtificationem attribuitur ſoli paſſioni, non reſurrectioni. Ratio uero terminandi, & quietandi attribuitur reſurrectioni, ad quam ordinatur iuſtificatio, non paſſioni. Duo uero intermedia, ſcilicet excitatio, & regulatio attribuuntur utrique. Nam paſſio excitat nos ad dei dilectionem, & vlterius inſinuat nobis qualiter mori debeamus peccatis: & ita eſt exemplum prouocans, & exemplar regulãs. Et ꝙ ſit exemplum, habetur ex prima Pet. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exẽplum. Quod ſit exemplar, habetur ad Ro. 6. Si cõplantati ſumus ſimilitudini mortis ipſius &c. Similiter & reſurrectio habet rationem exempli prouocantis, & exẽplaris dirigẽtis. Prouocant enim nos ad iuſtitiam, per quam acquirimus illam gloriam, quam credimus Chriſtum habuiſſe in ſua reſurrectione, vt talia ſint corpora noſtra, qualis Chriſtus in ſua reſurrectione monſtrauit: ſicut dicitur i quadam Glo. Dirigit etiam nos, dum ad eius exemplar conamur ambulare in nouitate vitæ. Iuxta illud, quod dicitur ad Ro. 6. Quomodo Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus: & ſic tam paſſio, quam reſurrectio habet rationem excitantis, & regulantis reſpectu noſtrę iuſtificationis, ſecundum duo quæ in noſtra iuſtificatione habent cõſiderari. ſ. ablatio mali, & collatio boni. Ablatio mali appropriatur ipſi paſſioni. Collatio vero boni ipſi reſurrectioni. Et hoc eſt qđ dicitur in Gl. Traditus eſt ꝑpter delicta noſtra, &c. Mors Chriſti ſola interitum uitę ueteris ſignificat,

ſum uidetur auctoritate Auguſt. quam Magiſter ponit in litera. Fuſo ſanguine ſine culpa, omnium culparũ chirographa deleta ſunt. ITEM. Omnia merita, & demerita ſcribuntur à iuſto iudice: iuxta illud, quod ſcribitur Hie. 17. Peccatum Iuda ſcriptum eſt ſtylo ferreo in ungue adamantino: ſed paſſio Chriſti nos liberauit ab ira uentura: ergo deleuit noſtrarum culparum chirographa. ITEM. Ante aduentum Chriſti etiam ſancti patres, & iuſti detinebãtur in limbo: hoc autem non erat niſi propter peccatum Adæ, quod præceſſerat: ergo peccatum illud adhuc remanebat in memoria tanquam in ſcriptura: ſed poſt paſſionem Chriſti non detinebantur: ergo uidetur quod ſcriptura illa, per quam obligati fuerunt, deleta fuit. Reſtat ergo quod Chriſtus in paſſione ſua deleuit culparum noſtrarum chirographa.

SED CONTRA. Adhuc ſunt aliqua peccata, per quæ diabolus detinet homines hic, & in futuro ad luenda ſupplicia: ergo ſi tenentur propter alicuius culpę memoriã, uidetur quod per paſſioné Chriſti non ſunt deleta omnium culparum chirographa. ITEM. Deleta ſunt culparum noſtrarum chirographa per paſſionem Chriſti, uidetur ergo quod ſuperfluunt omnia alia remedia, quod ſi hoc eſt falſum, reſtat &c. ITEM. Cruci figentes Chriſtum & paſſionem eius procurantes in ipſa paſſione grauiter peccauerunt: ergo non uidetur quod per paſſionem eius deleta ſunt culparum noſtrarum chirographa, ſed potius inſcripta & roborata. SI TV dicas, quod deleta fuerunt quantum ad meritũ ꝓ paſſioné. Contra tantum malum fuit occiſio Xp̃i, quãtum bonũ fuit uita Xp̃i: ergo malitia occidentium æquabat ſolutioni ꝑtij: ergo non uĩ, ꝙ per paſſioné Xp̃i poſſit ſcriptura culpæ ipſorũ deleri. ITEM. Chirographũ decreti aut eſt culpa, aut pęna. Si culpa. ergo idẽ eſt delere chirographũ, & culpã: ergo male diſtĩguit Apoſtolus ad Col. 2. inter hæc duo dicẽs. Donãs nobis delicta, & delẽs ꝙ aduersũ nos erat chirographũ. Si pœna. Cõtra Chirographũ obligat, ſed pęna nõ obligat: ergo uĩ qđ chirographũ nõ poſſit ſtare ꝓ pœna, uel ꝓ culpa. Si ergo paſſio Xp̃i nõ eſt niſi cõtra culpã, uel cõtra pęnã, ꝑ paſſioné Xp̃i nõ habẽt deleri culparũ noſtrarum chirographa. ITEM. Chirographũ illud aut habebat à Deo, aut à nobis, aut à diabolo. Si à Deo, uĩ quod deleri nõ poterat: q2 à nullo põt ſuperari diuina iuſtitia, nec ifringi diuina ſnīa. Si à nobis habebat, ergo uĩ ꝙ nõ eſſet aduerſum nos. Si a diabolo. Contra. Diabolus nullum ius acquiſierat in nobis: ergo nullum aduerſum nos habebat chirographum. ITEM Quęrit iuxta hoc quæ ſit differẽtia inter chirographũ decreti, & chirographum culpæ, cum uno nomine nominet Augu. & alio noĩe nominet Apoſtolus. Et quæ ſit illa ſcriptura, & qualiter per paſſionem Chriſti affixa ſit cruci.

RESOLVTIO.

Cum per paſſionem ſuam impetrarit nobis Chriſtus remiſſionẽ culparum & quò ad maculam, & quo ad reatum: iure chirographũ è medio ſubſtuliſſe credendus eſt.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ ſermo

iſte eſt metaphoricus quo dicitur per paſſionem Chriſti deleri chirographa culparũ. Dicitur enim chirographum à chiros, quod eſt manus,& graphia, quod eſt ſcriptura,quaſi ſcriptura manu facta. Quæ autem ſit illa ſcriptura,quæ dicitur chirographum decreti,& chirographum culpæ:diuerſimode pôt aſſignari ſecundum diuerſas expoſitiones, quæ innuuntur ſuper.2.ad Col. Secundum tamẽ expoſitionem, quæ magis conſonat uerbo Apoſtoli, & dicto Augu.ſciendum, ꝙ chirographũ culpæ dicitur eſſe memoriale, quo anima tenetur aſtricta,& obligata alicui pęnæ: ſicut aliquis quãdo obligat ſe alteri,facit chirographum:& hoc innuit Auguſt. in litera cum dicit, culparũ chirographa deleta ſunt, qbus debitores ante diabolo tenebantur. Et dicĩt illud chirographum culpæ, & chirographũ decreti: quia talis obligatio conſurgit ex noſtra culpa tã quam ex merito, & ex diuina ſententia tanquam ex decreto. Et ſic chirographum dicitur eſſe memoriale illud, quo quidẽ pecatũ manet quãtũ ad reatum, rõne cuius diuina iuſtitia habet nos punire: diabolica malitia poteſt accuſare,& detinere: & conſcientia noſtra poteſt contra nos remurmurare:& illud chirographũ aduerſum nos habet inſcribi nõ ſolum pro peccatis noſtris actualibus, ſed etiam pro peccato primi parẽtis:& ratione huius diabolus habet in nos aliquã poteſtatem uel ſimpliciter,uel ad tempus. Quoniã ergo Chriſtus per paſſionem ſuam non ſolum impetrauit nobis remiſſionem culpæ quantum ad maculam, ſed etiam quantum ad reatũ:hinc eſt quòd dicit Apoſtolus, & Auguſt.ꝙ Chriſtus per paſſionem ſuam deleuit chirographa culparum.Sed Apoſtolus dicit ſingulariter delens chirographum decreti: quia loquitur de memoriali tranſgreſſionis primi parẽtis. Auguſt. uero pluraliter, quia loquitur de remiſſione omnium peccatorum quãtum ad reatum, ut perfectum exprimat ipſius paſſionis effectum. Concedẽdum eſt ergo, quòd per paſſionẽ Chriſti delentur chirographa culparum. Concedendæ ſunt etiam rationes,quæ hoc oſtendunt.

Ad illvd uerò,quod primo obiicitur in contrarium,ꝙ diabolus multos detinet ad luenda ſupplicia. Dicendum,quòd dupliciter eſt loqui de efficientia,uel effectu paſſionis Chriſti,aut quantum ad ſufficientiam, aut quantum ad efficaciam. Quantum ad ſufficientiam, ſic ſe extendit ad omnes homines,& ad omnes culpas. Si uero quantum ad efficaciam, ſic ſe extendit ad eos ſolũmodo, qui baptizantur in nomine eius, qui abſoluuntur à reatu originalis,& actualis: ita quòd à diabolo non poſſunt amplius teneri,niſi forte ſe ei uoluntarie ſubijciant,& noua contra eos ſcribantur chirographa, Ad illvd, quod obijcitur, quòd ſi deleta ſunt culparum chirographa per paſſionem, ꝙ ſuperfluant alia remedia. Dicendum,quòd illud non ſequitur,quia alia remedia à paſſione habent efficaciam: nec paſſio delet efficienter huiuſmodi chirographa, niſi interueniant illa remedia. Ad illvd, quod obiicitur, quòd non ſunt deleta crucifixorum chirographa,

pha,ſed potius ſcripta. Dicendum quòd deleta fuerant in ipſis crucifixoribus quantum ad ſufficientiam,& quantum ad meritum: licet in pluribus eorum nõ ſint deleta quãtũ ad efficaciã, & quãtũ ad actũ propter eorum negligentiam. Et ſi tu obijcias, quòd quantitas tranſgreſſionis eorum æquabatur quãtitati ſatisfactionis. Dicendum quòd excuſabantur per ignorantiam, ſicut dicit Anſelm. Si enim cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Aliter poteſt dici, quòd nunquã illi crucifixores ex tam mala uoluntate Chriſtum occidebant, ex qua bona uoluntate Chriſtus paſſionem ſuſtinebat: & ideo longe potentior erat paſſio Chriſti ad ſatisfaciendum,quàm eſſet illorũ culpa ad obligandũ. AD ILLVD, quod quæritur,utrum chirographum decreti ſit culpa, uel pœna. Dicendum, ꝙ proprie loquẽdo, nec eſt culpa,nec eſt pœna: ſed eſt reatus cõſequens culpam, qui eſt obligatio ad pœnam, quæ quidẽ dicitur chirographum inquantũ tenet obligationem reſpectu pœnę,& rationem memorialis reſpectu culpæ præteritæ. Culpa enim frequenter tranſit actu, & remanet reatu: ſicut patet in ſanctis patribus,qui detinebantur in limbo,quibus deletum erat originale quantum ad culpam,ſed adhuc remanebat in eis reatus,propter quem ianua erat eis clauſa. AD ILLVD,quod quæritur, quis habebat illud chirographum. Dicendum,ſicut tactum fuit,ꝙ & Deus & homo,& diabolus habebat: ſed Deus,ut iudex,homo ut reus,diabolus ut accuſator. Et ſicut latro fert inſigne contra ſe, ſic homo

Lib. 1. cur Deus hõ. c. 15. in princi.

contra ſeipſum ferebat chirographum,nec per illud chirographũ acquirebatur aliquod ius diabolo. Quamuis enim homo iuſte detineretur, ipſe tamen iniuſte detinebat. Nec illius deletione factũ eſt aliquod præiudicium diuinæ iuſtitiæ, ſed potius ſatisfactũ eſt ei per beneficium miſericordis redemptoris. AD illa uerò, quæ quærebantur ultimo,patet reſpõſio per ea, quæ dicta ſunt in huiuſmodi reſponſionis principio, ſicut planum eſt pertractanti.

QVAESTIO III.

An per mortem Chriſti liberati, ſimus à poteſtate diaboli?

VTRVM per paſsionem Chriſti liberati ſimus à poteſtate diaboli. Et ꝙ ſic uidetur. Apocal. 20. Vidi angelum deſcendentem de cœlo, & apprehendit draconem, qui eſt diabolus: ſed per illũ angelum,ſicut ſancti exponunt,intelligitur Chriſtus: ſi ergo ab iſto angelo diabolus eſt religatus in eius paſsione,uidetur quòd amiſerit ſuper nos poſſe. ITEM. Ioan. 12. Nunc iudicium eſt mũdi, nũc princeps huius mundi eijcietur foras. Si ergo diabolus foras per Chriſtũ eſt eiectus,uidetꝛ ꝙ à poteſtate eius liberati ſimus. ITEM. Chriſtus dux noſter uicit diabolum per illud Apoc. 5. Vicit leo de tribu Iuda. Sed uictoria ducis eſt uictoria totius exercitus: ergo uidetur ꝙ diabolus à toto genere humano ſit ſuperatus, & ita uidetur quòd per paſsionẽ Chriſti amiſerit ſuum poſſe reſpectu generis humani. ITEM. Quando diabolus ſuperauit primũ hominẽ, per conſequens ſuperauit totum genus humanum: ergo pari rõne uidetur,quòd cum ſuperatus ſit

a Chriſto, ſuperatus ſit à toto genere humano: ergo per paſſionem Chriſti totum genus humanum liberatum fuit à poteſtate diaboli.

Sed contra. Eph. 6. Nõ eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem, ſed aduerſus mundi rectores tenebrarum harum: ergo dęmones adhuc nos impugnãt, & huic mundo principantur: ergo à poteſtate diaboli liberati non ſumus. Item. 2. Thim. 3. dicitur, ꝙ nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & hoc ipſum dicitur. 2. Theſ. 2. & in Danielc. & Apoc. quòd in tempore Antichriſti habebit diabolus magnã poteſtatẽ ad tentandũ & uexandum: ergo non uidetur, ꝙ per paſſionẽ amiſerit poſſe ſuper genus humanum. Item. Poteſtas diaboli maxime in duobus cõſiſtit, uidelicet in obſeſſione corporum, & in excæcatione mẽtiũ; ſed poſt paſſionem Chriſti adhuc multi à diabolo fuerunt obſeſſi, multi etiã fuerunt grauiſſime excęcati: ergo uidetꝰ ꝙ poteſtas diaboli non ſit in aliquo diminuta ꝑ paſſionẽ Chriſti. Quod autẽ diabolus multorũ corpora obſideat, doceat experiẽtia; ꝙ iterum multorum mentes excęcet, probatur per illud, quod dicitur. 2. Cor. 4. Deus huius ſæculi excæcauit mẽtes infidelium. Item. Poteſtas diaboli uel eſt ad nocendum, uel ad tentandum. Sed nunquam potuit nocere niſi permiſſus. Nunquam etiam potuit in peccatum præcipitare, niſi præberetur ei uoluntas & conſenſus: & hoc ipſum poteſt modo: ſi ergo ab initio nihil potuit amplius, uidetur idẽ quod prius.

Resolvtio.

Quò ad ſufficientiam omnes: quò ad efficaciam autem ij ſoli, qui de eius corpore ſunt.

Respon. Dicendum, quòd ſicut dicit Magiſter in litera. Per paſſionem Chriſti ſumus à poteſtate diaboli liberati, omnes quidẽ quantum ad ſufficientiam, ſed illi ſoli, qui ſunt de eius corpore (hoc eſt eccleſia) quantum ad efficaciam. Et hoc patet ſic. Diabolus enim ante paſſionem Chriſti habebat duplicem manum, uidelicet attrahentem, & impellentẽ Manus attrahẽs erat poteſtas trahendi ad limbum etiam iuſtos, & ſanctos. Manus impellẽs erat poteſtas præcipitandi in malum uel per fallaciam, uel per uiolentiã: quia tentabat ut draco, tentabat ut leo. Et prima manus ſcilicet attractiua erat tantæ potentiæ, ut nullus poſſet ei reſiſtere, & hæc fuit ei omnino amputata per paſſionem. Iam enim nullum iuſtum poteſt ad limbum trahere, quia ꝑ paſſionem Chriſti deletum eſt chirographum peccati Adæ. Manum autem impellẽtem habebat ita fortem, vt cum magna difficultate poſſet qs ei reſiſtere. Et ideo in multis regnabat, immo fere in omnibus. Omnes. n. vel ſuperabat per fraudulentiã, vel per uiolentiam: Et hæc poteſtas debilitata eſt per paſsionem, per quã lumẽ ueritatis aperitur contra diabolicã fraudulentiã: & adiutoriũ uirtutis attribuitur contra diabolicã uiolentiam. Apparuit autem lumẽ ueritatis, & interius per diuinam inſpirationem, & exterius per humanam inſtructionẽ. Iam enim fere oĩbus eſt ueritas propalata: & ideo eſt deſtructa idololatria,

latria, quæ prius regnabat. Adiutorium ét uirtutis tribuitur per gratiæ infuſionem, quæ reprimit concupiſcentiam, & per angelicã protectionem, quæ comprimit, & reprimit poteſtates aduerſas: & hoc idé uirtute paſſionis: merito cuius mittitur nobis ſpiritus ſanctus, mittuntur ét & ipſi angelici ſpiritus, ut ſuperetur aduerſarius. Vnde diabolus ſuper omnia abhorret memoriam paſſionis, & figurã crucis, per quã ſumus a poteſtate eius liberati. Rationes ergo hoc oſtédétes cõcedédę ſunt.

Ad illud ergo, qđ primo obijcitur, ꝙ adhuc reſtat nobis aduerſus mundi rectores colluctatio. Dicendum, ꝙ quãuis nobis incũbat pugna, non tamen elongamur à uictoria, niſi interueniat noſtra negligentia, ſecundum ꝙ dicitur. 1. ad Corint. 10. Fidelis Deus, q non patietur uos tentari, &c. ſed faciet cum tentatione prouẽtum: & ideo ex illa auctoritate nõ põt haberi, ꝙ nobis non pręſideat poteſtas diabolica, quãuis nos exercere non deſiſtat. Ad illud, qđ obijcitur, quòd in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa. Dicendum, quòd quamuis per paſſionem ſit poteſtas diabolica ſuperata: tamen in nobis eſt uires dare hoſti, & nos ſubiugare poteſtati diaboli. Et quia in nouiſſimis diebus abũdabit multorũ peruerſitas, & refrigeſcet charitas, uires ſumet diabolica poteſtas, & iuſto Dei iudicio permittetur amplius ad malum impellere, quàm permiſſus fuerat in tempore præcedenti. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ adhuc poteſt in uexationem corporum, & excęcationẽ mentium. Dicendum, ꝙ hoc non poteſt modo, niſi quis ei ex culpa ſua uires tribuat, ſicut ſunt illi, q ſacramenta Chriſti contemnunt: qui uero humiliter, & deuote ſacramentis, & ſacramentalibus ſe ſubijciunt, quę à paſſione Chriſti habent uirtutem, non formidant diabolicam poteſtatem. Tanta eſt enim uirtus ſacramentorũ eccleſiæ, ut etiam extendat ſe uſque ad infideles. Vnde non tot hodie diabolus obſidet, quot diabolus conſueuerat obſidere. Scribit. n. Grego. i Dialogis de quodã Iudęo, q cum uellet dormire in loco deſerto, muniuit ſe ſigno crucis, & dæmones ſuperuenientes, cum uellẽt ipſum oſtendere, a ſigno crucis repulſi ſunt, & dixerunt ipſum eſſe uas uacuum, ſed ſignatum. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ nihil poterat niſi per Dei permiſsionem, ſicut tunc, ita & nunc. Dicendum, ꝙ Deus ipſum amplius permittebat ex ſuo iuſto iudicio, & cõſenſus noſter amplius ei ſubiacebat ex uitio noſtro, per hoc ꝙ regnabat ignorantia, regnabat etiã concupiſcentia. Deficiebat etiam & ueritas, deficiebat etiã & gratia. Sicut enim dicitur Ioan. 1. Lex ꝑ Moyſem data eſt, gratia, & ueritas per Ieſum Chriſtũ facta eſt. Et ſic patet qualiter per paſsioné Chriſti liberamur à poteſtate diaboli.

QVAESTIO IIII.

An per Chriſti paſſionem à pœna peccati abſoluamur.

AN per paſsioné Chriſti abſoluamur à pęna peccati. Et ꝙ ſic uidetur. 1. Pet 2. Peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, quod exponens Magiſter in litera dicit, quòd portare peccata noſtra, eſt portare pœnã peccatorũ noſtrorũ. Et hoc confir

matur per illud Iſaiæ 53. Vere languores noſtros ipſe tulit, & in firmitates noſtras ipſe portauit. Item. Zac. 9. Tu aũt in ſanguine teſtaméti tui eduxiſti uinctos de lacu, in quo non erat aqua. Si ergo educi de lacu ſine aqua, eſt liberari à pœna, uidetur ꝙ per ſanguinem Chriſti liberemur à pęna peccati. Item. Paſſio Chriſti maxime fuit pœnalis, & Deo placita, & pro nobis etiam fuit ſoluta: ſed quod talis conditionis eſt, maxime habet liberari à pœna: ergo &c. Item. Tolerantia pœnæ plus ordinatur ad relaxationem pęnæ, q̃ ad deletionem culpæ: ſi ergo per paſſionem Chriſti fit iuſtificatio (ſicut ſupra oſtẽſum eſt) multo fortius fit pęnarum relaxatio.

Qõ. 1. huius artic.

Sed contra. Reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtrę reſurrectionis, ſicut dicitur in Glo. 1. Corin. 15. Sed per reſurrectioné noſtrã habemus liberari à pęna, & à miſeria: ergo uidetur, ꝙ Chriſti reſurrectio, non paſſio liberet nos à pęna. Item. Chriſtus patiendo dedit nobis exemplum, & materiam compatiendi. Si ergo pęna conſiſtit in paſſione, & cópaſſione, uidetur quod paſſio Chriſti potius ſit cauſatiua pęnę, q̃ liberatiua à pęna. Item. Pœnitentia omnis pęnalis eſt: nã pœnitere eſt pęnã tenere: ſi ergo per paſſioné Chriſti liberati ſumus à pœna, uidetur ꝙ jam non ſit opus pœnitentia. Sed hoc eſt falſum: ergo & primum. Item. Si paſſio Chriſti liberat à pœna, aut ergo à temporali, aut æterna. A téporali non: quia eiſdem pęnis temporalibus ſubiacemus nunc, quibus ſubiacebant illi, qui erant ante paſſionem. Ab æterna nõ: quia nullus, qui eſt in inferno damnatus, fuit per paſſioné Chriſti liberatus: uidetur ergo ꝙ mediante Chriſti paſſione nõ ſumus ab aliqua pęna liberati.

Resolvtio.

Ab omni pœna temporali, æterna, & media paſſio Chriſti nos liberat; cum per eam omnis culpa nobis deleatur, & omnis gratia etiam præſtetur.

Respon. Dicendũ, ꝙ paſſio Chriſti nos liberauit à pęna téporali, & ab æterna, & ab ea, quæ eſt inter utrãq; media. A pęna (inquã) temporali nos liberat, dum uirtute illius condonantur nobis peccata, non ſolum quantum ad culpam, & reatum pęnæ æternę, ſed etiam quantum ad dimiſſioné pęnæ ſatisfactoriæ, ſicut habet fieri in ſacramento baptiſmatis. A pęna æterna nos liberat liberando à culpa. Dum enim per paſſioné Chriſti nobis gratia impetratur, per quam culpa dimittitur, nobis debitum pęnæ æternæ mortis relaxatur. Liberat etiam à pœna, quę quodammodo eſt inter utrãque pęnarum iſtarum media, quę quidem eſt carentia uiſionis diuinæ ex merito peccati Adæ: & illa quidé, & ſi fuerit ad tempus propter gratiam repertam in eis, qui detinebantur in limbo; deberet tamen habere æternitatem habito reſpectu ad culpam Adæ. Vnde quãtumcſique paſſio dilata eſſet, diuina pręſentia fuiſſet eis ſubtracta, niſi Deus ad inueniſſet aliquã uiam: & ab hac pęna liberati ſumus p paſſioné Chriſti: Et ſic patet, ꝙ per omnem modum uerum eſt paſſioné Chriſti efficacé eſſe ad liberandum nos à pęna peccati. Et rõnes, quæ hoc oſtendunt, con-

concedendæ omnes ſunt.

AD ILLVD uero, qđ primo obii citur in contrarium, ꝙ reſurrectio Chriſti nos liberat à pęna magis, quàm paſſio. Dicẽdum, ꝙ ſicut ſupra dictum fuit de iuſtificatione, ꝙ iuſtificatio põt attribui paſsioni ratione termini à quo.ſ. rõne amotionis mali, & reſurrectioni ratione termini ad quẽ.ſ. rõne collationis boni: Sic etiã glorificatio, quę eſt liberatio à pęna, & miſeria, utrique põt attribui: rõne tamen liberationis à pęna potius attribuit̃ paſsioni. AD ILLVD uero, quod obiicitur, quòd paſsio Chriſti præbet nobis exẽplum patiendi, & cõpatiendi. Dicendum, quòd & ſi paſsio Chriſti liberet à pęna, non tamen ab omni pœna. Liberat enim à pęna oppreſsiua; ſed non liberat à pœna promotiua. Et quoniã pęna, in qua exercetur patientia, & miſericordia, ſiue pietas eſt promotiua: ideo paſsio Chriſti ab illa non liberat, ſed ad illã animat, & animãdo facit, ut pœna illa nõ poſſit opprimere, nec præualere: & iſto modo poſſet dici quodãmodo liberare ab illo genere pœnæ, non ut non affligat, ſed ut nõ præualeat. AD ILLVD, quod obiicit̃, ꝙ paſsio Chriſti non liberat a pęna pœnitentiæ. Dicendum, quòd ĩmo nos liberat quantum eſt de ſe: quia ſcđm ꝙ dicitur in litera, in baptiſmo omnis pœna, quæ ꝑ peccato debetur, penitus relaxatur: ſed cum homo peccata iterat, reddit ſe indignum tanto beneficio: & ideo per paſsionẽ non remittitur ei tota pœna: ſed minoratur, ſecũdum ꝙ dicit Magiſter in litera, quantum decet, & expedit ſalua diuina iuſtitia. AD ILLVD, uero, qđ obiicitur, ꝙ nõ liberat neque à pœna temporali, neque à pęna æterna. Dicendum, quòd ratio illa peccat ſecundum conſequens. Non enim ſequitur, quòd ſi hoc modo non liberat à pęna temporali, & æterna, ꝙ ꝑꝑ hoc nullo modo liberet à pœna tẽporali, & æterna. Quãuis enim non liberet à pęna æterna eos, qui ſunt ĩ malo obſtinatis liberat tamen eos, qui uolunt & poſſunt ad Chriſtũ conuerti. Rurſus, quamuis non liberet à pęna tẽporali in ꝓſenti uita.ſ. a fame, & à ſiti: liberabit tamẽ à pęna in futuro, quando nouiſsima omniũ deſtruetur inimica mors. Liberat ẽt ab aliquibus pœnis temporalibus, ad quas eſſemus obligati merito peccatorum noſtrorum, niſi interueniret paſſio Chriſti.

Qõ. 1. huius artic.

a.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An ſolus filius ſit redẽptor, uel etiã pater, & ſpirituſſanctus?

CONSEQVENTER quęritur de perſona redemptoris, & mediatoris, per quam facta eſt recõciliatio. Et circa hoc quęruntur duo. Primum eſt, utrũ ſolus filius ſit redemptor, aut etiã pater, & ſpiritus ſanctus. Secundum eſt, ſecundum quam naturã Chriſtus eſt mediator.

VTRVM ſolus filius ſit redẽptor, aut etiam pater, & ſpiritus ſanctus. Et oſtenditur, quòd ſolus filius ſit redemptor. Apoc. 5. Redemiſti nos domine Deus in ſanguine tuo ex omni tribu, & lingua: ergo ſi ſolus filius pro nobis ſanguinem fudit, ſolus filius nos redemit. ITEM. Ille ſolus nos

redemit, qui pro nobis ſatisfecit: ſed ſolus filius pro nobis ſatisfecit: ergo &c. ITEM. Redemptio noſtra facta eſt per paſſionem: ergo ad illam ſolam perſonam ſpectat redemptio, ad quam ſpectat paſſio: ſed ſolus filius eſt paſſus: ergo &c. ITEM. Chriſtus redemit nos: aut ergo ſecundum diuinam naturam, aut humanam naturam. Si ſecundum diuinam: ergo fruſtra ad hoc aſſumpſit humanam naturã. Si ſecundum humanam: ſed ſolus filius humanam naturam aſſumpſit: ergo ſolus nos redemit. Contra. Opera Trinitatis ſunt indiuiſa: ergo ſi redimere eſt opus conueniens filio, neceſſe eſt quòd cõueniat patri, & ſpiritui ſancto. ITEM. Illius eſt redimere, cuius eſt pro re empta pretiũ dare: ſed pater dedit unigenitum ſuum pro ſalute generis humani, ſecundum ꝙ dicitur Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret: pater ergo nos redemit: non ergo filius ſolus eſt redemptor. ITEM. Illius eſt redimere, cuius eſt redemptos poſſidere: ſed tota Trinitas nos poſsidet: ergo tota Trinitas nos redemit. ITEM. Hocipſum uidetur auctoritate Magiſtri in litera. Redẽptor aliquando etiam pater, & ſpiritus ſanctus dicitur in ſcriptura: ergo ſi in ſcriptura non dicitur niſi uerum, & catholicum, redimere non ſpectat ad ſolum filium.

RESOLVTIO.

Patri, & ſpiritui attribuitur humani generis redẽptio autoritatiuè: at filio, & autoritatiuè, & executiuè.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ redemptionis opus dupliciter poteſt alicui attribui, aut ſicut principali auctori, aut ſicut exequenti. Et utroque modo cõpetit Chriſto, Chriſto (inquam) Deo competit ſicut auctori, Chriſto uero homini cõpetit ſicut exequenti. Cum ergo dicitur aliquis redẽptor, hoc dupliciter põt dici. Aut ab auctoritate redemptionis, aut ab auctoritate ſimul, & executione. Si ab auctoritate, ſic non tantum competit filio, imo ẽt patri, & ſpiritui ſancto: pro eo quòd indiuiſa ſunt opera Trinitatis. Si autem ab executione, ſic reſpicit humanitatẽ, quæ aſſumpta eſt à ſolo uerbo, & hoc modo competit ſoli filio: & hoc eſt, quod Magiſter dicit. Redemptor aliquando pater, & ſpiritus ſanctus dicitur: ſed hoc propter uſum poteſtatis, nõ propter exhibitionem humilitatis. Nã ſecundũ uſum poteſtatis ſimul, & obedientiæ filius proprie redemptor dicitur: & poſt concludit. Eſt ergo redemptor inquantũ Deus poteſtatis uſu: inquantum homo humilitatis effectu. Ex his patet qualiter eſſe redemptorem conuenit filio, & ſecundum quã naturam: quodam enim modo conuenit ei ſecundum humanã naturã, quodam modo ſcdm diuinam. Et primo modo competit ſoli filio: ſecũdo modo competit filio una cum patre, & ſpiritu ſancto:

ET PER hoc patet reſpõſio ad quæſtionem propoſitam. Patet ẽt reſponſio ad rationes ad utranq; partem, procedunt. n. ſcdm has duas uias, ſicut aſpiciẽti apparet.

QVAESTIO II.

An ſecundum humanam, uel ſecundum diuinam naturam Chriſtus mediator ſit.

SEcundum quã naturã ſit Chriſtus mediator. Et ꝙ ſcdm huma

nam

nam oſtenditur auctoritate Aug. in lib. 9. de ciui. Dei Mediatorem inter nos, & Deũ, & mortalitaté oportuit habere tranſeuntem, & beatitudinem permanentem: ſed utrunque horũ competit Chriſto ſecundum humanã naturam: ergo &c. ITEM. Hocipſum oſtenditur auctoritate Magiſtri in litera. Mediator dicitur ſcđm humanitaté, non ſcđm diuinitatem. ITEM. Mediũ debet eſſe inter extrema: ergo mediator Dei, & hoĩum debet eſſe infra Deũ & ſupra hoĩes: ſed Chriſtus ſecundum diuinã naturã non eſt inferior Deo; ergo ſecũdũ diuinã naturã nõ põt eſſe mediator. Eſt ergo ſolũ mediator ſecundũ naturã aſſumptam. ITEM. Medium debet habere differẽtiã ab extremis: ſed Chriſtus ſcđm diuinitatem eſt omnino unum cum patre: ergo non uidetur, ꝙ ſecundũ diuinitaté habeat rõnem mediatoris. ITEM. Vna eſt offenſa totius Trinitatis, ſicut eſt una maieſtas: ſed ei fit ſatisfactio, cui facta eſt offenſa: ergo neceſſe eſt ꝙ ſatisfactio fiat toti Trinitati. Et ſi hoc, ita fit ſatisfactio filio, ſicut patri: ſed conſtat ꝙ alterius, & alterius naturæ eſt ſatisfactioné offerre, & ſatisfactioné ſuſcipere: ergo ſi Chriſtus ſatisfacit ſcđm ꝙ homo, & eoipſo eſt mediator, quo ſatisfacit, uidetur ꝙ ſit mediator ſolum ſcđm humanam naturam.

Cap. 15. Tom. 5.

SED CONTRA hoc eſt auctoritas illa, quam Magiſter adducit in litera. Si Chriſtus ſcđm uos (o hæretici) unã tantum habet naturã, unde medius erit, niſi ita ſit medius, ut Deus ſit ꝓp naturam diuinitatis & homo propter naturam humanitatis? ergo eſſe mediatoré competit Chriſto ſcđm utranq; naturam. ITEM. Chriſtus eſt mediator non per priuationé, ſed ꝑ poſitionem. Sed medium per poſitionem eſt medium per participationem utriuſque extremi: ergo Chriſtus non potuit eſſe mediator Dei, & noſtri niſi per hoc, ꝙ eſt Deus, & homo: ergo mediator ſcđm utranque naturã. ITEM. Nũquã mediũ iũgit extrema, niſi ꝑ hoc ꝙ hẽt cõicatioẽ cũ utroq; ergo Xp̃s nunꝙ nos reconciliaret Deo, niſi eſſet Deus, & hõ: redit ergo idé qđ prius. ITEM. Nihil tenet rõnẽ medii ſcđm illud, ſcđm qđ tenet rõné extremi: ſed Xp̃s tenet rationem extremi ſcđm humanã naturã, qa humana natura recõciliata eſt Deo: ergo non eſt mediator ꝑciſe ſcđm illã. ITEM. Si Xp̃s eſt mediator ſcđm humanã naturã, hoc nõ põt eſſe niſi in quadã ꝓprietate cõicet nobiſcũ, in quadã cũ Deo: ſed angeli boni & angeli mali in aliqua proprietate nobiſcũ cõueniunt, in aliqua cum Deo: ergo pñt dici mediatores inter nos, & Deũ: ſi ergo mediatores non dñr, uř ꝙ mediatio non cõueniat Xp̃o ſcđm conueniétiã ꝓprietatũ, ſed ſcđm participationẽ duarum naturarũ: ergo ita cõuenit in Chriſto eſſe mediatorem ſcđm diuinã naturã, ſicut ſecundum humanam naturam.

RESOLVTIO.

Quia ſecundum humanam naturam nos Chriſtus conciliauit, ſecundum eandem nos redemiſſe credendum eſt.

RESPON. Ad prædictorũ intelligentiam eſt notãdum, ꝙ differt dicere eſſe medium, & eſſe mediatorem. Medium nãque dicit cõueniétiam cum extremis. Mediator autem dicit non tãtum conueniẽ

tiam

tiam, ſed etiã dicit officiũ reconciliationis. Aliter ergo reſpondẽdũ eſt; cũ quæritur, qualiter Chriſtus ſit medius inter humanã naturã, & diuinam: aliter cũ quęrit̃, qualiter ſit mediator. Si enim q̃ratur, qualiter ſit medius, reſponderi poteſt, ꝙ medium inter duas naturas poteſt aliquid dici tripliciter. Aut ita ꝙ in eo concurrant duæ naturæ, ſicut in una natura tertia. Aut ita ꝙ in eo concurrant duæ naturæ, ſicut in una perſona. Aut ita ꝙ in eo cõcurrãt ꝓprietates duabus naturis cõformes. Primo modo accipiendo mediũ nihil põt eſſe mediũ inter humanã naturam, & diuinã, nec Chriſtus, nec aliud; quia non põt ex humana natura, & diuina conſtitui aliquod tertiũ. Secundo modo accipiendo mediũ, ſic Chriſtus eſt mediũ inter humanã naturã, & diuinã, inquantum eſt una perſona in duabus naturis, non ratione humanæ naturæ tantũ, nec ratione diuinæ tãtũ, ſed ratione utriuſq;. Tertio modo accipiẽdo medium Chriſtus eſt mediũ inter Deũ: & homines ſecundũ humanitatẽ, inquantũ habet mortalitatẽ ſimul, & beatitudinẽ. Mortalitatem (inquam) in qua communicat cũ hominibus. Beatitudinẽ, in qua maxime cõmunicat cum Deo. Si uero quæratur, qualiter, & ſecundũ quam naturã Chriſtus ſit mediator, cum mediator dicat officium reconciliationis: & mediator debeat, differre ab illis, quos reconciliat, & Chriſtus ſecundum diuinam naturam, ſit ille, cui ſit recõciliatio. Dicendum, quòd non poteſt eſſe mediator ſecundum diuinam naturam, ſed ſecundum humanam naturã; in qua poteſt reconciliare ſecundum diuerſas ꝓprietates, in quibus communicat cum Deo, & cum homine. Habebat enim iuſtitiam, & innocentiam, in qua communicat cum Deo, & mortalitatem, in qua cõmunicat cũ homine: & dum mors coniungitur iuſtitiæ in eodem, cõfęderatur homo peccator, & mortalis Deo iuſto, & imortali. Recõciliati enim ſumus Deo per mortem hominis innocentis. Concedendæ ſunt ergo rationes oſtendentes, quòd Chriſtus eſt mediator ſecundum humanam naturã.

Ad illud vero, quod obijcitur, ꝙ Chriſtus eſt medius propter naturam diuinitatis, & humanitatis, iam patet reſponſio ꝑ ea, quæ dicta ſunt. Non enim eſt idem dicere eſſe mediatorem, & eſſe medium Veruntamen mediator eſſe non poſſet, niſi eſſet medius. Quod enim ſimul, & ſemel ſit beatus & mortalis, hoc habet, quia homo & Deus: utraque tamen illarum duarum proprietatum conuenit ei ſecundum humanam naturam, ita quòd mortalitas conuenit humanæ naturæ in ſe, & beatitudo competit ei inquantum eſt unita diuinæ. Ad illud, quod obijcitur, quòd mediator debet participare naturam utriuſque extremi. Dicendum quòd & medium, & mediator non dicitur ſolum per participationem utriuſque naturæ, ſicut prius dictum eſt, ſed etiam per conuenientiam in proprietate. Et Chriſtus ſecundum humanã naturam habet proprietates cõuenientes diuinę naturæ pariter, & humanę. Ad illud, qđ obijcitur, quòd medium non iungit extrema niſi per conuenientiã, quam

habet cum eis. Dicendū, ꝙ iā patet reſpōſio: quia conuenientia ſecundū proprietatē eſt illa, q̄ pōt extrema recōciliare, maximè qn̄ extrema coniungi habent ꝑ illud mediū, & ꝑduci ad conformitatē uoluntatis, non ad conformitatē naturæ. Per Chriſtū .n. hō recōciliatur Deo, ut ſit beatus: & ita ut fiat de mortali ĩmortalis, de peccatore iuſtus, de miſero beatus, non ut recōciliatus fiat Deus, quāuis ipſe Chriſtus ſit Deus. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ Chriſtus eſt extremū ſecūdū humanā naturā. Dicēdū, ꝙ falsū eſt: nā humana natura in Xp̄o nunq̄ indiguit recōciliatione: unde non erat recōciliata, ſed reconcilians, ſecundū ꝙ dicitur .ij. ad Cor. v. Deus erat in Chriſto ſibi reconcilians mundū. Alterius .n. cōditionis erat natura humana in alijs hoībus alterius ĩ Chriſto. In alijs .n. erat peccatrix, in Chriſto erat ĩmunis ab omni culpa. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ ſi mediator dicitur ꝑp conuenientiam in proprietatibus, ꝙ dæmon debet dici mediator. Dicēdū, ꝙ non eſt ſimile: quia non habet proprietates, bono mediatori conuenientes, ſecundum ꝙ exponit Aug. in Li. De ciui. Dei. ix. aliquantulū prolixè, ſed tñ utiliter. Cap. 15 Tom. 5. Ait .n. ſic. Mediatorē inter Deum, & hoīem mortalitatē oportuit habere tranſeuntē, & beatitudinē ꝑmanentē, ut ꝑ illud, qđ trāſit, cōgrueret morituris, & ad illud qđ ꝑmanet, trāsferret ex mortuis. Boni ergo angeli inter miſeros, & mortales, & beatos, & ĩmortales medij eſſe non pñt: qa illi quoq; beati, & ĩmortales ſūt cū ipſis, & miſeri cū iſtis. His contrarius eſt mediator bonus: q aduerſus horū ĩmortalitatē, & miſeriam, & mortalis ad tp̄s exiſtere uoluit, & beatos in æternitate ꝑſiſtere potuit. Et ꝙ ſint contrarij, hoc ipſe amplius conſequenter oſtēdit, dicēs. Ad hoc interponit ſe medius mortalis, & miſer, ut ad ĩmortalitatē beatā trāſire nō ſinat. Ad hoc aūt ſe interponit mortalis, & beatus, ut morte tranſacta, ex mortuis faceret ĩmortales, quod in ſe reſurgēdo mōſtrauit & ex miſeris beatos: uñ nunq̄ ipſe diſceſſit. Alius eſt ergo medius malus, q̄ ſeparat amicos: alius bonus, qui reconciliauit inimicos. Et ſic patet, quō cōuenientia proprietatū in Chriſto faciat ad officiū boni mediatoris, in dęmone uerò faciat ad contrariū. Et ſic patet rñſio ad q̄ſita.

DISTINCTIO XX.

De redemptione noſtra facta per paſsionem Chriſti quantum ad congruentiam, & neceſsitatem.

SI verò quæritur, Vtrum alio modo poſſet Deus hominem liberare quā per mortem Chriſti. Dicimus & alium modum fuiſſe poßibilem Deo, cuius poteſtati cuncta ſubiacent, ſed noſtræ miſeriæ ſanandæ conuenientiorem modum alium non fuiſſe, nec eſſe oportuiſſe.

Quid

Quid enim mentes noſtras tantum erigit & ab immortali-
Aug. *tatis deſperatione liberat, quàm quod tanti nos fecit. Deus,*
lib. 13. *ut Dei filius immutabiliter bonus, in ſe manens quod erat,*
de Tri. *& à nobis accipiens quod non erat, dignatus noſtrum inire*
ca. 10. *conſortium, ut mala noſtra moriendo perferret? Eſt & alia*
Aug. li. *ratio quare iſto potius modo quàm alio liberare uoluit,*
prædi- *quia ſic & iuſtitia ſuperatur diabolus, non potentia. Et*
cto cap. *quomodo id factum ſit, explicabo ut potero. Quadam iuſti-*
11. in *tia Dei in poteſtatem diaboli traditum eſt genus humanũ,*
fin. & *peccato primi hominis in omnes originaliter tranſeunte, &*
12. in initio. *illius debito omnes obligante, unde omnes homines ab origi-*
Ephe. 2 *ne ſunt ſub principe diabolo. Vnde Apoſtolus, Eramus na-*
Ibi c. 12 *tura filij iræ: natura, ſcilicet, ut eſt deprauata peccato, non*
Pſ. 76. *ut eſt recta creata ab initio. Modus autem ille, quo traditus*
eſt homo in diaboli poteſtatem, non ita debet intelligi, tan-
quam Deus hoc fecerit, aut fieri iuſſerit, ſed quòd tãtũ per-
miſerit, iuſte tamen. Illo enim deſerente peccantem, pecca-
ti author illico inuaſit, nec tamen Deus cõtinuit in ira ſua
miſerationes ſuas, nec hominem à lege ſuæ poteſtatis emiſit,
cum in diaboli poteſtate eſſe permiſit, quia nec diabolus à
poteſtate Dei eſt alienus, ſicut nec à bonitate. Nam qualicũ-
que uita diabolus uel homo non ſubſiſteret, niſi per eum qui
uiuificat omnia. Nõ ergo Deus hominem deſeruit, ut non ſe
illi exhiberet Deum, ſed inter mala pœnalia etiã malis mul
ta præſtitit bona: & tandem hominem, quem commiſſio pec
catorum diabolo ſubdidit, remiſſio peccatorum per ſan-
guinem Chriſti data, à diabolo eruit, ut ſic iuſtitia uince-
retur diabolus, non potentia. Sed qua iuſtitia? Ieſu Chri-
ſti. Et quomodo victus eſt ea? Quia in eo nihil dignum mor-
Heb. 2. *te inueniens, occidit eum tamen. Et utique iuſtum eſt, vt de-*
Ibi. c. 13 *bitores quos tenebat, liberi dimittantur, in eum creden-*
tes, quem ſine vllo debito occidit. Ideo autem potentia uin-
cere noluit, quia diabolus uitio peruerſitatis ſuæ amator
eſt potentiæ, & deſertor oppugnatorque iuſtitiæ: in quo ho
mines magis eum imitantur, qui neglecta vel etiam peroſa
iuſtitia, potentiæ magis ſtudẽt, eiuſque uel adeptione lætan
tur, vel cupiditate inflammantur. Ideoque placuit Deo, vt

non potentia, ſed iuſtitia vincens, hominem erueret, in quo homo eum imitari diſceret. Poſt verò in reſurrectione ſecuta eſt potentia, quia reuixit mortuus, numquam poſtea moriturus. Sed nonne iure æquiſſimo vinceretur diabolus, ſi potentia tantum Chriſtus cum illo agere voluiſſet? vtique, ſed poſtpoſuit Chriſtus quod potuit, vt prius ageret quod oportuit. Iuſtitia ergo humilitatis hominem liberauit, quem ſola potentia æquiſſime liberare potuit. Ibidem. ca. 13. Ibidem. cap. 14. Rom. 6.

De cauſa inter Deum, hominem, & diabolum.

Si enim tres illi in cauſam venirent, ſcilicet Deus, diabolus, & homo: diabolus & homo quid aduerſus Deum dicerent, non haberent. Diabolus enim de iniuria Dei conuinceretur, quia ſeruum eius, ſcilicet hominem, & fraudulenter abduxit, & violenter tenuit. Homo etiam iniurius Deo conuinceretur, quia præcepta eius contempſit, & ſe alieno dominio mancipauit. De hominis etiam iniuria conuinceretur diabolus: quia & illum prius fallaci promiſſione decepit, & poſt mala inferendo læſit. Iniuſtè ergo diabolus, quantum ad ſe, tenebat hominem: ſed homo iuſtè tenebatur, quia diabolus numquam meruit poteſtatem habere ſuper hominem, ſed homo meruit per culpam pati diaboli tyrannidem. Si ergo Deus, qui vtrique præerat, potentia hominem liberare vellet, ſola iuſſionis virtute hominem potuit rectiſſimè liberare, ſed ob cauſam præmiſſam iuſtitia humilitatis vti voluit. Qui dum in carne mortali crucifixus eſt, iuſtificati ſumus, id eſt, per remiſſionem peccatorum eruti de poteſtate diaboli, & ita a Chriſto iuſtitia diabolus victus eſt, non potentia. Quomodo autem in eius ſanguine nobis peccata ſint dimiſſa, ſupra expoſitum eſt. Gen. 3. Aug. in Libr. de tri. 13. ca. 14. in fine. Diſtin. praeced.

De traditione Chriſti, a patre, a filio, a Iuda, & Iudæis.

Chriſtus ergo eſt ſacerdos, idemque hoſtia & pretium noſtræ reconciliationis, qui ſe in ara crucis, non diabolo, ſed Deo trinitati obtulit pro omnibus, quantum ad pretij ſufficientiam: ſed pro electis tantum, quantum ad efficaciam: quia prædeſtinatis tantum ſalutem effecit. De quo & legitur, quod ſit traditus a patre, & quòd ſeipſum tradidit, & Pſ. 109 Ad Hebre. 9. Eſa. 53 Rom. 8. Eph. 5. Matth. 26.

quòd

Luc.24 *quòd Iudas eum tradidit, & Iudæi. Ipſe ſe tradidit, quia*
De hoc *ſponte ad paßionem acceſſit. Et pater eum tradidit, quia vo*
Aug. in *luntate patris, immo totius trinitatis paſſus eſt. Iudas tra-*
Pſ.93. *didit prodendo, & Iudæi inſtigando: & fuit actus Iudæ &*
enarra- *Iudæorum malus, & actus Chriſti, vel patris bonus: opus*
tione nõ *Chriſti patris bonum, quia bona patris & filij voluntas: ma*
longè a *lum ſit opus Iudæ, & Iudæorum, quia mala fuit intentio.*
fineto *Diuerſa fuerunt ibi facta ſiue opera, ideſt, diuerſi actus, &*
mo 8. *vna res, ſiue factum, ſcilicet paſſio ipſa. Ideoque doctores*
aliquando vniunt in facto illo patrem, filium, Iudam, Iu-
Sup epi *dæos, aliquando diſiungunt. Reſpicientes enim ad paßionem,*
ſtol. 1. *vnum opus illorum dicunt: attendẽtes intentiones et actus,*
Ioã. ho. *facta diuerſa diſcernunt. Vnde Auguſtinus, Facta eſt, in-*
7. circa *quit, traditio a patre, facta eſt traditio a filio, facta eſt tra-*
illud c. *ditio a Iuda, vna res facta eſt. Quid ergo diſcernit inter*
4. quia *eos? Quia hoc fecit pater & filius in charitate, Iudas ve-*
filiuſuũ *rò in proditione. Videtis, quia non quid faciat homo, ſed qua*
vnigeni *voluntate conſiderandum eſt. In eodem facto inuenimus*
tum. *Deum, quo Iudam. Deum benedicimus, Iudam deteſtamur:*
quia Deus cogitauit ſalutem noſtram; Iudas cogitauit pre-
tium, quo vendidit Dominum, filius pretium, quod dedit pro
nobis. Diuerſa ergo intentio diuerſa facta facit, cũ tamen
ſit vna res diuerſis intentionibus. Ecce vnam rem dicit ibi
fuiſſe, & diuerſa facta, quia vna ibi fuit paſſio, ſed diuerſi
actus. Et actus quidem Iudæ, ac Iudæorum mali, quibus ope
rati ſunt Chriſti paſſionem, quæ bonum eſt, & opus Dei eſt.

Chriſti paſsio quomodo dicitur opus Dei, & Iudæorum.

In Lib. *Paſſio, ergo Chriſti, & opus dicitur Iudæorum, quia ex*
de vni- *actibus eorum prouenit: opus Dei, quia eo authore, ideſt, eo*
tate tri *volente fuit. Vnde Auguſti. Nemo aufert animam Chri-*
nit. ad *ſti ab eo, quia poteſtatem habet ponendi, & ſumendi eam.*
Optatũ *Ecce habes authorem operis. Ponet animã. Ecce habes opus*
contra *authoris. Et vt generaliter concludam, quotiens in carne*
Felicia- *Chriſtus aliquid patitur, opus authoris eſt, quia enim ſua*
nũ.c.14 *voluntate, non alio cogente perpetitur, ipſe author eſt ope-*
tom. 6. *ris. Cum autem paßio Chriſti, opus Dei ſit, & ideo bo-*
Ioã.10. *num, eamque operati ſunt Iudas, & Iudæi, quæritur an*

com-

concedendum ſit eos operatos ibi eſſe bonum. Hic diſtinguendum eſt. Poteſt enim dici, quod operati ſint bonum, quia ex actibus eorum bonum prouenit, ideſt, paſſio Chriſti: & item quod operati non ſunt bonum, ſed malum, quia actio eorum non fuit bona, ſed mala.

SVPRA egit Magiſter de paſsionis efficacia In hac uero parte agit de paſsionis congruentia. Diuiditur aũt iſta pars in duas partes. In quarum prima comparat paſsionem Chriſti ad cauſam, propter quam paſſus eſt. In ſecunda uero comparat ipſam ad cauſam, à qua fuit paſsio in ipſo, ibi. *Chriſtus ergo eſt ſacerdos &c.*) Prima pars diuiditur ĩ duas partes, in quarum prima oſtẽdit, ꝙ modus iſte redimẽdi. ſ. per paſſionem ualde fuit congruus, & rationabilis: oſtendens, quare iſto modo. ſ. per paſſionem genus humanum redimere uoluit. In ſecunda parte oſtendit, ꝙ alio modo ſi uoluiſſet, redimere potuit. ibi. *Si enim tres illi in cauſam, &c.*) Similiter ſecunda pars diuidiť in duas partes. In quarũ prima inquirit, a quo ſit Paſſio Chriſti: oſtẽdens, ꝙ traditus fuit a patre, a ſe ipſo, a Iuda, & a Iudęis. In ſecunda uero agit de differentia cauſarum paſſionis Chriſti, utrum bona fuerit, uel mala. ibi. *Et fuit actus Iudæ, & Iudæorum malus, &c.*) Siue (ut aliter dicatur) inquirit illarum cauſarum differentiam penes bonitatem, & malitiam. Subdiuiſiones autem partium manifeſtæ ſunt in litera ipſa.

Illo enim deſerente, &c.) Contra. Hoc uidetur inconuenienter dictum; quia ſicut Adam peccauit in conſentiendo, ita diabolus peccauit in ſeducendo; ergo ſicut iuſtum fuit hominem tradi in poteſtatem diaboli, ita fuit iuſtum diabolum tradi in poteſtatẽ hoĩs. Itẽ. Grauius peccauit peccati auctor, quàm conſentiens in peccatum; ergo multò fortius debuit tradi diabolus in poteſtatem hominis, quàm homo in poteſtatem diaboli. Reſpon. Dicendum, quòd tam diabolum, quàm Adam in ua ſit ſententia iudicis condemnãtis, uterque enim punitus fuit, ſicut ſcribitur in Gene. ſed tamen magis decebat ſecundum ordinem diuinæ iuſtitiæ hominem ſubiugari, quàm econuerſo propter hoc, quòd ſponte ſubiecit ſe illi conſentiendo. — Dub. 1.

Remiſsio peccatorum per ſanguinem, &c.) Contra. Videtur ſecundum hoc, ꝙ Deus poſſet facere ꝑ iuſtitiam aliquid, & non per potẽtiam, & econuerſò. Sed cõtra hoc eſt, quod eſt ſummè iuſtus, & ſummè potens; ergo nihil poteſt facere, niſi iuſte, & potẽter. Item. Eſto quod Deus fuiſſet uſus potentia in liberatione hominis, cum diabolus nullum ius haberet in eo, nullam iniuriam feciſſet diabolo. Reſpon. Dicendum, ꝙ in auctoritate præmiſſa non ſeparatur iuſtitia a potentia, ita ꝙ una ſit ſine altera in operatione diuina. Sed hic innuitur, ꝙ aliquod eſt opus, in quo per excellẽtiam, manifeſtatur iuſtitia, aliquod ĩ quo per excellẽtiam manifeſtatur potentia — Dub. 2.

tentia

tentia: & Deus illum modum elegit, in quo manifeſtatur iuſtitia, ut nobis daret imitãdi formam. Ad illud, quod quęritur, utrum ſi liberaſſet per potentiam, fuiſſet ibi iuſtitia. Dicẽdum, ꝙ ſic: ſed tamẽ non fuiſſet ita manifeſtata.

De quo & legitur, &c.) Hoc uidetur eſſe falſum. Si enim Deus tradidit eum in mortem, uidetur ꝙ Iudæi eum occiderent auctoritate Dei, ergo Deus particeps fuit in illo homicidio. Si tu dicas; ꝙ tradidit eum, quia permiſit eũ occidi: ſimiliter poſſet dici de quolibet, qui occiditur: quia quemlibet, qui occidit, permittit Deus occidi. Item. Qui poteſt alium liberare ab occiſione, & nõ liberat dicitur eum occidere interpretatiue; ergo cum Deus pater potuerit liberare filium, ut non occideretur, uidetur ſaltem interpretatiuè eum occidiſſe. Reſpon. Dicendum, quòd mors eſt priuatio uitæ: & hæc habet comparationem ad inferentem, & ad eum qui ſuſtinet. Et ſecundum hoc aliqs poteſt dupliciter tradere aliũ in mortẽ, aut quia facit ut alii inferãt ei mortem: aut quia facit, ut ipſe ſuſtineat mortem. Quoniã ergo ſuſtinentia mortis fuit a Deo patre, & fuit a Xpo: quia Deus pater uoluit ꝙ ipſe ſuſtineret mortem, & ipſe uoluntariè ſuſtinuit: hinc eſt ꝙ traditus dicitur a patre traditus etiam dicitur a ſe. Rurſus: quia Iudas, & Iudæi procurauerunt, ut alii inferrẽt ei mortẽ: hinc eſt ꝙ traditus dicitur a Iuda, & a Iudæis. Et quoniam fuit laudabilis mortis ſufferentia, illatio autem fuit uituperabilis: hinc eſt ꝙ traditio Dei, & Chriſti laudatur: traditio Iudæ, & Iudęorum uituperatur. Et ſic patet, ꝙ mors a parte ſufferentis fuit Deo placita, & accepta: ſed a parte infligentium fuit tantum permiſſa. Et per hoc patet reſponſio ad primũ obiectum. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ permittẽs alium occidi, cũ poſſet prohibere, particeps homicidij eſt. Dicendum, ꝙ illud fallit in Deo: qui poteſt peccata omnia prohibere, & non prohibet, hoc enim ſpectat ad regimen ſuæ prouidẽtię, ſicut in. j. & in ij. Lib. fuit oſtenſum.

Dub. 3.

Actus quidem Iuda, &c.) Contra. Videtur implicare duo oppoſita. Si enim actus recipit denominationẽ a termino, & paſſio Chriſti fuit bona, uidetur quòd actus eorum fuerunt boni. Item. Mors, & uita opponuntur. ſed Chriſti uita, & generatio fuit bona; ergo mors, & corruptio fuit mala. Itẽ. Iuxta hoc, quęritur, utrum ſimpliciter dicendum ſit, quòd Chriſti paſſio fuit bona, uel mala. Cum enim habeat auctorem bonum, & malum (ſicut ſupra dictum eſt) nõ eſt ratio, quare magis debeat ab hoc, quàm ab illo denominari. Quæritur etiã, dato quòd paſſio ſit bona: Vtrum cõcedendum ſit, quòd Iudæi operati ſint bonum. Reſp. Dicendum, quòd cum quærimus de bonitate paſſionis, non quærimus de bonitate, uel malitia in genere naturę, ſed in genere moris. De hac ergo bonitate abſque dubio eſt cõcedendum, quòd paſſio Chriſti fuit bona ſimpliciter. Eſt enim pretioſa in cõſpectu Domini mors ſanctorũ eius: multò magis mors Chriſti fuit pretioſiſſima. Triplici autem ex cauſa debet dici mors Chriſti ſimpliciter bona: Vna eſt ſtrenuitas uirtu-

Dub. 4.

tutis ex parte ſuſtinentis. Suſtinebat enim illam paſſionem uirtuoſiſsime: quia patientiſſime: & cõſtantiſſime. Secũda eſt utilitas redemptionis ex parte humani generis, quia per illam totum genus humanum eſt liberatum. Tertia eſt honeſtas cauſę moriendi. Mortuus enim fuit pro ueritate dicenda; unde Pilatus ſcripſit ſuper eũ cauſam. *Ieſus Nazarenus*. Quãuis autem paſſio Chriſti ſit bona ſimpliciter: tamẽ actio Iudæorũ fuit mala ſimpliciter, q̃a ex mala uoluntate, & radice proceſſit: nec propter bonitatem paſſionis, quę inde ſecuta eſt, bona dicenda eſt: hoc.n. fuit præter intentionẽ ipſorum per operationem diuinã, per quàm Deus de multis malis elicit multa bona. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Primum enim patet: quòd nõ eſt multiplicatio incompoſſibilium, ſicut iã oſtenſum eſt. Secundum etiam patet, quia mors & uita non opponuntur in genere moris, ſed in genere naturæ. Tertium patet, quare paſſio Chriſti dicitur ſimpliciter bona. Paſſio enim dicitur ut eſt in patiente: & ideo dicitur magis paſſio eſſe bona, ut eſt à bona uoluntate patientis, quàm mala, ut eſt à mala uoluntate inferẽtis.

Ad illud, quod quæritur ultimo, utrum concedendum ſit, ꝙ Iudęi operati ſint bonum. Dicendum, ꝙ eſt opus operans, & opus operatũ. Cũ ergo quęritur, utrũ Iudæi operati ſint bonũ, bonum poteſt dicere bonitatem circa opus operans, uel circa opus operatum. Si circa opus operans, eſt ſimpliciter negandum: quia tale opus in Iudæis ſimpliciter fuit malũ. Circa uero opus operatum, ꝙ quidẽ fuit mors & paſſio Chriſti, hoc dupliciter põt intelligi. Aut primo, & per ſe: & ſic falſum eſt, ꝙ Iudęi ſunt operati bonum. Illud.n. opus operatum bonitatẽ nõ habuit ex intentione Iudæorum. Si aũt intelligatur per accidens, & ex cõſequenti, ſic habet ueritatẽ. Iudæi enim operati ſunt paſſionẽ Chriſti, quæ quidem fuit maximũ bonum, & ſaluberrimũ toti mundo.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An congruum fuerit humanam naturam à Deo reparari?

AD intelligentiam huius partis incidit hic qõ de congruẽtia noſtræ redemptionis factæ per paſſionem Chriſti. Et circa hoc ſex dubitabilia poſſunt q̃ri. Primo enim quæritur, utrum congruum fuerit reparari humanam naturam. Secundò quęritur, utrum magis congruum fuerit reparari humanam naturam per ſatisfactionem, quàm per aliã uiam. Tertiò quæritur, utrum aliqua creatura ſatisfacere potuerit Deo pro humano genere. Quartò quæritur, utrum purus homo poſſit ſatisfacere pro ſe. Quinto, utrum Deus ſatisfactionem per mortem Chriſti debuerit acceptare. Sexto, & ultimo quæritur, utrum alio modo genus humanũ potuerit liberare.

VTRVM congruum fuerit humanã naturam a deo reparari. Et ꝙ ſic uidetur per quatuor ſuppoſitiones manifeſtas, quę elici poſſunt ex dictis Anſelm. in lib. 1. Cur Deus homo. Prima eſt hæc. Nullatenus decet ſummam ſtabilitatem permittere ſuũ pro-

poſitum infirmari. Secunda eſt hæc. Nullatenus decet ſummam benignitatem pro peccato unius hominis totam poſteritatem eius permittere ſempiternaliter damnari. Tertia eſt hæc. Nullatenus decet ſummam ſapientiam nobiliſſimam creaturam permittere uniuerſaliter fine ſuo fraudari. Quarta eſt hæc. Nullatenus decet ſummam uirtutem permittere ſeruum ſuum ab alio in ſempiternum iniuſte detineri. Ex prima arguitur ita. Si non decet dei propoſitum infirmari, & Deus ꝓpoſuerat hominem perducere ad beatitudinem, & perduci non habet quamdiu manet in ſtatu ruinę: ergo indecens eſt hominē in tali ſtatu relinqui; ergo ab oppoſitis decens eſt ipſum reparari, & releuari. Ex ſecunda arguitur ſic. Non decet poſteritatem totā ſempiternaliter damnari pro peccato unius hominis: ſed tota ſempiternaliter damnaret̃, niſi reparatio interueniret: ergo congruum fuit & decens, ut Deus hominem repararet. Ex tertia arguitur ſic. Nō decet ſummam ſapiētiam permittere uniuerſaliter nobiliſsimam creaturā ſine ſuo fraudari: ſed niſi reparatio interueniret, omnes homines fine ſuo eſſent fraudati, & ita uanè omnes filij hominum eſſent conſtituti; quod diuinę ſapientiæ non congruit, quæ nihil incongruum facit: ergo reſtat ꝙ ualde cōgruum fuit genus humanum reparari. Ex quarta arguitur ſic. Non decet ſummam uirtutem permittere ſeruos ſuos iniuſte, & uiolenter ab aduerſario detineri: ſed niſi reparatio interueniſſet, multi ſerui Dei, & ſancti detinerentur in limbo: ergo congruum fuit, & decēs per reparationis beneficiū ſubueniri generi humano.

Sed contra hoc obiicitur ſic. Si indecens fuiſſet genus humanum nō reparari, & inconueniēs, & quodlibet minimum inconueniēs (ſicut dicit Anſel. in lib. Cur Deus homo) eſt impoſsibile erga Deum: impoſsibile ergo fuit Deum genus humanum non reparare. Ex hoc elicitur duplex incōueniens. Vnum, ꝙ Deus non reparauit genus humanum ꝓpter miſericordiam, ſed potius propter uitandam indecentiam. Aliud, ꝙ non reparauit ex liberalitate, ſed ex neceſsitate: ꝙ ſi uerum eſt, nō tenemur ei ad tantas gratiarum actiones, quod impium, & crudeliſsimū eſt dicere. Item. Nobilior creatura eſt angelus, q̃ homo; & propter beatitudinem eſt facta ſicut homo: ſed nō decuit Deum releuare angelum a ſuo lapſu: ergo nec decuit reparare genus humanum. Item. Sicut decet diuinam ſapientiā, & bonitatē releuare cadentē, ſic etiā decet ſuſtentare ſtantē: ſed non decuit Deum tenere genus humanum, ne laberetur ante lapſum: ergo uidetur ꝙ nō decuit ipſum releuare poſt ipſum lapſum. Item. Non decet Deum facere contra ſuā iuſtitiā: ſed homo cum peccauit, meruit à Deo in æternum ſeparari: ſi ergo per reparationem Deo habet cōiungi, uidetur ꝙ nunquā decuit genus humanum reparari. Item. Sicut homo per peccatum meruit mortē carnis, ita etiā meruit mortē ſempiternæ damnationis; ſed non decuit Deum ſic reparare genus humanum, ut nō moreretur morte carnis: ergo non decuit ſic reparare, ut non moreretur

Lib. 1. cap. 12. & 20.

tur

tur morte ſempiternæ damnatio-nis. ITEM. Non decet Deum facere contra diſpoſitionẽ ſuæ ſapientię: ſed Deus talẽ fecerat hoiem, ut ſi uellet ſtare, ſtaret: & ſi uellet cadere, caderet: ergo ſicut nõ decet Deum facere de ſtãte ut cadat, ita non decet ipſum facere de cadẽte ut reſurgat: ergo nõ decet cũ reparare humanã naturã.

RESOLVTIO.

Nedum congruum: quin immo et quodammodo neceſſarium.

RESPON. Dicendum, ꝙ abſque dubio congruum eſt, & decens reparari genus humanum. Congruum (inquam) eſt, & decens non ſolũ ex parte Dei, ſed etiã ex parte hominis. Ex parte dei: quia decet dei potentiã, ſapientiam, & miſericordiã, ſicut in opponendo mõſtratum eſt ſupra. Ex parte uero hominis congruentia eſt ſimiliter, ſi conſideretur dignitas hominis conditi, & modus labendi, & ſtatus lapſi. Dignitas nanque hominis conditi, tanta erat, ut propter ipſum facta ſint uniuerſa. Si ergo homo careret ſuo fine iam omnia eſſent ſuo fine defraudata. Modus uero labẽdi fuit, ꝙ humana natura totaliter cecidit alio peccante, & alio ſuggerente: & ideo decens fuit ipſam per alium reuelari: ut ſicut filij peccauerũt in parentes, & parẽs peccauit diabolo ſuggerente, ſic etiam homo repararetur dño releuante. Status etiam hominis lapſi reparationi congruit: quia in illo ſtatu ſimul fuit pnia cum miſeria: & pœnitẽtia quodãmodo placabat diuinã iuſtitiam, miſeria uero ꝓuocabat miſericordiam. Et ſic patet, ꝙ per oẽm modũ congruũ fuit reparari genus humanũ. Congruũ (inquã) ex parte opificis, & congruum ex parte operis. Sed cõgruitas ex parte operis puta cõgruẽtia eſt, ita ꝙ nõ ponit neceſſitatem: Cõgruitas uero ex parte opificis ponit neceſſitatẽ: neceſſitatẽ (inquã) nõ imutabilitatis, q̃ diuidit̃ in coactionẽ, & ꝓhibitionẽ: ſed neceſſitatẽ immutabilitatis, quę cõſurgit ex ſtabilitate, & immutabilitate diuinę diſpoſitionis: hęc aũt nõ arctat diuinã potentiã ad oppoſitũ, ſed eam determinat ad tale propoſitum. Vnde Anſelm. in lib. Cur Deus hõ. Cũ dicimus Deũ aliquid facere neceſſitate, intelligendũ eſt ꝙ hoc facit neceſſitate ſeruãdi honeſtatem, quæ neceſſitas non eſt aliud, quã immutabilitas honeſtatis. Ex his, quę dicta ſunt, patet reſpõſio ad propoſitã q̃nem. Si .n. quæratur, utrũ congruũ ſit reparari genus humanum, concedẽdũ eſt ſimpliciter ꝙ uerum eſt. Siue ro quæratur, utrũ ſit neceſſariũ? nõ eſt ſimpliciter reſpondendum, ſed diſtinguendũ: Eſt .n. neceſſariũ ex parte Dei, ſed ex parte noſtri nõ. Ex parte Dei neceſſarium q. dem non quacumque neceſſitate, ſed neceſſitate immutabilitatis, quæ non opponitur libertati uoluntatis, ac per hoc nec gratiæ, nec libertati.

Hæc uidetur ĩpugnare. Sco. diſ. 20. q. unica ibi. Contra factũ eſt. pralũ.

Lib. 2. cap. 5.

ET PER hoc patet rñſio ad primum obiectum: nõ .n. ſequitur, ſi Deus reparat neceſſitate ſuæ immutabilitatis, ꝙ ꝑ hoc non reparet liberalitate ſuæ benignitatis; hæc enim ſimul poſſunt ſtare.

AD ILLVD, qđ opponit̃, ꝙ creatura angelica nobilior eſt &c. Dicẽdum, ꝙ quãuis angelus nobilior ſit creatura, quàm homo: non tamen eſt adeo ad reprobationem idoneus ſicut homo, propter mo

dum labendi, & ſtatum hominis lapſi. Homo enim pœnituit, angelus obſtinatus fuit. Homo totaliter, angelus particulariter cecidit. Homo per aliũ angelus per ſeipſum: & hæc ſunt quæ faciunt angelum ad reparationem minus idoneum. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd non decuit Deum tenere hominem, ne caderet. Dicendum, quòd ſi homo uoluiſſet ſtare nunquam Deus dereliquiſſet eum ut caderet: ſed quia ſtare noluit, non debuit ipſum conſeruare inuitum: ſed quia homo poſt lapſum uoluit reſurgere, ideo decuit Deum ſibi manum porrigere, ita quòd manus illa ad illos ſe extendit, qui uolunt reſurgere, non ad eos, qui nolunt reſurgere. AD ILLVD, quod obijcitur, q non decet Deum facere contra ſuam iuſtitiam. Dicendum, quòd uerum eſt. Decet tamen ipſum aliquid facere propter rigorem iuſtitię, quia reparatio humani generis non repugnat diuinæ iuſtitiæ, cõcurrunt enim in illa ſimul miſericordia & ueritas: ſicut uidebitur infra. Vnde quod dicitur, quòd homo meruit per peccatum in æternum ſeparari à Deo, hoc uerum eſt quantum eſt de ſe, poſſunt tamen alia merita interuenire, quæ infringent illam obligationem, & in quibus ſeruabitur ordo iuſtitiæ diuinæ. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd per peccatum meruit homo ita puniri pœna ſempiternæ damnationis, ſicut pœna mortis. Dicendũ, quòd non eſt ſimile, quia de pœna mortis ſtatim fuit ſententia lata, de pœna uero æternæ damnationis adhuc differtur ſententia. Et qa diuina ſententia eſt irreuocabilis poſt quàm lata eſt, licet mutari poſſit ſententia per prophetiam prædicata (ſicut patet in Iona) antequam feratur poteſt remedium inueniri: ideo reparari potuit genus humanum, ut non incurreret pœnam damnationis ſempiternæ in aliqua eius parte: quamuis nõ fuerit liberatum, ut non incurreret pœnam mortis. Et ſi tu quæras, quare ſententia illa fuit lata, & illa dilata, cum homo meruiſſet utranque de ſe. Dicendum, q prima eſt uia pœnitentiæ: ſecunda uero aufert locum pœnitẽtiæ, ideo non debebat ſecunda ſententia ferri contra hominem, quamdiu erat in ſtatu uiæ. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd non decebat Deũ facere contra ordinẽ ſuę ſapientiæ. Dicendum, q genus humanum reparando contra ſuã ſapientiam non fecit: quia ex ſapiẽtia ſua fecerat ipſum reparabilẽ præuidens eius lapſum. Nec ualet illud, quod obijcit. Nec decuit facere, de ſtante, ut caderet: ergo nec decuit de labente ut reſurgeret: quia quamuis nullo ſapiente fiat homo deterior: aliquo tamen ſapiente poteſt fieri melior. Et licet non deceat Deum de bono facere malum, decet tamen de malo facere bonum.

Q^o. ſequenti.

QVAESTIO II.

An per ſatisfactionem, potius quàm per aliam uiam congruerit genus humanum reparari?

VTRVM magis congruat genus humanum reparari per ſatiſfactionem, quàm per aliam uiam. Et q ſic, oſtenditur per quatuor ſuppoſitiones. Quarum prima eſt hæc. Illa uia magis conueniẽs fuit ad reparationẽ humani generis, in qua magis ſeruatur ordo diui-

næ

æ iuſtitiæ. Secunda eſt hæc. Illa uia magis cōgruit reparationi humani generis, in qua magis ſeruatur ordo diuinæ ſapientiæ. Tertia eſt hęc. Illa uia magis conuenit reparationi humani generis, in qua magis ſeruatur præſidentia diuinæ poteſtatis. Quarta eſt hæc. Illa uia magis conuenit reparationi humani generis, in qua magis ſeruat̃ honorificentia diuinæ maieſtatis. His præſuppoſitis arguit̃ ſic. Magis ſeruatur ordo diuinę iuſtitiæ, cum malum punitur; quàm cū relinquitur impunitū: ſed cū peccata reparãtur per ſatisfactionem, malum punitur, ſine ſatisfactione relinquitur impunitū: ergo magis ſeruatur ordo iuſtitię in reparatione ꝑ ſatisfactionē, quā ſine ſatisfactione; ergo per primā ſuppoſitionem uia iſta magis conuenit reparando generi humano. ITEM. Secundo arguitur ſic. Ordinatio peccantiū in ſupplicijs, ſiue peccati in pœna, manifeſtat decorē diuinę ſapientię, quę non patitur uniuerſum ex aliqua ſui parte turbari: ſed cū peccator releuatur per ſatisfactionē, ad culpā ſequit̃ pœna. Cū uero ſine ſatisfactione, culpa non ordinatur per pœnam: ergo reparatio generis humani ꝑ ſatisfactionē plus conuenit diuinæ ſapientiæ, quàm ſine: ergo per ſecundam ſuppoſitionem uia iſta reparandi eſt magis congrua, & idonea in ſe. ITEM. Tertio arguit̃ ſic. Si malum non punirctur, & relinqueret̃ ſine aliqua ſatisfactione, iniuſtitia nulli legi ſubiaceret. Et ſi hoc, diuina poteſtas omnibus nō pręſideret: ſed cū pro peccato ſatisfactio exigitur, peccator ſubdit̃ pœnę auctoritate diuinæ iuſtitiæ: ergo in modo reparandi genus humanū ꝑ ſatisfactionem magis prælucet præſidentia diuinæ poteſtatis, q̃ per aliā uiā: ergo per tertiā ſuppoſitionem uia iſta eſt magis congrua. ITEM. Quarto arguitur ſic. Peccator cū peccat, ꝑ præuaricationē Deum inhonorat: ſi ergo peccatū dimitteretur ſine ſatisfactione, peccatū relinqueret̃ abſq; honoris ablati recōpenſatione: cū aūt ſatisfactio redditur, honor recōpenſatur: ergo in modo reparandi hominē ꝑ ſatisfactionē magis ſeruatur honorificentia diuinæ maieſtatis, quā per aliū modū: ergo per quartam ſuppoſitionem hac uia reparationis magis cōgruit genus humanū releuari. Ex his, eiſdemq; rationibus nō ſolū poteſt cōcludi, q̄ hæc uia ſit magis cōgrua, ſed ēt q̄ alia non pōt eſſe cōgrua: uerumtamen non ſunt ita efficaces ad probandū ſcd̄m, ſicut ad probandum primū. Præter has etiam congruentias poſſunt & aliæ reperiri, licet iſtæ ſint magis excellentes.

SED CONTRA. Magis decet Deū facere, qđ magis facit ad oſtenſionem ſuæ benignitatis, & miſericordiæ: ſed dimittere peccata omnia abſque aliqua ſatisfactione pœnæ, hoc eſt maioris miſericordiæ, quā exigere pro illis pœnā, Si ergo Deus eſt miſericordiſſimus, & benigniſsimus adeo, ut benignior cogitari nō poſsit: uidet̃ ergo q̄ modus ille reparādi, qui eſt præter ſatisfactionē, magis cōueniat diuinę excellētiæ. ITEM. Modus ille magis cōuenit reparationi generis humani, qui magis eſt oſtenſiuus diuinæ ſufficientiæ: ſed ſi ſic Deus genus humanum repararet, quod nullam requireret ſatisfactionē, magis ap-

pareret diuina ſufficientia. Oſtenderetur enim tunc ꝙ emendarum noſtrarum, & bonorum noſtrorũ non indigeret: ergo modus reparandi abſque omni ſatisfactione magis eſſet congruus humano generi. ITEM. Ille modus magis conuenit reparationi humanæ, qui magis eſt oſtenſiuus diuinæ potẽtiæ, pro eo ꝙ reparatio eſt quædam recreatio: ſed ſi Deus abſq; omni ſatisfactione ſolo uerbo reparaſſet genus humanum, ſicut fabricauit mundum, maior eſſet ibi diuinæ uirtutis oſtenſio: ergo magis conuenit ille modus humano generi reparãdo. ITEM. Ille modus magis conuenit reparationi generis humani, in quo homo magis aſtringitur ad amãdum, & laudãdum Deum: ſed ſi Deus culpam homini reliquiſſet abſque omni ſatisfactione, & pœna; eſſet magis laudandus, & amandus ab homine (homo enim plura a Deo percepiſſet:) ergo talis modus reparationi humanæ magis cõgrueret. ITEM. Modus ille magis congruit reparationi generis humani, in quo magis eruditur homo ad executionẽ diuini mandati, & imitationẽ dei; ſed homo debet remittere, & condonare alij culpam, & pęnã: ergo ſi Deus hoĩ debuit dare exemplũ perfectionis, vř ꝙ magis Deum decuit reparare genus humanũ totũ relaxando, q̃ ſatisfactionẽ aliquã exigendo, ITEM. Ille modus reparãdi magis decet Deũ, qui eſt à Deo immediate, q̃ qui eſt à Deo mediante adiutorio creaturæ. Quoniam ſicut decuit magis per ſeipſum creare, ſic magis uř eſſe decens ꝑ ſe ipſum recreare: ſed reparatio ꝑ ſatisfactionẽ eſt mediãte creatura ſatisfaciente: ergo uř ꝙ magis decuerit Deum reparare genus humanũ abſq; omni ſatisfactione ꝑ ſeipſum, quam mediante ſatisfactione per creaturę adiutorium.

RESOLVTIO.

Et propter noſtram glorificationem & propter noſtram iuſtificationem cõgruentiſsimus fuit hic modus.

RESPON. Dicendum, ꝙ abſque dubio magis congruum fuit genus humanũ reparari per ſatisfactionem, q per aliam uiam ſecundum ꝙ dicit Anſel. & Auguſt. Et ratio huius eſt ex parte Dei, & ex parte noſtra. Ex parte (inquam) Dei; quia uniuerſæ uiæ domini miſericordia, & ueritas, cum ipſe ſit ſumme iuſtus, & miſericors. Et ideo ĩ reparatione generis humani, quæ eſt excellentiſsima uiarum Dei, congruum eſt ut ſimul currat miſericordia cum iuſtitia. Et ideo decens fuit, ut Deus ab homine ſatisfactionem exigeret pro iniuria ſibi facta: Et ſi homo non poſſet, tunc miſericordia diuina ſubueniret dando ſibi mediatorem, qui pro eo ſatisfaceret: & iſte modus magis fuit congruus, quàm alius. Nam ſi Deus culpã non dimiſiſſet, ſed uindictam exegiſſet, non manifeſtaretur eius miſericordia. Si uero omnino dimiſiſſet, nec ſatisfactionem exegiſſet, non manifeſtaretur eius iuſtitia. Si ergo iſte duæ conditiones ſunt in Dei opere ſeruandæ præcipue, magis cõgruebat humanam naturam reparari per ſatisfactionem, quam per aliã uiam ex parte Dei reparantis. Magis etiam cõgruebat ex parte noſtri, pro eo ꝙ reparatio noſtra ad hoc erat, ut nos reduceret à culpa ad iuſtitiã, à mi-

à miſeria ad gloriam. Sicut ergo cum genus humanum cecidit per culpam, Deum inhonorauit per præuaricationem, & inordinatã dilectionem: ſic cum redit à culpa ad iuſtitiam, decẽs eſt ut Deũ honoret ſuſtinendo pœnam: & in hoc magis reparatur ad normam iuſtitiæ. Rurſus. Sicut glorioſius eſt acquirere uitam æternam per merita, quàm ſine meritis eã acquirere: ſic glorioſius eſt reconciliari Deo per ſatisfactionem, q̃ ſine. Modus ergo reparandi per ſatisfactionem plus conuenit noſtræ iuſtificationi, & noſtræ glorificationi. Si ergo hæc duo principaliter conſiderantur in reparatione generis humani, planũ eſt quòd hic modus reparandi magis conueniens eſt tam ex parte Dei reparantis, quàm ex parte humani generis reparati. Vnde rationes, quæ hoc oſtendunt, concedendæ ſunt.

Ad illvd uerò, quod obiicitur de manifeſtatione benignitatis, & miſericordię. Dicendum, ꝙ ſumma benignitas, & miſericordia in Deo non excludunt iuſtitiam: & ideo non ſic debuit manifeſtari in opere reparationis, ꝙ iuſtitia non haberet locum; ſed ita debuit manifeſtari diuina miſericordia, quòd ſimul cum hoc oſtenderetur diuina iuſtitia. Et hoc idẽ factum eſt, cum Deus reparauit genus humanum per mortẽ filii ſui, ubi fuit maxima ęquitas in exigendo tantæ ſatisfactionis pretium, & maxima benignitas in tradendo unigenitum filiũ ſuum. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ magis manifeſtaretur diuina ſufficientia, ſi non exigeret ſatisfactionem. Dicendum, ꝙ ſicut Deus exigit a nobis mandatorũ ſuorum obſeruantiã non propter ſuam indigentiam, ſed propter ordinationem noſtram, qua debemus ei tãquam domino obedire; ſic & peccatorum exigit emendã, non propter hoc quòd indigeat, ſed ut nos reducat ad ordinationem debitam; & ideo obiectio illa ꝓcedebat ex ſuppoſitione falſi, cum dicebatur, magis ſine ſatiſfactione diuinam ſufficientiã manifeſtari. Ad illvd, quod obiicitur, quòd modus alius magis manifeſtaret diuinam potentiam. Dicendum, quòd & ſi in omni opere Dei oſtendatur diuina potentia; in opere tamen reparationis magis manifeſtatur benignitas & miſericordia, & per conſequens ipſa iuſtitia eis annexa. Et ideo cum poſſet uno uerbo genus humanum reparare, maluit tamen reparare cum difficultate, & pœnalitate; quia magis oportunum erat ibi oſtendere miſericordiã, quàm potentiam. Potentia enim ſatis claruerat in rerum eductione; ſed adhuc latebat miſericordia, quam oſtendebat Deus in hominis reparatione. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ reparatio prætermiſſa ſatisfactione magis aſtringeret nos ad laudandum, & amandum Deum. Dicendum, quòd falſum eſt, plus enim nos aſtringit ad amorem, & laudem Dei hoc, quòd dedit unigenitum ſuum pro nobis, quàm ſi abſque hoc cõdonaſſet nobis & pœnam, & culpam. Multo enim maius fuit, ꝙ Deus pro nobis mortem ſubiret, quàm peccata noſtra condonaret: multo etiam maius fuit dando nobis filium peccata condonare, quàm ſi ſimpliciter peccata cõdonaſſet.

Qui enim proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo nõ omnia nobis cum illo donauit, ſicut dicitur ad Rom. 8. Et ſic patet, ꝙ ratio procedit ex ſuppoſitione falſi. Ad illvd, quod obiicitur, quòd ſi ſatisfactionem non exegiſſet, magis præbuiſſet formam imitandi ſe. Dicendum, quòd & ſi debeamus Deum imitari in aliquibus, non tamen noſtrũ eſt imitari in omnibus. Ad Deum enim ſpectat quærere gloriam, & uindictam ſecundum quòd dicitur ad Rom. 12. Mihi uindictam, & ego retribuam. Ad nos autem nõ pertinet: quia noſtrum non eſt iudicare: ſed iudicari: & ideo in hoc non debuit dare formam imitandi ſe. Aliter poſſet dici, ꝙ Deus exigendo ſatisfactionem magis præbuit nobis formam, quàm ſi non exegiſſet. Præbuit enim exẽplum & ſubditis & prælatis: ſubditis in hoc quòd remiſit, & pepercit: prælatis uero in hoc quòd emendam requiſiuit, ut decor iuſtitiæ ſeruaretur, quod ſpectat ad eos, qui iudicant terram, ſecundum illud Sap. 1. Diligite iuſtitiam, qui iudicatis terram. Ad illvd, quod ultimò obiicitur, ꝙ decentius fuiſſet reparare genus humanum ſine adiutorio humano, & ita ſine ſatisfactore. Dicendum, quòd hoc falſum eſt: ſummæ enim bonitatis eſt communicare creaturæ operationes nobiles, ſecundum quòd ipſa nata eſt ſuſcipere: & creatura aliquid poteſt facere in reparatione, quamuis ſolius Dei ſit operari in primaria rerum productione, ubi nõ eſt operatio in aliquam materiam præiacentem.

Qvaestio III.

An aliqua pura creatura ſatisfacere potuerit pro toto humano genere.

Vtrvm Aliqua creatura pura potuerit ſatisfacere pro toto genere humano: & quòd ſic uidetur. Vna creatura pura potuit totum genus humanum inficere per culpam ſuã: ergo ſi gratia eſt principium ſatisfaciendi, ſicut culpa principium inficiendi, uidetur ꝙ aliqua pura creatura per ſuã gratiam potuerit ſatisfacere pro toto genere humano. Item Nõ plus exigitur in iuſta pœna, quàm commiſſum eſt in culpa: ſi ergo genus humanum lapſum fuit per tranſgreſſionem puræ creaturæ, uidetur quòd pura creatura potuerit ſatisfacere pro genere humano. Item. Diabolus iuſte perdidit genus humanum, quia extendit manum ſuam in innocentem; ergo ſi potuit eſſe aliqua pura creatura omnino innocens, quæ ſe pro ſalute generis humani exponeret, & diabolus manum in eam extenderet, uidetur quòd aliqua pura creatura redimere potuiſſet genus humanum de diabolica poteſtate, & ita ſatisfacere pro eodẽ. Item. Plus penſat Deus uitam, & animam unius iuſti, quàm uitã & animam innumerabilium peccatorum: ſi ergo aliqua pura creatura innocens, & ſancta ſe Deo, & patri obtuliſſet pro peccatoribus hoſtiam, facta eſſet recompẽſatio iuſta, ergo & ſatisfactio debita. Item. Eſto ꝙ Chriſtus fuiſſet pura creatura, & mortuus fuiſſet in cruce, ſicut mortuus fuit: quæro tunc, an fuiſſet detentus in limbo, an non. Conſtat ꝙ in limbo detentus non fuiſſet, quia non habuit

buit reatum peccati originalis:ergo apertum fuiſſet ei cœlum:meruiſſet ergo Chriſtus apertionem ianuæ. Si ergo ianua non habuit aperiri niſi per ſufficientem ſatiſfactionem,uidetur q pura creatura ſatisfacere potuiſſet pro toto genere humano.

Sed contra.Si pura creatura eſſet,aut eſſet homo, aut non homo.Si eſſet purus homo: ergo eſſet peccator,& debitor: ergo non potuiſſet eſſe mediator & reconciliator,cum ipſe indigeret reconciliatione. Si eſſet non homo:ſed pro homine non debet ſatisfacere niſi homo, quia ad eum pertinet ſatisfactio, in quo fuit tranſgreſſio; ergo ſi nec purus homo, nec non homo potuit ſatisfacere pro toto genere humano,uidetur q nulla pura creatura potuerit.

Hanc rōnē infringit Sco. Distin.19 ibi. Contra hūc modum S.Th.cōſentis 3. par.q.1. artic.2.

Item. Satisfactio debet proportionari offenſæ, & iniuriæ: ſed tāta eſt offenſa,& iniuria, quantus eſt ille,cui infert; cū ergo Deus ſit infinitus,offenſa,& iniuria Dei eſt ifinita:ſed nulla creatura, nec eius operatio eſt ifinita: ergo nulla pura creatura poteſt ſatisfacere: pro offenſa,& iniuria Deo illata:ſed talis fuit iniuria Adæ,& poſteritatis ſuæ,quia Deum contempſit:ergo &c.Item.Nullus ſatisfacit, niſi reſtituat tm̄, & amplius quantum abſtulit:ſed nulla pura creatura ualet totum genus humanū,quod per peccatū Adæ fuit à Deo ſubtractum, reſtituere: ergo nulla pura creatura pōt ſatisfacere ꝓ ipſo. Item. Nullus poteſt ſatisfacere pro omni homine,niſi poſſet influere in omnem hominem iuſtitiam, ſicut primus parens trāſmittit culpam:ſed nulla pura creatura poteſt aliis influere iuſtitiā, uel dare gratiam: ſicut in Primo Libro fuit oſtēſum ergo nulla pura creatura poteſt ſatiſfacere pro toto genere humano.

Diſt.14 art. 2. q. 2. in reſolutio. & alibi.

Item. Non minus obligamur Deo pro beneficio recreationis, quàm pro beneficio creationis. Si ergo pura creatura genus humanum redemiſſet, tantum eſſemus ei obligati, quantum noſtro creatori:ergo tantum teneremur diligere creaturam, quātum creatorem.Si ergo impoſſibile eſt nos ad hoc obligari, impoſſibile fuit puram creaturam ſatisfacere pro toto genere humano.

Hāc eandē rōnē īpugnat Sco.lib. 3. d. 9. q.unica ibi.Praterea narratio ponitur ab aliquibus.

Resolutio.

Quomodo(bone Deus)pro tam graui offenſa tam imbecillis creatura ſatisfacere potuiſſet?

Respon. Dicendum quòd de duobus conſueuit fieri ſatiſfactio, & requiri: uidelicet de iniuria, & damnō.Si ergo Deus requirit ſatisfactionem ab humano genere, aut requitit pro utroque,aut pro altero horum. Si pro utroque, planum eſt q impoſſibile eſt aliquam puram creaturam Deo ſatisfacere pro humano genere,pro eo q tam grauis eſt iniuria, quæ infertur Deo ob excellentiſſimā eius dignitatē,q nulla pura creatura pōt recompenſare aliquid ei æquale:Si uero exigit ſibi ſatiſfactionē de ſolo damno condonando iniuriā,nec ſic poteſt pro toto gn̄e humano ſatisfacere aliqua pura creatura. Aut enim illa pura creatura eſſet homo,aut non eſſet homo. Si homo, cū nullus purus homo poſſit æquiualere toti generi humano,talis homo offerendo ſeipſum Deo,nunq̄ recompenſaret damnum, quod Adā intulit

corrumpẽdo totum genus humanum. Si eſſet nõ homo, nec ſic adhuc poſſet damnum recompenſare, ſi pura creatura eſſet: aut ſi poſſet, non tamen ſatisfaceret: quia ad illud genus ſpectat ſatisfactio, ad quod ſpectauit trãſgreſſio. At ſi hoc poſſet, non tamen deceret ꝙ naturam humanam in ſtatum priſtinum non reuocaret: eſſet.n. ex hoc ſubiectã alii generi creaturæ. Et ex hoc habetur, ꝙ non ſolum pura creatura nõ poſſet Deo ſatisfacere, ſi eſſet alterius generis: ſed etiã nec ſi eſſet a Deo aſſumpta conueniret, ut pro humano genere ſatisfaceret: & ideo cũ pura creatura non poſſet pro toto genere humano ſatisfacere, nec alterius generis creaturã deceret ad hoc aſſumi. Oportuit ergo, ut pſona ſatisfaciẽtis eſſet Deus, & homo. Concedendæ ſunt ergo rationes oſtendentes, ꝙ nulla pura creatura poſſet ſatisfacere pro toto genere humano.

AD ILLVD, quod objicitur in contrarium, ꝙ pura creatura potuit totum genus humanum inficere, Dicẽdum, ꝙ non eſt ſimile: quia aliqua pura creatura potuit eſſe principium totius generis humani ſecundum propagationem carnalem, per quàm genus humanum corrumpitur, & inficitur: ſed nulla pura creatura potuit eſſe principium totius generis humani ſecundum regeneratione ſpiritualem. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ non plus exigitur in iuſta pœna, quàm cõmiſſum eſt in culpa. Dicendum, quòd culpa non ſolum aggrauatur ex parte cõditionis peccantis, ſed etiam ex parte eius, in quẽ peccatur: & licet peccans fuerit pura creatura, ille tamen in quem peccauit, fuit creator: ideo cum exigitur, ꝙ ſatisfaciens non ſit pura creatura, hoc non eſt ſupra illud, quod commiſſum eſt in culpa: oportet enim ꝙ perſona ſatisfaciens pro peccati grauitate, ſatisfaciat ſecundum oẽs conditiones, ſecundum quas habet aggrauari. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ diabolus iuſte amiſit genus humanum, quia extendit manum in eum, in quem non habebat ius. Dicẽdum, ꝙ in hoc nõ exprimitur ſufficiens ratio ſatiſfactionis, ſed modus uincendi diabolum. Et bene uerum eſt quòd aliquã pura creatura innocẽs potuiſſet diabolum uincere: ſed tamen ex hoc non ſequitur, quòd potuiſſet Deo ſatisfacere. Longe enim plus eſt recompenſare Deo illatam iniuriam, quàm uincere diabolicam fraudem. AD ILLVD, quod obiicitur: quòd plus Deus penſat animam iuſti, quàm animas innumerabilium peccatorũ: Dicendum, quòd Deus recompẽſationem in ſatisfactione nõ quęrit de genere humano, ſecundum ꝙ eſt in ſtatu peccati, ſed ſecundum ꝙ fuiſſet, ſi non peccaſſet: & hoc modo nullius puri hominis uitam Deus tantum appreciatur, ſicut totàm generationem humanam. AD ILLVD, quod quæritur, ſi Chriſtus fuiſſet ſola pura creatura, utrum moriens intro iſſet in cœlum. Dicendum, ꝙ ſic: ex hoc tamen non ſequitur, quod ſic meruiſſet ianuæ apertionem: quia cœlum nunquam fuerat ſibi clauſum: hoc ſuppoſito quòd non habuiſſet, peccati originalis reatum. Alij uero, qui reatum peccati originalis habebant, propter hoc non fuiſſent in cœlum introductis

ducti: & ita adhuc remanſiſſet ianua clauſa, pro eo quòd non fuiſſet ſufficiẽs ſatisfactio perſoluta.

QVAESTIO IIII.

An quis adiutus gratia pro ſeipſo ſatisfacere potuiſſet?

VTRVM aliquis adiutus gratia potuiſſet ſatisfacere pro ſeipſo. Et ꝙ ſic uidetur, quia tres ſunt partes pœnitentiæ, cõtritio, confeſſio, & ſatisfactio: ſed homo adiutus gratia poteſt de peccato ſuo conteri, & ipſum cõfiteri: ergò poteſt ſatisfacere pro ſeipſo. SI TV dicas, ꝙ poteſt de actuali, ſed non de originali. Contra. Maius eſt actuale, q̃ originale, quia maior eſt ibi improbitas uoluntatis, & grauius etiã quis punitur ꝓ actuali, q̃ pro originali: ſi ergo ꝑ adiutoriũ gratiæ poteſt ſatisfacere pro ſuo actuali, multofortius uidetur ꝙ ꝓ ſuo originali. ITEM. Satisfacere (ſecundũ ꝙ dicit Anſelmus) eſt honorem debitũ Deo impendere: ſed quilibet homo adiutus gratia poteſt honorẽ debitum Deo impendere: ergo quilibet põt pro peccato ſuo Deo ſatisfacere. SI TV dicas, ꝙ non poteſt impendere honorẽ, quem debet pro iniuria prius facta. Contra nulla iuſta poteſtas exigit ab homine pluſquã poteſt: anathema enim ſit, qui dicit Deum præcepiſſe impoſſibile: ergo nullum honorẽ debet homo Deo reddere, quẽ non poſſit. ITEM. Homo exiſtens in gratia poteſt mereri ſummum bonum, quod Deus eſt: ergo ſi multominus eſt mereri ſummum bonum quàm reconciliari, & confœderari, uidetur ꝙ multomagis pro quolibet peccato ſuo poſſit ſatisfacere, non ſolum actuali, ſed etiam originali.

Lib. 1. cur deus homo cap. 11.

ITEM. Exiſtens in gratia, aut non erat dignus aliqua pęna, aut temporali ſola. Si ergo debitor pęnæ temporalis poteſt illam pœnam ſoluere, uidetur quòd homo pro quolibet peccato, qđ habet, poſſit ſatisfacere: ergo pro originali. ITEM. Gratia adueniens in animam æque bene delet culpam actualem, ſicut originalem: ſed ſicut ſe habet gratia ſecundum eſſentiam ad culpæ deletionem, ita ſe habet ſecundum opera ad ſatisfactionem. Sed gratia adueniens in animam liberat eam ab omni culpa tam originali, quàm actuali: ergo mouens animã poteſt ſatisfacere ꝓ omni culpa prius deleta: ergo quilibet homo poteſt ſatisfacere pro ſeipſo.

SED CONTRA. Si quilibet homo poteſt ſatisfacere pro ſeipſo: ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: ſi ergo hoc eſt inconueniens, & abſurdum, reſtat quòd illud ex quo ſequitur ITEM. Sicut iniuria peccati totius generis humani eſt infinita ratione eius, contra quẽ eſt: ſic & illa quæ eſt in quolibet peccato ſingulari: ergo ſi aliquis purus homo non potuit ſatisfacere pro toto genere humano, pari etiam ratione uidetur, quòd non poſſit facere pro ſeipſo. ITEM. Impoſſibile eſt quòd aliquis ſatisfaciat pro culpa, quamdiu manet in eo radix, & cauſa culpæ, ſatisfacere enim (ſicut dicit Auguſtinus) eſt cauſas peccatorum excidere: ſed uitium humanæ originis nunquam ſeparatur à carne peccati: ergo uidetur quòd nullus homo qui originale peccatum habuit, poſſit ſatisfacere pro originali: Maior manifeſta eſt per Auguſtinum: ſed minor manifeſtatur per hoc,

Libr. de Eccleſiaſtic. dogmatib. ca. 54. Tom. 3

hoc, quòd quilibet generat filium habentem originale peccatum. Item. Ad hoc quòd fiat ſatisfactio, neceſſariũ eſt quòd fiat damni recompenſatio. Sed propter peccatum originale quilibet habet neceſsitatem moriendi, & corpus mortuum eſt propter pecca-
Rom. 8 tum originale, ſicut dicit Apoſtolus; ergo ſi quis debet ſatisfacere pro originali peccato, tenetur reddere animam pro anima: ſed quilibet eſt mortis debitor pro originali peccato: ergo non uidetur q̃ aliquis, qui peccatum originale contraxit, poſsit unquam ſatisfacere pro illo. Item. Quòd originale peccatum ſit culpa, hoc habet, quia proceſsit à uoluntate Adæ. Si ergo requiritur ſatisfactio de ipſo ſecundum quòd culpa, nullus poteſt ſatisfacere, niſi ſatisfaciat pro culpa Adæ. Sed ꝓ culpa Adæ nullus poteſt ſatisfacere ſecundum quod originalis eſt, niſi ſatisfaciat pro toto genere humano: ergo à primo ad ultimum nullus poteſt ſatisfacere pro peccato originali alicuius hominis, niſi ſatisfaciat pro toto genere humano. Sed hoc non poteſt aliquis purus homo: ergo nullus poteſt ſatisfacere pro originali peccato.

Resolutio.

Nequaquam plenè: cum talis offenſa omnino excedat omnem puram creaturam?

Respon. Dicendum, quòd eſt ſatisfactio plena, & eſt ſatisfactio ſemiplena. Satisfactio plena eſt, quando ſimul fit ſatisfactio de iniuria, & damno. Satisfactio uero ſemiplena eſt, quando remiſſa offenſa, ſatisfactio fit pro damno. Intelligendum eſt ergo, q̃ pro nullo peccato, in quo fit auerſio à Deo, poteſt ſatisfacere aliquis purus homo ſatisfactione plenaria nec pro ſeipſo, nec pro aliis: propter hoc quòd offenſa, & iniuria illa omnino excedit puram creaturam. Si uero loquamur de ſatisfactione ſemiplena, illa uidelicet in qua remiſſa offenſa, requiritur emenda de damno: ſic dicendum quòd homo poteſt ſatisfacere pro ſuo actuali peccato, ſed non pro originali peccato. Ratio autem huius eſt, quia peccatum actuale dicit deprauationem uoluntatis, ſed originale dicit deprauationem naturæ. In hoc autem differt deprauatio naturæ à deprauatione uoluntatis, quia corruptio uoluntatis reſpicit ipſam perſonam, ut eſt indiuiduum: ſed corruptio naturam ut eſt alterius principium. Item. Quia uoluntas eſt uertibilis, & corruptio in ea exiſtens eſt facile mobilis: quia uero natura uno modo mouetur, corruptio in ea exiſtens eſt difficilè mobilis: Quoniam ergo deordinatio uoluntatis introducta pro actuali eſt perſonæ ſingularis, & facile mobilis, recompenſari poteſt per uſum gratiæ gratumfacientis, quæ reſpicit perſonam ſingularem. Quia uero deprauatio naturæ eſt reſpiciens propagationem, & ita naturam communem, & ulterius eradicari non poteſt omnino: ideo pro damno illato nemo poteſt ſatisfacere per gratiam ſingularis perſonæ. Illa enim non tollit omnino peccati originalis radicem ab eo, in quo eſt, nec per ſe, nec per uſum ſuum & ideo non poteſt omnino tollere

lere reatum, & obligationem. Impoſſibile ergo fuit, quòd aliquis pro peccato originali alicuius hominis ſatisfaceret, niſi omnino a peccato originali mundus eſſet, niſi etiam haberet gratiam communem, hoc eſt gratiam capitis, cuius plenitudo nata eſt in alios redundare: talis autem nõ potuit eſſe, niſi homo, & Deus, qui eſſet aliorum caput, ſicut in præcedẽtibus fuit oſtenſum, quia nullus, niſi Deus poteſt influere aliis motum, & ſenſum. Et ſic patet, ꝙ pro minimo peccato originali, nec quantum ad ſatisfactionẽ plenariam, nec quantum ad ſatisfactionem ſemiplenam potuit ſatiſfacere, niſi Chriſtus, ideſt, homo, & Deus. De actuali uerò poteſt quidem purus homo adiutus gratia ſatisfacere, ſed ſatisfactione ſemiplena, quę ſuppletionem, & complementum recipit a paſſione Chriſti. Chriſtus enim ſatiſfaciẽs pro omni offenſa omnibus impetrauit gratiam quantum ad ſufficientiam, & meritò illius ſatisfactionis homo ſuſcipiens gratiam ſatisfacit poſtea Deo. pro lęſione, quã intulit ſibi actualis culpa. Ex hoc patet, quomodo paſſio Chriſti influit in ſacramenta, & quare amplius influit in ſacramentum baptiſmi, quod eſt remedium contra originale, quàm in ſacramentum pœnitentiæ: & hoc eſt fundamentum multorum, quæ in Quarto Libro determinantur, & ſupponuntur ab hoc Libro. Concedendum eſt ergo ꝙ nullus adiutus gratia ſatisfacere potuit pro ſeipſo. Concedendæ ſunt etiam rationes, quæ hoc oſtendunt.

AD ILLVD uero, quod obiicitur, ꝙ ſatisfactio eſt pars pœnitẽtiæ. Dicendum, ꝙ ipſa penitentia (ſicut oſtenſum eſt) efficaciam habet a paſſione Chriſti non ſolum poſt paſſionẽ, ſed etiam ante: quia Chriſtus per paſſionem ſuam omnibus impetrauit gratiam pœnitẽtialem, & Deus præcedentibus patribus dedit gratiam propter ſatiſfactionem paſſionis promiſſam, ſequentibus uero propter ſolutã. Et ſicut nos iuſtificamur in fide paſſionis præteritæ, ita ipſi iuſtificabantur in fide paſſionis futuræ. Vnde & qui prętaeribant, & qui ſequebantur clamabant: Oſanna filii Dauid. Vnde ex hoc non habetur, ꝙ aliquis ſufficienter poſſit ſatisfacere pro ſe. Præterea ratio illa non concludit de originali, ſed ſolum de actuali. Pœnitentiã enim non eſt contra originale, ſed contra actuale. NEC valet, quod obiicitur, ꝙ grauius eſt actuale; quàm originale. Dicendum enim, quod & ſi originale in poſteris ſit minus quam actuale, tamen quantum ad ſuam originem peccatum originale ualde fuit graue, cum totam humanam naturã infecerit, Satisfactio autem peccati originalis reſpicit ipſam originẽ: & ideo dico ꝙ difficilius fuit ſatisfacere pro originali, quàm pro actuali: quia non poteſt fieri ſatisfactio pro uno originali, quin fiat pro omnibus: non ſic eſt in peccatis actualibus. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd ſatisfacere eſt honorem debitum Deo reddere. Dicendum, quòd eſt debitum quo tenemur Deo iure conditionis, & ẽ debitum quo obligamur Deo reatu præuaricationis. Dico ergo quòd debitum, quod cadit in notificatione ſatisfactionis, eſt debitum

debitum ſecundo modo dictum, & hoc quidem non poteſt ſoluere per ſeipſum: ipſe enim reddidit ſe impotentem: & ideo niſi ſuccurreret ei diuina miſericordia, ſaluari non poſſet: & ideo nō obligatur ad impoſſibile: quamuis enim ſit ei impoſſibile per ſe, eſt tamen ei poſſibile per diuinū adiutorium. AD ILLVD, qđ obijcitur, quòd homo exiſtens in gratia poteſt mereri ſummum bonū. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia gratia ſingularis pſonæ bene habet ordinationē ad hoc, quòd facit hominem mereri ſummā beatitudinem, ſed non ad hoc quòd faciat hominem ſatisfacere pro culpa originali, ſicut prius oſtenſum fuit. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd exiſtens in gratia nō meretur niſi pœnam temporalē. Dicendum, quod uerum eſt: ſed tamen nulli peccatori datur gratia niſi merito ſatisfactionis, & paſſionis Chriſti. Vnde gratię collatio ſatisfactionē originalis nō facit, ſed præſupponit: ideo nō ſequitur, ꝙ aliquis per gratiā poſſit ſatisfacere pro originali culpa. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ gratia æqualiter delet omnē culpam: ergo ęqualiter ſatisfacit pro omni culpa deleta. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, propter hoc quòd deletio culpæ attenditur in imaginis reformatione, & conuerſione ad Deum deletur omnis auerſio: una ergo gratia delet omnem culpam, ſatisfactio uero reſpicit obligationē ad pœnam: poſſibile eſt ergo ꝙ una obligatio ad pœnā ſoluat altera remanēte. Ideo non ſic indifferēter operatur gratia ad ſatisfaciendū pro omni culpa, ſicut ad delēdum omnē culpā.

QVAESTIO V.

An Deus pater acceptare debuerit modum ſatiſfaciendi Chriſti per paſſionem?

VTRVM Deus debuerit modū ſatisfaciendi per paſſionem Chriſti acceptare. Et ꝙ ſic uidetur. Debitum mortis nullo modo melius ſoluitur quàm per mortē gratuitam: ſed omnes eramus debitores mortis; ergo optime eſt ſatisfactum Deo per mortem illius, q non erat debitor mortis. ITEM. Nullo modo melius emendatur peccatum, quod cōmiſſum eſt per ſuauitatem, quàm per ſupplicij acerbitatem. Si ergo peccatū humani generis fuit commiſſum per guſtum, & ſuauitatem ligni uetiti, uidetur ꝙ decentiſſimus modus ſatisfaciendi fuit per ſupplicium crucis. ITEM. Conuenientiſſimus modus ſatisfaciendi eſt per difficultatem pro peccato, qđ quis commiſit multa facilitate. Sed facillimum fuit primo homini abſtinere à peccato: ergo difficillimus modus ſatisfaciendi fuit illi peccato conuenientiſſimus. Sed hoc eſt ſuſtinendo mala uſq; ad mortem: ergo & hoc modo ſatisfecit Chriſtus: ergo &c. ITEM. Decentiſſimus modus ſatisfaciendi de elatione eſt per abiectionē, & uilificationem: ſed nulla maior uilificatio fuit, quàm quæ fuit in ſuſtinentia opprobrii crucis: ergo talis modus ſatisfaciendi maxime congruebat noſtræ infirmitati: ergo decuit ipſum à ſummo medico acceptari.

SED CONTRA. Maximę crudelitatis eſt hominem iuſtiſſimum morti tradere: ſed Chriſtus fuit iuſtiſſimus: ergo crudeliſſimum fuit ex quacunque cauſa tradere ipſum

ipſum morti:ergo talis modus ſatisfaciendi nullatenus debuit à Deo acceptari. SI TV dicas, quòd non tradidit eum morti. Sed contra hoc eſt, quod dicit̃ ad Phil. 2. Factus eſt obediés uſque ad mortem; & in multis aliis locis dicitur illud. ITEM. Maximę peruerſitatis, & iniuſtitiæ eſt damnare innocentem, ut abſoluatur nocés. Sed nos omnes ſicut oues errauimus, ipſe uero peccatum non fecit; ergo uidetur ꝙ iniuſte fecerit dominus, cum in eo poſuerit omnium noſtrum iniquitates. ITEM. Deus mortem non fecit, nec delectatur in perditione uiuorum. Si ergo Deus delectatur in ſatisfactione, & non delectatur in alicuius morte, non uidetur quòd debuerit acceptare mortem Chriſti pro ſatisfactione. ITEM. Multo melior eſt uita Chriſti, quàm eſſet mors; ergo ſi mors Chriſti potuit Deo ſatisfacere pro nobis, multo magis uita eius debuit ſatisfacere; ergo magis debuit acceptare uitam ad ſatisfaciédum, quàm mortem. ITEM. Nõ eſt modus ordinatus ſatisfaciendi, in quo additur peccatum ſuper peccatum. Sed Chriſtus occidi non poterat ſine grauiſsimo peccato; ergo inordinatus modus ſatisfaciendi uidetur per morté Chriſti. ITEM. Grauius fuit peccatum Chriſtum occidentium, quàm eſſet peccatum Adę: ergo ſi nõ potuit ſatisfactio fieri pro peccato Adæ, niſi Chriſtus ſemel moreretur, uidetur ꝙ non potuerit ſatisfactio fieri pro peccato occidentium Chriſtum, niſi Chriſtus ſecundo occideretur; pari ratione nec de occiſione illa, niſi occideretur tertio; & ſic in infinitum; ergo non uidetur, ꝙ talis modus ſatisfaciendi ſit competens, nec à Deo acceptandus.

RESOLVTIO.

Si conuenientiſsimus diuinæ iuſtitiæ fuit; & acceptiſsimus eidem.

RESPON. Dicendum, quòd modũ iſtũ ultra cæteros modos debuit Deus acceptare, quia nobiliſsimus eſt inter omnes, qui poſſunt eſſe, uel excogitari. Fuit enim acceptiſsimus ad placandum Deũ, congruiſsimus ad curandũ morbum, efficaciſsimus ad attrahendum genus humanum, prudentiſsimus ad expugnandum generis humani inimicum. Primo quidé fuit acceptiſsimus ad placandum Deum; propter quod dicit Anſel. in lib. 1. Cur Deus hõ cap. 11. Nihil aſperius, & difficilius poteſt homo ad honorem Dei pati ſponte, & non ex debito, quàm mortem. Et nullatenus poteſt magis ſeipſum dare homo, quàm cũ ſe morti tradit ad honorem ipſius. Et hoc eſt, quod dicit̃. Eph. 5. Tradidit ſeipſum oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Secundo etiam fuit congruentiſsimus ad curandum morbum. Primus enim homo peccauerat per ſuperbiam, & gulam, & inobediétiam, ſicut dicit Greg. & in Secũdo Libro fuit oſtenſum; uoluit enim Deo aſsimilari ꝑ ſcientiæ ſublimitatem, guſtare ligni ſuauitatem, & tranſgredi præcepti diuini limitem. Et quoniam curatio habet fieri per contrariũ, ideo modus ſatisfaciendi cõgruétiſsimus fuit per abiectionem, & humiliationem, & diuinæ uoluntatis impletionem. Et hæc omnia ſatis relucent in ipſa paſsione; & de his dicit Apoſtol. ad Philip. 2. *Diſt. 21 & 22.*

Humi-

Humiliauit ſemetipsũ factus obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis. Tertiò, autem fuit efficaciſſimus ad attrahendum genus humanum. His enim ſolis paſſio ad ſalutem ualebat, qui uoluntate mera per amorem Deo adhærebant. Non enim decreuit Deus aliter genus humanum ſaluare, niſi liberę uolũtatis arbitrio; & nullo alio modo (ſaluo uoluntatis arbitrio) Deus hominem magis potuit attrahere ad amorem ſuum, quàm ſuſcipiendo pro eo crucis patibulum: propter quod dicitur Ioan. 12. Ego ſi exaltatus fuero a terra, traham omnia ad meipſum. Et Hugo de arrha ſponſæ. Vt oſtenderet tibi quantum te diligeret, non niſi moriendo te a morte liberauit, ut non tantum pietatis impenderet beneficium, uerũ etiam charitatis monſtraret affectum. Quartò etiam fuit ad uincẽdum aduerſarium prudẽtiſſimus. Decebat enim utChriſtus ſua prudentia ſuperaret diabolum, ſicut diabolus ſua aſtutia decepit hominem primum. Propter quod dicitur Iob. 26. Prudentia eius percuſſit ſuperbum. Et ultra cap. ult. Nũquid poteris capere leuiathan hamo? Propter quod dicitur Diſt. præcedenti ca. 1. Venit redẽptor, & uictus eſt deceptor, tetendit illi muſcipulam crucem ſuam, poſuit ei quaſi eſcam ſanguinẽ ſuũ. Ex his, quatuor rõnibus ſatis apparet, ꝙ modus iſte ſatisfaciendi pro nobis fuit congruentiſſimus, & Deo maximè acceptandus. Et concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

Ad illud ergo, quod obiicitur in contrarium, ꝙ magnæ crudelitatis fuit hominẽ iuſtiſſimũ tradere morti. Dicendum, quod Deus eum non tradidit infligendo mortem, uel præcipiẽdo alijs, ꝙ ipſi eum traderent, ſed permittendo, & uoluntatem ipſius acceptando: & ideo nulla fuit in Deo crudelitas, qa non ſanguinẽ Chriſti ſitijt, ſed uoluntatem eius optimam acceptauit: hęc eſt ſumma reſponſionis Anſelm. in Libro. Cur Deus homo. Vnde ſi dicatur pater aliquãdo eum tradidiſſe morti, uel uolũtate patris paſſum eſſe, & aliquod cõſimile, modo pręmiſſo intelligendum eſt, nõ quia pater coegerit eum inuitum, ſed quia ſuſcepit uoluntarium, & deuotum. Ad illud, quod obiicitur ſecundo, quod impium eſt dãnare innocentem, & nocentem abſoluere. Dicendum, ꝙ illud uerũ eſt, ſi innocens damnatur inuitus: ſed ſi innocens uelit ſe offerre, & exponere pro ſalute nocentis, nihil prohibet, qn oblatio eius debeat acceptari. Et iſto modo in ꝓpoſito intelligendũ eſt fuiſſe: qa Chriſtus non coactè, ſed uoluntariè pro ſalute noſtra paſſionẽ ſuſtinuit. Ad illud, quo obijcitur, ꝙ Deus non delectatur in perditione alicuius. Dicendum, ꝙ uerũ eſt, ꝙ Deus non delectatur in pœna, ſecũdum ꝙ eſt afflictiua, & naturę corruptiua: delectatur tamẽ, & placet ſibi optima uolũtas per quam pęna ſuſtinetur, & ad honorem Dei ordinatur, & ad abſolutionem hominis rei. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ melior fuit uita Chriſti, quàm mors. Dicendũ, ꝙ abſque dubio uerum eſt: tamẽ non ſequitur, quòd non magis debuit ſatisfacere per mortẽ, quàm per uitam duplici ex cauſa. Primum, quidem, quia ſatiſfactio debet

Lib. 2. c. 5. 11. & 17.

bet eſſe pœnalis,& maxima ſatiſfactio maxime pœnalis. Secundo uero, ꝙ maioris perfectionis eſt uelle mori ad honorẽ Dei, quàm uelle uiuere,& ex maiori charitate procedit, & terminos naturæ magis excedit :& ideo ratio illa non cogit. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ non eſt ordinatus modus ſatisfaciendi, ubi peccatum additur ſuper peccatum. Dicendum, ꝙ uerum eſt, quando peccatum additur ſuper peccatum ex parte eius, qui debet ſatisfacere. Sic autem non eſt in propoſito. Nam Chriſtus moriẽdo non peccauit, ſed quantum in ſe fuit omnia peccata deleuit. Et ſi tu dicas, quòd talem modum eligere debuit, in quo nec ipſe, nec alius peccaret. Dicendum, quòd illud non oportet, in hoc enim manifeſtatur ſumma Dei ſapiẽtia, quòd ſcit de malis non tantum eligere bona, uerum etiam optima, quod maxime fecit in morte Chriſti pretioſiſſima. AD ILLVD, quod ultimo obijcitur, ꝙ grauius fuit peccatum occidentium Chriſtum &c. Dicendum, ꝙ quicquid ſit de grauitate, quia de hoc ad præſens non eſt quæſtio: tamen eſto quod grauius fuiſſet, nõ oportebat propter hoc ſecundum Chriſtum pati. Nam unica Chriſti paſſio non ſolũ ſufficiebat ad ſatisfaciẽdum pro peccato Adæ, ſed etiã pro omni peccatorum multitudine. Vnde mors Chriſti ipſis occidentibus ualebat, ſi uellent ad Chriſtum conuerti: in infinitum enim fuit maius meritum Chriſti patientis, q̃ eſſet delictum Iudæ tradentis, iudæi inſtigantis, & gentilis crucifigentis, ſecundum quod Chriſtus plus habebat de bonitate, quam illi haberẽt de malitia. Pręterea, ſicut dicit Anſel. Lib. 2. cur deus homo excuſabat eos ignorãtia aliquo modo, ſicut dictũ eſt ſupra:& ideo non oportebat pro peccatis eorum Chriſtũ iterũ pati, ſed ſicut dicit Apoſtolus ad Heb. 10. Vna oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos.

QVAESTIO VI.

An aliter Deus humanum genus redimere potuiſſet.

VTRVM alio modo potuerit Deus genus humanũ ſaluare. Et ꝙ ſic uidetur. Primo ꝑ illud, quod dicit Leo Papa in quodam ſermone in Ramis palmarũ. Omnipotentia filij Dei, quæ propter eandem eſſentiam eſt æqualis patri, potuiſſet liberare genus humanum ſolo imperio uolũtatis ſuę. niſi diuinis operibus maxime cõgruiſſet, ut nequitiæ hoſtilis aduerſitas per quem uicerat, uinceretur. ITEM. Hoc ipſum dicit Auguſt de Trin. & habetur in litera. Dicimus alium modum poſſibilem Deo fuiſſe, cuius poteſtati cuncta ſubiacent: ſed noſtræ miſeriæ ſanandæ conuenientiorem alium non fuiſſe. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur expreſſius auctoritate Gregor. I Moralib. Qui nos fecit exiſtere ex nihilo, reuocare etiam ſine morte, & paſſione ſua potuit. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur per deductionem ad inconueniens: quia ſi non potuiſſet nos alio modo liberare, ergo tunc fuiſſet diuina potentia limitata, & perſona Chriſti paſſioni ſubiecta, quod omnino eſt abſurdum: ergo illud ex quo ſequitur.

CONTRA. Super illud ad Heb. 2. Decebat auctorem ſalutis eorũ per paſſionẽ cõſummari. Glo.

niſi Chriſtus moreret̄, homo non redimeretur: & non redemptus periret; fruſtra eſſent omnia facta. Si ergo hoc eſt impoſſibile, reſtat quod & primū eſt impoſſibile. ſ. Chriſtum non mori pro ſalute generis humani. Et ſi hoc eſt impoſſibile, impoſſibile fuit alio modo genus humanum liberari, quàm per morté Chriſti. ITEM. Anſel. in lib. cur Deus homo. Non uoluit tranſire calicem niſi biberet, non quia non poſſet uitare mortem, ſi uellet, ſed (ſicut dictū eſt) impoſſibile fuit aliter ſaluare mūdum: redit ergo idem quod prius.

Lib. 13. de Tri. ca. 16. ITEM. Sicut dicit Augu. Nullus alius modus fuit iſto congruentior. Si ergo optimi eſt optima adducere, ſicut boni eſt bona facere, uidetur quòd neceſſariū fuit ſummam bonitatem iſtum modū eligere. Si ergo neceſſarium fuit eligere iſtum modum, impoſſibile fuit alio modo ſaluari.

Deus cum ſit ſumme iuſtus, negare ſeipſum non poteſt: ergo ſi debet reparare genus humanum, neceſſe eſt ꝙ reparet per uiam iuſtitiæ: ſed reparatio per uiam iuſtitiæ non poteſt eſſe niſi per ſatiſfactionem, ſicut primò oſtenſum eſt. Satisfacere auté pro toto genere humano non poteſt eſſe niſi Deus, & homo. Modus ſatisfaciédi ſufficiens eſſe nō poteſt, niſi ut ſoluatur anima pro anima, & detur uita pro uita: ergo a primo impoſſibile fuit, ꝙ Deus humanum genus repararet alia uia.

RESOLVTIO.

Potuit quidem ex parte ſui, liberantis, ſed non ex parte hominis liberandi.

RESPON. Quod cum quæritur, vtrum alio modo genus humanū potuit reparari, quàm per mortē Chriſti, poteſt quæri uel de potētia Dei reparātis, uel ex parte generis humani reparati. Si ex parte Dei reparantis: ſic abſque dubio aliter potuit genus humanū liberari, & reparari, ſicut ſancti dicunt. Et Magiſter Hugo de ſancto uictore alium modum aſſignat in lib. de ſacramentis, & Magiſter recitat in litera. Non eſt enim limitanda diuina potentia, imo etiam ſicut ſolo nutu mētis, & imperio uolūtatis potuit creare, ita potuit etiam reparare. Si autem quæritur de potentia ex parte generis humani reparati, & liberati, ſic dicendum quòd determinatum fuit ſibi poſſe ad hanc uiam: & illo modo ſubintelligendo poteſt cōcedi, quòd genus humanum non potuit aliter reparari: ſicut conceditur, quòd nullus homo poteſt ſaluari, niſi credat in Chriſtum. Non enim patet nobis alia uia ſalutis, nec aliud nomen ſub cœlo, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Potuiſſet tamen Deus, ſi uoluiſſet aliud nomé dare, in quo ſalus noſtra conſiſteret. Cócedendę ergo ſunt rationes ad primam partem, quoniā oſtendunt aliū modū noſtrę ſalutis Deo fuiſſe poſſibilem, quātū eſt ex pte diuinę potētię.

AD ILLVD uerò, quod obiicitur in contrarium de Glo. & de Anſelm. Dicendum, quòd illę auctoritates intelliguntur quātum eſt ex parte noſtra præſuppoſita diſpoſitione diuina, qua nos ſic, & non alio modo liberare decreuit. Per hunc etiam modum intellecta eſt auctoritas Ambro. quæ poſita eſt ſupra diſt. 18. cap. ult. Tantum enim fuit peccatum noſtrum, ut ſaluari non poſſemus, niſi

niſi unigenitus Dei filius moreretur pro nobis debitoribus mortis: hoc, inquam, intelligendum eſt, quia Deus nos aliter non decreuit ſaluare. Per hunc etiam modum intelligendæ ſunt auctoritates conſimiles. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd optimi eſt optima adducere. Dicendum, quòd eſt optimum ſimpliciter, & optimum in genere. Et optimū in genere poteſt eſſe magis, & minus bonum; & Deus adducit optima in genere: & ideo ſic facit optima, ut etiā poſſit facere meliora, & minus bona. Ideo quamuis iſte modus eſſet noſtræ miſeriæ conuenientior: non tamen oportuit, quòd ita eligeret illum modum, quòd non poſſit eligere alium modum. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd Deus non poteſt facere contra ſuam iuſtitiam, & iuſtitia non poteſt præter ſatisfactionem culpam dimittere. Reſponderi poteſt per interemptionem duarum propoſitionum, quas proponit. Quarum prima eſt hæc, quod non potuit liberari genus humanum niſi per uiam iuſtitiæ: potuit enim liberari per uiam miſericordiæ: nec in hoc fuiſſet factū præiudicium iuſtitiæ, ſi hoc facere uoluiſſet. Potuiſſet enim omnia demerita delere & hominem in priori ſtatu conſtituere: nec remanſiſſet aliquod inordinatum in uniuerſo, nec etiam impunitum. Peccatum enim fert pœnam ſuam ſecū, per quā ordinatur: & ita ſi ſine ſatiſfactione genus humanum liberaſſet, non propter hoc contra iuſtitiam feciſſet. Poteſt etiam reſponderi per interemptionem illius, quòd nullo alio modo poteſt ſatisfacere, niſi per mortem: quamuis enim hoc eſſet magis cōgruū, fortaſſis modicū ſupplicium in tā nobili perſona ſuffeciſſet ad humani generis reparationem: ſed dominus in liberando ſupererogauit, propter quod dicitur copioſa apud eum redēptio. Eſto tamē ꝙ nō alio modo potuiſſet ſatisfieri pro genere humano, nec genus humanū aliter redimi, ſicut multi cōcedunt; tñ ex hoc non ſequit̃, ꝙ alio modo non potuerit liberari. De liberatione enim firmiter credo, ꝙ alio modo potuit liberari: de redēptione uero nec nego, nec audeo affirmare, qa temerariū eſt cū de diuina potētia agit̃, terminū præfigere: ea amplius.n. pōt, q̄ nos poſſumus cogitare.

DISTINCTIO XXI.

De morte quę conſecuta eſt paſsionem Chriſti.

Poſt prædicta conſiderandum eſt, Vtrum in morte Chriſti à verbo ſit ſeparata anima vel caro. Quidam putauerūt tūc carnē ſicut ab aīa, ita à diuinitate in morte fuiſſe diuiſam. Si.n. (inquiūt) anima media diuinitas ſibi carnem vniuit, ſicut ſuperius prætaxatum eſt, ergo quando diuiſa eſt caro ab anima, diuiſa eſt etiā à diuinitate, quia non potuit ab anima ſeiungi, per

quam verbo erat vnita, quin à verbo diuideretur, Fuit autem diuiſa ab anima in morte, alioquin vero mors ibi non fuiſſet: quia ut ait Augu. Mors quam timent homines, ſeparatio eſt animæ à carne. Mors autem quam non timent, ſeparatio eſt animæ à Deo. Vtraqur vero diaboli ſuaſu homini propinata eſt. Si ergo ĩ Chriſto homine vera mors fuit, diuiſa eſt ibi anima à carne, ac per hoc diuinitas à carne. Huic ſuæ probabilitatis addunt authoritatis teſtimonium. Amb. enim tractans de Chriſti derelictione, qui in cruce voce magna clamans, dixit. Deus Deus meus, vt quid me dereliquiſti? ait, Clamat homo ſeparatione diuinitatis moriturus. Nam cum diuinitas mortis libera ſit, vtique mors ibi eſſe non poterat, niſi vita deſcenderet, quia vita diuinitas eſt. Hic videtur tradi, quod diuinitas ſeparata ſit in morte ab homine, quæ niſi diſceſſiſſet, homo ille mori non poſſet. Quod illi ad carnem referunt, quã dicunt à Deo ſeparatã. Quibus reſpondemus, illam ſeparationem ſic eſſe accipiendam, ſicut intelligitur derelictio quæ illis verbis ſignificatur, Vt quid me dereliquiſti? Quo modo ergo Chriſtus derelictus erat à patre, cum in cruce derelictum ſe clamabat? Non receſſerat Deus ab homine, ita quòd eſſet ſoluta unio Dei et hominis. Alioquin fuit quoddã tẽpus quãdo Chriſtus adhuc viuus homo erat, & non Deus, quia adhuc viuus ſe derelictum clamabat, non derelinquendum. Si ergo illa derelictio vnionis intelligatur ſolutio, ante facta fuit ſolutio Dei & hominis, quam Chriſtus mortuus eſſet: Sed quis hoc dicat? Fateamur ergo Deum quodammodo illum hominem in morte deſeruiſſe, quia poteſtati perſequentium eum expoſuit ad tempus, non ſuam potentiam exercendo illum defendit ut non moreretur. Separauit ſe diuinitas, quia ſubtraxit protectionem, ſed non ſoluit vnionem. Separauit ſe foris, vt non adeſſet ad defenſionem, ſed non intus defuit ad vnionem. Si non ibi cohibuiſſet potentiam, ſed exercuiſſet, non moreretur Chriſtus. Mortuus eſt Chriſtus diuinitate recedente, ideſt effectum potentiæ defendendo, nõ exhibente. Hic eſt hircus apopompaius, qui altero hirco immolato in ſolitudinem mittebatur, vt legitur in Leuitico.

Diſt. 2. litera. Super Pſa. 48 cõcio. 2 ſuper eo uerſu, Sicut oues inferno poſiti in Tom. 8 Cõmentario ad cap. Luc. 23. ſuper eo loco, Pater in manus tuas cõmendo ſpiritũ meum. Tom. 4. Matth. 27. Reſpon.

Leu. 16

Duo

Duo enim hirci, humanitas & diuinitas Chriſti intelliguntur. Humanitate ergo immolata diuinitas Chriſti in ſolitudinem abijt, ideſt, in cælum. Vnde Eſichius, In ſolitudinem.i.in cęlum tempore paſſionis diuinitas abijſſe dicitur, non locum, mutans, ſed quodam modo virtute cohibens, vt poſſent impij conſummarę paſſionem. Abijt ergo.i. virtutem cohibuit, & portauit iniquitates noſtras, non ut haberet, ſed ut conſumeret, Deus enim ignis conſumens eſt. Ex his ſatis oſtenditur, præmiſſa uerba Ambroſii ſic eſſe accipienda, vt prædiximus.

Super Leui.c. 16. & glo.ibi. Eſa.53. 1.Pe.2. Deut.4. Heb.12.

Alia ad idem authoritas.

Alij quoque authoritati innituntur, qui aſſerunt diuinitatē in morte receſſiſſe ab homine ſecūdum carnem. Ait enim Athanaſius, Maledictus qui totum hominem, quem aſſumpſit Dei filius, denuo aſſumptum, tertia die à mortuis reſurrexiſſe non confitetur. Fiat, fiat. Si, inquiunt, denuo aſſumptus eſt homo in reſurrectione, quem aſſumpſerat in incarnatione, depoſuit ergo eum in morte: ſeparata ergo fuit diuinitas in morte ab humanitate.

Lib. 6. qui de beatitudine filij Dei dicitur, ad Theophilum.

Reſponſio.

Quibus reſpōdemus, quòd ſi in his uerbis aſſumptio talis intelligatur, quæ fit ſecundum unionem, non carnem tantū ſed totum hominem, ideſt, animam & carnē, denuo ſibi uniuit in reſurrectione: quia non ſimpliciter hominem, ſed totum hominē aſſumptum dicit. Totum ergo hominē in morte depoſuit, ideſt, animam & carnē. Sed quis niſi hoſtis ueritatis dicat, animā à uerbo depoſitā? et tamē niſi hoc fateantur, quòd totus homo ſit aſſumptus, nō pro eis facit illa authoritas, quæ totū dicit aſſumptū. Sciendum eſt ergo Athanaſiū id dixiſſe cōtra illorū perfidiā, qui reſurrectionē Chriſti negabāt, putātes morte detineri eū, qui ſolus inter mortuos liber eſt. Ideo illū maledicit, qui nō cōfitetur hominē denuo aſſumptū reſurrexiſſe, ideſt, Chriſtum anima denuo corpori coniunxiſſe, et in illis duobus denuo coniunctis in reſurrectione, uere ſecūdū hominē uixiſſe ſicut ante mortē. Nā in morte ſeparata eſt aīa à carne, unde uere dicitur Chriſtus mortuus, ſed neutrum ſeparatum eſt à uerbo Dei.

Pſa.87.

Conformatio per autoritates.

Ad ca. Ioã. 10. Tra. 47 poſt me dium. Tho. 9. Ibidem pauloin ferius & in gloſſá circa eũ dẽ paſſum.

Sicut Augu. ſuper Ioannem docet, tractans illud domini verbum, Ego pono animam meam, ut iterum ſumam eã. Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam, à me ipſo poteſtatem habeo ponendi eam, & iterum ſumendi eam: hic animã dicit emiſſam. A quo emiſſa eſt? A ſeipſa non eſt emiſſa; quia ſeipſam nõ poſuit, nec uerbum animam poſuit, nec carnem. Caro ergo animam poſuit, ſed pot: ſtate in ſe manentis deitatis. Potentia ergo deitatis anima diuiſa eſt à carne, ſed neutrum à uerbo Dei. Vnde Aug. Verbum ex quo ſuſcepit hominem, ideſt, carnem & animam, nunquam depoſuit animam, ut eſſet anima à uerbo ſeparata, ſed caro poſuit animam quando expirauit, qua redeunte reſurrexit. Mors ergo ad tempus carnem et animam ſeparauit, ſed neutrum à uerbo Dei. Caro ergo ponit & ſumit animam, non poteſtate ſua, ſed poteſtate inhabitantis carnem deitatis. Hic euidẽter traditur, nec animam nec carnem à uerbo Dei in morte eſſe diuiſam, ut aliquo modo ſoluta fuerit unio. Vnde Auguſti. cõtra Felicianum, Abſit ut Chriſtus ſic ſenſerit mortem, ut quãtum in ſe eſt, uita uitam perdiderit: ſi enim hoc ita eſſet, uitæ fons aruiſſet. Senſit ergo mortem participatione humani effectus, quem ſponte ſuſceperat, non naturæ ſuæ perdidit potentiam, per quam cũcta uiuificat. Sic in ſepulchro Chriſtus carnem ſuam commoriendo non deſeruit, ſicut in utero uirginis connaſcendo formauit. Mortuus eſt ergo non diſcedente uita, ſicut paſſus eſt non pereunte potẽtia. Nemo tollit animam eius ab eo, quia poteſtatem habet ponendi, & ſumendi. Ecce et hic habes Chriſtum non deſeruiſſe carnem in morte, & uitam non diſceſſiſſe à mortuo, & quod ſponte tradidit ſpiritũ, nõ alius extorſit. Vnde Amb. Emiſit Chriſtus ſpiritum, & tamen quaſi arbitrer exuendi ſuſcipiendique corporis, emiſit ſpiritum, non amiſit: pendebat in cruce, & omnia commouebat. Sed unde emiſit? Ex carne. Quò emiſit? Ad patrem.

In libr: de unitate trinitatis ad Optatũ. c. 14 Tomo. 6.

In libr: de incarnationis dominicæ ſacramẽto c. 5. i medio. Tomo. 2

Qua ratione Chriſtus dicitur mortuus & paſſus.

Recedente uero anima mortua eſt Chriſti caro, & quia caro mortua eſt, mortuus eſt Chriſtus. Sicut enim

mortuus dicitur Deus, quando mortuus eſt homo, ita mortuus homo dicitur, quando mortua eſt caro. Separatio animæ mors carnis fuit. Propter carnē ergo unitā uerbo, quæ mortua eſt, dicitur Deus mortuus, & propter carnē & animāque utraque dolorē ſenſit, dicitur Deus paſſus, cū diuinitas omnis doloris expers exiſteret. Vnde Augu. Verbum caro factum eſt, ut per carnē panis cæleſtis ad infantes tranſiret: & ſecundū hoc ipſum uerbū crucifixū eſt, ſed non eſt mutatū in hominē, homo in illo mutatus eſt, ut melior fieret quam erat. Per illud ergo quòd homo erat, mortuus eſt Deus, & per illud quod Deus erat homo excitatus eſt et reſurrexit. Quicquid paſſus eſt homo, non poteſt dici nō paſſus Deus, quoniā Deus erat homo. Quō non potes dicere te paſſum iniuriā, ſi ueſtis tua cōſcindatur, quāuis ueſtis tua non ſit tua? multomagis ergo quicquid patitur caro unita uerbo debet dici Deus pati, licet uerbū nec mori, nec corrūpi, nec mutari potuerit. Sed quicquid horū paſſus eſt, in carne paſſus eſt. De hoc etiā Ambr. in lib. de incarnationis dominicæ ſacramēto ait. Quod verbi caro patiebatur, manens in carne uerbū in ſe pro corporis aſſumptione referebat, vt pati diceretur: quia caro patiebatur, ſicut ſcriptū eſt, Chriſto in carne paſſo. Hic docetur, qua rōne Deus vel Dei filius paſſus uel mortuus dicitur: nō quia mortē ſenſerit inquātum Deus eſt, ſed quia caro ei vnita mortua eſt. Secundū quā rationē dicit Augu. Si quis dixerit, atque crediderit filiū Dei Deū paſſum, anathema ſit. Cuius dicti cauſam, ex qua intelligentia ſumēda ſit, aperiens in eodē ſubdit, Si quis dixerit quòd in paſſione dolorē ſentiebat filius Dei Deus, et nō caro tantū cū anima, quā ſibi acceperat, anathema ſit. Sane ergo dici poteſt quod mortuus eſt Deus, et nō mortuus, paſſus eſt Dei filius, & non paſſus, paſſa eſt tertia perſona, & non paſſa, crucifixum eſt uerbum, & non crucifixum: ſed ſecundum alteram naturā paſſus eſt, ſecundum alteram impaſſibilis. Vnde Ambro. generalis iſta eſt fides, quia Chriſtus eſt Dei filius, & natus ex uirgine, quem quaſi gigantem Propheta deſcribit, eo quod biformis geminæque naturæ unus ſit, conſors diuinitatis & corporis. Idem ergo patiebatur

Super pſa. 130 circa illud ſicut ablactatus eſt & quo ad principiū auctoritatis libr. ſententiarum proſperi. C. 262 Cap. 5. in fine. 1. Pet. 4: In ſermone de fide & eſt 3 Inferia 5. Cœna Domini. In lib. de incarnationis Dominicæ ſacramēto. c. 5. in principio Pſ. 18. ibidem paulo I

& non patiebatur, moriebatur et non moriebatur, ſepeliebatur & non ſepeliebatur, reſurgebat & non reſurgebat. Reſurgebat ſecundum carnem, quæ mortua fuerat, non ſecundum verbum, quod apud Deum ſemper manebat.

SVPRA egit Magiſter de ſacratiſſima Chriſti paſſione. In hac uero parte agit de preciosiſsima eius morte, quæ conſiſtit in ſeparatione animę à carne. Diuiditur aũt iſta pars in duas. In quarum prima determinat de ipſa ſeparatione. In ſecunda agit de conſequentibus ipſam ſeparationem, infra Diſt. 22. *Hic quæritur. Vtrum in illo triduo &c.*) Prima pars diuiditur in duas partes. In quarum prima agit de ſeparatione animæ à carne in comparatione ad deitatem. In ſecunda agit de ſeparatione animæ à carne ſecũdum comparationem hãc, quã habent adinuicem ibi. *Decedente verò anima, &c.*) Prima pars diuiditur in duas partes. In quarũ prima inquirit, utrum in morte anima, uel caro ſit ſeparata à uerbo determinans ueritatem. In ſecunda parte hoc confirmat per auctoritatem. ibi. *Sicut Augu. docet ſuper Ioannẽ &c*) Prima pars diuiditur in quatuor partes. In quarum prima proponit Magiſter q̃onem & opponit ad partem oppoſitam. In ſecunda uerò ſubiungit determinationem. ibi. *Quibus reſpondemus, illam &c*) In tertia reſumit obiectionem partis aduerſæ. ibi. *Alij quoque auctoritati innituntur, etc.*) In quarta uerò, & ultima ponit determinationẽ, & expoſitionẽ auctoritatis inductę. ibi. *Quibus reſpõdemus, &c.* Subdiuiſiones autem partium aliarum ſatis manifeſtantur in litera.

N*Emo tollit eam &c.*] Contra. Si nemo potuit aĩam ſuã tollere, nemo potuit eũ per uiolẽtiã occidere: ergo ipſe non fuit mortuus ꝑ alienã uiolentiã, ſed ꝑ propriã potentiã: ergo fuit homicida ſuiipſius. Reſpõ. Dicendũ, ꝙ dñs in illo uerbo non uult excludere uiolentiã crucifigentiũ reſpectu naturę, ſed reſpectu uoluntatis diuinę. Et in hoc uult oſtendere, ꝙ nemo poſſet ipſum occidere, niſi ipſe uellet mortẽ ſuſtinere ſcd̃m diſpoſitionẽ uolũtatis ſuæ. Vnde ponere animã ibi non eſt per executionem ſed per uoluntariã permiſsionem, & ſic patet illud. Dub. 1.

Sed caro animam poſuit &c.) Videt. Quòd potiùs deberet dicere econuerſo, ꝙ aĩa poſuit carnẽ: qa plus hẽt uirtutẽ aĩa ſuper carnẽ, quã caro ſuper aĩam. Itẽ. In reſurrectione potius dr̃ aĩa reſumpſiſſe carnem, quã caro aĩam: ergo in morte potius deberet dici aĩa ipſa poſuiſſe carnẽ, quã econuerſo. Reſpon. Dicendũ, ꝙ magis dicit̃ de carne ꝙ poſuit aĩam, quã ecõuerſo; nõ qa caro uirtutẽ habuit ſuper aĩam: ſed quia carne remanente, aĩa à carne deceſſit. Sed qa per aĩam intelligitur uita, quę magis habet rõnẽ pretij, & qm̃ etiã aĩa præſideat carni, ideo magis dicitur de carne deponi quã econuerſo. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Nõ.n. dr̃ caro poſuiſſe aĩam ꝑꝑ hoc ꝙ caro ꝓpria uirtute fecerit: ſed qa uirtus diuina erat unita carni, ſine cuius ꝑmiſsione aĩa nõ poterat deponi à carne. Dub. 2.

Idem

Dub.3. *Idem ergo patiebatur,&c.*) Hoc uidetur falſum: quia principium primũ eſt in prima philoſophia, ꝙ impoſsibile eſt ſimul & ſemel de uno,& eodẽ dici duo contradictoria oppoſita:ergo ſi hæc eſt uera,Chriſtus moriebatur: hæc ſimpliciter erit falſa,Chriſtus nõ moriebatur. Si tu dicas ꝙ ibi non eſt contradictio,quia hoc attribuitur ei ſecũdum diuerſas naturas:& ad hoc ꝙ ſit contradictio, oportet ꝙ oppoſita non ſolũ attribuãtur eidẽ,ſed ẽt ſcd̃m idem:Hoc nõ ſoluit, quia ſi aliquis diceret Petrũ eſſe albũ, qa eſt albus ſcd̃m corpus,& nõ eſſe albũ,qa non eſt albus ſcd̃m animam,nil diceret:prima.n.eſſet ſimpliciter uera,ſecũda ſimpliciter falſa: ergo ſi hæc eſt uera ſcd̃m humanitatẽ, Chriſtus eſt mortuus, iſta erit ſimpliciter falſa,Chriſtus non eſt mortuus.Item. hæc abſque dubio eſt uera.Chriſtus eſt homo paſſus,& mortuus:ſi ergo eſt cõicatio idiomatum, hæc erit uera, Deus eſt mortuus:ergo Chriſtus homo,& Deus eſt mortuus. Si ergo hæc eſt uera,omnimodo Chriſtus eſt mortuus,erit oppoſita eius ſimpliciter falſa.Reſpon. Dicendum, ꝙ abſq; dubio illud,quod conuenit Xp̃o ſecundũ humanam naturam, ẽt ſecũdum diuinam ſimpliciter, & uere poteſt ei attribui.Vnde uere dicitur,Chriſtus eſt creator omnium,Chriſtus natus eſt de uirgine. Verè etiam dicitur, Chriſtus eſt mortalis, Chriſtus eſt immortalis.Quamuis autem aliquid cõueniat Chriſto ſecundum naturã aſſumptam, quod non cõuenit ei ſecundum naturam diuinam,non põt tamẽ ab ea ſimpliciter remoueri: quia plus tollit negatio, q̃ ponat affirmatio. Et ideo affirmatiuæ concedendæ ſunt tanquã ueræ: negatiuæ uero negandæ ſunt tanquam falſæ, niſi proponantur, uel intelligantur cũ addita determinatione: Vnde hæc eſt uera, Chriſtus non eſt mortuus ſecundum deitatem: hæc autem ſimpliciter prolata,Chriſtus non eſt mortuus,falſa eſt. Ambr. autem,& Magiſter prædictas locutiones intelligunt cum determinatione adiuncta, quod patet per finem auctoritatis, primo ex hoc ipſo quòd proponit iſtas ſimul,moriebatur,& non moriebatur, aiſtatur pars affirmatiua ad humanam naturam; & negatiua ad diuinam. Ideo non eſt ibi contradictio, quia non eſt ſecundum idem. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An in morte Chriſti anima ſeparata ſit à deitate?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio circa duo. Primo enim quæritur de ipſa ſeparatione,quæ facta eſt in morte per comparationem ad unionis uinculum. Secundo per comparationem ad effectum ipſius ſeparationis. Circa primũ quæruntur tria. Primò quæritur, utrum in morte fuerit anima ſeparata a deitate.Secundò uerò,utrũ diuinitas fuerit ſeparata à carne. Tertiò quæritur, utrum uerbum fuerit unitum carni, & animæ duplici unione.

VTRVM in morte anima Xp̃i ſeparata fuerit a deitate. Et ꝙ ſic uĩ.Ioan.10. Poteſtatem habeo

beo ponendi animam meã,& poteſtatem habeo iterum ſumendi eam; ſed ponere ibi animam nõ eſt aliud,quàm deponere; ergo ſi iſte ſermo eſt perſonæ filij Dei,uidetur q filius Dei animã in morte depoſuit; ergo in morte anima fuit a uerbo ſeparata. ITEM. Vnio facit communicationem idiomatum:ſed in morte idiomata Dei, non communicantur animæ ad deitatem; ergo in morte non mãſit unio animæ ad deitatẽ. ITEM. In morte diuiduntur,quæ in natiuitate cõiunguntur: ſed diuinitas iuncta eſt ipſi animæ Chriſti in ipſius conceptione, & natiuitate in utero: ergo ſeparata fuit ab ea in morte. ITEM. Diuinitas nõ potuit animæ eſſe unita, quin anima ipſa frueretur, & delectaretur in ipſa; ſed in morte remota fuit delectatio ab anima, quam habebat in ipſa diuinitate; ergo ſeparata fuit diuinitas ab anima. Maior ꝓpoſitio per ſe manifeſta eſt. Minor probatur per illud, quod dicitur Matth. 26. Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem. Gloſſ. remota delectatione æternæ deitatis, tædio humanę calamitatis afficitur: ergo ſecundum iſtã gl. delectatio remouebaẽ; ergo unio ſoluebaẽ.

Damaſ. lib. 3. de Orth. fide. c. 27

CONTRA. Augu. & Damaſce. Anathema ſit, qui dicit uerbũ depoſuiſſe, qđ ſemel aſſũpſit. Si ergo aĩam aſſumpſit, nũq̃ depoſuit animã. ITEM. Filius Dei dr̃ deſcẽdiſſe ad inferos poſt mortem: ſed cõſtat, q ſecundum diuinitatem nõ poteſt dici, nec ſecũdum carnem: quare oportet q dicatur ſecundũ animam; ergo anima poſt mortẽ fuit ſibi unita: non ergo in morte fuit ſeparata. ITEM. Si anima fuit ſeparata in morte a uerbo, cũ non haberet gloriam fruitionis, niſi ꝑ unionem ſui ad diuinitatem; ergo anima Chriſti deſijt eſſe beata: & ſi deſijt eſſe beata, nunquam fuit beata, quia beatitudo eſt bonum quod numquam poteſt amitti: ſi ergo hoc eſt inconueniens, anima non fuit ſeparata a diuinitate. ITEM. Si ſeparata fuit, aut nolens, aut uolens. Si nolens, cũ hoc non meruiſſet, facta fuit ſibi iniuria. Si uolens: ſed uelle ſeparari a Deo non poteſt homo, niſi iniuſtè: ergo anima illa fuit iniuſta: cum igitur hoc ſit falſum, & impium, reſtat &c.

RESOLVTIO.

Nec decuit Deum, nec animæ illi congruit, nec nobis expediuit, vt talis ſeparatio fieret: quare, nec factum credamus.

RESPON. Dicendum, quòd in morte non fuit anima ſeparata a uerbo. Et rõ huius eſt: quia nec Deũ decebat, nec nobis expediebat, nec illi animæ congruebat. Deũ nõ decebat, quia indiſſolubili matrimonio eã ſibi coniunxerat. Vnde ſicut nõ decet uirum relinquere uxorem, ſic nõ decuit uerbum Dei ab anima ſeparari. Nobis nõ expediebat: quia ſi facta fuiſſet ſeparatio, anima illa non habuiſſet potentiam ad redimendum genus humanum captiuum, nec mediatoris officium ad reconciliãdum: & neutrum erat nobis expediens, ſed potius eius oppoſitũ. Animæ etiam illi non cõgruebat, tũ quia innocentiſſima, tum etiam quia beatiſſima. Quia innocentiſſima erat, non poterat contra uoluntatem ſuã ſeparari ab eo. Quia beatiſſima erat, non poterat uelle ſeparari a uerbo. Et ideo concedendum eſt, quòd in morte anima ſeparata

parata a uerbo non fuit: Nã ſi qs contrarium diceret, iniuriam faceret deitati, & nobis, & animę Christi: & ideo dignus eſſet anathematizari. Et ideo dicit Damaſ. ꝙ quicumq; hoc dixerit, anathema ſit. Concedendæ ſunt ergo rationes, quæ ſunt ad partem iſtam.

Ad illvd uerò, quod primò obijcitur in contrarium. Dicẽdũ, ꝙ ſicut dicit Augu. uerbum illud eſt perſonæ filij de ratione carnis aſſumptæ. Et ſi tu obijcias, ꝙ carni non competit animam ponere, cum non habeat poſſe ſuper ipsã. Dicendum, ꝙ hoc attribuitur ipſi carni ratione manentis in ſe deitatis. Vnde attendendum eſt, ꝙ eſt ibi deponẽs, & unde deponit. Deponens, eſt uirtus diuina: unde uero deponit, eſt caro aſſumpta. Voluit enim Chriſtus animam ſuam ſeparari non a ſe, ſed a carne ſua; & ſicut dictũ eſt de depoſitione, ita intelligendũ eſt de reſumptione. Ad illvd, quod obiicitur de idiomatum communicatione. Dicẽdum, ꝙ unio facit idiomata cõmunicari, non partibus rei unibilis, ſed magis ipſi rei naturæ, quę nominat totã naturam, ut in ſuppoſito: unde idiomata filij Dei nõ communicantur ipſi animæ: ſed cõmunicantur ipſi homini: & qm̃ anima unitur ipſi uerbo, ut pars humanæ naturæ, ideo non oportet ipſi idiomata communicari. Ad illvd, quod obiicitur, quòd illa diuiduntur in morte, quæ cõiuncta ſunt in natiuitate. Dicendum, quòd eſt coniunctio naturalis, & eſt coniunctio ſupernaturalis. Quando ergo dicitur quòd illa in morte diuiduntur, quę in natiuitate coniuncta ſunt, hoc intelligitur de naturali unione. Vnio autem diuinitatis ad animam nõ erat naturalis, ſed ſupernaturalis: & ideo unione illa uerbum illud non habet intelligi. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ remota eſt delectatio in morte ab anima. Dicendum, quòd ſicut lux poteſt dupliciter offuſcari. Vel in ſe, uel in ſua irradiatione: ſic & delectatio poteſt dupliciter remoueri ab anima rationali, aut quia ipſa deſinit in ſe delectari: aut deſinit redundare in partem inferiorem. Cum ergo dicitur, quòd delectatio diuinitatis remota fuit ĩ morte ab aĩa Chriſti, hoc non intelligitur ea ratione, ꝙ mens eius deſineret frui diuinitate, ſed ꝙ diſpenſatiuè ſubtracta fuit redundantia in partem ſenſibilem, & expoſita fuit paſſioni acerbiſſime. Propter quod clamat in paſſione. Deus meus Deus meus, ut quid dereliquiſti me: qđ non intelligitur, ꝙ dereliquit ſoluendo uinculum unionis, ſed exponẽdo ad ſupplicium paſſionis.

Tract. 47. in Ioi. poſt med. To mo. 9.

Qvaestio II.

An in morte Chriſti ſeparata ſit diuinitas a carne.

Vtrvm in morte Chriſti diuinitas ſit ſeparata a carne. Et ꝙ ſic, uidetur. Soluto medio, ſoluuntur extrema, ſed uerbum unitur carni mediante intellectu, ſicut dicit Damaſce. & habitum eſt ſupra Diſti. 2. Si ergo in morte ſeparata fuit anima a carne, reſtat ꝙ etiã diuinitas ſeparata fuit ab eadem Item. Deſtructo priori deſtruitur & poſterius, ſed unio carnis ad animam prior eſt naturaliter, quàm ſit unio carnis ad diuinitatem, quia prima eſt naturalis, ſecunda gratuita, & natura prior eſt, quàm gratia; ergo ſoluta unione animæ ad carnem, neceſſe eſt ſolui

Lib. 3. de orth. fi. ca. 6. ante medium.

ſolui unitatem carnis ad deitaté. Item. Diuinitas non eſt unibilis naturæ inſenſibili, & irrationali: ſed caro poſt ſeparationem animæ eſt facta inſenſibilis: ergo nõ uidetur fuiſſe idonea tunc, ut uniretur diuinitati: uidetur ergo ꝙ in morte unio illa fuerit ſoluta, quæ erat diuinitatis ad carné aſſumptio. Item Omnis unio terminatur ad aliquod unum. Si ergo caro erat unita deitati: aut ergo iſta unio faciebat unum in natura, aut unum in perſona. In natura non: hoc conſtat. In perſona non, ut uidetur: quia non eſt dicere, quod filius eſt perſona carnis: ergo non uidetur ꝙ aliquo genere unionis in morte diuinitas fuerit unita carni.

Sed contra. Leo papa. Tanta eſt unio Dei, & hominis, ut nec ſupplicio poſſet dirimi, nec morte diſtingui: ſed de integritate humanæ naturæ eſt non tantum anima, uerumetiã caro: ergo in morte non fuit ſeparata caro à uerbo. Hoc ipſum dicit Aug. cõtra Felicianum, cuius auctoritas habetur in litera. Item. Ratione uidetur. Chriſtus in triduo dicitur iacuiſſe in ſepulchro: ſed hoc non dicĩt niſi ratione carnis coniunctæ: ergo in triduo caro fuit coniuncta diuinitati. Item. Quandocunque aliqua duo unita ſeparantur, aut elongantur ſecundũ diſſimilitudinem, aut ſcd̃m poſitionem: ſed caro Chriſti nõn fuit elõgata a uerbo ſecundũ ſimilitudinem (talis enim elongatio eſt peccati) nec fuit elongatio ſcd̃m poſitionem, quia uerbũ Dei eſt ubique: ergo non fuit ſoluta unio diuinitatis ad carné. Item. Nihil unitũ carni per paſſionem ſeparabatur à carne, quod non pateretur carne patiéte: ſed diuinitas patiéte carne nõ patiebaĩ: ergo per paſſionem, & morté ab ea non ſeparabatur.

Resolvtio.

Nec quidem, & ex aſſumentis liberalitate, & ex aſſumptibilis diuinitate, & ex aſſumptionis utilitate.

Respon. Dicendum, ꝙ in morte Chriſti non fuit diuinitas ſeparata à carne. Et huius ratio triplex eſt, uidelicet liberalitas à parte aſſumẽtis, dignitas à parte aſſumptibilis, utilitas ex parte aſſumptionis. Liberalitas inquã ex parte aſſumẽtis: quia cũ Deus dat aliquod donũ, non ſubtrahit illud ſine culpa: ſi ergo nulla culpa interuenit, non decuit diuinam liberalitatem carnem, quam ſibi liberalitater unierat, ſeparari à ſe. Dignitas etiã ex parte aſſumptibilis fuit in cauſa, quare illa unio non debuit ſeparari. Caro .n. illa non debuit uidere corruptioné, ſcd̃m illud, qđ dicitur in Pſal. Non dabis ſanctum tuũ uidere corruptioné: ſicut ergo nunquã decuit ipſam incinerari, ſic nunquã decuit ipſam à uerbo ſeparari. Vtilitas aũt ex parte aſſumptionis ad hoc ipſum faciebat. Ad hoc .n. fiebat illa unio diuinitatis ad humanã naturã, & carnis ad aĩam, ut procuraretur noſtra ſalus. Et qm̃ ſeparatio carnis à diuinitate in nullo faceret ad noſtrã ſaluté, pro eo quòd non poteſt per eam fieri ſatisfactio, cum diuinitas nõ poſſit ſentire dolorem, & pœnam in ſeparatione ipſius à carne: hinc eſt quòd non erat conueniens carnem ſeparari à diuinitate. Vnde ad hoc paſſio non habebat aliquem ordinem. Concedédę ſunt

ergo

ergo rónes inductæ ad iſtã partẽ. Ad illvd, qđ obr̃, ꝙ ſoluto medio, ſoluũtur extrema. Dicẽdũ ꝙ illud habet ueritatẽ de medio neceſſitatis, nõ aũt de medio congruitatis. Aĩa aũt non erat mediũ neceſſitatis, ſed congruitatis. Preterea nõ erat medium ratione cõiunctionis, ſecundum actum, ſed ſecundum habitum. Et ideo licet aĩa non eſſet unita carni in morte, erat tamen ei unibilis, & per hoc caro etiam unibilis diuinitati. Ad illvd, quod obiicitur, qđ destructo priori, destruitur & poſterius. Dicendum, ꝙ illud uerũ eſt, ubi poſterius dependet eſſentialiter a priori. Vbi uero aliqd præcedit alterum, ſicut diſpoſitio congrua, non oportet ꝙ habeat ueritatem: & ſic eſt in propoſito. Nam unio diuinitatis ad carnem ſiue carnis ad diuinitatem non depẽdet eſſentialiter, ſiue dependẽtia neceſſitatis ab unione illorũ duorũ adinuicem: ſed ſi illa ſupponit, hoc eſt quãdam congruitatis conuenientia. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ diuinitas non eſt unibilis naturæ irrationali, & inſenſibili. Dicendum, ꝙ ſi caro Chriſti careret ratione, & ſenſu: habebat tamen ordinem ad animam, quæ rationem, & ſenſum in ſe habet. Et ſi tu obiicias, ꝙ illud non ſufficiat, ꝙ aliquid ſit poſſibile ad unionem animæ rationalis, ad hoc quòd cõgruum ſit uniri cum diuinitate. Dicendum, ꝙ abſque dubio hoc non ſuffeciſſet in primordio incarnationis, imo ſimul decuit diuinitatẽ uniri carni, & animæ, ut coniunctis: ſecus aũt eſt in miniſterio noſtræ redẽptionis, quod quidem debuit cõſummari per mortem, & ratione cuius congruum fuit ut illa, quæ prius ualde coniuncta erant, non minus congruè eſſent ad tempus diuiſa, caro uidelicet, & anima: & pro illo tempore bene ſufficiebat ipſi carni unibilitas ad animã loco congruitatis, reddentis eam idoneam ad unionẽ cum diuinitatis natura. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ unio terminatur ad aliquod unum. Dicendum, quòd eſt uerum: talis enim unio terminatur ad unum in perſona, nam caro unitur diuinæ naturæ in unitatem hypoſtaſis, & perſonæ filij Dei. Sed attendendum, quòd aliter dicitur illa hypoſtaſis carnis, & hypoſtaſis hominis. Hypoſtaſis enim hominis dicitur non ſolum in obliquo, ſed etiam in recto: eſt enim hypoſtaſis, quæ eſt homo. Sed hypoſtaſis carnis intelligitur in obliquo: non quia eſſet caro, ſed quia habebat carnem: unde illa poterat dici caro uerbi. Et hoc eſt, quod dicit Damaſcenus: Si mortuus eſt ut homo, & ſancta illa anima ab eius corpore diuiſa eſt: diuinitas tamen inſeparabilis ab utroque permanſit, neque illa una hypoſtaſis in duas diuiſa eſt: etenim corpus, & anima a principio in uerbi hypoſtaſi habuerunt ſuſtinentiam, & in morte a ſeinuicem diuiſa manſerunt: ſingulum autem eorum unam hypoſtaſim uerbi habet: neq; enim corpus, neque anima propriã habuit hypoſtaſim præter hypoſtaſim uerbi: & ſic patet illud.

Qvaestio III.

An verbum unitum fuerit carni, & animæ duplici unione.

Vtrvm verbum unitũ fuerit carni, & animæ duplici unione. Et ꝙ ſic vr̃. unio numerat per

per extrema unibilia: ſed caro, & anima ſunt diuerſa unibilia: hoc enim eſt corporale, & illud ſpirituale: ergo ſi uniuntur uerbo plu ribus unionibus uniuntur. ITEM. Si aliquod unum unitur aliquibus alterutrū diuiſis, unitur eis di uerſis unionibus: ſed hypoſtaſis uerbi unita fuit in morte carni, & animæ alterutrum diuiſis: ergo uniebatur eis unionibus diuerſis. Sed eodem modo unita fuit diuinitas carni, & animæ in incarnatione, & in morte, & poſt mortē: quia illa unio nō fuit uariata: ergo ſi poſt mortem uniebatur diuerſis unionibus, neceſſario ſequebatur, ꝙ & in ipſa incarnatione. ITEM. Vbicūque eſt ordo prioris ad poſterius, ibi eſt numeratio, & diſtinctio: ſed per prius unitur anima ipſi uerbo, q̄ caro: caro.n. unitur mediante anima: ergo ſi in hmōi unionibus eſt ordo, ibi eſt diſtinctio: ergo pluribus unionibus uniuntur. ITEM. Anima unitur diuinitati, & unitur carni: nec unitur unione unica, ſed duplici: ergo pari rōne uidetur, ꝙ hypoſtaſis uerbi cum unitur carni, & animæ, duplici unione unitur. SI TV dicas, ꝙ non eſt ſimile, qa ex deitate, & carne non fit unum, ſicut fit ex carne, & anima. Tunc obiicitur. Eſto ꝙ ex carne, & anima non fiat unum, ſicut fuit in morte, uidetur tunc ꝙ illa iam non ſit una unio, ſed duæ.

SED CONTRA. Vnio terminatur ad unum: ſed caro, & anima uniuntur ipſi uerbo in unam perſonam: ergo uidetur ꝙ uniatur ei unione unica. ITEM. Vnio facta eſt per aſſumptionē: ergo ubi eſt una aſſumptio, ibi eſt una unio: ſed uerbum aſſumpſit totam naturam humanā unica aſſumptione: ergo uniuit ſibi carnem, & animā unica unione. ITEM. Sicut totus homo cōponitur ex carne & anima: ita totum corpus componitur ex partibus organicis; ergo ſi eſſent diuerſæ uniones carnis, & animæ ad naturam diuinam, pari ratione eſſent diuerſæ uniones manus, & pedis ad eandē, & aliorum membrorum: ꝙ ſi hoc eſt inconueniens, reſtat ꝙ carnis & animæ una eſt unio ad deitatē. ITEM. Cū caro, & anima uniuntur unione naturali, una unione uniuntur: ergo pari ratione qñ uniūtur unione perſonali: cum ita bene ſit unum illud, quod eſt unum in perſona, ſicut illud quod eſt unū in natura. Sed caro, & anima uniū tur uerbo unione perſonali: ergo uniuntur unione unica, non unione multiplici.

RESOLVTIO.

Vnica actu, ſed pluribus in potentia propter ſeparationem animæ à corpore.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notādum, quod unio dicitur tribus modis. Vno modo dicitur actio uniētis. Alio modo dicitur paſſio unibilis. Tertio modo dicitur relatio unitorum. Cū ergo quæritur, utrū anima, & corpus uniantur ipſi hypoſtaſi uerbi unione duplici: Reſpondendum eſt. Si loquamur de unione actione, nō eſt ibi niſi unica unio. Vnica enim unione uniuit ſibi uerbū carnem, & animam: ſicut unica aſſumptione aſſumpſit corpus, & animā. Similiter ſi loquamur de unione paſſione, non fuit ibi niſi unica unio: caro enim, & anima non fuerunt unita ipſi uerbo in unionis primordio ut diuiſa, ſed ut

ut coniuncta in unam ſubſtantiã, & naturam: ideo aſſumpta, & unita fuerunt aſſumptione, & unione unica. Si autem loquamur de unione ſecundum quod eſt relatio unibilium, ſic dicendum eſt, ꝙ cum relatio nõ numeratur, niſi per extrema, eo modo habet multiplicari, quo habet plurificari ipſum unibile. Quoniam ergo unibile ex parte humanæ naturę fuit unum in actu, & plura in potẽtia: quia extremum illud erat humana natura conſtans ex corpore & anima, quæ concurrebant in unũ ſecundum actum, & poterãt eſſe diuiſa, & diſtincta: hinc eſt quòd quamdiu corpus & anima fuerũt coniuncta, unica unione uniebantur uerbo, unica (inquã) in actu, ſed pluribus in potentia: qñ uero ad inuicem in morte fuerunt ſeparata, in morte uniebantur unionibus pluribus. Caro enim dicebat unita uerbo, & anima unita: & hæc relatio ex parte carnis, & animę erat alia, & alia. Intellecto enim ꝙ caro non eſſet unita, adhuc poſſet intelligi unita eſſe anima. Et ſecundum hoc patet reſpõſio ad quęſtionem propoſitã. Vno modo enim concedi põt, ꝙ caro & anima uniantur diuinitati multiplici unione, ſecũdum illud qđ conſueuit dici, ꝙ triplex fuit ibi unio: Vna diuinitatis ad carnem, alia diuinitatis ad animam, alia animæ ad carnem. Et ſecundũ iſtã uiam procedunt rõnes, quæ oſtẽdunt ibi fuiſſe uniones plures. Aliis autem modis dicẽdum eſt, ꝙ ibi fuit una tantum unio; & ſecundum hanc uiam procedunt rationes ad oppoſitum: & ſic patet totum. Sed quoniã aliquæ de rationibus ad primam partem adductis ſophiſticæ ſunt, & concludunt etiam unionem plurificari ſimpliciter: ideo ad eas oportet reſpondere.

AD ILLVD ergo, quod primò obijcitur, quòd caro & aia ſunt diuerſa unibilia, quia unum corporale, aliud ſpirituale. Dicendũ, ꝙ licet corpus & anima diuerſitatem habeant inter ſe, ſunt tamẽ partes conſtituentes unum in eſſentia, & natura: & quia in unã naturam concurrunt, hinc eſt ꝙ in illa unione, qua Dei filius humanam naturam aſſumpſit, rõnem tenet unius extremi. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ in morte uerbũ unitum erat duobus diuerſis, & diuiſis. Dicendum, ꝙ etſi illa eſſent localiter diuiſa, erant tamen ſecundum naturalem inclinationem adinuicem ordinata, & rõne illius ordinis caro erat idonea, ut eſſet unita deitati. Præterea. Eſto ꝙ plures eſsẽt uniones poſt mortem, ſecundum ꝙ unio nominat relationem, non tamen ſequitur, ꝙ ſimiliter eſſent in uita: quia quamuis unio manſerit uniformiter, & immutabiliter quantum ad uinculum: facta eſt tamen quędã imutatio in altero extremorum, ſcilicet in humana natura, cuius principia conſtituentia fuerunt in morte ſeiuncta, cum tamen eſſent unita in uita. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ eſt ibi ordo, ergo diſtinctio. Dicendum, ꝙ quidam eſt ordo, qui ponit ſimpliciter diſtinctionem: quidã eſt ordo, qui attẽditur ſcđm poſitionem, & gradũ inter res conſimilis generis Sed aliqua ſic ordinantur, ꝙ ubi eſt unum propter alterum, non oportet ibi eſſe numerationem: ſicut ſi teneam equum per frænum, per prius

prius teneo frænum, q̃ equũ: qa equum teneo mediante fręno: nõ tamen duplici tentione teneo utrumque, ſed unica. Et ſic patet, ꝙ non cogit illa ratio. Nõ tamen eſt omnino ſimile de huiuſmodi tentione, & de unione: ſed hoc inductum eſt ad illius rõnis diſſolutionem. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ anima unitur diuinitati, & carni duplici unione, &c. Dicẽdum, ꝙ non eſt ſimile, quia diuinitas, & caro non cedunt in unam naturam, immo naturaliter, & eſſentialiter ſunt diſtincta: non ſic autem eſt de carne, & anima, quia unam naturam conſtituunt: & iõ non oportet, ꝙ deitas eis diuerſis unionibus uniatur.

ARTICVLVS II.
QVAESTIO I.

An anima Chriſti ſtatim poſt inſtãs paſſionis impaſſibilis effecta ſit?

Consequenter quæritur de effectu illius ſeparationis. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, utrum poſt inſtans ſeparationis anima Chriſti impaſſibilis fuerit effecta. Secundò, utrum ex ipſa ſeparatione caro fuerit mortua. Tertiò, utrũ ꝓpter mortẽ carnis mors ſit ipſi perſonæ attribuenda.

Utrum poſt inſtans ſeparationis anima Chriſti impaſſibilis eſt effecta. Et ꝙ ſic uidetur. Anima Chriſti nõ fuit paſſibilis, niſi propter unionem ſui ad corpus: ergo ſtatim dũ fuit ſeparata, amiſit paſſibilitatem: ergo facta fuit impaſſibilis. Item. Nihil patitur, niſi ſecundum ordinem naturæ, ſicut contrarium patitur a contrario. Vel ſecundum ordinem diuinæ iuſtitię, ſicut peccator patitur ab aliquo afflictionem. Vel ſecundum diſpenſationem diuinę miſericordiæ, ſicut Redemptor paſſus eſt pro ſanãdo noſtro morbo. Sed nullo iſtorum modorum poſt ſeparationem paſſio potuit ineſſe ipſi animæ Chriſti: non enim habuit contrarium, nec habuit peccatum, & conſummatum erat noſtræ redemptionis myſterium, ſicut dicitur Iohan. 19. Conſummatum eſt. Ergo nullo modo pati poterat; ergo ſtatim impaſſibilis eſt effecta. Item. Animæ ſanctorum quando non habent aliquẽ reatum, ſtatim efficiuntur impaſſibiles; ergo ſi anima Chriſti multò uelocius digna erat omni glorificatione, q̃ omnis alia anima, uidetur ꝙ ſtatim impaſſibilis eſt effecta. Item. Nulla paſſio potuit eſſe in Chriſto, quæ uacaret a merito: ſed aĩa Chriſti ſtatim poſt ſeparationem amiſit potentiam, ſiue ſtatum merendi: ergo ſtatim amiſit potentiam patiendi: ergo ſtatim facta eſt impaſſibilis.

Sed contra. Sicut paſſibilitas inerat animæ Chriſti præter peccati debitum, ita & carni: ergo ſicut uelociter collata eſt impaſſibilitas animæ, ita uelociter debuit conferri ipſi corpori. Sed impaſſibilitas non eſt collata ipſi corpori uſque ad triduũ, quo reſurrexit: ergo ſimiliter uidetur, ꝙ nec animæ ante tempus illud. Item. Ponatur, ꝙ anima iterum uniretur corpori illi ſecundũ ſtatum, in quo ipſum deſeruit, tunc arguitur ſic. Si aĩa paſſibili corpori uniretur, eſſet paſſibilis; ſed aĩa Chriſti poterat uniri illi corpori ante glorificationem, quia nihil eã impediebat: ergo adhuc po

erat pati: ergo non erat impaſſibilis. ITEM. Nihil nouum collatum eſt animæ in ipſo inſtanti ſeparatiōis à corpore: ergo ſi prius nō habebat impaſſibilitatem, uidetur q nec tunc habuit ante diē reſurrectiōis. ITEM. Anima, quæ impaſſibilitatē habet, ſtatim cū à corpore recedit, euolat, ſed anima Chriſti non ſtatim euolauit, nec aſcendit ſtatim ad cœlos, ſed deſcendit ad inferos: ergo non ſtatim poſt inſtans reſurrectionis facta eſt impaſſibilis.

RESOLVTIO.

Probabile quidem ualde eſt: tametſi oppoſitum nec omnino improbabile ſit.

RESPON. Dicendum, q ex certitudine auctoritatis non eſt nobis omnino determinatum, utrum anima Chriſti ſtatim poſt ſeparationem impaſſibilis fuerit effecta ſicut Magiſter tangit ſupra Diſt. 18. Vnde ſine periculo fidei pōt quis utrūque horum ſentire, uel q impaſſibilis effecta eſt ſtatim poſt ſeparationē, uel in ipſa corporis glorificatione. Veruntamē probabilitati rationis magis conſonare uidetur, q ſtatim poſt ſeparationē habuit impaſſibilitatem. Si enim non patiebatur anima Xp̄i niſi diſpenſatiue, & propter noſtrā ſalutē, ſi iam nō erat tēpus, & locus merendi, iam aīa Chriſti non debebat, nec poterat pati. Vnde non ſolum de anima Chriſti p̄babile eſt, q ſtatim poſt ſeparationem à corpore facta ſit impaſſibilis, ſed etiam de qualibet anima uiri ſancti, in qua non reperitur reatus alicuius peccati. Ideo rōnes quæ ad partē iſtā ſūt, ſatis rōnabiliter poſſunt concedi. AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium, quòd corpus non ſtatim fuit impaſſibilitate dotatū. Dicendum, q non eſt ſimile duplici ex cauſa. Primum quidem quia anima propinquior erat gloriæ, q̄ caro: erat enim beata ſcdm aliquā ſui partē. Secundo uerò: quia dilatio impaſſibilitatis in carne faciebat ad fidei nrę confirmationē, uidelicet ut oſtēderetur Xp̄s ueraciter paſſus, & mortuus fuiſſe: non ſic dilatio impaſſibilitatis in anima, ideo magis dilata fuit impaſſibilitas corporis, q̄ impaſſibilitas animæ ex diſpenſatione diuina. AD ILLVD qđ obiicitur, q anima illa iterū uniri poterat corpori paſſibili. Dicendū, q quædā animæ ſeparantur à corpore ſeparatione diffinitiua ſiue finali, quędā uero ſeparant̄ à corpore ad tēpus pp glorię Dei manifeſtationē, ſicut eſt in illis, qui reſuſcitantur ad ſtatū uitæ prēteritæ, ſicut fuit in Lazaro, & in alijs mirabiliter ſuſcitatis. Quæ primo modo ſeparantur ingrediūtur nouum ſtatum. Quę uero ſecundo modo ſeparantur ſecundum diuinā diſpoſitionē, adhuc à ſtatu ſuo retardātur. Vnde primæ, niſi obſtet reatus peccati, ſtatim efficiūtur impaſſibiles, nec unibiles ſūt corpori paſſibili: quāuis ſecūdę p diuinū miraculū aliqñ habeāt cōiungi. Et primo modo aīa Chriſti ſeparata fuit: qm̄ Deus nō determinauerat eam ulterius uniri carni paſſibili. Et iō poſitio illa nulla eſt. Non .n. potuerat carni paſſibili uniri, nō qa aliquid creatū illud īpediret, ſed qa diuina iuſtitia illud nō pmitteret. AD ILLVD, qđ obijcitur, qđ nihil collatū eſt animæ. Dicēdū, q illud non conſtat, quamuis nō

legatur, nec etiã cogit. Anima.n. Chriſti per illud, quod habebat ex ſola ſeparatione à carne paſſibili, iam caruit aptitudine patiẽdi, & ita reddita eſt impaſſibilis: nec oportet propter hoc aliquid noui ſibi conferri: ſatis enim ſuffi ciebat paſſionis, & paſſibilitatis rationem ſibi auferri. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ animæ, quæ ſta tim per ſeparationem efficiuntur impaſſibiles, ſtatim euolant. Dicendum, ꝙ illud ueritatem habet nunc poſt Chriſti aſcẽſionem, ſed ante non habebat ueritatem: differebatur enim aliquarũ animarum euolatio. ſcilicet ſanctorum patrũ propter primi peccati obligationem. Animæ uerò Chriſti differebatur propter hominũ eruditionem, & noſtræ fidei cõfirmationem, & rectificationem, & carnis propinquam glorificationẽ.

QVAESTIO II.

An caro Chriſti ex ſeparatione illa uerè mortua remanſerit.

VTRVM ex illa ſeparatione caro Chriſti fuerit mortua, an poſt eam habuerit, uitam. Et ꝙ uitam habuerit uidetur. Omne, qđ eſt unitum uitæ, uiuit per participationem: ſed caro Chriſti poſt ſeparationem erat unita ipſi uitæ, ſcilicet uerbo Dei: ergo ab ipſo uiuificabatur. SI TV dicas ꝙ hoc eſt uerum de uita creata, non de increata. Obijcitur contra. Potẽtior eſt uita increata in uiuificando, quàm uita creata: quoniã ipſa eſt fons uitæ. Si ergo anima nulli corpori poteſt uniri, quin det ei uitam, multofortius uidetur qđ nec pſona diuina poſſit uniri carni, niſi tribuat ei uitã. ITEM. Impoſſibile fuit animã Chriſti uniri uerbo, quin reciperet uitam ab ipſo: ergo ſi ſuo modo caro erat uiuificabilis, impoſſibile fuit uniri uerbo, quin reciperet uitã ab eo. ITEM. Nobilior eſt ſubſtantia uiuẽs ſubſtantia non uiuente: ſed nulla caro erat nobilior carne Xp̄i ẽt poſt ſeparationẽ aĩę: ergo ſi uita reperit̃ in alia carne, neceſſe eſt ꝙ caro Chriſti uiueret, etiã aĩa ſeparata. ITEM. Caro illa non poterat uidere corruptionẽ: ergo neceſſe erat eã ab aliquo uegetari, ſed nõ niſi à deitate: ergo eam ita uegetabat ſicut aĩa: ſed anima eã uegetando, dabat ei uitã: ergo pari rõne caro illa uiuebat per diuinitatem influentem in ipſam.

SED CONTRA. In ſymbolo dicitur, ꝙ Chriſtus mortuus eſt, & ſepultus: ſed hoc non dicitur niſi ratione carnis: ergo caro Xp̄i fuit mortua aĩa ſeparata. ITEM. Omnis uita eſt ab aliquo informante uiuificante; ſed caro poſt ſeparationẽ animæ non uniebatur alicui uiuificanti per modũ formæ: ergo poſt ſeparationẽ animæ caro non habebat uitã. ITEM. Omne qđ uiuit, habet aliquem uſum uitæ, utpote uti alimẽto uel ſenſu, uel motu, uel intellectu ſed nullũ iſtorum caro Chriſti habebat poſt ſeparationẽ animæ: ergo non uiuebat. ITEM. Nihil uiuum ſuſcitat̃ uel reſurgit: quia ſuſcitatio, & reſurrectio nõ eſt niſi mortui: ſed caro Chriſti reſurrexit, & ſuſcitata fuit: ergo poſt ſeparationem animæ uitam non habuit.

RESOLVTIO.

Carnem Chriſti, cum poſt ſeparationem caruerit uſu, & complemento uitæ, uerè mortuam fuiſſe ambigendum non eſt.

RESPON. Dicendum, ꝙ abſque dubio caro Chriſti poſt ſeparationẽ ani-

animæ mortua fuit: caruit.n. uſu, & complemento uitæ. Res enim corporalis non eſt nata uiuificari niſi ab aliqua forma ſpirituali ipſam complente, & ſibi proportionabili: quoniã ergo in ipſa ſeparatione animæ caro Chriſti caruit huiuſmodi forma, ideo uere fuit mortua. Et quamuis haberet diuinitatem unitam, non tamen ab ea uiuificabatur, non propter defectum à parte uiuificantis, ſed propter improportionem uiuificabilis. Rationes ergo, quæ ad hãc partem inducuntur, concedendæ omnes ſunt.

Ad illvd uerò, quod primo obijcitur in cõtrarium, quòd unitum uitæ uiuit, iam patet reſponſio. Hoc enim ueritatem habet, quando unitur ei ſicut perfectibile ſuæ perfectioni. Sic autem non unitur caro pſonæ uerbi: & ideo non eſt ſimile de ipſa anima, & de perſona diuina. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ anima nõ potuit uniri ipſi uerbo, quin uiuificaretur ab ipſo: ergo nec caro. Dicendũ, ꝙ nõ eſt ſimile, pro eo ꝙ ipſa anima cum ſit imago Dei, & immediate nata ferri in Deum, capax eius eſt, & particeps eſſe poteſt, & ita immediate habet ab illo, & in illo uiuere per cognitionem, & amorem: ſic autem non eſt de carne: non enim eſt nata Deum cognoſcere, uel amare. Ad illvd, quod obijcit̃, quòd nobilior eſt ſubſtantia uiuens ſubſtantia non uiuente. Dicendum, ꝙ uerum eſt cæteris aliis paribus: ſed caro Xp̃i licet careat uita, erat tamen diuinitati unita: & hoc quidem præponderat multis alijs dignitatibus. Præterea. cum dicitur, ꝙ nobilior eſt ſubſtantia uiuens ſubſtãtia non uiuente, hoc intelligitur de ſubſtantia, quæ caret uita ſimpliciter: caro autem Chriſti non carebat uita ſimpliciter, ſed ad tẽpus. Vnde ſicut nobilior eſt filius regis captus, & incarceratus filio ruſtici in libertate ſua cõſtituto: ſic etiam intelligendũ eſt de carne Chriſti, quę modico tempore caruit complemento uitæ, ut poſtea nobiliſſimam uitam reſumeret. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ caro illa non potuit incinerari. Dicendum, ꝙ diuina uirtus illam conſeruabat; ſed tamen illa conſeruatio non erat uiuificatio, nec operatio uitæ. Conſeruatio enim, & uegetatio, quæ eſt operatio uitæ; procedit à forma cõpletiua operante per modum naturæ; ſed illa conſeruatio, quæ erat in carne Chriſti ne corrumperetur, erat à uirtute diuina operante ſupèr naturam: & ideo non cogit illa ratio.

Qvaestio III.

An ſit rectè dictum filius Dei pro nobis, mortuus eſt?

Vtrvm propter mortem carnis ſit mors perſonæ uerbi attribuenda. Et quòd ſic, oſtenditur. Dicitur enim in ſymbolo. Paſſus ſub pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus; hoc autẽ dicitur de filio Dei unigenito. Et hoc ipſum dicit Amb. expreſſe, & habetur ſupra Diſt. 18. Tantum fuit peccatum noſtrum, ut ſaluari nõ poſſemus, niſi unigenitus Dei filius moreretur pro nobis debitoribus mortis. Item. Hoc ipſum uidetur ratione. Carne naſcente, & concepta, filius Dei natus dicitur, & conceptus: ergo pari ratione carne mortua filius Dei debet dici mortuus. Item. Satisfacto

pro peccato noſtro fuit per paſſionem,& mortem:ſed nullus potuit pro peccato noſtro ſatisfacere,niſi eſſet Deus:ergo ſi ꝑ peccatis noſtris per mortem illam ſatisfactum eſt, uere filius Dei fuit mortuus. ITEM. Vnio illa facit communicationem idiomatū: ſed propter ſeparationem animæ à carne uerū, & neceſſarium fuit illum hominem mori:ergo uere, & conuenienter poteſt mors attribui Dei uerbo, ut dicatur filius Dei mortuus, & ſepultus pro nobis.

SED CONTRA. Auguſt. dicit,& habetur in litera ulti. cap. Si quis dixerit, atque crediderit Deum paſſum,anathema ſit: ſed cui non poteſt attribui paſsio,non poteſt attribui mors: ſi ergo non eſt credendum filium Dei paſſum,ſicut dicit, non eſt credendum, neque dicendum filium Dei fuiſſe mortuum. ITEM. Idiomata patris nō communicantur perſonę uerbi: quamuis enim caro fuerit ſeparata ab anima, non tamen propter hoc filius ſeparatus fuit ab illa anima, quam aſſumpſit: ergo ſi ꝑ paſsionem Chriſti non eſt mortua niſi ſola caro,quia anima ſemper uixit,non uidetur ꝙ filio Dei uere poſsit attribui mors: aut ſi attribuitur ei mors, tunc eſt quæſtio, quare non ſimiliter attribuitur & ei ſeparatio. ITEM. Propter repugnantiam idiomatū hæc non recipitur cōmuniter: Filius Dei eſt creatura: ſed multo magis repugnat uitæ mors, quam intētio creaturæ intētioni creatoris: ergo ſi filius Dei eſt ipſa uita, uidetur ꝙ nullo modo ſit mors ei attribuenda. ITEM. Quicunque diceret, ſumme ſapientem eſſe ſtultū, blaſphemaret. Similiter ꝙ diceret ſumme bonū eſſe iniquū: ergo pari rōne q dicit ſumme potētē eſſe infirmū: ſed hoc dicit,q dicit filiū Dei eſſe mortuum: ergo qui hoc dicit blaſphemat Deum.

RESOLVTIO.

Nedum rectè, ſed & piè: idque propter idiomatum communicationem.

RESPON. Dicendum, ꝙ abſque dubio concedendum eſt filiū Dei pro nobis fuiſſe mortuum:& hoc quidem ſibi uere attribuitur nō ſecundum naturam diuinam, ſed ſecundum humanam,non per eſſentiam,aut per inhærentiā, ſed per idiomatum communicantiā: & hoc in nullo derogat diuinæ maieſtati,& multū conſonat pietati. Nullum enim uerbum maioris dignationis reſonare poteſt in auribus cordis hominis, q̄ ꝙ unigenitus Dei filius mortuus fuerit pro nobis debitoribus mortis. Et ideo non tantū eſt hoc credendū, & aſſerendū tanquā uerum, ſed etiā frequētiſsime recolendū. Et concedendæ ſunt rationes,quæ hoc oſtendunt.

AD ILLVD uero,quòd obiicitur de auctoritate Augu. ſatis cō ueniēter rñdet Magiſter in litera. Nō.n.intendit remouere paſſionē à perſona uerbi ſimpliciter ſed ſcd̃m diuinā naturā. AD ILLVD,quod obiicitur, quòd idiomata patris nō cōmunicātur perſonæ uerbi. Dicendum ꝙ mori non tantum conuenit carni, ſed ēt toti homini aſſumpto. In ſeparatione enim animæ à carne non ſolum moritur caro, ſed etiam totus homo. Et ideo ratio illa procedit ex ſuppoſitione falſi. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd non

non communicantur idiomata, vbi eſt repugnantia. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ubi eſt talis repugnantia, quæ non tollitur mediãte conuenientia: ſic autem nõ eſt in propoſito. Mors enim dat pr{æ}intelligere humanitatem quę ſine repugnantia poteſt dici de ꝑſona Chriſti unde filius Dei dicitur fuiſſe mortuus, qa fuit homo, in quo fuit ꝑaſsio mortis. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ blaſphemia eſt dicere filium Dei eſſe mortuũ. Dicendũ, ꝙ hoc uidetur auribus infidelium, ſecundum ꝙ dicitur. 1. Cor. 1. Prædicamus Ieſum Xp̃m crucifixũ, Iudæis quidem ſcandalũ, gentibus autẽ ſtultitiã. Et ratio huius eſt, quia non credunt ipſius humanationis Dei filii benigniſsimã dignationem: nec intelligũt illius humiliationis altiſsimam rationem. Si enim hoc intelligerent, uiderent quod illud, quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. Et illud quod ſtultũ eſt Dei ſapientius eſt omnibus hominibus. His ergo duobus penſatis, uidelicet ipſa uerbi incarnatione, & ratione; ob quã cauſam incarnatus eſt, nõ eſt blaſphemia, imo laus; dicere ꝙ filius Dei pro nobis fuit mortuus ſcd̃m naturã aſſumptã: per hoc enim decentiſsime (ſicut in præcedentibus fuit oſtenſum) reparatũ eſt genus humanũ: Nec eſt ſimile de ſtultitia, & malitia: non enim ualebant ad noſtram redemptionem ſicut paſſionis, & mortis tolerantia. Et per hoc patent quæſita.

DISTINCTIO XXII.

De conſequentibus mortem Chriſti: tum in primis ſi in morte fuit homo.

HIC quæritur, Vtrum in illo triduo mortis Chriſtus fuerit homo. Quod non uidetur quibuſdam, quia mortuus erat, & homo mortuus non eſt homo. Addunt etiam, quod ſi tunc erat homo, uel mortalis uel immortalis. Sed mortalis nõ, quia mortuus: nec immortalis, quia tantum poſt reſurrectionem. Quibus reſpondemus, quia licet homo mortuus fuerit, erat tamen in morte Deus homo: nec mortalis quidem, nec immortalis, & tamen uere erat homo. Illæ enim & huiuſmodi argutiæ in creaturis locum habent, ſed fidei ſacramentum à philoſophicis argumẽtis eſt liberũ. Vnde Ambr. Aufer argumẽta, ubi fides quæritur. In ipſis gymnaſiis ſuis iã dialectica taceat, piſcatoribus creditur, nõ dialecticis. Dicimus ergo in morte Chriſti Deum uere fuiſſe hoĩem, et tamẽ mortuũ. Et hominem quidẽ nec mortalẽ nec immortalem, quia unitus erat aĩæ & carni ſeiunctis. Alia enim ratione dicitur Deus Lib. 1. de fide ca. 5. in fin. Tom. 2. Lib. 1. de Tri. ca. 1.

homo vel homo Deus, quam Martinus, uel Ioannes. Homo enim dicitur Deus, & econuerſo, propter ſuſceptionẽ hominis, ideſt, animæ & carnis. Vnde Aug. Talis erat ſuſceptio illa, quæ Deũ hominem faceret, & hominẽ Deum. Cum ergo illa ſuſceptio per mortem non defecerit, ſed Deus homini, & homo Deo ſicut ante vnitus erat uere, & tunc Deus erat homo, & ecõuerſo, quia unitus animæ et carni, et homo mortuus erat: quia anima à carne diuiſa erat. Propter ſeparationẽ animæ à carne mortuus, ſed propter utriuſque ſemper ſecũ vnionẽ homo. Non aũt ſic erat homo, vt ex anima & carne ſimul iunctus ſubſiſteret: ex qua ratione dicitur aliquis alius homo. Et ipſe forte ante mortẽ, hoc etiam modo erat homo, & poſt reſurrectionẽ fuit: in morte uero homo erat tantum propter animæ & carnis ſecum unionem, & mortuus propter inter illa duo diuiſionem.

Si Chriſtus in morte erat homo alicubi, & ſi vbicunque ſit, homo ſit.

Hic quæritur: ſi Chriſtus in morte alicubi erat homo: & ſi vbicunque eſt, homo ſit. Ad quod dicimus, quia non vbicunque erat, homo erat: nec modo vbicunque eſt, homo eſt: quia vbiqne eſt ſecundum deitatem, nec ubique homo, quia non vbique homini vnitus: ſed vbicunque eſt ſecundũ
Aug. ad Dardanum & ex epi. 57. non longe a principio. *hominem, ibi homo eſt. Tempore autem mortis & vbique erat ſecundum Deum, & in ſepulchro ſecundum hominem, & in inferno ſecundum hominem: ſed in inferno ſecundum animam tantum, & in ſepulchro ſecundum carnem tantũ. In ſepulchro ergo erat homo, quia humanitati vnitus erat: etſi non toti, quia carni tantum & in inferno erat homo, quia humanitati vnitus: ſed non toti, quia animæ tantum. Sed ſi in inferno animæ tantum, & in ſepulchro carni tantum unitus erat: ergo nec in inferno vnitus erat animæ, & carni, nec in ſepulchro: Quomodo ergo ibi, uel hic homo eſſe dicitur? Quæ eſt ratio dicti? Quia vna eademque unio-*
Oppoſitio. *ne vnitus erat animæ in inferno, & carni in ſepulchro. Et ſic erat illis duobus tunc ſeparatis vnitus, ſicut ante ſeparationem, ideſt, ante mortem. Ad hoc autem opponitur: Si Chriſtus animam tantum, vel carnem tantum aſſumpſiſſet,*

non fuiſſet verus homo: ſed propter vtriuſque aſſumptionem uerus homo fuit. Sic ergo ubi carnem & animam ſibi vnitam non habebat, verus homo ibi non erat. Sed tempore mortis nuſquam illa duo uere vnita habebat: quia nec in ſepulchro, nec in inferno, nec alibi: nuſquam ergo erat homo. Ad quod dicimus, quia Chriſtus vtique verus homo non fuiſſet, ſi carnem & animam non aſſumpſiſſet. Sed tamen quia ex quo aſſumpſit, neutrum depoſuit, ſed cum utroque eandem vnionem indeſinenter tenuit, quam aſſumendo contraxit: ideo non incongrue ubicunque animæ vel carni vel vtrique vnitus eſt, ibi homo eſſe dicitur, quia ibi humanatus eſt. Ergo & in ſepulchro erat homo, & in inferno erat homo: quia utrobique humanatus erat Chriſtus, & vnam eandemque cum anima & carne, licet ſeparatis, habebat vnionem: & uno eodemque tēpore in ſepulchro iacuit Chriſtus, & ad infernum deſcendit: ſed in ſepulchro iacuit ſecundum ſolam carnem, & in infernum deſcendit ſecundum ſolā animam. Vnde Aug. Quis non eſt derelictus in inferno? Chriſtus: ſed in anima ſola. Quis iacuit in ſepulchro? Chriſtus: ſed in carne ſola, quia in his ſingulis Chriſtus eſt. Chriſtum in his omnibus confitemur, & in ſingulis. Ex his euidenter oſtenditur quòd carni iacenti in ſepulchro vnitus erat Chriſtus, ſicut animæ in inferno. Alioquin ſi carni mortuæ non eſſet vnitus, non in ea diceretur iacuiſſe in ſepulchro. Anima ergo ad infernum deſcendit, caro in ſepulchro iacuit, ſapientia cum vtroque permanſit, quæ in inferno poſitis (vt ait Ambr.) lumen uitæ fundebat æternæ. Radiabat illic lux uera ſapientiæ, illuminabat infernum, ſed in inferno non claudebatur. Quis enim locus eſt ſapientiæ? de qua ſcriptum eſt, Neſcit homo vias eius, nec inuenta eſt inter homines. De qua abyſſus dicit, Non eſt in me: mare dicit, Non eſt mecum: ergo nec in tempore, nec in loco ſapientia eſt: cui nec mors tribuenda eſt. In ligno enim caro, non illa ſola operatrix omnium ſubſtantia diuina pendebat. Confitemur tamen Chriſtum pependiſſe in ligno, & iacuiſſe in ſepulchro, ſed in carne ſola: & fuiſſe in inferno, ſed in anima ſola.

Reſpō.

Aug. li. de fi. ad Pet. c. 2 non longe à principio.

Super Ioan. tra. 78. in fin.

Tom. 8. Pſ. 15. et Act. 13.

In libr. de incarnationis dominicæ ſacramento. c. 5. in medio.

Iob. 28

Quod Chriſtus vbique totus eſt, ſed non totum:

Et utique totus eodem tempore erat in inferno, in cælo totus, ubique totus. Perſona enim illa æterna non maior erat, ubi carnem & animam ſimul unitā ſibi habebat, quam ubi alterū tantū: nec maior erat ubi utrunque ſimul uel alterū tantū habebat, quam ubi erat neutrum habens unitū. Totus ergo Chriſtus & perfectus ubique erat. Unde Aug. Non dimiſit patrem Chriſtus cum uenit in uirginem, ubique totus, ubique perfectus. Uno ergo eodemq; tempore totus erat in inferno, totus in cælo. Erat apud inferos reſurrectio mortuorum, erat ſuper cælos uita uiuentiū: uere mortuus, uere uiuus: in quo et mortē ſuſceptio mortalitatis excepit, & uitā diuinitas nō perdidit. Mortem ergo Dei filius & in anima non pertulit, & in maieſtate non ſenſit: ſed tamen participatione infirmitatis rex gloriæ crucifixus eſt. Ex his apparet quod Chriſtus eodē tēpore totus erat in ſepulchro, totus in inferno, totus ubique ſicut & modo totus eſt ubicunque eſt, ſed non totū. Nec in ſepulchro, nec in inferno totū erat, etſi totus: ſicut Chriſtus totus eſt Deus totus homo, ſed non totum: quia non ſolum eſt Deus uel homo, ſed & Deus & homo. Totum enim ad naturam refertur, totus autem ad hypoſtaſim: ſicut aliud & aliquid ad naturam, alius uero & aliquis ad perſonam referuntur. Unde Ioannes Damaſcenus. Totus Chriſtus eſt Deus perfectus, nō aūt totum Deus eſt. Non. n. ſolum Deus eſt, ſed & homo: & totus homo perfectus. Non aūt totum homo: non ſolum enim homo, ſed & Deus. Totum enim naturæ eſt repræſentatiuū. Totus autem hypoſtaſeos: ſicut aliud quidem eſt naturæ, alius hypoſtaſeos: ſic & huiuſmodi.

Aug. cōtra Felicianū de unitate trinitatis ad Optatum. c. 14. Tom. 6. Ibid. c. 16.

Lib. de fide. 3. 7. in fi.

Si ea, quę dicuntur de Deo, vel de filio Dei, dici poſsint de homine illo, vel de filio hominis.

Ioan. 3.

Solet etiam quæri, ſi congruenter dici poſſit filius hominis, uel ille homo deſcendiſſe de cęlo, uel ubique eſſe: ſicut dicitur filius Dei uel Deus de cælo ueniſſe, & ubique eſſe. Ad quod dicimus, ſi ad unitatem perſonæ referatur dicti intelligentia, ſane dici poteſt: ſi uero ad diſtinctionem naturarum, nullatenus concedendum eſt. Unde Auguſtinus.

Una

Vna perſona eſt Chriſtus Deus & homo. Ideo dicitur, Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit, & cætera. Si ergo attendas diſtinctionem ſubſtãtiarum, filius Dei deſcendit, & filius hominis crucifixus eſt: Si uero unitatem perſonæ, & filius hominis deſcendit, & filius Dei eſt crucifixus. Propter hanc unitatem perſonæ, nõ ſolum filium hominis deſcendiſſe de cœlo, ſed etiam dixit eſſe in cœlo, cum loqueretur in terra. Propter hanc eãdem dicitur Deus gloriæ crucifixus, qui tamen ex forma ſerui tantum crucifixus eſt. Non tamen ſecundum hoc quòd Deus gloriæ eſt, & ſecundum quòd glorificat ſuos: & tamen dicitur Deus gloriæ crucifixus. Recte quidem non ex uirtute diuinitatis, ſed ex infirmitate carnis. Quid ergo propter quid, & quid ſecũdum quid dicatur, prudens & diligẽs & pius lector intelligat. Hęc de corrigia calceamenti dominici dicta ſufficiãt, ne oſſa regis Idumeæ conſumantur uſque in cinerem.

Lib. de præſentia Dei ad Dardanum & li. 3. contra Maximinũ. ca. 20.
Ioan. 3.
Lib. 1. de Tri. ca. 13.
1. Cor. 2
Ioã. 1.

SVPRA egit Magiſter de ſeparatione facta in morte Chriſti. In hac uero parte agit de conſequentibus ad ſeparationẽ. Diuiditur autem pars iſta in tres partes. In quarum prima inquirit Magiſter, utrum Chriſtus fuerit homo in triduo. In ſecunda uero, ubi fuit in illo triduo, ibid. *Hic quæritur, ſi Chriſtus in morte, &c.*) In tertia uero ad maiorem explanationem inquirit, utrũ concedendũ ſit illum hominem deſcendiſſe de cœlo, ibi. *Solet etiam quæri, ſi congruenter, &c.*) Prima pars, in qua inquirit, utrum Chriſtus in triduo fuerit homo, diuiditur in duas partes. In quarum prima opponitur. In ſecunda diſſoluit, ibi. *Quibus reſpondemus, quia licet homo &c.*) Secunda uero pars principalis, in qua inquirit, ubi fuerit illo triduo, ſimiliter habet duas. In quarum prima inquirit, ubi fuit ſecũdum humanitatẽ. In ſecunda uero inquirit, ubi fuit ſecũdũ ſui totalitatẽ, ibi. *Et utique totus eodẽ tempore erat &c.*) Similiter tertia pars, in qua inquirit, utrũ filius hominis deſcẽderit de cœlo, habet duas partes. In quarũ prima quæſtionẽ prædictã determinat. In ſecunda prædeterminata in totali parte iſta epilogat ibi. *Hæc de corrigia calciamenti dominici &c.*) Quæ quidem pars diuidi potuit contra totam partẽ prę cedentem: ſed ſub aliis partibus comprehenſa fuit ad uitandam diuiſionis confuſionem.

LVx uera ſapientia &c.*) Videtũ hoc eſſe falſum: quia ſicut obſcuritas repugnat cœlo empyreo, ſic luminoſitas repugnat inferno: ergo ſicut cœlum empyreũ nunquã habet obſcurari, ſic uidetur, quòd infernus nũquam habeat illuminari. Item. Damnati debuerunt carere omni conſolatione, & maxime cõſolatione ꝙ eſt in aſpectu lucis ęternæ: ergo Dub. 1.

ſi lux

ſi lux illa corporalis non erat, qa ſine corpore ad inferna deſcédit, ſed magis ſpiritualis, uidetur ꝙ in inferno irradiare non debeat. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſecus eſt de irradiatione lucis materialis, & lucis ſpiritualis; nã irradiatio lucis materialis immutat uiſum naturaliter: irradiatio uero lucis ſpiritualis immutat uoluntarie. Vnde nullus eam uidet, niſi cui ſe oſtendit uoluntarie. Et ideo lux illa ſplendere dicitur in inferno & infernum illuminaſſe, quia ali quos de inferno irradiabat: non tamen oés, quia nec omnes uole bat illuminare, nec oés habebant oculos proportionales. Ad illud uero, quod obiicitũ de cœlo em-pyreo. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quamuis enim ſit bonũ om nino impermiſſum malo, non tamen oportet quòd ſit malũ omnino impermiſſum bono. Et propterea decebat Deum eos, qui erant in tenebris, illuminare non tamen eos, qui erant in lumine obſcurare.

Vtique totus eodem tempore, &c.) **Dub. 2.** Hoc uidetur falſum; qa aut hoc quod eſt [totũ] refertur ad naturam, aut ad perſonam. Ad naturã non, quia Chriſtus ſecundum totam naturã non erat ſimul in cœlo, & in inferno. Si ad perſonam, adhuc uidetur falſum, quia ſupra Diſt. 5. dictum eſt, quod perſona Chriſti cõponitur ex tribus ſubſtantiis, & duabus naturis; & eſt illa compoſitio inexplicabilis; ergo ſi totus Chriſtus erat in cœlo, & in inferno, uidetũ quòd ille duæ naturæ ſimul eſſent in cœlo, & in inferno; quod falſum eſt, & abſurdum. Item. Differentiã conuenit aſſignari inter hoc ſignum Omne, & hoc ſignum Totũ, quia omne diſtribuit pro partibus ſubiectiuis, & totum pro partibus integralibus; ergo ſi Chriſtus nõ habebat partes integrales niſi ſecundum humanam naturam, cum dicitur, ꝙ totus Chriſtus fuit in cęlo, & i inferno, implicatur hoc de Chriſto ſecundum naturã humanam; quod ſimpliciter eſt falſum pro tẽpore illo. Reſpon. Dicendum, ꝙ hoc nomen Totus aliquando tenetur ut ſignum, aliqñ ut adiectiuum Secundum ꝙ tenetur ut ſignum, ſic diſtribuit in aliquas partes, ut cum dicitur; Totus Petrus eſt albus. Secũdum ꝙ accipitur ut nomen adiectiuum, ſic totum uno modo dicitur idẽ, quod perfectum. Alio modo idẽ ꝙ habens partem, & partem. Cũ ergo dicit Magiſter, ꝙ Chriſtus erat totus in cœlo, ibi dicitur perfectus, quia perſona Chriſti perfectiſſima ſimul erat in cœlo, & in terra, & in inferno. Ad illud quod obiicitur, quòd pſona illa erat compoſita. Dicẽdum, quòd nec proprie erat compoſita; nec hoc nomen Totus accipitur ibi collectiue, uel diſtributiue; quia nõ ſignat collectioné; aut diuiſionem, ſed potius perfectioné. Et p hoc patet reſponſio ad ſequens.

Totus eſt ubicunque eſt, &c.) Videtur illa duo eſſe incompoſſibilia; quia totus, & totum idem ſignificant; ergo ſi totus erat in cœlo, & in inferno, neceſſario ſequitur ꝙ totum. Item. Vbicunque ego ſum, neceſſe eſt me eſſe totũ; ergo pari rõne uidetur de Xp̃o, quia ubicunque eſt aliquid, neceſſe eſt eſſe omne illud, qđ naturaliter eſt in eo. Reſpon. Dicendum, quòd ſicut Magiſter ſubiungit, **Dub. 3.**

git, totus refertur ad perſonam, ſed totum ad naturã. Et ratio huius eſt diſcretio ſexus importata per genus maſculinum, & confuſio per neutrum: & quoniã perſona Chriſti ſecundum ſe totam ubicunque erat, tota erat, cúm ſit unica, & ſimpliciſſima; natura uero cum nõ ſolũ ſit in Chriſto ſimplex utpote diuina, ſed ẽt cõpoſita, utpote humana, nec iſta poſſit eſſe ubique: nõ concedit Magiſter, ꝙ totus erat ubiq;, ſed nõ totum: quia totus refertur ad diuinitatem, totum autem ad diuinitatẽ, & humanitatẽ. Ad illud ergo quod obijcitur, ꝙ totus, & totum idem ſignificant. Dicendum, ꝙ uerum eſt quantũ eſt de impoſitione prima, ſed ratione diſcretionis importatę per generis conſignificationem in ratione uſus, unum conſueuit referri ad perſonam, & alterum ad naturam. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ ubicunq; ego ſum, neceſſe eſt me eſſe totũ. Dicendũ, ꝙ nõ eſt ſimile; quia in me pſona non ſe extẽdit ultra naturã. Sic aũt non eſt in Chriſto ſicut in præcedentibus dictũ fuit.

Nemo aſcendit in cœlum, &c.) Videtur hoc eſſe falſum: quia ſi ſolus Chriſtus deſcẽdit de cœlo: ergo ſolus Chriſtus aſcendit in cœlum, & nullus alius: quod eſt hęreticum dicere. Item. Hoc uidetur falſum alia rõne, cũ dicitur deſcẽdiſſe de cęlo. Aut enim hoc dicitur ſecundũ naturam diuinã, aut ſecundum humanã. Secundũ diuinam non, quia ſcđm illã non mutat locum. Secundum humanã non: quia ſecundum illam non fuit in cœlo. Reſpon. Dicendũ, quòd aſcendere uno modo idem eſt quod propria uirtute ſcandere ſine adminiculo uirtutis alienæ: & hoc modo ſoli Chriſto conuenit. Alio modo aſcẽdere idem eſt ꝙ ſurſum ſcandere: & hoc modo conuenit alijs ſanctis. In præmiſſa autem auctoritate accipitur primo modo. Vel aliter. Eſt aſcendere in cœlum empyreum, & eſt aſcendere in cœlum trinitatis. Cũ ergo dicitur: Nemo aſcẽdit, &c. hoc non dicitur quantum ad aſcenſum in empyreũ, ſed quãtum ad aſcenſum in cœlum trinitatis: & iſte aſcenſus non eſt aſcẽſus ad locum, ſed potius ad dignitatem, & æqualitatẽ patris. Nec eſt ſecundum acquiſitionem nouæ dignitatis in Chriſto, ſed propter manifeſtationem eius, quod habuit ab æterno. Vnde ſicut dicitur deſcendiſſe non propter hoc, ꝙ in eo fuerit diuinitas minorata, ſed propter hoc ꝙ ĩ aſſumptione humanitatis apparuit minorata: ſic etiã dicitur aſcẽdiſſe, quia in aſcenſione eius ſublimitas eſt manifeſtata. Vnde iſte deſcenſus, & aſcenſus cõueniebat diuinæ pſonę, ſecundum diuinam naturã, relatam tamen ad humanam. Et per hoc patet reſponſio ad utrãque obiectionem prius factam: utraque enim currit de aſcenſu, & deſcenſu locali.

Dub. 4.

Corrigia calciamenti dominici, &c.) Quæritur hic, quid intelligitur per corigiã, & quid per calciamentum, & quid per regẽ Idumęæ, & quid per oſſa eius. Reſpon. Dicendum, quòd calciamẽtum eſt humanitas Chriſti tegens pedem diuinitatis. Corrigia uero calceamenti eſt unio diuinitatis, & humanitatis. Rex Idumeæ eſt Chriſtus ratione naturæ mortalis aſſumptæ, iuxta illud, quod di- Dub. 5.

citur

titur in Pſal. In Idumæam extendam calciamentum meũ. Oſſa regis idumeæ ſunt ſacramenta Chriſti occulta, & difficiliora ad perſcrutandum. Hæc uſque ad cinerem conſumuntur, quando per ignem curioſitatis adeo uult quis ea penetrare uſque ad minima, ut deuotio extinguat. Et hoc dicit Magiſter non eſſe faciendũ: quia cum loquimur de Chriſto quantum ad eius incarnationem & paſſionem, uel etiam cogitamus, repleri debemus deuotione ne dum tam magna & imméſa beneficia corde arido cogitamus, ꝑ elationem inflemur, & per ingratitudinem areſcamus: ſed ſanum conſilium reputet dicere cũ Ioanne: Non ſum dignus ut ſoluam corrigiam calciamentorum eius. Credo enim quòd huius calciamenti, & alligatura quanto curioſius, & audacius eam quis ſoluere uoluerit, tanto arctius alligatur: ideo ſequendo medium, finis imponatur circa ſermonem de Chriſto quantum ad incarnationis & paſſionis myſterium, quod exuperat omnem ſenſum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An Chriſtus in triduo homo fuerit?

AD intelligentiam huius partis incidũt hic ſex dubitabilia. Primò quęritur, utrum Chriſtus in triduo fuerit homo. Secundò quæritur, utrum ſecundum ꝙ homo fuerit in loco determinato. Tertio quæritur de requietione corporis in ſepulchro. Quarto quęritur de deſcenſu animæ ad inferos. Quinto quæritur de liberatione animarum de inferno. Sexto, & ultimo quęrit̃ de traductione naturarum ad cęlos.

VTRVM Chriſtus fuerit homo in triduo. Et quod ſic, uidet̃. Auguſt. Talis fuit illa ſuſceptio, quæ facerẽ Deum hominem, & hominem Deum: ſed illa ſuſceptio non mutata manſit in triduo, ſicut prius oſtenſum eſt: ergo Chriſtus in triduo fuit homo. ITEM. Magiſter Hugo de ſancto uictore. Quid ſtultius, quã ꝙ homo tunc eſſe deſinat, quando uere eſſe incipit? Ex hoc arguitur ita. Cum ergo homo ſanctus incipiat eſſe beatus, quod eſt eſſe uериſſimum, ſtultiſſimũ eſt dicere, ꝙ tunc deſinat eſſe: ergo multo fortius hoc debet concedi, & dici de Chriſto. ITEM. Omne habens humanam naturam eſt homo: ſed Chriſtus in triduo erat habẽs humanam naturã: ergo Chriſtus in triduo erat homo. Maior, & minor per ſe manifeſtæ ſunt. ITEM. Quotieſcunq; aĩa, & corpus uniũtur in unam hypoſtaſim, faciunt hominẽ: ſed in triduo aĩa, & corpus uniebantur in unam hypoſtaſim: ergo Chriſtus in triduo fuit homo. ITEM. Hæc eſt uera, Chriſtus in triduo iacebat in ſepulchro: aut ergo ſecũdum ꝙ Deus, aut ſecundum ꝙ homo. Sed non ſecundum quod Deus: ergo ſecundũ ꝙ homo: ergo Chriſtus in triduo erat homo. ITEM. Chriſtus in triduo nõ deſijt eſſe ſacerdos, ergo Chriſtus in triduo non deſijt eſſe homo. Prima patet per hoc, quod dicitur in Pſal. Tu es ſacerdos in æternum. Et ad Hebrę. 7. Chriſtus eo ꝙ maneat in æternum, habet ſempiternum ſacerdotium. Veritas illationis in hoc oſtenditur, ꝙ ſacerdos erat ſecun-

ſecundum quòd homo. ITEM. Chriſtus propter aſſumptionem animæ rationalis, rationalis erat rationalitate creata: ſed Chriſtus in triduo habuit animam rationalem ſibi unitã: ergo Chriſtus erat in triduo rationalis rationalitate creata, ergo erat angelus uel anima, uel homo. Sed non erat angelus, uel anima, ergo erat homo.

SED CONTRA. Mortuũ diminuit de ratione hominis: ergo quicunque eſt homo mortuus, eſt diminutus à completa ratione hominis: ſed completum non prædicatur de diminuto: ergo ſi Chriſtus i triduo erat homo mortuus, hæc eſt falſa, Xp̃s in triduo erat hõ. ITEM. Scd̃m naturalẽ Philoſophũ homo eſt: ergo Xp̃s ĩ triduo non erat homo uere. ITEM. Nulla forma prædicatur de toto ut forma eſt: ſed quia eſt forma conſequens totũ compoſitum. Si ergo homo prædicatur de Chriſto, neceſſe eſt, ꝙ nominet formã cõſequentẽ totũ compoſitũ ſed in Chriſto ſoluta erat cõpoſitio in triduo, ergo in triduo non poterat dici homo. Maior propoſitio manifeſta eſt per inductionem, & per auctoritatẽ Auicennæ, qui eã ponit. Et per auctoritatẽ Boetii, qui dicit ꝙ ſpecies eſt totũ eſſe indiuidui. ITEM. Corrupto ſuperiori eſſentiali neceſſe eſt corrumpi inferius: ſed eſſe uiuũ ſuperius eſt ad eſſe hominem, & eſt ei eſſentiale, quia uiuere eſt eſſe uiuentis: ergo ſi Chriſtus in triduo deſiit eſſe uiuens: ergo in triduo deſiit eſſe homo: non ergo Chriſtus in triduo erat homo. ITEM. Chriſtus in triduo nec uidere poterat, nec audire, nec loqui: ergo ſi erat homo, erat homo cæcus, ſurdus, & mutus: ſed hoc eſt abſurdum dicere de Chriſto: ergo falſum eſt dicere ꝙ Xp̃s ĩ triduo fuerit homo. ITEM. Sicut unio diuinæ naturæ, & humanæ facit Deũ eſſe hominẽ, ita unio animæ ad carnem facit eſſe animatũ: ergo ceſſante unione animæ ad carnẽ, ceſſat eſſe animatũ: & ſi ceſſat eſſe animatum, ceſſat eſſe animal, & ſi ceſſat eſſe animal, neceſſario ceſſat eſſe homo: ergo à primo cum in Chriſto fuerit ſeparatio animæ à carne in triduo, Xp̃s deſiit eſſe hõ in triduo: ergo non fuit homo ĩ triduo. ITEM. Ad hoc ipſum ſunt rationes Magiſtri in litera, q̃ ſuper hoc fundantur. Oĩs homo aut eſt mortalis, aut ĩmortalis: oĩs etiam homo eſt alicubi homo, ſed Chriſtus ĩ triduo nec erat mortalis, nec erat immortalis, nec erat alicubi hõ. Quia nõ ĩ ſepulchro, cũ nõ eſſet ibi niſi corpus. Non in inferno, cum non eſſet ibi niſi anima: ergo Chriſtus non fuit homo in triduo.

RESOLVTIO.

Quidquid dicat Magiſter, & Hugo Chriſtus in triduo ſecundum eſſe actuale homo non fuit.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd circa hoc fuit triplex modus dicendi. Primus eſt, quòd non ſolum uere Chriſtus in triduo poſsit dici homo, ſed etiam hoc poteſt dici de quolibet homine mortuo. Secundus uero modus dicendi eſt, ꝙ hoc non debet concedi de aliis: poteſt tamen concedi de Chriſto. Tertius uero modus dicendi eſt, quòd illud non debet concedi de Chriſto, nec de aliis hominibus. Et primum modũ dicẽdi tenuit Magiſter

Lib. 2. de ſacr. par. 1. ca. 11.

ſter Hugo de ſancto Victore. Secundum modum tenuit Magiſter ſententiarum. Tertium uero tenet communis opinio doctorum Pariſienſium. Si quis autem uelit diligenter conſiderare, quilibet modus prædictorũ habet aliquid de ueritate. Cũ enim dicitur hoc de hoc, tripliciter pôt dici. Aut ſecundum eſſe actuale, aut ſecundũ eſſe aptitudinale, aut partim ſecũdum eſſe actuale, partim ſecundũ aptitudinale. Prædicatum enim aut dicit eſſentiam ſubiecti, aut actum ſubiecti. Tunc eſt prædicatio ſecundum eſſe actuale, quando ſubiectum eſt ens in actu, & forma prædicati actu inhæret ſubiecto, & eſt eius actus: ſicut homine exiſtente, dicitur homo eſt animal. Tunc autem eſt prædicatio ſecundum eſſe aptitudinale, quando nec ſubiectum eſt actu, nec forma prædicati actu inhæret ſubiecto: ſed neceſſaria eſt ordinatio uuius ad alterum, fundata ſuper principia naturæ: ſicut nulla roſa exiſtente, conceditur quòd roſa ſit flos. Tunc autẽ eſt prædicatio partim ſecundum eſſe aptitudinale; partim ſecundum actuale, quando ſuppoſitum eſt in actu: forma uerò prædicati non ineſt ei ſecundum actum, ſed ſecundum neceſſariam ordinationem, fundatã ſuper principia naturæ. Cum ergo quæritur, utrum Chriſtus ſit homo in triduo, ſi loquamur de prædicatione ſecundum eſſe aptitudinale, non tantũ eſt uerum de ipſo, ſed etiam de omni homine mortuo: quia ſecundum ueritatem fidei noſtræ, & ſcientiam theologiæ, quando homo moritur, remanent principia eius, in quibus ſalua eſt ordinatio non ſolum reſpectu formæ hominis, ſed etiam huius hominis: alioquin non eſſet uera reſurrectio. Si autem loquamur de prędicatione partim actuali, partim aptitudinali, ſic poteſt cõcedi de Chriſto, quòd fuerit homo in triduo: q̃a erat perſona in actu: quãuis forma humanitatis ſeruaretur in aptitudine coniunctionis animæ & carnis: ſed hoc non poteſt dici de aliquo alio homine. Si autem loquamur de prædicatione ſimpliciter actuali, nec de Chriſto, nec de alio homine eſt uerum dicere, ꝙ ſit homo, quandiu anima eſt ſeparata a carne. Nihil enim facit hominem eſſe actu, niſi actualis cõiunctio animæ cũ carne. Si ergo iſti tres modi dicendi intelliguntur ſecundum tres prædictos modos prædicandi, ſic in omnibus reperitur ueritas, & nulla eſt inter eos contrarietas. Et uerum ſenſit Hugo de ſancto Victore, & uerum dixit Magiſter: ſi intelligunt iuxta modos prędaſſignatos, & uerum tenet communis opinio. Et per hoc ad omnes rationes ad utramque partem adductas ſatis poteſt patere reſponſio. Verumtamen ſi uerba Hugonis uelimus amplius conſiderare, inueniemus eum ſenſiſſe Chriſtum fuiſſe hominem in triduo, & quemcumque alium hominem mortuum, non ſolum quãtum ad eſſe aptitudinale, ſed etiam quantum ad eſſe actuale. Poſuit enim quòd poſt mortem ſaluaretur eſſe hominis, & quòd anima ſeparata eſſet perſona, & quod iterũ multo fortius deberet homo dici anima, quam corpus, ſi hoc admitteret uſus. Vnde arguit in hunc modum. Cum homo ex anima, & corpore

corpore conſtet; tamen propter unam partem, quę eſt corpus; dicitur, homo corpus: multo ergo magis ſecundum partem illam, quę eſt anima debet dici anima. Et in hoc dicto Magiſter Hugo communiter non ſuſtinetur. Nec enim anima ſeparata eſt perſona (ſicut oſtenſum fuit ſupra) nec homo eſt anima ſua, nec uerius eſt homo cum moritur, quã cum uiuit quantum ad eſſe naturæ, licet fortaſſis poſſit augeri in eo eſſe gratię: nec corpus ſecundum quòd eſt pars integralis hominis, prædicatur de homine: & ideo non ſine cauſa opinioné Magiſtri Hugonis communis opinio non approbat in parte iſta. Magiſter autem ſententiarum non ſolũ uoluit dicere, quòd Chriſtus in triduo fuiſſet homo prædicatione partim actuali, partim aptitudinali: immo quòd hoc dixerit uere, & actualiter uolunt aliqui hoc imponere ei, quia fuit de tertia opinione, quæ dixit Chriſtũ hominé ſecundum habitum. Vnde uolebat dicere, quòd actu eſſet homo, quia actu habebat naturam humanam. Sed hoc non eſt imponendum Magiſtro, quia error eſt, ſicut in præcedétibus oſtẽſum fuit. Nec ex uerbis Magiſtri poteſt expreſſe haberi, ſed alia de cauſa hoc dixit. Intellexit. n. in Chriſto duas fuiſſe uniones, uidelicet unionem animæ ad carnem, & unionem diuinæ naturæ & humanæ. Vnio diuinæ naturæ, & humanę faciebat Chriſtum eſſe hominem, iuxta illud quod dicit Aug. Talis fuit illa ſuſceptio, ut faceret Deum hominem, & hominem Deum. Vnio uerò animæ ad carnem faciebat hominem illum uiuere. Quia ergo in triduo manſit unio diuinitatis ad humanitatem, & ſoluta fuit unio animæ ad carnem: hinc eſt ꝙ poſuit Magiſter, ꝙ Chriſtus in triduo nõ deſiit eſſe homo, ſed deſijt uiuere: ideo uerum eſt dicere ſecũdũ ipſum de Chriſto, ꝙ fuit homo in triduo, & quòd fuit homo mortuus: quamuis non poſſit dici de aliquo alio. Et in hoc etiam Magiſter deficit: quia ad hoc, ꝙ aliquis ſit homo, neceſſario præexigitur, & coexigitur unio animæ ad carnem, cum homo dicat formam totius, ſiue conſequentem totum compoſitum. Vnde nequaquam illa ſuſceptio feciſſet Deũ hominem, & hominem Deum, niſi Deus aſſumpſiſſet corpus, & animam, ut coniuncta ad inuicé. Et propter hoc poſitio Magiſtri communiter nõ ſuſtinetur in parte iſta: Poſitio etiam magiſtri Hugonis non ſuſtinetur, nõ quia omni modo ſit falſa locutio prædicta, Chriſtus i triduo fuit homo: ſed quia falſitatem habet intelligendo de prædicationene ſecundum eſſe actuale, ſecundum quã prædicationem uerſatur inquiſitio circa prædictam locutionem: & illo modo uidetur eam tractaſſe Magiſter Hugo, & Magiſter ſententiarum, & communis opinio magiſtrorum. Et ſecundum illum modum currit præſens inquiſitio. Ideo rationes oſtédétes locutionem prædictam eſſe falſam, cõcedendæ ſunt: procedunt enim ſecundum hanc uiam.

Ad illud ergo, quod obiicitur in cõtrarium, quòd talis fuit illa ſuſceptio, &c. Dicendum, ꝙ hoc fuit, non quia aſſumpſit corpus, & animam tãtum, ſed etiam quia

quia aſſumpſit corpus, & animã unita: & ideo deſijt eſſe homo: non quia ſit mutata unio diuinitatis ad carnem, ſed quia ſoluta fuit unio animæ, & carnis adinuicem. AD ILLAM auctoritatem Hugonis, qua dicitur, quòd nemo deſinit eſſe, quando uerius eſſe incipit. Dicendum, quòd nihil prohibet, quòd ueritas eſſe moralis augeatur cum diminutione ueritatis eſſe naturalis: ſicut uidemus quòd in debilitatione uirtutis naturalis frequenter fortificatur uirtus moralis. Et ideo non oportet, quòd ſi homo incipit eſſe beatus ſecundum animam, ꝙ propter hoc non deſinat eſſe homo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ habens humanam naturam eſt homo. Dicendum, quòd nomine humanæ naturæ aliquando intelliguntur principia conſtituentia hominem. Aliquando intelligitur forma hominis completiua, quæ dat ipſi ſuppoſito complementum, & operationem debitã illi ſpeciei, ſecundum illud quod dicit Boetius. Natura eſt, unamquamque rem informans ſpecifica differentia. Si ergo accipiatur natura primo modo, locutio eſt falſa. Si ſecundo modo, locutio eſt uera: ſed iſto modo nõ habuit Chriſtus humanam naturam in triduo: & ideo non ſequitur, ꝙ fuerit homo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ quãdo anima, & corpus uniuntur in eandem hypoſtaſim, faciunt hominem. Dicendũ, ꝙ uniri animam, & corpus in eãdem hypoſtaſim, hoc poteſt eſſe dupliciter, aut ita ꝙ illa hypoſtaſis ſit ex eis conſtituta: & ſic talis hypoſtaſis, quæ ſit hic, & nunc: & iſto modo non poſſunt uniri in eãdem hypoſtaſim, quin uniantur adinuicem, ac per hoc, quin faciant hominem. Alio modo poſſunt uniri in eandem hypoſtaſim: ita tamen quòd illa hypoſtaſis ex eis unitis non conſtituatur, immo eis unitur etiam localiter ſeparatis: & hoc modo uniri in eandem hypoſtaſim non neceſſario facit hominem, quia non eſt ibi unio per conſtitutionem naturæ tertiæ, qualis eſt unio materiæ, & formæ, qualis etiam requiritur ad hominis eſſe. Et quia iſto modo unita erant anima, & corpus in Chriſto in triduo, nõ modo præmiſſo: ideo non ſequitur, ꝙ Chriſtus in triduo fuerit homo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ Chriſtus in triduo iacebat in ſepulchro. Dicendum, ꝙ talis locutio eſt uera per ſynecdochen. Dicitur enim Chriſtus iacuiſſe in ſepulchro, quia pars humanitatis eius iacuit ĩ ſepulchro. Vnde nec iacuit ibi ſecundum ꝙ homo, nec ſecundum ꝙ Deus, ſed ſecũdum aliquid hominis. Sicut ergo non ſequitur, Petrus eſt in tumulo: ergo Petrus eſt homo: ſic etiam intelligendum eſt in propoſito. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ Chriſtus in ſempiternum fuit ſacerdos. Dicendum, quòd ſacerdotiũ Chriſti dicitur fuiſſe ſempiternũ non quia ſemper fuerit ſacerdos in actu, ſed quia illi ſacerdotio nullum aliud ſucceſſit. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ Chriſtus in triduo habebat animam rationalem ſibi unitam: ergo erat rationalis. Dicẽdum, quòd hoc nõ ſequitur, niſi intelligatur per ſynecdochen, pro eo quòd idiomata partium hominis non hic communicantur hypoſtaſi uerbi, niſi

mediante

mediante pro toto coniuncto cõmunicatione propria. Et quoniã Chriſtus tũc nõ erat homo: ideo nõ poterat dici albus ratione corporis, nec rationalis ratione animæ, nec per ſynecdochen, uidelicet quòd habebat corpus album, & animam ratiocinantem, Quod ergo dicitur quod habet animam rationalem ſibi unitam, eſt rõnale. Dicendum, ꝙ hoc habet ueritatem, ſi intelligatur de unione, q̃ eſt formæ ad materiam: hoc autẽ modo non uniebatur aïa Chriſti Chriſto in triduo, unde nõ ſequitur, ꝙ fuiſſet homo in triduo.

QVAESTIO II.

An Chriſtus ſecundum quòd homo ubique fuerit, uel alicubi determinate?

VTRVM Chriſtus ſecundum ꝙ homo fuerit in loco determinato, an ubique. Et ꝙ fuerit in loco determinato, uidetur: q̃a Chriſtus ſecundum quòd homo non fuit, niſi ubi fuit anima eius, & caro: ſed anima eius non fuit niſi in loco determinato: ergo nec Chriſtus ſecundum quòd homo. ITEM, Chriſtus ſecundum quòd homo aſſumpſit humanã naturã in atomo: ſed humana natura in atomo eſt humana natura in indiuiduo, & indiuiduũ eſt neceſſario hic, & nũc, & ita in loco determinato: ergo Xp̃s ſecd̃m ꝙ homo eſt in loco determinato. ITEM. Cuicunque conuenit moueri ſecundum locum, conuenit ei eſſe in loco determinato: ſed Chriſtus ſecundum quòd homo deſcendit ad inferos, & aſcendit ad cœlos: ergo &c. ITEM. Quòd Chriſtus ſit in pluribus locis ſecundum ꝙ homo, hoc non habet niſi quia ſub ſacramẽto: ſi ergo tunc ſub ſacramento nõ erat: ergo in aliquo loco ipſum exiſtere oportebat.

SED CONTRA. Quæcunq; ſunt unita inſeparabiliter, ubicunque unum eſt, eſt & reliquum: ſed humana natura unita eſt inſeparabiliter, & erat tunc uerbo Dei unita, quod eſt ubique: ergo ſi uerbum eſt ubique, & humana natura in uerbo. ITEM. Quęcunque ſunt idem in ſuppoſito, ubicunque eſt unum, & reliquum. Si enim aliqua duo accidentia uniãtur in uno ſubiecto, impoſſibile eſt unum eſſe alicubi, ubi non ſit reliquum: ſed humana natura, & diuina uniuntur in una hypoſtaſi. Si ergo diuina natura eſt ubique, & non in loco determinato, neceſſario ſequitur quòd humana natura in Chriſto, &c. ITEM. Hæc eſt uera. Iſte homo eſt filius Dei ubique: ergo à ſimplici conuerſa, Filius Dei eſt ubique homo; ſed ubicunque eſt homo, ib eſt eius humanitas; ergo &c. ITEM. Demonſtretur quicunque locus, Chriſtus eſt ibi; aut ergo ibi eſt homo, aut nõ homo: homo enim & non homo opponuntur immediate; ſed non eſt ibi non homo; ergo eſt ibi homo; ergo Chriſtus eſt ubique homo; ergo ſecundum humanam naturam non eſt in loco determinato, nec fuit in triduo. ITEM. Bene ſequitur, Hoc eſt, & non eſt homo: ergo eſt non homo; ergo ſimiliter bene ſequitur, Chriſtus fuit ubique, & nõ fuit ubiq; homo; ergo fuit ubique nõ homo; ſed hęc eſt falſa; ergo aliqua præmiſſarũ; ſed non niſi iſta, Chriſtus non fuit ubique homo; ergo eius oppoſita uera, Chriſtus fuit ubiq; homo; ergo idem qđ prius. ITEM. Quic-

quid conuenit filio Dei per naturam, conuenit illi homini per gratiam: cum ergo hæc ſit uera, Filius Dei eſt ubiq; hęc ſic erit uera, iſte hō eſt ubiq;: ſed bene ſequitur. Homo albus eſt ubique: ergo eſt ubique homo, & eſt ubique albus: ergo ſimiliter bene ſequitur, iſte homo eſt ubique, ergo eſt ubique homo: redit ergo idē quod prius, ſcilicet ꝙ Chriſtus ſecundum humanitatem nec nunc, nec in triduo fuit in loco determinato.

RESOLVTIO.

Quemadmodum Chriſtus ſemper non fuit homo: ita nec ſecundum quod homo ubique fuit; ſed in loco determinat.

RESPON. Dicendum, ꝙ qō iſta pōt eſſe de re, & pōt eſſe de ſermone. Tunc eſt quęſtio de re, qñ quæritur, utrū humanitas Chri fuerit ubicunque fuit diuinitas. Ad iſtam qōnem de plano rñdēdum eſt, ꝙ non: quia diuina natura eſt immenſa, & infinita, unde nullū locum ſibi determinat: ſed humana natura cū ſit creata, & finita, locum ſibi determinat. Vnde nō erat ubicunq; diuinitas erat, ſed in ſepulchro rōne corporis, uel in inferno rōne animæ, ſicut dicit Magiſter in litera. Similiter rōne humanitatis quantum de ſe in uno tm̄ loco eſt: ꝙ enim ſit in pluribus, hoc eſt ſub ſacramento, ſecundum ꝙ dicit Innocētius ſcilicet, ꝙ Chriſtus dicitur eſſe alicubi ſacramentaliter, alicubi perſonaliter, alicubi localiter. Localiter eſt in cœlo. Sacramentaliter eſt in altari. Perſonaliter ubiq;. Et ſic humana natura in Chriſto habet, ut ſit in loco determinato & : ſic ſi de re fiat qō, ſatis plana eſt reſponſio. Si autem fiat qō de ſermone, hoc eſt, ſi quæratur de ueritate illius, Iſte homo eſt ubique, & iſte eſt ubique homo. Hic reſpondendū eſt, ꝙ iſte terminus. Homo, poteſt ſubiici, uel prædicari. Quando ſubiicitur, tūc eſt locutio uera. Et ratio huius eſt: quia cum dicitur, Iſte homo eſt ubique, hoc pronomen. Iſte, poteſt demōſtrare perſonam Chriſti, uel ſingulare hominis. Si pſonā Chriſti, ſic abſq; dubio iſta uera eſt, Iſte homo eſt ubique. Si uero ſingulare hominis, adhuc uera eſt, ſed non per propriam naturam, ſed per communicationem idiomatum: quia quod conuenit filio Dei per naturam, conuenit iſti homini per gratiam. Si autem ponatur a parte prædicati, tunc eſt locutio falſa: quia iſte terminus Homo prædicatur ratione formæ, & hoc ad uerbium Vbiq; determinat prædicatum. Et ita ſignificatur per hoc, ꝙ forma humanitatis ſe extendat ad omnem locum in Chriſto: & hoc quidem falſum eſt, cum ꝙ habet locum determinatum: Vnde ſicut hæc eſt falſa, Chriſtus ſemper fuit homo, quia ſignificatur ex hoc ꝙ humanitas Chriſti non habuit principium in tempore: ita ſimiliter hæc eſt falſa, Chriſtus eſt ubiq; homo, qa ex hoc ſignificatur, ꝙ humana natura Chriſti ſit ubiq;. Concedēdæ ſunt ergo rōnes oſtendentes, ꝙ humana natura Chriſti ſit i loco determinato, & fuerit in triduo.

AD ILLVD, qđ obiicit, ꝙ quæcūq; ſunt unita inſeparabiliter, extēdunt ſe ad oēm locū æqualiter. Dicendū, quòd illud hēt ueritatē, qñ aliqua duo unibilia ſic uniuntur,

animatur, quòd unū nō excedit reliquum. Si autem unum eſt maioris ambitus, quàm reliquum, nō habet ueritatem. & ſic eſt in propoſito. Natura enim diuina eſt imenſa, ſed natura humana eſt limitata. Et eſt ſimile: quia animal inſeparabiliter prædicatur de homine, & tamen alicubi eſt animal, ubi nō eſt homo. Ad illvd quod obiicitur, quòd illa, quæ ſunt unum in ſuppoſito, concomitantur ſe in omni loco inſeparabiliter. Dicendum, quòd quoddam eſt ſup poſitum, quod nō excedit formam ſuam: & de tali ſup poſito habet ueritatē ſermo præmiſſus. Quoddam uero eſt ſuppoſitum, quod excedit aliquam formam, cuius eſt ſuppoſitum, ſicut hypoſtaſis Chriſti ſe habet reſpectu humanæ naturæ, quia primū eſſe non habet à natura humana, ſed à natura diuina: & de tali ſuppoſito non habet ueritatem. Ad illvd, quod obiicitur, ꝗ hęc eſt uera, Iſte homo eſt filius Dei ubique: ergo eius cōuerſa eſt uera, ubique Dei filius eſt hō. Dicendum, quòd hæc (ſi quis attendat) non eſt eius conuerſa: & hoc patet, quia in conuerſione alicuius ꝓpoſitionis, quod determinabat prædicatum, debet fieri determinatio ex parte ſubiecti: alioquin non fit recta conuerſio, ſicut patet aſpicienti. Et ideo cum in hac locutione, Homo eſt filius Dei ubique, illud aduerbium determinat prædicatum ratione illius attributi, quod eſt eſſe filium Dei: eius conuerſa non eſt hæc, Filius Dei eſt homo ubique, ſecundum ꝗ ubique determinat hoc attributum, quod eſt eſſe hominem, ſed hæc, Filius Dei exiſtens ubique eſt homo: & hęc quidem eſt uera: unde quāuis in rōne prędicta uideatur arguere a ſimplici conuerſa, nō tñ arguit. Ad illvd, quod obiicitur, ꝗ ſi Chriſtus eſt hic, & non eſt hic homo: ergo eſt hic non homo. Dicendum ꝗ illud tenet in his, quæ ſunt illius naturæ tantum, ratione cuius ſunt, ubicūque ſunt. In Chriſto uero non tenet, quia non ſolum habet naturā humanā, ſed ēt diuinā, per quā pōt eſſe alicubi, ubi nō eſt ꝑ humanā naturā, Vnde in ꝓceſſu illo eſt peccatū ſcd̄m conſequēs. Nō eſt hic hō: ergo eſt hic nō homo. Iſta enim habet tres cauſas ueritatis, Non eſt hic homo, aut quia non eſt hic, aut quia nō eſt homo, aut quia non hic, & eſt homo; ſed tamen humanitas eius non eſt in iſto loco: & in iſto ſenſu habet locutio ueritatem. Et ſi obiiciatꝰ ꝗ homo, & non homo opponuntur immediate. Dicendum ꝗ uerum eſt quantum eſt de re, ſed non eſt uerū addita determinatione. Hęc enim duo non opponuntur immediate, Albus hō, & albus non homo, quia neutrum horum uere prædicatur de homine nigro. Ad illvd, quod obiicitur, ꝗ bene ſequitur. Eſt, & non eſt homo: ergo eſt nō homo: ergo ſimiliter bene ſequitur. Eſt hic, & nō eſt hic homo; ergo eſt hic non homo. Dicendum, ꝗ non eſt ſimile, quia pluribus de cauſis poteſt iſta uerificari de aliquo, Iſte non eſt hic homo, quàm iſta, iſte non eſt homo, propter determinationē adiūctam. Et ideo in prædicto proceſſu eſt deceptio ſecundū cōſequēs à pluribus cauſis ueritatis ad unā. Ad illvd, quod obiicitur ꝗ hæc eſt uera, iſte hō eſt ubiq;,

ergo iſte eſt ubique homo. Dicẽdum, quod non ſequitur, quia in prima attribuitur ei eſſe ubiq; ratione diuinæ naturæ, in ſecũda ratione humanæ naturæ. Nec eſt ſimile de hoc quod obijcit de homine albo, quia ſuppoſitũ illius termini Album cũ ſit hic, & nũc, non ſe extendit ad aliquem locũ, ad quẽ non extendit ſe eius proprietas: non ſic autem eſt de perſona uerbi, & de natura humana.

QVAESTIO. III.

An corpus Christi per triduum in ſepulchro fuerit?

DE quiete corporis in ſepulchro, utrum corpus Chriſti per triduũ fuerit in ſepulchro. Et ꝙ ſic uidetur. Matth. 12. Sicut Ionas fuit tribus diebus, & tribus noctibus in uentre cete: ſic filius hominis erit tribus diebus, & tribus noctibus in corde terræ: ergo corpus eius fuit tribus diebus, & tribus noctibus in ſepulchro.

ITEM. Ioan. 2. Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Et ſubiungit euangeliſta, ꝙ hoc dicebat de templo corporis ſui: ergo redit idem quod prius.

ITEM. In ſymbolo. Tertia die reſurrexit à mortuis: ergo corpus eius iacuit per triduum in ſepulchro. ITEM. Hoc ipſum probatur per communem eccleſiæ obſeruantiam, quæ mortem eius in die ueneris celebrat, & reſurrectionẽ in die tertia ſequenti, ſcilicet in die dominico. Si ergo iacuit in ſepulchro à morte uſque ad reſurrectionem, patet &c.

SED CONTRA. Figura debet reſpondere ueritati: ſed reſurrectio Chriſti prefigurata fuit in Sãſone, de quo legitur Iudic. 16. quòd dormiuit uſque ad medietatem noctis, & tulit portas ciuitatis, &c. ergo videtur quòd Chriſtus uſque ad tertium diem in ſepulchro non quieuerit. ITEM. Act. 2. Quem Deus ſuſcitauit à mortuis, iuxta quod impoſſibile erat detineri eum: ſed ſi non potuit detineri: ergo uidetur quòd ſtatim reſurrexerit, alioquin detentus fuit. ITEM. Opus noſtrę redemptionis ſtatim poſt mortem conſummatum fuit: ergo glorificatio corporis Chriſti iam nõ debuit amplius differri, & ita corpus Chriſti non debuit in ſepulchro per triduum relinqui.

Anima Chriſti in illo triduo aut appetebat uniri ſuo corpori, aut non. Si non appetebat: ergo nõ habebat naturam aliarum animarũ. Si appetebat: ergo retardabatur à contemplatione perfecta, ſi corpus eius non reddebatur ei: ſed hoc eſt inconueniens: ergo uidetur ꝙ ſtatim corpus eius debuerit ſuſcitari. Eſt ergo quæſtio de tempore, & hora reſurrectionis. Nam aliquæ gloſæ uidentur dicere, quòd Chriſtus ſurrexit ĩ media nocte: aliquę uero ꝙ in mane. Rurſus q̃ſtio eſt, quare Chriſtus præuenit reſurrectionẽ aliorum mortuorum, & corpus eius non fuit niſi per triduum in ſepulchro, cum corpora aliorũ hominum expectent uſque ad diem extremum iudicij.

RESOLVTIO.

Triduo quidem in ſepulchro Christi corpus requieuit: ſed per ſynecdochen intelligatur.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd non conueniebat corpus Chriſti ſtatim poſt mortem ſuſcitari, nec tamen conueniebat ſuſcitationẽ

cius

eius uſq; ad generalē reſurrectionē differri. Et rō huius eſt, qa noſtrę fidei certitudo, qua credimus nos reſurrecturos, fundata eſt ſupra ueram reſurrectionē Chriſti. Ad hoc autem ꝙ cōſtet nobis de ueritate reſurrectionis, duo concurrunt. Primum eſt ꝙ opportunum eſt, ꝙ cōſtet de ueritate mortis. Secundum eſt ꝙ oportet, ꝙ cōſtet de ueritate coniunctionis iteratæ aīæ, & carnis. Veritas mortis non conſtitiſſet nobis, ſi Chriſtus ſtatim reſurrexiſſet, ſed potuiſſet aliquis ſuſpicari ipſum finxiſſe ſe mortuum. Veritas iteratæ coniunctionis non conſtitiſſet, ſi Chriſtus adhuc nō reſurrexiſſet: ergo potius poſſet quis deſperare, q̄ expectare: imo certe ſi nō reſurrexiſſet, fides in apoſtolis omnino defeciſſet, nec aliqs fuiſſe Chriſtum Deum crederet, ſed hominē purum: neceſſe ergo fuit pp noſtræ fidei ueritatem, & firmitatem reſurrectionem Chriſti accelerari, nec tñ adeo accelerari, quin manifeſtaret̄ ueritas mortis: ideo uſque ad tertiū diem diſtulit, & non amplius, quia per tēpus illud uere poterat manifeſtari fuiſſe mortuus. Requieuit ergo (ſicut dicit fides noſtra) per triduum in ſepulchro: non tamē per tres dies integros, & completos, ſed per ultimam partem diei ueneris, & per primam partem dominicæ diei, & per totam diem ſabbati: ita quòd requietio illa per triduum intelligenda eſt per ſynecdochen, & in hoc oēs ſancti concordant, licet de hora temporis uideatur eſſe cōtrouerſia. Nā quidam uidentur dicere, ꝙ ſurrexit in media nocte, quidam uero ꝙ ſurrexit in aurora. Ratio autē huius diuerſitatis eſt, pro eo ꝙ conſiderant diuerſimode in illa dilatione congruentiam quantū ad numerū horarum. Nām aliqui incipiunt tempus computare ab hora ſexta, qua crucifixus eſt: & tenebræ factæ ſunt ſuper terram uniuerſam; & iſti protēdunt tempus uſq; ad mediam noctē inter diem ſabbati, & diem dominicū, & ſic cōputant. 36. horas, qa tunc erat æquinoctium uernale, quādo Chriſtus dñs paſſus eſt. ALIQVI inceperunt computare a ſero, in quo poſitus fuit in ſepulchrū, & protendunt tēpus uſque ad diluculū dominicæ diei: & tā iſti, quàm illi conſiderant eandē congruentiā tātę dilationis. Ideo enim dominus reſurgere diſtulit per 36. horas, ut in hoc ſignificetur, quia liberatio, & uictoria eſt perfecta. Ille enim numerus eſt ex ſenario numero in ſe ducto, q quidē numerus eſt primus numerus perfectus ſecundum arithmeticum. Eſt & alia congruentia, qa in 36. horis ſunt duæ noctes, & unus dies, ita qđ ſalua eſt ibi proportio ſimpli ad duplum, ut dicit Auguſt. in quo ſignificatur, quòd Chriſtus una ſimpla ſua uetuſtate abſtulit duas noſtras uetuſtates, quæ quidem intelligūtur per duas noctes. Et hanc rōnem aſſignat Auguſt. in lib. de Trinitate. *Lib. 4. cap. 5.* Hæc eadē ratio aſſignatur ſuper illud Lucę. 24. Oportuit Xp̄m pati. Gloſ. Merito uno die, & duabus noctibus in ſepulchro iacuit, quia lucem. i. grām ſuæ mortis, q̄ tantū in carne erat, tenebris noſtræ duplæ mortis, quæ in carne, & aīā erāt, opponit: & hoc ipſum dicit ſuper illud Roman. 6. Hoc ſcientes, qa uetus homo &c. Gloſ.

Quieuit in ſepulchro uno die, & duabus noctibus, quia noſtrã duplam uetuſtatem ſua ſimpla conſumpſit. Et ideo licet uideantur differre in temporis hora, conueniunt tamen in aſſignãdo temporis cougruentiam. Nec tamen in hora ſibi contradicunt, quia dupliciter dicitur res fieri, aut quando fit ſecundum ueritatẽ, aut qñ innoteſcit. Et illi qui horam mediam noctis aſſignant reſurrectioni, tempus determinant, quando primo fuit facta. Qui uero mane aſſignant, tempus determinant, quando innotuit, Vel certe reſurrectio fuit inter horam mediæ noctis, & mane diei dominicæ, & quia mediũ denominatur ab extremis, ideo aliqui dicunt fuiſſe in media nocte, aliqui in mane ſine aliqua contradictione. Concedendum eſt ergo, ꝙ Chriſtus requieuit per triduũ in ſepulchro, ita ꝙ per ſynecdochen hoc intelligitur. Concedendæ ſunt nihilominus rationes, quæ hoc oſtẽdũt.

Ad illud, quod primo objicitur de Sanſone, iam patet reſponſio: quia eſto ꝙ media nocte reſurrexit, non tamen ex hoc ſequitur, quod Chriſtus non quieuit per triduũ in ſepulchro, quia media illa nox fuit pars diei dominicæ, & per ſynecdochen per mediam illam noctem tota dies ſequẽs intelligitur; computatur.n. nox cum die ſequenti poſt Chriſti reſurrectionem. Prætereanon oportet, quòd ueritas in omnibus reſpòndeat figuræ, quia nulla figura eſt ita ſimilis ueritati, quin ſit ex aliqua ſui parte diſſimilis. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ impoſſibile fuit eum detineri. Dicendum, ꝙ detentio dicit uiolentiã, Xp̃s autẽ diſtulit reſurgere uſq; ad tertium diẽ non ꝑꝑ uiolentiam, ſed propter merã uoluntatem: & ideo non erat detentio, ſed rationalis expectatio. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ iam opus noſtrę redemptionis conſummatum erat. Dicendum, ꝙ licet conſummatum eſſet ſcd̃m ueritatem, non tñ nobis innotuerat. Ad hoc aũt ꝙ nobis ualeret, neceſſe erat, ꝙ nobis innoteſceret. Ad hoc autẽ ꝙ nobis certitudinaliter innoteſceret, neceſſe erat differri: ideo nõ abſque cauſa, ſed ꝑꝑ ſalutem noſtram reſurrectionem diſtulit in diem tertium. Ad illud, qđ obijcitur, ꝙ anima Chriſti ſi appetebat uniri corpori, retardabatur à perfectione contemplationis. Dicendum, ꝙ hoc non oportebat ꝑꝑ unionem ipſius ad uerbum, & tantã plenitudinẽ gratiæ, quæ in ipſo erat, nõ ſolum ſeparata a corpore, uerumetiã exiſtens in corpore paſſibili, non retardaretur à contemplatione diuina: non ſic autem eſt in aliis animabus reperiri: nec eſt mirandum, ſi illa anima inter alias animas habuit priuilegium ſingulare.

QVAESTIO III.

An Chriſti anima ad inferos deſcenderit?

VTRVM anima Chriſti deſcẽderit ad inferos. Et ꝙ ſic oſtẽditur. Primo per illud quod dicitur Actum. 2. Quem Deus ſuſcitauit, ut ſolutis doloribus inferni &c. ergo uidetur quod in inferno fuerit aĩa eius. Item. In ſymbolo apoſtolorum. Deſcendit ad inferos, tertia die &c. Nihil hoc expreſſius dici põt. Item Damaſ. Deſcendit ad inferna anima deificata; ut quemadmodum his, quæ *Lib. 3. cap. 29*

in terra

in terra ſunt, ita & his quæ in inferno ſunt, & in tenebris, & in umbra mortis ſedent, ſuperluceſcat: ergo deſcendit ad inferna. ITEM. Sicut Chriſtus nos docuit per aduentum ſuum in carnem ita etiã detentos in inferno liberauit p egreſſum ſuum à carne: ſed adueniendo in terris nobiſcum conuerſatus eſt, & uixit: ergo moriendo ad inferna deſcendit.

SED CONTRA. Auguſt. ad Dardan. & etiam ſuper Gene. ad literam. Non facile in ſcripturis nomen inferni in bono inuenitur. Si ergo Chriſto nihil mali attribuendum eſt, uidetur quòd Chriſtus ad inferna non deſcenderit. ITEM. Optimo debetur optimus locus: ſed anima Chriſti erat optima, & infernus erat locus uiliſſimus: ergo nunquam uidetur fuiſſe conueniens, quòd anima Chriſti deſcenderet ad inferna. ITEM. Maioris poteſtatis eſt liberare ſubditos de manu aduerſarij ſola uoluntate, & uirtute, quam potentia corporali: ergo ſi Chriſtus iam triũphauerat in cruce de diabolo, uidetur quòd non oportebat ipſum ad infernum deſcendere ad liberandum ſuos. ITEM. Per mortem Chriſti illi, qui deſcenderant prius ad infernum, merebantur aſcendere ad cœlum; ergo ſi idem non eſt cauſa oppoſitorũ, uidetur ꝙ Chriſtus moriendo nõ deſcenderit ad inferos.

RESOLVTIO.

Et quidem, tum propter uinctorum cõſolationem: tum propter aduerſariorum confuſionẽ.

RESPON. Dicendum, quòd nomine inferni aliquando intelligitur pœna, aliquando locus pœnæ. Et ſecundum hoc dupliciter poteſt aliquis dici deſcẽdere ad inferos. Aut quia deſcendit ad pœnã, aut quia deſcendit ad locum pœnæ. Primo modo non conuenit Christo: in eo enim nec fuit pœna damni, nec fuit pœna ſenſus. Secũdo uero modo competit Chriſto, deſcendit enim quantum ad illam partem, in qua erant iuſti, qui detinebantur merito peccati primi parentis, quæ quidem pars cõſueuit Limbus appellari. Ad illã inquam partem deſcẽdit, non compulſus neceſſitate, ſed ſua uoluntate, & poteſtate. Ratio autẽ quare uoluit deſcendere ad eripiendos illos, qui tenebantur ibi compediti, cum etiã poſſet facere hoc non deſcendendo, fuit duplex, uidelicet propter conſolationẽ uinctorum & propter confuſionẽ aduerſariorum. Propter conſolationem uinctorum: quia magna fuit eis conſolatio de præſentia ipſius animæ Ieſu Chriſti, & maximè fuit dignationis oſtenſio in hoc, quòd ipſe perſonaliter uoluit deſcendere ad eos. Propter hoc dicit Damaſ. quòd deſcendit, ut his qui in tenebris, & in umbra mortis ſedent, ſuperluceſcat: ſicut in ſua natiuitate deſcendit, ut luceret his, qui in terris erant. Propter cõfuſionem aduerſariorum, ut ipſi dæmones confunderentur ex ſua præſentia: & ſicut uicerat eos in terra in natura aſſumpta, ſic anima eius de eiſdem triumpharet apud inferos, ipſos inuitos expoliando. Cõcedendæ ſunt ergo rationes, & auctoritates, quę inducuntur ad hoc.

AD ILLVD uero, quod obijcitur primo in cõtrarium, quòd inferni nomen non de facili inuenitur in bono. Dicendum, quòd

uerum eſt: quia ad infernum nullus deſcendit præter ſolũ Chriſtum niſi ad pœnã damni, uel ad pœnam ſenſus: ideo dicit ipſum de facili non inueniri in bono, quia hoc conuenit ſolum Chriſto. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd optimo debetur optimus locus. Dicendum, quòd uerum eſt de loco, qui debetur alicui pro remuneratione: Chriſtus autem non deſcendit ad infernum tanquam ad locum remunerationis ſibi debitum, ſed potius deſcendit ad ipſum frangendum, & expoliandum. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd maius eſt triumphare ſola uoluntate, & uirtute in abſentia, quam in præſentia. Dicendum, quòd licet hoc non ſit oſtenſiuum tantæ uirtutis, tamen eſt oſtenſiuum maioris dignationis: Chriſtus autem in liberatione noſtra potius intendebat nobis oſtendere dignationis affectum, quam uirtutis imperium: malebat enim quòd haberemus ſpiritum dilectionis & amoris, quàm ſpiritum ſeruitutis, & timoris. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd mors Chriſti merebatur aſcenſum ab inferis. Dicendum, quòd eſt deſcenſus ordinatus ad aſcenſum, & hoc modo deſcendit Chriſtus, quia deſcendit ut faceret alios aſcendere: & iſte deſcenſus non eſt contrarius aſcẽſui, nec eſt ex cauſa contraria. Eſt etiam alius deſcenſus, qui uenit ex impotentia aſcendendi, & hic deſcenſus repugnat aſcenſui, & de hoc deſcenſu opponit: & hoc concedi poteſt, quòd illo modo Chriſtus ad inferos non deſcendit, ſed modo alio ſicut prædictum eſt.

QVAESTIO V.

An Chriſtus liberarit de inferis omnes animas?

VTRVM omnes animas, quæ in inferno erant, liberauerit. Et quòd ſic uidetur. Iob. 17. In profundiſſimum infernum deſcẽdet anima mea. Sed conſtat, quòd Chriſtus eripuit Iob de inferno: ergo eripuit aliquos de inferno profundiſſimo, multofortius de parte ſuperiori inferni: ergo uidetur, quòd totum infernum expoliauerit. ITEM. In Pſal. 85. Eruiſti animam meam ex inferno inferiori: aut hoc dicitur in perſona Xpi, aut in perſona alterius: ſed quocũque modo intelligatur, aliqui eruti ſunt de loco inferiori: quia Chriſtus non deſcendit niſi ad locum illũ, unde animas eruit: ergo multofortius erutæ ſunt de inferno ſuperiori: ergo de toto inferno. ITEM. Zachariæ. 9. ſuper illud. In ſanguine teſtamẽti eruiſti uinctos de lacu &c. Glo. Eos, qui tenebantur uincti carceribus, ubi nulla miſericordia eos refrigerabat, quam diues iſte petebat, tu liberaſti: ſed tales erant damnati in inferno: ergo uidetur quòd illos liberauit: ergo omnes eduxit. ITEM. Si ſolos bonos de inferno liberauit, & malos reliquit, cum plures eſſent mali, quàm boni, uidetur quòd Chriſtus nõ plenam, ſed ſemiplenam uictoriam de diabolo obtinuit. ITEM. Chriſtus pro omnibus paſſus eſt in cruce: ſed illos liberandos ad inferna deſcendit, pro quibus paſſus fuit: ergo uidetur quòd omnes eduxerit de inferno. Si tu dicas, quòd non eſt paſſus quantum ad efficaciã niſi pro bonis, licet quãtum ad ſufficientiam pro oibus.

Con-

CONTRA hoc eſt, quod dicitur ad Roman. 5. Chriſtus pro impijs paſſus eſt: & conſtans eſt, quod multi peccatores merito paſſionis Xp̄i liberātur de poteſtate, & laqueis diaboli: ergo uidetur quòd multofortius illi fuerūt liberati, qui fuerunt ibi à Chriſto inuenti.

SED CONTRA. Eſa. ultimo dicitur de damnatis. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum nō extinguetur: ergo uidetur quòd reprobos, & malos Chriſtus ab igne inferni non liberauit. ITEM. Luc. 16. Chaos magnum firmatū eſt inter nos, & uos &c. ergo multo fortius inter Chriſtum, & damnatos: ergo non uidetur, quod Chriſtus deſcenderit ad illos liberandos. Si enim alii ſancti non compatiebantur damnatis propter ſeueritatem iuſtitiæ, multofortius nec ipſe Chriſtus, qui eſt iuſtus iudex. Tranſitus enim ille (ſicut dicit Greg.) intelligitur de compaſſione. ITEM. Iudas, & alii in peccato mortali decedentes damnati erant per ſententiam diffinitiuam. Sed Deus nunquam ſentētiam ſuam diffinitiuam retractat: ergo &c. ITEM. Paſſio Chriſti nō tollit liberū arbitrium, ergo nec merita liberi arbitrii: ergo ſi aliqui erant ibi damnati per demerita ſui liberi arbitrii, uidetur quod nunquam merito paſſionis Chriſti deberent inde erui, & liberari. ITEM. Aut iſti peccatores, qui modo moriuntur in peccato, liberantur de inferno, aut non. Si liberātur: ergo nihil eſt de rigore diuinæ iuſtitiæ. Si non liberantur, & illi fuerunt liberati: ergo peioris conditionis ſunt illi, qui ſecuti ſunt paſſionem Chriſti, quàm illi, qui præceſſerunt: ſed hoc eſt falſum: ergo nulli reprobi liberati ſunt. Eſt ergo quæſtio, quos liberauit, & in quem infernum deſcēderit: & ſpecialiter dubium eſt de paruulis, qui deceſſerunt in peccato originali. Si enim illi nō habent aliud peccatum niſi peccatum Adæ, & pro illo ſatisfecit Chriſtus, & merita Chriſti ualēt illis, qui non utuntur libero arb. uidetur quòd eos eripuerit de inferno. Aut ſi non eripuerit, quæritur quare non eripuerit.

RESOLVTIO.

Et ſi omnes liberare ſufficerit: non tamen omnes liberauit: ſed eas tantum, quæ electorum ſuorum animæ erant.

RESPON. Dicendum quod dominus in inferno non liberauit niſi animas electorum ſuorum, & eorum qui erant membra ipſius. Quamuis enim paſſio Chriſti oībus ſufficerit, non tamen influit niſi in eius membra: & ideo ſoli per paſſionem Chriſti ſaluati ſunt, qui uel erant eius membra, quando paſſus eſt, uel futuri erant per conuerſionem ad ipſum. Quoniam ergo multi erant in inferno, qui nec membra Chriſti erāt, nec membra Chriſti futuri erāt, quia non erant in ſtatu merendi: ideo non omnes dominus eripuit de inferno, ſed tantum electos. Et hoc eſt quod dicit Grego. in quadam Homil. infra octauas Paſchę. Ait enim ſic. Quod ante paſſionem ſuam dixit, in reſurrectione ſua dominus impleuit. Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me. Omnia enim traxit, qui de electis ſuis apud inferos nullum reliquit. Omnia abſtulit, utique electa. Vnde etiam recte per Oſeā dixit. Ero mors tua o mors,

mors, morſus tuus ero infernæ. Quia.n. in electis ſuis funditus occidit mortem, mors mortis extitit. Quia uero in inferno partem abſtulit, & partem reliquit, non occidit funditus, ſed momordit infernum. Concedendum eſt ergo, q Chriſtus in ſuo deſcenſu ad inferos non omnes liberauit de inferno. Concedendæ ſunt etiam rationes, quæ inducũtur ad hoc.

AD ILLVD uero, quod primo objicitur in contrarium de uerbo Iob, q dicebat ſe deſcenſurum in profundiſſimum infernum. Dicẽdum, q profundiſſimus infernus poteſt dici uel ſecundum ſtatum inferni inferioris, qui eſt ſub terra, uel reſpectu ad infernum, qui eſt ſupra terram. Si primo modo dicatur, tunc in profundiſſimum infernũ deſcendunt impij, & damnati: quoniam in loco illo inferiori eſt quidã locus deputatus his, qui puniendi ſunt pœna damni, & pœna ſenſus. Quidam uero deputatus his, qui puniendi ſunt ſolum ad tẽpus, ſiue ſit pœna damni, ſiue ſit pœna ſenſus, ſicut ille, in quo erant ſancti patres & alij, qui deceſſerunt cum gratia, & uocatur limbus, ſiue ſinus Abrahæ. Dico ergo quòd Chriſtus ſolum ad limbum deſcendit, unde ſanctos patres eripuit: & ita ad ſuperiorem partem, non autem ad mediam, uel ultimam. Alio modo accipitur profunditas inferni reſpectu inferni, qui eſt ſupra terrã ſicut reſpectu aeris caliginoſi, qui eſt infernus dæmonum, qui dicitur profundus reſpectu cœli empyrei: locus uero terræ dicitur profundior, locus uero infra terram reſpectu horum dicitur profundiſſimus. Et hoc modo dicebat Iob ſe in profundiſſimum infernũ deſcenſurum. ET PER hoc patet reſponſio ad ſequẽs. Quod enim dicitur, Eruiſti animã meã ex inferno inferiori, hoc dicitur reſpectu ipſius terræ, reſpectu cuius infernus ille dicitur inferior, non autem reſpectu ſtatus inferni: quia in parte inferiori nulla eſt redemptio. AD ILLVD, quod objicitur de glo. Zachariæ. 9. Dicendum, quòd Gloſ. illa ſatis eſt impropria: poteſt tamen exponi, ut per hoc quod dicitur, nullus eos miſericordia refrigerebat, nõ intelligatur locus inferni quantum ad partem illam, ubi erant liberandi, ſed quantum ad partem illã, ubi erant nõ liberandi: quaſi dicat. Emiſit uinctos de inferno, ubi erant compediti cum malis, quos ſcilicet malos nulla refrigerabat miſericordia. Poteſt etiam uis fieri in hoc, quòd dicitur miſericordia: quia in limbo non erat miſericordia liberans, quamuis eſſet miſericordia relaxans, & de illa miſericordia intelligitur, non de alia. AD ILLVD, quod objicitur, quòd ſi eripuit non niſi bonos, quòd ſemiplenã habuit uictoriam. Dicendum, q falſum eſt. Mali enim per peccatum quaſi nihil facti ſunt, & ad non eſſe tendunt: & ideo ipſorũ defectus in nihilum computatur: & propterea in nullo minuitur plenitudo uictoriæ, ſi ipſi non liberantur, ſicut in nullo diminuta eſt plenitudo ciuitatis ſupernæ per abſentiam malorum. AD ILLVD, quod objicitur, quòd illos liberauit, pro quibus paſſus eſt. Dicendum, quod ſicut dicebatur, hoc uerum eſt de illis, pro quibus patiebatur quãtum ad efficaciam

caciam & iſti ſoli erant electi, qui erant in inferno. Et ſi tu obiicias. Chriſtus non ſolum pro electis, ſed etiã pro impiis mortuus eſt. Dicendum, quòd hoc intelligitur de impiis, qui erant in ſtatu uiæ, non autem de illis, qui erant damnati per diffinitiuam ſententiam, quales erant illi, qui erant in profundiſſimum infernum detruſi. AD ILLVD, quod ultimo quærebatur de paruulis, quòd debuerunt liberari. Dicendum, ꝙ nec ipſi potuerunt liberari, quia non erant in ſtatu, in quo eſſent capaces gratiæ Chriſti, nec merita Chriſti poterant eis ſuffragari, nec ſatisfactio eius pro peccato Adæ ad eos habebat extendi. Ad illos enim ille extendit, qui mẽbra eius efficiũtur per fidem, uel per aliquod ſacramentum fidei. Vnde ſicut paruuli decedentes in originali peccato carent in perpetuum uita beata: ſic & illi, qui iá in infernũ erãt detruſi. Alia uero quæ quærebantur per ea, quæ dicta ſunt, ſatis poſſunt manifeſtari.

QVAESTIO VI.

An Chriſtus illicò poſt mortem animas de manu tartari liberatas ad cœlum introduxerit.

VTRVM ſtatim poſt mortem introduxerit eas in cœlũ. Et quòd ſic, uidetur per illud, quod dicitur Luc. 23. Dixit dominus ad latronem. Hodie mecum eris in paradiſo. Et conſtat ꝙ illud nõ intelligitur de paradiſo terreſtri, quia non magnum eſſet illi animæ eſſe in illo paradiſo: ergo intelligiẽ de cœleſti. ITEM. Statim poſt mortem aperta fuit ianua, & nihil fuit omnino retardans: ergo uidetur, quòd anima Chriſti cum aliis animabus ſtatim in cœlum euolauerit. ITEM. Locus ſuperior competit ſtatui gloriæ, ſicut locus inferior competit ſtatui culpæ: ergo ſicut animæ damnatę ſtatim deſcendunt in infernum, ita animæ liberatæ ſtatim debẽt euolare in cœlũ: ſed ſtatim poſt mortem Chriſti animæ illæ, quæ fuerunt in inferno, fuerunt luce ſupernę ueritatis irradiatę: ergo ſtatim debuerunt in cœlum traduci. ITEM. Nulla anima purior fuit, quàm anima Chriſti: ſed animæ ſanctorum martyrum, qui modo moriuntur, ſtatim euolant: ergo anima Chriſti ſtatim euolauit in cœlum. Sed non aſcendit caput ſine membris: ergo alię animę poſt mortem Chriſti ſtatim ad cœlum fuerunt perductæ.

SED CONTRA. Micheæ. 2. Aſcẽdit pandens iter ante eos: dicitur de Chriſto. Sed Chriſtus nõ aſcẽdit ad cœlum uſque ad 40. diem poſt reſurrectionem: ergo nec animæ aliorum ſanctorum, quę erãt in limbo. ITEM. Reſurrectio debuit præcedere aſcenſionem: ſed non reſurrexit ſtatim poſt mortem: ergo uidetur, quòd nec anima ipſius, nec aliæ animæ aſcenderunt in cœlum ante diem tertium. ITEM. In quadam collecta in die reſurrectionis dicitẽ: Deus qui æternitatis nobis aditum de uicta morte reſeraſti: ergo uidetur quod ante diem reſurrectionis non fuerunt animæ eductæ de limbo inferni. ITEM. Chriſtus cũ reſurrexit, dicitur ab inferis redire ad ſuperos: ſed ſi anima eius ſtatim poſt mortem alias animas duxiſſet ad cœlos, non ab inferis rediiſſet ad ſuperos, ſed potius de ſupernis deſcendiſſet ad inferiora: ergo non uidetur quod animæ ſan-

ſanctorum ſtatim poſt mortem Chriſti perductę fuerint in cęlũ.

RESOLVTIO.

Tametſi illico lumen uiderint, & beatæ factæ ſint animæ illæ; non tamen illicò cœlum cõſcenderũt. quia ante Chriſtum illuc conſcendere non debuerunt.

RESPON. Dicendum, ꝙ animæ ſanctorum non ſtatim poſt mortem Chriſti perductæ ſunt in cœlum quantum ad locum: ſtatim tamen poſt reſolutionem animæ à corpore in Chriſti deſcenſu ad inferos uiderunt lumen æternũ, & beatæ factæ ſunt, & patefactũ eſt cœlum eis quantum ad præmium. Vnde in loco etiam infernali exiſtentes habuerunt paradiſum, & apertam Dei uiſionem, quæ non eſt aliud quàm uitą ęterna. Licet autem beatitudinem ſtatim poſt mortem Chriſti haberent: non tamen locum beatitudinis ſtatim adeptæ ſunt. Quoniam ipſe Chriſtus debuit in omnibus primatum tenere, & primogenitus eſſe in multis fratribus tanquam caput omnium. Reſurrectio autem Chriſti, & eius aſcẽſio differri debuit propter noſtrę fidei confirmationem. Ideo enim dilata fuit reſurrectio, ut oſtenderetur quòd uere Chriſtus mortuus fuerit. Et ideo etiam dilata fuit aſcenſio, ut per multa argumenta oſtenderetur, quòd uere reſurrexerit, ſecundum ꝙ dicitur Act. 1. Præbuit ſemetipſum in multis argumentis, apparens eis &c. Quoniam ergo nulla anima in cœlum debuit aſcendere ante Chriſtum, & Chriſti aſcenſio propter noſtram ſalutem debuit differri: hinc eſt quòd animæ ſanctorum nec ſtatim fuerunt de limbo eductæ, nec ſtatim in cœleſti paradiſo fuerunt locatæ, diuina diſpenſatione hoc faciente ad noſtram ſalutem.

AD ILLVD, quod obijcitur autoritate domini in Lucam. Dicẽdũ, ꝙ ſicut dicit Augu. hoc uerbũ exponens, Paradiſus ibi dicit nõ locus empyrij, nec locus paradiſi terreſtris, ſed ipſa Dei uiſio. Vbicunque enim homo ſit, dum tamẽ Deum aperte uideat, poteſt dici eſſe in paradiſo. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ ſtatim fuit ianua aperta, & nihil erat retardans. Dicendum, ꝙ ſtatim in mortem ianua fuit aperta quantum ad meritum ſed in reſurrectione quantum ad egreſſum de limbo, in aſcenſionẽ uerò quantum ad aſcenſum in cœlum. Vnde in omnibus his tribus dicitur ianua fuiſſe aperta, ratione tamen aliqua. Præterea: quod dicitur, quòd nihil erat retardãs, intellige quantum ad uiolentiã: erat tamen aliquid retardans ex rationabili cauſa, uidelicet dilatio aſcenſionis Chriſti, quæ differri habebat ex cauſa ſupradicta. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ locus ſuperior competit ſtatui gloriæ. Dicendum, quòd uerum eſt: attamen ſicut angeli beati ex cauſa mittuntur deorſum ad noſtræ ſalutis procurationem, quamuis inquantum beati ſunt, eis competat locus ſurſum: ſic etiam locus glorię differri poterat ex cauſa illis animabus ad tempus. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ animæ aliorum ſanctorum nunc ſtatim euolant, iam patet reſpõſio: quia caput eorum eſt ſupra, nec eſt aliquid ex parte ipſorum, nec ex parte noſtra, quod eas debeat retardare: & ideo non eſt ſimile &c.

DISTINCTIO XXIII.

De virtutibus Theologicis,& primo de fide quantum eius eſſentiam.

CVm uero ſupra perhibitum ſit, Chriſtum plenum gratia fuiſſe, non eſt ſuperuacuum inquirere, vtrum fidem et ſpem ſicut charitatem habuerit. Si enim his caruit, non uidetur plenitudinem gratiarum habuiſſe. Vt autem hæc quæſtio valeat apertius explicari, de his ſingulis aliqua in medium proferenda ſunt: & primum de fide, ſecundum menſuram cuius præcepit Apoſtolus vnicuique ſapere. Diſt.13 & 18.

Quid ſit fides.

Fides eſt uirtus, qua creduntur quæ non videntur. Quod tamen non de omnibus, quæ non videntur, accipiendum eſt: ſed de his tantum, quæ credere (vt ait Aug.) ad religionem pertinent. Multa enim ſunt, quæ ſi Chriſtianus ignoret, nihil metuendum eſt, quia non ideo a religione deuiat. Rom.12 Aug. li.2.q. euan. ca.37. In Ench. c.9.

Quot modis dicitur fides.

Accipitur autem fides tribus modis, ſcilicet pro eo quo creditur, & eſt virtus: & pro eo quod creditur, & non eſt uirtus: & pro eo in quod creditur, quod aliud eſt ab eo, quo creditur. Vnde Aug. inquit, Aliud ſunt ea, quæ creduntur, aliud fides, qua creditur. Illa enim in rebus ſunt, quæ uel eſſe, uel fuiſſe, uel futura eſſe creduntur: hæc autem in animo credentis eſt, ei tantum conſpicua cuius eſt: & tamen nomine fidei cenſetur utrumque, & illud. ſ. quod creditur, & id quo creditur. Id quod creditur, dicitur fides: ſicut ibi, Hæc eſt fides catholica, quam niſi quiſque firmiter fideliterque crediderit, ſaluus eſſe non poterit. Fides autem qua creditur, ſi cũ charitate ſit, virtus eſt: quia charitas (ut ait Ambroſius) mater eſt omnium uirtutum, quæ omnes informat, ſine qua nulla uera uirtus eſt. Fides ergo operans per dilectionem uirtus eſt, quia non uiſa creduntur. Hæc eſt fundamentum quod mutari non poteſt, ut ait Apoſtolus, quæ poſita in fundamento neminem perire ſinit. Vnde Aug. Fundamentum eſt Chriſtus Ieſus, ideſt, Chriſti fides, ſcilicet, quæ Lib. de Tri.13. cap.2. In ſym. Atha. Sup epiſtol. ad Roma. Gal. 5. 1.Cor.3 De fide et operib. ca. 14.16. Eph.3. Ser.1 de vigi. Pet.c.1

per

per dilectionẽ operatur, per quam Chriſtus habitat in cordibus, quæ neminem perire ſinit. Alia verò non eſt fundamentum, Fides enim ſine dilectione inanis eſt. Fides cum dilectione Chriſtiani eſt: alia dæmonis eſt. Nam & dæmones credunt & contremiſcunt. Sed multum intereſt, utrum quis credat Chriſtum, uel Chriſto, uel in Chriſtum. Nam Ieſum eſſe Chriſtum, dæmones crediderunt, nec tamen in Chriſtum crediderunt.

Iaco. Aug. de verb. domi. ſermo. 61. Ib. 10. tra. 29. ſup Ioã. circa illud ſi quis voluntẽ. Augu. enarr. Pſ. 77. To. 8. Gal. 5. Tract. 10 ſup epi. Ioan. 8. 1. Cor. 13.

Quid ſit credere in Deum, uel Deo, vel Deum.

Aliud eſt enim credere in Deum, aliud credere Deo, aliud credere Deum. Credere Deo, eſt credere uera eſſe, quæ loquitur: quod & mali faciunt, & nos credimus homini, ſed non in hominem. Credere Deum, eſt credere quòd ipſe ſit Deus: quod etiam mali faciunt. Credere in Deum, eſt credendo amare, credendo in eum ire, credendo ei adhærere, & eius membris incorporari. Per hanc fidem iuſtificatur impius, ut deinde ipſa fides incipiat per dilectionem operari. Ea enim ſola bona opera dicenda ſunt, quæ fiunt per dilectionem Dei. Ipſa enim dilectio opus fidei dicitur. Fides ergo, quam dæmones, & falſi Chriſtiani habent qualitas mentis eſt, ſed informis, quia ſine charitate eſt. Nam & malos fidem habere, cum tamen charitate careant, Apoſtolus oſtendit dicens, Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habeam, &c. Quæ fides etiam donum Dei dici poteſt, quia & in malis quædam Dei dona ſunt.

An illa informis qualitas mentis, quæ in malo Chriſtiano eſt, fiat uirtus, cum ſit bonus.

Si uerò quæritur, utrum illa informis qualitas qua malus Chriſtianus uniuerſa credit, quæ bonus Chriſtianus, accedente charitate remaneat, & fiat uirtus, an ipſa eliminetur, & alia qualitas ſuccedat, quæ uirtus ſit. Vtrumlibet ſine periculo dici põt. Mihi tamẽ uidetur, quod illa qualitas, quæ prius erat, remaneat, & acceſſu charitatis uirtus fiat.

Ex quo ſenſu dicatur una fides.

Cumque diuerſis modis dicatur fides, fatendum eſt tamẽ vnam eſſe fidem, ut ait Apoſtolus, unus dominus, una fides, Siue enim fides accipiatur pro eo quod creditur, ſiue pro eo

Eph. 4.

quo creditur, rectè dicitur fides vna. Si enim pro eo quod creditur accipiatur, ex hac intelligentia dicitur vna fides, quia idem iubemus credere, & vnum idemque eſt quod creditur a cunctis fidelibus. Vnde fides catholica dicitur, ideſt, vniuerſalis. Si vero accipiatur fides pro eo quod creditur, ea ratione vna dicitur eſſe fides, nō quia ſit vna numero in oībus, ſed genere, ideſt, ſimilitudine. Vnde Aug. lib. 13. de Tri. cap. 2. *Fides (quam qui habent, fideles vocātur: & qui non habent,* in principio. *infideles) communis eſt omnibus fidelibus: ſicut pluribus hominibus vna facies communis eſſe dicitur, cum tamen ſinguli ſuas habeant: Non enim fides numero eſt una, ſed genere:* Ibi. paulo inferius. *quæ cum ſit in uno, & in alijs, nō ipſa, ſed ſimilis, & propter ſimilitudinem magis unā dicimus eſſe, quam multas. Sicut idem volentium dicitur vna voluntas, cum tamen cuiq; ſit ſua voluntas: & duorum ſimillimorum dicitur facies una.*

De quibus ſit fides.

Notandum quoque eſt, quod fides propriè de non apparentibus tantum eſt. Vnde Gregor. Apparentia non habent fidem, ſed agnitionem, Idem. Cum Paulus dicat, Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium: hoc veraciter dicitur credi, quod non valet videri. Nam credi iam nō poteſt, quod uideri poteſt. Thomas aliud credidit: hominem uidit, & Deum confeſſus eſt, dicens. Dominus meus & Deus meus. De hoc etiam Augu. ait, Fidem ipſam uidet quiſque in corde ſuo eſſe, ſi credit: uel non eſſe, ſi non credit. Non ſicut corpora, quæ uidemus oculis corporeis, & per ipſorum imagines quas memoria tenemus, etiā abſentia cogitamus: nec ſicut ea quæ nō uidimus, & ex his, quæ uidimus, cogitationem utcumque formamus, & memoriæ commendamus. Nec ſicut hominem, cuius animam etſi non uidemus, ex noſtra conijcimus, & ex motibus corporis hominem, ſicut uidendo didicimus, intuemur etiam cogitando. Non ſic uidetur fides in corde in quo eſt, ab eo cuius eſt, ſed eam tenet certiſſima ſcientia. Cum ergo ideo credere iubemur, quia id quod credere iubemur uidere non poſſumus: ipſam tamen fidem quando eſt in nobis, uidemus in nobis, quia & rerum abſentium præſens eſt fides, & rerum quæ

In Homil. ſup. euang. 26. circa medium, & libr. 4. dia. c. 5. Ioā. 20. in lib. 3 de Tri. cap. 1. Ibidē.

foris

Sup Io- *foris ſunt, intus eſt fides, & rerum quæ non uidentur, uide-*
an. 27. *tur fides, & ipſa temporaliter fit in cordibus hominum: &*
trac. 10. *ſi ex fidelibus infideles fiant, perit ab eis. His uerbis euiden*
9. circa *ter traditur, fidem ipſam in corde hominis ab ipſo homine*
illud c. *uideri non corporaliter, non imaginariè, ſed intellectuali-*
6. et nos *ter: & ipſam tamen abſentium, & eorum quæ non uiden-*
credi- *tur eſſe. Vt enim Aug. alibi ait, Credimus ut cognoſcamus,*
mus & *non cognoſcimus ut credamus. Quid enim eſt fides, niſi cre-*
cogno. *dere quod non uides? Fides ergo eſt quod non uides credere,*
& ex- *ueritas quod credidiſti uidere. Vnde rectè fides dicitur ar-*
preſſius *gumentum, uel conuictio rerum non apparentium: quia ſi*
tra. 40. *fides eſt, ex eo conuincitur, & probatur aliqua eſſe non ap-*
Heb. 11. *parentia, cum fides non ſit, niſi de non apparentibus.*

Deſcriptio fidei.

Ait enim Apoſtolus, Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum uel conuictio non apparentium, quia per fidem ſubſiſtunt in nobis etiam modò ſperanda, & ſubſiſtunt in futuro per experientiam. Et ipſa eſt probatio, & conuictio non apparentium, quia ſi quis de his dubitet, per fidem probantur: vt adhuc probatur futura reſurrectio, quia ita crediderunt Patriarchæ, & alij ſancti. Vel probatio eſt, & certitudo quòd ſint aliqua non apparentia, vt ſupra dictum eſt. Propriè tamen fides dicitur ſubſtantia rerum ſperandarum, quia ſperandis ſubſtat: & quia fundamentum eſt bonorum, quod nemo mutare poteſt.

Si illa deſcriptio ſpei conueniat.

Si uerò quæritur, An hæc deſcriptio ſpei conueniat: ſanè concedi poteſt utrumlibet. Si autem dicatur conuenire, ſunt & alia plura, quibus differunt fides & ſpes, ſed non improbe dici poteſt ſoli fidei conuenire, non ſpei: quia fides ſola fundamentum dicitur, non quia fides uirtus poſſit eſſe ſine
In En- *ſpe, & charitate. Vnde Aug. Fides operans per dilectionem*
chi. c. 8. *vtique ſine ſpe eſſe nō poteſt: nec amor ſine ſpe: nec ſine amo*
in fine. *re ſpes: nec utrumque ſine fide, & fides ſine amore nihil pro*
1. Cori. *deſt: poteſt tamen credi aliquid, quod non ſperatur, nihil au*
13. *tem poteſt ſperari, quod non creditur. Ideoque credere, quod eſt actus fidei, naturaliter præcedit ſperare, quod eſt actus*

ſpei,

ſpei, quia niſi aliquid credatur, non poteſt ſperari. Creditur enim aliquid, quod non ſperatur. Inde eſt quod in ſcriptura plerunque reperitur, quod fides præcedit ſpem, & ſpes ſequitur fidem: non quod virtus fidei præcedat uirtutem ſpei tempore vel cauſa, ſed quia actus fidei naturaliter præcedit actum ſpei: quod etiam quidam concedunt de ipſa virtute fidei, vt naturaliter præcedat ſpem, nõ tẽpore. Vnde & recte ea ſola dicitur fundamentum omniũ uirtutũ & bonorum operum: non autem fundamentum eſt charitatis, quia non ipſa charitatis, ſed charitas ipſius virtutis fidei cauſa eſt. Charitas .n. cauſa eſt & mater omniũ uirtutũ; quæ ſi deſit, fruſtra habẽtur cætera; ſi autem adſit, habẽtur omnia. Charitas enim ſpiritus ſanctus eſt, vt in ſuperioribus prætaxatum eſt. Ipſa eſt ergo cauſa omnium virtutum, non ipſius aliqua uirtutũ cauſa eſt: quia omnia munera excellit. Vnde Augu. Reſpice ad munera eccleſiæ, & vniuerſis excellentius charitatis munus cognoſces: quæ, vt oleum, non poteſt premi in imo, ſed ſuperexilit. Non ergo eius cauſa vel fundamentũ fides eſt. Gregorius tamen ſuper Ezech. dicit, quia niſi prius fides teneatur, nullatenus ad ſpiritualem amorem attingitur. Non enim charitas fidem, ſed fides charitatem præcedit: quia nemo poteſt amare quod non crediderit, ſicut nec ſperare. Sed hoc accipi poteſt eſſe dictum de fide, quæ virtus non eſt: Ipſa enim ſpem & charitatem frequenter præcedit: vel de actu fidei, qui forte naturaliter actum charitatis præcedit, ſicut actũ ſpei: quod uerba præmiſſa diligenter notata innuunt, & ea etiam quæ addit dicens, Niſi ea, inquit, quæ audis credideris, ad amandum ea quæ audis, non inflammaberis: quæ tantum de non uiſis eſt, ut ante diximus. Vnde Chryſo. Fides in anima noſtra facit ſubſiſtere ea, quæ non videntur, de quibus proprie fides eſt: de uiſis enim non eſt fides, ſed agnitio.

Tract. de laud. cha. in princi. Lib. 1. ſẽtẽtiarũ Diſt. 17 Augu. ibi immediate ſupra ſũ allegata. c. 10. 9. Homil. 16. ante med. Super epi. Ad Heb. ho. 21. in fin. circa illud c. 11. fides eſt ſperandarum. Io. 14. Aug ſuper Ioã. in trac. 79. in initio.

SICVT ſupra in huius Tertij principio dictũ fuit, in hoc libello intendit Magiſter determinare, qualiter Deus, q eſt diues in miſericordia &c. cõuiuificauit nos Chriſto: & quoniam hoc ipſum fecit per Chriſtũ aſſumentẽ uitã naturæ noſtræ, & dãtẽ nobis uitam gratiæ: ideo totus liber iſte à principio diuidebatur in duas partes gñali diuiſione. In quarũ prima agit Magiſter de uita, quã pro nobis aſſumpſit, quã

etiam pro ſalute noſtra morti expoſuit. In ſecunda uero agit de uita gratiæ, quam nobis cõtulit. Prima parte determinata, quæ durat à principio Libri, uſque huc: hic incipit ſecũda, quæ durat ab hoc loco uſque ad finem. Et quoniam perfectio uitæ gratiæ in duobus conſiſtit, uidelicet in multitudine habituum gratuitorum, & in impletione diuinorum mãdatorum ideo pars iſta in duas partes diuiditur. In quarum prima agit Magiſter de habitibus gratuitis. In ſecunda uero agit de præceptis decalogi infra diſt. 37. *Sed iam diſtributio decalogi, &c.*) Et quoniã habitus gratuiti diſtinctionem habẽt, & connexionem; ideo prima pars diuiditur in duas. In quarum prima agit de habitibus gratuitis, inquantum abinuicem diſtinguuntur. In ſecunda de eiſdem inquantum ad inuicem connectuntur. Infra diſtin. 36. *Solet etiam quæri, utrum uirtutes ſint ſibi coniunctæ, &c.*) Et qm̃ habitus gratuiti ſunt in triplici differentia. Quidam namq; ſunt, qui ordinant in finẽ, ut ſunt uirtutes theologicę. Quidam uero in ea, quæ ſunt ad finẽ, ut ſunt uirtutes cardinales. Quidã uero expediunt in utriſque, ſicut dona gratiæ ſeptiformis. Io iſta pars diuiditur in tres. In quarũ prima agit de uirtutibus theologicis. In ſecunda agit de cardinalibus, infra diſt. 33. *Poſt prædicta de quatuor uirtutibus, &c.*) In tertia uero de donis ſpiritus ſancti, infra Diſt. 34. *Nunc de ſeptem donis ſpiritus ſancti, &c.*) Et quia uirtutes theologicæ ſunt tres, ſcilicet fides, ſpes, & charitas: ideo pars prima diuiditur in tres. In quarũ prima agit de fide. In ſecunda de ſpe, infra Diſt. 26. *Eſt autem ſpes uirtus, &c.*) In tertia uero de charitate, infra Diſt. 27. *Cum autẽ Chriſtus fidem, & ſpem non habuerit, &c.*) Et qm̃ fidẽ eſt tripliciter cõſiderare. ſ. quantum ad ſuã eſſentiam, & quantum ad obiectũ, ſiue materiam, & quantum ad ſufficientiam: ideo prima pars diuiditur in tres ſcd̃m tres diſtinctiones. In quarũ prima agit Magiſter de fide quantũ ad eius eſſentiam. In ſecunda quantũ ad eius obiectũ, ſiue materiam: infra Diſt. proxima. *Hic quæritur, ſi fides, &c.*) In tertia de eius ſufficientia, infra diſtin. 25. *Prædictis adijciendum eſt de ſufficientia fidei, &c*) Pars prima, quę continet præſentẽ diſtinctionẽ: diuiditur in partes tres. In quarum prima dicta dicendis continuat. In ſecunda uero fidẽ diffinit, ſiue notificat. ibi. *Fides eſt uirtus, qua creduntur, &c*) In tertia uero diffinitionem explanat. ibi. *Accipitur autem fides tribus modis, &c.*) Primis duabus partibus indiuiſis remanentibus. Tertia pars ſubdiuiditur in duas, ſcd̃m duas partes illius diffinitionis, quas explanat. Primo. n. intendit explanare, qualiter fides ſit uirtus. Secundo uero qualiter per fidẽ creduntur, quæ non uidentur, quod eſt in illa diffinitione loco differentiæ, ibi. *Notandum quoque eſt quòd fides, &c.*) Prima pars diuiditur in tres partes. In quarum prima explanat qualiter ueritatẽ habeat, quod dictum eſt. Fides eſt uirtus. Cum enim fides dicatur multipliciter, proprie ibi accipitur pro habitu: & hoc non pro qualicunque habitu, ſed ꝑ habitu gratia informato. In ſecunda uero, cum fidem contingat eſſe informem, & formatam,

matã comparat unã iſtarum ad alteram. ibi. *Si uero quæritur, utrum illa, &c.*) In tertia uero cum fides dicatur multipliciter, oſtẽdit eſſe, unicã. ibi. *Cunque diuerſis modis dicatur fides, &c*) Similiter illa ſecũda pars, in qua explanat, qualiter fide creduntur, quæ non uidẽtur, habet tres partes. In quarũ prima ponit illius membri explanationem. In ſecunda uero explanationem confirmat per diffinitionem Apoſtoli, qua fidem notificat, ibi. *At enim Apoſtolus, &c.*) In tertia uero inquirit de illa deſcriptione, utrum ſit conuenientor aſſignata. ibi. *Si uero quæritur, an hæc deſcriptio, &c.*) Subdiuiſiones autem partium manifeſtæ ſunt in litera.

Dub. 1. FIdes eſt uirtus, &c.] Videt̃ iſta diffinitio minus recte aſſignari: qa Ioã. 20. dictũ eſt Thomę. Quia uidiſti me, credidiſti: cõſtat quòd Thomas credidit uera fide: ergo iſta diffinitio non conuenit omni fidei uniuerſaliter. Item. Quæritur iuxta hoc de diuerſitate notificationum ipſius fidei, quæ à diuerſis doctoribus aſſignantur. Videtur enim quòd minus recte: qa cum unius rei unum ſit eſſe, & diffinitio eſt oratio indicans quid eſt eſſe rei, uidetur quòd fidei unica tantum debet aſſignari diffinitio: quæritur ergo penes quid, & quomodo differenter aſſignãtur. Reſpon. Dicendum, quòd uirtus fidei ſecundum quòd multipliciter habet conſiderari, habet diuerſimode notificari. Conſideratur enim fides quantum ad genus proprium. Et ſic diffinitur ab Auguſtino. Fides eſt uirtus, qua creduntur, quæ non uidentur. Conſideratur ſecundo quantum ad finem ultimum: & ſic diffinitur ab Apoſtolo. Fides eſt ſubſtãtia ſperandarum rerum, argumentũ non apparentium: & hęc diffinitio explanatur à Damaſceno in libro ſuo. Fides eſt eorum, quæ ſperantur hypoſtaſis, rerumq; redargutio, quæ non uidentur. Conſideratur tertio quantum ad obiectum, & principium motiuum. Et ſic diffinitur ab Auguſtino ad Conſtantium. Fides eſt illuminatio mentis ad ſummam ueritatem. Conſideratur tamen quantum ad actum proprium: & ſic diffinitur à Damaſc. Fides non eſt inquiſitus conſenſus circa primam ueritatem. Vel ſecundum alios affirmatiue, inquiſitus cõſenſus: quia in diuerſis trãslationibus utrũq; reperitur, & utrumque põt intelligi uere Et quamuis uideatur dicere oppoſitum, una tamen explanat alteram. Cum enim dicitur fides conſenſus inquiſitus, hoc eſt dicere: id eſt conſenſus non quæſitus: & tunc (in) tenet̃ priuatiue, & tantum ualet quantum aſſenſus non quæſitus, hoc eſt aſſenſus quo quis libere aſſentit ueritati non innitens alicui rationi. Conſideratur etiã in ordine ad ſubiectum: & ſic diffinitur a Dionyſio in libro De diuinis nominibus cap. 7. Fides eſt unicum credẽtiũ fundamentum eos collocans ueritati. Conſideratur etiam ad habitus alios in comparatione quantũ ad aſſentiendi modum: & ſic diffinitur ab Hugone in libro de ſacramẽtis. Fides eſt certitudo quędam de rebus abſentibus, ſupra opinionem, & infra ſcientiam cõſtituta. Ex his patet, quòd fides habet diuerſimode notificari ſecundum quòd habet diuerſimode cõ

Trac. 40. in Ioan. à medio. Tom. 9.

Lib. 4. Cap. 12

Loco allogato.

Circa finem.

Lib. 3 par. 10 cap. 1.

ſiderari, uidelicet in comparatione ad genus proprium, ad finem ultimum, ad obiectum, ad actum proprium, ad ſubiectum, ad habitum diſparatum. Ad illud quod primo obijcitur de Thoma, quòd & uidit, & credidit. Dicendum, quòd aliud credidit, ſcilicet diuinitatem, & aliud uidit, uidelicet humanitatem: ſed hoc *Diſ. 24* melius infra determinabitur, cũ agetur de obiecto fidei.

Dub. 2. *Accipitur autem fides, &c.*) Videtur quòd inſufficienter diſtinguat ipſam fidem: uidemus enim fidem aliquando accipi pro ipſa conſcientia, ſecundum quòd dicitur Rom. 14. Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt, quod non continetur ſub aliquo prædictorum. Iuxta hoc quæritur, quot modis fides dicatur. Reſpon. Dicendum, quòd fides inuenitur accipi decem modis: aliquando enim accipitur pro ſpõſione. 1. Timo. 5. Primam fidem irritam fecerunt. Aliquando pro fidelitate Hierem. 7. Perijt fides, & ſanctus de terra. Aliquando pro conſcientia. Roman. 14. Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Aliquando pro ſacramento fidei, ſecundum quòd dicit Auguſtinus *Epiſt. 23. To. 2.* ad Bonifacium, quòd nõ eſt aliud paruulos habere fidem, quàm habere fidei ſacramentum. Aliquando pro aſſenſione cõcluſionis per rationem probatæ, ſecundum ꝙ dicit Boetius, Argumentum eſt ratio rei dubiæ faciens fidem. Aliquando pro cognitione comprehenſionis, ſecundum quòd dicitur Rom. 1. Iuſtitia Dei reuelatur ex fide in fidem. Gloſ. in fidẽ ſpei, quæ dicitur fides, quia fidentiſſima, & certiſſima eſt. Aliquando pro habitu fidei informis Iacobi 2. Fides ſine operibus mortua eſt. Aliquando pro habitu fidei formatæ. Roman. 1. Iuſtus ex fide uiuit. Aliquãdo pro actu fidei, ſecundum quòd dicit Auguſtinus. Fides eſt credere, quod non uides. Aliquando pro obiecto ipſius fidei, ſecundum quòd dicitur in ſymbolo Athana. Hęc eſt fides catholica, &c. De omnibus autem his modis contingit dicere fidem ſecundum quandam analogiam, pro eo quod in omnibus reperitur quædam ratio, & aſſenſus credulitatis cuiuſdam, licet non uniformiter. De his autem decem modis Magiſter ſolum tres aſſumit. Et illi ſunt, qui faciunt ad ſuum propoſitum principale, uidelicet ad præmiſſæ diffinitionis explanationem.

Aliud eſt enim credere in Deum, &c.) Contra. Si habitus diſtin- *Dub. 3.* guuntur per actus, uidetur quòd non ſit unius fidei omnia iſta facere, ſed diuerſarum, quod falſum eſt: quia una fide omnia hæc tria facimus. Item. Videtur quòd male diffiniat credere in Deum, cum dicit quòd credere in Deum eſt credendo amare, &c. Si enim credere, & amare ſunt actus diſparati, uidetur quòd unus per alterum non habeat diffiniri. Item. Videtur eſſe inculcatio uerborũ, cum dicit credendo amare, credẽdo in eum ire, credendo incorporari: idem enim uidetur per uerba illa dici. Reſpon. Dicendum, quòd ſicut dicit Magiſter, aliud, & aliud eſt, ſiue alius, & alius modus credẽdi: credere Deo, & Deũ, & in Deum. Et iſti quidem actus poſſunt ad diuerſos habitus pertinere:

tinere: poſſunt etiam pertinere ad eundem, quoniam non ſunt ſic diuerſi, quin habeant ad inuicem ordinem. Nam credere Deum reſpicit diuinam ueritaté, ut obiectum: credere Deo, ut motiuum: credere in Deum, ut finem ultimum. Et iſtæ tres comparationes circa eũdem habitum reperiri habent. Et quoniam fides non perfectè tendit in Deum tanquam in finem ultimum, niſi prout eſt iuncta charitati: ideo actus credendi in Deum diffinitur per actũ amãdi, non tanquã per actũ propriũ, ſed tanq̃ per actum annexũ. Et iterũ: quia quadruplex genus actus annexũ eſt ipſi fidei, ſecundum q̃ iungitur charitati, ſcd̃m quadruplicem cõparationem: ideo quatuor ponit in eius notificatione. Fides enim prout iuncta eſt charitati, ordinat ad amandum Deũ, ad faciendum bonum, ad fugiendum malum, ad diligendum proximum: & iuxta hæc quatuor, quatuor ponit actus in illa notificatione, uidelicet credẽdo amare quantum ad effectum, credendo ire quantum ad bonum opus, credẽdo ei adhærere quantum ad tolerantiam mali, credendo incorporari mẽbris quantum ad dilectionem proximi. Et ſic patet reſponſio ad illa, quæ quærebãtur.

Fidem ipſam uidet quiſque, &c.) Contra. Si enim uirtutes ad inuicem connexæ ſunt, & ſcit ſe aliquis habere fidem, uidetur per cõſequens, q̃ ſciat ſe habere charitaté, cuius cõtrariũ in Primo Libro oſtenſum fuit Diſt. 17. Item. Si fides uidetur, & certiſſime cognoſcitur, eo quòd eſſentialiter ſit in anima, cum charitas, & gratia ſint in anima eſſentialiter; eſt quæſtio, quare non cognoſcatur certiſſime ab his, à quibus habentur. Iuxta hoc etiam quæritur de modis uiſionis, quos aſſignat Auguſtinus in litera: uidetur enim illa diuiſio eſſe ſuperflua, cum ſuper Gen. ad literam in lib. 12. Cap. 7. & in Gloſſ. 2. Corinth. 12. non diſtinguantur niſi tria genera uiſionum. Reſpon. Dicendum, q̃ ſecundum uerbum Auguſtini. Fides eſſentialiter exiſtens in anima cognoſcitur per ſuam eſſentiam. Et hoc communiter omnes tenent. De charitate autem quidam dicunt, quòd uidetur eſſentialiter, & ſcit homo ſe habere charitatem, quam habet: ſed neſcit utrum in ea perſeueret: dicunt enim hoc eſſe generaliter uerum, quòd de omnibus, quæ ſunt eſſentialiter in anima, habet anima certam ſcientiam: quia cognoſcit ea per eorum eſſentiam, ſiue ſit habitus gratiæ, ſiue charitatis, ſiue alterius uirtutis. Sed hæc reſponſio contrariatur ipſi cognitioni experimentali. Multa enim ſunt in nobis, quæ nos latent, & multæ animæ ſunt deiformes, quę ſuas deiformitates nullo modo nouerunt, & multa ſunt in nobis, quæ non patent. Et propterea nõ eſt dicẽdũ, qđ oĩa, quę ſunt in anima eſſentialiter, teneãtur uiſione, & cognitione certa. Et de charitate, & gratia ſatis eſt planũ, quia pauci, uel nulli ſunt, q ſciãt certitudinaliter ſe eſſe in gratia: & hoc melius ſcitur, ſi inquiratur à uiris ſanctis, & bonis. Ideo aliter dicũt alij, q̃ dupliciter ſcitur aliquid, uidelicet ſciẽtia notitię, & ſciẽtia diſcretionis, ſecundum quòd traditur ab Auguſtino in libro de Trinitate. Quod aliud

eſt rem noſcere, aliud cogitare, & diſcernere. Dicunt ergo quòd omnia, quæ eſſentialiter ſunt in anima, certiſſime ſciuntur ſciētia notitiæ. Qua quidem ſcientia dicit Auguſtinus, ꝙ anima non poteſt ſeipſam ignorare: & ſic cognoſcitur tam fides, quàm charitas, ꝗ etiam alia. Sed ſi de ſciētia diſcretionis loquamur, ſic nō habet ueritatem, pro eo quòd ea, quę eſſentialiter ſunt in anima, & ſi ſciētia notitiæ cognoſcantur, tamen ab alijs non ſemper diſcernuntur, ſicut dicit Auguſtinus de ipſa anima, quòd & ſi non poſſit ſeipſam non noſſe, neſcit tamē aliquando ſe ab alijs diſcernere: ſicut patet de illis, qui poſuerunt animam eſſe corpus, uel aquam, uel ignem: & hoc modo non habet quis notitiam de charitate, quæ eſt in ſe, nec de gratia gratū faciente, quia neſcit eam diſcernere a dono gratiæ gratiſdatę propter ipſius mentis obnubilationē ex phantaſmatum inuolutione. Sed nec adhuc iſtud ſufficit, quia non ſolum cognoſcit quis habēs fidem ipſum habitum ſcientia notitiæ, ſed etiam diſcretionis, & cognitionis: diſcernit enim ipſum ab alijs habitibus uirtutū. Et propterea aliter dicendum, quòd cognitio, qua aīa cognoſcit illud, quod habet in ſe, eſt cognitio cuiuſdam experiētiæ: per hoc enim cognoſcit aliquis ſe habere fidē, dum ad ſeipſum introrſus ingrediens experitur, utrum ſit promptus ad credendum: ſic de aliis habitibus uirtutū, & aliis omnibus, quæ latēt introrſus. Qm̄ ergo anima non pōt habere experientiam niſi de eo, qđ eſt in poteſtate ſua, & ideo de eo quod reſpicit actū animę, cū experientia dicat uſum alicuius potentiæ: hinc eſt ꝙ qū aliqua ſunt in anima: ita ꝙ reddunt eius potentiam habilem ad aliquod opus, uel circumſtat alicui operi interiori, talia poſſunt cognoſci ab ipſa anima certitudinaliter. Vnde ſi aliquis eſt habilis ad aliquod opus, certiſſime ſe nouit habere illum habitum, ſicut fidelis habitum credendi, & amās habitum amādi. Et ſic de ceteris. Quando uero aliqua ſic ſunt in anima, ꝙ ipſa principaliter nō reſpiciunt uſum alicuius potentiæ, ſicut caracter, uel ſicut deformitas culpæ præteritæ: uel quę ſunt ſupra poteſtatem ipſius animę, ſicut gratia inquantum reddit acceptū Deo, & charitas ſimiliter: quia à talibus non poteſt aīa habere experientiam, nec poteſt habere certam notitiam: ideo cū dicitur, ꝙ illa quæ ſunt eſſentialiter in anima, certitudinaliter cognoſcantur, hoc intelligitur de illis, de quibus poteſt ſumere anima certum experimentum: de his aūt de quibus non poteſt ſumere certum experimētum niſi per coniecturam, non cognoſcit niſi coniecturando. Et quoniam de fide ſecundum quòd reddit habilē ad credendum, certiſſima poteſt haberi experientia: ſecundum autē quòd ſuum credere eſt Deo acceptum, certa experientia haberi nō poteſt, ſed ſolum coniectura: hinc eſt ꝙ fides quantum ad habitum ſubſtratum certiſſime uidet ab anima: inquantum autē eſt formata, non cognoſcitur per coniecturam: & ſic eſt aliis connexa. Et per hoc patet reſponſio ad illud, quod obiicit de charitate, & gratia. Ad illud, quod quæritur de ſuffi-

ſufficientia illorum modorum. Dicendum, quòd modi uidendi poſſunt dupliciter diſtingui, uel à parte uirtutis cognoſcentis, cum illa ſit triplex, ſcilicet ſenſitiua exterior, imaginatiua, & intellectiua: ſic triplex diſtinguitur uiſio, ſcilicet corporalis, imaginatiua, & intellectualis. Si autẽ à parte medij, tunc ſex ſunt differẽtię, quarum ſufficiẽtia patet ſic. Omne enim, quod uidetur ab anima, aut uidetur per ſui eſſentiam, aut uidetur per ſui ſpeciem, aut uidetur per rem aliam ab ipſa ſimpliciter differente. Si per ſui eſſentiam uidetur, ſic eſt unus modus, qui ponitur ſexto loco. Si per ſui ſpeciem, hoc poteſt eſſe tripliciter. Nam illa ſpecies aut eſt omnino concreta materiæ, aut abſtracta, aut partim concreta, partim abſtracta. Concreta eſt prout apprehenditur a ſenſu exteriori, licet ſit ibi aliqua abſtractio. Simpliciter abſtracta prout apprehẽditur ab intellectu. Medio modo prout apprehenditur ab imagine: & ſic ſunt tres primi modi. Si aũt res habet cognoſci per rem ab ipſa differentem, hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut quia comparatur ad ipſam ſub ratione ſimilis, aut in ratione effectus. Et ſic duo ſunt modi, uidelicet quartus, & quintus. Et ſi tu obijcias, ꝙ aliquid poteſt comparari ad alterum in ratione diſparati, uel in ratione cõtrarij. Dicendum, ꝙ nec diſparatum, nec cõtrarium facit cognoſcere aliquid niſi inquantum innuit aliquem modum in ratione ſimilis. Vnde qui cognoſcit ꝙ album diſgregat, per conſequens cognoſcit, quod nigrum congregat: quia ſimiliter ſe habet oppoſitum ad oppoſitum, ſicut propoſitum ad propoſitum.

Probatur futura reſurrectio, &c.] Contra. Hoc uidetur potius ad oppoſitum, quàm ad propoſitũ. Si enim probatur iſtud, quod creditur per auctoritatem Patrũ, tũc uidetur, ꝙ fides non ſit argumentum, imo potius concluſio: ergo ſi fides eſt argumentum, uidetur ꝙ non recte dicat, quòd reſurrectio probatur per fidem patrum. Item. Si locus ab auctoritate eſt incertiſſimus, & fides trahit fundamẽtum à loco ab auctoritate: ergo uidetur ꝙ fides eſt incertiſſima. Reſpon. Dicendum ꝙ ſecundum aliquos uerbum Magiſtri intelligi poteſt de fide acquiſita ex inſpectione ſcripturarum: non autem de illa, quæ eſt inſpirata, & quæ numeratur inter ſpiritualia chariſmata. Sed illud non ſatisfacit, quia Magiſter hoc dicit ad exponendum illam diffinitionem, quam Apoſtolus aſſignat, & conſtat quòd Apoſtolus loquitur de fide formata. Et propterea dicendum eſt aliter, ſecundum ꝙ Magiſter dicit: illud quod creditur per fidem, per ipſam fidem probatur. Ipſum enim ꝙ creditur, probatur per auctoritatem: auctoritas autẽ nullius eſt efficaciæ in probando, niſi per fidem: & ita tota firmitas argumenti ad fidem redit. Vnde ſi aliquis quærat, utrum reſurrectio ſit futura, probatur quod ſic per auctoritates ſacræ ſcripturæ, & per uerba prophetarũ, qui ita dixerunt. Sed ſi quærat ulterius, ut probem ei, quòd ipſi uerum dixerunt, Reſpõdebitur ei quòd ſcimus ipſos uerum dixiſſe, quia à Spiritu ſancto illuminati fuerũt, & ita certificati fuerunt per fidẽ, Dub. 5.

quam à Deo acceperũt, & nos certificamur de eorum certificatione per fidem, q uam ab ipſo Deo accipimus. Et ſic patet ꝙ expoſitio Magiſtri bona eſt: quia ꝑ hoc non uult dicere ꝙ fides probetur, ſed magis ꝙ fides probet: ita ꝙ uere, & proprie dicatur ab Apoſtolo, argumentum.

Fides charitatem præcedit, &c.] Hoc uidetur eſſe falſum, quia ſicut dicit Ambr. Charitas eſt mater uirtutũ, & caput: & mater præcedit illud, cuius eſt mater. Item. Glo. ſuꝑ illud Pſal. 36. Noli æmulari; dicit ꝙ ſpes eſt introitus ad fidem ergo uidetur ꝙ fides nõ ſit prima inter uirtutes theologicas, ſcd̃m ꝙ dicitur in litera. Itẽ. Omnes uirtutes ſimul infunduntur: ergo non uidetur ꝙ reperiatur in illis aliquis ordo. Reſpon. Dicendum, quòd eſt loqui de fide, & aliis uirtutibus dupliciter, ſcilicet quantum ad habitum, & quantum ad actum. Si quantum ad habitum, ſic eſt ibi ſimultas. Si quantum ad actum, ſic eſt ibi naturalis ordo, pro eo quòd actus fidei præambulus eſt ad actũ ſpei, & charitatis. Nemo enim aliquid ſperat, uel amat, niſi illud cognoſcat, & aliquo modo credat. Ad illud quod obijcit̃, ꝙ charitas eſt mater. Dicendũ, ꝙ illud intelligitur quantũ ad rationem merendi. Præterea. Charitas dr̃ eſſe mater uirtutũ, non quia illas generet, ſed quia illas fouet, & nutrit, ut perueniant ad ſtatum perfectionis. Ad illud, quod obijcitur de Gloſ. Dicendum, quòd fides ibi non accipitur pro fide uirtute, uel eius actu, ſed pro illo, quod fidei ſuccedit, ſcilicet pro ipſa beatiſſima uiſione.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO. I.

An fides uirtus ſit?

AD intelligentiam huius partis incidit hic q̃ſtio circa duo. Primo enim quæritur de ipſa fide ſimpliciter dicta, ſiue formata. Secundo uero quæritur de fide quodammodo diminuta, ſiue informi. Circa primum quæritur quinque. Primo quæritur, utrum fides ſit uirtus proprie dicta. Secundo quæritur, utrum ſit in parte animæ affectiua, uel cognitiua. Tertio quærit̃, utrum ſit uirtus una. Quarto quærit̃, utrũ ſit tantæ certitudinis, quantæ certitudinis eſt ſciẽtia. Quinto quæritur de notificatione ipſius ab Apoſtolo aſſignata.

VTRVM fides ſit uirtus, & loquimur hic de fide, qua quis credit in Deum. Et ꝙ ſic oſtenditur. Quod eſt principium nr̃æ ſalutis, habet rõnẽ uirtutis: ſed fides eſt hmõi ſcd̃m ꝙ ſæpe dr̃ in euangelio. Fides tua te ſaluũ fecit: ergo fides eſt uirtus. ITEM. Qđ eſt principium purificationis cordis, hẽt rõnẽ uirtutis: ſicut. n. cor nõ coinquinatur niſi per uitium, ſic non purificatur niſi per uirtutẽ: ſed fides eſt principium purificationis cordis, ſcd̃m ꝙ dr̃ Act. 15. Fide purificãs corda eorum, &c. ITEM. Oĩs habitus, q eſt principiũ diuinæ acceptionis, hẽt rõnẽ uirtutis, maxime cũ reſpicit determinatũ genus operis: ſed fides eſt hmõi, ſcd̃m ꝙ dr̃ ad Hebr. 11. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo ergo fides plenã, & pfectã in ſe cõtinet rõnẽ uirtutis. ITEM. Qđ directã hẽt cõtrarietatẽ ad uitiũ & pctm̃,

uir-

uirtus eſt: ſed fides eſt hmõi, qm̃ directe opponit̃ hæreſi, & infideli tati, q̃ ſunt uitia, & peccatũ: ergo fides eſt uirtus proprie dicta: & hoc ipſum põt probari expreſſe ꝑ auctoritatem Augu. in litera.

Sed contra. In eodẽ genere ſunt extrema, & mediũ: pro eo ꝙ mediũ participat naturã extremorũ. Sed fides eſt mediũ inter opinionẽ, & ſciẽtiã, ſicut dicit Magiſter Hugo in lib. de ſacramentis, ubi dicit, ꝙ fides eſt certitudo de rebus abſentibus ſupra opinionẽ, & infra ſciam conſtituta. Si ergo nec opinio, nec ſcia eſt in genere uirtutis, neceſſario ſequi uidet̃, ꝙ nec fides in genere uirtutis contineatur. Item. Habitus diſtinguũtur per actus, & actus ꝑ obiecta. In hoc aũt diſtinguitur uirtus, & ſcientia ſcd̃m Philoſophũ, ꝙ uirtus eſt in bonum, & ſcientia eſt in uerum: ſed fides eſt in uerũ ſub ratione ueri: ergo fides nõ eſt in genere uirtutis, ſed magis in genere ſciẽtiæ. Quod aũt fides ſit in uerũ ſub rõne ueri, patet, qm̃ fides eſt aſſentire primæ ueritati ꝑꝑ ſe, & ſuper omnia. Item. Vituperabile eſt omni habenti uſum rõnis uelle aliquid ſine rõne: ſed fides qua credimus in Deũ non requirit rõnem: ergo talis fides uituperabilis eſt: ſed nihil ꝙ eſt uituperabile, habet rationem uirtutis: ergo ubi eſt fides, non poteſt eſſe uirtus in nobis. Item. Quãto aliquis actus eſt rõnabilior, tãto eſt uirtuti proximior: ergo credere ꝑ rationẽ cogentem plus ſpectat ad uirtutẽ, quã credere abſq; rõne. Si ergo credulitas, quã quis hẽt per uiolentiã rationis, nec eſt uirtus, nec actus uirtutis: multofortius uidetur, ꝙ ipſa fides, quę rõnem nõ ſequit̃, nec rationi innitatur, careat perfectione uirtutis.

RESOLVTIO.

Fides uirtus gratuita eſt: immo uirtutum gratuitarum regula & auriga.

Respon. Dicendum, quòd abſq; dubio ipſa fides, qua in Deũ credimus, non tantum eſt uirtus, uerũ etiam auriga uirtutũ, ſicut de prudentia dicit Bernar. ad Eugeniũ. Virtus quidẽ eſt, qm̃ in ea cõſiſtit rectitudo uitæ ſecundũ regulam iuſtitiæ. Iuſtum enim eſt, ut intellectus noſter ita captiuetur, & ſubiaceat ſummę ueritati, ſicut affectus noſter dẽt ſubiacere ſummę bonitati: nec põt eſſe aïa recta niſi intellectus ſummæ ueritati propter ſe, & ſuper omnia aſſentiat, & affectus ſummæ bonitati adhæreat. Hãc aũt rectitudinem non habet quis nolens, ſed uolẽs: nemo enim plus credit Deo q̃ ſibi, niſi per hoc ꝙ uult intellectũ ſuũ captiuare in obſequiũ Chriſti. Si ergo captiuatio intellectus in obſequium ſummæ ueritatis ſpectat ad rectitudinem uitæ, uolũtas, qua quis uult ſe captiuare, eſt uolũtas recta: & habitus, quo mediante ad hoc expedit̃, & adiuuatur, facit ad rectitudinem uolũtatis. Ergo ſi iuſtitia nõ eſt aliud, quam uoluntatis rectitudo: & fides nõ eſt aliud niſi habitus, quo intellectus noſter uoluntarie captiuatur in obſequiũ Chriſti, reſtat ꝙ habitus fidei ſpectat ad rectitudinem uitæ ſecundũ regulã iuſtitię: & iõ habet in ſe rõnẽ uirtutis uere, & proprie. Nec ſolũ habet in ſe rationem uirtutis uere, ſed magis aurigæ uirtutũ quarũlibet tã theologicarũ uidelicet, q̃ cardinalium. Sine fide. n. non eſt cogni-

cognitio ſummi,& uere boni, ſine cognitione autem ſummi: & uere boni non poteſt eſſe ſummi, & ueri boni expectatio, & dilectio. Cognitio n. præambula eſt & dirigit affectum ad expectãdũ, & ad deſiderandum:& ideo neceſſario fides ſpem, & charitatẽ præcedit tanquam regula, & auriga ipſarum. Rurſus. Sine cognitione ſummi boni non poteſt eſſe recta intentio. Hoc enim ſolum fit recta intentione, quod fit ad honorem,& gloriam Dei: ſine uero recta intentione nullus actus uirtutis rectè incedit. Quoniam ergo habitus fidei eſt, quo mediante ſummum bonum à mentibus noſtris agnoſcitur: hinc eſt, ꝙ fides dirigit noſtram intentionem: & per hoc regula eſt omnis operationis bonæ, & omnis uirtutis meritoriæ. Et ideo non tantũ debet dici uirtus gratuita, ſed etiã uirtutum gratuitarum regula, & auriga. Et concedendæ ſunt auctoritates,& rationes, quæ ſunt ad iſtam partem.

Ad illvd uero, quod primò obijcitur in contrarium, quòd fides tenet medium inter ſcientiã, & opinionem. Dicẽdum eſt, ꝙ fides aſſignatur quaſi medium inter ſciẽtiam,& opinionem ab Hugo. non qa cõficiatur ex illis duobus, ſicut medium conficitur ab extremis: ſed quia medium locũ tenet quantum ad gradum certitudinis; eſt enim magis certa, q̃ opinio,& minus quàm ſcientia, ſicut uidebitur infra: de hoc autẽ medio non eſt neceſſe quòd ſit in eodem genere proximo cum extremis. Poſſet etiam dici, ꝙ hoc non habet neceſſitatem in moribus, pro eo, ꝙ medium reperitur

Diſt. 4. art. 2.

i genere uirtutis,& extrema ſunt in genere uitiorum. Ad illvd, quod obijcitur, quòd ſcientia diſtinguitur in hoc à uirtute, ꝙ ipſa eſt in uerum, & uirtus in bonum. Dici põt ꝙ Philoſophus loquitur ibi de uirtute cõſuetudinali, quæ cõſiſtit circa actiones, & paſſiones: de qua dicit ꝙ uirtus eſt in paſſionibus, & operationibus ſuppoſitorum operatiua:& huiuſmodi uirtus ordinat in his, quæ ſunt ad finem. De uirtute autem intellectuali cuiuſmodi eſt ſapiẽtia,& intelligentia, quæ ordinat in ipſum finẽ, non habet ueritatẽ: & hoc modo fides eſt uirtus, non modo præmiſſo. Sed hic modus dicendi uidetur eſſe calumnioſus in hoc, quòd non tantum de uirtute conſuetudinali, uerumetiã de omni alia uirtute ſub ratione uirtutis uidetur poſſæ hæc differentia aſſignari reſpectu ſcientiæ. Et propterea dicendum eſt, quòd aliter uerum eſt obiectum fidei, aliter obiectum ſcientiæ. Scientiæ (inquã) obiectum eſt, quia eſt uerum uiſum. Fidei autem eſt obiectũ, qa eſt uerũ: uerũ (inquã) nõ uiſum, ſed ſalutiferũ. Quia enim eſt nõ uiſum, requiritur ad ipſum cognoſcendum alius habitus, q̃ ſit habitus ſcientiæ. Quia ſalutiferum, ideo habitus ille ad ſalutem ordinat & ad uitam beatam: & ideo habet rationem uirtutis completã. Et ſic patet ꝙ nihil impedit, quin fides poſſit eſſe in uerum, & tamen nihilominus eſſe uirtus: pro eo ꝙ alio modo eſt in uerum, quàm ſcientia ſecundum duplicẽ conditionẽ præaſſignatã. Eſt enim in ueritatem, nõ uiſam, ſed ueritatem ſaluti feram. Quia enim non uiſa eſt, creditur uoluntarie.

tarie. Quia autem non ſolum nõ uiſa, ſed etiam ſalutifera, creditur uoluntarie, & meritorie, quæ duo aliena ſunt à ſpeculatione ſcientiæ. Vnde & ueritas, in qua eſt fides, eſt ueritas ſecundum pietatem, quæ quidem nota eſt catholicis, ſed ignota fuit philoſophis. AD ILLVD, quod obijcitur ꝙ credere ſine ratione eſt uituperabile. Dicendum, quòd illud uerum eſt, ubi auctoritas non ſupplet locum rationis. Vbi uero auctoritas locum ſupplet rationis, non eſt uituperabile, ſed ualde cõmendabile. Sic autem eſt in fide. Quoniam & ſi non adſit intellectui ipſius credẽtis ratio, propter quam debeat ueritati aſſentire: adeſt tamen ſummæ ueritatis auctoritas, q̃ cordi ſuo ſuadet, quã etiam ſummam ueritatem ſcimus mentiri non poſſe: & ideo impiũ eſt ei non credere, & propterea hoc non tollit, imo potius cõfert fidei eſſe uirtutem. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ quãto aliquid eſt magis rationabile, tanto magis conſonat uirtuti perfectæ: Dicendum, ꝙ rationabile dicitur aliquid dupliciter, aut quia conſonum eſt rationi eleuatæ, & illuſtratæ à lumine ueritatis ſupernæ, aut quia conſonum eſt rationi conuerſæ ad cognitionem ſenſibilem. Si primo modo dicatur rationabile, non habet inſtãtiam. Si ſecundomodo dicatur rationabile, falſitatẽ habet: quoniam frequenter ratio ad ſenſibilia cõuerſa iudicat eſſe uera, quæ ſunt falſa, & eſſe bona, quæ ſunt mala, & econuerſo. Vnde non nulla uidentur ſibi irrationabilia, q̃ ſunt ualde rationabilia, ſicut patet: qa nõ nulla uidentur irrationabilia Philoſophis, quæ tñ uidentur ualde rationabilia Chriſtianis, ut omnino continere, & omnino mendicare, & ſimilia. Et quantum præcellit iudicium uiri iudicium pueri, tantum præcellit iudicium uiri Chriſtiani iudicium unius philoſophi: & iudicium rationis ſurſum conuerſæ iudicium rationis ad iſeriora depreſſæ: & ideo hoc non impedit fidem eſſe uirtutem, quia credit aliqua, quæ uidentur eſſe irrationabilia homini animali, ſunt autem rationabilia homini ſpirituali: & hoc facit ad rationem uirtutis, ut credat ſine ratione. Si enim crederet per rationẽ cogentem, illa credulitas non eſſet uoluntaria, ſed neceſſaria: & ſic non eſſet uirtuoſa, nec meritoria: ſicut melius manifeſtabitur infra. *Diſ. 24 art. 2. q. 3.*

QVAESTIO II.

An fides ſit in parte affectiua, uel cognitiua?

VTRVM fides ſit in parte animæ cognitiua, an affectiua. Et ꝙ ſit in parte cognitiua, uidetur. Primò per Auguſt. qui ſic diffinit credere in Libro de prædeſtinatione ſanctorũ. *Cap. 2. Tom. 7* Credere eſt cogitare cum aſſenſione. Ad illam ergo ptinet credere, ad quã ptinet cogitare: ſed cogitare eſt potẽtiæ cognitiuæ ergo & credere. Si ergo ĩ illa potẽtia eſt fides, cuius actus eſt credere, uidetur, ꝙ fides ſit in parte aĩæ cognitiua. ITEM. Ad Rom. x. Fides eſt ex auditu, ibi. glo. Greg i. dat intellectũ, dũ de auditis mẽtem illuſtrat. Si ergo fides eſt per auditum, & fides illuminat mentẽ: & tã audire, q̃ illuminari ſpectat ad partem aĩæ cognitiuam: uidetur ꝙ fides ſit in parte animæ cognitiua. ITEM. Reformat

formatio imaginis fit per tres uirtutes theologicas: ſed imago non tm̃ conſiſtit in potentia affe-ctiua, uerũ etiam in potentia cognitiua; ergo neceſſe eſt ꝙ aliqua uirtus theologica reformet potẽtiam cognitiuã: non eſt aũt aliam dare, niſi fidem. Si ergo uirtus eſt in ea potẽtia, quã reformat, uidetꝛ ꝙ fides ſit in potentia cognitiua. ITEM In eadẽ ui eſt uirtus gratuita, & dos illi ſuccedens in gloria: ſed uiſio, quę ſuccedit fidei, eſt in potentia cognitiua, ſicut manifeſtum eſt: ergo &c. ITEM. In illa potentia animæ eſt uirtus tanquam in ſubiecto, circa cuius actum explicat difficultatẽ: habitus enim in ea potentia collocatur, ad cuius opus habilitat. Si ergo per fidem captiuatur intellectus in obſequium Chriſti: ergo fides expedit actum ipſius potentiæ intelle-ctiuæ: eſt ergo in ipſa tanquam in ſubiecto.

SED CONTRA. Tullius diffiniẽs uirtutem, dicit, ꝙ uirtus eſt habitus uoluntarius: ergo ſi fides eſt uirtus, eſt habitus uolũtarius: ſed habitus uoluntarius eſt in uoluntate tanquam in ſubiecto: ergo & fides. ITEM. Augu. de moribus eccleſiæ uirtutẽ diffiniens, di- *Lib. 1. Cap. 14* cit, ꝙ uirtus non eſt aliud, quam amor, ordinatus: ergo ſi oĩs uirtus eſt amor eſſentialiter loquendo, omnis uirtus eſt in ea potẽtia, cuius eſt amare: ſed hoc eſt potentiæ affectiuæ, nõ cognitiuæ: ergo omnis uirtus eſt in potentia affe-ctiua. ITEM. Magiſter Hug. in lib. de ſacramẽtis dicit, ꝙ in affectu fidei ſubſtãtia reperit: ſed in ea potẽtia eſt uirtus tãquã in ſubiecto ꝓprio, in quo reperitur eius ſubſtãtia: ſi ergo hæc eſt potẽtia affe-ctiua, ut &c. ITEM. In nulla potentia eſt uirtus fidei, quæ poſſit cogi: qa ſicut dicit Aug. cum cetera poſſit homo nolens, credere non põt niſi uolẽs: ſed potẽtia cognitiua põt cogi: ergo fides nõ põt eſſe in potentia cognitiua, & eſt in potentia cognitiua uel affectiua: ergo &c. ITEM. In illa potẽtia eſt uirtus ſicut in ſubiecto, quæ eſt principiũ actus, & operationis illi uirtuti debitæ: ſed nullus aſſentit ueritati non uiſæ, niſi qa uult: ergo ſi principiũ actus credendi habet ortum à uoluntate, neceſſe eſt fidem eſſe in ea tanquã in ſubiecto proprio. SI TV dicas ꝙ ſimul eſt in intellectu, & affectu. Contra hoc eſt, quia unus habitus ſimplex nõ poteſt eſſe in duabus potentijs: ſed cognitiua, & affectiua ſunt diuerſæ potẽtiæ, ſicut oſtenſum eſt ſupra in Secũdo *Diſ. 39 art. 2. q. 1. & 10. 1. d. 45. ar. 1. q. 2.* Libro: ergo ſi fides eſt habitus unus, non põt eſſe ſimul & ſemel in illis potẽtijs duabus. Et iterũ per hoc nõ ſoluitur, qa adhuc reſtat quæſtio, in qua illarum potentiarum ſit primo, & principaliter: quia quodcunque horum detur, uidẽtur obuiare rationes, quæ ſunt ad oppoſitam partem.

RESOLVTIO.

Inquantum uirtus meritoria eſt, dici poteſt quòd in lib. arb. ſit: At inquantum habitus eſt, potentiã facilem reddens, pertinet ad intellectum.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiã eſt notandũ, ꝙ circa hoc diuerſi diuerſa ſenſerunt. Quidã. n. dicere uoluerũt, ꝙ fides eſt in potẽtia cognitiua, & in intellectu ſpeculatiuo ſcd̃m ꝙ eſt ſpeculatiuus. Et rõ eorũ eſt iſta, qa intellectus ſpeculatiuus dr̃ eſſe ille, q tendit

in uerum ſub rõne ueri: fides aũt facit intellectum credere articulos non quia bonos, ſed quia ueros: ita.n. quis credit damnationẽ malorum, ſicut glorificationẽ beatorũ. Et iterum. Charitas, & fides diſtinguuntur in obiecto quantũ ad rõnẽ motiui: & qm̃ charitas tẽdit in Deum ſub rõne boni, neceſſe eſt ꝙ fides tendat in Deum ſub rõne ueri: unde aſſentit ſũmæ ueritati, non quia bonitas, ſed quia ueritas. Qm̃ ergo intellectus ſpeculatiuus reſpicit uerum ſub rõne ueri: hinc eſt quod dixerunt fidẽ eſſe in intellectu ſpeculatiuo inquãtum eſt ſpeculatiuus. Nec obſtant his uerba philoſophorum; quia ipſi, de ueritate fidei nihil intellexerunt. ALIIS aũt aliter uidetꝰ eſſe dicendum, uidelicet ꝙ fides eſt in intellectu practico. Intellectus.n practicus dicitur eſſe intellectus extenſus ſecundum ꝙ uult Philoſophus, quod intellectus ſpeculatiuus extenſione fit practicus. Contingit aũt intellectum extendi tripliciter. Vel per coniunctionem ſui cum affectione, a qua inclinatur. Vel per coniunctionẽ ſui cum affectione, ad quam inclinat. Vel per cõiunctionẽ ſui cum operatione, quam dirigit, & regulat. Omnibus, aũt his modis cõtingit fidẽ poni in intellectu extenſo, ſiue practico ſecundum uarios ipſius fidei ſtatus. Nã fides ſimpliciter dicta, ſiue ſit informis ſiue formata, quæ facit hominem credere Deo in his, quæ non uidet, eſt in ipſo intellectu, inquantum inclinatur ab ipſa uoluntate: non enim crederet, niſi uellet. Fides aũt formata, qua qs credit in Deum, eſt in ipſo intellectu, inquãtum inclinat affectum.

3. de Anim. 49.

Ad hoc enim ꝙ aliquis credat in Deum ꝑ fidẽ formatã, oportet ut in ipſum amando tendat, ſecundũ ꝙ habetur in litera. Fides aũt ꝑfecta, de qua dicit Apoſtolus ꝙ eſt operãs per dilectionẽ, illa quidẽ eſt in ipſo intellectu, inquantum mediante affectu dirigit opus. Et patet, qđ ſcđm iſtos fides eſt in intellectu practico, ſiue extenſo ſecundum diuerſos ipſius fidei ſtatus, ſiue intellectus practicus dicatur proprie, ſiue cõiter, ſiue magis proprie. ſcđm ꝙ magis, & magis habet extendi. Ratio aũt, quæ mouet iſtos hoc ponere, non ſolum eſt uerbum Philoſophi, qui dicit, ꝙ uirtutes ſunt in intelligẽtia practica, ſed ẽt ipſa rõ recta, q̃ dicit, quod uirtus non poteſt eſſe niſi habitus uoluntarius, cum circa ipſam conſiſtat laus, & meritum: & ideo impoſſibile eſt quòd uirtus fidei ſit in intellectu, niſi inquantum intellectus iungitur affectui. Intellectus autẽ iunctus affectui, & ipſi permixtus dicitur eſſe intellectus extenſus, uel intellectus practicus: & ideo dixerunt illi fidem eſſe in practico intellectu. RESTAT adhuc tertius modus dicendi, uidelicet quòd fides, nec eſt omnino in potentia cognitiua, nec omninọ in potẽtia affectiua, ſed quodammodo in hac, quodammodo in illa. Et hoc eſt qđ dicit Magiſter Hugo. de S. Victo. in Lib. de ſacramẽtis, Duo (inquit) ſunt, in quibus fides conſiſtit, cognitio uidelicet, & affectio. In affectu quidem ſubſtantia fidei reperitur, in cognitione uerò materia. Ratio autem quę mouet ad hoc ponendum, eſt quod actus uoluntatis eſt eſſentialis ipſi fidei: numquam enim

Lib. 1. par. 10 cap. 3.

eſſet

eſſet uirtuoſum credere, niſi eſſet uoluntarium. Vnde etiam Augu. dicit, quòd uirtus non eſt aliud, quam amor ordinatus. Si ergo fides eſt uirtus, reſpicit actum uoluntatis, ut ſibi eſſentialem; ergo & circa illam habet eſſentialiter conſiſtere. Rurſus quia ipſi fidei cognitio eſſentialis eſt, & illuminatio, per quam intellectus dirigitur in ſummam ueritatem, & ei ſubiicitur: ideo ipſa fides eſſentia liter reſpicit actũ rationis: & propterea dicunt illi, qui ſunt huius poſitionis, fidem eſſe non tantum in ratione, ſed etiam in uoluntate, cum utrunque actum reſpiciat eſſentialiter. Quia uero actus rationis reſpectu actus uoluntatis eſt materialis, cum ratio inclinetur a uoluntate: ideo etiam dixerunt, quod in ratione materia fidei reperitur, in affectione uerò ſubſtantia. Omnes autem hi modi dicendi a magnis clericis ſumpſerunt initium, & quilibet eorũ habet ſatis rationabile fundamentum. Et ſi quis recte intelligat, inueniet quemlibet eorum habere aliquid ueritatis. Vt autem hoc planius fiat, aſcendendũ eſt altius ad uidendum ſubiectum uirtutis in generali, quòd quidem intueri poſſumus ſatis plane quibuſdã præſuppoſitis. Virtus enim eſt ſecundum quam cõſiſtit laus, & meritum: ſicut culpa, ſecundum quã attenditur uituperium, & demeritum. Virtus etiã eſt habitus reddens potentiam facilem reſpectu alicuius actus. Si ergo uirtus principium eſt laudis, & meriti, neceſſarium eſt eam poni in illa potentia, quæ eſt principium primum operis laudabilis, & meritorij. Nam ſi poneretur in potentia inferiori, tunc uirtus potentiæ naturalis imperaret uirtuti gratuitę. Si ergo lib. arb. principium eſt meriti, & demeriti, neceſſe eſt omnem uirtutem in lib. arb. poni. Rurſus: cum habitus ſit in ea potentia, circa cuius actum explicat difficultatem, & uirtus ſit habitus, neceſſe eſt eam reperiri in ea potentia ſicut in ſubiecto, quã ad opus habilitat. Quoniam ergo quædam uirtutes explicant actus rationalis, quædam actus cõcupiſcibilis, quædam actus iraſcibilis: ideo quaſdam neceſſe eſt poni in rationali, quaſdam in cõcupiſcibili, quaſdam in iraſcibili. His præſuppoſitis facile eſt uidere, quid eſt ſubiectum fidei. Si n. fides uirtus eſt, circa quam conſiſtit laus, & meritum, neceſſe eſt quòd ipſa in libero arbitrio ponatur. Rurſus. Si fides habitus eſt per quem intellectus captiuatur in obſequium Chriſti, & innititur ueritati primæ propter ſe, & hoc mõ dicitur intellectus quodammodo ſpeculatiuus, neceſſe eſt quòd habitus fidei quodammodo ſit in intellectu, ſecundum quòd habet rationem ſpeculatiui. Et quoniam intellectus nõ habilitatur ad aſſentiendum ipſi ueritati primæ ſecundum ſuum iudicium, ſed ſecundum uoluntatis imperium: ideo fides non reſpicit intellectum tãquam pure ſpeculatiuum: ſed neceſſarium eſt, ꝙ ipſa ſit in ipſo intellectu, ſecundum quòd eſt quodammodo extenſus, & ab affectu inclinatur. Rurſus quoniam ipſum uelle credere, eſt eſſentiale ipſi fidei: hinc eſt quòd habitus ille non tantum reſpicit intellectum, ut ſpeculatur ſummam ueritatem: nec ẽt ut

Obſerua quod Scot. libro. 1. diſ. 17. ibi. quã tum ad iſtũ ar. ti. dici poteſt, uult, ꝙ uirtus ĩcludat reſpectu, & ꝑ conſequẽs nõ uult: ꝙ uirtutes ſint ſimpliciter abſoluta entia S. D. conſentit D. Hen. hic.

inclinatur ab affectu, ſed etiam ipſum affectum. EX HIS patet, ꝙ non eſt repugnantia inter prædictas poſitiones, ſi quis recte intelligat: immo ex omnibus quaſi colligitur una ueritas itegra, quã fides, ut eſt uirtus, & principium meriti, reſpicit liberum arbitriũ, ut ſubiectum. Inquãtum uero habitus eſt, quodammodo reſpicit intellectum ſpeculatiuũ, & eius actũ, qui eſt credere uerum. Quia uero eſt habitus operans per dilectionem, & dirigens opus mediãte affectu, reſpicit quodammodo intellectum extenſum, & eius actum, qui eſt credere voluntarie, ſiue credendo in Deum tendere: quodammodo etiam ipſum affectum, & eius actum, qui eſt uelle aſſentire ei, ad quod ratio ex ſe non poteſt attingere. Si tu obijceres, quòd iſta non poſſunt ſimul ſtare: quia cum fides ſit habitus ſimplex, & unus habitus ſimplex ſit in una potentia tamquam in ſubiecto, nõ uidetur quòd poſſet omnes illas potentias tamquam unum ſubiectum reſpicere.

D.Tho. 1.q.56 ar.3.tenet qđ primo' fit in intellectu ſpeculatiuo, & ſecundario in intellectu practico.

Ad hoc dicendum, ꝙ nihil impedit unam, & eandem uirtutem dicere eſſe ſimul in libero arbitrio, & ratione, & uoluntate. Quia ſicut in ſcđo lib. oñſum fuit, liberũ arbitr. non dicit potentiam diſtinctam a rõne, & uoluntate ſecundum rem, & eſſentiam, immo ſecundum ꝙ uult beatus Auguſti. liberum arbi trium complectitur illas tres potentias, ſcilicet iraſcibilem, & concupiſcibilem, & rationalem. Et ideo nullum inconueniẽs eſt, ꝙ unaquæque uirtus, quæ reponitur in una iſtarum potentiarum, ſecundum ꝙ habitus, in libero arbitrio reponatur ſecũdum quòd uirtus, & meriti principium. Similiter. Nullum eſt incõueniens ponere unum habitum eſſe in ratione, & uoluntate: ita ꝙ unam illarum potentiarum reſpiciat quantum ad actum materialem, alteram quãtum ad actũ formalem. Sicut patet, ꝙ habitus ſcientiæ, quo ad quid reſpicit memoriam. ſ. quo ad retentionẽ ſpeciei: & quo ad quid intelligẽtiã, ſcilicet quo ad facilitatem cõuerſionis: & tamen dicitur unus habitus ſimplex. Quamuis enim potentię diſtinctæ ſint, nihilominus tamen continuari habent in uno ſubiecto, rõne cuius poteſt eſſe in eis unitas proprietatis: ſicut una ſanitas ponitur eſſe in multis mẽbris corporis interius, & una honeſtas in multis exterius.

Diſ.25 par.1. q.6.

EX HIS poteſt elici, & haberi generaliter, quid ſit ſubiectum cuiuslibet uirtutis, & quid ſit etiam ſubiectum cuiuslibet uitij, ſiue peccati. Poteſt etiã haberi determinatio propoſitę quæſtionis, uidelicet quid ſit ſubiectum fidei. Nam licet inquantum uirtus meritoria dicenda ſit eſſe in lib. arb. inquãtum tamen eſt habitus reddens potentiam facilem, ponenda eſt quodammodo in potentia cognitiua, ſicut oſtendunt rõnes ad primam partem: quoniam ad fidem pertinet cogitare, ad fidei proprietates ptinet illuminare, & rõnẽ reformare, & intellectũ captiuare: ipſi etiam fidei ſuccedit uidere, quæ omnia reſpiciunt cognitionem. Ideo rõnes ad partem illam inductæ ſunt concedendæ, nec eis obuiant rõnes ad oppoſitum. Quoniam licet fides reſpiciat actum potẽtię cognitiuę, nõ tamen ipſum reſpicit oĩno pu

re,

rè, ſed inquantum habet affectionem concomitantem, & quodam modo poſt ſequentem: & ideo ét neceſſe eſt ponere, ꝗ fides quodā modo ſit in affectione: ſicut dicit Magiſter Hugo de ſancto Victo. Et hoc, quia eſt habitus uoluntarius, & amor ordinatus: & talis naturæ eſt actus eius, ꝗ ad ipſum nemo poteſt cogi inuitus. Et ideo concedi poſſunt rationes, quę sūt ad partem ſequentem, Quod aūt rationes ſibiinuicem non obuiēt, ſed utræque uerum concludant, ſatis clarè poteſt uidere, ſi quis poteſt capere, ꝗ ad eſſe fidei uirtutis concurrit actus rationis ſimul, & uoluntatis, quod bene innuit Apoſtolus in ipſa notificatione fidei, cum dicit fidem eſſe ſubſtantiam rerum ſperandarum, argumentum non apparentiū, tangens quod eſt in ea cognitionis, & quod eſt affectionis. Nūquam enim fides eſſet uirtus, quantumcunque intellectum illuminaret, niſi etiam uoluntatem quodam modo rectificaret, ſicut patet in dono prophetiæ, quia illuminat intellectum ad eadem, ad quę illuminat fides; & tamen non ponitur eſſe uirtus, quoniam in illa illuminatione nō cooperatur uoluntas, ſecundum quòd cooperatur in fidei aſſenſu, & actu.

Lib. 1. par. 10 cap. 2.

Ex his patere poſſunt ea, quæ obiecta ſunt, & conſimilia, quæ circa hoc obiici poſſunt.

QVAESTIO III.

An fides vna virtus ſit?

VTRVM fides ſit uirtus una. Et ꝗ ſic uidetur. Ephe. 4. Dicitur unus Deus, una fides, & unū baptiſma: ſed baptiſma unitatem habet ſecundum ſpeciem, quod quidem eſt ſacramentum fidei; ergo uidetur multofortius, quòd & ipſa fides, &c. ITEM. 1. ad Cor. 13. Nunc manent fides, & ſpes, & charitas, tria hæc: ſed ſpes, & charitas habent unitatem ſecundū ſpeciem: ergo & fides. ITEM. Fides nulli aſſentit, niſi propter ſummā ueritatem: ſed ſumma ueritas tātum una eſt: ergo ratio credendi eſt una: ſed habitus diuerſificatur ſecundum formam, & ſpeciem a parte rationis motiuæ, & intellectiuæ. Si ergo ratio credendi eſt una, neceſſe eſt uirtutē fidei, qua creditur, unam eſſe ſpeciē. ITEM. Qui credit Deo, non iudicatur eſſe fidelis, niſi credat in omnibus articulis: ſed fides uirtus facit unumquemque eſſe fidelem: ergo non eſt uera uirtus, niſi per ipſam omnia credibilia credantur, & in unum colligantur; ſed non colligerentur in unum perfectè, niſi fides eſſet uirtus una: ergo neceſſe eſt, ꝗ fides una ſit reſpectu oīum credibilium. ITEM. Non eſt alia obedientia ſecundum ſpeciē, qua obeditur Deo in mādatis primæ tabulæ, & in mandātis ſecundæ, licet mandata primæ tabulæ ordinent ad Deum, mandata uerò ſecundæ ordinent ad proximum: ergo pari ratione, non erit alia fides, qua aſſentitur primæ ueritati in articulis reſpicientibus diuinitatem, & in articulis reſpicientibus humanitatem. Et nō eſt dare aliquid aliud ſecundum ꝗ fides plurificetur, & diuerſificetur: ergo neceſſe eſt fidei uirtutem eſſe unam ſecundum ſpeciem.

Hăc rōnē quæſrit deſtruere Sco. di. 26. arguēs cōtra. S. Thomā tenentē ꝗ fides hēt tantū unū primū obiectū formale, quod eſt prima ueritas.

SED CONTRA. Habitus diuerſificantur per actus, & per obiecta: ſed obiectum fidei non ſolum eſt uerum increatū, utpote ꝗ Deus ſit trinus, & unus, ſed etiam uerū

creatum

creatum, ut potè ꝙ Chriſtus ſit natus, & paſſus: Si ergo creatum, & increatum nihil habent cõmune, imo differunt eſſentialiter, & formaliter, neceſſe eſt ponere, ꝙ fides qua credimus diuinitatem, & fides qua credimus humanitatem, ſit alia, & alia ſecundum ſpeciem. ITEM. Sicut uoluntas ſe habet ad uolita, & ſcientia ad ſcibilia, ſic ſe habet fides ad credibilia: ſed uoluntates diuerſificãtur & numerantur ſecundum diuerſitatem ſcibilium: uidetur ergo rõne conſimili, ꝙ fides diuerſificari habeat ſecundum diuerſitatẽ credibilium: & ſic redit idẽ quod prius. ITEM. Donum ſapientiæ, & ſcientiæ ſunt diuerſa dona: & hoc non ob aliud, niſi quia unum eſt de æternis, & aliud de temporalibus. Si ergo fides eſt de illis, & de illis, uidetur ꝙ & ipſa formaliter habeat diuerſificari. ITEM. Timor & ſpes ſunt affectiones formaliter differentes, & hoc quia timor eſt de futuris malis, ſpes autem de futuris bonis: ſed fides nõ tantũ eſt de futuris bonis, utpote de gloria æterna, ſed etiam de futuris malis, utpote de ſupplicio æterno: ergo uidetur quòd fides de his, & de illis habeat formaliter diuerſificari. ITEM. Nulla uirtus habet plenam rationem uirtutis, niſi eam concomitetur recta intentio reſpectu finis: ſed fides eſt quæ dirigit intentionem: ergo neceſſe eſt, quòd fides omnes uirtutes circumeat quantum ad earum fines: ergo ſi uirtus, quæ oẽs uirtutes circuit, nõ eſt uirtus ſpecialis: ſed uirtus generalis ad omnes, uidetur ex hoc poſſe colligi fidem non eſſe uirtutem unam ſecundum ſpeciem.

RESOLVTIO.

Et ſi credenda differant: una tamẽ uirtus fides eſt: quia una eſt ratio credendi in omnibus.

RESPON. Dicendum, ꝙ fides ſiue in eodem, ſiue in diuerſis una eſt ſecundum ſpeciem: pro eo ꝙ non diuiditur in ſpecies, quamuis in diuerſis diuerſificetur ſecundum numerum. Et huius ratio eſt, quoniam unitas uirtutis attenditur ſecundum unitatem actus principalis. Vnitas autem actus principalis attenditur ſecundum unitatem obiecti primi. Et quoniam obiectum primum fidei unũ eſt: hinc eſt quòd neceſſe eſt uirtutem fidei eſſe unam. Hoc autem planius patet per exemplum in conſimili. Sicut enim uidemus in habitu uidendi, quòd uirtus uiſiua habet obiectum per accidens, ſicut dicimur uidere album, & nigrum: habet etiam obiectum non ſolum per ſe, ſed etiam primò: ſicut dicimur uidere lucidum: & quamuis obiectum per accidens, ſiue obiectum materiale ipſius uiſus diuerſificetur in ſpecie, ſicut equus differt ſpecie ab homine, & etiam obiectũ per ſpeciẽ differat, ſicut albũ ſpecie differt à nigro: non tñ habitus uidendi ſecũdum ſpeciem diuerſificatur, quia ratio obiecti primi, uidelicet ipſa luminoſitatis una eſt in omni uiſibili. Sic & in propoſito intelligẽdum eſt, ꝙ licet fides habeat multa obiecta per accidens, ſicut oĩa, quę cõſequũtur ad articulos: multa ẽt obiecta per ſe, ſicut etiã ipſos articulos plures, & diſtinctos: quia tamen una eſt ratio credendi in omnibus, uidelicet ipſa ſumma ueritas, cui ipſa fides innitit̃ ꝓpter ſe, & ſuper omnia: iò ipſa

ſides eſt ſpecie una, quantacumq; reperiatur in credendis differentia. Et eſt ſimile. Si ego crederē alicui homini ueraci, quia uerax eſt; eadem credulitate, qua crederem ipſum eſſe ueracem, crederē omnia eſſe uera, quæ dicit, quantumcumque de diuerſis materiis loqueretur. Per hunc modum in propoſito intelligēdum eſt. Et idcirco concedendæ ſunt rationes oſtendentes fidem habere unitatem ſecundum ſpeciem.

AD ILLVD uerò, quod primo obiicitur, ꝙ actus diuerſificantur per obiecta: iam patet reſponſio, quoniam hoc non intelligitur de quocumque obiecto, ſed de obiecto, quod eſt obiectum per ſe, & primo: quod quidem non tantum habet rationem materialis, ſed ét rationem actiui, & motiui: hoc autem modo nō eſt obiectum fidei, niſi ipſa ſumma ueritas: ſicut infra melius patebit, cum de obiecto fidei inquiretur. *Diſ. 24* AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſic ſe habet fides ad credibilia, ſicut uoluntas ad uolita, & ſcientia ad ſcibilia. Dicendum, quod non eſt ſimile: quoniam ſcientia in diuerſis ſpeciebus ſcibilibus diuerſas intuetur rationes, & diuerſa media, ꝑ quæ illa cognoſcit. Similiter uoluntas in diuerſis uolitis diuerſa intuetur appetibilia, per quę illa appetit. Ideo tā uoluntas, quàm ſcientia diuerſificantur penes illa, quæ appetit, & cognoſcit. Fides aūt unicam intuetur rōnē, ſecundum quam oīa credibilia credit. Et ideo ꝑꝑ diuerſitatē credibilium non habet diuerſificari. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ donum ſcientiæ & ſapientiæ diuerſificantur. Dicēdum, ꝙ non eſt ſimile: quia ſapiētia negociatur circa æterna ſecundum rōnes æternas, & ſcientia circa tpalia ſecundum rōnes tpales: & ideo diuerſificantur, quia negociatur ſecundum rōnes alias, & alias. Fides autem nō ſic imo tā circa creata, ꝙ circa increata uerſatur ſecundū dictamē ueritatis æternæ, & ideo non ſic habet diuerſificari. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ timor, & ſpes diuerſificantur, quia ſunt de bonis, & malis. Dicendum, ꝙ nō eſt ſimile, quia timor reſpicit malū ſecundum ꝙ malum, & ſpes bonum ſecundum ꝙ bonum, & ita ſecundum rationes diuerſas. Fides autem bona, & mala non conſiderat, niſi inquātum cadunt ſub dictamine ueritatis, & ita ſub rōne una. Ita enim credit malos puniri, ſicut beatos præmiari. Ita etiam uerum eſt unum, ſicut & reliquum: & ita dictat ueritas unū, ſicut & alterum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ fides dirigit omnes uirtutes. Dicendum, quod ex hoc non ſequitur, ꝙ fides ſit uirtus generalis, pro eo ꝙ contingit uirtutes ſeipſas circumincedere, & obiectum unius uirtutis bene pōt eſſe materiale alterius uirtutis: & tamen abinuicē diſtinctæ ſunt, quia diſtinguuntur penes obiecta propria, quæ non tantum habent rationem materialis, uerum etiam rationē motiui. Obiectum enim materiale, nec facit conuenientiam in ſpecie, nec differentiam: & propterea non ſequitur, ꝙ fides ſit communis aliis uirtutibus, quia fides reſpicit earum obiecta, & fines. Reſpicit enim illa ſolummodo per modum materiæ, circa quam uerſatur; obiectum tamen proprium, & primū

habet

habet diſtinctum ab aliis uirtutibus, ſecundum cuius obiecti unitatem, eſt ponere fidem eſſe unā ſecundum ſpeciem, ſicut in pręcedentibus oſtenſum eſt.

QVAESTIO IIII.

An fides certior ſit, quam ſcientia?

VTRVM fides ſit certior, quàm ſcientia. Et ꝙ ſic uidetur. Augu Nihil eſt homini certius ſua fide: ergo uidetur, ꝙ fides maioré uel ſaltem æqualem certitudiné habeat quàm ſcientia. ITEM. Philoſophus. Virtus certior eſt omni arte: ſed fides ponitur in genere uirtutis, ſciētia autem, & ars ſunt eiuſdem generis: ergo maior eſt certitudo in fide, q̄ ſit in habitu ſcientiæ. ITEM. Certius cognoſcitur, quod cognoſcitur in lumine ueritatis primæ: quàm quod cognoſcitur in lumine ueritatis creatæ. Sed quod cognoſcitur fide, cognoſcitur in lumine ueritatis primæ: quod aūt ſcientia cognoſcit, in lumine ueritatis creatæ cognoſcitur: ergo maior eſt certitudo fidei, quàm ſciētiæ. ITEM. Certius eſt illud, in quo non cadit error, quàm circa quod contingit errare: ſed fidei non permiſcetur error, cognitioni auté philoſophorum multi errores permiſcentur: ergo maior eſt certitudo fidei, q̄ ſit certitudo alicuius ſciētiæ philoſophicæ. ITEM. Certior ſcientia certius habet fundamentum: ſed quanto aliqua ſcientia nobilior, & perfectior eſt; tanto certior eſt: ſed ſciētia theologiæ eſt omnino ſcientia altiſſima, & nobiliſſima: ergo certiſſima. Si ergo fides eſt fundamentum totius ſciētiæ theologicæ. Neceſſe eſt ipſam eſſe certiſſimam. Eſt ergo in ea maior certitudo, q̄ in aliqua alia ſcientia.

2. Ethi. cap. 5.

SED CONTRA. Hugo de ſancto uictore. Fides eſt certitudo quędā animi de rebus abſentibus ſupra opinionem, & infra ſcientiam conſtituta: ergo minor eſt certitudo in ipſa fide, quā in habitu ſciétiæ. ITEM. Certius cognoſcitur illud, de quo non pōt dubitari, q̄ illud, de quo poteſt dubitari: ſed quod quis cognoſcit ſcientiali cognitione, ſic nouit, ꝙ de eo dubitare non poteſt: qui aūt nouit aliquid cognitione fidei, poteſt de eo dubitare, ſicut patet: ergo maior eſt certitudo ſcientiæ, quàm fidei. ITEM. Certius cognoſcitur, quod cognoſcitur aperta uiſione, quàm quod cognoſcitur ſola credulitate. Sed per ſcientiā cognoſcitur aliquid aperta uiſione, per fidem ſola credulitate: ergo certior eſt ſciētia, quàm fides. ITEM. Quanto aliquid cognoſcitur clarius tāto cognoſcitur certius. Sed fides cognoſcit per ſpeculum in ænigmate, ſcientia aūt reuelata facie: ergo maior eſt certitudo q̄ habet ſciétia, quàm illa, quam habet fides. ITEM. Certius cognoſcitur quod pōt probari, quam qđ nō poteſt probari: ſed quod quis cognoſcit habitu ſcientiæ, poteſt probare alij quātuncunq; aduerſanti, & eum conuincere neceſſario, ita quòd non poteſt contradicere. Non ſic aūt eſt de fide: ergo fides nō habet tantā certitudiné, quantam habet habitus ſcientię.

Li. 1. de Sacr. p. 10. c. 2.

RESOLVTIO.

Secundum certitudinem adhæſiones certior quidem eſt: non autem ſecūdum certitudiné ſpeculationis.

RESPON. Dicendum, ꝙ cum cōparamus certitudinem fidei ad certitudinem ſcientiæ, poteſt intelligi dupliciter. Nā uno modo ſcié-

etiam poteſt dici aperta, & certa uiſio Dei in patria. Et hoc mõ nõ eſt quæſtio, nec dubiũ, quin ſcientia illo modo præcellat in certitudine ipſam hãc, ſicut gloria præcellit gratiam & ſtatus patriæ ſtatum uiæ. Alio modo dicitur ſcientia cognitio, quam quis habet in uia. Et illa poteſt eſſe dupliciter. Aut reſpectu illorum, quorũ eſt fides. Aut reſpectu aliorũ cognoſcibilium. Si reſpectu illorũ, quorũ eſt fides, ſic ſimpliciter loquendo certior eſt fides, quam ſciẽtia. Vnde ſi aliquis Philoſophorum cognoſcit aliquem articulorũ ratiocinãdo, utpote Deum eſſe creatorem, uel Deum eſſe remuneratorem: nunquam tamen ita certitudinaliter cognoſcit per ſuã ſciẽtiam, ſicut uerus fidelis per ſuam fidem. Si autem loquamur de ſciẽtia ſecundum quod eſt cognitio aliorum cognoſcibilium, ſic quodam modo certior eſt fides, quam ſciẽtia, & quodammodo econtrario. Eſt enim certitudo ſpeculationis, & eſt certitudo adhæſionis. Et prima quidem reſpicit intellectum. Secunda uero reſpicit ipſum affectum. Si loquamur de certitudine adhæſionis, ſic maior eſt certitudo in ipſa fide, quàm ſit in habitu ſcientiæ, pro eo quod uera fides magis facit adhærere ipſum credentem ueritati creditę, quam aliqua ſcientia alicui rei ſcitę. Videmus enim ueros fideles nec per argumenta, nec per tormẽta, nec per blandimenta inclinari poſſe, ut ueritatem, quam credũt ſaltẽ, oretenus negẽt: quod nemo ſciẽs ſanæ mentis faceret pro aliquo, quod cognoſcit, niſi inquantum doctrina fidei dictat non eſſe mẽtiendum. Stultus etiam eſſet geometra, qui pro quacunque certa concluſione geometriæ auderet ſubire mortem. Vnde uerus fidelis etiam ſi ſciret totam ſcientiã phyſicam, mallet totã illam ſcientiã perdere, quàm unum ſolũ articulũ ignorare, uel negare; adeo adhæret ueritati creditæ. De certitudine ergo adhæſionis uerum eſt fidem eſſe certiorem ſcientia philoſophica: & hæc certitudo reſpicit ueritatem, & doctrinam ſecundum pietatẽ: & de hac certitudine concludunt rationes ad primam partem inductę. Si autem loquamur de certitudine ſpeculationis, quæ quidem reſpicit ipſum intellectum, & nudam ueritatem; ſic conceditur: poteſt, quòd maior eſt certitudo in aliqua ſcientia, quam in fide: pro eo quod aliquis poteſt aliquid per ſcientiam ita certitudinaliter noſſe, quod nullo modo poteſt de eo dubitare, nec aliquo modo diſcredere, nec in corde ſuo ullo modo contradicere, ſicut patet in cognitione dignitatum, & primorum principiorum. Et hoc modo procedunt rationes ad partem ſequẽtem, ſicut pertractanti patet. Et per hoc patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam. Patet etiam reſponſio ad obiecta. Procedunt enim ſecundũ diuerſas uias. Nam rationes ad primã partem inductæ concludũt de certitudine adhæſionis. Rationes uero ad oppoſitum de certitudine ſpeculationis. Veruntamẽ rationes ad primam partem inductæ uidentur concludere de certitudine ſpeculationis, quod illa certitudine ſit fides certior ſcientia, quod falſum eſt. Ideo temptãdum eſt eas diſſoluere.

Ad illud uerbũ Aug. quo dicitur.

eiſ. Nihil eſt homini certius ſua fide, Dici pōt ꝙ nihil facit ad propoſitum, quia nō loquitur de certitudine, quā quis habet per fidē, ſed qua quis habet de fide, quam habet in mente, & illa eſt certitudo ſcientiæ: ſcit enim homo fidelis ſe habere fidē. AD ILLVD Philoſophi, ꝙ uirtus eſt certior omni arte. Dicendum, ꝙ loquitur de uirtute, & arte ſecundum ꝙ comparātur ad idem. Multo enim melius ſcit aliquis inuenire mediū, & obiectum per habitū uirtutis, quàm per habitum purę cognitionis. Nō eſt autem generaliter intelligendum, quòd uirtus ſit certior circa proprium obiectum, q̄ aliqua ſcientia circa ſuum. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ certius uidetur, quod uidetur in lumine ueritatis increatæ, quā quod uidetur in lumine ueritatis creatę. Dicendum, ꝙ illud uerum eſt, quādo lumen ueritatis increatæ irradiat plene, ſicut erit in patria. Qn̄ autem ſemiplene irradiat, non eſt neceſſe quod habeat ueritatem, ſicut patet: quia certius poteſt homo uidere ad lumen candelæ, q̄ ad lumen ſolis, ubi ſol non plene irradiat: ſic & in propoſito intelligendum eſt. Licet enim fiat irradiatio mediante fide ab ipſa ueritate æterna: nō tamen eſt irradiatio plena, quoniam manet ſpeculū, & ænigma. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd certior eſt cognitio, cui non permiſcetur error. Dicendum, ꝙ uerum eſt: ſicut fidei non permiſcetur error, ita ēt nec ſcientiæ inquantum ſcientia: ſed hoc eſt ſolum ex defectu à parte cognoſcentis. Sic etiam contingit in ipſa fide à parte credentis, ſicut patet in infideli, qui propter diſcurſionem intellectus à cognitione fidei labitur in hæreſim, dū ſe credulitati ueræ intermiſcet credulitas falſa. Vnde ex hoc nō poteſt cōcludi, ꝙ fides ſit certior, q̄ ſcientia. Illud tamē uerum eſt, quòd doctrina fidei magis ueraciter eſt tradita, quam aliqua ſcientia philoſophica: quia ſpiritus ſanctus, & ipſe Chriſtus qui docuerunt fidei ueritatem, & ſacræ ſcripturæ, in nullo falſum dixerunt: nec in aliquo poſſunt reprehēdi: quod de nullo philoſopho arbitror uere poſſe dici in traditione alicuius doctrinæ: imo inueniuntur ueris multa falſa permiſcuiſſe. AD ILLVD, ꝙ obijcitur, quòd quanto ſcientia nobilior eſt, tā:o certior. Dicendum, ꝙ illud nō habet ueritatē. Nam ſicut dicit Philoſophus. Maior eſt certitudo mathematicæ ſcientię quam diuinę, & tamen nobilior eſt diuina, quā mathematica: hoc autē eſt ꝑpter defectū a parte intelligētis. Quia ſicut dicit Philoſophus, ſicut ſe habet oculus noctuæ ad lucē, ita intellectus noſter ad manifeſtiſſima naturę. Vnde illa, quę ſunt certiſſima in ſe, cognoſcit aliquādo dubie: & tn̄ illa cognitio minus certa magis eſt nobilis, & perfecta, qn̄ eſt de re nobiliori. Melius eſt enim uel modicū quid de Deo ſcire, quā cœleſtiū, uel terreſtriū notitiam habere. Rōnes uero ad oppoſitam partem concedendæ ſunt: concludunt n. de certitudine ſpeculationis, ſicut ſatis clarū eſt, & perſcrutanti apparet.

2. Met. cō. 16.

2. Met. 1.

QVAESTIO V.

An definitio fidei ab Apoſtolo aſſignata recta ſit.

DE deſcriptione fidei ab Apoſtolo aſſignata, qn̄ ipſa inter

cæteras eſt magis autentica. diffinit autẽ Apoſtolus fidem ſic Hebræo. 11. Fides eſt ſubſtãtia rerũ ſperandarum, argumentum nõ apparentium. Oſtenditur autẽ iſta deſcriptio incõuenienter aſſignata propter quadruplicem defectum, qui uidetur eſſe in ea, uidelicet propter defectum ueritatis, propter defectum conuertibilitatis, propter defectum euidentiæ, & propter defectum ſufficientię. Quod autem ſit in ea defectus ueritatis, oſtenditur primo in hoc, ꝙ dicit fidem eſſe ſubſtantiã: aut enim ibi accipitur ſubſtantia proprie, aut cõmuniter. Si accipitur ibi proprie, cum ſubſtantia diuidatur contra accidens, & fides ſit accidẽs, falſum eſt fidem eſſe ſubſtantiam. Si autem ſubſtantia ibi accipitur cõiter pro eſſentia, & eſſentia uniuſcuiuſque non differt ab eo, cuius eſt eſſentia, fides aũt differt à rebus ſperandis, impoſſibile eſt fidẽ eſſe ſubſtantiam rerũ ſperandarum. Item. Videtur falſa eſſe in hoc, quod dicit fidẽ non tantum eſſe ſubſtantiam, ſed etiã argumentum: quoniam nulla uirtus eſt argumentum, nec econuerſo: ſi ergo fides eſt uirtus, nõ ergo poteſt eſſe argumentum. Si tu dicas, ꝙ argumentum ſumitur ibi tranſumptiue. Videtur ꝙ nec trãſumptiue, nec proprie debeat dici: fides argumentum non apparẽtium. Si enim proprietas argumẽti eſt ꝙ arguit ipſam mentem, & conuincit eam de eo, ad quod eſt faciens illud eſſe clarum, & apertum, uidetur ꝙ ibi ſit implicatio duplicis contradictionis, cum dicit fidem eſſe argumentum nõ apparentium. Quę enim habẽt argumentum, hoc ipſo ꝙ habent argumentum, apparent eſſe uera: Quæ etiam habent argumentum, hoc ipſo ꝙ habent argumentum conuincuntur eſſe uita: ergo ratio argumenti repugnat tam rei nõ apparenti, quàm ipſi habitui fidei: ergo eſt implicatio oppoſitorum in prædicta deſcriptione: uidetur ergo ꝙ prædicta diffinitio redargui poſſit ob defectum ueritatis. Item. Videtur, ꝙ poſſit reprehẽdi ob defectum conuertibilitatis. Nam hæc deſcriptio poteſt conuenire ipſi ſpei: Spes enim eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, & ẽt argumentum non apparentium: quia per ſpem certificamur nos eſſe habituros res, quas non uidemus: ergo uidetur ꝙ ſi tota illa deſcriptio conuenit ſpei, ꝙ non conuertatur cum ipſa fide. Item. Credere pęnam ęternam eſſe futurã, hoc pertinet ad ipſam fidem: ergo credulitas pœnæ æternæ fides eſt: ſed credulitas pœnæ æternæ non eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, ſed potius timendarũ: ergo uidetur ꝙ iſta deſcriptio generaliter non conueniat ipſi fidei: ergo nec omni, nec ſoli: uidetur ergo poſſe reprehendi ꝓpter defectum conuertibilitatis. Item. Videtur poſſe reprehendi ob defectum euidentiæ, quia non debet prius diffiniri per poſterius, nec ignotum per ignotius: ſed fides prior eſt, quàm ſpes: fides etiam, quæ eſt in corde, notior eſt quàm ea, quæ non apparet: ergo male diffinitur fides per res ſperãdas, & per res non apparentes. Item. Ad euidentiam diffinitionis ſpectat, ꝙ priora præmittantur poſterioribus. Si ergo cognitio præcedit affectionem, & fides inquãtum argumentum reſpicit cognitio-

tionem, inquantum uero ſubſtantia rerum ſperandarum reſpicit affectionem, uidetur quòd prædicta diffinitio aſſignata ſit ſicut ꝑ poſterius & confuſe: & ita redargui poſſe uidetur propter defectũ euidentiæ. ITEM. Reprehenſibilis uidetur propter defectum ſufficientiæ. Quia fides non tantummodo eſt de futuris, uerumetiam de præſentibus, & præteritis, ut dicit Auguſtinus. Si ergo ſperanda non ſolummodo ſunt futura, uidetur ꝙ inſufficienter diffiniatur, cum diffinitur ſolummodo ꝑ res ſperandas. ITEM. Fides non tãtummodo eſt fundamentum ſpei, imo etiã charitatis, & totius ędificij ſpiritualis: ergo ita eſt ſubſtantia, uel fundamentum charitatis, & rerum diligendarum, ſicut ſpei, & ſperandarum: uidetur ergo inſufficienter dixiſſe, cum dixit eam eſſe fundamẽtum rerum ſperãdarum. Cum enim nobilior ſit charitas, q̃ ſpes, magis deberet diffiniri fides per res diligendas, quàm per res ſperandas. Et ideo propter quatuor ſuperius dictos defectus prædicta deſcriptio uidetur eſſe penitus abijcienda, & repudianda

RESOLVTIO.

Ritè perpendatur, & recta inuenietur.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ tunc diffinitio, ſiue notificatio eſt recte aſſignata, quando nihil continet ſuperfluum, nihil etiam diminutum. Et hoc eſt, quãdo per ipſam notificationem ipſius diffiniti eſſentia plene indicatur, & aperte manifeſtatur, & ab omnibus alijs ſeparatur: hoc autem eſt reperire in propoſito, ſi quis attendat. Nã ipſa fides ſecundum eſſentiã ſuã aliquid reſpicit ex parte intellectus, & aliquid ex parte affectus. Habet enim affectum ſtabilire, & intellectum illuminare. Et inquãtum affectum ſtabilitat, dicitᷓ ſubſtantia, ſiue fundamentum: inquãtum autem intellectum illuminat, dicitur argumentum. Vt ergo plene fidei eſſentia explicaretur, oportuit eam diffiniri, ſiue notificari, ut diceretur ſubſtãtia ſimul, & argumentum: debet enim diffinitio totam eſſentiam diffiniti in ſe claudere, debet etiam nihilominus aperte notificare. Quoniã ergo habitus uirtutis dupliciter notificari habet, uidelicet per finem ultimum, & per ſuum obiectum: finis autem ipſius fidei conſiſtit in æterna beatitudine, quam ſperamus, & ita in rebus ſperandis: obiectum autem conſiſtit in ueritate non uiſa, & ita in rebus non apparentibus: ideo opportunum fuit fidem diffiniri per res ſperandas, & non apparentes, ut ſic notificatio fidei non ſolũ eſſentiã diffiniti explicaret plene per intellectum, & affectum, ſed etiã manifeſtaret aperte per finem, & obiectum. Debet etiam diffinitio diffinitum ab omnibus alijs ſeparare. Et quoniam fides formata diſtingui habet à fide informi, diſtingui etiam habet ab habitu cuiuslibet alterius uirtutis. A fide (inquã) informi diſtinguitur inquantum ſuſtentat totam fabricam ſpiritualem: ab alijs autẽ uirtutibus inquantum ueritati non uiſæ facit adhærere. Ideo quantũ ad hæc duo dicitur ſubſtantia rerum ſperãdarum, ut diſtinguatur à fide informi. Et argumentũ nõ apparentium, ut diſtinguatur ab

habitibus aliarum uirtutum. Et ſic patet, ꝙ pdicta notificatio nihil continet ſuperfluum, nihil diminutum: nec eſt in ea clauſula, nec dictio, imo nec etiam ſyllaba otioſa. Fatendum eſt ergo ipſam eſſe conuenienter, & ſecundum artē aſſignatā, ita ꝙ in ſe hēt ueritatē, conuertibilitatē, euidentiā, & ſufficientiā adeo perfecte, & cōplete, ut nec peritiſſimi philoſophorum poſſent eā artificialius, & completius aſſignare.

Ad illud ergo, quod primò objicitur in contrarium, ꝙ falſe dicitur fides eſſe ſubſtantia. Dicēdum, ꝙ ſubſtantia dicitur dupliciter, ſcilicet proprie, & tranſſumptiue. Proprie quidē dicitur quatuor modis, ſcilicet ſubſtantia materia, ſubſtātia forma, ſubſtātia cōpoſitum, ſubſtantia quæ eſt eſſentia uniuſcuiuſque. Tranſſumptiue dicitur ſubſtantia illud, qđ habet aliquā proprietatē ſubſtātię, dictæ aliquo iſtorū modorū. Cū aūt dicitur fides eſt ſubſtātia, hoc non dicitur ſecūdum ꝙ hoc nomen [ſubſtātia] ſumitur in propria ſignificatione, ſed ſecundum quod ſumitur in ſignificatione tranſſumptiua. Dicitur enim ſubſtantia, quia eſt fundamentum fabricæ ſpiritualis ad ſimilitudinē materie, quæ præbet fulcimentum formis, & accidentibus. Et ꝙ ita accipiatur, patet per notificationem Damaſceni, qui loco eius, quod dicit Apoſtolus, Fides eſt ſubſtantia, dicit hypoſtaſis. Ait enim ſic. Fides eſt eorum, quę ſperātur: hypoſtaſis, & redargutio earum rerum, quæ non uidentur. Ad illud, quod objicitur, quòd falſe etiam dicitur eſſe argumentum. Dicendum ſimiliter, ꝙ argumentum dicitur dupliciter, uidelicet proprie, & tranſumptiue. Proprie quidem argumentum accipitur ſecundum quadruplicem acceptionem. Nā uno modo dicitur argumentum ratiocinatio, ſecundum ꝙ diuiditur in quatuor ſpecies, uidelicet in ſyllogiſmum, inductionē, enthymema, & exemplū. Alio modo dicitur argumentum prolixæ ſententiæ breuis collectio. Tertio modo dicitur argumentum ipſum medium, in quo conſiſtit tota uis argumentationis. Quarto modo dicitur argumentum ipſa maxima propoſitio, in qua conſiſtit firmitas totius illationis. In omnibus autē his acceptionibus argumentum dicitur, quia mentē arguit, & illuminat ad aliquid intuendum, & ei firmiter adhærendum. Et ſecundum hanc proprietatem poteſt tranſſumptiue dici argumentum quicquid illud ſit, quod mētem arguit, & illuminat ad uidendum aliquid occultū. Et hoc modo fides dicitur argumentum rerum non apparentium, quōniam ita facit intellectum ei aſſentire, ſicut argumentum uerum facit aſſentire concluſioni probatæ. Et per hoc patet reſponſio ad illa, quæ arguebant prędictam diffinitionem ob defectum ueritatis.

Ad illud, quod objicitur, ꝙ in præaſſignata diffinitione eſt defectus conuertibilitatis. Dicendū, ꝙ prędicta notificatio non conuenit ſpei, quōniam & ſi ipſa ſpes aliquo modo poſſit dici ſubſtātia rerum ſperandarum, non tū pōt dici fundamentum ſicut fides, quia nō eſt prima uirtutum. Licet aūt hoc aliquo modo poſſit ei attribui: tamē ſequēs pars diffinitionis, quę eſt, argumentū nō apparentiū, cō-

uenit

uenit ſoli fidei, quæ intellectũ facit aſſentire ipſi ueritati: hoc aũt nec ſpei competit, nec charitati, licet eis competat quoddam genus certitudinis experimentalis, maxime ipſi ſpei. Ad illvd, qđ obijcitur, ꝙ credulitas ſuppliciorum non eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, ſed magis timendarũ. Dicendũ, ꝙ uerum eſt ꝙ non eſt ſubſtantia rerũ ſperandarum tanquam ſubiecti, ſed tanquam finis, ſicut prædictum eſt. Quamuis autem credulitas ſuppliciorũ ſit rerum timẽdarũ per modũ obiecti: eſt tamen rerum ſperandarũ per modum finis. Ideo enim quis credit æterna ſupplicia, vt aſſequatur bona ſperãda. Ad illvd, qđ obijcitur, ꝙ eſt ibi defectus euidentiæ, quia fides diffinitur per poſteriora, & ignota. Dicendum, ꝙ falſum eſt. Diffinitur enim per finẽ & obiectũ: ſicut prius viſum eſt. Licet autẽ finis ipſius fidei, q conſiſtit in rebus ſperandis, ſit poſterior ipſa fide quantum ad aſſecutionẽ: eſt tamen prior quãtum ad intentionẽ. Licet etiam obiectum ipſius fidei, quod conſiſtit in veritate non apparente, ſit homini infideli incognitum: tamen cognitum eſt homini fidem habẽti. Quãuis etiã ſit incognitũ quale ſit, notum tamen eſt, ipſum nõ apparere: Et ſic patens eſt, quòd prædicta notificatio non eſt per poſterius & incognitũ, imo per prius, & notius. Ad illvd, qđ obiicitur, quòd in ea eſt præpoſteratio, quia prius deberet dici argumentum, quam fundamentum ob hoc, quòd intellectus præcedit affectum. Dicendum, quòd & ſi actus intellectus præcedat actũ affectus, nihil tñ impedit, quòd intellectus aliquãdo ſequatur affectum, vtpote quãdo inclinatur ad aſſentiendum alicui rei ſecundum imperium volũtatis. Et hoc modo dictum eſt ſuperius ſe habere in actu fidei, quæ ideo habet rõnem uirtutis, quia aſſenſus ille eſt a principio uoluntatis: & ideo Apoſtolus rectiſſime ordinauit, quãdo illud fidei, qđ reſpicit affectiuam, præmiſit ei, ꝙ reſpicit cognitiuã. Ad illvd, ꝙ obijcit̃ de defectu ſufficiẽtiæ, quia deberet diffiniri per diligenda, ſicut ꝑ ſperanda; ita per præterita, ſicut per futura: iã patet rñſio. Quia quãuis fides ſit de ꝓteritis, & futuris, ſiue ẽt de ſperandis, & amandis: de ſolis ſperandis eſt, tanquã de fine, ad quem tendit: Et per hoc, ꝙ diffinitur hic fides per comparationẽ ad finem, & complementum totius ædificij ſpiritualis, datur per cõſequens intelligi eiuſdẽ ędificij tota fabrica: & per hoc patent illa duo obiecta. Patet ẽt quare magis dicitur fundamentũ eſſe rerum ſperandarum, q̃ credẽdarum, uel timendarnm. Per hoc enim ꝙ dr̃ ſperandarũ, magis dat̃ intelligi finis uirtutis, q eſt ipſa beatitudo expectata, q̃ per hoc qđ dicit̃ credendũ, uel timẽdum. Nam iſti actus non tantum modo ſunt in finem, ſed etiã in ea, quæ ſunt ad finem.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An fides informis in genere virtutis ſit?

Consequenter queritur de fide ĩformi circa q̃ querunt̃ quinque. Primo queritur de eius genere. Secundo queritur de

de eius origine. Tertio quæritur de eius ſubiecto. Quarto quæritur de eius duratione. Quinto & ultimo quæritur de eius informatione.

VTRVM fides informis ſit in genere uirtutis, an non. Et ꝙ in genere uirtutis, uidetur. Primo per illud quod dicit Aug. in Libro, qui intitulatur ab aliquibus, De uera innocētia. Cum cæteræ uirtutes poſſint bonis, & malis eſſe communes, ſola dilectio eſt propria, & ſpecialis uirtus piorum, atque ſanctorum: ergo fides uirtus eſt communis bonis, & malis: ſed in malis non reperitur niſi fides informis: ergo fides informis eſt uirtus. ITEM. Secūdum ꝙ uult Philoſophus, circa difficilia, & ardua neceſſaria eſt ipſi menti rationali ars, & uirtus: ergo cum articuli fidei difficiles ſint ad credendum, ad hoc ꝙ facile credantur, neceſſaria eſt ars, uel uirtus: ſed fides informis facit articulos facile credi, ſicut patet in multis peccatoribus: ergo fides informis uel eſt ars, uel uirtus: ſed non eſt ars, nec ſcientia: ergo uidetur ꝙ ſit uirtus. ITEM. Maioris difficultatis eſt credere articulos fidei, q̃ contineri ab actu libidinis: quoniam illud pōt ratio non eleuata: hoc autem ſcilicet credere nō poteſt, niſi ſuper ſe eleuetur: ſed cō tinere charitate circunſcripta eſt actus uirtutis: ergo & credere: ſed illud credere eſt uirtutis fidei informis: ergo &c. ITEM. Quod directe opponitur uitio, & peccato, uirtus eſt: ſed habitus fidei informis directe opponitur ipſi hæreſi, & infidelitati, quæ ſunt uitia, & peccata, nec poteſt cum eis ſtare: ergo neceſſe eſt fidem informē

2. *Eth.* *cap.* 3.

eſſe uirtutem. ITEM. Humilitas, qua quis humiliat ſe, uel affectū ſuum ſub mandatis diuinæ maieſtatis, habet rationem uirtutis: ergo pari ratione & illa humilitas, qua quis ſe humiliat ſub regulis diuinæ ueritatis, etiā præter charitatem, habet rationem uirtutis: ſed fides informis eſt hmōi, per quem captiuatur intellectus in obſequium Chriſti ad aſſentiendum ei in omnibus articulis: ergo fides informis eſt in gn̄e uirtutis.

SED CONTRA. Iac. 2 Fides ſine operibus mortua eſt: ſed nihil qđ eſt mortuum, habet in ſe rationē uirtutis. Si ergo fides ſine gratia, & charitate caret operibus fructuoſis, & ſic mortua eſt: iā ergo non habet rōnem uirtutis. ITEM. Sicut dicit Auguſt. & habitum eſt ſupra in 2. Lib. diſt. 27. Virtus eſt bona qualitas mentis, qua recte uiuit, qua nemo male utitur: ſed fide informi non recte uiuitur, & multi male utūtur: ergo fides informis ſub genere uirtutis nō cō tinetur. ITEM. Omnis uirtus aut eſt cardinalis, aut theologica. Si ergo fides informis eſt uirtus, aut eſt cardinalis, aut theologica. Sed non eſt theologica, cum non tendat in Deum. Non eſt cardinalis, cum non ſit circa bonum creatū: ergo non eſt in genere uirtutis. ITEM. Quādo unus hæreticus credit decem articulos fidei, & alios diſcredit, quāuis illi articuli ſint ſupra rationem, tamen fides, qua credit illos, nō dicitur uirtus eſſe: ergo ſi eadem fide, qua credūtur 10. articuli, poſſunt & omnes credi, uidetur ꝙ fides informis ī malis Chriſtianis nullo mō teneat rōnem uirtutis ITEM. Cum diſcipulus credit, & aſſentit Magiſtro

in his, quæ ſibi non uidentur, & ſunt ſupra ſuum intellectũ, quãuis aſſentiat in his, quæ ſunt ſupra ſe, non tamen illa credulitas dicitur eſſe uirtus: ergo pari ratione uidetur, ꝙ homo non indigeat aliqua uirtute ad hoc, ꝙ ipſe primæ ueritati aſſentiat: ſed fides informis nihil aliud facit, niſi quod facit aſſentire primæ ueritati propter ſe, & ſuper omnia: ergo uidetur quod fides informis non ſit aliquo modo uirtus.

RESOLVTIO.

Eſt profecto, ſcilicet ſecũdum quod uirtus dicit habitum rectificantem, & uigorantem potentiam.

RESPON. Dicendum, ꝙ uirtus dupliciter conſueuit accipi, cum dicimus aliquem habitum eſſe uirtutem, proprie uidelicet, & cõiter. Proprie namque dicitur uirtus recta ratio perducens in finẽ: & hoc modo uirtus eſt principiũ operis meritorij: & dicitur ſolum modo de habitu gratia ĩformato, ſine quo non contingit peruenire ad finem gloriæ. Alio modo dicitur uirtus cõiter habitus rectificãs potentiam aliqua rectitudine iuſtitiæ, & uigorans eã circa opus difficile, quamuis non perducat eã in finem. Et hoc modo accipiẽdo uirtutẽ, habitus politici informes dicuntur eſſe uirtutes: hoc ẽt modo fides informis, quæ quidẽ eſt ĩ malis Chriſtianis, habet eſſe in genere uirtutis. Per illũ enim habitum quodammodo rectificatur intellectus hominis, dum captiuatur in obſequiũ Chriſti ad aſſentiendum primæ ueritati propter ſe, & ſuper omnia. Vigoratur etiam, ut credat uera non apparẽtia, ut uitet erronea, & phantaſtica: ſicut apparet in multis Chriſtianis carentibus charitate, qui libenter, & humiliter audiunt uerba ſpectantia ad doctrinam fidei, & conſtanter, & uiriliter abhorrent hæreticam prauitatẽ. Et ſic concedi poteſt, ꝙ fides informis ſit in genere uirtutis, ſecundum ꝙ nomen uirtutis accipitur large, & extenditur ad habitum rectificantem, & uigorantem potẽtiam in his actibus, circa quos conſiſtit uia iuſtitiæ. Et qa hoc modo procedunt rationes ad partẽ primã, ideo concedendæ ſunt.

AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ fides ſine operibus mortua eſt. Dicendum, ꝙ non dicitur mortua, quia careat omni utilitate, & efficacia: ſed quia caret uita gratuita, quæ eſt uita perfecta: & ideo ex hoc non poteſt concludi, ꝙ non ſit ſimpliciter uirtus, ſed ꝙ nõ ſit uirtus propriẽ dicta. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ uirtus eſt qualitas bona mentis, &c. Dicendũ, ꝙ Auguſtinus ibi diffinit uirtutẽ proprie dictam, ſcilicet uirtutem gratuitam. Et hoc modo concedẽdum eſt fidem informem non contineri ſub uirtutis genere. Ex hoc tamen non ſequitur nullo modo eam contineri ſub uirtutis genere, ſecundum ꝙ uirtus large accipitur: imo eſt ibi locus ſophiſticus conſequentis. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ omnis uirtus aut eſt cardinalis, aut theologica. Dicendum, ꝙ illa diuiſio eſt uirtutis formatæ, ſecundum ꝙ proprie accipitur uirtus cardinalis, & theologica; & ſic fides informis non continetur ſub genere uirtutis. Poſſet tamen dici, ꝙ fides informis ſicut habet rationem uirtutis incompletæ, ſic habet rationem uirtutis theologicæ, qa quodam-

dammodo in Deũ dirigit, licet ſe implene. AD ILLVD, quod obijcitur de hæretico, qui credit decẽ articulos. Dicendum, quòd & ſi hæreticus habeat aliquam illuminationem reſpectu illorum articulorum uerorum, quos credit, & aliquam habilitatem ad illos credendos: illa tamen habilitas, & credulitas non debet dici uirtus, quia nec potentiã rectificat, nec uigorat. Non rectificat potentiã, quia non captiuatur intellectus eius plene in obſequium ueritatis ſummę. Non uigorat, quia per illam non reſpuit falſitatem oppoſitam ueritati. Et hæc duo requiruntur ad hoc, ꝙ habitus ſortiatur nomen, & rationem uirtutis. Nõ ſic autem eſt de fide informi, quæ eſt in malis Chriſtianis: quia ipſi aſſentiunt, & adhærent primæ ueritati propter ſe, & ſuper omnia, ita quòd in illo habitu eſt rectificatio, & uigor, & ex hoc quædam perfectio. Vnde ſola illa fides informis eſt in genere uirtutis, qua creduntur omnes articuli, uel explicite, uel implicite, qua etiam reſpuuntur omnes errores: hæc enim ſola eſt, quæ habet in ſe quandam perfectionẽ rectitudinis, & uigoris. AD ILLVD, quod obiicitur de diſcipulo aſſentiente Magiſtro, ꝙ non indiget habitu uirtutis. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia credulitas illa, qua diſcipulus aſſentit Magiſtro, ita poteſt eſſe uia in falſitatem, ſicut in ueritatem: pro eo ꝙ Magiſter eius poteſt uera, & falſa aſſerere: non ſic autem eſt de credulitate, qua qs aſsẽtit primę ueritati, quæ nullo modo põt eſſe uia niſi ĩ ueritatẽ, & rectitudinẽ: & pp hoc, quia credulitas illa, qua diſcipulus aſſentit Magiſtro, de ſe non eſt rectificatiua mẽtis: & credulitas qua Chriſtianus aſſentit Deo, eſt uia ſalutis, ita ꝙ nullo modo de ſe ordinatur ad oppoſitum: ideo magis ſortitur rationem uirtutis, quàm illa credulitas, qua diſcipulus aſſentit Magiſtro, quæ quidem poteſt eſſe erroris occaſio.

QVAESTIO II.

An fides informis ſit infuſa, uel acquiſita?

DE fide informi quantũ ad originem. Et quæritur, utrum fides informis ſit infuſa, an acquiſita. Et quòd infuſa uidet. 1. Cor. 12. Alij datur fides in eodẽ ſpiritu, &c. Et cõſtat quòd Apoſtolus ibi loquitur de donis gratiæ gratiſdatæ: ergo loquitur de fide, circumſcripta charitate, & hæc eſt fides informis: ergo fides informis eſt à Spiritu ſancto. ITEM. 1. Cor. 13. Si habuero fidem, ita ut mõtes trãsferam. ibi Glo. Quæ fides Dei donum dici põt: quia in malis quædam dona Dei ſunt. Si ergo illa eſt fides informis: ergo fides informis eſt à dono Dei, uel donum Dei. ITEM. Rom. 8. Nõ accepiſtis Spiritum ſeruitutis iterũ in timore. Glo. Eſt timor ſeruilis, & filialis, & uterque eſt à ſpiritu ſancto. Si ergo timor ſeruilis eſt donũ ſpiritus ſancti, & timor ſeruilis oritur ex fide informi: ergo fides informis eſt donum ſpiritus ſancti. ITEM. Secundum nullũ habitum naturalem, uel acquiſitum eleuatur intellectus ſupra ſe, ut aſſentiat primæ ueritati propter ſe, & ſuper omnia: ergo habitus fidei informis non eſt acquiſitus, uel innatus: & eſt acquiſitus, uel innatus, uel infuſus: ergo eſt habitus

tus infuſus. ITEM. Quod poteſt in ea, quæ ſunt contra naturam, nec eſt à natura, nec eſt ab acquiſitione: ſed habitus fidei informis poteſt in miracula facienda, ſicut patet per euãgelia ꝙ mali faciũt miracula, & expreſſe dicitur Matt. 7. & 1. Corint. 13. ergo fides informis nec eſt innata, nec acquiſita: ſequitur ergo quod ſit infuſa.

SED CONTRA. Rom. 10. Fides eſt ex auditu: ſed quæ nouimus audiendo ab aliis, nouimus per acquiſitionem: ergo ſi fidem habemus per auditum, fidẽ habemus per acquiſitionẽ. ITEM. Auguſt. Quod credimus, debemus auctoritati, quod intelligimus rõni: ſed doctrina, quæ auctoritati alienæ innititur, ab alia acquiritur: ſi ergo cognitio fidei innititur auctoritati, videtur ꝙ per acquiſitionẽ habeat ĩ nobis oriri. ITEM. Alias virtutes informes poſſumus habere per acquiſitionem, ſicut cõtinentiã, & iuſtitiã: ergo pari ratione videtur, ꝙ & fidẽ informem ꝑ acquiſitionẽ ſimiliter poſſimus habere. ITEM. Aliquis tranſiens de fidelitate ad hæreſim, credit aliquos articulos fidei: & hoc quidẽ ſine aliqua infuſione habitus, cum Deus non infundat hęreſim, ſed per ſolã acquiſitionẽ doctrinæ: ſed qua ratione poteſt cognoſcere vnũ articulũ, eadem ratione põt cognoſcere alterum: ergo ſi ꝑ acquiſitionẽ põt cognoſcere aliquos, eadẽ rõne videtur ꝙ poſſit cognoſcere omnes: ergo videtur, ꝙ fides informis de omnibus articulis per acquiſitionẽ poſſit haberi. ITEM. Si fides informis eſt habitus infuſus, cum habitus infuſi ita infundãtur paruulis, ſicut adultis, ita erit habitus fidei informis ĩ paruulo baptizato, ſicut eſt in Chriſtiano iam prouecto: ſed in Chriſtiano iam prouecto ſi peccet mortaliter, nihilominus tñ remanet in eo fides informis, eſto ꝙ nihil vltra addiſcat; ergo pari rõne paruulus ſi peccet, cum ad adultã ætatẽ peruenerit, fidem informem habebit, etiã ſi nihil ab aliis doceatur: & hoc eſt manifeſte falſum, quia ſi talis poneretur inter Saracenos anteq̃ aliquid didiciſſet, nihil plus hẽret de fide, q̃ ſi nunquam baptizatus fuiſſet.

RESOLVTIO.

Vt uirtus eſt, donum Dei cenſenda eſt.

RESPON. Ad prędictorum intelligentiã, eſt notãdũ, ꝙ cũ credere ſicut dicit Aug. ſit cogitare cũ aſſenſione, ad hoc ꝙ habitus fidei plene, & integre habeatur, neceſſe eſt ꝙ intellectus inſtruatur de credibilibus, vt poſſit illa cogitare, & inclinetur vt poſſit illis aſſentire: & primũ quidẽ eſt materiale in fide, ſecundũ verò eſt formale, & vtrũq; reperitur tã in fide informi, q̃ in fide formata. Nõ enim dicitur informis, quia caret omni forma, ſed q̃a caret forma gratiæ gratũfacientis. Cum ergo q̃ritur, utrũ fides ſit habitus acqſitus, vel infuſus. Rñdendum eſt. Si loquamur de fide quãtũ ad illud, qđ eſt materiale in ea: videlicet quãtũ ad cognitionẽ illã, qua cognoſcimus, q̃ ſint articuli fidei, & ſcimus quid eſt qđ per nomen dicitur: ſic concedẽdum eſt ꝙ fides eſt ꝑ auditũ, & per acquiſitionem ſecundũ legẽ cõmunem. Nemo enim ſcit, qui & quot ſint articuli fidei, niſi didicerit legendo, vel audiendo: niſi forte hoc habeat per priuilegium ſpeciale.

Si autem

Si autem loquamur de fide quãtum ad formale, uidelicet quantũ ad illud, quod facit aſſentire, ſic dicendum eſt quod quędam fides informis eſt per acquiſitionem, quædam per infuſionem. Nã quidam aſſentiũt ueritati auditæ moti humana ꝑſuaſione, utpote ꝑꝑ amorem, & reuerentiam dicẽtis, uel propter miracula, uel ꝓpter rationes, & argumenta; & talis fides eſt ſimpliciter acquiſita; nec dicẽda eſt habere rõnem uirtutis, quia nullius eſt uigoris, nec roboris ſublata de medio ipſa humana ratione. Quidam autẽ aſſentiunt ueritati fidei propter diuinã illuſtrationẽ, ſicut illi, qui innitunt primæ ueritati ſuper omnia, & ꝓpter ſe: ſicut multi Chriſtiani, qui charitatem non habẽt, & in talibus fides eſt per infuſionem: uoluntarie enim aſſentiunt concomitante diuina illuminatione, illuminatione (in quã) quæ rationem eleuat in his, quæ ſunt ſupra ipſam. Vnde ſicut illuminationem ad futura præcognoſcenda dicimus eſſe infuſam propter hoc, ꝙ in ipſa eleuatur anima ſupra ea, quæ ſunt ei naturalia: ſic intelligendum eſt ẽt in parte iſta. Cõcedendum eſt ergo fidem informem ſecundum ꝙ uirtus eſt, eſſe donum diuinitus collatum, & habitum infuſum. Vnde concedendæ ſunt etiam rationes, quæ hoc oſtendunt.

Conſentit ijs S. Tho. q. de ueri. q. 18. ar. 3.

Nota tñ quòd Sco. in hac diſ. tenet qđ fides infuſa nõ eſt neceſſaria

Ad illvd ergo, quod primo obijcitur in contrarium, ꝙ fides eſt ex auditu. Dicendum, ꝙ illud dicitur de fide non ratione eius, quod eſt formale, & completiuũ, ſed rõne eius, quod eſt materiale, utpote rõne illius cognitionis, qua cognoſcit quid eſt quod per nomen dicitur, quæ cõiter nõ habetur nec in fide formata, nec in informi niſi per acquiſitionem. Aliter etiam uidetur aliquibus eſſe dicẽdum, ꝙ illud uerbũ Apoſtoli intelligitur de fide informi, quæ innititur humanæ rationi, quæ quidem non habet in ſe rationem uirtutis. Sed primus modus dicendi rationabilior eſſe uidetur, cõſiderato intellectu Apoſtoli. Ad illvd, quod obijcitur ꝙ credere debetur auctoritati. Dicendum, ꝙ credere ſecundum ꝙ eſt actus fidei uirtutis, debetur auctoritati, non cuilibet, ſed auctoritati diuinæ, cui quidẽ auctoritati nemo aſſentit propter ſe, & ſuper omnia, niſi per diuinam illuminationem, & ſic talis credulitas non eſt acquiſita, ſed infuſa. Illa vero credulitas, quę innititur rationi creatæ principaliter, non ſpectat ad ipſam fidem, ſecũdum ꝙ fides eſt uirtus; & de hac uerum eſt, ꝙ põt eſſe per acquiſitionem. Vnde attẽdendum eſt, ꝙ dupliciter poteſt aliquis per fidẽ ſuam inniti ſacræ ſcripturæ: aut quia credit ſacram ſcripturã a ſpiritu ſancto fuiſſe inſpiratam, & editã; iuxta quod dicitur. 2. Pet. 2. Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines; & ſic talis credulitas ſpectat ad fidei uirtutem. Aut ideo credit ſacrę ſcripturæ, qa patres ſui crediderũt, à quorum ſemitis non uult recedere: & hoc modo humanam reſpicit rationem; nec eſt talis credulitas fidei uirtutis, ſed potius cuiuſdam aſſuetudinis. Ad illvd, qđ obijcitur, ꝙ aliæ uirtutes informes habẽtur per acquiſitionem. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, pro eo ꝙ actus aliarum uirtutum con-

Sco. ijs non conſentit ſed S. Tho. cõuenit. 22. arti 6.

cor-

cordant ipſi rationi ſecundum naturale dictamen. Vnde iuſtitia naturalis dirigit ad opera uirtutum politicarum: non ſic autem eſt de fide, quæ dirigit ad aliqua credẽda, quæ ſunt præter naturã, & ſupra iudicium rationis, ideo nõ ſic ſubiacet noſtræ acquiſitioni, ſecũdum ꝙ aliæ uirtutes morales.

Ad illud, quod obiicitur, ꝙ aliquis de infidelitate tranſiens ad hęreſim acquirit cognitionem aliquorum articulorũ. Dicendũ, ꝙ non eſt ſimile; quia ſicut idẽ ipſũ poteſt amari amore diuinitus infuſo, & amore etiam innato, & libidinoſo: & multum refert utrum aliquid ſic, uel ſic ametur; ſic etiã intelligendum in cognitione, qđ idem ipſum aliter, & aliter poteſt credi, uel ex perſuaſione ueritatis humanæ, uel ex illuſtratione ueritatis æternæ: & hæretici quidem ſi cognoſcunt aliquos articulos, hoc eſt ex quadam perſuaſione humanæ rationis, immo fictionis ſuæ; & ſi ſecundum illam omnibus articulis fidei aſſentirent, adhuc, tamen uirtutem fidei non haberent cuius eſt intellectum in Chriſti obſequium captiuare. Iõ non eſt ſimile de cognitione articulorum in uiro fideli, & uiro infideli: & pro tanto non ſequitur, ꝙ ſi illa cognitio in hæreticis eſt acquiſita, ꝙ hæc in fidelibus non ſit infuſa. Si quis tamen de fideli, & catholico fiat hæreticus, & remaneat ſibi cognitio alicuius articuli, non habet eam omnino per acquiſitionem; nec tamen dicendus eſt habere uirtutem, quia ibi illuminatio prior permixta eſt quodam modo falſitati erroris: & ideo non habet perfectionem cõpetentem uirtuti. Ad illud, quod obiicitur de paruulo, qui cadit de gratia, antequã aliquid de fide acquirat. Dicẽdum, quòd paruulus habet habitũ fidei quantum ad illud, quod eſt in ea formale: hẽt enim aliqđ quo promptus erit, & facilis ad aſſentiẽdũ omnibus articulis fidei, ſi ei proponatur cum ad adultam ætatem peruenerit. Caret tamen ea cognitione, quę eſt materialis reſpectu fidei, ſine qua & ſi illud formale poſſit in animã paruuli infundi, non tamen poteſt radicari, & ſtabiliri: & propterea ſi cum ad adultam ætatem ꝑuenerit, præponatur ei error ſub ratione credibili, facilè expellitur habitus fidei: & ita defacili aſſentit, ac ſi habitum fidei numquã habuiſſet, propter hoc quod libe. arbi. propter inaſſuetudinem neſcit illo uti: & ille habitus non fuit in potentia radicatus, quãuis eſſet in ea infuſus. De hoc autem in Quarto Libro habetur diffuſius.

Qvaestio III.

An fides informis in dæmonibus ſit?

De ſubiecto fidei informis, & eſt quæſtio. Vtrum fides informis ſit in dæmonibus. Et quòd ſic uidetur. Iaco. 2. Dæmones credunt, & contremiſcunt: ſi ergo fides, quæ eſt principium timoris, hæc eſt fides, quæ eſt uirtus informis, uidetur ꝙ fides ſecundum ꝙ ẽ uirtus, ſit in dæmonibus. Item. Super illud Roma. 1. Iuſtitia Dei reuelatur ex fide in fidem, Glo. Fides dæmonum eſt, & nomine tenus Chriſtianorum: ſed in Chriſtianis, q ſunt nominetenus Chriſtiani, eſt fides informis tamquã in ſubiecto; ergo & in dæmonibus. Item. Marc. 1. Quid nobis, &

& tibi Ieſu Nazarene? & ſæpe in Euangelio dæmones clamabant Chriſtum eſſe filium Dei: ſed cõſtat quòd eius diuinitatem nõ poterant intueri: & hoc eſt ſuper rationem, quòd Deus fieret homo: ergo uidetur quòd hoc non nouerant niſi cognitione fidei: ergo uidetur quòd habuerunt fidem. ITEM. Cognitio trinitatis, & unitatis ſupra rationem eſt, ſicut in Primo Lib. oſtēſum fuit: ſed dæmones cognoſcunt Deum eſſe trinum, & unum: & talis cognitio, qua cognoſcitur deus eſſe trinus, & unus, uel eſt cognitio fidei, uel eſt cognitio cõprehenſionis. Cũ ergo dæmones non habeant cognitionem comprehenſionis de ipſa trinitate, habent ergo cognitionem fidei.

Diſt. 3.

SED CONTRA. Super illud. 2. Corint. 6. Quæ conuentio Chriſti ad Belial? dicit Gloſa. Sicut Chriſtus oĩa bene facit, ſic diabolus omnia male: ſed credere fidei ĩformis eſt actus uirtutis, & actus bonus: ergo ſi dæmonis eſt omnia male facere, uidetur quòd ad ipſum nõ ſpectat ipſum credere: ergo nec habere fidem informē. ITEM. Fides informis eſt habitus infuſus, & donum Dei: ſi ergo dæmones habent fidem, aut infuſa eſt eis ante lapſum, aut poſt. Ante lapſum non: quia tunc nõ erāt in ſtatu, ĩ quo eſſet eis fides oportuna. Poſt lapſum non: quia obſtinati ſunt, ut dona Dei non poſſint ſuſcipere: ergo ſi numquam habuerunt habitum fidei infuſum, & fides informis eſt per infuſionem: ergo non habent fidem informem ITEM. Credere, quòd eſt actus fidei informis, eſt uoluntarium, quia cũ cætera poſſit homo nolens, credere nõ poteſt niſi uolens: ſed dæmones quantum eſt ex parte uoluntatis ſuæ, repugnant omni ueritati, & omni bono: ſi ergo ipſa fides informis facit credere uolũtariè, uidetur ꝙ dæmones nõ habeāt ipſā. ITEM. Fides informis eſt principium timoris ſeruilis, & timor ſeruilis facit peccatum fugere: ſi ergo fides informis eſſet in dæmonibus, eſſet in eis fuga alicuius peccati: ſi ergo nullum peccatum fugiũt, uidetur quòd habitus informis in eis non reperiatur.

RESOLVTIO.

Iſt hæc fides prout eſt habitus uirtuoſus & uoluntarius, non eſt in dæmonibus: licet prout uirtus eſt & gratuita, in eiſdem eſſe poteſt.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut ex præcedentibus patet, fides informis dicitur duobus modis. Quædam, quæ innititur primæ ueritati propter ſe, quamuis in ipſam non tendat amando. Alia eſt fides informis, quę innititur ipſi ueritati articulorum propter aliquam rationem creatam. Prima quidē dicitur fides informis, nõ ꝙ careat forma fidei ſecundum ꝙ eſt uirtus, ſed ſolum ſecundum, ꝙ eſt uirtus gratuita. Et de hac dictum eſt prius, ꝙ eſt habitus uirtuoſus, & habitus infuſus. Secundo uerò modo dicitur fides informis, quia caret forma fidei, & ſecundum ꝙ uirtus eſt, & ſecundũ quòd gratuita eſt. Nam illa credulitas, qua quis aſſentit articulis propter rõnem creatam principaliter, non ſolum caret intentione habitus gratuiti, ſed etiam intentione habitus uirtuoſi. Nullius enim uirtutis uidetē eſt credere, cum quis redit innitendo per ua

ſiu ni

ſioni, quã uidet. Si ergo hoc ſecundo modo accipiatur informis fides, ſic concedi poteſt eam reperiri in dæmonibus. Habẽt enim aliquã notitiam, & credulitatem de articulis, & credibilibus, quæ quidem poteſt dici fides, ſiue credulitas propter hoc quòd non eſt in eis uiſio aperta. Et illa quidẽ cognitio partim fuit eis indita à prima conditione, partim ex acquiſitione. A prima enim conditione ſua habuerunt cognitionem aliquam de articulis pertinentibus ad Trinitatem, quæ & ſi tunc non meretur dici fides, immo potius cognitio contemplationis ꝓpter abſentiam ænigmatis: peccato tamen ſuperueniente, & ænigmate ſubſequente, illa cognitio meruit dici fides, cum ſit cognitio ænigmatica de his, quæ ſpectant ad diuina. Quantum autem ad articulos ſpectantes ad humanitatẽ eſt in eis cognitio acquiſita per multa miracula, & experimenta, & quaſi extorta neceſſitate quadã. Dum enim dæmones uident aperte eos, qui Chriſtum credunt, & eiſconformantur, non poſſe damnari: manifeſta ratione coguntur credere fidem credentiũ in Chriſtum ueram eſſe: ac per hoc per cõſequẽs, credunt omnia eſſe uera, quę Chriſtiani credunt: & ex hoc etiam perterrẽtur: propter quòd dicit beatus Iacobus 2. quòd credunt, & contremiſcunt. Si uero loquamur de fide informi, ſecundũ ꝙ accipitur primo modo, uidelicet prout eſt habitus uirtuoſus, & habitus infuſus, & ẽt uoluntarius, hoc mõ & ſi reperiat̃ in Chriſtianis uiatoribus, non tñ poteſt reperiri in dęmonibus, tum quia ipſi non ſunt apti ad ſuſcipiendos habitus infuſos, tum quia uoluntas eorum magis prona eſt ad impugnandũ ueritatẽ, & pietatem, quã ad aſſentiendum ei. Vnde concedendæ ſunt rõnes, q̃ hoc oſtẽdunt. Ad illvd uerò, qđ objcitur in cõtrarium de auctoritate Iacobi, & de Gloſ. quod informis qualitas eſt in dęmonibus. Dicendum, ꝙ in utriſque reperitur fides, ſed tamen aliter, & aliter, ſicut prius dictum eſt. Chriſtiani enim nominetenus uoluntarie aſſentiunt: & illa fides poteſt eis eſſe uia ad uirtutem, & quodammodo rectificat eorum mentem, & ſi non plene: non ſic autẽ eſt in dæmonibus, qa ipſi credunt coacti, & quaſi cum quodam murmure. Ad illvd, quod obijcitur ꝙ confitebantur Chriſtum eſſe filium Dei. Dicendũ, quod ſicut dicit Aug. in Lib. de ciuitate Dei, ipſe Chriſtus innotuit dæmonibus non per id qđ eſt ueritas, & lux; ſed per quoſdã ſuæ uirtutis effectus. Vnde qa ipſi uidebãt mirã Chriſti uirtutem in ſuis effectibus, cui nullatenus poterãt reſiſtere, cognoſcebãt ipſum nõ purũ hominẽ, ſed ẽt Deũ eſſe. Illa tñ credulitas non erat fides informis, ſecundum ꝙ fides informis eſt uirtus, quia nõ adhærebant ipſi primæ ueritati ꝓpter ſe. Ad illvd, qđ objcitur, ꝙ cõgnoſcebãt Deũ eſſe trinũ & unũ. Dicendum, ꝙ illa cognitio in dæmonibus erat derelicta ex cognitione, quam habuerunt ex prima ſui conditione. Secundum.n. ꝙ dicit Diony. in Lib. de diui. nominib. c. iiij. Data dæmonibus dona nequaquam ipſa mutata eſſe dicimus, ſed ſunt integra, & ſplendidiſſima, quamuis ipſi non uideant claudẽtes in ſeipſis ſpecula

tiuas ueritates: & ſic non oportet ponere in dæmonibus habitũ fidei infuſæ, cũ talem notitiam habuerunt à prima naturali ſua conditione, licet eam habeant quodã modo minus perfecte, ꝓpter ſuarum mentium obcæcationem.

QVAESTIO IIII.

An fides informis per aduentũ gratiæ omnino expellatur.

DE ipſius fidei informis duratione. Et eſt quęſtio. Vtrum fides informis omnino expellatur per aduentum gratię. Et ꝙ ſic uidetur. Maior eſt conuenientia fidei formatæ ad gloriam, quã fidei formatæ ad fidem informem, pro eo quòd gloria non eſt aliud, quam gratia conſummata: ſed gloria ſuperueniens euacuat habitũ fidei formatæ, ſicut uult Apoſtolus: ergo ſuperueniente fide formata, tollitur fides informis, & euacuatur. ITEM. Maius lumẽ abſorbet minus lumen: ergo ſi lumẽ gratiæ gratumfacientis ſuperexcellit incomparabiliter lumẽ gratiæ gratiſdatæ: uidetur ergo qđ fides informis per gratiam ſuperuenientem habeat expelli. ITEM. Fides informis nunquam eſt niſi in peccatore, nam in omni iuſto eſt fides formata; ſed gratia gratũfaciens nunquam poteſt eſſe cũ peccato: ergo nunquam poteſt eſſe cum fide informi: ergo neceſſario eã in aduẽtu ſuo expellit. ITEM. Omnes uirtutes ſimul infunduntur: ergo cũ infunditur charitas, infunditur fides formata: ſed impoſſibile eſt duo accidentia eiuſdem ſpeciei eſſe in eodem ſubiecto: ergo impoſſibile eſt duas fides eſſe in eadem anima; ergo neceſſe eſt fidem informem expelli ad aduentum gratiæ. ITEM. Aut lumen gratiæ gratumfaciẽtis ſufficit ad credẽdum, aut non. Si nõ: ergo gratia gratumfaciens nõ ſufficit ad promerendam ſalutem. Si ſufficit: ſuperfluum eſt facere per plura, quod poteſt fieri per pauciora: ergo uidetur quod ſuperueniente gratia gratumfaciente, ſuperfluat habere fidem informem.

SED CONTRA. Gratia nõ expellit niſi culpam, uel conſequẽs ad culpam: ſed fides informis nec eſt culpa, nec conſequens ad culpã: ergo fides informis non expellitur a gratia ſuperueniente. ITEM. Sicut ſe habet actus ad actum ita ſe habet habitus ad habitum: ſed gratia gratumfaciens facit credere in Deum, & gratia gratiſdata facit Deo credere. Si ergo credere in Deum non expellit credere Deo, ſed potius præſupponit, uidetur quod gratia gratumfaciens non expellit fidẽ informẽ. ITEM. Magis conueniunt dona infuſa cũ infuſis, quam infuſa cum acquiſitis: ſed gratia gratumfaciens cum infunditur, non expellit habitus acquiſitos: ergo multofortius nõ expellit habitum fidei informis, qui eſt infuſus. ITEM. Sicut ſe habet culpa ad fidem formatam: ita ſe habet gratia ad fidem informẽ: ſed culpa cum ſuperinducitur, & ſi expellat formam fidei, non tamẽ expellit ipſam fidem: quia iã faceret hominem infidelem: ergo pari ratione gratia gratumfaciẽs cũ ſuperinducitur, & ſi tollat informitatem fidei, non tamen tollit ſubſtantiam habitus. ITEM. Si habitus fidei informis tollitur in iuſtificatione impij: ergo cum aliquis recidiuat in peccatum, aut efficitur infidelis, aut datur ei nouus habitus fidei: ſed infidelis nõ effi-

efficitur, ſicut patet, nec nouus habitus datur: quia nō decet ut peccanti in ipſo actu peccati infundatur donum gratiſdatum: ergo non uidetur ꝙ habitus fidei informis per gratiam ſuperuenientem habeat expelli.

RESOLVTIO.

Expellitur quò ad ſolum defectum: ſaluo tamen habitu, & uſu.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ cum dico fidem informem, dico tria, uidelicet habitum, & ipſius habitus uſum, & defectum annexum. Et quantum ad hæc tria poteſt tripliciter intelligi, quod fides informis expellatur, ſiue euacuetur per gratiam ſuperuenientem. Et ſecundū hunc triplicem modū intelligendi, tres fuerunt circa hoc opiniones. Quidam nanque dicere uoluerunt, ꝙ à gratia ſuperueniente fides informis expellitur non ſolum quantum ad informitatis defectum, ſed etiam quantū ad uſum, & quantum ad habitum. Et hoc quidem dixerunt propterea, quia gratia ſuperueniens ſecum fert omnes uirtutes: & quia non eſt opportunum, nec eſt poſſibile in uno, & in eodem eſſe fides duas, cum fides formata ſuper inducatur cum gratia, & quantū ad formæ complementū, & quātum ad uſum, & quantum ad habitum: ideo ad eius ingreſſum fides informis omnino expellitur: &, ſic ponunt eam expelli ꝑpter incompoſſibilitatem, & unitatē. Et ſi tu obijcias eis, quòd tunc ꝑ culpam ſit homo infidelis. Reſpōdent breuiter, quòd Deus ſua gratuita bonitate, qua non permittit hominem totaliter cadere, infundit ei habitum fidei informis, ne omnino pereat in eo fundamentum ſpiritualis ædificij. Vnde ſicut ex malis eliciuntur bona, ſic contingit in culpæ tranſgreſſione alicui infundi habitum informem. Sed quia illud non uidetur multum rationabile, quòd Deus dona gratiæ ipſi peccanti, & ſe à ſe auertenti infundat in ipſa auerſione: ideo alius modus eſt dicendi: ꝙ ſicut per peccatum non introducitur habitus fidei informis, ſed introducitur defectus, & alius credendi modus: ſic etiam per gratiam non excluditur ipſius fidei informis habitus, ſed ſolum uſus. & defectus. Et ſi tu obiicias, quòd fruſtra erit habitus ſine uſu. Reſpondent, quòd non fruſtra eſt, pro eo ꝙ cedit in diſpoſitionem reſpectu fidei formatæ. Præterea remanet ut homo utilitatem habeat de eo in tēpore opportuno: ſed quoniam actus, & uſus fidei informis eſt credere, & aſſentire primæ ueritati in omnibus articulis: & ille uſus potiſſime competit uſui gratiæ, cum aliquid non tollatur niſi per ſuum oppoſitum, non uidetur rationabile uſquequaque dicere, ꝙ per aduentum gratiæ tollatur fidei uſus informis, cum potius uideatur in ea perfici, & compleri. Et propterea eſt tertius modus dicendi, qui uidetur probabilior eſſe prædictis, quòd fides informis per aduentum gratiæ excluditur quantum ad ſolum defectum ſaluo habitu, & uſu: & hoc quidem uidetur ſatis rationabile cum gratia opponatur habitui illi infuſo ſolum ratione informitatis, ſicut habitus opponitur priuationi. Concedendæ ſunt ergo rationes, oſtendentes habitum fidei

informis per ſuperuenientem gratiam non expelli.

Ad illvd, quod obijcitur, primo in cótrarium, quòd maior eſt cóuenientia fidei formatæ ad gloriam, quam informis ad gratiam. Dicendum, quòd maior conueniétia dupliciter poteſt attendi Aut ſecundum comparationem aliquorum in genere gratuiti. Aut ſecundum ordinationem habitus ad actum. Si primo modo: ſic maior eſt conuenientia fidei formatæ ad gloriam, quam ad fidem informem, quia utrumque eſt gratiæ gratũfacientis. Si ſecundo modo: ſic maior eſt conuenientia fidei formatæ ad informem, quam fidei formatæ ad gloriam, pro eo ꝙ actus fidei informis non habet oppoſitionem cum actu fidei formatæ: ſed actus fidei formatę, qui quidem eſt credere non apparentia, & uidere per ſpeculum, & in ænigmate, magnam repugnantiã habet cum ſtatu gloriæ: ideo non ſic euacuat, ſicut euacuatur: hoc autem infra melius manifeſtabitur, cum de euacuatione fidei agetur. *Diſt. 31 q. 1.* Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ maius lumen abſorbet minus lumen. Dicẽdum, ꝙ illud non intelligitur de luminibus, quæ ſunt ad inuicem ornata, ſed de his, quę habent quandam oppoſitionem, & repugnantiam: niſi intelligatur abſorbere quantum ad apparentiã. Et quoniam lumen fidei informis ordinem habet ad lumen gratiæ, non oppoſitionem: hinc eſt ꝙ ab ipſo non abſorbetur, ſed magis in eſſe ſaluatur. Ad illvd, qđ obijcitur, quòd fides informis non eſt niſi in peccatoribus, & cum peccato. Dicendum, quòd hoc uerum eſt ea ratione, qua fides informis nominat defectum formæ, non ſecundum quòd nominat habitum. Et ideo ex hoc non poteſt concludi, quòd per gratiã aduenientem tollatur fidei informis habitus, ſed ſolum quod tollatur informitatis defectus. Ad illvd, quod obijcitur, quod omnes uirtutes infunduntur ſimul. Dicendum, quòd uerum eſt quantum ad illud, quod eſt in eis formale: quantum autem ad materiale, ſiue ad habitum ſubſtratum non habet ueritatem, niſi quando non inuenit habitum in ſubiecto, quem informat: & ideo cum gratia adueniens inuenit habitum fidei informis, non opoꝛtet quod ſuperinducatur noua fides. Præterea, ratio illa in alio deficit, quia gratia gratumfaciens cum gratia gratiſdata non eſt eiuſdem ſpeciei: & ita procedit ex falſa ſuppoſitione. Ad illvd, quod obijcitur, quòd lumen gratiæ gratumfacientis debet ſufficere ad credendum. Dicendum, quòd ſufficit gratia gratumfaciens, cum præſuppoſitione tamen gratiæ gratiſdatæ. Dona enim gratiæ gratumfacientis, non excludunt dona gratiæ gratiſdatæ, imo magis illa in ſuo aduentu complent, & perficiunt, & quodammodo ab eis uigorantur, & perficiuntur: ideo non ſequitur, quod adueniente gratia gratumfaciente, ſuperfluat habitus fidei informis: nec remanente habitu informi, propter hoc lumen gratiæ gratumfacientis ſit inſufficiens. Vnũquodque enim donum Dei ſufficiens eſt ſecundum illud, ad quod habet ordinem.

QVAESTIO V.

An fides informis formata fiat, adueniente gratia?

DE ipſius fidei informis formatione, & eſt quæſtio. Vtrũ adueniente gratia fides informis fiat formata. & quòd ſic uidetur. Antequam aliquis peccet, non habet niſi fidem formatam: cum autem peccat, incipit habere fidem informem: ſi ergo in peccando non infunditur ei noua fides, neceſſe eſt quòd per peccatum fides formata fiat informis: ſi ergo fides informis ante fuit formata, uidetur ꝙ ſi aliquis reſtituatur in gradum priſtinum per aduentum gratię, ꝙ fides informis fiat formata. ITEM. Gratia adueniens informat naturã: ſi ergo fides informis plus approximat gratiæ, quam ipſa natura, uidetur quòd per locum à minori fides informis habeat ꝑ gratiam informari. ITEM. Plus conuenit habitus infuſus cum gratia, quæ eſt infuſa, quam habitus acquiſiti: ſed habitus acquiſiti per aduentum gratiæ informãtur: qđ patet, quia in eorum exercitio, & uſu homo meretur: ergo multo fortius habitus fidei informis formatur per ipſam gratiam ſuperuenientem. ITEM. Opera mortificata per aduẽtũ gratiæ uiuificãtur: ſcđm ꝙ cõiter dr̃: ergo pari rõne & habitus mortuus: ſi ergo fides ĩformis eſt hmõi, uidetur ꝙ ꝑ aduentum gratiæ habeat informari. ITEM. Nihil aliud eſt dicere habitum uiuum eſſe, quàm per illũ uitam æternã mereri poſſe: ſed credere fidei informis, quod eſt aſſentire primæ ueritati propter ſe, & ſuper omnia, ſuperueniente charitate, habet omne quod neceſſarium eſt ad meritum: ergo uidetur quòd ſi actus eius eſt meritorius, quòd habitus ſit uiuificatus. Quòd autem habeat omne, quod neceſſarium eſt ad meritum, planum eſt, cum ipſum opus de ſe ſit bonum, & rectum, & ſic à charitate imperatum. ITEM. Omne illud, quod dicitur eſſe mortuum ex ſolo defectu alicuius, illo ſuperueniente, uiuificatur: ſed fides informis dicitur eſſe mortua ob defectum gratiæ, & operationis fructuoſæ: ergo ipſis ſuperuenientibus reuiuiſcit. ſed cum reuiuiſcit formatur: ergo fides informis poteſt fieri formata. Et hoc eſt quod habetur in Glo. ſuper illud Iaco. 2. Fides ſine operibus mortua eſt. Glo. Reuiuiſcit ex operibus fides: ſed ſi fides ex operibus reuiuiſcit: ergo ex aduentu operũ habet uitam, & formam.

SED CONTRA. Nullũ peccatũ poteſt fieri formatum: ergo nulla uirtus põt fieri informis; ergo fides formata nõ põt fieri ĩformis: pari rõne nec informis põt fieri formata. ITEM. Nullũ opus mortuum poteſt fieri uiuum: opera enim quæ in peccato ſfacta ſunt, nunquam reuiuificantur per gratiam, ut ſint digna remuneratione æternæ uitæ: ergo ſi fides informis mortua eſt, uidetur quòd per gratiam non habeat uiuificari; ergo nec informari. ITEM. Nullum accidens poteſt alterari, ſecundum quòd uult Boet. Sed fides informis eſt accidens; ergo alterari non poteſt: ſed omne, quod de informi fit formatũ, alteratur: ergo impoſſibile eſt fidem informem fieri formatam. ITEM. Ex his, quæ ſunt diuerſa genere non poteſt fieri unum per eſſentiam: ſed fides formata dicit

habitum unum per eſſentiam: ergo impoſſibile eſt ipſam conſtare ex gratia gratumfaciéte, & gratia gratiſdata. Si ergo fides informis eſt donum gratiæ gratiſdatę, uidetur quòd impoſſibile ſit ipſam fieri formatam ſuperueniente gratia. ITEM. Fides informis per aduentum gratiæ non tranſmutatur niſi accidentaliter: ergo ſi per aduentum gratiæ efficitur uirtus formata, accidit fidei quòd ſit formata: ſi ergo nullum genus accidit ſpeciei, fides non eſt ſpecies uirtutis proprie dictæ: quod ſi hoc eſt falſum: ergo & illud ex quo ſequitur, uidelicet ꝙ habitus fidei informis per aduentum gratiæ formetur. ITEM. Sicut ſe habet anima ad potentias, ſic ſe habet gratia ad uirtutes ſuas: ſed quotieſcũque anima infunditur, fert ſecũ potentias ſuas: ergo quotieſcunque infunditur gratia, fert ſecum uirtutes: ergo cum infunditur gratia, infunditur ſimul fides formata: ergo fides formata non eſt eadem cũ illa, quæ prius erat in anima: & ſi hoc, reſtat ꝙ fides informis per aduentum gratiæ non formatur.

RESOLVTIO.

Vtique: cum gratia omnium uirtutum forma ſit.

RESPON. Ad prædictorum intelligentia, eſt notandum, quod præter illas poſitiones, quæ dicebant fidem informem ad aduentũ gratiæ excludi ſecũdum illos, qui dicunt ipſum habitum fidei informis remanere cũ gratia ſuperueniente, triplex eſt adhuc modus dicendi. Quidam.n. dixerunt, ꝙ habitus fidei informis non formatur à gratia ſuperueniente, nec ab aliquo ꝙ ſit à gratia, uel cum gratia. Alij uero dixerunt, ꝙ quãuis non formetur à gratia, formatur tñ ab aliquo, qđ infunditur ſimul cum gratia. Tertij uero dixerũt, ꝙ ipſe habitus fidei informis formatur ab ipſa gratia. Ratio autẽ huius diuerſæ poſitionis eſt propter diuerſum modum intelligendi infuſionem gratiæ, & uirtutũ. Quidam.n. uoluerunt dicere, ꝙ ſicut anima eſt totum potentiale reſpectu ſuarum uirium, & cum infunditur anima ſimul portat ſecum ſuas potentias, & cum egreditur ſimul trahit: ſic & de gratia dicere uoluerunt, ꝙ gratia ſimul ſecum fert uirtutes ipſas, quibus informantur potentiæ, ſimul etiã ſecum trahit. Vnde nulla uirtus formata efficitur informis, nec aliqua informis efficitur formata: infunditur.n. quælibet uirtus plene, & integre cum ipſa gratia, ita ꝙ nihil extrinſecus intrat eius eſſentiam nec quantum ad materiale, nec quantum ad formale. Sed quoniam experimento uidemus aliquam uirtutem quãtum ad id, quod eſt in ea materiale, minime infundi, ut cõtingit uidere in paruulo baptizato, qui poſt gratiæ infuſionem indiget adhuc articulis fidei erudiri, ad hoc quòd in actum fidei exeat: nõ uidetur iſte modus intelligendi infuſioné gratiæ, & uirtutum omnino eſſe conueniens, uidelicet quòd cum ipſa gratia uirtutes infundantur quantum ad ipſarum totalitaté, & integritatem, hoc eſt quantum ad id, quod eſt in eis materiale, & formale. ET PROPTEREA alius modus eſt intelligendi infuſioné gratiæ: ꝙ cum ipſa gratia infunditur formale omnium uirtutũ in genere gratuiti: quod quidẽ eſſentia-

tialiter, differt ab ipſa gratia, ſicut potentia animæ eſſentialiter differt ab eius ſubſtantia. Et illud quidem formale uirtutis cuiuſlibet infuſum cum gratia potens eſt ſuum materiale educere de potentia in actum, ſi non ſit adhuc eductum in actũ. Si uero iam eſt in actum eductum, poteſt ipſum facere gratuitum, & uiuum. Et iſti dicunt & ſentiunt, q̧ habitus fidei informis formetur per ipſam uirtutem fidei, quæ ſimul cum gratia infunditur: & ſimiliter efficitur informe, quando illud, quod formale fuit in fide, ſimul cũ gratia recedit, & expellitur: & ſecũdum hanc poſitionem, gratia qua uirtus dicitur gratuita, differt ab ea, qua anima dicitur Deo grata. Sed quoniam in una anima una ſola eſt gratia gratum faciens, ſecundũ q̧ in Secundo Libro oſtenſum fuit, ꝑ quã accepta eſt Deo anima, & eius potẽtia: ideo eſt adhuc tertius modus dicendi, & intelligendi infuſionem gratiæ, & uirtutum, qui uidetur eſſe probabilior, & facilior, quam prædicti: uidelicet q̧ ipſa gratia gratũ faciens cõparatur ad habitus uirtutum ſubſtratos, ſicut comparatur lux ad colores. In hoc tamen eſt differentia, quod lux iſta corporalis non ita efficaciter poteſt educere colores de potentia in actum quantum ad eſſe, quod habet color in genere coloris: ſed ipſa gratia exiſtens in ipſa anima poteſt facere germinare habitus uirtutum. Ipſa enim gratia adueniens in animam carentem habitibus uirtutum, ſe habet quaſi originale principium illorum quantum ad eſſe primum: unde ſicut pluuia infuſa terræ habenti in ſe ſeminarium, facit eam germinare, donec ueniat ad fructum cõpletum: ſic intelligendũm eſt de gratia reſpectu habituum ipſarum uirtutum quantum ad ipſorum eſſe primum. Non ſic autem poteſt facere lux ſuperinfuſa exterius reſpectu colorum. Sed ſi cõparemus colores ad lucem, & habitus uirtutum ad gratiam gratũfacientem quantum ad eſſe ſecundum, utpote quantum ad eſſe colorum in genere lucidi, & habituum in genere gratuiti: tunc eſt ſimilitudo expreſſa, ut ſicut multi colores in una domo tenebroſa exiſtentes efficiuntur luminoſi per unam luminoſitatem superuenientem, & ab illa informãtur, & decorantur, & uenuſtantur: ſic habitus uirtutum informes exiſtentes in anima uenuſtantur, & decorantur ab una gratia ſuperueniente: Et ſecundum hunc modum intelligendi infuſionem gratiæ, & uirtutum, facile eſt intelligere, qualiter habitus fidei informis formetur per ipſius gratiæ aduentum. Dicitur enim formari, ſicut color tenebroſus formatur ad luminis ingreſſum: & ſicut ex colore, & lumine ſuperinfuſo non fit unum per eſſẽtiã, ſed unum per ordinationẽ quãdam: ſic nec ex gratia gratum faciente, & informi fide intelligitur fieri unum niſi per quandam ordinationem, & relationem, quia fides informis per aduentum gratiæ incipit complete ordinari in finem, & in Deum tendere, & eidem complacere. Concedendæ ſunt ergo rationes oſtendentes fidem informem fieri formatã per aduentum gratiæ.

Diſ. 27 art. 1. q. 1.

S. Tho. q. de uerit. q̃o. 14. ar. 5. tenet q̃d formatur à gratia mediante charitate.

Ad illud uero, quod obiicit

primo in contrarium, nullũ peccatum efficitur formatũ: ergo &c. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile. Facilius enim eſt aliquid deformari, quã informari: quia plura exigũtur ad bonum, quam ad malum. Ideo non ſequitur, quod ſi habitus ſubſtratus uirtutis poſſit obliquari, ꝙ peccatum & uitiũ poſſit rectificari. Et ex eadem cauſa nõ ſequitur, quòd ſi peccatum non poſſit fieri formatum, quòd uirtus non poſſit fieri informis. Aliter etiam poteſt dici: quòd peccatum dupliciter poteſt accipi, uidelicet abſtracte, & concrete. Si abſtracte accipiatur, impoſſibile eſt peccatum poſſe informari, cũ ſit malitia pura Si autem accipiatur concrete, ut dicatur peccatum aliqua habilitas animæ, in qua eſt deformatio malitiæ, utpote cum aliquis abſtinet propter uanam gloriam, ipſa abſtinentia efficitur ei culpa: hoc modo ratione talis habitus ſubſtrati, quod deformatur à culpa, põt informari à gratia: Et per hunc modum dicimus uirtutem formatam effici informem, ratione uidelicet habitus ſubſtrati: quoniam indifferens eſt ad ſtatũ culpæ, & gratiæ. Ad illvd, qđ obijcitur, ꝙ opus mortuum non poteſt fieri uiuum. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile. Opus enim tranſit, nec manet in ſua radice: ideo impoſſibile eſt aliquod opus uiuificari, quod à radice uiuente ortũ non ſumpſerit. Et pro tanto dicimus opera facta in charitate poſſe reuiuiſcere: quæ autẽ extra charitatem facta ſunt, uiuificari non poſſe. Gratia.n. illa non poſſet attingere, cum ſimpliciter ceſſerit in præteritũ: non ſic aũt eſt de habitibus uirtutũ informiũ, qui manẽt in anima poſt ipſius gratiæ aduentũ, & per ipſam gratiam poſſunt uenuſtari: & decorari, & in finem ordinari. Ad illvd, quod obijcitur, quod nullum accidens poteſt alterari. Dicendum, ꝙ hoc uerum eſt ſecundum propriam mutationem, ſed nihil prohibet intelligere alterationem fieri in accidente ratione alterationis factæ in ſubiecto, ſicut albedo modo eſt clara, modo obſcuratur ratione alterationis factæ in ſubiecto proprio: & color modo eſt tenebroſus, modo eſt luminoſus ratione tranſmutationis factæ in perſpicuo ſibi coniuncto: ſic fides modo eſt informis, modo formata rõne alterationis factę in aĩa, quæ mõ habet gratiã, mõ priuatur ipſa per culpã. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ ex his, q̃ ſunt diuerſorũ generum, non fit unũ per eſſentiã, iam patet reſponſio. Qm̃ ſicut prædictum fuit, informatio habitus informis uirtutis à gratia non eſt per eſſentialem unionem, ſed magis ſecundum quandam ordinationem, & directionẽ in finem. Nam proprie loquendo accidentia nõ habent materiam, & formam. Sed ꝙ dicitur habitus informis eſſe materia fidei, & illud, quod ſuperinducitur, eſſe formã, hoc eſt ſecundum quandã cõparationem, ſicut prius dictũ eſt de lumine, & colore. Vnde ſicut quando dico colorem illuminatum, dico duo: tamen per modum unius: propter hoc ꝙ ordinantur ad unum actum, uidelicet ad mouendum uiſum: ſic quãdo dico fidem formatam, duo dico, uidelicet fidem, & gratiam: tamen per modũ unius, propter hoc ꝙ ordinantur ad unum opus meritoriũ

ſcilicet

ſcilicet ad credendum in Deum. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ fides informis non trãſmutatur niſi accidentaliter. Dicendum, ꝙ tranſmutatio accidentalis in genere naturę poteſt eſſe eſſentialis in genere morum. Sicut patet de aliquo actu, qui per priuationem alicuius circunſtantiæ accidentalis eſt in genere uitij, & per poſitionem eſt in genere uirtutis. Per hunc modũ eſt intelligendum in propoſito. Quamuis enim illi habitui accidat eſſe cum gratia, uel ſine gratia, eſſentiale tamen eſt ei eſſe cum gratia, prout eſt principium meriti. Præterea, ipſe habitus fidei informis ẽt gratia circũſcripta, tenet rationem uirtutis: ideo ex hoc non poteſt concludi, quin fides ſit ſub genere uirtutis tanquã ſub proprio genere. Ad illvd, qđ obijcitur, ꝙ ſicut ſe habet anima ad ſuas potentias, ſic ſe habet gratia ad uirtutes. Dicẽdũ, ꝙ non eſt omnimoda ſimilitudo, pro eo ꝙ non eſt tanta diuerſitas ipſius gratiæ ad uirtutes, quantũ ad earum principium formale, ſicut animæ ad ſuas uires, quẽadmodum in Secundo Libro oſtenſum fuit, ubi fuit hæc quæſtio pertractata. Virtutes.n.non dicuntur eſſe uirtutes ipſius gratiæ, ꝑ quas ipſa gratia operetur: ſicut anima operatur per ſuas potentias. Nec eſt intelligendum ꝙ gratia ſit in diuerſis ſubiectis. Hoc.n.ducit in imaginationem falſam, in hãc uidelicet, ꝙ gratia omnino ita ueniat in animam, & eius potẽtias, ſicut anima uenit in corpus, & eius organa. Tunc enim neceſſario oporteret, quòd gratia abeũte ꝑ peccatum, expellerẽtur omnes habitus uirtutum, quos ſecũ

Diſ.27 art. 1. q.2.

defert, quod ex ipſa experientia planum eſt eſſe falſum. Et ideo ratio illa non concludit, quia accipit pro ſimili, quod ualde eſt diſſimile. Poteſt autem accipi ſimile de infuſione gratiæ, & uirtutũ in pluuia, & terra ſeminata: ſicut de informatione uirtutum à gratia accipitur in lumine, & colore. Si enim una pluuia adueniat in terram, in qua ſunt plantata diuerſa ſemina, quæ non germinauerunt, facit illa germinare, & ſecundum diuerſitatem ſeminũ diuerſas plantas producere. Si uero iam alias germinauit, ſed propter defectum aquæ iam arefactæ ſunt plantę, tunc pluuia denuo ueniẽs facit illas plãtas uireſcere. Sic gratia adueniẽs in animã, in qua ſunt ſeminaria habituũ uirtutum, facit ipſam germinare, ita ꝙ ipſa habita, habentur per cõſequens & uirtutes: ꝙ continue facit illa creſcere, quouſque perducat uſque ad perfectionem. Et ſi contingat merito peccati humorem gratiæ auferri, habitus illi uirtutum efficiũtur quaſi aridi: & poſtmodũ ſi reſtituatur pluuia, & humor gratię, non oportet, ꝙ anima iterum de nouo germinet, ſed illa, quæ germinauit, per humorem gratiæ aduenientem iterum reuiuiſcat. Sic ſatis aperte intelligi poteſt, qualiter gratia cum uirtutibus ſimul infundatur in animam, & qualiter aliquando ſimul dicitur infundi cum habitibus ſubſtratis, aliquando uero minime: cum tamen gratia, quantum eſt de ſe, infundatur ſemper uniformiter. Quod autem ſeminaria uirtutum quantum ad habitus ſubſtratos ſint plantata in natura mentis rationalis, expreſſe põt haberi ab Au-

guſtino

guſtino in multis locis, & a Bernardo in 10. cap. de amore Dei, & in Libro de collationibus ſanctorum patrum, & in alijs locis pluribus. Quicquid tamen ſit de hoc, quia qō iſta alibi habet locū, ad præſens tm̄ ſufficiat dixiſſe de quæſtione propoſita, ꝙ iuxta ſententiam, & opinionem Magiſtri illa poſitio uidetur eſſe uerior, quæ dicit, ꝙ fides informis per aduenientem gratiam fiat formata, ſiue formetur ab ipſa gratia mediate, ſiue immediate.

DISTINCTIO XXIIII.

De fide quantum ad eius obiectum ſiue materiam.

HIC quæritur, ſi fides tantum de non uiſis eſt, quomodo veritas Apoſtolis ait, Nunc dico vobis priuſquam fiat, vt cum factum fuerit credatis: vbi innui uidetur, quod fides illis fuerit de factis & viſis. ſuper quo Auguſtinus mouet quæſtionem & abſoluit, ita inquiens, Quid ſibi vult, Vt cum factum fuerit credatis? Hæc eſt laus fidei, ſi quod creditur non videtur. Nam & Thomas, cui dictum eſt, Quia uidiſti, me credidiſti: non hoc credidit, quod uidit. Cernebat enim & tangebat carnem uiuentem, quam uiderat morientem, & credebat Deum in carne ipſa latentem. credebat ergo mente quod non videbat, per hoc quod ſenſibus corporis apparebat. Si vero dicuntur credi, quæ uidentur, ſicut dicit vnuſquiſque oculis ſuis credidiſſe: non ipſa eſt quæ in nobis ædificatur fides: ſed ex rebus quæ videntur, agitur in nobis vt ea credantur, quæ non videntur. Ex his aperte intelligitur, quod proprie fides non apparentium eſt. Nec illa eſt fides, qua in Chriſto ædificamur, quia dicimus vſitata locutione, nos ea credere, quæ videmus. Alibi tamen dicit Auguſtinus fidem eſſe de rebus præſentibus, quod erit in futuro, cum per ſpeciem Deum præſentem contemplabimur: quæ tamen non proprie dicitur fides, ſed veritas. Eſt, inquit, fides qua creduntur ea quæ non uidentur. Sed tamen eſt etiam fides rerum, quando non verbis, ſed rebus ipſis præſentibus creditur, quod erit cum per ſpeciem manifeſtam ſe contemplandam ſanctis præbebit Dei ſapientia. Sed non proprie hæc dicitur fides, imo fidei merces, ad quam credendo peruenitur: vt ex fide uerborum tranſeat iuſtus in fidem rerum.

Ioā.14. Aug. ſuper Io. in trac. 79. in initio. Tom. 9 Ioā.20

Augu. lib. 2. q. euan. c. 39. to. 4

Si Petrus habuit fidem paſsionis, qñ vidit hoĩem illũ pati.

Si vero quæritur, Vtrum Petrus fidem paſſionis habuerit, cum hominem Chriſtum oculis pati cernebat. Dicimus eum fidem paſſionis habuiſſe, non in eo quod credebat hominem pati, quia hoc videbat: ſed in eo quod credebat Deum eſſe, qui patiebatur. Non enim virtus fidei erat, quod credebatur homo pati & mori, quod Iudæus cernens credebat: ſed quod credebatur Deus eſſe, qui patiebatur. Vnde Auguſtinus ſuper illum pſalmi locum. Reſpondit ei in via virtutis ſuæ: Laus fidei eſt, non quia credit hominem illum mortuum, quod & paganus credit: ſed quia credit eum glorificatum & uerum Deum. Credit ergo fides Deum mortuum, & hominem glorificatum. Non ergo fuit Petro fides credere hominem illum mori, quod oculis cernebat: ſed credere Deum eſſe, qui moriebatur. Nec nobis etiam fides in hoc meretur, quod credimus hominem illum mortuum, quod & Iudæus credit: ſed quia credimus hominem Deuum mortuum eſſe. Enarratione in Pſalm. 101. cõcione. 2. to. 8.

Si aliqua ſciuntur, quæ non creduntur.

Poſt hæc quæri ſolet, Cum fides ſit de non apparentibus & non viſis, vtrum etiam ſit de incognitis tantum. Si enim de incognitis tantum eſt, de his uidetur eſſe tãtum quæ ignorantur. Sed ſciendum eſt; quod cum viſio alia ſit interior, alia exterior; non eſt fides de ſubiectis exteriori uiſioni, eſt tamen de his quæ uiſu interiori utcumque capiuntur. Et quædam ſic capiuntur, ut intelligantur, & ſi non ut in futuro: quædam autem non: quia cum fides ſit ex auditu non modo exteriori ſed etiã interiori, non poteſt eſſe de eo quod omnino ignoratur, quæ ipſa ad ſenſum corporis non pertinet, ut ait Auguſtinus dicens, Quamuis ex auditu fides in nobis ſit, non tamen ad eum ſenſum corporis pertinet, qui dicitur auditus, quia nõ eſt ſonus: nec ad ullum ſenſum corporis, quoniam cordis eſt res iſta, non corporis. Quædam ergo fide creduntur, quæ intelliguntur naturali ratione; quædam uero, quæ non intelliguntur. Vnde Propheta, niſi credideritis, non intelligetis, Quod Auguſtinus aperte diſtinguit. Alia ſunt, inquit, quæ niſi intelligamus, non credimus: Ad Ro. 10. In. 13. de Tri. cap. 2. Eſa. 7. iuxta 70. Interpretes. Aug. ſuper Pſ. 118. ſermo. 18. 9. ca. 1.

alia,

Super Pſ. 118 ſerm. ix. circa il-lum uerſum. Agnoui domine quia. Act. 15 In 8. de Tri. c. 4

alia, quæ niſi credamus, non intelligemus. Nemo tamen poteſt credere in Deum, niſi aliquid intelligat, cum fides ſit ex auditu prædicationis. Idem in lib. de Trinitate. Certa fides vtcumque inchoat cognitionem: cognitio uero certa non perficitur niſi poſt hanc uitam Ambr. quoque ait, Vbi fides, non ſtatim cognitio: vbi cognitio eſt, fides præcedit. Ex his apparet aliqua credi, quę non intelliguntur uel ſciuntur, niſi prius credantur: quædam uero intelligi aliquando etiam antequam credantur. Nec tamen ſic intelliguntur modò, vt in futuro ſcientur: & nunc etiam per fidem qua mundantur corda, amplius intelliguntur: quia niſi per fidem diligatur Deus, non mundatur cor ad ſciendum eum. Vnde Auguſt. Quid eſt Deum ſcire, niſi eum mente conſpicere, firmeque percipere? Sed & prius quàm valeamus perſpicere, & percipere Deum, ſicut percipitur à mundis cordibus, niſi per fidem diligatur, non poterit cor mundari, quod ad eum videndum ſit aptum. Ecce hic aperte habes, quia non poteſt ſciri Deus, niſi prius credendo diligatur. Supra autem dictum eſt, quòd nemo poteſt credere in Deum, niſi aliquid intelligatur. Vnde colligitur non poſſe ſciri, & intelligi credenda quædam, niſi prius credantur, & quædam non credi, niſi prius intelligantur, & ipſa per fidem amplius intelligi: nec ea quæ prius creduntur quàm intelligantur, penitus ignorantur, cum fides ſit ex auditu. Ignorantur tamen ex parte, quia non ſciuntur. Creditur ergo quod ignoratur, ſed non penitus: ſicut etiam amatur quod ignoratur. Vnde Aug. Sciri aliquid, & non diligi poteſt. Diligi vero quod neſcitur, quæro vtrum poſſit. Si non poteſt, nemo diligit Deum, antequam ſciat. Vbi autem ſunt illa tria fides, ſpes, charitas, niſi in animo credente quod nõdum ſcit, & ſperante, & amante quod credit? Amatur ergo & quod ignoratur, ſed tamen creditur.

Quòd creduntur, & amatur quę ignorantur.

Ibid. eo. 4. cap.

SVPRA egit Magiſter de fide quãtũ ad eius eſſentiam. In hac parte agit de ea quantũ ad eius obiectum, & materiam: unde inquirit, utrum fides ſit de his, q̃ ſolum ſunt ſupra noſtrã cognitionẽ; an de his, quæ ſunt nr̃æ cognitioni ſubiecta. Et qm̃ duplex eſt cognitio, uidelicet ſenſitiua, & intellectiua: iõ pars iſta diuidit̃ in duas ptes. In quarũ prima inq̃rit Magr̃, utrũ fides ſit de his, q̃ ſenſu percipiunt̃. In ſcd̃a, utrum ſit de his

his,quę intellectu cognoſcuntur, ibi. *Poſt hæc quæri ſolet;cum fides, &c.)* Prima pars diuiditur in tres partes. In quarum prima mouet principalem quæſtionem,ſubiungens determinationem. In ſecunda verò epilogat ad remouendū incidentem dubitationem,ibi.*Ex his apertè intelligitur,&c.)* In tertia uerò exemplificat in ſpeciali ad maiorem explanationem, ibi. *Si uero quæritur,utrū Petrus,&c.)* Secunda uerò pars principalis poteſt diuidi in tres partes, in quarum prima mouet quæſtionem, & determinat. In ſecunda auctoritate Augu.confirmat, ibi. *Vt ait Auguſt.&c.)* In tertia uerò elicit quādam diuiſionem circa ipſa credibilia,ibi .*Ex his apparet,aliqua credi,&c.)*

Dub.1. *HAec eſt laus fidei, &c.)* Contra.Carere lumine potius eſt ad uituperium,q̄ ad laudem,ſecūdum illum Pſal.48. Homo cum in honore eſſet non intellexit,cōparatus eſt, &c. ergo uidetur ꝙ priuatio uiſionis potius reddit fidem uituperabilem, q̄ commendabilem.Item. Si in hoc conſiſtit laus fidei,quia credit, quod non uidet, cum in gloria nihil credatur,uiſi illud quod uidetur, uidetur ꝙ laudabilior ſit fides in uia, q̄ gloria in patria, quod abſurdū eſt dicere. Item. Si in hoc cōſiſtit laus fidei, quia credit, quod non uidet: ſed omnis,qui ſtulto, & falſo credit,credit quod non uidet: ergo qui ſtultè credit,laudandus eſt. Reſp. Dicendum,ꝙ priuatio uiſionis facit ad laudē credulitatis, præſuppoſita tamen rectitudine in ipſa credulitate: & hoc ex duplici cauſa.Primò,ꝑ ꝑ humiliationē,& captiuationē ītellectus, quæ admodū eſt laudanda, ſicut ſuperbia intellectus eſt uituperāda. Secūdo,q̄a talis credulitas eſt a mera uoluntate, non ab aliqua neceſſitate. Nullus.n.cogitur credere, qđ non uidet:quia laus, & uituperium conſiſtunt circa opera uoluntaria.hinc eſt qđ Aug.dicit,ꝙ laus fidei eſt credere, quod non uides: non ꝑꝑ priuationem uiſionis tantum,ſed ꝑꝑ poſitionē humilitatis,& libertatis. Humilitatis ex parte intellectus,& libertatis ex parte uolūtatis. Et ꝑ hoc patet reſponſio ad illud,quod obiicitur primo. Ad illud,quod obiicitur ſecundo de gloria, patet ſimiliter reſponſio;quia Aug. non loquitur de laude quacumq;, ſed de laude meriti: & hæc laus eſt in ſtatu uiæ,nō patriæ,& circa actus uiæ,non circa actus patriæ.Similiter patet ultimum, quia hic nō dicitur de quacumque credulitate,ſed de credulitate recta, & uera,& non ſtulta,& falſa.

Cum fides ſit ex auditu,&c.) Vr̄ hoc incōuenienter dici:q̄a cū ſenſus uiſus plurimas rerum differētias nobis oſtendat, & nobilior ſit,uidetur ꝙ magis fides debeat eſſe ex uiſu,q̄ ex auditu. Itē. Fides Apoſtolorū fuit ex uiſu ita ſicut ex auditu:ergo ſi oīs fides ſub ſequētiū deriuata fuit a fide Apoſtolorū, uidetur ꝙ magis debeat dici ex uiſu,q̄ ex auditu. Itē. Cū fides ſit habitus infuſus, uidetur ꝙ nullo mō habeat ex auditu eē. Reſp. Dicēdum,ꝙ ſicut dicit Philoſophus,dupliciter contingit aliquid ſcire, uidelicet per inuētionem,& per doctrinam. Et ſenſus uiſus maximè deſeruit illi modo ſciendi,qui eſt per inuentionem: ſenſus uero auditus illi mō,q eſt Dub.2. 1.Poſt.

per

per doctrinam. Quoniam ergo ea quæ fide nouimus, non cognoſcimus per inuentionem, ſed magis per doctrinam per doctrinam (inquam) nō ſolum prædicatoris loquentis per aurem corporis, ſed etiam ſpiritus ſancti loquentis per aurem cordis: hinc eſt ꝙ in litera dicitur, ꝙ fides non tantum eſt ex auditu exteriori, ſed etiam interiori. Et quamuis Apoſtoli multa didicerint uidendo Chriſtum, multo tamen plura didicerunt audiendo ipſū, q loqueret exterius, & qui loqueretur eis interius per ſpiritum ſanctum: & per hoc patet reſponſio ad primum, & ſecundum obiectum. Ad illud uero qđ obiicitur, ꝙ fides eſt per infuſionem, & non per auditum. Dicendum, ꝙ fides quantum ad ſuum formale per infuſionem eſt, non per auditum: ſed quantum ad materiale, uidelicet quo ad notitiā illam, qua cognoſcitur, quid eſt quod per nomen dicitur, eſt per auditum: ita ꝙ unum eſt per auditum cordis, & aliud per auditum corporis: ideo generaliter dicit Apoſto. fidem ex auditu eſſe, magis principaliter ratione auditus interioris, quàm exterioris. Et ſic dicit Gregorius, quòd in uanum laborat ſermo prædicatoris, niſi adſit illuſtratio doctoris, interioris.

Dub. 3. *Alia ſunt (inquit) &c.*) Primò uidetur, ꝙ iſta diuiſio ſit inſufficiens: quoniam ipſe Augu. in originali addit tertium membrum, uidelicet ꝙ quædam ſunt, quæ credūtur, & nunquam intelligun tur: ergo uidetur Magiſter inſufficienter ponere diuiſionem credibilium. Item. Videtur implicare falſum: quoniam quædam ſunt, quæ prius creduntur, quàm intelligantur. Si enim credere eſt cogitare cum aſſertione, & cogitare ē intelligere, uidetur ꝙ omne credere præcedat intelligere. Si tu dicas, ꝙ Auguſtinus intelligit de intellectu, qui innititur rationi: tunc uidetur ꝙ falſum dicat, ꝙ quædam ſunt, quæ prius intelliguntur, quàm credantur: quia dicitur Eſa. 7. ſecundum aliā translationem, Niſi credideritis, non intelligetis; ergo illud intelligere ſemper ſequitur ipſum credere. Iuxta hoc etiam quæritur, quæ ſunt illa credibilia, de quibus dicit Auguſtinus, ꝙ creduntur, & nunquam intelliguntur, cum uideamus, quòd omnia credibilia per rationes ſatis probabiles affirmentur. Reſp. Dicendum, ꝙ intelligere dicitur dupliciter ſecundum ꝙ Magiſter innuit in litera. Vno modo intelligere dicitur largè noſſe qđ eſt, quod dicitur per nomen: & illud intelligere ſemper præcedit aſſenſum fidei: nec aliquid creditur, quin iſto modo prius intelligatur. Alio modo intelligere, hoc eſt ratione præuia. Iuxta quod dicit Auguſtinus, qđ intelligimus debemus rōni, quod credimus auctoritati. Et de iſto intellligit Auguſtinus, cum dicit, quòd quędam ſunt, quę prius creduntur, & poſtea intelliguntur, ſicut ſunt articuli fidei, qui ſunt ſupra rationem. Quædam ſunt, quę non prius creduntur, quàm intelligantur, ſicut ſunt antecedentia ad fidem, & ea quæ ſunt de dictamine iuris naturalis, ſicut Deū eſſe, Deum eſſe bonum. Quædam ſunt quæ creduntur, & nunquam intelliguntur, quia non poſſunt ratione probari, ſicut eſt hiſtoria

humana

humana geſta percurrens. Nemo enim poteſt probare per rationẽ, ꝙ Abraham genuit Iſaac, ſed ſolum per auctoritatem: Et ſic patet, ꝙ intelligere aliquando præcedit fidem, aliquando ſequitur ſecundum illum modum accipiẽdi, quamuis ſecundum primũ ſemper præcedat. Et per hoc patet reſponſio ad omnia quæſita. Nam quod primo obiicitur, de inſufficientia diuiſionis, Dicendum, ꝙ Magiſter non intendit hic diuidere credibilia, ſed oſtendere quomodo fides, & intellectus circa idem poſſunt ſe compati, & qualiter circa idem habeant ordinari. Ad aliud ſimiliter patet reſponſio: quia procedit de intelligere ſecundum quòd primo modo accipitur. Vltimum ſimiliter patet.

Dub. 4. *Quid eſt Deum ſcire, &c*]Hoc uidetur falſum, quia aut loquitur de conſpectu mentis, qui eſt per ſpeciem: aut de eo qui eſt per ſpeculũ, & in ænigmate. Si de eo qui eſt per ſpeculũ, uidetur falſum: quia hoc non eſt ſcire, ſed potius credere. Si de eo qui eſt per ſpeciem, hoc uidetur ſimiliter falſum: quia tunc nõ ſciretur Deus niſi in patria. Dama. autem dicit
Lib. 1. c. 1. et 3 ꝙ cognitio exiſtendi Deum omnibus eſt in certa. Item. dicit Augu. 11. de Ciui. Dei, ꝙ quicquid ſcitur, ſcientis comprehenſione finitur: ergo ſi Deus nullo modo ſcientis comprehenſione finitur, uidetur ꝙ nullo modo poſſit ſciri. Itẽ. Diony. dicit ſecũdũ illud Pſal. 17. ꝙ Deus poſuit tenebras latibulum ſuum; ergo uidetur impoſſibile, Deum mente conſpicere. Reſpon. Dicendum, ꝙ Augu. hic loquitur de cognitione experimentali, quam quis habet de Deo ſiue in patria, ſiue in uia. In patria quidem perfecte, ſed in uia imperfecte; neutra tamen habetur niſi a mundis corde. Vnde hæc ſcientia ſapientia eſt; quia ſecum habet iunctum ſaporem, & per hãc illuminatur intellectus, & ſtabilitur affectus. Et ideo dicit, ꝙ Deum ſcire non eſt aliud quã mente cõſpicere, firmiterq; percipere. Ad illud quod obiicitur, ꝙ non poteſt intelligi nec cognitione uiæ, nec patriæ. Dicendũ quòd immo cognitione uię intelligi poteſt. Sed cognitio uiæ multos habet gradus. Cognoſcitur enim Deus in veſtigio, cognoſcitur in imagine, cognoſcitur & in effectu gratiæ, cognoſcitur etiã per intimam unionem Dei, & animæ. Iuxta quod dicit Apoſt. Qui 2. Co. 6
adhæret Deo unus ſpiritus eſt cũ eo. Et hæc eſt cognitio excellentiſsima, quam docet Dionyſius, quæ quidem eſt in extracto amore, & eleuat ſupra cognitionem fidei ſecundum ſtatum communem: & de hac intelligit hic Auguſtinus, & Magiſter. Ad illud quod obiicitur, quòd ſcire eſt comprehendere. Dicendum, quòd Auguſtinus diffinit ibi ſcire, ſecundum quòd competit Deo; & Deus quicquid ſcit, ſcit ſcientia comprehenſionis, quia totam rem plene cognoſcit; hoc autem modo non ſcitur Deus a nobis. Ad illud ſimiliter Dionyſij patet reſponſio; quia non uult dicere, quòd Deus conſpiciatur in uia in claritate ſuæ eſſentiæ, ſed quòd conſpicitur in effectu gratiæ, & experientia ſuauitatis ſuæ per ipſam unionem.

AR-

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An fidei poſſit ſubeſſe falſum?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio de obiecto fidei. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, de obiecto fidei ſecundum rem. Secũdò quæritur de ipſo in comparatione ad noſtram cognitioné. Tertiò quæritur, de ipſo obiecto ſecundum nominis rationem. Circa primum quærũtur tria. Primò quæritur, utrum fides ſit circa uerum tantum, an fidei posſit ſubeſſe falſum. Secundò quæritnr utrũ fides ſit circa uerum creatum, an circa increatum tantum. Tertiò quæritur, utrum ſit circa complexum, an circa incomplexum.

VTRVM fidei obiectum ſit ita uerum, ꝗ ei non poſſit ſubeſſe falſum. Et ꝗ fidei posſit ſubeſſe falſum, uidetur. Cuicumq; ſubeſt contingens, poteſt ſubeſſe falſum, quia omne cõtingens poteſt eſſe falſum: ſed fidei ſubeſt uerum contingens: ergo fidei poteſt ſubeſſe falſum. Maior propoſitio per ſe manifeſta eſt. Minor probatur: quia fides fuit de paſſione Chriſti, & incarnatione, & utrumque fuit contingens. Non enim erat neceſſarium Chriſtum interfici, nec Dei filium incarnari, cũ alio modo poſſet genus humanum liberari: reſtat ergo ꝗ concluſio eſt uera. ITEM. Habitus cõformatur ſubiecto ſuo circa quod uerſatur: ſi ergo habitus fidei uerſatur circa credibile, habet illi conformari: ſed aliquod credibile, utpotẽ Chriſtum eſſe paſſurum, potuit falſificari, cum eſſet contingens: ergo habitus fidei quo illud credebatur, falſificari potuit: poteſt ergo fidei ſubeſſe falſum. ITEM. Simus in medio tẽpore poſt mortem Abrahæ, & ante incarnationem Chriſti: in illo tempore neceſſarium eſt Abraham credidiſſe Chriſtum eſſe paſſurum, poſſibile etiam erat Chriſtum non pati, ſed poſſibile compatitur ſe cũ omni neceſſariò: ergo iſta duo poterãt ſimul ſtare, uidelicet qđ Abraham credidiſſet Chriſtum eſſe paſſurum, & ꝗ Chriſtus non eſſet paſſurus: & ſi hoc, tunc fidei ſubeſſet falſum: ergo cum poſſibile erat, tunc fidei ſubeſſe falsũ, uidetur pari ratione, ꝗ & nunc. Quod autem pro illo tẽpore poſſibile eſſet Chriſtum nõ pati, manifeſtum eſt: quia cõtingens erat eum pati, cum penderet ex uoluntate interficiẽtium: & regula eſt, ꝗ oppoſitum contingentis eſt cõtingens. Quod iterum neceſſariũ eſſet, ꝗ Abrahaã credidiſſet, manifeſtum eſt: quia omne dictum affirmatiuum de præterito, eſt neceſſarium. Si tu dicas quòd hoc uerum eſt, quando non pendet ex futuro, oſtenditur ſic eſſe in propoſito: quia credere nõ eſt aliud, q̃ cogitare cum aſſenſione: & poſt quã Abrahaã cogitauit de hoc dicto, Chriſtum eſſe incarnandum, neceſſarium fuit de eo cogitaſſe: & poſtquàm aſſenſit, neceſſarium fuit ipſum aſſenſiſſe: & poſtq̃ exiuit in actum fidei, neceſſariũ fuit ipſum exiſſe: ergo uidetur ꝗ ſimpliciter neceſſariũ fuit ipſum credidiſſe: neceſſarium ergo uidetur, ꝗ fidei Abraę potuerit ſubeſſe falſum. ITEM. Omne, quod ſubeſt ſpei, ſubeſt etiã fidei: ſed ſpei poteſt ſubeſſe falſum, ut patet cum aliquis

aliquis prǽſcitus in gratia exiſtẽs ſperat ſe habiturum uitã æternã; ergo neceſſario ſequitur, ꝙ fidei aliqñ ſubeſt falſum. Item. Actus charitatis præſupponit actum fidei; ſed actui charitatis poteſt ſubeſſe falſum: ergo & actui fidei. Maior manifeſta eſt; minor probatur per hoc, quòd Apoſtolus ex charitate uoluit ire ad Hiſpanos, quò tamen non iuit. Et ego ex charitate uolo proximum meum eſſe bonum, qui tamen non eſt bonus; & ſic actui charitatis poteſt ſubeſſe falſum. Item. Actus adorationis eſt actus fidei; ergo quod ſubſternitur adorationi, ſubſternitur ipſi fidei; ſed contingit aliquando adorationi alicuius fidelis ſubeſſe falſum, ſicut quando adorat hoſtiam non conſecratam pro conſecrata; adhibita uera, & debita diligẽtia; & talis adoratio meritoria eſt, & ita ortum habet a fide, & charitate; ergo ſi ei ſubeſt falſum, uidetur quod & fidei.

Contra. Illius ſolius eſt fides in uia, cuius erit uiſio in patria; ſed uiſioni in patria non poteſt ſubeſſe falſum; ergo nec fidei in uia. Item. Sicut ſe habet charitas ad bonum, ita ſe habet fides ad uerum; ſed charitas nunquam appetit niſi bonum; ergo fides nunquã facit credere niſi uerum: ergo fidei nõ ſubeſt falſum. Item. Fides aſſentit primæ ueritati ꝓpter ſe, & ſuper omnia in credendo: ſed prima ueritas non poteſt ei dictare niſi uerum; ergo ipſa nõ poteſt aſſentire niſi uero; ergo ipſi non poteſt ſubeſſe niſi uerum. Item. Cuicumque cognitioni ſubeſt falſum, illa cognitio potius eſt principium deceptionis, quam illuminationis; ſed fides eſt illuminatio mentis, (ſicut dicit Aug.) ergo fidei falſum non põt ſubeſſe. Item. Virtus eſt certior omni arte, atque ſcientia; ſed ſcientiæ non poteſt ſubeſſe falſum: ſi ergo fides uirtus eſt, uidetur &c. Item. Fides quæ innititur principiis ſcientiarum, non poteſt falſificari; ergo multomagis illa, quæ innititur principio principiorũ; & hæc eſt fides catholica; ergo nullo modo poteſt ei ſubeſſe falſum.

Resolvtio.

Quia falſitas in credito & ueritas in credente, ſiue in fide ſimul ſtare nequeunt: rectè fidei nõ poteſt falſum ſubeſſe.

Respon. Dicendum, ꝙ cum habitus fidei ipſam mentem illuminet ad aſſentiendum ueritati creditæ ſecundum illuſtrationem diuinæ præſcientiæ, & diuinæ præſcientiæ non poſſit ſubeſſe falſum, quia ipſa non poteſt falſificari: neceſſe eſt ponere, quòd ipſi habitui fidei nec falſum ſubſit, nec ſubeſſe poſſit. Quemadmodum enim diuina præſcientia, quæ ex rebus non pendet, certiſſime cognoſcit non ſolum ea, quæ uentura ſunt neceſſario, ſed etiam contingentia, ita quòd circa ea decipi non poteſt, ſicut in Primo Lib. oſtenſum fuit: ſic & fides, quæ cognitioni diuinæ præſcientiæ innititur, a qua etiam illuminatur, & dirigitur: certam credulitatem, & illuminationem habet de futuris etiam contingentibus: ita quòd illa quantum eſt de ſe poſſunt non euenire: fides tamen nec poteſt decipi, nec poteſt errare. Sicut enim de eo quod præſcitum eſt euenire à Deo; concedi poteſt quòd ipſum poſſibile ſit non euenire in ſe, Diſ. 38

& abſolute: non eſt tamen compoſſibile cum præuiſione ſui oppoſiti: quia hæc duo non poſſunt ſimul ſtare, quòd Deus præuiderit unum, & quòd eueniat oppoſitum: tunc enim falleretur diuina præſcientia. Per hunc modum intelligendum eſt in aſſenſu fidei, ꝙ innititur diuinæ præuiſioni. Vnde quamuis creditum contingẽs in ſe poſſit non euenire, hæc tamen duo non poſſunt ſimul ſtare, ꝙ non eueniat, & ꝙ ſit creditum. Et propterea concedendũ eſt, qđ fidei nõ poteſt ſubeſſe falſum: quia non poſſunt ſimul ſtare falſitas in credito & ueritas in credẽte, ſiue in fide. Et concedendæ ſunt rationes, quæ ſunt ad iſtam partem.

Ad illvd ergo, quod obijcitur in contrarium, ꝙ cuicunque ſubeſt contingens, poteſt ſubeſſe falſum: quia omne contingens poteſt eſſe falſum. Reſpondendũ eſt per interemptionem: quia diuinę præuiſioni ſubeſſe poteſt uerum contingens, falſum tamen ſubeſſe non poteſt: præuidet enim Deus uera contingentia: ſed tamen illa, quæ præuidet, nunquam ſunt falſa: Et ſicut hoc habet inſtantiam in diuina præcognitione: ſic & in illuminatione, quæ ab ea procedit, qualis eſt habitus fidei, ſicut prædictum eſt. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ habitus cognoſcendi debet conformari ipſi cognoſcibili. Dicendum, ꝙ iſtud habet ueritatẽ, quando habitus cognoſcendi pendet ab ipſo cognoſcibili ſecundum exigentiam in proprio genere, ſicut eſt ſcientia acquiſita ſecũdum cauſas, & rationes inferiores: ſed de eo genere cognitionis quod nõ pendet ab ipſa re cognita, non eſt neceſſe quòd conformetur ipſi cognoſcibili ſecundũ exigentiam ſui in ſe, ſed ſecundum exigentiam ſui in cauſa: & talis eſt cognitio fidei, & prophetiæ, & cuiuslibet reuelationis diuinæ, q̃ non pendet ab eo, quod creditur, uel quod reuelatur: ſed ab illo lumine, per quod ad hoc cognoſcendum illuminatur: & quia illud lumen certum eſt etiam de re contingente: hinc eſt quòd cum habitus fidei conformetur ei, à quo dependet, quòd non poteſt falſificari, nec uacillare propter contingẽtiam crediti. Ad illvd quod obijcitur, quòd poſſibile poteſt ſtare cum quolibet neceſſario. Dicendum ꝙ uerum eſt. Attamen ad illud quod ſubiungit, ꝙ oppoſitum alicuius articuli eſt cõtingens, ſicut ante incarnationem contingens erat Chriſtum nõ incarnari, & non pati, reſpondẽt alii qui per interemptionem, pro eo ꝙ de incarnatione, & paſſione nõ eſt articulus quantum ad euentũ, ꝙ ita eueniat, ſed quantum ad ordinem, quòd ita congruat. Vnde Abraam non credidit Chriſtũ incarnari, ſed Chriſtum eſſe incarnandum, ut fiat uis in uerbo: quia incarnari dicit euentum, ſed eſſe incarnandum dicit ordinem congruum: Et quamuis Chriſtum incarnari ſit contingens quantũ ad euentum, tamen quantum ad congruentia neceſſarium eſt: impoſſibile eſt. n. hoc non eſſe decens, & congruum. Sed hic modus dicẽdi ſtare non põt: quia ſic fideles crediderunt, ſicut prophetæ prædixerunt: & prophetæ prædixerunt nõ ſolum eſſe cõgruum incarnari, ſed etiam euentum futurum. Et rurſus. Sicut nos credimus Chriſtum incarnatum de præterito: ita ipſi cre-

crediderunt Chriſtum incarnandum de futuro. Et ideo aliter dicunt alij, quòd licet ipſum creditum poſſit eſſe contingens in ſe, tamen habito reſpectu ad diuinã præſcientiam, quæ immutabiliter ꝓuidit, neceſſe eſt ipſum euenire: & ideo oppoſitum eius non poteſt ſtare nec cum actu diuinæ præſciẽtiæ, nec cum actu fidei noſtræ. Sed nec illud ſoluit: quia nõ eſt aliquod contingens, qđ Deus non præuiderit, ſi euenturum eſt, nec per præuiſionem ſuam auffertur ſibi aliquid de cõtingẽtia ſua: ergo quantuncunque Deus præuiderit aliquid, neceſſe eſt ponere quòd contingens cum quolibet neceſſario poſſit ſtare: ſi enim non poſſet ſtare cum neceſſario, impoſſibile eſſet ipſum euenire. Et ꝓpterea eſt adhuc tertius modus dicendi, qui concedit ꝙ contingens poteſt ſtare cum neceſſario, & quod oppoſitum alicuius articuli eſt, uel fuit contingens. Sed illud quod opponitur tertio loco, negat, uidelicet quod neceſſariũ fuit Abraã credidiſſe Chriſtum eſſe paſſurum. Et ſi tu obijcias, ꝙ omne dictum de præterito eſt neceſſarium. Reſpondendũ ad hoc ꝙ uerum eſt de eo dicto, quod trãſit omnino in præteritũ: ſed illud dictum connotat futurũ contingens: & quia omne dictum quod claudit in ſe contingens, cõtingens eſt: ideo illud totale dictum, Abraam credidiſſe Chriſtum paſſurum, contingens eſt. Licet enim principalior compoſitio ſit de prẹterito, connotatum tamen eſt de futuro. Et hoc patet ſic: quia credere dicit actum liberi arb. ſecundum directionem luminis conformantis intellectum noſtrum diuinæ præſcientiæ. Vnde ſenſus eſt, Abraã credidit Chriſtum eſſe paſſurũ, hoc eſt, Abraã illuminatus fuit ut aſſentiret, & uideret hoc, quòd Deus præuiderat euenire. Et quia in præuiſione euentus contingentis clauditur, ſiue connotatur futurum contingens: hinc eſt quòd illo dicto de præterito clauditur euẽtus futuri contingentis: & ideo totum dictum iudicandum eſt eſſe contingens. Et ſi tu obijcias quòd neceſſarium eſt ſimpliciter Abrahã cognouiſſe de hoc, & aſſenſiſſe huic: ergo neceſſarium eſt ſimpliciter Abraam credidiſſe. Dicendum, quòd uerum eſt, quòd neceſſarium eſt Abrahã cognouiſſe de hoc: ſed non eſt neceſſarium ipſum aſſenſiſſe huic credito contingenti, & hoc aſſenſu fidei. Fides enim ſic in eo aſſentiebat, ſicut Deus præuidebat; ſed diuina prẹuiſio ſic præuidet, quod quamuis actus diuinæ prẹcognitionis ſit in ſe neceſſarius, tamen comparatio ipſius ad futurum contingens nõ eſt neceſſaria, ſed contingens. Per hunc etiam modum intelligendũ eſt, ꝙ licet neceſſarium ſit poſtquam Abraam credidit, lib. arb. fuiſſe motum ſecundum regulã, & dictamen fidei, & neceſſariũ ſit illum motum fuiſſe meritorium: ordinatio tamen ipſius ad futurũ contingens, contingens fuit, ſicut eſt ordinatio diuinæ præſciẽtiæ, cui eſt conformis. Et quia uocabulum credẽdi, & aſſentiẽdi claudit in ſe illam ordinationẽ ſecundum conformitatem ad diuinam præuiſionem: hinc eſt quòd ſicut contingens eſt Deum præuidiſſe aliquod futurum contingens, ſic contingens eſt Abraham credidiſſe

diſſe futurum contingens: contingens eſt etiam ipſum aſſenſiſſe, cõtingens eſt etiam aliquem prophetam prophetaſſe. In omnibus.n. his una eſt reſponſio, quæ fundatu. ſuper hoc, quòd licet actus trãſeant in præteritum, dicunt tamẽ ordinationem ad contingens futurum, & ſic connotant euentum futuri contingentis: & ex illa cõnotatione neceſſe eſt totum dictum iudicare contingens, ſicut in 1.
Diſ.38 Lib. oſtenſum fuit per tres regulas infallibiles in quæſtione de præſcientia. AD ILLVD, quod obijcit, quòd ſpei ſubeſt falſum. Dicendum, quòd ſpei ſecundum quod uirtus, & uirtuoſe mouetur, falſum non ſubeſt. Cum enim ſpes ſit certitudo proueniens ex gratia, & meritis: nullus ſperat ſe habiturum uitam æternam niſi cum preſuppoſitione meritorũ: & quia efficacia meriti includit finalem perſeuerantiam: hinc eſt quòd in actu ſpei implicatur conditio perſeuerantiæ finalis. Omnis enim q recte ſperat, ſic uitam æternã expectat, ſi uſque in finem perſeuerauerit in gratia: & hoc quidẽ uerum eſt, & fides noſtra dictat. Et ita reſpondendum eſt ad illam rationem per interemptionem minoris: quia præſcitus non expectat uitam æternam ſimpliciter, ſed ſub cõditione: quòd ſi aliquis præter diuinã reuelationẽ abſq; omni conditione ſperat ſe habere uitam æternam, hic non eſt motus pertinens ad fidem, & ſpẽ, ſed ad falſam æſtimationem. AD ILLVD, quod obijcitur, quod actus charitatis præſupponit actum fidei. Dicendum quod uerum eſt, quod præſupponit actum fidei ut regulãtis, & dirigentis eius actum, ſed non oportet quod præſupponat actum fidei ut cõcurrẽtis ſuper illud obiectum. Omne enim, quod charitas appetit, fides dictat appetendum eſſe, & ita dirigit eius actum. Nõ tamen omne quod charitas appetit, fides credit: quia de pluribus contingit dicere, quòd ſunt bona: falſum tamẽ eſt dicere, quod ſunt uera. Bonum enim dicit aptitudinẽ, & ordinationem habitualem: ſed uerum dicit inhærentiam, & exigentiam actualem. Vnde bonum erat Apoſtolũ ire ad Hiſpanos, quamuis non eſſet uerum: & ideo erat appetibile, quamuis nõ eſſet credibile: Quamuis enim falſitas poſſit ſtare cum obiecto charitatis, quòd aliquid poteſt eſſe falſum, & bonum: non tamen poteſt ſtare cum obiecto fidei: quia non poteſt idem ſimul eſſe falſum, & uerum AD ILLVD, quod obijcit, quòd adorationi poteſt ſubeſſe falſum. Dicendum, quòd adorationi factæ ſecundum directionem, & regulam fidei nunquam ſubeſt falſum, pro eo quòd fides dicit nihil adorandum eſſe pro certo, niſi de quo habetur certa cognitio, de eo autem de quo non habetur certitudo, dicit adorandum eſſe præſuppoſita conditione. Vnde omnis fidelis recte adorans hoſtiam conſecratã, adorat ſub ea cõditione, ſi perfecta ſunt circa ipſam ea, quæ ad conſecrationẽ ſunt neceſſaria ſecundum inſtitutionẽ diuinã: & ſic nũquã decipitur, nec errat.

QVAESTIO II.

Circa quod uerum tanquam circa obiectum eſt fides?

VTRVM fides ſit circa uerum creatum, & increatum, an circa increatum tantum tanquã circa obiectum proprium. Et quod ſolum

Iam ſit circa uerum increatũ, uidetur. Primo per hoc, quòd fides eſt uirtus theologica. Omnis n. uirtus theologica habet fidẽ pro obiecto, & fine: ſi ergo finis uirtutum nõ eſt quid creatum, ſed increatum, uidetur &c. ITEM. Hoc ipſum uidetur per hoc ꝙ eſt uirtus una: quia unica uirtus unicum debet habere obiectum: ſi ergo fides uirtus una eſt, & creatum, & increatum ſunt diuerſa omnino; ergo ſi fides habet eſſe circa uerũ increatum, nõ habet eſſe circa uerum creatum, ſicut circa obiectũ. ITEM. Hocipſum uidetur ꝑ hoc, ꝙ fides eſt uirtus euacuanda per obiecti ſui præſentiam, & apertã noticiam: ſed ſola uiſio ueri icreati eſt illa, quæ ueritatem fidei euacuat: fides enim non euacuatur in uia: ergo uidetur ꝙ fides ſolũ ſit in uerum increatum tanquam in obiectum. ITEM. Fides eſt uirtus, qua aſſentitur ipſi credito ꝓpter ſe, & ſuper omnia: ſed nulli uero eſt propter ſe, & ſuper omnia aſſentiendum, niſi quod eſt ſummũ uerum, & uerũ increatum: ergo ſolummodo circa illud conſiſtit fidei obiectum. ITEM. Hocipſum uidetur per diffinitionem articuli à Richardo datam, qua dicit ꝙ articulus eſt indiuiſibilis ueritas de Deo arctans nos ad credendum: ergo ſi articulus eſt fidei obiectũ, uidetur quòd fides ſit ſolum circa uerum increatum, & circa Deum.

SED CONTRA. Circa ueritatem in ſymbolo conſiſtit fides tanquã circa obiectum proprium: ſed in ſymbolo non ſolum ſunt articuli ſpectantes ad deitatem; imo etiã ſpectantes ad humanitatem: ergo ſi humanitas eſt quid creatum, fides non ſolum conſiſtit circa ueritatem increatam, uerumetiam circa creatam. ITEM. Tantæ amplitudinis eſt fides, ſicut & charitas, uel maioris: ſed charitas non tantummodo diligit bonũ increatũ, ſed etiam creatum: quia non tantummodo diligit Deum, ſed etiã proximum: ergo fides non tm̃ eſt in uerum increatum ſicut in obiectum, uerum etiam in uerũ creatum. ITEM. Nullũ uerum futurũ eſt uerum increatum, quia uerum increatum eſt uerum æternũ: ſed fides noſtra eſt circa uerum futurum, quia credimus carnis reſurrectioné, quæ nec eſt, nec fuit, ſed futura eſt; ergo uidetur quòd fides nõ tm̃ ſit circa uerum increatum, ſed ẽt circa uerum creatum. ITEM. Si quis pertinaciter aſſereret eſſe falſum, quod ſacra ſcriptura dicit eſſe uerum, eſſet hæreticus; ergo uĩ quòd obiectum fidei extẽdatur ad oĩa, quæ in ſacra ſcriptura ſcribuntur; ſed in ſacra ſcriptura multo plura ſcribuntur de tꝑalibus q̃ æternis, de creatis quã increatis, ſicut quòd Abraã genuit Iſaac, & cõſimilia: ergo uĩ ꝙ obiectũ fidei magis cõſiſtat ĩ uero creato, q̃ in uero increato. ITEM. Illuminatio fidei ſequiĩ, uel cõcomitatur illuminationé ꝓphetiæ; ſed ꝓphetia maxime, & præcipue cõſiſtit circa uerum creatũ, cum ſit prænunciatiõ futurorum; ergo pari ratione uidetur, ꝙ & ipſa fides.

RESOLVTIO.

Obiectum proprium fidei, ſecundum quod uidelicet habet rationem motiui, eſt uerum increatum. At uerò obiectum, circa quod uerſatur, tanquam id, quod credit eſſe uerum: poteſt eſſe uerum creatum.

RESPON. Dicendum, ꝙ obiectum alicuius habitus cognitiui duplici

ter habet determinari. Aut communiter, aut propriè; ſiue per ſe, & per accidens. Illud autem uocatur obiectum commune ſecundum communem acceptionem, & obiectum per accidens, quod quidem habet rationem materialis. Illud autē dicitur obiectum propriè, & per ſe, quod quidem habet rationem motiui. Secundum hanc duplicem acceptionem dupliciter contingit loqui de obiecto fidei. Nam uno modo poteſt dici obiectum fidei, circa qđ ipſa fides uerſatur, tamquam circa illud, quod credit eſſe uerum, ſiue illi aſſentiat propter ſe, ſiue propter aliud. Et hoc modo non tantum modo eſt circa uerum increatum, uerum etiam circa uerū creatum, quia fides nō tantum credit ipſi diuinæ ueritati in ſe, ſed etiā his, quæ ſibi ab ea dictantur, quæ ſunt multa uera creata. Si autē loquamur de obiecto fidei ſecundū propriam acceptionem, prout dicitur obiectum, quod habet rationē motiui, ſic obiectum fidei eſt uerum increatum. Et ſicut contingit intelligere in uiſu, ꝙ lucidum dupliciter mouet uiſum, uel prout eſt abſtractū, uel prout eſt terrenæ materiæ incorporatum: ſic ipſa diuina ueritas dupliciter mouet ipſum intellectum per fidem illuminatum, uel per ſe, ſicut in articulis ſpectantibus ad ipſum Deum ſecūdum diuinitatem: uel ut eſt unita creaturæ, ſicut in illis articulis reſpicientibus ipſum Deum in ſua humanitate aſſumpta: uel ĩ operatione ab ipſo creata, ſicut in creatione, reparatione. & glorificatione. Concedendum ergo eſt ꝙ obiectū fidei proprium ſecundum ꝙ habet rōnem motiui, eſt uerum increatum: & quia hoc probant rationes ad primam partem inductæ, ideo concedendæ ſunt.

Ad illud, quod primò obiicitur in contrarium, ꝙ quidā articuli reſpiciunt humanitatem, ſicut quidam diuinitatem, jam patet reſponſio: quia illi articuli, qui ſunt de humanitate, & circa humanitatem, enunciantur de diuina perſona, circa quam cōſiſtit ueritas increata, & ex illa parte habet rationem motiui, Nam ex illa parte, qua conſiſtunt circa ueritatem creatā, habent ſolum rationē materialis. Vnde ſicut una eſt pſona in duabus naturis, creata uidelicet, & increata: ſic una eſt ueritas mouens, quæ tenet rationem obiecti, ſiue in articulis, quæ reſpiciunt diuinitatem, ſiue in his, quæ reſpiciunt humanitatē, quæ quidem eſt ueritas increata. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ ad tot ſe extendit, ad quot ſe extendit charitas. Dicendum, ꝙ & ſi charitas uideatur eſſe circa bonū increatum, & circa bonum creatū tāquam circa obiectum propriū, tamen obiectum eius proprium (ſicut infra manifeſtatur) non eſt niſi circa bonum increatum. Ad illud, quod obiicitur, quod fides eſt de uero futuro, &c. Dicendum, quod reſurrectio carnis futura non eſt obiectum fidei proprium, niſi inquantum comparatur ad diuinam uirtutem, & iuſtitiam, quæ corpora reſuſcitabit, ut retributio fiat ſecundum merita; & ſic ratione ueri increati implicari habet rationē obiecti: quod quidem uerum increatum quantum eſt de ſe, abſtrahit a ratione præteriti, & futuri: licet præteritio,

Diſt. 27 arti. 1. q. 1.

tio, & futuritio notetur circa eius effectum, qui quantum eſt de ſe, habet ſolum rationem materialis in comparatione ad fidei aſſensũ, ſecundũ ꝙ in præcedentibus fuit tactum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ hæreticus iudicaretur, qui pertinaciter negaret, quæ in ſacra ſcriptura ſcribuntur. Dicendum, quod non eſt, quia omnia, quæ in ſacra ſcriprura continentur, teneant rationem obiecti proprii, & motiui reſpectu ipſius fidei: ſed hoc eſt, quia cõſequuntur ad eius obiectum proprium. Quia enim ſacra ſcriptura ẽ edita ab ipſa ueritate increata, & a ſpiritu ſancto, qui contra diceret ſacræ ſcripturæ, cõtradiceret ei, cui fides aſſentit propter ſe, uidelicet ipſi ſummæ uerirati. Et ideo ex hoc non poteſt concludi, quod fides circa uerum creatum habeat uerſari ſicut circa obiectum proprium.

AD ILLVD, quod obiicitur de illuminatione prophetica. Dicendum, quòd prophetia non habet pro principali obiecto, & motiuo ea, quæ propheta prænunciat, ſed ſolum habet pro obiecto materiali, circa quod ipſa prophetia uerſatur. Vnde propheta non aſſentit ei, quod prænunciat propter ſe, ſed propter ueritatem ipſum illuminantem, & erudientem: & ex hoc non poteſt concludi, ꝙ fides ſit circa uera creata, niſi tãquam circa obiecta materialia. Poſſet tamen dici, ꝙ non eſt ſimile de fide, & prophetia: quia fides in ſuo obiecto, cui aſſentit, requirit aliquid, quod habeat rationem motiui: ſed prophetia nihil tale requirit in prophetato, ſed totam rationem ſuæ cognitionis ſumit ab inſpirante: ideo non ſequitur, quòd ſi prophetia eſt de aliquo, quod de illo debeat eſſe fides, ſicut de obiecto.

QVAESTIO III.

An fides ſit circa complexum, vel incomplexum?

VTRVM fides ſit circa complexum, an circa incomplexum: & quòd ſit circa complexum, uidetur. Credere enim (ſicut dicit Augu.) eſt cogitare cum aſſenſione: ſed aſſenſus rationis non eſt ſupra incomplexum, ſed ſupra cõplexum: uꝭ ergo ꝙ fides ſit circa complexum, ſicut circa proprium obiectum. ITEM. Fides credit aliquid qa uerum, & reſpuit quia falſum: ſed uerum, & falſum ſunt circa complexum: ergo uidetur ꝙ & habitus fidei ipſum complexum, ſiue enunciabile reſpiciat ut obiectum. ITEM. Fides eſt media inter opinionẽ, & ſciẽtiam; ſecundum ꝙ uult Hugo. ſed tam opinio, quàm ſcientia eſt circa complexum: ergo cum medium ſuſcipiat naturam extremorum, uidetur ſimiliter ꝙ & fides. ITEM. Fides eſt oppoſita errori: ſed nullus errat, niſi ex hoc ꝙ attribuit aliquid alicui, quod ei nõ eſt attribuẽdum, uel remouet qđ non eſt remouendum; hoc autem non fit, niſi in complexione: ergo omnis error circa complexionẽ conſiſtit. Si ergo oppoſita nata ſunt conſiſtere circa idem, uidetur ſimiliter ꝙ & fides uerum cõplexũ habeat pro obiecto. ITEM. Si ipſum uerũ incomplexum eſt obiectum fidei: cum ergo Iudæi credulitatem habeant de incarnatione, Iudæi fidem haberent incarnationis, quod eſt manifeſtè falſum, immo errant circa articulum illum: ſimiliter illi, qui crederent

Lib. 1. Sacr. par. 11.

derent reſurrectionem iam factã, haberent fidem de reſurrectione, quos tamẽ circa reſurrectionẽ cõſtat errare: reſtat ergo ꝙ aliquid incomplexũ non habet eſſe ipſius fidei obiectũ: & eſt complexũ, uel in cõplexum: ergo complexum.

Sed contra. Super illud 1. Cor. 10. Oẽs eundẽ potũ ſpiritualem biberunt. Glo Augu. Tẽpora ſunt mutata, ſed tñ nõ eſt fides uariata: ſi ergo non eſt fides uariata, nec obiectum fidei: cum ergo enunciabilia quæ creduntur, uariata ſunt, quia illi credebãt Chriſtum eſſe paſſurũ, nos paſſum eſſe, illi incarnandum, nos incarnatum eſſe: reſtat ergo ꝙ fides nõ eſt circa enũciabile, ſiue circa complexũ tanquam circa obiectum. Item. Obiectum fidei eſt uerum increatum, ſicut prius fuit oſtenſum. Vñ Richar de ſancto Vict. dicit, ꝙ articulus eſt ueritas de Deo: ſi ergo Deus eſt ſimpliciſſimus, & in ſimplici nulla cadit complexio, uel compoſitio: uidetur ꝙ obiectũ fidei non ſit uerum complexũ, ſed incomplexum Item. De eodem, & circa idem eſt fides, circa quod eſt uiſio futura: ſed uiſio eſt circa uerũ incõplexũ, & per modũ incõplexionis: erit. n. uiſio ſimplex intuitus ſummæ lucis: ergo uidetꝰ ꝙ fides ſimiliter conſiſtat circa uerum incomplexum per modũ incomplexi. Item. Spes, & charitas ſunt circa res incomplexas, & per modum incõplexionis, quia ſpes expectat beatitudinẽ, & charitas amat Deũ: ergo cũ uirtutes theologicæ idem habeant pro obiecto ſecũdm rem, uidetur ꝙ & ipſa fides circa uerum incomplexum conſiſtat. Item. Si fides conſiſtit circa uerum complexum, cum tempore paſſionis pauciſſimi ſcirent Chriſtum pati, & in tempore incarnationis pauciſſimi ſcirent Chriſtũ incarnari, pauciſſimi habuiſſent fidem. Cornelius etiam fidem non habuiſſet, qui neſciebat Chriſtum eſſe incarnatum, nec paſſum: & tamen de illo legitur Act. 10. quòd eleemoſynæ eius placuerũt Deo. Sine fide aũt (ut dicitur Heb. 11.) impoſſibile eſt placere Deo: ſi ergo iſta inconuenientia eſſent, inconueniens eſt ponere, ꝙ fides cõſiſtat circa complexionem.

RESOLVTIO.

Cum aſſenſus non feratur niſi ſupra complexum; habitusque fidei mentem credibili aſſentire faciat, non fertur fides niſi ſupra obiectum complexum.

Respon. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandũ, ꝙ circa hãc quæſtionem diuerſi diuerſimode ſenſerunt. Quidam enim dicere uoluerunt, quòd fides cõſiſtit circa incomplexum, ſicut circa proprium obiectum: & iſti dixerunt, quòd articuli fidei non ſunt enũciabilia, ſed res, utpote incarnatio, paſſio, & reſurrectio: & iſta quidem omni tempore ſunt eadem, & ipſa fides Quod autem actus fidei tranſit ſuper ipſum credibile ſicut ſuper cõplexum, hoc eſt propter defectum intellectus, qui nõ poteſt totum ſimplici aſpectu intueri; ſed primo hoc intuetur, & poſtea illud, componens unum alteri. Sed quoniam ipſe aſſenſus fidei eſt proprie ſuper complexionem, & ad perfectionem fidei, nõ tantum oportet cogitare de incarnatione, ſed etiam oportet credere incarnationem iam fuiſſe. Ideo dixerunt alij, ꝙ articuli ſunt enũciabilia, & ꝙ fides conſiſtit circa com-

complexum, maxime cum fides quantum ad aliquos articulos ſimul reſpiciat creatum & increatum, & de nullo creato poſſit eſſe niſi ſecundum ꝙ componitur ipſi increato, ſecūdum quòd prius habitum eſt: ſi ergo intellectus illud non capit niſi per modum cōplexionis, rationabilius uidet̃ illud ponere, & dicere, quòd fides ſit circa uerum complexum, ſiue ſub ratione complexi. Et quoniā errans circa uerum complexū quātum ad differentiam tēporis ſimpliciter iudicatur hæreticus: ſicut ſi aliquis crederet reſurrectionē iam factam, uel incarnationē futuram: ideo non ſolum dixerunt fidem eſſe circa uerum incomplexum, ſed etiam circa uerum cōplexum ſub determinata differentia temporis. Et ſi tu obijcias eis de mutatione fidei propter mutationē illorum enunciabilium. Reſpōdent ſecundum Nominales, quòd enunciabilia non ſunt mutata, quia te eſſe curſurum, te currere, te cucurriſſe in diuerſis tēporibus prolata idem ſignificant, & unum eſt enunciabile; quia una eſt res quā ſignificant, & unum eſt tēpus pro quo proferūtur: & ideo unū ſunt ſecūdum rem, & ueritatem, quāuis uideātur uocaliter eſſe diuerſa. Aliter etiam reſpondent. Eſto quòd iſta enunciabilia ſint diuerſa: quia tamen una eſt ueritas, cui fides aſſentit principaliter, & ratione cuius iſta enunciabilia credit, quæ quidem non mutatur ſecundum diuerſitatem temporis, licet ipſa enunciabilia diuerſificētur, non propter hoc fides mutatur, & diuerſificatur, imo in diuerſis temporibus fides non mutata conſiſtit. Sed quia illa poſitio Nominalium, quæ dicebat enunciabilia diuerſorum temporum eſſe unum, communiter non approbatur, imo falſa eſt; ſicut in Primo Libro fuit oſtenſum. Similiter nec alius modus dicendi ſufficit: quòd ad immutabilitatem fidei ſufficiat immutabilitas rationis credendi. Si enim articuli ſunt enunciabilia, & dicuntur immutabiles propter rationē credendi immutabilem, pari ratione dicerentur omnes unus articulus propter unicam rationem credendi, quæ eſt in eis. Ideo eſt tertius modus dicendi, quòd cum fidei habitus faciat mentem aſſentire credibili, ſiue credito: & aſſenſus cum non feratur ſupra incomplexum, ſed ſupra complexum: ponere oportet quòd ipſum obiectum fidei ſecundum ꝙ ſupra illud fertur fides, habet rationem complexi. Et quia dupliciter contingit fidem ferri in obiectum ſuum, ſcilicet aut implicite, aut explicite: ideo ſecundum duplicem modum dicitur complexum eſſe obiectum fidei, ſiue fides conſiſtere circa complexum. Nam fides quantum ad ſuā ſubſtantiam reſpicit complexum, ſiue enunciabile, non concernendo determinatam temporis differentiam; imo aliquod dictū, quod eſt commune, & indifferens ad omne tēpus, ſicut Chriſtum fuiſſe paſſurum. Fides autem explicita reſpicit complexum ſub differentia temporis determinata; ſicut nunc oportet credere incarnationem fuiſſe, & reſurrectionem futuram eſſe. Sicut ergo explicatio accidit fidei, nec mutat eſſentiam fidei; ſic & uariatio temporis determinati non uariat fidem, ut ſit

Diſt. 42 q. 2.

S. Tho. 2. q. 1. art. 2. tenet quòd obiectū fidei eſt cōplexū et incōplexū: a parte nāque rei creditæ, eſt incōplexū: a parte uero credētis eſt complexum.

ut ſit alia, & alia ſecundũ ſpeciẽ. Et hic quidem modus dicendi ſatis eſt probabilis. Hunc ergo ſuſtinendo dicere poſſumus, quòd fides proprie conſiſtat circa uerũ complexum. Et concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

Ad illvd, quod primo obijcitur de enunciabilium mutatione, iam patet reſponſio: quia enunciabile quod non concernit determinatam temporis differentiam in diuerſis temporibus, nõ mutatur: & hoc eſt, circa ꝙ fides habet conſiſtere ſecundum ꝙ fides: ſed illa enunciabilia ſolum uariãtur, quæ concernunt determinatam temporis differentiam, & circa hoc conſiſtit fides ſecundum quòd explicita: & ex hoc non poteſt concludi, quòd fides ſit alia, & alia, ſed quòd fidei explicatio ſit uariata in diuerſis temporibus. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ eſt fides circa uerum increatum, circa qđ nulla eſt complexio. Dicendum, quòd (ſicut in Primo Libro dictũ fuit) quamuis Deus ſit ſimpliciſſimus, tamen circa ipſum uere cõtingit enunciare hoc de hoc per modum complexionis, pro eo ꝙ illam complexionem non ponit intellectus circa rẽ, ſed circa ſeipſum intelligentem: Nec tamen errat, quia non poteſt ſimplicitatem diuini eſſe niſi ſub tali cõpoſitione, & collatione capere: & ꝑ hunc modum intelligẽdum eſt in fide. Præterea. Fides non tantum eſt de uero increato in ſe, ſed etiã prout comparatur ad ueritatem creatã, ſicut dictum eſt ſuperius: & iſta comparatio ſub quadã cõplexione eſt, & propterea illa ratio non cogit. Ad illvd, quod obijcitur, quòd de eodem eſt fides in uia, & uiſio in patria. Dicẽdum, quòd unum, & idem poteſt apprehendi, & per modum incõplexi, & per modum complexi, ſicut patet in apprehenſione ſenſus, & intellectus. Sẽſus enim dũ apprehendit rem albam, apprehẽdit per modum cuiuſdam incomplexionis: quia non nouit ſenſus exterior componere, nec diuidere: ſed intellectus dum illud idẽ apprehendit, quod ſenſus apprehendebat, ſub modo complexionis accipit, prædicans hoc de hoc, componens hoc illi, & dicẽs hoc eſſe album & ita complexum, & incomplexum non faciunt diuerſitatem à parte rei comprehenſę, ſed à parte modi comprehendendi: quia unum, & idem põt apprehendi ſub modo complexionis, & incomplexionis. Et propterea nõ ſequitur, ꝙ ſi uiſio eſt de eodem, de quo eſt fides, & uiſio non eſt ſub ratione complexionis: ergo & fides: imo eſt ibi fallacia figurę dictionis, uel eſt accidens, quia proceditur ab unitate rei ad unitatem modi. Et ſi tu quæras, quare fides nõ aſſentit obiecto ſuo ꝑ modum incomplexi ſicut uiſio: ſatis plana eſt reſponſio: quia uiſio patriæ uno, & ſimplici aſpectu facie: uideri, & cognoſci multa propter perfectionem gloriæ: non ſic autem eſt de cognitione ſecundũ ſtatum uiæ, quẽ quidẽ ſtatum reſpicit ipſa fides. Ad illvd, quod obijcitur de ſpe, & charitate. Dicendum, quòd nõ eſt ſimile: quia proprie intellectus eſt negotiari circa complexum, ſed affectus eſt negotiari circa ipſam rẽ: & quia res in ſeipſa habet rationem incõplexionis, ſed prout eſt in intellectu habet rationem cõplexionis: hinc

Diſt. 3. arti. 1. & diſt. 8. arti. 2

hinc eſt quòd quamuis uirtutes reſpicientes affectũ ſint circa obiectum ſuum præter rationem complexionis, non tamé propter hoc fides, quia eſt regula intellectus. Nec ualet, quòd ſi idem eſt obiectum uirtutum theologicarum, ꝙ propter hoc inquantum eſt fidei careat complexione, ſicut inquantum eſt aliarum: complexum.n. & incomplexum non dicunt uariationem à parte rei, ſed ſolum à parte modi, ſicut prius uiſum eſt: & quamuis uirtutes theologicæ habeant idem obiectum ſecũdum rem, & ſubſtantiam, habent tamen differens ſecundum rationé, & modum. AD ILLVD, quòd obiicitur de Cornelio iam patet reſponſio: quia Cornelius habebat fidem implicitam: & ideo nõ credebat incarnationem, uel reſurrectionem ſub differentia temporis determinata: & propterea non errabat, ſed explicatio fidei ſibi deerat, ad quã faciendã miſit dominus eccleſiæ architectum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An fides ſit de his, de quibus habetur uiſio ſenſibilis.

CONSEQVENTER quæritur de obiecto fidei in comparatione ad noſtrã cognitioné: & circa hoc quærũtur tria. Primo quæritur, utrum fides ſit de his, de quibus habetur uiſio ſenſibilis, Secũdo utrum ſit de his, dé quibus habeť probabilis opinio. Tertio, utrum ſit de his, de quibus habetur cognitio ſcientialis.

VTRVM fides ſit de his, de q̃bus habeť uiſio ſenſibilis. Et uidetur ꝙ ſic. Ioan. 20. Quia uidiſti me Thoma credidiſti: ſed conſtat ꝙ Thomas ueram habuit fidé de domino Ieſu, quia credidit Ieſum, quem uidit, & tetigit: ergo ſimul de eodé erat fides interior, & uiſio exterior. ITEM. 1. Ioan. 1. Quod uidimus, & audiuimus, & perſpeximus, & manus noſtrę cõtrectauerunt de uerbo uitæ: ſi ergo de uerbo uitæ habebant Apoſtoli fidem hoc eſt de Chriſto, & de eodem habebant ſenſibilé cognitionem, redit idé quod prius. ITEM. Apoſtoli uiderunt Chriſtũ paſſum & Chriſtum aſcendenté: & cõſtat ꝙ Chriſtum eſſe paſſum, & Chriſtum aſcendiſſe ſunt duo articuli: ſi ergo Apoſtoli fidem, & meritum quantum ad hos articulos non amiſerunt, uidetur ꝙ circa idem poſſit eſſe fides, & uiſio exterior. ITEM. Beata uirgo ſenſibili experimento nouit ſe cõcepiſſe de ſpiritu ſancto abſq; uirili ſemine: ſed conſtans eſt quòd propter conceptionem filii Dei nihil demptum eſt fidei ſuæ: ergo ſimul ſtabãt in ea cognitio fidei, & cognitio ſenſibilis experiméti.

SED CONTRA. Super illud Io. 14. Vado parare uobis locũ Glo. Augu. Eat dominus ut paret locũ: eat ne uideatur, lateat ut credatur. Si ergo ad credere neceſſariũ eſt latere, uidetur ꝙ impoſſibile ſit uiſionem corporalem circa idé ſtare ſimul cum fide. ITEM. Augu. diffiniens fidé dicit. Fides eſt credere quod non uides: & in præcedenti diſtin. habitum eſt, ꝙ fides eſt uirtus qua creduntur, quæ nõ uidentur. Et Grego. in quadã homilia paſchali; Quę uidentur fidé non habent, ſed agnitionem; ergo non uidetur, ꝙ de eiſdem poſſit eſſe fides interior, & ſenſus exterior.

rior. Item. Viſio patriæ euacuat fidem, & eius meritũ propter manifeſtationem ueritatis creditæ: ſed uiſio corporalis Chriſti ita manifeſtat eius humanitatem, ſicut uiſio patriæ eius diuinitatem: ergo ſicut fides diuinitatis non poteſt eſſe circa uiſum uiſione glorioſa, ſic uidetur ꝙ fides humanitatis non poteſt eſſe circa uiſum uiſione ſenſitiua. Item. Actus credendi ſecundum quòd ad uirtuté ſpectat, eſt quid difficile, & uolũtarium: ſed credere quod uidet homo oculis exterioribus, hoc eſt facile, & neceſſarium: ergo non uidetur quòd aliquid poſſit eſſe ſimul, & ſemel exterius uiſum, & interius creditum.

Resolvtio.

Quia in omnibus articulis implicatur, & latet diuinum aliquod; nõ implicat, quòd circa idem ſit uiſio, atque fides.

Respon. Dicendum, quòd quędam ſunt, quæ ſubijciuntur ſenſui exteriori ſimpliciter, & totaliter: & illa uidere eſt clarè, & perfectè cognoſcere: & circa talia nõ poteſt ſimul, & ſemel eſſe habitus ſiue cognitio fidei cũ uiſione exteriori: pro eo quòd uiſio, ſiue cognitio illa excludit omne ænigma, & cognitionem ænigmaticã. Quædam autem ſunt, quæ ſic ſubiacent ſenſui ſecundum aliquid ſui, ut ſecundum aliquid ſui lateant ipſum ſenſum: & circa talia bene poteſt ſimul, & ſemel eſſe uiſio ſecundum unum, & credulitas fidei ſcd̃m aliud. Viſio ſecundum illud, quod patét: credulitas fidei ſecũdum illud, ſcd̃m quod latét. Et hoc modo eſt in Chriſto intelligere: nã Chriſtus ſcd̃m naturã aſſumptã, & corporeã apoſtolorũ ſenſibus apparebat. Scd̃m autẽ diuinã naturam omnẽ ſenſum latebat: & eadẽ perſona, & hypoſtaſis ſcd̃m diuerſas naturas ſimul erat uiſui cognita, & incognita: ideo ſimul poterat eſſe uiſa, & credita. Et id eſt facile intelligere, ſi quis attendat: qm̃ circa idem poteſt eſſe certitudo, & dubitatio ſecundũ diuerſas naturas, & diuerſos reſpectus, & diuerſas conditiones. Eſto enim ꝙ hic ſit Chriſtus corã oculis meis, & ſi uiſu cognoſcã ipſum eſſe hominẽ, nunquam tamẽ per uiſum cognoſcã ipſum eſſe filium Dei: iõ alius habitus neceſſarius eſt ad hoc quod cognoſcam ipſum eſſe Deum. Et hoc eſt quod dominus dixit Petro, quando dixerat, Tu es Chriſtus filius Dei uiui, Caro, & ſanguis non reuelauit tibi &c. Concedendum eſt ergo ꝙ fides, & uiſio poſſunt eẽ circa unũ & eundem, quamuis non ſecundũ idem. Et hoc eſt quod dicit Augu. & Greg. de Thoma, ꝙ aliud uidit, & aliud credidit: hominem uidit, & Deum confeſſus eſt dicens, Dominus meus, & Deus meus. Et ſicut de Thoma dicitur, ita etiã de alijs apoſtolis, & de Beata Virgine, quæ quãuis certitudinali experientia ſciuerit ſe concepiſſe ſine uirili ſemine: tamen ſe concepiſſe perſonã uerbi nouit mediãte fide. Et breuiter, quia in omnibus articulis implicatur aliquid diuinum, quia articulus eſt ueritas de Deo, & illud quidem latet: ideo concedendæ ſunt rationes oſtendentes, ꝙ uiſio corporalis fidem non excludit.

S. Tho. 1. 2. q. 67. art. 3. et 22. q. 1. art. 4. tenet quod uiſum, & apparẽs non põt eſſe obiectũ fidei.

Ad illvd ergo, qđ primo obijcitur in contrariũ, ꝙ fidei neceſſaria eſt latentia. Dicendum, ꝙ latẽtia diuinitatis hæc eſt, quæ neceſſa-

ceſſaria eſt fidei: ſed latentia humanitatis non eſt de fidei neceſſitate, facit tamen ad maiorẽ actus fidei puritatẽ. Purius enim Apoſtoli moti ſunt motu fidei, & motu dilectionis in Chriſtum poſt eius aſcenſum, uel abſceſſum, quã in eius præſentia. Et dominus Iohan. 20. Magis laudat fidem eorũ, qui nõ uiderunt, & crediderunt, quàm fidem Thomæ. Et beatus Petrus in 1. Cano. 1. commendat eos, qui Chriſtum non uiderunt, & tamen in eum crediderunt. Et hoc eſt, quod uult illa Glo. dicere, ꝙ Domini abſentia corporalis faceret ad fidei promotionem: & ex hoc non ſequitur, ꝙ corporalis uiſio tollat ipſam fidem. AD ILLVD, quod obiicitur de auctoritate Auguſti. & Gregor. Dicendum, ꝙ uerba Auguſti. & Grego. ſunt intelligenda per ſe: ꝙ enim dicitur fides eſſe de non apparentibus, & non uiſis, hoc dicitur, qa fides de illis eſt, ſecundum eã naturam, ſecundum quam non apparent; & eoipſo eſt de ipſis, quæ nõ apparent: quia ſecundum aliquid ſui latent: ſed ex hoc non excluditur, quin quaſi per accidens, & per concomitantiam poſſet dici, ꝙ fides ſit de aliquibus, quæ apparent, pro eo ꝙ unum, & idẽ (ſicut prius oſtenſum eſt) poteſt ſimul apparere, & latere. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ uiſio patriæ tollit fidem diuinitatis. Dicẽdum, ꝙ non eſt ſimile, pro eo ꝙ uiſio patriæ excludit oẽ ænigma, & aufert omnem latentiam: non ſic uiſio uiæ: quamuis enim Chriſtus appareret quantum ad naturam, latebat tamen quantum ad perſonam. Vnde Chriſto demonſtrato, iſtũ pati erat uiſũ m, & creditum: uiſum inquantũ demonſtrat ſuppoſitum humanæ naturę, ſed creditum inquantum demonſtrat perſonam, ſiue hypoſtaſim diuinæ naturæ. AD ILLVD, quod obiicitur ultimò, ꝙ credere eſt difficile, & uolũtarium. Dicendum, quòd uiſio corporalis (ſicut dictum eſt) quia non tollit difficultatem: nec tollit arbitr. libe: ex ea parte ex qua latet. Cum.n. dicit, quod non eſt difficile, nec uoluntarium credere, quod quis uidet: dicendum, quòd uerum eſt ſecundum id, ſecundum quod uidet: ſed tamen totus Chriſtus ſecundum omnem ſui naturam uiſioni non ſubiacebat: & ideo ratione illius naturę, & perſonæ uoluntarium, & difficile erat credere. Facile enim erat credere, quòd ille homo pateretur ab his, qui uidebant Chriſtum pati: ſed difficillimum erat credere, quòd Deus eſſet, qui pateretur: nec hoc credebat aliquis, niſi qui uolebat, & quem illuminatio fidei adiuuabat.

QVAESTIO II.

An fides ſit de his, de quibus etiam eſt opinio?

VTRVM fides ſit de his, de quibus habetur opinio probabilis. Et quòd ſic uidetur. 1. Pet. 3. Parati omni poſcenti reddere rationem, de ea, quæ eſt in nobis, fide, & ſpe: ſed ratio probabilis eſt generatiua opinionis: ſi ergo fides compatitur ſecum, probabilem rationem: compatitur ergo & probabilem opinionem. ITEM. Petrus Archiepiſcopus Rauennen. Non eſt tutum credere ſine ratione; ergo ratio probabilis facit ad fidei utilitatem, & ſecuritatem. Si ergo opinio generari

habet

habet ex probabili ratione, uidetur, &c. ITEM. Donum ſcientiæ, & intellectus, & ſapientiæ ſimul poteſt ſtare cum fide. Sed quod credimus debemus auctoritati, quod intelligimus debemus rõni; ergo ratiocinatio põt ſimul ſtare cum fide; ſed cum quocunque ſtat probabilis ratiocinatio, ſtat etiam & opinio ergo &c. ITEM. Doctrina theologiæ, ſtat ſimul cum fide, cũ ſit fidei explicatiua, & circa ea eſt circa quę fides conſiſtit: Si ergo ĩ doctrina theologiæ multæ fiunt probabiles rõnes, uidetur quòd rationis probabilitas ſimul cum fide maneat; ergo pari ratione ꝓbabilitas opinionis ex rationibus generatę poterit eſſe in eodem, & reſpectu eiuſdem; in quo, & reſpectu cuius eſt ipſa fides.

SED CONTRA. Heb. 11. Fides eſt argumentum non apparentiũ rerum: ſed ea de quibus habetur opinio probabilis, ſunt apparentia (probabile.n. eſt quod uidetur omnibus, uel pluribus) ergo uidetur ꝙ opinio probabilis, & fides circa idem ſimul eſſe non poſſint. ITEM. Aſſenſio opinionis probabilis colligitur ex humana rõcinatione: ſed ſicut dicit Greg. fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum: ergo uidetur ꝙ probabilis aſſenſio auferat meritum ipſi fidei: ergo non poteſt ſe compati cum habitu ipſius fidei. ITEM. Opinio eſt aſſenſio unius partis cum formidine alterius: ſed ubi eſt opinio, ibi eſt uacillatio: ſed fides excludit omnẽ uacillationem, dum facit firmiter adhærere: ergo fides non poteſt ſimul ſtare cũ opinione. ITEM Opinio adhæret rationi ꝑ ſe, unde deficiente probabilitate rationis deficit ꝓbabilitas opinionis, ſed fides adhæret ipſi ueritati ꝓpter ſe, & ſuper oĩa; ergo fides, & opinio habent repugnantiã; ergo nõ uidetur quòd ſimul poſſint eſſe in anima circa eandem materiam.

RESOLVTIO.

Fides de eodem eſſe poteſt, de quo opinio: ſed non quæ formidinem habet annexam, ſed quæ aſſenſio ex probabilibus rationibus derelicta dicitur.

RESPON. Dicendum, ꝙ opinio ꝓbabilis dupliciter conſueuit accipi. Vno modo dicĩ opinio aſſenſio unius partis cum formidine alterius. Alio modo dicitur opinio aſſenſio animæ, generata ex rationibus probabilibus, ſecundum ꝙ conſueuit dici, ꝙ ſyllogiſmus dialecticus generat opinionẽ, & ſyllogiſmus demõſtratiuus generat ſcientiam. Si ergo opinio dicatur primo modo, prout habet ſecum annexam formidinem, & uacillationem, ſic non poteſt ſimul ſtare cum habitu fidei circa eandẽ materiam, pro eo ꝙ fides facit plene conſentire in alteram partem, ita ꝙ omnino reputat eius oppoſitũ falſum, & erroneum, nec ꝑ aliquam rationẽ ſuperuenientẽ põt ad oppoſitum inclinari: & iõ quia tollit fluctuationẽ opinionis, iſto modo dicendi opinio ſimul cum fide non põt ſe compati. Si autem opinio dicatur ſecundo modo. ſ. aſſenſio derelicta ex rõnibus probabilibus, ſic dicendum eſt, quod circa idem ſimul & ſemel poteſt eſſe opinio, & fides: qm̃ multi fideles habent ad ea, quæ credunt, multas ueriſimiles rationes, & multas probabiles, quæ habẽt generare opinionem quãtum ad ſecundum modum dicendi opinionem;

nem; & illa quidem aſſenſio generata fidei non repugnat, imo ſubſeruit & famulatur. Eſt enim in fidei fomentum quantum ad infirmos, & oblectamentum quantũ ad perfectos. Ex his patet reſponſio ad quæſtionem propoſitã, patet etiã reſponſio ad obiecta. Opinio enim probabilis ſcd̃m unũ modum dicendi poteſt ſtare ſimul cum fide, ſicut rationes ad primã partem oſtendunt; imo multum confert fidei probabilitas rationum, ſicut fuit dictum in principio Primi Libri. Secũdum alium modum dicẽdi inquantum ſonat imperfectionem, uidelicet prout dicit uacillationem, & innitentiam ipſius aſſenſus ſuper probabilitatem rationis principaliter, ſic habet repugnantiam cum fide: & ſic procedunt rationes ad ſecundã partem, maxime duæ ultimæ, quarum una ſumpta eſt ex ipſius opinionis incertitudine, altera uero ex ipſius opinionis fulcimento, quia principaliter innititur rationi probanti.

In Prolo. q. 1. & 2.

AD ILLVD, quod primo objicit, de uerbo Apoſtoli, ꝙ fides eſt argumentum non apparentiũ rerũ. Dicendum ꝙ Apoſtolus remouet ibi à credibili apparẽtiã nõ quãcunque. Non.n.remouet apparentiam probabilis opinionis, ſedcertitudinalis apprehenſionis, ſicut apparet Deus beatis. AD ILLVD, quod objicitur de uerbo Grego. Fides non habet meritum, &c. Dicendum: ꝙ hoc intelligit Grego. qñ credulitas fidei omnino innititur experimento rõnis probabilis: & hoc modo fides uera nõ ſtat cum opinione, ita ꝙ innitatur opinioni tanquam fundamento, imo multo magis aſſenſio illa probabilis ex rõtionibus acqſita, de qua dictum eſt, ꝙ poteſt opinio dici, innititur ipſi fidei tanquã firmiori. Et huius ſignum eſt, quia multæ rõnes uidentur nobis probabiles, & ualde rationabiles circa fidem, quæ uidentur eſſe abuſiones quædam hominibus infidelibus. Ideo magis illa aſſenſio innititur fidei, quam ecõuerſo, licetaliquo mõ illa fides foueat, & delectet, ſicut dictum eſt. AD DVAS ultimas rõnes nõ oportet reſpondere: qa procedunt de ipſa opinione ſecundum alterum modũ dicendi, ſecũdum quem non poteſt ſimul ſtare cum fide, ſicut prius tactum eſt.

QVAESTIO III.

An fides de ijs eſſe poſsit, de quibus etiam ſcientia eſt.

VTRVM fides ſit de his, de quibus habetur cognitio ſcientialis. Et ꝙ ſic uidetur tali rõne. Philoſophus aliqs ſciens rationibus cogentibus Deum eſſe unum creatorem omnium, põt uenire ad fidem, ita ꝙ non obliuiſcatur illarum rõnum: ſed ſciens illas rationes, habet ſcientiam. ergo uidetur ꝙ poſſit de eodem ſimul habere fidem, & ſcientiã. ITEM. Aliquis cognoſcens aliquid per demonſtrationem, ſiue per effectũ, ſi incipiat noſſe per cauſam, ſiue per demonſtrationem propter quid, non propter hoc amittit priorem cognitionem, quamuis hæc ſecunda ſit notior, uel nobilior illa: ergo duæ cognitiones poſſunt haberi de eodem, quarum una nobilior eſt quàm alia, & una non expellit aliã, nec euacuat. Et ſi hoc uerum eſt, tunc uidetur, quòd ſimul poſſit aliquid cognoſci ratiocinatione acquiſita, & illuminatione infuſa: ergo de eodem ſimul poteſt

poteſt haberi fides, & ſcientia. ITEM. Cognitio intellectiua ſu peraduenιens non tollit cognitio nem ſenſitiuam, licet una illarũ ſit dignior, & perfectior, & nobilior altera: ergo pari ratione uide tur de fide, & ſcientia, quòd ſimul poſſunt haberi de eodem, & circa idem. ITEM. Experientia eſt prin cipium ſcientiæ: ſed de uno, & eodem poteſt haberi fides, & experientia: ergo de uno, & eodem poteſt haberi fides, & ſcientia. Maior probatur per Philoſophũ. Minor probatur in beata Virgine Maria, quę fide, & experientia co gnouit ſe concepiſſe de Spiritu Sancto.

In pr. Metaph.

SED CONTRA. Sicut charitas di ligit Deũ propter ſe, & ſuper oĩa, ſic fides aſſentit primæ ueritati propter ſe, & ſuper omnia: ſed qa charitas diligit Deum ſuper oĩa, & propter ſe, impoſſibile eſt ꝙ ipſa compatiatur ſecum dilectionem, qua quis diligit Deum pro pter terrena principaliter: ergo pari ratione impoſſibile erit, ꝙ fi des ſecum compatiatur cognitionem, quæ principaliter adhæret ratiocinationi acquiſitæ; ſed talis eſt cognitio ſcientiæ: ergo im poſſibile eſt fidem eſſe circa idẽ cũ ſcientia ſimul & ſemel. ITEM. Viſio patriæ tollit fidem propter certitudinẽ, & euidentiam in cognoſcendo. Si ergo quod cognoſcitur per ſcientiam, eſt certum, & apertum, uidetur ꝙ impoſſibi le ſit aliquid eſſe ſimul ſcitum, & creditum. ITEM. Animus noſter nullo modo poteſt diſſentire ab eo, quod nouit habitu ſciẽtiæ, non enim poteſt credere, ꝙ trian gulus nõ habeat tres angulos æquales duobus rectis, ſi ſcit illud demonſtrare: ſed quæ fide credun tur, uolũtariè creduntur, & ſicut poſſunt credi, ita & poſſunt diſcredi: ergo uidetur ꝙ ſcientia notitiæ non poſſit ſimul ſtare cir ca idem cum ipſa fidẽ. ITEM. Quę ſcientia cognoſcuntur, ſubiacent rationi; ſed quæ fide creduntur, ſunt ſupra rationem, quoniam fides eſt illuminatio, rationem ele uans ſupra ſe: ergo ſi idem non poteſt eſſe in ratione, & ſupra rationem, non uidetur, ꝙ poſſit ſimul cognoſci per ſciẽtiã, & fidẽ.

RESOLVTIO.

Fides, & ſcientia in eodem, & reſpe ctu eiuſdem eſſe poſſunt, ſed non ſecundum idem.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ duplex eſt cognitio ſcientialis de Deo. ſ. a parte comprehenſionis, & manuductione ratiocinationis. Si lo quamur de ſcientia a parte comprehenſionis, quo mo do cognoſci tur Deus in patria, ſic non cõpa titur ſecum fidem, ut ſimul idẽ ſit ſcitum, & creditum, pro eo ꝙ talis cognitio ſimpliciter excludit ænigma: & hoc melius appa rebit infra, cum agetur de euacua tione uirtutum, quare uidelicet, & qualiter fidei actus per uiſionem excludatur, & euacuetur. Et de hac ſcientia ſanctorum auctori tates dicunt, & communis opinio magiſtrorum tenet hoc eſſe uerũ; ꝙ idem ſimul non poteſt eſſe ſci tum, & creditum. Si autem loqua mur de ſcientia, quæ eſt a manu ductione ratiocinationis, ſic uo lunt quidam dicere adhuc eſſe ue rum, ꝙ non poteſt ſimul ſtare cũ fide: quia per talem ſcientiam aſ ſentit intellectus ipſi rei cognitæ propter ipſam rationem principa liter

Diſt. 31 art. 2.

ſiter, aſſentit ēt neceſſario: aſſentit ēt ſicut rei, quæ eſt infra ſe, cuius contrarium reperitur in fide, quæ aſſentit primæ ueritati propter ſe, & uoluntarie, eleuãdo rõné ſuper ſe: & ideo dixerunt habitũ fidei, & ſciæ mutuo ſeſe excludere, ſecundum ꝙ charitas illum amorem excludit, quo quis amat Deum propter temporalia principaliter. Aliorum uero poſitio eſt, ꝙ de uno, & eodẽ ſimul põt haberi ſcia manuductione ratiocinationis cũ habitu fidei, iuxta quod dicit Aug. 14. de Trini. exponens illud Apoſtoli: Alij dat per ſpiritum ſermo ſapiẽtiæ, alii ſermo ſciæ. Huic ſcientiæ tribuo illud, quo fides ſaluberrima quę ad ueram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur defenditur, roboratur: qua ſcientia nõ pollent plurimi fideles, licet habeant fidem. Et Richar. de ſancto Victore dicit, ꝙ ad ea q̃ fidei ſunt; non tm̃ põt haberi rões ꝓbabiles, ſed ét neceſſariæ, licet eas interdum cõtingat nos latere. Vnde aliquis credens Deum eſſe unum creatorem omnium, ſi ex rationibus neceſſariis incipiat ipſum idem noſſe, non propter hoc deſinit fidem habere. Vel ſi etiam prius noſcet, fides ſuperueniens talẽ cognitionem non expellit: ſicut per experientiam patet. Ratio aũt quare talis ſcientia ſimul poteſt eſſe de eodẽ cũ ipſa fide, & ꝙ una cognitio alterã non expellit, eſt; quia ſciẽtia manuductione ratiocinationis, licet aliquam certitudinẽ faciat & euidentiã circa diuina; illa tñ certitudo, & euidentia nõ eſt omnino clara, quãdiu ſumus in uia. Quãuis enim aliquis poſſit rationibus neceſſariis probare Deum eſſe, & eſſe Deum unũ: tñ cernere ipſum diuinum eſſe, & ipſam Dei unitatem, & qualiter illa unitas non excludat perſonarum pluralitatem, non poteſt; niſi per iuſtitiã fidei emẽdetur. Vnde illuminatio, & certitudo talis ſcientiæ non eſt tanta, ꝙ habita illa ſuperfluat illuminatio fidei, imo ualde eſt cum illa perneceſſaria. Et huius ſignum eſt: quia licet aliqui philoſophi de Deo ſciuerunt multa uera, tamẽ quia fide caruerunt, in multis errauerunt, uel etiam defecerunt. Vnde ſicut in præcedentibus dictum eſt, ꝙ fides põt ſtare cum uiſione exteriori, quia illa hẽt coniunctam latentiam circa perſonã Chriſti; ſic intelligendũ eſt, circa habitum fidei, & talẽ modũ ſciendi, ꝙ poſſunt ſe ſimul in eodem, & reſpectu eiuſdem compati, quamuis non ſecundum idẽ. Vnde concedendæ ſunt rationes, quæ ſunt ad partem iſtam.

Cap. 1. & 4.

S. Tho. 2. 2. q. 1. ar 5. tenet oppoſitum.

AD ILLVD uerò, quod primo obijcitur in contrarium, ꝙ charitas non compatitur ſe cum dilectione, quæ principaliter adhæret alij rei. Rñderi poteſt, ꝙ non eſt ſimile: quia amare Deum ꝑꝑ creaturã finaliter ꝑtinet ad amorẽ iniquum, & libidinoſum: qui habet repugnantiã ad amorẽ rectũ. Sed aſſentire alicui uerò probato propter rõnem probantem, dum illatio ſit uera & neceſſaria, nec hoc dicit peccatum, nec errorem: & ideo non ſic habet repugnantiam ad fidem, propterea nõ eſt ſimile. Sed adhuc illud non ſoluit plene: quia quicquid ſit de charitate, duo iſta non uidentur ſimul ſe poſſe compati, quòd aliquis aſſentiat ueritati cre-

ditæ propter ſe, & ꝙ aſſentiat ei pp aliud. Propter qđ notandũ, ꝙ hęc præpoſitio (pp) dupliciter poteſt accipi. Vno modo prout notat cauſam finalem, Alio mõ prout dicit rationem mouentem. Si prout dicit cauſam finalem, ſic non põt unum, & idem credi pp ſe, & pp aliud: ſicut amari non põt pp ſe, & propter aliud. Si dicat rõnem mouẽtem, cum plures poſſint eſſe rationes mouentes ad aſſentiendum uni, & eidem, ſicut põt una concluſio probari per cauſam, & per effectum, poteſt etiam probari per aliquid extrinſecus, & per aliquid intrinſecus: ſic non eſt incõueniens, ꝙ aliquis aſſentiat alicui ueritati propter ſe, & propter aliud, diuerſis, tamen habitibus, & conſiderationibus. Sed nec illud adhuc plene ſoluit: quia dicit Ioan. 4. quod dixerunt Samaritani credentes, Iam nõ propter uerbum tuum credimus: quod eſt uerbum fidei: & ita uidetur, quòd aſſenſus fidei non compatiatur ſecum aſſenſum ſcientiæ, qui principaliter innititur rationi. Et propterea uolunt aliqui dicere, ꝙ & ſi non tollatur cognitio quantum ad habitum, tollitur tamen quantum ad actum: quia non habet iã illius uſum, nec motum. Illud tamen non oportet dicere, nec uidetur eſſe conueniens, ꝙ aliquis habeat habitum, & non poſſit habere uſum, maxime cum nõ habeat potentiam ligatam per aliquod impedimentum. Et propterea poteſt dici, ꝙ quando aliquis eſt ſimul ſciens, & credens, ꝙ habitus fidei tenet in eo principatum: & ideo tali aſſenſu fidei aſſentit ipſi ueritati propter ſe, ita ꝙ (ꝓpter) dicit rationẽ principaliter ipſum mouentem. Aſſenſu etiam ſcientiæ aſſentit eidem propter rõnẽ, ita ꝙ (propter) non dicit rationẽ principaliter ipſum mouentem. Quamuis autem non poſſit unũ, & idem credere propter ſe, & propter aliud, ita quòd ſic, & ſic credat principaliter: tamen propter ſe principaliter, & propter aliud minus principaliter bene poſſunt ſe compati adinuicem, ita ꝙ unũ ſit principale, & aliud ſit ſubſeruiẽs. Vñ illud, qđ dixerũt fideles. Iã non pp loquelã tuã credimus: intelligẽdum eſt principaliter.

Et per hoc patet reſponſio ad primum argumentum.

Ad illud, quod obijcitur de uiſione patriæ, ꝙ tollit fidem. Dicendum, quod nõ eſt ſimile: quia cum omnem excludat latentiam, iam credulitas fidei nõ eſt neceſſaria: non ſic autem eſt de ſciẽtia, quæ habetur per rationem manuductione ratiocinationis. Ad illud, quod obijcitur, quòd ſciens non poteſt diſſentire ab eo quod ſcit. Dicendum, quòd uerum eſt quãtum ad id, quod de eo cognoſcit: quantum tamen ad id quod latet, ex illo diſſentire poteſt, & rõne illius eſt neceſſaria ſibi credulitas fidei: ſicut aliquis philoſophus ſciens probare Deum eſſe unum ratione neceſſaria, ab hac nõ poteſt diſſentire: diſſentiret tamen ab hac, ſi quis diceret, ꝙ illa unitas poteſt compati ſecum pluralitatem: quod quidem cũ latet, & excedit uires cognitionis ſuæ, & ſcientiæ. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ fides eſt de his, quæ ſunt ſupra rationem, & ſcientia eſt de his, quæ ſunt infra. Dicendum, ꝙ ſicut nihil impedit unum, & idẽ eſſe latens, & patens; ſic nihil impedit

pedit unum, & idem ſecundum alium; & alium cognoſcendi modum eſſe infra, & ſupra: & ita ſcitum, & creditum. Licet enim ſempiterna uirtus, & diuinitas noſci poſſit per ſcientiam acquiſitam, uel etiā innatā in ſe: tamen prout comparatur ad pluralitatem perſonarum, uel humilitatem humanitatis noſtræ, quam Deus aſſumpſit; omnino ſupra rationem eſt, & ſupra ſcientiam. Si quis enim iudicio rationis, & ſcientiæ innitatur, nequaquam crederet poſſibile, quòd ſumma unitas ſecum compatiatur pluralitatem perſonarum: nec quòd ſumma maieſtas uniri poſſit cum noſtra humilitate, nec quòd ſumma uirtus de nō operante fiat operans ſine ſui mutabilitate, & conſimilia, quæ uidentur repugnare communibus animi conceptionibus ſecundum philoſophiam: Vnde ualde parum attingit ſcientia cognitionem diuinorum, niſi fidei innitatur: quia in una, & eadem re apertiſſimum eſt fidei, quod occultiſſimum eſt ſcientiæ: ſicut patet de altiſſimis, & nobiliſſimis quæſtionibus, quarum ueritas latuit philoſophos, ſcilicet de creatione mundi, & de potentia, & ſapientia Dei, quæ latuit philoſophos, & nūc manifeſtæ ſunt Chriſtianis ſimplicibus. Propter quod dicit Apoſtolus ſtultam feciſſe Deum ſapientiam huius mundi: quia omnis ſapientia de Deo in uia abſque fide magis eſt ſtultitia, quàm uera ſcientia: deprimit enim perſcrutantem in errorem, niſi dirigatur, & iuuetur per fidei illuminationem: unde per ipſam non expellitur, ſed magis perficitur. ❦

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An rectè definiuerit Ricchardus articulum fidei?

CONSEQVENTER quæritur de obiecto fidei quantum ad nominis rōnem. Conſueuit enim nomine articuli cenſeri. Et circa hoc duo quæruntur ſecundum duplicē rōnem articuli. Primo quęritur de rōne articuli, quę aſſignatur à Ricardo. Secundo de illa, quæ aſſignatur ab Iſidoro.

DE illa ratione Ricardi, quam ponit de articulo, diffiniēs ſic articulum. Articulus eſt indiuiſibilis ueritas de Deo, arctans nos ad credendum. Contra iſtam diffinitionem obijcitur. Primo ratione primæ partis, ſcilicet rōne huius, ꝙ dicitur, indiuiſibilis ueritas de Deo. Nullum enim mentis complexum eſt uerum indiuiſibile: ſed articulus eſt uerum cōplexum ut enunciabile, ſicut in præcedentibus fuit oſtenſum: ergo non eſt ueritas indiuiſibilis. ITEM. Vna tantum eſt ueritas indiuiſibilis circa Deum: ergo ſi articulus eſt ueritas indiuiſibilis de Deo, unus tantum eſt articulus: ſed hoc eſt falſum: ergo & illud, ex quo ſequitur. ITEM. Nihil qđ eſt ipſe Deus, eſt ueritas de Deo: ſed obiectum fidei eſt ipſe Deus: ergo obiectum fidei non eſt ueritas de Deo: ſed articulus eſt obiectum fidei: ergo incōuenienter dicitur articulus ueritas de Deo. ITEM. Reſurrectionem eſſe futuram, eſt articulus: & hoc nō eſt uerum de Deo, ſed eſt uerum de carne: ergo articulus non eſt generaliter indiuiſibilis ueritas de Deo:

Deo: ergo non uidetur, quòd primum membrum prædictæ diffinitionis conueniat ipſi articulo generaliter, nec uere.

Contra ſecundam partem notificationis, qua dicitur; arctans nos ad credēdum, opponitur ſic. Nihil, quod eſt ſupra rationem, & occultum rationi, arctat eam ad credendum: ſed articulus latet rationem, & eſt ſupra rationem: ergo nō uidetur q arctet eā. Item. Ad nihil, ad quod mera uoluntate inclinamur, per aliquid arctamur: ſed ad credendum mera uoluntate inclinamur; ergo per nihil arctamur ad credendum: ergo articulus non arctat nos. Item. Sicut ſe habet obiectū fidei ad actū credendi, ſic ſe habet obiectū charitatis ad actum amandi: ſed obiectum charitatis non arctat nos ad amandum: ergo nec obiectū fidei ad credendum. Item. Sicut articuli ordinantur ad actum credendi, ita præcepta ordinātur ad actū obediendi: & ſicut arctamur ad credendum credibilia, ita arctamur ad exequendum mandata: ergo ſicut credibile dicitur articulus, ita præceptum debet dici articulus: ſi ergo præceptū non ſortitur nomen articuli, uidetur ſimiliter q nec ipſum obiectum fidei debeat dici articulus.

Resolutio.

Rectè quidem definiuit Richardus articulum: nam & rem, & nomen ſimul explicauit.

Resp. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, q articulus quantum eſt de ratione ſui nominis dicitur ab arctando: hoc autem dupliciter habet intelligi, actiue, uidelicet, & paſſiue. Dicitur enim articulus, quia eſt quid in ſe arctatum: & dicitur articulus, quia alios arctat. Prout paſſiue dicitur articulus, quod in ſe arctatum eſt, eſt terminus reſolutionis. Prout autem actiue dicitur, eſt principium diſtinctionis, & diſcretionis. Et primo quidem modo accipitur in ſcientia naturali, in qua dicuntur articuli membra, ſiue partes quæ non reſoluuntur in alias, ſed in eis ſtat reſolutio, ſicut dicūtur articuli digitorum. Inquātum uero articulus dicitur principium diſtinctionis conſueuit accipi in ſcientia ſermocinali, ut in grammatica, & rhetorica. Articulus.n. in grammatica eſt aliquid diſtinctum, faciens diſtinctionem quantum ad genera, & quantum ad caſus, & quantum ad ſuppoſita. Et in rhetorica appellatur articulus diſtinctio, quæ fit in ſciētia, & in prolatione. Quoniā ergo aliæ ſcientiæ deſeruiunt theologiæ, ſumit & ipſa proprietatē ſuorum uocabulorum, iuxta illud qđ inuenit in alijs ſcientijs recte dictum. Quoniā ergo fides noſtra dicit plurium cognitionem, & illa quidem cognitio terminata eſt, & diſtincta: neceſſe eſt circa obiectū fidei, quod eſt creditum reperiri aliqua, ad quæ reducantur omnia credenda tāquam ad illa, in quibus ſtet reſolutio omnium credēdorum, & tanquam ad illa, quæ ſunt principia directiua in omnibus, quæ creduntur, & illa quæ principaliter fides credit, & quæ propriè ſunt obiectum fidei. Et pro iſta duplici ratione dicuntur cenſeri nomine articuli, uidelicet quia ſunt termini reſolutionis, & qa principium diſtinctionis. Et Richar. ipſum articulū diffiniēs, uel deſcribens notificat hac duplici

plici proprietate. Nam in hoc ꝙ dicit primo [articulus eſt ueritas mentis indiuiſibilis de Deo] inſinuatur ꝙ articulus eſt terminus reſolutionis: reſolutio enim ſtat ad indiuiſibile. In hoc uero quod ſubiungitur (arctans nos ad credédum) inſinuatur quòd eſt principium diſcretionis, & directionis: arctat enim ſicut regula directiua reſpectu omnium eorum, quę cómuniter ſunt credenda: & ſic iſta notificatio recte eſt aſsignata, quia non tantum eſt realis deſcriptio, ſed & nominis interpretatio.

Ad illvd ergo qđ primo obijcitur in contrarium, ꝙ nulla ueritas complexa eſt indiuiſibilis. Dicendum, ꝙ indiuiſibile dictum de articulo non priuat omnem diuiſionem, ſed priuat eam diuiſioné, quæ quidem conſiſtit in credibilium diſtinctione: quoniam articulus non diſtinguitur in alios articulos: ibi enim ſtatus eſt. Poteſt etiam aliter dici, quòd ipſi cóplexioni ſubiacet ueritas indiuiſibilis. Sicut enim dictum fuit prius, intellectus circa ea, quæ Dei ſunt & in Deo, quæ ſunt omnino ſimplicia; negociatꝰ, & intelligit ſub complexione quadam: & quãuis totũ quod eſt Deus, ſit ipſe Deus, tamen intellectus dum intelligit aliquid de Deo, intelligit illud in ratione ſubiecti, & attribuit ei aliquid in ratione prædicati. Et quia diuerſas ei attributiones facit: hinc eſt ꝙ ipſam ueritatem primam, quæ una eſt, multis modis intelligit, & multis modis enunciat. Et per hoc patet reſponſio ad duo ſequentia: licet n. indiuiſibilis ueritas ſit una, tamen articuli ſunt plures: quia articulus non ſolum eſt ipſa ueritas in ſe, ſed prout comparatur ad aliquam attributioné, reſpectu cuius Deus eſt in ratione ſubiecti: ſicut Deũ eſſe creatoré, Deum eſſe trinum, Deum eſſe unum: & ratione huius dicitur eſſe ueritas indiuiſibilis de Deo, & plures articuli: quia plura enunciabilia ſunt de Deo, & circa Deum, quæ neceſſariũ eſt credere ipſi fidei. Ad illvd, qđ obijcitur, quòd carnis reſurrectio non eſt de Deo. Dicendum, quòd imo inquantum tenet rationem articuli: ſic enim comparatur reſurrectio noſtra, & carnis reſuſcitatio ad uirtutem diuinam. Vnde credere carnis reſurrectioné non eſt aliud quàm credere, ꝙ Deus corpora noſtra reſuſcitabit, exigéte hoc ſua iuſtitia, & faciente ſua potétia. Ad illvd, quod obijcitur cótra ſecundam partem, quòd articulus non arctat rationem, cũ ſit ſupra eam. Dicendum, ꝙ articulus diffinitur hic comparatione ad intellectum non quemcunque, ſed intellectum informatum fide: & hoc notatur cum dicitur, arctans nos. ſ. fideles. Quamuis autem articulus ſit occultus intellectui, qui quidem non habet fidem, & etiam ſupra ipſum: nó tamen eſt ſupra intellectum, inquãtum fide illuminatur, & eleuatur. Ad illvd, quod obijcitur, quòd credere eſt per meram uolũtatẽ, & ita non per arctationem. Dicédum, quòd eſt arctatio quæ repugnat libertati: & eſt arctatio, quæ repugnat ambiguitati: & cum dicitur articulus; quia arctat ad credédum, hoc non dicitur per coactionem uoluntatis, ſed hoc dicitur per remotionem ambiguitatis: quia in ipſa ueritate articuli determinate figitꝰ mens credétis, ut nul-

nullatenus ad partem aliam incli netur. Vnde ſicut dicitur uox articulata, quæ ad ſignificandum aliquid eſt determinata, cum prius in ſe indifferens eſſet ad ſignificandum diuerſa: ſic articulus dicitur, quia ipſum oportet determinate credere, & ei aſſentire oī remota ambiguitate, & uacillatione. AD ILLVD, qđ opponitur de obiecto aliarum uirtutum, & etiā de præcepto, quod arctat ad obediendum. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia ſicut prius dictum eſt, articulus non tantum dicitur, qa arctat obligando, ſed quia arctat diſtinguendo, & diſcernendo, & quia ad ipſum ſtat reſolutio: & quoniā hoc propriè conuenit ipſi fidei, quæ eſt uirtus ꝑficiens ipſū intellectū, ad quem ſpectat principiū, & regula diſcretionis: hinc eſt ꝙ ſolum obiectum fidei uendicat ſibi nomen articuli.

QVAESTIO II.

An & Iſidorus rectè eundem Articulum definiuerit?

DE notificatione Iſidori, quæ talis eſt. Articulus eſt perceptio diuinæ ueritatis tendens in ipſam. Cōtra partē primā huius diffinitionis opponitur ſic. Nulla ueritas eſt ſua perceptio: ſed articulus eſt diuina ueritas; ergo hęc eſt falſa, articulus eſt perceptio diuinæ ueritatis. ITEM. Fides eſt perceptio diuinæ ueritatis: ergo ſi articulus eſt perceptio diuinæ ueritatis: fides eſt articulus. ITEM. Viſio gloriæ eſt perceptio diuinæ ueritatis: ergo uidetur ꝙ uiſio gloriæ ſit articulus fidei, qđ ſimpliciter eſt abſurdum. ITEM. In articulis non tantum exprimitur diuina ueritas, ſed etiam diuina bonitas, & Chriſti humanitas: ergo non uidetur, quod primum membrum diffinitionis omni articulo genera liter conueniat.

CONTRA. Secundam partē diffinitionis opponit̄ ſic. Nihil qđ eſt ipſa diuina ueritas, tēdit in diuinā ueritatem: ſed articulus eſt ipſa ueritas diuina: ergo non eſt tendens in ipſam ueritatē. ITEM. Articulus cōmunis eſt reſpectu fidei bonorū, & malorum: ſed mali quamuis percipiant primā ueritatem, nō tamen tendunt in ipsā, ergo tendere in diuinam ueritatem non eſt commune omni articulo. ITEM. Aliqui philoſophi habuerunt de Deo aliquam cognitionem cum quadam dilectione; ergo ſi habuerunt ſimul diuinæ ueritatis perceptionem cum quadam tendentia in ipſam, & tamen nec fidem, nec fidei articulos habuerunt; ergo non uidetur ꝙ prędicta notificatio de articulo rectè aſſignetur. ITEM. Cum unius rei una ſit diffinitio, uidetur quod ad notificationem articuli ſufficiat notificatio, ſiue diffinitio Richar. ſuperfluit, ergo illa Iſido. quæritur, ergo quæ ſit diuerſitas inter utramque.

RESOLVTIO.

Et hæc cōueniēs cenſenda eſt: pro ut ad fidem formatam, eiusq; obiectum attinet.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd iſta deſcriptio in tribus differt a deſcriptione ipſius Ricardi. Nam illa deſcriptio ipſius Richard. eſt quaſi quædam nominis interpretatio, hæc autem eſt realis notificatio. Secūdo uero differt in hoc ꝙ cū articulus dupliciter habeat conſiderari, & prout eſt in ſe, & in re, & prout eſt apud animā, notificatio

tificatio ipſius Richard. Reſpicit ipſum articulum prout eſt in ſe, & in re. Notificatio autem Iſido. reſpicit ipſum articulũ prout eſt ens apud animã: ideo dicit ipſum eſſe perceptionem diuinæ ueritatis. Tertia differentia eſt: quia cũ dupliciter contingat loqui de fide, uidelicet de fide in ſua generalitate, & de fide formata. Dupliciter etiã contingit articulum cõſiderari, aut prout eſt obiectum fidei generaliter, aut prout eſt obiectum fidei formatæ. Richar. diffinit articulum prout eſt obiectũ fidei generaliter: & ideo dicit ꝙ eſt arctans nos ad credendũ. Iſid. aũt diffinit ipſum prout eſt obiectum fidei formatæ: & ideo dicit ꝙ eſt perceptio ueritatis tendens in Deum: & quoniam fides formata reſpicit intellectum pariter, & affectum, & intellectũ illuminat ad credendum, & affectum excitat ad tendendum in Deum: hinc eſt quòd Iſidor. diffinit articulum primo per comparationẽ ad actum intellectus, cum dicit: Articulus eſt perceptio diuinæ ueritatis. Secundò, per comparationem ad actum affectus, cum ſubiungit, tendens in ipſam. Et quia ad utrũque actum comparatur in ratione motiui, hinc eſt ꝙ prædicta diffinitio intelligenda eſt dari ſecundum prędicationem cauſalem, ut ſit ſenſus. Articulus eſt perceptio &c. i. articulus eſt illud, quod illuminat nos ad diuinam ueritatem percidiendã, & quod excitat nos ad tendendum in ipſam. Vnde dicitur perceptio tendens, quia facit nos ꝑcipere, & tendere, & mouet nos ad percipiendũ, & ad tendendum. Et ꝑ hoc patet reſpõſio ferè ad oĩa obiecta, ꝗ obiiciuntur.

Ad illvd, enim quod primò obiicitur, quod nulla ueritas eſt ſua perceptio, patet reſponſio: quia uerum eſt prædicatione eſſentiali: ſed non eſt uerum prædicatione cauſali. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ fides eſt perceptio, & étuiſio gloriæ. Dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile, quia dicitur prædicatione formali, ſed illud dicitur prædicatione cauſali: fides enim, & uiſio eſt perceptio ſicut habitus perceptiuus: ſed articulus eſt ꝑceptio ſicut obiectum motiuum uirtutis percipientis. Poſſet etiam dici, ꝙ ſicut intellectus aliquando nominat potẽtiam, aliquando habitũ, aliquando actum, aliquando obiectum: ſicut manifeſtum eſt in diuerſis auctoritatibus, ſic & perceptionis nomen poteſt extendi ad habitum, actũ, & obiectum. Ideo aliter dicitur de fide, aliter de articulo. Ad illvd, ꝙ obiicitur, ꝙ articuli non tantum ſpectant ad ueritatem, ſed etiam ad bonitatẽ: nec tantum ad ueritatem diuinã, ſed etiam ad humanam. Dicendum, quod & ſi articulus concernat aliquo modo bonum, concernat etiam aliquid creatum, ſecundum illud tamen non habet rõnem motiui: ſed eo ipſo ꝙ habet in ſe rationem ueri, & ueri ſummi, cui fides propter ſe, & ſuper omnia aſſentit: & quia diffinitur hic articulus, inquantum eſt motiuus fidei, ideo ſufficit tangere hic, in eius notificatione ueritatẽ diuinam, a qua eſt tota, & principalis ratio fidei, & credendi. Ad illvd, quod obiicitur de tendentia, patet reſponſio: quia prædicatio illa cauſaliter eſt intelligẽda. Articulus enim terminando facit tẽdere, terminat enim inquan-

tum finis, & mouet inquātū obiectum: & ideo facit tendere. AD ILLVD, quod obijcitur de fide malorum. Dicendum, quod hic diffinitur articulus in comparatione ad fidem formatam, licet etiam fides malorum in Deum actu nō tendat, tamen reddit quodammodo habilem ad tendendum, licet ſemiplene. AD ILLVD, quod obijcitur, quod cognitio philoſophorū erat perceptio cum tendentia. Dicendum, ꝙ non erat illa tēdentia, quæ eſt ex fide: nūquam enim per illam cognitionem poterant peruenire ad ſalutem: ideo (ut uerius loquamur) potius iacebant, q̄ tendebant. AD ILLVD, quod obijcitur, quod unius rei unica eſt diffinitio. Dicendū, quod uerum eſt ſcd̄m unicā cōparationē, & cōſiderationē: ſed ſcd̄m ꝙ aliquid multipliciter habet cōſiderari, multipliciter hēt notificari: iō Richardus, & Iſidorus diuerſimode notificauerūt, qa diuerſimode cōſiderauerūt: diuerſitas āt eorū fuit q̄tū ad triā, ſicut oſtēſum eſt ſupra.

DISTINCTIO XXV.

De ſufficientia fidei.

PRædictis adijciendum eſt de ſufficientia fidei ad ſalutem. Illis enim, qui præceſſerunt aduentū Chriſti, & qui ſequuntur, uidetur profeciſſe fides ſecūdum temporis proceſſum, ſicut profecit cognitio. Fides quippe magna dicitur cognitione, & articulorum quantitate, uel conſtantia, & deuotione. Eſt autem quæ-
Heb. 11 *dam fidei menſura, ſine qua nunquam potuit eſſe ſalus.*
Epiſt. 5 *Vnde Apoſt. Oportet accedentem credere, quia Deus eſt,*
Tom. 1.
1. ad Te. *& quod remunerator eſt ſperantium in ſe. Sed quæritur,*
2. *Vtrum hoc credere ante aduentum & ante legem ad ſa-*
Ibidem *lutem ſuffecerit. Nam tempore gratiæ conſtat certiſſi-*
paulo *me hoc non ſufficere: oportet enim vniuerſa credi, quæ in*
inferius *ſymbolis continentur. Sed nec ante aduentum nec ante legem uidetur hoc ſuffeciſſe, quia ſine fide mediatoris nullum hominem uel ante, vel poſt fuiſſe ſaluum, ſanctorum authoritates conteſtantur. Vnde Auguſt. ad Optatum. Illa fides ſana eſt, qua credimus nullum hominem ſiue maioris, ſiue minoris ætatis liberari à contagione mortis & obligatione peccati, quod prima natiuitate contraxit, niſi per unum mediatorem Dei & hominum Ieſum Chriſtum, cuius hominis eiuſdemque Dei ſaluberrima fide etiam illi iuſti ſalui facti ſunt, qui priuſquam veniret in carne,*

credi-

crediderunt in carnem uenturum. Eadem enim fides eſt & illorum & noſtra. Proinde cum omnes iuſti ſiue ante incarnationem, ſiue poſt, nec vixerint, nec viuant niſi ex fide incarnationis Chriſti, profecto quod ſcriptum eſt, Non eſſe aliud nomen ſub cælo, in quo oporteat ſaluari nos, ex illo tempore valet ad ſaluandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum eſt. Idem, Nemo liberatur à damnatione, quæ per Adam facta eſt, niſi per fidem Ieſu Chriſti. Idem, Eadem fides Mediatoris quæ nos ſaluat, ſaluos iuſtos faciebat antiquos puſillos cum magnis, quia ſicut credimus Chriſtum in carne veniſſe, ita illi venturum, & ſicut nos mortuum, ita illi moriturum, & ſicut nos reſurrexiſſe, ita illi reſurrecturum, & nos & illi ad iudicium uiuorum & mortuorum vẽturum. Greg. ſuper Ezech. Et qui præibant, & qui ſequebantur, clamabant dicentes, Oſanna filio Dauid, quia omnes electi, qui in Iudæa eſſe potuerunt, ſiue qui nunc in eccleſia ſunt, in mediatorem Dei & hominum crediderunt & credunt. His alijſque pluribus teſtimonijs perſpicue docetur, nulli vmquam ſalutem eſſe factam, niſi per fidem Mediatoris. Oportet ergo accedentem credere quæ ſupra dixit Apoſt. ſed non ſufficit.

Actuū. 4. Lib. de correptione & gratia c. 7. in prin. to. 7 Aug. li. eo. de nup. & concup. cap. 12 Hom. 17 parum poſt principium. Mar. 11 Heb. 12

De fide ſimplicium.

Quid ergo dicitur de illis ſimplicibus, quibus non erat reuelatum myſterium incarnationis, qui pie credebant, quod eis traditum fuit? Dici poteſt, nullum fuiſſe iuſtum, vel ſaluum, cui non eſſet facta reuelatio uel diſtincta, vel velata, vel in aperto, vel in myſterio. Diſtincta, vt Abrahæ & Moyſi, alijſque maioribus, qui diſtinctionem articulorum fidei habebant: Velata, vt ſimplicibus, quibus reuelatum erat ea eſſe credenda, quæ credebant illi maiores & docebant: ſed eorum diſtinctionem apertam non habebant, ſicut & in Eccleſia aliqui minus capaces ſunt, qui articulos ſymboli diſtinguere & aſſignare non valent, omnia tamen credunt quæ in ſymbolo continentur: credunt enim quæ ignorant, habentes fidem uelatam uel in myſterio: ita & tunc minus capaces reuelatione ſibi facta maioribus credẽdo inhærebant, quibus fidem ſuam quaſi cõmittebant.

Vnde

Iob 1. *Vnde Iob, Boues arabant, & aſinæ paſcebantur iuxta eos. Simplices & minores ſunt aſinæ paſcẽtes iuxta boues, quia* 3. Reg. 17. *humilitate maioribus adhærẽdo, in myſterio credebant, quæ illi in myſterio docebant, qualis forte fuit uidua Sareptana.*

Quę ante aduẽtũ Chriſti de mediatore credere ſufficiebat.

Sed quæritur, Cum ſine fide mediatoris antiquis non fuerit ſalus, ſicut nec modernis, vtrum oportuerit illos credere omnia illa de Mediatore, quæ nunc credimus. Quibuſdã uidetur, quòd ſuffecerit illis quatuor tantum credere, ſcilicet natiuitatem, mortem, reſurrectionem, & aduentum ad iudicium, quod ex præmiſſis verbis Auguſtini colligunt, vbi iſta quatuor poſuit. Alijs autẽ uidetur habita fide Trinitatis, id de myſterio incarnationis fidei ſuffeciſſe, vt Dei filius crederetur naſciturus de homine, & iudicaturus: qui de Ioanne Baptiſta documentum huius rei aſſumũt, qui de morte Chri- Homi. 1 ſuper Ezec. et hom. 6. ſuper euang. *ſti & deſcenſu ad inferos in Euangelio dubitaſſe uidetur ſecundum expoſitionem Gregorij, quando interrogauit per diſcipulos, Tu es qui venturus es, an aliũ expectamus? Quaſi diceret, Es tu per teipſum deſcenſurus ad infernum, an aliũ ad hæc ſacramenta miſſurus es? Quidam tamen dicũt eũ nõ* Matth. 11. Luc. 7. *dubitaſſe de ignorãtia, ſed de pietate, ideſt, dubitare ſe oſtendiſſe: non quia ignorauerit, ſed pietatis affectu compaſſum eſſe Chriſto, & eius humilitatem admirando inſinuaſſe.*

De fide Cornelij.

Act. 10 *Solet etiam quæri de Cornelio, Vtrum fidem incarnationis habuerit, cum dictum eſt ei per angelum, Acceptæ ſunt* Ibidem. *eleemoſynæ tuæ, & exauditæ ſunt orationes tuæ. Si.n. fidem incarnationis non habebat, tunc ergo ſine fide incarnationis erat ei iuſtitia: quia de illo ſcriptum eſt, quod iuſtus erat & timens Deum. Si uero fidem incarnationis habebat, ad quid ergo miſſus eſt ad eũ Petrus? Sane dici poteſt, eum ſicut fidem vnitatis, ita & incarnationis habuiſſe Dei reuelatione, ſed incarnatum iam eſſe Dei filium ignoraſſe: & ideo miſſus eſt ad eum Petrus, vt iam natum Dei filium ei annunciaret, & ſacramentum regenerationis ei conferret. Habebat ergo fidem incarnationis, ſed an facta, uel futura eſſet, non nouerat: & ita per fidem venit ad opera, & per opera am-*

plius

plius ſolidatus eſt in fide. Per fidem enim, vt ait Gregorius, venitur ad opera. Cornelius etiam per fidem uenit ad opera. Deum enim vnum credebat, ſed filium eius neſciebat incarnatum. Per fidem placuerunt Deo opera eius. Sine fide enim impoſſibile eſt aliquem placere Deo. Auguſtinus vero dicit Cornelio dictum eſſe per Angelum, Acceptæ ſunt eleemoſynæ tuæ & orationes tuæ, antequam in Chriſtum crederet: nec tamen ſine aliqua fide donabat & orabat. Nam quomodo inuocabat, in quem non credebat? ſed ſi poſſet ſine fide Chriſti eſſe ſalus, non ad eum mitteretur architectus eccleſiæ Petrus. Attende quid ait, ſine fide Chriſti non poſſe eſſe ſalutem: & tamen Cornelium exauditum antequam crederet in Chriſtum. Quod ita poteſt intelligi, ſcilicet antequã ſciret Chriſtũ incarnatũ, in quem credebat in myſterio.

Homil. 19. ſup Ezec. ante medium. Ad Hebræ. 11. Lib. 1. de prædeſt. ſanctorũ c. 7. Ad Ro. 10.

De æqualitate fidei, ſpei, charitatis, & operis.

Illud etiam non eſt prętermittendum, quod fides, ſpes, charitas & operatio ſecundum aliquid æqualia ſunt in præſenti. Vnde Gregorius, Fidem, ſpem, charitatem atque operationem dum in hac vita viuimus, æquales ſibi eſſe apud nos inuenimus: quia quantum credimus, tantum amamus: & quantum amamus, tantum de ſpe præſumimus. Quiſque enim fidelis tantum credit, quantum ſperat & amat, et tantum operatur, quantum credit & amat, & ſperat. Sed tamen maior ſpe & fide charitas dicitur, quia cum ad Dei ſpeciem peruenitur, ſpes & fides tranſit, ſed charitas permanet: & quia charitas mater eſt omnium virtutum, quæ non ideo poſt fidem & ſpem ponitur, quòd ex eis oriatur, ſed quia poſt illa remanebit aucta. Charitas enim nunquã excidit. Præmiſſa autem æqualitas proprie ſecundum interiorum actuum intentionem conſideranda eſt. Huic vero quòd hic & ſuperius dictum eſt, ſcilicet quod charitas non eſt ex fide, ſpe, ſed econuerſo, uidetur obuiare quod ait Apoſtolus. Finis præcepti eſt charitas de corde puro & conſciẽtia bona, & fide non ficta. Quod exponens Auguſtinus, cor accipit pro intellectu, & conſcientiam pro ſpe, Qualis inquit, charitas eſt finis præcepti procedens de corde puro, id eſt, de puro intellectu, vt nihil niſi Deus diligatur: &

Super Ezec. homil. ult. circa illud & menſus eſt. ar. lõg. 1. Co. 13 Diſt. 23 parag. ult. 1. Ti. 1. Li. de doctrin. Chri. 1. c. ult.

conſcientia

conſcientia, id eſt, de ſpe bona, & fide non ficta, ideſt, non ſimulata. Non *ergo charitas fidem & ſpem, ſed fides & ſpes charitatem præcedere videntur. Hoc ergo ea ratione traditum intellige, non quod fides & ſpes cauſa uel tempore charitatem omnium bonorum matrem præcedant: ſed quia charitas ſine illis in aliquo eſſe non poteſt, ſed illa ſine charitate poſſunt eſſe: quamuis non ſit pia fides vel ſpes ſine charitate.* Ideo *ergo ex fide & ſpe procedere dicitur charitas, quia nulli unquam prouenit ſine iſtis.*

SVPRA egit Magiſter de fidei eſſentia, & de eius obiecto & materia. In hac tertia parte agit de eius ſufficientia Diuiditur aũt pars iſta in duas partes. In quarum prima dicit de fidei ſufficientia. In ſecunda uero ipſam fidé comparat ad uirtutes alias, ibi. *Illud etiam non eſt prætermittendum, &c.*] Prima pars, in qua determinat de ſufficientia fidei, diuiditur in partes duas. In quarum prima inquirit de ſufficientia fidei in quadam generalitate. In ſecunda inquirit deſcendendo ad ſpeciales differentias perſonarum, ibi. *Quid ergo dicetur de illis ſimplicibus? etc.*) Prima pars diuiditur in tres partes. In quarũ prima determinat Magiſter quid eſt illud de fide, ſine qua nunquã potuit eſſe ſalus. In ſecunda determinat quantum ſufficit credere, ib. *Sed quæritur utrum hoc credere, &c.*) In tertia uero pluribus auctoritatibus confirmat determinata, ibi. *Vnde Auguſt. ad Optatum, &c.*) Similiter ſecũda pars, in qua deſcendit ad ſpeciales differentias perſonarum credentium, habet tres. In prima inquirit quid, uel quantum ſufficiat credere ſimplicibus, qui præceſſerunt Chriſti aduentum. In ſecunda uero inquirit de prouectioribus, utrum neceſſe fuerit credere eos omnia, quæ modo credũtur, ibi. *Sed quæritur cum ſine fide mediatoris, &c.*) In tertia uero inqrit de fide Cornelij, quæ fuit ante euangelium promulgata, ibi. *Solet etiam quæri de Cornelio, &c.*) Subdiuiſiones aũt partium manifeſtę ſunt in lr̃a.

F*ides quippe magna dicitur, &c.*] Contra. Videtur primo hic eſſe ſuperfluitas, quia Magiſter Hugo non ponit niſi duo, ſecundum quæ attenditur profectus fidei, uidelicet cognitionem, & affectioné. Magiſter uero ponit hic quatuor, ergo uidetur, ꝙ ille ſit diminutus, uel ipſe ſuperfluus. Item. Eadem fide, qua creditur unus articulus, creduntur & cæteri: ergo non uidetur ꝙ dicatur magna ab articulorum quantitate. Reſpon. Dicendum eſt ad hoc, quòd fides duplicem habet magnitudinem: unam per cõparationem ad obiectum, & hæc attenditur in articulorum quantitate, & uocatur hæc articulorũ quantitas ipſorum articulorum dignitas: articuli. n. nõ ſunt de quacunque ueritate, ſed de ueritate ſumma. Et penes hoc quantitas fidei æqualis eſt ſcd̃m diuerſitatem tẽporũ, æqualis eſt etiam ſcd̃m pluralitatem articulorũ, quantũ ad id, quod eſt in eis prin- *Dub. 1*

principale. ſ. quantum ad ipſam primam ueritatem: quantum uero ad connotatum bene poſſet cõcedi, quòd unus articulus eſt dignior alio: uel illi qui ſunt de diuinitate, ſunt digniores quam illi qui ſunt de humanitate. Habet ẽt magnitudinem per comparationẽ ad ſubiectum, quia fides reſpicit ſubiectum ſcd̃m triplicem uim, uidelicet ſecundum potentiã intellectiuam, & ſecundum potentiam affectiuam, & ſecundum potentiam interpretatiuam. Secundum hæc attẽditur in fide magnitudo ſecundum triplicem modũ, uidelicet: per comparationem ad intellectiuam dicitur magna cognitione: per comparationem ad effectiuã dicitur magna deuotione: per comparationem ad interpretatiuam dicitur magna cõſtãtia. Tunc enim fides conſtans eſt, quando aliquis libere confitetur, quod credit: & ſic patet prædictorum quatuor numerus, & ſufficiẽtia, Aliter põt dici & magis ſecũdum intentionem Magiſtri, quòd cum fides reſpiciat intellectum, & affectum: ſecundum quòd ſupra habitum eſt, magnitudo eius ſumitur tã ex parte huius, quàm ex parte illius. Ex parte autẽ intellectus dupliciter poteſt attendi maior magnitudo in fide, aut quia clarius cognoſcit ipſum creditum, aut quia cognoſcit ipſum in pluribus, ſiue diſtinctiùs. Primo modo dicitur fides magna cognitione: ſecundo articulorum quantitate, quia articulos nouit melius diſtinguere. Similiter ex parte affectus dupliciter attenditur magnitudo, aut quia firmius adhæret, aut quia intenſius. Primo modo dicitur eſſe magna conſtantia. Secundo modo dicitur magna deuotione: & ſic iſta quatuor reducũtur ad illa duo, quæ ponit Magiſter Hug. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Patet etiam quod non eſt aliqua cõtrarietas, nec eſt ſuperfluitas.

Quibuſdam uidetur, quòd ſuffecerit, &c.) Contra. Cum iſti articuli ita bene eſſent ignoti, ſicut alij, uidetur quòd non magis tenerentur cognoſcere illos, quàm alios. Quæritur ergo quare magis iſta debebant credere de mediatore, quàm alia. Reſpon. Dicendum, ꝙ iſta principaliter debebat habere fides illorum, quibus innitebatur tanquam magis opportuna. Nam primum quidem credebant tanquam ipſius fidei mediatoris fundamentum, uidelicet ipſam natiuitatem. Secundum uero, uidelicet ipſam paſſionem, ut prouocaret ad amorem. Tertium uero, uidelicet ipſam reſurrectionem, ut ſubleuaret ad ſpem. Quartum uero, ſcilicet aduentum ad iudiciũ, ut gubernaret per timorẽ. Et quia oĩbus erat neceſſarium ad ſalutẽ recte credere, amare, ſperare, & timere: iõ oportuit quatuor iſtos articulos credere explicite, ut alij ꝗ innitebãtur credẽdo implicite, poſſent ſaluari. Vel aliter. Quia nullus poterat merito ſuo liberari à cognitione, uel obligatione peccati originalis, oportuit ꝙ crederẽt ſe per meritũ Xp̃i poſſe ſaluari, & ꝑ ſatisfactionẽ eius. In merito aũt illo eſt quatuor cõſiderare, uidelicet ꝑſonã ſatisfacientis, modũ ſatisfaciendi, & eius præmium, & præmiandi modũ. Quãtum ad perſonam, oportebat credere natiuitatem. Quantũ ad modũ ſatisfaciẽdi, oportebat credere paſ- Dub. 2.

paſſionem. Quantum ad pręmiũ, oportebat credere reſurrectioné. Quãtum ad modũ oportebat credere aduentum ad iudicium.

Qui de Ioanne Bapt. &c.] Innuit quod Ioan Bapt. de morte Christi, & deſcenſu ad inferos dubitauit. Contra. Si mori; & ad inferos deſcendere eſt articulus, & Ioannes de hoc dubitauit: ergo fuit ĩfidelis: ſed conſtat Ioannem non fuiſſe infidelẽ, cum dominus laudet eum, ibi. Matth. 11. ergo non dubitauit. Item. Ioannes ei perhibuerat teſtimonium, & alijs notum fecerat Chriſtum: ergo nõ uidetur ꝙ ipſe dubitauerit, cum miſit diſcipulos ſuos ad Chriſtũ. Et hoc eſt quod dicit Auguſt. ſuper 15. Ioan. Ioães qui à ſpiritu ſancto didicerat quicquid audierat, qui cæteris prædicauerat, qui teſtimonium perhibuerat, qui columbam uiderat, quare ſic quærit? Si ignorauit, q̃uo teſtis fuit? Ioannes: tu ante ſigna diuulgata: modo poſt mortuos ſuſcitatos cũ iam omnibus quaſi notus eſt, nunquid eſt tibi non notus? abſit. Si tu dicas ꝙ non dubitauit, ſed ad modũ dubitantis ſe habuit. Obijcitur contra hoc auctoritate Ambro. ſuper Lucam, ubi ſic ait. Ioannes nouit Dei filium: ſed non ipſum ad inferos deſcenſurum. Itẽ. Luc. 7. in Glo. Poterat pius uates, quem uenturum prædixit, nõ moriturum crediſſe. Hocipſum dicit Gregorius in quadã Homilia, & tangitur in litera. Reſp. Dicendum, ꝙ ſancti doctores in hac q̃one diſſentire uidentur: nã quidam uidentur uelle ipſum nõ dubitaſſe. Alij uero uidentur uelle dicere ipſum dubitaſſe. Ex hac ipſa contrarietate quidam hæretici ſumpſerunt occaſionem errandi, ut dicerent Ioannem damnatũ eſſe, q̃a in fide dubitauit. Sed certe ab hoc diſcordat textus euangelicus, in quo præcipue laudatur Ioannes. Diſcordant etiã omnes doctores catholici, & etiã uniuerſalis eccleſia, quæ Ioanné non tantum ſanctum: ſed etiã ſanctiſſimum prædicat, & in eius natiuitate, & decollatione ſolennizat. Ideo licet ſancti doctores catholici uideantur ſibi diſſentire, idẽ tamen ſentiunt ſecundum rẽ. Propter quod intelligẽdum eſt, ꝙ duplex eſt modus dubitandi. Eſt.n. quædam dubitatio proueniẽs ex infidelitate, ſicut dubitauerunt Iudæi. Et eſt dubitatio proueniẽs ex tarditate, ſicut dubitauerunt diſcipuli, quibus dicitur Luc. ultimo O ſtulti, & tardi corde ad credendum Et eſt dubitatio proueniens ex pietate, ſicut cũ aliquis ex cõpaſſione magna, & admiratione ad modum dubitantis ſe habet. Dicendum ergo eſt ꝙ primo, & ſecundo genere dubitationis Ioannes nullo modo dubitauit: dubitauerunt tamen diſcipuli eius: & ſic dicunt ſancti, qui dicunt eum non dubitaſſe, ſed dubitationi diſcipulorum cõſuluiſſe. Ideo enim eos miſit ad Chriſtum, ut uidentes mirabilia, quę faciebat, conuerterentur ad ipſum. Si autem loquamur de tertio genere dubitationis, ſic dixerunt alij ſancti Ioãnem dubitaſſe nõ dubitatione uacillationis, ſed cuiuſdam potius admirationis, & cõpaſſionis, quæ facit hominem ſe habere per modum dubitantis. Et hoc eſt quod dicit Glo. Luc. 7. & Matth. 11. Nõ fide, ſed pietate dubitauit: & ſic patet quod nulla eſt contrarietas

inter

inter auctoritates præmiſſas.

Dub.4. *Fides, ſpes, charitas, & operatio, &c.*] Contra. Contingit aliquem habere habitus uirtutum, & non operationum: ergo non uidetur ꝙ operatio æquetur ipſis habitibus. Item. 1. Cor. 13. Si habuero fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeã &c. ergo uidetur ꝙ aliquis poſſit habere magnam fidem, ita ꝙ nullã habeat charitatem. Reſpon. Dicẽdum breuiter, quòd illa quatuor æqualia ſunt ſecundum ꝙ dicitur ſuper illud Apoc. 21. ꝙ latera ciuitatis erant æqualia. Dicitur. n. ibi, ꝙ latera ciuitatis ſunt fides, & ſpes, & charitas, & operatio. De modo autem æqualitatis ipſarũ uirtutũ dicetur infra planius, ubi

Diſt. 33 34. & 36. eſt quęſtio, & ſermo ſpecialis. Ad præſens autem tantum dixiſſe ſufficit, quod hęc quatuor ſunt ęqualia ſecundum rationem merendi, quãdo ſunt informata gratia. Tãtum enim ipſa charitas eſt meritoria in ſuo actu, quãtum & fides in uno, & eodem homine Similiter tantum meretur operatio procedens ab habitu, quãtum placet ipſe habitus. Quia enim una eſt gratia gratum faciens, quæ facit animã Deo placere per habitus, & operationes: hinc eſt ꝙ neceſſe eſt iſta quatuor eſſe æqualia ſecũdum dictam acceptionem, ac per hoc ſecundum efficaciam merendi. Ad illud, quod obijcitur, quòd habitus poſſunt eſſe ſine operibus. Dicendum, quòd non aſſimilatur hic æqualitas habituum ad operationes in oĩbus, ſed in his, quæ habent habitus ſimul cũ ipſis operationibus ab ipſis egrediẽtibus. Præterea non intelligit de operationibus exterioribus, imo de operationibus interioribus, q̃ conſiſtunt in motu, & uſu lib. arb. Et ille quidem uſus bonitatem habet iuxta mẽſuram habitus uirtutis gratuitæ: illa enim præcipuè eſt quæ habentẽ perficit, & opus eius bonum reddit. Ad illud qđ obijcitur, ꝙ magna fides põt haberi ſine charitate. Dicẽdum, quòd Apoſtolus ibi loquitur de fide informi: ſed litera illa intelligi habet de fide formata. Et iſta ſufficiant circa literam, nam illa quæ pręmittuntur de fide Cornelij, ſatis ſunt plana &c.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in ſymbolo Apoſtolorum contineantur omnia, quæ ad ſalutem neceſſaria creditu ſunt?

AD intelligentiam huius partis ſecũdum ea quæ Magiſter tangit; incidit hic quęſtio circa duo. Primo quæritur de fidei ſufficientia. Secundo quæritur de fidei profectu. Circa primũ quæruntur tria. Primo quæritur de fidei ſufficientia quantum ad cõtinentiam ſymboli Apoſtolici. Secundo quęrit̃ de ſufficientia eiuſdem quantum ad notitiam eorũ, qui præceſſerunt aduentũ Chriſti. Tertio quæritur de ſufficientia eiuſdem quãtum ad illos, qui eius aduentum fuerunt ſecuti.

DE ſufficientia fidei quantum ad continentiã ſymboli Apoſtolici. Vtrum ſufficienter contineantur ibi omnia, quæ oportunum eſt credere ad ſalutem. Et ꝙ ſic uidetur. Primo per uerba Caſſiani ad Leonẽ papam lib. 6. Symbolum latine ideo collectio nominatur, quia collecta in unũ ab Apo-

Apoſtolis domini totius catholicę legis fide, quicquid per uniuerſum diuinorum uoluminum corpus immēſa diffunditur copia, totum in ſymbolo colligitur breuitate pfecta. Item. Hocipſum oſtēditur ratione; quoniam tota fides uerſatur circa Deū ſicut circa obiectum: ſed nō conuenit pluribus modis Deū cognoſcere, niſi quantum ad diuinā naturam, & humanā; ergo ſi utroque modo in ſymbolo Apoſtolorum traditur notitia de Deo, uidetur ꝙ fides ibi cōtineatur in integritate perfecta.

Item. Non contingit habere notitiā de diuina ſubſtantia, niſi ꝑ aliquam eius operationem, quādiu ſumus in uia: ſed oīs diuina operatio continetur ſub aliqua iſtarum triū, uidelicet ſub opere creationis, uel reparationis, uel glorificationis. Si ergo Deus in ſymbolo Apoſtolorum ab hac triplici operatione notificatur, quia oſtēditur ibi Deus eſſe creator, & reparator, & glorificator, uidetur ꝙ tota fides ibi contineatur. Item. Hoc ipſum oſtendit ex perfectione auctorum. Si enim ad ſymbolum illud componendum conuenit cętus Apoſtolorum, qui repleti fuerunt Spiritu sācto, & plenā, & integram fidei notitiam habuerunt: dicere quòd in ſymbolo illo contineatur fides inſufficienter, non eſt aliud quàm dicere, quod Spiritus ſanctus, & Magiſtri totius Eccleſiæ inſufficientes fuerunt. Si ergo hoc dicere eſt impium, & abſurdum, neceſſe eſt ponere fidem, ibi contineri integrè, & plenè & ſufficienter.

Sed contra. Sicut a doctoribus traditur catholicis, ſymbolū illud fuit cōpoſitum tātum a xij. Apoſtolis, ita quòd quilibet poſuit ibi ſuam particulam. Si ergo ultra xij. fuit Barnabas, & Paulus, qui fuit ſpecialiſſimus, & maximus fundator, & doctor, & ipſi non poſuerunt ibi ſuam particulam, uidetur quod in ſymbolo illo nō fuerit fides ſufficienter tradita, uel ſaltem uidetur, quòd ad illius cōpoſitionem non ſufficienter conuenerit uniuerſitas Apoſtolica. Item. Videtur quòd inſufficienter contineatur ibi fides a parte credēdorum. Si quis enim non crederet fornicationem, uel adulterium eſſe peccatum mortale, iudicaretur hæreticus. Si quis etiam nō crederet Deum eſſe, & multa talia, quæ in ſymbolo non continētur, iudicaretur hæreticus: ergo non uidetur ꝙ ſufficienter cōtineantur ibi illa, quæ ſunt fidei Chriſtianę neceſſaria. Item. Hocipſum oſtenditur a parte ipſorum articulorum: quia credere ꝙ corpus Chriſti ſit in altari, & ꝙ panis conuertatur in corpus Chriſti, hoc eſt maximę difficultatis, & in quo fides habet maximum meritū; ergo uidetur ꝙ illud credibile in doctrina fidei fuit potiſſimè explicandum: uidetur ergo cum ibi nō explicetur, quod ſymbolū illud ſit defectiuum. Item. Hocipſum oſtenditur ex parte diuinarum conditionum, & operationum: quia ſicut Deus eſt omnipotens, ita etiam eſt immenſus, ita æternus, bonus, & ſapiens: & ſicut creauit, ita diſtinxit, ornauit, & conſeruauit. Sicut etiam Chriſtus incarnatus eſt, ita etiam inter homines conuerſatus eſt: ſicut reſurrexit, ita etiam poſt reſurrectionem apparuit: & de oībus his nihil tangitur in doctrina

ſymboli:

ſymboli: ergo uidetur in ea fides inſufficienter contineri, cum omnia hæc oporteat credi, & ad omnia hæc arctemur ſicut ad articulos ibi expreſſos. ITEM. Hocipsũ oſtenditur ex additione aliorum ſymbolorum, ſicut Athanaſij, & Niceni concilij. Si enim in ſymbolo Apoſtolorum fides ſufficiẽter traditur: ergo alia ſymbolo ſuperfluunt, ꝙ ſi non ſuperfluunt: ergo in illo fides inſufficiẽter exprimitur.

Qõ. col later. IVXTA hoc quęritur ultimo de diuerſitate illorum ſymbolorum quantum ad continentiam, & quantum etiam ad ratiocinationem, & quantum ad frequentationem, & quantum ad recitationem, & quantum ad alias

2 differentias, quæ ſunt inter illa.

RESOLVTIO.

Vtique quantum ad ea, quæ principaliter credenda ſunt.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ doctrina fidei quædam habet antecedẽtia, quædam conſequentia, quædam principia, ſiue obiecta. Sicut in alijs ſciẽtijs uidemus eſſe quędam principia cõmunia, quæ ſupponuntur ſicut dignitates: quædam uero principia propria illarum ſcientiarum, ut ſunt intrinſeca principia demonſtrationum. quædam uero ſunt ſicut cõſequẽtia, ſicut ſunt concluſiones corrollariæ. Per hunc etiam modum in doctrina fidei antecedentia ſunt illa, quæ ſunt de dictamine iuris naturalis. Principia uero ſunt illa, ad quæ fidei illuminatio directe dirigit: & illa dicuntur articuli. Conſequentia ſunt illa, quę ex illis articulis poſſunt elici, & ad illos articulos habent ſequi. Cũ ergo quæritur, utrum ſufficienter doctrina fidei contineatur in ſymbolo apoſtolico. Dicendũ eſt, quòd ſi loquamur de doctrina fidei quãtum ad ea, quæ ſunt in ea principia, & propria, ſicut ſunt illi articuli: ſufficienter in illo ſymbolo continentur. Poteſt autem ipſius ſufficientia ex duplici parte mõſtrari, uidelicet ex parte ipſorum auctorum componẽtium, & ex pte articulorũ cõſtituentiũ. Ex parte auctorum cõponentiũ, quia uniuerſitas ibi apoſtolorum conuenit, quam non eſt dubiũ aliquid non potuiſſe latere de his, quę pertinent ad fidei complemẽtum: & ut maiorẽ haberent firmitatem, ſinguli poſuerunt ibi ſuas partes: & omnes inſimul ſingulas approbauerunt: ut una eccleſia, quę ſuper Apoſtolos fundari debebat, unã fidei credulitatem, & confeſſionem haberet, quæ quidẽ diceret̃ fides catholica, hoc eſt fides uniuerſalis. Vniuerſalis (inquã) qa uniuerſis data, & ab uniuerſis Apoſtolis, q erãt fundamẽtũ uniuerſalis eccleſiæ cõſtituti. Vnde Petrus primò poſuit particulã ſuam dicens. *Credo in Deum patrem omnipotentem creatorem cæli, & terræ*] Secundo Andreas audiens ſubiunxit. *Et in Ieſum Chriſtum filium eius unicum dominum noſtrum*) Tertio Ioannes addidit. *Qui conceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria uirgine.*) Quarto intulit Iacobus maior. *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.*) Quinto ſubiunxit Thomas. *Deſcendit ad inferna, tertia die reſurrexit a mortuis.*) Sexto addidit Iacobus minor. *Aſcẽdit ad cælos, ſedet ad dexterã Dei patris omnipotẽtis.*) Septimo adiecit Philippus. *Inde uenturus eſt iudicare uiuos*

Vide Rufinũ in expoſitio. eiuſdẽ ſymb. Clemẽ. in Decret. et Leonẽ. 1. in Epiſt. ad Auguſt.

Aliter ordinat Alexander de Ales 3. par. q. 82. mẽb. 5. & demũ diuerſi diuerſimode.

& mortuos] Octauo intulit Bartholomæus. *Credo in ſpiritum ſanctum.*) Nono ſubiūxit Matthæus. *Sanctam eccleſiam catholicam.*) Decimo addidit Symon Chananæus. *Sanctorum communionem.*) Quia in ſanctorum cōmunione eſt peccatorum remiſſio. Vndecimo ſuperaddit Iudas Thadeus. *Carnis reſurrectionem.*) Et eſt ſenſus, quòd Deus reſuſcitabit ipſam carnē. Duodecimo Mathias conſummauit. *Vitam æternam.*) Amen. Et ſic Apoſtoli in numero duodenario pleno & integro compoſuerunt illud ſymbolum, quando erant in ſimul congregati in quo quidem numero ſignificatur ſuperabūdans perfectio. Et illud præfiguratum fuit Ioſue. 4. ubi dicitur quòd duodecim uiri tulerunt de medio Iordanis alueo duodecim lapides, & poſuerunt in loco, in quo caſtrametati ſunt. Per duodecim namque uiros de ſingulis tribubus præfigurantur duodecim Apoſtoli. Per duodecim lapides præfigurantur duodecim partes ſymboli, quæ ſunt firmæ, & immutabiles, ex quibus unicum ſymbolum conſtituitur, quod ideo ſymbolum appellatur, qa ex pluribus Apoſtolorum ſententiis fuit conſtitutum. Dicitur enim ſymbolum a ſyn, quod eſt ſimul, & bole, quod eſt ſententia: unde ſymbolum eſt plurium ſententia conſtituta: & ſic ſumitur ſufficientia contentorum in ſymbolo a parte auctorū componentium. Poteſt etiam nihilominus ſumi a parte articulorum conſtituentium: cum enim omnes articuli ſint de Deo, aut ſecundum ꝙ eſt in natura propria, aut ſecundum quòd eſt unitus humanæ naturæ: neceſſe eſt quoſdam articulos eſſe ſpectantes ad diuinitatem, quoſdam ad humanitatem. Illi autem, qui ſpectant ad diuinitatem, aut reſpiciunt diuinam eſſentiā in ſe, aut reſpiciunt diuinæ eſſentiæ perſonas, & hypoſtaſes, aut reſpiciunt eius operationes. Si reſpiciunt ipſam diuinam eſſentiam in ſe, ſic eſt unus articulus, ſecundum ꝙ unica & ſimplex eſt diuina eſſentia. Et hoc inſinuatur cum dicitur. *Credo in Deum.*) Si autem reſpiciunt diuinæ eſſentiæ perſonas, ſiue hypoſtaſes ſecundum ꝙ tres ſunt perſonæ, tres ſunt articuli. Quorum unus eſt. *Credo in Deum patrem omnipotentē.*) Alius uero notatur, cū dicitur. *Et in Ieſum Chriſtum filium eius unicum dominum noſtrum*) Alius cum dr̄ *Credo in Spiritum ſanctum.*) Si autem reſpiciant diuinæ eſſentiæ operationes: hoc poteſt eſſe tripliciter; ſecundum quòd triplex eſt eius operatio, quarum una eſt in collatione naturæ, & hæc eſt creatio. Altera in collatione gratiæ, & hæc eſt ſanctificatio. Tertia ē in collatione gloriæ, & hæc eſt glorioſa reſuſcitatio. Et ſecundum hoc tunc ſunt tres articuli. Quorum unus notatur cum dicitur. *Credo in creatorem cæli, & terræ.*) Alter cum dicitur. *Sanctā eccleſiam catholicam, ſanctorum communionem, remiſſionem peccatorum.*) Alius cum dicitur. *Carnis reſurrectionem.*) Alter cum dicitur. *Et uitam æternam.*) Amen. Et ſic ſeptem ſunt articuli circa diuinitatem reſpicientes ipſam diuinam eſſentiam in ſe, & in pſonis, & in operibus eius: & patet eorum ſufficientia, quia non habet

Symbolū, portio, collatio, Teſſera (quod eſt militar: ſignum) ad nos transfertur.

habet ipſa pluribus modis conſiderari. Similiter circa humanitatem non eſt reperiri, niſi ſeptem articulos principales ſecundum ſeptem actus Chriſti redemptoris, qui ordinantur ad noſtram redemptioné. Quorum primus eſt incarnari: & de hoc eſt unus articulus. *Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto.* Secundus eſt naſci: & de hoc eſt alius articulus. *Natus ex Maria Virgine.* Tertius eſt pro nobis precium ſoluere: & de hoc eſt alius articulus. *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.* Quartus eſt infernum ſpoliare, & de hoc eſt alius articulus. *Deſcendit ad inferna.* Quintus eſt de morte triumphare, & de hoc é alius articulus. *Tertia die reſurrexit a mortuis.* Sextus eſt cœleſtia tranſcendere: & de hoc eſt alius articulus. *Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.* Septimus ad iudicium uenire: & de hoc eſt alius articulus. *Inde venturus eſt iudicare viuos, & mortuos.* Et ſic patet, ꝙ ſeptem ſunt articuli ſpectantes ad humanitatem; in quibus uniuerſitas fidei continetur: ſecundum ꝙ ſignificatur in primo Apocal. ubi dicit Iohannes ſe uidiſſe ſeptem candelabra, & in medio ſeptem candelabrorum ſimilem filio hominis, & ille habebat ad dexteram ſeptem ſtellas. Per ſeptem nãque ſtellas luminoſas, quæ ſunt de natura cęleſti intelliguntur ſeptem articuli ſpectantes ad diuinitatem. Per ſeptem autem candelabra aurea, quæ ſunt de terrena materia; uerumtamen optima, & depurata, intelliguntur ſeptem articuli reſpicientes humanitatem: & ideo dicit quòd in medio horum uidit ſimilem filio hominis. Quoniã ergo iſti duodecim articuli cõtinentur in ſymbolo Apoſtolico: hinc eſt ꝙ ipſa fides continetur in illo ſymbolo ſufficiẽter, & plenè quãtum ad illa, quæ principaliter sũt credenda. Et ideo concedendæ ſunt rationes ad iſtam partem.

Ad illvd ergo, quod primo obĩ, ꝙ Paulus, & Barnabas nihil ibi poſuerũt. Dicẽdũ, ꝙ Paulus & Barnabas, electi fuerũt poſt diuiſionẽ Apoſtolorũ ad ꝑdicandũ, ſicut patet in actibus Apoſtolorũ, Et quoniam ſymbolum debuit conſtitui ab omnibus, & ſimul cõgregatis, ut ſic ſingula eſſent a ſingulis per expreſſionem, & totum a quolibet per approbationem, hinc eſt quod nihil ibi apponiť, quod Paulo, & Barnabæ appropriectur: nec tamen ex hoc arguitur inſufficientia, quia alii fuerũt in numero completo, & perfecto, in quanto numero Deus elegerat ſuos Apoſtolos. Præterea multitudo condentium non facit ad maiorem perfectionem ſymboli conditi, quãuis faciat ad maiorem auctoritatem: ita enim potuiſſet unus Apoſtolus in aliqua uerborum ſerie enarrare fidẽ ſufficienter, ſicut omnes fecerunt in illo ſymbolo per cõcordiam edito: magis tamen ſic facere uoluerũt (ſicut prædictum eſt) propter maiorem fidei unitatem ſeruandam, & propter maiorem eiuſdem fidei firmitatem. Ad illvd, quod opponitur, quòd multa sũt credenda, quæ in ſymbolo non continentur. Dicendum, quod uerum eſt de antecedentibus, ſicut eſt hoc, quòd eſt Deum eſſe. Et de conſequentibus ſicut ſunt multa alia, quæ de ipſis articulis

elicit ſacra ſcriptura, & doctrina theologica, ſicut Chriſtum a ſua conceptione habuiſſe plenitudinem gratiæ, & conſimilia: nullum tamen eſt credibile a fide, quod non poſſit reduci ad articulos in ſymbolo contentos, ſicut ad principia diligentia, & ſtabilia fundamenta. AD ILLVD, quod opponitur de inſufficientia ipſorum articulorum, quod credere corpus Chriſti in altari, hoc uidetur pertinere ad articulum fidei. Dicendum quòd iſte non eſt articulus principalis, ſed ſub aliquo articulo continetur, ſicut & alia ſacramenta. Volunt autem quidam dicere, quòd reducitur ad articulũ de omnipotentia. Alij autem reducunt ad articulum de paſſione, quia iſtud eſt memoriale paſſionis. Sed melius eſt ipſum reducere ad articulum de unitate eccleſiæ, & peccatorum remiſſione, ſicut & fides reſpectu aliorũ ſacramentorũ. In ipſis.n. ſacramentis fit peccatorũ remiſſio. In ipſis ét attenditur totius eccleſiæ ſanctorum unio. Vnde in ſymbolo Niceno, additur. Confiteor unum baptiſma in remiſſionem peccatorũ: Vnde ſicut dicitur de hoc ſacramento ꝙ reducitur ad aliquẽ articulum principalem. ſic intelligẽdum eſt de alijs ſacramentis. AD ILLVD uero, quod obijcitur ex parte diuinarum conditionum, & operationum. Dicendum ꝙ conditiones reſpicientes diuinam eſſentiam non faciunt nouos articulos diſtinctos ab articulo, qui eſt de unitate eſſentiæ diuinæ. In hoc.n. quòd credo ipſum Deũ eſſe unũ, credo ipſum eſſe immẽſum, & ſimplicem, ęternum, omnipotentem, & ſimilia: alioquin ſi unum de iſtis deeſt, non eſſet Deus. Similiter non de omnibus operationibus debẽt eſſe articuli, ſed de operationibus principalibus: maxime de his, quæ ad noſtram reparationem, & ſalutem ordinantur, ad quam dirigit fides noſtra. Poſſunt tamen omnes operationes Dei reduci ad illas tres. Omnis enim operatio aut reſpicit eſſe naturæ, aut eſſe gratiæ, aut eſſe gloriæ. Vnde conſeruatio poteſt reduci ad creationem: ſimiliter diſtinctio ornatus: punitio uero poteſt reduci ad iudicium. Vel poteſt dici, quòd non eſt ſecundum principalem intentionem, quia non eſt ſecundum uoluntatem cõſequentem. Similiter operationes Chriſti, ut conuerſationis, & apparitionis, ad illas poſſunt reduci: quia apparitio ordinatur ad manifeſtationem ueritatis reſurrectionis, & conuerſatio ad manifeſtandam ueritatem incarnationis. AD ILLVD, quod obijcitur de additione aliorum ſymbolorum. Dicendum, quòd alia ſymbola duo, uidelicet Athanaſij, & Niceni cõcilij addita ſunt ad fidei maiorẽ explanationem, & ad hæreſum confutationem. Quia ſymbolum Athanaſij doctoris præcipui maxime ordinatum fuit contra errorem Arij: & ideo ibi maxime exprimit unitatem eſſentiæ, & diſtinctionem perſonarum: quomodo Chriſtus eſt æqualis patri ſecundum diuinitatem, minor patre ſecendum humanitatem. Symbolum uero Niceni concilij conditum fuit ad confutationẽ multimodarum hæreſum pullulantium. Vnde adduntur aliqua ad maiorem expreſſionem, per quę poſſint hæreſes confutari: & propterea

pterea ad elidendam hæreſim Manichæi non tantum dicitur. *Credo in Deum,*) ſed *Credo in unum Deũ.*) Nec tantum *Creatorem cœli, & terræ,*) ſed etiam *Viſibilium, & inuiſibilium.*) Ad confutationem uero hæreſis Arianæ non tantum dicitur. *Credo in Ieſum Chriſtum dominum noſtrum,*) ſed etiam additur. *Et in unum dominum Ieſum Chriſtum filium Dei unigenitum,*) uſque ibi. *Per quem omnia facta ſunt.*) Ad confutationem uero hęreſis Euticis, & Neſtorij, qui dixerunt ſpiritum ſanctum ſeruum eſſe patris, & filii, non dicitur tantum. *Credo in ſpiritum ſanctum,*) ſed additur, *Dominum, & uiuificantem, qui ex patre procedit,*) & Latini addiderunt, *Filioque,*) propter errorem Gręcorum. *Qui cum patre, & filio ſimul adoratur, &c.*) Et additur, *Qui locutus eſt per prophetas,*) ad deſtructionem erroris quorundam, qui dixerunt, ꝙ prophetæ locuti ſint, ſicut phanatici. Et ſic patet, quòd illa ſymbola non ſuperfluunt, nec tamen ſymbolum Apoſtolorum fuit diminutum: quia quamuis in illo fides ſufficiẽter contineatur quantum ad propriam, & ſimplicem fidei confeſſionem: tamen opportunum fuit aliquid addi ad explanationem propter confutandam hæreſum prauitatem. AD ILLVD, quod quæritur ultimo de ſymbolorum diuerſitate quantum ad continentiam, & frequentationem, iam patet reſpõſio pro magna parte ex his, quæ dicta ſunt. Nam ſymbolum Apoſtolorum pauciora continet, quàm aliud, quia eſt ad præciſam articulorum expreſſionem. Alia uero duo ſymbola ſunt ad hæreticorum confutationem. Vnde & ſi in aliis addatur quantum ad expreſſionem quorundam articulorum, non tamen articuli exprimuntur magis plene, imo & in ſymbolo Niceni concilii omittitur articulus de deſcenſu ad inferos, ſiue quia circa hunc pauci, uel nulli errauerunt: ſiue quia in ipſa cõfeſſione deſcenſus Chriſti ad inferos poſſit oriri error: ideo maluerunt illum ſubticere, & implicite illum intelligere in reſurrectione. Et inde eſt quod ſymbolum Apoſtolorum dicitur eſſe maius, non quantum ad continentiam uerborum, ſed quantum ad continentiam articulorum, & quantum ad auctoritatem componentium. Maioris enim auctoritatis eſt illud ſymbolum, quàm alia duo: hinc eſt quòd etiã ſymbolum Apoſtolorum, q: continet ipſum fidei fundamentum, quotidie recitatur in eccleſia, & frequentatur: alia uero duo: quæ ſunt ad hæreſum confutationem, non recitantur niſi in diebus ſolẽnibus, quando ad eccleſias conuenit populus. Hinc eſt etiã ꝙ ſymbolum Apoſtolorum dicitur ſubmiſſe, quia eſt ad propriæ conſciẽtiæ ſecuritatem: alia uero dicuntur altè, quia ſunt ad compeſcendam hæreticorum garrulitatem. Hinc eſt etiam quòd ſymbolum Apoſtolorum dicitur bis in die, mane uidelicet, & ſero: qa fides eſt bonarum operationum principium, & ſcutum ad uictoriam tentationũ, & operationes bonę potiſſime fiũt in die, & tẽtationes de nocte inſurgunt. Alia uero duo ſymbola dñr de die ſolum, & præmittitur ſymbolum Athanaſij, & dicitur hora prima. Symbolũ ſanctorum

ctorum patrum dicitur in Miſſa, pro eo ꝙ plures ibi hæreſes eliduntur, & maioris fuit auctoritatis. Compoſitum enim fuit a tercētum, & decem & octo patribus, qui præfigurati ſunt per trecentū & decē & octouernaculos Abraę, quos numerauit, quando proſtrauit quinque reges, qui Loth cum ſubſtantia ſua captiuauerāt. Ideo autem magis dicitur in miſſa, q̃ in alia hora, quia tunc populus magis cōuenit: & dicitur poſt euāgelium, ut oſtendatur eſſe tractū de euangelij ueritate: dicitur etiā ante communionē, ut per ipſam fidem præparentur corda fideliū, qui uolunt corpus Chriſti ſuſcipere, ut poſſint digne manducare ſacramentaliter, uel ſaltem manducare ſpiritualiter. Et ſic patet qualiter ſymbola diuerſificantur in frequentia, & continentia, quę tamen concordant in ſufficientia.

QVAESTIO II.

An antiquis patribus ſuffecerit ad ſalutem, ea tantum credere, quæ ad diuinitatem ſpectant?

DE fidei ſufficientia quantum ad eos, qui præceſſerunt aduentum Chriſti. Et quæritur, utrū eis ſuffecerit ad ſalutem credere ea tantum, quæ ſpectant ad diuinitatem. Et ꝙ ſic uidetur. Heb. 11. Oportet accedentem credere, q͞a eſt, & quia remunerator eſt. Si ergo Apoſtolus determinat ſufficiēter illud, quod erat fideioportunum, uidetur, ꝙ illud ſufficiebat eis credere. Sed totum illud credi poterat nihil credendo de humanitate Chriſti: ergo uidetur quòd tunc temporis ad ſalutem ſufficiebat ſola fides diuinitatis. ITEM. Fides, quæ ſufficienter dirigit ad ſperandum, & amandum Deum, ſufficit ad ſalutem. Sed fides, qua quis credit Deum creatorem, & remuneratorem ſuum, ſufficiēter dirigit ipſum ad ſperandum, & amandum: ergo uidetur, ꝙ omni fide humanitatis excluſa, fides ſolius diuinitatis ad ſalutem ſufficiebat. ITEM. Multi ſaluati ſunt ſine fide paſſionis Chriſti: pauciſſimi enim præceſſerunt in ueteri teſtamento, qui crediderunt filium Dei crucifigendum pro ſalute generis humani: ſi ergo ſaluari potuerunt ſine fide paſſionis, eadem ratione ſine fide incarnationis: ergo & ſine fide mediatoris. ITEM. Nullus homo tenetur noſſe, quod ignorant angeli: ſed ante Chriſti aduentum ignorabāt angeli Chriſti incarnationem: ergo & homines non tenebantur illam credere. Maior propoſitio in ſe manifeſta eſt, minor probatur per illud quod dicitur Eſa. 74. Quis eſt iſte, qui uenit de Edom? ibi Glo. aperte declarat, ꝙ quidā angeli donec impleretur myſterium incarnationis, non cognouerunt. Et Ephe. 3. dicitur. Vt innoteſcāt principibus, & poteſtatibus in cœleſtibus: & ex alijs pluribus locis poteſt haberi: unde Chryſoſtomus ſuper Ioan. in tertia Homil. Multū honorati ſumus, quòd nobiſcum angeli per uocem Ioannis didicerunt. Et idem habetur in Glo. ſuper illud Epheſ. 3. Quę ſit diſpenſatio miniſterij abſconditi a ſæculis in Deo. ITEM. Qui implet de lege euangelica quod eſt de dictamine eius, peruenit ad ſalutem, ſimiliter de lege Moſayca: ergo pari ratione qui implebat, quæ erant de dictamine legis naturæ, ad ſalutem perueniebat, ſecundū ꝙ innuit Apoſtolus Ro. 2.

ergo

ergo tempore legis naturæ non oportebat credere ad ſalutē, niſi quod erat de dictamine legis naturæ. Sed Deum incarnari, & eſſe mediatorem futurum non erat de dictamine legis naturæ; ergo non uidetur, ꝙ oportebat hoc illo tēpore credere. ITEM. Nullus tenetur operari illud, ad quod non poteſt ſe erigere uirtus ſua operatiua: ergo nullus tenebatur credere illud, cuius notitiam non poterat acquirere nec per inuentionem, nec per doctrinam. Si ergo tempore legis naturæ cognitionē de mediatore non poterant per ſe inuenire, nec erat qui exterius doceret, nec adhuc erant reuelationes propheticæ, uidetur quòd tunc temporis de mediatore nihil credere tenebantur: ergo ſine fide mediatoris poterāt peruenire ad ſalutem.

CONTRA hoc ſunt auctoritates multæ, quas Magiſter adducit in litera: & hocipſum oſtenditur ratione: Chriſtus eſt caput totius eccleſiæ: ergo nullus poteſt ſaluari, niſi fiat membrum Chriſti. Sed membrum Chriſti nō poteſt quis fieri, niſi credat in Chriſtum; ergo ſine fide mediatoris nullus unquam ſaluari potuit. ITEM. Nullus potuit ingredi cœlū niſi apertꝰ ianua: ſed ianua nō potuit aperiri niſi per paſſionē Chriſti: ergo nullus potuit ſaluari niſi merito paſſionis Chriſti: ſed meritū paſſionis Chriſti non ualet niſi eis, in quibus habitat Chriſtus: ſi ergo Chriſtus inhabitat per fidē, & charitatem, quę habetur ad ipſum, impoſſibile fuit aliquem ſaluari ſine fide mediatoris. ITEM. Nullus poteſt ſaluari ſine remiſſione peccati originalis: ſed originale peccatum non poteſt remitti niſi per fidem, uel per aliquod fidei ſacramentum, quod ſit ipſius mediatoris ſignum: ergo nullus potuit peruenire ad ſalutem ante aduētum Chriſti, qui non crederet mediatorem. ITEM. Nullus poteſt peruenire ad ſalutem, niſi qui ſperat: ſed nullus recte ſperat, niſi qui credit ad ſalutem ſe peruenturum per merita, quia ſpes procedit ex gratia, & meritis. Si ergo illi, qui præceſſerunt Chriſti aduentum, ſaluabantur, credebant ſe per merita ſaluari: aut ergo credebant merita propria ſibi ſufficere, aut meritis alienis indigere. Si credebant ꝓpria merita ſibi ſufficere: ergo efferebantur, & decipiebantur: ergo nō ſaluabantur. Si credebant ſe alienis meritis indigere: ergo habebāt fidem de mediatore: ergo nullus ſaluari potuit poſt lapſum abſque fide redemptionis.

RESOLVTIO.

Abſque mediatoris fide, ſaltem implicitè nullus patrum ſaluari potuit. Tametſi quibus reuelatum eſſet, adhuc explicitè opus eſſet.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut multis autoritatibus probat Magiſter in litera, poſt lapſum Adę nullus ſaluari potuit abſque fide mediatoris. Nullus enim ab illo peccato originali poterat liberari; niſi in illum mediatorē crederet, uel ipſe pro ſe ſi eſſet adultus, uel alius pro ipſo ſi eſſet paruulus. Et ratio huius eſt: quia cum gratia, & ueritas per Ieſum Chriſtū facta ſit, & liberatio ab illo peccato originali ſit per merita Chriſti: & merita Chriſti non ſe extēdant niſi ad illos, qui efficiuntur eius membra, & ei copulātur per fidem:

ſidem: ſicut impoſſibile eſt nunc aliquem ſaluari, niſi eidem copuletur per fidem, uel fidei ſacramétum: ſic & impoſſibile fuit tunc aliquem poſt lapſum peruenire ad ſalutem, qui aliquo modo in Chriſtum mediatoré non crederet. Ideo auté dico aliquo modo, quia fides mediatoris poteſt haberi dupliciter, uidelicet implicite, & explicite. Explicite, ut ſi quis crederet filium Dei aſſumpturũ noſtram humanitatem, naſciturũ de uirgine, paſſurum in cruce, reſurrecturum tertia die. Et hoc modo explicite credere nõ erat omnibus opportunum, ſed his ſolũ quibus erat à Deo reuelatum, ſicut ſanctiſſimis patribus. Implicite uero credere, eſt credere redẽptoré uenturum taliter, & eo modo, qualiter, & quomodo illi credebant, quibus à domino eſt reuelatum: & hoc quidem erat omnibus oportunum. Et hoc eſt, qđ dicit magiſter Hugo de Sancto Victore in Libro de ſacramẽtis. Hęc ſunt, inquit, quibus ab initio nihil minus recta fides unquam habere potuit, credere uidelicet unũ eſſe Deum, creatorem omnium, & rectorem uniuerſorum, ipſum quidem non eſſe mali auctoré: eorũ tamé qui in malis ſuis miſericordiam eius quærerent, & expectarent futurum redemptorem. Hoc ſimplicium fidei in initio ſuffeciſſe credimus: & tamen fidem natiuitatis eius, paſſionis, & reſurrectionis, & aſcenſionis ſuæ, in hoc eos ueriſſime habuiſſe dicimus, qa credentibus, & ſcientibus hoc, fide, & deuotione adhæſerunt. Sic ergo concedendum eſt, quòd nullus poſt lapſum ſaluari potuit abſque fide mediatoris: qua quia

Lib. 1. par. 11 cap. 7.

philoſophi caruerunt, ſuis meritis, & uirtutibus inhærentes: ideo tanquam ſuperbi, & a Chriſti mẽbris, & meritis ſeparati, excluſi ſunt gaudijs paradiſi. Concedendæ ſunt ergo rationes ad iſtã partem adductæ.

Ad illud ergo, quod primo obijcitur de auctoritate Apoſtoli. Dicendum, quòd Apoſtolus præciſe non intendit determinare totum, quod eſt ad ſalutem neceſſarium, ſed illud, ſine quo non poteſt eſſe ſalus. Dicit enim, quòd hoc eſt oportunum, ſed non dicit, quòd hoc ſit ſufficiens. Tangit autem illa duo potiſſime: quia neceſſaria erant omni ſtatui naturæ, non ſolum ſtatui naturę lapſę, ſed etiam ſtatui innocentiæ. Ad illud, quod obijcitur, quòd fides creatoris, & remuneratoris ſufficienter dirigit ad ſperandum, & amandum. Dicendum, quòd falſum eſt ſecundum ſtatum naturæ lapſæ: quia cum ſpes procedat ex meritis (ſicut in opponẽdo tactũ eſt) ſi quis ſperaret ſaluari ex meritis proprijs, ſine meritis mediatoris, non recte ſperaret, ſed potius præſumeret: ideo ſpes nõ ſufficienter dirigitur per fidem creatoris, & remuneratoris. Similiter nec charitas: quia non tantum debemus amare, quia creator, & remunerator, ſed magis quia redemptor. Ad illud, quod opponitur, quòd multi ſaluati ſunt ſine fide paſſionis. Dicendum, quòd ſi loquamur de fide explicita, uerum eſt: ſi de fide implicita, non eſt uerum: omnes enim ſaluandi expectauerunt redemptorem futurum: & etiam in ſuis ſacrificijs, & oblationibus hoc præfigurabant, in quibus omnibus Chriſtus figu-

ſiguratur offerendus. Vnde quodammodo profitebantur facto occulte, quamuis uerbo non proferrent manifeſte. Similiter nõ oportebat incarnationẽ explicite credere, ſed ſufficiebat credere, quòd aliquis ueniret, qui genus humanum redimere poſſet, ſciret, & uellet. AD ILLVD, quod obijcitur, quod homines non tenentur noſſe, quod ignorant angeli. Dicendum, quod & ſi angeli myſterium incarnationis non cognouerunt ad plenum, tamen nullus fuit beatorum, quin ſciret genus humanum eſſe redimendum: & ideo ex hoc non concluditur, quòd non oportuit fidem habere de mediatore, ſed quia non oportuit credere explicite, ſed ſufficiebat credere implicite. AD ILLVD, quod opponitur, quod omni tempore ſuffecit implere, quod fuit de dictamine legis illius, quę erat in illo ſtatu. Dicẽdum, quòd hoc eſt uerum, ſecundum quòd hoc intelligitur de lege naturæ, uel de lege ſcripturæ, ſecũdum quòd eſt adiuta dono gratiæ. Sine enim dono gratiæ in nulla lege contingit ad ſalutem peruenire. Quamuis autem lex naturæ deſtituta auxilio gratiæ non poſſit aliquid dictare de ipſo mediatore: prout tamen eſt adiuta per gratiã, dum ſentiebat infirmitatem ſuam, & miſeriam, & aduertebat Dei iuſtitiam, & miſericordiam ſatis dictare poterat, quòd homo reparatore indigebat, & quòd diuina bonitas dare diſponebat. Vnde ſemper fuerunt aliqui famoſi Dei cultores ab initio mũdi, qui hoc profitebantur ſuis oblationibus, ad quorum aſpectum, & exemplum alij poterant erudiri. AD ILLVD, quod ultimò opponitur, quòd nõ poterant illud ſcire per inuentionem, & doctrinam: iam patet reſponſio: quia diuina gratia omnibus pręſtò erat, & natura ad hoc manuducere poterat ex conſideratione ſuæ miſeriæ, & curuitatis, & ex eruditione quadam generali, quam accipere poterant à uiris, qui erant in cultu Dei famoſi. Vnde cum non eſſet tũc prophetia, nec reuelatio aperta, non tenebantur omnino ad fidem explicitam. Indubitanter tamen uerum eſt, quòd eis præſto erat notitia mediatoris, quanta opportuna erat ſecundum exigentiam temporis, tum ex dictamine naturæ, tum ex aliena inſtructione, tum etiam ex Dei inſpiratione, qui ſe offert omnibus, qui eum requirunt humiliter.

QVAESTIO III.

An omnes nunc explicitè teneantur credere omnes articulos fidei?

DE ſufficientia fidei quantum ad eos, qui aduentum Chriſti ſunt ſubſecuti. Et eſt quæſtio. Vtrum omnes teneantur credere omnes articulos explicite poſt aduentum Chriſti. Et quòd ſic uidetur. Deut. 27. præcipitur, quòd lex lucide, & aperte ſcribatur ſuper lapides. Et ibi dicit Gloſ. quòd laici, & ſimplices ſunt lapides: ergo ſi ſcriptura illa eſt per cognitionem, uidetur quod laici teneantur legem cognoſcere lucide, & aperte: ergo multofortius uidetur quòd in nouo teſtamento teneantur cognoſcere doctrinam fidei catholicæ. ITEM. Leuit. 13. dicitur de leproſo ut offerat ſextarium pro emundatione. ibi Glo. Sextarius ẽ uerisſima fidei cõfeſſio:

ſio. vbi ſi plus eſt, effundit, ſi minus eſt, deficit: ergo uidetur ad hoc quod aliquis poſſit a peccatis purificari, q; neceſſe eſt habere plenam menſuram fidei: ergo uidetur, quod omnibus ſit neceſſarium noſſe omnes articulos explicite, & diſtincte. ITEM Sicut ſe habet obedientia reſpectu præceptorum, ita fides reſpectu articulorum: ſed non eſt uera obedientia, niſi obediat omnibus præceptis: ergo nec uera fides niſi explicite, & diſtincte aſſentiat omnibus articulis. Minor probatur per illud, quod dicitur Gala. 5. Teſtificor omni homini circuncidenti ſe, q; ſit debitor omnis legis faciendæ. Et Iaco. 2. Si totã legem ſeruauerit, offendit autem in uno, factus eſt reus omniũ. ITEM. Sicut ſe habet charitas ad diligenda, ſic ſe habet fides ad credibilia. Sed charitas quantuncunque ſit parua, & in quocũq; ſit, facit amare omne, quod eſt amabile: neceſſarium eſt enim cuilibet ad ſalutem, q; diligat Deum, proximum, & ſeipſum: ergo pari ratione neceſſarium eſt fidei quantũcunque paruę, omnes articulos credere diſtincte. ITEM. Non uitatur malũ, niſi cognitum: ſed quilibet quantuncũque ſimplex, tenetur uitare errorem contra quemlibet articulum: ergo tenetur credere & ſcire quemlibet articulum. Quod autẽ teneatur quilibet uitare errorem contra quemlibet articulum, manifeſtum eſt: quoniam ſi ignorantia nõ excuſat in agendis, pari ratione uidetur, q; nec excuſare debeat in credendis. Eſto etiam q; aliqua ſimplex uetula audiat ſacerdotem prædicantem errorem, & cõtra aliquem articulum fidei, & credat ei, conſtat q; iſta nõ excuſatur: quia ſi ad prædicationem ſui ſacerdotis committeret adulterium, uel homicidium; nequaquam excuſaretur: ſed conſtat q; illum errorem, quem prædicat ſacerdos, uitare non poteſt, niſi cognoſcat oppoſitum illius erroris eſſe uerum: redit ergo illud quod prius inferebatur. ſ. quòd oẽs articulos fidei diſtincte credere cuilibet ſit neceſſarium. ITEM. Omnes articuli æqualiter arctant ad aſſentiendum: omnes etiam indiffe renter ſe habẽt ad hoc, ut per auditum manifeſtẽtur. Si ergo ęqualiter obligant quantum ad aſſenſum, & æqualiter obligant quantum ad auditum, uidetur q; eodẽ modo omnes articuli ſe habẽt ad fidem credentis: ergo uel omnes tenentur credere, uel nullum: ſed non nullũ credere tenentur, quia tenentur credere aliquem: ergo tenentur credere oẽs, & ſingulos.

CONTRA. Super illud Ioan. 6. Colligite, quæ ſuperauerũt fragmẽta, ne pereant: Glo. dicit Fragmenta ſunt ſecreta myſteria, quæ populus communis capere nõ poteſt: ergo ſi iſta ſecreta myſteria ſunt maxime ea, quæ ſpectant ad articulos fidei Chriſtianæ, uidetur q; populus nõ teneatur ad ea cognoſcenda. ITEM. Ad hoc q; aliquid ſciatur ſcientia demonſtratiua, ſufficit q; ſciatur in uniuerſali, & non oportet q; ſciatur in particulari. Si ergo cognitio fidei cõtenta eſt minori certitudine, q̃ ſit certitudo ſciẽtiæ demonſtratiuę, uidetur q; non teneatur quis per fidẽ credere omnes articulos explicite. ITEM. Pauci ſunt niſi ſint bene periti i theologia, qui ſciãt articulos ſymboli bene diſtinguere, &

re,& munerare. Si ergo oẽs tenerentur nunc oẽs articulos fidei ſcire diſtinctè & explicitè; pauci ſaluarentur, quod eſt ualde crudele dicere. Item. Si omnes tenerentur nunc ſcire omnes articulos fidei explicite, cum in ueteri teſta. non tenerentur; ſicut ſupra probatum eſt, uidetur ꝙ multo grauior eſt lex euangelica, quàm moſaica. Si ergo inconueniens eſt hoc dicere, reſtat ꝙ non tenentur omnes ad credendum ſingulos articulos explicite, & diſtincte.

Resolvtio.

Simplices credant explicitè illos Articulos, quorum ſollenitates celebrat eccleſia: reliquos implicitè. Eruditiores autem ſimul omnes.

Respon. Dicendum, ꝙ oẽs Chriſtiani tenẽtur credere omnes articulos. Hoc aũt tripliciter poteſt eſſe. Aut oẽs credere implicite, aut omnes credere explicite, aut quoſdam implicite, quoſdã explicite. Credere oẽs implicite eſt fidei diminutę: non enim ſufficit modo alicui, qui habet uſum rõnis, in generali credere redẽptorem, & remuneratorem: adeo.n. notitia quorundam articulorum manifeſta eſt, quòd nullus habẽs uſum rationis, ignoret, niſi omnino negligat & contemnat Dei cultum, & ſalutem ſuam. Credere aũt quoſdam implicite, quoſdam explicite, hoc eſt ad fidei ſalutem neceſſarium: põt.n. fidei ſimplicium ſufficere. Ad illos autem tenentur explicite credendos: quos manifeſtat eis non ſolum prædicatio: ſed etiam eccleſiaſticus uſus, & conſuetudo: ſicut eſt de unitate & trinitate, quã poſſunt neſſe ex ipſo actu conſignationis: cõſignãt enim ſe in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti: & ſicut eſt de natiuitate, paſſione, reſurrectione, & peccatorum remiſſione, quos cognoſcere poſſunt ex ipſis ſolemnitatibus, quas eccleſia celebrat, & actibus ſacerdotum: ideo ab horum cognitione, & notitia nullus ratione utens excipitur, nec ignorãtia excuſatur: quia nõ poteſt eſſe talis ignorantia ſine negligentia, & contemptu. Alios etiam articulos non ita manifeſtos tenentur utique credere implicite. Implicite autem uoco credere, ut in generali credant uniuerſaliter omne, quod credit ſacroſancta mater eccleſia, ita ꝙ in particulari a nullo illorum diſſentiant, nec aliquem articulorum diſcredant. Credere autem omnes articulos diſtincte, & explicite, eſt fidei iam prouectę, hoc enim non eſt de generali fidei neceſſitate: ſed ſi neceſſarium eſt alicui, illis eſt neceſſarium, qui in cognitione fidei profecerũt: & illis potiſſime, qui fidẽ alijs explicare, & manifeſtare tenentur, uel ẽt qui officium docendi, & prædicandi aſſumunt, ſicut ſunt habentes curam animarum, & prædicatores uerbi Dei, & Doctores ſacræ ſcripturæ, & alij quorum conuerſatio uerſatur circa fidei ueritatẽ. Hoc tamen non credo eſſe oportunum omnibus, qui ſaluantur. Multi n̄ ſunt boni ſimplices, qui quamuis ſint paruæ cognitionis, ſunt tamen magnę deuotionis: & tales pium eſt credere ad ſalutẽ peruenire. Et propterea concedẽdum eſt, ꝙ licet oportunũ ſit omnibus non ſolum credere omnes articulos implicite, ſed ẽt quoſdam explicite poſt aduẽtũ Chriſti: non tamen eſt neceſſariũ omnibus

nibus maxime ſimplicibus credere omnes explicite. Vnde concedondæ ſunt rationes, quæ ſunt ad partem illam.

Ad illvd uerò, quod primo obijcitur in contrarium, quod ſuper lapides debebat ſcribi lex lucide. Dicendum, quòd illud mandatum non erat datum laicis, ſed illis, qui debebant eos legem docere. Vnde ex hoc non poteſt concludi, quòd ſimplices teneantur credere omnes articulos fidei: ſed ꝙ illi, qui habent curam animarum ipſorum, tenentur credere, & ſcire fidem, & ipſam manifeſtare lucide, & aperte. Ad illvd, quod obijcitur, quòd ſextarius fidei conſiſtit in plena confeſſione ipſius. Dicendum, quòd ſextarius ille, qui ſignat confeſſionem fidei, impleri habet plenitudine ſufficientiæ, & plenitudine copię. Tunc impletur plenitudine ſufficientiæ, quando quis omnes articulos credit, ita quòd nullum diſcredit: aliquos tamen credit implicite, & aliquos explicite: ita ꝙ in credulitate ſua, ſiue ĩ iſtis quos credit implicite, ſiue in his quos credit explicite, nihil addit, nec minuit de his, quæ credit ſancta eccleſia, & dicit ſancta ſcriptura: & hunc ſextarium ſic impletum debent omnes offerre. Tunc autẽ eſt plenitudo copiæ, quando quis diſtincte, & explicite nouit, & credit ea, quæ ſpectant ad articulos fidei, & ea quę ad ipſos conſequũtur: & hæc menſura non eſt omnium, ſed magis capacium. Ad illvd, quod obijcitur tertio, & quarto, ꝙ ſicut ſe habet obedientia reſpectu præceptorum, & charitas reſpectu diligendorum: ſic & fides reſpectu credendorum.

Reſponderi poteſt dupliciter: primo dicendum, quòd non eſt ſimile: quia cum fides conſiſtat in cognitione, & cognitio poteſt ſcire aliquid in uniuerſali, ita tamen ꝙ non ſciat in particulari: & ita ſcire uno modo, & ignorare alio modo: poteſt & ipſa fides aliquid credere implicite, quamuis non credat explicite: non ſic autem eſt de obedientia, quæ conſiſtit in mandatorum executione: non enim poteſt mandatum impleri in uniuerſali, quin impleatur in particulari. Similiter ea, quæ charitas diligit, ita ſunt manifeſta, ꝙ non poſſunt latere. Aliter poteſt etiã reſponderi, quod quodammodo ſit ſimile: quia obedientia non tenetur omnia mandata exequi in opere, niſi pro loco, & tempore: ſed ſufficit quòd promptum reddat, & uoluntarium ad exequendum omnia, cum fuerit locus, & tempus. Similiter nec charitas ſpecialiter diligit unumquemque, ſed omnes communiter amplectitur: illum aũt ſpecialiter diligit, quem ſpecialiter cognoſcit. Ideo ex hoc non põt concludi, ꝙ aliqs per fidem teneatur oẽs articulos explicite credere, ſed implicite. Explicite aũt cum ſe offert opportunitas, utpote qñ aliquis articulus illi prædicatur, & explicatˉ ab eo, cui debet credere. Ad illvd quod opponitur, ꝙ non uitatˉ malum niſi cognitum. Dicendum, ꝙ uerum eſt. Sed cognitum põt eſſe aliquid dupliciter, uel in ſe, uel in alio: & ſecundum hunc duplicem modum poteſt aliquis uitare malum, uel per notitiam propriam, uel per notitiam alienam. Ille autem qui habet fidem implicitam de aliquo articulo, quamuis

errorem

errorem contra iſtum articulum nō poſſit omnino uitare per notitiā alienam: innititur.n.his, qui credunt articulos explicite. Vnde aliquis ſimplex homo, uel uetula cum audit aliquid nouū prędicari, nō debet ſtatim aſſentire, quouſque nouerit illud uniuerſaliter ab eccleſia teneri. Vnde pręter remedium diuinæ inſpirationis, & orationis, ad quod ſemper recurrendum eſt, habent ſimplices remedium humanæ inſtructionis, ad quod poſſunt confugere, ut errores ualeant declinare. Semper enim Deus habuit, & habebit aliquos iuſtos, & famoſos, qui ueritatem fidei nō ſolum in ſe, ſed etiam in ſimplicibus conſeruarent: dum ſimplices innitũtur eis, & credunt. AD ILLVD, quod opponitur ultimo, quod omnes articuli habent ſe æqualiter ad aſſenſum, & auditum. Dicendum, ꝙ & ſi indifferenter ſe habent omnes articuli ad fidē quantum ad aſſentiendi promptitudinem, non tamen æqualiter ſe habent quantum ad inſtructionem. Quod enim frequētius uerſatur ante oculos, & in auribus rudiũ, & ſimplicium, melius ab illis capitur, & retinetur: & aliqui articuli ſunt huiuſmodi, qui ita frequentantur, ſicut eſt de natiuitate Chriſti, & paſſione, & ſimilibus, quòd non poſſunt ignorari ſine culpa negligentiæ: non ſic autem eſt de omnibus aliis: & ideo non oportet omnes æqualiter explicite credi. Quamuis enim habitus fidei ſit per infuſionē, explicatio tamen eſt ꝑ doctrinam, & inſtructionem, ad quam non omnes articuli ſe habēt uniformiter.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An fides creuerit quò ad multiplicitatem credendorum.

CONSEQVENTER quæritur de profectu fidei ſecundum diuerſitatē temporum. Et circa hoc quæruntur tria. Primò, utrum fides creuerit quātum ad credendorum multitudinem. Secundò utrum creuerit quantum ad luminis plenitudinem. Tertiò, utrum profecerit quātum ad cognitionis certitudinem.

VTRVM fides creuerit, uel profecerit quantum ad credēdorum multitudinem. Et ꝙ ſic uī. Exo. 6. Nomen meum adonai nō indicaui eis: ergo ex hoc textu patet, ꝙ aliquid cognouerunt patres ſequentes, quod non cognouerunt præcedentes, quia reuelauit dominus Moyſi, quod non reuelauit patribus: ergo uidetur ꝙ fides noſtra aliquid cognoſcat nunc, ꝙ fides patrum non cognoſcebat: creuit ergo fides quò ad credibilia. ITEM. Sicut lex euangelica ſe habet ad legem Moſaicam quantum ad moralia, ſic fides legis nouæ ad fidem ueteris legis quantum ad credibilia: ſed euangelium ſuper legem ueterē addit multa cōſilia; ergo uidetͬ ꝙ fides legis nouæ ſe extēdat ad plura credibilia, q̃ fides legis ueteris. ITEM. Incarnatio Chriſti, paſſio, reſurrectio, & aſcenſio, & huiuſmodi proponuntur omnibus credenda, qui ſunt in noua lege; ſed hæc non proponebantur illis, qui erant in lege Moſaica; ergo &c. ITEM. Aliquid cognouit eccleſia poſt aduentũ Chriſti, quod

quod latebat angelos: ergo multo fortius cognoſcit aliquid, & credit, quod latebat homines puros: uidetur ergo quòd fides creuerit quãtum ad ea, quæ per ipſam creduntur, & cognoſcuntur. Prima manifeſtatur per hoc quod dicitur Ephe. 3. Vt innoteſcat poteſtatibus, & principibus per eccleſiã multiformis ſapientia Dei.

SED CONTRA. Tota fides Chriſtiana continetur in lege noua, & tota lex noua continetur in ueteri, quia rota eſt in rota, ſecundũ ꝙ dicitur Ezec. 1. Si ergo fides patrum præcedentium aduentum Chriſti claudebat, in ſe quidquid erat legis ueteris, claudebat & ꝑ conſequens quicquid erat legis nouæ: uidetur ergo ꝙ fides ſecundum tempora diuerſa non creuerit quantum ad credibilia. ITEM. Mutato obiecto, mutatᷣ habitus: ergo ſi fides ſecundum diuerſa tépora haberet aliquod obiectum nouum, uidelicet ſi crederet aliquid, quod prius non credidiſſet, ſecundum diuerſa tempora mutata eſſet. Sed fides ſecundum diuerſa tempora non eſt mutata, ſecundum quod dicit Auguſt. & habetur in litera: ergo uidetur ꝙ non profecit quantum ad credibilia. ITEM. Omne, quod eſt uerum modo de præterito, aliquãdo fuit uerum de futuro: ergo ſicut modo uerum eſt Chriſtum eſſe incarnatum, natum, & paſſum: ita uerum erat in præterito Chriſtũ eſſe incarnandum, naſciturum, & paſſurum: & qua ratione nunc eſt credibile de præterito, eadem ratione erat tunc credibile de futuro: ergo non uidetur ꝙ creuerit fides quantum ad numerum credibilium. ITEM. Quãuis charitas profecerit aliquo modo ſecundũ intenſionem, & feruorem: non tamen profecit quantum ad diligédorum multitudiné: tot enim fuerunt diligibilia in uet. lege, quot & in noua: ergo ſimili rõne uidetur & circa fidem, & credibilia, ꝙ etiam proficiente fide, credibilia propter hoc nó ſint multiplicata.

RESOLVTIO.

Nunquam quò ad credendorum multiplicationem: ſed benè quò ad eorundé explanationem.

RESPON. Dicendum, ꝙ credibilia multiplicari dupliciter poteſt intelligi: uel quantum ad nouorum articulorũ additionem, uel quãtum ad implicitorum explanationem. Si primo modo intelligatur, ſic non eſt concedendum fidé profeciſſe quantum ad credendorũ multiplicationem. Si ſecundo modo, ſic profecit ſecundum proceſſum temporis, quia quod uno tépore credebaᷣ implicite, & quaſi uno articulo, proceſſu temporis explicatum eſt, & quaſi diſtinctũ in multa credibilia: ſicut ſupra dicebatur, ꝙ ſufficiebat aliquo tépore redemptorem credere eſſe futurum. Nũc autem circa ipſum redemptorem ſeptem articuli explicantur, & multa ex illis conſequentia, & eis annexa manifeſtantur. Et hoc eſt quod dicit Magiſter Hug. de Sancto Vict. in Lib. de Sacramentis. Ante legem, inquit, Deus creator credebatur, & ab eo ſalus, & redemptio expectabatur: per qué autem, & qũo eadé ſalus implenda, & perficienda foret, exceptis paucis, quibus hoc ſcire ſingulariter in munere datũ erat, à cæteris fidelibus non cognoſcebatur. Sub lege autem perſona redemptoris prædicabatur *Lib. 1. par. 11. cap. 4.* mit-

mittenda: quæ autem ipſa perſona foret, hoc eſt uel homo, uel angelus, uel Deus, nondum maniſeſtabatur: ſoli enim hoc cognouerunt, qui per ſpiritum illuminati fuerunt. Sub gratia autem manifeſte iam ab omnibus prædicatur, & creditur & modus redemptionis, & qualitas perſonæ redēptoris: Et ſic patet ꝙ fides profecit quantum ad credibilium multitudinem, non noua addēdo, ſed quodammodo implicita explicando. Qualitas enim perſonæ redēptoris, & modus redemptionis ſciri non potuit aperte, niſi ſub quadam articulorum multitudine, & diſtinctione. Concedendæ ſunt ergo rationes ad primam partem inductæ, quæ oſtendunt fidem aliquo modo profeciſſe ſecundum credibilium multitudinem.

Ad illvd uero, quod primo obijcitur in cōtrarium, quòd lex noua eſt in ueteri ſicut rota in rota. Dicendum ꝙ rota non hēt eſſe in rota niſi ſecundum implicationem quandam: quia quod in lege noua eſt explicite, in ueteri lege erat implicite. Vnde ex hoc non ſequitur, ꝙ fides in lege noua nō profecerit ſecūdum articulorum multitudinem, explicando per multos, quod in uno continebatur implicite: ſed quod non creuit addendo aliquid extraneum, quod quidem in lege ueteri nec explicite, nec implicite fuiſſet cōtentum. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ mutato obiecto, mutatur habitus, iam patet reſpōſio: quia iſta multiplicatio articulorum, ſecundum quàm dicimus fidē profeciſſe, non mutat obiectum ſecūdum ſubſtantiam, ſed ſolum ſecūdum accidens, quia implicitum explicat: & ideo ex hoc non pōt inferri, ꝙ fides eſſentialiter ſit mutata. Ad illvd, quod opponit̄, ꝙ omnia, quæ credimus de præterito, fuerūt credibilia de futuro. Dicendum, ꝙ uerum eſt: ſed licet omnia illa, quæ nūc credimus, ab aliquibus perſonis ex ſpeciali munere Dei cognoſcerentur, & crederentur explicite: uniuerſitati tamen populi non proponebantur credenda niſi implicite: unde & populus communiter expectabat meſſiam, ſiue redemptorem nihil cogitans de filij Dei incarnatione, uel paſſione, uel reſurrectione. Nunc autē omnia ſunt explicita, nec tm̄ ſunt credibilia, imo actu credita, & ad credendum propoſita: & quantū ad hoc dicimus ea eſſe multiplicata, licet quantū ad ueritatem rei non ſint augmentata. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ charitas non profecit quantū ad numerum. Dicendum, ꝙ ſi loquamur de iſto mō proficiendi cōcedi pōt eodē modo de charitate, ſicut conceſſum eſt de fide: qm̄ in lege ueteri, non præcipiebatur diligi inimicus, niſi implicite: ſed hoc in lege euāgelica explicatur: ſic & in fide ſuo modo intelligendum, ſicut prius tactum eſt. Loquimur enim hic de profectu fidei, & charitatis per comparationem ad cōem populi ſtatum; non quantum ad priuilegium ſpeciale quarundam perſonarum.

Qvaestio II.

An fides profecerit quantum ad luminis plenitudinem.

Vtrvm fides profecerit quātum ad luminis plenitudinē. Et ꝙ ſic uidetur. Primo autoritate Grego. in quadam homilia ſuper illud Luc. Beati oculi, qui uident

Homi. 16. in Ezech. à medio. uident, quæ nos uidet is. ibi. Greg. Secundum incrementa temporum creuit ſcienta ſanctorum & ſpiritualium patrum. Et quanto aduẽtui ſaluatoris uiciniores extiterunt, tanto myſterium ſalutis plenius perceperunt: ergo pleniori lumine cognouerunt; ſed non cognouerunt niſi fide: ergo fides creuit quantum ad luminis plenitudinem. ITEM. Secundum profectum temporum creuit prophetia quantum ad illuminationis plenitudinem: ergo conſimili ratione uidetur hoc debere reperiri in ipſa fide. Prima probatur per hoc, quod dicit Dauid propheta. *Pſal. 118.* Super ſenes intellexi. Et iterum. Super docentes me intellexi. & Act. 2. dixit Petrus. Non ſicut æſtimatis hi ebrii ſunt: ſed hoc eſt, quod dicitur per prophetam Iohel. *Cap. 2.* Et erit in nouiſſimis diebus effundam &c. Si ergo ſecũdum maiorem ſpiritus effuſionẽ creſcit mentis illuminatio, uidetur quòd ipſa fidei cognitio ſecũdum temporis diuerſitatem creuerit quantum ad luminis plenitudinem. ITEM. Clarius uidetur unumquodque ad præſentiam lucis, quàm ad præſentiam umbræ: ſed in noua lege fuit ipſius ueritatis exibitio, in uet. uerò fuit ipſius ueritatis obumbrans præfiguratio: ergo ſecundum tempus noue. maior fit in cognitione fidei luminis plenitudo. ITEM. Maior illuminatio fidei habet ortum a duplici principio, uidelicet & a gratia interius inſpirante, & ab inſtructione exterius manuducẽte: & ſed tẽpore legis nouæ abundantior eſt gratiæ effuſio in ſacramentis, & clarior inſtructio in euangelicis, & apoſtolicis documentis: ergo uidetur ꝙ in ipſa fide ſecundum tempus gratiæ maior ſit plenitudo luminis.

SED CONTRA. Quod eſt ſupra tempus, nõ mutatur, nec proficit, nec deficit in tempore: ſed illuminatio fidei innititur primæ ueritati propter ſe, & ſuper omnia, quæ eſt omnino ſupra tempus: ergo uidetur quòd fidei cognitio ſecundum temporis diuerſitatem, nec proficiat, nec deficiat quantum ad luminis plenitudinem. ITEM. Videtur quod fides non ſolum non profecerit ſecundum luminis plenitudinem, immo potius decreuerit: quia maior eſt illuminatio, quæ reuelat magis occultum, quàm quę reuelat magis manifeſtum: ſed fides ante aduentum Chriſti faciebat cognoſcere redemptorem, & mediatorem: & hoc quidem multo magis erat occultum, quam poſt aduentum ipſius: ergo uidetur ꝙ ipſa fides ampliori & perfectiori lumine tunc temporis perfunderet mentem. ITEM. Maior eſt illuminatio, quæ facit præcognoſcere futura, quàm quæ facit rememorari præterita: ſed fides in antiquis patribus faciebat futura præcognoſcere, in nobis facit prǽterita rememorari: ergo amplioris, & perfectioris luminis erat tunc, quàm nunc. ITEM tanto amplior eſt illuminatio & maior, quanto lumen ſuum magis communicat: ſed fides ſequentium magis confirmatur per fidem, patrum præcedentium: ergo cum priores communicent illuminationem ſuam poſterioribus, non econuerſo, uidetur quod maior quidem fuerit eis luminis plenitudo.

RESO-

RESOLVTIO.

Profecit quidem, & creuit ſecundũ ſtatum communem proceſſu temporum: ita ut hodie nobis longe lateq; ueritas effulgeat ob Chriſti natiuitatem.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſecundũ diuerſitatem temporum creuit fides quantum ad luminis plenitudinem, intelligendo de fide ſecũdum ſtatum communem: hoc autem non eſt propter ipſorum téporum tranſmutationem primo & principaliter, ſed propter ueritatis exhibitionem, propter maiorem gratiæ diffuſionẽ, propter pleniorẽ inſtructionem: ideo n. credentes clarius nũc ea, quę credunt, cognoſcunt, quàm antiquitus cognoſcebãt: quia iam eſt ueritas exhibita per Chriſtum, iam etiã gratia ſpiritusſancti amplius diffunditur in ſacramentis nouæ leg. propter Chriſti meritum: & precium iam ſolutum eſt. Iam ẽt nũc fides apertiùs prædicatur, & docetur, probatur, & defenditur per euidens diſcipulorum Chriſti, & eius ſequacium documentum. Vnde concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

AD ILLVD uerò, ꝙ obiicitur, ꝙ illuminatio fidei, & ipſa fides eſt ſupra tempus. Dicendũ, ꝙ licet ſit ſupra tempus quantum ad rationem mouentem, quia innititur primæ ueritati propter ſe: tamen quantum ad ipſum intellectum credentem, & aſſentienté uoluntarie reſpicit ſtatum uiæ: & ita quodam modo temporis uarietatem: quia ſtatus uię ſecundũ diuerſa tempora uariari habet: & ideo ſicut uidemus, ꝙ in uno homine fides creſcit, & proficit paulatime, ſecũdum ꝙ homo magis, ac magis ſe diſponit ad fidei ſuſceptionem: ſic etiam in diuerſis téporibus proficit fides ſecundũ ſtatum cõem, quia ſecundum profectum temporum efficiebantur homines magis idonei ad percipiẽda, & intelligenda ſacraméta fidei. AD ILLVD, qđ obiicit̃, ꝙ maior ẽ illuminatio, q̃ manifeſtat magis. Dicendum, ꝙ illud habet ueritatem cæteris paribus: ſed aliqua illuminatio adeo põt illuminare ad uidedum rem manifeſtã, ꝙ excedit illã, quæ illuminat ad cognoſcendam rẽ occultam, ſicut uiſio patriæ excedit fidem. Põt etiam aliter dici: ꝙ occultum aliquid dicitur dupliciter, uel a parte cognoſcentis, uel a parte rei cognitæ. Cum ergo dicitur, ꝙ maior eſt illuminatio, q̃ facit cognoſcere magis occultum. Dicendũ, ꝙ ſi intelligatur a parte rei cognitæ, tunc habet ueritatem, utpote; ſi illud, quod erat occultũ, faciat ſe magis manifeſtum Si uero a parte cognoſcentis, hoc modo non habet ueritatem: & ſic eſt in propoſito, quia fides præcedentiũ aduentum Chriſti nõ faciebat de magis occulto magis manifeſtũ, imo qđ erat occultũ ĩ ſe, remanebat occultũ ipſi cognoſcẽti. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ maior eſt illuminatio, q̃ facit pręcognoſcere futura, q̃ quæ facit rememorari præterita. Dicendum, ꝙ uerum eſt de illis præteritis, q̃ ſubiacẽt humanæ conſiderationi. De his aũt, quæ ſunt ſupra rõnem, ueritatem nõ habet. De talibus enim conſueuit dici, ꝙ non eſt ſolum ꝓphetia futurorũ, ſed ẽt præteritorum: ſicut prophetauit Moyſes, cum dixit. In principio creauit Deus cœlũ, & terrã.

Et Heliſabeth Luc. 1. Beata, quæ credidiſti &c. & reſpectu talium eſt fides: per fidem enim creditur, quòd Deus fuerit homo paſſus, & mortuus, & quod reſurrexit tertia die: & hoc excedit naturale iudicium, nec ad huiuscognitionem peruenire poteſt homo per ea, quæ ſenſu cognouit, ſed per ea quę dominus inſpirauit. Vnde quamuis fides noſtra ſit præteritorum, potius tamen dici debet diuina illuminatio, quam dicatur præteritorum rememoratio. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd illuminatio præcedentium magis communicatur, quàm illuminatio ſequẽtium. Dicendum, quòd hoc accidit, ſicut lucerna poſita ſuper candelabrum magis illuminat, quam ſi multæ ponerentur ſub modio: per hunc modum patientia Iob, & Thobiæ plures mouet, & dirigit ad ueritatem, quàm patientia multorum aliorum, quorum uirtus plus claruit apud Deum. Et ſecundum iſtum modum illuminatio patrum præcedentium magis communicatur, quam illuminatio ſequentium: quia ſequẽtes à prioribus accipiunt exemplum bene uiuendi, & credendi, non econuerſo: ſicut diſcipulus doctrinam accipit a magiſtro: Qui ſi bonus eſt, poteſt dicere cum Dauid: Super omnes docentes me intellexi, &c.

QVAESTIO III.

An fides creuerit quò ad certitudinem aſſenſus.

VTRVM fides creuerit quantum ad aſſenſus certitudinem. Et quòd ſic, uidetur. Certius aſſentitur ei, quod clarius cognoſcitur: ſed fides ſecundum diuerſitatem tẽporum profecit in claritate cognoſcendi: ergo in certitudine aſſentiendi. ITEM. Tanto certius aſſentitur ei, quãto certior eſt in ſe: ſed neceſſarium certius eſt quàm contingens: ergo fides, quæ eſt de neceſſario, certior eſt quam fides, quæ eſt de contingenti: ſed fides qua credimus Chriſtum eſſe paſſum, eſt de neceſſario: fides qua crediderunt Chriſtum eſſe paſſurum, fuit de contingenti: ergo certior eſt fides poſt aduentũ Chriſti, quam ante. ITEM. Tanto certius eſt aliquid, quanto pluribus teſtibus cõfirmatur: ſed fides Eccleſiæ pluribus teſtibus confirmata eſt, quam fuerit ſynagogæ, ſiue quantum admirabilia, ſiue quantum ad martyria, ſiue quantũ ad prophetarũ oracula. ITEM. Quanto fides firmius adhæræt, tãtò certior eſt: ſed quanto fides eſt deuotior, tanto firmius adhæret: ſed ſecundum diuerſitatem temporum creuit fidei deuotio: ergo creuit ipſius fidei certitudo. Quod autẽ ſecundum diuerſitatem temporũ fidei deuotio creuit, manifeſtum eſt: quia deuotionem ipſius Eccleſiæ admiratur Synagoga, ut patet in Canticis quaſi per totum, ſecũdum quòd Gloſæ exponũt: & hoc ipſum expreſſe uideri poteſt in choris martyrum, uirginum, & cõfeſſorũ: qui amplius abũdãt poſt Chriſti aduentum, quam ante.

SED CONTRA. Tota certitudo ipſius fidei pendet ex diuina ueritate dictante: ſed ipſi diuinæ ueritati dictanti nulla omnino poteſt accreſcere certitudo: ergo pari ratione nec ipſi fidei aſſentiẽti. ITEM. Cognitio fidei eſt conformis diuinæ præſcientiæ, a qua recepit illuminationem: ſed diuina præſcientia æque certa eſt de futuro antequam ueniat, ſicut & de

præ-

præterito poſtquam euenit: ergo uidetur ꝙ fides patrum præcedētium aduentum Chriſti habebat tantam certitudinem, quantā habet fides eorum, qui ſunt ſubſecuti. ITEM. Aeque certa eſt ipſa fides de eo quod cognoſcit, ſicut & philoſophia. Sed philoſophia eſt diuina inſpiratio, rerum euētum immobili ueritate denūciās, quæ adeo eſt certa de futuro, ſicut & de præterito: unde & futura frequenter annunciat per modū prçteritī: ergo pari ratione uidetur, ꝙ & fides in pluribus patribus præcedentibus aduentum Chriſti æque certa fuerit, ſicut & in conſequentibus. ITEM. Sicut in fide noſtra nullus cadit error, nulla dubitatio; ſic nec in fide præcedentium patrum: ſi ergo albius dicitur quod nigro eſt impermixtius; & certius quod magis remotum eſt ab omni dubitatione: & æque erat remota fides antiquorum patrum ab errore, & dubitatione, ſicut & noſtra: ergo æqualiter erat certa: ergo fides non creuit quantum ad certitudinem.

RESOLVTIO.

Certitudo fidei quantum ad ueritatem dictantem nec augeri, nec minui poteſt: ſed ſolum quantum ad ipſum credentem.

RESPON. Dicendum, ꝙ de certitudine fidei eſt loqui dupliciter ſecūdum duplicem comparationē. Habet enim fides comparari ad ipſam ueritatem dictantē: habet etiam comparari ad ipſum intellectum aſſentientem. Si loquamur de certitudine fidei per comparationem ad ueritatem dictantem, ſic certitudo nec habet minui, nec augeri: quia cum ipſa ueritas diuina certiſſima ſit, & falli non poſſit, quantūm eſt ex parte rationis dictantis in fide quacunque, qua aſſentit diuinæ ueritati propter ſe, & ſuper omnia, ſtatus eſt certitudinis: nec habet ex illa parte fides proficere in certitudine, ſicut oſtendunt rationes ad ſecundam partem inductæ. Si autē loquamur de certitudine fidei ꝑ comparationem ad ipſum credentem: ſic concedi poteſt, quod fides creſcit quātum ad certitudinem, tum propter clariorem cognitionem, tum ꝑꝑ maiorem deuotionem. Illa enim fides certior eſt, quæ apertius cognoſcit, & deuotius acquieſcit. Et quantum ad hæc duo fides ſecundum diuerſitatem temporum creſcit, ſecundū ꝙ dicit Magiſter Hug. de Sancto Vict in Lib de ſacramētis. Duo, inquit, ſunt; ſecundum quæ fides creſcere dicitur, cognitio, & affectus. Secundum cognitionem fides creſcit, quando eruditur ad ſcientiam: ſecundum affectum uero, quando ad deuotionem excitatur, & roboratur ad conſtantiā: & utroque modo creuit fides ſecundum diuerſitatem temporū. Quod enim creuerit quantum ad deuotionēm, ſatis oſtendunt martyrum paſſiones, & quantum ad ſcientiam ſatis oſtendunt doctorum eruditiones. unde Hug. dicit, ꝙ illud ſignatum fuit. Numero. 13 de botro, qui portabatur in uecte, de quo ait ſic. Botrus ſi quidem in uecte, Chriſtus in cruce eſt, cuius myſteriū in ſacramento duo populi portant: qui præceſſerunt, portauerunt, ſed nō uiderant: quia præcedentes aduentum eius ſacramenta paſſionis ipſius portauerunt: ſed non omnes per cognitionem intelligere ua-

Lib. 1. par. 11. cap. 4.

lu erunt. Secundi autem portant, & uident: quia fideles poſt aduẽtum Chriſti ſacramentum paſſionis eius per fidem ſuſcipiunt, & per reuelatam cognitionem iã aperte cognoſcũt: Sic ergo patet, quod & ſi certitudo fidei à parte ueritatis dictantis non habet incrementum, habet tamen proficere ex parte ipſius credentis. Et ſecundum hoc patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam.

PATET etiam reſpõſio ad obiecta: quia rationes ad primam partem procedunt ſecũdum unã uiã, & rõnes ad ſecundam partẽ procedunt per aliam, ſicut manifeſtum eſt pertractanti. Patet etiã generaliter ex prædictis, quis ſit modus proficiẽdi ipſa fide. Proficit enim fides quodãmodo extenſiue quãtum ad articulorũ explicationẽ: proficit etiam intenſiue quantum ad clariorem illuminationẽ: proficit etiam radicatiue quantũ ad certitudinis, & deuotionis adhæſionem: & hoc dico reſpiciẽdo ad ſtatum cõem. Et per conſimilem modum proficere habet in eodẽ homine, & etiã in diuerſis hominibus, qui ſunt ſub eadẽ lege, ſeſe gradatim excedentibus ſecũdum fidei profectum. Et hoc eſt, quod dicit Hugo de ſancto Vict. Secundum incrementa fidei diuerſa genera hominum inueniũtur. Quidam .n: fideles ſunt, qui ſola pietate credere eligunt: ſed utrũ credendum ſit, uel non, ratione non comprehendunt. Alij uero ratione approbant, quod fide iam credunt. Alij uero quod fide credũt, & ratione approbant, purificatæ mentis intelligẽtia experiuntur. In primis ſola fides facit electionem. In ſecundis ratio adiungit approbationem. In tertijs puritas intelligentiæ apprehendit certitudinem. Et ſic patet reſponſio ad propoſitam quæſtionem.

DISTINCTIO XXVI.

De Spe.

SPes autem eſt uirtus, qua ſpiritualia & æterna bona ſperantur, ideſt, cum fiducia expectantur. Eſt enim ſpes certa expectatio futuræ beatitudinis, ueniens ex Dei gratia & meritis præcedentibus; vel ipſam ſpem, quam natura præit charitas, vel rem ſperatam, ideſt, beatitudinem æternam. Sine meritis enim aliquid ſperare, non ſpes, ſed præſumptio dici poteſt.

De quibus ſit ſpes.

Et ſicut fides, ita & ſpes eſt de inuiſibilibus. Vnde Au-
In ench. *guſtinus, Fidem appellamus earum rerum, quæ non viden-*
Cap. 8. Rom. 8. *tur. De ſpe quoque dicitur, Spes, quæ uidetur, non eſt ſpes. Quod enim uidet quis, quid ſperat? Quod attinet ad non uidere, vel quæ creduntur, vel quæ ſperantur, fidei ſpeique commune eſt. Diſtinguitur tamen fides à ſpe, ſicut uocabulo,*

bulo, ita etiam rationabili differentia. Eſt enim fides malarum rerum & bonarum: quia & bona creduntur & mala, & hoc fide bona, non mala. Eſt etiam fides & præteritarum rerum, & præſentium, & futurarum. Credimus enim mortem Chriſti, quæ iam præterijt: credimus ſeſſionẽ, quæ nunc eſt. Credimus venturum ad iudicandum, quod futurum eſt. Item fides & ſuarum rerum eſt, & alienarum. Nam & ſe quiſque credit eſſe cœpiſſe, nec fuiſſe utique ſempiternum: & alia atque alia non modo de alijs hominibus multa, quæ ad religionem pertinent, uerum etiam de angelis credimus. Spes autem non niſi bonarum rerum eſt, nec niſi futurarum, & ad id pertinentium, qui earum ſpem gerere perhibentur. Ibid. diſtin. præalleg.

An in Chriſto fuerit fides, & ſpes.

Poſt hoc ſupereſt inueſtigare, utrũ fides & ſpes in Chriſto fuerint: unde tractatus iſte ſumpſit exordium. Quibuſdam non indoctè uidetur, fidem, uirtutem, & ſpem in eo non fuiſſe, ſicut in ſanctis iam beatificatis, uel in angelis non ſunt, 4. Diſt. 23. *tamen ſancti credunt & ſperant reſurrectionem futuram, & angeli eandem credunt: nec tamen in eis fides, uel ſpes uirtus eſt: quia & Deo per ſpeciem contemplando fruuntur: & in Dei uerbo reſurrectionem futuram ſiue iudiciũ, non per ſpeculum in ænigmate, ſed præclariſſime inſpiciunt.* 1. Cor. 13. *Si enim quia credunt reſurrectionẽ futuram, ideo uerũ eſt eos fidẽ habere: ergo ea cõſummata poſt iudiciũ ſimiliter & fidẽ habere dicẽtur, qui credũt eã præteritam. Sed ſicut tũc credent, nec tamẽ fidem, quæ fideles facit, habebũt: quia non credent abſque ſcientia, quæ nõ erit ænigmatica, ſed per ſpeciem: ita & modo credunt & ſperant reſurrectionem: nec tamen fidẽ habent, quia credendo cognoſcũt.* Ibid. *Venit.n.eis quod perfectum eſt, & euacuatũ eſt, quod ex parte eſt. Venit enim cognitio, & euacuata eſt fides, uenit ſpecies, & deſijt ſpes.* Ioã. 17 *Ita & Chriſtus, in quo fuerunt bona patriæ, credidit quidem & ſperauit reſurrectionem tertia die futuram, pro qua & patrem orauit: nec tamen fidem uirtutem, uel ſpem habuit: quia non ænigmaticam & ſpecularem, ſed clariſſimam de ea cognitionem habuit: quia non perfectius eam*

cognouit præteritam, quam intellexit futuram. Sperauit tamẽ Chriſtus, ſicut in Pſ. 30. ait, In te Domine ſperaui: nec tamen fidem, uel ſpem uirtutem habuit, quia per ſpeciem uidebat ea, quę credebat. De antiquis uero patribus, qui apud inferos uſque ad paſſionem tenebantur, non incongrue dici poteſt, quod fidem & ſpem uirtutem habuerunt: quia credebant & ſperabant ſe uiſuros Deum per ſpeciem, qualiter eum tunc non uidebant: quia non patuit eis cognitio Dei per ſpeciem ante paſſionem Chriſti: qua conſummata, a fide tranſierunt ad ſpeciem.

IN præcedentibus determinauit Magiſter de prima uirtutum theologicarum, uidelicet de fide. In hac parte intẽdit agere de ſecũda, uidelicet de ſpe. Diuiditur autem pars iſta in partes duas, in quarum prima Magiſter determinat de ipſa ſpe, ſecũdum conſiderationem abſolutam oſtendens, quid ipſa ſit. In ſecunda uero determinat de ipſa ſecundum conſiderationem relatam. ibi. *Et ſicut fides, ita & ſpes, &c.*) Prima pars poſſet diuidi in duas, ſecundũ duas notificationes, quas ponit. Prima ponitur. ibi. *Eſt autem ſpes uirtus, &c.*) Secunda ibi. *Eſt etiã ſpes certa expectatio, &c.*) Secunda uero pars principalis diuiditur in partes duas. In quarum prima determinat de ipſa ſpe per comparationem ad alterius uirtutis habitum. In ſecunda determinat de ipſa in comparatione ad proprium ſubiectum ibi. *Poſt hoc ſupereſt inueſtigare, &c*) In prima parte duo facit. Primo comparat ſpem ad ipſam fidem ſecundũ cõuenientiam, ſecundo uero ſecundum differentiam. ibi. *Diſtinguitur tamen fides a ſpe, &c.*) Similiter & in parte reliqua duo facit, primo inquirit, utrum ſpes, & fides fuerit in Chriſtò. Secũdo inquirit, utrum fuerit in illis patribus, qui fuerunt in limbo. ibi. *De antiquis uerò patribus, qui ad inferos, &c.*)

E*St autem ſpes uirtus, &c.*] Obijcitur. Si bonum æternum eſt unum ſolum; uidetur, ꝙ male dicat pluraliter, qua æterna bona ſperantur. Item. Nullum æternũ eſt tẽporale: ergo cum per ſpem expectantur futura bona, ſicut dicitur in alia diffinitione: uidetur ꝙ per ipſam nõ expectantur æterna bona. Propter hoc quæritur, quæ ſit differentia inter illa duo membra, uidelicet inter ſpiritualia bona, & æterna. Reſpon. Dicẽdum, ꝙ ſpes diffinitur hic per cõparationẽ ad obiectum propriũ. Obiectum autem ipſius ſpei eſt ipſum bonum æternum, & glorioſum. Hoc autem eſt duplex. ſ. creatũ, & increatũ, & reſpectu utriuſque eſt ſpes: principaliter tamen reſpectu boni increati. Et ſecundum hoc dupliciter poteſt intelligi ꝓdicta diffinitio. Et ſi intelligatũ de bono increato, tunc ſpes dicitur expectare æterna bona, quę quidem quantum eſt in ſe, currũt ſine principio, & fine. Si autẽ intelli-

telligatur de bono creato, tunc dicitur expectare bona æterna, ideſt perpetua. Vtroque tamen modo pluraliter dicitur expectare bona æterna, non quia plura ſunt bona ſumma; ſed quia bonum æternũ, quod eſt ipſa immenſa bonitas, omnia bona excellit per ſui eminentiam: & bonum perpetuum, quod eſt beatitudo creata; omnia bona comprehendit per æquipollẽtiam. Ideo pluraliter dicit [ęterna] nõ propter æternitatis multitudinem, ſed pp boni expectati omnimodam plenitudinem. Ad illud quod obijcitur, ꝙ eſt expectatio boni futuri. Dicendum, ꝙ nihil impedit aliquod bonum eſſe æternum in ſe, & temporaliter ab aliquo haberi in præmio: & ſic eſt in mercede, quæ expectatur ꝑ ſpem, ꝙ æterna eſt, in ſe: & tamen futura eſt expectanti, qui ad eam nõdum peruenit. Ad illud, quod quæritur, quę differentia ſit inter illa duo membra. Dicendum, ꝙ primum membrum explicatur ꝑ ſecundum, quod ibi ponitur: ut ſit ſenſus, ſpiritualia. i. æterna. Vel poteſt dici, ꝙ per hanc differentiam, ſpiritualia, diſtinguitur ſpes ab affectione naturali: per hoc autem quod dicitur, æterna, diſtinguitur a uirtute cardinali, & tangitur propria rõ ſpei, quæ eſt in bonum ſub rõne æterni. Vel poteſt dici, ꝙ per hoc quod dicitur, ſpiritualia, tangitur obiectum generale, quod habet rõnem materialis, ſecundum ꝙ conſueuit dici, ꝙ ſpes quędam eſt uenię, quędam gratiæ, quædam gloriæ. Per hoc autem quod dicitur, æternũ, tangitur obiectum proprium, & formale, ſiue motiuum, &c.

Eſt etiã ſpes certa expectatio, &c.)

Dub. 2. Cõtra. Quia ſcd̃m ꝙ dicit philoſo. Peccat qui diffinit, qd̃ eſt in motu, ꝑ id qd̃ eſt in quiete, & cõuerſo: ſed expectare eſt quieſcere, ſperare quodãmodo eſt tendere in rem ſperatã: ergo male diffinitur ꝑ expectationẽ. Itẽ. Oĩs notificatio debet dari ꝑ propria: ſed beatitudo, & gratia, & merita ſũt cæteris uirtutibus cõia: ergo incõueniẽter ſpes diffinitur per illa. Iuxta hoc quæritur. Cũ unius rei ſit unũ eſſe, & ita una diffinitio: qũo differt prædicta notificatio ab aliis notificationibus, quæ cõſueuerunt aſſignari de ſpe. Reſp. Dicendum, ꝙ ſpes eſt nomen affectionis, & eſt nomen uirtutis. Secundum ꝙ eſt nomen affectionis, ſic diffinit a Philoſopho: Spes eſt ſuſpicio futuri boni. Scd̃m aũt ꝙ eſt nomẽ uirtutis, & noĩat habitũ ſic habet diffiniri, & notificari ꝑ ſuũ actũ. Actus aũt ille dupliciter põt cõparari. Vel ad obiectũ tm̃: & ſic eſt illa diffinitio Magiſtri. Spes eſt uirtus, qua ſpiritualia, & æterna bona ſperant. Vel ad obiectũ, uel ad principiũ: & ſic eſt illa Haymonis. Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis, ueniens ex grã, & meritis. Vel ad obiectũ, & habitum præambulũ: & ſic eſt illa. Aug. de ciui. Dei Spes eſt uirtus, qua quis ſe ad illud, quod credit, peruenturũ pſumit. Aliter aũt põt aſſignari diſtinctio inter iſtas tres notificationes, ꝙ prima ſit formalis data ꝑ genus, & d̃rias. Scd̃a cauſalis data ꝑ actũ, & cãm. Tertia uero partim cãlis, partim formalis: qa dat ꝑ obiectũ ſpei, & aliã ꝑambulã uirtutẽ. ſ. fidẽ, q̃ tangitur in uerbo credendi. Ad illud ergo quod obijcitur, quòd expectatio eſt quies. Dicendum, quòd

quamuis ſit quies corporis, tamen eſt quædam ſollicitatio mētis. Qui enim expectat, aduentū deſiderat expectati: expectatio ſecūdum quòd ponitur in diffinitione ſpei, nō eſt expectatio corporalis, ſed magis mentalis: quæ eſt quædam imaginatio, & protēſio reſpectu finis aſſequendi. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ hæc notificatio data eſt per communia. Dicendum, quod illa communia ſecundum quòd hic ponūtur, ſunt appropriata. Nam beatitudo appropriatur ratione ultimę dotis, quæ quidem eſt perfecta tentio correſpondens ipſi ſpei: & ea ratione, qua nomine beatitudinis intelligimus bonum excellēs, & indeficiens. Similiter merita, & gratia eidē appropriantur, prout iunguntur in ſimul: gratia enim reſpicit Dei benignitatem, & miſericordiā: merita uero dei ęquitatem & iuſtitiam: quoniam uero uirtutis ſpei proprie eſt utrunque reſpicere, ut liberet a deſperatione, & præſumptione, quæ ſolummodo alterum intuetur: iō proprie conuenit ipſi ſpei, quod dicitur, ueniens ex gratia, & meritis: meritis, inquam, præcedentibus, uel in propoſito, ſcilicet in radice, uel uſu: ſicut in præcedentibus oſtenſum fuit.

Dub. 3 *Et ſicut fides, ita & ſpes &c.* Videtur falſum dicere: quia ſi fides & ſpes communicant in obiecto: ergo ſunt eadem uirtus. Item. In tēporalibus ita bene poteſt quis ſeparare pecuniam, quam uidet, quàm pecuniam, quam non uidet: ergo pari ratione in ſpiritualibus: ergo ſpes non debet dici eſſe de inuiſibilibus. Item. Spes reſpicit ipſum affectum, uiſibile autem, & inuiſibile reſpicit intellectum: ergo ſi obiectum habitus reſpiciunt eandem potentiam, male dicitur ſpes eſſe inuiſibilis. Reſpon. Dicēdum, quòd in æternis bonis perfecte uidere eſt uiuere, ſicut dicit Aug. propter qđ dicitur Iohan. 17. Hæc eſt uita æterna, ut cognoſcant te uerum Deum, &c. Ideo reſpectu eorundem ſpiritualium bonorum non uidere, & non habere ſe mutuo concomitantur. Quoniam ergo ſpes eſt de non habitis, quia nemo ſperat illud, quod habet: ſed illud quod habendum eſt: in reſpectu æternorum bonorum non habitum eſt non uiſum: hinc eſt quòd Magiſter dicit, quòd ſicut fides eſt de inuiſibilibus, ita & ſpes. Et hæc eſt differentia, quòd fides eſt de inuiſibilibus, ſecundum quòd ſunt inuiſibilia; ſpes autem de inuiſibilibus, ſecundū quòd ſunt non habita, ſed habenda. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Ad illud enim quod primo obiicitur, quòd communicāt in obiecto. Dicendum, quòd non ſub eadem ratione reſpiciunt illud obiectū, ſed ſub alia, & alia. Ad illud quod obiicitur, quòd in temporalibus bene poteſt quis ſperare, quod uidet: ergo & in ſpiritualibus. Dicendum, quod non eſt ſimile, quia uidere corporalia non eſt illa habere; ſed bona æterna uidere, eſt illa poſſidere. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ inuiſibile reſpicit intellectum. Dicēdum, quòd uerum eſt ſub ratione inuiſibilis; nihilominus poteſt reſpicere affectum ſub ratione non habiti.

Spes autem non niſi bonarum rerum eſt, &c.) Contra hoc obiicitur. Dub. 4

tur. Primo ratione primi mẽbri: quia dicit Poëta. *Hunc ergo ſi potui tantũ ſperare dolorem*: ergo ſpes eſt malorũ rerũ. Item. Sicut quis expectat propriam exaltationẽ;, ita expectat aduerſarij ſui confuſionem: ergo ſicut expectat bonũ ſuum, ita expectare poteſt malũ alienũ. Itẽ obijcitur contra ſcd̃m membrũ, quod dicit; nõ niſi futurarũ, quia beatitudo nõ eſt futura, nec habẽda à præſcito: ergo ſi ſpes non eſt niſi rerum futurarũ, nullus præſcitus habet ſpem. Itẽ. Obr̃ contra tertiũ membrũ, quo dr̃, ad eum pertinentiũ: q̃a Luc. ult. dr̃. Nos aũt ſperabamus, quòd ipſe eſſet redempturus Iſrael: ergo contingit ſperare bonum cõe, non ergo tm̃ ſpes eſt reſpectu boni proprij. Itẽ. Aug. dicit ꝙ de nemine deſperandum eſt, dum eſt in uia: ſed de quo cõtingit deſperare; & ſperare: ergo ur̃ ꝙ de alio contingit ſperare. Item. Cũ fides, & charitas poſſunt non tantũ eſſe de bonis proprijs, ſed & de bonis cõibus, quare nõ ſimiliter eſt hoc reperire de ſpe? Reſp. Dicendũ, ꝙ ſpes eſt reſpectu futuri, reſpectu futuri boni, & reſpectu futuri boni proprij: ſecundum ꝙ accipitur proprie pro ipſa uirtute. Reſpectu futuri eſt inquantum diſtinguitur à gaudio, & dolore, & conuenit cum amore: quia illæ duæ affectiones ſunt reſpectu pręſentium, ſed iſtæ duæ reſpectu futurorum. Reſpectu boni eſt inquantum diſtinguitur à timore, quia timor eſt reſpectu diſconuenientis: ſpes autẽ reſpectu conuenientis. Reſpectu boni proprij eſt inquantum non ſolum diſtinguitur ab aliis affectionibus, ſed etiã inquantum diſtinguitur ab alijs uirtutibus, utpote a credulitate fidei: ipſa. n. ſpes procedit ex gratia, & meritis. Et quoniam meritum non aſſecurat de beatitudine, niſi eũ, qui meretur: quia unicuique retribuetur ſecundum merita ſua: hinc eſt ꝙ per uirtutem ſpei nemo ſperat niſi ſibi. Et ſecũdum hoc patet, ꝙ illa differentia, quam aſſignat Auguſtinus inter fidẽ, & ſpem, rectè & conueniẽter aſſignatur: ſumitur enim ſpes ꝓprie pro ipſa uirtute: ſi autem accipiatur ſpes cõiter pro ipſa ſuſpicione, ſic põt eſſe nõ tm̃ boni, ſed etiam mali, & ſic accepit Poeta. Et per hoc patet reſponſio ad primum obiectum. Ille enim eſt extenſus, & improprius modus accipiendi ipſam ſpem. Si uero ſpes dicatur minus cõmuniter de quacũque expectatione boni, ſic poteſt eſſe expectatio non ſolum proprij boni, ſed etiam communis, Et ſic accipitur Luc. ult. & ẽt ab Augu. Et per hoc patet reſponſio ad illas duas auctoritates. Prout autẽ accipitur proprie pro ipſa ſpe, quæ eſt expectatio ueniẽs ex gratia, & meritis: ſic nõ eſt niſi reſpectu proprij boni, quia nemo redditur ſecurus de ſalutẽ niſi per merita propria: ideo nõ eſt ſimile de fide & charitate. Et per hoc patet reſpõſio ad ultimo obiectum. Ad illud uerò quod obiicitur, ꝙ ſi ſpes eſt tantum futurarũ rerum, ſic præſcitus non habet ſpem. Dicendum, ꝙ futurum dicitur dupliciter, uel quantum ad euentum, uel quantum ad ordinem. Quantum ad euentum dicitur futurum, quod euenit. Quantum ad ordinẽ dicitur futurum, quod eſt ordinatum ad ueniendum: uel futurum dicit euentum ſim-

ſimpliciter,non reſpectu expectationis. Et hoc ultimo modo dicitur ſpes eſſe futurorum: ipſe autẽ obiicit,,put accipitur primo modo & ideo non ualet.

Quibuſdam non indocte uidetur, &c.)Obijcitur contra. Primum, quia in Pſal. 30. In te domine ſperaui,&c. dicitur in glo. Hoc dicitur in perſona Chriſti: ergo Chriſtus habuit ſpem. Item. Hoc uidetur ratione: quia Chriſtus fuit ſimul uiator, & comprehenſor: & inquantum uiator deficit ſibi ſtola corporis: ſi ergo Chriſtus fuit perfecte uiator, ſicut & perfectus comprehenſor, uidetur quòd debuit habere omnia dona gratiarum,& omnes uirtutes,quæ reſpiciunt ſtatum uiæ. Item. Obiicitur contra ſecundum de ſanctis iam beatificatis,quia dicitur Apoc. 6. ꝙ dictum eſt eis, ꝙ expectarent adhuc modicum tempus: ergo ſi ſpes eſt expectatio, uidetur, &c. Item. Animæ ſanctæ in patria expectant glorificationem ſuorum corporum,quæ eſt quædam pars beatitudinis: reſumendo enim corpora perfectius contemplabũtur. Quia (ſicut dicit Auguſt.) animæ propter deſiderium corporum retardantur, ne omnino ferantur in ſummum cœlum. Item Obiicitur cõtra tertium, quia uidetur quòd angeli habeãt ſpem: dicitur enim 1. Pet. 1. in quem deſiderant angeli proſpicere Deſiderium autem eſt reſpectu non habiti: ergo ſide eodem poteſt eſſe ſpes, de quo & deſiderium: uidetur ergo ꝙ angeli ſperent. Item. Angelis accreſcet gloria quædam, & decor de glorificatione noſtra,& beatitudine: ſi ergo hanc expectant, & nõdum habẽt, uidetur quòd habeãt ſpem. Reſpon. Dicendum, quòd (ſicut dicit Magiſter,) nec Xp̃s nec animæ beatę,nec angeli (proprie loquendo) habent ſpem. Ratio huius eſt, quia ſpes eſt expectatio præmij ſubſtantialis: omnes autem hi prædicti ſubſtantiale præmium habent: & ideo carent ſpe,proprie dicta. Alia autẽ ratio eſt,quia ſpes habet annexã fidem: fides autem eſt cognitio ænigmatica. Et quia claritas uiſionis diuinæ tollit omne ænigma,per conſequens euacuat fidẽ: & euacuando fidem, euacuat ipſam ſpem,& ob hanc duplicem rationem,ſicut multipliciter dicitur in litera, conuenienter uidetur, ꝙ nec Chriſtus, nec ſancti, nec angeli beati habeant ſpem. Ad rationes autem ad oppoſitũ reſpondetur faciliter, pro eo ꝙ licet in eis non ponatur ſpes proprie dicta, ſecundum ꝙ eſt expectatio præmij ſubſtantialis: poteſt tamen, large accipiẽdo ſpem pro quacumque expectatione, uidelicet ſtolæ ſecũdæ,& alicuius gaudij accidentalis poni in Chriſto, & angelis & animabus beatis Sed quare ſpes uirtus non eſt reſpectu præmij accidentalis, ſed ſubſtantialis: & quare etiam in ſanctis euacuatur, hoc melius infra manifeſtabitur, cũ agetur de euacuatione uirtutum. Ad illud tamẽ, quod obiicitur de deſiderio. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile de deſiderio,& ſpe: quia ſpes eſt reſpectu non habiti,ſed deſiderium põt eſſe reſpectu habiti, ut continuetur, & tollatur faſtidium: & ſic eſt in angelis. Similiter ad illud,qđ obĩ de auctoritate Pſal. conſueuit dici, ꝙ hoc dr̃ de Xp̃o rõne mẽbrorũ. Alia ſatis patẽt.

De

De antiquis vero patribus, &c.)

Dub.6. Contra. Spes ſe commetitur ſtatui uię: ſed illi non erant in ſtatu uiæ: ergo nō habebant ſpem. Itē. Spes datur homini ad hoc ꝙ mereatur: ergo ſi illi erant extra ſtatum meriti, nō uidetur ꝙ habuerint ſpem. Iuxta hoc quæritur de animabus, quæ ſunt in purgatorio: Vtrum habeant ſpem. Et ꝙ ſic uidetur: quia adhuc non habēt apertam uiſionem per [illegible]: ergo ſpes non eſt euacuata in eis. Sed cōtra hoc eſt, quia ipſi certi ſunt, ꝙ non poſſunt damnari: ergo uidetur, ꝙ ipſi non indigeant fulcimento ſpei. Iuxta hoc quæritur, utrū dæmones aliquo modo habeant ſpē. Et ꝙ ſic uidetur. Quia dicitur Iob. 40. de Behemoth. Ecce ſpes eius fruſtrabitur: ergo habet ſpem. Sed contra. Sciunt peccatum ſuum eſſe irremediabile: ergo deſperant: ergo non habent ſpē. Et Aug dicit de diabolo. Et ad cumulum dānationis ſuæ deſperauit. Reſp. Dicendum ꝙ ſpes non tollitur niſi per ſubſequens præmium, & contrarium habitū. Et ſancti in limbo, & animæ in purgatorio nec erant aſſecuti præmium, nec inciderant in contrarium habitum, ſiue in defectum: hinc eſt ꝙ ſpem habebāt ſicut dicit Beda, & habetur in 4. diſt. 1. ꝙ patres in limbo felici ſpe īgreſſum ianuæ cæleſtis expectabant. Dæmones uero, & alii dānati, q habent cōtrariū habitū ſpei. ſ. deſperationē, ſpē habere non poſſunt. Similiter ſancti, & beati aſſecuti ſunt præmium, per qđ ſpes euacuatur, ſicut infra manifeſtabitur. Ad illud uero, quod obiicitur, ꝙ ſpes commetitur ſe ſtatui uiæ, & datur ad merendum. Dicēdum, ꝙ ſancti patres quodammodo erant in uia, & nondum peruenerant ad patriam: præterea meritum non reſpicit ipſam ſpē uniuerſaliter, ſed ſecundū ſtatū. Ad illud, quod obiicit̄, ꝙ aīæ in Purgatorio certę ſunt, ꝙ non poſſunt damnari. Dicendum, ꝙ hoc nō eſt pp aſſecutionē gloriæ, ſed pp confirmationem liberi arbitrii, quod eſt extra ſtatū merendi & demerendi: & illa confirmatio euacuat ſpē, quamuis ponat extra ſtatum uertibilitatis ipſius liberi arb. ergo, &c. Ad illud quod obiicitur de Behemoth. Dicēdū, ꝙ ſpes ibi accipitur improprie, & ꝑ expectatione dilationis iudicii, in quo acrius, quā modo puniendus eſt; & pro expectatione dilationis iudicii diutius conſtituēdi ſuper peccatores: quorum utroque fruſtrabitur diabolus in die iudicii, & citius q̄ uellet, iudicabitur. Ex his patent illa dubia, quę ſupra de ſubiecto ſpei quærebantur.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An ſpes ſit uirtus gratuita.

AD intelligentiam huius partis incidit quæſtio de uirtute ſpei. Et circa ipſius inquiſitionem dupliciter procedendum eſt ſecundum proceſſum ipſius Magiſtri. Primo enim quærit̄ de ipſa ſpe ſecūdū cōſiderationē abſolutā. Secūdo quæritur de eadem ſecundū conſiderationē relatam. Circa primū quæruntur quinq;. Primò quęritur, utrum ſpes ſit uirtus gratuita. Secundo, utrum ſpes ſit uirtutis genus, an ſpecies ſpecialiſſima. Tertio quæritur,

utrum

utrum ſpes ſit uirtus cardinalis, an theologica. Quartò, utrum aliquādo ſit uirtus informis an ſemper formata. Quinto quæritur, utrum in actu ſuo ſit certitudinalis, an dubia.

VTRUM ſpes ſit uirtus gratuita. Et ꝙ ſic uidetur. Rom. 8. Spe ſalui facti ſumus. Quod autē nos facit peruenire ad ſalutem, illud præcipue tenet rationem uirtutis gratuitæ: ſi ergo ſpes eſt huiuſmodi, ergo eſt uirtus gratuita. ITEM. In Pſal. 146. Beneplacitū eſt dño ſuper timentes eum, & in eis, qui ſperant ſuper miſericordia eius: ſed quod reddit acceptum Deo, uel eſt uirtus gratuita, uel habitus excellentior ipſa, ſicut habitus doni, uel beatitudinis. Si ergo ſpes non computatur inter habitus donorum, & beatitudinum, neceſſe eſt eam computari inter habitus uirtutum gratuitarum. ITEM. Habitus directe repugnans iculpę habet in ſe rōnem uirtutis gratuitæ: ſed ſpes undique repugnat culpę, quia repugnat præſumptioni, & deſperationi: ergo &c. ITEM. Sicut difficile eſt credere, quod eſt ſupra rōnem; ſic difficile eſt expectare, quod eſt ſupra omnem æſtimationem. Sed per ſpem expectatur illud bonū, quod nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit: ergo ſicut fides eſt uirtus, qua creduntur inuiſibilia: ſic uidetur ꝙ ſpes eſt uirtus, qua expectantur inæſtimabilia, hoc eſt bona ſpiritualia, & æterna. ITEM. Quod maxime firmat aīam, & rectificat, & delectat, illud potiſſime habet rōnem uirtutis gratuitæ. Virtus enim eſt habitus potentiæ regulatiuus, & cōfirmatiuus, qui facit ipſam aīam gaudere circa ea, quæ recta ſunt, ſecūdū ꝙ uult Philoſophus. Sed ſpes eſt hmōi (ipſa.n. confirmat, & delectat, ſcdm ꝙ dr Heb. 6. Fortiſſimum habemus ſolatium, per qđ confugimus ad propoſitam nobis ſpem, quam ſicut ancoram, &c. Et ad Ro. 12. Spe gaudentes) uidetur ergo manifeſte, ꝙ ſpes ſit in genere uirtutis gratuitæ. 2. Eth. cō. 3. et 4. et 7. Eth. c. 14.

SED CONTRA. Nulla paſſio eſt uirtus: ſed ſpes eſt una de quatuor paſſionibus, ſcdm quod dicit Boetius de conſo. ergo ſpes nō eſt uirtus. Prima probatur per illud, quod dicit Philoſophus, ꝙ cum tria ſint in aīa, potētiæ, paſſiones, & habitus: uirtus non eſt in genere paſſionis, ſed ī genere habitus. Si ergo ſpes non eſt uirtus, cōſtat ꝙ nec uirtus gratuita. ITEM. Sicut contingit expectare futura, ſic cōtingit rememorari præterita: ſed rememoratio de præteritis nō eſt uirtus, nec circa eam conſiſtit aliqua uirtus ſpecialis: ergo nec circa expectationem futurorum aliqua uirtus conſiſtit: ſed expectatio futurorum uel eſt ipſa ſpes, uel procedit ab ipſa; ergo uidetur ꝙ ipſa ſpes non habeat eſſe uirtus. ITEM. Sicut contingit ſperare recte, & non recte: ſic contingit etiam timere recte, & non recte: ſed habitus, qui dirigit aīam in timendo, non reponitur in genere uirtutis, utpote timor: ergo nec habitus, qui dirigit in ſperādo: ergo ſpes, ēt ſcdm ꝙ noīat habitum, nō eſt in genere uirtutis. ITEM. Oīs uirtus moralis conſiſtit circa bonum, & difficile, ut uult Philoſophus: ergo multo fortius gratuita: ſed in expectatione bonorum promiſſorum nulla eſt difficultas: ergo cum ſpes nō cōſiſtat circa difficile. 2. Eth. com. 5. 2. Eth. cap. 3.

cile non uř eſſe in genere uirtutis gratuitæ. ITEM. Nulla uirtus gratuita in ſuo actu repugnat perfectioni meriti: ſed ſpes ĩ ſuo actu perfectioni meriti repugnat: ex imperfectione enim procedit ꝙ qs ſeruit Deo ꝑ retributioné futurã, quia ſcđm ꝙ dicit Bern. Charitas præmium non intuetur: ſi ergo ſpes facit expectare retributionem futuram, uidetur perfectioni meriti repugnare. ergo non eſt in genere uirtutis gratuitæ.

RESOLVTIO.

Nedum uirtus gratuita cenſenda eſt ſpes; Quinimmo uirtutum omnium gratuitarum ancora, et ſubſtentaculum.

RESPON. Dicendum, ꝙ nõie ſpei põt intelligi affectio animi, iuxta illud, quod philoſophi, & ſancti dicunt, quatuor eſſe animi affectiones, uidelicet gaudium & dolorem, ſpem & timorem. Põt ẽt nomine ſpei intelligi ipſa res expectata, iuxta illud Timoth. 2. Expectantes beatam ſpem. Poteſt nihilominus ſumi pro habitu, qui dirigit animæ motum, & affectum in illud, quod expectandum eſt: & iſto tertio modo dicendi ſpes non tantum eſt uirtus gratuita, imo etiam uirtutum gratuitarum ſuſtentamẽtum, & ancora. Virtus quidem gratuita eſt, quoniam in hoc ꝙ facit animã expectare ea, quæ ſunt ſuper omnem æſtimationem humanam, & ea quæ promiſit largitas diuina, facit omnino confidere, & inniti ſummæ, & imměſæ largitati, ſicut fides facit aſſentire primæ ueritati, & charitas facit adhærere ſummæ bonitati. Et dum anima ipſi immenſæ largitati innititur propter ſe, & ſuper omnia, rectificatur, & ſuper ſe eleuatur, & Deo accepta efficitur: neceſſe eſt ergo ꝙ habitus, quo mediante fit illud, rõnem habeat gratuitæ uirtutis. Et q̃a cum aĩa innititur ei, qui non põt deficere, quãuis ipſa in ſe ſit deficiẽs, & uacillans: fundatur per ſpem, quaſi ſuper firmã petrã. Et ꝑpea dixi, ꝙ ſpes non tantummodo eſt in genere uirtutum gratuitarum, ſed etiam earum ancora, & ſuſtentamentum. Vnde cõcedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt. *Conſentit. S. Tho. 2. 2. q. 17. art. 1.*

AD ILLVD uerò, quod primò obijcitur in cõtrarium, quod ſpes eſt paſſio, iam patet reſponſio: quia nomen ſpei æquiuoce accipitur, uidelicet pro ipſa affectione, & pro habitu regulante ipſius affectionis motum. Vnde ſpes ſecundum quòd eſt uirtus eſt habitus gratuitus, qui eſt principium motus, qui eſt ab anima: paſſio autem magis eſt ad animam: & ſecundum quòd motus explicationis, ſiue ſpei ab anima eſt, ſic poteſt fieri recte, & non recte ſecundũ imperium liberi arb. Et quãtum ad hoc habet circa ipſum attendi perfectio uirtutis, uel deformatio uitij. AD ILLVD, quod obijcitur, quod ſicut ſe habet expectatio futura, ſic rememoratio ad pręterita. Dicendum, quòd nõ eſt uſquequaque ſimile de rememoratione præteritorum, & de expectatione futurorum. Non enim ſic conſiſtit rectificatio, uel obliquatio animæ principaliter circa ea, quæ ſunt præterita, ſicut circa ea, quæ ſunt futura, niſi ex conſequenti. Virtus enim proprie magis ordinat ad illud qđ agendũ eſt, quàm ad illud, quod actũ eſt. Alia diſſimilitudo eſt, quia rememoratio reſpicit actum cognitiuę, expe-

expectatio autem motum affectiuæ:rectitudo autem uirtutis non ſic attenditur penes ea, quæ ſunt cognitionis, ſicut penes ea, quæ ſunt affectionis. Vnde etiam rememorationi,ſecundum quod iũgitur affectioni, annectitur actus uirtutis,ut prudentiæ, uel pœnitentiæ,uel charitatis,ſiue beniuolentiæ,ſecundum quod recordatur præteritorum factorum, ut futura melius agat,uel præteritorũ malorum ut doleat,uel præteritorũ beneficiorum ut gratias agat. AD ILLVD, quod objicitur,ꝙ timor non eſt in genere uirtutis ét inquãtum habitus: ergo nec ſpes. Dicendum,ꝙ non eſt ſimile, quia affectio ipſius timoris conſiſtit in quadam reſilitione: ſed affectio ſpei conſiſtit in quadam protẽſione: & ideo affectio timoris plus habet de paſſione , affectio uero ſpei plus habet de actione. Et qm̃ habitus uirtutum dirigunt animã in actibus,in quibus conſiſtit rectitudo uitæ,iuxta illud quod dicitur,ꝙ uirtus eſt bona qualitas mentis,qua recte uiuitur:hinc eſt quod ſpes magis eſt in genere uirtutis: quàm timor. Et ex hac eadem cauſa,patet quare magis circa affectionem ſpei conſiſtit habitus uirtutis, quam circa aliquam aliarum trium affectionem. Gaudium enim,& dolor,quia habent obiecta ſibi coniuncta,magis ſunt in ſuſtinendo. Affectio uerò ſpei inter cæteras eſt, quæ plus habet de ratione agendi, & quæ magis dicit motum ab anima : quamuis & ipſa ſecundum aliquid ſui dicat paſſionem circa animam,ꝙ ſecundum illud non habet circa eã conſiſtere habitus uirtutis, ſed magis ſecundum ꝙ dicit rationem motus,& protenſionis ipſius animæ in ipſam rem ſperatam. AD ILLVD,quod opponitur, ꝙ expectare bonum,non eſt difficile. Dicendum, ꝙ ſicut credere,quod uidetur,non habet difficultatem; credere tamen firmiſſime quod non uidetur, habet magnam difficultatem . Sic intelligendum eſt , ꝙ quamuis ſperare bona pñtia, quæ aliquo modo uidentur in ſe, uel in ſuo ſimili; non eſt multum diffi ile: bona tamẽ inuiſibilia,& æterna,quæ oculus non uidit expectare certa fiducia , & pro illis temporalia bona contemnere, & his omnibus,quæ non ſic uidẽtur ſuperferri, hic magnam habet difficultatem,& magnam dignitatẽ. Et ideo indubitanter uerum eſt ſpem eſſe in genere uirtutis gratuitæ. AD ILLVD, quod objicitur ultimo,ꝙ ſpes in ſuo actu impedit meriti perfectionem . Dicendum,ꝙ falſum eſt: imo ſicut dicit Apoſtolus, cõſurgit ex perfectione meriti: quãto enim aliquis maiora,& meliora habet merita, tanto firmius, & certius ſperat. Et ſi objiciatur ꝙ charitas præmiũ nõ intuetur. Dicendum,ꝙ illud intelligitur de præmio creato:de præmio autem increato non habet ueritatẽ, quia maxima charitas maxime deſiderat uniri Deo, & habere Deum. Spes aũt perfecta magis aſpicit mercedem increatam, de qua dixit dominus Abraæ Geneſ.15. Ego merces tua &c. Eum enim expectat quis per ſpei habitum tenere in patria, cui per charitatem in uia uniri deſiderabat. Alius eſt etiam modus reſpondẽdi diſtinguendo de ſpe mercenaria,qua quis ſeruit Deo propter præmiũ,quod expectat:quia quędam

dam eſt mercenaria, quæ conſtituit finem in proprio cõmodo: & iſta eſt mercenaria mala, & nõ ꝑcedit a ſpe recta, & formata. Quędam etiam eſt, quæ nõ cõſtituit finem in proprio bono: ſed totũ cõfert, & ordinat ad bonum ſummũ: & hanc mercenariam facit ſpes, quæ eſt uirtus gratuita. & hęc merito non repugnat. Primus tamen modus dicendi uidetur eſſe rationabilior: q̃a ſpes ſtare poteſt excluſa omni intentione dilectionis mercenariæ. Quantuncunque. n. amor ſit perfectus in uia, eſt ſibi uirtus ſpei coniuncta. Vnde ſimpliciter dicendum eſt, ꝙ expectatio boni æterni eſt mercenaria, nec minuit meritum, nec facit ad imperfectioné charitatis, uel meriti, niſi inquantum mens hominis multum affectuoſe, & intenſe aſpicit ad commodum proprij boni. Multi autem ſunt, qui beatitudinem expectant: & tamen parum de ſe, & multum de Deo curant.

QVAESTIO II.

An ſpes ſit genus uirtutis, uel ſpecies ſpecialiſſima.

VTRVM ſpes ſit genus uirtutis: uel ſpecies ſpecialiſſima. Et quod ſpecies ſpecialiſſima, uidetur. Vna eſt uirtus ab unitate obiecti, ſed in uno ſolo ſperandũ eſt, uidelicet in Deo; iuxta illud, qđ ſępe dicitur in ſcriptura: quod in domino ſperandum eſt, nõ in aliqua creatura, ergo uidetur ꝙ ſpes ſit uirtus unica: nullo modo pluri ficata. ITEM. Merces una omnium eſt, & omnes unum ſummum bonum expectant, in quo non cadit diuerſitas ſiue ſecundum ſpecié, ſiue ſecundum formã: ergo ſi ſpes eſt expectatio æternæ mercedis, uidetur ꝙ expectatio illa nullo modo habeat formaliter diuerſificari: ergo ſpes non habet ſub ſe alias ſpecies differentes: ergo habet in ſe unitatem ſpecialiſſimæ: ITEM. Pauciora ſunt ſperanda, q̃ ſint credenda: credimus enim prẹmia, & ſupplicia: ſed nõ ſperamus niſi tantum pręmia: ergo uidetur ꝙ maior unitas eſt in ſpe, quàm in fide, uel etiam tanta: ſed fides eſt una unitate ſpeciei ſpecialiſſimæ: ergo & ſpes. ITEM. Spei ſuccedit perfecta tentio, ſicut fidei ſuccedit uiſio. Sed perfecta uiſio ſummi ueri eſt una ſecundum ſpecié in omnibus beatis, nec habet diuerſitatem per alias dotes ſpecie differentes: ergo nec ſpes habet ſubdiuidi in alias uirtutes: ergo ſpes eſt uirtus ſpecialis, & habet ĩ ſe unitaté ſpeciei ſpecialiſſimę.

SED CONTRA. Diuerſorũ actuũ diuerſi ſunt habitus: ſed confidere, & expectare ſunt actus formaliter differentes. Si ergo ad ſpem pertinet cõfidere, ſecũdum ꝙ dicimur ſperare in domino; ad ſpem etiam pertinet expectare, ſecundum ꝙ dicimur ſperare futuram gloriam: uidetur ergo ꝙ ſpes habeat diuerſificari formaliter, & ita ſubdiuidi in alias ſpẽs. ITEM. Spes eſt expectatio futuræ beatitudinis, ſecundum ꝙ dicit Magiſter in litera, & habetur in Gloſ. Roman. 5 ſed beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus: ergo ſpes expectat omne bonum: ſed expectatio diuerſificari habet ſecundum diuerſitatem boni expectati, & ſpes non tantum expectat unum bonum, imo congregationem omniũ bonorum: ergo uidetur quod ipſa includat in ſe uniuerſitatem omnium bonarum uirtutum. ITEM. Omnis

Omnis uirtus meritoria facit hominē tendere ad finem ſuum aſſequendum, quem tamen nondum uidet: ſed ſpes eſt uirtus illa, qua quis expectat præmium omnium meritorum: ergo uidetur ꝙ uirtus ſpei communis ſit ad omnes uirtutes, ergo non habet unitatē ſpeciei ſpecialiſſimæ. ITEM. Sicut ſe habet gaudium reſpectu boni præſentis, ſic ſe habet ſpes reſpectu boni futuri: ſed gaudium quo qs gaudet de actu uirtutis præſentis, non habet diſtingui ab ipſa uirtute imo eſt omnibus uirtutibus generale: caſtus enim eſt, qui continet, & hoc ipſo gaudet; ergo pari ratione uidetur, ꝙ ſpes de futuro bono ſit communis ad omnes uirtutes: ergo uirtus ſpei non habet unitatem ſpeciei ſpecialiſſimę.

RESOLVTIO.

Cum ſpes unum habeat mouens, unā rationem mouendi unicum obiectum, ac finem propriū; una uirtus erit, & ſpecies ſpecialiſſima.

RESPON. Dicendum eſt, ꝙ quemadmodū fides, licèt ſit circa multa credibilia, una tamē uirtus eſt; quia una eſt principaliter rō mouendi in omnibus credibilibus; ſic & uirtus ſpei quotcunque, & quantacunque, & quæcunque bona expectet, una uirtus eſt, & unitatē habet ſpeciei ſpecialiſſimæ, quia una eſt ratio, cui innitur in expectando. Sicut enim fidei uirtus aſſentiēdo primæ ueritati propter ſe, & ſuper omnia, illa credit quæ ſibi ſumma ueritas dictat eſſe credenda; ſic ipſa ſpes confidendo, & innitendo immenſæ, & indeficientiſſimæ largitati diuinæ, oīa illa expectat, quæ ſibi Deus promittit eſſe in futuro retribuēda. Et quemadmodum fidei uirtus omnia, quæcūque credit principaliter, non ſolum credit Deo, ſed etiam de Deo, & circa Deum: ſic & ipſa ſpes omnia quæ expectat, non ſolum expectat à Deo, ſed etiam expectat illa obtineri in ipſo Deo, ut habendo Deum habeat omne bonū. Rurſus. Quēadmodum fides credit Deo tanquam rationi mouenti, & circa ipſum uerſatur tanquam circa obiectum, & in ipſum tendit tanquam in finē proprium; ſic & ipſa ſpes. Et quoniam unitas uirtutis attenditur penes ueritatē rationis mouentis, & obiecti principalis, & finis proprii, & hæc omnia reperire eſt in uirtute ſpei ſicut & in uirtute fidei; concedendum eſt ipſam ſpem eſſe unam uirtate ſpeciei ſpecialiſſimę; & rationes quę inducuntur ad hanc partem ſunt concedendæ.

Scot. Diſ. 26 q. uni. S. Bon. conſentit etiā S. Tho. 22. q. 17. ar. 6.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ diuerſorum actuum diuerſi ſunt habitus. Dicendum ꝙ uerum eſt quādo illi actus ſunt principales reſpectu habituum; ſed quādo ſic eſt, ꝙ unus principaliter reſpicit habitum uirtutis, & alius habet ad illum ordinem, & cōnexionē, & conſequentiam naturalem, nō oportet habitum diuerſificari propter illorum actuum diuerſitatē; & ſic eſt in ꝓpoſito reperire. Ideo enim ſpes expectat magna bona promiſſa, quia confidit de immenſa largitate promittentis. Vnde quia unus iſtorum actuum eſt ratio alterius; hinc eſt ꝙ non pertinent ad diuerſos habitus, ſed ad unum. Vnde unus eſt habitus, quo ſperamus in domino, & quo ſperamus habere dominum, ſicut unus quo credimus Deo, & quo credimus Deum. AD ILLVD, qđ obiicitur

obijcitur, ꝙ ſpes eſt reſpectu omnis boni cum ſit reſpectu beatitudinis. Dicendum quod ſicut fides credit iuſtos aſſecuturos beatitudinem, & charitas illam beatitudinem cum bonorum uniuerſitate deſiderat, & tamen fides una uirtus eſt, quia non fertur ſuper beatitudinem, & ea quæ ad beatitudinem ſpectant niſi ſub ratione una: ſic etiam & ſpes in expectando ſummam beatitudinem, & quicquid boni in ipſa eſt, ideo non recedit ab unitate habitus, & uirtutis, quia una eſt in ipſa ſpe ratio expectandi, in hoc uidelicet quòd immenſæ, & indeficienti innititur largitati. Praeterea. Quod dicitur quòd beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus; hoc nõ dicitur propter bonorum multitudinem & uarietatem, ſed hoc dicitur per æquiualentiam: quia tantũ erit illud unicum bonum quod expectatur, ꝙ æquiualebit omni bono: per quẽ modũ dixit dominus Moyſi Exo. 33. cum peteret ut oſtenderet ei faciem ſuam. Ego, inquit, oſtendã tibi omne bonum: & ideo ex hoc non ſequitur uirtutem ſpei diuerſificari, quia expectat perfectam beatitudinem. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ omnis uirtus tendit, & ordinatur ad finem ſuum aſſequendum. Dicendum, ꝙ tendere in finẽ poteſt eſſe dupliciter, aut promerendo, & habilitando, aut expectando. Primus modus tendendi eſt communis omnibus uirtutibus, ſed alius modus proprius eſt ipſi ſpei. Nulla enim uirtute expectamus beatitudinẽ niſi mediante ipſa ſpe, quamuis omni uirtute ipſam beatitudinem mereamur. Põt quidẽ alia uirtus actum expectãdi imperare: ſed nulla uirtus niſi ſpes põt elicere: quia illius uirtutis eſt ille actus, loquendo formaliter. Ad illvd, qđ obijcitur ultimo, ꝙ ſicut ſe habet gaudere de bono pñti ad ipſas uirtutes, ſic expectare ad bonũ futurũ. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia gaudium ſurgit ex cõplacẽtia boni præſentis: omnis aũt uirtus inquantum huiuſmodi, cũ conſiſtat in plena uoluntate, quæ quidẽ uoluntas complacet ſibi in obiecto, uel actu ſuo, habet quoddam gaudiũ ſibi adiunctum, ſicut ſibi eſſentiale. Et hoc eſt, quod uult Philoſophus, ꝙ nullus eſt uere caſtus, niſi cõplaceat ſibi illius uirtutis actus, & uſus: & ſi complacet ſibi, hoc ipſo gaudet, cũ illum actum exercet: ſecus autẽ eſt de expectatione boni futuri: poſſunt.n. uirtutes in ſuos actus exire nihil cogitando de remuneratione. Præterea. Expectatio futuri boni actus eſt differens ab actibus ipſarũ uirtutũ: ſed cõplacentia ipſius actus uirtutis eſt ipſius actus uirtuoſi cõplementũ: idõ non ſic diſtinguit gaudium ab alijs ſpeciebus uirtutum, ſecundũ ꝙ ipſa ſpes: nec ſpes eſt omnibus communis, & generalis ſecundum quod gaudium.

Qvaestio III.

An ſpes, ſit uirtus cardinalis, uel theologica?

Vtrvm ſpes ſit uirtus cardinalis, an theologica. Et quòd theologica uidetur. 1. Corin. 13. Nunc manent fides, ſpes, charitas, tria hæc: ergo ab Apoſtolo ſpes numeratur iter uirtutes theologicas: ſi ergo uere, & proprie; neceſſe eſt ſpem reperiri in genere uirtutis theologicæ. Item. Illa uirtus eſt theologica,

quæ habet finem cardinalium uirtutum pro obiecto: ſed ſpes habet finẽ omnium uirtutum pro obiecto, expectat enim ſummam beatitudinem, & perfectam remunerationem: ergo eſt uirtus theologica. ITEM. Virtus, quæ maxime ſubſeruit contemplationi, & facit ſurſum tendere, eſt uirtus theologica: ſed ſpes eſt huiuſmodi: quoniã ſicut dicit Apoſtolus Heb. 6. Spes incedit uſque ad interiora uelaminis: ergo ſpes eſt uirtus theologica. ITEM. Spirituale ædificium per uirtutem theologicam inchoatur, utpote per fidem: & p uirtutem theologicam conſummatur, ut per charitatẽ: ergo per uirtutem theologicam habet erigi: quia eiuſdem naturę debet eſſe medium cum extremis. Si ergo erigit per ſpem, reſtat q ſpes eſt uirtus theologica. ITEM. Imago creationis reformatur per imaginem recreationis. Si ergo imago creationis neceſſario reqrit tres potentias naturales, uidetur ſimiliter quòd imago recreationis neceſſario requirat tres uirtutes; ergo ſi imago habet reformari per uirtutes theologicas, neceſſe eſt uirtutes theologicas eſt tres: ſed non eſt aliam dare præter fidem, & charitatem, niſi ipſam ſpem: ergo ſpes eſt uirtus theologica.

SED CONTRA. Nulla uirtus, circa cuius actum contingit reperiri exceſſum, eſt uirtus theologica, imo potius cardinalis: quod patet quia impoſſibile eſt nimis credere, impoſſibile eſt nimis amare: ſed circa actum ſpei contingit reperiri exceſſum, ſicut patet in eo, qui præſumit, & plus ſperat, q̃ merita ſua exigãt: ergo uĩ q ſpes ſit uirtus cardinalis, nõ theologica. ITEM. Virtus, quæ eſt mediũ duarum malitiarũ, eſt uirtus cardinalis, nõ theologica: ſed ſpes eſt media inter duas malitias, uidelicet inter deſperationẽ, & pręſumptionẽm: ergo ſpẽ non eſt reducere ad uirtutẽ theologicã, ſed magis ad cardinalẽ. ITEM. Conſueuit multiplex ſpes diſtingui, uidelicet ſpes ueniæ, ſpes gratię, & ſpes gloriæ: ſed uenia, & gratia ſunt bona ordinata ad finẽ, uirtus aũt cardinalis conſiſtit circa ea, quæ ſunt ad finẽ: ſi ergo ſpes conſiſtit circa talia, ſpes eſt uirtus cardinalis, nõ theologica. ITEM. Suſtinere, & expectare ſunt actus longanimitatis, & patientiæ: ſed habitus diſtinguuntur per actus: ergo cum expectare ſit proprius actus ipſius ſpei: longanimitas, & ſpes ſunt habitus ijdẽ, & in eodẽ genere uirtutis habẽt reponi: ſed longanimitas reponitur ſub genere uirtutis cardinalis, & aſſignatur eſſe pars fortitudinis: ergo uidet̃ q ipſa ſpes ſit uirtus cardinalis. ITEM. Ad fortitudinẽ cardinalem ſpectat recte ordinare, & fortificare contra affligentia, & contra deterrentia: ſed ſpes eſt huiuſmodi, quia facit hominem in tribulatione gaudere, & ſtabilem eſſe: ergo uidetur q ſpes ſit pars fortitudinis cardinalis: ergo non eſt in genere uirtutis theologicæ.

Cum ſpes Deo, uti magna promittenti innitatur; cum pariter reformare habeat animæ imaginem ſecũdum partem ſuperiorem; non cardinalis, ſed theologica uirtus habenda eſt.

RESPON. Dicendum, q abſque dubio ſpes eſt i genere uirtutis theologicæ. Ratio huius ſumitur ex parte obiecti, & ex parte ſubiecti.

cti. Ex parte quidem obiecti, quoniam ſicut fides in credendo aſſentit ipſi Deo ut dictanti uera, ſic ſpes ei innititur ut promittenti magna. Vnde ſicut obiectum ipſius fidei, quod habet rationẽ motiui, eſt quid increatum, qđ deus eſt ratione cuius etiam fides ponitur eſſe in genere uirtutis theologicæ: ſic etiam dicendum eſt, & intelligendum de ipſa ſpe. Sumi etiam poteſt ratio ex parte ſubiecti: quia cum ipſa anima ſecundũ ſuperiorem faciem reformari habeat per uirtutes theologicas, & ſpes ſit una de uirtutibus faciens ad reformationem imaginis, & perfectionem animæ ſecundum partem ſuperiorem, neceſſe eſt eſſe ſpem uirtutem theologicam. Vnde quemadmodum in patria tres erunt dotes ſecundum tres animæ uires, quarum una reformabit, & conſumabit rationalem uidelicet ipſa uiſio; alia concupiſcibilem, uidelicet dilectio; tertia iraſcibilem, uidelicet ipſa perfecta tentio: ſic & in uia neceſſe eſt ponere circa uirtutes theologicas, quibus dotes habent corre ſpondere: & ſic tam ex parte ſubiecti, quàm ex parte obiecti colligitur ꝙ ſpes ſub genere uirtutis theologicæ debet reponi. Theologicæ enim uirtutes Deum habent pro obiecto, & ſuperiorem partem animę pro ſubiecto. Concedendæ ſunt ergo rationes quæ ſunt ad iſtam partem.

AD ILLVD uero, qđ obiicitur; ꝙ circa actũ ſpei contingit reperiri exceſſum, Dicendum, ꝙ circa actum ſpei nunquã contingit reperiri exceſſum pp nimietatẽ, & intenſionẽ ipſius actus: nemo n. poteſt nimis cõfidere in dño; ſed ſi habet exceſſum. hoc eſt ꝓpter defectum alicuius conditionis, quæ requiritur in actu ſperandi, utpote ſi neglectis meritis omnino ꝓſumit de miſericordia Dei: ſed hoc non facit ipſam ſpem eſſe in genere uirtutis cardinalis. Quia quod dr̃ uirtutẽ theologicam differre a cardinali, in hoc ꝙ non eſt in theologica reperiri exceſſum, ſicut in cardinali, intelligitur de illo exceſſu, qui quidem conſiſtit in actus intenſione, non de eo, qui eſt in debitæ conditionis omiſſione. Nam huiuſmodi exceſſus ſecũdo modo dictus, repugnantiam habet cum omni uirtute. Primus uero non habet repugnantiam cum uirtute theologica, quæ habet obiectum infinitum: ita quòd nec poteſt nimis amari, nec nimis deſiderari: ſed repugnãtiam habet cum uirtute Cardinali, cuius obiectum eſt bonum creatum, & finitum, & limitatum: ac per hoc exigitur, ꝙ in actu ſit modus determinatus, ultra quem ſi procedat, egreditur limitem ſibi ſecundum determinationem uirtutis ſtatutum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd ſpes eſt media duarum malitiarum. Dicendum, quòd aliqua uirtus poteſt dici medium duarum malitiarũ dupliciter, aut ſicut utriuſque eliminatiua, & deſtructiua, aut ſicut ex utriſque conſtituta quantum ad ea, quæ ſunt in eis bona. Si ſit media ſicut conſtitutiua, quemadmodum largitas hẽt aliquid de auaritia in hoc ꝙ tenet tenenda, & aliquid de liberalitate in hoc ꝙ dat danda: ſic eſt in genere uirtutis Cardinalis. Si autem ſit media ſolũ ſicut eliminatiua, ſic non oportet eã eſſe uir-

tutem cardinalem: & hoc modo media eſt ſpes inter deſperationem, & præſumptionem. Liberat enim ab illo duplici malo, ſicut fides de Trinitate, & unitate liberat, & ab errore Arrij, & ab errore Sabellij: & ideo non cogit illa ratio, ꝙ ſpes non ſit uirtus theologica. Ad illud, ꝙ obiicitur, quod ſpe nõ tantum ſperatur gloria, ſed etiam gratia, & uenia. Dicendum, ꝙ non determinatur genus, uel ſpecies ipſius uirtutis penes obiectum quodcunq;, ſed penes illud obiectum, quod habet rationem motiui. Quamuis autẽ ſpes uerſetur circa bona creata, quæ expectat: ratio tamẽ mouẽs non eſt aliquod creatum, ſed aliqua immenſitas ipſius ſummi boni increati, cui innititur Et ideo quamuis per ſpem expectet quis gratiam plenam, & ueniam perfectam, quia ad ipſam comparatur ſpes tãquam circa materiam, propter illa non oportet eam reponi in genere uirtutis cardinalis, ſicut in præcedentibus habitum eſt de fide. Si tu obiicias, ꝙ obedientia poteſt eſſe uirtus cardinalis, & etiam latria, quia non tantummodo conſiderant obiectũ increatum, ſed etiam aliquid creatum concernunt, uidelicet obedientia præceptum, & latria cultum debitum, ac per hoc ꝙ ita debeat eſſe in ſpe. Dicendũ, ꝙ non eſt ſimile: quia tam latria, quam obedientia concernit aliquod creatum tali modo, quòd ratione illius reſpiciunt actum exteriorem. Non ſic autem eſt de ſpe: ſpes enim ſolummodo conſiſtit in affectu interiori, quæ præcipuam modificandi rationem ſumit ex parte ſuperiori, uidelicet ex parte obiecti increati. Ad illud, quod obiicitur, quòd longanimitatis eſt expectare ſecundum quòd ſpei. Dicendum, quòd alia eſt expectatio longanimitatis, quæ eſt pars fortitudinis, quàm ſit expectatio ſpei. Nam expectatio ſpei conſiſtit in quadã protenſione ad bona æterna, quæ quidem conſurgit ex confidẽtia, qua anima innititur ipſi Deo ex tota uirtute ſua. Sed expectatio longanimitatis eſt, qua anima conſtantia mentis, & robore animi expectat de omnibus affligẽtibus, & deterrẽtibus triumphare. Et ſic actus longanimitatis ſecundum quòd eſt fortitudinis, differt ab actu ſpei, & quantum ad obiectum circa quod, & quantum ad motiuum: & ideo non ſequitur, quòd ſi longanimitas eſt in genere uirtutis cardinalis, quòd propter hoc uirtus ſpei debeat ſub eodẽ genere reponi. Ad illud, quod obiicitur, quòd ſpes fortificat contra affligentiam. Dicendum, quòd aliquis actus poteſt eſſe alicuius uirtutis tripliciter, uel ſicut elicientis, uel ſicut imperãtis, uel ſicut adminiculantis. Fortiter autem perferre terribilia eſt ipſius uirtutis fortitudinis ſicut elicientis: ſed fidei eſt ſicut imperantis, & dictantis (iuxta illud, quod dicitur Hebr. 11. de uiris ſanctis, quòd per fidem uicerunt regna, & fortes facti sũt in bello:) ſed ipſius ſpei, & charitatis, ſicut adminiculantis. Amor enim Dei, & certa expectatio futuræ beatitudinis multum adiuuant uirtutẽ fortitudinis, ut poſſit omnia mala perferre, iuxta illud beati Gregorij. Spes præmij minuit uim flagelli.

QVAE-

QVAESTIO IIII.

An ſpes, uirtus ſemper formata ſit?

VTRVM uirtus ſpei aliquãdo ſit informis, an ſemper ſit formata. Et q̃ ſit ſemper formata, uidetur. Primo per diffinitioné ſpei. Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis, proueniens ex gratia, & meritis: ſed impoſſibile eſt diffinitum ſeparari à diffinientibus: ergo impoſſibile eſt ſpem ſeparari a meritis, & gratia: ſed quã cum his eſt, ſemper eſt formata: ergo impoſſibile eſt ſpem uirtutem eſſe informem. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur per illud, quod dicit Magiſter in litera. Sine meritis aliquid ſperare, non ſpes, ſed præſumptio dici poteſt: ſed præſumptio eſt uitium oppoſitũ ſpei: ergo meritis abſentibus, immediate ſubintrat uitium, ipſi ſpei oppoſitum: ſed uitium oppoſitũ uirtuti non tantum excludit eã quãtum ad eius formam, ſed etiam quantum ad habitum ſubſtratum: ergo uidetur quòd abſentibus meritis nihil remaneat de uirtute ſpei: ergo non poteſt fieri informis. ITEM. Fides conſiſtit partim in affectu, partim in intellectu: charitas autem conſiſtit ſimpliciter in affectu: ſed facta deordinatione in affectu per peccatũ, ſimpliciter tollitur charitas, quamuis nõ ſimpliciter tollatur fides, cum aliquid habeat ex parte intellectus. Vnde charitas nõ poteſt eſſe informis, quemadmodum fides poteſt eſſe informis: ergo ſi ſpes ſe totaliter tenet ex parte affectus, ſicut & charitas, uidetur &c. ITEM. Virtus fidei tunc eſt formata, quando non tantum credit Deo, ſed etiam in Deum. Quoniã enim credulitas iũcta eſt cum tendentia, tũc fides eſt uirtus formata: ſed impoſſibile eſt q̃ aliquis ſperet, quin tendat in rem ſperatam: nam ipſum ſperare tendere eſt: ergo uidetur quòd ſpes ſemper ſit uirtus formata.

SED CONTRA. Aug. in lib. de uera innocentia. Cũ ceteræ uirtutes ſint bonis, & malis cões, dilectio Dei, & proximi proprie bonorum eſt, atque piorum: ergo uirtus ſpei poteſt eſſe communis bonis, & malis. Sed mali non habent uirtuté cum gratia, ſed ſine: & tales ſunt uirtutes informes: ergo &c. ITEM. Sicut ſe habet fides formata ad ſpem formatã, ita ſe habet fides informis ad ſpem informé: ſed fides formata generat ſpé formatam: ergo fides informis generat ſpem informem. ITEM. Sicut ſpes conſurgit ex fide præmiorũ, ſic timor cõſurgit ex fide ſuppliciorũ: ſed timor põt eſſe informis & formatus: ergo & ſpes. ITEM. Multi ſunt peccatores, qui ſperãt ſed adhuc acturos pœnitétiam, & aſſecuturos ueniã, & peruenturos ad gloriã: conſtat q̃ illud non eſt malum, imo potius ordinat ad bonũ, & excludit malum, uidelicet deſperationem. Sed ſi hoc eſſet, cũ gratia eſſet actus uirtutis formatæ: ergo cum ſine gratia poſſit illud remanere, ut aliquis per merita ſperet ſe peruenturum ad gloriam, uidetur q̃ ipſa uirtus ſpei poſſit eſſe informis.

RESOLVTIO.

Contingit ſpem aliquando à charitate ſeiungi: igitur, & informem fieri.

RESPON. Dicendum q̃ abſque dubio uirtus ſpei põt eſſe informis. Poteſt enim aliquis ſperare uitã æternam ſine gratia gratũ facien-

te, ſicut manifeſtè apparet. Et iterum. Ille actus ſperãdi ab aliquo habitu procedit, qui quidem habitus bonus eſt, & tenet ẽt quodã modo rationem uirtutis; pro eo quòd potentiam, quam perficit qudãmodo rectificat, & uigorat. Rectificat (inquã) dum aliquam ordinationem, & inclinationem tribuit ad gloriam tanquam ad finem ultimum, ubi ſtandum, & in quo eſt quieſcendum. Vigorat ẽt in hoc, quòd eleuat potentiam ad æterna bona expectanda: & quandam ſtabilitatẽ ei tribuit, ne per deſperationẽ ſuccumbat. Et ideo ſicut fides abſque charitate uirtus informis eſt, quia tribuit animæ quandam rectitudinem, & uigorem, quæ compleri habet, & pfici per gratiæ infuſionem: ſic intelligendũ eſt & circa ipſam ſpẽ. Vnde & cętera, quæ dicta ſunt de fide informi, poſſunt ſpei informi applicari. Concedendæ ſunt ergo rationes oſtendẽtes ſpei uirtutem poſſe fieri informem.

Ad illud uero, quod obiicitur in cõtrarium, q̃ ſpes procedit ex meritis. Dicendum, quòd quadrupliciter poteſt aliqs exire in actum ſperandi. Aut enim ſperat habendo merita in propoſito, & in radice, & in effectu: ſicut homo iuſtus, qui Deo diu ſeruiuit. Aut ſperat habẽdo merita in propoſito, & in radice, ſed non in effectu: ſicut ille, qui ante bonum uſum uirtutum, poſtquàm ſuſcepit gratiam, expectat beatitudinem. Aut ſperat habendo merita in propoſito tantum, non in radice, nec in effectu: ſicut ille, q peccator eſt, qui proponit multa bona facere, & per illa ſaluari. Aut ſperat non habendo merita, nec in effectu, nec in radice, nec ĩ propoſito: ſicut ille qui faciendo mala, & in malis proponens perſeuerare, per ſolam Dei miſericordiã credit ſe aſſecuturum gloriam neglecta diuina iuſtitia. Primus actus eſt ſpei formatæ, & iam exercitatę: ſecundus actus eſt ſpei formatæ, & poſt ĩfuſæ: tertius actus eſt ſpei informis; et quartus eſt ipſius præſumptionis. Cum ergo dicitur q̃ ſpes procedit ex gratia, & meritis. Dicendum, q̃ aut diffinitur ibi ſpes prout eſt uirtus formata; & ſic nulla eſt obiectio de ſpe informi. Aut ſi diffinitur ibi ſpes generaliter ſecundum q̃ eſt uirtus, dicitur procedere ex gratia, & meritis, quę quidem uel habentur in re, uel habentur in propoſito: & ſic non eſt inſtantia de ſpe informi. Ad illud, quod ſecundo obijcitur, iam patet reſpõſio per illud, quod nunc dictũ eſt hic. Qnod enim dicit Magiſter, q̃ ſperare ſine meritis eſt præſumere, hoc intelligit, quando aliquis ſperat ſine meritis non ſolum in re, ſed etiam in propoſito: & hoc modo ſperare nõ pertinet ad ſpẽ informem, ſed ad præſumptionẽ. Ad illud, quod obiicitur, q̃ fides ideo poteſt fieri informis, qa habet aliqd ex parte intellectus, & aliquid ex parte affectus. Dicẽdum, quod illa nõ eſt tota ratio, ſed hæc. Quoniam habitus fidei habet aliquam rectitudinem, & uigorem in hoc, quòd facit credere omnia credibilia, & excludit errorem, & infidelitatem, qui quidem uigor poteſt eſſe abſque gratia gratum faciente: & hunc eſt reperire in ſpe, quæ facit uitare præſumptionem, & deſperationem, & expectare omnia expectãda

da. Et quia iſta ratio reperitur cõmunis utrobiq;: ideo poteſt ſpes eſſe informis, ſicut & ipſa fides. Secus autem eſt de charitate, ſicut infra uidebitur ſuo loco: ideo ratio non concludebat, quia non cauſam accipiebat pro cauſa.

Diſt. ſequent. artic. I. q. 3.

AD ILLVD, quod obijcitur, quòd ſpes ſemper habet ſecum adiunctam tendentiam. Reſpondeo. Dicendum, ꝙ tendentia duplex eſt. Quædam enim eſt tendentia plena, & iſta eſt a gratia operante, & cooperante: & hæc facit uirtutem eſſe formatam. Quædam autẽ eſt tendentia exilis, & ſemiplena: ſicut dicitur de pigro, qui uult, & non uult. Et iſta quidem tendentia poteſt dare aliquam rectitudinem, & uigorem ipſi uoluntati, & ſortitur: nomen uirtutis generaliter acceptæ, non uirtutis gratuitæ: & ideo tenet rationem uirtutis informis, non rationem uirtutis formatæ. Cum autem dicitur, quòd tendẽtia in Deum facit credulitatem eſſe formatam: hoc intelligitur de tendentia, quæ eſt a uoluntate plenaria. Hęc aũt non poteſt eſſe, nec in ſpe, nec in fide ſine gratia, &c.

QVAESTIO V.

An ſpes in actu ſuo certitudinalis ſit, vel dubia?

VTRVM ſpes in actu ſuo ſit, certitudinalis, an dubia. Et ꝙ ſit certitudinalis uidetur. Primò per illud, quod dicitur. Rom. 8. Certus ſum, ꝙ neque mors, neque uita, neq; creatura alia poterit nos ſeparare a charitate Dei. Sed Apoſtolus non erat de hoc certus certitudine comprehenſionis: ergo erat certitudine expectationis certus, ſiue confidentiæ ipſius ſpei: ergo ſpes in actu ſuo reddit hominẽ certũ. ITEM. Hocipſum oſtenditur per diffinitionem ſpei, quam Magiſter ponit in litera. Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis. Si ergo certitudo eſt circa actũ ipſius ſpei, ſpes in ſuo actu eſt certitudinalis. ITEM. Quod remouet hæſitationem, ſiue uacillationẽ, tribuit certitudinem. Sed hæſitatio, quæ facit hominem uacillare, remouetur per confidentiam ſpei. Si ergo ſpes dat certitudinem ipſi ſperanti: ergo in actu ſuo eſt certitudinalis. ITEM. Sicut impoſſibile eſt ſummam ueritatem fallere, & decipere ſibi credentem: ſic impoſſibile eſt ipsã deſerere quẽquam in ſe confidentem; ergo ſicut credẽs in Deum certus eſt de ueritate credita, ſic ſperans in ipſum certus eſt de ſalute expectata; ergo uidetur ꝙ circa actum ipſius ſpei certitudo conſiſtat.

ITEM. Si uirtus eſt certior omni arte, anchora omnium uirtutum debet eſſe certiſſima, cum ergo ſpes ipſa ad ipſas uirtutes ſe habeat ut quædã anchora, uidetur ergo quod ipſa ſpes in actu ſuo ſit ualde certa.

SED CONTRA. Spes ſecundum ſuum actum procedit ex habitu, uel ex cõſideratione gratię, & meritorũ: ſed nullus certus eſt, utrũ habeat gratiam, an non: ergo uidetur, quòd ſpes in ſuo actu nullam habeat certitudinẽ. ITEM. Nihil pendens a uertibilitate uoluntatis habet certitudinem: ſed ſpes eſt in libe. arbitr. & actus eius, & meritum pendet a uertibilitate uoluntatis, ſimiliter & pręmium quod expectat; ergo uidetur, ꝙ nullã habeat certitudinẽ. ITEM. Nullus eſt certus de aſſecutione

illius rei, ad quã nunquam perueniet: ſed multi ſunt qui habent fidem, ſpem, & charitatem, qui finaliter reprobi efficiuntur: ergo in talibus uirtus ſpei non habet certitudinẽ: ſed qua rõne in talibus nõ habet nec in alijs, cũ in omnibus ſit cõformiter, & uniformiter: ergo in nullo certitudinẽ habet. ITEM. Quia fides certa eſt, impoſſibile eſt ꝙ aliquis in actu, uel motu fidei fallatur, uel decipiatur: ergo ſi ſpes habet certitudinẽ in actu ſuo, impoſſibile eſt ꝙ aliqs fallatur, & fruſtretur ab eo, quod ſperat: ſed hoc eſt manifeſte falſum: ergo ſpes nõ hēt certitudinẽ circa ſuum actum. SI TV dicas, ꝙ nullus ſperans fallitur, pro eo ꝙ ſpes non facit ſimpliciter expectare, ſed ſub cõditione, uidelicet ſi perſeuerauerit uſque in finẽ. Cõtra. Spes pertinet ad actũ potẽtię iraſcibilis, cuius nõ eſt conditionẽ apponere. Et iterũ dato ꝙ conditio illa apponatur, cũ illa cõditio ſit ualde dubia, totũ reddit dubiũ: ergo ſiue abſolute, ſiue ſub cõditione ſperet quis, uĩ quòd circa actũ ſpei nulla ſit certitudo. ITEM. Certitudo opponit̃ dubitationi: ergo cum dubitatio pertineat ad ipſam cognitiuã, & oppoſita nata ſint fieri circa idem, certitudo ſolum ſpectat ad potentiam cognitiuam: ſed ſpes non eſt in cognitiua, ſed in affectiua: ergo uidetur quòd in actu ſuo non habeat certitudinem aliquam.

RESOLVTIO.

Certitudinalis quidem; ſed aliter quàm fides; quia huius certitudo circa complexionem; illius circa attributionem eſt.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ abſque dubio; ſecundum ꝙ auctoritates, & rõnes oſtendunt, uirtus ſpei in ſuo actu habet certitudinem: cuiuſmodi autem ſit illa certitudo, difficile eſt diffinire. Quidã nanque dicere uoluerunt, ꝙ certitudo ſpei non eſt ſibiipſi propria, neque diuerſa à certitudine fidei, imo ſpes omnem certitudinẽ ſuã trahit à fide, ſicut ſcientia in particulari trahit certitudinẽ à ſcientia in uniuerſali. Ideo. n. quis nouit, ꝙ hæc mula eſt ſterilis, quia nouit de omni mula in uniuerſali: & ſic dicunt ſe habere ſpem ad fidem, ſicut ſe habet ſciẽtia in particulari ad ſcientiam in uniuerſali. Sicut. n dicit Augu. & Magiſter recitat in litera, per fidem credit homo omnes finaliter bonos eſſe ſaluandos, & de hoc habet quandam certitudinem: per ſpem autẽ confidit ſe eſſe ſaluandum. Vnde quod credens generaliter credebat, ſperans ſibi per ſpem appropriat: & quoniam non eſt certitudo circa ſingularia, niſi inquantũ referuntur ad uniuerſale: iõ ſpes non appropriat certitudinẽ fidei ſibi abſolutè, ſed ſub conditione. Vnde recte ſperans non ſperat ſe omnino eſſe ſaluandum, ſed ſub hac conditione, uidelicet ſi perſeuerauerit uſque in finem. Dicunt ergo ꝙ certitudo fidei nõ differt à certitudine ſpei, niſi qa illa eſt in uniuerſali, iſta in particulari: illa autem abſoluta, & iſta conditionata. Vnde certitudo fidei dicitur eſſe certitudo fidelitatis: certitudo autem ſpei eſt certitudo confidentiæ. Confidentia autem non eſt aliud (ut dicunt) quã quędam fidelitas ad ſe conuerſa. Ille enim confidit de aliquo, qui credit aliquid ab eo obtinere. Sed iſte

iſte modus dicendi licet uideatur eſſe probabilis, non tamen ſufficit, pro eo quod ſicut dicitur in Glo. Rom. 5. ſuper illud. Probatio operatur ſpem. i. certitudinem ſpei; ſpes (ut ibi innuit Glo.) habet propriam certitudinem: & aliter certificatur homo de ſalute obtinenda per ipſam fidem, aliter certificatur per ipſam ſpem: alioquin ſi ſolũ differret ſicut ſcientia in particulari a ſciẽtia in uniuerſali certitudo ſpei à certitudine fidei, iã ſpes non eſſet habitus diſtinctus cõtra ipſam fidem, imo eidem deberet ſubalternari tanquam particulare ſub uniuerſali, uel ſpeciale ſub generali. Et propterea eſt alius modus dicendi, quod ipſa ſpes certitudinem habet, non ſolum eam, quam accepit à fide, ſed etiam propriam quæ diſtinguitur à certitudine fidei; & illa diſtinctio cognoſci poteſt per duplicem differentiam, uidelicet ratione obiecti circa quod habet illa certitudo uerſari, & ratione oppoſiti cui habet contrariari. Ratione obiecti; quia fides, & eius certitudo fertur ſupra ipſam complexionem ratione totalis compoſitionis. Eſt enim circa uerum: & uerum eſt circa compoſitionẽ, ut dicit Philoſophus. Vnde ẽt in præcedentibus oſtenſum fuit, quod ennnciabile cõplexum eſt articulus. Spes aũt, & eius certitudo nõ eſt circa complexionem rõne totius, ſed ratione rei attributę. Vnde cum dicitur; Spero me habiturum uitam æternam, non ſperatur ibi hoc dictum totale, ſed ſperatur uita æterna; & ita certitudo ſpei reſpicit ipſam attributionẽ, uel rem attributam, ſed certitudo fidei ipſam complexionem. Ratione etiam oppoſiti cui habet cõtrariari cadit ibi diſtinctio. Nam certitudo fidei repugnat errori, & dubitationi; certitudo autem ſpei repugnat diffidentiæ, & hæſitationi. Licet autem iſtę duę certitudines ſint diuerſæ; tamen communicant in hoc, quod utraque eſt firmitas quędam Fides enim firmat intellectum ne diſcredat, ſpes autem firmat affectum ne diffidat. Et ex hoc colligitur tertia diuerſitas, qua differt certitudo ſpei a certitudine fidei; quia non ſolũ differt ratione obiecti, & ratione oppoſiti, ſed etiam ratione ſubiecti; quoniam una eſt circa intellectũ, altera uero circa affectum. Sed attendendum eſt, quòd certitudo circa intellectum habet eſſe duobus modis. Quędam enim eſt quę facit intellectum potẽtem ad uincendum errorem, & ad excludendum dubitationem; & talis certitudo eſt certitudo uiæ. Quædam autem eſt certitudo quæ reddit intellectum impoſſibilem ad errorẽ; & hæc eſt certitudo patriæ. Per hunc etiam modum intelligendum eſt & in certitudine affectionis: nam quædam ſic firmat affectum, ut poſſit diffidentiam ſuperare: quædam ſic firmat, ut non poſſit ullatenus amoueri, uel hæſitari. Prima eſt ſpei in uia, ſecunda eſt tentionis in patria. Sic ergo patet quod uirtus ſpei hẽt certitudinem in actu ſuo, patet ẽt quę & qualis eſt illa certitudo, quũ eſt differẽs a certitudine fidei. Et minor eſt quàm certitudo gloriæ; non. n. eſt certitudo perpetuæ conſummationis, ſed cuiuſdam uirilis adhæſionis. Concedendæ ſunt ergo rõnes oſtendentes, quòd ſpes in ſuo actu habet certitudinem.

In Antepræ dicam. & 1. Peri Herm.

Ad

AD ILLVD uerò, quod primò objicitur in contrarium, q̃ nulla certitudo habetur de meritis ex gratia, ex qua procedit ſpes. Dicẽdum, q̃ quamuis de meritis non habeatur certitudo per ſcientiam neceſſariam haberi tñ põt certitudo per probabilem conjecturam, & per quandam ipſius bonæ uolũtatis confidentiam, quæ conſurgit ex conſcientia bona. Puritas.n.cõſciẽtiæ, quæ introducitur ꝑ expulſionẽ culpæ, dat ipſi animę quandam ſecuritatẽ, & certitudinem de merito iam inchoato, & per cõſequens certitudinem de prę mio cõſequẽdo. AD ILLVD, qđ objicitur: nihil pẽdens ex uertibilitate uoluntatis habet certitudinẽ. Dicendũ, q̃ uerũ eſt, ſi cõſiſtat in ipſa uoluntate, inquantũ uoluntas innitiť ſibi: ſed ſi conſiſtat in ipſa uoluntate, ſcđm q̃ uoluntas innititur Deo, qui eſt firmitas noſtra; ſcđm q̃ dicit Aug. in Lib. confeſ. hoc mõ põt habere robur, & certitudinẽ: & tali mõ habet ſpes cõſiſtere in noſtra uolũtate: facit.n. nos ſummæ firmitati intendendo in ipſa, & de ipſa confidere, ac per hoc nobis quandã certitudinẽ tribuit de aſſequenda ſalute. AD ILLVD, qđ objicitur, q̃ nullus eſt certus de aſſecutione illius rei, ad q̃ nunquã perueniet. Dicendum, q̃ eſt certitudo ordinis, & certitudo euentus: cum ergo dicitur, q̃ ſpes habet certitudinẽ in ſuo actu: dicendũ, q̃ hoc eſt uerum de certitudine ordinis, quia efficaciter, & infallibiliter uera ſpes ordinat ad ſalutẽ. Sed cũ ipſe objicit, q̃ nullus eſt certus de eo, qđ nõ aſſequitur, objectio currit de certitudine ſcđm aliã differentiã, quæ quidẽ eſt certitudo euẽtus: & iõ nõ cogit illa rõ. AD ILLVD, qđ objicit, q̃ ſi ſpes certa eſſet, non poſſet falli, ſicut nec fides. Dicẽdũ, q̃ ſicut duplex eſt neceſſitas. ſ. abſoluta, & cõditionata: ſic duplex eſt certitudo. Si loquamur de certitudine cõditionata, ſic eſt in ſpe certitudo neceſſitatis, & infallibilitatis; certus eſt.n. unuſquiſque infallibiliter, q̃ ſi ꝑſeuerauerit uſq; in finẽ in gratia, & in bonis meritis, q̃ ad ſalutẽ perueniet. Si aũt loquamur de certitudine abſoluta, ſic eſt in ipſa ſpe certitudo ꝓbabilitatis: q̃ enim bonã hẽt conſciam, atq; propoſitũ, ꝓbabiliter põt eſſe certus, q̃ opera ex tali uolũtate ꝓcedentia ſint apud Deũ meritoria, & ꝑ hoc cõfidere ſe aſſecuturũ uitam æternã. Vñ qđ ipſe objicit de illa cõditione, q̃ eſt dubia, & q̃ eã nõ apponit ſpes. Dicẽdũ, q̃ & ſi ſpes nõ apponat eã per ſe, apponit eã tñ per regulã fidei dirigẽtis. Et licet ẽt nõ ſit oĩno certa illa conditio certitudine manifeſtæ ſciẽtię, eſt tamẽ certa certitudine cuiuſdã confidẽtiæ, ſicut prædictũ eſt. AD ILLVD, qđ ultimo objicitur, q̃ certitudo ſpectat ad cognitiuã; iam patet reſponſio per ea, quæ ſunt prædicta: nam certitudo non ſolum reſpicit intellectum, uerumetiam affectum.

ARTICVLVS III.
QVAESTIO I.

An timor & ſpes ſint unus, & idem habitus.

CONSEQVENTER quæritur de ſpe ſecundum cõſiderationem relatam. Et circa hoc quærunť quinque. Primo quęritur de ipſa per comparationẽ ad timo

timoris donum. Secundo per comparationem ad meriti uſum. Tertio quæritur de ipſa per comparationẽ ad charitatis habitũ. Quarto quæritur de eadẽ per comparationem ad proprium obiectum. Quinto, & ultimo quæritur de ea per cõparationẽ ad ſuũ ſubiectũ.

DE ſpe per cõparationẽ ad donum timoris. Vtrum ſcilicet timor, & ſpes ſint unus, uel idem habitus, uel diuerſi. Et quòd ſint unus, & idẽ habitus, uidetur poſſe oſtendi. Primo per ſimile in naturalibus: quoniam unum, & idẽ pondus eſt per quod corpus recedit ab una differentia poſitionis, & accedit ad alteram: ſed hoc eſt affectio in ſpiritibus, quod eſt pondus in corporibus, ut uult Auguſtinus: ergo unus & idem habitus affectiuus eſt, quo quis recedit a malo, & qui tendit in bonum: ſed per timorẽ omnis recedit à malo, per ſpem tendit in bonum: ergo timor & ſpes ſunt unus, & idem habitus. ITEM. Hoc ipſum uidetur per ſimile in diſciplinalibus, quia oppoſitorum eadem eſt diſciplina, ut recti & curui, ſani & ægri: ergo ſi habitus uirtutis eſt quædam ars, uidetur quod unus & idem habitus poſſit ordinare habentem, & dirigere ad oppoſita: ergo ſi ſpes dirigit animam in comparatione ad bonum, & timor in relatione ad malum; uidetur, quòd ſpes, & timor ſint unus habitus directiuus. ITEM. Hoc ipſum uidetur per ſimile in moralibus, quoniã duarum extremitatum eſt una medietas: ſed inter deſperationẽ, & præſumptionem eſt medietas, quæ eſt ſpes: & inter hæc eadem eſt medietas, quæ eſt timor: ergo ſpes, & timor ſunt unus habitus. ITEM.

Lib. 11. Ciuit. dei. cap. 28

Hoc ipſum uidetur per ſimile in theologicis uirtutibus; quoniam fides, quæ eſt uirtus theologica, una & eadem eſt, ſiue per ipſam credantur bona, ſiue per ipſam credãtur mala: ergo ſi ſpes, & timor generantur ab ipſa fide, & genitum debet aſſimilari generanti: uidetur ergo quòd ſicut fides eſt unus habitus theologicæ uirtutis ſic & ſpes, & timor ſint unus habitus directiuus affectionis. ITEM. Hoc ipſum uidetur per ſimile in peccatis actualibus. Sicut enim per uirtutem declinat homo a malo, & tendit in bonum: ſic per peccatũ actuale diuertitur à bono incommutabili, & conuertitur ad commutabile. Sed in peccato unus, & idem actus eſt una eadem culpa, qua quis conuertitur a Deo, & cõuertitur ad cõmutabile bonum: ergo ſimiliter erit ex parte uirtutis. Si ergo per ſpem tendit quis in bonum, & per timorem declinat a malo, uidetur quod ſpes, & timor ſint unus habitus.

SED CONTRA. Secundum ſanctos, & philoſophos quatuor conſueuerunt affectiones animi annumerari, uidelicet gaudium, & dolor, & ſpes, & timor. Si ergo uere quatuor ſunt, neceſſe eſſe ſpem, & timorem abinuicem differre, ſecundum quod ſunt affectiones: ſed habitus ſpei dirigit illam affectionem, quæ dicitur ſpes: & habitus timoris aliam, quę dicitur timor: ergo uidetur quod ſint habitus diuerſi. ITEM. Sicut ſe habent affectiones de præſenti malo, & bono adinuicem: ſic ſe habent affectiones de futuro bono, & malo: ſed affectiones de præſenti bono, & de præſenti malo non ſolum diſtinguũtur, ſed etiam formaliter op-

po-

ponuntur, ut gaudium, & dolor; ergo cum ſpes ſit de futuro bono, timor de futuro malo: uidetur q ſpes, & timor non ſolum diſtinguantur, ſed etiam opponantur adinuicem. ITEM. Plus differt habitus uirtutis ab habitibus donorum, q̃ habitus uirtutis adinuicē. Sed habitus timoris computatur inter dona, habitus ſpei inter uirtutes, ſcd̃m q dicit Greg in Moralib. ergo ſi ſpes differt ab aliis uirtutibus, uidetur multofortius q differt à timore. ITEM. Quãdo cunque duo habitus ſic ſe habēt, q unus euacuatur, alter non: illi formaliter diſtinguuntur: ſed timor domini ſanctus permanet in ſæculum, ſeculi: ſpes autem euacuatur, ſcd̃m q dicit Magiſter in litera, & infra habetur; ergo ſpes, & timor eſſentialiter differunt. ITEM. Quorum effectus ſunt adinuicem diſparati, & ipſa ſunt diſparata: ſed eſſe ſecurum, & eſſe pauidum opponũtur; ſpes reddit ſecurum, & timor reddit pauidũ; ergo ſpes, & timor formaliter diſtinguuntur adinuicem.

RESOLVTIO.

Timor & ſpes quodcunque dicant uel animi affectiones, uel habitum; omnino differunt ad inuicem.

RESPON. Dicēdũ, q timor, & ſpes ſiue nominēt habitus, ſiue nõient affectiones aĩæ, diuerſitatē habēt adinuicē; diuerſitas n. habituũ attendit penes diuerſitatē actuum principaliũ: qm̃ ergo ſpes cõſiſtit in quadã cõfidentia, & erectione: timor uero in quadã fuga, & reſilitione: hinc eſt q timor & ſpes habēt adinuicē diuerſitatē rõne ſuorũ actuum. Diuerſitas aũt ipſorũ actuum uenit ex parte obiecti, inquantum habet rõnem motiui. Cum. n. aĩa apprehendit aliquid nondũ præſens, ſed futurũ, in rõne cõuenictis, afficitur affectione ſpei, ſi adſit poteſtas aſſequēdi; cũ aũt apprehendit in rõne diſcõuenictis, afficit affectione timoris, ſi poſſit ab illo ſuperari. Et ſic patet q ſpes differt a timore rõne differentiæ repertæ in actu proprio, & etiam in obiecto. Et concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendũt.

AD ILLVD uerò, qđ primo obiicitur p ſimile in naturalibus, q idem eſt pondus, qđ facit recedere ab uno oppoſitorum, & accedere ad alterum. Dicendum, q non eſt oĩno ſimile in uolũtario amore, & naturali pondere: qm̃ motus naturalis, maximè localis neceſſariò duos habet terminos, uidelicet terminũ ad quem, & terminũ à quo; nec poteſt aliquod corpus recedere a termino a quo, niſi tēdendo ad terminum ad quē; unde ad unum, & eundem actum requirũtur illa duo extrema: ita quòd unum eſt in ratione principij, & alterũ in ratione termini. Et propterea in naturalibus unũ eſt pōdus, per quod mobile recedit ab uno ſitu, & appropinquat ad aliũ; in uolũtariis autem ſecus eſt. Qñ enim ſunt duo oppoſita, anima poteſt affici circa unum nihil conſiderans de altero; poteſt enim affici circa bonum, nihil conſiderãs de malo: & econtra, circa malum, nihil cõſiderans de bono; & ideo diuerſis affectibus, & motibus habet moueri circa oppoſita; & propterea non ſequitur, quòd unicus ſit affectus, ſiue habitus affectiuus, qui dirigit reſpectu oppoſitorum, ſicut in naturalibus unũ eſt pōdus. AD ILLVD, quod obijcitur,

citur, ꝙ in diſciplinalibus una eſt ſcientia oppoſitorum. Dicẽdum, ꝙ non eſt ſimile duplici ratione. Prima quidem ratio eſt, quia uolũtas ſeparat ea, quæ naturaliter ſunt coniuncta: unde aliquis uult antecedens, & tamẽ non uult conſequens: cognitio aũt non ſeparat ea, quæ naturaliter ſunt cõiuncta: unde qui nouit antecedens, quodam modo nouit conſequẽs. Quoniam ergo per conſequentia in ipſo ad oppoſita ſequuntur oppoſitæ proprietates, per quas habent cognoſci: ut ſi album diſgregat, nigrum congregat; hinc eſt, ꝙ unus poteſt eſſe habitus cognitiuus oppoſitorum, quãuis nõ ſit habitus unus affectiuus. Alia etiam diſſimilitudo eſt, quia potentia cognitiua cõſimili actu, & conſimili ratione negociari poteſt ſuper oppoſitorum utrũque: iudicat enim de recto, & obliquo per rationem ipſius recti; ſed affectiua non ſic, imo ſi appetit unum oppoſitorũ, reliquum reſpuit: ſi amat unum, reliquum odit, per ſe loquendo. Et ratio huius eſt, quia affectiua magis unit ipſi affectibili, quàm cognitiua cognoſcibili: vñ amor transformat amantem in amatũ: & propterea non ſequitur, quòd ſic una poſſit eſſe cognitio oppoſitorum, ſecundum ꝙ oppoſita, ꝙ propter hoc oppoſitorum habeat eſſe affectio una, uel etiã una uirtus affectionis directiua. Ad illvd, quod obijcitur per ſimile in moralibus, ꝙ duarum extremitatũ una eſt medietas. Dicendũ, ꝙ uerum eſt, ꝙ una eſt medietas pũctalis; ſed large accepta medietate non habet ueritatem, quoniam inter duo extrema multum diſtantia plures poſſunt eſſe medietates, ita ꝙ una appropinquat uni extremo, & altera alij, & ſic põt eſſe in timore, & ſpe reſpectu præſumptionis, & deſperationis; quia timor magis approximat ad extremitatem deſperationis, ſpes autẽ ad extremitatem præſumptionis. Aliter etiam poteſt dici, ꝙ illud intelligitur de medietate, quæ cõficitur ex utroque extremo: ſicut largitas inter prodigalitatem, & auaritiam dicitur eſſe medietas. Spes aũt, & timor non ſunt huiuſmodi medietates, ſicut ex præcedẽtibus patet. Poſſet etiam reſpõderi per interemptionem: quia timor, & ſpes non ſunt medietates extremitatum earundem, ſed diuerſarum. Spes enim medium tenet inter deſperationem, & præſumptionem: ſed timor inter temeritatẽ, & timiditatem, ſiue puſillanimitatem: & ſic non oportet quòd timor, & ſpes conueniant in medietate uirtutis unitate affectionis. Ad illvd, quod obijcitur per ſimile in fide. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, pro eo ꝙ licet fides ſit malorum, & bonorum: tamen eſt ſub unica ratione, uidelicet ſub rõne ueri. Præterea. Fides eſt habitus ſpectans ad cognitionẽ, quia non diuerſificatur ꝑpter obiectorum contrarietatem. Spes aũt, & timor ſunt habitus affectiui, qui non reſpiciunt bonum & malum ſub una rõne: ſed ſpes reſpicit ſub rõne conueniẽtis, timor ſub rõne diſconuenientis: ideo nõ eſt ſimile hinc, & inde. Si tu obiicias, ꝙ principiatũ debet aſſimilari ſuo principio. Dicendũ ꝙ illud eſt uerum in generatione uniuoca. Quod aũt dr̃ fides generare ſpẽ & timorẽ, hoc non eſt ſecundum uniuocationẽ, ſed hoc eſt ꝑ quandam

dam diſpoſitionem, per quã dicimus, ꝙ habitus cognitiuus generat affectum, quia ad ipſum præparat, & diſponit. AD ILLVD, quod obijcitur per ſimile in conuerſione, & auerſione. Dicendum, quòd auerſio, & conuerſio uno mõ nominãt actus, alio modo nominãt circunſtantias circa actum. Secundum ꝙ nominant actum; ſic ſunt diuerſi motus. Alia.n. eſt affectio contemptus, qua anima auertitur ab uno, & affectio appetitus, qua conuertitur ad reliquum. Secundum aũt ꝙ nominant circunſtantias, ſiue relationes circa actũ, ſic poſſunt eſſe circa unum, & eundẽ actum, & circa idem peccatum: quia unum, & idem poteſt ſimul, & ſemel ad diuerſa comparari, & diuerſis relationibus ad iſta referri: Et ſic non eſt ſimile de affectione timoris, & ſpei; quia nõ poteſt ſimul, & ſemel una potentia, nec uno actu circa diuerſa, & cõtraria affici: propterea non ſequitur, ꝙ ſi auerſio, & cõuerſio poſſunt eſſe circa unã actionem, & formã, quòd ſimiliter timor & ſpes habeant eſſe circa unam, & eandem affectionem.

QVAESTIO II.

An ſpes ex bonis meritis ortum habeat?

DE ſpe per comparationem ad meriti uſum, utrum.ſ. ſpes ex bonis meritis habeat ortum. Et ꝙ ſic uidetur. Rom. 5. Tribulatio patientiam operatur, patientia autẽ probationẽ, probatio uero ſpem; ergo ſi in ipſa probatione conſiſtit meritũ, uidetur ꝙ ſpes ex meritis habeat ortum. ITEM. Hocipſum oſtenditur per diffinitionem Magiſtri, quæ ponitur in litera. Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis, proueniens ex gratia & meritis. ITEM. Nullus habet uirtutem ſpei niſi qui in ſperãdo ſequitur dictamen fidei. Sed fides dicit nullum adultum ſaluari poſſe abſque meritis: ergo nullus ſperat recte beatitudinem niſi cui ſuppetunt merita: uidetur ergo, ꝙ ſpes ex meritis procedat. ITEM. Sicut ſe habet deſperatio ad demerita, ſic ſe habet ſpes ad bona merita: ſed ſic ſe habet deſperatio ad demerita, ꝙ nullus deſperat niſi propter aliquam culpã commiſſam. Mala enim conſcientia eſt illa, quæ inducit in deſperationem: ergo ſimiliter uidetur, quòd ſpes ex bonis meritis habeat ortum.

SED CONTRA. Aug. Virtus eſt bona qualitas mentis quam Deus in nobis ſine nobis operatur: ergo ſi ſpes uirtus eſt, ſicut oſtenſũ eſt in præcedẽtibus, Deus eam in nobis operatur ſine nobis: ergo non habet ortum ex meritis noſtris ITEM. Nihil quod eſt principium meritorum ortum habet ex meritis: ſed ſpes eſt principium meritorum: nullus enim poteſt mereri apud Deum, niſi qui ſperat: ergo ſpes ex meritis non habet ortum. ITEM. Omnes uirtutes ſimul infunduntur: ergo ſi aliqua uirtus præcedit merita, neceſſe eſt, quòd omnes præcedant: & ſi aliqua ſubſequitur, neceſſe eſt, ꝙ omnes ſubſequantur: ergo aut ſpes non procedit ex meritis, aut cæteræ uirtutes etiam procedunt ex meritis: ſed impoſſibile eſt cæteras uirtutes ex meritis oriri, ergo &c. ITEM. Quãto quis perfectior eſt, tanto eſt humilior: & quanto humilior, tanto minus præſumit, ſiue confidit de meritis proprijs: ergo

Lib. 6. contra Iulianum. Cap. 7.

ergo ſi ſpes perfecta iuncta eſt cũ humilitate perfecta; uidetur, ꝙ nec ſpes, nec eius uſus oriatur ex intuitu meritorum.

RESOLVTIO.

Spes, ut habitum nominat, principium merendi dicitur: quodam autẽ modo ex meritis accipienda eſt.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſpes aliqñ nominat habitum uirtutis: aliqñ nominat actum: aliquando nominat ſtatum: aliquando terminum, ſiue obiectum. Secundum autẽ ꝙ ſpes nominat habitũ uirtutis, ſic non habet ortum ex meritis: ſed potius merita habent ortum ex ea. Secundum autem ꝙ nominat actum, ſic oriri habet ex meritorum intuitu. Nullus enim ſperat recte æternam beatitudinem, niſi qui Deo ſeruiuit, uel proponit Deo ſeruire. Secundum autem ꝙ nominat ſtatum, ſic ortum habet ex meritis præcedentibus, & concomitantibus: & hoc modo accipitur Rom. 5. Tribulatio operatur patiẽtiam, patientia probationẽ, probatio ſpem Glo. i. certitudinẽ ſpei, ad quam. ſ. certitudinẽ peruenitur per bona merita, & maxime per tolerantiam, & ſuſtinentiam tribulationum. Secundũ aũt quod ſpes nominat ipſam rẽ ſperatam, ſic ortum habet ex meritis præcedẽtibus: Et ſic patet, quòd ſpes ſecundum primam acceptionem ſimpliciter præcedit merita tanquam meritorum principium: ſecundum ultimam acceptionem ſimpliciter ſequitur tanquam meritorum præmium: ſecundũ duas medias medio modo ſe habet, qa quodammodo præcedit, quodam modo ſequitur. Nam ſpes prout nominat motum ſpei procedit ex meritorum intuitu, & ſecundum ueritatem eſt principium meritorum ſequentium: prout autẽ ſpes dicitur quædam certitudo, & ſtatus, ſic ſecundum ueritatẽ ex meritis habet ortum, & eſt nihilominus adminiculum ad perfectius merendum. Illa enim certitudo ſpei conſurgit ex perpeſſione tribulationum, & uehementer confirmat, & confortat animam, ut à tribulationum ſuſtinentia nõ recedat. Et ex his patet reſpõſio ad quæſtionem propoſitam: patet tamen reſponſio ad obiecta, qa ſpes quodam modo accipienda eſt ex meritis, & quodã modo eſt principium meritorum, & ſecundũ hoc currunt rationes ad oppoſitas partes: & utræque ſecundum diuerſas uias probant, & concludunt ueritatem, exceptis duabus ultimis rationibus adductis ad utrãque partem,

AD ILLVD enim, quod objicitur de deſperatione, poteſt reſpõderi ꝙ non eſt ſimile; pro eo ꝙ cũ deſperatio dicat pròfunditatem peccati, nullus illic demergitur, niſi per aliquam culpam præcedentem diſponatur: non ſic autẽ ſpes dicit meriti perfectionẽ ſecundum generalem ſui acceptionem; ideo non oportet ꝙ procedat ex meritis prout nominat ipſam uirtutẽ, uel eius actum, ſicut deſperatio (quæ eſt uicium demergens in profundum) præexigit aliud peccatum. Præterea alia de cauſa non eſt ſimile, quia nos, & ea quę ſunt ĩ nobis, & a nobis, ſunt principia uitiorum noſtrorum; nõ ſic autem eſt de bonis, quia omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt: ideo nõ ſic oportet ſpem ex noſtro oriri merito, ſicut deſperatio oritur ex

uitio

uitio. AD ILLVD, ſimiliter, quod ultimo objicitur ex alia parte, ꝗ uir humilis merita non intuetur. Dicendum, ꝗ merita intueri contingit dupliciter, uel attribuendo ſibi, uel attribuendo gratiæ diuinæ. Intueri autẽ merita attribuẽdo ſibi hoc eſt ſuperbiæ, & uanitatis, & ſic intuẽtur ſuperbi, qui dicunt manus noſtra excelſa, & nõ dominus fecit hæc omnia. Cõtra quos dicitur Deut. 9. Ne dicas in corde tuo: propter iuſtitiam meã introduxit me dominus, ut terrã hanc poſſiderem. Intueri autẽ merita referendo ad diuinam gratiã, hoc eſt humilitatis, & ueritatis, & hoc modo motus ſpei ex intuitu meritorum habet oriri: per quem modum intuebatur Paulus merita ſua. 1. Cor. 15. Abundãtius omnibus laboraui: nõ autem ego: ſed gratia Dei mecum. Alia uero quę objiciuntur, ſatis ſunt manifeſta.

QVAESTIO II.

An ſpes charitatem, uel charitas ſpem præcedat?

DE ſpe per comparationem ad habitum charitatis: utrum ſ. ſpes præcedat charitatem ordine naturæ, an econuerſo. Et loquitur hic de habitibus in comparatione ad actus. Et ꝗ ſpes præcedat uidetur. Super illud Matth. 1. Abraã genuit Iſaac, Glo. 1. fides generat ſpem, ſpes generat charitatẽ: ergo ſi generans ſecundũ ordinem naturæ, prius eſt generato, neceſſe eſt ꝗ ſpes præcedat charitatem. ITEM. Conſtructio ædificij ſpiritualis ſimilis eſt ædificio materiali: ſed in ædificio materiali nõ ſolum fundamentum præcedit ædificij complementum, ſed etiã paries ſecundum rectum ordinẽ antecedit ipſum tectum. Si ergo fides aſſimilatur ipſi fundamento ſuſtentanti, & ſpes parieti erigenti, & charitas tecto conſummanti, uidetur ꝗ ſpes præcedat ipſam charitatem. ITEM Secundum naturalem ordinem imperfectum antecedit perfectum, non econuerſo: ſed charitas maior eſt, & perfectior ꝗ̃ fides, & ſpes, ſecũdũ ꝗ dicitur. 1. Cor. 13. Maior autem horum eſt charitas: ergo &c. ITEM. Nullus poteſt amare propter ſe, & ſuper oĩa bonum, ad quod non ſperat ſe poſſe unquam peruenire. Si ergo charitas diligit propter ſe, & ſuper omnia, actus charitatis conſequitur actum ſpei: ergo charitas ipſam ſpem.

SED CONTRA hęc objicitur. Primo auctoritate Magiſtri in litera. Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis ueniens ex meritis præcedentibus ipſam ſpem: ſed merita natura præit charitas, ergo ſecundum naturalem ordinẽ charitas eſt ante ſpem. ITEM. Auguſt. in lib. 14. de ciui. Dei dicit, ꝗ oĩs affectio oritur ex amore: ergo omnis affectio recta ex amore recto: cum ergo charitas dirigat ipſum amorem uoluntatis, uirtus autem ſpei dirigat unam de quatuor affectionibus, uidetur quod ſpes ſit poſterior charitate. ITEM. Nullus ſperat niſi quod amat: qđ enim non cupit aliquis, nullo modo ſperat: ergo rectitudo amoris præcedit rectitudinem expectationis: ſed charitas dirigit in amãdo, ſpes autem dirigit in expectãdo: ergo charitas eſt ante ſpem. ITEM. Timor, & ſpes ſunt duę affectiones quaſi ſimul currentes. Vnde in Gloſ. Deut. 24. dicuntur eſſe duæ molæ: ſed omnis timor procedit ex amore, ergo & omnis *Cap. 9. circa med.*

ſpes

ſpes; ergo ſpes gratuita procedit ex amore gratuito: ergo ſcđm naturalẽ ordinẽ charitas antecedit ſpem. ITEM. Quanto aliquid eſt cõius, tanto prius: ſed omne ſperã dum eſt amandũ, & non conuertitur; ergo cõior eſt actus dilectionis, q̃ actus ſpei: & ſi cõior, ergo prior. ITEM. Is eſt ordo uirtutis ad uirtutẽ, qui eſt ordo dotis ad dotem: ſed perfecta tentio, quæ eſt dos correſpondens ſpei, ſequitur perfectam dilectionem, q̃ eſt dos correſpõdẽs charitati; ergo uř, q; in uia charitas præcedat ſpem ſecundum naturalem ordinem.

RESOLVTIO.

Spes, & charitas, in eo quod habitus ſunt; neutra alterã præcedit. Quòd ſi ad ſuos actus comparentur; actus ſpei quia ad charitatẽ præparat, eandem præcedit.

RESPON. Dicendum q; dupliciter eſt comparare habitum ſpei ad habitũ charitatis: aut rõne habituũ, ſcđm ſe conſideratorũ: aut ratione habituũ cõparatorũ ad actus. Si loquamur de ipſis habitibus, ſecundum ſe conſideratis, ſic non habent ordinẽ, ſed ſimultatẽ: oẽs enim uirtutes gratuitæ ſimul infunduntur, ſcđm q; infra manifeſtabitur. Si aũt loquamur de ipſis habitibus ĩ cõparatione ad actus: ſic unus habet ordinem ad alterum: quia actus unius præparat, & diſponit ad actum alterius, & præparando, & diſponendo eſt eius quodã modo principium, & origo; & rõne talis præparationis, & originis eſt ibi ordo: Quoniã ergo actus ſpei pparat, & diſponit ad actũ charitatis tanq̃ ad perfectionem, & ſpiritualis ædificij cõplementum (nemo enim diligit aliquid bonum propter ſe, & ſuper omnia, niſi ſperet ſe ad illud bonum peruenturum) hinc eſt q; ſecundum ordinẽ naturæ actus ſpei antecedit actũ charitatis; & hinc eſt q; habitus ſpei in comparatione ad talem actũ charitate prior eſt. Vnde concedendæ ſunt rationes ad iſtam partem.

AD ILLVD uero, qđ objicit in contrariũ ex auctoritate Magři, q; ſpem natura præcedit charitas. Dicendũ, q; ſpes ibi accipitur uel pro re ſperata, uel pro ipſo ſtatu ſpei: nõ aũt ꝓ proprio eius actu, uel habitu. Poſſet ẽt dici, q; illud dicit Magiſter ſcđm ſuam opinionẽ, qua credit charitatem nõ eſſe habitũ creatũ, ſed ſpiritũ sãctum, qui eſt principiũ oĩum aliorũ bonorũ. Vnde quia in hac opinione cõiter Magř non ſuſtineť, & illud eſt uerbũ ſuũ, auctoritas illa nullũ hẽt robur. AD ILLVD, qđ obijcitur, q; amor eſt principiũ oĩum affectionũ. Dicẽdũ, q; uerũ eſt de amore ſcđm ſtatum imperfectum: ſed ſicut amor ſcđm imperfectionẽ ſtatus eſt oĩum affectionũ principium, ſic ſcđm ſuã perfectionẽ, eſt oĩum affectionũ terminus finalis, & cõplementũ. Vnde oẽs affectiones aĩę ad id ordinantur: ut Deus ametur pfecte: charitas aũt nõ noĩat qualẽcũque amorẽ: ſed amorẽ pcipuũ: & iõ ex hoc nõ põt cõcludi, q; charitas ſcđm naturalem ordinẽ pcedat ipſam ſpẽ. AD ILLVD, qđ obijcitur, q; nullus ſperat niſi qđ amat. Dicẽdũ, q; uerũ eſt; ſed tñ ex hoc non ſequitur, q; ſpes charitatẽ ſequatur, pro eo q; charitas talẽ addit circunſtantiã ſuper amorẽ, quæ neceſſario ſubſequitur actũ ſperandi, & eius rectitudinem, ſicut prius tactũ eſt. Cum enim duplex ſit motus amo

ris charitatis uidelicet amor amicitiæ, & amor concupiſcentiæ. Charitas amore concupiſcentiæ deſiderat Deũ ſuper omnia: amore uero amicitiæ ſimiliter diligit Deum propter ſe, & ſuper omnia. Vnde Deum cõcupiſcit plus quàm aliud bonum: Deo etiam bonum optat, plus quàm habens charitatem optet ſibi ipſi. Amor autem concupiſcentiæ adeo intenſus eſſe non poteſt, niſi pręambula expectatione. Similiter nec amor amicitiæ poteſt adeo eſſe eleuatus, niſi præcedat confidentia: nullus enim uult plus bonum alii, quàm ſibi, niſi in illum totaliter confidat. Nullus etiam aliquod bonum ſuper omnia concupiſcit, niſi qui ſe ad illud aliquando peruenturum præſumit. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ timor cõſequitur amorem: ergo & ſpes ſimiliter. Reſpondendum eſt, ſicut dictum eſt, quòd licet hæc affectio præcedat illam: tamen habitus iſte in comparatione ad actum non præcedit iſtum propter præcipuam perfectionem, quam charitas ponit circa actum diligendi. Præterea, cum dicitur: quòd timor ſequitur ad amorem, hoc non intelligitur de quolibet amore, ſed de amore ſui. Ideo.n. quis timet pœnam, quia ſeipſum amat: charitas auté non dicit principaliter amorem ſui, ſed amoré Dei. Et propterea non ſequitur, quòd actus charitatis præcedat actum timoris: nec ex hoc poteſt concludi, quòd ſimiliter præcedat actum ſpei. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ prius eſt, a quo non conuertitur conſequentia. Dicendum, quòd illud habet ueritaté in his quæ eſſentialiter cõſequũtur ad ſeinuicem. In his auté, quę ſeinuicem concomitant̃, non habet ueritatem. Et hoc patet, quia ſequitur, ſi eſt nix, quod ſit albũ: ſed nõ cõuertit̃: tñ albedo niuis non præcedit ipſam niuis ſubſtãtiam. Quoniam ergo ſperare, & amare ſunt actus ſeinuicem concomitantes: ideo quamuis actus amandi ſe extendat ad plura diligibilia, non oportet ꝙ ſit prius ſecundum ordinem naturæ. Præterea, quamuis charitas generalior ſit a parte obiecti: tamé ſpes generalior, & in plus eſt a parte ſubiecti. Omnis enim uiator, qui habet charitatem, habet ſpẽ: ſed non conuertitur, quia ſpes poteſt eſſe ĩ peccatore: & ideo actus ſpei origine præcedit actum charitatis reſpectu ſubiecti, a quo uterque actus ſumit originem: & ſic ratio non ualet. AD ILLVD, quod obiicitur de dotibus, quòd perfecta tentio ſequitur perfectam dilectionem. Dicendum, quod illud non eſt uſquequaque ſimile, propter hoc quòd dotes in patria erunt æqualis perfectionis: in uia autem charitas maioris ꝑfectionis, & dignitatis eſt; quantum eſt de ratione uirtutis, quã ſit ipſa ſpes: & ideo non oportet quòd ſi in uia expectatio præcedit dilectionem præcipuã, ꝙ propter hoc in patria tentio præcedat dilectionem perfectam. Quãuis enim uirtutes æquales ſint quantum ad rationem merendi, perfectior tamen eſt actus dilectionis, quàm expectationis: ſed in gloria perfecte diligere non eſt maioris dignitatis, quàm perfectè habere, & perfecte tenere. Vnde quamuis in uia actus iraſcibilis præcedat actum concupiſcibilis,

ſcibilis, non tamen ſic oportet eſſe in patria, ubi eſt reformatio pfecta, imo poteſt eſſe econtrario. Sunt autem & hic alij modi reſpondendi, qui cauſa breuitatis omittuntur ad præſens, propter hoc quod trahunt extra materiã iſtam ad ordinem, & diſtinctionẽ ipſarum dotum.

QVAESTIO IIII.

An ſpes in bonum ſub ratione boni ſit.

DE ipſa ſpe per comparationẽ ad obiectum, utrum .ſ. ſpes ſit in bonum ſub ratione boni. Et ꝙ ſic uidetur. Primò per rationem uirtutis in communi: quia ſicut ſcientia eſt reſpectu ueri, ſic uirtus reſpectu boni; ſed omnis ſcientia eſt in uerum ſub ratione ueri: ergo omnis uirtus eſt in bonum ſub ratione boni. Si ergo ſpes eſt uirtus: ergo eſt in bonum ſub ratione boni. ITEM. Hocipſum uidetur ratione magis propria, quæ ſumitur ex proprietate uirtutis theologicæ: uirtus enim theologica idem habet pro obiecto, & pro fine: ſed bonum, & finis idẽ ſunt: ergo cum ſpes ſit uirtus theologica, & bonum ſub ratione boni ſit eius finis; ergo bonum ſub ratione boni erit eius obiectũ. ITEM. Hocipſum oſtenditur adhuc rõne magis ſpeciali per comparationẽ ad alia genera affectionum: quia ſicut ſe habet gaudium reſpectu præſentis, ſic ſe habet ſpes reſpectu futuri: ſed gaudium eſt de bono præſenti ſub ratione boni: ergo ſpes eſt de futuro bono ſub ratione boni. ITEM. Hocipſum oſtẽditur adhuc ſpecialiori ratione p comparationem ad aliam ſpeciẽ uirtutis; quia (ſicut dicit Aug.) in hoc differt fides a ſpe, quia fides eſt reſpectu boni, & mali, & ſpes eſt reſpectu boni tantum. Si enim fides ſimul poterit eſſe boni, & mali, pro eo ꝙ nõ reſpiciebat bonum ſub ratione boni, ſed mag' ſub ratione ueri: ſpes autem determinat ſibi bonum, ita ꝙ nullo modo eſt in eius oppoſitum: uidetur ergo ꝙ ipſa ſpes ſit in bonũ ſub ratione boni. ITEM. Hocipſum oſtenditur magis propria ratione per diffinitionẽ ipſius ſpei. Spes enim eſt expectatio futuræ beatitudinis. Si ergo beatitudo nominat bonum ſub ratione boni: uidetur ergo ꝙ bonum ſub ratione boni ſit obiectũ ipſius ſpei.

SED CONTRA. Virtutes theologicæ diſtinguuntur per obiecta, ſecundum ꝙ habent propriam rationem: ſed charitas eſt in bonum ſub ratione boni: ergo ſi ſpes diſtinguitur à charitate, bonum ſub ratione boni non erit obiectum ſpei. ITEM. Circunſcripta ratione boni, & mali; adhuc contingit timere, ſicut in patria Deum timebimus, non quidem ſub ratione mali, nec ſub ratione boni, quia ſub illa ratione amabimus: bonũ enim ſub ratione boni magis generat amorem, quàm timorem. Si ergo contingit timere circunſcripta ratione boni, & mali: ergo & contingit ſperare: ergo obiectum ſpei nõ eſt bonum ſub ratione boni, neque malum ſub ratione mali. ITEM. Nullus timet malum qđ eſt ſubiectum ſuæ poteſtati: ſed quicunque timet malum, timet ſub ratione excellentis: ſi ergo ſpes ſic eſt in bonum, ſicut timor in malum, uidetur quòd ſpes non ſit in bonum ſub ratione boni, ſed magis ſub ratione magni, & excellentis. ITEM. Sicut homo natu-

raliter appetit illuminari, & delectari: ita etiam naturaliter appetit gloriam: & hoc dico ſecundum ipſius aiæ ſupremũ: ergo ſicut in nobis eſt reperire aliquas uirtutes perficientes, & dirigentes ipſam animam reſpectu ueri illuminantis, & reſpectu boni delectantis, utpote fidem, & charitatem: ita erit reſpectu ardui, & excellentis: hanc autem non eſt dare niſi ſpem: ergo &c. Item. Licet oẽs uirtutes gratuitæ quodãmodo eleuent mentem, & hoc maxime faciant uirtutes theologicæ: eleuatio tamen, & erectio ipſius animi proprijſſime competit ipſi ſpei: ergo ſi uirtus ſpei maxime conſiſtit in erigendo, & eleuando ipſam animam, cum animus noſter magnus ſit, nec ſit natus erigere ſe niſi ad magna, & ardua: uĩ ergo ꝙ obiectum ſpei quantũ ad efficaciã mouendi teneat rationẽ ardui: non ergo obiectum ſpei eſt bonum ſub ratione boni.

RESOLVTIO.

Spei obiectum omnino bonum eſt; bonum (inquam) magnum, arduum, glorioſum, excellens, & indeficiens.

Respon. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ quidã dicere uoluerunt obiectum ſpei eſſe bonum ſub ratione futuri; dixerunt.n. ꝙ omnes affectiones animæ uel ſunt reſpectu boni, uel ſunt reſpectu mali: & ſicut gaudiũ eſt reſpectu boni pręſentis: dolor uero qui eſt affectio, ſibi oppoſita, eſt reſpectu præſentis mali: ſic ſpes eſt reſpectu futuri boni, timor uero reſpectu futuri mali. Quod aũt mouit eos hoc ponere, fuit, quia poſuerũt ꝙ duplex ſit tm̃ obiectũ, in quod tẽdit anima: unum. ſ. uerum in ꝙ tendit intellectus, alterum. ſ. bonũ in qđ tendit affectus: & iõ cum ſpes nõ ſit in uerum ſub ratione ueri, uoluerũt dicere, ꝙ ſit in bonum ſub ratione boni. In hoc tñ differt a charitate: quia charitas eſt in bonum ſub rõne boni ſimpliciter, nõ cõſiderando præſens, nec futurum: & quia bonũ ſub rõne boni eſt amãdum: ideo actus ipſius charitatis eſt amare. Spes autẽ eſt in bonum non tm̃ ſub ratione boni, ſed etiã ſub rõne futuri: & quia bonum futurum inquãtũ futurum eſt expectãdum, ideo actus ipſius ſpei eſt expectare: & quia expectare, & amare ſunt diuerſi actus: hinc eſt ꝙ ſpes, & charitas diuerſę ſunt uirtutes, non principaliter rõne diuerſitatis obiectorum, ſed rõne diuerſitatis actuum propriorum. Licet autem hic modus dicẽdi uideatur aliquid probabilitatis habere, interius tamen conſiderãti non ſatisfacit dubitationi, nec cõſonat ueritati. Nã quod dicitur, ꝙ nõ eſt aliud obiectum motiuũ potentiarum animæ niſi uerũ ſub rõne ueri, & bonum ſub rõne boni: ſimpliciter nõ habet ueritatẽ, pro eo ꝙ (ſicut in opponendo tactum eſt) quemadmodum rõnalis tendit in uerum, & concupiſcibilis in bonum, ſic etiam iraſcibilis tendit in arduum, & magnũ. Rurſus, ꝙ dicit bonum ſub rõne boni futuri eſſe motiuum alterius affectionis, ꝙ̃ bonum ſub ratione boni, non habet ueritatẽ: pro eo qđ bonum ſub rõne futuri deſideratur, & deſiderium nõ eſt ſpes, ſed magis quædam differentia amoris, & ad ipſam charitatem pertinet deſiderare. Amplius, quòd dicit timorem eſſe reſpectu mali

ſub

ſub ratione mali, non habet ueritatem: contingit enim timere (ſicut in opponendo oſtenſum eſt) abſtracta ratione mali, ſicut timebitur Deus in patria. Præterea: Si quando malum timetur, non timetur niſi quia excellens: ſi ergo affectio, quæ eſt timor, in ſuo obiecto magis concernit excellentiam, quàm malitiam ſub ratione motiui, reſtat ſimiliter q̃ & affectio ſibi correſpondens, uidelicet ſpes. Eſt ergo obiectum ſpei bonum quidem, ſed non ſub ratione boni, ſed magis ſub ratione ardui, ſiue magni. Et hoc quidem ſic habet manifeſtari. Spei enim duplex eſt actus, quorum unus eſt principiũ, & origo alterius: ſpes enim facit confidere, & faciendo confidere, facit expectare. Nullus autem recte confidens confidit, & innititur niſi in eo, qui nec poſſit, nec uelit ſibi deficere talis autem non eſt niſi ille, qui eſt potentiſſimus in uirtute, & munificentiſſimus in liberalitate, & hoc non habet niſi habeat excellentiam uirtutis, & largitatis. Cũ autem quis totam fiduciam ſuam in eum poſuit, qui excellentiſſimæ uirtutis eſt & liberalitatis, magna ab eo expectat ſe aſſecuturũ. Quoniam ergo ſpes habet obiectum magnum, & arduum in confidendo: hinc eſt quòd habet pro obiecto magnum, & arduum in expectando. Et hinc eſt, quòd ipſe dominus, in quo ſperamus, magna promittit nobis in conſolatione ſpei noſtræ, iuxta qđ dicit Abraæ Gene. 15. Noli timere Abraam, quia ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis: quaſi dicat: Ego protector, in quo debes confidere: & merces tua magna, quam debes expectare. Concedẽdum eſt ergo quòd obiectum ſpei eſt bonum ſub ratione magni, & ardui. Et quia glorioſum, nominat magnum ſublimitate: æternũ nominat magnum diuturnitate, illud intenſiue, illud extẽſiue: ideo concedi poteſt etiam quòd obiectum ſpei ſit bonum ſub ratione glorioſi, & ſub ratione excellentis, & indeficientis, quæ duo concurrunt ad perfectam rationẽ magnitudinis ipſius boni. Concedendæ ſunt ergo rationes, quæ ſunt ad partem iſtam.

Ad illud, quod obijcitur, q̃ ſicut ſe habet ſcientia ad uerum, ita uirtus ad bonum. Dicendum, quòd hoc non eſt omnino ſimile: quia cognitiua non habet obiectum niſi unius rationis, ſcilicet uerum: ſed affectiua cum duplicetur in duas uires, uidelicet in concupiſcibilem, & iraſcibilem, obiectum habet duplicis rationis, uidelicet bonum quod concupiſcit, & arduum ad quod ſe erigit. Ad illud, quod obijcitur, quòd uirtus theologica idẽ habet pro obiecto, & pro fine. Dicendum, quòd ſi hoc intelligatur de identitate quantum ad ſubſtantiam, ſic uerũ eſt: q̃a ipſe Deus eſt finis, & obiectum earum. Si autem loquamur quantum ad rõnem mouendi: ſic non habet ueritatem niſi in ſola uirtute, quæ eſt charitas: ipſa.n. habet bonũ ſub rõne boni & pro obiecto, & fine: ideo principatum tenet inter cæteras uirtutes, ſicut infra manifeſtabitur. In fide autem, & ſpe nõ habet ueritatem: & quoniam in illa ratione procedit ab identitate ſecundum ſubſtantiam ad identitatem ſecundũ rationem: ideo in proceſſu illo

eſt peccatum ſecundũ accidens. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſic ſe habet ſpes reſpectu futuri, ſicut gaudium reſpectu pñtis. Dicendum ꝙ ſimilitudo bona eſt, quantum ad differentiam futuritionis, & pñtialitatis: ſed quantũ ad rõnem boni motiui non eſt ſimilitudo. Bonum enim ſub rõne boni, qñ præſens eſt: delectat, & reficit ipam concupiſcibilem: ſed ſub hac ratione non habet eleuare, & erigere, imo potius ſub rõne excellentis. Delectatio enim quæ eſt in gaudio, reſpicit conuenientiam: ſed erectio, quæ eſt in ſpe, reſpicit excellentiam. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ ſpes eſt reſpectu boni tantum, ergo habet obiectum bonum ſub rõne boni. Dicẽdum, ꝙ illud non ſequitur, pro eo ꝙ iſta non eſt ſola rõ; propter quam aliquid tendit in bonum, quia motiuum eius eſt bonũ ſub ratione boni, ſed etiam propter hoc ꝙ illud, ꝙ eſt motiuum eius, habet ſemper bonũ ſibi ſubſtratũ. Et hoc modo intelligendũ eſt ſe habere in ſpe: illud .ſ. arduum & excellens, ad quod aſſequendum exigitur anima, non poteſt eſſe niſi bonum. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ ſpes eſt expectatio futuræ beatitudinis. Dicendũ, ꝙ ſpes non expectat beatitudinem, niſi inquantum tenet rationem magni, & ardui, hoc eſt rationem excellentis, & indeficientis. Et qa iſta duo īportat beatitudo de ſua prima rõne: hinc eſt ꝙ ſpes magis habet diffiniri per beatitudinem, quàm alia virtus: unde in rõne illa eſt peccatum ſecundũ accidẽs. Quamuis enim beatitudo habeat rõnem boni: tamen nõ cadit principaliter ſub expectatione ſpei ſub illa ratione, ſed inquantum habet rationem ardui.

QVAESTIO V.

In qua parte animæ ſpes ſit, in affectiua, an in cognitiua?

DE ſpe per comparationem ad ſubiectum, utrum. ſ. ſpes ſit ĩ parte animę cognitiua, vel affectiua. Et ꝙ ſit in cognitiua, uidetur primo per illud, quod dicitur. 1. Tim. 1. ſuper illud. Finis præcepti eſt charitas de corde puro & conſcientia bona. Glo. de cõſcientia bona. i. de ſpe. Si ergo ſpes eſt cõſcientia, & conſcientia ſe tenet ex parte cognitionis, uel cognitiuæ, uidetur ꝙ & ipſa ſpes. ITEM. Bernar. ĩ quadã homi. ſuper Cãt. Deus futurus eſt rationi plenitudo lucis, uoluntati multitudo pacis, & memoriæ continuatio ęternitatis. Sed continuatio æternitatis eſt dos correſpondens expectationi ipſius ſpei: ergo ſi illa reſpicit memoriam ipſam, uidetur ꝙ ipſa expectatio ſpei in uia eſſe in memoria habeat: ſed hæc eſt ĩ potentia cognitiua: ergo &c. ITEM. Auguſt. diffiniens ſpem in Lib. de ci. dei dicit, ꝙ ſpes eſt uirtus, qua quis ſe ad illud, quod credit, peruenturũ præſumit. Ex hac diffinitiõe uidetur, ꝙ nihil aliud ſit ſperare, quàm firmiter credere ſe peruenturum ad aliquod arduum, & excellens: ſed tam credere, quàm firmiter credere eſt potentię cognitiuę: ergo ſperare ſpectat ad potentiam cognitiuã: ſed cuius eſt actus, eius eſt & habitus: ergo idẽ redit quod priùs. ITEM. Imago creationis reformatur per imaginem recreationis, quæ quidẽ cõſiſtit in gratia, & tribus uirtutibus theologicis: ergo ſi uirtutes reformantes ſunt in potentiis quas

quas reformāt, neceſſe eſt eſſe virtutes theologicas in illis potentiis, in quibus attenditur integritas imaginis. Si ergo illæ potentiæ ſunt intelligentia, memoria, & uoluntas: & charitas reſpicit uoluntatem, fides intelligentiā, uidetur ergo ꝙ ſpes reſpiciat memoriā: ergo eſt in potentia cognitiua. Item. Certitudo reſpicit potentiam cognitiuā: ergo cū ſpes ſit certa expectatio futuræ beatitudinis, ſpes eſt in potentia cognitiua tanquam in ſubiecto.

Sed contra. Quatuor genera affectionū diſtinguunt à ſanctis, & a philoſophis, uidelicet gaudium, dolor, ſpes, & timor: ergo ſi omnis affectio: & habitus regulatiuus affectionis eſt in potentia affectiua, cum ſpes uel nominet affectionem, uel habitum directiuum affectionis: uidetur ergo generaliter quòd ſpes ſit in potētia affectiua. Item Eiuſdem potentiæ eſt ſperare, cuius eſt timere: ſed timere non eſt niſi potentię affectiuę: ergo nec ſperare: ſed cuius eſt actus, eius eſt & habitus: uidetur ergo quod ſpes ſit in potentia affectiua. Item. Oppoſita nata ſunt fieri circa eandē uim: ſed ſpes, & deſperatio ſunt oppoſita: ſi ergo deſperatio eſt in potentia affectiua, uidetur ſimiliter quòd & ipſa ſpes. Item. Sicut contingit potentiā rationalem, & concupiſcibilē obliquari, & dirigi, ita etiam iraſcibilem; ergo ſicut eſt aliqua uirtus theologica in rōnali, & aliqua in concupiſcibili, ita aliqua debet eſſe in iraſcibili; ſed hæc non eſt niſi ſpes: ergo ſpes eſt in iraſcibili; ergo ſpes eſt in potentia affectiua. Item. Obiectū ſpei eſt magnum, & arduū, ſicut ſupra oſtenſum fuit; ſed arduū eſt obiectū potentiæ iraſcibilis; ergo ſi idē eſt obiectum habitus, & potentiæ ſubſtratæ, in qua eſt habitus; ſpes eſt in potentia iraſcibili; & hæc eſt affectiua; ergo ſpes eſt in potētia affectiua.

3. de Anima

RESOLVTIO.

In affectiua profecto: cum ſit in ipſa iraſcibili, eiuſdem affectiua potentiæ parte.

Resp. Dicendum, ꝙ abſque dubio ſpes eſt in potentia affectiua; eſt.n. in ipſa iraſcibili, quæ eſt pars potentię affectiuæ; potentiæ enim iraſcibilis non tm̄ eſt deteſtari mala culpæ, & perpeti mala pœnæ: ſed ēt aggredi terribilia, & erigi ad magna & ardua. Et præterea non tantum ponimus in ipſa iram, & patientiam, ſed etiam fortitudinem, & ſpem. Fortitudinē (inquam) inquantum negociatur circa, ea, quæ ſunt ad finem; ſpē autem ſecundum ꝙ ſe erigit ad excellentiam ipſius finis. Hoc aūt ſatis poteſt aperte colligi tū ex parte affectionis ſubſtratæ, tū ex parte conditionis adiunctæ, tum ex parte dotis ſubſecuturæ. Ex parte affectionis ſubſtratæ; quia cū quatuor ſint affectiones, uidelicet gaudium, & dolor, ſpes, & timor: ſicut gaudium, & dolor ſunt circa eandem potentiam, ita ēt ſpes, & timor: cum ergo planū ſit timorem eſſe ipſius potentiæ iraſcibilis, non eſt dubium quin affectio ſpei ad potentiam iraſcibilem pertineat, ac per hoc habitus uirtutis ſpei dirigens affectionē illam. Ex parte ſimiliter conditionis, & proprietatis annexe hoc ipſum poteſt ſatis aperte uideri; ſpei.n. eſt ſtabilire, & quodā modo aſſecurare de aſſequendo futuro

tur a beatitudine: ſtabilitio aũt, & confirmatio pertinet ad potentiã iraſcibilẽ. Sicut.n. rõnalis ſe habet ad claritatẽ, & cõcupiſcibilis ad uoluptatẽ.i. delectationẽ (honeſtã tñ) ſic ẽt iraſcibilis ad ſecuritatẽ. Quia ergo aſſecuratio eſt conditio concomitans ipſam ſpẽ indubitanter, uerum eſt uirtutem ſpei ad iraſcibilẽ ꝑtinere. Ex parte dotis futuræ hoc ipſum poteſt haberi: ſicut.n. ad fidẽ ſubſequitũ uiſio, ita ad ſpẽ ſubſequitur perfecta tentio. Firmiter aũt tenere eſt ipſius potentiæ, cuius eſt habitũ defendere; hanc autẽ non eſt dubiũ eſſe potentiam iraſcibilẽ: & ideo concedendum eſt habitum ſpei eſſe in iraſcibili potẽtia, ac ꝑ hoc in uirtute animi affectiua, ſicut rationes concludũt, quę ſunt ad partem illam.

Ad illvd uero, ꝙ primo obiicitur, quòd ſpes dicitur conſcientia. Dicendum, ꝙ in proceſſu illo eſt peccatũ ſecundum ęquiuocationẽ: quia conſciẽtia põt nominare ipſam ſpẽ, & põt nominare lumen directiuum ad bene agendum: & hoc ultimo mõ ſpectat ad potentiã cognitiuam, alio modo non: ideo non ſequitur. ꝙ uirtus ſpei ſit in potentia aĩæ cognitiua. Præterea alius defectus eſt ibi: quia nomine conſcientiæ intelligitur ſpes, non quia ſpes ſit conſcientia: ſed quia ſpes eſt certa expectatio conſurgens ex gratia, & meritis: merita autem eſſe nõ poſſunt, niſi ubi eſt cõſciẽtia bona. Ad illvd, quod obiicitur, quòd deus futurus eſt memoriæ continuatio æternitatis. Dicendum, ꝙ illud uerbum Bernar. intelligitur mediate, & non primo. Nam continuatio æternitatis reſpicit illã uirtutem, cuius eſt perpetuo tenere: & hoc eſt potentiæ iraſcibilis, cuius eſt in præſenti expectares & ideo ex hoc non ſequitur, quòd ſpes ſit primo in potentia memoratiua, ſed quòd aliquo modo ipſam reſpiciat, uel principaliter, uel ex conſequenti. Ad illvd, quod obiicitur; quòd ſperare non eſt aliud, quã firmiter credere ſe habiturum aliquid, Dicendum, quod ſpes dicitur & large, & proprie. Large accipiendo ſpẽ ſic dicit credulitatem quodam modo firmatam reſpectu alicuius boni aſſequendi ſiue à ſe, ſiue ab alio: quemadmodum cum quis uidet alium bonæ indolis, dicit, ꝙ ſperat ipſum eſſe futurum bonũ hominem: ibi ſperare idem eſt quod probabiliter credere; & ſic ſumitur large, & improprie: & bene poteſt pertinere ad uirtutem cognitiuam. Alio modo ſperare ſecundum quòd dicitur proprie, idem eſt quòd confidere: & ex illa confidentia cum quadam ſecuritate tendere ad habendum illud, quod ſperatur. Et hoc modo pertinet ad uirtutem affectiuam: & hæc duo, uidelicet confidentiã illam, & etiam ſecuram tendentiam comprehendit Aug. ſub uerbo præſumendi: quòd quamuis ſequatur credulitatem cognitionis, tenet tamen ſe ex parte affectionis: & ideo ex illa ratione nõ poteſt concludi, quod potentia cognitiua ſit ſubiectum ſpei. Ad illvd, quòd obiicitur, quod imago recreationis reſpondet imagini creationis. Dicendum, quod reſpondet: nihilominus tamen imago creationis plus ſe tenet ex parte cognitiuæ: imago uero recreationis plus ex parte affectiuę,

ne: ſecundum q; dicit Aug. quod imago eſt in potentia cognoſcendi, & ſimilitudo in potẽtia diligendi. Et quia imago recreationis plus ſe tenet ex parte affectiuæ: ideo duæ uirtutes ſunt in parte affectiua totaliter, & principaliter, uidelicet ſpes, & charitas. Et uirtus ſpei reformando potentiam iraſcibilem, quæ eſt potentia affectiua, per conſequens reformat ipſam memoriã, quæ in actu cõmunicat cum ea, uidelicet in actu tenendi: & iõ non oportet quod ſpes reponatur in memoria ſicut in proprio ſubiecto: ſed hæc planius determinata ſunt in ſecũdo lib. diſt. xvi. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur de certitudine, patet reſpõſio ex his, quæ dicta ſunt ſupra, pro eo quod certitudo ſpei nõ eſt pertinẽs ad potentiam cognitiuã, ſed magis ad potentiam affectiuam: quæ quidẽ certitudo eſt quædam aſſecuratio tenens ſe ex parte potentiæ iraſcibilis; patet ergo quid ſit ſubiectum ſpei quantum ad animæ potentiã. Vlterius & poſſet eſſe hic inquiſitio de ſubiecto ſpei quantum ad ſubſtantiam: & circa hoc poſſent quæri plura dubitabilia. Primo quærit, utrum ſpes ſit in angelis bonis. Secundo, utrum ſit in animabus beatis. Tertio, utrum aliquo mõ ſit in angelis malis. Quarto, utrum fuerit in his q fuerunt in limbo. Quinto, utrum ſit ĩ his, q ſunt in purgatorio. Sexto, & ultĩ no q̃ritur, utrum fuerit ĩ Chriſto. Sed quoniã oẽs hæ quæſtiones pro magna parte pendent ab illa quæſtione, qua dicit de euacuatione ſpei, & illa uiſa cætera ſunt facilia: ideo quæſtiones iſtæ ad præſens omittuntur, quia quædã ex eis determinabuntur infra, quædam ex eis tanguntur in litera, ut ſic uitetur ſuperfluitas, quę eſt memoriæ inimica &c. *Diſt in. 31. art. 2. q. 1.*

DISTINCTIO XXVII.

De charitate quãtum ad eius eſſentiam, & definitionem.

CVM autem Chriſtus fidem & ſpem non habuerit, dilectionem tamen habuit inquantum homo tantam, quæ maior eſſe non ualet: qui ex charitate eximiam poſuit pro amicis & inimicis. Habuit .n. in corde charitatem quam opere nobis exhibuit, ut exhibitionis forma nos ad diligendum inſtrueret. Hic aliquid dicendum eſt de charitate, & modo, & ordine diligendi deum & proximum.

Quid ſit charitas.

Charitas eſt dilectio, qua diligitur deus propter ſe, & proximus propter deum uel in deo. Hęc habet duo mandata: unum pertinens ad dilectionem dei, quod eſt maximum in lege mandatum: & alterum pertinens ad diligendum

pro-

Deut.6 Matth. 22 1.Ti.1.

proximum, illi ſimile. Primum eſt, Diliges Deum ex toto corde, ex tota mente, & ex tota anima: quod ſcriptum eſt in Deute. Secundum eſt, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis tota lex pendet, & prophetæ. Finis præcepti eſt dilectio; & ea eſt gemina, id eſt, Dei & proximi.

Diſt.17 primi ſentēt. cap. 2. Lib. 8. de Tri. cap. 8. 1.Io 4. In ſermone de aſcēſione, qui incipit. De ſolēnitate huius diei in nonnullis antiquis exē plarib. reperitur. Eſt eadē ſententia hom. ſuper Io. 74 poſt mediu, et apud. Bedā ad Ro. 5. Li.1.de doctri. Chriſtia. c. 22. 10. 3. de Tri. 6. in fi.

Si eadem charitate diligitur Deus & proximus.

Hic quæritur, Si ex ea ipſa dilectione diligitur Deus, qua diligitur proximus: an alia ſit dilectio Dei, & alia proximi. Eadem ſanè dilectio eſt, qua diligitur Deus & proximus: quæ ſpiritus ſanctus eſt, vt ſupra dictum eſt: quia Deus charitas eſt. Vnde Auguſt. Ioannes ait, Non poteſt Deum diligere quem non videt, qui fratrem quem videt, non diligit. Sed ſi eum quem videt humano viſu, ſpirituali charitate diligeret, uideret Deum (qui eſt ipſa charitas) viſu interiori, quo uideri poteſt. Qui ergo fratrem quem videt, non diligit, Deum qui eſt dilectio, qua caret qui fratrem non diligit, quo modo poteſt diligere? Ex una enim eademque charitate; Deum proximumque diligimus: ſed Deū propter Deum, nos vero & proximum propter Deum. Si vero vna eademque charitas eſt Dei & proximi, quare dicitur gemina? Propter duo dilecta, id eſt, Deum & proximum. Etſi enim vna ſit charitas, duo tamen diuerſa ea diliguntur, ſcilicet Deus & homo vel angelus. Pro quo etiam duo ſunt mandata: quia cum eadem charitas utroque commendetur, diuerſa tamen diligi præcipiuntur. Vnde Augu. Arbitror ideo ſpiritum ſanctum bis datum, ſemel in terra, & iterum de cœlo, vt commendarentur nobis duo præcepta charitatis, ſcilicet Dei & proximi. Vna eſt charitas, & duo præcepta, vnus ſpiritus, & duo data, quia alia charitas non diligit proximum, niſi illa, quæ diligit Deum. Qua ergo charitate proximum diligimus, eadem Deum diligimus. Sed quia aliud eſt Deus, aliud proximus, & ſi vna charitate diliguntur: ideo forte duo præcepta dicuntur, & alterum maius, & alterum minus: vel propter duos motus qui in mente geruntur, dum Deus diligitur & proximus. Mouetur enim mens ad diligendum Deum, moue-

tur

tur & ad diligẽdum proximũ, & multo magis erga Deum, quàm erga proximum.

De modo diligendi Deum, & proximum.

Conſequenter modum utriuſque dilectionis aduertamus. Hæc regula, ut ait Auguſt. dilectionis diuinitus conſtituta eſt, vt Deum propter ſe ex toto corde, & proximum diligas ſicut te ipſum, ideſt, ad quod, & propter quod teipſum diligere debes. In bono enim & propter Deum teipſum diligere debes. In bono ergo diligendus eſt proximus non in malo, & propter Deum. Proximus vero omnem hominem oportet intelligi, quia nemo eſt, cum quo ſit operandũ male. Qui ergo amat homines, uel quia iuſti ſunt, vel vt iuſti ſint amare debet, hoc eſt, in Deo, vel propter Deum. Sic enim & ſeipſum amare debet, ſcilicet in Deo vel propter Deum, id eſt, quia iuſtus eſt, uel iuſtus ſit. Qui enim aliter ſe diligit, iniuſte ſe diligit, quia ad hoc ſe diligit, ut ſit iniuſtus: ad hoc ergo vt ſit malus, non ergo iam ſe diligit. Qui enim diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Modus ergo diligendi præcipiendus eſt homini, id eſt, quomodo ſe diligat, ut proſit ſibi. Quin autem ſe diligat, et prodeſſe ſibi velit, dubitare dementis eſt. Modus autem præcipitur, cum ait, ſicut teipſum, vt proximum diligas ad quod teipſum. Si ergo te non propter te diligere debes, ſed propter illum vbi dilectionis tuæ rectiſſimus finis eſt: non ſuccenſeat alius aliquis homo, ſi et ipſum propter Deum diligis. Huius dilectionis modum ueritas inſinuat, dicens. Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem, ſicut dilexi uos, ideſt, ad quod dilexi uos, ſcilicet vt filij ſitis, & uitam habeatis.

Aug. Lib. de doctri. Chri. 1. cap. 25 Cap. 14

Aug. Lib de doctri. Chri. 1. cap. 22 Ioã. 13

Aug. ho mi. 65. ſuper Io. ante mediũ.

De modo diligendi Deum.

Dilectionis autem Dei modus inſinuatur cum dicitur. Ex toto corde, ideſt, ex toto intellectu: ex tota anima, ideſt, ex tota voluntate: ex tota mente, ideſt, memoria: vt omnes cogitationes, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ea, quæ confers illi. Hęc dicens, nullam partem uitæ noſtræ reliquit, quæ vacare debeat: ſed quicquid uenerit in animum, illuc rapiatur quo dilectionis impetus currit. Et diligere Deum propter ſe

Aug. Lib. de doctri. Chriſt. c. 22.

modus eſt diligendi Deum: & ſunt iſti duo modi diligendi Deum, vt quibuſdam placet.

De impletione illius mandati.

1. Cor. 13. Aug. Li. de perfectione humanæ iuſtitiæ contra Cæleſtium, poſt reſponſionem ad 16. rōcinationē Cæleſtij tom. 7.

Illud autem præceptum non penitus impletur ab homine in hac mortali vita, ſed ex parte, non ex toto, quia ex parte diligimus, ſicut ex parte cognoſcimus: in futuro autem implebitur ex toto. Vnde Auguſt. Cum adhuc eſt aliquid carnalis concupiſcentiæ, non omni modo ex tota anima diligitur Deus. Caro autem non dicitur concupiſcere, niſi quia anima carnaliter concupiſcit. Cum autem venerit quod perfectum eſt, vt deſtruatur quod ex parte eſt, id eſt, vt iam non ex parte ſit, ſed ex toto: charitas non auferetur, ſed augebitur & implebitur. In qua plenitudine illud præceptum charitatis implebitur, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde, &c. Tunc erit iuſtus ſine peccato: quia nulla erit lex repugnans menti. Tunc prorſus toto corde, tota anima, tota mente diliges Deum: quod eſt ſummum præceptum.

Quæſtio de præcepti ratione.

Ibidem paulo ſupius. Ibid. loco priore. Augu. in eode paulo inferius

Sed cur præcipitur homini iſta perfectio, cum in hac vita eam nemo habeat? Quia non recte curritur, ſi quò currendum eſt, neſciatur. Quomodo autem ſciretur, ſi nullis præceptis oſtenderetur? Ecce habes cur illud præceptum eſt, quod hic penitus impleri non poteſt. Impletur tamen ex parte, ſcilicet ſecundum p rfectionem viæ. Alia eſt enim perfectio currentis, alia præuenientis. Facit hoc mandatum vt curſor, qui Deum ante omnia & præ omnibus diligit, nec tamen omnino perficit.

Quod alterum mandatum in altero eſt.

Augu. lib. 8. de Tri. c. 7 Ro 13. & Gal. 5. Aug. trac. ſuper illud. Ioã. 13.

Cum autem duo ſint præcepta charitatis, pro vtroque ſæpe vnum ponitur, nec immerito: quia nec Deus ſine proximo, nec proximus ſine Deo diligi poteſt. Vnde Apoſtolus omne mandatum legis dicit inſtaurari, ideſt, contineri & impleri in hoc verbo, Diliges proximum tuum, ſicut teipſum. Et Chriſtus dilectionem proximi ſpecialius commemorat, dicens, Mandatum nouum do vobis, ut diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. Vbi illud maius mandatum dilectio-

nem

nis Dei videtur prætermiſſum : ſed bene intelligentibus utrumque inuenitur in ſingulis, quia qui diligit Deum, non poteſt eum contemnere, quem Deus præcepit diligi: & qui diligit proximum, quid in eo diligit niſi Deum? Ipſa eſt dilectio ab omni mundana dilectione diſcreta : quam diſtinguens dominus ait, Sicut dilexi vos. Quid enim niſi Deum dilexit in nobis, non quem habebamus, ſed vt haberemus? ſicut medicus ægrotos: & quid in eis diligit niſi ſalutem, quam cupit reuocare: non morbum, quem uenit expellere? Sic & nos inuicem diligamus, vt quantum poſſumus, inuicem ad habendum in nobis deum ex dilectione attrahamus. Manda tum nouu &c. Tom. 9.

Quæ charitate diligenda ſint.

Sed quæ hac dilectione diligenda ſint, iam inquiramus. Non enim omnia, ut ait Aug. quibus utendũ, diligẽda ſunt: ſed ea ſola, quæ vel nobiſcum ſocietate quadam referuntur in deum: ſicut eſt homo, uel angelus: uel ad nos relata, beneficio dei per nos indigent; ut corpus quod ita præcipiendum eſt diligi, ut ei ordinate prudenterq́ue conſulatur. In li. 1. de doct. chriſt. c. 23. in princ.

IN præcedentibus egit Magiſter de duabus uirtutibus theologicis, uidelicet de fide, & ſpe: Hic ſequitur tertia pars, in qua intendit agere de charitate. Diuiditur autem iſta pars in ſex partes ſecundum ſex Diſtin. quas continet. In quarum prima agit de charitate quãtum ad eius eſſentiam, & diffinitionem In ſecunda uero quantum ad diligibilium numerum, & diſtinctionem. infra 28. *Hic quæri poteſt, utrum illo mandato, &c.*) In tertia uero quantum ad diligendi ordinem. infra diſtin. 29. *Poſt prædicta de ordine charitatis, &c.*) In quarta uero, quantum ad meriti perfectionem. infra diſtinct. 30. *Hic quæri ſolet, quid potius ſit pluriſque meriti, &c.*) In quinta uero quantum ad ipſius charitatis durationem. infra diſtin. 31. *Illud quoque permittendum non eſt, &c.*) In ſexta uero in comparatione ad æternam dilectionem. infra diſtinct. 32. *Prædictis adijciendum eſt de dilectione Dei, &c.*) Prima pars, quæ continet præſentem diſtin. diuiditur in duas partes. In quarum prima determinat Magiſter de ipſa charitate quantum ad eius eſſentiam, & unitatem. In ſecunda uero quãtũ ad eius actũ, & modum. ibi. *Conſequenter modum utriuſque dilectionis aduertamus, &c.*) Prima pars diuiditur in quatuor partes. In quarum prima continuat partem iſtam ad præcedentis partis inquiſitionem. In ſecunda uero parte ponit charitatis diffinitionem. ibi. *Charitas eſt dilectio, &c.*) In ter-

tia uero comparat eam ad diuini mandati duplicationem ibi. *Hæc autem habet duo mandata*, &c.) In quarta uero remouet dubitationem. ibi. *Hic quæritur ſi ex ea ipſa dilectione*, &c.) Similiter ſecunda pars principalis, in qua determinat de ipſa charitate quantum ad actum, & modum: diuiditur in partes quatuor. In quarum prima determinat, quis modus circa actum charitatis reperiatur. In ſecunda uerò oſtédit, ubi ille modus inſinuatur. ibi. *Dilectionis autem Dei inſinuatur*, &c.) In tertia uero inquirit, utrum ille modus in uia impleatur. ibi. *Iſtud autem præceptum penitus non impletur*, &c.) In quarta uerò, & ulti. oſtendit qualiter unum præceptũ charitatis in altero implicatur. ibi. *Cum autem duo ſint præcepta*, &c.) Subdiuiſiones autem partium in litera ſatis ſunt manifeſtę.

Dub. 1. CHaritas eſt dilectio, &c] Quęritur iuxta hoc. Cum multæ inueniantur diffinitiones de charitate, & cum unius rei una ſit diffinitio, quomodo adinuicem diſtinguantur. Præter. n. dictã diffinitionem inuenitur diffiniri ab Aug. in Lib. de moribus eccleſiæ ſic. Charitas eſt animi affectio iuſtiſſima, coniungens nos cũ Deo. Item. Aug. in Lib. Soliloqui. Charitas eſt uirtus, qua Deũ uidere, eoque perfrui deſideramus. Itẽ. in Lib. de ſpiritu, & anima. Charitas eſt uita, copulans amantem cum amato. Poſtremo diffinitur ab Apoſtolo. 1. Tim. 1. Finis præcepti eſt charitas de corde puro, conſcientia bona, & fide nõ ficta. Contra primam diffinitionem ſic obijcitur. Idẽ eſt dilectio, & charitas: cum ergo Magiſter diffinit charitatem per dilectionem, diffinit idem per ſeipſum. Item. Amori naturali in ſtatu innocentiæ cõueniebat illa diffinitio: ergo non uidetur conuertibilis cum charitate. Contra ſecundam diffinitionem obijcitur ſic. Affectio animi eſt ab ipſa anima. Charitas autem non eſt ab ipſa, ſed à Deo: ergo male dicitur: charitas eſt affectio animi. Item. Hæc diffinitio poteſt competere ſpei: ergo non recte aſſignatur de charitate. Cõtra tertiam obijcitur ſic. Quia uiſio reſpondet ipſi fidei, & fruitio eſt ad omnem uirtutem: ergo male diffinitur charitas per uidere, & frui. Item. Deſiderium eſt in abſens, & quodam modo imperfectũ: cum ergo charitas ſit perfectiſſima, male diffinitur per actum deſiderandi. Contra quartam obijcitur ſic. Cap. 4. par. 2. Dion. in Lib. de diui. nom. diffiniens amorem generaliter, dicit ꝙ eſt uirtus unitiua: ergo copulare amantem cum amato non eſt proprium charitatis, cum ſit cõe amori naturali, & animali. Item. Vita eſt perfectio abſoluta, copulatio amantis cũ amato eſt qualitas reſpectiua: ergo male dicitur charitas eſſe uita copulans. Contra ultimam obijcitur ſic. Charitas eſt radix uirtutum, & principium merendi, & põdus quo quis inclinatur, & tendit ad finẽ: ergo non uidetur, ꝙ charitas debeat dici finis. Itẽ. Quæritur de illis tribus modis, qui adduntur, ꝓ quibus fiant, & quomodo diſtinguantur. Item. Quare cordi attribuitur puritas, & conſcientiæ bonitas, & fidei ſtabilitas, cum puritas cordis ſit ex fide. Act. 15. Fide purificans corda eorum: & quare fides ponatur ultima, cum ipſa ſit prima.

ma. Reſpon. Quod charitas ſcd̃m multiplicẽ ſui cõparationem habet multipliciter diffiniri. Habet enim charitas comparari ad obiectũ: & ſic aſſignatur diffinitio primo poſita a Magiſtro. Poteſt iterum conſiderari per comparationem ad finem ultimũ: & ſic diffinitur ab Aug. in Solilo. Poteſt ẽt comparari ad actum propriũ, qui eſt unire, & adhærere. Et ſic diffinitur ab Aug. in Lib. de moribus eccleſiæ, & in Lib. de ſpiritu, & anima, per actũ uiuendi, & copulandi amantem cum amato, uidelicet affectũ noſtrum cũ Deo. Poteſt iterum comparari ad habitũ ſibi adiunctum, qui quodã modo eſt ipſius charitatis principiũ. Et ſic diffinitur ab Apoſt. cũ dicitur. Charitas eſt finis præcepti, &c. Et hoc patet ex ipſius notificationis explãnatione. Nam charitas comparata ad habitus aliarũ uirtutum theologicarũ (quia unit eas fini) principatum tenet inter eas: & ideo mouet, & informat, & terminat, ſiue conſummat: & propterea dicitur eſſe finis præcepti: & quia finis eſt aliarum, actus aliarum, diſponunt ad actum charitatis, & ipſa charitas immediate elicit. Et ideo tres ponuntur ibi conditiones: & per primam, quã dicit ib [charitas de corde puro,] tangitur conditio ipſius charitatis, cuius eſt depurare affectum cordis ab omni terrenitate. Per ſecũdam. ſ [de cõſcientia bona] tangitur conditio ſpei. Per tertiam cõditio fidei: & ſecundum hoc ordinantur; ſecundum q; principalius ad actum charitatis diſponunt. Et ſic patet diffinitio, & intellectus prædictarum diffinitionum. Ad illud ergo, quod primo obijcitur contra diffinitionem Magiſtri, q; idem eſt dilectio, & charitas. Dicẽdum, q; ſi ſint idem re: tamẽ aliqua differentia rõnis eſt. Dilectio enim in plus eſt, q̃ charitas, unde conſueuit aſſignari differentia, q; amor eſt naturæ, dilectio eſt uoluntatis deliberatiuæ, & charitas gratiæ. Alia etiam eſt differentia; quia charitas nominat habitum, ſed dilectio nominat actum: & ita diffinitur charitas per dilectionẽ tãquam minus commune per magis commune, & habitus per ſuũ actum. Ad illud, quod obiicitur, q; illa notificatio conuenit dilectioni in ſtatu innocentiæ. Dicendum, q; differentia eſt in modo diligendi Deum pp ſe, ſcd̃m q; dicitur dilectione naturali, & ipſa charitate, ſicut in 2. Lib. oſtẽſum fuit. Et ideo ex hoc non oſtẽditur illa ratio non eſſe bene aſſignata. Ad illud, quod obijcitur de notificatione Auguſt. de Moribus eccleſiæ, q; charitas eſt animi affectio. Dicendum, q; ibi eſt prædicatio naturalis: ideo in ratione illa eſt ſophiſma ſecundum accidens. Ad hoc uerò, quod ſubiungitur, q; illa notificatio conuenit ſpei. Dicendũ, q; ſpei (proprie loquẽdo) non conuenit unire, ſed magis erigere: fidei. n. eſt dirigere, & ſpei erigere, & charitatis adhęrere. Ad illud quod obiicitur de diffinitione Auguſt. de Soliloq. q; charitas non debet diffiniri per uidere, & frui. Dicendum, q; ſicut fides cognoſcit ſibi, & alijs uirtutibus: ſic charitas deſiderat ſibi, & alijs. Et qm̃ perfectio mercedis conſiſtit in uiſione, & fruitione Dei: hinc eſt q; charitas diffinitur per deſiderium utriuſque: nõ quia uidere ſit eius proprium, ſed

quia

quia deſiderium habendi Deũ eſt proprium charitatis. Ad illud, quod obijcitur, quod deſideriũ eſt rei abſentis, & imperfectus motus. Dicendum, quod diffinitur ibi charitas uiæ, quæ habet ſecum annexam imperfectionem. Poſſet etiã nihilominus dici, quod deſideriũ prout excludit faſtidium, non ſolũmodo eſt rei abſentis, imo præſentis: & hoc modo large accipitur in propoſito. Ad illud quod obijcitur contra diffinitionẽ Aug. in Lib. de anima, & ſpiritu, quod charitas eſt uita copulans. Dicendum, quod & ſi copulare, conueniat omni amori quodam modo: tamen hoc totũ, quod eſt [uita copulans] eſt proprium ipſius charitatis: quia nullus eſt amor, qui animam proprie habeat uiuificare, niſi amor gratuitus, qui copulat cum Deo ipſam animam. Ad illud, quod obijcitur quod non poſſunt illa duo ſtare uita, & copula. Dicendum, quòd quamuis uita, prout eſt actus primus, ſit perfectio abſoluta: tamen prout eſt actus ſecundus hẽt reſpectum ad obiectum, ſicut patet: quia ſecundum Philoſophum alimẽto uti, & intelligere ſunt differentiæ eius, quod eſt uiuere; & charitas eſt uita, & ſecundum quod eſt uita, dicitur actus ſecundus, ut in præcedentibus oſtenſum fuit. Ad illud, quod obijcitur de notificatione Apoſtoli quod non debet dici finis, cum ſit principium. Dicendũ, quod cum nihil prohibeat tres cauſas coincidere in unum, ſicut patet in Deo reſpectu creaturæ, nullũ eſt incõueniens charitatẽ ſimul eſſe radicem, formam, & finem ſecundum comparationẽ triplicis cauſæ, cum nos perfecte faciat Deo conformes, ſecundum quod ſuperius habitum eſt. Ad illud, quod obijcitur de ſufficientia. & numero, & ordine, & appropriatione illarũ conditionum, quæ ſuperadduntur: ſatis patet reſponſio ex explanatione ipſius diffinitionis, & ex his quę i 2. Lib. determinata ſunt diſt. 38 quæ non oportet ad præſens repetere. Et ideo de illa notificatione Apoſt. & de aliis ſufficiat ad præſens tantum dixiſſe.

Dub. 2. *Pro quo etiam duo ſunt mãdata, &c.*] Contra. Videtur quod unum ſolum debeat eſſe mãdatum, quia unius operis ſecundum unam rõnem, unũ debet eſſe mãdatum; ſed una eſt ratio diligendi Deum, & proximum: ergo unum debet eſſe mãdatum in utroque. Item. Si mãdata numerantur ſecundum numerũ diligibilium, cum quatuor ſint diligẽda ex charitate, quatuor deberẽt eſſe mãdata. Item. Qui diligit proximum, legem impleuit: ſicut dicitur Rom. 13. Et ibidem dicitur, quod omne aliud mãdatũ in illo uerbo inſtauratur: ergo uidetur quòd unum ſolum debeat eſſe mandatum. Reſpon. Dicẽdum, quod cũ mãdata diuerſificari habeant ſecundum ordinem ad Deum, & proximũ: ſicut patet per diſtinctionẽ primæ tabulæ à ſecunda: ideo cum charitas hẽat ordinare reſpectu utriuſque, oportuit præcepta diſtingui: ueruntamen quia una eſt ratio diligendi, unũ potuit in altero implicari. Ad illud ergo, quod obiicitur, quod mandata diſtinguũtur penes rõnem ipſius habitus. Dicendum quod falſum eſt: imo penes modum ordinandi ad alterum. Ad illud, quod obi᷑, quod quatuor debent eſſe mandata. Dicendum, quod in mandato proximi ſatis includitur dilectio ſui: & quia ad hoc

eſt

eſt homo ordinatus per naturam, non oportuit ad hoc hic induci ꝑ præceptionem diuinam. Ad illud, quod obijcitur, qui diligit ꝓximum, legem impleuit. Dicēdū, ꝙ Apoſtolus loquitur de impletione ſecundæ tabulæ Præterea. In mandato de dilectione proximi includitur mandatum de dilectione Dei: quamuis enim unum in altero includatur, non tamē poteſt inferri ꝙ unum ab altero nō diſtinguatur: hoc enim eſt ꝓpter connexionem, & ordinem, quæ non excludit diſtinctionem.

Dilectionis aut Dei modus, &c.) Contra. Diligere pertinet ad affectum, non ad intellectum, ergo male dicitur diligere ex intellectu, & memoria. Itē Ber. de amore Dei. Quid eſt amor niſi uehemens, & bene ordinata uoluntas? ergo uidetur ꝙ ex quo dixit ex tota anima, ſuperfluit addere alias conditiones. Item. Beatus Ioan. non ponit niſi duas conditiones. 1. Ioan. 3. diligamus opere, & ueritate: ergo uidetur, quòd in illis tribus conditionibus ſit ſuperfluitas. Itē. Videtur ꝙ ſit diminutio: quia Deut. 6. ponitur illa conditio. Ex tota fortitudine: quæ non ponitur hic. Item. Mar. 12. additur illa conditio præter conditiones prædictas: ex tota uirtute: ergo uidetur quòd ibi ſit diminutio, uel hic ſuperfluitas. Similiter Lucæ 10. additur iſta conditio. Ex omnibus uiribus tuis: quæritur ergo de illorum trium diſtinctione, ordine, numero, & ſufficiētia. Reſpon. Dicendum, ꝙ quanuis charitas immediate reſpiciat actum concupiſcibilis, circa quē primo conſiſtit: tamen actus illarum uirium reſpicit, ut diſponentes. Vnde omnes uires animæ quodammodo ordinantur ad ipſam dilectionem, ſicut ad id; quod habet rationem completam reſpectu omnium uirium. Et quoniam ſuperiores uires animę tres ſunt: ideo tres apponuntur conditiones. Et rurſus. Quia ternarius uirium animæ dupliciter habet diſtingui, ita quòd unus illorum modorum non diſcordat ab alio: ideo cōditiones circa actum diligendi reſpicientes uires animæ dupiici modo apponi, & diſtingui habent. Vno enim modo diſtinguuntur uires animæ, ſecundum ꝙ in eis conſiſtit imago: & dicuntur in mente eſſe tres perſonæ, uidelicet memoria, intelligētia, & uoluntas. Et ſic ſcd̄m iſtas tres uires apponuntur tres conditiones, quarum una reſpicit intelligentiam. ſ. ex toto corde. Altera uoluntatem ~~ſ. ex toto corde: altera uoluntatem~~. ſ. ex tota anima. Tertia memoriam. ſ. ex tota mente. Et ſic aſſignantur iſtæ tres conditiones in Matth 22. Et exponūtur ab Auguſt. ſic. Ex toto corde, ideſt ex toto intellectu ſine errore. Ex tota aīa, ideſt ex tota uolūtate ſine contradictione. Ex tota mente, ideſt ex tota memoria ſine obliuione. Alio mō diſtinguūtur uires aīæ in rōnalem, iraſcibilē, & concupiſcibilē: & ſecundū hoc tres apponūtur conditiones, quarū una reſpicit rōnalem, uidelicet ex toto corde: alia concupiſcibilem, uidelicet ex tota aīa: & tertia iraſcibilem, uidelicet ex tota fortitudine. Et ſic aſſignātur in Deuter. 6. et exponuntur à Bern. ſic. Ex toto corde, ideſt ſapienter: ex tota aīa, ideſt dulciter: ex tota fortitudine. i. fortiter, ut nō ſeducamur

camur fallacijs, non abducamur blandicijs, non frangamur iniurijs. Et ad hęc tria reduci poſſunt illa tria, quæ tanguntur. 1. Thi. 1. Ex corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta. Nec eſt in iſtis aliqua repugnantia, pro eo ꝙ potentia iraſcibilis, & ipſa memoria conformantur in actu: & ideo una uirtus eſt utriuſque reformatiua, & una dos utriuſque perfectiua, & unum reſpicit principaliter, & aliam ex conſequenti: & ideo ubi dicitur in Deut. ex tota fortitudine, in Matth. dicitur ex tota mente. Et hæc eſt rō, quare hæc conditio (ex tota mente) ultimo loco ponitur: Et ſic patet ſufficientia, numerus, & diſtinctio illorum, quæ aſſignantur circa modum dilectionis: & ꝙ nihil eſt ſuperfluū, nihil diminutum. Patet etiam ſolutio obiectorum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An charitas ſit habitus ab alijs diſtinctus?

AD intelligentiam huius partis ſecundum duo, quæ tangit Magiſter; incidit hic qō circa duo principaliter. Primo .n. quæritur de ipſa charitate quantum ad habitum. Secundo uero quæritur de eadem quantum ad eius actum, & modum. Circa primum ſex poſſunt quæri. Primum eſt, utrū charitas ſit habitus creatus. Secundum, utrum ſit habitus uirtuoſus. Tertium, utrum ſit habitus ab alijs uirtutibus diſtinctus. Quartum eſt, utrum ſit habitus in ſeipſo indiuiſus. Quintum eſt, utrum ſit habitus mere gratuitus. Sextum & ultimum, utrum ſit habitus aliquando informis, an ſemper formatus. Et qm̄ duorum primorum ueritas ſatis haberi poteſt ex his, quæ in Primo Libro ſunt determinata, ubi oſtenſum eſt, ꝙ charitas eſt uirtus creata: ideo nunc reſtat determinare alia quatuor ſequentia.

Diſ. 17

DE tertio. Vtrum charitas ſit habitus ab alijs uirtutibus diſtinctus, aut omnibus uirtutibus cōis, & generalis. Et ꝙ ſit habitus oībus cōis uidetur. Primo auctoritate Apoſt. 1. Cor. 13. ubi Apoſt. dicit. Charitas patiens eſt, benigna eſt, &c. Et enumerat ibi quindecim opera uirtutum. ſed quicquid habet in ſe actus oīum uirtutum eſt cōe, & uniuerſale ad omnes uirtutes: habitus autē charitatis eſt huiuſmodi, ſcd̄m quòd in præcedenti auctoritate habetur: ergo omnibus uirtutibus eſt cōis. ITEM. Hiero. Vt breuiter cōplectar oēm diffinitionem uirtutis, Virtus eſt charitas, qua diligitur omne diligendum: ergo cum diffinitio, & diffinitum ſunt ęquales ambitus, & uirtus ſit generalis ad omnes uirtutes, uidetur ſimiliter ꝙ & charitas. ITEM. Aug. de ciui. Dei, & Ber. de dil. Deo, dicunt, quòd uirtus non eſt aliud, q̄ ordo amoris, uel amor ordinatus: cum ergo amor ordinatus nihil aliud ſit, q̄ charitas, & omnis uirtus nihil aliud ſit, q̄ amor ordinatus, omnis uirtus eſt charitas: ergo charitas non eſt ab alijs uirtutibus diſtincta. ITEM. Sicut ſe habet præceptum charitatis ad alia ꝑcepta, ſic ſe habet habitus charitatis ad alios habitus uirtutum: ſed præceptum charitatis omnia alia præcepta comprehendit: ſicut dicitur Rom. 13. Qui diligit pro-

Refertur. 3. ſenten. diſt. 27 et ſumitur ab Augu. Epiſto. 29. à medio. Tom. 2 Augu. Lib. de Morib. eccleſ. cap. 15 Tom. 1.

proximum, legem impleuit: ergo uidetur q habitus charitatis contineat in ſe habitus omnium uirtutum & non ſit ab alijs diſtinctus. ITEM. Sicut ſe habet obiectū charitatis ad obiecta aliarum uirtutum: ita ſe habet habitus charitatis ad alios habitus: ſed obiectum charitatis eſt bonum ſub ratione boni ſimpliciter: ſi ergo hoc eſt cōe omnibus obiectis omnium aliarum uirtutum: uidetur quòd habitus charitatis ſit communis omnibus alijs habitibus. ITEM. Qui habet dilectionē charitatis in uia, habet omne, quod neceſſarium eſt ad meritum: quia dicit Aug. Tene charitatē, & fac quicquid uis. Similiter qui habet dotem fruitionis correſpondentem charitati in patria, habet ſufficientiſſimum præmium: frui enim (ſecundum quòd dicit August.) eſt amore inhærere: ergo ſi charitas inchoata ſufficit ad meritum, & charitas cōſummata ſufficit ad præmium; uidetur quòd habita charitate, aut ceteræ uirtutes ſuperfluant, aut ipſa non differt ab habitibus aliarum uirtutum. Sed conſtans eſt, quòd aliæ uirtutes non ſuperfluunt: reſtat ergo quòd ipſa ab alijs uirtutibus non diſtinguitur.

Lib. 1. de doc. Chriſt. ca. 4. in primis uerbis. Tom. 3

SED CONTRA. 1. Cor. 13. Nunc manent fides, ſpes, charitas tria hæc &c. Quod recte connumeratur, & ſupponitur alijs uirtutibus, diſtinguitur ab alijs uirtutibus: ſed charitas connumeratur, & ſupponitur alijs uirtutibus: ergo ab illis diſtinguitur. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur ab obiecto: quia ſicut fides reſpicit Deum ſub ratione ueri, & ſpes ſub ratione ardui, ſic charitas ſub ratione boni. Si ergo bonum ſub ratione boni, & uerum ſub ratione ueri, dicunt diuerſas rationes mouendi, quia ſecundum diuerſitates rationis mouēdi eſt diſtinctio in actibus, & habitibus: uidetur ergo quòd charitas differat ab aliis theologicis uirtutibus: ergo multo fortius ab aliis. ſ. cardinalibus. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur ab actu proprio, quia conſtans eſt quòd diligere, credere, & ſperare, actus ſunt diuerſi; loquendo formaliter. Si ergo penes diuerſitatem actuum principalium neceſſe eſt eſſe diuerſitatē habituū; uī q neceſſe ſit ponere habitum charitatis ab habitibus aliarum uirtutū differre. ITEM. Penes diuerſitatē ſubiectorum eſt diuerſitas proprietatum; ſed ſicut fides eſt in rationali, & ſpes in iraſcibili, ſic charitas, & amor in concupiſcibili; ſi ergo uis concupiſcibilis diſtincta eſt ab aliis uiribus, neceſſe eſt quòd habitus charitatis diſtinctus ſit ab aliis habitibus. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur per comparationē ad ſuum oppoſitum; quia uitium directe oppoſitum charitati diſtinguit ab aliis uitiis, utpote odium ab infidelitate, & deſperatione. Si ergo diſtinctio malorum, & uitiorum eſt ratione bonorum quibus opponuntur, cum ſint priuationes; uidetur quòd ſi uitium charitati ſit oppoſitum, quòd ab aliis uitiis diſtinguatur. Conſimiliter etiam habitus charitatis ab aliis habitibus. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur per comparationem ad præmium: quoniam quandocunque aliqui ſic ſe habent, quòd quando unus perficitur alij euacuantur, neceſſe eſt illos habitus per eſſentiam differre:

re; ſed habitus charitatis in patria perficitur, & conſummatur: habitus uero fidei, & ſpei euacuãtur, ſicut dicit Magiſter; & habitum eſt in Diſtinctione præcedenti: ergo neceſſe eſt charitatis habitum ab habitibus aliarum uirtutum diſtingui.

RESOLVTIO.

Conſideretur actus, obiectum, ſubiectum, præmium, principium, & etiam oppoſitum; & utcunque reperietur, charitatem eſſe habitum ab alijs diſtinctum.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd circa hoc reperitur triplex modus dicendi. Quidam enim dicere uoluerunt, quòd charitatis habitus eſt ab alijs habitibus indiſtinctus, propter ipſorum habituum eſſentialem unitatem. Dixerunt enim ipſos habitus uirtutum abinuicem non differre per eſſentiam, ſed ſola relatione ad actus. Et hocipſum dixerunt de potentijs animæ. Et quòd ſint unum per eſſentiam inter ſe inuicem, probare nituntur per mutuam ipſorum habituum denominationem. Cum enim formæ diſperatæ nullo modo poſſint ſeipſas denominare, & una uirtus aliam denominet, ut iuſtitia eſt prudens, prudentia eſt iuſta, fides amat, & charitas credit: impoſſibile eſt habitus uirtutum eſſentialiter inter ſe differre. Et hac eadem ratione cõcludere uoluerunt, quòd nõ differant à charitate, cum charitati attribuantur quaſi omnium uirtutũ actus, ſicut dicit Apoſtolus. 1. Cor. 13. Et hocipſum dicunt ſenſiſſe Auguſtinũ in Libro de moribus eccleſiæ: ubi ſic diffiniens uirtutem: nihil omnino eſſe uirtutem affirmauerunt niſi ſummum amorem Dei. Nam illud quod quadripartita dicitur uirtus, ex ipſius amoris quaternario affectu (quantum intelligo) dicitur. Sed quantumcunque hoc innuerent auctoritates: ponere tamen omnes habitus uirtutum a ſeinuicem non differre niſi ſola relatione, nõ uidetur conſonum rationi, nec etiam doctrinæ communi. Quod enim diuerſitas ſit in potentijs animę, & ipſarum habitibus: manifeſtat ipſa diuerſitas actuum, & obiectorum. Et propterea cum una uirtus denominet aliã, uel actus unius attribuitur alteri, hoc non eſt intelligendum fieri propter omnimodam ipſorum habituum indifferentiã, ſed pp mutuã circumin ceſſionem, & concomitantiam: ſicut dicimus de potentijs animę ꝙ ſeinuicem circumincedant, & ſupra ſe mutuo reflectantur: non quia omnino idem ſint: ſed quia cum ſint in eodem, & poſſunt reflecti ſuper illud, in quo ſunt, q̃a aĩa intelligit ſe, & amat ſe, per cõſequens & ſupra ſe inuicem reflectuntur. Et propterea, quia reflexio non tantummodo fit pp omnimodam indiuiſionem cõueniẽtiæ, uerumetiã pp circuminceſſionem concomitantiæ: ideo non cogimur ponere nec potentias animæ, nec habitus ſecũdm id qđ ſunt; abinuicem non differre. Nec Augu. in Lib. de moribus eccleſiæ uult dicere illud: ſed omnes uirtutes alias uult ad charitatem tanquam ad fundamentum reducere, ſine qua aliæ uirtutes nõ ſunt ueræ uirtutes, quia ad ueram beatitudinem non perducunt. EST hic alius modus dicendi, uidelicet,

delicet ꝙ charitas ab alijs uirtuti bus nõ diſtinguitur ꝑꝑ ipſius cha ritatis generalitaté. Voluerunt.n. quidã dicere, ꝙ ipſa uis cõcupiſci bilis diffunditur per oẽs alias ui-res, pro eo ꝙ oẽs aliæ uires aĩæ appetunt obiecta ſua. Vnde amor reperitur in oĩbus uiribus (ut di-cunt) & amor ordinatus in oĩbus uirtutibus, quia charitas non eſt aliud q̃ ordo amoris: hinc eſt ꝙ di cere uoluerũt charitatem ob ſuã generalitatem non diſtingui ab alijs uirtutibus. Sed nec illud ui-detur rationale uſquequaq;, nec conuenienter dici, cum Apoſto-lus eã diſtinguat ab alijs: nec rõ, quã aſſignãt, multũ eſt efficax, ꝑ eo ꝙ concupiſcibilis ita eſt uis in ſe diſtincta, ſcdm ꝙ rõnalis, & ira ſcibilis: unde ꝙ actus concupiſci bilis ad actũ aliarũ uiriũ concur-rit, hoc non eſt ꝑꝑ identitaté, & indiuiſioné in eſſendo, ſed ꝑꝑ ſi-multaté, & ordinem in mouẽdo. Vnde generale, ſiue uniuerſale cõ ſueuit aliquid dici dupliciter, uel ꝑꝑ cõitatem in prædicando, uel ꝑꝑ cõitaté in cauſando: ſicut ſol dr̃ cauſa uniuerſalis, non quia de alijs cauſis inferioribus prædi ca-tur, ſed quia alias adiuuat, & mo-uet. Et ido ſicut poſſibile eſt, ꝙ ali quid habeat rõnem generalis mo toris reſpectu aliorum, & tñ in ſe ſit unum, & ab aliis diſtinctum in cauſis naturalibus: ſic reperiri cõ tingit in aĩæ potẽtiis, & uiribus: ĩõ quãuis uoluntas imperet aliis uiribus aĩæ, & charitas aliis uir-tutibus, nõ oportet ꝑꝑ hoc pone re, quòd ab eis non diſtinguatur. TERTIVS uero modus dicendi communis, & uſitatus, rationi, & auctoritatibus ſatis conſonus eſt: quòd charitatis habitus eſt ab habitibus aliarum uirtutũ diſtin-ctus, ſicut innuit Apoſt. & eius diſtinctio ab habitibus aliis põt colligi ex multiplici ipſius com-paratione, ſicut in opponẽdo fuit demonſtratũ. Primo uidelicet ex cõparatione ad obiectũ, qđ ſub ra tione mouendi ab alijs diſtingui-tur. Scđo ꝑ cõparationẽ ad actũ: quia differt ab actibus aliarũ. Ter tio per cõparationẽ ad ſubiectum proprium. Quarto per cõparatio nẽ ad oppoſitum, qđ ei determi-nate opponitur, ita ꝙ non habiti-bus aliarũ uirtutũ. Quinto ꝑ cõ-parationẽ ad præmiũ, in quo per ficitᷣ; cũ habitus ſpei, & fidei eua-cuatur. Sexto uero, & ultimo per cõparationẽ ad ſuũ principiũ, qđ repræſentat. Cõſiſtit.n. imago re creationis in tribus uirtutibus theologicis, & unitate grẽ: ſicut imago creationis in tribus poten tiis, & unitate ſubſtãtiæ. Si ergo ipſæ potẽtiæ ad hoc ꝙ ſint rectẽ imago, a ſeinuicẽ diſcernuntur, & una de altera nõ prædicatur, ſed in tribus uirtutibus theologicis reperitur ſimiliter ratio cuiuſdã imaginis; oportunum ergo eſt po nere ipſas ad inuicẽ diſtinctas eſ-ſe. Cõcedẽdũ eſt igiᷣ habitũ cha ritatis diſtinctũ eſſe ab habitibus aliarũ uirtutũ: concedẽdæ ſunt ẽt rationes, quæ hoc oſtendunt.

AD ILLVD uerò, quod primo obiicitur in contrarium de aucto ritate Apoſtoli: patet reſponſio ex iam dictis: quoniam actus alia rum uirtutum attribuuntur ipſi charitati, non ſicut elicienti, ſed ſicut imperanti, & ſicut motori primo, non ſicut motori imme-diato. Et ideo ex hoc non poteſt concludi, quòd charitas ab aliis uirtutibus non diſtinguatur: quia

non habet generalitatem ad illas in prædicando, ſed ſolũ in mouẽdo. AD ILLVD, quod obiicit de auctoritate. Hiero. ꝙ uirtus non eſt aliud quã charitas. Dicẽdum, ꝙ prædicatio illa eſt prædicatio cauſalis. Ideo enim oẽs uirtutes diffiniri poſſunt per charitatem: quia amor charitatis dat ei rationẽ merẽdi, qua ablata nõ eſt (proprie loquendo) dicenda uirtus eſſe I anima. AD ILLVD, quod obiicitur per auctoritatem Aug. Dicẽdum ſimiliter, quòd notificationes illæ, & conſimiles per cauſã datæ ſunt. Et ſi tu quæras, ꝑ quod genus cauſe. Reſpõderi põt quod charitas reſpectu aliarũ in mouẽdo, quodammodo habet rationẽ efficientis, quodammõ formalis, quodãmodo finalis. Amor autem charitatis aliis uirtutibus, ut in actus ſuos exeant, imperat, & imperando informat, & facit eos meritorios, & informando iungit fini, & in ipſo quietat, dũ facit nos adhærere deo, & ipſo frui: & ideo merito uirtus gratuita per charitatis amorẽ eſt diffinienda. Poſſet ẽt aliter dici, quod amor ille, qui cadit in diffinitione uirtutis, generaliter non eſt amor charitatis, q eſt una de uirtutibus theologicis, ſed eſt amor omnibus, & cæteris uirtutibus cõis, & generalis. Et iõ in proceſſu illo eſt ſophiſma conſequentis à ſuperiori ad inferius affirmãdo. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd præceptũ charitatis comprehendit omnia præcepta. Dicendũ, quòd non comprehendit ea per omnimodam identitatẽ, ſed per quandam reductionẽ: oĩa. n. præcepta reducuntur ad illam, & in illa conſummantur: & ideo ex hoc non poteſt concludi, quòd habitus charitatis ſit aliis cõis niſi ſolum per radicationẽ, ſcd̃m quòd dicit Greg. quòd pcepta ſunt multa per diuerſitatem operis, & unũ in radice dilectionis: quia quicquid præcipitur, in ſola charitate radicatur: hoc aũt non eſt, quia ſolius charitatis ſit exequi præcepta iniuncta; ſed qa aliæ uirtutes ſine charitate non exequuntur diuina præcepta ſecundũ acceptationem diuinã. AD ILLVD, quod obiicitur quod obiectum charitatis cõmune eſt obiectis aliarum uirtutum. Reſpondẽdum eſt per interemptionẽ, quia obiectum charitatis non eſt quodcunque bonum, ſed bonum ſummum, & bonũ ſub ratione boni: & ita obiectum charitatis diſtinguiẽ ſecundum ſubſtãtiam ab obiectis uirtutum cardinalium, quę habẽt obiectum creatum: ab obiecto uero aliarum uirtutum theologicarum ſecundum ſubſtantiam non diſtinguitur, ſed ſecundum rationem mouendi: quæ quidem ratio mouẽdi facit diuerſitatẽ in actu, & habitu, & potentia ſubſtantiæ motæ, ſicut patet: quia quamuis unum & idem ſit uerum, & bonũ: tamen cognitio, & affectio; & potentia cognitiua, & affectiua; & habitus ſciẽtiæ, & uirtutis habẽt adinuicem differentiam. AD ILLVD, quod obiicitur, quod charitas ſufficit ad præmium: & ad meritum. Dicendum, quòd charitas dicitur ſufficere ad meritũ, & ad præmium propter connexionem aliarũ uirtutũ, & dotiũ. Qui enim habet charitatem, habet alias uirtutes: & qui habet dotem ſibi correſpondentem, habet alias dotes: & ita ſufficientiam in merito, & præmio non ratione charitatis tã-

tum,

tum, ſed rõne aliarum uirtutum annexarũ. Et iõ ex hoc nõ põt cõcludi, quòd aliç uirtutes ſupfluãt uel quod charitas ſola ſit uirtus ab aliis nõ diſtincta, pro eo quòd nõ habet ſufficientiã per ſe ſola, ſed prout eſt cũ aliis cõiuncta. Et per hoc patet, q̃ non põt aliquis ſufficienter mereri, niſi ſperet, & credat, nunquã aũt poteſt aliqs eſſe expeditus: & habilitatus ad credendũ, & ſperandum niſi mediante fide, & ſpe: ſimiliter circa dotes præmii intelligendum eſt.

QVAESTIO II.

An charitatis habitus unus ſit, uel multiplex.

VTRVM habitus charitatis ſit unus indiuiſus an per ſpecies multiplicatus. Et quod habeat p ſpecies multiplicari, uidetur. Primo per obiecta: quoniam circa diuerſa uolita, & obiecta diuerſæ ſunt uoluntates, uel uirtutes. Sicut enim uult Aug. uoluntates, uel uirtutes diuerſificantur ſecũdum uolita: ſed charitas eſt amor dei, & proximi. Si ergo deus, & proximus diſtant diſtantia infinita, neceſſe eſt habitum regulanté animum ad amandum deũ, & ad amandum proximum eſſe alium, & alium. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur per præcepta, qa ubi ſunt diuerſa præcepta, ibi diuerſi ſunt habitus habilitantes aĩam ad illa præcepta implenda, maxime cum ipſis pręceptis præcipiuntur opera uirtutum: ſi ergo circa actum charitatis duo cõſiſtunt mãdata, uidetur quod uirtus charitatis non ſit una. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur per modos diligendi. Alius enim eſt modus diligendi deum, quàm diligendi proximũ. Deum enim debet unuſquiſque diligere plus quàm ſe, ex toto corde: ſed proximum ſicut ſeipſum, & ex parte. Si ergo habitus uirtutis datur ad modificandum actum: cum alius, & alius ſit hinc & inde modus, alius & alius erit hinc, & inde habitus. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur per ſimile: quia ſapientia, quæ eſt de æternis, alius eſt habitus, & aliud donum: quàm ſcientia quæ eſt de temporalibus. Et ſimiliter latria, qua eſt cultus dei, eſt alia uirtus: quã dulia quæ eſt honor proximi: ergo pari ratione alia, & alia uirtus erit, qua diligitur proximus, & qua diligitur deus. ITEM. Plus differt uita actiua à contemplatiua, quàm operationes eiuſdem uitæ ad ſe inuicem: ergo ſimiliter plus differt uirtus, quæ dirigit hominem ad uitam contemplatiuam, ab ea quæ dirigit ad uitam actiuam, quàm duæ uirtutes, quæ dirigunt ad uitam cõtemplatiuam: ſed charitas ſecundum quod eſt amor dei dirigit ad uitam contemplatiuam, prout eſt amor proximi ad uitam actiuam. Cum ergo charitas ſecundum quòd eſt amor dei differat à fide, licet utraque earum ſit uirtus dirigens ad uitam contemplatiuam, uidetur multofortius q̃ amor dei, & proximi abinuicem diſtinguantur. ITEM. Amor amicitiæ & amor concupiſcẽtiæ ſunt diuerſæ ſpecies amoris: ſed charitas amat deum amore concupiſcentiæ, quia facit deum deſiderare, & appetere: proximum uero amore amicitiæ. Si ergo illæ ſunt diuerſæ affectiones, & diuerſæ dilectiones, uidetur quòd uirtus charitatis habeat multiplicari p per ſpecies.

Sed contra. Sicut una eſt ſumma ueritas, ſic una eſt ſumma bonitas: quia ſicut fides oīno aſſentit ſummæ ueritati, & propter illā credit quicquid credit: ſic charitas oīno adhæret ſummæ bonitati, & propter illā amat quicq̃d amat: ergo ſicut fides eſt una uirtus, & unus habitus reſpectu credendorū, ita & charitas reſpectu amandorū. Item Sicut ſe habet rationalis ad uerū, & iraſcibilis ad arduū, ſic ſe habet concupiſcibilis ad bonum: & ſicut aliæ duę uires habent unitatē in ſe, ſic & ipſa concupiſcibilis: ſed rōnalis in credendo uerū, non habet perfici niſi una uirtute, ſimiliter & iraſcibilis in expectando arduum: ergo ſimiliter uidetur ꝙ concupiſcibilis in amando bonum non habeat niſi unā ſolā uirtutem: ſed hæc eſt charitas: ergo &c. Item. Quāto aliquid eſt magis unitiuum, tāto magis habet in ſe unitatē: ſed uirtus charitatis inter ceteras uirtutes eſt præcipue unitiua, cum ipſa ſit uinculum perfectionis, ſicut dicitur ad Col. 3. ergo uidetur ꝙ charitas inter cæteras uirtutes teneat unitatē: ergo non habet ſubdiuidi per alias ſpecies. Item. In omni genere, in quo contingit reperire ordinem motorū, neceſſe eſt eſſe ſtatum in uno: ſed charitas omnibus uirtutibus animæ imperat, & omnes mouet tā theologicas quā cardinales: ergo neceſſe eſt ipſam habere unitatē: nō ergo multiplicatur ꝑ ſpecies.

Resolutio.

Unus ſecundum ſpeciem (cum unicum habeat obiectum, & actū principalem) multiplex ſecundū indiuiduū.

Resp. Dicendum. quod habitus charitatis eſt unus, & indiuiſus, ſcđm ſpeciē, licet ſcđm numerū plurificetur: in diuerſis.n. animabus plures ſunt charitates: cū habitus, & accidentia numerent̄ penes ſubiecta: in oībus autē, in quibus eſt, eſt una charitas ſpecie, propter hoc quòd unitas habitus uenit ab unitate obiecti, & actus prīcipalis: & hoc quidē eſt reperire in charitate: ſi quis diligēter uelit attendere. Actus.n. charitatis eſt diligere: diligere autē idem eſt quod uelle bonū: cum ergo charitas diligit aliquē, bonū optat ei, quem diligit; iſtud aūt bonum ꝙ charitas optat, unum ſolū eſt, uidelicet bonū æternum, & bonum ſummum: bonum aliquando homo per charitatem optat deo, aliquando ſibi, aliquando proximo. Secundum quòd optat ipſum ipſi deo, dicitur diligere deum, quia uult quod ipſe deus ſit ſummum bonum, & ꝙ habeat omne bonū per eſſentiam. Secundum ꝙ optat illud proximo, ſic dicitur diligere proximum, quia uult ꝙ habeat illud bonum per gratiam, & gloriam. Secundum ꝙ optat illud ſibi, ſic dicitur diligere ſeipſum. Generaliter ergo in actu dilectionis ipſius charitatis unum eſt bonum optatum, licet multa ſint, quibus illud bonum optatur: & illud eſt obiectum principale ipſius habitus diligēdi, quoniam ipſum propter ſe optatur a charitate, ita quòd habet rationē obiecti prīncipaliter mouentis, & finis quietantis. Et quia illud eſt unum ſolum, ſiue comparetur ad ſe, ſiue comparetur ad eum, qui habet charitatem, ſiue comparetur ad eius proximum: hinc eſt quod charitatis habitus habet eſſe unus.

Unde

Vnde concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

Ad illvd uerò, quod primò obiicitur in contrarium, quod obiecta ſunt diuerſa, iam patet reſponſio. Quia licet charitas diligat proximum, tamen proximus non eſt principale obiectū, ſed eſt illud ad quod principale obiectum charitatis comparatur. Quia enim proximus imago eſt dei, & capax ipſius dei: iō uirtus charitatis, quę deſiderat ſummū bonū haberi ab omni eo, qui pōt ipſum habere, & ipſo frui, appetit ſummum bonum à proximo haberi, ſicut: & ab eo in quo eſt & hoc non eſt aliud, quàm amare proximū per charitatis affectū. Et ſi obiicias, quòd charitas non tantū facit ꝙ homo uelit proximo bonum, quod deus eſt, ſed ēt omne aliud bonum. Dicendum, ꝙ hoc non eſt principaliter, & elicitiue, ſed quaſi conſequenter, & imperatiue: & hoc manifeſtabitur infra magis aperte, cum agetur de his, quæ ſunt diligenda ex charitate. Ad illvd, quod obiicitur, quod duo ſunt præcepta charitatis. Dicendum, ꝙ illa duo pręcepta non ſunt diuerſa formaliter, ſed ſolū materialiter: quia unum illorum clauditur in altero, ſecundum ꝙ Magiſter dicit in litera. Et propter hoc non ſequitur, quòd habitus charitatis diuerſificetur ſecūdum formam. Ad illvd, quod obiicitur de diuerſitate modorū. Dicendum, quòd diuerſitas illorum modorum eſt ex diuerſitate comparationum illius ſummi boni, quod poteſt diligi, uel optari ſibi ipſi, & poteſt optari creaturę, quæ nata eſt ipſo beatificari: unde diuerſitas illorum modorum non uenit ex diuerſitate principalis obiecti, ſed ex uaria comparatione ipſius. & propterea non ſequitur, quòd ſit diuerſitas in uirtute modificante, quia diuerſitas comparationis obiecti non ſufficit ad faciendum habitum diuerſificari: Ad illvd, quod obiicitur de ſapientia, & ſcientia, latria, & dulia. Dicendum, quod non eſt ſimile; quia ſapientia negociatur de æternis ſecundum rationes æternas, & ſcientia de temporalibus ſecundum rationes temporales: & ideo diuerſas rationes habent, ſecundum quas diriguntur, & in actibus ſuis regulantur. Sed charitas unam ſolam habet rationem mouentem, uide licet ipſam ſummam bonitatem, quæ cum ſit ſumme amabilis, & prout eſt in ſe, & prout participatur in creatura, utroque modo charitas eam amat, & ſic habet unam rationem motiuam, & propterea non debet ſic diuerſificari ſicut ſapientia, & ſcientia. Eodem modo dicendum eſt de latria, & de dulia, ſicut in præcedentibus eſt oſtenſum diſt. 9. Ad illvd, quod obiicitur de differentia contemplatiuæ, & actiuæ. Dicendum, quod contemplatiua, & actiua uita, nominat ſtatum, ſiue uirtutis exercitium. Diuerſitas autem ſtatus, uel exercitii non inducit diuerſitatem in habitu, ſed diuerſitàs principalis obiecti. Vnde eædem uirtutes ſecundum diuerſos ſtatus, & diuerſum exercitium dirigunt hominem in utraque uita: ſicut fides dirigit hominem in contemplationem, & operationem: propter hoc non ſequitur quod charitas eo quod ad actiuam uitam, & contempla-

templatiuam dirigat, & habilitet, ſit uirtus duplex. AD ILLVD, qđ. ultimo obijcitur de amore amicitiæ, & cõcupiſcentiæ. Dicendũ, ꝙ ſicut dictum eſt in præcedẽtibus de actu cõfidentiæ, & expectationis, ꝙ unus habet ex altero oriri, & unus alium quodammodo includit: ſic amor amicitiæ quodãmodo amorẽ concupiſcẽtiæ. Qui enim eſt amicus alij, optat ei aliquod bonum, & dum optat ei illud bonum, & ipſum bonũ optatum facit concupiſcere, & eidem facit adhærere. Vnde ſicut ſpes innititur ſummæ immenſitati, ſiue poteſtati: ſic charitas adhæret, & adhærere facit ſummæ bonitati: & ille eſt eius actus primus, & unicus, ex quo oritur, & in quo clauditur amor cõcupiſcẽtię, & amor amicitiæ. Et propterea ſicut ſpes non diuerſificatur propter actum confidentiæ, & expectationis: ſic nec charitas propter actum amicitiæ, & concupiſcentiæ. Quod autem adhærere Deo, ſit actus charitatis principalis. August. ſatis expreſſe dicit in Lib. de Moribus eccleſiæ, & Apoſtolus. 1. Cor. 6. Qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt. Et Dionyſius de diui. nomi. Amorem ſiue diuinum, ſiue naturalem, ſiue intellectualem unitiuam quandam dicimus uirtutem: & quia unum eſt illud bonũ, cui principaliter charitas unit: hinc eſt quòd charitatis habitus unitatẽ habet, ſicut prius oſtẽſum eſt.

Ca. 11. Tom. 1. Cap. 4. part. 2. ex ſent. Hierothei.

QVAESTIO III.

An habitus charitatis merè gratuitus ſit?

VTRVM habitus charitatis ſit mere gratuitus, an aliquid addat ultra gratiam, ſicut habitus aliarum uirtutum. Et quod ſit idẽ charitas omnino, quod gratia, nihil addens ultra; uidetur per illud, quod dicit Ambr. Charitas eſt mater omniũ uirtutum: quia omnes informat, ſine qua nulla eſt uera uirtus: ſed eſſe formã uirtutum gratuitarum ſecundum ꝙ gratuitæ ſunt, eſt proprium ipſius gratiæ gratumfaciẽtis: ergo ſi hoc competit ipſi charitati, uidetur ꝙ in nullo differat a gratia. ITEM. Aug. 15. de Trinit. dicit ꝙ excellentiſſimũ inter dona Dei eſt charitas: ſed gratia gratumfaciens eſt excellentior, quàm gratia gratis data: ergo uidetur ꝙ ſi charitas eſt excellentiſſima inter cætera dona, ꝙ ipſa ſit mere, & pure gratia gratumfaciens, nihil habens ultra. ITEM. Hugo de ſancto Victo. in Lib. de arrha ſponſæ. Scio anima mea, quòd amor eſt uita tua; Sed animam uiuificare quantum ad eſſe moris, eſt proprium ipſius gratiæ gratumfacientis: ergo uidetur quòd charitas ſit ipſa gratia mere, & pure. ITEM. facere gratũ, & acceptum Deo, eſt proprie proprium ipſius gratiæ: ſed charitas eoipſo quòd charitas eſt, reddit Deo hominem carum, & acceptum, & opus facit meritorium: ergo uidetur quòd nihil aliud in ſe habeat, quòd ſuper gratiã gratumfacientem aliquam additionem faciat, uel per quod à gratia differat. ITEM. Omnis habitus uirtutum, qui aliquid addit ſuper gratiam gratumfaciẽtem, aliquo modo manet cum culpa, nec tollitur per peccatũ: ſed charitas omnino tollitur per culpam: ergo nihil omnino addit ſuper gratiam. Contra. Bern. de amore dei cap. 11. Voluntas creſcit in amorem, amor in charitatem, charitas in ſapien-

Colligitur ex lib. 2. in Luc. Titulo Redargutio malitiæ Iudæorũ, in fine Tom. 5. & recitatur. 3 ſenten. diſt. 23

pientiam. Et paulopoſt. Nihil.n. aliud eſt amor, quàm uehemens in bono uoluntas. Per ſe enim bona uoluntas ſimplex eſt affectus: ſi ergo affectus uehemens eſt de eſſentia charitatis, & affectus huiuſmodi aliud eſt, quàm gratia: ergo habitus charitatis addit aliqd ultra. ITEM. Nihil generale fit ſpeciale niſi per aliquam additionē: ſed gratia generalis, & communis eſt ad omnem uirtutem, charitas autem eſt ſpecialis uirtus: ergo neceſſe eſt charitatem aliquid addere ultra gratiam. ITEM. Habitus, qui cōtinue eſt i actu ſuo, differens eſt ab eo, qui non eſt cōtinue in ſuo actu: ſed gratia eſt cōtinue in actu gratificandi, charitas autem non eſt cōtinue in actu ſuo, qui eſt diligere: ergo charitas, & gratia aliquo modo differūt: aliquid igitur habet in ſe charitas, quod eſt à gratia diuerſum: cum ergo ſit habitus gratuitus, uidetur quod aliquid addat ſuper ipſam gratiā. ITEM. Habitus aliarum uirtutum dantur ipſis potentijs ad ipſarum expeditionem ultra gratiam gratumfacientem, ſed uis concupiſcibilis adeo indiget expediri, ſicut rationalis, cum ſit corrupta, & infecta: ſi ergo uirtus perficiens rationalem ut fides, cōtinet aliquid gratiæ gratis datæ, uidetur pari ratione, imo multo fortiori charitatem aliquid addere ſupra gratiam gratumfacientem. ITEM. Omnis habitus, qui ꝑ aſſuefactionem, & frequentiā reddit potentiam faciliorem ad actū ſine augmento gratiæ gratumfacientis, aliquid continet in ſe preter gratiam gratumfaciētem: ſed charitas eſt huiuſmodi, ſicut patet: ergo charitas aliquid addit ſupra gratiam. Prima probatur per hoc, quòd tanto habitus eſt perfectior, quanto potentiam reddit faciliorem, & expeditiorem ad actum. Si ergo habitus charitatis aliquo modo poteſt proficere, nō proficiente gratia gratumfaciente, neceſſario oportet ponere, ꝙ differt ab ea.

RESOLVTIO.

Sentiant, ut lubet, alij: charitas non ſolo reſpectu, immo & eſſentialiter differt à gratia.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd circa hoc eſt duplex modus dicendi. Quidam enim dicere uoluerunt, ꝙ charitas eſt omnino idem cum gratia per eſſentiam, ſola relatione differens: dicitur enim gratia inquātum reſpicit totam animā: charitas uero inquantum regit, & dirigit uoluntatem: & hoc uidetur ſignificare ipſum charitatis nomen, & Apoſtolus uidetur innuere, & ratio approbare. Nomen ipſum ſignificare uidetur: quia charitas dicitur à charis græce, quod idem eſt, quod gratia. Vnde cum hæc uirtus non habeat aliam nominationem niſi à gratia, non uidetur ꝙ aliquid ſuperaddat ſecundum rem. Apoſtolus.n. hoc inſinuare uidetur; cum eam cæteris uirtutib. anteponit, & ſupponit: hoc enim non faceret, niſi magis pure haberet rationē boni: & hoc ipſum ipſemet innuit, quòd aliæ uirtutes poſſunt eſſe infructuoſę, & recipere admixtionē mali, charitas uero minime: & propterea uidetur charitas ſecundum teſtimonium apoſtolicum eſſe mera, & pura gratia gratumfaciēs: cum ſit bonum puriſſimum, & excellentiſſimum. Ratio etiam approbare

bare uidetur: quia cum ipſa uolũtas ſit ſupremum in anima, a qua pendet tota rectitudo uirium inferiorum, & quæ immediate unitur ipſi Deo: ideo uẽdicat ſibi totum principium rectitudinis: & hinc eſt quod gratia, quæ perficit alias potentias animæ, ſpecialiori modo perficit uoluntatem. Et propterea licet alias potẽtias perficiat cum habitu gratiæ gratis datæ: ipſam tamen potentiam diligendi perficit per ſe: & ſecundum quod illam perficit, ſic charitas appellatur. Et ſic uidetur ſatis rationabile dicere, quod gratia, & charitas idem ſunt per eſſentiam, & differentes ſola relatione: & ratione illius relationis cõnumeratur cum alijs uirtutibus, & ab eis diſtinguitur, & quodam modo ſpecificatur. Et per hoc declinari ſatis faciliter uidentur rõnes ad oppoſitum, quæ oſtendunt quod charitas aliquid addat ſupra gratiã: nõ enim concludere uidentur neceſſario, quod charitas aliquid addat abſolutum. Vnde ad omnia illa inconuenientia declinãda ſufficiẽs uidetur eſſe hoc dicendum. ſ. quod addat ſolum reſpectum ad opus determinatum. Est et alius modus dicendi, quod charitas ultra gratiam gratumfacientem dicit aliquem habitum, quo mediante aſſueſcit ipſa potentia diligendi ad actum proprium: & hoc quidẽ dicunt eſſe neceſſarium, tum propter eſſentialem differentiam, quæ eſt inter alias uirtutes, & charitatẽ: quæ quidẽ non poteſt eſſe per diuerſitatẽ, quæ ſit in gratia gratũfaciente, cum ipſa ſit una ſicut in
Diſt. 27 Secundo Lib. oſtenſum eſt: tum ẽt propter actus ipſius ſpecialitatẽ, & difficultatem reſpectu cuius requiritur habitus ſpecificãs, & determinans gratiã ad talẽ uſum, & habilitans potentiam, ut exeat in actum ſuum. Et huic modo dicendi ſatis cõcordat auctoritas Bern. quæ dicit in 11. c. de amore Dei, quod libera uoluntas data eſt homini, quæ cum adiuuanti concordat gratiæ, uirtutis accipit profectũ, & nomen: & amor efficitur: cum uero ſibi dimiſſa, ſeipſa frui uult, in ſeipſa ſui patitur defectum; & quot uitia, tot uitiorum ſortitur nomina, ut cupiditatis, auaritiæ, luxuriæ. Ex quo innuitur, quod aliquid eſt ex parte uoluntatis noſtræ, quod adueniẽte gratia ſit uirtus, & non eſt niſi uirtus charitatis, de qua loquitur ibi: ergo charitatis habitus ultra gratiã ſecundum ipſum aliquid dicit: Satis ẽt uidetur hæc poſitio conſona rõni: quia ſicut fides concernit aſſenſum, ſic charitas cõcernit affectũ: & ſicut cognitio aliquid eſt differens a gratia gratumfaciente, ſic etiam & dilectio: & ſicut fides cõcernit cognitionem, ita charitas affectionem, ſecundum illud quod dicit Augu. in Sol. Charitas eſt rectiſſima animi affectio, qua diligitur Deus propter ſe, & proximus propter Deum. Et ipſum idẽ dicitur in Lib. De ſpiritu, & anima circa principiũ. Ornãdi ſunt animi affectus ad id, quod debẽt, ut in uirtutes proficere poſſint. Et paulopoſt. Amor per odium ſui proficit in amorem Dei, & proximi. Satis ergo uidetur rationi cõſonum dicere, quod ſicut uirtus fidei aliquem habitum concernit præter gratiam gratumfacientem, ſic & habitus charitatis: & hoc ſatis uidentur rationabiliter oſtendere rationes ad illam partem addu

ſtæ. Si quis ergo uelit hanc parté ſuſtinere, ſatis poteſt faciliter ad rationes. quæ adducuntur in contrarium, reſpondere.

Ad illvd, quod primò obijcitur, quòd charitas informat cæteras uirtutes, quod eſt propriũ ipſius gratiæ. Dicẽdum, quòd eſt loqui de uirtutibus quantum ad eſſe, & quantum ad bene eſſe, & quãtum ad bene operari. Si quãtum ad eſſe, ſic quælibet uirtus habet in ſeipſa propriam formã, per quam diſtinguitur ab alia, ut fides a ſpe. Si autem loquamur de ipſis quãtum ad bene eſſe, ſic informantur a gratia, quæ facit ipſas gratuitas, & Deo acceptas. Si loquamur de uirtutibus quantũ ad bene operari, ſic informantur à charitate, quæ eſt pondus inclinans, & faciens tendere operationes omnium uirtutum ad bonum finem: & ſic alio modo informat gratia, alio modo charitas: & propterea non ſequitur, quòd inter charitatem, & gratiam nulla ſit eſſentialis differentia. Ad illvd, quod obijcitur, quòd charitas eſt donum excellentiſſimum. Dicendum, quòd charitas non ſeparatur à gratia, quamuis aliquid addat ſupra ipſam: ideo excellentia gratiæ gratum facientis attribuitur charitati: & hinc eſt quòd etiã nomen ſortitur gratiæ, & præponit omnibus uirtutibus ab Apoſtolo quantum ad eius excellentiam, & dignitatem: & propterea non ſequitur, quòd ipſa nihil addat ultra gratiam: quia in illa cõparatione non comparatur ad dona gratuita, ſecundum quòd gratuita ſunt, ſed ſecundum ꝙ ſunt gratiæ gratis datæ: & in hoc illis præponitur, quia nunquam charitas ſeparatur à gratia, quamuis ab ea poſſint ſeparari alia dona gratuita: & ideo dicitur donum excellentiſſimum eſſe inter cętera. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ amor eſt uita animæ. Dicendum, quòd ſicut in uita naturæ uiuere dicitur dupliciter: uno mõ prout eſt actus primus, alio modo prout actus ſecundus: & primo modo eſt ab animæ eſſentia, & ſecundo ab animæ potentia: Sic intelligendum eſt in eſſe moris, quòd uiuere prout eſt actus primus, eſt ab ipſa gratia uiuificante ipſam animam totam: ſed prout eſt actus ſecundus, eſt ab ipſa uirtute; & quamuis poſſit attribui omni uirtuti gratuitæ, utpote ipſi fidei ſecundum illud, quod dicitur Rom. 1. Iuſtus ex fide uiuit: potiſſime tamen attribuitur ipſi charitati ꝑꝑ magnã affinitatẽ, quã habet ad gratiam. Ad illvd, qđ obijcitur, ꝙ charitas reddit Deo acceptum, & gratum. Dicendum, quòd hoc facit ratione gratiæ; ſed ex hoc non ſequitur, quòd præciſe ſit gratia; quia charitas non tantũmodo habet Deo acceptum reddere, ſed etiam aliquam potentiam expedire, & ad aliquem actum ſpecialem, & determinatum habilitare: ratione cuius aliquid addit ipſi gratię quod eſt ipſi gratiæ ſubſtratum, & materiale, ſicut in præcedentibus oſtenſum fuit de fide. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ charitas omnino deſtruitur per peccatum. Dicendum, ꝙ hoc non eſt, qa charitas nihil addat ſuper gratiã gratumfaciẽtem, ſed quia omne peccatum repugnat ipſi habitui ſubſtrato charitati. Et ideo ſicut fides totaliter tollitur per infidelitatẽ; quia

quia non ſolum repugnat ei quantum ad id, quod eſt in ea gratiæ gratumfacientis, ſed etiam quantum ad habitum ſubſtratum, per hunc modum intelligendum eſt ꝙ charitas tollatur per omne peccatũ: illud autẽ in ſequenti problemate clarius manifeſtabitur.

QVAESTIO IIII.

An habitus charitatis informis eſſe poſsit?

VTRVM habitus charitatis poſſit eſſe informis, an ſemper ſit formatus. Et ꝙ ſemper ſit formatus, uidetur. Primo per Augu. in Lib. de uera innocentia. Dilectio Dei, & proximi eſt propria, & ſpecialis uirtus piorum, atque ſanctorum: cum ceteræ uirtutes bonis poſſint eſſe communes, & malis: ſed aliæ uirtutes non ſunt cõmunes bonis, & malis; niſi quia poſſunt eſſe informes: ſi ergo charitas non poteſt illo modo eſſe cõmunis uidetᷓ ꝙ nullo modo poſſit eſſe informis. ITEM. Hug. Charitatẽ nullus põt habere malus: ſed ſi poſſet eſſe informis, aliquis malus poſſet eam habere: impoſſibile eſt igitur habitum charitatis informem eſſe. ITEM. Impoſſibile eſt formam fieri informẽ: ſed charitas eſt forma uirtutum, ſecundum quòd dicitur ſuper illud Rom. 1. Iuſtitia Dei &c. Glo. Hæc eſt informis qualitas mẽtis, quia ſociam non habet charitatẽ, quæ eſt forma omnium uirtutũ: ergo &c. ITEM. Virtutis charitatis eſt diligere Deum propter ſe, & ſuper omnia: & iſtum actum nullus habere poteſt, qui habet in ſe mortale peccatum, cum in omni mortali peccato aliquid diligat contra Deum. Si ergo ſola illa uirtus poteſt eſſe informis, cuius actus poteſt reperiri in peccatore, ſicut patet de fide: uidetur ꝙ charitas nullo modo poteſt informis eſſe. ITEM. Sicut infidelitas repugnat fidei: ſic libido, & amor libidinoſus repugnat charitati: ſed impoſſibile eſt habitum fidei nec informem, nec formatum ſimul ſtare cum errore, & infidelitate: ergo impoſſibile eſt habitum charitatis nec informem, nec formatum ſimul ſtare cum libidine: ſed omne peccatum eſt libido, uel ex libidine, (ſecũdũ quòd dicit Auguſt.) ergo impoſſibile eſt habitũ charitatis nec informem, nec formatum reperiri in peccatore: ergo non reperitur niſi in uiro iuſto: ſed in illo non hẽt eſſe informis, ſed ſemp formatus; ergo &c.

Lib. 2. de ſacr. par. 13

SED CONTRA. Cum aliquis peccat, qui in Deum credidit, & amauit: ſicut in eo remanet credulitas, ſic remanet in eo quædam dilectio: ſed non eſt minus nobilis illa dilectio, uel amor, quàm ſit illa credulitas: ergo ſi credulitas illa ſortitur nomen uirtutis, pari ratione uidetᷓ, quòd & illa dilectio: ſed non ſortitur rationem, & nomen alterius uirtutis quàm charitatis: ergo charitas poteſt eſſe informis. ITEM. Aut poteſt aliquis diligere Deũ informiter, aut nõ. Si non, ergo hõ cum ſciat ſe Deũ diligere, homo ſciret ſe habere charitatem, & eſſe in gratia, quod apud multos eſt inconueniens. Si poteſt: ſed quales ſunt actus, tales ſunt habitus; ergo ſi actus diligendi poteſt eſſe informis, uidetur quod & habitus. ITEM. Ex fide formata oritur amor, & timor; uterque formatus; ergo cum ex fide informi poſſit timor oriri ſeruilis, qui eſt timor informis, quũ etiam

etiam habet rationem doni, uidetur ꝙ ex ipſa poſſit oriri amor, ꝙ etiam habet rationem uirtutis: redit ergo idem, quod prius, uidelicet quòd amor charitatis informis poſſit eſſe. ITEM. Charitas eſt uirtus gratuita; conſtans eſt, quod hæc differentia gratuita addit ſupra uirtutẽ; ſi ergo remanere poteſt prius ſine poſteriori, uidetur quod charitate deſinente eſſe gratuita, adhuc poſſit remanere uirtus; ergo põt eſſe informis ITEM. Homini cadenti in peccatum, aliquid relinquitur in potentia rationali, & iraſcibili, quo ſit habilis ad reſurgẽdũ, ut fides, & ſpes; ergo pari rõne relinquitur aliqd in potẽtia cõcupiſcibili; imo multo fortiori, cum ipſa magis indigeat; ſed conſtat ꝙ illud non eſt minus nobile, quã illud quod eſt in alijs potentijs, cum ipſa hẽat nobiliori uirtute informari; ſi ergo aliæ poſt lapſum in peccatum poſſidẽt fidẽ, & ſpem informẽ, uidetur ꝙ & ipſa poſt peccatum habeat charitatem informem.

RESOLVTIO.

Num uirtus, quæ alias uirtutes formatas eſſe facit; ipſa informis aliquando erit?

RESPON. Dicendum, quod ſecundum communem opinionem habitus charitatis ſemper eſt formatus, & nunquam habet eſſe informis; & hoc indicat ipſum nomen ipſius: nominatur enim noĩe gratiæ. Si ergo uirtus informis dicitur eſſe illa uirtus, quæ eſt priuata gratia, dicere charitatem informem, nihil aliud eſt dicere, quam gratuitum eſſe gratia priuatum, quod eſt falſum, & non intelligibile; quia eſt ibi implicatio oppoſitorum. Et ideo communiter dicitur, ꝙ charitas non poteſt eſſe informis. Licet autem doctores communiter in hoc conſentiant; in ratione tamẽ quare hoc dicũt, differentia eſt inter eos. Nã quidam uoluerunt dicere, ꝙ iõ charitas non poteſt eſſe informis, quia eſt ipſum donum increatum, ſcilicet ipſe ſpiritus ſanctus. Et huius opinionis fuit Magiſter Senten. Hæc autem opinio communiter non tenetur, nec eſt tenẽda: ſicut ĩ Primo Libro fuit oſtẽſum. Alij uero dicere uoluerunt, ꝙ charitas non poteſt eſſe informis, quia eſt habitus mere gratuitus, nihil habens ultra gratiam gratum facientem niſi ſolam relationem, & ordinẽ ad actum, & finẽ. Aliæ uero uirtutes, quę habitus ſubſtratos habent, informes eſſe poſſunt: ſola uero charitas eſt, quæ nihil abſolutum addit; & ideo ipſa ſola eſt, quæ non poteſt eſſe informis; ſed licet iſtud uideatur ſatis probabile, eſt tamen non modicũ calũniabile. Difficile enim eſt ſuſtinere penſatis auctoritatibus, & rationibus, ꝙ charitas non addat ultra gratiam aliquem habitum, qui concupiſcibilem potentiã habilitet ad amandum: ſicut in præcedenti problemate fuit oſtẽſum. Et ideo eſt adhuc tertius modus reddendi rationem, quare charitas non poteſt eſſe informis, ſicut aliæ uirtutes: hoc enim eſt: quia charitas non ſolum inquantũ gratuita, ſed etiam inquantum affectio recta, ſiue quantum ad habitum ſubſtratum repugnat omni peccato, ſicut fides ſpecialiter repugnat peccato ſibi oppoſito. Vñ ſicut fides ſimpliciter tollitur ꝑ errorem, & infidelitatem, & ſpes per deſperationem: ita ꝙ non remanet

Diſ. 17 art. 2. q. 1. & 2.

manet qualitas, nec uirtus informis: ſic habitus charitatis per omnem culpam habet tolli: & ideo nunquam remanet informis. Qđ autem omne peccatum oppoſitionem habeat cum charitate ratione habitus ſubſtrati, manifeſtum eſt. Sicut enim habitus ipſius fidei habilitat animam ad credendum omnia credenda, & ad aſſentiendum primæ ueritati propter ſe, & ſuper omnia: ſic etiam habilitatio charitatis ad amandũ omnia amanda, & adhærendum primæ bonitati propter ſe, & ſuper oia: & ideo ſicut error circa quemcunque articulum oppoſitionem habet cum fidei habitu: ſic amor libidinoſus circa ea, quæ amanda ſunt, oppoſitionem habet cũ ipſa charitate ratione habitus ſubſtrati boni. Quoniam ergo omne peccatum conſiſtit in deordinata dilectione alicuius boni creati, & in quadam libidine, quæ oppoſitionem habet cum recto amore, ſicut error cum uera credulitate: hinc eſt quod omne peccatũ ſimpliciter excludit charitatem. Et ideo ſicut fides informis non põt reperiri in infidelibus, & hæreticis: ſic charitas informis nõ poteſt reperiri in aliquibus uiris peccatoribus, & iniquis, & in ſolis illis habet reperiri uirtus informis: hinc eſt quòd charitas nullo modo poteſt eſſe informis; quia ſecũdum ſe totam opponitur culpæ generaliter, quod non eſt reperiri in aliqua alia uirtute. Et ſi tu quæras rationem huius. Aug. docet in 14. de ciui. Dei, ubi dicit, ꝙ omnis affectio oritur ex amore: ideo nihil põt obliquare aliquas affectiones animæ, quin aliquo modo uel principaliter, uel ex conſequenti oppoſitum ſit ipſi amori, & habitui, affectũ illũ rectificanti. Concedendæ ſunt ergo rationes quæ hoc oſtẽdunt, quòd charitas nõ poteſt eſſe informis.

Ad illvd uerò, qđ obijcitur primo, ꝙ in peccatore remanet credulitas, & dilectio erga Deũ. Dicendum, ꝙ quamuis utraque remaneat, non tamen uniformiter: quia credulitas habet rõnem uirtutis, dilectio uero nõ. Et ratio huius eſt: qa ad hoc ꝙ aliqs habitus ſortiatur nomen, & rationem uirtutis, neceſſe eſt ꝙ habeat aliquam perfectionem, & uigorem quẽdam reſpectu actus, & obiecti: hoc aũt habet credulitas in uero peccatore. Nam ipſe peccator aſſentit primæ ueritati propter ſe, & ſuper omnia. & credit omnia credenda, ſecũdum quòd credenda ſunt. Nullus aũt peccator eſt, qui diligit Deum propter ſe, & ſuper omnia: & qui diligit omnia diligenda ſcđm ꝙ diligenda ſunt: & ideo dilectio illa quæ eſt in peccatore, non ita habet rationem uirtutis, nec ſortitur nomen charitatis, ſecundum ꝙ credulitas habet rationem uirtutis, & nomẽ fidei ſortitur. Ad illvd, qđ obijcitur, ꝙ cõtingit diligere informiter. Dicendum, quod uerũ eſt, ſed ſicut credere aliquem articulum informiter, quando alij articuli diſcredunt̃ur, ſecundum quòd faciunt aliqui hæretici, non eſt actus uirtutis informis, quia fides non eſt in eis uirtus: ſic diligere Deum in peccatore non eſt actus uirtutis; deeſt enim ibi perfectio uirtutis, quia talis non diligit omnia diligenda. Deeſt etiã & uigor, quia per illum actũ non ſuperat, nec excludit amorem libidi-

bidinoſum ſibi oppoſitum; ſicut eſt de illo, qui credit unum articulum ſine alio, qui per illã credulitatem nec perfecte credit, qa non omnia credit, nec uigoróſe credit, quia errorem non conuincit. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd ex fide informi debeat generari amor informis, ſicut & timor. Dicendum, quòd non eſt ſimile, pro eo ꝙ maioris perfectionis eſt amor quàm timor, & magis rectificat animã in recte amãdo, quã in recte timendo: & hoc, quia amor eſt principium omniũ affectionum, ſicut dictum eſt ſuperius. Et ideo ex hoc nõ ſequitur, ꝙ quamuis fides generet timorem informem, ꝙ poſſit generare charitatis amorem. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd charitas eſt uirtus gratuita, & eſſe gratuitum coarctat hoc, quod eſt eſſe uirtutem. Dicendum, quòd quamuis ſit minus eſſe gratuitum, quã eſſe uirtutem: nihil tamen prohibet aliquam differentiam ita adhærere generi reſpectu ſpeciei, ꝙ eadem ſublata aufertur per conſequens quod ad eſſentiam generis ſpectat. Sicut patet, quod homo eſt animal rationale mortale: & ſi deſinat eſſe rationalis, deſinit eſſe animal. Per hunc modum poteſt intelligi & in charitate, ꝙ ita adhæret hoc, quod eſt [gratuitum] uirtuti, quòd cum deſinit eſſe gratuita, deſinit eſſe uirtus. Ratio autem quare magis adhæret in charitate quàm in alia uirtute, tacta eſt ſupra. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ hoĩe cadente in peccatum; ita debet potẽtiæ concupiſcibili adiutoriũ remanere, ſicut in alijs uiribus animæ. Dicendũ, quòd remanet ſibi adiutoriũ aliquod ſecundum curſum communem. Multi enim peccant, qui habent affectionem dilectionis, & pietatis erga Deum, & homines bonos: uerũtamen illud quod remanet eis, non ſortitur nomẽ uirtutis theologicę ſecundum illud, quod remanet in alijs uiribus. Et ratio huius eſt, quia ipſa facilius corrumpitur, & deordinatur, quã aliæ uires. Vnde quandiu peccatum eſt in anima, uirtus rectificãs eius affectiones non poteſt eſſe in ea. Quamuis enim peccator manens peccator poſſit eſſe rectus in credendo, non tamen poteſt eſſe rectus in diligendo.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An motus charitatis per priùs meritorius ſit, quam actus aliarum uirtutum?

CONSEQVENTER quęritur de ipſa charitate quantum ad actum, & modum. Et circa hoc quæruntur ſex. Primo quæritur, utrum actus charitatis per prius ſit meritorius, quàm actus aliarum uirtutum. Secundo, utrũ poſſibile ſit motum charitatis eſſe mercenarium. Tertio quæritur, utrum idem poſſit eſſe motus dilectionis in Deum, & proximum. Quarto, quis eorum pręcedat alterum. Quinto, utrum motus charitatis in Deum habeat modum. Sexto & ultimo, utrum teneamur ad illũ modum implendum.

VTRVM motus charitatis per prius ſit meritorius, quam actus aliarum uirtutum. Et quòd ſic uidetur. Primo per illud qđ dicit Apoſtolus ad Roman. 13.

Plenitudo legis eſt dilectio: ſed nullus plene adimplet ea, q̃ ſunt legis, niſi qui meritorie eam obſeruat. Si ergo plenitudo legis ꝑ Apoſtolum attribuitur ipſi charitati, uidetur ꝙ efficacia merendi primo, & principaliter circa actum eius conſiſtat. ITEM. Super illud Gala. 5. Fructus aũt ſpiritus charitas &c. Glo. Attende quòd in enunciatione fructuum caput uirtutum præmittit charitatem: quæ enim alia inter fructus ſpiritus primatum tenere meruit, niſi charitas, ſine qua ceteræ uirtutes non reputantur eſſe uirtutes, & ex qua omnia bona naſcuntur: ſi ergo ex charitate omnia bona naſcuntur, & hoc non põt intelligi niſi de bonis meritorijs; actus, q primo naſcitur ex charitate, primo tenet rõnem meritorij: ergo per prius eſt meritorius actus charitatis, q̃ actus alicuius uirtutis. ITEM. Grego. non habet aliquid uiriditatis ramus boni operis, niſi maneat in radice charitatis: ergo radix charitatis omnibus operibus tribuit uiriditatem: ſed hæc uiriditas non eſt aliud, q̃ efficacia in merendo: ſi ergo hanc tribuit charitas alijs uirtutibus per ſuum actum, & motum, uidetur ꝙ actus charitatis primo & principaliter ſit meritorius inter omnes actus uirtutum. ITEM. Meritum ineſt omni uirtuti ex recta ordinatione in finem: ſed charitas eſt uirtus, quæ immediate ordinat in finem, & mediante qua ceteræ aliæ ordinari habent: uidetur ergo, ꝙ circa actum eius primo, & principaliter cõtingat actum meriti reperiri. ITEM. Nullum obſequiũ eſt meritorium apud Deum, niſi quod fit liberaliter: ſed nihil fit liberaliter, niſi quod fit ex amore, quoniam amor eſt donum, in quo omnia alia dona donãtur. Si ergo efficacia merendi conſiſtit in liberalitate, & liberalitas primo, & principaliter reperitur in motu charitatis, & amoris, uidetur idem quòd prius, uidelicet ꝙ motus charitatis primo, & principaliter ſit meritorius. ITEM. Actus fidei non eſt meritorius, niſi ſecundum quòd fides credit in Deum: nam credere Deum, & credere Deo commune eſt fidei informi, & fidei formatæ: ſed ꝙ fides credat in Deum, hoc habet ratione charitatis adiunctæ. Credere enim in Deum (ſicut dicit Auguſtinus) eſt credendo amare: ergo uidetur, quòd actus fidei non ſit meritorius, niſi mediãte actu charitatis. Si ergo actus fidei eſt primus inter actus omnium uirtutum, uidetur ꝙ circa actum charitatis primo, & principaliter cõſiſtat meritum.

SED CONTRA. Omnis actus ꝓcedens a uirtute formata eſt Deo placitus: & meritorius, quia quales ſunt habitus, tales ſunt actus: ſed uirtutibus exiſtentibus formatis, per prius exit in actum fides, quàm aliqua alia uirtus: ergo uidetur quòd actus eius primo ſit meritorius. ITEM. In omni eo, in quo primo conſiſtit ratio dirigendi, primo conſiſtit ratio merẽdi: ſed circa actum fidei primo cõſiſtit ratio dirigendi, cum ipſa ſit directiua omnium uirtutum; ergo & circa ipſum primo conſiſtit ratio merẽdi: non ergo circa actũ charitatis. ITEM. Gratia in merendo mouet conformiter liberum arbitrium, & econuerſo: ſed liberum arb. per prius iudicat, quam eli-

eligat: ergo gratia per prius uidetur reſpicere actum cognitionis, q̃ affectionis: ſed quod per prius reſpicit gratia, primo habet rõnem meritorij: ergo uidetur ꝙ ratio merendi prius inueniatur in actu cognitionis, quàm affectionis: & ita prius in actu fidei, quã charitatis. Item. Fides informis meretur operationem miraculorum de congruo in ſtatu peccati: ſed multo maioris efficaciæ eſt fides formata reſpectu præmij aſſequendi, quàm fides informis reſpectu miraculi impetrandi. Si ergo impetratio miraculi primo, & principaliter attribuitur actui fidei informis uidetur quòd actui fidei formatæ primo, & principaliter meritum uitæ æternæ debeat attribui. Item. Quod magis eſt difficile, & magis contra naturam, illud tenet magis rationem meriti in uia: ſed motus fidei magis eſt naturæ diſſonus, quàm motus charitatis, quia Deum diligere non eſt contra dictamen naturæ, ſicut credere multos articulos: ergo uidetur, quòd in actu ipſius fidei primo & principaliter conſiſtat efficacia meredi. Item. Sicut ſe habet prudentia reſpectu cardinalium, ita ſe habet fides reſpectu theologicarum: ſed recta ordinatio per prius reperitur in actu prudentiæ, quàm in actu uirtutum cardinalium: ergo recta ordinatio per prius inuenitur in actu fidei, quã in actu aliarum theologicarum: ſed illud per prius eſt meritorium, in quo per prius reperitur ordinatio: ergo uidetur, ꝙ actus, ſiue motus fidei per prius ſit meritorius, quàm motus charitatis.

Resolutio.

Quo ad completionis ordinem prius meritorius eſt motus charitatis, quàm motus aliarum uirtutum: tametſi quò ad prioritatem originis aliter eſſe poſsit.

Respon. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum: quòd aliqui uoluerunt dicere, quòd meritum primo & principaliter conſiſtit circa actum, ſiue motũ fidei, cum ipſa ſit prima uirtutum, & eius actus principium aliorum. Alij uerò econtra dicere uoluerũt, quòd actus charitatis primo, & principaliter ſit meritorius. cum ipſa ſecundum Grego. & Ambo. ſit caput, & radix omniũ bonorum. Et utramque harum poſitionum magni clerici ſuſtinuerunt: & ſi uolumus ſane intelligere, ſibi adinuicem non contradicunt, imo utrique uerum ſentire potuerunt. Propter quod notandum, quòd ſecundum ꝙ uult Philoſophus dupliciter dicitur aliquid altero prius. Eſt enim prius altero origine, & eſt prius complemento, & diffinitione. Si loquamur de prioritate originis, ratio merendi per prius conſiſtit in actu fidei, quoniam ipſe eſt origo motuum aliarum uirtutum: & cum procedit a uirtute formata, dicere eſt ipſum eſſe meritoriũ. Si ergo motus fidei formatæ eſt meritorius, & prior origine, q̃ motus aliarum uirtutum; loquendo de prioritate originis, efficacia merendi ſecundum prius attribuenda eſt actui, ſiue motui ipſius fidei. Si uero loquamur de prioritate completionis, ſic efficacia merendi per prius attribuẽda eſt actui charitatis: cum ipſa charitas completiſſima ſit om-

 nium

nium uirtutum, & in ipſius actu conſummetur ipſum meritum. Ratio autem quare charitas excellentior ſit alijs, eſt, quia maxime nos efficit deiformes tum ratione liberalis exhibitionis, tum ratione conformis unionis, tum ratione finalis quietationis. Ratione liberalis exhibitionis: quia ſicut Deus ex amore tribuit omnia dona, ſic charitas liberaliter exequitur omnia obſequia, & mã data. Ratione conformis unionis: quoniam ſicut pater, & filius nectuntur nexu amoris, & uniũtur: ſic homo per charitatem adhęrendo Deo, efficitur unus ſpiritus. Propter quod dicitur Ioan. 17. Vt ſint conſummati in unum, ſicut & nos unum ſumus. Ratione finalis quietationis: quia cũ amor ſit pondus, facit in Deum tendere & in Deũ quieſcere: ſicut corporalia per ſua põdera in ꝓprijs locis ſituari habent, & ſtabiliri: His ergo de cauſis per charitatẽ efficitur homo maxime Deo conformis ſecundum triplex genus cauſæ, ſecundum ꝙ creatura habet ad creatorem referri, uidelicet ſecundum rõnẽ principij mouentis, formæ exẽplantis, & finis quietantis: & rõne huius primatum tenet inter cæteras uirtutes ſecundum ꝙ dicit Apoſtolus. Et propterea ſi loquamur de prioritate completionis, motus eius primo & principaliter eſt meritorius, ſicut oſtẽdunt auctoritates, quæ ad primam partem inducuntur: & ideo concedendæ ſunt.

Ad illvd uerò, quod obijcitur in contrarium primò, & ſecundò, & tertiò, patet reſpõſio: quia omnes illæ tres rationes primæ (ſicut intuenti apparet) ꝓcedunt de originis prioritate: & ita non obuiant ueritati, nec rationibus, quæ ad oppoſitum habent adduci. Verum enim eſt, quòd motus fidei prius exit à libero arbitrio gratia informato, quàm motus aliarum uirtutum: ſed tamen nõ habet plenam, & perfectam tendentiam, & ordinem ad finẽ, quouſque adiungatur ei motus charitatis, qui dat ei pondus, & inclinationem. Vnde ex adminiculo charitatis ineſt ipſi fidei ꝑfectio meriti: & propterea magis menſurari dicitur quantitas meriti ſecundum quantitatem charitatis, quàm ſecundum quantitatẽ alterius uirtutis. Ad illvd, qđ obijcitur, quòd fides meretuꝛ ꝓperationẽ miraculorum. Dicendum, ꝙ hoc eſt, quia in fide eſt prima eleuatio hominis ſupra ſe: ideo uidetur impetrare a diuina uirtute, ut operetur aliquid ſupra uim naturæ: ſed meritum præmij conſummati non reſpicit principaliter primam eleuationem ſummã & completam: & hæc quidẽ non reperitur in actu fidei ſecundum ſe, ſed magis in actu charitatis.

Ad illvd, quod obijcitur, quòd actus fidei eſt maioris difficultatis, & magis contra naturã, quàm actus charitatis. Dicendum, ꝙ & ſi actus fidei ſit magis contra naturam iudicantem non tamen magis eſt contra, uel ſupra naturam exequentem: imo multo minus. Multo enim facilius eſt credere ſummæ ueritati propter ſe, & ſuper omnia, quàm ipſam propter ſe, & ſuper omnia diligere, & ei ſoli adhærere, & omnia propter eam contemnere. Et quia hoc eſt maximum, quod hõ poſſit Deo impendere, & hoc facit ipſa charitas:

ritas:ideo primo & principaliter uindicat ſibi merendi efficaciam. AD ILLVD, quod ultimo obijcitur, quòd ſicut ſe habet prudentia reſpectu uirtutum cardinalium, ſic fides reſpectu theologicarum. Dicendum, quòd non eſt omnino ſimile, pro eo ꝙ uirtutes theologicæ, cum habeãt obiectum increatum, tanto perfectiores ſunt, quanto magis intimè illi uniunt, & coniungunt. Et propterea ſpirituale ædificium dicitur fundari in fide, & erigi in ſpe, & cõſummati in charitate; quia charitas inter uirtutes theologicas eſt maxime unitiua, & ideo actus eius maxime facit homines deiformes. Et hinc eſt, ꝙ reſpectu obiecti increati nòbilior eſt modus apprehendendi per modum tactus, & amplexus: quàm ꝑ modum uiſus, & intuitus: ecõtra eſt circa corporalia, & circa materialia; & ideo non cogit illa ratio.

QVAESTIO II.

An motus charitatis mercenarius eſſe poſsit?

VTRVM poſſibile ſit motũ charitatis eſſe mercenarium. Et ꝙ ſic, uidetur. Luc. 15. ſuper illud. Quanti mercenarij in domo patris mei abundat panibus, dicit Amb. ꝙ multi ſunt boni mercenarij, qui ſpe ęternorum Deo ſeruiunt: ſed nemo Deo bene ſeruit niſi qui ſeruit ei ex charitate: ergo poſſibile eſt motum mercenarij ex charitate habere ortum. ITEM. Augu. ſuper illud Pſal. 7. Scrutans corda, & renes Deus: finis curæ, & cogitationis eſt delectatio, ad quã quiſque nititur peruenire: ergo habẽs charitatẽ finaliter quærit delectari: ſed q quęrit proprium commodum, omnis talis eſt mercenarius: ergo uidetur quòd affectus charitatis mercenarius poſſit eſſe. ITEM. Qui uult implere mandata Dei ꝓpter retributionem, mercenarius eſt. Sed de uiro ſancto dr̃ in Pſ. 118. Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas propter retributioné. Et ad Heb. 11. dicitur de Moyſe, ꝙ aſpiciebat in remunerationem; ſi ergo tã iſte, quàm ille uir iuſtus erat, & ex charitate mouebatur, uidetur ꝙ motus charitatis poſſit eſſe mercenarius. ITEM. Homo ſanctus deſiderat diſſolui, & eſſe cum Chriſto, ut fruatur eo, ſcd̃m ꝙ Apoſt. deſiderabat ad Phil. 1. ſed deſideriũ illud nõ poteſt eſſe niſi charitatis, cum nullus naturali affectu deſideret mori; ergo ſi tale deſiderium intueť ꝓprium cõmodũ, & delectationé, uť ꝙ poſſibile ſit affectum charitatis eſſe mercenarium.

SED CONTRA. 1. Cor. 13. Charitas non quærit q̃ ſua ſunt; ſed oĩs mercenarius quærit qđ ſuũ eſt; ergo motus charitatis non põt eſſe mercenarius. ITEM. Ber. de diligẽdo Deo. Et ſi ſine ꝓmio nõ poſſit ſeruiri, tñ ſine intuitu ꝓmii ſeruiri debet. Et paulopoſt. Seruiamus Deo ĩ charitate, q̃ timorẽ expellit, laborẽ nõ ſentit, ꝓmiũ nõ requirit, meritum nõ intueť; ſi ergo oĩs mercenarius reqrit ꝓmiũ, & charitas nõ requirit ꝓmiũ; ergo motus charitatis nõ põt eſſe mercenarius. ITEM. Amor charitatis eſt amor gratuitus; ſed gratuitum, & mercenariũ ex oppoſito diuiduntur; qa qđ fit gratis, nõ fit ex mercenario. Si ergo charitati eſſentiale eſt eſſe gratuitum, uidetur ꝙ motus eius, & actus nullo modo poſſit eſſe mercenarius ITEM. Ti

mor, qui principaliter oculum habet ad pœnam, eſt timor ſeruilis, qui non eſt deo acceptus: ergo & pari ratione amor, qui habet oculum ad præmium, non poteſt eſſe meritorius; ſed talis eſt mercenarius; omnis autem affectus charitatis eſt meritorius; ergo nullus poteſt eſſe mercenarius.

RESOLVTIO.

Motus charitatis reſpectu mercedis increatæ, nil prohibet, ut mercenarius dicatur; ſecus reſpectu mercedis creatæ: ſi quidem repugnat, ut charitas ſit, & bona temporalia reſpiciat.

RESP. Ad prædictorum intelligẽtiã eſt notandum, ꝙ mercenarius dicitur ille, qui principaliter hẽt oculum ad mercedẽ. Nã ſi eã aſpiceret non principaliter, non ꝓp hoc mercenarius eſſet. Secundum hoc intelligendum eſt, ꝙ duplex eſt merces, uidelicet creata, & increata, tẽporalis, & æterna: & ſecũdũ hoc eſt duplex mercenarius uidelicet bonus, & malus: & duplex mercimonia, una laudabilis alia uituperabilis. Nã ꝙ principaliter reſpicit ad mercedẽ creatã, & tẽporalẽ, malus mercenarius eſt: & hunc uituperat Ioã. 10. dñs dicens. Mercenarius aũt fugit, quia mercenarius eſt. Ille uero, qui reſpicit principaliter ad mercedem æternam, de qua dicit Gene. 15. Merces tua magna nimis: bonus mercenarius eſt: & hic mercenarius panibus abũdat fidei, ſpei, & charitatis, ſicut dicit Amb ſuper illud Luc. 15. Quanti mercenarij &c. De prima mercimonia intelligendo, non eſt dubium, quòd motus charitatis non poteſt eſſe mercenarius: quia illa nec eſt à charitate, nec cum charitate, cum charitati repugnet. De ſecunda mercimonia dubium eſt, pro eo quòd illa põt eſſe cum charitate: non tamen eſt oĩno certũ, utrũ ſit a charitate. Nam quidã uoluerunt dicere, ꝙ non eſt à charitate, ſed potius ab effectu naturæ charitate concomitãte. Amor enim charitatis (ut dicunt) cum ſit amor gratuitus, non intuetur præmiũ: imo liberaliter omnino facit hominẽ ſeruire Deo, ſicut filius patri ſuo. A his autem uidetur, ꝙ talis affectus mercenarius poſſit eſſe à charitate: deſiderium n. habẽdi æternam mercedem, & fruendi æterno bono, eſt deſiderium grãæ: nec eſt amoris naturalis, nec acquiſiti, ſed potius amoris gratuiti: præcipue illud deſideriũ, quo dicebat Apoſtolus. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. AD affectum n. charitatis non tantum ſpectat amare deum amore amicitiæ, imo etiam amore concupiſcentiæ. Frui enim eſt amore inhærere: & conſtat ꝙ frui deo eſt per charitatẽ: Et ideo uoluerunt iſti dicere, & ſatis probabiliter (ut uidetur) quòd motus charitatis ſecundum aliquod genus mercimoniẹ poſſit eſſe mercenarius, ſcilicet ſecundum quòd conſtituit mercedem ſuam circa bonum increatum, ad quod tendit ſicut ad finale præmium, & deſiderat tanquam omne bonum. Si enim hanc poſitionem ſuſtinere uelimus tanquam probabilem, ſatis faciliter diſſoluuntur rationes, quæ ſunt ad oppoſitã partẽ.

AD ILLVD enim, ꝙ primo obſ., quòd charitas non quærit, quæ ſua ſunt. Dicendum, quòd (ſuum) notat ibi proprium bonum, ita quòd excludatur bonum commune. Quod autem appetit deum ſicut

eat mercedem ſuam, non quærit hoc modo quod ſuum eſt, quia illud bonum eſt omnibus commune: quærere enim, & uidere, & amare, deum ſicut ſuam mercedē, & premium, non eſt quærere bonum proprium, illo modo dicendi proprium, qui ſonat in uitiū. AD ILLVD, quòd obiicitur, quòd deo ſine intuitu præmii eſt ſeruiendum. Dicendum, quòd duplex eſt motus in charitate, uidelicet motus amicitiæ, & motus concupiſcētiæ. Motus amicitiæ eſt ille quo quis deſiderat deo placere, & ſeruire. Motus cōcupiſcētiæ eſt quo deſiderat deum habere, & uidere. Cum ergo dicit Ber. quòd deo ſine intuitu præmii eſt ſeruiendū, intelligit de amore amicitiæ: ſi enim ꝑ affectum amicitiæ homo ſeruit amico, & eū diligit ſine intuitu præmii (ſicut dicit Philoſophus) multo fortius amore charitatis homo uult bonum Deo ſine intuitu alicuius retributionis: ſed ꝑ hoc non excluditur, quin charitas amore cōcupiſcentiæ exoptet & deſideret illā ſummā mercedē apprehendere, ad quā finaliter intendit peruenire. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ amor charitatis eſt ſimpliciter gratuitus: ergo nō pōt eſſe mercenarius. Dicēdum, ꝙ illud argumētum eſt bonum de ea mercimonia, ꝗ repugnat gratiæ: ſed mercimonia uitæ æternæ gratiæ nō repugnat; imo illi cōſonat, qa ad eā ſpecialiter ordinat. Vn̄ ſicut amor concupiſcentiæ non repugnat amori amicitiæ in charitate: imo quanto magis quis deum deſiderat recte, tanto magis ad honorem eius anhelat: ſic affectus huiuſmodi mercimoniæ non repugnat gratię. AD ILLVD, quod obiicitur de timore, quòd ille qui principaliter habet oculum ad pœnā, nō pōt Deo eſſe acceptus. &c. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile. Nā cum pœna nec ſit deus, nec aliqd dei, qui principaliter aſpicit pœnā tanquā finem ultimum, nō eſt recte ordinatus, cum principaliorem habeat intuitum ad aliud, q̄ ad deum, ſed merces, & beatitudo ſumma eſt ipſe deus: & ideo ipſam principaliter pōt quis aſpicere, & tamen in ſinem recte ordinatus eſſe. Et ſic patet ꝙ nullū eſt inconueniens dicere, quòd motus charitatis poſſit eſſe mercenarius, ſi dicatur mercenarius ex intuitu mercedis æternæ, & increatę. Et hoc modo currunt rōnes ad primam partem. Si aūt alio modo mercenarius dicatur, rōes illæ nō cogunt nos fateri motum charitatis poſſe mercenarium eſſe.

QVAESTIO III.

An idē motus dilectionis & in deū, & in proximum eſſe poſſit?

VTRVM idem motus dilectionis poſſit eſſe in deum, & in proximum. Et quòd ſic uidetur. Idem eſt motus in finem, & in id quod eſt ad finem, quia motus nō numeratur propter differentiam medij, ſed extremi: ſed motus charitatis eſt in deum tanquam in finem, in proximum ſolummodo tanquam in uiam: ergo unus, & idem motus pōt eſſe in utrumq; obiectum. ITEM. Vbicumque eſt unum dilectum, ibi eſt unus motus dilectionis; ſed cum diligit deus, & proximus, unum eſt dilectum. Nam ſicut dicit Auguſt. In proximo non diligitur niſi deus; ergo reſpectu utriuſque unus eſt charitatis actus, & motus. ITEM. Vnus, & idem eſt honor quo ho

noratur imago beati Petri,& ipſe beatus Petrus: quia honor imaginis refertur ad prototypum,ſicut dicit Dam. ſed dilectio proximi refertur ad deũ: ergo unus eſt motus dilectionis,quo amatur deus, & proximus. ITEM. Vbi unum ꝑꝑ alterum, utrobique tantum unũ, ſicut dicit Philoſophus: unde qui tenet equum per frænũ, una tentione tenet utrũq;:ergo pari rõne cũ hó diligat proximum ꝑꝑ deũ, una dilectione põt diligere utrũque. ITEM. Quãuis plures ſint diuinæ perſonæ,tamẽ una dilectione diliguntur a nobis, quia in eis eſt una ratio diligendi. ſ. bonitas ſumma. Similiter una eſt rõ diligẽdi deum,& proximum, uidelicet illa ſumma bonitas: ergo uidetur ꝙ uno dilectionis motu ſimul amari poſſit deus,& proximus.

SED CONTRA. Sicut uult Philoſophus,motus numeratur tripliciter.ſ. ſubiecto,tpe, & termino,ſiue obiecto:ſed alius eſt terminus, ſiue obiectum dilectionis cum amatur deus,& cum amatur proximus: ergo motus dilectionis eſt hinc inde alius,& alius. ITEM. Nullus aliquid diligit deliberatiuè niſi præcogitans: ſed nullus ſimul,& ſemel põt deum,& proximum intelligere,quia (ſicut dicit Philoſophus) intelligimus unum ſolum:ergo pari rõne ſimul, & ſemel non põt utrunq; diligere:ergo alio motu dilectionis amatur deus,& alio ꝓximus. ITEM. Vnus & idẽ motus non põt eſſe intenſior,& remiſſior: ſed motus dilectionis in deum eſt intenſior,quã motus dilectionis in proximum: ergo motus ille,& ille eſt alius & alius. ITEM. Magis conformãt in rõne diligendi Petrus,& Paulus, ꝙ deus & proximus: ſed non poteſt unus motus dilectionis eſſe ĩ Petrum,& Paulũ: imo ſcd̃m proprias rationes diuerſis motibus diliguntur:ergo alius & alius motus dilectionis eſt in Deũ, & proximũ. ITEM. Pręceptũ reſpicit uirtutis actum,& uſum: ſed duo ſunt ꝑcepta charitatis,ſcd̃m ꝙ dicitur Matth. 22. Vnum reſpectu dei,& aliud reſpectu proximi: ergo uidetur quod motus, & actus dilectionis reſpectu illorum duorum habeant diſtingui, & numerari.

2. Top. cap. 4. ĩ declaratione loci. 33.

RESOLVTIO.

Poteſt quidem in utrunque eſſe, ſed non uniformiter: nam unum ut obiectum, reliquum ut obiectum & terminum reſpicit.

RESP. Dicendum, ꝙ motus dilectionis in deum,& in proximum; põt eſſe dupliciter. Aut ita ꝙ in utrunq; ſit tanq̃ in obiectum, & terminum. Aut ita ꝙ in unum ſit tanq̃ in obiectum, in alium tanq̃ in finem ultimum. Si eſt in unum tanq̃ in obiectum, & in alterum tanq̃ in finem ultimum, ſic põt eſſe unus, & idem motus in proximum, & in deum, ut patet: quia uno actu dilectionis diligitur ꝓximus ꝑꝑ deum, & ille eſt motus quaſi collatiuus. Si autẽ ſit in utrumq;,ſicut ĩ obiectum, hoc põt eſſe dupliciter: qa cum actus charitatis ſit diligere, & diligere ſit uelle bonum alicui, dupliciter ſecundum hoc habet obiectum charitatis aſſignari,uidelicet ut illud bonum dicatur obiectum ꝙ optatur,& ille ẽt cui optatur. Põt ergo motus charitatis ad deum, & proximum comparari in rõe obiecti dupliciter. Vel ſub eadẽ rõne & uniformi,ita ꝙ utrumq; diligat ſicut illud, cui optat bonum. Vel diffor-

difformiter, ita q unum reſpiciat ſicut illud bonum, qđ optat, & aliud ſicut illud, cui optat. Si reſpiciat difformiter, ſic adhuc idẽ põt eſſe actus dilectionis in deum, & in proximum; charitas.n. in illo motu, quo diligit ꝓximum, optat proximo deum. Si autẽ reſpiciat uniformiter, ſic neceſſe ẽ motum dilectionis eſſe alium, & alium in deum, & in proximum. Alius.n. motus dilectiõis eſt, quo uolo bonum deo, & alius quo uolo bonũ ꝓximo; quia alius & alius eſt dilectionis terminus, & unus eſt intenſior, & alius remiſſior; & ſcđm hoc circa actum dilectionis conſiſtunt duo ꝑcepta. Et ſcđm hãc uiã rõnes ad iſtã partẽ adductæ procedunt; & ideo concedi poſſunt. AD ILLVD, uero, q primo obiicitur in contrariũ, patet rñſio: quia procedit ſcđm q actus dilectionis eſt in proximũ ſicut in obiectũ, & in deũ ſicut in finẽ: & ſic nõ reſpicit numerationẽ, ſed quãdã relationẽ, & rectã ordinationem. AD ILLVD, q ſecundo obiicitur, q eſt idẽ utrobiq; dilectum, ſimiliter patet reſponſio; qa ꝓcedit ſcđm alterã uiã, uidelicet ſcđm q deus dr̃ diligi cum optatur proximo: ſed ſi intelligamus de dilecto ut illud dicatur dilectum, cui bonum optatur, nõ eſt idẽ dilectum cum diligitur deus, & cum diligit̃ proximus. AD ILLVD q obiicit̃, q eadẽ eſt adoratio, qua adoratur imago Petri, & Petrus. Dicẽdum, q non eſt ſimile hinc, & inde, qa aliter refertur dilectio ꝓximi ad deum, aliter honor imaginis refertur ad prototypum. Honor.n. imaginis refertur ad prototypũ, non ſolum ſicut ad finem, ſed ẽt ſicut ad obiectum. Vnde totaliter refertur honor in illum, qui per imaginẽ ſignatur: non.n. adoratur ſignũ ſcđm q res, ſed ſolum ipſum ſignatum. Non ſic autẽ eſt in dilectione: quia cum diligitur proximus ꝑ deum, uere afficitur hõ erga ꝓximũ, & aliter q̃ circa deũ. AD ILLVD, q obiicitur, q ubi unũ ꝑ alterum, ibi tm̃ unum Dicendum, q illud uerum eſt ĩ his, q̃ non pñt abinuicẽ ſeparari: ſic autẽ non eſt in propoſito. Nã ſic põt hõ affici circa deum, q nihil cogitet de proximo: ſic ẽt põt affici circa proximum, q tunc nõ afficiatur circa deum: & ideo cõſideratio illa non habet hic locum. AD ILLVD, q obiicitur ultimo, q eadem eſt ratio diligendi utrobique, ſicut in diuinis perſonis. Dicendum, q non eſt ſimile: quia in diuinis perſonis eſt una ratio diligendi, & eodem modo comparatur ad illas tres perſonas dilectas: non ſic autem eſt in dilectione dei, & proximi; quia quamuis utrobique ſit una ratio diligẽdi, differenti tamen modo habet ad deum, & ad proximum comparari. Et quia ex diuerſitate comparationum conſurgit pluralitas actuum; ex unitate autem rationis principaliter mouentis conſurgit unitas habitus; hinc eſt quod habitus, quo amatur deus, & proximus, eſt unus, licet motus eius in deum, & in proximum ſit alius, & alius.

QVAESTIO V.

An motus charitatis in deum prius quàm in proximum feratur?

QVis iſtorum motuum præcedat reliquum. Et uidetur, q prius ſit motus dilectionis in proximum, quàm in deum. Primo ꝑ illud quod dicitur. 1. Iohann. 4. Qui

Qui non diligit fratrem ſuũ quẽ uidet, Deum quem nõ uidet, quomodo poteſt diligere? ſecundum hoc ergo ad deſtructionem dilectionis proximi ſequitur deſtructio dilectionis Dei: ſi ergo ad deſtructionem poſterioris non ſequitur deſtructio prioris, ſed ecõuerſo: ergo prior eſt motus dilectionis in proximum, quam in Deum. Item. 1. Corint. 15. Prius quod animale eſt, deinde quod ſpirituale eſt: ſed dilectio proximi ſenſibilior eſt, dilectio Dei ſpiritualior: ergo prius oportet affectum inclinari ad diligendũ proximum, quam ad diligendũ Deũ. Item. Proceſſus eſt ab inferioribus ad ſuperiora, & ab imperfecto ad perfectum ſecundum rectũ ordinem, non econuerſo. Si ergo dilectio Dei perfectior eſt, & ſuperior, quàm dilectio proximi: & dilectio proximi eſt uia ad illam; ſed prior eſt uia quã terminus: ergo per prius eſt motus dilectionis in proximum, quàm in Deũ. Item. Prior eſt actio, quàm contemplatio ſecundum rectum ordinẽ: ſed dilectio proximi facit hominem uerſari circa uitã actiuã; dilectio Dei circa uitam contemplatiuam: ergo ſecundum rectum ordinem prior eſt motus charitatis in proximum, q̃ in Deum.

Sed contra. Secundum eum modum charitas mouet hominẽ ad diligendum Deum, ſecundum quem Deus præcipit: ſed Deus præcipit primo amari ſe, & deinde amare proximum, quia primũ & ſummum mandatum eſt. Diliges dominum Deum tuum &c. Secundum autem ſimile eſt huic, Diliges proximum tuum, ſecundum q̃ dicitur Matthæ. 22. ergo prius mouet charitas ad amandũ Deum, quam ad amandum proximum. Item. Cauſa prior eſt ſuo effectu, ſed dilectio Dei cauſa eſt dilectionis proximi: quia ideo diligit homo proximum: quia diligit Deũ, cuius eſt proximus imago: ergo &c. Item. Diligibile qđ prius eſt in intentione, prius eſt in affectione: ſed intentio p prius eſt reſpectu finis, quàm reſpectu eius, quod ad finem eſt: ergo & dilectio: ſi ergo Deus diligitur in ratione finis, & proximus in ratione eius, quod eſt ad finem, neceſſario uidetur q̃ dilectio Dei præambula ſit ad dilectionẽ proximi. Item. Amor inclinat ad illud prius, ad quod inclinat ardentius: quia affectus ſequitur inclinationem maiorem: ſed charitatis amor ardẽtius inclinat ad amãdum Deum, quàm proximũ: ergo facit prius exire in illum motum, quàm in iſtum.

RESOLVTIO.

Quò ad inclinationem motus charitatis, cuius fertur in Deum, quã in proximum; ſed quò ad exercitium econuerſo.

Respon. Dicendum, q̃ dupliciter contingit comparare iſtos motus dilectionis ad habitum charitatis. Aut ſecundum primam ipſius habitus inclinationem, aut ſecundum exercitij perfectionem. Si ſecundum primam inclinationem eius, ſic concedendum eſt, q̃ motus dilectionis in Deum prior eſt, q̃ motus dilectionis in proximum: quoniam charitas prius inclinat ad Deum, quam ad proximum, cum Deus ſit obiectum principalius: & inclinatio reſpectu ipſius Dei ſit cauſa inclinationis reſpectu proximi. Charitas

tas enim Deum facit diligere pp ſe, & proximum propter Deum: ita q (propter) dicit habitudinem cauſæ finalis, & cauſæ mouentis, & inducentis: ſecundum ergo primã charitatis inclinationé prior eſt non ſolum dignitate, ſed etiã origine motus dilectionis in Deũ quàm motus dilectionis in proximum. Si uero loquamur ſecundũ exercitationis perfectioné, cum exercitium dilectionis in proximum reſpiciat uitam actiuã, exercitium uero motus dilectionis in Deum reſpiciat uitam cõtemplatiuã: & hic ſtatus ſit illo inferior & imperfectior, prior eſt dilectio proximi, quàm dilectio Dei. Qui enim uult eſſe perfectus amator Dei, prius debet ſe exercere in amore proximi: ſicut qui uult eſſe contemplatiuus bonus, prius debet eſſe bonus actiuus, ſicut docet Grego. Et in huius rei ſignum bis datus eſt ſpiritus ſanctus. Primo in terra. Ioan. 20. Secundo de cœlo. Act. 2. Quia prius oportet amoré charitatis exerceri in his, quæ uidemus: ut per amorem uiſibilium in amorem inuiſibilium rapiamur. Et ſecundum hanc uiã procedunt rationes, quæ ad oppoſitam partem inducuntur, ſicut patet aſpicienti.

Ex his igitur patet reſponſio ad rationes ad utramque partem adductas: procedunt enim ſecundum diuerſas uias, ſecundũ quas utræque uerum concludunt, ſicut patet ex his, quæ dicta ſunt.

QVAESTIO V.

An actus dilectionis in Deum, modum habeat?

VTRVM actus dilectionis in Deum habeat modum. Et q ſic uidetur: Sapien. 9. Omnia in numero, & menſura, & pondere diſpoſuiſti domine: ergo motus charitatis in Deum menſuram habet, & omne quod habet menſuram, habet modum: ergo neceſſe eſt motum dilectionis in Deum eſſe modificatum. ITEM. Omné finitum eſt terminatum, & omne terminatum eſt menſuratum, & omne tale eſt modificatum: ergo à primo omne finitum habet modũ: ſed motus charitatis in Deũ eſt finitus, cum ſit creatus, & a uirtute finita: ergo neceſſe eſt ipſum habere modum. ITEM: Sapientia eſt ſupra charitatem, ſicut dicit Bern. in Lib. de amore Dei, quòd amor proficit in charitatem, & charitas in ſapientiam: ſed ſapiétiam oportet habere modum, ſecundum q dicit Apoſtolus Roman. 12. Non plus ſapere, quàm oportet ſapere &c. Si ergo ſapientia debet habere modum, pari ratione uidetur, imo multofortiori, quòd ipſa charitas habeat modum. ITEM. Modus, ſpecies, & ordo ad ſe inuicem comparantur, ſicut unum, uerum, & bonum: ſed bonum præſupponit uerum, & uerum præſupponit bonum: ergo pari ratione ordo pſupponit ſpeciem, & ſpecies præſupponit modũ: ſed motus charitatis i Deũ eſt ordinatus: ergo & modificatus.

SED CONTRA. Bernard. de diligendo Deo. Cauſa diligendi Deum Deus eſt: modus eſt ſine modo diligere. Et iterum. Mihi fides tanto plus dicit Deum amãdum, quãto me pluris ipſum ęſtimandum intelligo; ſed intelligo ipſe: q ipſe pluris ęſtimãdus eſt, quàm ego in infinitum; ergo in infinitum eſt diligendus; ſed nihil tale habet modum: ergo motus

tus charitatis in Deum nõ habet modũ. Item. Ratio diligẽdi Deũ eſt ipſa ſumma bonitas: Sed ſumma bonitas eſt infinita nõ habens modũ, neque, menſuram: ergo & habitus qui mouere, & inclinare habet ſecundum rationem illam, uidetur ergo ꝙ motus dilectionis in Deum non habet terminum, neque modũ. Item. Charitas eſt æqua põderatrix cum ſit affectio ordinata: ſed qui ęqualiter & ordinate ponderat, appreciatur, & amat unumquodque quãtum eſt appreciandum, & amandũ. Si ergo ſummum bonum in infinitũ excedit omne bonum creatum, uidetur ꝙ motus charitatis in Deũ in infinitum excedat motum charitatis in proximum: ergo non uidetur ꝙ habeat modũ. Item. Omne, quod habet modũ, per ſui exceſſum uitiari poteſt: ergo ſi motus charitatis in Deum haberet modum, per ſuum exceſſum uitiari poſſet: ſed nemo uituperabilis eſt quãtũcunq; diligat affectuoſe & intẽſe. Si ergo motus charitatis in Deũ non põt uitiari per exceſſum, ur̃ ꝙ in ſe non hẽat modum.

RESOLVTIO.

Actus dilectionis erga Deum modum habet & quia in ſe limitatus eſt, & quia debitis circunſtã tijs fieri debeat: Verum non ita modum habet, ut in medietate cõſiſtere habeat; cum eius obiectum ſit immenſum, & infinitum.

Respon. Dicendum, ꝙ tripliciter dici põt aliquis actus habere modum. Vno modo per limitationẽ quãtũ ad ſeipſum. Alio modo ꝑ aggregationẽ circunſtãtiarũ. Tertio modo ex medietate inter ſuperfluũ, & diminutũ. Primo mõ eſt dicere, ꝙ habet modum omnis actus uirtutis creatę: omnis enim uirtus creata finita eſt, & limitata: & iõ omnis actus eius finitatẽ habet, & modum; loquendo de limitatione, & finitatione non ſecũdum poſſibilitatẽ, ſed ſcd̃m actũ. Secũdo uero modo eſt dicere modum eſſe circa actũ uirtutis moralis, & meritoriæ: quia nullus actus fit laudabilis, niſi ad eũ concurrant debitæ circũſtantiæ. Tertio modo eſt dicere, ꝙ modũ hẽt actus oĩs uirtutis cardinalis, ſiue politicæ: oẽs .n. in medietate conſiſtunt inter ſuperfluum, & diminutum, ex hocipſo ꝙ habẽt obiectum creatum, & finitum: Qm̃ ergo charitas eſt uirtus creata, & uirtus gratuita, & uirtus theologica, hinc eſt ꝙ actus eius modũ habet ex uirtutis limitatione. Modum ẽt habet ex debitarum circũſtãtiarum additione, ut patet: qa modus, qui eſt circa actum charitatis, eſt; ut quis diligat Deum ſuper omnia, & ꝑꝑ ſe ex toto corde, ex tota aĩa, & ex tota mente: ſed modum illum, qui eſt ex medietate inter ſuperfluum, & diminutum non habet, quia obiectum eius eſt immenſum, & infinitum. Ex his patet rñſio ad qõnẽ propõſitam, quia motus dilectionis in Deum quodãmodo accipiẽdi modum, modificari habet, quodã modo uero minime. Et ſecundũ hoc currunt rõnes ad oppoſitas partes. Nam rõnes, quæ ad primam partem inducuntur, quæ oſtẽdũt motum charitatis habere modũ, concludunt de modo, qui conſiſtit in limitatione actus quantum ad ſeipſum. Illa tñ rõ de ſapiẽtia non cogit: quia ſapientia uno mõ dicta eſt a ſapere: alio modo dicta eſt a ſapore: ita ꝙ uno modo cõſiſtit

ſtit in cognitione, alio modo in affectione. Et ſecundum quod conſiſtit in affectione, ſic dicit Bern. quod charitas creſcit in ſapiētia: & hoc modo non habet uitiari per exceſſum. Secundum aūt quod conſiſtit in cognitione, ſic poteſt uitiari per exceſſum, & curioſitatem perſcrutationis: ſed hoc modo non eſt ſuperior ad charitatem, nec illa dignior: & ideo non ſequitur quòd motus charitatis in Deum habeat modum, ſecundum quod modus dicit medium inter ſuperfluum, & diminutum. Aliæ uero tres rationes uerum concludunt: & ideo cōcedendæ ſunt.

Ad rationes uerò, quæ ad oppoſitū adducuntur, ſimiliter plana eſt reſponſio. Nam illud Bern. de diligendo Deo, quod Deus diligēdus eſt ſine modo, non tollit modum debitæ circunſtantiæ, uel finitatem uirtutis creatæ: ſed hoc tollit, quod nemo debet ſibi terminū iuxta uirtutem ſuam præfigere, quia nemo poteſt ſuperflue Deū diligere, & ita aufert modum, tertio modo dictum. Ad illud, quod obijcitur, quod ratio diligendi Deum eſt bonitas infinita. Dicendum, quòd licet charitas moueat conformiter illā rationem ſecundum quod poteſt, nunquam tamē poteſt facere æqualem affectionem ipſi: & ideo quamuis ipſa ſumma bonitas ſit infinita, non tamē propter hoc oportet quod affectio charitatis, quæ mouetur ſecundum illam, habeat infinitatem, & careat omni menſura: pro eo quod ſicut lux claritatis diuinæ, quam ſumus uiſuri in patria, eſt in ſe infinita, tamē finite cognoſcetur a nobis: & claritas cognoſcibilis in infinitū excedet claritatem noſtræ cognitionis: ſic etiam intelligendū eſt ex parte affectionis, quod multo maior erit bonitas illius ſummi boni amabilis, quàm ſit affectio amantis. Ad illud, quod obijcitur, quòd charitas eſt æqua ponderatrix. Dicendum, quòd uerum eſt: hoc ēt uerum eſt, quòd in infinitum plus diligit Deum, quàm creaturam: ſed tamen nō propter hoc ſequitur, quòd diligat Deum omnino infinite ſine menſura, quia linea in infinitum excedit punctum: & tamen ipſa in ſe finita eſt. Ad ultimum quod obijcitur de exceſſu, patet reſponſio: quia obijcit de modo, qui non ſolum eſt ex parte uirtutis mouentis, ſed etiā ex parte obiecti, qui etiā medium locum tenet reſpectu ſuperflui, & diminuti; & tunc non eſt reperire circa actum dilectionis Dei, ſicut prius tactum eſt, propter immenſitatem ipſius obiecti.

Qvaestio VI.

An teneamur diligere Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex omni mente ad plenum?

Vtrum teneamur ad illum modum implendum, quem dominus in præcepto implicat Matth. 22. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo & ex tota anima, & ex tota mente. Et quòd non, uidetur. Primo auctoritate Auguſt. quæ habetur in litera. Cum ineſt aliquid carnalis concupiſcentiæ, non omnimode ex tota aīa diligitur Deus: ſed neceſſe eſt in hac uita eſſe aliquid carnalis concupiſcentiæ: ergo impoſſibile eſt implere illud præceptum in hac uita: ſed nullus tenetur ad impoſſibile: ergo non tenemur ad eius impletionem. Item. Impoſſibile eſt

eſt aliquid moueri ſimul, & ſemel oppoſitis motibus; ſed anima dum eſt in carne, habet motũ reflexum ad corpus, quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam; ergo non poteſt totaliter ferri in Deum, & ſi homo quamdiu eſt in uita, non poteſt Deum diligere ex toto corde: ergo nõ tenemur modo illo Deum diligere. ITEM. In hac uita diu eſſe non poſſumus ſine ueniali peccato: ſed cum peccat qs uenialiter; peccat motu, qui nec eſt in Deũ, nec ad illum ordinatus; ergo impoſſibile eſt quòd homo in hac uita omnes motus ſuos ad Deum referat. Si ergo nemo tenetur ad impoſſibile, nemo tenetur ad illius modi impletionem.

SED CONTRA. Mat. 22. Diliges dñm Deum tuum &c. Et eiuſdẽ. 19. Si uis ad uitam ingredi ſerua mandata: ſi ergo hoc eſt pręcipuũ oium mandatorum, homo tenetur præcipue ad illud ſeruãdum: ergo tenetur ad illius modi impletionem. SI TV dicas, ꝙ hoc nõ cadit ſub præcepto. Contra hoc eſt, quia ſi ſub præcepto non cadit: ergo potius modus ille debet poni inter conſilia, quàm inter præcepta. ITEM. Cum Deus præcipit alteri ut aliquid faciat tali tempore, non ſolum tenetur ad id opus, ſed etiam ad tempus, ſimiliter etiam & cum uouet: ergo pari ratione cum Deus præcipit aliquid fieri determinans modũ, nõ ſolũ tenetur quis ad actus executionẽ, ſed ẽt ad modi impletionẽ. SI TV dicas, ꝙ hõ excuſatur à tẽtione ꝑp impoſſibilitatem pręcepti implẽdi. Cõtra hoc eſt, qđ dicit Hierony. Anathema ſit qui dicit Deũ pręcepiſſe impoſſibile. Et Aug. Seruũ pigrũ non damnaret, ſi ea quæ nullo mõ fieri poterant, imperaret. ITEM. Diligere Deũ ex toto corde, & ex tota aīa, & ex tota mẽte (ſcđm Bern.) eſt diligere dulciter, ſapienter, & fortiter. Secundum Augu. eſt diligere ſine errore; ſine cõtradictione, & ſine obliuione: ſed hoc totũ põt homo, & tenetur facere in ſtatu uiæ: ergo tenemur ad huiuſmodi mandati impletionem. SI TV dicas, ꝙ Aug. intelligit non tñ priuatiue, ſed poſitiue, ut omnis motus intellectus, & affectus feratur in Deũ: adhuc uidetur poſſe impleri: quia præceptum affirmatiuum non obligat pro ſemper: & illud ſimpliciter dicit poſſe impleri, qđ põt impleri pro loco, & tempore: ſed aliquãdo poteſt homo cogitare ſolum de eo, & circa ipſum affici: ergo uidetur ꝙ modus ille dilectionis in uia ſimpliciter debeat, & poſſit impleri. IVXTA hoc quæritur, ꝙ ſi modus ille non poſſit impleri in uia, nec quis tenetur illũ implere, ad qd apponitur inter pręcepta diuina? SI DICAS (ſicut dicit Auguſt.) ꝙ hoc eſt ut ſciamus quò tendere debeamus: pari ratione ergo uidetur ꝙ Deus debuerit præcepiſſe ut uideamus eum faciẽ ad faciem, quod ſi non debuit facere, non uidetur illa ratio ſufficiens, quam Auguſtinus aſſignat.

RESOLVTIO.

Diligere Deum ita ex toto corde, anima & mente tenemur; ut nullus tibi affectus illi contrarius ſit: non autem ut quiuis alius extraneus affectus procul abſiſtat.

RESPON. Ad prædictorũ intelligentiã eſt notandũ, ꝙ cũ aliqñ dicant ſacri doctores, modũ prædictum

dictum poſſe impleri; aliqui uero dicant non poſſe impleri, ex hoc admouemur (ſi utrunque uidere poſſumus) ꝙ uno mō ad prædictū modum obligamur ad implendū: alio modo excitamur ad ipſum deſiderandū. Vnde modus prædictus uno modo eſt diſpoſitio meriti. Alio modo eſt diſpoſitio pręmij. Hoc aūt eſt ſecundum duplicem modū totalitatis cordis aīæ, & mentis. Dupliciter n. poteſt intelligi ꝙ amor Dei poſſideat totum cor, aut ita ꝙ excludat omnē affectum extraneum; & tūc dominatur plene, & perfecte cordi: hoc aūt eſt quando omnes motus cordis per amorem referuntur in Deum: & hæc totalitas ponit dominium plenum. Alio modo dicitur amor Dei totum cor poſſidere, quando excludit omnē affectū contrarium, hoc eſt ꝙ nihil diligitur ſupra Deum, uel æqualiter ipſi Deo: & ſic diligit Deū ex toto corde, qui diligit eum propter ſe, & ſuper omnia. Prima totalitas, quæ excludit oēm extraneum motū, eſt perfecti dominij. Nec poteſt haberi ante adeptionē gloriæ, ubi ad ipſum Deum aſpiciemus, & in ipſum feremur continue. Secūda uero totalitas poteſt haberi per infuſionē gratiæ, quæ eſt expulſiua omnis mortalis culpæ. Si ergo in illo pręcepto intelligatur Deus diligi ex tota aīa, & ex toto corde, & ex tota mente quantum ad primam acceptionē totalitatis: ſic modus ille nō obligat ad ſui impletionem, ſed exprimitur in præcepto, ut ſciamus quò per amorem debeamus tendere: & ut nemo ſe perfectū arbitretur, quouſque illam perfectionem fuerit aſſecutus. Si uero dicatur diligere ex toto corde ſecundum ſecundam acceptionem: ſic tenemur ad illum modum implēdum. Et quia ſecundum utrāque acceptionem uoluit ſpiritus ſanctus intelligi prædictum mandatum: hinc eſt quod quidam dicūt ipſum poſſe impleri in uia, quidam uero dicunt, ꝙ non poteſt impleri quouſq; perueniatur ad patriā. Et ſecundū hoc procedunt rationes ad partes oppoſitas.

SI AVTEM quæratur quare in illo præcepto magis exprimitur quo tendere debeamus, quam in aliis præceptis. Reſponderi poteſt, quia plenitudo legis eſt dilectio, & finis præcepti eſt charitas, & mandatum dilectionis eſt primum, & ſummum ſecundum diuinum teſtimonium: ideo diſpouit ſpiritus ſanctus circa ipſum exprimere perfectionem, & complementum, ad quod ſingula bona, & mandata ordinantur, magis quām in aliquo præceptorum, & per hoc patent omnia, quæ circa hoc quæruntur. Si quis autem opponat, ſiue attentet modū illum ſimpliciter poſſe impleri in uia qnantum ad aliquod tempus, in quo poteſt homo totaliter ferri in Deum, ita ut nec ſint in eo motus charitati oppoſiti, nec etiam extranei. Reſponderi poteſt, quòd licet hoc poſſit eſſe, & aliquando ſit in aliquibus perſonis excellētibus: non tamen communiter reperitur in hominibus iuſtis. Præterea. Licet ſit ibi totalitas motuū ut nunc, non tamen eſt ſimpliciter. Et ideo defectus eſt a perfecta totalitate, quæ eſt totalitas motuū, & tēporū; & hæc eſt quæ ſimpliciter excludit motū extraneum

neum: & ideo quãuis aliquo mō impleri poſſit modus ille, nō tamen omnino, ſicut inſinuatur in illo præcepto. Et hoc innuit Augu. cũ dicit. Cũ aliquid adhuc eſt carnalis concupiſcentiæ, non omnimode ex tota aĩa diligit Deus. Et hoc ipſum uult dicere Magiſter cum dicit, ꝙ impleri poteſt hic modus prædictus ſecundum perfectionẽ uię, quę eſt perfectio currentis, non ſecundum perfectionẽ patriæ, quæ eſt perfectio peruenientis: & ita uult qđ impleri poſſit ex parte: non tamen omnino perfecte, & integre.

DISTINCTIO XXVIII.

De charitate quantum ad diligibilium numerum & diſtinctionem.

HIc poteſt quæri, utrum in illo mandato dilectionis proximi totum proximum, ideſt, animam & corpus, noſque ipſos totos diligere pręcipiamur. Ad quod dicimus, omne genus diligẽdarum rerum in illis duobus mandatis contineri. Quatuor enim diligenda ſunt, ut ait Auguſt. Vnũ quod ſupra nos eſt, ſcilicet Deus: alterum, quod nos ſumus: tertium quod iuxta nos eſt, ſcilicet proximus, quartum, quod infra nos eſt, ſcilicet corpus. De ſecundo & quarto nulla præcepta danda erant, ſcilicet ut diligeremus nos, uel corpus noſtrum: præcipitur autem Deus diligi & proximus. Vt autem quiſque ſe diligat, præcepto non eſt opus. Quantumlibet enim homo excidat à ueritate, remanet illi dilectio ſui, & dilectio corporis ſui, quia nemo unquam carnem ſuam odio habuit. Nã uiri iuſti, qui corpus ſuum cruciant, non corpus, ſed corruptiones eius, & pondus, oderunt. Hic uidetur Aug. tradere, quod ex pręcepto non teneamur diligere uoſmetipſos uel corpus noſtrum: quod ſi eſt, non omne genus diligendarum rerum illis duobus præceptis continetur, quia cum & noſipſos & corpus noſtrum diligere debeamus, ad quid neceſſarium eſt præceptum, cum ſcriptum ſit, Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam? Sed ſpeciale de hoc præceptũ non erat dandum, nec ſpeciali præcepto opus erat id tradi, ut quiſque ſe uel corpus ſuum diligeret, quia hoc in illo præcepto continetur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Ibi enim proximum totum, & te totum intelligere

In Lib. de doc. Chriſt. 1.c.23. 24. & 26.

Eph.5.

Pſ.10.

De doc. Chriſt. lib.1. cap.26

debes.

debes. Vnde Augu. in eodem, Si te totum diligas, ideſt, animam & corpus, & proximum tuum, ideſt, animam & corpus (homo enim ex anima conſtat & corpore) nullum rerum diligendarum genus in his duobus præceptis prætermiſſum eſt. Cum enim præcurrat dilectio Dei eiuſque dilectionis modus præſcriptus appareat, & ſequatur dilectio proximi, de tua dilectione nihil dictum uidetur. Sed cum dictum eſt, diliges proximum tuum ſicut teipſum, ſimul & tui abs te dilectio prætermiſſa non eſt. Ecce hic aperte dicit, in illo præcepto non tantummodo proximi, ſed tui dilectionem contineri, & totius proximi, totiuſque tui. Ex quo apparet quod dictum eſt de ſecundo & quarto, ideſt de dilectione noſtri, & corporis noſtri, nulla præcepta danda, ita eſſe intelligendum, ſcilicet ſpecialia & diuiſa: quia in illo uno tantum continetur, & quia id quod ſumus, & quod infra nos eſt, ad nos tamen pertinens, naturæ lege diligimus, quæ in beſtijs etiam eſt. Ideoque & de illo quod ſupra nos eſt, & de illo quod iuxta nos eſt diuiſa præcepta ſumpſimus. In quorum altero, eius quod ſumus, & illius quod infra nos eſt dilectio cõtinetur. Sic cõdita eſt mens humana, ut nũquã ſui nõ meminerit, nũquã ſe nõ ĩtelligat, nũquã ſe nõ diligat: ſed quoniã qui odit aliquẽ, nocere illi ſtudet, nõ immerito et mens hoĩs quãdo ſibi nocet, ſe odiſſe dicitur. Neſciens.n. ſibi vult male, dum non putat ſibi obeſſe quod uult, ſe tamẽ male ſibi vult; quãdo illud vult quod ob ſit ſibi, ſecundũ illud, Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Qui ergo diligere ſe nouit, Deum diligit. Qui uero non diligit Deum, etiam ſe non diligit, quod ei naturaliter inditum eſt, tamen non incongrue ſe odiſſe dicitur cum id agit quod ſibi aduerſatur, & ſeipſum tanquam ſuus inimicus inſequitur.

Lib. & c. eiſdem. Pſ. 10. 41.

Si in illo prȩcepto contineatur dilectio angelorum.

Oritur autem hic de angelis quæſtio. Vtrum ad illud præceptum dilectionis proximi etiam dilectio pertineat angelorum. Nam quod nullum hominem exceperit, qui præcepit proximum diligere, dominus in parabola ſemiuiui relicti oſtendit, eum dicens proximum, qui erga illum extitit miſericors: Deinde ſubdit. Vade, & tu fac ſimiliter.

Augu. Lib. 1. de doc. Chriſt. cap. 30 Luc. 10

Vt eum proximum intelligamus, cui uel exhibendum eſt officium miſericordiæ, ſi indiget, uel exhibendum eſſet, ſi indigeret. Nullum uero exceptum eſſe, cui miſericordiæ negãdum ſit officium, quis non uideat, cum uſque ad inimicos ẽt porrectum ſit; domino dicente, diligite inimicos ueſtros, & benefacite his qui oderunt uos. Manifeſtum eſt ergo omnem hominem proximum eſſe reputandum. Proximi uero nomẽ ad aliquid eſt, nec quiſquam eſſe proximus, niſi proximo poteſt. Vnde conſequens eſt & cui præbendum, & à quo præbendum eſt officium miſericordiæ, recte proximum dici. Manifeſtum eſt ergo præcepto dilectionis & proximi etiã ſanctos angelos contineri, à quibus tanta nobis miſericordiæ impenduntur officia. Ex quo & dominus proximum ſe noſtrum dici uoluit, vt in parabola ſaucij oſtendit, & in propheta. Quaſi proximum, & quaſi fratrem noſtrum ſic complacebam. Sed quia excellentior ac ſupra noſtram naturam eſt diuina ſubſtantia, præceptum dilectionis Dei à proximi dilectione diſtinctum eſt. Ideoque licet nobis Deus omnia impendat beneficia, non tamen nomine proximi includitur in illo præcepto, quem non ſicut nos diligere debemus, ſed pluſquam nos toto corde & anima: Chriſtum vero, inquantũ homo eſt, ſicut nos diligere debemus: eiuſque ſecundũ hominem dilectio illo continetur mandato: quẽ etiã ſecundũ hominem, magis quam nos, ſed non quantum Deum, debemus diligere: quia inquantum eſt homo, minor eſt Deo.

Luc. 6. Aug. de doctri. lib. & c. eiuſdem. Pſ. 34.

Glo. ſuper illud. Pſ. 11. Vana locuti ſunt & Augu. ſerm. 3. poſt pẽ te.

Quibus modis dicitur proximus.

Hic notandum eſt, proximum dici diuerſis modis, ſcilicet conditione primæ natiuitatis, ſpe conuerſionis, propinquitate cognationis, ratione beneficij exhibitionis.

SVPRA egit Magiſter de charitate quantũ ad eſſentiam, & diffinitionem. In hac parte intendit agere de ea quantum ad dilectorum numerum, & diſtinctionem. Diuiditur autem iſta pars in tres partes. In quarũ prima inquirit, quæ & quot ſunt diligenda, & qualiter exprimantur per duo mandata. In ſecunda uerò parte remouet quædam dubia. ibi. *Oritur autem hic quæſtio de angelis, &c.)* In tertia uero parte ſubiungit quandam diſtinctionem, quæ facit ad præmiſſorum maiorem euidentiam ibi. *Hic notandum eſt proximum, &c.)* Prima pars diuiditur in duas. In quarũ prima mouet quæſtioné,

& determinat. In ſecunda aucto ritate Auguſt.confirmat.ibi. *Quatuor autem diligenda, &c.*) Item. Secunda pars diuiditur in duas. In quarum prima remouet dubium de angelis. In ſecunda uero de Chriſto. ibi. *Chriſtum uero inquantum homo &c.*) Vltima uerò pars remanet indiuiſa.

Dub. 1 NEc *ſpeciali præcepto opus erat, &c*] Contra. Hoc nõ uř uerum, quia ſi præcepta data ſunt ad dirigendum affectiones noſtras,cum maxime cõtingat unũquodque errare circa dilectionem ſui,uidetur quòd de hoc debuit maxime præceptum dari. Item. In præceptis charitatis non præcipitur amor carnalis,ſed ſpiritualis, ſed difficillimum eſt ſeipſum,& ſpiritum diligere: ſed ſi hoc neceſſarium eſt ad ſalutem, uidetur quòd hoc debuit ſpecialiter præcipi. Si dicas quòd non oportet præcipere,quod in alijs duobus præceptis includitur, tũc quæritur quare dilectio proximi non includitur, ſed exprimitur. Reſpon. Dicendum,quod triplex eſt ratio, quare non oportet ſpeciale mandatum dari de dilectione ſui, uel corporis. Vna eſt quã reddit Auguſt. & habetur in litera : quia ſatis intelligitur per hoc quod dicitur; Sicut teipſum. Alia ratio eſt, quia ad hoc ipſum inclinat natura. Tertia ratio eſt, quia diligere ex toto corde,& ex tota anima,& ex tota mente, hoc eſt ſeipſum ſpiritualiter amare. Ille enim ſpiritualiter ſe amat, qui cor, & corpus ad honorem Dei totaliter exponit; & ſic dilectio ipſius implicatur in illis duobus mandatis : & qui bene exequitur primum mandatum, facilitatem habet, & rectitudinem habet ad dirigendum ſeipſum: & propter hoc non oportet tertium mandatum addi, ſecundum quòd dicit beatus Auguſtinus : & per hoc patet determinatio obiectorum. Nam illud, quod obijcit, quòd circa dilectionem ſui eſt obligatio, & difficultas: iam patet reſponſio:quia ſatis inſtruitur homo p illa duo mãdata ad obliquitatis, & difficultatis illius remotionem. Ad illud, quod ultimo quæritur, quare non ſic datur implicite mandatum de dilectione proximi, ſicut de dilectione ſui. Dicendum, quòd ratio huius eſt: quia non eſt ita de inclinatione naturæ, & appetitu naturæ conuerti ad alterum, ſicut conuerti ad ſe:& propter hoc difficillimum eſt proximum diligere, maxime quãdo eſt ei aduerſarius: ideo congruum fuit de hoc ſpeciale mandatum dari.

Sic cõdita eſt mens humana &c) Contra primum obijcitur ſic. Memoria eſt rei abſentis, & præteritæ: ſed anima nunquam eſt ſibi abſens, & præterita: ergo nunquam meminit ſibi. Item. Contra illud quod ſequitur. Quia nunquam ſe non intelligit. Obijcitur, quòd anima intelligit alia a ſe: & impoſſibile eſt quod anima plura intelligat ſimul : ergo tunc non intelligit ſe. Præterea. Multi credunt ſe non habere animam,quæ ſit ſubſtantia ſpiritualis:ergo uidetur, quòd in talibus anima nõ intelligat ſeipſam. Itẽ. Contra tertium quod dicit, Vt nunquam ſe non diligat : obijcitur ſic, quòd multi ſeipſos interficiunt,& uitam ſuam odiunt:ergo uidetur totum illud eſſe falſum. Dub. 2

ſum. Præterea, in auctoritate ſequenti ſtatim ſubditur contrariũ: Qui diligit iniquitatem, odit ani mam ſuam. Reſpon. Dicendum, quòd illa tria, quæ tanguntur in litera, dupliciter poſſunt attribui animę, uidelicet actu, uel habitu. Si habitu, ſic uere, & ſemper attri buuntur ei: quoniam anima per ſeipſam nata eſt ſui meminiſſe, ſe intelligere, & ſe diligere. Si autẽ intelligatur in actu; ſic non ſemper ſibi attribuũtur: quia nõ ſem per ſe cogitat, nec ſemper ſuper ſe cõuertitur. Auguſt. ergo loqui tur quãtum ad habitum, nõ quãtum ad actum. Ad illud, qđ obijcitur, quòd memoria eſt reſpectu præteritorum. Dicendum, quod

Diſt. 3. Auguſt. largius accipit memoriã, quàm philoſophi, ſicut in Primo Libro oſtẽſum fuit. Ad illud, qđ obijcitur, quòd non ſemper ſe co gitat, imo de alijs, iam patet reſponſio: quia non loquitur de intelligere ſecundum ꝙ dicit actua lem cognitionem & conuerſionẽ ſuper ſe. Ad illud, quod obiicitur de dilectione. Dicendum, ꝙ diligere eſt dupliciter, affectu ſci licet, & effectu. Affectu nullus eſt qui ſeipſum odiat, imo ſi ſeipſum interimit, hoc eſt ut quietem ma iorem inueniat: ſi peccat, hoc eſt, quia appetit dilectionem ſuam. Si autem loquamur de dilectione quantum ad effectum, ſic mul ti ſeipſos odiunt, quia inordinate ſe diligendo, faciunt ſibi malum, & inimicantur, ſicut mul ti, qui uolentes fugere confuſionem, uel tribulationem, ſeipſos interficiunt corporaliter: & qui uolunt ſatisfacere deſiderijs carnis, interficiunt ſeipſos ſpiritualiter, & inimicantur ſibi ualde crudeliter.

Manifeſtum eſt ergo omnem hominem &c.) Obiicitur de beata Virgine: ſicut enim eſt ille proxi mus, qui eſt iuxta nos, & beata uirgo non tantum ſupra nos, ſed ſupra angelos exaltata eſt; ergo non uidetur quòd tantum diligẽ da ſit ut proxima, ſed magis ut do mina. Item. Honoranda eſt beata uirgo ſpeciali honore, qui dicitur hyperdulia: ergo ſpeciali amore amanda: non ergo uidetur quod ſub ratione proximi intelligatur, per quem intelligimus illud, quod eſt iuxta nos. Reſpõ. Quòd nomine proximi intelligitur omnis homo cuiuſcunque ſexus, cuiuſcunque dignitatis, cuiuſcunque uirtutis. Vnde & dilectio glorioſæ Virginis includitur ſub dilectione proximi. Ad illud uero, quod obiicitur, quòd nõ eſt iuxta nos, ſed ſupra. Dicendum, quòd licet ſit ſupra nos ratione dignitatis gratiæ, & conceptionis nobiliſſimæ: eſt tamen iuxta nos ſecundum conformitatem naturę, & quoniam dilectio reſpicit ſi militudinem: honor autem reſpi cit humiliationem: hinc eſt quòd dilectio eius generaliter ſub dilectione proximi cõtinetur, quãuis ueneratio ipſius alijs ſuper ponatur. Verum eſt tamen quòd ipſa ſpeciali affectu ab omnibus debet diligi: ſed ex hoc non ſequitur, quod dilectio eius non debeat ſub dilectione proximi contineri: quia quantumcunque aliqua creatura magno affectu ſit amanda: tamen per prius ipſa charitas ordinat animam ad diligendum ſalutem propriam, ſicut melius infra manifeſtabitur. Per hoc patet reſponſio ad obiectũ, quo- Dub. 3.

quoniam arguit de dignitatis ſublimitate: quia beata uirgo eſt ſupra nos, ſecundum quam eſt ueneranda: ſub nomine uero proximi continetur quantum ad naturæ conformitatem, ſecundum quam eſt diligenda.

Dub.4. *Manifeſtum eſt ergo &c.*) Contra. Angeli quantum ad dignitatem naturæ, & quantum ad eminentiam gratiæ, & quantum ad excellentiam gloriæ ſupra nos ſunt: ergo uidetur quod non debeant proximi noſtri, ſed domini reputari. Item. Chriſtus dominus noſter eſt, qui fuit paulominus ab angelis minoratus, ſecundum quod dicitur in Pſal. 8. ergo uidetur quòd ipſi angeli ſint ſicut domini noſtri, nō ſicut proximi reputandi. Reſpon. Dicendum, quod quamuis angeli ſupra nos ſint ſiue quantum ad dignitatem naturæ, ſiue quantum ad ſublimitatem gratiæ: tamē quantum ad actum dilectionis nō ſunt ſupra nos diligendi, pro eo quòd charitas noſtra principaliter reſpicit ſummum bonum, in quod facit tendere, & ad quod inclinat, & hoc modo reſpicit ſubiectum, ad quod informat. Secundo modo reſpicit aliquod ſubiectum conſimile quod ligat: unde quantumcunque creatura ſit in ſeipſa excellens, tamen ſecundū legem charitatis iuxta nos eſt: & ideo ſub nomine proximi debet contineri. Ad illud ergo, quod obiicitur, quòd ſupra nos ſunt ſub ratione naturæ, & gloriæ: jam patet reſponſio: quia quamuis ſint ſupra nos ſecundum ordinem uniuerſi, non tamen ſunt ſupra nos ſecundum ordinē ſub ratione charitatis. Poteſt etiam aliter dici, quod quamuis ſint ſupra nos ratione ſimplicitatis, ſpiritualitatis, & incorruptibilitatis: ſunt tamen iuxta nos ratione imaginis, ſecundum quam nos, & ipſi habemus immediate in Deū ordinari: & ratione huius poſſunt noſtri proximi appellari. Et per hoc patet reſponſio ad illud, quod obiicitur de Chriſto, quòd illud dicitur ratione paſſibilitatis aſſumptæ.

Chriſtum uero inquantum homo eſt &c.) Contra. Chriſtus eſt caput noſtrum ſecundum conformitatem naturæ aſſumptæ: ſed caput magis eſt diligendum, quam aliud membrum: ergo plus debemus diligere Chriſtum ſecūdum quod homo, quàm nos. Item. Tantum debemus diligere redemptorem, quantum & creatorem: ſed creator eſt diligēdus plus, quàm nos: ergo & redemptor: ſed Chriſtus inquantum homo eſt redemptor: ergo Chriſtum inquantum eſt homo, debemus diligere plus, quàm nos. Reſp. Dicēdum. quòd cum dicitur Chriſtus inquantum homo diligendus eſt plus, quam nos, hæc determinatio (inquātū) poteſt importare unitatem perſonæ, uel conditionē naturæ, iuxta illud quod dictū fuit ſupra Diſt. 11. Et ſi importat unitatem perſonę, ſic diligendus eſt ſupra nos: quia ſic ſupra nos eſt noſter creator, redemptor, & ſaluator. Si uero importet cōditionem naturæ aſſumptæ: ſic diligendus eſt iuxta nos: & ſic eſt proximus noſter. Vnde ſi conſideremus Chriſtum ſolam ratione humanitatis, hoc eſt purè rōne naturæ creatæ, non debet ei principalitas dilectionis: ſicut nec adoratio latrię: nec hoc mo- Dub.5.

do dicitur redemptor noſter, uel caput: quia tam redemptoris, quã capitis nomen reſpicit perſonam ſecundum utramque naturam. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An creaturæ irrationales ex charitate diligendæ ſint?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio circa ſex. Primo quæritur, utrum ex charitate diligendæ ſint creaturæ irrationales. Secundo quæritur, utrum ex charitate diligendi ſint dæmones. Tertio quæritur, utrum ex charitate diligendi ſint mali homines. Quarto quæritur, utrum ex charitate ſint diligenda corpora noſtra. Quinto, utrum ex charitate diligenda ſint dona gratuita. Sexto, & ultimo quæritur de diligendorum numero, & ſufficientia.

VTRVM ex charitate diligendæ ſint creaturæ irrationales. Et quòd ſic uidetur. Sap. 11. Diligis omnia domine, & nihil odiſti eorum quæ feciſti: ſed charitas facit nos conformiter diligere deo: ergo ſi deus qui eſt charitas, diligit creaturas irrationales, uidetur, quòd & homines charitatem habentes, eas ex charitate debeãt diligere. ITEM. Creaturę rationales ex charitate diligendæ ſunt, pp hoc quòd habent aliquam dei ſimilitudinem: ſed in creaturis irrationalibus relucet dei ſimilitudo, licet minus perfecte, quàm in creaturis rationalibus: relucet enim deus in eis ſicut in ueſtigio: ergo ſi ſimilitudo dei eſt ratio diligendi ex charitate, uidetur quod ceteræ creaturæ irrationales ex charitate diligendæ ſint. ITEM. Quemadmodum ad fidem pertinet credere deum eſſe creatorem creaturarum rationalium, ita ad ipſam ſpectat credere ipſum eſſe creatorem irrationalium. Et ſicut itellectus noſter cognoſcit deum in creaturis per creaturas rationales, ita & per irrationales, licet minus plene. Si ergo fides, & cognitio, & contemplatio ipſius dei indifferenter reſpicit ipſas creaturas rationales, & irrationales pari ratione uidetur quòd & ipſa gratuita dilectio: ergo uidetur quòd irrationales creaturæ ex charitate diligi poſſint, cum charitas ita amet deum, ſicut fides credit. ITEM. Virtus, & uitium habent eſſe circa idem: ergo circa quod habet eſſe amor uitioſus libidinis, & cupiditatis, circa idem habet eſſe amor gratuitus, & charitatis: ſed hõ poteſt libidinoſe, & cupide amare creaturas irrationales: ergo pari rõne uidetur, quod uir iuſtus ex charitate habeat ea, diligere. ITEM. Aliqs diligit bona tpalia, ut per illa ſeruiat Deo: ſicut uir iuſtus diligit poſſeſſiones, ut faciat eleemoſynas: ſed conſtat quod talis amor ẽ amor meritorius: ſed amor meritorius procedit ex charitate diligenda.

SED CONRA. Aug. dicit in Lib. de doctr. chriſt. & habetur in litera præcedẽtis Diſt. Ea ſola ex charitate ſunt diligenda, quę nobiſcũ ſocietate quadam referuntur in deum: ſicut eſt homo, & angelus, uel corpus noſtrum: ſed talia nõ ſunt irrationalia: ergo &c. ITEM. Principale obiectum charitatis eſt bonum increatũ, cum charitas ſit

ſit uirtus theologica: ergo cũ charitas faciat illi bono adhærere, & ipſo frui, nihil in mundo diligit, niſi quod illo bono natũ eſt frui, & in illo beatificari: ſed creaturæ irrationales non poſſunt in Deo beatificari: ergo nõ poſſunt ex charitate diligi. ITEM. Charitas eſt uinculum connexionis; ergo illa ſola ſunt nata ex charitate diligi, quæ per charitatẽ poſſunt necti; talia autem non ſunt niſi illa, quæ ſunt nata eſſe de unitate corporis Chriſti; ſed talia non ſunt niſi rõnalia; ergo &c. ITEM. Nobilior eſt amor charitas, quàm ſit amor ſocialis: ſed amor ſocialis non põt eſſe, nec debet niſi reſpectu rationalium creaturarum; ergo nec amor charitas. ITEM. Illa ſola ſunt ex charitate diligenda, quorum dilectio clauditur, & exprimitur in duobus mãdatis charitatis; ſed dilectio irrationalium nec includitur, nec exprimitur in illis duobus mandatis; ergo uidetur quod amor charitatis ad creaturas irrationales non habeat extendi.

RESOLVTIO.

Non niſi impropriiſsimè: inquantum ſ. in illis deus diligi poteſt.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd cũ aliquis actus dicitur eſſe ex aliqua uirtute, hoc poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſicut à mouente, & imperãte. Alio modo ſicut ab eliciente, & ĩformante. Primo modo põt dici, quòd omnia opera meritoria sũt ex charitate: quia charitas imperat omne opus bonũ: ſicut ex charitate poſſum ire ad ſanctum Iacobũ, & ex charitate leuare feſtucam de terra. Secundo modo actus ille dicitur eſſe ex charitate, quem habitus charitatis inſpicit formaliter, & directe: ſicut diligere Deũ, & proximum, quem non habet anima elicere mediãte alio habitu, quã habitu charitatis. Secundum hoc intelligendum, quòd aliquid diligi ex charitate, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ex charitate imperante, & ſic concedi poteſt, quòd irrationales creaturæ ſunt diligendæ ex charitate. Sicut.n. charitas imperat, & monet ad faciendum, & dicendum, & cognoſcendum omnia, quæ ſpectant ad ſalutem noſtram, & laudem diuinam: ſic etiam imperat ad amãdũ. Vnde q̃a multæ irrationales creaturæ datæ ſunt nobis in adiutoriũ ad exercendum opera meritoria, ordinatæ ſunt etiam ad laudandũ deum. Hinc eſt quod charitas, q̃ eſt amatrix dei, & proximi; imperat, tales creaturas diligi. Alio modo dicitur aliq̃d diligi ex charitate eliciente, & informante: & ſic diligitur ex charitate illud, in quod eſt formalis, & proprius actus ipſius charitatis: tale autem non eſt niſi illud, quod eſt ſummum bonum, uel cui ſummũ bonum natum eſt aliquo modo uniri per cognitionẽ, & amorẽ. Ideo cum creaturæ irrationales nõ ſint hoc modo dei capaces, quia non ſunt ad dei imaginem per charitatẽ, non põt eis exoptari ſummum bonũ; & ideo charitas nõ deſcendit ad illa diligenda ſcd̃m ſuum actum propriũ, & formalẽ; & per hoc talia non diligunt̃ ex charitate eliciente. Et ſi tu quæras, quæ uirtus elicit illũ actũ dilectionis, quo quis diligit creaturas inquãtũ ſunt à deo, & ad Deum. Dicendum, quòd hæc eſt cuiuſdam pie-

tatis,& affectionis naturalis. Sicut enim homo diligit canem quadã pietate naturali, quia uidet eum ſibi obedientẽ, ſi: & cęteras alias beſtias, & irrationales creaturas naturaliter ex quadam pietate in nata diligit,& fouet: ſicut nata e rat fouere,& diligere quantũ erat ex prima conditione. Vnde ſecun dũ quòd homo plus reformatur, & reducitur ad ſtatum innocẽtię: ſecundum hoc magis ſibi manſue ſcunt hmôi creaturæ, & ipſe circa eas maiori pietate mouetur. Sicut de beato Franciſco legitur, ꝙ erga hmôi creaturas mira pietatis teneritudine afflucbat, quia iam quodã modo innocentiam recuperauerat. In cuius rei ſignũ creaturæ irrationales eidem obtemperabant. Et ſecd̃m hanc diſtinctionẽ patet reſponſio ad quęſtionem, quia uno modo creaturæ irrationales ſunt ex charitate diligẽdę, uidelicet ex charitate imperante. Alio uero modo nõ, uidelicet ex charitate eliciente. Secundũ hoc etiam patet reſponſio ad obiecta ad utranqne partẽ, quia procedũt ſecd̃m diuerſas uias, ſicut intuenti apparet. Eſt & alius hic modus dicendi prædicto modo nõ contrarius, ſed potius cõſonus: ꝙ aliqd diligi ex charitate põt eſſe tripliciter. Vel ita ꝙ charitas faciat circa ipſum dilectũ ponere affectionẽ,& finẽ: & ſic ſolũ deus diligitur ex charitate. Alio mõ ita quòd charitas circa dilectum ipſum faciat ponere affectionem, non tñ finẽ: & ſic diligitur proximus ex charitate, quia circa ꝓximũ affectu charitatis afficitur, optãdo ei ſummum bonum, non propter ipſum, ſed ꝑ deum. Tertio mõ dicitur aliquid ex charitate diligi, ita ꝙ charitas circa illud non ponit finẽ, nec etiã affectionẽ intuitu ſui, ſed ſolũ rõne illius, ꝑꝑ ꝙ diligit. Et hoc mõ creaturæ irrationales, in quibus deus relucet, diliguntur ex charitate: quia deus diligitur in illis, per quẽ modũ qs dicitur diligere canẽ amici ſui, nõ quia afficiatur circa canẽ ſpeciali affectione, ſed quia afficitur circa amicum. Et huius ſignũ eſt, ꝙ affectus charitatis non alligat hominẽ creaturę irrationali ſecũdum ꝙ alligat, & cõnectit hominẽ ipſi proximo, uel ẽt ipſi Deo. Vnde ſicut amor amicitiæ, q eſt in amicũ; ſe extendit ad amici filiũ; ita ꝙ filius amici amicus ſit, & dilectus: non aũt ſic ſe extẽdit ad amici catulum, ut canis diligatur cõſimili affectu. Sic intelligẽdum, ꝙ charitas, q̃ eſt amor Dei, ſe extendit ad illos, qui ſunt nati eſſe eius filii per gratiam adoptionis; & quia creaturæ irrationales non ſunt hmôi; ideo (proprie loquendo) non ſunt natæ ex charitate diligi; ita ꝙ charitas circa illas ponat affectum; unde qa poteſt charitas in illis diligere Deum: ita quodamõ põt cõcedi, quòd creaturæ irrationales diligantur ex charitate licet improprie; ideo non ſunt numerandæ inter illas, quę ex charitate propriè diliguntur: ſicut rationes ad hanc partem inductæ oſtendunt, & concedunt.

Ad illvd, ergo, quòd primò obiicitur in contrarium, ꝙ deus diligit creaturas irrationales. Dicendum, ꝙ Deum creaturas irrationales diligere, eſt eas cõſeruare in eſſe naturæ. Sed aliqd diligere ex charitate, hoc eſt ſummũ bonum ei optare; & iõ plus cõnotatur

tatur, tum dicitur aliquid eſſe ex charitate diligẽdum, & aliquid eſſe Deo dilectũ. Et iõ non ſequitur, ꝙ ſi deus eas diligat, ꝙ ex charitate amãdę ſint. Et ſi tu obiicias, ꝙ charitas conformat uolũtatem noſtram uolũtati diuinæ. Dicendũ, ꝙ hoc non eſt uerũ primo & per ſe reſpectu oium operum, & quorumcunq; obiectorũ; ſed reſpectu eorũ, quę habent expreſſam ſimilitudinẽ, & quibus uult deus dare ſeipſum. Nã charitas oĩbus, quæ ex charitate diligit, optat Deum. Et hoc eſt, ꝙ dicit beatus Aug. & habetur diſt. p̃cedẽti, Sic nos inuicẽ diligamus, ut quantum poſſumus ad habendum in nobis Deum, ex dilectione attrahamus. AD ILLVD, quod obſ, ꝙ creaturæ rationales diliguntur ex charitate propter aſſimilationem ad Deum. Dicendũ, ꝙ non quæcunq; aſſimilatio ad Deum facit aliquid ex charitate diligibile, ſed illa quæ facit Dei capacẽ: & hæc eſt ſimilitudo imaginis. Anima. n. ideo ad imaginẽ Dei, quia eius capax, & particeps eſſe poteſt. Charitas enim optat illud ſummum bonum haberi ab eo, quẽ diligit: ad illud. n. ĩclinat tanquã ad ſuum principale obiectum. Et quoniã ſimilitudo ueſtigij non facit creaturã ipſius Dei eſſe capacẽ per cognitionẽ, & amorem: hinc eſt quod non ſequitur, quòd ſi in creaturis irrationalibus reperiatur aliqua ueſtigii ſimilitudo, quòd propter hoc extẽdatur ad ipſas charitatis dilectio. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ fides ita credit Deum creatorem irrationalium, &c. Dicẽdum, ꝙ nõ eſt ſimile de fide, & charitate, Nã fides non tantum eſt circa ipſum Deum, inquantum eſt finis: ſed etiam inquantum eſt principium rerum. Et quia Deus eſt principium immediatum tã reſpectu irrationalium. quã rationalium; iõ ĩ utroq; reſpectu fides ĩ Deum credit, & ipſum contẽplatur. Charitas autem reſpicit Deum ſub ratione finis, & ſub ratione boni. Et quia creaturę rationales, & irrationales non eodẽ modo habent tendere in ipſum ſummum finẽ, quia rationales immediate, irrationales uero mediate: hinc eſt ꝙ non ſequitur, quòd dilectio charitatis ad has, & ad illas ſe habeat uniformiter. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quòd uirtus, & uitium habent eſſe circa idem. Dicendum, quòd illud argumentum dupliciter peccat. Primo, quia quamuis uirtus, & uitium habeant eſſe circa idem ſubiectum, non tamen oportet quòd generaliter habeant eſſe circa idem obiectum: plura enim exiguntur ad uirtutem, q̃ ad uitium. Ideo ſi circa aliquid poteſt conſiſtere uitium, non propter hoc ſequit̃, quòd & uirtus. Alius etiam defectus eſt, quia licet charitas ſit motus, & amor ſpecialis: non tamen oportet ꝙ circa idem cõſiſtat charitas, circa quod conſiſtit quodlibet ſpeciale uitium. Vnde quamuis cupiditas conſiſtat circa bona tpalia, nõ oportet ꝙ circa illa ſit uirtus charitatis: ſed ſufficit ꝙ ſit uirtus largitatis. Et ideo nõ oportet huiuſmodi tpalia ex charitate amari, ſed ex largitate retineri, & diſpenſari ab eo, qui iuxta eorum ualorem nouit eadem appretiari. AD ILLVD, quod obiicitur de eo, qui diligit temporalia, ut per illa deo ſeruiat; iã patet reſponſio p ea, q̃ dicta

dicta ſunt: quia ille motus tūc eſt meritorius, non quia ſit à charitate eliciente, ſed quia eſt à charitate imperante, ſicut ire ad ſanctū Iacobum, uel facere quodcunque aliud opus in Dei obſequiū. Pręterea. Cum quis diligit temporalia ad ſeruiendum Deo, affectio ſua uerſatur circa eum, cui uult ſeruire, ſicut prius tactum eſt. Et ideo ex hoc non poteſt concludi, ꝙ talia diliguntur ex charitate, niſi ualde extenſo nomine. Nam proprie nihil ex charitate diligitur, circa quod charitas nō ponit affectum ſpecialem.

QVAESTIO II.

An dæmones ex charitate diligendi ſint?

VTRVM ex charitate diligendi ſint dæmones. Et ꝙ ſic, uidetū. Leui. 19. Dilige proximum tuū, ſicut teipſum. Glo. Proximus nō ꝓpinquitate ſanguinis intelligēdus eſt, ſed ſocietate rationis: ſed dęmones ſunt rationales: ergo dęmones ſunt proximi noſtri: ſi ergo proximi ex charitate diligendi ſunt, uidetur ꝙ & dæmones. ITEM. Ratio diligendi proximū eſt, quia eſt ad Dei imaginem: ſed hanc eſt in dæmonibus reperire: ergo cum in eis reperiatur ratio diligendi, uidetur ꝙ eos debeamus ex charitate diligere. ITEM. Angeli antequam peccarent, ex charitate diligendi erant, propter ea quæ habebāt in ſe: ſed Diony. dicit, ꝙ dæmones habent ſibi data integra, & ſplendidiſſima: ergo ſi tunc ex charitate diligendi erāt propter ea, quæ tunc habebant: pari ratione uidetur, ꝙ nunc debeamus eos ex charitate diligere. ITEM. Ex charitate debemus diligere quæcunque faciunt ad cumulum noſtri meriti: ſed dæmones nos tentantes, & uexantes faciūt ad noſtri meriti cumulum: ergo uidetur ꝙ ex charitate diligendi ſint. ITEM. Ex charitate diligendū eſt omne, quod facit ad Dei honorem, & decorem diuinæ iuſtitiæ: ſed dæmones de cœlo eiecti, & pœnis ſubiecti faciunt ad manifeſtationem diuinæ iuſtitiæ: ergo uidetur ꝙ ex charitate ſint diligendi. Prima ſic probatur: quia charitas diligit beatitudinem, & appetit beatificari in Deo: ideo diligit omne illud, quod eſt ad beatitudinem ordinatum: ergo pari ratione cū charitas diligat Dei honorem, & laudem, diligit omne illud quod facit ad amplificationē laudis diuinæ. Minor eſt manifeſta per ſe.

SED CONTRA. In mandato dilectionis proximi præcipitur, ut homo diligat proximum ſicut ſeipſum, quod exponens Auguſt. dicit, ſicut teipſum .i. ad quod teipſum. Nos autē ipſos debemus diligere ad ſummi boni participationem. Si ergo dæmones ad hanc non poſſunt peruenire, uidetur ꝙ non ſint diligendi ex charitate. ITEM. Super illud Lu. 10. Quis tibi uidetur ꝓximus eſſe. Glo. proximus eſt is, cui impenditur, uel qui impendit miſericordiam: ſed dæmones non ſunt tales: ergo nō ſunt diligendi ex charitate. ITEM. Aug. 8. de Trini. Qui diligit homines, uel quia iuſti ſunt, uel quod ut iuſti ſint, amare debet: ſed dæmones non ſunt iuſti, nec poſſunt eſſe iuſti: ergo non ſunt ex charitate amādi. ITEM. Curia cœleſtis dæmones nō diligit, quin potius odit, & deteſtatur: ergo ſi in eis eſt charitas maximè perfecta, & tanta

tanto perfectior eſt in uia, quanto cõformior eſt illis, qui ſunt in patria, uidetur quòd nulla charitas ſe ad dæmonum dilectionem extendere debeat. ITEM. Nihil eſt charitatis uinculo amplectẽdum, quod eſt ꝑpetualiter ſeparatum ab his, qui charitate ligãtur; ſed dæmones à mẽbris Xpi ſunt ſempiternalitèr ſeparati: ergo nullo modo ſunt ex charitate diligẽdi.

RESOLVTIO.

Minimè, cum eorum culpa inſeparabiliter eis adhæreat.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut irrationalia ex charitate non ſunt diligenda elicitiue, quia non ſunt ordinata ad illius ſummi boni aſſecutionẽ, quod ſuis dilectis charitas optat: ſic dęmones quia ſunt obſtinati in malitia, & etiam ſunt impoſſibiles effecti ad perueniẽdum ad beatitudinem æternã, diligendi non ſunt ex charitate elicitiuè. Charitas autẽ nullos facit diligere elicitiue, niſi eos, quos optat ad ſummam beatitudinem peruenire. Nullos autem optat peruenire ad illam ſempiternam beatitudinem (cum moueatur diſcrete, & rationabiliter) niſi eos, qui ſunt habiles ad perueniẽdũ, & ſecundum ordinem naturæ, & ſecundum ordinem diuinæ iuſtitiæ. Quoniam ergo dæmones, & ſi ſint apti nati per naturam felicitari, & in Deo beatificari, quia tamen diuina iuſtitia repugnat, ꝑ quam ſunt damnati ad perpetuã miſeriam: hinc eſt, ꝙ charitas ſummum bonum eiſdem non optat. Ideo concedendum eſt, ꝙ dæmones non ſunt ex charitate diligendi. Eodem etiam modo dicẽdum eſt de damnatis, ſecundum ꝙ ex charitate diligere, accipitur proprie. Si uero ex charitate diligere accipiatur large, prout actus diligendi eſt ex charitate imperãtes: ſic dæmones quodammodo ſunt diligendi, & quodammodo odiendi. Ratione culpæ ſunt odiendi, in qua ſunt Deo diſſimiles: diligẽdi ratiòne naturæ. Imago enim ſummi regis ſecundum naturam conſiderata quãtum de ſe pulchra eſt, & formoſa, & naturali affectu amabilis à conſimili natura. Verũtamen quia habens charitatẽ multum deteſtatur eorum culpã, & culpa eorum totaliter, & inſeparabiliter poſſidet eorum naturam: hinc eſt ꝙ charitas naturalis magis mouet affectum naturalem ad diligendum creaturas irrationales, quàm ad diligendum dæmones. Concedendæ ſunt ergo rationes oſtendentes, ꝙ dęmones nõ ſunt ex charitate diligẽdi.

AD ILLVD, quod obijcitur in contrarium, ꝙ proximus eſt, qui cõicat in ratione. Dicendum, ꝙ communicare in ratione eſt dupliciter. Vel ſecundum ipſius naturam puram rationis, uel ſecundum ordinem, uel habilitatẽ ipſius ad gratiam. Dico ergo, quòd proximitas ſecundum rationis naturam non eſt ſufficiens ad hoc, quòd aliquis dicatur eſſe proximus reſpectu actus diligendi; dilectio enim gratuita reſpicit ordinationem ad gratiam. Et quoniam dæmones hac proximitate carent, quia redditi ſunt ad gratiã impoſſibiles, ideo ſub rõne proximorum non continentur: Et ideo ex illa ratione non ſequitur, ꝙ diligendi ſint ex charitate. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd imago eſt ratio diligendi in creatura. Dicendum, quòd imago non eſt

ſufficiens

ſufficiens ratio diligendi, niſi inquãtum eſt ordinata ad gratiam, & gloriam, ad quam ordinat charitas. Et quia hoc modo nõ eſt in dæmonibus, imo omnino inordinata: ideo non cogit illa ratio.

Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ angeli antequam peccarẽt, erant ex charitate diligendi. Dicendũ, ꝙ hoc erat: quia tunc habilitatẽ, & idoneitatem habebant ad aſſequendum gloriam; ſed non hanc habuerũt poſt lapſum: & ideo nõ ſunt nunc, ſicut tunc ex charitate diligendi. Et ſi tu obijcias, ꝙ habent ſibi data integra, & ſplendidiſſima. Dicendum, ꝙ illud dicitur qnantum ad potentias reſpectu naturalium operationũ, non autem quãtum ad habilitates earundem reſpectu gratuitarũ. Inhabiles .n. effecti ſunt ad benefaciendum: tales .n. habilitates corrumpuntur per peccatum. ſcđm
Diſt. 7. ꝙ uult Aug. & in 2. Lib. fuit oſtẽſum. Ad illvd, qđ obijcitur, ꝙ quicquid facit ad cumulũ noſtri meriti, eſt ex charitate diligendũ. Dicendum, ꝙ hoc poteſt eſſe dupliciter. Vel ſecundum principalem intentionem, uel per occaſionem. Quamuis ergo prædicta ꝓpoſitio ueritatem poſſit habere de eo, quod facit ad cumulũ noſtri meriti ſecundum principalẽ intentionem & primariam ordinationem: de eo tamen quod facit ad cumulum noſtri meriti per occaſionem, non oportet habere ueritatem: quia ex multis malis, & peccatis Deus uiris iuſtis elicit bona; & hoc modo dæmones faciunt ad noſtri meriti promotionem: quia dum intendunt nos peruertere ad peccatum, uirtute diuina, eorum exercitium conuertitur uiris iuſtis, & ſanctis ad meriti additamentum. Ad illvd, quod ultimo obijcitur, quòd omne, quod facit ad Dei honorem, & decorem iuſtitiæ, eſt diligendum ex charitate. Dicendum, ꝙ (ſicut ex præcedentibus patet) ſi ꝓprie accipiatur diligere ex charitate, propoſitio non habet ueritatem. Et ſi tu obijcias: Quod ordinatũ eſt ad beatitudinem, eſt diligẽdũ ex charitate: ergo ſimiliter ad laudem ordinatum. Dicẽdum, quod dupliciter eſt aliquid ordinatum ad beatitudinẽ. Aut quia ipſum de ſeipſo eſt ordinatum, ut perueniat ad beatitudinem. Aut quia per ipſum aliud ordinatũ eſt peruenire. Et quod primo modo ordinatum eſt ad beatitudinem, eſt ex charitate diligendum. Quod ſecundo modo ordinatum eſt, nõ oportet diligi ex charitate, accipiendo propriè ordinatum. Similiter aliquid ordinatum ad laudẽ Dei poteſt eſſe dupliciter. Aut quia ipſum laudat, & magnificat Deũ, ſiue gloriatur in laude Dei. Aut quia eſt materia laudis diuinæ. Et quod primo modo ordinatum eſt ad Dei laudem, ex charitate diligendum eſt: quod uero ſecundo modo ordinatum eſt, non oportet ꝙ diligatur ex charitate, niſi dicatur diligi ex charitate imperante. Charitas enim imperat homini, ut uelit eſſe omne illud in uniuerſo, quod excitat uirum iuſtum ad laudandum, & magnificandum Deum ſuum.

Qvaestio III.

An mali homines ex charitate diligendi ſint.

Vtrvm ex charitate ſint diligendi mali homines. Et ꝙ ſic uidetur Matth. 5. Diligite inimicos

micos ueſtros, &c. ſed qui odit iuſtos; ſine dubio eſt iniquus, & malus: ergo ſi talis eſt diligendus ex charitate iuxta mandatum dominicum, mali hoĩes ex charitate diligendi ſunt. ITEM. Omnes prędeſtinati diligendi ſunt ex charitate: ſed multi, qui ſunt mali, ſunt prædeſtinati: ergo aliqui mali ex charitate diligendi ſunt: ſed neſcimus, q ſunt prædeſtinati, qui præſciti, dum in uia ſunt: ergo omnes mali ſunt ex charitate diligendi. ITEM. Oẽs, ꝓ quibus eſt orãdũ, ſunt ex charitate diligẽdi; ſed orandũ eſt pro peccatoribus: ergo tales ſunt ex charitate diligendi. ITEM. Perfectiſſima charitas fuit in Chriſto: ſed Chriſtus, cũ eſſemus iniuſti, & peccatores; dilexit nos: ſi ergo omnis amor rectus debet charitatem Chriſti imitari, tunc uidetur ꝙ peccatores, & impij ex charitate ſint diligendi.

SED CONTRA. In Pſ. 138. Nõne qui oderunt te dñe, oderam, & ſuper inimicos tuos tabe. ſed oẽs uiri iniuſti Deum offendunt, & ipſi Deo iniuriantur: ergo oẽs peccatores odiẽdi ſunt: nõ ergo ex charitate diligendi. ITEM. Charitas facit uoluntatẽ noſtram cõformẽ uoluntati diuinæ: ſed peccatores, & iniuſti ſunt odibiles Deo, ſecũdũ illud Eccl. 12. Altiſſimus odio habet peccatores. Et Sap. 14. Abhominabiles ſunt Deo impius, & impietas eius: ergo uř ꝙ ſcđm legẽ charitatis mali ſint odiẽdi: nõ ergo ex charitate diligẽdi. ITEM. In contrarijs ſequitur cõſequentia in ipſo: ſicut ſe habet bonitas ad dilectionẽ, ſic malitia ad odiũ: ſed hæc eſt ꝑ ſe uera: Boni ſunt diligẽdi: ergo & hęc mali odiendi: ſed odiendũ nõ eſt diligẽdũ: ergo mali nõ ſunt ex charitate diligẽdi. ITEM. Charitas nõ eſt uinculũ unitatis: ergo illi ſoli ſunt ex charitate diligẽdi, qui ſunt de unitate corporis myſtici: ſed mali non ſunt de unitate corporis myſtici: ergo nõ ſũt ex charitate diligẽdi.

RESOLVTIO.

Non inquantum mali; ſed inquantum homines, Dei imaginem geſtantes.

RESPON. Dicendum, quòd de malis hoĩbus dupliciter cõtingit loqui, & dupliciter ẽt conuenit eos conſiderare, uel inquantum ſunt homines, uel etiã inqnantũ ſunt mali: ſiue inquantum habent in ſe rationem diuinæ imaginis, ſecundũ quã ſunt capaces beatitudinis, uel inquantũ carent perfectione diuinę ſimilitudinis. Si primo modo cõſideremus hoĩes malos, inquantũ uidelicet ſunt homines ad Dei imaginẽ, ſcđm quã ſunt capaces beatitudinis: ſic ex charitate diligẽdi ſunt: pro eo ꝙ liberalitas charitatis, & eius amplitudo oẽs recolligit, qui ad illã ſummam beatitudinem habẽt idoneitatẽ. Si uero cõſideremus homines malos, ſcđm ꝙ mali ſunt, & priuati perfectioue diuinæ ſimilitudinis: ſic potius ſunt deteſtãdi, q̃ diligẽdi: & ſic ijdem homines odiendi ſunt, & diligendi: odiẽdi quidem rõne inordinationis culpæ, diligẽdi uero rõne ordinabilitatis naturæ, quæ poſſibilis eſt ad perfectionẽ gratiæ. Et hoc eſt, quod dicit Greg. in quadã homilia. Quia & ſi indignationẽ debemus uitijs, compaſſionem tamen debemus naturæ. & Iſid. in Lib. de uirtutibus. Totum Chriſtum nõ diligit, qui hominẽ odit: bonum eſt non odire naturam,

ſed culpam: licet ergo culpam malorum odiamus, ipſos tamen diligere debemus. Et ſic concedendum eſt, quod licet malorum hominum malitia ſit deteſtanda: ipſi tamen mali homines inquantum ſunt ad beatitudinem ordinati, ſunt ex charitate diligendi. Vnde & rationes, quæ ad hoc inducuntur, concedi poſſunt.

Ad illvd ergo, quod primo obijcitur, ꝙ propheta odio habebat odientes. Dicendum, ꝙ propheta non odiebat naturam, ſed eorum culpam, propter quod ſubiunxit. Perfecto odio oderã illos. Glo. ideſt iniquitates eorum odiui, non naturam: hoc.n.eſt perfecto odio odiſſe, ut nec propter uitia homines oderis, nec propter hoĩes uitia diligas. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ Deus odit peccatores, iam patet rñſio: qa Deus non odit eos ratione naturæ, ſed rõne culpæ, uel uitij. Licet enim rõne uitij puniantur à diuina iuſtitia, rõne tñ naturæ ad bonũ ordinatæ, fouentur & attrahuntur a diuina miſericordia, ſecundum illud quod dicitur Rom. 5. Cõmendat autem Deus charitatem ſuam in nobis: quia cum adhuc peccatores eſſemus: Chriſtus pro nobis mortuus eſt: ſic enim Deus mundum dilexit (ut dicitur Ioan. 3.) ut filium ſuum unigenitum &c. Ad illvd, quod obiicitur, quòd ſi oppoſitum in oppoſito, & propoſitum in propoſito. Dicendũ, ꝙ illud habet ueritatem intelligendo per ſe: & ideo in ratione illa eſt duplex defectus. Primum quia boni homines ſunt diligendi, non ſolum quia boni, ſed etiã quia ad bonum ordinati: ſiue non ſolum quia boni in actu, ſed etiã quia boni in aptitudine, & habilitate: & ideo non ſequitur, quod mali ſunt odiendi: quia & ſi non ſunt boni in actu, ſunt tamen boni in aptitudine, & habilitate. Pręterea. Eſto ꝙ hoc ſit uerum, ꝙ boni inquantum boni ſint diligendi; ex hoc tamen non ſequitur, niſi quod mali inquãtum mali, ſint odiendi. Et hoc quidem uerũ eſt: ſed ex hoc ulterius non eſt inferendum, ꝙ mali homines nõ ſint diligendi: quia quamuis in eis ſit malitia culpæ, quæ eſt ratio odiẽdi, eſt tamen in eis bonitas naturæ, quæ eſt ratio diligendi. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ charitas eſt uinculum unitatis. Dicendũ, ꝙ uinculum dilectionis licet reſpiciat duo extrema, unum tamẽ illorum reſpicit ſicut ſubiectum, alterum autem ſicut terminũ: nec oportet ꝙ utrumque reſpiciat ſicut ſubiectum, niſi ubi reperitur perfecta ratio unionis. Quoniam ergo habens charitatẽ eſt de unitate corporis, alius uero actu non habens charitatem, poteſt eſſe de unitate corporis illius, quamuis non ſit in actu: hinc eſt quod charitas poteſt eſſe in uno reſpectu alterius, pro eo quòd uinculum amicitiæ ad ſui eſſe non neceſſario exigit extremorum mutuam coniunctionem: multi enim diligunt, qui non diliguntur. Vnde ad hoc quod charitas ſit uinculum unionis, non oportet ꝙ ponat utrumque extremorũ in actu uniendi, ſed ſufficit ꝙ ponat unũ in actu, ſcilicet ſubiectum, in quo eſt: reliquum uero in habitu ſcilicet obiectum, ſicut ſcientia ponit, ſcientem: in actu, ſcibile uero ponit in habitu.

Qvae-

QVAESTIO IIII.

An corpora noſtra ex charitate diligere debeamus?

VTRVM ex charitate diligēda ſint corpora noſtra. Et quod non uidetur. Ioan. 12. Qui amat aiam ſuam perdet eam: ſed cōſtat quod anima non ſtat ibi niſi pro uita carnali: ergo ſi uita carnalis in hoc mūdo eſt odiēda, uidetur quod odiēda ſint corpora noſtra: non ergo ex charitate diligenda. ITEM. Nihil eſt ex charitate diligendū, quod impedit hominem ab aſſecutione beatitudinis: ſed caro noſtra eſt huiuſmodi, quia caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſecundum quod dicitur Gal. 5. Et ad Ro. 7. Inuenio membris meis legem repugnantem legi &c. Si ergo corpora noſtra impediunt nos a beatitudine aſſequēda, uidetur quòd non ſint ex charitate diligenda. ITEM. Charitas nūquam excidit: ergo uidetur quod illa ex charitate ſunt diligenda, quæ nūquam excidunt: ſed corpora noſtra corrūpentur: ergo ex charitate nō ſunt diligenda. ITEM. Ratio imaginis, ſiue expreſſa aſſimilatio ad Deū eſt id, quod facit creaturam rationalem ex charitate diligi, ſicut in præcedentibus patet: ſed in corpore communicamus cum brutis, nec perfectio imaginis reperitur in nobis ex parte corporis noſtri: ergo uidetur quòd corpora noſtra non ſint ex charitate diligenda, ſicut nec bruta animalia.

SED CONTRA. Eph. 5. Viri debent diligere uxores ſuas, ſicut corpora ſua: ſi ergo hortatur Apoſtolus ad diligēdas uxores ex charitate, cum ſimiliter diligendæ ſint ut corpora noſtra, uidetur quod corpora ſint ex charitate diligenda. ITEM. Auguſt. dicit in Lib. de doctrina chriſtiana. Quatuor ſunt diligenda, & tribus præmiſſis ſubditur quartū, quod infra nos eſt, ſcilicet corpus noſtrum. Si ergo Auguſt. enumerat ibi diligenda ex charitate præciſe, & proprie, uidetur quod corpora noſtra ſint diligenda ex charitate. ITEM. Omne beatificabile ex charitate eſt diligibile: ſed corpus noſtrum cum anima communicat in participatione felicitatis: ergo ſimiliter cōmunicare debet in dilectione charitatis. ITEM. In ordine charitatis cōſanguinei præmittendi ſunt extraneis ſecūdum Ambroſium: ſed conſanguinitas nō eſt niſi ex parte corporum: ſi ergo hæc conditio reddit homines magis amabiles, uidetur quod corpora noſtra inter ea cōnumerentur, quæ ſunt ex charitate diligenda.

RESOLVTIO.

Et quidem: cum per quandam redundantiam capacia ſint & ipſa beatitudinis.

RESPON. Dicendum, quod cum charitas ſit pondus inclinans ad ſummum bonum, & perfectam beatitudinem, omne illud facit diligere, quod eſt beatum, uel beatificabile. Quoniam ergo contingit aliquid eſſe beatum tripliciter, ſcilicet per eſſentiam & per primam influentiam, & per quandam redundantiam: hinc eſt quòd omnia iſta ex charitate ſunt diligenda, ſecundum prius, & poſterius, ſecundum maius, & minus. Beatū autē per eſſentiā eſt ſolus Deus. Beatum per primam influentiam eſt rationalis ſpiritus. Beatum denique per quandam redundantiā eſt corpus humanū, in quod gaudium gloriæ redundat per cōiun-

ctionem

ctionem ſui ad animam beatam. Hinc eſt q charitas non ſolum facit nos diligere Deum, & rationalem ſpiritum, ſed etiam corpus noſtrum. Concedédum eſt igitur (ſicut probatũ eſt) q corpora noſtra diligenda ſunt ex charitate: concedendæ ſunt etiam rationes ad hanc partem inductæ.

Ad id, quod obijcitur, quòd Deus hortatur nos in euangelio ad uitam carnalem odiendam. Dicendum, quòd in corpore noſtro eſt uitioſitas concupiſcentiæ, & bonitas naturæ. Et quia uitioſitas cócupiſcentię inclinat ad malum, ideo eſt odienda: & ſi quis eã diligit, odit animã ſuam: quia uero bonitas naturæ ordinata eſt ad ſummum bonum quodammodo comparticipandũ, ideo eſt diligenda. Cum ergo dominus hortatur ad odiendam animam noſtram, ſiue uitam carnalem. Dicendum, q hoc non concludit quòd corpora noſtra non ſint diligenda quantum ad bonitatem naturæ, ſed quantum ad uitioſitatem concupiſcentię. Et per hoc patet reſponſio ad rationem ſequentem: quia caro non repugnat ſpiritui, nec impedit ab aſſequenda beatitudine propter conditionem naturæ, ſed propter uitioſitatem concupiſcentiæ contractæ. Ad illvd, quod obijcitur, quòd nõ debent diligi ex charitate ea, quæ corrumpũtur, cum charitas nũquam excidat. Dicendum, quòd quamuis corpus noſtrum ſit corruptibile ad tempus & ſecundum præſentem ſtatum: eſt tamen ad perpetuam incorruptionem ordinatum. Vnde quãuis nunc ſeminetur in corruptione, reſurget tamé in incorruptione: & ideo quãuis corpus ſit corruptibile quantum ad lapſæ naturæ infirmitatem, non ſequitur quòd non ſit diligibile ex charitate quantum ad neceſſitaté naturæ, ſecundum quam ordinatum eſt ad perpetuam incorruptioné. Ad illvd, quod obijcitur, quòd ratio imaginis, & expreſſa aſſimilatio, quæ facit creaturam rationalem diligi ex charitate non inuenitur in corpore. Dicendum, q uerũ eſt (per ſe loquendo,) quòd ratio imaginis ſic facit: licet auté corpus humanum non ſit ad Dei imaginem per ſe, eſt tamen unitum animæ, quę eſt ad imaginem Dei, unita (inquam) unitate naturæ: & ratione illius eſt beatitudinis comparticipabile: & ſicut eſt beatitudinis comparticipabile, ita & diligendum ex charitate, ea uidelicet ratione, qua eſt animæ rationali unitũ: & hoc eſt proprium corporis humani reſpectu cuius libet alterius corporis, propterea non eſt ſimile de alijs corporibus irrationabilibus.

QVAESTIO V.

An dona gratuita ex charitate diligenda ſint?

Vtrvm ex charitate ſint diligenda dona gratuita. Et quòd ſic uidetur. Primo per Auguſt. in Lib. de Trini. Qui diligit proximum, ipſam præcipue dilectioné diligat: ergo ſi proximum diligit ex charitate, dilectionem diligit ex charitate: ſed dilectio qua diligit proximum, eſt donum gratuitum: ergo dona gratuita ſunt ex charitate diligéda. Item. Omne, quod ordinat ad beatitudiné, & ad eam perducit, eſt diligendũ ex charitate: ſed dona gratuita ſunt huiuſmodi: ergo uidetur q

ex charitate diligenda ſint. Item. Conſtans eſt, quod dona ſpiritualia ſunt amanda & à Deo petenda: & qui illa diligit, diligẽdo meretur: ſi ergo dilectio meritoria eſt dilectio charitatis: ergo uidetur quòd talia dona ſint ex charitate diligenda. Item. Sicut ſe habet dilectio gratuita ad dona gratuita, ſic ſe habet dilectio naturalis ad bona naturalia: ſed bona naturalia diliguntur naturali dilectione: ergo pari ratione dona gratuita diligũtur dilectione gratuita: ſed dilectio gratuita eſt dilectio charitatis: ergo uidetur ꝙ dona gratuita ſint ex charitate diligenda.

Contra. Nulla creatura carẽs ratione eſt diligenda ex charitate: ſed huiuſmodi dona gratuita rationem non habent: ergo nõ debent diligi ex charitate. Item. Diligere eſt uelle alicui bonũ: ſed ſtultus eſt, qui uult alicui uirtuti, uel charitati bonum: ergo uidetur quòd huiuſmodi dona gratuita ex charitate non ſit diligenda. Item. Illud ſolum eſt ex charitate diligibile, quod eſt aliquo modo beatificabile: ſed huiuſmodi dona gratuita non ſunt beatificabilia: ergo non ſunt ex charitate diligibilia. Item. Auguſt. ſufficiẽter enumerat ea, quæ ſunt ex charitate diligenda: ſed dona gratuita non ſunt de illis, quæ Auguſt. enumerat: ergo uidetur ꝙ ex charitate diligenda non ſint.

Resolutio.

Et iſta ex charitate etiam diligenda ſunt: at non amore amicitiæ, ſed concupiſcentiæ.

Respon. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ aliqui dicere uoluerũt dona gratuita nõ eſſe ex charitate diligenda, ſecundum ꝙ diligere ex charitate eſt motus charitatis elicientis: ſed ſi ex charitate diliguntur, hoc eſt ſecundum ꝙ diligere eſt ipſius charitatis imperantis. Nã in hoc differt charitas ab affectu naturali: quoniam naturalis affectus quęrit proprium commodum, charitas uero (ſecundum ꝙ dicit Grego.) protenditur in alterũ: & quia commodum noſtrũ recte, & proprie conſiſtit in ſpiritualibus donis, quæ ordinant nos ad beatitudinem: ideo amor talium donorũ eſt a dilectione naturali eliciti ue, ſed a charitate imperatiue, cuius eſt imperare affectibus noſtris ut recte moueantur in ſuum finẽ. Sed illud non ſufficit dicere. Primum quidem, quia charitas non ſemper in alterum tendit: habens enim charitatẽ: ꝑ ipſam frui Deo deſiderat. Secũdũ vero, quia quãuis ſit naturæ quærere, & amare commoda naturalia: ſpiritualia tñ dona perfecte amare, hoc non põt eſſe niſi dilectionis gratuitæ. Et ꝓpterea eſt alius modus dicendi, ꝙ cum bonum ſit obiectũ charitatis, & actus recipiat ſpeciem ab obiecto; intentio actus diligendi uariari habet ſecũdm rationem boni. Bonum autem dicitur aliquid dupliciter. Vno modo cõcretiue, quia eſt ordinatum ad habitudinẽ, & in finem. Alio modo abſtractiue: quia eſt illud quo qs ordinatur in finem: Dona igitur gratuita nõ dicũtur eſſe bona primo modo, ſed ſecundo, quia mediantibus illis ſubſtantiæ rationales habent in finem ordinari: ideo proprie loquendo magis ſunt bonitates, quam bona, & magis rationes diligendi, quã di-

ligibilia: & ideo dicunt iſti ꝙ ſuſceptiua horum donorum ſpiritualium ſunt ex charitate diligenda, ipſa uero dona gratuita non ſunt proprie ex charitate diligenda, ſed magis ratione diligẽdi ex charitate ſua ſubiecta. Et quia accidens cum ſubiecto eſt unũ: ideo dilectionẽ iſtorum donorum cũ dilectione creaturarum rationalium nõ eſt ponere in numerum. Sed illud adhuc calumniabile eſt, pro eo ꝙ Deus, qui eſt ipſa ſumma bonitas per eſſentiam connumerat inter ea, quæ ſunt ex charitate diligenda. Et iterum propter quod unumquodque tale, & ipſum magis: ſed talia dona ſpiritualia ſunt bona, propter quę homines diliguntur: ergo multo fortius ex charitate diligẽda ipſa uidentur. Et ideo eſt adhuc tertius modus dicendi: quia ſicut in præcedentibus tactum eſt, duplex eſt charitatis motus, & affectus. Eſt enim dilectio amicitię, & dilectio concupiſcentię. Dilectione amicitiæ illa diliguntur, quibus optatur bonum. Dilectione uero concupiſcentiæ dicuntur diligi, quæ deſiderantur. Quoniam ergo deſiderium bonorum ſpiritualiũ eſt ipſius charitatis, ſecundum quòd Sancti dicunt, ꝙ bona ſpiritualia retinent rationem honeſti, concedendum eſt ꝙ bona gratuita ex charitate diligenda ſunt. Et hoc expreſſe dicit Augu. in 8. de Tri. cum dicit, ꝙ ipſa charitas ex charitate diligenda eſt: expreſſe etiã docet ipſa experientia in uiros ſpirituales, qui nihil tam deſiderant poſt Deum, quàm habere perfectam Dei dilectionem: unde concedendæ ſunt rationes, quæ ſunt ad partem iſtam.

Ad illud, uerò, quod obijcitur primo in contrarium, ꝙ nulla creatura carens ratione diligẽda eſt ex charitate. Dicẽdum, quod ſi intelligatur de dilectione amicitiæ, uerum eſt: Si uero de dilectione concupiſcentiæ, non eſt uerum. Et ſi tu obijcias, ꝙ tunc bona temporalia erunt diligenda ex charitate, cum charitas faciat illa bona cõcupiſci propter obſequiũ Dei. Dicendum, quod non eſt ſimile: quia illa bona temporalia habent tantum rationem commodi, ſed bona ſpiritualia habent rationem honeſti: & ideo concupiſcentia ſapientiæ in ſcriptura laudatur, quamuis concupiſcentia pecuniæ uituperetur. Præterea. Bona temporalia ſunt minima bona, ſicut dicit Augu. ſed dona gratuita inter bona maxima connumerantur: ideo de his, & iſtis non eſt ſimile. Ad illud, quod obijcitur, quòd diligere eſt uelle alicui bonum, iam patet reſponſio: quia loquitur de diligere, ſecundum quòd eſt actus amicitiæ: ſecundum enim quod eſt actus cõcupiſcẽtiæ, diligere non eſt uelle alicui bonum, ſed magis eſt aliquod bonum deſiderare, uel aliquod bonum acceptare. Et quãuis non ſit concedendum, ꝙ charitas faciat ſibi uelle bonum: facit tamen ſe deſiderari, & acceptari tanquam uerum bonũ. Ad illud, quod obiicitur, quòd nihil eſt amandũ ex charitate, niſi beatificabile. Dicendum, quòd illud prima fronte habet inſtantiam in Deo: Præterea: & ſi in creaturis aliquo modo habeat ueritatem: hoc uerum eſt in his, quæ diligẽda ſunt dilectione amicitiæ. Ad illud, quod ultimo obiicitur.

Lib. 2. de Lib. arb. ca. 19 Tomo. 1.

Dicen-

Dicendum, quòd Auguſt. nõ enumerat quæcumque diligenda, ſed diligenda dilectione amicitiæ. Et ſi tu quæras rationem, quare. Dicendum; ꝙ hoc eſt, quia motus amicitię maioris liberalitatis eſt, quam motus concupiſcentiæ, & ſecundum illum protenditur charitas in alterum; & ideo ſecundũ illum modum, magis diligibilia diſtinguuntur, & quæ diligenda ſunt, diligi præcipiuntur. Nec eſt diminutio, quia in illis iſta includuntur.

QVAESTIO VI.

Quæ, & quot diligenda ſint.

De diligendorum numero, & ſufficientia. Dicit enim. Aug. ꝙ quatuor ſunt ex charitate diligenda, uidelicet Deus, & noſipſi, proximus, & corpus noſtrum. Et uidetur primo, ꝙ ibi ſit ſuperfluitas. quia quæ ſunt eiuſdem ſpeciei non diſtinguuntur niſi ſecundum numerũ, & non debent facere diuerſa membra diſtinctionis: ſed nos, & ꝓximus noſter ſumus eiuſdem ſpeciei: ergo non debet hõ habens charitatẽ cũ proximo ſuo pro diuerſis diligibilibus numerari ITEM. Sacra ſcriptura ſufficienter enumerat diligibilia in præceptis, quæ dat: ſed non enumerat niſi duo, ſcilicet Deum, & proximũ, de quibus dat duo præcepta: ergo uidetur ꝙ alia membra ſint ſuperflua. ITEM. Nihil cõtingit eſſe beatum niſi tribus modis, uidelicet per eſſentiã, per primam influentiam, & per redũdãtiã: ergo ſi charitas non ſe extendit ad diligẽdũ, niſi ad id quod eſt beatũ in actu, uel in potentia, uř ꝙ non ſint niſi tria diligenda, uidelicet Deus, aĩus, & corpus.

SED quod ſit diminutio uidetur primo per Ambroſiũ; qui (ſecundum qđ in ſeq. Diſt. habetur) aſſignat ſex membra in numero diligendorum: ergo ſi Ambroſius non fuit in enumerando ſuperfluus; uidetur ꝙ Auguſt. fuit diminutus. ITEM. Sicut ex charitate diligendum eſt corpus noſtrum, ita & corpus proximi: ſi ergo animus noſter, & animus proximi cõſtituunt duo membra diligendorum, ita uidetur ꝙ etiam corpus noſtrum, & corpus proximi: ergo uidetur quod quinque ex charitate ſint diligenda. ITEM. Sicut ex charitate diligimus quod eſt ſupra nos, & infra nos, & iuxta nos: ſic etiam ex charitate diligendũ eſt, quod eſt contra nos, uidelicet inimicus, ſicut ſupra oſtẽſum eſt: uidetur ergo quòd prædictis mẽbris deficiat unum membrum. Quæritur ergo quare tot ex charitate ſunt diligenda, & non plura, neque pauciora.

RESOLVTIO.

Quatuor ex charitate diligamus, unum ſupra nos ſcilicet Deum: alterum apud nos ſumus: tertium iuxta nos, ſcilicet proximũ: ultimũ infra nos, ideſt corpus noſtrũ.

RESP. Dicendum, ꝙ numerus diligibilium, & ſufficientia dupliciter poteſt accipi. Vno modo ꝑ comparationẽ ad ipſam dilectionem. Alio modo per comparationem ad ipſum diligentem. Secundum ipſam dilectionem põt accipi numerus & ſufficientia ſic. Cũ enim dilectio ſit appetitus boni: In appetitu autem boni eſt conſiderare ipſum bonum deſideratũ, & ipſum qui deſiderat, & ipſum cui deſideratur bonum. Bonum autem deſideratum hoc eſt ſummum bonũ, ille qui deſiderat, eſt

habens charitatem: cui autem conſideratur, poteſt eſſe in quadruplici differentia. Aut quia optat ſummum bonum ipſi Deo, aut ſibi ipſi, aut ſibi adhærēti: ideo quatuor ſunt ex charitate diligenda, quia numerus diligendorum non accipitur ex parte optātis, uel ex parte boni optati, cum ſit unum, ſed ex parte eius cui optatur, quod cum ſit in quadruplici differentia, quatuor ſunt diligendorū mébra. Et hoc eſt quod ſupra dictum eſt, ꝙ in prædicta diuiſione ſumitur numerus diligendorum ſecundum dilectionem amicitiæ, qua dicitur quis diligere aliū, quādo uult illi bonū. Alio modo poteſt ſummi numerus & ſufficientia diligendorum ex comparatione ad ipſum diligentem. Nam diligens aut habet reſpectum ad ſe, aut ad id quod eſt ſupra ſe, aut ad id qđ eſt iuxta ſe, aut ad id quod eſt infra ſe: & ſcđm hoc quatuor tantummodo diligenda ſunt ex charitate. Et ſecundum hunc modum aſſumit Aug. diligibilium numerum, & ſufficientiam in Lib. de doct. Chriſt. nec tantum aſſignat numerum, ſed etiam ordinem debitū. Ait enim ſic. Quatuor ſunt diligenda. Vnum quod eſt ſupra nos, ſcilicet Deus. Alterum quod nos ſumus. Tertium quod iuxta nos eſt. ſ. proximus. Quartum qđ infra nos eſt. ſ. corpus. Et qa omnia poſſunt reduci ad iſta quatuor membra: ideo patet diligendorum numerus, & ſufficientia.

Ad illvd, quod obijcitur, qđ eſt ibi ſuperfluitas, quia non differimus ſpecie à proximo. Dicendū, ꝙ quamuis ſpecie nō differamus, tn̄ ad nos, & proximos nr̄os charitas nr̄a diuerſimode cōparatur ſcđm rōnem diligendi, & gradū. Primo. n. charitas facit habentem ſe tendere ad beatitudiné, & deinde proximū optat tēdere ad idem, quaſi a latere. Ad illvd, qđ obijcitur, ꝙ ſacra ſcriptura nō exprimit niſi duo diligenda. Dicendum, quòd in ſequenti mandato implicat tria diligibilia. Nā in hoc ꝙ dicit: dilige proximum tuum ſicut teipſum &c. mādat homini, ꝙ diligat ſeipſum, & cū ipſe ſit conſtitutus ex aīa, & corpore, includitur ibi dilectio utriuſque. Ad illvd, qđ obijcitur, ꝙ tantummodo tribus modis eſt qđ beatū. Dicendū, ꝙ uerum eſt: ſed tamen charitas quæ diſponit ad beatitudinē, alio mō reſpicit ſuū ſuſceptibile, alio modo reſpicit illud quod eſt ei ſimile: primū ut participans: ſcđm ut comparticipans; ideo ſcđm iſtā diuerſam cōparationem diſtingui poſſunt diuerſa diligibilia. Ad illvd, qđ obijcitur, quòd eſt ibi diminutio, quia Ambroſ. aſſignat ſex membra. Dicendum, quod illa ſex membra reducunt ad iſta quatuor. Ambr. enim diſtinguit unū membrorū iſtorum in quatuor, uidelicet dilectionem eius quod iuxta nos eſt, ſcilicet dilectionem proximi. Nec eſt ibi contrarietas, quia Ambr. conſiderat differētias diligibiliū accidētales Aug. cōſiderat gradus hoīs, & differentias magis eſſentiales: quod melius apparebit inferius. Ad illvd, qđ obijcitur de corpore proximi. Dicendū, ꝙ tā corpus proximi, ꝙ corpus noſtrū eſt infra nos, & cōtinetur ſub quarto membro. Nec eſt ſimile de aīo noſtro & de animo proximi: quia diuerſimode habet charitas comparari ad utrum-

utrumque, quia ad unũ ſicut ad intrinſecum, ad aliud ſicut ad propinquũ. Ad corpora autem cõparari habet uniformiter, ad utrũque. n. comparatur ſicut ad inferius. Aliter uolunt alij dicere, ꝙ dilectio corporis proximi continetur ſub dilectione proximi, quia uniformiter comparatur charitas ad utrumque: ad animum autem noſtrum, & ad corpus cõparatur difformiter: quia ad animum comparatur ſicut ipſum informans, & eidem inhærens, ad corpus uero ſicut eidem dominans, & ipſum regens. AD ILLVD, quod objicitur, ꝙ ex charitate diligendum eſt, quod eſt contra nos. Dicendum, ꝙ illud continetur ſub illo membro, quod eſt infra nos, pro eo ꝙ & ſi inimici ſint diligendi, q ſunt contra nos, non tamen ſunt diligẽdi in eo ꝙ ſunt contra nos, hoc eſt ratione culpę, ſed in eo ꝙ ſunt iuxta nos, hoc eſt ſecundum conformitatem naturæ.

DISTINCTIO XXIX.

De charitate quantum ad diligendi ordinem.

Poſt prædicta de ordine charitatis agendum eſt, quia dicit ſponſa, Introduxit me rex in cellam uinariam, & ordinauit in me charitatem. Videamus ergo ordinem, quid prius, quid poſterius eſſe debeat, peccat enim qui præpoſtere agit. Cant. 2. Nã *ſcire quid facias, & neſcire ordinẽ faciendi, non eſt perfectæ cognitionis. Ordinis namque ignorantia conturbat meritorũ formam.* Lib. de doctri. Chriſt. cap. 27 *Ordinem autem diligendi Aug. inſinuat dicens, Ipſe eſt qui ordinatam habet dilectionem, ne aut diligat quod non eſt diligendum, aut non diligat quod diligendum eſt, aut æque diligat quod minus vel amplius diligendum eſt, aut minus uel amplius quod æque diligendum eſt. Omnis peccator, inquantum peccator eſt, non eſt diligendus, & omnis homo,* Ibid. *inquantum eſt homo, diligendus eſt propter Deum, Deus uero propter ſeipſum, & Deus propter ſe omni homine amplius diligendus eſt, & amplius quiſque debet Deum diligere quam ſeipſum, Item, amplius alius homo diligendus eſt quam corpus noſtrum, quia propter Deum omnia iſta diligenda ſunt, & poteſt nobiſcum Deo homo perfrui, quod non poteſt corpus noſtrum, quia corpus per animã uiuit, qua fruimur Deo. Audiſtis aliqua de ordine charitatis, ubi expreſſum eſt nos amplius debere diligere Deũ, quã oẽs homines, uel noſipſos, et amplius animam alicuius hominis* Diſ. præcedẽte.

quam corpus noſtrum. In enumeratione etiam quatuor diligendorum ſuperius poſita, prius ponitur quod ſupra nos eſt; ſecũdo, quod non ſumus: tertio, quod iuxta nos eſt, quarto, quod infra nos eſt: ubi ordo diligendi inſinuari uidetur ex rationе enumerationis. Non eſt autem apertum utrum omnes homines pariter diligere debeamus, & tantum quãtum nos, uel minus.

An omnes homines pariter diligendi ſunt.

Vnde etiam ſuper hoc ſæpe mouetur quæſtio, quam perplexam faciunt ſanctorum uerba uariè prolata. Quidam enim tradere uidentur, quòd pari affectu omnes diligendi ſint, ſed in effectu, ideſt, in exhibitione obſequij diſtinctio obſeruanda ſit. Vnde Augu. Omnes homines æque diligendi ſunt, ſed cum omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſimũ conſulendum eſt, qui pro locorum, & temporum uel quarumlibet rerum oportunitatibus conſtrictius tibi, quaſi quadam ſorte iunguntur. Pro ſorte enim habendum eſt, quo quiſq; tibi temporaliter colligatius adhæret, ex quo eligis potius illis dandum eſſe. Item ſuper epiſtolam ad Gala. Operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei, ideſt, ad Chriſtianos. Omnibus enim pari dilectione uita æterna optanda eſt, etſi non omnibus eadem poſſunt exhiberi dilectionis officia, quę fratribus maxime ſunt exhibenda: quia ſunt ſibi inuicem membra, qui habent eundem patrem ſcilicet deum. His alijſque teſtimonijs innituntur, qui dicũt omnes homines pariter diligendos eſſe charitatis affectu, ſed in operis exhibitione differentiam.

Lib. de doctri. Chriſt. 1.c.28. Gal. 6. In expo ſi. 6. circa fi. To mo 4. Matth. 23. De c. 5 Lib. 3. c... il. 7. 1 cap. .4. & ..abb. ..reu ſan ctific. Verba habitur in Glo. Cant. 2. & apud Orig. ibi dẽ hom. 2. ĩ Cã. q ponit ĩ ult. to mo epiſ. Hiero

Quæ his repugnare uidentur.

Quibus obuiat illud præceptum legis de diligendis parẽtibus, Honora patrem tuum & matrem, ut ſis longæuus ſuper terram. Vt quid enim ſpecialiter illud prçciperetur de parentibus, niſi maiori dilectione forent diligendi? Sed hoc illi referendum dicunt ad exteriorem exhibitionẽ, in qua præponendi ſunt. Vnde honora dixit, non dilige. Obuiat etiã illud quod Hieronymus ſuper Ezech. ait: ſcilicet ut ordine charitatis, ſicut ſcriptum eſt, Ordinauit in me charitatem, poſt omnium patrem deum, carnis quoque pater diligatur.

&

& mater, & filius, & filia, frater & ſoror. Ambr. quoque diligendi exprimẽs ordinẽ ſuper illud Canticorũ, capitulo ſecundo.i. Ordinauit in me charitatẽ, ait, Multorũ charitas inordinata eſt, quod in primo eſt, ponunt tertiũ uel quartũ. Primo Deus diligendus eſt, ſecundo parentes, inde filij, poſt domeſtici, qui ſi boni ſunt, malis filijs præponendi ſunt. Secundũ hoc in euãgelio ad cuiuſque dilectionẽ proprium ponit, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex oĩbus uiribus tuis, & proximum tuum ſicut teipſum, et inimicos nõ ex tota virtute, nec ſicut teipſum, ſed ſimpliciter, ſufficit enim quòd eos diligimus, & non odio habemus. Ecce ex præmiſſis aperte inſinuatur quæ in effectu charitatis diſtinctio ſit habenda, ut differenti affectu, non pari hoĩes diligamus, & ante oĩa Deum, ſecundo noſipſos, tertio parẽtes, inde filios & fratres, poſt domeſticos, demũ inimicos diligamus. Sed inquiunt illi, quæ de ordine dilectionis ſupra dicũtur, eſſe referenda ad operũ exhibitionẽ, quæ differẽter proximis exhibenda ſunt. Primo parentibus, inde filijs, poſt domeſticis, demum inimicis. Deum uero tam affectu, quam obſequij exhibitione ante omnia diligendum. Matth. 22.

Aliqui tantùm proximos quãtùm nos diligẽdos cõtẽdũt.

Quorũ etiã nonnulli tradunt affectu charitatis tantum proximos eſſe diligẽdos, quantũ noſipſos diligimus, quod cõfirmant auctoritate Auguſt. qui ait, Nec illa iã quæſtio moueat, quãtũ charitatis fratri debeamus impendere, quantũ Deo. Incõparabiliter plus Deo quã nobis, fratri uerò quantũ nobis. Nos aũt tanto magis diligimus, quanto magis diligimus Deum. Ex hoc & præmiſſis teſtimonijs Auguſt. aſſerunt omnes homines pariter eſſe diligendos à nobis, & tantũ quantum nos, Deum autem pluſquam nos, corpus uero noſtrum minus quã nos vel proximos. Nec in enumeratione præmiſſa quatuor diligendorum ordinem diligendi aſſignari dicunt, ſed tantum quæ ſunt diligenda. In 8. Lib. de Trin. c. 8. in fi.

Secundum alios non pari affectu omnes diligendi ſunt.

Verum quia præmiſſa verba Ambroſij ordinem diligendi ſecundum affectum magis quàm ſecundum effectum diligenter intuentibus explicare uidentur, non indocte alij

dicunt non modo in exhibitione operis, ſed etiam in affectu charitatis ordinem differentem eſſe ſtatutum, ut ante omnia diligamus deum, ſecundo nos, tertio parentes, quarto filios, uel fratres & huiuſmodi, poſtea domeſticos, demum inimicos. Quod uero Auguſt. dicit pariter omnes eſſe diligendos, & pari dilectione omnibus uitam optandam, ita accipi poteſt, ut paritas non ad effectum referatur, ſed ad bonum quod eis optatur, quia charitatem omnibus optare debemus, ut paria bona mereantur. Sicut Apoſtolus dicit,

2. Cor. 7. *Volo omnes homines eſſe ſicut me. Optanda eſt enim minoribus perfectio maiorum, ut ipſi fiant perfecti, & ſic pari mereantur beatitudinem. Vel pari dilectione, ideſt, eadem dilectione omnes diligendi ſunt. Item quod ait, Vt tantum diligamus fratres quantum nos, ita intelligi poteſt, ideſt, ad tantum bonum diligamus fratres, ad quantum nos, ut tantum bonum eis optemus in æternitate, quantum nobis, & ſi nõ tanto affectu. Vel ibi (quantum) ſimilitudinis eſt, non quantitatis.*

Quæſtio de parentibus bonis & malis: quo modo diligendi ſunt.

Matt. 12. Luc. 8. Mat. 3 Io. 19. *Solet etiam quæri, Si parentes noſtri mali ſunt, uel filii, uel fratres, an magis uel minus diligendi ſint aliis bonis, hac ratione nobis non copulatis. Videtur quòd magis ſint diligendi boni, qui nobis carne non ſunt coniuncti: quam mali carne coniuncti, quia nobis ſunt coniuncti corde glutino charitatis. Sanctior eſt enim copula cordium quam corporum. Vnde Beda de illis uerbis domini, Mater mea & fratres mei hi ſunt, qui uerbum dei faciunt, ait, Non iniurioſe negligit matrem, nec mater negatur, quæ etiam de cruce agnoſcitur, ſed religioſiores monſtrantur copulæ mentium quã corporum. Verumtamen latebroſa quæſtio eſt hæc, nec a nobis plene abſoluenda, properantibus ad alia. Monemur enim ex uerbis illis, quibus inimicos non ex tota uirtute, non ſicut teipſum iubet diligere, ſed ſimpliciter. Sufficit enim quòd diligimus, & non odio habemus. Quod non ita accipiendum eſt, quaſi ſufficiat tibi diligere inimicum & non ſicut teipſum, quia omnes & amicos & inimicos, ſicut teipſum*

ſum,quia omnes & amicos & inimicos,ſicut teipſum diligẽre debes.Sed ad oſtendendum gradus diligendi deum & proximum & inimicum,qui tamen proximus eſt,propria dominus ponit cum ait,Diliges deum ex tota uirtute tua,& proximum ſicut teipſum: non ait, ex tota uirtute, ut oſtendat proximum diligendum minus quam Deum. Dicit etiam.Diligite inimicos,nec addit ex tota uirtute,nec ſicut teipſum, ſed ſimpliciter.Sufficit enim quòd diligamus,& non odio habeamus, ideſt ſufficit dicere ut diligamus & odio non habeamus, non quia eos diligere debeamus ſicut nos,quia proximi ſunt, ſed ſufficit ſi eos minus diligimus quam alios proximos, quod locutionis genus innuit.

Quæſtio Auguſtini in Libro Retractionum.

Queri etiam ſolet,Cur dominus præceperit diligere inimicos, cum alibi præcipiat odio habere parentes & filios. Ad quod dicendum eſt,duo eſſe diligenda in homine, naturã & uirtutem,uitium uero & peccatum odiendum. Et parentes ergo inquantum mali ſunt, odiendi ſunt,& inimici diligendi,inquantum homines.Diligamus ergo inimicos lucrandos regno dei,& odiamus propinquos ſi impediunt nos a regno Dei: & in omnibus communiter naturam diligamus, quam Deus fecit. Luc. 14 Augu. lib. retract. 1 cap. 10. in medio.

De gradibus charitatis.

Sciendum quoque eſt diuerſos eſſe gradus charitatis. Eſt enim charitas incipiens,proficiẽs,perfecta, perfectior,perfectiſſima.Vnde Aug.Perfecta charitas hæc eſt,ut quis paratus ſit pro fratribus ẽt mori.Sed nũquid mox ut naſcitur,iã prorſus perfecta eſt?imo ut ꝑficiatur,naſcitur, cũ fuerit nata nutritur,cũ fuerit nutrita roboratur,cũ fuerit roborata perficitur, cũ ad perfectionẽ uenerit, dicit, Cupio diſſolui, &c.Hic aperte progreſſus & perfectio charitatis ĩſinuatur quã perfectionẽ ẽt ueritas cõmedat, dicens, Maiorẽ hac dilectionẽ nemo habet,quàm ut aĩam ſuã ponat quis pro amicis ſuis.Quod utiq; dictũ eſt de opere dilectionis,quia maior dilectionis effectus non eſt, quã ponere aĩam pro aliis. Nec te moueat quod ait, pro amicis,qui enim ponit animam pro amicis, ponit & pro inimicis, ad hoc ut ipſi fient amici. Augu. ſup. 1 on epi. canonicã retract.

SVPRA

SVPRA determinauit Magiſter de charitate quãtum ad eſſentiam, & diffinitionẽ, quantũ ad diligibilium numerum, & diſtinctionem. Hic ſequitur tertia pars, in qua determinat de ipſa, quantum ad diligendi ordinem. Diuiditur autem pars iſta in tres partes. In quarum prima determinat de ordine charitatis per cõparationem ad ea, quæ per charitatem diliguntur. In ſecunda per comparationem ad ea beneficia, quæ per charitatem impenduntur. ibi. *Vnde etiam ſuper hoc ſæpe mouetur quæſtio, &c.*) In tertia per comparationem ad gradus, qui in charitate reperiuntur: ibi. *Sciendum quoque eſt diuerſos gradus charitatis eſſe &c.*) Prima, & ultima partibus remanentibus indiuiſis, media pars diuiditur in duas. In quarum prima ponit Magiſter circa hanc materiam diuerſorũ opinionis. In ſecunda diſſoluit incidentes dubitationes. ibi. *Solet etiã quæri, ſi parentes noſtri, &c.* Prima pars diuiditur in tres partes. In quarũ prima opponit ad partem una auctoritate Auguſti. In ſecunda uerò opponit ad alteram partem auctoritate legis. ibi. *Quibus obuiat illud præceptum legis, &c*) In tertia uero ſubiungit opinionem ſuam. ibi. *Verum quia præmiſſa uerba Ambroſii, &c.*) Similiter ſecunda pars, in qua remouet dubitationes incidentes, tres habet partes ſecundum tres dubitationes, quas diſſoluit, quarum una oritur ex alia. Primam diſſoluit. ibi. *Solet quæri ſi parentes, &c.* Secundam ibi. *Veruntamen latebroſa quæſtio hæc eſt &c*) Tertiam ibi. *Solet quæri, cum Deus præcepit inimicos diligi, &c.*]

Peccat enim, qui præpoſterè agit, &c.] Videtur hoc eſſe falſum. Ponatur enim quòd aliquis exponat ſe morti pro ſalute alterius melioris ſe, & ſuſtineat penuriam, ut alij meliori ſe prouideat ad ſufficientiam, præmittit ſibi alium; & tamen non uidetur contra charitatem facere, imo ualde charitatiue procedere. Item. Eſto, quòd faciam patri quicquid debeo, non obligor ei ad faciendum amplius: ergo ſi plus facio alij quàm ſibi, non præiudico ei, nec ordini charitatis. Reſpond. Dicendum, quòd quædam eſt præpoſteratio ordinis ex debita cauſa, quædam præter cauſam, quædam contra debitam cauſam. Tunc eſt præpoſteratio ex debita cauſa, quando quis bonum cõmune præponit bono proprio in temporalibus: & hæc quidẽ præpoſteratio facit ad meriti cumulum. Et licet uideatur præpoſteratio, tamen multo maior eſt perfectior ordinatio. Alia eſt præpoſteratio præter cauſam debitam, ut ſi ex ſola liberalitate uoluntatis meæ magis me exhibeã alicui extraneo, quàm domeſtico, & conſanguineo, & etiam patri meo: conſiderando in ipſo aliquam ſtrenuitatem magis, quàm Dei uoluntatem, aut meriti dignitatem: & hæc præpoſteratio aufert meritum, quia in hoc non mereor. Tertia uero eſt præpoſteratio contra debitam cauſam, utpote ſi pater meus magis indigeat, & ego poſſum ei magis ſubuenire, & ipſo neglecto ſubueniam extraneo; & illa inducit peccatum, & de hac intelligitur auctoritas Magiſtri in litera. Et per Dub. 1.

hoc patet reſponſio ad obiecta.

Dub.2. *Multorum charitas inordinata eſt, &c.*) Contra iſta Ambroſij uerba obijcitur ſic. Charitas non poteſt eſſe informis, ſed ſemper formata, & charitas formata ſemper eſt ordinata: ergo implicantur oppoſita, cum dicitur, Charitas inordinata. Item. Videtur male dicere in hoc quòd ſubdit, qđ in primo eſt ponunt tertium, uel quartum: ſi enim primo diligendus eſt Deus, & qui præponunt aliquid Deo non habent charitatem, uidetur quòd male dicat, quòd aliqui habent charitatem inordinatam, eo quòd ponunt Deum tertio, uel quarto loco. Reſpon. Dicendum, quòd nomen charitatis accipitur large, & proprie. Large ad quamcunque dilectionem, quæ multum habet amatum carũ: & iſta poteſt eſſe inordinata, uel ordinata: ipſe aũt obijcit de charitate proprie ſumpta.

Dub.3. *Ante omnia Deum, &c.*) Videtur in hac diſtinctione Magiſter, imo Ambr. eſſe ſuperfluus. Primo, quia Auguſtinus non enumerat niſi quatuor gradus, hic autem enumerat ſex: ergo uidetur ſi Auguſtinus non eſt diminutus, quòd iſte ſit ſuperfluus. Si tu dicas, ꝙ ſub uno iſtorum membrorum, uidelicet ſub dilectione proximi, continentur quatuor de illis mébris: oſtenditur tunc quòd ſit diminutus, quia dilectio corporis noſtri ibi non tangitur. Item. Sicut gradus ſunt in dilectione proximorum, ſic uidetur eſſe in dilectione Dei: quia multum debemus diligere Deum creatorem, & amplius recreatorem, & maxime glorificatorem: ergo inſufficienter aſſignat gradus dilectionis. Item. Multæ aliæ ſunt conditiones, in quibus membra Chriſti inuicem coniunguntur præter prædictas, uidelicet relatio uxoris ad uirum, diſcipuli ad Magiſtrum, domini ad ſeruum, ſubditi ad prælatum, quas omnes omittit Ambr. uidetur ergo inſufficiẽter diligendorum ordinem aſſignare. Quæritur ergo de numero, & ſufficiẽtia ipſorum graduũ. Reſpon. Dicendum, quòd ſicut dictum fuit, ordo ab Augu. aſſignatus reſpicit ipſam charitatem ſecundum ſe: ideo attenditur ſecundum principales differentias boni, quæ ſunt bonum ſupra nos, & bonum intra nos, & iuxta nos, & infra nos. Ordo autem Ambr. reſpicit ipſam charitatem, prout eſt in natura, quam dirigit, & tetigit: & hæc non tantum attenditur penes differentias boni, ſed etiam penes rationem proprij, & alieni, propinqui, & remoti: & hic ordo multiplicatur in ſex differentias. Nam charitas aut reſpicit bonum ſimpliciter, quod eſt ſummum bonum: & ſic eſt primus gradus. Aut reſpicit bonum proprium: & ſic ſumus nos. Aut reſpicit bonum alienum, ut ſibi coniũctum: & ſic quadruplex eſt gradus, ſcđm ꝙ quadruplex eſt differentia modi coniungendi. Aut. n. eſt coniunctio in naturæ conformitate: & ſic eſt ultimus gradus, qui attenditur in dilectione inimicorum. Aut in naturę conformitate, & cõuerſationis familiaritate: & ſic eſt penultimus modus, qui attẽditur in dilectione domeſticorum. Aut in his, & ꝑꝑ hęc in ſanguinis propinquitate: & hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut in aſcẽdẽdo: & ſic eſt filij ad patrem. Aut

in

in deſcendendo:& ſic eſt patris ad filium:& penes hæc accipiuntur duo gradus intermedij. Et ſic patet numerus, & ſufficientia illorum ſex graduum: patet etiã diſſolutio obiectorum. Ad illud.n. quod obiicitur de Aug. iam patet reſponſio, quia aliter aſſignatur ordo diligẽdorum ab Aug. aliter ab Amb. Ad illud, quod obiicit̃ de dilectione corporis noſtri. Dicendum, ꝙ hoc reducitur ad dilectionem ſui. Ad illud uero quod obiicitur, ꝙ gradus ſunt in dilectione Dei: Dicendum, ꝙ falſum eſt: quia unus eſt Deus dilectus: & illę non ſunt niſi rationes mouentes ad diligendum Deum, & inducentes nos ſcd̃m plus & minus, quæ tñ nõ cõſtituunt ex parte dilecti diuerſitatẽ graduũ. Ad illud, qđ obiicitur de aliis cõditionibus, ſcd̃m quas attendit̃ uinculũ, & coniunctio. Dicendũ, ꝙ ad iſtas pñt reduci oẽs. Nã uxor cum ſit caro uiri, & econuerſo, reducitur ad dilectionem ſui: pater uero ſpũalis ad dilectionem pr̃is naturalis. Cęteri cõſanguinei ad dilectionem filii: dñs, magiſter, & diſcipulus ad domeſticos referuntur: & ſic patet ꝙ nihil ſuperfluũ, nihil etiam diminutum in prædictis gradibus continetur.

Dub.4. *Solet etiam quæri ſi parentes, &c.*) Contra. Rõnes illæ uidẽtur eſſe ad utrãque partẽ. Rõne enim ꝓpinquitatis uidetur ꝙ mali parentes præferendi ſint bonis extraneis, cũ parentes ponantur in tertio gradu. Rõne uero bonitatis uidet̃ contrariũ. Et ſi tu reſpõdeas ꝙ non eſt contrarietas: quia diuerſis reſpectibus poſſunt inuicẽ ſibi præponi, & habent ſe ſicut excedẽtia, & exceſſa: hoc non ſoluit: quia adhuc reſtat qõ, qđ illorũ magis excellit, utrũ bonitas, uel ꝓpinquitas. Et ꝙ bonitas uĩ, cũ charitas per ſe, & primo reſpiciat bonitatẽ. Quod iterum propinquitas uidetur, quia penes illã attenditur, & aſſignatur ordo charitatis. Reſp. Dicendum, ꝙ eſt amor complacentiæ, & amor beneficentiæ. Amore cõplacentiæ amat quis aliquẽ, quãdo qs eius facta acceptat, & ipſum approbat & ẽt in bonitate eius cõplacet ſibi. Amore uero beneficẽtię amat quis aliquẽ quando uult ei benefacere, & diligit eum, nõ tantum quia ſit bonus, ſed ut ſit bonus. Quantũ ad primum amorem ponderat bonitas, quãtũ ad ſecundũ põderat propinquitas. Vnde eſto ꝙ pater meus ſit malus, & alius extraneus ſit bonus, magis debeo uelle, & deſiderare, & procurare ꝙ pater meus ſit bonus, & in charitate permaneat q̃ alius extraneus, licet ipſum, & facta eius quã diu eſt in ſtatu peccati, nõ debeã approbare. Et ꝑ hoc patet reſpõſio ad quæſtionem propoſitã, patet etiam reſponſio ad obiecta.

Perfecta charitas hæc eſt, &c.) Dub.5. Obiicitur contra hoc: quia ſi hæc eſt ꝑfecta charitas, ut ſit paratus pro fratribus mori, cũ hõ in perfecta charitate cõſiſtens non ſit paratus mori pro Deo, uidetur ꝙ perfectus amplius diligit proximũ, q̃ imperfectus Deum. Sed in contrarium huius eſt: quia charitas quãtumcunque parua diligit Deũ ꝑꝑ ſe, & ſuper oĩa, hoc autẽ nunquã facit perfectus proximo. Iuxta hoc quæritur, cũ charitas ſit nobiliſſimũ opus Dei, & Dei perfecta ſint opera, uidetur quòd oĩs charitas ſit perfecta: male er-

go hic diſtinguitur ꝑ perfectũ, & imperfectum. Iuxta hoc ẽt poſſet quæri, quõ charitas imperfecta habeat perfici, & augeri; ſed hoc fuit determinatum in 1. Lib. diſt. 17. & in 2. diſt. 26. Reſpõ. Dicendũ, ꝙ ſignum ꝑfectæ charitatis, & effectus eſt prõptitudo moriendi pro fratre: iſta tñ prõptitudo non ineſt charitati ſolũmodo ex dilectione fratris, ſed ex dilectione fratris relata ad dilectionẽ Dei, quẽ perfectus ſuper ſe, & ſuper oĩa diligit, & ob cuius amorẽ etiã pro ipſo fratre uult mori: ĩõ quãuis hoc nõ reperiatur in uiro imperfecto reſpectu Dei, non tñ ſequitur ꝙ minus diligat Deum, q̃ perfectus proximũ: ſed quia minor eſt dilectio unius reſpectu Dei, q̃ alterius. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ ſemper charitas eſt perfecta. Dicendũ, ꝙ perfectũ dupliciter dicitur, uel in ſe, uel in ordine. Loquẽdo de perfectione in ſe, charitas in ſui principio eſt imperfecta in ſe, ſed per crementum perficitur. Loquẽdo aũt de perfectione ordinis, qua quidẽ perfectione oĩa opera Dei dicũtur eſſe perfecta: ſic charitas in quocũque ſtatu ſit, perfectionẽ habet: quia ordinata eſt in ſuum finem, & poteſt elicere debitã operationem. Aliter diſtinguitur perfectio ſufficientiæ, & excellentiæ, ſiue ꝑfectio ſecđm naturã, & ſecđm tẽpus, ſicut in 2. Lib. diſt. 3. habetur.

Dub. 6. *Cum ad perfectionem uenerit, dicit; Cupio, &c*) Contra hoc eſt, quia beatus Martinus, qui ualde ꝑfectã habebat charitatẽ, in morte dicebat. Dñe ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, nõ recuſo laborẽ. Itẽ. Hoc ipſum uĩ ꝑ rõnem, q̃a maioris perfectionis ſignũ eſt appetere laborare, & affligi ꝓ aliquo, ꝙ appetere quieſcere cũ eo: ergo uĩ ꝙ ad ꝑfectã charitatẽ nõ ꝑtineat dicere, cupio diſſolui, & eſſe, &c. ſed magis, cupio laborare pro Chriſto. Reſp. Dicendum, ꝙ deſideriũ quieſcendi cum Chriſto poteſt venire ex cauſa duplici. Vel propter tædium malorum præſentium, uel propter contemptum terrenorum, & abundantem prægustationẽ cœleſtiũ. Primo modo eſt ſignum imperfectionis non ꝑfectionis: quia ſic recuſat laborare. Secundo modo ſignum eſt perfectionis, quia nõ recuſat laborare: ſed ſpiritus tanto amoris Chriſti deſiderio ſtringit ꝙ uix põt inter ſe, & Deum interpoſitionẽ corporalis parietis ſuſtinere. Vnde hoc ſignũ eſt, ꝙ amat Deum ꝑfecte. Alia uero q̃ dicuntur in litera, ſatis ſunt plana, & quædam ex eis ſatis declarabuntur in diſtinctione proxima.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in charitate reſpectu diligibilium ordo ſit?

AD intelligentiam huius partis quæritur hic de ordine charitatis. Circa hoc autem ſex incidunt dubitabilia. Primum eſt de ordine charitatis cõmuniter reſpectu diligendorum. Secundum eſt de ordine ipſius per cõparationẽ noſtri ad Deũ. Tertium eſt de ordine eiuſdem per comparationẽ noſtri ad proximum. Quartum eſt de ordine ipſius per comparationem patris ad filium. Quintum eſt de ordine charitatis per comparationẽ domeſtici ad extraneum. Sextum, &

& ultimum eſt, utrum ordo charitatis attendatur quantum ad effectum tantum, an ſimul quantũ ad effectum, & effectum.

VTRVM ordo ſit in charitate reſpectu diligibilium. Et quòd ſic uidetur. Cant. 2. Ordinauit in me charitatem: ſed ordo charitatis non attenditur niſi in diligendo: ergo &c. ITEM. Auguſtinus in libro de doctrina Chriſtiana dicit, ꝙ primo diligendus eſt Deus qui eſt ſupra nos, ſecundo quod nos ſumus: tertio quod iuxta nos: quarto quod extra nos: ergo ſecũdum hoc patet quòd ordo eſt in charitate reſpectu diligendorum. Conſtat enim ꝙ illa non ordināntur adinuicem ſecundum ordinē temporis, ſed ſecundum ordinē excellentiæ, & dignitatis. ITEM. Hocipſum oſtenditur auctoritate Amb. qui aſſignat in litera ordinem charitatis in diligendo: ſi ergo recte aſſignat, uidetur quod ordo ponendus ſit in charitate reſpectu eorum, quę ex charitate diliguntur. ITEM. Hoc uidetur ratione. Charitatis eſt rectificare affectum: ſed affectus non eſt rectus, niſi præponat maius bonum minori bono, & hoc dicit ordinem: ergo in charitate ponendus eſt ordo. ITEM. Charitas diligit plura diligibilia, aut ergo æque primo; aut non. Non ęque primo, cōſtat, cum charitas habitus ſit unus, & unus, habitus unū principale habet obiectum. Si nō æque primo: ergo unum per prius, reliquum per poſterius: ergo ibi eſt neceſſarius ordo. ITEM. Magis competit ordo amori deliberatiuo, quàm naturali: ſed uidemus amorē naturalem ordinatum eſſe reſpectu diligibilium: ergo multo fortius uidetur eſſe circa amorem deliberatiuum; ſed talis eſt amor charitatis: ergo &c.

CONTRA. Ordo præſupponit diſtinctionem: ergo ubi non eſt diſtinctio, ibi non eſt ordo: ſed charitas reſpectu diuerſorum diligibilium non eſt diſtincta, nec multiplicata: ergo nec reſpectu eorũdem erit ordinata. ITEM. Vbicunque eſt ordo, ibi eſt ꝓportio: ſed diligibiliū ex charitate nulla eſt proportio. Creati enim ad increatum modica, uel nulla eſt proportio, nec corporis ad ſpiritum: ergo ſi non eſt ordo, uel proportio īter diligibilia, uidetur quòd charitas reſpectu eorum non ſit ordinata. ITEM. Ordo maximèſpectat ad cognitionem, quia ſapiētis eſt, ordinare: ergo ſi non ponitur ordo in cognitione reſpectu cognoſcendorum, multominus non debet ordo poni in charitate reſpectu diligendorum. SI TV dicas, ꝙ ordo eſt in ſcientiis: obiicitur de fide, quę eſt habitus cognitiuus, qua etiam creduntur articuli diuerſi, ſe inuicem excedentes ſecũdum gradum & dignitatem: ſicut illi, qui ſunt de diuinitate, excellentiores ſunt, quàm illi qui ſunt de humanitate: ſi ergo non ponit̃ ordo ī fide reſpectu credibilium non debet poni ordo in charitate reſpectu diligibilium. ITEM. Sicut in fide una eſt ratio credendi ſ. ſumma ueritas: ſic in charitate una eſt ratio diligendi, uidelicet ſumma bonitas; ſed propter unicā rationem credēdi fides omnibus articulis aſſentit æqualiter; ergo pari ratione uidetur de charitate quòd & ipſa omnia diligenda debeat diligere æqualiter. ITEM. Charitas quadam naturali inclinatione

natione inclinat ad diligendum bonum: ſi ergo ipſa eſt habitus unus,& idem mouens, idem ſemper eſt natum facere idem in his quæ naturaliter inclinãt ad aliquid: uidetur ergo ꝙ charitas omnino uniformiter, & æqualiter moueat ad amandum omne diligibile. ITEM. Si ordo attenditur in charitate, aut attenditur quãtum ad habitum, aut quantum ad actum. Quãtum ad habitum nõ, conſtat, cum ille ſit unus & idem. Si quantum ad actum: ergo uidetur ꝙ in dormiente non ſit charitas ordinata, cum in eo non exerceat actum ſuum. Eſt igitur qő: penes quid attendatur ordo in charitate, & quare magis attendatur ordo in ipſa, quam in alia uirtute, cum omnis uirtus (ſicut dicit Aug. in Lib. de Moribus eccleſiæ) ſit amor ordinatus. Et rurſus. Cum circa omne bonum ſit modus, ſpecies, & ordo, cur potius charitas dicitur ordinata, quàm modificata.

RESOLVTIO.

Cum charitas æqua ponderatrix ſit, & uinculum ligans plura; magnopere de.et ea mordo.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ charitas eſt uinculum ligans: iuxta illud, quod dicit Apoſt. Col. 3. ubi uocat eam uinculũ perfectionis. Et Dion. in 4. cap. de diui. no. dicit, ꝙ amor eſt uirtus unitiua. Vnde cũ amor charitatis ſit amor maximè liberalis, multa complectitur, & in unum colligit: unde charitas non tantum unit ſibi eũ, in quo eſt: ſed etiam quodammodo ligat ei, quod natũ eſt ad eundem finem peruenire. Nec tantũ eſt charitas uinculum ligans, ſed etiam pondus inclinans. Quod enim eſt pondus in corporibus, hoc eſt amor in ſpiritibus. Quoniam igitur unumquodque per ſuum pondus habet ordinari, & charitas pondus eſt, & æqua ponderatrix: hinc eſt ꝙ ipſi charitati maxime competit ratio ordinis. Et quoniam ipſa eſt uinculum ligans, & circumplectens multa: ideo non tantum ordinat ipſum diligendum in finem, ſed etiam ipſa dilecta, ſecũdum quòd ratio diligendi, & ipſe habitus charitatis diuerſimode comparatur ad illa. Concedendæ igitur ſunt rationes oſtendentes charitatẽ eſſe ordinatam reſpectu eorum, quæ ſunt ex charitate diligenda.

AD ILLVD, quod primò obijcitur, ꝙ ordo præſupponit diſtinctionem. Dicendum, quòd ordo attẽditur in charitate ratione habitus relati ad actum, & obiectũ: quamuis autem in charitate non ſit diſtinctio ex parte habitus, eſt tamen diſtinctio ex parte ipſorũ diligendorum, & ex parte ipſorum actuum, ratione cuius diuerſitatis mandata charitatis habent multiplicari, & ipſa charitas habet ordinari. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ubi eſt ordo, ibi eſt proportio. Dicendũ, ꝙ proportio dupliciter capitur, ſtricte, & large. Si ſtricte dicatur proportio, ſic dicit quandam commenſurationem, & eſt rerum eiuſdem generis: & hoc modo non habet ueritatem prædicta propoſitio, ꝙ ubicunque eſt ordo, ibi ſit proportio. Si uero accipiatur large, ut dicatur proportio quæcunque habitudo, quæ attẽditur ſecundum conueniẽtiam analogiæ, hoc modo proportio eſt boni creati ad increa-

increatum, & etiam ordo ſecundum rationem cauſalitatis,& primitatis. Finis enim dignior eſt, & excellentior, & præponitur his,quæ ſunt ad finem:& quantũ ad hoc attenditur ordo in charitate. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ ordo maxime uidetur ſpectare ad actum cognitiuæ, cum ſapientis ſit ordinare. Reſponderi poteſt primo diſtinguẽdo, quòd duplex eſt ordo. Quidam partiũ in toto & rerum in uniuerſo. Quidam uerò eorum, quæ ſunt in finẽ ad ipſum finem. Et quamuis primus ordo principaliter ſit circa cognitionem,ſecundus tamen principalius conſiſtit circa affectionem,& dilectionem,cuius eſt in finem inclinare. Ordo autem charitatis attenditur per comparationem ad finem:& ideo nõ eſt ſimile de ipſa,& de habitu cognitiuæ. Aliter poteſt dici, quod ordo in habitu attenditur per cõparationem ad actum, & obiectum, ſicut prius dictum eſt. Quoniam igitur ſumma bonitas aliter, & aliter habet comparari diuerſis diligibilibus,& ab eis habet participari ſecundum plus,& minus ut patet ĩ corpore,& ſpiritu:hinc eſt quòd amor charitatis dicitur ordinatus. Per hunc etiam modũ ſi quis habitus cognitiuus conſideret aliqua,in quibus ſit maior, & minor ueritatis euidentia,utique in tali habet reperiri ordo, ſicut prior eſt ſcientia principiorum, quàm concluſionum; & ſic poteſt ad illud reſpõderi per interemptionem. Et ſi obijciatur de fide. Dicendum,quòd non eſt ſimile: omnes enim articuli ad ſummam ueritatem uniformiter comparantur, ſecundum quod à fide creduntur:fides enim in credendo omnes articulos aſſentit primæ ueritati, tanquam dictanti, & aſſerenti: ideo uniformiter,& æqualiter omnes illos credit. AD ILLVD,quod obijcitur, quòd una eſt ratio diligendi in charitate, ſicut una ratio credendi in fide. Dicendum, quòd & ſi una ſit, non tamen ſic uniformiter habet comparari ipſa charitas ad diligibilia, ſicut ipſa ueritas ad credibilia: plus enim eſt optabilis ipſa sũma bonitas Deo quam nobis, & ſpiritui noſtro q̃ corpori:ideo non eſt ſimile hinc, & inde. AD ILLVD,quod obijcitur,quòd idem manens idem natum eſt facere idem. Dicendum, quòd illud habet ueritatem de eo,quod naturaliter inclinat tam ratione ſui, quàm rõne ſibi adiũcti:& hoc reſpectu eiuſdem obiecti. Nam ſecũdum diuerſitatem obiectorum fit diuerſificatio operationum: unde ſol amplius illuminat cryſtallum, quàm illuminet lapidem,uel lignum: utrumque autem horum deficit in charitate. Nam ipſa charitas regitiua eſt ipſius uoluntatis, & ſimul cum illa habet moueri,quæ quidem uoluntas uoluntarie inclinatur ad ipſa uolita. Præterea. Vnum obiectorum eſt magis amabile,quàm reliquum,ſicut unum corpus eſt magis illuminabile, q̃ aliud, & ab eodem lumine magis illuſtratur. AD ILLVD, quod ultimo quæritur utrum ordo in charitate attendatur quantum ad habitum,aut quantum ad actum, & obiectum. Dicendum,quòd quantum ad habitum. Vnde quamuis habitus charitatis ſit unus:tamen dicitur ordinatus: etiam ſi non

ſit

ſit in actu: quia habilitat animam ad hoc, ut ordinate moueatur: unde iuſtus dormiens dicitur habere charitatem ordinatam. Ex his autem, quæ dicta ſunt, patet, quare charitas magis dicitur ordinata, quàm uirtus alia Magis etiã dicitur ordinata, quàm modificata: hoc enim proprium eſt ipſius ſimul habere rationẽ uinculi ligãtis, & põderis inclinantis: pondus autem ordini correſpondet.

QVAESTIO II.

An charitas in diligendo præponat Deum nobis?

De ordine charitatis per comparationem noſtri ad Deum. Vtrum, ſcilicet charitas in diligẽdo præponat Deum nobis. Et ꝙ ſic, uidetur. Primò per illud mandatum Deut. 6. Diliges dominũ Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua: hoc dr̃ eſſe primũ, & ſummum mandatum: ſi ergo nulli alij præcipitur, ut impendamus totum affectum niſi ſoli Deo: uidetur ꝙ in dilectione charitatis Deus teneat primũ, & ſummũ locũ. Item. Hoc idẽ oſtẽditur per Aug. & Amb. ꝙ uterq; (ſicut in litera ponitur) in ordine diligendi Deum nobis pręponit. Item. Hoc ipſum uidetur per rõnem: qm̃ pp qđ unũquodq; tale, & ipſum magis: ſed charitas quicquid diligit, diligit pp Deum: ergo primo & principaliter, & maxime diligit ipſum Deũ: ergo ſecundũ ordinẽ charitatis Deus ꝓponitur nobis. Item. Scđm quod uult philoſophicũ documentum, finis magis eſt eligẽdus, quam ea quæ ſunt ad finem: ſed ad ordinẽ charitatis ſpectat, ut magis diligat ea, quæ ſunt magis eligenda: ſi ergo bonum increatũ eſt finis, & bonũ creatũ eſt, quod eſt ad finẽ, uĩ ꝙ in ordine charitatis ſemper bonũ increatũ, quod eſt Deus præponatur bono creato, quod nos ſumus.

Sed contra. Gratia eſt perfectio naturæ, natura aũt carẽs gratia magis diligit ſeipſum q̃ Deũ: ſi ergo ꝑfectio nõ peruertit ordinẽ ſui ꝑfectibilis, uĩ ꝙ idẽ ordo in charitate habeat ſaluari: ergo charitate magis debemus diligere noſmetipſos, quã Deũ. Item. Si aliquod unum addatur aliquibus æqualibus, neceſſe eſt illa poſt additionẽ eſſe æqualia: ergo pari rõne ſi addatĩ inæqualibus, poſt additionem erũt inæqualia: ſed amor noſtri ante aduentũ charitatis præponderat amori Dei: ergo & poſt ipſius aduentũ: igĩt ſcđm ordinem ipſius charitatis magis debemus nos diligere, quã Deum. Item. Affectus amoris ſequitur notitiã cognitionis: incognita enim non poſſumus diligere: ſed magis cognoſcimus noſmetipſos, quam cognoſcamus Deũ, quandiu ſumus in ſtatu uiæ: uidetur ergo ꝙ ad ordinem charitatis ſpectet plus nos, quàm Deum diligere ſcđm ſtatũ ꝑſentẽ. Item. Videtur ꝙ ſaltem æqualiter: quia quantũ aliquis diligit Deũ, tantũ appetit frui Deo, & beatificari in ipſo: & quantũ appetit frui Deo, tm̃ appetit ſuã beatitudinem: & quantum ſuã beatitudinẽ appetit, tm̃ ſe diligit: ergo uidetur ꝙ quãtum quis diligit Deum, tm̃ diligat ſemetipſum. Item. Motus charitatis in Deum finitus eſt, cum ſit à uirtute finita: ſimiliter motus charitatis in ſeipſum: & poſſibile eſt motum charitatis in Deum remitti, & motum

tûm charitatis in ſeipſum intendi: ſed quando aliqua duo ſunt finita, quorum unum intenditur, & aliud remittitur, poſſibile eſt illa peruenire ad æqualitaté: ergo uidetur quòd ex charitate poſſumus nos, & Deum ęqualiter diligere: & ſic redit idem qđ prius. ITEM. Amor eſt uis unitiua: ſed impoſſibile eſt ꝙ aliquis uniatur alij, magis quam ſibi: ergo impoſſibile eſt magis alium amare, quã ſe: igitur non uidetur ꝙ in charitatis ordine Deus nobiſipſis ſit prę ponendus.

RESOLVTIO.

Vtique: cum omnia ad Deum uelu ti ad finem charitas dirigat.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſecundum ordinem charitatis Deus præponédus eſt nobis in tantũ, ut amor reſpectu noſtri nec ęquari poſſit, nec præponi amori Dei ſalua ſubſtantia habitus charitatis. Ratio autem huius eſt iſta: quoniã charitas facit Deũ diligi tanq̃ finem ultimum, & tanquam ſummum bonum: & quia finis ultimus eſt unus ſolus, & ſummum bonum, ſimiliter non habens aliquid ſuperius ſe, uel ſibi ęquale: hinc eſt quod ſecundum charitatis legem impoſſibile eſt aliq̃d plus Deo, uel æqualiter ipſi Deo amare. Charitas enim quia, diligit Deũ ſicut ſummum bonum, diligit eũ ſuper omnia. Quia diligit ipſum ſicut finem ultimum, diligit eum propter ſe. Quod autem diligitur propter ſe, & ſuper omnia, diligitur dilectione fruitionis: qđ uero propter aliud diligitur, diligitur dilectione uſus. Cum ergo charitatis ſit omnia ad Deum tanquam ad finem ultimum referre, ſicut ponderis eſt, corpus ad locũ proprium inclinare: hinc eſt ꝙ charitas facit nos Deum plus q̃ noſmetipſos diligere. Vnde concedendæ ſunt rationes, quæ ſunt ad partem illam.

AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ gratia eſt perfectio naturæ. Dicédum, ꝙ in natura eſt conſiderare aliquid per modũ poſitionis, & & aliquid per modũ priuationis, & defectus, & corruptionis. Illud autem, quod eſt in natura per modum poſitionis; a gratia habet perfici, & ſaluari: quod autem eſt ibi per modum corruptionis, & priuationis, a gratia habet corrigi, & ſuppleri. Cum ergo dicitur ꝙ naturæ eſt plus ſeipſam, quam Deum diligere. Dicendum, quòd hæc non eſt conditio reperta in natura, ſpectans ad ipſius perfectionem ſiue poſitionem, ſed potius ad ipſius corruptioné: ideo non ſequitur quod per gratiã habeat ſaluari, imo potius ſequitur ꝙ per gratiam habeat amoueri. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ ſi unum addatur in æqualibus, adhuc erunt inæqualia eadem inæqualitate, qua prius. Dicendum, ꝙ illud habet ueritatem, quãdo illud additum æqualiter reſpicit utrumque illorum inæqualium: ſic autem non eſt in propoſito nã charitas principalius reſpicit illum affectum hominis, qui eſt in Deum, quàm illum qui eſt in ſeipſum: unde in aduentu charitatis minuitur amor ſui. & intenditur amor Dei. AD ILLVD, quod obijcitur, quod affectio ſequitur cognitionem. Dicendum, ꝙ affectio dicitur ſequi cognitioné non ſolum à parte claritatis in cognoſcendo, ſed etiam a parte bonitatis conſideratæ in ipſo cognito.

Licet

Licet antem clarius cognoſcat ſe ipſum homo quàm Deum, tamé nullus habẽs charitatem æſtimat ſe tam bonum, & tam amabilem, quantum æſtimat Deum. Et ideo dilectio ſequens cognitioné præponit ipſum Deum nobis in diligendo, magis quàm econnerſo. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd quantum quis diligit Deum, tantum deſiderat frui Deo. Dicendũ quod duplici motu dilectionis cõtingit Deum diligere, uidelicet affectu amicitiæ, & affectu concupiſcentiæ, ſiue deſiderij. Cũ ergo dicitur: Quantum quis diligit Deum, tãtum deſiderat frui Deo (diligere) poteſt dicere motum amicitiæ, uel motum concupiſcẽtiæ. Si dicat motum concupiſcentiæ, abſque dubio ueritatẽ habet: ſed hic motus non ponit in numerum cũ dilectione noſtri: & ideo non ſequitur ex hoc quod æqualiter Deum, & nos diligamus. Diligere enim nos ex charitate non eſt aliud, quam ſummum bonum nobis optare. Si uero diligere Deũ dicit motum amicitiæ, tunc hoc ꝙ eſt, tantum, & quantũ, poſſunt importare proportionabilitatem, ut ſit ſenſus, ſi multum uis Deo bonum, multum deſideras Deo frui. Vel poteſt importare proportionis commenſurationẽ, ſiue æqualitatem. Primo modo habet ueritatem, ſecundo modo non habet ueritatem. Per charitatem enim ſummum bonum diligo, optoque ſummum bonum mihi, ita quod uolo ꝙ Deus ſummũ bonum habeat, & ſit ſummum bonum per eſſentiam, mihi uero per participationem: & multo magis opto ſibi, quàm mihi. Et ideo nõ ſequitur ex hoc, ꝙ amor Dei poſſit æquari amori noſtro ſalua charitate, uel etiam amori alicuius creaturæ, utpote amori gloriæ, & fruitionis Dei, ſiue beatitudinis creatæ. Poſſet etiam reſponderi aliter per interemptionem ad ꝓpoſitionem illam. Quantum deſideras frui Deo, tantum diligis te metipſum; ſecundum quòd, tantum & quantum, dicunt commenſurationem; quia poteſt quis deſiderare frui Deo propter ſe, & ſuper omnia, quamuis nullo mo do concedendum ſit, ꝙ ex charitate diligat ſe propter ſe, & ſuper omnia. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ motus charitatis in Deum eſt finitus, & noſipſos ſimiliter: & ita per intenſionem, & remiſſionem poſſunt æquari. Dicendum, quòd licet uterque ſit finitus: qa a uirtute finita procedit; tamen ratione ipſius obiecti unum excedit reliquum in infinitum. Nec eſt hoc inconueniens: quia finitum poteſt aliud finitum excedere in infinitum; ſicut linea punctum, & ſuperficies lineam. Vnde ſicut infinita puncta non poſſunt lineæ æquari, ſic amor ipſarum creaturarum ſecundum legem charitatis non poteſt æquari amori creatoris. Sicut enim ex punctis nunquam poteſt conſtitui linea, ſic ex infinitis bonis creatis non poteſt conſtitui ſummum bonum animæ rationalis. Amor .n. Dei (ſalua charitate) nunquã põt ſic remitti, quin Deus diligatur ut finis, & ut ſummum bonum. Nec amor creaturæ poteſt ita intendi, quin creatura diligatur ut bonum ad ſummum bonum ordinatum: & ideo non ſequitur ꝙ motus illi ad æqualitatem uenire poſſint. AD ILLVD, quod obijcitur,

tur, quod nihil poteſt alii magis uniri, quàm ſibi. Reſponderi poteſt dupliciter. Primũ ꝙ hoc poteſt intelligi de unione quantum ad naturalem conueniẽtiam, uel quantum ad amoris inhærẽtiam. Primo modo uerum eſt, ſecundo modo falſum: & hoc ſecundo modo amor dicitur uirtus unitiua. Aliter poteſt dici, ꝙ Deus magis eſt intimus unicuique rei, quàm ipſa ſibi: & plus pendet eſſe rei à Deo conſeruante, quam ab ipſis principijs intrinſecis, & complementum beatitudinis ſpiritus rationalis habet à Deo non à ſeipſo: & ideo cum dicitur, ꝙ nihil poteſt alteri magis uniri quam ſibiipſi, ſi hoc intelligatᷣ de ipſis creaturis, ueritatem habere poteſt. Si uero intelligatur de ipſo Deo, ueritatem nõ habet. Deus enim intime illabitur ipſi animæ: & ideo anima ex intimis medullis affectionis habet Deo adhærere: & cum habet charitatem, ampliusté dit in ipſum, quã in ſe: & in eo requieſcit amplius quàm in ſe: qa melior eſt Deus ei, quã ipſa ſibi.

QVAESTIO III.

An ex charitatis ordine præponendum ſit bonum proprium bono proximi?

DE ordine charitatis per cõparationem noſtri ad proximũ. Vtrum ſcilicet ſecundum ordinẽ charitatis præponendum ſit bonũ proprium bono ipſius proximi. Et ꝙ ſic, uidetur. Primo per autoritatem Auguſt. & Amb. in litera, qui immediate poſt dilectionem Dei ordinant dilectionem ſui. ITEM. Eccleſ. 14. Qui ſibi nequam eſt, cui alii bonus erit? per hoc uidetur ꝙ non poteſt aliquis aliũ ordinate diligere, niſi prius ordinate diligat ſe. ITEM. Augu. in Enchi. tractans illud uerbũ. Date eleemoſynam, & omnia mũda ſunt uobis. Qui uult ordinate eleemoſynam dare, a ſe debet incipere, & eam ſibi primo dare. Eſt enim eleemoſyna opus miſericordiæ, ueriſſimeque dictũ eſt: Miſerere animæ tuæ placẽs Deo: ſi ergo prius debet homo ſibi miſereri quam alij, uidetur quòd ſecũdum ordinem charitatis amor ſui ſit amori proximi præponendus. ITEM. Sicut natura appetit ſuam conſeruationem, ſic charitas ſuam perfectionem: ſed natura magis appetit conſeruationem ſui in ſe, quam in ſuo ſimili: ergo & charitas plus appetit perfici in ſeipſa, & in anima in qua eſt, quã charitatem aliam appetat perfici in anima aliena: ergo ſecũdum rectum ordinem charitatis amor ſui præmitti debet amori ipſius proximi.

SED CONTRA. 1. Corinth. 13. Charitas nõ quęrit, quę ſua ſunt. Et iterum alibi. Nullus quod ſuũ eſt quærat, ſed quod alterius: ergo uidetur ꝙ charitas ſecundum ſuam perfectionem inclinet magis ad amandum alterum, quàm ad amãdũ ſeipſum. ITEM. Matth. 22. Diliges proximum tuũ ſicut teipſum: hoc qđ eſt [ſicut] aut eſt nota ſimilitudinis, aut æqualitatis. Si ſimilitudinis tantum eadẽ ratione poſſet dicere: Diliges proximum tuũ ſicut Deum. Si ęqualitatis: ergo non uidetur quòd ſit ordo dilectionis reſpectu noſtri ad dilectionẽ reſpectu proximi. ITEM. Grego in quadã Homilia. Nemo ad ſeipſum habere charitatem dicitur. Ad hoc enim quòd charitas ſit, neceſſe eſt ut dilectio

in

in alterũ tẽdat: ergo charitas per prius ordinat hominem ad alterũ quàm ad ſeipſum: ergo in ordine charitatis uidetur, ꝙ nobis præmitti debeat ꝓximus. ITEM. Charitas eſt amor liberalis: ſed liberalitas magis attenditur reſpectu alterius, quàm reſpectu ſui: ergo amor charitatis magis conſiſtit in amando alterum, quàm in amando ſeipſum. ITEM. Amor charitatis ſuperueniens tollit curuitatẽ ipſius naturæ, ſicut patet: quia cũ homo plus diligat ſe, quàm Deũ ante charitatem, poſt aduentum charitatis uertitur ordo, ut plus diligat Deum quàm ſeipſum: ſi ergo mutat ordinem quantum ad dilectionem Dei, pari rõne quãtum ad dilectionem proximi: uidetur ergo quòd dilectio proximi præmittenda ſit ſecundum ordinem charitatis dilectioni reſpectu noſtri. ITEM. Charitas facit nos conformare uoluntatem noſtrã uolũtati diuinæ: ſed Deus non magis diligit nos, quàm proximos noſtros, imo magis diligit noſtros proximos, ſi ſint meliores nobis: ergo uidetur quòd ſecũdum ordinem charitatis plus debeo diligere proximum, quàm meipſum. SI TV dicas, ꝙ Deus non uult, quòd conformemus uoluntatem noſtram ſibi in hoc. Obijcitur contra hoc, quòd Deus uult, ꝙ nos magis deſideremus honorem ſuum, quàm commodũ proprium: uult etiam, quòd magis amemus, & appretiemur illud, quod magis eſt amandum, & appretiandum: ſed ſalus centum animarum magis facit ad honorẽ Dei, & magis appretianda eſt, q̃ ſalus unius animæ: ſi ergo nomine proximi intelligitur omnis homo, uidetur quod amor proximi præponendus ſit amori ſui. Et hoc confirmatur per illud, qđ dicit Apoſtolus ad Roman. 9. Optabam enim ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundum carnem, qui ſunt &c.

RESOLVTIO.

Vt quid hoc in dubium uertere: ita enim natura parens unicuique dictat.

RESP. Dicendum, quòd ſecundum ordinem charitatis amor ſalutis propriæ præponendus eſt amori ſalutis alienæ, ſecundum quòd auctoritates ſanctorum innuunt manifeſtè; & ſecundũ etiã quòd conſonat, & dictat iudiciũ rationis rectæ, & inſtinctus naturæ. Ratio autem huius eſt: quoniam unumquodque plus appetit perfectionem in ſeipſo, quàm in ſuo ſimili: & quodlibet pódus plus trahit corpus, in quo eſt, ad ſitum ſibi debitum, quàm trahat aliud corpus ſibi annexum: hinc eſt ꝙ charitas per prius deſiderat Deum nobis uniri, & in nobis habitare, & nos in ipſum Deum tendere, & in ipſo quieſcere; quã appetat ĩ aliquo alio, qui nobiſcum habeat aliquam ſimilitudinem. Concedendæ ſunt igitur rationes oſtendentes, ꝙ in ordine charitatis præfertur dilectio ſui dilectioni ipſius proximi. Et huius ſignum eſt: quia illi reprehenduntur, & ſtulti reputãtur, qui ſalutem propriam negligunt, ut procurent alienam. Huius etiã ſignum eſt: quia & ſi homo ex charitate debeat diligere proximum quantum ſeipſum: ita quod eſſet ibi omnimoda æqualitas, iã duos ꝓximos deberet dili-

gere in duplo, quàm ſeipſum, & tres in triplo, & ſic ulterius aſcẽdendo: quod in nullo habẽte charitatem reperiri contingit quantumcumque perfecto.

Ad illud, quod primo obiicitur, ꝙ charitas non quærit quæ ſua ſunt. Dicendum, quòd ſuum idem eſt qđ proprium. Proprium autẽ quærere, hoc eſt dupliciter. Vno modo prout proprium dicitᷣ cum pręciſione: & ſic excludit bonum commune, & illo modo ſonat in uitium, & ſecundum iſtam acceptionem conſueuit dici, ꝙ libido eſt amor boni proprii; & quantum ad hunc modum dicit Apoſtolus; ꝙ charitas non quærit quæ ſua ſunt. Alio modo dicitur bonum proprium, bonum qđ pertinet ad ſe, ita quod in appetitu illius boni uoluntas nec repugnat diuinæ uoluntati, nec præiudicat communi utilitati, ſicut eſt appetitus ſalutis propriæ: & iſto modo diligit quis ſe ex charitate: & ſic accipiendo non negat Apoſtolus quin homo per charitatem debeat quod ſuum eſt quærere, cum ipſemet cuperet diſſolui, & eſſe cum Chriſto, ſicut dr̃ Phil. 1.

Ad Illud, quod obiicitur, ꝙ ſecundum diuinum mandatũ debet homo diligere proximum, ſicut ſeipſum. Dicendum, ꝙ [ſicut] nõ eſt nota perfectæ æqualitatis, ſiue cõmenſurationis, ſed expreſſæ ſimilitudinis, quæ in hoc attẽditur, ꝙ homo debet diligere proximum ad illud bonum, ad quod diligit ſeipſum: & poſt ſalutem propriam nihil tantum debet deſiderare, ſicut ſalutem alienam: & ideo non ualet illud quod obiicitur, quod ſimiliter debet dici in mãdato illo, quod diligat proximum, ſicut deum. Ad Illud, ꝙ obiicitur de auctoritate Greg. quod charitas magis proprie ordinat ad proximum quam ad ſeipſum. Dicendum, quod hic nõ dicitur, quod charitas per prius reſpiciat ordinem hominis ad proximum, quã ad ſeipſum; ſed quia non ſufficit quod aliquis amor ſit charitas, ut homo amet ſeipſum: licet enim amor charitatis a ſeipſo incipiat, debet tamen in alterum protendi. Ad Illud, quod obiicitur, quod charitas eſt amor liberalis. Dicendum, quod quãuis liberalitas quantum ad ſuam completionem reſpiciat alterum, tamen quantum ad ſuum initium prius reſpicit ipſum, qui liberalitatem impendit, ſicut & miſericordia; de qua dictum eſt, quod primo debet homo ſui ipſius miſereri. Ad Illud, quod obiicitᷣ, qđ amor charitatis ſuperueniens tollit curuitatem naturæ. Dicendum, quod quædam eſt curuitas naturæ, quæ ſonat in uitium, & corruptionem; quædam quæ reſpicit ipſius naturæ intrinſecam inclinationẽ. Prima eſt, qua quis diligit ſe plus quàm deum. Secunda eſt, qua quis diligit ſe plus quam proximum. Gratia autem ſuperueniens primam corrigit, & tollit: ſecundam uero diligit, & cum ea currit: & ſic ratio illa non ualet, quoniam nõ eſt ſimile hinc & inde. Ad Illud, quod obiicitur, quod debemus uoluntatem noſtram uoluntati diuinæ conformare. Dicẽdum, quod deus, cum dicitur alterum altero magis diligere, hoc non eſt quia intenſius diligat unum quam reliquum, cũ circa ipſius amorem nec cadat intenſio, nec remiſſio: ſed hoc dicitur

tur; quia unum ordinat ad maius bonum, quam reliquum: & hoc bene poteſt concedi, quod quis magis debet diligere proximum, quam ſe, cum proximus ipſum excedat in merito: ſed ex hoc non ſequitur, quod amor proximi melioris præponderet amori ſui. Ordo enim charitatis non attenditur penes magnitudinem boni optabilis, ſed penes præponderationem affectionis diligentis. Et ſi tu obiicias, quod deus uult, quod magis amemus honorem ſuum, quàm commodum noſtrũ, & magis appretiemur, quod magis eſt appretiandum. Dicendum, quod uerum eſt, quod dei honor plus debet in corde noſtro præponderare, quàm noſtrum commodum: tamen charitas nunquam ſeparat honorem dei a commodo noſtro ſpirituali: nec eſt uoluntatis diuinæ, ut nos appetamus aliquid, quod ſit in detrimentum ſalutis noſtræ propter honorem ſuum; ſicut enim eſſentiale eſt naturæ appetere eſſe, ſic eſſentiale eſt gratiæ appetere deo placere, & deo adhærere; ideo deus nũquam illud a nobis exigit, ut magis ſalutem alienam, quàm propriam diligamus. Et quod dicit Apoſtolus, quod optabat anathema a Chriſto eſſe pro fratribus, illud ĩtelligitur ad tempus, uel ſub conditione, uidelicet ſi optabile eſſet.

QVAESTIO IIII.

An magis diligendi ſint parentes, quàm filij?

DE ordine charitatis per comparationem patris ad filiũ. Et quæritur, utrum magis ſint diligendi parentes, quã filij, an ecõuerſo: Et quod primo ſint diligendi parentes, uideẽ. Primo per mãdatum dñi; præcepit.n. honorare parẽtes Exodi xx. Honora patrẽ tuũ &c. ſi ergo mãdata Dei tradita ſunt ſcd̃m ordinẽ charitatis, uidetur ꝙ amor charitatis, principalius ad parentes, quã ad filios habeat ordinari. ITEM. Auctoritate Ambro. quæ habetur in litera: dicit enim ꝙ primo diligendus eſt deus, ſecundo parentes, tertio filii. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione: quoniam ſecundum legẽ charitatis grati debemus eſſe de beneficiis acceptis, ſed plura beneficia accepimus a parentibus, quàm a filiis: ergo magis debemus eis eſſe grati: ſed qui magis eſt gratus alii, magis ipſum diligit: ergo parentes in ordine charitatis ſunt filiis præponendi. ITEM. Principiatum plus pendet a principio, quam econuerſo: ſed ubi eſt maior dependentia, ibi eſt maior inclinatio: & ubi maior inclinatio, ibi maior amoris cõuerſio: cum ergo habens patrem & filium, ad patrem comparatur ſicut principiatum ad principium, ad filium uero ſicut principium ad principiatum, uidetur quòd ſecũdum regulam amoris magis debet conuerti ad patrem, quam ad filium.

SED CONTRA. 2. Cor. 12. Non debent filii theſaurizare parentibus, ſed parentes filiis: ſed nemo debet theſaurizare: niſi ei quem diligere debet: ſi ergo magis debent theſaurizare parentes filiis, quam econuerſo, magis debẽt ſecundum charitatis ordinẽ parentes filios diligere, quam filii parẽtes. ITEM. Secundũ ordinem naturæ humor procedit a radice ad ramos, & non econuerſio: ſ. ergo cõuerſio amoris ĩ rationalibus ſimi-

lis eſt deriuationi humoris in uegetabilibus, & pater cōparat̃ ad filios, ſicut radix ad ramos; uidetur ꝙ ſcđm rectum ordinem amplius ſint diligendi filii, quã parẽtes. ITEM. Charitas reſpicit boni cõicationem ſcđm conuenientiã, & conformitatẽ: ſed plus boni cõmunicant parentes filiis, ꝗ econuerſo: ergo uidetur ꝙ amor charitatis ſcđm rectum ordinem prius, & abundantius reddat habilem ad diligendum filios, quam parentes. ITEM. Gratia eſt perfectio naturæ: ſed uidemus, ꝙ naturaliter homines plus diligunt filios, quam parentes: ergo uidetur quòd conſimilis ordo debeat eſſe in amore gratuito.

RESOLVTIO.

Cæteris paribus, parentes magis, quã filij diligendi ſunt; uelutí ij, a quibus plura accepimus beneficia.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut dicit. Amb. ſcđm ordinẽ charitatis parentes præponendi ſunt filijs, & hoc intelligendum eſt cæteris paribus: ſicut infra manifeſtabitur. Ratio enim huius eſt: quia amor gratuitus facit memorem eſſe præceptorum beneficiorum: propter ꝙ & ſacra ſcriptura præcipiendo, & admonendo inducit nos ad paterna beneficia recolẽda: & quia plura beneficia recipimus a parentibus, quam a filiis: ideo ſecundum ius diuinum plus eis tenemur, & magis eorũ ſalutẽ diligere, & ꝓcurare debemus. Et concedendę ſunt rationes, quæ hoc oſtendũt.

AD rationes aũt quę in oppoſitum adducuntur; reſpondẽdum eſt, ꝙ illę rationes currunt de dilectione naturali, ſecundum quã magis inclinatur affectus hominis ad filios, quã ad patrẽ. Et rõ huius eſt, qa natura appetit cõſeruari in ſuo ſimili, & magis diligit illud, in quo habet principalius ſaluari: & qm̃ pater habet ſaluari in filio ſcđm ordinẽ naturæ, & nõ econuerſo: hinc eſt ꝙ ſcđm naturæ ordinẽ, maiorẽ habet ad filiũ inclinationẽ, quia magis uult ipſum, quã patrẽ habere ſuperſtitẽ. Dilectio autẽ gratuita magis reſpicit bñficiorum collationem ad supernorum ciuium cõpletionẽ, ad quã indifferenter parentes, & filij comparantur. Et per hoc patet reſponſio ad illa tria, quæ primo obiiciebantur. AD ILLVD uero, quod ultimo obiicitur, ꝙ gratia debet eſſe conformis naturæ. Dicendum, ꝙ natura in quibuſdã currit uia conſona cum gratia: in quibuſdam currit uia oppoſita, in quibuſdam uia diſparata. In hoc enim ꝙ homo plus diligit ſe, quã proximũ, natura gratiæ concordat, ſicut ſupra oſtenſum eſt. In hoc autem ꝙ diligit ſe plus, quã Deum, ipſi gratiæ repugnat. In hoc autem ꝙ diligit filiũ, plus quã patrem, quia intendit ſaluari in illo, ꝓcedit quaſi uia diuerſa. Et ideo gratia ſuperueniens ordinẽ in primo affectu ſaluat, & perficit, in ſecundo ſimpliciter immutat, in tertio uero nouum ordinem dat: ita tñ quòd effectum illum nõ exterminat. Vnde ultimo quòd homo habens charitatem, & habens parentes, & filios, dum mouetur affectu gratuitę dilectionis, magis deſiderat parentum ſalutem. Dum mouetur affectu naturæ, magis deſiderat filii ſanitatem. Nec eſt hic oppoſitio dilectionis naturalis ad gratuitam propter conſiderationem diuerſam.

QVAE-

QVAESTIO V.

An domeſticus in dilectione præponendus ſit extraneo.

De ordine charitatis per comparationem domeſtici ad extraneum. Et quæritur, utrum domeſticus ſit extraneo præponendus. Et q ſic uidetur per illud q dicitur. Gal. ult. Operemur bonũ ad omnes, & maxime ad domeſticos fidei. Et. 1. Timoth. v. Si quis ſuorum & maximè domeſticorũ curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior. Per utrãque auctoritatum iſtarum oſtendi poteſt, quod domeſticus extraneo debet præferri: per unam oſtenditur poſitiue, per aliam deſtructiue. ITEM. Hocipſum oſtenditur auctoritate Amb. quæ ponitur in litera, qui dicit domeſticos collocandos eſſe quinto loco in ordine charitatis, extraneos uero in ſexto. ITEM. Hocipſum uidetur per rationem. Diffuſio caloris corporalis prius eſt ad loca propinquiora, quam ad remotiora: ergo a ſimili communicatio amoris ſpiritualis prius reſpicit naturaliter quod eſt propinquũ, quã quod eſt remotum: ſi ergo domeſtici ſunt propinquiores nobis, q̃ extranei, uel inimici, uidetur q in ordine charitatis primo ſint collocandi. ITEM. Ad illos prius, & principalius charitas ordinat, quibus magis aſtringimur, & ligamur: ordo enim charitatis conſonat legi iuſtitiæ, ſed ſecundum legem iuſtitiæ magis obligamur domeſticis, quam extraneis: ergo domeſtici pręferri debent extraneis in ordine charitatis.

SED CONTRA. Col. iii. Renouamini ſecundum nouum hominẽ, ubi non eſt maſculus, neque fęmina, gentilis, & Iudæus, ſed omnia in omnibus Chriſtus: ergo ſecundum hoc homini habenti charitatem nemo eſt extraneus: ergo ſecundum legem charitatis nulla eſt diſtinctio, nullus ordo inter domeſticum, & extraneum. ITEM Aug. in Lib. de uera relig. Nõ ſic homo ab homine diligendus eſt, ut diliguntur carnales fratres, uel filii, uel coniuges, uel cognati, uel affines, aut ciues: nam illa dilectio eſt corporalis. Non enim tales neceſſitates habemus, quæ naſcendo, & moriẽdo contingũt: ſi noſtra natura in præceptis, & imagine dei manens, in iſtã corruptionem non relegaretur: ergo uidetur quòd ordo charitatis penes extraneum, & domeſticum, & propinquum nullatenus attenditur. ITEM. Ratio diligendi proximum ex charitate, eſt ipſa imago dei: ſi ergo domeſticus, & extraneus, æqualiter ſunt dei imago, uidetur q ex charitate ęqualiter ſunt diligendi. ITEM. Charitas diligit bonum quia bonum: ergo ille, qui eſt magis bonus, magis eſt ex charitate diligendus, ſiue ſit domeſticus, ſiue extraneus: ergo propinquitas, & familiaritas, uel extraneitas nihil uidentur facere ad ordinem charitatis.

RESOLVTIO.

Vtique: nam & ipſa natura hoc idem innuit.

RESP. Ad prædictorum intelligẽtiam eſt notandum, quòd prædictus ordo, qui aſſignatur ſecundum has differentias, quæ ſunt propinquum, & remotum, domeſticum, & extraneum: a quibuſdam dicitur eſſe ipſius dilectionis naturalis: charitatis autem non eſt niſi tolerantis: ſuſtinet enim

enim charitas in uia, cum ſit imperfecta, imperfectionem ipſius naturæ. Vnde hi uoluerunt dicere, quòd ordo charitatis, qui cõpetit ei ſecundum ſe, attenditur penes maius bonum, & minus bonum non autem ſecundum propinquum, & remotum. Sed hic modus dicendi non uidetur concordare uerbis Ambr. nec etiam uerbis Magiſtri. Nam Ambr. ordinem hunc aſſignat in ipſa dilectione gratuita, de qua dicit ſponſa i Cãticis. 2. Introduxit me rex in cellam uinariam, ordinauit in me charitatem. Et Magiſter in principio Diſt. dicit, quòd peccat, qui præpoſtere agit, & hunc ordinem peruertit; quod nõ eſſet ſi talis ordo ſolummodo eſſet charitatis, ſicut tolerantis. Et ideo eſt alius modus dicendi, quòd ordo, qui attenditur penes prædictas differentias, non tantum eſt ipſius charitatis ſicut tolerantis, ſed etiam eſt ipſius ſicut regulantis naturam, & ei conſonãtis. Qđ enim primo diligantur propinqui, quam extranei, hoc non eſt naturæ inordinatæ, ſed potius de ordine naturæ. Sicut enim prius tactum eſt, rectus ordo diffuſionis eſt, ut prius cõmunicetur propinquiori, & deinde remotiori. Quoniam ergo charitas rectũ ordinem a natura non aufert: hinc eſt ꝙ charitas ſuperueniẽs illum ordinem naturæ perficit, & perficiendo dicitur eodem ordine ordinari, non quia ordo ille competat ſibi ſecundum ſe, ſed quia cõpetit ei ratione naturę, in qua eſt. Propter quod attendendum, ꝙ duplex ordo attenditur in charitate. Vnus, qui ei competit ſecundum ſeipſam: & iſte ordo attenditur penes bonum, & magis bonum, & maxime bonum. Vnde charitas de ſe magis mouet ad amandum ſpiritũ, quam corpus, & Deum ſummum, quam ſpiritũ creatum. Alius uero eſt ordo, qui competit ei ratione naturæ ſubſtratæ: & hic attenditur ſecundum differẽtias has, quæ ſunt propriũ & alienum, propinquum & extraneum. Affectus enim charitatis ſubſternit ſibi affectum naturę, & illum perficit, & regit ſecundum illud, quod habet in ſe rectitudinis. Concedendum eſt ergo, quod ſecundum ordinem charitatis domeſtici præponendi ſunt extraneis. Rationes autem, quæ hoc oſtendunt, concedendæ ſunt.

Ad illvd, quod obijcitur, quòd in Chriſto Ieſu non eſt diſtinctio maſculi, & fœminæ, imo omnes unum in Chriſto. Dicendum, quòd Apoſtolus per hoc non vult excludere diſtinctionem, & gradũ, & ordinem in mẽbris Chriſti, ſed per hoc uult oſtẽdere: ꝙ in omni ſexu, & ætate, & de omni conditione quiſque poteſt per Chriſtum peruenire ad ſalutem, ita quòd nullus excludẽdus eſt à fide: & propterea ex hoc non habetur, quòd charitas in diligendo membra Chriſti non ſeruet ordinem. Ad illvd, quod obijcitur de auctoritate Augu. de uera Reli. Reſponderi poteſt, ꝙ illam auctoritatem ipſe retractat in Lib. retractationum. Aliter ẽt poteſt dici ꝙ Auguſt. non uult remouere a charitate cõſideratioẽ illarum conditionum ſimpliciter ſed hoc uult dicere, ꝙ charitas illas conditiones non cõſiderat primo, & principaliter, ſecundum ꝙ amor naturalis, & carnalis: & hoc

pâtet per illud quod ſubiungit. Amare enim in homine, quod ſi lius eſt, hoc non eſt in eo amare quod ad Deum pertinet, ſed q̃d pertinet ad ſe: conſtat quòd de eo intelligit, qui diligit principaliter filium, quia eſt ab eo genitus, non quia eſt ad Dei imaginem factus. Et propterea ex auctoritate illa non habetur, quòd penes illas conditiones nõ attendatur ordo charitatis, ſed ꝙ nõ ſunt principales rationes diligẽdi ex charitate. Quamuis autem ſint principales, poſſunt tamen eſſe annexę, & cõcomitantes, & ex hoc ad charitatis ordinem facientes. Ad illvd, quod obijcitur. ꝙ ratio diligendi proximum eſt imago. Dicendum, ꝙ iſta eſt ratio communis, & generalis: ſed præter hanc poſſunt eſſe aliæ ſpeciales. Ordo autem & diſtinctio quamuis non attendatur penes generales, attẽdi tamen poteſt penes ſpeciales. Et propterea quamuis domeſticus, & extraneus ſint uniformiter ad imaginem Dei, non tamen ſequitur, quòd ſint uniformiter diligẽdi. Ad illvd, quod ultimo obijcitur, ꝙ charitas diligit bonũ quia bonum. Dicendum ꝙ uerũ eſt de ipſa charitate ſecundum ſe: ſicut enim prætactum eſt, ordo eius in ſe attenditur penes bonitatẽ maiorem, uel minorem, ſed in charitate non tantũ attenditur ordo ſecundum ſe, ſed etiam ratione naturæ ſubſtratæ: & ratione illius aſſignatur ordo inter domeſticum, & extraneũ: & ſic patet ꝙ ratio illa non repugnat ordini charitatis.

Qvaestio VI.

An charitas ordo penes affectum tãtum, uel penes affectum & affectũ ſimul attẽdatur?

Vtrvm ordo charitatis attendatur penes affectum tantum, an ſimul penes affectum, & effectum. Et ꝙ penes utrumque, uidetur. 1. Ioan. 3. Diligamus non uerbo, neque lingua: ſed opere & ueritate: non eſt ergo uera dilectio, niſi ſit in corde & opere, in affectu & effectu: ergo pari ratione non eſt uerus dilectionis ordo, niſi penes illorum utrumque attendatur. Item. Greg. in quadã Homil. Probatio dilectionis eſt exhibitio operis; ergo ubi eſt maior operis exhibitio, ibi probatur maior eſſe dilectio, & econuerſo: ſi ergo charitas ordinata eſt in diligendo, uidetur ꝙ ordinari debeat ĩ corde, & in facto. Item. Ordinatio in effectu ortum habet ab ordinatione in affectu: ſi ergo charitas ordinari debet in effectu, neceſſe eſt ꝙ prius ordinetur in affectu: ſed charitas ordinata eſt quãtum ad effectum, ſicut patet per illud, quod dicit Apoſtolus. Operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticos: ergo neceſſe eſt charitatem ordinatam eſſe quantum ad effectum. Item. Magis penſat Deus ex quanto homo facit, quã quantũ facit: ergo ſi ordo charitatis eſt Deo acceptus, uť ꝙ non ſolũ cõſiſtat in opere exteriori, ſed ẽt in affectu interiori. *Gal. 6.*

Sed contra. Quod non conſiſtat in affectu, uidetur per illud, q̃d dicitur. Prouerb. 18. Vir amicabilis ad ſocietatem magis erit amicus, quàm frater: ſed conſtat ꝙ illa amicitia, de qua ſapiens loquitur, non aduerſatur ipſi charitati,

ritati, imo potius eſt ei conſona: ſed ſecundum iſtam dicit, ꝙ magis diligitur homo bonæ ſocietatis, quã frater ſcd̃m carnem: uidetur ergo ꝙ ſecundũ præaſſignatas differentias non attendatur ordo dilectionis quãtum ad effectum. ITEM. Dilectio in familiaritate cõſequitur ad dilectionem, & affectum diligendi; ſed multi ſunt, qui plus delectantur loqui cum amico ſuo, quam per orationem loqui cum Deo: ergo uidetur ꝙ nullus talis charitatem habeat ordinatam, qđ ualde durum uidet̃ dicere. ITEM. Quod non attendatur penes effectum uidetur: qa multi ſunt impotentes ad impendenda opera dilectionis: ergo tales non poſſunt habere ordinem charitatis, qđ ſi hoc eſt falſum, reſtat &c. ITEM. Si ordo charitatis attendatur penes effectum: ergo recte, & ſcd̃m ordinẽ charitatis agit, qui præbendale beneficium potius dat ſuo conſanguineo, quã extraneo; quod reprehendit propheta Abacuc. 2. Ve qui ædificat Syon in ſanguinibus. Et Ezech. 44. Sufficiat uobis domus Iſrael, qui introducitis incircunciſos in ſanctuariũ Dei: ubi reprehenduntur illi qui beneficia eccleſiaſtica magis cõferũt domeſticis, q̃ aliis.

RESOLVTIO.

Cæteris paribus, quò ad utrunque attenditur.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandũ, ꝙ ſcd̃m ꝙ dicit Magiſter in litera, aliqui dicere uoluerunt, ꝙ hmõi ordo charitatis attendatur ſolum quantũ ad effectum exteriorem, nõ quãtum ad affectum interiorem, niſi per cõparationẽ noſtri ad Deũ: per comparationem autem proximi ad proximum ſolum conſiſtit ordo quantum ad exteriorem effectum. Et innituntur his auctoritatibus Aug. quæ in litera ponuntur: in quibus uidet̃ expreſſe ſentire ꝙ ordo charitatis reſpectu proximi attendatur ſolum in exterioris operis exhibitione. Et hocipſum uidetur dicere in Libro de uera religione, ubi dicit, ꝙ hæc eſt pfecta iuſtitia, ut plus potiora bona, & minus minora diligamus. Ex quo uidetur poſſe elici, ꝙ iſte differentiæ propinquitatis nihil faciunt ad affectum dilectionis. Veruntamen ſicut dicit Magiſter in litera, & uerba Ambr. ſonant, & rationes primò inductæ cõprobant, ꝙ ordo charitatis per comparationem noſtri ad proximum, & unius proximi ad alterum, non ſolum attẽditur ſecundum effectum, uerumetiam ſecundum affectum. Et hoc idem intelligendum eſt, ceteris alijs paribus. Si enim in duobus dilectis eſt par dignitas, & neceſſitas, quantum eſt de iſtis proprietatibus, & conditionibus; æqualiter ſunt amãdi effectu, & affectu: ſed ſi in altero illorum ſuperadditur ſanguinis propinquitas, facit ipſum magis amabilem utroq; modo. Et iſto modo intendit Ambr. charitatis ordinem aſſignare reſpectu proximorum. Quod notat cum dicit, quòd domeſtici, ſi boni ſint, malis filiis ſint præponendi. Et ſi tu quæras, cum ad ordinem charitatis concurrant meriti dignitas, & indigentię oportunitas, ſicut & propinquitas, quare magis Amb aſſignat ordinem charitatis penes propinquitatem, quã penes bonitatem, uel indigentiæ neceſſitatẽ. Dicendũ, ꝙ conditio boni-

bonitatis nec eſt nobis ita nota, nec eſt in ſe ita ſtabilis, & firma, ſicut propinquitatis cōditio. Aliquis enim, qui hodie eſt malus, cras erit bonus: & qui hodie eſt minus bonus, cras fortaſſis erit melior. Similiter eſt de neceſſitate, & oportunitate: & ideo penes gradus neceſſitatis bonitatis, & opportunitatis, nō potuit ita certitudinaliter ordo charitatis aſſignari, ſicut penes cōditiones propinquitatis. Concedendum eſt ergo ꝙ ordo charitatis ſecūdm differentias præaſſignatas nō ſolū attenditur quātum ad effectum exteriorem: ſed etiam quantum ad affectum interiorem: & hoc intelligendum eſt, aliis paribus. Vnde & rationes, quæ hoc oſtendunt concedendæ ſunt.

Ad euidentiam autē rōnum, quæ adducuntur in contrarium, notandum eſt ꝙ multipliciter cōtingit affectum noſtrum accipi, & effectum multiplicē reperiri: ita ꝙ ordo charitatis nec oēm affectū reſpicit uniformiter, nec omnē effectum. Accipitur.n. aliquando affectus pro paſſione, aliquādo pro motu: ita ꝙ affectus paſſio dicitur quædam mulcebris complacētia. Affectus uero motus dicitur quædam rationalis eligentia. Affectus autem motus dupliciter adhuc accipitur. Nam quidā eſt à charitate elicitus, quidā imperatus. Affectus à charitate elicitus eſt ille, quo quis optat alteri ſummum bonum. Affectus uero imperatus eſt ille, quo quis optat alii aliquod bonum temporale, quod eſt ordinatum ad conſeruationem naturæ. Sic ergo triplex eſt affectus, unus à charitate elicitus, quo quidem opto alicui bonum ſummum. Alius imperatus, quo opto alicui aliquod terrenum bonum. Tertius uero annexus, quo delector in alterius bono, qui magis tenet rationem paſſionis, quàm motus. Et cum ſit triplex affectus, ordo charitatis præaſſignatus reſpicit affectū à charitate elicitum principaliter: quia magis mihi debeo optare beatam uitā, quam alii: & poſt me magis patri meo, quam alii: & ſic ulterius procedendo: affectum uero imperatū reſpicit minus principaliter. Vnde pro diuerſis oportunitatibus, & conditionibus ordo quantum ad illum affectum poteſt uariari, & prępoſterari. Affectum uero annexum, qui eſt paſſio mulcebris; minimè reſpicit ordo charitatis, quia ille potius reſpicit ſenſibilem experientiam, quàm rationis eligentiam: ſicut patet: quia plus delectatur aliquis, & gaudet in reſpiciendo ſociū, quē uidet pręſentē, quam in recolendo patrem, qui abſens eſt, quamuis ipſum magis diligat: cuius ſignum eſt quòd ꝓ patre faceret multa maiora. Similiter ex parte effectus diſtinguendum eſt. Nā quidam eſt effectus, ſiue beneficium qui reſpicit perſonā ſingularē, & ille duplex eſt. Vnus.n. eſt, qui reſpicit animæ ſalutem. Alius uero reſpicit ſuſtentationē uitæ præſentis. Quidam eſt effectus, qui reſpicit perſonā ſpiritualē cōem, uel utilitatē cōmunē, ſicut collatio beneficii eccleſiaſtici: & ſic triplex eſt effectus exterior. Vnus q̨ eſt procuratio ęternę ſalutis. Aliusq̨ eſt releuatio, tp̄alis neceſſitatis. Tertius uero q̨ eſt cōmiſſio beneficii eccleſiaſtici, q̨ eſt quodāmodo ſpiritualis.

tualis. Primum autem iſtorũ effe ctuũ reſpicit ordo charitatis principaliter: primo enim debeo procurare ſalutem meam, quàm ſalutem proximi: & primo ſalutẽ patris, quàm alicuius alterius, & ſic deinceps procedendo. Secundum uero effectũ reſpicit minus principaliter, quia ſecundum diuerſas oportunitates poteſt, & debet homo magis, & minus eſſe beneficus in collatione alicuius commodi temporalis. Tertium uero effectum, qui eſt collatio alicuius beneficij eccleſiaſtici, minime reſpicit ordo charitatis: in collatione enim talium beneficiorũ multum attendenda eſt meriti dignitas; & parum, aut nihil ſanguinis proximitas. Verendum enim ualde eſt, ne ſub pallio charitatis, affectus lateat carnalitatis.

Ex his patét omnia, quæ dicta ſunt. Ad illud enim, quod primo obijcitur de affectu amicabili, qui eſt ad ſocium magis, quàm ad fratrem, iam patet reſponſio: quia illud intelligitur de affectu, qui eſt cuiuſdam mulcebris complacentiæ, rõne cuius plus delectat homo habitare cum bono ſocio, q̃ cum fratre, uel cum cõſanguineo. Ad illud, quod obijcitur de hoc, ꝙ plus delectatur homo loqui cũ amico, quàm loqui cum Deo, ſimiliter iam patet reſponſio: quia talis delectatio ſequitur ſenſibilem experientiam. Et quia proximum ſuum uidet, Deum autem non uidet: hinc eſt ꝙ plus delectatur aliquando alloqui proximum, quàm orare Deum, licet multo plus Deum diligat, quàm amicum ſuum. Licet aũt iſte affectus in uiris carnalibus, qui huic mundo dediti ſunt, aliquo modo ſit tolerabilis: in uiris tamẽ ſpiritualibus quorũ eſt experiri q̃ ſuauis, & dulcis eſt dominus, ualde eſt reprehẽſibilis, & cũ magna diligẽtia debet extirpari. Ad illud, qđ obijcit̃, ꝙ effectus nõ eſt in ptãte nr̃a. Dicẽdũ, ꝙ & ſi non ſit in poteſtate noſtra effectũ exterius impẽdere: eſt tñ in poteſtate noſtra ipſum effectũ uelle: & qñ uoluntas perfecta eſt, ꝓ facto reputat̃: & iõ defectus potẽtiæ in exequẽdo non tollit ordinẽ charitatis, qui quantum ad effectũ exteriorẽ habet attendi. Ad illud, quod obiicitur de beneficio præbendali, iam patet reſponſio: quia quantum ad illum affectum minime (ut dictum eſt) attenditur ordo charitatis.

DISTINCTIO XXX.

De charitate quantum ad meriti perfectionem.

Hic ſolet quæri, quid potius ſit, pluriſque meriti, diligere amicos, an diligere inimicos. Sed hæc comparatio implicita eſt. Si enim conferatur dilectio amicorum tantum dilectioni amicorum, & etiam inimicorum, perſpicua eſt abſolutio. Sed ſi in aliquo uno homine, qui diligit ſimul amicũ, & inimicum, quid horum potius ſit quæratur, obſcura eſt reſpõſio: quia de motu

mentis

mentis agitur, de quo non eſt nobis facile iudicium, an unus & idem motus ſit erga amicum & inimicum, ſed erga amicum intenſior: an duo, unus erga inimicum, qui dicitur difficilior: alter erga amicum, qui uidetur feruentior, nec incongrue putatur melior, qui eſt feruentior. Vel ſi vnus idẽque eſt, idem potior vbi eſt ardentior, non improbe exiſtimatur. Auguſt. tamen ſentire uidetur maius eſſe diligere inimicum quam amicum, quia perfectorum eſſe dicit diligere inimicos, & benefacere eis, neque hoc à tanta multitudine impleri, quanta exauditur in oratione dominica, cum dicitur: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Illam enim ſponſionem dicit à multis impleri, qui nondum diligunt inimicos. Ait enim ſic, Magnum eſt erga eũ, qui tibi nihil mali fecerit eſſe beneuolum & beneficum: illud multo grandius & magnificentiſſimæ bonitatis eſt, ut tuum quoque inimicum diligas, & ei qui tibi malum uult, & ſi poteſt facit: tu ſemper bonum uelis, faciasq́ue quod poſſis audiens dicentem Ieſum. Diligite inimicos ueſtros, & benefacite his qui odiunt uos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus uos. Sed quoniam perfectorum filiorum Dei eſt illud, quo quidem ſe debet omnis fidelis extendere, & humanum animum ad hunc affectum orando Deum, ſecumque agendo luctandoque perducere, tamen quia hoc tam magnũ bonum tantæ multitudinis non eſt, quantam credimus exaudiri, cum dicitur in oratione: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, proculdubio uerba ſponſionis huius implentur, ſi homo qui nondum ita profecit, ut etiam diligat inimicum, tamen quando rogatur ab homine, qui peccauit in eum, ut ei dimittat, dimittit ex corde, qui etiã ſibi roganti uult dimitti, cum orat & dicit, Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Quicunque uero rogat hominem, in quem peccauit, ſi peccato ſuo mouetur ut roget, non eſt adhuc deputandus inimicus, ut eum diligere ſit difficile, ſicut erat quando inimicitias exercebat. Quiſquis uero roganti et pœnitenti non dimittit, non exiſtimet à Domino ſuo peccata dimitti, quia mentiri ueritas non poteſt, quæ cum docuiſſet

Math. 6.

In Enchi. ca. 73.

Math. 5.

Luc. 6.

Mat. 6

Ibid. cap. 74

orationem

Mat.6 orationem, hanc in ea poſitam ſententiam commendauit dicens. Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter. Si vero non dimiſeritis, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra. Ecce hic haberi videtur, quod & prætaxauimus, ſcilicet maioris virtutis eſſe diligere inimicum, & benefacere ei, quam illum qui nihil mali fecit nobis, vel amicum: Quod ſi quis concedere ſimpliciter noluerit, dicens, intenſius diligitur amicus quàm inimicus, & ideo illud potius iſto, determinat iſta ſecundum præmiſſam intelligentiam, dicens ibi comparationem factam inter dilectionem qua diligitur tantum amicus, & illam qua amicus, & inimicus

Math. 6. diligitur. Illud vero quod ſequitur, magis nos mouet, quod ſcilicet dicit non eſſe tantæ multitudinis diligere inimicos, quanta exauditur cum dicitur, Dimitte nobis debita noſtra, &c. vbi dat intelligi, quòd alicui à Deo dimittuntur peccata non diligenti inimicum, ſi tamen fratri roganti qui in ſe peccauit, dimittit. Sed cum peccata non dimittantur alicui adulto, niſi charitatem habeat, ſequitur vt charitatem habeat qui non diligit inimicum. Quomodo ergo nomine proximi omnis homo intelligitur in illo mandato, Diliges proximum tuum ſicut teipſum? Si enim omnis ho-

Mat.2. Deut.6. mo proximus eſt, tunc & inimicus: præcipimur ergo & inimicos diligere. Et quia illud præceptum generale eſt, omnibus præcipitur omnes homines diligere, etiam inimicos. Quidam quod hic dicitur ſimpliciter tenere volentes, illud præceptum determinant dicentes, illic perfectis dari in præceptum diligere omnem hominem, etiam inimicum, minoribus vero in conſilium. In præceptum vero eos diligere, qui nihil mali fecerunt eis, & inimicos non odire. Sed melius eſt vt intelligatur omnibus illo mandato præcipi cunctos diligere, etiam inimicos, cui ſenſui atteſtantur ſuperius poſitæ authoritates, & aliæ multæ. Illud vero Auguſtini nouiſſime poſitum de perfecta charitate dictum

Diſt.28 & 29. intelligitur, quæ tantum eſt perfectorum, qui non ſolum amicos, ſed etiam inimicos perfecte diligunt, eiſque benefaciunt. Quæ perfectio dilectionis non eſt tantæ multitu-

dinis

dinis quanta exauditur in oratione Dominica: hoc re vera grande eſt,& eximiæ bonitatis, ſcilicet perfecte diligere inimicum. Ita & cum dicit impleri verba illius ſponſionis ab homine, qui non ita profecit, vt diligat inimicum, de dilectione perfecta accipiendum eſt.

SVpra egit Magiſter de charitate quantum ad eſſentiam,& diffinitionem,& quãtum ad diligibilium diſtinctioñ, & quantum ad ordinem. Hic ſequit̃ quarta pars, in qua agit de eadẽ quãtum ad meriti perfectionem. Diuiditur autẽ pars iſta in duas partes. In quarum prima determinat de perfectione charitatis in merito quantum ad eius motus cõparatos adinuicem, utpote de dilectione amicorum,& inimicorum. In ſecunda uero agit de eadem in comparatione ad diligentem. ibi. *Illud uero quod ſequitur, magis nos mouet,&c.*) Prima pars diuiditur in tres partes. In prima mouet quæſtionem,& determinat ſecundum ſuam opinionem. In ſecũda uero introducit auctoritatẽ Auguſtini, quæ ſuæ reſponſioni uidetur obuiare. ibi. *Auguſtinus tamen ſentire uidetur,&c.*) In tertia uero prædictam auctoritatem explanat. ibi. *Ecce hic haberi uidetur, quod & prætaxauimus,&c*) Similiter ſecũda pars tres habet partes. In quarum prima introducit quæſtionem quæ ex auctoritatibus Auguſtini habet originẽ, qua quæritur de dilectione inimicorum in comparatione ad diligentem. In ſecunda uero ponit determinationem quorundam. ibi. *Quidam quod hic dicitur ſimpliciter tenere uolentes,&c.*) In tertia ſubiungit determinationẽ ſuam. ibi. *Sed melius eſt ut intelligatur,&c.*)

Dub. 1.

O*Bſcura eſt reſponſio,&c.*] Hoc uidetur eſſe ſimpliciter falſum, quia cum actus diuerſificentur per obiecta, & amicus & inimicus ſint diuerſa obiecta, & diuerſa diligibilia, impoſſibile eſt ꝙ amicum,& inimicum quis diligat uno motu. Item. Virtus ſimplex,& finita ad quæcũque ſe cõuertit, totaliter ſe conuertit: ſed homo diligendo amicum cõuertit ſe ad ipſum: ergo non uidetur ꝙ uno,& eodem motu ſimul, & ſemel poſſit diligere amicum, & inimicum. Reſpon. Dicendum, ꝙ quamuis illud, quod dicit Magiſter hic, nõ ſit uſquequaque bene intelligibile, poſſumus tñ utrunque exponere, & ipſum ſaluare dupliciter. Primò ſic: conuenit.n. erga aliquem affici dupliciter, uel proprie,& diſtincte,& ſua ꝓpria ratione, uel in quadam generalitate cũ aliis. Sicut uerbi grã dupliciter põt quis affici in amando Petrum. Aut quia ſpecialiter afficitur circa ipſum, aut generaliter cogitat omnem hominẽ eſſe diligẽdũ: & generaliter circa omnem hominem afficitur, ſcd̃m ꝙ exigit ordo charitatis. Si primo mõ accipiat̃ motus dilectionis in amicũ, ſic nõ põt unus, & idẽ motus, q eſt i amicũ, eſſe in inimicũ, ſicut rõnes inductæ oſtẽdũt. Si uero ſecũdo modo, ſic põt eſſe idẽ: & hoc modo accipit Magiſter

cum dicit, quòd poteſt eſſe unus reſpectu utriuſque. Aliter autem poteſt ſuſtineri.ut diſtinguamus, quòd dupliciter contingit uiam aliquam moueri in obiectũ. Aut motu ſimplici, & abſoluto, aut motu collatiuo, & quodãmodo compoſito. Si loquamur de motu ſimplici,& abſoluto:ſic nõ poteſt unus,& idem eſſe in amicum, & inimicũ:imo diuerſi ſunt,quorum unus eſt intenſior.& alter remiſſior.Si uero de motu collatiuo,quo quis afficitur circa aliqua duo, unum alteri præponẽdo: ſic poteſt eſſe motus unus(ſecundũ ꝙ dicit Magiſter) ſecũdum aliqd ſui intenſior,ſecundum uero aliquid remiſſior.Secundum hoc patet reſponſio ad ea,quæ obijciũtur, nam illa duo procedunt de actu ſimplici,& abſoluto, qui eſt reſpectu unius obiecti tantum, actus uero collatiuus poteſt eſſe reſpectu duorum ſub rõne unius. Ad illud quod obijcitur,ꝙ uirtus affectionis nõ poteſt ſimul cõuerti,patet reſponſio. Ex hoc.n. non concluditur, ꝙ nõ poſſit eſſe unus motus collatiuus:quia in eo eſt reperire prius,& poſterius.

Dub.2. *Proculdubio uerba ſponſionis huius implentur,&c.*]Contra.Si non dimittit antequam rogetur, ſeruat iram proximo:& ſi ſeruat irã; charitatẽ non habet:ergo in oratione ſua non eſt dignus exauditione, nec uidetur quòd oret recte.Item.Sicut in præcedentibus probatum eſt, omnes tenentur inimicos ſuos diligere, etiam inimicitias exercentes: ergo omnes tenentur eis,etiam non rogati offenſas dimittere. Reſpon. Dicendum,quòd eſt dimittere rancorẽ, & dimittere ſigna rancoris. Dimittere rãcorem neceſſitatis eſt, & ad hoc omnes obligantur,& ad hoc tenetur homo ſiue inimicus repugnet,ſiue ueniam petat.Dimittere autem non ſolum rancorem,ſed & ſigna rãcoris,hoc perfectionis eſt, nec ad hoc tenetur homo,niſi in caſu:uidelicet,quãdo deuote, & humiliter uenia poſtulatur. Et de hac dimiſſione loquitur Auguſt.Obiectiones autẽ currunt de alia: & per hoc patet tam litera,quàm obiecta.

Quiſquis uero roganti,&c.]Cõtra.Videtur ſecundum hoc, quòd omnis, qui ſeruat rancorem erga proximum,quòd contra ſeipſum oret: quia cum nolit alij dimittere, iam petit ex conſequenti, ꝙ nec Deus dimittat ſibi.Et qui petit,quòd Deus non dimittat, peccat mortaliter:ergo omnis, q eſt in rancore, & dicit orationem dominicam,uidetur mortaliter peccare. Reſpon. Dicendum,ꝙ omnis,qui orationem dominicam ex corde dicit,intendit per eam impetrare collationem bonorum,& remiſſionem malorũ: & qui hoc intendit à domino exequi, conſtans eſt,ꝙ aut pœnitet, aut proponit aliquando pœnitere: licet ergo aliquis odium habeat, tamẽ dicendo orationem dominicã nõ incurrit offenſam mortalẽ: quia non intendit petere,ꝙ fiat ſibi ſecundum malam uoluntatẽ,ſed bonam, quam & ſi tunc non habeat, intendit tamen Dei auxilio aliquando obtinere.Si quis autẽ illam orationem diceret, nunquã proponens ab odio fratris recedere,quamuis non intenderet iram petere, culpam tamen ſuã abſq; dubio aggrauaret. Aliter tamen poſſet dici,ꝙ iſtam orationem qũ Dub.3.

ali-

aliquis dicit, non dicit in perſona ſua, ſed in perſona eccleſiæ, cuius uult eſſe membrum. Et quantum ad hoc non petit contra ſeipſum, nec intentione principali, nec ex conſequenti.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An cum quantulacunque charitate poſſit quis quantumcunque tentationi reſiſtere?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio de charitate quãtum ad perfectionem merici. Et circa hoc ſex breuiter poſſunt quæri. Primum eſt, utrum quis ex quantulacunque charitate poſſit quantęcunque tẽtationi reſiſtere, an hoc ſit ſolius charitatis perfectæ. Secundũ eſt, utrum homo in quantulacunque charitate conſtitutus teneat mortem pro Chriſto ſubire. Tertium eſt, utrum habens charitatem perfectam teneatur ea, quæ ſunt perfectionis implere. Quartum eſt, utrum omnes tam perfecti, quàm imperfecti teneantur inimicos diligere quantum ad affectũ. Quintum eſt, utrum omnes teneantur inimicos diligere quãtum ad effectum. Sextum eſt, quod ſi melius, & maioris meriti, utrum diligere amicum, an diligere inimicum.

VTRVM cum quantulacunque charitate poſſit quis reſiſtere quantæcunque tentationi. Et ꝙ ſic uidetur. Super illud Pſal. 118. Bonum mihi lex oris tui, &c. Auguſt. Plus diligit charitas Deum, quàm cupiditas millia auri, & argenti. Hoc eſt uerum de quantulacunque charitate: & ſi hoc, charitas quãtulacunque excedit omnem cupiditatẽ ſua uirtute: ſi ergo magnitudo tentationis attenditur ſecundum magnitudinem cupiditatis, uidetur quòd ꝑ quantulacunque charitatem poſſumus maximętẽtationi reſiſtere. ITEM. Greg. Debilis eſt hoſtis, qui non uincit niſi uolentem: ſed quantulãcunque habet homo charitatẽ, habet quo poteſt uelle non uinci: ergo ſi per nolle uinci reſiſtit omni tentationi, & tentatori, uidetur per quantulãcunque charitatem poſſit homo ſuperare omnem tentationem. ITEM. Potentior eſt charitas in bonum, quàm ſit culpa in malum: ſed peccatum mortale quantumcunque paruũ ſufficit ad expellendum magnam gratiam: ergo charitas quantumcunque parua eſt, ſufficiens eſt reſiſtere tentationi maximę. ITEM. Charitas quantumcunque parua ſit, hominem facit diligere Deũ propter ſe, & ſuper omnia, & facit hominẽ in Deum cõfidere plus, quàm in ſe: ſed qui Deum ꝑꝑ ſe, & ſuper omnia amat, & in Deum cõfidit, habet Deum adiutorem, & qui habet Deum adiutorẽ, omni tẽtationi poteſt reſiſtere: ergo homo ex quantulacunque charitate ſuperare poteſt omnem tentationem. ITEM. Gratia quantumcunque ſit modica, potentior eſt, & excellentior quàm natura: ſed homo in ſtatu innocentiæ in puris naturalibus conſtitutus, poterat quantæcunque tentationi reſiſtere: ergo exiſtens in gratia põt quantæcunque tentationi reſiſtere, quantulãcunque habeat charitatem. ITEM. Eſto ꝙ aliquis hẽat modicam charitatem, & tentetur magna tentatione, aut poteſt illi reſiſtere, aut non. Si poteſt, habeo

propoſitum. Si non poteſt,& nullus peccat in eo, quod uitare non poteſt,ergo conſentiendo tali tentationi non peccat:ſed hoc eſt falſum:ergo & illud,ex quo hoc ſequitur: redit ergo idē qđ prius.

Sed contra. 1.Cor. 10.Fidelis Deus, qui non permittit uos tentari ſupra id,quod poteſtis:cōſtat ꝙ loquitur habentibus charitatē:ergo ſi Deus ꝑmitteret,diabolus tentaret hominem habētē charitatē ſupra poſſe:ergo non uidetur ꝙ cum quantulacunq; charitate poſſit homo reſiſtere tentationi maximæ. Item. Super illud Pſal. 25. Proba me dñe, & tenta me:dicit auctoritas. Prius uires noſtras inſpice, & poſtea tentari permitte:ſed hoc non peteret,niſi poſſet tentari ſuper uires:ergo uidetur ꝙ aliqua tentatio ſit,cui nō ſufficit reſiſtere uirtus charitatis modicæ,& imperfectæ. Item. Ambroſius in quodam ſermone de confeſſoribus. Diuerſa ſunt genera inimicorum, qui ſecundum uirium noſtrarum quantitatē cōpenſato nobiſcum agone luctantur:ſed maiores uires habet charitas perfecta,quàm imperfecta: ergo ſi illa habet luctam ſuis uiribus proportionabilē , uidetur, quòd aliqua lucta ſit ſupra uires charitatis imperfectæ. Item. Virtus charitatis maxime relucet in pugna,& tentationis uictoria. Si ergo quātulacunque charitas poteſt reſiſtere maximæ tentationi, uidetur quòd modica charitas ſit maximę uirtutis,& perfectionis. Quod ſi eſt manifeſte falſum, reſtat ꝙ & illud,ex quo ſequitur. Item. Magnitudo coronæ attenditur ſcđm magnitudinē pugnæ: ergo ſi modica charitas reſiſtere poſſet tentationi maximæ, uſ ꝙ maxima corona debeatur charitati minimę: ſed hoc eſt falſum manifeſte:ergo &c. Item. Quædam eſt pugna,ex cuius uictoria purificatur anima ab omnibus uenialibus,& ſtatim euolat in cœlum: ſicut eſt quādo pro iuſtitia mors homini intentatur: ergo ſi modica charitas poſſet reſiſtere quantæcunque tentationi,modica charitas poſſet omnia uenialia delere, & ſtatim in cœlum facere euolare,quod ſi hoc abſurdum eſt,reſtat idem quod prius.

Resolvtio.

Et quidem,tum propter diuinum auxilium, quod praſto eſt ſemper; tum propter uoluntatis potentiſſimam poteſtatem.

Respon. Ad prędictorum intelligentiam notandum, ꝙ cum quæritur,utrum quantulacunque charitas pōt reſiſtere quantæcūque tentationi,hoc dupliciter poteſt intelligi, aut loquēdo de poteſtate charitatis per cōparationē ad ad adiutorium diuinæ prouidentiæ gubernantis, aut per cōparationē ad uires liberi arbitrij cooperantis:ſecundum utrūque iſtorum modorū fuit hic duplex modus dicendi. Si enim loquamur ꝑ comparationem ad diſpoſitionē diuini regiminis, ſic dixerunt aliqui,ꝙ ex quantulacunque charitate poteſt quis reſiſtere quantęcunque tentationi. Alij uero ꝙ non. Et utrique uerum dicere potuerunt:nec ſibi contradicunt, ſi recte intelligantur. Si n. loquamur quātum ad tentationis exordium,quantulacūque charitas poteſt reſiſtere quantæcūque tentationi, quia Deus hoiem habentē charitatem nunquam deſerit,niſi

ille uolūtarie ab eo recedat: quin potius ſecundū ꝙ augetur tentationis bellum, operat̃ Deus charitatis augmentum. Vnde quantumcūque ſit modica charitas in homine, nunquam poteſt inuitus ab aduerſario deijci: quia ſecūdū ꝙ creſcit bellum, creſcit adiutorium, ſi tamen homo faciat, quod in ſe eſt. Si autem loquamur de tentatione quantum ad conſummationem uictoriæ, ſic non poteſt eſſe, quòd homo ex modica charitate reſiſtat tentationi maximæ: quia non patitur ordo diuinę iuſtitię, quin ex uictoria magni belli fiat amplificatio meriti. Vnde ſicut iſta duo non contradicunt, ſed ſimul uera ſunt: poſſibile eſt quòd ex parua charitate in principio tentationis, & magna in fine, reſiſtatur magnæ tentationi. Et iterum poſſibile eſt, quòd ex parua charitate in principio tētationis, & in fine, non reſiſtatur magnæ tentationi. Sic nō obuiāt ſibi illæ duæ opiniones. Similiter ſi loquamur de potentia charitatis per comparationem ad uires liberi arbitrij cooperantis, duplex fuit opinio. Nam quidam dixerunt, quòd ex quantulacunque charitate poteſt q̃s reſiſtere quātæcunque tentationi, quidam ꝙ non. Et ratio huius eſt: quia de uiribus liberi arbitrij, & adiuti gratia eſt loqui dupliciter, uel quantum ad libertatem uolūtatis, uel quantum ad uitium difficultatis ad bonum, & pronitatis ad malū. Si ergo loquamur de gratia per comparationem ad libertatē uoluntatis, ſic cum ipſa uoluntas de ſe ſit libera ad conſentiendum, & per gratiam ſit liberata a ſeruitute peccati, & cogi non poſſit, poteſt quantæcunque tentationi reſiſtere. Si autē loquamur per cōparationē ad uitium difficultatis & pronitatis, ſic nō poteſt reſiſtere impulſui tentationis fortis, niſi charitas adeò fortis ſit, ꝙ ſuo uigore contra pronitatem refrænet à malo & contra difficultatē accēdat ad bonum. Liberū enim arb. ex una parte adiutum adiutorio gratiæ, ex alia parte corruptum uitio cōcupiſcentię, quando excitatur in ipſo per tentationem impetus concupiſcentiæ, ſecundum quòd magis, & magis fortiter excitatur, per hoc indiget maiori impreſſione. Et ſic diuerſis cōſiderationibus concedi poteſt de charitate per comparationem ad liberum arb. ꝙ quantulacunque charitas pōt reſiſtere quātęcunque tentationi: & ꝙ pōt quidem ſi comparetur ad dominiū libertatis, non poteſt ſi comparetur ad uitium pronitatis, & difficultatis. Et hoc melius patet, ſi quis conſideret, & attēdat, & experimēto cognoſcat ſtatum, & cōflictum hominum tentatorum.

Ex his patet reſpōſio ad quęſtionem propoſitam. Patet etiam nihilominus reſponſio ad obiecta. Nam rationes quæ probant, quod quantulacūque charitas poteſt reſiſtere quantæcūque tentationi, procedunt de ipſa charitate per comparationem ad Deum ipſam adiuuantem, & promouētē, & per comparationem ad uoluntatis libertatem, ſicut intuenti apparet. Veruntamen illa ratio, quā obijcit de peccato non ualet. Qvod enim dicitur, ꝙ quātumcunque peccatum paruum ſufficit ad expellendam quantācunque gratiam, hoc nō eſt quia pec

catum agat in ipſam gratiam, ſed qa facit liberū arbi. deficere a gratiæ complemento. Ex hoc autem non poteſt inferri ꝙ propter hoc quãtulacunque gratia ſufficiat ad uincendum omnem impulſum tẽtatiõis, quia facilius eſt deficere, quàm benefacere. Inferri tamen pót, ꝙ quantulacunque gratia expellere poteſt omne peccatum.

Ad rationes uero, quę ad oppoſitũ adducũtur manifeſtę ſunt ſimiliter reſponſiones: ꝓcedunt enim de ipſa charitate per cõparationé ad defectũ pronitatis, & difficultatis, ſicut patet de primis tribus rõnibus, uel per cõparationé ad terminũ, & conſummationé uictoriæ: cui reſpondet perfectio meriti, & magnitudo præmij quãtum ad excellentiã uictoriæ, & coronæ: & hoc mõ conceſſum eſt, ꝙ non pót eſſe, ꝙ modica charitas reſiſtat tentationi magnæ, quia non patitur hoc ordo diuinę iuſtitiæ: ſicut prędictum eſt. Et ſecundum hanc uiã procedunt tres rationes ultimæ: nec oportet amplius hic morari, quia rationes illæ per ſe ſatis manifeſtæ ſunt pertractanti eas.

QVAESTIO II.

An homo in quantulacunque charitate conſtitutus mortem pro Chriſto ſubire teneatur?

Vtrum homo in quantulacũque charitate conſtitutus teneatur mortem pro Chriſto ſubire. Et quòd ſic uidetᷣ. Luc. 9. Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet, cũ uenerit in maieſtate ſua: ſed Chriſtus neminem erubeſcet, cum uenerit in maieſtate, niſi pro mortali peccato: ſi igitur ſententia iſta generalis eſt, uidetur quòd omnes mortaliter peccent, qui in periculo mortis erubeſcũt ipſum dominum confiteri: ergo omnes tenentur mortem pro Chriſto ſubire. Item. 1. Ioan. 3. Quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit, & nos debemus animas pro fratribus ponere. Si ergo Chriſtus pro omnibus animã poſuit, uidetur quòd omnes tenentur, & debent mortem pro ipſo, & membris eius ſubire, cum ſe obtulerit oportunitas loci, & temporis. Item. Quilibet tenetur plus diligere deum, quam omne creatum; quantumcunque ſit imperfectus: ergo quilibet tenetur pro honore dei, & gloria paruipendere ſe, & ſua. Cum igitur opportunitas temporis ſe offert, uidetur quòd quilibet teneatur morté ꝓ Chriſto ſubire. Item. Incomparabiliter plus diligenda ſunt bona æterna, q̃ temporalia, ſicut incõparabiliter ſunt meliora: ſed unuſqſq; libenter dat illud, quod minus diligit, pro eo, ꝙ magis diligit: ſi ergo oés tenentur ad diligendum plus uitã æternã, quã temporalẽ, uidetur ꝙ oés teneantur uelle libenter morti exponere præſentem uitam, ut lucrentur æternã; ſed quòd homo tenetur uelle, ꝓ loco & tempore tenetur facere; ergo oportunitate ſe offerente, uidetur, quòd omnes tenentur mortem pro Chriſto ſubire.

Sed contra Iohan. xv. Maiorem charitatem nemo habet, ut aĩam ſuam ponat quis pro amicis ſuis; ergo morté pro Chriſto ſubire eſt perfectionis maximæ; ſed hoíes imperfecti non tenentur ad opera ꝑfectionis; ergo nõ oés tenentur mortem pro Chriſto ſubire. Item. Rom. vj. ſup illud,

lud, Humanum dico propter infirmitatem carnis noſtræ. Glo. Inueniuntur aliqui, qui præponũt iuſtitiæ dilectionem uoluptatibus carnis, pro iuſtitia tamen pœnas, mortemq; formidant; ſed cõſtat ꝙ ſecundũ auctoritatem Apoſtoli (ut dicit Glo.) tales ſunt ſerui iuſtitiæ; ergo cum tales mortẽ refugiant, uidetur quòd non teneantur mortem pro Chriſto uelle ſubire. ITEM. Auguſt. dicit & habetur in fine præcedentis Diſt. perfecta charitas hæc eſt, ut quis paratus ſit pro fratribus mori: & hoc apparet per hoc quòd prælati tenentur ad maiorem perfectionem, quam ſubditi: & ſumma perfectio, quæ à prælato exigitur, eſt ut ponat animam pro ſubditis, ſecundum illud Ioan. x. Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis. Si ergo imperfecti non tenentur ad opera charitatis perfectæ, uidetur quòd non omnes teneãtur pro Chriſto, & eius mẽbris mortem ſubire. ITEM. Maius eſt mortem ſubire pro Chriſto, quam omnibus temporalibus abrenunciare: ſed non omnes tenentur temporalia omnia relinquere, ergo nõ omnes tenentur mortem pro Chriſto ſubire. Quod autem maioris perfectionis ſit, patet per illud quod dicit Greg. Nõ magnum eſt abnegare quod habes, ſed ualde magnum eſt abnegare quod es. Et conſtans eſt ꝙ multomagis ẽ abnegare ſeipſum quam ſua: dare corporis uitam, quam terrenam ſubſtantiam.

RESOLVTIO.

Vtique pro loco & tempore ubi optio detur.

RESP. ad prædictorum intelligẽtiam eſt notandum, quod ſubire mortem intentione placẽdi Deo hoc poteſt eſſe tripliciter. Vno mõ qñ adeſt neceſſitas uel defendendi iuſtitiã, uel amittendi uitã. Alio mõ qñ ſe offert oportunitas diuinã gloriã manifeſtandi, & ędificandi eccleſiã. Tertio mõ ſolũ ex hoc ꝙ uitã ſuam habet exoſam. Primũ eſt iuſtitiæ & neceſſitatis. Scđm eſt perfectionis, & ſuperogationis. Tertiũ ſeueritatis, & credulitatis. Vnde Aug. illos q ſemetipſos præfocant & præcipitio collidunt pp uitæ præſentis odium dicit eſſe ſceleratiſſimos homicidas, tractans illud Ioã. xii. Qui odit animã ſuam in hoc mundo, in uitam ęternã cuſtodit eam. Cum ergo quæritur, utrum omnes teneantur mortem pro Chriſto ſubire. Dicendum, ꝙ pro loco & tempore, ubi talis optio detur, uel ꝙ iuſtitia deferatur, uel quod uita perdatur, ibi omnes quãtumcunque ſint imperfecti tenentur mortem ſubire & præeligere magis Deo dilecto mori, quam ipſo offenſo uiuere. Vbi uero talis neceſſitas non imminet, nec datur optio, tamen offert ſe oportunitas manifeſtandi diuinam gloriã, & ædificandi eccleſiam, ſi homo ſe morti exponat, mortem ſubire eſt perfectionis, & ſupererogationis, ad quam non omnes tenẽtur pro Chriſto: & ſecundum iſtam uiam procedunt rationes oſtendentes, quod non omnes tenẽtur mortem pro Chriſto ſubire: & ideo ſunt concedendæ.

AD ILLVD, ꝙ ultimo obĳ de abrenũciatione ſubſtãtiæ tpalis, & ppeſſione mortis. Rñderi põt, ꝙ ita in caſu neceſſitatis ꝑceptũ eſt oĩa tpalia deſerere cuilibet homini, ſicut & mortẽ ſubire, imo

multo fortius. Vnde hoc datur intelligi per locum a minori: & ideo ratio illa, ſicut & aliæ, nõ cogit, niſi prout ſimpliciter intelligitur, ita q́ homo mera uoluntate promptus eſt temporalia abnegare: & morté ſubire. AD ILLVD, uero q́ primo obiicitur in contrarium, quòd debemus in periculo mortis nomen Chriſti confiteri. Dicendum, q́ uerum eſt ſi ſumus in ea neceſſitate poſiti, quòd confiteri oporteat, uel negare. Sed poteſt eſſe mediũ inter hoc, quia imperfectus poteſt ſubterfugere, & ſeipſum occultare: nec ex hoc dicitur nomen Chriſti erubeſcere, ſed tunc erubeſcere dicitur, quando timore mortis negat ipſum Chriſtum. Ideo quamuis omnes teneantur ad hoc quòd nullus neget: non tamen ex hoc poteſt concludi, quòd omnes ſimpliciter teneantur ad perferendã mortem, niſi interueniente prædicta neceſſitate. AD ILLVD, q́ obiicitur, quòd quia poſuit aĩam ſuam pro nobis, nos debemus animam pro fratribus ponere. Dicendum, quòd eſt debitum neceſſitatis, & eſt debitum congruitatis, ſiue debitum, ad quòd obligamur, & debitum ad quod admonemur. Beatus autem Iohannes nõ intelligit de debito primo modo, ſed de debito ſecundo mõ, q́ magis ſpectat ad ſupererogationem, quàm ad neceſſariam, & generalem obligationem. AD ILLVD, quòd obiicitur, quòd quilibet tenetur plus diligere Deum, quàm omne creatũ. Dicendum, q́ uerum eſt. uerumtamẽ ex hoc nõ ſequitur, quòd modo teneatur ꝓ Chriſto deſerere oẽ creatũ, quia poteſt habere ſimul Chriſtum, & creaturam, quam diligit. Põt n. homo ſimul ſeruare corporis uitam & dei amicitiã: quia nõ oportet nec exigit hoc lex charitatis, q́ propter dilectionẽ Dei ſuſtineat quis mortẽ, niſi incidat in ſupradictã neceſſitatẽ, qua ſcilicet oporteat eũ uel Chriſtũ negare, uel mortẽ ſuſtinere. AD ILLVD, q́ obiicitur ultimo, q́ homo libẽter dat illud, q́ minus diligit pro eo, quod magis diligit. Dicendũ, quod uerum eſt; ſi illud aliter adipiſci non poſſit, & quoniam põt homo adipiſci uitam etiam ꝑter martirii tolerantiam: ideo non ſequitur quòd omnes teneantur uelle pro Chriſto mori ſimpliciter, ſed ſub conditione: uidelicet ſi aliter ei placere non poſſit, & hoc ſolum eſt in articulo prædictæ neceſſitatis.

QVAESTIO III.

An perfectam charitatẽ habentes, teneantur, quæ perfectionis ſunt implere?

VTRVM perfectam charitatem habentes teneantur ea, quæ ſunt perfectionis implere. Et q́ ſic, uidetur. Matth. v. Eſtote perfecti, ſicut & pater ueſter cœleſtis perfectus eſt: hoc dicitur Apoſtolis, & apoſtolicis uiris: ergo uidetur quòd omnes uiri perfecti teneantur ad ea, quæ ſunt perfectionis. ITEM. Greg. in quadam homi. Cum augentur dona, rationes creſcunt donorum. Vnde & auctoritas dicit, quòd cui plus cõmittitur, plus ab eo exigitur: ergo cui committitur perfecta charitas, cũ deus exigat actum conueniẽtem habitui, uĩ q́ ille teneatur ad opera perfectionis. ITEM. Sicut ſe habet charitas imperfecta ad opera ſimplicis iuſtitiæ, ſic ſe habet charitas

ritas perfecta ad opera iuſtitiæ cõſummatæ. Sed habens charitatem imperfectam tenetur ad ea, quæ ſunt ſimplicis iuſtitiæ: ergo uidet̃ ꝙ habens charitatem perfectã obligetur ad opa pfectionis. ITEM. Charitas aut proficit, aut deficit: ſed habẽs charitatem tenetur nõ deficere: ergo tenetur proficere, cum non ſit medium inter hæc: q autem habet perfectam charitatẽ non poteſt proficere niſi in operibus perfectis: ergo uidetur, quòd omnis in quo eſt charitatis perfectio, obligetur ad opa pfectionis.

SED CONTRA. Mat. xix. Si uis ad uitam ingredi ſerua mandata. Igitur ex ſola obſeruantia mandatorum uidetur, quod homo poſſit peruenire ad ſalutem: ergo non uidetur, quod ad ea obligetur quæ ſunt charitatis perfectæ. ITEM. Iac. iij. Qui nõ offendit in uerbo, hic perfectus eſt uir: ſed nullus tenetur ad hoc, ꝙ non offendat in uerbo quãtuncunque ſit pfectus: ergo propter perfectionem charitatis non obligatur quis ad ea, q̃ ſunt perfectionis. ITEM. Quanto aliquis eſt in maiori charitate cõſtitutus, tãto plus habet de libertate ſpiritus: & quãto plus habet tãto paucioribus uinculis obligat̃: ergo perfecti non tenentur ad plura, quã teneantur imperfecti, quãtum eſt de perfectione charitatis. Si ergo imperfecti non aſtringuntur ad opera perfectionis, uidetur a maiori quòd nec illi debeant aſtringi, qui ſunt in charitate perfecta conſtituti: ITEM. Status charitatis perfectæ non excedit charitatem imperfectam in infinitũ: cum ergo mortale excedit ueniale in infinitum, quod eſt ueniale in imperfecto, nõ eſt mortale pfecto, quantum eſt de ipſo genere ſtatus: ergo nõ uidetur ꝙ pfectio charitatis obliget hominẽ ad opa perfectionis. Si enim obligaret, iam uideretur, quòd perfectus uir eſſet peioris conditionis.

RESOLVTIO.

Minimè, niſi ſuperueniat mandatũ, uotum, officium, ſcandali euitatio, uel iudicium conſcientiæ.

RESP. Ad prædictorũ intelligẽtiam eſt notandũ, ꝙ multiplex eſt genus perfectionis, & multiplex eſt ratio obligandi. Quinq; enim perfectionis genera, conſueuerũt diſtingui. Prima eſt pfectio ſufficientiæ, quæ conſiſtit in adimpletione mandatorum. Et de hac dicitur Matth. v. Eſtote perfecti ſicut pater ueſter cœleſtis pfectus eſt. Secunda eſt perfectio religionis, quæ conſiſtit in obſeruantia conſiliorũ. Et de hac dicitur Mat. xix. Si uis perfectus eſſe, uade & uende omnia, quæ ha. &c. Tertia eſt perfectio prælationis, quę conſiſtit in regimine ſubditorum. Et de hac dicitur Lucæ. vi. perfectus omnis erit, ſi ſit ſicut Magiſter eius. Quarta eſt perfectio operationis, quæ conſiſtit in oſtenſione exemplorum. Et de hac dicitur. Gen. vi. Noe uir iuſtus, atque perfectus in generationibus ſuis. Quinta eſt perfectio tranquillitatis, quæ conſiſtit in conſummatione difficillimorum, & optimorum. Et de hac dicitur Ioã. iiij. pfecta charitas foras mittit timorem. Et Philoſophus dicit, quod perfecta uirtus optimorum eſt operatiua. Similiter intelligendum eſt, quòd quinque modis obligatur aliquis ad aliud. Primum genus obligationis eſt propter

pter mandatum diuinum. Secũdũ eſt propter uotum emiſſum. Tertium eſt propter officium ſuſceptum. Quartum eſt propter uitãdum ſcãdalum. Quintum eſt propter conſcientiæ iudicium. Cum ergo quæritur, utrum homo in perfecta charitate exiſtens teneatur ad opera perfectionis. Dicendum, quòd ſi perfectio accipiatur primo modo, uidelicet pro perfectione iuſtitiæ, quæ conſiſtit in impletione mandatorum, ſic obligatur ad illam perfectionem, ſicut & alij: & eo magis de bono & æquo, quo magis percepit donum, per quod poſſit implere diuinum mandatum. Si autẽ loquamur de alijs generibus perfectionis. Dicendum, quòd non obligatur homo exiſtẽs in perfecta charitate ad illa, quãtum eſt ex obligatione diuini mandati: nec aliter obligatur niſi interueniat aliquod uinculum ſequẽtium, uidelicet uotum, per quod obligatur ad perfectionem religionis. Vel officium ſuſceptũ, per quòd obligatur ad perfectionem prælationis. Vel ſcandalum, ratione cuius obligatur ad perfectionem operationis. Vel conſcientiæ dictamẽ, per quòd obligatur ad perfectionem trãquillitatis. His enim interueniẽtibus, ſuperinducitur noua obligatio ad huiuſmodi genera perfectionum prædictarũ. Sed ſtatus charitatis quantum eſt de ſe, neceſſariam obligationem nõ inducit, ſicut rationes quę ad hãc partem ſunt inductæ, oſtendunt. Et ideo concedi poſſunt.

Ad illvd uerò, quod obijcitur in contrarium de auctoritate domini in Mar. iam patet reſpõſio: quia illud intelligitur de perfectione iuſtitiæ, & ſufficientiæ, ad quam obligantur omnes tam perfecti, quàm imperfecti. Ad illvd, quod obijcitur de auctoritate Grego. ꝙ ſicut creſcunt dona, ſic creſcunt rationes donorum. Dicendum, ꝙ hoc uerum eſt quantum ad ea, quæ ſunt neceſſitaris. Præterea, quod dicitur ꝙ rationes donorum creſcunt, hoc non dicitur ꝙ Deus ſemper exigat neceſſario ab homine totum, quod poteſt, ſed quia exigit de bono & æquo, ita ꝙ illa exigentia non inducit rationem neceſſitatis, ſed cõgruitatis: & eius omiſſio non inducit culpam mortalẽ, ſed uenialem: dominus autem nõ ſolum exigit rationem de mortalibus, ſed etiam de uenialibus, ſecundũ illud ꝙ dicitur Matth. 12. Quia homines reddent rationem de omni uerbo otioſo. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ ſicut ſe habet charitas imperfecta ad opera ſimplicis iuſtitiæ &c. Dicẽdũ, quòd nõ eſt ſimile, quia charitas imperfecta ordinat ad opera ſimplicis iuſtitiæ, non propter ipſius charitatis ſtatum, ſed propter diuinum mandatum: ſed non ſic eſt de operibus perfectionis, quia nõ cadunt ſic ſub præcepto, ſed magis ſub ammonitione, & conſilio. Ad illvd, quod obijcitur, quòd habens charitatem ſemper tenetur proficere. Dicendum, ꝙ charitas dicitur dupliciter proficere. Vno modo propter multiplicationem bonorum operum. Alio modo ꝓpter ipſius charitatis augmentum, & progreſſum ad ultimum ſtatum. Cum ergo dicitur, ꝙ homo tenetur proficere in charitate, & ꝙ charitas aut proficit, aut deficit: ſi intelligatur de pro-

fectu, qui conſiſtit in ipſius chari tatis augmento & increméto: ſic non habet ueritatem, quia charitas non augetur in homine continue. Si uero intelligatur de profectu, qui conſiſtit in bonorũ operum multitudine, & iuſtitiæ exercitatione, ſic ueritatem habet: ſed iſte profectus charitatis non tantum attenditur in impletione cõſiliorum, & operum perfectorũ, ſed etiam in obſeruantia mandatorum. Et ideo ex hoc non poteſt cõcludi, ꝙ homo in perfecta charitate conſiſtens, ad opera perfectionis neceſſe habeat obligari.

QVAESTIO IIII.

An omnes teneantur inimicos diligere, quantùm ad affectum?

VTRVM omnes teneantur diligere inimicos quantum ad affectũ. Et ꝙ ſic uidetur. Leuit. 19. Diliges amicum tuum, ſicut teipſum. Super quo dicit Aug. quòd nomine proximi, & amici intelligitur omnis homo, ſecundum ét ꝙ ipſe dominus innuit. Luc. 10. Ergo ſi illud præceptum datũ eſt omnibus, cum omnes teneantur affectu diligere ſe, uidetur quòd omnes teneantur affectu diligere inimicos. ITEM. Matth. 5. Si diligitis eos, qui uos diligunt, quam mercedem habebitis? Glo. Nullã in cœlo: Qui ergo tantũ habet dilectionem reſpectu diligentium ſe, non habet charitatem, cũ charitas non poſſit eſſe ſine mercede: igitur ad hoc quòd aliquis habeat charitatem, neceſſe eſt quòd ipſius charitas ad eos, quæ ipſum odiunt, ſe extendat. ITEM. Super illud Lucæ. 6. Diligite inimicos ueſtros Glo. inter li. Non ſufficit nõ odiſſe: Sed omnes tenentur ad illud, ꝙ ſufficit ad ſalutem: ergo omnes tenentur non ſolum ad nõ odiendum inimicos, ſed etiam ad amandum. ITEM. Nulli Deus dimittit peccatum, niſi ipſe dimittat proximo, ſecundum ꝙ dicitur Matth. 6. & 18. Sed nemo dimittit proximo ex corde, niſi ipſum diligat affectu: ergo nemo poteſt apud Deum ueniam mereri, niſi offendentes ſe diligat ex corde. ITEM. Plus diligendus eſt proximus, quàm corpus proprium: nec aliquid aduerſatur magis, & inimicatur ſpiritui, quàm ipſa caro: cum ergo quilibet teneatur naturam carnis ſuæ diligere, uidetur ꝙ teneatur inimicum ſuum affectu diligere. ITEM. Sicut culpa eſt deteſtabilis, ſic imago Dei eſt diligibilis: ſed quantumcunq; homo diligatur, ſemper tenetur homo deteſtari eius culpam: ergo quantumcunque per culpam aduerſetur, ſemper tenetur diligere eius naturam.

SED CONTRA. Matth. 5. Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Diliges amicum tuũ, & odio habebis inimicum tuum: ſed ad nihil obligamur morale nũc, ad quod nõ obligarentur antiqui in lege: ergo ſi tunc non tenebantur ad diligendum inimicũ, ſed potius ad odiẽdum: uidetur quòd non omnes tenentur nunc inimicos diligere. Minor probatur, quia ſuper illud Matth. 14. de quinq; panibus &c. Gloſ. Non alia quàm quæ ſcripta erant, prophetat: ſed legẽ, & prophetas myſterijs grauida eſſe demonſtrat. Et iterum. 3. Reg. 7. fecit Hiram mare fuſile decem cubitorum. ibi Glo. Decem præceptis in lege omnia, quæ facere debemus, dominus expreſſit Si ergo in nullo decem præceptorum

con-

continetur dilectio inimici, nec ad illud obligantur moderni, ad quod non obligarentur antiqui, uidetur &c. ITEM. Luc. 6. diligite inimicos ueſtros. ibi. Gloſ. Hoc perfectorum eſt. Et iterum alia Glo. ibi. Eccleſia hic non lacte nutritur, quod eſt ſimplicium & imperfectorum, ſed ualidiori cibo charitatis roboratur: ſed ad ea quæ perfectionis ſunt, non oẽs tenentur: ergo non omnes tenentur diligere inimicos. ITEM. Super illud Pſalm. 118. Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia. Glo. Nihil mirabilius eſt in mandatis, quã diligere inimicos: ſed non omnes tenentur ad faciendũ mirabilia, quia (ſicut dicit Aug.) uirtutes, & mirabilia facere non oĩbus datum eſt: ergo &c. ITEM. Ambr: dicit, & habetur in Diſtin. præcedenti, ubi actum eſt de ordine charitatis: Sufficit quod inimicos odio nõ habeamus: ergo uidetur quod non omnes tenentur diligere inimicos ex corde.

RESOLVTIO.

Non affectu imperato, deſiderando eis bona temporalia: ſed benè affectu elicito, optando eiſdem bona æterna.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod circa hoc eſt duplex reſpondendi modus. Quidam enim dicere uoluerunt, quod dupliciter eſt loqui de inimicis. Aut ſecundum ſtatum, in quo exercent inimicitias. Aut ſecundum ſtatum in quo pœnitẽt, & petunt ueniam. Si ſecundũ ſtatũ in quo ueniam petunt, ſic omnes tenentur ad diligendum inimicos propter illam conditionẽ, quam dominus ponit in oratione dominica. Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos &c. Si enim homo homini ſeruat iram, fruſtra à Deo quærit medelam, ſecundũ quod dicitur Eccle. 27. Si autem loquamur de inimicis prout ſunt in ſtatu, & in actu lædendi, & inimicitias exercendi: ſic dicere uoluerunt, quod affectu diligere inimicos non eſt neceſſitatis: ſed magis perfectionis: nec dominus hoc præcipit, ſed magis cõſulit. Et iſtã opinionem quorundam Magiſter ponit in litera. Sed ſi interius conſideretur hæc poſitio, minus ſufficienter dicit, pro eo quod ſecundum quod auctoritates ſanctorum ſonãt expreſſe, & ipſa ratio aperte conuincit, non eſt charitas uera, niſi diligat omne diligibile. Diligibile aũt a charitate eſt omne illud, quod eſt poſſibile ad beatitudinẽ peruenire. Ideo non habet aliqs charitatem, niſi diligat omnès illos, qui ſunt ſtatu uiæ, ſiue ſint amici, ſiue inimici. Vnde in Pſal. 118. dicitur. Latũ mandatũ tuum nimis, quia mandatum charitatis ad oẽs ſe extendit. Et ſicut longitudo mandati ſe extendit ad omnem differẽtiam temporis, ſic latitudo ad omnem perſonam hominis uiatoris. Vnde ſicut aliquis non haberet charitatẽ, ſi proponeret ẽt in uno ſolo die peccare, & in aliis benefacere, quia deficit ſibi longitudo mandati: ſic eſto quod aliquis omnes homines diligat præter unum ſolum, quem à dilectione excludit, charitatem non habet: quia deficit ſibi latitudo illius mandati. PROPTEREA eſt alius modus dicendi, quod diligere affectu eſt duplex, ſecundum quod duplex eſt affectus amoris, quidã à charitate elicitus, quidam à charitate imperatus. Ille eſt affectus amo-

amoris à charitate elicitus, quo quis optat alij ſummum bonum, ſiue beatitudinem æternam. Ille uero eſt affectus imperatus, quo quis optat alij bonũ temporale, & proſperitatem tranſitoriam. Amor enim charitatis facit quod homo uelit alij omne bonum, ne dum ſummum bonum, ſed etiam temporale, niſi illud ſit impediẽs ad ſalutem. Si ergo loquamur de affectu primo à charitate elicito: dico ꝙ omnes tenentur inimicos etiam actu inimicantes diligere, & eis uitam æternam optare. Si autem loquamur de affectu impe rato, quo quis optat alij proſperi tatem temporalem, ſic non omnes tenentur diligere, ſed ſufficit non odiſſe. Et hoc eſt, quod dicit Ambro. Sufficit ꝙ inimicos diligamus, & non odio habeamus, in quo innuit, ꝙ cum duplex ſit cha ritatis affectus, uno tenemur dili gere, altero uero ſufficit nõ odiſſe. Vnde ad non odiendum inimicos, & non gaudendum de malis eorum omnes tenentur, ſicut dicitur Prouerb. 25. Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas. Et Eccleſ. 9. Noli de mortuo inimico tuo gaudere. Diligere uero omnino quantum ad effectum elicitũ, & imperatum optando ei bona æterna, & temporalia, hoc perfectionis eſt, & ſupererogationis. Diligere uero ad bona æterna, hoc neceſſitatis eſt, & præceptionis: & ad hoc omnes generaliter ſunt obligati tam perfecti, quam imperfecti: ſicut rationes quæ ad primam partem inducuntur oſtẽdunt: & ideo concedendæ ſunt.

Ad illvd, quod obijcitur primo in cõtrarium de Matth. 5. Diliges amicũ tuum, & odio habebis inimicũ tuum. Reſponderi poteſt dupliciter. Primo per hoc ꝙ lex nunquã præcipit odio habere inimicum, ſed ipſi Iudæi hoc arguebant à contrario ſenſu: quia tantum præcipiebatur eis diligere amicos, arguebant ex hoc, ꝙ debebant odire inimicos. Aliter poteſt reſponderi quod eſt odiũ affectus, & odium effectus. Et iterum eſt inimicus eccleſiæ, ſiue fidei, & inimicus perſonalis: cum ergo lex innuebat inimicũ odio eſſe habẽdum, hoc intelligitur de odio effectus, & de inimico eccleſiæ, & cultus diuini. Odio uero affectus neminem pręcipiebat odire, nec inimicum perſonalem, nec inimicum eccleſiæ. Inimicũ autem perſonalem non præcipiebat odiri nec odio affectus, nec odio effectus: imo potius obligabat ad ipſum diligẽdum, licet nõ eſſet ita tunc expreſſum. Vnde & dominus explicuit in Matth. 5. Et propterea nõ poteſt ex hoc argui, ꝙ non omnes tenentur diligere inimicos. Ad illvd uerò, quod obijcitur, quod diligere inimicos perfectorum eſt. Reſpondent aliqui, ꝙ illud intelligitur de dilectione affectus, & effectus, non de dilectione effectus tantũ. Sed utrum hoc ſit uerum, in ſequenti problemate declarabitur. Nunc autem dicamus: ꝙ ſi intelligatur de affectu elicito, & imperato, perfectionis eſt: ſi uero de affectu elicito tantum, eſt generalis neceſſitatis. Glo. uero loquitur ibi de dilectione quantum ad utrunque modum. Ad illvd, quod obijcitur, quòd diligere inimicos eſt mirabile. Dicendum, ꝙ mirabile dicitur illud, quod eſt ſupra facultatem naturæ. hoc au-

tem poteſt eſſe dupliciter, ſecundum ꝙ eſt operatio naturæ ſimpliciter,& naturæ rationalis. Facere autem mirabilia ſupra poſſe naturæ, hoc eſt per gratiam gratiſdatam, quam uocat Apoſtolus operationem uirtutum: & hęc nõ omnibus eſt data. Facere uero mirabilia ſupra poſſe naturæ rationalis, hoc eſt per gratiam gratum facientem, utpote per fidem, & charitatem. Per fidem enim credimus multa, quæ non poſſemus credere ſine ea, & quæ uidentur infidelibus nimis incredibilia. Et per charitatem amamus ea, quæ uidentur charitatem non habentibus odibilia:& hęc mirabilia cõtinentur in lege diuina,& datum eſt illa omnibus facere, qui uolũt in ſe ſuſcipere gratiam gratũfacientem: Et pro tanto non poteſt argui, ꝙ non teneamur ad dilectionẽ inimici, hoc enim eſt aliud genus mirabilis, quàm illud de quo loquitur Augu. AD ILLVD, uero quod obijcitur de auctoritate Ambr. ꝙ ſufficit ſi odio nõ habemus. Dicendum, ꝙ auctoritas illa trũcatè inducitur: dicit enim hæc duo ſimul: Sufficit, ſi ſimpliciter diligimus, & non odio habemus: quæ duo ualde rationabiliter dicit, & duplicem affectũ dilectionis innuit, & ad confirmationem facit præhabitæ reſponſionis, per quam auctoritas illa ſatis poteſt intelligi &c.

QVAESTIO V.

An omnes teneantur diligere inimicos quò ad effectum?

VTRVM omnes teneantur diligere inimicos, quãtum ad effectum. Et ꝙ ſic uidetur. Primo auctoritate ueteris teſtamenti. Exod. 23. Si uideris aſinum odientis te iacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſubleuabis cum eo. Et hoc ipſum dicit Prouerb. 25. Si eſurierit inimicus tuus ciba illum, ſi ſitierit potum da illi. Si ergo mandata iſta omnibus proponebantur, uidetur ꝙ omnes tenẽtur diligere inimicos quantũ ad effectum. ITEM. Hoc uidetur ex auctoritate noui teſtamẽti. Mat. 5. Diligite inimicos ueſtros, benefacite his, qui oderunt uos, & orate pro perſequẽtibus uos, &c. Ibi dicit quędam Glo. Tribus modis peccatur cõtra eccleſiã, odio, uerbis, cruciatu corporis: ecõtra uerò eccleſia tria facit, diligit, benefacit, & orat: ergo non eſt membrum eccleſiæ, qui nõ diligit inimicos ex effectu pariter, & affectu: ergo omnes tenentur iſto modo diligere. ITEM. Hoc uidetur p rõnem: quia dilectio affectus ſine dilectione effectus non eſt dilectio uera: probatio enim dilectionis exhibitio eſt operis: ſi ergo uera dilectione omnes tenentur inimicos diligere, uidetur ꝙ omnes teneantur non ſolum affectu, ſed etiã effectu inimicos amare. ITEM. Pernicioſior inimicus eſt caro noſtra, quam aliquis proximus noſter: ſed carnem noſtrã repugnantem tenemur nutrire, & fouere quantum ad eius naturã: ergo ſi magis tenemur proximos diligere, uidetur multo fortius ꝙ debeamus eos non ſolum affectu amare, ſed & effectu eos nutrire, & fouere, & beneficia eis communicare. ITEM. Non ſolum ſumit homo uindictam de alio, infligendo malum, ſed etiam ſubtrahendo bonum: ſed omnes tenentur non quærere ultionem, ſecundum quod dicitur Leui. 19. Et ad

Rom.

Rom.12. Non uos uindicantes: ergo omnes tenemur non ſubtrahere aliquod bonum propter acceptam iniuriam. Si ergo omnes tenentur diligere eos, qui non ſunt inimici affectu pariter, & effectu, uidetur ꝙ ſimiliter omnes utroque modo teneantur inimicos diligere.

Sed contra. Frequenter præcipitur in lege, ꝙ ipſi interficiāt inimicos ſuos, ſicut præcipitur Exod.23. Non inibis cum eis fœdus &c. ergo uidetur ꝙ in ueteri lege non tenebantur inimicos diligere quātum ad effectum: ergo pari ratione nec imperfecti tenētur in noua. Item. Super illud Matth.5. Diligite inimicos ueſtros: dicit quædam Glo. Cumulus perfectionis eſt diligere inimicos, & orare pro ipſis. Si ergo non omnes tenentur ad cumulū perfectionis, non omnes tenētur inimicos diligere effectu. Item. Aug. dicit in Ench. & habetur in litera, ꝙ diligere inimicos, & benefacere eis, non eſt tantorum, quanti exaudiuntur in oratione dominica: Si ergo in oratione dominica non exaudiuntur niſi boni, uidetur quòd non omnes boni teneantur inimicos diligere affectu pariter, & effectu. Item. Hocipſum uidetur per regulam Philoſophi. Si oppoſitum in oppoſito, & propoſitum in propoſito: cum ergo amicis ſit benefaciēdum, per ſe loquendo, uidetur ꝙ inimicis ſit malefaciēdum. Item. Videmus in omni creatura tā animata quàm inanimata, ꝙ inimicitia ſit cauſa pugnæ: ſicut amicitia eſt cauſa concordiæ: ſi ergo nemo debet facere contra naturalē rectitudinem, uidetur quòd magis ſit rectum ſecundum rationis ordinem inimicos expugnare, ꝙ eos adiuuare: ergo nō uidetur ꝙ omnes teneantur ipſos inimicos effectu diligere.

Resolvtio.

Haud quidem, niſi in caſu neceſſitatis.

Respon. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ circa hoc eſt duplex modus dicendi. Quidam enim dicere uoluerunt, ꝙ & ſi diligere inimicos affectu ſit neceſſitatis: ita ꝙ ad illud obligantur tam perfecti, quam imperfecti: diligere tamē affectu ſimul, & effectu ſupererogationis, & perfectionis eſt: nec ad illud obligantur imperfecti, ſed tantum perfecti. Sed ille modus dicendi in ſeipſo includit repugnantiam. Primum quidem, quia eodem mandato præcipimur diligere inimicos, & eis benefacere. Si ergo mādatum illud generale eſt, uidetur ꝙ generaliter omnes obligentur ad utrunque. Et iterum. Perfecti quantum ad obligationem, quæ eſt per mandatum, ad nihil obligantur, ad quod non obligantur imperfecti, quia mandata de omnibus generaliter proponuntur. Si ergo per illud mandatū obligantur perfecti ad diligēdum inimicum tā affectu, quam effectu: uidetur ſimiliter de imperfectis idem eſſe dicendum. Et amplius. Si dilectio uera non tantum conſiſtit in corde, ſed etiam manifeſtatur in opere, dicere ꝙ cæteri tātum obligantur ad diligendū corde, non autem ad diligendū opere, cum ſe offert temporis, & loci oportunitas: idem uidetur dicere, ac ſi teneamur inimicos diligere ficte. Præter hoc. Dilectio inimicorum

micorum clauditur in mandato de dilectione proximi. Et cõſtat, ꝙ mandatum illud intelligitur quantum ad affectum, & effectũ: & ad illud mandatum oẽs obligã tur. Et propterea prædicta rñſio non põt habere locum. ET IDEO eſt alius modus dicendi, ꝙ dilige re in effectu exteriori hoc poteſt eſſe dupliciter, aut quandocunq; ſe offert temporis oportunitas, aut quando incumbit neceſſitas. Si loquamur de exhibitione operis exterioris generaliter quãdo ſe offert tẽporis oportunitas, ſic diligere inimicos effectu, & affectu, cumulus eſt perfectionis. Si autem loquamur de exhibitione operis, quando incumbit neceſſi tas, ſic diligere inimicos effectu eſt generalis, & neceſſariæ obligationis: quia ſi quis uidet proximum ſuum, ſiue amicum, ſiue inimicũ neceſſitatẽ habere, & claudit uiſcera ſua ab eo, iuxta ſentẽtiam beati Ioan. iam amplius nõ eſt charitas Dei in eo. Sic ergo patet, quòd ſicut diligere affectu uno mõ neceſſitatis eſt, alio modo perfectionis: ſic diligere effectu uno mõ neceſſitatis eſt, alio modo perfectionis, & ſupereroga tionis: quòd ſecundum hunc modum poſſunt ſolui diuerſæ auctoritates ſanctorum, quæ ſibi uiden tur obuiare de dilectione inimicorum. EX HIS patet reſponſio ad quæſtionẽ propoſitam, patet ẽt pro magna parte rñſio ad obiecta. Nã rõnes, quę oſtendũt, quòd oẽs teneantur inimicos diligere effectu, intelliguntur in caſu neceſſitatis. Auctoritates uero quæ in oppoſitum adducuntur, intelliguntur, de exhibitione operis magis generali, uidelicet cum ſe offert opportunitas congruitatis.

AD ILLVD uerò, quod obijcit, quòd ſi benefaciẽdũ eſt amicis, malefaciendum eſt inimicis. Dicendum, quòd non ſequitur ꝑꝑ hoc, quòd amicis non ſolum benefaciendum eſt ꝑꝑ illud, in quo repugnãt inimicis, uerumetiã ꝓpter illud, in quo cõueniunt, uidelicet qa ſunt ad imaginẽ Dei. Vnde ſicut illud argumentum nõ ualet: Album eſt uiſibile: ergo nigrum eſt inuiſibile, quia albũ eſt uiſibile per illud, in quo cõicat cum nigro: ſic nec ratio ꝓmiſſa. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſecundum ordinem naturæ inimicitia inducit pugnam. Dicendũ, ꝙ illud uerum eſt, ubi inimicitia ordinata eſt ſcđm ordinem naturæ, ſicut calidum inimicatur frigido, & ſicco humidum: ſed ubi eſt inimicitia præter naturæ ordinẽ, ibi non eſt pugna ſecundum naturam: ſed magis contra naturã: taliter autem eſt in hominibus: qa cum hõ ſit animal manſuetum natura, ſecundum naturalem ordinem cum omnibus debet habere pacem, & concordiã. Vnde in inimico ſuo non debet homo odire naturam, ſed ſolum culpam: quia non perſequitur ipſum natura, quã fecit Deus, ſed malitia quã fecit homo, ut dicit Augu. Cætera autẽ, quæ opponũtur, ſatis manifeſtãtur per ea, quæ dicta ſunt.

QVAESTIO VI.

An maioris perfectionis & meriti ſit diligere amicum, quàm inimicum.

QVid ſit maioris perfectionis, & meriti, utrũ diligere amicum, an diligere inimicum. Et ꝙ diligere inimicum, uĩ. Matth. 5. Si diligitis illos, qui uos diligũt, quam

quam mercedem habebitis? Glo. ibi. nullam in cœlo: Sed conſtat quòd de dilectione inimicorum maior merces habetur: ergo maioris perfectionir eſt, & meriti diligere inimicos. Item. Diligere inimicos eſt de ſuperadditis à domino in euangelio: ſed dominus non ſuperaddit niſi ea, quæ maioris perfectionis erant: uidetur ergo ꝙ maioris perfectionis ſit diligere inimicos, q̃ amicos. Item. Vbi eſt maior pugna, ibi eſt glorioſior uictoria: & ubi eſt maior difficultas, ibi eſt maior ratio uirtutis, & meriti: pro eo quia ars, & uirtus eſt circa difficilia: ſed maior eſt pugna: & difficultas in diligendo inimicos, quàm in diligendo amicos: ergo maior perfectio reſidet, & meritum circa dilectionem inimicorum, quàm circa dilectioné amicorum. Item. Quãto homo magis ſupra ſe eleuatur in aliquo motu uirtutis, tanto motus ille, & actio eſt perfectior, & excellentior: ſed in dilectione inimicorum plus eleuatur homo ſupra ſe, & ſupra ea, quæ ſunt naturæ, quam in dilectione amicorũ: ergo motus dilectionis circa inimicos eſt magis meritorius, & perfectus, quàm motus dilectionis erga amicos. Item. Quanto motus dilectionis eſt perfectior, tanto eſt liberalior, & purior: amor enim ſpiritualis purus eſt, & liberalis: ſed motus dilectionis erga inimicum purior eſt, & liberalior, quam erga amicum. Purior quidem, quia nihil habet admiſtum de carnalitate. Liberalior quia minus habet de obligationis neceſſitate: ergo uĩ ꝙ multo ſit perfectior, & ideo acceptior, & ad merendũ efficacior.

Sed contra. Dilectio inimicorum ponitur ab Ambr. in ultimo gradu: ergo dilectio illa maxime recedit à primo gradu dilectionis, qui eſt maximus, & nobiliſſimus: ſed quanto aliquid recedit à primo & ſummo in illo genere, tanto minus habet de perfectione, & complemento. Si ergo dilectio inimicorum magis recedit, & dilectio amicorum magis accedit: ergo uidetur quòd multo perfectior, & excellentior ſit motus dilectionis erga amicum, quam inimicũ. Item. Quãto dilectio eſt excellentior, tanto eſt dilectioni Dei ſimilior ſed Deus magis diligit diligentes ſe, iuxta illud quod dicitur. Prouer. 8. Ego diligentes me diligo: igitur dilectio amicorum magis aſſimilatur dilectioni Dei, quàm dilectio inimicorum: ergo eſt multo perfectior. Item. Motus dilectionis tanto melior eſt, & perfectior, quanto feruentior, & frequentior: ſed motus charitatis erga amicum feruentior, & frequentior eſt, quam erga inimicum: ergo &c. Item. Quanto motus dilectionis rectior eſt, & plus habet de rectitudine, & æquitate: tanto melior, & excellentior eſt in ſe: ſed magis iuſtum, & æquum eſt diligere amicum, quam inimicum: ergo motus iſte dilectionis eſt melior illo. Item. In eo qđ melius, & pfectius eſt, magis debet hõ ſe exercere: ergo ſi motus dilectionis erga inimicũ eſſet melior & perfectior, frequẽtius deberet hõ circa ipſum affici, & pro ipſo orare: ꝙ ſi hoc eſt inconueniés dicere, quòd magis debeat homo orare pro inimicis, quam pro amicis, quia hoc eſſet ordinem charitatis

ritatis peruertere: ergo reſtat q; non eſt maius bonum inimicos, quàm amicos diligere.

RESOLVTIO.

Vtique cæteris paribus: nam etſi hoc diffi cilius ſit; illud tamen feruentius, & frequentius eſt.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd cum quæritur de comparatione iſtorum duorum motuũ dilectionis, quorum unus eſt erga amicũ, alter erga inimicum: dupliciter poteſt quæri, aut prout comparãtur ad diuerſos habitus, & radices: aut prout comparantur ad eundem. Si prout ad diuerſas radices, & habitus comparantur, ita quòd unus habitus habilitat tantum ad amicos, alter uero ſe extendit ad inimicos: ſic ſine dubio multo maius, & excellentius eſt diligere inimicum, quàm amicũ: & multo perfectiori habitu indigemus ad hoc, quòd poſſimus exire in iſtum actum, quàm ad hoc ut exeamus in alterum. Et hoc eſt quod dicit Auguſt. in Enchi. & habetur in litera. Magnum eſt erga eum, qui tibi nihil mali fecit, eſſe beneficum, & beneuolum. Illud uero multo grandius, & magnificentiſſimæ bonitatis eſt, ut tuum quoque inimicum diligas. Si uero loquamur de iſtis actibus prout ad eandem radicem comparantur, & ab eadem charitate procedunt: ſic quodammodo ſunt æquales, & quodammodo ſe mutuo excedunt. Quantum enim ad rationem merendi reſpectu præmij ſubſtantialis æqualitatem habent, quia quãtitas illius pręmij reſpõdet quantitati radicis. Quãtum uero ad rationem merendi reſpectu præmii accidentalis, & quantũ ad uigorem ipſius actus, & motus; mutuo ſe excedũt. Nã motus dilectionis erga amicos excedit quãtum ad feruorem, & frequentationem Motus uero dilectionis erga inimicos eſt purior, & difficilior: & ita quodãmodo unus iſtorũ motuum eſt alio melior, & econuerſo ſecundum uarium modum accipiendi magnitudinem. Nam in dilectione amicorũ uirtus charitatis magis exercetur intenſiue, ſed in dilectione inimicorum magis exercetur extenſiue: ſicut uirtus caloris ignis amplius calefacit propinquiora, quàm remotiora: & quodammodo plus apparet efficacia illius uirtutis in his, quæ ſunt propinqua: quodammodo in his, q̃ ſunt longinqua. Ratione intenſionis plus in calefactione propinquorum, & ratione extenſionis plus in calefactione longinquorũ. Sic & in propoſito intelligẽdum eſt, quòd dilectio amicornm, & dilectio inimicorum prout ab eadem radice procedunt, ſecundum diuerſas conditiones, & reſpectus mutuo ſe excedunt. Et ſecundum hoc diſſolui poſſunt rationes, quę ad diuerſas partes adducũtur. Diuerſis enim uiis procedunt, ſecũdum quas utræque uerum ſine repugnantia concludere poſſunt.

SED SI ulterius quæratur: quis iſtorum duorum motuum omnibus penſatis excedat reliquum? hic ſunt diuerſæ opiniones. Nam quidam uolunt dicere, quòd motus ille, qui eſt in amicũ melior eſt, quia intenſior eſt, & plus habet de ratione boni. Et iſtum modum dicendi uidetur Magiſter approbare in litera. Et ſi hunc modum, qui ſatis ſatis uidetur probabilis *Hũc ſequitur S. Tho. 22. q. 27 artic. 7.*

bilis, ſuſtinere uelimus, reſponderi poteſt ad rationes, quæ primo inducuntur, quòd ab inſufficienti procedunt. Cum enim dicitur, q motus quantò difficilior & purior, & magis ſupra uires naturæ; tanto eſt perfectior, & excellentior. Dicendum, quòd hoc uerum eſt cæteris paribus. Sed cum aſſumit de motu dilectionis inimicorum, qui eſt huiuſmodi. Reſpóderi poteſt q non ſunt cætera paria: quia multo maior, & feruentior eſt motus dilectionis erga amicos, quàm ſit ille. Alius uero eſt hic modus dicẽdi, q dilectio inimicorum eſt excellentior ſimpliciter loquẽdo, & magis in ea exercitatur perfectio charitatis. Et ſi hunc modum dicẽdi ſuſtinere uelimus, quoniam uidetur auctoritas Aug. ipſum ſatis probabilem facere, poteſt reſponderi ad ea, quæ in contrarium adducuntur.

Ad primũ, quod obijcitur de ordine diligendorum: Dici poteſt, q Ambr. in gradibus illis nõ intendit ponere, uel aſſignare gradus perfectionis ĩ dilectione, ſed gradus exhibitionis ſecundũ maiorem, & minorem obligationẽ. Ad illvd, quod obiicitur, quòd dilectio amicorum eſt dilectioni Dei ſimilior. Reſponderi poteſt per interemptionem, quia perfectio dilectionis diuinæ magis manifeſta eſt in hoc, quod dilexit nos cum eſſemus inimici, quam ſi eſſemus amici. Iuxta illud Apoſtol. Roman. 5. Commendat autẽ Deus charitatem ſuam in nobis, quia cum adhuc peccatores eſſemus ſecundum tempus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Vnde & ſi in dilectione amicorum charitas Dei oſtendatur eſſe magna, in dilectione inimicorum oſtenditur eſſe nimia. Iuxta illud Eph. 2. Propter nimiam charitatẽ ſuam, qua dilexit nos, &c. Ad illvd, quod obiicitur, quod tanto motus dilectionis eſt melior, quanto feruentior. Dicendum, quòd illud uerum eſt, ubi eſt par difficultas, & reſiſtentia. Vbi autem non eſt par difficultas, ſicut in propoſito, non habet ueritatem: q patet: quia modicus ignis citius adurit fœnum, quàm magnus ignis adurat forte lignum. Ad illvd, quod obiicitur, q quanto motus dilectionis eſt rectior, tanto perfectior. Dicendum, q eſt uerum. Sed cum aſſumit, q motus dilectionis erga amicum magis eſt æquus, & rectus. Reſpondendum eſt p diſtinctionẽ, q maior æquitas poteſt eſſe dupliciter. Aut ꝓpter exigentiam meritorum, & dignitatis à parte dilecti: & ſic magis eſt ęquum diligere amicũ, q̃ inimicum. Aut propter abundantiorem rectitudinem a parte diligentis: & ſic non eſt magis æquum diligere amicum, quam inimicum, imo magis econuerſo: quia hoc eſt maioris, & abundantioris iuſtitiæ, q̃ illud. Ad illvd, quod obiicitur, q magis debet homo ſe exercere in eo, qđ eſt maioris perfectionis. Reſponderi poteſt quòd in exhibitione alicuius beneficii & executione alicuius actus duplici intentione poteſt homo ſe exercere, aut propter profectum alterius, aut propter meritum ſuum: nec debet homo in operibus ſuis tantum meritum ſuum intueri, ſed etiã profectum proximi. Licet ergo in exercitatione circa dilectionem inimici maior ſit uia proficiendi,

& lucrandi, & ad perfectionem perueniendi, quia tamen magis obligatur homo amico, quàm inimico, frequentius debet in amore amici ſe exercere. Vnde quod dicit, quòd magis debemus nos exercere in his, quæ ſunt maioris perfectionis. Dicendum, quòd illud nō eſt uſquequaque uerum, imo magis debemus nos exercere in his, quæ ſunt maioris obligationis: & ſic patet quomodo poteſt ſatis rationabilior utralibet pars ſuſtineri.

DISTINCTIO XXXI.

De charitate quantum ad durationem.

Illud quoque non eſt prætereundum, quod quidam aſſerunt charitatem ſemel habitam ab aliquo nō poſſe excidere, nullumque damnandum hanc aliquando habere: qui hanc traditionem ſubditis muniunt teſtimonijs. Apoſtolus ait, Charitas nunquam excidit. Auguſtinus etiam inquit, Charitas quæ deſeri poteſt, nunquam uera fuit. Item. Charitas eſt fons proprius, & ſingularis bonorum, cui non communicat alienus. Alieni ſunt omnes, qui audituri ſunt: Non noui uos. De hoc fonte ſcriptura ait, Fons aquæ uiuæ ſit tibi proprius, & nemo alienus communicet tibi. Si autem alieni ſunt, qui audituri ſunt illam vocem, non ergo huic fonti communicant damnandi. Item. Auguſtinus ſuper epiſtolam Ioannis. Radicata eſt charitas, ſecurus eſto, nihil mali procedere poteſt. Item. Gregorius in Moralibus, Valida eſt, vt mors dilectio, virtuti enim mortis dilectio computatur, quia nimirum mentem quam ſemel cœperit, à dilectione mundi funditus occidit. Item. Auguſtinus ſuper epiſtolam Ioannis, Vnctio inuiſibilis charitas eſt, quæ in quocunque fuerit, radix illi erit, quæ ardente ſole areſcere non poteſt, nutritur calore ſolis, non areſcit. Item. Beda ſuper Ioannem, Quærendum eſt quomodo ſpeciale filij Dei agnoſcendi ſignū fuerit, quod ſuper eum deſcenderit, & manſerit ſpiritus. Quid magni eſt filio Dei, quòd ī ipſo manere ſpiritus aſtruatur? Notandum quòd ſemper in domino manſerit ſpiritus, in ſanctis vero quandiu mortale corpus geſtauerint, partim ſemper maneat, partim rediturus ſecedat. Manet autem apud eos, vt bonis inſiſtant actibus: recedit vero ad

Habetur tota hæc diſt. de pœnitē. diſ. 2. Aug ad Iulianū comitē, quærat in antiquis exēplaribus in exemplari. III. parū poſt principiū. Augu. ſup illud Pſ. 103. quò tegis aquas: in 1. concione. Mat. 7. Prou. 5. Ioan. 4. Tom. 6. Tract. 8 poſt me. Beda c. 1 circa il-

tempus

tempus, ne ſemper infirmos curandi, mortuos ſuſcitandi, dæmones eijciendi, uel etiam prophetizandi habeant facultatem. Manet ergo ſemper, vt poßint habere uirtutẽ, vt mirabiliter ipſi viuant: venit ad tempus, vt etiam alijs per miraculorum ſigna, quales ſint intus, effulgeant. Item. Grego. In ſanctorum cordibus ſecundum quaſdam virtutes ſemper manet ſpiritus, ſecundum quaſdam receſſurus venit, & venturus recedit. In his virtutibus, ſine quibus ad vitam non perducitur, in electorum ſuorum cordibus permanet. In eis vero, per quas ſanctitatis virtus oſtenditur, vt in exhibitione miraculorum, aliquando adeſt, aliquando ſe ſubtrahit. Item Ambroſius, Ficta charitas eſt, quæ in aduerſitate deſerit. Hæc innuere videntur, quod charitas ſemel habita non amittatur. Ideo quidam in prætexatam proſilierunt audaciam, dicentes charitatem à damnandis non haberi, nec à quoquam habitam poſſe amitti: quos ratio vincit & authoritas. Quidam enim ad tempus ſunt boni, qui poſtea fiunt mali, & econuerſo. Vnde quorundam nomina Chriſtus dicit ſcripta in libro vitæ, qui tamen poſtea abierunt retro. Sed ſcripta dicit non ſecundum præſcientiam, ſed ſecundum præſentem iuſtitiam, cui deſeruiebant, quia digni erant tunc illo bono, quod habituri ſunt præſcripti ſecundum præſcientiam. Vnde Ambroſius, Quibuſdam gratia data eſt in vſum, vt Sauli, & Iudæ, & illis diſcipulis quibus Dominus dixit, Ecce nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis, & poſt abierunt retro. Sed hoc dixit propter iuſtitiam, cui deſeruiebant, quia boni erant. Frequẽter enim ante ſunt mali, qui futuri ſunt boni, & aliquoties prius ſunt boni, qui futuri ſunt, & permanſuri mali, propter quod dicũtur ſcribi in libro uitæ, & deleri.

Ind ſuper quẽ uideris Li. 1. homi. 5. ſuper Eze. circa medium. Idẽ Mora li. 2. cap. 41. & 42. Super cap. 6. epiſt. 2. Corin. 1 Luc. 10. Ioan. 6. 1. Reg. 11 Luc. 10 Amb ſuper. 9 c. ad Roman. ad eũ locũ. Quia maior ſeruiet minori. To. 4. 1. Cor. 13

Determinatio auctoritatum prædictarum.

Quod vero Apoſtolus ait, Charitas nunquam excidit, nullatenus pro illis facit. Dignitatem enim charitatis oſtendens, dicit eam non excidere, quia hic & in futuro erit, ſed fides & ſpes euacuabuntur, & ſcientia. Item quod dicitur charitas nunquam fuiſſe vera, quæ deſeri poteſt, non ad eſſentiam charitatis refertur, ſed ad efficientiam, quia non

efficit charitas quæ deſeritur, hominem uere beatũ, nec per
De pæ. *ducit ad uerum bonum. Huic etiam fonti alieni id eſt, dam-*
diſ. 4. c. *nandi non cõmunicãt, ſcilicet in fine; quia non perſeuerãt.*
4. hac *Poteſt tamen hoc, & cætera, quæ de charitate dicta ſunt, de*
quæ de *perfecta intelligi quã ſoli perfecti habent, quæ ſemel habita*
charita *amittitur. Exordia uero charitatis aliquando creſcunt, ali*
te. Mar *quando deficiunt. Sunt enim uirtutis exordia, & profectus,*
co. 4. *& prouectio, quos gradus ille deſcernit, qui parabolam illã*
Greg. *intelligit. Sic eſt regnum Dei, quemadmodũ ſi iactat homo*
Homil. *ſemen in terra, & dormiat, & exurgat ſemen & germinet,*
15. ſup *& creſcat, &c. Si ergo perfecta charitas ſic radicata eſt, ut*
Eze. Li *amitti nequeat, incidens tamen & prouecta amitti poteſt,*
br. 50. *& ſæpe amittitur, ſed dum habetur, non ſinit habentẽ crimi*
hom. 8. *naliter peccare. Quod Auguſtinus oſtendit inquiens, Quia*
ĩ princ. *radix oĩum malorum eſt cupiditas, & radix oĩum bonorũ*
1. Tim. *eſt charitas, ſimul ambæ eſſe non poſſunt: niſi una radicitus*
6. *euulſa fuerit, alia plantari non põt. Sine cauſa conatur ali*
quis ramos incidere, ſi radicem non contendit euellere.

Quare fides, & ſpes, & ſcientia dicuntur euacuari, & non charitas?

1. Cor. *Aduertendum etiam eſt quomodo fides, ſpes, & ſcientia*
13. Lib. *dicantur euacuari quia ex parte ſunt, & non charitas cum*
1. cap. 2 *& ipſa ex parte ſit. Ex parte enim, ideſt imperfecte, diligi-*
mus, ſicut ex parte ſcimus, ut ait Eſichius ſuper Leuiticũ. Cum ergo omne quod ex parte eſt euacuetur, cur charitas excipitur, quæ dicitur nunquã excidere? Charitas quidem etiam ex parte eſt, ut ſæpe ſancti docent, quia ex parte dili gimus nunc: & iõ ipſa euacuabitur inquantũ ex parte eſt, quia tolletur ĩperfectio, & addetur perfectio. Remanebitq; ipſa aucta, & actus eius, & modus diligendi, ut diligas Deũ propter ſe ex toto corde, & proximũ tuũ ſicut ſeipſum, ſed ĩperfectiõis modus eliminabitur. Fides uero, & ſpes penitus euacuabũtur. Sciẽtia uero ſecundũ actũ modũ ſuũ, qui nũc eſt, non ſecundum ſui eſſentiam tolletur. Ipſa.n. uirtus ſcien tiæ remanebit, ſed alium tenebit uſum & modum.

Si Chriſtus ordinem charitatis præſcriptum habuerit.

Nunc iam ſupereſt inueſtigare, ſi Chriſtus ſecundũ quod

homo, ordinē diligendi præſcriptum ſeruauerit. Quod ſi eſt, 1.Tim.
oēm hoīem ſicut ſeipſum dilexit. Oībus ergo uitā optauit, 2.
omneſq́ue ſaluos fieri uoluit, ſed non omnes ſalui fiunt, & ita non eſt factum quod optauit. Sed non eſt ignorandum in eo fuiſſe charitatem iuxta modum patriæ, non uiæ, eumq́; ordinē diligendi impleſſe, qui ſeruatur in patria, non in uia. Qui enim in patria ſunt, ideſt, iam beatificati ſunt, adeo iuſtitiæ Dei addicti ſunt, ut nihil eis placeat, niſi quod Deo placet, ac per hoc illorū tātū ſalutē diligūt, & uolūt, quos Deus ſaluari uult, eoſq; ſolos ſicut ſe diligunt: ita & Chriſtus electos tantū ſicut ſe dilexit, eorumq́; ſalutē optauit.

SVPRA egit Magiſter de charitate quantum ad diffinitionem, diligibilium diſtinctionem, diligendi ordinem, & meriti perfectionem. In hac uero quinta parte agit de charitatis duratione. Et quoniam conuenit tripliciter loqui de duratione charitatis, uidelicet per comparationem ad peccatum ſibi oppoſitum, & per comparationem ad habitus aliarū uirtutum: & per comparationem ad ſtatum gloriæ futurum: in quo ſtatu habuit eam Chriſtus: ideo diuiditur pars iſta in tres partes. In quarum prima inquirit Magiſter, utrum charitas poſſit per peccatū amitti. In ſecūda determinat qualiter ſpes, & fides, & ſcientia habeant euacuari. ibi. *Aduertendum eſt etiam, quo modo fides, & ſpes. &c*) In tertia parte inquirit utrū ordo, qui ineſt charitati in uia, in Chriſto, & in aliis beatis habeat inueniri. ibi. *Nunc iam supereſt inueſtigare, &c.*) Prima pars diuiditur in tres partes. In quarum prima adducit auctoritates ad oſtendendum, ꝙ charitas nō poſſit tolli per peccatum. In ſecunda uero inducit auctoritates ad oppoſitū. ibi. *Hæc innuere uidentur, quòd charitas, &c.*) In tertia uero ſubiungit explanationes illarum auctoritatum, ex quibus cōcludebatur falſum propter intellectum peruerſum. ibi. *Quod uero Apoſtolus ait. &c.*) Aliarum uero partium ſubdiuiſio ſatis manifeſta eſt in litera.

C*Haritas quæ deſeri poteſt, nunquam uera fuit. &c.*) Contra. Secundum hoc uidetur, quòd immutabilitas ſit de ueritate charitatis: ergo ſi homo in uia ſemꝑ mutabilis eſt a malo in bonum, uidetur quòd nunquam habeat ueram charitatem. Si dicas quod Magiſter dicit inferius, quòd ueritas illa nō refertur ad charitatis eſſentiam, ſed ad eius efficaciam, hoc non ſoluit. Primum, quia multi uiatores habent charitatem, quæ perducit eos ad ueram beatitudinem, & tamen quamdiu uiatores ſunt, poſſunt charitatem deſerere: ergo iſta duo poſſunt ſimul ſtare, quòd charitas poſſit deſeri, & ꝙ fuerit uera. ITEM. Charitas uiæ, & patriæ ſunt unius rationis: ergo ſi de ueritate charitatis patriæ eſt ut ſit immutabilis, uidetur ſimiliter quòd ſit de ueritate charita-

tis uitæ. Et ſic uidetur ſimpliciter ſentire Aug. ꝙ charitas uera nunquã amittatur. Sed hoc eſt ſimpliciter falſum, ſicut manifeſte ſcitur per experimentum: ergo &c. Reſp. Dicendũ, ꝙ uerbũ illud ſane põt intelligi, ut fiat uis in duplici uerbo. Primo, ut fiat uis in uerbo ex parte ſubiecti in hoc qđ dicit Charitas, quæ deſeri poteſt. Aliqua.n. proprietas, ſiue qualitas deſeritur pp hoc, ꝙ non põt reſiſtere impellẽti. Aliqua deſeritur ex mera uoluntate habẽtis. Cum ergo dicit Aug. ꝙ charitas non eſt uera, quæ põt deſeri, hoc intelligit de illo amore, qui non habet efficaciam reſiſtendi: talis enim amor, qui põt a ſuperuenięte tentatione uiolentia quadã expelli, non meretur dici amor charitatis, cuius eſt Deum chariſſimum habere, & pp ſe, & ſup oĩa diligere, & pp amatũ oĩa faciliter tolerare. Aliter põt intelligi ut fiat uis in hoc quod dicit, Nũquã uera fuit, ꝙ uirtus uera dicitur dupliciter: Aut quia habet operationem ſibi debitã. Aut quia perducit ad finem, propter quẽ eſt: & in propoſito uerbo dr̃ charitas nõ eſſe uera, quæ deſeri põt, quia ſi deſeritur, finis debitus nõ acquiritur: ideo potius uana, quàm uera eſt reputãda: nec loquit̃ hic Aug. de quacunque potentia deſerẽdi charitatẽ, ſed de potentia, quæ eſt actui cõiũcta. Ad illud quod obiicitur, ꝙ immutabilitas ſit de ueritate charitatis, &c. Dicendũ, ꝙ illud intelligitur de eo, quod eſt immutabile per naturam, non de illo quod eſt immutabile per diuinæ largitatis beneficientiã, & continuæ bonitatis influentiam, ſicut eſt charitas pfecta in patria.

Quorundam nomina Chriſtus dicit &c.) Contra. Quod ſcriptum eſt in libro uitæ, cum ille liber ſit immutabilis, deleri non põt: ergo nõ uidetur ꝙ ſit poſſibile, ut aliq̃ qui ſcripti ſunt, poſtea uadant retro, & deleantur de illo libro. Eſt ergo quæſtio, utrum aliquis de illo libro poſſit deleri. Quod ſicut uidetur per illud, quod dicitur in Pſal. Deleantur de libro uiuẽtiũ, &c. Et Exo. 32. Aut dimitte eis hãc noxam, aut dele me de libro uitæ. Sed in contrarium eſt quod dicitur ſuper illud Apoc. 3. Nõ delebo eum. Gloſ. Liber uitę eſt pręſcientia Dei, in qua oĩa ſunt conſtantia. Iuxta hoc quęritur de libro uitæ quid ſit, & qs eius uſus. Reſpon. Ad hoc breuiter dicendũ eſt quantum ſpectat ad propoſitum, quia quæſtio iſta determinatur in quarto libro in tractatu de reſurrectione, ꝙ cum liber uitæ ſit diuina diſpoſitio, ſcđm quam aliquis ordinatur ad uitam, & reputatur eſſe dignus uita, aliquis poteſt dici dupliciter ſcribi in illo libro, uel ſcđm præſentis iuſtitiæ reputationem, uel ſcđm finalis grã pruiſionem. Et primo mõ dicit ſcribi in libro uitæ, qa ſcribuntur eius merita. Secundo aũt modo non ſolum quia ſcribũtur eius merita, ſed ẽt quia ipſe ordinatur ad uitam ſcđm prædeſtinationẽ diuinã. Qui primo mõ ſcribitur, deletur quantum ad præſentem iuſtitiam, quia iam non reputatur dignus uita. Qui ſecundo modo ſcribitur, nunquam deletur: deletio autem illa non dicit aliquam immutationem factam circa ipſum Deum, ſed ſolum circa meritum immutatum. Et ſic patet reſponſio ad obiecta.

Dub. 2.

Chriſtus

Dub.3. *Chriſtus electos tantum, ſicut ſe dilexit, &c*). Contra. Latior fuit charitas in Chriſto, q̄ in nobis: ſed nos non diligimus ſolummodo electos, uerum etiam præſcitos: ergo & Chriſtus. Item. Illos dilexit Chriſtus, quos uoluit ſaluos fieri: ſed ſecundum quòd dicitur. 1. Thimo. 1. Ipſe uult omnes homines ſaluos fieri: ergo uidetur, quòd tam electos, quàm reprobos dilexerit. Item. Angeli non tantum ſeruiunt electis, imo etiam malis, & eos quibus ſeruiunt, uolunt perducere ad uitã: ergo diligunt eos ex charitate: ergo multofortius uidetur, quòd Chriſtus ex charitate omnes dilexerit: & ſi hoc uerum eſt, tunc non eſt uerum, quod Magiſter dicit. Reſpon. Dicendum, quòd ſicut in 1. Lib. dictum fuit, uoluntas in Deo diſtinguitur ſecũdum duplicem modum. Eſt enim uoluntas in Deo antecedens, & uoluntas conſequens. Voluntas antecedens eſt ſolummodo ex ipſo. Voluntas uero conſequẽs pendet ex cauſa noſtra. Per hunc modum duplex eſt diſtinguenda dilectio in Chriſto, uidelicet dilectio quæ eſt ſecundum uoluntãtem antecedentem, & hac quidem omnes diligebat, quia omnes ad ſalutem peruenire cupiebat quantum eſt ex ſe. Et dilectio ſecundum uoluntatem conſequentem, & hac quia reſpicit merita finalia, non omnes diligebat, nec omnes ad ſalutem peruenire cupiebat. Et de hac ultima intelligit Magiſter. Ipſe autem opponit de prima: & per hoc patet reſponſio ad obiecta.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An charitas ſemel habita, amitti poſsit?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio circa tria ſecundum tria, quæ determinat Magiſter. Primo. n. quęritur de duratione charitatis per comparationem ad peccatum ſibi oppoſitum. Secundo quæritur de eadem per comparationem ad habitus aliarum uirtutum. Tertio quæritur de ipſa per comparationem ad ſtatum gloriæ futurũ. Circa primum quærũtur tria. Primo quæritur, utrum charitas ſemel habita poſſit amitti: Secũdo quęritur, utrum amittens charitatem poſſit reſurgere in charitate ęquali. Tertio quæritur, utrum poſſit reſurgere in minori.

VTRVM charitas ſemel habita poſſit amitti. Et quòd non, adducit Magiſter multas auctoritates in litera. Et hocipſum oſtenditur ratione. Hæc enim eſt per ſe uera: Amor unit: ergo maior amor magis unit: ſed amor charitatis eſt excellentior multum, quam ſit amor rationalis: ergo excellentius unit: ſed naturalis amor unit indiſſolubiliter, quia nullus unquam odit, quòd naturaliter amat: ergo multofortius amor charitatis indiſſolubiliter unit: ergò qui charitatem habet, non poteſt uinculo charitatis priuari. ITEM. Fortior eſt charitas in bono, q̄ ſit aliqđ peccatũ in malo: ſed magis forte non põt deſtrui ꝑ minus forte: ergo charitas nõ põt expelli per peccatũ, nec ꝑ aliud habet expelli: ergo ſemel habita

habita non poteſt amitti. ITEM. Omne peccatum ortũ habet uel ex timore male humiliante, uel ex amore male incedente: ſed in eo, in quo eſt charitas, non eſt timor male humiliãs, nec amor male incedens. Quia dicit Ber. Nũquã eſt charitas ſine timore, ſed caſto: nunquam ſine cupiditate, ſed ordinata: ergo uidetur, quòd in eo, in quo eſt charitas, nulla poſſit eſſe culpa: uidetur ergo ꝙ charitas ex quo ſemel habetur, nunquam amittatur. ITEM. Liberum arb. in eligendo ſemper ſequitur affectionem prædominantem: ſed in omni homine habente charitaté affectio charitatis ꝓdominatur, cum faciat eum diligere Deum propter ſe, & ſuper omnia: ergo liberum arb. ex quo ſemel habet charitatem, nunquã habet moueri contra charitatem: ſed nũquam amittit charitatem, niſi moueatur contra ipſam: ergo ex quo charitas ſemel ineſt homini, uidetur quòd non poſſit ab eo perdi, nec ſeparari. ITEM. Omnis qui habet charitaté, habet Chriſtum pro fundamẽto, & ſpiritum ſanctum pro adiutorio: ſed nihil pôt firmitatem talis fundamenti infringere, nec uirtutem diuini adiutorij ſuperare: ergo uidetur, ꝙ nihil poſſit charitatem ab homine expellere.

SED CONTRA hoc oſtenditur. Primo per exempla ueteris teſt. Conſtat.n. ꝙ Saul charitatem habuit, cum de eo ſcribatur, quòd non erat uir in Iſrael melior eo. Similiter & Dauid charitaté habuit, cum de eo dicat dominus. Inueni uirum ſecũdum cor meũ: & conſtans eſt, ꝙ uterque charitatem perdit, quia uterque mortaliter peccauit: Saul in perſequẽdo Dauid: Dauid in co mmittendo adulterium, & homicidium: ergo &c. ITEM. Hocipſum oſtenditur per exempla noui teſt. quia diſcipuli domini charitaté habuerunt tam Apoſtoli; quã alij diſcipuli electi: ſed multi de diſcipulis abierunt retro ſecundum ꝙ dicitur Ioan. 6. Multi ét de Apoſtolis dubitauerunt in fide, ſecundũ ꝙ habetur Matth. ult. Et ſimiliter ultimo Marci: & ſimiliter ultimo Luc. ergo charitatem habitã perdiderunt: ergo charitas ſemel habita poteſt perdi. ITEM. Hocipſum oſtenditur per auctoritates 1. Cor. 10. Qui ſtat, uideat ne cadat. Et Apoc. 2. Habeo aduerſum te pauca, ꝙ charitatem primam reliquiſti: ergo charitas ſemel habita poteſt perdi, & deleri. ITEM. Hocipſum probat̃ manifeſto experimento, quia paruuli, qui baptizantur, habent gratiam: & ita charitatem, & cæteras uirtutes: & tamen quando ueniunt ad adultã ætaté, perdũt peccãdo: ſicut planũ eſt: ergo charitas poſtq̃ habet̃, amittitur. ITEM. Hocipſum oſtenditur rõnabili argumẽto. Facilius eſt deficere, q̃ ꝑficere: & cadere, q̃ ſurgere: facilius eſt ét perdere charitaté, q̃ fidé, quia ꝑdita fide, perditur charitas, ſed nõ cõuertitur: ſed poſſibile eſt hoĩem, q̃ nõ habet charitaté, acquirere: poſſibile eſt ét hominẽ habẽtẽ fidem à fide recedere: ergo multofortius poſſibile eſt hominem habẽtem charitaté à charitate cadere.

1. Reg. 9.

RESOLVTIO.

Et quidem quandiu hic peregrinamur: ubi uertibiles continuè ſumus.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Magi-

Magiſter in litera, quorundã opinio, & ſententia fuit, quòd charitas ſemel habita nunquam amittatur: & hoc poſuerunt propter perfectionem illius uinculi, & ardorem, ſiue feruorem illius amoris. Crediderunt enim illud uinculum eſſe tantæ perfectionis, ꝙ nullo agente poſſet diſſolui: & illum amorem eſſe tanti feruoris; quod nullo modo poſſet extingui propter dignitatem, & excellentiam ipſius charitatis: & hoc affirmare nixi ſunt auctoritate multiplici, ſicut in ipſo textu: Magiſter ſatis aperte dicit. Sed hæc poſitio non eſt opinio, nec rationalis ſententia: imo error, & inſania potius eſt dicenda: quia repugnat ſacræ ſcripturæ, repugnat experimento noſtræ fidei, repugnat nihilominus rationi rectæ. Sacræ ſcripturæ, & etiam experiẽtiæ repugnat ſicut in opponendo monſtratum eſt. A ratione autem recta diſſonat, ſi quis attendat, pro eo quòd recta ratio dictat, quòd charitas uiæ non tollit à libero arbitrio uertibilitaté ad malum, ſicut nec cupiditas tollit habilitaté ad bonum: ſimul ergo ſtat uertibilitas, & charitas. Sed ubi eſt uertibilitas, ibi poteſt eſſe culpa: & ibi tã charitas, quàm gratia poteſt abeſſe. Reſtat igitur, ꝙ ſecundum dictamen rationis rectæ charitas perdi poteſt in ſtatu uiæ. Vnde cõcedendæ ſunt rationes ad hãc partem inductæ.

Ad illvd ergo, quòd primo obijcitur; quòd excellentius unit amor charitatis, quàm amor naturalis. Dicendum, ꝙ uerum eſt: ſed tamen ex hoc non ſequitur, ꝙ indiſſolubilius uniat: quia excellentia unionis non tantum attenditur ſecundum unionis inſeparabilitatem, quantum attenditur ſecundum habitus unitatem ſiue obiecti, ſiue termini dignitatem. Vñ ratio iſta non ualet. Sed ſi tu quæras, unde hoc eſt, quòd amor naturalis unit inſeparabiliter, & amor charitatis non. Dicendum, quòd hoc eſt quia charitas eſt habitus regulatiuus, & directiuus uoluntatis deliberatiuæ, quæ eſt ad oppoſita ſecundũ ſtatum uiæ. Amor uero naturalis reſpicit ipſam inclinationem naturæ, quæ eſt ad unum determinata. Ideo dilectum ex charitate poteſt eſſe odioſum propter uoluntatis uertibilitatem, quamuis qđ naturaliter diligitur, ſemper ſit amabile propter ipſius naturę determinationem. Vnde non eſt ſimile hinc, & inde. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ charitas eſt fortior peccato. Dicendum, ꝙ amiſſio charitatis nõ eſt propter hoc, ꝙ peccatum agat in ipſam, eã expellendo: ſicut una forma naturalis expellit aliam: ſed hoc eſt, qa cum eſſe charitatis dependeat à duobus, uidelicet à Deo influente, & à libero arbitrio ſuſcipiente: cum liberum arbitriũ ſe à Deo auertit, charitas in ſemetipſa deficit. Et qnia liberum arbitrium ſe non auertit niſi peccãdo, hinc eſt ꝙ charitas dicitur per peccatũ expelli, non propter fortitudiné ipſius peccati agẽtis, ſed propter defectum ipſius liberi arbitrij ſuſcipientis. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ omne peccatũ eſt ex amore male inflammante, uel timore male humiliante. Dicendum, ꝙ illud dupliciter poteſt intelligi, aut ꝙ illæ duæ radices præcedãt omne peccatum perpetratũ exterius

terius tempore: aut quia præcedat origine. Si præcedant tempore, ſic non oportet eſſe generaliter uerum, quia ante primũ peccatum nullum iſtorũ fuit in primo homine. Si quia præcedant origine ipſam perpetrationem peccati, ſic habet ueritaté, quia nemo peccatum perpetrat niſi malo affectu timoris. Quamuis auté huiuſmodi affectus nõ ſint in homine habẽte charitatem in actu, poſſunt tamen ineſſe, quia liberũ arbitrium, quod eſt rectum per charitatem, incuruari poteſt per cupiditatem. AD ILLVD, qđ obijcitur, quòd liberum arbitrium in eligendo ſequitur affectioné prædominantem. Dicẽdum, quòd eſt affectio prædominans in habitu, & eſt affectio p̃dominans in actu. Cum ergo dicitur quòd liberum arbitrium ſequitur affectioné prędominantem, hoc non intelligitur de affectione prædominante in habitu, ſed de prædominante in actu. Quamuis autem in homine habẽte charitatem affectio charitatis prædominetur in habitu: contingit tamen in affectioné carnalem prędominari actu, quia frequenter homo, qui eſt in gratia, eorum quæ Dei ſunt oblitus, omnino cogitat quæ ſunt mundi: & ſic afficitur, quaſi non eſſet ciuis illius ſupernæ hieruſalem: & dũ iſtam affectionem ſequitur, cadit in præcipitium, perditque gratię donum, & charitatis habitum. AD ILLVD, quod ultimo obijcitur, ꝙ habenti charitatem Chriſtus eſt fundamentum, & ſpirituſſan. eſt in adiutorium. Dicẽdum, quòd uerum eſt: ſed ſic Chriſtus eſt fundamentum, ꝙ non ſuſtẽtat niſi ſibi inniti uolentem, & ſpirituſſan. non gubernat in eſſe gratuito, niſi uolentem ſibi cooperari. Et ideo quamuis illud fundamentum ſit immobile, & adiutorium illud ſit inuincibile: tñ quia liberum arbitrium ex ſua defectibilitate recuſat inniti iſti fundamẽto, & cooperari illi adiutorio, peccando deficit in ſeipſo: ac per hoc priuatur a charitatis dono propter defectum à parte ſui, nõ propter defectum à parte fundamenti, uel adiutorij.

QVAESTIO II.

An cadens à charitate, in æquali reſurgere poſſit?

VTRVM à charitate cadens, poſſit reſurgere in æquali. Et ꝙ ſic uidetur primo per uetus teſt. Malac. 3. Placebit Deo ſacrificiũ Iuda, & hieruſalem ſicut dies ſeculi, & ſicut anni antiqui Gloſ. Quomodo in principio placuerunt, ita poſt peccatum per pœnitentiã placere cœperunt. Et hoc ipſum habetur expreſſe, in Gloſ. ſuper illud Leui. 7. Hæc eſt hoſtia pro delicto. Gloſ. Aeque placet Deo uirtus iuſtorum, & digna pęnitentia peccatorũ, quæ reſtituit in gradum priſtinum: ergo poteſt homo reſurgere in æquali charitate. ITEM. Hoc ipſum probatur per nouum teſtamentum. Scribit enim Rom. 5. Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia, & Luc. 15. Cito ꝓferte ei ſtolã primam. ibi Glo. priſtinæ dignitati filium reſtituit: ſed nõ reſtituitur in priſtinam dignitatem, niſi habeat æqualé charitaté: ergo &c. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur per exẽplũ, quia Dauid poſt peccatũ homicidij reſurrexit deuotior. Et Petrus poſt negationẽ reſurrexit fortior, ſecđm quod dicit [illegible] authorita-

ritates ſanctorum & ſcriptura innuit: uř ergo ꝙ ſimiliter in alijs eſſe poſſit. ITEM. Hocipſum oſtenditur rōne, quia cū gratia infunditur hoī peccatori, peccatū deletur ſecundum ueritatē, & ſecundum Dei reputationem: ergo nullum pręſtat infuſioni ipſius gratię impedimentum, nec eſt aliud quod impediat, quare: non poſſit dari tanta gratia homini, quāta prius: ergo uidetur quòd homo poſſit in æquali charitate reſurgere.

SED CONTRA. Amos. 5. Non adijciet, ut reſurgat uirgo Iſrael. Glo. Nō negat quin poſſit reſurgere, ſed ne poſſit reſurgere uirgo: qa ſemel aberrās, & ſi reportetur humeris pij paſtoris, non tñ habet tantā gloriā cū eo, qui nūquam errauit. ITEM. Ezech. 44. Leuitæ, qui lōge receſſerūt à me, non approximabunt ad me, ut ſacerdotio fungantur mihi. Si ergo Deus peccatores, & pœnitentes non recipit ad dignitatē ſacerdotalē, uidetur ꝙ reſurgentes non poſſunt habere charitatē æqualē. ITEM. Gratia gratis data nunquā tm̃ pōt diſponere ad ſuſceptionē diuinæ influentiæ, & capacitatem diuinæ bonitatis, ſicut gratia gratumfaciens: ſed iuſtus antequā cadat, habet gratiā gratumfacientē: peccator antequam reſurgat, non habet niſi gratiā gratis datā: ergo amplius diſpoſitus eſt hō ad ſuſceptionē diuinæ gratiæ antequā cadat, q̄ poſtquam cecidit. Si ergo Deus cōicat homini gratiā, & charitatē, ſecundū ꝙ homo eſt diſpoſitus, uidetur ꝙ maiorē habeat homo charitatem qñ ſtat, quam qñ reſurgit: ergo uidetur quod non poſſit reſurgere in charitate ęquali. ITEM. Cum ſit triplex ſtatus continentiæ, ſcilicet uirginalis, uidualis, & coniugalis, cadens à primo ſtatu nunquam poteſt ad ipſum primum ſtatum reſurgere: ergo ſi innocentia baptiſmalis eſt ſicut continentia uirginalis, uidetur quòd cadens ab illo ſtatu, nunquam poterit in æquali reſurgere: ergo non poteſt homo reſurgere in æquali charitate.

RESOLVTIO.

Et ex parte diuinæ bonitatis largientis, & ex parte humanæ uoluntatis ſe diſponentis, utique poſſibile eſt.

RESPON. Dicendum, ꝙ poſſibile eſt hominem æquali charitate reſurgere, ſicut monſtrari poteſt auctoritatibus, & exemplis, & rationibus congruis, ſecūdum ꝙ in ante opponendo tactum fuit. Siue enim dicamus quantitatē gratiæ menſurari ſcd̄m diuinam largitatem, ſiue ſcd̄m ſuſcipientis idoneitatem, recte cōuenit intelligere: ꝙ charitas, in qua quis reſurgit, pōt eſſe æqualis illi charitati, à qua quis prius cecidit: nam ex parte diuinæ largitatis planū eſt. Ad eius. n. commendationē ſpectat, ut non minus larga dona tribuat homini, quam ante tribuebat, ſcd̄m ꝙ dicit Aug. niſi ineptitudo ſuſcipiētis impediat. Ex parte uero hoīs ſe diſponentis ſatis planum eſt; poſſibile eſt enim ut homo poſt peccatū amplius deteſtetur malum, & abhorreat peccatū, quàm prius: ſicut multi corrupti amplius deteſtātur peccatum carnis, quàm multi qui nunquam fuerunt lapſi: & ſic rationabiliter poni poteſt & debet, quòd contingat hominē reſurgere in æquali charitate: & rationes quæ hoc oſtendunt, ſunt concedendæ.

AD

AD ILLVD, quod primo obijcitur, ꝙ nunquam reſurgit uirgo, nec habet tantam gloriam cũ eo, qui nunquam peccauit. Dicendũ, quòd eſt gloria quædam accidentalis, & gloria præmii ſubſtantialis. Si loquamur de gloria accidẽtali, ſic Glo. illa habet ueritatem. Quædam enim gloria eſt, qua qs gloriatur ſe nunquam peccaſſe, in qua nõ poterit reſurgere, qui aliquãdo peccauit. Si loquamur de gloria præmii ſubſtantialis, quæ cõſiſtit in uidẽdo, & amãdo Deũ, nõ habet ueritatem: & penes hãc attenditur quantitas charitatis, non penes aliam: & ideo ratio illa nõ cogit. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ Leuitæ recedentes à domino inepti erant ad dignitatem ſacerdotalem. Dicẽdum, ꝙ ſacerdotalis dignitas nõ tantum reſpicit rectitudinem uoluntatis, ſed etiam dignitatem exterioris decoris, propter quam contingit hominem etiam non peccantẽ fieri irregularem: charitas uero rectitudinem uoluntatis reſpicit proprie, & præciſe: & propterea ratio illa non ualet, quia non eſt ſimile hinc & inde AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ nunquam diſponitur homo per gratiam gratis datam ſicut per gratiam gratumfacientem. Dicendum, ꝙ ad hoc quòd quis ſe diſponat, duo concurrũt, ſcilicet adiutorium gratiæ, & cooperatio liberi arbitrii. Loquẽdo de diſpoſitione quantum eſt ex parte ipſius gratiæ, magis eſt diſpoſitus ad ſuſceptionem omnis boni, qui eſt in gratia gratumfaciente, quàm qui illa caret. Sed loquendo de cooperatione liberi arbitrii non ſemper habet ueritatem, quia in cadente à charitate lib. arb. charitati, & gratiæ, non cooperatur: imo potius aduerſatur, & aduerſando potius diſponit ad charitatis defectionẽ, quã ad eius ſuſceptionem: ſed in reſurgente eſt econtrario, ſicut patet: & ideo ratio illa non ualet. AD ILLVD, quod obiicitur de continentia uirginali. Dicẽdum, quòd meritum illius continentiæ reſpicit præmium accidentale per ſe: & ſimul cum hoc reſpicit quandã diſpoſitionem in carne, quæ cum amiſſa eſt, non poteſt recuperari: charitas uero præmium ſubſtantiale reſpicit, & rectitudinem uoluntatis, quæ cum obliquata eſt, ita bene ut prius, cum adiutorio gratiæ Dei poteſt rectiſicari. Et ſic patet, ꝙ non eſt ſimile. AD ILLVD, quod obiicitur ulterius, ꝙ innocentia baptiſmalis ſimilis eſt ſtatui continentiæ uirginalis. Dicendum, quòd quantum ad quandam gloriam accidentalem quodammodo ſimilis eſt: & de illa poteſt concedi, quod homo in tanta gloria non reſurgit: ex hoc tamẽ non oportet, quod charitas nõ ſit æqualis. De hoc autem eodẽ problemate habetur Lib. 4. Diſt. 14. ubi quæritur, utrum perfecta pœnitentia in ſtatum priſtinum hominem reſtituat.

QVAESTIO III.

An homo in minori charitate reſurgere poſſit.

VTRVM homo poſſit reſurgere in charitate minori. Et ꝙ ſic uidetur; quia quantitas charitatis in ipſo homine attenditur ſecundum liberalitatem Dei: ſed liberalitas Dei non eſt arctata ipſi peccatori ad dandum tãtum, nec plus, nec minus: ergo ſicut poteſt reſurgere in maiori, ita & in minori.

nori. Item. Deus dat homini gratiam ſecundum q̧ ſe præparat, & diſponit: ſed poſſibile eſt q̧ peccator cum reſurgit, minus ſe præparet ad gratiam, q̃ ante ſe præparauerat: ergo poſſibilę eſt q̧ in minori charitate, & gratia reſurgat. Item. Culpa quantum eſt de ſe, expelli poteſt per quantulãcunque gratiam. Iterum charitas præcedẽs nihil meretur reſpectu charitatis ſubſequentis; ergo nec culpa ſubſequens, nec charitas præcedẽs exigit, quod homo in ęquali charitate, uel gratia reſurgat: ergo poſſibile eſt ipſum reſurgere in minori. Item. Si homo non poſſet reſurgere in minori charitate, tunc cadens à charitate perfecta non poſſet reſurgere niſi in charitate perfecta: ſed charitas cũ reſurgit, eſt incipiens: ergo ſimul eſt incipiẽs, & perfecta: quod manifeſte falſum eſt, cum nemo repẽte fiat ſummus, & ante ſtatum perfectionis neceſſario pręcurrat ſtatus perfectus, & inceptionis.

Sed contra. Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam, omniũ iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor. Conſtat q̧ non intelligit de obliuione quãtum ad actum cogitãdi, ſed quãtum ad actum puniendi. Sed homo non punitur ſolum per inflictionem mali, ſed etiam per ſubtractionẽ boni. Si ergo dominus non recordatur illorum peccatorum ad pœnam æternam, cum diminutio charitatis faciat ad diminutionem pręmii ſubſtantialis, & ita ad damnum ęternum: uidetur quòd neceſſarium ſit hominem in æquali charitate, uel in maiori reſurgere. Item. Rom. 8. Scimus quoniam diligentibus Deũ omnia cooperantur in bonum. Glo. ipſe etiam caſus in mortale: ſed caſus in mortale peccatum nõ cooperaretur in bonum, niſi homo, reſurgeret in ęquali, uel in maiori charitate: uidetur ergo q̧ neceſſarium ſit hominem in æquali charitate, uel maiori reſurgere. Item. Super illud Geneſ. 1. Factum eſt ueſpere, & mane dies unus. Gloſ. ueſpertina lux eſt, in qua quis cecidit, matutina in qua reſurgit. Si ergo lux matutina ſemper maior eſt ueſpertina, uidetur q̧ maior ſit charitas in qua quis reſurgit, quã charitas à qua quis cecidit. Item. Maioris uirtutis eſt quod pellit, quam q̄d pellitur. Sed charitas, in qua quis reſurgit, pellit illud, quod expulit charitatem, à qua quis cecidit; ergo neceſſe eſt charitatem ſubſequentem maiorem, & fortiorem eſſe illo, quod charitatem expulit, & per conſequens ipſa charitate, à qua quis cecidit.

Resolutio.

Nedum in minori, ſed in maiori, & æquali, iuxta reſurgentis præparationem.

Resp. Ad prædictorum intelligẽtiam eſt notandum, quòd aliquorum aliquando fuit opinio, quòd neceſſe erat hominem reſurgere in æquali, uel maiori charitate: & ad hoc ponendum moti ſunt tum ex conſideratione diuinæ diſpoſitionis, ſiue prædeſtinationis, tum ex conſideratione retributionis, tum ex conſideratione noſtræ reparationis. Ex conſideratione nãque diuinæ prædeſtinationis moti ſunt, quia dixerunt, quòd diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum his, qui ſecundum propoſitum uocati ſunt ſancti. Ideo

Ideo diuinæ prædeſtinationis im
mutabilitas nequaquam ſineret
hominem labi à charitate,niſi ex
lapſu illo uideret ſubſequentem
utilitatem. Nec regimen diuinæ
prouidentiæ filium regni permit
teret cadere,niſi ex hoc ſimul p̄-
uideret maius bonum ex ipſo ca-
ſu elicere.Ex parte uero retribu
tionis rationem ſumpſerūt, quia
Deus opera remunerat ſecūdnm
quantitatem charitatis, ex qua
ſunt facta.Si ergo charitas in qua
qs reſurgit, uiuificat opera prius
mortua,& facit ea remuneratio-
ne digna,cū remuneratio adæque
tur quantitati charitatis, ex qua
opera facta ſunt, nec poſſit exce-
dere quantitatē charitatis,in qua
quis reſurgit,ratiocinant̄ ex hoc,
ꝙ impoſſibile ſit minorem chari
tatem eſſe in reſurgente, q̄ prius
fuerit in cadente.Ex parte noſtræ
reparationis ratiocinantur ſic:q̄a
quanto homo magis fit ineptus
ad gratiam, tanto maiori indiget
præparatione ad hoc,ut ipſam ſu
ſcipiat: ſed quanto à maiori gra-
tia cecidit, tanto magis peccauit,
& magis ad gratiam ineptus fuit.
Reſtat ergo(ut aſſerunt)ꝙ quan-
titas præparationis debeat ꝓpor
tionari quātitati charitatis,a qua
quis cecidit. Et quantitas charita
tis ſequens menſuratur ſecūdum
quantitatem præparationis:pro-
pter quod cōſequi uidetur, quòd
charitas ſubſequens adæquetur
præcedenti, uel eam excedat : &
hoc cōfirmāt per illud Baruch.4.
Sicut fuit ſenſus ueſter ut errare-
tis à domino, decies tantum ite-
rum reuertentes inuenietis eū,&
Eſa.31. Cōuertimini filij Iſrael,
ſicut in ꝓfundū receſſeratis. Sed
hic modus dicendi eſt contra ra-
tionem, & ſenſibile experimen-
tum,nec habet ſtabile fundamen
tum.Contra rationem enim dice
re eſt,ꝙ perfectus ſi cadat à cha-
ritate,non poſſit reſurgere niſi in
ſtatu,& complemento perfectio
nis ſuæ: & de multis apparet , ꝙ
cadentes non reſurgunt ad illam
perfectionem, à qua ceciderunt.
Stabile etiam fundamentum non
habet,quia diuinæ prædeſtinatio
nis diſpoſitio non exigit , ꝙ ho-
mo ſemper procedat in bono,ſed
ꝙ ſit finaliter bonus.Dei et à re-
tributio non penſat quantum ad
meriti efficaciam charitatem ini-
tialem,ſed charitatem finalē.No
ſtra etiam præparatio ad gratiam
poteſt eſſe maior in eo, qui mi-
nus peccauit,& minor in eo q̄ ma
gis peccauit. Et uerba illa prophe
tica non intelliguntur de quacū-
que præparatione,ſed de præpa-
ratione perfecta,& pœnitentia cō
ſummata, quæ reſtituit oīa abla-
ta:ſicut in Quarto Lib. explana-
tur Diſt.14.Non autem habet ue
ritatem de qualicunque pœniten
tia,& conuerſione ſine præpara-
tione:Vnde cum homo ſe præpa-
rare poſſitad maiorem, & ad mi-
norem,& ad æqualem charitatē,
communis tenet opinio,ꝙ homo
poteſt & in maiori, & in minori,
& inæquali charitate reſurgere.
Et concedendę ſunt rationes,quę
ſunt ad iſtam partem.

Ad illvd ergo, quod primo
obijcitur in contrarinm, ꝙ domi
nus non recordatur peccatorum
poſt pœnitentiam peccatoris.[Di
cendum,ꝙ hoc intelligitur quan-
tum ad punitionem æternam. Et
ꝙ gratia minor detͬ homini, quā
fuerat præcedens:hoc nō eſt pro-
pter peccatorum præcedentiū pu
nitionem

nitionem, ſed hoc eſt propter ipſius negligentem, & tepidam præparationem. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Dicēdum, ꝙ illud non intelligit, quia ſemper coopereutur in bonum quantum ad augmentum præmij ſubſtantialis, ſed hoc poteſt eſſe quantum ad quādam humiliationem, & diligentiorem boni conſeruationem, & cautiorem mali uitationē, quæ adiuuant hominē ad hoc ꝙ perſeueret uſque ad finem. Et melius, & utilius eſt homini habere paruam charitatem uſque in finem perſeuerantem, quàm magnā, & in media uia deficientem, AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ maior eſt lux matutina, quàm ueſpertina. Dicendum, ꝙ charitas reſurgens non comparatur luci matutinæ propter magnitudinem, ſed propter nouitatem, & ordinem ad proficiendum: & ideo ratione illa peccatur ſecundum conſequēs: quia non eſt omnino ſimile hinc & inde. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ fortius eſt quod pellit, quàm quod pellitur. Dicendū, ꝙ uerum eſt in his, quæ pelluntur per mutuam actionem, & paſſionem: ſic autem non eſt de peccato, & gratia, ſicut explanatū fuit ſupra: & ideo in nullo cogit ratio illa.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An fides in patria euacuabitur?

CONSEQVENTER quæritur de charitatis duratione p cōparationē ad habitus aliarū uirtutū, quæ euacuari dñr. Et circa hoc tria quæruntur ſecundum triplicem habitum, quem dicit Magiſter euacuandum. Primò quærit de euacuatione fidei. Secundo de euacuatione ipſius ſpei. Tertio de euacuatione ipſius ſcientiæ.

VTRVM fides in gloria euacuetur. Et ꝙ ſic uidetur, quia ſecundum ꝙ dicit Apoſtolus. Fides eſt argumentum rerum non apparentium, ſuper quo dicit Greg. quòd quæ apparent, non fidem habent, ſed agnitionem: ſi ergo in patria cætera, quæ nunc credimus, erunt manifeſta, uidetur quòd fides ſimpliciter erit euacuanda. ITEM. Auguſtin. 14. de Trin. Mens quippe humana cum fidem ſuam uidet, qua credit, quod non uidet; non aliquid ſempiternum uidet. Quando enim ad ſpem per fidem nos perductos eſſe gaudebimus, non iam fides erit, qua creduntur, quę non uidentur, ſed ſpecies, qua uideantur, quæ credebantur: ergo &c. ITEM. Ratio euacuationis, quam aſſignat Apoſtolus, eſt imperfectio. Ait enim: Cum uenerit, quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. Sed conſtans eſt quòd cognitio fidei eſt ex parte, cum ſit per ſpeculum, & in ænigmate: ergo neceſſe eſt ipſam euacuari ſuperueniente uiſione ſpeciei. ITEM. Credere manifeſtum non ſpectat ad habitum alicuius uirtutis, cum ſimpliciter ſit neceſſitatis: ſed in patria cætera, quæ credimus, manifeſtabuntur: ergo credere ibi non erit ab aliquo uirtutis habitu: ſed habitus ipſius fidei (eſſentialiter loquendo) uirtus eſt: ſi ergo ibi auferetur ratio uirtutis, neceſſe eſt ipſum quantum ad eſſentiam ſuam euacuari, & tolli.

Sed in contrarium arguitur. Primo à parte ipſius fidei euacuandæ, deinde à parte eius, per quod fides habet euacuari. Ex parte ipſius fidei arguitur primo ſic ratione ipſius generis. Fides eſt in genere uirtutis ſimpliciter: & quod eſt amplius, eſt in genere uirtutis theologicæ: ſed uirtus eſt perfectio potentiæ: ſed theologica uirtus eſt maior perfectio, quã cardinalis; ſed perfectio gloriæ nõ tollit perfectionẽ potentiæ, nec euacuat eas, quæ ſunt in genere uirtutis cardinalis: quia uirtutes illæ (ſicut dicit Auguſt.) manebunt in patria: ergo cum fides non ſolũ ſit uirtus, ſed etiam uirtus theologica, uidetur quòd nullo modo ſit per gloriam euacuanda. Item. Hocipſum oſtenditur a parte diffinitionis, & eſſentiæ ipſius fidei: quia fides ſecundum Apoſtolum eſt fundamentum rerum ſperãdarum: ſecundum Augu. eſt illuminatio mentis ad uidendum Deũ. Sed gloria adueniente fundamẽtum ſpiritualis ædificij nõ deſtruitur, ſed potius ſtabilitur, & illuminatio non excluditur, ſed potius perficitur, & completur: ergo uidetur quòd habitus fidei per gloriam non euacuetur. Item. Hocipſum oſtendiẽ à parte actus principalis. Actus. n. ipſius fidei principalis eſt aſſentire primæ ueritati propter ſe & ſuper omnia, & uelle ei credere, ſiue credidiſſe: quia euſdẽ habitus eſt uelle credere, & uelle credidiſſe; ſed in patria aſſentiemus primæ ueritati propter ſe, & ſuper omnia: uellemus etiam credidiſſe Deo: habebimus ergo actum fidei principalem: ergo & ipſam fidem. Item. Hoc oſtenditur à parte eius, per quod dicitur fides euacuari. Plus enim repugnat ipſe habitus fidei deformitati peccati, quàm perfectioni gloriæ: ſed habitus fidei nõ tollitur, nec euacuatur per tenebram peccati: ergo nec per completionem gloriæ. Item. Cognitio matutina in angelis non exclu dit cognitionem uelpertinã, imo ſimul cognoſcunt res in uerbo, & in proprio genere: ergo uiſio Dei in propria eſſentia, & natura non excludit uiſionem ipſius in ſpeculo, & in creatura: ſed uiſio fidei eſt uiſio ſpecularis: ergo per uiſionem gloriæ non habet euacuari. Item. Lumen cum lumine nõ habet opponi nec in corporalibus, nec in ſpiritualibus, ſicut patet, quia in eodem medio plura poſſunt eſſe lumina impermiſta, ſicut dicit Dionyſius ĩ Libro de Diuina nominibus. *Ca. 29. part. 1. circa med.* Similiter & in ſpiritualibus lumen cognitionis per cauſam, non excludit lumen cognitionis per effectum: ergo nõ uidetur quòd lumen fidei euacuetur per lumen glorioſum, nec per aliud habet euacuari: reſtat igitur ꝙ habitus fidei non euacuatur.

RESOLVTIO.

Simpliciter, & quò ad actum, et quò ad habitum euacuabitur fides in patria: cum ibi cuncta, quæ hic credimus, apertiſſimè pateant.

Respon. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ hic eſt duplex modus dicendi. Aliquibus enim uidetur eſſe dicendum, quòd cum quæritur, utrum fides euacuetur quòd non eſt ſimpliciter reſpondendum affirmando, uel negando. Quantum enim ad aliquid euacuatur, & quãtum ad aliquid nõ. In ipſa enim fide duo eſt reperire, uidelicet illuminationis

tionis habilitatem, & ænigmatis obſcuritatem. Quantum ad luminis habitum fides non euacuatur, ſed perficitur, & conſummatur. Quantum uero ad ænigmatis obſcuritatem, cum ſit ex parte, ſimpliciter tollitur. Et iſte modus dicendi confirmari poſſe uidetur per illud, quod dicitur in Gloſa ſup illud 1. Corin. 13. Cum uenerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt &c. Glo. deſtruetur imperfectio, non id quod uerum eſt, euacuabitur: deſitio imperfectionis eſt, quando illud qđ imperfectionis eſt impletur: Et ſecundum iſtum modum dicendi facile eſt declinare rationes ad utramque partem. Nam primæ ꝙ probant, quod habitus fidei euacuatur, concludunt ratione ænigmatis, & imperfectionis. Rationes uero ad oppoſitũ concludunt de ipſa fide quantum ad pfectionis habitus, & complementum luminis. Licet autem hic modus dicendi ſatis uideatur probabilis, non tamen conſonat uerbis Aug. Auguſtinus enim dicit in xiiij de Trinitate. Fides, quæ nunc in animo noſtro eſt, uelut corpus in loco, dum tenetur, aſpicitur, amatur, quandam efficit Trinitatem: ſed ipſa non erit, quando fides hic in animo non erit: quæ uero tunc erit, quando iam recordabimur in nobis fuiſſe, & non eſſe, alia perfectio erit. In quibus uerbis uult dicere, ſicut patet per exẽplũ qđ præmittitur paulo ante, ꝙ ſicut corrumpitur aliquod corpus, qđ homo ſenſibiliter intuetur, & ipſo corrupto, memoratur ipſius corporis, non per ipſius corporis ueritatem, ſed per ſimilitudinem in anima remanentem: ſic & in ipſa fide. Vnde uult quod habitum fidei noſtræ, quem interius ituemur, inter temporalia computemus: & quia aliquando deficit, non poteſt quantum ad ipſius intuitum ratio imaginis, quæ perpetua eſt, in anima attendi. Conſtat autem quod de ipſo habitu fidei loquitur, ſecundum illud qđ habet poſitionis, & perfectionis: quia ſecundum illud intra, ſeipſa anima illum habitum intuetur: aliter non ualet tota ratiocinatio illa, quam ibidem ſatis facit prolixe. Non etiam uidetur conſonare uerbis Gloſæ, & Apoſtoli. Quia ſi fides euacuaretur ſolummodo ſecundum illud, quod habet imperfectionis, & maneret ſecundum illud, quod eſt in ea complementi, & perfectionis, ſicut non dicuntur euacuari uirtutes Cardinales, nec habitus charitatis, ſic nec diceretur euacuari habitus fidei, quin potius perfici, & compleri. ET propterea eſt alius modus dicendi magis communis, & uſitatus: quod ſi loquamur de habitu fidei, ſecundum ꝙ fides eſt uirtus ſpecialis, ſic per gloriam habet ſimpliciter euacuari: pro eo quod fides eſt habitus uirtutis, inquantum intellectus inclinatur ab affectu, ſicut in præcedentibus oſtenſum fuit: hoc autem non poteſt eſſe, niſi quandiu intellectus de ſe incertus eſt de his, quæ credere debet. Et quoniam in patria illuminatio, & claritas uiſionis præcedet motum affectionis, nec ab ipſa inclinabitur intellectus propter ipſius ſummi luminis claritatem, a qua intellectus nullo modo poterit diſſentire: hinc eſt quòd habitus fidei ſimpliciter per uiſionem glo

Cap. 2. et deinceps plura. Tom. 3

Conſentit. S. Thom. 1. 2. q. 63. artic. 3.

riæ habet tolli, ſecundum quòd auctoritates ſanctorum, & Gloſ. dicunt ſatis expreſſe. Vnde concedendæ ſunt rationes, quæ ſunt ad iſtam partem.

AD ILLVD uerò, quod obijcitur primò in contrarium ex parte generis, quia eſt uirtus theologica, quæ perficit potentiã animæ ſecũdum digniorem eius partem. Dicendum, quòd fides eſt perfectio potentiæ non qualiſcũque, ſed ſecundum ſtatum imperfectionis, & uiæ: in quo intellectus poteſt aberrare à ueritate, & in uia captiuari. Vnde non euacuatur quia perfectio ſimpliciter, ſed quia perfectio ſecundum talem ſtatum. Nec eſt ſimile de uirtutibus cardinalibus, qa actus earum principaliores non ſolum perficiunt ipſas potentias ſecundum ſtatum uiæ, ſed etiam ſecundum ſtatum patriæ. AD ILLVD, quod obijcitur ex parte diffinitionis. Dicendum, quod fides nõ eſt ſubſtantia, ſiue fundamentum ſimpliciter rerum ſperandarum, ſed ſolum ſecundum illum ſtatũ, in quo æterna bona expectantur. Similiter non eſt illuminatio ad uidendum Deum ſimpliciter, ſed ad uidendum Deum per ſpeculũ. Et quoniam huic ſtatui ſuccedet alius ſtatus, in quo erit ſtabilius fundamentum, & perfectior illuminatio: hinc eſt quòd fides euacuatur non propter fundamenti deſtructionem, ſed propter ſtabilioris conſtructionem: non propter luminis priuationem, ſed propter luminis perfectionem, quæ excludit ſpecularem, & imperfectam cognitionem. AD ILLVD, quod obijcitur de actu fidei, qui eſt aſſentire primæ ueritati, & uelle credere, ſiue credidiſſe. Dicendum, quòd neutrum eſt actus fidei, niſi inquantũ homo aſſentit ueritati non uiſæ, in quo quidem aſſenſu, & credulitate intellectus inclinatur à uoluntate: quod quia non eſt in patria reperire, non ſunt illi actus in patria ab habitu fidei, ſed à uirtute excellentiori. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd magis repugnat ipſi fidei tenebra peccati, quam excellentia præmij. Dicendum, quòd de habitu fidei eſt dupliciter loqui. Aut inquantum eſt habitus ab alijs uirtutibus diſtinctus. Aut inquantũ eſt gratia informatus. Si inquantum eſt gratia informatus, ſic ueritatem habet uerbum propoſitum: gratia enim ipſius habitus informati tollitur per culpam, non autem per gloriam. Si autem loquamur de ipſa fide ſecundum quod eſt habitus diſtinctus habilitans ad credendum non uiſum: ſic propter ſuam imperfectionem maiorem oppoſitionem habet ad ſtatum gloriæ, quam ad ſtatum peccati: & ideo per gloriam habet euacuari, quãuis nõ habeat per peccatum tolli. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd cognitio matutina non excludit ueſpertinã, nec uiſio inſpecie excludit uiſionem in ſpeculo. Dicẽdum, quòd differt dicere, uidere rem in ſpeculo, & per ſpeculum. Per ſpeculum enim dicitur uidere Deum, qui aſcendit à cognitione creaturæ ad cognitionem creatoris. In ſpeculo autẽ uidet, qui Deũ in ipſa creatura clare intuetur. Prima uiſio non erit in gloria, quia non erit ibi neceſſaria ſcala. Secunda uero erit, qa Deus uidebitur aperte in oĩbus creaturis,

ut dicit Aug. in Lib. ult. de ciui. dei. Et illa uiſio, quæ eſt per ſpeculum, ſpectat ad ipſam fidem: illa uerò, quę eſt in ſpeculo creaturæ, ſpectat ad cognitioné ueſpertinam, quæ bene poterit ſeruari in patria: & ideo nõ eſt ſimile de fide, & cognitione illa. Et attédédum eſt hic, quod plus differt uiſio per ſpeciem à uiſione per ſpeculum quantum ad cognitionem ipſius Dei, quàm quantum ad cognitionem alicuius creaturæ ſenſibilis. Si .n. aliqua creatura ſenſibilis uideatur propria natura, & uideatur per aliquod ſpeculũ, in quo reſultat, non eſt differentia inter uiſionem iſtam, & illá: niſi in hoc quòd una eſt per ſpeciem ſecundum directionem ſimplicé, alia eſt per ſpeciem ſecundum directioné reflexã: & ideo ab uno, & eodem oculo, & ſecundum omnem ſtatum de eadem re uiſa haberi poteſt uiſio. In uiſione auté ipſius Dei, quæ eſt per ſpeciem, & per ſpeculum, maior eſt differentia: tum à parte uidentis: quia in una illarum eſt cognitiua poté tia obumbrata, in altera illuminata: tum à parte medii: quia in una uidetur Deus per ſui eſſentiã, in altera uero per effectum creatũ. Et ideo una iſtarum cognitionũ eſt in quiete, & in ſtatu, altera uero in progreſſu: ſecundum quòd dicit Apoſtolus. Per fidem ambulamus: & ideo una per alterã tollitur. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd lumen lumini non repugnat Dicendum, quòd uerum eſt quantum eſt de luminis natura. Verumtamen bene contingit unũ lumen per alterum euacuari ratione alicuius annexi inſeparabilis, uel diſpoſitionis pręcedentis, uel effectus cõſequẽtis. Et ſic eſt in lumine fidei, quod habet ænigma annexum: & ex hoc oritur ꝙ intellectus inclinatur ab affectu, & dirigit hominem ad cognoſcendum non uiſum. Et quoniam tollitur illius ænigmatis interpoſitio tollitur etiam & illa inclinatio, tollitur nihilominus habilitatio ad cognoſcendum non uiſa: quoniam impoſſibile erit ab illa ſuperna luce abſentari: hinc eſt quòd lumé fidei, quod eſt proprium illius habitus, licet non ratione ſui, ratione tamen annexorum ſuperueniente gratia habet euacuari: hoc autem dico de lumine, quod eſt proprium fidei: nam de lumine gratiæ gratumfacientis, tenendum eſt quòd nõ habet per gloriam euacuari, ſed potius conſummari.

QVAESTIO II.

An ſpes euacuetur per aduentum gloriæ?

VTRVM ſpes euacuetur per aduentum glorię. Et quòd ſic uidetur. Roman. 8. Spes quæ uidetur, non eſt ſpes. Glo. Res ſperata, quæ uidetur, non eſt ſpes, ideſt non eſt ſubiecta ſpei uirtuti, quæ non eſt niſi de non apparentibus. Si ergo per aduentum gloriæ qđ erat latens, efficitur patens, neceſſe eſt habitũ ſpei euacuari ad præſentiam præmij. ITEM. Spes eſt expectatio futuræ beatitudinis, ſecundũ quod dr̃ in Gloſa ad Rom. 5. Sed qñ de futuro fit præſens, futurum deſinit eſſe futurũ: cum ergo in gloria ſemper habeatur beatitudo præſens, uſ ꝙ nullo modo contingat ibi eſſe ſpem. ITEM. 1. Cor. 13. Nũc manét fides, ſpes, charitas, tria hęc &c. Glo. charitas, fide, & ſpe diſcedẽtibus; per

manebit aucta, cui fides, & ſpes hic non poſſunt deeſſe. Si ergo deerunt ſibi in patria, uidetur ꝙ euacuentur per gloriã. ITEM Sicut ſe habet fides reſpectu nõ uiſi, ſic ſe hẽt ſpes reſpectu non habiti: ſed fides neceſſario euacuatur ſuperueniẽte clara uiſione: ergo & ſpes ſuperueniente comprehenſione, ſiue certiſſima tentione.

SED CONTRA. Sap. 3. Spes illorũ immortalitate plena eſt. Glo. i. indefectiua: ergo ſi ſpes beatorum non deficit, uidetur ꝙ ſpes non habeat euacuari in beatis. SI TV dicas quòd ibi accipiatur ſpes pro ipſa re ſperata: obiicitur tunc de ipſo actu ſperandi, qui fuit in Chriſto ſcdm quòd dicit Glo. ſuper illud Pſal. 30. In te dñe ſperaui. Si ergo Chriſtus ſimul fuit cõprehenſor, & uiator, vr ꝙ ſimul poſſint ſtare actus, & habitus ſpei cum complemento pręmii. ITEM. Vbicunque põt eſſe deſiderium, ibi põt eſſe ſpes: ſed ĩ æterna beatitudine eſt ſummum deſideriũ, ſcdm quòd ſcribitur. 1. Pet. 1. In quem deſiderant angeli proſpicere: ergo uidetur ꝙ in ipſa ſuperna beatitudine contingat reperiri ſpẽ quantum ad habitum, & motum: ergo &c. ITEM. Animæ beatæ in patria expectant ipſam ſtolam ſecundam, & per conſequens ſuam gloriam augendam, & perficiendam: ſed certa expectatio gloriæ procedẽs ab inſtinctu gratię, eſt ipſius ſpei uirtutis: ergo ſpes uirtus eſt in aĩabus beatis. ITEM. Sicut ſe habet deſperatio ad dãnatos, ſic ſe habet ſpes ad beatos ꝑ commutatam proportionẽ, quia ſicut ſtatus damnatorũ repugnat ſtatui beatorũ, ſic ſpes repugnat deſperationi: ergo ſicut neceſſe eſt ponere deſperationem in damnatis, ita neceſſe uidetur, quòd ſit ponere ſpem in beatis. ITEM. Actus ipſius ſpei eſt confidere in dño: ſed beati maxime habẽt iſtũ actum, quia maxime confidũt in dño, & ei innituntur: ergo uidetꝛ ꝙ in eis potiſſime ſit reperiri ipſius ſpei habitum, & uſum. ITEM. Ad ſpem pertinet certitudo, & expectatio. Sed conſtat ꝙ certitudo in gloria non tolletur, imo perficietur: ergo uidetur quòd habitus ſpei ſecundum aliquid ſui habeat in gloria ſaluari, uidelicet quantum ad certitudinẽ: ſimiliter uidetur ꝙ quantum ad expectationẽ, quia (ſicut uult Anſelmus) ponere eſt durationem in participatione beatitudinis: ergo q modo participant beatitudinem in A, nondum participant eam in B. & certitudinaliter eam expectãt. Si ergo ſpes quantum ad expectationem manet, & quantum ad certitudinem conſummatur, uidetur quòd nullo modo in gloria euacuetur.

RESOLVTIO.

Si tunc, quod nunc ſperatur; aderit: quomodo adhuc ibi ſpes permanebit?

RESP. Ad prædictorum intelligẽtiam eſt notandum, ꝙ ſicut eſt duplex modus dicendi circa euacuationẽ fidei, ſimiliter & circa euacuationẽ ſpei. Nã & in ipſo habitu ſpei eſt reperiri aliquid impfectionis, & aliquid perfectionis, & complementi. Ad imperfectionem. n. ſpei ſpectat illud, quod eſt expectatio quædam, & protenſio ad ea, q̃ realiter non habentur. Ad complementum autem eius ſpectat confidentia, & certitudo, q̃ facit cõfidere, & inniti ipſi ſummæ

mæ largitati. Et quantum ad primum tollitur ipſa ſpes, & euacuatur: quantum uero ad ſcd̃m perficitur, & ſaluatur. Sed quoniam (ſicut in præcedentibus dictum eſt) ſpes non diceretur euacuari, ſi ſolum quod eſt imperfectionis tolleretur ab ipſa, illo ſaluo quod eſt in ea perfectionis, & cõplementi: ſicut patet; quia liberum arbitrium in patria nõ dicitur euacuari in gloria, quamuis tollatur ſibi uertibilitas: & hoc quia uertibilitas potius ſpectat ad liberi arbitrii defectum, quã ad complementum: ſi ſic igitur eſſet in propoſito reperiri, nunquam deberet dici euacuari propter aduentũ gloriæ. Et propterea communis modus dicendi eſt, & hunc innuit ipſa Gloſa, ꝙ habitus ipſius ſpei ſimpliciter euacuatur in gloria, & ei ſuccedit habitus nouus. Et ratio huius eſt: quia habitus ſpei habilitat ad confidendum, & innitendum deo cum quadam protenſione, & erectione, & expectatione. Et qm̃ ſtatui gloriæ repugnat expectatio ſubſtantialis præmii, & protenſio, & illa erectio, & inhiatio, cum ibi affectus omnino quietetur: hinc eſt quòd habitus ipſius ſpei ſimpliciter euacuari dicitur, ſecundum quòd ſpes nominat habitum uirtutis theologicæ, q habilitat ipſam animam ad expectãdum ſubſtantiale præmium. Et concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

Ad illvd uero, quod primo obiicitur in contrariũ, quòd ſpes beatorum eſt immortalitate plena. Dicendum, quòd ſpes ibi ſumitũ pro re ſperata. Et ſi obiiciat, ꝙ Chriſtus actu ſperauit ſcd̃m illud Pſal. 30. In te dñe ſperaui. Dicendum, ꝙ illud intelligitur de Chriſto uel rõne membrorũ, uel extenditur ibi nomen ſpei ad expectationem cuiuſcunque beneficii ſpiritualis. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ ubi eſt ſpes, ibi eſt deſiderium. Dicendum, ꝙ eſt deſiderium de acquirendo; & eſt deſiderium de continendo. Vbi eſt deſiderium de acquirendo, ibi bene poteſt eſſe ſpes. Sed ubi eſt deſiderium de continendo bonum iã habitum, ſpes non eſt, quia nõ eſt ibi expectatio nõ habiti: & ſic eſt in patria ponere deſiderium, non per aliquam anhelationem ad obtinendum non habitum, ſed propter infatigabilitatem, & indeficientiam delectationis, quæ nullo modo parit ibi faſtidium. Ad illvd, quod obiicitur, quòd aĩæ beatæ expectant ſtolam ſecundã. Dicendum, quòd in ratione illa eſt duplex defectus. Primus defectus eſt: quia non quæcunque expectatio ponit uirtutem ſpei, ſed expectatio ſummæ beatitudinis, ſiue ſummi boni, & ſummi ardui aſſequendi. Præterea non expectant certitudinem ſpei, ſed certitudinem comprehenſionis, quæ non ponit protenſionem, nec inhiationem ad aſſequẽdum illud, quod expectatur: alioquin ex ſua dilatione affligeret expectãtem, iuxta illud, quod dicitur in Prou. 13. Spes quæ differtur, affligit animam: hoc autẽ nullo modo eſt ponere circa beatam animam. Ad illvd, quod obiicitur, quòd ſicut ſe habet ſpes ad beatos, ſic deſperatio ad damnatos. Dicendum, quòd nõ eſt ſimile, quia deſperatio facit ad cumulum mali: ſed ſpes de ſua rõne oppoſitionẽ habet cum ſumma cõpletione boni,

ni, quia dicit abſentiam boni expectati. Et ideo non ſic ſe compatitur cum ſumma beatitudine habitus ſpei, ſicut deſperatio cũ extrema calamitate. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quòd actus ſpei eſt confidere in domino, & eidem inniti. Dicendum quòd non quæcunque confidentia eſt actus ſpei, ſed ea quę eſt cum quadam protéſione, & inhiatione, & erectione: quæ omnia incompoſſibilia ſunt ſtatui gloriæ; & ideo quamuis in gloria ſit quædam confidentia, non tamé ſequitur ꝙ ibi ſit uirtus ſpei, qa eſt alterius habitus, & excelentioris, uidelicet dotis ſuccedétis ipſi uirtuti ſpei. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd ibi ſaluatur expectatio, & conſummatur certitudo. Dicendum, ꝙ non eſt ibi expectatio proprie, quia nihil nouum augeť beatis, reſpectu cuius ſit expectatio in eis. Præterea. Certitudo iſta non completur, ſed ibi eſt aliud genus certitudinis: iſta enim eſt ex ꝓmiſſione, illa uero eſt ex rei exhibitione, & perfectiſſima tétione. Ideo non ſequitur, quòd habitus ſpei habeat ſaluari in gloria, quin potius ipſa ſpes ex hoc magis oſtenditur euacuanda.

QVAESTIO III.

An habitus ſcientiæ euacuabitur in patria?

VTRVM habitus ſcientiæ euacuetur in patria. Et quòd ſic uidetur per auctoritatem Apoſtoli 1 Cor. 14. Siue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabũt, ſiue ſcientia deſtruetur. Sed quod deſtruitur ſimpliciter euacuať; ergo &c. ITEM. Secđm ꝙ uult Magiſter Hugo de ſctõ Victore Didaſcalo. *Lib. 1. cap. 6.* Scientiæ inuentæ ſunt ꝑꝑ indigétias, & neceſſitates ſupplédas ex parte aïæ, uel ex parte corporis. Si ergo in patria tolleť oïs indigentia, uidetur ꝙ euacuatur oïs ſciétia. ITEM anima beata oïa cognoſcit in uerbo & aperte, & continue, ita ꝙ ab illo aſpectu nõ pót ſeparari: ergo uideť ꝙ nullus alius habitus cognitionis, uel aſpectus beatæ aïæ conueniat: uideť ergo ꝙ habitus cognitionis, qui eſt in uia, ſimpliciter tollatur in patria, alioqn erit ibi fruſtra. ITEM. Quod plus habet de lumine, & ueritate, minus ė euacuabile: ſed in habitu fidei plus eſt de rõne ueritatis, & luminis, q̃ in habitu ſcientiæ acquiſitæ. Ipſa.n. fides innititur primæ ueritati propter ſe, & in ipſa ét eſt lumen gratiæ diuinitus ei datæ & infuſæ: ergo multo minus eſt euacuabilis habitus fidei, q̃ habitus ſcientiæ. Si ergo habitus fidei euacuabitur in ſtatu patriæ, uidetur ſimiliter ꝙ & habitus ſcientiæ. ITEM. Habitus ſcientiæ eſt per collationem cauſæ ad effectũ, & per quádá ratiocinationé, & diſcurſum: ſed impoſſibile eſt in patria huiuſmodi diſcurſum reperire, ergo neceſſe eſt habitum ſcientiæ ſimpliciter tolli, & euacuari.

SED CONTRA. Anſelmus in libro de ſimilitudinibus. Tũc iuſti cetera ſciét, quæ Deus fecit ſcienda: ibi a ſingulis oẽs, ibi ab oïbus ſinguli cognoſcétur, nec unquam oïno latebit, qua patria, qua géte, qua ſtirpe quis editus ſit. *Cap. 59 in fine.* Si ergo notitia taliũ manebit, multo fortius manebit ſciétia, quæ eſt habitus cognitiuus uniuerſaliũ: ergo non uidetur ꝙ ſcientia philoſophica habeat euacuari in patria. ITEM. Dicit philoſophus. Sciétia nõ deſtruitur niſi aut ꝑꝑ corru-

prio-

ptionē a parte ſcibilis, aut ex parte medij, aut propter obliuionē a parte ſcientis: ſed nullū horum erit in patria: ergo nullo mō uidetur, ꝙ ibi deſtruatur, & euacuetur ſcientia. ITEM. Chriſtus erat comprehēſor, & tamē habuit ſcientiā competentē ſtatui uiæ. Angeli ēt ſunt comprehēſores, & nihilominus habent habitū ſcientiæ, quo cognoſcunt res in proprio genere: ergo gloria ſecum compatitur ſcientiam: igitur nec deſtruit, nec euacuat ipſam. ITEM. Maioris dignitatis eſt ſcire ſyllogizare, & aliquid demonſtrare, quàm poſſe localiter moueri, atq; diſcurrere: ſed ab ipſis beatis nō tolletur agilitas ad motū: igitur nec habilitas diſponens ad ſyllogizandū, & demonſtratiue aliquid cognoſcēdū: ergo non uidetur euacuandus: & ſic non uidetur, quòd ſcientia euacuetur. ITEM. Si ſcientia euacuaretur, & tolleretur in tranſitu de hac uita, igitur eſſe cōputāda inter bona trāſitoria: igitur ſicut reprehenſibiles ſunt, & ſtulti; qui laborant eſſe diuites: ſic uidentur omnes eſſe ſtulti, qui laborāt eſſe ſcientes, cum æqualis conditionis ſit uetula, & unus ruſticellus, ſicut eſt unus magnus clericus: quod ſi hoc minus conuenienter dicitur, uidetur quòd ſcientia non euacuetur.

RESOLVTIO.

Scientia in patria quò ad uſum ſolum mutabitur: quò ad modum omnino euacuabitur: quò ad habitum perfecte complebitur.

RESP. Ad prædictorū intelligentiā eſt notandū, ꝙ hic eſt triplex modus dicendi. Quibuſdā.n. uidetur, ꝙ habitus harū ſcientiarū acquiſitarum liberalium, ſiue aliarum omnino euacuentur, & ſimpliciter deſtruantur. Hic.n. habitus habet imperfectionem ſibi iūctam inſeparabiliter: & ideo ei alius habitus longe perfectior ſuccedet, non ſolum ille, quo quis cognoſcet oīa in uerbo limpide, & aperte: ſed ēt habitus, qui erit per ſpecies, & ſimilitudines uniuerſi ordinis cauſarū mundi, qui datus fuit ipſis ſpiritibus angelicis, & dabitur omnibus glorificandis, per quem cetera cognoſcent; etiam eadem ipſa, quæ modo cognoſcunt, multo excellētius, atq; nobilius cognoſcent. Alioquin ſi non daretur eis alius habitus nouus ab iſto, non eſſet in beatis rerum creatarum ſcd͞m propriū genus perfecta cognitio, quod cōtra ueritatē eſt, & contra Anſelmum. Et ſic concedunt in patria tolli iſtum habitum ſcientiæ ꝑꝑ nobiliorem habitū ſuperuenientē. Et licet hæc ſcientia deſtruet̃, non tamen fruſtra laborat, qui eā acquirit: quoniam per ipſam manuducitur homo ad cognitionem Dei, & promotionē fidei, & agit ad augmentum meriti: & per conſequēs ad complementū pręmii. Et propterea ſicut non fruſtra credit aliquis, licet fides euacuetur in patria: ſic etiam non fruſtra addiſcit, licet ibi (ut dicunt) ſimpliciter euacuet̃ iſta ſcientia. ALIIS autem uidetur aliter dicēdum eſſe, uidelicet quòd ſcientia nō omnino euacuetur. Eſt enim ibi conſiderare habitum, & uſum. In patria autem tollitur quantum ad uſum, qui imperfectionis eſt, & manet quantum ad habitum: qui facit ad ipſius animæ decorem, & pulchritudinem. Si enim manebunt ibi cicatrices uulnerum, &

notæ

norę operationum ad commendationem meriti, & decorationem merentium, magis rationabile uidetur, ꝙ maneant ibi habitus ſciétiarum, quæ faciunt ad ipſius animæ decorem, & ornatum. Tertijs autem aliter uidetur eſſe dicédũ, quòd cum tria ſit conſiderare in ipſa ſcientia, uidelicet habitum, & uſum, & modum. Scientia quãtum ad habitum manet, & cóplerur: quantum uero ad uſum mutatur, ſed non tollitur; quantũ auté ad modũ ſimpliciter euacuatur, & deſtruitur. Habitus enim non tollitur, quia perfectioni non repugnat: non enim repugnant iſta duo, Deum uidere, & ſcire propoſitiones, & concluſiones, & principia geometriæ, & alicuius alterius ſcientiæ. Vſus uero non tollitur omnino: quia ſi eſſet habitus abſque uſu, & actu, eſſet incóple-tus, ſiue minus completus, quod nequaquam competit ſecundum ſtatum illum perfectiſſimum, & completiſſimum: mutatur tamen propter annexam imperfectioné. Modus uerò, qui attenditur in diſcurſu, & inquiſitione, & quadam ſucceſſiua ratiocinatione, & collatione, ſimpliciter deſtruitur, ꝓ eo, quòd in patria modus cognoſcédi erit per ſimplicem aſpectũ, cum ibi habeatur deiformis intellectus per gloriæ complementũ: Et ſic ſecũdum iſtam opinionem ſcientia quodammodo ſaluatur, & quodammodo mutatur, & quodammodo deſtruitur, & euacuatur. Hic autem tertius modus dicendi magis conſonat ipſi gloſæ. 1. Corinth. 13. & auctoritati Magiſtri. Magis etiam conſonat rectæ rationi: ideo magis debet, & poteſt rationabilius ſuſtineri. Igitur iuxta hunc modum concedi poſſunt rationes, quæ oſtendunt, ꝙ ſcientia non omnino euacuatur, manet enim (ſicut oſtendunt) quantum ad habitum ſecundum ſtatum magis perfectum: manet etiã quãtum ad actum, uidelicet quantum ad ſimplicem aſpectum.

Ad illvd uero, quod primò obijcitur in contrarium de auctoritate Apoſtoli, iam patet reſponſio, quia dicitur ſcientia deſtrui, non q̄a habitus deſtruatur, & euacuetur: ſed quia tollitur ille ſciendi modus, qui (ut dictum eſt) habet fieri per diſcurſum. Ad illvd, quod obijcitur de Hugone, ꝙ ſcientiæ inuentæ ſunt propter indigentiam, Dicendum, ꝙ Hugo nõ aſſignat totam cauſam, ſed aſſignat cauſam, quæ mouet homines ſecundum ſtatum præſentis uitæ ad inuentionem ſcientiæ. Quanuis enim homines moti fuerunt propter indigentias amouendas, huiuſmodi tamen habitus magis ordinari habent ad intelligentias noſtras perficiendas: qđ quidem non tantum competit ſtatui uiæ, ſed etiã patriæ. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ anima omnia cognoſcit in uerbo actu, &c. Dicẽdum, ꝙ ſicut dictum fuit de Chriſto, ꝙ anima Chriſti non ſolummodo habuit cognitionem rerũ in uerbo, ſed etiam ſecundum ſe per habitum ſibi innatum: & angelis beatis conuenit idem propter perfectionem cognitionis, non ſolum reſpectu diuerſitatis cognoſcibilium, ſed etiam quantum ad uarium cognoſcendi modum: ita etiam in beatis intelligendum eſt eſſe: quia cognitio rerum in uerbo, & in proprio genere ſimul ſe compati poſſunt quantum ad habitum,

bitum,& quâtum ad actum, quia una ad alteram ordinatur. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ fides plus habet de ueritate, & lumine quam habitus ſcientiæ. Dicendum, ꝙ & ſi illud poſſit concedi, tamen ex hoc non ſequitur, ꝙ habeat euacuari, quia lumen fidei inquantũ huiuſmodi eſt, habet inſeparabiliter ſibi adiunctum aliquid, quod non eſt cōpoſſibile cum ſtatu gloriæ, ſicut in præcedentibus oſtenſum fuit. Non ſic autem eſt de habitu ſcientiæ, qui quantum eſt de ſua ratione tanto perfectior eſt, quãto certior, & clarior eſt: ideo non ſic habet tolli quâtum ad habitum, ſicut fides ad præſentiam gloriæ. AD ILLVD, quod obijcit, ꝙ ſcientia eſt per collationé cauſæ ad effectum, & per quendam diſcurſum collatiuum. Dicendũ, ꝙ ipſe arguit de ſcientia quantũ ad modum, quem in præſenti habet, de quo dictum eſt. Ratione cuius conceſſum eſt ſcientiam euacuari: & ratione cuius Apoſtolus eã in futuro aſſerit deſtruendam.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An charitatis habitus in patria euacuabitur?

CONSEQVENTER quæritur de duratione charitatis per cōparationé ad ipſum præmiũ. Et circa hoc quæruntur tria. Primum eſt, utrum per gloriam contingat charitatis habitum euacuari. Secundum eſt, utrum cõtingat charitatis habitum in patria dilatari. Tertiũ eſt, utrũ cõtingat charitatis ordiné in patria imutari.

VTRVM contingat charitatis habitum in patria euacuari. Et ꝙ non, uidetur. 1. Cor. 13. Charitas nunquã excidit. Glo. ibi. Nec in hoc ſęculo, nec in futuro; & ſi opera eius ceſſent. ITEM. Actus charitatis eſt diligere Deum propter ſe, & ſuper omnia, & ex tota anima, & ex tota mente: ſed iſte actus magis competit ſtatui gloriæ, quàm uiæ: ergo habitus charitatis maxime cõpetit ſtatui glorioſo: & ſi hoc, tunc non euacuatur in illo. ITEM. Ipſius charitatis, ſiue amoris eſt unire, iuxta illud, quod dicit beatus Dionyſius. Amorem dicimus unitiuam uim: ſed magis unimur in patria; q̃ in uia: ergo &c. ITEM. Amoris eſt aſſimilare, iuxta illud quod dicit Hugo de ſancto Victore, ꝙ anima in eius, quod diligit, imaginé trãſformatur: ſed magis erimus ſimiles in patria, quàm nunc, ſecundũ illud. 1. Ioan. 3. Cum apparuerit, ſimiles ei erimus. Si ergo ſtatui gloriæ maxime competit perfectio aſſimilationis, uidetur quòd & maxime competat illi ſtatus habere habitum charitatis. *Lib. de diuin. nominibus c. 4. par. 2.*

SED CONTRA. 1 Cor. 13. Cum uenerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt: illud autem quod ex parte, eſt imperfectũ eſt: ſed charitas eſt iperfecta, quia ignis eſt in Syon, & caminus in Hieruſalem, ſecundum qđ dicitur in Eſa. ergo uidetur qđ habitus charitatis euacuetur in patria. *Cap. 31* ITEM. Ceſſante cauſa, ceſſat effectus: ergo euacuata cauſa, euacuatur effectus: ſed fides generat ſpem, ſpes generat charitatem: cũ igitur in patria euacuetur habitus fidei, & ſpei, ut ſupra oſtenſum fuit, uidetur ſimiliter ꝙ euacuetur habitus charitatis. ITEM. Qđ ordinat ad aliquem finem, & terminum

minum ceſſat, cum peruētum eſt ad illum. Sed charitas eſt pondus inclinans animam, & eleuans eá, ut tēdat ſurſum: cum ergo anima ſurſum per gloriam fuerit collocata, uidetur ꝙ iam amplius non habeat charitatis habitum. ITEM. Quanto maior eſt unio animæ ad Deum, tāto anima perfectius beatificatur: ſed magis unitur quod unit immediate, quàm quod unitur per mediū: ergo ſi anima perfecte beatificatur in gloria, uidetur quòd inter animam, & Deum non ſit ponere charitatem mediam: uidetur ergo ꝙ ceſſet habitus charitatis superueniente complemento beatitudinis.

RESOLVTIO.

Immo tunc conſumabitur ex unione ad primum ſummum bonum.

RESP. Dicendum, quòd abſque dubio charitas in patria non euacuatur, ſed conſummatur, ſecundum quòd expreſſe dicit Apoſtolus. Ad cuius intelligentiam eſt notandum, quòd quædam eſt diſpoſitio, quæ reſpectu eius, ad qđ diſponit, habet oppoſitioné: quędam uero eſt, quæ ſimpliciter diſponit. Et prima quidem per aduētū eius, ad quod diſponit, euacuatur. Secunda uero perficitur, & cōſummatur: & huiuſmodi eſt euidens exemplum. Nam primo modo diſponit medius color ad extremos, & tepiditas ad frigiditatem: & ſuperueniēte extremo, medius color tollitur, ꝓpter hoc, quod medium non tātum ad extremum diſponebat, ſed etiam repugnabat. Secundo modo diſponit tranſparentia ad lumen: nam ſuperueniente lumine tranſparétia, & peruietas non tollitur, ſed magis ꝑficitur, & decoratur. Per hunc etiam modum intelligendū eſt in ipſarum uirtutū habitibus, quæ diſponunt ad gloriæ complementum. Nam quędam diſponūt ſic, ꝙ habent aliquo modo oppoſitionem ei, ad quod diſponunt, ſicut fides, & ſpes, quæ dicunt ipſius crediti, & ſperati abſentiam, & carentiam: quorum oppoſita ſunt in gloria, ſcilicet unio aperta, & tentio firma: ideo neceſſe eſt hos habitus tolli, & euacuari per aduentum gloriæ. Et eſt alia diſpoſitio, quæ non habet rationé oppoſitionis, ſed tātum diſpoſitionis: & talis diſpoſitio eſt charitas, quæ ad gloriam diſponit, ſicut imperfectum ad perfectum: non tamen habet repugnantiā ad ipſam, imo cōformitatem expreſſam: & ideo quātum ad habitum non euacuatur, ſed dum tollitur imperfectio, ipſe habitus perficitur, & conſummatur. Si aūt quæratur ratio huius, quare charitas magis conſummatur complemento gloriæ, quàm alius habitus uirtutis theologicæ, huius poteſt triplex ratio aſſignar. Prima attenditur penes qualitatem ipſorum habituum. Altera uero penes dignitatem potentiarum. Tertia uero penes largitatem diuinorum munerum. Quantum ad differentem qualitatem habituum ratio ſumitur talis, quia dilectio eſt reſpectu abſentis, & pręſentis: uiſio uero, & tentio non eſt niſi reſpectu habiti, & præſentis: expectatio uero, & credulitas eſt tantum modo reſpectu non habiti, & abſentis: & ideo tā actus, quam habitus ipſius charitatis ſtatui patriæ, & uię eſt cōis: & per hoc magis cōformis eſt charitas uię charitati

ritati patriæ, quã habitus credendi habitui uidendi, uel quàm expectatio tentioni. Penes dignitates ipſarum potentiarum attenditur ratio ſic: quia ſicut uult Bernardus de amore Dei: Vbi deficit intellectus, ibi proficit affectus. Et Dionyſius de diuinis nominibus Capite ſeptimo de ſapientia dicit, ꝙ multo altius aſcendit affectus noſter, & uis affectiua, q̃ uis cognitiua. Ait enim ſic. Oportet cognoſcere intellectum noſtrum quandam habere potentiã ad intelligendum, per quam uidet intelligibilia, unitionem uero excedentem intellectus naturam, per quam coniũgitur ad ea, quæ ſunt ultra ſe: & quoniam altius eleuatur ipſa uis unitiua in homine, ideo habet quandã præcipuam excellentiam dignitatis: & habitus ipſam perficiens eſt alijs habitibus maior & excellentior, ac per hoc ſtatui gloriæ conformior. Penes largitatem etiam diuinorum munerum ratio ſumitur, quia uiris ſanctis dominus largitatem ſuę benignitatis quodãmodo communicat, & prægustare facit dulcedinem æternæ refectionis, ut in tribulationibus non ſuccumbant, & in uaſtitate eremi præ ariditate, & inopia refectionis non deficiant. Cum ergo ſapere cœleſtia non poſſit niſi guſtus diſpoſitus ſecundum diſpoſitionem illi ſtatui conuenientem: diuinæ largitatis munus hoc requiſiuit, ut guſtui noſtro daretur habitus, & diſpoſitio, ſecundum quam ſtatui gloriæ eſſet conformis. Hæc autem diſpoſitio eſt habitus charitatis, per quã diſpoſiti ſumus ad ſpiritualia deguſtanda, ſecundum ꝙ uult Magiſter Hug. Ideo charitatis habitus non euacuatur, ſed magis conſummatur in patria. Et concedendæ ſunt rationes, quæ ſunt ad partem iſtã.

Ad illud uero, quod primò obijcitur in contrarium, ꝙ perfectum euacuat illud, quod eſt ex parte. Dicendũ, ꝙ ex parte dicitur eſſe aliquid dupliciter, ſecundum ꝙ dupliciter dicitur eſſe aliquid ſecundum quid. Vno modo dicitur aliquid ſecundum quid, quod tantum deficit ab eo, quod eſt ſimpliciter, ſicut albus ſecundum pedem eſt albus ſecundum quid. Alio modo dicitur aliquid ſecundum quid, quod non tantũ deficit, ſed ẽt repugnat, ſicut homo mortuus reſpectu hominis. Sic & aliquid dicitur eſſe ex parte dupliciter. Vno modo ſecũdũ, ꝙ ſonat in imperfectionem. Alio modo ſecundũ ꝙ ſonat in imperfectionem, & oppoſitionẽ. Et primo mõ põt dici charitas ex parte: & quod ſic eſt ex parte, nõ euacuatur, ſed conſummatur, & quodã modo integratur, ut quaſi totum ex partibus conficiatur. Secundo autẽ modo habitus fidei, & ſpei eſt ex parte: & hoc modo dicit Apoſtolus id quod eſt ex parte, fore euacuandũ, cũ uenerit id qđ perfectũ eſt. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ ceſſante cã, ceſſat effectus. Dicẽdũ, qđ fides, & ſpes non dñr eſſe cauſa charitatis, niſi qa diſponunt ad actũ eius; & hoc non ſimpliciter, ſed ſecundũ ſtatum uiæ. Nã in ſtatu patriæ ipſa uiſio diſponit ad diligendum perfecte; & iõ ratio illa nõ ualet, qa nec proprie; eſt cauſa, nec ſecundũ oẽm ſtatum. Ad illud, qđ obiicitur, quòd ordinans ad aliquid ceſſat obtento eo, quod diſponebat, & incli-

inclinabat. Dicendum, quod illud eſt uerum de eo, quod ſolũ habet rationem uiæ: charitas aũt non tantummodo eſt diſpoſitio ad tendẽdum, & eundum in cœlum, ſed ẽt ad quieſcendum. Sicut.n. lapis eodem põdere, quo mouetur ad terram, quieſcit ibi, cum ad terrã peruenerit: ſic & ſuo modo intelligẽdum eſt in põdere amoris, ſiue in habitu charitatis: & de eo quod illo modo ordinat, & inclinat aliquid in finem: nec oportet ipſum ceſſare in finis, & termini aſſecutione. AD ILLVD, quod obijcit, quod maior eſt beatificatio, ubi perfectior eſt unio. Dicendum, quod uerum eſt: ſed quod obiicit quod perfectiùs uniretur Deus animæ, ſi uniretur abſque charitate. Dicendũ, quod falſum eſt: quia anima non eſt diſpoſita ad hoc, quod uniatur Deo per gloriam, niſi interueniat habitus, quo ipſi cõformetur, & quo eleuetur, & quodammodo fortiter alligetur. Vnio enim beatitudinis eſt per cognitionem, & amorem: unde ſicut habitus diligendi non facit ad dilectionis diminutionẽ, imo potius ad perfectionẽ: ſic ẽt non facit ad illius unionis imperfectionẽ, ſed potius ad perfectionem, & complementũ. Vnde quod dicit, quod magis unitur, quod unitur ſine medio, quam cum medio. Dicendum, quod illud habet ueritatẽ de medio, quod facit diſtare: non autem de medio, quod facit proximare, & ad unionẽ magis reddit habilem, cuiuſmodi eſt uinculum charitatis.

QVAESTIO II.

An charitas in patria dilatabitur?

VTRVM charitas debeat in patria dilatari. Et quod ſic uidetur, quia de perfectione charitatis eſt latitudo: ſi ergo charitas in patria efficitur perfectior, neceſſario ſequitur quod efficitur latior. ITEM. Quanto Deus magis habitat in corde, tãto magis cor hominis dilatatur ad bona: ſed excellentiori modo habitabit Deus in homine in ſtatu patriæ, quam in ſtatu uiæ: ergo habitus charitatis in patria plus hẽt de latitudine. ITEM. Quanto uirtus, & bonitas eſt maior, tãto eius diffuſio eſt amplior & liberalior. Sed in patria creſcet charitas ſecũdum uirtutem, & bonitatem: ergo & per conſequens creſcet ſecundum cõicationis amplitudinem. ITEM. Affectio ſequitur cognitionem: ſed in patria cognitio dilatabitur, & ampliabit: ergo neceſſe eſt charitatis affectionem ſimiliter dilatari.

SED CONTRA. Quanto uirtus magis eſt unita, tãto magis eſt infinita: ſed in patria uirtus charitatis erit potẽtiſſima: ergo erit unitiſſima: ſed quod maxime accedit ad unitatem, maxime recedit a latitudine. Si ergo charitas in patria habet magis uniri, uidetur quod potius ibi habeat arctari, quã dilatari. ITEM. In uia diligimus præſcitos, & prædeſtinatos ex charitate, in patria uero tantum prędeſtinatos: ergo ad plures ſe extendit dilectio uiæ, quã dilectio patrię. Sed dilectio, quæ ad plures ſe extendit, eſt latior: ergo &c. ITEM. Latitudo charitatis maxime attẽditur in dilectione inimicorum: ſed in uia non ſolũ diligimus amicos, ſed etiam inimicos: in gloria autem non diligentur inimici: ergo uidetur quod charitas in patria potius habeat arctari, quam dilatari. ITEM. Charitas uiæ diligit omne diligibile, & quod ſupra eſt, &

quod

quod infra eſt,& quod iuxta eſt, & ꝙ intra eſt, ſecundum quòd dicit Auguſt. in Libro de doctrina Chriſtiana: ſed non poſſunt eſſe plura diligibilia,nec magis abinuicem diſtantia. Si ergo latitudo charitatis attenditur penes diligendorum multitudinem & diſtantiam, uidetur quòd charitas non poſſit eſſe magis ampla in patria, quàm ſit in uia.

RESOLVTIO.

Vtique in liberalitatis magnitudine, ſed non in diligendorum multitudine.

RESP. Dicendum,ꝙ latitudo charitatis dupliciter habet attēdi, uidelicet in liberalitatis magnitudine, & diligendorum multitudine. Prima latitudo eſt charitati eſſentialis, ſed ſecunda eſt eidē accidentalis. Quantum ad primam latitudinem cōcedendum eſt charitatem in patria dilatari,quia creſcit eius bonitas, & communicationis liberalitas, & uirtuoſitatis laudabilitas, Quantum autem ad ſecundam latitudinem charitas in patria non dilatabitur, quin potius reſtringetur, non ratione ipſius charitatis ſecūdum ſe, ſed ex parte diligibiliū; pauciora enim erunt diligibilia, nunc autem ex charitate diligendi ſunt, qui ſunt in ſtatu patriæ,ſiue qui ſunt in ſtatu uiæ,qui ordinati ſunt, ut poſſint ad illum ſtatum peruenire. Sed poſt conſummationem numeri electorum ſolum illi ex charitate diligendi erunt,qui erunt in ſtatu patriæ, quia alij non erunt potentes peruenire ad illius ſummi boni participationem. Concedendum eſt ergo,quòd charitas in patria dilatabitur quantum ad liberalitatis magnitudinem. Ampliori enim affectu diliget Deus in ſe,& in creaturis ſuis; adeo ut ille, qui modo uidetur eſſe remotus in patria, ſit amantiſſimus, & amplius inuiſcerabit ſibi tunc charitas omnes beatos, quàm modo poſſit homo etiā unum amiciſſimum ſibi affectuoſe diligere. Et quia hoc oſtendūt rationes ad primā partem,ideo ſunt cōcedēdæ.

AD ILLVD ergo, quod primo obijcitur in contrarium,ꝙ uirtus magis unita plus eſt infinita. Dicendum, quod diligere multa eſt dupliciter. Aut multa ut multa, aut multa relata ad unum. Quoniam igitur in patria Deus erit omnia in omnibus,& in omnibus diligetur Deus;hinc eſt quod charitas ex cōuerſione ſui ad multa, dilatatione non diſpergetur, ſed potius colligetur. Vnde talis dilatatio & uirtutis unio non habent repugnātiam imo potius una iſtarum conditionum ſequitur reliquam. AD ILLVD, quod obijcitur,quòd nunc diligimus præſcitos,& prædeſtinatos,in patria tātum prædeſtinatos, iam patet reſponſio,quia loquitur de latitudine ex parte numeroſitatis diligibilium. Præterea. Cum erit cōpletus numerus electorū, & collectus in unum, ita quòd quilibet eorū notus erit cuilibet,plures habebit tunc charitas, erga quos poſſit,& habeat affici ſpecialiter,& diſtincte,quam habeat in ſtatu uiæ. AD ILLVD, quod obijcitur de inimicis, ſimiliter reſpōdendum eſt. Hoc enim accidit, quia illi qui ſunt in patria inimicos non habent,qui ſint beatificabiles, uel nōn habebunt poſt diē iudicij alios inimicos, quàm dānatos:ſi tamen haberent,amplius

eos diligerent, quam faciebant cũ eſſent in ſtatu uiæ. AD ILLVD, quod ultimo obijcitur de numero diligendorum: iam reſponſum eſt, quia non dicimus charitatem dilatari propter diligẽdorum numeroſitatem, ſed propter maiorẽ affectus liberalitatem. Præterea ratio illa nõ cogit, quia quamuis non ſint plura diligenda in generalitate, quàm quatuor, in ſpeciali tamen, & in particulari nihil impedit diligendorum numerũ augmentari, ad quæ omnia cum charitas familiariter, & intenſe conuertitur, non immerito dicitur dilatari.

QVAESTIO III.

An iſdem erit charitatis ordo in patria, qui nunc in uia?

VTRVM ordo charitatis in patria habeat immutari, an is ſit ordo patriæ, qui eſt ordo uiæ, ut primo noſipſos, & deinde proximos diligamus. Et ꝙ maneat, uidetur poſſe oſtendi ſic. Sicut gratia eſt perfectio naturæ, ſic & gloria: ergo ſicut ordo conueniẽs ipſi naturæ inſtitutæ ſaluatur habitu gratiæ ſuperueniente: ſic uidetur ꝙ ſaluetur habitu gloriæ ſuperueniente: Si ergo hic eſt ordo naturæ cõueniens, ut magis nos, quàm proximos diligamus, uidetur ꝙ ſicut hic manet quàm diu ſumus in gratia ſimiliter manebit in gloria. ITEM. Sicut ad uirtutem fidei ſpectat uidere per ſpeculum, & in ænigmate: ſic etiam ad uirtutem charitatis ſpectat diligere ordinate: ergo ſicut ſublato medio cognoſcendi, ſiue uidendi ab ipſa fide, uirtus fidei euacuatur, ſic ſublato à charitate ordine diligẽdi, neceſſario habet charitas euacuari. Si ergo charitas non euacuatur in patria, uidetur quòd non auferatur ei ordo diligendi, quem habebat in uia. ITEM. Si tantum diligit ſe quis in patria, quantum diligit proximum, & econuerſo, ita ꝙ non eſt ibi ordo: ergo tantum gaudet de bono proximi, quantũ de ſuo bono: ergo ille qui nõ eſt martyr, tantum gaudet de gloria martyris, quantum ſi ipſemet haberet illam gloriam. Si ergo tantum gaudet non martyr, quantũ martyr: fruſtra ergo laborat homo aggredi opera perfectionis, cum tantum gaudeat ille, qui non fecit, quantũ ille qui fecit. ITEM. Si tãtundem diligit aliquis aliũ, quantum ſemetipſum in gloria: ergo tantundem diligit ſibi propinquos, quãtum remotos: & ecõuerſo tantundem etiam diligit illos, quos conuertit ad fidẽ, quantum illos, quos non conuertit. Sed de illis, quos cõuertit, habet gaudium accidentale, quod eſt aureola, ergo ſimiliter de his, quos non conuertit: ꝙ ſi hoc eſt inconueniens dicere, inconueniens eſt ponere ordinem charitatis in gloria commutari.

SED CONTRA. Auguſt. de uera religione. Perfecta iuſtitia hæc eſt, ut plus potiora bona, & minus minora diligamus. Si ergo in patria uolũtas noſtra ad perfectã iuſtitiam erit deducta, uidetur ꝙ ibi magis diliget maius bonum: ſi ergo proximus noſter in patria melior eſt nobis, uidetur qđ magis diligemus proximos noſtros, quã noſmetipſos. ITEM. Voluntas noſtra per omnia erit in patria cõformis uoluntati diuinæ: ſed magis diligit Deus meliorem: ergo uidetur ꝙ charitas in beatis magis eos faciat diligi, qui ſunt ma-

gis

gis boni: ergo in patria non attẽditur ordo ſecundum rationem proprij, & alieni, ꝓpinqui, & remoti. ITEM. In patria Deus erit omnia in omnibus; & affectus beatorum ſic erit dilectione inebriatus (ſecundum quòd dicit Bernar. in Libro de diligendo Deo) ut ſui obliuiſcatur. Si ergo beati in patria in diligendo non attendunt quod ſuum eſt, ſed ꝙ Dei eſt, uidetur, quòd ordo charitatis non maneat in patria ſecundum rationẽ proprii: & alieni: nec dilectio ſui præponderabit dilectioni proximi. ITEM. Si homo amaret ſe plus, quàm proximum: ergo magis ſibi optaret bonũ, quàm proximo: & magis delectaretur in bono ꝓprio, quàm in alieno: ſed ubi hoc eſt, aliquo modo manet proprietas, nec omnino eſt perfecta gaudii communitas: ſi ergo in gloria erit perfecta communicatio gaudiorum, uidetur ꝙ nõ maneat ibi ordo, qui eſt reſpectu diligendorum.

RESOLVTIO.

Charitatis ordo eſſentialis, qui. ſ. hic attenditur ſecundum differẽtias boni et mali; & hic erit et ibi. Sed non qui ratione ſubſtratæ naturæ attenditur.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notãdum, quòd circa hanc quæſtionẽ eſt duplex modus dicendi. Vnus eſt, ꝙ in patria ſaluatur ordo charitatis, qui eſt in uia, non tantum per comparationem noſtri ad Deum, ſed etiã per comparationem noſtri ad proximum. Vnde in omni ſtatu ſiue gloriæ, ſiue uiæ plus homo diligit ſeipſum, quàm proximũ ſuũ: & plus circa ſeipſum afficitur: deinde plus circa illos, qui ei cõiuncti ſunt, quàm circa eos, qui ſunt minus coniuncti. Ratio autẽ, quæ mouet hoc ponere; eſt, quia huiuſmodi ordo conſonare uidetur dictamini naturæ, perfectioni gloriæ, rectitudini diuinæ iuſtitiæ. Natura enim dictat, quòd homo plus ſe quàm alterum diligat. Gloria etiam eſſentialis magis reſpicit illum, in quo eſt, quàm aliũ ei conſimilem, & propinquum. Diuina etiam iuſtitia ordinat, ꝙ plus de ſuis meritis gaudeat homo, quæ fecit, quàm de alienis. Et ſic per omnem modum uidetur conueniens, ut ordo charitatis, qui eſt in uia, ſaluetur in patria. ALIVS autem modus eſt hic dicendi, quod cum duplex ſit ordo charitatis, Vnus qui reſpicit charitatem ſecũdum ſe, qui quidem attenditur ſecundum gradũ, & differentias boni: Alter qui attenditur ratione naturæ ſubſtratæ, utpote ille, qui eſt ſecundum differentias proprii, & alieni, propinqui, & remoti. Vnus illorũ ordinum, ſcilicet ille, qui eſt charitatis ſecundũ ſe, manet in patria: ille. n. eſt charitati eſſentialis. Vnde magis diligit hõ in patria Deũ, quàm ſpiritum creatũ: ſpiritum magis, q̃ corpus. Alius uero ordo, qui attenditur rõne naturæ ſubſtratæ nõ manebit, pro eo qđ non competit illi ſtatui. In ſtatu nãque beatitudinis perfecta erit obedientia naturæ reſpectu gloriæ, perfecta cõformitas uoluntatis noſtræ reſpectu diuinæ: perfecta ẽt redundantia lætitiæ cõis. Quia perfecta erit obedientia naturæ reſpectu gloriæ, conformabitur tũc omnino natura glorię, ut ſicut corpus efficietur ſpirituale, & ꝑ oĩa ſpiritui obtẽperabit,

quamuis ſecundum ſtatum uix oporteat ſpiritum corpori cōdeſcendere: ſic natura per omnia cō formabitur ordini gloriæ, & gratiæ, quæ attenditur ſecundū diffe rentias boni, quamuis nunc gratia condeſcendat ipſi affectui naturali. Rurſus. Quia perfecta erit conformitas uoluntatis noſtrę reſpectu diuinæ, non magis diligemus illud quod magis erit nobis propinquum, ſed illud quod plus erit Deo placitum, & acceptum. Præterea. Quia erit ibi perfecta affluentia communis lętitiæ, multiplicabitur gaudium hoīs multiplicatione perfecta, ut tantū gaudeat de bono uniuſcuiuſque proximi, quantum de ſuo, ꝙ non poſſet eſſe niſi diligeret proximum quantum ſemetipſum. Et hoc eſt, quod dicit Anſelmus in proſol. cap. ult. In illa perfecta charitate innumerabilium angelorū, & hominum beatorum, ubi nullus minus alium, quàm ſeipſum diligit, non aliter gaudebit quiſque pro ſingulis aliis, quàm pro ſeipſo. Quis autem iſtorum duorū modorum ſit rationabilior, difficibile eſt diffinire, quandiu ſumus in ſtatu præſentis miſeriæ. Si enim uelimus iudicare ſecundū ea quę in nobis ſentimus, uix uidebitur alicui credibile, nec rationabile, quod aliquis omnino diligat alterum, quantum ſeipſum: unde iudicabit primum modum dicendi eſſe magis uerum. Si quis uero uelit mentem ſuam altius eleuare ad illud bonum incomprehenſibile, quod nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, & ad illam maximam ciuium unionem, magis rationabilé iudicabit ſequentem modū dicendi, ſecundum quod manifeſtè dicit auctoritas Anſelmi, & Auguſt. in Lib. de uera religione & idipſum uidetur ſentire Dionyſius in libris de diuinis nominibus. Vñ ſi uelimus loqui, ut plures ſuſtinebimus primum modū. Si vero uelimus loqui, & ſentire ut ſapientiores, ſuſtinebimus ſequentē. Suſtinētes ergo hūc ſecūdum modū dicendi, poſſumus ad obiecta per ordinem reſpondere.

Ad illvd, quod primo obijcitur, quod gloria ſaluat ordinem naturæ inſtitutæ. Dicendum, ꝙ uerum eſt quod naturam ſaluat, ſed imperfectionem tollit, & eliminat: ordo autem qui attēditur reſpectui ſui, & proximi deficit à perfecta cōmunicatione, & unitate, & concordia affectionis, & ideo in ablatione talis ordinis fit naturæ præiudicium: ſed potius de imperfectione ducitur ad complementum. Ad illvd, qđ obijcitur, quod ordo ille ita competit charitati ſicut ænigma fidei. Dicēdū, ꝙ falſum eſt: ægnima enim competit ipſi habitui fidei ſecundum ſe, inquātum eſt habitus uirtutis dirigens ad uoluntariè credendum ea, quæ non uidentur: ſed ordo ille qui eſt reſpectu proximi, attribuitur ipſi charitati ratione naturæ ſubſtratæ. Ad illvd, quod obijcitur, quòd tunc tantū gaudet homo de alio, quantum de ſeipſo. Dicendum, ꝙ illud eſt uerum cæteris paribus. Sed ad quantitatē gaudij attendendum eſt, quòd duo concurrunt, uidelicet uirtus dilectionis, quæ facit gaudere & materia, de qua gaudet. Quantum eſt ex parte materię ęqualiter gaudebit quis in patria de bono proximi, & de bono

ſuo

ſuo, ſi eſt æqualis, & magis ſi eſt maius, & minus ſi eſt minus: ſed quãtũ eſt ex parte uirtutis per quã gaudet, magis gaudebit, qui maiorem charitatẽ habebit. Vnde magis gaudebit Petrus de bono Lini, quã Linus de bono proprio. Vnde non ſequitur, quod nõ martyr tãtum gaudeat de bono martyris, quantum ipſe martyr: quia merito martyrij aucta eſt ei uirtus gaudendi: & ſic patet, quod licet ex hoc ponatur communitas gaudij, non tñ tollitur, quod unus plus gaudeat de alio quã alter. ET PER hoc patet ultimũ, quod obijcitur de præmio aureolæ, quia quod aliquis hẽat gaudium ſpeciale de alio, hoc nõ erit ratione ordinis in diligendo, quod magis diligat illũ, quàm alterum, ſed hoc erit rõne cuiuſdam decoris, & gloriæ, quàm adeptus eſt merito operis excellentis. Si autẽ aliam poſitionem ſuſtinere uelimus, ad omnia obiecta reſpõderi poteſt breuiter, quod omnia intelligantur cæteris paribus. Vnde quod dicitur, quòd magis debemus diligere maiora bona, hoc uerum eſt quantum eſt de ratione boni; ſed ratio maioris propinquitatis aliud exigit. SIMILITER quod dicit, quod perfecte conformãda eſt uoluntas noſtra uoluntati diuinæ. Dicẽdũ, quod uerum eſt: ſed Deus non diligit maiori affectu, ſed diligit ad maius. Vnde ex hoc non ſequitur, quod debeamus magis diligere proximos noſtros meliores nobis, quàm noſipſos, ſed quod debemus eos ad maius diligere. Similiter quod dicitur quod affectus beatorum erit inebriatus, hoc nõ eſt quia non diligunt ſemetipſos, ſed quia affectus eorum non erit retardatus in dilectione Dei. Poſtremo quod dicitur de communicatione perfectæ lætitiæ, nõ cogit, quia perfecta lætitia non excludit, qnin homo principaliter bonum ſuum diligat, ſed hoc facit quod diligendo bonum proprium ſic circa ſe afficiatur, ut circa alios non torpeſcat.

DISTINCTIO XXXII.

De charitate quantum ad diuinam dilectionem.

PRemiſſis adijciendum eſt de dilectione Dei, qua ipſe diligit nos, quæ non eſt alia quam illa qua diligimus eum. Dilectio autem Dei diuina vſia eſt, eademque dilectione pater & filius & ſpiritus ſanctus ſe diligunt & nos, vt ſupra diſſeruimus. Cumque eius dilectio ſit immutabilis, & æterna, alium tamen magis, alium minus diligit. Vnde Auguſt. Incomprehenſibilis eſt dilectio Dei atque immutabilis, qua Deus in vnoquoque noſtrum amat quod fecit, ſicut & odit quod fecimus. Miro ergo & diuino modo etiam quando odit, diligit nos. Et hoc quidem in omnibus intelligi poteſt. Quis ergo digne Sap. 11.
poteſt eloqui quantum diligat membra vnigeniti ſui, & Gen. 1.

quanto amplius vnigenitum ipſum? De ipſo etiam dictum eſt: Nihil odiſti eorum quæ feciſti. Ex his percipitur, quòd Deus omnes creaturas ſuas diligat, quia ſcriptum eſt, Nihil odiſti eorum quæ feciſti. Et item, Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Si omnia quæ fecit bona ſunt, & omne bonum diligit, omnia ergo diligit quæ fecit, & interea magis diligit rationales creaturas, & de illis eas amplius, quæ ſunt membra vnigeniti ſui, & multo magis ipſum unigenitum.

Ex qua intelligentia dicatur Deus magis vel minus diligere hæc, vel illa.

Cum autem dilectio Dei immutabilis ſit, & ideo non intenditur uel remittitur, ſi quæritur quæ ſit ratio dicti, cum dicitur magis vel minus diligere hoc quam illud, & cum dicitur Deus omnia diligere. Dicimus dilectionem Dei ſicut pacem exuperare omnem ſenſum humanum, vt ad tantæ altitudinis intelligentiam vix aliquatenus aſpiret humanus ſenſus. Poteſt tamen intelligi, ea ratione dici omnia diligi à Deo quæ fecit, quia omnia placent ei, & omnia approbat, inquantum opera eius ſunt, nec tunc, vel prius, vel amplius placuerunt ei cum facta ſunt, ſcilicet antequam fierent, imò ab æterno omnia placuerunt ei, non minus quàm poſtquam eſſe cœperunt. Quod vero rationales creaturas, ideſt homines vel angelos, alios magis, alios minus diligere dicitur, nō mutabilitatē charitatis eius ſignificat, ſed quod alios ad maiora bona, alios ad minora dilexit, alios ad meliores vſus, alios ad minus bonos. Omnia enim bona noſtra Iacob. 1 *ex eius dilectione nobis proueniunt. Electorum ergo alios magis, alios minus dilexit ab æterno, & diligit etiam nunc, quia alijs maiora, alijs minora ex dilectione ſua præparauit bona, alijſque maiora, & alijs minora bona confert ex tempore. Vnde magis vel minus dicitur hos uel illos diligere.*

Quod duobus modis inſpicienda eſt dilectio Dei.

Conſideratur enim duobus modis dilectio Dei, ſecundum eſſentiam, & ſecundum efficientiam. Non recipit magis vel minus ſecundum eſſentiam, ſed tantum ſecundum efficientiam, vt magis dilecti dicantur, quibus ex dilectione ab

ne ab æterno maius bonum præparauit, & in tempore tribuit: & minus dilecti, quibus non tantum. Inde etiam eſt, quod aliqui quando conuertuntur & iuſtificantur, dicuntur tunc incipere diligi à Deo, non quod Deus noua dilectione quenquā poſſit diligere, imo ſempiterna dilectione dilexit ante mundi cōſtitutionē quoſcūque diligit. Sed tūc dicuntur incipere diligi ab eo, cum æternæ Dei dilectionis ſortiuntur effectum, ſcilicet gratiam vel gloriā. Vnde Augu. Abſit ut Deus tēporaliter aliquē diligat quaſi noua dilectione, quæ in ipſo ante non erat, apud quem nec præterita tranſerunt, et futura iam facta ſunt, itaque omnes ſanctos ſuos ante mundi conſtitutionem dilexit, ſicut prædeſtinauit. Sed cum conuertuntur & inueniunt illum, tunc incipere ab eo diligi dicuntur, vt eo modo dicatur, quo poteſt humano affectu capi quod dicitur. Sic etiam cū iratus malis dicitur & placidus bonis, illi mutantur & non ipſe, vt lux infirmis oculis aſpera, firmis lenis eſt, ipſorum ſcilicet mutatione, non ſua: ita cum aliquis per iuſtificationem incipit eſſe amicus Dei, ipſe mutatur, non Deus.

Ad Eph. 1. Lib. 5. de Tri. c. 16. et ulti. in fine. Ibidem immediate ante præallegata.

Si quis magis, vel minus diligatur a Deo vno tempore, quàm alio.

Si vero quæritur de aliquo, utrū magis diligatur à Deo vno tēpore quàm alio, diſtinguenda eſt dilectionis intelligētia. Si enim referatur ad dilectionis effectum, conceſſibile eſt, ſi vero ad dilectionis eſſentiam, inficiabile eſt.

Si Deus ab æterno dilexit reprobos.

De reprobis vero, qui præparati non ſunt ad vitam, ſed ad mortem, ſi quæritur, vtrū debeat concedi, quod Deus ab æterno dilexit eos. Dicimus de electis ſolis ſimpliciter hoc eſſe cōcedendum, quod Deus ab æterno eos dilexit, quos ad iuſtitiam & coronam præparauit, De non electis vero ſimpliciter eſt concedendum quod odio habuit, ideſt, reprobauit, ſicut legitur, Iacob dilexi, Eſau odio habui. Sed non eſt ſimpliciter dicendum, quod dilexit, ne prædeſtinati intelligantur, ſed cum adiectione concedatur, dilexit eos, inquantum opus eius futuri erant, ideſt, quos & quales facturus eos erat.

SVPRA egit Magiſter de charitate quantum ad diffinitionē, & quantū ad diligibilium diſtinctionem, & quantum ad diligēdi ordinem, & quantum ad meriti perfectionem, & etiam quantum ad durationem. In hac parte agit de eadem per comparationē ad diuinam dilectionem. Diuiditur aūt iſta pars in tres partes. In quarū prima determinat de ipſa Dei dilectione, quid ſit ipſa dei dilectio. In ſecunda uero determinat quos diligit ibi. *Cum aūt dilectio Dei ſit immutabilis, & æterna &c.* In tertia uero determinat, quos non diligit. ibi. *De reprobis uero, qui præparati non ſunt ad uitam æternam &c.*) Prima & ulti. parte remanentibus indiuiſis, media pars diuiditur in tres partes. In quarum prima ꝓponit Magiſter, quòd deus non omnia æqualiter diligit. In ſecunda uero oſtendit pro quanto dicatur unum diligere magis, quàm alterum. ibi. *Cum autem dilectio dei ſit immutabilis ſit &c.*) In tertia uero determinat quare unum, & eundem hominē ſecundum diuerſa tempora dicitˀ diligere plus, & minus. ibi. *Si uero quæratur de aliquo uno &c.*) Subdiuiſiones autem partium ſatis manifeſtæ ſunt in litera.

Dub. 1. DVbitaťˀ hic de ſitu huius partis. Cū .n. agere de dilectione dei ſpectet ad primum librum uidetur ꝙ tractatus iſte male in hoc tertio ſituetur. Quod ſi tu dicas ꝙ hoc magis facit, quia eadē eſt dilectio qua nos diligimus deum, & qua diligit nos, tunc obiicitur quòd tota iſta pars, quæ eſt de charitate malè hic ſituetur. Si enim charitas non eſt habitus uirtutis, ſed potius donum creatū, ꝙ ē. S. S. uidetur quòd de ipſa nō debet determinari inter alias uirtutes. Reſpon. Dicendum, quòd ordo ſituationis iſtius capituli attēditur ſecundum opin. Magiſtri, qua poſuit, ſicut in litera tāgit, quòd eadē eſt dilectio qua deus diligit nos, & qua nos diligimus deum. Et ſi tu obiicias quòd tunc non determinare debuit de charitate inter alias uirtutes. Reſpō deo pro ipſo, quòd hoc nō fecit, quia charitas ſit ſpecies uirtutis; ſed quia charitas eſt radix omniū uirtutū. In dono .n. amoris quod eſt ſpiritus ſanctus, cæteri uirtutum habitus donantur. Poteſt & aliter dici, quòd hic per accidens introducitur illud capitulū. Quia enim dilectio Dei eſt exemplar noſtræ dilectionis: ideo ad maiorem euidentiā introducitur hic tractatus de ipſa, uel certè ut aſſignetur hic differentia dilectionis diuinę ad dilectionē noſtrā, ſiue præcellentia: quia cum dilectio noſtra ſit affectio ordinata, dilectio Dei non eſt niſi diuina ſubſtantia, uel uſia.

Dilectio autem dei diuina uſia eſt &c.) Contra. Si dilectio Dei eſt diuina ſubſtātia, uel eſſentia; ergo uidetur quòd Deum diligere eſt Deum eſſe: cum ergo Deus non ſit alius a ſe, uidetur quòd nec aliud a ſe diligat. Itē. Deus incipit aliquem diligere: ergo ſi dilectio eius eſt eius eſſentia, uidetur ꝙ Deus incipiat eſſe. Item. Nullum æternum eſt temporale & nullum temporale eſt æternū: ſed dilectio Dei qua diligit uiros iuſtos, eſt temporalis, Dei dilectio eſt æterna: ergo Dei dilectio non eſt diuina ſubſtantia. Re *Dub.* 2.

ſpon.

ſpon. Ad hoc & conſimilia breuiter eſt dicẽdum, quòd dupliciter eſt loqui de dilectione Dei. aut a parte principalis ſignificati, aut a parte connotati. Si loquamur de ipſa quantum ad principale ſignificatum, ſic eſt Dei eſſentia, & qd ęternum, nec eſt aliud quã Deus. Si uero loquamur quantum ad cõnotatum, ſic connotat quid temporale, & habet reſpectum ad extrinſecus, quod eſt a deo diuerſum, & quòd non eſt Dei ſubſtãtia, ſed cuius Dei ſubſtantia eſt cauſa: & quantum ad hoc currunt tria obiecta: & ſic patet reſponſio ad omnia.

Dub. 3 *Abſit ut Deus temporaliter aliquem diligat &c.*) Videtur hoc falſum. Aliquis enim qui modo eſt malus icipit eſſe bonus: ſed Deus malos odit, & bonos diligit: ergo cum iſte deſinat eſſe malus in tẽpore, & incipiat eſſe bonus, uidetur quòd Deus illum temporaliter deſinat odire, & incipiat ipſũ diligere. Item. In Deo idem eſt uelle, quod facere, ſicut dicit Auguſtinus, & in lib. primo, habitũ fuit: ergo idem eſt uelle alicui bonũ, & facere ei bonum: ſed Deus temporaliter alicui bonum facit: ergo uidetur quod temporaliter ei bonum uelit, ergo temporaliter diligit. Reſpon. Dicendum, quod eſt dilectio electionis, & dilectio approbationis, Prima eſt æterna, ſicut & uoluntas Dei. Secunda uero ratione connotati poteſt eſſe ex tempore. Et de prima intelligit Auguſtinus: ipſe autem opponit de ſecunda. Vel aliter. Hoc quod eſt temporaliter poteſt referri ad uerbum diligendi ratione actus principalis, uel ratione connotati. Si ratione actus principalis, ſic eſt falſum. Hoc enim eſt actus diuinæ uoluntatis, quo eſt æternus. Et hoc modo intelligit Augu. ſicut patet per literam ſequentem. Ait enim ſic. Vt Deus temporaliter aliquem diligat quaſi noua dilectione, quæ in ipſe ante non erat. Si autem intelligatur quantum ad cõnotatum, ſic concedi poteſt quod Deus temporaliter, aliquem diligit: & in hoc ſenſu opponit:

De non electis uero eſt ſimpliciter cõcedendum, &c.] Cõtra. Quia omnem hominem quem Deus dilexit in tempore, ab æterno dilexit, cum dilectio Dei ſit cauſa omnis boni: ſed multi præſciti ſunt qui habent præſentem iuſtitiam, & gratiam, quã eis Deus ab æterno præparauit, & dare diſpoſuit: ergo uidetur quòd ab æterno eos dilexerit. Iuxta hoc quæritur, utrum Deus magis diligat peccatorem prædeſtinatum, quàm iuſtũ præſcitum. Et quod magis peccatorẽ prædeſtinatum uidetur, quoniam ſapientis eſt magis conſiderare finem, & exitum rei, quam initium, uel progreſſum: ſed deus iſtum peccatorem qui tamen eſt prædeſtinatus ſcit ipſum futurũ amicum ſuum finaliter, alium uero minime: ergo magis diligit eũ. Præterea Iſti uult dare æternam beatitudinem, & proponit quod eſt ſummum bonũ, aliũ uero nõ: ergo magis diligit peccatorem prædeſtinatum, quàm iuſtum præſcitum. Sed contra hoc eſt, quia iſte peccatore eſt magis Deo diſſimilis, quàm iuſtus: ergo minus eſt amabilis. Item. Iſte magis diligit Deum: ergo magis a Deo diligitur, cum Deus magis diligat diligentes ſe. Reſpon. Dicẽdum, Dub. 4.

quòd (ſicut tactū eſt prius) eſt dilectio approbationis, & eſt dilectio electionis. Dilectio approbationis cum ſit temporalis, reſpicit ſtatum prǫſētem. Dilectio autem præelectionis cum ſit æterna reſpicit illum ſtatum, in quo homo debet ęternaliter permanere: & quoniam reprobi, & ſi boni ſint, non tamen finaliter dicūtur permanere in bono, ideo nō uult Magiſter, ꝙ a deo ęternaliter diligantur, niſi uerbum diligendi a ratione propria diſtrahatur. Vnde Magiſter bene concedit cum determinatione, ſine uero determinatione dicit eam non eſſe concedendam, quia eius intellectus falſitati appropinquat. Et per hoc patet reſponſio ad illud quod quærebatur conſequenter, quia quantum ad dilectionem temporalem, quę reſpicit ſtatum preſentis iuſtitię, magis diligit deus iuſtum præſcitum: quantum uero ad alium modum diligendi magis diliget peccatorem predeſtinatum: ſi tamen eſt dicere ibi magis. Quod ſi quæras ſimpliciter loquendo, quē magis diligit. Reſpondendum eſt, qđ ſimpliciter magis diligit eum quem prædeſtinat, quã cum quē reprobat, quia non eſt quęſtio de homine quantum ad qualitatem culpæ, ſed quantum ad ordinem naturæ reſpectu gratiæ & gloriæ.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An Deus ab æterno creaturas dilexerit?

AD intelligentiam huius partis poſſunt hic quæri ſex dubitabilia de dilectione diuina. Primum eſt, utrum Deus dilexerit creaturas æternaliter. Secundum eſt, utrū diligat omnes creaturas uniuerſaliter. Tertium eſt, utrum omnes diligat æqualiter. Quartum eſt, utrum magis diligat hominem, quàm angelum. Quintum eſt, utrum magis dilexerit genus humanum, q̃ Chriſtum. Sextum & ultimum, utrum magis Ioannem dilexerit, quàm Petrum.

VTRVM Deus dilexerit creaturas æternaliter. Et ꝙ ſic, uidetur. Eph. 1. Elegit nos ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti, & immaculati in ipſo: ſed nemo eligit, niſi quod diligit: ſi ergo ab ęterno ante mundi conſtitutionem nos elegit, uidetur quod ab ęterno nos dilexit. ITEM. Aug. 6 de Trin. Abſit ut Deus aliquid temporaliter diligat. Si ergo qđ diligit, diligit aut tẽporaliter, aut æternaliter: & non tẽporaliter, ꝰō ſtat: ergo qđ diligit, diligit æternaliter. ITEM. Magiſter dicit in litera, ꝙ dilectio eſt uſia, ſiue ſubſtãtia. Si ergo ſubſtã Dei nõ põt non eſſe æterna, uĩ ꝙ dilectio dei ſimiliter æterna ſit: ergo q̃cquid diligit, æternaliter diligit. ITEM. Aut dilectio dei p̃cedit ipſas res, aut ſequitur. Si p̃cedit: ergo ante fuit, q̃ res eſſent: ergo Deus dilexit res ante earũ productionem: ergo non ex tp̃e, ſed ab æterno. Si ſequitur: ergo uidetur, quòd dilectio Dei cauſetur ab ipſis rebus: quod ſi hoc eſt inconueniens, reſtat quòd Deus ea, quæ diligit, diligit æternaliter. ITEM. Si Deus de non potente efficeretur potens, & de non ſapiente ſapiens, mutatus eſſet, & imperfectus: ergo pari rõne ſi de nõ amãte fieret amans, cũ amor reſpiciat

quod

quod intra eſt, eſſet in eo mutatio,& imperfectio: ꝙ ſi hoc eſt impoſſibile,neceſſe eſt Deũ ea quę diligit,æternaliter diligere.

Sed contra. Dilectio eſt amor boni:ſed bonum, & ens cõuertuntur;ergo quod non eſt ens non eſt amabile:ergo ſi res antequam producerentur,non fuerũt: uidetur, quòd antequam producerentur à Deo,non diligerẽtur. Item. Amor eſt copula amantis & amati:ſed ſi copula eſt, neceſſe eſt eſſe extrema:ergo impoſſibile eſt,quòd Deus creaturam diligat quouſque creatura hẽat actualem exiſtentiam: ſed hoc eſt ſolũ ex tempore: ergo uidetur, quòd Deus non dilexerit creaturã aliquam æternaliter. Item. Deus nõ dicitur aliquem diligere effectu: ergo ſi diligit,hoc eſt quia diligit affectu:ſed effectus diuinæ bonitatis eſt ſolum ex tempore: ergo Deus neminem diligit niſi temporaliter. Item. Dilectio Dei eſt cauſa ſufficiens,& proxima,& immediata boni creati: ſed poſita cauſa efficiẽte proxima,& immediata,& ſufficiente, ponitur effectus:ergo ſi res creatæ ſolũmodo ſunt ex tẽpore, uideẽ ꝙ Deus ſolũmodo diligat eas tẽporaliter. Item. Si Deus diligit creaturas, aut diligit fruens, aut utens. Sed conſtat,qđ nõ diligit fruens,quoniam non eſt creatura fruendum, ſicut in primo Libro oſtenſum fuit,cũ illud qđ fruendum eſt, ſit ſummũ bonũ. Reſtat ergo, quòd ſi creaturam diligat,ꝙ diligat, ut utens:ſed conſtat ꝙ nõ conuenit uti,niſi eo,quod eſt actu:ergo nũquam Deus diligit creaturã, niſi actu entem: non ergo diligit aliquam creaturam æternaliter.

Resolvtio.

Et ab æterno,& in tempore dilexit Deus creaturas. Ab æterno ſecundum propoſitum, ex tempore ſecundum effectum.

Respon. Dicendum, ꝙ quædam uerba dicuntur de Deo reſpectu creaturæ, quæ connotant effectũ in actu, ſicut uerbum creandi. Quædam quæ connotant effectũ in habitu, ſicut uocabulum prædeſtinandi. Quædam quæ indifferenter utroque modo, ſicut uocabulum diligendi. Dicitur enim Deus aliquem diligere, uel quia actu cõicat ei bonũ,uel quia proponit communicare. Et quoniam communicatio eſt effectus in tempore,propoſitum uero communicandi eſt ab æterno:hinc eſt quòd diligere de Deo aliquando dicitur æternaliter, aliquando dicitur temporaliter. Vnde bene concedi poteſt quòd creaturæ non ſolum temporaliter, ſed & æternaliter à Deo diligantur,ſicut rationes ad primam partem inductæ oſtendunt. Veruntamẽ illa ratio, quam adducit quaſi per ſimile de potentia,& ſapientia, non ualet: quoniam non eſt ſimile.. Poſſe enim & ſcire, quantum eſt de ui uocabuli, non ita connotat effectum in actu,ſecundum quòd diligere. Nam uerbum diligẽdi impoſitum eſt ab ipſa liberalitate affectionis, ſeipſam alteri communicantis.

Ad illvd uero,quod obijcitur, primo in contrariũ, ꝙ bonũ, & ens cõuertũtur. Dicendũ,ꝙ uerũ eſt de bono in actu, & ente in actu. Sed cũ dr̃, ꝙ dilectio ſolummodo eſt boni. Dicendum, quòd non eſt uerũ ſolũmodo de bono, quod eſt in actu: ſed etiam de bo

no, quod eſt in cauſa. Sicut enim ad cognitionẽ ſufficit ueritas rei in ſua cauſa, ſic ad diligendũ ſufficit bonitas, ſecundum quòd res habet eſſe in ſuo principio producente, etiam antequam exterius producatur. Vnde artifex non ſolummodo diligit bonum quod fecit, ſed etiam bonum quod propoſuit, & diſponit facere. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ amor eſt copula amantis, & amati. Dicendũ, ꝙ illud eſt uerum ſecundum ꝙ amor eſt quædam affectio, & uinculum amicitiæ quo aliqui adinuicem colligantur: ſed hoc modo non accipitur in propoſito, cum dicitur, ꝙ Deus diligit creaturã: dilectio enim Dei eſt eius uſia, non affectio aliqua unitiua, ſicut dicit Magiſter ĩ litera: & ideo nõ cogit illa ratio. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ Deus non dr̃ diligere affectu, ſed effectu. Dicẽdũ, ꝙ diligere effectu poteſt eſſe dupliciter, ſecundum ꝙ effectus poteſt dupliciter connotari actu, uel habitu: & quia res eſt habitu, & in potentia antequã ſit in actu: hinc eſt ꝙ dilectio Dei, quæ connotat effectum in habitu, poteſt eſſe ante productionem ipſarum rerum, & propterea ex hoc nõ habetur, ſi Deus dicitur diligere effectu, ꝙ tunc ſolum incipiat diligere, quando effectus in eſſe producitur. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ dilectio Dei eſt cauſa ſufficiẽs proxima, & immediata boni creati. Dicendum, ꝙ uerum eſt: ſed quemadmodum diuina uoluntas dicitur cauſa immediata, quia nõ interuenit alia cauſa, non tamen ꝙ ſemper ponat effectum, ſed ſolum pro tempore, pro quo uult ſicut ab æterno uoluit, ſed ſtatim fecit, cum uenit tempus, pro quo uoluit: ſic etiam in ipſa dilectione Dei intelligi oportet. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ ſi diligit aut ut fruens, aut ut utens. Dicendum, ꝙ dilectio Dei una eſt, qua diligit ſe, & qua diligit creaturã: & hæc quidem relata ad ipſum Deum eſt fruitio, comparata uero ad ipſam creaturã eſt uſus. Cũ ergo dicit, ꝙ nõ conuenit uti niſi eo, quod eſt. Dicendum, ꝙ ſi uſus accipiatur pro exteriori actione uerũ eſt, ſed ſi accipiatur pro interiori, & habituali ordinatione in finem alicuius effectus producendi, ſic non habet ueritatem, quia efficiens longe ante refert ad finem illud, quod intendit facere, quàm etiam producat in re.

QVAESTIO II.

An Deus generaliter uniuerſos diligat?

VTRVM Deus omnes diligat generaliter. Et ꝙ ſic, uidetur. Sap. 11. Diligis omnia domine, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti. Nihil hoc expreſſius dici poteſt. ITEM. Gene. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona: ſed ſummum bonum non põt non diligere bona: ergo Deus diligit omnẽ creaturam. ITEM. Omne, quod factum eſt, a deo factum eſt, Deus autem nihil facit niſi uolens: ſed uelle bonum, hoc eſt amare: ergo nihil ꝓcedit à Deo, quod non ametur ab ipſo: ſi ergo omnia à Deo exeunt, uidetur ꝙ oĩa à Deo diligantur. ITEM. Amor eſt donum, in quo omnia alia donantur: ſed nullum creatũ eſt, quod non ſuſcipiat influentiã diuinæ liberalitatis. Si ergo huiuſmodi influentiæ communicatio non eſt niſi mediãte dilectione

ne, uidetur ꝙ dilectio Dei ſit reſpectu omnis creaturæ. ITEM. Omnia expotant ſummum bonũ, ſecundum ꝙ dicit Boe. & Dion. ſed tunc dicĩ Deus diligere creaturam aliquam, quando ad ſe conuertit illam per dilectionem: magis enim dicitur diligere effectu, q̃ affectu: ergo uidetur ꝙ dilectio Dei ſe extendat ad omne creatũ.

Boeth. Lib. 3. de cõſol proſa 11 in fine. Diony. Lib. de diuin. nominibus pa. 4. ca. 4.

SED CONTRA. Cum Deus ſit ſumma charitas, omne quod diligit, ex charitate diligit: ſed ex charitate non ſunt diligẽda niſi tria diligibilium genera, uidelicet Deus, ſpiritus rationalis, & corpus humanum, ſecundum ꝙ dicit Auguſt. ergo non uidetur, quòd Deus diligat omnem creaturam. ITEM. Amor (ſicut dicit Hugo de ſancto Vict.) trãsformat amantẽ in amatum: & quanto perfectior eſt amor, tanto magis conformat unum alteri: cum ergo amor Dei ſit pfectiſſimus, nihil diligit niſi quod eſt ei conformabile per ſe: hoc autem non eſt niſi creatura rationalis, quæ facta eſt ad imaginem ſuam: ergo uidetur ꝙ Deus non diligat omnem creaturã, ſed ſolum rationalem. ITEM. Videĩ, ꝙ non omnem rationalem diligat: quia quidam ſunt reprobi, & quidã electi, quidã boni, & quidã mali: ſed impios, & reprobos non diligit, ſecundum ꝙ ſcribitur Mal. 1. Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Et Sap. 14. Similiter abominabilis eſt Deo impius, & impietas eius: ſi ergo Deus non diligit impietatem, uidetur quòd non diligat impios: non ergo diligit omnes, & ſingulos. ITEM. Dilectio eſt ratio electionis: ergo illos ſolum diligit Deus, quos ab æterno elegit: ſed non elegit omnes indifferenter: ergo non dilexit omnes generaliter. ITEM. Diligere eſt uelle bonum: ergo illos tãtum diligit, quibus uult bonũ: ſed cuicunque uult bonum, facit bonum: ergo illos tantum diligit Deus, quibus bona facit: ſed damnatis facit multa mala, ergo uidetur quòd potius eos odiat, quàm diligat: non ergo diligit generaliter omnem creaturam.

RESOLVTIO.

Sicut Deus generaliter naturalia dona omnibus dat: ita generaliter omnes diligit: at non ita eſt de gratuitis.

RESP. Ad huius intelligentiam quæſtionis eſt notãdum, ꝙ Deus nõ dicitur creaturam diligere ratione affectionis, ſed ratione communicationis alicuius boni, ita ꝙ dilectio Dei potius dicitur eſſe dilectio effectus, q̃ affectus. Cõmunicatio autem diuinæ bonitatis attenditur in duplici genere effectus, uidelicet in effectibus naturæ, & effectibus gratię. Effectus naturæ omnibus eſt cõmunis, effectus uero gratiæ non: hinc eſt, ꝙ dilectio Dei quantum ad effectũ naturæ eſt omnibus communis, & generalis: & ſecundum hanc dĩcitur diligere omnem creaturã. Quantum ad effectum gratiæ eſt ſpecialis: & quãtum ad iſtũ quoſdam diligit, quoſdam odit, quia quidam habent in ſe effectum gratiæ, quidam defectum culpæ, & pœnæ. Rationes ergo omnes, quæ inducũtur ad primam partem, & probant Deum omnem creaturã diligere, quia probãt de dilectione cõmuni, quæ attenditur quãtum ad communicationem boni generalis, utpote naturalis bonitatis, uerum concludunt: & ideo con-

concedendæ ſunt.

Ad illvd, quod primò obijcitur in contrarium, ꝙ Deus omnia quæ diligit, ex charitate diligit. Dicendum, quòd hoc dupliciter poteſt intelligi. Aut ita quòd hæc præpoſitio (ex) dicit habitudinem principij motiui, & productiui reſpectu effectus creati: & ſic omnia, quæ diligit, ex charitate diligit: charitas enim Dei principium eſt omniũ effectuũ, quos producit. Aut ita, quòd non ſolũ dicat habitudinem principij producentis, uerumetiam exemplaris repræſentantis: & ſic ſolum illos ex charitate diligit, quibus cõmunicat charitatem creatam, cuius illa ſuprema charitas eſt exẽplar. Nam charitas increata eſt exemplar charitatis creatæ ſub ratione charitatis, aliorum uero non eſt exemplar ſub hac ratione. Cum ergo dicitur quòd ſolũ tria ſunt diligenda ex charitate, hoc non dicitur ſecundum ꝙ (ex) ſolum dicit habitudinem principij mouentis, & imperantis: ſed prout dicit habitudinem formalis, & elicientis: & ſic non poteſt concludi, quòd Deus non diligat omnem creaturam ſeipſo, qui eſt charitas ſumma, ex qua omnia bona creata procedunt. Ad illvd, quod obijcitur: ꝙ amor transformat amantem in amatum Dicendum, ꝙ illud uerum eſt de amore affectionis, qui facit in alterum tendere: ſed amor diuinus non eſt amor affectionis inclinans ad alterum, ſed potius alia inclinans, & trahẽs ad ſeipſum. Vnde amor diuinus potius transformat, & cõformat amata ipſi amanti, quàm econuerſo. Secundum autem ꝙ duplex eſt conformatio ipſarum rerum ad Deum, uidelicet ſcd̃m ſimilitudinem ueſtigii, & ſecũdũ ſimilitudinẽ expreſſam, quæ eſt ratio imaginis: ſic dilectio Dei poteſt dupliciter accipi, ut prædictũ fuit: uidelicet generaliter: & ſic non connotat ibi niſi quandam generalem aſſimilationem: & ſpecialiter; & ſic connotat quãdam expreſſam unionẽ. Et ideo prima dilectio eſt reſpectu omnis creaturæ. Secunda uero non eſt niſi eius creaturæ, cui Deus communicat charitatem: ita quòd per charitatem illam adhæret Deo unione permaxima: ut ſic per charitatem in Deo maneat, & Deus in eo. Ad tria uerò ſequentia; quæ opponuntur, quibus oſtenditur, quòd Deus non diligit malos: unica eſt reſponſio, quia procedunt de dilectione ſpeciali, nõ de generali. Et quantum ad illã dilectionem ſpecialem uerũ eſt quòd Deus non diligit malos, & reprobos: imo potius odit: quia non habent in ſe gratiam, ſed culpam: quantum uero ad naturam non odit, ſed diligit: quia ſolem ſuum ſuper bonos, & malos oriri facit: & per hoc patet ad tria ultima reſponſio.

Qvaestio III.

An æquè Deus creaturas omnes diligat?

Vtrvm Deus diligat oẽs creaturas æqualiter. Et ꝙ ſic, uĩ. Sap. 6. Puſillũ, & magnum ipſe fecit, & æqualiter eſt ei cura de oĩbus: ſed eo mõ diligit, quo modo eſt ei cura: ergo uĩ ꝙ oẽs æqualiter diligat. Item. Secũdũ ꝙ dicit Philoſophus, primum uno mõ ſe habet ad omnia: ſed Deũ diligere creaturã, hoc eſt Deũ aliquo modo ad creaturã ſe habere: ergo ſi uni-

uniformiter ſe habet ad oĩa, uniformiter & æqualiter ſe habet ad ea, nõ ergo diligit unã magis, q̃ aliam. ITEM. Eadẽ dilectione, qua pater diligit filiũ, diligit creaturã: ſed dilectio qua pater diligit filium, eſt dilectio permaxima: ergo oẽm creaturã diligit dilectione ſumma. Si ergo in ſummo non eſt ponere magis, & minus, ſed ſolum æquale, uidetur quòd omnẽ creaturã diligat æqualiter. ITEM. Sicut Deus cognoſcit creaturas, ita diligit: ſed oẽs creaturas cognoſcit ęqualiter, nõ magis unã, quàm alteram: ergo omnes diligit æqualiter. ITEM. Sicut limpiditas cognitionis facit ad eius nobilitatẽ, ſic magnitudo dilectionis facit ad eius cõmẽdationem: ſed quia cognitio Dei eſt nobiliſſima, omnẽ.n. creaturã limpidiſſime cognoſcit: ergo ſimiliter cum dilectio Dei ſit excellentiſſima, oẽm creaturam maxime diligit: ergo ſi in maximo non eſt ponere magis, & minus, uidetur ꝙ æqualiter amet cuncta, quæ diligit.

SED CONTRA. Aug dicit, & habetur in litera. Quis digne exprimat, quantũ Deus diligat membra unigeniti filij ſui, & quanto amplius ipſum unigenitum? ſi ergo amplius diligit unigenitum, q̃ ipſius membra, uidetur, ꝙ nõ omnia æqualiter diligat. ITEM. Deus diligit bonum, quia bonũ: ergo magis bonum magis diligit: ſed non omnia ſunt æqualiter bona: ergo non omnia ſunt à Deo æqualiter dilecta. ITEM. Charitas noſtra eſt ordinata; ſi ergo ordo eſt de eius complemẽto, uidetur multofortius, ꝙ charitatis ſummæ, & increatæ ſit res diligere ordinate, cum illa ſit exemplar charitatis createę: ſi ergo Deus diligit res ordinate, uſ, ꝙ nõ æqualiter. ITEM. Scd̃m ꝙ Deus diligit, ſecũdũ hoc dona ſua diſtribuit: ſed nõ oĩbus æqualiter dona ſua diſtribuit: ergo non oẽs æqualiter diligit. ITEM. Si æqualiter oẽs diligeret, æqualiter omnibus propitius eſſet: ſed non æqualiter oĩbus ꝓpiciatur, imo cui uult miſeretur, & quẽ uult indurat: ergo nõ ęqualiter diligit omnes creaturas.

RESOLVTIO.

Quò ad actum eſſentialem dilectionis æqualiter creaturas omnes diligit Deus: ſed non quò ad efficaciam uel effectum.

RESP. Dicendum, quòd de dilectione Dei eſt loqui dupliciter, uidelicet ſcd̃m eſſentiã, & ſcd̃m efficaciã: ſiue ſcd̃m actũ eſſentialẽ, & ſcd̃m effectũ cõſequentem. Si loquamur de dilectione quantum ad eſſentiã, ſiue quantum ad actũ eſſentialẽ: ſic non tm̃ æquali dilectione diligit oĩa, imo tantũ uno & eodẽ actu ſimplici, & indiuiſibili, nullo uariato, nullo multiplicato (quæ quidem eſt diuina uſia) diligit ſe, & oĩa alia. Si uero loquamur de dilectione quantũ ad efficaciã, ſiue quantũ ad effectũ conſequentẽ: ſic cum effectus ab ipſa dilectione Dei procedentes ſint ordinati, & ſeſe excedentes: dicendũ eſt, ꝙ Deus non oẽs creaturas diligat æqualiter. Aliter põt dici, & quaſi in idẽ redit, ꝙ cũ diligere idẽ ſit ꝙ uelle bonũ, æqualitas dilectionis põt attẽdi dupliciter. Aut ex parte actus uolẽdi, aut ex parte uoliti boni. Si ex parte actus uolẽdi, ſic omnia diligit æqualiter, quia nõ magis intenſe uult Deus bonum alicui rei, quam alteri, imo ipſo ſummo

mo amore ſuo uult bonum cuicũque uult. Si autem ex parte boni uoliti, ſic cum maius bonum uelit uni, quàm alteri, non eſt dicere, quòd omnia diligat æqualiter, ſed quædam maxime, quædã uero minime, ſecundum ꝙ uult communicare alicui paruum bonum, uel magnum, uel maximũ. Et quoniam ſecundum iſtam uiã procedunt rationes oſtendentes, quòd Deus non diligat oĩa æqualiter, ſicut aſpicienti patet: ideo ſunt concedendæ. Veruntamen illa ratio, quæ ſumpta eſt ex ordine charitatis nоſtræ non ualet, quia dilectio noſtra diuerſis motibus mouetur circa diuerſa diligibilia, qui poſſunt eſſe intenſi, & remiſſi: non ſic autem eſt ex parte Dei.

Ad illvd uero, quod obiicitur de Sapien. 6. ꝙ æqualiter eſt ei cura de omnibus dicendum, ꝙ æqualitas illa non excludit ordinatam boni communicationem, ſed excludit perſonarũ acceptionem, quę quidem eſt inæqualitas non ſolum deficiens ab unitate æqualitatis, uerumetiã à pulchritudine ordinis: & ideo reprehenſibilis eſt, nec habet in Deo reperiri. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ prima cauſa uno modo ſe habet ad omnia. Dicendum, quòd illud uerum eſt quãtum ad id qđ eſt ex parte Dei: ſed tamen creaturæ (ſicut ipſe dicit) non uniformiter ſe habent ad ipſum, & quoniam diligere Dei non tantum dicit quòd eſt ex parte ipſius, ſed etiam effectum creatum: hinc eſt quòd ratione illius poteſt attendi inæqualitas. Ad illvd, qđ obiicitur, quòd eadem dilectione diligit Deus filium ſuum, & creaturam. Dicendum, quòd quamuis dilectio ſit eadem quantum ad rationem principalis ſignificati, tamen cõnotatũ eſt aliud, & aliud. Nam cum dicit, quòd diligit filium, non cõnotatur ibi aliquod bonum creatum: imo connotatur cõmunicatio boni ſummi, & infiniti. Cum uero dicitur, ꝙ diligit creaturam, connotatur communicatio boni creati, & finiti: & ex hac parte dictum eſt, ꝙ inæqualitas poteſt attendi. Ad illvd, qđ obijcitur, quòd ſicut cognoſcit, ſic diligit. Dicendum, quòd ſi diligere accipiatur pro ipſo actu diligendi, ſic habet ueritatem, quia idem eſt Deo diligere, & cognoſcere. Si uero pro connotato effectu, ſic non habet ueritatem, quia cognoſcere non connotat effectũ, ſicut diligere: & ideo non poteſt attendi gradus, & ordo in cognitione Dei ratione connotati, ſecũdum ꝙ in dilectione. Ad illvd, quod obijcit, quod de perfectione, & nobilitate dilectionis eſt magnitudo, ſiue immẽſitas, ſicut de perfectione cognitionis eſt ipſa limpiditas. Dicendum, quòd uerum eſt quantum eſt ex parte ipſius actus diligendi. Vnde unũquemque diligit Deus dilectione permaxima, nec magis delectatur Deus in dilectione unius, q̃ in dilectione alterius. Deus enim in diligendo ſeipſum, & ſeipſo fruendo, diligit cætera, ita quòd omnia diligendo ſeipſo fruitur, & ſumme in ſeipſo delectatur: attamen dilectione maxima, & ſumma quibuſdam communicat magis bona, quibuſdam minora. Vnde ſicut dilectio Dei in ſe eſt fruitio, ipſa tamen relata ad creaturã poteſt dici uſus ratione connota

ti: ſic quamuis in ſe ſit ſumma ratione, tamen effectus connotati conuenit dici aliquid plus, aliquid minus ab eo diligi.

QVAESTIO IIII.

An Deus magis hominem quàm angelum; uel magis angelum, quàm hominem diligat?

VTRVM Deus magis diligat hominem, quã angelum, an ecõuerſo. Et ꝙ magis angelum uidetur: qa tanto aliquis eſt Deo amabilior, quanto eſt ipſi ſimilior. Si ergo natura angelica eſt Deo ſimilior, quàm humana, uidetur ꝙ ab eo ſit magis dilecta. ITEM. Maior dilectio, & minor attenditur ſecundum maiorem, & minorem communicationem diuinæ liberalitatis: ſed Deus ꝑ uno ſolo motu angelum glorificauit, quod nõ facit hominibus: ergo extitit eis liberalior, quàm nobis: ergo magis diligit genus angelicũ quàm humanum. ITEM. Angeli magis diligũt Deum, quàm nos, pro eo ꝙ nullam habent retardationem, qua præpediantur, ne totaliter poſſint tendere in Deum: ergo ſi Deus magis diligit magis ſe diligentes, uidetur quod magis diligat angelos, q̃ homines. ITEM. Angeli ſunt mediatores inter nos, & Deum, ſecundum ꝙ uult Auguſtinus 8. de ciui. Dei: ſed medium magis unitur extremo, & ei eſt familiarius, quàm unum extremum reſpectu alterius: ergo uidetur ꝙ Deus magis diligat angelos, quàm homines.

SED CONTRA. Hebr. 2. Nuſquàm angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ: ſed illud fuit potiſſimum ſignum dilectionis. & familiaritatis diuinæ, quòd aſſumeret naturam creatam in unitatem perſonæ ſuæ: ergo uidetur, quod magis dilexerit naturam humanam, q̃ angelicam. ITEM. Ioã. 15. Maiorem charitatẽ nemo habet, &c. ſed deus poſuit animam ſuã pro hominibus, nõ poſuit eã pro angelis: ergo magis homines, q̃ angelos dilexit. ITEM. Illam naturam magis Deus diligit, q̃ in altiori gradu honoris cõſtituit: ſed Deus humanam naturam in utroque ſexu angelicis ſpiritibus ſuperpoſuit, uidelicet Chriſtum, & eius nobiliſsimam matrem: ergo uidetur quòd humanam naturã magis diligat, & magis dilexit. ITEM. Magis diligit quis aliquẽ cum diligit eum ĩ ſtatu amicitię, & inimicitiæ, q̃ ſolum cum diligit in ſtatu amicitiæ. Sed Deus humanum genus diligit in ſtatu amicitiæ, & in ſtatu inimicitiæ, quia cum eſſemus peccatores, & inimici Dei, dilexit nos. Angelos uerò malos nec dilexit, nec diligit; ergo uidetur, quòd præ angelis genus humanum dilexerit.

RESOLVTIO.

Quò ad reparationis effectum magis hominem quàm angelum diligit Deus: ſed quò ad conditionis opus, econuerſo.

RESP. Dicendum, quòd cũ Deus dicatur diligere creaturas effectu ſecundum quòd duplex eſt effectus pricipalis Dei reſpectu creaturæ rationalis, ſecũdum hoc poteſt dilectio Dei maior, & minor dupliciter conſiderari. Eſt. n. effectus conditionis, & eſt effectu reparationis. Et in effectu conditionis ꝑcipuè manifeſtatur Dei potentia, ſed in effectu reparationis præcipue manifeſtatur Dei miſericordia; ſed in utroque manifeſtatur

ſtatur Dei ſapiētia. Si ergo loquamur de dilectione Dei quantum ad effectum conditionis, ſic magis dilexit angelos: quia meliora contulit eis naturalia, & magis potētes eos fecit: & in eis magis manifeſtatur diuina potentia. Si aūt loquamur quantum ad effectum reparationis, ſic magis diligit homines, quàm angelos: quoniā angelos deſeruit, homines autē releuauit: Et ſic patet quòd ſecūdum diuerſos effectus homo, & angelus in dilectione Dei ſe mutuo excedunt. Si autem quæras, quæ iſtarum dilectionum magis excedat reliquam. Tunc reſpondēdū eſt, quòd eſt loqui de dilectionis exceſſu, ut nunc, uel ſimpliciter: ſiue ſecūdum ſtatum præſentem, uel ſecundum ſtatum finalem. Si loquamur de exceſſu dilectionis ſecundum ſtatum præſentem, ſic concedendum eſt, quòd magis diligat angelos, quàm homines. Si uero loquamur ſecūdum ſtatum finalis gratię, ī quo reparatio erit conſummata, ſic uidetur ſatis rationabiliter poſſe dici, ꝙ magis diligat homines. De pluribus enim habebit homo in paradiſo, unde gratus, & deuotus exiſtat Deo, quàm angelicus ordo: tum propter beneficium incarnationis, tū propter beneficium redemptionis, tum propter beneficium eminentis glorificationis: quæ non tantum manifeſtant erga nos diuinæ charitatis magnitudinē, ſed etiam eius nimietatem, ſecūdum illud, quòd dicit Epheſ. 2. Deus, qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, cū eſſemus mortui peccato, conuiuificauit nos Chriſto. Et ſic patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam. Patet etiam reſponſio ad obiecta: quia utræque rationes uerum concludunt ſecūdum diuerſas uias. Illæ enim rōnes, quę probant ꝙ magis diligat genus humanum, procedunt ſecū dum effectū reparationis, habito reſpectu ad finalē ſtatū: & ideo uerū concludunt, & cōcedēdæ ſunt.

Rationes uero, quæ in oppoſitum adducuntur, alia uia procedunt, ſicut patet aſpicienti. Nā quod primo obijcitur, quòd angelus eſt Deo ſimilior, hoc uerum eſt quantum ad ea, quæ ſunt naturę, ſed non oportet quantum ad dona gratiæ. Dilectio aūt Dei magis penſat dona, naturę ſuperaddita, q̄ ea quæ ſunt naturaliter inſita. Et ſi tu obijcias ꝙ gratia correſpondet naturæ, ad hoc ſatis in Secūdo Libro reſpōſum eſt. Diſ. 11. ar. 1. q. 2. & d. 16. ar. 2. q. 1.

Ad illud, quod obijcitur, ꝙ Deus liberalior eſt in angelis, qa uno motu beatificauit. Dicendū, ꝙ illud non cōcludit de dilectione ſimpliciter, ſed de dilectione ut nunc, quæ ſtatum præſentem reſpicit. Præterea. Maius fuit unigenitū ſuū pro nobis dare, quàm angelis merentibus æternā mercedem retribuere: hoc enim fuit iuſtitiæ, illud uero miſericordię, & pietatis abundantiſſimæ. Ad illud, quod obijcitur, quòd angeli magis diligunt, quia nullum habet retardatiuum. Dicendū, ꝙ illa ratio concludit ſolum ſecundum ſtatum præſentē, in quo corpus cum corrūpitur, aggrauat ſpiritum, ſecundum ſtatum uero futurum, cum corpus erit ſpirituale effectum, homo nō habebit aliquod impedimentum, ſed habebit præcipuum gratiæ adiutoriū. Ad illud uero, quod obijcitur, quòd

ꝙ ſunt mediatores, ſimiliter patet reſponſio. Mediatores enim noſtri ſunt ſecundum ſtatũ præſentis miſeriæ, in quo propter multiplicem defectum neceſſarium eſt nobis multiplex adiutorium, & propter magnam elongationem noſtri à Deo indigemus mediatorum auxilio.

QVAESTIO V.

An Deus magis dilexerit genus humanum, quàm Chri[ſt]um?

VTRVM Deus magis dilexit genus humanum, quã Chriſtũ. Et ꝙ ſic uidetur. Ioã. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret. Sed qui dat aliquid pro aliquo, magis diligit illud pro quo dat, quàm illud qđ commutat: ſi ergo Deus filium ſuum dedit pro ſalute generis humani, uidetur quòd magis genus humanum, quàm Chriſtum dilexerit. ITEM. Chriſtus homo eſt bonitatis finitæ: ſed genus humanum cum ſit multiplicabile de ſe in perſonas innumerabiles, habet quodammodo bonitatem infinitam: ſed quod plus habet de ratione boni, plus habet à Deo diligi: ergo uidetur quòd Deus magis diligat totum humanum genus, quàm illum hominem ſolũ. ITEM. Propter quod unumquodque, & illud magis: ſed filius Dei incarnatus fuit propter genus humanum ſaluandum, & humana illa natura fuit aſſumpta pro redimenda tota humana natura: ergo magis diligebat Deus ipſam humanam naturam, propter quã carnem aſſumpſit, quàm illã, quã aſſumpſit: ergo idem quòd prius. ITEM. Stultus eſt qui commutat rem maioris ualoris pro re minoris ualoris. Si ergo Deus in redimendo genus humanum nõ uſus eſt ſtultitia, imo potius ſapientia non perdidit, ſed lucratus eſt: ergo maius bonum fuit illud quod redemit, quàm illud per quod redemit: & quod magis eſt bonum, magis diligit. Si ergo Deus humanum genus per Chriſtum redemit, uidetur ꝙ magis ipſum genus totum, ꝗ Chriſtũ dilexerit.

SED CONTRA. Phili. 2. Dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen: ſed ſecundum dignitatem communicati nominis attenditur prærogatiua amoris: ergo ſi Chriſto etiam ſecundum humanam naturam nomen ſuper omne nomẽ Deus communicauit, uidetur quod ipſum ſuper omnia dilexerit. ITEM. Ioan. 3. Datus eſt ei ſpiritus non ad menſuram: ſi ergo alijs omnibus datur ſpiritus ad menſuram, & ſecundum ꝙ Deus excellentiùs ſpiritum tribuit, ſecundum hoc eminentius diligit: uidetur ergo quòd magis dilexerit Chriſtum quàm totum genus humanum. ITEM. Aut Deus appretiabatur illum hominem tantum quantum genus humanum totum, aut non. Si ſic: habeo propoſitum. Si nõ: ergo nõ reputauit ſufficiẽs pretiũ: ergo per mortem Chriſti nõ fuit ei ſatisfactũ: qđ ſi hoc eſt manifeſte falſum, qa abundãtiſſime ſatisfactũ fuit Deo per mortẽ filij ſui, uidetur ꝙ maioris pretij fuit Chriſtus, quam totum genus humanum. ITEM. In infinitum maius eſt eſſe Deum, quàm habere Deum: ſed Deus ſic dilexit Chriſtum, ꝙ fecit ipſum eſſe Deum, alios uero ſic diligit, ꝙ facit eos ſuum habitaculum: ergo in infinitum plus dilexit Chriſtum, quàm totũ genus humanũ.

RESOLVTIO.

Ambigendum non eſt, Deum patrẽ incomparabiliter magis Chriſtũ, quàm humanum genus ad amaſſe, cum fuerit ille perſona diuina infinita.

RESP. Dicendum, quòd Chriſtus nominat perſonam in duabus naturis, quarum una eſt nobilitatis, & dignitatis infinitæ: & ipſa perſona in ſe, & natura unita ratione perſonæ habet quandam nobilitatem, & dignitatem ſingularem, & inæſtimabilem: ergo abſque omni calumnia poteſt concedi, & dici, quòd Deus magis dilexerit, & diligat Chriſtum, quàm totũ genus humanũ. Et hoc ſatis expreſſe colligitur ex uerbis Anſel. ubi oſtendit, ꝙ uita illius hominis præponderabat toti mundo, immo etiam mille mundis: propterea rationes, quę ad hanc partem inducuntur, concedendæ ſunt.

Lib. 2. cur Deus homo cap. 14.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ charius habetur illud, quòd emitur, quàm pretium, quo emitur. Dicendum, quod illud eſt uerũ, quando pretium ab emente omnino alienatur, & transfertur in dominium alienum: ſic autem nõ eſt in propoſito, quia pater non tradebat Chriſtum ſine ſpe rehabendi ipſum: imo ſic tradidit eum ad mortem temporalem, ut ſine moræ diſpendio ſuſcitaret eum ad uitam immortalẽ. Vnde quãuis Chriſtus uitam ſuam pro nobis poſuerit, non tamen illã amiſit: quia eadem uirtute, qua animam poſuit uolendo pati, ipſam reſumpſit uolendo reſurgere.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd genus humanum eſt bonitatis infinitæ, cum ſit in infinitũ multiplicabile. Reſpondẽdum eſt per interemptionem, utriuſque. Quãuis enim genus humanum ſit in infinitum multiplicabile quantũ eſt de ſe per generationis ſucceſſionem, ſi tempus, & motus in infinitum duraret: tamen quantũcunque multiplicetur, ſemper eſt actu finitum, & bonitatis finitæ. Humana uero natura in Chriſto ratione gratiæ unionis, per quam datur ſpiritus non ad menſuram, quodammodo habet immenſitatis dignitatem, ob quam totũ genus humanum excedit, quaſi improportionabiliter. Et ideo ad illam rationem reſpondendum eſt per interẽptionem. AD ILLVD, quod obiicit Propter quod unũquodque, & illud magis. Solutio, quòd illud uerum eſt ſecundum quod (propter) dicit habitudinẽ cauſæ finalis principalis, nõ prout dicit habitudinem rationis inducentis: humanum uero genus reſpectu incarnationis, & natiuitatis Chriſti non fuit ratio finaliter mouẽs, ſed quodammodo inducens: non enim Chriſtus finaliter ad nos ordinatur, ſed nos finaliter ordinamur ad ipſum: quia non caput propter membra, ſed membra propter caput. Ratio tamen inducens ad tantum bonum fuit noſtræ reparationis remediũ ſicut in principio huius Tertii libri fuit oſtenſum. Sed ex hoc nõ ſequitur, quòd genus humanum ſit melius, quia minus bonum poteſt inducere ad faciendum maius bonum. AD ILLVD uero, quod obiicit ultimo, quòd ſtultus eſt mercator, qui emit rem charius, quàm ualeat. Dicendum, quòd illud non habet ueritatem niſi in eo mercatore, qui habet indigentiam pretii, & potius intendit in mer-

Diſt. 1. arti. 2. q. 2.

mercando ſeipſum ditare, quàm alienam inopiam releuare: non ſic autem eſt in Deo, qui eſt diues in miſericordia, & bonorum noſtrorum non indiget, qui non mercatur propter ſuam utilitaté augendam, ſed propter noſtram inopiam releuandam: qui etiam non mercatur ad ſuæ utilitatis promotionem, ſed potius ad liberalitatis oſtenſionem. Et propterea maiori pretio uoluit nos redimere quàm nos ualeremus, ut eius liberalitatem circa nos cognoſcétes, ex totis præcordiis eidem adhæreremus: ut eum diligeremus, & ét pręcioſitatem noſtrã ex tanti pretii immenſitate melius cognoſceremus. Præterea Deus non redimebat ab alio, ſed a ſeipſo. Manus. n. miſericordiæ redimebat a manu iuſtitię, in qua redemptione non tantum conſiderabatur pretioſitas rei emptę, ſed etiam dignitas ipſius iuſtitię, cui illatum fuerat damnũ, & offenſa. Et quia oſtenſio diuinę iuſtitiæ immenſæ quandam habebat immenſitatem, ideo quãuis homo redemptus non eſſet ualoris infiniti: neceſſarium tñ fuit ipſum redimi pretio multo maioris, & immenſioris ualoris, quàm ſit ualor generis humani.

QVAESTIO II.

An Chriſtus magis Ioannem, quàm Petrum dilexerit?

VTRVM magis dilexerit Ioanné, q̃ Petrũ. Et ꝙ ſic uř. Primo per tex. euãgelij ioã. 19. Hic eſt diſcipulus ille, qué diligebat Ieſus: ſed hoc non dř per diſcretioné quaſi alios non diligeret Ieſus: ergo dicitur per excellentiã, qa ipſum præ cæteris diligebat. ITEM. Hoc uř per illud uerbum eccleſiæ, ꝙ trahitur de uerbis Bedæ, cantat enim eccleſia. Hic eſt Ioannes, qui priuilegio amoris præcipui cæteris altius a domino meruit honorari. ITEM. Hoc ipſum uř per teſtimoniũ Gloſę ſuper ulti. Ioan. ubi dicit Gloſ. Aug. ꝙ Petrus magis amabat: ſed Ioannes magis amabatur. ITEM. Hoc uidetur per ſignũ familiaritatis diuinæ: ſ. n. Chriſtus Ioanni ſe familiarioré exhibebat, & maiora ſigna dilectionis oſtendebát, cũ nihil per fictionem faceret, uidetur qd ipſum Ioannem non ſolum magis, q̃ Petrum, ſed etiam præ cæteris diligebat.

SED CONTRA. Ioan. ult. Dixit dominus Petro. Simon Ioannis diligis me plus his? ſed conſtat ꝙ non ſic quæreret dominus, niſi ſciret quòd cũ Petrus plus amaret. Vnde & Gloſ. dicit ꝙ tacite hoc innuit Ieſus, dum interrogãs de amore dicit hic, ꝙ non alibi; ſed Deus magis diligit eos, qui magis ſe diligunt: ergo &c. ITEM. Deus dicitur diligere quantum ad effectũ; & magis diligere quãtum ad excellentiorem effectũ. Si ergo charitas eſt excellentiſſimus effectus diuinæ bonitatis, & maiorem charitatem dederat Petro, qa Petrus magis ipſum amabat, ſicut aperte innuit Glo ergo uideť ꝙ magis dilexerit Petrũ, quàm Ioannem. ITEM. Chriſtus ſpecialiſſime dilexit eccleſiam, & eã commiſit petro gubernandam: ergo uidetur quod non ſolum quantum ad effectum, ſed ét quantum ad ſignum magis dilexerit Petrum. IVXTA hoc quærit quis erat melior, utrũ Petrus, an Ioannes Si. n. Petrus magis diligebat, & qui magis diligit, melior

eſt: ergo melior erat Petrus, q̄ Ioannes. Rurſus, Si Chriſtus magis diligebat Ioannem, quàm Petrum, & qui magis diligitur, ille eſt melior: ergo melior eſt Ioannes, quàm Petrus, quæ duo ſimul ſtare non poſſunt.

RESOLVTIO.

Ioannem dulciùs & familiarius dilexit Chriſtus, ſed Petrum feruentius, & fortius.

RESP. Ad huius intelligentiam quæſtionis eſt notandum, qđ hic eſt triplex modus dicendi, quorum unus facit ad explicationem alterius. Primus eſt ſcđm Augu. alter ſecundum Ber. & tertius ſecundum cōem modum dicendi. *Tract. 119. Tom. 9.* Auguſt. enim ad illam quæſtionē ſuper Ioan. dicit, reſpondens qđ eſt dilectio in ſigno exteriori, & dilectio in effectu interiori. Si loquamur de dilectione in ſigno exteriori, magis diligebat Chriſtus Ioannem quàm Petrū, quia maiorem familiaritatē ei exhibebat, ſicut patet, qa ſuper pectus eius in cœna recubuit. Si uero loquamur de dilectione quantum ad effectum interiorē, qui eſt effectus gratiæ, ſic magis diligebat Petrū, qa maius munus gratiæ ſibi dederat. Et ſi tu obijcias, quòd Deus illi dēbat maiora ſigna dilectionis oſtendere, quē magis diligebat ſecundum ueritatem. Reſpondet Auguſt. ꝙ per Ioannem, & Petrum ſignificatur duplex uita: per Petrum actiua, quæ tranſit: per Ioannem contemplatiua, quæ manet. Vnde Petro dictum eſt, Sequere me. De Ioanne uero. Sic eum uolo manere. Et qm̄ actiua laborioſior eſt, & fructuoſior: cōtemplatiua uero purior, & iocundior: ideo ad ſignificandam differentiā huius duplicis uitæ familiarius exhibebat ſe dn̄s Ioanni, quā Petro. In cuius rei ſignum commiſit dominus matrē Ioanni cuſtodiendam. Petro uero curam paſtoralem. Et ex hoc dicit Augu. ꝙ Petrus erat melior, ſed Ioannes felicior. Et ſecundū iſtum modum dicendi ſatis patet reſponſio ad obiecta, quia procedunt ſcđm diuerſas uias. Alius modus reſpondendi ſecundum Bern. eſt, ꝙ Petrus dilexit feruētius, & diligebatur fortius. Ioannes uero dilexit dulcius, & diligebatur familiarius: & ſic ſcđm diuerſas uias de utroque poteſt cōcedi, quòd magis diligebat, & ēt quòd magis diligebatur, ſcđm ꝙ rōnes ad utranque partē inductæ oſtdunt. Tertius eſt modus dicendi, ꝙ Petrus magis dilexerit Deū in proximo, Ioannes magis dilexerit Deum in ſe: unde Petrus accepit curā regiminis, ſed Ioānes gratiam contemplationis. Vnde Petrus efficaciorem habuit gratiā ad laborem actionis, Ioānes uero efficaciorem ad quietē contemplationis. Omnes aūt hi modi dicendi ſunt ſatis congruì, & unus magis explicat alterū. Ideo enim Ioannes dilexit dulcius, & Petrus feruentius, quia Ioannes accepit ſpecialiter gratiā ad amādum Deum in ſe per contemplationis ſaporem: Petrus uero præcipuè ad diligendū Deum in proximo ꝑ actionis laborem. Et hinc eſt ꝙ Petrus diligebatur a Chriſto fortius quantum ad effectum gratiæ interioris: Ioannes uero familiarius quantum ad ſigna exterioris conuerſationis. Hæc aūt ſigna familiaritatis dn̄s exhibebat Ioāni non ſolum ꝓꝑ ſignificationem,

tionem, ſed ẽt pp qualitatem perſonæ. Diligebat enim dominus Ioannẽ, ſicut dicit Chry. magis familiariter pp ingenitã manſuetudinẽ, & propter uirginalem puritatem, & etiam propter iuuẽtutem, quæ etiã cæteris paribus facit hoiem diligi magis tenere.

His uiſis patet rñſio ad qõnẽ, & ad obiecta, qm̃ illi duo in dilectionẽ Dei ſcd̃m diuerſas cõſiderationes ſe mutuo excedebant & hinc eſt ꝙ ſcd̃m ꝙ aliq̃ diuerſimode afficiuntur, præponũt Ioãnẽ Petro, quidã uero ſentiũt ecõuerſo. Sed q̃s eorũ apud Deũ finaliter fuerit carior, hoc meliusſciemus in gloria, & melius eſt expectare, q̃ hic temere diffinire. Hoc tñ dixiſſe ſufficiat, q̃a ille altiorẽ in cœlis, qui finaliter maiorem charitatẽ habuit in terris. Et hoc q̃tũ ad magnitudinẽ pmij ſubſtãtialis. Nã q̃tũ ad decorẽ aureolę, q̃ rñdet cõtinẽtię uirginali, nõ eſt incõueniẽs Ioãnẽ Petro pponi.

DISTINCTIO XXXII.

De virtutibus cardinalibus.

Poſt prædicta de quatuor uirtutibus, quæ principales vel cardinales vocantur, differẽdum eſt, quę ſunt iuſtitia, Fortitudo, Prudẽtia, Temperantia, De quibus Aug. ait, Iuſtitia eſt in ſubueniẽdo miſeris: Prudẽtia in præcauendis inſidijs, Fortitudo in perferendis moleſtijs, Temperantia in coercendis delectationibus prauis, de his dicitur in Lib. Sapiẽtiæ: Sobrietatẽ & prudẽtiam docet, iuſtitiam, & ueritatem. Sobrietatem uocat temperantiam, & uirtutẽ uocat fortitudinem. Hæ uirtutes cardinales dicũtur, vt ait Hier. quibus in hac mortalitate bene viuitur, & poſt ad ęternam uitẽ peruenitur, quæ in Chriſto pleniſſime fuerunt & ſunt, de cuius plenitudine nos accepimus. In quo habuerunt vſus eoſdẽ, quos in patria habẽt, & quoſdã ẽt viæ. Veruntamẽ an hę virtutes, cũ & ipſę in aĩo eſſe incipiant, qui cũ ſine illis prius eſſet, tamẽ animus erat, deſinant eſſe, cum ad ęterna perduxerint non nulla queſtio eſt. Quibuſdam viſum eſt eas eſſe deſituras, & de tribus quidem prudentia. ſ. fortitudine, & temperantia, cum hoc dicitur, nonnihil dici videtur iuſtitia enim immortalis eſt, & magis tunc perficietur in nobis quàm eſſe ceſſabit, cum beate viuemus contẽplatione naturæ diuinę, quę creauit omnes cęteraſque inſtituit naturas, qua nihil melius & amabilius eſt. Cui regenti ſubditum eſſe iuſtitię eſt.

Lib. de Tri. 14. cap. 9. Sap. 8. Lib. 12. de Tri. ca. 14. Quod hę uirtutes in Chriſto fuerũt. Ioan. 1. De uſibus earũ in futuro. Aug. 14 de Tri. ca. 9. in princ. Ibid. paulo inferius.

Et ideo immortalis eſt omnino iuſtitia, nec in illa beatitudine eſſe deſinet: ſed talis ac tanta erit, ut perfectior & maior eſſe non poſſit. Fortaſſis & aliæ tres virtutes, prudentia ſine vllo iam periculo erroris, fortitudo ſine moleſtia tolerandorum malorum, temperantia ſine repugnatione libidinum erunt in illa felicitate: vt prudentiæ ibi ſit nullum bonum Deo præponere uel æquare: fortitudinis, ei firmiſſimè cohærere: temperantiæ nullo defectu noxio delectari. Quod uero nunc agit iuſtitia in ſubueniendo miſeris, quod prudentia in præcauendis inſidijs, quod fortitudo in perferēdis moleſtijs, quod temperantia in coercendis delectationibus prauis, non erit ibi omnino vbi nihil mali erit. Iſta ergo virtutum opera huic mortali uitæ neceſſaria, ſicut fides ad quā referenda ſunt, in præteritis habebuntur. Ecce aperte hic dicit Auguſt. quod prædictæ virtutes in futuro erunt, ſed alios vſus tunc habebunt quam modo. Cui Beda aſſentit ſuper Exod. dicens, Columnæ ante quas expanſum eſt velum, Exo.26 *poteſtates cœli ſunt quatuor eximijs virtutibus præclare. i. fortitudine, prudentia, temperantia, iuſtitia, quæ aliter in cœlis ſeruantur ab angelis & animabus ſanctis, quam hic à fidelibus. Et conſequenter aſſignat Beda vſus illarum virtutum ſecundum præſentem ſtatum & futurum, imitans Auguſt. in præmiſſis aſſignationibus.*

PArs iſta, in qua Magiſter determinat de habitibus gratuitis, put ab inuicé diſtinguuntur, diuiſa fuit in tres partes. In quarum prima determinat de habitibus uirtutum theologicarum. In ſecūda de habitibus uirtutum cardinalium. In tertia de habitibus donorum. Prima parte determinata, hic incipit ſecunda pars, quæ continet diſt. pñtem. Diuiditur autem pars iſta in partes quatuor ſecundum quatuor quę determinat đ ipſis uirtutibus cardinalibus. In prima determinat de ipſis quantum ad numerum, & diſt. In ſecunda uero quantum ad ad nominis rationem, ibi. *Hæ uirtutes cardinales dicuntur, &c.*) In tertia uero mouet quæſtioné de ipſarum uirtutum euacuatione, ibi. *Verūtamē an hæ uirtutes, &c.*) In quarta uero ſubiungit quæſtionis determinationé. ibi. *Quibuſdam uiſum eſt, eas eſſe deſituras, &c*) Et illa ultima pars ſubdiuiſ poteſt in quatuor. In quarum prima reſpōdet ad quæſtionem propoſitam quantum ad iuſtitiæ habitum. In ſecunda uero quantum ad habitus uirtutum aliarū, oſtē-

dens

dens ſecundum quos actus in patria remanebunt ibi. *Fortaſſe & aliæ tres uirtutes, &c.*) In tertia uero prædeterminata epilogat. ibi. *Ecce aperte Aug. &c.*) In quarta uero auctoritatem confirmat. ibi. *Beda conſentit ſuper Exod. &c.*)

Dub. 1. I*Vſtitia eſt in ſubueniendo miſeris, &c*]Contra. Videtur quod male diffiniat iuſtitiam hoc modo, quia iuſtitia diſtinguitur contra miſericordiam, aut miſericordia eſt pars iuſtitiæ uirtutis: cum ergo ipſius miſericordiæ ſit ſubuenire miſeris, uidetur male hic notificari habitus iuſtitiæ uirtutis. Item. Iuſtitiæ eſt reddere unicuique quod ſuum eſt: ſed aliquibus debemus honorem, aliquibus ſubuentionem: ergo prædicta notificatio non conuenit uniuerſaliter iuſtitiæ. Obedientia enim eſt pars iuſtitiæ: & tñ obedientia non eſt pars in ſubueniẽdo miſeris, ſed in obediendo mãdatis. Reſpon. Dicendum, ꝙ Magiſter, ſiue Aug. cuius hæc uerba ſunt, non intendit diffinire ipſam uirtutem generaliter, ſed ſcd̃m ſuum potiſſimum ſtatũ, in quo, & ſcd̃m quem conformatur ad Chriſtum. Et qm̃ in iſto ſtatu iuſtitiæ, & ſi multi ſint, maxime cõformamur Chriſto. ſ. in ſubueniẽdo miſeris: ideo iuſtitia ꝑ actum iuſtum notificatur, non quia generaliter omni iuſtitię cõueniat, ſed quia conuenit iuſtitiæ in ſuo potiſſimo ſtatu: ex hoc tñ poteſt colligi eius generalis notificatio, quia ſicut miſeris debemus ſubuentionem, ita alijs generibus hoium alia, & alia debemus. Vñ generalis notificatio ipſius iuſtitiæ ex hoc põt elicı̃: qđ iuſtitia eſt uirtus reddẽs unicuiq; ꝙ ſuũ eſt. Et ſic patet rñſio ad illa duo obiecta. Notandum tñ eſt, quod ſubuenire miſeris põt aliquis dupliciter, aut prout mouetur ſub rõne debiti, aut prout ſimpliciter cõſiderat neceſſitatem proximi, cui cõpatiendum eſt. Et primum eſt iuſtitię, ſecundum miſericordię. Veruntamen (ſicut dictũ eſt) miſericordia cõtinetur ſub iuſtitia cardinali, licet aliquo modo iuſtitia diſtinguitur cõtra miſericordiã. Propter quod nota, ꝙ iuſtitia dicitur multis modis. Vno modo large prout dicit generaliter rectitudinẽ animi, ſiue in declinando a malo, ſiue in faciẽdo bonum. Et hoc modo iuſtitia eſt uirtus generalis, ſecundum quã quilibet hõ ſanctus dicitur eſſe iuſtus. Alio modo dicitur ꝓprie iuſtitia rectitudo ordinans ad alterũ in reddendo ei, quod ſuum eſt. Et ſic eſt uirtus cardinalis. Tertio modo dicitur iuſtitia magis proprie, ſecundũ ꝙ dicit rectitudinẽ in reddendo id, quod eſt pœnę: & accipitur ibi iuſtitia pro ſeueritate. Et ſic iuſtitia diſtinguitur cõtra miſericordiã, & eſt pars iuſtitię cardinalis. Si aũt quęras, quare iuſtitia magis accipiat generaliter, quam alia uirtus, hoc eſt quia nomẽ imponitur ab ordine rectitudinis, qui generaliter conuenire poteſt omni uirtuti.

Prudentia in præcauendis inſidijs, &c)Contra. Quia cum inſidiæ ſint in cõtingẽtibus futuris, & occultis, & iſta non cognoſcantur ꝑ uirtutẽ aliquã, ſed potius per donũ prophetię, non uı̃ ꝙ notificatio illa conueniat prudẽtię. Item. Tres ſunt partes prudentiæ, ſicut dicit Tullius, uidelicet memoria, intelligentia, & proui- Dub. 2.

dentia, & ſola prouidentia eſt reſpectu futuri: ergo ipſa ſola eſt in præcauendis inſidiis; ergo non uidetur, quod iſta notificatio ipſius prudentiæ ſit cõmunis, & generalis. Reſpon. Dicendum, quod ſicut prædictum eſt de iuſtitia, ita intelligendum eſt de prudentia, quod quia ſummus actus prudẽtiæ conſiſtit in præcauendo inſidias, ideo Magiſter per actũ illum diffinit prudentiam. Vnde uerũ eſt quod notificatio illa (accipiẽdo præciſe) conuenit uni ſoli prudẽtiæ parti, quæ eſt prouidentia: tamen (large accipiendo) omnes partes prouidentiæ, ordinantur ad iſtam, quia memoria præteritorum ordinat ad cautelam futurorum: parum.n.ualet eſſe circũſpectum his, quæ facta ſunt, niſi per hęc fiat homo circũſpectior in his, quæ ſunt facienda. Ad illud ergo quod obiicitur, quod nemo poteſt præſcire futuras inſidias niſi propheta. Dicendũ, quod quamuis non poſſit pręſcire cognitione certitudinis, poteſt tñ præſcire cognitione coniecturæ, ſicut in ſignis præſentibus notificat homo futurum euentum.

Dub.3. *Fortitudo in perferendis moleſtiis &c.*) Contra. Diffinitio iſta videtur male aſſignata, quia ſecũdum quod dicit philoſophus, in hoc diſtinguitur patiens a forti, quod patiens patitur, & deducitur, fortis nec patitur, nec deducitur: ergo non uidetur, quod fortitudo ſit in perferendis moleſtiis. ITEM. Omnis uirtus eſt circa delectationes, & triſtitias: ergo fortitudo non tñ eſt circa ea, quæ moleſtant, ſed etiam circa ea, quæ delectant. Et rurſus. Cum omnis uirtus ſit circa delectationes, & triſtitias, uidetur quod prædicta notificatio omni uirtuti conueniat. Reſp. Dicendum, quod ferre moleſtias, & ſi habeat iunctum ſibi pati, tamen plus dicit actionem, quã paſſionem. Ille.n.dicitur moleſtias perferre, qui perfecte fert, hoc eſt qui in eis non ſuccumbit, ſed qui eis ſuperefſertur: & talis uere dicitur fortis, quia non ſolũ non deducitur, uerumetiam magis agit, quàm agatur: & hoc eſt proprium ipſius fortitudinis. Licet etiam omnis uirtus circa delectationes, & triſtitias cõſiſtat per modum electionis, & fugæ: ſola tamen uirtus ſortitudinis conſiſtit per modum ſupportationis, & tolerantię: & ſic manifeſta ſunt illa duo, quæ opponit.

Temperantia in coercendis delectationibus prauis &c. Contra. Dub.4. Chriſtus potiſſime habuit temperantiam, & Adam in ſtatu primo: tamen nec iſte, nec ille pro tempore illo delectationes prauas arcebat: ergo nõ uidetur, quod prædicta notificatio ſit recte aſſignata. Item. Perfecte coercere delectationes prauas, hoc eſt ipſas nõ ſentire: ſed hoc eſt priuatio, non poſitio: ergo cum quælibet uirtus habeat actum poſitiuum, per quem notificatur, uidetur quòd temperantia male diffiniatur. Reſpon. Dicendum, quod hic diffinitur temperantia ſecundum ſtatum naturæ lapſæ, in qua delectationes prauę oriuntur, & per uirtutem temperantiæ refrænantur; & circa hoc cõſiſtit maxima difficultas temperãtiæ in uiatoribus: & in hoc conformamur Chriſto, licet non omnino, quia Chriſtus huiuſmodi delectationes nec ſenſit, nec eis conſenſit: nos autem, & ſi non conſentimus, eas tamen

ſentimus:

ſentimus:& ſic aliquo modo eidē conformamur, & tunc delectationes huiuſmodi coercemus. Vnde coercere poteſt dicere quandam reſiſtentiam reſpectu huiuſmodi delectationum, quę eſt in earum repreſſione: uel poteſt dicere omnis inordinatæ delectationis abſentiam,& priuationem. Et primum eſt hominis in ſtatu naturæ lapſæ: ſecundum uero poteſt eſſe Chriſti, & hominis inſtituti. Ad illud ergo quod obiicitur, quod omnis actus uirtutis eſt poſitiuus. Dicendum quòd eſt loqui de actu interiori,& de actu exteriori. Cum ergo dicitur quòd omnis actus uirtutis eſt poſitiuus. Dicendum, ꝙ uerum eſt de actu interiori,ſed de actu exteriori nō eſt generaliter uerum:uelle.n.carere aliquo, quod non decet, uirtutis eſt: & uelle abſtinere ab aliquo,quod non licet:& ſic ad uirtutem ſpectat ſilentium, & ieiunium: quamuis enim non loqui, & non manducare ſint priuationis, tamen uelle non loqui, & non manducare ſunt poſitionis, & actus uirtutis.

Dub.5. *Hæ uirtutes cardinales dicuntur ut ait Hier.&c.*) Contra. Non uidetur recta ratio nominis aſſignari. Per hanc enim rationem uidetur omnis uirtus cardinalis eſſe, quia omni uirtute recte uiuitur: & omnis uirtus eſt uia perueniendi ad regnū. Item Cū cardinales dicantur,quia ſunt principales,& principium mouendi,cum charitas ſit magis principalis,& principium mouēdi,uidetur quòd charitas ſit uirtus cardinalis. Item. Cum ipſa ſit non tantum uirtus, ſed etiam auriga uirtutum,& aliarum directiua, uidetur quòd ipſa poſſit dici cardinalior aliis. Iuxta hoc quæritur, quare huiuſmodi uirtutes cardinales dicuntur politicę magis,quam theologicæ. Reſpon. Dicendum, quòd huiuſmodi uirtutes dicuntur,conſuetudinales, politicę, & cardinales. Conſuetudinales dicuntur ratione ſui principij originalis, ſecundum quòd acquiruntur ex frequenti bene agere. Politicæ uero dicuntur ratione operationis, & exercitij ſibi debiti: quia ſicut theologicæ dicuntur, quia ordinant hominem ad diuina, & quaſi faciunt hominem diuinum: ſic iſtæ uirtutes dicuntur politicæ quia reddunt hominem bene ordinatum ad uiuendum inter homines: unde politica uirtus dicitur a polis, quod eſt pluralitas. Cardinales uero dicuntur ratione finis vltimi, quia per iſtas eſt ingreſſus ad cœleſtia regna. Duplex eſt enim porta ingrediendi in cœlum, uidelicet per obſeruantiam mandatorum,ſecundum illud Matthæ.19. Si uis ad uitam ingredi ſerua mandata. Et per tolerantiam tribulationum, ſecundum illud Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos &c. Ad iſta duo principaliter ordinant iſtę quatuor uirtutes,& ideo dicuntur principales,& cardinales. Ideo autem iſtæ uirtutes principaliter ordinant, quia ſumuntur a nominibus præcipuis,ſecundum quas homo debet uerſari in agendis,& patiendis,In omnibus agendis,uel patiendis debet hō attendere arduitatem,ſecundū quā cōditionē attēditur fortitudo: & ęquitatē,ſecđm quā attēditur iuſtitia: & honeſtatē ſecđm quā attēditur tēperantia; & utilitatē, ſecđm quam

Grecarū literū parōtes improbabiles ethimon.

quam attenditur prudentia. Et quia iſtæ quatuor uirtutes cardinales, ad quas reducuntur omnes uirtutes, inducunt ad recte agendum, uel patiendum: ideo iſtæ, quatuor uirtutes dicũtur cardinales, & principales. Et ſic patet, quare iſtæ uirtutes ſic nominentur. Et quòd ratio Hier. quæ ponitur ĩ litera, eſt ualde bona. Nec ualet illud, quod obijcitur de uirtutibus theologicis, & de charitate, quoniam ipſæ theologicæ uirtutes tanquã excellentiores ſortiuntur nobilius nomen: Præterea nõ ſumuntur ſecundum illas quatuor cõditiones principales, quæ requiruntur ad uirtutem, rõne quarum iſtæ uocantur cardinales. Et per hoc patet illud, quod obiiciebatur primo & ſecũdo. Ad illud uero, quod obiiciebatur tertio, ſimiliter patet reſpõſio: quia oẽs uirtutes iſtæ æqualiter dicuntur cardinales, pro eo quod iſtæ oẽs rõnes, penes quas accipiuntur, æqualiter ſunt neceſſariæ ad uirtutem, uidelicet ratio ardui, & honeſti, & debiti, ſiue pulchri, & eligibilis.

Immortalis eſt oĩno iuſtitia &c.

Innuit hic Magiſter ꝙ iuſtitia in **Dub. 6.** futura beatitudine non deſinet, nec aliæ tres uirtutes, uidelicet prudentia, fortitudo, & temperantia. Et quæritur ratio huius, de ordine iſtarum quatuor uirtutum, quia Magiſter ſemper hic præmittit iuſtitiam, & ſecundo ſubiungit prudẽtiã, & tertio fortitudinem, & quarto tẽperantiam. Sed in cõtrarium huius eſt, ꝙ Philoſophus in proſecutione harum uirtutum primo ordinat fortitudinẽ, & ſecundo temperantiam. Item. Videtur ꝙ prudẽtia deberet omnibus aliis præmitti, quia oſtẽdit uiam aliis: ergo ſicut palpebræ debent præcedere greſſus, ſic uidetur ꝙ prudẽtia ordinãda eſt ante alias. Item. Sap. 8. prȩmittitur cõtinentia, & ſubiungitur prudentia, & tertio iuſtitia, & quarto fortitudo. Ait. n. ſic: Sobrietatem docet, & ſapientiam, & iuſtitiam, & uirtutem. Rñ. Dicendum, ꝙ iſtæ uirtutes poſſunt quadrupliciter conſiderari, ſecundũ ꝙ quatuor ſunt, & ſecundũ quadruplicem conſiderationẽ quilibet primo loco põt ordinari. Habet. n. uirtus comparari ad ſubiectum, & habet cõparari ad obiectum. Ad ſubiectũ autem cõparatur dupliciter, aut ſecundũ ordinem in acquirendo; & ſic oportet incipere a cõtinentia: quia ſicut medius color aliis coloribus ſubſternitur, ſic mundicia carnis præmitti debet aliis uirtutibus: & iſte ordo conſideratur in lib. Sap. ubi ꝑmittitur aliis. Alio mõ cõparantur uirtutes ad ſubiectum ſecundum ordinem in perficiendo: & quia in perfecto exercitio uirtutum cognitio prȩcedit, ſic prudẽtia oĩbus aliis habet præponi. Et ſic præmittit eam Bern. ad Euge. dicens ꝙ non tantum eſt virtus, uerũetiam auriga uirtutũ. Si autẽ conſiderentur per cõparationem ad obiectum, hoc põt eſſe dupliciter: quia obiectũ uirtutis eſt bonum, & difficile, ſecundũ ꝙ dicit Philoſophus. Si cõparantur ad obiectũ ſub rõne difficultatis, ſic poteſt eſſe fortitudo, quæ magis conſiderat difficile, & hoc mõ ordinat Philoſophus in Ethicis præmittens fortitudinem aliis: & inde gradatim deſcendens, ſecundum ꝙ magis, & minus habent rationem difficilis. Si autem cõparantur

rantur

rantur ſub ratione boni, ſic prima oīum uirtutum eſt ipſa iuſtitia, cuius eſt maxime ordinem conſiderare, & aliis bonum ſuum cōicare: & hoc mō ordinat Aug. & Magiſter in litera. Et per hoc patet reſpōſio ad obiecta, patent etiam ea, quæ dicūtur in litera. Ex his, quæ quęſita ſunt, poſſunt formari ſex problemata præter illa, quæ quæſita ſunt, quatuor videlicet de diffinitionibus harū quatuor uirtutum, & duo ſequentia de earum uirtutum nomine, & ordine: & iſta ſufficiant de uirtutibus cardinalibus in ſua generalitate.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An præter uirtutes theologicas Cardinales etiā ponendæ ſint?

AD intelligētiā huius partis totalis, & diſtinctionis, breuis incidit hic qō de uirtutib. cardinalibus in gñali: & circa hoc breuiter poſſunt ſex quæri. Primo quæritur de ipſis uirtutibus cardinalibus quantum ad earum neceſſitatem, ſiue utilitatem. Secundo quantum ad diuerſitatem. Tertio quantū ad ſubiectū. Quarto quātum ad numerum. Quinto quæritur de ipſis quantum ad originem. Sexto & vltimo quantum ad diſtinctionem finalem.

VTRVM oportunum ſit præter uirtutes theologicas cardinales ponere. Et q ſic uidetur. Sap. 8. Dicitur in cōmendatione ſapientię, q ſobrietatem, & prudentiam, & iuſtitiam, & uirtutem docet, quibus utilius in uita nihil eſt hominibus: ſed per illa quatuor intelliguntur uirtutes cardinales: ergo ſunt nobis maxime vtiles, & oportunæ. ITEM. Priuationes harum uirtutū, ſiue uitia eis oppoſita perducunt ad mortē, ſicut gula, luxuria, auaritia &c. ſed ſicut priuationes ſunt pernicioſæ, ſic poſitiones ſunt utiles, & oportunæ: ergo uidetur q ſit magna neceſſitas habendi uirtutes cardinales. ITEM. Nullus pōt pertingere ad regnum cœlorum niſi per impletionē mandatorum Dei: ſed quædam ſunt mandata, ad quorum impletionē uirtutes cardinales habilitāt, utpote ſunt mandata ſecundæ tabulæ: ergo uidetur q ad obtinendam ſalutem ualde ſint nobis neceſſarię. ITEM. Sicut quis perdit uitā per peccatum in Deum, ita etiam pōt perdere per peccatū in proximum: ergo ſicut neceſſarium eſt habere virtutes ordinantes ad Deum, ita neceſſarinm eſt habere uirtutes ordināntes ad proximum, & ad ſeipſum. Sed uirtutes ordināntes ad Deum ſunt Theologicæ: ordinantes ad ſe, & ad proximū ſunt cardinales: ergo uirtutes cardinales ſunt neceſſariæ.

SED CONTRA. Rom. 14. Qui diligit ꝓximū, legē impleuit: ſed q legē implet, hēt omne illud, qd ſibi neceſſariū eſt ad ſalutē: ergo qui habet charitatem, nō indiget alia uirtute ad proximū ordinante: habitis ergo uirtutibus theologicis, uidetur q ſuperfluant cardinales. ITEM. Virtutes ſunt neceſſariæ principaliter ad ordinandum animæ affectiones, ſecundū q dicit Aug. in Lib. de ſpiritu, & anima: ſed omnium affectionum principium eſt amor, ſecundū q dicitur in 14. de ciui. Dei. Cum ergo charitas ſufficienter ordinat amorem: videtur q qui habet rectitudinem

ctitudinem charitatis, nõ indiget rectitudine alterius uirtutis. Item. Virtutes ſunt ad reformandũ potentias aĩæ: ſed potẽtię animæ reformãtur per grãm, & tres uirtutes theologicas, in quibus attenditur imago reformationis per gratiã: ergo ur̃ ꝙ illis habitis nulla ſit neceſſitas, uel utilitas cardinalis uirtutis. Item. Virtutes ſunt ad dirigendum in actionibus, & paſſionibus: ſed per fidẽ ſufficiẽter dirigitur intellectus, & ꝑ charitatẽ dirigitur affectus: ergo uirtutibus theologicis habitis, uidetur quòd cardinales ſuperfluant.

RESOLVTIO.

Vt potentiæ animæ contra difficultatem fulciantur, & contra obliquitatem rectificentur: neceſſum fuit & cardinales uirtutes ponere.

Resp. Quod generalis neceſſitas uirtutũ eſt ad rectificandũ potentias animæ contra obliquitatem, & ad uigorandũ contra difficultatẽ. Virtus. n. facit potentiã rectam, & uigoroſam: & quoniam conuenit hominem ordinari ad Deum, conuenit nihilominus hominem ordinari ad proximum, & ſeipſum: & in his eiſdem poteſt obliquari, & impediri, ſiue retardari: hinc eſt ꝙ non ſolũ indiget habitibus ipſum uigorãtibus, & rectificantibus, prout directe tendit in Deum, cuiuſmodi ſunt habitus uirtutum theologicarum: ſed ẽt indiget habitibus ipſum regulantibus, & rectificantibus, prout ordinantur ad ſeipſum, & ad proximũ, & tales ſunt habitus uirtutum cardinalium. Vnde ſicut præter præcepta primæ tabulæ, quæ directe ordinant in Deũ, oportunũ fuit ponere præcepta ſecũdę tabulę, quę ordinãt ad proximum: ſic ẽt in habitibus eſt intelligẽdum: & ꝓpterea præter habitus uirtutum theologicarum neceſſarium eſt ad ſalutẽ ponere habitus uirtutũ cardinaliũ, ſicut rationes ad primã partẽ inductę oſtendunt: & concedendæ ſunt, quoniã uerum concludunt.

Ad illvd uerò, quod primò objicitur in contrarium, ꝙ ille, q diligit proximũ legem imple. Reſpon. ꝙ hoc non dicitur ꝑꝑ hoc ꝙ implere legem ſit ipſius dilectionis tantũ ratione ſui, ſed hoc eſt qđ habet alios habitus annexos, qui ad ipſius dilectionis, & charitatis imperium quodammodo moti dirigunt, & habilitãt ad obſeruanda opera mandatorum, ſicut mandatum de non fornicando obſeruat quis per caſtitatem elicitiue, ſed per charitatem imperatiue: hoc autẽ attribuit Apoſtolus dilectioni, & charitati: qm̃ ipſa eſt mater, forma, & finis omnium uirtutum, ſicut ſuperius tactum fuit, & in ſequentibus ſuo loco melius explanabitur. Ad illvd, quod objicitur, ꝙ omnis affectio ortũ habet ab amore. Reſpon. ꝙ & ſi oĩs affectio ortũ habeat ab amore tanquam ex affectione principali ipſius aĩę: amor tñ non eſt tota cauſa aliarum affectionum: ideo nec regula ipſius amoris in ſe ſufficit ad rectificationẽ animæ, niſi ſint uirtutes in ea alios affectus regulantes, & dirigẽtes. Et ꝑpea illa ratio poteſt diſſolui: quia procedit ab inſufficienti. Ad illvd, qđ objicitur, ꝙ uirtutes ſunt ad reformandum potentias. Dicendum, ꝙ uerum ẽ: ſed facies potẽtiarũ aĩę duplex eſt

Diſt. 27 arti. 1. q. 3. & diſ. 36. q. 6.

eſt ſcd͞m duplicē proportionē, & duplicē eius conuerſionē, uidelicet ad inferius, & ſuperius, ad bonum creatum, & ad bonum increatum, & ad finē, & ad illud qđ eſt ad finē. Ideo cum dicit, qđ anima ſufficienter formatur, & reformatur per uirtutes theologicas. Dicendum, quod uerū eſt per cōparationem ad ſuperius: ſed ex hoc nō ſequitur, ꝙ cardinales uirtutes ſuperfluant: quia ipſam aīam informant, & reformāt per cōparationē ad creatum, quod eſt ad finē ordinatum. Et ſi tū obiicias, ꝙ uirtutes theologicæ non tantū in finem, ſed ēt in his quę ſunt ad finem, ordinant: ſicut patet in charitate. Dicendum, ꝙ illud non eſt principaliter, ſed ex conſequēti. AD ILLVD, qđ obijcitur, ꝙ uirtutes ſunt ad dirigendū actus potētiarum. Dicendū, ꝙ uires animæ quoſdā actus habēt ordinatos ad uitā contemplatiuā, quoſdam ad uitam actiuam. Et utroſque actus neceſſariū eſt ordinare, qa uterque modus uiuendi eſt neceſſarius ad hoc ꝙ poſſit quis beatitudinem promereri. Cum ergo dicit ꝙ fides, ſpes, charitas dirigunt actus potentiarum animæ. Dicendum, ꝙ & ſi hoc poſſit concedi in actibus, qui ſpectāt ad uitā contēplatiuam: nō tñ uerum eſt in agēdis, ſiue in actibus qui ſpectāt ad uitam actiuam; & ideo non ſequitur, quòd uirtutes cardinales ſuperfluant.

QVAESTIO II.

An uirtutes cardinales una uirtus ſint uel plures?

DE uirtutibus cardinalibus q̄tum ad ipſarum diuerſitatē: quæritur utrum omnes uirtutes cardinales ſint una uirtus, an diuerſæ. Et ꝙ ſint diuerſę, oſtendit̄. Primo ꝑ potētias, quas dirigunt: qa prudētia dirigit rōnalē, tēperantia cōcupiſcibilem, fortitudo iraſcibilē: cū ergo potentiæ ſint propria ſubiecta habituū, & proprijs ſubiectis diuerſificatis formaliter, neceſſe eſt ipſorum habitus formaliter diuerſificari: & ꝑdictæ potentiæ aīæ ſunt diuerſę, uidetur ꝙ neceſſariū ſit cardinales uirtutes eſſe diſtinctas, & eſſentialiter diuerſas. ITEM. Hoc ipſum uī ꝑ actus, quos eliciunt: qm̄ alius eſt actus ipſius prudētię (formaliter loquēdo) alius tēperātiæ ſicut patet: cū ergo habitus diuerſificētur ꝑ actus diuerſificatione formali, & eſſentiali, uī ꝙ neceſſariū ſit habitus cardinaliū uirtutum eſſentialiter diſtingui. ITEM. Hocipſum oſtenditur per obiecta, quia tēperantia eſt circa dilectiones, & fortitudo circa paſſiones: cū ergo 1. diſt. habituum ortū hēat ab obiectis: uī ergo idē qđ prius. ITEM. Hocipſum quarto loco oñditur ꝑ uitia, cōtra quæ ſunt. Si. n. uitia, quibus opponunt̄ hmōi uirtutes, ſimpliciter ſunt diuerſorū generū: & priuationes diſtinguuntur, & diuerſificantur ꝑ ipſos habitus: uī ergo ꝙ neceſſarium ſit habitus uirtutum cardinaliū formaliter, & eſſentialiter abinuicem diſtingui. ITEM. Hocipſum oſtēditur per medietates, ſecundū quas huiuſmodi uirtutes attenduntur: ſi. n. huiuſmodi uirtutes cardinales habent medietates formaliter differentes, cū medietates reſpiciant uirtutes ſecūdum ipſarum rationē formalem: uī ergo ꝙ neceſſarium ſit ipſas uirtutes cardinales eſſentialiter,

& formaliter eſſe differentes.

Sed contra. Augu. de moribus eccleſiæ. illud, quod quadripartita dicitur uirtus, ex ipſius amoris uario quodã affectu quantum intelligo dicitur: ſed hoc nõ dicit diuerſitatem ſecũdum eſſentiam, ſed ſolum ſecũdum relationem: ergo uidetur quòd uirtutes cardinales ſolũmodo ſecundum comparationem habeant diſtingui, nõ ſecundũ ſubſtantiam abſolutam. Item. Augu. in lib. de quãtitate animæ. Virtus eſt æqualitas uitæ, undique rationi cõſentiens: ſed ęqualitas uitę undique, non põt eſſe ſecundum unam cõparationem, ſed ſecundum comparationem ad oẽm actum, & ad omne obiectũ: ergo ſi hęc diffinitio uirtutis recte eſt aſſignata, uidetur ꝙ quælibet uirtus ad oẽm actum, & ad omne obiectum habeat animã ordinare: ſed hoc non eſſet, ſi uirtutes diſtinguerentur per actus, & obiecta: ergo uidetur quòd uirtutes cardinales non habeant aliquam eſſentialem differentiam. Item. Nullę formæ ad inuicem diſparatæ, & diuerſæ ſeipſas denoiãt: quamuis.n. uere dicatur, ꝙ muſicum ſit album: tamen nullo modo conceditur, ꝙ muſica ſit alba: ſed uirtutes cardinales (ſecũdũ ꝙ vult Bernard. & Aug.) ſeipſas denominant; quia fortitudo eſt prudens, & prudentia fortis: ergo uidetur ꝙ non habeant eſſentialem differentiam. Item. Iuſtitia (ſecundum ꝙ dicit Anſelm.) eſt rectitudo uolũtatis: ſed omnis cardinalis uirtus eſt rectitudo uolũtatis: ergo omnis cardinalis uirtus eſt iuſtitia: ſi ergo iuſtitia nominat unã ſpeciem uirtutis, uidetur ꝙ cardinales uirtutes non habeant eſſentialem differentiam, ſiue formalẽ. Item. Cuilibet uirtuti eſſentiale eſt inſpicere medium, cuilibet etiam eſſentiale eſt medium ſeruare: cuiuſlibet etiam eſt aggredi difficile: cuiuslibet etiam eſt ordinare. Si ergo medium inſpicere eſt ipſius prudentiæ, medium ſeruare temperantiæ, aggredi difficile fortitudinis, ordinare ipſius iuſtitiæ, uidetur ꝙ quælibet iſtarum uirtutũ intret eſſentiam alterius. Non ergo formaliter diſtinguuntur.

Lib. 1. Ca. 15. tom. 1. — *Ca. 16. tom. 1.* — *In dialogo de Veritate c. 13*

RESOLVTIO.

Virtutes cardinales quãtum ad formam, per quam gratuitæ, & meritoriæ ſunt; uniuntur adinuicem, nec diſtinguũtur: At uerò quantum ad formam, per quam ſunt ordinatæ ad ſpeciales differentias actuum, eſſentialiter, & formaliter diuerſificantur.

Respon. Dicendum, ꝙ eſt loqui de uirtutibus cardinalibus quantum ad formã, per quam ſunt gratuitæ: & quantum ad formã, per quam ſunt meritorię: & quãtum ad formam, per quam ſunt ad ſpeciales actuum differentias ordinatæ. Si loquamur de forma, per quam ſunt gratuitæ: ſic in illa potius uniuntur, q̃ diſtinguuntur; quia illa forma eſt gratia gratum faciens; quæ licet ſit una: tñ gratam reddit Deo animam cum uniuerſis potentiis eius, & habitibus virtuoſis: ſicut in 2. Lib. oſtenſum fuit diſtin. 27. Similiter ſi loquamur de ipſis uirtutibus cardinalibus quantum ad formam, per quã ſunt meritoriæ, & habent rõnem merendi perfecte: ſic mągis connectuntur, & uniuntur, q̃ diſtinguantur; quia illa forma eſt charitas, per quam uirtutes cæte-

ræ tãquam põdere unico ad unũ finem vltimum inclinantur quaſi ad locum proprium: & hoc infra melius oſtẽdetur in Tractatu
Di. 36 de connexione uirtutum. Si uero loquamur de ipſis uirtutibus ſecundum formam, per quã ſunt ad ſpeciales actuum differentias ordinatæ, ſic dico ꝙ uirtutes cardinales eſſentialiter, & formaliter diſtinguũtur, & earum diuerſitas colligitur ex quinq; comparationibus: ſicut in obiiciendo oſtẽſum fuit, uidelicet ex diuerſitate potẽtiarum, quas informant, & perficiũt; & ex diuerſitate actuũ, quos eliciunt; & ex diuerſitate obiectorum, ad quę ordinantur; & ex diuerſitate mediorum, circa quę cõſiſtunt; & ex diuerſitate uitiorum oppoſitorum, quæ excludunt: & ideo rationes quæ, ad hanc partẽ inducuntur, cõcedendę ſunt, quia uerum concludunt.

Ad illvd, uerò, quod primò obiicitur in contrarium, ꝙ uirtus non eſt aliud, q̃ uariatio affectus amoris. Dicendum, ꝙ Aug loquitur ibi de uirtutib' cardinalibus, ſecundũ ꝙ reduci habent ad unã radicem charitatis, per quam habent perfectam ordinationem ad ipſum Deum ordinare, & ex hoc ſortiuntur quandam cõnexionẽ, & unitatem: & hoc patet per literam ſequentẽ, qua diffiniens temperantiam dicit. Vt tẽperantiam dicamus eſſe amorẽ Deo ſeſe integrum incorruptũq; ſeruantem: fortitudinem amorem omnia propter Deum facile perferẽtem: & ſic de aliis. Talis autem relatio tẽperãtiæ, & fortitudinis in Deum per amorem nõ eſt uirtutum cardinalium, niſi inquantum a charitate reguntur, & informantur, & temperãtur: & hoc modo uerum eſt, ꝙ habent quandam unitatem ratione unius motoris: ſed propter hoc non ſequitur: ꝙ non diuerſificẽtur propriis formis. Ad illvd, quod obiicitur: ꝙ uirtus eſt æqualitas uitę, undiq; rationi conſentiens. Dicendum, ꝙ hoc quod eſt (undique:] poteſt dupliciter intelligi, ꝙ fiat diſtributio. Aut ita ꝙ hoc quod eſt undique diſtribuat pro duabus extremitatibus conſiſtentibus circa medietatem: & ſic conuenit cuilibet uirtuti cardinali per ſe, quia nec declinat ad ſuperfluum, nec ad diminutum. Alio modo hoc quod eſt [vndique:] poteſt diſtribuere pro omnibus partibus rõnalibus animæ: & tunc non competit alicui uirtuti cardinali abſolute; ſed inquantum habet connexionem cum alia. Et ex hoc non poteſt cõcludi, ꝙ omnes uirtutes ſint una eſſentialiter: ſed ꝙ poſſunt dici vna per quandam connexionem & aggregationẽ: ſicut omnes potẽtiæ animæ quãuis ſint diuerſæ, dant tamen ipſi animæ unum integrum poſſe, ita ꝙ una ſine altera non poſſet animam facere potentem. Sic intelligendum eſt de æqualitate uitæ, quæ conſiſtit penes unam uirtutem particulariter, penes autem omnes conſiſtit integre, & perfecte. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ una uirtus denominat aliam. Dicendum, ꝙ eſt prædicatio multiplex, uidelicet per cauſam, & per eſſentiam, & per cõcomitantiam. Et cum dicit, ꝙ una uirtus denomniat alteram, hoc non eſt propter eſſentialem conuenientiam: ſed hoc eſt propter hoc ꝙ concomitatur ſe circa potentias, quæ ſe mutuo circum-

eſſincedunt. Et si tu obiicias, ꝙ concomitantia non ſufficit, quia non conceditur, ꝙ muſica eſt alba. Dicendum, ꝙ concomitantia nõ ſufficit ſimpliciter, ſed concomitantia cum ſimplicitate ſubiecti: per quam ſubiectũ poteſt reflectere ſe ſuper ſe, & ſuper omne illud, quod eſt in ſe: ſicut patet quia anima intellectiua ſimpliciter poteſt ſe conuertere ſuper ſe per actum intelligendi, & ſimiliter per actum diligendi. Et hinc eſt, ꝙ uirtutes in talibus potentiis exiſtentes poſſunt ſe mutuo denominare, & ideo non eſt ſimile de omnibus actibus, vel accidentibus, etiam ſi circa idem ſubiectum habeant conſiſtere. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ omnis cardinalis uirtus eſt quædam uoluntatis rectitudo, ita ꝙ omnis virtus cardinalis eſt iuſtitia. Dicendum, ꝙ iuſtitia dupliciter accipitur: quia eſt iuſtitia generalis, & eſt iuſtitia ſpecialis. Et iuſtitia generalis cõplectitur omnes virtutes nõ ſolum cardinales, ſed etiam theologicas. Iuſtitia uero ſpecialis non eſt ſimpliciter rectitudo uoluntatis ordinans ad alterum: & hęc non cõpetit cuilibet virtuti cardinali: & propterea nõ ſequitur, ꝙ cardinales uirtutes nõ habeant abinnicem diſtingui. Ad illvd, quod obiicitur de illis quatuor conditionibus, quæ ſunt in qualibet uirtute. Reſponderi poteſt ꝙ uerum eſt: ſed tamẽ ex hoc non ſequitur, ꝙ uirtutes non ſint diſtinctę: quia ꝙ quælibet harum conditionum attribuatur alicui uirtuti ſpeciali, hoc nõ eſt per proprietatem, ſed magis per appropriationem: cuiuslibet enim uirtutis eſt medium tenere; ſed hoc appropriatur temperantiæ; quia maximè oportunum eſt circa delectationes medium cuſtodire: & ſic de aliis conditionibus intelligendum eſt. Si tamen obiiciatur, ꝙ inſpicere medium eſt proprium ipſius prudentiæ, & ita videtur ꝙ prudentia ſit de eſſentia aliarum uirtutum cardinalium. Dicẽdum, ꝙ inſpectio medij eſt duobus modis, uel per modum conſiderationis directiuæ, uel per modum inclinationis determinatæ. Primo modo inſpicere medium eſt proprium ipſius prudentiæ, quæ perficit potentiã rationalem, cuius eſt conſiderare, & diſcernere: & hoc modo inſpicere medium nõ conuenit virtuti cardinali per ſui eſſentiam, ſed per concomitantiam directiuam. Vnde ſicut oculus uidet ſibi, & aliis membris: ſic prudentia inſpicit ſibi, & uirtutibus cęteris. Alio modo inſpicere mediũ, eſt per modum inclinationis determinatæ: & ſic non tantum eſt prudentiæ, ſed etiam cuiuslibet uirtutis; quia quælibet uirtus eſt quoddam pondus recte inclinãs, & mouẽs ad medium, circa quod habet conſiſtere. Vnde ſicut grauitas lapidis rectè dicitur inſpicere locũ deorſum, ſiue medium mundi: ſic quælibet uirtus poteſt rationabiliter dici inſpicere medium recte uiuendi: & ex hoc nõ põt cõcludi, ꝙ prudentia ab aliis virtutib' nõ habeat diuerſificari.

Qvaestio III.

An in parte ſenſitiua, uel intellectiua ſint uirtutes cardinales.

De uirtutibus cardinalibus, quantum ad ſubiectum. Et quæritur, utrum ſint in parte animæ rationali, an in ea parte, quæ ſo-

ſolum obtemperat rationi. Et ꝙ ſint in parte animæ rationali uidetur: Primo per auctoritatẽ Augu. in Solilo. Virtus eſt ratio recta perducens in finem: ſed cõſtat ꝙ hæc eſt prædicatio cauſalis, ſiue materialis: ergo uidetur ꝙ ſubiectum uirtutis ſit ipſa ratio, ſiue potentia rationalis. ITEM. Virtus eſt principium merendi, & operis meritorij, & laudabilis: ergo circa illam potẽtiam habet eſſe, circa cuius actum cõſiſtit laus, & meritum: ſed talis eſt potentia rationalis ſcilicet lib. arb. ergo uidetur idem quod prius. ITEM. In eo ſubiecto eſt uirtus, in quo anima habet imaginem Dei, cum uirtutes ceteræ habeãt ortum a gratia, cuius anima eſt capax, per hoc ꝙ eſt imago: ſed non eſt imago niſi per potentiam rationalem: ergo &c. ITEM. Omnis uirtus conſiſtit circa electionem boni, & fugã mali: ſed habitus electiuus eſt ſolius potẽtiæ rationalis, proprie dictæ: ergo uř ꝙ omnis uirtus ꝓprie ſit in rõnali parte ipſius aĩæ. ITEM. Virtus eſt in genere honeſti, ſcđm ꝙ uult Tullius. Sed bonum quod eſt honeſtũ, & eius oppoſitũ eſt obiectũ ſolius rõnalis uirtutis, quia potentiæ ſenſitiuæ ſolummodo feruntur ad ea bona, quæ ſunt de genere commodi, ergo uidetur ꝙ uirtus ſit ſolum in parte animæ rationali.

Aug. 14 de Tri. cap. 8. & 15.

Lib. 2. de inuẽtione, et Lib. de Officijs pluries.

SED CONTRA. Fortitudo eſt in iraſcibili, & temperantia in cõcupiſcibili: ſed iſtę non ſunt rationales, niſi qui obtemperantes rationi, ſecundum ꝙ dicit Philoſ. in fine nouæ ethicæ: ergo uř qđ cardinales uirtutes nõ habeant eſſe in parte rõnali, ſed potius in parte ſenſibili. ITEM. In ea parte eſt habitus uirtutis expediẽs, & rectificans, circa quã hẽt eſſe pronitas, & obliquitas: ſed hęc duo ſunt maxime circa motiuam ſenſibilem, quæ quidẽ ſunt iraſcibilis, & concupiſcibilis: ergo uř, quod in illis habeat locari uirtus cardinalis. ITEM. In ea parte eſt habitus uirtutis tanquã in ſubiecto proprio, quæ immediatius, & proximius elicit actum ipſius uirtutis: ſed tẽperantiæ, & fortitudinis actus eliciuntur immediate à concupiſcibili, & iraſcibili, quæ ſunt obediẽtes rationi: ergo uidetur ꝙ in eis uirtutes cardinales diſtinguũtur a theologicis, ſicut conſuetudinales ab intellectualibus: ſed intellectuales ut ſapientia & intelligentia, & phroniſis ponuntur in rationali parte proprie dicta; conſuetudinales uero ĩ ea parte, quę obtemperãt rationi: ergo uidetur ſimiliter, ꝙ theologicæ debent reponi in parte rationali, & cardinales in parte ſenſibili, ſecundũ ꝙ rationi obedit. ITEM. In ea parte maxime habet reponi habitus virtutis, quæ magis indiget rectificari: ſed pars quæ magis indiget rectificari, eſt pars ſenſitiua, quoniam ſecundum quòd dicit Philoſophus, intellectus ſemper eſt rectus, phantaſia recta, & non recta: cum ergo phantaſia nominet potentiam ſenſitiuam, uidetur quod circa ipſam eſſe habeant uirtutes cardinales.

Vide 3. Ethic. cap. 10

RESOLVTIO.

Theologi uirtutes cardinales omnes in parte rationali collocant. Philoſophi aliquas in parte ſenſitiua ſtatuunt.

RESP. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ cũ rõnale dicatur dupliciter, ſecũdũ ꝙ uult Phi-

Philoſophus, uidelicet quod rationem participat, & quod rationi obedit: ſi large accipiatur pars rationalis, ſic non eſt dubiũ, quin omnes uirtutes in parte rationali ſint, ſiue theologicæ, ſiue cardinales, ſiue intellectuales, ſiue conſuetudinales. Si uerò rõnale dicatur proprie ſcd̃m ꝙ participat rationẽ, ſic uoluerunt aliqui dicere, ꝙ quædam uirtutes cardinales ſunt in parte rationali, utpote prudentia, & iuſtitia: quædam uero non, ſed in potentia inferiori, quæ eſt rationalis, largo modo dicta, quia obtemperat rationi, ut fortitudo, & tẽperãtia, quæ ſunt in iraſcibili, & concupiſcibili. Licet autem hic modus dicendi aliquo modo probabilis uideatur ſecundum morales philoſophos: tamen ſecundũ theologum non uidetur rationabiliter dici quaſdam uirtutes cardinales reponi in parte ſuperiori, & quaſdam in inferiori, cum omnes uirtutes cardinales æquales ſint quantũ ad meritũ dignitatem, omnes etiam ſint principium merendi. Et propterea cum meritum conſiſtat radicaliter circa lib. arb. in ſolis illis potentijs habent eſſe uirtutes, ſiue cardinales, ſiue theologicæ, in quibus reperitur libertas arbitrij. Propter quod cum libertas arb. non ſit niſi in parte animæ rõnali, ſcd̃m ꝙ rationale dicitur quod participat rationem, neceſſe eſt cæteras uirtutes cardinales in parte illa reponi: & hoc neceſſario exigit earum dignitas, cum ipſę habeãt ortum à gratia: & ꝑfectiones animæ multo ſint nobiliores, quàm ipſa ſcientia, quæ proponitur tanquã in ſubiecto in parte aĩæ rõnali, & intellectiua.

Nũc modum dicendi ſequitur S. Tho. q. 1. 2. qõ. 56. ar. 4 et uir. q 4. Cõcord. Sco. hic q. unica cum S. Bonau.

Et propterea cõcedendę ſunt rõnes, quæ ſunt ad partem iſtam.

AD EVIDENTIAM uero obiectorũ, quæ in cõtrariũ opponuntur, notandũ eſt alius modus diſtinguẽdi rõnale ſcd̃m theologũ. Vno. n. modo diſtinguitur rõnale contra partem, ſiue potentiã ſenſitiuã. Alio modo diſtinguitur cõtra potentiam affectiuam. Secundum quòd diſtinguitur contra potẽtiam ſenſitiuam, ſic ſunt in parte rationali omnes uirtutes. Secũdum uero, quod diſtinguitur contra potentiam affectiuam, ſic non ſunt in ea omnes uirtutes, ſed illæ ſolum, quæ dirigunt in diſcernendo, ſicut fides, & prudentia. Aliæ uero reponuntur in potentia affectiua, quæ quidem pars eſt liber. arbit. & dicitur uoluntas, ſecũdũ ꝙ cõiuncta eſt rõni. Dicitur ẽt cõcupiſcibilis, & iraſcibilis ſecundum ꝙ diuerſimode habet aſfici, & moueri. Nihil enim aliud eſt uoluntas, quàm affectus, ſiue appetitus ratiocinatus: omnis autẽ affectus, ſiue appetitus eſt uis iraſcibilis ſiue concupiſcibilis, ꝗ duæ uires ſecundum quòd ſunt lib. ar. partes, rationales ſunt, & in ipſis poſſunt eſſe uirtutes theologicæ, & cardinales. Theologicę inquantum immediate eleuantur in Deum, ipſum diligendo, & ipſi inhærendo: cardinales uero inquantum uerſantur circa bonum creatum. Et per hoc pro magna parte patet reſponſio ad obiecta.

AD ILLVD, quod primo obiicitur in contrarium, quòd ſcilicet fortitudo, & temperantia ſunt in iraſcibili, & concupiſcibili, & iſtæ ſolum ſunt rationales, quia obtemperant rationi. Dicendum, quòd abſque dubio iſtæ duę

duæ uirtutes cardinales quantum ad habitus ſubſtratos in illis duabus uiribus reponuntur, licet quantum ad rationem primariã merendi, & ordinandi, omnis uirtus in lib. ar. ponenda ſit: & iſta duo ſunt compoſſibilia, pro eo ꝙ lib. arb. non eſt potentia diſtincta à rationali, & concupiſcibili, & iraſcibili ſcd̄m rem. Et propterea illa aſſumptio eſt falſa, ꝙ concupiſcibilis, & iraſcibilis ſolummodo ſunt rõnales, quia obtemperant rationi. In nobis. n. eſt duplex iraſcibilis, & concupiſcibilis, uidelicet rationalis, & ſenſibilis. Rõnalis ſcd̄m quã immediate nati ſumus in Deum ferri, in qua cõicamus cum angelis, & in qua ſecundum diuerſas comparationes habet reponi theologica uirtus, & cardinalis. Alia uero eſt iraſcibilis, & concupiſcibilis, & ſenſibilis, quæ ſolum modo dicitꝰ rationalis: qa obtẽperat rationi. Et in his conſiſtit Lib. arb. nec in his ſicut in ſubiecto ponitur uirtus cardinalis, licet per frequentem aſſuefactionem aliquo modo illæ potentiæ non incongrue dicantur habilitari: illa tamen habilitas non eſt de uirtutis eſſentia, ſed potius ſibi annexa. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ pronitas & obliquitas habẽt eſſe circa partem ſenſibilem, quia nata eſt rationi ſubiacere. Dicendum, quòd obliquitas habet eſſe circa aliquã potentiam dupliciter, aut quia in ea inchoatur, aut quia conſummatur. Primo modo eſt obliquitas in parte ſenſibili, ſcilicet quantũ ad inchoationẽ, & hoc pp fomitis inclinationem. Secundo uero modo eſt in parte rationali propter cõſenſum, & deliberatã electionẽ, & in hac parte principaliter reſidet obliquitas uitij, & per oppoſitũ rectitudo uirtutis: & iõ nõ in parte ſenſibili, ſed magis in parte rõnali. AD ILLVD, qđ obijcit, ꝙ actus uirtutis fortitudinis, & tẽperantiæ immediate eliciuntur à concupiſcibili, & iraſcibili. Dicendum, quòd illud uerum eſt loquẽdo de cõcupiſcibili, & iraſcibili humana: ſed ſi loquamur de concupiſcibili, & iraſcibili brutali, & ſenſuali, ſic ꝑ illas potẽtias nõ immediate elicitur actus iſtarũ uirtutũ, imo quaſi conſequenter: qa rectificata cõcupiſcibili, & iraſcibili rõnali per habitũ uirtutis, per cõſequens rectificatur ipſa cõcupiſcibilis, & iraſcibilis brutalis, quæ illis habet ſubiici, & famulari. Vnde ſicut rectificata uolũtate in diſpenſando, ꝑ cõſequẽs rectificatur manus ad tribuendũ beneficium, tñ largitas non eſt in manu ſicut in ſubiecto, ſed in ipſa uoluntate: ſic intelligẽdum eſt in ꝓpoſito. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ conſuetudinales uirtutes reponũtur in ea parte, quæ obtẽperat rõni. Dicendũ, ꝙ hoc nõ eſt quia habitus cõſuetudinalis uirtutis ſcd̄m ꝙ uirtus eſt, hẽat eſſe in illa parte ſenſibili, quæ rationi obtẽperat, ſed qa ex quadã cõſuetudine benefaciẽdi in illa parte relinquitur quædam habilitas. Et iõ põt dupliciter ad rõnem illam reſponderi. Primum quidẽ: quia nõ eſt ſimile de uirtute cardinali, & cõſuetudinali, ſcd̄m qđ conſuetudinalis eſt: quia cardinalis uirtus nominat habitũ dirigentẽ in operibus electiue, cõſuetudinalis uero ꝑter hoc nominat habitũ acquiſitum ex frequenti bene agere. Aliter etiam reſpõderi

poteſt per interéptionem minoris, quia conſuetudinalis uirtus, & ſi aliquo modo ſit in parte ſenſuali quaſi in exequente, & ſubiacente: in rationali, tamé eſt principaliter tanquam in imperante actum uirtutis, & potentiæ ſenſuali præſidente. AD ILLVD, quod obijcitur quòd potétia ſenſualis magis indiget rectificari, q̄ intellectualis. Dicendum, quòd falſum eſt qa rectificatio, & obliquatio, quæ homini imputatur hæc eſt, quæ habet ortum à parte rationis. Et quod obijcitur quòd intellectus ſemper eſt rectus. Dicendum, quòd illud intelligitur de intellectu ſecundū ꝙ reſpicit leges æternas, & ab ipſis recipit, & in eis ſpeculatur, non auté qualitercunque ex ſe mouetur, imo frequenter eſt obliquus, & erroneus. Vel pōt dici, ꝙ hoc intelligitur de intellectu ſecundum ꝙ eſt acceptio principiorum notiſſimorum in qualibet ſcientia, utpote dignitatum, circa quæ non contingit errare: non autem prout applicari habet ad opera ſpecialia: & ideo ad ipſarum directionem uirtutes ſunt ſibi neceſſariæ. Et propter hoc ratio illa non concludit: quia procedit ex falſa aſſumptione.

QVAESTIO IIII.

An quatuor tantum ſint uirtutes cardinales?

DE uirtutibus cardinalibus q̄tum ad numerum. Et quæritur, utrum tantum debeant eſſe quatuor, an plures. Et quod tantū ſint quatuor, uidetur per illud quod dicitur Sapien 8. ꝙ ſapientia docet ſobrietaté, prudentiā, iuſtitiàm, & fortitudiné: ſi ergo nominat uirtutes cardinales ſufficienter, uř ꝙ ſint quatuor, & non plures, nec pauciores. ITEM. Hoc ipſum probatur per Gloſ. Gen. 2. ubi dicitur, ꝙ fluuius, qui egrediebatur de paradiſo, diuidebatur in quatuor capita: ibi dicit Gloſ. ꝙ per iſta quatuor capita intelliguntur quatuor uirtutes cardinales. ITEM Hocipſum oſtenditur ꝑ Auguſtinum, qui in Libro de moribus eccleſiæ, dicit affectum uirtutis eſſe quadripartitum: ſed cōſtat ꝙ hoc nō pōt intelligi niſi de cardinalibus: ergo &c. ITEM. Hoc ipſum oſtéditur per Philoſophū, & alios tractatores, q de hac materia loquuntur: quę omnes uirtutes conſuetudinales, & politicæ reducuntur ad quaternarium. *Lib. 1. cap. 15. Tom. 1.*

SED CONTRA. Virtutes theologicæ ſunt tres propter Trinitaté obiectorum, & potentiarum: ſed in eiſdem potentijs ſunt uirtutes cardinales, & theologicæ, licet ſecundum aliam, & aliam comparationem: ergo uidetur ꝙ ſint tantū tres. ITEM. Virtus, quæ ordinat ad alterum, eſt tantum una, uidelicet iuſtitia ad proximum: ergo uidetur quod una ſit tantum uirtus, per quam homo ordinetur ad ſeipſum. Aut ſi tres ſunt uirtutes, per quas ordinatur in ſe, uidetur ꝙ tres ſint per quas ordinetur homo ad proximum, ita quòd non tantum ſint quatuor, ſed etiam ſe extendant ad numerum ſenariū. ITEM. Super illud Matth. 15. Erant, qui manducauerant quaſi quatuor millia hominum. Gloſ. Per quaternarium quatuor uirtutes cardinales intelliguntur. Prima eſt prudentia cognitio rerum appetendarum, & uitandarum. Secunda eſt refrænatio cupiditatis ab his, quæ temporaliter

ter delectant. Tertia eſt firmitas contra moleſtias ſæculi. Quarta uero, quæ per omnes diffunditur, eſt dilectio Dei, & proximi. Si ergo dilectio Dei, & proximi ponitur una inter cardinales uirtutes, uidetur quòd plures, quàm quatuor. ITEM. Humilitas, patientia, & obedientia ſunt magnæ uirtutes, nec tamen ſunt aliqua prædictarum, ut uidetur: ergo uidetur quòd cardinalis uirtus non ſufficiẽter diuidatur per quatuor membra. Eſt ergo quæſtio de prædictarum uirtutum cardinalium numero, & ſufficientia.

RESOLVTIO.

Quatuor numero, nec plures, nec pauciores ſunt uirtutes cardinales: cuius numeri ratio, & ſufficientia multipliciter uenari poſſumus.

RESP. Dicendum, quòd abſque dubio numerus, & ſufficientia uirtutum cardinalium conſiſtit in quaternario. Huius autem numeri ratio, & ſufficientia aſſignatur multis modis: qui & ſi per omnia non ſint rationabiles: tamen conficiunt unum modum dicendi rationabilem, & ſufficientem. Poſſunt autem hi modi dicendi ad quatuor reduci ſecũdum quadruplicem comparationem ipſius cardinalis uirtutis, uidelicet ad proprium ſubiectum, ad actũ intrinſecum, ad ſuum oppoſitum, & ad proprium obiectum. PRIMVS ergo modus ſumendi eſt penes diuerſitatem ſubiectorum. Subiecta enim proxima, & immediata ipſarum uirtutum ſunt potẽtiæ animæ, ſiue uires, quæ ſunt tres, uidelicet rõnalis, cõcupiſcibilis, & iraſcibilis: ita ꝙ fortitudo eſt in iraſcibili, temperãtia eſt in cõcupiſcibili: ſed iuſtitia, & prudentia ſunt in rõnali, ſcđm ꝙ dupliciter hẽt ad alias uires cõparari, vel in rõne cõſiliantis, & ſic eſt prudentia: uel in rõne ſentẽtiantis, & ſic eſt iuſtitia: ſiue ſcđm ꝙ habet conſiderari in ſe, & ſic perficitur habitu prudẽtię: uel ſcđm ꝙ hẽt alias regere, & ordinare, & ſic perficiť habitu iuſtitiæ. SECVNDVS autem modus ſumendi ſufficientiã uirtutũ attenditur ſcđm diuerſitatem actuum intrinſecorũ. Tres enim ſunt actus, qui neceſſario concurrunt ad uirtutem. ſ. ſcire, uelle, & impermutabiliter operari. Scire autem quid ſit agendũ eſt ipſius prudẽtiæ. Velle uero bonũ eſt ipſius iuſtitiæ. Impermutabiliter uero operari eſt temperantiæ, & fortitudinis: tẽperantiæ in proſperis fortitudinis in aduerſis. TERTIVS uero modus ſumẽdi attenditur penes cõparationẽ ad oppoſita, quę ſunt quatuor nobis ꝑꝑ peccatum inflicta, uidelicet ignorantia, concupiſcentia, infirmitas, & malitia. Et contra ignorantiam eſt uirtus prudentiæ, contra concupiſcentiã eſt uirtus tẽperãtiæ, cõtra infirmitatẽ eſt uirtus fortitudinis, & contra malitiã eſt uirtus iuſtitiæ. Et hic modus dicendi uidetur ſatis rationabilis. Veruntamen à poſteriori ſumptus eſt: q̃a non uirtutes per uitia, ſed uitia, per uirtutum merita diſtinguunť. QVARTVS aũt modus ſumẽdi eſt ex parte ipſorũ obiectorũ, & iſte modus ſumẽdi uidetur eſſe rõnabilior: quia habitus per actus, & actus per obiecta diuerſificari habent. Et hic modus dicendi habet quadruplificari. Vno modo ſic. Nam uirtutes aut ſunt circa paſſiones, aut circa actiones.

Si circa paſſiones, aut illatas: & ſic eſt fortitudo: aut innatas, & ſic eſt temperantia. Si circa actiones, aut circa actiones intrinſecas, quę quidem cōſiſtunt in exequendo: & ſic eſt iuſtitia, ad quam ſpectat unicuiq; tribuere iura ſua. Al. io modo poteſt ſumi ſic a parte obiecti, quia uirtus aut negotiatur circa malum, aut circa bonum. Si circa malum, aut eſt innatum; & ſic eſt temperātia: aut illatum, & ſic eſt fortitudo. Si circa bonum, aut ratione utilis, & expedientis, & ſic eſt prudentia: aut ratione honeſti, & laudabilis, & ſic eſt iuſtitia. Alio uero modo ſumitur ſic: quia uirtus cardinalis aut ordinat ad proximum, aut ordinat ad ſeipſum. Si ad ſeipſum, aut in eligendis, & ſic eſt prudentia; aut in reſpuendis, & ſic eſt temperantia. Si uero ordinat ad proximū, aut hoc eſt in reddendis, & ſic eſt iuſtitia; aut in ſuſtinendis, & ſic eſt fortitudo. Oēs tamen hi modi dicendi aliquam uidentur habere calumniam, nec uſquequaq; attingere ad rationem propriam. Et ideo adhuc reſtat alius modus dicendi, qui reſpectu prædictorum eſt ſeptimus, & omnibus prædictis uidetur eſſe magis idoneus. Cum.n. uirtus cardinalis dicatur, quia ordinat hominem circa ea, quæ ſunt ad finē, ſiue circa quid creatum: cum homo habeat comparari ad ſeipſum, & ad alterum: virtus cardinalis aut eſt regulatiua actuum hominis reſpectu ſui, aut reſpectu proximi. Si reſpectu ſui, hoc poteſt eſſe tripliciter ſecū dum actum principalem triplicis uirtutis, uidelicet rōnalis, circa quam eſt prudētia, cōcupiſcibilis circa quam eſt temperantia, & ira ſcibilis circa quam conſiſtit fortitudo. Si uero ordinet ad alterū, ſic eſt una uirtus, quæ quidem dicitur iuſtitia: quia una eſt ratio, ſecūdum quam ad alterum ordinat, videlicet rō debiti. Et quia hæc ratio poteſt attendi ſecundū actū cuiuſlibet potentiæ, hinc eſt ꝙ iuſtitia cardinalis circuire dicitur oēs uires, & tñ una eſt propter vnam rōnem ordinādi ad alterū. Et ſic patet numerus, & ſufficientia prædictarū quatuor uirtutū.

Ad illud vero, quod obiicitur in cōtrarium, ꝙ uirtutes theologicæ ſunt tres ſecundum trinitatem potentiarum &c. Dicendū, ꝙ nō eſt ſimile, quia uirtutū theologicarum eſt ordinare hoīem ad Deū, qui ſolus eſt finis oīum bonorum: cardinalium uero eſt hominem ordinare ad ſe, & ad proximum: & ideo neceſſe eſt plures virtutes reperiri ex parte iſta q̃ ex illa propter unam comparationis differentiam ſuperadditam, ratione cuius attenditur iuſtitia. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ iuſtitia quæ ordinat ad alterum, eſt tantum una: ergo ſimiliter aliæ virtutes cardinales, quæ ordinant hīem ad ſeipſum. Dicēdum, ꝙ nō eſt ſimile, Et ratio huius eſt, quia virtutes, quæ reſpiciunt hoīem in ſe, attenduntur penes actus uirium principales, qui qm̃ diuerſi ſunt, neceſſe eſt illas eſſe diuerſas: ſed uirtus, quæ ordinat ad alterum, non ſumit tantum rationē diſtinctionis ab actibus principalibus ipſarum uirium, pro eo ꝙ per eoſdem actus, ſecūdum quos ordinatur homo in ſe, ordinatur etiam ad proximum: ideo diſtinctionem ſumit ex ratione comparandi alterum. Et quia ratio illa

ſui

(vt dictum eſt) unica eſt: ideo uirtus iuſtitiæ, quæ eſt ad alterũ ordinatiua, habet unitatem: nec ex hoc oportet in aliis ſimiliter concludere, quia non eſt ſimile hinc & inde. AD ILLVD, quod obiicitur, quod præter has uirtutes cardinales Gloſa ponit dilectionem Dei, & proximi. Dicendum, ꝙ ipſa dilectio proximi non ponitur ibi, quia ſit uirtus cardinalis: ſed quia ipſa eſt, quę maxime adiuuat iuſtitiam uirtutem, ut affectũ noſtrum poſſit reſpectu proximi recte regulare. Niſi.n quis proximum ſuum diligat, non eſt facile vt ius debitum ſibi reddat. AD ILLVD, quod obiicitur de aliis uirtutibus, utpotè de humilitate, patientia, & obedientia. Dicendum, ꝙ omnes illæ uirtutes pro magna parte reduci habent ad iſtas, ſicut ad radicalia principia, in quibus reſidens eſt ratio mouendi, & dirigendi primaria. Propter quod etiam cardinales a cardine nuncupantur. Vnde, patientia ad fortitudinem reducitur, & aliæ plures, quæ ſunt ipſius ſpecies materiales, ſecundum ꝙ innuunt tractatores morales. Humilitas uero, & obedientia reduci habẽt ad ipſam iuſtitiam. ET SI tu obijcias, ꝙ humilitas non ſemper ordinat ad alterum, & ſimiliter patientia. Reſpõderi poteſt, ꝙ idem homo ſortitur rationem duplicis perſonæ, ſicut patet. Homo cum accuſat ſeipſum, idem eſt accuſator, & reus: & cum iudicat ſeipſum, idem eſt iudex, & condẽnatus. Sic intelligendum eſt de humilitate, & patientia, & aliis etiã ſpecialibus uirtutibus, quæ reduci habent ad ipſam iuſtitiam ſecũdũ ꝙ eſt uirtus cardinalis, & ſpecialis. Dicitur tamẽ omnes uires circuire, quia aliqui habitus, qui ad ipſam reducuntur, ſpectant ad potentiam rationalem ſicut ueritas. Aliqui ad concupiſcibilem, ſicut largitas. Aliqui ad iraſcibilem, ſicut ira per zelum, & pœnitentiam: ſecũdum quod in Quarto Lib. dicitur diſtinct. 14. & per hoc patet reſponſio ad obiecta.

QVAESTIO V.

An uirtutes cardinales ſint ex dono Dei uel ex aſſuetudine.

DE uirtutib' cardinalibus quãtum ad originem. Et eſt qð, vtrum. ſ. huiuſmodi uirtutes ſint a Dei dono, uel ab aſſuetudine. Et ꝙ ſint ab aſſuetudine, uidetur. Eadem eſt uirtus cardinalis, & cõſuetudinalis ſecundum rem, & eſſentiam: ſed uirtutes conſuetudinales completum eſſe habent ab aſſuefactione, ſcđm ꝙ dicit Philoſophus in principio ueteris Ethicæ. Innatis nobis a natura, perfectis uerò ab aſſuefactiõe: ergo &c. ITEM. Secundum ꝙ vult Philoſophus, & oſtendit, ex eiſdem ipſis unaquæq; res generatur, per quę in eſſe ſaluatur, & promouetur: ſed per bonorum operum multiplicatoinem cardinales uirtutes habent in nobis conſeruari, & ad melius ꝓmoueri: ergo per bona opera habent in nobis generari. ITEM. Hoc ipſum uidemus experimento: uidemus. n. ꝙ malus homo dum in bono exercetur, & aſſueſcit, ſemper plus, & plus ad bonum habet diſponi, & habilitari, & facilior reddi: ſed hoc nõ eſſet niſi per aſſuefactionem in bono acquireretur habitus, qui ad bonum habilitaret: cum ergo tales ſint uirtutes cardinales, & conſuetudinales, uidetur ꝙ originem

2 de Anima 45. & circa.

trahant ex frequenti bene agere. Item. Multi habent, & habuerũt huiuſmodi uirtutes cardinales:& conſuetudinales,qui nũquam crediderũt in Chriſtum, nec ſunt mẽbra eius : ſi ergo uera gratia per Chriſtum habet deriuari in eius membra,uidetur ꝙ cardinales uirtutes acquiri poſſint per humanã induſtriam. Item. Sicut intellectus perficitur, & dirigitur, & rectiſicatur per habitum ſcientię,ſic & affectus per habitum uirtutis: ſed quãuis intellectus noſter propria uirtute non poſſit uenire ad cognitionem æternorum, tñ per ea quæ naturaliter habet, poteſt uenire ad cognitionem illorum inferiorum: ergo pari ratione quamuis affectus non poſſit habere uirtutes, quæ eleuẽt ipſum ad ſuperna, uidetur tamen quod poſſit habere uirtutes dirigentes ipſum,& rectificãtes circa illa inferiora:ſed cardinales uirtutes ſunt huiuſmodi:ergo &c. Si tu dicas,quod nõ eſt ſimile, quia perfectio affectus multo nobilior eſt, q̃ pfectio intellectus. Obiicitur contra hoc, quod talis perfectio non uidetur eſſe excellentior, q̃ perfectio cognitionis. Videmus.n quaſdã creaturas irrationales huiuſmodi uirtutes quaſi naturaliter poſſidere. Quoddam.n.animal eſt, quod uiget in liberalitate; quoddã quod in prudẽtia uiget,quoddam quod in manſuetudine uiget, quoddam in uirtutis ſtrennuitate,quoddam in caſtitate:ſicut per exempla patet : ergo ſi natura hoĩs dignior eſt,q̃ natura beſtiarum, multofortius uidetur ꝙ homo illas uirtutes cardinales aut habeat ſimpliciter ſibi innatas:aut per illud quod eſt innatum, cum rationis induſtria poſſit acquirere.

Sed contra. Iacob j. Omne datum optimum,& omne donum perfectum deſurſum eſt: ſed dona uirtutum ſunt dona optima ſecundum ꝙ innuit ipſa Glo. ergo nõ uidetur ꝙ huiuſmodi uirtutes ſint a noſtra aſſuefactione,ſed potius ex diuino munere. Item. Sapiẽtiæ.8. Scio ꝙ aliter non poſſum eſſe continens,niſi Deus det: ergo ſi continentia non põt obtineri niſi per diuinum munus:ergo pari ratione nec alia cardinalis uirtus: ergo redit idem quod prius. Item. Hoc ipſum uidetur ratione. Agens nobilius eſt patiente, & principium effectu, ſed uirtus interior animi nobilior eſt, q̃ operatio exterior: ergo ex frequenti bona operatione nõ uidetur, ꝙ cõtingat acquirere aliq̃ uirtutẽ cardinalẽ. Item. Si uirtus acquiritur per operationes, aut per unicã operationum, aut per plures: conſtat ꝙ per unicam non : ergo per plures. Sed contra. Quando una illarum operationum incipit eſſe,alia deſinit: ergo ſi nunquam operationes illæ ſunt ſimul,ſi una non poteſt facere,ergo nec plures, cũ nouis operationibus ſuperuenientibus aliæ tranſeant in preteritum. Item. Si uirtus cardinalis generari habet ex operibus:aut ergo ex operibus uirtuoſis,aut nõ uirtuoſis. Ex operibus uirtuoſis nõ: quia opera uirtuoſa, ſiue ſtudioſa a uirtute habent originem : ergo non ſunt uirtutis principium. Videtur ergo ꝙ ex operibus non uirtuoſis. Sed contra. Quales ſunt actus, tales ſunt habitus : ergo ſi opera illa non ſunt uirtuoſa, non generabunt habitum uirtuoſum: ergo uidetur quod nulla uirtus poſſit ex

operibus

operibus aliquo modo generari.

RESOLVTIO.

Virtutes cardinales, & ab aſſuefa-ctione ſunt, & à Dei munere: ut politicæ ab aſſuefactione: ut gratuitæ à Dei munere.

RESPON. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandum, quòd uirtutes cardinales uno modo dicuntur uirtutes, quia habilitant ad opera moralia. Alio modo dicuntur uirtutes nó ſolum quia habilitant ad huiuſmodi opera, ſed etiam quia eleuant ad opera meritoria. Secundum autem quòd uirtutes cardinales dicuntur uirtutes, quia potentiam eleuant: ſic non habent ortum ab aſſuefactione, ſed a diuino munere: non a natura, ſed a gratia. Quia enim eleuant potentiam ſupra ſe, ſunt ſupra naturam, & actum ipſius potentiæ, qui ineſt ei per ſe: & ideo neceſſe eſt quòd ab aliquo ſuperiori, & potentia, & actu ipſius potentiæ trahant originem. Et hoc modo cardinales uirtutes ſunt uirtutes gratuitæ. Alio modo eſt loqui de cardinalibus uirtutibus ſecundum quòd habilitant ad opera moralia; & ſic huiuſmodi uirtutes cardinales ſunt uirtutes politicę, & radicaliter ſunt a natura: ſed completiuè ſunt uel ab operum frequentia, & perſeuerantia, uel a gratiæ influentia, & pręſidentia, uel ex utraq; cauſa. A natura (inquam) ſunt radicaliter, quia plantatam habemus in noſtra natura rectitudinem, per quam apti ſumus licet imperfecte ad opera uirtutis, & honeſtatis: ſed dum aſſueſcimus, paulatim efficitur nobis facile quod prius erat difficile, ſecundum quòd dicit Bernard. ad Eugeniũ, ꝙ nihil eſt adeo difficile, quod conſuetudo non reddat facile. Nec ſolùm ex aſſuefactione ducitur illa habilitas ſemiplena ad complementum, ſed etiam per gratiæ adiutorium. Nam cum ipſa gratia ſit animæ rectificatiua, rectitudo ſuperueniens naturæ, rectitudinem qualemcunque prius exiſtentem amplificat, & amplificando confirmat. Ex utraque etiam cauſa uirtus politica poteſt ſuſcipere complementum, uidelicet quando concurrit diuinæ gratiæ adiutorium, & bonæ cõſuetudinis exercitium, per quæ duo uirtus cardinalis radicata in natura ducatur ad complementum perfectum. Et ſic uirtus cardinalis, inquantum eſt politica ortum habens a natura, ducit ad quoddam complementum ex aſſuefactione ſubſequente: ad maius complementum ducitur ex gratia ſuperueniente: ſed ad perfectum complementum ex utraque cauſa concurrente, uidelicet gratia, & aſſuefactione. Et poteſt huiuſmodi exemplum inueniri ſatis manifeſtum. Videmus enim ꝙ aliquis equus ex ſua naturali compoſitione aptitudinem habet ad bene portandum, & ambulandum: ſed illa aptitudo ad complementum poteſt reduci per ipſius æqui aſſuefactionem, uel per ipſius ſeſſoris, induſtriam: qui ſcit fræno equum ſuũ ducere, uel per utraq;. Sic & in propoſito intelligendum eſt, quia ſecundum Aug. lib. arbit. aſſimilatur equo, & gratia aſſimilatur ſeſſori, & bona operatio recte ambulationi. Sic ergo patet quod loquendo de uirtute cardinali, ſecũdum quod eſt politica: & ſecundũ quod eſt intentionis philoſophicæ, determinate de ipſa concedi

cedi

cedi poteſt, ꝙ à natura, & aſſuefactione trahit originem, ſecũdum quòd ipſe Philoſophus dicit, & rationes oſtendunt ad primã partem inductæ. Si autem loquamur de uirtutibus cardinalibus, ſecundum ꝙ ſunt gratuitæ, & ſecundũ ꝙ de eis intendit theologus, ſic ſunt à diuino munere. Sed contra hoc non ſunt rationes, quæ ad primam partem inducuntur: quia ſolum procedunt de uirtute, ſecundum ꝙ dicit quendam habitũ habilitantem potentiam animæ. Et ideo rationes illę ſunt cõcedẽdę.

AD ILLVD uero, quod obijcitur in contrarium, quod omne datum optimum, & omne donũ perfectum &c. & uirtutes ſunt dona optima. Reſponderi poteſt dupliciter. Primo, quia Gloſ. intelligit de uirtutibus, non quibuſcũque, & per omnem modum, ſed inquãtum ſunt gratuitæ, & meritoriæ; per quem modum dictum eſt, cardinales uirtutes eſſe à ſolo munere gratiæ. Aliter etiam poteſt dici, quod per illam auctoritatem nõ probatur, quod tales uirtutes non ſint à nobis, quia tam naturalia, quam gratuita dicũtur eſſe à Deo, ſicut Gloſ. exponit ibi. Et propterea ex hoc haberi nõ põt, ꝙ non ſint ab operatione noſtra. Opus enim noſtrum non excludit opus, & munus diuinum, imo præſupponit, & neceſſario exigit, ſecundũ quòd in Secundo Libro oſtenſum eſt, ubi quæſitum fuit, utrum omnis actio ſit a Deo. AD ILLVD, quod obiicitur de auctoritate Sapientiæ patet reſponſio: quia uel intelligitur de continentia, ſecundum quod eſt Deo accepta, & meritoria: uel intelligitur de actione Dei, qua Deus dicitur dare aliquid cooperando, & adiuuando, non de illa ſpeciali, qua dicitur dare illum habitum infundendo. Philoſophi .n. continentes fuerunt, & hoc Deo dante, non per ipſius continentię infuſionem, ſed per liberalem, & beniuolam cooperationem. AD ILLVD, quod obiicit, quod agens nobilius eſt patiente, & principium effectu. Dicendum, quod illud habet ueritatẽ, quãdo agẽs, & mouens ſubſtantialiter differt à patiente: ſed quando ſic eſt, quòd idem mouet ſeipſum, non oportet, quòd ueritatem habeat niſi ſecundum quid, ut idem ipſum ſit magis nobile, & minus ſecundum diuerſas cõparationes. Vnde lib. arb. ſeipſum aſſuefaciens ad bonum per actum ſuum, magis nobile eſt inquantum ſe mouet, & aſſuefacit, minus nobile inquãtum minus aſſueſcit. Et hoc modo reſpondendum eſt in omnibus acquiſitis habitibus. ET SI ulterius inſiſtatur, quòd actus exterior non eſt nobilior habitu interius generato. Dicendum, quòd uirtus politica non perducitur ad complementum per actum exteriorem, ſed per actum uoluntatis interiorem: Sicut patet, cum aliquis largitur eleemoſynam, eſt ibi operatio manus exterius exequentis: & illa non eſt principiũ uirtutis, ſed ſignum. Et eſt operatio uoluntatis interioris mouentis, & dirigentis, qua uult largiri alij: & ex illa operatione frequentata cum perſeuerantia ad complementum, habet dici uirtus cõſuetudinalis, ſiue politica. AD ILLVD, quod quæritur, utrum una operatio an plures perducãt ad uirtutis perfectionem. Dicendum

dum, ꝙ plures: quia non ex una operatione generatͣ habitus, ſed ex multis. Et si obijciatur qđ una ſuperueniente reliqua tranſit, & nunquam erunt ſimul plures. Dicendum, quod & ſi prima operatio trãſeat quantũ ad actũ, manet tamen quantum ad effectum, qui quidem effectus per ſeipſum non eſt tantus, ut mereatur dici diſpoſitio, uel habitus: ſed prout ab actibus ſequentibus adiuuatur, & promouetur, creſcit in diſpoſitionem, & de diſpoſitione creſcit in habitum: ſicut uidemus quòd una gutta non ſufficit ad cauandum: frequens tamẽ ſtillatio guttæ facit foueam, ſecundum illud poeticum. *Gutta cauat lapidem non bis, ſed ſæpe cadendo.* Et ſic intelligendum eſt in propoſito. Ad illvd, quod obiicitur, quod uirtus cardinalis non poteſt generari ex operibus nõ uirtuoſis. Dicendum, quòd generari habet ex operibus uirtuoſis: ſed opus uirtuoſum, ſiue ſtudioſum (ut proprius loquamur) quoddã eſt uirtuoſum plene, quoddam ſemiplene. Illud eſt uirtuoſum plene, quod procedit ab habitu uirtutis iam completo. Illud eſt uirtuoſum ſemiplene, quod diſponit ad habitum uirtutis. Et hoc quidem opus non neceſſe eſt eſſe a uirtute, ſed poteſt eſſe ab aliquo quod eſt uirtuti conſonum, utpote uoluntate deliberatiua conſonante naturali rectitudini, uidelicet iudicio conſcientiæ, & inclinationi Synteresis, quibus uirtus conformatur, ſicut patet. Diffinitur enim uirtus, quod eſt habitus mentis in modum naturæ rationi conſentiens. Et ſic patet quod ratio illa non cogit, quia procedit ex ſuppoſitione falſi.

Qvaestio VI.

An in patria uirtutes cardinales euacuabuntur?

De uirtutibus cardinalibus q̃ritur quantum ad durationem. Et quæritur, utrum in patria maneant, an euacuentur. Et quòd maneant uidetur. Sap. 1. Iuſtitia eſt perpetua, & immortalis. Si ergo iuſtitia manet, quæ ordinat ad alterũ, multofortius manent uirtutes cardinales, quæ ordinãt ad ſeipſum. Item. Hæ uirtutes cardinales pleniſſime fuerunt in Chriſto: ſi ergo Chriſtus habuit charitatem comprehẽſoris, uidetur quòd huiuſmodi uirtutes in ſtatu gloriæ habeant ſaluari. Item. Hoc ipſum uidetur auctoritate Bedæ, quam Magiſter adducit in litera, quæ dicit, quòd poteſtates cœli quatuor eximijs uirtutibus ſunt præclaræ fortitudine, prudentia, temperantia, iuſtitia. Item. Secũdum Macrobium, iſtæ uirtutes cardinales reſpiciunt quadrifariam diſtinctionem, quia quædã ſunt exemplares, quædam politicæ, quædam purgatoriæ, quędam animi iam purgati. Si ergo uirtutes exemplares ſunt in Deo, & mens ad perfectionem purgationis non habet perduci in ſtatu miſeriæ pręſentis, uidetur ꝙ iſtę uirtutes cardinales potiſſime in beatis h̃eant reperiri, cũ & ipſi beati ꝑ gloriã fuerũt deiformes effecti. *Lib. 1. ſuper ſomniũ Scipionis fo. 1 ante medium.*

Sed contra. Auguſt. dicit, & habetͣ in litera, ꝙ prudẽtia eſt in præcauendis inſidiis, iuſtitia in ſubueniendo miſeris, fortitudo in perferendis moleſtiis, & tẽperantia in cohibẽdis delectationibus prauis: ſed nullum iſtorum in pa

uia

tria inuenitur: ergo habitus uirtutum cardinalium in patria nō manebūt. ITEM. Virtutes cardinales minus nobiles ſunt, quam theologicæ. Si ergo uirtutes theologicæ euacuantur, utpote fides, & ſpes: uidetur ꝙ & uirtutes cardinales ſimiliter. ITEM. Virtutes cardinales habent pro obiecto ea, quę ordinant ad finem, & per quæ peruenitur ad finem: ſed cum peruentum eſt ad finem, iam non oportet uerſari in his, quæ ad finē perducunt: ergo uidetur ꝙ iam amplius non maneant uirtutes cardinales in actibus ſuis: ſed habitus ſine actu eſt incompletus, in patria autem nihil eſt incompletum: ergo neceſſe eſt ibi euacuari habitus uirtutū cardinaliū. ITEM. Secundū quòd dicit Apoſtolus, ſcientia deſtruetur. Si ergo maioris perfectionis eſt ſcientia, quam prudentia: ergo in patria non ſtabit prudentia: ſed prudentia eſt prima inter omnes uirtutes cardinales: ſi ergo ipſa non remanebit, nec aliæ.

RESOLVTIO.

Immò, & longe præſtantiori modo, quàm nunc in uia.

RESP. Dicendum, ꝙ in patria aliqua uirtus dicitur manere multipliciter. Quædam nanque uirtus manet in patria quantum ad præmium: ita ꝙ ipſa ſibiipſi eſt præmium ſecundum perfectionis ſtatum, ſicut charitas quę prout erat imperfecta ī uia, meriti erat principium: ſed prout ipſa eadem eſt conſummata in patria, eſt præmij complementum. Quędam autem uirtus manet quantum ad præmium: uerumtamen nec ipſa ſibi ipſi eſt præmium, nec cum præmio ſuo ſeipſam cōpatitur, ſicut fides, & ſpes, quæ in patria præmiantur: & ideo non pereunt: nō tamen ſunt præmiū propter ſuā imperfectionem, nec ſecum præmiū compatiuntur propter quādam oppoſitionem: nam præmiū ipſum eſt uidere, & tenere Deū. Et primum repugnat fidei, quæ eſt de non uiſo: ſecundum repugnat ſpei quæ eſt de futuro, & nō habito. Quædam uero uirtus manet medio modo: qa manet quantum ad pręmium, & cum pręmio: ipſa tamen nō eſt ſibi præmium, ſed diſpoſitio ad præmium: & ſic manet uirtus cardinalis. Nā præmium eſſenciale ipſarum uirtutū eſt ipſum bonum ſummum, quod Deus eſt, ſecundum ꝙ uidetur, diligitur, & tenetur: ita quod penes iſtos tres actus tres dotes animæ accipiantur. Nullus autem iſtorū actuum eſt actus uirtutum cardinalium, quia cardinales uirtutes nunquam tantum eleuātur, quòd Deum habeant pro obiecto, alioquin trāſirent in theologicas uirtutes, & deſinerent eſſe cardinales. Reſpectu tamen horum actuū glorioſorum uirtutes cardinales erunt ſicut diſpoſitiones, & ſicut uia: & licet per uirtutes cardinales non fruamur: tamen per eas diſponitur, ut fruamur; ſic & in patria. Vnde omnes actus noſtri glorioſi erunt fortes, & iuſti, prudentes, & caſti: ita quòd iuſtitia excludit omnem obliquitatē, prudentia excludit omnē errorē, fortitudo omnem moleſtiam, temperātia omnem libidinum repugnātiam, ſecundum quòd dicit Aug. & Magiſter tangit in litera. Et ſic patet ꝙ uirtutes cardinales excellentiori modo manebunt in patria

tria

tria, quàm ſunt in uia. Vnde & rationes concedendæ ſunt, quę ſunt ad partem iſtam,

Ad illvd ergo, qđ primo obijcitur in cõtrarium de actibus iſtarum quatuor uirtutum. Dicẽdũ, quòd illi actus non ſunt actus earum generales, ſed ſolum ſecundum ſtatũ uiæ. Alios uero actus habebunt in patria multo excellentiores, quos etiam in uia aliquo modo habent, licet ſemiplene: & ideo uirtutes illæ non tollentur, ſed perficientur. Ad illvd, quod obiicitur, quòd uirtutes theologicæ perfectiores ſunt cardinalibus. Dicendũ, quòd eſt uerũ quantũ eſt ex parte obiecti, uerumtamẽ quantũ ad modũ mouẽdi, & habilitãdi non hẽt ueritatem generaliter, quia fides, & ſpes de ſua primaria rõne important imperfectionem, quæ repugnat ſtatui gloriæ, pro eo qđ habilitant reſpectu abſentis, & non reſpectu pſentis. Et hinc eſt, ꝙ magis euacuãtur theologicæ, quã cardinales, ſicut ſatis apparet ex his, q̃ dicta ſunt. 31. diſt. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ uirtutes cardinales ordinãt ad ea q̃ tẽdunt in finem. Dicendũ, ꝙ uerum eſt, quia ordinant ad ſe, & ad proximum: ſed iſta, ad q̃ ordinat uirtus cardinalis, nõ ceſſabunt in patria, imo manebũt multo melius ordinata. Ad hoc. n. ꝙ homo recte ordinet̃ in Deum, neceſſe eſt ꝙ ẽt ad ſeipſum, & ad proximũ ordinetur: & iõ licet in patria perueniatur uſque in finẽ, non tñ oportebit habitus illarũ uirtutũ non remanere, Ad illvd, qđ obiicit̃, ꝙ ſcia ceſſabit in patria. Dicẽdũ (ſicut in præcedentibus dictũ fuit) qđ non ceſſabit qñtũ ad habitũ, ſed q̃tũ ad modũ, qui attẽditur per collationem, & diſcurſum. Præterea. Sciẽtia illa, de qua loquitur Apoſtolus, non eſt nobilior, quàm ſit habitus uirtutum cardinalium. Et iterum. Scientia quantum eſt de ratione ſui nominis in uia imponitur: & ideo non ſic dicuntur deſtrui in patria, ſecundum quod ſcientia.

DISTINCTIO XXXIIII.

De ſeptem donis ſpiritus ſancti generaliter.

NVnc de ſeptem donis ſpiritus ſancti agendum eſt, vbi prius conſiderandum eſt, an hæc dona vitutes ſint. Secundo, An in futuro deſitura ſint, vel omnia, vel horum aliqua. Deinde, an in Chriſto fuerint cuncta hæc dona. Hæc dona virtutes eſſe, nec in futuro deſitura Ambr. oſtendit, ea ſeptem fore virtutes dicens, & in angelis abundantiſſime eſſe, ſic: Ciuitas Dei illa Hieruſalem cæleſtis, non meatu alicuius fluuij tereſtris abluitur; ſed ex uitæ fonte procedens ſpiritus ſancti, cuius nos breui ſatiamur hauſtu: in illis cæleſtibus ſpiritus redundantius

Amb. 1 li. de S. S. c. 20 & ulti. 1 prin. capitis. Tom. 2. Ibidem paulo 1 ferius.

videtur

videtur effluere, pleno ſeptem virtutum ſpiritualium feruens meatu. Si enim fluuius riparum crepidinibus editis ſuperfuſus exundat, quanto magis ſpiritus ſanctus ſuperemineus creaturam, cum noſtræ menti: arcana tanquam inferiora perſtringat, cœleſtem illam angelorum naturam effuſiore quadam ſanctificationum vbertate lætificat? Deinde ſanctificationem exponens: ſubdit: His autem ſignificationibus ſignificatur plenitudo ſeptem ſpiritualium virtutũ, quas enumerat Eſaias dicens: Spiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilij, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis, & ſpiritus timoris domini. Vnum eſt ergo flumen
Eſa. 11 *ſpiritus ſancti, ſed multi ſpiritualium donorum meatus. Quamuis ergo multi dicuntur ſpiritus vt ſpiritus ſapien-*
Ibid. li. 1. c. 4. & 2. c. 12. 1. Cor. 12. *tiæ & intellectus, &c. vnus tamen eſt Dei ſpiritus, ſuæ libertatis arbiter, omnia pro auctoritate uoluntatis diuidens ſingulis. Hic expreſſe traditum eſt, ſeptem dona & uirtutes eſſe, ſanctificationesque fidelium mentium in futuro ſitura, cum ſint & in angelis.*

Quòd in Chriſto fuerunt illa ſeptem dona.

In Chriſto etiam hæc eadem fuiſſe Eſaias oſtendit dicens:
Eſa. 11 *Egredietur uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, & ſpiritus conſilij, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris domini.*

Quid videtur obuiare præmiſsis.

Prou. 1 Et i gl. Ibide. 1. Io. 4. *His autem uidetur obuiare quod Beda de timore domini dicit ſuper Parabolas, ſcilicet quòd omnis timor in futuro ceſſabit, Ait enim ſic ſuper illum locum, Timor domini principium ſapientiæ: duo ſunt timores domini, ſeruilis, qui principium ſapientiæ eſt: & amicabilis, qui perfectionem ſapientiæ comitatur. Seruilis principium ſapientię eſt, quia qui poſt errata ſapere incipit: primo timore corripitur diuino, ne puniatur, ſed hunc perfecta charitas foras mittit.*
Pſa. 18 *Succedit huic timor domini ſanctus permanens in ſeculum ſeculi, quem non excludit charitas, ſed auget quo timet filius ne vel in modico oculos amantiſſimi patris offendat,*

vterque in futuro ceſſabit, charitas vero nunquam excidet. Aug. vero ſuper illum locum Pſal. Adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo: timorem Dei deſiturum dicit ſic: Timor domini ſanctus eſt magnum præſidium proficientibus ad ſalutem, ſed peruenientibus foras mittitur. Non enim timentiam amicum, cum ſcilicet ad id quod repromiſſum eſt, perducti fuerint. Ex his authoritatibus ſignificatur quod timor non erit in futuro. Si autem timor non erit in futuro, ergo nec ſeptem dona erunt, nec modo ſunt in angelis ſiue in animabus ſanctis. Ad quod dicimus, auctoritatum præmiſſarum quæ uidetur repugnantiam dirimentes, quod ſeptem illa dona & in angelis modo ſunt, & in animabus ſanctis feliciter uiuentibus, & in nobis erunt in futuro, ſed non habebunt omnia hos uſus, ſiue hęc officia quæ nunc habent, verbi gratia. Timor filialis modo facit timere ne offendamus, & ne ſeparemur ab eo, facit etiam nos reuereri eundem: in futuro uero faciet nos reuereri, quando non timebimus ſeparari uel offendere. Non ergo metus ſeparationis uel offenſionis nunc eſt in angelis, uel in animabus ſanctis, nec in nobis erit in futuro, ſed reuerentia quæ eſt miſta cum ſubiectione dilectionis: quæ etiam in Chriſto fuit, ſicut Apoſt. dixit in epiſtola ad Hebręos loquens de Chriſto, Qui exauditus eſt pro ſua reuerentia. Quidam tamen ſecundum effectum timorem in Chriſto & in angelis tantum eſſe contendunt.

Super Pſal. 5. poſt me diuenar ratiōis. Tomo. 8

Ad Heb. 3.

In præcedenti diſt. egit Magiſter de habitibus uirtutum theologicarum, & etiam de habitibus uirtutum cardinalium, in hac parte intendit determinare de habitibus donorum. Diuiditur autem illa pars in tres partes. In quarum prima determinat de donis in ſua generalitate. In ſecūda uero determinat de dono timoris ſpecialiter, ibi. *Et quia de timore tractādi nobis occurrit locus &c.*) In tertia uero breuiter aſſignat differentiam inter reliqua dicta, ibi *Poſt præmiſſa diligenter conſiderandum eſt, &c.*) diſt. 35. Prima pars ſpectat præſentem lectionem, & diuiditur in duas partes. In quarum prima Magiſter quaſi ponit procemium ad illam partē, oſtendens quæ, & quot uelit determinare. In ſecunda uero exequitur ibi. *Hæc dona uirtutes eſſe, &c.*) Et illa ſecunda pars diuiditur in duas partes. In quarum prima determinat ueritatem. In ſecunda mouet dubitationem. ibi. *His autem uidetur obuiare, quod Beda, &c.*) Prima pars diuiditur in duas

duas partes. In quarum prima determinat de donis in comparatione ad habitum uirtutis, oſtendens dona eſſe uirtutes. ibi. *Hæc dona uirtutes eſſe, &c.*) In ſecunda determinat de eiſdem ĩ comparatione ad Chriſtum ibi. *In Chriſto autem hæc eadem fuiſſe &c.*) Similiter ſecunda pars, in qua mouet dubitationem, diuiditur in duas. In quarum prima opponit. In ſecũda determinat ibi. *Ad quod dicimus authoritatem &c.*)

Dub. 1. R*Epiebit eum ſpiritus timoris domini. &c.*) Quæritur. Cum ita bene fuerit plenus aliis donis, ſicut dono timoris, quare magis illo dono dicit fuiſſe repletum. Itẽ. Cum ſpiritus domini requieſcat in humili, ſicut idẽ alibi dicit. 66. uidetur quod potius debuiſſet attribuere dono timoris uerbum requieſcendi: facit autem ecõuerſo. Quæritur unde hoc. Reſp. Dicendum, quia donum timoris uidetur eſſe cuiuſdam imperfectionis, ne aliquis crederet in ipſo donum illud nõ fuiſſe perfecte: ideo ad excludendum errorem magis poſuit ibi uerbum replendi, quam circa aliud donũ. Alia eſt etiam ratio, quia dona dabantur Chriſto, ut perfecte diſponeretur ad patiendum, & ſuſtinendum humilitatem paſſionis, quam ipſe principaliter uenit in hoc mundo oſtendere, & docere. Vt ergo manifeſtaretur ueritas, dicit eum ſpiritu timoris repletũ fuiſſe, quia timor inter omnia dona maxime expedit ad humilitatem. Duplici ergo ex cauſa uerbum illud dono timoris appropriat, quamuis omnibus cõueniat, uidelicet propter erroris excluſionem, & propter ueritatis manifeſtationem, quæ ſunt duæ cauſæ faciendi appropriationem, Ad illud quod obiicitur, ꝙ magis deberet iſti appropriari uerbum quieſcendi. Dicendum, ꝙ donum timendi præparat locum aliis: & quia locus nõ dicitur proprie quieſcere, ſed magis locatũ in loco: hinc eſt quòd uerbum quieſcendi magis attribuitur ſpiritui, & in aliis donis, quòd in dono timoris.

Timor domini &c.) Innuit ꝙ ſeruilis timor principium eſt ſapientiæ. Contra. Hoc uidetur falſum, quia ſapientia non eſt in peccatore, ſeruilis autẽ timor in peccatoribus reperitur: ergo male dicitur ꝙ timor ſeruilis ſit principium ſapientię. Item. Nobilius eſt principium q̃ principiatũ, uel ſaltem ęque nobile. Sed timor ſeruilis nõ eſt magis nobilis, nec tantum quantum ſapientia: ergo male dicitur ꝙ ſit principium ſapientiæ. Reſpon. Dicendum, quod timor dicitur eſſe principium ſapiẽtiæ, pro eo ꝙ diſponit ad ſuſcipiẽdum ſapientiam, & recedendum a culpa. Vnde ſicut diſpoſitio poteſt quodam modo dici principium reſpectu eius ad quod diſponit, ſic etiam timor dicitur ſapientiæ eſſe principium. Ad illud ergo quod obiicitur, ꝙ principium, & principiatum poſſunt ſe cõpati in eodẽ. Dicẽdum, ꝙ eſt principium intra, & principium extra. De principio intra habet ueritatẽ, de eo autem quod eſt principium extra ſolummodo locum pręparãs, ueritatem non habet. Et hoc modo non primo dicitur timor principium ſapientiæ. Ad illud quod obiicitur, ꝙ principiũ eſt magis nobile, uel æque quàm principiatum. Dicendũ eſt, ꝙ eſt principium diſponẽs, & principiũ efficiens, & perficiẽs; Dub. 2

illud

illud autem uerum eſt de principio perficiente, non autem uerũ eſt de principio diſponente.

Quidam tamen ſecundum effectum &c.) Videtur, ꝙ ibi dicant ueritaté, quia ſecundũ quod dr̃ 1.Io.4. Affectus timoris pœnam hét: ſed in Chriſto iam glorificato, & in angelis beatis nulla eſt affectio pœnarũ: ergo nõ eſt timor quantum ad affectum, ſed ſolum quãtutum ad effectũ, ut dicunt. Sed in cõtrarium huius arguitur, quod unumquodq; donum nobilius eſt quantũ ad ſui eſſentiam, quã quantũ ad effectũ Si ergo donum timoris eſt in Chriſto, & in angelis, quantũ ad affectũ, multo fortius eſt in illis quantum ad effectum. Reſp. Dicendum, ꝙ in timore duplex eſt affectus, & duplex effectus. Vnus, qui attẽditur in quadam reſilitione mentis a malo Alius, qui attẽditur in quadã reſilitione a ſummo arduo. Primi timoris effectus eſt malum reſpuere. Secũdi timoris effectus eſt facere Deo ſubiacere, & eidẽ obedire. Vnus aũt ſolus iſtorum effectuum conuenit patriæ, licet uterque affectus conueniat iſti ſtatui: & ſic rationes ad utranq; partem poſſunt diſſolui.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An dona, & uirtutes ab inuicem differant?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quęſtio de donis in generali: & circa hæc duo principaliter poſſunt quæri. Primum eſt de comparatione donorum ad uirtutes. Secundũ eſt de ipſis donis in ſe. Circa primũ quæruntur tria. Primò quæritur de comparatione donorum ad uirtutes quantũ ad differẽtiã. Secũdò quæritur de eiſdẽ quantum ad ordinẽ. Tertiò quæritur de eiſdem quantum ad præcellentiam.

VTRVM dona, & uirtutes abinuicẽ differãt. Et ꝙ ſic, uidetur primo auctoritate Greg. in Mor. ſup illud Iob. 1. Nati ſunt ſeptẽ filii, & tres filiæ, dicit, ꝙ p filios intelligũtur dona; p filias intelligũtur uirtutes: ergo uirtutes ponunt in numerũ cum donis; ergo hñt ab eis diuerſificari. *Lib. 1. cap. 28* ITEM. Hoc ipſum oſtenditur rõne ſic. Quæcunq; habent alias, & alias differentias diuidentes, neceſſe eſt ipſa abinuicẽ differre: ſed diuiſio uirtutum alia eſt, q̃ diuiſio donorum, & per alias differentias. Virtutes enim diuiduntur p theologicas, & cardinales, ꝙ nequaquam eſt circa dona reperire; ergo neceſſe eſt habitus donorũ ab habitibus uirtutũ differre. ITEM. Sicut ſe habet intellectus ad fidẽ, ſic ſe habent alia dona ad alias uirtutes: ſed donum intellectus differt a uirtute fidei, quia credere eſt aſſentire ſine ratione, intelligere uero cum ratione. Conſtat autem, ꝙ alius habitus eſt, qui eſt ſine ratione, & qui eſt per rationem. Si ergo intellectus diuiditur a uirtute fidei, uidetur, ꝙ alii donorum habitus differant ab ipſis uirtutibus. ITEM. Habitus timoris nullo modo poteſt eſſe in genere uirtutis. Timor enim domini nõ põt eſſe uirtus cardinalis, nec theologica, cũ illæ ſint tantũ tres ſecundum Apoſtoli ſententiã: & tñ timor eſt donũ: ergo aliqđ donum non eſt uirtus: ſed qua ratione primum donum diſtin-

guitur a uirtute, eadem ratione, & dona ſequẽtia: ergo uidetur ꝙ inter dona, & uirtutes ſit eſſentialis differentia.

Contra hoc arguitur. Primo auctoritate Iob. 1. Nati ſunt ei filij ſeptem: ſuper quo Greg. Cum ſpiritus ſanctus mentem fœcundat, naſcuntur in ea ſeptem uirtutes ſ. ſapientia, & intellectus, conſilium, fortitudo &c. ergo ſecundum Greg. dona ſunt uirtutes.

Lib. 1 Mor. c. 28. circa initium.

Rvrsvs ſuper illud Iacob. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum &c. Glo. dicit. Datum optimum quantum ad naturalia: donum perfectum quò ad gratuita: ſed uirtutes ſunt gratuitę: ergo uirtutes ſunt dona. Ex prima ergo auctoritate habetur, ꝙ dona ſunt uirtutes: ex ſequenti ꝙ uirtutes ſint dona: cum ergo illa, quæ de ſe mutuò prædicãtur, ſint eadem, nõ diuerſa: uidetur quod uirtutes, & dona non habeãt differentiam. Item. Hoc uidetur ꝑ diffinitionem doni, & uirtutis; qa donum (ſecundum ꝙ uult Philoſophus) eſt datio irredibilis. Virtus autem ſecundum ꝙ dicit Auguſt. eſt bona qualitas mẽtis, qua rectè uiuitur, qua nemo male utitur, quàm Deus in nobis ſine nobis operatur: ſed utraque iſtarum diffinitionum conuenit cuilibet dono, & cuilibet uirtuti: quorũ autem diffinitiones ſunt eædem, & ipſa ſunt eadem: ergo uidetur ꝙ uirtutes, & dona habeant identitatẽ omnimoda. Item. Eodẽ uitio male operamur, & ſumus expediti ad male operandum: cum ergo uirtus ſit potentior uitio, idem eſt habitus, & eadem eſt uirtus, per q̃ in operationibus rectificamur, & expedimur. Cum igitur uirtutes ſunt ad rectificandum, & dona ad expediendum, uidetur ꝙ non ſit aliqua diuerſitas donorũ, & uirtutum. Item. Ab eadem uirtute per eſſentiam eſt currere, & expedite currere; cum ergo uirtus gratuita ſit potentior, quàm uirtus naturalis, uidetur multofortius, ꝙ eodẽ habitu anima rectificetur, & expediatur: ſed primum eſt per uirtutes, ſecundũ ꝑ dona: ergo &c. Item. Per habitus uirtutum ſufficienter anima perficitur, & ordinatur ad omne bonum. Ordinatur enim homo per uirtutes ad Deum, & ad proximũ, & ad ſeipſum: & hoc ſecundũ omnem uim animæ, ſicut in præcedentibus oſtẽſum fuit: uidetur ergo ꝙ aut dona ſint uirtutes, aut habitis uirtutibus, dona ſuperfluãt; ꝙ ſi non ſuperfluunt: ergo abinuicem non differunt. Ivxta hoc quæritur de differẽtia uirtutum, donorum, beatitudinum, & fructuum, quomodò differant à ſeinuicem ſecundum rem, & quare etiam ſic nominentur.

Lib. 6. cõtra Iulianum cap. 7. Tom. 2.

Resolvtio.

Habitus uirtutum ſunt ad rectè agẽdum: donorum ad expeditè: beatitudinum ad perfectè: & ita adinuicem differunt.

Respon. Dicendum, ꝙ inter uirtutes, & dona aſſignat̃ cõiter differentia. Omnes. n. cõiter dicunt, ꝙ aliquo modo differant dona à uirtutibus: & hoc indicant differẽtiæ, in quas habent diuidi habitus uirtutis, & doni. In modo autẽ aſſignandi differentiam diuerſificati ſunt Doctores. Cum enim hmõi habitus quadruplicem habeant cõparationem, inueniũtur aſſignari differentiæ donorum, & uirtutum ſcd̃m uiam quadrimem-

brem.

brem. Habent enim comparari huiuſmodi habitus ad propria ſubiecta,& ad ſua oppoſita, & ad fines ꝓximos,& ad actus proprios. Secundum primam comparationem tentauerunt aliqui aſſignare differentiam ſic, dicentes ꝙ cum lib.arb.ſit principium meriti,oēs habitus ſecundū quos meremur, ſunt in libe.arbit.collocandi:ſed cum lib.arbi.ſit facultas rationis, & uoluntatis,habet perfici habitibus duplicis generis.Habitus(inquā) uirtutum perficitur, inquantum eſt facultas uoluntatis, habitibus uero donorum inquantum eſt facultas rationis. Et ꝙ illud ſit uerum,nituntur perſuadere ꝑ ipſam donorum differentiā, quæ pro magna parte reſpiciunt actū cognoſcendi: ſpecies vero uirtutum econtrario magis ad affectū habent referri. SECVNDVS autem modus aſſignandi differētiam attenditur per comparationem iſtorum habituum ad ſua oppoſita. Habitus enim virtutis,& doni opponūtur ipſis uitiis, & effectibus per peccatum introductis.Peccatum autem duo mala facit. Primū eſt ꝙ tollit rectitudinem iuſtitiæ. Secundum eſt ꝙ debilitat uigorem naturæ, & eam dicitur uulnerare. Vnde ſicut in morbo duo ſunt, uidelicet ipſa humorū inæqualitas,& ſynthemata quædam, ſiue ſequelæ ipſius morbi: Sic intelligendū eſt in morbo ſpirituali: cum ergo duo ſint in ipſo morbo ſpirituali, uidelicet ipſe morbus deordinans,& ſynthema concomitans, ipſa culpa, & eius ſequela, ipſum telum, & uulnus ex telo derelictum: habitus uirtutum ſunt contra ipſos morbos peccatorum: ſed dona ſunt contra ſequelas ipſorū, ita ꝙ per uirtutes expelluntur tela,& per dona expelluntur vulnera, ſiue ſynthemata derelicta. Et hic modus dicendi confirmatur per Grego. in Moral. vbi aſſignat oppoſita donorum dicens, ꝙ contra ſtultitiā eſt ſapientia,contra hebetudinē intellectus, contra præcipitationem conſilium,contra puſillanimitatē fortitudo: & ſic de aliis conſequentibus Hæc autem non ſunt peccata,ſed magis ſynthemata ꝗdam ex peccatis derelicta. Et qm̄ (ſicut dicit Aug.)aliud eſt extrahere telum; aliud ſanare vulnus: hinc eſt ꝙ habitus uirtutum & donorum abinuicem differunt ratione eorum, contra quæ ſunt. TERTIVS aūt modus aſſignandi differentiā attenditur ꝑ comparationem ad fines proximos. Habitus.n.gratuiti nobis dantur,ut cōformemur Chriſto. Chriſtus aūt oīmodam perfectionē habuit, & in agendo,& in patiendo: & ideo ſunt aliꝗ habitus nobis dati,quibus conformamur Chriſto in agēdo: & hi ſunt habitus uirtutum, qui ſunt ad rectè operandū,& ad hoc finaliter ordinātur,vt ꝑ illos habitus ſic ordinantes ad rectam operationē in agendis conformemur Chriſto.Sūt præterea,& alij habitus dati nobis,ut conformemur ei in patiendo: & huiuſmodi habitus ſunt dona, per quæ Chriſtus erat diſpoſitus ad ſuſtinendā rectiſsimè paſſionē ad gloriā dei, & noſtrā utilitatē: & per habitus hmōi donorū debemus ſibi cōformari in patiendo. QVARTVS aūt modus aſſignādi differentiā attēditur penes cōparationē ad actus proprios. Sunt.n.quidam actus primi, & [redacted],& qui-

dã medij, & quidam ultimi, ſiue perfecti. Sicut uerbi gratia poſſumus uidere in actu cognoſcẽdi, ꝙ prius eſt credere, ſecundo intelligere, tertio uero mundo corde uidere; & ſecundum illam trinam differentiam actus ſunt in nobis tres differentiæ habituum gratuitorum, uidelicet uirtutum, donorũ, & beatitudinũ; ita ꝙ uirtutes ſunt ad actus primos, ut patet, qa fides eſt ad credendum; dona ad actus medios, quia (ſcđm ꝙ patet) donum intellectus eſt ad intelligendũ; beatitudines uero ad actus ultimos, ut patet; qa mũditia cordis eſt ad Deũ uidendũ. Et qm̃ in primis actibus potentiæ rectificãtur, in ſecundis expediuntur: & in tertiis, & ultimis perficiuntur; hinc eſt ꝙ habitus uirtutũ ſunt ad agendũ recte, habitus donorũ ad agendum expedite, habitus beatitudinũ ad agendũ, ſiue patiẽdum perfecte. Poſtq̃ autẽ illi habitus ſunt in aĩa, eſt conſequenter in ea ſtatus quidã quietationis, & delectationis. In hac autẽ delectatione duo cõcurrunt, uidelicet quædã ſpiritualis refectio, & ipſius refectionis ſpiritualis perceptio. Iõ ad iſta tria genera habituũ adduntur fructus, & ſpirituales ſenſus, q̃ nõ dicunt hic nouos habitus, ſed habituũ præcedentium exprimunt perfectũ ſtatũ, & uſum. Rurſus qm̃ ad hæc omnia habẽda per nos nõ ſufficimus, nobis data ſunt adminicula ſacramentorũ, in quibus pro diuerſitate ſuorũ effectuũ gratia datur ad inchoationẽ perfectã, & conſummationẽ oĩum habituum prædictorum, licet illa genera principaliter habeant reſpectũ ad morbum curãdum. Sic ergo patet, ꝙ quadruplex eſt modus aſſignandi differentiam inter uirtutes, & dona. VERVMTAMEN primus modus non eſt per propria, imo magis per appropriata. Per propria (inquam) non eſt, quia ſi quis uelit dicere, ꝙ omnia dona ſint in rõne, & oẽs uirtutes in uoluntate, manifeſtã habet inſtantiã in donis quantum ad timorẽ, fortitudinẽ, & pietatem, quæ ſunt a parte affectus in uirtutibus quantum ad fidem, & prudentiam, quæ ſunt ex parte intellectus. Ideo illa differentia aut falſa eſt, aut nulla; aut eſt per appropriationẽ quãdam, in hoc uidelicet, ꝙ plura dona ſunt ex parte rõnis, quã uoluntatis; econuerſo uero eſt in uirtutibus. Secundus uero modus aſſignandi differentiam per cõparationem ad oppoſita abundat a primo, quia reuera eſt per propria; in hoc tamen deficit, quia non eſt per priora, ſed magis per poſteriora. Cum.n.habitus donorum, & uirtutum apponantur uitiis, ſicut habitus ad priuationes: & habitus naturaliter prius ſit, quã priuatio, non diſtinguuntur habitus ſcđm priuationẽ, ſed magis econuerſo ſcđm rem, & naturã; pñt tamen diſtingui ſcđm cognitionem noſtrã imperfectam, quæ ut frequenter eſt per poſteriora. Tertius autem modus aſſignandi differentiam abundat a primo, & ſecundo, quia eſt per propria, & per priora; in hoc tamen deficit, quòd non eſt illa differentia ſecundum oẽm ſtatum, quia nec ſecundũ ſtatum naturæ inſtitutæ, nec ſecundum ſtatum gloriæ, in quibus fuerunt, & erunt dona, & uirtutes; & tñ nec ordinabãtur, nec ordinabũtur ad patiendum. Nihilominus tamẽ illa differentia recte aſſignatur

Hũc modũ dicẽ de uidetur tuta ri Sco. q di.34 q vnic. ponit, ꝙ dona ſit idem ꝙ uirtutes vel qd nõ ſupfluũ ſit ea diſtĩcta ponere.

tur ſecundum ſtatum, in quo nũc ſumus. Quartus autem modus aſſignandi differentiam per compa rationem ad actus, eſt uerus, & proprius, & abundat ab omnibus prædictis: quia eſt per propria & per priora ſecundum rationẽ cognoſcendi, & ꝑ ea, quæ oĩ ſtatui ſunt cõia. In omni.n. ſtatu cõpetit homini, ut operetur rectè, & expedite, & perfectè. Et quòd iſte modus aſſignandi differentiã rectè ſit ſumptus, ſatis manifeſtatur, quia (ſecundum ꝙ prętactum eſt) non ſolũmodo ſecundũ iſtam uiã aſſignatur differentia donorũ ad uirtutes, ſed etiam apparet differentia omniũ eorum, quæ computantur inter munera gratiæ, uidelicet uirtutum, & donorũ, beatitudinum, fructuũ, ſenſuum ſpiritualium, & ſacramentorum. Nam primæ tres differentiæ nominant habitus: duæ uero ſequentes nominant ſtatus, & uſus: ſexta uero differentia nominat prædictorũ adminicula, & adiuuamenta. Ex his patet non ſolummodo differentia prædictorum ſecundum rem, ſed etiam ſecundum nominãdi rationem. Nã habitus rectificãtes recte dicuntur uirtutes, pro eo, ꝙ uirtus de ratione ſui nõis dicit, qđ ad agendũ erigit, & uigorat. Habitus uero expedientes recte dicuntur dona, pro eo, ꝙ dicunt quandam ulteriorem abundantiam bonitatis ad agendũ: ac per hoc magis atteſtantur diuinę liberalitati: & propter hoc rectè cenſentur nomine doni. Habitus uerò perficientes rectè dicuntur beatitudines, pro eo, quod tales habitus faciunt hominem proximum Deo, & conformem ipſi gloriæ ſummæ, & beatitudini, in qua eſt reperire ſummam perfectionem. Status autem, in quo eſt refectio, rectè dicitur fructus, fructus enim a frui dictum eſt. Vſus uero ſecundum, quem illa perceptio ſuſcipitur, recte dicitur ſenſus ſpiritualis: quoniam ſenſus eſt cognoſcere rem, ut prꝫſentem. Poſtremo adminicula omnium illorum, in quibus datur gratia animam ſanctificans, & a peccatis curans, & ad omnem ſanctitatis perfectionem adiuuans, rectiſsime dicuntur ſacramenta. Patet ergo ex ꝓdictis, ꝙ inter uirtutes, & dona eſt differẽtia. Vnde rationes oſtẽdentes hæc concedendæ ſunt.

Ad illvd uerò, quod primò obiicitur in contrarium per auctoritates ſanctorũ, quòd dona ſunt uirtutes, & uirtutes ſunt dona. Dicendum, ꝙ contingit nomina extendi, & proprie accipi: & nos loquimur hic de uirtutibus ſecundum quòd propriè accipiuntur, & diuiduntur per tres theologicas, & cardinales quatuor: & de donis ſecundum, ꝙ diuiduntur ꝑ ſeptem differentias, quas aſſignat Eſaias. Auctoritates uero gloſarum, & ſanctorum loquuntur de dono ſecundum quòd nomen doni ampliatur, & large accipitur, & ſimiliter de uirtutibus: ut uirtus dicatur omnis habitus, qui expedit ad bonum, donum uero omne, quod diuinitus gratis datur. Et ſic concedi poteſt, quod idem eſt donum & uirtus: hoc autem modo non quærimus de differentia donorum, & uirtutum: quia de re quærimus, non de nomine. Ad illvd, quod obiicitur, de conuenientia diffinitionum doni, & uirtutis. Dicendum, quòd illæ notifica

tiones large datæ ſunt ſecundum generalem rationem illorum nominum. Attamen in diffinitione uirtutis poteſt fieri uis in hoc ꝙ dicitur, qua recte uiuitur. Nã (ſicut prius tactũ eſt) in hoc differt a donis, quia habitus illi ſunt ad rectificandum, habitus uero donorum ad expediendum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ per idem peccatum obliquamur, & ſumus proni ad peccatum. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia facilius eſt male facere, & declinare a bono, quam benefacere, & in bono expediri: ſicut facilius eſt aliquem vulnerare, ꝗ uulneratum ſanare: & ideo plures habitus ſunt neceſſarij ad perfecte ſanandum, & reparandum, quàm ad deordinandum. AD ILLVD quod obiicitur, ꝙ eiuſdem uirtutis naturalis eſt currere, & expedite currere. Dicendum, ꝙ uerum eſt, loquendo do potentia prima: uerũtamen facilitas ſuperaddita potentiæ primæ non eſt eadem cum ipſa, ſicut patet de naturali potẽtia, & impotentia, quæ dñr diſpõnes, & qualitates ſuperadditę ſupra radicẽ potentiæ naturalis. Præterea nõ eſt ſimile, quia multo difficilius eſt rectificari, & expediri, & habilitari in his operibus, quæ ſunt ſupra naturam: quàm in his, quæ ſubiacent potẽtię naturali. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ habitus uirtutum ſufficienter ordinant animã ad Deum ſecũdum omnem eius comparationem. Dicendum, ꝙ licet ſufficienter ordinent quãtum ad ea quæ ſunt rectitudinis, & neceſſitatis, utpote quãtum ad illos actus primos, in quibus primaria rectitudo conſiſtit: tamẽ ultra hoc liberalitas benignitatis diuinę ꝓuidit homini, & contulit habitus, per quos expediretur non ſolum ad opera neceſſaria rectitudinis, ſed etiam perfectionis, & ſupererogationis. VNDE ſi obiiciatur, ꝙ idem eſt habilitare potentiam, & eam expedire: ita ꝙ eadem ſit uirtus, quæ facit rectum, & expeditum. Dicendum, ꝙ illud eſt uerũ reſpectu operis eiuſdem generis: ſed reſpectu operis alterius, & alterius gradus, & rationis non habet ueritatem. Magis autem dicũtur dona expedire, quã uirtutes: quia, & ſi uirtutes expediant ad actus proprios, adhuc tamẽ remanent ſyntemata, per quæ homo impeditur in bene agendo, & ratione quorum adhuc ineptus eſt ad opera maioris excellentię, niſi ad hæc iuuaretur per habitus donorũ. AD ILLVD uero, quod ultimo quærebatur, iam patet reſpõſio per ea, quæ dicta ſunt.

QVAESTIO. II.

An dona priora ſint uirtutibus, uel econuerſo;

DE comparatione donorũ ad virtutes quantum ad ordinẽ. Et quæritur, utrũ dona ſint priora uirtutibus; an econuerſo. Et ꝙ dona præcedãt, uidetur. Matth. 7. ubi ſuper orationem dominicam dicitur in Gloſa. In precibus eſt, ut impetremus dona: in donis, ut operemur mandata: de operatione beatitudines ſequuntur; ergo uidetur ꝙ perfectio hominis incipiat a donis; ſed illi habitus gratuiti ſunt priores, in qbus inchoatur principium bene agendi; ergo dona ſunt priora uirtutib'. ITEM. Prius eſt ſanari, ꝗ bene operari: ſed per dona ſanantur potentiæ, & per uirtutes habilitantur ad bene operandum: ergo dona priora

ſunt

ſunt uirtutibus. ITEM. Prius eſt declinare a malo, q̃ facere bonũ; ſed per primum inter dona declinamus a malo, per uirtutes ordinamur ad bene faciendum; ergo dona ſunt priora uirtutibus.

Lib. 14 de Tri. ca. 1. à medio. Tom. 3. ITEM. Prius eſt generans, q̃ generatum; ſed per ſcientiam generatur fides, ſecũdum quod dicit Augu. 14. de ciuitate Dei, ꝙ ſcientia eſt de his, quibus fides ſaluberrima gignitur, nutritur, & roboratur; ergo donum ſciẽtię prius eſt, quàm fides; ſed fides eſt prima uirtutum; ergo dona ſunt priora uirtutib'. ITEM. Intellectus eſt prior, quàm affectus; ergo habitus intellectiui priores ſunt, q̃ habitus affectiui; ſed dona ex maiori ſui parte ſunt in rationali, uirtutes ex maiori parte ſunt in affectiua; ergo priora ſunt dona, quam ſint uirtutes.

SED CONTRA. Super illud Iob. j. Ventus uehemens &c. ibi dicit Gregorius. Spiritus ante omnia mentẽ ornat ſeptem uirtutibus; ergo naturaliter habitus uirtutum primo ſunt a gratia, quã habitus donorum. ITEM. Tren. 2. Præcipitauit omnia mœnia eius; ibi. Glo. In his rectus ordo ſeruatur, quia cum peccatrix anima relinquitur, prius ab ea dona uirtutum, quæ data ſunt ad manifeſtationem ſpiritus, auferuntur, deinde fundamenta fidei, ſpei, & charitatis euertuntur. Si ergo is eſt ordo in deſtruendo, ut prius deſtruatur illud, quod ultimo fuit in cõponendo; ut prius auferantur dona, quàm fundamenta uirtutum: uidetur quòd prius ſint uirtutes quàm habitus donorum. ITEM. Prius, eſt recte agens, quam expediens in eodem genere. Si ergo habitus uirtutum ſunt ad rectificandum, & habitus donorum ad expediendum; ergo dona nõ ſunt priora uirtutibus. ITEM. Timor eſt primũ donorũ, ſicut fides eſt, prima uirtutum: ſed fides prior eſt, quã ſit timor quia timor ortũ habet a fide; ergo ſimpliciter vr̃ quod uirtutes ſint priores donis; quia ſi primum in uno genere eſt prius primo in altero genere, hoc ſimpliciter eſt illo prius: ſecũdum conſideratione Philoſophi. ITEM. Is eſt ordo habituum, qui eſt ordo actuum. Ideo enim fides dicitur prior eſſe ſpe, quia credere prius eſt, quam ſperare. Cum ergo uirtutes ſint ad actus primos, dona ad actus medios, ſequitur neceſſario, quòd uirtutes ſint ante dona.

RESOLVTIO.

Quò ad originem dona, & uirtutes ſimul ſunt: quò autem ad uſum uirtutes dona præcedunt.

RESPON. Dicendum, ꝙ dupliciter eſt loqui de habitibus uirtutum, & donorum. Aut quantum ad ipſorum habituum originem, aut quantum ad uſum. Si quantum ad originem, cum omnes habitus gratuiti ortum habeant a gratia: ſic omnes ſimul ſunt origine; quia omnes habitus gratuiti ſimul infunduntur infuſa gratia, quæ eſt ipſorum principium. Si uero loquamur de ipſis habitibus donorum, & uirtutum in comparatione ad ſequentes uſus: ſic concedendum eſt, quod uirtutes præcedunt dona. Licet enim actus alicuius doni ſpecialis pręcedat actũ alicuius uirtutis, ſicut actus timoris actum ſpei; quia tamen actus primæ uirtutis, uidelicet fidei

præcedit actum primi doni. ſ. timoris: & generaliter actus cuiuſlibet uirtutis præcedit actum doni ſibi correſpõdentis, ſicut actus primus præcedit medium: hinc eſt ꝙ generaliter concedi poteſt, ꝙ habitus uirtutum per comparationes ad actus, & uſus priores ſunt reſpectu donorum: & hoc dico reſpectu eiuſdem. Vnde concedendæ ſunt rationes, & auctoritates, quę adducebantur ad partem iſtam.

AD ILLVD ergo, quod primò obiicitur in contrarium, quod in donis eſt inchoatio bene agendi, Dici poteſt, ꝙ dona ibi accipiuntur pro uirtutibus: aut ſi accipiuntur pro donis propriè dictis, ſecũdum ꝙ uidetur litera præcedens dicere, tunc operatio mandatorũ ibi ſtat non pro qualibet, ſed pro operatione expedita, in qua cõſiſtit profectus, per cuius progreſſum beatitudines ſubſequuntur. Vnde preces illæ impetrantes in uirtutibus radicantur: alioqui nõ impetrarent, nec efficaciter mererentur. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ prius eſt ſanari, quam bene operari. Dicendum, ꝙ illud eſt uerum de quadam ſanitate, & de quadam ſanitate falſum eſt. Eſt enim ſanari a morbo, & eſt ſanari a ſequela morbi. Cum ergo dicitur quod prius eſt ſanari, quã bene operari. Dicendum, ꝙ hoc eſt uerum de ſanatione, quæ cõſiſtit in amotione morbi, & culpę: non autem de ea, quæ conſiſtit in amotione ſynthematis, & ſequelæ. Cum autem dicitur, ꝙ dona ſunt ad ſanandũ, hoc nõ intelligitur de ſanatione primo modo, ſed ſecundo modo. Et ſic patet quod illa ratio non concludit. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ prius eſt declinare a malo, quã facere bonum. Dicendum, ꝙ hoc eſt uerum: ſed declinare a malo non ſolummodo eſt donorum, ſed etiam uirtutum, ſicut patet de pœnitentia, & iuſtitia. Quod autem declinatio a malo attribuatur timori, hoc ẽ propter expeditionem, quia donum timoris facit a malo faciliter declinare. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ generans eſt prius generato. Dicendum, quod eſt uerũ de eo, quod eſt generaliter principium generandi reliquum: ſed ſcientia non eſt ſic principium fidei: nam in eodem prius eſt fides, quàm ſit ſcientia, quæ eſt fidei generatiua. Vnde uerbum Auguſtini intelligitur ſolum particulariter, & reſpectu diuerſorum: quia ſcientia in prædicante, uia eſt ad generandum fidem in audiente. AD ILLVVD, quod ultimo obiicitur, ꝙ intellectus præcedit affectum. Dicendum, quòd uerum eſt quantum ad actus, & habitus, qui ſunt eiuſdem coordinationis. Vnde cognitio dirigens ad affectionem eſt illi præambula, propter qđ prius eſt credere, quã amare: ſed de habitibus, & actibus, q nõ ſunt eiuſdem ordinationis nõ habet ueritatem, quia non eſt prius uidere Deum, quàm amare Deũ, immo econtrario: & quoniã habitus domorum, & actus nõ ſunt eiuſdẽ coordinationis cũ habitibus, & actibus uirtutũ, quia actus uirtutis sũt in primo gradu, actus uero donorũ in medio: hinc ẽ qđ nõ eſt neceſſe dona eẽ priora uirtutibus, ꝗuis habitus illi magis reſpiciãt intellectum, & illi magis reſpiciant affectum.

QVE-

QVAESTIO III.

An virtutes præferantur donis?

DE comparatione donorũ ad uirtutes quantum ad præcellentiam: & eſt quæſtio. Vtrũ uirtutes ſint excellẽtiores donis, an econuerſo. Et quod habitus uirtutum ſint excellentiores uidetur. Primo per Apoſtolũ. j. Cor. 12. Adhuc excellentiorem uiam uobis demonſtro. ibi Glo. Demonſtro uobis uiam eundi ad Deum: id eſt charitatem, quia maius oĩbus donum eſt. Si ergo uirtus eſt, uidetur quod uirtutes ſint excellentiores, quàm dona. ITEM. Philoſophus diffiniens uirtutem, dicit; ꝙ uirtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum. Et alibi dicit, q̃d perfectum eſt, cui non poteſt fieri additio: ſed ſi aliqui habitus eſſent pfectiores ultra habitus uirtutum, eſſet additio ad perfectũ: reſtat ergo ꝙ dona non ſunt uirtutibus perfectiora. ITEM. Alibi Philoſophus dicit, quod uirtus ẽ ultimũ de potentia: ſed eo quod eſt ultimum in potentia; nihil eſt maius, neque excellentius: ergo non uidetur quod ultra habitus uirtutum poſſint eſſe aliqui habitus in anima maioris perfectionis, & dignitatis. ITEM. Tanto habitus excellẽtior eſt, & pfectior: quanto actus eius magis appropinquat ad medium: ſed habitus uirtutum maximè immediatè cõſiſtunt quantum ad ſuos actus: ergo non uidetur, quod ultra habitus uirtutum ſint aliqui habitus excellentiores. ITEM. Nobilitas habituum attẽditur quantum ad rationẽ gratuiti, & meritorii: ſed habitus uirtutum maximè appropinquant ad gratiam, quia immediate fluunt ab ea, & circa actus uirtutum maximè attenditur meritum, unde & charitas dicitur eſſe merendi principium: ergo uidetur, quod habitus uirtutum excellẽtiores ſint inter omnes alios habitus. ITEM. Sicut ſe habet imago creationis ad eẽ naturæ ipſius animæ, ſic ſe habet imago recreationis ad eſſe gratiæ: ſed imago creationis attenditur quãtum ad id quod eſt excellentiſſimum in anima in eſſe naturæ: ergo imago recreationis attenditur quantum ad illud, quod eſt excellẽtiſſimum in anima in eſſe gratiæ: imago autem recreationis attenditur quantum ad habitus uirtutum theologicarum, uidetur ergo quod nulli habitus ſint excellentiores illis habitibus.

5. phy. ſe. 42.

SED CONTRA. Bernard. in Lib. de amore Dei cap. 25. Amor proficit in charitatem, charitas in ſapientiam: ſed non eſt profectus, niſi ꝑ progreſſum ad aliquid excellentius; ergo donum ſapientiæ eſt excellentius charitate; ergo ſimpliciter dona ſunt excellẽtiora uirtutibus per conſiderationem Philoſophi: quia ſi optimũ in uno genere melius eſt optimo in alio genere, & ſimpliciter hoc illo melius. ITEM. Nobilitas, & dignitas habituum dinoſcitur per actus: ſed actus donorum ſunt excellentiores, q̃ actus uirtutum, ſicut ex præcedentibus patet, ꝙ uirtutes ſunt ad actus primos, dona uero ad actus medios; ergo &c. ITEM. Quod ſe habet ex additione ad alterum in genere boni, excellentius eſt illo: ſicut bene uiuere melius eſt, quam uiuere. Cũ ergo dona ſe habeant per additionem ad uirtutes, & uirtutibus ſint poſteriora, & ſint ad agendum

dum expedita: ergo dona ſunt perfectiora, & excellentiora, quàm uirtutes. ITEM. Illi habitus ſunt excellentiores, qui faciunt hominē magis ſimilem ſtatui gloriæ, & perfectionis, quæ fuit in Chriſto: ſed dona ſunt huiuſmodi, quæ omnia fuerunt in Chriſto, & ſunt in ſtatu gloriæ, quod nō poteſt dici de uirtutibus; ergo uidetur quod dona ſint excellentiora uirtutibus.

RESOLVTIO.

Diuerſa conſideratione virtutes tum æquantur, tum præferuntur donis.

RESPON. Dicendum, quòd de habitibus uirtutum, & donorum ſub ratione dignitatis eſt loqui tripliciter, ſecundum triplicem iſtorum habituum comparationem: aut in comparatione ipſorum ad gratiā, ipſos habitus informātem, & gratuitos facientem: aut in comparatione ad actus egredientes: aut in comparatione ad ſtatus conſequētes. Si in comparatione ad gratiā ipſos habitus informantem, cum ipſa ſit una reddens æqualiter animam acceptam Deo, & ipſius potentiam, & habitus, & opera: ſic æqualis dignitatis, & meriti ſunt cuncti habitus exiſtentes in eadē anima. Si autē loquamur de ipſis in comparatione ad actus ingredientes, ſic unus habitus eſt nobilior altero, ſicut uirtutes theologicæ ſunt excellentiores cardinalibus, cum actus earum immediate tendant in Deum, & inter theologicas charitas eſt excellentiſſima. Si autem loquamur quātum ad ſtatus conſequentes, cum uſus uirtutum habeatur in ſtatu imperfectionis, uſus uero donorū promoueat hominem ad ſtatum perfectionis: ſic dona ſunt excellentiora uirtutibus, ſicut ſtatus proficientium perfectior eſt ſtatu incipientium: & hoc eſt, quia ſtatus ille ſecundus præſupponit ſtatum præcedentem. Vnde ſicut bene eſſe melius eſt, quàm eſſe, quia bene eē dicit eē, & adhuc amplius: ſic habitus reddentes potentias expeditas ad actus medios, excellentiores ſunt habitibus reddentibus eas expeditas primò ad actus primos, non ratione eius quod addunt ſolum, ſed ratione eius, quod addunt, & præſupponunt. Vnde cōcedendum eſt, quod hoc modo dona ſunt excellētiora uirtutibus; & rationes concedendę ſunt, quæ hoc oſtendunt.

AD ILLVD, quòd obiicitur, quòd charitas excellētior eſt omnibus donis. Dicendum, quòd Apoſtolus comparat charitatem ad illa, quæ poſſunt ſine charitate haberi; ſicut fides, & ſpes, & illæ aliæ uirtutes, quæ poſſunt ſine charitate haberi. Sed quia dona ſpiritus sācti charitatem præſupponunt, & ultra habitū charitatis aliquid addunt, ſicut habitus ſapiētiæ addit aptitudinem, & promptitudinem ad faciliter deguſtandum, quàm ſuauis ſit Dominus: hinc ē, quod comparatio illa non habet hic locum, pro eo quod alterum in altero clauditur. AD ILLVD, quod obiicitur, quod uirtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum. Dicendum, quòd eſt perfectio ſufficientię, & eſt perfectio excellentiæ, & eſt perfectio ſuperabundantiæ. Prima eſt perfectio in genere, & ſecundum quid: ultima uero eſt perfectio ſimpliciter. Huic autem perfectioni. ſ. primæ aliquid poteſt addi; quia ultra ſufficientiam neceſſitatis eſt excellētia ſupererogationis

gationis, quæ illi poteſt ſuperaddi. Cum ergo dicitur, quod per fecto poteſt fieri additio, hoc nõ intelligitur de pfecto primo modo dicto, ſed ultimo. Cum uero dicitur, quod uirtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum, hoc intelligitur primo modo, ſed nõ ultimo: quia ſic pficit, quod ad optimum diſponit. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ uirtus eſt ultimum potentiæ. Dicendum, quòd illa diffinitio data eſt de virtute naturali: & ideo non habet hic locum. Aliter etiam poteſt dici, quod ſicut habitus virtutum dicuntur in medietate conſiſtere, non quia sũt medium pũctale, ſed quia ad mediũ punctale appropinquant: ſic etiam virtus dicitur vltimum de potentia, non quia ponat ipsã potentiam in ſummo, ſed quia facit ipſam appropinquare ad ſummum. Et propterea ex hoc haberi nõ poteſt, quod ultra habitum virtutis non ſic ponere illum habitum virtutis excellentiorem.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod actus uirtutis maximè cõſiſtit in medio. Dicẽdum, quod illud eſt verum in eis habitibus, in quorũ actus poteſt eſſe exceſſus: hoc aũt non eſt verũ in omnibus actibus, nec in omnibus virtutibus, ſicut patet in virtutibus theologicis: & propterea ratio illa non cogit, ſicut patet: quia melius eſt ſeruare continentiam uirginalẽ, q̂ omnino uidetur ad extremum declinare, quàm continentiam coniugalem. Melius eſt etiam omnia pro Deo relinquere, quàm quædam dare, quædam retinere. Aliter poteſt dici, quod eſt medium excellentiæ: & eſt medium ſufficientiæ. Medium ſufficientiæ eſt medium inter ſuperfluum, & diminutum. Medium vero excellentiæ eſt illud, quod maximè recedit ab omni inæqualitate, & ab omni imperfectione: & hoc medium magis attenditur quantum ad actus donorum, & beatitudinum, quàm quantum ad actus virtutum. AD ILLVD, quod obijcitur, quod ille habitus dignior eſt, qui plus habet gratuiti, quàm meritorij. Reſpondendum eſt per interemptionem minoris: quia charitas, quæ eſt in anima reſpectu habituum exiſtẽtium in eadem, æqualiter influit, & ęqualiter reddit eos gratos, & in actibus ſuis meritorios. Et ſi obiiciatur, quod meritum primo attribuitur charitati. Dicendum, quod hoc non obſtat: quia (ſicut dictum eſt) dona in actibus ſuis præſupponũt charitatem, & eius actum, ac per hoc, & meriti complementum. AD ILLVD, quod obijcitur, quod imago recreationis, quæ eſt nobiliſſima in eſſe gratiæ, attenditur in uirtutibus. Dicendum, quod illud eſt uerum quantum ad primum eſſe gratiæ: verumtamen quantum ad maiorem profectum in bono non tantum conſiſtit imago recreationis in anima in habitibus virtutum, ſed etiã quantum ad habitus donorum, & beatitudinum: quod patet, quia noſtra cognitiua primo reparatur per habitum fidei, & deinde amplius reparatur per donum intellectus, & poſt per munditiam cordis, quæ quidem diſponit ad Deum cõtemplandum.

AR-

ARTICVLVS II.
QVAESTIO I.

An ſeptem tantum præciſè ſint dona Spiritus ſancti?

CONSEQVENTER quæritur de donis ſecundũ cõparationem, quam habent ad ſeinuicem. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, de donorum numero, & diſtinctione. Secundo quæritur de ordine, & combinatione. Tertiò, quæritur de ipſorum euacuatione ſiue duratione.

VTRVM ſint præciſè tantum ſeptem dona Spiritusſancti. Et oſtenditur, quod ſunt præciſè, & tantummodo ſeptem. Primò auctoritate Iſaiæ 11. Requieſcet ſuper eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus, &c. vbi ſeptem dona enumerantur, & non plura. Si ergo omnia dona fuerunt perfectè in Chriſto, ergo uidetur, quod numerus donorum completus ſit in ſeptenario. ITEM. Super illud Iob. j. Nati ſunt ei ſeptem filii. Gregorius ibi: ſeptem filij Iob ſpiritualiter intelligẽdo, ſunt ſeptem dona Spiritusſancti. ITEM. Super illud Iſaiæ. 4. Apprehendent ſeptẽ mulieres uirum unum, dicit Glo. ꝙ per ſeptem mulieres intelligũtur ſeptem dona Spiritus ſancti. ITEM. Per rationem uirtutum, quia dona ſunt ad expeditionem uirtutum; ergo cum uirtutes ſint tantummodo ſeptem, uidetur ꝙ dona ſeptenarium numerum non excedant.

Lib. 1. cap. 28 circa initiũ.

SED CONTRA. Videtur quod tñ debent eſſe quinque, quia dona correſpondent uirtutibus; ergo cum duę ſint tantummodo uirtutes ex parte cognitiuæ, uidelicet fides, & prudentia: ergo tantum duo deberent eſſe dona ex parte intellectiuæ eis correſpondentia, uidelicet ſcientia, & intellectus: ſuperfluunt ergo duo dona alia, uidelicet conſilium, & ſapientia: ergo uidetur, ꝙ tantum ſint quinque. ITEM. Videtur, ꝙ deberent eſſe tantũ quatuor: quia dona ſunt cõtra ſequelas, uel ſinthemata, quæ ex peccato relinquuntur: ſed iſta ſunt quatuor tãtum, uidelicet ignorantia, & infirmitas, malitia, & concupiſcentia, ſicut dicit Beda; ergo &c. ITEM. Videtur, ꝙ deberent eſſe tantum duo: quia quot modis eſt reperire bonum, tot modis eſt reperire malum: ſed tantum unum eſt donum, quod expedit contra malũ, uidelicet donum timoris: ergo uidetur, ꝙ unum ſolum deberet eſſe, ꝙ habilitaret ad bonum, & ſic tantum duo: & ſic uidetur, ꝙ non ſint ſeptem, immo multo pauciora. ITEM. Videtur quòd in duplo plura debeant eſſe. Si enim dona ſunt ad expeditionem uirtutum, & fides habet duo dona ipſam expedientia, uidelicet intellectum, & ſcientiam, uidetur ꝙ quælibet uirtus deberet habere duo dona: cum ergo uirtutes ſint ſeptem, dona deberent eſſe quatuordecim. ITEM. Videtur, ꝙ ſaltem deberẽt eſſe duodecim: quia quatuor dona ſunt circa expeditionem rationalis, ſcilicet ſcientia, & conſiliũ, intellectus, & ſapientia. Cum ergo quælibet aliarum duarum uirium indiget expediri, & ſanari ſicut rationalis, cum quælibet ſit tantum, uel magis infirma: ergo quęlibet earũ debet habere quatuor dona. Et ſi quælibet earum habet

hét quatuor, cũ ipſæ ſint tres: ergo dona erũt 12. ITEM. Videtur, ꝙ ſaltem debẽt eſſe decẽ: quia ſicut ad pfectioné pœnitétiæ neceſſarius eſt timor: ſicut ét neceſſaria ſunt pudor, & dolor, & gaudium, adhoc, qđ homo pęnitere ualeat perfecte & expedite: ergo ſup hęc dona uidetur, quod debeant eſſe alia tria. Cum ergo prædicta dona ſint ſepté, aliis tribus ſuperadditis, uidetur, q debcrent eſſe decé. Quæritur ergo quare tot sũt, nec plura, nec pauciora.

RESOLVTIO.

Septem utique ſpiritus ſancti dona ſunt, nec plura, nec pauciora: ſicut habitus annexi, reſpectus oppoſiti, fines proximi, actus & obiecta demonſtrant.

RESP. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandum, q numerus, & diſtinctio, & ſufficientia donorum quadrupliciter accipitur ſecundum ipſorũ donorum cõparatióné quadruplicem. Habent.n. dona primo cõparari uel conſiderari reſpectu habituum annexorum. Secundo reſpectu ſuorũ oppoſitorum. Tertiò reſpectu finiũ proximorum. Quarto reſpectu actuũ, & obiectorũ. Per cõparatiõné ergo ad habitus annexos ſufficientia donorum dupliciter accipitur. Vno modo, ut unumquodque donum alicui uirtuti reſpondeat, ut incipiamus a ſuperiori. Sapientia reſpondet charitati, intellectus fidei: conſilium uero ,p. pter hoc, ꝙ ordinat ad ea, quæ ſupererogationis ſunt, in qbus ſpes æternorum concipitur; reſpondet ipſi ſpei, fortitudo fortitudini, ſcientia prudentię, pietas iuſtitię, timor modeſtiæ, ſiue temperãtiæ. Aliter poſſunt ſumi ſecundum ꝙ ordinãtur ad expeditioné uirtutum theologicarum: quia enim fides credit temporalia, & ęterna quantum ad articulos diuinitatis, & humanitatis, duo habet expedientia, intellectum. ſ. circa æterna, & ſcientiam circa temporalia. Sic charitas, circa duo habet affici, uidelicet circa Deum, & circa proximũ: & ſecundum hoc habet duo expedientia, uidelicet ſapiẽtiã reſpectu Dei, & pietaté reſpectu proximi. Spes etiam põt dupliciter a ſtatu ſuo euerti, uel p extollentiã in proſperis, uel per depreſſioné in aduerſis: & ideo habet duo dona expedientia, unũ cõtra proſpera. ſ. donum timoris, alterum contra aduerſa, ſcilicet donum fortitudinis: & ut expedite omnia, & ſine errore currant, donum conſilii his ſex donis ſuperadditur, ut ſimul ſit in omnibus pdictis expediens cum maturitate. Et hæc eſt prima uia accipiendi donorum ſufficientiam. Huic tamen uiæ ſatis põt inferri calumnia, quia ſolummodo uidetur ibi eſſe q̃dã adaptationis congruentia. Secunda autem uia accipiendi ſufficientiam donorum eſt reſpectu ſuorum oppoſitorum: & hoc poteſt ſimiliter dupliciter fieri, uidelicet reſpectu peccatorum capitalium, uel reſpectu ſynthematum conſequẽtium. Reſpectu peccatorum ſic, ut timor ſit contra ſuperbiã, pietas contra inuidiã, ſcientia contra iram, quæ mẽtem perturbat, fortitudo contra accidiam, quæ menté deiicit, cõſilium contra auaritiam, quæ cõtra diuinũ conſiliũ uult oĩa retinere, intellectus contra gulã, & ebrietaté, quæ rõnem ſuffocat: ſed ſapientia contra luxuriam, quæ non

non ſapit, niſi carnalia. Alius modus ſumendi eſt contra ſynthemata, quem aſſignat Greg. in Moral. ſup illud. Ventus uehemens, &c. Spiritus, qui ante omnia mentem virtutibus ornat, eandem contra ſingula tentamenta ſeptem uirtutibus roborat. Et poſt ſubdit. Cõtra ſtultitiam ſapientia, cõtra hebetudinẽ intellectus, contra præcipitationem conſilium, contra puſillanimitatem fortitudo, contra ignorantiam ſcientia, contra duritiam pietas, contra ſuperbiã timor. Et nota ꝙ ſuperbia accipitur ibi non pro uitio capitali, ſed pro pronitate. Hic autem modus ſumendi, & ſi ſatis idoneus ſit, tamen calumniabilis eſt uterque. Primus calumniabilis eſt, qa dona nõ ſunt directè cõtra peccata. Vterq; etiam eſt calumniabilis, quia quaſi a poſteriori ſumitur. Et eſt ibi quædã circulatio, quia ita bene ſumitur ſufficiẽtia, & numerus peccatorum, & illarum pęnalitatum per comparationẽ ad dona, ſicut econtrario.

TERTIA via ſumendi ſufficientiam donorum eſt per cõparationẽ ad fines proximos: & hoc poteſt eſſe dupliciter. Dona enim (ſicut dictum eſt) ſunt uno modo ordinata ad compatiendum conformiter Chriſto. Chriſtus autẽ habuit hæc ſeptem dona, ſecundum quæ erat diſpoſitus ꝑfectè ad patiendum Quod enim primo mouit Chriſtum ad patiendum, fuit omnimoda obedientia, & ſubiectio reſpectu patris, & quantum ad hoc fuit donum timoris. Secũdum uerò ꝙ mouebat, erat compaſſio humani generis, & quantũ ad hoc erat donum pietatis: his autem duobus pręſuppoſitis non reſtabat, niſi aggreſſio paſſionis: & quãtum ad hanc partẽ dicitur donum fortitudinis Poſt hoc aũt erat delectatio in impletione voluntatis paternæ, & noſtra liberatione; & quantum ad hanc eſt donum ſapientiæ Ad hæc autem dirigenda neceſſaria erant alia dona tanquam directiua, uidelicet ſcientia, quæ eſt directiua pietatis: & conſilium, quod eſt directiuum fortitudinis: & intellectus, qui eſt præambulum reſpectu ſapientiæ. Alius modus ſumendi iuxta hanc viam eſt: quia dona ſunt ad expediendum, & expedite perueniendum in ultimum finem, & ſecundum hoc diſtinguuntur, quia aut expediunt cõtra malum, aut ad bonum. Si contra malum: ſic eſt timor: ſi ad bonum: aut ad bonum, quod eſt finis, aut ad bonum, quod eſt ad finem. Si ad bonum, quod eſt finis, aut per modum uidẽtis, aut per modum guſtantis. Primo modo eſt intellectus: ſecundo modo eſt ſapientia. Si ad bonum, quod eſt ad finẽ, hoc poteſt eſſe dupliciter, aut quia illud bonum eſt ſupererogationis, aut neceſſitatis. Si ſupererogationis, hoc ẽ dupliciter, qa donum ad illud bonum, aut ſe habet per modum dirigentis, & ſic eſt conſiliũ: aut per modum exequentis, ſiue egredientis, & ſic eſt fortitudo. Si vero ſit bonum neceſſitatis, ſimiliter eſt dupliciter; quia aut donũ ſe habet reſpectu illius boni per modũ regulantis, & ſic eſt ſcientia: aut per modum exequentis, & ſic eſt pietas, cuius eſt exhibere opera miſericordiæ, ſicut dicit Gregorius, in Moral.

QVARTA via ſumendi ſufficiẽtiam donorum eſt per cõparationem

nē ad actus proprios. Actus aūt, circa quos conſiſtunt ipſa dona, dupliciter poſſunt diſtingui, aut ſecūdum diſtinctionem uirium animæ, aut ſecundum diſtinctionem duplicis uitæ, actiuæ uidelicet, & contemplatiuæ. Secundum diſtinctionem uirium animæ ſic. Cum ſit in nobis triplex vis, videlicet iraſcibilis, concupiſcibilis, & rationalis: concupiſcibilis dupliciter impedit̄ in opere ſuo, aut quia nō compatitur malo, aut quia non guſtat bonum: & ſic duplex eſt donum ordinatum ad expediendum eius actum, unum ꝑ quod expeditur ad guſtandum bonum, & hoc eſt ſapientia: aliud ꝑ quod expeditur ad compatiendū malo, & hoc eſt pietas. Similiter iraſcibilis dupliciter impeditur in actu ſuo recto, aut quia euaneſcit in proſperitate, & effertur in altum: aut quia in aduerſitate deficit, & deiicitur in imum: timor igitur datur ei ut expedite currat in proſperis, fortitudo ut expedite currat in aduerſis. Rationalis autē tripliciter habet impediri, aut propter ignorantiā in cognoſcendis, aut propter præcipitationem in deliberandis, aut propter hebetudinem in inueſtigandis: & ideo datur ei triplex donum, uidelicet donum ſcientiæ, ut expediatur in cognoſcendo: donum conſilii, ut expediatur in deliberando: & donum intellectus ut expediatur in ſublimia perſcrutādo. Aliter ſumitur diſtinctio donorum ſecundum diſtinctionem duplicis uitæ, uidelicet actiuæ, & contemplatiuę. Si quantum ad uitam contemplatiuam, ſic eſt triplex actus correſpōdēs actui hierarchico, uidelicet illuminare, purgare, & perficere: & ſecūdum hoc triplex donum. Vnum quod diſponit ad purgationem: & hoc eſt timor. Aliud quod attenditur ſecundum actum illuminandi: & hoc eſt intellectus. Tertium qđ attenditur ſecundum actum perficiendi: & hoc eſt ſapientia. Secūdum autem uitam actiuam diſtinguuntur actus: quia quidam ſunt neceſſitatis, & quidam ſupererogationis: & ad primos diſponit pietas, ſiue donum pietatis: ad ſecundos uero diſponit fortitudo: & reſpectu vtrorumque eſt donū exequens, & dirigens. Nam reſpectu primorum eſt ſciētia, ſiue donum ſcientiæ. Reſpectu autem ſecundorū eſt conſilium: & ſic ſunt quatuor dona, quæ cum aliis tribus faciunt ſeptem. Vel aliter. In uita actiua oportet alii communicare bona, & ſuſtinere mala: & ſecundum hoc ſunt duo dona: pietas ad bona communicāda, & fortitudo ad mala toleranda. Et hęc duo habent duo directiua: ut ſic quatuor ſint dona expediētia ad actus vitæ actiuæ, & tria ad actus uitæ contemplatiuæ per quandā correſpondentiam ad ipſum eſſe naturæ: ut ſicut ex parte corporis reperit̄ in nobis quaternitas principiorum, & ex parte animæ trinitas potentiarum: ſic in ſeptenario intelliguntur omnia, quæ conſtituunt hominem in uita naturę. Sic etiam in ſeptenario numero ſunt dona ſancti ſpiritus, quæ expediunt hominem quātum ad uitam gratiæ; ita ꝙ tria ſunt ex parte ſpiritualis uitæ, & interioris, ſiue contemplatiuæ, correſpondētia ad tres potentias animæ: quatuor uero reſpectu uitæ actiuæ correſpōdentia quadruplici principio

cipio conſtitutiuo corporis:& in hoc eodem numero propter perfectam integritatem eſt numerus uirtutum, & numerus beatitudinum, & numerus petitionum in oratione Dominica, & numerus ſacramentorum. Et contra hoc eſt numerus peccatorum capitaliū, & numerus ſeptem ſynthomatū, ſiue ſequelarum, quæ ponit Gregorius in Moral. Et ad hęc omnia præfiguranda pręceſſit in primordio conditionis totius eſſe numerus ſeptem dierum propter ſeptiformem illuminationem gratiæ, quæ eſt in nobis ex illius lucis ſupernæ irradiatione. Sic igitur patet, quod quadruplex eſt uia ſumendi donorum ſufficientiam, & octo modi: inter quos neſcio ſi aliquis eſt, qui ſatisfacit curioſo per ſcrutatori: hoc tamen conſtat ſecundum quòd auctoritates dicunt, quod dona Spiritus ſancti ſunt tantum ſeptem, nec plura, nec pauciora.

Ad illvd ergo, quod obiicitur primo in contrarium, ꝙ deberét eſſe tãtum quinque; quia duo ſolum deberent reſpicere cognitionem. Dicendum, ꝙ ſicut iã patet, ꝙ alius & alius eſt modus ſumendi ſufficientiam uirtutum, & ſufficientiam donorum. Quia.n. dona ad expediendum ſunt, & expeditio maximè fit per ea, quę dirigunt, & uiã oſtendunt: ideo plura dona reſpiciunt cognitionem, quàm affectionem: ſed contra eſt de uirtutibus, quia ſunt ad rectificandum: & rectitudo maximè cõſiſtit circa uoluntatem, & affectionem: & ideo non eſt ſimile hinc & inde. Ad illvd, quod obiicitur, quod deberent eſſe quatuor contra quatuor, quę ſunt nobis inflicta pro peccato. Dicendum, ꝙ & ſi ſint tantum quatuor principalia, multa tamen ſunt Synthemata, & ſequelæ ex peccatis derelicta in potentijs animæ ad illa quatuor conſequentia: quia ratio non ſolum infirmatur per ignorãtiam, ſed etiam per hebetationé, & præcipitationem. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ tantum deberent eſſe duo, quia unum eſt ſolũ quod reuocat a malo. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia unus eſt modus fugiendi malum: ſed tamen multi ſunt modi proſequendi bonum. Ad illvd, quod obiicitur, quod deberent eſſe quatuordecim, cum duo ſint expeditiua fidei. Dicédum, quod propria ratio ſumendi ſufficientiam donorum non eſt penes expeditionem uirtutum, ſed magis penes expeditionem ipſarum potentiarũ in ſuis actibus. Verumtamen ſi uolumus ſuſtinere, ꝙ dona diſtinguantur penes expeditionem uirtutũ, tunc reſpondendum eſt per interemptionem: quia non ſunt duo expedientia fidem, ſed tantum unum, ut unicuique uirtuti reſpondeat ſuum donum ſecundum modum in præcedentibus aſſignatũ. Ad illvd, quod obiicitur, quod deberét eſſe duodecim, quia quælibet uis aĩæ debet habere quatuor. Reſpondendum eſt, ꝙ non eſt ſimile: quia cum rationalis regat ſe, & alias, plura ſibi occurrũt impedimenta: & ideo uidetur, ꝙ plura habeat dona expedientia. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ deberent eſſe decẽ præter tres alias affectiones, uidelicet gaudium, dolorem, & pudoré. Dicendum, ꝙ nó eſt ſimile de iſtis affectibus, & timore. Nam duæ illarum, uidelicet

delicet pudor, & dolor, propter ſuam imperfectionem non poſſunt rationem doni habere, ſed magis reſpiciunt ſacramentum pœnitentiæ: gaudium uero quia dicit ſtatum,& quieté, magis debet inter fructus, quam inter dona ſpiritus computari.

QVAESTIO. II.

An iſthæc ſeptem ſpiritus ſancti dona adinuicem ordinata ſint, & combinata?

DE donorum ordine, & combinatione, quæ duo ualde ſignanter innuit Eſa. in prædictorum donorum enumeratione. 11. capit. ubi ſic ait de Chriſto. Requieſcet ſuper eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilii, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis:& replebit eum ſpiritus timoris domini. Primo obiicitur contra ordinem: quia cum progreſſus ordinatus debeat eſſe ab inferiori ad ſuperius,& donum ſapiétiæ ſit maximũ, donũ uero timoris minimũ:ergo cũ donũ ſapientiæ ponat primo loco,donũ uero timoris poſtremo, nó uidetur dona ordinare ordine recto. ITEM. Habitus ſpectans ad cognitionem ꝓcedit habitum, qui ſpectat ad affectioné: cum ergo ſapientia a ſapere dicta, ſpectet ad potentiam affectiuam, intellectus uerò ſpectet ad potentiam cognitiuam, uidetur, ꝙ donũ intellectus eſt dono ſapientiæ præponendũ. ITEM. Aut dona ordinantur ſecundum ordinem dignitatis maioris,& minoris, aut ſecundum ordiné prioritatis,& poſterioritatis Si primo modo:ergo cũ maioris perfectionis ſit fortitudo, quam conſiliũ, & pietas quàm ſcientia, deberent ei præponi,& non poſtponi. Si ſecúdũ ordinem prioritatis, & poſterioritatis: ſic cũ illud quod eſt ex parte cognitiuæ,præcedat illud, quod eſt ex parte affectiuę, uidetur quod intellectus præponi debeat ſapientiæ. QVOD ſi tu dicas,quod intellectus præponitur ſapientiæ in aſcendendo: tunc ſimiliter quæritur,quare nó proponitur ſcientia pietati, & cóſilium fortitudini in aſcendédo, ſed magis econtrario. ITEM. Obijcitur cótra combinationem: quia habitus uirtútum adinuicem nó cóbinantur,imo ſigillatim diſtinguuntur:ergo pari ratione nec habitus donorum. ITEM. Si dona combinãtur adinuicem,cum combinatio non ſit niſi in numero pari: ergo uidetur quod deberent eſſe plura,q̃ ſeptem. ITEM. Cum quodlibet donum ſpectans ad affectioné habeat ſuum directiuũ, cũ quo cóbinetur: uidetur quod & donum timoris deberet ſuum directiuum habere,cum quo combinaretur: quod ſi non habet,uidetur quod nec alia deberent habere: quæritur ergo quæ ſit ratio combinandi, & ordinandi dona, & quare magis huiuſmodi combinatio,& ordo aſſignantur in habitibus donorum, quàm in differentiis aliorum habituum gratuitorum.

RESOLVTIO.

Et eſt ordinatio, ac combinatio recta ſeptem ſpiritus ſancti, donorum: quam Iſaias propheta enumerauit, & combinauit.

RESP. ad prædictorum intelligentiam eſt notandum: quod in donis eſt ordo ſcd̃m gradum excellentiæ,& dignitatis: & hoc quantum ad

ad ipſorum donorum uſus, ſecundum quos anima habet collocari in ſtatu perfectiori,& digniori, vt potè ſecundum vſum doni ſapientiæ altius eleuatur, quàm ſecundum vſum doni timoris. Ad vſũ enim illius doni a nemine peruenitur, niſi prius in uſu timoris exercitium præmittatur. Cum igitur in eis ſit ordo ſecundum gradus excellentiæ,& dignitatis: non caſu, & fortuna, ſed ualde rationabiliter quædam dona quibuſdam alijs præmittũtur, & modo ſic, modo cõtrariè ordinantur, non propter præpoſterationem ordinis, ſed propter diuerſam rationem ordinandi. Sicut enim dicit Auguſtinus, de ſermone Domini in monte: aliquando enumeratio donorum incipit a primo, utpote a timore; ſicut Dominus innuit in Matthæo: aliquando a ſummo, vtpotè a ſapientia, ſicut ſcribitur in Eſaia: uterque tamen modus ordinandi rectus, & congruus eſt: & hoc triplici ratione, tum propter diuerſum modum accipiendi prius, & poſterius, tum propter diuerſitatem modi aſcendendi, & deſcendendi a ſuperiori ad inferius: tum propter diuerſitatem principiorum reſpectu ipſius habitus. Primò, propter diuerſum modum accipiendi prius,& poſterius: quoniã (ſicut vult Philoſophus) aliquid eſt prius generatione, & tempore: aliquid eſt prius complemento,& diffinitione, ſiue dignitate. Primo modo donum timoris eſt primum quantum ad vſum, ſecundo verò modo donum ſapientiæ. Et ſecundum hanc duplicem acceptionem eius quod eſt prius, ordo donorum dupliciter aſſignatur, uel eſt duplex: & utroque modo rationabiliter inchoatur. Nã propter diuerſum modum aſcendendi,& deſcendendi habent diuerſimodè ordinari: quia enim in donis attenduntur gradus excellentiæ, & dignitatis, & ordo, in aſcendendo eſt ab inferiori ad ſuperius, in deſcendendo uero eſt a ſuperiori ad inferius: hinc eſt quod aliquando præmittitur donum ſupremum, aliquando infimum: utrumque tamen fit ſecundum ordinem rectum, & cógruũ. Propter diuerſitatem autem principij efficientis, & ſubiecti ſuſcipientis ſimiliter habent diuerſimodè ordinari, quia principium producens eſt ipſe Spiritus ſanctus, in quo eſt ſumma perfectio: ſubiectum ſuſcipiens eſt ipſum liberum arbitrium, in quo eſt imperfectio. Poteſt ergo in ordine præponi donum, quod magis approximat perfectioni Spiritus sãcti: & ſic præmittitur donum ſapientię, quod eſt perfectiſſimum. Poteſt etiam nihilominus præmitti donum, quod magis approximat imperfectioni liberi arbit. & hoc quidem eſt donum timoris. Et ſic patet, quod ordo eſt in donis, & quod etiam ordo in enumerando ſeruatur, ſiue quis incipiat a dono ſapientiæ. Nec tantum eſt in eis ordo, uerum etiam cum ordine eſt in eis combinatio. Quia enim dona ſunt ad expediendum, ſicut in præcedentibus fuit dictum, & qui vult expedite procedere, neceſſe eſt vt præcognoſcat,& præuideat uiã: hinc eſt, quod dona habent ſua directiua ſibi per appropriationem deputata, & quòd quædam in donis ſunt regentia, quædam recta, ſiue quæ-

Lib. 1. nõ lõgè ab initio. Tomo. 4.

5. Metaphy. 16.

quædam regulantia, quædam exequentia. In cuius rei ſignum propheta dona enumerauit cum quadam combinatione, & diſtinctione, ſancto ſpiritu inſtigante. Concedendum eſt igitur, quòd dona recte ordinantur, & combinantur ſecundum aſſignationem propheticam. Et per hæc, quæ dicta ſunt, patet pro maiori parte reſponſio ad obiecta.

Ad illvd enim, quod primo obijcitur, quod progreſſus ordinatus debet eē ab inferiori ad ſuperius. Dicendum, quod illud eſt uerum in aſcendendo, & quando aliqua ordinantur ſecundum ordinem generationis. Hoc autem non eſt uerum in deſcendendo, & quando aliqua ordinantur ſecundum dignitatis ordinem: & hoc ſecundo modo eſt ordo in donis, ſicut iam tactum eſt in prædictis. Ad illvd ergo, quod obijcitur, quod habitus ſpectans ad cognitioné præcedit habitum, qui ſpectat ad affectionem. Dicendum, quod illud eſt uerum de habitibus purè affectiuis, qui indigent alio regulante, ſicut patet in pietate, & fortitudine: hoc autem nō habet locum in habitu ſapientiæ: quonia ipſa habet intra ſe cognitionem experientiæ, quæ adeo dirigit, & allicit, quod circa uſum illius doni uix, aut nunquam habet error accedere. Et propter hoc dicit quædam Glo. quòd donum ſapientiæ donum intellectus habet dirigere: quod ideo dictum eſt, quia cognitio experimentalis de diuina ſuauitate amplificat cognitionem ſpeculatiuam de diuina ueritate: ſecreta enim Dei amicis, & familiaribus conſueuerunt reuelari. Ad illvd, quod ulterius quæritur, quod aut ordinantur ſecundum ordinem dignitatis, &c. Dicendum, quod Eſa. ordinat ea ſecundum ordinem dignitatis, ſicut tactum eſt ſupra: nec ualet illa inſtantia, quam adducit de pietate reſpectu ſciétię, & fortitudinis reſpectu conſilii. Nam illa duo merito pręponuntur aliis duobus ordine dignitatis, ſicut regens præponitur exequenti. Ad illvd, quod obiicitur de combinatione, quòd uirtutes non combinantur; ergo nec dona. Dicendum, quod non eſt ſimile; quia maior exigitur concurſus habituū ad operationis rectificationem, & expeditionem, quā ad rectificationem ſolum. Rectitudo enim cōſiſtit in ordine potentiæ ad obiectū, ſed expeditio non tantum in hoc cōſiſtit, ſed etiam in hoc, & in adiutorio habitus annexi. Ad illvd, quod obijcitur, quòd tunc deberent eſſe octo. Dicendum, quod illud eſt uerum, ſi quodlibet donum haberet cui cōbinaretur: ſed donum timoris alii non combinatur, quia non habet donū directiuū ſibi appropriatū.

Sed tunc reſtat quæſtio, unde hoc ſit, ſicut ultimò quærebatur. Ad hoc autem dicendū, quod nō eſt ſimile de dono timoris, & de aliis: quia cum ſit infimum inter dona, ſatis habet dirigi per habitum fidei: nō ſic autem eſt de donis excellentioribus. Præterea, licet reſpectu oppoſitorū ſit alia, & alia affectio: una tamen poteſt eſſe oppoſitorum cognitio: ideo per habitus cognitiuos, per quos diriguntur, & regulantur alii habitus affectiui expedientes ad bonum, dirigi, & regulari habet donum timoris: quod expedit ad fu-

giendum malum: & hac de cauſa non habet donum directiuum diſtinctum a directiuis aliorum donorum.

QVAESTIO III.

An dona ſpiritus ſancti euacuabuntur in patria?

De donorum euacuatione. Et eſt queſtio. Vtrum dona maneant in beatis. Et q̄ ſic, uidetur auctoritate Ambr. quam Magiſter ponit in litera. ibi. Ciuitas Dei illa Hieruſalem cœleſtis nō meatu alicuius fluuij terreſtris abluitur, ſed ex fonte uitæ procedens ſpiritus ſanctus in illis cœleſtibus ſpiritibus redundantius uidetur influere pleno ſeptem uirtutum ſpiritualium feruens meatu: Et poſt exponit, quod intelligit de donis ſpiritus ſancti. ITEM. Chriſtus fuit perfectiſſimus comprehenſor: & tamen in ipſo fuerunt omnia ſeptem dona, ſecundum quòd ſcribitur Eſa. 11. ergo uidetur, quòd multofortius ſtare poſſint in quolibet alio beato. ITEM. Perfectiores ſunt habitus donorum, quam habitus uirtutum cardinalium; ſed habitus cardinalium manebunt in patria, ſicut oſtenſum fuit ſupra: ergo & dona. ITEM. Timor eſt donum infimum inter omnia: ſed hoc donum, ſcilicet timoris, ĩ patria manebit, ſecundum quòd dicitur in Pſalm. 18. Timor domini ſanctus permanens in ſæculum ſeculi &c. ergo uidetur quòd omnia alia dona maneant, per locum a minori.

SED CONTRA. Habitus donorum ordinantur ad ſanandum ſynthomata, ſecundum quod dictum eſt ſupra: ſed in patria nulla erit infirmitas: ergo nulla erit donorum neceſſitas, nec utilitas; ſi igitur ibi manerent, uidetur quod eſſent fruſtra. ITEM. Dona (ut dictum eſt prius) ſunt ad actus medios: ſed in patria omnes actus noſtri erunt perfecti, & ultimati; non erunt igitur in patria habitus donorum, ſed potius tranſibunt in habitus beatitudinum. ITEM. Specialiter obiicitur de dono intellectus: ſi enim per donum intellectus cognoſcitur Deus in creaturis, & per creaturas, cum in patria cognoſcatur Deus in ſua eſſentia, uidetur quod donum intellectus non maneat in illa beatitudine ſumma. ITEM. Obiicitur de dono conſilij, quia donum conſilij eſt dubitantis, & conferentis: ſi ergo in patria non erit defectus dubitationis, nec diſcurſus collationis: ergo uidetur quòd donum conſilij ibi non habeat reperiri. ITEM. Donum fortitudinis expedit nos ad pericula ſuſtinenda; ſed in illa beatitudine non erunt pericula; ergo &c. ITEM. Obiicitur de dono ſcientiæ, quia ſcientia docet conuerſari in medio nationis prauæ, & peruerſæ, ſecundum quod habetur in Diſtinct. ſequenti; ſed in patria non erit natio praua, & peruerſa, cum qua ſit cōuerſandum; ergo non uidetur quòd ibi manere debeat ſcientiæ donum. ITEM. Donum pietatis eſt ad compatiendum proximo: ſed in patria propter ſummã impaſſibilitatem nulla poterit eſſe compaſſio; aut ergo non erit ibi pietas, aut nulla erit illius doni utilitas. ITEM. Donum timoris eſt ad retrahendum a malo; in patria autem nulla poterit eſſe ad malum obliquatio; ergo uidetur quod omnino fiat ibi timoris euacuatio.

RESOL.

RESOLVTIO.

Nedum non euacuabuntur; ſed & perfectiora reddentur.

RESPONDEO. Dicendum, quòd abſque dubio (ſicut dicit Ambroſius, & Magiſter) dona manebunt ĩ patria; uerũtamen ſecũdùm nobiliores, & excellentiores uſus, & actus quàm ſint in uia, ſicut prius dictum fuit de cardinalibus uirtutibus. Et ſi tu dicas, quæ ſit horum habituum neceſſitas, cum ad perfectam beatitudinem ſufficiat Deum uidere, & amare, & tenere perfecte. Attendendum eſt ad hoc, quod multo maioris abundantiæ eſt perfectio gloriç, quã perfectio gratiç; perfectio autem gratiæ ratione ſuæ dignitatis, & eminentiæ tribuit homini omnes habitus facientes ad integritatem iuſtitiæ ſecundum comparationem uariam ad actus, & obiecta, & ſecundum ſtatus, & opportunitates, quæ reperiuntur in ſtatu uiæ: multo igitur fortius gloria, quæ reddit animam per omnia Deiformem, & bonis omnibus abundantem, & in nullo deficientem, habitus perfectos in anima exigit reperiri ſecundum omnem ipſius comparationem: & propterea uirtutes, & dona, & beatitudines quantum ad omnes habitus, qui ſunt in ſtatu uiæ; & non habent quid eſſentiale repugnans perfectioni gloriæ, in ipſa gloria, perficiuntur, & conſummantur; & quia omnia dona ſunt huiuſmodi, ſicut patet, quia omnia fuerunt in Chriſto, in quo fuit perfectæ beatitudinis plenitudo; hinc eſt quòd rationabiliter dicitur, & communiter tenetur, quòd dona in patria non euacuabuntur, ſed perfectius remanebunt. Vnde rationes, quæ hoc oſtendunt, concedendæ ſunt.

Idẽ ſentit ſan. Tho. 1. 2. q 68 art. 6.

AD ILLVD, ergo, quod primò obiicitur in cõtrarium, quòd dona ſunt ad ſanandum. Dicendum, quòd perfectæ medicinæ uſus eſt non tantum in reſtituendo ſanitatem, ſed etiam in præſeruando, & continuando. Vnde dona in ſtatu innocentiæ fuiſſent ad ſanitatem prçſeruandam; in ſtatu uero naturæ lapſæ ſunt ad ſanitatem reparãdam; in ſtatu uero gloriæ erunt ad ſanitatem continuandam perpetuè. Licet enim in illo ſtatu non ſit ægritudinis curatio; eſt tamen in illo ſempiternæ ſalutis continuatio. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd dona ſunt ad actus medios, & omnes actus gloriæ erunt perfecti. Dicendum quòd ſicut in ſtatu uiæ quoddam genus operis dignitate, & actu alterum antecellit, ſic erit & in ſtatu gloriç: ſicut etiam poſſumus uidere in membris eiuſdem corporis: unde ſicut membra eiuſdem corporis omnia perfecta erunt, & tamen unum membrum quodãmodo excellentius altero iudicabitur, ſicut oculus excellentior pede; ſic etiam intelligendum eſt in patria, ꝙ actus uirtutum donorum, & beatitudinum ibidem omnes perficiantur, & tamen nihil prohibebit ꝙ quantum ad genus operis quidam actus priores, & quidam medij, & quidam ultimi dicantur. Si enim ad omnes bonas operationes, & laudabiles animæ illi ſtatui conuenientes erimus expediti, quid mirum ſi in tanta uarietate actuum, & operum quantũ ad genus operis põt unus actus alteri anponi?

Ad illud, quod obiicitur, de dono intellectus. Dicendum, q; quamuis in ſtatu viæ donum intellectus fiat per diſcurſum; & quandam inquiſitionem; in patria tamé erit per ſimplicem aſpectum, ubi Deus in omnibus creaturis uidebitur manifeſtè. Vnde ſicut dicit Philoſophus, Si eſſemus ſupra lunã, non quæreremus propter quid ecclipſaretur, quia uideremus ſimplici aſpectu interpoſitionem terræ: ſic, immo multo excellentius in propoſito intelligendum eſt. Ad Illud, quod obijcitur de dono conſilii duo ſunt. Quędã partium ponderata diſcuſſio, & excellens, & ſtabilis, melioris, & dignioris partis electio: & primum eſt imperfectionis, & tolletur, ſecundũ uerò perfectionis, & manebit. Primum enim non eſt de eſſentia conſilii doni, ſed ſecundum. Ad illud, quod obiicitur, de dono fortitudinis, quòd in patria non manebit, quia nulla ſunt ibi pericula ſuſtinenda. Dicédum, q; ſicut dictum eſt de uirtute fortitudinis, ita de dono fortitudinis intelligendum eſt, quia excellentior eius uſus erit in patria. Donum enim fortitudinis diſponet ad hoc, quòd homo fortiter Deo adhæreat, & inſeparabiliter: & hoc non tantum ſecundum ſufficientiam, ſed etiam ſecũdum excellentiam: & ideo non ſuperfluit in patria. Ad illud, quod obiicitur, de dono ſcientiæ. Dicédum, quòd conuerſari in medio nationis prauæ, & peruerſæ hoc eſt eius, prout eſt in ſtatu uiæ. In patria uero eius uſus erit ad ſciendum, & diſcernédum quomodo, & qualiter unuſquiſque debeat ad alterum ſe habere, non ad malos, quæ erunt extra illam ſupernam ciuitatem, ſed ad bonos, qui in illa ciuitate ſuperna per omnia concordabuntur. Ad illud, quod obiicitur, de dono pietatis. Dicendum, quòd ad donum pietatis nõ ſolummodo ſpectat compati patienti, ſed etiam affectum quendam benignitatis, & dulcedinis habere ad omnem hominem, in quo conſpicit imaginem Dei: hoc autem nõ tantum ſpectat ad ſtatum viæ, uerumetiam ad ſtatũ patriæ, & ſecundum illum actum manebit, non quantum ad alterũ. Ad Illud, quod obijcitur de timore, quod non retrahet ibi a malo. Dicendum, quod uſus timoris non erit ibi quãtum ad mali cautelã, ſed potius quantum ad ſummi ardui reuerentiam, ita q; ab illa ſumma maieſtate faciat reſilire in propriam paruitatem. Hoc autem melius manifeſtabitur, quando infra quæretur de dono timoris ſpecialiter: nunc autem tantũ ſufficiat dixiſſe de euacuatione donorum in generali. Poſſent autem de his ſex problemata formari, ut primo quęreretur de euacuatione doni intellectus, deinde de euacuatione doni conſilij, & ſic de ſingulis donis. Melius eſt tamen de his ſimul quærere propter hoc, quòd unam generalem habent ſolutionem: & in determinatione problematum magis eſt attendenda ſolutionis vtilitas, quam ratiocinationum verboſitas augmentanda.

DISTINCTIO XXXIIII.
PARS SECVNDA.

De dono timoris ſpecialiter.

ET quia de timore tractandi nobis occurrit locus, ſciendum eſt quatuor eſſe timores, ſcilicet mundanum ſiue humanum, ſeruilem, initialem, caſtum, vel filialem ſiue amicabilem. Humanus timor eſt, vt ait Caſſiodor. quando timemus pati pericula carnis, vel perdere bona mundi propter quod delinquimus. Hic timor malus eſt, qui in primo gradu cum mundo deſeritur, quem Dominus in euangelio dicens, Nolite temere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potius timere eum, qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam. Timor autem ſeruilis eſt, vt ait Auguſt. cum per timorem gehennæ continet ſe homo a peccato, quo præſentiam iudicis, & pœnas meruit, & timore facit quicquid boni facit, non timore amittendi æternum bonum quod non amat, ſed timore patiendi malum quod formidat. Non timet ne perdat amplexus pulcherrimi ſponſi, ſed timet ne mittatur in gehenuam. Bonus eſt iſte timor, & vtilis licet inſufficiens, per quem ſit paulatim conſuetudo iuſtitiæ, & ſuccedit initialis timor, quando incipit quod durum erat amari: & ſic incipit excludi ſeruilis timor a charitate, & ſuccedit deinde timor caſtus ſiue amicabilis, quo timemus ne ſponſus tardet, ne diſcedat, ne offendamus, ne eo careamus. Timor iſte de amore venit. Ille quidem ſeruilis eſt vtilis, ſed non permanes in æternum, vt iſte. Timor diuinus comes eſt per omnes gradus.

Sup Pſ. 127. in prologo. Matt. 10. Luc. 12. Sup Pſ. 127. circa 1. ver. eiuſdē, et citantur 23. q. 6 ex his omnibus. Ibi. paulo inferius.

Collectio prædictorum.

Et attende quod quatuor hic diſtinguuntur timores, cum ſupra Beda duos dixerit eſſe. Sed Beda humanum timorem prætermiſit, & nomine ſeruilis duos quos hic diſtinximus complexus fuit, ſcilicet ſeruilem, & initialem. Amicabilē vero caſtum dixit. Auguſtinus quoque ſeruilem, & caſtum timorem aperte diſcernit, dum epiſtolæ ad Romanos illum locum exponit. Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis ite-

Rom. 8

rum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum Dei, ita dicens. Duo timores inſinuantur hic: vnus, qui eſt in perfecta charitate, ſcilicet timor caſtus: alter, qui non eſt in charitate, ſcilicet ſeruilis, in quo quamuis Deo credatur, non tamen in Deum: & ſi bonum fiat, non tamen bene. Nemo enim inuitus bene facit, etiã ſi bonum eſt quod facit.

De caſto, & ſeruili timore plenius, adhuc & de initiali.

Homil. 85. ſup Ioa. & de ſpu, & lib. ca. 22. Aug li. de cõfeſſionu. 1. c. 12. tomo 1. trac. 9. qui eſt ad 4. c. 1 epiſt. Io 10. 6 ſparſim hẽs qua continentur his tribus part. Pſ 110.

De his eiſdem timoribus latius diſputat Augu. dicens, Cœpit aliquis credere diem iudicij: ſi cœpit credere, cœpit et timere. Sed quia adhuc timet nondum habet fiduciam in die iudicij, nondum eſt enim in illo perfecta charitas: ſed ſi perfecta in illo eſſet charitas, non timeret, perfecta enim charitas faceret perfectam iuſtitiam, & non haberet vnde timeret, immo haberet quare deſideraret, vt tranſeat iniquitas, & veniat regnum Dei; ergo timor non eſt in charitate? Non inchoata. In qua ergo? in perfecta: perfecta ergo charitas foras mittit timorem: ergo incipiat timor, quia initium ſapientiæ timor Domini. Timor enim quaſi locum præparat charitati. Cum autem cœperit charitas habitare, pellitur timor, qui ei præparauit locum. Quantũ enim illa creſcit, ille decreſcit, & quantum illa fit interior, timor pellitur foras: maior charitas minor timor, minor charitas, maior timor. Si autem nullus eſt timor non eſt qua intret charitas, ſicut videmus per ſetam introduci linũ quando aliquid ſuitur, ſeta prius intrat, & niſi exeat non ſuccedit linum. Sic timor primo occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia iõ intrauit, vt introduceret charitatẽ.

Quod uidetur prædictis aduerſari.

Ibid. circa illud Qui autẽ timet non eſt. Pſ. 18. Ioã. 4.

Eſt autem alia ſententia, quæ videtur huic eſſe contraria, ſi non habet pium intellectorem. Dicitur enim in Pſalm. Timor Domini caſtus permanet in ſeculum ſeculi. Aeternum quendam timorem nobis oſtendit, ſed caſtum. Quod ſi oſtendit, ille nobis ęternum timorem, nunquid contradicit, illi iſta epiſtola, quæ dicit: Timor non eſt in charitate, ſed perfecta chritas foris mittit timorem? Hoc enim dictum eſt per Dauit. Sed nolite putare alium eſſe ſpiritum: ſi enim unus flatus inflat duas tibias, num poteſt implere unus ſpiritus duo

corda,

corda,& agitare duas linguas? Si ſpiritu uno ideſt flatu impletæ duæ tibiæ conſonant,impletæ duæ linguæ Spiritu Dei diſſonare poſſunt? immo eſt ibi quædam conſonantia,eſt quędam concordia,ſed auditorem deſiderat ſtudioſum,non ocioſum.Ecce mouit duas linguas ſpiritus Dei,& audiuimus ex vna,Timor non eſt in charitate : audiuimus ex alia,Timor Domini caſtus permanet in ſeculum ſeculi. Quid eſt hoc? Diſſonant? Non. Excute aures,intende melodiam,non ſine cauſa hic addidit caſtus,illic non addidit:quia eſt timor aliquis,qui dicitur caſtus , & eſt alius, qui non dicitur caſtus. Diſcernamus iſtos duos timores,& intelligamus conſonantiam tibiarum. Quomodo diſcernimus? Attendat charitas veſtra . Sunt homines , qui propterea timent Deum ne mittantur in gehennā,ne fortè ardeant cum diabolo in igne æterno. Ipſe eſt timor,qui introducit charitatem, ſed ſic venit vt exeat. Si enim propter pœnas times,Deum,non dum amas quem ſic times , non bona deſideras , ſed mala caues . Sed ex eo:quia mala caues,corrigis te & incipis bona deſiderare,cumque bona deſiderare cœperis,erit in te timor caſtus . Quid eſt timor caſtus? Timere ne amplius amittas ipſa bona,timere Deum ne recedat a te. Cum autem times Deum ne te deſerat præſentia eius , amplecteris eum , & ipſo frui deſideras .

Similitudo quomodo diſtent duo timores prædicti.

Nō potes melius explanare quid interſit inter duos iſtos timores,quam ſi ponas duas mulieres maritatas , quarum vnam conſtituas volentem facere adulterium , ſed timet ne damnetur a marito. Timet maritum,quia adhuc amat nequitiam, huic non grata eſt , ſed oneroſa mariti præſentia , & ſi fortè viuit nequiter, timet maritum ne veniat. Tales ſunt qui timent diem iudicij.Fac alteram amare virum,& debere illi caſtos amplexus, nulla ſe adulterina immunditiæ maculare velle : iſta optat præſentiam viri. Illa timet , & iſta timet. Iam ergo interrogentur quare timeant. Illa dicet. Timeo virum ne veniat . Iſta dicet , Timeo virum ne diſcedat. Illa dicet,Timeo virum ne damnet. Iſta dicet,Timeo virum ne deſerat. Pone hæc in animo , & inuenies timorem

Aug. eo dē trac. 9. ſuper Ioā. epiſto. inferius paulo ad ſuperiora, & trac. 43. in expoſitione euāgelii Ioann. Idē pene habetur in epiſ. ad Honoratū de gratia no. teſt. c. 21 et eſt epiſ. 120. to. 2. et de v.ra poſte. ſermo. 18.

morem quem foras mittit charitas, & alium timorem caſtum permanentem in ſeculum ſeculi. Illum timorem perfecta charitas foras mittit, quia ille timor tormentum habet, torquetur conſcientia peccatorum, nondum facta eſt iuſtificatio. Eſt ibi, quod titillet mentem, quod pungat, quod ſtimulet. Stimulat ille timor, ſed intrat charitas, quæ ſanat quod vulnerat timor. Timor caſtus facit ſecuritatem in animo. Audiuimus duas tibias, ſcilicet Ioannem, & Dauid reſonantes. Illa de timore Dei dicit quo timet anima ne damnetur, illa de timore Dei dicit, quo timet anima ne deſeratur. Ille eſt timor, quem charitas excludit, ille eſt timor, qui permanet in ſeculum ſeculi. Ecce in his verbis prædictis aperte oſtendit Auguſtinus, quis ſit timor caſtus, & quis ſeruilis, & qualiter differant. In quibus etiam initialem timorem ſignificauit, qui nec ex toto eſt ſeruilis, nec ex toto caſtus, ſed tanquam medius aliquid de ſeruili, & aliquid de caſto timore habet: facit enim ſeruire partim timore pœnæ, partim amore iuſtitiæ, per quem timemus puniri, & timemus offendere. Iſte timor eſt in inchoata charitate, non in perfecta, & quantum creſcit charitas, tantum decreſcit iſte timor, quantum ad metum pœnæ, id eſt quantum ad id quod facit timere pœnam, & quantum ad tormentum conſcientiæ. Nam quanto magis diligimus, tanto minus timemus. Iſte timor notatur in illis verbis Augu. vbi non negat timorem eſſe in charitate inchoata, ſed perfecta, quod non poſſet dici de ſeruili, quia vt ipſe ſupra dixit, ſeruilis timor non ramanet veniente charitate, nec intrat charitas, niſi prius ille timor exeat, nec in illo timore aliquis credit in Deum, & ſi credat Deo, nec benefacit etiam ſi bonum eſt quod facit. Non eſt ergo timor ille in charitate ẽt inchoata, quia oĩs qui charitatem habet licet non perfectã, & in Deum credit & bona opera facit. Quare ſeruilis non eſt timor ille, quem in charitate inchoata fore conceſſit, & quem creſcente charitate decreſcere dixit, ſed ille eſt timor initialis, quem non negat eſſe in charitate niſi perfecta ſit.

Qũo timor ſeruilis, & initialis dicantur initium ſapientię.

Prou.1. *Sciendum tamen eſt, quod vterque timor, ſcilicet ſerui-*

lis,

lis, & initialis in ſcripturæ diuerſis locis dicitur initium ſapientiæ, & ita fore comperies ſi diligenter annotaueris loca ſcripturæ, in quibus de timore Domini fit mentio: ex alia tamen ratione, & cauſa diuerſa, dicitur ſeruilis timor initium ſapientiæ, & ex alia initialis. Seruilis enim ideo dicitur initium ſapientiæ; quia præparat locum ſapientiæ, & ducit ad ſapientiam, ſed tamen non remanet cum ea, immò foras exit. Initialis verò dicitur initium ſapientiæ, quia eſt in inchoata ſapientia, quem cum quis habere incipit, ſapientiam, & charitatem habere incipit. Inde etiam eſt quod vterque timor dicitur initialis, quod inuenire poteris per diuerſa ſcripturæ loca. Vterque etiam timor interdum dicitur ſeruilis, quia & ipſe initialis, qui eſt in charitate inchoata, aliquid habet de ſeruili, ſcilicet angorem pœnæ ſicut, & aliquid habet de caſto, ſcilicet quod timet offendere ac ſeparari. & 5. c. Eccl. 1. Pſalm. 110.

De hoc quod Augu. dicit, caſtum timorem eſſe æternum.

Illud quoque diligenter eſt notandum, quod in ſuperioribus Auguſtinus dicit, caſtum timorem eſſe æternum, per quod confirmatur præmiſſa ſententia, ſcilicet quod ſpiritus timoris erit in futuro, ſicut & alia dona Spiritus ſancti, ſed non habebit omnem illum vſum quem modo habet. Faciet enim tunc nos reuereri Deum, non timere ſeparari, vel carere, Fuit ergo & in Chriſto timor ille, ſed iuxta vſum illum quem habebit in futuro in ſanctis. Non enim timuit Chriſtus ſeparari, vel offendere Deum, ſed Deum præ omnibus reueritus eſt. Ad Hebre. 3.

Qualis fuerit timor ille pœnę, qui in Chriſto fuit.

Cum autem fuerit in Chriſto timor pænę, quęritur an iſte timor fuerit mundanus, vel ſeruilis, vel initialis. Ad quod dicimus, nullum eorum fuiſſe in Chriſto, quia timor mundanus malus eſt, vt ſupra dictum eſt, & in primo gradu cum mundo deſeritur. Seruilis vero, vel initialis in perfecta charitate non eſt. Nullus ergo timorum iſtorum fuit in Chriſto. Quis ergo fuit timor iſte, quo pœnam timuit? Poteſt timor ille dici naturalis, vel humanus, qui omnibus ho-

minibus ineſt, quo horretur mors ac formidatur pœna. Et dicitur timor iſte naturalis, non quia acceſſerit homini ex natura ſecundum quod prius fuit inſtituta, quia non fuit iſte timor concreatus homini, nec de bonis naturalibus, ſed quia ex corrupta natura per peccatum omnibus aduenit: cui corruptio inoleuit, tanquam eſſet naturalis, & eſt iſte timor effectus peccati, vt prædictum eſt.

SVpra egit Magiſter de donis in generali, in hac vero parte agit de dono timoris in ſpeciali. Diuiditur autem iſta pars in tres partes. In quarum prima aſſignat diuerſos modos timendi. In ſecunda vero inquirit diuerſitatẽ illorum modorum, ibi. *De his eiſdem timoribus latius, &c.*) In tertia verò quærit, ſecundum quam iſtarum differentiarum timor in Chriſto fuerit, ibi. *Illud quoque diligenter eſt notandum, &c.*) Prima pars diuiditur in duas. In quarum prima ponit diſtinctionem timoris ſecundum quatuor differẽtias. In ſecunda uerò reducit illas quatuor ad duas, ibi. *Et attende quòd hic quatuor diſtinguntur timores, &c.*) Secunda verò pars principalis, in qua inquirit differentiã inter membra prius aſſignata, diuiditur in quatuor. In quarũ prima aſſignat differentiam inter timorem ſeruilem, & caſtum, tangens interdum de initiali. In ſecũda uerò inducit quandam auctoritatem, quæ uidetur præcedentibus eſſe contraria, & intellectum eius determinat, ibi. *Eſt autem & alia ſententia, quæ videtur huic contraria, &c.*) In tertia verò ad maiorem iſtorum euidẽtiam ſubiungit exemplum, ibi. *Non potes melius explanare, &c.*) In quarta uerò, & ultima ſubiungit cuiuſdam alterius auctoritatis expoſitionẽ ad habendum de prædictis euidẽtiam plenariam, ibi. *Sciendum tamen eſt, quòd uterque timor, &c.*) Tertia uerò pars principalis diuidi habet in partes duas. In quarũ prima oſtendit, quòd in Chriſto fuerit timor pœnæ, ibi. *Cum autem in Chriſto fuerit timor pœnæ, &c.*)

E*T quia de timore occurrit, &c.*) Obiicitur hic primo cõtra ordinem a Magiſtro obſeruatum. Videtur enim quòd inordinatè procedat in tractando, quoniam uia diffinitiua præcedit diuiſiuam: ergo prius eſt timorem diffinire, quàm diuidere. SI TV dicas, quod non eſt unam communem diffinitionem ipſius timoris aſſignare: in contrarium huius opponitur: quia cum timor habeat ortum ex amore, & unam ſit diffinitionem aſſignare, ſicut Dionyſius diffinit amorem per uim unitiuam, uidetur, quòd ſimiliter ſit ex parte timoris. Sed in contrarium huius opponitur: quia quando aliquid in vna ſui acceptione eſt paſſio, in altera uerò eſt habitus, æquiuocè dicitur: ſed timor, qui eſt donum, eſt habitus, timor uerò naturalis eſt paſſio: ergo de timore nõ poteſt aſſignari una communis ratio. Item. Auguſtinus, & Damaſcenus, timorem diffiniunt. Aug. ſuper

Dub. 1.

Lib. de Diuin. nomin. Cap. 4. par. 2.

ſuper Ioan.ſic. Timor eſt fuga, ne amittat quod habet. Damaſcen. ſic. Timor eſt expectatio futuri mali, Sed neutrum conuenit timori in ſtatu patriæ, ſicut patet: ergo non uidetur, quod ſit generalem rationem ipſius timoris inuenire. IVXTA hoc, quæritur de iſtis duabus diffinitionibus prętactis, quoniam uidentur ſibi contrariari. Si enim fuga, & expectatio opponuntur, & timor eſt fuga ſecundum Auguſtinus, non ergo eſt expectatio, ut dicit Damaſce. Vlterius q̃ritur iuxta hoc, utrum timor ſecundum generalem ſui acceptionem habeat unum obiectũ commune. Quod ſic, uidetur, q̃a naturalis timor cõformis eſt gratuito, & gratuitus glorioſo: alioquin, nec timor naturalis perficeretur a gratuito, nec gratuitus a glorioſo: hoc autem eſſe non poſſet, niſi haberent unum obiectum commune: ergo, &c.

Item. Tantæ generalitatis eſt amor, quantæ eſt timor: ſed omnis amor eſt reſpectu obiecti ſub una ratione, uidelicet ſub ratione boni: ergo uidetur ſimiliter de timore. Sed contra eſt, quòd timor uię eſt reſpectu mali, timor autem patrię non eſt reſpectu mali, cum ibi nullum ſit malum: ergo nõ uidetur, quod timoris uiæ, & timoris patriæ poſſit eſſe unũ obiectum commune: ac per hoc una communis ratio aſſignari.

Item. Timor uiæ eſt reſpectu futuri, timor autem patrię reſpectu futuri non poteſt eſſe: ergo non poſſunt communicare in ratione unius obiecti. Reſpondeo. Dicendum, quòd timor cum multas habeat differentias, de illis, nec dicitur omnino uniuocè, nec æquiuocè, ſed ſecundum quandam analogiam. Vbi autem eſt analogia, ibi eſt comparatio ad aliquid unum ſecundum prius, & poſterius, maxime ubi eſt dicere propriè analogiã: & ideo timor ſecundũ oẽs ſuas differẽtias habet aliquod obiectum ſiue unam rationem, circa quod conſiſtit eius actus ſecundũ prius, & poſterius. Obiectum autem timoris ſub ratione ſua generali eſt arduum: Actus uerò cõmunis reſilitio ab illo arduo; & hoc eſt in omni timore reperiri. Vnde una communis ratio poteſt de oĩ timore aſſignari, ut dicatur: quòd timor eſt reſilitio ab aliquo arduo ſiue excellenti, ſiue illud arduum ſit in genere boni, ſiue ſit in genere mali. Sed cum eſt in genere boni, eſt reſilitio cum reuerentia: cũ uerò eſt in genere mali, eſt reſilitio cum fuga. Sed quia iuxta analogiam frequenter latet æquiuocatio quędam, ſecundum Philoſophum: propter tollendam ambiguitatem Magiſter primo maluit diuidere, quam diffinire: quia in multiplicibus primo eſt diuidendum, & poſtea diffiniendum: & hoc eſt, quòd dicit Auguſtinus, & Damaſcenus. Timorem enim diffiniunt non quidem in ſua generalitate, ſed reſpectu mali. Et quia timor reſpectu mali duplicem actum habet, unum antecedentem, qui eſt æſtimatio, ſiue ſuſpicio, qua quis credit malum ſibi ſuperuenturũ: conſequenter eſt fuga illius mali æſtimati: hinc eſt quòd unus illorum diffiuit per expectationẽ, alter uerò per fugam: ita quod nulla eſt ibi controuerſia. Accipitur enim ibi expectatio largè pro quacumque æſtimatione, ſiue creduli-

dulitate de aduentu mali. Et per hoc patet reſponſio ad primum, quod quærebatur de timoris notificatione. Ad illud uerò, quod quęrebatur ulterius de timoris obiecto. Dicẽdum, quod obiectũ eius eſt arduum ſub rõne ardui, & excellentis, & quodãmodo ſuperexcellentis. Vnde quod obiicitur de malo, & de futuro nõ ualet: quia illatio nõ reſpicit timorem, niſi quantum ad ſtatum uiæ, nec ad hoc generaliter: in ſtatu enim uiæ eſt timor reuerentiæ ſicut ex ꝓcedentibus habitũ eſt &c. Obiicitur ſecundo contra numerum, & diuiſionẽ, quam de timore ponit Magiſter. Et obr̃ contra hoc, primo quod uidetur Magiſter eſſe inſufficiens: omittit enim timorem naturalem. Item obr̃, quia ſibi cõtradicere videt̃: primo.n. dicit quatuor eſſe timores, & poſtmodũ ſubiungit quinque. Et ſi tu dicas, ꝙ ipſe enumerat pro uno mundanum, & humanum, Contra. Timor mundanus ſurgit ex concupiſcentia oculorum, timor humanus ex concupiſcentia carnis: ſed iſtæ concupiſcentiæ ſunt diuerſæ: ergo & illi timores. Iuxta hoc quæritur, cum ſex differentiæ aſſignentur uidelicet naturalis, mundanus, humanus, ſeruilis, initialis, & filialis, penes quid ſumantur, & quomodo diſtinguantur. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſex differentiæ timoris habent diſtingui ſecundum differentiarum ſuarum originum. Timor.n. aut eſt ex natura, aut ex libidine, ſiue cõcupiſcentia, aut ex gratia. Si eſt ex natura, tunc eſt timor naturalis. Si ex concupiſcentia, hoc eſt dupliciter, aut eſt ex nimio amore ſui, ſic eſt humanus: aut ex nimio amore ſuorum, ſic eſt mundanus. Si uero ex gratia gratis data, ſic eſt ſeruilis: aut ex gratia gratumfaciente inchoata, & ſic eſt initialis: aut eſt ex gratia perfecta, & ſic eſt filialis. Et ſic patet, ꝙ ſex ſunt differẽtiæ timoris ſecundum ſuam generalem diuiſionem ex parte ſuæ originis. Ad illud ergo quod obiicitur, quod Magiſter eſt inſufficiens, quia non ponit niſi quattuor. Dicendum, quod Magiſter cum intendit hic agere de timore dono, non diuidit timorem niſi eatenus, q̃ad propoſitum ſuum ſpectat. Timor autẽ donum quadrupliciter habet conſiderari, aut per comparationem ad ſuum oppoſitum, quod expellit: & hic eſt timor malus, qui opponitur dono ſpiritus ſancti, ut mundanus, & humanus, quos Magiſter nõ diuidit, licet ſint timores diuerſi: quia ſub una rõne conſiderat, uidelicet inquãtum oppoſitionem habent ad donum timoris. Aut per comparationem ad obiectum minus principale, & hoc quidem eſt malum pœnæ: & ſic eſt timor ſeruilis. Aut per comparationem ad obiectum magis principale, quod quidem eſt malum culpæ ſiue offenſæ: & ſic eſt timor initialis. Aut per comparationem ad obiectum maxime principale, qđ quidem eſt excellentia maieſtatis diuinæ: & quantum ad hoc eſt timor filialis. Et ſic patet, ꝙ ſecũdum quadruplicem comparationẽ ipſius timoris doni, aſſignãtur quatuor timoris differentiæ. Et Magiſter ſufficiẽter diuidit timorem quantum ſpectat ad propoſitum. Aliter poteſt dici, quod timor ſub rõne doni poteſt ſcdm

aliam

aliam cõſiderationem quadrupliciter diuidit: quia timor aut eſt oppoſitum ſimpliciter dono: & ſic eſt una differentia, uidelicet mundanus, & humanus: aut eſt donũ tamen cum oppoſito doni: & ſic eſt timor ſeruilis: aut eſt donum cum oppoſito, tñ cum quadam approximatione ad oppoſitum: & ſic eſt timor initialis: aut eſt perfectum donum, & ſic eſt timor filialis: & ſic patet ſufficientia horum membrorum, & ſolutio obiectorum.

Et attende, qđ hic quatuor &c.) Contra. Ex hoc uidetur, quod uel Magiſter ſit ſuperfluus, uel Beda diminutus. Item. Iuxta hoc quæritur de diuiſione, quam ponit Dama. ubi diuidit timorem in ſex differentias, quarum nullã ponit, nec Magiſter, nec Beda. Dicit.n.ꝙ ſex ſunt genera timoris, uidelicet ſegnicies, erubeſcẽtia, verecundia, admiratio. ſtupor, & agonia: uidetur.n.ſecundum hoc, ꝙ aut ipſe Dama. aut Magiſter in diuidendo nõ recte procedit. Iuxta hoc etiam quæritur de ſufficiẽtia membrorũ, quæ ponit Dama. Reſpon. Dicendum, ꝙ eſt loqui quadrupliciter de timore: aut ſecundum ꝙ eſt donum præciſe: aut ſecundum ꝙ eſt donum, & oppoſitum dono: aut ſecundum ꝙ comprehendit donum, & oppoſitum dono, & paſſionem naturæ; aut ſpecialiter de ipſo ſecundum ꝙ timor eſt paſſio naturæ. Si ſecundũ ꝙ eſt donnm, ſic diuiditur in duo membra, & ſic accipit Beda diuidens timorem in ſeruilem, & caſtum: quia poteſt eſſe donum gratuitum, aut gratiſdatum. Si ſecundum ꝙ comprehendit donum, & oppoſitũ dono, ſic eſt diuiſio Magiſtri in quatuor membra, ſecundum ꝙ dictum fuit ſupra. Et quia Magiſter largius accipit; ideo plura membra ponit. Si autem accipitur prout comprehẽdit donũ, & oppoſitum dono, & etiam paſſioni naturæ: ſic diuiditur in ſex mẽbra poſita prius. Si uero prout accipitur ſpecialiter pro paſſione naturæ, ſic eſt diuiſio Dama. quæ eſt quaſi ſubdiuiſio reſpectu præcedentis. Sufficientia autem, & numerus horum membrorum ſic patet; quia timor paſſio aut eſt reſpectu mali, aut reſpectu ardui. Si reſpectu mali, aut reſpectu mali in ſe, aut reſpectu mali in ordine ad culpam. Si reſpectu mali in ſe, hoc eſt dupliciter, aut prout timetur difficultas in opere, ſuperexcedens uires noſtras: & ſic eſt ſegnicies, de qua dicit ipſe Dama. ꝙ ſegnicies eſt timor futuræ operationis. Aut prout timetur malum pœnę, nec tamen eſt a nobis, ſed potius a fortuna, & per accidens; & ſic eſt ipſa agonia, de qua dicit ipſe Dama. ꝙ agonia timor eſt per caſum, ſiue infortunium. Si autem eſt timor mali reſpectu pœnę in comparatione ad culpã, hoc poteſt eſſe dupliciter, aut reſpectu culpę, quæ iam eſt; & ſic eſt uerecundia, de qua dicit Dam. quod uerecundia eſt timor actu. Aut reſpectu culpę, quę iã non eſt, ſed poteſt eſſe: & ſic eſt erubeſcentia. De qua dicit Dam. ꝙ erubeſcentia eſt timor in ſpectatione cogniti. Si autem eſt reſpectu ardui, ſiue magni, aut eſt magnum, in quod non poſſumus cognoſcẽdo, & operãdo propter defectum cognitionis: tunc eſt admiratio, de qua dicit Dama. ꝙ admiratio eſt timor in magna imaginatione

ris diffinitione. Secundum de obiecto. Tertium de diuiſione Magiſtri. Quartum de diuiſione doni. Quintum de doni gratuiti nominatione. Sextum, & ultimum de eius comparatione ad donum ſapientiæ, &c.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An timor ſeruilis ſit donum ſpiritus ſancti?

AD intelligentiam huius partis, in qua quidem agitur de dono timoris incidit hic quæſtio circa duo. Primò, enim quæritur de timore informi, ſiue ſeruili, qui eſt cum peccato. Secundò, quæritur de timore gratuito, qui datur cum Spiritu ſancto. Circa primum quæruntur tria. Primum, eſt de timore ſeruili per comparationem ad ſuum principium. Secundum eſt de timore ſeruili per comparationem ad ſuum uſum. Tertium eſt de eodem timore per comparationem ad gratiæ complementum.

DE timore ſeruili per comparationem ad eius principium, utrum uidelicet timor ſeruilis ſit donum Spiritus ſancti diuinitus datum. Et quòd ſic uidetur. Primo per Gloſa. ſuper illud Roma. viij. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore: ſed accepiſtis ſpiritũ adoptiones filiorum: in quo clamamus, abba, pater. ibi. Gl. Caue ne ex eo ꝗ ait ſpiritum ſeruitutis, & ſpiritum adoptionis, diuerſum intelligas ſpiritum, cum ſit unus, atque idem ſpiritus. Si ergo ſpiritus adoptionis eſt donum ſpiritus ſancti, ex hac Gloſa. videtur neceſſariò poſſe concludi, quòd ab eodem ſit timor ſeruilis. ITEM. Auguſtinus dicit, & habetur in litera. Bonus eſt timor ſeruilis, & utilis, per quem fit paulatim conſuetudo iuſtitiæ. Sed omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt; ergo timor ſeruilis deſurſum deſcendit. ITEM. Hoc ipſum uidetur probari auctoritate ueteris teſtamenti: quia ſicut dicitur Eccleſiaſt. j. Principium ſapientiæ eſt timor Domini: & cum fidelibus, in uulua concreatus eſt, &c. Et Prouerb. xvj. In timore Domini declinat omnis a malo. Et iterum cap. 15. in fine Timor Domini diſciplina ſapientię; & gloriã præcedit humilitas. Et Eſaiæ. xxvj. A timore tuo Domine concepimus, & parturiuimus ſpiritum ſalutis. Si ergo timor ſeruilis eſt initium ſapientiæ, & facit declinare a malo, & bonum concipere, & hoc totum non eſt, niſi a dono Dei: videtur ergo quod timor ſeruilis ſit donum Spiritus ſancti. ITEM. Non ſolum a Deo eſt gratia cooperans, ſed etiam gratia uoluntatem præparans: ergo non ſolummodo a Deo eſt timor ille, qui regit hominem in ſtatu iuſtitiæ, ſed etiam qui præparat ad illum ſtatum. Cum ergo timor ſeruilis ſit huiuſmodi, uidetur, quod timor ſeruilis ſit donum Spiritus ſancti. ITEM. Plus eſt timere Deum, quam credere. Multi enim credunt, qui nõ timent: ſed fides qua quis credit, etiam in ſtatu peccati datur homini deſurſum; ergo & donum, per

quod timet: ſed timor ſeruilis eſt huiuſmodi: ergo &c.

SED CONTRA. Omne donum Spiritus ſancti poteſt ſtare cũ Spiritu ſancto, quia Spiritus ſanctus non repugnat ſuis donis: ſed quando Spiritus ſanctus infunditur, tunc timor ſeruilis expellitur, ſicut dicit Auguſt. & habetur in litera; ergo timor ſeruilis nõ eſt donum Spiritus ſancti. ITEM. Oẽ Spiritus ſancti donum habet exẽplar correſpondens in Deo: ſed timor ſeruilis non habet exẽplar correſpõdẽs in Deo, nec inquãtũ timor, nec inqtũ ſeruilis In Deo n. nullus eſt pauor, nulla eſt ſeruitus. ITEM. Omne donum Spiritus ſancti datur ad habilitandum animam ad aliquid arduum, & excellens: ſed timor potius conſiſtit in depreſſione, quam in aliqua erectione, & potius eſt ex uirtutis indigentia, quam ex ſufficientia: uidetur, ergo ꝙ timor ſeruilis non ſit donum Spiritus ſancti. ITEM. Sicut cõtingit Deum timere propter pęnas, quas infligit: ſic etiã contingit amare propter beneficia, quæ nobis tribuit, etiã in ſtatu peccati: ſed amor ille, qui eſt propter temporalia, non ponitur inter Spiritus ſancti dona; ergo nec timor ſeruilis, qui principaliter habet oculum ad pęnã. ITEM. Sicut aliquis dimittit tranſgredi mandata Dei propter timorẽ pœnarum æternarum, ſic latro dimittit tranſgredi edictum Regis propter timorẽ furcarum: ſed timor, quo latro timet furari, ne ſuſpendatur, non ponitur eſſe donum Spiritus ſancti; ergo ſimiliter uidetur de illo timore, quo quis timet peccare, ne ęternaliter puniatur: immo uidetur multò fortiori ratione, quia ſi malum faciliter timetur, maius malum multò facilius timetur: cum ergo maius malum ſint pęnę ęternę, quã temporales, ſi nõ egemus dono ad timendum pœnas temporales, multò magis uidetur, quòd nec ad timendum pœnas æternas.

RESOLVTIO.

Timor ſeruilis donum quidem eſt Spiritus ſancti, ſed non cum Spiritu ſancto.

RESP. Dicendum, ꝙ abſque dubio timor ſeruilis eſt donum Spiritus sãcti. Et ratio huius eſt, quoniam ſicut donum Dei eſt noſſe, ſiue credere pœnas futuras, pro eo ꝙ ibi eſt quædam cordis illuminatio, & directio: ſit donũ Dei eſt illas pœnas ęternas refugere, & timere: pro eo quod ex tali dono eſt quædam cordis emollitio, & fluxus concupiſcentialis reſtrictio, & in hoc quædam rectificatio. Quod enim ibi ſit emollitio, ſatis innuit ~~Hiere.~~ propheta cum dicit: Induraſti cor noſtrũ, ut nõ timeremus te. Quod ibi ſit fluxus cõcupiſcentialis reſtrictio, innuit propheta in Pſal. 118. cum dicit. Cõfige timore tuo carnes meas: quod quidem non ſolum fit timore caſto, ſed etiam ſeruili, quo timentur æterna ſupplicia, & timetur diuina iuſtitia. Et propter illorum timorem ceſſat homo a peccatorum perpetratione, licet non omnino ceſſet a uoluntate, ſicut dicit Glo. ꝙ totum eſt ex diuino munere. Ideo cõcedendæ ſunt rõnes ad hanc partem inductæ.

AD ILLVD ergo, quod primò obiicitur in contrarium, quòd timor ſeruilis non manet cum Spiritu ſancto, Dicendum, ꝙ dona Spiritus ſancti ſunt in multiplici diffe-

differentia. Quoddam namq; donum eſt a Spiritu ſancto, ſed non cũ Spiritu ſancto, quia præparat ad Spiritum ſanctũ, & tale donũ eſt timor ſeruilis, secũdum quod huiuſmodi. Quoddam autem eſt donum, ꝙ eſt a Spiritu ſancto, & ſemper cum Spiritu ſancto, quia per ipſum conſecratur habitaculum Spiritui ſancto, ſicut eſt donum charitatis. Quoddam uero eſt donum, quod eſt donum a Spiritu Sancto, & aliquando cũ Spiritu ſancto, aliquando ſine Spiritu ſancto, ſicut donũ quod eſt ad Spiritu sãcti manifeſtationem, & eſt ordinatum non ſolum ad propriã utilitatem, ſed etiam ad alienam: ſicut donum prophetiæ, & donũ ſcientiæ, quę aliquando in malis, aliquãdo in bonis reperiri habẽt. Cum ergo dicitur, ꝙ donum Spiritus ſancti cõpatitur ſe cum Spiritu ſancto. Dicẽdum, quod illud habet inſtantiam in eo dono, qđ ordinatur ad habitationem Spiritus Sancti præparandam. Poſſet etiã aliter dici, ꝙ timor ſeruilis, & ſi inquãtũ ſeruilis eſt, non poſſit ſtare cum Spiritu ſancto propter annexam imperfectionem, quæ dicit repugnantiam ad ſtatũ gratiæ: tamen quantum ad aliqd ſui nihil prohibet ipſum cum Spiritu sãcto ſtare, ſicut infra melius manifeſtabitur: & quantũ ad hoc eſt donum eius. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ omne donũ Spiritus ſancti habet exemplar correſpondens in Deo. Dicendum, ꝙ ſi illud ſpecialiter intelligatur quantum ad omnem eius proprietatẽ, ſic non eſt uerum: ſed ſi generaliter intelligatur, utpote quod dicatur illud habens exemplar in Deo, quod habet aliqd correſpondens ſibi, uel ſecundum ſe, uel ſecundum ſuum genus, ſic ueritatẽ habere poteſt. Et hoc mõ timor poteſt habere exemplar in Deo: quia qui timet, elõgatur a malo, & ſtat intra fines proprios, ita ꝙ ſupra ſe non erigitur. Vtrumque autem iſtorum, contingit reperiri in Deo, quia Deus a malo maximè elongatur, & nullo mõ ſupra ſeipſum erigitur: ideo dum per timorem Deo ſubijcimur, eidẽ aſſimilamur: & talis aſſimilatio ſufficit ad hoc, ꝙ timor habeat ſufficientẽ rationẽ doni. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ omne donum Spiritus ſancti datur ad habilitãdum animam ad aliquod arduũ, & excellens. Dicendum, quòd ſicut inordinatè amare eſt magnæ laſciuiæ, ſed ordinatè amare eſt magnæ uirtutis, & excellẽtiæ: ſic inordinatè timere eſt ſigniciei, & ignauiæ, ordinatè uerò timere magnæ eſt excellentiæ. Qui enim Deum ueraciter timet, nihil terrenum, & caducum timet, immo ex ipſo timore de ipſis timoribus ſupereffertur. Ideo licet actus timoris uideatur pertinere ad quãdam defectibilitatem: ſecundum ueritatem tamen pertinet ad excellentiam, & nobilitatem; & qa in timore ſeruili incipit hõ Deũ ipſum temere, hinc eſt ꝙ donum Spiritus sãcti eſt, ſed imperfectũ. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ſicut contingit Deum timere propter pœnas, ita & amare propter beneficia. Dicendum, ꝙ ſicut beneficia quædam ſunt præſentia, quædam futura, quædam quæ uidentur, quędam quæ expectãtur: ſic etiã & pœnæ. Et ſi quis timeat Deum ſolummodo propter pœnas præſentes, quas iam expertus

eſt,hoc nõ habet neceſſario ex dono; ſed cum timet propter ſupplicia futura, quæ credit inſligenda eſſe omnibus, qui contemnunt diuinam iuſtitiam: ſic & in amore intelligendum eſt, ꝙ amor æternorum bonorum eſt donum Dei. Amor uero præſentium poteſt eſſe ex ipſo naturali affectu:& ideo ex hoc non poteſt concludi, quod timor ſeruilis nõ ſit donum, quia timore ſeruili non timentur tantum tẽporalia ſupplicia, ſed etiã æterna, ſicut tactum eſt ſupra.

AD ILLVD, quod obijcitur de latrone, qui timet furari propter ſuſpendium. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, ſicut iam tactum eſt: quia naturali cognitione, & æſtimatione latro cognoſcit illud ſupplicium, & illud reformidat: non autem ſic eſt de ſupplicio infernali, imo oportet, ꝙ timeat per fidẽ; & amplius, ꝙ cor quodammodo mollificetur, ut exhorreat illa ſupplicia ad fidei inſtinctum. Proptera ratio illa non ualet: quia non eſt ſimile hinc, & inde.

QVAESTIO. II.

An uſus timoris ſeruilis bonus ſit?

DE timore ſeruili in comparatione ad eius uſum, utrum.ſ. uſus timoris ſeruilis ſit bonus, an malus. Et ꝙ bonus ſit uidetur: qa quales ſunt habitus, tales ſunt actus: ſed timor ſeruilis, cum ſit donum Spiritus ſancti, eſt bonus: ergo per documentũ moralis philoſophi actus eius eſt bonus.

ITEM. Maxima eſt Philoſophi, ꝙ cuius uſus bonus, ipſum quoque bonum eſt: & cuius uſus malus, ipſum eſt malum; ergo ſi uſus timoris ſeruilis eſt malus, ipſe timor ſeruilis eſt malus: ſed non eſt malus cum detur diuinitus; ergo actus eius eſt bonus. ITEM. Oĩs habitus, cuius uſus præparat hominem ad ſuſceptionem gratiæ, eſt bonus quantum ad uſum: ſed timor ſeruilis eſt huiuſmodi; qa per uſum eius introducitur charitas; ſicut dicit Auguſtinus, & habetur in litera; ergo &c. ITEM. Nullus actus, quo quis uitat peccatum, eſt peccatum. ſed actu timoris ſeruilis recedit homo a peccato: ergo actus timoris ſeruilis non eſt peccatum; non eſt ergo malus: & eſt malus, uel bonus; ergo eſt bonus.

SED CONTRA. ſup illud Pſ. 118 Cõfige timore tuo carnes meas. Glo. Aug. Timor ſeruilis carnem nõ crucifigit, qa uiuit ĩ eo peccãdi uoluntas, & ſeq̃ret̃ opus, ſi ſperaret̃ impunitas: mallet.n. licere, & dolet non licere, qđ lex uetat: ſed omnis talis motus eſt directè contra iuſtitiam, quia uellet iuſtitiam non eſſe: omnis uerò motus contra iuſtitiam eſt malus; ergo ad actus, & uſus timoris ſeruilis eſt malus. ITEM. Gregorius, in Moral. Cum pęna timetur, & Dei facies non amatur, timor ex tumore eſt, non ex amore; ſed oĩs actus, qui procedit ex radice tumoris, & ſuperbiæ, eſt actus malus, & damnabilis; ergo uſus timoris ſeruilis non eſt bonus, ſed damnabilis. ITEM. Nullus actus incompoſſibilis charitati, eſt bonus, ſed timere ſeruiliter ẽ actus incompoſſibilis charitati; ergo timere ſeruiliter non eſt bonum. Maior manifeſta eſt: quia charitas bono nõ repugnat, ſed malo. Minor etiam manifeſta eſt ſecundum uerba Aug. & Apoſtoli: quia ſpiritus ſeruitutis non ſtat cũ ſpiritu

ritu adoptionis. ITEM. Omnis timor ortum habet ex amore; ergo timor ſeruilis ex amore habet ortum: ſed omnis amor aut eſt naturalis, aut libidinoſus, aut gratuitus: cum ergo timor ſeruilis non poſſit habere ortũ ex amore gratuito, quia eſt i peccatore, nec ex amore naturali conſtat, quia iam eſſet timor naturalis: reſtat ergo qđ ex amore libidinoſo: ſed oĩs actus, qui exit ex amore libidinoſo, eſt malus, & culpabilis: ergo actus timoris ſeruilis eſt malus. ITEM. Amare Deũ pp tpalia principaliter eſt peccatum, & malum: ergo ſimiliter timere Deum pp pœnas principaliter eſt malum: ſed hoc eſt timere ſeruiliter; uidetur ergo ꝙ actus timoris ſeruilis ſemper ſit culpabilis. ITEM. Timor ſeruilis non dicitur ſeruilis, niſi a ſeruitute peccati; ergo pari ratione nullus dicitur timere ſeruiliter, niſi circa illum actum ſit annexa circunſtantia peccati: ſed circunſtãtia peccati annexa actui facit totũ actũ deformem, ergo uidetur quod actus, & uſus timoris ſeruilis ſit ſemper culpabilis; & deformis.

RESOLVTIO.

Timor ſeruilis bonus eſt, & ſi non bonitate meriti, ſaltem bonitate præparante ad meritum.

RESP. Ad prædictorum intelligentiã eſt notandum, ꝙ cũ dico timorem ſeruilem, duo dico, uidelicet ipſum habitum, quo aĩa diſponitur ad timendũ Deum ut puniẽtem eos, qui præuaricantur; & ulterius noĩe ſeruitutis importatur deformitas peccati, quæ annexa eſt illi habitui in eodẽ hoĩe, ratione cuius ille hõ dicitur eẽ ſeruus peccati, & timor in eo exiſtens dr eẽ timor ſeruilis. Per hunc etiam modũ cũ dico aliquẽ timere ſeruiliter, duo dico: uidelicet actũ ab illo habitu egredientẽ, & uoluntatis ſeruilitatẽ, ſiue deformitatem concomitantẽ. Sed attendendum ꝙ hoc põt eẽ dupliciter, aut ita ꝙ deformitas illa uoluntatis concomitetur quantũ ad habitum, aut quãtum ad actũ. Si concomitatur ſolum quantũ ad habitum, ſic põt eſſe ꝙ aliquis ſeruiliter timeat, & tñ motu illo non peccabit: quia ſi ex recogitatione pœnarũ aliquis abhorret offendere Deũ, hoc põt eſſe præter omne peccatũ. Si aũt concomitatur in actu, q̃uis ipſum timere de ſe non ſit malum, tñ rõne deformitatis actualiter annexæ deprauatur: ſicut aliquis qui timet pęnas, & timendo dolet, ꝙ tales pęnę infliguntur pro culpa, & actu etiam cõcupiſcit peccare, ſi non eſſet illa pęna: & hoc mõ timere ſeruiliter eſt peccatum, & malum: hoc aũt non eſt ſemper, cũ quis mouetur timore ſeruili: alioquin per uſum illius doni magis ſe hõ a gratia elõgaret, quam ꝑpararet, quod plane falſum eſt. Et iõ concedendum eſt, ꝙ uſus timoris ſeruilis põt eſſe bonus, licet nõ ſit bonus bonitate meriti, ſed magis bonitate pręparãte, uel ordinante ad meritum, quæ ſimul ſtat cum peccato. Vnde & rationes, quæ hoc oſtendunt, concedendæ ſunt; licet ratio ultima ſit ſophiſtica, quia procedit ex ſuppoſitione falſa.

AD ILLVD uerò, qđ primo obſ in contrarium, ꝙ in timore ſeruili uiuit uolũtas peccandi, & ꝙ dolet de eo, ꝙ lex uetat. Dicendũ, ꝙ illud uerbũ Auguſti. non intelligitur, quòd ſemper quando timet

doleat actu,& ſimiliter quàm uoluntas peccandi ſemp ſit in actu: ſed hoc dicit, quia manet in habitu,& radice. Licet autem uolũtas ſit per peccatum deformata, & regnet in ea malus amor: pōt tamen aliquando moueri ad aliqua bona opera in genere,uel ex circunſtantia per aliquam gratiā gratis datam nō comittendo culpam. ſicut patet per multa exempla: & ſic poteſt eſſe in parte illa. AD ILLVD,quod objicitur, q̧ timere ſeruiliter eſt ex timore (ſicut dicit Grego.) non ex amore. Dicendum, q̧ (ex) non dicit ibi cauſam, ſed concomitantiam: & cum dicit concomitantiā in actu, tunc deformat actum timoris ſeruilis: cum dicit concomitantiam in habitu non oportet, q̧ deformet, ſed tamen facit ipſum deficere a meriti perfectione. AD ILLVD,quod objicitur, q̧ actus incompoſſibilis charitati,ē malus. Dicendum, q̧ aliquis actus pōt eſſe incompoſſibilis alicui rōne circunſtantiæ propriꝫ, quam habet ex proprio habitu,uel ratione alicuius annexi. Cum ergo dicitur,quod actus timoris ſeruilis eſt incompoſſibilis charitati,hoc nō eſt ratione ipſius actus per ſe, & ſecundum ſe,quia habens charitatem poteſt bene timere Deū ratione pœnæ: ſed hoc intelligitur rōne annexi, quod facit ipſū deficere a merito charitatis:& iō ex hoc non ſequitur, q̧ actus timoris ſeruilis ſit malus: ſed vel eſt malus,uel eſt in homine ſecũdum ſtatum malum, & concluſio eſt uera ratione alterius partis.

AD ILLVD,quod obiicitur,quod timor ſeruilis habet ortū ex amore. Dicendum, q̧ timor ſeruilis non habet ortum ex amore libidinoſo, ſed poteſt habere ortum ex amore naturali. Amor enim naturalis dupliciter dicitur. Vno modo,qui eſt cū ipſa natura plantatus. Alio modo ille,qui eſt ex naturali affectu, & uoluntario exercitio acquiſitus ſine gratiæ dono,& ex tali amore poteſt homo peccator ſeipsū ſine ipſo peccato amare,& mala ſua fugere,ſiue præſentia,ſiue futura:& ex tali amore timor ſeruilis habet ꝓcedere. Si enim homo ſeipſum amat,ad hoc ut acquirat ſalutem, & timeat æterna tormenta incurrere, talis affectio amoris q̃uis non ſit ex charitate,poteſt tamen eſſe abſque libidine. Aliter poteſt dici, quod ſicut timor mũdanus, quo quis timet amittere mundana,eſt ex amore mundi,& timor humanus ex amore temporalis ſalutis:ſic timor ſeruilis,cū aliq̃s timet incurrere æterna tormenta,eſt ex amore æternæ ſalutis, & beatitudinis: & iſte amor quantum eſt de ſe,non eſt culpabilis,ſed ē uel naturalis,uel gratuitus, uel a gratia gratis data, uel gratuitus a gratia gratum faciente: & timor ſeruilis bene poteſt eſſe ex amore ſalutis primo, uel medio mō dicto: & ideo falſum ſupponit,cū dicit, quòd eſt ex amore libidinoſo. AD ILLVD, quod obijcitur, quod amor Domini propter temporalia principaliter eſt peccatum. Dicēdum, q̧ nō eſt ſimile de amore,& timore: quia amor eſt ille, qui facit frui, & eius eſt quietare, uel ad aliud inclinare: & ideo peccat, qui diligit Deum propter temporalia principaliter, quia facit de uia finem,& de fine uiam:non ſic autem

autem eſt ex parte timoris. Alia eſt ratio: quia cũ quis amat Deũ propter temporalia, duo ſunt ibi amata: ſed cum quis timet Deũ propter pęnas, quas infligit, unus ſolus eſt quem timet. Qui enim timet habentem cultellum; uno & eodem timore timet cultellũ, ſiue plagam cultelli, & actionem percutientis: & ideo non eſt ſimile hinc, & inde. AD ILLVD, quod ultimò objicitur, ꝙ timere ſeruiliter eſt timere cum circunſtantia peccati. Dicendum, ꝙ illa circunſtãtia, ſiue deformitas peccati poteſt poni circa actum timendi ratione ipſius actus, uel ratione timentis. Et ſi ponatur rõne ipſius actus, tunc utique actus deformatur, & efficitur malus ratione annexi, ſicut prius fuit expoſitum. Sed ſi ita ſit, ꝙ ponatur ratione ipſius timentis, ſic poteſt eſſe, ꝙ actus non ſit deformatus, ſed qa deformitas eſt circa timentem, licet ſecundum illam deformitatem non actualiter moueatur: & propterea nõ eſt oportunum qđ timere ſeruiliter ſemper ſit peccatum, immo hoc poteſt eſſe utile, & ꝓparatoriũ reſpectu gratiæ.

QVAESTIO III.

An gratia adueniente, timor ſeruilis cedat?

DE timore ſeruili in comparatione ad gratiæ complementum. Et quæritur, utrum timor ſeruilis expellatur gratia adueniente. Et quòd ſic uidetur. Primo auctoritate Aug. quam Magiſter adducit in litera. Timor locum præparat charitati, cum aũt uenit charitas pellitur timor, qui ei præparauit locum: ſed conſtat ꝙ hoc intelligitur de timore ſeruili; ergo timor ſeruilis pellitur ſuperueniente gratia. ITEM. Spiritus libertatis repugnat ſpiritui ſeruitutis: ſed Spiritus gratiæ, & charitatis eſt ſpiritus libertatis, ſpiritus uero timoris ſeruilis eſt ſpiritus ſeruitutis; ergo ſuperueniente gratia pellitur timor ſeruilis. ITEM. Nullus habens gratiam, & charitatem principaliter intuetur pœnam, quia principalius intuetur diuinam complacẽtiam; ſed timor ſeruilis principaliter facit intueri pœnam; ergo timor ſeruilis nõ poteſt ſtare cũ gratia. ITEM. Sicut ſe hẽt amor, qui eſt ante gratiam ad amorẽ, qui eſt ex gratia, ſic ſe habet timor ſeruilis ad timorẽ gratuitũ; ſed amor gratuitus alius eſt ab amore acquiſito, uel gratis dato; ergo timor initialis alius eſt a timore ſeruili. Si ergo timor ſeruilis non poteſt fieri initialis, uidetur quod manere non poſſit, cum charitas ſuperuenerit.

SED CONTRA. Sicut ſe habet fides informis ad fidem formatam, ſic ſe habet timor ſeruilis ad timorem gratuitum; ſed fides informis formatur, ſecundum qđ habitum eſt in præcedentibus; ergo uidetur, ꝙ timor ſeruilis gratificetur, cum gratia infunditur. ITEM. Plus diſtat gratia gratum faciẽs a natura, quàm diſtet a dono gratiæ gratis datæ: ſed gratia ſuperueniens, naturam noſtrã nõ excludit, ſed potius perficit; ergo cum timor ſeruilis ſit donum gratiæ gratis datæ, uidetur quod non expellatur, ſed potius perficiatur adueniente gratia charitate. ITEM. Timore ſeruili timetur pœna, timore initiali timetur pęna, & Dei offenſa; ergo timor initialis ſe habet ex quadã additione

 ne

tiuam, & quantum ad annexã pellitur ꝑ ipſam gratiam: quia cum gratia ſuperuenit, nec principaliter intuetur pœnam, nec habet annexam uoluntatem malam. Et ſic haberi poteſt, quod donum timoris ſeruilis quantũ ad aliquid ſui adueniente gratia pellitur, & quãtum ad aliquid manet.

Et hoc uiſo, patet reſpõſio ad quæſtionem: patet etiam pro magna parte reſponſio ad obiectiones ad utramq; partem, quia neutræ ſimpliciter concludunt ueritatem: ideo oportet reſpondere hinc & inde.

Ad illvd, quod primo obiicitur de auctoritate Aug qua dicit, ꝙ timor ſeruilis expellitur, adueniente gratia, & charitate. Dicendum, ꝙ hoc non dicit ꝙ totaliter pellatur, ſed ꝙ dominium ſeruitutis, qua principaliter pœnã intuetur, ab ipſo timore adueniente charitate auferatur. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ ſpiritus ſeruitutis repugnat ſpiritui libertatis. Dicendum, ꝙ uerum eſt quantum ad illud, quod ē in eo ſeruitutis: ſed timor ſeruilis aliquid habet, in quo cõicat cũ timore initiali, & rõne illius non oportet ipſum expelli. Ad illvd, quod tertio obiicitur, ꝙ timoris ſeruilis principaliter eſt intueri pœnam, iam patet reſponſio: quia quantũ ad illam cõditionem habet expelli, qua uidelicet pœnã intuetur principaliter; & ꝑꝑ hoc non ſequitur, quòd expellatur generaliter. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ ſicut ſe habet amor peccatoris reſpectu amoris gratuiti, ſic timor ſeruilis reſpectu timoris caſti. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: qm̃ (ſicut in pręcedẽtibus habitũ fuit,) charitas nõ poteſt fieri informis, ut patet quando aliquis cadit a charitate; & tamẽ poſt lapſum remanet ibi timor æternorum ſuppliciorum. Et ſi obijcias, ꝙ amor eſt radix timoris: ergo debet currere pari paſſu. Dicendum, quòd non ualet, quia ſimiliter eſt radix ſpei: & tamen ſpes poteſt eſſe informis, & formata. Et ratio huius aſſignata fuit ſupra. Et ſic patet, ꝙ rationes illæ non concludunt, quòd timor totaliter expellatur. Ad illvd uerò, quod obiicitur, ꝙ ſimpliciter manet ꝑ ſimile, & in fide informi, & formata. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile ex parte iſta, & ex illa: quoniam fides informis aſſentit propter ſe, & ſuꝑ omnia, & eidem in omnibus, cui conſentit fides formata: nõ ſic autẽ eſt de timore ſeruili, & initiali, quia timor ſeruilis principaliter intuetur pœnam: timor autem initialis non principaliter intuetur pœnam, ſed principaliter intuetur diuinam offenſam. Ad illvd, quod obijcitur, quòd natura nõ pellitur a gratia. Dicendũ, ꝙ non eſt ſimile: quia naturalia inſeparabilia ſunt, quia dãtur ad ſemper: & ideo non auferunt, ſuperueniente gratia: quædã autẽ ſunt gratis ſuperaddita, quæ dantur ſolũmodo ad tempus pro ſtatu determinato: & iõ pellũtur, & ceſſant recedente ſtatu illo: & ſic eſt reperire in propoſito. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ timor initialis addit ſuꝑ ſeruile. Dicendũ, quod quædã eſt additio ſimpliciter complens, quædã eſt additio diſtrahens. Timor initialis addit ſupra ſeruilẽ: & hoc quidẽ nõ ſolũ cõplendo, uerum etiam diſtrahendo: quia ſicut dictum eſt, aufert

diuerſa ſpecies a timore ſeruili, uidetur etiam quod ſit diuerſa ſpecies a filiali.

Sed contra. Si unum oppoſitorum dicitur multipliciter, & reliquum: & ſi unum oppoſitorũ non dicitur multipliciter, nec reliquũ: ſed ſpecies non habet multiplicari per ſpecies, & differentias: ergo nec timor. Item. Magis perfectum, & minus perfectũ nõ diuerſificant rem quãtum ad ſpeciem, ſed timor initialis, & filialis differunt, ſicut magis perfectum, & minus perfectũ: ergo ſecundum ſpeciem non diſtinguuntur. Item. Sicut contingit ponere timorẽ initialem, & filialem, qui eſt perfectior: ſic etiam contingit ponere amorem initialem, & conſummatum, & perfectum; cum ergo amor per has differentias non habeat ſcđm ſpecies diuerſificari, uidetur ſimiliter ꝙ nec timor. Item. Quæ habent ortum ab eodem ſecũdum ſpeciem, ſunt eiuſdem ſpeciei: quia ſi cauſa eſt uniuoca, & effectus uniuocus: ſed timor initialis, & caſtus ortum habent ab amore gratuito, ſecundum ꝙ vult Augu. & iſte eſt unus amor tantum ſecundum ſpeciem; ergo uidetur ꝙ ſimiliter ſit & in timore. Item. Si plures ſunt timores gratuiti diuerſi ſcđm ſpeciem, cum quilibet eorum ſit donum ſpiritus ſancti, tunc uidetur ꝙ dona ſpiritus ſancti ſint plura, quam ſeptem. Item. Si timor initialis, & gratuitus differunt, hoc non eſt, niſi quia iſte habet oculos ad pœnam, ille ad offenſam, ſicut Magiſter tãgit in litera. Sed contra. Vna, & eadem ſpecies timoris eſt, qua quis timet Deum oſtendere, & a Deo ſeparari cum ergo iſta ſint diuerſa, & tñ timor non diuerſificatur reſpectu horũ, uidetur ſimiliter ꝙ nec diuerſificari habeat reſpectu pœnę, & offenſæ; maxime cum uideamus ꝙ timor initialis habeat ad utrumque aſpicere.

Resolvtio.

Non ſpecie, ſed ſecundum quendam modum tantum.

Resp. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ hic eſt duplex modus dicendi. Quidam enim uoluerunt dicere, ꝙ timor initialis, & filialis non differunt niſi quantum ad ſtatum, ſicut & amor, ex quo timor ſub his differentiis trahit originem. Vnde ſicut amor incipiens, & perficiens eſſentialiter eſt idem, licet ſtatus ſit diuerſus hic & ibi: ſic uoluerunt dicere ſe habere in timore initiali, & filiali. Sed illud non uidetur ſufficere, pro eo ꝙ tertius poſſet timor aſſignari inter hos duos, uidelicet timor proficiens. Et iterum nõ uidemus talem modum diſtinguendi, ſiue diuidendi eſſe in aliis donis gratuitis, cũ tamen in eis ſit iſtos duos ſtatus inuenire. Et propterea eſt alius modus dicendi, ꝙ timor initialis, & timor filialis ſunt diuerſæ ſpecies timoris: & diuerſus eſt utrobiq; modus timendi, & ad diuerſa intuetur hõ ſcđm illos duos timores. Et hmõi ſignũ eſt, quia unus euacuatur, & alter manet in patria, ſcđm ꝙ dicit Magiſter in litera; quod quidem nõ eſſet, ſi eſſent idem in eſſentia. Verũtamen adhuc iſtud uidetur ualde difficile bene intelligere, quõ ſcđm profectum hoĩs in ſtatu gratiæ habent eſſe in eo diuerſi habitus timoris formaliter differẽtes. Et ideo neuter

ter iſtorũ modorũ uidetur plane ipſi intellectui ſatisfacere. Poſſumus igitur uiam mediam eligere, ut dicamus: ꝙ timor filialis, & initialis nõ adeo differant, ſicut differunt ſpecies formaliter differẽtes, cum unus quodãmodo ſit materialis reſpectu alterius, & quodãmodo claudatur in altero. Timor.n. initialis timet pœnam, & offenſam: timor uero filialis offenſam quidẽ timet, & attendit ſummi patris reuerentiam, & ſic unus quodãmodo ſe habet ex additione ad alterũ; & ideo non differũt ſicut duæ ſpẽs diuerſæ; unum genus diuidentes. Nec tamen eſt ibi differentia ſolũ quantũ ad ſtatũ; pro eo ꝙ timor initialis principaliter aſpicit offenſam, timor uero filialis, & ſi unum oculum habet ad offenſam, principaliorẽ tamen habet ad Dei reuerentiã. Et quia diuerſa habent principalia motiua, hinc eſt quòd ſunt diuerſi modi timendi: quia uero unus clauditur in altero, & alteri ſubſternitur: hinc eſt quod (proprie loquẽdo) non ſunt alterius, & alterius ſpeciei. Poſſunt tñ dici diuerſi timores, tum rõne ſtatuũ, tum rõne modorum timendi, tũ etiam rõne principalium motiuorũ, ſicut rõnes ad primam partem inductæ oſtendunt: & ideo cõcedi poſſunt. Ad illud ergo, qđ obiicitur in contrarium, ꝙ ſpes non habet diuidi: ergo nec timor. Dicendũ, ꝙ ratio illa non ualet: quia illud intelligitur non de diuiſione uniuoci, ſed de diuiſione multiplicis: ſicut patet ex intellectu illius conſiderationis, quã Philoſophus ponit. Si autẽ quæras, quare magis timor habet diuidi, quã ſpes. Dicendum, ꝙ ſpes ſemper principaliter intuetur unũ ſolum, & ſummum bonum: timor autẽ ſcđm diuerſos ſtatus modo principaliter intuetur pœnam, modo principaliter Dei offenſam, modo principaliter intuetur Dei reuerẽtiam: & ideo non eſt ſimile ex iſta parte, & alia. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ magis perfectũ, & minus perfectum non diuerſificant rem. Dicẽdum, ꝙ (proprie loquẽdo) non eſt ibi differentia ſecundum ſpeciem, ſecundum ꝙ dictum eſt. Verũtamen ratio illa non ualet, quia non ſolum differunt penes perfectũ, & imperfectũ; ſed etiam penes aliud, & aliud principale motiuum: licet unum quodãmodo præſupponat alterum, & quod erat formale reſpectu unius, fit materiale reſpectu alterius. Ad illud, quod obiicitur de amore, iam patet reſponſio, quia non eſt ſimile: quia amor non habet differentiam penes motiuum, ſed ſolũ modo penes ſtatum: & ideo nõ diſtinguitur ſicut timor. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ illa, quæ habẽt ortum ab eodem ſecundum ſpeciem, ſunt eiuſdem ſpeciei, Dicendum, quod illud habet ueritatem in his, quæ generantur ſecundum generationem uniuocam: cum autem timor ex amore generatur, non eſt generatio uniuoca: & propterea ex uno amore ſecundum ſpeciem nõ tantum poſſunt generari diuerſi timores, imo poſſunt generari tria genera affectionum ſecundum Augu. quæ formaliter diſtinguuntur. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ tunc erũt diuerſa dona. Dicen um, ꝙ unus iſtorum timorum quantũ ad illud, quod habet nobilitatis, & completionis, clauditur in alio: & ideo ſub uno

dono omnes habent cõprehendi, uidelicet ſub ſpiritu timoris domini. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, ꝙ ſi ratione diuerſorũ motiuorum diuerſificantur, tunc timor initialis, & filialis diſtinguerentur in duos. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quoniam & ſi timor initialis ad duo habet oculos ſuos: ad unum tamen habet principaliter, ad alterum ex conſequenti: ſimiliter & timor filialis: & ideo ratione motiui, ad quod principaliter intuetur unuſquiſque illorum, habet ſimpliciter ueritatem: ſic autem non eſt in ꝓpoſito, quia initialis timor principaliter aſpicit ad unũ, uidelicet ne offendat iuſtitiam; filialis aũt principaliter aſpicit ad aliud, uidelicet ad patris reuerentiã: & ıõ nõ eſt ſimile ex hac parte, & illa.

QVAESTIO II.

An creſcente charitate, decreſcat timor gratuitus?

DE timore gratuito quantum ad eius diminutionẽ, & quæritur. Vtrum creſcente charitate, timor decreſcat. Et ꝙ ſic uidetur. Primo ex auctoritate beati Io in.j.Canon.4. Perfecta charitas foras mittit timorem: ſuper quo dici Auguſt. Quantum charitas creſcit, tantum & timor decreſcit: & quanto illa fit interior, tanto ille pellitur foras: maior hic charitas, minor timor: Sed cõſtat quòd non poſſunt intelligi de timore ſeruili, quia ille non ſtat cum charitate: ergo quantum charitas creſcit, tantum timor gratuitus decreſcit. ITEM. Quanto quis magis amat, tanto magis ſperat: & quanto magis ſperat, tanto minus timet: ergo quanto plus creſcit in charitate, tanto magis decreſcit in timore. ITEM. Quanto magis creſcit charitas, tanto ſtrictius, & fortius homo alligatur Deo: & quanto ſtrictius ſe ſentit alligatum, tanto minus timet ſeparari. Si ergo timor gratuitus eſt ille, quo quis timet ſeparari a Deo, quanto charitas magis intenditur, tanto timor magis remittitur. ITEM. Creſcente amore, creſcit guſtus, & delectatio: ſed quanto plus creſcit delectatio, tanto plus minuitur pœna: ſi ergo timor pœnam habet, uidetur quòd quantum charitas creſcit, tantum neceſſe ſit timorem decreſcere.

SED CONTRA Augmenta ta cauſa, augmẽtatur effectus: ſed fides, & amor cauſant timorem gratuitum: ergo fide, & charitate creſcente, neceſſe eſt pariter, & timorem creſcere. ITEM. Quanto magis aliquis amat aliquid, tanto magis dolet, ſi illud amiſerit: ſed ſicut dolor eſt de bono amiſſo, ſic timor eſt de futuro, ne amitatur; ergo quanto aliquis magis amat aliquid, tanto magis timet ne amittat illud: ergo creſcente charitate neceſſe eſt timorem creſcere. ITEM. Quanto quis maiorem charitatem habet, tanto humilior eſt: quia quanto ſumus a tumore ſuperbiæ inaniores, tanto ſumus dilectione pleniores, ſicut dicit Auguſt. ſed creſcẽte humilitate, creſcit timor Dei; ergo a primo, creſcente charitate, neceſſe eſt timorem Dei creſcere. ITEM. Quanto aliquis maioris charitatis eſt, tanto ſollicitior eſt, ut ſeruiat Deo, & ne faciat aliquid, quod Deũ offendat, iuxta illud Mich. 6 Indicabo tibi hõ, quid Deus regrat a te. Et poſt. Et ſollicitũ ambulare

bulare

bulare cum domino Deo tuo:ſed quanto maior eſt ſollicitudo uitandi culpam, tanto maior eſt timoris abundantia: ergo &c.

RESOLVTIO.

Decreſcit quidem quò ad vſum ſollicitationis pœnæ Econtra creſcit, quò ad vſum, ſecundum quòd perfectæ charitati conſonus eſt.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ hic, ſicut in præcedentibus, diuerſi diuerſa ſentiunt. Quidam enim uolunt dicere, quòd eſt loqui de timore quantũ ad habitũ,& quantũ ad uſum. Si loquamur de ipſo quantum ad habitum, uerum eſt ꝙ creſcẽte charitate, creſcit: propter hoc, ꝙ habitus gratuiti ſunt æquales. Si uerò loquamur quantum ad uſum, ſic dixerunt ꝙ creſcente charitate, decreſcit timor: quia quãto magis uiget in nobis uſus charitatis, tãto minus uiget uſus timoris,& illud per experiẽtiam eſt manifeſtum. Nam homo in principio conuerſionis multa ex timore facit: ſed cum guſtauit ſpiritum deuotionis,& dulcedinis, quæ eſt in amore, approximans ad ſtatum perfectionis, iã ad bene operandum magis trahitur liberalitate amoris, quàm ſtimuletur pœnalitate timoris. Sed in hoc modo uidentur duo oppoſita implicari. Si enim magnitudo habitus attenditur, & dignoſcitur penes magnitudinẽ actus, & uſus, decreſcente dono quantũ ad uſum, uidetur quod neceſſe ſit ipſum deſcendere quãtum ad habitum: aut ſi creſcit quantum ad habitũ, neceſſe eſt ipſum creſcere quantum ad uſum, & actum.

PROPTEREA eſt alius modus dicendi, quod ſicut prius dictũ eſt, timor gratuitus diuidi habet in initialẽ,& filialem. Et cum quæritur, utrum creſcente charitate decreſcat timor. Reſponderi poteſt, ꝙ uerum eſt de quodam timore, & falſum de alio timore. De timore inquam initiali uerũ eſt, quia quodãmodo cõmunicat cum ſeruili, in hoc quòd formidat pœnam. De filiali uerò non eſt uerum: quia quanto quis maioris charitatis eſt, tanto magis refugit diuinam offenſam,& cum Deo ſollicitius ambulat, iuxta illud Apoſtoli. Qui ſe extimat ſtare, uideat ne cadat. Sed adhuc illud non uidetur omnino ſatisfacere, quoniam timor filialis, quo quis timet Deum offendere, pœnam habet, & multum affligitur anima in illa formidine. Beatus autem Ioannes dicit, ꝙ perfecta charitas foras mittit timorẽ propter annexam pœnalitatem.

ET propterea poteſt adhuc aliter dici, ꝙ duplex eſt uſus ipſius timoris gratuiti. Vnus (inquam) quo cor hominis ſollicitatur ex conſideratione ſuæ fragilitatis. Alius uerò, quo humiliatur ex conſideratione ſuæ paruitatis, & diuinæ magnitudinis. Et primus uſus minuitur, cum charitas perficitur, quia confidentia conſurgit ex perfectione charitatis, ut iam homo dicat illud Apoſtoli Roma. 8. Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti? &c. Alius uero uſus creſcit charitate creſcente, ſicut timoris habitus. Vnde quanto aliquis plus habet de ſpiritu amoris, tanto plus habet de ſpiritu timoris, quia tanto magis elongatur a ſpiritu ſuperbiæ, ſiue tumoris, ſecundum quod dicit Auguſtinus.

Et per hoc patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam; patet etaim reſponſio ad obiecta.

Rationes etiam ad utramq; partem inductæ uerum concludunt, quia quantum ad diuerſas uias, ꝓcedũt, ſicut patet de rationibus, quæ ad primam partem inducũtur, quæ oſtendunt timorem minui creſcente charitate: procedunt enim de timore quantũ ad uſum, qui habet pœnam: hoc eſt quãtum ad illum uſum, quo quis ſollicitatur, ne pro ſua fragilitate cadat in culpam, & pro ſua culpa deijciatur in pœnam, ſicut patet in diſcurrendo per ſingulas.

Rationes autem, quæ ad oppoſitum adducuntur, procedunt de timore ſecundum illum uſum, ſecundum quem eſt charitati perfectæ conſonus: & uerum eſt, ꝙ creſcit quantum ad illũ, ſicut patet in primis tribus rationibus.

Ad illud tamen, quod ultimò obiicitur, ꝙ creſcente charitate, creſcit ſollicitudo. Dicendum, ꝙ nõ omnis ſollicitudo eſt ex timore. Sollicitudo enim, qua quis ſuſpenditur animo, ut ſemper placeat Deo, & faciat quæ ſunt Deo accepta, magis procedit ex amore, quàm ex timore.

Sed ſi ulterius obijciatur, qa non ſolum talis eſt ſollicitus, ut placeat, ſed etiam eſt ſollicitus ne offendat. Dicendum, quod illa ſollicitudo eſt prouidentiæ & diligentiæ, quæ & ſi habeat effectum timoris annexum, in uiris tamen perfectis propter ſecuritatem, quam ex perfectione amoris concipiunt, non ita uiget, ſicut in imperfectis (loquẽdo ſimpliciter) niſi forte diſpenſatiuè, & ad tempus. Aliquando enim uiri perfectiſſimi ex cõſideratione diuinorum iudiciorum ex intimis uiſceribus concutiuntur.

Et ex hoc poſſet elici ꝑter prædictos modos alius modus dicendi, ꝙ uſus alicuius habitus poteſt dici dupliciter creſcere, uel decreſcere: uel motus intenſione, uel actuum numeroſitate. Et cũ dicitur, ꝙ creſcente charitate timor decreſcit quantum ad uſum ſolicitudinis de caſu, hoc non intelligitur de intenſione, ſed magis de motuum numeroſitate: qa nõ adeo indiget uir perfectus ſollicitari, ſecundum quod imperfectus, quia habet unde magis timeat tum ratione culpæ præteritæ, ne forte non ſit indulgentia ei data, tum ratione futurę, ne ex fragilitate, & defectu amoris cadat. In hoc ergo ſtat ſumma totius reſponſionis, qualitercumq; uarietur modus dicendi, quod timor gratuitus creſcente charitate uno modo creſcit, alio modo decreſcit etiam quantũ ad uſum.

QVAESTIO III.

An timor gratuitus in patria maneat?

De timore gratuito quantum ad euacuationem, & quæritur, utrum in patria maneat, an euacuetur. Et quòd maneat, uidetur per illud Pſal. 18. Timor Domini ſanctus permanet in ſeculũ ſeculi; ſi ergo in ſeculum ſeculi permanet: nõ ergo euacuatur ad ueniente beatitudine. Item. Eſa. 11. dicit de Chriſto: Requieſcet ſuper eum ſpiritus timoris Domini. Si ergo Chriſtus fuit perfectiſſimus comprehenſor, & in eo fuit timor, uidetur quòd donum timoris non euacuetur. Item. Eccle. j. Nihil melius, quàm timere

mere Deum. Et poſt ibidem. Plenitudo ſapientiæ timor Domini. Si ergo omne bonũ perfectum, & maximè plenitudo ſapientię erit in ſumma beatitudine, uidetur quòd donum timoris nullo modo habeat euacuari. ITEM. Sicut ſummę bonitati debetur ſummus timor, ſecundum illud Malach. j. Si ego Dominus, ubi eſt timor meus? ſed in patria exoluemus omnia Deo, quę debemus: ſi ergo ibi erit amor ſummæ bonitatis, uidetur etiã quod ibi ſit timor ſummæ maieſtatis.

SED CONTRA. Tãta, uel maior eſt perfectio in ſpe, quanta eſt in timore: ſed ſpes euacuabitur in patria, ſicut dictum eſt ſupra; ergo & timor. ITEM. Sicut ſpes eſt reſpectu futuri boni: ſic timor eſt reſpectu futuri mali: ſed in patria nec erit aliquod malum futurũ, nec poterit eſſe; ergo ibi nullus erit timor. ITEM. Sicut dicit Auguſtinus, ſuper illud Ioan. x. Mercenarius fugit, &c. Timor eſt fuga animi, ne amittat quod amat; ſed in patria nullo mõ erit huiuſmodi fuga, nec poſſibilitas ad amiſſionem boni; ergo nullus erit ibi timor. ITEM. Sicut paci opponitur inquietudo, ſic ſecuritati opponitur timor; ergo ſicut ſumma eſt pax, ubi nulla eſt inquietudo, ſic ubi erit ſumma ſecuritas, ibi nullus erit timor: ſed hoc erit in patria; ergo &c. ITEM. Cum triplex ſit differentia timoris doni, uidelicet ſeruilis, filialis, & initialis Seruilis non manet, quia expellitur a gratia. Initialis non, qa expellitur a charitate perfecta. Filialis non, quia timet ne oculos patris offendat; ergo non uidetur, quòd timor ſecundum aliquã ſui differẽtiam maneat in patria. ITEM. Plus excedit perfectio gloriæ ipſum timorem filialem, quã excedat perfectio charitatis ipſũ timorem initialem: ſed timor initialis non ſtat cum charitate perfecta, ut oſtenſum eſt ſupra: ergo nec timor filialis cum gloria: nec eſt alia differentia timoris, quæ ibi remaneat; ergo donum timoris ſimpliciter euacuabit in pr̃ia.

RESOLVTIO.

Timoris donum quò ad reuerentiam ſupremæ maieſtatis remanebit in patria: ſecus quò ad intuitum pœna, & offenſæ Dei.

RESPONDEO. Dicendum, q (ſicut tactum fuit in præcedentibus) timoris ẽ intueri tria, uidelicet pęnam ut fugiat, offenſionem ut illam caueat, maieſtatem ſummam, ut illi ſubiaceat exhibendo reuerentiam; & ſecundum hoc triplex eſt doni timoris differentia. Vnus, qui principaliter aſpicit pœnam; & iſte eſt ſeruilis. Alius uerò, qui unum oculum habet ad pęnam, ſed tamen principaliorem habet ad offenſam uitandam; & hic eſt initialis. Tertius autem, qui unum oculum habet reſpectu offenſæ uitandæ, alium uero reſpectu reuerentiæ exhibẽdæ: & ſic eſt filialis. Cuius & ſi unus uſus ſit in refugiendo, ne ſeparetur a Deo, alter tamen excellentior, & magis præcipuus eſt reuerendo ſummam maieſtatẽ Domini, & reſiliendo a ſumma maieſtate eius in propriam paruitatem. Et hic quidem uſus fuit in Chriſto, & eſt in ſanctis angelis, & erit in omnibus beatis: & quantum ad iſtum locum, & uſum manet donũ timoris in patria. Quantum uero ad alios inferiores tollitur.

tur, qa iſti cōpetūt ei ſcd̄m ſtatū imꝑfectionis: qa uero remanet ei uſus principalis, hinc eſt ꝙ non dr̄ euacuari, ſed magis ꝑfici, & ſaluari. Vnde & rationes, quæ hoc probant, concedi poſſunt.

Ad illvd ergo, qđ primo obr̄ in cōtrariū, ꝙ æque nobilis ē ſpes ſicut timor. Dicēdū, ꝙ verū eſt de timore q̄tū ad aliquē eius usū, q qdē conſiſtit in fuga mali, ſcd̄m quē modū timor, & ſpes habēt ab inuicē diuidi: & quantū ad hunc uſum uerū eſt, qđ in patria nō manebit, ſicut nec ſpes. Eſt & alius eius uſus, q eſt reuereri ſummam maieſtatē Dei reſiliēdo ī propriā paruitatē: & quantū ad hāc timor non ita opponitur ſtatui gloriæ, ſicut ſpes. & iō non oportet qđ euacueť in patria. Quantū.n.ad hunc vſum magis reperitur excellētia ī timore, quā in ſpe, qa minus diſſonat ſtatui gloriæ. Ad illvd, qđ obr̄, ꝙ ſicut ſpes eſt reſpectu futuri boni, ſic timor reſpectu futuri mali, iā patet rn̄ſio: quia rō iſta nō ꝑcedit de timore generaliter, qui eſt reſpectu ſūmi boni ardui, ſed quantū ad illū uſum, quē hēt in ꝑſenti reſpectu mali. Ad illvd, qđ obr̄ de auctoritate Aug. Dicendū, ꝙ ſimiliter illa non eſt gn̄alis diſſinitio timoris, ſed ſolū datur de timore ſcd̄m usū, & ſtatum uiæ, & non ſecundū oēm ſtatum, ſicut ꝓtactū eſt. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ ſicut paci opponitur inquietudo, ſic ſecuritati timor. Dicendū, ꝙ ſi hoc intelligatur de timore ſeparationis, ueritatē habet: ſed ſi intelligatur de timore reuerentiæ, non habet ueritatē, quia reuerentia, & ſecuritas nullatenus opponuntur. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ nulla differentia timoris manebit in patria, breuiter reſpondeo, ꝙ īmo timor filialis remanebit: Nec ualet qđ obiicit, ꝙ ibi nō erit timor ſeparationis, uel offenſæ. Nā & ſi filialis timor hoc intueať aliquo mō, aliud tn̄ intueť magis prīcipaliter. Ad illvd, qđ obr̄, ꝙ ꝑfectio gloriæ plus excedit timorē filialē, q̄ charitas ꝑfecta initialē. Dicendū, ꝙ maior exceſſus, & minor nō facit habitū euacuari, ſed potius ꝑfici, & cōſummari: ſed oppoſitio aliqua, q̄ eſt reperta inter illud qđ euacuat, & expellit; & illud qđ euacuatur, & expellitur: iō rō illa non ualet, qm̄ & ſi perfectio gloriæ plus excedit timorē filialem, q̄ charitas uię initialem. tn̄ timor initialis rōne eius quod habet oculum ad pœnam plus opponitur perfectioni charitati, quàm timor reuerentiæ opponastur perfectioni beatitudinis.

DISTINCTIO XXXV.

De dono ſapientiæ, intellectus, & ſcientiæ.

Poſt præmiſſa diligenter conſiderandum eſt, in quo differat ſapientia a ſcientia. De hoc Auguſt. ita ait. Philoſophi diſputantes de ſapientia definierunt eam dicentes, Sapientia eſt rerum diuinarum humanarumque ſcientia. Ego quoque vtrarumque re

rum cognitionem,id eſt,diuinarum & humanarum, & ſapientiam,& ſcientiam dici poſſe non nego.Verum iuxta diſtinctionem Apoſtoli,qua dixit,Alij datur ſermo ſapiẽtię, alij ſermo ſcientiæ,illa definitio diuidenda eſt, vt rerum diuinarum cognitio ſapientia propriè nuncupetur: humanarum vero rerum cognitio propriè ſcientiæ nomen obtineat. Neque vero quicquid ſciri ab homine poteſt in rebus humanis,vbi plurimum ſuperuacuæ uanitatis,& noxiæ curioſitatis eſt,huic ſcientiæ tribuo, ſed illud tantum quo fides ſaluberrima,quæ ad veram beatitudinem ducit,gignitur,nutritur,defenditur,roboratur: qua ſcientia non pollent fideles plurimi, quamuis polleant ipſa fide plurimum. Aliud eſt enim ſcire tantummodo,quid homo credere debeat propter adipiſcendam vitam beatam: aliud eſt ſcire quomodo hoc ipſum & pijs opituletur,vel contra impios defendatur, quæ proprio vocabulo appellatur ſcientia. De his quoque duabus virtutibus idem Auguſti. differentiam inter eas aſſignans ſuper Pſal.ait,Diſtat ſapientia quodammodo a ſciẽtia,teſtante ſancto Iob, qui quodammodo ſingula definiens ait,Sapientia eſt pietas, ſcientia uerò abſtinere a malis.Pietatem vero hoc loco poſuit Dei cultum, quę Græcè dicitur theoſebia, qua eſt in cognitione & dilectione eius quod ſemper eſt,& incommutabiliter manet,quod Deus eſt. Abſtinere vero a malis eſt in medio prauæ nationis prudenter conuerſari. Idem quoque inter hæc duo apertè diſtinguens ait in Lib. 12. de Trinita. Diſtat ab æternorum contemplatione actio,qua bene vtimur temporalibus rebus, & illa ſapientiæ,hæc ſcientiæ deputatur, quãuis & illa quæ ſapientię eſt,poſſit nuncupari ſcientia,vt Apoſto.aſſerit:vbi dicit, Nunc ſcio ex parte:quam ſcientiam profecto contemplationem Dei vult intelligi: in hoc ergo differentia eſt:quia ad contemplationem ſapientia,ad actionem vero ſcientia pertinet. Ecce apertè demonſtratum eſt,in quo differant ſpiritus ſapientię,& ſpiritus ſcientiæ, ſcilicet vt ſapientia diuinis, ſcientia humanis attributa ſit rebus.Et vt docet Aug. vtrumque agnoſcimus in Chriſto, ſcilicet & rem diuinam, & rem humanam, ideo de ipſo habemus ſapientiam, &

Ibid ſuper Pſ. 135. et in Ench c. 2 & li de Tri. 12. ca. 14. Iob. 28 iuxta 70. interpretes.

ad Phi. 2. c. 14. 1. Cor. 13.

ſcientiam. Cum enim legitur, Verbum caro factum eſt: in verbo intelligitur verus Dei filius, in carne agnoſcitur verus hominis filius, Item cum dicitur, Vidimus plenũ gratiæ, & veritatis: gratiam referamus ad ſcientiam, & veritatem ad ſapientiam, quia in Chriſto ſapientia, & ſcientia fuit plenarie, & nos ſcientiam, & ſapientiam de eo habemus, qui eſt Deus & homo.

Lib. 13 de Tri. c. 19 in medio. Ioan. 1.

In quo differat ſapientia ab intellectu.

Oſtenſa differentia inter ſcientiam & ſapientiam, quid diſtet inter ſapientiam, & intellectum videamus. In hoc differunt illa duo, quia ſapientia propriè eſt de æternis, quæ veritati æternæ contemplando intendit. Intelligentia vero non modo de æternis eſt, ſed etiam de rebus inuiſibilibus, & ſpiritualibus temporaliter exortis. Per eam enim, & natura ſumma, quæ fecit omnes naturæ, id eſt diuinas conſideratur: et quę poſt ipſam ſunt ſpirituales, et inuiſibiles naturę, vt angeli, & omnes animæ bonæ affectiones conſpiciuntur. In hoc ergo differentia eſt, quia ſapientia creator tantũ conſpicitur, intellectu vero, & creator, & creatura quædam. Item intellectu intelligibilia capimus tantum, ſapientia vero non modo capimus ſuperiora, ſed etiam incognitis delectamur. Sic ergo diſtingui poteſt inter illa tria, ſcilicet intellectum, ſcientiam, & ſapientiam. Scientia valet ad rerum temporalium rectam adminiſtrationem, & ad bonam inter malos conuerſationem. Intelligentia vero ad creatoris, & creaturarũ inuiſibilium ſpeculationẽ. Sapientia vero ad ſolius æternæ veritatis contemplationẽ, & delectationẽ.

Quo differunt ſciẽtia, intelligentia, & ſapiẽtia.

Quod intellectus, & ſcientia, de quibus hic agitur; non ſunt illa, quæ naturaliter habet homo.

Et notandum, quod intellectus, & ſcientia, quæ dicuntur dona ſpiritus ſancti, alia ſunt ab intellectu & ſcientia, quæ naturaliter ſunt in anima hominis: hæ enim virtutes ſunt quę per gratiam infunduntur animis fidelium, vt per ea recte viuant. Illa vero naturaliter habet homo ex beneficio creationis, a Deo tamen. Per has autem uirtutes, quę dicũtur dona Spiritus ſancti, illa naturalia reformantur atque adiuuantur, vt verbi gratia. Intellectus naturalis peccato

obtenebratus, per virtutem quandam, & gratiam, quę dicitur ſpiritus intelligentiæ, reformatur atque adiuuatur ad intelligendum. Ita & per illam virtutem, quæ dicitur ſpiritus ſapientiæ, iuuatur atque erigitur mentis ratio ad contemplationem ſapientiæ, iuuatur atque erigitur mentis ratio ad contemplationem et delectationem æternæ veritatis.

Quod ſapientia iſta Dei eſt, nec eſt illa, quæ Deus eſt.

[Lib. 14 de Tri. ca. 1. in princi.] *Illud etiam ſciendum eſt, quod ſapientia, de qua nunc diſſerimus, non eſt illa ſapientia Dei (vt ait Aug.) quæ Deus eſt, ſed hominis ſapientia. Verumtamen, quæ ſecundum Deũ eſt, ac verus & præcipuus cultus eius eſt. Si ergo colat mens hominis Deum, cuius ab eo capax facta eſt, & cuius eſſe particeps poteſt, ſapiens ipſa fit, & non ſua luce, ſed ſummę illius lucis participatione ſapiens fit. Iſta ergo hominis ſapientia etiam Dei eſt, verum non ita Dei eſt, vt ea ſapiens ſit Deus. Non enim participatione ſui ſapiens eſt, ſicut mens participatione Dei. Sic etiam dicitur iuſtitia Dei non ſolum illa qua ipſe iuſtus eſt, ſed etiam illa, quam dat homini, cum iuſtificat impium.*

SVpra egit Magiſter de donis gñaliter, & de timore ſpecialiter: ĩ hac uero parte de aliis donis determinat ſatis breuiter, maximè de donis, quæ ſunt ex parte cognitiuæ. ſ. de ſapientia, intellectu, & ſcientia: oſtendens differentiam inter ſe, & ad alia. Et iõ pars iſta diuiditur in duas. In quarum prima aſſignat differentiam inter dona tria prædicta. In ſecunda uerò aſſignat differentiam ipſorum ad alia, quæ non ſunt dona, ibi. *Et notandum, quòd intellectus, & ſcientia, &c.*) Prima pars diuiditur in duas. In quarum prima aſſignat differentiam inter ſapientiã, & ſcientiam. In ſecunda uerò aſſignat differentiam intellectus ad duo prædicta, ibi. *Oſtenſa differentia inter ſapientiã, et ſcientiã, &c.*) Similiter ſecunda pars principalis diuiditur in duas. In quarũ prima aſſignat differentiam ipſius intellectus, & ſciæ prout ſunt acquiſita. In ſcđa uerò aſſignat differẽtiam inter ſapientiam donum, & ſapientiam increatam, ibi. *Illud etiam ſciendum eſt, &c.*) Diuiſiones uerò partium ſatis manifeſtè ſunt in litera.

S*Apientia eſt rerum humanarum, &c.*) Contra. Quoniam ſicut dicit Philoſophus, ſcientiæ ſecantur ut res, hoc eſt diuiduntur ſecũdum diuerſitatem ſubiectorũ: ſed res diuinæ, & humanæ; creatæ, & increatæ ſumma diuerſitate differunt; ergo nulla ſcientia, nulla ſapientia ſimul poteſt eẽ de utriſq;. Item. Res humanæ in comparatione rerum diuinarũ quaſi nihil ſunt, ſicut nec finitum eſt aliquo

modo

modo comparabile infinito: ergo ſicut pũctus nihil adijcit ſupra lineã, ſic cognitio rerum humanarum nihil adijcit ſupra cognitionẽ rerum diuinarum: ergo uř, ꝗ cognitio humanarũ rerum nõ ſit de integritate ipſius ſapientię: nõ ergo debet poni in eius diffinitione. Reſp. Dicendum, ꝗ ſapientiæ nomen ſecũdum ꝗ accipitur pro cognitione, dupliciter conſueuit accipi a philoſophis, ſicut & nomen iuſtitiæ dupliciter accipitur. Eſt enim iuſtitia ſpecialis, & iuſtitia gñalis; iuſtitia ſpecialis eſt uirtus cardinalis diſtincta ab alijs; iuſtitia uerò generalis cõplectitur generaliter oẽs uirtutes. Sic & ſapientia propriè dicta dr̃ cognitio cauſarum altiſſimarum: ſapientia uerò cõiter dicta comprehendit, & includit cognitionem oĩum. Et hoc modo dicit Philoſophus, qđ ſapiens de qualibet re ſicut eſt, inquirit cognoſcere rõnem: & hoc modo ſapiẽtia includit in ſe duas ſcientias, & non ſolum illas, quæ ſunt de creaturis, uerum etiam illas, quæ ſunt de creatore, & creaturis. Et qm̃ nomine hominis põt intelligi oĩs creatura, cum ipſe cũ oĩbus cõicet, ſicut dicit Gregor. hinc eſt, ꝗ diffiniens ſapientiam dicit ipſam ſcientiam eſſe rerum diuinarum, & humanarum. i. cęterarum rerum creaturarum, in quibus manifeſtatur ſumma ſapiẽtia Dei. Et per hoc patet explicatio notificationis, & diſſolutio primæ obiectionis. Ad illud uerò, quod obiicitur, ꝗ ſcientia rerum humanarũ nihil adiicit ſupra cognitionem rerum diuinarum. Dicendum, ꝗ licèt res diuinæ excedant humanas in infinitum: quia illæ ſunt infinitæ, & iſtæ finitæ, cognitio tamen nõ excedit cognitionem in infinitum, pro eo quod utraq; cognitio eſt finita, ſiue qua cognoſcimus diuina, ſiue qua cognoſcimus humana. Non enim cognoſcimus diuina ſecũdum ſuam immenſitatem, nec quandiu ſumus in uia attingimus ad conſpiciendam ipſam ueritatem in ſe: & ideo neceſſe eſt eam in ſuis effectibus cognoſcere: & propterea cognitio rerum humanarum magna pars eſt noſtræ notitiæ, quam diu ſumus in ſtatu viæ, & pro tanto ponitur in diffinitione ſapiæ.

Huic ſcientiæ tribuo, &c.) Videtur falſum dicere, quia cum dicit fidem generari ex ſcientia, aut intelligit quantum ad habitum, aut quantum ad actum. Quantum ad habitum non habet ueritatẽ, quia habitus fidei nõ generatur ex habitu ſcientiæ. Quantum ad actũ non, quia actus fidei præcedit actũ ſcientiæ: ergo nullo modo habet ueritatem. Item. Scientia uerſatur circa temporalia, fides autem eſt de æternis: ergo uidetur, quod donum ſcientiæ nihil faciat ad ipſam fidem. Ivxta hoc etiam quæritur de diuerſitate illorum quatuor actuum, quos enumerat. Reſpondeo. Dicendum, ꝗ licet fides habeat ipſam ſummam ueritatem pro principali obiecto, cui credit, & aſſentit: illud tamen quod credit, uidet per ſpeculum creaturæ: propterea, & ſi ſpeculum creaturæ non ſit eius principale obiectum, cognitio tamen æternorũ in ſubiecta creatura, & mundanæ creaturæ, & intelligẽtia ſcripturæ plurimum confert ad ipſius fidei promotionem, ſiue in alio, ſiue in ſe. In ſe quidem quantum ad profe- Dub. 2.

 ctum.

ctum. In alijs autem non ſolum quantum ad profectum, ſed etiã quãtum an inchoationem: homo enim magnæ ſcientiæ, & literaturæ facilius perſuadet, & melius inſtruit uenientes ad finem, quàm ignorans: ſicut de beato Paulo manifeſtum eſt. Vnde quia ſcientia iſta ualet ad fidei introductioné, & introductæ prouectionem, & prouectæ defenſionem, & defenſæ confirmationem: hinc eſt ꝙ quatuor actus aſſignat ei Aug. reſpectu ipſius fidei dicens, quod ꝑ donum ſciẽtiæ fides ſaluberrima gignitur, nutritur, defenditur, & roboratur: ita ꝙ primus actus reſpicit incipiẽtes, duo intermedij proficientes ſecundum progreſsũ in bono, & repugnãtia contra malum: quartus, & ultimus iam perfectos. Ad illud, ergo quod obijcitur in contrarium, ꝙ ſciẽtia nõ generat fidem, nec quantũ ad habitum, nec quãtum ad actum. Dicẽdum, ꝙ immo: ſed generari aliquem habitum ab alio, poteſt intelligi dupliciter. Vel reſpectu eiuſdem ſubiecti, uel reſpectu alterius. Et reſpectu alterius dupliciter, uel effectiué, uel diſpoſitiué. Cum ergo dicitur, quod ſcientia generat fidem, hoc non intelligitur reſpectu eiuſdem ſubiecti, ſed reſpectu alterius: nec intelligitur effectiué, ſed diſpoſitiué. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ fides eſt de æternis, ſcientia de temporalibus. Dicendum, ꝙ illud nõ cogit, quia temporalia bene manuducunt ad æterna, quandiu ſumus in uia.

Dub. 3. *Scientia verò abſtinere, &c.*) Videtur falſum dicere: quia diuerſorum donorũ diuerſi ſunt actus: cum ergo hoc ſit doni timoris, nõ uidetur ꝙ ſit ipſius ſcientiæ. Itẽ. Abſtinere a malis reſpicit affectum: ſed ſcientia reſpicit intellectum; ergo abſtinere a malis non eſt actus ipſius. IVXTA hoc quæritur, cum ſcientia non ſolũ ſit ad declinandum a malo, ſed etiam ad faciendum bonum, propter quid magis deſcribitur per actum declinandi a malis, quam per actum exercendi in bonis?

Reſpondeo. Dicendum, ꝙ ſecundum ꝙ Magiſter exponit in litera, abſtinere a malis nõ ſolum intelligitur priuatiué, nõ facere malum, ſed a malis abſtinere, hoc eſt prudenter cõuerſari in medio nationis prauæ, & peruerſæ. Vnde aliter, & aliter abſtinere a malis eſt ipſius timoris, & ipſius ſcientiæ. Timor enim reprimit interiora incentiua, ſcientia uero docet præcauere exteriora pericula, & occaſiones, & ea quæ ſunt ad malum inclinãtia, in quibus magna eſt difficultas. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta, quoniã abſtinere a malis aliter, eſt timoris. Præterea non eſt ſcientiæ ut exequentis, ſed tantum ut dirigentis. Poſtremo non eſt ipſius ſcientiæ priuatiué tantum, ſed etiam poſitiué, ſicut ſupra fuit tactum: ideo patent illa tria obiecta, quæ procedunt ſecundum hoc.

Aperte demonſtratum eſt, &c.) Dub. 4. Videtur quòd iſta nulla ſit differentia, pro eo quòd eadem uirtus, ſcilicet charitas ſimul habet conuerſari circa Deum, & proximum: & ſimiliter eadem fides: ergo nulla uidetur per hoc aſſignari donorum differentia. Item. Intelligentia, quæ eſt donũ unũ, ſicut dicitur infra, ſimul eſt de æternis, & temporalibus; ergo uidetur

detur, quòd Magiſter ſibi ipſi contradicat. Reſpondeo. Dicendum, ꝙ negotiari circa temporalia, & æterna poteſt eſſe dupliciter, uel ſecundum rationes eaſdem, uel ſecundum rationes alias, & alias. Quando eſt ſecundum rationes eaſdem tunc, non eſt ſolummodo diuerſitas materialis, immo etiã eſt diuerſitas formalis: & ſic eſt in propoſito reperire, ſicut colligi poteſt ex his, quæ dicta ſunt in præhabitarum. Quæſtionũ determinatione: & propterea Magr differentias ſatis rectè aſſignat.

ARTICVLVS II. QVAESTIO I.

An actus doni ſapientiæ attendatur pœnes cognitionem veri, vel pœnes affectionem boni?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio circa ſex, ſecundũ quòd ſex ſunt dona ultra donum timoris, licet Magiſter in litera non tangat, niſi tria. Primò quæritur, quis ſit actus, & obiectum proprium doni ſapientiæ. Secundò quis ſit actus, & obiectum doni ſcientiæ. Tertiò, quis ſit actus, & obiectũ doni intellectus. Quarto quis ſit actus, & obiectum doni conſilii. Quinto quis ſit actus, & obiectũ doni fortitudinis. Sextò & ultimò, quis ſit actus & obiectum doni pietatis.

DE actu, & obiecto ipſius doni ſapientiæ. Vtrum uidelicet actus ipſius doni ſapientiæ attendatur penes cognitionem ueri, an penes affectionem boni. Et quòd actus eius attendatur in cognoſcẽdo uidetur. Primò per uerbum ſapientis. Prouer. j. Audiens ſapiens ſapientior erit: ſed auditus in nobis eſt uia ad acquirendum habitum cognitionis. Si ergo per auditum creſcit in nobis ſapientia, ſecũdum, quòd dicitur in litera in uerbo propoſito, & in alijs pluribus eiuſdem Libri auctoritatibus, uidetur ꝙ actus doni ſapientię ſit cognitiuus. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur per Augu. in xiiij. Lib. de Trinit. vbi diffiniens ſapientiam dicit, quod ſapientia eſt rerum diuinarum, humanarumque cognitio: approbãs notificationem philoſophorũ in parte illa de ipſa ſapientia: ſi ergo diffinit ſapientiam rectè per actũ proprium, uidetur ꝙ actus ipſius doni ſapientiæ ſit diuina, & humana cognoſcere. ITEM. Gregor. in Moral. tractans illud Iob. j. Vẽtus uehemens, &c. dicit, ꝙ donũ ſapientiæ datum, eſt in remediũ contra ſtultitiam: ergo defectus ſtultitiæ, & donum ſapientiæ directè opponuntur; oppoſita autem nata ſunt fieri circa idem, ſecundum quod vult Philoſophus. Cum ergo ſtultitia dicat defectũ in actu cognoſcẽdi, uidetur ꝙ actus ſapientiæ doni ſit potentiæ cognitiuæ. ITEM. Hoc uidetur ratione, quoniam ſapientia appropriatur filio: ſed cum in imagine creata ſit aliqua reperire ex parte intellectus, & aliqua ex parte affectus, quæ ſunt affectionis appropriantur ſpiritui ſancto; qui eſt amor, quæ uerò cognitionis appriantur filio: cum ergo ſapientia ei approprietur, uidetur, &c. ITEM. Nullus amans aliquid quãtumcumque circa illud afficiatur ſapiens dicitur ex hoc, niſi illud cognoſcat; ergo actus doni ſapiẽtiæ

Lib. 2. de Tri. cap. 14 parum. à principio.

In Poſt prædicã cap de Oppoſitis.

tiæ maximè attenditur in faciendo cognoſcere.

SED CONTRA. Hoc obijcitur primo auctoritate ſapientis Eccl. vj. Sapientia doctrinæ ſecundum nomen ſuum eſt, & nō multis eſt manifeſta: ſi ergo ſapientia a ſapore dicitur, & ſapor reſpicit affectionem interiorem, uidetur ꝙ prius actus doni ſapientiæ ſit affectiuus. ITEM. Grego. in Moral. ſuper primum Iob dicit: ꝙ ſapiētia eſt donū, ſpe, & certitudine æternorum mentem reficiens: ſed refectio ſpectat ad guſtum, & affectum: ergo & pcipuus actus ipſius doni ſapiētię eſt affectiuus. ITEM. Diony. dicit in Lib. de diui. nom. Cap. 7. c. de ſapientia. Hanc igitur ſtultā, & amenté ſapiētiā laudamus, &c. & alia litera. Hanc igitur irrationalem, & dementem, & ſtultam ſapientiam excellenter intuētes, dicunt, &c. Si ergo loquitur ibi de ſapientia, quę eſt donum, ſicut patet, & hanc dcit ſtultam, & amentem, uidetur ꝙ actus iſtius doni ex parte affectionis ſe teneat, & nullatenus ex parte rōnis. ITEM. Bernard. in Libro de amore Dei cap. 6. dicit: ꝙ amor creſcit in charitatem, charitas in ſapiētiam: ergo cū charitas, & amor, & ipſius charitatis actus ſint partes affectiuæ, uidetur ꝙ ſapientiæ actus ſit affectiuus, cum principalis actus non uarietur ratione profectus.

ITEM. Nec in dono ſapientiæ, nec in eius actu ē reperire exceſſum: nemo enim nimis eſt ſapiens: ſed in actu cognitionis circa diuina contingit ualde de facili excedere: uidetur ergo ꝙ actus doni ſapiētiæ omnino ſe teneat ex parte affectionis, & nullatenus ex parte cognitionis. SI FORTE dicas, ꝙ actus eius ſimul eſt ex parte cognitionis, & affectionis. Contra hoc eſt, quia maior eſt diuerſitas in habitibus, quàm ſit in potentiis: ſed ratione illorum actuum, qui ſunt cognoſcere, & affici diuerſificantur potentiæ animæ, ita quod numquam ſunt actus eiuſdem potentiæ: ergo pari ratione uidetur, ꝙ nunquā ſunt actus eiuſdem habitus. SI tu dicas, quòd nō poſſunt eſſe actus eiuſdem habitus principales, tunc quæritur, quis ſit eius actus principalis, & præcipuus, utrum cognitiuus, uel affectiuus. Et per primas rationes uidetur, ꝙ cognitiuus: per ſecundas quod affectiuus: & ita redit eadem quæſtio, quæ prius.

RESOLVTIO.

Sapientia nomen ſi preſſius ſumatur, prout. ſ. Dei experimentalem cognitionem ſignificat, vt ſit præcipuus eius actus in affectione conſiſtit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ſapientia quadrupliciter conſueuit accipi tam a philoſophis, quā a ſanctis, uidelicet communiter, & minus cōmuniter, & propriè, & magis propriè. Communiter accipiendo ſapientiam, ſic ſapientia dicit cognitionem rerum generalem: ſecundum, quòd diffinit eam Auguſtinus, & Philoſophus, quòd ſapientia eſt cognitio rerū diuinarū, & humanarum. Et Philoſophus in prima philoſophia dicit, quòd ſapiens eſt, qui omnia nouit ſecundum quòd conuenit. Alio modo dicitur ſapientia minus communiter: & ſic ſapientia dicit cognitionem non quācumcumque, ſed cognitionem ſublimem, uidelicet cognitionem rerum æternarum: & ſic accipit eā

Apo-

Apoſtolus. 1.Corin. 12. Alij datur per ſpiritum ſermo ſapientię, alij ſermo ſcientiæ, ſecundum, ꝙ exponit Auguſti. dicens, & ſapiẽtia eſt cognitio æternorum, ſcientia uero eſt cognitio creatorum. Et ſic etiam dicit Philoſophus, ꝙ ſapiẽtia eſt cognitio cauſarum altiſſimarum Tertio modo accipitur ſapientia propriè, & ſic nominat cognitionem Dei ſecundum pietatem: & hæc quidem cognitio eſt, quæ attenditur in cultu latriæ, quem exhibemus Deo per fidem, ſpem, & charitatem, ſecundum quem modum accipit Aug. 14. de Ciuitate Dei. Exponens illud Iob. Ecce pietas ipſa eſt ſapientia: dicens ibidem, ꝙ pietas, & ſapientia idem eſt quod theoſebia, & theoſebia idem eſt, quod cultus diuinus, qui conſiſtit in tribus uirtutibus, ſecundum ꝙ ipſe dicit in principio Enchir. ad Laurentium. Quarto modo dicitur ſapientia magis propriè, & ſic nominat cognitionem Dei experimentalem: & hoc modo eſt unũ de ſeptem donis Spiritus ſancti, cuius actus conſiſtit in deguſtando diuinam ſuauitatem. Et quoniam ad guſtum interiorẽ, in quo eſt delectatio; neceſſariò requiritur actus affectionis ad coniungẽdũ, & actus cognitionis ad apprehendendum, ſecundum illud Philoſophi quo dicit, ꝙ delectatio eſt coniunctio conuenientis cum conuenienti cum ſenſu eiuſdem: Hinc eſt, ꝙ actus doni ſapientiæ partim eſt cognitiuus, & partim eſt affectiuus: ita quòd in cognitione inchoatur, & in affectione conſummatur, ſecundum ꝙ ipſe guſtus, uel ſaporatio; uel experimentalis boni, & dulcis cognitio: & ideo actus præcipuus doni ſapientiæ propriiſſimè dictę eſt ex parte affectionis, ratione cuius dicit Eccl. ꝙ ſapientia ſecundũ ſuũ nomen eſt. Et Greg. dicit ꝙ actus eius eſt rectificare. Et Diony. dicit, ꝙ iſtius ſapientiæ eſt amentẽ eſſe, propter hoc ꝙ melius afficimur circa Deum præuia cognitione, quæ eſt per ablationem, & negationem, quã per affirmationẽ, ſicut docet in Lib. de myſtica theologia. Ratione etiam iſtius eiuſdẽ cauſæ dicit Bern. charitatem in ſapientiam proficere: & ex hac eadem cauſa contingit, ꝙ ſapientia non poteſt eſſe nimia, quia exceſſus in experimento diuinæ dulcedinis potius eſt laudabilis, quàm uituperabilis: ſecundum quòd patet in uiris ſanctis, & contemplatiuis, q prę nimia dulcedine mõ eleuantur in extaſim, modo ſubleuantur uſque ad raptum, licet hoc eueniat pauciſſimis. Concedendum eſt igitur, quòd actus doni ſapientiæ præcipuus eſt ex parte affectionis. Concedendæ ſunt etiã rõnes hoc oſtendentes.

Lib. 10 Cap. 1. in fine.

Ad illvd uerò, quod obiicitur in contrarium, quòd ſapientia creſcit per auditum. Dicendum, ꝙ ſapientia ſumitur ibi communiter pro cognitione generali; q̃ quidem eſt rerum diuinarum, & humanarum: quę per ſtudium, & auditum ſuſcipit incrementum: & ideo non habet hic locum.

Ad illvd, quod obijcitur, de auctoritate Auguſtini, patet reſponſio, quia illo modo eam accipit Auguſtinus. Ad illvd uerò, quod obijcitur, de auctoritate Gregor. quod ſapientia eſt contra ſtultitiam, dici poteſt quòd hoc dicit nõ quantum ad ultimũ

actum

actum ſapientiæ, qui attenditur in affectione, ſed quantum ad primũ actum, ſiue præuium, qui conſiſtit in cognitione: donum.n.ſapiētię in ſe cōplectitur utrũque. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſapientia appropriatur filio. Dicendum, ꝙ hoc eſt inquantum dicit lumen cognitionis, non inquantũ dicit saporé affectionis. Cum.n. vtrũque in ſe claudat, poteſt utrique perſonæ appropriari, uidelicet filio, & ſpiritui ſancto: & qm̃ non appropriatur filio ſoli, imo etiā perſonæ ſpiritus ſancti: hinc eſt ꝙ ratio illa non cogit. AD ILLVD, quod ulterius obiicitur, ꝙ nemo eſt ſapiens ex hoc ſolum ꝙ amat, niſi etiam ulterius cognoſcat. Dicendum, ꝙ illud eſt uerũ: attamen in timore Dei ipſi guſtui coniuncta eſt cognitio. Optimus enim modus cognoſcendi Deum eſt experimentũ dulcedinis: multo etiam excellētior, & nobilior, & delectabilior eſt, q̄ per argumẽtum inquiſitionis. Vnde ex hoc non ſequitur, & habetur, ꝙ cognoſcere ſit actus ipſius doni ſapientię pręcipuus, ſed ꝙ quodāmodo concurrit ad eius actum præcipuum: & hoc quidem eſt uerum, quia (ſicut tactũ eſt) ſapientia in ſe claudit utrũque actum: unde quodāmodo reſpicit intellectũ, quodammodo reſpicit affectum. AD ILLVD vero, quod ultimo obiicitur, ꝙ unus habitus non poteſt eſſe reſpectu iſtorum duorum actuum, cum penes illos diuerſificentur potentię. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ꝙ non poſſunt iſti actus eiuſdé habitus eſſe, ita ꝙ uterque ſit principalis; nihil tamen impedit duos eſſe, ita ꝙ unus ſit primus, alter uero præcipuus: unus ſicut diſponens, alter uero complens, ſicut in præcedentibus habitum fuit de fide. Vnde eiſdem rōnibus, & reſponſionibus (quantum ad hoc) poteſt quis negotiari circa donum ſapientię, quę ſupra explanatę fuerunt circa uirtutem fidei. Et ideo hæc ad præſens ſufficiant, quia non oportet hic illas iterum replicari.

QVAESTIO II.

An præcipuus actus doni ſcientiæ in actione, uel in conſideratione conſiſtat?

DE actu, & obiecto doni ſcientiæ. Verum actus præcipuus doni ſcientiæ cōſiſtat in actione, uel in conſideratione. Et ꝙ conſiſtat in actione, primo uidetur auctoritate Auguſt. 14. de trin. quæ habetur in litera: diſtinguens.n. inter ſapientiam, & ſcientiam, dicit ꝙ ſapientia ſpectat ad contemplationé, & ſcientia ad actionem. ITEM. Secundum Philoſophum, ſcire quod non eſt coniunctũ operationi, parum aut nihil prodeſt ad uirtutes: ſi ergo ſciētia, quę eſt ſpiritus ſancti donum, multum prodeſt ad meritũ, uidetur quod actus eius circa agenda præcipue ſit conſtitutus. ITEM. Fides ſine operibus mortua eſt: ergo pari ratione, & ſcientia; ſed ipſa ſcientia, quæ eſt donum ſpiritusſancti, non eſt mortua, ſed gratuita: ergo uidetur quod actus eius præcipuus conſiſtat circa agenda. ITEM. Bonum ſcientiæ comparatur ad pietatem, ſicut dirigens ad exequẽs: ſed pietatis (ſecundum quod dicit Greg. in Moral.) eſt opera miſericordiæ exhibere: ergo actus ſcientiæ eſt circa talia opera dirigere: ergo actus eius conſiſtit in agendis. ITEM. Actus doni ſcientiæ

tiæ (ſecundum ꝙ dicit Magiſter in litera) eſt conuerſari in medio nationis prauæ, & peruerſæ: ſed bona cóuerſatio reſpicit actiones exteriores: ergo actus doni ſcientię circa agēda uerſatur pręcipue.

Sed contra. Auguſt. 14 de trin. Huic ſcientiæ tribuo nō quicquid humanæ curioſitatis, & uanitatis eſt, ſed quo fides ſaluberrima gignitur, nutritur, defenditur, & roboratur: ſi ergo actus doni ſcientiæ eſt ad generandum fidē, uidetur ꝙ magis ſit circa fidem, q̃ circa mores. Item. In eodem li. dicitur, & Magiſter in litera dicit, ꝙ cognitio diuinitatis in Chriſto ſpectat ad ſapientiam: cognitio humanitatis in eodem ſpectat ad ſciam; ſed cognitio humanitatis Chriſti non eſt cognitio operatiua, ſed potius contemplatiua; ſi ergo hæc eſt doni ſciæ, uidet̃ &c. Item. In agendis ſufficienter dirigimur per uirtutem prudētiæ: aut ergo donum ſcientiæ ſuperfluit, aut eius actus præcipuus non ad hoc, ſed ad aliud ordinatur. Item. Intelligentia ſcripturæ ſpectat ad donum ſcientiæ, ſecundū ꝙ Aug. innuit in Lib. de Doct. chriſti. ubi oſtenditur, ꝙ per pietatem, & mititatē perueni̅t ad intelligentiam ſacræ ſcripturæ. Si ergo huiuſmodi intelligentia non conſiſtit in actione, ſed in ſpeculatione; uidetur quod actus eius magis conſiſtat in contemplatione, q̃ in actione. Item. Iuxta hoc quæritur, cū unius habitus unus ſit actus, quomodo doni ſcientiæ habent tam diuerſi actus aſſignari. Innuit.n. Magiſter in litera, ꝙ actus doni ſcientiæ eſt fidem nutrire, & defendere; & ulterius, ꝙ eiuſdem actus eſt cōuerſari in medio nationis prauæ & pũerſæ: & poſtremo ꝙ actus eius ē Chrm̄ cognoſcere.

Cap. 1. à medio.

Resolvtio.

Præcipuus actus doni ſcientiæ eſt quidem circa actionem dirigere; uerum nō abſque notitia eorum, quæ fidei ſunt, ueluti fundamento ſuæ directionis.

Resp. Ad prædictorum intelligētiam eſt notādum, quòd ſcientiæ duplex eſt differentia. Quædam eſt quæ cōſiſtit in intellectu pure ſpeculatiuo; & hæc eſt fundata ſupra prncipia rōnis; & hæc eſt ſcientia acquiſita de quacūq; creatura, ſicut ſcientia humanæ philoſophiæ. Quædā autem eſt, quæ cōſiſtit in intellectu inclinato ab affectu: & hęc eſt fundata ſupra principia fidei, quæ quidem ſunt articuli, & tamen acquiſita; & hæc eſt ſcientia ſacræ ſcripturæ, quam nullus habere poteſt, niſi ſaltem habeat fidem informē. Quædam autem eſt, quæ conſiſtit in intellectu ſiue ratione, inquantum inclinat affectum ad operationem: & hæc fundata eſt ſupra principia iuris naturalis, quæ ordinatur ad rectitudinem, & honeſtatē uitæ; & huiuſmodi eſt ſcientia uirtutis prudentiæ. Quædam autem ſcientia eſt, quæ conſiſtit in intellectu, ſecundum quod ieſt inclinatus, & inclinās; inclinatus (inquā) a fide, & inclinans ad bonam operationem; & hæc fundatur ſuper principia fidei, & habet ortum a dono gratiæ; & talis eſt ſcientia, quæ eſt donum ſpiritus ſancti. Et ex hoc patet, quis ſit actus proprius huius doni. Eſt.n. actus eius dirigere ad agendum ſecundum præexigētiam regulæ ipſius fidei, cuius ē dirigere ad opera miſericordiæ, ut nō tantum bona

na pro boniſ reddat, ſecundũ ꝙ dictat lex naturæ: ſed etiam bona pro malis, ſcd̃m quod dictat lex gratiæ ad exemplar ipſius Ieſu Chriſti, in quo fuit gratiæ abundantia: & ideo ad ipſam ſcientiam non ſolũmodo pertinet dirigere in agendis, ſed etiam ex conſequenti pertinet noſſe ea, quæ ſunt fidei tanquã fundamentum ſuæ directionis, & ulterius noſſe humanitaté Chriſti tanquã exemplar ſui regiminis: ita ꝙ hic triplex actus conueniat ei ſecundũ triplicem reſpectum: unus uidelicet reſpectu obiecti motiui, alter uero reſpectu ſui fundaméti, & tertius eſt exemplaris excitatiui. Et quia principalis actus accipitur ex parte obiecti: hinc eſt ꝙ præcipuus actus doni ſcientiæ eſt dirigere circa actioné, ſcd̃m ꝙ dicit Aug. & oſtédunt rõnes ad hoc inductæ: & ideo ſunt cõcedendę.

Ad illvd, ergo quod primo obiicitur in contrarium, ꝙ ipſius ſcientię eſt fidem gignere, & roborare. Dicendum, ꝙ iſte non eſt actus eius principalis, ſed ad principalem ordinatus ea rõne, qua directio doni ſcientiæ in agédis ſequitur, & fundatur ſupra principia ipſius fidei. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ ipſius doni ſcientiæ eſt humanitatem, & gratiam Chriſti noſſe, iam patet reſponſio: quia nec hic eſt actus ipſius ſcientiæ principalis, ſed qui ad principalem habet ordinari: ſicut cognitio exempli utilis eſt ad euidentiorem cognitionem rei, quæ ſecundum exéplar illud debeat fieri. Ad Illvd, quod obiicitur, quod per prudentiam ſufficienter dirigitur homo in agendis, iam patet reſponſio, quia prudétia dirigit ſecundum principia iuris naturalis ad ea, quæ honeſta ſunt: ſed ſcientiæ donum dirigit per principia fidei, & iuris diuini ad ea, quę ſunt ſancta: unde quodãmodo altior eſt actus ipſius doni ſcientiæ. q̃ uirtutis prudentiæ, & ſupra principia magis eleuata fundari habet: & propter hoc habita uirtute prudentiæ nõ ſuperfluit donum ſcientiæ. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ intelligétia ſcripturarum ſpectat ad donum ſcientiæ. Dicendum ꝙ (ſicut prius tactum fuit de cognitione eorum, quæ ſunt fidei) ꝙ nõ principaliter ſpectant ad donum ipſius ſcientiæ, ſed quodãmodo antecedenter, & quaſi pręſuppoſitiue: ſic etiam intelligendum eſt de intelligentia ſcripturæ. Ad illvd, quod ultimo quæritur de diuerſitate actuum, iam patet reſpõſio per ea, quæ dicta ſunt: qm̃ unus eſt eius actus principalis, duo uero annexi: & ſimul cũ hoc patet, quid ſit obiectum ipſius doni ſcientiæ, & quomodo etiam differat a uirtute prudétiæ, & ab habitu cuiuslibet alterius ſciæ.

Qvaestio. III.

An donum intellectus conſiſtat in contemplatione creatoris, & creaturæ ſimul?

De actu, & obiecto ipſius doni intellectus. Vtrum donũ intellectus ſimul conſiſtat in contemplatione creatoris, & creaturæ. Et ꝙ ſic uidetur. Primo auctoritate Magiſtri in litera. Intelligétia nõ tantũmodo de æternis eſt, ſed etiam de rebus inuiſibilibus, & ſpiritualibus temporaliter exortis.† Item. Hocipſum uidetur per Diony. ad Titum, qui dicit ꝙ impoſſibile eſt quandiu in uia ſumus

† Ca. 1. cœleſtis hierarc. circa mediũ, aliis tamẽ uerbis ĩ trãſlatione noua.

mus, relucere nobis diuinum radium, niſi circumuelatum: ſi ergo illud eſt uelamen creaturæ, uidetur ꝙ intellectus non poſſit Deũ niſi in creatura cognoſcere: ergo ſi eſt ad cognitionem creatoris, neceſſe eſt ꝙ ſit ſimul ad cognitionem creaturæ. ITEM. Non eſt perfectus habitus amoris, niſi ametur Deus & in ſe, & in ſua imagine: ergo ſimiliter non erit perfectumq; donum intellectus, niſi Deus per illud cognoſcatur, & quantum ad conditiones ſuas, & quantum ad conditiones creaturarum, quæ ſunt ei ſimiles: ergo uidetur, ꝙ donum intellectus ſit ad contemplanda temporalia, & æterna. ITEM. De eiſdem habet eſſe intellectus, de quibus habet eſſe fides, ſecundum ꝙ dicit Grego: quod Deus intellectum dat, dum de auditis mentem illuſtrat: ſed fides non tantũmodo reſpicit diuinam eſſentiam in ſe, uerum etiam in comparatione ad creaturam: uidetur ergo ꝙ actus doni intellectus ordinetur ad illa duo contemplanda.

SED CONTRA. Dono ſapientiæ cognoſcuntur æterna, dono ſcientiæ cognoſcuntur temporalia ſicut dicit Augu. & habetur in litera: ergo aut donum intellectus ſuperfluit duobus donis habitis, aut circa illa duo actus eius præcipuus non cõſiſtit. ITEM. Sapientia, & ſcientia differunt, & ſunt diuerſa dona: per hoc ꝙ unum eorum eſt circa temporalia, aliud uero circa æterna: ergo ſi donum intellectus eſt unum, uidetur ꝙ non poſſit eſſe circa illa duo. ITEM. Aut donum intellectus conſiſtit in cognoſcendo tantum, aut in cognoſcẽdo, & afficiendo. Si conſiſtit in cognoſcendo tantum: ergo non uidetur ꝙ ſit donum gratuitum, cum actus pure cognitiuus non ſit meritorius. Si in cognoſcendo, & afficiendo: ergo doni intellectus eſt æterna cognoſcere, & circa illa affici: ſed iſte eſt actus doni ſapientiæ, ergo aut donum intellectus non eſt circa æterna, aut ſi eſt, non differt ab ipſa ſapientia. ITEM. Sicut contingit Deum cognoſci, & contemplari in imagine, ita contingit Deum cognoſcere, & contemplari in eius ueſtigio: ergo ſicut donum intellectus eſt ordinatum ad cognitionem ipſius creaturæ ſpiritualis, ita etiam ad cognitionem creaturæ corporalis: ſed non dirigit ad cognitionem corporalis creaturæ, ergo pari ratione non uidetur donum intellectus ordinari ad cognitionem alicuius creaturæ. ITEM. Dona, quæ ſibiinuicem correſpondent, & ad ſe combinantur, ad idem, & circa idem uerſantur: ſed donum intellectus, & ſapientiæ combinantur adinuicem: ergo cum donum ſapientiæ ſit circa æterna, & non circa creaturas, uidetur quod, & donum intellectus. ITEM. Si ſimul eſt circa creatorem, & creaturam: ergo uidetur quod donum intellectus intelligat, & cognoſcat Deum per ſpeculum: ergo non uidetur differre a cognitione fidei.

RESOLVTIO.

Et in creatoris, & creaturæ ſimul contemplatione conſiſtit donum intellectus: quia æque ex utrorumq; rationibus ad intelligenda credita iuuamur.

RESP. Dicendum, ꝙ cognitio de Deo ſub ratione ueri poteſt haberi

beri ſecũdum triplicem modum. Vno modo habetur cognitio de Deo per ſimplicẽ aſſenſum. Alio modo per rationis adminiculum. Tertio modo per ſimplicem contuitum. Primũ eſt uirtutis fidei, cuius eſt aſſentire. Secundum eſt doni intellectus, cuius eſt condita per rationẽ intelligere. Tertium eſt beatitudinis munditię cordis, cuius eſt Deum uidere. Qm̃ ergo rõnes, ſecũdum quas iuuamur ad credita intelligenda, accipiuntur non ſolum a cõditionibus creatoris, ſed etiam a cõditionibus creaturæ ſpiritualis, quæ inter creaturas proximiorem habet aſſimilationem ad creatorem; hinc eſt ꝙ donũ intellectus, cuius actus eſt, in contemplationem ſummi ueri eleuari per lumen, quod non ſolũ facit aſſentire, ſed etiam per congruas rationes credita intelligere, non ſolum attenditur in contẽplatione creatricis eſſentiæ, ſed etiam ſpiritualis creaturæ. Et ex hoc patet, quis ſit actus, & obiectum proprium ipſius doni intellectus; qm̃ obiectũ eius eſt ipſum uerum ęternum inquantum intelligibile non ſolum ſecundum proprias conditiones, ſed etiam ſecũdum proprietates creaturarum ſibi ſimilium, ſecundum quod dicit Magiſter in litera. Actus uero eius eſt contẽplari ipſum uerum creditum, ut deuotius credatur, & ardentius diligatur; & ita donũ intellectus conſiſtit in contemplatione rõnali creatoris, & ſpiritualis creaturę, ſicut oſtẽdunt rõnes, ad iſtam partẽ inductæ.

Ad illud ergo, quod primo obr̃ in contrarium, ꝙ donum ſapientiæ ordinatur ad cognitionẽ creatoris, & donũ ſcientiæ ad cognitionem creaturæ. Dicendum, ꝙ aliter & aliter ſunt illa duo dona ad cognitionem illorum duorum, quã donũ intellectus: quia donum ſapientiæ eſt ad cognitionem æternorum ſecundum æternas rationes: ſecundum tamen ꝙ illæ æternæ rationes ſunt uia ad guſtum, & experimẽtalem cognitionẽ diuinæ ſuauitatis, ita ꝙ cognitio illa guſtui eſt annexa. Donum uero intellectus negociatur circa æterna ſecundum rõnes æternas, quæ ſunt uia ad cognitionẽ ueritatis. Et hinc eſt ꝙ Bern. appropriat donum intellectus fidei, quæ aſſentit ſummæ ueritati propter ſe; donum uero ſapientię appropriat charitati, cuius eſt diſponere ad guſtãdum Deum. Per hunc etiam modum eſt differentias inuenire inter intellectum, & ſcientiam: quia ſcientia negotiatur circa creaturas ſecundum rationes creatas: unde negociari habet non ſolum circa creaturas ſpirituales, quæ habent rõnem imaginis, ſed etiam circa ſenſibiles, & corporales, quæ habẽt rationem ueſtigij. Donũ uero intellectus, & ſi negotietur circa creaturas, hoc tamen eſt ſecundum rationes æternas. Et ideo ſolum eſt circa creaturas ſpirituales, in quibus rationes æternæ relucent magis expreſsè. Et ſic patet quod quia alio, & alio modo eſt intellectus circa creatorem, & creaturam, quàm ſapientia, & ſcientia: hinc eſt ꝙ illis habitis, non ſuperfluit. Ad illud, quod obijcitur, quod donũ ſcientiæ, & ſapientiæ diſtinguuntur, quia hoc eſt circa temporalia, & illud circa æterna &c. iam patet reſponſio quia non eſt ſimile. Sapientia.n. negotiatur circa ęterna

na ſecundum rationes æternas, ſcientia uero circa creata, ſecundum rationes creatas: & quia habent diuerſa obiecta etiam ſecũdum rationem mouendi, & dirigendi: hinc eſt ꝙ ſunt dona diuerſa. Intellectus uero, ſiue circa creaturam, ſiue circa creatorem negotietur, ſemper refert ad rationes æternas, ad quas per creaturas ẽt eleuat cõtemplandas: & ideo unũ ſolum donum eſt, quãuis illa ſint plura: & ex hoc colligi poteſt, ꝙ donum intellectus eſt infra ſapiétiam, & ſupra ſcientiam. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ donum intellectus, aut eſt i ſimpliciter ſpeculando, aut in ſpeculando, & afficiendo. Dicẽdum, ꝙ eſt cognitio experientiæ, quæ attenditur ſecũdum guſtum, & iſta eſt doni ſapiétiæ acquiſitæ, & eſt cognitio ſpeculationis extenſæ, quæ quodam modo uia eſt ãd guſtum, ſicut cognitio fidei ad delectationem, ſeu dilectionem charitatis, & hæc eſt doni intellectus, quę quidem uiã præbet ad uſum doni ſapientiæ, quæ a Deo gratuita eſt, quoniam ſuper aſſenſum fidei fundatur, & ulterius ordinat ad ſapientiæ guſtum: nihilominus tamen in actu intellectus eſt quædam delectatio, ſed longè inferior, quàm in dono ſapientiæ. Delectatur enim quis in cognitione ueritatis, ſed non ſicut in guſtu ſummę ſuauitatis. AD ILLVD, quod obijcitur, quod ſicut cõtingit Deum cognoſcere in imagine, ſic etiam in ueſtigio. Dicendum, quod non eſt omnimoda ſimilitudo: in imagine enim, qa magis appropinquat, magis clare habet cognoſci: in ueſtigio uero: quia multum diſtat, ſub maiori obſcuritate, & ęnigmate. Et quia ad donum intellectus ſpectat contemplatio clarior, & excellentior, quam ſit cognitio fidei: hinc eſt quod ad donum illud non ſpectat cognoſcere Deũ in quacunque creatura: ſed in ea, quæ eſt eius imago, & ſimilitudo expreſſa, ſicut dictum eſt ſupra. AD ILLVD, quod obiicitur, quod donum intellectus cõbinatur dono ſapientiæ. Dicendum, ꝙ quia donum ſapientiæ conſiſtit in guſtu, donum uero intellectus conſiſtit in lumine rationis: & amplius aſcendit affectio quàm ratio, & unio quàm cognitio, ſecundum ꝙ uult Diony. hinc eſt ꝙ donum ſapientiæ in actu ſuo non ſic indiget adminiculo creaturæ ſecundũ ꝙ donum intellectus. Et ideo donum ſapientiæ in actu ſuo uerſatur ſolum circa ęterna: donum uero intellectus non ſolũ circa ęterna, ſed etiam circa creata. Cum ergo dicit, quod dona quæ adinuicem combinantur, debent habere idem obiectum, hoc uerum eſt de obiecto principali, non autem de eo, quod habet rationem adminiculantis. AD ILLVD, uero quod ultimò obijcitur, ꝙ intellectus uidet per ſpeculum, ſicut & fides. Dicendum, quod in uiſione per ſpeculum ſunt multi gradus ſecũdum maiorem, & minorem depurationem ab obſcuritate ænigmatis: & ſecundum hoc alio & alio mõ habet illuminari, & habilitari. Vnde fides habilitat ad aſſentiendum Deo in articulis, quos & ſi non uideat in ſe, tamen uidet in creatura, cognoſcẽdo quid eſt, quod per nomen dicitur. Numquam enim cognoſcit aliquis credens quid ſit Trinitas, niſi quia uidet quid ſit ternarius in creaturas

ſed

ſed ulterius donum intellectus illuminat ad intelligendum non ſolum quid eſt, quod per nomen dicitur, ſed etiam ad uidendam rationem, quod trinitas debeat in Deo eſſe, per hoc quòd uidet in ipſa imagine egreſſum uerbi a mente per uiam generationis, & amoris, ab utroq; per uiam cõnexionis. Ex his patet, quod etſi fides, & intellectus ſint per ſpeculum, tamen in modo ſpeculandi differũt: & ideo ſunt diuerſi habitus: patet etiam ſimiliter cũ hoc, quis ſit actus doni intellectus, & quid obiectum, & quę differẽtia ipſius reſpectu aliorũ habituum.

QVAESTIO IIII.

An actus proprius doni conſilij ſit conſiliari?

DE actu proprio, & obiecto ipſius doni conſilij. Vtrum actus ipſius doni conſilij ſit conſiliari. Et quod ſic uidetur. Primo per Sapiẽtis exhortationem, qua hortatur nos omnia facere cum conſilio: hoc autem fit conſiliando de his, quæ facimus: cum igitur hortetur ad actum doni conſilij, uidetur quòd actus illius doni ſit conſiliari. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur per Tullii diffinitionem in. I. Rhetoricæ dicentis. Cõſilium eſt aliquid faciendi, uel nõ faciẽdi uere excogitata ratio: ſed iſta excogitatio de faciendo, uel non faciendo, eſt ipſa conſiliatio: ergo proprius actus doni conſilii eſt conſiliari. ITEM. Hoc ipſum uidetur per Greg. aſſignationem. Dicit. n. Grego. ſuper. I. cap. Iob. ubi aſſignat donorum differentiam, quòd conſilium eſt contra præcipitationem: ſed actus, qui directe opponitur præcipitationi, eſt conſiliari; ideo. n. conſiliamur, ne præcipitanter aliquid faciamus; ergo &c. ITEM. Hocipſum uidetur per nominis rõnem: qm̃ ſicut ſe habet timere ad timorem, ſic ſe habet conſiliari ad conſilium: ſed actus proprius, & principaliter ipſius doni timoris eſt timere; ergo actus proprius ipſius doni conſilii eſt conſiliari. SI DICAS, quod non dicitur conſilium a conſiliando, ſed magis a conſulendo, & actus ipſius conſilii magis eſt conſulere, quam conſiliari. Obiicitur cõtra hoc; quia conſulere dupliciter dicitur. Vno modo conſilium ab aliquo quærere: alio modo conſilium dare. Sed actus doni conſilii non eſt conſilium quærere; qui. n. conſilium quærit, eget conſilio, & qui eget cõſilio, iam non habet donum cõſilii; igitur actus iſtius doni nõ eſt conſulere, ſecundum quod conſulere eſt idem, quod cõſilium quærere. RVRSVS. Conſilium dare nõ eſt magnæ utilitatis, nec etiam magnæ uirtutis, cum multi ſciant aliis cõſulere, qui ſeipſos regunt ualde miſerabiliter; ſi ergo donũ conſilii eſt ordinatũ ad propriam utilitatem; uidetur quòd actus eius nõ ſit conſilium alteri dare, nec conſilium ab alio accipere, ut prius oſtenſum eſt; ergo uidetur, quòd actus iſtius doni directe ſit ipſum conſiliari.

SED CONTRA. Super illud Pſal. 118. Conſiliũ meum iuſtificationes tuæ, ibi glo. Conſilium eſt ſeruare iuſtificationes; ſed de eo quod ſeruamus, non cõſiliamur: ergo ſi actus ipſius doni conſilii eſt iuſtificationes obſeruare, non uidetur quòd actus eius ſit conſiliari. ITEM. Sicut dicit Damaſce. Conſilium eſt ignorantis, & dubi-

tantis, unde & Chriſto nō conuenit conſiliari: ſi ergo donum cōſilij fuit in Chriſto, & in quolibet alio ſapientiæ, & ſcientiæ dono perfecto, uidetur quod actus ipſius doni non ſit conſiliari. Item. Hoc ipſum uidetur ratione. Sicut ſe habet addiſcere ad ſcire, ſic ſe habet conſiliari ad eligere, quia vtrūq; eſt uia ad alterum, addiſcere ad ſcire, conſiliari ad eligere: ſed ſicut per ſcientiam habilitamur ad cognoſcendum, ita per cōſiliari habilitamur ad eligendum. Cū ergo actus ipſius ſcientiæ ſit non addiſcere, ſed magis ſcire, uidetur quod actus ipſius doni non ſit conſiliari, ſed magis eligere. Item. Conſilium ordinat, & dirigit ad ea, quæ ſunt ſupererogationis: ſed de iſtis nemo dubitat, quin ſint manifeſtè bona: de his autem, de quibus nulla eſt dubitatio, nulla neceſſaria eſt conſiliatio; cum ergo donum conſilij dirigat ad huiuſmodi, uidetur quod actus eius non ſit cōſiliari. Item. Cōſiliari eſt ipſius prouidentiæ, quæ eſt pars prudentiæ: ergo aut donum conſilij nō eſt nobis oportunum, aut eſt ad alium actum: ſed conſtat, quod nobis eſt oportunum: uidetur ergo quod conſiliari non ſit actus proprius.

Resolvtio.

Proprius actus doni conſilij eſt, dirigere in electione agendorum, proſequendorum, uel fugiendorū ſecundum regulam diuini iuris, magnā difficultatem habentiū.

Resp. Dicendum, q̄ ſicut intellectus aliqñ accipitur pro actu intelligendi, aliquando pro ipſo intellectu, ſiue intelligibili: aliquādo pro ipſo habitu intelligendi, qui dirigit ipſum intellectum in iudicando de ueris, & falſis: ſic & cōſilium tripliciter accipi conſueuit. Aliquando pro actu conſiliandi. Aliquādo pro eo, ad quod terminatur ille actus, ſicut quando dicitur, hoc eſt conſilium meum. Aliquando uero pro eo habitu, qui expedit, & dirigit animam ad eligendum proſequenda, & ad fugiendum uitanda. Hic autem habitus dirigens ad huiuſmodi electionē duplex eſt ſecundum diuerſitatem eligibilium, & ſecundum diuerſitatem modorum, ſiue rationum eligendi. Nam eligibilia quædam ſunt neceſſitatis, quædam uero arduitatis. In primis dirigit prudentia: in ſecundis uero dirigit donum conſilij propter excellentiorem, & maiorem difficultatem, quæ in eis, quę arduitatis ſunt, habet reperiri. Rurſus. Dirigi in electione poteſt aliquis, uel ſecundum regulam iuris naturalis, uel ſecundum regulam iuris diuini. Et primum quidem eſt uirtutis prudentiæ, ſecundum uero ſpectat ad donum conſilij. Ex his poteſt elici per quandam circūlocutionem, quis ſit actus proprius doni conſilij: quoniam actus eius eſt dirigere in electione agendorum, proſequēdorum, uel fugiendorum, quæ ſunt ſpecialis arduitatis, & hoc ſcd̄m regulā iuris diuini: & in hoc diſtinguitur actus eius ab actu prudentiæ uirtutis, & ſcientiæ doni. Si igitur quæras, utrum actus doni conſilij ſit conſiliari. Dicendum, q̄ etſi per uerbum conſiliandi intelligatur directio ſcd̄m regulam, & lumen conſilij: ſic bene poteſt concedi, quod actus eius ſit conſiliari. Sed attendendum eſt, quod ſecun-

dum q̃ uult Damaſce. conſilium reſpicit aliquem actum præcedentem,& aliquem actum ſequẽtem: dicit enim quòd primo homo inquirit,& cõſiliatur: deinde diſponit, & ordinat: poſtmodũ eligit, & conſentit. Et ſecundum hoc intelligendum eſt, quòd dirigi ſecũdum regulam conſilij, hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut conſilium inquirendo, aut ſecundum conſiliũ diſponendo,& eligendo. Primo, quidem modo nõ eſt actus ipſius cõſilij principalis,& uniuerſalis, ſed quaſi actus eius initialis: & eſt in eo, in quo eſt ſecundum ſtatum imperfectionis. Secundo, uerò modo actus eius uniuerſalis eſt, & principalis: unde ſiue per uerbum conſiliandi, ſiue per uerbum conſulendi, ſiue per quodcũque aliud uerbum illud ſignificetur, quod eſt dirigi in electione horum, quæ ſunt arduitatis ſecundum conſilij donum, quod regit ſecundum dictamen iuris diuini. Dicendum, q̃ hic eſt actus principalis, & proprius doni conſilij. Vnde concedi poteſt, quod conſiliari ſecundum iſtam acceptionẽ eſt actus eius proprius, ſicut rationes ad primam partem inductæ oſtendunt.

Ad illvd verò, quod ultimò obijcitur, de actu conſulendi, quo modo ſpectet ad donum conſilij. Dicendum, quod cõſulere, prout reſpicit alterum, accidit dono cõſilij: donum enim cõſilij propriè reſpicit directionẽ actus proprii: unde licet actus doni conſilii attendatur in diſpoſitione,& ordinatione arduorum proſequendorum: quia tamen donum illud aliquãdo eſt in abundantia, aliquando in defectu,& cum eſt in abundantia, habet iuuare alios: cum uerò eſt in defectu, habet iuuari ab aliis: hinc eſt quod actus conſulendi alium, uel cõſulendi alii, dono conſilii poſſunt attribui; neuter tamen eſt actus eius principalis. Vnde inter iſtos duos medius cadit actus conſiliandi, ratione cuius & alii habent eſſe doni conſilii. Propter quod non abſurdè poteſt dici, quod actus doni conſilii eſt ſeipſum regere: & ulterius cum abundat ſcire, in conſimili alterum adiuuare, & dirigere.

Ad illvd, quod primo obiicitur in contrarium, quòd cõſilium eſt iuſtificationes obſeruare. Dicendum, quod ibi non tangitur actus cõſilii principalis, ſed cõſequẽs. Nam doni conſilii eſt dirigere; ſed alterius doni eſt exequi, & facere: & iuſtificationum obſeruatio non attribuitur ipſi conſilio per ſe,& primò, ſed ad iuſtificationes obſeruandas directio in actu attribuenda eſt conſilii dono. Verumtamen quod dicit, neminem conſiliari de eo quod obſeruat: nõ habet ueritatem: quia nemo rectè obſeruat, niſi ſuam obſeruationẽ rectitudo in conſiliando præcedat, uel quantũ ad conſilii inquiſitionem, uel ſaltem quantum ad conſilii diſpoſitionem. Ad illvd, quod obiicitur, quod conſiliari eſt ignorantis, ſicut dicit Damaſcenus. Dicendum, quod illud eſt uerum, prout conſiliari idem eſt quod conſilium inquirere: nõ autem prout conſiliari idem eſt, quod in arduis eligendis dirigere. Et hoc modo cõſiliari eſt actus ipſius conſilii,& fuit in Chriſto: & ſecundum iſtum modum diuina diſpoſitio in his, quæ ſecreta ſunt, conſilium appellatur.

Ad illvd, quod obiicitur, qđ ſicut addiſcere ſe habet ad ſcire, ita conſiliari ad eligere. Dicẽdum, quod uerum eſt ſecundum quod conſiliatio idem eſt quod conſilii inquiſitio. Secundum autẽ quod conſiliatio idem eſt quod diſcreta, & recta diſpoſitio, & ordinatio; ſic non ſe habet illo modo, quia talis diſpoſitio regula eſt, & principium recte eligẽdi, & ideo actus eſt doni perfecti: & hoc modo accipiendo nõ eſt ſimile inter conſiliari, & addiſcere. Ad Illvd, quod obiicitur, quod conſiliũ ordinat ad ea, quæ ſunt ſupererogationis. Dicẽdum, quod licet iſta, quæ ſunt ſupererogationis; in ſe ſint bona, & magis bona: in eis tamen facilius deficit infirmitas noſtra, niſi iuuetur per diuinam gratiam tam in expediendo, q̃ in eligendo, quã etiam in exequendo: unde multi refugiunt, & abhorrent ipſa conſilia Ieſu Chriſti, qui tamen eſſe poſſunt in ſtatu iuſtitię: & propterea reſpectu talium oportunum eſt donum conſilij ultra donum ſcientiæ, & uirtutem prudentiæ, & regulam fidei. Ad illvd, verò quod ultimo obiicitur, ꝙ conſiliari eſt actus ipſius prudentię, iam patet ſolutio. Aliter.n.eſt ipſius prudentiæ tum ratione obiecti, tum etiam rõne modi, quàm ſit ipſius doni conſilij. Eſt enim multo excellentiori modo, tum quia ea; circa quæ uerſatur, ſunt magis ardua, & excellentia, tum etiam quia regere habet ſecundũ principia altiora: & ideo donum illud nomine conſilii ualde proprie cenſetur. Ex his ergo manifeſtum eſt, quis ſit huius doni actus, & quid obiectũ, & quę differentia ipſius reſpectu aliorũ habituum, & quare etiam; ſic noĩetur.

Qvaestio V.

Actus proprius fortitudinis quis?

Qvis ſit actus proprius doni fortitudinis, & quid eius obiectum; & eſt qõ. Vtrum actus doni fortitudinis principaliter conſiſtat circa paſſiones tolerandas, an circa cupiditates reprimẽdas. Et quod principaliter ſit circa paſſiones tolerandas; uidetur. Primo per Greg. qui dicit ſuper principium Iob. ꝙ fortitudinis doni eſt dare trepidanti cõfidentiam; ſed trepidatio maxime eſt, quando imminet periculũ paſſionis; ergo uidetur quod circa huiuſmodi maxime conſiſtat actus fortitudinis doni. Item. Fortitudo ſiue dicatur donum, ſiue uirtus, reſpicit potentiam iraſcibilẽ tãquam propriumſubiectum: ſed potentia iraſcibilis magis proprie reſpicit paſſionum ſuſtinentiam, q̃ cupiditatum repreſſionẽ, & abſtinentiam: uidetur ergo quod actus principalis doni fortitudinis conſiſtat circa paſſionũ tolerantiam. Item. Hocipſum oſtenditur per cõparationem ad eius oppoſitum; quia ſicut largitas opponitur auaritiæ, & cupiditati: ſic fortitudo opponitur puſillanimitati: ſed puſillanimitas attenditur circa fugam paſſionũ; ergo uidetur econtra, quod fortitudo donum cõſiſtat circa paſſionum tolerantiam. Item. hoc ipſum oſtenditur per comparationem ad habitum fortitudinis uirtutis, quia fortitudo donũ actũ, & obiectũ debet habere in maiori, uel ſaltem in tanta excellẽtia. & arduitate, quantam eſt reperire circa fortitudinem uirtutem;

ſed maximè arduitas conſiſtit circa paſſiones: ergo cum circa illas cōſiſtat fortitudo uirtus, uidetur multofortius quod actus doni fortitudinis attendatur, uel conſiſtat in aggreſſione, & tollerantia paſſionum. ITEM. Inter omnes actus meritorios maxima eſt difficultas circa paſſiones ſuſtinēdas, & magis ad hoc inepti, & infirmi ſumus; ſi ergo dona data ſunt nobis ad expediendum, & contra infirmitates retardantes nos ad bonum, uidetur quod aliquod donū debeat nobis dari ad paſſionū ſuſtinentiā: ſed nō eſt aliud aſſignare, q̄ donū fortitudinis: ergo &c.

SED CONTRA. Aug. i Lib. de Spū & Aīa. Fortitudinis eſt non tantum terrenas cupiditates reprimere, ſed penitus obliuiſci; ſed hoc non eſt fortitudinis uirtutis: ergo eſt fortitudinis doni; uidetur ergo qđ actus doni fortitudinis conſiſtat in repreſſione cupiditatum. ITEM. Aug. in Lib. de Doct. Chriſt. ubi loquitur de donis, dicit quod fortitudinis eſt ab omni tranſeuntiū mortifera iucūditate ſeipſum ſequeſtrare: ergo uidetur quod actus doni fortitudinis principaliter cōſiſtat in delectationū repreſſione. ITEM. Auguſt. adaptat ſeptem dona ſeptē beatitudinibus: ita quod fortitudo, & eſuries, & ſitis iuſtitiæ ſibi correſpondent: ſed eſuries, & deſiderium iuſtitiæ non oritur in nobis niſi per mortificationē deſideriorum & uoluptatum: ergo uidetur quod circa huiuſmodi principaliter conſiſtat actus fortitudinis. ITEM. Fortitudo donum reſpondet dono conſilij, ſicut exequens regulanti; ſed donum conſilij maximè dirigit ad diuinorū conſiliorum impletionem: diuina autem conſilia pręcipue conſiſtunt circa repreſſionē deſideriorum, & occaſionū eis adhærētiū: ſicut patet in caſtitate, obediētia, & paupertate; ergo uidetur ꝙ circa taliū deſideriorum repreſſionē actus fortitudinis doni principaliter conſiſtat. ITEM. Fortitudo donū aut habet actum alterius generis, q̄ fortitudo uirtus, aut ſi in eodē gn̄e habet, neceſſe eſt ꝙ habeat excellentiorem; ſed in eodem gn̄e non pōt habere excellentiorē, cum fortitudo uirtus cōſiſtat circa terribilia, quæ inducunt mortem, ſicut dicit Philoſophus: ergo neceſſe eſt ꝙ habeat actum alterius gn̄is: cum ergo actus fortitudinis uirtutis cōſiſtat circa paſſiones tolerandas, uidetur ꝙ actus fortitudinis doni non circa paſſiones, ſed circa delectationes reſcindendas conſiſtat. Eſt igitur quæſtio, qs ſit actus, & qd obiectū doni fortitudinis, & quare eodem noīe cū habitu uirtutis nominatur, quod quidē in nullo aliorum donorum reperitur. 3. Eth. Cap. 6. & 9.

RESOLVTIO.

Actus doni fortitudinis conſiſtit circa tolerantiam paſſionum ſecundum imitationem Chriſti.

RESP. Dicendum ꝙ fortitudo quantum eſt de ſua prima rōne attenditur reſpectu ardui. Arduum aūt dicitur aliquid dupliciter. Aut quia aliquid laborioſum & difficile; quodāmodo excellēs, & aggrauās facultatem ipſius potentiæ. Aut quia eſt ultra neceſſitatem, & excedit ſtatum communem: & fortitudo habet attendi reſpectu utriuſque: ſed reſpectu primi attenditur, & ordinatur ſecundum neceſſitatem prӕcepti,

reſpectu

reſpectu ſecundi ſecundum libertatem conſilij:& primum ſpectat ad fortitudinem uirtutem, ſecundum uero ad fortitudinem donũ. Qm̃ aũt arduitas maximè attenditur circa tolerantiam paſſionũ: hinc eſt qđ tam fortitudinis doni, q̃ fortitudinis uirtutis eſt habilitare ſecundum principalẽ ſui ordinationem ad ſufferentiã paſſionum, ſed aliter,& aliter. Quia ſuſtinere,& aggredi paſſiones poteſt aliquis aut propter iuſtitiæ, & honeſtatis conſeruationẽ: aut propter perfectã Chriſti imitationẽ: ita quod primũ ſpectat ad dictamen iuris naturalis,& honeſtatis moralis, ſecundũ uero ſpectat ad cõſilii donum. Et qm̃ imitatio Chriſti attenditur in crucifixione ſui, ſecundum ꝙ ipſe dicit Mat. 16. Qui uult uenire poſt me abneget ſemetipſum &c. hinc eſt quod actus fortitudinis doni attenditur circa promptã,& expeditã paſſionũ tolerantiã, per hoc ꝙ quodãmodo nos mũdo, & mũdum nobis crucifigit. Iuxta illud qđ dicit Apoſtolus, Gal. 6. Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mũdo. Et hoc eſt quod dicit Aug. in Lib. de Doct. Chriſt. Aſſurgant deinceps ad fortitudinem, ut mũdus eis crucifigatur, & ipſi mundo:& ut in huius uitę peruerſitate,& abundantia iniquitatis non refrigeſcat charitas. Et ſic patet, ꝙ fortitudinis doni actus cõſiſtit circa paſſionum tolerantiam ſecundum imitationem Chriſti: & hic eſt eius actus principalis, ſicut rationes ad primam partem inductæ oſtendunt, quia uerum concludunt: & ideo concedendæ ſunt.

AD ILLVD uerò, quod primò obiicitur, ꝙ eſt circa delectationũ reprę̃hſionẽ per auctoritates Aug. dicendũ, ꝙ Aug. in illis auctoritatibus nõ aſſignat propriũ, & principalem actum ipſius fortitudinis doni, ſed quaſi præambulum. Nemo enim prõptus eſt, & expeditus ad paſſionum tolerãtiã ſecũdum imitationẽ Chriſti, niſi qui carnem ſuam cum uitiis, & concupiſcentiis crucifixit.

AD ILLVD qđ obiicitur, ꝙ fortitudo exequitur ea, ad quæ conſilium dirigit. Dicẽdum, ꝙ & ſi donum conſilii dirigat ad diuina cõſilia implenda, in quibus conſiſtit perfectio religionis principalior: tamen intentione dirigit ad ea, in quibus plus eſt de ratione arduitatis: maioris autem arduitatis eſt Chriſtum imitari in paſſionibus, q̃ in actionibus: & ideo circa huiuſmodi tam conſilium, q̃ donum fortitudinis principaliter habet conſiſtere. AD ILLVD quod ulterius obiicitur, ꝙ donũ fortitudinis non poteſt eſſe excellentiori modo circa paſſiones, q̃ uirtus fortitudinis. Dicẽdũ, ꝙ falſum eſt, quia excellẽtiori modo ſuſtinet paſſiones,& excellentiori habitu, qui ſuſtinet ſecundum Chriſti imitationẽ, q̃ qui ꝑ ꝑ iuſtitiæ conſeruationẽ:& qui ſuſtinet ſecũdũ cõſilii ſupererogationẽ, quã qui ſecundũ præcepti obligationẽ. In uno em̃ iſtorũ rectificatur, ſ. in actu uirtutis fortitudinis. In alio aũt nõ ſolũ rectificatur, ſed ẽt altius eleuatur,& expedit̃. ſ. in actu fortitudinis doni. Et per hoc patet illđ, qđ ultimo q̃rebatur, uidelicet de dr̃ia reali fortitudinis doni, & fortitudinis uirtutis,& đ cõueniẽtia ĩ noĩe. Re. differũt ꝑ diuerſitatẽ modo-

ꝙ actus doni pietatis attendatur in comparatione ad proximum. ITEM. Donum pietatis exequitur ea,ad quæ donum ſcientiæ ordinat:ſed donum ſcientię ordinat ad bene conuerſandum reſpectu proximi;ergo uidetur ꝙ reſpectu illius attendatur actus pietatis doni. Iuxta hoc quæritur,q̃uo diſtinguāt pietas a mãſuetudine,& miſericordia in actu ſuo,& obiecto.

RESOLVTIO.

Actus doni pietatis eſt, beneuolum reddere hominem reſpectu cuiuslibet habentes Dei imaginem: ut uerbi Dei ſit pius auditor, Chriſtique memor.

RESP. Dicendum,ꝙ uocabulum pietatis multipliciter habet accipi,ſcd̃m ꝙ innuit Aug. ĩ prin. 10. de ciui. Dei; ait.n.ſic. Pietas proprie Dei cultus intelligi ſolet, quam Græci theoſebiam uocant: hæc tñ etiam erga parentes officioſe haberi dicitur. More autem uulgi hoc nomen etiam in operibus miſericordiæ nunc frequentatur. Cum igitur pietas ſic dicatur multipliciter,uidelicet erga Deũ, & erga parentes,& erga quemcũque hominem. Secundum ꝙ ordinat erga Deum, nõ eſt nomen doni,ſed potius eſt idem ꝙ latria,& theoſebia,ſiue euſebia: de qua dicit Aug. quod eſt ſapientia uera. Secundum autem ꝙ ordinat ad parentes,adhuc etiam non tenet rationé doni, ſed potius eſt ſpecies iuſtitię uirtutis, pro eo quod ad hoc ordinatur ſecundum regulã naturalis iuris,& ſecundum obligationem neceſſitatis. Secundum autem ꝙ attenditur reſpectu cuiuſcũq; proximi, ſic pietas eſt nomen doni. Aliter tamen attenditur erga proximũ pietas donum, & miſericordia uirtus. Miſericordia enim uirtus reſpicit cõformitatem in natura, & neceſſitatem in indigentia, ſiue in miſeria: pietas uero attendit in proximo imaginem diuinam. Vnde dono pietatis eſt homo beniuolus cuicumq; homini, qui habet in ſe imaginẽ Dei: ita ꝙ beneuolentia illa pro loco, & tempore aliquando progreditur in cõpaſſionis affectum, aliquando in operis beneficium. Et ſic patet, quis ſit actus, & obiectum pietatis doni; quia ipſius eſt facere hominem beneuolum reſpectu cuiuslibet proximi, inquãtum gerit imaginem Dei: & qm̃ ad hoc habet dirigi per donum ſcientiæ, quod quidem fundatur ſuper principia fidei, & dirigit in conuerſatione ſecundum exemplar Chriſti; hinc eſt ꝙ actus pietatis, & ſi principaliter conſiſtat erga proximum, nihilominus cõſiſtit reſpectu ſacræ ſcripturæ, ut eam cum beneuolentia audiat: & etiam reſpectu paſſionis Chriſti, ut eam cum beneuolentia ad memoriam reducat; unde uſus doni pietatis attenditur in his tribus: in exequẽdo, ſecundum ꝙ & uſus doni ſcientiæ, quod eſt eius directiuum in cognoſcendo; principaliter tamẽ ſecundum ꝙ donum eſt attenditur in beneuolentia reſpectu proximi: ſicut rationes oſtendnnt, quæ ad hanc partem inducuntur.

Cap. 1.

AD ILLVD, uero quod primo obiicitur in contrarium de gloſa, ꝙ pietas ordinat ad Deum, & quod pietas eſt cultus Dei; & ad alias auctoritates conſequentes, Breuiter dicendum, quod omnes illæ auctoritates currunt de pietate ſecundum alium accipiendi modũ,

 qui

qui ſecundum Auguſtinum principalior, & magis proprius eſt modus accipiendi pietatem, ſicut
Cap. 1. ipſe dicit in x. de Ciuitate Dei. Nam primò, & principaliter debet hō beneuolus eſſe ad Deum, offerendo ei cultum, & obſequiū principale, & præcipuum, tamquam ei, ad cuius ſimilitudinem factus eſt, & quod ſuæ creationis, & conditionis primum eſt, & principale principium. Deinde uero: quia pater terreſtris quodā modo imaginem gerit patris cœleſtis & filius genitus gerit imaginem patris, & ab eo ſumit originem: hinc eſt ꝙ eſt alius modus accipiendi pietatem ab illo deſcēdens, qui quidem eſt beneuolentiā in parentes. Poſtremo: quia omnis homo gerit imaginē Dei: hinc eſt, quod eſt tertius, & ultimus modus accipiendi pietatem, ſecundum quòd beneuolum, & beneficum reddit erga omnem hominem inſignitum diuina imagine. Licet autem iſte ſit ultimus, & poſtremus modus accipiēdi pietatem: tamen ſicut explanatum eſt, quantum ad hunc modum pietas, donum accipitur propriè: unde in omnibus illis auctoritatibus, & rationibus peccatum eſt quantum ad proceſſum arguēdi ex illius nominis multiplicitate; quæ & ſi non ſit multiplicitas æquiuocationis propriè dictæ, eſt tamen multiplicitas cuiuſdam analogiæ. AD ILLVD, quod ultimò quærebatur de differentia ipſius pietatis doni ad miſericordiam, & manſuetudinem. Dicendum, quòd & ſi conueniat cū utroque, quia cum manſuetudine conuenit in affectu, cum miſericordia conuenit in effectu: differt tamen ab utroque. A mititate enim, & a manſuetudine differt: quia manſuetudo eſt contra irritationem ex illatione alicuius iniuriæ: ſed pietas eſt contra indurationem, qua quis non habet affectionem, nec beneuolentiam ad eos, qui gerunt diuinæ imaginis inſigne. Similiter a miſericordia differt: quia miſericordia in proximo conſiderat conformitatem in natura, & ſimilitudinem ſpeciei: pietas uerò attēdit in homine imaginem Dei. Vnde aliqui dixerunt, quòd miſericordia conſiderat miſeriā in imagine, pietas uero conſiderat imaginem in miſero. Differunt etiam, quia miſericordia conformatur dictamini iuris naturalis, & ſecundum regulam prudentiæ: pietas uero conformatur ſuaſioni iuris diuini: & hoc ſecundum regulam doni ſcientiæ. Ex his patet, quis ſit actus doni pietatis; quod etiam eius obiectum, & qualiter differat ab his habitibus. Et ſecundum hæc tria poſſent tria problemata formari circa donum pietatis, & circa quodlibet aliorum donorū prædictorum: ſimul etiam cum hoc poſſet de quolibet quæri, quem actum habet patria: ſed hoc ſupra determinatum fuit generaliter: alia uero tanguntur implicitè cauſa prolixitatis uitandæ:

tamen ex his, quæ breuiter tacta ſunt,

qualitercumque

haberi poteſt ueritas prædictorum.

De connexione habituum gratuitorum.

SOlet etiam quæri, vtrum virtutes ita ſint ſibi coniunctæ, vt ſeparatim non poſſint poſſideri ab aliquo, ſed qui vnam habet, omnes habeat. De hoc etiam Hierony. ait, Omnes virtutes ſibi hærent, vt qui vna caruerit, omnibus careat. Qui ergo vnam habet, omnes habet. Quod quidem probabile eſt. Cum enim charitas mater ſit omnium virtutum, in quocumque mater ipſa eſt, ſcilicet charitas, & cuncti filij eius, ideſt, virtutes rectè fore creduntur. Vnde Auguſtinus, Vbi charitas eſt, quid, eſt quod poſſit deeſſe? Vbi autem non eſt, quid eſt quod poſſit prodeſſe? Cur ergo non dicimus, Qui hanc virtutem habet, omnes habet: cum plenitudo legis ſit charitas? quę quanto magis eſt in homine, tanto magis eſt virtute præditus, quanto verò minus, tanto minus ineſt virtus: & quanto minus ineſt virtus, tanto magis ineſt vitium.

Hiero. cõmẽtario ad 56. ca. Eſa. in princi. tom. 5. Aug. in trac. de laude charitatis. Sup Ioan. tra. 83 idẽ epi. 29. to. 2. poſt mediũ. Rõ. 13.

Si cunctæ virtutes pariter ſint in quocumque ſunt.

Vtrum vero pariter quis omnes poſſideat virtutes, an aliæ magis, aliæ minus in aliquo ferueant, quæſtio eſt, Quibuſdam enim videtur quòd aliæ magis, aliæ minus habeantur ab aliquo, ſicut in Iob patientia emicuit, in Dauid humilitas, in Moyſe manſuetudo: qui etiam concedunt magis aliquem mereri per aliquam vnam virtutem quàm per aliam, ſicut eam plenius habet quàm aliam. Non tamen magis per aliquam mereri dicunt, quàm per charitatem, nec aliquam plenius a quoquam haberi, quàm charitatem. Alias ergo magis & alias minus in aliquo eſſe dicunt, ſed nullam plenius charitate, quæ cęteras gignit. Haſque dicunt eſſe multas facies, quas memorat Apoſto. dicens. Ex perſonis multarũ facierum, &c. Alij verius dicunt omnes virtutes, & ſimiles & pares eſſe in quocunque ſunt, vt qui in vna alteri par extiterit, in omnibus eidem æqualis ſit, Vnde Auguſtinus. Virtutes, quę ſunt in animo humano, quamuis alio & alio modo ſingulæ intelligantur, nullo modo tamen ſeparantur abinuicẽ, vt quicumque fuerint ęquales,

Iaco. 5. 2. Reg. 6. Nume. 12. 2. Cor. 1. Lib. 6. de Tri. cap. 4. in principio.

les.Verbi gratia,In fortitudine æquales ſunt,et prudentia,
& iuſtitia, & temperantia. Si enim dixeris æquales eſſe
iſtos in fortitudine, ſed illum præſtare prudentia, ſequitur
vt huius fortitudo minus prudens ſit, ac per hoc nec forti-
tudine æquales ſunt, quia eſt illius fortitudo prudentior:
atque ita de cæteris uirtutibus inuenies ſi omnes eadem con
ſideratione percurras. Ex his clareſcit omnes uirtutes non
modo eſſe connexas, ſed etiam pares in animo hominis. Cũ
adHeb. *ergo dicitur aliquis aliqua preeminere virtute, vt Abrahã*
11. *fide, Iob patientia, ſecundum vſus exteriores accipiendum*
Rom.4 *eſt, vel in comparatione aliorum hominum, quia vel humili*
Iaco.5. *tatis habitum maximè præfert, vel opus fidei, vel alicuius*
ceterarum virtutum præcipuè exequitur. Vnde & ea præ
alijs pollere, vel inter alios homines ſingulariter excellere
dicitur ſecundum hunc modum, ſcilicet ſecundum rationẽ
actuum exteriorum, vt alibi Augu.dicit, in aliquo aliam
magis eſſe virtutem, aliam minus, & vnam eſſe virtutem,
In epiſ. *& non alteram. Ait enim ſic, Clariſſima diſputatione tua*
adHeb. *ſatis apparuit, non placuiſſe authoribus noſtris, immo veri*
quæ eſt *tati ipſi omnia paria eſſe peccata, etiam ſi hoc de virtuti-*
36. non *bus verum ſit: quia etſi verum eſt eum, qui habet vnam*
longè à *omnes virtutes habere, & eum qui vnam non habet nullam*
princi. *habere, nec ſic peccata ſunt paria, quia vbi virtus nulla eſt,*
tom. 2. *nihil rectum eſt: nec tamen ideo non eſt prauo prauius, di-*
Ibi.poſt *ſtortoque diſtortius. Si autem (quod puto eſſe verius) ſa-*
mediũ *criſque literis congruentius, ita ſunt animæ intentiones, vt*
epiſto. *corporis membra, non quod ſolis videantur oculis, ſed quod*
ſentiantur affectibus, & alius illuminatur amplius, alius
minus, alius omnino caret lumine: profectò, vt quiſque illu
ſtratione piæ charitatis affectus eſt, in alio actu magis, in
alio minus, in aliquo nihil, ſic dici poteſt habere aliam, &
aliam non habere: aliam magis, & aliam minus. Nam &
maior eſt in iſto charitas, quam in illo: & ideo rectè poſſu-
mus dicere, & aliqua in iſto, aliqua in illo, quantum perti-
net ad charitatem, quæ pietas eſt, & in vno homine quidem
quod maiorem habeat pudicitiam quàm patientiam, & ma
iorem hodie quàm heri, ſi proficit ea: & adhuc non habeat

continentiam,& habeat non paruam miſericordiam. Et vt generaliter breuiterque complectar,quam de virtute habeo notionem, Virtus eſt charitas,qua id quod diligendum eſt, diligitur. Hæc & in aliis maior eſt, in alijs minor, & in aliјs nulla eſt: pleniſſima verò, quæ iam non poſſit augeri, quandiu hic homo viuit,in nemine eſt. Hic inſinuari videtur,quod aliquis ea ratione poſſit dici habere vnam virtutem magis quàm aliam,quia per charitatem magis efficitur in actu vnius virtutis,quàm alterius, & propter differentiam actuum ipſas virtutes magis, vel minus habere dicitur. Poteſt & aliquam non habere,cum tamen ſimul oẽs, & pariter habeat quantum ad mentis habitum, vel eſſentiam cuiuſque.In actu verò aliam magis, aliam minus habet,aliam etiam non habet,vt vir iuſtus vtens coniugio, nõ habet continentiam in actu, quàm tamen habet in habitu. Cur ergo non dicantur paria peccata? Fortè quia magis facit cõtra charitatem,qui grauiùs peccat,minus qui leuius. Nemo enim peccat,niſi aduerſus illam faciendo,quæ eſt plenitudo legis. Ideo rectè dicitur. Qui offenderit in vno, factus eſt omnium reus, id eſt, contra charitatem facit, in qua pendent omnia. Ibi. ſtā inſe- quēs ſpa lo. Rom.13 Iaco.2. Matt. 22.

Repetit de charitate, vt addat quo modo tota lex ex ea pendeat.

Cum ſint duo præcepta charitatis,in quibus,vt prętaxatum eſt,tota lex pendet,& prophetæ:aduertendum eſt, quo modo hoc ſit,cum in lege, & prophetis multa fuerint cęremonialia mandata, quę ſi ad charitatis ſanctificationem pertinuiſſent,viderentur nondum debuiſſe ceſſare. Quia verò non iuſtificationis gratia,quam facit charitas, inſtituta ſunt, ſed in figura futuri,& in onus impoſita,ideo clareſcẽte veritate,ceſſauerunt velut vmbra.Verumtamen,& ipſa cęremonialia ſecundum ſpiritualem intellectum quem continent,& omnia moralia ad charitatem referuntur.Pertinent enim omnia ad decem mandata in tabulis ſcripta, vbi omnium ſumma perſtringitur, ex quibus cętera emanant, ſicut in ſermone Domini octo virtutes præmittuntur, ad quas cętera referuntur. Et ſicut ad decem mandata deca- Matth. 22. Diſt.27 ad Colo. 2. Act. 5. Heb 10. Exo.20

legi

logi cętera referuntur, ita & ipſa decem ad duo mandata charitatis pertinent. Omnia ergo ad duo mandata charitatis pertinent, quia per charitatem implentur, & ad charitatem tamquam ad finem referri debent. Vnde Auguſtin. Totam magnitudinem & amplitudinem diuinorum eloquiorum poſſidet charitas, qua Deum proximumque diligimus, quæ radix eſt omnium bonorum. Vnde veritas ait, In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet & prophetæ. Si ergo non vacat omnes paginas ſanctas perſcrutari, omnia inuolucra ſermonum euoluere, tene charitatem, vbi pendēt oĩa: quia perfectio eſt, & finis omnium. Tunc enim, & præcepta, & conſilia rectè fiunt, cum referuntur ad diligendum Deum, & proximum propter Deum. Quod verò timore pœnæ, vel aliqua intētione carnali fit, vt non referatur ad charitatem, nondum fit, ſicut fieri oportet, quamuis fieri videatur. Inimicus enim iuſtitiæ eſt, qui pœnæ timore non peccat. Amicus vero iuſtitiæ, qui eius amore non pecat. Omnium ergo hæc ſumma eſt, vt intelligatur legis, & omniū diuinarum ſcripturarum plenitudo eſſe dilectio Dei, & proximi.

PArs iſta, in qua Magiſter agit de habitibus gratuitis, ſecundum quos habemus conformari Chriſto, diuiſa fuit ĩ partes duas. In quarum prima agit de his quantum ad diſtinctionē. In ſecunda uero, quantum ad cōnexionem. Prima parte determinata, incipit ſecunda. Intendit igitur Magiſter principaliter in hac particula agere de habituum gratuitorum cōnexione: & quoniam ad connexionem ſequitur æqualitas in merito: & quoniam æqualitas cum connexione ortum habet ex uno principio, ex hoc uidelicet ꝙ uirtutes omnes ligantur, & informantur a charitate, & ad ipſum reducūtur ſicut ad radicem: ideo pars iſta habet tres partes. In quarum prima determinat Magiſter de uirtutū connexione. In ſecunda uero de æqualitate, ibi. *Vtrum vero pariter, quis omnes poſſideat, &c.*) In tertia uero omnia opera præceptorum, & uirtutum docet reducere ad charitatem, ibi. *Cum duo ſint præcepta charitatis, &c.*) Prima pars diuiditur in duas partes. In quarum prima mouet quęſtionem, & determinat ueritatem. In ſecunda uero ueritatis determinatæ reddit cauſam, & rationem, ibi. *Quod quidem probabile eſt, &c.*) Similiter ſecundum pars, in qua determinat de uirtutum æqualitate, duas habet. In quarum prima determinat iſtam quæſtionem ſecundum opinionem alienam. In ſecunda ſecūdum opinionem propriam, & magis ueram, ibi. *Alij verò ve-*

rint.

rius, &c.) Similiter tertia pars duas habet. In quarum prima mouet quæſtionem, & determinat qualiter omnia præcepta reducantur ad duo præcepta charitatis. In ſecunda uero concludit, quod ipſa charitas eſt ſumma plenitudo totius legis, ibi: *Omnium igitur hæc ſumma eſt, &c.*) Ex quo haberi poteſt, quod charitas omnium uirtutum eſt finis, & forma; & ex hac cauſa connexio eſt inter cęteras uirtutes gratuitas.

Dub. I. VBi chatitas eſt, quid eſt quod poſsit deeſſe, &c.) Contra. Si hoc uerum eſt: ergo quicunque habet charitatem, habet omne quod ſufficit ad ſalutem; ergo uidetur, quod ſuperfluant cęterę uirtutes. Si dicas, quòd hoc dicitur, quia charitas habet uirtutes ſibi annexas, tunc ſimiliter poteſt hoc dici de qualibet aliarum uirtutum: omnes enim connectuntur cuilibet uirtuti, ſicut & charitati. Item. Gratiæ gratiſdatæ non neceſſariò connexæ ſunt ipſi charitati: & tamen ipſæ ſunt ualde utiles, & opportunæ ipſi Eccleſiæ: uidetur ergo quod etiam ubi charitas reperitur, multa deeſſe poſſunt. Reſpondeo. Dicendum, quòd cum dicitur, quod ubi eſt charitas, nihil deeſt: hoc intelligit de his, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem: nam iſte defectus proprie defectus eſt, aliorum uero defectus pro modico eſt habendus: hoc autem tribuitur ipſi charitati ratione connexionis aliarum uirtutum: qui enim habet charitatem, habet unde poſſit legem implere: habet & per conſequens cęteras uirtutes, quæ habilitant ad legis impletionem. Ad illud uerò, quod obiicitur, quod ſimiliter poſſet dici de qualibet alia uirtute. Dicendum, quod non eſt ſimile: quia charitas non tantum alijs connectitur, ſed etiam eſt principium connexionis, cum ſit uinculum perfectionis, & quodammodo mater omnis boni, ſicut ipſe Magiſter dicit.

Dub. 2. *Clariſsima diſputatione tua, &c.*) Contra. Videtur hoc debere placere ipſi ueritati; quia ſecundum quòd dicit Anſelmus. Peccatum nihil eſt: in his autem, quæ nihil ſunt, unum non eſt maius altero; ergo uidetur, quod peccatum unum non poſſit alterũ excellere: igitur habent paritatẽ. Item. Quodlibet peccatum mortale totaliter priuat hominẽ gratia, & inducit mortem: ſed in priuatione omnimoda non eſt ponere maius, & minus: quia in his, quæ mortua ſunt, non eſt dicere magis mortuum unum, quam reliquum; ergo in genere peccatorum mortalium unum peccatum non excedit alterum. Reſpondeo. Dicendum, quòd quia peccatum eſt priuatio ordinis, & diminutio habilitatis: per unum genus peccati anima magis deordinatur, & inhabilior efficitur, quam per aliud, ſicut manifeſtè apparet: indubitanter eſt uerum, quod prædicta æqualia non ſunt: concupiſcentia enim plus inclinat ad unum appetibile, quam ad reliquum. Et ideo magis facit Deum contemnere, & ab ipſo elongari, & recedere in uno genere peccati, quàm in alio. Ad illud, quod obijcitur, quòd peccatum nihil eſt. Dicendum, quòd & ſi nihil ſit (eſſentialiter loquendo) alicuius tamen eſt, ſicut ſubiecti, & alicu-

ius ſicut oppoſiti: unde rõne boni maioris, uel minoris quod priuatur in diuerſis peccatum unũ habet excedere alterum. Ad illud, quod obiicitur ꝙ totaliter priuat gratiam, & inducit mortẽ. Dicendum, quòd licet omne peccatum totaliter tollat habilitatẽ ad gratiam; non tamen totaliter tollat habilitatem ad uitam: & ideo licet aliquid ſit magis, & minus mortuum; & magis, & minus gratia priuatum per diuerſa peccata quantum ad ipſam gratiam, & uitam gratiæ in ſe: eſt tamen magis, & minus quantum ad habilitatem naturæ reſpectu gratiæ: & ratione illius diuerſa peccata habent ſeſe inuicem excedere. Vnde non eſt ſimile de corporali morte, in qua fuit totaliter priuatio, & impoſſibilitas redeũdi ad uitam.

Dub. 3. *Omnia ergo ad duo mãdata, &c.*) Videtur hic duo oppoſita in ſe implicare. Si enim per charitatẽ implentur, potius debent referri ad charitatẽ, ſicut ad principiũ, quàm ſicut ad finem. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſicut fuit tactum ſupra Diſt. xxv. Charitas ſimul ponitur ipſarum uirtutum quantũ ad opera meritoria principium, ſiue caput, & forma, ſiue uinculum, & finis, ad quem ordinatur: & hoc eſt: quia ipſa charitas dũ immediatè cõtingit ipſi ſummo bono, quodãmodo ſupereminet cęteris, & cęteras uirtutes mouet, & imperat; & ideo caput, & principium eſt earum.

Vlterius. Quia mouendo facit opera eorum meritoria: ideo dicit eſſe forma. Poſtremo. Quia ideo facimus opera meritoria, ut Deo fruamur, & per charitatem in Deo quieſcamus: hinc eſt ꝙ charitas cęterarum uirtutum, & præceptorum eſt finis: & ſic tres cauſæ incidunt in unum & idem. Nec mirum, cum charitas faciat Deo conformem, qui habet in ſe reſpectu creaturæ intentionẽ triplicis cauſæ: unde nulla eſt contrarietas cum eo, quod Magiſter dicit in litera.

Inimicus enim iuſtitiæ eſt, &c.) Contra. Nulli pœnæ iuſtitiæ effectus inimicatur, ſed pęna eſt iuſtitiæ effectus: cum ergo pœna faciat ſe timeri, uidetur quod non faciat diuinæ iuſtitiæ inimicari. Item. Nihil quod facit declinari a malo, facit inimicari iuſtitiæ; ſed timor pœnæ, quo quis ceſſat a peccato, facit declinare a malo: ergo talis nõ eſt inimica iuſtitię. Reſpon. Dicendum, ꝙ uerbum illud intelligitur præcisè, & ꝑ concomitantiam. Præcisè, ut dicatur inimicus iuſtitiæ, qui timore pęnæ non peccat, hoc eſt qui a peccato recedit ſolo timore pęnę, nõ amore iuſtitiæ: talis (ut puta) qui ex ſolo timore mouetur dicitur iuſtitiæ inimicus, non per cauſã, ſed per concomitantiam. Licet enim timor ille non cauſet inimicitiam: concomitatur tamen ipſã concupiſcentiam malam, per q̃ ſumus inimici Dei; nam qui amicus eſt huius mũdi, inimicus Dei cõſtituiť. Et per hoc patet reſpõſio ad illa duo, quæ obiicit: quoniam ipſe opponit, ac ſi uerbum illud intelligeretur dictum eſſe per cauſam.

Omnium diuinarum ſcripturarum, &c.) Contra. Si natura operatur quantò uelocius poteſt, & non facit per plura, quod poteſt facere per pauciora: uidetur ſimiliter, Dub. 4

liter, quòd hoc modo operari debeat diuina ſapientia. Si ergo in tota ſcriptura nihil plus continetur, quam uerbũ de mandato charitatis, uidetur tunc, quod circa hoc ſolum Sacra ſcriptura debeat uerſari, & de nullo alio ibi tractari. Reſpon. Dicendum, ꝙ plenitudinem alicuius contineri in aliquo eſt dupliciter, uel integraliter, uel cauſaliter. Plenitudo aũt diuinorum eloquiorum in charitate non continetur integraliter, quia multæ aliæ uirtutes ibi docentur, & præcipiuntur, quæ ſunt diuerſæ, & diſtinctæ a charitate, ſecundum ꝙ dicitur contineri, hoc eſt cauſaliter: quia tota ſacra ſcriptura finaliter ordinatur ad hoc, ut diligamus Deum, & proximũ. Et ſi tu obiicias, quod qui diligit proximum, legem impleuit; ergo illud ſolum mandatũ deberet in lege contineri. Dicendum, quòd mandata, & documenta in Sacra ſcriptura multiplicantur propter duo, uidelicet propter remouendam cęcitatem ex parte intellectus, & propter excludendum faſtidium ex parte ipſius affectus. Neceſſe eſt enim, quòd ſciamus modos, ſecundum quos debemus ordinari ad proximum, & ad Deum: & quia illi uarii ſunt, & nos ignorantes ſumus, nec poſſumus ſimul illa capere: ideo oportuit diuiſim per diuerſa documenta diſtinguere. Rurſus. Quia affectus noſter faſtidit unum, & delectatur in uarietate: ideo diuerſis modis ſcriptura docet, & inſinuat unum & idem: ut affectus noſter dum in diuerſis, & uariis idem inuenit, proficiat in unitate, & delectetur in uarietate: ut tanto profectus ſit maior, quanto delectabilior: & propterea modo in ipſa Sacra ſcriptura reperiuntur mandata obligatoria, modo attractiua, modo monita ſalutaria, modo documẽta prophetarum, modo euangeliſtarũ, ut ex omnibus his excludatur faſtidium, & homo perfectius dirigatur ad bonum, & ex hoc cõuinci poteſt, ꝙ Sacra ſcriptura, & ſi magna ſit, tamen optimè tradita eſt, & nihil continet ſuperfluũ, nihil etiam diminutum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An virtutes gratuitæ connexæ ſint adinuicem?

AD intelligentiam huius partis iuxta ea, ꝙ Magiſter determinat poſſunt ſex breuiter quæri. Primò de connexione uirtutum gratuitarum. Secundò de cõnexione donorum. Tertiò, de connexione uirtutum politicarum. Quartò, de connexione uitiorum. Quintò, de ęqualitate habituum gratuitorum. Sextò, & ultimò quæritur, utrum charitas ſit forma uirtutum.

VTRVM ſit ponere connexionem in uirtutibus gratuitis. Et quòd ſic uideur. Primò per illud, quod dicit Hieron. ſup illud Eſa. xvi. Venter meus ad Moab, &c. ibi Gloſ. ſicut cithara ſonum compoſitum non emittit, ſi una corda rupta fuerit; ſic ſpiritus, uel uẽter prophetæ ſi una uirtus defuerit, dulce melos non reſonabit. Sed quando gratia eſt in anima, & Spiritus ſanctus in corde hominis, eſt in ea dulce melos ſpirituale; ergo neceſſe eſt ibi ſimul

ſimul omnes uirtutes eſſe: ITEM. Aug. dicit, & habetur ĩ 4. Diſt. 14. ꝙ impium eſt a Deo dimidiam ueniam ſperare; ergo pari ratione impium eſt ſperare dimidiam gratiam; ergo ſicut impoſſibile eſt unum mortale peccatum ſine alio dimitti, ſic uidetur ꝙ impoſſibile eſt, ꝙ una virtus ſine alia nobis donetur. ITEM. Hoc ipſũ uidetur rõne. Nullus poteſt habere uirtutem gratuitam, niſi habeat gratiam, qui non ſit templũ Dei: nullus autem poteſt eẽ templum Dei, niſi ſit templum eius ſcd̃m totũ, quia nulla eſt ibi conuentio Chriſti ad Belial, neque templo Dei cum idolis; ſi ergo ad hoc ꝙ anima conſecretur in templum Dei, neceſſe eſt ipſam habere omnes uirtutes dirigentes, & rectificantes eius potẽtias, uidetur eſſe neceſſarium, ꝙ ſi habet unam uirtutem, ꝙ habeat cęteras. ITEM. Quicumque habet unicam uirtutẽ, neceſſarium eſt ipſum habere charitatem; nulla. n. uirtus gratuita remanet, charitate excluſa: ſed qui habet charitatem, habet uinculum perfectionis, & plenitudinem legis, & per hoc poteſt peruenire ad ſalutem: ſi ergo nemo habet perfectionem in genere moris, nec potens eſt ad implẽdum omnia mandata legis, niſi habeat uniuerſitatem uirtutum, neceſſariò uidetur ſequi, ut qui unam uirtutem gratuitam habet, ꝙ nulla ſibi deſit.

SED CONTRA hoc. Primo fertur inſtantia in Chriſto, & beatis: Chriſtus enim, & beati charitatem habent: & tamen in eis, nec ẽ fides, nec ſpes: ſicut ex pcedentibus apparet; ergo non eſt neceſſe, ut qui habet unam uirtutem gratuitam, habeat omnes. ITEM. Fertur ſecundo inſtantia in innocentibus, & coniugatis: innocentes non enim habent uirtutem pœnitentiæ, coniugati non habent uirginitatem: & tamen hæ ſunt uirtutes gratuitæ; ergo non eſt neceſſe, ꝙ qui habet unã uirtutem gratuitam, habeat oẽs. ITEM. Tertiò fertur inſtantia in præſcitis, & reprobis: qui cum ſunt in gratia, habent aliquas uirtutes: & tamen nunquam habent perſeuerantiam, quoniam ſi illã haberent, ſaluarentur, ſicut dicit Dominus. Qui perſeuerauerit uſque in finem, &c. Si ergo perſeuerantia uirtus eſt (ſecundum qđ uult Tullius, & Bernardus) uidetur quod non ſit connexio uirtutũ gratuitarum. ITEM. Hoc ipſũ oſtenditur ratione. Habitus uirtutum gratuitarum ſunt diuerſi formaliter, ſicut diuerſæ ſpecies eiuſdem generis, ita ꝙ ex oppoſito diuiduntur, nec unum eſt principium alterius: ſed quando aliquæ proprietates diſtinguuntur, ita ꝙ una ab altera diuiditur, nec una ab altera cauſatur, poſſibile eſt haberi unam ſine reliqua. Si ergo uirtutes gratuitæ ſunt huiuſmodi, uidetur ꝙ non ſit neceſſarium eas eſſe connexas. ITEM. Habitus uirtutum per actus ſuos habent notificari, & diſtingui: igitur, quæ eſt comparatio actus ad actum, eadem eſt comparatio habitus ad habitum: ſed non eſt neceſſe actus uirtutum eſſe connexos, immo unus poteſt exerceri ſine altero; ergo &c. ITEM. Si habitus uirtutum ſunt connexi, aut hoc eſt ratione principii, aut ratione ſubiecti, aut ratione obiecti. Si ratione principii, quia ſunt a Deo:

Mat. 10. & 24.

à Deo; tunc cum omnis proprietas a Deo ſit, cõnexio eſſet in omnibus proprietatibus. Si ratione ſubiecti, quia ſunt in eodem; ergo cum omnes ſcientię ſint in eadẽ anima, qui haberet unam ſcientiam, haberet cæteras, quod maniſeſte falſum eſt. Si ratione obiecti. Contra. Penes obiecta diſtinguuntur: ergo penes illa non cõnectuntur, cum idem non ſit principium diſtinctionis, & connexionis.

RESOLVTIO.

Omnes quatuor uirtutum gratuitarum cauſæ illas connexas eſſe demonſtrant.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ de uirtutibus gratuitis conuenit loqui tripliciter, uidelicet quantũ ad habitum ſubſtratum, & quantũ ad ſtatũ ſuperadditum, & quã tum ad defectũ imperfectionis annexũ. Si loquamur de uirtutibus ſub rõne imperfectionis annexæ, non eſt neceſſe eſſe connexionẽ ſimpliciter, pro eo ꝙ non eſt neceſſe hoiem habentem gratiã habere imperfectionẽ adiunctã. Similiter ſi loquamur de uirtutibus quantũ ad ſtatũ ſuperadditũ, qui non eſt de neceſſitate uirtutis, ſicut eſt reperire in continencia uirginali, & uiduali: ſic adhuc non neceſſe eſt uirtutes eſſe cõnexas. Si uero loquamur de uirtutibus quantũ ad habitus ſubſtratos, tunc diſtinguendũ eſt. Quia aut illi habitus habent neceſſariò annexã imperfectionẽ, aut nõ. Si habent neceſſario annexam imperfectionẽ, ſicut habet habitus fidei, & ſpei: ſic nõ ſunt neceſſariò connexi aliis uirtutibus, niſi pro eo tpe, quo quis eſt in ſtatu uiæ; ꝙ ſi non habent neceſſariò annexã imperfectionẽ, tunc connexionẽ habẽt ſimpliciter, ſiue in ſtatu uiæ, ſiue in ſtatu patriæ. Vnde ſecundũ oẽm ſtatum uerum eſt, ꝙ neceſſe eſt habentem gratiam, habere oẽs uirtutes, quæ ſunt perfectæ, uel aliquid eis correſpõdẽs, ſicut loco fidei in patria habebimus uiſionem, & loco ſpei habebimus perfectã tentionem. Ratio aũt huius connexionis ſumi põt quadrupliciter ſecũdum quadruplex genus cauſæ. Primo quidem ex parte cauſæ materialis, quę ſcilicet eſt noſtra neceſſitas. Secundo ex parte cauſę efficientis, quæ eſt Dei largitas. Tertio ex parte cauſæ formalis, quę eſt uirtutum cõformitas. Quarto ex parte cauſę finalis, quę eſt prǫmii dignitas. Cauſa.n. materialis uirtutum aſſignari põt non ex qua, ſed in qua: & hæc quidem eſt rationalis aĩa ſecundũ ſuas potentias, ſecundũ quas ipſa anima põt obliquari, & dirigi: & qm̃ illæ potẽtiæ animæ non poſſunt per unũ habitũ uirtutis rectificari, ſed per diuerſos: neceſſe eſt ad hoc ꝙ aĩa perficiatur ineſſe gratuito, & fiat Deo placita, & iuſta: ꝙ ipſa ſecundũ diuerſos uirtutis habitus rectificetur in ſe, & in qualibet eius potẽtia Ideo propter neceſſitatem ex parte ſuſceptibilis neceſſe eſt uirtutes gratuitas eſſe connexas.

Cauſa uero uirtutum efficiens eſt diuina liberalitas, cuius eſt nullo modo deficere in neceſſariis, ſed omnia adminiſtrare effluenter, & abunde. Vnde ſicut diuina liberalitas perficiens rem in eſſe primo dat ei totũ, ꝑ qđ poſſit in eſſe cõſeruari: ita ꝑficiẽs ipſam in eſſe ſecũdo dat illi integrã perfe-

perfectionem, per quam & in illo eſſe manere poſſit, & ſingulis uitiis obuiare: ideo conueniens eſſe diuinæ largitati, cum gratificat hominem, diuerſitatem uirtutũ, in quibus cõſiſtit rectitudo uitæ, eidem tribuere. Cauſa autem formalis ipſarum uirtutum gratuitarum ipſa Dei gratia, quæ uirtutes cæteras quantum ad habitus ſibi ſubſtratos perficit, & informat: & hoc per ſuam præſidentiam, & influentiam, per quam animam facit gratam & quantum ad ſe, & quantum ad eius potentias: unde quia illa gratia cõformiter ſe habet ad omnes uirtutes, ex qua ẽt ipſa habetur, aut quęlibet uirtus habetur, aut nulla: & ideo neceſſe eſt uirtutes eſſe connexas. Cauſa autem finalis uirtutum eſt ipſa gloria, quæ ueniens in animã, undiq; & plene perficit eam. Et ideo neceſſe eſt, ꝙ per gratiam undiq; diſponatur. Niſi enim pręcedat ſufficiens diſpoſitio, non inducitur perfectio: neceſſe eſt ergo neceſſitate finis omnes potentias animæ perfici per uirtutes gratuitas, ut idoneæ ſint, & diſpoſitæ ad ſuſceptioné glorię. Et ſic patet ꝙ ratio cõnexionis uirtutũ gratuitarum ſumitur ex quadruplici genere cauſæ: unde rationes hoc probantes ſunt concedendæ.

Ad illvd uerò, quod obiicitur in contrarium de Chriſto, & beatis, in quibus non eſt reperire uirtutem ſpei: iam patet reſponſio ex his, quę dicta ſunt: qm̃ hæ uirtutes popter imperfectionem ſibi annexam ſe non compatiuntur cum ſtatu gloriæ. Verum tamen ex hoc non infringitur cõnexio uirtutũ, pro eo, ꝙ ipſæ aliis uirtutibus cõnectuntur in ſtatu uitæ: in ſtatu uerò patriæ loco ipſarum dotes eis reſpondentes cum aliis uirtutibus, quæ ibi permanent, connexionem habent.

Ad illvd, quod obiicitur de innocentibus coniugatis, iã patet reſponſio: qm̃ continentia, & uirginitas non tantum habitus uirtutum nominant, ſed ẽt ſtatus, rõne quorũ (ut prędictum eſt) nõ neceſſaria eſt connexio uirtutũ gratuitarum, pro eo ꝙ in diuerſis ſtatibus ſaluari põt eſſentia gratiæ, & uirtutũ. Ad illvd, quod obiicitur de perſeuerantia, quæ non eſt in præſcitis. Dicendũ, ꝙ perſeuerantia dicitur tripliciter. Vno modo dicitur perſeuerantia uoluntas perferendi paſſiones ſine defectione: & ſic eſt ſpecies fortitudinis. Alio modo dicitur perſeuerantia propoſitum perſeuerandi in bono uſq; in finem: & ſic eſt conditio annexa cuilibet uirtuti. Tertio modo dicitur perſeuerantia continuatio boni uſq; in finé: & hoc modo non eſt nomen uirtutis, ſed potius ſtatus, cõſequentis ad omnes uirtutes. Et primis quidem duobus modis habet cõnecti aliis uirtutibus, & reperitur in multis præſcitis: hoc aũt tertio modo in pręſcitis non reperitur, nec neceſſariò aliis nectitur, quia uirtutis non nominat habitum, ſed magis conſequentem ſtatum. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ habitus uirtutum gratuitarum ſunt diuerſi formaliter. Dicendum, ꝙ quamuis formaliter diuidantur ad habitus ſubſtratos, tamen inquantum gratuiti ſunt cõicant in ipſa gratia, quæ eſt oium uirtutũ gratuitarũ perfectiua in eſſe gratuito: & ideo ratio illa nõ cogit: quoniam & ſi in formalibus pro

priis diſtinguantur, tamen in formali cõi ratione, cuius habent eſſe gratuiti, uniuntur. AD ILLVD, quod obiicitur de comparatione habituum, & actuum. Dicendum, q̃ non eſt ſimile, pro eo quod egreſſus actuum eſt uoluntarius, & ab arbitrii libertate: introductio uero habituum in ipſam animam eſt à diuina largitate: uoluntas autem ſpecialiter applicatur ad unum bonum: diuina uero largitas complet totum: & ideo non ſequitur, quòd quamuis actus unius uirtutis gratuitæ ab altero ſeparetur, q̃ propter hoc similiter habitus ab habitu. AD ILLVD quod ultimo obiicitur, unde ueniat connexio habituum, iam patet reſponſio: uenit enim ex quadruplici genere cauſæ, ſicut prædictum eſt: nec eſt ſimile de illis, deq̃bus inſtat, ſicut apparet de ſe.

QVAESTIO II.

An dona Spiritus ſancti connexa ſint?

DE connexione donorũ. Vtrũ dona Spũs ſancti ſint connexa. Et q̃ ſic, uidetur. Primo quia ſicut habitus uirtutũ ſunt gratuiti, & procedunt ex munere diuinæ largitatis, ſic & habitus donorum: cum ergo propter unitatem gratiæ informantis, & munificentiam largitatis diſpenſantis ponatur connexio in uirtutibus gratuitis, eadem rõne uidetur q̃ ponenda eſt in donis. ITEM. Sicut una uirtus alteri adminiculatur, & eam adiuuat in actu ſuo: ſic unum donum ſe habet reſpectu alterius: ergo qua ratione una uirtus indiget altera, & non poteſt ab ea ſeparari, eadem ratione uidetur neceſſarium eſſe unum donum connecti alteri. ITEM. Quicumque habet charitatem, habet unde poſſit delectari, & guſtare, quoniam ſuauis eſt dominus. Sed donum ſapientię conſiſtit in guſtu illius ſummæ dulcedinis: igitur quicumque habet charitaté, habet donum ſapientiæ; ſed donum ſapientiæ eſt ſupremum inter omnia dona, & pręſupponit omnia dona inferiora: ergo quicumq; habet charitatem, habet omnia Spiritus ſancti dona; ergo uidetur q̃ dona ſint connexa.

ITEM. Aliquis homo exiſtens in gratia, ex ipſo primo munere gratiæ, ſine alterius doni appoſitione poteſt peruenire ad ſalutem: ergo uidetur q̃ poſſit in uſu donorum, & gratiæ ſemetipſum exercere; ſed hoc non eſſet, niſi dona eſſent connexa; ergo &c.

SED CONTRA. 1. Cor. 12. dicit Apoſtolus. Alii datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, alii datur ſermo ſcientiæ: ubi diuerſitatem donorum diſtribuit ſecundũ diuerſitatem perſonarum; ergo non uidetur, quòd oporteat omnia dona in una, & eadẽ anima eſſe connexa. ITEM: Aug. in Lib. de Sermone Domini in monte, ponit gradus inter dona; ita q̃ ab uno paulatiue fit proceſſus ad alterum; ſed hoc non eſſet ſi omnia infunderentur ęqualiter, & ſimul; ergo nõ uidetur, q̃ dona Spiritus ſancti inuicem connectantur. ITEM. Grego. in Moral. dicit, q̃ minor eſt ſapientia, ſi intellectu caret; ergo donũ ſapiẽtiæ põt haberi ſine dono intellectus. *Lib. 1. cap. 32*

ITEM. Supra habitũ fuit diſt. ꝓxima, & eſt uerbũ Aug. de Trin. 14. quod dono ſcientiæ non polleãt plures fideles, quamuis polleãt ipſa fide; ergo vr̃ qđ donum *Cap. 1.*

ti enim ſunt, qui fideliter credūt: & tñ illud quod credūt, numquā intellectu comprehendunt. Similiter eſt de vſu ipſarum beatitudinum. Et ideo ſi aliquo modo ſit connexio in habitibus beatitudinum, & donorum; nō tñ tāta eſt, quanta eſt in habitibus uirtutū: eſt tamen ibi aliqua, ſicut illæ rationes oſtendunt.

AD ILLA verò, quæ obiiciuntur in contrarium, ſatis facilis eſt reſponſio per ea, quæ dicta ſunt. Nā quod primò obiicitur de auctoritate Apoſtoli. quod alii datur p ſpiritū ſermo ſapiētiæ, &c. procedit de donis gratiæ gratis datæ, nō aūt de donis gratiæ gratum facientis: uel certè ſi intelligit de ipſis donis, hoc dicit quantum ad uſum, nō quātum ad ipſorum habituū radicem, ſiue principium. AD ILLVD, quod obiicitur de auctoritate Aug. ſimiliter patet reſponſio. Aug. enim aſſignat gradus inter dona quātum ad eorum vſus, quia nō poteſt quis aſſueſieri in vſu doni ſuperioris, niſi primò aſſueſiat in vſu doni inferioris, quia non eſt tantæ ſublimitatis. AD ILLVD, quod obiicitur, de auctoritate Greg. ꝙ minor eſt ſapientia, ſi intellectu careat. Similiter reſpondendū eſt, hoc Gregorium intellexiſſe de vſu doni intellectus, quo neglecto ſi quis ſe protendat ad vſum doni ſapientiæ, non ita proficit, ſicut proficeret, ſi ordinato gradu procederet. AD ILLVD, quod obiicitur, de auctoritate Aug. habita in Diſti. præmiſſa. Dicendum, ꝙ Aug. intelligit de vſu doni ſapientiæ, & hoc manifeſtum eſt ex ipſa auctoritate. Dicit enim, quòd multi pollent fide, qui non pollent ſcientia. Nemo enim pollet in aliquo habitu, niſi habeat ipſum in ſua completione, per quam facile ſit ipſum habitū manifeſtari in opere. AD ILLVD, quod obiicitur, quod dona expediunt, & quòd ſimiliter ordinant ad ea, quæ ſūt ſupererogationis, & excellentiæ. Reſpondendum, ſicut prius tactū eſt, ꝙ hoc intelligitur de donis, quando habentur in uſu, non ſolum in munere, ſiue quando habentur quantum ad aſſuefactionem & facilitatem in opere, non quando habentur quantū ad cauſalitatem in ſua origine. Vno.n. modo habentur in ipſius gratiæ infuſione. Alio modo habentur per bonorum operum, & orationum, ſiue præcum multiplicationem, ſecundum illud quod dicit in Gloſa. Matth. 6. quia per hæc dona nos ab imis ad ſumma conſurgimus: unde beatitudines, q̄ per eadem dona quæruntur, de imis gradatim ad ſumma perueniunt. In præcibus ergo eſt, ut impetremus dona; in donis, ut operemur mandata, ut de operatione beatitudines conſequamur: hæc autem intellecta ſunt quantum ad uſum, ſicut prius fuit explanatum.

QVAESTIO III.

An virtutes politicæ connexæ ſint?

VTRVM ſit connexio in uirtutibus politicis, ita ꝙ una habita, neceſſe ſit habere omnes. Et quòd ſic, uidetur: Primo auctoritate philoſophica. Dicit enim Seneca. Omne, quod bene fit, fit iuſtè, fortiter, & temperatè: ſed opus cuiuslibet uirtutis bene fit; ergo neceſſe eſt, ꝙ fiat iuſtè, & fortiter, & temperatè: igiſ ad quodlibet opus uirtu-

tis concurrunt quatuor uirtutes: ſed hoc nõ poteſt eſſe, niſi eſſent connexæ ; ergo &c. ITEM. Hiero. ad Pammachium. Quatuor uirtutes deſcribunt Stoici, ita eſſe ſibi connexas, & mutuo cohærentes, ut qui unam non habuerit, omnibus careat, & qui unam habuerit, omnes habeat: uidetur ergo uirtutes politicas eſſe connexas. ITEM. Hoc ipſum uidetur auctoritate Augu. in Lib. de Quantitate animæ : diffiniens enim uirtutem dicit, ꝙ uirtus eſt æqualitas uitæ, undique rõni conſentiens : ſed uita non conſonat undique rationi, niſi per uirtutum uniuerſitatem; ergo ad hoc ꝙ habeat aliquis unam uirtutem meram, neceſſe eſt, ꝙ habet cęteras. ITEM. Bernar. in principio ad Eug. aduertere etiam eſt ſuauiſſimũ quẽdam conceptum, complexumque uirtutum, atque alteram pendere ex altera: ſicut uides fortitudinis matrem eſſe prudentiam : & non fortitudinem, ſed temeritatem eſſe quemlibet auſum, quem non parturiuit prudentia. Et paulo poſt. Iuſtitia quęrit, prudentia inuenit; uendicat fortitudo, & temperantia poſſidet; ergo ſi hæc requirũtur ad actum cuiuslibet uirtutis, uidetur ꝙ omnes uirtutes neceſſariò concurrant ad unum actum. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione : quia ſicut ſe habet caſtitas ad eſſe caſtum, ſic ſe habet uirtus ad eſſe uirtuoſum: ſed quicumque habet caſtitatem, eſt caſtus; ergo quicumque habet uirtutem, eſt uirtuoſus : ſed nullus eſt uirtuoſus : qui habet uitium : ergo aliquis habẽs uirtutem nullum habet uitium : ſed uitia non expelluntur, niſi per uirtutes ſibi oppoſitas ; ergo qui habet unam uirtutem, habet & cæteras. ITEM. Cuiuslibet uirtutis eſt diſcernere quid eligendum, & tenere medium, & rectè tendere in finem, & negociari circa arduum, & difficile: ſed primum eſt prudentiæ, ſecundum temperantiæ, tertium iuſtitiæ, quartum fortitudinis; ergo uidetur, ꝙ ad quemlibet actũ uirtuoſum concurrant neceſſariò iſtæ quatuor urirtutes, hoc autẽ non eſſet, niſi haberent connexionem ad inuicem; ergo uidetur, ꝙ uirtutes politicę ſint cõnexæ.

SED CONTRA. Hoc eſt auctoritas Aug. ad Hierony. Dicit enim ꝙ non eſt diuina ſententia, qua dicitur, ꝙ qui habet unam, habet omnes : ſed hominibus hoc uiſum eſt ſtudioſis, & ingenioſis: ſed ſi hoc eſſet uerum, eſſet diuina ſententia: quia omne uerum a prima ueritate procedit; ergo cũ hoc intelligatur de uirtutibus politicis, uirtutes politicæ non ſunt connexæ. *Epi. 29 tomo 2.* ITEM. Secundum Philoſophum habitus uirtutum politicarum, & conſimilium ſunt ex actibus: ſed actus non ſunt connexi: contingit enim hominẽ exercitari in actu unius uirtutis, ita ꝙ non exerceatur in actu alterius : uidetur ergo quod nõ omnes uirtutes neceſſariò connectantur. ITEM. Sicut ſcientiæ habentur ꝑ acquiſitionem, ita uirtutes politicæ: & ſicut una uirtus alteri adminiculatur, ſic eſt in habitu ſcientiæ reſpectu alterius : ſed ſcientiæ, quæ ſunt per acquiſitionem, nõ habẽtur ſimul: ſed una prius, & altera poſterius : & una poteſt haberi ſine altera ; ergo una uirtus politica non uidetur eſſe neceſſariò alteri annexa. ITEM. Hoc

ipſum

ipſum uidetur per experimentũ ſenſibile: quia multi pollent in uirtute prudentiæ, qui tamen nõ habent largitatem, aut uirtutem patientiæ. Multi etiam iuſtitiam ad proximum ſeruant, qui tamen in ſeipſis non habent continentiam, & tamẽ illa faciunt per uirtutes politicas: uidetur ergo q̀ inter huiuſmodi uirtutes non ſit connexio neceſſaria.

RESOLVTIO.

Virtutes politicæ quantum ad appropriata connexæ ſunt: quantum verò ad propria non ſecundum omnem ſtatum; ſed ſolum ſecundum ſtatum perfectionis.

RESP. Dicendum, q̀ in iſta quæſtione controuerſia fuit inter ipſos Philoſophos, ſecũdum quod innuit Hierony. & Auguſti. Nam quidã philoſophorum, qui Stoici dicebantur, dixerunt uirtutes neceſſariò eſſe connexas, ut qui vna caruerit, cęteris careat. De quorum poſitione uidetur fuiſſe Seneca: ait enim ſic. Si unam de cortinis tuis dimiſeris, poteris dicere ſupellectilem tuam tibi ſaluam. Si autem unam de uirtutibus dimiſeris, nullam te habituram neceſſe eſt, ut confitearis.

Aliorum poſitio fuit, quod una poteſt haberi ſine altera: ſicut aliquis poteſt habere caſtitatem, ita quod nõ habeat iuſtitiam. Ratio autem huius diuerſitatis ex hoc fuit, q̀ Stoici ponebant, quod uirtus non eſſet in aliquo, niſi in ſapiente, pro eo quod regimen totius uitæ hominis ſecundum regulam moris pendet a rectitudine rationis. Sapientem autem dixerunt (ſecundum qđ dicit Aug. de Ciui. Dei) in quem nulla cadit perturbatio. Ille enim ſecundum eos ſapiens dicebatur, qui omnibus paſſionibus animæ dominabatur. Præter hoc etiam ponebant quòd, cum uirtus ſit circa medium, & medium ſit uno modo, & indiuiſibili: nemo habet uirtutem, niſi habeat eam in ſummo, & perfectè. Perfecta autem uirtus non habetur, ubi regnat aliquod uitium, & ubi aliæ uirtutes deſunt. Et propter iſtas rationes duas dixerũt Stoici uirtutes politicas eſſe connexas, uidelicet quia non poſſidentur, niſi a ſapiente, cui non dominatur uitiũ; & ſunt circa medium indiuiſibile, a quo per quodlibet uitium ſit receſſus. In huius autem poſitionis ſuæ fundamento nimis exceſſerunt quantum ad utrumque prædictorum, tum ex hoc quòd non ponebant ſapientiam in proficientibus, ſed ſolum in perfectis: tum etiã quia dixerunt nõ referre quantum ad amiſſionem uirtutis; parum, uel multum a medio punctali recedere: & ideo reprehendit eos Augu. ad Hieron. dicens. Sic mihi uidentur Stoici eſſe falſi, qui proficientem hominem in ſapientia nolunt habere omnino ſapiẽtem; ſed tunc ſolũ, cum eſt perfectus. Dicunt enim: quòd ſicut nihil intereſt ad præfocandum hominem, utrũ aquã ſtadiis multis habeat ſupra ſe, uel uno palmo: ſic eſt de illis, qui ſunt in gurgite erroris ad ſapientiam. Et ſatis rationabiliter reprehendit eos Auguſtinus, propter hoc quòd uiam ſalutis in bono ualde arctant, dum dicunt in ſolis perfectis eſſe uirtutem, & ſapientiam: & in malitia ualde dilatant, dum dicunt, quod nõ refert utrum quis magis, uel minus a

Epiſto. 29. tomo. 2.

medio uirtutis recedat. Et propterea aliorum philoſophorum poſitio magis fuit rationabilis, q̃ poſuerunt ſapientiam non ſolum eſſe in perfectis, ſed etiam in illis qui proficiunt. Poſuerunt etiam medium uirtutis latitudinem habere, ſecundum quod latitudo habet medium ſummitatis: quoniã ergo ſecundum politicam ueritatem uirtutes paulatim acquiruntur in his, qui proficiunt ad ſapientiam: ideo poſuerunt quod una uirtus poteſt haberi in perfectione maiori, & minori ſecundũ diuerſa tempora. Vna etiam poteſt ſeparari ab altera. Et iſtorũ ſententia ſecundum dictum Aug. magis eſt approbanda. Reſpondẽdum eſt igitur ad quæſtionẽ propoſitam, q̃ ſimpliciter loquẽdo, uidelicet quantum ad omne tempus, & quantum ad ipſos habitus uirtutum, non eſt connexio inter uirtutes politicas, licet aliqua inter eas poſſet connexio reperiri ratione ſtatus alicuius determinati, & quarundam conditionum communium. Propter quod notandum eſt, quod conuenit loqui de huiuſmodi uirtutibus politicis quantum ad propria, & quantum ad appropriata. Si quantum ad appropriata: ſic eſt in eis cõnexio: q̃a illæ quatuor conditiones prius habitæ, q̃ ſunt diſcernere, & mediũ tenere, & hmõi, ſigillatim his quatuor virtutibus approprianĩ, & tñ ſimul ad quãlibet virtutem requirũtur. Si uero loquamur quantum ad propria, hoc poteſt eſſe dupliciter: aut ſecundum quid, aut ſecundum ſtatum perfectionis. Si ſecũdum ſtatnm perfectionis: ſic eſt adhuc neceſſaria in eis connexio, quia una uirtus nũquam perfectè habetur, niſi cęteræ habeantur. Et quãtum ad hoc bene dicebant Stoici, licet nõ uſquequaque ſuper uerum fundati eſſent: ſed ſimpliciter, ſiue ſecũdum omnem ſtatum, ſic non eſt neceſſarium cõnexionem eſſe in huiuſmodi uirtutibus, cum ſint ab acquiſitione, ſicut oſtendunt rationes ad hanc partẽ inductæ: & ideo ſunt concedendæ.

Ad illvd ergo, quod obijcitur in contrarium de auctoritate Senecæ, q̃ oẽ, quod bene fit, &c. Dicendum, q̃ illud intelligitur de ipſis uirtutibus quantum ad appropriata, nõ quantum ad propria. Nam ſi quantum ad propria uelimus loqui, actus illarum uirtutum diuerſi ſunt, nec negociantur circa idem, ſed circa diuerſa. Ad illvd, quod obijcitur, de auctoritate Stoicorum, quam introducit Hieronymus, iam patet reſponſio: quia Stoicis non eſt in parte iſta uſquequaque credendum. Præterea Stoici (ſicut prius tactum eſt) ſemper loquebantur de uirtutibus ſecundum culmen perfectionis: & quantum ad illũ ſtatum uerum dicebant, quia connexio eſt in uirtutibus non propter ipſius uirtutis eſſentiã, ſed propter perfectionem ſuperadditam, quã una uirtus non tribuit, niſi ſit aliis aſſociata. Ad illvd, q̃d obiicitur de auctoritate Aug. quod uirtus eſt æqualitas uitæ, &c. Dicendum, q̃ per illud aduerbium (undique) non fit diſtributio pro omnibus, quæ ſpectant ad rectitudinem totius uitæ, ſed pro his, quę ſpectãt ad rectitudinem actus ipſius uirtutis: poſſibile.n. eſt rectificari aliquẽ in actu unius uirtutis, ſecundum q̃ exigit uirtus

tus ciuilis: ita tamen quod non habet rectificationem in actu alterius uirtutis, ſicut poteſt manifeſtè per exempla uideri. AD ILLVD, quod obiicitur, de auctoritate Bernar. iam patet reſponſio: quia Bernar. loquitur de ipſis uirtutibus quãtum ad appropriata, non quantum ad propria. Et præterea loquitur de uirtutibus cardinalibus non inquantũ ſunt politicæ, ſed inquantum ſunt gratuitæ, & per infuſionem magis, quã acquiſitionem. Et ſic concedi poteſt, ꝙ ſunt connexæ: ſed hoc non facit ad quæſtionem propoſitã.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ caſtitas denominat aliquem caſtũ: ergo ſimiliter uirtus uirtuoſum. Dicẽdum, ꝙ non eſt ſimile; quia nomina deſinẽtia in [oſum] ſignificant plenitudinem. Vnde plus dico, cum dico iſtum eſſe uirtuoſum, quàm cum dico ipſum habere uirtutẽ. Vnde & Philoſophus dicit, ꝙ a uirtute non denominatur aliquis uirtuoſus, ſed magis ſtudioſus: caſtus autem non plus importat, quã habens caſtitatẽ: & ideo non eſt ſimile hinc, & inde. AD ILLVD, quod obiicitur, de illis quatuor conditionibus, ſecũdum quas uirtutes diſtinguũtur, ꝙ in ſingulis reperiuntur: iam patet reſponſio. Illud. n. intelligendũ eſt per appropriationẽ, non ꝑ proprietatem, ſicut prædictũ eſt.

QVAESTIO IIII.

An vitia, & peccata connexa ſint?

VTRVM ſit connexio in uitiis, & peccatis. Et quod ſic, uidetur. Eccleſ. 9. Qui in uno peccauerit, multa perdet boña: ſed hoc non eſſet, niſi plura mala concomitarentur unum malum perpetratum; ergo uidetur quod neceſſarium ſit ponere connexionẽ uitiorum. ITEM. Iacob. 2. Qui in uno offendit, factus eſt omnium reus. Sed nemo iudicatur oĩum mãdatorum diuinorum reus, niſi qui peccat contra omnia mãdata: ergo qui peccat contra unum, peccat contra cętera: uidetur ergo quod uitia ſint connexa. ITEM. Sicut uitium non expellitur, niſi ꝑ introductionem uirtutis ſibi oppoſitæ: ſic nec uirtus, niſi per introductionem uitii: ſed cum quis committit unum peccatum, cæteræ uirtutes amittuntur; ergo cũ quis unum peccatum committit, cętera peccata introducuntur; ergo ſicut eſt connexio ex parte uirtutum, ita uidetur eſſe connexio ex parte uitiorum. ITEM. Sicut ꝑ infuſionem gratię unius tota imago reformatur, ſic per perpetrationem unius peccati tota imago deformatur: ſed ad reformationẽ imaginis ſecundum totum neceſſariò requiritur uniuerſitas uirtutũ; ergo ſimiliter ad deformationẽ totius imaginis concurrit uniuerſitas uitiorum; ergo ſicut gratiam imaginem reformantem cõſequũtur oẽs uirtutes: ſic culpã, quæ imaginem deformat, conſequũtur omnia uitia. ITEM. Sicut òriginaliter omnes uirtutes naſcuntur a gratia, & imperantur a charitate: ſic omnia uitia naſcuntur a concupiſcentia, & imperant a ſuperbia, quæ eſt oĩum uitiorũ regina; ergo ſicut ponitur connexio in uirtutibus propter unitatem originis, & radicis: ſic ur̃ ſimiliter, quod poni debeat ex parte uitiorum: quoniam ubicunq; reperitur talis cauſa, ibi debet reperiri talis affectus. ITEM. Virtus, & uitium ſunt oppoſita imme-

immediata circa ſuum ſuſceptibile: non eſt enim dare medium, quia aut homo eſt Dei amicus, aut Dei inimicus; ergo cum abeſt uirtus, neceſſe eſt ineſſe uitium ſibi oppoſitum; ſed cum uirtus abeſt, uniuerſaliter abeſt; ergo cũ uitium in eſt, uniuerſaliter ineſt; ergo & uitia connexionē habēt, ſicut & uirtutes gratuitæ.

SED CONTRA. Secundum diuerſitatem uitiorum eſt diuerſitas pœnarum; ergo ſi eſſet connexio in uitiis, ut qui haberet unũ uitium, haberet omnia, tunc qui haberet unum peccatum, ſuſtineret omnem pœnam: quod manifeſtè eſt cōtra diuinam iuſtitiam. ITEM. Vitia, & peccata ſunt ab opere noſtro: ſed non eſt connexio in operibus uitiorum exterius perpetratis; ergo nec connexio eſt in uitiis interius derelictis. ITEM. Nullus peccat aliquo genere peccati, niſi uolens: ſed multi ſunt, qui committunt aliquod uitium, & tamen oĩno deteſtantur aliquod peccati genus, ſicut multi peccatis ſpiritualibus implicati, omnino deteſtantur carnalia; ergo uitia non ſunt connexa. ITEM. Vitia adinuicem opponuntur, ſicut auaritia prodigalitati, & audacia puſillanimitati: ſed duo oppoſita non poſſunt ſimul eſſe in eodem, &c. ergo impoſſibile eſt uitia, & peccata habere connexionem.

RESOLVTIO.

Ex parte auerſionis aliquo modo annexa ſunt vitia, vel peccata: at ſecus ex parte conuerſionis.

RESP. Dicēdum, ꝙ cum ad peccatum duo concurrant, uidelicet auerſio, & conuerſio dupliciter conuenit comparare uitia, & peccata adinuicem, uel inquantum auertunt ab uno bono incommutabili, uel inquantum conuertũt ad bona cōmutabilia. Si ergo loquamur de uitiis ſecũdum quod auertunt ab uno bono incommutabili, ſic priuant hominem gratia, & cęteris uirtutibus gratuitis, & faciunt hominem dignum priuari gloria, & præmio correſpondente omnibus bonis meritis: & hoc quidem ita fit ꝑ unum uitium, ſicut per cętera: & quantum ad hoc uitia, & peccata habent connexionem quandã, pro eo ꝙ ab uno auertunt, & ab omnibus uitiis unus, & idem Deus offenditur. Si uero loquamur de uitiis quantum ad conuerſionē, ſic per conuerſiones ad diuerſa bona commutabilia, diuerſæ oriuntur in nobis pronitates in uitia, per quæ obligamur ad diuerſa pœnarum ſupplicia: & hoc modo in uitiis non eſt connexio, quia pro quolibet punietur homo ſpeciali pœna ſibi debita. Nec etiam poſſunt eſſe connexa propter repugnantiam pronitatum, nec habent cauſam propter quam connectantur, quia ex diuerſis operibus oriuntur, & ad diuerſos fines tendunt. Quoniam ergo uitia ex parte conuerſionis ſumunt originem, & diſtinctionem, ex hac parte connexionem non habent, licet aliquo modo in auerſione cōueniant: ſimpliciter concedendũ eſt quòd uitia, & peccata nō ſunt cōnexa, ſicut oſtendunt rationes ad partem iſtam.

AD ILLVD ergo, quod primò obijcitur, de auctoritate Eccleſiaſtes, & auctoritate Iaco. quòd qui peccat i uno, perdit multa bona, & etiam fit reus quantum ad oĩa.

Dicendum, quòd hoc nõ dicitur, ꝙ propter unum uitium incurrat aliquis aliorum uitiorum pronitates, & defectibilitates neceſſariò, & immediatè: ſed hoc dicitur, quia qui peccat uno peccato, charitatem perdit, in qua eſt plenitudo meritorum, & impletio mandatorum Chriſti. Aut certè dicitur, ꝙ perdit multa bona, & fit reus quantum ad omnia, pro eo ꝙ priuatur omnibus uirtutibus gratuitis. Vel tertio modo, quia perdit omnia merita, quæ prius habebat: efficiuntur enim ex uno peccato mortali omnia inutilia ad gloriam aſſequendam. Vel quarto modo dicitur multa bona perdere, & omnium reus eſſe, quia meritò unius peccati perdit æterna præmia, quæ omnibus uirtutibus, & meritis erant reddenda: hoc autem nõ eſt propter ipſorum uitiorum connexionẽ, ſed magis propter connexionem uirtutũ, & dotium, ſiue præmiorum eis correſpondentium: ob quam connexionem ſi quis uno ipſorum bonorum priuatur, neceſſe eſt ꝙ priuetur, & cęteris. Hoc autem non ſufficit ad faciendam connexionem in uitijs, quia (ſicut dictum eſt) uitia nõ tantũ cõſiſtunt in auerſione a Deo, ſed etiam in conuerſione ad bonum cõmutabile. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ uirtus non expellitur, niſi per introductionem uitij ſibi oppoſiti, ſic nec uitium, niſi per introductionem uirtutis. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia plura exiguntur ad cõſtruẽdum, quam deſtruendum: & plura ſunt neceſſaria ad hoc, quòd homo placeat Deo, quam ad hoc quòd diſpliceat: & per hoc etiã plura ſunt neceſſaria ad rectificãdum, quam ad obliquãdum: ideo quamuis obliquatio uitij non habeat excludi, niſi per habitum directè ſibi oppoſitum, tamen rectitudo uirtutis poteſt auferri non ſolum per uitium ſibi oppoſitũ, ſed etiam per uitium oppoſitum alij uirtuti. Vnde infidelitas, quę opponitur fidei, excludit charitatem; & ideo non eſt ſimile hinc & inde. Præterea. Quia uirtutes connexę ſunt, ideo uitium, qđ tollit unam, per conſequens tollit reliqua. Vitia uerò, quia connexa non ſunt, ideo auferri non poſſunt, niſi unumquodque expellatur per uirtutem directè ſibi oppoſitam. Ad illvd, quod obiicitur, quod peccatum deformat totam imaginem, ſicut gratia reformat. Dicẽdum, ꝙ imago dupliciter habet deformari, aut propter abſentiã luminis gratiæ, aut propter deordinationem in actibus illarum uirĩũ, in quibus imago attenditur. Primò quidem modo deformari habet tota imago ꝑ unum peccatum, & uitium. Secũdo modo non, quia quodlibet uitium non reſpicit ſingularum potentiarũ actus; gratia uero quando reformat animã, utroque modo reformat, & uenuſtando faciẽ ipſius animæ, & rectificando quãlibet potentiam reſpectu operationis ſuæ: & ideo quamuis in gratiæ reformatione concurrant cęteræ uirtutes, non tamen ſic in deformatione unius peccati ſingula uitia comitantur. Ad illvd, quod obiicitur, quod omnia uitia naſcuntur a concupiſcentia, & imperãtur a ſuperbia, ſicut uirtutes a charitate, & gratia. Dicendum, quòd non eſt ſimile, tũ quia con-

concupiſcentia non eſt cauſa ſufficiens reſpectu uitiorum, ſed ſolum diſponens: tum etiam quia cum concupiſcentia ramificetur reſpectu diuerſorum concupiſcibilium, ad diuerſos fines inſpicit uel inducit, & frequenter ad contraria tendit; unde eſt ibi diſperſio potius, quã connexio. Gratia autem eſt ſufficiens origo uirtutum, & charitas mouet, & inclinat omnes ad finem unum, & propterea non ſic connectuntur uitia, ut uirtutes gratuitæ, tum ex defectu principii, tum etiam ex defectu uinculi unitiui. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ uirtus, & uitium ſunt oppoſita immediatè. Dicendum, ꝙ de uirtute, & uitio conuenit loqui dupliciter, uel in generali, uel in ſpeciali. Si loquamur ĩ generali, ſic immediatè opponuntur circa ſuum ſuſceptibile. Si uero in ſpeciali, ſic non immediatè opponuntur, pro eo ꝙ non eſt neceſſarium aliquem habere continentiam gratuitam, aut eſſe luxorioſum; ſic & de alijs uitiis, & uirtutibus eſt intelligendum. Et ideo quãuis abſente uirtute neceſſariò inſit uitium: non tamen ſequitur, ꝙ abſente omni uirtute gratuita, propter hoc inſint omnia uitia. Et ſi tu obiicias, ꝙ ſicut ſe habet uitium reſpectu uirtutis, ita ſe habet ſpecies huius uitii reſpectu uirtutis ſibi oppoſitę. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia omnes uirtutes gratuitę cõuenientiam habent in uno formali, ratione cuius omnia uitia ſibi opponuntur, & cum nullo ſtare poſſunt: ſed cum diſtinguuntur in ſpecies, hoc eſt ratione habituum ſpecialium, ratione quorum non quælibet uirtus opponitur cuilibet uitio, ſed ſibi oppoſito. Et ideo alius modus eſt comparandi uitium ad uirtutem gratuitam in generali, & alius in ſpeciali, & propterea ratio nõ cogit.

QVAESTIO V.

An habitus uirtutum æquales ſint?

VTRVM ſit ponere æqualitatem in habitibus. Et quòd ſic uidetur. Primo per illud, quod dicitur Apoca. 21. Ciuitas in quadro poſita eſt. Glo. ibi latera ciuitatis æqualia ſunt uirtutes: igitur uirtutes gratuitæ ſunt ęquales. Ad hoc ipſum habetur auctoritas in litera, & ſuperius habita fuit Diſt. 25. auctoritas ualde expreſſa. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione. Vbicumque eſt una ratio bonitatis, neceſſe eſt ꝙ ſit bonitatis æqualitas: ſed in omnibus habitibus gratuitis una eſt ratio bonitatis, uidelicet gratia gratũ faciens, & ipſa charitas; ergo uidetur ꝙ ſimpliciter ſit in eis bonitatis æqualitas. ITEM. Aut uirtutes in eodem ſunt æquales, aut non. Si ſic: habeo propoſitum. Si nõ: ergo meliori uirtuti debetur maius præmiũ, & minori minus: ſed motui uirtus debetur præmiũ ſubſtantiale, illud autem eſt unũ: ergo uni, & eidem homini in eodem ſtatu gratiæ debetur maius, & minus præmium, quod eſt inconueniens. ITEM. Vna uirtus denominat alteram ſecũdum quòd uult Aug. & Bernar. eſt enim prudẽtia fortis, & fortitudo prudẽs: aut ergo prudentia, & fortitudo ſunt æquales, aut non. Si non: eſto ergo quòd prudentia ſit maior, quam fortitudo: tunc arguitur ſic. Prudentia eſt maior, quã fortitudo: ergo fortitudo eſt magis prudens, quàm ſit fortis in eodem

dem: quia ſecundum quantitatẽ prudentiæ in eodem eſt fortitudo prudens: ſed quanto uirtus fortitudinis eſt prudentior, tanto nobilior eſt, & excellentior; ſi ergo magis eſt prudens, quàm fortis; ergo ẽ nobilior, & excellẽtior ſe ipſa: ſed hoc ẽ impoſſibile; &c.

Sed contra. j. Corinth. xiij. Nunc manent fides, ſpes, & charitas, tria hæc, maior autem horum eſt charitas. Et in præcedenti ca. Adhuc excellentiorem uiam uobis demonſtro: ſi igitur charitas eſt maior, & excellentior alijs; ergo non eſt æqualitas in habitibus gratuitis. Item. De quolibet confeſſore cantatur. Non eſt inuẽtus ſimilis illi, qui conſeruaret legem excelſi: ſed ſi omnia dona gratuita eſſent æqualia, tunc qui excederet in uno, excederet in oĩbus; ergo ſi uerbum illud alicui poſſet uerè attribui, numquã conueniret alteri: quia quod per ſuperabundantiam dicitur, uni ſoli conuenit. Item. Maiori bono maius malum opponitur, & ecõuerſo: quia priuationes cognoſcuntur per habitus: ergo cum uitia oppoſita uirtutibus, non habeant æqualitatem, quia unum uitium eſt maius altero: pari rõne uidetur, ꝙ nec uirtutes gratuitæ. Item. Habitus creſcunt, & augmentantur in nobis ſecundũ, ꝙ plus, & plus diſponimus nos ꝑ bonos actus; ſed nos uidemus, ꝙ aliquis plus ſe exercet in actu unius uirtutis, quàm in actu alterius; ergo uidetur, ꝙ magis creſcat uirtus illa, quàm aliæ; ergo neceſſe eſt aliquando uirtutem illam eſſe inæqualem alijs. Item. Charitas eſt uinculum perſonarum, & eſt uinculum uirtutum; plures enim perſonæ ligãtur per uinculum gratiæ in una uirtute, & plures uirtutes ĩ uno homine: ſicut ergo ſe habet una uirtus reſpectu diuerſarum perſonarũ, ſic unus homo reſpectu uirtutũ plurium: ſed una uirtus a diuerſis ꝑſonis poteſt participari inæqualiter; ergo & plures uirtutes ab eodem homine. Item. Habitus uirtutis eſt habilitare ad actum ſuum, per ſe loquendo; ergo maioris uirtutis eſt magis habilitare, & æqualis æqualiter habilitare: ſi ergo omnes uirtutes in eodem homine ſunt æquales, neceſſariò idem homo æqualiter erit habilis, & facilis ad actus oĩum uirtutum, quod per experientiã deprehenditur eſſe falſum. Multi enim habiles ſunt ad actum abſtinentiæ: qui tamen cum difficultate habent uſum patientiæ, & obedientiæ.

Resolutio.

In uno, & eodem habitus omnes gratuiti reſpectu præmij æquales ſũt: at uero reſpectu obiecti, feruoris & facilitatis actus proprij, radicationis, & ſtabilitatis in ſubiecto, impares, & inæquales.

Resp. Dicendum, quod de ipſis gratuitis habitibus contingit loqui dupliciter, aut quantum ad ipſum habitum, aut quantum ad exercitium. Si loquamur de ipſis quantum ad habitum, hoc poteſt eſſe dupliciter, aut reſpectu gratiæ informantis, & quodammodo cauſantis, aut reſpectu liberi arbit. ſuſcipientis, & cooperantis. Si reſpectu gratiæ informantis, ſic omnes habent æqualitatem, pro eo quòd gratia gratumfaciens ſecundum quantitatem ſuam, & excellentiam reddit gra-

gratam Deo animam,& eius potẽtias,& habitus, & operationes meritorias. Si uero loquamur de ipſis reſpectu libe.arbit. conſentientis,& ſuſcipientis, ſic quia liber.arb.in actu unius uirtutis maiorem inuenit complacẽtiã, quã in alio,etiã maiorem inuenit repugnantiam in uno,quàm in altero ſecundum diuerſas ſui inclinationes,& diſpoſitiones: ſic nõ æqualiter eſt omnimodam reperire æqualitatem in habitibus uirtutum,pro eo quòd libe.arbi.magis feruet quantum ad unam uirtutem, quã ad aliam:magis adhæret etiam uni uirtuti, quàm alij. Si uero loquamur de uirtutibus quantum ad exercitium , ſic uix, uel numquam æquantur , nec in ſe,nec in comparatione ad liberi arbi.cooperationem. In ſe non, quia exercitium unius uirtutis ẽ fructuoſius, quàm exercitium alterius , ſicut exercitium pietatis, quàm abſtinentię. Exercitium uero unius uirtutis in eadem eſt ſecurius,quã exercitium alterius : ſicut exercitium humilitatis,& timoris,quàm alterius uirtutis. Similiter non habent æqualitatem in cõparatione ad lib.arbi.cooperationẽ:quia nemo eſt,qui æqualiter ſe exerceat in actu omnium uirtutum. Aliqui enim magis uacant circa actiuã, aliqui uerò magis circa contemplatiuam. Et ſic concedi poteſt, ꝙ habitus gratuiti quodammodo ſunt æquales,& quodammodo inæquales. Aequales quidem ſunt quantum ad gratiam informantem,ſicut oſtendũt rationes ad primam partem. Inęquales uero in comparatione ad liber.arbitrij conſenſum, & exterius exercitium : & ſecundũ hoc diſſolui poſſunt rationes,quæ ad utramque partem inducuntur.

Aliter poteſt dici,quòd de uirtutibus eſt loqui quadrupliciter. Aut quantum ad dignitatem reſpectu obiecti : & ſic una eſt excellẽtior altera,etiam in eodem, ſicut uirtutes theologicæ, quàm cardinales. Aut quantum ad feruorem,& facilitatem reſpectu actus proprij : & ſic adhuc non eſt neceſſe, quod habitus gratuiti in eodem adæquentur, Aut quantũ ad radicationem , & ſtabilitatem reſpectu ſubiecti : & ſic adhuc nõ eſt neceſſe æqualitatẽ eſſe , quia talis radicatio uenit ex frequentia , & aſſuefactione circa actus alicuius uirtutis . Aut quantum ad ordinem, & efficaciam reſpectu præmij : & quantum ad hoc habent æqualitatem in eodẽ,propter hoc ꝙ quantitas meriti cuiuslibet uirtutis menſuratur ſecundum quantitatem gratiæ,quę facit opus Deo placitum: & ſecũdum quantitatem charitatis,quę dat operi cuiuslibet uirtutis ualorem, & põdus. Et quia una eſt gratia gratumfaciens,cęteras uirtutes informans in uno homine , una eſt etiam charitas per modũ ponderis ad finem inclinãs : hinc eſt ꝙ quantum ad ordinem in finem,& efficaciam merendi,neceſſe eſt omnes uirtutes in eodem æquari . Rurſus . Quia bonitas principalis, & eſſentialis uirtutũ in hoc attenditur,quòd ordinãt, & diſponunt ad ſummũ præmiũ , & in hoc uirtutes habent æquari: hinc eſt ꝙ Magiſter ſimpliciter cõcludit,& Sancti dicunt,in uno, & eodem æquales eſſe omnes habitus gratuitos. Et ideo ſimpliciter concedi poſſunt rationes,quę

hoc

hoc oſtendunt. Ad obiecta in cõtrarium ſatis de facili patet reſpõſio per ea, quæ dicta ſunt.

Ad illvd ergo, quod primò obijcitur, de charitate, quòd eſt alijs eminentior. Dicendum, ꝙ hoc intelligitur ratione exercitij in actu ſuo, in quo plus hauritur de gratia, & minor eſt occaſio periclitandi. Affectus enim amoris diuini dum abſtrahit à terrenis, facit recedere ab occaſione peccati; dum uero unitur cœleſtibus, facit inde haurire humorem gratiæ Spiritus ſancti: & ideo ex hoc non concluditur inæqualitas uirtutum quantum ad meritum.

Ad illvd, quod obijcitur, quòd cantatur de confeſſoribus. Non eſt inuentus ſimilis illi, qui conſeruaret legem excelſi. Dicendũ, ꝙ illud intelligitur non ratione habitus, ſed ratione alicuius exterioris uſus: & hoc innuit ipſum uocabulum, cum dicitur. Qui cõſeruaret legem excelſi: ex quo innuit excellentiam illam intelligendã fore in opere. Ad illvd, quod obiicitur, quòd maiori bono opponitur maius malum. Dicendum, ꝙ illud non eſt regulariter uerum, immo aliquando contingit, minori bono opponi maius malum: ſicut deſperatio, quæ opponitur ſpei, peior eſt, quàm odium, ꝙ opponitur charitati.

Præterea. Aliunde habent uirtutes æqualitatem, aliunde habent oppoſitorum diuerſitatẽ. Aequalitatem enim habent ex parte gratiæ, ratione cuius quod opponitur uni uirtuti, per cõſequens opponitur omnibus: oppoſitorum autem diuerſitatem habent ratione ſpecialium actuum, & obiectorum: & ex illa parte non eſt neceſſe habitus uirtutum habere oĩmodam æqualitatem, ſicut prius tactum eſt. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ habitus creſcunt, & augmentantur in nobis, ſecundum ꝙ plus diſponimus nos per actus. Dicendum, ꝙ crementum habitus quantum ad bonitatem eſſentialem in genere gratuiti attenditur ex augmento ipſius gratiæ, qua augmentata, creſcunt & ceteræ uirtutes. Cum ergo dicitur, ꝙ magis nos exercemus in actu unius uirtutis, quàm in actu alterius; ergo magis ĩ illa creſcimus. Dicendum, ꝙ non ſequitur, pro eo ꝙ debitus uſus, & exercitatio in actu unius uirtutis diſponit ad incrementum omnium. Vnde ſicut in communitate fraternitatis licet unus magis negotietur in acquirendo, quàm alter: tamen bona acquiſita oĩbus diſtribuuntur æqualiter: ſic & ſuo modo in propoſito intelligendum eſt.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ una uirtus a diuerſis perſonis poteſt diuerſimodè participari; ergo & diuerſę uirtutes ab eodem. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, pro eo ꝙ unius uirtutis in diuerſis diuerſæ ſunt radices: diuerſarum uero uirtutum in eodem nõ ſunt diuerſæ radices, ſed una gratia, ꝑ quam eſt acceptio: & una charitas, per quã eſt meriti perfectio.

Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ habitus uirtutis eſt reddere potentiam facilem. Dicendum, ꝙ facilitatio potẽtiæ ad aliquem actum maior, & minor, non tantum uenit ex parte perfectionis, & bonitatis ipſius habitus, uerumetiam ex parte diſpoſitionis ſubiecti. Vnde ſecundum quòd ad actus diuerſarum uirtutum libe. arb. ſecun-

cundum plus, & minus cooperatur, ſecundum hoc plus, & minus facilitatur: licet etiam habitus uirtutum quantum eſt de ſe adæquentur. Vnde nec iſta ratio, nec aliæ probant inæqualitatẽ in habitibus gratuitis quantum ad bonitatem eſſentialem, & completiuam, ſed ſolum quantum ad aliquid accidentale, & annexum, ſicut ex his, quæ prædicta ſunt, ſatis eſt manifeſtum.

QVAESTIO VI.

An charitas ſit forma virtutum?

VTRVM charitas ſit forma uirtutum. Et ꝙ ſic uidetur. Primo per illud, quod dicitur Rom. j. Iuſtitia reuelatur ex fide in fidem. Ibi enim dicit Gloſ. Fides eſt dæmonum, & nominatenus Chriſtianorum: & hæc eſt informis qualitas mentis, quæ ideo dicitur informis, quia ſociam non habet charitatem, quæ eſt forma oĩum uirtutum. ITEM. Hoc oſtenditur per illud, quod dicitur in Gloſ. Gala. 5. Fructus autem ſpiritus charitas, &c. ibi Glo. Attende ꝙ in enumeratione fructuum caput uirtutum præmiſit. i. charitatem. Quæ enim alia inter fructus ſpiritus debuit tenere primatum, niſi charitas, ſine qua uirtutes cęteræ non reputantur eẽ uirtutes? ergo uirtutes aliæ ſine charitate non reputantur eſſe uirtutes; ergo ꝙ ſint ueræ uirtutes hoc habent a charitate: igitur ab ipſa charitate habent complementũ, & informationem. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione. Affectus enim imponit nomen operi; ergo nullum opus poteſt eſſe rectum, niſi affectus primo rectificetur: affectus autem non poteſt eſſe rectus, niſi diligat Deum propter ſe, & ſuper omnia, & hoc eſt per charitatem: igitur omne opus cuiuſcunque uirtutis ſit, ſi rectum eſt, & bonum, hoc habet a charitate. Cum ergo actus charitatis informet omnia opera recta, uidetur ꝙ & ipſa charitas iformet, & in ſe teneat omnes alias uirtutes: quia ſicut ſe habet actus ad actum, ita habitus ad habitum. ITEM. In moralibus complementum, & ſpecies attenditur in ordine ad finem; ſed amor ſummi boni eſt illud, quod cętera facit in finem debitũ tendere: igitur amor ſummi boni dat omnibus habitibus gratuitis, & eorum operibus formam, & complemẽtum. Cum igitur ille amor ſit charitas, charitas eſt forma uirtutum.

SED CONTRA. Super illud Collo. 3. Charitas eſt uinculum perfectionis, ibi. Gloſ. Cętera dona perfectum faciunt: charitas omnia ligat, ne habeant; ſi ergo aliæ uirtutes a charitate reddunt habentem perfectum, uidetur ꝙ perfectæ ſint in ſe; ergo non indigent perfici, nec formari a charitate. ITEM. Diuerſorum ſecundum ſpeciem, diuerſæ ſunt perfectiones ſecundum ſpeciem: ſed habitus uirtutum ſecundum ſpeciem diuerſificantur, ſecundum quòd in præcedentibus eſt oſtenſum, & communiter tenetur. Cũ ergo charitas ſit uirtus una, uidetur quòd aliæ ab ea formari non poſſint. ITEM. Quando aliqua duo in diuerſis ſubiectis ſunt, impoſſibile eſt unum eſſe formam alterius: ſed charitas cum aliis uirtutibus omnibus non reperitur in una potentia, quia diuerſę uirtutes diuerſas potentias reſpiciunt; ergo impoſſibile eſt ꝙ uirtutes

tutes aliæ a charitate informentur. ITEM. Quandocunq; aliqua ſic ſe habent, ꝙ ſunt ſpecies, immediate unum genus diuidentes, & immediate fluētes ab uno principio, unum illorum non pōt eſſe forma alterius; quia oppoſitum non pōt eſſe forma oppoſiti, nec diſparatum diſparati: ſed charitas diuiditur ex oppoſito cū aliis uirtutibus. ET ITERVM. Omnes uirtutes immediate fluunt a gratia, quæ eſt omnium origo, & forma: ergo una uirtus non poteſt informare alteram: & per hoc concluditur, ꝙ illæ uirtutes non formantur a charitate ſibi cōiuncta. ITEM. Formæ non eſt forma, nec perfectionis perfectio, nec ultimi aliquod ultimum reperire, quia iam eſſet abire in infinitum: ſed quęlibet uirtus forma eſt, quæ libet etiam perfectio potentiæ eſt, quęlibet nihilominus eſt ultimū potentiæ: ergo uidetur ꝙ una uirtus aliā formam a ſeipſa non poſſit habere, uel informare: uidetur ergo falſum, & non intelligibile, ꝙ alię uirtutes formentur a charitate. ITEM. Si aliæ uirtutes a charitate formantur, & habent eſſe, uirtus ſoli charitati conuenit per ſe, aliis uero per accidens: quod ſi hoc eſt falſum, imò aliæ uirtutes (per ſe loquēdo) uirtutes ſunt, cum ſint ſpecies uirtutis: ergo uidetur quòd hoc ſit falſum, ꝙ charitas ſit forma uirtutum.

RESOLVTIO.

Quia uirtutes omnes per charitatē in finem ultimum tēdunt, ab eaq; complementum accipiunt: meritò illarum omnium forma dicitur.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd habitus cuiuslibet uirtutis tripliciter habet cōſiderari ſecundum triplicem comparationem, uidelicet ad obiectum, ad ſubiectum, & ad finem ultimum. Poſſumus igitur loqui de uirtutibus ſecundum iſtum triplicem reſpectum. Et ſi loquamur de eis in comparatione ad obiectum, ſic ſunt formæ tantum a ſeipſis diſtinctæ, & earum diſtinctio innoteſcit per actum, & obiectum: & ſic nō ſunt formabiles, nec perfectibiles ab aliquo uno; cum ipſę ſint formę, & perfectiones diſtinctæ. Si autē loquamur de uirtutibus in comparatione ad ſubiectum, ſic formæ ſunt, & tamen nihilominus formabiles. Formę quidem ſunt informantes ſubiectum quantum ad bonitatem moralem: per ſeipſas tamen non ſufficiunt quātum ad bonitatem gratuitam, per quā anima efficitur Deo placita, & accepta: & ideo perfici poſſunt, & formari per gratiam, quæ ſimul gratificat animam, & habitus exiſtentes in illa. Poſtremò, ſi loquamur de ipſis habitibus uirtutum in comparatione ad finem ultimum, ſic formæ ſunt, & formabiles etiam. Formæ quidem ſunt, quia diſpoſitiones ſunt ipſius animę, ordinantes ad perueniendum in finem. Formabiles tamen ſunt, quia & ſi omnes diſponant ad tendendum in finem ultimum: perfectio tamen tendentiæ uenit ex ipſa charitate. Sicut enim corpora grauia inclinantur ad centrum per pondus molis; ſic ſpiritus tendit ad ſummum bonum per pondus dilectionis. Et huiuſmodi ſignum eſt, quòd charitas habet idē, & ſub eadem rōne pro obiecto, & fine, quod non eſt reperire in alia uirtute. Finis enim

enim eſt bonum ſub ratione boni,& bonum ſummum: & hoc ſi quidem bonum ſub ratione boni eſt charitatis obiectum. Et propterea cæteræ uirtutes quantum ad rationem tendentiæ in finem ultimum,ab ipſa charitate ſuſcipiunt complemētum; & ideo nō immeritò radici charitatis attribuitur perfectio meriti: & ſecundum hoc concedi poteſt cæteras uirtutes à charitate formari: ſicut auctoritates dicunt, & rationes ad hoc inductæ oſtendunt, quæ concedendæ ſunt, quoniam uerum concludunt.

Ad Illud uerò, quod primò obiicitur in contrarium,ꝙ uirtutes aliæ faciunt animam perfectam. Dicendum, ꝙ eſt perfectio ſimpliciter, & eſt perfectio ſecundum quid. Quælibet autem uirtus animam perfectam facit;ſecūdum quid tamen, quia reſpectu ſpecialis actus,& obiecti. Perfectionem autem ſimpliciter nō habet anima niſi in uniuerſitate uirtutum inquantum ab una informantur, & ab una charitate imperantur,mediante cuius adminiculo perducunt ad finem ultimum. Vnde licet aliæ uirtutes dicantur perficere: ex hoc tamen non pōt concludi, quin ipſę perficiantur a charitate; perfectioni enim ſecundum quid ſuperaddi poteſt perfectio ſimpliciter. Ad illvd quod obiicitur, ꝙ diuerſorum ſecundum ſpeciem diuerſæ ſunt ꝑfectiones ſecundum ſpeciem. Dicendum, quòd eſt perfectio in eſſe primo, & eſt perfectio in eſſe ſecundo. Verbum autem propoſitum ueritatē habet de perfectione quantum ad eſſe primum,non autem de perfectione quantum ad bene eſſe. Cum autē dicimus ipſam charitatem eſſe formam,& perfectiuam uirtutum; hoc non eſt quantum ad ipſarum primum eſſe,ſed quantum ad bene eſſe,uidelicet quantum ad perfectionē, & complementum meriti. Vnde ſicut cęteræ uirtutes,licet formaliter diſtinguantur in genere uirtutis, tamen a gratia formantur ſecundum ꝙ gratuitæ: ſic etiam cæteræ uirtutes quamuis ſint diſtinctæ a charitate,formari tamē poſſunt ſecundum ꝙ meritoriæ: perfectionem enim meriti habēt ex unica ratione,uidelicet ex ꝑfecta tendentia in ſummum finē. Ad illvd,quod obiicitur,ꝙ quæ ſunt in diuerſis ſubiectis, unum non poteſt eſſe alterius forma,& perfectio. Dicendum,quòd aliquid informari ab aliquo eſt dupliciter. Vel ſicut a principio cōſtitutiuo. Vel ſicut a principio regitiuo,& directiuo. Vel per alia uerba. Eſt forma,quę complet in eſſendo:& eſt forma, quæ complet in mouendo. Cum ergo dicimus cæteras uirtutes formari a charitate, hoc non eſt quia charitas ſit forma conſtitutiua ipſarū uirtutum,dans eis complementū in eſſendo: ſed quia eſt forma directiua dans eis complementum in regendo, & ordinando. Sicut enim grauitas lapidem cum omnibus,quæ in eo ſunt,trahit deorſum, & dirigit ad centrum: ſic charitas animā eleuat ſurſum, & cæteras uirtutes mouet, & dirigit ad finem ſuum. Quod autem ipſe obiicit,ꝙ forma, & formatū non poſſunt eſſe in diuerſis ſubiectis: hoc eſt uerum de forma conſtitutiua, quæ complet in eſſendo: de alia autem non habet ueritatem

rita-

ritatem: ſicut enim una potentia poteſt ab alia regi, & moueri: ſic habitus unius potentiæ ab habitu alterius. Vnde ſicut diſtinctio potentiarũ non tollit ordinẽ in mouẽdo: ſic ẽt nec impedit informationẽ uirtutũ, quæ penes illũ ordinem attenditur. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ uirtutes ex oppoſito diuiduntur. Dicẽdũ, quod hoc eſt per comparationẽ ad ſua obiecta, ſecundũ quæ diſtinguuntur: & ſic una uirtus non eſt forma alterius. In comparatione uerò ad ipſam gratiã, in qua colligantur, & uniuntur, & ad ipſum finem, ad quem ordinantur, ſic nõ habẽt oppoſitionem; imò potius connexionẽ; & ex hac parte una uirtus poteſt alteram informare, pro eo, ꝙ immediatius tendit in ipſum finẽ. Vnde licet oẽs uirtutes immediatè comparentur ad gratiam, a qua formantur: hoc tñ non impedit, quin per comparationem ad finẽ una uirtus ab alia informetur. Poſſet ẽt dici, ꝙ uirtus charitatis non ſolum immediatius ordinat in finem, uerumetiã immediatius ſe habet ad gratiam. Et huius ſignũ eſt, quia non põt eſſe informis, ſicut cęteræ uirtutes. Vnde tum ex maiori immediatione ad finẽ, tũ ex maiori immediatione ad gratiã habet alias uirtutes informare. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd formę non eſt forma, nec perfectionis perfectio. Dicẽdũ, ꝙ iſtud intelligẽdũ eſt ꝑ ſe loquẽdo: quia forma non formatur ſcd̃m ꝙ forma, nec ꝑficitur ſcd̃m ꝙ perfectio: ſed ſecũdum quòd in ſe habet aliquam informitatem, & aliquam imperfectionem. Et quia aliquæ uirtutes quantum eſt de ſe, informitatem aliquam habent, & imperfectionem, nec ſunt omnino illius potentiæ ultimatiuæ: ideo perfici habent, & ad maius complementum perduci per gratiam, & charitatem. Præterea, ſicut tactum eſt prius, Charitas non eſt forma, & perfectio aliarum uirtutum per conſtitutionem, uel per compoſitionem, ſed potius per ordinem in finem. Vnde uirtutes alio modo ſunt perfectiones, & alio modo à charitate perficiuntur. Perfectiones (inquã) ſunt, inquantum ſubiectum ſuum qualificant, habilitando ad actum ſibi debitum: perficiuntur autem inquantum à charitate imperantur, & per eius imperium ac adminiculum perfectius in finem ordinantur. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd ſi charitas eſt perfectio uirtutum, tunc accidit aliis eſſe uirtutes. Dicendum, ꝙ hoc uerum eſſet, ſi uirtutes aliæ totam perfectionem uirtutis traherent à charitate: hoc autem eſt falſum. Virtutes enim quandam perfectionem habent ex ſe, & quandam ex gratia ſuperinfuſa, & quandam etiam ex charitate ſuperadiuncta, ſecundum quòd tactum eſt ſupra. Et ideo ex hoc non poteſt concludi, quòd accidit aliis uirtutibus eſſe uirtutes: ex ſe enim ipſis habent, ꝙ uirtutes ſunt: licet nõ habeant in tanta cõpletione ex ſe, in quanta habẽt eſſe ex adminiculo charitatis.

De præceptorum decalogi diſtinctione in comparatione ad ſcripturam tabularum.

SED iam diſtributio decalogi, quæ in duobus mandatis completur, conſideranda eſt. Habet enim decalogus decem præcepta, quæ ſunt decachordum pſalterium. Quæ ſic ſunt diſtributa, ut tria, quæ ſunt in prima tabula, pertineant ad Deum, ſcilicet ad cognitionem & dilectionem Trinitatis: ſeptem, quæ ſunt in ſecunda tabula, ad dilectionem proximi.

De primo præcepto.

Primũ in prima tabula eſt, Nõ habebis deos alienos. Nõ facies tibi ſculptile, neq; oẽm ſimilitudinẽ, &c. Hæc Origenes dicit eſſe duo mandata, ſed Aug. unũ: hoc. n. ipſum quod dixerat, Non habebis deos alienos, perfectius explicat cum prohibet coli figmẽta. ſ. idolũ uel ſimilitudinẽ alicuius rei. quę duo Origenes ita dicit diſtare, ut idolũ ſit quod nihil habet ſimile ſui: ſimilitudo uero, quod habet ſpẽm alicuius rei: ut uerbi gratia? Si quis in auro, uel in ligno, uel alia re faciat ſpẽm ſerpentis, uel auis, uel alterius rei, & ſtatuat ad adorandum; non idolũ, ſed ſimilitudinẽ fecit. Qui uero facit ſpẽm, quã non uidit oculus, ſed aĩus ſibi fixit: ut ſi quis humanis mẽbris caput canis, uel arietis formet, uel in uno habitu hominis duas facies, non ſimilitudinẽ, ſed idolum facit: quia facit quod non habet aliquid ſimile ſui. Ideo dicit Apoſto. quia idolum nihil eſt in mũdo. Non. n. aliqua ex rebus conſtantibus aſſumitur ſpẽs, ſed quod mẽs otioſa & curioſa reperit. Similitudo uerò eſt, cũ aliquid ex his, quæ ſunt uel in cælo, uel in terra, uel aliquis formatur. Auguſt. uerò ita exponit illud, Idolum nihil eſt in mundo, ideſt, inter creaturas mũdi nõ eſt forma idoli: materiam. n. formauit Deus, ſed ſtultitia hominum formam dedit. Quæcunq; facta ſunt, naturaliter facta ſunt per uerbum, ſed eſt nihil, & nihil fiunt homines, cum peccant. Sed quæritur quomodo hic dicatur forma idoli non eſſe facta per uerbum, cum alibi legatur, Omnis forma, omnis compago, omnis concordia partium

Aug. 8 decem chordis lib. unico. c. 5. in tom. 9. & li. qõ. ſup Exo. qõ 7. in to. 4. Exo. 20 Deut. 5 Homil. 8. ſuper Exo. ad ca. 20. eiuſdẽ. 1. Cor. 8 Sup Io. tract. 1. ad primu ca. Ioann. poſt medium in tom. 9.

facta eſt per verbum. Hoc autem a diuerſis variè ſoluitur Quidam enim dicunt omnem formam, & quicquid eſt, a Deo eſſe inquantum eſt: & formam idoli inquantum eſt, vel inquantum forma eſt, a Deo eſſe, ſed non inquantum idoli eſt, id eſt, poſita ad adorandum. In hoc enim non eſt creatura, ſed peruerſio creaturæ. Sicut illud quod peccatum eſt, nihil eſt: & homines cum peccant, nihil fiunt: quia ab illo, qui verè eſt, ſeparantur. Vnde Hieronymus. Quod ex Deo non eſt, qui ſolus verè eſt, non eſſe dicitur. Ideoque peccatum quod nos a verò eſſe abducit, nihil eſſe, vel non eſſe dicitur. Alij verò dicunt omnem formam, quæ ſcilicet naturaliter eſt, & omne quod naturaliter eſt, eſſe a Deo: ſed forma idoli non eſt naturaliter: quia naturæ iuſtitiæ non ſeruit. Id enim naturaliter eſſe dicitur, quod ſimplici naturæ iuſtitiæ, quæ Deus eſt, minimè inſultat, & naturam creatam non vitiat. Secundum præceptum eſt, Non aſſumes nomen Dei tui in uanum, quod eſt dicere ſecundum literam, Non iurabis pro nihilo nomen Dei. Allegoricè verò præcipitur, vt non putes creaturam eſſe Chriſtum Dei filium: quia omnis creatura vanitati ſubiecta, ſed æqualem patri. Tertium vero prẹceptum (Memento) vt diem ſabbati ſanctifices: vbi ſecundum literam præcipitur ſabbati obſeruantia. Allegoricè verò, vt requiem, & hic a vitijs, & in futuro in Dei contemplatione expectes ex ſpiritu ſancto, ideſt, ex charitate, & dono Dei: non quod Spiritus ſanctus, ſine patre, & filio hoc operetur. Accêpit vtique Eccleſia hoc donum, vt in Spiritu ſancto fiat remiſſio peccatorum. Quam remiſſionem cum Trinitas faciat, propriè tamen ad Spiritum ſanctum dicitur pertinere: quia ipſe eſt ſpiritus adoptionis filiorum: ipſe eſt patris, & filij amor, & connexio vel communitas: ideoque iuſtificatio noſtra, & requies eis attribuitur ſæpius. Hæc ſunt tria mandata primæ tabulæ ad Deum pertinentia. Et primum quidem, quod eſt de vno Deo colendo, pertinet ad patrem, in quo eſt unitas, vel auctoritas. Secundum ad filium, in quo eſt coẹqualitas: Tertium ad Spiritum ſanctum, in quo eſt vtriuſque communitas.

Eodem tractatu, ſed paulo iferius.

Hiero. ſup Ezechi.

Quare in Spiritu sãcto dicitur propriè fieri remiſſio. peccatorum.

Rom. 8.

De mandatis ſecundæ tabulæ.

In ſecunda vero tabula ſeptem erant mandata ad dilectionem proximi pertinentia: quorum primum ad patrem carnalem refertur, ſicut primum primæ tabulæ ad partem cæleſtem. Quod eſt, Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, ſcilicet viuentium. Parentes verò ſic ſunt honorandi, vt in eis debita reuerentia exhibeatur, & neceſſaria miniſtrentur. Secundum eſt, Non occides, vbi ſecundum literam actus homicidij prohibetur, ſecundum ſpiritum verò etiam voluntas occidendi. Vnde huic mandato ſecundum literam fit ſuperadditio in Euangelio: quia litera Euangelij exprimitur, quod legis litera non exprimebatur. Euangelij litera exprimit intelligentiam ſpiritualem, id eſt quàm ſpirituales habent, & ſecundum quàm ſpiritualiter viuitur. Litera legis ſenſum carnalem, ideſt quem carnales habent, & ſecundum quem carnaliter viuitur, cui facta eſt ſuperadditio. Tertium eſt, Non Mechaberis: id eſt, ne cuilibet miſcearis, excepto fœdere matrimonij, a parte enim totum intelligitur. Nomine ergo Mæchiæ omnis concubitus illicitus, illorum quoque membrorum non legitimus vſus prohibitus debet intelligi. Quartum eſt. Non furtum facies, vbi ſacrilegium, & rapina omnis prohibetur. Non enim rapinam permiſit, qui furtum prohibuit: ſed furti nomine bene intelligi voluit omnem illicitam vſurpationem rei alienæ. Sacrilegium tribus modis committitur, quando ſcilicet, vel ſacrum de ſacro, vel non ſacrum de ſacro, vel ſacrum de non ſacro aufertur. Sacrum verò dicitur, quicquid mancipatum eſt cultui diuino, vt Eccleſia, vel res Eccleſiæ. Hic etiam vſura prohibetur, quæ ſub rapina continetur. Vnde Hieronymus. Vſuras quærere, vel fraudare, aut rapere nihil intereſt. Commoda fratri tuo, & accipe quod dediſti, & nihil ſuperfluum quæras: quia ſuperabundantia vſura computatur. Eſt enim vſura (vt ait Auguſtinus) cum quis plus exigit in iniuria, vel qualibet re, quàm acceperit. Item. Hieronymus, Putant aliqui vſuram vocari ſuperabundãtiam, ſcilicet quicquid eſt, ſi ab eo quod dederit plus eſt: vt ſi in

Deut. 5 Mat. 5.

Aug. in li. q. ſup Exo. q. 71. in fine, in tomo 4.

Hiero. in quadã epiſ. ſup Pſ. 54. ſup Ezec. 14 q. 3. ca. putant.

Super Exod. c. 11. q. 39. in tomo 4.

hyeme

hyeme demus decem modios, & in meſſe. xv. recipiamus. Si verò quæritur de filijs Iſrael, qui Domino iubente ab Aegyptijs mutuauerunt vaſa aurea & argentea, & veſtes precioſas, & aſportauerunt: vtrum furtum commiſerint. Dicimus eos, qui vt parerent Deo iubente, illud fecerunt, non feciſſe furtum, nec omnino peccaſſe. Vnde Auguſtinus. Iſraelitæ non furtum fecerunt, ſed Deo iubente miniſterium præbuerunt. Hoc enim Deus iuſſit, qui legem dedit. Sicut miniſter iudicis ſine peccato occidit, quem lex præcipit occidi: ſed ſi id ſponte facit, homicida eſt, etiam ſi eum occidat quem ſcit a iudice occidendum. Infirmi autem, qui ex cupiditate Aegyptios deceperunt, magis permiſſi ſunt hoc facere illis, qui iure talia paſſi ſunt, quàm iuſſi. Hic opponitur, quod etiam boni in iſto opere peccauerunt: quia naturalem legem, cui concordat euangelium, & lex moralis præceptionis, tranſgreſſi ſunt: quæ eſt, Quod tibi non vis fieri, alij non feceris. Quàm veritas ſcripſit in corde hominis. Et quia non legebatur in corde, iterauit in tabulis, vt voce forinſecus admota rediret ad cor, & ibi inueniret quod extra legeret. Hanc ergo illi præuaricari videntur in illo facto, alijs facientes quod nolebant ſibi fieri. Sed ibi ſubintelligendum eſt, iniuſtè: vt non alij, ſcilicet iniuſtè, facias quod tibi nos vis fieri: alioquin huius præuaricator eſt iudex, dum punit reum nolens aliquid tale ſibi fieri. Ita etiam & illud Domini verbum, Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, &c. de bonis accipiendum eſt, quæ nobis inuicem exhibere debemus. Quintum præceptum eſt, Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium: vbi crimen mendacij, & periurij probibetur. Solet autem quæri, Vtrum prohibitum ſit omne mendaciũ. Quidam dicunt illud tantum prohiberi, quod obeſt, & non prodeſt ei, cui dicitur: tale enim nõ eſt aduerſus proximum: vt ideo videatur hoc addidiſſe ſcriptura. Sed de mendacio magna quæſtio eſt, quæ nec cito explicari poteſt.

Aug. li. contra Fauſtũ Manic. 22. ca. 71. in tomo 6.

Mat. 7. Luc. 6.

Aug. ſu p Exo. q. 71. in fine, in tomo 4.

PArs iſta, in qua Magiſter agit de uita gratiæ, quã ſuſcepimus per Chriſtum, & in qua uiuimus ſecundum Chriſtũ, diuiſa fuit in partes duas. In quarum prima determinat Magiſter de habitibus gratuitis, in quibus conſiſtit ſpiritualis uitæ complementum. In ſecunda uerò de præceptis decalogi, in quibus conſiſtit ſpiritualis uitæ exercitium. Prima parte determinata, hic incipit ſecunda. Diuiditur aũt pars iſta in partes tres. In quarum prima determinat de diſtinctione p̃ceptorum in cõparatione ad ſcripturam tabularum. In ſecunda uero determinat de eadem reſpectu obliquitatum eiſdẽ oppoſitarũ, ubi agit de mẽdacio, & periurio: infra Diſt. 38. & 39. *Sciendum tamen tria, &c*) In tertia uerò agit de eiſdem præceptis comparãdo legem ad Euangelium. infra Diſt. 40. *Sextum præceptum eſt, &c.*) Prima pars, quæ continet præſentẽ diſtinctionem, diuiditur in partes duas. In quarum prima præmiſſo numero præceptorum, & diſtinctione reſpectu tabularum, exequitur de præceptis primæ tabulæ. In ſecunda uerò de præceptis ſecundæ tabulæ, ibi. *In ſecunda verò tabula, &c.*) Prima pars habet tres partes, ſcd̃m ꝙ tria ſunt mandata primę tabulę, de quibus exequitur. In prima agit de primo. In ſecunda de ſecundo, ibi. *Secundum præceptum eſt, &c.*) In tertia de tertio, ibi. *Memento, vt diẽ ſabbati ſanctifices, &c.*) Secunda uerò pars diuiditur in quinq; partes, ſecundum quod quinque ſũt mandata, de quibus exequitur breuiter. Subdiuiſiones autem illarum partium ſatis manifeſtæ ſunt in ipſa litera.

IDolum ſit, quod nihil habet, &c.) Videtur hoc eſſe falſum, quia idolum eſt fabricatũ ab artifice: artifex aũt non fabricat, niſi ſecũdum ſimilitudinem, quã habet in anima: ſed nihil eſt in intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu: nihil autem eſt in ſenſu, quod non fuerit in re extra; ergo uidetur ꝙ idolum nullum ſit, quod non habeat ſimilitudinem in rebus exterioribus. Item. Videtur falſum dicere in hoc quod ſubdit, idolum nihil eſt, quia nihil habet ſimile: quoniam ſi aliquis artifex facit aliquid nouum, cuius non eſt reperire ſimilitudinem extra, non propter hoc nõ eſt aliquid. Item. Omne artificiatum eſt aliquid: ſed idolum eſt artificiatum: ergo eſt aliquid: quid ergo dicitur ꝙ idolum nihil eſt? Item. Facere idola, & ſculptilia, hoc eſt ſolum artificum; ergo uidetur, ꝙ mandatum illud non ſe extendat, niſi ad artifices. Reſpon. Dicendum, ꝙ Dominus in mandato primo præcipit ſe adorari, & ſe ſolum adorari: ideo præcipit latriam, & prohibet idololatriã. Et quoniã idololatria dupliciter conſueuit apud antiquos committi, uel in hoc ꝙ fingebant nouam ſculpturam, cuius nõ erat reperire omnino ſimile extra, ut oſtẽderetur ꝙ ſpecialis, & ſingularis cultus eẽt ei exhibendus, uel quando fiebat aliqua imago, quæ eſſet repræſentatio alicuius rei extra, quã quis crederet in illa imagine eſſe uenerandam: ideo ut hæc duo prohibeat, tãgit illa duo in prohibitione idololatrię, ſecundum qđ dicit Magiſter in litera. Ad illud uerò, quod

Dub. I.

quod obiicitur, ꝙ nihil eſt in aīa quod prius non fuerit ſuſceptum a ſenſu. Dicendum, ꝙ illud uerbum intelligendum eſt, ꝙ anima non habet aliquam ſimilitudinem, quam non ſuſceperit ab extra, vel ſecundum totum, uel ſecundum partem. Cum ergo dicitur, ꝙ forma idoli non habet ſimilitudinem extra, hoc intelligitur ſecũdũ totũ: habet tñ ſcđm partem, ſicut patet de chimera, & hircoceruo, & monte aureo. Anima.n.facit nouas res: & ſcđm ꝙ fingit interius, ſic etiã depingit, & ſculpit exterius. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ idolum non debet dici nihil, immo aliquid, cum ſit artificiatum. Dicendum, ꝙ dupliciter eſt loqui de idolo, aut quantũ ad materiam, & formam, quã ſibi artifex imprimit: aut quantũ ad diuinitatis excellẽtiam, quã ipſi idolo idololatra credendo attribuit. Primo mõ dicitur nihil eſſe in mundo ab origine, non quia nihil omnino ſit in ſeipſo, ſed quia nihil habet ſibi ſimile correſpondens in uniuerſo. Quantum autẽ ad excellentiam diuinitatis, quã ei idololatra aſſignat, omnino nihil eſt: niſi in ſola fictione, & falſa æſtimatione idololatrantis, q̃ omnino ſuper uanũ, & nihil fundata eſt, quia idolum nihil omnino habet diuinitatis. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ illud ꝓceptum uidetur ſolum pertinere ad artifices. Dicendum, ꝙ in uerbo illo nõ ſolum Dominus intendit prohibere idoli fabricationem, ſed oẽm idoli uenerationem. Et in hoc ẽt includitur, quod uult oẽm latriæ cultum ſibi ſoli deferri. Et ꝓmittitur, Deus tuus Deus unus eſt: unus.n.ſolus Deus, & uerus eſt adorandus. Vnde præceptum illud plus habet affirmationis, quã negationis. Nec implet illud mãdatum quis, ſi ſolummodo deſiſtat ab idololatria: quia ibi præcipitur adoratio, quæ ſoli Deo ẽ exhibenda. Quid ſit autem illa adoratio, & qualiter, & cui ſit exhibẽda, hoc haberi poteſt ex his, quę ſupra determinata ſunt Diſt. x. ubi quæſitum eſt de latria. Et ex his, quæ hic tãguntur, & ibi dĩcta ſunt, aliqualiter poteſt haberi primi mãdati recta intelligentia.

Non aſſumes nomen Dei tui in uanum, &c.) Contra huius ſecundi mandati primæ tabulæ expoſitionem, quã his uerbis facit Magiſter, Non iurabis pro nihilo per nomen Dei, obiicitur: quia illud uidetur pertinere ad quintũ mandatum ſecundæ tabulæ, ubi prohibetur periurium: ergo uidetur, quòd uel illud mandatum, uel iſtud ſit ſuperfluum. Item. Vanum eſt (dicit Philoſophus) quod non includit finem, ad quem eſt: talis autem eſt ſermo ocioſus, ex quo nullus ſequitur fructus: ergo uidetur quòd quicumque nominat Dominum in uerbis ocioſis, cum aſſumat nomen Dei in uanũ, faciat contra illud mandatum; ergo peccat mortaliter. Si tu dicas, quòd non intelligitur de quacumque aſſumptione, ſed de aſſumptione in iuramento. Obiicitur contra hoc; quia ſi quis iurat in communi ſermone, ubi nõ eſt neceſſitas, uel utilitas; facit cõtra illud mandatum; ergo peccabit mortaliter, ſcienter iurando: quod uidetur ualde abſurdum. Item. Obijcitur contra ſecundam expoſitionem, quam ponit Magiſter, cum ſubdit: Allegoricè **Dub. 2**

goricè præcipitur, ut non putes eſſe creaturam Dei filium: quia cum multipliciter cõtingat errare circa filium non ſolum ſicut errauit Arrius, ſed etiam ſicut errauit Sabellius, uidetur quod non ſolum illa hæreſis, ſed etiam aliæ deberent prohiberi. Item. Fides Trinitatis nõ erat tempore legis omnibus explicita: ſi ergo omnes tenebãtur ad omnia mandata decalogi, uidetur quod nihil præcipiebatur, quod ſpectaret ad aliquam perſonam determinatè.

Reſpondeo. Dicendum, quod ſicut per primum mandatum ordinatur homo reſpectu ſummæ maieſtatis, quæ appropriatur patri, ſic etiam per ſecundum ordinatur homo reſpectu ſummæ ueritatis, quæ appropriatur filio. Ordinatio aũt iſta attenditur in ipſius ueritatis confeſſione, ſine alicuius falſitatis admixtione: ita q nec de ipſa falſum credatur, nec ipſa ad confirmãdum falſum aſſumatur: unde prohibetur in mandato illo ſecundum literalem ſenſum falſitas iurationis per nomé Dei: ſecundum ſpiritualem uerò prohibetur falſitas erroris circa fidé ueritatis. Ex his duobus modis Magiſter in litera exponit ſecundum literam, & ſecundum allegoriam. Ad illud, quod obiicitur, quòd periurium eſt contra mandatum quintum ſecundæ tabulæ. Dicendum, q duo eſt conſiderare in falſo teſtimonio. Vnum uidelicet, q fit iniuria ſummę ueritati, quę in falſum teſtimonium aduocatur: aliud quòd fit iniuria proximo, qui ex falſo teſtimonio damnificatur. Et rõne primi prohibetur periurium in ſecũdo mãdato primæ tabulæ: ratione ſecũdæ in quinto mandato ſecundæ. Ad illud, quod obiicitur, q uanũ eſt illud, quod fruſtra fit. Dicendum, quòd aliquando eſt quid uanum quantum eſt de ſe, & de propria intentione, aliquando eſt aliquid uanum ex accidenti. Tunc autem nomé Dei aſſumitur in uanum, quando aſſumitur ad confirmationem alicuius ſermonis falſi: & qui hoc modo aſſumit, peccat contra illud mãdatum Quando uero aſſumitur ad confirmationem alicuius ueri, quamuis ſermo ille ſit ocioſus, tamen aſſumptio illa non eſt uſquequaque in uanum: quia ordinatur ad hoc, ut quis adhibeat fidé uerbo loquentis; quam & ſi quis non aſſequatur in altero, non tamen omnino operatur fruſtra: ſicut nec orator ſi per compoſitos, & ordinatos ſermones nõ ſemper perſuadeat uerum: Tamen frequens iuratio nominis Dei, ubi nulla eſt neceſſitas, uel utilitas expreſſa, nõ oĩno caret culpa, ĩmo ualde eſt reprehenſibilis, maximè in uiris perfectis, ſicut melius patebit infra, cũ agetur de iuramento, & periurio ubi clarius manifeſtatur intelligentia huius ſecundi mandati. *Diſ.39*

Ad illud, quod obiicitur cõtra ſecundam expoſitionem. Dicendũ, q (ſecundum quod ipſe Magiſter dicit) expoſitio illa data eſt p allegoriam, & expoſitionem quandam. Vnde & in excluſione illius erroris per cõſequens intelligantur alij excludi: nec reſpicit oém ſtatum, ſed ſtatum fidei manifeſtatæ, & propalatæ.

Memento vt diem ſabbati ſanctifices, &c.) Contra hoc ſic obiicitur. Quia ſabbati obſeruantia eſt cęrimonialis ſecundum, quod dicitur *Dub.3.*

citur in Oſeæ. Dedi eis ſabbata mea, ut ſint ſignum inter me, & eos: ergo uidetur quod inter moralia non debeat præcipi ſabbati obſeruantia. Item. Moralia pręcepta ſemper manent: ſed ſabbati obſeruantia eſt euangelica; ergo uidetur quod ſabbati obſeruantia non debuit præcipi inter mandata moralia. Si dicis, quod obſeruantia ſabbati commutata fuit in diem Dominicũ; Quæritur, quare in alium diem mutata nõ fuit. Item. Si mutata eſt ſabbati obſeruãtia in Dominicam, cum Iudæi tenerentur in ſabbato non ambulare, uidetur quod peccãt, qui in diebus dominicis ambulant.

Iuxta hoc etiam, quæritur a quibus ceſſandum ſit in diebus dominicis, & ſolennibus. Quæritur etiam propter quid in illo mandato mutatur modus loquẽdi, & dicitur memento, magis quàm in alio mandato: cum alia mandata, ita bene debeant haberi in memoria, ſicut illud. Reſpondeo. Dicendum, quod in mandato ſabbati erat duo conſiderare, uel ceſſationem ab opere ſeruili, ut homo Deo libere uacaret & intẽderet. Aliud erat ibi conſiderare, uidelicet ſignificationem diei, & determinationem operum exteriorum a quibus erat ceſſandum. Quantũ ad primum mandatum de ſabbato erat morale: hoc enim omni tempore Dominus requiſiuit, ut homo ſibi habitaculũ cordis præpararet, & eidem aliquando uacaret, ut per dilectionem eidem adhæreret: & quantum ad hoc non tantum erat morale, ſed etiam quodammodo faciebat ad aliorũ moralium integram impletionẽ: quia dũ homo uacat ſibi, & Deo, melius cognoſcit quid agendum, & quid eſt faciendum: & propterea iſti mandato ſpecialiter præmittitur [memento] quia in eius memoratione cętera memorantur. Aliud uero eſt ibi diei ſignificatio, & determinatio operis: & quãtum ad hoc cęremoniale eſt, & figurale, ſignans a quo ceſſandum eſt: quoniam ab opere peccati: & quid credendum, & expectãdum: uidelicet quies paſſionis Chriſti in ſepulchro. Et quantũ ad hoc reponi habet inter cęremonialia: & hæc eſt ratio quare mandatum illud frequentius in lege exprimitur, quàm aliquod aliorum: quia ſecundum diuerſas ſui conditiones ſpectat ad diuerſa genera mandatorum. Vnde aliquando nominatur inter cęremonialia, & aliquando inter moralia: & inquantum morale eſt, manet in lege noua: inquantum cęremoniale, euacuata eſt ueritate adueniente. Vnde obſeruãtia ſabbati euacuata eſt in lege noua: obſeruantia uero diei dominicæ, & aliarum ſolemnitatum alia cauſa eſt introducta, uidelicet in memoriam beneficij redemptionis, & in præfigurationem futuræ reſurrectionis, & in amotionem erroris: quia ſecundum gentiles dies dominicus primus eſt, cum principio illius diei incipiat dominari principalis planeta, ut dicunt. ſ. ſol: propter quod uocabãt eum diem ſolis, & exhibebant ei uenerationem: ut igitur ille error excluderetur, & reuerentia cultus ſoli Deo exhiberetur, pręfixa fuit dies dominica, inqua populus Chriſtianus uacaret cultui Dei, & prætermitteret negocia terrena, quę animam, diſtrahunt,

ne

ne Deo intendat. Vnde illa opera præcipuè inhibentur ab ipſa Ecclesia: & talia dicuntur opera ſeruilia: illa maximè, in quibus homo inhiat terrenis lucris, & quæ ſunt præter neceſſitatē, per quę anima maxime detinetur circa hæc inferiora, ne ſe, nec Deū ſuū recolat. Nec tantum huiuſmodi opera ſeruilia prohibētur, immo magis, & diligentius opera carnalia, ſicut ebrietates, lites, & iurgia, quæ maximè libertati ſpiritus repugnant. Et hoc eſt, quod dicit Augu. in Lib. de decem chordis. Dicitur tibi, ut ſpiritualiter obſerues ſabbatum, non quomodo Iudęi obſeruant carnali ocio: obſeruare enim uolūt ad nugas, atque luxurias ſuas. Melius enim faceret Iudæus in agro ſuo aliqd utile, q̃ quod in theatris ſeditionibus inſiſteret. Et melius fœminæ eorum in die ſabbati lanam facerent, quā tota die in neomeniis ſuis impudicè ſaltent. Hoc autē dicit, non quia non ſit ceſſandum in diebus ſolemnibus a negociis actuum exteriorum, ſed quia ipſi ſacerdotes, & prælati Eccleſiæ, quorum eſt huiuſmodi feſta indicere, & determinare, quomodo, & qualiter ſit ceſſandū ab exteriori opere, magis debent reuocare ab his, quæ maiorem peccandi præbent occaſionem. Vnde propter uitandum otium, uel ineptū ſolatium dicit Auguſt. quod exercere magis ſe debent in operibus pietatis, & miſericordiæ, quā negocijs inordinatis, & laſciuis intendere: propter quod in diebus illis debent Eccleſias frequentare, miſſas audire: beneficia Dei recolere, uerba prædicationis audire, & ſpiritualibus documentis ſe ipſos imbuere: & hoc eſt Deo ſubiacere. Per hæc patet reſpōſio ad obiecta, & poteſt aliqualis intelligentia haberi de prædicto mandato. De ceſſatione uerò ſabbati, & aliorum cęremonialium aliquid habetur in 4. Lib. Diſt. 3.

Tom. 9.

Honora patrem tuum, & matrem tuam, &c.) Hoc primum præceptum ſecundę tabulæ ſic exponit Magiſter. Patrem tuum, & matrē tuam, ut ſis longæuus ſuper terram, ſcilicet uiuentium: & ſubiungit modum. Parentes ſic ſunt honorandi, ut eis debita reuerentia exhibeatur, & neceſſaria miniſtrētur. Contra hoc obiicitur. Primo quia magis debent ſollicitari parentes circa filios, q̃ econuersò; ergo magis deberet patribus imponi, quod filij miniſtrarent, q̃ qđ filij miniſtrarent parentibus. Item. Cum non tantum obligemur ad miniſtrandum, & benefaciendum parentibus, ſed etiam alijs hoībus, uidetur prædictum mandatum inſufficienter eſſe datum, cum mentionem facit de ſolis patrentibus. Item. Cum parentibus debeamus honorem, & beneficia, propter quid magis pręcipitur eos honorari quā beneficere? Item. Cum omnibus mandatis reſpondeat beatitudo æterna: quæritur, quare huic mandato ꝓmittitur longæuitas uitæ, & magis illi mandato, quàm alii. Dub. 4.

Reſpondeo. Dicendum, ꝙ in hoc mādato præcipitur ordinatio hominis ad proximum ſuum ſecundum beneficentiam. Et quoniam exhibitio beneficentiæ attēditur ſecundū ordinem charitatis, & in ordine charitatis priores ſunt parentes: hinc eſt quòd Dominus ſimul uolēs inſinuare obligationē,

potius expreſſit de parentibus, q̃ de aliis proximis: noĩe parentum etiã alios proximos uolens intelligere. Alia eſt rõ: quia cum aliis perſonis debeamus beneficentiã, parentibus noſtris nõ tantum debemus beneficentiam, ſed etiã honoris reuerentiam. Ideo ut ſimul utraque in unũ clauderet, maluit legislator parentes, q̃ alios hoĩes exprimere. Tertia etiã rõ eſt, q̄a parentes poſt generationem filiorum frequenter perueniunt ad ſenium, & ad ætatem decrepitam: & maximè pro illo tempore indigent foueri, & ſuſtentari, cũ aliis ſint graues, & oneroſi: ideo propter ſeruãdum charitatis ordinẽ, & inſinuandam iurisobligationẽ, & propter neceſſitatis indigentię releuationem maluit parẽtes exprimere, q̃ alios homines Et per hoc patet reſponſio ad illud, q̄d obiicitur de filiis. Illud cum non oportuit expreſsè explicari, quia omnes ad hoc per naturam ſunt ſatis proni. Et ſimiliter patet reſpõſio ad illud de alijs proximis. Ad illud ſimiliter, ꝙ obiicitur, de uerbo honorandi. Ad illud, quod quæritur, quare huic mandato ſpecialiter promittitur longæuitas uitæ. Dicẽdum, ꝙ in iſto mandato præcipitur opus pietatis, de qua dicit Apoſtolus. j. Thimo. 4. Quia promiſſionem eſt habens uitæ, quæ nunc eſt futuræ. Vnde populo carnali promittebatur uita præſens, ſpirituali nõ tãtum præſens, ſed etiam futura. Et ſi queras quare magis pietati promittitur, q̃ alij. Dicendum, ꝙ hoc eſt ꝑꝑ cõmendationem ipſius miſericordiæ, in cuius actu maximè meretur hõ Dei miſericordiã, & gratiam. Et magis promittitur uita quàm aliud donum, propter hoc quod illa eſt, quæ maximè amatur: & ut homo expectans lõgæuitatẽ uitæ non abhorreat longam uitam parentum. Alia etiã ratio poteſt reddi de iſta promiſſione: quia Iudæi maximè proni erãt ad idololatriam, & auaritiã, quæ eſt quædã idololatria: ideo illi præcepto, quod eſt de idololatria ſubiungitur comminatio, & illi præcepto, quod eſt de beneficentia, quæ eſt contra auaritiam, ſubiungitur promiſſio: ut per cõminationem retraherentur a malo, & per promiſſionem attraherentur ad bonum. Poſſet etiam dici, quod comminatio poſita circa primum præceptum primæ tabulæ refertur ad alia, ſimiliter & promiſſio circa primum præceptum ſecundæ; & ideo non oportuit iterare.

Non occides, &c) In expreſſione huius ſecundi mandati ſecundæ tabulæ prohibetur ſecundum literam actus homicidii, ſecundũ ſpiritum uoluntas occidendi, &c. Obiicitur contra hoc, quia peior eſt uoluntas occidẽdi, q̃ uolũtas mœchandi; ſed uoluntas mœchandi nõ ſolummodo prohibetur ſecundum ſpiritũ, imo etiã ſecundum literam; ergo pari ratione & uoluntas occidendi. Item. Exod. 22. Maleficos nõ patiaris uiuere. In quo mãdato præcipitur interfectio: ergo uidetur quod repugnãtia ſit inter mandatũ morale, & iudiciale. Itẽ. Cum prohibetur occiſio, aut intelligitur gñaliter, de quolibet uiuo: aut intelligit̃ ſpãliter de proximo. Si gñaliter, de quolibet uiuo; ergo peccat q̄ occidit muſcam, & pediculum, quod abſurdum eſt, & erroneũ. *Dub. 5.*

Si

Si ſpecialiter de proximo: ergo non uidetur peccare, qui occidit ſeipſum, uel qui occidit bouem alienum. Eſt igitur quæſtio quid in hoc mandato prohibeatur? & quid etiam huic mandato in Euãgelio ſuperaddatur. Reſpond. Dicendum, quod dupliciter eſt loq; de intelligentia huius mandati, uidelicet ſecundum intellectum legislatoris, uel ſecundum intellectum carnalis populi. Si ſecundũ intellectum legislatoris. ſic utiq; prohibetur homicidiũ exterius, & uoluntas deliberatiua ordinata ad lędendum proximum ex iracundia. Vnde prohibetur ira cum conſenſu deliberatiuo in animo, & cũ expreſſione exterius in uerbo, & ſigno, & cũ perpetratione in facto. Si uerò intelligatur ſecundum intellectum carnalis populi, qui ſolum reputabat illud prohiberi, pro quo inferebatur pœna ab ipſa lege; ſic intelligebatur prohiberi progreſſus ad opus homicidij. Et hunc intellectum dicit Magiſter literalem, nõ quia intellectus alius nõ eſſet de principali ratione ferentis legẽ, ſed quia claudebatur ibi implicitè. Et quoniam illius explicatio facta eſt in lege Euangelii: ideo dicit Magiſter, ſuperadditionem illi mandato eſſe factam, nõ quia nouum aliquid pręcipiatur, ſed quia intellectus prædicti mãdati explicatur: dum non tantum datur intelligi in prædicto mandato prohiberi perpetrationem homicidii in opere, ſed etiam offenſam in corde, oſtenſionem in ſigno, & expreſſionem in uerbo, propter quod tria dicit: Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Qui auté dixerit racha, reus erit cõſilio. Qui autem dixerit fatuè, ubi eſt expreſſio uerbi, reus erit gehennæ ignis. Vbi dat intelligere triplicem gradum pecati iracundiæ pręcedentis homicidij cõſummationem. Et per hoc patet reſponſio ad primum obiectum.

Ad illud uerò, quod obiicitur, q; per iudiciale præcipit interficere maleficos. Dicendum, quod nulla eſt ibi cõtradictio: quia in uno prohibetur homicidium innocentis, & iuſti: in alio præcipitur occiſio malefici. In uno etiam prohibetur homicidium ex propria au ctoritate, in alio iniungitur ex au ctoritate legis: & iſta duo non habent oppoſitionem, nec repugnãtiam. Ad illud, quod quæritur, cuius occiſio prohibetur ibi. Dicendum, quod prohibetur ibi occiſio uiuentis aĩa rationali, ſiue ſui, ſiue alterius. Vnde q; ſe ipsũ interficit, facit contra mandatum prædictum: unde nimis extendũt hæretici prædictum mandatũ ad uitam cuiuslibet animalis bruti. Illa enim licet occidere, pro eo quod data ſunt hominum in eſcã, & ſubſidium temporale, ſecundũ quod dicitur 9. Geneſi.

Non mœchaberis, &c.) Videtur quod non ſit recta expoſitio Magiſtri de tertio mandato: ſi enim ex prohibitione grauioris non intelligitur prohibitio minus grauis, cũ adulterium, ſiue mœchia grauius peccatũ ſit, quàm ſit fornicatio, uidetur q; in hoc non intelligitur prohibitio fornicationis. Item. Cum grauiora ſint peccata contra naturam, quàm peccatum adulterij, uidetur q; potiùs deberet illa prohibere inter præcepta decalogi, quã peccatũ adulterij. Item. Super illud Matth. 5. *Dub. 6.*

Qui

Qui uiderit mulierem ad concupiſcendam eam: dicit Glo. quòd ibi omnis libido carnalis, qua fornicatur anima, a Deo intelligitur prohiberi. Cum igitur hoc fiat p omne peccatum, uidetur ꝙ omne peccatum ibi prohibeatur; uidetur ergo ꝙ illo mandato habito, cętera ſuperfluant. Reſpond. Dicendum, ꝙ in mandatis decalogi prohibentur peccata, & maximè in mandatis ſecundæ tabulæ, ſecũdum quod ſunt ad nocẽdum proximo ordinata. Et quoniam quantum ad peccatum carnis magis offenditur proximus per adulteriũ: hinc eſt, quod illud pręcipuè prohibetur. In illo tamen intelligitur prohiberi omnis illicitus coitus, & membrorum illorum abuſus, ſecundum ꝙ dicit Magiſter, ſiue per peccatum fornicationis, ſiue per peccatum contra naturã. Et per hoc patet reſpõſio ad duo prima obiecta. Ad illud uerò, ꝙ obiicitur, de illa Glo. Dicendũ, quod Glo. illa intelligitur moraliter, de fornicatione ſpirituali; ſed ſecundum literalem intellectum in mandato illo prohibetur illicitus uſus membrorum genitalium extra legem matrimonij. Omnis autem ſeminis effuſio deliberatiua pręter legem matrimonii eſt illicita: & intelligitur hic prohibita per adulterium, quod directè matrimonio repugnat.

In 4. d. 39. Vtrum uerò fornicatio ſimplex ſit peccatum mortale, & ex qua cauſa, inuenitur quæſitum in Tractatu de Matrimonio; ex quo cũ his, quæ hic dicuntur poteſt aliquatenus haberi intellectus huius mandati.

Dub. 7. *Non furtum facies, &c.*) Hoc quartum mandatũ exponens Magiſter dicit, quod per illud prohibetur ſacrilegium, rapina, & uſura. Quæritur ergo, quæ ſit differentia inter illa tria. Et uidetur, quod ſacrilegium non ſit ſpecialis differentia furti, quoniam ſacrilegium dicitur eſſe, cum quis aufert non ſacrum de loco ſacro: uidetur ergo quod cum circunſtãtia loci ſit accidens, quod non faciat ſpeciem peccati diuerſam. Itẽ. Obiicitur de uſura: quia furtum eſt cõtrectatio rei alienæ inuito Domino: ſed uſura eſt contrectatio rei Domino uolente: ergo non uidetur, ꝙ uſura contineatur ſub furto. Item. Qui adiuuat furem in furando, currit cum fure, & peccat mortaliter: quod quidem uidetur ualde incõueniens. Item. Si quis daret alicui alij pecuniam pro accomodatione domus, uel etiam, ſine aliquo obſequio ſibi facto, ille qui acciperet non committeret furtum, nec aliquod peccatum; ergo multò fortius uidetur, ꝙ qui accommodat alicui pecuniam de qua lucratur, & facit ei ſeruitium, ꝙ ſi recompenſationem recipit, nõ committat aliquod peccatum. Propter hoc eſt quæſtio, quare magis cõmittitur uſura in accommodatione denariorum, quã in locatione domorum, & aliarum rerum. Reſpondeo. Dicendum, quòd in præcepto illo intelligitur prohiberi omnis illicita rei alienę uſurpatio: & illa poteſt fieri, uel per uiolẽtiam, uel per fraudulentiã: & hoc uel ſimpliciter, uel ubi adiacet cõſecratio aliqua. Vnde prohibetur hic furtum ſimplex, & ſacrilegium, quod eſt furtum perpetratum circa rem ſacram, uel locum ſacrum: & rapina quæ fit per

per uiolentiam, & etiam uſura, pro eo ꝙ in uſura eſt quædã uiolentia, & quædam fraudulentia. Fraudulentia in hoc ꝙ uendit homini rem ſuã: tenetur enim unuſquiſque ſubuenire proximo ĩ mutuo ex diuino mandato. Dum ergo uendit, & illud quod tenetur ei facere, ipſum fraudat, & decipit. Rurſus dum ex pactione aliquid ab eo exigit, quodammodo ad id, quod nõ debet ipſum compellit. Vnde omni tempore uſura fuit prohibita, ſicut & furtum, ſecundum ꝙ innuit Magiſter in litera. Ad illud uerò, quod primò obijcitur de ſacrilegio. Dicendũ, ꝙ circunſtantia loci, & perſonæ bene poſſunt transferre ad aliud genus peccati: ſicut corruptio ſanctimonialis ratione conſecrationis transfert in nouum genus peccati: ſimiliter & in propoſito intelligendum eſt. Quod enim eſt accidens actioni in genere naturę, poteſt eſſe complementum in genere moris. Ad illud uerò, q̃d obiicitur, ꝙ uſurarius non contrectat rem alienã inuito Domino. Dicẽdum, ꝙ eſt uoluntas abſoluta, & conditionalis. Et cum dicitur quòd uſurarius cõtrectat res, quas recipit ultra ſortem uolente Domino. Dicendum, ꝙ hoc eſt uerum de uoluntate cõditionali; ſed tamen inuito, quantum ad uoluntatem abſolutam. Magis enim uult pecunia carere, quã beneficium mutui perdere; licet noluntate abſoluta uellet, ꝙ impenderetur ſibi mutui gratia ſine mercimonia. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ tunc uſurarius concurrit cum fure, ſi uſura continetur ſub furto. Dicendum, ꝙ ſi quis dat uſuras præter neceſſitates, non eſt immunis a culpa: cum uero ex neceſſitate uſuras dat, nõ peccat quia licitum eſt unicuique redimere iuris ſui uexationem. Vnde ſicut ille, qui dat ueſtes ſuas latroni antequam mittat ſe interfici, non dicitur currere cum latrone: ſic qui ſoluit uſuram in neceſſitate, non dicitur currere cum fure. Quantam autem neceſſitatẽ qs debeat expectare, hoc ẽ rationis rectę determinare; pro eo ꝙ ſecũdum diuerſas conditiones perſonarum diuerſimodè neceſſitates debeant penſari. Ad illud uerò, quod obijcitur, ꝙ licet dare pecuniam pro accommodatione domus, & etiam gratis. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile. Primò, quia ubi pecunia datur liberaliter extra omnem pactionem, eſt ibi liberalis donatio: & ideo nõ eſt ibi illicita contrectatio. Non ſic aũt eſt, ubi interuenit illicita pactio. Similiter nõ eſt ſimile de alijs poſſeſſionibus, & de pecunia. Et hoc ex triplici cauſa. Prima rõ eſt: quia in mutuatione pecuniæ trãſfertur pecunia in dominium alienũ. Et huius ſignum eſt, quia non tenetur illam eandẽ numero reddere, ſed illi conſimilem: in accõmodatione domus, uel equi dominium non transfertur. Alia uero ratio eſt: quia pecunia dum in uſum uertitur, non conſumitur, nec deterioratur: non ſic autẽ eſt de aliis rebus, quæ ſecundum q̃d magis, & diutius eis utimur, magis tendunt ad defectum. Tertia uero ratio eſt, quia pecunia quantum eſt de ſe, per ſeipſam nõ fructificat, ſed fructus uenit aliunde. Non ſic autem eſt circa res, quæ de ſeipſis afferunt fructum & utilitatem: & ideo non eſt ſimile.

le. Poſſent autem hic plura quæri de uſura,& furto,& rapina , & ſacrilegio , ſed cauſa breuitatis iſta ſufficiant .

Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium, &c.)

Contra hoc obijcitur, ꝙ non ſolum peccat,qui falſum teſtimonium fert contra proximum , ſed etiam contra ſe ipſum : ergo non ſolum illud deberet prohiberi , ſed etiam illud . Item. Si quis falſum teſtimonium fert ad utilitatem proximi , conſtat quòd ſine dubio peccat : & non peccat contra proximum , imo contra deum : ergo uidetur quòd prohibitio falſi teſtimonij non ſpectet ad ſecundam tabulam , imo ad primam . Item. Quęritur cum periurium ſit in iniuriam Dei,& in iniuriam proximi , propter quid Magiſter dicit periurium magis prohiberi in iſto mandato, quàm in ſecundo mandato . Et quare magis agit de periurio in expoſitione iſtius mandati, quam in expoſitione ſecundi . Reſpon. Dicendum , quòd in hoc præcepto prohibetur falſitas oris,præcipue prout ordinatur ad nocumentum proximi:per conſequens nihilominus inquantum ordinatur ad nocumentum ſui:uerbum enim ad alterum eſt, & qui falſum alteri loquitur,quodammodo & ſi nõ noceat aliquid auferendo, fallit tamen decipiendo. Et per hoc poteſt reſponderi ad illud, quod primo obijcitur. Ad illud uero,quod obijcitur, ꝙ quis mentitur contra deũ. Dicendum, quòd mendacium quod eſt in doctrina fidei, & religionis, & eſt contra ueritatem diuinam,& ordinatur ad nocumentũ proximi,ex diuerſis cauſis poteſt prohiberi & in mandatis primæ tabulæ, & in mãdatis ſecundæ, ſicut dictum eſt de periurio . Et quia cognitio periurii pendet ex cognitione mẽdacii (periurium enim includit mendacium) hinc eſt quòd quamuis prohibeatur, & in ſecundo mandato primæ tabulæ, & quinto ſecundę : ideo Magiſter reſeruat determinare de periurio in explicatione quinti mandati . Et per hoc poteſt ad obiecta reſponderi.

ARTICVLVS I

QVAESTIO I.

An deus meritò impoſuerit homini mandata obligatoria?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio de mandatis decalogi in generali . Circa hoc autem duo generaliter poſſunt quæri . Primum eſt de ipſorum mandatorum obligatione . Secundum uero eſt de diſtinctione,& ordine . Circa primum quærunt̃ tria . Primo quæritur,utrũ uerba decalogi debuerunt eſſe obligatoria . Secundo, utrũ obligẽt ad opera bona in genere tantũ,an etiam ad opera formata. Tertio,utrũ obligatio illorũ mãdatorũ procedat ſcd̃m legẽ naturæ,an ſcd̃m legẽ ſcripturæ .

VTrum deus debuerit homini imponere mãdata obligatoria.Et ꝙ non,vr̃ Primò ꝑ illud qđ dr̃ Ro.7.Peccatũ occaſiõe accepta ꝑ mãdatũ opatũ eſt in me oẽm concupiſcentiam : ſed deus nihil debet imponere, qđ faciat ad argumentũ concupiſcentiæ:ergo nõ debuit hominẽ per mãdata obligare. Item. ſup illud. 1. Co. 1.

Virtus peccati lex. Glo. lex prohibẽdo auget peccati cupiditatem. Si ergo Deus nihil debet nobis imponere, quod faciat ad cupiditatis augmentum, ſed potius ad diminutionem, uidetur ꝙ per mãdata nullo modo debuit nos obligare. ITEM: Aug. dicit ſuper Gen. ad literam. Meliores iudicauit homines, qui ei liberaliter deſeruirent: ſed debitum obligationis repugnat libertati obſequii. Si ergo Deus principio reliquit hominem in manu conſilii ſui dãdo ei libertatem arbitrii, uidetur ꝙ nullo modo debuerit addere obligationem præcepti. ITEM. Liberalius dat aliquod donum, qui dat ſine onere, quàm qui cũ oneris impoſitione. Si ergo obligatio præceptorum magnum onus eſt, & Deus eſt liberaliſſimus, uidetur ꝙ gratiam, & gloriam debuit dare homini, ita ꝙ ipſum nõ obligaret ad aliqđ mãdatum.

SED CONTRA. Decet conditorem cunctis operibus ſuis legem certam, & limitem præfigere: ultra quam non debeant progredi, ſicut patet: quia omnes creaturę reguntur ſecundum leges ſibi a creatore impoſitas: ſi ergo eſt dignitatis in creatura, uidetur ꝙ decens, & inconueniens fuerit homini legem imponi, extra quam non liceret homini progredi: hoc autem fit per mandata obligatoria: ergo talia mandata fuerunt homini dãda. ITEM. decet rectorem in ſubditis ſeruare debitum ordinem. Si ergo homo per libertatem ſuæ uoluntatis poterat inordinari; opportunum, & conuenientiſſimum fuit ipſum ad rectum ordinem adſtringi: hoc autem fit per obligationẽ mandatorum decalogi: decens igitur fuit talia mandata homini dari. ITEM. Decens eſt dominum à ſeruo ſuo obſequium exigere: ſed tunc dominus a ſeruo ſuo obſequium exigit, quando leges, & præcepta eidem tribuit. Si ergo decens fuit, quod Deus ab homine tanquam a ſeruo exigeret talia obſequia, decens fuit ut ei imponeret mandata obligatoria. ITEM. Decens eſt iuſtum iudicẽ ſecundum merita retribuere: ſed meritũ, & demeritum non habẽt locũ, ubi nulla cadit obligatio legis: ſi ergo conueniens fuit Deo hominem, cui contulerat liberũ arbitrium, ſecundum iuſtitiam iudicare: decens etiam fuit ut regulam iuſtitiæ eidem præfigeret: ſed hoc fit ſecundum mandatorũ impoſitionem: ergo decens fuit obligatoria mãdata hoĩ imponi.

RESOLVTIO.

Impoſuiſſe nobis mandata obligatoria, decuit maximè Deum; quia maximè nobis expediunt, & ad augmentum gloriæ, & ad pacis conſeruationem.

RESP. Dicendum, ꝙ abſque dubio uerba decalogi debuerunt dari per modum præcepti, ita quod in eis non ſolum homo inſtrueretur, uerumetiã obligaretur. Et rõ hujus eſt, tũ quia Deũ decebat; tũ qa nobis expediebat. Deũ utiq; decebat, quia in his uerbis decalogi cõſiſtit regula iuſtitię, ſecundũ ꝗ dictat lumen rõnis rectę. Et quoniam Deus tanquam iuſtus debet eſſe æmulator rectitudinis, & iuſtitiæ, & in ſubditis, & in ſeipſo: hinc eſt quod homini leges iuſtitiæ impoſuit, ad quas ipſum obligauit, ut nullo mõ liceret ipſum eas impunè ꝑtergredi.

Verba

Verba igitur decalogi per modũ obligationis debuerũt dari: quia ſic decebat diuinam ęquitatem, nec tantum decebat æquitatem, imò etiam maieſtaté. Sicut enim decet ſummam maieſtatem a creatura rationali omni reuerẽtia coli, ſic etiam decet quòd rationalis creatura ad manifeſtationẽ illius ſummæ maieſtatis per obedientiã famuletur. Et propterea decuit ipſum imponere homini leges, & mandata obligatoria. Non ſolum aũt Deum decebat, ſed ẽt nobis expediebat, tum propter gloriam noſtram augmẽtandam, tum propter pacem conſeruandã. Propter gloriam utiq; augmẽtandam, quia glorioſius eſt homini obtinere beatitudinem per merita, q̃ ſine meritis. Et quoniam cũ aliquid redditur ex meritis, quodammodo homo qui meretur, obligat ſibi retribuentem, & magis decet hominem obligari Deo, q̃ Deum homini: hinc eſt ꝙ ad opera, per quæ contingebat mereri, debuit homo per præcepta obligari: ut dum obligatus obediret, in merito proficeret, & ad maiorem cumulum glorię perueniret. Alia ratio eſt propter pacem conſeruandã: quæ tantũ bonũ eſt ſicut dicit Aug. ut cætera pacẽ appetant. Pax aũt ſeruari non põt, ubi homo uſurpat ſibi, quod eſt alienum: ideo ut pax ſeruaretur inter hoĩes, debuit Deus mandata homini tradere, in quibus obligaretur, ne quod eſt alienũ, uſurparet, ſed redderet Deo, & proximo, quod eis deberet: ne aliter iniuriam faciendo, pacem frangeret, & frangendo pacem ipſe in ſe pacem amitteret. Sic ergo decuit uerba decalogi tradi per modum obligationis, & præcepti, tũ quia decens erat ex parte Dei, tũ quia expediens erat ex parte noſtri. Et rationes quæ hoc oſtendunt poſſunt concedi.

Ad illud, ergo qđ obiicitur in cõtrariũ ex auctoritate Apoſtoli, ꝙ mandatũ intendit concupiſcentiã. Dicendũ, ꝙ illud ueritatem habet, ſed ualde per accidens, & occaſionaliter. Ex hoc enim ꝙ ꝑ legem erat peccati cognitio, cum per ipſam non erat gratię collatio, cõcupiſcentia nitente in uetitum, & hoic ſcienter perpetrante peccatum, ex hoc occaſionaliter fiebat, & ipſius concupiſcentiæ intentio, & peccati aggrauatio: ſed hoc non erat de principali intentione ferentis mandata, nec de ipſorum mandatorum obligatione. Nam dominus ſic tribuit mandata obligatoria, ꝙ ſemper fuit promptus tribuere gratiã adiutricem ad illa implenda. Vnde qđ per mandatorũ obligationem augeretur concupiſcentia, hoc nõ erat ex ipſis mandatis, ſed potius ex negligẽtia, & culpa hominis: Deus aũt ꝑꝑ negligentiam hoĩs, non debuit dimittere, quin diligentiã circa ſalutem hoĩs exerceret. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ lex prohibendo auget peccati cupiditatem. Dicendum, ꝙ Glo. non dicit illud ſimpliciter, ſed addit hanc conditionem: niſi diffundat ſpiritus charitatem: unde quãuis per ſe lex non eſſet utilis, niſi ad cognitionem peccati: tamen cum gratia ipſa mandatorum obligatio multum conferebat ad ſalutem. Ad illud, quod obiicitur, quod obligatio repugnat libertati: poteſt reſponderi, quòd obligatio ad bonum non repugnat

gnat libertati ſimpliciter, ſed repugnat libertati peccandi. Poſſe aũt peccare non eſt libertas, nec pars libertatis: & ideo dũ obligatio mandati repugnabat libertati malè faciendi, libertatem non minuebat, ſed potius augebat. Aliter etiam poteſt rñderi, ꝙ eſt obligatio, quæ aufert poteſtatem: & eſt obligatio, quæ aufert impunitatem. Prima obligatio, quæ poteſtatẽ aufert, minuit libertatẽ. Secunda uerò, quæ non aufert poteſtatem, ſed tollit impunitatem, libertatem arbitrii ſaluat, & ſuperaddit iuſtitiæ ęquitatem. Hoc autem ſecundo modo mandata Dei ſunt obligatoria: & propterea in nullo libertati arbitrij derogabant, quin potius diuinam iuſtitiam commendabant. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ maioris liberalitatis eſt dare aliqd ſine merito, quàm cum meritis. Dicẽdum, ꝙ & ſi maioris liberalitatis ſit ex parte dantis: non tñ eſt tantæ gloriæ, & excellentiæ ex parte ſuſcipientis. Et qm̃ dominus in conferendo præmium non tãtum attendit ſuæ liberalitatis manifeſtationem, imò ẽt gloriæ noſtræ promotionem: hinc eſt, ꝙ maluit nobis dare æternam beatitudinẽ per impletionem mandatorum, & meritum obediẽtiæ; quàm nullo merito præcedente. Præterea, Merita noſtra in nullo derogant diuinę liberalitati, imò potius eam manifeſtãt, tum quia ipſe bonorum noſtrorum non eget: tum quia omnia merita noſtra procedunt ex munere gratiæ ſuæ. Et propterea dicit Apoſtol. Rom. 6. Gratia Dei uita æterna.

QVAESTIO II.

An præcepta decalogi obligent ad præcepta formata?

VTRVM præcepta decalogi obligent ad opera formata. Et quòd ſic, uidetur. Deut. 16. Iuſtè quod iuſtũ eſt, exequeris. Ex hoc uerbo colligitur, quòd legiſlator non ſolum præcipiebat iuſtitiam in facto, ſed etiam iuſtitiam in modo. Opus autẽ, quod eſt iuſtum in facto, & modo eſt opus formatum: ergo per mandata legis obligatur homo ad opera formata. ITEM. Matth. 19. Si uis ad uitam ingredi ſerua mãdata. Obſeruatio igitur mandatorum decalogi introducit ad uitam: ſed nemo introducitur ad uitam per aliqua opera, niſi ſiant ex charitate, & talia ſunt opera formata: cum ergo per legẽ obligemur ad præcepta decalogi obſeruanda, uidetur ꝙ per eandem obligemur ad opera formata. ITEM. Augu. dicit, & habetur in fi. Diſtin. præcedentis, ꝙ omnia præcepta decalogi reducuntur ad duo præcepta: ſed illa præcepta nemo implet niſi ex charitate, ſicut patet de præcepto, quo præcipitur. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, &c. Videtur ergo ſimiliter quòd omnia mandata decalogi teneamur implere ex charitate: ergo per legem obligamur ad opera formata. ITEM. Ad opera mandatorum obligamur ſecundũ intentionem præcipientis: ſed intentio pręcipientis fuit dare illa mandata, ut per illa ei ſeruiamus, & ſeruiẽdo placeamus: hoc autem non fit niſi per opera, charitate, & gratia informata: ergo &c. ITEM. Informatio, & deformatio

matio ſunt oppoſita: præceptio, & prohibitio ſunt oppoſita: & ſi oppoſitum de oppoſito, & propoſitum de propoſito. Cum ergo deformatio operum ſit in prohibitione eorūdem, informatio erit in præcepto.

Sed contra. Dicit Hierony. quod anathema ſit, qui dicit deū præcepiſſe impoſſibile. Cū ergo præcepta illa obligēt tam iuſtos, quàm peccatores, & in poteſtate peccatoris non ſit informare opera ſua, cum illud habeat fieri per charitatem, & gratiā, uidetur qđ ad hoc nemo obligetur per diuina mandata. Item. Augu. dicit, & habetur in gl. ſuper illud Pſa. 30. Declina à malo, & fac bonum; declinare à malo ſemper uitat pœnam, quamuis non ſemper promereatur palmā: Sed quotieſcunq; declinat homo à malo ex charitate, promeretur palmam ergo non ſemper tenetur homo ex charitate à malo declinare: ſed declinando à malo, obſeruantur præcepta negatiua: ergo non uidetur quod obligent̄ ad opera formata. Item. Aliquis filius habens parentes, & exiſtens in peccato mortali, honorat eos ex naturali pietate, cum ſe offert locus, & tempus, & opportunitas: conſtat qđ iſte nō peccat, parentes honorādo, nec committendo, nec omittendo: ergo mādatum iſtud quo dn̄s præcepit, honora patrem tuū, & matrē tuam, non obligat ad hoc qđ opus iſtud ex charitate impendatur: pari ratione nec alia mādata. Item. Opera formata non ſunt niſi per gratiā: ſed nemo ſcit utrum gratiam ſpūſſancti habeat: ergo nemo ſcit utrū opera eius ſint formata, uel informata: ſed nemo obligatur ad illud, qđ non pōt ſcire: igitur mādata decalogi ad opera formata nō obligāt. Item. Quicunq; obligatur ad aliquid, obligatur ꝑ conſequens ad id, qđ eſt illi inſeparabiliter annexum: ſed opera nō poſſunt formari ab aliquo, niſi habeatur gratia: ergo quicunq; obligatur ad opera formata, obligatur ad habendā gratiā. Cum ergo habere gratiam inſpiciat oē tempus indifferenter, tam tempus dormitionis, q̄ tempus uigiliæ: uidetur ꝙ homo omittat in quolibet inſtanti, & in quolibet tempore, ac per hoc in uno die peccabit infinities, quod ſi hoc eſt manifeſtè falſum, reſtat qđ mandata decalogi ad opa formata nō hēnt obligare.

Resolutio.

Præcepta decalogi obligant ad opus formatum: ſed non abſolutè, & propriè quòd ſit meritorium.

Respon. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod hic eſt triplex modus dicēdi. Quibuſdam enim uiſum eſt, quod mādata decalogi obligent ad opera formata, obligatione tamen præcepti affirmatiui, nō præcepti negatiui. Obligatio.n. præcepti negatiui eſt ſemper, & ad ſemper. Obligatio uero pręcepti affirmatiui quamuis ſit ſemper, non tamen ad ſemper: ſed pro loco, & tempore. Propter quod dixerūt: ꝙ mandata decalogi obligant hominem ad opera formata, pro eo tempore quo habet charitatem, & gratiam: tunc enim poteſtatem habet exeundi in opera meritoria, & tenetur bene uti gratia accepta. Alius autem modus dicēdi eſt, qđ mandata decalogi non obligant niſi ad opera bona in genere: opera enim formata ſunt ſu

pra noſtram poteſtatem, & ſupra cognitionis certitudinem:& propterea ad talia opera non debemus obligari per mandata decalogi, ſed ſolum ad bona opera in genere. Cuius ſignum eſt, quia ſi aliquis exiſtens in charitate, honorat parentes ex naturali pietate, huiuſmodi opere abſoluitur a mãdati obligatione. Sed quoniã primus modus dicẽdi uidetur excedere in hoc, uidelicet quòd ponit hominẽ obligari ad id, de quo non poteſt habere certitudinem: Secundus uerò modus dicendi uidetur nimis parum dicere, in hoc uidelicet, quod ponit hominem per mandata decalogi ſolummodo obligari ad ea, quæ poteſt qs implere exiſtens in ſtatu peccati, cum obſeruatio mandatorũ Dei ſit uia deueniendi ad ſtatum gratiæ, gloriæ, & iuſtitiæ. IDEO eſt tertius dicendi modus, qui quaſi medium tenet inter utrumque, & ad queſtionem propoſitam reſpõdet per diſtinctionem hoc modo. Cum quæritur, utrũ mandata decalogi obligent ad opera formata? Reſpondendum eſt, ꝙ opera formata poſſunt dici dupliciter. Vno modo per excluſionem deformitatis peccati. Alio modo ꝑ poſitionem dignitatis meriti. Si primo modo accipiantur opera formata: ſic utique ad opera formata obligant: obligant enim ad uitandum omnia peccata mortalia. Si autem dicantur alio modo opera formata: ſic accipiuntur propriè: & tunc diſtinguẽdum eſt in ipſa obligatione: eſt enim obligatio abſoluta, & obligatio conditionalis. Obligatio abſoluta eſt, qua quis ſimpliciter ad aliquid faciendum obligatur, ita quod ſi illud non facit, incurrat omiſſionis reatum. Obligatio uero cõditionalis eſt, qua quis obligatur ad aliquid faciendum, ſi uult peruenire ad præmium: hæc obligatio in eo qui omittit, non inducit omiſſionis peccatum, ſed ponit implicitè conditionis defectum. Si igitur loquamur de obligatione conditionali, mandata decalogi obligant ad opera formata. Si quis enim vult ad uitam ingredi, neceſſe eſt ex charitate ſeruare mãdata, quæ quidem charitas eſt meriti principium. Si autem loquamur de obligatione abſoluta, tunc diſtinguendũ eſt in ipſis mãdatis, quod dupliciter cóuenit de eis loqui. Aut de eis in unum collectis, prout habent reduci ad mãdata duo charitatis, aut de quolibet per ſe ſigillatim. Si de eis collectis in vnum: cum igitur contineatur regula iuſtitiæ ſecundum ordinẽ ad Deum, & ad proximũ, per quam excluditur omne peccatum: ſic concedi poteſt, quod obligant ad aliquod opus formatũ, uel in ſe, ſi homo habet unde poſſit in illud exire; uel in diſpoſitione, ſiue præparatione, ſi non habet unde poſſit in illud exire: tenetur enim homo ſic mandata decalogi implere, ut per ipſorũ impletionem præparet locum ipſi gratiæ; qua obtenta, exeat cum locus, & tempus eſt, in opera meritoria, adimplendo duo charitatis præcepta. Si autem loquamur de quolibet ſigillatim, & per ſe: ſic accipiendo propriè opus formatum, hoc eſt opus meritorium, & loquẽdo de obligatione abſoluta, mandata decalogi non obligant ad opera formata: ſicut rationes oſtendunt, quæ ad ſecun-

dam

dam partem inducuntur.

Ad illvd, quod obiicitur, in contrarium, quod legiſlator, præcipit nõ ſolummodo facere opus iuſtum, ſed etiam iuſtè. Dicendũ, quod modus iuſtitiæ quidam eſt, qui facit opus Deo placitum, & meritorium: & hic propriè reddit opus formatum. Alius autem eſt modus iuſtitiæ, qui excludit circa actũ uiri iuſti deordinationem intentionis, qui facit animũ iuſtum, & ꝑparationẽ, ſiue diſpoſitionẽ operis: & hic modus eſt in præcepto, nõ primus. Ab hoc autem modo non dicitur opus formatũ, niſi accipiendo largè, ſicut prius tactum eſt in reſpõdendo. Ad illvd, quod obiicitur, de auctoritate Domini in Matth Si uis ad uitam ingredi, &c. patet reſpõſio per iam dicta: quia ex uerbo illo nõ poteſt colligi quòd homo obligetur ad opera meritoria facienda, niſi obligatione conditionali, uidelicet ſi uult ingredi ad uitam. Si autem de obligatione conditionali ad abſolutas uelit procedere, non ualet ratio, immo eſt ibi ſophiſma, ſecundum quid, & ſimpliciter. Ad illvd, quod obiicitur, quod omnia mãdata reducuntur ad duo præcepta charitatis: ſimiliter patet reſpõſio: qa præcepta duo charitatis non implentur in quocumque mandato ſigillatim accepto, ſed ex quodã plenario intellectu, & perfectione conſurgente ex omnium mandatorum aggregatione, & integra obſeruatione. Et hoc modo uerũ eſt, quod mandata obligant ad opus formatũ in ſe, uel in ſua diſpoſitione. Sed ex hoc non ſequitur, quod ad hoc obliget quodlibet mandatum per ſe. Sicut enim non ſequitur, decem homines trahunt nauem: ergo quilibet per ſe trahit: quia plus poſſunt decem quàm unus: ſic & in propoſito ſuo modo eſt intelligendum.

Ad Illvd, quod obijcitur, ꝙ tenemur obſeruare mandata ſecundum intentionem pręcipiẽtis. Dicendum, ꝙ hoc uerum eſt de obligatione conditionali, ſi uolumus ad uitam ingredi. Poſſet tamen & aliter dici, ꝙ intẽtio legiſlatoris nõ ſolummodo fuit ad hoc, ut homo perueniret ad gloriam, ſed ẽt ut uitaret pœnam. Mandata autẽ ſi obſeruentur quantum ad opera extra gratiam facta, ſufficiunt ad uitandum pœnam: & propterea non ſequitur, ꝙ per mandata obligetur qs abſolutè ad opera meritoria. Ad illvd, quod ultimò obiicitur, ꝙ deformatio eſt in prohibitione; ergo informatio in præcepto. Dicendum, ꝙ ſecundum ꝙ informatio propriè accipitur, ratio non ualet: pro eo quod informatio, & deformatio nõ sũt oppoſita immediatè, immo inter opus meritorium, & opus peccati cadit medium, bonum in genere, & bonum ex circunſtantia. Cum autem dicitur, ꝙ ſi aliquid eſt in prohibitione, eius oppoſitum eſt in præcepto: hoc intelligitur de oppoſitis immediatis: ſicut furari eſt prohibitum, & non furari eſt in præcepto; & propterea cõſequentia illa non habet locum in propoſito.

Qvaestio III.

An obligatio mandatorum decalogi attendatur ſecundum legem naturalẽ, vel ſecundum legem ſcriptam?

Vtrvm obligatio mandatorũ decalogi attendatur ſecundũ

legem naturæ, aut ſecundum legẽ ſcripturæ. Et ꝙ ſecundum legem naturæ uidetur: illud enim eſt naturale, quod eſt cõmune apud omnes: ſed ad mandata decalogi obligantur omnes: ergo obligatio illa eſt ſecundum legẽ naturæ. ITEM. Obligatio, quæ ſe extendit ad omne tempus, attanditur ſecundũ illã legẽ, cuius dictamen currit in omni tpe: ſed obligatio mandatorũ decalogi manet in ſtatu legis naturæ, & legis ſcripturæ, & legis gr̃æ: ergo obligatio illorum mandatorum attenditur ſecundum legẽ naturæ. ITEM. Mandata, quæ obligãt hoĩem, circunſcripta ſcriptura, & gratia; habent obligare ſecundum legẽ naturæ: ſed talia ſunt mãdata decalogi: ſunt. n. de dictamine legis rectę circũſcripta lege Moyſi, & lege euangelij: ergo &c. ITEM. Quędam ſunt prohibita, quia mala: quædã mala, quia prohibita. Similiter quædã ſunt bona, quia ſunt in præcepto: quædam uerò ideo ſunt in præcepto, quia bona ſunt: ea aũt quæ in decalogo prohibentur, uel pręcipiũtur: de ſe ſunt mala, uel bona: ſecũdum ꝙ dictat rõ recta: ſicut Deũ eſſe colendum, & parentes honorandos, hoc utiq; bonũ eſt de ſe: falſum teſtimoniũ, & homicidiũ hoc utiq; de ſe malum eſt: ſed talia ſpectãt ad legem inditam: igitur obligatio mandatorũ decalogi attenditur ſecundũ uinculum legis naturalis.

SED CONTRA. Exod. 20. legitur ꝙ primo mandata iſta fuerũt de cęlo audita: & poſtea ſubiungitur, quomodo fuerunt in tabulis ſcripta. Si ergo ibi tradebatur lex ſcripta, uidetur ꝙ obligatio mãdatorũ decalogi ſecundũ legẽ ſcriptam principaliter habeat attendi. ITEM, Ro. 7. Concupiſcentiã neſciebã, niſi lex diceret, Non concupiſces. Gloſ. Concupiſcentiam neſciebã eſſe peccatum: ſed mandatum quod obligat ſecundum legem naturæ, manifeſtũ eſt homini etiam ſine lege ſcripta: ergo mandatum illud, Non concupiſces domũ proximi tui: nec deſiderabis uxorem eius non ſeruum &c. non ſpectat ad legem naturę, ſed potius ad legem ſcriptã. ITEM. Quod eſt de dictamine legis naturæ, ſpectat ad ſtatum innocentiæ: ſed diſtinctio mandatorũ decalogi ad ſtatum innocentiæ non ſpectat, quia in ſtatu illo locum habebat homicidiũ, nec furtum, nec adulteriũ: ergo uidetur ꝙ obligatio mandatorum decalogi non ſequatur inſtinctum legis naturalis. ITEM. Qui ſunt ſecundũ dictamen legis naturæ, non ſolũmodo ſe extẽdunt ad ſtatum uię, uerumetiam ad ſtatum patrię: ſed obligatio iſta mandatorum decalogi ad ſtatum patriæ non ſe extẽdit: quia ibi nec furtum poteſt eſſe, ubi nihil eſt proprium: nec cõcupiſcentia, ubi nullum poteſt eſſe uitium: ergo uidetur ꝙ obligatio huiuſmodi mandatorum legis naturalis non ſequatur inſtinctũ. IVXTA hoc quæritur, ſi obligatio mandatorum decalogi ſequatur legẽ naturæ, unde hoc eſt ꝙ magis fuerunt mãdata illa ſcripta in tabulis lapideis, quã alia mandata legis. *Qō lateralis.* ITEM. Quæritur pp quid dominus immediatè ipſi populo decem uerba legis propoſuit, ſicut legitur. Exod. 34. magis quam alia mandata iudicialia, & cæremonialia, quæ mediante Moyſe peruenerunt ad populi notitiam.

Reſo-

RESOLVTIO.

Præceptorum decalogi obligatio ad legem quidem naturæ pertinet: at uerò diſtinctio, & explicatio ad legem ſcriptam.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd eſt loqui de mandatorum decalogi obligatione tripliciter, ſecundum quòd & de ipſa ſufficientia fidei. Secundum.n. quòd articulos fidei contingit credere tripliciter, uidelicet implicitè, explicitè, & quoſdam implicitè, & quoſdam explicitè: ſic & de præceptis decalogi intelligendum eſt. Et ſecundum iſtum triplicem modum obligatio mãdatorum decalogi reſpicit triplicem ſtatum, uidelicet ſtatũ naturæ inſtitutæ, ſtatum naturæ lapſæ, & ſtatum legis ſcriptæ: ita ſtatum legis ſcriptæ reſpicit ſimpliciter, & explicitè, uel lucidè, & diſtinctè: ſecundum quòd illa decem mandata à Deo fuerunt pronunciata, & ſcripta. Statum uerò naturæ lapſæ reſpicit obligatio mandatorum decalogi implicitè ſecundum duo præcepta iuris naturalis, quæ natura ſemper dictabat: uidelicet quòd faceret alij quod uellet ſibi fieri, & non faceret alij quod ſibi nollet fieri. Statum aũt naturæ inſtitutæ reſpiciebat quodammodo implicitè, quodammodo explicitè. Quædam enim ſunt præcepta ordinantia ad Deum, quædam uerò ordinantia ad proximum. Ad precepta nanq; illa quę ordinant ad Deum, explicitè obligabatur homo in ſtatu naturæ inſtitutæ, ubi idoneus erat, & diſpoſitus ad colendum Deum integrè, & perfectè. Ad mandata uerò, quæ ordinant ad proximum, obligabatur implicitè, pro eo quòd neceſſitas explicandi mandata illa ortum habuit ex multiplici deordinatione, quæ ſubſecuta eſt ex prima tranſgreſſione. Et illud colligi poteſt ex eo, quod dicitur. Eccle. 17. loquens de hominis conditione, Senſu impleuit cor illorum: & mala, & bona oſtẽdit illis, poſuit oculos ipſorum ſuper corda ipſorum &c. uſq; ibi, Attendite ab omni iniquo: & mãdauit illis unicuique de proximo ſuo: ubi colligitur explicita obligatio hominis reſpectu cultus diuini, & implicita reſpectu uitandæ læſionis ipſius proximi. Secũdum hoc igitur patet quòd obligatio mandatorum decalogi radicaliter ſequitur legẽ naturæ, ſed quantum ad explicationem ſequitur legem ſcripturæ. Explicatio enim mandatorum plenaria decalogi opportuna fuit ſecundum ſtatum peccati propter obſeruationem luminis rationis, & propter obliquationem uoluntatis: quia .n. uoluntas corrupta prõpta erat ad multiplicem deordinationẽ: oportebat eam religari per multiplicia mandata. Rurſus. Quoniam ſcriptura cordis interior propter peccatum erat obnubilata: & homo qui fuerat ſpirituali mẽte præditus, effectus erat ſenſibilis, & carnalis: oportunum erat ut exterius legeret, & audiret per ſenſus corporis ea, per quæ poſſet in rectitudinem iuſtitiæ regulari. Et ideo explicatio, & diſtinctio mandatorum decalogi ſpectabat ad legem ſcriptam, quamuis obligatio ſpectaret ad legem inditam: ſicut rationes ad primam partem inductæ oſtendunt, quæ concedi poſſunt, quoniam uerum concludunt.

Ad illud ergo, quod primò obijcitur in contrarium, q̃ uerba decalogi audita fuerunt in datione legis: iam patet reſponſio: q̃a hoc non erat propter inducendã nouam obligationem, ſed potius propter ipſius obligationis explicationem, quæ quidé neceſſaria erat pp peccati obnubilationem. Ad Illud uerò, quod obijcitur de auctoritate Apoſtoli, quod cõcupiſcentiam neſciebat eſſe peccatũ: poteſt dici quod loquitur in perſona hominis carnalis, aut certè hoc dicit, quia & ſi aliquo modo noſſet per legem naturæ in generali, non tamen in ſpeciali cognoſcebat, niſi per legem ſcriptã: unde ipſemet idem dicit, quod p legem eſt cognitio peccati: propterea ex uerbo illo non habetur quod obligatio huiuſmodi mãdatorum ortum habeat a lege ſcripta, ſed ſolum quod ipſius obligationis explicatio i lege illa ſit facta. Ad illud, quod obiicitur quòd ea quæ ſunt de dictamine legis naturæ, conueniunt ſtatui innocentiæ. Dicendum, quod uerũ eſt de his, quæ ſunt de dictamine legis naturæ in ſpeciali: quæ auté ſunt de dictamine legis naturæ in generali, & implicitè, illi ſtatui non habent conuenire: & hoc mõ ad illum ſpectabant mandata ſecundæ tabulæ. Ad illud, quod obiicitur, quod ea, quę ſunt de dictamine legis naturæ, manent in ſtatu gratiæ. Reſponderi poteſt dupliciter. Primũ quidem: quia ſicut dicitur de uirtutibus, quod maneant in patria ſecundum excellentiores, & nobiliores uſus, & actus: ſic concedi poteſt, quod adimpletio mandatorum decalogi ſalua erit in patria: multo tamen nobiliori, & excellentiori modo quàm ſit in uia, ſecundum quod ibi excellentiori modo ordinabitur, & ad Deum, & ad proximum, & ſecundum quod uoluntas excellentiori modo erit ad bonum ordinata, & a malo remota. Aliter etiam poſſet dici (ſicut tactum eſt prius) ut fiat uis in his, q̃ natura dictat generaliter, & in his, quę dictat ſpecialiter, ſiue implicitè, & explicitè. Et rurſum, in his, quæ natura dictat explicitè, uel dictat ſecundum omnem ſtatum naturæ, uel ſecundum ſtatũ naturæ lapſæ: & quod eſt de dictamine legis naturæ ſimpliciter, & explicitè; illud manebit in ſtatu gloriæ. Explicatio autem, & diſtinctio mandatorum decalogi reſpicit ſtatum naturæ lapſæ, & inſtructionem legis ſcriptæ. Ad illud uero, quod quæritur, quare magis illa decẽ uerba ſcripta fuerunt in tabulis lapideis, q̃ alia: cum minus ſpectent ad legẽ ſcriptam. Dicendum, quod hoc fuit, quia in ipſis maximè conſiſtebat regula iuſtitiæ, & alia habebant reduci ad hæc: & ipſa quidẽ ſtabilia erant, nec euacuari habebant per legem ſuperuenientem: ideo in tabulis lapideis ſcripta fuerunt, ut oſtenderetur eorum prærogatiua quantum ad dignitatem, & quantum ad ſtabilitatem. Ad illud, quod quęritur, quare magis data sũt ipſi populo a Deo immediatè mandata decalogi, q̃ iudicialia, & cęremonialia. Dicẽdum, quod hoc fuit, quia cum mãdata decalogi eſſent de dictamine legis naturæ, modica indigebant expoſitione, un de ſimplices ſtatim poterant illa capere. Cęremonialia uerò, & iudicialia indige-

bant maiori inſtructione, unde illorum cognitio principaliter ſpectat ad iudices, & ſacerdotes: id non ſic fuerunt data populo immediatè, ſed mediante legislatore.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An decalogi præcepta decem tantùm numero ſint?

CONSEQVENTER quæritur, de mandatis decalogi quantum ad ordinē, & diſtinctionē. Et circa hoc tria poſſunt quæri. Primò, quæritur de ipſorum mandatorum numero, & ſufficientia, utrum ſint decem. Secundò uerò, quæritur de ordine ipſorum ad inuicem. Tertiò, quæritur de numero, & ordine in comparatione ad tabularum diſtinctionem.

VTRVM mādata decalogi debeant eſſe tantum decem, an plura, an pauciora. Et quod debeant eſſe pauciora, uidetur, quia Rom. 13. dicitur. Qui diligit proximum, legem impleuit; ergo in mandato de dilectione proximi tota lex poteſt includi: uidetur ergo quod mandata non debeant numero denario multiplicari, cū in paucioribus ſatis cōtineantur. ITEM. Super illud Roma. 7. Concupiſcentiam neſciebam. Glo. bona eſt lex, quæ dum concupiſcentiam prohibet, omnia mala prohibet. Si ergo in prohibitione concupiſcentiæ cętera mala prohibētur, uidetur quòd alia mandata ſuperfluant. ITEM. Quicunque peccat mortaliter, ſeipſum occidit; ergo cum in occiſione prohibeatur non tantum homicidium corporale, ſed etiā ſpirituale; nō tantum operis, ſed etiam uoluntatis, uidetur quod in illa prohibitione prohibeantur omnia peccata; ergo ſuperfluunt omnia alia mādata. ITEM. Differentia legis, & euangelii eſt, quod lex prohibet manum, non animum: Euangelium autem non ſolum manū, ſed etiam animum prohibet; ergo uī qđ ſolummō dēt prohiberi actus exterior; & nō qđ ſpectaret ad actū interiorē; ergo ſuperfluit mādatū de nō cōcupiſcēdo. SI tu dicas, quod prohibetur cōcupiſcentia, quæ progreditur in opus: Contra hoc eſt, quia illa nō diſtinguitur a peccato operis: ergo præceptum de prohibitione illius concupiſcentiæ non debet connumerari præcepto de prohibitione operis exterioris.

SED CONTRA. Quod debeant eſſe plura, quā decem probatur. Magis ſumus debitores Deo, quā proximo; ergo plura debent eſſe mandata ordinantia ad Deum, q̄ ordinantia ad proximum; ergo cū mandata ordinantia ad proximū ſint ſeptem, uidetur ꝙ mandata ordinantia ad Deum ſint plura, uel ſaltem totidem. ITEM. Tantum obligamur ad benefaciendū proximo, quātum obligamur, ut non malefaciamus ei. Cum ergo ſex ſint mandata, ſecundum quæ prohibemur, ne offendamus proximum, uidetur quòd ſaltem ſex debeant eſſe, ſecundum quæ obligamur, & ordinamur ad benefaciendum: & ſic hæc omnia mandata eſſent. xv. ITEM. Septem ſunt capitalia peccata, ita magna (quātum eſt de natura ſua) ſicut peccatum auaritiæ, & luxuriæ; ergo ſicut ſpeciale mādatum eſt, in quo prohibetur auaritia, & ī quo prohibetur luxuria, ita ſpeciale mandatum

datum deberet eſſe ad alia uitia prohibenda, ita quod aliquod eſſet præceptum, in quo ſpecialiter prohiberetur ſuperbia aliquod in quo inuidia, & ſic de aliis. SI TV dicas, quod implicitè prohibentur in concupiſcentiæ prohibitione. Obijcitur contra hoc, ꝙ tres ſunt radices peccatorum, ſecundum quod dicitur. 1. Io. 3. Concupiſcentia oculorum, concupiſcentia carnis, & ſuperbia uitæ. Si ergo concupiſcentia carnis, & oculorum prohibentur explicitè, uidetur quod & ſuperbia uitæ debeat habere ſpecialem prohibitionem. ITEM. Sicut contingit concupiſcere uxorem alienam, & concupiſcentiam conſummari in opere; ſic etiam eſt reperire circa homicidium, & falſum teſtimonium & circa alia mandata; ergo ſicut duo diuerſa ſunt præcepta de concupiſcentia uxoris alienæ, & rei alienæ in opere, & uoluntate: ſic deberent alia præcepta duplicari quod ſi uerũ eſſet, tunc eſſent plura quàm decem. Eſt ergo quęſtio, utrum decem ſint, & non plura nec pauciora.

RESOLVTIO.

Decalogi præcepta nec plura, nec pauciora eſſe, quàm decem, facile deprehenditur; ſi ratio obiecti, ſubiecti, et actus medij attẽditur.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ ſufficiẽtiã, & numerus mandatorum ſumitur ſecundum rationem ordinis ipſius iuſtitiæ generalis, cuius eſt hominem ad Deum, & ad proximum ordinare: unde quædã ſunt mandata ordinantia hominẽ ad Deum, quædam uerò ordinantia ad proximum. Illa enim quæ ordinant hominem ad Deum, dicuntur eſſe præcepta primæ tabulæ: & iſta ſunt tria, & non plura, nec pauciora: quorum numerus, & ſufficientia ſumi poteſt tripliciter, uidelicet ex parte obiecti, & ex parte ſubiecti, & ex parte actus medij. Ex parte obiecti ſic: nam cum in Deo ſint tres perſonæ, & tria appropriata, & triplex genus cauſæ: ſecundum ꝙ comparatur ad creaturã triplex eſt prę ceptum, ſecundum ꝙ creatura rationalis ordinari habet ad deum. Nam ſecundum rationem maieſtatis, quæ appropriatur patri, & cõuenit Deo ſecũdum quòd eſt cauſa efficiẽs creaturæ, ordinatur per illud præceptũ. Nõ habebis deus alienos. Secundum rationem ueritatis, quæ appropiatur filio, & cõuenit Deo ſecũdum quòd eſt cauſa formalis, & exemplaris creaturæ, ordinatur per illud. Non aſſumes nomen Dei tui in uanum. Secundum rationem bonitatis, quę appropriatur ſpirituiſancto, & cõuenit Deo ſecundum quòd eſt cauſa finalis, ordinatur per illud. Memento ut diem ſabbati ſanctifices. Ita ꝙ per illa tria homo ſufficienter ordinatur ad Deum, ut ſubiaceat ſummæ maieſtati, credat ſummæ ueritati, & adhæreat ſummæ bonitati: & hæc ſufficientia ſumpta eſt ex parte obiecti. Secundo modo ſumitur ſufficientia ex parte ſubiecti ordinabilis, qđ quidem eſt anima rationalis: in qua eſt triplex uis motiua, ſecundum quam habet in Deum ordinari, uidelicet rationalis, cõcupiſcibilis, & iraſcibilis. Mandatum de adoratione reſpicit ipſam iraſcibilem, mandatum uerò ſecundum reſpicit ipſam rationalem, ſed mandatum tertium de ſanctificatione

ficatione reſpicit ipſam concupiſcibilem, ſicut intuenti ſatis appa ret: & hæc ſufficientia ſumpta eſt ex parte ſubiecti. Tertio uero mo do ſumitur ſufficientia ex parte actus medij. Triplex. n. eſt actus, ſecundum quē habet hō in deum ordinari, uidelicet actus operis, oris, & cordis. Penes actum operis attenditur mandatū adoratio nis. Penes actum oris attenditur ſecundum mandatum, quo prohibetur falſa inuocatio nominis diuini. Secundum actum cordis attēditur tertiū mandatum, in quo præcipitur ſanctificatio mentis. Et ſic patet ſufficientia mandato rum ordinantium hominem ad deum, quoniam ſunt tria tantum & non plura, nec pauciora.

Svfficientia autem mandatorum ſecundę tabulæ iuxta hunc modum tripliciter poteſt aſſignari, uidelicet ex parte obiecti, & ſubiecti, & actus medii. Ex parte nanque conditionum ipſius obiecti ſic poteſt ſumi. In proximo enim, ad quem ordinant man data ſecundę tabulæ; relucet proprietas patris, & filij, & ſpiritusſāncti. Secundum ꝙ in proximo relucet proprietas patris, ſic debemus ei honorem, & reuerentiam: & penes hoc attēditur illud mandatū. Honora patrem tuum &c. In quibus relucet proprietas ſummi patris in hoc quòd habent rōnem principii. Secundum autem quod in proximo relucet proprietas filii, ſic debemus ei ueritatem: & ſic eſt illud mandatum. Nō loqueris contra proximum tuū falſum teſtimoniū. Secundū aūt qđ relucet in proximo ꝓprietas ſpiritus ſancti: ſic debemus ei dilectioné, & innocētiæ puritatē. Et qm̄ poſſumus nocere ꝓximo, ſiue dānificare eū multipliciter, in ꝑſona ꝓpria, & ꝑſona cōiuncta, & in rebus ſuis: & hoc dupliciter, uel in actu interiori, uel exteriori: nō sūt ulterius quinq; mādata. Contra nocumentum n. quod habet fieri in ꝑſona proximi, eſt illud præceptū. Non occides. Contra nocumentū uerò, quod habet fieri in perſona coniuncta, eſt illud præceptum. Non mœchaberis: ſecundum qđ exercetur in opere. Contra nocumētum, qđ fit in rebus eſt illud, Non furtum facies. Et quia nocumentum illud eſt duplex, uidelicet in perſona coniuncta, & in rebus: frequētius fit in uoluntate ꝑ cōcupiſcentiam, quàm fiat in opere: Ideo ſunt alia duo mandata, in quorum uno prohibetur concupiſcentia uxoris in hoc, quod dicit. Non concupiſces uxorem. In alio prohibetur cōcupiſcentia rerum in hoc, qđ dicitur. Non concupiſces rem proximi tui &c. Sic igitꝰ patet ſufficientia ex parte conditionum obiecti. Ex parte uerò ſubiecti ſcđm triplicem potentiā aīæ contingit etiam ſufficientiā aſſignare hoc mō. Triplex enim eſt potentia aię, ſecundum quam contingit ad proximū ordinari: uidelicet rōnalis, concupiſcibilis, & iraſcibilis. Quantū autē ad potentiam iraſcibilem habet homo conuenienter ordinari ad ſuperiorem per reuerentiam, & honorē: & ſic illud. Honora patrem tuū, & matrem tuam &c. Ad proximū uerò per pacem, & odii declinationem: & ſic eſt illud. Non occides. Secūdum autem rationalem uirtutem ordinamur ad proximum per uirtutis loquelam, & teſtificationē: & ſic eſt illud manda

tum

tum. Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium. Secundum uerò potentiam cõcupiſcibilem habet homo ordinari ad proximum per ipſius refrænationem: & quoniam illa eſt multipliciter corrupta per cupiditatem, & concupiſcẽtiam: ideo prohibetur cupiditas, & concupiſcentia in actu exteriori per duo mandata, per hoc uidelicet. Non mœchaberis: & per hoc. Non furtũ facies. Prohibetur etiam in actu interiori per alia duo, uidelicet ꝑ hoc. Non concupiſces uxorem: & per hoc. Non concupiſces rem proximi tui. Et ſic poteſt ſumi ſufficientia ex parte uirium animæ in mandatis ſecundæ tabulæ.

Ex parte autem actus poteſt ſumi ſic. Ordinari enim habemus ad proximum ſecundum innocentiam, & ſecundum beneficẽtiam. Si ſecundum beneficentiã, ſic eſt illud mandatum. Honora patrẽ tuum, & matrem tuam. Si ſecundum innocentiam: hoc eſt tripliciter, aut ſecundum actum cordis, aut oris, aut operis. Si ſecundum actum operis, aut hoc eſt in prohibenda deordinatione, quæ eſt contra ipſius eſſe indiuidui: & ſic eſt illud. Non occidens. Aut contra debitam conſeruationem ſpeciei: & ſic eſt illud. Non mœchaberis. Aut cõtra poſſeſſionem tẽporalis ſubſidij: & ſic eſt illud. Non furtum facies. Si autem ordinemur ad proximum ſecũdum actum oris, ſic eſt illud mandatũ. Non falſum teſtimonium dices. Si uero ſecundum actum cordis, qui quidem conſiſtit in affectu: hoc contingit dupliciter, aut liberaliter cõtra cupiditatem, aut honeſtè contra uoluptatem, & ſecũdum hoc ſunt duo mandata. Vnũ contra uoluptatis concupiſcenciam: & ſic eſt illud. Non concupiſces uxorem. Aliud uero contra cupiditatem, & auaritiam: & ſic eſt illud. Non concupiſces rẽ. Et ſic per omnem modum patet numerus & ſufficientia mandatorum decalogi: quoniam tria ſunt, quæ ordinant hominem reſpectu ſummæ Trinitatis: & ſeptẽ ſunt, quæ ordinant hominem reſpectu totius inferioris uniuerſitatis: ut ſic non tantum ſit congruẽtia numeri ex parte rei, ſed etiã ex parte ipſius numeralis proportionis, quã rectiſſimè cõtingit in denario inueniri, ſecundum quod docet Auguſt. in Lib. Muſicę, ubi oſtendit in denario quandam excellentem eſſe perfectionem, ob quã ſtatus eſt in numero illo, & ultra in numerando non procedimus noua numeratione, ſed redimus ad caput: & ideo in numero illo decebat terminari, & comprehendi diuina præcepta, quæ ſunt via deueniendi ad perfectionem ſummam. Cõcedendum eſt igitur quod decem ſunt, mandata decalogi, ſecundum ꝙ lex dicit, nec plura, nec pauciora. *Lib. 2. Cap. 11 tomo 1.*

Ad illud uerò, quod obiicitur primò in contrarium, qui diligit proximum, legem impleuit. Dicendum, quod quamuis in dilectione proximi claudãtur mandata ordinantia ad proximũ in quadã generalitate, tamen propter obnubilationẽ peccati oportunum erat, & congruum; mandata illa, per quæ euitantur ſpeciales deordinationes, explicari in ſpeciali. Vnde ſicut unitas generis non excludit multitudinẽ ſpecierum, nec unitas finis excludit

multitudinem eorum, quæ ſunt ad finem: ſic ex unitate mandati dilectionis in proximum non poteſt concludi, q non ſit pluralitas mandatorum ad proximum.

AD ILLVD, quod obiicitur, q lex prohibendo concupiſcentiã prohibet mala Dicendum, q concupiſcentia ſumitur generaliter, & ſpecialiter. Generaliter concupiſcentia dicitur quilibet appetitus libidinoſus, & immoderatus. Specialiter uerò dicitur eſſe appetitus delectabilis ſecundum guſtũ, & tactum. Et primo quidem mõ in prohibitione concupiſcentiæ dicuntur omnia mala prohiberi. Secũdo autem modo tenet rationem ſpecialis mandati, & numeratur inter mandata decalogi.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd qui peccat mortaliter, ſeipsũ occidit. Dicẽdum, q in prohibitione homicidii non prohibetur deordinatio cuiuſcunque uis, ſed deordinatio potentiæ iraſcibilis, quæ in actu interiori, uel ad actum exteriorem aliquo modo habet ordinari. Vnde quamuis prohibeatur ibi homicidium operis, & uoluntatis: non tamen prohibetur omne peccatum. Et propterea ex hoc nõ poteſt concludi ſuperfluitas aliorũ mãdatorũ decalogi.

AD ILLVD, quod obiicitur, q lex prohibet manum, & non animum. Dicendum, quod hoc non dicitur, quod lex non prohibeat peccatum cordis: ſed hoc dicitur quia peccatum cordis non punit pœna mortis, ſecũdum quod peccatum operis, quod poteſt exterius probari: unde per prohibitionem intelligere poſſumus pœnæ inflictionem. Et ex hoc non poteſt haberi quòd peccatũ cordis non debeat prohiberi in mandatis decalogi. AD ILLVD, quod obiicitur, q deberent eſſe plura, quia plura debemus Deo, q̃ homini. Dicendum, q omnia, quæ debemus homini, quodammõ debemus, & ſoluimus Deo: ideo plura ſunt, quæ debentur, & redduntur Deo, q̃ proximo: quia tamen ad Deum ordinamur ſecũdum uitam contemplatiuam, ad proximum ſecundum uitam actiuam: & in uita contẽplatiua quæritur unitas, in actiua uerò uerſatur multiplex rerum uarietas: hinc eſt, quòd plura ſunt mandata, quæ directe obligant ad proximum, quã quę directe obligant ad Deum. Hinc eſt etiam q plura ſunt peccata, quibus directe peccatur in proximũ, q̃ quib. directè peccatur in Deum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd tot modis contingit alicui bene facere, quot etiam modis contingit malè. Dicendum, q quia corruptio concupiſcẽtiæ in nobis (quantum eſt de ſe) ad malũ inclinat; ideo ſumus difficiles ad bonum faciendum, quia proni ſumus ad malum perpetrandum. Hinc eſt, quòd plura ſunt præcepta negatiua ordinantia ad proximum, quàm affirmatiua: plura ſunt in quibus prohibetur, ne fiat malum, quàm in quibus præcipitur, ut fiat bonum.

AD ILLVD, quod obijcitur, quòd ita debet prohiberi ſuperbia, & inuidia; ſicut auaritia, & luxuria. Dicendum, q illa duo magis habent prohiberi explicitè, quia propter improbitatem libidinis citius progrediuntur in actũ exterioris operis: nihilominus tamen & alia peccata capitalia in mandatis decalogi habent prohiberi.

& mandata ordinantia ad proximum: quia inter mandata ordinantia ad Deum negatiua pręmittuntur, & affirmatiuum ſubiungitur, illud uidelicet. Memento ut diem ſabbati ſanctifices. Econtra uerò eſt in mandatis ordinantibus ad proximum: quia affirmatiuum præmittitur, & negatiua ſubiunguntur. ITEM. Hoc uidetur alia ratione: quia in mandatis primæ tabulæ nobiliſſimum ponitur ultimo loco: in mandatis uerò ſecundæ ponitur primum. SI DICAS, quòd hoc non eſt inconueniens, quia aliter habet homo ordinari ad Deum, aliter ad proximum. Contra hoc eſt: quia imago debet correſpondere ei, cuius eſt imago, & exemplum exemplari: ergo idem ordo, qui ſeruatur in mandatis ordinantibus ad Deum, debet ſeruari in mandatis ordinantibus ad proximum. ITEM. In mandatis ſecundæ tabulæ præcepta reſpicientia actum cordis ponuntur ultimo. In mandatis uero primæ tabulæ eſt econtrario: ergo uidetur, quòd ſit ibi ordinis repugnantia. Et ratio huius ſumitur ex hoc quod dilectio proximi conformari debet dilectioni Dei: ergo eodem ordine, quo ordinantur mandata primæ tabulæ, debent ordinari mandata ſecundæ. ITEM. Videtur quòd nullus ſit ibi ordo obſeruādus: quia a quolibet ipſorum mādatorum poteſt quis incipere benefacere, & a quolibet poteſt incipere peccati tranſgreſſionem: ergo qua ratione unum debet præponi, eadem ratione & quodlibet: ergo non uidetur aliqua uis facienda eſſe in ordine.

RESOLVTIO.

Si quis attenderit regulam fidei dictantis, uel iuſtitiæ exequentis: ordinem eſſe inter decalogi præcepta facilè deprehenderit.

RESPON. Dicendum, quod ſicut in mandatis decalogi conſideratur numerus ſufficiens, ita etiam reperitur ordo conueniens, ſecundum quem ordinem ipſe legislator ordinat ea conuenientiſſimè. Illius autem ordinis conuenientiam dupliciter poſſumus aduertere, uidelicet ſecūdum regulam fidei dirigentis, & ſecundum regulam iuſtitię exequentis: fides autem dictat nos primò ordinari ad Deum, deinde ad proximum, ſecundum cōformitatem ad Deū. In ordine autem ad Deum primò dictat fides nos ordinari ad patrē exhibendo ſibi debitam reuerentiam. Secundò ad filium refugiendo eius iniuriam, ut non credamus eum eſſe creaturam. Tertiò, ad Spiritum ſanctum præparando ſibi habitationem ſanctam. Et hic eſt rectus ordo: quia Pater a nullo, Filius a patre ſolo, Spiritus uerò ſanctus procedit ſimul a patre & filio. Iuxta hunc ordinem docet ordinari ad proximum inquantum habet conformitatem ad Deum. Vnde ſecundum quòd conformatur patri, primò docet exhiberi ſibi reuerentiam. Secundum ꝙ conformatur filio, docet uitare eius iniuriam, quod poteſt fieri quadrupliciter, per homicidium, per adulterium, per furtum, & per falſum teſtimonium. Poſtremò ſecundum ꝙ hō habet conformari Spūi ſancto, dictat fugiendum eſſe concupiſcentiam, per quam inquinatur cordis habitaculum: & hoc quidem fit

per duo mandata poſtrema:& ſic patet ordo ipſorum mãdatorum decalogi, ſecundum regulam dictaminis ipſius fidei. Alio ét modo conſiderare poſſumus cõgruẽtiam ordinis mandatorum decalogi, uidelicet ſecundũ exigentiam obligationis iuſtitiæ. Et qm̃ iuſtitia magis dictat nos obligari Deo, q̃ proximo: ideo præmittuntur mandata ad Deũ ordinantia tanquã digniora, & excellentiora, & magis obligantia. Rurſus. Quia plus eſt obligari ad actum operis, q̃ ad actum oris, & ad actũ oris, q̃ ad actum cordis: hinc eſt, ꝙ præceptum adorationis in opere reſpectu patris eſt primũ, præceptum uerò confeſſionis in ore reſpectu filii eſt ſecundum, præceptum uerò ſanctificationis in corde reſpectu Spũſſancti eſt tertiũ. Similiter quia plus eſt obligari ad beneficentiã, q̃ ad innocentiã, præceptũ illud, per quod obligamur ad benefaciendum alii, præcedit illa, per quæ obligamur ad non nocendum. Et iterum. Quia magis obligamur uitare maius nocumentum proximi, & magis nocumentũ eſt in homicidio, q̃ in adulterio, & in adulterio q̃ in furto, & in furto q̃ in falſo teſtimonio, & in his omnibus, q̃ in concupiſcentia cordis magis reſpectu uxoris, q̃ reſpectu rei tẽporalis, & hoc ordine ordinantur mandata decalogi hinc eſt quod conuenientem habent ordinem, ſecundum regulam obligationis ipſius iuſtitiæ. Concedendum eſt igitur ꝙ mandata decalogi recto ordine ordinantur, ſiue conſideremus regulam fidei dictantis, ſiue regulã iuſtitiæ exequentis.

Ad illvd uerò, quod primò obiicitur in contrarium, ꝙ uia prior eſt, q̃ illud, ad quod ducit. Dicendum, ꝙ quamuis impletio mandatorum ſecundę tabulæ pręcedat in executione perfectã impletionem mandatorum primæ tabulæ, in conſideratione tamen, & in intentione eſt econtrario. Ordo autem mãdatorum magis attenditur penes ordinem dignitatis, q̃ noſtræ executionis. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ quanto aliqua ſunt uniuerſaliora tanto priora. Dicendum, ꝙ & ſi illud ſit uerum, ſecundum aliquod genus prioritatis: nihil tamẽ prohibet alio genere prioritatis eſſe econtrario, utpote quantum ad prioritatem electionis, & dignitatis. Quamuis enim flos ſit prior fructu tempore, & origine: fructus tamen eſt prior electione, & dignitate: & ſic in propoſito eſt intelligendum. Ad Illvd, quod obijcitur, ꝙ prior eſt actus cordis, quàm oris. Dicendum ſimiliter, ꝙ quamuis ſit prior origine actus cordis, quàm operis: nihil tamen prohibet hominem magis obligari ad uitandum actum operis, quàm cordis: ordo autem præceptorum magis reſpicit maioritatem, quàm prioritatem originis. Ad illvd, quod obiicitur, quòd prior eſt actus rationalis, quàm iraſcibilis, uel concupiſcibilis. Dici poteſt, ſecundum præhabitam uiam, quòd hoc eſt uerum de prioritate originis. Aliter etiam poteſt dici: quòd nihil prohibet ſecundum aliquam appropriationem actum iraſcibilis præcedere, ſecundum quòd ille actus correſpondet perſonæ patris, quæ eſt prima perſona in trinitate: & ſecundum illam correſponden-

ſpondentiam aſſignatur ordo in mandatis, quæ ſpectant ad ſecundam tabulam. AD ILLVD, q obiicitur, q e ibi ordinis repugnantia inter mandata primæ tabulæ, & ſecūdæ, quia inter mandata primæ tabulæ negatiua præponūtur affirmatiuis. Dicēdum, q hoc eſt falſum: quia quamuis primū mandatum uideatur eſſe negatiuum quantum ad modum, affirmatiuū tamen eſt quantum ad rem. Prohibentur enim adorari ſculptilia, & in hoc clauditur, q unus ſolus Deus debeat adorari, & coli. AD ILLVD, quod obiicitur, q in mādatis primæ tabulæ nobiliſſimū ponitur ultimo loco. Reſponderi poteſt per interemptionem: quia non eſt maius ſabbatum ſanctiſicare, q̄ Deum adorare. Aliter ét reſpōderi poteſt, quia eſto quòd nobiliſſimum poneretur tertio loco, adhuc non eſt deordinatio; quia illud reſpōdet bonitati quæ appropriatur Spiritui ſancto, cuius perſonam ipſa fides in trinitate ordinat tertio loco; non ſic aūt eſt reperiri circa mandata ſecundæ tabulæ. Poſſet etiam dici; q maioris difficultatis eſt ultimum de mandatis ſecundę tabulæ, quàm primum: quia maioris perfectionis eſt rem alienam nō concupiſcere, quàm patri bene facere. Et ſi tu obiicias tunc q deberet primò ordinari: non ualet: tum quia mandatum illud nō reſpondet patri, ſed Spiritui ſancto: tum quia non eſt in eo tanta obligatio. AD ILLVD, quòd obiicitur q in mandatis primæ tabulæ præceptum operis ponitur ultimo. Rñdēdū eſt per ſe interemptionem; quoniam & ſi mandatum de ſanctificatione ſabbati reſpiciat operationem exteriorem, utpote opus ſeruile: non tamen reſpicit poſitiuè, ſed potius negatiuè; actum uerò cordis interiorem, qui attenditur in uacando Deo poſitiuè reſpicit: in mandato uerò primo, non tantum præcipitur cultus cordis interior, uerum etiam adoratio exterior. AD ILLVD; quod obiicitur, quòd nullus eſt ibi ordo: quia a quolibet poteſt fieri inchoatio. Dicendū, quòd ordo non attenditur in mādatis decalogi, ſecundum executionem noſtræ impletionis, uel obmiſſionem noſtræ præuaricationis, ſed ſecundum dictamen ipſius fidei, & obligationem iuſtitiæ: ſicut prætactum eſt; & ideo ratio illa non ualet.

QVAESTIO III.

Decalogi præcepta quotena in duabus tabulis lapideis ſcripta fuit?

DE numero, & ordine mandatorum per comparationem ad tabularum diſtinctionem: & cum diuerſimodè a diuerſis dicātur fuiſſe ſcripta mandata in tabulis, quæritur quis uerius dixerit. Nam Ioſephus dicit, quòd quinque fuerunt ſcripta, in una; & quinque in altera. Orige quòd quatuor in una, & ſex in altera. Aug. uerò, quòd tria in una, & ſeptem in altera. ET QVOD uerius dixerit Ioſephus uidetur. Primo, quia illæ tabulæ æquales ſunt quantum ad magnitudinem, ſecūdum q ſatis probabile eſt, cùm non legatur contrarium: ergo uidetur, quòd tot debuerit una tabula continere, quot & altera. ITEM. Hoc ipſum uidetur auctoritate Apoſtoli Roma. 13. ubi dicit legem impleri in dilectione

proximi, & hoc probat inducendo ſolummodo in quinque mandatis: ergo uidetur quod ſi Apoſtolus ſufficientem facit inductionem, ꝙ in quinque mandatis ſufficienter exprimat ctõinentiam, ſaltem unius tabulæ. ITEM. Sicut denarius numerus conuenit perfectioni, ſic quinarius numerus conuenit ſtatui carnali: quoniam ſtatus ille per quinque habet deſignari propter quinarium ſenſum, ſecundum ꝙ expoſitores dicunt: ergo ſicut decebat totam legem contineri intra decalogum, ſic decebat ſcribi in tabulis per quinarium: ergo uidetur, ꝙ dictum Ioſephi ſit uerum, & congruum; ꝙ ſi ita eſt, tunc alii dixerunt falſum. SED quòd Orige. dictum ſit magis uerum, oſtenditur. Primò, per ipſum textum; quia mandatum primum, quod ſpectat ad Dei uenerationé, diſtinguit in affirmatiuũ, & negatiuum, cũ dicit. Ego ſum dñs Deus tuus. Et poſtea ſubiũgit. Nõ facies tibi ſculptile. Mãdatũ uerò de coniungit: unde interponit cõcupiſcétiã rerũ Exo. 20. ergo uidetur, ꝙ præcepta ordinantia ad Deum ſint quatuor. Si ergo illa, quæ ordinant ad Deum debuerunt ſcribi ſimul, uidetur quod Orige. melius diſtinxerit per quaternariũ, & ſenarium. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur auctoritate Hiero. qui confirmat uerbum ipſius Orige. Ait enim Hiero. ſuper Oſeę. Propter duas iniquitates &c. Hæ duę iniquitates ſunt contra duo decalogi præcepta, quibus dicitur. Ego ſum Dominus Deus tuus: & non erunt tibi alii dii præter me. Ergo uidetur quod quatuor mandata ſint, quæ ad Deum ſpectant: ergo quatuor ſunt in prima tabula. ITEM. Hoc ipſum dicitur in Libro de Quæſtionibus noui, & ueteris teſtamenti, qui dicitur eſſe Augu. ubi poſt enumerationem quatuor mandatorum dicitur. Hæc quatuor uerba propriè ad Deum pertinent, & in prima tabula continentur; ergo uidetur quòd dictum Orig. fuit magis uerum. SED quòd Auguſt. uerius dixerit omnibus aliis, uidetur. Primò, quia ſcriptura tabularum exterior debet reſpondere ſcripturæ interiori: ſed in tabulis cordis interius mandata ordinantia ad ſummam Trinitatem ſcribuntur in ſuperiori parte rationis: hæc autem non ſunt niſi tria, ſecũdum quòd tria ſunt appropriata. Reliqua uerò, quæ ordinant ad proximum, ſcribuntur in inferiori parte, quæ tenét quaſi rationem alterius tabulæ. Cum ergo tabulæ exteriores reſpondeant interioribus, uidetur ſimiliter ꝙ ita in tabulis exterioribus debeat eſſe, quod tria ſcribantur in una, & ſeptem in altera. ITEM. Melius diſtinguit mandata, qui diſtinguit ea ſecundum ſpeciem, quàm ſecundum materiam: ſed mandatum de non concupiſcendo uxorem, & de nõ concupiſcendo res, formaliter diſtinguuntur: quia illa eſt concupiſcẽtia carnis, iſta eſt concupiſcentia oculorum. Mandatum uerò de nõ colendo deos alienos, & de non faciendo ſculptilia, non diuerſificatur niſi ſecundum materiam. Cum ergo Auguſt. hoc modo diſtinguat, uidetur quod aſſignatio eius ſit magis idonea. ITEM. Cum omnia mandata ordinentur ad unius Dei cultum, uidetur, ꝙ quantum

quantum eſt de ſe, debuerunt ſimul in unum colligi, & ordinari. Si ergo fuerunt per tabulas diuiſa, hoc non fuit niſi ad commendandum duo charitatis pręcepta, quorum unum ordinat ad proximum. Cum ergo tria ſint ordinãtia ad Deum, & ſeptem ordinantia ad proximum, ſicut patet ex ſufficientia mãdatorum, ſuperius aſſignata, uidetur, ꝙ aſſignatio Auguſti. ſit magis recta: ut tria ſint ſcripta in prima tabula, & ſeptem in ſecunda. ITEM. Obiicitur contra omnes aſſignationes prius habitas, quoniam ſi per mãdata decalogi prohibetur omne peccatum, & contingit hominem peccare in Deum, & in proximũ, & in ſeipſum: uidetur, quod ſecũdum multiplicationem perſonarum, contra quas peccare contingit, debuerit multiplicari numerus tabularum: ergo lex debuit ſcribi in tabulis tribus, nõ in duabus tantum. Alioquin uidetur quod mandata decalogi, aut ſint inſufficienter tradita, aut incõuenienter per tabulas diſtincta.

RESOLVTIO.

Decalogi precepta ſi attendãtur ſecũdũ ſenſum literalẽ, quina & quina ſcripta ſunt in duabus tabulis. Si uerò ſecundum ſenſum myſticum; tria quidem in una; ſeptẽ in altera ſcripta ſunt.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod ſcriptura mandatorum in tabulis dupliciter habet diſtingui, uidelicet ſecundum ſenſum literalem, & ſecundum myſticum. Si fiat diſtinctio illius ſcripturæ ſecundum ſenſum literalem, ſic quinque ſunt in una tabula, & quinque in alia: & hoc modo diſtinguit Ioſephus, qui fuit hiſtoriographus, & qui ad ſenſum literalem principaliter reſpiciebat. Si autem fiat diſtinctio ſecundum ſpiritualem, ſiue myſticum ſenſum, ſic diſtinxerunt Doctores Sacræ ſcripturæ, dicentes: mandata ordinantia ad Deum pertinere ad primam tabulam, mandata uero ordinantia ad proximum pertinere ad ſecundam. Illa enim diſtinctio tabularum fiebat ad geminam charitatem cõmendaudam, & inſinuandam. Et quoniam mandata ordinantia ad Deum, & ad proximum, dupliciter poſſunt diſtingui, & diuerſificari: uidelicet diuerſitate formali, & materiali: hinc eſt, quod adhuc Doctores noſtri fuerunt diuerſificati. Conſiderando enim diſtinctionem materialem quatuor ſunt mandata, quæ ordinant hominem ad Deum. Materialiter enim loquendo, in hoc, quod dicitur: Non adorabis deos alienos, & non facies tibi ſculptile: duo mandata intelliguntur, & includuntur: & hunc modum diſtinguendi, & aſſignandi ſeruat Origen. Si uero conſideretur diſtinctio mandatorum, ſecundum rationem formalem, ſic mandata ordinantia ad Deum nõ ſunt, niſi tria, tribus appropriatis triũ perſonarum correſpondentia. ſecundum quod tactum eſt ſupra. Mandata autem ordinantia ad proximum ſunt ſeptem, ita quod illud, quod eſt de concupiſcentia uxoris alienæ, diſtinguitur ab illo, quod eſt de concupiſcentia rerum: ſecundum quod alia, & alia eſt concupiſcentia, ſecundum formam, & ſpeciem. Et hoc modo conſiderauit Auguſti. aut

enim ſic ſuper Exod. Conuenientius enim mihi uidetur accipi illa tria, & illa ſeptem: quia & trinitatem uidentur illa, quę ad Deum pertinent inſinuare. Et quòd dictum eſt, Non erunt tibi dij alieni præter me, hocipſum perfectius explicatur cum prohibentur coli figmenta. Sic igitur reſpiciendo ad ſenſum literalem bene diſtinxit Ioſephus: reſpiciendo uero ad intellectum ſpiritualem, & diſtinctionem materialem, bene diſtinxit. Orige. Reſpiciendo autem ad ſenſum ſpiritualem, & diſtinctionem formalem bene diſtinguit. Auguſt. & excellentius quàm Orige. Nec eſt ibi aliqua contradictio: quia diuerſus modus diſtinguendi ſpiritualiter, & literaliter non repugnant. Similiter diuerſus modus diſtinguendi materialiter, & formaliter non repugnant.

Et secundum hoc rationes, & auctoritates probantes unumquęque bene diſtinguere ſecundum ſuam rationem, ſatis poſſunt concedi. Veruntamen ad illud, quod obijcitur, quòd debeant ſcribi in tabulis exterioribus, ſicut ſcribuntur in tabulis interioribus. Dicēdum, quòd & ſi debeat eſſe ſimilitudo ipſius figuræ ad ueritatem, & ſigni uiſibilis ad intellectum inuiſibilem, non tamen debet eſſe omnimoda ſimilitudo: imo ſic eſt ſimilitudo in uno, quod ſit diſſimilitudo in altero, ut per hoc appareat, quod id eſt umbra, & illud eſt ueritas. Ideo non oportuit quòd omnino ſcriberentur exterius, ſecundum quod ſcribuntur interius: imo quia populo carnali tradebantur ſecundum literalem ſenſum, ideo diſtinguuntur per quinarium, & quinarium. Quia uerò ſecundum ſpiritualem intellectum duo præcepta charitatis inſinuabantur: ideo ſcribebantur in duplici tabula: unde quodammodo eſt ibi ſimilitudinis conuenientia, quodammodo diſcrepantia. Ad illud uerò, quod obijcitur ad confirmationem dicti Orige. de auctoritate quæſtionum uet. & no. teſtam. reſponderi poteſt, quòd Augu. aliquando loquitur ſecundum opinionem propriam, aliquando ſecundum opinionem alienam: & ibi diſtinguebat mandata ſecundum opinionem alienam, non ſecundum ſuā. Aliquibus autem uidetur, quòd ille liber non ſit Auguſt. pro eo quòd plura ibi dicuntur, quæ uerbis Beati Augu. repugnare uidentur, quod melius patet diligenter ſpeculanti librum illum. Ad illud, quod ultimo obiicitur, qđ deberent ſcribi in tribus tabulis. Dicendum quòd ſicut in mandato de dilectione Dei, & proximi clauditur mandatum de dilectione ſui: ſic in præceptis, per quæ intelligitur hō ordinari ad deum, & ad proximum clauditur ordinatio ſui ad ſeipſum: & ideo non oportuit tabulas triplicari, ſicut etiam non oportuit triplicari mādata charitatis. Alia etiam eſt ratio, quia mandata diſtinguuntur ſecundum regulam iuſtitiæ, iuſtitia autem ad alterum ordinat: & ideo non oportuit tertiam tabulam interuenire, ſecundū quam inſinuaretur ordinatio hominis ad propriā perſonā.

DI-

De diſtinctione præceptorum reſpectu obliquitatum, eiſdem oppoſitarum, & primo de mendacio.

Sciendum tamen tria eſſe genera mendaciorum. Sunt enim mendacia quædam pro ſalute uel commodo alicuius, non malitia, ſed benignitate dicta, qualiter obſtetrices mentitæ ſunt, & Raab. Eſt & aliud mẽdacij genus, quod fit ioco, quod non fallit. Scit enim cui dicitur, cauſa ioci dici, & hęc duo genera mendaciorum non ſunt ſine culpa, ſed non cum magna. Perfectis uerò non conuenit mentiri, nec etiam pro temporali vita alicuius, ne pro corpore alterius animam ſuam occidant. Licet autem eis verum tacere, ſed non falſum dicere: vt ſi quis nõ vult hominem ad mortem prodere, uerum taceat, ſed non falſum dicat. Tertium verò genus mendacij eſt, quòd ex malignitate & duplicitate procedit, cunctis valde cauendum. His videtur innui mendacia illa, quæ fiunt ioco, vel pro ſalute alicuius imperfectis eſſe venialia peccata: perfectis verò illud quod pro commodo alterius dicitur, eſſe damnabile: quod etiam de mendacio iocoſo putari poteſt, præcipuè ſi iteretur. De mendacio autem obſtetricum, & Raab, quod fuerit veniale Augu. tradit, dicens, Forſitan ſicut obſtetrices non remuneratæ ſunt, quia mentitæ ſunt, ſed quia infantes liberauerunt, & propter hanc miſericordiam veniale fuit peccatum, non tamen nullum: ſic Raab liberata eſt propter liberationem exploratorum, pro qua fuit veniale peccatum. Sed ne putet quiſque in cæteris peccatis ſi propter liberationem hominum fiant, ita poſſe concedi veniam: multa enim mala deteſtanda talem ſequuntur errorem, poſſumus enim & furãdo alicui prodeſſe, ſi pauper cui datur, ſentit commodum, & diues cui tollitur, non ſentit incommodum. Ita & adulterando poſſumus prodeſſe, ſi aliqua, niſi ad hoc ei conſentiatur, appareat amando moritura, & ſi vixerit pœnitendo purganda: nec ideo peccatum graue negabitur tale adulterium. Sciendum eſt etiam octo eſſe genera mendacij, vt Auguſt. in Lib. de Mendacio tradidit, quæ di-

Arg. ſuper Pſ. 5. ad eũ uerſum Perdes oẽs qui loquuntur mẽdacium non longè à prĩcipio enarrationis. Ĩ tom. 8.
Exod. 1
Ioſue 2
Aug. in Enc. ca. 22.

 li-

Ad Conſentium c. 14. in tomo 4.

ligenter notanda ſunt, vt appareat quod mendacium ſit veniale, & quod damnabile. Primum capitale eſt mendacium longeque fugiendum, quod fit in doctrina religionis, ad quod nulla cauſa quiſquam debet adduci. Secundum quod tale eſt, vt nulli proſit, ſed obſit alicui. Tertium quod ita prodeſt alteri, vt alteri obſit. Quartum, ſola mentiendi fallendique libidine, quod maximum mendacium eſt. Quintum, quod fit placendi cupiditate de ſuauiloquio. His omnibus euitatis, ſequitur ſextum genus, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui: vt ſi quis pecuniam alicuius iniuſtè eſſe tollendam ſciens, vbi ſcit neſcire, ſe mentiatur. Septimum, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui: vt ſi quis nolens homi nem ad mortem quæſiturum prodere, mentiatur. Octauum, quod nulli obeſt, & ad hoc prodeſt, ut ab immunditia corporis aliquem tueatur. In his autem tanto minus peccat quiſque, dũ mentitur, quanto magis à primo recedit. Quiſquis verò aliquod genus eſſe mendacij, quod peccatum non ſit, putauerit, decipit ſeipſum turpiter; cum honeſtum eſſe deceptorem aliorum arbitretur. Omne ergo genus mendacij ſummopere fuge: quia omne mendacium non eſt à Deo.

Quid ſit mendacium.

Lib. contra mendacium ad Conſentium c. 12. in fi. in to. 4. idem in Enc. cap. 18

Hic videndum eſt quid ſit mendacium, & quid ſit mentiri. Deinde, vtrum omne mẽdacium ſit peccatum, & quare? Mendacium eſt (vt ait Augu.) falſa ſignificatio vocis cum intentione fallendi: vt ergo mendacium ſit, neceſſe eſt vt falſum proferatur & cum intentione fallendi. Hoc enim malum eſt proprium mẽtientis, aliud habere clauſum in corde, aliud promptum in lingua.

Quid ſit mentiri.

Mentiri verò eſt loqui cõtra hoc, quod animo ſentit quis, ſiue illud verum ſit, ſiue non. Omnis ergo qui loquitur mendacium, mentitur: quia loquitur contra quod animo ſentit, ideſt, voluntate fallendi: ſed non omnis, qui mentitur, mendacium dicit: quia quod verum eſt loquitur, aliquando mentiendo: ſicut econuerſò falſum dicendo, aliquando verax eſt. Vnde ait Auguſt. Nemo ſanè mentiens iudicandus

In Enc. cap. 18

eſt

eſt, qui dicit falſum, quod putat verum: quia quantum in ipſo eſt, non fallit ipſe, ſed fallitur. Non ergo mendacij arguendus eſt, qui falſa incautius credit, ac pro veris habet. Potiuſque econtrariò ille mentitur, qui dicit verum, quod putat falſum. Quantum enim ad animum eius attinet, non verum dicit: quia non quod ſentit dicit, quamuis verum inueniatur eſſe quod dicit. Nec ille liber eſt à mēdacio, qui ore neſciens loquitur verum, ſciens autem voluntate mentitur. Hic quæri ſolet, ſi Iudæus dicat Chriſtum eſſe Deum, cum non ita ſentiat animo, vtrum loquatur mendacium. Non eſt mendacium quod dicit: quia licet aliter teneat animo, verum tamen eſt quod dicit, & ideo non eſt mendacium: mentitur tamen, illud quod verum eſt, dicens. Quod verò omne mendacium ſit peccatum, Auguſt. inſinuat: Mihi (inquit) videtur omne mendacium eſſe peccatum: ſed multum intereſt quo animo, & de quibus rebus quiſque mentiatur. Non enim ſic peccat qui conſulendi, vt qui nocendi voluntate mentitur: nec tantum nocet qui viatorem mentiendo in diuerſo itinere mittit, quantum qui viam vitæ mentiendo deprauat. Porrò omne mendacium ideo dicendum eſt eſſe peccatum, quia hoc debet loqui homo, quod animo gerit, ſiue illud verum ſit, ſiue putetur & non ſit. Verba enim ideo ſunt inſtituta, non vt per ea homines inuicem fallant, ſed per ea in alterius notitiam ſuas cogitationes ferant. Verbis ergo vti ad fallaciam, non ad quod ſunt inſtituta, peccatum eſt. Nec ideo etiam vllum mendacium putandum eſt non eſſe peccatum, quia poſſumus alicui aliquando prodeſſe mentiendo: poſſumus enim, vt prædictum eſt, & furando & adulterando prodeſſe. Mendacium quoque non tunc tantum eſſe poſſumus dicere, quando aliquis læditur. Cum enim à ſciente dicitur falſum, mendacium eſt, ſiue quis, ſiue nemo lædatur. Ecce ex his conſtat omne mēdacium eſſe peccatum: non tamen de omni mendacio accipiēdum eſt illud Pſa. Perdes omnes, qui loquuntur mendacium. Nec illud, Os quod mentitur, occidit animam. Nec omne mendacium iſto præcepto prohiberi videtur, nec præmiſſa deſcreptione mendacium ioci includi.

Aug. in Enc. c. 18. ỉ initio.

Ibi. ca. 22. ỉ initio c.

Aug. in Enc. ca. eod.

Pſal. 5. Sap. 1.

Vbi

Vbi cum perculo erratur, ubi non.

Aug. in Enc. 19. in prin. & c. 21. in initio.

Illud etiam ſciendum eſt, quod in quibuſdam rebus magno malo, in quibuſdam paruo, in quibuſdam nullo fallimur. In quibus rebus nihil intereſt ad capeſcendum Dei regnum, vtrum credantur, an non, vel vtrum vera putentur an falſa, ſiue ſint, ſiue non, in his errare, ideſt, aliud pro alio putare, non arbitrandum eſt eſſe peccatum: vel ſi eſt, minimum atque leuiſſimum. Et ſunt vera quædam quamuis non videantur: quæ niſi credantur, ad vitam æternam non poteſt peruenire. Et licet error maxima cura cauendus ſit non modo in maioribus, ſed etiam in minoribus rebus, nec niſi rerum ignorantia poſſit errare: non tamen eſt conſequens vt continuo erret quiſquis aliquid neſcit, ſed quiſquis ſe exiſtimat ſcire quod neſcit. Pro vero enim approbat falſum, quod erroris eſt proprium. Verumtamē in qua re quiſquis erret, intereſt plurimum. Sunt enim quæ neſcire ſit melius quam ſcire. Item nonnullis errare profuit aliquando, ſed in via pedum, non in via morum. Solet etiam quæri de Iacob qui ſe dixit eſſe Eſau, aliter animo ſentiens, vtrum mentitus ſit. De hoc Aug. ait, quod Iacob matre fecit authore vt falleret patrem, ſi diligenter attendatur, videtur non eſſe mendacium, ſed myſterium. Intendebat enim matri obedire, quæ per ſpiritum nouerat myſterium: & ideo propter familiare conſilium ſpiritus ſancti, quod mater acceperat, à mendacio excuſatur Iacob.

Ibi. c. 17

De Iacob ſi mētitus eſt.

Gen. 27

Lib. contra mendacium ad Conſentium c. 18. in medio

c. 10. 4.

SVPRA egit Magiſter de expoſitione mandatorum: in hac uerò parte intendit agere de obliquitatibus, quæ illis mandatis opponuntur, & per illa prohibentur. Diuiditur autem pars iſta in duas partes. In quarum prima determinat de mendacio. In ſecūda de periurio. ibi. *Videamus nunc de periurio &c.*) Prima autē pars, in qua agit de mendacio; diuiditur in partes tres. In quarum prima determinat de ſpeciebus, & differentiis mendacii. In ſecunda determinat, quid ſit mendacium, & quid mentiri, ibi. *Mentiri uero eſt &c.*) In tertia uero determinat de his, quæ ad mendacium conſequuntur. ibi. *Illud etiam ſciēdum eſt, quod in quibuſdam rebus &c.*) Prima pars diuiditur in duas partes. In quarum prima ponit trimembrem diuiſionem mendacij. In ſecunda uerò ſubiungit aliam diuiſionem in octo membrorum. ibi. *Sciendum eſt etiam octo eſſe genera mendacij &c.*) Similiter

militer ſecunda pars principalis diuiditur in duas. In quarum prima determinat Magiſter quid ſit mendacium, & quid mentiri ſecundum rem. In ſecunda uerò determinat, quid ſit ſecundum uitii deformitatem. ibi. *Quod uerò omne mendacium ſit peccatum &c.*) Similiter tertia pars in duas diuiditur. In quarum prima oſtendit, quòd non omnis deceptio eſt æqualis peccati. In ſecunda uerò inquirit, utrum Iacob mentitus fuerit. ibi. *Solet etiam quæri de Iacob &c.*)

Dub. I. D*E mēdacio aūt obſtetricū, &c.*) Contra hoc obijcitur per illud, quod dicit Glo. ſuper 1. Exod. Benignitatis earum merces, quæ in æterna uita remunerari poterat, per culpam mendacii in terrenam recompenſationem commutata eſt: ſed nihil commutat mercedē ęternam in temporalem niſi mortale peccatum: ergo uidetur quòd mortaliter peccauerūt. Item uidetur quòd hic contradicat Hiero. Greg. Hiero. enim dicit quòd ædificauit eis dominus domos ſpirituales: ergo non uidetur quod retribuerit eis in præſenti. Reſpond. Dicendum quòd circa hoc eſt duplex modus dicendi. Quidam uolunt dicere, quòd mendacium obſtetricum habuit duplicem reſpectum, uidelicet ad uitam puerorum, & ad uitam propriam, mentiebantur enim pro utraque ſeruanda. Et ſecundum ꝙ habuit reſpectum ad uitam puerorum, ſic erat ex pietate: ſecundum autem quòd habuit reſpectum ad ſeruandā uitam propriā, quam magis dilexerunt, quam ueritatem, ſic erat ex libidine. Et primo modo erat peccatum ueniale, quia erat mendacium officioſum. Secundo modo erat peccatū mortale, quia procedebat ex mala radice, uidelicet ex libidinoſo amore uitæ propriæ, & eo tempore, quo ueritas confitenda eſſet: & ideo hæc culpa abſtulit eis mercedem, quam meruerant ex pietate: quam prius habuerant ſeruādo paruulos ex timore dei: & ſecundum hoc dicunt currrere ſanctorum auctoritates diuerſas. Sed iſte modus ſatis calumniabilis eſt, quia durum uidetur dicere, quòd aliquis pro ſeruanda ꝓprii corporis ſalute mortaliter peccet, dicendo aliquod mendacium leue. Alius modus dicendi eſt, ꝙ in ipſis obſtetricibus duo eſt conſiderare, pietatis beneficiū præcedens, & mendacinm ſubſequens. Et primum fuit ex quadā naturali pietate: nec erat meritorium, ſed diſponebat ad meritum: Mendacium uero ſubſequens diſponebat ad contrarium: & ideo pietas præcedens fuit temporaliter remunerata propter mendacium: non quia mendacium illud aufert uitam gratiæ prius habitę, ſed quia ad gratiam habendam uiam præcluderet, quod quidem bene poteſt facere peccatum ueniale. Et hoc eſt, quod uult Greg. dicere, cum dicit: benignitatis earum merces, quę in æterna uita remunerari poterat: poterat (inquam) non potentia diſpoſita, & propinqua, ſed potentia remota. Et ex hoc patet quod nulla ſit cōtrouerſia inter Greg. & Augu. & Hiero. quia nō uult dicere Hier. quod obſtetrices habuerunt domos ſpirituales per aſſecutionem gratiæ, ſed quodammodo ad gratiam præparatæ fuerunt per timorem, & pietatem.

Quan-

Quartum ſola mentiendi, &c.) Contra hoc obijcitur: uidetur .n. Dub. 2. quod nullum tale ſit mendacium, quia (ſecundū quod dicit Dion.) nullus operatur ad malum aſpiciens. Si ergo mentiri de ſe malum eſt, uidetur quod nullus unquam mentiatur ſolummodo aſpiciens ad ipſum mendacium. Item libido eſt radix omnium malorum: ergo non ſolum conuenit quarto generi mendacij, ſed etiā omni mendacio quod fit ex libidine: ergo penes hoc non debet aſſignari aliquod genus mendacij. Item Mendacium quod fit ſola libidine mentiendi, nullum habet excuſatorium: & peccatum quanto minus habet excuſationis, tanto eſt grauius: ergo uidetur quod illud mendacium ſit primum, & capitale inter omnia mendacia, & non ſit quartum genus. Reſp. ad hoc dicendum eſt, quod mendacium illud dicitur fieri ex libidine, quo quidem homo mentitur ſolum, ut placeat. Propter quod notandum eſt quòd libido dupliciter dicitur. Vno modo dicitur libido inproba uoluntas: & ſic eſt radix mortalium peccatorum. Alio modo dicitur libido quæcunque moderata delectatio: & ſic libido dicitur à libendo: & hoc modo non ſolum eſt radix mortalium, ſed etiam uenialium. Hoc autem dupliciter poteſt accipi. Aut communiter, prout quęrit finem in actu proprio, aut conſequenti: aut ſpecialiter prout in actu proprio quieſcit. Primo quidem modo communis eſt omni peccato. Secundo uerò modo penes ipſam accipitur differentia mendacij, quod fit ex libidine: quod (inquam) non dicitur fieri, quia procedit ex mala uoluntate: ſed quia homo in mentiendo non quærit aliud quam ſeipſum oblectare in ipſo mendacio: & huiuſmodi minus malum eſt, quàm illud quo intendit alij prodeſſe: & ideo medium locum tenet inter mendaciorum genera. Ad illud, quod primo obijcitur, quod nullus operatur ad malum aſpiciens Dicēdum, quod in mendacio duo ſunt, uidelicet ueritatis abſentia, & quædam ars, & aſtutia. Et licet non delectetur quis in abſentia ueritatis: contingit tamen aliquē delectari in quadam arte, & aſtutia mentiendi: & hoc alio modo habet ſpeciem boni. Et ratione illius dicit Aug. quod ſola mentiēdi libidine contingit aliquem mētiri. Ad illud, quod obijcitur, q̄d libido eſt radix omnium malorum. Dicendum ꝙ libido ibi ſumitur largè: ſed hic appropriatur ad delectationem, quæ habetur in ipſo actu mentiendi, qua quis finem in ſe quęrit, & non in altero: quæ ideo conſtituit ſpeciem mendacii, quoniam in aliis ſpeciebus mendacii homo nō tantum in ſe, ſed etiam in aliis finem quærit. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ illud mendacium debet eſſe maximum. Dicendum, quod hoc non eſt uerum, quia magnitudo mendacii attenditur ſecundum maiorem obliquationem intentionis: magis aūt obliquatur q̄ in mēdacio intēdit aliū offendere, q̄ ſemetipſum delectare: & ideo rō illa nō valet.

Mendacium eſt (ut ait Aug. &c.) Dub. 3. Obiicitur contra hoc, quod abſtracti, & concreti eadem eſt diffinitio. Sed mentiri poteſt quis ſine falſa uocis ſignificatione, ſecundum quòd poſt dicit Magiſter

ſter; uidelicet cum quis intendens dicere falſum, dicit uerum: ergo iſta non eſt recta diffinitio. Item. Sicut mendacium contingit eſſe in uerbis, ita etiam & in factis: ergo non tantum debet dici falſa uocis ſignificatio, ſed etiã falſa operis ſignificatio. Item. Videtur quòd prædicta notificatio non conueniat omni mendacio, quia qui mentitur mendacio officioſo, non intendit fallere, ſed prodeſſe: & qui etiam mentitur mendacio iocoſo, non intendit niſi ſe delectare: ergo non uidetur iſta diffinitio omni mendacio conuenire. Reſpondeo. Dicendum, quod (ſicut tactum eſt in præcedentibus) ad completum eſſe mendacii duo concurrunt, videlicet falſa uocis ſignificatio ſicut materiale: & fallendi intentio ſicut formale: & iõ rectè aſſignata eſt prædicta notificatio mẽdacii. Ad illud uerò, quod obiicitur, quòd abſtracti, & concreti eadem eſt diffinitio. Dicendum, quòd mendacium (ſicut prius tactum eſt) non tãtum dicit comparationem ad mentientem, ſed etiam ad ipſam rem, de qua fit ſermo. Mentiri uerò propriè dicit comparationem ad ipſum mentientem: & ideo plus claudit in ſe mendacium, quàm mentiri: nec eſt idem omnino mentiri, & mendacium dicere, ſicut Magiſter in litera dicit apertè. Nec ſequitur, quòd ſi aliquis mentitur, quòd dicit mendacium, ſi propriè accipiatur mendacium: niſi fortè largè accipiatur mendacium ad mendacium ſecundum quid, uel ſimpliciter. Ad illud, quod obiicitur, quòd mendacium non ſolummodo eſt in uerbis, ſed eſt in uerbis, & etiam in factis. Dicendum, quòd & ſi aliquo modo eſt in factis, ſecundum quòd innuit Ambr. propriè tamen in uerbis eſt, ſecundum quod dicit Auguſt. Verba enim ſunt propriè ſigna dicentia mentis conceptum, pro eo quod ab interiori procedunt, & uoluntariè formantur. Et quoniam mendacium reſpectum dicit ad illud, quod eſt in mente interius: hinc eſt ꝙ propriè eſt in ſermonibus, & uocibus, & per falſam uocis ſignificationem diffinitur, licet & in aliis aliquo modo analogicè, & per poſterius reperiatur. Ad illud, quod obiicitur, quod iſta notificatio non conuenit mendacio iocoſo, & officioſo. Dicendum, ꝙ notificatio iſta ꝑ prius conuenit mendacio pernicioſo: iocoſo autem, & officioſo conuenit quodammodo quaſi per poſterius. Vnde uocabulum fallẽdi in notificatione mendacii non tantum importat decipere, ſed etiam falſum dicere: & hoc eſt omni mendacio commune, & generale. Falſum enim dicere exterius, quodammodo fallere eſt, dũ homo id dicit, quod poteſt hominem ad falſitatem deducere, & deducendo ad falſitatem, fallere, & decippere.

Iacob, quod matre fecit auctore, ut falleret patrem &c.)

Videtur hoc non habere ueritatem, quia Iacob dixit falſum cum intentione fallendi patrem; intendebat enim ſignificare, quod ipſe eſſet Eſau; ergo uidetur quòd ſimpliciter fuit mendacium: ergo uidetur quòd ſimpliciter fuerit mentitus. Item. Mendacium eſt ita malũ, ꝙ nullo modo poteſt fieri bonum, nec per ſe, *Dub.4.*

nec

nec per diſpenſationem aliquam: uidetur ergo quòd nullo ſpiritus ſancti conſilio, nec mentis impe rio potuit ipſe Iacob a mendacio excuſari. Reſpon. Dicendum q̃ ſe cundum Beatum Ambr. & etiam Augu. Iacob uir ſimplex à mēda cio excuſatur, & quantum ad id quod dixit uerbo; & quantum ad id quod fecit ī facto. Verbo enim dixit, & facto ſimulauit ſe eſſe Eſau. Quantum ad id, quod dixit uerbo; excuſatur, quia non inten debat patrem fallere, ſed dirige re. Non intendebat etiam dicere ſe eſſe Eſau quantum ad perſo- nam, ſed quantum ad dignitatem primogenituræ, & benedictionis, quam ſibi à Deo uendicauerat. Et hoc (inquam) non propria au ctoritate, ſed matris imperio, & ſpiritus ſancti conſilio dicebat. Qui quidem ſpiritus ſanctus in uno, & eodem uocabulo multipli cem habet intelligentiam. Quan tum etiam ad id quod fecit, facto ſimulando ſe eſſe Eſau; non pecca uit, quia ſecundum Amb. factum illud figuram præferebat futuro rum. Vnde propter præfiguratio- nem, & rectam intentionem, quæ dirigebatur ſecūdum ſpiritus ſan cti inſpirationem; dicit Augu. Ia- cob non commiſiſſe mendacium, ſed impleſſe myſterium iuxta ſcri pturæ teſtimoniū, quod dicit eū utrum ſimplicem, non doloſum. Ad illud quod primo obijcitur, quod Iacob patrem ſuum intende bat decipere. Reſpondendum eſt per interemptionem, quod fal- ſum eſt, ſicut prius tactum eſt: qa non intēdebat dicere ſe eſſe Eſau quantum ad proprietatem perſo næ: ſed quantum ad proprietatē benedictionis, & primogenituræ. Ad illud quod obijcitur, q̃d ſpi- ritus ſanctus non poteſt diſpenſa re de mendatio, q̃ non ſit pecca- tum in ſpiritum ſanctum. Dicen- dū, quod illud ueritatem habet, quando mendacium uerè, & prò priè mendacium eſt; ſed hoc mo do Iacob mendax non fuit, quia quamuis unum prætēderet, aliud tamē præfigurabat: & ſpiritus ſan ctus illud, quod præfigurabatur, principaliter intendebat, & Re- becca præcipiens, & Iacob obe- diens: cuius ſignum eſt, quòd ipſe Iſaac poſt benedictionem datam per ſpiritum ſanctum in ecſtaſi eleuatus, & intelligens futurorū præfigurationem, poſtquam etiā deprehendit ipſum fuiſſe Iacob, confirmauit prius datam benedi- ctionem.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An eſſentiale ſit omni mendacio, fal ſum eſſe?

AD intelligētiam huius partis poſſunt ſex bre uiter quęri. Primò quęritur, utrum eſſen tiale ſit omni mendacio eſſe fal- ſum: Secundò quæritur, utrum eſ ſentiale ſit omni mendacio eſſe peccatum. Tertiò quæritur, utrū mendacium ſit peccatum morta- le ratione ſui generis. Quartò, utrum omne mendacium ſit pec- catum mortale uiris perfectis. Quintò quæritur, de numero mē daciorum Sexto, & ultimò, quæ ritur de gradibus eorundem.

VTRVM eſſentiale ſit omni mē dacio eſſe falſum. Et quòd ſic uidetur. Primò per diffinitionem mendacii, quam ponit Auguſt. in Lib. de mendacio. Mendacium (in quit

quit) eſt falſa uocis ſignificatio cũ intentione fallendi. Si ergo diffinitio, & partes diffinitionis ſunt eſſentiales diffinito: ergo eſſentiale eſt mendacio eſſe falſum.

ITEM. Hoc ipſum uidetur per illud, quod dicit Aug. contra mẽdacium. Sicut lux opponitur tenebris: ita ueritas opponitur mendacio: ſed tenebra eſſentialiter loquendo eſt priuatio lucis: ergo mẽdacium eſt priuatio ueritatis: ſed ueritatis priuatio eſt falſitas: ergo à primo eſſentiale eſt ipſi mendacio eſſe falſum. ITEM. Sicut ſe habent eſſe ueracem, & mendacem circa hominem: ſic ſe habent circa orationem ueritas, & mendacium; ſed iſta duo ſunt incompoſſibilia circa eundem hominẽ ſimul, & ſemel, uidelicet ipſum eſſe ueracem, & mendacem: ergo ſimiliter erũt incompoſſibilia circa ſermonẽ: ergo impoſſibile eſt, ꝙ idem ſermo ſit ſimul uerus, & mendax. Si ergo mendacium non poteſt ſe compati cum ueritate, uidetur ꝙ inſeparabiliter habeat ſibi annexam falſitatem. ITEM. Omne uerum, ſecundum quod huiuſmodi, eſt à ueritate prima: ſed nullum mẽdacium eſt à ueritate prima: ergo nullum mendacium eſt uerum: & eſt uerum, uel falſum: ergo eſſentiale eſt ipſi mendacio eſſe falſum.

SED CONTRA. Augu. in Lib. de mendacio dicit, ꝙ ille mentitur, qui dicit uerum, quod putat eſſe falſum: ſed qui mentitur mendacium dicit: ergo aliquis dicendo uerum, facit mendacium: non ergo omne mendacium neceſſario eſt falſum. ITEM. Sicut uerbum diſcordat ab intentione, cum quis negat illud, quod nouit, ſic etiam diſcordat quando affirmat illud, quod ignorat, & de quo dubitat: ſed poſſibile eſt aliquem affirmare aliquod uerũ, de quo dubitat: ponatur ergo, cum ſit poſſibile: ſed in tali affirmatione diſcordat ſermo ab intentione loquentis; ergo eſt ibi uitium, & peccatum: ſed non eſt niſi peccatum mendacii: ergo uidetur ꝙ aliquid ſimul poſſit eſſe uerum, & tamẽ nihilo minus eſt mendacium. ITEM. Si intentio eſt recta, totum eſt rectũ ergo ſi intentio eſt mendax, totũ eſt mendax: ſed aliquis poteſt dicere dictũ uerum intentione mentiendi: ergo poſſibile eſt quod aliquis dicendo uerum, ſit mendax: ſed non eſt mendax niſi in illo dicto: ergo poſſibile eſt dictum uerum eſſe mendacium. ITEM. Sicut ſe habet peccatum ad bonitatem, ita ſe habet mendacium ad ueritatem, ſed qui facit aliquod bonum opus mala intentione, committit peccatum: ergo ſimiliter qui dicit uerum intentione fallendi, incurrit mendacium: ergo idem quod prius. SI TU dicas ſecũdum ꝙ Magiſter uidetur dicere in litera. qđ poſſibile eſt aliquem dicere uerũ & mentiri: ſed non eſt poſſibile aliquod dictum eſſe uerum, & mẽdacium ſimul. Videtur eſſe oppoſitio in adiecto; quia ſicut ſe hẽt peccans ad peccatum: ſic ſe habet mentiens ad mendacium: ſed omnis peccans, peccatum committit; ergo omnis mentiens mendacium dicit: ergo ſi ueritas dicti non repugnat actui mentiendi, non repugnat rationi ipſius mendacii.

Reſo-

RESOLVTIO.

Quinimmo; cum duplex falſum includat: unum quidem in comparatione ad rem; alterum uerò in comparatione ad dicentem.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ dictum exterius prolatum comparatur ad intentionem dicentis,& ipſam rem ſignificatam: & ſecũdum hoc ſortitur dictum illud rationem duplicis falſitatis, uel ueritatis. Nam per comparationem ad rem dicitur uerus ſermo,per comparationem autem ad intentiomem dicentis dicitur uerax. Sic etiam falſitas duplex eſt circa ſermoné. Nam per comparationem ad ré, uidelicet cum non eſt adæquatio rei,& ſermonis: dicitur ſermo falſus, per comparationem uerò ad intentionem dicentis, cum nõ eſt adæquatio ſermonis,& intentionis, dicitur ſermo fallax, ſiue mendax. Quoniam igitur mendacium nominat ipſum dictum per comparationem ad rem,& ad ipſum dicentem; hinc eſt ꝙ ad completam mendacii rationé duplex falſitas concurrit. Vna per comparationé ad rem,& altera per cõparationem ad intentionem loquentis. Et hanc duplicem falſitatem tangit Auguſt. in diffinitione mé dacii, cum dicit. Mendacium eſt falſa ſignificatio uocis cum intentione fallendi. Prima autem falſitas tenet in ipſo mendacio rationem materialis. Secunda uero rationem formalis, & ab illa ſecunda denominatur quis mendax: ergo propter hanc duplicem comparationem,quam importat ipsũ mendacium de ratione ſui nominis, neceſſe eſt ad eius completã rationem concurrere prædictam duplicem differentiam falſitatis. Mentiri aũt dicit actum per comparationem ad ipſum loquentem. Vnde ad hoc ꝙ aliquis dicatur mentiri, ſufficit falſitas,quæ concurrit ex diſcordia uocis,& intentionis:& hoc patet ex ipſa diffinitione uocabuli, quia mentiri eſt contra mentem ire. Contra auté mentem uadit non ſolum ille,qui dicit falſum ſcienter, ſed etiã qui dicit uerum, quod putat eſſe falſum. Vnde minus importatur cũ dicimus aliquem mentiri, quàm quando dicimus aliquem dicere mendacium. Quamuis enim inté tio fallendi ſufficiat ad hoc,ut aliquis dicatur mentiri: non tamen ſufficit ad plenam rationem mendacii, ſecundum quòd dicit Magiſter in litera,& manifeſtè apparet ex ipſa notificatione Aug. & rõnibus ad primam partem adductis.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium,quod ille mentitur,ꝙ dicit uerum,quod putat eſſe falſum:iam patet reſpõſio: quia plura requiruntur ad perfectam rationem mendacii,quàm quod aliquis dicatur mentiri. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ſicut uerbũ diſcordat ab intentione in eo,qui aſſerit falſum, ita etiam in eo,qui aſſerit dubium,& incertum. Dicédum, ꝙ etſi ſit ibi ſimilitudo quãtum ad diſcordiam intentionis: diſſimilitudo tamen eſt quantum ad diſcordiam ſermonis, & rei: quia cum aſſeritur falſum ſcienter, non tantummodo diſcordat ſermo ab intentione,ſed etiam diſcordat à re:& ideo non ſequitur, ꝙ ſi in aſſertione falſi cogniti eſt mendacium, ꝙ propter hoc eſt in aſſertione ueri incerti, niſi ſecundum quid. AD ILLVD, quod

obiicitur, quod intentio recta totum rectificat, & obliqua totum falſificat. Dicendum, ꝙ & ſi intentio obliqua totum dictum falſificet, non tamen falſificat ſecundũ omnem reſpectum, ſed ſolum ſecundum reſpectum, quem habet ad dicentem, & ille reſpectus nõ ſufficit ad mendacii rationem: ſicut tactum eſt. AD ILLVD, qđ obijcitur, quod qui facit bonum mala intentione, committit peccatum: ergo &c. Dicendum, ꝙ bonum mala intentione factum, non eſt ſimpliciter peccatum: ſed peccatum illi, qui facit: ſicut cum quis dat eleemoſynam ex uana gloria, dare eleemoſynam non eſt peccatũ, ſed illi qui mala intentione hoc facit: ſic & in propoſito poteſt cõcedi. Et præterea ex hoc non habetur, quod ueritas ſimul ſtet cum eo quod eſt mendacium ſimpliciter, ſed tantum alicui. Aliter etiã poſſet dici, ꝙ non eſt ſimile: quia peccatum dicit priuationem bonitatis, bonitas autem dicit ordinationem in finem, quæ quidem habet eſſe mediante recta intentione. Et ideo recta intentione ſublata, cum ſimpliciter pereat ordinatio, ſimpliciter iudicabitur aliqd eſſe peccatum; mendacium autẽ dicit priuationem ueritatis, quæ quidem non tantum conſiſtit in cõparatione ipſius ſermonis ad intẽtionem, ſed ẽt ad ipſam rem. ET ꝑ hoc patet rñſio ad illud, qđ obiicitur conſequenter, ꝙ quicunque peccat, peccatum committit: ergo qui mentitur, ſimiliter committit mendacium. Non enim eſt ſimile, ſicut iã uiſum eſt. Eſto tñ ꝙ iſta concluſio concederetur, ꝙ iſte mentiendo cõmitteret & mendaciũ: non tñ ſequeretur, ꝙ eſſet mendaciũ in ſe: imò eſt ibi qd & ſimpliciter, ſicut prius explanatũ eſt. Vnde ſolum illud dictũ, in quo eſt falſitas per comparationẽ ad rẽ & intẽtionem, eſt mendaciũ ſimpliciter, & cõpletè. Illud uerò in quo eſt falſitas ſolum ꝑ cõparationem ad intentionẽ, eſt mendaciũ alicui, & minus cõplete. Illud aũt, in quo eſt falſitas per comparationem tantum ad rem, eſt mendacium ſecundum aliquid, & minimò complete. Vnde ferè omnes rationes præmiſſæ, & etiam conſimiles in proceſſu ſuo peccant ſecundum quid, & ſimpliciter.

QVAESTIO II.

An eſſentiale ſit mendacio, peccatum eſſe?

VTRVM eſſentiale ſit mendacio eſſe peccatum. Et ꝙ ſic uidetur. Primò auctoritate. Aug. in Libro contra mẽdaciũ, qui dicit ſic. Videtur mihi omne genus mendacii eſſe peccatum. ITEM. Aug. in Lib. de mẽdacio, Aut non eſt credendum bonis, aut credendum eſt eis, quos credimus debere aliquando mentiri, aut nõ eſt credẽdũ bonos aliqñ mentiri: quorũ primũ eſt ꝑniciosum: ſcđm ſtultũ: reſtat ergo ut nunquã mentiãtur boni. Si ergo aliqs mentitur, neceſſe eſt inquantũ mentitur eſſe malũ ergo eſſentiale eſt ipſi mẽdacio eſſe pcťm. ITEM. Aug. ibid. Quiſquis aliquod genus mẽdacii peccatũ non eſſe putauerit, ſemetipſũ turpiter decipit: ergo redit idẽ qđ prius. ITEM. Hocipſum uř rõne: quia eſſentiale eſt ipſi mẽdacio eſſe priuationẽ ueritatis & reſpũ rei, & reſpũ intẽtionis: ſed ubicunq; eſt intentionis

Cap. 17 Tom. 4 *Cap. ultimo.*

obliquitas, ibi neceſſariò eſt culpa: ergo neceſſarium eſt ipſum mendacium eſſe peccatum. ITEM Omnis iniquitas eſſentialiter loquendo eſt peccatum, ubicumq; autem eſt mendacium, ibi eſt doloſitas, quia aliud gerit homo in corde, aliud dicit ore: ubi aũt doloſitas eſt, ibi eſt iniquitas: ergo a primo, impoſſibile eſt aliquod mendacium non eſſe peccatum. ITEM. Verba inſtituta ſunt ad hoc, quod homo exprimat per illa illud, quod mente gerit: ſed quicumque mentitur, utitur uerbis ad contrarium eius, quod mẽte gerit: ergo quicumq; mentitur, utitur uerbis ad contrarium eius, ad quod inſtituta ſunt: & omnis, qui utitur re ad contrarium eius, ad quod inſtituta eſt, neceſſariò illa abutitur, & omnis qui abutitur, peccat: ergo omnis qui dicit mendacium, peccat.

SED CONTRA hoc obiicitur. Primò per exempla, quia Gene. 22. Abraam cùm intenderet puerum immolare, dixit ſe cum puero reuerſurum ad ſeruos: & Iſaac de uxore ſua dixit, ꝙ ſoror eius eſſet. Geñ. 26. Et de Ioſeph ſimiliter habetur exemplum. Gen. 42. & 44. Si ergo facta patriarcharũ narrat ſcriptura non ſicut apprehendenda, ſed ſicut imitanda, & ipſi mentiti fuerunt, uidetur ꝙ mentiri poſſit aliquis ſine peccato. ITEM. In ſcripturis ponuntur multæ locutiones, quę ſecundum intentionem literæ falſæ ſunt, ſicut patet de eo, quod dicitur. Iudicum 9. quod ierunt ligna ad ramnum &c. & diſputantes proponunt multa, quæ ſciunt eſſe falſa: cum ergo Sacra ſcriptura abſque aliquo peccato fuerit data, & inſcripta, & inſpirata, & diſputatio ad ueritatem inquirendã ſit laudabilis, & meritoria: uidetur, ꝙ aliqua mẽdacia dici poſsũt abſq; ulla culpa: ergo non eſt eſſentiale ipſi mendacio eſſe peccatũ. ITEM. Secundũ ꝙ dicit Amb. nõ ſolum eſt mendaciũ in uerbis, ſed ẽt in operibus ſimulatis: ſed facere poteſt aliquis opera ſimulata abſq; aliquo peccato, ſicut fecit Ioſue, *Ioſue 8.* qui ſimulauit ſe fugere ante habitanores Hai: *1. Reg. 27.* & Dauid qui ſimulauit ſe ſtultum ante regem Achis: *4. Reg. 10.* & Iehu qui ſimulauit ſe cultorẽ Baal: & iſti non peccauerunt, ſed potius commendantur: ergo uidetur pari ratione, ꝙ poſſit fieri mendacium in uerbis ſine peccato. ITEM. Maius malum eſt homicidium, & furtum, q̃ ſit mendacium: ſed furtum, & homicidium benè poſſunt fieri: nec eſt neceſſarium ſemper eſſe peccatum: ſicut patet de his, qui occidunt auctoritate legis, & furantur tempore neceſſitatis; uel ex præcepto, ſicut filii Iſrael: ergo uidetur multofortius, ꝙ mendacium aliquod poſſit bene fieri: ergo non eſt eſſentiale ei eſſe peccatum. ITEM. Mendacium, quo quis mentĩt proximo, eſt contra mandatũ ſecũdæ tabulæ: ſed in mãdatis ſecũdæ tabulæ (ut dicit Ber.) pôt dñs diſpẽſare, ut bene fiãt: ergo & in ipſo mẽdacio: ergo non vr̃ ꝙ eſſentiale ſit ei eſſe peccatũ. ITEM. Poſſibile eſt, ꝙ aliquis mẽtiatur propter caſtitatẽ alterius conſeruandã, quẽ diligit ex charitate: ſi ergo omne, ꝙ fit ex charitate, fit benè, & meritoriè, & tale nõ eſt peccatũ: ergo ſi poſſibile eſt mentiri ex charitate, poſſibile eſt mendacium non eſſe peccatum.

RESO-

RESOLVTIO.

Vtique, cum de ratione ſui inordinatam intentionem includat.

RESPON. Dicendum, ꝙ abſq; dubio omne mendacium eſt peccatum: & adeo eſt ipſi mendacio eſſentiale eſſe peccatum, ut nullo pacto, nullo fine, nulla diſpenſatione, nec humana, nec diuina poſſit fieri bene. Et hoc Aug. dicit expreſſè, & nititur multipliciter probare: & in hoc communiter concordant Doctores. Sed rationem huius eſt difficile aſſignare, & ad hoc poſſumus niti diuerſimode. Vna nanque ratio reddi poteſt ex parte eius, contra quod eſt mendacium: mẽdacium enim eſt contra ueritatem, homicidiũ uerò, & furtum cõtra creaturam. Deus autem contra ſuam ueritatem non poteſt facere, nec poteſt aliquis iuſtè contra diuinam ueritatem ire: quamuis poſſet quãlibet creaturam alii pro toto ſubiicere, & eam diſponere, & ordinare. Ideo licet poſſibile ſit diſpenſare in homicidio, & furto: non tamen in mendacio. Sed hęc ratio non uidetur ſufficere, quia non omne mendacium eſt contra ueritatem increatam. Sicut enim bonitas eſt creata, & increata: ita ẽt & ueritas: & ſicut Deus eſt ſupra creatam bonitatem, ita etiam eſt ſupra creatam ueritatem: ergo ſicut poteſt diſpenſare, ut aliquis deſtruat aliquod bonum creatũ, ita tamen quòd nullum fiat præiudicium ſuæ bonitati: ita uidetur ſimiliter de ueritate. IDEO eſt alius modus dicendi, qđ mendacium nullo modo põt bene fieri, nec aliquo fine, nec aliquo præcepto diſpenſatiuo: quia ſemper manet in eo deordinatio: quę quidem eſt ex diſcordia uocis, & intellectus: non ſic aũt eſt reperire in aliis. Nam diuinũ mandatum ſuperueniens tollit deordinationem illã, quę eſt in homicidio, & in furto: ideo magis adhæret malitia ipſi mendacio, q̃ furto, uel homicidio. Sed nec adhuc uidetur hoc ſufficere: q̃m ſi Deus põt facere duos homines diſcordare abinuicem ſine peccato, ſicut dicimus de Paulo, & Barnaba, uidetur, ꝙ ſimiliter manente intellectus, & ſermonis diſcordia poſſit ex diſpenſatione diuina amoueri omnis culpa: & ideo non uidetur rõ ſufficiens ſumi ex parte diſcordiæ intentionis, & ſermonis. *Act. 15* ET IDEO adhuc eſt tertius modus dicendi, ꝙ dupliciter dicitur eſſe aliquid malum, aut ex genere actus, utpote cũ actus tranſit ſuper materiã indebitã; aut ex malitia intẽtionis. Cùm aũt tranſit actus ſuper materiam indebitã, hoc poteſt eſſe dupliciter, uel repectu Dei, uel reſpectu proximi. Si reſpectu Dei: ſic eſt malũ in ſe, & ſecundũ ſe, nec vllo modo põt bene fieri, ſicut eſt odire ſummũ bonũ, & blaſphemare Deũ. Si reſpectu proximi, ſicut eſt nocumentũ inferre proximo in perſona, uel in rebus: ſic eſt malũ in ſe, & põt aliquo fine bene fieri, quia põt recta intentio ſuperuenire ex diſpenſatione. Cùm aũt aliquid eſt malũ ex malitia intẽtionis, tũc ſiue ſit reſpectu Dei, ſiue reſpectu proximi, ſimpliciter malũ eſt, & nullo fine põt bene fieri, quia dicit priuationẽ debiti finis. Vnde facere hoc malũ eſſe bonum, nihil aliud eſt facere, q̃ aliquid ſimul eſſe bonum, & malum. Tale aũt eſt men-

dacium. Nam mendacium non ſolummodo dicit malum ex hoc, ꝙ actus tranſit ſuper materiã indebitam; ſed ẽt ex intentione indirecta. Et qm̃ ad omne mendaciũ iſta duo concurrunt, uidelicet dicere falſum, & intentio fallendi. Et primũ eſt malũ in ſe, & põt bene fieri ab eo, qui ignorãter dicit falſum. Rõne uerò ſecũdi eſt malũ, ſecundum ſe, & nullo fine põt bene fieri, nec circa ipſum põt diſpenſari Sicut nullo modo poteſt bene fieri, ꝙ aliquis cognoſcat alienã intentione adulterandi, ſiue ex improbitate uolũtatis. Cõcedendæ ſunt igitur rationes hoc oſtendentes, ꝙ eſſentiale eſt ipſi mendacio eſſe peccatum: & ꝙ ipſum mendacium eſt malum ſecudum ſe: ſicut dicit Augu. quoniã de ratiooe ſui nominis includit inordinatam intentionem, ſicut oſtenſum eſt.

Ad illvd, quod obiicitur in contrariũ per exempla ueteris teſta. de mendacio Abrãæ, Iſaac, & Ioſeph. Dicendum, ꝙ nullus eorũ mentitus eſt. Nam & ſi Abrañ uellet filium ſuũ immolare, credebat tamẽ ex magnitudine fidei ſuæ (ſicut dicit Apoſtolus) ꝙ dominus eũ ſuſcitaret: ſciebat enim ꝙ erat firma promiſſio, quia ei dictũ fuerat, in Iſaac uocabitur tibi ſemen. Similiter nec Iſaac mentitus fuerat, quia Rebecca ſoror erat, & uxor; & dicendo ipſam eſſe ſuã uxorem, ueritatem utique tacuit: ſed tamen falſitatem non dixit. Similiter etiam nec Ioſeph mentitus fuit, quia uerba illa nõ dicebat affirmando, ſed potius tẽtando, cùm dicebat eos exploratores eſſe. Vnde potius intelligenda ſunt interrogatiue, q̃ affirmatiue. Quando autem dixit ſe peritum in augurandi ſcientia, largè accipitur uerbum augurandi, pro futurorum præuiſione. Prẽterea, hoc ipſum etiam interrogatiue dixit, potius exprimens famã populi, quàm de hoc habebat, q̃ ſibi attribuere uolens famã illã: ſic ẽt & de cõſimilibus dicendũ eſt.

Ad illvd, quod obiicitur de locutionibus poſitis in ſcriptura. Dicendum, ꝙ ea, quæ tranſumptiue dicuntur, referuntur ad cõſequentem intellectum, & pro illo intelliguntur: & quoniam pro illo habent ueritatem, nullum eſt ibi mendacium. Et hoc eſt quod dicit Auguſt. in Libro de Mendacio. Quicquid figuratiue fit, aut dicitur, non eſt mendacium: omnis enim enunciatio ad id, quod enunciat, referenda eſt. Omne autem figuratiuè factum, aut dictũ hoc enunciat, & ſignificat eis, quibus intelligendum prolatum eſt: & ſic nullum eſt ibi mendacium quia non enunciantur pro intellectu primo, ſed pro ſecundo, qui uerus eſt. Sic nec in diſputatione eſt mendacium, cum proponuntur aliqua falſa ad hoc, ꝙ per illa deducat homo ad maius falſum, & deducendo ad maius falſum, reducat ad uerum. In diſputationibus enim propoſitiones magis ſunt interrogationes, & dubiæ, q̃ ueritatis aſſertiones: niſi fortè in doctrinalibus diſputationibus, in quibus oportet diſcentem credere, ubi ſola uera proponuntur, probantur, & ſupponuntur.

Ad illvd, quod obiicitur de ſimulatione in facto. Dicendum, ꝙ eſt ſimulatio cautelẽ, inſtructionis, & duplicitatis. Simulatio cautelæ fuit in Iehu, cùm finxit ſe cultorem

cultorem Baal, & Dauid, qui finxit ſe ſtultum. Simulatio uerò doctrinæ fuit in Chriſto, cùm finxit ſe longius ire: ſicut dicitur Lucæ ultimo, in quo erudiuit diſcipulos in officio hoſpitalitatis, in quo coegerunt illum apud ſe manere, per quod ẽt meruerunt illũ cognoſcere. Simulatio uerò duplicitatis eſt in hypocritis, qui in ſigno exteriori oſtendunt ſe eſſe bonos, & interius replentur malitia. Primæ duæ ſimulationes non tenẽt rõnem mendacii, ſed tertia rõnem mendacii tenet; & illa nõ eſt ſine peccato. Præterea nõ eſt ſimile de uerbo, & facto: quia factũ non eſt principaliter inſtitutum ad ſignificandum mentis conceptũ. Sermo aũt ad hoc inſtitutus eſt, ut ſit nuncius, & interpres ipſius mẽtis: & ut homo ſignificet alteri, ꝙ eſt apud ſe, & ut aſtruatur ueritas apud audiẽtẽ, quæ eſt apud loquentem: & ideo qui ad aliud utitur ipſo ſermone, abutitur ipſo ſermone, & incurrit peccatũ mendacii: non ſic aũt eſt ſemper ex parte facti. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ maius peccatum eſt furtum, & homicidium, q̃ mendacium. Dicendum, ꝙ quamuis grauius peccatum ſit utrumq; eorũ, quando fit mala intẽtione, & malo fine: quia tamẽ contingit illa a malo fine ſeparari: ideo poſſunt benefieri: non ſic aũt eſt in mẽdacio reperire, quia de ipſius nominis ratione nominat intentionis obliquationem. AD ILLVD, quod obiicitur, quod eſt contra mandatum ſecundæ tabulæ. Dicendum, quòd in mandatis ſecundæ tabulæ quantum ad actum cõtingit bene Deum diſpenſare, ſed quantum ad deordinationem intentionis nunquam, ut aliquis excuſetur à peccato propter diuinum præceptum, manente intentione deordinata. AD ILLVD, quod obiicitur de eo, qui ex charitate mouetur ad mentiendum. Dicendum, quod charitas præſupponit ueritatem: unde ad nihil mouet, quod ueritati repugnat, ueritati (dico) ex parte animæ. Vnde dicit Bernar. quod ad hoc ꝙ opus ſit laudabile, neceſſe eſt quod ſit charitas in intentione, & ueritas in electione. Et q\a ueritas non ſeruatur in prolatione mendacij: hinc eſt quòd mendacium ex charitate non poteſt dici. Sicut enim ex charitate non poteſt ſcienter committi malum, quod quidem maneat malum, ut inde eueniat bonum; ſic etiam non poteſt ex charitate dici falſum, ut inde ſequatur uerum, aut bonum. Et eſt ſimile: quoniam ſicut uis operatiua deſeruit affectiuę, ſic uis interpretatiua deſeruit intellectiuæ: & ſicut finis affectiuæ eſt bonum, ita finis intellectiuæ eſt uerum. Sicut ergo nullum opus poteſt ex charitate fieri, niſi quis intendat bonum, & illud opus ſit ordinabile ad bonum: ſic etiam nullus ſermo poteſt ex charitate proferri, niſi in illius ſermonis prolatione primo intendatur uerum. Et quia mendacium ordinatum eſt ad contrarium uiri, uidelicet ad iudicandum falſum ex ipſa intentione proferentis: ideo non poteſt fieri ex charitate, nec meritoriè, ſed ſemper malè. Et hæc ratio tacta fuit in ipſa reſponſione, facta ad quæſtionem.

QVAESTIO III.

An mendacium ex ſuo genere peccatum mortale ſit?

VTRVM mendacium ſit peccatum mortale ratione ſui generis. Et ꝙ ſic, uidetur. Primò per illud, quod dicitur in Pſal. 5. Per des omnes qui loquuntur mendacium. Glo. plus eſt perdere, quam odire: ſed Deus neminem odit niſi propter peccatum mortale: ergo omne mendacium eſt peccatũ motrale. ITEM. Sapi. 1. Os, quod mentitur, occidit animam: quod uerbum tractans Auguſt. dicit in Lib. de conflictu uitiorum, & uirtutum: Nec officioſo mendacio, nec ſimplici uerbo oportet quẽquam decipere, quia quomodolibet mentiatur quis, occidit aĩam. Sed non occiditur aliquis niſi per mortale peccatum: ergo quomodocunque mentiatur aliquis, peccat mortaliter. ITEM. Super illud, Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Glo. ſi quis nõ uult hominem ad mortem prodere, uerum taceat, ſed non falſum dicat: ne pro corpore alterius animam ſuam occidat: ſed nullum mendacium eſt leuius peccatum, quam mendacium officioſum: ergo ſi illud occidit animam; ergo & omne aliud. Cum igitur anima non occidatur niſi per mortale peccatum, uidetur &c. ITEM. Hoc ipſũ oſtenditur ratione. Quod eſt contrarium ueritati, & eius perẽptio, eſt peccatum mortale: ſed omne mendacium repugnat ueritati, ſicut fornicatio caſtitati: ergo ſicut fornicatio eſt peccatum mortale de ratione ſui generis, ita & mendacium. ITEM. Omnis, qui facit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam: ſed omnis mentiens contra conſcientiam loquitur, q͞a dicit falſum cum intentione fallendi; ergo proferens mendaciũ ædificat ad gehennam: ſed non dicitur homo ædificare ad gehennã niſi per pc͞tm̃ mortale: ergo &c. ITEM. Omne peccatũ, in quo eſt plenus conſenſus, & fit ex certa ſcientia, eſt peccatum mortale: q͞a in peccato, in quo eſt plenus conſenſus, ſuperior portio rationis manducat: peccatum autem quod eſt ex certa ſcientia, eſt peccatum in ſ.ſ. quod eſt grauiſſimum. Cum ergo omne mendacium de ratione ſui generis ſit peccatum ex certa ſcientia, & in quo eſt plenus cõſenſus, uidetur ꝙ omne mendacium ſit peccatum mortale.

SED CONTRA. Glo. ſuper 1. Exod. Infirmis mentiri concedit: ſed nullum mortale alicui conceditur: ergo mendacium non eſt mortale peccatum. ITEM Greg. loquens de mendacio obſtetricũ dicit. Hoc peccati genus de facili credimus relaxari: ſed peccatum q͞d facile relaxatur, eſt in genere uenialis; ergo &c. ITEM. Nihil eſt peccatum mortale, niſi ubi libido interuenit, uel contemptus: ſed mendacium officioſum de ſui ratione non dicit libidinem, nec̃ cõtemptum; ergo non uidetur ꝙ ſit mortale peccatum. ITEM. Cũ quis loquitur, uel ludit cum proximo ſuo dicendo ei fabulam, nõ facit contra aliquam prohibitionem; ergo non uidetur quod peccet mortaliter, ſed mentitur mendacio iocoſo; ergo non omne mendacium eſt peccatum mortale. *Lib. 18. Moral. Cap. 2.*

Reſo-

RESOLVTIO.

Mendacium, quantum eſt de ratione ſui generis, tum ueniale, tum mortale eſt. Sed mortale faciunt materia circa quam, contemptus, nocumentum; & libido mentiẽdi.

RESP. Dicendum, ꝙ abſque dubio non omne mẽdacium eſt peccatum mortale, imò inquantum eſt de ratione ſui generis indifferens eſt peccatum & ad mortale, & ad ueniale. Et ratio huius eſt: quia lingua poſita eſt in lubrico, & facilius eſt loqui, q̃ facere: iõ non ſemper ponderatur actus linguæ, nec ponderari poteſt faciliter, propter quod dicitur Iaco. 3. Qui non offendit in uerbo, hic ꝑfectus eſt uir: propter quod etiã peccatum mendacij non eſt generaliter mortale. Sed mortale fit rõne materię, circa q̃, & rõne cõtemptus, & rõne nocumenti, & ẽt rõne libidinis mẽtiendi, quę faciũt mendacium eſſe pernicioſum, & mortale peccatum: & quia hęc nõ ſemper concurrunt ad eſſe mendacii: & ideo poteſt eſſe aliquando ueniale, aliquando mortale, ſicut oſtendunt rationes ad hanc partem inductæ.

AD ILLVD, quod obijcitur, de auctoritate Pſalm. quod omnes perduntur, qui loquuntur mendacium. Dicendum, ꝙ ſicut Glo. exponit, nõ intelligitur hoc dictum de mendacio generaliter, ſecundum differentiam mendacii pernicioſi. Vnde diſtributio illa non fertur ad ipſum mendacium, ſed ad perſonas mentientes illo genere mendacij. Ideo & in proceſſu illo eſt fallacia figuræ dictionis propter commutationem ſuppoſitionis eius, quod dico, mendacium, quia fit proceſſus à determinata ad confuſam. AD ILLVD, ꝙ obijcitur de auctoritate Sapientiæ. Dici poteſt, ꝙ ſimiliter auctoritas illa non intelligitur de quolibet mendacio, ſed de mendacio pernicioſo. Et ſi obijciatur, quod Auguſt. exponit, ꝙ quocunq; modo mentitur quis, occidit aĩam. Dicendum, ꝙ nec ibi intendit Auguſt. diſtribuere pro omnibus differentijs mendacij: ſed intelligẽs de mendacio pernicioſo, quod eſt in doctrina religionis, dicit: quòd nullo pacto, nullo fine poteſt qs mentiri, quin occidat animam: & illud melius poteſt colligi ea litera ſequenti. AD ILLVD, quòd obiicitur, quod homo non debet mentiri pro ſalute alterius, ne animã ſuam occidat: poteſt dici ꝙ uerbũ illud ſolummodo ad perfectos ſe extendit, de quibus loquitur Auguſt. in originali, unde Gloſſ. illa ſumpta eſt. Poſſet etiam dici qđ uerbum hoc dictum eſt conſultoriè, quia homo nõ tenetur mentiri pro aliquo, nec tenẽ aĩam ſuã lædere pro ſalute alterius corporali. Quoniã ergo quodlibet mendacium, & ſi nõ inducat mortem, quia tamen peccatum eſt, ad mortem diſponit: ideo conſulit, ut nõ mentiatur pro ſalute corporis alterius ſeruanda: & ſic ex hoc non habetur, ꝙ omne mendacium ſit mortale peccatum, uel ad illud præparat. AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ omne mendacium eſt perẽptorium uirtutis ueritatis. Dicendum, ꝙ uirtus ueritatis potius eſt uoluntas dicendi uerũ, cum oportet, & expedit, quàm ſit continua enunciatio ueri. Quamuis autem prolatio ipſius mẽdacij repugnet actui dicẽdi uerũ: tñ nõ repugnat ipſi ueritati uirtuti, qua quis re-

ſugit mendacium pernicioſum. Nec eſt ſimile de fornicatione reſpectu caſtitatis, quoniam actus ille uniuerſaliter eſt prohibitus: non ſic autem omnis differentia mẽdacij: & hoc eſt propter lubricum ipſius linguæ. Vnde quædam ſunt mendacia exteriora, quæ nõ opponuntur ipſi ueritati uirtuti, ſicut peccata uenialia, ſicut nec primi motus caſtitatis. Quædam uerò opponuntur ſicut peccata mortalia, & iſta prohibentur in quinto mandato, in quo dicit Magiſter, mendacium, & periurium prohiberi. AD ILLVD, quod obijcitur, quòd qui facit contra conſcientiam ædificat ad gehennam. Dicendum, ꝙ conſcientia aliquid dictat refugiendum, ſicut comtrarium iuſtitiæ, aliquid ſicut quod facit aliquo modo iuſtitiã declinare. Qui primo modo facit contra dictamen conſcientiæ, peccat mortaliter propter contemptum interuenientem, & ille ædificat ad gehennam. Qui uerò ſecundo modo, non ædificat ad gehennam, nec propriè dicitur facere contra conſcientiam, ſed præter conſcientiam. Et primo modo ſunt contra conſcientiam mendacia pernicioſa, ſecundo modo alia. Conſcientia enim non dictat omnia mendacia æqualiter eſſe uitanda, ſed quædam ſicut mortalia, quædam ſicut uenialia. Et ſi tu obijcias, quòd omnis mentiens quocunque genere mendacij mẽtiatur, ſemper dicit directè contrarium ei, quod conſcientia dictat. Dicendum, quòd cõſcientia dictat de aliquo quod ſit uerum, & de aliquo quod non ſit dicendum, uel eius contrarium. Et cum quis profert falſum ſcienter, & ſi directè faciat contra conſcientiam, quæ dictat aliquid eſſe uerum: non tamen facit contra conſcientiam illam, quę dictat aliquid non eſſe dicendum. Et quantum ad ſecundum dictamen conſcientiæ, quod dirigit in agendis, penſatur quantitas peccati; non quantum ad iudiciũ cõſcientiæ, qđ regit in cognoſcẽdis. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod in omni mendacio ſuperior pars rationis concedit, & certa ſcientia concurrit. Dicendum, quod ſicut Secundo Libro fuit determinatum, manducatio ſuperioris portionis facit peccatum mortale ſolum in his, quorum actus ſunt ſimpliciter, & uniuerſaliter prohibiti, ſicut in peccato carnis: hoc autem locum non habet in peccato mendacii. Similiter non omne peccatum, quod fit ex certa ſcientia, eſt in ſpiritum ſanctũ, ſed illud in quo cum certa ſcientia concurrit ipſa malitia. ET SI tu obijcias, quòd omne mendacium impugnat ueritatem agnitam, quæ eſt una ſpecies, peccati in ſpiritum ſanctum. Dicendum, ꝙ non quęcunque ueritatis impugnatio eſt peccatum in ſpiritũ ſanctum, ſed impugnatio ueritatis ſecũdum pietatem: & ulterius impugnatio, quæ eſt cum quadã proteruitate, & mentis obfirmatione, quam non eſt in quolibet mendacio reperire. Et ideo ex hoc non poteſt cõcludi, ꝙ omne mendacium ſit peccatum in ſpiritum ſanctum, nec etiam quòd uniuerſaliter ſit peccatum mortale.

Diſ. 24

Quę-

QVAESTIO IIII.

An uiris perfectis mendacium ſemper mortale ſit?

VTRVM omne mendacium ſit mortale uiris perfectis. Et quod ſic uidetur. Primò ſuper illud Pſal. 5. Perdes omnes &c. Gl. Perfectis omuino mentiri non conuenit: ſed hoc non dicit, niſi quia alterius generis peccatum eſt perfectis, & imperfectis: quod enim omnino non licet, iudicatur eſſe mortale: ergo &c. ITEM. Auguſt. de mendacio. Quomodo (inquit) diligit proximum tanquam ſeipſum, cui ut præſtet temporalem uitam, perdit æternam? loquitur de perfectis: ergo uidetur q pro mendacio officioſo perdit perfectus æternam uitam: ergo peccat mortaliter. ITEM. Auguſt. tractãs illud Prouerbiorum. 29. ſecundum translationem Septuaginta. Verbum ſuſcipiens filius à perditione longè aberit, & nihil falſi ex ore eius procedit: hoc exponens Augu. dicit ſic. Filius ſuſcipiens per gratiam uerbum æternum tam clauſum ſibi deputat ad ſubueniendum homini per mendacium, quàm ſi per ſtuprum tranſire cogatur. Si ergo per ſtuprum tranſire eſt mortale peccatum, uidetur q filijs ſupernæ Hieruſalem mentiri propter ſalutẽ alicuius ſit mortale peccatum. ITEM. Nulli credendum eſt ſi uiris perfectis non creditur: ſed ſi uiri perfecti mentirentur, eis non eſſet credendum: ſi autem nulli creditur, perit fides in terra: ergo mendacium perfectorũ fidem tollit, & euacuat, per quam reguntur homines, & regna. Si igitur talis fides auferri non poteſt ſine mortali culpa, uidetur quòd uiri perfecti in qualibet ſpecie mendacij incurrant reatum mortalis peccati.

Gloſ. *Augu.*

SED CONTRA. Circunſtantia non aggrauat peccatum in infinitũ: ergo ſtatus perfectionis quia eſt circũſtãtia ex parte perſonæ, non aggrauabit peccatum in infinitum: ſed mortale excedit ueniale in infinitum; ergo quod erit ueniale imperfecto, non erit mortale perfecto. ITEM. Non mentiri omni genere mendacii aut eſt conſilium, aut eſt præceptum. Si præceptum; ergo cum ad præceptum omnes obligentur, omnes qui mentiuntur, peccant mortaliter, quod ſupra improbatum eſt. Si conſilium; ſed ad conſilia nemo tenetur niſi ex uoto: ergo cũ uiri perfecti illud non uouerunt, uidetur quod nec mortaliter peccent in quolibet genere mendacii. ITEM. Si mendacium generaliter repugnat charitati perfectę aut ergo inquantum eſt charitas, aut inquantum eſt perfecta. Si inquantum eſt charitas: ergo cuilibet charitati: ergo quilibet peccaret mortaliter. Si inquantum perfecta: ergo uidetur quòd per mendacium non cadat uir perfectus à charitate, ſed ſolum à perfectione: igitur non peccat mortaliter per quodcunque mendacium. ITEM. Vir perfectus in uerbo otioſo, in motu irę, & in motibus carnis, & in aliis, quæ ſunt uenialia de ratione ſui generis, non dicitur peccare mortaliter: ergo pari ratione nec in mendacio iocoſo, & officioſo, cũ de ratione ſui generis ſint uenialia.

Reſo-

RESOLVTIO.

Viris publicè perſectis mendacium omne etiam minimum in peccatũ reputatur, ſaltem propter ſcandalum.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd circa hoc eſt triplex modus dicẽdi. Quidam nanque dicere uoluerunt, ꝙ mendacia illa, quæ ſunt uenialia imperfectis, ſunt etiam uenialia perfectis uiris: ſed tamẽ quia perfecti minorem habent ꝓnitatem ad mendacium, quàm imperfecti: hinc eſt ꝙ grauius peccant. Vnde Aug. non uult oſtendere (ut dicunt) quod omne mẽdacium ſit mortale peccatum perfectis: ſed ꝙ cum nullum mendaciũ poſſit bene fieri, magis tamen indecens eſt, & inconueniens circa perfectos, quàm circa imperfectos: non quia ipſe perfectus propter quodcunque peccatum animam ſuam occidat, & mereatur ire in perditionem: ſed quia ex hocipſo dum minus adhæret ueritati, approximat iniquitati, & diſponit ſe ad lapſum, & præcipitium. Sed quoniam uerba Auguſtini expreſſè uidentur prætendere, ꝙ periculoſum ſit uiris perfectis mentiri: dicitur enim in Glo. ſuper illud: Pſ. 5. Perdes oẽs qui loquunť mẽdaciũ, ꝙ ꝑfectis nõ cõuenit mẽtiri, nec et pro tẽporali uita alicuius ſeruanda; & poſt ſubdit, ꝙ perfectus falſum non dicat, ne pro uita alterius animam ſuã occidat: & ſic uidetur expreſſe dicere, qđ mẽdaciũ officioſum ſit uiris perfectis mortale. IDEO uidetur aliter alijs, eſſe dicendũ: quod eſt perfectio uoti, ſiue religionis: & perfectio charitatis, per quã perfectè adhæret homo ſummæ ueritati, & bonitati per intellectum, & affectum, prout poſſibile eſt in uia; & iſta dicitur perfectio tranquillitatis. De primis ꝑfectis non intelligit Auguſt. ſed de ſecundis. Illi etiam perfecti, pro eo ꝙ maximè adhærent ſummæ ueritati, non habent pronitatem ad mentiendum; & ideo cum mentiuntur, non excuſantur, ſed interuenit ueritatis contemptus, & eſt eis qualecunque mendaciũ deliberatiuè dictum, mortale peccatum. Et ponit exemplum de homine primo, qui in ſtatu innocentiæ propter tranquillitatem, quã habebat, non poterat peccare uenialiter, quia nulla erat in ipſo pronitas infirmitatis, ipſum excuſans, ut in peccato ſuo diceretur eſſe dignus uenia, uel temporali pœna. Sed illud adhuc calumniabile eſt: quia pauciſſimos, aut nullos eſt reperire in iſta charitatis perfectione. Prętereа: Quantumcũque ſit aliquis perfectus perfectione tranquillitatis, ſi dicat aliquod uerbum ocioſum non peccat mortaliter. Et iterum. Quia quanto homo eſt maioris perfectionis in uita præſenti, tanto maioris eſt pietatis: & quanto maioris pietatis, tanto pronior eſt ad ſubueniendum alienę ſaluti. Quãdo ergo uir perfectus uidet, ꝙ poteſt ſubuenire alienæ ſaluti corporali, uel ſpirituali per falſitatẽ uerbi ſui: uidetur quod hoc mendacium debeat inclinare ex ipſa pietate, & dulcedine: ſicut uidemus ꝙ magis pronus eſt pater ad mentiendum pro ſalute filij, quã pro ſalute unius extranei. Eſto ẽt quod nulla ſit pronitas, cum mẽdacium iocoſum, & officioſum non ſit prohibitum, ſi aliquis ad hoc

hoc ſe non aſtrinxerit per uotum, quantumcunque ſit perfectus, nō uidetur quòd incurrat mortale peccatum. Et propterea eſt tertertius modus dicendi, ꝙ ad aliquid obligatur homo ſpecialiter præter alios uel rōne uoti emiſſi, uel ratione officij commiſſi, uel ratione ſcandali alios inuitantis, uel ratione conſcientiæ dictātis. Si ergo dicamus uiros perfectos obligari ad non mentiendum aliquo genere peccati, cum hoc non ſit ex pręcepto, nec ex officio commiſſo, nec ex uoto; erit propter ſcandalum, & conſcientiæ uinculum. Propter quod nota, ꝙ quidam ſunt perfecti publici, quidam ſunt perfecti occculti. Viris publicè perfectis adhibetur fides tanquam conſeruatoribus ueritatis; & quoniam mendacium deprehenſum facit, ut homo alteri non credat; ſi uiri perfecti mentirentur; iam nec ipſis crederetur, nec aliquibus: & magnum ipſi ueritati fieret præiudicium, & daretur alijs occaſio ſcandali: & ideo tales uiri perfecti debent hr̄e conſcientiā, ꝙ pro nulla re dicant falſū ſciēter; quādo ergo dicūt, peccant mortaliter, tum quia faciunt contra conſcientię dictamen, tum etiam quia alios ſcandalizant actiue. Non ſic autem homines ſcandelizantur de his, qui ſunt imperfecti, uel etiam de perfectis occultis: ideo tales non ſic obligantur ad omne mendacium uitandum. Et eſt exēplum huius: quia ſi quis impugnaret fidem; licitū eſſet imperfectis fugere, & latere: ſed uiri perfecti tenentur ſtare, & liberè confiteri, ne per ipſorum fugam, & latitationem populus infirmus cadat à fide: unde conſcientia debet eis hoc rationabiliter dictare. Poteſt igitur concedi ſecundum Auguſtinum, ꝙ uiris ꝑfectis, quorum perfectio publica eſt, mendacium quantumcunque paruū imputatur in mortale peccatum; quoniam propter ſcandalum uitandum dictare debet eis conſcientia nullatenus eſſe mentiendum, ne faciant ueritatem uenire in contemptum. Et hoc uidetur ſenſiſſe Augu. qui fuit præcipuus ueritatis amator, & omnis uir qui ueritatem amat, uehementer odit mādacium. Vnde dicitur Eccl. 20. Potior eſt fur, quam aſſiduitas uiri mendacis. Vnde & auctoritates, & rationes ad hāc partem inductæ concedendæ ſunt.

Redarguūtur hæc à Sco. in 3. d. 38 q. unica ibi. De iſtis duobus.

Lib. de Mendacio. c. 17 Tom. 4.

Ad Illvd uerò, quod primò obijcitur in cōtrarium, ꝙ circunſtantia non aggrauat peccatū in infinitum. Dicendum, ꝙ illud eſt uerum, quantum eſt de ſe: ſed ubi aliqua circunſtantia introducit ſcandalum alienum, & cōſcientiæ uinculum, per cōſequens mutat peccati genus, & facit eſſe mortale, quod aliàs eſſet ueniale. Vinculum. n. cōſciētiæ ēt in indifferētibus facit alios peccare mortaliter, quāto magis in his, quę dictat rōnabiliter. Ad illvd, qđ obijcit, ꝙ nō mētiri omne genere mēdacii, aut eſt conſiliūm, aut præceptum &c. Dicendum, ꝙ quantū ad quædam mendacii prohibitum eſt, quantum ad aliqua non eſt ꝓpriè prohibitum, ſed cohibitum. Venialia enim non dicuntur prohibita, ſed cohibita. Sed quæ ex diuino præcepto non ſunt omnino prohibita: quia præceptum reſpicit omnes, ex conſcientiæ uinculo, & ſcandalo, quod reſpicit ſpeciales perſonas, efficiuntur prohibita,

bita. Et ſic intelligendum eſt ſe habere in parte iſta. AD ILLVD, quod obiicitur, quod mẽdacium aut repugnat charitati ſimpliciter, aut charitati perfectę. Dicendum, ꝙ mẽdacium repugnat vtrique. Repugnat enim charitati ratione perfectionis ſuperadditæ; quoniam ipſa perfectio uiri iuſti alijs manifeſta introducit occaſionaliter ſcandalum, & conſcientiæ uinculum, & per conſequens peccatum; quod non tantum tollit perfectionem, ſed etiam ipſam charitatem. AD ILLVD, quod obiicitur, quod uir perfectus non peccat in uerbo otioſo, nec in primis motibus, nec alius imperfectus. Dicendum, quod non eſt ſimile: qa ex aliis uenialibus peccatis non ita oritur ſcandalum, nec ita ueritas uenit in contemptum, ſicut de mendacio, ſi reperiatur circa uirum perfectum, ſecundum ꝙ ſuperius eſt explanatum. Hæc autem ſunt dicta de mendacio, ſecundum quod uerba beati Auguſtini prætendunt, qui propter magnum ueritatis zelum maximè deteſtatus eſt mendacium, & conatus eſt illud ab omnibus excludere, ſaltem à uiris perfectis: & cum non poſſet mendaciũ ab omnibus excludere, ſaltem à uiris perfectis uoluit elongare, ut ueritas in aliquibus inueniret ſolidam ſedem. Et propterea ſi quis uellet intelligere, quòd mendacium, quod eſt aliis ueniale, nõ ſit uiris perfectis mortale, poterit ad uerba Aug. reſpondere intelligendo per ea mendaciũ ſemper eſſe indecens, & malum uiris perfectis, quoniam mẽtiendo diſponunt ſe, & alios ad malum: non autem quod ſemper ſit eis mortale peccatum: & per hoc declinari poſſunt omnes rationes adductæ ad oppoſitum. Quicquid autem horum uerum ſit, uiro tamen qui perfectionem profitetur ſummopere cauendum eſt omne mendacium.

QVAESTIO V.

An mendacium rectè, & plenè diuidatur in officioſum, iocoſum, & pernicioſum?

DE ipſius mendacii diuiſione. Diuidit enim Augu. & Magiſter mendacium per tres differentias primas, uidelicet in officioſum, iocoſum, & pernicioſum. SED contra iſtam diuiſionem obiicitur primo ratione primi membri. Officioſum enim mendaciũ dicitur, quod alicui prodeſt: ſed quod mendacium proſit, hoc eſt ualde per accidens, cum ſit malũ: ergo penes hoc, qđ eſt, prodeſſe, non eſt aliquam ſpeciem ipſius mendacii aſſignare. ITEM. Idem mendacium ſecundũ ſpeciem poteſt prodeſſe, & poteſt obeſſe: ergo penes iſtam non contingit aſſignare ipſius mendacii ſpecies diuerſas. ITEM. Contra ſecundam differentiam obiicitur, quæ quidem eſt mẽdacium iocoſum: quoniam ſicut contingit peccatum mendacii ioco perpetrari, ita ẽt & alias peccatorum differentias: ergo ſi alia peccata habent diuidi per iocoſum, & non iocoſum, uidetur quod nec ipſum mendaciũ. ITEm. Cum quis falſum dicit intendens iocari, non intendit fallere. Sed mendacium (ut dicit Auguſt.) eſt falſa uocis ſignificatio cum intentione fallendi: ergo ubi iocus interuenit, ibi nõ eſt mendacium: uidetur ergo ꝙ mendacium iocoſum non ſit ſpecies mendacii,

cii, imo potius defectus, & diminutio ipſius. ITEM. Obiicitur cõtra tertiam differentiam, quæ eſt mendacium pernicioſum. Si enim pernicioſum dicitur mendacium, quod inducit mortem, & omne peccatum mortale inducit mortem, eſſe pernicioſum eſt generale omni peccato mortali: ergo nõ eſt differentia mendacii. ITEM. Mendacium pernicioſum ſi diſtinguitur ab aliis, aut hoc eſt ratione materiæ, aut ratione uoluntatis. Ratione materiæ non, ut uidetur: quia in qualibet materia poteſt homo mentiri grauiter, & pernicioſe, ſi mentiatur ex malignitate. Nec ratione uoluntatis: quoniam in quolibet genere mendacii poteſt uolũtas inordinate moueri, & inducere mortem, ſiue perniciem in mentiente: ergo non uidetur, quod ſit differentia ſpecialis mendacii. ITEM. Obiicitur cõtra differẽtias prædictas: quoniã Aug. diuidit mendacium in octo differentias. Aut ergo diuiſio illa eſt ſuperflua, aut iſta eſt diminuta, aut neceſſe eſt unam reduci ad aliam. Si ergo reducitur, quæritur etiam quis ſit ſpecierum mendacii numerus, & quæ ſufficiẽtia.

Lib. de mendacio c. 14

RESOLVTIO.

Cum mendacium habeat pro formali & pro complemento intentionem fallendi; iuxta uariam mentientis intentionem uariabitur & ipſum mendacium.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ cum mendacium habeat pro formali, & complemento intentionem fallendi ſecundum intentionem ipſius mentientis, habet in ſpecies diuerſificari. Mentiens autem aut intendit prodeſſe, aut delectare, aut lædere. Secundum quod intendit prodeſſe, eſt mendacium officioſum: ſecundum qđ intendit delectare, eſt mendacium iocoſum: ſecundum quod intendit lædere, eſt mendacium pernicioſum. Lędere autem poteſt aliquis dupliciter, uel damno temporali, uel damno ſpirituali. Et ſi lædit damno temporali, hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut ſimpliciter lædit; aut ita lædit unum, quod alteri prodeſt: & ſecundum hoc ſunt tres differentiæ mendacii pernicioſi. Quarum una conſiſtit in eo genere mendacii, quo quis mentitur in doctrina religionis: & hoc quidem facit ad nocumentum boni ſpiritualis: ſcilicet fidei. Alia differentia conſiſtit in hoc, ut mendacium ſimpliciter obſit. Tertia uero differentia in hoc, quod mendacium non ſimpliciter obeſt, ſed alicui prodeſt, alicui obeſt. Si uerò quis mentitur ut delectet, ſic eſt mendacium iocoſum. Et hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut ut delectet alterum: & ſic eſt mendacium ſimpliciter iocoſum. Aut ut delectet ſemetipſum in mentiendo: & ſic mendacium libidinoſum. Si uerò quis mentitur, ut proſit alteri; aut mentitur ut proſit in rebus; & ſic eſt una differentia mendacii officioſi. Aut ut proſit in ſalute. & uita corporis; & ſic eſt alia. Aut ut ꝓſit in ſanctitate, & caſtitate mentis; & ſic eſt tertia. Et ſic patet qđ tria ſunt genera mendaciorum, quæ ſubdiuiduntur in octo membra, ita quod utraque diuiſio ſumpta eſt ſecundum uariationem intentionis mentientis, & ita una illarum in altera hẽt includit

cludi: & hoc ſatis rationabiliter, ſicut tactum eſt.

Et per hoc patet reſponſio ad illud, quod ultimo quærebatur. Ad illvd, ꝙ primò obiicitur in contrarium, ꝙ accidit mendacio, quod proſit. Dicendum eſt, ꝙ uerum eſt, quantum eſt de ratione ſui generis: quia tamen in moribus intentio ponit nomen operi, ex ipſa intentione poteſt illa conditio adeo fieri mendacio eſſentialis, ut ſecundum ipſam accipiātur diuerſę ſpecies ipſius mendacii. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ idem mēdacium ſecundum ſpeciem poteſt obeſſe, & prodeſſe. Dicēdum, quod illud eſt uerum, loquendo de mendacio quantum ad ſermonem exteriorem, ſed nō eſt uerum de ipſo quantum ad interiorem intentionem: mendaciū autem non ſortitur ſpeciem à falſa locutione, ſed potius ab ipſa intentione, ſicut tactum eſt. Ad illvd, quod obijcitur, ꝙ alia peccata habent fieri ioco, ſicut & mēdacium. Dicendum, quod denominationes non fiunt ab his, quæ raro accidunt, ſed ab his quæ frequenter: licet ergo contingat alia peccata per iocum perpetrari, quia tamen non ita frequenter alia cōmittuntur ioco, ſicut ipſum mendacium: hinc eſt quod eſſe iocoſū non eſt differentia alterius peccati, ſicut mendacii. Præterea, & ſi omnia opera ſortiantur denominationem ab ipſa intentione, maximè ſermo ab intentione denominatur: & quia mendacium eſt in ſermone: inde eſt quod magis denominatur iocoſum, quando fit intentione ludēdi, quàm alia peccata. Ad illvd, quod obiicitur, quod ubi interuenit iocus, ibi nō eſt intentio fallendi. Dicendum, ꝙ ſicut in litera explanatur, cum dicitur: Mendacium eſt falſa uocis ſignificatio cum intentione fallendi: ſecundum ꝙ generaliter accipitur, non idem eſt fallere, quod decipere, ſed idem eſt fallere quod falſum dicere. Vnde ſenſus eſt. Cum intentione fallendi, hoc eſt falſum dicendi: & hoc utique conuenit mendacio iocoſo, licet minus complete, quàm pernicioſo. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ eſſe pernicioſum conuenit omni generi peccati mortalis, Dicendum, ꝙ pernicioſum aſſignatur eſſe differentia ipſius peccati, non quia ſit propriū eius ſimpliciter, ſed hoc eſt ratione mendacii officioſi, cōtra quod diſtinguit pernicioſum, quia illud prodeſt, & iſtud obeſt: & quoniam alia genera peccatorum non ita diſtinguuntur per officioſum, ſicut mendacium: hinc eſt ꝙ nec ita diſtinguuntur per pernicioſum. Ad illvd, quod obiicitur, utrum diſtinguatur ratione materiæ, uel uoluntatis. Dicendum, ꝙ ratione uoluntatis principaliter: licet etiam poſſet dici, ꝙ ratione materiæ quantum ad illam differentiam mendacii pernicioſi, quæ quidem conſiſtit in doctrina religionis. Et ſi tu obiicias quod iſta praua uoluntas poteſt eſſe in omni genere mendacii: iā patet reſponſio, quia hoc eſt falſum ſecūdum ꝙ explanatum eſt: quia ſecundum quod uerba deſeruiunt intentioni, fit diuerſificatio ſpecierum mendacii.

Qvaestio. VI.

Quodnam mendacij genus grauiſſimum eſſe dicatur.

De gradibus ſpecierum mendacii. Dicit enim Aug. ꝙ primum

mum genus mendacii eſt grauiſſimum,& ultimum eſt leuiſſimum. Et quanto inter genera mendacii aliquod mendacium accedit ad primū, tantò eſt grauius; & quantò magis elongatur, & accedit ad ultimum; tantò leuius. Primum autem mendacii genus (ut dicit) eſt in doctrina religionis; ultimū autem eſt (ut dicit) pro conſeruatione alienæ caſtitatis.

CONTRA, hoc, quod dicit, ꝙ primum eſt grauiſſimum obiicitur ſic. Eſto quod aliquis dicat Chriſtum nō aſcendiſſe ſuper aſellum ex quadam urbanitate:& alius imponat falſum crimen proximo, ex quo proximus morte damnatur: conſtans eſt, ꝙ grauius peccat ſecundus, quàm primus: ſed primus peccat primo genere mendacii, ſecundus peccat ſecundo genere mendacii: ergo ſecundum genus peccati mendacii eſt grauius, quàm primum. ITEM. Aliquis dicit aliquod mendacium in doctrina religionis, quod corrumpit fidem in uno ſimplici. Alius uerò dicit mendacium; per quod ſcinditur unitas eccleſiaſticæ pacis. Conſtat ꝙ grauius peccat ſecundus, quàm primus, quia ſeminat inter fratres diſcordias, quod maximè dominus deteſtatur:& tamen primus peccat primo genere peccati mendacii, ſecundus uerò ſecundo: ergo redit idem quod prius. ITEM. Poſſibile eſt aliquem mentiri primo genere mendacii, ex infirmitate, ſecundo uerò genere mendacii ex certa malitia: ſi ergo peccatum ex certa malitia, eſt peccatum in ſpiritum ſanctum, quod eſt grauius aliis, uidetur ꝙ ſecundum genus poſſit eſſe grauius, quàm primum, ITEM. primum genus mendacii eſt contra fidem, ſecundum eſt contra charitatem, generaliter loquendo: ſed maius bonum eſt charitas, quam fides: ſi ergo priuationes per habitus dignoſcuntur, grauius peccatum eſt ſecundum genus mendacii (loquēdo generaliter) quā primum. Eſt igitur quæſtio, quare primum genus peccati mendacii Aug. dicit eſſe grauiſſimū. ITEM. Obiicitur contra ultimū gradum: dicit enim. Mendacium quod fit pro caſtitate alterius corporis ſeruanda, eſt leuiſſimum omnium:& leuius eo, quod fit pro ſeruāda uita. Sed contra. Illud mendacium grauius eſt, in quo magis ſeruatur ratio mentiendi: ſed mendacium quod fit ſerio, plus habet de ratione mentiendi, quam mendacium, quod fit ioco. Si ergo quodlibet mendacium officioſum fit ſerio, quodlibet mēdacium officioſum eſt grauius, quam iocoſum. ITEM. Caſtitatem non poteſt quis amittere inuitus, uitam corporis pōt quis amittere inuitus: ergo magis indiget adiutorio, & ſuccurſu pro ſeruanda uita, quàm pro ſeruanda continentia. Videtur ergo ꝙ magis ſpectet ad officium pietatis:& magis leue peccatum ſit mentiri pro ſeruanda uita corporis, quam pro ſeruanda continentia carnis. ITEM. Qui perdit uitam, perdit ſpacium merendi, & pœnitendi: non ſic autem qui perdit carnis continentiam: ergo periculoſius,& damnoſius eſt alicui interfici, quam carnaliter uiolari: ergo magis pium eſt in tali caſu mentiri. IVXTA hoc quæritur: ſi quis eſt in periculo conſtitutus de caſtitate amittenda ſua, uel aliena; quod ſit ſibi magis eligendum, utrum

utrum mentiri, uel ſuſtinere, ſe uel alium carnaliter uiolari. Et quæritur etiam, utrum melius faciat ille, qui mentitur, ut alium trahat de ſtatu periculoſo, ut intret religionem, de quo uehementer præſumit, ut poſſit ipſum per mendacium attrahere; an ille, q ſimpliciter negligit, & non uult mentiri pro alicuius ſalute. Et uidetur, ꝙ primus melius faciat, qa nó magnum eſt facere unum peccatum ueniale, ut alius æternam conſequatur ſaltem. Quod autem ſecundus melius, uidetur, quia maioris perfectionis eſt in nullo caſu mentiri aliqua de cauſa, ſecundum ꝙ multipliciter oſtendit beatus Auguſtinus.

RESOLVTIO.

Mendaciorum illud grauiſſimum dicitur; qđ circa ea, quæ doctrinæ fidei ſunt; committitur. Si quidem hoc ſpirituale nocumentum inducit: præ cæteris nocumentis profectò maximum.

RESPON. Dicendum, ꝙ (ſecundum ꝙ beatus Auguſt. dicit) gradus mendaciorum ſequuntur ordinem, ita ꝙ primum eſt magnũ, & ultimum minimum. Et ratio huius eſt iſta: quoniam (ſecundũ quod uult Philoſophus.) Si maximum in uno genere excedit maximum in alio genere, ſimpliciter hoc genus excedit illud. Vnde ad hoc ꝙ aliquod genus excedat alterum, non eſt neceſſe, ꝙ ſingula illius generis excedant ſingula alterius generis, ſed ꝙ ſummum in illo genere ſit maius omnibus cęteris alterius generis. Quoniam ergo inter mendacia omnia illud eſt maximũ, in quo intendit unus alteri nocere in uia ueritatis; & ſalutis; quia infert ei nocumentũ ſpirituale, & irrecompenſabile, & quãtum ad maxima bona; hinc eſt quod mendacium, quod eſt in doctrina religionis, cũ ſit ad hoc ordinatum, eſt inter cætera mendacia maximum, & ſummum. Vlterius. Quia non poteſt aliquis moueri maiori cauſa ad mentiendum, quàm pro ſeruando bono ſpirituali, uel annexo ſpirituali: hinc eſt ꝙ iſtud mendacium eſt leuiſſimum, quod fit pro ſeruanda caſtitate corporis, uel pro aliquo ſimili: & ſic gradatim deſcendendo, & aſcendendo oportet uidere in cæteris aliis. Vnde ualdè rationabiliter beatus Aug. ſpecies mẽdaciorum diſtinguit, & gradus ordinauit.

AD ILLVD ergo, ꝙ primò obiicitur in contrarium, de illo qui mentitur, dicendo Chriſtum non aſcendiſſe ſuper aſellum, uel aliud conſimile: qui non ita mentitur, ſicut ille qui ſuo mendacio proximum interficit. Dicendum, ꝙ uerum eſt: ſed tamen ex hoc nõ ſequitur, ꝙ gradus ille non excedat iſtum, pro eo ꝙ non eſt ſummum mendacium in doctrina religionis: ſed quando quis ex certa ſcientia, uel malitia impugnat ueritatem ſiue pietatem, ut fidem Chriſtianam, & bonos mores ſubuertat, hoc (inquam) modo mentiendi non contingit reperiri grauius mendacium in ſecundo genere. Et per hoc patet reſponſio ad duas rationes ſequentes, uidelicet de mẽdacio quod inducit ſchiſma: & de mendacio quod eſt ex certa malitia. Quoniam mendacium in doctrina religionis non tãtum inducit infidelitatem, imò & ſchiſma, & cætera mala, nec tãtum eſt ex infirmitate, imò ex cer

ta

ta malitiã. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd primum mendacii genus opponitur fidei, ſecundum uerò opponitur charitati. Dicendum, quòd ratio illa dupliciter deficit. Primum quidẽ: quia non ſequitur, ſi aliqua duo bona ſic ſe habent, quòd vnum excedat reliquum, quòd ſimiliter ſit,& in eorum priuationibus reperire: quoniam ſicut negationes econtrario ſe habent affirmationibus, ſic etiam eſſe poteſt in priuationibus, & habitibus. Vnde nihil impedit, quod charitas ſit maius bonum, quàm fides: & tamen maius malum eſt infidelitas, quàm odium. Et ratio huius eſt; quia plus priuat infidelitas, quàm ipſum odium. Alius etiam defectus eſt ibi: quia mendacium, quod eſt in doctrina religionis, non tantum repugnat fidei, ſed etiam moribus bonis: veritas enim ſecundum pietatẽ, quę eſt in doctrina religionis, nõ tantum conſiſtit in credendis, uerumetiam in agendis. Vnde ſi quis diceret fornicationem non eſſe uitandam, & parentes non eſſe honorandos mẽtiretur primo genere mendacii. Et quia in doctrina religionis, non tantum docetur quid credendũ; ſed etiam quid eſt ſecundum ſingulas uirtutes operandum: hinc eſt, quod illud mendacium poteſt opponi cuilibet uirtuti, & bono ſpirituali: licet primo & principaliter opponatur ipſi fidei. AD ILLVD, quòd obiicitur ulterius, quòd mendacium iocoſum eſt magis leue, quam officioſum. Dicendum, quòd falſum eſt: quia in neutro illorum mendaciorum intendit quis decipere alium: intendit tamen dicere falſum in uno ut delectet, in altero ut proſit. Minus autem inordinata eſt intentio, quando intendit prodeſſe, quàm quando intendit delectari. Cum ergo dicit, quòd mendacium iocoſum non ſit ſerio. Dicendum, quòd falſum eſt: quia ſerio mentitur, quis illo mendacio; non tamen ad ſeducẽdum, ſed ad delectandum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod magis pium eſt mentiri pro ſeruanda uita, quàm pro ſeruanda continentia. Dicẽdum, quòd falſum eſt: licet enim non poſſit aliquis alicui inuito auferre uirtutem cõtinentiæ, quantũ ad id, quod mentis eſt: quia tamen põt auferre illud, quod eſt ei annexum, videlicet continentiam carnis, in cuius ablatione maximum eſt periculum propter carnis lubricum, ex hoc eſt, ꝙ magis accedit ad pietatem mentiri pro illa continentia ſeruanda, quàm pro uita, ſecundum quòd uita ſpiritualis præfertur uitæ carnali. Vnde etſi pietas naturalis aliquo modo plus remoueat ad ſeruandam uitam naturæ: tamen pietas gratuita, quæ mouetur ſecundum regulam fidei, magis mouet ad conſeruandam uitam gratiæ, & uirtutis. AD ILLVD uerò, quod obiicitur, quod qui aufert uitam, aufert ſpatiũ pœnitendi, & merendi. Dicendum, quod & ſimul cũ hoc aufert ſpatium peccandi, & neſcitur utrum homo liberatus a morte, uitam futuram expendit in bonis, uel in malis: ideo non eſt ſimile hinc & inde. AD ILLVD uerò, quod quæritur de aliquo, qui eſt in periculo conſtitutus. Dicendum, ꝙ ille, qui eſt

in periculo conſtitutus de amittenda integritate carnis, aut eſt perfectus amator cõtinentiæ, aut imperfectus. Si perfectus eſt ut poſſit de continentia mentis confidere, non debet propter hoc mẽdacium dicere pro uitanda corruptione carnis, quoniam ſicut dixit Lucia. Si me inuitam uiolaueris, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam. In tali periculo ſuſtinere pollutionem illam poteſt eſſe ſine culpa: ſed mentiri non poteſt eſſe ſine culpa. Si autem eſt imperfectus, rationabiliter debet timere ne ſuccumbat, ſi ad illum ſtatum uenerit: & ideo tali propter infirmitatem ſuam conceditur redimere periculum maioris peccati per minus peccatũ. Vnde ſi probabiliter videt, quòd per mendacium poſſet declinare corruptionem, ſanius conſilium eſt iſti aliquod falſum dicere, quàm corruptionem illam ſuſtinere. Et hoc eſt, quod dicit beatus Auguſtinus in libro de mendacio. Illa peccata, quæ ita committuntur in homine, vt eum faciant immundum, etiam peccatis noſtris euitare debemus: ac per hoc nec peccata dicẽda ſunt: quia ideo fiunt, vt illa immunditia euitetur: quod intelligendum eſt, non quod nõ ſint ſimpliciter peccata: ſed quia non ſunt grauia. Et ſicut dicimus de viro imperfecto reſpectu ſui, ſic etiam intelligẽdum eſt de uiro imperfecto reſpectu alterius uiri imperfecti. Et ita debet homo cauere periculũ alienum, ſicut & proprium. AD ILLVD, quod vltimo quæritur, vtrum ſanius ſit conſilium mentiri, vt alius reducatur ad uiã ueritatis. Dicendum, quòd nec perfecto, nec imperfecto conuenit mentiri propter hoc, ut alterum ad uiam ueritatis prouocet: quia nõ indiget Deus noſtro mẽdacio: nec debet aliquis credere, quòd aliquis conuertatur a malo per falſi ſuggeſtionem; ſed potius per Spiritus ſancti inſpirationem. Quia ſecundum quòd dicit Gregorius. In uanum laborat ſermo prædicatoris, niſi intus operetur gratia Saluatoris.

DISTINCTIO XXXIX.
De Periurio.

Nunc de periurio videamus. Periurium eſt mendacium iuramẽto firmatum. Hic quæritur, Vtrum ſit periurium, vbi non eſt mendacium. Quod quibuſdam videtur ex authoritate Hieronymi dicentis, Aduertendum eſt, quod iuſiurandum tres habet comites, veritatem, iudicium, & iuſtitiam, ſi iſta defuerint, non erit iuramentum, ſed periurium. Vbi autem falſum iuratur, veritas deeſt. Si ergo falſum iuretur, etſi non ſit ibi intentio fallendi, videtur eſſe periurium; quia deeſt veritas. Quibuſdam placet non eſſe periurium vbi non eſt

Hiero. ſuper Hier. in cõmẽtario ad c. 4. in prin. tom. 5.

mendacium:

mendacium: & ſicut dicitur aliquando falſum ſine mendacio, ita iuratur falſum ſine periurio. Falſum fortè dixit Apoſtolus, cum ſe venturum ad Corinthios promiſit: nec tamen ſicut ei imponebatur culpam mendacij contraxit: quia ſic animo ſentiebat, etiam ſi iuramento illud firmaſſet, non periurium incurriſſet: quia quantum in ipſo fuit, verum dixit: & ſi iurationem addidiſſet, quantum in ſe foret, verum iuraſſet, & ſi aliter euenerit quàm dixit. Ideo ſicut quis non eſt mendax, niſi aliter ſentiat animo quam dicat, ſiue ita ſit, ſiue nõ; ita videtur quibuſdam neminem periurum conſtitui, niſi aliter ſentiat animo quàm loquitur, ſiue ita ſit, ſiue non. 1. Cor. 1. ſimo.

De triplici modo periurij.

Sed melius creditur & ille peierare, qui falſum voluntate fallendi iurat; & qui falſum putans quod verum eſt, iurat: & qui verum putans quod falſum eſt, iurat. Vnde Aug. Homines falſum iurant, vel cum fallunt, vel cum falluntur. Aut putat homo verum eſſe, quod falſum eſt, & temere iurat: aut ſcit, vel putat falſum eſſe; et tamen pro vero iurat, & nihilominus cum ſcelere iurat. Diſtant autẽ illa duo periuria, quæ cõmemoraui. Fac illum iurare, qui verum eſſe putat, pro quo iurat, verum putat eſſe, & tamen falſum eſt: nõ ex animo iſte peierat, ſed fallitur. Hoc pro vero habet quod falſum eſt, non pro falſa re ſciens iurationem interponit. Da alium, qui ſcit falſum eſſe, & iurat tanquam verum ſit quod ſcit falſum eſſe. Videtis quàm iſta deteſtanda ſit belua. Fac alium, qui putat falſum eſſe, & iurat tanquam verum ſit, & forte verum eſt. Verbi gratia, vt intelligatis. Pluit in illo loco. Interrogas hominem, & dicit pluiſſe: & tunc pluit ibi; ſed putat non pluiſſe, periurus eſt. Intereſt quemadmodum verbum procedat ex animo: ream linguã non facit, niſi rea mens ſit. His euidenter traditur, quod tripliciter peierat homo, vt ſupra diximus, dum vel ſciens falſum iurat, vel putans falſum, quod verum eſt, iurat; vel æſtimans verum, quod falſum eſt, iurat. Sed hoc extremum non videtur eſſe periurium, etiam ſi periurium nominetur, eo quod falſum iuratur, nõ videtur reus eſſe periurij, qui ſic De verbis Apoſtoli ſermone. 28. non longe a prin. in tom. 10.

iurat:quia nõ eſt mens eius rea;& ideo nec lingua. Imo eius mens rea eſt, dum iurare præſumit, quod perſpicue verũ non deprehendit. Non ergo omne periurium mendacium eſt, nec omnis qui peierat mentitur: ſed omnis mentiendo iurans peierat, & omnis qui falſum iurat, ſiue mentiens ſiue non, peierat. Cum vero quis iurat, quod verum eſt exiſtimans eſſe falſum: quæritur quid ſit ibi periurium. Ipſa enim ſignificatio vocis vera eſt; quia verum neſcienter loquitur. Non ergo ipſa ſignificatio, vel falſum, vel mendacium eſt; quia vera eſt; & quod verum eſt, periurium non videtur eſſe. Ad hoc dicimus, loqui ſic, ſcilicet contra mentem, ſub atteſtatione iuramenti eſſe periurium. Mentiri ergo adhibita iuratione periurium eſt. Periurium ergo eſt, vel iurando loqui falſum cum intentione fallendi, vel iurando loqui falſum ſine intentione fallendi, vel iurando loqui verum cum intentione fallendi. Hic opponitur: Si omnis, qui falſum iurat, perierat: tunc qui alicui promittit dare ſub certo termino aliquid, quod tamen non faciet, ex quo iurauit, peierauit; quia falſum iurauit: non enim ita futurum erat, vt iurauit. Ad hoc dici poteſt; quia non omnis, qui iurat quod falſum eſt, ex quo iurat, periurus eſt, ſicut iſte, de quo agimus: ſed ex quo propoſitum mutat, vel terminum trãſgreditur, iuratio talis fit periurium reatu.

Quæſtio.

An iuratio ſit malum.

Si autem quæritur, Vtrum iurare ſit malum: Dicimus aliquando malum eſſe, aliquando non. Sponte enim & ſine neceſſitate iurare, vel falſum iurare, peccatum grande eſt. Ex neceſſitate autem iurare, ſcilicet vel ad aſſerendam innocentiam, vel ad fœdera pacis confirmanda, vel ad perſuadendum auditoribus, quod eſt eis vtile, malum non eſt: quia neceſſarium eis eſt. Vnde Augu. Iuramentum faciendum eſt in neceſſariis, cum pigri ſint homines credere quod eis eſt vtile. Iuratio non eſt bona, non tamen mala cum neceſſaria: id eſt, non appetenda ſicut bona, nec tamen fugienda tanquam mala, cum eſt neceſſaria. Non eſt enim contra præceptum Dei iuratio. Sed ita intelligitur dominus prohibuiſſe a iuramento, vt quantum in ipſo eſt, quiſque non iuret.

De ſermone domini in monte. lib. 1. poſt medium lib. to. 4. Aug. in expoſitione 1. c. ad Gal. in ſ. to. 4.

Quod

Quod multi faciunt, in ore habentes iurationem tanquam magnum, atque ſuaue aliquid. Apoſtolus enim nouit præceptum domini, & tamen iurauit. Prohibemur enim iurare vel cupiditate, vel delectatione iurandi. Quod ergo Chriſtus ait in euangelio, Ego dico vobis, non iurare omnino: ita intelligitur pręcepiſſe, ne quiſquam ſicut bonum appetat iuramentum, & aßiduitate iurandi labatur in periurium. Quod verò addidit, Sit ſermo veſter, Eſt eſt, Non non: bonum eſt & appetendum. Quod autem amplius eſt, à malo eſt: id eſt, ſi iurare cogaris, ſcias de neceſſitate uenire infirmitatis eorum quibus aliquid ſuades: quæ infirmitas utique malum eſt. Vnde nos quotidie liberari præcamur, dicentes, Libera nos à malo. Ideoque non dixit. Quod amplius eſt, malum eſt. Tu enim non facis malum, qui bene uteris iuratione, ſed à malo eſt illius qui aliter non credit, id eſt, ab infirmitate, quæ aliquando pœna eſt, aliquando pœna & culpa. Ibi ergo dominus prohibuit malum, ſuaſit bonum, indulſit neceſſarium.

Rom. 1
Augu. de ſermone, domini in monte.
Mat. 5
Ibidem in loco præcuꝛso.

De iuramento, quod per creaturas ſit.

Quæritur etiam vtrum liceat iurare per creaturam. Quod non videtur, cum in lege ſcriptum ſit, Reddes autem domino iuramenta tua: Et Chriſtus in euangelio præcipiat non iurare omnino, nec per cælum, nec per terram, nec per Hieroſolymã, nec per caput tuum. Iudæis quaſi paruulis, eſt conceſſum iurare per creatorem: & præceptum, vt ſi iurare contigeret, non niſi per creatorem iurarent, non per creaturã: quia iurãtes per angelos & elemẽta, creaturas venerabãtur creatoris honore: & melius erat hoc exhiberi Deo quàm creaturis. Infirmis ergo illud prohibuit: ſanctis verò qui in creaturis creatorem venerabantur tantum, non prohibuit. Vnde Ioſeph per ſalutem Pharaonis iurauit, Dei iudicium in eo veneratus, quo poſitus erat in infimis. Chriſtus uero per creaturas iurare prohibuit, ne uel aliquid diuinum in eis crederetur, pro quo reuerentia eis deberetur: uel ne per ea iurantes falſum, homines ſe iuramento teneri non putarent.

Deut. 6
Mat. 5
Hier ſuper Matthæum. Commẽtario ad 5. c. in fin. in Tom. 6
Ge. 42.

Qua iuratio magis teneat.

Si autẽ quæritur, Quis magis teneatur, an qui per Deũ, an qui per Euangelium, uel per creaturas iurat: Dicimus, qui per Deum; quia per Deum hæc ſancta facta ſunt. Vnde Chryſoſtomus: ſi qua cauſa fuerit, modicũ uidetur facere qui iurat per Deum. Qui uero per euangelium, maius aliquid feciſſe uidetur. Quibus dicendum eſt, Stulti, ſcripturæ ſanctæ propter Deum factæ ſunt, non Deus propter ſcripturas: ita & creaturæ factæ ſunt, propter Deum.

Quid eſt dicere, Per Deum iuro.

Hic quæritur, quid ſit dicere, Per Deum iuro, hoc eſt teſtem adhibere Deum. Iurauit enim Apoſtolus dicens, Teſtis eſt mihi Deus: ac ſi dixiſſet. Per Deum ita eſt. Vnde Auguſtinus, Ridiculum eſt putare hoc, ſi dicas, Per Deum, iuras: ſi dicas, Teſtis eſt mihi Deus, non iuras. Quid eſt enim per Deum, niſi teſtis eſt mihi Deus: aut quid eſt, teſtis eſt Deus, niſi per Deum? Quid eſt autem iurare, niſi ius Deo reddere, quando per Deum iuras? ius ſcilicet ueritatis, & non falſitatis. Item, Ecce dico charitati ueſtræ. Et qui per lapidem iurat falſum, periurus eſt: quia non lapidem, qui non audit, ſed eius creatorem adhibet teſtem. Hoc eſt ergo iurare per quamlibet creaturam, ſcilicet creatorem eius teſtem adhibere. Eſt etiam quoddam genus iuramenti grauiſſimũ, quod fit per execrationem: ut cum homo dicit: Si illud feci, illud patiar, uel illud contingat filijs meis: ſecundum quem modum accipitur etiam interdum cum aliquis iurando dicit, Per ſalutem meam, uel per filios meos, & huiuſmodi: obligat enim hoc Deo. Vnde Auguſtin. Cum quis ait, Per ſalutem meam, ſalutem ſuam Deo obligat. Cum dicit, Per filios meos, oppignerat eos Deo, ut hoc eueniat in caput eorum, quod exit de ore ipſius: ſi uerum, uerum: ſi falſum, falſum. Et ſicut per hoc iurans, aliquando hoc Deo obligat: ita per Deum iurans, ipſum adhibet teſtem. In omni ergo iuratione aut Deus teſtis adhibetur, aut creatura Deo obligatur, & oppigneratur: vt hoc ſit iurare, ſcilicet Deum teſtem adhibere, vel Deo aliquid oppignerare. Hoc eſt ergo iurare per quamlibet creaturam, ſcilicet

Rom. 1
De uerbis Apoſtoli ſermo. 82. a prin. in to. 10
In ſermone eodem.

creatorem eius teſtem adhibere.

De illis, qui iurant per falſos Deos.

Poſt hæc quæritur, Vtrum fide eius utendum ſit, qui per dæmonia uel idola iurauerit. De hoc Auguſtinus ſcribens ad Publicolam ait, Te priùs conſiderare volo, vtrum ſi quiſpiam per Deos falſos iurauerit, & fidem non ſeruauerit, non tibi videatur bis peccaſſe. Bis vtique peccauit: quia iurauit per quos non debuit, & contra pollicitam fecit fidem, quod non debuit. Ideoque qui vtitur fide illius, quē conſtat iuraſſe per deos falſos, & vtitur fide illius non ad malum, ſed ad bonū, non peccato illius ſe ſociat, qui per dæmonia iurauit, ſed bono pacto eius, quo fidem ſeruauit. Et ſine dubitatione minus malum eſt per deos falſos iurare ueraciter, quam per Deū verū fallaciter. Quāto enim per quod iuratur, magis ſanctū eſt, tanto magis eſt pœnale periuriū. Aug. ad Publicolā epiſto. 154. in prin. & totā.

Quod iuramentum, quo incautè iuratur, non eſt obſeruandum, nec uotum, nec promiſsio iniuſtè facta.

Nunc ſupereſt videre, Vtrum omne iuramentum implendum ſit. Si enim quis alicui iurauerit contra fidem & charitatem, quod obſeruatum peiorem vergat in exitū, potius eſt mutandum quàm implendum. Vnde Ambr. Eſt contra officium Dei nonnunquam promiſſum ſoluere ſacramētum: vt Herodes fecit. Item Iſidorus, In malis promiſſis reſcinde fidem, in turpi voto muta decretum. Quod incautè vouiſti, ne facias: impia eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur. Idē, Non eſt obſeruandum ſacramentum, quo malum incautè promittitur: vt ſi quis adulteræ perpetuam fidem cum ea permanendi polliceatur. Tolerabilius enim eſt non implere ſacramentum, quā permanere in ſtupro. Item Beda, Si quid nos incautius iurare contigerit, quod obſeruatum peiorem vergat in exitum, liberè illud ſalubriori conſilio mutandū nouerimus: ac magis inſtante neceſſitate peierandum eſſe nobis, quam pro vitando periurio in aliud crimen grauius eſſe diuertendum. Denique *iurauit* Dauid *per Deum occidere Nabal virum ſtultum: ſed ad primam interceſsionem Abigail fœminæ prudentis remiſit minas, reuocauit enſem in vaginam: nec aliquid culpæ ſe tali periurio contraxiſſe* Beda Homil. 44. In lib. de offi-ciis. 22 q.4.ca. Eſt it. Mar. 4 Matt. 14. Lib. 2. de ſummo bono cap. 32. In lib. ſententiarum ibidē.c. non eſt obſeruandū.

In Homi. 43. ibid. c. Si aliquid. 1. Reg. 25. doluit. Item Auguſt. Quod Dauid iuramentum per ſanguinis effuſionem non impleuit, maior pietas fuit. Iurauit Dauid temere, ſed non impleuit iurationem maiori pietate. Ex his alijſque pluribus oſtenditur quædam iuramenta non eſſe ſeruanda, & qui ſic iurat, vehementer peccat: cum autem mutat, bene facit. Qui autem non mutat, dupliciter peccat: & quia iniuſtè iurauit, & quia facit quod non debet.

An ſit periurus, qui non facit, quod incautè iurauit.

In ſermone quodá. 22. q. 4. ca. Quod Dauid. Qui verò mutat, Vtrum periurus debeat dici, ſolet quæri. Beda ſuprà tale iuramentum uocauit periurium. Ioannes etiam Apocriſarius orientalium ſedium dixit, Sermo patris noſtri Sophronij ſignificat, quod melius eſt iurantem peierare, quàm ſeruare ſacramentum in fractione ſanctarum imaginum. Sed periurium dicitur tale iuramentum nō obſeruatum: & peierare dicitur qui nō implet quod falſum iurat, non quia inde reus ſit quod non obſeruat, ſed quia iurauit iniuſtum, ex quo reus eſt, ſicut ille qui peierat.

De eo, qui uerborum calliditate iurat.

Iſid. in lib. 2. ſen. 22. q. 2. ca. quacunque. Hoc etiam ſciendum eſt, quod quacunque arte verborum quis iuret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille cui iuratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit, qui & nomen Dei in vanum aſſumit, & proximum dolo capit.

De illo, qui cogit aliquem iurare.

De uerbis apoſtoli ſermone. 28. nō longe a fine, in tom. 10 Quæritur etiam, ſi peccat qui hominem iurare cogit. De hoc Auguſtinus ait, Qui exigit iurationem, multum intereſt ſi neſcit illum iuraturum falſum, an ſcit. Si enim neſcit, & ideo dicit, Iura mihi, ut fides ei ſit: non eſt peccatum, tamen humana tentatio eſt. Si vero ſcit eum feciſſe, & cogit eum iurare, homicida eſt. Idem, Qui prouocat hominem ad iurationem, & ſcit eum falſum iurare, vincit homicidam: quia homicida corpus occiſurus eſt, ille animam, imo duas animas, & eius quem iurare prouocauit, & etiam ſuam.

In ſermone de decollatione Ioánis ibidem ca. ille qui hominem.

Ex concilio Aurelianenſi.

Sancta ſynodus decreuit, niſi pro pace facienda, vt omnes fideles ieiuni ad ſacramenta accedant.

SVPRA

SVPRA egit Magiſter de mẽdacio, quod opponitur quinto præcepto ſecundæ tabulæ. In hac uerò parte intendit agere de periurio: hæc autem pars continet præſentem diſtinctionem, & diuidit̃ in partes tres. In quarũ prima inquirit Magiſter, quid ſit periurium. In ſecunda uerò determinat, qualiter ſit iurandũ, ibi. *Quaritur etiam vtrum liceat iurare per creaturam, &c.*) In tertia uerò, quod iuramentum eſt adimplendum &c. ibi. *Nunc ſupereſt inueſtigare, utrum omne iuramẽtum, &c.*) Prima pars diuiditur in partes duas. In quarum prima determinat de periurio, per comparationem ad mendacium. In ſecunda uerò per cõparationem ad iurationem, uel iuramentum, ibi. *Si autem quaritur, utrum iurare ſit malum, &c.*) Hac ſecunda parte indiuiſa remanente: prima pars diuiditur in tres partes. In quarũ prima inquirit, utrum eſſentiale ſit periurio eſſe mendacium, & determinat ſecundum opinionẽ propriam, ibi. *Sed melius creditur, &c.*) In tertia uerò remouet dubitationẽ annexã, ibi. *Cum uero, quis iurat, quòd uerum eſt, &c.*) Similiter ſecũda pars, in qua determinat. quomodo ſit iurandum, diuiditur in partes duas. In quarũ prima determinat de forma iuramẽti licita. In ſecunda, de forma iuramenti illicita, ibi. *Poſt hac quaritur, utrum fide eius utendum ſit, &c.*) Et hac parte remanente indiuiſa, prima diuiditur in tres. In quarum prima quærit, quæ ſit forma iuramento congrua. In ſecunda, quæ forma ſit magis obligatoria, ibi. *Si autem quaritur, quis magis tenetur, &c.*) In tertia uerò determinat, quæ ſit formæ iurãdi intelligentia, ibi. *Hic quaritur, quid ſit, per Deum iuro, &c.*) Per hunc etiam modum tertia pars principalis diuiditur in partes duas. In quarum prima determinat de iuramenti obligatione. In ſecũda uerò de honeſtate, ibi. *Decreuit, &c.*) Et illa parte remanente indiuiſa, prima diuiditur in partes tres. In quarum prima determinat, utrum iuramentum illicitum ſit obligatorium. In ſecunda utrum iuramentum doloſum, ibi. *Hoc etiam ſciendum eſt, quòd quacũque arte uerborũ, &c.*) In tertia uerò inquirit, utrum iuramentum contractum ſit obligatorium, ibi. *Quaritur etiam, ſi peccat, qui hominẽ iurare cogit, &c.*) Subdiuiſio partium ſatis manifeſta eſt in litera.

ADuertendum eſt, quod iuſiurandum, &c.) Contra. Videtur, quod ibi ſit ſuperfluitas. Quicunque enim iurat cũ iudicio diſcretionis, uerè, & iuſtè iurat: ergo ex quo ponitur ibi iudicium, ſuperfluit ueritas, & iuſtitia. ITEM. Cum omnia opera noſtra debeãt fieri cum diſcretione, & rectitudine, & ueritate: quæritur, quare potius iuramentum debet habere tres comites quàm aliud uerbũ, & factum. Iuxta hoc quærit̃, penes quid accipiatur numerus iſtorũ trium comitum. Reſp. Dicendum, quod iuramentum comparatur ad tria, uidelicet ad iurãtem a quo procedit, ad rẽ de qua fit, & ad cauſam ꝓ qua fit. Secũdum comparationem ad eum a quo egreditur, debetur ſibi iudicium: ſcd'm cõparationem ad rẽ de qua fit, debetur ſibi ueritas, ut Dub. 1a.

fit

ſit adæquatio rei, & ſermonis: ſecundum uerò comparationem ad cauſam de qua, ſic debetur ſibi iuſtitia, ut pro iuſta cauſa fiat. Et quoniam omne iuramentum habet iſtas tres comparationes: ideo omne rectum iuramentum habet iſtos tres comites. Et per hoc patet reſponſio ad illud, quod ultimo quęritur. Ad illud uerò, quod obijcitur, quod ubi eſt unum, uidelicet iudicium, ibi ſunt reliqua: ergo alia ſunt ſuperflua, Dicendum; quod illa ratio non ualet. Deficit enim talis modus loquendi, in his, quæ habent ſe per connexionem; quia enim uirtutes connexæ ſunt, ſi una habetur, habentur & omnes; & tamen non ſequitur ꝙ ſi una habetur, quod cæteræ ſuperfluant. Alibi etiam deficit, uidelicet cum aliqua ſe habẽt per additionem. Poſito enim poſteriori, ponitur prius: ſic poſita rationali in homine, ponitur ſenſibilis; & uegetatibilis: & tamen ex quo rationalis habetur, non propterea alienæ ſuperfluunt: ſic eſt in propoſito intelligẽdum. Quoddam enim iuramentum fit iuſtè, quod tamen non fit uerè: & aliqđ fit uérè & iuſtè, & non tamen diſcretè, quia ſine præmeditatione: & ideo ratio illa non ualet. Ad illud quod quæritur, quare magis iuramentum habet iſtos comites, quàm alius actus. Dicendum, ꝙ hoc eſt quia iuramentum eſt in aſſertione noſtri ſermonis: ſermo autem noſter dubietatem habet, ſecundum quod dicitur Sapie. 9. Cogitationes mortalium timidę, & incertæ prouidentiæ. Ideo ad hoc quod ſermo noſter per diuinam uoluntatem confirmetur, directè, & conuenienter, indiget comitibus ipſum regentibus, ne inueniatur diſſimilis ueritati inuocatę.

Si autẽ quæritur &c.) Innuit Magiſter, ꝙ magis tenetur qui iurat per Deum, quàm qui iurat ꝑ creaturas, uel euangelium. Et rationem huius aſſignat: quia tanto minus eſt iuramentum &c. Sed contra. Iurans per creaturam, non iurat niſi per Deum, quia non intendit inuocare creaturam teſtem, ſed creatorem: ſi ergo idem eſt utrobique, per quod iurat: ergo eadẽ eſt obligatio, & uniformis: ergo unum non eſt maius altero: & quanto ſolemnius eſt iuramentum, tanto tranſgrediens eſt infamior, & tanto obligatio maior: ſed cum maiori ſolemnitate conſueuit fieri iuramentum, ꝙ fit per euangelium, quàm quod fit per Deum: ergo &c. Item. Magis eſt contemnere plura bona, quàm unum: ſed qui iurat per creaturã, ſi peierat contemnit creatorem, & creaturam, qui uerò iurat per Deum, & peierat, contemnit alterum tantum: ergo iuramentum quod fit per creaturam, eſt magis obligatorium, quàm iuramentum quod fit per Deum. Reſpon. Dicendum ꝙ reſponſio Magiſtri, & confirmatio Chryſoſ. regulariter una eſt, quia quanto ſanctius eſt, per quod iuratur, tanto iuramentum eſt magis obligatorium, hoc dico cęteris paribus, ubi ſolemnitas obſeruatur. Vnde ſicut dicit Chryſ. magis obligatorium eſt iuramentum quod fit per creaturã. Ad illud uerò quod obijcitur, ꝙ iurando per creaturam iurat homo per Deum. Dicendum, ꝙ cum quis iurat per creaturam, intentio fertur ad Deum: ſed hoc tantum Dub 2.

tum habitudinaliter. Cum uerò quis iurat per Deum, non tantũ fertur habitudinaliter, ſed etiam actualiter. Et quoniam amplior eſt conuerſio actualis, quàm habitudinalis: hinc eſt ꝙ ſecundum ipſam maior attenditur obligatio, & maioris culpæ eſt ipſa trãſgreſſio. Ad illud, ꝙ obijcitur, de iuramento facto per euangelium; qđ eſt ſolemnius, reſponderi poteſt dupliciter. Primò, quia non tantum fit iuramentum per euangelia, ſed per euangelia Dei: ita ꝙ non tantummodo fiat ad ipſum conuerſio habitudinalis ratione ſui effectus, ſed etiam actualis in ſe, & ad aſſumptam humanitatẽ, & ad propalatam ueritatem, & ideo tale iuramentum rationabiliter debet fieri cum maiori ſolemnitate, & ampliorem inducit obligationem. Alio modo dici poteſt: ꝙ hoc accidit propter ſolemnitatẽ ſuperadditã, quam omnes in forma illa obſeruant. Ad illud, quod obijcitur, ꝙ plus eſt contemnere duo, quàm unum. Dicendum, ꝙ creatura comparatione creatoris nihil eſt: unde quaſi nihil addit ſupra diuinam excellentiam, & ꝑ hoc nec contemptus eius ſuper cõtemptum Dei. Præterea non adeo contemnitur Deus in creatura, ſicut contemnitur in ſeipſo.

Dub. 3 *Iurare: ſcilicet Deum teſtem adhibere &c*) Contra. Si hoc uerum eſt, tunc uidetur ꝙ forma iſta iurandi, Deus mihi teſtis eſt, & iuro per Deum, nõ ſint diuerſæ formę iurandi. Iuxta hoc quæritur cum aliquando iuremus per hanc præpoſitionem, (per) aliquando per hanc præpoſitionem (in) ſecundũ quod dicit Apoſtolus Ro. 9. Veritatem dico in Chriſto Ieſu, & nõ mentior, quæ ſit inter has differẽtia? Item quæritur. Cum in ueteri teſt. iuraretur hoc modo. Viuit dominus, & hęc mihi faciat, & hæc addat: in primitiua uerò eccleſia hoc modo, Teſtis eſt mihi Deus: & in tempore moderno iuretur per Deum, unde ueniat iſta formarum differentia, ſecundum diuerſa tempora. Reſpon. Dicendum, ꝙ in forma iuramenti introducitur ipſa ueritas in teſtimonium. Et hoc poteſt eſſe multipliciter. Aut inquantum tenet rationem præcipientis: & ſic iuratur ꝑ Deum; ita quod importat habitudinem principij. Aut inquantum importat habitudinem percipientis, & cognoſcentis: & ſic eſt iſta forma, Teſtis eſt mihi Deus, ſiue ſcit Deus, quod idem eſt. Aut inquantum importat habitudinem retribuentis reſpectu bonorum: & ſic iuratur, uiuit Deus, qui uitã alijs tribuit. Aut inquantum importat habitudinem retribuentis reſpectu malorum: & ſic iuratur hac forma, hoc faciat mihi Deus, & hoc addat. Et quoniam ipſa ueritas nunc manifeſtè adducitur ad confirmationem tanquã oĩs ueritatis principium, & exemplar: hinc eſt quod in noua lege dupliciter iuratur. Et quia tempore primitiuæ eccleſia ueritas nondum erat manifeſta, ſed indigebat maiori euidentia; hinc eſt quod tenebatur tunc iſta forma, Teſtis eſt mihi Deus. Quia uero in uet. teſt. conſiderabatur diuina ueritas, ut uendicans & ulciſcens, qa ſub ratione ſeueritatis, & æquitatis: hinc eſt ꝙ duplicem formam in ueteri teſtamento ſeruabant, ſcilicet uiuit Deus, & hoc faciat mihi Deus, & hoc addat. Ex hoc patet

patet prædictarum differentiarũ diſtinctio,& ſufficientia, & uſus earum ſecundum diuerſa tempora. AD ILLVD quod quæritur, quæ differentia importatur per hanc præpoſitionem (per)& per hanc præpoſitionem(in) Dicendum, quod (per) magis dicit ipſam ueritatem ſub ratione teſtificantis,& præcipientis: hæc autẽ prępoſitio(in)importat habitum diuinæ ueritatis ſub ratione teſtificantis,& exemplantis. Vnde ſecundum rem idem eſt iurare in deo,& per deum, & dicere teſtis eſt mihi deus: licet ſit differentia ex parte modi dicendi.

Dub. 4 *Sine dubitatione minus malum eſt &c.*) Contra. Maius peccatum eſt idololatria,quàm periurium, ſiue uerum, ſiue falſum,& idololatra in iurando committit idololatriam, quia idolum ueneratur, per ipſum iurando: ergo ſi iurat uerum per falſos deos, magis peccat, quàm ille qui iurat falſum per uerum deum. Reſpon. Dicendum, quòd in iuramento illo,quo quis iurat p falſos deos, duo ſunt, uidelicet illud q aſſeritur, & illud, per quod aſſeritur. Reſpiciendo illud quod aſſeritur,ſic eſt minus malum. Et ſic loquitur Aug. quia ex illa parte aſſeritur uerum, & ex alia parte falſum. Reſpiciẽdo uero ad illud per quod iuratur, maius malum eſt iurare uerum per falſos deos, quàm falſum per uerum deum: & ſecundum iſtã uiam procedit.

Dub. 5 *Qui prouocat hominem ad iurationem &c.*) Contra hoc eſt quòd iudex ſciens aliquem iurare falſum, tenetur tamen nihilominus ex officio ab eo exigere iuramentum: ergo uidetur quod faciendo illud, ad quod tenetur, peccet mortaliter occidendo proximũ. Reſpon. Dicendum, quòd exigens iuramentum aut eſt perſona publica, aut priuata. Si publica, ſic tenetur exigere ſecundum iuris ordinẽ; ſiue ſciat, ſiue neſciat ipſum falſum iurare, quia nõ imputatur ſibi. Verbũ autem Aug. intelligitur de perſona priuata, quæ non compellitur ex iuris ordine iuramentum exigere, ſed ex propria uoluntate.

Sancta ſynodus decreuit &c.) Dub. 6. Contra hoc obiicitur, quia iuramentum non eſt opus priuilegiatum, imo pertinet tam ad imperfectos, quàm ad perfectos: ergo non uidetur quod circa ipſum ſit huiuſmodi ſolemnitas ieiunij obſeruanda. Reſpon. Dicendum, q hoc non eſt propter priuilegium, ſed magis propter periculũ, quia poſt cibum,& potum homo pronior eſt ad multiloquium,& ideo facilius caderet homo in periurium. Præterea, ideo inſtitutum eſt ut ieiuno ſtomacho fiat iuramentum, quatenus per hoc inſinuetur, quod cum magna reuerentia nomen diuinum eſt in teſtimonium inuocandum, & non paſſim pro quacunque cauſa. Excipitur autem bonum pacis propter hoc, quod ipſum eſt maxime appetendum, & eius oppoſitum maxime fugiendum. Vnde quia in reformando pacem mora trahit periculum ad ſe, propter hoc in caſu iſto non ita ſeruatur ieiunium.

A a-

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An periurium oppoſitum iuramento aſſertorio, uniuerſaliter claudat in ſe mendacium?

AD intelligentiam huius partis ſecundum ea, quæ Magiſter determinat incidit hic quæſitio circa tria. Primo quæritur de culpa periurij, Secundo quæritur de forma iurandi. Tertio quæritur de obligatione iuramenti. Circa primum quæruntur tria. Primo, utrum omne periurium ſit mendacium. Secundo quæritur, utrum omne periuriũ ſit peccatum. Tertio, utrũ omne periurium ſit mortale peccatum.

VTRVM omni periurio conueniat adeſſe mendacium. Et quòd ſic uidetur, quia periurium prohibetur per quintum mandatum ſecundæ tabulæ, non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium. Sed ibi prohibetur falſitas in uerbo, quæ non poteſt eſſe ſine mendacio, ergo uidetur quòd cum ibidem prohibeatur periurium, quòd omne periurium includat in ſe mendacium. ITEM. Qui aſſumit ſummã ueritatem in teſtimonium ueritatis, recte eam aſſumit, & qui recte aſſumit non peccat: ergo quãdo ſumma ueritas adducitur ad confirmationem ueritatis, nullum eſt periurium. Ad hoc ergo, quòd ſit periurium, neceſſe eſt ipſam ueritatem adduci ad confirmandum mendacium: redit ergo idem, quòd prius. ITEM. Qui aſſerit, quòd animo ſentit, non peccat, quia utitur ſermone ad id, ad quod inſtitutus eſt: ſi ergo periurãs in aſſertione ſua peccat: aliud ergo gerit in animo, aliud aſſerit in ore: ſed omnis talis eſt mendax: ergo mendacium eſt de eſſe periurij. ITEM. Periurium eſt peccatum linguæ: ſed linguam non facit ream niſi mens rea, & male ſibi conſcia: ergo ad hoc, quòd committatur periurij culpa, neceſſe eſt, quòd fallendi intentio præcedat: ſed illa facit hominem mentiri: ergo &c.

SED CONTRA. Hiero. ſup Hiere. dicit, ꝙ iuramentũ habet tres comites. ſ. iudicium, iuſtitiam, & ueritatem. Et ſicut ex defectu ueritatis conuenit fieri iuramentum inordinatum, ita ex defectu iudicij, & iuſtitiæ. Si ergo periurium generaliter complectitur iuramẽtum inordinatum, uidetur, ꝙ nõ omne periurium ſit mendacium. ITEM. Aliquis intendens facere adulterium, & homicidium, hoc iuramento confirmat, Eſto ita. Talis autem aut recte iurat, aut periurat: conſtat qnod non recte: ergo periurat, & tamen nõ mentit: ergo non eſt eſſentiale omni periurio adeſſe mẽdaciũ. ITEM. Qui iurat, adducit deũ in teſtimoniũ ueritatis: eſto ergo, ꝙ iuret falſum quod credit eſſe uerũ, talis cum adducat ueritatem in teſtimoniũ falſitatis, periurus eſt: ſed quia credit, & intendit uerum dicere, non eſt mendax: ergo non omnis periurus mẽtitur, nec omne periuriũ eſt mendaciũ. ITEM. Ad eſſe mendacij non tantummodo requiritur intentio fallendi, ſed etiam falſitas ſermonis: ſed contingit aliquem incurrere periurij crimen, ſi uerum iuret, & intẽdat falſum iurare, & periurium

Cap. 4. ſuper illud, Iurabis, uiuit dominus, in ueritate, in iudicio et in iuſticia &c. & habetur 22. q. 2 cap. Animaduertendum.

illud proximum lædere: ergo uidetur ꝙ alicubi reperiatur perfecta ratio periurij, ubi non reperitur plena ratio mēdacii: ergo &c.

RESOLVTIO.

Si mēdacium largè ſumatur, utique: ſi propriè minimè.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod hic eſt triplex modus dicēdi. Quidam nanque dixerunt, ꝙ periurium ſubſternit ſibi mendacium. Et iſti dixerunt, ꝙ ſi aliquis iurat falſum ꝙ credit eſſe uerum; non periurat, quia non mentitur. Sed hæc poſitio improbatur per Aug. qui dicit, ꝙ cum homo iurat ꝙ putat eſſe uerum, & tamen eſt falsū, temere iurat. Et ex hoc habet̄, ꝙ iuramentum illud eſt temerariū, & inordinatum, & ita periurium: & tamen non eſt ibi mendacium. IDEO dixerunt alij, ꝙ omne periurium eſt mendacium, pro eo ꝙ non ſolummodo contingit incurrere crimen periurij propter ueritatis defectum, uerumetiam propter defectum iuſtitiæ, & iudicij. Sed inſtantia illa, quę fertur, uidetur magis habere locum in iuramento obligatorio, quàm in iuramēto aſſertorio. In illo enim propriè reperitur iudicium, & iuſtitia; & ideo adhuc remanet quæſtio, utrum omne periurium, qđ opponitur iuramento aſſertorio, ſit mendacium, cum ſit ueritatis priuatiuum. PROPTEREA tertio poteſt adhuc reſponderi, ꝙ ſicut patuit ex præcedenti Diſtinctione, aliquod eſt mendacium ſimpliciter, & ſecūdum rationem cōpletam: aliud eſt mendaciū ſecundum quid, uidelicet quantum ad ipſius mendacij materiam: aliqđ eſt mendacium ſecundum quid, quia habet ipſius mendacii formam. Mendacium ſimpliciter, eſt quod habet falſitatem in uoce, & intentione: mendacium uero ſecundum quid, & ſecundum materiam, eſt quod habet falſitatem in uoce, ſed non in intentione: mendacium ſecundum quid, & ſecundum formam, eſt quod habet falſitatem in intentione, ſed non in uoce. Cum ergo quæritur, utrum periurium oppoſitum iuramento aſſertorio uniuerſaliter claudat in ſe mendacium. Si largè accipiatur mendacium extenſo nomine ad mendacium ſimpliciter, & ſecundum quid: ſic omne periuriū in ſe includit mēdacium. Et hoc eſt, quod Magiſter dicit in litera, ꝙ periurium eſt, uel iurando loqui falſum cum intentione fallendi: uel iurando loqui falſum ſine intentione fallendi: uel iurando loqui uerum cum intentione fallendi. Si autē propriè accipiatur mendacium, ſic non eſt eſſentiale omni periurio, nec periurio prout opponitur iuramento obligatorio, nec periurio quod opponitur iuramento aſſertorio, ſicut dicit Magiſter in litera, & rationes probant adductę ad partem iſtam.

AD ILLVD uerò, quod primò obijcitur in contrarium, ꝙ periurium prohibetur in quinto mandato. Dicendum, ꝙ non ſolum ibi prohibetur, imò etiam prohibetur in ſecundo primæ tabulæ, inquantum per ipſum periurium facit quis contumeliam ſummæ ueritati aſſumendo eum in uanum, dum aſſumit eam ad confirmationem falſi ſciti, uel falſi opinati, etiam dubii. Poſſet tamen dici, ꝙ in quinto mādato prohibetur falſum teſtimonium, non ſolū quantum

tum ad falſitatem ſermonis, ſed etiam quantum ad falſitatem intentionis,& rei,& ſermonis,& cõiunctim, & diuiſim:& prout diuiſim prohibentur,non dicunt mendacium ſecundum planam rationem,ſed ſecundum ſemiplenã tantum,ſicut patet ex precedẽtibus. AD ILLVD,quod obijcitur, qđ qui adducit diuinam ueritatẽ in teſtimoniũ ueritatis, rectè iurat. Dicendum, ꝙ illud non ſemper eſt uerum:quia poteſt eam adducere in teſtimonium ueritatis,intendens eam adducere in teſtimonium falſitatis:& ſua intentio peruerſa reatum periurii introducit, quamuis non habeat completam rationẽ mendacii. Præterea,alius defectus eſt in ratione illa: quia nõ omne falſum eſt mendacium: & propterea non ſequitur,ꝙ ſi ꝑiuriũ includit falſum, ꝙ propter hoc includat mendacium. AD ILLVD,quod obiicitur, quod qui aſſerit, quod in animo ſẽtit,nõ peccat. Dicendum,quod uerum eſt,ſi ita nouit in animo,ꝙ poſſit exterius aſſerere ĩ ſermone, & hoc eſt quando eſt certus: ſed quando falſa credulitate decipitur,ſi exterius audeat affirmare per iuramẽtum,non excuſatur:quia ſecundũ ꝙ conſcientia erronea in morib. non excuſat factum iniuſtum, ſic æſtimatio falſa in his, quæ credũtur, non excuſat iuramentum falſum. AD ILLVD,quod obiicitur, quod lingua non eſt rea, niſi mẽs priut ſit rea. Reſpõderi poteſt dupliciter, quia illud uerum eſt in ſermonibus indifferẽtibus: ſed in ſermonibus malis,& inordinatis, & à Deo prohibitis exceſſus linguæ introducit reatum mentis,& conſcientiæ. Aliter etiam poteſt dici, ꝙ mens,& intentio rea dicitur,non ſolummodo quia in iurãdo intendit fallere,ſed etiã ſi intendat iurare id, de quo non habet certitudinem, pro eo ꝙ ipſi ſummæ ueritati ſub trahit debitum honorem.

QVAESTIO II.

An omne periurium peccatum ſit?

VTERVM omne periurium ſit peccatum. Et oſtẽditur quod aliquis poſſit periurare ſine peccato. Eſto enim quod aliquis iuret falſum, quod putat eſſe uerũ propter utilitatem proximi, & iuramentum illud nec eſt in diuinę ueritatis contemptum, nec etiam in proximi nocumentũ:ergo non repugnat mandato primę tabulę, nec ſecundæ.Igitur non eſt peccatum: & tamen eſt periurium,ſicut in præcedentibus fuit oſtenſum: ergo nõ omne periurium eſt peccatum. ITEM, Nullus uenerando,& amando Deum peccat; ſed Auguſt.dicit, ꝙ illud, per quod quis iurat ueneratur,& amat; cũ ergo aliquis iurat falſum ꝑ deũ, ueneratur & amat ipſum Deum: ergo nõ cõmittit periuriũ, ergo non eſt peccatum. ITEM. Sicut peccatum opponitur bonitati, ſic periurium ueritati: ſed ueritas ſpectat ad intellectum, bonitas ad affectum: ſic etiam falſum,& malũ differunt. Cum ergo uitiũ,& peccatum dicat oppoſitum ueritati, & bonitati, quæ ſe tenet ex parte affectus, & periurium ſit oppoſitum ueritati,quę ſe tenet ex parte intellectus, non uidetur quòd aliquod periurium ſit peccatum ITEM. Poſſibile eſt aliquem cogi ad hoc quod iuret falſum:ſed neceſſitas nõ habet legem,imò quæ alias ſunt illicita, neceſſitas facit licita,

licita, ſicut patet de eo, qui furatur, & eſt in extrema neceſſitate: ergo uidetur, quòd ſaltem in tali caſu periurium ſit licitum: & ſic nõ eſt eſſentiale ei eſſe pctm̃.

SED CONTRA. Grauius uitium, & magis deforme eſt periurium, quàm ſimplex mẽdacium: ſed neceſſe eſt omne mendacium eſſe peccatum: ſecundum quòd Auguſt. dicit, & habitum eſt in præcedentibus: uidetur ergo, ꝙ ſimiliter ſit circa ipſum periuriũ, imò multo fortius. ITEM. Quicunque periurat, iurat inordinatè: & qui iurat inordinatè, iurat iniuſtè, uel temerariè: & omnis talis peccat: ergo &c. ITEM. Omnis, qui periurat, aſſumit nomen Dei in uanum; & omnis talis facit contumeliam diuinæ ueritati: hoc autem eſt peccatum, & malum ſecundum ſe: ergo neceſſe eſt omne periurium malum eſſe. ITEM. Omne illud eſt malũ, cui debetur pœna: ſed omni periurio debetur pœna: ſecundum ꝙ dicitur Prouer. 19. Teſtis falſus non erit impunitus: ergo ſi periurium eſt falſa teſtificatio, uidetur neceſſariò, quòd omne periuriũ ſit peccatum.

RESOLVTIO.

Cum periurium includat mendaciũ, & iniuriam ueritati primæ: omnino malum eſt.

RESPON. Dicendum, quod abſq; dubio periurium eſt malum, non ſolũmodo in ſe, ſed etiam ſecundum ſe: ita ꝙ nullo modo poteſt bene fieri. Ratio autem huius eſt duplex. Vna propter hoc, quòd periurium plerunque claudit in ſe mendacium, quod eſt ſecundũ ſe malum. Alia uerò ratio eſt generalis: quia omnis periurãs cõtumeliam facit ſummæ ueritati, dum eam adducit ad eius confirmationem, ad quod non deberet aſſumi: & ideo quia non tantum deordinat hominẽ ad proximũ, ſed etiam deordinat hominem ad Deum, inde eſt, quòd ſemper eſt malum. Vnde concedendæ ſunt rationes, quæ hoc oſtendunt.

AD ILLVD, quod primò obiicitur in contrarium de eo, qui iurat falſum, quod putat eſſe uerũ propter utilitatem proximi. Dicendum, quod talis peccat propter ueritatis contemptum: quãuis enim non contemnat ipſam ueritatem ex certa ſcientia adducendo eam in teſtimonium falſitatis: contemnit tamen ex ipſa temeritate. Adeo enim eſt nomẽ domini terribile, & uenerabile, quod nullus debet ipſum in teſtimonium aſſumere, niſi nouerit quid loquatur. Vnde ignorantia non excuſat in tali iuramento. Hoc enim debet unuſquiſque ſcire, quod non debet iuramẽto aliquid firmare, niſi de illo ſit certus. Vnde ſi talis ignoret rem, de qua iurat, hoc ipſo ſcit ſe male iurare, ſi eam iuramento affirmat: & ideo non excuſatur a culpa.

AD ILLVD, quod obijcitur, quòd illud, per quod quis iurat, ueneratur, & amat. Dicendum, quod illud eſt uerum, quando rectè, & ordinatè per illud iurat: ſed quando falsè, & inordinatè ꝑ ipſum iurat: & ſi uideatur uenerari per credulitatem, potius cõtemnit, & contumeliam ſibi facit per inordinatam locutionem.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod periuriũ opponitur ueritati, quę eſt in intellectu. Dicẽdum, quod ſecũdum quod duplex eſt cogni-

tio

tio ſpeculatiua,& practica: ſic dupliciter contingit loqui de ipſa ueritate. Aut prout eſt regula mentę ſpeculationis, aut prout eſt regula ipſius locutionis; & operationis. Veritas.n. fidei,& prudentiæ dictat, qualiter loquendũ ſit, & quid agendum. Cum ergo dr̃, quod mendacium, & periurium opponitur ueritati; hoc non intelligitur de ueritate primo modo, ſed de ueritate ſecundo modo. Et iſta ueritas ſecundo modo dicta iuncta eſt bonitati, & tenet rationem uirtutis, & actus eius eſt in præcepto, ſecundum quod dicit Epheſ. 4. Loquimini ueritatem unuſquiſque cum proximo ſuo. Ipſe autem obiicit de ueritate, ꝑ ut conſiſtit in mera ſpeculatione ideo ratio illa non ualet. AD ILLVD, quod obiicitur, de illo qui peierat neceſſitate compulſus, quod non peccat. Dicẽdum, quod falſum eſt. Eſt enim neceſſitas naturæ, & neceſſitas coactionis. Neceſſitas (inquã) naturæ legẽ non habet: & poteſt à toto excuſare: neceſſitas uero coactionis non excuſat à toto in his, quæ ſecundũ ſe mala ſunt, ſed excuſat ſolum à tanto, quia uoluntas ſufficienter cogi nõ poteſt: & propterea quia periurium ſecundum ſe malum eſt, quantumcunque quis compellitur ad illud, non omnino à peccato excuſatur, imò ſibi à canone pœna imponitur. Dicit eñ Canon, quod ſi quis periurat ꝑ uita corporis ſeruanda, quia magis dilexit corpus quàm animã, ieiunet tres quadrageſimas. Nec eſt ſimile de furto, quia furtum non eſt malũ niſi propter rerum appropriationem. Extrema autẽ neceſſitas omnia facit communia: nulla autem neceſſitas tollit periurii deformitatem, eo quod nulla neceſſitate licitum ſit nomen Dei in uanum inuocare: & ita non eſt ſimile hinc & inde. De obligatione autem iuramenti coacti infra determinabitur ſatis plane. Articulo ultimo huius Diſtinctionis q. 1.

QVAESTIO III.

An omne periurium peccatum mortale ſit?

VTRVM omne periurium ſit mortale peccatum. Et quod ſic uidetur. Augu. in quodam ſermone de iuramento. Falſa iuratio eſt pernicioſa, uera periculoſa, nulla ſecura; ſed quod eſt pernicioſum, eſt mortale peccatum: cum ergo omne periurium ſit falſa iuratio: ergo periuriũ eſt mortale peccatum. ITEM. Quod directè eſt contra mandatum, & ꝓhibitionem, eſt peccatum mortale: ſed periurium directè eſt contra prohibitionem ſecundæ tabulæ, & primæ: ergo uidetur quod ſemper ſit mortale peccatum, in utraq; enim prohibetur periuriũ. ITEM. Contemptus introducit mortale peccatum: ſed omnis periurans contemnit ipſam ſummam ueritatem, dum ipſam adducit in teſtimonium falſi: ergo omne periurium eſt peccatum mortale. ITEM. Mendacium de ſe quando serioſum eſt, peccatum graue eſt: cum ergo iuramentum ſuperadditum trahat ipſum mendacium in aliud genus, uidetur quod qualecunque mendacium per iuramentum ſuperadditum fiat mortale peccatum.

SED CONTRA. Sicut contingit aliquem iocoſe mentiri, ſic etiã con-

cõtingit aliquem iurare falſum: ſed quod ioco fit, non fit contemptu: ſi ergo aliquod periurium poteſt eſſe iocoſum, non uidetur quod omne periurium ſit mortale peccatum. ITEM. Sicut eſt aliquod mẽdaciũ, quod nulli obeſt, & alicui prodeſt: ita poteſt eſſe aliquod periurium: ſed tale periurium magis procedit ex pietate, quàm ex libidine: cum ergo libido ſit radix omnis peccati mortalis, uidetur quod nõ omne periurium neceſſario ſit mortale peccatum. ITEM. Sicut contingit aliquem impræmeditate loqui falſum, ita contingit aliquem impræmeditate iurare falſum: ſed peccatum nõ eſt mortale, niſi fiat ex deliberatione, & conſenſu: ergo non omne periurium eſt mortale peccatum. ITEM. Sicut aſſumere nomen dei ſuper falſum, repugnat mandato decalogi: ita ẽt affirmare in uanum: ſed non ſemper cum quis aſſumit nomen dei in uanum, peccat mortaliter, ut patet de his, qui iurant præter neceſſitatẽ: ergo uidetur ſimiliter, quod non ſemper mortaliter peccet, qui aſſumit nomen dei ſuper falſum; ergo non omne periuriũ eſt mortale peccatum.

RESOLVTIO.

Periurium non deliberatum, mortale peccatum non eſt.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod periurium duo dicit, uidelicet iurationem & inordinationem: eſt enim periurium iuramentum indebitum, & inordinatum. Iuratio autem triplex eſt. Quędam eſt deliberata, & ſolemnizata, ſcilicet quando teſtes iurant ſupra ſancta dei euangelia in iudicio præſentia. Quædam eſt deliberata, ſed non ſolemnizata, quãdo quis in occulto iurat aliquid ex deliberatione, intendens illud per diuinæ ueritatis teſtimonium confirmare. Quædam autem eſt nec deliberata, nec ſolemnizata, ſicut quando quis iurat in communi ſermone, non attendens quem inuocat, & ad quid, ſed ex quadam conſuetudine. Et ſecundum hoc periurium poteſt committi tripliciter. Nam ſi committatur circa iurationem deliberatam, & ſolẽnizatam: ſic eſt graue peccatum, & enorme, ita quod reddit hominem infamem. Si uero committatur circa iurationem non ſolemnizatam, nec deliberatam: ſic nõ eſt peccatum mortale, ſed ueniale, propter hoc quod lingua in lubrico poſita eſt. Si uero committatur circa iurationem deliberatam, licet non ſolemnizatam, tũc diſtinguendum eſt: quia aut deliberat de dicto, & de iuramento, utrum uidelicet dictum ſit uerũ, & utrum ſit iuramento confirmandum: & tunc ſi periurat, mortaliter peccat. Aut deliberat de dicto tantum, utrum ſit uerum, non tamen de iuramento ſuperaddito: & tunc poteſt eſſe ueniale peccatum. Valde tamen eſt cauendum, quia ueniale illud periculoſum eſt, & multum appropinquat ad mortale peccatum. Concedendum eſt igitur, quod non omne periurium eſt mortale peccatum, ſicut illud, quod non eſt deliberatum. Concedendæ ſunt, ẽt rationes quæ hoc oſtendunt, licet aliquæ ex eis non neceſſario cogant.

AD ILLVD uerò, quod obijcitur in contrarium, quod falſa iuratio

iuratio eſt pernicioſa. Dicẽdum, quod Auguſt. intelligit non generaliter de omni ſcilicet iuratione, ſed de illa, quæ fit cum delibera tione, & de illa uerum eſt, quod mortale peccatum eſt.

Ad illvd quod obijcitur, quod omne periurium directe re pugnat diuinæ prohibitioni. Dicendum, quod illud non eſt uerũ de quolibet, ſed de illo ſolum quod fit cum plena deliberatione, & conſenſu. Sed ſi tu obiicias, quod omnis actus fornicationis, & adulterij repugnat illi præcepto, Non mœchaberis: & ideo eſt peccatum mortale. Dicendum, quod non eſt ſimile de uerbo q̃d facile euolat, & de perpetratione peccati carnalis: quoniam actus ille ſemper debet ſubiacere imperio rationis. Vnde nunquam conſummatur opus carnis, quin homo reputetur conſenſiſſe pleno conſenſu. Ideo magis generaliter repugnat prohibitioni, quàm actus periurij.

Ad illvd quod obiicitur, quod in omni periurio eſt con temptus ſummæ ueritatis. Dicẽ dum, quod quando aliquis iurat [illegible] quadam conſuetudine, uel io[illegible] non deliberans de excellentia ueritatis in teſtimonium inuocatæ: etſi aliquo modo poſſit dici contemnere, quia non adeo ueneratur ſicut debet: tamen proprie non contemnit, quia potius eſt ibi debita honoris omiſſio, quædam etiam negligentia, quam illatio contumeliæ. Sed ſi ex deliberatione hoc faceret, abſque dubio tunc grauiter peccaret.

Ad illvd, quod obiicitur, q iuramentum trahit mendacium ad illud genus. Dicendum, quod illud eſt uerum, quando iuramentum additur cum deliberatione ipſi mendacio: tunc enim habet plenam rationem iuramenti, & trahit in aliud genus peccati. Quando uero præter deliberationem additur, tunc quædam eſt cir cunſtantia aggrauans, non neceſſario trahens in genus mortalis peccati, pro eo, quod iuramentum illud ſuperadditum non introducit plenum ueritatis cõtemptum: nec eſt ipſius ueritatis deſtructiuum, licet aliquo modo diſponat ad ueritatis contrarium, quia conſuetudo frequenter parit libidinem, & contemptum: ideo ualde cauendum eſt periurium. Et quia propter incertitudinem ſermonis frequenter periurium iuramento coniungitur: hinc eſt quod ipſum iuramentum in Chriſtianis uiris, & maxime perfectis debet eſſe ualde rarum, ſecundum conſilium Eccle. 23. qui dicit, Iurationi non aſſueſcat os tuum, ſunt enim multi caſus in illa.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An liceat iurare per Deum?

Conseqventer quæritur de forma iurandi. Et circa hoc quæruntur tria. Primo quęritur, utrum liceat iurare per deum. Secundo utrum liceat iurare per aliquod creatum. Tertio, utrum liceat recipere iuramẽtum ab idololatris factum.

Vtrvm licitum ſit, iurare per deum. Et quod ſit ſimpliciter illicitum uidetur. Omne illud, quod eſt prohibitum, eſt malum, & illicitum; ſed iurare per

 deum

Deum eſt prohibitum, quia dicitur Matthæi. 5. Nolite iurare omnino. Similiter Iacobi. 5. Ante omnia fratres mei nolite iurare: ergo iurare per Deum eſt malũ, & illicitum. ITEM. Omnis actus qui eſt pernicioſus, uel periculoſus, eſt de ſe malus, & illicitus: ſed iuratio per Deum facta (ſecundum quod dicit Aug. in quodam ſermone) aut eſt pernicioſa, aut periculoſa, & nulla ſecura: ergo &c. ITEM. Omne illud, quod ſibi relictum, eſt malum (ſimpliciter loquẽdo) iudicandum eſt malum, & illicitum: ſed iurare per Deum ſine cauſa eſt malum, & illicitum: ergo (ſimpliciter loquendo) illicitum eſt, & malũ iurare per Deum. ITEM. Omnis actus, cuius conſuetudo eſt mala, eſt de ſe malus, & illicitus: ſed conſuetudo iurandi per Deum eſt mala, & reprobanda: ergo iurare per Deum eſt malum & illicitum.

SED CONTRA. Auguſtinus in ſermone de Verbis Apoſtoli. Si peccatum eſſet iuratio, non diceretur in lege: Redde domino iura- Mat. 5
menta tua: ſed domino reddimus iuramenta, quando iuramus per dominum: cum ergo hoc ſit in lege conceſſum, uidetur quod iurare per Deũ non ſit illicitũ. ITEM. Nullus actus, q habet exemplar in Deo, eſt malus, & illicitus: ſed iuratio per Deum habet exemplar in ipſo Deo, quoniam ipſe Deus iurat per ſemetipſum, ſecũdũ quod dicit Apoſtolus, Heb. 6. Et in Pſal. 109. Iurauit dominus. &c. Et Geneſis. 22. Per memetipſum iuraui &c. ergo iurare per Deũ non eſt illicitum. ITEM. Nullus actus, in quo exhibetur honor, & reuerentia ipſi Deo, eſt illicitus, ſed cum iuramus per Deũ, exhibemus honorẽ, & reuerentiam ipſi Deo: ergo &c. Minor probatur per Glo. Matthæi. 5. Hoc, per qđ iurat quilibet, hoc ueneratur, hoc amat, hoc timet: ideo prohibetur, quod non iuretur niſi per Deum. ITEM. Omnis actus tranſiens ſuper materiã debitam, eſt bonus & licitus: ſed iurare ꝑ Deum eſt actus tranſiens ſuper materiã debitam, quia hoc eſt inuocare diuinam ueritatem in teſtimonium: ergo iurare per Deum eſt bonum, & licitũ. ITEM. Omne illud, quod facit ad cõfirmationem ueritatis, & ad confutationem falſitatis, & doloſitatis, eſt bonum, & licitum: ſed iuratio per Deum eſt huiuſmodi, quia ꝑ teſtes & iurationem boni expiantur, & etiam mali conuincuntur, & puniuntur: & ergo iuratio per Deum eſt bona, & licita. IVXTA hoc quæritur, utrum iuramentũ bonum, & licitum ſit appetendũ. Et quod ſic, uidetur; quia poteſt eſſe meritorium. Et ſic quæritur quare iuramentum fuit a domino prohibitum magis, quam aliud bonum.

RESOLVTIO.

Quia iurare per Deum indiff[...] eſt, & ad bonum, & ad ma[...] licet per eundem quandoque iurare.

RESP. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandum, quòd aliqui dicere uoluerũt, quod omne iuramẽtum: eſt illicitum, non ſolum per creaturam, ſed etiam per ipſum Deũ: & hoc fuit, & eſt poſitio hæreticorum Manichæorũ, qui ſui erroris occaſionem ſumpſerunt ex uerbo domini Mat. 5. & ex eo qđ dicitur Iaco. 5. Quod

quidem

quidem uerbum male intellexerunt dupliciter. Primo, quia crediderunt quod dominus ipſum iuramentum prohiberet tanquã de ſe malum. Secundo, quia intellexerũt per hoc quod dicitur, (non iurabis omnino) quod dominus omne iuramẽtum prohiberet. Et in primo errauerunt: quoniam ſi lex euangelica non prohibet niſi quod malum eſt de ſe, iurare aũt per Deum, & adducere ipſam ueritatem in teſtimonium, nec eſt contra rationem rectam, nec contra conſuetudinẽ bonam, nec contra legem Dei, maxime cum lex diuina dicat, Reddes domino iuramenta tua, quam legem ipſi impij Manichæi dicũt a malo Deo eſſe latam. In eo quod intelligebant dominum iuramentum prohibere per ſe, errabant, quia credebant præcepta euangelij repugnare præceptis legis ueteris: repugnare etiam rationi rectæ, & moribus bonis. Vnde & ipſorum errorem elidens Aug. dicit quod iuramentũ non fuit prohibitum propter ſe, ſed propter uitandum periuriũ: ait enim ſic ad Publicolam. Dictũ eſt in nouo teſtamento, ne omnino iuremus: quod mihi propterea dictum uidetur, nõ quod iurare ſit peccatũ, ſed quia periurare eſt immane peccatum, a quo nos longe eſſe uoluit, qui ne omnino iuraremus, commonuit. In alio etiam errabant, quia credebant iurationem uniuerſaliter eſſe prohibitam: & iſte error uenit ex manifeſta ignorantia, quia neſcierunt intelligere, quod alium ſenſum facit negatio præpoſita ſigno uniuerſali, alium ſenſum facit poſtpoſita. Præpoſita enim facit æquipollere particulari negatiuę, poſtpoſita ſuo contrario. Vnde differt dicere, Non omnis homo currit, & omnis homo non currit. Dominus autem non dixit, Omnino non iurabis, ſed non iurabis omnino. Vnde non prohibuit omnem iurationem, ſed prohibuit quòd non eſſet omni modo, & ſine omni cauſa iurãdum. Et ideo iſto errore abiecto tanquam irrationali, & pernicioſo, concedendum eſt, quod licitum eſt iurare per Deum: & hoc communiter tenet uniuerſitas fidelium. Quia tamen non ſic eſt licitum, quin aliquo modo poſſit eſſe illicitum, dubiũ eſt inter Doctores, utrum iurare per Deũ dicat actũ bonum in genere, aut actum indifferentem. Et aliquibus uiſum fuit, quod iurare per Deum eſt actus bonus in genere: ratione tamen pronitatis ipſius iurantis malus eſt per occaſionẽ: dicunt enim illum actum eſſe bonum in genere, ꝑ eo quod actus tranſit ſuper materiam debitam, quia inuocare in teſtimonium recte, tranſit ſuper ipſam ueritatẽ. Aliis autem uidetur quod iurare per Deum, de ſe ſit indifferẽs, quia diuina ueritas poteſt inuocari per iuramentum in teſtimonium ueritatis, & in teſtimoniũ falſitatis: & unum eſt bonum, & alterum malum, quia in uno ſit reuerentia, in altero iniuria. Vnde nota, quod quidã ſunt actus, qui pertinent ad diuinum cultum, ut laudare Deum: & iſti ſunt boni per ſe, & ſecundum ſe. Quidam uerò ſunt actus, qui ſunt ad oppoſitũ, & illi ſunt per ſe mali, ut blaſphemare Deum. Quidam aũt ſunt medio modo, ſicut actus iurãdi, q ſi fiat reuerẽ

Matth. Cap. 5.

Epiſt.

ter eſt ad cultũ dei, ſi fiat irreuerenter, eſt ad oppoſitum. Ideo dicunt, quòd iurare per deum licitum eſt, ſicut indifferens, quod poteſt fieri bene, & male. Et quia indifferens diuerſis ex cauſis poteſt eſſe occaſio cadendi in malũ, & uitandi malum: hinc eſt, quod dominus aliquando monet, & inducit homines ad iurandnm per deum, aliquando retrahit: in ueteri lege inducebat ad iurandum per deum, ut per hoc reuocarentur a iuramento idolorum cum dicebat. Reddes domino iuramẽta tua. In noua lege retrahit, ut oſtendat periurium eſſe fugiendum: & pro tanto iuxta hunc modum dicendi ſatis rationabiliter uidetur, quòd iurare per deum ſit licitum, tanquam indifferens. Siue autem ſit indifferens, ſiue bonum in genere, quia utrũque poteſt dici ſatis probabiliter, hoc pro certo tenendum eſt, quòd licitum eſt per deum iurare, & concedẽdę ſunt rõnes hoc oñdentes.

Mat. Cap. 5.

AD ILLVD uerò, quod obiicitur in contrarium, quòd actus iſte eſt prohibitus. Dicendum, quòd non prohibetur actus iſte, quia malus eſt, ſed quia occaſio eſt mali: nec etiam prohibetur uniuerſaliter, ſed prohibetur, ut quis non iuret irreuerenter. Et hoc importat ipſius uerbi ſententia, ſecundum quòd explanatũ eſt ſupra. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd iurare per deum uel eſt pernicioſum, uel periculoſum. Dicendum, ꝙ periculoſum dicitur aliquid dupliciter, aut quia periculi cauſa, aut quia periculi occaſio. Iurare autem per deum dicitur pernicioſum eſſe, non quia cauſa periculi (poteſt enim eſſe meritorium, & bonum) ſed quia occaſio periculi in eo qui non diligenter obſeruat, qualiter iurat. AD ILLVD, quod obiicit, quòd omne illud, quod ſibi relictum, eſt malum de ſe, judicandum eſt malum, & illicitum. Dicendum, quòd dupliciter contingit intelligere actum iurandi per deum ſibi relinqui. Aut conſiderando iuramentum in ſe: & ſic non eſt malum, ſed uel eſt indifferens, uel bonum in genere. Aut ſecundum, quòd ſit in opere præter cauſam, & utilitatem, & neceſſitatem: & ſic malum eſt, pro eo quòd eſt ibi priuatio finis debiti, & priuatio reuerentiæ, uel poſitio irreuerentię, ex hoc quòd aliquis præter cauſam, & utilitatem, & neceſſitatem diuinam ueritatem aſſumit in teſtimonium. Veruntamen ex hoc non poteſt concludi, quòd iurare per deum ſimpliciter ſit malum. Sicut enim non ſequitur, loqui ſine cauſa, & utilitate eſt malum: ergo loqui eſt malum: ſic etiam non tenet illatio prædicta. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd omnis actus, cuius cõſuetudo eſt mala, de ſe eſt malus. Dicendum, quod hoc eſt falſum, quia multa ſunt, quæ bona ſunt pro loco, & tempore, & ſi frequẽtentur, generant uitioſitatem: ſicut bonum eſt aliquando ridere, & lætari, ſed non eſt bonum hoc frequentare, quia perducit in diſſolutionem: ſic etiam & de iuramento intelligendum eſt, quia aſſiduitas iurandi minuit reuerentiam ueritatis, & quodammodo diſponit ad aſſertionem falſitatis. AD ILLVD, quod quæritur, utrum iuramentum per deum

deum licite factum ſit appetendum. Dicendum, quòd non: & hoc eſt propter occaſionem mali adiunctam. Et eſt ſimile. ſicut affluentia diuitiarum, quia diſtrahit hominem ne cultui dei intendat, non debet eſſe in appetitu, licet poſſit licite, & meritorie poſſideri. Sic etiam intelligendum eſt circa ipſum iuramentum. Et propterea beatus Iacobus dicit, Nolite iurare: non ſolum oſtendens uitandum eſſe actum iurationis ſine cauſa, ſed etiam affectum. Vnde etiam monemur circa actum iurationis propter periculum periurii uitare conſuetudinem, uitare etiam actum præter neceſſitatem, & uitare affectum: & ad iuramentum non debet quis ire ultroneus, ſed coactus. Et huius ſimile poteſt reddi in præſidentia prælationis: quãuis enim bonum ſit, & licitum alijs præeſſe: non tamen eſt appetendum, ſed potius fugiendũ: & ad illud debet homo trahi quaſi inuitus, quia cum amatur prę latio, frequenter adeſt ratio ſuperbiendi, & quodammodo apoſtatandi, & recedendi a deo. Similiter intelligendum eſt in propoſito. Vnde quamuis iuramentum licitum ſit, & meritorium: non tamen eſt appetendum: & hoc uult innuere textus euangelij, & admonitio ipſius beati Iacobi.

QVAESTIO II.

An liceat iurare per creaturas?

VTRVM liceat iurare per aliquod creatum. Et quòd non uidetur. Primo per ipſum textũ Matt. 5. Nolite iurare neque per cœlum, quia thronus dei eſt, neque per terram &c. ibi Gloſa. Quod perfectionis eſt, docuit cũ dixit, Non iurare omnino: quod ſuperſtitioſum eſt reſecauit, cum ſubiunxit, Neque per cęlum &c. ergo iurare per creaturam eſt ſuperſtitioſum: ſed nihil tale eſt licitum: ergo &c. ITEM. Pius Papa diſt. 22. q. 1. Si quis per capillum dei, uel caput iurauerit, ſi in eccleſiaſtico ordine eſt, deponatur, ſi laicus anathematizetur. Si ergo illicitum eſt iurare per membra Chriſti, cum ipſa ſint ſanctiora omnibus alijs creaturis, uidetur quod per nullam aliam creaturam liceat iurare. ITEM. Iurare per deum eſt inuocare deum teſtem: ergo iurare per creaturam eſt inuocare creaturam in teſtimonium: ſed irrationalis creatura non poteſt aliquo modo ueritati teſtimonium perhibere: ergo ſtultum, & uanum, & inconueniens eſt per ipſam iurare. ITEM. Qui iurat per idolum committit idololatriam, & hoc non eſt ob aliud, niſi quia in iurando exhibet idolo, quod debet deo exhibere: ergo iuratio ſpectat ad cultum latrię, qui debetur ſoli maieſtati diuinæ. Sed conſtat quod non eſt licitum creaturam aliquã uenerari cultu latriæ: ergo nullo modo eſt licitum per creaturam iurare.

SED CONTRA Gen. 42. Ioſeph iurauit per ſalutem Pharaonis: ſi ergo ipſe tanquam ſanctus homo licitum iuramentum fecit, & ſalus Pharaonis erat quid creatum, uidetur quod per creaturam iurare ſit licitum, & conceſſum. ITEM. Paulus. 1. ad Corinth. 2. Quotidie morior propter ueſtram gloriam fratres: ubi, ſecundum quod dicit Augu. iurauit Apoſtolus: ſed gloria

eorum erat quid creatum, ergo &c. ITEM. Forma iuramenti, qua maxime utitur uniuerſitas fidelium, eſt iurare per ſancta Dei euãgelia: ſed euangelium eſt q d creatum: ergo licitum eſt iurare per creaturam. ITEM. Quotidie fideles iurant p ſanctos, utpote p beatam Virginem, & per beatum Petrũ, nec illud iuramentum arguitur: ergo uidetur quod forma iuramenti licita non ſolũ habeat fieri per creatorẽ, ſed ẽt per creaturam. IVXTA hoc quæritur, quare magis iuratur per euangelia, q̃ per creaturas alias. Quæritur ẽt, utrum qui iurat falſum per lapidem, ſit periurus. Et q̃ non, uidetur, quia lapidi nulla eſt reuerentia exhibenda. Cõtrarium aũt huius dicit Augu. ſuper illud Ro. 1. Teſtis eſt mihi Deus, & habetur in litera. Quæritur ergo, quomodo, & qualiter liceat iurare per creaturas ipſas.

Queſtio lateralis.

RESOLVTIO.

Licet per creaturas iurare; non eas ſecundum ſe in teſtimonium aduocando: ſed uel imprecando, uel creatorem illorum in teſtimonium inuocando.

RESP. Dicendum, quod iuramentum aſſertorium dupliciter habet fieri. Quoddam per imprecationem, quoddam per ipſius ueritatis teſtimonij inuocationẽ. Per imprecationem autem iuratur: cum dicitur, ita uiuat filius meus, uel pater, hoc eſt dicere. Niſi ego impleuero, quod promitto: uel niſi impleuero, quod iuro, non uiuat filius, uel pater meus: & in hac forma iurãdi creatura ad teſtificandum non inuocatur, ſed potius ipſi creatori oppignoratur, ſecundum quòd dicit Auguſt. Et hoc quidem eſt licitum: quia quamuis omnis creatura ſit ipſius creatoris, tamen bonum, uel ſolatium quod ex creatura percipimus, & a Deo nobis conceſſum eſt, Deo tanquam noſtrum oppignorare poſſumus: & ideo licita eſt hæc forma: licet hoc iuramenti genus (ſecundum, quòd dicit Auguſt. in litera) ſit grauiſſimum. Illud uerò iuramẽtum fit per ipſius ueritatis teſtimonij inuocationem, quando aliquis iurat per aliquem ad inuocandum illum in teſtem. Poteſt autem creatura dupliciter aduocari in teſtimonium: aut ſecundum ſe, aut inquantum eſt ueſtigium ueritatis diuinæ. Si ſecundum ſe, hoc modo nõ licet, quia ſic crederetur, quod aliquid diuinum eſſet in ea, ratione cuius ueritas dicti poſſit per huiuſmodi teſtimonium confirmari. Secundo uero modo inquantum in ea relucet ueſtigium diuinæ ueritatis, licitum eſt iurare per creaturam: hoc enim nihil aliud eſt quã iurare per eum, qui in creatura relucet: & tunc non ueneratur quis creaturam, ſed creatorem. Vnde ſicut honor qui exhibetur imagini, refertur ad prototypum ideſt ad exemplar primum, ſicut dicit Dama. ita hoc modo iuratio facta per creaturam refertur ad ipſarum creaturarum actorẽ. Et hoc eſt, quod dicitur. 22. quæſtione. 1. Sciendum: quòd ſancti non tam per creaturas, quam per creaturarum actorem iurabant: nec in creaturis aliud, quam ipſarum creatorem uenerabantur, ſicut Ioſeph, qui per Pharaonem iurando, hoc in eo uenerabatur, quòd Dei iudicio poſitus erat in

infimis. Et quoniã in omni creatura iſto modo relucet Deus, per creaturam omnem licite poteſt fieri hoc modo iuramentum. Quia uero principaliter relucet in ſanctis, & maxime in uerbis euangelicæ legis, per quæ diuina nobis ueritas illuxit: hinc eſt, quòd per ſanctos, & maxime per euangelia conſueuit frequentari forma iurationis, qua quidem iuratur per creaturam. Concedẽdum eſt igitur, quod per creaturam licitum eſt iurare, ſiue imprecando, ſiue creatorem eius in teſtimonium inuocando. Et ſic procedunt rationes ad hanc partẽ inductæ. AD ILLVD, quod primò obiicitur in contrarium, quod dominus prohibet iuramẽtum per creaturas. & Gloſſa dicit illud iuramentum eſſe ſuperſtitioſum. Dicendum, quòd hoc intelligitur ſecundum, quòd ipſæ creaturæ ſecundum ſe conſideratæ in ueritatis teſtimonium inuocantur: & hoc modo eſt ibi ſuperſtitio, quia eis reuerentia ultra debitum exhibetur. Et quantum ad hoc intelligi habet Gloſſa, & textus. AD ILLVD, quòd obiicitur de auctoritate Pij Papæ. Dicendum, quòd canon loquitur contra illos, qui credebãt Deum ſecundum diuinitatem habere caput, & capillos: & tales erant blaſphemi. Aut certe contra illos, qui irreuerenter nominant membra Chriſti, & quodã exquiſito modo iurandi diuidũt ipſum quaſi membratim, qui ualde rationabiliter ſunt arguendi. AD ILLVD, quod primò obiicitur, quòd qui iurat per aliquid, inuocat ipſum in teſtimonium ueritatis. Dicendum, quod illud non ſemper eſt uerum, imo aliquando inuocat ipſum in teſtimonium, aliquando ipſum non inuocat: ſed propter illud, ad qđ ipſum refertur, uel etiam obligat, & Deo oppignorat. Et his modis præmiſſis licitum eſt, & conceſſum iurare per irrationalẽ creaturam. AD ILLVD, quod obijcitur, quod qui iurat per idolum, ueneratur ipſum. Dicendũ, quod hoc eſt, quia ille qui iurat per idolum, inuocat illud in teſtimonium tanquam Deum: & propterea eſt ibi idolatriæ peccatum. Non ſic autem eſt quando iurat per alias creaturas, quia iuramentum illud refertur totum ad ueritatem æternam. AD ILLVD, quod quæritur ulterius, quare magis iuratur per euangelia, quam per alias creaturas? iã patet reſponſio per ea, quæ dicta ſunt. Sicut enim crucem Chriſti magis ueneramur, propter hoc quod magis refertur ad ipſum crucifixum: & ſanctos, quia quadam maiori propinquitate ſe habent ad Deum: ſic etiam intelligendũ eſt in ipſis euangelijs, quæ directe, & immediate ducunt in ipſam æternam ueritatem. ET ſi tu obiicias, quòd licet creatura ducat in creatorem, tamen propter hoc quælibet creatura non eſt adoranda, ſed illa ſola, quę eſt ad hoc inſtituta, uidelicet imago crucifixi. Dicendũ, ꝙ non eſt ſimile: qa exhibitio honoris cultus latriæ reſpicit illud, quod honorãficatur, ſecundũ illud qđ eſt in eo dignissimum: & hoc eſt propriũ, & ſingulare: ſed inuocatio ĩ aſſertione reſpicit ipſius ueritatis ĩfallibilitatẽ, & luminoſitatẽ: & hæc in ſingulis creaturis relucet, ſed

ſecundum

ſecundum plus, & minus: ideo non eſt ſimile hinc & inde. AD ILLVD, quod quæritur, utrum ille qui iurat falſum per lapidem, ſit periurus. Dicendum, quod ſic: ſecundũ quod dicit Auguſtinus, quoniam iurans per lapidem aut intendit ipſi lapidi reuerentiam exhibere aut actori lapidis. Et ſi ipſi lapidi intendat reuerẽtiam exhibere, dupliciter peccat. Si uero actori lapidis, tunc abſque dubio peierat, quia ipſi creatori lapidis cõtumeliã facit, dum nomẽ eius per effectum creaturæ intellectũ aſſumit in uanum. Si quis tamen nõ ſerio iuraret, ſed quodammodo ludere intenderet, ſicut mos eſt aliquibus per bottas ſuas iurare, non eſt dicendum periuriũ, quia iurare non intendit, ſed potius ludere: eſt tamen talis modus loquendi ſatis reprehenſibilis, & caueri debet a uiris pfectis.

QVAESTIO III.

An liceat recipere iuramentum ab idololatris factum.

VTRVM liceat recipere iuramẽtum ab idololatris factũ. Et quod ſic uidetur. Primo exẽplo Iacob Geneſ. 31. Recepit enim iuramentum a Laban, & conſtat quod Laban idololatra erat, ſicut patet: quia Rachel furata fuit idola ſua: ergo ſi Iacob recte fecit, nec eum ſcriptura reprehẽdit, uidetur quod liceat ipſum quantum ad hoc imitari. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur exẽplo Iudæ Machabæi in Libro Machabæorum, ubi Iudas recepit iuramentum, quãdo inijt fœdus, & amicitiam cum Romanis: & conſtat, quod iurauerunt per idola, quæ colebant. Cum ergo Iudas Machabæus non reprehendatur de [1. Machab. 8.]

cõtractu illius amicitiæ, uidetur &c. ITEM. Auguſt. ad Publicolã. Quamuis dictum ſit ne iuremus, nunquam tamen in ſcripturis ſanctis me legiſſe memini, ne ab aliis iuramentũ recipiamus: ergo cum iuramentum recipere in ſcriptura ſancta non prohibetur, uidetur quod nullum ſit peccatum a quocunque recipiatur. ITEM. Licitũ eſt cũ infidelibus mercari, & treguas inire: ſed fides mercationis, & fœderis confirmari habet pmutuum iuramentum: ſi ergo licet Chriſtiano iuramentum fidei exhibere infideli, & idololatræ, uidetur quod ſimiliter liceat ab ipſo recipere. ITEM. Ita mihi licet recipere eleemoſynã, quæ datur mihi cum murmure, ſicut illam, quæ datur mihi cũ bona uoluntate. Et hoc eſt, quia quod alius mala uolũtate ĩpedit, alius põt bona uoluntate recipere: ergo licet idololatra peccet iurando per idola, uidetur quod nõ peccet Chriſtianus in ſuſcipiendo eius iuramentum. [Epiſtola 153. Tom. 2]

SED CONTRA. Rom. 1. Non ſolum qui talia agunt, digni ſunt morte, ſed et qui conſentiunt facientibus: ex quo uerbo colligit, quod qui conſentit peccanti mortaliter, peccat mortaliter. Cũ ergo recipiens iuramentum ab idololatra conſentiat in illo iuramento, in quo idololatra peccat mortaliter, videtur quod ipſe peccet mortaliter. ITEM. Auguſt. dicit, quod qui petit ab alio iuramentum, quẽ ſcit iuraturum falſum, animã illius occidit, ſecundum quod habetur in fine illius Diſtinctionis. Cum ergo ſciat idololatram male, & damnabiliter iurare, qui ab eo iuramẽtum petit, eadem ratione animam ipſius occidit: ſed non licet animã ipſius occidere: ergo non licet

idololatrę iuramentum recipere. Item. Magis debet quis diligere animam proximi, quàm aliquam utilitatem temporalem: quia ſecundum Auguſti. Nihil poſt deum, & ipſum animum eſt adeo diligendum, ſicut proximi ſalus: cum ergo idololatra iurat contra ſalutem animæ ſuæ, uidetur quod ordinem charitatis peruertit, qui iuramentum recipit pro aliquo commodo temporali: ſed non licet ordinem charitatis peruertere: ergo non licet ab idololatris iurantibus per idola iuramentum recipere. Item. Idolum nihil eſt in mundo: ergo fides ab idolo nulla eſt: ſed quod nihil habet fidei, non poteſt præbere confirmationem ſermoni: cum ergo iuramentum per idolum faciat potius ad fidei ſubuẽtionem, quàm ad conuerſionem, uidetur quod nullo modo ſit recipiendum. Item. Videtur quod non ſolum ab idololatris, ſed etiam a nullis liceat recipere iuramentũ, quia ſuper illud Matt. 5. Quod amplius eſt a malo eſt, dicit Glo. Non tuo, ſed illius, a quo cogeris iurare: ergo malum eſt alicuius iuramentum recipere, & exigere.

RESOLVTIO.

Si neceſsitas, aut ſi communis utilitas affuerit, licet.

Respon. Dicendum, quod contingit idololatram iurare in forma conceſſa, & in forma prohibita. Si iurat in forma conceſſa, non iurat ſecundum quòd idololatra: & hoc modo in quodam caſu licet ab eo iuramentum recipere, in quodã uero minime. Quia ille qui exigit, aut eſt perſona publica, aut priuata. Si publica eſt, quantum eſt ex ordine iuris, poteſt & debet exigere ſecundum quod iudex. Si uero priuata eſt, hoc tripliciter poteſt exigere: aut enim exigit ad ueritatis confirmationem, aut in ueritatis ſubuerſionem, aut ad ſuæ dubitationis remotionem. Primo modo poteſt exigi iuramentum ſine aliquo peccato, uidelicet cum ad hoc exigitur ſolum, ut firmior, & ſtabilior ſit ipſa promiſſio, & ueritatis aſſertio. Cum autem exigit in ueritatis ſubuerſionẽ, hoc non poteſt eſſe ſine mortali peccato: & illud eſt quando compellit aliquem iurare, quem nouit iurare falſum. Cum uero exigit propter dubitationis ſuæ remotionem, quia ſuſpicatur, ne homo ſine iuramento dicat ſibi falſitatem, tunc ſi ſuſpicio illa ſtat in generali, ſic talis exactio tenet potius rationem pœnæ, quam culpæ. Si uero deſcendat ad ſpeciale, ſic eſt peccatum ueniale, dum de proximo ſuo malam habet ſuſpicionem. Et propterea dicit Gloſa, quod amplius eſt, a malo eſt, ſcilicet nõ credentis: non (inquam) ſemper a malo culpæ: ſed etiam a malo pœnæ. & ſic in forma conceſſa licet iuramentum recipere ab idololatris, & infidelibus ſicut etiam a Chriſtianis, & fidelibus: & hoc non quæritur principaliter in propoſita quæſtione, ſed quæſtio principalis eſt de iuramento, quo quis idololatra iurat per idolũ, & in forma non conceſſa, utrum illud ſit recipiendum. Et ad huius intelligentiam eſt notãdum, quod in iuramento facto per idolum eſt duo conſiderare, uidelicet ipſius idoli uenerationem, &

exterioris uerbi cõfirmationem. Habẽdo reſpectum ad primum, nulli licet iuramentum ab idololatra recipere, nec exigere, nec facere: quia idoli ueneratio eſt omnino deteſtanda. Si uero habeatur reſpectus ad ſecundum, ſic licitum eſt ab eis recipere iuramẽtum maxime pro utilitate communi: & ſic recepit Iacob pro pace ſuæ poſteritatis: & Iudas pro pace gentis ſuæ: & ſic Chriſtiani a Saracenis recipiũt pro pace, & utilitate communitatis. Vnde quanuis illicitum ſit iurare per idolum, quia forma illa eſt prohibita: tamen ubi neceſſitas, uel communis utilitas hoc requirit, licitum eſt recipere iuramentum tale. Vnde & rationes cõcedi poſſunt, quæ hoc oſtendunt. Illa tamen auctoritas Auguſtini, qua dicitur. Non eſt prohibitum in ſanctis ſcripturis recipere iuramentum, non cogit: quia hoc intelligitur de forma conceſſa ab ipſa eccleſia.

Ad illvd, uerò, quod primò obiicitur in cõtrarium, quòd qui recipit iuramentum per idolum factum, illi conſentit. Reſpondẽdum, quod cum duo ibi ſint, ſicut eſt tactum prius, non conſentit idoli uenerationi, ſed ueritatis confirmationi, ut firmum ſit uerbum, & ſolidum maneat pactum: quantum ad hoc non eſt ibi peccatum, quia recipit quod ſuum eſt: quod uero ibi malum eſt, deteſtatur: ſicut pauper indigens eleemoſyna recipit eleemoſynam cum murmure ſibi datam: & non peccat, quia ſic placet eleemoſynę datio, ita quod diſplicet ſibi annexa murmuratio. Ad illvd, quod obiicitur de auctoritate Auguſtin. quòd qui exigit iuramentum ab eo, quem ſcit peierare, animam eius occidit. Dicendum, quod non eſt ſimile: quia, illud eſt in ueritatis ſubuerſionem, nec poteſt fieri bona intentione; ſed iuramentum ab idololatra factum per idolum facit ad ueritatis confirmationem, quia frequenter idololatræ, & infideles ita bene reputant ſe obligatos per iuramenta illicita, ſicut Chriſtiani per licita: & conceſſa. Ad illvd, quod obiicitur quòd magis debemus amare animam proximi, quam utilitatem temporalem. Dicendum, quod uerum eſt de utilitate priuata, ſed non oportet intelligi de utilitate communi. Alia etiam eſt ratio, quia ſine iuramenti illius expreſſione nihiſominus idololatra idolum ueneratur in corde. Vnde poſitio, uel priuatio iurationis exterioris non ponit per ſe ſalutis defectum, uel detrimẽtum: ideo charitas de hoc non dicit eſſe multum curandum: ſed ſi ille uellet ab errore reſipiſcere, & ad ueram fidem conuerti, tunc nullatenus tale iuramentum debet ab eo exigi. Ad illvd, quod obiicitur, quod idolum nihil eſt, & fides in idolo nulla eſt. Dicendum, quòd quanuis nihil ſit ſecũdum ueritatem, tamen idololatra æſtimat eſſe aliquid: & ex ipſa ſua æſtimatione, & errore fortius adhæret idololatra ipſi uanitati, quam multi Chriſtiani ex fide adhæreant ipſi ueritati: ſicut etiam uidemus in hæreticis: & ex illa forti adhærentia, & erronea conſcientia, cũ per idola iurant, uerba ſua confirmant.

Ad

Ad illud, quod obiicitur quod nullum iuramentum licet recipere: quia quod amplius eſt, a malo eſt: iam patet reſponſio: quia recipere iuramentum aliquando eſt culpæ mortalis, aliquando uenialis, aliquando contractæ pœnalitatis: & ſecundum hoc malum in Textu, & Gloſa habet differenter accipi, uel pro culpa mortali, uel ueniali, uel pro ipſo malo pœnali. Niſi enim interueniſſet incertitudo de ueritate conſcientiæ alienæ, & pronitas ad decipiendum, & male ſuſpicandum, non eſſet neceſſarium iuramētum. Et ideo ex hoc non poteſt generaliter concludi, quòd iuramentum recipere ſit illicitum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An iuramentum doloſum obliget?

Conseqventer quæritur de obligatione iuramenti. Et circa hoc quæruntur tria. Primò quæritur, utrum obligatio contrahatur per iuramentum doloſum. Secundò, utrum contrahatur per iuramētum coactū. Tertiò quæritur, utrum contrahatur per iuramentum incautum, ſiue indiſcretum.

Vtrvm obligatio contrahatur per iuramentū doloſum. Et quòd ſic uidetur per auctoritatem Iſid. Lib. 2. de Summo bono, cap. 31. quam Magiſter adducit in litera. Ait enim ſic. Quacunque arte uerborum quis iuret, Deus ſic accipit, ſicut ille cui iuratur, intelligit: ſed ille cui iuratur, intelligit ſimpliciter, & credit, quod alius ſe uelit per uerbum obligare: ergo uidetur, quod Deus reputat ipſum obligatum: igitur ſecundum ueritatem obligatur quis per iuramentum doloſum. Item. Fraus, & dolus nemini debet patrocinari: ſed ſi ille, qui doloſè iurat, ab obligatione eſſet abſolutus, patrocinaretur ei fraus, & dolus proprius: ſi igitur hoc eſt inconueniens dicere, uidetur quod iuramentum doloſum obligationem introducat. Item. Verba ſunt in quibus conſiſtit contractus: ergo ſi forma uerborum eſt obligatoria, neceſſe eſt interuenire contractum obligatorium: ergo ſiue intendat, ſiue non intendat, dum tamen uerba iuramenti obligationem prętendant, iurans obligatur: ergo ita obligatur homo per iuramentum doloſum, ſicut per iuramentum ſimplex, & uerum. Item. Si ſolummodo uerba fidelia, & pura obligarent in iuramento, cum nemini conſtet de fidelitate aliena, nemini conſtaret utrum aliquis eſſet obligatus per uerba ſua: ſed homo redditur certus de obligatione per iuramentum publicum: uidetur ergo quod, ſiue per uerba fidelia, ſiue per fraudulenta iuramentum fiat, iurans æqualiter obligetur.

Sed contra. Greg. Verba deſeruiunt intētioni, & Deus talia uerba iudicat, qualia ex intimis proferuntur: ergo ſi homo ſe non intendit obligare, quantumcunque exterius loquitur, uidetur quod Deus non reputet eum obligatum. Item. Secundū illud, quod dicitur. 1. Regum 16. Homo iudicat ea quę patent; deus

Deus autem intuetur cor. Vnde quantumcunque ſint opera exterius laudabilia: non ſunt tamen Deo placita, niſi procedãt ex meta intentione,& pura: ergo Deus obligationem iuramenti penſat ſecundum intentionem cordis: ergo ſi homo non intendat ſeipſum obligare, quicquid exterius loquatur, apud Deum nõ erit obligatus: ergo iuramẽtum doloſum ſecundum ueritatem nõ eſt obligatorium. ITEM. Obligatio iuramenti non eſt à lege naturali tantum, ſed etiam à lege naturali, & actu proprio: ſed nullus obligatur actu proprio niſi uelit, & intendat ſeipſum obligare: ſi ergo iurans iuramento doloſo non intendat ſeipſum obligare, ſed aliũ deludere, non uidetur obligari ſecundum ueritatem. ITEM. Iuramentum non eſt obligatorium, niſi quando habet ſuos comites, uidelicet iudicium, iuſtitiam, & ueritatem: ſed doloſum iuramentũ caret ueritate: ergo non uidetur ꝙ introducat obligationem. IVXTA hoc quæritur quando uerba iuramenti ſunt duplicia, & iurans intendit in uno ſenſu, & recipiens in alio, cuius intentioni ſit ſtandum. Et quòd magis ſtandum ſit intentioni recipientis, uidetur ꝑ auctoritatem Iſidori prius habitam. Quod uerò magis intentioni iurantis, uidetur per auctoritatem Gregorii prius habitam, qua dicit, quod uerba illi intentioni deſeruiũt, ex qua proferũtur &c.

Qõ incidẽtalis.

RESOLVTIO.

In foro eccleſiæ utique: in foro Dei minimè.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod hic eſt duplex modus dicendi. Quidam nanque dicere uoluerũt quod iuramentum doloſum ſimpliciter obligat: quoniam etſi doloſus intendat alium decipere: intendit tamen dicere uerba obligatoria; & dum illa uoluntate exterius profert, ſeipſum ſimpliciter obligat: nec aliquo modo excuſatur per cordis fraudulentiam, quia non ſolummodo recipiens, ſed etiam ipſa ueritas accipit uerba ſecundum ſenſum, quẽ faciunt, ita non ſolummodo in conſpectu hominum, ſed etiam ſecundum ueritatem dicunt, quod iuramentum doloſum eſt obligatorium. Sed quoniam obligatio iuramenti eſt obligatoria, ſicut obligatio uoti, & matrimonii: ideo uidetur aliis dicendum, qđ ſicut matrimonium non eſt uerũ, niſi interſit interior conſenſus: nec eſt uotum obligatorium; niſi ſit intentio obligandi: ſic etiã nec ipſum iuramentum doloſum dicendum eſt eſſe ſimpliciter obligatorium, in quo quis ſic iurat, ut tamen per illa uerba ſeipſum obligare non intendat. Et propterea ſecundum iſtos diſtinguitur duplex forum, uidelicet forũ eccleſiæ, & forum conſcientiæ. Secundum forum eccleſiæ iuramentum tale eſt obligatorium: eccleſia enim iudicat de his, quæ exterius obligare poſſunt. Vnde cum uerba illa obligationem exprimant, iudicat ſic iurantem ad id, quod inſinuant uerba, obligari. In foro autem Dei, qui iudicat ſecundum ſecreta conſcientiæ, & ſecundum ueritatem, iſte quidem non obligatur, quia non uoluit obligare ſeipſum: quia tamen doloſè iurauit, & nomen Dei in uanum aſſumpſit, ſtatim in actu ipſo

ipſo cōmiſit crimen periurii. Nec reportat commodum de malitia, quia apud Deum ex illo iuramēto iudicatur dignus pœna æterna: & iſte quidem modus dicendi ſatis probabilis eſſe uidetur. Et ſecundum ipſum patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam: etiā pro magna parte patet reſpōſio ad obiecta. Nam rationes, quæ ꝓbant illud iuramentum non eſſe obligatorium, oſtendunt hoc nō ſimpliciter, ſed in foro Dei, qui iudicat ſecundum intentionem, ſecundum quam doloſè iurans non intendebat ſeipſum obligare. Rationes autem, quæ ad oppoſitum inducuntur, procedunt ſecūdum forum eccleſiaſticum, aliter non cōcludunt. VNDE ad auctoritatem Iſidori, qua dicit, ꝙ Deus accipit uerba ſecundum intentionem recipientis. Dicendū, ꝙ hoc dicit, non quia ipſe Deus ad hoc reputet hominem obligatum, ſed quia ex hoc, quod ille non intendit iurare, ſicut ille intendebat recipere, Deus qui hoc requirebat ex ueritate, & iuſtitia, reputat ipſum obligatum ad ad pœnam. Vel poteſt ille ſermo cauſaliter intelligi, ut dicatur, qđ Deus ſic accipit, quia ſic uult accipi ab ipſa eccleſia, & ſic uult etiam iudicari.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod fraus, & dolus non debent alicui patrocinari, patet reſponſio per iam dicta: quia fraus, & dolus non patrocinantur illi in foro eccleſiæ, imò cōpellitur ab ipſa eccleſia iuramentum tenere, ac ſi iuraſſet fideliter. Non patrocinatur etiā in foro Dei, quia ex hoc ipſo obligatur, & reus efficitur magna pœna. Vnde ſi ueniat ad pœnitentiā, eſt ei grauis pœnitētia imponenda: & ſanū conſiliū eſt, & decens, ut merito culpæ ſibi imponatur, ut iuramentum cōpleat in quo proximum decipere intendebat, licet non poſſit ſibi probari in facie ipſius eccleſię. ADDVO, ſequentitia ſimiliter patet reſponſio, quia uerborum obligatio, & certificatio per iuramentum ſuperadditum, reſpiciūt forū eccleſiaſticum: & ideo obligationem concludunt non ſimpliciter, ſed quantum ad illud forū. Et hoc quidem eſt cōcedendum. AD ILLVD uerò, quòd quæritur, quando ſunt uerba duplicia, ita quod dolus nō interuenit, cuius intentioni ſtandum ſit. Dicendum, quod uerba illa multiplicia aut magis prætendunt unum illorum ſenſuum ſecundum uſum cōmunem, aut æqualiter prætendunt utrunque. Si magis prætendunt unum ſenſum, illi intentioni ſtandū eſt, quæ illum ſenſum intellexit. Si uerò indifferenter ſe habent ad utrunque, cum neutrum probari poſſit, ſtandum eſt iudicio bonorum uirorum, qui penſatis coniecturis, & rationibus condeſcendere debent ſaniori, & puriori intentioni. Illa aūt auctoritas Iſidori non facit ad ꝓpoſitum, quia Iſidorus uocat illū arte iurare, cuius iuratio eſt doloſa; non oportet autem dolum uel artem interuenire ſemper, quando uerba ſunt multiplicia.

QVAESTIO. II.

An omne iuramentum coactum obliget?

DE iuramento coacto. Vtrum omne iuramentum coactum ſit obligatorium. Et quod ſic uidetur.

detur. Omne iuramentum quod habet iudicium, & iuſtitiam, & ueritatem, eſt obligatorium: ſed iuramentum coactum poteſt hęc tria habere: ergo uidetur quod ſit obligatorium. ITEM. Coacta uoluntas (ut uult Aug.) uere uoluntas eſt: ſed iuramentum dicitur coactum quia fit à uoluntate coacta: ergo iuramentum coactũ à uera uoluntate eſt: ſed aliquis ex uoluntate, aliquid iurat, niſi ſit malum, ſeipſum obligat: ergo &c. ITEM. Peccatum ex coactione perpetratum inducit obligationem ad pęnam æternam: ſi ergo iuramentum de ſui natura obligat ad ueritatem ſeruandam, ſicut peccatum obligat ad pœnã perferendam, uidetur per ſimile quod iuramentum coactum ſit obligatorium, ITEM. Hoc ipſum uidetur auctoritate. Aug. Quidã coactus iurauit cuidam concubinæ, ut eam duceret in uxorem, & ulterius non aduerteret parentes ſuos. Reſpondet Beatus Auguſt. ex cõſilio Beati Ambroſij, ꝙ matrimonium teneret, & pœniteret de reſiduo: ergo uidetur ſecundũ ſententiam beati Aug. ꝙ iuramẽtum coactum ſit obligatorium.

SED CONTRA. Vota coacta non obligant, quia uotum eſt coactio ſpontanea: ſed iuramenti obligatio ſimiliter à uoluntate noſtra procedit: ergo non uidetur, ꝙ iuramenta coacta ſint obligatoria. ITEM. Prætor dicit, & etiam Tullius in Rhetoricis; quod ui, uel metu factum eſt, ratum non habeo. Si ergo lex habet ratam omnem obligationem iuſtam, uidetur quod iuramenta coacta nõ ſint obligatoria. ITEM. Cauſa metus mortis cadit in uirum conſtantem: ſed metus qui cadit in uirũ conſtantem excuſat à toto, ſecundum quod iuriſperiti dicunt: ergo uidetur quod iuramentũ qđ fit ex tali metu, non ſit obligatorium. ITEM. Coactio excludit cõtractum matrimonium: ſed tanti roboris, & obligationis eſt ipſum matrimonium, quanti & iuramentum: ſi ergo matrimonium ex coactione contractum non eſt obligatorium, eadem ratione uidetur ꝙ nec iuramentum.

RESOLVTIO.

Apud Deum obligat: apud Eccleſiam non obligat.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd hic eſt duplex modus dicendi. Quidam enim dicunt, ꝙ cum duplex ſit iuramentum, uidelicet ꝓmiſſorium, & aſſertorium: reſpectu iuramenti aſſertorij coactio non excuſat à toto, ſed à tanto. Si quis enim coactus iurat, & aſſerit falſum eſſe uerum, incurrit crimen periurii. In iuramento uerò obligatorio, ſiue promiſſorio, coactio quæ ſurgit ex metu, qui poteſt cadere in conſtantem uirum, à toto excuſat. Tale enim iuramentum licitum eſt, & non eſt contra Deum, quo quis promittit aliquid alicui ſe daturum, uel facturum. Et ideo reſpectu talis iuramenti poteſt interuenire coactio ſufficiens ad inclinandum etiam conſtantem uirum. Et quia coactio ſufficiens interuenit, uoluntas illa non eſt iudicanda uoluntas: ac per hoc nec iuramentũ illud eſt uerè obligatorium, ut dicunt. Sed quoniam uerba Aug. & conſilium etiam eius uidetur eſſe in contrarium: uidetur enim beatus Auguſt. iudicare tale iuramentum

mentum obligatorium: ideo eſt alius modus dicendi, ut diſtinguatur duplex forum, uidelicet eccleſiaſticum, & diuinum: ita quòd obligatio iuramenti coacti econtrario ſe habet obligationi iuramenti doloſi, reſpectu huius duplicis fori. Nam in foro eccleſiæ iuramentum coactum non eſt obligatorium, tum quia eccleſia præſumit: quia iſte qui coactè iurauit, non iurauit uoluntatè implendi iuramentum, ſed potius euadendi periculum: tum quia etiam ille, qui iurare compulit, cum malitioſè, & doloſè proceſſerit, nullum ius acquiſiuit, nec de malitia commodum reportare debuit: unde nullum habet ius repetendi. In foro autem Dei iuramentum coactum obligatorium eſt, quia cum Deus aſpiciat uoluntatem interiorem, & uoluntas non poſſit cogi coactione ſufficienti, ſed inducente: & ita uoluntas coacta uoluntas ſit, iudicat Deus talem hominẽ obligari; & ideo in foro conſcientiæ, ſecundum Theologos conſulendum ei, qui ſic iurauit (niſi relaxationem inueniat) iuramentum implere: & hoc dico, ſi iuramentum illud fuit reſpectu rei licitæ: unde rationes cõcedi poſſunt, quæ ſunt ad partem iſtam.

Ad illud uerò, quod obiicitur in contrarium de obligatione uoti. Dicendum, quòd non eſt ſimile: quia uotum reſpicit obligationem ad Deum, qui uult ſacrificia non coacta, ſed uoluntaria: ſi quis tamen coactione inducente cogatur, ut uotum emittat, uidelicet ut in periculo mortis exiſtens a domino liberetur, non uidetur abſurdum dicere eſſe obligatum. Ad illud, quod obiicitur de prætore, & lege, quod non reputat ratum iuramentum factum per metum. Dicendum, quòd lex loquitur in foro iudiciali: quia non intromittit ſe de foro conſcientiæ. Vnde ſecũdum illud forum uerum eſt, quod iuramentum coactum non obligat. Ex hoc tamen non poteſt concludi, quòd non obliget quantum ad Deum. Ad illud, quod obiicitur, quòd metus, qui poteſt cadere in conſtantem uirum, excuſat a toto. Dicendum, quòd licet reſpectu actuum humanorum poſſit cadere metus ſufficiens in uirum conſtantem: tamen quantum ad ea, quæ iuſticiæ ſunt, non poteſt cadere metus ſufficiens in uirum conſtantem. Quantum enim ad illa dicit dominus, Nolite eos timere, qui corpus occidunt. *Mat.* 10 Ideo apud Deum talis metus nõ reputatur cauſa ſufficiens ad excuſandum hominem a reatu peccati, uel ab obligatione iuramenti. Ad illud, quod obiicitur de obligatione matrimonij. Dicendum, quod non eſt ſimile: quia matrimonium hoc habet ex ratione ſignificationis, & inſtitutionis, ut contrahatur ex mera, & libera uoluntate: ſignificat enim coniunctionem Chriſti, & eccleſiæ Dei, & animæ, in qua nulla interuenit coactio, ſed mera benignitatis dilectio: non autem eſt ſic ex parte iuramenti. Et ſi tu quæras de illo, qui coactè iurauit contrahere matrimonium, utrum, teneatur. Dicendũ, quod tenetur niſi ex cauſa ſuperueniente abſoluatur. Si tamen cõtrahat cum alia, in contrahendo pec-

peccat mortaliter, nec amplius obligatur, ſed pro culpa periurij eſt ei pœnitentia imponenda: & de hoc amplius habetur in Quarto Tractatu de Matrimonio.

QVAESTIO III.

An iuramẽtum incautum obliget?

VTRVM iuramentum incautum ſit obligatorium. Iuramẽtum autem incautum dico, quòd uergit in exitum malum, uel in exitum minus bonum. Et quod iuramentum incautum, quod uergit in exitum malum, ſit obligatorium, probatur. Primò per exẽplum Ioſuæ, de quo dicit Amb. in Lib. de Officiis: Ioſue pacem quam dederat, reuocandam non cenſuit: quia firmata erat ſacramenti religione, ne dum alienã perfidiam redargueret, ſuam fidem ſolueret: Tenebatur ergo Ioſue iuramentũ, quod fecerat, obſeruare: ſed illud iuramentũ fuit incautum, & uergebat in exitum malum: quia contra Dei præceptum, quo præceperat dominus, ne cum gentibus illis fœdus iniret: ergo uidetur, quod iuramentum tale ſit obligatorium. ITEM, Auguſt. dicit, quod meretrix iurans ſe ſeruaturam fidem ſuo leccatori, peior eſt ſi non ſeruat fidem, quam ſi obſeruaret: ſed iuramentum illud habet malũ exitum; & tamen obligat, alioquin non eſſet peior in non obſeruandó, quàm in obſeruando: ergo iuramentum, quod ſimpliciter uergit in exitum malum, eſt obligatorium. ITEM. Hoc ipſum uidetur de iuramento, quod uergit in exitum minus bonum, utpote qui iurat ſe non intraturum religioné: quia aliquis per matrimonij uinculum poteſt obligare ſe, ut non intret religionem: ita qđ matrimonium illud uerè eſt obligatorium: ergo pari ratione uidetur, quod & per ipſum iuramentum. ITEM. Licitum eſt alicui nolle intrare religionẽ: & quod licitum eſt nolle, licitum eſt confirmare: & ꝙ licitum eſt confirmare, licitum eſt iurare: ſed iuramentum licitum eſt iuramẽtum obligatorium: ergo uidetur, ꝙ cum aliquis iurat ſe non intraturum religionem, quòd per illud iuramentum obligetur: ſed tale eſt iuramentum incautum, quod uergit in exitum minus bonum: ergo uidetur, quòd iuramentum illud ſit obligatorium.

SED CONTRA. Beda dicit, & Magiſter adducit in littera. Si qđ nos incautius iurare contigerit, quod obſeruatum, peiorem uergit in exitum, libere illud ſalubriori conſilio mutandum nouerimus: ergo ſecundum hoc iuramentum incautum, quòd uergit in exitum malum, uel minus bonum, nõ eſt obligatorium. ITEM. Iſido. Non eſt obſeruandum iuramentum, quo malum incautè ꝑmittitur. SI tu dicas, ꝙ auctoritas iſta intelligitur ſolum, quando quis iurat, quod eſt malũ, & iniuſtum, ſed non quando quis iurat ſe non facturum bonum ꝑfectum, ad ꝙ non tenetur. Obiicitur contra hoc: quia nullum iuramentum eſt iuſtum, quod impugnat iuſtitiæ perfectionẽ: ſed iuramentũ quo quis iurat ſe non intraturum religionem, nec aggreſſurum perfectionem, eſt perfectæ iuſtitiæ impugnatiuum: ergo & iuramentum iniquum: ſed nullum tale eſt obligatorium: ergo uidetur, ꝙ nullus obligetur ꝑ iura-

iuramentum incautum, quod uergit in exitum minus bonũ. Item. Nullum iuramentum eſt diſcretũ quod eſt contra ſpiritus ſancti cõſilium: ſed cum quis iurat ſe non intraturum religionem, iuramantum illud eſt contra ſpiritus ſancti conſilium: ſed nullum tale iuramentum habet in comitatu iudicium, & nullum tale eſt obligatorium: ergo idẽ quod prius.

Q^o. lateralis. Ivxta hoc quærit. Si quis iurat ſe nũquam recepturum prælationem, utrũ per tale iuramentum obligetur. Et ꝗ ſic, uidetur, quia licitum eſt prælationem fugere: ergo licitum eſt, ꝗ quis iuret eam non recipere. In contrarium eſt, ꝗ maioris perfectionis eſt (ut cõmuniter dicitur) ſtatus prælationis, quàm religionis, & bono priuato præferenda eſt utilitas communis.

Resolvtio.

Si uergat in ſalutis detrimentum, uel perfectionis impedimentum, nullatenus obligat.

Respon. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd multipliciter contingit iuramentum eſſe iuramentum incautum. Primò modo quando iuratur aliquid quod ſimpliciter uergit in ſalutis detrimentum, ſicut cum aliquis iurat ſe facturum aliquid, quod nõ poteſt ſine peccato mortali conſummari. Secundo modo dicitur iuramentum eſſe incautũ, cum quis iurat aliquid quod uergit il ſalutis ſuæ diſpendium, & perfectionis impedimentum, ut puta cum iurat quis ſe numquam intraturum religionem. Tertio modo dicitur iuramentum incautum, cum quis iurat aliquid in omnem euentum, quòd uno caſu contingente, uergit in ſalutis diſpendium; alio caſu contingente, uergit in ſalutis profectum: ſicut cum iurat aliquis ſe nunquã recepturum prælationem, quod quidem eſt in ſalutis diſpẽdium, ſi utilis ſit, & canonicè eligatur, & à maiori ſibi iniungatur: tunc autem uergit in ſalutis profectũ, ſi ſit perſona inutilis ſibi, & aliis, ad ſtatum illum promoueri. Si ergo loquamur de iuramento incauto primo modo, ſic abſque dubio nõ eſt licitum, nec obligatorium, imò qui ipſum obſeruat, committit peccatum. Si uerò loquamur de iuramento incauto ſecundo modo, ſic nec eſt licitum, nec obligatorium: licet ipſum obſeruare non ſit peccatum, quia non eſt peccatum non intrare religionem: graue tamen peccatum eſt iurare ſe nunquam aſcẽſurum ad gradum perfectionis, quia in hoc quodammodo impugnat ipſius iuſtitiæ perfectionem, & ſpiritus ſancti inſpirationem. Si uerò loquamur de iuramento tertio modo, ſic uno caſu contingente eſt obſeruandum, uidelicet quando uergit in ſalutis profectum. Alio uero caſu contingente eſt illicitum, & non obſeruandum, uidelicet cum uergit in ſalutis detrimentum. Et per hoc patet reſponſio ad quæſtionem propoſitam. Concedendum eſt igitur, quòd iuramentum incautum quod uergit in ſalutis detrimentum, uel quod directè uergit in perfectionis impedimentum, non eſt obligatorium, ſicut rationes ad hanc partem inductæ oſtendunt.

Ad illvd uerò, quòd obiicitur primò in contrarium de

Ioſue. Dicendum, quòd iuramentum illud obſeruatum non uergebat in malum exitum, imò in bonum. Triplex enim ratio fuit, quare Gabaonitæ fuerunt reſeruati, & non interfecti. Vna uidelicet literalis: quia melius erat ut damnarentur perpetua ſeruitute, quam punirétur morte, maximè cum prompti eſſent ſeruire magis, quàm mortem ſuſtinere, ſicut ex ipſo Textu apparet. Alia uerò ratio eſt moralis: quia in hoc ſignificatur, quòd quantumcunque Deus minetur alicui, & indignetur in præſenti uita: ſi tamé ad ipſum reuertatur toto corde, non claudit miſericordiæ uiſcera. Tertia uerò ratio eſt figuralis: quia in hoc ſignificatur, quod ſemper in nobis duo ſunt populi, ſecundum quòd duo fuerunt in terra promiſſionis, ſcilicet Amorrhæorum & filiorum Iſrael, hoc eſt motuum rationabilium, & brutalium, ſecundum quòd dicit Bernar. quantumcunque labores, neceſſe eſt, ut intra fines tuos habitet Iebuſæus. Vnde multiplici ratione obſeruatio iuramenti illius non uergebat in exitum malum, ſed potius bonũ. ET QVOD obiicitur de mandato domini, quòd dominus præceperat ei, quòd cum eis fœdus nõ iniret. Dicendũ, quòd hoc intelligẽdum eſt quantum ad eos, qui erant incorrigibiles. AD ILLVD, quod obiicitur de meretrice, quæ iurat leccatori ſuo fideliter adhærere. Dicendum, quòd in iuramento illo eſt duo conſiderare. Vnum quòd meretrix iurat ſe conſenſuram in nefarium actum cum ſuo leccatore. Aliud quòd iurat ſe fidem alteri non daturam. Et primũ quidem eſt illicitum, & ad hoc non obligatur: ſecundum quidem licitum, & quantum ad hoc obligatur. Et ideo dicit Auguſti. quòd peior non eſt ſeruando, quam ſi iuramentũ nõ ſeruaret. Per hunc etiam modum intelligẽdum eſt, ſi aliquis latro iuraret alii ſe prædam cum illo diuiſurum, & poſtea retineret totum. AD ILLVD, quod obiicitur, de eo qui iurat ſe nunquam religionem intraturum, quòd licitè poteſt iurare, ſicut licitè poteſt contrahere matrimonium. Dicendum, quòd non eſt ſimile hinc & inde dupli ci ex cauſa. Prima eſt; quia matrimonium non tantummodo dicit priuationem boni, quin potius dicit boni [illegible]poſitionem: ſed iuramentum, quo quis iurat ſe nunquam religionem intraturum, de ſua principali intentione eſt boni perfecti priuatorium, & impeditiuum: ideo non eſt iudicandum obligatorium, ſed potius illicitum, & iniquum. Alia etiam ratio eſt: quia qui matrimonium contrahit, ſiue ex conſenſu mulieris, ſiue ex morte põt aliquando aggredi perfectionem: qui autem iurat ſe nunquam religionem intraturum, quantum eſt de ſe, reddit ſe in ſempiternũ inhabilem. AD ILLVD, quòd obiicitur, quòd licitum eſt nolle intrare religionem: ergo & iuramẽto firmare. Dicendum, quòd non ſequitur: quia nolle intrare religionem eſt imperfectionis: ſed hoc iuramento firmare eſt cuiuſdam obſtinationis, & impugnationis gratiæ Spiritus ſancti, quæ de tepidis, & negligentibus facit feruidos, & perfectos. Et ideo

quamuis

quamuis illud ſit licitum, illud tamen eſt illicitum. Ad illud, quod quæritur ulterius de eo, qui iurat ſe non recepturum prælationem, iam patet reſponſio per illud, quod iam dictum eſt, quia iuramentum illud in caſu obligat, uidelicet cum uergit in damnum ptoprium, & alienum: in caſu uero non, uidelicet cum non tantum eſt perſona ſibi utilis, uerum etiam alijs. Attamen ſi iuramentum præceſſerit, non debet quis ſe auctoritate propria a uinculo eius abſoluere, ſed ſuperioribus uoluntatem, mandatum, & auctoritatem ſuper hoc requirere, cuius uoluntati magis, quam propriæ debet in hoc caſu obedire.

DISTINCTIO XL.

De diſtinctione duorum præceptorum ultimorum, in quibus prohibetur duplex concupiſcentia in comparatione ad legis & euangelij differentiam.

Sextum præceptum eſt. Non deſiderabis uxorem proximi tui. Septimum eſt, Non concupiſces domum proximi tui, non ſeruum, nō ancillam, &c. Sed uidetur præceptum de non concupiſcendis rebus proximi, unum eſſe cum eo quo dicitur, Non furaberis: & præceptum de non concupiſcenda uxore, unum eſſe cum eo quo dicitur, Non *mœchaberis.* Poterat *enim præceptum non furandi in illa generalitate intelligi, ubi de non concupiſcenda re proximi præcipitur: & in eo quod dictum eſt,* Non *mœchaberis, poterat illud intelligi,* Non *concupiſces uxorem proximi tui. Sed in illis duobus præceptis non mœchandi, & non furandi ipſa opera notata ſunt & prohibita: in his uero extremis ipſa concupiſcentia: multum ergo differunt illa ab iſtis. Vnde illi præcepto non mœchandi fit ſuperadditio in* Euangelio*: ubi omnis concupiſcentia mœchandi prohibetur. Sed cum hic prohibeatur concupiſcentia alienæ uxoris, & alienæ rei: quare dicitur lex comprimere manum & nō animum?* Illud *de lege dicitur ſecundū cæremonialia, non ſecundum moralia: uel quia in Lege non eſt generalis prohibitio oīs mortiferę cōcupiſcentię, ut in Euāgelio.* *Aug. ſuper Exod. q. 3. in Tpm. 4 Matt. 5. Quare lex comprimere dicit non animū ſed manum.*

Quid ſit litera occidens.

Si uero quæritur, quā dicat Apoſtolus literam occidentē. Ea certe eſt decalogus: qui non dicitur litera occidēs, eo *2. Cor. 3.*

quod mala ſit lex: ſed quia prohibens peccatum auget concupiſcentiam, & addit præuaricationē niſi liberet gratia, quæ gratia non ſic abundat in Lege, ut in Euangelio. Vel ſecundum eorum carnalem intelligētiam. Lex ergo bona eſt, & tamen occidit ſine gratia, cum ſit uirtus peccati, quæ iubet quod ſine gratia impleri non poteſt. Gratia autem deerat, & ideo litera occidens erat. Diſtat autem Euangelij litera a Legis litera, quia diuerſa ſunt promiſſa: ibi terrena, hic cœleſtia promittuntur. Diuerſa etiam ſacramenta: quia illa tantum ſignificabant, hæc conferunt gratiam. Præcepta etiam diuerſa, quantum ad cæremonialia. Nam quantum ad moralia ſunt eadem: ſed plenius in Euangelio continentur. Audiſtis decem cordas pſalterij utrique ſexui impoſitas: quæ charitate tāgēdæ ſunt, ut uitiorū feræ occidātur.

De legis & euangelii diſtātia.

SUPRA determinauit Magiſter de diſtinctione mandatorum decalogi quantum ad præcepta primæ tabulæ, & quantum ad præcepta ſecundæ tabulæ, quæ attenduntur circa opera exteriora, & de obliquitatibus, quæ habent cum eis oppoſitionem, & repugnantiam. In hac uero tertia parte determinat de diſtinctione duorum præceptorum, in quibus prohibet dominus duplicem concupiſcētiam in comparatione ad legis, & euangelij differentiam. Diuiditur autem iſta pars in tres partes. In prima ponit prædictorum mandatorum diſtinctionem. In ſecunda uero, quia in prædictis mandatis lex uetus uidetur conuenire cum noua, inquirit legis, & euangelij differentiam. ibi. *Sed cum hic prohibeatur concupiſcentia alienæ uxoris &c.*) In tertia uero breuiter decem mandata epilogat. ibi. *Audiſtis decem cordas &c.*) Partium autem ſubdiuiſio ſatis manifeſta eſt in litera.

S*Extum præceceptum eſt. Non deſiderabis uxorem, & cætera*) Contra. Si enim prius eſt concupiſcere quàm mœchari, uidetur quòd illud mandatum non deberet ſexto loco, imo tertio loco poni inter præcepta ſecundæ tabulæ. ITEM. Nihil debet præcipi, niſi quod eſt in noſtra poteſtate: ſed natura quandiu corrupta eſt, habet pronitatem concupiſcendi: ergo uidetur quod concupiſcentia nō debeat in Decalogo prohiberi. Item ſicut contingit concupiſcere uxorem hominis, ita etiam contingit concupiſcere filiam, & concubinam: ergo non uidetur quod in mandato illo ſufficienter prohibeatur carnis concupiſcentia. Reſpon. Dicendum, quòd mœchia ſe habet ex additione ad concupiſcentiam, quia mæchari eſt in corde, & opere: concupiſcere eſt in corde: & quia prohibitio dicit negationē utriuſque, quia negationes ſe habēt ecōtrario affirmationibus: iō prohibitio concupiſcentiæ addit

Dub. 1

ſupra prohibitionem mœchiæ:& generaliter prohibitio peccati cordis addit ſupra prohibitionē peccati operis:plus enim eſt prohibere peccatū cordis, quam peccatum operis;quia peccatum operis prǽſupponit peccatum cordis: & ideo illa duo mandata, in quibus prohibetur concupiſcentia, ultimo loco ſunt ordinata. Et per hoc patet reſponſio ad illud, qđ primo obiicitur. Ad illud, quod obiicitur,quod nihil debet præcipi,quod non eſt in noſtra poteſtate. Dicendum,quòd eſt concupiſcentia quæ conſiſtit in ſenſualitate:& eſt concupiſcentia quæ eſt in conſenſu rationis progreſſiuo ad opus. Prima eſt peccatum ueniale:nec prohibetur, ſed cohibetur. Secunda uero eſt peccatum mortale,& prohibetur inquantū eſt progreſſiua ad opus. Vnde iſtius mandati explicatio,& intellectus inſinuatur Eccli.13.ubi dicitur. Fili poſt concupiſcentias tuas non eas: ubi ſimpliciter non prohibetur cōcupiſcere, ſed poſt concupiſcentias ambulare conſentiendo, & in actum progrediēdo. Ad illud, quod obiicitur de concupiſcentia filiæ, & concubinæ. Dicendum, quòd filia & concubina dupliciter poteſt concupiſci,aut in poſſeſſionem,ut redigatur in ſeruitutem,& famulatum: aut ad operis carnalis conſummationem. Et primum prohibetur per ſeptimum præceptum, Non concupiſces rem. Secundum uero prohibetur per mandatum illud,quia prohibetur concupiſcentia carnis contra legitimam thorum. Vnde deſiderare filiam alicuius in uxorem non eſt prohibitum: ſed deſiderare eam in fornicationem, & meretricem: & hoc clauditur in ſexta prohitione.

Septimum eſt. Non concupiſces domum proximi tui & cætera) Contra. Quia quod licitum eſt acquirere prætio,eſt licitum deſiderare: ſed domum proximi licitum eſt prætio emere: ergo licitum eſt eam deſiderare, & concupiſcere. Si tu dicas quòd ibi accipitur concupiſcentia pro inordinato deſiderio: Sic ſimiliter non licet concupiſcere rem propriam. Item. Sicut contingit inordinate deſiderare domum proximi, ita contingit inordinate deſiderare dignitatem proximi: ergo ſicut illud prohibetur, ita & illud debet prohiberi. Si tu dicas quod illud clauditur in hac prohibitione. Contra hoc eſt, quod concupiſcentia dignitatis ſpectat ad ſuperbiam, & uanā gloriam, concupiſcentia domus ad auaritiam: ergo cum iſta ſint diuerſorum generū, uidetur qđ in una prohibitione non claudātur. Reſpon. Dicendum, quod in iſto uerbo prohibetur concupiſcentia rei alienæ, ſecundū quod aliquis concupiſcit aliquid in poſſeſſionem, quærens in illo ſufficientiam. Vnde non tantum prohibetur concupiſcentia bonorum temporalium, ut domus & pecudum,ſed etiam cuiuſcunque alterius rei, quā quis uellet alii prǽripere. Et hoc quidem prohibetur intelligendo per ſe,ut quis non concupiſcat alienum,manēs alienum. Vel intelligitur contra iuris ordinem, hoc eſt quando quis uellet proximū damnificari in re, propter ſuam utilitatē: tunc enim non diligit proximum ſicut ſe. Vnde in uerbo iſto prohi- Dub.2

betur omnis auaritia, & cupiditas. Ad illud ergo, quod primo obiicitur, quod ſi licet prætio acquirere, licet concupiſcere. Dicēdum, quod concupiſcere dicit appetitum immoderatum habendi cum damno proximi: & in hoc ipſo etiam clauditur appetitus immoderatus: prohibitio etiam reſpectu rei propriæ, penes quam conſiſtit peccatum cupiditatis, & auaritiæ. Ad illud quod obiicitur de ambitione dignitatis, & honoris. Dicendum, quòd ſi dignitas, & honor appetatur in ratione ſufficientiæ, ſic ſpectat ad crimen auaritiæ: & in iſto mandato prohiberi habet. Si autem in ratione excellentiæ, ſic poteſt dici, quòd prohibetur per primum mandatum, in quo præcipitur reuerentia Dei. Poſſet tamen dici, quod utroque modo clauditur in prohibitione ſeptimi: quia utrobique eſt amor boni proprij, & una eſt ratio deordinandi reſpectu proximi, licet multiplex ſit ratio deornandi reſpectu ſui. Ideo ſub una prohibitione habet claudi utrobique concupiſcētia: & magis prohibetur concupiſcentia domus, quàm concupiſcentia dignitatis, quia manifeſtior erat, & ſenſibilior, & etiam iudæi magis proni erant ad auaritiam.

Diuerſa etiam ſacramenta &c.

Dub. 3 Contra hoc obiicitur, quod nullus ſaluari poteſt ſine gratia: ergo ſi ſacramenta uete. leg. gratiā non conferebant, uidetur quod nullus in lege illa ſaluatus fuit, quod eſt impium dicere. Si tu dicas, quod in ſacramentis illis dabatur gratia, ſed tamen non uirtute ſacramentorum illorum: in ſacramentis autem nouæ legis datur gratia uirtute ipſorum, quia ſunt ex ſanctificatione ſanctificantia, ſicut dicit Hug. Obiicitur contra hoc, quia gratia eſt per creationem: ergo ſolus deus habet uirtutem cōferendi gratiam: ergo ſi in iſtis, & illis conferebatur, uidetur quòd inter hæc ſacramenta, & illa nulla ſit differentia. *Lib. 1. de Sac. par. 9. cap. 2.*

Reſp. Intelligendum eſt ad hoc, quod duplex eſt circa quæſtionem iſtam opinio celebris & famoſa. Quidam namque uoluerunt dicere, quòd in utriſque ſacramentis datur gratia, ſed differenter: quia in illis dabatur ratione fidei, & deuotionis ipſius ſuſcipientis: ita quòd nullo modo ratione ſacramenti, ſiue operis operati. In ſacramentis autem no. le. ſecus eſt, quia conſtat ex uerbo, & elemento: ſed cum dominus inſtituit uerbum, dedit illi uirtutem, per quam inſtituit: & agit in animam, uel diſponēdo ad gratiæ ſuſceptionem, uel imprimendo characteris ſignificationem, uel adminiculando ipſi gratiæ ad animæ curationem, & fomitis debilitationem. Et hoc uidetur dicere Aug. Quæ eſt uirtus aquæ ut corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente uerbo? Et Hug. de ſancto Victo. uidetur id idem dicere, qui dicit, quòd ſacramenta no. le. prius ſanctificantur per uerbum, & poſtmodum ſanctificant, ut ſic ſint ex ſanctificatione ſanctificantia. Et hunc modum dicendi ſuſtinent uiri periti, & fide digni. Sed difficile uidetur mihi intelligere uirtutem illam ſimul eſſe uerbo, & elemento collatam quantum ad eſſentiam, & naturam, quantum ad eius exiſtentiam, quantum ad durationis *Tracta tu 80. in Ioā. Tom. 9*

rationis menſuram, & etiam quãtum ad operationis efficaciam, quæ omnia neceſſe eſt ponere, & explicare circa uirtutem illam. Si quis dicat, quod aliqua qualitas detur uerbo,& elemento, per quam agat, & influat in ipſam animam. Difficile eſt intelligere ipſius uirtutis eſſentiã. Cũ enim non ſit ſubſtantia, ſed accidens quoddam,& in genere boni, dubium eſt utrum debeat reponi inter bona maxima,uel media, uel minima. Et ſi inter bona maxima reponatur,iam gratia erit: gratia autem exiſtens in uno ſubiecto, non habet uirtutem agendi in aliud. Si uero gratia non eſt, nec uirtus, quomodo ergo dicitur ſecundum ueritatem ſanctificare ipſum ſacramentum, & eum qui ſuſcipit ſacramentum? In quo etiã genere ſit, & cuius ſpeciei ſit, utrum uidelicet in diuerſis ſacramentis diuerſificetur formaliter illa uirtus, quod homini parum intelligenti difficile eſt capere. Et ſi inter bona media,uel minima reponitur,quomodo talis uirtus facit rectitudinem, & ſanationem ipſius animæ, quæ inter bona maxima computantur? Non ſolum autem difficile eſt intelligere huius uirtutis eſſentiam,ſed etiam ſubſiſtentiam: aliter enim accidens ſubſtantificatur in ſubiecto corporali, uel cum naturæ ordine, quem Deus non peruertit per miraculum, ſubſtantia ſit nobilior ſua proprietate. Aut ſi ponitur illa uirtus ſpecialis, ut in ſubiecto in uerbo, & elemento,quare non ſimiliter ipſa gratia, quæ debet infundi animæ, quod neſcio ſi aliquis recte intelligens dicit, Aut ſi eſt in ſubiecto corporali, quomodo una uirtus, & qualitas abſoluta ſimul poterit eſſe in duobus ſubiectis, uerbo uidelicet & elemento? ex quibus & ſi fiat unum ſacramentum, non tamen fit unum per naturã, & eſſentiam:unitas autem uirtutis ſecundum(quòd dicit,& uult Damaſ.)correſpondet unitati ſubſtantiæ, & naturæ. Aut ergo in uno ſacramento non eſt una uirtus,ſed plures: aut illa uirtus cõpoſita eſt: aut unum accidens ſimplex,& ſpirituale, & impartibile ſimul erit in diuerſis ſubiectis, quod totum ualde difficile eſt intelligere de illa uirtute, Nec ſolum illa duo difficile eſt intelligere de illa uirtute, ſed etiam durationis menſuram. Dubiũ enim eſt, utrum Deus dedit uirtutem illã quando primo inſtituit, aut de nouo det. Sed quo a principio dedit his,qui nódum erant, ſicut uerbis,quę quotidie de nouo formantur? Si de nouo dat,tunc quotidie in ſacramentis non ſolum gratiam, ſed etiam alia accidentia creat: & tamen conſueuit dici,quòd creationis opus non currat niſi circa exitum animæ in eſſe,& circa infuſionem gratię: & ſi definat eſſe ſtatim prolato uerbo,qũo creauit Deus tam nobilẽ uirtutem,ut ita cito deficeret? Et rurſus.Si datur uerbo, cũ non detur uerbo in ſcripto,nec in mente,datur in pronũciatione, & tũc difficile erit explicare utrum detur in principio, uel in medio, uel in fine:quia nec in principio uerbi, nec in medio eſt actio illius uirtutis. Si uero in fine, tunc cum uerbum deſinat eſſe, & deficiẽte uerbo deſinat uirtus uerbi, ſimul incipiet uirtus, & deſinet.

Aut

Aut ſi ante finem datur, quantum detur difficile eſt inſinuare. Nec tantum illud, ſed etiam multo difficilius eſt explicare operationis illius uirtutis efficaciam, utrum ſcilicet agat generatione æquiuoca, uel uniuoca generando ſibi ſimile, uel diſſimile. Difficile etiam eſt, utrum influat omnino aliquid ab extrinſeco, aut educat aliquid de potentia in actum. Primum eſt ſoli Deo poſſibile, ſecundum autem difficile eſt explicare. Diffile eſt etiam intelligere, quõ characteris impreſſio poſſit eſſe ab illa uirtute, cum character uideatur eſſe in ſuperiori parte, in qua ſolus deus poteſt influere. Vnde ſubſtantia intelligibilis beata quãtumcunque magnæ ſit excellentiæ (ſecundum quòd dicit Aug.) non poteſt facere ad noſtram iuſtificatinnem, uel illuminationem aliquid interius formando, ſed ſolũ exterius exercitando: quomodo ergo hoc poterit uirtus data elemento, uel uerbo, cum non uideatur eſſe capax tantę uirtutis. Poſtremo. In ſacramento altaris, in quo fit ſubito transſubſtantiatio panis ſecundũ ſe totum in corpus Chriſti, quod quidem non poteſt eſſe niſi ab infinita uirtute, quomódo uerbum prolatum ab homine (cum ſit, finitæ uirtutis) poterit ad iſtam trans ſubſtantionem aliquid operari? Et certe ſi illud uerbum uirtutem non habet agentem, multo minus uerba aliorum ſacramentorum. Hæc omnia, & multa alia circa hoc ualde difficile eſt intelligere, & explicare, quę non iccirco narro, quia credo eſſe inſolubilia, uel ut ipſe iſtam improbem poſitionem: ſed ut oſtendam me ipſam non plene intelligere: & ideo nec affirmare, nec negare uelle: quia & ſi ipſam clare non intelligam, hoc tamen ſcio, & intelligo; quòd plura poteſt Deus facere, & etiam in ipſis ſacramentis facit, quàm nos poſſumus intelligere. Vnde confugiendo ad mirabilem Dei potentiam, omnia iſta poſſumus facile declinare. Et ſecudúm unum modum dicendi ſatis plana eſſet reſponſio ad quæſtionem propoſitam, ſi ipſius modi plana eſſet intelligẽtia: & hæc poſitio in Quarto Lib. diffuſius eſt explicata, ubi reſpondetur ad præmiſſa. Alius eſt hic modus dicendi. Suppoſito quòd in ſacramentis nouę legis diuina uirtus ſecretius operetur: quia hoc eſt ipſius fidei, & ſententiæ communis, dixerunt aliqui ſacramenta nouæ legis habere reſpectu iuſtificationis uirtutem influentem, uirtutem promerentẽ, uirtutem diſponentem, & uirtutem efficaciter ordinantem. Virtutem influentem ratione ſpiritus ſancti aſſiſtentis, uirtutem promerentem ratione meriti paſſionis ad ſacramentum concurrẽtis, uirtutem diſponentem ratione deuotionis ipſius fidelis, ſacramentum ſuſcipientis: uirtutem deniqne efficaciter ordinantem ratione diuinæ pactionis inſtituentis. Sic enim inſtituit dominus, ut ad talis uerbi prolationẽ, & ſacramenti ſuſceptionem mirabilis in ſuſcipientibus fieret operatio, & ſuſcipientium ſanatio, & iuſtificatio: & pro tanto dicunt ſacramenta noua le. habere uirtutem: & differunt in hoc a ſacramentis legis ueteris; præcipue quantum ad ipſam efficacem ordinationem

Diſt. 1. par. 1. art. 1.

dinationem

dinationem: quia non interuenie bat ibi pactio in illis ſacramẽtis, per quam efficax, & infallibilis fieret ordinatio ad gratiam, ſecundum quòd in ſacramentis no. le. ut patet in inſtitutione baptiſmi, ubi dixit. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. In aliis etiam tribus modis habendi uirtutem differentia eſt penes magis completum, & minus completum; quia in ſacramentis no. le. ſ. ſ. influens iuſtitiam plenius aſſiſtit, & paſſio Chriſti meritoria efficacius concurrit. In cuius ſignum de latere Chriſti profluxerunt ſanguis, & aqua: & per cõſequens ſacramenta, de quibus fundatur eccleſia. Abundantior etiam eſt deuotio ſuſcipientis tum propter incrementum fidei proprię, quod factum eſt in noua lege, tum etiam propter ſubſidiũ fidei totius eccleſiæ: quia in fide eccleſiæ ſuſcipiunt eccleſiaſtica ſacramenta. Et propter iſtum quadruplicem modum habendi uirtutem dicuntur ſacramenta legis nouæ iuſtificare, & eſſe cauſa gratiæ. Nec uolunt, qui hanc poſitionem ſuſtinent in ſacramentis nouæ legis amplius ponere, tum quia iſta ſatis uidentur ſufficere ad noſtram ſanationẽ, & iuſtificationem: tum quia etiam ex iſto quadruplici modo habendi uirtutem ſatis manifeſtatur nobilitas ſacramenti nouæ legis in ſeipſis: tum etiam quia nec expreſſa auctoritas, nec ratio uidetur cogere amplius illis dare: & humilitas fidei non tantum debet refugere diminutionem, ſed etiam ſuperfluitatem: & laudabilius quodam modo uidetur diminute dicere, quàm ampliare. Hunc modum dicendi, & huius quæſtionis determinationem plures ſuſtinent bene intelligentes: & dominus Guiliel. Pariſiẽſis Epiſcopus in determinãdo in ſcholis Fratrum Minorum approbauit iſtum modum dicendi coram fratre Alexandro bonæ memoriæ. Et iſtum modum dicendi dupliciter poteſt quis ſuſtinere, & intelligere. Vel ita, quòd omnino affirmet nullo alio modo eſſe uirtutem in ſacramentis nouæ legis, quàm modis prædictis. Vel quod hoc modo affirmet uirtutem in eis eſſe: ita tamen quòd non neget alium modum præter hos exiſtendi uirtutem in ſacramentis eſſe poſſibilem. Et primus quidem repugnat priori modo dicendi ſecundus autem modus dicendi priori opin. non repugnat: quia nihil dicit, quod illa non dicat, imo etiã nihil dicit, quòd communis opinio non teneat. Nullus enim recte ſentiens negat, quin omnibus dictis modis ſacramenta nouæ legis uirtutem habeant. Sed ſi q̃s plus dicit, huic poſitioni non contradicit, ſed addit. Sed forte uidebitur alicui calumniabile, quòd dictum eſt uirtutem ſpiritus ſancti ſacramento aſſiſtere, quin potius in nomine ſacramenti claudi: deberet intelligi tanquã de eius integritate, propter hoc quod dicitur. 1. Ioan. 5. Tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis: & hi tres unum ſunt. Et in Libro de Vnitate, & vno dicitur, quòd ſunt unum ſacramento: & ideo non debet dici, q̃ ſpiritus ſanctus aſſiſtat ſacramento, tanquam cum eo cõnumeretur: ſed propter ipſam unitatem, quæ prædicta eſt, quã *Boethius.*

efficis

efficit ſpiritus ſanctus in ſacramento, ipſi ſacramento debet attribui. Sed certe & ſi hic modus dicendi uideatur differre a prædicto: tamen ſecundum rem idem eſt, licet uocabula ſint diuerſa. Quod enim dicuntur iſta tria unum ſacramento, hoc non eſt q ex ipſis fiat unum per eſſentiam, ſed quòd fiat unum per ordinem, quia ſcilicet ordinantur ad unũ effectum: & hoc nihil aliud eſt dicere, quàm unum alteri aſſiſtere. Item. Omne quod eſt de integritate ſacramenti, aut eſt res tantum, aut ſignificatio tantum, aut res, & ſignum. Si ergo ſpiritus influens iuſtitiam ponitur de unitate ſacramenti, cum non ſit ſignum, nec res: & ſignum erit tantum modo ſicut res, & ita non habebit rationem cauſantis, ſed potius nomen, uel rationem effectus: & ita ſpiritus non ſtaret pro ipſa uirtute influente, ſed potius pro ipſa gratia ſpiritusſancti infuſa ipſi animæ in ſacramenti ſuſceptione. Item. Non eſt quæſtio, utrum ſpiritusſanctus in ſacramẽto infundat gratiam, ſed de hoc eſt quæſtio, utrum ſacramentum ſecundum quod dicitur inuiſibilis gratiæ uiſibilis forma, ita q ſimilitudinem eius gerat, & cauſa exiſtat: uirtutem habeat aliquam, per quam influat in animam. Non uidetur ergo hoc facere ad propoſitum. Poſtremo. Spiritusſanctus ſanctificans, & meritum paſſionis, & elementum exterius non ſolum modo reperiũtur in ſacramentis le. no. ſed etiã in ſacramentis ueteris legis: hoc ergo non ſufficit ad aſſignandum differentiam iſtorum ſacramentorum, & illorum: aut ergo iſte modus dicendi nihil aliud dicit, aut ſi dicit parum dicit, & modicum ad propoſitum facit. Et ideo ſuſtineatur quicunque prædictorum modorum magis placet: quia primus ſatis pius eſt, ſecundus uero ſatis ſobrius eſt, ſi ſuſtineatur illo modo quo dictum eſt: & hoc modo in Quarto Lib. ſuſtinetur, ſicut patet conſideranti: idcirco hic repetiui, non propter hoc ut noua ſuperadderentur, ſed ut oſtenderetur, quòd a communi poſitione non diſſonat, cui pro uiribus meis in omnibus præcedentibus Libris adhæſi tanquam uiæ ſecuriori: & ſicut ſcio, & poſſum mihi, & aliis conſimilibus parum intelligentibus perſuadeo adhærẽdum. Et quoniam per totum Librum hoc diligentius obſeruaui (ſicut aduertenti clarius apparebit) ut in his quæſtionibus dubiis, & difficilibus, in quibus non potui deprehendere, quæ eſſet uia communis (quia ſapientes opinantur contrarie ſapientibus) ſic unam partem tanquam magis probabilem ſuſtinerem, ut tamen aliam minime improbarem.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

In quo diſtat lex noua à lege ueteri penes radicem?

AD intelligentiam huius partis incidit hic quæſtio de differentia nouæ legis, & ueteris, circa quam tria quæruntur ſecundum triplicem differentiã, quæ conſueuit aſſignari. Primo quæritur de differentia, quæ aſſignatur penes radicem. Secundo de differentia, quæ aſſignatur penes

nes effectum. Tertio uerò de differentia, quæ aſſignatur penes exercitium, ſiue onus annexum.

De differentia, quę aſſignatur penes radicem. Aſſignatur autem hæc differentia penes radicem ſecundum Auguſt. quod lex uetus radicabať in timore, & lex noua in amore. Vnde Auguſt. dicit quod breuis eſt differentia legis, & euangelii, timor, & amor: & cum ex multis locis ſcripturæ poſſit iſta differentia trahi, maxime accipitur ex Rom 8. ubi dicit Apoſtolus. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed ſpiritum adoptionis.

Sed contra hoc obiicitur multipliciter. Primo contra diſtinctionem ipſarum radicum. Omnis enim timor (ſicut dicit Aug.) ex amore procedit: ergo ſi amor eſt radix timoris, unum ad alterum habet reduci: ergo non habent abinuicem diſtingui. Item. Cum ſint aliæ affectiones animæ, uidelicet gaudium, dolor & ſpes, uidetur quod ſi penes has affectiones duplex lex diſtinguitur, quòd pari ratione penes alias diſtingui deberet: ergo uidetur, quòd ſi penes alias non diſtinguitur, nec penes iſtas. Item. Si iſtæ duæ leges diſtinguuntur penes iſtas duas radices, cum lex naturæ ſit ab iſtis duabus diſtincta, uidetur quòd neceſſaria eſſet tertia radix præter iſtas duas. Aut ſi lex naturæ non habet diuerſam radicem obſeruantiæ a lege Moyſi, uidetur quod nec penes hoc differat lex Moyſi a lege euangelij. Item. Deut. 6. dicitur. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mẽte tua &c. Et Phil. 2. dicitur in lege noua, Cum metu, & tremore ſalutem ueſtram operamini. Si ergo amor pcipitur in ueteri & timor in lege noua, vř quod ſecundum hoc non attendatur iſtarũ legum differentia. Item. In utraque lege fiunt promiſſiones, & cõminationes: ſed promiſſiones attrahunt ad amorem, comminationes uero inducunt timorem: igitur timor & amor cõuenit utrique: ergo penes hoc non diſtinguuntur abinuicẽ. Item. Grauiores cõminationes fiunt in lege noua, quam in lege ueteri, quia ibi puniebatur homo pœna temporali, hic aũt comminatur Deus pœnam æternã. Si ergo maior cõminatio eſt inductiua maioris timoris, vř ꝙ timor magis deberet legi nouæ, quẽ ueteri appropriari: uidetur igitur quod penes has duas radices non recte aſſignetur differentia legis ueteris & nouę, tum per comparationem ipſarũ radicum adinuicem, tum per cõparationem ad ipſas leges.

Resolutio.

In hoc diſtat lex uetus à noua: quòd illa timoris, hæc amoris lex eſt.

Resp. ad prædictorũ intelligentiam eſt notãdũ, ꝙ cũ cõparamus has leges adinuicem, hoc põt eſſe dupliciter, uel ſecundũ ſtatum cõem, uel habito reſpectu ad ſtatum ſpecialis perſonę. Si habito reſpectu ad ſtatum ſpecialis perſonę, ſic penes hæc duo non eſt differentia: nam multi in lege euangelica ducuntur ſpiritu timoris, multi etiam in lege ueteri ducebantur ſpiritu amoris. Si uero comparemus has leges adinuicem habito reſpectu ad ſtatum communem, ſic quia lex moſayca reſpiciebat ſtatum imperfectionis,

ctionis, quia neminem ad perfectum adduxit lex, ſecundum quod dicit Apoſtolus ad Hebr. 7. euangelium uero reſpicit ſtatum perfectionis ſecundum, quòd dicitur Mat. 5. Eſtote perfecti ſicut pater ueſter cœleſtis perfectus eſt: & imperfectorum eſt duci ſpiritu timoris, perfectorum uero ſpiritu amoris: hinc eſt, quòd ſecundum ſtatum communē penes hæc duo habet harum duarum legum differentia aſſignari. Signum autem huius differentię apprehenditur in modo ferendi hanc duplicem legem: quia lex uetus data fuit cum clamore magno, & timore ſecūdum, quod dicitur Exo. 19. ita quod populus nō audebat appropinquare: lex autem euangelij data eſt cum magna benignitate, & dulcedine, quoniam ipſe rex regum in medio diſcipulorum ſedens docebat eos dicens: Beati pauperes ſpiritu &c. Matth. 5. Et hic diuerſus modus ferendi legē, inſinuat nobis diuerſitatem huius duplicis radicis in obſeruando, quæ his duabus legibus competebat propter diuerſam qualitatem perſonarum, & ſtatus earū, ob quam oportebat diuerſimode manduci. Vnde ſicut uidemus in diſciplinalibus, quod ad homines perſuaſibiles utendum eſt ſyllogiſmo oſtenſiuo, qui ducit directe ad uerum: ad homines uero contentioſos utendum eſt ſyllogiſmo per impoſſibile, qui ducit ad manifeſte falſum, ut per illud reducat ad uerum: Sic quia in tēpore legis ueteris erant homines duræ ceruicis, & ad malum proni, dominus propoſuit comminationes, & taxauit etiam graues pœnas, ut per hoc incuteret eis timorem, per quem a malo reuocarentur, & ad bonum ſtimularētur: ſed poſtmodum apparente benignitate, & humanitate ſaluatoris noſtri Dei, cœperūt homines eſſe perſuaſibiles: & ideo propoſuit eis dominus magnas, & multas promiſſiones, per quarū amorem, & deſiderium alliceret eos ad faciendum bonum. Et propterea lex uetus dicitur lex timoris, lex euangelij dicitur lex amoris ſecundum teſtimonium Apoſtoli, & beati Augu. AD ILLVD, verò, quòd obiicitur in contrariū quòd timor radicatur in amore. Dicēdum quòd duplex eſt amor ſcilicet quo amatur deus inquantum bonus, & quo amatur inquātum beneficus. Ex primo amore exit timor filialis, qui timet patrem offendere, propter hoc, quod eum diligit. Ex ſecundo oritur timor pœnæ: quo quis timet beneficia perdere, & mala pœnæ incurrere. Primus amor, & timor conuenit legi euangelicæ. Secundus uero amor, & timor conuenit legi moſaycæ. Et quoniam ſecundus amor conuenit ſtatui imperfectionis, in quo regnat timor; hinc eſt, quod licet utrobique ſit timor, & amor, lex tamen euangelij dicitur magis obſeruari ex amore, quàm timore, lex uero Moyſi econtrario. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd aliæ ſunt animæ affectiones. Dicendum, quod & ſi aliæ ſint: tamen iſte duæ ſufficiunt, pro eo, quòd omnes aliæ ad iſtas duas poſſunt reduci. Omnis enim affectio aut eſt reſpectu boni, aut reſpectu mali: & ſi reſpectu boni, reducitur ad amorem: ſi reſpectu mali reducitur ad timorem. Vnde iſtæ duæ affectiones dicuntur

dicuntur habere principatum inter alias, quia maxime habent rationem motiui, una in inclinãdo ad bonum, altera in retrahendo a malo: & propterea magis competit eis ratio radicis, quã affectionibus aliis. ET ſi tu obiicias, qđ tunc non deberet eſſe niſi una radix, quia timor reducitur ad amorem. Dicendum, quòd duæ dicuntur ſecundum immediatam comparationem ad ſuum motiuum, & ad actus immediatos, q ab eis habent ortum. Vnde ubi eſt radix timoris, uerum eſt quod eſt radix amoris: ſed alicuius eſt radix immediata ipſe timor, cuius non eſt amor ita immediate. AD ILLVD, quod obiicitur de lege naturæ, quod deberet habere tertiam radicem. Dicendum, quòd lex naturæ partim conueniebat cum lege gratiæ, partim cum lege ſcripta. Conueniebat cũ lege gratiæ quãtum ad libertatem: cum lege ſcripta conueniebat quantum ad imperfectionem, & obſcuritatem: & ideo ſecundum diuerſas conditiones reduci habet ad illa duo motiua; nec oportuit, quòd habeat radicem tertiam. AD ILLVD, q obiicitur, quòd in vtraque legi præcipitur timor, & amor. Dicendum, quod uerum eſt, ſed cum lex uetus principaliter habeat oculum ad timorem, lex uero noua principaliter ad amorem: illud autem tenet in lege rationẽ radicis, quòd principaliter mouet in mandatis eius obſeruandis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod utrobique fiebant comminationes, & promiſſiones. Dicendum, quòd in lege ueteri fiebant promiſſiones temporales ſecundum quòd dicitur Eſa. 1. Si uolueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. In lege autem noua pro miſſiones æternæ, in qua dominus promittit ſemetipſum nobis in pręmium. Similiter & de comminationibus intelligendum eſt. Et quoniam illę comminationes, & promiſſiones primæ competebant ſtatui imperfectionis: ideo abundantius generabant affectũ timoris, quam amoris: ſed econtra eſt de promiſſionibus & comminationibus legis nouæ: ideo ratio illa non ualet. AD ILLVD, quod obiicitur, quod maiores comminationes fiunt in lege noua, reſponderi poteſt dupliciter. Primo, quia homo carnalis, & ſenſibilis magis exterretur cum comminatur ſibi pœna in præſenti, quam in futuro. Sicut multi latrones magis timent furari propter patibulum, & ſuſpendium, quàm propter infernale ſupplicium. Vnde & ſi maior ſit comminatio, non tamen ita mouet, quia non eſt adeo nota. Alio modo poteſt dici, quod in lege noua non tantum eſt comminatio pœnę magnæ, ſed abundans collatio gratiæ, quæ quidem parit amorem, & confidentiam. In lege uero ueteri comminatio pœnæ erat, nec erat tanta collatio gratiæ: ideo magis eos ſpiritus timoris agitabat, non propter comminationẽ maioris ſupplicij ſolum, ſed propter comminationem ſupplicij, & defectum adiutorij, quod conſiſtit in deſiderio boni, & gratia ſpiritusſancti.

QVAE-

QVÆSTIO II.

In quo pariter quò ad effectum diſtant lex uetus, & noua.

DE differentia, quæ aſſignatur penes effectum: uidelicet quòd lex uetus erat lex occidés: lex uero noua eſt lex uiuificans, quàm Magiſter ponit in litera: & hæc accipitur ex 2. Corin. 3. ubi dicit Apoſtolus; Litera occidit, ſpiritus autem uiuificat. Et ex eo, quòd dicitur Roma. 7. & Gal. 5. & 1. Corint. 15. Virtus peccati lex. Et ex pluribus aliis locis ſumi poteſt ex uerbis Apoſtoli.

SED CONTRA hanc differentiam obiicitur. Primo ratione primæ partis: quia dicitur Roma. 7. Lex quidem ſancta, & mandatum iuſtum, & ſanctum. Glo. Iuſtum iuſtificans: Sed nihil ſanctum, & iuſtum occidit: ergo lex non occidit. ITEM. Cum dicitur lex occidens, aut intelligitur de lege ſeruata, aut de lege non ſeruata. Si de lege ſeruata, conſtat quòd hoc eſt falſum. Si de lege non ſeruata: ſed ſimiliter euangelium non obſeruatum occidit: quia peccat, qui non obſeruat legem euangelicam, ſicut peccabat, qui non obſeruabat legem ſcriptam: ergo lex euangelica eſt lex occidens: ergo penes hoc non debet aſſignari differentia. ITEM. Si eſt lex occidens: aut ergo per cauſam, aut per occaſionem, aut per oſtenſionem. Si per cauſam; & quod eſt cauſa ſpiritualis occiſionis, eſt ſimpliciter malum: ergo lex mala eſt: verum ergo dixit Manichęus, qđ lex uetus fuit a malo Deo. Si per occaſionem: cum ergo frequenter homo ſumit occaſionem peccandi de uirtutibus, & bonis operibus, de quibus ſuperbit: tunc ergo uirtus, & bona operatio debent dici occidere, quòd omnino abſurdum eſt. Si per oſtenſionem; quia oſtendit peccati morbum: ergo cum euangelium ſimiliter oſtendat peccati morbum; tunc euangelium debet dici lex occidens: ergo penes hoc nulla eſt differentia. ITEM. Obiicitur contra ſecundam partem differentiæ qua dicitur, quòd euangelium eſt lex iuſtificans: lex enim conſiſtit in doctrina, ſed iuſtificatio conſiſtit in gratia: ergo uidetur quod iuſtificatio nihil pertineat ad legem euangelicam. ITEM. Si euangelium dicitur iuſtificare, aut ſua inſtructione, aut ſua obſeruatione, aut alio modo. Sua inſtructione non: multi enim euangelium audiunt, & non iuſtificantur: non enim auditores legis, ſed factores iuſti ſunt apud Deum, ſicut dicitur Rom. 2. Si ſua obſeruatione, ſic ſimiliter lex uetus iuſtificabat, ſecundum quòd dicitur Matt. 19. Si uis ingredi ad vitam, ſerua mandata. Et Beda dicit, quòd iuſtitia legis ſuo tempore obſeruata, nô ſolum temporalia, ſed etiã æterna bona conferebat. ITEM. Lex euangelii conſiſtit in præceptis, & conſiliis: ſed præcepta, & conſilia cõſiſtunt in operibus bonis: iuſtitia autem non cauſatur in nobis ex operibus bonis, imò magis econuerſo: non uidetur ergo, quòd effectus legis euangelicę aliquo modo ſit iuſtificatio.

RESO-

12 - 28 - F - 4

RESOLVTIO.

Lex uetus occidebat, ſed occaſionaliter. noua iuſtificat, & uiuiſicat & multipliciter.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd multipliciter dicitur aliquid iuſtificare, ſiue iuſtificans. Vno modo effectiue: & ſic ſolus deus dicitur iuſtificare. Alio modo formaliter: & ſic gratia dicitur iuſtificare, quæ informat ipſam animam expellendo obliquitatem culpæ & dando rectitudinem, iuſtitiæ. Tertio modo dicitur aliquid iuſtificans non ſolum in habitu, uerum etiam in effectu: & ſic charitas iuſtificat, ſiue fides, quæ per charitatem operatur. Quarto modo dicitur aliquid iuſtificans in ipſius iuſtitiæ exercitatione, & uſu: & hoc modo mandata Dei, quibus iuſtitia exercetur, iuſtificare dicuntur, quando modo debito obſeruantur. His præſuppoſitis intelligendum eſt, quod in lege ueteri tria ſunt conſideranda, ſimiliter & in lege noua: uidelicet mouentia, & iſta erant promiſſa: dirigentia, & iſta erant præcepta; adiuuantia, & iſta erant ſacramenta. Quia ſecundum quod dicit Hugo. Sacramenta ſunt adiutoria, ut per præcepta ueniatur ad promiſſa. Similiter hæc tria ſunt in lege euangelica, ſed differenter: quia in lege noua ſecundum primam faciem iſta omnia ſunt ſpiritualia, quia promiſſa ſunt æterna, præcepta ſunt ſpiritualia, & ſacramenta ſanctificantia: Et ita promiſſa excitant hominem ad amorem æternorum, qui eſt amor charitatis: præcepta dirigunt ſufficienter in uia morum docendo uitare omne peccatum: ſacramenta ſanant animam a uulneribus peccatorum. Et ſic legi euangelicæ competit iuſtificare ſecundum triplicem modum: uidelicet formaliter ratione gratiæ ſacramentalis: & in effectu ratione amoris ſpiritualis: & exercitio ratione multiplicis boni operis, ad quod dirigitur homo per conſilia, & præcepta. In lege autem ueteri erat aliter hæc tria conſiderare. Quoniam lex uetus dupliciter poteſt obſeruari, & intelligi, uidelicet ſecundum intellectum ſpiritualem: & ſic quodammodo concordant cum lege euangelica: & qui ſpiritualiter legem obſeruabant, uiri euangelici erant, quia lex prægnans erat euangelio. Alio modo poteſt obſeruari ſecundum intellectum literalem: & ſic ab euangelio diſtinguitur ſecundum tria prædicta: quia in lege erant promiſſa temporalia, & præcepta exterius regulantia, & ſacramenta figuralia: & ſic ratione præmiſſorum non excitabatur homo ad amorem ſpiritualem, ratione præceptorum non dirigebatur ad iuſtitiam interiorem, ratione ſacramentorum non adiuuabatur, ut poſſet faciliter legem ipſam implere: & ideo deerat ſibi iuſtificatio. Et quia erat ibi oſtenſio culpæ, & non aderat adiutorium gratiæ, dabatur per conſequens occaſio ipſi concupiſcentiæ, ut traheret ad mortẽ: & ideo lex Moyſaica ſecundum literalem ſenſum dicitur lex occidens per occaſionem, non per cauſam. Et hoc ipſum dicit textus Rom. 7 Peccatum per mandatum occaſione accepta, ſeduxit me, & per illud occidit. Ibi Glo. Ex prohibitione

namque ubi charitas deficit, deſiderium mali creſcit, quo aucto, dulcius fit, quod prohibetur: & ideo peccatum fallit dulcedine falſa; & ita peccatum per mandatum occidit, quia reatus præuaricationis acceſſit. Gladio ergo, quem portabas, inimicus te occidit, armis tuis te interemit. Vnde ſicut cum quis armatus portat cultellum, ut ſe defendat, per quem ab inimico occiditur, illa cultelli portatione dicitur occidi non per cauſam, ſed per occaſionem: ſic intelligendum eſt in lege: & ſic patet intellectus prædictæ differentiæ. AD ILLVD, uerò, quod obiicitur quod lex ſancta, & mandatum iuſtum, & ſanctum, ideſt iuſtificans. Dicendum, quòd hoc uerum eſt, quia lex iūcta eſt gratiæ adiutrici: uerum eſt etiam quantum eſt de ſe, & de principali intentione legiſlatoris: nihil tamen prohibet ex accidenti, & per occaſionem inducere oppoſitum: ſicuti cultellus ſecundum principalem intentionem ferentis eſt armatura defenſionis: & tamen occaſionaliter contingit, quòd ſit inſtrumentum occiſionis ipſius portantis. AD ILLVD, quod obiicitur, utrum lex occidat obſeruata, uel non obſeruata. Dicendum, quòd non obſeruata. Et ſi obiiciatur, quòd ſimiliter euangelium non obſeruatum occidat. Dicendum, quod non eſt ſimile hinc & inde: quia lex ſecum portat onus, & non habet annexum adiutorium ſecundum ſuum literalem ſenſum. Euangelium uero de ſe adiutorium habet ipſius gratiæ: & ideo non præbet mortis occaſionem, quia gratia minuit concupiſcentiam, quę ſuo uigore in ſeruitutem peccati captiuabat, ſecundum quod dicit Apoſtolus Rom. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in ſeruitutem peccati. Et poſt clamat. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd lex non debet dici occidere, per occaſionem, quia tunc ſimiliter bona opera & uirtutes dicerentur occidere. Dicendum, quòd non eſt ſimile. quia bona opera quantum eſt de ſe non efficiunt, ſed potius humiliant, & in gratia ſeruant, lex uero per ſeipſam onerabat & in hoc, quòd manifeſtabat peccatum, & non dabat gratiæ adiutorium, occaſionem dabat intenſioris libidinis, & aggrauationis contemptus. Vnde, quòd dicitur eſſe occaſio peccati, hoc non ſolum eſt ratione poſitionis, ſed etiam ratione defectus. Et ſi tu obiicias, quòd qualitercunque occideret, non debebat dominus dare legem, cum quærat noſtram ſalutem. Dicendum, quòd dominus in latione legis, & ſi daret eam carnalibus ad conſtringendam eorum duritiam, ut quodammodo manuducerentur ad gratiam, recognoſcēdo infirmitatem ſuam: principaliter tamen dabat eam propter ſpiritualiter intelligentes, qui ſaluabantur, & merebantur in ipſius obſeruatione legis: Deus enim præponderat ſaluationem unius iuſti damnationi multorum impiorum. AD ILLVD, quod obiicitur, qnod cum lex euange-

lij ſpectet ad doctrinam, quod ideo non iuſtificet &c. Dicendũ quod lex euangelij non dicitur iuſtificare prout legitur, & cognoſcitur, ſed prout in opere ſeruatur, & ſecundum eã uiuitur: hoc autem fit per ſacramentorum ſuſceptionem, æternorum expectationem, & mandatorum impletionem: & ſecundum hoc aſſequitur plenam iuſtificationem: & ideo ratio illa non ualet. AD ILLVD, uero quod obiicitur, quod ſicut lex euangelica obſeruata iuſtificat, ita lex Moyſaica ſicut dicit Beda. Dicẽdum, quòd Beda intelligit non de obſeruantia literali, ſed de obſeruantia ſpirituali, ſecundum quam lex conformis erat euangelio. Nos autem dicimus legem occidentem eſſe ſecundum obſeruantiam literalem, quæ reſpiciebat ipſam communitatem, ſicut prædictum eſt. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd lex euangelica attenditur in præceptis, quæ reſpiciunt opera. Dicendum, quòd non tantummodo lex euangelij claudit in ſe præcepta, imo claudit in ſe promiſſa, & ſacramenta, & magis dicitur iuſtificare ratione ſacramẽtorum, quàm ratione præceptorum. Nihilominus tamen ratione præceptorum poteſt dici iuſtificare quarto modo iuſtificandi, uidelicet quantum ad exercitationem, & uſum iuſtitiæ: non autem quantum ad iuſtitiæ infuſionem. Et ſic patet, quomodo intelligenda eſt iſta differentia, quòd lex Moyſaica eſt occidens, & lex euangelica eſt uiuificans: patet etiam qualiter hæc dicitur iuſtificare, & illa occidere.

QVAESTIO III.

Qua legum grauior, uel leuior; lex uetus: an lex noua?

DE differentia legis, & euangelij quantum ad onus annexum. Dicitur lex enim Moyſaica eſſe lex grauitatis, & lex euangelica dicitur eſſe lex ſuauitatis. Et iſta differentia trahitur ex Matth. 11. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Et 15. Act. dicit beatus Pet. Hoc eſt onus, quod neque nos, neque patres noſtri por. po. CONTRA iſtã differentiam opponitur ſic. In ſecũda Canonica Ioã. 5. c. dicitur. Mandata eius grauia non ſunt: ergo ſi lex uetus continet mãdata Dei, uidetur, quòd non ſit oneroſa, nec grauis. ITEM. Ro. 13. Quã diligit proximum, legem impleuit. Sed hoc eſt ualde facile, cum ſit omnino in cordis noſtri poteſtate: ergo facile fuit obſeruare legem: ergo lex illa debet dici lex facilitatis, non grauitatis. ITEM. Si lex Moſaica dicitur lex grauitatis, aut hoc dicitur reſpectu hominis uirtuoſi, aut reſpectu peccatoris, & iniuſti. Si reſpectu uirtuoſi. Contra. Qui uirtuoſus eſt, charitatem habet, & amat. & omnia facilia ſunt amanti. Si reſpectu peccatoris: ſed reſpectu talis lex euangelij non tãtummodo eſt grauis, imo omnino importabilis: ergo non uidetur quòd penes grauitatem debeat differentia legis nouæ, & ueteris aſſignari. ITEM. Obiicitur contra ſecundam partem differẽtiæ: quia ars, & uirtus eſt circa difficilia: ergo ubi maior eſt uirtus, ibi maior debet eſſe difficultas: ſed perfectioris uirtutis ſunt homines in lege noua, quàm ue-

teri: ergo uidetur, quòd lex noua deberet eſſe maioris grauitatis, & difficultatis. ITEM. Difficilius eſt cohibere manum, & animum: euangelium utrumque cohibet, lex uero manum tantum: ergo maioris difficultatis eſt lex euangelica, quàm Moyſaica. ITEM. Quod apponit ad alterum, eſt illo difficilius: ſed lex euangelij ſe habet ex additione ad legem ueterem, ſicut patet ex. 5. Matt. ergo maior eſt difficultas, & grauitas in lege euangelica, quam in lege ueteri: ergo nulla eſt prædicta differentia.

RESOLVTIO.

Multitudine præceptorum illa grauior illa: difficultate obſeruandorum grauior iſta: At quia hic plura ſunt alleuiantia: ob id leuior hæc illa cenſenda eſt.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd de his duabus legibus eſt loqui tripliciter, aut ratione præceptorum obligantium, aut ratione affectionum mouentium, aut ratione ſacramentorum adiuuantium. Si ratione præceptorum obligantium, ſic ſe habent ſicut excedentia, & exceſſa. Nam quantum ad numerum lex erat grauior propter multitudinem iudicialium, & cæremonialium: quantum uero ad perfectionem, & arduitatē grauius, & difficilius eſt euangelium; ſicut difficilius eſt uiuere ſecundum exigentiam perfectionis, quàm ſecundum ſufficientiā iuris communis. Et ſic quodammodo ratione oneris præceptorum excedit lex in difficultate quodammodo euangelium. Alio modo eſt comparare iſtas duas leges adinuicem ratione affectionum mouentium, & ſic leuius eſt euangelium: quia cum in obſeruantia legis euangelicæ moueat amor, qui alleuiat onus, & non ſentit laborem, ſicut dicit, Bernardus: ſed potius delectationem in eo, quòd facit, ratione affectionis mouentis: lex euangelica eſt facilis, & ſuauis. Sed econtra, affectio mouens ad obſeruantiam legis Moyſaicæ timor erat, & illi timori iuncta erat grauis punitio, quod ſignificatum eſt Exod. 17. ubi dicitur, quod manus Moyſi erant graues. Et quia timor de ſe pœnam habet, & exterius iunctus eſt pœnæ: hinc eſt quod quantum ad hoc lex Moyſaica multo grauior erat, quàm lex euangelica. Tertio modo eſt iſtas leges comparare adinuicem ratione Sacramentorum adiuuantium: & ſic multo leuior eſt lex euangelica quàm Moyſaica: quia ſacramenta illius legis multum habebant ponderis, & parum de efficacia uirtutis: econtra eſt in ſacramentis nouæ legis quæ paruam habent difficultatē, & multam habent utilitatem: Hinc eſt, quòd ſecundùm hanc comparationem lex noua non tātum modo dicitur leuior lege Moyſaica, imo dr̄ iugum leuitatis, & illa dicitur onus grauitatis. Vnde cōcedendū eſt p̄dictam differentiam eſſe recte aſſignatam.

AD ILLVD, uerò, quod primò obiicitur in contrarium de auctoritate Ioh. Dicendum, quòd dupliciter eſt loqui de ipſis mandatis, aut per comparationē ad naturam ſanam, aut per cōparationem ad infirmā. Si per cōparationem ad naturam ſanam: ſic dicit mandata eius non eſſe graua,

uia, quia ſunt naturę conſona. Si autem per comparationem ad naturam infirmam, quæ habet difficultaté ad bonum, & pronitatem ad malum: ſic mandata eius, & grauia ſunt, & difficilia: & quã tum ad hanc uiã, uidelicet per cõparationem ad naturam infirmã, & lapſam aſſignatur prędicta differentia. AD ILLVD, quòd obiicitur, quòd qui diligit proximũ, legem impleuit. Dicendum, ꝙ lex arctatur ibi ad mãdata decalogi, quæ ſpectant ad ſecundam tabulã, ſecũdum quod ipſe Apoſtolus explanat. Vnde in hoc non clauduntur cæremonialia, & iudicialia, maximè illa, quæ ad proximum non ordinant, & illa quidem obſeruare eſt ſatis difficile: & ideo non ſequitur, quod ſi facile ſit proximum diligere, quòd propter hoc facile ſit obſeruare totam legem. Præterea alius defectus eſt ibi: quia licet facile ſit diligere proximum ei, qui ducitur amore: ei tamen qui regitur ſeruili timore, ualde eſt difficile, quòd diligat proximum ſicut ſe: & in nullo proximum lędat, tunc potiſſime quando ab eo læditur, & grauatur. AD ILLVD, quod quæritur, utrum dicatur lex grauis homini uirtuoſo, uel non uirtuoſo. Dicendum, quòd intelligitur de homine uirtuoſo, cui ẽt difficilia ſunt opera, & præcepta illa cæremonialia, ſicut baptiſmata calicum, & urceorum, & uitiatio immundiciarum carnalium, in quibus potius conſiſtit iuſtitię ſignificatio, quàm exercitatio. Vnde quod dicitur, quod uirtus reddit opus facile, hoc eſt uerum quantũ ad proprium actum. Aliter poteſt dici, quòd dupliciter eſt loqui de homine uirtuoſo, aut quantum ad profectum in bono, aut quantum ad ſtatum perfectionis. Licet autem quantum ad ſtatum perfectionis efficiãtur ſibi omnia facilia: tamen quantum ad profectum multa ſunt ipſi homini habenti uirtutem difficilia: & hoc ratione defectus ipſius naturæ corruptæ, cui difficile eſt cooperari uirtuti, & gratiæ, niſi fulciatur magno iuuamine.

AD ILLVD, quod obiicitur, qđ ars, & uirtus eſt circa difficile. Dicendum, ꝙ hoc eſt uerum de difficili, ſecundum quod ſonat in perfectionem arduitatis: non autem ſecundũ quod ſonat in onus grauitatis, & laboris: & ideo non ſequitur, quod euãgelium ſit difficilius, quamuis ſit in eo perfectius uirtutis exercitium. Præterea, quod dicitur uirtus eſſe circa difficile, hoc eſt circa difficile ipſi naturæ priuatæ uirtute: non autem reſpectu ipſius naturæ informatæ, & eleuatæ per gratiam, & uirtutem, per quem quidem modum in lege euangelii eleuatur. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd difficilius eſt cohibere manum, & animum, quàm manum tantum. Dicendum, quòd uerum eſt, quantum eſt de genere operis, & reſpectu hominis non habentis charitatem: ſed in lege noua his, qui uolunt eam ſeruare, & cuſtodire; datur gratia, & charitas: quæ ita reddit facilem ad refrænandum animum, ſicut timor reddebat ad refrænandum manum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod lex euangelii ſe habet ad additionem ad legem ueteré. Dicendum, quòd additiones illæ quæ ſunt in lege noua, faciunt ad

charitatis

charitatis cumulum: & quia ſecundum quod charitas augetur, ſecundũ hoc alleuiatur pondus: hinc eſt, quod additiones illæ potius alleuiant, quam grauant. Non enim omnia addita aggrauant, ſed quædam alleuiant, ſicut pennæ in auibus, & rotæ in curribus, & uela in nauibus: quia ſine illis multo grauiores ſunt. Per hunc modum intelligendum eſt in additione facta in euangelio, quæ quidem facit ad charitatis profectum, cuius eſt nos ſurſum leuare ad modum pennę: ad bona opera continue ordinare, & mouere ad modum rotæ, per aquas tentationum, & tribulationum traducere ad modum ueli: & ille ſolus, qui hanc charitatem habet, ſpectat ad legem euangelii, quam multo melius, & utilius eſt deſiderare, quam habere omne donum ſciẽtiæ, & prophetiæ: quia qui addit ſcientiam, addit & laborem: qui uero charitatẽ addit, multiplicat ſibi meritum, & conſolationem.

Iſtud eſt complementum dubii literalis ſuperpoſiti. Sufficiat enim in dubiis ſcire, quid ſapientes ſenſerunt; nec eſt utile contentionibus deſeruire. Multa dicimus, & deficimus in uerbis. Conſummator autem ſermonum ipſe eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, de quo factus eſt ſermo in iſto Tertio Libro: cui immenſas gratias ago: quia adiuuit me peruenire ad conſummationem opuſculi, miſeratus paupertatem ſciẽtiæ, & ingenij mei. In quo Tertius iſte Liber eſt annotatus. Quem rogo, ut faciat prouenire mihi ad obediẽtiæ meritum, & ad fratrum profectum: propter quæ duo labor iſte fuit a principio aſſumptus.

Ipſi ergo, de quo factus eſt ſermo: domino noſtro Ieſu Chriſto, regi ſeculorum, immortali, & inuiſibili; qui pro nobis factus homo, & crucem ſubiit, & gratiam multiplicem cõtulit, & mandata dedit (ſecundum ꝙ in hoc Libro explanatum eſt) ſit omnis honor, & gloria, per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

FINIS TERTII LIBRI.

Regiſtrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll
Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu
Xxx Yyy Zzz.

Omnes ſunt quaterniones, præter Zzz,
qui eſt duernio.

Digitized by Google

LABORATORIO RESTAURO
A. Lombardi
Via Valsolda n. 125-127
Tel. 899908
1971

Digitized by Google